UANL
UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

BX1749
.V5
1728-1743
v.7
c.1

1080044542
BX1749
.V5
1738-1743
V.7

R. P. M.

FR. EMMANUELIS DE VILLARROEL

PINTIANI,

46382

MONACHI BENEDICTINI

LAURENSANENSIS,

THEOLOGIÆ DOCTORIS,

SACRARUM LITTERARUM INTERPRETIS,

AC CONGREGATIONIS

VALLIS-OLETANÆ

CONCIONATORIS GENERALIS.

IN SACRAS

TAUTOLOGIAS,

CUM ILLUSTRATIONIBUS

PANEGYRICIS, ANAGOGICIS, TROPOLOGICIS,

ET POLITICIS,

COMMENTARIORUM LITTERALIUM

TOMUS SEPTIMUS.

SECUNDA EDITIO.

CUM PRIVILEGIO.

MATRITI: Ex Typographia Iosephum Gonzalez, Arenaria via.
Anno Domini M. DCC. XLIII.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

ILLUSTRISSIMO D. D. LUDOVICO SALCEDO ET AZCONA,

REGIO CONSILIARIO, HISPALENSI ARCHIEPISCOPO, UMBRIGÆ DOMINO, &c.

Fr. Emmanuel de Villarroel Benedictinus V. P. F.

S.M.U. Raúl Rangel Frías UANL FONDO

HAUD solvi cupit (Illustrissime Princeps) qui renuit absolvi. Arridentlibertati dulciter optata vincula; quippequam à corde pendet emissa catena, potioris magnifico eleutherio libertatis: sunt enim vincula stemmata gratitudinis. Non ingrata pectoris præclarè dignati oblatio; & prompto dono, & observantiæ creditricis obsequenter studio: potissimè dùm libenter hyperaspistæ offeruntur, quæ tot titulis, meritis gratisque iurè debentur. Cuius cor pridem dulci Minervà ambitiosè dicatum; exile, nullum, etiam maximum obsequium. Cor verè munus est. Minoris etiam ad cultum donum, si donum, ducendum (quamvis allectrice pulchrà specie) quando muneris officium faustè procedit à dicato corde: ducto quidem, tracto, quinimò vincto, & propter tuarum specimina gratiarum, & ptopter commendationem spectabilem dotium; dum floruisti iugiter (inclytè Princeps) & flores, & fulges insigni nobilitate, regimine, religione, zelo, phronesi, in dignitatis eminenti culmine, splendidiore honore rectissimo tramite; uti virtutum vivum nobile exemplar, simulque iubar. In fastigio præ se fertur honoris crediti lucerna & ardens & lucens: quam merita in apice locant; ut qui ingrediuntur, antequàm ingrediantur, lumen videant, mirenturque ex magnis quam magnus & optimus: simulque quod claret insignius; in dignitate dignitatis honos. I decus, i nostrum.

Sed unde? Constat ex genere: nimirùm ex Comitibus Goma-

ræ. Ex Hiſpaniæ Primatibus, Primoribus, claris inſignibus, & acceptiſsimis Regibus

Statius, 2. *Silv.* 1.à v.76

Hinc domus, hinc ortus, Dominique Penatibus olim
Charus uterque Parens, atque in tua gaudia plauſus,
Ne quereretur genus: raptus ſed protinùs alvo
Suſtulit exultans, ac primâ lucidâ voce
Aſtra ſalutantem, Dominus ſibi mente dicavit.

Gloria utique, virtute non ſanguine niti; ſed rara (verùm ampliſsima) genus eximium ante meritum mereri; quaſi per egregia futuræ commendabilis virtutis, creditor conſtituereris fortuitæ nobilitatis: rutilaretque ingenita virtus, quaſi elicita per traducem à Maioribus; quorum tu decus, *tuorum ſimul ornamentum & onus*. In te devenerunt decora decori generis, ex merito ſanguinis; qui quidem ſine merito, ni teſſera tuæ acceſsiſſet ſingularis ſpectabilis virtutis. *Ex te maior honos*. In rebus præclarè geſtis ſtemmata radiantia antiquæ familiæ ſunt: maior te expectat in encomia iurè laus. Gloria virtutis eorum tu es. Exaltare Domine in virtute tua. Vides enim illorum magnitudinis venerabile culmen: ſatius tuam veneramur *magnitudine maiorem*. Stirps profectò retrò ſæculis clara. Iam præclara. Non fortunæ, ſed beneficium pretioſum vigilis cœli; pulchra generatio cum inſigni claritate.

Senec. ad *Polyb* capit. 22

Stat. d. 5 1. v. 54.

Homer. 24 *Odyſſ* v. 371.

Sublime decus, cui nominis hæres:
Princeps hic Principe natus.

Claud. de *Nup. Honor.* verſ. 35.

Plura elogijſque fœta, quibam congerere Patris; ut conſtaret germen floridum ex qua pullulaverit in ſplendorem, radice. In Regium Senatum, publicum in bonum electus, ac evectus in regni ſecretiora ſanctioraque munia; expreſsit prudentiâ, integritate iudicioque, rerum adminiſtratione ſtrenuus, quibus ornamentis in miniſterium aſſumptus.

Id. de 4. *Conſul. Honor.* à v. 45.

Hæc tamen innumeris per ſe quæſita trophæis,
Non generis dono, non ambitione potitus.
Digna legi virtus: ultrò ſe purpura ſupplex
Obtulit, & ſolus meruit regnare togatus.
Nulla relicta foret Hiſpani nominis umbra,
Ni pater ille tuus iamiam ruitura ſubiſſet
Pondera: turbatamque ratem, cerlàque levaſſet
Naufragium commune manu.

Alia & inſignia ſuſque deque facio, quæ prædicata ſilentio; tibique cordi & altiſsimè impreſſa, quæ ſequeris æmulatione mirâ, qua gaudet Pater vinci: à filio enim ſuperantur ſuperiora.

Id. 3. *Conſul.* à v. 14.

Hos tibi virtutum ſtimulos, hæc ſemina laudum
Hæc exempla dabat. Cognata poteſtas
Excepit Tyrio venerabile pignus in oſtro.

Iò triumphe. Mactè. Illi crederis infans. Veſtigia magna indolis agnoſcit. Veniet robuſtior ætas, qua in earum gloriam, cognoſci & cognoſcere facultatibus valeat amantiſsimas litteras. Hùc tibi Muſæ duces. Hac itur ad aſtra.

Bonam ſortitus es animam, ante cultum apprimè docilitate cultam; ac in eius commendabile ſtudium, optimum animum.

Perſius, *Satyr.* 4. v. 4.

Scilicèt ingenium & rerum prudentia velox,
Ante pilos venit. Rapit inde modeſtia præcox,
Et pudor, & tenero probitas maturior ævo,
Et ubi ſuffuſus purpureo ſanguine candor.

Stat. d. 2 1. à verſ 39.

Queis dotibus, ut procedere & pervenire valeres in Eucliam; inveniſti dumtaxàt virtute comite viam: quæ quidem à te Salmanticæ (decorato nobili fuſcâ prætextâ) quia trita, docta. Haud ingreſſus in auguſtum celebreque Collegium, ut potiſsimè inſtruaris; ſed ut inſtrueres, factus forma probitatis, ſpeculum iuventutis.

Claud. in *Mall. Theodor* verſ. 14.

Accedunt trabeæ: nil iàm decore relictum,
Quo virtus animo creſcat, vel ſplendor honore:
Culmen utrumque tenes.

Perexiguus hæreret ex dotibus inclytis radians ſine munere fulgor; ni ante honorem habereris Rector. Reſpondiſti cunctis numeris cunctorum expectationi. Dexteritas latè fulſit, cui integritas morum regimen cum luce dedit.

Ibid. à v. 16.

—— Talem te protinùs anni
Formavere rudes: & dignum vita curuli
Traxit iter, primæque ſenes ceſſere iuventæ.
Iam tunc canicies animi.

Tacit. in *Agricol.* cap. 9.

Dracòt. *Hexaem* v. 364.

Sic conciliati Sociorum animi, & decor honori. *Nec, quod eſt rariſsimum, aut facilitas auctoritatem, aut ſeveritas amorem diminuit. Nec famam quidem (cui etiam ſæpe boni indulgent) oſtentandâ virtute, aut per artem quæſitis procul ab æmulatione adverſus collegas.* Inde plauſus. Nil mirum: *eſt par cum flore ſenectus.*

Transis in Tribunalia, illustratà Dispalensi atque Granatensi Curiâ; pòstque regiâ in Ordinum Senatum vocatus ex Principis ordine. Per catenata merita, advenerunt in præmium etiam catenata munera: cùm per innatam prudentiæ singularis dexteritatem; quàm aptè tuis humeris, clareret, sedere regimen.

Claud. d. à v. 22

Tutarique reos, ipsa hæc amplissima sedes
Orantem stupuit, his laudatura regentem.

Remuneratio meritorum iustum dominantis prodit imperium; apud quem perire nescit, quod quemquam laborasse contigerit. Negare

Cassiod 1. Variar. Epist. 42.

non possumus quod debemus (dixit olim Rex Theodoricus) *Quod dignitate pretiosius, à nobis habere meruisti; ut regio lateri dignus adhæreres, & ad honores ornatior pervenires. Cuncta siquidem, ut famam capiat humanitas, in te geminata sederunt: patria, genus, instituta præclara; quorum si unum nobilitatem complet, in te collecta plus facient, qui non minus genitalis solij fortunâ resplendens, quàm gloriâ stemmatis & virtutis ornaris.* Pintia felix. Fœtus astruunt; dùm ex illa tot Heroes, tamquàm ex equo Troiano in Famæ templum exierunt. Exitus acta probarunt. *Naturali*

Tacit. d.

prudentiâ, quamvis inter togatos, facilè iusteque agebas. Ubi conventus ac iudicia poscerent; gravis, intentus, severus, & sæpius misericors. Ubi officio satisfactum, nulla ultrà potestatis persona. Iustum sanequàm encomium; quandiù celebrant, & fronte apertâ, togati togatum. *Nihil gravius, sanctius, doctius, ut non unus homo, sed litteræ ipsæ omnesque bonæ artes in uno summum periculum adire videantur. Quàm peritus & privati iuris & publici!*

Plin. l. Epist. 22.

Quantum rerum! Quantum exemplorum! Quantum antiquitatis! Planè thesaurus. Iam quanta sermonibus eius fides! Quanta auctoritas! Quàm pressa & decora cunctatio! Et tamen plerumque hæsitat, dubitat diversitate rationum; quas acri magnoque iudicio ab origine causisque primis repetit, discernit, expendit. A Iove, à lege in rectitudinem audis; nec quid delirat amusis. Magna profectò potentia, eximia fama, satiùs optima conscientia: qua in sæculo sæcularique honore, ut internæ devotionis præberes specimen exuisti & avidè, & volupè, habitum sæcularem. Quid ulteriùs? Nec siccine quietum pectus, donec sacris initiatus.

Haud potuit tot studijs modestiæ, fulgor virtutis abscondi. Naturalis splendor luci. Unde in Caurience Ecclesiasticum fastigium, hinc in Compostellanum, hinc in Hispalensem assumptus es dignitatem (semperque invitus, ut maius fulgeret opus) postquàm fugisti Aurienſem sedem, Limenseque culmen; & quod potis-

potissimum, Vice-regis honorem. Vel quæ credita, abdicata ex animo; ni Principis opprimereris præcepto: qui propter dotes spectabiles, præclaras, insignes, dum tibi dignitatibus; sibi pro illarum decore studiosè consulebat. Dissentis. Animus tuus.

Ille vetat: rerumque tibi commendat habenas,
Et sacro meritos ornat diademate crines;
Tantaque se pietas ruditus ostentat in annis.
Sic ætas animo cessit, quererentur ut omnes
Imperium tibi serò datum.

Claud. 3. Honor. Cõsul. à v. 83.

Maior factus, dum fiebas minor. Non eras, sed fiebas, miro fulcro celsitatis; ubi ita parvus in oculis tuis. Verùm quò radijs fastigium celsius; ampliore munere, semper luminare maius. *Nutriunt præmiorum exempla virtutes. Hinc est* (subdit qui suprà) *quòd illustrem tam suis, quàm paternis meritis elucentem, vacanti dignitati subveximus; ut natalium splendor insitus, ornatior collatis redderetur honoribus.* Hoc ne quod fugisti, virtute urgente, & aures Regis vellicante famâ? Utique.

Cassiod 2. Variar. Epist. 16.

Plus ideo sumenda tibi fastigia iuris;
Ne pereat tam priscus honos, qui portus honorum
Semper erat.

Claud. 2. Stilic v. 313.

Ad maiora maior, ad potiora potior, dotibus meritis celsior, & occupationibus aptior, promptior, & industrior.

Auson. Edyl. 30. v. 29 Stat. 5. Silv. 1. à v. 82. Ovid. 4. Metam. fab. 17.

Maximus ad summum culmen pervenit honorum.
Molem immensam humeris, & non tractabile pondus
Imposuit :: viribus quis enim par esset Atlantis?
Crevit in immensum. Sic Dij statuistis, & omne
Cum tot sideribus cœlum requievit in illo.

Exultas Hispalis, gratulabunda de Præside ac Præsule; honorem accipiens ex Pontificis honore, ac illustri dignitate.

Ennod. Panegyr à v. 85.

Hæc cum multiplici populus narret ab ore,
Una fuit cunctis sententia fixa catervis.
Turba Sacerdotum, venerandaque Curia sedis
Elegit, voluit, meruit, suscepit, amavit.

Avidè te suscipiunt dignitates, quippe uti adveniente Sole, virtutum germinant flores, quocumquè gentium stes. Quicquid calcat pes, rosa fit.

Cre-

Crescite virtutes, fœcundataque floreat ætas.
Ingenijs pateat campus, certusque merenti
Stat favor : : en aurea nascitur ætas.
Claud.d Mall. v. 260. & 1.in Rufin. à v. 51. *En proles antiqua redit : Concordia, Virtus,*
Cumque Fide Pietas altà cervice vagantur,
Insignemque canunt nostra de plebe triumphum.
Iustitia prorsum, vitijsque à stirpe recissis
Elicit oppressas tenebroso è carcere leges.
Tacit. de Orator.c.8. *Populus digito demonstrat. Advenæ quoque & peregrini iam in municipijs & colonijs suis auditum, cum primum urbem attigerunt; requirunt, ac vultum agnoscere concupiscunt.*
Non tamen hic mutata quies, probitàsve secundis
Intumuit : tenor idem animo, moresque modesti
Stat.d.à v.116. *Fortunà crescente manent. Sic itur in alta*
Pectora : sic mihi reverentia cedit amori.
Nil exploratur plebeium, nisi cum intendis in subsidium pauperum. *Animus obvius & expositus, plenusque humanitate, quam præcipit. Sermo copiosus & varius, dulcis in primis, & qui repugnantes*
Plin. 1. Epist. 10. *quoque ducat & impellat. Nullus horror in vultu, vitæ sanctitas summa, comitas par. Insectatur vitia, nō homines: nec castigat errantes sed emendat.* Exprimis utcumquè suavitatem indolis, genium &
Id. Panegyr. Traian. ingenium excelsum, dulce, facile. *Te pietas, te fama, te gloria super ipsos Principes vehunt. Te ad sidera tollit humus.* Paci studes, & potiris. Sponsam protegis, quam fugere conabaris. Honore propter dignitatem honorem generosè defendis.
—— *Defendis honorem,*
Quem fugis ; & spernis tantà quem mole tueris?
Claud. 2.Stilic. v.281. *Respuis oblatum, pro quo labente resistis?*
Et athleticè, si oportet. Nec tu esses, nec tui, nec tibi, ni totis viribus Sponsæ consuleres dignitati ; quæ pleniùs amabiliter rutilat, ubi tranquillitas cum pace Octaviana concordat. Fauces Hydræ iudicio ac prudentia resecas : nec facilè credis, nec facilè iudicas.
Opprobrijs stat nulla fides, nec littera venit
Vulgatura nefas. In quo vel maxima virtus
Ibid.à v. 295. *Est tua, quòd nostros qui consulis omnia patres,*
De monstris dicas pellendis. Denique nulla
Dedecoris sanctum violant oracula cœtum.

Sicci-

Siccine, cùm diligas decorem domus tuæ, Ecclesiam decet mirificè sanctitudo. *Floret gratia lepòre Musæo* : vigetque faustè concordia, dum ovat gratia ; viderisque pluris, quanti videbaris. Lucre. 1.v.818
Hoc negotium tuum, hoc otium, hic labor, hæc quies : in his vigilas, in his etiam somnus reponitur. Vicisti famam virtutibus, queis rapis affectus. Plin. 1. Epist.3.

Qui domui suæ præesse nescit, quomodò Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Ex tuæ domus indicta regulariter forma ; in Ecclesiam innotescit quanta & qualis diligentia. *Hoc numquid est palatia regere, & domos proprias ordinare?* Profectò, rectore iudicio, virtutis signato tramite. Palatium est, simulque eis religiosum Collegium, qui in medio strepitus civitatis, sciunt sibi fabricare solitudines. Sunt in sæculo Monachi, qui tibi famuli, & Numinis servi. Tomi primus in seriem religionis præbes universis exemplum, norma virtutum ; cùm tibi iam pridem, calcato fastu, in serica indixeris odium. *Quàm parcus in victu! Quàm modicus in cultu! Ipsum cubiculum, ut imago quædam priscæ frugalitatis aspicitur. Ornat hæc magnitudo animi, quæ nihil ad ostentationē, omnia ad conscientiam refert : recteque facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit.* Ita domus sine ostentatione dives ; at alia ditior supellex. *Hinc iustitia, illinc fortitudine, hinc temperātia prudentiàque lucentibus. Præter has frugalitas & continentia, & tolerantia & libertas, comitasque: & (quis credat?) in homine rarū humanitas bonum. Tum providentia, tum elegantia; & ex istis magnanimitas eminentissima, quantum (Dij boni) decoris illi, quantum ponderis, gravitatisque addunt! Quanta cum gratia auctoritas! Nemo amabilem, quin simùl venerabilem dicet.* Tibi dum Cassiodor.d. Plin.d. Senec. Ep.115

Alter in antiqua iactat de stirpe parentes;
Alternis contenta parùm de sanguine mens est.
Digna referre viro virtutum stemmata mille
Commemoras : quanta tituli tunc laude superstant Ennod. d.à v. 69.
Vincuntur, quoties & morum gloria victis,
Parturis insignem ad sæcula longa triumphum:
Verùm maiori plausu signat per te instaurata ac propagata Religio. Fulget Ecclesiæ non solùm cultus, sed nitor, sed splendor. Expensæ largissimæ clamant tam in Metropolitano augusto templo (magnifico singulari organo, excessivo auro, liberalissimo

sumptu) quàm Umbrigæ, ubi Basilicam è pulvere erectam zelus munificè extruxit; & in iustam magnitudinem, ampliorem que formam generosus sumptifecit. Iam non queratur Bernardus, templa auro, pauperesque, te Antistite, algore rigere. Ad utrumque pium nobilissimum studium: ubi exiitis non tam auxilium, quàm anima pauperum, aperiens & extendens beneficam munere manum; quippequàm nata miseratio tecum: opera munifica etiam annunciantur in porta. O quam excellus animus!

De *Vit. & mirib. Religios.* cap 11.

——— Virtutibus ille
Fortunam domuit: numquàmque levantibus alte
Intumuit rebus; sed mens circunflua luxu
Noverat intactum vitio servare vigorem.
Hic non divitias nigrantibus abdidit antris,
Nec tenebris damnavit opes, sed largior imbre
Sueverat innumeras hominum ditare catervas.
Quippe velut denso currentia munera nimbo
Cernere semper erat, populis undare Penates:
Assiduos intrare inopes, remeare beatos.

Claud. *Prob. pa negyric.* à v. 38.

Senec *Ep.* 100

Hæccine publica. Quæ secretiora & sanctiora? *Si me interrogas, maior ille est, qui iudicium abstulit, quàm qui meruit.* Siccine virtutem studia decent. Potiora profectò latent.

Dij, precor, hunc Præsulem, quem vos (nisi fallor) ab ipso
Æthere misistis; post longa reducite vitæ
Tempora, vel potiùs mortale resolvite pensum;
Vel date perpetuo cœlestia fila metallo.

Calphur Eclog. 4 à v. 138

Sunt mihi & publica vota; ut fulgeas, floreas, ac in æternum vivas.

CEN-

CENSURA R. P. M. Fr. PLACIDI DE MORALES, THEOLOGIÆ Doctoris, Congregationis Benedictinæ Hispano-Anglicæ Concionatoris Generalis, Incarnationis Benedictinæ Curiæ Matritensis Superioris Vicarij, &c.

EX præscripto RR. P. N. Magistri Fr. Ioseph de Barrenevo, Benedictinæ Congregationis Hispaniarum & Angliæ Generalis dignissimi, &c. *Tomum septimum Commentariorum in Sacras Tautologias cum illustrationibus, &c.* à Sapientissimo Reverendissimoque Patre Magistro Fr. Emmanuele de Villarroel, Theologiæ Doctore, Sacrorum Bibliorum Interprete, Laurentiensis Monasterij semel iterumque Abbate, ac eiusdem Congregationis Concionatore Generali, eluculatum *tanta animi voluptate legi, quanta luculentia splendet, quanto amore eius Auctorem prosecutus sum; cum* à iuventute *illum non ut qualemcumque complicem, vel amicum; sed ut dominum, ut patrem, doctoremque electum mihi præ cunctis mortalibus habeam.*

Mantuan. eleg. ad Mirandol. S. Pet. Damian præf. sup. Dominos vobiscum. Gen. 15. 16

Introspexi igitur Opus, & in ipso Auctorem veluti alterum Iacobum, Interpretum præcedentium suprema tenentem manu, iuraque præposituræ iussè sibi vendicantem. Siccine eminet, toto orbe iudice, Auctor noster cunctis numeris, sive scientiam Scripturarum, inhærentemque sententiam, sive eruditionem sacram, sive fluenta doctrinæ, sive profanam sapientiam, sive styli facundiam, sive eloquij comitatem, sive celerem ingenij, quo per omnia divagatur, sublimitatem aspicias. Quæ in pluribus sparsa, fœdere amico hic inveniuntur unia, & gaudibundi scrutantes avidè opus, inveniunt ad votum interpretum coriphæum.

Ambr. lib. 1. de Ioseph, cap. 1 Gen. 30. 22

In novo hoccine Iacobo hæret sanè mens, ambigitque, an cum Ambrosio miretur plus *singularem animi, laborumque* ac vigiliarum diuturnissimam *patientiam*, qua primævi tolerantiam ter denis annis exuperat; an illius prolificam fœcunditatem: non enim, uti Iacobus, post sex filios masculos imbellem fœmineam prolem, sed nervosum, sed vegetum, adeo fortem & robustum ex sua laboriosa Lia septimum edit nunc filium, ac sex progenuit priores, quo cæteris paribus *factus est incytus*: imò alios quinque prægrandes, & iam prodire gestientes tumido sinu fovet, ut prolem omnem Iacob etiam numero æmuletur.

Ibid. 31. 1

Mirabilis tot in voluminibus concordia discors, tendentibus in eundem animi & animæ scopum: *ut enim taceam* cum nostro Magno Gregorio, *quod in omnibus vera prædicat; quod ad cœlestem patriam vocat; quod à terrenis desiderijs ad suprema amplectenda cor legentis immutat; quod dictis obscurioribus* eius lectio *exercet fortes; quod nec sic clausa est, ut pavescí debeat, nec sic patet ut vilescat; quod usu fastidium tollit, & tanto amplius diligitur, quanto amplius meditatur; quod legentis animum sublimibus sensibus levat; quod à rudioribus lectoribus quasi recognoscitur, & tamen à doctis semper nova reperitur; quod denique rerum pondera scientias omnes, atque doctrinas locutionis suæ more transcendit*: paginam totam implet. De illo, opereque dicam, quod de Augustino Hieronymus: *Certè quicquid dici potuit, & sublimi ingenio de Scripturarum sanctarum hauriri fontibus, in eo positum, atque dissertum est*: non utique artificio vocum, non ventoso stylo, non dialecticis argutijs, non Rabbinorum figmentis, quæ etsi aliquando signet, proscindit & execratur; sed electis SS. Patrum Orthodoxis, solidisque antiquitatum monumentis, firmis Philosophiæ principijs, pervijs Theologiæ dogmatibus, Bibliorum versionibus, phrasibus, Idiotismis, ac demum eruditionis humaniorum litterarum conditissimis pigmentis, quæ quidem sacrariorum famulatui mancipat, ut earum pulchritudo ex ancillarum ornatu præstantissimo elucescat: hic enim scopus operis; hæc Auctoris dextra manus.

Greg. lib 30. Moral c. 1.

Hieronym Epist. 99. alias 94. ad Augustin.

Stylo, ac facilitati, imò felicitati exponendi ardua conceptuum, sublimiaque animi sensa, quibus singularis est; verissimè aptari potest, quod de alio protulit Lipsius: *In ipsa enim brevitate & stricto dicendi genere apparet beata quædam copia. Fundit verba, etsi non effundit; fluit, non rapitur; amni similis, torrenti dissimilis; cum impetu, sed sine perturbatione se ferens; &, ut felices arbores, quarum præcipua dos est fructum ferre, flores & folia tamen habent; sic iste, quem fructus causa legimus, & colimus, oblectationem ad fert pariter, & Venerem cum Minerva contingit.*

Lips. in manuduct. lib. 1. cap. 18.

Hoc opus, hic labor est quod ab ipsis incunabulis, tamquàm *Opus peregrinum,*

Isai. 28. 21

ut minimè *peregrinum* à Sapientissimo Auctore, per cunctorum ora volitat; quod eruditorum manibus cum admiratione teritur; quod sacrorum oratorum linguæ è suggestis effundunt; *quibus nescio an à multis annis, cuiusquam labor utilior fuerit*; quod eruditio exterorum, missis ultrò Auctori Epistolis summis laudibus extollit, & dumaxit barditas, quia excutit, non miratur: quod magno plauditur nomine, tituloque *Bibliothecæ*; *Thesauri Concionatorum*; quin erret nomenclatura; nam me teste & oculato, Ecclesiastes *cum invenit, gaudens vehementer vadit, venditisque omnibus, emit, & non parum gratulatur se tam commodè ad manum habere tantam, & tam ordinatam rerum copiam, quàm ex multis voluminibus longo vix studio sibi posset comparare.*

Lipſ. Epiſt. q. æſt. Epiſt. 4.

Matth. 13. 44. Rich. Ardes Kin tó. 1 fol. 185. Caramuel.

Est igitur opus floridum, curiosum, & eruditum, Auctorque dignus laude, quod argumentum tam arduum, ac nobile elegerit; sed à cunctis desideratur omnis consummationis videre finem. Age igitur, eruditissime, *Opus suscepisti, labora*; fecisti crescere, accresce; adduxisti in metam, deduc. *Noli claudere rivos doctrinæ tuæ, sed iuxta Salomonem, deriventur fontes tui foras, & aquæ tuas in plateis divide. Dedisti iam partem septem*; perfice, *da partem & octo*; ut perfectione ipsi nostræ octavo & ultimo Tomo huius operis completa, dicat tibi orbis cum Lipsio: *Rem magnam confecisti, invidendam celerius, quàm imitandam.*

Chriſoſtó. homil 87. in Ioann. Idem hom. 9. in Geneſ Eccleſ. 11. 2. Lipſ. cent. 2. miſcell. Epiſt. 61.

Et, ut calamum iam contraham, munusque Censoris impleam; nulla in toto opere inveni adversus religionem, & mores; pro moribus & religione multa satis & egregia, quæ ædificent, quæ prosint, quæ instruant, quæ delectent; &, ut una voce dicam: nihil non aureum. Hoc meum iudicium, salvo semper meliore, &c. In hoc Incarnationis Benedictinæ Cœnobio, Kalendis Aprilis, anno 1727.

M. Fr. Placidus de Morales.

FACULTAS ORDINIS.

NOS Magister Fr. Iosephus de Barnuevo, Congregationis S. Benedicti Hisp. & Angliæ Generalis, &c. Ut Septimus Tomus *Commentariorum Litteralium in Sacræ Scripturæ Tautologias* elucubratus à R.mo P.M.Fr.Emmanuele de Villarroel, Theologiæ Doctore, Sacrarum Litterarum Interprete, ac nostræ Congregationis Generali Concionatore, quoniam à Viris doctis (quibus ipsum examinandum commisimus) recognitus & approbatus, typis mandari, & in lucem prodere valeat, quantum ad Nos attinet, tenore præsentium sigillo nostro & subscriptione munitarum, facultatem concedimus, in nostro S. Petri de Montes Cœnobio. Die 15. Aprilis, anno 1727.

Magiſt. Fr. Ioſephus de Barnuevo,
Generalis Congregationis S. Benedicti.

Magiſt. Fr. Antonius Arias,
Secretarius.

CEN-

CENSURA Rmi. P. M. Fr. EMMANUELIS DE OCIO SALAZAR,

Examinatoris Synodalis Episcopatus Calagurritani, Ex-Diffinitoris Provinciæ, Prædicatoris Generalis ex Numero Iustitiæ, Ministri Conventuum Cuellarensis, Lucronensis, Talabricensis, Segoviensis, & Toletani, olim Visitatoris Apostolici, & iterùm actualis Visitatoris Generalis Provinciæ Castellæ, Legionis, & Navarræ Ordinis Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum.

PRæclarum, & eruditum volumen hoc nempè Septimum Tautologiarum Commentarium Sapientissimi Villarroel, mihi commissum, excepi, evolvi, summâ aviditate legi, sed maiori cum iucunditate percurri. Sane in falo huius mundi, etsi diversi hominum flatus, quàm plurimis actibus, variisque rationibus mortalem hanc vitam ducant; nihil tamen iucundius, felicius, atque utilius; quàm cum, tum mores in primis puros, ac elegantes: tum Divinæ Sapientiæ studia toto mentis affectu amplectuntur. Illos verò imitari: hæc namque speculari a summo rerum opifice, quasi hominibus proprium elargitum est. Propterea veterum hominum; alij in moribus componendis; alij in rerum naturis enucleandis, contemptis omnibus, tam publicis, quàm privatis actionibus operam efficacem dedere. Sed quantum in hoc Sacer, & Monasticus Benedictinus Ordo laboraverit, & floruerit, nullius linguæ, nec calamus valebit explanare: cùm per tot sæcula sint tanti Doctores, & Patres, tot Scriptores, innumerabilisque Ecclesiæ Luminaria, sacris, & omnibus literis ruilantia, à quibus recto vivendi more, suis eloquis, & legibus extitit mens nostra illustrata & erudita. Non unus pro mille: sed unus pro innumerabilibus Benedictinæ Familiæ Patribus, & Scriptoribus extat Reverendissimus Pater Magister Fr. Emmanuel de Villarroel, Sacræ Theologiæ Doctor, Divinæ Scripturæ Interpres, Generalis Concionator Congregationis Vallis-Oletanæ, Ordinis S. Benedicti, in lucem edens Septimum Tautologiarum Volumen, cuius censura mihi iniungitur à D. Dr Christophoro Damasio, Sacri Illipulitani Montis Canonico, Inquisitore Ordinario, ac huius Matritensis Curiæ Vicario, &c. Etsi tanti Auctoris virgam censoriam suscipere, superet mes vires, attamen ea, qua valui industria Commentarium hoc, quasi testudineo gressu, diligentius percurrere curavi: in quo non quid corrigere, sed multum, quod laudari debere, comperi in verbis proprietatem insententijs gravitatem; in eloquentia venustatem, & uno dicam, locupletissimum thesaurum; non utcumque, sed thesaurum asconditum, in amæno, & fertili Divinæ Scripturæ agro: multi per hunc agrum gressi sunt: aspexerunt thesaurum, & tamen dicam, quod non invenerunt, quia minimè perscrutarunt: in abundati agro Sacræ Scripturæ nonnulli aliqua de Tautologijs annotarunt, sed usque huc, nulli, sicut Auctor noster tam copiosum, & pretiosum thesaurum profuderunt: Videbatur ager insœcundus; a sesse omnibus ager fœcundus, abundans, fertilissimus, & locupletissimus continens & prodiens pretiosissimum thesaurum: En agrum Divinæ Scripturæ exponentem Sacras Tautologias, ex quibus Auctor tamquàm perius, & expertus Agricola, & Scriba doctus parefacit thesaurum suum, & profert de thesauro suo nova, & vetera; hoc est *Veteris, ac novi Testamenti profunda demonstrat*, ut sentit Noster Doctissimus Paez in Canticum Moysis, v. 7.

In sacro contextu non est syllaba, nec apiculus, in cuius profundo, non sit quispiam magnus thesaurus, ut dixit D. Chrysostom. Hom. 21. in *Genes.* Magna quidem inquisitione indigent illius tractatores, quod videtur dixisse Christ. Domin. apud Ioann. 5. n. 99. *Scrutamini Scripturas*, quod non dixisset, ait Chrysostomus, ibi Homil. 14. si primi facie, & primâ tantùm lectione possent intelligi; quod enim in medio, & in promptu positum est, nemo sanè perscrutatur; sed quod obscurum, & latens est, id multa indiget discussione: longè latèque discurit Auctor Sacras Tautologias, & per septem Volumina magna inquisitione perlustrat, & grandi profunditate perscrutatur arcana; illa non solùm acutè discutiendo, palam manifestando, verùm etiam com-

¶ ¶ 3 mi-

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

minuendo ; quod aiebat Dyſſenus de verbis , & apacibus Sacræ Scripturæ , nam cum ſint veluti grana ſynapis , diſcuſsione opus habent , & comminutione : quod etiam videtur , dixiſſe Sapiens Proverb. 23. cum ait : *Cùm ſederis , ut comedas cum Principe , diligenter attende quæ poſita ſunt ante faciem tuam , & ſtatue cultrum in gutture tuo , ſi tamen habes in poſſeſtate animam tuam.* Quo in loco Beda meniam inſtan intelligit Sacram Scripturam , ad quam illius narratores , quamdiù ſteterunt , & in illius lucubrationibus inſudarunt , ſed ſedent tandem , ut panes fame electis frangant ; ſed quanta opus ſit diligentiâ , inquiſitione , & circunſpectione , indicat cum ait *Diligenter attende* : Ubi Codex Hæbræus ſic habet *Bin-Thabin* , tautologicè loqueus : *conſiderans , conſiderabis* ; ut ſit ſenſus : Attentiſsimè perſcrutaberis , & diligentiſsimè conſiderabis : quod LXX. interpretet , reddiderunt , & vertit Sedulius in Epiſtola ad Romanos : *intellige intelligentem* ; non celeri tranſitu , & indiligentia expoſitione debet alijs proponi , quæ diu frangenda , & diſcutienda exhibentur , in ò cum Sapiente , debet ſtatui cultrum in gutture , nimirùm , ut non niſi ſedulò meditata , ruminata , & diſcretionis aciu confita debent exponi. Quanta cura & diligentia , quali diſcuſsione , inquiſitione , circunſpectione , conſideratione , meditatione , & comminutione Sacras Tautologias Auctor expoſuerit , ſua Volumina indicant Vix eſt in Tautologijs ſyllaba , aut apiculus , qui ab Auctore non diſcutiatur , ruminetur , & comminutur , ex cujus diſcuſsione , & comminutione , non prodeant ſententiarum fontes , eruditionis rivuli , doctrinæ flumina , ſacrarum , humanarum , & ferè omnium litterarum maria ; & non celeri tranſitu expoſita , ſed per ſeptem volumina perlucidè enucleata. Opus magnificum , imò in uno multa petuilia opera : & poſteri ſanè nervis , plectris pœmaribus , & hiſtorijs tuas concinent laudes : ira ut meritò cum regio Pſalte dicam : *Generatio , & generatio laudabit opera tua.* Non tantùm propter abundantiam doctrinæ , propter multitudinem ſententiarum , & propter cumulum eruditionis , quantum cum tibi à Deo ſit data Spiritus Sancti gratia , ad interpretandos obſcuros ſermones , nequaquàm talentum Domini abſcondiſti ſed ſicut lucerna ſuper candelabrum poſita , illam mundo manifeſtaſti , *ut luceat omnibus , qui in domo ſunt.*

In lucem exeat hoc Septimum tautologicum Volumen , ut luceat , ſicut ſex alia volumina lucem dedere : currat hoc opus per mundi plagas , imò appareant ſeptem volumina ; omnia , in quam , opera tua , & videantur ab hominibus , ut videant homines tua ſapientiſsima ſcripta tua eruditiſsima tautologica Commentaria , & tamquàm perlucidæ lucernæ ſupra candelabra poſitæ luceant coram ſapientibus , & omnibus hominibus , *ut videant opera tua bona , & glorificent Patrem , qui in cœlis eſt.* Glorificetur Pater ille cœleſtis , & laudetur Protoparens ille magnus Benedictus , in quam , quia talem mundo genuit & protulit filium ; tam divitem , ut proferat de theſauro ſuo nova ; & vetera ; tam peritum agricolam , ut plantet amœnum paradiſum , cujus flores non fragrantiam ſolam nudam habeant , ſed uberrimos fructus , qui animam nutrire poſſint ; ut vivat in æternum. Habet igitur hic paradiſus cuſtodem Cherubinum ſcientia præruntem , qui temerè adeuntes terret , & excludit proinde poſtulanda eſt Davidis Clavis , ut aditum præſtet , ne aliunde aſcendentes , fures deprehendantur ; tam eruditum , & ſapientiſsimum Doctorem , ut pateſaciat , ni dicam perſcrutetur , arcana profundi putei Sacræ Scripturæ , vel hauriat aquas ex profundo putei Scripturæ Sacræ. Puteus ex Origine Homil. 12. in Num. eſt ſignum reconditæ ſapientiæ & doctrinæ , propter profunditatem , & laborem , quo aqua ex alto puteo hauritur : id gitur de Divina doctrina eleganter expendit D. Cyrillus Alexandrinus ; ſolent enim , inquit , Scripturæ ſcientiam , aquæ ſimilem deſcribere , ſed magna ipſa profunditate , quaſi in puteo iacet , ac ſine magno labore haurirì non poteſt , cum obſcuritas veluti lapis graviſsimus oſtium putei cooperiat : profunditatem , & obſcuriratem profundi , & obſcure putei Tautologiarum Sacræ Scripturæ , perſcrutavit Sapientiſsimus Villarroel , amovens graviſsimum lapidem , puteum obſtruentem , veluti alter Jacob : ſicut etenim hic inveniens Rachelem prope puteum , grandi lapide oſtruſum , amovit lapidem , ut adaquarentur greges : ſic eruditiſsimus Villaroel amovit lapidem magnum , obſtruentem profundum Tautologiarum puteum , patefaciendo obſcuritatem , & profunditatem tautologicorum ſenſum Divinæ Scripturæ ; non ſolùm expoſitione lapidem amovendo , ſed eius doctrina illum penitùs ſeparando , ut fideles adaquentur ſalutari aquâ doctrinæ , & ut omnes habeant patefactam abundantiam aquæ Divinæ Scripturæ , ut reſocillentur abundanti aquâ Divinæ Sapientiæ.

Attamen etſi lapide ammoto , & aqua patefacta , non tamen eſt exhaurita : quia quamvis Commentaria hæc exhibebant copiam abundantiæ aquarum ſapientiæ , & eruditionis ; obſcuritatem , & profunditatem Tautologiarum removendo , non ideo cenſeo in tanto Auctore , exhauriſſe profundum puteum Tautologiarum Sacræ Scripturæ ; Scriptura namque Sacra , vel puteus Sacræ Scripturæ inexhauribilis eſt , cum enim à Sapientiſsimo Villaroel , tanta , & tam copioſa aqua hauriatur ex profundo puteo Tautologiarum Sacræ Scriptura (qualis nullus hauriviè) adhuc manent in profundo aquæ , quia qui illas creavit , & profundum conſtituit , ipſe eſt , qui illas exhaurire valebit. Sunt Tautologiæ , non ſolùm puteus profundus inexhauribilis Scripturæ Sacræ ; verùm etiam fodinæ quædam argenti & auri ita caliſer , quod quamvis expoſitione , explicatione , & eruditione hauriatur copiæ auri & argenti ; adhuc remanet argentum , & aurum Divinæ Sapientiæ , & doctrinæ : eſt namque Sacra Scriptura fodina argenti , & auri : ſic vocant Sacram Scripturam Chryſoſtomus , Nyſenus , & Gregorius Magnus : unde ſingulæ linæ Scripturæ Sacræ venæ pretioſæ ſunt , & apiculi ſinguli , theſauri , & tandem eloquia Domini argentum ; fodinæ autem in dies , pariunt influxu cœleſti pretioſos fœtus , quos obſtetricum more non ſine labore , & diligentia , ſacri Interpretes proferunt in lucem , prolatos excoquut acri ingenij igne , & quaſi artificum arte elaborant , & novis ſculpturis , & figmentis exornant : ſemper tamen ſuperſt locus amplius eruendi , conflandi , elaborandi , noviique ex eo operis monilij conficiendi , novamque denique in dies eruditionem , & medullam explicandi : venit in hunc ſenſum illud Levit. 25. *Comeditis veteres fruges uſque ad nonum annum : donec nova naſcantur , edetis vetera , & 26. num. 9. & 10. Reſpiciam vos , & creſcere faciam , multiplicabimini , & firmabo pactum meum vobiſcum. Primo comedetis veruſtiſsima veterum , & vetera novis ſuperevenientibus projicietis.* Quæ omnia in explicatam doctrinam traditam in cortice , & ſpicis litteræ in ſymbolis , & figuris , & noviter in plenitudine temporum , enucleatam , & excuſſam maximè quadrant : nam ut aiebat D. Gregor. Magnus Prologo in Cantica : meſis uberrima eſt Scriptura Sacra , & aurea Cæſarie , & grano feliciſsimo prædivitum ſpicarum , hoc eſt , ſententiarum , quaſi meſſores Doctores ; at ij non tam omnium Lectores in ubertate tanta , quin plurimæ adhuc legendæ ſpicæ , fugiant manus metentium : teſte Hilario in Pſalmum 134. ſic alloquente : eſt Scriptura uberrimus atque feliciſsimus ager , eſt campus varijs odoriferis ſalaberrimis , pulcherrimiſque herbis , floribus , frugibus , fructibuſque admirabilis : At ut nec in natura omnes adhuc flores , & fructus noti , exploratì , perpectique ſunt omnibus ; ſed Adamo tantùm , & Salomoni , horum ſcientia in terra ſingulari beneficio à Deo collata ; ſic nec omnes Scripturæ Divinæ , non omnes omninò , non omnibus exhauſtæ intelligentiæ , quarum prolatione , & propalatione Eccleſia illuſtratur in dies , ex Aurora ſive Lucifero , Luna ; ex Luna Sol ; ex Sole cœleſtium Syderum acies ordinata.

Doctrina , & expoſitione Doctorum in dies illuſtratur Eccleſia , & clareſcit obſcuritas , & profunditas Sacræ Scripturæ , & quamvis hæc ſit interminabilis ager floribus , & frugibus fœcundiſsimus , puteuſque profundus ſalubrium aquarum , necnon fodina ſpecioſa argenti , & auri pretioſitatis , & valoris inexhauribilis ; ſapientia & copia doctrinæ ſeptem tautologicorum Voluminum fortè compellit credere , quod ſi Sacra Scriptura exhauribilis eſſet , dicerem , M. Villaroel , noſtro videri totam Sacram exhauri ſe Scripturam. Quis non miretur in ſeptem voluminibus , quos flores emmittit ? Quos fructus ſpargit ? Quas aquas producit , & haurit ? Quantum argenti , & auri , pretioſi gris , eruditionis , & ſapientiæ profert , & extrahit ? Et denique in erruendis difficillimis Tautologiarum ſenſibus , quantam facilitatem , & ingenium oſtent peracutum ? Ingenium clareſcit in opere , facilitas pateſcit in calamo : ſeptem Volumina , ſeu ſeptem Comentaria in Sacras Tautologias , quando vix , in tot tantiſque Scriptoribus Sacris , exret unus , qui ſaltem unicum huius ſiceæ materiæ pro meritis tractet , & enucleet ? Meritò ſententarius numerus in Auctore magnificat facilitatem , & copia eruditionis extollit ingenium : nec ingenium quievit , nec calamus ceſſavit ab anno ſeptingentiſsimo tertio , uſque nunc : Per ſpatium vigimi quatuor annorum ſex Commentaria Tautologiarum protulit in lucem , plena , & abundantia eruditionis & ſapientiæ , & cùm opus ſit non minùs eruditum , quam laborioſum in ſex Commentarijs

rijs enucleatum ; non requievit ab opere, quot patrarat, sed profecutus est opus, quod inceperat: Laboravit septimum Volumen, seu laboravit in Septimo: & quamvis septimus dies est quietis, & requietionis, Auctori est dies orati, & desiderati laboris: videt iam Septimum Tautologiarum Commentarium enucleatum, & completum: *Complevit Deus die septimo opus suum, quod fecerat, & requievit die septimo ab universo opere*: igitur requiescere debet; cum videat sua septem Volumina, seu septem Commentaria iam contummata, & perfecta, & per mundi plagas ad communem utilitatem diffusa: omnia eruditionem diffundunt, profunditatem pariaciunt, obscuritatem clarificant, intellectum illustrant mentem inflamant, aures mulcent, & dulciter cunctis audientibus sonant. Sed nullum mihi tam iucundum & suavem vocem ducit, quàm hoc septimum Commentarium; est enim illa tuba magna clanges dulcem, ni dicam dulciorem sonum: Si enim in sex Commentarijs, seu Voluminibus multa docet, abundanter instruit, dulciter suaviterque mulcet, nusquam tam iucundè, si non tam perfectè dicam, quam in hoc Septimo sonat: hoc volumen est septima vox; si sex alijs antecedentibus non eruditior, perfectior quidem; cum sit septenarius numerus perfectio cæterorum: hac septima Tautologiarum voce audita, quæ patefacit obscura, aperit clausa, ducit ad ignota, & revelat condensa, necesse est, *ut in templo Dei omnes dicant gloriam*. Regius Psaltes convocans filios Dei ad adorandum, & dandum ei honorem, & gloriam, Divino Spiritu motus, voces Domini in Psalmo 28. clangit, & septem enumerat, nec minus, nec amplius: *Vox Domini in virtute: Vox Domini in magnificentia: Vox Domini confringentis Cedros: Vox Domini intercidentis flammam ignis: Vox Domini concutientis desertum: Vox Domini preparantis Cervos, & revelavit condensa: & in templo eius omnes dicent gloriam*: Septem istis vocibus Domini affonant septem Tautologica volumina; perlecturetur Sapiens septem Commentaria, & audiet septem Domini voces animum reficientes, & intellectum illustrantes: in sex antecedentibus resonant Domini voces: in Primo auditur *vox super aquas*; nam ut ait Paraphrasi super Psalmum 28. Doctiss. Le-Blanc: Deus vocem suam per varias nationes sparsit, qua salutis viam, & Evangelij doctrinam sacram aperiret: in Primo aperitur via quasi inculta, aut occulta tautologicæ doctrinæ: spargit abundantes aquas sapientiæ; non solùm illas communicando, verum ex profundo puteo illas extrahendo: in Secundo emicat *vox virtutis*: tum propter sonum magnæ efficatiæ; tum quia non inaniter & sine fructu sonat; sed eius monitis omnium mentes ab errore ad veritatem traducit, & ad intimas medullas penetrat: in Tertio apparet *magnificentia vox*: quid magnum magnificum, & admiratione dignum non apparet in opere? In Quarto resonat *vox confringentis Cedros* superbiæ, vanosque mundi sapientes, tumido fastu cœlo bella inferentes, veramque fidem & doctrinam disturbare conantes: in Quinto exauditur *vox*, seu *sonus Divinæ vocis* per varias plagas divisæ ad recreandas hominum mentes luce Divini amoris & charitatis, ut Divino amore incendantur, & ab omni rubigine expurgentur: in Sexto apparet *vox concutientis desertum*, ut ignaras, & omnis culturæ expertes nationes, & gentes incultis moribus nihil Deo præter vepres reddentes sono efficaci doctrinæ, concutiat, atque emolliat, molitasque cœlesti gratiæ imbre fœcundet: & denique in hoc Septimo apparet septima *vox preparantis Cervos, & revelantis condensa*: per Cervos, ait Le-Blanc, intelligi Doctores Ecclesiæ, qui omnia mundana trasilientes, & contemnentes, ad nunciandum Evangelium sunt agiles; quique venenosas Hæreticorum linguas non timent, & eos utriusque testamenti Scripturis tamquàm duobus cornibus reprimunt: hæc vox non solùm præparat Cervos, sed quòd magis est, revelat condensa: silvas, nemora, arbores, incultaque loca, atque impervia, quæ apparere videbantur in Tautologijs, aperit, & revelat; condensitatem, seu obscuritatem separando, earumque ramos frangendo, seu arbores decorticando: ut ait Cerebrardus: *revelavit*, id est, *decorticavit*: præparat Dominus in Ecclesia sua Cervos, id est, Sapientes, & Doctores, ut revelent condensa, id est, ut decorticent arbores, hoc est, penetrent, & perscrutentur profunda Scripturæ, ut appareat, & percipiatur medulla sacræ doctrinæ.

Qualiter M. Villaroel Sacras Tautologias decorticaverit sua Volumina prædicant: multi aliqua de Tautologijs attigerunt, sed quasi in cortice illas annotarunt. M. Villaroel, non solùm tetigit, sed per septem volumina decorticavit: Tautologicæ arbori fertili, abundanti, & fœcundæ Divinæ Scripturæ subtulit corticem; ut appareret medulla Sapientiæ, & ut omnes percipiant substantiam divinæ doctrinæ: & hoc est propriè revelare *condensa*, sicut sentiunt SS. PP. Augustinus, Hieronymus, Remigius, Beda, Lombardus, Titelmanus, & Richardus à Sancto Victore: hic ait: *Talibus* Cervis (loquitur de Doctoribus) *talis tunc preparatis Dominus revelabit condensa, & referabit scripturarum profunda: allegoriarum opaca, Sacramentorum mysteria, mysteriorum secreta: Amant enim huiusmodi Cervi hic, illuscque discurrere inter condensa: abdita quaque loca perscrutare, & occulta penetrare, opaca frequentare, in condensis, & umbrosis requiescere. Quanto enim altius Scripturarum intelligentiam perceperint, quanto earum profunda perfectius penetraverint, tanto securius, tanto quietius, quasi in condensis latitantes, & in umbrosis requiescentes, nec deridenti dæmonum insidias, illinc desiciunt carnales illecebras.* Et Beda ait: quòd solent Cervi inter condensa nemorum ingredientes, ramos separare, & campum, ubi pascantur sibi, & alijs animalibus aperire: sicut Apostoli, Doctores, & Scriptores sacri opacitates, & occulta mysteria Scripturarum, in quibus, & ipsi pascerentur, & alios pascerent, aperuerunt. Aperit hoc magnificum opus spaciosum, & speciosum pascua ab omni densitate, & obscuricate alienum, tribuens pabulum in via lata, & plana ad pascendos populos, & recreandos sapientes: illa Tautologiarum via, quæ densis sylvis videbatur impervia, & eius obscuritate, & densitate, quasi anfractibus plena, iam hoc opere est via plana; iam densitas, & obscuritas versa est in lucem: utilis labor ab omnibus celebrandus; sed quo iure Auctor extollendus? Et maximè in opere tam utili & præclarissimo, in quo quis non videat ad amussim, quin nec lato ungue in aliquo deficiat impleri? Et sic Auctori nil aptius, nil proprium, quàm illud:

Tam bene si quisquam potuit; tam multa, quis inquam?
Si tam multa alius; tam bene quis potuit?

Itaque cum tam multa differat, & tam differtissimè explicet ea, quæ ex minus accurata lectione possent generare perniciem, ut nec copia & affluentia doctrinæ confusionem pariat legenti, & pretiosum à vili separans, verum discernendo à falso, sanam intelligentiam à noxia, os Divi Augustini factus, iuxta illud Ieremiæ 15. *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris*: alienos à veritate sensus procul propellit, & sapientiæ salutaris aquam, quam haurit ex limpidissimo Scripturæ fonte, cunctis propinat. Propterea omnes sitientes venite ad aquas abundantes huius sapientiæ & doctrinæ: venite, properate, bibite, & legite Commentaria hæc: nam ut Hieronymus ad Furiam scribens ait: *Post divinas leges, sapientum hominum codices perlegere tenemur; eorum dumtaxat, quorum fidei integritas nota est, quorum doctrina à tramite veritatis non vacillat, sed magis sacrarum litterarum auctoritas confirmatur.* Itaque cum in hoc dessertissimo Commentario, in hoc spacioso rerum, & speciosi sententiarum campo, nihil, quod ve Orthodoxe fidei puritati, vel proborum morum venustati nævum inurat, deprehenderim: eos omnes, ad quorum manus hoc, vel alia Commentaria antecedentia pervenerint, hortor, ut amorem huius sæculi tam monilium, gemmarum, pretiosarumque rerum transferant ad studium, ac vigilantiam auctoritatum, sententiarum, eruditionum, quibus ij tractatus, veluti margaritæ pretiosæ, referti sunt. Tantâ quipè fandi suavitate, tantâ verborum gravitate, vir hic scripta sua disserit, ut numquàm quis ad ea perlegenda accedat, quin aut magnoperè oblectatus sit, aut longe doctior fiat. Quare dignissimum præmio Commentarium hoc, ad communem omnium, & præcipuè illorum, qui in verbi Dei declamationes ad populum incumbunt, utilitatem iudico, & sentio. Martiri in hoc Sanctissimæ Trinitatis Cœnobio Redemptionis Captivorum: Idibus Septembris: Anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo septimo.

Fr. Emmanuel de Ocio
Salazar.

FA-

FACULTAS ORDINARIJ.

VISA Superiore approbatione, facultatem concedimus R.mo P. M.Fr.Emmanueli de Villarroel Benedictino Laurensanensi,&c. ut Tomum Septimum in *Sacras Tautologias* in lucem edere queat. Matriti die 24.Aprilis,anno 1727.

Doct.D.Chriſtophorus Damaſio.

CENSURA RR. P. M. EMMANUELIS TRIGOTEN LECTORIS Jubilati, Ex-Viſitatoris Generalis, in ſuo Complutenſi Collegio quondam Studiorum Regentis, & nunc in Matritenſi Portæ-Cœli domo Præpoſiti.

SUPREMI Senatus decreto maximâ voluptate vidi, ingenti aviditate perlegi Tomum Septimum, quem parat in lucem edere RR. P. M. Fr. Emmanuel de Villarroel, Scholaſticæ Theologiæ Doctor, ac divinarum litterarum Interpres, è Sacra Benedictina Familia, gloriosa ſemper vetuſtate nobili, at nunc tanti filij gratioſa novitate felici: ingenti, inquàm, aviditate perlegi Tomum Septimum Tautologiarum; *Suſcipitur* enim tanti Auctoris *doctrina*, (a) *ſicut rivi aquarum decurrentium in terra ſitienti*. Terræ ſitientis more expetunt omnes has ſapientiæ aquas, hæc doctrinæ fluenta, ut mentium agri irrigentur, & fœcunda reddantur animorum arva. O quanta ab hiſce aquis utilitas! Cum aquis fluit rerum ubertas, ab undis emanat divitiarum copia. Quæ non decurrunt divitiæ cum hijs ſapientiæ fluentis! Hic inveniuntur gemmæ, hic argentum & aurum, hic tanta lapidum pretioſa ſupellex, ut qui has aquas ſitibundus potat, cunctas pretioſitates hauriat.

(a) Eſaiæ 44. Chald.

Hinc elicitur ſæcularis doctrinæ aurum, ut poſsit extrinſecùs deauraari divinæ ſapientiæ arca. Hinc extrahuntur permultæ Gentilium opes, ut ex profanis Sacra locupletemus, *& in divinis eloquijs*, ut Damianus affirmat, (b) *luculentiùs proficere valeamus*. Hinc educuntur profanæ litteraturæ gemmæ, ut venuſtior reddatur ſacræ ſapientiæ vultus; huius enim pulchritudinem auget, ut docet Baſilius (c) externæ eruditionis ornamentum. Hinc eruitur argenteus orationis nummus, cui ſermo ſapientium comparatur, (d) quia paucis verbis pretioſas ſententias claudit. Argentum eſt ſanè electum tanti Doctoris ſermo, quo multa ſunt paucis ſententioſè ac eloquenter ſignificata: quæ ſublimi concepit animo, tam ſublimi exprimit eloquio, ut meritò poſsim cum Nacianceno exclamare: (e) *Quis ſermonem habuit animi ſenſa melius exponentem: ita ut neutra parte, ut plerique, claudicaret: nempè, vel mente ſermone deſtituta, vel ſermone mentem haud æquo gradu ſequenti?* Mentis acumini reſpondent mirificè verba, quia, & electus eſt animi ſenſus, & pariter electa locutio.

(b) S. Pet. Dam. ſerm. de Sanct. Elen.

(c) S. Baſil. hom. ad Adol. ſ.

(d) Prov. cap. 10. Corn. ibi: verba Sapientum inſpecta argentea.

(e) Nacianzen. orat. de laud. S. Baſil.

Vocent Ægyptij ſuum Nilum, cui in ſacris Litteris aſsimilatur ſapientia: Vocent, inquam, ſuum Nilum, ut tradit Spartianus, (f) largitorem omnium rerum; hoc enim verius exiſtimo de hoc doctrinæ fluvio, de tanti Doctoris Nilo. Excurrit ille, ut fœcũdet terram caligine circumfuſſam; circuit enim Æthiopiam, (g) quæ interpretatur caligo: hic excurrit pĕr obſcuram Tautologiarum viam, ut abdita illuſtret myſteriorum arcana. Verè Nilus, quia ſeptemfluus: per ſeptem ſe oſtia diffundit niloricus amnis, ut mirabilem Ægypto fertilitatem inferat; & per ſeptem ſe rivos dispergit hoc niloticum flumen, ut obcerimos fructus univerſus orbis reportet. Mira tunc Nili incrementa, & quò magis augentur aquæ, eò creſcunt in Ægypto delitiæ. (h) Quis non ſtudet huius Nili mirifica aucta: excreſcunt certè puræ doctrinæ latices, & quanto ampliùs multiplicantur, tanto ampliùs augetur mentium lætitia, tantò ampliùs exuberat animorum voluptas. Mirandum inmodum creſcit hic fluviorum maximus æſtivo ſolis ardore: & mirabiliter augentur aquæ huius præſtantiſsimi Nili ſolaribus intelligentiæ radijs; unde enim poſſet oriri tam ingens copia doctrinæ, niſi è tantæ mentis fulgore? In hoc Septimo Tomo adhuc mirificè creſcit ſapientiæ rivus, qui in prioribus Tomis videbatur exhauſtus. O inexhauribilis doctrinæ ſons, numquam deficiens, ſemper accreſcens, tam acuto percuſſus intelligentiæ Solis ſpiculo!

(f) Spartian. in Pescennio.

(g) Hug. c. 7.

(h) Bevetl. Teatr. vit. hum. tom. 3.

Ex ſubtiliori aquarum portione productæ fuerunt volucres, (i) & ex ſubtiliorib doctrinæ aquis naſcuntur pennæ, quibus hic erat tiſsimus Auctor ſuper æthera volat. Sacri Scriptoris ingenium debet eſſe pennarum, inquit Clemens Alexandrinus: (k) *Procedit Scriba ſacrarum pennas habens in capite*. Quis non miratur aligerum tanti Auctoris ingenium, quo, velut aquila magna, velociter fertur in ſcientiarum ſublimia, ut arcanos emedullet Scripturæ receſſus! Plena eſt plumis tanti Scriptoris mens, quibus, & per omnium volitat ora, & omnium ſuperat præconia laudum. Cuncti ſanè ducunt in plauſus; at licet omnium linguæ conficiant encomia, numquàm tamen tantæ magnitudini æquas; ſiquidem adeò eminens eius apparet celſitudo, ut vel ipſa nequeat reſpondere admiratio. Sed eius laudationi parco invitus, ne tranſgredi videar Cenſoris munus. Attamen quid inveniri poteſt in hoc Septimo Tomo cenſoria virgula dignum, ſi ipſe ſeptenarius numerus opus perfectum indicat, opus conſummatum demonſtrat? Quid poteſt deprehendi ſordidum, quid fidei, aut bonis moribus diſſonum, ſi eſt prorsùs electum, ſi eſt puriſsimum argentum ſepties purgatum? Prodeat ergo in lucem hoc nitidum, hoc opus argenteum, ut totus orbis tanto ſplendore fruatur, tantâ pretioſitate ditetur. Sic ſentio in hac Matritenſi Portæ-Cœli domo die 28. Aprilis, anni Domini 1727.

(i) D. Thom. 2.p. q. 71. art. 1.

(k) Clem. Alex. 6. Strom. cap 4.

Emmanuel Trigoyen.

Præpoſitus C.R.M.

Facultas Regij Caſtellæ Senatus.

APprobatione ſuperiore viſâ, Regius Caſtellæ Senatus permiſit R.mo P.M.Fr.Emmanueli de Villarroel Benedictino, &c. Tomum Septimum *in Sacras Tautologias* typis committere, ut latiùs patet ex authographo privilegio expedito die 18. Aprilis, ann. 1742. per D.Michaelem Fernandez de Munilla, Regiæ Cameræ, Secretarium.

MENDA.

MENDA.

PAg. 2. lin. 18. habetat, leg. *habetat*, pag. 15. lin. 28 neququam, leg *nequaquàm*, pag 57 col. 1. lin. 19. Cœ'uſtis, leg *Cœleſtis*, pag. 101. col. 1. lin. 1. gratias, leg *Gartias*, pag. 107. col. 1. lin 12. verſantur, leg. *everſantur*, pag. 171. col. 1. lin 14 facnem, leg *farne*, pag. 201. col. 2 lin. 35. arcanis, leg *arcanis*, pag. 209. col. 1. lin. 16 gignut, leg. *gignunt*, pag 230. col. 2. lin. 41. doclore, leg *dolore*, pag. 431. col 2. lin. 17. uttiur, leg. *utitur*, pag 540. col. 1. lin. 52 ergo, leg. *ego*, pag. 541 col 1. lin. 47 alquando, leg *aliquando*, pag 601. col. 1. lin. 25. abrenunciatis, leg. *abrenuntiant*, pag. 620 col. 1. lin. 46 virabilis, leg *mirabilis*, p 615. col. 1. lin. 48. adcntum, leg *ademptum*, pag. 648. col. 1. lin. 4. modicus, leg *mordicus*, pag. 679. col. 1. lin. 50. diſcrutentia, leg. *diſcurrentia*.

Hoc opus, demptis his mendis ſuo exemplari reſpondet. Matriti die 2. Martij ann. 1743.

Lic. D. Emmanuel Licardus de Ribera,
Corrector generalis à S. R. M.

SUMA DE LA TASSA.

TAſſaron los Señores del Conſejo Real de Caſtilla à ſeis maravedis cada pliego de los de eſte Libro, que ſon ciento y ſetenta y ſiete y medio, ſin principios, ni tablas, como conſta de la Certificacion de Don Miguèl Fernandez Munilla, Secretario del Rey nueſtro Señor, y ſu Eſcrivano de Camara mas antiguo. En Madrid à 9. de Marzo de 1743.

APPA-

APPARATUS TAUTOLOGIARUM
TOMI SEPTIMI.

TAUTOLOGIA PRIMA.

Job. 14. v. 1. *Homo natus de muliere.*
Joſeph, qui natus eſt homo. Eccli. 49. 17.
Filij hominum. Pſalm. 4. v. 3. & ſæpe alibi.
Filiam fœminarum. Daniel 11. 17.
Filia matris tuæ es tu, & ſoror ſororum tuarum. Ezech. 16. 45.
Matrem tuam, quæ genuit te. Ierem. 22. 26.
Matrem filiorum. Pſalm. 112. 9.
Filia patris. Eccli. 42. 9.
Filius fui patris mei. Prov. 4. 3.
Patrem tuum, qui genuit te. Ibid. 23. 22.
Fratres tui, fratres tui. Ezech. 11. 15.
Hircum de capris. Levit. 4. 23. Iudic. 13. 15. 1. Reg. 16. 20. 1. Eſdr. 6. 17. & uſquequaquè.
Vaccam boum. Iſai. 7. 21.
Ja tauro de bobus. 2. Paralip. 13. 9.
Aritem de ovibus. 1. Eſdr. 10. 19. Pſalm. 64. 14.
Agni ovium. Pſalm. 113. 4.
Ovile ovium. Ioann. 10. 1.

TAUTOLOG. II.

Job. 19. v. 27. *Quem viſurus ſum ego ipſe (& oculi mei conſpecturi ſunt) & non alius.*
Surrexit Dominus verè. Luc. 24. 34.
Reſurget in reſurrectione. Ioann. 11. 24.
In reſurrectionem vitæ. Ibid. 5. 29.
Reſurgens ex mortuis. Rom. 6. 9. 1. Petr. 1. 3.
Mortuos ſuſcitate. Matth. 10. 8.
Ad reſurrectionem, quæ eſt ex mortuis. Phlip. 3. 11.
Suſcitans ſuſcitabit. Habac. 3. 9.
Suſcitavit me, quaſi virum, qui ſuſcitatur à ſomno ſuo. Zachar. 4. 1.
Dormivi, & ſoporatus ſum. Pſalm. 3. 6.
Dormierunt ſomnum ſuum. Pſalm. 75. 6.
De dormitione ſomni. Ioann. 11. 13.

TAUTNCOG. III.

Pſalm. 3. v. 5. *Voce mea ad Dominum clamavi*: & alibi ſæpe.
Ad ipſum ore meo clamavi. Pſalm. 65. 17.
Vociferabitur & clamavit. Iſa. 42. 13.
Vocem verborum. Hebr. 12. 19.
Audivi vocem loquentis. Ezech. 2. 1.
In loquela labij. Iſai. 38. 11.
Qui loquitur lingua. 1. Cor. 14. à 2.
Pſallentes in vocibus ſuis. Eccli. 50. 20.
Sonet vox tua in auribus meis. Cant. 2. 14.
Orationes oravit. Jacob. 5. 17.

TAUTOLOG. IV.

Pſalm. 20. v. 7. *Lætificabis eum in gaudio.* Sæpeſæpius eadem.
Gaudete cum ea gaudio. Iſai. 66. 10.
Gaudens gaudebo. Ibid. 61. 10.
Gaudio gaudet. Ioann. 3. 29.
In omni gaudio quo gaudemus. 1. Theſſ. 3. 9.
Exultavit in gaudio. Luc. 1. 44.
Gaudebit lætitiâ. Sophon. 3. 17.
Exultabit lætabunda. Iſai. 35. 2.
Exultatione exultabunt. Pſalm. 131. 16.
Gaudium & lætitiam. Pſalm. 50. 10. Sapient. 8. 16. Iſai. 35. 10. 51. 3. & 11. Ierem. 15. 16.

TAUTOLOG. V.

Pſalm. 39. v. 2. *Expectans expectavi.*
Expectatio creaturæ revelationem Dei exſpectat. Rom. 8. 19.
Secundùm expectationem & ſpem. Philip. 1. 20.
Conſidebat cum omni ſpe. 2. Mach. 15. 7.
Expectatio præſtolantis. Prov. 17. 8.
Concupiſcit & deſiderat. Ibid. 21. 26.
Concupierunt concupiſcentiam. Pſalm. 105. 14.
Concupivit anima mea deſiderare. Idid. 118. 20.
Deſiderio deſideravi. Luc. 22. 15.

Apparatus Tautologiarum.

Baptismo habeo baptizari. Ibid. 12.50. & Marc.10.38.39.

TAUTOLOG. VI.

Psalm.46.v.9. *Deus sedet super sedem sanctam suam.*
Illic sederunt sedes in iudicio. Psal. 121.5.
Cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ. Matth.19.28.
Supra sedem sedens. Apoc.4.2.
Sedens in sedibus suis. Ibid. 11.16.

TAUTOLOG. VII.

Psalm.63.v.7. *Defecerunt scrutantes scrutinio.*
Cogito cogitationes. Ierem.18.11. 18.29. 11.49.30.50.45.
Cogitabis cogitationem. Ezech.38.10.

TAUTOLOG. VIII.

Psalm.117.v.11. *Circundantes circundederunt me.*
Gyro vallabat abyssos. Prov.8.27.
Gyrum cœli circuivi sola. Eccli.24.8.
Circuibat in circuitu. Marc.6.6.
Circuit per gyrum. Iudith.7.6.
Gyrat & flectitur. Eccle. 1.6.
Circundabunt te vallo. Luc. 19.43.
In modum coronæ cingebant. 1.Reg.23.26.

TAUTOLOG. IX.

Psalm.125.v.6. *Venientes venient.*
Veniens veniet. Habac. 2.3.
Qui venturus veniet. Hebr.10.37.
Appropinquaverunt & accesserunt. Isai.41.5.
Solicitudine non pigri. Rom. 12.11.

TAUTOLOG. X.

Eccle.3.v.2. *Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.*
Evellam evulsione. Ierem. 12.17.
Dispersione dispersi. Iudith.5.23.
Plantabunt plantantes. Ierem.31.5.
Plantabis plantationem. Isai.17.10.
Plantabo & non evellam. Ierem.24.6. 42.10.
Omnis plantatio, quam non plantavit, &c. Matth.15.13.

PARA-

PARATITLA DIDASCALIARUM

TOMI SEPTIMI.

TAUTOLOGIA PRIMA.

Homo natus de muliere. Fol. 1.

AUTHORITATIS PERIPHRASIS.

1. *Homo natus de muliere.* Quis non? Quilibet qui ex Deo feliciter natus sunt. Non sit sermo de necessitate, sed de electione; quippe in ille morali iuxta affectus sunt naturæ. In novam originem vocati sunt perfectione Religiosi; ni perfecti, dicuntur filij mulieris, qui iure debent esse Religionis.

2. *Homo natus de muliere.* Lividus sanè non homo; quippe natus ex inferno.

3. *Homo natus de muliere*; ut rationalitas constet ex observantia legis, atque sequela rationis: igitur cuius vita continuata Baptismo, natus ex diabolo.

4. *Homo natus de muliere.* Elucet cunctarum hominis calamitatum origo; & quibus perspecuis cognoscitur, quid sit homo.

5. *Homo natus de muliere.* Exponitur natura, ut demonstretur gratia: igitur huius coæstivi generatione, homo qui natus, quasi natus non esset de muliere.

6. *Homo natus de muliere.* Dum designatur necessarium suppositum; in partu prænotatur aliquod novum prodigium (cum novum naturæ nullo modo sit opus, quod homo ex muliere natus) diciturque meditanter, *Homo natus de muliere*; quoniam futurus in mundo, qui nasceretur ex Virgine.

7. *Homo natus de muliere replatur & multis à conceptione miseriis*: Virgo sane singularis, vel à primo momento conceptionis: igitur in miserijs humanæ conditionis non concepta, licet ex muliere nata.

8. *Homo natus* Filius *de muliere.* Minimè vox plenissimi, erga protectionem hominis à Matre-Virgine: etenim meditanter dicitur *filius natus de muliere*; quia à Virgine homo cognoscitur filius, licèt ex illa non natus.

DIDASCALIARUM SYNOPSIS.

DIDASC. 1. *Multi ad perfectionem in Religione vocati; eorum pauci in Religione perfecti.* Fol. 24.

DIDASC. 2. *Potiùs, viscera cum hostibus, quam cum invidis.* Fol. 29.

DIDASC. 3. *Homo peccator non homo, sed dæmon.* Fol. 36.

DIDASC. 4. *Quanta anima trepidatio, qualis exitus in exitu!* Fol. 43.

DIDASC. 5. *Dei gratia ultra cuncta bona.* Fol. 50.

DIDASC. 6. *Eluceat in Christi nativitate suavis amoris divini.* Fol. 56.

DIDASC. 7. *Pura Virginis conceptio est, ut Aurora & Luna & Sol.* Fol. 63.

DIDASC. 8. *Clarius encomium Mariæ, quòd mater misericordiæ.* Fol. 71.

TAUTOLOGIA SECUNDA.

Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Fol. 76.

AUCTORITATIS PERIPHRASIS.

1. *Ego ipse, & non alius*, ut è sepulchro in gloriam surrexit Christus; cuius triumphum secutus est homo, & humana con-

DIDASCALIARUM SYNOPSIS.

DIDASC. 1. *Homines florent Phœnices ; &c. Resurrectione Salvatoris.* Fol. 96.

¶¶¶2 qui-

ditio: quæ alix, & ipsa: ipsa, sed alia: etenim gratiâ Salvatoris, & gloriâ resurgentis, fauste mutatur conditionis forma: sed non mutamur natura.

2. *Ipse & non alius.* Detrectantis pœnitentiam exponitur pravum pectus: cuius intentio damnatio: igitur dum volat tempus, & cupit esse criminum pœnitudine alius; dilata usque in mortem conditione, numquàm alius, semper ipse.

DIDASC. 2. *Pœnitentia tarda omnino periculosa.* Fol. 100.

3. *Ipse & non alius.* Quorsum nec furius terminus? Ut cineat alius à se peccator, dùm animum percutit scelerum acer dolor: equidem mutatione pœnitentiæ, in conditione manet alius & ipse.

DIDASC. 3. *Quem pœnitet peccasse, penè est innocens.* Fol. 106.

4. *Ipse & non alius.* Est amicitia cœlestis, dùm gloriæ refurgit corpus; ut in mundo vera fides non creditur, etiam dum arctior exponitur: igitur vel in gloria, qui gloriatur uti amicus; quoad amicitiæ fidem, ipse non ipse, sed alius.

DIDASC. 4. *Inter homines amicitia, vel nulla, vel falsa.* Fol. 111.

5. *Ipse & non alius.* Quorsum *non alius*; si alius nequit esse, qui constat ipse? Potest ipse, ipsum non esse affectionis pravitate; eoquòd non ipse sit, qui ipse manet extra se: ipseque dici potest & ipse & alius; quippequàm mente ex affectione furiosus.

DIDASC. 5. *Affectio prava, statera dolosa.* Fol. 116.

6. *Ipse & non alius.* Signat hominis entitatem, & simul hominis conditionem. Est homo ipse, illustratus ratione: non ipse, homo sine mente: & dùm patriæ & non rationis dominatur affectus; cognoscitur ipse, & alius: igitur ipse non est; qui phrenetico amore furens extra mentem sit.

DIDASC. 6. *Patria amor, non amor; sed Furor.* Fol. 121.

7. *Ipse & non alius.* Ambitio simulat callide conditionem, dùm præsentit iuxta votum possibilem dignitatem. Ipse est, & alius, si obtigerit munus: equidem quæ videbatur ad speciem commendabilis modestia; dùm fungitur munere, insolentiæ summæ conspicitur arrogantia.

DIDASC. 7. *Nonnumquàm pravus qui è servitute dominus.* Fol. 127.

8. *Ipse & non alius* (corpore & animâ in ordine ad gloriam) objicitur Iobus. At Iesus in ordine ad gratiam cùm Gertrude, est ipse & alius: igitur eximij amoris vehementi efficacitate, & diversum & unum est cor utriusque.

DIDASC. 8. *Catena mirabiles quels Iesus tractus in pectus Gertrudis.* Fol. 135.

TAUTOLOGIA TERTIA.

Voce mea ad Dominum clamavi. Fol. 142.

AUCTORITATIS PERIPHRASIS.

DIDASCALIARUM SYNOPSIS.

1. *Voce mea ad Dominum.* An aliter? Et felicius si fit corde. Ex operibus intra claustra, vocatio cognoscitur falsa, aut vera; non enim veniunt ad Dominum veritate, qui venerint tantum voce.

DIDASC. 1. *Æterna felicitatis periculum, in statu perfectionis pigritia Religiosorum.* Fol. 161.

2. *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me.* Oratio decora: quæ quidem à Domino exaudita, non quia voce clamor; sed quia facta *voce mea*: quo indicatur affectio orantis, in fructum optabilem orationis: igitur in oratione non orat, qui voce dumtaxat clamat.

DIDASC. 2. *In Choro vox mentis est forma vocis.* Fol. 171.

3. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Quorsum si voce, *Mea*? Quippe clamabat ad Dominum eius prædicans præceptum. Haud exaudiretur à populo, si modò à sola voce esset sermo: equidem hic vocem dumtaxat audit virtutis; quæ est in vita prædicantis.

DIDASC. 3. *In prædicatione vox virtutis est virtus Prædicatoris.* Fol. 178.

4. *Voce mea ad Dominum clamavi*: tantùm à Domino auditus, quia clamor ex voce eius. Est discrimen inter vocem hominis, & Domini vocem. Illa habet virtutem vocis: hæc autem vocem virtutis: equidem vox eius ad universos extenditur, etiam dùm singulis loquitur.

DIDASC. 4. *Vox Dei mirabilit, sed mirabilior vox vocis.* Fol. 184.

5. *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me.* Iuxta vocis excellentiam est clamor vocis in gratiam. Voce clamatur, & exauditur. Est alius nobilior clamor, & orationis singularis honor: igitur exauditur promptè Scholastica à Numine dùm clamaret sine voce.

DIDASC. 5. *Lachryma pondera vocis habent.* Fol. 191.

6. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Unde nisi ex voce clamor, ut posset à Domino exaudiri cordis, ardore flagrantis, dolor? Est alia ex amore lingua, qua clamant, audito Domino, corda, in vocem laudis, laudis vocibus auditis; & gaudium vox sine voce demonstrat: diciturque, quòd vox clamat; quippequàm cor Augustini motibus clamat pro voce.

DIDASC. 6. *Cordis Augustini flamma universa mirabilis.* Fol. 201.

7. *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me.* Claret, quando in salutatione Angelica, à Virgine oratio audita, & non exadita. Exauditur vox clamantis, & non tantùm clamor vocis: clamantisque vox auditur, dùm voce & corde rosis Virgo coronatur; quoniam qui non devotè cùm flosculis clamat Virgini; non salutat, verùm clamat sine voce: equidem ab ipsa exaudiri nequit, quod etiam vocem in clamorem non habet.

DIDASC. 7. *Orbis Catholici scuta & arma Maria Salutatio Angelica.* Fol. 212.

8. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Ita dùm vallatur hoste? In militia est clamor certaminis, & vox cordis. Utrumque tenet Raymundus, dùm ab illo fauste dicitur exercitus: ex quo utriusque militiæ splendor: voxque exprimitur singillatim atque clamor: quia ex orationis voce, & ardentissimo pectore, audiebatur in Regia clamor victoriæ.

DIDASC. 8. *Nova Raymundi vexilla in nova bella.* Fol. 219.

Paratitla Didascaliarum.

TAUTOLOGIA QUARTA.

Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. Fol. 227.

AUCTORITATIS PERIPHRASIS.	*DIDASCALIARUM SYNOPSIS.*
1. *Lætificabis in gaudio.* Ex materia gaudij ostenditur forma. Sublimior gaudij forma ex contraria materia: etenim planè uti novum, gaudium sublimius ubi provenit ex pœnis, atque vulneribus.	DIDASC. 1. *Stephani pugna, glorioſiſtima victoria.* Fol. 240.
2. *Lætificabis in gaudio.* Virtus Martyrum signatur, dum tormentis vita tollitur: igitur ita appetunt pro Christo pati, & pro illo avidissimè mori; ut non habeant aliud gaudium, nisi gaudium tormentorum.	DIDASC. 2. *Martyrum pœna, vel in cruciatibus gaudia.* Fol. 245.
3. *Lætificabis in gaudio.*: & etiam nascente Virgine in cordolio: igitur primi parentes transgressionis expulerunt mœrorem; simulatque filiæ Virginis præscierunt nativitatem.	DIDASC. 3. *Nomen Virginis-Matris tutamen humani generis.* Fol. 252.
4. *Lætificabis in gaudio cum vultu tuo.* Est gloria pœnæ: sic iam gaudium in mœrore. Deficit gaudij species, sed non forma. Semper gaudium est, sed non semper in lætitia: dicitur que *cum vultu* Deitatis, ex gaudio lætitiæ in cœlo; quippequàm in mundo est lætitia sine gaudio: siquidem eorum exultatione mirè repletur pectus, qui feliciter gloriantur inventis tribulationibus.	DIDASC. 4. *Gloria & pœna comites in Christi Schola.* Fol. 258.
5. *Lætificabis in gaudio.* Lætificat etiam afflictio, qua premitur anima, ut liberetur à culpa: diciturque lætitiâ gaudere, quippe est gaudium ex dolore; igitur cùm dolor animam ab ægritudine liberet; ni doluisset, non gauderet.	DIDASC. 5. *Vulnerum anima medicina, vulnera.* Fol. 263.
6. *Lætificabis in gaudio.* Non semper cùm lætitia gaudium est; ut in illis videtur, quorum venus icit cor, sagittis voluptatis; sed sagittis: quandoquidem quæ plaudunt, & dicunt gaudia sunt cordis vulnera.	DIDASC. 6. *O quàm inimica sunt nobis vota nostra!* Fol. 268.
7. *Lætificabis in gaudio.* Sine lætitia potest esse gaudium, quia non plenum. Patet in Christi amantis nativitate, qua gaudia mixta dolori: gaudet enim, quia in effusionem sanguinis Salvator nascitur: & simul dolet, quia nomine Salvatoris non luxit, priusquàm circumcideretur.	DIDASC. 7. *Unde ex circumcisione infantis, excellentia nominis Salvatoris?* Fol. 273.
8. *Lætificabis in gaudio cum vultu tuo.* Ex vultu Dei est gloria, qua in gaudio summa lætitia. Ex Dei profectò absentia tristatur anima. In anima Theresiæ variantur effectus, sive lateat, sive pateat Numinis vultus: etenim miro amoris ingenio, absentiâ gloriæ habet gloriam; ac in gaudio habet tristitiam.	DIDASC. 8. *Ex gaudio dolor Theresiæ, atque gaudium ex dolore.* Fol. 281.

TAU-

Paratitla Didascaliarum.

TAUTOLOGIA QUINTA.

Expectans expectavi Dominum. Fol. 288.

AUCTORITATIS PERIPHRASIS.	*DIDASCALIARUM SYNOPSIS.*
1. *Expectans expectavi.* Quid novi demonstrat hæccine Tautologia? Quod mirabiliter visum in Deipara, singulari virginitate materna, mundo incognita. Expectabat partum prolis, ut clareret prodigium Virginis-Matris. Gaudebat, & expectabat; quippequàm feliciter, quod expectabat, habebat.	DIDASC. 1. *Felix in Expectatione Virginis votum, continens exclusam gaudium.* Fol. 308.
2. *Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi.* Expectabat Maria, quid ageretur de verbi incarnatione: & sibi nil expectando, iurè dicit: *Dominus intendit mihi*; quia illi & soli Dominus contulit privilegium, quod haberet uterque communem filium.	DIDASC. 2. *Quanam insignior gratia in Maria virginitate fœcunda?* Fol. 313.
3. *Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi. Sustinens sustinui.* Pœna animarum in Purgatorio exponitur, quando gloria cœlestis expectatur: igitur etsi à Domino sperent optatam gloriam; nesciunt tamen quando laturus remissionis gratiam.	DIDASC. 3. *Spes, quæ differtur affligit animam.* Fol. 318.
4. *Expectans expectavi Dominum.* Ideli, diù. Mira proponuntur, erga divini amoris ingenium. Mirum, quòd pronus in benevolentiam, expectaretur in gratiam: sed magis mirum quòd ut homo æger salutem obtineret; illum diù Dominus expectatione expectaret.	DIDASC. 4. *Tantò plus laudatur Medicus, quantò plus desperatur ægrotus.* Fol. 324.
5. *Expectans expectavi Dominum.* Iacobi Apostoli cognoscimus plausum. Mors Domini ab illo expectatur, ut sequeretur. Alios expectans non expectavit: primus omnium in Domini obsequium, calicem bibit; & quia primus proprio sanguine firmiter scripsit fidem; throni à dextris Redemptoris, gloriosam obtinuit sedem.	DIDASC. 5. *Iacobi Apostoli celsitas, magna Hispanorum felicitas.* Fol. 330.
6. Econtrà Ioannes fratet *expectans expectavit Dominum.* Eius exponitur martyrium & desiderium expectaturque expectatio, ubi studet toto pectore martyrio; quippequàm martyrium habuit in decus religionis singulare, ex martyrij expectatione.	DIDASC. 6. *Martyrium Ioannis sub tyrannide amoris.* Fol. 340.
7. *Expectans expectavi.* Ex præsenti geminata sententia, liquet quàm falsa sit mundi gloria. Non illius expectatur expectatio, sed quod concipitur voto: & in gloria mundi quod habetur expectatur, ut nulla consideretur: igitur ita præterit ut vana; quod præsentis & ad votum desideretur præsentia:	DIDASC. 7. *Mundi gloria, gloria mundi.* Fol. 348.
8. *Expectans expectavi.* Defectus demonstratur iustitiæ, in expectationis prolatæ gemina-	DIDASC. 8. *Nihil aquè amarum, quàmdiu pendere.* Fol. 355.

mination. Causæ discutiendæ iuxta leges, proponuntur Iudicibus; verum per tempus & tempus clauduntur in tribunalibus. Unde nonnunquàm expectatur expectatio; quippe nulla, vel tarda causæ expeditio.

TAUTOLOGIA SEXTA.

Deus sedet super sedem sanctam suam. Fol. 361.

AUCTORITATIS PERIPHRASIS.	*DIDASCALIARUM SYNOPSIS.*
1. *Sedet super sedem sanctam suam.* Dominus Iesus, ad dexteram Patris: *Suam*, de nulloque alio sedente in cœlo, propria dicitur sedes; quoniam cunctorum gloria sedentium in throno felicitatis, ex virtute dumtaxat elevati super cœlos Salvatoris.	DIDASC. 1. *Sedes hominum gloria ex Christi gloriosa sede.* Fol. 380.
2. *Sedet super sedem.* Videtur necessarium. Aliter fiet ex regimine iudicium. Non obtinetur in munere, quod naturale ex sedis suppositione: etenim quisquis propter ministerium, curam habet animarum: sedem habet, sed non sedet.	DIDASC. 2. *Alienum regimen, summum grauamen.* Fol. 386.
3. *Sedet super sedem.* Innuitur vigilantiæ præsidis integritas, & simul pravorum subditorum otiositas, & curiositati innata malignitas; siquidem ille sedem habet, & non sedet; & hi sedent, & sedem non habent: quoniam regunt, dum reguntur, ducti curiositate, qui nequeunt regi.	DIDASC. 3. *Sæpè à pravis afficitur dedecore, qui plaudendus in honore.* Fol. 393.
4. *Sedet super sedem sanctam suam.* Si *sua* & alij sedent; sedes erit, sed non sua. Sanctè congruit Prælato sedere in solio: sedesque signatur sedenti in celsitudine throni; quippe non alius, nisi qui sedem habet, debet sedere: alioquin qui extendit gratiam; quamvis sedeat, non sedet super sedem sanctam suam.	DIDASC. 4. *Nimis suspiciosa, nimia in subditos indulgentia.* Fol. 400.
5. *Sedet super sedem sanctam suam.* Sedes indicat potestatem in maiestate regiminis. Sedens in sede, ministerium in regimen potestatis. Si simul unita, sedes sedentis profectò sancta: textusque sedentem & super sedem designat; quippe super sedem non sedet, qui sedet tantùm ut sedeat.	DIDASC. 5. *Non dignitas in honore, honor sine potestate.* Fol. 406.
6. *Sedet super sedem.* Quippini, *sedet in sede*; sed *super*: Sedet in sede, qui tantùm respicit sedis maiestatis fastum. *Super sedem*, qui sedem habet in amorem subditorum: & dicitur *super sedem*, dum sedis Superioris exponitur auctoramen; quoniam ultra excellentiam sedis præ maiestate, qui in maiestate sedis subditos regit amore.	DIDASC. 6. *Principi inexpugnabile munimentum amor civium.* Fol. 415.
7. *Sedet super sedem.* Quis non? Quisquis desiderat plus. Super sedem sancte sedet, qui præsenti honore gaudet: at qui fovet ambitio-	DIDASC. 7. *Numerari culpæ nequeunt, quæ amore habendæ potestatis perpetrantur.* Fol. 421.

bitionem insatiabilem, sed nullatenùs super sedem: etenim in ipsa dignitate possessa, super se ipsum sedens quæsit aliquid suprà.

8. *Sedet super sedem sanctam suam. Super sedem condignam.* Non sedes condigna, si sedentis nulla merita; quippe sedes, sed non sua. Unde qui fulget meritorum maiestate, sed splendore in sede; igitur indignus throno, minimè sedet, sed sedendo cadit.	DIDASC. 8. *Rector indignus dignitatis dedecus.* Fol. 428.

TAUTOLOGIA SEPTIMA.

Defecerunt scrutantes scrutinio. Fol. 434.

AUCTORITATIS PERIPHASIS.	*DIDASCALIARUM SYNOPSIS.*
1. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* In iterata voce fatiscit moles invidiæ. Scrutinium est curiositas scrutari: eius malignitas. Caret sanè vita crimine, ubi opus scrutatione: lividique deficiunt, non invento ullo peccato; quod curiosè, atque malignè scrutantur scrutinio.	DIDASC. 1. *Summa livoris malignitas, curiositas & crudelitas.* Fol. 451.
2. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Qui scrutator maiestatis, opprimetur à gloria. Non intelliguntur mysteria divina hominis intelligentia. Ita in studio dediscit; & scrutatione deficit; quoniam ubi videntur intelligentiæ contraria, explorantur sublimiora.	DIDASC. 2. *Summa felicitas homini, ex Christi nativitate.* Fol. 458.
3. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Quod inimicis accidit erga peccatum; amicis Christi erga eius amoris ingenium, quo inventa admirabilis dilectio. Unde deficiunt scrutantes scrutinio; quoniam minimè valent eminentem cognoscere charitatem, cuius excellentia ultrà humanam progreditur cognitionem.	DIDASC. 3. *Scrutinium amoris, rationis non scrutinium.* Fol. 465.
4. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Quid sit Eucharistiæ Sacramentum, quæsit audax ingenium curiosum; cùm non videatur ingenio curiositatis, sed clausis oculis: deficientque scrutantes scrutinio, qui intelligere conantur, quid, & quomodo; quoniam non intelligitur scrutatione ingenij, sed ingeniosiore Fide.	DIDASC. 4. *Eucharistia Sacramentum venerandum, non discutiendum.* Fol. 471.
5. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Persecutio indicatur ex dignitate insolentis; & etiam legibus adversus leges, insolentiæ fautores, quos pellicit in præcipitium utilitas; ut sine causa embolijs concinnent causas. Scrutatores dificiunt, sed propositum defendunt: igitur ita munera scrutantes obcæcant; ut in illo scrutinio permaneant, quamvis deficiant.	DIDASC. 5. *Malæ nonnumquàm causæ Patroni pessimi.* Fol. 479.
6. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Quodnam scrutinium scrutantium? Scrutantes scrutinio! Dicit signanter Prophera de malignantium conventu: de multitudine operantium iniquitatem, qui quærunt iuxta mores Superio-	DIDASC. 6. *Maior subditis solicitudo de legis rectore, quàm de lege.* Fol. 488.

periorem indulgentem corruptelæ, faventem relaxationi: & scrutinio scrutantes, quis exibit ex suffragijs electionis; si perfectum, incorruptum in dignitate prætentiunt, in ipsa curiosa scrutatione deficiunt.

TAUTOLOGIA OCTAVA.

Circumdantes circumdederunt me. Fol. 495.

AUCTORITATIS PERIPHRASIS.	*DIDASCALIARUM SYNOPSIS.*
1. *Circumdantes circumdederunt.* Quis circundas non circundat? Quisquis amore, etiam offenso, flagellat. Circundans circundat iustitia, quin concedat effugium: amor hinc circuitu circuit, relinquens exitum. Circuitus est, ut peccator supplicium non evadat: iustitiaque Dei, ut convertatur, sine circuitu circundat; quippequi mitescens extinguat amore, sed armis ad speciem, sub velamine iustitiæ.	DIDASC. 1. *Ad conversionem cordium est necessarium charitatis ingenium.* Fol. 539.
2. *Circumdantes circumdederunt. Affligentes affligerunt.* Nil mirum, si affligat afflictio: & afflictionis demonstratur geminatio; ut clueat Dei pietas, per pœnas sceleratis immissas: quæ quidem a Deo vindice peccatoribus inferentes dolorem; afflignnt pariter vindicem; etenim vulneribus inflictis ita percutitur; ut ipsis afflictionibus prædilectione affligatur.	DIDASC. 2. *Se regnat amor, de dilecti doloribus summus dolor.* Fol. 547.
3. *Circumdantes circumdederunt.* Iteratur circuitus, ut demonstretur è laqueis peccatorum impossibilis exitus. Fallitur dæmonum cogitatio, Virginis patrocinio. Homines *circumdantes circumdederunt*, sed fuit effugium, ita ut oppressi evaserint; quasi inclusione minime circumdedissent: Igitur per potentem Matrem-Virginem, à servitute miserima obtinuerunt libertatem.	DIDASC. 3. *Quanta potestas Virginis amoris Matris!* Fol. 552.
4. *Circumdantes circumdederunt.* Circumdat peccatum; sed cognito errore, delinquens habet effugium: verùm cum peccati consuetudine, circundat circundatione; quippe cum gravatus haud valeat transire vallum in pœnitentiam nullarenùs habet exitum.	DIDASC. 4. *Pessimum ingredi, unde labor egredi.* Fol. 560.
5. *Circumdantes circumdederunt*, quasi anima non haberet, qua exeat; dum eius hostium exercitus circundatione circundat. Verùm fallitur, ubi Eucharistia coram oculis habetur: animaque circundatione obsessa non circundatur; quippequàm in effugium, videt (ut exeat liberè) Eucharistiæ Sacramentum.	DIDASC. 5. *Validius in hostis ranima, Sacramentum Eucharistiæ.* Fol. 568.
6. *Circumdantes circumdederunt me* lanceis suis in vulnus; dicit in cruce Christus: a iter circundatum in eius passione, Virginis transfigitur pectus: igitur Christus lanceâ vulneratur dira; verùm ipsa Mater; filij vulneribus vulneratur.	DIDASC. 6. *Virgo iuxta crucem passa in carne, quod Christus passus in cruce.* Fol. 575.

TAU-

TAUTOLOGIA NONA.

Venientes venient. Fol: 581.

AUCTORITATIS PERIPHRASIS.	*DIDASCALIARUM SYNOPSIS.*
1. *Venientes venient.* Ideſt, *tandem tandem venient.* In phialautia nec spes: etenim cum cæca sit; numquàm veniet in cognitionem erroris, quia semper diligit originem cæcitatis.	DIDASC. 1. *Proprij amoris præsumptiones sunt cerebri vacuitates.* Fol. 599.
2. *Venientes venient.* Aliquod latet venerabile fidei arcanum, dùm exprimitur suppositum. Sunt qui non venientes veniant? Sanè, per Numinis mirificam gratiam. Sunt in antes Innocentes, quos sustulit Rex Herodes: etenim illa in ætate, Salvatoris exponentes testimonium; venerunt non venientes ad martyrium.	DIDASC. 2. *Ex SS. Innocentium sanguine ludea clarait nativitas Salvatoris in mundo.* Fol. 606.
3. *Venientes venient*, qui socij Francisci Paulani, calcato æquore. Cum magistro venerunt in littora, ut venirent Siciliam ex Calabria. *Non venient venientes*: dicunt nautæ, imò pervenient: igitur super aquas extendit pallium, atque venientes pervenerunt in portum.	DIDASC. 3. *Francisci Paulani vita, miracula, & miracula.* Fol. 611.
4. *Venientes venient*, & *cum exultatione*; mirabili virtute & potestate magistri. Exultatio ex felicissimo adventu; sed inter tot virtutes fugit cognitio: igitur cognoscentes ignorabant, per quàm illorum venientes per vastum mare veniebant.	DIDASC. 4. *Elevationis corporis Francisci super aquas, origo & charitas, & humilitas.* Fol. 618.
5. *Venientes venient*; nautæ tractum velint, nolint: & super aquas, quantumvis illorum obstet improbitas: siquidem Francisci mirificâ humilitate, sociorum corpora, vel in mari sine pondere.	DIDASC. 5. *Humilitas constituit Franciscum super æquora excelsum, quia se reduxit ad nihilum.* Fol. 624.
6. *Venientes venient*: ideſt, *tandem tandem veniet.* Ita recessit Gentilitas erroribus cæca, ut numquàm in lucem veritatis iudicaretur ventura. Gratia excitati prævaluit, oculos aperuit, lucem vidit, errores cognovit: & ut Solis cognoverunt in terra nativitatem statim Gentililes ab Oriente venerant, in eius adorationem.	DIDASC. 6. *Unde Gentilitas illuminata fuit, exit, inde Synagoga corruit.* Fol. 631.
7. *Venientes venient*, & *cum exultatione.* Gaudium necessarium in adventum? Ut sit correctio est necessaria exultatio; qua cognoscitur corrigentis animus, & simul læsi sapienter sanatur vulnus. Quis enim ad illam non venit veniendo? Quisquis venerit, & non venerit cum gaudio: etenim si gaudium ex correctionis modo; sine modo, qui veniant, nequaquàm veniunt, sed venientes fugiunt.	DIDASC. 7. *Errori sine modo medicina, non medicina, sed plaga.* Fol. 638.
8. *Venientes venient.* Quid novum? Multoties venientes in adventu resiliunt. Subditi malè morati, dùm ad præsidem veniunt, non	DIDASC. 8. *Apud improbos semper male audit, qui ad leges premit.* Fol. 645.

non veniunt subditi: recedunteque venientes, cupientes esse Superiorum superiores. Veniunt à se lactati cum exultatione. Videnti præsides studere integritati: & sine exultatione venientes fugiunt, præsentes absunt; quippequàm non placet subditis improbis, vivere Superiores iuxta leges.

TAUTOLOGIA DECIMA.

Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est. Fol.653.

AUCTORITATIS PERIPHRASIS.

1. *Tempus evellendi quod plantatum est.* Datur evulsio sine plantatione, ubi species virtutis quæritur tantum specie. Virtus in statu Monachorum nobile germen. Si pectus haud quaquàm dirigitur in virtutem; extra eius perfectionis propositum, germen evulsum, quod non plantatum: equidem quod ad speciem tantummodo floruit, priusquàm evelleretur exaruit.

2. *Tempus evellendi quod plantatum est.* Opposita exponuntur, ut concilientur in animo plantatio scilicet, & evulsio: in amœnitatem virtutis, & exilium corruptionis: igitur vitium evellitur, ubi supplicium in medicinam plantatur.

3. *Tempus evellendi quod plantatum est.* Exigit hostilitas ab inimicorum agro stirpitus evellere gratias. In huiusmodi facinus numquàm debet esse tempus: quandoquidem crescit splendor gratiarum, & benefactoris meritum; si quod semel plantarum, numquàm evulsum.

4. *Tempus evellendi quod plantatum est.* Terribilis sanè peccatoribus vox, quorum impius, pravus animus, cæcè arbitratur, numquàm adventurum tempus: etenim evellet iustè iustitia, quæ in criminum pœnitudinem plantavit misericordia.

5. *Tempus evellendi quod plantatum est.* A radice phantasiæ lætæ, ex plantatione iniuriæ oritur fructus; nempe, studium captæ, vel capiendæ ultioni. Ex offensa excandet cor. Datur in vindictam tempus, datur opportunum munus. Erit tunc? Tunc est tempus evellendi, quod plantatum est: etenim studium vindictæ in adepta dignitate, evellendum è radice.

6. *Tempus evellendi quod plantatum est.* O homo! Satius tempus ante tempus; ut mors sit vitalis; memoria tantùm, & non entitate mortis: igitur si vita mortem meditatione concepit; ipsa antequàm evellatur, à vitijs omnibus exaruit.

DIDASCALIARUM SYNOPSIS.

DIDASC. 1. *Conversatio secularis Monacho pestis.* Fol.672.

DIDASC. 2. *Vulnerum vitiorum medicamina: iustitia.* Fol.678.

DIDASC. 3. *Minimè ableganda gratia esto ne veniat iniuria.* Fol.683.

DIDASC. 4. *Blanda nil sævius irâ.* Fol.690

DIDASC. 5. *Iniuria facilius fertur; quàm infertur.* Fol.696.

DIDASC. 6. *Egregia res est, mortem condiscere.* Fol.703.

TAUTOLOGIA PRIMA.

HOMO NATUS DE MULIERE.

Iob. 14. vers. 1.

EXPOSITIO LITTERÆ.

1 DIXIT sententiam Iobus ex his quæ passus, clarens insigni virtute, ipsâ conditione fragilitatis teste, & comite. Laudibus effert Chrysostomus in *Homil. de Iobo*, certamina encomijs ac æmulatione digna; quod sequitur Sanctius & Pined. *Præfat. in Iob.* sed præstat exhibere Stoicum, Deo similem virum fortem studiosè plaudentem; ut iure plaudar, quem in planum tantum finxerat, libel. de *Prov.* ac de *Constant. sapientis*, quem Dialogide *Fortitudin.* imitatus est Petrarcha. *Ex quo ergo* (inquit Senec. *Epist.* 120.) *virtutem intelleximus?* Ostendit illam nobis ordo eius & decor & constantia, & omnium inter se actionum concordia, & magnitudo super omnia efferens sese. Hinc intellecta est illa beata vita, secundo defluens cursu, arbitrij sui tota. Numquàm virille perfectius, adeptusque virtutem, fortunæ maledixit: numquàm accidentia tristia excepit: se militem credens, labores velut imperatos subijt. Quicquid inciderat, non tamquàm malum aspernatus est, & in se casu delatum; sed quasi delegatum sibi. Hoc qualecumque est, inquit, meum est: asperum est, durum est; in ipsum navemus operam. Necessariò itaque magnus apparuit, qui numquàm malis ingemuit, numquàm de fato suo quæstus est: fecit multis intellectum sui; & non aliter quam in tenebris lumen effulsit: advertitque in se omnium animos; cùm esset placidus & lenis, & humanis divinisque rebus pariter æquus. Habebat perfectum animum, ad summam sui adductus, suprà quam nihil est, nisi mens Dei, ex qua pars & in hoc pectus mortale desiluit; quod numquàm magis divinum est, quàm ubi mortalitatem suam cogitat, & scit in hoc natum hominem, ut vitâ defungeretur: nec domum esse hoc corpus, sed hospitium & hoc breve quod relinquendum est, ubi te gravem esse hospiti videas. Non videmus, quàm multa nos incommoda exagitant, quam malè nobis conveniat hoc corpus? Hæc insignia virtutis & summæ; sed quod in homine magnoperè commendabile, quippe *Natus de muliere.*

Iam Iobi.

Quis & quid vir fortis?

Seneca.

2 Perfectè namque virtus floret, si à principio agente ad agendum virtus deficit. Speciosiùs nascitur, quia sic moritur. Nihil vir sine virtute; sed prævalet, dum valet ex ipsa fragilitate: igitur sese objecit virilitate hominem, etiam adversus originem. *Homo natus de muliere.* Fortis (fortuna læva urgente tot volvere casus, tot subire labores, insignem pietate virum) cùm esset vir; quasi non esset, se dixit *Hominem*, ut exprimeret in ardua futilitatem, uti à ventre matris vulneratam virtutem. *Homo*

Mulier pro fragilitate.

non veniunt subditi: recedunteque venientes, cupientes esse Superiorum superiores. Veniunt à se lactati cum exultatione. Videnti præsides studere integritati: & sine exultatione venientes fugiunt, præsentes absunt; quippequàm non placet subditis improbis, vivere Superiores iuxta leges.

TAUTOLOGIA DECIMA.

Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est. Fol.653.

AUCTORITATIS PERIPHRASIS.

1. *Tempus evellendi quod plantatum est.* Datur evulsio sine plantatione, ubi species virtutis quæritur tantum specie. Virtus in statu Monachorum nobile germen. Si pectus haud quaquàm dirigitur in virtutem; extra eius perfectionis propositum, germen evulsum, quod non plantatum: equidem quod ad speciem tantummodo floruit, priusquàm evelleretur exaruit.

2. *Tempus evellendi quod plantatum est.* Opposita exponuntur, ut concilientur in animo plantatio scilicet, & evulsio: in amœnitatem virtutis, & exilium corruptionis: igitur vitium evellitur, ubi supplicium in medicinam plantatur.

3. *Tempus evellendi quod plantatum est.* Exigit hostilitas ab inimicorum agro stirpitus evellere gratias. In huiusmodi facinus numquàm debet esse tempus: quandoquidem crescit splendor gratiarum, & benefactoris meritum; si quod semel plantarum, numquàm evulsum.

4. *Tempus evellendi quod plantatum est.* Terribilis sanè peccatoribus vox, quorum impius, pravus animus, cæcè arbitratur, numquàm adventurum tempus: etenim evellet iustè iustitia, quæ in criminum pœnitudinem plantavit misericordia.

5. *Tempus evellendi quod plantatum est.* A radice phantasiæ lætæ, ex plantatione iniuriæ oritur fructus; nempe, studium captæ, vel capiendæ ultioni. Ex offensa excandet cor. Datur in vindictam tempus, datur opportunum munus. Erit tunc? Tunc est tempus evellendi, quod plantatum est: etenim studium vindictæ in adepta dignitate, evellendum è radice.

6. *Tempus evellendi quod plantatum est.* O homo! Satius tempus ante tempus; ut mors sit vitalis; memoria tantùm, & non entitate mortis: igitur si vita mortem meditatione concepit; ipsa antequàm evellatur, à vitijs omnibus exaruit.

DIDASCALIARUM SYNOPSIS.

DIDASC. 1. *Conversatio secularis Monacho pestis.* Fol.672.

DIDASC. 2. *Vulnerum vitiorum medicamina: iustitia.* Fol.678.

DIDASC. 3. *Minimè ableganda gratia esto ne veniat iniuria.* Fol.683.

DIDASC. 4. *Blanda nil sævius irâ.* Fol.690

DIDASC. 5. *Iniuria facilius fertur; quàm infertur.* Fol.696.

DIDASC. 6. *Egregia res est, mortem condiscere.* Fol.703.

TAUTOLOGIA PRIMA.

HOMO NATUS DE MULIERE.

Iob. 14. vers. 1.

EXPOSITIO LITTERÆ.

1 DIXIT sententiam Iobus ex his quæ passus, clarens insigni virtute, ipsâ conditione fragilitatis teste, & comite. Laudibus effert Chrysostomus in *Homil. de Iobo*, certamina encomijs ac æmulatione digna; quod sequitur Sanctius & Pined. *Præfat. in Iob.* sed præstat exhibere Stoicum, Deo similem virum fortem studiosè plaudentem; ut iure plaudar, quem in planum tantum finxerat, libel. de *Prov.* ac de *Constant. sapientis*, quem Dialogide *Fortitudin.* imitatus est Petrarcha. *Ex quo ergo* (inquit Senec. *Epist.* 120.) *virtutem intelleximus?* Ostendit illam nobis ordo eius & decor & constantia, & omnium inter se actionum concordia, & magnitudo super omnia efferens sese. Hinc intellecta est illa beata vita, secundo defluens cursu, arbitrij sui tota. Numquàm virille perfectius, adeptusque virtutem, fortunæ maledixit: numquàm accidentia tristia excepit: se militem credens, labores velut imperatos subijt. Quicquid inciderat, non tamquàm malum aspernatus est, & in se casu delatum; sed quasi delegatum sibi. Hoc qualecumque est, inquit, meum est: asperum est, durum est; in ipsum navemus operam. Necessariò itaque magnus apparuit, qui numquàm malis ingemuit, numquàm de fato suo quæstus est: fecit multis intellectum sui; & non aliter quam in tenebris lumen effulsit: advertitque in se omnium animos; cùm esset placidus & lenis, & humanis divinisque rebus pariter æquus. Habebat perfectum animum, ad summam sui adductus, suprà quam nihil est, nisi mens Dei, ex qua pars & in hoc pectus mortale desiluit; quod numquàm magis divinum est, quàm ubi mortalitatem suam cogitat, & scit in hoc natum hominem, ut vitâ defungeretur: nec domum esse hoc corpus, sed hospitium & hoc breve quod relinquendum est, ubi te gravem esse hospiti videas. Non videmus, quàm multa nos incommoda exagitant, quam malè nobis conveniat hoc corpus? Hæc insignia virtutis & summæ; sed quod in homine magnoperè commendabile, quippe *Natus de muliere.*

Iam Iobi.

Quis & quid vir fortis?

Seneca.

2 Perfectè namque virtus floret, si à principio agente ad agendum virtus deficit. Speciosiùs nascitur, quia sic moritur. Nihil vir sine virtute; sed prævalet, dum valet ex ipsa fragilitate: igitur sese objecit virilitate hominem, etiam adversus originem. *Homo natus de muliere.* Fortis (fortuna læva urgente tot volvere casus, tot subire labores, insignem pietate virum) cùm esset vir; quasi non esset, se dixit *Hominem*, ut exprimeret in ardua futilitatem, uti à ventre matris vulneratam virtutem. *Homo*

Mulier pro fragilitate.

natus de muliere. Quid vir, ſi non à virtutis conſtantia, ſed à fœmina? ex qua nulla in ſortia roboris ſpecioſitas, ſed futilis caſſa deſpicienda fragilitas?

Sophocl. *O fili! ne matris nomen venereris amplius:*
Mulier fœmina exiſtens, & non viri naturâ.

Uti ait Hercules apud Sophocl. in *Trachin.* à v. 1083. Homines ſunt mortales (habemus Theſaurum in vaſis fictilibus) fragiles, infirmi, lutea vaſa portantes, quæ facium invicem anguſtias. *Nunc de ventre, nunc de capite, nunc de pectore aut fau-*

Senec. *cibus querimur: aliàs nervi nos, aliàt pedes vexant: nunc deitctio, nunc deſtillatio.*

Hippocr. *Aliquando* (ſubdit Stoicus, d.) *ſupereſt ſanguis, aliquando deeſt: hinc atque illinc tentamur.* Luculenter Hippocrates: *Totus homo* (inſit *Epiſt.* ad Damaget.) *ex nativitate morbus eſt: ex materni enim uteri inquinamentis talis prodit.* Fragilis vir à viro, quippe homo: quid, Dij boni, ex fœmina natus! Utique ipſa fragilitas & inanitas: igitur non habet matrem fragilis conditionis; ſed pro genitrice ipſam fragilitatem. Appoſitè Homer. 20. *Iliad.* v. 295.

Homer. *Nati ſunt filij è fœminis mortalibus.*

Quid in ſe habebit fortitudinis (ait in præſentiarum Gregor. Magn. *lib.* 11. *cap.* ult.) *qui natus de infirmitate?*

3 Elucet ex utero matris conditionis humanæ futilitas, quæ quadruplici effectu conſtat: igitur natus à muliere, *brevi vivens tempore, repletur multis miſerijs: quaſi*

Ibid. *flos egreditur & contritur, & fugit velut umbra: & numquam in eodem ſtatu permanet.* Vita flatu conſtat. Iccirco vanitas omnis homo vivens; ſiquidem viventi ob-

Vita humana brevis. via mors, non vita. *Vita brevis*: dicunt Homer. 11. *Odyſſ.* v. 306. & Hippocrat. 1. *Aphoriſm.* 1. Hinc Senec. de *Tranquill. anim.* cap. 15. dicit *Vitam fictam.* Plaut. in *Captiv.* Act. 3. ſcen. 5. v. 84.

Plaut. *Et ſi per vivo uſque ad ſummam ætatem,*
Tamen breve ſpatium eſt.

In quo homo imbecillitatis ſpeculum, temporis ſpolium, fortunæ luſus, inconſtantiæ imago, ac ſcopus totius volubilitatis. *Non eſt vita dicenda, ſed mors* (ait Auguſtinus, *Medit.* cap. 21.) *in qua momentis ſingulis morimur. Numquid ergo hoc quod vivimus dicere poſſumus vitam? Vitam quam humores tumidant, dolores extenuant, ardores exſiccant, ædr morbidat, eſce inflant, jejunia macerant, ioci diſſolvunt, triſtitiæ conſumunt, ſolicitudo coarctat, ſecuritas habetat, iuventus extollit, ſenectus*

Auguſtin. *incurvat, infirmitas frangit, & mœrot deprimit? His malis omnibus mors furibunda ſuccedit, ſimulque miſeræ vitæ ita finem imponit; ut cum eſſe deſierit, non fuiſſe putetur. Mors iſta vitalis, & vita mortalis.* Floridè vel ethnicus. *Principium iure tribuetur hominis* (inſit Plin. in *Proœm.* lib. 7.) *cujus cauſa videtur cuncta alia genuiſſe*

Et miſeriæ. *natura, magna & ſæva mercede contra tanta ſua munera; ut non ſit ſatis æſtimare, parens melior homini, an triſtior noverca fuerit.* Cauſas ſubnectit, ſubditque: *Feliciter natus iacet, manibus pedibuſque devinctis, flens animal cæteris imperaturum; & à ſupplicijs vitam auſpicatur, unam tantum ob culpam, quia natum eſt. Breviter,*

Plin. *non aliud natura ſponte, quam fiere. Itaque multi extitere, qui non naſci optimum cenſerent, aut quam ocyſſimè aboleri.* Hæc ſententia fuit Euripidis (de qua Plutarch. in *Conſol. Apollonij*) quem ridet Epicurus dicens, *Cur non ſtatim à vita diſceſſit, ſi talis ſententia arriſit?* Vid. Dalecamp. hic, & Auſon. *Edyl.* 15. aliàs, 7. Hanc ſortem Albani dumtaxat nanciſcuntur, de quibus Plin. d. *cap.* 2. *Octavum vitæ annum*

Idem. *non excedere.*

4 Qui natus de muliere, *repletur miſerijs.* In brevitate ergo vitæ, non moleſtia, ſed ſubſidium. Habet enim homo ſolatium, quia in miſerijs non ſubſiſtet, ſi vita brevis. *Vita non vita ſed calamitas*, ſuccinit Euripides, in *Alceſt.* v. 802. & in *Taurie.* v. 850. Querenti de ærumnis dæ erumnis Marciæ, reſpondet Stoicus, *cap.* 12. ad eius conſolationem: *Quæ iſta tuæ publicaque conditionis oblivio eſt? Mortalis nata es mortales peperiſti: putre ipſa fluidumque corpus, & caſibus morbiſque repetita, ſperaſti tam*

Senec. *imbecilla materia ſolida & æterna geſtaſſe? Noſce te.* Quæ homini non moleſta, ſi ſubſidia lethalia: In miſeria vita humana, fluida & longa; quia pœna anguſtatur ad vitam, & ipſa velocitate dilaratur quod miſeriam. Aurea videris apud Chryſoſtomum *Homil.* 1. Epiſt. ad Hebr. & per te cogita quàm miſera vita. *Si ſubtiliter conſideretur omne quod hic agitur, pœna & miſeria eſt: ipſi etenim corruptioni carbis ſervire ad neceſſaria atque conceſſa, miſeria eſt: ut contra frigus veſtimenta, contra fa-*

Vade & qui bus. *mem alimenta; contra æſtum frigora reparantur: quod multa cautela cuſtoditur ſalus corporis, quòd etiam cuſtodita amittitur, amiſſa cum gravi labore reparatur; & tamen reparata in dubio ſemper eſt, quid hoc aliud, quàm mortalis vita miſeria?* Hæc quoad corpus ſubdit Gregor. in teſtimonium noſtræ Tautologiæ, *cap.* 26. & addit quod animi & animæ curas: *Amamus amicos, ſuſpecti ne offendi vaicant: formidamus inimicos, atque ſecuri de eis non ſumus utique, quos formidamus: quòd plerumque inimicis ſic confidenter quaſi amicis loquimur: & nonnunquam plura verba proximorum, & multùm nos fortaſſe diligentium, quaſi verba ſuſcipimus inimicorum: & qui*

Greg. Magn. *falli numquam vel fallere volumus, ex cautela noſtra graviùs erramus. Quid itaque hoc niſi humanæ vitæ miſeria eſt? Quod amiſſa cœleſti patriâ exilio delectatur, gravatur cuvis, & tamen cogitare diſſimulat, quàm grave ſit, quia multa cogitantur. Quòd privatus eſt interno lumine, & tamen in hac vita diu vult perpeti cæcitatem ſuam: quid hoc aliud quam de pœna noſtra nata miſeria eſt?* Sequitur argumentum fusè Ovid. 15. *Metam.* Fab. 3. Mantuan. *Eclog.* 5. v. 30. accinit:

Mantuan. *Qui neſcit, quid ſit noſtrum hoc, quod vivimus, audi;*
Tranſitus in mortem Herculeſque labor.
Cor, niſi cura, nihil? caro nil, niſi triſte cadaver.
Naſci ægrotare eſt, vivere ſæpe mori.

5 Hinc vel ethnici Mexicani recens natos in templum portabant infantes, ubi ſacrificuli neſcientibus prædicebant vitæ labores, ad quos nati, quippe nati. Viris tradebatur ſcutum & gladius: fœmellis colus & fuſus; vulnerato ſexu, quaſi circun-

Mos Mexicanorum & Thracum in hominis nativitate. ciderentur. Kircher. Tom. 3. *Oedip. Copt. theatr. hieroglyph.* cap. 4. & Solis in *Mexic. hiſtor.* lib. 3. à cap. 14. Hâc cogitatione apud Thraces, *Edito puero, propinqui circunſidentes eum plorattone proſequuntur, ob ea mala quæ neceſſe eſt illi, quòd vitam ingreſſus ſit, perpeti; humanas omnes calamitates recenſentes. Hominem autem fato*

Herodot. *functum, per luſum atque lætitiam terræ demandant, referentes quot malis liberatus in omni ſit felicitate.* Ita Herodot. *lib.* 5. cap. 2. Solin. cap. 15. & Valer. Max. *lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 12. Plin. lib. 7. cap. 50. *Incertum ac fragile* (inquit) *hoc munus naturæ: malignum verò & breve etiam in iis quibus largiſſime contingit, univerſum utique ævi tempus intuentibus. Nec reputantur infantiæ anni, qui ſenſu carent; non ſenectæ in*

Plin. *pœnam vivacis. Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ toties invocata morte, ut nullum frequentius ſit votum. Natura verò nihil hominibus brevitate vitæ præſtitit melius.* Raviſ. Textor, *Epigram.* 10.

Raviſ. *Vana ſalus hominis, vanus decor, omnia vana:*
Inter vana nihil vanius eſt homine.

Adi Ælian. lib. 8. *Var. hiſtor.* cap. 14. Plutarch. de *Pietat. erga fratres*, n. 3. Senec. ad *Polyb.* cap. 23. & Lucret. *lib.* 5. à v. 224.

6 Brevitas vitæ vel in ipſo decore magis exprimitur à Iobo, dum decus & eius fugam demonſtrat in flore vernante. *Quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra.* Mane floret & tranſit, veſpere ariditate decidit. Etſi manè roſæ ſpecioſa

Decor humanus fugax. fragilitas; quid mirum, veſpere conſenuiſſe Roſas? Non ſemper lilia florent. Pulvis & umbra ſumus. *Hinc pulvis & motibus umbræ*: dicit Arator, in *Act. Apoſtol.* lib. 1. v. 483. & Raviſ. d.

Arator. Raviſ. *Dum magis alludit præſentis gloria vitæ;*
Præterit imò fugit: non fugit, imò perit.

Signavit articulum Græcis, pingens florem cum triplici ſtolone inter duo crura; uti obſervat Hubert Goltzius in *Inſ. Græc.* Tabul. 4. *Peritiores viderint*, ſubdit, *quid ſibi velit.* Haud neceſſaria peritia: flos enim homo cum breviſſima vita, quia natus è fœmina. Virgil. 3. *Georg.* à v. 66. ex quo Eraſm. *Chiliad.* 3. *Cent.* 9. n. 43.

Virgil. *Optima quæque dies miſeris mortalibus ævi*
Prima fugit: ſubeunt morbi, triſtiſque ſenectus
Et labor & duræ rapit inclementia mortis.

Micabit ne aliquando læta dies? In cælo. Quid ſi in terra felix micet? *Numquàm in eodem ſtatu permanet.* Mutatur in horas.

Senec. *Nulla ſors longa eſt; dolor ac voluptas*
Invicem cedunt: brevior voluptas.

Modulatur Seneca in *Thyeſt.* v. 595. & de *Brevit Vit.* cap. 10. *Net magis mirum patitur, quàm mundus aut ſidera, quorum irrequieta ſemper agitatio. Numquàm in*

eodem veſtigio manet. Haud eſſet humanum, ſi haberet in aliquo aliquod ſtabilimentum. Menander in *Hercul.* v. 703.

Menand. *Caput atque ſumma orationis eſt, Homo eſt.*
Modò ſurgit, modò cadit cattus, atque crebrius.

Orbi volubili, ex inſtabilibus conſtanti, continuæ verſionis gratiâ & inordinatæ; confert Ioann. Tzetza, *Chil.* 10. Hiſtor. 341. Euripid. in *Oreſt.* v. 981. *Tota vita hominum inſtabilis.* Ariſtophan. in *Aves.* Act. 3. v. 77. *Homo* (ait) *avis inſtabilis volatus ſine ſigno: Niquil umquàm in eodem manens.* Ovid. lib. 5. *Triſt.* Eleg. 6. v. 27. *Nil homini certum eſt.* Hoc certum: unde Plin. *lib.* 2. cap. 7. *Singula* (inquit) *improvidam mortalitatem involvunt; ſolum ut inter iſta certum ſit, nihil eſſe certi.* Brevi hic Muſa Melleâ exponens metrice ſententiam Iobi:

Mell. Souſ. *Natus homo fœdâ providâ genitricis ab alvo,*
Fœminâ de ſordè, brevi telluris ad oras
Tempore victurus, miſer, arumnoſus & eger,
Mille ſubit varios infandâ ſorte labores.
Ille quidem veluti (quem ver producit amœnum)
Flos oritur, celeri teritur veniente ſenectâ.
Sicut & umbra fugit ſemper mutabilis, illi
Numquàm idem ſtatus eſt rerum, vitæque caduca.

7 Siccine faſtus! Unde inflamur? Proh Superi! Quàm tum mortalia pectora cæcæ noctis habent!

Nihil homo, ſed ſuperbia plenus.
Umbrâ atque fumo vita exiſtente,
Unde ſuperbia vel experta arum na? *Vanagloria ubique, at elatio quamtacumque,*
Noſtrum unoquoque nequaquàm cogitante,
Quòd honores & æſtimationes & omnis ſplendor vitæ
Tzetz. *Fumus ſunt, qui ſatiſcunt breviter.*

Tzetz quò dudùm ſubdit. *Homunculi, quanti eſtis!* dicam cum Plauto in *Rudent.* Act. 1. ſcen. 2. v. 66.

Aldrov. *Humanum in terris nihil eſt, quod non ſit humandum:*
Avolat hinc animus, cætera ſorbet humus.

Totus homo in pulverem pulvis. Ravis. Finis ab origine pendet, & in pulverem revertitur pulvis, quia in morte apparet. Non ille gradus in quo deficimus, ſpeciem facit, ſed oſtendit quid fuit, per quod homo eſt vel non eſt. Appoſite Raviſius Textor, quò ſuprà:

Unde ſuperbit homo, cuius conceptio culpa,
Naſci pœna, labor vita, neceſſe mori?
Poſt hominem vermis, poſt vermen ſit cinis, heu!
Sic redit ad cinerem gloria noſtra cinis.

Sumpſit ex Bernard. de *Cognition. hum. condition.* cap. 3. & Innocent. III. de *Miſeria.* Sese cognoſcere hominem, non influit in arrogantiam & inflationem, ſed in debilitatis cogitamen. *Quid eſt homo? Imbecillum corpus & fragile, nudum, ſuapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam proiectum, ex infirmis fluidiſque contextum, lineamentis exterioribus nitidum, frigeris, æſtus, laboris impatiens, ipſo rurſus ſitu & otio iturum in tabem; alimenta metuens ſua, quorum modo inopia, modò copia rumpitur, anxiæ ſolicitæque tutelæ, precarij ſpiritus, ſoli ſemper ſibi nutrimentum vitioſum & inutile: morbidum, putre, caſſum, à fletu vitam auſpicatum, in quantas cogitationes oblitum conditionis ſuæ venit!* Ita Stoicus, loc. cit. ad *Marciam.* Scit Dominus cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt, fidentium de virtute, qui nati de muliere.

Senec.

8 *Natus homo* dicitur *de muliere*, ideſt, conceptus & formatus in illa, fordidiſque ex illa natus. *Numquid poteſt homo apparere mundus, natus de muliere?* Iob, 25. 4. Hebr. *Fortis, validus.* Unde hinc mulier ſumitur pro materia imbecilliore in hominis corpus, quæ dicitur *Caro & ſangais*, Ioann. 1. 13. & Sapient. 7. 1. *In ventre matris figuratus ſum caro.* Unde homo de muliere dicitur natus, quia ab illa non genitus, ſed à patre in illa: etenim cùm ab hoc ſit ſemen, illa ſi in fœtum formet, dum parit, parenti reddit; ſibique ſumit genitor tamquam fructum in propria hæreditate: uti diximus, *Tom.* 2. *T.* 2. *D.* 9. *n.* 5. Sic enim uſquequaquè in Scriptura viris dicitur de conjugibus: *Pariet tibi*, uti Gabriel Zachariæ de Eliſabeth: *Luc.* 1. 13. Non enim dicitur

Mulier pro carne.

citur Ioſepho de Maria; ſed tantùm, *Pariet filium*: non *tibi*, quia non à te: etenim eſtò mater, mater virgo; à te inventa in utero habens de Spiritu-Sancto. Sic etiam mediatrix illi dicitur: *Quòd in ea natum eſt, de Spiritu-Sancto eſt.* In ea non ſolùm conceptum, ſicuti in alijs; ſed *natum*, quod nulli umquam venit aut veniet, quippe concepit de Spiritu-Sancto, ac nullo modo de viro. Articulum & modum diximus, *Tom.* 5. *T.* 3. *n.* 122. & 140. Ad rem Ven. Beda, lib. 4. in *Luc.* cap. 46. *Factum* (ait) *ex muliere, quia conceptus ex utero virginali, carnem non de nihilo, non aliunde, ſed materna traxit ex carne.* Aliæ fœminæ, quippe licèt ex illis, in illis homo non natus; genitori redunt, quod concipiunt, quippe non ſuum, tametſi natum ex ſe, quoniam fotum, ſed non niſi à patre genitum. *Patrem tuum qui genuit te.* De fœmina ſolùm partus. *Matris, quæ te edidit.* Plutarch. de *Eiroleum. ex inimic.* & Plaut. in *Trucul.* Act. 4. ſcen. 3. v. 15. *Quid puero factum eſt, mea quæ peperit ſilia?*

Matth. 1. 18. Verſ. 20. Naſci pro concipi. Bed. Prov. 23. 22.

9 *Homo* à patre genitus, *natus de muliere*, ut excludatur delirium aſſerentium mutationem ſexuum, quaſi eſſet hiſtoria, quæ ab Ovidio conficta, ut mera fabula, uti comminiſcitur de Iphide converſa in marem, lib. 9. *Metam.* Fab. 12. & de Cænide in virum, *lib.* 12. *Fab.* 4.

Ovid. *Vota puer ſolvit, quæ fœmina voverat Iphis.*

Mutatio ſexus numquam contigit. Plinius *lib.* 7. *cap.* 4. audacter aſſeverat, fœminas mutari in mares non eſſe fabuloſum; probatque aliquibus exemplis: & ne deficeret in mendacium auctoratum teſtimonium, ſed vidiſſe aſtruit mutatam in marem in ipſo die nuptiarum. Adhuc creſcit figmentum: equidem Dalecampius, ne vinceretur à Plinio loc. cit. inter alia affinia refert, ita cuidam fœminæ accidiſſe, cùm iam peperiſſet ſemel; quod etiam aſtruit Euſeb. Nieremberg. lib. 2. de *Curioſ. Philoſoph.* cap. 17. Hoc indictum, magis autem virum mutatum in fœminam, ut meo iudicio locatur Auſonius *Epigram.* 68. ni paticè uſurpetur, uti hic Elias Vinetus arbitratur.

Auſonius *Non ſatis antiquum, quòd Campana in Benvento*
Unus epheborum virgo repentè fuit.

Dicendum ergo, numquàm contigiſſe huiuſmodi metamorphoſim nec in viro, nec in fœmina; ſed illos Hermaphroditos fuiſſe, & ad lubitum uſos ſi, utroque ſexu. Alia ſi deſiderantur conſulendi Delr. 2. *Diſq. Magic.* q. 22. Galæort. Martius de *Doctr. promiſc.* cap. 18. Maiol. *Tom.* 1. *Colloq.* 3. Schenk. lib. 4. de *Part. genit.* Pinæus, de *Not. virginit.* cap. 3. & Reyes-Franc. in *Camp. Elyſ.* quæſt. 57. & apud Auſon. loc. cit. invenies, de quibus finxit Antiquitas. Nullo ergo modo, ut reſpondeamus articulo Tautologiæ homo natus ex viro, ſed ex muliere.

10 Naſci hic non ſignificat apparere, quo ſenſu, Iob, 15. 7. dicitur: *Numquid primus homo tu natus es?* quippe apparitio in ventre genitricis ſumitur pro infuſione animæ ex fœtus diſpoſitione: unde uti de arcano non revelato, dicit mater Machabæorum, lib. 2. cap. 7. 22. *Neſcio qualiter in utero apparuiſtis.* Hac enim metaphora præſentiam indicamus Solis. *Ortus eſt Sol.* Pſalm. 103. 22. & alibi ſæpe. Neque hic naſci pro creſcere, uti Eccli. 41. 12. *In maledictione naſcemini.* Ioan. 4. 10. *Sub una nocte nata eſt*: & 1. Machab. 4. 38. *In atrijs virgulta nata.* Acceptio frequens apud Profanos. *Naſcere Dardanio promiſſum nomen Iulo: Vera Deum ſoboles, naſcere magne puer.* Martial *lib.* 6. *Epigr.* 2. Virgil. 4. *Eclog.* à v. 8. *Tu modò naſcenti puero caſta fave Lucina*: & Propert. *lib.* 2. *Eleg.* 1. v. 16. *Maximæ de nihilo naſcitur hiſtoria.* Propriè hic nativitas hominis; qua de cauſa dicitur fœmina effundit, expreſsâ corruptione & fœtus mortalitate à principio producente; ut plodantur deliria illarum, quæ ſcortationes vel adulteria deaurabant nomine Divum: unde fictum olim aliquas fœminas plenas Deo, uti de Olympiade Alexandri genitrice (cuius embolium diximus in *Ephemer.* 4. *Ianuar.* & de alijs die 21. n. 6.) refert Iuſtin. *lib.* 11. de Alemena Herculis matre, late Plautus in *Amphitruon.* de matre Scipionis Africani, Gell. *lib.* 7. *cap.* 1. & Valer. Maxim. *lib.* 1. *cap.* 2. n. 2. De Rheâ Romuli & Remi, Flor. *lib.* 1. cap. 1. & Ælian. 7. *Var. hiſtor.* cap. 16. De Atia Octaviani Auguſti, Goltz in eius vita, alijque plures, relictis quæ uſquequaque ab Homero in *Iliade*, & ab Ovidio in Metamorphoſion fabulis narrantur. Cœlum fœminæ fecerunt nocens, auctoratumque crimen, ut reliquæ eiuſdem furfuris excuſationem haberent, Dijs rivalibus fictis, ad excuſandas excuſationes in peccatis; quarum ſeges uberrima; unde Ovid. 2. *Triſt.* eleg. unic. v. 290. de Iove ſuccinit:

Naſci pro creſcere

Homo ab homine ſecluſus

Ovid. *Quàm multas matres fecerit ille Deus!*

Idem

Idem erga homines de Deabus commentum ; quia minimè expertes insidiarum Cupidinis ipsa divinitate, cùm essent fœminæ. Sic Thetis peperit ex Peleo (ut in *Achilleid.* refert Statius) & de Anichise Venus, uti ex multis refert Natal. Comes, 4. *Mytholog.* cap. 13. Rident etiam horum Numinum cultores. Plutarch. in *Romul.* inquit : *Stultum est, terram cœlo velle misscere* : & Seneca, *in Hercule furent.* v. 446.

Senec.

Nondum liquet de patre : quid violas Iovem?
Mortale cœlo non potest iungi genus.

11 Ut iungerent Dij sibi ; etiam commentum, per ignem terreo corporum purgato, homines fieri indigites. Iupiter de Hercule apud Ovid. 9. *Metamorph.* fab. 4. inquit;

Ovid.

Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet : æternum est à me quod traxit, & expers
Atque immune necis, nullaque domabile flammâ
Idque ego defunctum terrâ cœlestibus oris
Accipiam. Quodcumque fuit populabile flammâ,
Muleiber abstulerat ; nec cognoscenda remansit
Herculis effigies, nec quicquam ab imagine ductum
Matris habet, tantumque Iovis vestigia servat.

Immortalitas per ignem.

Idem Senec. in *Oræo*, à v. 1963. Sophocl. in *Trach.* fuse ; quod etiam factum ut immortalis evaderet Triptolemus, uti dixi, *Tom.* 3. *T.* 4. *n.* 3. & de Achille, Natal. Comes d. *lib.* 8. *cap.* 2. Hoc studium ut mortalitas à mortalibus excuteretur, quod ludictum undique. Opportunè Numa, apud Plutarch. in eo, renuens imperium prædecessore Romulo ; cuius iam facta apotheosis, nomine Quirini. *Romulum* (inquit) *Deorum prolem celebrant, divinitusque ei nutritionem, salutemque incredibili modo allatam infanti, perhibent : me & ex hominibus natum, & ab hominibus educatum, haud vos clam est.* Ita filij hominum, nati è sordibus fœminarum. Quapropter ut mortalitas atque corruptio denotetur ; dicit Plaut. in *Prolog. Amphitr.* v. 28. *Humanâ matre natus.* Non conditione, sed moribus excurit homo corruptionem, & induit immortalitatem. *Christus natus est ex muliere, ut tu desineres filius esse mulieris* : ait Chrysostom. *Homil.* 2. in Matth. & Augustin. 4. de *Trinitat.* cap. 17. *Quia ad æterna capessenda idonei non eramus, sordesque nos prægravabant ; de propagine mortalitatis purgandi eramus.* Qui studet cœlestibus natus de muliere, natus est quasi non natus. Cogitatio etiam Euripidis est, in *Bacchis*, v. 984.

Plutarch.

Chrysost.

Augustin.

Euripid.

Quis eum genuit? Non enim ex sanguine mulieris
Natus est.

Mater naturalis hominis mulier, non bestia.

12 *Natus ex muliere* homo, quippe siccine naturalis generatio. Qui homo ab Adam : ab illo enim omne genus humanum. *Act.* 17. 26. Masculum & fœminam fecit Deus, & vocavit nomen eorum Adam. Unde calcatur, quod rancidi cogitarunt Philosophi, stulti facti in cogitationibus suis ; nimirùm homines factos ex glebis. Ovid. 15. *Metam.* fabul. 47. Ex lapidibus, idem *lib.* 1. *fab.* 7. & Lucret. 5. de *Rer. natur.* à *n.* 921. ex draconis dentibus, Ovid. ibid. *lib.* 3. *fab.* 1. Vide quæ diximus, *Tom.* 1. *T.* 4. *n.* 9. Hic notatur fœmina mulier propter concubitus bestiales virorum ; quippe nati è bestijs plures & monstrosi & elegantes ; de quo videndi Ulyss. Aldrovand. Schenk. & Licetus, de *Monstris*, Plutarch. in *Paralel.* n. 31. & 32. Alex. ab Alex. *lib.* 3. *cap.* 8. Maiol. d. *Colloq.* 7. alijque plures in *Camp. Elys.* quæst. 47. Manil. 4. *Astron.* cap. 12. v. 108. de quo nos fusè *Tom.* 6. *T.* 10. à n. 18. De Satyris & Centauris, adi Geiner. lib. 1. fol 866. Natal. Comit. d. lib. 5. cap. 11. & 7. cap. 3. Nonnulli pro veribus astruunt, alij rident, ut Cicer. 1. de *Natur. Deor.* & etiam 1. *Tuscul. qq.* Lucret. *lib.* 4. à v. 734. In somnis inquit.

Lucret.

Centauros itaque, & Scyllarum membra videmus
Cerberiasque canum facies, simulacraque eorum.
Nam certè ex vivo Centauri non fit imago;
Nulla fuit quoniam talis natura animalis.

Fabula de dæmonibus genitis ab Adam.

Etiam in textu homo natus dicitur de muliere, ut exeludantur opiniones Talmudicæ de fœtibus ex hominibus genitis, natisque ex dæmonibus succubis ; uti dicitur de Salomone apud Ierem. Drexel. in eo : pro illoque dum ejectus est de Throno, Asmodæus, qui uti mater peperit, in eius figura regnaverit. *Exponunt Hebræi de Adam primo homine* (inquit Lyra in 3. *Reg.* 7. 14.) *quòd in centum tribus annis, quibus continuit*

Lyra.

nuit se ab uxore sua Eva propter interfectionem Abel, dæmones succubi iungebantur ei, & concipiebant ab eo, & pariebant dæmones ; & isti fuerant filij Adam, qui incitaverunt Salomonem ad peccandum, ut per hoc divisum fuerit regnum tempore filij sui. Refutat Abulensis ibid. quæst. 11. Idem asserunt Talmudistæ de centum primis annis fletus pro primo peccato, in quibus ex Lilith dæmone, sive Lamiâ habuit plures filios. Rab. Salom. qui impugnatur ab Elia Thisbite, refertque Kircher in *Pantheon. Hebræor.* cap. 13. Hi ergo qui vocantur filij hominum, haud nati sunt de mulieribus.

Homines è ovo exclusi.

13 *Homo natus de muliere* : idest, de fœminæ utero, non ex ovo à muliere exclusо, & quo post homo, uti nonnulli somniarunt de quibusdam fœminis, quas Selenitides vocant, parientibus ova, ex quibus nascentes homines giganteam usque staturam excrescunt. Quis non achiogelus ? Schenk Ravisius, & Aldrovand. d. cap. 1. fol. 36. *Ova parere Selenitidas mulieres, indeque nascentes homines quinquies decies esse nobis ampliores* ; ex Heracleota refert Cœlios Rhodigin. lib. 27. cap. 17. Profectò huiusmodi AA. facilis fidei, vel proclives in mendatia. An sic homines, sicut ex ovo Ledæ Helena, Castor & Pollux ? Atridet Fulgentio 2. *Mytholog.* num. 17. vel ex binis ovis, ex quorum upo Pollux & Helena, ex altero verò Clytemnestra, Castorque ; ut placet Natali Comiti, d. *lib.* 2. *cap.* 1. & lib. 8. cap. 9. & alijs ? Vide Pomey in *Pantheo Mystico*, part. 6. & Lavin. Torrent. ad illud Horat. *lib.* 2. *Satyr.* 1. *Ovo prognatus eodem.* Ovum ex quo Helena è Luna delapsum, quia Lunares mulieres ova parere ; ex quibus in terra gigantes ; refert Rhodigin. d. & Delr. in Senec. *Troad.* v. 862. Quæ magna, ex ovis facta delapsis è cœlo, Pritci autumarunt : unde Venetem ortam ex ovo cœlitùs demisso in Euphratem, comminiscitur Nigidius, & Germanic. Cæsar in Arati *Phænom.* num. 18. *In Euphratem flumen de cœlo ovum miræ magnitudinis excidisse dicitur* (inquit Hygin. fab. 197.) *quos pisces ad ripam devolverunt, super quod columbæ consederunt, & excalefactum exclusisse Venerem, quæ postea Dea Syria est appellata.* Vide de eius Numine Lucian. fusè.

Cœl. Rhodig

Ova Lunæ.

Ex ovo Veneris. Hygin.

14 Isthæc, quia vel à referentibus tamquàm fabulæ habita, haud ægrè tolerantur ; at quia delirarunt Prisci, sana Philosophiæ doctrina relicta, converti ad Fabulas ; intolerabile prorsùm : etenim humanas fœminas Spagitici faciunt gallinas, ducti vanitate vulgari, ut fœminæ vel in gynæceo loquantur philosophiam, tractantes lanam. Huiusmodi Physici idem dicunt quod Peripatetici ; verùm vocibus indicunt differentiam, effucientes ineptis quasi novam philosophiam. Quare quod olim à Medicis & Anatomicis dicuntur *Vasa semen deferentia*, ut videlis apud Andr. Vesalium, 5. de *Fabric. corpor. human.* cap. 15. *Ductus caci* (Spigelius *lib.* 8. *cap.* 22.) quasi novum neoterici dicunt *Tubam, proboscidem, & ovarium.* Non est patientia. Audi quid novi afferat Theophil. Bonet in *Sepulchret. Anatom.* lib. 3. sect. 37. observat 4. & ride. *Accepesis* (inquit) *modum, quem quidem nos partim ex lectione, partim propriis quoque observationibus animo concepimus* (aptius, phanthasia sine freno somniavimus) *semen virile non solum irrigat uteri fundum ; sed & pars ipsius spiritosa ; sive aura seminalis per* Vas deferens, *sive* Ductum brevem, *ad Ovarium usque penetrat, adeoque ovum cæteris maturius, ac magis dispositum ac porosum virtute sua fœcundat. Intumescit inde velut per modum inflammationis ovum, rubescit, & distenditur tubæ, suamque proboscidem ad ovarium, digitis quasi arctius amplectendo, contorquet. Labentibus tribus aut quatuor diebus, ovum illud adeo crescit, ut ovarium suum ad excluſionem stimulet. Ruischius vidit illum Ovarij locum, quo ovum olim sederat, post excluſionem densa spongiositate, villisque rubicundis obsessum. Hæc per abscessum quasi facta excluſio, sive translatio ovi ex Ovario in Tubam, & hinc in uterum ; proculdubio genuina ratio est nauseæ aut vomitus, qui sub initium conceptionis accidere fœmellis consuevit. Porrò verò ubi ovum à proboscide tubæ exceptum est, facilior omninò & innotuus delapsus in uteri cavitatem : quod si fortè tamen in medio tubæ ovum hæreat ; non sine matris miseræ exitio contingit.* Ain mi homo ! Eugeppæ de inventione. Satis ineptiarum Verùm gratulemur nobis de immortalitate : etenim si à fœmina contrahitur corruptionis conditio ; è muliere nati, non nati de muliere ; sed ab ovo.

Totum ludicrum.

Theophi. Bonet. Utopia inventionum.

15 Ergo in seria. *Homo natus de muliere.* Sanè uti videmus ; sed in signum mysterij altissimi : igitur si homo ex homine genitus, & de fœmina corrupta natus ; futurus

alij

Geneſ. 49. 10. *Maria ſingulariter Mater virgo.*

auferetur ſceptrum de Iuda, donec veniat qui mittendus eſt: Hebr. & Maluend. legunt: *Donec veniat ſecunda: donec veniat ſecundina.* Alludit *Secunda* ad fœminam primam. Sicut Adam dicitur primus homo, & Chriſtus noviſſimus Adam; ita Virgo-mater Maria dicitur ſecunda fœmina, quippe Eva prima: ſed in eodem ſexu, & hominis partu, diſcreto ſummo novo ſingulari prodigio: etenim ſi prima corrupta ex viro peperit, quos natos habuit? ſecunda intemerata ſine integritatis corruptione virgo paritura, qui mittendus erat: & in plenitudine temporis miſit Deus filium ſuum factum ex ſola muliere. Caſimirus Polonus conferens utramque, accinit:

S. Caſimir.

Trophæa Virginis puerpera,
Quæ inflictum maledictum
Miro transfert germine.

In comprobationem promiſſionis, *Ecce virgo concipiet & pariet filium*: Iſai. 7. 14. Sola *fœmina circundabit virum.* Ierem. 31. 22. Vid. n. 8.

Theoph. Raynaud.

Sequi, ſuumque ſtupens genitrix virguncula partum,
Nulli marito debitum.

Maluend.

16 Eundem ſenſum habet *Secundina*, in oſtenſionem miraculi. Unde Maluend. hic infit: *Donec veniat ſecundina eius, metonymicè continens pro contento: ideſt, filius eius. Nec ſine myſterio hoc nomine inſignit Vates Chriſtum; quod is ſolus ex ſecundina Virginis, non alio opere viri naſciturus erat: q. d. nihil virt, ſed ſolum ſecundæ mulieris in hoc partu intereſſere. Donec veniat filius eius, fœtus eius*: Hoc eſt, huiuſce fœminæ. Iccircò ſerpenti dictum, Geneſ. 3. 15. *Inimicitias ponam inter te & mulierem: & ſemen tuum & ſemen illius.* Chriſtus antonomaſticè ſemen dicitur mulieris (non alius homo, quippe ex ſemine viri) quia ex ſola ex fœmina virgine natus. Vid. dict. *Tom. 5. T. 3. n. 7. & T. 11. n. 48.* Vel Ethnici neſcientes proferunt. Ovid. ut alibi dixi, lib. 15. *Metam.* fab. 51. *Prolem ſanctæ de virgine natum.* Manil. 4. *Aſtron.* cap. 1. v. 202. *Mirum in virgine partus.* Sophocl. in *Electr. v. 1162. Præ voluptate mater non mater.* Mater ſcilicet, quia fœcunda: non mater, quia minimè fœcundata; ſed virgo mater permanſit, quippe non de viro, ſed virtute Sancti Spiritus concepit: unde fœtus filius hominis, de quo *num.* 21. ideſt, filius Virginis, In Vulgato non eſt diſtinctionis nota, ſed in Græco mitat, ut in communi cæteris titulo, ab illis diſtinguatur, vel oppoſitione ſeparetur. Chriſtus enim abſolute non dicitur *filius hominis*, ſed *filius illius hominis: Τὸ Ἀνθρωπος.* Si inquiritur, cuias, vel cuius? Reſpondetur: ſolius Virginis: nempè fœminæ, quæ illum ſine viro concepit. Fœmina homo eſt, uti diximus. *Maſculum & fœminam fecit eos, & vocavit nomen eorum Adam*: Hoc eſt, homo. Sub hoc velamine ambiguitatis, ſed dicit Salvator filium Virginis, nec clarius; quoniam tunc non opportunum pateſacere, ſed dumtaxat inſinuare myſterium. Ludicrum arbitror quod cogitat Imperfectus, Homil. 27. in *Matth.* ad illud: *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta*: voluntarium eſt enim. *Conſidera, non dixit*: Inter natos de mulieribus, *ſed* inter natos mulierum. *Aliud eſt, eſſe natum mulieris; & aliud eſt, eſſe natum de muliere. Qui mulieris natus eſt, in muliere quidem natus eſt, & initium de muliere habet, & ante mulierem non fuit. Qui autem de muliere natus eſt; neque in muliere natus eſt. Ecce enim Chriſtus de muliere quidem natus eſt: mulieris natus hic, & in muliere natus, qui ante mulierem erat. Ergo qui mulieris natus eſt, de muliere naſcitur: non tamen omnis qui de muliere naſcitur, mulieris natus eſt.* Quorsùm huiuſmodi embolismus? Modò affirmat, modò negat, & eſt falſum quod affirmat: ſiquidem de Chriſto, qui ante Virginem, utpotè filio Dei, dicitur: *Quod in ea natum eſt.* Matth. 1. 20. Factus homo ex muliere, & propriè de muliere & mulieris natus eſt, quia ex illa ſola in ſimilitudinem hominum factus.

Chriſtus homo ex ſola matre.

Geneſ. 5. 2.

Imperfect.

17 Quia homo ab homine (viro & fœmina) ſunt variæ in Scriptura phraſes, tautologias conficientes, ſuppoſitâ materiâ, ex qua neceſſariò conſtituræ, ut ſæpè alibi. At quia aliquid in illis & magnum latet, ne lateat lecturos, Scripturæ ſtudioſos; operæ pretium erit, horum arcanorum aperire ſignacula, & exponere tautologias præcidentes. Acceptiones variæ vocis Filius.

denotet *Filius hominis, Filij hominum, Filius patris, Filia matris, Filia fœminarum*, & alia ſimilia: verùm antequàm ſingillatim delicentur; ſciendum eſt, has voces *Filius* & *Filia* metaphoricè ſumi, ſignarique id cui iunguntur, ita ut caſus patrius

ſit ex uſu linguæ ſacræ nominativus. *Filius hominis*, homo: *Filius Olei*, Iſai. 5. 1. oleum: *Filius Orientis*, Ierem. 49. 20. Orientalis: *Filij cantorum*, 2. Æſdr. 12. 18. cantores: *Filij Prophetarum*, prophetæ: *Filij exulum*, in exilium exculi. Aliquando caſus patrius, cui iungitur *Filius*, pro adiectivo uſurpatur. *Filius iniquitatis*, Pſalm. 88. 23. pro *iniqui. Filius dilectionis*, Coloſſ. 1. 3. ideſt, dilectus. *Filij captivitatis*, Daniel. 6. 13. hoc eſt, captivi. *Filij delitarum*, Mich. 1. 16. nempè deliciosi. Conſtat ex Hebr. 1. Reg. 9. 1. *Fortis robore*; legit: *Filius roboris.* Idem, 1. Paralip. 9. 13. *Fortiſſimi robore*: & lib. 2. cap. 26. 27. *Viri fortiſſimi.* Interdùm accipitur adiectum voci *Filius*, pro premio, aut pœna, quo tam operatio digna, & iure ferenda & inferenda. *Filius mortis*, 1. Reg. 20. 31. 2. Reg. 12. 5. ſcilicet, dignus morte. *Filius gehennæ*, Matth. 23. 15. *Filius perditionis*, Ioann. 17. 12. *Filij iræ*, Epheſ. 2. 3. purâ digni ira, perditione, gehenna. Idiotiſmus obſervatur in Hebr. & Vulgatus reddit per vocem *dignus.* Deuter. 25. 2. *Sin dignum viderint plagis*: Hebr. *Filius verberum.* Etiam circa idem utitur phraſe Vulgat. Luc. 10. 6. *Si fuerit ibi filius pacis*: & Matth. 10. 13. *Si fuerit domus illa digna, pax veſtra veniat ſuper eam.* De Filia, infra à num. 35.

Quid ſit filius hominis?

18 *Filius hominis* ſumitur à Clement. Alexandrin. 1. *Pædagog.* cap. 5. pro puello, aut puellulo. Iſai. 9. 6. *Parvulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis.* Frequenter uſurpatur eo ſenſu, quo natus dicitur de muliere: nimirùm, filius corruptionis, & fragilitatis, figmentum ex animato luto; ut homo ſe cognoſcat, & ne tumeſcat, igitur in ſe continet monitricem conditionem. Quapropter nonnulli autumant Ezechielem & Danielem filios hominis dictos, ne viſionibus miris, ac à Deo revelationibus cœleſtibus illuſtrati ſuperbirent, cùm debilis miſera naturæ conditio objiceretur adverſus vanitatem. Ita Hieronym. & Theodoret. loc. cit. *Daniel.* Unde conditionem terream ſignans Aſſertor N. ſe filium hominis dicit: de quo num. 21. Stephanus, non filium Dei, uti erat, ſed *filium hominis* videre teſtatur *ſtantem à dextris Dei*: Act. 7. 56. ut pungeret uſque in præcordia audientes perduelliones; ut ſcirent, etſi rumperentur, ſtare ita maieſtate in gloria cœli, quem in terris iudicarunt tantummodò filium hominis. Ita Maxim. Hom. 1. de *Sanct.* Quare *filius hominis* accipitur hoccine ſenſu pro infirma imbecilli humanæ naturæ conditione, quaſi ad cuncta egregia invalida ſine Numinis gratia, abſque ullo fulcro & ſubſiſtentia.

Ezechiel. 2. & Daniel. 8. & 17.

Pro conditione fatili, & inconſtanti.

19 Hinc ſi aliquid præclarum ac illuſtre in homine, cuius virtus per excellentiam præcellat conditionem; non dicitur filius hominis, ſed Vir aut homo. De Ioanne dicitur, Ioann. 1. 6. *Fuit homo*: de Ioſeph, *Natus eſt homo.* Arab. & Septuag. *Natus eſt vir.* Homo & homo natus: homo per humanam conditionem, qua filios hominis; & homo propter inſignia excedentia conditionem excellentiæ naturalis. Syr. *Nulla mater Ioſepho ſimilem peperit.* Virtus ultra præclara quæ inveniuntur in homine. Unde qui ita præſtant, dicuntur cecidiſſe de cœlo, vel à Deo miſſos, uti de Ioanne d. *Fuit homo miſſus à Deo.*

Eccli 49. 17.

Hectorque qui Deus videbatur inter viros, neque
Videbatur viri mortalis filius, ſed Dei.

Homerus

Ait Homer. 24. *Iliad.* v. 257. Sophocl. in *Trachin.* v. 700. *Neque illum* (Herculem) *mortalis natura hominem peperit.* Theocrit. *Edyl.* 13. v. 14. *Verè vir*, Lucret. d. lib. 5. v. 1353. *Genus omne virile.* Virgil. 1. *Æneid.* v. 331.

Virgil.

——— *Haud tibi vultus*
Mortalis, nec vox hominem ſonat.

Apparet contextu cur Ioſeph natus eſt homo. *Princeps* natus eſt *fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, ſtabilimentum populi.* Princeps fratrum, ut eſſet primus, qui natus poſterior. Pingit vel fictione Plin. *lib. 7. cap. 2. Gigni quoſdam* (ait) *glauca oculorum acie, à pueritia ſtatim canos, qui noctu, pluſquàm interdiu cernant.* Omnes filij hominum nati, ſed non omnes filij hominum homines. Sunt primò infantes, pueri, iuvenes, in quibus imperfecta ratio, præut ætati conſtitutio: ſed Ioſeph natus eſt homo. Non rexit ætas, ſed morum probitas.

Ad regimen non omnes filij hominum homines. Plin.

Naſcuntur autem & iuvenibus inter viros cani,
Etiam præter ætatis ſuæ tempus.

Pindar.

Dicit Pindarus, in *Olymp.* Od. 4. v. 42. *Non eſt poſitum bonum vitæ in ſpatio eius, ſed in uſu*: infit Stoic. *Epiſt.* 49. Vixit in Ioſepho præſtantiſſima ratio vel à principio: ad regiminis namque formam, non habuit indicium ullam infantiam. Periculoſa in

Seneca.

principatus moderationem parvuli ætas. *Eccl.* 10. 16. At ut Ioſephi in tota Ægypto floreret dotibus dominatio, in ſuuporem hominum natus eſt homo. Factus eſt homo, ut præſit. Aliò intentus Claudian. de 4. *Honorij Conſulat.* v. 153.

Claudian. ——*Vitam contulit idem*
Imperiumque dies: inter cunabula Conſul.

Natus ergo Ioſeph homo, quippe in ætate ſupra ætatem ratio.

20 Haud extra chorum huiuſmodi expoſitiones à nobis cogitatæ; ſed quia extra litteram, vel ultrà, non genuinæ. Huiuſmodi ſtylus frequens in linguis Orientalibus, amplificationis ſententiæ propoſito, diverſis vocibus æquivalentibus; quæ figura inter Latinos dicitur *Hendiadys*, cùm unum idemque dividitur in duo. Thren. 5. 11. *Mulierem in Sion humiliaverunt, & virgines in civitatibus Iuda.* Genef. 49. 7. *Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum quia dura: dividam eos in Iacob, & diſpergam eos in Iſraël.* Apud Profanos obvium ſchema. Virgil. 3. *Æneid.* v. 444. *Foliiſque notas & nomina mandat.* Senec. in *Thebaid.* v. 656. *Regis & Magni.* Horat. 1. *Epiſt.* 14. v. 8. *Mens animuſque fert.* Etiam Draconr. de Oper. ſex dier. v. 3. *Lux noctis limes & umbris.* His ſacris profaniſque teſtimonijs, quibus unum diſcreta voce in duo dividitur; patet hominem & filium hominis pro eodem uſurpari: elucerque Pſalm. 8. 5. ubi: *Quid eſt homo, quòd memor es eius; aut filius hominis, quoniam reputas eum?* Numer. 23. 19. *Non eſt Deus quaſi homo; nec ut filius hominis, ut mutetur.* Hinc quam vocat David *Reginam*, poſt dicit *Filiam Regis*: Pſalm. 44. 10. 14. Iungit quoque Crucius hic.

Hendiadys.

Cruc. *At Regina tibi vinclo ſociata iugali*
Dextera erit, flavos auri diademate crines.
En formoſa tamen procedit filia Regis.

21 Aliter acceptio huiuſce periodi, ubi de Chriſto ſic ſermo. Filium hominis ſe dicit, & ſæpe: ſemel à Stephano, ut vidimus, n. 18. Aſſertorem N. ſic vocatum arbitratur Lorin. in *Pſalm.* 81. 6. non quia ex Adamo fuerit; ſed quia innocens, ut ille quando formatus eſt, licèt infinitè perfectior, ac ſolus mereatur dici filius talis hominis: ideſt, quales naſcerentur, ni ille peccaret. Nazianzen. Orat. 4. *Theolog.* aſtruit filium hominis dici, quaſi filius Adami; ut oſtenderet, patrem hominem non habere, ſed per Virginem ex Adamo genus trahere: uti diximus, *n.* 8. & 15. Verus homo, quia Verbum caro factum; & caro ex Adamo per matrem: *Alioquin nec filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine.* Beda, d. Hinc *Filius hominis*, ut licèt filius Dei, crederetur verus homo, formam ſervi qui acceperat in ſimilitudinem hominum factus: quod quidem haud facilè credebatur, tametſi habitu inventus ut homo; cùm multi poſt eius corpus phantaſticum dixerint, in quos Auguſtin. *Hæreſ.* 11. Irenæus, *lib.* 1. cap. 5. & Alphoſ. à Caſtro lib. 4. *Adverſ. hæreſ.* v. *Chriſtus.* Hæc enim ſingulari appellatione Chriſtus intendit diſtinguere naturam humanam à divina, quam etiam habebat; ut rectè cogitat Auguſtin. *Tract.* 25. *in Ioann.* Incarnationem itaque inſinuat, uti ſummum miraculum, cæterorum originem: quod claret, dum interrogavit diſcipulos, *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* Matth. 16. 13. *Certè filium hominis* (ait Hilar. in *Matth.* Canon. 16.) *contemplatio corporis præferebat: ſed addendo, Quem me eſſe dicunt; ſignificavit, præter id quod in ſe videbatur, eſſe aliud ſentiendum. Maieſtas divinitatis occulta etiam in humana facie relucebat:* inſit Hieronym. in *Matth.* 9. *Unus enim erat & idem, Dominus gloriæ; quia naturâ & veritate filius hominis: ideſt, homo factus eſt:* ſubdit Damaſcen. lib. 3. de *Fid. orthodox.* cap. 3. *Filius hominis* non erat nomen proprium Chriſti: tantùm erat ſignum portenti dignationis, charitatis, & gratiæ; eò quòd filius Dei unigenitus pro hominibus dignatus eſt fieri hominis filius. Hac enim ſummâ erga nos gratia illum fratrem habemus. *Matth.* 28. 10. Ioann. 20. 17. *Propter quam cauſam non confunditur fratres eos vocare.* Hebr. 2. 11. Sic ergo primogenitus in multis fratribus: quam quidem prærogativam, etſi nobilioris conditionis, non habet Angelus: etenim filij ſanè Dei, ſed non eo iure quo nos: igitur homines cognationem & ſimilitudinem habemus cum naturali filio Dei: qui Angelos non apprehendit, ſed ſemen Abrahæ.

Cur Chriſtus dicitur filius hominis.

Beda.

Hilar.

Hieronym

Damaſcen. *Quanta bona in incarnatione filij Dei.*

22 Altiora rimor in præſenti arcano. Dicitur itaque Chriſtus filius hominis, ut ſignanter demonſtret non ſolùm dignationem ſuam; ſed patris eximium amorem: qui quidem cùm mittere poſſet filium hominem in hunc mundum, decrevit mittere in ſimilitudinem carnis peccati. Haud filium ſtatuit hominem, uti formavit Adamum; ſed factum

actum ex muliere, ex qua ſumpſit carnem ex Adamo peccatricem. *Rom.* 8. 3. Unde cùm ex huiuſcemodi conditione, quia mortalis, iſtius carnis ſocia mors; ſic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret in crucis mortem. Erat enim filius hominis, & filius Dei: & dum paſſioni exponitur, filius hominis vocatur; quia ſolùm pati quibat ſecundum humanitatem, quam ex Adamo mortali ſumpſerat carne per Virginem. Modò intelligitur difficile teſtimonium, Ioann. 3. 13. *Nemo* (dixit Nicodemo Chriſtus, in cruce exaltandus) *aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo. Filius hominis, qui eſt in cœlo: & ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto; ita exaltari oportet filium hominis.* Perpende: *Filius hominis, qui eſt in cœlo.* Quomodò in cœlo, ſi de cœlo deſcendit? Imò ſi eſt in cœlo, videtur non deſcendiſſe. Claret huiuſmodi hyperbato myſterium incarnationis vivacitate antitheſis. Dum filius hominis dicitur filius Dei, non ſolùm includit filium Dei factum hominem (quod fieri poterat in cœlo creatione humanitatis, à Verbo terminandæ) ſed ita hominem factum, ut eſſet filius hominis ex homine primo per Virginem matrem. Ideo dicitur *Deſcendit*, quia mater, cuius filius, in terra erat: at quia exaltandus erat in ligno; ut pateret filius eſſe Dei, dum Nicodemo videbatur ſolus homo, addit: *Filius hominis, qui eſt in cœlo.* Non enim deſeruit ſinum Patris, dum factus eſt *filius hominis*: etenim ita deſcendit de cœlo filius hominis, ut tamen eſſet in cœlo: quod quidem nulli, niſi Deo congruit. Doctor Gentium emphaticè ſubtili comparatione myſterium demonſtrat. *Factus eſt* (inquit) *primus homo Adam in animam viventem: noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem.* Ut ad unguem reſponderet apodoſis, ſeu collatio in utraque periodo, uti primo reſpondet noviſſimus; ita dicere congruebat: *Primus homo Adam, noviſſimus homo Adam*: vel *Primus homo, & noviſſimus homo.* Cur igitur de Chriſto tantùm dicit *Adam*, ac de primo homine *homo Adam*? Clarius: Quare de Chriſto dumtaxat dicit *Homo*; & de Adamo *Homo homo*, dum hominem ſonat *Adam*? In rem profectò & articulum incarnationis. Adam homo & homo, quia purus homo, & nil aliud niſi homo. Chriſtus non purus homo, ſed homo-Deus: qua de cauſa non dicitur *homo-homo*, ſed *Theandros*: igitur filius Dei, & filius hominis. Filius Dei ex ſubſtantia Patris ante ſæcula genitus: filius hominis ex ſubſtantia matris in ſæculo natus. Aſtipulatur auctoritas Vatis Regis, huiuſmodi prodigium prophetantis. *Numquid Sion* (dicivus eſt, unde Hebr. & Genebrard. *Sioni*) *dicet, homo & homo natus eſt in ea?* Nullo modo. Sion Synagoga eſt. Illi, cùm venerit qui mittendus, Chriſtus haud annunciabitur *Homo & homo*; ſed homo-Deus, homo & Dei filius, quia Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. Ad rem Arabic. *O mater hominis! Homo natus eſt in ipſa.*

Non ſolùm ſumpſit carnem ſed mortalem. Ioan. 3. 13.

Hyperbaton & Antitheſis.

1. Cor. 15. 45.

Chriſtus homo-Deus.

Pſalm. 86. 5.

23 Quia etiam Chriſtus filius Dei, dicitur *Filius Patris*: ſiccineque exponit Galatinus, lib. 2. *Arcanor.* cap. 5. illud Salomonis: *Ego filius ſui patris mei.* Huiuſmodi phraſis demonſtrat conſubſtantialitatem filij & Patris; de quo latè egimus. *Tom.* 5. *T.* 3. *à n.* 67. Filius Patris, æqualis, ſimilis genitori; quippe generatio ſubſtantialis in ſimilitudinem naturæ. Audiendus ſingularis enthuſiaſmus Valerij Maximi, lib. 1. cap. 7. n. 2. in blandimen Iulij Cæſaris, & Octaviani Auguſti, iam in album Numinum relatorum. *Non eſt operæ, inter patrem & filium ullius rei comparationem fieri, præſertim divinitatis faſtigio coniunctos.* Aptius & verè caderet, ſi de Patre cœlesti, filioque dixiſſet: etenim hic, vel cùm eſſet filius hominis, protulit: *Ego & Pater unum ſumus.* Ioann. 10. 30. Diverſis reſpectibus Deus gaudet nomine patris. *Dicitur enim Deus alicuius creaturæ pater* (inquit Doctor Angel. 1. *p. q.* 33. *art.* 3.) *propter ſimilitudinem veſtigij tantùm, utpotè irrationalium creaturarum; ſecundum illud Iob* 38. 28. *Quis eſt pluviæ pater? vel quis genuit ſtillas roris?* Altiùs verò creaturæ, ſcilicèt rationalis, *ſecundum ſimilitudinem imaginis: ſecundum illud Deuteronom.* 32. 6. *Nonne iſte pater tuus, qui poſſedit, & fecit & creavit te? Aliquorum verò eſt pater ſecundum ſimilitudinem gratiæ; qui etiam dicuntur filij adoptivi, ſecundum quod ordinantur ad hæreditatem æternæ gloriæ, per munus gratiæ acceptum; ſecundum illud Rom.* 8. 16. *Ipſe ſpiritus reddit teſtimonium ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei. Si autem filij & hæredes. Aliquorum verò ſecundum ſimilitudinem gloriæ, prout iam gloriæ hæreditatem poſſident; ſecundum illud Rom.* 5. 2. *Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.* Ita igitur Deus pater reſpectu creaturarum: reſpectu verò filij propriè, quia filius Dei naturaliter habet quoddam ſingulare præ alijs, ſcilicet habere per naturam id quod accipit. In creatura filiatio invenitur reſpectu Dei, non ſecundum perfectam rationem, cùm

Prov. 4. 1. *Cur dicitur filius patris?*

Val. Max.

D. Thom. *Quot modis Deus dicitur pater creaturarum?*

non sit una natura Creatoris & creaturæ. Quapropter Christus (filius hominis) propriè filius est Patris, quia ille & Pater in natura divina unum profectò sunt, eiusdem substantiæ & essentiæ.

24 Secùs accipiendum, dum dicitur filius Patris de homine: siquidem etsi explicetur subsistantialitas, non est numerica. Homer. 4. *Odyss.* v. 387. *Meum patrem esse, meque genuisse.* Sophocl. in *Ajac.* à v. 1164. *O fili! Accede huc: tange patrem, qui meque genuisse.* Sophocl. in *Rudent.* Act. 4. scen. 4. v. 129. *Ego is sum, qui te genui, pater.* Iovian. Pontan. 2. *Uran.* v. 807. *Expectam tibi nate, nate patri.* Marc. Senec. *Controvers.* 9. infit: *Quare patrem non relinquam, qui me genuit?* Per epitasim enim exprimitur quod expressione supponitur ob amplificationem dilectionis, vel ut mulceatur filius in imitationem virtutis: haud ratione entitatis, quippequàm si filius, profectò patris sui. Dum dicit Salomon: *filius fui patris mei*, ne sonaret tautologiam, nonnulli aliquid subintelligunt: q. d. primogenitus, dilectus, Chald. *Ego patris obediens.* Unde henistichio, cui nihil tribuitur, unum è duobus adiectivis erga matrem (scilicet, *Tenellus & unigenitus coram matre mea*) applicant: ita ut sensus sit: *Ego filius fui Tenellus & unigenitus coram matre mea.* Deviant ergo à veritate (de quo videsis Maluend.) absolutè dicit Salomon: *Ego filius fui patris mei.* Nil aliud hic intelligo nisi eius similitudinem cum patre secundum habitudinem corporis, vel animi virtutis. Corporis, ut illud Iudic. 8. 18. *Qualis fuerunt viri, quos occidistis? Qui responderunt: Similes tui. Quibus ille: Fratres mei fuerunt filij matris meæ.* Vigilanter in expressionem similitudinis, Hebr. *Secundum te, secundum eos.* Idem Cantic. 5. 9. *Qualis est dilectus tuus.* Senec. in *Troad.* à v. 460.

Proverb. supr.

Filius patris dicitur similitudine vultus cum patre.

O nate magni certa proles patris,
Nimiumque patri similis!
Hos vultus meus habebat Hector,
Talis incessu fuit, habitusque talis.
Sic tulit fortes manus, sic celsus humeris,
Fronte sic torva minax, &c. *O nate!*

Senec.

Æmulatus est Virgilium 3. *Æneid.* v. 490. cum hic decerpsisset ex Homer. 4. *Odyss.* v. 148. ubi ipsa Andromacha, viso Ascanio, inquit:

O mihi sola mei super Astyanactis imago!
Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

Virgil.

Thetis ut filius simularetur habitu, gestuque virginis, ita imponit Achillem apud statium lib. 1. v. 338.

— Iterùmque monet, rursùmque fatigat
Blandâ Thetis: sic ergo gradus, sic ora manusque
Nate feres, comitesque modis imitabere fictis.

Stat.

Etiam morum imitatione. Matth. 5. 45. Prov. 23. 22.

25 Etiam exponitur periodus quoad imitationem patris erga mores: tunc que *filius* dicitur patris uti imago, vel speculum in quo pater videtur, quia facit utraque unum. Ita illud Christi, Matth. 5. 45. *Ut sitis filij Patris vestri, qui in cœlis est.* Epiphan. *Similes estote patri vestro.* Alapid. *Ut sitis reipsa filij Dei per imitationem.* Hinc illud. *Audi patrem tuum, qui genuit te*; ut per morum imitationem, constet genitum à tali patre. Virgil. d. lib. 2. v. 560. *Genitoris imago.* Homer. d. v. 141. *Ulyssi filius similis.* Ovid. 2. *Metam.* fab. 1. & 1. de *Art.* v. 190.

— Nec tu meus esse negari
Dignus es. In cunis iam Iove dignus erat.

Senec. in *Thyest.* v. 40. & in *Agamemn.* v. 34.

Senec.

Natum parens, natusque patrem.
Me patrem dignum.

Filij exprimunt conditionem radicis: in illis enim quasi libris vitalibus scribuntur

Virgil.

Fortia facta patrum, seriès longissima rerum
Per tot ducta viros, antique ab origine gentis.

Succinit Virgil. d. lib. 1. v. 645. Hac de causa à Ioanne dicuntur Iudæi: *Genimina viperarum.* Luc. 3. 7. quia venenati filij de venenatis parentibus nati sunt. Sic qui degener, dicitur *Semen mendax, filij scelerati.* Isai. 57. 4. quia rami inutiles, etsi radix sancta: sicut qui virtutem æmulatur *Semen verum.* Ierem. 2. 21. Elucet quo sensu dicatur: *Ego filius fui patris mei*, sequens ad unguem eius monita, imbutus salutari disciplinâ; quo intuitu addit: *Et docebat me.* Haud alienus à profanis huiusmodi

di stylus & sensus. Sophocl. in *Trachin.* v. 1085. inquit: *O fili, fi mihi filius verus natus.* Virgil. ubi dudùm, v. 668. *Nate, mea vires: nate patris.*

26 Magis addicti litteræ usuique idiomatis orientalis, sacræque Scripturæ dicemus, si acceptio *filij* consideretur late patere, nomenque patris extendi ad prædecessores. Unde cùm dicit Salomon: *Ego filius fui patris mei*, intelligendum est propriè; idest, immediatè genitus. Dicitur filius qui ab eadem stirpe provenit, uti omnes dicimur Filij Adam, Christusque hâc de causa dicitur filius David: haud quia præfati immediatè genuerunt, sed quia per quos immediatè filij. Psalm. 77. 6. & Virgil. 3. *Æneid.* v. 98.

Pro immediatè genito

Et nati natorum & qui nascentur ex illis.

Siccine intelligitur: *Ioram genuit Oziam*; qui non filius, sed abnepos: longiùsque Luc. 1. 5. Elisabeth *de filiabus Aaron.* His aliquæ solvuntur antilogiæ. Numer. 26. 59. Iochabed, mater Moysis, uxor Amram (Levi nepos) dicitur filia Levi. *Amram habuit uxorem Iochabed, filiam Levi*: quasi Amrami amita fuisset uxor, eius quod quidem multos fefellit, ut iure notat Perer. in *Exod.* 1. disput. 1. à n. 4. igitur non fuit amita, sed patruelis Amram, uti dicitur Exod. 6. 20. *Accepit autem Amram uxorem Iochabed patruelem suam.* Sumpta fuit præpostera cogitatio, ex eo quòd Iochabed, quia dicitur filia Levi, iudicatur immediatè filia; quod falsum est: aliquin, cùm uterque mediatè filij Levi, poterant dici fratres, moreque gentis ita cognati vocabantur, uti videbimus, *num.* 45. & 46. Similiter Athalia dicitur filia Achab, 2. *Paralip.* 21. 6. quæ filia Amri: *cap.* 22. 2. & 4. *Reg.* 8. 26. & licèt Hieronym. in *Tradition.* filiationem attribuat imitationi morum, sicut cap. 24. 7. dicitur: *Athalia impiissima & filij eius* (cùm nullum habuerit præter Ochoziam) *destruxerunt domum Dei* (subintelligendo per to *filij eius*, sacerdotes Baal, qui filij non nativitate, sed imitatione) iuxta expositа, dicendum Athaliam filiam fuisse Achab, filij Amri, quia illius erat neptis, genita ab illo quem genuit Amri, iuxta morem vocandi patres omnes progenitores. Haud secùs Iehu dicitur filius Namsi, *cap.* 22. 7. cùm fuerit *filius Iosaphat, filij Namsi.* 4. Reg. 9. 2. Vid. Sanctium hic. Clariùs elucet, dum Sara dicitur soror Abraham, filij Thare: haud quia Thare pater Saræ, sed quia pater Aram, qui Saræ pater. Ita Haye & Leonard. Marius, sequentes Iosephum, t. *Antiq.* cap. 8. Vid. *numer.* 46.

Virgil. Matth. 1. 8

Numer. 26 59.

2 Paralip. 22. 6.

27 Denique *filius* dicitur patris, ut discernatur à genero, filiæ & sororis maritos qui filius dicitur, & tamen non est à patre. Patet, 1. *Reg.* 24. 17. ubi David à socero vocatur filius: *Fili mi David.* Astruit Petavius & probat 2. p. *Rationar. tempor.* lib. 3. cap. 5. concilians illud Ieremiæ 27. 7. *Servient ei* (Nabuchodonosor) *& filio eius, & filio filij eius*: quod quidem nequit esse nisi in præfata acceptione; quippe Evilmerodac non habuit filium successorem in regno, sed Neriglissarum, sororis maritum, à quo Evilmerodac confossus. Unde subdit: *Filij nomen pro genero sumi potest.* De hac acceptione late egi, *Tom. præcedent. T.* 2. *à num.* 11. uti necessarium ad conciliationem Matthæi & Lucæ in genealogia Mariæ & Ioseph, quod curiosè videris.

Genus dicitur filius. Ierem. 27. 7.

28 Metaphoricè patres dicuntur magistri & pædagogi, filijque qui amplectuntur instituta disciplinæ. *Per Evangelium ego vos genui*: dixit Corinthijs Doctor Gentium, *Epist.* 1. cap. 4. 15. Astruit Pagnin. *Isagog.* lib. 3. cap. 24. *Natura tu illi pater es, consilijs ego.* Terent. *Adelph.* Act. 1. scen. 2. v. 46. Theocrit. *Edyl.* 13. v. 8. *Ipsum omnia docuit pater, tamquàm charum filium.* Propert. lib. 4. *Eleg.* 12. v. 67. *Filia tu specimen censuræ natæ paternæ.* Thyestes apud Senec. in Agamemn. v. 31. *Cœpi nefas, ut per omnes liberos iram parens.* Filius enim quilibet dicitur, cuius mores imitatur. Zacharus dicitur *filius Abrahæ*, Luc. 19. 9. Homo interior formatus vel reformatus moribus sanctis ac fide, virtutumque perfectione, filius est Abrahæ; sicut qui deviat ab instituto filius est alienus, quia caro non prodest quicquam. *Non enim omnes qui ex Israël, ij sunt Israëlitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij*: Rom. 9. 7. Unde Christus: *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Ioann. 8. 39. Patriarchæ, quorum filij claudicaverunt in semitis suis, *filios alienos genuerunt*: Osee 5. 7. *Filij Heli, filij Belial.* 1. Reg. 2. 12. & Iudæi ex patre diabolo erant, quia opera diabolica perpetrabant: per ea enim non filij Abrahæ, sed ex gentibus improbissimis videbantur prognati. Iccircò per Ezechielem Dominus: *Radix tua & generatio tua de terra Chanaän: pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.* Non per sanguinem, sed per mores contracta cognatio; uti exponit Rab. David. *Assimilaris moribus* (inquit) *Chananæis, ac*

Pater pro pædagogo & magistro

Eius filius quilibet dicitur, cuius mores imitatur.

Ezech. 16. 3.

si

Daniel. 13 56. *si ab illis originem duceres : æmularis Amorrhæum & Cethæum , ac si tui essent parentes.* Daniel ad iudicem ptavum in causa innocentis Susannæ : *Semen Chanaan & non Iuda.* Hoc enim stylo exprobrata pravitas israëlitarum , ut patet Oseæ 12. 7. ubi de Principibus Ephraim dicit : *Chanaan , in manu eius statera dolosa : calumniam dilexit.* Ad rem

Osee, 12. 7

Euripid. Euripid.de Helena, in *Troadib.* à v. 761.

O Tyndarea planta ! Numquàm eras Iovis filia:
Dico enim te natam esse ex multis patribus:
Primum quidem ex malo genio : deinde ex livore,
Ex cæde & morte , & aliis quæcumque tellus alit mala.
Non ausim dicere te Iovem produxisse,
Pessem multis barbaris & Græcis.

Haud origo nisi corporis à carne : origo rationalis à recta moribus institutione : sicut hominum genus homines , ita animarum genus virtutes sunt. Time Deum , serva mandata : hoc est omnis homo : aliàs non homo , sed dumtaxat *filius hominis.*

Quid sit filij hominum? 29 Non idem sensus eiusdem phrasis in sacra pagina , si in plurali numero expressa; quippe magnum discrimen in significatione *Filius hominis* , & *Filij hominum* , ut ex dictis & dicendis constabit. Inter Expositores , ni singuli dicant quid novi , videtur nihil divisse : placita referam , deindeque dicam , quid iuxta Scripturam placeat. *Filij hominum* pro plebeijs. Delr. in *Adag.* 890. & Isaac. Grangæus in *Satyr.* 4. Iuvenal. v. 198.

Maluend. Econtrà *filij viri* , pro nobilibus. *Nobiles , clari , celebres , insignes , summi , virtutis & dignitatis commendati , magnates & patritij* : ait Maluend. in *Psalm.* 48. 3. hic & etiam *Psalm.* 61. 10. cum significationem amplectitur Genebrard. *Filij hominum , clarissimi : filij potentum* : sicut econtrà Psalm. 72. v. 13. *Filios pauperum.* Augustin. 15. *Civ.* cap. 22. filios hominum intelligit per naturalem constitutionem : Theodoretus in

Genebr. *Psalm.* 48. etiam deliguat humanitatem: quos sequitur Rhodigin. *lib.* 20. *cap.* 20. Sophocl. in *Aiac.* v. 754. *Qui hominis natura natus.* Ergo filij hominum homines , quia carnales ; sicut econtrà filij Dei , qui spiritualia secuti. Breviùs : filij hominum filij Cain,

Quid filij Dei? filij Dei qui filij Seth. Genebr. *Chronolog.* ann. 1056. Ar. Montan. *Apparat.* B. R. in *Ioseph* : per filios hominum intelligit filios Adam : idest mortales ; quo signo interdùm notantur homines. Iacob. 4. 17. *Elias homo erat , similis nobis passibilis.* Homo , idest, mortalis. Act. 14. 14. *Et nos mortales sumus similes vobis homines* : de quo egimus, *Tom.* 1. *T.* 5. *n.* 17. Theocrit. *Idyl.* 1. v. 43. *Nos mortales sumus.* Sophocl. in *Antigon.* v. 833. *Nos mortales & mortalibus genita.* Contrà Dij dicuntur *Immortales*, ob differentiam hominis & Numinis : de quo Valer. Maxim. *lib.* 2. *cap.* 6. n. 7. *Quid*

Valer. Maxim. *attinet* (infit) *aut humano dolori indulgeri , aut divino Numini invidiam fieri; quòd immortalitatem suam nobiscum partiri noluerit* ? Sortem cognovit Anacreon *Carmin.* 23. & 24.

Quid conquerar? Quid autem
Lamenta vana fundam:
Si namque certa morti
Me fata destinarunt.
Mortalis editus sum,
Vitæ ad viam terendam.

Anacr.

30 Alij *filij hominum* fumunt pro imbecillitate conditionis , & instabilitatis , præut nati mulieris (de quo principalis Tautologia) seu pro phantastica vanitate , & futili ad potentiam ostentatione : unde David , Psalm. 145. 3. *Nolite confidere in principibus : in filijs hominum in quibus non est salus.* Nervose Maluend. in to *Vani filij hominum , mendaces filij hominum in stateris* ; Psalm. præfat. *Tantummodò vanitas sunt nati plebeio homine : mendaces sunt nati præstanti viro. Lancibus illi simul impositi , ascensuri essent supra vanitatem.* Plaut. in *Pœnul.* Act. 3. Scen. 6. v. 16.

Futilis ac volubilis Principum gratia! *Ita sunt isti nostri divites.*
Si quid benefacias , levior plumâ est gratia:
Si quid peccatum est , plumbeas iras gerunt.

Plaut.

Quod enim tam infidum mare (inquit Plin. *Panegyr. Traian.*) *quàm blanditiæ Principum illorum , quibus tanta levitas , tanta fraus ; ut facilius effet iratos , quàm propitios habere* : Non sunt Numina , ut extollebant Ethnici , è quibus didicerunt Vel imòmti

Plin. fide , uti dicitur , *Actor.* 12. 22. quapropter vel in gratijs illorum latet insidiosè fraus ; ut sciant gentes quoniam homines sunt. *Præsens fortuna mutatio exemplum ante oculos po-*

ponit (infit Plutarch. in *Paul. Æmil.*) *communis imbecillitatis humanæ , & nihil durabile nec firmum esse docet. Quod enim tempus confidenâi hominibus esse potest , cùm etiam eo tempore quo floret dominatio , fortuna maximè formidanda , quæ latis rebus immisset calamitatem ? Propterea dixit : Humanarum rerum numquam sibi pertimuisse , sed divinarum.* Hinc Riuera in *Sophon.* 1. num. 65. intelligit Hebraismum pro superlativo ad quod dialectus applicatur , quod in alia materia obvium in sacra pagina. *Viri divitiarum.* Psalm. 75. 6. Idest , ditissimi. *Viri sanguinum & dolosi* 54. 22. & 138. 19. *Virum doloram.* Isai. 53. 3. Haud secùs accipiendum in præsentiarum arbitratur *Filij hominum. Vani filij hominum* : putà , vanissimi. *Mendaces filij hominum* : nempe fallacissimi. *Filij hominum gravi corde* : scilicet , valdè indomiti & prepensi in futilia. *Filij insipientes* , Ierem. 4. 22. mimirum , stultissimi. Sic alia. Terent. in *Adelph.* Act. 2. Scen. 2. v. 10. *Hominum homo stultissimus.*

Plutarch. *Casus pariter p. o superlativo nominativi.*

31 Hæc testimonijs ornavi , & solummodò novissima expositio litteralis est , sed non genuina , quamvis ingeniosa. Vox *Filius* in Script. sicut aliæ , ut *Anima , nomen, vir , via* , de quo egimus , *Tom.* 5. *T.* 3. *n.* 59. significat id cui iungitur non pro superlativo , sed pro substantivo , positivove , ut anima pro cuius est anima. Quare *filij hominum* , idem est , ac homines. *Filij vestri* , Luc. 11. 19. idest , Vos. *Filij vitæ huius sæculi* , ibid. 16. 8. hoc est , sæculares. *Filij pauperum* , Psalm. 71. 13. scilicet , pauperes. *Filius peccati* , 2. Thessal. 2. 3. peccator. Consule Doctiss. Sanctium , in *Ierem.* 2. n. 92. Idem stylus inter Græcos. Usquequaque apud Homer. invenitur *Filij Autivorum* , pro Achivis. 1. *Iliad.* v. 161. 2. v. 72. 4. v. 239. 12. v. 56. Quint. Calaber iterat , lib. 4. *Paralip.* v. 80. & 7. v. 147. Euripides in *Oreст.* v. 743. *Filij Argivorum* : & in *Hecub.* v. 930. *Filij Græcorum.* Non nobis clam , quod intelligentes rationis usu dicantur homines. Iccircò pro *Cogitationes hominum* (Psalm. 93. 11.) legit Paulus , 1. Cor. 3. 20. *Cogitationes sapientum.* Qui homines rationis nec habent specimen : aut usum ; nec homines , sed bipedes. Sophocl. in *Ajac.* v. 754. *Hominis natura natus , non secundum hominem sapit.* Martial. 3. *Epigr.* 24. *Agresti , rudique viro.* Sic naturæ vulnere non homo , qui filius hominis. Quid per animæ vulnera , continuata flagitia ? *Veluti in solitudine errarem* (ait Barclaius in *Euphorm.*) *in quot incurrebam homines , in tot simulacra incidisse fingebam.* Sophocl. d. *Nil aliud esse , præter simulacra.* Apulcius , 10. *Metam.* vocat iudices illeges , & rabulas , *Forensia pecora* , qua de causa Cynicus meridiè accensâ lucerna Athenis quærebat hominem. Laërt. *lib.* 6. de Vit. *Philosophor.* Ierem. 4. 25. dicitur : *Intuitus sum , & non erat homo.* Cautam signat Stoic. *Epist.* 124. *Hominis bonum non est in homine , nisi cùm in illo ratio perfecta est.* Expressit Stilpo, apud Laërt. d. *lib.* 2. *Fertur Athenis* (inquit) *hominum ita in se studia vertisse , ut ex officinis ad eum confluerent visendum : ubi cùm quidam diceret : Admirantur te Stilpo, veluti belluam : minimè , inquit , sed velut hominem verum.* Ratio hominem format: quare Isai. 45. 10. de prævaricatore dicitur : *Væ qui dicit patri , quid generas ? & mulieri , quid parturis ? Filij insipientes sunt & vecordes.* Ierem. 4. 22. Statuæ non manufactæ , ut ait Hugo Eterian. cap. 2. de *Regress. animar.* Peccator enim dumtaxat in imagine pertransit , ut homo pictus , cuius etiam imago ad nihilum redigetur , morâ factâ , quousque fodiatur peccatori fovea. Non enim reformatur ad imaginem legis, sed remanet in similitudine vanitatis , ut dicit Philo , libell. de *Abrah.* Homo iniustus non est homo , uti videbimus in *Didascal.* Homo cùm in honore esset , non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus , & similis factus est illis. *Consideremus* (ait Ambros. in *Luc.* lib. 9.) *qui fuerint illi , qui errore detecto , de paradiso ejecti , in cæsellum sint religati : & vides quemadmodum mors expulerat , vita revocaverit. Quia in duobus hominibus uterque fuerat sexus expulsus , in duobus animalibus sexus uterque revocatur.*

Barcl.

Senec.

Diog. Laert. *Homo stupidus bipes non homo.*

In peccatore nec imago.

Ambros.

32 Econtrà qui homines iuxta cor Dei , ut diximus , filij eius dicuntur. *Huius causam esse* (ait Delr. *Ad ag.* 126. Tom. 1.) *quia mente renovati , mundo calcato , terrenis despectis , ad vitam transeuntes , in cœlis iam conversantur.* Hinc Isai. 63. 8. *Populus meus filij non negantes* : rectè viventes , filij Excelsi omnes. De utrisque dicit Dominus , Ierem. 31. 27. *Seminabo domum Israël & domum Iuda semine hominum & semine iumentorum* : quo intelligitur illud Ecclesiastæ : *Unus interitus est hominis & iumentorum , & æqua utriusque conditio.* Nomine iumenti signatur homo insipiens : unde cap. 6. 8. subdit : *Quid habet amplius sapiens à stulto* : Haud aliud nisi uti ratione homini indità , & sine qua homines non homines , sed iumenta. *Insanient cultores eius*

Delr.

Unde filij hominum filij Dei, & und. iumentor?

Eccle. 3. 19

&

& relinquentur homines pauci. Isai. 24. 6. Unde rationalis natura; prævalente insaniâ Inter homines homines pauci, quippe pauci usi ratione. Dicit Salomon: *Cum surrexerint impij, abscondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur iusti.* Prov. 28. 28. Impij non homines, quoniam sepulta rationalitas, ubi dominatur iniquitas. Ibi homo, quò ratio. Hæc est generatio quærentium Dominum. *Ha sunt generationes Noë. Noë vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis: cum Deo ambulavit.* Genes. 6. 9. Iustitia & iustitiæ perfectio est hominis generatio? *Rarus & novus genealogiæ modus* (inquit hic Chrysostom.) *Hom.* 23.) *nam Scriptura dixit: Istæ sunt generationes Noë homo iustus, perfectus in generatione sua. Vidisti admirabilem genealogiam: Noë homo. Commune nomen pro laude iusti usurpat: nam cæteri ob carnales voluptates, quibus immersi erant, amiserant esse homines: iste in tanto populo hominis imaginem servavit. Tunc enim homo est, quando virtutem colit. Neque enim speciem habere hominis, hominem esse ostendunt. Hominem illum dicimus, qui imaginem hominis salvam retinet. Quæ autem est imago hominis? Rationalem esse.* Chrysost.

33 Reliquis tropologicis, ad reliqua accedamus contenta in littera. Nomen matris & filiæ in Sacra pagina accipitur metaphoricè & propriè. Propriè, ut illud: *Mater tua, quæ genuit te.* Quæ quidem circumlocutio frequens inter Hellenismos. Homer. 24. *iliad.* v. 560. *Mater quæ me peperit.* Sophocl. in *Electr.* v. 261. *Matris, quæ me genuit.* Aristot maximoperè isthæc phrasis Euripidi, quam videsis in *Hecub.* v. 414. in *Orest.* v. 28. & 1493. in *Hippolyt.* v. 421. in *Ion.* v. 414. in *Hercul.* v. 281. & 366. denique in *Alcest.* v. 16. & 515. Inter Latinos Senec. ad *Helv.* cap. 16. *Tu matri meæ maledicas, quæ me peperit?* Tautologia ergo non est præfata sententia, quippe etiam nutrices puerorum dicebantur matres; uti diximus, *Tom.* 5. *T.* 4. *fusè à n.* 16. quarum discrimen signat Plaut. Prolog. in *Menechm.* v. 19. Jerem. 22. 26. *Mater pro nutrice.*

Mater sua
Non internosse posset, quæ mammam dabat,
Neque adeo mater ipsa quæ illos pepererat. Plaut.

Quo loco Taubmann. *Mater sua: bona reciprocatio Sua, quia hic mater nutrix est. Mater quæ mammam dat, non quæ peperit.* Euripid. in *Ion.* v. 1324. *Mater, quamvis me non pepererit.* Virgil. de Lupa Romuli, & Remi, 8. *Æneid.* v. 632. Taubm. Virgil.

Ludere pendentes pueros, & lambere matrem
Geminos huic ubera circum.

Ad distinctionem igitur harum matrum, dicitur in pleonasmo: *Mater tua quæ genuit te.* Alia acceptio Matris invenitur in Scriptura, quæ de causa additur, *Quæ genuit*, aut *peperit*, ut cognoscatur, quo titulo mater. Socrus in Bibliis sacris mater dicitur. Nurus vocat Noëmi filias. *Ruth*, 1. 12. Sponsa Cantic. 3. 4. & 8. 5. inquit: *Introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.* Adi *Tom.* 5. *T.* 2. *n.* 3. Mos etiam pariendi super genua alicuius fœminæ, ut hæc illius fœtus appellaretur mater, ut contigit Saræ, *Genes.* 16. 3. & Racheli, *cap.* 30. 3. Ita apud Ethnicos, qui vel quæ effusum è vulva matris levabat è terra pater dicebatur, aut mater. Diximus *Tom.* 6. *T.* 2. *D.* 5. *n.* 9. & ex professo, *Tom.* 8. *T.* 7. Videtur ergo plane quo intuitu *Matri* additur, *quæ genuit* aut *peperit*, qua periodo exprimitur propriè mater: q. d. Mator, non quæ aluit, partum suscepit, aut à terra levavit; sed quæ concepit, & edidit in huius sæculi lucem. Pro sacra. Psal. 112. 9

34 Modò clarè exponitur illud David: *Matrem filiorum lætantem*: igitur mater ut vidimus, dicitur quæ non filiorum suorum: *ut pariat super genua mea & habeam ex illa filios.* Genes. loc. cit. Vera hæc phrasis demonstratur mater. Ita Aul. Gell. lib. 12. cap. 1. dicit: *Mulier, sine eam totam ac integram esse matrem filij sui.* Quapropter dum dicitur Mater filij sui, constat propriè quo cognita mater. Discrimen Matronæ & Matrisfamilias astruit idem Auctor, *lib.* 18. *cap.* 6. ex eo quod hæc familiæ adscriberetur, & fieret intestato viro hæres, uti filia (nos matrem-familias vocamus matrem filiorum) matrona, quæ in matrimonio, etiam si sibi liberi nondùm nati sint; dicta à matris nomine, non adepto iam sed cum spe & omine mox adipiscendo: unde matrimonium contractum, ut fœmina mater fiat. Hermann. Hugo, *lib.* 2. *Vot.* 5. v. 25. Aul. Gell. *Discrimen inter matronam & matrem familias.*

Dina peregrinas virgo visura puellas,
Mater depositâ virginitate redijt. Herm. Hug.

Hoc enim sensu coniugata sterilis, mater nomine, seu matrona, apud Sophocl. in *Antigon.* v. 901. inquit; *Si filiorum mater essem.* Matris honore nominatur in domo fœ-

fœmina copulata, licèt mater non sit. *Lætaturque nomine matris*: ut succinit Ovid. 4. *Fastor.* v. 513. Sicut illo in statu sine prole mœret. Paulin. Consul. *Carm.* de Ioann. Baptist. v. 39.

Sed quod in opprobrio matrum posuere priores,
Prole carens sterilem ducebat mœsta senectam. Paulin.

Ubi ut vides, coniugatæ vocantur matres, vel prole carentes. Tristatur nupta sine prole, lætatur mater filiorum fœcunditate, quia per illos demonstrat esse matrem, & non dignitatis sed entitatis honoris habere nomen. Chald. *Mater, quæ lætatur in filijs.* Menoch. *Matrem filiorum causâ lætantem* Per sterilem nonnulli intelligunt virginem, sed in matrem, quæ lætatur fœcunditate filiorum. *Qui dat sterili domos habitare mirabiles.* Ar. Montan. Acumini favet Crucius, accinens;

Ille mœrentes sine prole matres
Implet oratus sobolis: paternas
Liberum felix nova mater unde
Incolit ædes. Crucius.

Liquet enim mater sine sobole, & nova mater natorum pignore, læta; quia in domo felix optatâ fœcunditate. Ex Claudiano habemus, 1. in *Eutrop.* v. 72.

——— Retinet connubia partu,
Uxorisque decus matris reverentia pensat. Claudian.

Alij legunt: *Matrem puerorum*, quippe plus lætatur mater prole virili. *Peperit filium masculum.* Apocalyps. 12. 5. *Natus est tibi puer masculus.* Ierem. 20. 15. & 1. Reg. 4. 20. *Ne timeas, quia filium peperisti.* Nonnus 48. *Dionys.* à v. 822. utrumque nectit, ut constet posse pro utroque accipi.

Virginem fecit matrem puerorum Virgo quis
Te fecit parturientem matrem filiorum: Nonn.

Amor intensior matrum in prolem masculam, ex eo quòd filij matrizant: de quo videsis Levinum Lemn. 1. de *Miracul. natur.* cap. 4.

35 Metaphoricè etiam sumitur nomen Matris, & Filiæ, ab imitatione morum, & æmulatione conditionis; uti superius diximus de Filio, & Patre, à n. 25. Quo genuinè exponitur illud Ezechielis: *Filia matris tuæ es tu.* Chald. *Ad similitudinem & opera.* Quare in natura minimè ambiguum, quòd filia à matre: sed notatur conditio matris filiæ impressa, quasi per imitationem à natura habita; æmulaque fiat speculo conditionis, quæ filia sanguinis. Plaut. in *Epidic.* Act. 5. scen. 2. v. 35. *Ergo matris filia est. Tamen ero matris filia.* Ibid. Act. 4. scen. 2. v. 15. Ezech. 16 45.

Vix fieri, si sint vires in fœmine morum
Et Iovis & Ledæ filia, casta potes. Ovid.

Ovid. *Epist.* 15. v. 291. Sequuntur filiæ maternos mores, ut notat Aristotel. 3. *Politicor.* cap. 8. & 3. *Thebaid.* Hinc Electra, dicenti matri adulteræ (apud Senec. in *Agamemn.* v. 652.) *Quis esse credat virginem?* respondit audax: *Gnatam tuam.* Ambrosius de *Virginib.* lib. 3. *Quid potuit filia de adultera matre discere, nisi damnum pudoris.* Iuvenal. Satyr. 6. v. 239. *Sequuntur filiæ matrem mores.*

Scilicet expectas, ut tradat mater honestos;
Atque alios mores, quàm quos habet: Iuvenal.

Idem Euripid. in *Andromach.* d. Quid si scalpat, ortum à gallina? Cavet de virgine, qui apud Terent. in *Heautontim.* Act. 2. scen. 2. à v. 3. dicit:

Vereor, mulier me absente corrupta sit.
Concurrunt multæ opiniones: occasio, locus, ætas,
Mater (cuius sub imperio est) mala. Terent.

Hoc enim sensu cum mater Synagogæ dicatur Ecclesia, de filia dicitur: *Filia matris tuæ es tu*: igitur *sicut mater, ita & filia*: ibid. v. 44. Clarè elucet per mores filia matris; sicut soror gentium idololatrarum, quas æmulata es: unde infit: *Et soror sororum tuarum.* Manil. 2. *Astron.* cap. 16. v. 36. *Filia & soror pro simili tudine morum utriusque.*

——— Nec matre minores
Exiterint partus.

36 Restat discutiendum, quid sit *Filia fœminarum*, ut legimus in Daniele. Nomen Matris & Filiæ usurpantur interdum pro causa & effectu, lato modo. Charitas & sapientia dicuntur matres pulchræ dilectionis & sanctæ spei. *Eccli.* 24. 24. Babylon mater fornicationum. *Apocal.* 17. 5. Frequenter utimur huiusmodi metaphorâ: quapro- Daniel. 11. 17. *Quid sit filia fœminarum.*

propter dicitur concha margaritæ mater, nox siderum, & scelerum, vitis vini, &c. sicut sors dicitur filia Fortunæ, veritas temporis, pœnitentia erroris, pluvia nubis, lux Solis, Echo petræ, fatuitas spei, sapientia memoriæ, cura pecuniæ, pruina Auroræ, quies mortis, vulnus pugnæ, certamina belli; & sic alia, quæ congerit Frider, Taubmann. in *Amphitr.* Plaut. Act. 1. scen. 1. v. 274. Alienum non est à sacra pagina. *Musica* filia dicitur carminis. *Eccle.* 12. 4. Tyrus filia maris. *Isai.* 23: 10. *Filia latronis*: Mich. 5. 1. *Filiam Dei alieni*: Malach. 2. 11. Patet in Hebr. Ion. 4. 10. ubi: *Hedera, quæ sub una nocte nata est, & sub una nocte perijt*: legit: *Filia noctis extitit, & filia noctis perijt.* Modò in Tautologiæ argumentum.

Acceptionis marris & filiæ.

37 Haud periodus Tautologia est, etsi videatur stylus tautologicus, cùm fœtus non aliter quàm ex fœmina, ut vidimus tautologia principali. At aliquid singulare innuitur, dum non dicitur filia fœminæ, sed *filia fœminarum*. Possumus sine violentia exponere de duabus matribus, naturali scilicet & nutrice; quia ab illa nata, & ab hac charè uti filia nutrita; ut præsentissimus, *num.* 33. At ut perspicuius in expositionem fiat argumentum; sciendum est de qua in presentiarum sermo. Hæc filia Antiochi Magni, qui dicitur à Daniele Rex Aquilonis, inhiantis regno Ægypti, cui præerat Ptolomæus Epiphanes, dictus Rex Austri in eadem prophetia. Ille cùm viribus potiri voto nequiret, usus est arte, & dolo malo, pectore maligno, colore matrimonij simulato bello, pacta filia in pignus pacis, ut illa plus propenderet in molimina patris, quàm in fidem pro marito: quod quidem omninò irritum facto connubio; quia illa, ut par erat, studuit plus mariti commodis, quàm conamini patris. Appianus aliter cogitat, & malè cogitat, quia cogitat aliter, quam Scriptura promit. *Filiam fœminarum dabit ei, ut evertat illud: & non stabit, neque illius erit.* Ergo Appianus autumat, Antiochum bellum futurum suspicantem cum Romanis (maximè Annibale sibi accepto, Romanorum inimico, quem sub tutela susceperat) ut posset adiuvari à fœderatis, vel ab illis non impediri, solicitasse pactis filiabus cum finitimis regibus, validè non tam se defendere, quàm offendere Romanos. Unde, estò Epiphanes infensus illi esset, ei promisit in sponsam filiam suam Cleopatram, quam pec Euclem Rhodium desponsavit, & post sex annos tradidit Ptolomeo. Briet. in *Chronic.* ann. V. C. 556. & 562. Quare sensus Appiani est: cùm Antiochus Magnus prævidisset invasionem Romanorum, ne tunc læderetur à finitimis, vel præpediretur; conciliare studuit affinitatibus: & cùm alijs alias filias traderet, potentiori inimico Epiphani, Ægypti Regi, pulchriorem despondit. Hoc est, *filiam fœminarum*, quasi inter fœminas singularis venustatis, *fœminarum omnium præstantissimam, & pulcherrimam filiarum*: ait Sanctius hic & in *Paraphras.*

Fœmina & filia pro pulchra.

38 Hic stylus novus apud AA. non est. Homer. 11. *Odyss.* v. 386. *Proserpina casta mulierum fœminarum*: idest, fœminarum pulchriorum. Hesiod. in *Theogon.* v. 590. & in *Scut. Hercul.* v. 4. & 10. *Ex illa* (Pandora scilicet) *est genus mulierum fœminearum.* De Alemena: *Mulierum genus ornabat fœmineârum pulebritudine.* Idem apud Hygin. *Fabul.* 263. Cùm pulchritudo, forma, venustas & elegantia sit fœminarum commendatio, dum filia fœminarum dicitur; pulchrior inter pulcherrimas declaratur, quasi summa fœminarum pulchritudo. Hinc Homer. 7. *Odyss.* v. 57. *Mulierum forma*, quasi desumpta ex cunctarum fœminarum gratia, uti fictum de Helena: Valer. Maxim. *lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 3. & factum in imagine Iunonis Agrigentinæ; ut refert Dionys. Lebeus, *Emblem.* 54. Non alienum à dialecto Hebraica: igitur Iudic. 5. 30. ubi. *Pulcherrima fœminarum eligitur ei*: legit, *Una puella-duapuellæ.* Hoc est, ita pulchra, ut in illa inveniretur aliarum commendabilior gratia, species ac forma; cùm collectas teneret cunctas singulares dotes, quibus aliæ venustate singulares. Vernaculè: *La quinta essencia de la hermosura*: quasi speciositas Cleopatræ à cunctis fœminis decerperetur. Magna fruges apud Ethnicos huiusmodi acceptionis. Petron. *Critic.* pag. 41. *Omnium fœminarum formositima.* Halicarnas. lib. 11. *Antiq. Rom.* cap. 18. *L. Virgineus filiam habebat omnium Romanarum virginum formosissimam.* Plutarch. in *Flamin.* & *Scipion.* eadem utitur phrasc.

Filia pro fœmina.

39 Nomen *Filia* usurpatur pro fœminâ: quare Eccli. 36. 23. dicitur: *Est filia melior filia*: idest, fœmina fœminâ melior. Clariùs, cap. 22. 4. ubi: *Filia prudens hæreditas viro suo*: propriè filia ut filia, non est intelligendum; sed fœmina, quæ viro suo prudentiâ quasi hæreditas pinguis. Hac in acceptione *Filia fœminarum* signat fœminam fœminarum, quasi pulchra præ cæteris. Hispan. *La hembra de las hembras*, *la primera hermosura del mundo*, *la misma hermosura*: ipsa Venus, pulchrior Helenâ; sicut de Sponsa dicitur quòd gratiâ formæ unica & singularis inter tot pulchras mulieres: *Cantic.* 1. 8. & 6. à 8. egimus, *Tom.* 5. *T.* 3. *An.* 15. Homerus usquequaque. De Helena, 3. *Iliad.* v. 423. dicit: *Præstantissima mulierum*: 15. *Odyss.* v. 106. *Divina mulierum*: idem de Penelope, 16. *Odyss.* v. 414. 18. v. 207. & 301. 21. v. 42. & 63. De Hecuba, 22. *Iliad.* v. 48. *Regina mulierum.* Aristoph. in *Aves*, Act. 7. v. 70. *Reginam puellam mulierum.* Sumptâ ergo *fœmina*, seu *filia* pro pulchritudine; sensus pleonasmi est: Dabitur Regi Ægypti à Rege Syriæ fœmina fœminarum, speciosiorem non solùm inter sorores, aliorum Procerum sponsas, sed etiam inter omnes regni fœminas: quare Alapid. in Ierem. 31. 22. *Esse ego* (inquit) *creabo filiam & fœminam fœminarum, reginam cœli & terræ.* Hic modus loquendi æquivalet superlativo in materia cui iungitur geminatio. *Malarum malam*: ait Plaut. in *Casin.* Act. 3. scen. 5. v. 28. ideſt, pessimam. Sophocl. in *Ajac.* v. 378. *Sceleratum scelus exercitus Ulyssem*: hoc est, sceleratissimum. Aristoph. d. *Act.* 5. v. 141. quia ex fœmina homo: *Dolosum dolo semper* (ait) *secundum omnem modum natus est homo.*

Alap. Casus patrius pro superlativo.

40 Aliter cogitare possumus, usurpatâ filiâ pro virguncula; quæ ætate Cleopatra desponsa Ptolomeo. Tenellæ virgines haud separabantur à fœminis ob periculum dehonestatis, si vagæ ad libitum procederent. Cuilibet in custodiam adhærebat nutrix, ne subduceretur, vel seduceretur sexus facilitate, ac curiositate innatâs quæ quidem frequenter quæ lactaverat, quasi moderatrix iuventutis: à qua minimè in publico separabatur, non solùm innupta, sed iam desponsa & copulata. Constat *Genes.* 24. 59. & ex Senec. in *Hippol.* & *Agamemn.* Hinc huiusmodi conditionis virguncula filia dicebatur fœminarum, quia haud sub alterius directione nisi nutricis, & tantùm nota fœminis: quo in sensu dicuntur *Agni ovium*, qui præ teneritudine sequuntur matrem, uti videbimus, *num.* 47. Ob cautionem virginem comitabatur nutrix: quo intelligitur Siracides: *Melior est* (pro non ita malum) *iniquitas viri, quàm mulier benefaciens.* Ni fallor hic agitur de copula utriusque, quæ dicitur iniquitas, ut patet ex superioribus contextus. Iccircò expositio germana est, inter incommoda incontinentiæ, minus in nequitia viri (non ex animo, sed ex effectu) quàm in facilitate fœminæ; quippe hæc ferret in utero vexillum opprobrij, insigne dedecoris. *Nequando* (dicitur ibid. v. 10.) *polluatur in virginitate sua, & in paternis suis gravida inveniatur.* Ne ergo hæc eine acciderent, virgines inter fœminas servabantur: & quia sic incognitæ, filiæ dicebantur fœminarum.

Filia fœminarum pro virguncula.

Psalm. 113. 4.

Eccli. 42. 14.

Comparationum præpositio.

41 Ultra cogitata ac testimonijs astructa subit animum (nescio an aptè, lector viderit) alia nova auctoritatis expositio: quæ quàm consona luxuriæ illius ætatis, constat ex his quæ diximus, *Tom.* 6. *T.* 10. à *n.* 18. Exponerem *filiam fœminarum*, spuriam, sine patre; haud quia non habuerit, sed quia non cognitus. *Æthiopes matrimonia privatim nesciunt* (inquit Solinus, *cap.* 33.) *sed omnibus vulgò in Venerem licet. Inde est, quòd filios matres agnoscunt tantùm: nam paterni nominis nulla reverentia est.* Haud aliter cogitari potest ex aula lasciviæ & usu gentium; ita ut Cleopatra dicatur *filia fœminarum*, quas tantùm agnoscebat, incognito patre, licèt habuerit. Ex visceribus textus videtur haud violenta expositio: equidem non dicitur Regem Aquilonis daturum filiam suam Austri Regi; sed *filiam fœminarum dabit illi*, quippe dumtaxat cognoscebat matrem aut nutricem. Sub huiusmodi metaphora Synagogæ dicitur *filia matris tuæ es tu. Mater tua Cethæa*: hoc est, fornicatrix, uti notas Sanctius hic *n.* 12. & Isai. 57. 3. *Filij augurarricis; semen adulteri & fornicaria.* Unde etsi per *filiam* notetur pulchritudo, dum additur *fœminarum*, indicatur, quòd puella pulchra nuptui danda, quasi furtivè concepta; cuius patre ignoto, tantùm noscebatur mater. Sic ubi, *Pulcherrimarum.* Iudic. loc. cit. Malusend. vertit: *Meretricem seu concubinam.* Hebr. *Matrix-duæ matrices.* Quare sicut filius terræ dicitur, qui sine patre cognito, ut observat Cicer. 1. ad *Attic.* Epist. 13. sic pro sexus varietate, quæ sine patre, *filia* dicitur *fœminarum.* Olim qui concepti per incubos, vel immediatè per homines, sed furtivè; filij Iovis, Appollinis & aliorum Numinum dicebantur ut vidimus n. 10. Hi profectò sensu eodem dici quibant filij fœminarum; igitur ignoti patres, quorum erant filij. Aliter dicti *filij fortunæ.* Horat. 2. Satyr. 6. v. 49.

Ezech. ubi sup.

Quid filij fortunæ?

Luxerat in campo fortunæ Filius.

Horat. Ezech. 11. 15. & 16. 45.

42 Alia nobis provincia lustranda de sensu vocum *Fratris & Sororis*, ex quibus confici videntur Tautologiæ apud Ezechielem: *Fratres tui, fratres tui. Soror sororum*

Acceptiones vocis Frater

vorum tuarum es tu. *Frater* latissimè sumitur : fratres dicuntur qui ab uno principio
ut omnes homines fratres, quia ab Adam omnes. *Act.* 17. 26. & quia à Deo, dicit
Assertor N. discipulis, *Omnes vos fratres estis : unus est enim pater vester qui in cœlis*
est. Matth. 23. à 8. *Ex uno omnes.* Hebr. 2. 11. qua de causa pro proximo sumitur
Frater & Soror : Iacob. 2. 15. Quadrupliciter invenitur in Scriptura vox *Frater*, uti
observat Hieronym. *Contr. Helvid.* naturâ scilicet, gente, cognatione, & affectu:

Naturâ. Gente.

addo, etiam Religione. *Naturâ*, qui ex eisdem parentibus nati sunt, ut Caïn & Abel,
Iacob & Esau. *Fratres, quos mihi eadem peperit mater.* Homer. 19. *Iliad.* v. 292. *Gente*,
ut qui ab eadem stirpe. *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.*
Rom. 9. 3. quod sæpe iteratur, *Deuter.* 15. & 22. *Fratres obscœna de matre dedit.*

Cognatione.

Lucan. 10. v. 77. *Cognatione*, ab eadem familia. Abrahamus dixit Lot : *Fratres enim*
sumus. Classes exprimuntur, *Levit.* 25. 48. uti etiam dicitur de fratribus Domini, ut
videbimus, *num.* 45. Iacob dicitur frater Laban, *Genes.* 29. 12. 15. observat August.
16. *Civit.* cap. 19. Terent. in *Phorm.* Act. 5. scen. 4. v. 1. *Lætus sum, fratri obtigisse*

Barland.

quod vult. Ubi Barlandus subdit : *Fratrem vocat filium patrui. Apud Hebræos fra-*
tres nominabantur, non quibus communes essent parentes, sed quibus stirps ac genus
esset commune. Ita enim huiusmodi usus inolevit ut filij dicerentur fratres : quo expo-

Genes. 25. 18.

nitur illud de Ismaële : *Coram fratribus suis obiit* : idest, filijs : ait Hieronym. in *Tra-*
dition. Idem de filijs Laban, cap. 31. 23. *Affectu*, vel amicitiâ, *Doleo super te frater mi*

Affectu & amore.

Ionatha. 2. Reg. 1. 26. *Ego sum frater tuus*: Esth. 15. 12. Idest, amasius vel sponsus, ut
Cant. 8. 1. Gen. 29. 4. *Fratres unde estis?* Sic Ambros. in illud Cantic. 5. 10. *Dilectus*

Ambros.

meus candidus & rubicundus : legit *Commentar. in Psalm.* 118. *octonar.* 5. *Fraternus*
meus, in voce proferens dilectionem. Homer. 21. *Odyss.* v. 217. *Socijque fratresque*
eritis. Euripid. in *Tauric.* v. 498. *Amicitiâ sumus, non nati fratres.* Denique *religione*,

Religione.

ut illud Psalm. 21. 23. *Narrabo nomen tuum fratribus meis*: & 132. 1. *Habitare fratres*
in unum. Matth. 12. 48. *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* Alexander Ma-
gnus apud Curtium 6. *Histor.* cap. 9. dixit militibus : *Sine liberis sum : in vobis libe-*
ros, parentes, consanguineos habeo. Idem profert Xenophon de Clearcho lib. 1. *Vos*
amicos, vos socios, vos fratres duco.

43 Etiam usurpatur metaphoricè pro similitudine, & parilitate in rebus, seu re-
rum conditione, de quo egimus, *Tom.* 3. *T.* 13. *n.* 10. Ubi ergo dicitur Ezechieli:

Ubi supr. Statu, & habitudine corporis.

Fratres tui, fratres tui : intelligendum est, tibi similes pro statu captivitatis, ut sub-
ditur distributione consanguinitatis & generis. Sensus ergo periodi : *Fratres tui*, idest,
propinqui eiusdem sanguinis ; & *fratres tui*, eiusdem gentis, *& omnis domus Israël,*
universi, &c. congregabo vos, & dabo vobis humum Israël. Fratres dicuntur, qui
conveniunt in moribus, in statu, in forma & specie corporis. *Frater est dissipantis.*
Proverb. 18. 9. Idest, similis. *Frater fui draconum* : Iob, 30. 29. *Qui effundit san-*
guinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. Eccli. 34. 27. Hoc est,
quàm simillimi. *Percussit Adeodatus fratrem Goliath* : 1. Paralip. 20. 5. nimirùm gi-
gantem similem Goliath: quo etiam sensu Iuvenal. *Satyr.* 4. v. 98. *Malim fraterculus*

Matth. 11. 14.

esse gigantis. Christus de Baptista dicit : *Ipse est Elias, qui venturus est*: Matth. 11. 14.
Si venturus est, non ipse : diciturque ipse, qui venturus ; quippe venturo similis, præ-

Talis quisque dicitur, qualis est, cuius mores imitatur.

cedens in spiritu & virtute Eliæ. Talis dicitur, qualis cuius imitatur mores. Hinc
Ioannes *Epist.* 2. dicit v. 7. *Hic est seductor & antichristus* : Similis sanè antichristo,
in quo huius seductoris malignitatis expressio. Virgil. 9. *Æneid.* vers. 741.

Virgil.

——— Si qua animo virtus,
Hic etiam inventum Priamo narrabis Achillem.

Æqualitate virtutis, sibi viri fortis, qui Turnus, Achillis imposuit nomen. Ita simili-
tudine nomen fratris usurpatum. Idem lib. 6. v. 278. accinit : *Consanguineus Lethi*
sopor. Homer. 14. *Iliad.* v. 231. *Somno occurrit fratri mortis.* Martial. lib. 10. *Epi-*
gram. 65. Dissimilis, *cur frater tibi dicor?* Solin. *cap.* 28. *Mauritania Tingitana*

Solin.

(inquit) *exurgit montibus septem, qui à similitudine fratres appellati.* Ingeniosè
Plaut. in *Amphitr.* Act. 1. scen. 1. v. 290. *Nihil hoc simili est similius.* Comprehen-
dit utrumque Claudian. de *Nuptijs Honorij & Mariæ*, à v. 72.

Mille pharetrati ludunt in margine fratres,

Claud.

Ore pares, ævo similes, gens mollis amorum.

Acceptiones vocis Soror.

44 Vox *Soror* in usu est ferè earumdem acceptionum. Ex matre sola, soror dici-
tur uterina : si ab utroque parente germana soror. Cicer. pro *Milon.* Plaut. in *Milit.*
Act.

Act. 2. scen. 4. v. 3. in *Captiv.* 5. 4. v. 18. in *Menæch.* 2. 1. v. 7. & 5. 9. v. 23. de-

Pro uxore.

nique in *Truculent.* 2. 4. v. 84. *Sorori quid germana non credit soror* : Pro sponsa &
coniuge Soror sæpe in sacris Canticis, *cap.* 4. 9. & 10. *Soror mea Sponsa.* Tob. 8. 9.
Accipio sororem meam coniugem. Sororem pro dilecta : unde Salomon, Proverb. 7. 4.

Pro dilecta.

Sapientiam vocat *sororem suam.* Senec. in *Hercul. fur.* v. 1. *Soror Tonantis* pro con-
iuge. Idem in *Hippolyt.* v. 608. de Phædra provocante privignum dicit : *Me sororem*
voca. Sororis nomen amatorium est, ut notat hic Delr. Maluend. in loc. cit. *Cantic.*
& Iustus Lipsius 2. *Var. lect.* cap. 1. Tibull. *lib.* 3. *Eleg.* 1. v. 26. *Sive sibi coniux,*
sive futura soror. Petron. *Satyric.* fol. 71. *Concilio tibi iuvenis sororem.* Vide Ovid.

Pro simil. Ezech. 16. 45.

10. *Metam.* fabul. 9. & Passerat. in *Propert.* 2. Eleg. 9. v. 33. Etiam sumitur pro si-
militudine, seu adæquatione in rebus, ac specie rerum, quo sensu Synagogæ dicitur:
Soror sororum tuarum es tu. Nihil discretum. Ita Samaria & Ierusalem ibid. vocan-
tur sorores, quia infideles convenerant in simulacrorum cultu : v. 46. & 48. Huius-
modi tropo utuntur usquequaquè profani. *Palmæ sorores* : Plin. *lib.* 13. *cap.* 4. *Musæ*
sorores. Propert. 2. *Eleg.* 30. v. 27. *Parcæ*, Plaut. in *Milit.* Act. 2. scen. 2. v. 10.
Nymphæ, Virg. 2. *Georg.* v. 494. *Sorores lodices*, Martial. 14. *Epigram.* 148. *Mammæ*
sorores, papillæ & oculorum pupillæ, Taubm. in Plaut. *Pseudol.* Act. 1. scen. 1. v. 66.
& in *Pœnul.* Act. 1. scen. 3. ubi v. 8. festivè profert:

Plaut.

Hanc per dextram, perque hanc sororem lævam.

Vid. Tertullian. *Apolog.* cap. 12. & de *Anima*, cap. 13. Lactantium *lib.* 5. *cap.* 16. Quare
Muretus ait:

Muret.

Interdùm fessæ succedit læva sorori.

Haud fugit stylum Hebraicum idioma. *Cortinæ sibi iungentur mutuò* : legit, *Mu-*
lier ad sororem suam. Ezechiel. 1. 9. *Iunctaque erant pennæ eorum alterius ad alte-*
rum : Hebr. & Maluend. *Vira ad sororem suam.* Alia testimonia videsis, *Tom.* 3.
T. 10. *n.* 10.

45 Utrumque comprehendentes, exponemus proclivè, quid sint *fratres Domini*,
& eius ac matris sorores, quod ex factis constat ; & evidenter vel cæco videnda exposi-
tio ex factis. Prisci ac non infimi subsellij DD. ut sorores sint Virgini, ad tria matri-
monia D. Annæ recurrunt, asserentes singulas fœminas genuisse ex singulis viris ; qua-

Matth. 13. 55.

rum filij *fratres Domini* dicuntur in Evangelio. *Iacobum fratrem Domini.* Galat. 1.
10. *Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioseph & Simon &*
Iudas ; & sorores eius nonne omnes apud nos sunt ? Matth. 13. 55. & *Marc.* 6. 3.
Unde ergo sorores Salvatoris? Ex Virgine matre? Absit : obstruatur os loquentium

Qui sint fratres & sorores Christi, eiusque matris virginis.

iniqua. Eodem sensu quo Christi dicuntur fratres, & sorores, sunt sorores Virginis,
sine matris triplicato matrimonio. Diximus inter Hebræos cognatos vocari fratres
& sorores, sicque vocati utriusque consobrini seu patrueles. Unde sorores & fratres
Virginis & eius filij, qui cognati ex filijs aut filiabus sororum Ioachim vel Annæ, pa-
rentum Virginis, vel ex fratre Iosephi, illius sponsi. Cleophas vocatur frater Iosephi
ab Eusebio *lib.* 3. *cap.* 11. Hieronym. in loc. cit. *Matth.* Augustin. *Contr. Faust.*
cap. 35. & Epiphan. *Hæres.* 66. Sicut leviri dicebant fratres, ita uxores illorum di-

Ioan. 19. 25.

cebantur sorores. Hoc sensu dicitur à Ioanne : *Stabant iuxta crucem Iesu mater eius,*
& soror matris eius Maria Cleophæ : & ibid. cap. 2. 12. *Descendit Capharnaum ipse*
& mater eius & fratres eius : simulque intelliguntur testimonia allata ex Matthæo &
Marco. Baronius, & Theophil. Raynaud. *Dyptic. Marian.* p. 1. punct. 2. n. 10. so-
rores Mariæ signant eius consobrinas ; quo liquet in quæstione tanti momenti catho-
lica, orthodoxa conclusio, atque genuina expositio. Si latiùs argumentum quæstio-
nis curæ est ; videndi Vega *Theolog. Marian.* Palestr. 10. certam. 4. Castro de *Vit.*
Deipar. cap. 1. & 3. n. 16. Canis. *lib.* 1. *cap.* 4. Alapid. in *Matth.* loc. cit. & *Luc.* 3. 23.
Canus, 11. de *Loc. Theolog.* cap. 5. ex Scholasticis, Medina in 3. p. *D. Thom.* quæst. 38.
art. 3. & Suarius ibid. Disput. 5. sect. 4.

46 Huiusmodi consuetudo à principio gentis inolevit : unde intelligitur illud

Genes. 20. 2.

Abrahæ de uxore Sara coram Abimelech ; *Soror mea est* : quod amplius astruitur v. 5.
Ipse dixit mihi, Soror mea est : & ipsa ait, Frater meus est. Sara dumtaxàt erat co-
gnata mariti, non soror, quippe filia Aram, fratris Abrahæ ; qua de causa Lot fratrem
Saræ & suum nepotem fratrem dicit, *cap.* 13. 8. More gentis appellat neptem soro-
rem, & nepotem fratrem. Thare filium habuit Abraham, & etiam Aram sed ex alia
uxore, quæ genuit Aram, ex quo Sara & Lot nepotes Thare, & patrueles Abrahæ:
&

& cùm in Chaldæa & Mesopotamia moris esset, consanguineos vocare fratres, & cognatas sorores; Abraham Saram neptem patris sui Thare, sororem propriè Lot, filiam fratris sui Aram, coram Abimelech sororem nominavit. Ita Bonfrer. Alapid. & Leonard. Marius, quos sequitur Haye hic. Chrysostom. *Homil.* 45. in Genes. cogitat, omnes qui sub familia Thare, hunc patrem vocasse; etsi horum esset genitor, aliorum avus: unde inter se cunctí fratres & sorores. Ex rigore litteræ videtur Cajetano & alijs Saram sororem fuisse Abrahæ, licèt non uterinam, scilicèt, ex eodem patre, sed matre alterâ, quia Thare duas uxores habuit, ex quarum una Abraham, ex altera Sara: quod quidem ipse indicat v. 12. subdens: *Verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ.* Urget textus, quem in eodem sensu exponit Hieronym. in *Tradit. Hebr.* (etsi oppositum post dixerit *Contra Helvid.*) *In excusationem eius dicimus* (subdit) *tales nuptias necdum illo tempore esse lege prohibitas*: postea lege inhibitas, constat *Levit.* 20. 17. Imò post lege latâ interdum permissas, videtur ex verbis Thamar fratri suo Amnon ex alia matre. *Noli opprimere me, quinpotiùs loquere ad Regem & non negabit me tibi.* 2. Reg. 13. à 12. Quid dicam nescio, etsi plura excogitet Perer. lib. 16. in *Genes.* disput. 14. à n. 205. Iuxta dicta *num.* 26. dicam, filiam dici Saram ab Abrahamo, patris sui, cùm esset filia fratris; quia pater Abrahæ, erat pater cuius erat Sara filia. Astruximus ibi varijs testimonijs, quæ videris, & D. Thom. 2. 2. *quæst.* 110. *art.* 3. ad 3. Iure claret: leg. 10. de *Senatorib.* leg. 10. §. *Liberos*, D. de *Verbor. significat.* ubi traditur, liberorum appellatione, omnes descendentes contineri, ut parentum nomine omnes superiores. Papirius Fronto lib. 3. *Responsor.* ait: *Filij appellatione etiam aliquando nepotes accipi.*

An soror Abraha Sara eniam?

Vers. 12.

Hieronym

Levit. 4. 23

Ioan. 10. 1

47 In complementum Tautologiæ, aliæ affines exponendæ. Sæpe in sacra pagina legimus *Hircum de capris*: Levit. 4. 23. *Iudic.* 13. 15. 1. *Reg.* 16. 20. 1. *Esdr.* 6. 7. *Vaccam boum*, Isai. 7. 21. *In tauro de bobus*, 2. Paralip. 13. 9. *Agni ovium*, Psalm. 113. 6. *Arietes ovium*, ibid. 64. 14. 1. Esdr. 10. 19. Signaturque caula eâdem circumlocutione, dum dicitur, *Ovile ovium*. AA. Hebraismum accipiunt pro significatione rerum, queis vox Filius adiungitur, ut filij arietum pro arietibus, uti astruximus, *num.* 31. Ridiculum arbitror, dum additur *Caprarum* ad hircum, signanter apponi; quia in aliquibus regionibus hircos & non capras ubera ferre, quasi lac illorum & non earum aptius ad nutrimentum propter pinguedinem & substantiæ virtutem. Astruit pluribus exemplis Reyes-Franco in *Edyss.* quæst. 47. à n. 10. innuitque La-Zerda in 3. *Eclog.* Virgilij, *num.* 8. cùm Poëta, v. 91. in significationem operæ inanis, accinat: *Mulgeat hircos.* His idiotismis, Idiomatis Hebraici proprijs dialectis, notatur esca, seu in sacrificium victima tenera; uti promit Psaltes Regius Psalm. 68. 32. *Placebit Deo super vitulum novellum, cornua producentem & ungulas*: idest, *sub ubere matris.* Levit. 22. 27. & nos observavimus *Tom.* 5. *T.* 4. *num.* 23. Menoch. in Levit. 4. 23. ubi, *Hircum de capris*: vertit, *Novellum, adhuc matrem sequentem.* Ovid. 10. *Metam.* fab. 6.

Hirci lactentes.

——— *Mactatos crederet illic*
Lactentes vitulos.

Ovid.

Qua de causa lactentes dicebantur inter Ethnicos *Minores hostia*, & *Maiores* quæ ex adultis animalibus. Stuck. de *Sacrific. Gentil.* cap. 281. *In Babylonis templo extra sacellum altare est, & ipsum aureum* (ait Herodot. *lib.* 1. *cap.* 29.) *atque præter hoc aliud altare ingens, in quo integræ ætatis hostiæ immolantur: quandoquidem super aureum illud non licet hostias mactare præterquàm lactentes.* Riber. in *Zachar.* 9. n. 37. & de *Templ.* lib. 4. cap. 6. subdit: *Peccata principis minori hostiâ expiantur, idest, hirco: non autem hirco simpliciter, sed hirco ex capris, sive* (ut est in Hebr.) *hirco caprarum: idest novo & tenero.* Parvus, lacte nutritus, tener est: illoque tempore delicatus cibus, ut patet *Genes.* 27. 9. & ex Iuvenal. *Satyr.* 11. v. 67.

Quid hostiæ Maiores & Minores?

Riber.

——— *Veniet pinguissimus agno*
Hædulus, & toto grege mollior, insciis herbæ,
Necdum ausus virgas humilis mordere salicti.

Iuvenal.

48 Econtrà ubi hoc animal ætatis integræ non dicitur hædus, sed *Caper*, ut sæpe in Biblijs. Apud Profanos *Vir gregis ipse caper.* Virgil. 7. *Eclog.* vers. 7. Manil. lib. 5. *Astron.* v. 32. Martial. *lib.* 3. *Epigram.* 93. & in Florileg. *Græc. Epigram.* lib. 2. 70.

Flor. Græc.

Vir tibi caprarum structam mox stabit ad Aram.

Quare

Quare ut discrimen constet, Virgil. d. v. 9. inquit: *Caper tibi salvus & hœdi.* Aptiùs lib. 9. *Æneid.* à v. 627.

Et statuam ante aras aurata fronte iuvencum,
Candentem, pariterque caput cum matre ferentem,
Iam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.

Virgil.

Periphrasi eloganti Iuvenal. *Satyr.* 12. v. 8. succinit:

Quippe ferox vitulus templis maturus & aræ,
Spargendusque mero, quem iam pudent ubera matris.

Iuvenal.

Hinc elucet *hircum caprarum & agnos ovium* sumi debere pro novellis hircis & agnis, qui necdùm nisi filij munus habuere. Zachar. 9. 9. *Super pullum filium asinæ*: hoc est, necdùm assuetum oneri; uti dicitur *Mare.* 11. 2. *Pullum filium asinæ.* Riber. 37. *Pullus asinæ non patrem sequitur, sed matrem*: propterea ubi nos habemus, *Filium asinæ*, Hebr. *Super pullum filium asinarum.* Septuag. *Super pullum novum.* Homer. 20. Iliad. v. 220. *Equa pullis exaltantes teneris.* In Scriptura gregi vel matri tribuitur quod tenerum & novellum est. Quare quia iuvenis, audax Alexander Magnus debellavit Regem Persarum, à Daniele dicitur *Hircus caprarum*: cap. 8. 5. His igitur facilè percipiuntur reliqui modi dicendi, qui primo aspectu videntur tautologici, uti *Hœdus de grege, vitulus de armento*: Ezechiel. 43. 19. Hebr. *Vitulus filius vaccæ*: idest, quem adhuc vacca lactat. Virgil. 1. *Eclog.* v. 23. *Sic matribus hœdos.* Quod novum in qualibet specie, dicitur filius vel pullus. *Filij corvorum.* Hebr. Prov. 30. 17. *Pullus hirundinis*: Isai. 38. 4. *Hinnulus cervorum*: Cant. 8. 14. *Catulus leonis*: Genes. 49. 9. Alia phrasi Virgil. 12. *Æneid.* v. 170. *Intonsamque bidentem*: idest, teneram, non altilaneam ut notat Servius hic, & Horat. 4. *Carm.* Od. 2. à v. 53.

Animal matri vel gregi tributum significat tenellis.

Te decem tauri, totidemque vaccæ:
Me tener solvet vitulus, relictâ
Matre qui largis iuvenescit herbis
In mea vota.

Horat.

49 Alij hunc modum loquendi sumunt pro victimis electis ex armento. Stuck. d. *cap.* 117. Unde si præ teneritudine *agni* dicuntur *ovium*: pro selectis in victimam, *arietes ovium* appellantur: *Vacca boum, Taurus de bobus*, & alia de quibus *num.* 47. Oleaster accipit pro pecude mascula in Levit. 16. 3. *Cum vitulo filio bovis*, legit; ubi, *Vitulum pro peccato.* Pers. ibid. cap. 4. 23. *Hircum caprarum*, idest, *masculum, masculum perfectum.* Sed magis placet, accipere pro teneritudine victimæ: quod præter dicta astruitur ex Sophocl. in *OEdip. in Colon.* v. 486. *Ovis iuvenis, nuper nata.* Virgil. 10. *Æneid.* v. 725. *Surgentem in cornua cervum.* Pro qualitate gregis, illius dicitur statio, ut equile de equis, bobile de bobus, caprile de capris, & hara de suibus. Hinc dum de ovibus fit sermo, signatur *Ovile ovium*: idest, caula, non catabulum, aut stabulum; quia non grex camelorum, equorum porcorum, &c. sed *ovis*, locus septus & munitus, intra quem oves servantur, occlusaque ostia lupos *teneris ab ovilibus arcent*: ut canit Petrarcha, & Apollon. Rhod. 4. *Argonaut.* v. 674. *Oves ex ovilibus. Ovile*, quod vernaculè *Aprisco*, quia locus apricus necessarius, ne debilis ovium conditio fatiscat. *Tepidis in ovilibus agni.* Ovid. 13. *Metam.* fab. 8. Vel quo servari possint à belluis, quæ armis carent.

Ioann. 10. 1.

——— *Cupidusque cruoris.*
Incustoditum captat ovile lupus.

Ovid.

Idem 1. *Trist.* Eleg. 5. v. 9. equidem pastor, qui huiusmodi gregem subdiò permiserit pernoctare, ut idem 3. de *Art.* v. 8. canit: *Rapidæ tradet ovile lupæ.* Si mavis, dic *Ovile* capris & ovibus esse commune. Unde postquàm dixit præfatus Vates; *Ovilibus Agni*: addit:

Sunt quoque par ætas alijs in ovilibus hœdi.

Idem.

Christus ergo ut signet ab illo hœdos non nutriri, sed repelli; foverique solùm, qui adinstar ovium sunt humiles corde; non dicit caprarum, sed *ovile ovium.*

Versio.

50 Versiones testificantur quæ à nobis dicta. *Homo natus de muliere.* Hebr. *Adam genitus ab Isa*: sumptis appellativè *Mulier & homo.* Sanct. *Fragili infelici radice.* Pined. *A seminario peccati.* Gregor. Magn. *Natus ex infirmitate.* Maluend. *Natus Vira*: quod inficiatur Plato, dubitans utro in genere ponat mulierem, rationalium animalium, an brutorum? Vid. Tiraquell. 1. de *Leg. connubial.* n. 69. & Alapid. in *Eccli.* 26. 14. ex Aristotele astrui quibat: etenim de huiusmodi argumento interrogatus, respondisse fer-

An mulier rationalis.

Aristotel. fertur, ut refert Taubmann. d. *A servis ademisse Iovem totam; à fœminis dimidiam mentem.* Miseria est, ut dixi alibi ex Catone, sine illis nec posse vivere, nec cum illis. De muliere nascitur homo: transeamus ad Didascalias, ut cognoscantur qui ex Deo nati sunt.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. excurs. 1. *Homo natus de muliere.* Quis non? Quiqui ex Deo feliciter nati sunt. Non sit sermo de necessitate, sed de electione: quia in esse morali iuxta affectus sunt naturæ. In novam originem vocati sunt perfectione religiosi: modò imperfecti, dicuntur filij mulieris, qui iurè debent esse filij religionis.

2. *Homo natus de muliere.* Lividus sanè non homo, quippe natus in inferno.

3. *Homo natus de muliere*; ut rationalitas constet ex observantia legis, atque sequela rationis: igitur cuius vita continuata flagitio, natus ex diabolo.

Homo natus de muliere. Elucet cunctarum hominis calamitatum origo; & quibus perspicuius cognoscitur, quid sit homo.

5. *Homo natus de muliere.* Exponitur natura, ut demonstretur gratia: igitur huius cœlesti generatione, homo qui natus; quasi natus non esset de muliere.

6. *Homo natus de muliere.* Dum designatur necessarium suppositum; in partu prænotatur aliquod novum prodigium, cum novum naturæ nullo modo sit opus, quod homo ex muliere natus; dicitur què meditanter, *Homo natus de muliere*; quoniam futurus in mundo, qui nasceretur ex virgine.

7. *Homo natus de muliere, repletur & multis* à conceptione *miseriis*: Virgo sanè singularis vel à primo momento conceptionis: igitur in miseriis humanæ conditionis non concepta, licèt ex muliere nata.

8. *Homo natus* filius *de muliere.* Minimè vox pleonastica, erga protectionem hominis à matre-Virgine: etenim meditanter dicitur, *Filius natus de muliere*; quia à Virgine homo cognoscitur filius, licèt ex illa non natus.

DIDASCALIA PRIMA.

Multi ad perfectionem in religione vocari, cæterùm pauci in religione perfecti.

1 HAUD alia, quantum auguror, causa, quàm quia sui & ipsi, qui debent negare se. In esse morali, iuxta affectus sunt naturæ: etenim cùm tunc sint, si ipsi non sunt, quod naturæ constituentis perfectâ oblivione fit; constat cuius sint, vel non sint entitatis, per ipsam entitatem perfectionis: non sunt enim in re, modò perfecti non sint: quippequàm totum illorum esse non sumendum à natura, sed tantùm à perfectione. Hæc forma nobiscum minimè nata, sed quærenda; ut in nobis ipsis Deo nascamur, alijs à natura moribus, qui nobis nati miserrimè de mulieribus. *Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.* Ioann. 3. 6. Non enim qui spiritu ducti, nascuntur ex perfectione; si nati tunc cognoscuntur ex carne: quandoquidem si vocatio statum indicat, & professio perfectionem ex vocatione demonstrat; ex spiritu non ex carne est constitutio, in illis qui ex carne ad spiritum vocatio: siquidem non ex perfectione status fiunt insignes; sed dumtaxat eminentes per statum perfectionis. Tunc enim Sion dicet: *Homo & homo natus.* Est alter ipse, quippe ipse alter. Homo sibi ex carne: alter homo quia non sui. Homo ipse ex muliere sit: alter, quippe alius à se, electione sublimi, licet factus ex carne: igitur gratia Dei singulariter constat; ubi dicit spiritus, quantus homo ex carne factus.

Vitæ Deo dicati, à perfectione. Psal. 86. 5.

2 Innuit Stoicus. *Ipsi me Dijs reddam; sed gravi terrenoque detineor. In alium naturæ sumimur partum. Alia origo nos expectat, alius rerum status: nondùm cœlum.* Ita *Epist.* 102. Quia necdùm cœlum, servamur in alium partum, ut ex homine fiat homo, & in carne non sit caro: etenim si terrenis detinemur, victis terrenis, alterius sumus originis: & homo ex homine parta perfectione fit, quippe

Seneca. Magnus quia non sui.

quippè ut redderetur Deo se levavit superse.

Idem. ——*Quicquid in nobis*
Mortale fuerat, ignis iniectus tulit:

Idem in *Hercul. OEtæ.* v. 1963. Ignem Salvator venit mittere in terram: cor ut absumeretur quod mortale, avidè concepit flammam: & aliam eiusdem homo spectavit originem, quia sese invenit interiorem hominem. *Formavit Deus hominem,*

Genes. 2. 7. *& factus est homo.* E limo terræ fecit, post vitæ spiraculum tribuit. En spiritus & caro. En homo & homo. Aliam habuit originem ex origine, qui iam habebat ex limo terræ: & homo ex homine constituitur, dum spiritu suppositâ formatione formatur & informatur; quoniam ad hominis veram vitam & formam, caro constitutionis non prodest quicquam.

3 Ruptis vinculis terrenis; ut renovemur spiritu, vocati sumus in formam Religionis. Ita filij Dei, qui ex muliere nati sunt. Non sufficit ingressus sine perfectione spiritus; quippe per bona opera certam vocationem facimus. Quia nati ex muliere, admittitur in perfectionem vocatio, & dimittitur in vocatione perfectio. Revertimur in quod relinquimus, amplectimur quod fugimus. Quid ergo erit nobis? In hominibus fructus teterrimus carnis, nova explosâ filiatione, ex spiritu in perfectionem vocatione illuminante: equidem degeneres patent filij mulieris, qui vocatione debebant esse filij religionis. *Homo natus de muliere*: dicit nostra Tautologia. Quis non? Quiqui ex Deo feliciter nati sunt. Nascuntur ex Deo, qui permanent in vocatione, qua vocati: qui numquàm in eodem statu permanent, nascuntur ex muliere: non sunt homines ex hominibus, sed tantùm homines: igitur ad statum perfectionis religione vocari, resilientes non permanent in vocatione perfecti.

Monachus perfectus est religiosus filius.

Iob. 14. 1.

Euripid *Alia post alia & diversa,*
Et bona & mala, & longo tempore.

Ut ait Euripides in *Oreste*, v. 978. Lunatici sunt: sæpe cadunt in ignem, & crebrò in aquam, iurantes in stultitiam: igitur stultus sicut Luna mutatur, dum ex lucis plenitudine in vacuitatem avertitur.

4 Quis vos fascinavit insensati? Dicit spiritus SS. Benedicti. Sunt in Religionis claustris, & simul extra religionem, *servantes sæculo fidem.* Ita *Regul. Sanct.* cap. 1. Quia sæculi cognoverunt fidem fluxam, eius fugacem sprevere gloriam. Fides falsa est simulata perfidia, qua cor magis illecebris allicitur, dum fides frangitur; igitur promittit nugivendulus felicitatem, & felicitatis velo subministrat vasrum fellem. Ridet, ut captet, & captos irridet. Hæc fide coniugar sibi decipulis voluptatum, quos pellicit illarum coloribus in infernum. Infatuat, ne resipiscant; amatores sæculi dicti, eò quòd vel doloribus nolunt stultitiæ pœnitere: & cùm suos uti deditiios habeat, non ut pridem mulcet, sed cruciaminibus vexat; quibus Deus sæpe cæcos in meliorem frugem vocat. Assentiuntur, quippequam circumventionem cognoscunt: & abnegantes impietatem & sæcularia desideria, pancti perfidiâ, vocati ingrediuntur in claustra; ut perfundato mundo, sobriè & iustè & piè possint vivere in hoc sæculo. Studium est perfectionis, & virtutibus usque ad culmina virtutis, dum perseverat sæculi fallacis memoria, atque vocationis in meditatam perfectionem flamma. Friget tempore, inutili deletur conversatione: iam mundus non ita ingratus, qui nonnumquàm molestissimus. Odio amat, quoniam aversum delectat, contemplatâ delectabili specie, neqnaquàm solitâ fraude. Anceps patet animus, in immedicabile vulnus.

Fides servata sæculo destruit virtutes in claustro.

Ovid. 2. Amor. Eleg 4. à v. 5. *Odi, nec possum cupiens non esse, quod odi:*
Nam desunt vires ad me mihi, tusque regendum.

Fides ad speciem rescissa, revalescit: iterùm dolo cognito subscribit: & admittant degeneres inidiantis apertè supplantationem; quoniam in perfectionis statu servarunt sæculo fidem. Qui huiusmodi memoriam secum tollit, dum ingreditur, recedit: igitur nocent in via virtutis, relicto sæculo, reliquiæ cogitationis. Ut agant festa, persistere debet dumtaxàt vocationis memoria. Hæc format in veris Monachis imaginem venerandæ virtutis, sine sæculi fide, nec illius ulla cogitatione: igitur si fides abiecta corda Monachorum pangit; imaginem ipsorum ad nihilum redigit.

S. Bened. 5 Utinam permansissent in sæculo, servirentque apertè mundo! At in septis sunt scandalo. Pende verba Benedicti. *In plumbi natura molliti, adhuc operibus servantes sæculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur.* In plumbi natura, ad quaslibet imagines apta, sicut illorum corda; modò malum aversa, & modò in malum conversa, duplicem habentia aspectum secundum commodum: nihil mirum,

S. Bened

Aristotel. fertur, ut refert Taubmann. d. *A servis ademisse Iovem totam; à fœminis dimidiam mentem.* Miseria est, ut dixi alibi ex Catone, sine illis nec posse vivere, nec cum illis. De muliere nascitur homo: transeamus ad Didascalias, ut cognoscantur qui ex Deo nati sunt.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. excurs. 1. *Homo natus de muliere.* Quis non? Quiqui ex Deo feliciter nati sunt. Non sit sermo de necessitate, sed de electione: quia in esse morali iuxta affectus sunt naturæ. In novam originem vocati sunt perfectione religiosi: modò imperfecti, dicuntur filij mulieris, qui iurè debent esse filij religionis.

2. *Homo natus de muliere.* Lividus sanè non homo, quippe natus in inferno.

3. *Homo natus de muliere*; ut rationalitas constet ex observantia legis, atque sequela rationis: igitur cuius vita continuata flagitio, natus ex diabolo.

Homo natus de muliere. Elucet cunctarum hominis calamitatum origo; & quibus perspicuius cognoscitur, quid sit homo.

5. *Homo natus de muliere.* Exponitur natura, ut demonstretur gratia: igitur huius cœlesti generatione, homo qui natus; quasi natus non esset de muliere.

6. *Homo natus de muliere.* Dum designatur necessarium suppositum; in partu prænotatur aliquod novum prodigium, cum novum naturæ nullo modo sit opus, quod homo ex muliere natus; dicitur què meditanter, *Homo natus de muliere*; quoniam futurus in mundo, qui nasceretur ex virgine.

7. *Homo natus de muliere, repletur & multis* à conceptione *miseriis*: Virgo sanè singularis vel à primo momento conceptionis: igitur in miseriis humanæ conditionis non concepta, licèt ex muliere nata.

8. *Homo natus* filius *de muliere.* Minimè vox pleonastica, erga protectionem hominis à matre-Virgine: etenim meditanter dicitur, *Filius natus de muliere*; quia à Virgine homo cognoscitur filius, licèt ex illa non natus.

DIDASCALIA PRIMA.

Multi ad perfectionem in religione vocari, cæterùm pauci in religione perfecti.

1 HAUD alia, quantum auguror, causa, quàm quia sui & ipsi, qui debent negare se. In esse morali, iuxta affectus sunt naturæ: etenim cùm tunc sint, si ipsi non sunt, quod naturæ constituentis perfectâ oblivione fit; constat cuius sint, vel non sint entitatis, per ipsam entitatem perfectionis: non sunt enim in re, modò perfecti non sint: quippequàm totum illorum esse non sumendum à natura, sed tantùm à perfectione. Hæc forma nobiscum minimè nata, sed quærenda; ut in nobis ipsis Deo nascamur, alijs à natura moribus, qui nobis nati miserrimè de mulieribus. *Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.* Ioann. 3. 6. Non enim qui spiritu ducti, nascuntur ex perfectione; si nati tunc cognoscuntur ex carne: quandoquidem si vocatio statum indicat, & professio perfectionem ex vocatione demonstrat; ex spiritu non ex carne est constitutio, in illis qui ex carne ad spiritum vocatio: siquidem non ex perfectione status fiunt insignes; sed dumtaxat eminentes per statum perfectionis. Tunc enim Sion dicet: *Homo & homo natus.* Est alter ipse, quippe ipse alter. Homo sibi ex carne: alter homo quia non sui. Homo ipse ex muliere sit: alter, quippe alius à se, electione sublimi, licet factus ex carne: igitur gratia Dei singulariter constat; ubi dicit spiritus, quantus homo ex carne factus.

Vitæ Deo dicati, à perfectione. Psal. 86. 5.

2 Innuit Stoicus. *Ipsi me Dijs reddam; sed gravi terrenoque detineor. In alium naturæ sumimur partum. Alia origo nos expectat, alius rerum status: nondùm cœlum.* Ita *Epist.* 102. Quia necdùm cœlum, servamur in alium partum, ut ex homine fiat homo, & in carne non sit caro: etenim si terrenis detinemur, victis terrenis, alterius sumus originis: & homo ex homine parta perfectione fit, quippe

Seneca. Magnus quia non sui.

quippè ut redderetur Deo se levavit superse.

Idem. ——*Quicquid in nobis*
Mortale fuerat, ignis iniectus tulit:

Idem in *Hercul. OEtæ.* v. 1963. Ignem Salvator venit mittere in terram: cor ut absumeretur quod mortale, avidè concepit flammam: & aliam eiusdem homo spectavit originem, quia sese invenit interiorem hominem. *Formavit Deus hominem,*

Genes. 2. 7. *& factus est homo.* E limo terræ fecit, post vitæ spiraculum tribuit. En spiritus & caro. En homo & homo. Aliam habuit originem ex origine, qui iam habebat ex limo terræ: & homo ex homine constituitur, dum spiritu suppositâ formatione formatur & informatur; quoniam ad hominis veram vitam & formam, caro constitutionis non prodest quicquam.

3 Ruptis vinculis terrenis; ut renovemur spiritu, vocati sumus in formam Religionis. Ita filij Dei, qui ex muliere nati sunt. Non sufficit ingressus sine perfectione spiritus; quippe per bona opera certam vocationem facimus. Quia nati ex muliere, admittitur in perfectionem vocatio, & dimittitur in vocatione perfectio. Revertimur in quod relinquimus, amplectimur quod fugimus. Quid ergo erit nobis? In hominibus fructus teterrimus carnis, nova explosâ filiatione, ex spiritu in perfectionem vocatione illuminante: equidem degeneres patent filij mulieris, qui vocatione debebant esse filij religionis. *Homo natus de muliere*: dicit nostra Tautologia. Quis non? Quiqui ex Deo feliciter nati sunt. Nascuntur ex Deo, qui permanent in vocatione, qua vocati: qui numquàm in eodem statu permanent, nascuntur ex muliere: non sunt homines ex hominibus, sed tantùm homines: igitur ad statum perfectionis religione vocari, resilientes non permanent in vocatione perfecti.

Monachus perfectus est religiosus filius.

Iob. 14. 1.

Euripid *Alia post alia & diversa,*
Et bona & mala, & longo tempore.

Ut ait Euripides in *Oreste*, v. 978. Lunatici sunt: sæpe cadunt in ignem, & crebrò in aquam, iurantes in stultitiam: igitur stultus sicut Luna mutatur, dum ex lucis plenitudine in vacuitatem avertitur.

4 Quis vos fascinavit insensati? Dicit spiritus SS. Benedicti. Sunt in Religionis claustris, & simul extra religionem, *servantes sæculo fidem.* Ita *Regul. Sanct.* cap. 1. Quia sæculi cognoverunt fidem fluxam, eius fugacem sprevere gloriam. Fides falsa est simulata perfidia, qua cor magis illecebris allicitur, dum fides frangitur; igitur promittit nugivendulus felicitatem, & felicitatis velo subministrat vasrum fellem. Ridet, ut captet, & captos irridet. Hæc fide coniugar sibi decipulis voluptatum, quos pellicit illarum coloribus in infernum. Infatuat, ne resipiscant; amatores sæculi dicti, eò quòd vel doloribus nolunt stultitiæ pœnitere: & cùm suos uti deditiios habeat, non ut pridem mulcet, sed cruciaminibus vexat; quibus Deus sæpe cæcos in meliorem frugem vocat. Assentiuntur, quippequam circumventionem cognoscunt: & abnegantes impietatem & sæcularia desideria, pancti perfidiâ, vocati ingrediuntur in claustra; ut perfundato mundo, sobriè & iustè & piè possint vivere in hoc sæculo. Studium est perfectionis, & virtutibus usque ad culmina virtutis, dum perseverat sæculi fallacis memoria, atque vocationis in meditatam perfectionem flamma. Friget tempore, inutili deletur conversatione: iam mundus non ita ingratus, qui nonnumquàm molestissimus. Odio amat, quoniam aversum delectat, contemplatâ delectabili specie, neqnaquàm solitâ fraude. Anceps patet animus, in immedicabile vulnus.

Fides servata sæculo destruit virtutes in claustro.

Ovid. 2. Amor. Eleg 4. à v. 5. *Odi, nec possum cupiens non esse, quod odi:*
Nam desunt vires ad me mihi, tusque regendum.

Fides ad speciem rescissa, revalescit: iterùm dolo cognito subscribit: & admittant degeneres inidiantis apertè supplantationem; quoniam in perfectionis statu servarunt sæculo fidem. Qui huiusmodi memoriam secum tollit, dum ingreditur, recedit: igitur nocent in via virtutis, relicto sæculo, reliquiæ cogitationis. Ut agant festa, persistere debet dumtaxàt vocationis memoria. Hæc format in veris Monachis imaginem venerandæ virtutis, sine sæculi fide, nec illius ulla cogitatione: igitur si fides abiecta corda Monachorum pangit; imaginem ipsorum ad nihilum redigit.

S. Bened. 5 Utinam permansissent in sæculo, servirentque apertè mundo! At in septis sunt scandalo. Pende verba Benedicti. *In plumbi natura molliti, adhuc operibus servantes sæculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur.* In plumbi natura, ad quaslibet imagines apta, sicut illorum corda; modò malum aversa, & modò in malum conversa, duplicem habentia aspectum secundum commodum: nihil mirum,

S. Bened

si cognità mundi vanitate, ac religionis virtute, fit conversio in mala ex bonis, dum vir duplex animo inconstans sit in omnibus vijs suis. *Adhuc operibus servantes sæculo fidem.* An vocatio vera, vel falsa; dicunt opera: & cognoscuntur mentiri, ubi videntur habitu studere perfectioni; quippe studium religionis per tonsuram ad speciem; & non inaurarent impudentissimè fraudem, si in sæculo sæculares servarent sæculo fidem. In ipso monasterio extrahitur animus, quo evanescit spiritus; mentità flammâ expositæ vocationis, ex apparenti dilectione virtutis: quandoquidem nullam in tuto paterentur ruinam; ni servassent in pectore, quod ad speciem abiecerant.

Ubi status non perfectio sit suspicio vocatio.

6 *Inimici Domini mentiti sunt ei, & erit tempus eorum in sæculo*: Psaltes Regius proclamat. Genebrard. *Gentiles.* Maluend. *Animo fucato supplices.* Verum dubitandum, an Domini inimici facti per fucum atque mendacium; an facti in promissis mendaces, quoniam hostes? Utrumque. Loquitur de conversis à Gentilitate in religionem, monstrantes animum simplicem & supplicem: dicunturque Deo mentiri, in ipsamet conversione; quoniam diversum propositum; religionis exprimentium ob virtutem desiderium: siquidem animi fucati veritas, non erat vocatio, sed vocationis utilitas. *A condita urbe gladius est ibi* (inquit de Massilienfibus. Valer. Maxim. *lib.* 2. *cap.* 6. *n.*7.) *quo noxij iugulantur. Omnibus autem qui per aliquam religionis simulationem alimenta inertiæ quærunt, clausas portas habent, & mendacem & fucosam superstitionem submovendam esse existimant.* Prudenter iunguntur gladius, & fucata propter commodum virtus: etenim cùm simulatio virtutis sit dedecus religionis; iugulandi in ipso introitu, qui in religionem veniunt, sine religionis animo: quandoquidem vocationem mentientes, accedunt supplices; & dato tempore fiunt cautè religionis hostes. *Mentiti sunt.* Non veniunt in Dei servitium, ut serviant; sed ut comedant. *Mentiti sunt.* Defecerunt à promissis sanctis, quia claudicaverunt in semitis suis: & cunctis ostenderunt vocationis conditionem, in ipsa religione servantes sæculo fidem. *Mentiti sunt*, dicentes abiecta idola, dum servabant in pectore simulacra: equidem legibus religionis exleges, viventes intra claustra tamquàm gentiles. Opera illorum sequuntur illos, per quæ cognoscitur in vocatione pectus. Tonsura indicium est perfectionis status: & cùm corruptela vigeat adversus vocationis propositum; mentiri Deo per tonsuram noscuntur: igitur vel in ipsa conversione servantes sæculo fidem, in tonsura demonstrant specie tantùm religionis speciem.

Pſalm. 80.16.

Verè vocati in Claustris qui non ad commodum.

7 *Inimici Domini mentiti sunt ei.* Inimici Numinis priùs dicuntur, quàm mentiantur. Nullo modo. Haud dicitur *mentiti & inimici* facti. Antequàm ingrederentur Monasterium, inimici. Titulo vocationis deauratum embolium fraudis. Accesserunt supplices, qui futuri hostes; & facti sunt inimici, quoniam ingressi, qui in ingressu iugulandi. *Omnia hominum negotia* (inst Seneca de *Tranquill.* cap. 15.) *similia initijs esse, nec vitam illorum magis sanctam aut severam esse, quàm conceptus inchoatos.* In conversione ficta, precibus speciosa, inimici Domini mentiti sunt ei, & subinde paterunt corruptelis inimici: qualis ergo in religione perfectio; ubi fictitia vocatio? Iuxta initia sunt negotia: cuncta similia: sæculo profectò nonnumquàm servabit fidem, qui in religionem vocatus, non quæsivit religionem. Dicit Thom. Campanella, de *Monarch. Hispanic.* cap. 15. *Hoc pacto tot inutiles Religiosi; quandoquidem non religiose, sed necessitate compulsi, hoc genus vitæ elegerunt, scandaloque alijs sunt.* Cum fide in sæculum perfidum, eius habent libertatem, percupide ambientes Monachatus honorem. Unde eum sæcularia desideria militent adversus animam, Monachi fiunt in Monachorum ruinam.

Bernard. Zelus imprudens nocet.

Senec. Sine animo religionis, qui Monachi, & seculares.

Maluend.

Campanel.

8 Patersamilias in fructus plantavit vineam, sepem circumdedit ei; ut intra claustra, nil extrà: quæ quidem ad hostium impugnationem munita, ab illo agricolis est locata. Ita apud *Matth.* 21. 33. apud Evangelicum Vatem: *Sapivit eam, & lapides elegit ex illa.* Cur non ad illam, sed ex illa lapides patersamilias elegit, dum præstantius ædificium ex electione lapidum? Ædificium nequaquàm spectabile, sine regula, amussi, & lapidum electione, quippe tunc minimè fabrica, sed tantùm rudera & rudera, præut lapides sine ordine cadunt in molimen, quin ædificent vel ædificentur extra ordinem. *Venerunt structores tui destruentes te.* Infelicitas prorsum, ubi ruina ex fabrica: dicunturque structores destructores, ubi sine electione colloeant lapides; quoniam sine arte, sine lege, sine ordine, sine amussi ad ædificij per-

Augustin.

Vera vocatio Monachi ex fructibus virtutis.

Isai. 5.2

Quando ædificatio structura, & destructio?

Ibid. c. 49.17.

permanentem formam, assumpti lapides ædificantur in ruinam. Ædificium ergo labitur, dum erigitur: zelus imprudens taxatur: ordo ædificij non ex lege, sed à voluntatis ordine, facta ædificatione ruinà, ex ædificatoris turbulentia: igitur tantæ stultitiæ, dum procedit sine ordine; quòd cuncta destruat, & sibi videatur ædificare. *Zelus absque scientia* (inquit Bernard. de *Vita & morib. Cleric.* cap. 12.) *dum prodesse festinat, invenitur obesse.* Destruit ædificando, quippe in ædificationem nullus ordo, neque lapidum electio. Quidni iaceat, quod ædificat? Sine electione, qui iacere debent, lapides elevat: destruitque ædificatione; quoniam molimine assumit, quos habebat reprobare. In opere proprio, ut ait Plautus, in *Milit.* Act. 3. scen. 3. v. 4.

Stultitia & insipientia insulsa & maxima,
Ire in opus alienum.

9 Ergo in rem. *Sepivit eam, & lapides elegit ex illa.* Hæc lapidum electio? nequaquàm est electio, sed reprobatio. *Lapides abstulit, removit*, extraxit: dicunt Sanctius & Maluend. Vinea hæc domus sancta est: ibid. v. 7. Cur igitur si in domus suæ ædificationem Dominus lapides advexit, tractos studio removit? Superfuerunt, nec placent in domo sua, quæ penitus supervacua. *Quod factum corporaliter videmus in parietibus* (ait August. *Serm.* 256. de Tempor.) *spiritaliter fit in mentibus*: superfluaque saxa, quæ à Domino adducta removentur, dum illis nihil ædificatur; quoniam minimè in monimentum perfectæ ædificationis, ubi in domo Dei viguerint superfluitates. Adducta quidem in ædificium saxa, sed in ædificium non electa: unde meritò à domo remota; etenim ab illa debet penitus removeri, quicquid non servit ædificationi. Clarius quæstione dicamus. Cur ergo adducuntur, si removentur? Patet quid interfit inter vocationem ad virtutem, atque virtutis amorem. Multi sunt vocati, pauci electi. Adducti lapides vivi in ædificium vocatione sanctâ: non-respondent vocationi: & removentur, quantumvis sanctè adducantur; siquidem ab ædificio removendi adducti lapides, qui ædificationi adducti, nullius ædificationis. Dialecto nostrâ vividiùs: *Alli traidos, les arroja de alli; porque no sirven de edificacion.*

Non ædificat, qui non adificatur.

Est pera sectorum offendiculum.

Thren 4.1.

Etiam sæcularibus scandalum.

Psalm. 101.15.

10 Ulteriùs. Vocatione utique in domum adducti sunt; sed in ædificium sat non est. Vocantur in perfectionem status, & vivant sine status perfectione. Ubi tantùm vocatio, superfluum in ædificio. Semper desiciuntur, qui superfluunt: & in ædificium qui vocati, removentur; quoniam ædificare non possunt, qui numquàm ædificantur. Removentur. Maneant ibi: qui non ædificant, iaceant. Nullo modo. Perficienda à reliquis ædificatis lapidibus separatio. Totum removendum, ne fit scandalum: & adducta vocatione in domus ædificationem saxa, vigili studio removentur ab illa; quippequàm lapides iacentes non electi in ædificium perfectum, ingredientibus, & habitantibus domum, deserviunt in offendiculum. Iuxta flammam vocationis, eligi adducti debebant in cacumina virtutis; verùm iacent: lapides sunt, non moventur: studioque repelluntur & expelluntur; ne nocènt alijs in studio adamatæ perfectionis: etenim qui domi nec virtute, nec charitate iacentes ædificantur; sunt offendicula & obices ingredientium. Dispergantur. Maius malum. *Dispersi sunt lapides Sanctuarij in capite omnium platearum.* Sanctuarium nobis Monasterium est. Qui in Claustra vocati, & in claustro non perfectis neque Monachi, semper inter sæculares dispersi, & sine ædificatione: igitur sine ulla specie, imò sine specimine virtutum; sunt vel in plateis offendiculum etiam sæcularium. Dicit Cantipratensis, lib. 2. *Apum*, cap. 11. §. 1. *Qui in hoc articulo Religiosi? Horrenda mala, horrenda scandala, horrenda pericula.* Qui semel rectum iter amiserit; quò magis ambulat, magis errat. Vel soli, à se separati, inter sæculares experiuntur dispersionem; quippe dispergentur omnes qui operantur iniquitatem *Dissipati sunt, nec compuncti*, irrevocabili ædificatione: siquidem corruptelà morum semel admissa, *erit tempus eorum in sæcula.* In huiusmodi ædificio, *placuerunt servis tuis lapides eius*: Numini dicit David. Si non *eius*, tantùm lapides. Tantùm saxa, verùm in ipsa vocatione mortua; quippe illâ memores mandatorum ipsius; sed non ad faciendum ea. Iacent ut iaceant, quin elevari queant: igitur ictibus & ictibus, ut surgat animus, necessarius totus Deus. Vide *num.* 15.

11 Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc: igitur quod perfectis angor, illis splendor, sed in summam obscuritatem, quippe in ipsa vocatione obliti sunt vocationem. Quæ in

Monasterio ut sæculares, aveânt, & habeânt, ut summa in impunitate cupiant; diximus, *Tom.* 1. *T.* 1. *Didasc.* 9. *à n.* 11. & *Tom.* 4. T. 2. D. 1. à n. 5. *Vitia illorum, quasi felicitatis argumenta delectant*; quibus simplices in ædificium deputatos seducant. Multarum rerum oblivionem sentiunt, verùm plurium imitantur; ut illos alij imitentur, cadantque è culmine perfectionis, dum vident & flagitiosos felices, & simul fauste florere nocentes. Pacem odientes habent pacem, sine gravamine, crimen; in labore hominum non sunt, humilitas fastus est, lex prolubium; prodit quasi ex adipe iniquitas eorum; quæ illorum mendacia, summa veritas; virtus laudabilis, pravitas; rectitudo, affectuum curvitas; alta prudentia, malitia; dexteritas, fraudulentia: dolus uti fides plausus, gaudet animus malignus, proferens quod primùm in buccam venerit, & in cœlum obloquuntur si illud occurrerit. Ita sunt. *Ideo convertetur populus meus hic.* Hic populus meus sequitur religionem: illi propendent in iniquitatem. Populus sanctus in perfectionis formam: illi in status corruptelam. Ille in regulæ examen, illi dumtaxat in relaxationem, & ob ista felices; desponsatâ fortunâ, ex quo debebant cruciamina: unde hinc removendi malignantes, ne populus sanctus hic illorum convertatur in mores: equidem facilis conversio cordis infatuati in pravum, dum arridet in amplexum felicitate pravorum. Sunt enim iuxta proprias concupiscentias in deceptionem illusores, audaces, sibi placentes, mercedem iniustitiæ voluptatem existimantes, delicijs affluentes, pellicentes animas instabiles, viam rectam derelinquentes, in errore conversantes, libertatem promittentes, cùm sint servi corruptionis. Totum ex Petro, 2. *Epist.* 2. Cor eorum vanum est: *Ideo convertetur populus meus hic*: quandoquidem si non recedit, & speciem extrinsecam tantùm videt; in dolos illecebrarum incautè cadet: magnum enim in præcipitium aversionis exemplum, in habitu sancto felicitas peccatorum.

Senec. *Epistol.* 92.

Conditio illorum.

Psalm. 72. 10. *Felicitas pravorum, malum extremum.*

12 Textum claudamus. Paterfamilias plantavit vineam, *Sepivit eam, & lapides elegit ex illa.* Cur si septa, saxa inutilia remota? An quia inutilia? Exprimit quid agendum, dum ingruit pravitas lapidum, ad ædificationem ineptorum, quantumvis adductorum in Regis templum: iungitque claustrorum firmitatem, & lapidum remotionem; quippe tunc firma ad perfectionem custodia sancta morum, ubi improbi ne sint obices, longè à vineâ removentur. *Non enim cæpisse,* Hieron *sed permansisse virtutis est*: inquit Hieronym. *Epist.* 132. Perseverantia est virtutis, si persistit flamma, quæ principium vocationis. Unde languet in vocationem, vocationis perfectio; quia non est flamma, sicut erat in principio: animo revertente unde in perfectionem venerat; quippequàm oblita vocatio præcipitem non declinat. Æstu dæmonis videtur revocabilis, Sæpe spiritus vadens, & non rediens. Dum gratiâ Dei iterùm desideratur, quàm difficilis captu ex laboribus cognoscitur.

Remotio impij, ædificatio perfecti.

13 Columna luminosa data Israel, dum exivit è servitute Ægyptiaca; ut tuto sine errore per avia & devia perveniret in optata. *Dominus præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis; ut dux esset itineris utroque tempore.* Dum iter nostrum ad terram promissam viventium, per institutum Monasticum; exprimitur per columnam & eius pro tempore varietatem, nostram ad Monasterium vocationem. Vocatio in perfectionem status debet esse; quæ perfectio minimè consistit in vocatione: equidem parùm interest in perfectionem vocatio; ni sit ad quam vocati, perfectio. Columna luminosa est vita ex vocatione perfecta: igitur si non perfectus qui in perfectionem vocatus, ducetur cæcè in errore, quoniam iter sine luce. Si durat flamma, acquiritur terra cœlitùs promissa: verùm si friget, evanescit, spiritu manente sine luce & sine duce, detruso in obscuritatem; quia noluit sequi vocationis perfectionem. Non ducebat vocatos in Ægyptum, sed in desertum. Ardore tamquàm luce ducebantur; ardore flammæ sequuntur: columnæque objicitur claritas & obscuritas; ut nostræ vocationis ostendatur proprietas: quandoquidem si flamma vocationis deducit in status splendorem; oblivio multos adduxit in tenebras & non in lucem. Miseri qui tantùm non perfectione, sed vocatione vocati: felices sanè, qui in vocatione perfecti. Pervenient: nam uti accinit Alcimus Avitus *lib.* 5. v. 542.

Exod. 13. 21.

Cur columna Israel nubis & ignis?

Iam super Hebræos consistens clara columna,
Flammea mirandam reddebat in aëre lucem.

Alcimus Avit.

14 Sistebat Angelicâ virtute, quò rotus Israël positurus erat castra, designans luce quo loco ponenda; & simul abigens serpentes ex illis locis, ne nocerent illa mansione fessuris. Unde de columna dicitur: *Lucet, & ardet*; uti videbimus, *Tom.* 8. *Tautolog.* 1. n. 31. Erat dipsas & scorpio, atque serpens flatu adurens. *Deuteron.* 8. 15. verùm columna flammea fugabat serpentes; ubi ducebantur spiritu vocationis: siquidem perseverante flammâ in perfectionem vocato; vel inter serpentes vivitur sine peccati veneno. Languit sæculi recordatione, ac cogitatione Ægypti, tædio itineris, ac fastidio profectionis, sine memoria servitutis, atque nactæ libertatis; qua de causa *misit Dominus in populum ignitos serpentes.* Quælibet sæculi etiam abdicati species, tendenti in terram promissam, scorpio, dipsas & aspis. Tendentium revocaverunt vitia, quæ venena fugarat columnæ flamma, in vindictam cogitationis sæcularis, adversæ perfectioni vocationis.

Abigebat serpentes

Nulla sæculi memoria, perseverante vocationis flammâ.

Numer. 21. 6.

—— *Pro Cæsare pugnant*
Dipsades, & peragunt civilia bella Cerastæ.

Lucan.

15 Pœnituit facti, decrevitque uti pius Dominus serpentium expulsionem, ob errantium ex corde, fletu expressam pœnitudinem. *Fac* (dicit Moysi) *serpentem æneum, pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet.* Ita factum: vulnerati valescebant ad signi aspectum. Dedit metuentibus significationem; ut à facie arcus in pœnitentiam fugerent: etenim docilia corda, dum convertuntur ad signa. *Pone eum pro signo.* Pro cuius signo? Dicit ipse signatus. *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto; ita exaltari oportet filium hominis.* Ioann. 3. vers. 14.

Vers. 8.

Fervebat via sicca eremi serpentibus atris.
Iamque venenati per livida vulnera morsus
Carpebant populum: sed prudens ære politum
Dux cruce suspendit, qui virus temperet, anguem.

Prudent

Succinit Prudent. in *Enchirid.* Carm. 12. Si primò fugavit columnæ flamma serpentes; cur advenientium denuò, ut expellantur, imago necessaria Salvatoris? Elucet quid contingit è sæculo advenientibus in claustrum, & in illo desiderijs revertentibus in sæculum. E sæculo serpentes sunt: venena fugit sanctâ vocatione cor; illique fugantur, dum flammâ vocationis corda accenduntur. Verum si redeunt in pectus vel levi cogitatione; non satis flamma columnæ: equidem si in expulsionem sufficit vocationis fervidus animus; dum redeunt, ut expellantur necessarius totus Deus.

Quàm difficilis reversio, ubi vocationis oblivisci

16 *Mirifica misericordias tuas*: dicitur à Davide. Conversio profectò misericordia: conversio post reversionem, misericordia mirifica: igitur cùm qui in sæculum derelictum reverturtur, delicijs eius obcæcati tradantur, & vitiorum servituti sine libertate mancipentur; prodigium mirificæ gratiæ est, veneno sæculi pereiti, quòd convertantur ad cor. Gratia est, si mundus conversione relinquitur: Monachus sæcularis non convertitur. Hinc de illis dicitur: *Melius erat illis, non cognoscere viam iustitiæ; quàm post agnitionem, retrorsùm converti*: laudanturque mirificæ misericordiæ, dum objicitur huiusmodi ostentum gratiæ; quippe summum, dum sæculi virulenti insertæ cogitationes, quod vel afflicti decidant à pravis cogitationibus suis. Voluntas Dei per legem exprimitur: conversione sequitur, reversione omittitur: mirificaque dicitur misericordia, ubi ex reversione conceditur novæ conversionis gratia; igitur summum inter prodigia miraculum, atque gratiæ spectabile portentum, quod in amantibus, eius derelinquentibus leges, Deus mirificaret omnes conversione voluntates. In rem Prudent. *adverss. Symmach.* v. 1120.

Psalm. 16. 7.

1. Petri 2. 21.

Gratia summâ, conversio reversi in sæculum.

Instabilis placiti sententia flexa novatur
Nunc etiam quoties solitis decerpere pradeft,
Præteritosque habitus cultu damnare recenti.

Prudent.

DIDASCALIA II.

Potius, vivere cum hostibus, quàm cum invidis.

1 INQUIT Hieronym. *Epist.* 27. exponitque Davidis exemplum in vexationis effugium: igitur maluit subdi Achis, fugiens in Geth; quàm habitare inter aulicos Saul. Hinc dicit: *Prodigium factus sum multis, tu adiutor fortis.* Qui luxit gluxit; & qui lucet, lugebit, ferens invidiæ flagellum, quippe factus est prodigium, istudque à Domino factum: qui quidem si adiutor inter hostiles phalanges; in lividos debet esse adiu-

Hieron.

Psalm. 70. 7. *Lividus insidiator.*

iutor sortis : equidem ut compescatur à malignitate invidus, necessarius totus Deus. Mortem concilium malignantium adversus Christum decernit ; quia *Hic homo multa signa facit.* Malunt miraculis privari, quam in illo videre ; exprimentes oculum nequam, ut videntes cæci fiant; equidem eligunt prius obcæcatione caliginem, quàm claritate mirâ fulgentem videre Solem. Quid ergo fecit, qui damnatus, eò quod lucet ? *Abiit in regionem iuxta desertum.* Non expellitur, sed fugit. Ne pribs pæsio, quàm pateretur recessit : etenim molestissimum gravamen, insidiantis invidiæ subire crucem. Sanè gravissimum, ubi spelæum dulcissimum habitaculum : quandoquidem ita dira ira invidentium, seipsos tabidè atque rabidè secantium ; ut eligatur potiùs, ne grassetur horum virus, habitare placidè cum leonibus & serpentibus. Nescio an fugâ mutetur stantia, ni placidiora serpentia: *Cum scorpionibus habitat* : dicitur Ezechieli. Quantum virus lividi ! Christus recedit in pericula de periculis, in virulenta de hominibus venenatis ; quoniam si utrumque occurrit, commorari leòni & draconi placebit. *Livor solet* (ait Stoicus de *Tranquill.* cap. 15.) *non immeritò contristare, & in solitudinem deducere : ubi scilicet, bonorum exitus mali sunt. Necesse est torqueri, & tam iniqua præmia fortunam persolvere.* De fonte leporis surgit amari aliquid ; quoniam quisquis spectabilis non est nihil. Succinit Ovidius, 15. *Metamorph.* fab. 2.

Nec satis est, quod tale nefas committitur:
Et placuisse nocet.

2 Substituit animo quod accidit Ludovico de Silva Comiti, regnante Emmanuele in Lusitania. Apud inclytum hunc Principem invenit gratiam ob eximiam prudentiam, promptitudinem, expeditionem, ac in rebus summi momenti dexteritatem. Unde dotibus & commendabilibus instrumentis egregius, magni habitus non solùm inter aulicos, sed primus, ut primas, etiam inter ministros. Occurrit ergo in Comitis ruinam, quod ampliorem debebat conciliare gratiam : nimirùm, respondere Summo Pontifici, erga Ecclesiæ privilegia litteris nimis urgenti. Cum Comite Emmanuel convenit, (quod præfagus ægrè tulit) rescriptum fieri ab utroque. Ita factum : utrumque ab utroque lectum. Comiti Regis placuit, sed lecto Comitis, proprium summè Regi displicuit : iussitque mitti ad Pontificem, Comitis rescripti tenorem ; fassus, esse solidiùs, & prudentius, verùm decoloti facie, æst mabilioris cessione potentiæ. Comes cogovit, meridie recessit, quem in accubitum expectabant filij, quos actutùm equis stratis, secum in campum iussit egredi ; dixitque illis : *Dilecti filij, quærite hinc longè, modum vivendi. Consulat unusquisque vitæ suæ : ego meæ, quoniam hic iam vivere non possumus ; igitur Rex scit, cognoscitque, illo me plus scire, intellectu præstantiorem : Rogesque nolunt regi, sed regere, & sibi suadeni præstellere superiores subditorum cognitione, sicut præstant maiestate.* Ita in *Consil. Politic.* Perezij. Non secùs Seneca in *Hercul. Oetæo*, à v. 700. & *Octav.* v. 465.

Sed quid pavido territa vultu?
Quæ te rursus fortuna rotat?
Quicquid excelsum est, cadat.

3 Gloria nocet, facitque malignitas forens livorem, quod exequi quibat gravissimum crimen ; quoniam nullum maius in huius furoris pondere, quàm excellentes dignitatibus, excellere, confectis iaculis, ex dotibus inclytis, expolientibus acumen, si lividi audiunt illarum celebrationem : quandoquidem ipsamet gloria, in honorem fulgentis facta sagitta. *Dij boni* (exclamat Valer. Maxim. *lib.* 3. *cap.* 5. *v.* 1.) *quas tenebras ex quo fulmine nasti, pasti estis!* Quò præstantiores, maiores cadunt de montibus umbræ; atque in nigredinem ornant, quia culmina fumant. *Labor & afflictio spiritus ; eò quòd in multa sapientia, multa sit indignatio : & qui addit scientiam, addit & laborem.* Sanè iurèque indignatio in expectatâ afflictione ; quippe summè infelices ex summa felicitate. Accinit Manil. 2. *Astron.* cap. 16. à v. 16.

Omne quidem signum, sub qualicumque figura,
Partibus inficitur. Mundi locus imperat Astris,
Et dotes noxamque facit.

Mala merx, quæ bona tendit in mala ; gloriaque in dedecora ficta, atque vulnera vera, quibus pectus infeliciter saucium iaculis dotium. Meritò, ex meritis facto vulnere, & conciliato dolore ; queritur Ovidius, 2. *Trist.* Eleg. unic. v. 1. succinens:

Quid mihi vobiscum est (infelix cura) libelli?
Ingenio perij qui miser ipse meo.

4 Insigni imagine Prisci demonstrarunt Solem. *Corpus totum flammeum, pennata vestigia, pallium coccineum : sinistrâ manu Clypeum coruscantem, dextrâ ardentem facem præferebat.* Ita Chartar. de *Imagin. Deor.* fol. 64. Aptè fax Solis speculum : cæterùm quorsùm scutum? Clypei tribuerunt tutamen, quippe præferebat lucem. Solis in ornatu siccine & pulchrâ imagine, objiciuntur ornamenta viri dotibus inclyti ; & simul doli invidentium cum pharetra sagittarum, ut ille lethaliter vulneretur, & splendor extinguatur, equidem parvipendunt, quòd sint merita : verùm si fulgida, in illum iacula & iacula. Sine clypeò cuiusque vanesceret splendor, & splendoris inferretur dolor, cuius artifex ingeniosissimè livor, qui præparat sagittas suas in arcu, ut sagittet dotibus eminentem in occulto. Unde cùm insignia, spectabilia ornamenta, sequatur ut persequatur invidia ; clypeus datur Soli, ut tutò possit lucere : etenim ni splendor tantus haberet scutum, invisus oculis occideret ante occasum. De Æthiopibus Ctesias in *Ægyptiac.* ait : *Quòd Solem oderint, & detestentur cùm illum exoriri vident.* Idem Herodot. *lib.* 4. *num.* 46. de Atlantibus : qui de Thracibus, *n.* 26. inquit : *In cœlum sagittas excutiunt.* Huiusmodi fatuitas vel temeritas indicat in lucem præparatas sagittas : & quia odiosus Sol dum lucet (cœlumque nulla sagitta ferit) indicat in imagine, quomodo se gestarum, qui spleadescit cum livore : equidem quid Soli è turbine sagittarum, ni haberet clypeum ? Cadunt plerumque, qui emittunt strenuè radios, & quisquis vel ab ineptis iudicatur excelsus. Vulnerandus est, cui sedet eminens lux. Ut vivat, quiescat & fulgeat, exornandus est ut Sol ; etenim liber esset à vulneribus, si ad manum forsàn haberetur clypeus. Ab experto Davide dicuntur vulnera & causa : *Funes* (ait) *ceciderunt mihi in præclaris.* Utique : ni præclara fulgerent, non essent obices. Ovid. 1. de *Remed.* v. 373.

Summa petit livor.

5 Arduum profectò videt: ideo pallet. Virgil. in *Opuscul.* de invidia succinit:

Livor tabificum malis venenum,
Intactis vorat ossibus medullas,
Et totum bibit artubus cruorem.
Suspirat, gemit, incutitque dentes,
Sudat frigidus, intuens quod odit:
Effundit malâ linguâ virus atrum.
Non somnum capit, aut quiescit umquàm,
Et torquet viscera artifex cruentus,
Vesanos tacitus movet furores,
Intentans animo faces Erinnys.

Vividius Bernard. de *Interior, domo*, cap. 23. n. 53. & de *Modo bene vivendi*, cap. 14. n. 94. *Invidia est animi tinea* (ait) *sensum comedit, pectus urit, mentem afficit, cor quasi pestis depascit, germina virtutum concremat, bona ardore pestifero decorat.* Socia omninò malignitatis, in libell. de *Curiositate*, dicitur à Plutarcho : *Illa gaudium est de alienis malis, invidia dolor de bonis. Utraque nascitur ex affectu immani atque ferino malitia.* Haud perfectè cognovit originem : quippe præmisit dæmonem. *Homo natus de muliere* : dicit nostra Tautologia. Unde ergo si homo? Per invidiam degener à conditione : etenim si homo nascitur de muliere ; lividus sanè non homo, quippe natus ex inferno.

6 *Erubescant impij & deducantur in infernum.* Genebrard. *Reducantur.* Rab. Kimhi : *Revertantur inferno, qui sic livore perciti, instruxerunt, malè me apud Principem audire.* Inferno maligni & invidi digni, & obnoxij : verùm quomodò possunt reduci, aut reverti ? Duce livore. Inclytus gestis, florebat David, deliciæ, voluptas, decus totius Israël, in plausum vocitantibus famam : gloriâ illius reliqui sibi conciliabant gloriam ; & ita eximiam ; ut per dotes queis à Numine ornabatur, venerabile nomen & honor extenderetur. Haud Principi artifit plausus : etenim cùm ab illo tumidè haberetur thronus, & esset animi invidentis amaror, quòd subditus esset dignior, & superior dignitate, instrumentis non superior, illiusque cederet in dedecus, quicquid gloriæ habebat subditus, remotis ab altari dignitatis, victimis adorationis, seu potiùs raptis à meritis ; quas non potuit æmulari, cœpit malevolus dotibus invidere ; quin ullus illi esset pudor, ut coram aulicis fatuè exprimaretur dolor. Eodem morbo laborabant aulici, virusque erupit Principe consorte ; vel quia deaurabatur crimen, vel quia livoris ex blandimine levamen, vel quia cadebat meritorum cacumen ; ut esset cunctis miserabilis, qui æstimabilis præ cunctis. Ex embolium, à Stoico floridissimè descriptum, in *Hercul. Oetæo.* à vers.

Plures fulgor convocat aula
Cupit hic Regi proximus esse,
Clarus clarâ ire per urbes:
Urit miserum gloria pectus.
Tenet auratum limen Erinnys.

Ioann. 12. 47. *Malignitate obcæcatus.*

Vers. 54.

Erech. 6. *Et trucidentur.*

Senec.

Ovid.

Superior intelligentia subditi, estò plausum quòd placeat Superiori.

Solis ima 50.

Chartar

Merita sunt vulneribus exposita.

Ctes. & Herodot.

Sol à quibus sagittatur?

Pſalm. 13. 6.

Ovid.

Conditiones livoris.

Virgil.

Bernard

Qualis, & undè?

Plutarc.

Iob. 14. 1. *Lividus dæmon.*

Pſalm. 30. 18. Kimh.

Quota mala est invidia?

Senec.

Crisis Ludovic. de Silva.

Senec.

Qualibet gloria in eius petitus sagitta.

Val. Max.

Eccle. 6. 18.

Manl.

Doti lus spectabilis iugulatur à meritis.

Ovid.

Intrant fraudes, cautique dolí,
Ferrumque latens, comes invidia.

Ex splendentis ruderibus, erigi conabantur invidi domus; ut suam excusaret indignitatem, demoliendo meritorum celsitudinem. In huiusmodi propolita, quæ cogitata? Quæ non cogitata? Quæ imposturæ? Quantæ technæ, quot insidiæ, quot supplantationes, quantæ vatrities? Dij boni! Totus conventus malignantium, & labyrinthus colorum, strophis, panurgijs, argutijs, fucis, sutelis, tricis denique atque tragulis. *Hoc opus eorum* (dicit) *qui detrahunt mihi apud dominum*: & etiam quod simul revertantur in infernum, prævalente atque regnante livore; quippequàm exierunt inde: igitur tanta talisque diræ malignitatis cogitatio, dumtaxat rabide quibat egredi ex inferno.

Ex Inferno exit in mundum

Psalm. 108. 20.

7 Qui furorem crebris persecutionibus passus, alijs indicat invidentium exitus. Certamen est inter invidiotos & invidos, dicitque de illis: *Dominabuntur.* Nil mirum. Dicam ex Statio, lib. 5. Silv. 1. v. 16.

Macte animi: notat ista Deus, qui fecit habenas
Orbit, & humanos propior Iove dirigit actus.

Statius.

De his ergo: *Auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum.* Maluend. ex Hebr. *Forma, figura eorum de habitaculo suo*: Difficile prorsùm argumentum. Habent utique lividi habitaculum in mundo: quomodo igitur habitabunt in inferno: An quia non homines, sed bipedes dæmones? Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Recipit in vita Chaos. Dicit contextus: *Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos. Depascet*, tempus futurum: *Positi sunt*, est præteritum. Aptè illorum exercitia tempora diversa signant. Habitaculum sanè & habebunt, quod habebant; descendentes sub Orco, qui vixerant in inferno. Lividi sibi nocent, dum alijs nocere cupiunt: pallor dicit propositum & tormentum. Ut obnubiletur demerentium gloria, varijs commentis malignis concipitur ruina; verùm non prævalent, etsi dolent; quia lux magis in tenebris lucet. Ex tenebris totum lucidum: formaque & figura hic veterascit in inferno à gloria eorum; quoniam irritis votis, fulgore lucis, in hoc patiebantur habitaculo, quæ passuri sub profundo. Hæc illorum forma, turpisque figura, meditantium crebris machinationibus damna, qui fatores litium, factores convolutionum, tricis & tricis in dedecus, fucis & fucis in onus: signaturque ad habitandum simul mundus & infernus; quippequàm in oppressionem fulgentium rutile dotium, nati in inferno à diabolo missi in mundum.

Ibid.

Est invidus in mundo & in inferno.

Vitium mersus.

A diabolo missus

8 Inter lividos insignes numerantur Cynicus Menedemus, qui cuncta rodebat rabidus, eò quòd à cunctis despectus: quare clarorum censuram, singularem insaniam, concepit in summam gloriam: ad quam exprimendam & pectus putridum, ipse sibi aptavit habitum. *In tantum prodigiosa superstitionis venerat* (inquit Laertius, in eo *lib. 6.* Suid. & Chartar. de *Imagin. Deor.* pag. 195.) *ut sumpto habitu furiæ, circumiret, dicens, speculatorem se ex inferno venisse; ut descendent, hæc ibi dæmonibus renunciaret, quæ vidisset.* Speculum elucet furore perciti, ac propositorum invidi, in alienum splendorem, Furiæ debacchantis præ se ferentis speciem: igitur parum erat, si delicaret; ni instar Erinnys sæviret; quo viso, cuncti fugiebant tamquam natum è barathro. Uti Furia circuibat, ut dæmonibus renunciaret quæ vidillet. Furia est, dæmones inferni sunt. Felicissima curiositas! Verè perversa malignitas, emotâ mente: etenim plerique in opprobrium ita furiosi; ut ferant modò aliquomodò susurrum, descendent pereices libentissimè in infernum. *Ut ibi dæmonibus renunciaret, quæ vidisset.* Eiusdem conditionis, cui & qui deferebat visa, ut commoverentur pectora: igitur cum quibus circumferentis conversationem utus, nisi cum malignantibus dæmonibus? Insidiatoris & dæmonis est accusare. Dæmon & insidiator est pectus invidi; in infernum procedentis, ad iram nunciatis visis: equidem qui Acheronti offert huiusmodi obsequium, habet dæmonis officium. Denique. Horrorem sonat cum dæmonibus commertium; sed à pravis usitatum: verùm novum omninò: quòd diceret, advenisse in hunc orbem ex inferno. Non novum; concepit livor, nutrivit furor, conduxit error, deduxit labor, atque meritorum horror; ut cuncti eminentes caderent, modò illum ut superiorem extollerent, in cuius opus convertetur in Furiam, si non habet aliam formam: ita, ut in casum, præclarus instrumentis supplantetur, technis quas commiscatur, pro meditato dedecore; terra quantumvis misceatur igni: seque dicit ex inferno tamquàm Furiam venisse, dum ita malevole fidem servavit livori; quoniam huiusmodi propensio, declinatio & inclinatio, dæmonum conditio, morumque corruptio; solummodò in vultus hominum possent exire ex inferno. Patet ergo ianua Ditis, in faucibus Orci. Excellsimus ex Virgil. *6. Æneid.* à v. 273.

Furor Menedemi.

Diogen. Laert.

Speculum invidentis.

Susurronis curiositas, & malignitas.

Ultrices hic posuere cubilia Curæ.
Pallentesque habitant. Terribiles visu formæ.
Laborque, Lethi sopor, & mala mentis
Gaudia, mortiferumque adverso limine virus.

Virgil.

Hi fructus invidentiæ, hæc pignora nata ex inferno inferiori.

9 Videtur ob vitij deformitatem, exitum ex inferno, meram epitasim. Intende. *Vita mea appropinquans erat in inferno deorsùm*: dicit Syracides. *Deorsùm*; & versus infernum; quorsùm? Haud aliò tendit via, quia non descensus versus superiora. Quo ergo intuitu signatur *Deorsùm*, dum objicitur infernus? Exponet invidus: igitur ita confundit omnia; intentione malignâ; ut sursùm in mundo non sit mundus, sed infernus, uti sentina vitiorum, tumulus malignitatum, quin ullum relinquat lapidem, ut quærat sibi, alienum devenustans splendorem. Rempublicam subvertit, leges proterit, vitia nutrit, contentiones fovet; quæ cuncta operationes dæmonis, qui sedem habet in inferis: ex illisque natus dicitur lividus, quantumvis in mundo natus; quippequàm arreptitius perpetrat vitiosa sursum, quasi natus esset in inferno deorsùm. Parùm dixi, præ illorum mancipatione in scelera; ut malè audiat (illis invisa fama) qui gloriosè plausibus spectatur, & voluptate videtur: etenim si essent in inferno, ut sunt in mundo; in mundum rediret facere mala ex inferno, sicut è sursùm descenderunt præcipites usque ad infernum deorsum.

Eccli. 51. 8.

Invidentis infernalis ope rationis.

Inde trahuit malum.

10 Quia tres pueri noluerunt Nabuchi imaginem adorare, furenter potens mancipavit igni. Maiestas delicata est, maximè cum potentia, quam offendit vel incuria: aliter enim vento inflatæ superbiæ, quæ adorationem desiderat etiam in imagine: siquidem quoniam Principis insolentis blandimen, celebrare indignitatem; arbitratur auctoramen celsitudinis, honorem adorationis vel in statuis. Prius ipse adoravit imaginem, ut subditos provocaret in statuæ adorationem. Amor proprius est, & error, quem tamquàm legem fulminavit furor: igitur semper delirant, quiqui se pro maiestate celsitudinis adorant. Adorant se, quantumvis statuæ sint

Delicta insolentis in torum

lege capitis positâ, ut iustitia videatur; quod arrogantia; & lex præsit, quicquid placet: equidem cùm ostentetur maiestatis potentia, ubi dominantis adorantur crimina; lege subditos instant, ut adorent contra legem quicquid adorant. Maluerunt servi Dei in articulo mori, quàm fœdari: causàque cogitâ, propter adorationis omissionem, detrusi sunt in ardentem fornacem. Ignis innocentibus comes; sed *illos qui miserant, interfecit flamma ignis*, trahens in infernum, qui exterminium quæsierunt tantorum Principum. Mortui sunt: at grave argumentum est. *Non cessabant* (subditur) *qui miserant eos ministri Regis succendere fornacem.* Unde ergo si in infernum flammâ prævalente, deciderant; fornacem denuò incendebant? Argumenti solvit inextricabilem nodum, lividorum exercitium. Nonnumquàm oderunt lucem, atque benemerentium splendorem: dotes sepelire cupiunt, præclara ornamenta dedecorare satagunt: præcellentium vel gloriam vel ipsos suffocant, ut moriantur, fœdis imposturis gravant: collocatique in inferno, rursùs apparent in mundo; ut cognoscat cæcus orbis, unde exivit tanta pestis: igitur in fulgentium honorificè exterminium, ex inferno in mundum veniunt. Veniunt, ubi vivit, si vivit, invidiæ; cuius palatia sunt Tartara.

Daniel. 3. 22.

V. 46.

Suscitantur invidi ut nocent, ex profundo barathri.

——Domus est imis in vallibus antri
Audita, Sole carens, caligine semper abundat.

Ovid. 12 Metam. fabul. 12

Ibi iacebant extincti livore, qui revocati ne iacerent ibi: unde iam in mundo, qui iacentes in inferno; quoniam à livore quo flagrant, ex inferno suscitantur, ut officiant.

——Vetus & antiqua simultas,
Immortale odium, & numquam sanabile vulnus
Ardet adhuc.

Iuvenal

Ut succinit Iuvenalis, *Satyr.* 15. v. 35. Ardet? Utique. Totum odium: & quod exercere non possunt in dotes; retorquent avide in dotibus spectabiles.

11 *Q. Flavius Augur.* (insit Valer. Maxim. *lib. 8. cap. 1. n. 7.*) *à C. Valerio Ædile ad populum reus actus; cùm quatuordecim tribuum suffragijs damnatus esset; proclamavit, se innocentem opprimi: cui Valerius æquè clara voce respondit: Nihil sua interesse, noxiusne, an innoxius periret, dummodò periret.* Ex inferno prodiret eiusmodi vox, ut innocentis ita patraretur nex? Quæ non audebit im-

Val. Max. Tendit lividus in mortem fulgoris & fulgetis.

panis propter munus insolentia, dum habet è consiliarijs suffragia? Idem responderunt Sacerdotes Iudæ, Christi innocentiam protestanti: *Quid ad nos? Tu videris.* Erat Agnus innocens sub potestate livoris: & modò moriatur; quid ad illos, quòd innocens moreretur? Quid Valerium perculit in huiusmodi detestabile iudicium? Invidia, ut opprimeret æmulum. *Candidati Ædilitatis, acceptior Flavius:* ait Tit. Liv. *lib.* 8. *sect.* 51. Voluit nactâ dignitate per necem, ampliorem æmuli exterminare acceptionem: & cùm non posset in famam, insidias extruxit vafer in vitam. Iniquitas à livore: verùm mentira est iniquitas sibi. *Violentiâ dicti, reliquas tribus Valerius Flavio donavit. Eundem, dum pessundatum credidit, trexit; victoriamque in ipsa victoria perdidit:* subdit Maxim. Dedit locum ut fieret acceptior, & illius cognosceretur ex malignitate furor; sibi contrahens ignominiam, dum obtenurare studuit æmuli famam. Carpit & carpitur unâ.

Tantus in attonito regnavit pectore luctus.

12 *Nulla apud Philippum* (inquit Iustin. *Histor.* lib. 8.) *turpis ratio vincendi: in Alexandro nec dilatio ultionis, nec modus.* Nihil turpe cogitat invidia in vota, cum vota illius non aliud sint nisi turpia: igitur ratio vincendi sine modo in iudicium; & iura sine ratione. Occurrit causa Christi. Quis fuerit, patet: quæ mortis causa, fatiscit. Iam enim per ministrum captus, ut excusari posset inauditum scelus: igitur cum esset factum, quod à Sacerdotum Præside iussum; in infamiæ excusationem dixerunt fronte apertâ: *Quid ad nos?* Per ministrum factum est: luat ergo pœnas, qui iostruxit in innocentem insidias; quasi enorme flagitium illis non esset lenocinium, & præceptum. Nulla illis ratio vincendi, neque modus in ultione. Exitus acta prababunt. Præses ad quem, morti addicendus, perductus; *Sciebat, quòd per invidiam tradidissent eum Summi Sacerdotes.* Accesserunt, in multis accusarunt; verùm Præses dixit illis, cognoscens calumniam: *Nullam invenio in eo causam.* Quid: *Nos legem habemus.* Nulla lex, sed dumtaxat legis vox. *Si non esset hic malefactor.* Est vox cordis: non est; dicitis. *Regem se fecit.* Mendacium: imò fugit. *Commovet populum.* Omninò commentum. *Prohibet dare Cæsari tributum.* Prorsùm fictitium. Sunt *duo testes*; sed falsi. Quare igitur Præses nec ulli obiectorum præstat fidem? Sciebat causam efformatam per livorem, ministrè interpretatis miraculis, conculcatis prodigijs, eo tempore quo fama crescebat, & illis relictis mundus totus post illum abibat. Florebat gratiâ & sapientiâ: fecit in eis quæ nemo alius fecit opera, alienis ex corde acceptus, & proprijs odiosus; qua de causa illum non receperunt, sed coram Præside inventivis invectivisque accusarunt: Præsesque nihil credit, ex his quæ audit; quia traditus in iudicium per invidiam, ad formandum iudicium non habet causam. Causa invidiæ non est criminis causa, sed aliena gloria: est meritorum præstantia, qua propria iacet, quippe aliena iucet: & causâ efformatâ ab invidia, à Præside nulla dicitur causa; quia construit causam in mortem, ex his quæ grati debebant & plausum & gratitudinem. Propositum causæ subornatæ (ut quiescat malis) ingenioso livore (vitium utique ita sordidum, quòd nemo vel vanus fateatur hoccine vitium) est, quòd meritis inclytus, spectabilis cadat: pereat ut modò, nil interest, quòd per fas vel nefas pereat; audiúsque Præses in causa fictis & actis, nil in pœnam videt ponderis, ad causam ullam; quia invidia fecerat causam. Hoccine conamen pectoris accusatoris: at quænam in iudicio iustitia Præsidis? Invidiosum cognovit: innocentem condemnavit. Hæc in dependentia politica agendi ratio (nata ex inferno) promit in Præside iudicium sine iudicio: ius sine iure, atque legem sine lege; quasi iura subdita iudicis delirantis voluntati: etenim gravissimum assentiendo invidis commisit crimen; sciens, quòd per invidiam tradidissent eum.

13 Quò non perveniet pectus huiusmodi tabe? Quæ molimina non excogitantur in dedecus dotibus inclyti? Orbi universo acceptissimus Scipio Africanus; verùm infelix quia displicuit civibus, & ei invisus Senatus: quapropter quæ mater vel alienis spectabilis Roma, nonnumquàm illi noverca; etsi plures in eius studium haberet triumphos, quàm annos. Luc. Cotta apud omnes malè audiebat propter corruptionem morum, factionem discordiarum, publica latrocinia, biliuguia verba, pecunias repetundas, comessationes, ebrietates, corruptasque virginis & matronas, conscio vulgo criminum; quippe totus actus sentina vitiorum (Ascon. Pædian. in *Cicer.* 1. *Verrin.* & pro *Muran.*) queis depositus fuerat à muneribus publicis, indigens virgâ Censoris, à quo causa *evidenter noxiis* (ut inquit Valer. Max. quo sup. *num.* 11.) efformata, dilata latuit; quousque audacter Illyrici procurationem petivit. *Tunc Scipio L. Cottam ad Prætorem accusavit* (subdit Valer.) *cuius causa, quamquam gravissimis criminibus erat confessa, septies ampliata, & ad ultimum octavo iudicio absoluta est. Homines sapientissimi verebantur, ne præcipua accusatoris amplitudini damnatio eius dontia existimaretur. Nolumus, q. d. in iudicium triumphos & trophæa spoliaque, ac devictarum navium rostra referre.* Quod ab illo uti prudentia plauditur, à prudentibus ut iustitiæ vulnus ploditur. Ius est, quod à potentum gloria haud prematur innocentia; sed est invidia, criminosum iudicio fugere pœnas, ut indicantis proteratur auctoritas: igitur titulo honoris, impune publicam perindulgentes crimen; actoris & iustitiæ etiam ampliorem proculcabant honorem. Vel pueri conscij criminum: etiam reus damnaverat sibi conscium, cùm septies causa discussa; quod superfluum, sine causa: absolviturque non à scelere, sed à gravamine sceleris; ut è iudicio iudicium nigrefeceret Scipionis: pateretque ex causa coram cunctis despectus, qui iudicibus nimis videbatur gloriosus, eò quòd nihil commodius quibat facere Reipublicæ, quàm huiusmodi pestem ab illa expellere; quin in munere denuò relabi posset, qui & in illo & ab illo semel flagitiosè cecidit. Haud verebantur iustitiam iudicio frangere; sed iudicio splendorem Scipionis appetere; causaque fontis cunctorum iudicum approbatur calculo; quia iure ac legè reprobabat Scipio. Quod ab illis videbatur auctoritatis fragor, erat splendoris fulgor, quo perstringebantur iudices, triumphos spolia & navium rostra videntes: arteque liboris Senatusconsulto petsima auctoratur causa, ut clarissimi Scipionis despiceretur trophæa: etenim liber, morum & Reipublicæ corruptor, ut Scipio iustus à pravis diceretur calumniator. Dicit Livius in *Epitom.* 3. belli Macedonic. *Non satis bello victis Annibalem, nisi velut accusatores calumniam in eum invarent, ac nomen deferrent.* Frequenter exitus, libore iudice, dedecus gloriæ: equidem ut marcescat splendor; rectus audit, calumniator.

14 *Populi terræ calumniabantur calumniam:* inquit Ezechiel. De haccine Tautologia. *Tom. seq. T.* 8. *n.* 7. & literalis

Quicquid ab illa obiectum, fictum & falsum.

Val. Max.

Livore iustus damnatur, sceleratus absolvitur.

In Præside blandiente livori. Actorum; iniquitas contra iustitiam.

Matth. 27. 4.

Tit Liv. *Sed dum proiecta, rigit.*

Val. Max.

Statius, d.

Iustin.

Ars in excusationis privatis iniuriæ.

Marc. 15. 10. Ioann. 18, 38.

Ezech. 22. 29.

Tit. Liv.

Zelus iustitiæ dicitur tricacalam elij.

Psalm 138.

Apoc.

Terent.

Seneca. *Livitus honore vexatus.*

Horat.

Ut canis Horatius, *lib.* 2. *Satyr.* 3. v. 13.

ter. *Tautolog.* 6. *n.* 32. Calumnia est malitiosa actionis præsumptio, & per fraudem infamatio. Quippini actio dicitur calumniata, sed calumnia? Indicatur embolius liboris, fungentis munere iudicis modò florentis conculcetur & maiestas & honos; absolver illex totius iuris refractarios. Haud potest iustus' damnari, quia pravus possit absolvi: & cùm ex calumnia iure procedat dedecus, quo defloresci auctoritatis honos; invidentiæ suffragio solvitur reus: igitur criminibus sanctificetur abominabilis causa; quia causa tetra, calumnia. Parum cogitarci livor & malevolentia iudicis, ni moliretur infamiam in nebullam splendoris. Calumniatur, à quo quicquam falsò imponitur. Calumniatur, calumniam; qui iusto appingit, à pravo removens infamem criminis notam: & non solùm calumniari dicitur à livore, sed calumniam calumniari; quippequàm in invisum auctoritatis decorem, etsi falsò commentum iam habet crimen. Quodnam iudicium, ubi Cato damnatur, Clodius absolvitur? Vide Senecam, *Epist.* 97. & articulum ad unguem 2. *Machab.* 4. à 43. Aptius exemplum in Christi causa, ad damnationem à Proceribus effictâ, qua Barabbas cum honore dimittitur, Christusque cruci & per opprobria, damnatur. *Redime me à calumnijs hominum:* dicebat calumnijs pressus David. Quorum ergo nisi hominum? Numquid dæmonum? Grave profectò crimen: dicimus etiam vernaculè propter enormitatem: *Calumnia del demonio.* Unde Aponte Tom. 2. in *Sapient.* 8. subdit: *Dæmoniores dæmones* igitur superant per calumniam, totius infernimaliciam; ubi ut deaurent varijs coloribus prævaricatoris crimen, incumbentem ut deleatur, appellant calumniatorem. Terentius in *Andria.* Act. 4. scen. 1. vers. 1.

Hoccine est credibile, aut memorabile?
Tanta vecordia innata cuiquam:
Ut malis gaudeat, atque ex incommodis
Alterius, sua ut comparet commoda? Ah!

Vide Lxl. Bisciolam, Tom. 2. *Horar. subsecivar.* lib. 14. c. 3. & artificia in odium, *Tautolog.* 7. *Didasc.* 1. *Sunt quos honor ipse vexet:* inquit Stoicus, *Epist.* 75. Aliquid intendunt, dum ab honore & honoratis vexantur. Quid ergo intenditur? Ne gloriosus invideatur: tuncque lapsus in deteriorem notam, quàm in invidiam.

Invidiam placare paras, virtute relicta?
Contemneris miser.

Quart far dicitur?

Lividus sanè vexetur ab honore, si vexatur. Fur est: quod tollere vult non quit. Nequit meritorum illustrium furari gloriam: furripit quod potest, famam; verùm splendore oppressus; quippe & honore & splendore vacuus. Fest. Avian. Rufus, *Fabul.* 23.

Ruf. Avian.

Latior infelix, & sua damna cupit.

DIDASCALIA III.

Homo peccator non homo, sed dæmon.

Senec.

1 QUAMVIS rationalis sit homo, & iuxta propriam naturam vivere, compellat ratio; gaudent homines insaniâ, quasi esset gloria defcifcere à rationali natura: *eò quod* (ut ait Stoicus Cordubens. *Epist.* 41.) *in vitia alter alterum trudimus. Quomodo autem ad salutem revocari possumus; quos nemo retinet, sed impellit?* Verùm si inhæret crimini fœditas, unde diligitur avidissimè iniquitas? Conficit sæculi vanitas (fæpefæpius impunitas) quippequàm criminum decoratur deformitas: & habetur pro spectabili gloria, quæ rationis ignominia; quippe auctoritas peccantium deauratio criminum, gloriantium in malefactis, quamvis pudore rationis, ægrè ferentis proferi præscripta legis propter legem voluptatis. *Pro lege eis est desideriorum voluptas*: ait SS. Benedictus Monachorum Antesignanus & Pater; *Regul. Sanct.* cap. 1. Pessima regula prolubium (propudium rationis) à corde fit; ubi in lege voluptatis nulla lex, & perplacet voluptati, vivere ad lubitum sine lege. *Fateor quidem deformitas est* (ait Bernard. de *Diverf.* serm. 32. n. 3. & 68. n. 2. qui de *Modo bene vivendi*, cap. 26. num. 76. subdit) *Tribus modis peccatum committitur: scilicet, per ignorantiam, per infirmitatem & per industriam*: idest, despientiâ, fragilitate, & malitiâ. Deceptio ad errorem, inconstantia ad virtutem (in humana conditione debili cæca) tolerabilia; sed nullo modo ex industria malitiosa: etenim ut reliqui nescientes aut fragiles imitentur, pravè omninò ex proposito auctorantur. Sophocl. in *Antigon.* v. 482. & Euripid. in *Phœnis.* v. 551. *Hecub.* vers. 606.

Habetur pro gloria, quod rationis ignominia.

S. Bene.

Bernar.

Peccata ex ignorantia, fragilitate & malitia.

Sophoc

Leges transgrediens propositas,
His gloriari; & cum fecerit, ridere,
Ubi ius: Honoras beatam iniustitiam.
Hoc honorificum. Quid amplius?
Iam malus, qui non aliquid mali facit.

Euripid

Extremum enim mali, gloriari; de quo debent erubescere.

2 Ascendere iubet Dominus Iacobum in Bethel, quò illi pridem apparuerat, fugienti furorem Esau. Tunc cùm inter servos & reliquam familiam, advectam ex Mesopotamia, essent aliqua idola; tradi sibi præcepit, ut sepeliret, Sanctuarioque, ut par erat, accederent mundi, sepultâ etiam occasione peccati. *Abijcite Deos alienos* (iussit) *qui in medio vestri sunt. Deterum ergo ei omnes Deos alienos, quos habebant, & (pro Idest) inaures, quæ erant in auribus eorum.* Multa occurrunt enodanda. *Deos alienos, qui sunt in medio vestri.* Alij: *In medio cordis vestri*, quasi essent in corde. Quomodò ergo in corde illorum idolorum imago, vel cor eorum quod sedet pectoris medio? *Talis est quisque, qualis eius dilectio*: inqui. Augustt. tract. 2. in Epist. *Ioann.* Patetuli Deum diligis, Deus es. *Ego dixi: Dij estis.* Si Dæmonem amas, mutaris in diabolum, quoniam in te *Spiritus dæmoniorum.* Si ergo idola amaveris, in idola converteris. *Ambulaverunt post vana, & vani facti sunt.* Haud constituitur homo in esse morali per intellectionem mentis, sed per affectum sive affectionem voluntatis, quæ sedet cordi, quod in medio uniuscuiusque: & ut abijciantur, pro cordibus, idola & simulacra à Iacobo dicuntur; quippe corda affectu convertuntur, in ea quæ colunt. *Affectio cuiusque est quisque. Nec enim is est, quem forma ipsa & figura declarat*: ait Cicer. de *Somn. Scipion.* Præterit enim figura, & in forma hominis non est hominis forma: igitur si Dij Gentium dæmonia sunt, & ad illos parvo affectu adoans accedit cor; propter pravas cordium in dæmonum affectiones, homines sanè convertentur in dæmones. Verùm hoc infrà; etenim ut ait Propheta: *Abalienati sunt in confusionem* (quamvis confusione non sint confusi, viventes sine pudore) *& facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.* In illa conversio facta ex hominis formas quæ quidem cùm sint abominabilia, & adoratio simul abominanda; homines gloria intellectus, atque rationis pellentes, abominabiles studijs adorationis sunt facti: quia commutaverunt gloriam suam in similitudinem Vituli.

Gen. 35. 2.

V. 4.

Augustt.

Ioann. 1. 6. 14. Apoca 16. 14. Ierem. 2. 5.

Anima convertitur in dilecta.

Cicer.

3 Causa liquet in articulo traditarum imaginum, adorantium præ se ferente sine con-

Osee. 9. 10.

Ubi sup

confusione intuitum. *Dederunt ergo ei omnes Deos, & inaures quæ erant in auribus eorum.* Hoc est, imagines dæmoniorum, quæ erant in inauribus illorum. Nostrates: *Pendientes de los Arillos, ò Arracadas*: igitur simulacra idolorum erant ab auriculis pendentia. Dixi sæpe. Videsis, *Tom.* 3. *T. 1. D. 2. n.* 14. Inauris monile est in ornatum aurium. Ut eius aculus, sive circulus inseratur auriculæ; necesse est, quòd perforentur atque vulnerentur auriculares lobi. Cur igitur Iacob ornatum inaurium abijci, ut tepeliatur, præcipit? Ne inter suos scandalum confusione videret. Crimen idolum est, affectionis simulacrum, cuius imago Dæmon, quæ ab aure pendet & quam in suggestione perforavit. Pessimum idolum; sed extremum, quòd portetur in ornatum? equidem cùm portetur in gloriam, & perforet, ut portetur, auriculam; abdicitur dæmon simulacrum inauris, utpote summum in gravitate criminis: quandoquidem nihil ultrà malignitate peccati, quando gloriantur de vulnere. Ex huiusmodi monili malum vulnus, cæterùm pœnis, ornatus; quia habetur in vanitatem, quod inferre debebat præ pudore confusionem. In elegantiam assumitur, quod ignominia signatur, utpote datum dedecori, portare continuò dæmonem pendentem ab aure, ad cuius gloriam, prævium vulnerare auriculam: hocque genus dæmoniorum de medio cordis protinùs abijciendum; quippe nocentissimum dæmonium, atque impœnitentiæ signum: gestire, & gaudere de dolore, & simul insensationis, de vulnere non dolere.

Extremum malum, gloriari, de quo debet erubescere.

4 Pende. Dum aculus, ex quo pendeant, vel suspendantur idola adorata, inseritur; dolet, quippe auricula perforatione sauciatur. Decursu temporis, nihil sentitur doloris, etsi nota maneat vulneris; quia ab assuetis non fit passio, imò præut disponit affectio, imagines simulacrorum crepitantes strident, quæ à primo vulnere pendent. Ornatus est vulnus: sed non esset sanè ornatus, quod auricula in gloriam vanissimè promit, si vulnus factum doleret. En status peccatorum, in legem audacium, & de crimine gaudentium. Peccato tamquàm aculo sit vulnus, ex quo dolor; quem excitat pugens error. Nescio, an dolens pœniteat de dolore vel de vulnere. Sentit nihilominùs & timet. Dicam cum Vate, *Satyr.* 13. v. 223.

Hi sunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,

Quantum est dolor, extollitur error

Iuvenal

Sagittæ ergo conscientiæ transeunt, ubi vulnera obducuntur: in notaque vulneris, in ornatum & gloriam collocantur inaures, in quibus effigies dæmonum, sine ullo pudore frontium: igitur haud haberentur pro gloria, ex quibus contrahitur opprobrium & ignominia; si modò doleret intimè, eorum quod pendet ab aure: quandoquidem ni amissent pungente dolore sentum; nequaquam vulnera gestarentur in ornatum. *iniquus habet nunc consilium, præsentia appetere, æterna deserere* (ait Gregor. Magn. 14. in *Iob*, cap. 5.) *iniusta agere, iusta deridere: & præcipitabit eum consilium suum. Unde agitur, ut per gloriam, quam ex peccato assequitur, eius peccata amplius multiplicentur.* Haud faceret, si vulnus ex inauribus doleret: haberturque de illis suspensis gloria; quippe abest de vulnere impœnitentia: igitur crimina in gloriam præ gaudio non demonstrarent; si de vulneribus factis à simulacris, quæ in inauribus doluissent. Vernacule: *A aver dolor de la culpa, nunca se hiziera del pecado gala.* Modò profectò si gaudeant; signum plane, quòd non doleant: quia non pœnitet culpæ, est summum studium gloriæ: pendentque semper idola, dæmonia crimina; quæ à medio cordis, ne nocerent, abijcienda. Sophocl. in *Philoct.* v. 1048. appositè canit:

Greg. Magn.

Tu quidem latatus es, sed malis. O miser!

Sophoc

5 Signum huius mœstissimi gaudij in voluntaria exponitur libertatis cessione. Servus, qui remissione facta, voluntariæ mancipabatur servituti, adducebatur iudicum tribunali, & eius subula perforabatur auris, in perpetuæ testimonium servitutis. *Applicabitur ad ostium & postes, perforabitque dominus aurem eius subulâ, & erit ei servus in sæculum.* Haud aliter qui gloriatur sub criminum iugo, verumdatus sub peccato; igitur pro optata gloria, & voluntariè dicitur ad vulnera data enim dæmon exhibet, cui servitus placet. Dedecus erat & publicum, cui nota vulneris perhibebat testimonium: equidem quærens solicitè de servitute ignobilem gloriam, contrahebat sponte odibilem ignominiam. *Ut si non horrerent servitutem* (inquit hic Caietan.) *horrerent saltem talem ignominiam publicam*: siquidem ultra insipientiam; ultrò abdicare libertatem, & gaudibunde subire gravissimam servitutem. Hi sanè fructus arboris perversitatis: dolores, quin deservit vulnerum medicinæ, de vulneribus dolore, etenim

Exod. 21. 6.

Caietan

Quot mala ex peccati gloriâ!

cnint manet cum doloribus servitutis pravitas; certè nunquam restituitur libertas. Elucet supplicium eius, qui peccato consentit, & eius qui gloriatur de peccato. Qui consentit, dolore removetur à servitute: qui gloriatur, subditur servituti sine dolore. Primus sentit auricularis vulnus in pœnitudinem: secundus tamquam monile, cum imagine dæmonum portat inaurem, de qua gloriatur, quoniam vitijs extollitur: sicque ex temporali servitute, gloriâ criminis, in perpetuum servus dæmonis; quippequam sine pudore, vultu procaci, nec vulnus sentit, nec ignominiam cognoscit, nec amissam libertatem, neque pallam servitutem.

Lucan. 7. v. 124

Pugnatur. Quantum scelerum, quantumque malorum,
In populos luxe ista foret! Quot regna tacebunt!

Senec. *Imago vitiorum*

6 Indicat Seneca. *Facilis & in proclivia vitiorum decursus est. Non coercet vitia, qui provocat* (infr. 2. de *Ira* cap. 1. subditque de *Vit. beat.* à cap. 11.) *Hoc esse in voluptatibus, dices: nec tamen illis bene erit; qui non bono gaudent. Vitijs fuit sapientiam inscribunt: laudant enim ea, quibus erubescebant, & vitio gloriantur.* Hac enim de causa Vitium cum Voluptate pictum in folio (ita dum habet, vel conciliat auctoritatem) pedibus calcans, atque proterens Virtutem. Ita apud Chartar. in *Deor. imagin.* pag. 249. In mundi statera necessarium, quod Virtus deprimatur, quando Vitium extollitur: iacet enim Virtus, quia Vitium non habet pondus. Sublimi elevatur tantum libramine vanitatis, quod dat uri mendax solummodò pondus ventis. Hoccine libræ momentum est hominis vel dæmonis? Dicet nostræ Tautologiæ expolitio, ut eluceat propter amorem culpæ prava conversio. *Homo natus de muliere.* Ergo nisi ex illa unde? Exprimitur constitutio naturalis, ut pateat quæ ex forma criminis, Quid habeat ab origine & quid ratione peccati: etenim cum deleat crimen hominis constitutionem; licet ex muliere natus transit in dæmonem. Dicit Lucas: *Erat Iesus ejiciens dæmonium & illud erat mutum.* Difficile testimonium. Quis: Dæmon, vel homo? Homo possessus à dæmone. Cur ergo si per illum mutus homo; non homini, sed dæmoni datur vitio? Quod homo mutuit, claret: igitur cùm dæmon ejectus, *locutus est mutus.* Quare igitur si in homine linguæ impedimentum & vinculum; mutum dicitur dæmonium? Homo crimine quasi mutat conditionem, transitque in malitiæ & maliguitatis patrem. Æquivocæ sunt operationes dæmonis & hominis, dum homo traditus potestati dæmonis: igitur per conceptam & foram iniquitatem, inter utrumque malum non est discrimen.

Iob. 14.

Luc. 11. 14. *Crimine nullum discrimen inter hominem & dæmonem.*

7 Inter periodos orationis Dominicæ, una est: *Libera nos à malo.* Quid hic *Malum*? A crimine? à dæmone: ab homine? Non à tribus, sed ab uno, unde mali univocatio: igitur ubi intercesserit malum, unum quid homo & dæmonium. Per peccatum non novum homines in animalia converti; ut contigit socijs Ulyssis, & Nabuchodonosori: de quorum articulo, sæpe egimus, ex Ovidio, 14. *Metam.* fab. 6. & Laurent. Hæchan. in *Microcosm.* Emblem. 53. Unde Prudentius, in *Peristeph.* v. 36 77. succinit.

Matth. 6. 13.

Imò non sunt.

Iamque figura alia est, quàm quæ fuit ante.

Prudent.

Verùm in dæmonem? Fecit crimen, ita ut in hominis conditione sederet conditio diaboli. *Ex vobis unus diabolus est:* dixit Christus pro Iuda proditore. Postea à dæmone, sic; quippe totam infernî malignitatem diabolus milit in cor, & ut compleret in Magistrum insidias, introivit in eum Satanas: verùm quomodò exuit constitutionem hominis, ut formam indueret dæmonis; ut non solùm non homo specie micaret, sed diabolus esset? *Cum malignis quidem spiritibus propositio & voluntate peccati*: infit Gregor. Magn. in 1. *Reg.* lib. 5. Peccati propositum & voluntas, est humanæ conditionis diversitas, secundum interiorem hominem, à lege & ratione declinantem. Diabolus in malitia persistit: propositum à prima voluntate non removet, intendens semper in malum, cuius Iudas maligne imitabatur propositum: dæmonis maligniatem concepit perfide pectus: & quamvis esset homo, dicitur diabolus; quia ubi peccati voluntaria malitia, inter utrumque nulla datur differentia. *Consummatâ enim tentatione* (ait Lucas) *diabolus recessit* à Christo, *usque ad tempus.* Quando ergo rediit in prælium? Ubi viguit malitia Scriptorum & Pharisæorum: etenim horum tanta malitia; ut in Christum irruerent omnia dæmonia. *Nostri essemus, si ista nostra non essent*: subdit Stoicus, *Epist.* 42. Quia vitia in nobis sunt, nostri non sumus. Abest omninò hominis intellectus. Quis erit, qui vel secum suus non est? Idem cum illo cui per malitiam proterve eradidit cor: Christusque meritò proditorem vocat diabolum, eo quod semper haberet idem propositum. *Nostri essemus, si ista nostra non essent.* Arbitror, non esse nostra: igitur Deus, ne nobis arrideret iniquitas; longè fecit à nobis iniquitates nostras. Iniquitas ipsa est dæmon, fons & origo vitiorum. Non erit homo homo, modò per iniquitatem in illo sit diaboli constitutio. Non possunt esse nostri, quæ non nostra illo in articulo vitia in nobis sunt aliena, nimirum diaboli, quibus constituimur dæmones, quando vitia sunt in nobis: homoque per vitia diabolus fit; quando in nobis nostra parent, quæ vitia diaboli sunt.

Greg. Magn.

Senec.

Luc. 4. 13.

Senec.

Homo à illo nisi homo.

Eccli. 21. 3.

8 Modò intelligitur illud Siracidis: *Dum maledicit impius diabolum; maledicit ipse animam suam.* Eius ne anima est diaboli forma: Unde igitur se execratur, cùm diabolus maledicitur? Eadem nequitia atque malitia in utroque: unde cùm peccatum sit forma ad constitutionem diaboli; maledicit per ipsa crimina se, queis diabolus factus fuit: equidem per admissum & per commissum crimen, eandem habet uterque constitutionem. Diabolus in sua conditione non erat diabolus; sicut nec homo in aliud præter hominem constitutus. Ille conditus excellenti pulchritudine: homo ratione spectabili: & qui peccator diabolum maledicit, in se execrationem uti peccator convertit; quippequam per crimen in diabolum convertit hominis conditionem, sicut Angelus pulcherrimus tactu in teterrimum dæmonem. *Omnia vitia contra naturam pugnant*: dicit Seneca, *Epist.* 123. Si vitia naturæ contraria; ubi peccata, non erit rationalis natura: simulque dum abest constitutiva ratio, hominis conditione non erit homo. Si homo in homine non est; signum, quòd diabolus sit. Paria peccata sunt: & ut succinit Horatius, lib. 1. *Satyr.* 3. v. 96.

Unde homo idem cum diabolo

Horat.

Queis paria esse placuit peccata laborant,
Cum ventum ad verum est. Sensus moresque repugnant;
Atque ipsa utilitas iusti propè mater & æqui.

9 De Adamo fictum à Rabbinis habuisse duas uxores: primam; nomine *Lilit*, ex qua genuit dæmones, formatam è terra: secundam, nomine *Evam*, ex qua genuit homines, formatam ex eius costa. Kircher. Tom. 1. *Oedipp. Copti*, Syntagm. 4. cap. 13. Egimus in *Litter.* n. 12. & fusè in *Ephemerid.* tàm inter Hebræos, quàm inter varias Nationes Ethnicorum; maximè, 23. *Mart.* n. 3. 26. *Augusti.* n. 9. & 30. n. ult. & aliis in diebus. Profectò malè feriatæ cogitationis delirium, verùm infigne ex fictione documentum in articuli propositum. *Lilit* dicitur malitia: *Heva*, natura. Filij Adam ex utraque matre sunt. A *Lilit*, voluntate & electione. Ab *Heva* naturæ necessitate: ab hac homines, ab illa dæmones, quin homines mutatione naturæ compescantur à peccatis: quandoquidem rationis propudium est; quòd per malitiam, appareat homo filius Adam ex Lilit. Astruunt plures Tautologiæ, de quibus in Expositione *Litter.* Dicit Salomon: *Filius sui patris mei.* Cuius quibat, nisi patris? *Patrem tuum qui genuit te.* Est ne inter patrem & genitorem discrimen: Profectò, quippe in homine videtur duplex origo: alia ex natura: alia ex malitia. Ex natura, qua nascitur homo: ex malitia, qua amittitur ratio: unde cùm amissâ ratione, hominis evanescat character; non est homo conditione pravitatis, qui à natura habuit conditionem hominis: quandoquidem per malignam voluntatem, qui homo natus, convertetur in dæmonem. Constituitur homo in hominem per intellectum. Homo in dæmonem per animum. *Idem enim bonum hominis & vitæ*: subdit Stoicus, *Epist.* 87. discrimenque signatur inter patrem & genitorem, propter rationis & voluntatis discrimen, quasi homo posset habere aliud esse, præter naturale quod accepit à patre: etenim qui homo factus per naturam, non est homo per malitiam. Homo sane per Adam, verùm dæmon per Lilith. Homo est, cuius individuus comes ratio. Hinc *Iosephi natus est homo.* Hic fuit filius patris sui; quia homo potest esse patris alieni, per averhionem voluntatis à naturali lege, constitutione rationis: suique patris homo dicitur filius; quippe à ratione non aversus, nec perversus: igitur ratione sepulta, lege prostitâ, formâque propriâ calcata; qui homo & insignis naturæ à patre constitutione, dæmon teterrimus adest malitiæ perversitate. Dicit Isaias exprimens desolationem Babylonis. *Nec pastores* (inquit) *requiescent ibi: & respondebunt Sirenes in delubris voluptatis.* Hieronym. *Dæmones.* Pessimum, ubi conditione dæmones, qui debent esse pastores. Verùm hoc aliàs. Si pridem rationalis natura, unde in infernalem conversa, ut objiciantur Sirenes, qui conditione homines: A delubris vo-

Prov. 6. 5. & 23. 22.

Homo à fedissimo peccato.

Senec.

Eccli. 42. 14.

Isai. 13. 22.

Unde illi alta forma defecit.

lu-

luptatis. Hæc naturam pravitate corrumpit, & corruptelâ conditio rationalis evanescit: dicturque meritò dæmonum, quæ fiornit hominum; quoniam qui homo, transformatur in dæmonem, per voluntatis malignæ tendentis in pravitatem. Hinc addit: *Pilosi saltabunt ibi.* Figura dæmonum objicitur, dum propter crimen hominum forma calcatur: dicunturque Pilosi, quæ species diaboli; equidem peccatum conferens diaboli formam, intendit etiam communicare figuram. Vide dicta, *Tom. 3. T. 10. D. 2. n. 10. & 6. T. 3. D. n. 10. & Tautolog. 10. n. 23.* Ita enim homines originis conditione, & pravitatis origine, ut canit Ovidius, 14. *Metamorph.* fabul. 3.

Vers. 31.

——*Ijdem*
Dissimiles homini possunt similesque videri.

Ovid.

10 Unde exulet à cordibus hominum huiusmodi horror, singularia verba protulit Salvator. *Vos ex patre diabolo estis*: dixit Iudæis veritati adversantibus, atque procaciter mendacijs ex proposito faventibus; qui falsitatis convicti, confugerunt ad impudentiam dicterij. Dialecto nostra: *Un descoco ha fido siempre solucion de un concluido.* Symbolum Loligo est, ut idem succinit *Halieut.* à vers. 19.

Joann. 8. 44. *Qui admittit crimen, denigrat argumentum.*

Ovid.

Sapia tarda fuga, tenui cum fortè sub unda
Deprehensa est, iamiamque manus timet illa rapaces,
Inficiens aquor, nigrum vomit illa cruorem.

His pellucet diabolus, cuius filios sic in respiscentiam appellat Christus. *Vos ex patre diabolo estis.* Filios dæmonis? Utique: non sunt homines? Sanè. Si homines ex hominibus sunt, & nequaquàm ex dæmonibus; unde homines erunt dæmones, & filij diaboli, non convenientes ad invicem in naturæ conditione? Filij hominum homines, naturâ univoci. Ergo filij dæmonum (si dantur) erunt dæmonia. Qua ergo metamorphosi homines filij dæmonum, cum distinctione generica passionum & proprietatum? Ipsa ratio dubitandi astruit validè veritatem argumenti. Non est homo, cui deest ratio: & cùm in amplexu criminis facultas evanescat intellectionis; nequaquàm erit homo admittendo peccatum, quia non est homo, homo qui non habent intellectum. Homo est animal rationale: non homo sine ratione. Est nobilissima substantia cum potentia intellectiva, capax legis æqui & recti, & dictatricè rationè: non ergo erit inter homines homo; qui vixerit sine lege. In eius intelligentia, hominis collocatur substantia: non est homo, ubi non est differentia; quæ uti rationalis, hominis ad unguem constituit operationes: hominesque pravitate dicuntur recedere à forma hominum; quia recedunt à forma rationalium.

Sic retinet genus.

11 Modò intelligitur N. Assertoris sententia, dum Iudæorum non solùm erat, sed florebat malitia. Illorum vita erat processus iniquitatis; dum dixit illis: *Ex patre diabolo estis.* Diaboli filij? Næ *Desideria patris vestri vultis facere*; subdit. Operantur opera dæmonis. Ut aliquâ ignota cognoscatur essentia quiditatis, nonnumquàm recurritur ad effectrix operationes; quoniam eius est operari, cuius est esse, sequentibus exercitijs radicem operationum, originem proprietatum; ut comprobetur opere, quænam & qualis differentia naturæ, constitutivum essentiæ: hominesque ex patre diabolo dicuntur, ut filij dæmonis; siquidem iuxta opera diaboli illorum conditorum operationes. Iuxta opera erit natura. Unde si homines sunt & signantur filij hominum, iuxta sigillationem rationalis proprietatum; sequentes diabolum in peccatorum proposito, erunt sanè per crimen à patre diabolo. Eius sunt cuius sequuntur, cuius imitantur opera, cuius in illis imprimuntur artes; quæ planè dæmonis; quandoquidem nihil hominis in homine, dum in eius exercitijs nil videtur rationale. Non est homo, ut diximus, ubi non ratio. Si ratio in rationali non sit, homo profectò erit extra se. Dicit Prodigus, dum in se pœnitudine reversus. Hæc sunt stipendia flagitij, filios diaboli esse; igitur vagantur phreneticè deliranres, extra se à se per peccatum deficientes: deficit enim à natura rationali, qui deficit à ratione. Venundati sunt sub iugo delicti. Liquet: *Desideria patris vestri vultis facere.* Cognoscitur odium in rationem, & tædium adversus legem; erga diabolum fungentes amore, cuius sunt filij: quippequàm quasi non sufficerent opera, tanta in eius obsequium dilectionis studia; ut divinent ad officium tanti patris desideria. Prudentius in *Hamartigen.* à v. 680.

Quando & quomodo homines filij diaboli.

Ibid.

Fert opera ingenti, de semine complicis hydri:
Hinc illa est Domini iusta obiurgatio Christi:

Prudent.

Nonne pater dæmon,

12 *Filij Heli filij Belial*: dicit Scriptura de Ophni & Phineès, filijs Summi Sacerdotis. Implicat ista primo oculorum arcana sententia; sed dicit perspicuè, quorum ten lint transgressorum opera. Quomodò enim si Heli filij, à diabolo patre? Unde filij Beelzebub, vel Satan; qui signantur geniti Heli? Heli nonne homo? Nequit esse proles à patre diabolo. Quare ergo dicuntur filij Belial? si ab illo utpotè homines veri non sunt? Non sunt homines. Iuxta opera his hominibus assignanda natura. *Nescientes Dominum.* foid. Haud quia nescirent; sed quia operabantur quasi minimè cognoscerent; fatagentes in officio, vivere sine lege, sine Deo, auctâ malitiâ, ex cognitionis conscientia: equidem adinstar diaboli peccatum astuti noverant, & nihilominus pravitate perficiebant. Sæpe moniti, perseverabant in malitia peccati. Proprium hoc dæmonis, & sine spe conversionis: malum scilicet, facere, verùm nunquàm resipiscere. Munera utpotè sacerdotum erant magna in officium; sed non respondebant muneribus sacerdotum. *Nescientes officium sacerdotum ad populum*: ibid. Cùm muneris esset, removere peccata à Tabernaculo; illorum populus urebatur exemplo: opusque patet Satan, & ingenium Beelzebub; quòd in Sanctuario vita prava sacerdotum, loco virtutum deserviret in scandalum. *Retrahebant homines à sacrificio Domini*: v. 17. Quicquid Domini, dedicabant sibi. Hoc faceret dæmon? Filij faciebant Heli: iurèque signantur actu filij Belial; quoniam iuxta operationes dæmonis, erant universæ illorum operationes. Per has essentia, sive natura cognoscitur; quoniam iuxta facultates atque proprietates operatur: undecùm pravitas propria dæmonum, inveniretur in actionibus hominum; filij Heli vel in hominum figura non homines, sed dæmonia. Iuvencus 1. *Histor. Evangel.* vers. 726.

1. Reg. 2. 12. *Si fidei lo facerdotij, in figura homines dæmonij*

Sic dolus illorum fructu monstrante patescit:

Iuvenc.

Fructibus è propriis noscuntur talia monstra.

13 Hæc generatio, seu potiùs degeneratio provenit ex delicto. *Qui facit peccatum, ex diabolo est; quoniam semen ipsius in eo manet*: inquit Ioannes. Si forma in semine & à semine; homo pravus filius diaboli, quia essentiam habet à peccati radice. Verùm quomodò homo dæmon, habens speciem hominis, vel in ipsa conditione iniquitatis? Perstat habitudo naturalis corporis in hominis forma, rationis indice eleganti symmetrij. Unde igitur evit, vel converterur in dæmonem? Secundum interiorem hominem. Quia citò non proferetur sententia filij hominum perpetrant mala. *Culpa nostra unde sperare debuit terminum* (ut inlit Gregor. Magn. 4. *Dialogor.* cap. 10.) *inde sumit augmentum.* Qui à stulto hominem Numen haud punit, magis benefactorem offendit. Non illicò expellit, sicut expulit usque in Tartara dæmonium; verùm relinquit in imagine vacuum. Homo est in hominis apparentia, hominis tantùm statua: homoque non est homo, in quo damnatæ imago. Est simulacrum hominis, in vita sine officio vitalitatis. Est forma quasi hominis in figura, seu figura sine forma: quapropter dum in illis crimen Iudex Dominus corripit, imaginem illorum tantùm ad nihilum redigit. Vide dicta, *Tom. 1. T. 4. D. 10.*

1. Joan. 3. 8.

Greg. Magn. *Non est peccatum, quod extenuasse videtur.*

Psal. 38. 7. Maluèd

14 *In imagine pertransit homo*: dicit Psalmographus. *Non in re ipsa solidè, sed tantùm in imagine & specie*: vertit Maluend. Homo reipsa homo? qua lege tantùm imago? Species hominis haud est homo, sed species. Unde ergo solummodò hominis umbra, si gaudet hominis formâ? Non est forma, sed figura. Habet corpus, habet animam. Externè videtur, internè à ratione deficiens, criminibus mancipatur, deficiens à forma rationalis, quæ forma ut constitutivum hominis: & cùm sit homo, hominis solummodò vocatur imago; quoniam exterius specie, habet hominis figuram, quippe minimè capax facultatis, quæ hominem constituit ad operationes hominis. Admisso itaque crimine, homo separatur à ratione, corpore tantùm manente: taneque pravus solùm transit in imagine; etenim cùm formam adimat abolitione crimen; per corpus habet hominis tantùm imaginem, & in specie corporis, corporis solùm speciem. Portat namque pro ratione, in intimo corde characterem bestiæ. Perscrutemur. In imagine pertransit homo. Infelicissima imago! Poterat per pœnitentiam, imagini vacuæ reddere rationis formam; sed tenax erroris, placidè vivit servitute dæmonis, imago vacua, hominis tantùm figura. Haud excutit servitutem, etsi patiatur dirissimæ servitutis conditionem.

Non homo, sed species, vel imago.

Minimè dolet, non pœnitet: & pertransit hominis tantùm imago, dum crimen diligit; quia in imagine & specie sine dolore pertransit. *Conturbatur*, sed *frustra*; quoniam propter futilia, imò animæ nocumenta. Erga perditionem & solicitus & præ solicitudine conturbatus. Caduca dementer appetit, æterna fastidiose despicit, atque profectura proterit. Per id quod pravis cogitationibus stultè eligitur, in æterni supplicij tenebras mergitur. Hæc enim in imagine vacua, dicitur conturbatio, sed frustra; quoniam minimè conturbationem excitavit pœnitentia: etenim conturbatur (homitis abdito charactere leithali crimine) pro obsequiosa dæmonis servitute; cùm conturbari deberet pro formæ restitutione.

Ibid.

Psalm. 4.3.

15 *Filij hominum*, homines sæpe vocantur in Scriptura, ut latè diximus in littera exposita. Si filij hominum sunt, quare non dicuntur homines? Homo est, cujus in lege hæret cor. *Homo erat in Ierusalem, & homo iste justus.* Claret in homine ratio: quippe justus, erat homo. Homo est, qui uti rationalis utitur proprietate: non homo, homo qui deficit à ratione. Homo est, qui divinis obedit legibus: non homo qui subditur voluptatibus. Homo, qui Dei custodit præcepta: non homo, cujus abdicit nequitia; sed sicut equus & mulus, cujus non est intellectus. Homo est, qui rationis sequitur legem; non homo, qui prolubij vanitatem. Unde cùm homines gravi corde, & quærant mendacia, & adorent idola, quia considerent perire, dum illa pereunt; odisse, si concupiscunt: proijci ab illecebris, cùm mulcent: arfuros fane, quùm voluptates ardent; homines filij hominum dicuntur dumtaxat propter originem, quippe fosùm sunt homines juxta exteriorem imaginem, atque corporis speciem. Ita nequam habens hominis figuram. Vanitati similis factus est: equidem signat species eius vanissimum; & per dilectam dementiam, in vanum prorsum accepisse animam. Crucius hic accinit:

Luc. 2. 25.

Qui homo verus, & homo fictus

Crucius

Ille ut imago levis, volucrique simillima formæ,
Fatigat animum, anxium laboribus.

Plinius, *lib. 7. cap. 2. In Africa solitudinibus* (inquit) *hominum species obvia subindè fiunt, momentoque evanescunt. Hæc atque talia ex hominum genere ludibria sibi, nobis miracula, ingeniosa fecit natura.* Inpravis videntur vera, quæ Plinius credit ut miracula à natura ingeniosa; sed non naturæ, verùm rationis ludibria: igitur in momento temporis homo inanis evanescit; quippequàm scelestus in imagine pertransit. Astruit Sapiens: *Personæ tristes apparentes.* Tristes personæ, idest, hominum larvæ. Erant species non homines, deficiente præ criminibus gratiâ, quæ rationalis in homine formæ forma. Ita ergo in vita dumtaxat persona larvæ; quia miser transiens pertransit in imaginis specie.

Plin. *Hominum in Africa singulare.*

Sapient 17.4.

Deformes animas vulgus insane ferebat.

Ovid. 2. *Fast.*

Hi qui? Dæmones dicuntur vel ab Ethnicis. In figura hominum non sunt homines; cæterum adinstar patris, etiam descendunt in infernum viventes.

16 *Domine eduxisti ab inferno animam meam*: gratias agens, lachrymis præ gaudio, dicit David. Quando eius in infernum descendit anima, ut de barathro desigueuæ educta? Quo igitur tempore Orcum perpessus David? Quando lubricè prolapsus deperivit Bethsabe. Tunc delapsus in culpam, sed non in inferni flammam. Levis fanè cogitatio: quousque eductus à culpa, fuit in inferno. Si crimine filius diaboli factus, fuscepit Orcus: & priùsquàm ab inferno susciperetur, in infernum suscipitur; quippe adinstar dæmoniorum, totum inferni pondus ferebat secum. Fuse articulum tractavimus, *Tom. 4. T. 6. D. 4.* Sursùm & deorsùm est infernus, quandiù crimine fit diabolus. In mundo abscondit in hominem: homo pòst defcendit in ignem: igitur quæ patietur deorsùm; uti dæmon, ubique patitur sursùm. Innitur, ni fallor, in verbis, quæ de Iuda dixit N. Assertor. *Unus vestrum diabolus est.* Est? Erit. Est, quippe eius perversum cor involutum in peccata profundissima nequitiâ. Erit, quod est: est, quod erit: liquet. Diabolus ubicumque dolores inferni patitur: & quando proditor vivit, diabolus à Christo dicitur: quia degens etiam in mundo, cruciabatur in inferno.

Psal. 39 4.

Peccator est in mundo tanquam in inferno.

Eccli. 51.8.

Ioann. 6.

17 Est ne effigium? Utique, mutatione voluntatis, in spectabilem restitutionem rationis: equidem dæmonis in homine expungitur inferni sigillum, modò amore peccati convertatur in odium. *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana*: alloquitur Paulus Corinthios. Unde & quomodò in hominibus nisi humana? Disbelica. *Humanum quidem est, tentationem in corde perpeti: dæmoniacum verò in tentationis certamine, atque in operatione superari*: inquit Gregor. Magn. 1. *Pastor.* cap. 11. Seu potius perseverare. Cadit ut homo

1. Cor. 10. 13.

Greg. Mag.

Quando in homine peccatum dis bolis

homo, qui ut fragilis cadit, sed dolore se ad demissa convertit, & ex corde resipiscit. Cadit ut diaboli filius, si persistit, atque defendit impudenter scelus; quasi quippe à se vel semel factum, esset licitum. Ita dæmon in peccato persistit, quia semel assensit: Paulusque monet, si in tentatione aliquando peccatum, non fieri dæmonum; quoniam persistentiâ in culpa, homines fragiles convertuntur in dæmonia: igitur hominis obscurata & obexcæata ratione, fragilitate constante, abest constitutiva conditio, ubi immutabilis factus in peccati atque criminis proposito. *O detestanda latitia* (ait Bernardus serm. de *Sept. rivul. Ægypt. n. 9.*) *& in sempiterni doloris tristitiam demutanda! Hic peccator demersus est & absorptus claudit super eum puteus os suum.* Constat, in profundum peccatorum venisse, quia contemnit pœnitere: in dæmonemque convertitur, quia mutabilis conditione non mutatur.

Bernar.

18 Ex hac voluntaria conditione & cordis perversitate, qui dæmonis sumpsit per nequitiam filiationem; valet conversus excutere servitutem. *Declinantes in malum & inutiles factos, Deus parcendo nobis in hoc tempore, quia pius est & expectat nos converti in melius*: insit N. Patriarcha, *Regul. Sanct.* cap. 7. Diabolus factus homo, quia in deterius mutatio. Vita & mors in manibus eius sunt. Potest torquere, sed potest surgere: in formamque propriam hominis ipse restituetur homo; modò in melius sit conversio. Pridem per peccatum ipse alius, verùm per pœnitentiam alter ipse. Dicebat Cyprianus pœnitens, sese in peccatis relinquens, apud Prudentium in *Peristeph.* vers. 3703.

S. Bene. *Pœnitentia reddit hominem formam*

——*Fio Cyprianus alter.*
Et novus ex veteri, nec iam reus & nocens, ut antè;
Corpora candor habet.

Pruden.

DIDASCALIA IV.

Quanta animæ trepidatio, qualis exitus in exitu!

1 MULTA in Littere Expositione, diximus de conditione humanæ fragilitatis: modo aliquid delibandum de cogitatione conditionis: plerique fanè cæspitant in hujusmodi itinere; quia nullus est, qui recogitet corde. Dixinius loc. cit. n. 7. illud ex Bernardo:

Unde superbit homo, cuius conceptio culpa,
Nascit pœna, labor vita, necesse mori?

Bernar.

Misera profectò sors, cuius pœna nasci, labor vivere, necessitas mori, & tota in hujusmodi articulis pœna, oriti ex suppositione ab indeclinabili culpa. Hæc calamitas? & summa: verùm prætermittitur maxima. Non est, quod natura conditione fragilis, vita per labores corruptibilis, eum necessitate mortis, sed quia in morte nescitur quando, & eius etiam ignoratur conditio. Non est nostrum, momenta nosse, quæ pater posuit in sua potestate. Unde licet gravis ad mortem nescientia temporis; angit vehementius in morte conditio mortis. Sunt enim prætata tormenta sine tormento, si ingesta mentibus hujusmodi cogitatio. Quid erit? Quid non erit? Quid poterit fieri? Quid fieri non poterit? Exitus acta probabunt. Expectavimus ad exitum? Angor vel in vitæ possessione. Heu! quantus in vitæ fine! Quo cadet arbor, jacebit. Quid marcescens, posità securi tremefactæ ictu continuo radici; corruens etiam ipso tempore, quo floruit? Quænam acta in fructus? Quinam fructus in exitus; ubi fine operibus totum opus? Angustiæ undique, & erudeliores mortis acervitate: etenim graves, queis dulces & summè suaves, præteritæ amaritudines. Quanta in cogitationem diritas! O momentum, à quo æternitas! Irrequieta semper cogitatio non stat in eodem vestigio. *Ad occupatos* (inquit vel Ethnicus, de *Brevit. vita*, cap. 10. *præsens pertinet tempus: quod tam breve est, ut arripi non possit, & ipsum districtis in multa subducitur.* Anima utique turbata valdè. Cæterùm hæc usquequo? Erit ne nonnumquàm sic? Cogita, unde venis, & erubesce. Quò stas, & ingemisce. Quo vadis, & expaveſce. Quo iturus, & contremisce. Hinc veniunt sagittæ, quibus in bonum ex malo vulnera cordi. *Homo natus de muliere.* dicit nostra Tautologia. Patet ad cuncta præfata calamitatum origo; quibus cognoscitur, estò invitè, quid sit homo.

Ea quid ignorantur tempus, & mortis conditio summè affligitur homo

Maximè & quare in mortis articulo?

Senec.

Iob. 14 1.

2 Alexandro Magno lustranti interiorem Indiam, obtulerunt in donum pretiosissimam, imò singularissimam gemmam. Singularissima fanè & levitate & pondere: pondere quippe nihil, gravissimum quamvis, eius in lance æquabat momenta ponderis. Levitate, quoniam con-

Gemma Alexandri nihil conditionis

Minimè dolet, non pœnitet: & pertransit hominis tantùm imago, dum crimen diligit; quia in imagine & specie sine dolore pertransit. *Conturbatur*, sed *frustra*; quoniam propter futilia, imò animæ nocumenta. Erga perditionem & solicitus & præ solicitudine conturbatus. Caduca dementer appetit, æterna fastidiose despicit, atque profectura proterit. Per id quod pravis cogitationibus stultè eligitur, in æterni supplicij tenebras mergitur. Hæc enim in imagine vacua, dicitur conturbatio, sed frustra; quoniam minimè conturbationem excitavit pœnitentia: etenim conturbatur (homitis abdito charactere leithali crimine) pro obsequiosa dæmonis servitute; cùm conturbari deberet pro formæ restitutione.

Ibid.

Psalm. 4.3.

15 *Filij hominum*, homines sæpe vocantur in Scriptura, ut latè diximus in littera exposita. Si filij hominum sunt, quare non dicuntur homines? Homo est, cujus in lege hæret cor. *Homo erat in Ierusalem, & homo iste justus.* Claret in homine ratio: quippe justus, erat homo. Homo est, qui uti rationalis utitur proprietate: non homo, homo qui deficit à ratione. Homo est, qui divinis obedit legibus: non homo qui subditur voluptatibus. Homo, qui Dei custodit præcepta: non homo, cujus abdicit nequitia; sed sicut equus & mulus, cujus non est intellectus. Homo est, qui rationis sequitur legem; non homo, qui prolubij vanitatem. Unde cùm homines gravi corde, & quærant mendacia, & adorent idola, quia considerent perire, dum illa pereunt; odisse, si concupiscunt: proijci ab illecebris, cùm mulcent: arfuros fane, quùm voluptates ardent; homines filij hominum dicuntur dumtaxat propter originem, quippe fosùm sunt homines juxta exteriorem imaginem, atque corporis speciem. Ita nequam habens hominis figuram. Vanitati similis factus est: equidem signat species eius vanissimum; & per dilectam dementiam, in vanum prorsum accepisse animam. Crucius hic accinit:

Luc. 2. 25.

Qui homo verus, & homo fictus

Crucius

Ille ut imago levis, volucrique simillima formæ,
Fatigat animum, anxium laboribus.

Plinius, *lib. 7. cap. 2. In Africa solitudinibus* (inquit) *hominum species obvia subindè fiunt, momentoque evanescunt. Hæc atque talia ex hominum genere ludibria sibi, nobis miracula, ingeniosa fecit natura.* Inpravis videntur vera, quæ Plinius credit ut miracula à natura ingeniosa; sed non naturæ, verùm rationis ludibria: igitur in momento temporis homo inanis evanescit; quippequàm scelestus in imagine pertransit. Astruit Sapiens: *Personæ tristes apparentes.* Tristes personæ, idest, hominum larvæ. Erant species non homines, deficiente præ criminibus gratiâ, quæ rationalis in homine formæ forma. Ita ergo in vita dumtaxat persona larvæ; quia miser transiens pertransit in imaginis specie.

Plin. *Hominum in Africa singulare.*

Sapient 17.4.

Deformes animas vulgus insane ferebat.

Ovid. 2. *Fast.*

Hi qui? Dæmones dicuntur vel ab Ethnicis. In figura hominum non sunt homines; cæterum adinstar patris, etiam descendunt in infernum viventes.

16 *Domine eduxisti ab inferno animam meam*: gratias agens, lachrymis præ gaudio, dicit David. Quando eius in infernum descendit anima, ut de barathro desigueuæ educta? Quo igitur tempore Orcum perpessus David? Quando lubricè prolapsus deperivit Bethsabe. Tunc delapsus in culpam, sed non in inferni flammam. Levis fanè cogitatio: quousque eductus à culpa, fuit in inferno. Si crimine filius diaboli factus, fuscepit Orcus: & priùsquàm ab inferno susciperetur, in infernum suscipitur; quippe adinstar dæmoniorum, totum inferni pondus ferebat secum. Fuse articulum tractavimus, *Tom. 4. T. 6. D. 4.* Sursùm & deorsùm est infernus, quandiù crimine fit diabolus. In mundo abscondit in hominem: homo pòst defcendit in ignem: igitur quæ patietur deorsùm; uti dæmon, ubique patitur sursùm. Innitur, ni fallor, in verbis, quæ de Iuda dixit N. Assertor. *Unus vestrum diabolus est.* Est? Erit. Est, quippe eius perversum cor involutum in peccata profundissima nequitiâ. Erit, quod est: est, quod erit: liquet. Diabolus ubicumque dolores inferni patitur: & quando proditor vivit, diabolus à Christo dicitur: quia degens etiam in mundo, cruciabatur in inferno.

Psal. 39 4.

Peccator est in mundo tanquam in inferno.

Eccli. 51.8.

Ioann. 6.

17 Est ne effigium? Utique, mutatione voluntatis, in spectabilem restitutionem rationis: equidem dæmonis in homine expungitur inferni sigillum, modò amore peccati convertatur in odium. *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana*: alloquitur Paulus Corinthios. Unde & quomodò in hominibus nisi humana? Disbelica. *Humanum quidem est, tentationem in corde perpeti: dæmoniacum verò in tentationis certamine, atque in operatione superari*: inquit Gregor. Magn. 1. *Pastor.* cap. 11. Seu potius perseverare. Cadit ut homo

1. Cor. 10. 13.

Greg. Mag.

Quando in homine peccatum dis bolis

homo, qui ut fragilis cadit, sed dolore se ad demissa convertit, & ex corde resipiscit. Cadit ut diaboli filius, si persistit, atque defendit impudenter scelus; quasi quippe à se vel semel factum, esset licitum. Ita dæmon in peccato persistit, quia semel assensit: Paulusque monet, si in tentatione aliquando peccatum, non fieri dæmonum; quoniam persistentiâ in culpa, homines fragiles convertuntur in dæmonia: igitur hominis obscurata & obexcæata ratione, fragilitate constante, abest constitutiva conditio, ubi immutabilis factus in peccati atque criminis proposito. *O detestanda latitia* (ait Bernardus serm. de *Sept. rivul. Ægypt. n. 9.*) *& in sempiterni doloris tristitiam demutanda! Hic peccator demersus est & absorptus claudit super eum puteus os suum.* Constat, in profundum peccatorum venisse, quia contemnit pœnitere: in dæmonemque convertitur, quia mutabilis conditione non mutatur.

Bernar.

18 Ex hac voluntaria conditione & cordis perversitate, qui dæmonis sumpsit per nequitiam filiationem; valet conversus excutere servitutem. *Declinantes in malum & inutiles factos, Deus parcendo nobis in hoc tempore, quia pius est & expectat nos converti in melius*: insit N. Patriarcha, *Regul. Sanct.* cap. 7. Diabolus factus homo, quia in deterius mutatio. Vita & mors in manibus eius sunt. Potest torquere, sed potest surgere: in formamque propriam hominis ipse restituetur homo; modò in melius sit conversio. Pridem per peccatum ipse alius, verùm per pœnitentiam alter ipse. Dicebat Cyprianus pœnitens, sese in peccatis relinquens, apud Prudentium in *Peristeph.* vers. 3703.

S. Bene. *Pœnitentia reddit hominem formam*

——*Fio Cyprianus alter.*
Et novus ex veteri, nec iam reus & nocens, ut antè;
Corpora candor habet.

Pruden.

DIDASCALIA IV.

Quanta animæ trepidatio, qualis exitus in exitu!

1 MULTA in Littere Expositione, diximus de conditione humanæ fragilitatis: modo aliquid delibandum de cogitatione conditionis: plerique fanè cæspitant in hujusmodi itinere; quia nullus est, qui recogitet corde. Dixinius loc. cit. n. 7. illud ex Bernardo:

Unde superbit homo, cuius conceptio culpa,
Nascit pœna, labor vita, necesse mori?

Bernar.

Misera profectò sors, cuius pœna nasci, labor vivere, necessitas mori, & tota in hujusmodi articulis pœna, oriti ex suppositione ab indeclinabili culpa. Hæc calamitas? & summa: verùm prætermittitur maxima. Non est, quod natura conditione fragilis, vita per labores corruptibilis, eum necessitate mortis, sed quia in morte nescitur quando, & eius etiam ignoratur conditio. Non est nostrum, momenta nosse, quæ pater posuit in sua potestate. Unde licet gravis ad mortem nescientia temporis; angit vehementius in morte conditio mortis. Sunt enim prætata tormenta sine tormento, si ingesta mentibus hujusmodi cogitatio. Quid erit? Quid non erit? Quid poterit fieri? Quid fieri non poterit? Exitus acta probabunt. Expectavimus ad exitum? Angor vel in vitæ possessione. Heu! quantus in vitæ fine! Quo cadet arbor, jacebit. Quid marcescens, posità securi tremefactæ ictu continuo radici; corruens etiam ipso tempore, quo floruit? Quænam acta in fructus? Quinam fructus in exitus; ubi fine operibus totum opus? Angustiæ undique, & erudeliores mortis acervitate: etenim graves, queis dulces & summè suaves, præteritæ amaritudines. Quanta in cogitationem diritas! O momentum, à quo æternitas! Irrequieta semper cogitatio non stat in eodem vestigio. *Ad occupatos* (inquit vel Ethnicus, de *Brevit. vita*, cap. 10. *præsens pertinet tempus: quod tam breve est, ut arripi non possit, & ipsum districtis in multa subducitur.* Anima utique turbata valdè. Cæterùm hæc usquequo? Erit ne nonnumquàm sic? Cogita, unde venis, & erubesce. Quò stas, & ingemisce. Quo vadis, & expaveſce. Quo iturus, & contremisce. Hinc veniunt sagittæ, quibus in bonum ex malo vulnera cordi. *Homo natus de muliere.* dicit nostra Tautologia. Patet ad cuncta præfata calamitatum origo; quibus cognoscitur, estò invitè, quid sit homo.

Ea quid ignorantur tempus, & mortis conditio summè affligitur homo

Maximè & quare in mortis articulo?

Senec.

Iob. 14 1.

2 Alexandro Magno lustranti interiorem Indiam, obtulerunt in donum pretiosissimam, imò singularissimam gemmam. Singularissima fanè & levitate & pondere: pondere quippe nihil, gravissimum quamvis, eius in lance æquabat momenta ponderis. Levitate, quoniam con-

Gemma Alexandri nihil conditionis

spersa cinere, videbatur sine pondere, levior plumâ in statera: equidem ita lapillus pretiosus respectu nihili, inventus est minus habens; quin essent filij hominum mendaces in stateris. Erat quippe tam vanum quod pretiositas in pulvere ponderabat; ut in pondus, gravius esset, quod non erat: etenim si vanum, quod vanum, & vanissimum pretiosum; gemmæ quibant evanidæ Alexandro fallaci conferre pretium; ut deciperent ipsi de vanitate in ipsum. Refert Raulin. *Itiner. Mort.* cap. 1. Quod planè fictum, deserviet in documentum. Vetustas, ut ait Martialis *lib. 9. 36.*

Mart. *Plurima dum fingit, sed quasi vera refert.*

Hæc pretiosissima gemma significat hominem, sensibus atque potentijs mirabiliter potentem. Singulari pretiositate æquivalet orbi, concilia, Conditoris munere, super cuncta dignitate. Hic totum cœli pondus & studium: totum ponderis momentum. Totum pondus! Nihil amplius: verùm in tanta felicitate, dexteritate fortunæ; quantumvis vanus, si levi aspergitur pulvere, invenitur sine pondere: summæque fragilitatis conditio, quæ à levi rapitur vento, & nihil ex pretiosioribus fit; siquidem homo vanitati similis factus est. Conchæ margaritarum in mari Adriatico florent, rubent, roseo colore multiplici lumina amœnant, voluptatem titillant, appetitum impellunt, voluntatem alliciunt; desideria mulcent, vota movent, affectus conciliant, & coloribus visis ita delectant; ut nil ultrà sit aspectu delectabilius, nec voluptuosius; quandoquidem dum conspiciunt, conspicientes obstupescunt. Aviditas extendit manum, cæterùm frustratur votum. Impellitur pectus, sed hæret animus. Inquirit, sed erubescit: habet in manu, sed friget: igitur patulâ lucidâ concha; invenitur tota vacua, vento plena, colores & colores, species Iridis, pulchritudo picturata; verùm sine margarita, quò totum pondus ventus & ventus, atque concepta speciositas, vanitas ad luminis reflexionem, & non aliud nisi vanitas.

Hominis vanitas evanescit pulvere.

Conchæ concilium marit Adriatici.

3 Hoc habet homo natus ex muliere; & de illa natum cognoscitur vanitate, intendens dumtaxat in coruscantem speciem, & in fastum ac superbiam æstimationis colorem; sed sine pondere: cùm solummodò par, reputari pretiosum, quod ponderis sit ad exitum: igitur instante in rationem morte, in momento libræ, ut constet quid sit momenti; justo libramine, quicquid pretiosum separatur à vili, actibus nudis, pellucido velamine veritatis, quin valeant, ut prævaleant in causa amœnissimi colores. *Nolite fieri sicut hypocritæ*: dicit discipulis N. Assertor. *Fieri*? Hypocrisis vitium est, quo deauratur vitium, ne pateat odium, proposito vanitatis, votoque conciliandæ æstimationis. Dolus est; quo decipiuntur, splendorem mirantes, post juste propter dolum illudentes: etenim inquirentes avidè in virtute virtutem, voto frustrati virtutis tantum inveniunt colorem. Ita se gerunt. Decipiunt, vel decipiuntur? Utrumque. *Fieri*, voluntatis est, jucundissimo errore: Christusque in hypocrisim commendat. *Nolite fieri*, ne pateant in ludibrium, ubi solicitant plausum: siquidem allicientium in splendorem virtutis, tota species apparet propter colores, species. *Nolite fieri*. In entitate stat virtutis momentum, haud in apparentia coruscantium radiorum, quibus fulgere videntur dum obumbrantur: unde cùm picturata luce tenebris allucinentur; dum alios apparenter decipiunt, sese veraciter fallunt, delecti in labyrinthum errorum, ex quo nullum habent exitum: igitur inter pravas seductiones maior dolus; quod ipsis placeat colore decipere semetipsos. *Nolite fieri*. Cognoscit spiritus hominis qui in ipso est quid moliatur cogitationibus cor: ubi intercesserit internorum ignorantia, fugit in cognitionem utilis scientia, cuius absentia errore occupante cerebrum; constat, non habere spiritum (Vernaculè: *Que no tienen alma*) unde tota ruina, quippe virtus figurata: quandoquidem non solum alios, sed semetipsos decipiunt; quoniam se ad exitum coloribus non cognoscunt. *Nolite fingi*: dicit Bernard. serm. in *Capit. Ieiun.* n. 5. Finge, vel fingere? Utrumque periculum in errore, sed maius fingi. *Fingere* est dolus, quo insidiantur aliorum cogitationibus. *Fingi*, insidiæ in fingentium nocentissimos conatus. Illud est, decipere: hoc verò, decipi: dicitque Christus *Nolite*; quoniam delirium summum decipi velle: sed maius (quod grave ab alijs) pati dolum à seipsis: etenim secum & extra se sunt, in mirabilibus ambulantes super se, uti prudentiam iudicantes phrenesim; quia volunt, & placet vivere extra propriam cognitionem.

Matth. 6. 16.

In hypocrisim tam virtutis, spectat.

Seipsos decipiunt.

Bernard.

4 *Nosce teipsum* erat brevis sententia, in templo Delphico litteris aureis sculpta; de qua strictim egi, *Tom. 3. T. 9. n. 15.*

n. 15. Ibi AA. illam meritò extollentes. Quo iure *Iuvenal.* Satyr. 11. v. 27. dixit:

——*E cœlo descendit Gnothi seäuton.*

Idest, *Nosce teipsum*: cunctarum facultatum schola, atque in iudicium veri & falsi venerabilis scientia. Cicero 1. de *Legib.* quasi de invento thesauro, infit: *Qui seipsum novit, primum se aliquid habere sentiet divinum: tantoque munere Deorum semper dignum aliquid & faciet & sentiet: & cum seipsum perspexerit, totumque tentaverit; intelliget quemadmodùm natura fabricatus in vitam venerit, quantaque instrumenta habeat ad adipiscendam sapientiam. Quid cogitari poterit beatius? Nam animus cognitis perceptisque virtutibus, à corporis obsequio indulgentiâque discedit, voluptatem sicut labem aliquam dedecoris opprimit, omnemque mortis dolorisque timorem effugit, societatem carnis eijcit, cultumque Deorum, & puram religionem suscipit: & sicut oculorum, ita ingenij actem acuit ad bona eligenda & retijcienda contraria.* Ita Seneca, Epist. 90. ut excuteret ignorantiam sui: *Tunc* (ait) *cœpi de animo inquirere, unde esset, ubi, & quandiu. Deinde à corporalibus se ad incorporalia transtulit: veritatemque & argumenta excussit, quemadmodum discernerentur vitæ ac necis ambigua: in utraque enim falsa veris immixta sunt.* Ne sint immixta obijcitur sententia. *Unde* scire vult? ex mortali parente. *Ubi*? In certamine mundi sine cessatione, vitâque mortali. *Quamdiù*? Nescit, haudquaquam est in eius voluntate. Necesse est, ut se cognoscat, ut vel ignorare sciat: igitur cum huiusmodi scientia, & vitæ & mortis discernuntur ambigua. Verùm heu! Sententiam, ut accinit Ausonius, *Edil.* 31. v. 20.

Summa scientia, seipsum nosse.

Cicer.

Seneca.

Auson. *Quàm properè legimus, tam citò negligimus.*

5 *Nosce teipsum.* Si se non noscit, se fingit. Coloribus & coloribus totum phantasticum, quippe fictum: & ubi rutila per colores imago, non erat vera cognitio; quoniam non sui cognitionem exornavit scientia, sed phantasiæ penicillo stultissima ignorantia. *Nosce teipsum.* Difficillimum præceptum: igitur sæpe sub colore veritatis, præsumptionis sunt colores; quæ in fidem veritatis propter testificationem, exhibet mendax cogitationis fidem. Qui totus philautus pro principatu; quanti esset, dicebat *in corde suo.* Ibi invenit ruinam, quò exhaurire cum socijs cupiebat gloriam. *Dispersit superbos mente cordis sui.* Ferunt secum lapsum; qui in scientia, ignorantiæ non cognoscunt præcipitium: & quàm cæca factionibus amicitia; ubi inter ambitiosos quæritur futilis gloria: igitur in casum intimos socios impellunt, qui se præcipites & in tartara mittunt. *Mente cordis sui.* Quippini, *Mentis suæ corde*! Mentem spectat intellectio: cordi respondet volitio. Cor mentis est prudentia: mens cordis insania: diciturque meditanter *Cordis mente*; quia solùm intelligebant, quod volebant intelligere. Noluerunt intelligere, ut benè agerent; & intelligentes corde, non intellexerunt benè: etenim illi haud videbant ex virtute intellectionis; sed quod videbatur illis. Confundebantur munera & mentis & voluntatis; ut amor clareret principium intellectionis. Exemplo potentiarum, oritur error cunctarum operationum: unde in illorum præcipicium mente cordis constituerunt lapsum; quippe cognitio ex intellectu amoris, qui non habet intellectum. Sese ignorare contendebant, ubi de se plura superiora; quia volebant, cogitabant: sed mente cordis in vasta cogitatione, cogitantes indicabat sine mente; quippe quæ præsumpta gloria, ridebatur uti insania: quandoquidem quicquid magni cogitabant de seipsis, in furorem & phrenesim erat cogitatio amoris. Si iudicium oriretur ex corde, vel ipsi errorem desperent. Et mente cordis, uti intellectionem, amoris proprij decreta probarent, tribuentes intellectioni totum consilium dementiæ, præcipitesque dicuntur mente cordis sui: ubi cor eorum rapiebatur sine mente; quoniam mente cordis cogitabant quod erant; sed corde mentis non erant quod cogitabant, fingentes phantasticè volitantes delectatione picturas, in vanitates & insanias falsas. Ex mente cordis cognitio, cognitio cæca & electio. Hinc signatur arrogans & superba cogitatio, quæ illos detrusit in tartara, deducens in maiestatis cacumina: igitur cum mens amoris sit dolus, & sine intellectione evanidus intellectus; errat corde, quisquis cordis sui cæcè dirigitur mente: etenim thronus superbiæ, non celsitudinis; quæ in præcipitium erigitur cæcitate intellectionis. Haud pestis recessit in infernum cum expultione Angelorum. Orbem totum corrumpit amoris cœci iudicium, ratione sepultâ, ut pro ratione sufficiatur insania; quin error & supplicium sint vel cruciatu in cæcitatis exemplum: imò adoretur superbia, insidio-

Et in tartara præcipites.

Et vanitas præsumptionis.

Cogitationes seipsum ignorantis sunt vanæ cogitationes.

Isai. 14. 13. Luc. 1. 51.

Amorsa hominis in converti in demonia.

diosâ intellectione, & sint mente sine mente: igitur unde fugit sui utilissima cognitio, apparent philauti dæmones sine intellectu. Gregor. Nazianz. de *Fuco mulier.* succinit.

Nazian. *Ardebatque sui spectatam in fonte figuram*
Alter, cui exitium forma venusta dedit.

6 Commune profectò emblema, ut huius amoris denotetur insania; uti videsis apud Natal. Comit. 9. *Mytolog.* cap. 17. Sua illum in mortem fefellit imago, cessitque neci sic attenuatus amore. Solemnis sanè dementia, sed eius in medicamen proferenda causa. Narcissus se, non se iudicabat, sed alium. Corpus putat esse, quod umbra. Stupet ipse sibi. Sibi videbatur alius, & inde in viscera transivit amoris vulnus. Non cognovit se, & inde delirium fuit: solus enim amare se quibat, qui se videns, etiam se quasi cæcus non cognoscebat. Illa excitas, ut canit Ovid. 3. *Metam. à fabul.* 5.

Qui se non cognoscit, diligit: & quare in suorum delectatur?

Ovid. ——*Misero prebet alimenta furori.*
——*Tantus tenet error amantem.*

Furor utique, oculis non credere, sed errori. Infelix namque conditio, in qua furiosâ dementiâ totum consilium dirigitur à phantasia. In signum vitæ ab Ægyptijs sæpe objiciebantur oculi. Vide Pier. Valerian. *lib.* 33. *cap.* 13. Impropria videntur signa: siquidem quamvis plorantes pulvere tanto, innuant modum stationis in mundo; se non videntes, nequeunt præferri signa vitalitatis: hominum quippe rationalis vita pendet profectò à cognitione propria. De Cherubinis dicit Prophetа: *Unumquodque eorum coram facie sua ambulabat.* Uti sapiens progreditur, qui ut se cognoscat, à se dumtaxat respicitur; & ne aberret coràm habet; etenim obnoxius lapsui, qui se cæcè non cognoscit.

Oculi fit pro vita.

Ezech. 1. 12.

Greg. Magn. *Ille veraciter se ante se ponit; qui se in suis actibus tamquam alium attendit:* ait Greg. Magn. Homil. 4. hic. Illa curiositas in aliena, ut sit utilis, debet dirigi in propria, ut pedes in virtutem habeant procedentes rectos, & ponant in via gressus suos: dicunturque ambulare coram se, tamquam in alium intenderent; ut non alium sed se curiositate discuterent: etenim in futilem & prudentem curiositatem, non respicerent aliud, si se respicerent.

Apoc. 4 à 6. 7 Hi docti & sapientes spiritus sub titulo Seraphim aliter Ioanni exponuntur: *Animalia plena oculis ante & retro, & intùs plena sunt oculis.* Quorsùm tot lumina? Ne irrepat in turpem cæcitatem ignorantia, amore proprio, suffecto dolo pro scientia: siquidem ita fallax tenebris, fictione lucis, phantasia cogitationis; ut pro inserenda tutelatrice fallacia, & centum oculos nox occupet una. *Ante & retrò*, figura simili Iano, quin habeat excusationem, quoniam retrò se non videt: equidem si se & ubique cognoscere debet; oculorum ubicumque portat lumen, quocumque verterit faciem. Ille alius crimina aliena ante oculos posuit, propria post tergum proiecit. Unde Hæchtan. in *Miroscom.* Emblem 42. aceinit:

Hæchtan. *Quam geris in dorso, vacua cur mantica?*
Quare
Quam gerit ante tibi Zoile pera tumet?
Hoc est quod spectes oculis malè lippus inunctis
(Ah nimium verors) facta pbilaute tua.
Alteriusque malos mores speculeris acutim:
Hosque notet nimia sedulitate manus.

Non ita aliena taxaret, qui sua in correctionem videret: anteque & retrò sunt oculi, ut homo studeat puritati vitæ: igitur non solùm quod ante oculos notandum; sed etiam quod uti leve, cura deiecit post tergum. *Antè & retrò*, ad exteriora in obiectis; & *intus plena sunt oculis.* Introrsùm etiam dirigitur acies, ut perfectè sit scientia, ex obiectorum occurrente notitia: siquidem etiam visa non discernerent, ni se prius in indicium cognovissent. Positio oculorum positioni respondet litterarum voluminis. Liber erat scriptus *intùs & foris.* Liber hic humanum genus est. Quod exteriùs, videtur est corpus: quod interiùs, animus. Ad extrà vanitas; ad intra summa cum infimitate paupertas. Extrà ornatus, ostentatio, superbia, arrogantia, vanagloria. Intrà plagæ, questus; dolor, vulnera, calamitas & miseria: oculique in libro characteribus hisce intùs & foris scripto, colocantur ante & retrò; sed laudatur magis scientia voluminis, quippe intus repletum oculis: igitur si studium in cognitionem propriam, hominibus præbet scientiam; plus & utilius discunt videntes introrsùm miseras imperfectiones, quàm ad extrà respicientes versus mundi vanitates.

In perfectionem voluntatis levissima notanda.

Haud extra videtur vanitates, si interius imperfectiones.

8 Ulterius. *Intus plena sunt oculis.* Sit ergo. Verùm si introrsùm universi collocati, quomodò visi? Patent interni: interni concessi, ut se viderent; ne in operibus, sui dilectores errarent. Cuncta illorum ad legis unguem, habentium in corde legem; visique sunt oculi, qui collocati ad intrà, per exacta iuxta legem opera externa, etenim clarebat illorum sanctissima operatione, se prius ad intra vidisse & examinasse.

Quàm exactè!

Auson. *Iudices ipsi sui totos se explorant ad unguem:*

Ut canit Ausonius, *Eclyl.* 8. v. 3. Ergo respondeamus Didascaliæ articulo. Oculi ante & retrò indicant operationes externas, quæ patent oculis. Oculi ad intrà, operationes occultas, sine examine lucis; & lumina (quippe ad intrà, non videntur) videri dicuntur, dum in iudicio explorantur; ut vocemus in examen vel levem cogitationem: etenim cùm venerit hora, vel occulta iudicanda. Acies oculorum introrsùm, haud facilis visu; & ab hominibus impossibilis captu; intermusque declaratur respectus, quia non latebit operationum intuitus: etenim patent, quæ facta tantùm ad intra, quippequàm illo in iudicio etiam non visa videnda. Hinc Psalmista: *Ab occultis meis munda me.* Quorsùm, si occulta dicit? Quia nemo delicta intelligit: & cùm homo intelligat, non intelligere, ab occultis anxie rogat mundari, ne fortè sint lamentabile peccatum in cruciamina, quæ neicienti videbantur offerri tamquàm obsequia. Appositè Crucius hic:

In Del in dicto, vel occulta iudicanda.

Psal. 18. 13. Et qua non visa videnda.

Crucius *Quis scelus omne cavet: Quis non fallacibus errat*
Consilijs? Quis semper iter rimatur Olympi?
O Pater! ignotas animi bonus eluem fraudes.

Irrepunt sensim, & fraudes studia apparent; quippe discussione examinis sunt delicta, in quibus videbatur criminis nec apparentia. Dicat accusata Sponsa, & fulminata causa. *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa: vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.* Si illa tota pulchra, & sine macula, unde tot iudici vulnera? Ex uno crine? Ex aspectu transeunte? Introivit ipsa, quantumvis dilecta in iudicium Sponsi: ibique notantur levis oculorum incuria, atque cogitatio sine reflexione vaga. Si hoc est in viridi ligno, quid enim erit in arido? Quid in gravato tota vitâ criminibus, dum uti vulnus notatur capilli pondus, & simul levis oculorum iactus? Quid si Paulus non iustificatus, licet sibi in gravamen sibili conscius? Quid delicta cognita, si de occultis & inscijs ducenda causa?

Cantic. 4. 9.

D. Herm. Hug. *Unius at timet solummodò iudicis urnam:*
Iudicis & teslis qui vice solus agit.

Nam quamvis miseris bonus est, veniaque paratus
Attamen in fontes iurè severus agit.

Succinit Doctor Hermann. Hugo, *Pior. desider. anim.* lib. 1. *Gemit.* 10.

9 Haud credebant Ethaici animæ immortalitatem, futuri post mortem non timentes timorem. Plautus in *Captiv.* Act. 3. scen. 5. v. 83. delirat, inquiens:

Plaut. *Post mortem in morte nibil est quod metuam mali.*

Seneca de *Tranquill.* cap. 11. *Causa multis moriendi est, timide mori.* Quid intanè vecors Lucretius? Unde lib. 3. de *Rer. natur.* à v. 1017. effutit:

Seneca

Lucret. *Hæc neque sunt usquàm, neque possunt esse profectò.*

Plinius, cùm in aliquibus videret formidinem, ridet. *Quæ* (post mortem) *deinde fides, quantâve multitudo tot seculis animarum, velut umbrarum? Puerilium ista deliramentorum, avideque numquam desinere mortalitatis commenta sunt. Similis & de asserendis corporibus hominum ac revivisscndi promissa Democrito vanitas; qui non revixit ipse. Quæ ista dementia est, iterari vitam morte? Hæc credulitas duplicat obitus, si dolere etiam, futuri æstimatione, evenit.* Hæc Plin. 7. *cap.* 55. Fallitur, quippe verissima, quæ videt fatuus vel infatuatus ut falsa: equidem cùm anima sit immortalis, ante mortem conscia criminis, formidat iurè meritoque à divina iustitia, quicquid præsumit vulnerata conscientia. Dicit, qui inficiatur Tartarum, ipse Lucretius, quò supra, à v. 1022.

Apud Ethnicos pœna inferorum, phantasiæ ludibrium. Plin.

Quæ tamen etsi absunt; at mens sibi conscia facti
Præmetuens, adhibet stimulos, torquetque flagellis:
Nec videt interea, qui terminus esse malorum
Possit, nec quæ sit pœnarum denique finis:
Atque eadem metuit magis hæc ne morte grauescant.

Lucretius

Hinc Acherusia fit stultorum denique vita.

Haud eiusmodi cogitatio stultitiæ: sed si vita ita anxia, & erumnosa ex delictorum conscientia; quid erit in morte, & post mortem, ubi ut pœnas luant, viderint cum verbere Nemesim? Si iustus vix salvus fiet, iniquus & peccator ubi parebit? Hinc timor, hinc tremor, hinc horror. *In die qua ignorat, & hora qua nescit, anima rapitur à morte, pergitque miserijs plena, tremens & dolens: & cùm nullam excusationem habeat, quam pro peccatis possit ob-*

Conscientia gravata crimine, in pœnis infernis.

obtendere; contabescit & pertimescit, coram Deo apparere. Crescit pavor cum cogitat, quòd viam vitæ huius nequaquam sine culpa transire potuit; nec hoc quidem quod laudabiliter vixit, sine aliquo reatu est, si remotâ pietate iudicetur. Quapropter nullus perfectè semetipsum dijudicare & comprehendere potest: sed à multis cogitationibus occupatur, sollicitusque aliquo modo manet incognitus; ut omnino quod tolerat, nesciat. Propterea urgente exitu, subtiliore terretur meta; quia si illa quæ scivit, numquam se prætermisisse meminit, formidat tamen ea, quæ nescit. Hactenus Mellifluus Doctor, de *Cognitione Human. Conditi.* cap. 2. Quis enim scit, an dignus sit amore, vel odio? In exitu sine recursu, ex huiusmodi tenebris iurè non erit formido? Iurè: etenim maior angor de periculo mortis, quàm de morte.

Bernard. *Angor animæ in exitu de corpore.*

10 Pœribant universi Iudæi insidijs Aman, ni pro illis intercederet Esther: quod quidem illo in tempore fatale; quoniam ni vocata à Rege, scite exponebat ultrò periculo vitæ. Monuit Mardochæus illam fusque deque facere tyranni furentis violentiam, ob populi sui innocentis periclitantis gratiam; quippequàm sine eius necessaria interventione, extrema pœna suorum addebatur servituti. Esther audivit & flevit. Retinebat animum mors promptissima: impellebat in præclarum facinus contribulum damnatorum innocentia. In huiusmodi perplexitate, sine dispendio proprio haud erat summa dilectio: quapropter mori decrevit; quæ nata, etiam dilectionis bono publico. *Ego ingrediar ad Regem non vocata, tradensque me morti, & periculo:* respondit Mardochæo. Quodnam igitur horum verborum propositum? *Morti & periculo*: Periculo mortis, sit: verùm morti & periculo! Quid est hoc? An periculum post mortem? Amplius post novissimum, discrimen? Utique: quodnam? Novissimum. Ergo mors non est extremum. Est extremum vitæ, sed est extremum extremi, & maius periculum, quia periculum extremum. Est periculum in vita, quod periculum mortis: est periculum in morte, quod consummationis finis. In vita finis timetur, verùm temporalis vitæ: in fine ex morte timor maioris periculi, æternitate incipiente. In morte vitæ, mors prima, quæ reparabilis. In fine mortis, mors secunda, quæ perennis: & post mortem, ut quid maius, addit periculum mortis, in signum acrioris ac vehementioris, cruciaminis; quippequam post mortis pœnam iudicium divinum sequitur vel ad mortem, vel ad vitam. Maior debet esse metus, ubi periculum maius: & ubi tantum discrimen, timetur dumtaxat quod periculum post mortem; quoniam dignum, ab hominibus timeri, post mortem iterùm mori. In morte moritur caro: post mortem anima: mortis iacet periculo. Ibi dolor, hic utique timor; quo perentitur anima in ipsa mortis angustia: & post mortis exitum, denuò exponitur periculum; quippe ultimum uti principale, in corpore mortali debet timeri, animam immortalem post mortem posse perire: igitur ù post exitum divinum & inevitabile iudicium, est periculum post exitum.

Esth. 4. 16. *Unde erit finis timoris post acerbitatem mortis?*

11 In rem veniamus. Ipsa fortè animo mortem despexit, quando quidem ipsa concepta & obvia ad iudicem introivit, lege tractâ, quippe transgressione ingressa. Iam enim obnoxia morti, sed non timet. Ingressa, non solùm timet, sed tremuit. *Corruit, & in pallorem colorem mutato, lassum super ancillulam reclinavit caput.* Quid timet, quæ non timet amaritudinem mortis? Iudicium Regis. Ab eius iudicio pendebat calamitas vel felicitas. Fractâ lege iudici glorioso sistitur, ad tribunal perculsa conscientiâ ingreditur: tremitque anxia de sententia quia nescit, quemnam in exitum causa: & an illo in articulo ruptâ lege, salvaretur, vel damnaretur à iudice. Hinc Hebræus: *Tollar, tollar. Secundum quod pertho, pertho. Moriar, moriar.* En periculum post mortem, & morte maius cruciamen: equidem maius, illo in tribunali, illo iudice, pati post mortem expectationem sententiæ. Dicit vel Ethnicus in *Alceste.* v. 781.

Ibid. c. 15. 11. *Ignorantia sententiæ, status est animæ.* Hebr. Euripid.

Omnes homines debent mori: & nemo mortalium
Est, qui sciat, an sit victurus.

Soliloquia mortis. Qui fide imbutus scit, in morte oportere ante tribunal Christi præsentari. Scit leges fregisse: debet ergo timere, quæ à conscientia vulnera dictante, ne morte graveseant. Adhibet stimulos, torque que flagellis, nesciente transgressore, quæ sit in iudicio finis. An cadet causa, an recollurus victoria; an prævalebit iustitia, an palmam tollet clementia: an ex iudicio erit pœna, vel gloria, perpetuitate noctis, vel dies fastus splendore æternitatis.

Ille, dies quàm longus erit sub sidere Cancri;

Quan-

Ausonius. *Quantaque nox tropico se porrigit in Capricorno,*
Cogitat, & iusto trutinæ se examine pensat.

Foris sensuum pugnæ, intùs timores; quia nec post mortem suspenduntur pericula; eò quòd remanet fulminanda sententia: quæ præ morte ex periculo cor angit, & summè premit; etenim vehementior inter cruciamina afflictio, illius iudicij trangressoris expectatio, exitu in exitum properante, & cum ignorantia iusti tenoris sententiæ. Felix qui de *angustijs, & iudicio sublatus est*: equidem nulla maior angustia, quàm ex iudicio pendula ignorata sententia; quippe præ morte certâ exceedit valdè tormentum, post corporis mortem, animæ miserabilis periculum.

Isai. 53. 8. *Et causa timoris.*

12 Hic timor hominum compescit audaciam, ut timeat post mortem ruinam; excitetur que in virtutem, quippequàm periculum etiam post mortem. Hæc memoria ac articulus tanti momenti excitavit Davidem in pœnitentiam ex sopore peccati. En soliloquia. *Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?* Per diem, in robore valetudinis; quippequàm dubius dolor in nocte mortis. Quando in me? Quando prævaricator convertar ad cor? Cras. Quid tunc? etiam cras. Quid pòst? Idipsum quod fuit, sed numquam est, nisi quod priùs; quia numquàm ad dolorem & vitæ conversionem convertitur animus. Quando? In animæ exitu, quo inimicus validus, & anima sine viribus? Periculo occurrere necessarium, ne incurram in mortis somnum: siquidem qui post peccatum sine dolore, decursu veloci vitæ, frequenter ad mortem dormit in morte; ita ut Dei singulare auxilium sit necessarium, ad illuminationem oculorum. Unde Deus Israël *illumina oculos meos, ne umquàm obdormiam in morte*; ubi insidiator vigil Argus intendit, & infirmitas lumina patientis claudit. Quando excitabitur cor? *Usquequò exaltabitur inimicus meus super me?* Quorsùm in vita ad bonum conversa, huiusmodi vigilantia? In morte luminum vigilia quorsùm? Quoniam ab illa æternitatis momentum. Ipse qui cupit vivere iuxta legem aliam demonstrat alti momenti rationem. *Nequando dicat inimicus meus: Prævalui adversus eum.* At quid, si sæpe victor, dum sæpe prævaluit tot sceleribus error? Est summum discrimen, inter valere, & prævalere draconem. Valet in pugna (supra terram vita hominis est militia) dum vincit hominem infirmum; sed datur locus, gratia Dei, ut victus possit refarcire damnum. Aliquando victoria victorem facit inertem, & victum palmâ triumphantem. Prævalet in hominis virtutem vafer inimicus & truculentus, dum in morte iacet victus, quin ad iterandam pugnam detur locus, vel sit tempus. Valet in cursu fragilis vitæ: verùm prævalet in morte: & non ita formidatur, quòd aliquando dæmon valens hominem vincat, sed quòd semel aliquomodò prævaleat; quoniam post huiusmodi ut novissimum certamen, homo haud habet recursum in conversionem. Ita qui dormit in morte, ductus prava consuetudine: equidem cùm tempus non sit amplius, nec dolori detur locus; adversus hominem prævalet hostiliter inimicus, deducens in triumphum usque in flammas æternas, quem nec vulneribus in contritionem excitavit iniquitas. *Tunc anima inveniens oculos clausos* (subdit Bernardus, d. n. 5.) *revertetur ad se, & videns se solam & nudam, ingenti horrore concussa; desperatione deficiet in se, & cadet sub se: & quia amore mundi & carnis voluptate Dei amorem dereliquerat; derelinquetur à Deo misera in hora tantæ necessitatis, atque dæmonibus tradetur, in inferno cruciandæ.* Vide eius miseriam *Tautolog.* ult. *Didasc.* 4. à n. 12.

Psal. 12. 3. *Præcaveat pœnitentiæ in morte anima.* Vers. 4. Vers. 5. *Post mortem non est recursus in pœnitentia.* Bernard

13 Eadem minas in reproborum pectus tamquam fulmina retorquet SS. Benedictus. *Tantum liber erit Pastor* (inquit *Regul. Sanct.* cap. 2.) *si fuerit omnia diligentia attributa, & morbidis actibus, universa fuerit cura exhibita. Pastor in iudicio Domini absolutus dicat: Veritatem tuam & salutare tuum dixi: ipsi autem contemnentes spreverunt me: & tunc demum inobedientibus curæ suæ ovibus pœna præsens ipsa mors.* Non mors valens, sed prævalens? Pravi mores! Abominabiles sunt facti in studijs suis: igitur crimina in vita non deserit animus, nisi quando corrupta deseritur à criminibus. Futilis conversio fit, nec micat in contritionem spes: modò in pugna pœnitudinis & iniquitatis, perseverat certamen, usque ad prævalentem mortem: igitur postremò fauciatur pectus, despondetur animus, haud conceditur medicinæ locus, nec pœnitudini tempus; & prævalet inimicus. Bugnotius hic:

S. Bened. *Quæ in anima fit mors valens, & prævalens!*

Tum meritas iudex in oves ardescit amaris
Vocibus: & meritæ victima mortis erunt.

Gabr. Bugnot.

Quid ergo facit peccator? Quod fecit: te-

rere scilicèt tempus, renovare & exulcerare vulnus: transire ut valeat, & valeàt transire: si nequit ut velit, saltem ut possit, habens inter huiusmodi tenebras mensis vacuos, atque noctes laboriosas, præ nimia pravitate consuetudinis, cùm dies formantur & nemo in eis. Valet dæmon, quia sæpe cadit homo, qui sub eius iacet triumpho: verùm dùm esse sub sentibus, delicias iudicat, flocci pendit si prævaleàt. Quid hodie operatur? nihil. Crās: Idem. In hebdomade: Quod heri. Idem in mense operis: nihil tot annis, & simul in tota vita. Lamentabilis tragœdia! In morte obdormiet, clausis oculis iacebit. Sic stat, & simul vel saucius, inimico valente, persistet hic: unde cum horte subitò prævalet mors; quoniam nihil inveniens in manibus suis, ratione sopità, sine recursu evigilabit in flamma.

Quanti momenti sit negligentia in spiritali vitâ!

14 Defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorum cum festinatione: igitur fructum nullum percipiunt, in quibus nunc erubescunt. Quando ergo ponent in anima consilium: Quando in se & ad bonum convertentur: Quando erit dolor de vulneribus, ut quiescat animus: Quousque adversus eos exaltabitur in propudium inimicus? Non formidatur iudicium, quo revelabuntur abscondita tenebrarum? Haud timent, quod timent iusti, & cavent sibi vel ab imperfectione? *Cuius enim mentem* (scribit super *Psalm. pœnitential.* ult. n. 2. Gregor. Magnus) *cogitationes vanæ non laniant? Cuius cor tentationes non vexant? Cuius animam desideria carnis non turbant?* Stant siccine peccato mancipati, ab omni perturbatione securi. *Non peccavi*: dixit Iobus. *Si peccavi*: iam dubitat. *Peccavi*: iam affirmat: additque: *Ideircò ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.* 42. 6. Quis enim intelliget hæc? Ad iudicia Domini tremulum pavidum cor: igitur coram Iudice ac divino tribunali, fatetur ut peccatum, de cuius noxa nec dubium: acceditque pœnitudo, cuius quasi esset crimen, nec cogitatio. Hæc est ad salutem via. Nolite obdurare corda vestra. Hodie sanè pœnitentia ac de peccatis contritio: crās est serò. Etiam hodie tardè sit: nescimus, quid erit cras. Ovveneus *lib.* 5. *Epigram.* 44.

Et quanta!

Greg. Maga.

Iob. 7. 20. 10. 14. & 17. 2.

In dissensione timendâ, quod nec cogitatur cogitatû.

Crās (inquit) faciam, concessa quæ labitur horâ.

Fac hodie: fugit hæc non reditura diei.

Ovven.

DIDASCALIA V.

Dei gratia ultra cuncta bona.

1 INTER rerum suarum naturæ homine nihil habet, quo magis glorietur, aut certè cui glorietur: quapropter ab illa super cuncta exaltatur & extollitur. Unde Iudicrum, quod canit Lucretius. 5. de *Rer. natur.* à v. 157.

Dicere porro hominum causa voluisse parare
Præclaram mundi naturam, propterèaque
Id laudabile opus Divum; nec fas esse.

Fallitur: universa propter hominem facta, illique subiecta; quippe factus ut præesset; illum Conditor rerum naturæ esse spectaculum iussit; sed, ut *Epist.* 66. inquit Seneca: *A terrenis dimisit ad divina.* At quomodò ad divina, si iacet in terra: Dicit ipse *Epist.* 41. *Cœlestis potentia agitat. Non potest res tanta sine adminiculo Numinis stare: Itaque maiore sui parte illic est, unde descendit. Quemadmodum radij Solis contingunt quidem terram, sed ibi sunt unde mittuntur; sic animus magnus & sacer (& in hoc demissus, ut propius divina nossemus) conversatur quidem nobiscum; sed hæret origini suæ. Illinc pendet: illuc spectat ac nititur.* Verùm quomodò isthac donabitur beatitudine, quando natus de muliere? Gratiâ Dei, cum qua illustre prodigium fit: igitur dum sine illa pauper miserabilis & nudus, homo de terra terrenus; cum illa factus in prodigium multis, fulget de terra cœlestis. Spoliat veterem hominem cum actibus suis, & induit novum, quia renovatur in agnitionem, secundum imaginem eius, qui creavit illum. Fit novus homo: dexteræ Excelsi est mutatio: & claret alter & idem, secundum interiorem hominem, factus prodigium, in cœlorum spectaculum: igitur in eadem natura, nobiliore essentiâ, qualitatis formâ, cœlesti felix persungitur conditione; qui miser, cæcus & nudus, natus fuerat de muliere.

Homo eximium opus naturæ.

Lucret.

Senec.

Unde de terra cœlestis?

2 Fragilis, repleta miserijs humana, prona in terrena, natura; sed *homo & homo natus est in ea.* Verùm quomodò? Homo & homo est: homo in homine hic; sed non ex homine, sed in homine, dum gratiâ illustratur cor; quia se feliciter levavit & super se, mirabiliter in sublimen na-

Iob. 14. 1.

Psal. 86. 5.

turam erectus, qui in humanam fuerat de muliere natus. *In ea*, non *ex ea*. *In ea* homo, sed non homo *ex ea*; quoniam huius nobilitas filiationis, non ex voluntate carnis. Quod natum est ex carne, caro est. Ex carne natus est homo: ita humanæ carnis conditio: sed extra conditionem carnis, nove conditio in homine hominis generationis: etenim iam superior prorsùs humanâ naturâ, qui homo natus est in ea; quoniam non ex ea, sed per gratiæ divinæ qualitatem, accipit illâ, in qua natus, superiorem conditionem. *Homo, & homo.* Homo in natura. Plusquam homo ex gratia. Ex Hæc nova generatio, ut non sit homo qui plus, quippe ex Deo natus est: igitur consors factus divinæ naturæ (conditione gratiæ) qui in natura humana accepit originem; in ea & non ex ea vivit feliciter extra humana conditionem. Dicit Chrysostomus, in *Matth.* Homil. 2. *Tu, qui filius es Adæ; futurus es filius Dei. Non enim frustrà, nec vanè, ad tantum humilitatem ipse descendit, sed ut non ex humili sublimaret. Natus est enim secundum carnem; ut tu nascereris spiritu. Natus est ex muliere; ut tu desineres filius esse mulieris.* Vetera recesserunt. Descendens qui sedebat in throno, ecce nova fecit omnia: omnibus hominibus Dei apparuit latens gratia: & habitavit in nobis; ut cum illa, in illa, ex illa habitaremus in cœlis. Vide *Didasc.* 1. à n. 1. Iacob. Bilius in *Anthолog. Sacr.* accinit opportunè:

Qui homo à natura, plusquâ homo ex gratia.

Chrys.

Nil hominis primi retinens, sed plena secundi,
Cœleste accipiet gens nova principium.
Sic nostrum assumens matris de corpore corpus,
Esset ut assumptæ carnis origo Deus.

Bil.

3 Etiam cognovit vel Æthnicus. Unde egregiè Cordubensis Stoicus. *Virtus* (ait *Epist.* 87.) *extollit hominem, & supra chara mortalibus collat.* Si vitium hominem infra se posuit, virtus gratiæ supra se extulit, & in cœlum collocavit; ut quid ex adventu Dei in terras, diceret dignatæ charismatibus, humanitas: equidem si non homo in natura humana ex vitio; in ea, per gratiam feliciter, homo & homo. Adhuc ipse, *Epist.* 41. præcit. *Bonus vir sine Deo* (inst) *nemo est. An potest aliquis supra fortunam, nisi ab illo adiutus, exurgere? In uno quoque virorum bonorum habitat Deus.* Deus solus bonus, Optimus-Maximus. Unde ergo homo bonus ut in illo habitet Deus? Sine Deo bonus non est; quo bonus, eius dilectione fit. Natura filius iræ, filius gehennæ, filius pœnæ. Bonus non ex illa, sed bonus in illa; quippe dono gratiæ (iustificantis animam) participat ut sit bonus, bonitatem divinam. Hæc ex Dei dilectione gratia: *Sine qua non possunt prodesse cætera bona, & quæ non potest habere sine cæteris bonis, quibus homo efficitur bonus.* Augustin. in *Ioann.* Tract. 87. Sicut Iris à Sole, sic homo gratiâ radiante.

Seneca.

Adventu Dei in mundum homo sublatus in cœlum.

Iob. 14. 1.

Idem.

Augustin.

Cur bonorum dona gratiæ similis Iridis.

——*Iridis instar amœnas*
Virtutum formas, florigerasque ferens;
Mille trahit varios propitio Sole colores.

Geomet. Virgil.

Naturam cœlestem sumit, quin deponat hominem; cùm secum & alius sit, & supra se: homo & homo, quia sublimis generatio & à cœlesti principio.

4 *Genuit nos* Pater luminum: dicit Iacobus. *Genuit*? Generatio in naturæ similitudinem tendit. Hinc tota nobis felicitas emanavit: equidem quin excludat in homine hominem; per gratiæ domum concedit divinitatem. *Dij estis, & filij Excelsi omnes.* Nihil plus: & mirum non mirum est: quia ex iure (licèt homo) accipiat divinitatem, quia gratia participavit naturæ similitudinem: igitur in illa illius habet principiatum principium, ut est ens à se infinitum & illimitatum. Quidni Dij, si filij Excelsi? Filij gaudent naturâ genitoris: patet gratia undecumque mirabilis: etenim cùm tumme distent natura humana & divina; per illam divina sedet in natura humana. Novum homo fit figmentum per huiusmodi principium. Deus nos condidit & genuit. Condidit naturam, & genuit conferens gratiam; ut homo & homo nasceretur, dum à patre luminum & conditore formatur: Iacobusque non dicit *Condidit*, sed *Nos voluntariè genuit*, ut in esse hominis aliud esse illustrissimum exprimeret: super naturam humanam, aliam superiorem naturam: igitur quibus Conditor dedit humanitatis conditionem, etiam concessit ut Pater divinitatem. Pater luminum, qui illustravit singulari sulgore genus humanum: equidem fecit, quòd homo filius Adam, generatione per gratiam existeret filius Dei.

Iacob. 1. 18.

Psalm. 81. 6.

Unde ch gratia bo meDeus?

5 *Genuit.* Princeps Apostolorum non dicit *Genuit*, sed *Regeneravit nos.* Utrobique promitur Dei amoris excellentia, & quam pretiosa collata hominibus gratia. Regeneratio spectat futurum sæculum, in gloriam hominum. Generatio connotat præsens huius vitæ tempus, quo ad æternam dirigitur cursus; ubi regeneratio non

1. Petr. 1. 3.

est, quoniam hæc post mortem fit: & in tempore generationis divinæ (quæ notat gratiam) signatur regeneratio, quæ spectat gloriam; ut cuncta bona explicentur, quàm à Patre luminum generantur: quandoquidem in hoc tempore & miserabili vita, quæ maior gloria, quàm gratia? Venerunt omnia bona pariter cum illa: igitur quæ facit hominem Numini gratum, ei concedit omne bonum. *Gratia Dei* (ait Augustin. lib. 2. ad *Bonifac.* cap. 6.) *non solum fidem, cœlos; sed etiam omnes Angelos supergræditur.* Quod enim descendit à Patre luminum, datum optimum, donumque perfectum; quippe eius cum cæteris bonis omnibus forma, credibilia facit incredibilia. Dicit & Pindarus, *Olymp.* Od. 1. à v. 46.

Gratiæ quæ omnes parat voluptates,
Mors alibus afferens honorem,
Etiâ quod est incredibile facit credibile;
Ut in altissimam latè bonorati
Iovis domum transferret.

Quis enim crederet infimum hominem æternæ gloriæ accipere posse semen; ut in perpetuum cœlesti sederet aula, & in cœlum (uti ait Horatius, lib. 2. *Carmin.* Od. 8. v. 19.)

——*Potuisset nasci*
Matre pudenda:

6 Ideo dicitur: *Voluntariè genuit nos verbo veritatis.* Pende. *Voluntariè.* Si est voluntaria generatio adoptionis, planè necessaria generatio naturalis: scilicet Filij unigeniti Dei, qui Verbum erat apud Deum; ut astruit Fulgentius, lib. 3. ad *Monim.* cap. ult. Verbum ab æternitate; nos genuit in tempore. Illum filium necessariò, homines ulterò. Illum natura, nos gratia; ut amoris exhiberet celsitudinem, per huiusmodi voluntariam generationem: quandoquidem nihil ultrà in eius amore poterat excogitari, quàm esse conformes imaginis filij sui. *Nos ergo Deus* (infit) *verbo veritatis genuit: illud autem Verbum veritatem genuit. Nos Deus voluntariè genuit; quia voluntas generationem præcessit.* Amore geniti sumus, qui quidem supremus: etenim gloriosè habemus per gratiam, quod filius eius habuit necessariò per naturam. *Notum fecit nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum; ut simus in laudem gloriæ eius nos.* Hanc generationem præcesit divina voluntas; ut eius dilectionis in nos voluntariæ, emineret maiestas: & quæ nobis gloria ex gratia, eius dicitur laudabilis gloria; quippe amoris eius & gloriæ culmen, per gratiam nobis conferre divinitatem. Voluntarie ergo nos genuit: ideò, quia voluit, quia placuit, quia respiciens hominum formam, aliquid dignum vel congruum inveniret ad gratiam; quippe si divinum admirabile munus; & ab illa hominum salus, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, gratiam indigentibus tribuit; sed voluntatis secundum misericordiam suam salvos nos fecit.

7 *Genuit verbo veritatis.* Iam enim eramus. Quomodò genuit? Non eramus in esse, quia cœlestis deerat generatio; qua unusquisque in propria conditione videretur homo & homo: equidem cum gratia sit forma formæ, & vita vitæ; quandiù natura rationalis non habuerit gratiam, in forma non habet formam. Ideo in choro cœlesti dicitur: *Propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* Apocal. 4. 11. Exponerem, ni fecissem, *Tom.* 1. *T.* 4. *D.* 5. *num.* 7. In præsenti testimonio astruitur cogitatio. Gignitur homo in beneficium respirationis. Unde ergo eius essentiæ forma verbo veritatis? Ex gratiæ collatione, forma quæ vitæ: equidem licèt per generationem habeatur naturaliter vita; sine gratia erit vita, exterùm non vita vera. Fit homo in animam viventem, verùm non vificantem: genitusque dicitur homo verbo veritatis, nequaquàm à naturali principio respirationis; quoniam in vita non habet vitæ virtutem, ni per gratiam habuerit in vitam vitalitatem. *Genuit verbo veritatis.* Paulus: *In verbo vitæ.* Haud uterque diversa promunt in diversum sensum, sed in idem propositum; dum ab uno gratia dicitur vitæ vitalitas, & ab alio vitæ veritas: equidem vera forma humanæ vitæ, subsistit tantùm in vitalitate gratiæ; qua generatione mirè homo plusquàm homo fit, quia prædestinatur in adoptionem felicem filiorum Dei. *O quàm pulchra est casta generatio* cum claritate in lucem hominum, descendens à Patre luminum, conferens pulchritudinem, verumque ipsi vitæ vitalitatem! Singulare prodigium! Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; ut in eius lumine videamus lumen; quia per gratiam castam, ut potè cœlestem, habemus generationem. *Elige vitam ut vivas.* Vita naturalis à vivente non eligitur: quo ergo vita notatur? Vita electa, quæ dumtaxat fit à gratia: igitur est vita super vitas electione, quia dedit hominibus potestatem fi-

Gratia in hac vita gloria.

Augustin.

Origo bonorum omnium, & bonâ summâ.

Pindar.

Horat.

Ab illa similitudo eum imagine Patris.

Fulgen.

Ephes. 3. à 9.

Gratia homini collata divinitatis est gloria.

Ub sup.

Non in eo vita vera sine gratia.

Ephes. 5. 26.

Roman 5. 17.

Vers. 18.

Sapient. 4. 1.

Joann. 30. 10.

Deuter. 30. 19.

Cum illa vitalitatis abundantia.

lios Dei fieri: qui quidem illi grati per adoptionis formam, habent iam vitam, ut vivant: siquidem huiusmodi vitam si infelices non haberent, vel viventes in carne, nequaquàm viverent,

8 Enthusiasmum Senecæ audiamus, quippe ad mores selectissimus. *Ingens negotium in manibus est* (ait *Epist.* 49.) *quid agam? Mors me sequitur, fugit vita: adversus hæc doce aliquid. Effice, ne ego mortem fugiam, vita me non effugiat.* Unde ergo in vitæ possessione, vita ipsa potest effugere? Vivit, qui vivit: vita igitur viventem non effugit. Effugit, ubi sine vitæ forma; quæ fit in vita dilectione divinâ: equidem cùm tribuat hæc viventi vitalitatem, vitæ vitalem virtutem, utpotè forma vivificantis formæ, atque qualitas eximia vificatæ substantiæ; vita in vita amittitur, si per gratiam non habetur: curandumque est, ut gratiam in vita homo ad vitalitatem habeat: ne vita in ipsa vita permanendo diffugiat.

Quod sit, esse velis.

Ut succinit Martialis, 16. *Epigram.* 47. Potest non esse quod est, ut sub hac conditione, quod est desideret esse? Potest. Ethnicus nescit, sed Christicola cognoscit. Est naturalis vita, & in gratia ad vitam supernaturalis forma. Hæc vivificat animam viventem, etenim sine illa vitam conferens, non habet vitilitatem: potestque quisque desiderare quod est, ut quod est; in esse sit; quippequàm ni habuerit gratiæ superiorem formam, non habebit infelix in vita vitam. Homines sine gratia vel viventes mortui sunt. Sine illa cor illorum (à quo vita) vanum est. Videte, gratia quid sit. *Abundantiam gratiæ in vita*: dicit Paulus. Gratia est à Conditore vitæ: gratia est à Patre luminum vitæ abundantia: & dum gratia signatur, abundantia vitæ ostenditur; siquidem sine gratiæ abundantia, numquàm vitalis est vita. *In iustificationem vitæ*: subdit Gentium Doctor. Elucet vitæ entitas, & entitatis qualitas; quippe non vita, vita non iustificata. In iustificationem animarum filius Dei descendit in terram: dicitque, *ut vitam habeant, & abundantius habeant.* Ni abundantius, in vita non esset vitalis virtus: signatque abundantiam gratiæ in donum concessum vitæ; quia vita sine gratia non vita in conservationem. cùm à gratia accipiat vita vitalem vitalitatem. Vide dicta, *Tom.* 1. *T.* 4. *D.* 17. Abundantia ex gratia oritur, quæ vita ex Deo à viventibus accipitur. Veniente Christo vitam homines habebant: dicit, *ut vita habeant*; quia sine abundantia gratiæ in vitæ usu nec habebant vitam: illeque hominibus dedit, dum aberrantes eximio amore quæsivit: etenim per divinæ gratiæ adoptionem cœlestem; cum vita quasi cadaver in vitam veram vivificavit hominem. Iam vitæ humanæ alius color, quippequàm ab æthere decor.

9 Apte ergo gratia Dei dicitur abundantia, quia cum illa cuncta bona, imò cuncta bona gratia. Adiuvat lapidis philosophalis, quicquid tangit, pretiosum exit. Non Midæ nisi fictum donum: sola gratia cuncta convertit in aurum. Ut notetur abundantia, in gratia, vera, quæ de Auij filiabus à Græcis ficta; siquidem illarum tacta inficiens omnium fructuum cornucopia. Adi Nasonem, 11. *Metam.* à fab. 3. & *lib.* 13. *fab.* 4. Hinc Bernard. de *Gratia & liber. arbitr.* cap. 6. n. 19. init: *Perfecta erit voluntas, cùm plenè fuerit bona; & benè plena: ubi perfecta conversio ad bonum, ut nihil libeat, nisi quod deceat, aut liceat. Gratia dat verum scire, & plenum posse.* Dat facere, & perficere pro bona voluntate.

Quæ dedit velle dedit & illa posse.

Visitavit animum, excitavit auxilium, subrogavit effectum, ita ut in omnibus inveniatur omnia. Retorqueatur Horatius, d. v. 19.

Lætus in præsens animus, quod ultrà est,
Oderit curare: & amara læto
Temperet risu.

Maximum bonum inter bona iudicatur amicitia, a Principe benevolentia, opum abundantia, ex inimicis trophæa, familiaris fortuna; & sui victoria. Unde illud vulgare Publ. Syri in *Mimis*, v. 236.

Bis vincit, qui se vincit in victoria.

Hæc hominum potiora vota? Cuncta inveniuntur in gratia: etenim carnis dominatur affectibus, sui victor homo, siquidem dominus: dæmones gratum Deo non solùm timent, sed & horrent, quippe ab illis desperatur victoria, quorum frustrata certamina, Deo favente, cuius amicitia gaudet, & gratiam prosperè possidet, amplissimas divitias, cœlestes fortunas, pretiosas gazas, cuncta desiderabilia, potita vota, bona selectiora in cumulo; quoniam universa in gratia tamquàm in centro.

10 Salutatur Virgo virginum ab Angelo, in qua inventa eminenter gratiæ plenitudo. *Gratia plena*: & cùm ex salutatione & eius qualitate hæreret cogitabun-

Senec.

Ime nec ea vita vita.

Martial

Quid sit dono gratiæ, abundantia vitæ?

Bernard.

Ovvenius

Horat.

P. Syrus

Quæ bona ea gratia?

Luc. 1. 30.

bunda; ei dixit: *Ne timeas Maria: inveniſti enim gratiam apud Deum.* Felicitſimam ſalutat & gratiam divinam connotat: etenim cùm felicitas à dilectione Dei, qua hominis anima accepta Numini fit; per gratiam eius demonſtravit acceptionem, ut ampliſſimam Virginis ſignaret felicitatem. Opulentam ſingularibus opibus, ſalutat Angelus: gratiamque Dei inveniſſe, dicit, ubi de cœlo ad illam gratulaturus deſcendit; quippe neque in terra, nec in cœlo ſunt divitiæ, quæ ſint divitiæ, reſpecta pretij divitiarum gratiæ. Regnam etiam cœli, Gabriel expreſsit ſalutatione: eius oſtendit ſingularem maieſtatem & plauſum, etiam ſuper conditionem ſuperiorem Angelorum: dumtaxàtque ſatur, gratiam apud Deum Virginem inveniſſe; quoniam ſuprema maieſtas, accedere ad thronum gratiæ. Sic gloriosa dicta ſunt de te, Civitas Dei. Gloriosa? & univerſa, quæ nihil ultrà, eſtò diverſis vocibus Angeli plauderent, & Reginam, opulentam, feliciſſimam cognoſcerent: igitur inter plauſus nil invenit exæſtuans amore cor, quod æquè conferri poſsit ad laudem gloriæ gratiæ amantiſſimi Dei.

Felicitas ex divitijs, regno, gloria.

Illuſtrans adeſt divina potentia cœli;
Ac virtus alto ſummi dominantis Olympo:
O nimium felix! Alta ad faſtigia cœli,
Ad ſolum Domini, Superum Regina vocatur.

Souſa, lib. 5. v. 213.

Sed unde? Ex gratiæ inventione: equidem quæ invenit gratiam, hauſit ſimul in pectore cœli gloriam. Dicit contextus: *Gratiâ plena.* Cumulata abundas bonis æternæ felicitatis. Diverſis chariſmatibus fulges, cœli dotibus extolleris, donis divinis ornaris, obſequijs cœlitum: nil Gabriel niſi de gratia dicit: & dicit totum: etenim ſignans ſolùm gratiæ maieſtatem, cunctorum bonorum demonſtravit plenitudinem.

Vers. 28 Quid in Virgine plenitudo gratiæ

11 *Ne timeàs*, præmittit Angelus. Indicat Virginis pectus, Deo gratum. Quid ergo gratiâ timendum? Quis nos ſeparabit ab hac charitate illuſtri? Tribulatio, periculum, perſecutio, glaudius? Cuncta præſtant cum gratia pectori robur. Fortius eſt, dum infirmatur. Nihil timet: in eo qui confortat, omnia poteſt. Nihil valet in gratum Numini, fortitudo, altitudo; vel profundum. Quid igitur cum gratia, aut de quo timendum? *Verum eſt* (ait Chryſologus, *ſerm.* 142.) *quia qui invenit gratiam, neſcit timere.* Ita Ioann. 1. Epiſt. 4. 18. *Timor non eſt in charitate.* Seneca, *Epiſt.* 47. *Non poteſt amor cum timore miſceri.* Idem Macrob. 1. *Saturnal.* cap. 11. Unde Oth. Vænius, *Amor.* Embl. 51. & Auſon. *Edyl.* 4. (ab alijs 32.) v. 26. accinunt.

Chryſol.

Seneca.

Averſus pedibus premit ecce Cupido timorem.

Degenerens animos timor arguit.

Oth. Væn. Auſon.

Gratiam enim & apud Deum invenit Maria, & invenit illa ſola; ut ſubdit Chryſolog. d. & Bernard. ſuper *Miſſus eſt*, Homil. 3. n. 10. Cum gratia Dei non timetur, niſi amittere gratiam: & non timere iubet, quam cognoſcit gratiâ plenam; ut cognoſcatur in Virgine, quænam plenitudo gratiæ, ſine timore: etenim recipiens Virgo Matris Dei excellentem dignitatem, accepit ſimul in munere & gratiam inamiſſibilem. Quod non timendum à Virgine, à nobis debet timeri: igitur cùm in gratia ſint omnia læta, & omnia bona; illa amiſſa per peccatum, evaneſcit omne gaudium, quia fruſtratur omne bonum.

In quo eius plenitudo gratia, ſibi

Amiſſio gratiæ, munda,

12 David cæcè perdidit, dum furiosè deliquit, ab affectu peregrino fallaci ductus, qui priùs divinis nutriebatur affectibus. Miſit in lutum margaritam gratiam, quin propriam conſideraret periculoſam miſeriam. Magna clades, ad nihilum eſſq redactum; cæterum maior, quod neſciret periculum. Dolum illi arte amicus detexit, & illicò frugi redditus è corde reſipuit, deſiderans anxiè quam per errorem amiſerat; & quærens gratiam, vel dolens non inveniebat. Percutiebat pectus pœnitudo, & cuius iam habebat latitabat dulcedo: equidem necdùm fruebatur (recenti culpâ) bonò deſectabili, quod duxerat pœnicentia. Ad Deum cucurrit, qui pœnitentem non deſpicit: illique clamat: *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui.* Quid ergo efflagitat? Gratiam. Cur ergo vocat Lætitiam? Ut gratiæ divinæ effectus explicet, dum illâ anima feliciſsimè gaudet: quæ quidem iurè dicitur lætitia, quia in gratia non ſolùm gaudia, ſed omnia. Indicavit vel in utero genitricis ſanctificatus Ioannes. Gratiam adventu Redemptoris accepit, & ſtatim exultavit. Quid tribulatio, quid perſecutio? Cum gratia omninò perfectio. Semper gaudendum, quippe gratiæ comes, gaudium. Quid pericula, quid gladius, quid mors, quid vulnerà? gaudia: ſiquidem per mortem cum gratis gloria. Mala occurrunt: planè gaudium. Vincunt? & etiam vincuntur. Omne gaudium exiſtimantes, cùm in tentationes varias incideritis. Aſſicimur quotidie,

Pſalm. 85. 1.

Sine gratia ſumma anima inopia.

Pſalm. 50. 14.

In gratia gaudia cuncta.

Peccatur ſub dæmonis tyrannide.

Nihil cum illa, timendi.

tidie, dicetis, morte. Gaudete & exultate. Cum gratia nihil timeàtis: leve tribulationis momentum cum illa, æternum pondus operatur in gloria. Hinc omne bonum. Sine illa, quid? Omne malum. Pende. *Redde mihi lætitiam.* Dum dicit *Redde*, amiſerat: ſanè: & lætitiam ſignat divinam gratiam, quam amiſerat per culpam; quoniam inter delicias, ſeu potiùs illecebras voluptatum (gaudium acerbum) ſummo fugiente bono, evanuerat omne gaudium. Gaudibundus, felix, locuplex vixerat: quid ex tot bonis? calamitas, atque bonorum & chariſmatum nuditas: ſiquidem, quo amiſſa gratia, ab errore deceptus; cum ſæculi gloria, ad nihilum eſt redactus.

13 Hinc ille pœnitens in oratione dicit: *Inclina Domine aurem tuam & exaudi me; quoniam inops & pauper ſum ego.* Ideſt, miſere pauperrimus. Numquàm poſtquàm floruit in regni ſella, Davidem afflixit inopia. Non ſolùm habuit regnum; ſed etiam potitus abundantiâ divitiarum. Vallatus cunctis bonis deſcribitur à Nathan (2. *Reg.* 12. à 7. quo igitur infortunio ſe miſerrimum Numini enunciat David? Pauper & inops, quem bonis cunctis amplexabatur fortuna? Sine dubio: aberat, qua dives, divina gratia: reſciſſa erat amicitia, qua gratus Deo; unde divitiarum magnitudo. Ab illius anima receſſerat Deus, verum atque ſummum bonum: & in copia bonorum ac regni felicitate ſe profitetur pauperrimum; quoniam ſine Deo, quicquid habet evaneſcit: ſine amicitia Numinis, non potitur, quibus gaudet: ſomnium deliciarum dormivit, & in manibus boni nihil invenit: etenim cùm à gratia Dei ſit opum decus, & bonorum cunctorum ſit bonum maius, in proſperitate vitæ; inter divitias inops non habuit divitias gratiæ. Quicquid opitium, rapuit molimine dæmon: deceptaque animâ per veteratoris aſtus, miſit manum ad omnia deſiderabilia eius; offerens in adoratione idoli voluptatis, radicem amaritudinis. Seductus hæc & acriora tolerabat, ſed delicijs falſis infatuatus neſciebat. Evigilavit, cognovit, pœnituit, miſerumque ſe dicit, ſine amicitia Dei, deliciarum ſervitute; quia cum principatus opibus ſub dæmonis poteſtate. Meil. Souſ. d. à v. 351. ſuccinit:

Nullus honor, nulla eſt humanis gloria maior,
Quàm ſeruire Deo. Teneànt ingentia Reges
Nomina terrenitiactent & in orbe potentes
Imperium ſublime: ferant victricia bello
Signa Duces: longâ tumeant ditione tyranni.
Sit niſi mens ſeruire Deo, vaneſcit inanis
Gloria, quam rapiet non exorabile fatum.

Souſa.

Adeſt ergo gratiâ Numinis, titulus ſupremus honoris: igitur debet dumtaxàt gloriari cor, in adoptionem divinam filiorum Dei.

14 At quid faciunt filij hominum? Deliguntvanitatem, quæruntque mendacium, ſequentes ſeipſos, amantes ſe, pereuntque caduca, ut pereànt. Dicam ex Seneca in *Hippolit.* à v. 902.

Unde iſta venit generis infandi lues?
Stirpem primam degener ſanguis refert.

Senec.

Neceſſe eſt in adoptionis gratiam, veterem oblivi ſci naturam: ſeu potiùs propter naturæ novitatem, eius relinquere conditionem. De aqua lordanis dicitur renovare ætates. Vere, qui hauriunt aquas de fontibus Salvatoris. In novitatem ergo dicitur à Servatore N. *Qui vult venire poſt me*, ut adeàt cœlum, *abneget ſemetipſum* Quid ſit, *Abnegare ſemetipſum, & Se ſibi*, ut ait Doctor Monachorum, SS. Benedictus Regul. S. cap. 4. diximus ſæpe; ſed novâ luce ſuffragandum auctoritati. Documentum etiam multorum eſt, ut vita hominum rationalis ſit. Vel Ethnici ſuadent. Senec. ad *Polyb.* cap. 25. *Si tibi ipſi renunciaveris, nihil horum quæ facis, poſſe ſubduci* dicit. In præfat. lib. 3. *natur. qq.* ſubdit: *Innumerabiles ſunt, qui populos habuerunt ſub poteſtate: pauciſſimi, qui ſe.* Quid qui ſtudent verè divinæ legi, dum ita loquuntur ſine fide profani? Seipſum abnegare, nil aliud eſt, niſi ſui non eſſe. Quomodò ergo ſibi non erit, qui ſui eſt, & aliter non eſſet ipſe? Quomodò ipſe & non ipſe, ſi alius à ſe non ipſe poterit eſſe: Eſt ne ſe amare, & odiſſe, ſequi & perſequi, mori & vivere, eſſe & non eſſe? Plane: igitur conſtituitur vita hominis per affectus & effectus rationalis & irrationalis voluntatis. Conſtituitur per rationem homo: ſi per pravos affectus ſopitur ratio; non eſt quod eſt. Alius concupiſcentijs à ſe ſit: diciturque in ipſis, quod ipſe in ipſis abneget ſe; ut homo qui ex ſe floret ornatus ratione, ſit in eſſe, cùm ſe negaverit, ipſe.

Matth. 16. 24.

S. Bened. dict.

Senec.

Quid ſit abnegatio ſui?

15 Gregorius Magnus, in *Euangel.* Homil. 32. *Si enim* (inſit) *noſmetipſos relinquimus; quò ibimus extra nos? Vel quis eſt, qui vadit, ſi ſe deſeruit? Sed aliud ſumus per peccatum lapſi, aliud per naturam conditi: aliud quod fecimus, aliud quod*

Gregorius Maga.

quod facti sumus. Relinquamus nosmetipsos quales peccando nos fecimus ; & maneamus nosmetipsi qualis per gratiam facti sumus &c. *Tunc enim nosmetipsos relinquimus , tunc nos ipsos abnegamus ; cùm mutamus , quod per vetustatem fuimus , & ad hoc nitimur , quod per novitatem vocamur.* Novitas est gratia Dei , qua eius filios facit nos : neque negamus cum simus homines , relictis voluntatibus pravis ; quippe adoptione cœlesti divinæ gratiæ , in natura hominis sumus diversæ superioris naturæ. *Vivo autem iam non ego*: dicit Paulus. Sese negavit, etsi perstiterit ipse. Ipse est, & ipse non est. Quæ videtur sui negatio, est vera sui , hominis atque sibi constitutio : etenim vetustate depositâ , & formatrice gratia , filius elucet felicissime Numinis ; qui , ni se negasset , esset filius mulieris. Mirare à Profano signari causam & elevationis formam. Manilius , 4. *Astronom.* cap. 1. a. v. 404.

Homo ipse & non ipse reno vatione gratiæ.

Gal. 2. 20.

Novus homo, atque à se.

——— *Pudebit tanto bono velle caduca.*
Luxuriæ quoque militia est , vigilatque ruinis.
Venter , & ut pereant , suspirant sæpe nepotes.

Manil.

Quid cœlo dabimus ? Quantum est , quod vacuat omne?
Impenetrabilis homo est , Deus esse ut possit in ipso.
Hæc tibi nascentem mortes sunt lege notandi.

16 Cominùs itaque accedamus Didascaliæ propositio. Filius mulieris est homo , idest , filius carnis , quod astruit vitijs , signans (propter delectabilium concupiscentiam) corruptam , quam sequitur, esse affectibus naturam. Qui eius corruptioni renunciat , ductus ratione atque lege ; ipse est homo & non est ipse : igitur cùm sui sit , quandiù sui in affectibus non est ; ovantes lucratur perfectionis culmen, modò corruptæ naturæ non sequatur corruptionem. Conditio naturæ à fœmina, repletur multis miseriis : instat delicijs surripere imperium rationis. Negat se, ut ipse sit , qui in his affectibus per Dei gratiam sui non est : negatque congruit , per quod esse hominis esse desinit ; ut ubi nulla , superior rutilet ratio: quandoquidem tunc cognoscitur homo, & habere naturam excellentem ; ubi naturæ eiusdem corruptæ negaverit conditionem. Alter ipse est. Gratiæ illustratione fit alter. Patet sui negatio , quia novus homo : igitur uti novus , desinens filius esse mulieris , filius Dei fulget per illustrationem adoptionis. Quid qui debent abnegare se , & toti sunt sui ? Intelligite hæc , qui obliviscimini Deum. Quid ergo erit vobis ? Dicit , à quo sententiam non cogitatis. *Quid est præcipuum ? Erigere animum* (subdit Stoicus , ubi dudùm in *Præfat.*) *supra minas & promissa fortunæ. Nihil dignum putare , quod speres. Quid enim habet dignum , quod concupiscas ? Qui à divinorum contemplatione quoties ad humana recideris , non aliter caligabis , quam quorum oculi in densam umbram à claro Sole redière.* Timeant ergo huiusmodi umbram , qui oculos suos flectuntur declinare in terram. Contemplentur homines ultra homines esse , qui abrenunciata conditione naturæ , ipsi sunt & non ipsi , ratione gratiæ : etenim illâ qui de muliere natus , non mulieris , sed Dei adoptione filius. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater , ut filij Dei nominemur & simus. Operamini , ut certam vestram vocationem faciatis. Aliter miseri , imò miserrimi. Plus speratis , quàm cupitis. Æneas Silvius libell. de *Prav. Mulierib.* modulatur:

Senec.

Miseri, qui recedunt à vocatione.

Dicte homo de tenui constructus pulvere, quare
Edidit in lucem conditione Deus.

Æn. Silv.

DIDASCALIA VI.

Elucent in Christi nativitate studia amoris divini.

1 OBSERVAVIT Plinij curiositas , referentis bonas margaritas , nullam umquàm nasci , quæ cum alia omnimodâ gauderet similitudine ; tam in candore (qui philtrum luminum) æqualitate (quæ delectabilis error oculorum) corporis magnitudine (in qua pretiositas) pondere (quod pretiositatis claritas) quam in figura (quæ sanè curiositatis amœnitas) igitur , quia semper inter speciem invenitur discrimen , per antiphrasim Latini vocant Unionem. *Dos omnis* (inquit *lib. 9. cap. 35.*) *in candore , magnitudine , orbe , lævore , pondere ; haud promptis rebus: in tantum , ut nulli duo reperiantur indifferenti: unde nomen Unionum Romana fecilicet imposuere delicia.* Dalecampius hic: *Dotibus haud inventu facilibus , eximijs illis præstantiæ notis , omnibus in unico unione.* Illustris profectò umbra inter naturæ miracula. Numquàm hucusque visa conformia cum terrenis cœlestia. Quando non inæqualia ? Unde Seneca , ut diximus etiam de alijs & ex alijs , in *Exposit. litter.* à n. 10. accinuit:

In qua datur unione?

Plin.

Dalecamp.

Senec.

Mortale genus non potest iungi cœlo.
Quando in unum , finitum , & limitatum? Quando gloriæ & lachrymæ? Quando tempus & æternitas ? Quando mortale ; & immortalitas? Quando auditum mutum Verbum ? Quando cum frigore ignis , lux sine radijs , Sol sine luce , & radius sine splendore ! Uti unicum habebat in sinu Pater cœlestis filium , divinum unionem ; qui cum alijs haud ullam habebat similitudinem. Verùm extrema distantia , dignatione Numinis miramur in terra nostra: quandoquidem nato Salvatore , humana ex Matre-Virgine nativitate ; propter nimiam charitatem Patris cœlestis , Verbum caro factum , habitavit in nobis. Iam enim elucet diversarum naturarum unio ; quia inter homines apparuit qui Deus-homo. Possumus , quæ dejecta lapsu , naturam nostram appellare felicem , propter Unionem. Claudian. *Epigram.* 39. appositè modulatur.

Christo nascente, quæ mina pacestia in orbe?

In orbe novitas, virginalis mater amat.

Claudia

——Mortalia corda
Artificem texere poli : mundique reperter
Pars fuit humani generis , latuitque sub imo
Pectore , qui totum latè complectitur orbem:
Et qui non spatijs terræ , non æquoris unda,
Nec capitur cœlo , parvos confluxit in artus,
Passus corporeâ mundum vestire figurâ,
Affariique palàm populos , hominemque fateri.

2 Hæc effulget gloria honorifica lapsi atque iacentis hominis ; & simul honor singularis Virginis. Maternitas conciliat per prolem auctoritatem. Virginitas pulchritudinis decorem. Hæ itaque margaritæ , oppositis dotibus , nonnumquàm visæ discretæ , mutuò sibi adversantes ; & ab ipsa generis conditione discordes : iamque patent indiscreta , quæ numquam vidit conciliata natura ; igitur quæ lustritiæ peperit Solem ; nec habuisse vita similem, nec habituram sequentem ; habeas simul genitricis honorem , & virginis integerrimæ singularem pulchritudinem.

Maria, dum Christum peperit, quæ discordia conciliavit,

Effigiem nullam Vesta , nec ignis habet.
Iure igitur virgo est ; quæ femina nulla remittit,
Nec capit : sed comites virginitatis amat.

Ovid. 6. Fast. v. 285.

Virginitatis habet comites , verùm non virgines matres: etenim illa sola gaudijs matris potita , cum virginitatis honore: quia ex illa filius Dei natus homo sine fœmine. Quid nostra Tautologia ? *Homo* (ait Iobus) *natus de muliere.* Aliquid in periodi suppositione innuitur , dum suppositio signatur. Sanè , & res mirabilis, quam desideraverat , sed non viderat orbis , ubi appareret gloria in terra nostra, Deusque in terris facere mirabilia. Haud mirabile , imò naturæ opus , quod homo ex muliere natus. Novum faciet Dominus ergo partum , quod miremur ut prodigium. Series naturæ demonstratur in fœminæ partu ; ut supra naturam , alius sublimis præmoretur ordo : dicturque meditanter *homo natus de muliere* ; quippe futurus in mundo , qui nasceretur de virgine. Hæc in mundo , atque genere novitas : matris virginitas , & in virginitate maternitatis claritas. Genitricis dignitatem obtinuit , & virginalem pudicitiam non amisit.

Iob. 14. 1.

Iure tibi fecisti Numen cœleste videndi.

Ovid. d. v 25.

3 At Paulus dicit : *Ubi venit plenitudo temporis misit Deus filium factum ex muliere.* Hoc ne cum alijs commune? Nullo modo. Non loquitur de conditione , sed sexu ; in quo numquàm simul visa pretiositas , virginitas , scilicet & maternitas : Christusque natus dicitur & factus ex muliere ; ut in unione utriusque dotis privilegium notaretur singulare ; equidem mulieris matris-virginis demonstrabatur gratia, dum Christi corpus factum ex muliere sola. Aliæ sub maledictione partus propter fructum exultantes: Maria verò virgo-mater , benedicta inter mulieres. *Verè novum , & omnium novitatum supereminens novitas virtutum* : inquit Hieronym, vel ut alijs placet , Sephron. in *Virgin. Assumpt.* Virtus virginitatis à se fœmina habet : maternitatis virtutem à viro recipit : iuncque in his virtutibus, prærogativâ Mariæ , novitatum est novitas ; quippequàm à se emanavit simul virginitas & maternitas. Christus erat filius unicus matris suæ. Diximus in *Litter. expos.* à n. 15. & dicemus , *Tautolog.* 5. D. 1. In nativitate Salvatoris , erat , sed haud nota huiusmodi gratia Matris. Plura illa sciebat , verùm pectore servabat. Dicam ex Claudiano , in *Laud. Serenæ*, à vers. 84.

Galat. 4. 4.

Corpus Christi dum exit ex matre.

Ierem. 31. 22. Hieron.

——Longè coniunx , penitùsque remotus:
Orbi parabatur tanti concordia fati.
Omnia nō audet genitrix tam magna fateri,
Successusque suos , arcani conscia voti.

Claudia

Ubi Christus filium suum cum matris fuæ.

quod facti sumus. Relinquamus nosmetipsos quales peccando nos fecimus ; & maneamus nosmetipsi qualis per gratiam facti sumus &c. *Tunc enim nosmetipsos relinquimus , tunc nos ipsos abnegamus ; cùm mutamus , quod per vetustatem fuimus , & ad hoc nitimur , quod per novitatem vocamur.* Novitas est gratia Dei , qua eius filios facit nos : neque negamus cum simus homines , relictis voluntatibus pravis ; quippe adoptione cœlesti divinæ gratiæ , in natura hominis sumus diversæ superioris naturæ. *Vivo autem iam non ego*: dicit Paulus. Sese negavit, etsi perstiterit ipse. Ipse est, & ipse non est. Quæ videtur sui negatio, est vera sui , hominis atque sibi constitutio : etenim vetustate depositâ , & formatrice gratia , filius elucet felicissime Numinis ; qui , ni se negasset , esset filius mulieris. Mirare à Profano signari causam & elevationis formam. Manilius , 4. *Astronom.* cap. 1. a. v. 404.

Homo ipse & non ipse reno vatione gratiæ.

Gal. 2. 20.

Novus homo, atque à se.

——— *Pudebit tanto bono velle caduca.*
Luxuriæ quoque militia est , vigilatque ruinis.
Venter , & ut pereant , suspirant sæpe nepotes.

Manil.

Quid cœlo dabimus ? Quantum est , quod vacuat omne?
Impenetrabilis homo est , Deus esse ut possit in ipso.
Hæc tibi nascentem mortes sunt lege notandi.

16 Cominùs itaque accedamus Didascaliæ propositio. Filius mulieris est homo , idest , filius carnis , quod astruit vitijs , signans (propter delectabilium concupiscentiam) corruptam , quam sequitur, esse affectibus naturam. Qui eius corruptioni renunciat , ductus ratione atque lege ; ipse est homo & non est ipse : igitur cùm sui sit , quandiù sui in affectibus non est ; ovantes lucratur perfectionis culmen, modò corruptæ naturæ non sequatur corruptionem. Conditio naturæ à fœmina, repletur multis miseriis : instat delicijs surripere imperium rationis. Negat se, ut ipse sit , qui in his affectibus per Dei gratiam sui non est : negatque congruit , per quod esse hominis esse desinit ; ut ubi nulla , superior rutilet ratio: quandoquidem tunc cognoscitur homo, & habere naturam excellentem ; ubi naturæ eiusdem corruptæ negaverit conditionem. Alter ipse est. Gratiæ illustratione fit alter. Patet sui negatio , quia novus homo : igitur uti novus , desinens filius esse mulieris , filius Dei fulget per illustrationem adoptionis. Quid qui debent abnegare se , & toti sunt sui ? Intelligite hæc , qui obliviscimini Deum. Quid ergo erit vobis ? Dicit , à quo sententiam non cogitatis. *Quid est præcipuum ? Erigere animum* (subdit Stoicus , ubi dudùm in *Præfat.*) *supra minas & promissa fortunæ. Nihil dignum putare , quod speres. Quid enim habet dignum , quod concupiscas ? Qui à divinorum contemplatione quoties ad humana recideris , non aliter caligabis , quam quorum oculi in densam umbram à claro Sole redière.* Timeant ergo huiusmodi umbram , qui oculos suos flectuntur declinare in terram. Contemplentur homines ultra homines esse , qui abrenunciata conditione naturæ , ipsi sunt & non ipsi , ratione gratiæ : etenim illâ qui de muliere natus , non mulieris , sed Dei adoptione filius. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater , ut filij Dei nominemur & simus. Operamini , ut certam vestram vocationem faciatis. Aliter miseri , imò miserrimi. Plus speratis , quàm cupitis. Æneas Silvius libell. de *Prav. Mulierib.* modulatur:

Senec.

Miseri, qui recedunt à vocatione.

Dicte homo de tenui constructus pulvere, quare
Edidit in lucem conditione Deus.

Æn. Silv.

DIDASCALIA VI.

Elucent in Christi nativitate studia amoris divini.

1 OBSERVAVIT Plinij curiositas , referentis bonas margaritas , nullam umquàm nasci , quæ cum alia omnimodâ gauderet similitudine ; tam in candore (qui philtrum luminum) æqualitate (quæ delectabilis error oculorum) corporis magnitudine (in qua pretiositas) pondere (quod pretiositatis claritas) quam in figura (quæ sanè curiositatis amœnitas) igitur , quia semper inter speciem invenitur discrimen , per antiphrasim Latini vocant Unionem. *Dos omnis* (inquit *lib. 9. cap. 35.*) *in candore , magnitudine , orbe , lævore , pondere ; haud promptis rebus: in tantum , ut nulli duo reperiantur indifferenti: unde nomen Unionum Romana fecilicet imposuere delicia.* Dalecampius hic: *Dotibus haud inventu facilibus , eximijs illis præstantiæ notis , omnibus in unico unione.* Illustris profectò umbra inter naturæ miracula. Numquàm hucusque visa conformia cum terrenis cœlestia. Quando non inæqualia ? Unde Seneca , ut diximus etiam de alijs & ex alijs , in *Exposit. litter.* à n. 10. accinuit:

In qua datur unione?

Plin.

Dalecamp.

Senec.

Mortale genus non potest iungi cœlo.
Quando in unum , finitum , & limitatum? Quando gloriæ & lachrymæ? Quando tempus & æternitas ? Quando mortale ; & immortalitas? Quando auditum mutum Verbum ? Quando cum frigore ignis , lux sine radijs , Sol sine luce , & radius sine splendore ! Uti unicum habebat in sinu Pater cœlestis filium , divinum unionem ; qui cum alijs haud ullam habebat similitudinem. Verùm extrema distantia , dignatione Numinis miramur in terra nostra: quandoquidem nato Salvatore , humana ex Matre-Virgine nativitate ; propter nimiam charitatem Patris cœlestis , Verbum caro factum , habitavit in nobis. Iam enim elucet diversarum naturarum unio ; quia inter homines apparuit qui Deus-homo. Possumus , quæ dejecta lapsu , naturam nostram appellare felicem , propter Unionem. Claudian. *Epigram.* 39. appositè modulatur.

Christo nascente, quæ mina pacestia in orbe?

In orbe novitas, virginalis mater amat.

Claudia

——Mortalia corda
Artificem texere poli : mundique reperter
Pars fuit humani generis , latuitque sub imo
Pectore , qui totum latè complectitur orbem:
Et qui non spatijs terræ , non æquoris unda,
Nec capitur cœlo , parvos confluxit in artus,
Passus corporeâ mundum vestire figurâ,
Affariique palàm populos , hominemque fateri.

2 Hæc effulget gloria honorifica lapsi atque iacentis hominis ; & simul honor singularis Virginis. Maternitas conciliat per prolem auctoritatem. Virginitas pulchritudinis decorem. Hæ itaque margaritæ , oppositis dotibus , nonnumquàm visæ discretæ , mutuò sibi adversantes ; & ab ipsa generis conditione discordes : iamque patent indiscreta , quæ numquam vidit conciliata natura ; igitur quæ lustritiæ peperit Solem ; nec habuisse vita similem, nec habituram sequentem ; habeas simul genitricis honorem , & virginis integerrimæ singularem pulchritudinem.

Maria, dum Christum peperit, quæ discordia conciliavit,

Effigiem nullam Vesta , nec ignis habet.
Iure igitur virgo est ; quæ femina nulla remittit,
Nec capit : sed comites virginitatis amat.

Ovid. 6. Fast. v. 285.

Virginitatis habet comites , verùm non virgines matres: etenim illa sola gaudijs matris potita , cum virginitatis honore: quia ex illa filius Dei natus homo sine fœmine. Quid nostra Tautologia ? *Homo* (ait Iobus) *natus de muliere.* Aliquid in periodi suppositione innuitur , dum suppositio signatur. Sanè , & res mirabilis, quam desideraverat , sed non viderat orbis , ubi appareret gloria in terra nostra, Deusque in terris facere mirabilia. Haud mirabile , imò naturæ opus , quod homo ex muliere natus. Novum faciet Dominus ergo partum , quod miremur ut prodigium. Series naturæ demonstratur in fœminæ partu ; ut supra naturam , alius sublimis præmoretur ordo : dicturque meditanter *homo natus de muliere* ; quippe futurus in mundo , qui nasceretur de virgine. Hæc in mundo , atque genere novitas : matris virginitas , & in virginitate maternitatis claritas. Genitricis dignitatem obtinuit , & virginalem pudicitiam non amisit.

Iob. 14. 1.

Iure tibi fecisti Numen cœleste videndi.

Ovid. d. v 25.

3 At Paulus dicit : *Ubi venit plenitudo temporis misit Deus filium factum ex muliere.* Hoc ne cum alijs commune? Nullo modo. Non loquitur de conditione , sed sexu ; in quo numquàm simul visa pretiositas , virginitas , scilicet & maternitas : Christusque natus dicitur & factus ex muliere ; ut in unione utriusque dotis privilegium notaretur singulare ; equidem mulieris matris-virginis demonstrabatur gratia, dum Christi corpus factum ex muliere sola. Aliæ sub maledictione partus propter fructum exultantes: Maria verò virgo-mater , benedicta inter mulieres. *Verè novum , & omnium novitatum supereminens novitas virtutum* : inquit Hieronym, vel ut alijs placet , Sephron. in *Virgin. Assumpt.* Virtus virginitatis à se fœmina habet : maternitatis virtutem à viro recipit : iuncque in his virtutibus, prærogativâ Mariæ , novitatum est novitas ; quippequàm à se emanavit simul virginitas & maternitas. Christus erat filius unicus matris suæ. Diximus in *Litter. expos.* à n. 15. & dicemus , *Tautolog.* 5. D. 1. In nativitate Salvatoris , erat , sed haud nota huiusmodi gratia Matris. Plura illa sciebat , verùm pectore servabat. Dicam ex Claudiano , in *Laud. Serenæ*, à vers. 84.

Galat. 4. 4.

Corpus Christi dum exit ex matre.

Ierem. 31. 22. Hieron.

——Longè coniunx , penitùsque remotus:
Orbi parabatur tanti concordia fati.
Omnia nō audet genitrix tam magna fateri,
Successusque suos , arcani conscia voti.

Claudia

Ubi Christus filium suum cum matris fuæ.

Vbera prima dabat, gremijs redolentibus auris:
Ternâque tunc nuda inuectens gratiâ membra.

Quod Poëte fictum blandimen, proni Christicolæ veneramur veritatem. Audiamus Senecæ entusiasmum. *Illa arcana* (inquit, 7. *Natur. qq.* cap. 31.) *non promiscuè, nec omnibus patent: reducti, & in interiore sacrario clausa sunt. Quando ergo ista in notitiam nostram perducentur? Tardè enim magna proveniunt* (Quando? Dixit ille, neſciens quid diceret) *Pusilla res mundus est; nisi in illo quod quærat omnis mundus habeat. Rerum natura sacra sua non simul tradit.* Collimaret Seneca, si diceret: Hæc sacra tradenda uti prodigium in rerum natura supra naturam rerum. *Ad intelligendum sacramentum nativitatis Christi, qua de matre virgine est ortus* (ait Leo Pap. hic *serm.* 7. cap. 1.) *abigatur procul terrenarum caligo rationum: mundanæ sapientiæ fumus abscedat.* Idem hic etiam S. Maximus, *serm.* 5. & 6. Totum continet in *Antholog.* Iacob. Bilius:

Qui Patris in Deitate manens, Deus Omnicreator,
Verus de sacra Virgine factus homo.

4 Per Virginem venit ad nos filius Dei; ut statua viva quæ iacebat in pulvere; iam non esset statua, igne collato cœlesti, quem secum traxit: simulque per illam, ad illuminantem humana natura venit. At quò ductus in inferiores partes terræ? à se, quia voluit dumtaxat propter amorem amare.

Cur petis humanas puer ò bellissimè sedes,
A superis factus sedibus exul? Amo.
Cur tua panniculis mollem, quibus implices artus,
Non habet in apto tempore mater? Amo.
Cur geminas inter pecudes decumbis, & udas
Lachrymulas madido lumine fundis? Amo.
Cur rigidæ stimulis paleæ mordacibus urûnt,
Et tenerunt lædunt frigora corpus? Amo.
Cur stabulis sacris durissima robora membris,
Et lapis, heu sapiti sternitur asper? Amo.
Pauca modò patior; sed postquàm adoleverit ætas,
Verbera, vincla, vepres, robora cruce feram.

Hæc amoris munera, sed in officijs ignorantur studia. *Annunciate inter Gentes studia eius.* Luc. Contile in *Symbol.* pinxit Amorem in volumine legentem. Opus sane eximio studio, si cor versatur in amore magno. Cæterùm studium quale summæ Sapientiæ: Studium amoris, quod quidem magnum, si non videtur studium. *Dedi cor meum* (si dat cor, studium amoris est) *ut scirem prudentiam atque doctrinam, erroresque & stultitias*: dicit Salomon de se. Ecce plus quàm Salomon hic: igitur didicit in amore Sapientiam, per errorum stultitiam, Summa stultitia & error, modò in pectore regnaverit proprius amor; quippe tunc in amore non scientia, sed ignorantia, ex qua totus error & labor.

——*Sic plurima nosse,*
Nil iuvat, ut maior sit nisi corde dolor.

Patet. *Dicit, quod dives sum, & nescis, quia tu es miser & miserabilis & pauper & cæcus & nudus.* En effectus philautiæ: & amor Christi sapienter mundanæ studuit prudentissimæ stultitiæ; quoniam propter homines, vita est stultitia Gentibus, quòd locuples, nihili indigus, cunctorum dominus, Summus, Opcimus, Maximus, præamore fieret miser & miserabilis & pauper & cæcus & nudus. In halitum facit vitæ hominis, infigne visi tacens prædicans *virtutes altissimæ humilitatis* (ait Alap. in *Luc.* 2. 7.) *ditissimæ paupertatis, cestaticæ charitatis, sapientissimæ stultitiæ.* Hic eximius cordis amor, atque Angelorum stupor. Dicemus ex Seneca, *Hercul. furent.* à v. 458. etiam pectore entheo:

Quid: Qui gubernat astra, qui nubes quatit,
Non latuit infans rupis exsæ specu,
Semperque magno constitit nasci Deum.
Quemcumque miseris videris, hominem scias.

5 *Dij similes facti hominibus descenderunt ad nos*: dictum est Lystris, viso homine, miraculosè restituto naturali rectitudini. Pius mirari ius erat defensum, quàm miraculum: equidem magis insigne, quòd ad illos de cœlo vellet descendere. Numen ex prodigio cogitabant, sed cuncta prorsùm nesciebant; etsi ab illis notaretur causa unde stupor & prodigia. Deus dicitur, & homini similis simul signatur; ut novum illis non esset, quantum gratiarum, illo in terris apparente veniisse: etenim cùm ex Numine apparente in carne corporis, felicitatem natura obtentura rectitudinis; iuxta votum coràm perfectum prodigium, videntibus quod de cœlo descendisset Deus, in similitudinem hominum corporaliter factus. Ex eius adventu libertas cum perfectione salutis, tribuenda sanè in rectitudinem hominis, qui semper iaceret, ni de cœlo Numen in auxilium descendisset: homoque surrexit, floruit, atque facta re-

Senec.

Orbis nihil sine Salvatore in orbe.

LeoPap

Bilius.

Psal. 9. 12. Studium amoris.

Eccle 1 17.

Amoris prorsùs studia, non scientia, sed ignorantia.

Matiao.

Apoc. 3 17.

Amor Christicus præsepi, quæ studuit & simul decuit

Alapid.

Seneca.

Act. 14. 10.

Homo semper iacuisset, ni Deus homo de cœlo descendisset.

formatio; quippequàm ille visus descendisse de cœlo, habita inventus ut homo. Deus verus in his regionibus, sicut in Græcia. Deus erat ignotus: absconditus enim erat vultus eius. Vultum ostendere non valuit, quousque naturam spectabilem uniret. Ab eius aspectu cuncta naturæ dona restituenda, & simul amissa gratia. Unde viso Numine-homine, de cœlo descendere, consortes facti sunt gratiæ; quia tunc alterius naturæ accepturi rectitudinem, ubi in humana natura Numen ostenderet faciem. Cur igitur si inter homines, ab illis multi Dij facti per apotheôsin, eorum non dicunt in carne divinitatem; sed dumtaxat, quod apparuerit humanitas: Erat tota generis felicitas. Pendebat hæc à Deitatis manifestatione, in humana assumpta carne: sibique gratulantes (in Deo propriam imaginem hominis) ut cuncta felicitèr caderent, modò Deum hominem in terra viderent: etenim si ab illis visus, iam non erat Deus ignotus.

Dum homo factus, notus uti Deus.

6 Accedamus principali instituto. Si diceretur, *Homo Numini similis descendit ad nos*; non descendisset, sed ascendoret, quoniam homo è terra in cœlum assumitur. Non deprimitur, sed elevatur. Dicendo: *Deus similis homini*; verè descendebat, quippe se è cœlo in infimis collocabat. E cœlo in terram Deum apparere ut hominem, præ se fert miseram calamitatem. Ascendere in Empyrium è terra; profectò optabilis gloria: minimèque signatur homo in cœlum assumptus, sed in terram descensus, in similitudinis hominis; ob blandimen amori, novâ generatione nascentis: etenim cùm esse humanum astruat calamitas (ex qua totius generis felicitas) ne genus miserum esset: præamore miser assumptâ naturâ apparuit. Hinc fortitudo nostra, & ex hoste victore victoria parta: equidem hominum vires, ex eo quòd Deus homo videretur cum lachrymis. Ab hostibus occupatâ Macedonia (ferè cunctis civibus cadentibus, aut fugientibus in pugnâ) Infans Rex erat, cum provincia libertatem cogitabat; sed metus hostium subigebat in iugum. Quid ergo faciendum? incidit enim eis concilium optimum. *Cùm hostes infantiam regis contemnerent* (ait Iustin. *Histor.* 7.) *bello Macedonas aggrediuntur: qui prælio pulsi, Rege suo in cunis prolato, & pone aciem posito; acrius certamen repetivere: tamquàm ideo victi fuissent anteà, quòd bellantibus sibi Regis sui auspicia defuissent: futuri vel propterea victo-*

Ne homo miser esset, miser apparuit.

Vagitus Regis infantis victos fecit Macedonas victores.

Iustin.

rei, quòd ex observantia animi vincendi ceperant: simul & miseratio eos infantis tenebat: quem si victi forent, captivum de Rege suo facturi videbantur. Conserto itaque prælio, facilè magnâ cæde hostes fudêre, eisque ostenderunt, priori bello, Regem Macedonibus, non virtutem defuisse. In rem Baptista Pius. *Silog.* cap. 46. Tom. 1. *Criticor.* pag. 457. subdit: *Vagitus infantis impulit victos ut vincerent: vicerunt qui amore pugnabant.*

Bapt. Pius.

7 Haud aliò intentus, amore ductus filius Dei homo venit ad homines, nisi ut victi aëreas debellarent potestates, & repellerent recuperatâ virtute tela ignea victoris diaboli. Victi fuerant prima in pugna in paradiso. Iacebant sub iugo tyranno, quia licèt haberent è cœlo virtutem, nequaquàm habebant Regem. Haluimus, ut hominem & è cœlo lapsum, Altissimi filium, sed infantem, Verbum mutum. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis.* Loquitur lachrymis: iacetque victus, qui vicerat hostis; quoniam resumpserunt quam amiserant virtutem, habentes coram oculis infantem cœlestem Regem. Simeonis viderunt oculi, & petit citò dimitti. *Nunc.* Cur ita? Micat victoria: non enim timet mortem, qui habet in manibus, coram oculis infantem, & vagientem. Vagitus excitavit, lachryma movit, amore pugnabant, dum mortalem in præsepio videbant. Habebant coram se in pugnam, qui ne vincerentur, ultrò assumpserat miseram conditionem humanam. Mortalis coram illis apparebat immortalis, & propter illos: victusque iacuit, qui superaverat diabolus, adversus eum instaurantibus victorias; quia Rex illorum uti miser in carne vagiebat infans. Præcinuit vel Theocritus, Edyl. 25. à vers. 60.

Isai. 9. 6

Victus vincit hostem communem hostem; dum videtur lesus in præsepio vagiendo.

Luc. 2. 29.

Exoculum fera videns & grandem clavam.
Eamus ad eum ad præsepe nostrum.
Ibi inventemus Regem.

Theocrit.

Hæc verba pastorum sunt. *Transeamus usque Bethlem, & videamus hoc verbum, quod factum est, & Dominus ostendit nobis, & invenerunt infantem positum in præsepio.* De Nilo dixit Lucan. 10. à v. 296. Maluisse, cùm non liceret parvum videri, *Ortum mirari quàm nosse.* Longè huiusmodi intuitus ab amore cœlesti. In admirationem parvum Christus in præsepio voluit nosci: quandoquidem in assumpta natura, propter vehementiam amoris; non solùm apparere voluit mortalitate miser, sed miserabilis.

Luc. 2. à 15.

Lucan.

Actor. 17. 23.

8 Deus pridem ut diximus, erat ignotus, sed iam notus, quoniam in carne temporaliter natus. Vidit Paulus Athenis, quò magis inolevit superstitio, aram sacram *Deo ignoto*. Quis ille Deus ignotus, & quare si ignotus, dicatus in veneratione locus publicus; interrogant plerique. Oecumenius hic ex relatione Herodoti, *lib.* 7. cap. 28. dicit: *Athenienses miserant ad Lacedæmonios de ferendo auxilio, cùm Persa exercitum ducerent in Græciam* (fugiente à Scythis Dario Hystaspi in Marathonem, de quo fuse in *Ephemer. 6. Augusti.*) *quorum nuncijs iuxta Parthenium montem, Panos spectrum obviam factum, Athenienses accusabat, quòd se neglecto, alios Deos colerent, & auxilium promisit. Cum itaque victoria potiti essent, templum illi erexerunt, aramque ædificarunt, inscribentes: Ignoto Deo, & peregrino.* Herodotus loc. cit. *Exstruxerunt sub arce templum Panis: illique annuis hostijs, ex quo nuncium accepere, sacrificant; & ardenti candelabro supplicant.* Idem apud Lorin. Sanctium, Alapide, hic, & Baron. *Ann. Christ.* 52. à n. 8. Sub umbris latebat veritatis splendor, & vel gratiarum indignis favebat divinus amor. *Pan* omnia sonat, qui Deus & Deus solus. *Parthenium*, interpretatur Virgineum. Deus iste verus colebatur ignotus: de cœlo descendit peregrinus; ut auxiliaretur egentibus, ne extinguerentur ab hostibus. Cognoscendus erat conferendis beneficijs, tametsi Numen non cognoscerent homines; illorum fortuna secunda, dum illi à gratis cognito, venerationis erigeretur ara: quandoquidem dignum cultu, cùm ignotus lateret Deus homo; quod qui invisibilis omnia erat & eminebat in cœlis, apparere dignaretur in monte Virginis-Matris. Ex Sibyllis, vel Hebræis, ut autumant Tertullian. *Apologet.* cap. 46. & Eusebius, 8. de *Præpar. Evang.* cap. 5. scivere Athenienses Deum invisibilem & immortalem: eique tribuerunt quantumvis incognito, ex corde venerationem; quippequam corda in captivitatem allicit, quod non cognitus mortalis, ut mortalis appareret. *Invisibilis est, etsi videatur* (inst. Tertullian. d. *cap.* 17.) *incomprehensibilis, etsi per gratiam repræsentetur: inæstimabilis, etsi humanis sensibus æstimetur: adeo verus & tantus est.* Ita ut Deus. Quid Deus-homo? Hic erit magnus, qui pridem ignotus & peregrinus: igitur magnum in eius maiestate & cælitudine, quòd in monte Virginis invisibilis dignaretur ab hominibus aspici: incomprehensibilis, ab humanitate comprehendi; & postquam accepit corpus; æstimari nostris sensibus. Prosper, de *Ingratis*, v. 961.

Oecumen. Quis Deus ignotus, & si factus cultus?

Herodot.

Quanta momenta felicitatis, ex nativitate Salvatoris!

Tertullian.

Verbum homo fit, rerumque fator sub conditione
Servilis forma, dignatur Virgine nasci.

S. Prosp.

9 Ulterius. *Formam servi* accepit, quo Deus-homo nostrum propositum innuit. Potuit esse homo, & simul longè mortalitatis conditio. Poterat esse homo, quin hominis pateretur miserium: servilemque carnis accepit formam, ut tanti amoris servis ostenderet flammam: etenim vehementia flagrantissimi amoris, esse dignatus est homo, similis nobis passibilis. Aliter non miser sed felix esset, dum inter miseros viveret. Haberet carnem, sed non servilem corporis conditionem. In carne exultaret, cum homo miserijs fleret: & cùm posset esse felix (ne iaceret homo miser) ab immortali electa mortalis caro; ut miser fieret, habitu inventus ut homo. Altiora latent. Deus immortalis & invisibilis, apparet ut homo visibilis & mortalis; ut qui ignotum in se Numen, carne assumptâ veniret in hominum cognitionem. *Unde* (ut subdit hic Alapide) *per Deum ignotum accipiunt Deum in carne apparituram: putà Christum incarnandum. Potuerunt Athenienses à Sibyllis & ab Hebræis discere; illique aram statuere hoc titulo; Deo ignoto.* Magnum Sanè incarnari Verbum Dei, & ut hominem in terras descendere: cæterùm non maximum in eius amore. Maximum, venire mortalem; sed summum, venire in mortem. Mortalis, miser apparebat, præ carnis conditione defectibilis. In mortem, miserandus præ crudelissima nece, ex vulneribus in carne: mortalisque assumitur, & in qua nascitur; quippe præ dilectione singulari erga demerentes homines, non solùm miser esse decrevit, sed miserabilis.

Philippens. 2. 7.

Effectus cur magni amoris, quòd videretur mortalis?

Gabia.

Alapid.

Summum, quòd veniret in mortem.

Ubi sup

10 Dicit Paulus: *Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne.* Duo divini amoris signa proponit; & quod assumpsisset Dei filius hominis carnem, & haberet peccati similitudinem: etenim etsi in carne ex Adamo verus homo, dumtaxat pro similitudinem absque peccato. Non dicit, in similitudinem carnis humanæ, sed sine peccato in carne, peccatricis carnis similitudine. Carne humanâ esset miser, propter labores: carne peccati esset miserandus, propter conditionem criminis; quippe per primum Adami crimen, vulnera impacta in necem, vocabant mortem. Nemo hominum est propter carnem miserabilis, sed propter carnis peccatricis conditiones: caroque peccati sumitur, ut amor eximius ipsa assumptione notetur: etenim si mors miseranda per peccati carnem, carnis peccati Verbum assumit similitudinem; quoniam erga humanum genus amor eximius, quòd in humanis miserijs filius Dei appareret miserandus. De Aiace Telamonio fictum non posse nisi luto interfici: etenim ut ait in præstat. *Tragœd. Sophocl.* Ioann. Bapt. Gabia; *Corpus, quod cooperuit leonina pellis, invulnerabile erat: non coopertum verò vulnerabile mansit.* Inter Christi humanitatem & divinitatem verum, quod in Aiace phantasticum. Nequibat, uti Deus vulnerari: ut homo, poterat mori (quippe caro obnoxia crimini) Miser esset, si ut homo debitum contraxisset. Miserabilis, dummodò sine peccato assumeret carnem, & indignè pateretur illatam mortem: assumsitque peccatricis carnis similitudinem; ut emineret æstuantis pectoris flamma, siccine assumptâ peregrina naturâ; ita nobile amore flagrante pectus; ut pro hominibus, illis homo appareret miserandus: igitur pro humano genere subivit in carne mortem; quasi haberet in carne, uti cæteri crimen. Magna itaque dilectio, quòd Deus appareret factus homo: cæterùm amor eximius, quòd homo verus, in *similitudinem hominum factus*: simulque perfruens omnimodâ puritatis sanctissimæ libertate pro cunctis, cunctis appareret forma servi.

Ultrà quod in carne Dei filius appareret miserandus.

Aiacis conditio.

Philip. 2. 7.

11 Effectus indicatur à Paulo. *De peccato* (inquit) *damnavit peccatum in carne.* Mortem, quæ per primum crimen, nec solus Deus sentire, nec solus homo superare potuisset. Erat invulnerabilis, & vulnerabilis, amictu divinæ substantiæ: vulnerabilis, luto humanæ naturæ. Sine apparentia peccati non zuderet mors in certamen liberum adoriri. Eius ovebatur audacia, generis humani culpâ, quæ cum ipsa morte ab homine-Deo vincenda; qui quidem obiecit formam mortalitatis participem, sed servituris expertem: peccatumque damnavit de peccato, simili carni peccati, corpore assumpto; ut appareret redemptoris opus, dum mortalibus mortalis videbatur miserandus: etenim ne illi miserabiles iacerent (cùm pro peccato servirent) similitudine carnis peccatricis hominis, voluit esse miserabilis; deducens homines in optatam libertatem, assumens sibi præ amore voluntariam servitutem. S. Prosper, quò dudùm, v. 971. succinit:

Ubi sup

Christus assumpsit hominis servitutem, ut conferret homini libertatem

Hoc igitur pretio captivi cùm redimuntur,
Agnoscunt, quali concluſi carcere, quove
Obsessi fuerint morbo: quibus eripiendis,
Succurri haud aliter potuit, quàm morte medentis.

S. Prosp.

Ex ore eius gladius utraque parte acutus exibat, quem in mortali mors nequaquam cognoscebat. Hominem-Deum pro similitudine carnis peccatricis sine peccato, percussit; atque ipso vulnere percussa absorpta præ dolore clamavit. Tunc Christus, ut aliò cecinit Princeps Poëtarum, 9. *Æneid.* a v. 441.

Morte mortem vicit.

——— *Instat non segnius, ac rotat ensem*
Fulmineum, donec validæ clamantis in ore
Condidit adverso, & moriens animam abstulit hosti.

Virgil.

12 Redeamus ad titulum aræ Athenensium. *Inveni & aram* (dixit illis Doctor Gentium) *in qua scriptum erat: Ignoto Deo: quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis.* Annunciat Paulus Christum, & hunc crucifixum; uti ait 1. *Cor.* 2. 2. Quomodò igitur si Deus enunciatur immortalis; ut ignotus noscereturne, signatur vulnere mortis, & morte crucis, quod apud Gentes semper visum stultitiæ? Ut eluceret amoris divini flamma. Non poterat homo è miserijs exire, ni immortalis subijceretur morti; equidem ex illa, in hominibus vita pendebat æterna. Vulneribus comprobat dilectionis fidem, queis meretur in carne innocente & mortali compassionem; cùm nihil mali fecisset, & quæ non rapuerat, solveret: & Paulus cupiens manifestare hominibus Deum ignotum, immortalem exponit mortalem & crucifixum; ut constaret quanta filij Dei dignatio, & in assumpta carne cordis dilectio: etenim tunc magis hominibus notus amor ignotus, quando Numen apparebat, tamquam homo miserandus. Articulum refert Helduinus, Archiepisc. Rhemens. apud Surium, 9. *Octobr.* in Vit. Dionis. Areopag. *Interrogavit Paulus* (inst.) *Quis est ille Deus incognitus? Ad quem Dionysius: Adhuc, inquit, non est ipse* Deus demonstratus *inter Deos; sed est incognitus nobis, & sæculo venturo futurus: ipse enim Deus, qui regnaturus in cælo & in terra sine fine. Subiunxit Paulus: Homòne? & Dionysius: Verus Deus, & verus homo; qui renovaturus*

Ubi sup

Eius misericordia & amor æstimatus, dum apparuit miserandus.

Helduin.

est mundum, sed adhuc hominibus est incognitus, quoniam apud Deum in cœlo est. Illum Deum, ait Paulus, prædico vobis, quem incognitum appellatis: qui natus ex Maria Virgine, passus sub Pontio Pilato. Quem incognitum usque nunc habuistis, modò cognoscite. Rara in illius cognitionem propositio! Deus incognitus cognoscendus; quia è Virgine ortus, & sub Pontio Pilato crucem passus? Utique. Hoc studium ab amore. Per crucem miserabilis visus: ex Virgine-matre, homo, in terris mortalis natus: nec itque Paulus in cognitionem ignoti (summa æstuantis charitate) & crucis passionem, & miram nativitatem; quoniam sibi univit esse, & conditionem hominis, ut videretur pro illis & miser & miserabilis.

Augast.

13 Huiusmodi visionem optabat Moyses. *Ostende mihi gloriam tuam*: id est, Filium tuum, hominem factum: sed *ostendit Dominum cruci affixum*; ut cogitat Anton. Fernand. *Vision. 7. sect. 3.* Gloria Patris filius est: speculum sine macula, & splendor bonitatis illius. In eaque oculis amantis objicitur, dum gloria delideratur? Nasci Salvatorem cupit, & mortem eius cœlestis Pater ostendit? Sanè: satiare intendit aviditatem Moysis, cum gloria filij: etenim tantus amor eius cordi; quò id desideraret studio, hominem pro hominibus fieri, & nasci, ut pro illorum redemptione posset mori. Ideo gloria nativitatis, & signum crucis: felicitatis insigne, atque symbolum miseriæ; ut Deus ellet amore insigniter notus, ubi magis notabatur miserandus: quandoquidem è Virgine cupiebat vitam habere; ut pro hominibus dilectis in cruce posset amittere. Vide dicta *Tom. 6. T. 10. D. 6.* à 10. Hæ sunt *posteriores gloriæ*. Quænam? Passiones futuræ. *Quæ in Christo sunt* (inquit Petrus) *passiones & posteriores gloriæ*. Erant priores & posteriores. Priores in sinu Patris, ubi immortalis & invisibilis. Posteriores, in sinu matris, ubi carne mortalis, sed visibilis. Priores, quibus eminebat genitoris imago. Posteriores, queis ex matre habitu inventus ut homo. Priores, quando uti Deus de Deo sine dolore beatissimus. Posteriores, quando passionibus nocivis, hominibus miserandus: & in signum excellentis charitatis, gloriæ signantur solummodò posteriores; quippe illi gloria, posterior & peregrina, nasci mundo à claustro Virginis, ut pro hominibus ut homo videretur miserabilis. *O miracula! ò prodigia! à mysteria!* Naturæ iura mutantur (inquit Augustin. de *Christ. nativit.* serm. 9.) *in homine Deus nascitur, virgo sine viro gravidatur, viri nescium fœmo Dei maritat: simul facta mater & virgo: mater facta, sed incorrupta: virgo semper clausa, sed non infœcunda. O mira & inexquisita compago! O nova & inaudita commistio! Qui immensus est, capitur; divites constituens, pauper efficitur: incorporeus carne vestitur, videtur invisibilis, palpatur impalpabilis, comprehenditur incomprehensibilis, in præsepio angusto collocatur, immortalis occiditur.* Cuncta promissa in Didascalia exponunt Augustini verba; sed nimis protrahitur: extrema reliqua videbuntur *Tautolog. 7. D. 2.*

Exod. 33. 18.

Homo nitur, ut pro homi nibus ma riatur.

1. Petr. 1. 11.

Eius gloria amoris, videri pro hominibus miserabilis.

Quæ prodigia in Christi natali

14 Hæccine solemnitas insignis, obumbrata felix veteris legis, qua iubetur, in exitu anni post congregationem omnium fructuum, celebrari solemnitatem Tabernaculorum. *Exod. 23. 16.* Describuntur ritus in assumptione fructus arboris pulcherrimæ, palmarum, myrti, & salicis. *Levit. 23.* Rupertus hic, *cap. 37.* huiusmodi ritus accomodat Nativitati Christi, cæterisque sequentibus festivitatibus; etenim arbor pulcherrima cum fructu est Virgo-Mater, quæ sola inter fœminas benedicta, gaudens fructu genitricis, & flore virginitatis, in quo summa pulchritudinis (vide *Tautolog. 5. Did. 1.*)

Virgo cur arbor pulchrè rimat

Levit. 23. à v. 40.

——— *Cœlestia semina partu*
Ediderat.

Ovid. 1. Fast. v. 385.

Palma comitatur singularem nativitatis Christi pulchritudinem; quia demonstrat Stephanum Protomartyrem; de quo, *Tautolog. 4. D. 1.* Huius festum myrtus, flos amoris, in amante & dilecto corde Evangelistæ Ioannis; de cuius excellentia, *Tautolog. 5. D. 6.* Accedit his fasciculus florum, in salicibus infantium innocentium, iuxta torrentem lachrymarum matrum; de quorum prærogativis, *Tautolog. 9. Didasc. 2.* Hæc poma nova & vetera servavit Virgo-Mater à partu; ut eius & filij plenius rutilaret pulchritudo. Ita cuncta florida. Surgit gens aurea mundo.

Ex Virginis partu unde cœlorum redux

Magnus ab integro cœlorum nascitur ordo;
Quia nova progentes cœlo demittitur alto.

Virgil. 4. Eclog. à v. 5.

DIDAS-

DIDASCALIA VII.

Pura Virginis conceptio est, ut Aurora, & Luna, & Sol.

Tota Virginis gloria, in conceptio ne singularis gratia. Bernard

1 OCCURRIT gloria pluriſsimæ Matris-Virginis, quæ in cunctis & nonnumquàm singularis: etenim eius singularis gloria in gratia & in gratia plena; & cuius eximia mirabilis plenitudo effulget etiam eminente gloriæ throno. *Quantum enim gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum in cœlis obtinet gloriæ singularis*: ait Bernardus in eius *Assumpt.* Serm. 1. n. 4. Totum pondus gloriæ, sed tota gloria singularis gratiæ. Verùm unde singularis? Quippe eius conceptio longè ab hominis miseriis. *Homo natus de muliere.* (dicit noſtra Tautologia) *repletur* non ſolùm *miseriis*, ſed etiam *multis*. Illicò ac concipitur, qui ut flos egreditur, falce primævæ ſupplantationis ſuccidítur. Mell. Souſa, in *Iob*, 30. accinit:

Iob. 14. 1.

Mell. Souſa.

Spiritus interius mecum languescit & ægri
Torquet amara dies, & fœta doloribus urget.

Hæc eſt conditio, qua concipitur homo: cæterùm ſpecialis Virgini prærogativa; quippequàm in miſeriis non concepta, licet ex muliere nata. Affatt floris pulchritudo ab ipſo & in ipſo conceptionis momento; quo ſola pulchra floridè egreſſa, ſed non reciſa; dum cunctis tempus putationis advenit: unde & inde ſingulari gratia fulget; quia concepta illa & ſola in putitate; etſi nata de muliere. Ex mulieris conceptione peccatum: verùm Virgini ludibrium: equidem ex carne peccati facta conceptio, ſed ſine carnis peccato. A Domino factum eſt iſtud, quod eſt mirabile in oculis noſtris, in ſingularem commendationem Virginis; puriſsimæ ex corruptione, atque intemerata ex infecta radice: etenim à ſæculo non eſt auditum, in ſerie generationum, intendentium in ſimilitudinem naturæ; naturæ conditionem eſſe, ſine acceptæ naturæ conditione. Virga igitur leſſe floruit, dum Virgo mirabiliter apparuit: igitur mirum, quòd egrederetur flos, ex deflorata, putri radice leſſe.

Speculò puritatis à monen to conceptionis.

Matrac.

2 *Novus paradiſus* planditur à Matracio, in *Virgin. Polyanth.* Utique *Paradiſus*, & *novus* quippe in illo ſingularis fructus. *Plantaverat Dominus Deus paradiſum voluptatis à principio.* Ibi ergo *lignum faciens fructum, & habens unumquodque ſementem ſecundùm ſpeciem ſuam.* A vitiata Amadi radice, quilibet fructus prodibat in paradiſo generis maculâ Adami. Ex Adamo, radice generis, Virgo feliciter oritur: novuſque paradiſus meritò plauditur; quia haudquaquàm ex radice contraxit maculam, ſecundum ſpeciem ſuam: quandoquidem pura ex traduce conceptio, prò carnis ſimilitudine, cæterùm abſque peccato.

Genes. 2. 8. cap. 1, 12.

Cur nova, & para diſus.

Naturæ ſequitur ſemina quiſque ſuæ.

Propert

Inquit Propertius, 3. *Eleg. 9. v. 20.* Appoſitè Caſſiodorus, 1. *Var. Epiſt. 6. De arte veniat, quod naturam vincat*: & ſummo plauſu, qui paradiſus iſte novus à Domino Deo fuit plantatus à principio; ut clareret ſplendor gratiæ, non ſolùm in gratia, ſed in tempore: non ſolùm quia ramus radicis inſertus contra naturam. ſed quia ex tempore gratiæ demonſtravit gloriam: igitur gratiæ dote, floruit, etiam infectâ radice; ab ipſomet primo animationis inſtanti. Septuagint. *Plantaverat paradiſum in Oriente.* Idem Maluend. Vox emphatica, ut Virginis conceptæ ſignaretur excellentia: equidem non ſolùm fulſit paradiſus novus gratiæ, ſed cum gratia in ipſo oriente. *Gaude & lætare Anna* (inſit Fulbertus de *Ortu Virgin.*) *O felix pro tali filia, tali dote donata!* Ars gratiæ vicit naturam; ubi dum illam invenit, invenit gratiam. Dos inſignis, & filia ſingularis, minimè ſequens conditionem genitricis: equidem ſi ab illa origo, & filiæ pura conceptio; dos planè mirabilis, quòd ſequens naturæ originem, minimè ſequeretur originis conditionem. *Benedictus* ſanè *fructus ventris tui.* Fructus utique præventus benedictionum dulcedine: igitur non ſolùm non elanguit ſecundum ſpeciem ſuam; ſed in ipſa conceptione fauſtè conſequta eſt gratiam. Floride ſuccinit Picinell. 12. *Mund. ſymbol.* n. 243. *Impuro rutilam quis ſperet ab æquore gemmam?*

Cæſiod

Septuag.

Fulber.

Naſta humana conditionis originè, haud vera originis conditionem

Sunt tamen æquoreo munera fuſa ſalo.
Prodit ab impuris Virgo Maioribus inſons:
Nonne iterùm gemmam fundere credis aquas?

Picinel.

3 *Hic dies eſt dies lucis, dies exaltationis & exultationis, quia Maria concepta de hominis natura*; ſed tamen *ſine macula*: ait N. Theodipactus Idiota, Ioſe-

Ioſeph à S. Benedict.

Dies hic prodigio ſummè præclarus

sephus à S. Benedicto, in *Exaltation. natur. human.* n. 11. Dies enim lucis, splendore gratiæ. Exaltationis, quippe in primo instanti. Exaltationis, quoniam flos pulcher ex vitiata radice. Totum sic admirationis fomes, etiam in Angelis. *Quæ est ista* (dicunt) *quæ progreditur quasi Aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol?* Respondet Sponsus adamussim: *Una est.* Una. Quæ divisa beatos efficiunt, continet sola. Sola gyrum cœli circuivit: igitur cùm cœli circulares & rotundi, sint perfectionis symbolum in illa sola cunctarum ambitus invenitur perfectionum. Videsis hic *Tautolog.* 8. n. 17. Ergo in præsenti Didascalia, Virgo-Mater eminebit plena gratiâ, & gratiæ plena: quandoquidem singulariter floret, quo totum cœlum splendet. Dicam, quod alibi ex Claudiano, in *Probin. panegyr.* à v. 194.

Cantic. 6. à 8.

Quare dicitur pulchra ut Luna?

Claudi.

——*Crederet ex æthere lapsam.*
Talem nulla refert antiquis pagina libris,
Nec Latia cecinere tuba, nec Græca vetustas.

Eth. sup.

4 Ista ergo progreditur, quasi consurgit Aurora. Aptè *quasi Aurora consurgens*, dum signatur inter homines: etenim ubi exterum genus cadit, illa valide surgit. Non *Surgens*, sed *Consurgens*. Aliquid sanè cum Virgine surgit, quod comitem habuit. Profectò. Quia in reliquis sine gratia, surgens cadit humana natura. Virgo dum existentiam accipit, surgit, & cum natura consurgit, igitur obtinuit in primo instanti singularem excellentiam, accipiens simul & naturam & gratiam. Aurora est prima lux, quæ quidem numquàm sine splendore non fuit: igitur lux non esset, si aliquod tempus signaretur, quo non fulsisset: Virgoque in conceptione extollitur uti Aurora, & in esse uti lux prima: quia fulsit gratiæ splendore ex primo instanti. Aurora est, & prima lux, in qua & summus splendor est. *Luce splendidâ fulgebit*: dicit Tobias de Civitate gloriosa, quæ quidem vel in ipsa conceptione Maria; quam Dominus possedit in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio. Lux gratia est, & vita in ordine ad cœlum, quia lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Lux gratiæ homini confertur, quùm eius sanctificatione cœlitùs illuminatur: verùm non dicitur splendida; quoniam gratiam præcesit maculata natura. Splendet in ipsa illuminatione, si accipiatur natura cum dono gratiæ: luceque splendidâ in ipsa conceptione refulsit Virgo; quia gratiam habuit ex primo suæ formationis momento. In cæteris contrarium habet lux, quippe primæ transgressionis fæx & fraus: hoc est principium: in Virgine verò vel ex eadem radice contrarium: equidem splendidè gratiæ lumine fulsit, ex quo habuit esse.

Simul habuisse naturam & gratiam.

Tob. 13 à 3.

Cur dicitur in conceptione splendida aurora?

5 Ut Aurora est prima lux. Ita dum Deus iussit *fiat lux*; & primo die: clarescit tempus in Virginis conceptione: etenim cùm in ipsa mundus visurus singularem splendorem; constituit Deus simul & primum diem, & primævam lucem: simul tempus formavit, & lucem condidit, in typum intemeratæ Virginis, splendore conceptionis: igitur ita fulsit vel dum accepit esse; ut nullum diem immaculata videre sine lumine gratiæ. Virginis privilegium est: eius etiam primum diem signavit fulgida lux. Lux ergo prima fulget. Corpus lux prima non habuit; & in specimen purissimæ conceptionis, non solùm symbolum exponitur lucis, sed signat Numen lucem primam & splendidam; quippe lux sine corpore non habet umbram. Amplius rutilat immaculata conceptio, ubi in primo instanti facta gratiæ illuminatio. Corpus Virgo, quia humana, in conditionem habebat; quod gratis cœlitùs illuminabat. Corpus naturaliter ab Adamo contrahens noxam, facit umbram. In Virgine vel cum corpore & etiam ex massa Adami, umbra haudquàm videtur vel ex oppositâ luce; quis lux illi non oppositâ, tametsi ex radice humana: imò splendor gratiæ summus; quasi ex Adamo non haberet Virgo corpus. Lucem primam alij corpoream, alij incorpoream appellant. Vide Peter. à *num.* 73. Utrumque sanè impossibile, sed vicissim in Virginis conceptione. Corpus oppositum luci, umbram effornat: ex corpore Adami adversus gratiæ lucem, umbra resultat: & dum Virgo concipitur humana, lux signatur corporea & incorporea; quoniam ut umbram adversus gratiam formaret, quasi corpus in corpore ex Adamo non haberet: igitur ut summum in eius conceptione eluceret miraculum, & nobile ad esse humanum principium; fecit singularis gratia, quòd in umbra corporis non esset corporis umbra.

Genes. 1. 3.

Cur lux prima?

6 A Numine in signum valetudinis desperatæ Exechiæ, patratum est miraculum grande, sive in cursu reverrente Sole, sive dumtaxat umbra Solis reverente: de quo ex professo latè exponetur controversia, & delicabitur, *Tautol.* 8. à *num.* 44. & seqq.

4. Reg. 20. 9.

seqq. Burgensis, ut ibi videbimus, dicit miraculum factum in umbra ex luce, sine interposito corpore, quasi accidens miraculosè sine subiecto, uti videtur in Sacramento Augusto; uti præmissimus, *Tom.* 2. *T.* 10. *D.* 7. *n.* 12. Unde iuxta præfatum Auctorem, miraculi materia & forma, quòd sine ullo corpore videretur corporis umbra: qua quidem positione, percutiente Sole in temporis signum, horologium Achaz; necessarium est, quod si umbra tempus signabat sine corporis materia, corpus gnomonis esset coram radijs Solis procul ab umbra: aliàs umbra duplex esset in horologio: alia ex miraculo, alia ex corpore coram radijs interposito. Quapropter in huiusmodi articulo duplex miraculum fuisse: unum, quòd umbra non haberet corporis causam: aliud, quòd corpus opacum nullam spargeret umbram. Utrumque insigne miraculum: verùm videndum quod in nostrum propositum, in horologio naturæ rationalis; cuius corpus ex stylo protoparentis. Numquàm in nostra conditione mundus corpus animatum vidit, quod umbram ex prima transgressione non haberet: unde in Doctoris Gentium significatione, in unoquoque videtur *caro peccati.* Rom. 8. 3. Concipitur Virgo ex materia Adami, & connaturali corpore; & ubi concepta fuit, plauditur, à Marracio, d. *Sacrum horologium Achaz.* Iure, dum apparet in corpora lucis radijs, sine umbra ex supposito corpore: equidem cùm à principio indipisceretur gratiam, quæ arcet humani corporis umbram; ad Solis Iustitiæ radios, quasi non haberet corpus. Non habuit ex prima transgressione opacitatem, ubi vidit Solis lucem, insigni obiecto miraculo (in Adami protogenij horologio) singulari gratiâ, visâ numquàm in humana natura: igitur excellentia singularis, quòd corpus haberet umbræ sine umbra corporis. Sousa de eius *Conception. v.* 88.

Dicta ut quare horologium Achaz

Marrac.

Mell. Sous.

Corpore quæ terras habitet, sedes ubi gratia figit;
Summaque divinæ fulgent miracula dextræ.

7 Meritò interrogatur Ezechiæ virtus, *de portento quod acciderat super terram.* Portentum est quasi de futuris signum, qui in Virginis conceptione videndum; ubi corpus coram Sole, sine umbra connaturali. Interrogat sapientia humana, quod non viderat in terra, & perfectura gratia: etenim vel inter mediâ materiâ umbrosâ ex Adamo; sine umbra facta intemerata conceptio. Perpende. In salutem Ezechiæ ascendit umbra: in Virginis conceptione descendit. Ibi umbra quasi interpositi corporis: hic corpus sine nota aigredinis; ut Rex surgeret, quia cecidit, & Virgo labi nequiret: etenim sine splendore in horologio naturæ, sufficit umbra corporis ad umbram, & sine umbra refulget corpus ad gratiam. Picta pyramis supra quam directè Solis flammas & epigraphe: *Umbræ nescia.* Silvest. à Petra-Sancta, *lib. 9. Symbol. heroyc.* cap. 2. In expressionem purissimæ Virginis conceptionis siccine pyramidis eligitur forma; quippe mirabile patet, quod corpus ad lucem subsisteret sine umbra. Virgo refulget amicta Sole, gratiæ plenissima luce: igitur ita undique illustravit Solis radius, ut ad umbram corpus esset, quasi non haberet corpus. In templo Excel Iovis, *ingredientes nullas è corporibus suis umbras reddere*: ait Pausanias, *cap.* 269. & nos ex eodem & Causino, *Tom.* 1. *T.* 4. *D.* 6. *n.* 14. Hic dicebatur *Iupiter Clarius*, qui & Sol. Corpus gratiâ Solis, sine umbra magnum est. Maius portentum in hac purissima conceptione, gratiæ abundantissima divite luce: etenim si corpus umbram non habebat in templo Solis; quid ingrediente Sole, illustrante templum Virginis; Corpus reddidit pellucidum gratia, dum concepta fuit Maria: umbramque corpus non habuit, quamvis Adamus corpus in horologio cognovit; quia licèt corporis perspexit materiam, corpus per transparentiam ex luce non habet umbram. Venant. Fortun. de *Virgin. partu*, à v. 214.

4. Reg. 20. 11.

Symbola in pyramide.

Et templo Solis.

——*Rota Solis adest:*
Siderum speculum, illustris domus Omnipotentis:
Vultibus ex illis fulgura clara ferens.

Venantius

8 Nuda pingebatur olim naturæ pulchritudo, in Gratiarum concilio. Adi Chartar. in *Vener. Imag.* fol. 343. Gyrald. *Syntagm.* 13. num. 1. Pier. Valer. 54. *lib. cap.* 8. & Munster. 3. *Cosmograph.* cap. 433. sine gratijs vel pulchritudo in natura perfecta, dicitur nuda; quippequam nulla æstimabilis venustas in splendore donorum sine societate Gratiarum: quæ quidem ob ingenitum amorem, nudæ naturæ sequebantur pulchritudinem: unde Pamphil. Saxus, *Carm.* 19. vers. 7. accinit:

Imago naturæ.

Et cui dant munera Gratiæ triformes.

Pamphilus

Status pingi videtur in fabula, quo objicitur per Adamum humana lapsa natura; quia ab initio non fuit sic: etenim ut ait

Augustin. Augustin. 12. *Civit.* cap. 9. *Deus creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam.* Claret, gratiam & naturam simul natas, ex quarum consortio floruit in hominibus venustas: postque Gratiæ, post primæ suppantationis divortium, naturam minime comitantur, sed sequuntur. Unde in esse primo natura dicitur nuda, privata comite gratia. Hujusmodi serie videbatur nascitura Virgo ex Adami radice: at per insigne miraculum, singulare privilegium, facit utraque unum: equidem quam apparuit in natura nuda, quam comitata à conceptione gratia. Non secuta pulchritudinem, quam non haberet, connotando originem. Cum illa stetit, & conditionem vel in humanis constituit: igitur ut significaret conceptionis excellentiam, accepit Virgo naturam & simul gratiam. Ad rem Theocritus, *Edyl.* 16. v. 108.

Et cum illa Gratiarum.

Theocrit. *Sine gratijs esse potest?*
Nullo modo. Haud quaquam licebit esse Virginis-matris conceptio: etenim in ostentum pulchritudinis naturæ, astiterunt ad formam & gratia, & gratiæ. Ravis. Textor, *Epigram.* 8.

Textor. *Quam suavis placido comitata gratia vultu!*
Ventre recepta gratia pulchra sinu est.

9 Dubium occurrit in Virginis obsequium, quod excitat, sed delicat subsequens testimonium. Concepit ergo Thamar: *& instante partu, apparuerunt gemini in utero: atque in ipsa effusione infantium, unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum dicens: Iste egredietur prior: illo verò retrahente manum, egressus est alter.* Chrysostom. in *Matth.* Homil. 3. *Neque enim* (inst) *consueti motus hoc fuit, ordinisque naturæ: nam præmissa quidem hujus manu, alterum egredi; naturale fortasse fit. Retrahi verò iştam, & transitum alteri cedere; non tam fit lege nascentium, sed profectò ex Dei gratia, quæ tunc aderat, ista dispensans, & nobis quandam imaginem futurorum, nativitate depingens.* Quid est hoc? Signatur eius conceptionis articulus, de qua natus est Iesus. Tunc in illa duplex apparuit fœtus: alter à natura, alter à gratia. Naturæ, ex Adam: gratiæ, ex maternitate Dei. Prior videbatur ut subiectum gratiæ, natura egressura Adami: cæterum retraxit manum, utut vidit gratiæ fœtum. Subsitit in eius physica constitutione fœtus naturæ pauliſper, & manu ad prioritatem retracta, illicò egressus est alter: igitur prior in Virgine gratia maternitatis, quàm natura filiationis. Vide dicta, *Tom. 1. T. 3. D. 1. §. n. 12.* Motus hujusmodi non fuit ordinis naturæ, sed præcurrentis gratiæ. Ni in natura prius protulerit manum in humanam conditionem; inficiaretur, licet Adami filia, ab illo acceptam originem. Ex primiparentis temerato semine, privilegium assuturum mundo mirabile, in Virginis conceptione. Concipiendam vidit, manum retraxit, prioritatem cessit; quo resplenduit ex Dei gratia Matris præclara excellentia: quandoquidem maxima; quòd in naturæ functione, prius in illa ut matre Dei, esset gratia, quàm natura. Ordinem ergo naturæ laparavit, dum in conditione conditionem præcucurrit: etenim si gratia naturam sequatur, dum fœtus ex Adamo in existentiam formatur; mirabilem Virginis designavit conceptionem, quòd sequeretur sequentem. Suffragatur Damascenus, de eius *Natiuit.* Orat. 1. *Vitam* (inquit) *habuit, naturâ præstantiorem.* A priore derivata in existentiam, præstantia; & posterior fuit physico in esse naturæ: equidem ante signum humanæ ex Adamo conditionis; iam fulserat gratia matris.

Damasc.

10 Ex editis fœtibus elucet prærogativæ illustrissimus articulus. Qui protulit & retraxit iurè manum, naturam signans, fuit Zaran. Qui, vel illo obice, egressus est prior, fuit Phares: connotans gratiam, quia ad Salvatoris spectat genealogiam; cuius mater Virgo est, de qua natus est Iesus: priùsque ad uterorum imaginem, in lucem egreditur Phares, quam frater eius Zaram; quia cùm ex gratia Virginis esset maternitas, spectabat ad illam gratiæ priorítas. Videbatur enim prior maternitatis Salvatoris gratia; dum ex Adamo in eius decus, condebatur filia. Patet Angeli testimonio, hujusmodi in Virginis conceptione cogitatio. De Verbi incarnatione alloquitur, illam (quam salutat) gratiâ plenam, utpotè Salvatoris genitricem; & concipiendi fœtus exprimit celsitudinem, quo nihil in mundo & cœlo sublimius. *Hic erit magnus.* Argumentum difficile occurrit, *Hic & Erit.* Si erit magnus, non est hic. Qua veritate præsentem matri demonstrat, quem concipiendum præsignat? Expositio literalis, quia iam erat, antequàm ex illa esset. Qui erit ex te, hic est, & antequàm tu: *Erit & hic.* Unica profectò divina persona, cum duplici discreta natura: *hic* que magnus erit

Quæ prodigia in conceptis matris.

Quomodo gratia præcesserit.

Luc. 1. 32.

Christus ante quàm filius Virginis, fuit filius aterni Patris

erit conceptione genitricis; qui est *hic* & sic, ex conceptione Patris. At hoc *Tautolog.* 5. *Didasc.* 2. per tot. in nostrum propositum, aliter exponetur argumentum. Signatur enim ab Angelo, Salvatoris mirabilis, quia singularis, conceptio; unde illius emineret magnitudo: & ad conceptionem *Hic & Erit* iurè dicit; quippe mirabile quòd esset, antequàm esset. Quod miramur in conceptione Christi, respectu duplicis essentiæ; respectu gratiæ & naturæ miramur etiam in Virginis conceptione: etenim erat mater Dei, & filia Adam: mater Dei per gratiæ copiam: Adami filia per conditionem humanam, quæ in esse participavit; quæ antequàm esset, ex ore Altissimi mater Numinis prodivit. Quid ergo? Mater *Erit*: verùm *Hæc*? Utique. *Hæc* demonstrative, & erit: priùs prædestinata in Salvatoris genitricem, quàm humanam acciperet conditionem: & quæ *Erit*, dicitur *Hæc*; ut clarior conceptio sit: igitur purissimam illustravit, quòd esset, antequàm esset. Quod esset genitrix, antequàm genita: quòd gratia, antequàm natura: quòd in conditione humana in momento conceptionis, prior eluceret ad esse, privilegium genitricis: etenim non illa existeret in natura, ni Matris-Virginis mira antecelleret gratia. De Aurora dicitur à Dionysio, 4. de *Divin. nomin.* cap. 4. ita respicere Solem, ut non sit aliud præter Solis lucem. Unde iuxta D. Thom. 1. *part. quæst.* 67. *art.* 4. *ad* 2. lux prima non Sol, sed Solis lux. In Sole Virgo posuit tabernaculum suum, dum humanam accepit in conceptione existentiam; respiciens primò Solis iustitiæ genitricis gratiam: igitur in Aurora aliud esse nequit cogitari, quam ipsa lux quæ conspicitur in Sole. Prior videtur Aurora, sequitur Solis flamma: eadem lux est, quam terris præmittit Sol: sine Sole haud illa existeret, quia Numen, unum Auroram & Solem fecit: & in Aurora Maria, lucis Solis perprius videtur substantia; quippequàm ante humanæ existentiam conditionis, Solis iustitiæ respexit dignitatem genitricis. En Virginis in conceptione excellentia. Lucet, quæ sit ista, quæ consurgens progreditur quasi Aurora. Mane rubens colores Solis induerat:

Virgil. de Ortu Sol. *Prævia quæque flammiferi cursus Aurora parabat.*

11 Haud in virgine minus gratiæ ex pulchritudine Lunæ: etenim, ut in concetione resplendeat humanitatis forma, extollitur *pulchra, ut Luna.* Bernardus, in *Virg. Serm. Panegyr.* 3. (post Sermones Assumpt. Tom. 2.) *n.* 5. infit: *Tu ergo pulchra es, ut Luna: imò pulchrior Luna* (quia videris sine macula, neque lumoris mutatione) *quia tota pulchra es, & macula non est in te, neque vicissitudinis obumbratio.* Esset vicissitudo, si è tenebris egrederetur in lucem, ut advenientem gratiæ reciperet venustatem: & non solùm pulchra, ut Luna, sed pulchrior Lunâ plauditur, dum humana concipitur; quia sine mutatione, & lucis vicissitudine, à primo instanti habuit splendorem gratiæ. Pende. Pulchritudo Virginis non confertur à Sponso Lunæ fulgenti; sed fulgenti in prima productione. Unde articulus signatur; dum dicitur: *Quæ est ista, quæ pulchra ut Luna progreditur*: Quid quòd sic vel sic collatio, ubi eximia demonstratur pulchritudo? Ad Virginis nobilissimum encomium, totum singularis pulchritudinis momentum, Lunam in plenilunio creatam; asserunt Leonard. Marius, & Iacob. Bonfrer. cum Angel. Magistr. d. *quæst.* 70. art. 2. ad 5. Adamussim dum Virgo concipitur, & humana progreditur; Lunæ primò constitutæ speciositati comparatur. Eximia Lunæ pulchritudo, dum orbe pleno. Summa perfectio est in plenissima luce, & splendor in oriente: nullumque aptius Symbolum in Virginis pulcherrimæ conceptionem; quippe in conditione ostensite totius eximiæ perfectionis pulchritudinem. Aptiùs quidem. Progreditur pulchra ut Luna, & Luna plena, quia plenè pulchra. At unde plenè? Ex prodigio in conceptione: ex singulari gratiâ qua progreditur: ex præstantia splendoris, quo producitur, Lunæ conditionis æmula: quandoquidem maior gratia, haud quia pulchra in plenitudine lucis; sed quia plenitudo lucis in instanti conceptionis.

Bernard. *Fulget Lunæ splendor, & Luna pulchritur.*

Gen. 1. 16.

Quarti

12 Perscrutemur. Corpus Lunæ duplici hemicyclo constare, alio lucido, alio obscuro, placuit nonnullis AA. *Globum eius dimidium lucere, dimidium autem obscurum esse* (ait Rupertus, lib. 1. in *Genes.* cap. 42.) *dumque movetur in circulo suo, partem qua lucet, paulatim ad nos convertit; ut videri à nobis possit.* Suffragatur cogitationi D. Thom. & 2. de *cœlo*, lect. 16. & in *Psalm.* 10. in princip. Exponitur præ oculis in Lunæ semicirculo duplici, societas naturæ & gratiæ in Virginis purissimæ conceptione: quæ quidem Lunæ in sui constitutione confertur, dum in esse constituitur; ut luceret privilegium, & cuius Lunæ formatio esset in signum: igitur si lux natu-

Rupertt

Ubi sup

ræ rationalis gratia, obscuritas generis lapsi natura; in primo instanti naturæ, effulsit splendor gratiæ. In ordine communi primò in hominibus videtur labis obscuritas, quam gratiæ fulgentis claritas: pulchritudoque Virginis assimilatur Lunæ, primo in momento plenissimè luce perfectâ, radianti; ut prodigium esset gratiæ, vel ab ipsa conceptione; igitur non ita magnum, quòd gratiæ plenè videretur fulgor; sed quòd primò videretur. Liqueat unde huiusmodi gratia, & a substantiæ existentia. Lux & tota Lunæ à Sole. Transfusio *in se Solari lumine, illuminat*: subdit Bernard. ibid. Ad Solem Christum respexit, ubi primò fulgoris hemicyclum Luna mystica monstravit: equidem si in hominum conceptione solemne, naturæ ostendere obscuritatem; Virgo priùs Solis prætulit fulgorem: priùs in illa matris singularis pulchritudo, quàm conditionis in conditione formatio; igitur prior in illa dignitas genitricis, quàm ad illam existentia naturalis. Mitior cœli gratia, terris collocata Lunâ, eximio valdè fulgore,

Sole repercusso radiantis imagine Lunæ.

13 Habet Virgo Lunam sub pedibus, quia splendidior gratiæ radius. In pleniluniò illam conditam vidimus. Haye placuit; in noviluniò creatam, quia eius imaginem de sub pedibus habebat. Suppositio præfata tanè destruitur, quippe perfectio plenitudinis evacuari videtur. Nullo modo: Ita præsignatur in conceptione immaculata perfectio. *Luna in noviluniò numquàm per eclypsim obscuratur*: inquit ibid. *Concept.* 24. Positio videtur diversa, sed in proposium optima. In noviluniò, Luna quasi concipitur. In pleniluniò totam radijs illustratam miramur. Si lux in Luna Virgine gratia est, quam effudit in illam divinus Iustitiæ Sol: aptè uterque status in conceptione Mariæ, quippe fulsit plena gratiâ vel ab ipsa conceptione. Ideo nova, & gratiæ plena (quia gratiæ plena, mirabiliter nova) quin splendorem ex radijs Solis immutaret status, neque conceptionis tempus; etenim sic pari non potuit primæ transgressionis eclipsim propter excellentis gratiæ plenissimam perfectionem. *Quasi Luna plena in diebus suis luceret.* Cur *Quasi*: Quia sine eclipsi. Non enim habebat dies, ut rutilaret plenitudine splendoris: & quasi in diebus suis Luna plena notatur, dum noviluniò concipitur; quoniam Virginis ubi ostenditur conceptio, objicitur simul gratiæ tota plenitudo. Luna ergo sit sub pedibus Virginis, præstituta eius formâ conceptionis. Luna nequit habere simul claritatis plenitudinem, & incipientis claritatis influxum in splendorem. Luceat ergo, quia Maria etiam in noviluniò lucet quasi Luna plena: quandoquidem gratiæ progreditur splendore, vel ex primo ad existentiam conceptionis instanti. Hoc est privilegium conceptionis. Fulget *sicut Luna perfecta in æternum*. Sol est *testis in cœlo fidelis*, qui antequam ex illa lucem videret; illiùs Virginem ut matrem illuminavit. Sic enim à Sponso dicitur: *Una est perfecta mea*. Est Luna perfecta, & imperfecta. Imperfecta, in origine: perfecta in fulgoris plenitudine: Virgoque dicitur Luna perfecta, accipiens originem in humana natura: quippequàm vel à conceptionis tempore; nata feliciter plenitudinem gratiæ. Reliquæ Sponsæ ut imperfecta Luna: una est quæ Luna perfecta; igitur in noviluniò animatæ Virginis conceptionis, ex Solis radijs visa plenitudo lucis. *Hæc dicit Dominus, qui dat ordinem Lunæ* in claritatem; igitur splendor perfectæ Lunæ Virginis, ultra communem ordinem. Hic est in illa ordine naturæ & gratiæ habere felicèt lucem gratiæ: vel in principio naturæ. Respexit Virginem Sol. Elucet, de qua natus est Iesus. Conceptio nitet,

Clara etiam pœnix cœlo quàm Luna refulget.

14 Etiam ubi gratiæ in conceptione præ se fertur lux, Virgo-Mater progreditur *electa ut Sol*. Maluenda: *Quæ est ista, quæ progreditur pura ut Sol*? An quia iustitiæ Solis imago, vel dum conciperetur Virgo? Dicit, quo supr. Bernardus. *Solis imago expressissima, inter milia astrorum Deo assistentium virginali puritate in cœlo gloriosa*. Versio enunciat. Ut Sol *pura*, ut Sol *electa*: etenim Sol Iustitiæ, de qua natus, non eligeret in genitricem, ni vel in primo animationis momento cognosceret puritatem. *Lux & Sol ortus est*: dicitur à Mardochæo. Potest salvari huiusmodi tropus per Hendiadym: q. d. Lux Solis. Sed, ni fallor, arcanum aliquod latet in divisione, & prioritate lucis & Solis, expressionem conceptionis Virginis. Si Sol, sine luce non est. Quorsùm igitur lumine posterior Sol: Quia, cùm forma Solis sit lux, priùs condita Solis forma quàm materia. Materia est corpus luminaris magni: lux equidem forma corporis: dicturque priùs conditio lucis, post Solis; quippe ad Solem maturè præparatus lucis radius, antequàm Solis formaretur corpus.

Fredigis gratiæ.

Bernar.

Lucan. 8 Pharf.

Apoc. 12. 1.

Haye.

Quomodò Virgo Luna nova, & Luna plena?

Eccli. 50. 6.

Cur Luna perfecta?

Psal 88. 38.

Cantic. 6. 8.

Ierem. 31. 35.

Cæs. Germ.

Ubi sup Maluen.

Bernard.

Imago Solis & Sol.

Esth 15 11. Hendiadys.

Greg. Naz.

pus. Accumen est Naxianzeni, *Orat.* 43. *Forma* (inquit) *Solis lumen est. Ut maioris cuiusdam miraculi specimen ederet; formam materiâ priorem protulit.* Cognoscimus lucis prioritatem, in cuius miraculum, efformatum specimen. Sol plauditur, & iurè, in conceptione Maria: lux in conceptione est gratia: minimèque in existentiæ origine enunciatur Sol & lux, sed econtra lux & Sol; quippe ad eius conceptionem vigil extiterat gratia, priusquàm corpus formaretur à natura. Si priùs corpus Solis, esset impurum per absentiam splendoris lucis. Prior esset ex Adamo materia, quàm è cœlo gratiæ forma? Virgoque electa in matrem, dum puram notat originem, & corporis conditionem; quoniam adhuc in formatione materiæ, ut nitidus Sol resplenduit lumine gratiæ. Prædefinita fuit primùm in matrem Dei (de quo infrà) quàm in corpoream substantiam ex Adam, qui corruptus prolem, per vitiatam ex transgressionem radicem. Ex hac itaque substantia, sed non vitiata, formatum corpus Virginis in momento conceptionis: priùsque in luce ostenditur gratiæ radius, quam Solis Virginis corpus; qui ad materiam ex Adamo conceptionis, præverat in splendorem, gratia lucis genitricis.

Vel in momento conceptionis, prior excellentia genitricis.

Eccli. 24. 21.

15 *Quasi balsamum non mistum* dicit ipsa. *Non mistum*, quia in Virginis conceptione, tota pretiositas oritur ex puritate. *Balsamum inter viperat gigniturj sed veneni omnino expertes; quòd scilicèt balsami pastu, odoris præstantissimi mitescit veneni acerbitas*: ait Pausan. *cap.* 303. Quo intuitu (ut præmissivus, *Tom.* 4. *T.* 8 *D.* 6. n. 1.) lemma vipetæ, ramo balsami accedenti, *Venio positura venenum.* Adi Theophrast. 4. de *Plantis*, cap. 6. An in singulari gratia, maior Virginis indicatur excellentia? Utique maior, ubi puritatis conceptionis præ se fertur splendor: equidem si à vipera, natura humana, venenata, corporis designatur efformatio: mirum, quòd corpus à natura, sine corporis veneno. Dicam meritò ex Venant. Fortunat. d. à v. 119.

Pausan.

Corporis conditio sine corporis vepene.

O Virgo insignis, mater pia, nobile semen,
Atque sacro fœtu progenitura Deum!
Peccati iaculo defixa in stirpe cicatrix:
Ulcera nulla geris, nec levi signa patent.

Venant.

Hæccine obiter delibavi, propter singularem cogitationem Plinij. Ita ergo de balsamo loquitur, *lib.* 12. *cap.* 25. *Maximè probatur, quod ante semen fluxit. Secunda gratia semini.* In postremo fallitur, dum

Plin.

Quærè balsamo puro conferatur?

Spirant irriguæ redolentia balsama venæ.

Claud. de Laud. Seren.

Ex semine prorsùs Adami, efformatur corpus in conceptione: & licèt ex semine, præstantioris odoris, quod ante existentiam seminis; quoniam Virgo immaculata priusquàm ex semine Adam, destinata Mater Dei.

16 In mythologia Ethnicorum, vulnerato Orpheo, capiteque præciso, fictum, rigui ire serpentem in saxum, cum virulentum coram Sole cuperet inferre morsum. Ovid. 11. *Metamorph.* fabul. 1. succinit:

Hic ferus expositum peregrinis anguis arenis,
Os petit, & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhiat divellere vultus.

Ovid.

Tandem Phœbus adest, morsumque inferre parantem,
Congelat, & patulos, ut erant, obdurat hiatus.

Apte Sol (præciso capite Adami) in Virginis conceptione, adest in gratiæ lucem: dum vellet anguis tortuosus (quia mortuum caput) inferre morsum, & deturpare vultum. Unde in saxum convertit, dum virulentia tumuit; quippe ad originem sordis, serpens erat tamquàm lapis. Ex illo capite vulnerato, erat ad Virginis conceptionem origo. Respiciebat in semine radicem; sed Phœbo præsente, potiùs quod fuit ante semen: quo quidem saucio capite protoparentis, caput confregit draconis: etenim cùm in illa, uti in balsamo, præstantius, quod ante semen; in Dei prædestinata puritissimam genitricem, antequàm pater Adam constitueretur in patrem. Nonnullis D. D. placet, gratiam collatam Virgini singularitate eiusmodi privilegij, connotata labe transgressionis Ada-

Quomodò confregit caput draconis?

Adami: ita ut consisteret ex eo gratia, quòd in Adamo potuit transgredi; cæterùm non est transgressa: quasi ad originis peccatum haberet debitum; sed nullum ex origine peccatum. Longe abeo ab huiusmodi cogitatione. Ordinem decretorum in eiusmodi articulo exhibui *Tom.* 1. loc. cit. à *n.* 24. & *Tom.* 5. *T.* 3. à n. 132. regerere supersedeo. Videlis. Quia Virgo ante Adamum decreta, & Adamus propter ipsam; non solùm immunis ab originaria labe, sed etiam à necessitate debiti. Adi Christophor. Vega, in *Marian. Theolog.* n. 131. 146. 568. & 577. Maria etiam à principio non solùm ornata gratia; sed gratiâ plenâ. *Gratia* igitur *super gratiam*, antequàm mundus videret sanctam & pudoratam eiusmodi fœminam: gratiaque super gratiam designatur, dum ex Adamo concipitur; quippe eius labem in conceptione non solùm non contraxit, sed nec potuit.

Orda decretorum Dei in eius purissimam conceptionem.

Eccli. 24. 19.

17 Perscrutemur difficile Scripturæ testimonium. Holophernes arctè circuivit Bethuliam, sed Achior in senatu illum edocuit, desperare victoriam. Tyrannus risit, & adversarijs illius arrogantiæ & fastus lubitò dedidit; ut etiam ex illo inter manubrias hostium, erigeret nobilissimum trophæum. Suscepit & festivè Synagoga, quem insolentiæ proiecerunt castra: & in solatium cordolij fidenter dixit: *Cum Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis; sit & tecum Deus.* Difficile videtur, quod auditur. *Libertatem*: Quanam ergo per hostem contraxerant servitutem? Liberi sanè erant: unde conferendam libertatem nominant? Est libertas insignis, quæ dicitur *gratia libertatis*. De libertate & eius circunstantijs, conditionibus & differentijs, disserendum, *Tom. seq. T.* 4. fusè, à *n.* 22. Est libertas singularis, sine vexamine subiectionis. Est libertas post servitutem, & est ante servitutis gravamen. Utrobique gratia Numinis est, sed ante amissionem libertatis, quæ libertas, gratior fit: gratiorem meritò sine servitute prædicant libertatem; quippe Deus protexit, ne liberi contraherent ab hostibus servitutem. Si post mancipationem eriperet, & libertate donaret, esset sanè beneficium; sed non optimum: felices essent, sed post infelicitatem. Modò florebat libertatis felicitas, quoniam ante servitutem: & huiusmodi libertatis extollunt donum; quippe gratius, in periculo libertatis, non experiti periculum servitutis. Præservativa gratia est, quæ in tanta quasi necessariâ angustiâ, mirabiliter perfecta à Numine fuit; cùm usquequaquè esset in procinctu numerositas hostium, quin naturaliter posset cogitari effugium: iurèque plauditur de cœlo libertas; quia verè in gratiæ collatione felicitas, non solùm in periculo gaudere charismate libertatis; sed nec contrahere debitum servitutis imminentis.

Iudith. 6. 18.

Quanam in libertate gratia, gratia libertatis?

Candida libertas hoc perpetere decus. Ravis. di

18 Restat investiganda in gratiam libertatis illustrior gloria. Pende verba: *Cùm Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis. Hanc libertatem?* Quid? Estne alia? Et sublimior, & gloriosior. Qualis? *Hæc.* Quænam in conceptam gloriam? Libertas, in qua *gratia super gratiam.* Nota articulum, atque Numinis miraculum. Vallavit hostis Dei civitatem, à quo mirabilem expectabat protectionem; igitur libertate gaudebat, quamvis hostis impugnabat. Gratia profectò, ab hoste in servitutem non capit: gratia, servituti obnoxiam esse, & debitum non contrahere: adhuc super huiusmodi gratiam gratia pretiosior addenda; qua quidem cœlitùs ita arcebat servitutem, ut minimè posset amittere libertatem: hanc que libertatem à Domino signat civitas, ut gratiæ excellentioris constet summitas: igitur superioris gratiæ ad libertatem cellitas; non solùm in debito servitutem non contrahere, sed gratiæ pretiositate, nec posse. Fluminis gratiarum impetus lætificavit civitatem Dei Mariam, dum contulit (ne in servitutem dæmonis caderet (cum natura primam gratiam. Obnoxia huiusmodi servituti erat infelix natura protoparentis Adami; ex qua originem contraxit Virgo, dum facta in esse naturali conceptio; dedit que Dominus gratia insigni in ipsa conceptione, libertatem, quantumvis ab ærata natura participaret originem; ut constaret è cœlo civitatis præsidium: quandoquidem in libertatem servituris singulariter magnum; in debito conditionis, nec recognoscere conditionis debitum.

Qua gloria gratiæ.

Haud debitum contraxit ad crimen originale.

Et validas valuit ævi rescindere leges. Lucret. l. 5. 534

19 Hæc est libertatis gratia, sed non summa. Gloriosa dicta sunt de te, Civitas Dei. Restat gloria in huiusmodi gratia, cuius scopus, quòd sit conditionis impossibilis servitus. Mirifica libertas, immunitas à debito servitutis: sed amplior gratia in pretiositate libertatis, quæ videnda, dum Orbis Numinis mirarentur genitricem: Deusque illi hanc contulit libertatem; ut in ipsa Virginis animatione, munimine gratiæ, non solùm non contraheret servitutis priscæ sordem; sed nec posset, uti Numinis mater, debitum ullum cognoscere in servitutem. *Hanc libertatem*, in qua præstabilis gratia fuit. *Hanc.* Qualis? *Hæc*, quæ Virginis-Matris propria, conceptæ in gratia: igitur civitas uti Dei, ita hac libertate à captivitate immunis, quasi non venisset hostis. Hostem in natura habebat Virgo, ut in servitute conficeretur conceptio: affuit uti Dei genitrici, libertatis gratia ita specialis; ut impossibilis esset ex patre contractio criminis: Deusque hanc illi contulit libertatem; quasi ex Adamo non haberet originem. *Tu es, qui venturus*: dixit ad expressionem puritatis in conceptione Virginis, Filij Præcursor Ioannes. Venturus erat ex illa filius Altissimi in carne: præsensque simul signatur in suæ matris conceptione; ut pateret gratiæ origo, ubi notata tantùm humana propago: igitur vel ex Adamo in radice splenduit flos; quia concepta ut mater Dei, de qua natus est Iesus. *Tu es, & qui venturus est.* Venturus, cùm veneris. At dum Virginem natura ex Adamo concipit, *Messias iam venit.* Videtur *libertas hæc*, dum matris conceptio fit: igitur possibilitatem originalis labis, pepulit à conditione gratia insignis genitricis. Hac enim splendida luce,

Nec potuit contrahere.

Matth. 3. 11.

Ioann. 4. 25.

Mantuan. 9. Eclog. 71.

— *Leges rigidæ rumpuntur Averni.*

Q. Curt.

20 Patet iam Solis fulgor, & eius conceptionis splendor. In castris apud Persas, *super Regis tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago Solis, crystallo inclusa, fulgebat*: inquit Curtius, 3. de *Histor. Alex.* cap. 3. Quo intuitu, præmissus, *Tom. 6. T.* 8. *n.* 10. Elucet plani in symbolo Solis Virginis in terris immaculata conceptio, dum eius radij includuntur crystallo. Crystallus vel coram Sole non habet umbram. Corpus Virginis vel ex Adamo splendoris minimè impedivit gratiam: equidem huius vel in corpore mira rutilavit lux; utpotè & pura & electa ut Sol. Cuncta continet, & undecumque lucet. Sousa, d. *lib.* 2. à v. 298.

Ut Sol in crystallo fulget.

Mell. Sousa.

Et rutilans Aurora micat, & igneâ lampas
Irradiat, Lunæque globus, & sidera fulgent.

DIDASCALIA VIII.

Clarius encomium Mariæ, quòd mater misericordiæ.

1 GRAVIS Mater in Republicam Livia, imperatrix & uxor Augusti, taxatur à Cornelio Tacito, 1. *Annal.* cap. 10. Speciosa Mater & suavis in delicijs suis Sancta Dei genitrix: quandoquidem manus eius plenæ gratiarum hyacinthis: vel diffusam in labijs continet gratiam & suavitatem, ut trahantur hominum corda propter innatam dulcedinem. Nazianzen. in Tragœd. *Christus patiens*, à v. 659. accinit:

Tacit.

Virgo homuntibus, mater suavis & dulcis.

Mater, Regina, Domina,
Quovis in loco salus. Mortalibus
Amica: generis humani bonum.

Greg. Nazian.

Non Mater gravis, sed dulcis. In dulcedinem sufficit nomine Matris. *Dulcedo lactis est* (inquit Bernardus, de *Deipar.* serm. 2. n. 6.) *Totius boni plenitudinem posuit in maria: ut proinde siquid spei in nobis est, siquid gratiæ, siquid salutis; ab ea noverimus redundare. Hortus planè deliciarum, ut undique fluant & effluant aromata eius; charismata scilicet gratiarum*: etenim quamvis accuseat reos perpetrata flagitia; cuncta excusat suavitate Matris. Ovven. lib. 4. *Epigram.* 171. exclamat:

Bernard. *Illorum patrona.*

Virgo beata licèt communi voce voceris,
In mulieribus es tu benedicta magis:
Nil mihi prodesses, si tantùm Virgo fuisses;
Quantum at prodes, ô! quia mater eras

Ovven.

2 Universi mundi votum (ne sit) experitur Virginis patrocinium, tanquàm à Reginæ maiestate, atque potentis favore. Unde eorditus exclamat ex clientela, humana fauta natura: *Salve Regina, mater misericordiæ.* Breve itaque encomium, sed suavitate plenum. In misericordia quidem eius effulgurat pietas; in Matre suavitas, in Regina potestas; ita ut in gloriam Virginis excellentia sint nostra commoda: demonstrat enim in pietate, gratiæ insignem magnitudinem: ut Regina præeminentem potestatem; & ut Mater generis singularem amorem. Huiusmodi plausus præelectiore linguâ, tantùm valebant prædicare corda; ut cerebris gratijs æquè responderent pectora. Plures enim ho-

Quæ & quanta dona ex illa?

hominibus confert, quin cognoscat, nisi qui recipit; quàm eis, quas Ecclesia generaliter extollit. Plures sunt, & amplioris magnitudinis, quæ ad favorem singulares; quàm quæ à dignatis designantur ut communes: unde cùm encomiastes debeat esse gratiarum, qui amplius per illas tantæ matris invenerit patrocinium, si in cordibus multiplex, continua, majorque gratia; gratias Virginis dumtaxàt debent exprimere corda. Protectionem eius, potestatem, & in genus humanum, animum gratis proclivem, præsignat Psalmographus (dum Deo dicit: *Astitit Regina à dextris tuis, in vestitu deaurato, circumdata varietate.* Iuxta Hieronym. in *scutulatis*, ut per scutum indicetur patrocinium; quippe in hominum auxilia, mille clypei pendent ex ea) & ut Virginis donorum formetur perfecta laus; præ se fert linguam & cor. *Eructavit* (inquit) *verbum bonum: lingua mea calamus scribæ, &c.* Lingua tantùm cum corde in gratiarum instrumentum? Profectò appositum. Sunt pleniores gratiæ particulares à Virgine, quæ à reliquis ignorantur, & à gratis dignatisque cordibus cognoscuntur: nectitque linguam & cor, ut plenè respondeat donis Virginis David; ut doceat gratijs insignitos adæquatam gratitudinem, in Virginis-Matris obnoxiam venerationem: igitur exigue rependent pectora gratias, ni cuncta corda convertantur in linguas. Si tot Virgines manus hominibus favent;

Totidem ora sonent.

3 *In vestitu deaurato. In scutulatis. In uberibus* (Vide Lorin.) quia scuta in uberum forma. Haud huiusmodi supremæ Reginæ cultus latuit Ægyptios: quandoquidem siccine ornarunt suam Isidem, quam vocabant *Mammosam* (de ea agemus in *Ephemer. 7. Ianuar.* ex Kircher. in Tabula Bembin. Tom. 3. *Oedip. Copt.* Syntagm. 1. cap. 5. Unde ut notat Anonym. ad Natal. Comit. *Mytholog.* observat. 14. quam excerpsit ex Maiolo, *Tom. 2. Colloq.* 2. Isidem dicebant Virginem, quæ parturit humani generis Salvatorem.) quorum Mythologiam æmulantes Ephesini, suam Dianam effinxerunt *Multimammiam*, ut ibid. dicemus, 26. *Augusti.* n. 8. In rem ergo lux huius umbræ, ut maius constet, quod Virgo-Mater gessit; quàm Ethnicismus finxit. A dextris iudicis supremi assistit maiestate throni, superiore tribunali; quæ virgo peperit Salvatorem Mundi. Eius in situ deauratur vestis, sed scutulis, ut homines respicientes ornatum, lætentur ob patrocinium: etenim sub eius validissimo scuto, evanescit tribulatio. Hic namque cultus gloriæ, intra præcordia Mariæ, cuius pietate protectio, etiam dum venit afflictio: quandoquidem in signum protectionis, vel pro non suis ostendit ubera Matris. Innuit nostra Tautologia. *Homo natus* filius *de muliere.* Quid? Miseriarum gravatur multitudine. Alia sanè præsignatur ex fœmina excellentia filiationis, in qua molestiarum specimen libertatis; nimiùm filiatio à Virgine, quæ mater misericordiæ: diciturque meditanter, *filius natus de muliere*; quia ab illa homo cognoscitur filius, quamvis ex illa non natus.

O Virgo excellens vincens super omnia mater!

Dicam ex Venant. Fortunat. de *Partu Virgin.* v. 203. Elucent in genus humanum scuta valida, & genitricis ubera: quandoquidem videt matrem, quam non habet genitricem.

4 *Matrem filiorum lætantem*, inquit Psalmista, expressa meditanter in periodo materia supposita; ut præmisimus in *Litter.* à n. 34. Aliquod utique arcanum sententia in documentum includit, ubi in propositum quod subintelligit, profert. *Matrem filiorum*: Quæ non? Virgo mater Christi, in hominum protectione: equidem singulari fœcunditate amoris, cunctis ostendit viscera & ubera matris. Indicat Sponsus. *Venter tuus* (plaudit) *sicut acervus tritici, vallatus liliis.* Virginis elucet fœcunditatis decor, ubi ventris purissimi murus liliorum candor. Verùm in eius virginitate fœcunda, metaphora videtur impropria. Virgo Maria unicum habuit filium: quotsùm igitur hos Sponsus designat tritici acervum? In tritici cumulo multa sunt grana, quæ in ventre filiorum nata. Unde ergo multitudinem continet, si unicum dumtaxàt genuit? Ex ubertate amoris, in ostensionem mirabilis genitricis: equidem filiorum habet acervum, quoniam mater non filiorum. Liquet. Unum enim habuit, & plures ostendit uterus; ut ipse sic *primogenitus in multis fratribus*: & in uno, filiorum demonstratur acervus; quoniam dum unum habuit, propter unum plures genuit: etenim cùm sine illa, suligine iniquitatis essent homines; illos amore genuit fœcunditate gratiæ, ut essent conformes imagini filij sui. *Primogenitus in multis fratribus.* Qui unicus, dicitur primogenitus. Astruit Lucæ testimonium: *Peperit filium suum primogenitum. Filium suum*: ergo etiam gnati, qui non sui. Hic est Virginis plausus, quòd scilicèt maternitas extendatur in non filios. Filius, qui in illa conceptus, & ex illa natus. Singularis quidem amoris gratia, Virginis videntur charitatis viscera: incensum flammâ dilectionis dulcissimum pectus; dum homo eius feliciter filius, licet ex illa non natus. Qui primogenitum respectivè nominat, alios filios relatione designat: Salvatorque noster Virginis primogenitus dicitur, ubi ex illa in lucem editur; quippequàm præ excessu amoris, videntur etiam homines filij Virginis-Matris. Vide alia *Tom. 2. T. 2. D. 22. à num.* 14.

5 Hinc dicitur emphaticè; magni huiusmodi fœcunditatem esse, ac præclaram virtutem, *Matrem filiorum lætantem.* Frequens ex filijs matrum hilaritas, quia in fœminis ex fœcunditate conciliatur auctoritas. Maius Virgini gaudium, quippe maius privilegium; cùm sit mater non filiorum. Facit gratia, quod inficiatur natura: illaque floret ampliore auctoritate, gaudetque singulari exultatione; etenim iuxta se videt filios, qui non filij. In virtutes Sator, & Redemptor N. excitat audientes; ut gaudeant vitâ felici, divinæ studentes gratiæ: *ut sitis filij Patris vestri, qui in cœlis est.* Filij Patris cœlestis? Qua lege? Unus est enim filius Patris: quomodò igitur potientur felicitate huiusmodi filiationis? Per gratiam & adoptionem illo reconciliante animum dedignantem; quoniam ad hoc in hunc mundum descendit, ut per illum alienam à se Pater cœlestis originem adoptaret: in filiationemque supercœlestem homines excitat, dum ad se aberrantes in cœlum vocat; ut prodigium viderent in terris, intercessione potentiore mediatoris: igitur prodigium, quòd uti filios Pater cœlestis cognoscat, quos non genuerat. Ab illo concilianda gratia, qua denudata natura; in quo constabat Redemptoris gloria: quandoquidem in eius amore magna; quod eius ob patrocinium, Pater cœlestis, pater esset non filiorum. Cognovit mundus, in quem venit caro factus; ut adoptionem filiorum reciperemus.

6 Hinc ille dixit: *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater signavit Deus*: ideest, *uti filium dilectum*, ut constat ibid. cap. 1. à 32. & *Matth.* 3. 17. Utquid Pater cœlestis Filium ut filium signavit? Ille non solùm filius, sed etiam naturalis, eiusdem essentiæ & conditionis: & hunc insignem signavit? Planè, ut à reliquis distingueret: igitur filium declarat, quem genuit eius intellectualis cognitio; ut ab illis discerneret quos genitura dilectio. Filium signavit naturalem, ut alij geniti viderentur per amorem. Si non signaret, homines à sorte fausta filiationis excluderet. Alia alterius generis futura filiatio, quæ nimiam Patris exprimeret charitatem: præter intellectus naturalem filiationem; ut postquàm visa fœcundi intellectus claritas, voluntatis etiam videretur fœcunditas: filiusque naturalis à Patre meditanter signatur, ubi unigenitus primogenitus generi humano proponitur; quoniam in visceribus paternis, plenis amoris, etiam homines, & hæredes beatitudinis. *Hunc Pater signavit*, cuius in sigilatione patrocinium mediatoris altè præmisit; quàm præ malitia, vel vitiatâ origine, natura humana defecit à Conditore: etenim per illum filium dilectum, desuper filium signatum; in genere humano numerus visus filiorum.

7 Quanta de hominibus sollicitudo Virginis! Ostenditur curâ matris, & flammâ amoris. Propensè incumbit, ut obliti humanæ degeneris conditionis, sint filij Patris cœlestis: etenim per eius precum energiam, gratia cœlestis illustrabit naturam. Per Virginem? Utique: habet etiam ut Regina potestatem. *In eius sinum omnes Thesauros suos absque mensura transfudit*: subdit Bernard. num. 2. in *Deipar. panegyr.* Verùm quomodò? Pende præfatum testimonium, & scrutare. *Ut sitis filij Patris vestri, qui in cœlis est.* In cœlis est Pater noster; Virgoque satagit, quòd sint homines in cœlis, ubi Pater. At videntur implicare verba in huiusmodi clausulâ: igitur supponit quod abnuit, & simul inficiatur quod supponit. Si sollicitudo Virginis; ut filij Patris cœlestis homines in terra sint; ergo non sunt. Si non sunt, qua ratione præmittitur, *Pater vester*: Non enim pater esse valet, ubi filios relatio ad respectum non supponit. Notatur gratia in protectione Mariæ, ad obsequium frequens conditionis humanæ, & quomodo Numini grata; traditis illi charismatum thesauris absque mensura. Homines Dei (naturâ) non filij, sed adoptione; quam habere non possunt, quoties à gratia recedunt. Filij siccine non sunt: & excitantur à Virgine, dicente; *quod sunt, & sint*; quia facit

Psalm. 44. 10. Hieronymus.

Vers. 1.

Eius plausus propriè dicuntur à cordibus.

Virgil. 4 Æneid. v 281.

Ubi sup

Imagolsidis.

Vel pro non suis ostendit ubera matris.

Iob, 14. 1.

Homo enim filius licet ab illa non natus.

Venant.

Ubi sup

Psal. 112. 9.

Quomodo qui non filij, filij sunt

Matth. 5. 45.

Cantic. 7. 2.

Qualis eius fœcunditas amor, & quanta?

In qua Christi mirabilis gratia mediatrix

Rom. 8 29.

Ioan. 6. 27.

Luc. 2. 7

Tota sua gloria, homini bus gratia.

Bernar.

Ubi sup

Virginis sollicitudo, homi num cum filiorum cultatio.

facit eius potentia, quod filij sunt, qui non sunt: etenim per Virginem nanciscuntur adoptionem, quam possidere ad cœlestia non valebant per originem. Filium, mundi Salvatorem, in pignus æternitatis possedit. Hunc ex utero, quæ Mater-Virgo siguavit: sed quorsùm? Ut eluceret in homines amoris decus, illos respiciente ut filios, & elargiente intercessionis thesauros: quandoquidem filios innumerabiles possidet Virgo per gratiam, cùm unicum genuerit solummodò per naturam.

Nonn. *Tu enim virginitatem amans,*
Paris novos filios.

Dixit alio Nonnus, 48. *Dionysiac.* v. 835. Novos, & noviter. Novos, quippe non naturales: noviter quia quos non prodidit uterus, genuerunt viscera amoris.

8 Virginitas dicitur sterilis, in cujus signum objicitur ignis: unde Ovidius, 6. *Fastor.* v. 283. ut vidimus Didasc. 6. n. 1. accinit:

Ovid. *Iure igitur virgo est, quæ femina nulla remittit:*
Nataque de flamma corpora nulla vides.

Modò proclive delicabitur testimonium Isaiæ. Dicit ergo sterili Ierusalem, idest Virgini (qua de causa ipsa, *Ego sterilis & non pariens*: v. 21.) *Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt: venerunt tibi.... Adhuc dicent: Filij sterilitatis tuæ.* In te fœcunda virginitas, & castæ generationis singularis pulchra claritas; igitur vel tu dices: *Istos quis enutrivit? & isti ubi erant? Dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos?* Speculum exponitur in Mariam fœcundæ virginitatis, & novæ per amorem generationis. Filium habuit non sterilis Virgo: unde ergo illi modò multitudo filiorum? Unum concepit, unum peperit. Alios quis illi genuit? quis enutrivit? Sunt filij virginitatis eius, quos non continuit uterus, sed genuit pectus. Non erant, quousque filium suum primogenitum concepit: & modò mater novos noviter innumerabiles videt; quoniam (si à gratia in dona cœlestia acceptio, & nova ex generatione generatio) solicita ut mater, viso crimine noxæ; in filiationem novam restituit Numinis gratiæ. Vidit non suos, à lege devios, à gratia remotos, & concupivit ut suos: sine amicitia cum Deo, fieri nequibat adoptio, ex qua in filios generatio: amor ducebat, quippe genus humanum uti mater deperibat: & qui non filij sterilitate generis, sunt filij & innumerabiles; etenim potenti intercessione Virgo uti mater obtinuit, quòd non filijs in filios gratiam Salvator conferret, accipientibus per illam beneficium libertatis, e servitute tyrrannica diræ dæmonis. Ad rem intentus alio qui supr. 22 de *Arte*, v. 289.

Ovid. *Libertas alicui fuerit promissa tuorum*
Hanc tamen à domina fac petat illa tua.

9 Ulteriùs: *Isti* (dicit cor Virginis) *ubi erant*? Sub potestate diaboli, qui ut canit Claudianus, 1. in *Rufin.* v. 304.

Claudia *Corruptos Stygiâ pestem defudit in omnes,*
Et avidus prædo tam non per fœcula fecit.

Ibi erant miseri, sub truculenta hostili captivitate: sed *isti venerunt tibi*, qui est refugium peccatorum, cujus uti in matre vel non filij, ut filij sunt, nanciscuntur patrocinium: & cum nemo recurrat anxie afflictus ad Mariam, in cujus vultu non inveniat matris gratiam; per levem pectoris gemitum, de potestate eripiuntur tenebrarum. *Venerunt tibi.* Ni venerint, peribunt. Felices, quia venerunt, & tibi venerunt: equidem visceribus matris à te suscipiuntur, & potenter à pressuris in solatia liberantur. *Virgo, sicut est omnium Regina* (ait Idiota, de *Contemplat. Virgin.*) *sic etiam omnium advocata & patrona est; & cura illi est de omnibus. Nemo est, qui se abscondat à calore eius, idest, dilectione & charitate.* Filios fovet, non filios trahit, illorum hostem premit, mille nocendi artes impedit: & ita protegit mater, ut homo ab hoste sit liber; quod nullo modò à certamine recedat, donec inimicum in gratiam hominis vincat. Pingit Claudian. ibid. à v. 297.

Claudia *Certamen sublime dii, sed moribus impar;*
Virtutum scelerumque fatt. Iugulare natantur:
Tu prohibes. Ditem spoliat: tu reddis egenti.
Eruit: instaurat. Accendit prælia: vincis.

Richar 10 Fax elucet, ut originem intueamur amoris Virginis, in tenebras obscurissimæ auctoritatis. *Quid aliud est Virginis uterus, quàm misericordiarum thesaurus?* Ita Richard. à S. Laurent. de *Laudib. Virgin.* lib. 4. Quorsùm ut astruatur miserationum thesaurus, signatur Virginis uterus? Signetur eius cor, signetur pectus. Idem est. Uterus destinatur in prolem: cor in pietatem: & dum Virgo offenditur ut misericors, matris describitur uterus; quippe in anxietates atque pressuras hominis, nonnumquam Virgo beata ostendit viscera matris. Leva Virgo benefi-

Ex gratia constant in Virgine matris atera.

cta in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati venerunt tibi. Ad illos tuos misericordes oculos suavitate converte: igitur tui erunt, si venerunt tibi: quandoquidem qui tui sunt (vel tui volunt esse, relicto crimine) ita amplectitur dulcedine pectus; quòd dirigas gratii & diligas uti filios.

11 Infelices, qui matrem cognoscentes, recedunt à matre. Isti venerunt, verùm non venerunt tibi: siquidem tibi non venit, qui virtutem tuam non sequitur, & agnoscit. Isti ubi erant? Ubi peribant. Venerunt tibi, verùm foto scelere: & tibi non venerunt, quando tibi appropinquabant) quoniam venientes remanserant unde venerant. Appropinquaverunt & fleverunt. Non te propter te, sed propter se fatue desiderarunt, quasi vitiorum esses patrocinium: peccatorum, non peccantium, pœnitentium: & tibi non venerunt, qui congregati sunt tibi; igitur non tam cupiebant, arceri per te afflictiones, quam quòd protegeres illorum iniquitates. *Efferebatur filius unicus matris suæ.* Ut quid *Suæ*, si filius refertur matri. Ut eluceat relatio mutua, si à Virgine piæ matris petitur gratia: equidem est filius matris sic amoris scopus; non mater, ubi non filius. Potens est, & impotentem audax flagitijs efformat, dum matrem veneratur, & filium sauciat: nec benè velle potest, aut in gratiam extendere manus; si videris filij vulnus. Filiorum propria sunt erga matrem obsequia, minime plaga: & verbo tenus devotis patet infernus, quippe declinant in obligationibus. Aliter contingit, si matri filius, ati filius respondet. Magia filiorum non potest non esse mater.

In illa non matris munus, quòd non sit filius, desertus. Luc. 7. 12.

12 Hunc in cruce pendens vidit Iesus, cuius aspectu plusquàm vulneribus, transfixum nobile cor: conversusque ad illam, ne relinqueret matrem inhonoratam, visoque Ioanne dilecto, in quo florebat eum fide redamationis spes; dixit Matri suæ: *Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua.* Quare igitur prius matri designat filium, quam filio matrem? In indicem vanæ aliquorum fiduciæ, ex futili nominali devotione; ex qua offendentes criminibus Salvatorem, Virginem invocant matrem. Debet profectò Virgini-Matri devotus, tese gerere uti filius: & filium matri Salvator signat, dum illi matrem Virginem nominat; quippe tantæ venerandæ matri matris sane non est honos, si inter filios vocales non fuerit filius. Filiatio haecine non constat vocibus, sed operibus. Haud cohærent vita prava, & summa celebris Virginis innocentia, nec in iusta professione vitiorum atque virtutum certamina; cùm vita Virginis detur in filiorum æmulationem: signatrque filius, priusquàm in ligno pendens nominet matrem; quippe mater illa clarissima non est mater, si à vita matris filius invenitur pravè degener. Econtrà filio accidit, qui corde, & opere filiationi respondet. Si filius, statim materni amoris in Virgine inveniet pectus: & dum filius Ioannes nominatur, in matrem Virgo proponitur; quia ita prompta in illa gratia, ut occurrant matris viscera. Non est distantia inter matris auxilium, ac filiorum respectum. Est filius? En matris munus & manus. Non degener? *Ecce mater*: etenim prævenit afflictionem matris protectio, antequàm veniat afflictio. Christus tunc illi filium designat, quippe per filios honorat: est enim honor matris, filios non habere degeneres. Tribuit huiusmodi honorem, *matrem filiorum latantem*, & non filios fallidientem, quorum cor longè, & solum voces in laude; quia tantùm voces, & nequaquam obsequia, quæ dilectionis cogitata studia: etenim hi in matre dumtaxat ad augustias vident mulierem; dum qui filij uti filij statim inveniunt matrem. Quia protrahitur Didascalia, cætera promissa videnda, *Taut.* 8. *D.* 3. Ne tristeris, si venerit afflictio; quippe in Virgine protectio. Recedet cordolium, ubi eius occurrerit patrocinium. Dic Numini ex corde: *Ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ*: igitur Virginis profecto filius, qui Dei extiterit servus. Prompta est gratia. *Ecce mater tua.* En matris favor & honor.

Filiatio non potest non esse mater.

Prompta illius gratia.

Ps. 112. 3.

Non eius filius, qui Dei non servus.

Ps. 115. 16. Plaut. Cistellar. Act. 1. s. 1.

O salute mea salus salubrior,

TAUTOLOGIA SECUNDA.

QUEM VISURUS SUM EGO IPSE, ET OCULI mei conspecturi sunt, & non alius.
Job 19. vers. 27.

EXPOSITIO LITTERÆ.

Camera

MULTÆ tribulationes iustorum, sed de omnibus liberabit eos Dominus; ut consolationes ingerant gaudia menti, secundum multitudinem dolorum in corde de corpore. Nec mors in morte, quia evanescit corruptibile.

Securè moritur, qui scit se mortè renasci:
Non ea mors dici, sed nova vita potest.

Sic in *Collectan.* ad Pier. Valer. & Camer. *Centur.* 3. *Emblem.* 100. *Desinunt ista, non pereunt* (inquit Senec. *Epist.* 36.) *& mors, quam pertimescimus, ac recusamus, intermittit vitam, non eripit. Veniet iterum, qui nos in lucem reponat diei.*

Senec.

Vigil. Horat.

—— Quæ lucis miseris tam dira cupido!
At bona pars hominum decepta cupidine falso.

Non ita Iobus: spe superiore plenus (etsi omninò consumptus, vivumque cadaver, exesis carnibus, lacera pelle manante sanie, cui à planta pedis usque ad verticem ulcus) fovet ac servat totum gaudium intra pectus: igitur quò præcedit gloria capitis, eò spes vocatur & corporis. *Etsi derelicta sint tantummodò labia circa dentes meos, rursùm circumdabor pelle meâ, & in carne meâ videbo Deum meum.* Iam in carne non miseriæ, si Deus videtur in carne. *Reposita est hæc spes mea in sinu meo*: etenim si *Redemptor meus vivit, in novissimo die de terra surrecturus sum: quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.* En materia Tautologiæ; nec facile, in epitomen redigere quæ dicta erga præsens argumentum. Utar ergo verbis Valerij Maximi in *Prolog.* Memorabil. *Dicta* (inquit) *memoratu digna, quæ apud alios latius diffusa sunt, quam ut brevius cognosci possint, ab illustribus AA. neligere constitui; ut documenta sumere volentibus, longæ inquisitionis labor absit.*

Iob 19. 26. *In carne nè miseriæ, si Deus videtur in carne*

Valer. Max

7 Resurrectionem mortuorum, tamquàm quid novi mirati sunt Athenienses, audientes Paulum. Unde differentibus cum eo Stoicis & Epicureis Philosophis, postquam seminiverbium, nugipolyloquidem, bambalionem, bombalobombacem dixerunt, sequentes quæ buccis crepantibus tradiderant, stulti facti in cogitationibus suis, vel Platonis honor, Zenonis vigor, Aristotelis tenor, Epicuri stupor, Heracliti mœror, aut Empedoclis furor (ut verbis utar Tertulliani, de *Anima*, cap. 3.) curiositate ducti, ac ducentes in Areopagum, dixerunt: *Possumus scire quæ est hæc nova, quæ à te dicitur doctrina? Nova enim quædam infers auribus nostris: volumus ergo scire quidnam velint hæc esse.* Incredibile fuit Priscis resurrectionis mysterium: quare Augustin. 22. *Civ.* cap. 5. inst: *Hoc incredibile aliquando? ecce iam credit mundus. Si rem credibilem crediderunt; videant, quam sint stolidi, qui non credunt. Si autem res incredibilis creditа est; etiam hoc utique incredibile est, sic creditum esse quod incredibile. Hæc igitur duo incredibilia, resurrectionem scilicet nostri corporis in æternum, & rem tam incredibilem mundum esse creditурum; idem Dominus antequam vel unum horum fieret, ambo futura esse prædixit. Unum duorum incredibilium iam factum esse videmus; ut quod erat incredibile crederet mundus. Cur id quod reliquum est, desperatur, ut etiam hoc verissit, quod incredibile credidit mundus?* Stoici qui cum Paulo differebant, ex Zenone didicerunt cuncta peritura per mortem: imò ipsam mortem moriturum extremò, cùm Dij omnes pervenirent in finem, excepto Iove immortali, in se conversuro cuncta Numina mortua. Plutarch. de *Defect. oraculor.* Ovid. ad *Pison.* v. 196. *Periturus perdidit hoc sistem:* & Senec. in *Hercul. Oetæo*, à v. 1110.

Actor. 17. à 19.

Apud Ethnicos delirium resurrectionis mysterium.

Cœli regia concidet,
Certos atque obitus trahet
Atque omnes pariter Deos
Perdet mors aliqua, & chaos:
Et mors fata novissima
In se constituet sibi.

Senecæ

Nonnulli ut Philolaus Pythagoricus homines etiam asserit convertendos in Iovem, conversùs corporibus in pulverem; quia anima ut portio Deitatis in suam originem revertetur. Refutavimus *Tom.* 1. *T.* 4. *n.* 19. Phocilides in *Parænetic.* v. 138.

Phocylidæ

Nulla lues animas defuncto corpore tangit:
Spiritus ille Dei est homini concessus imago:
Corpus terra dedit, versi nisi pulvis in ipsam,
Nil sumus: ast anima spiracula suscipit æther.

3 Qui negant animæ immortalitatem, à fortiori inficiari debent resurrectionem: at mirum, ita homines aberrare: ut dicerent semel animas mori, posteà resurrecturas, nec amplius moriturás. Adi Augustin. *Hæres.* 83. Damascen. lib. de *Hæresib. Nesopsychitar.* etsi Euseb. *lib. 6. cap.* 13. huiusmodi errorem tribuat Arabibus. Late & eruditè confutat Delr. in Senec. *Troad.* v. 374. Traditi sunt in reprobum sensum. Quæ non viderant, non credebant, quasi quod futurum præsens ad illorum libitum; vel quasi naturali lumine cognoscere possent opus supernaturale. Unde, cùm tota regula intelligendi sit in carnalibus consuetudo cernendi, Dei omnipotentiam negarunt in resurrectionis functione. *Mortales Deum* (ait Plin. *lib. 2. cap.* 7.) *æternitate donare, aut revocare defunctos, non posse. Nec Deum quidem posse omnia.* Euripid. in *Alcest.* v. 1075. *Ubi hoc fieri potest? Satis scio, impossibile esse, mortuos revocare ad vitam.* Lucan. 6. *Pharsal.* v. 768. & 823.

Plinij

Dei omnipotentiam negarunt.

Si tanti vixisse iterùm; nec verba, nec herbæ
Audebunt longæ somnum tibi solvere Lethes.
Carminibus magicis opus est, herbisque, cadaver;
Ut redat, & nequeunt animam sibi reddere fata,
Consumpto iam iure semel.

Lucanæ

ita Porphirius & alij apud *Augustin.* d. cap. 25. Lucret. 3. de *Rer. natur.* à v. 943.

—— *Nec quisquam expergitus exstat,*
Frigida quem semel est vita pausa secuta.

Lucretij

4 Alij naturalem dixere resurrectionem ex intervallo annorum, & certis temporum revolutionibus, quam *Palingenesiam*, seu regenerationem (voce Biblica) signant, de quibus Marc. Varr. de *Gent. popul. Rom.* Augustin. d. cap. 28. Quam quidem insaniam suxerunt ex priscis Ægyptiorum Mystis. Unde Plutarch. de *Isid. & Osirid.* inquit: *Venit autem tempus fatale, quo Arimanius, qui pestem & famem inducit ab Oromaze interit, & tollatur necesse sit: & tunc cùm terra plana & aqua fuerit redditа, una vita, unaque respublica existat hominum beatorum & unâ utentium omnium lingua. Theopompus ait ex Magorum auctoritate, vicissim ter mille annos alterum dominaturum, alterum fractum iri. Altera autem tria millia annorum, pugnaturus, bellaturos & eversuros mutuò alterum res alterius: ad postremum abiectum fore Ditem patrem; futuroque homines felices, neque cibum desiderаturos, neque umbram facturos.* Arabes alio modo resurrectionem naturalem sibi applaudentes de inventione somniarunt. Finxerunt in hominis corpore os quoddam *Albadaram* dictum, ex quo perenni nullaque vi umquàm abolendo, non igne, non ferro, non putredine corrumpendo, non carie resolvendo, corpus humanum renascendum ariolantur. Huiusmodi virtutem ad corpus reformandum attribuunt Cabalistæ Ossi *Luz*, incognito nobis, ex quo soto, sicut ex quolibet semine, vel oviculo bombycis tepescente, reviviscit caro humana. Præclarum ratiocinium! Videsis Nicol. Nancel. *Analog. Micr. ad Macr.* lib. 13 *Probl.* 15. p. 2. Senec. *Epist.* 30. *Supervacuum est naturæ causam agere* (inquit) *quæ non aliam voluit legem nostram esse, Quam suam. Quicquid composuit, resolvit, componit iterum.* Deus solummodò vivificabit mortalia corpora nostra. *Rom.* 8. terraque iacebunt, donec immortalitatis calore foveantur. Quare si aliqua quoad apparentiam vel speciem resurrectio naturaliter visa; dumtaxat quoad apparentiam præsti-

Alij naturalem dixere resurrectionem.

Plutarchi

Ex Albadaram quid ad resurrectionem? Etiam ex Luz.

Senecæ

ſtigijs dæmonis; naturali deliquio (à Medicis *Lipothymia*) ſyncopē, aut epilepſiā quaſi corpore mortuo (ut dicitur de Subtili Doctore, & Imperatore Zenone) & remiſſo ſymptomate, explicita in corpore non extincta, ſed oppreſſa vitalitas. De his plura apud Delr. *Diſquiſit. Magic.* lib. 2. quæſt. 27. & Paul. Zachiam, Tom. 1. *Medico-leg. qq.* Titul. 4. q. 11.

Rumoium Chiliaſtarum de duplici reſurrectione.

5 Hæretici Chiliaſtæ, ſeu Millenarij duplicem carnis reſurrectionem aſſignant, primam quam orthodoxi fatemur, poſt quam Chriſti regnum; ſed nequaquam præut illi delirant: ita ut per mille annos multitudini infinitæ hominum, illo ævo natorum, dominentur uti præſides, qui ex inferno ſuſcitati exierunt in prima reſurrectione, cum diabolo è vinculis ſoluto: at cùm completi fuerint illi mille anni, renovabitur mundus à Deo, & cœlum complicabitur, terra mutabitur, & transformabit Deus homines in ſimilitudinem Angelorum, & erunt candidi ſicut nix, & verſabuntur ſemper in conſpectu Omnipotentis, poſt judicium terribilius primo, ac iteratam reſurrectionem carnis, iuſſis in æternum ad cœlum aſſumptis, & improbis cum diabolo flammæ æternæ mancipatis. Vetus error abeat. Ex profeſſo refutabimus, *Tom. ſeq. T. 9. à num. 36.*

Symbola reſurrectionis.

6 Reſurrectionem fatentur Pythagorici, quæ nequaquam reſurrectio eſt, cùm ſignetur tantùm animarum ex hoc corpus in illud iuxta conditionem morum, quis ſtudium, vivente anima in primo corpore.

Ovid. *Morte carent animæ, ſemperque priore relictâ*
Sede, novis domibus vivunt, habitantque recepta.

Tranſmigratio Pythagorica. Ut idem apud Ovid. 15. *Metam.* fab. 3. ſomniat Nancell. quo dudum *lib.* 7. p. 2. Noſque Metempſychoſen impugnavimus, *Tom. 1. T. 4. n. 44. & Tom. 5. T. 5. à n. 2.* Plato ſæpe errorem prompſit, quem Virgilius Æneidi in delectamen inſeruit.

Virgil. *O Pater! Anne aliquas ad cœlum hinc ire putandum eſt*
Sublimes animas, iterumque ad tarda reverti
Corpora? Quæ lucis miſeris tam dira cupido?
Has omnes, ubi mille rotam volvere per annos
Lethæum ad fluvium, Deus evocat agmine magno:
Scilicet immemores ſupera ut convexa reviſant
Rurſus & incipiant in corpora velle reverti.

Ita lib. 6. à v. 719. Nuga: non eſt reſurrectio, quia in alia corpora; & animæ ſolius nequit eſſe reſurrectio, quia immortalis: igitur vera reſurrectio ex eadem ſui gentis forma & materia. Metaphoricè dicitur ſolius animæ reſurrectio. Quo ſenſu Paulus peccatori dicit: Epheſ. 5. 14. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* Surgit homo de morte peccati ad vitam gratiæ, quæ reſurrectio vera non eſt, tùm quia non reparatur eodem numero gratia, quæ deſijt per crimen: cùm quia idem homo ſimpliciter permanet, & tantùm ſecundum accidentia mutatur, & dicitur ſurgere, quia in meliorem ſtatum reſtituitur. Hinc *Chriſtus* (ait Auguſtin. d. 20. *cap. 6.* dicit: *Amen amen dico vobis, quia venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint vivent. Nondum de ſecunda reſurrectione loquitur, quæ in fine futura eſt; ſed de prima, quæ nunc eſt: hanc quippe ut diſtingueret, ait: Venit hora & nunc eſt.* Graphicè de *Tempor.* ſerm. 128. *Reſurrectio ſine morte.* Fides olim, quæ vita (quoniam qui credit, vivet) depoſita inter ludæos. Extincta fuit obduratione ac cæcitate cordium: ſubditque Doctor Gentium, Rom. 11. 15. *Si enim amiſſio eorum, reconciliatio eſt mundi* (ideſt, Gentilium) *qua aſſumptio, niſi vita ex mortuis?* Claret ergo quo ſenſu animarum dicatur reſurrectio.

Quid dicatur animarum reſurrectio?

Auguſt.

Theopõp. Univerſalis à nonnullis Ethnicis credita.

7 Reſurrectionem corporum multi Ethnicorum aſtruunt. Theopompus 8. *Philippicor.* dicit, *reviſcturos homines iuxta Magorum ſententiam, immortaleſque futuros.* Idem Diogen. Laert. in Proœm. de *Vit. Philoſoph.* Plato, in *Phædone*, & lib. 10. de *Republ.* Ariſtoteles, obſcuritate qua ſolet, 2. de *ortu & interit.* cap. ult. Chryſipp. Stoic. *Dialog.* 1. infit: *Ad opus pietatis ſervatur corpus fragile: non fruſtrà ſperamus è terra in lutem regredi.* Credidit Democritus, quem ridet Plin. *lib. 7. cap. 55. Qua deinde ſedes* (ait) *quantave multitudo animarum! Putrilium iſta velut detrimentorum, avidaque numquam deſinere mortalitatis commenta ſunt. Similis & de ſervandis corporibus ac reviviſcendi promiſſa Democrito vanitas, qui non reviſcit ipſe. Quæ iſta dementia eſt, iterari vitam morte?* Miſſa facienda quæ de multis in vitam revocatis finxere Poëtæ, uti de Hippolyto Virgil. 7. *Æneid.* à v. 765. Ovid. d *fab.* 45. de Alceſti, Claudian. de *Bell. Getic.* à v. 438. & Euripid. in *Alceſt.* de Glauco, Palæphat.

Plin.

cap. 27. ac de alijs Plin. *lib. 7. cap. 52.* Celſus lib. 2. cap. 6. & Reyes-Franco in *Elyſ.* quæſt. 79. Valer. Flaccus, lib. 3. *Argonaut.* v. 301. haud ſub fabula, accinit:

Valer. Flac ——*Patet illis ianua letbi*
Atque iterum remeare licet.

Tertul. 8 In Phœnice nonnulli pro eventu ſanè futuro obumbrant huiuſmodi myſterium. Unde Tertullian. de *Reſurrection. Carnis*, cap. 13. *Multis paſſeribus attiſtare nos Dominus pronuntiavit: ſi non & pœnitibus, nihil magnum. Sed homines ſumul interibunt, avibus Arabia de reſurrectione ſecuris?* Idem videris apud Pinicell. *Mund. Symbol.* lib. 4. n. 56. Piet. Valer. *lib. 20. à cap.* 1. Alapid. in *Malach.* 4. 2. ubi dicit Solem eſſe phœnicem. Sedul. *lib. 4.* à. 288. Clement. Rom. 5. *Conſtitution.* cap. 8. Hoc enim ſymbolo (uti videſis apud Hemelar. in *Numiſm.* Tab. 55.) capite radatio, orbe ſtellato ſedente phœnice, reſurrectio aſtruitur, quaſi ſuper ſidera in immortalitatem futura mortalitas. Cauſin. *lib. 6. Parab.* 37. Barliathi volueri reſurrectionem confert, quæ ex carie abietis plumeſcit in avem: *lib. 8. cap.* 11. Alphoræ vermi, converſo in piſcem, qui eroſâ carne reviviſcit: tuncque illi accedit longævitas, cùm antea breviſſimæ eſſet vitæ. Totum arbitror ſymbolicum, vel fictum in argumentum. Bornitius *Emblem.* 49. obumbrat arcanum in hydrargiro, ſive argento vivo: quod quidem in piſtillum ſtatum revertitur, etſi in atomos pluveſcere videatur. Addit in comprobationem vitrum, & accinit:

Ex cinere illuſtre eſt vitrum, vi flantis & ignis:
Corpora quidni olim ſplendida noſtra forent? *Bornit.*

Aptiùs Levin. Lemnius, 1. de *Miracul. nat.* cap. 14. in perpolito ſpeculo, ac eclipſe luminarium, ſicuti in homine moribundo revalescente: *Ut enim artifex opus fuſile confractum atque imminutum ex eadem materia reſtaurat, formamque induit præſantiorem; ita Deus corpus in terram reſolutum, ſuo tempore revocabit in vitam, eadem quidem qua fuit ſpecie, ſed omni labe, omnique terrena concretione ſublata.* Dracont. de *Oper. ſex. diet.* à v. 378. *Levin. Lemnius.*

Mortua pars hominis, quoties pars una iacebat
Funera vivo gerens vivax in morte cadaver,
Ac ſine morte tamen vitali morte peremptâ
Et redivivo ſalus reduci per membra vapore. *Dracont.*

Greg. Mag. 9 *Minus eſt aliquid ex aliquo facere, quam omnia ex nihilo feciſſe. Ipſa nobis elementa, ipſa rerum ſpecies reſurrectionis imaginem prædicant. Sol enim quotidie noſtris oculis moritur, quotidie reſurgit. Stellæ matutinis horis nobis occidunt, veſperi reſurgunt. Arbuſta æſtivis temporibus plena foliis & frugibus videmus, quæ hyemali tempore nuda floribus, foliis ac fructibus & quaſi aridæ remanent; ſed vernali Sole redeunte, cum à radice humor ſurrexerit, ſuo iterùm decore veſtiuntur. Cur ergo de hominibus diffiditur, quod fieri in lignis videtur? Sed ſæpe in pulverem putreſcentes carnes aſpiciunt & dicunt: Unde oſſa & medulla? Unde caro & capilli poterunt in reſurrectione reparari? Hæc itaque requirentes, parva ſemina ingentium arborum videant: atque ſi poſſunt dicant, ubi in eis latet tanta moles roboris, tanta diverſitas ramorum, tanta multitudo & foliorum viriditas, tanta ſpecies florum, tanta ubertas, ſapor atque odor fructuum. Numquidnam ſemina arborum odorem vel ſaporem habent, quem ipſa poſt arbores in ſuis fructibus proferunt? Si ergo ex ſemine arborum, quod videri non poteſt, produci poteſt; cur de pulvere carnis humanæ diffiditur, quia ex eo reparari forma valeat, quæ non videtur? Sæpe autem obijcere inanem quaſi inunculam ſolent, qua dicunt; carnem hominis lupus comedit, lupum leo, leo morientes ad pulverem redit: cum pulvis ille ſuſcitatur, quomodò caro hominis à lupi & leonis carne dividitur? Quibus quid reſpondere aliud debemus, niſi prius cogitent, qualiter in hoc mundo venerint, & tunc invenient qualiter reſurgant. Dic rogo, ſi noſti qualiter ille humor ſeminis in oſſibus duruit, qualiter in medullis liquidus remanſit, qualiter in nervis ſolidatus eſt, qualiter in carne crevit, qualiter in cute extenſus eſt, qualiter in capillis atque unguibus diſtinctus, ita ut capilli molliores carnibus & ungues eſſent teneriores oſſibus, carnibus duriores. Si igitur tot & tanta ex uno ſemine per ſpecies diſtincta ſunt, & tamen in forma remanent conjuncta; quid mirum ſi poſſit Omnipotens Deus in illa reſurrectione mortuorum, carnem hominis diſtinguere à carne bruterum; ut unus idemque pulvis, & non ſurgat in quantum pulvis lupi, & ſurgat in quantum pulvis eſt hominis? Vide qualiter ad vitam veniſti, & nequaquam dubites ad vitam qualiter*

liter redeas, &c. Hactenus Gregor. Magn. Hom. 20. in *Ezech.* & in *Iob*, lib. 14. à cap. 28.

10 Isthoc testimonium astruxi, quoniam amplectitur quicquid priores & posteriores Gregorio nixere, ferè eisdem terminis ac eisdem symbolis, ut videri licet in Tertullian. *Apolog.* cap. 48. & de *Iudic. Domin.* cap. 5. à v. 1. Decianot. d. à v. 355. Prudent. in *Symmach.* à v. 1005. Paulin. *Panegyr. de Cæsso*, à v. 227. Imò Seneca, *Epist.* 36. in fin. Quomodò ergo resurrectio fiet, quando, quo ordine, formâ ac figurâ; quæ non ad arcani entitatem, sed ad curiositatem spectat, tanti interest scire; videsis Augustin. lib. 22. *Civ.* à cap. 13. Levin. Lemn. & Nancell. quo supr. nervosèque differentem Eximium Doctor. in 3. p. *D. Thom.* disput. 44. à sect. 2. His ergo præmissis perspicuior fiet expositio Tautologiæ. Ad resurrectionem, intercessisse mortem omninò necessarium: etenim oboriri non potest, nisi mors præcedat. Ita PP. & singulariter Athanasius, de *Incarnat. Verbi Dei.* Hinc Græcè *Anastasis* dicitur resurrectio à *Stasis*, idest statu; & *Ana*, rursùs vel denuò; quasi eiusdem regeneratio, uti dicitur, *Matth.* 19. 20. quo loco Hieronym. *Quando mortui de corruptione resurgent incorrupti.* Astruit Paulus, 1. Cor. 15. 36. *Quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur.* Ita enim scitur, *quomodò resurgunt mortui, qualive corpore veniant* Idem Ioan. 12. 24. *Surgit homo qui moritur, ne moriendo desperemus, & vitam nostram in morte finitam putaremus.* Augustin. de *Tempor.* serm. 175. Eadem Hilar. in *Matth.* Can. 20. Bernard. Serm. 75. in *Cantic.* & Gregor. d. in *Iob*, cap. 38. ubi; *Nec rectè resurrectio dici potest, ubi non resurgit, quod cecidit.* Hinc non tautologicè dicitur ab Assertore N. *Mortuos suscitate.* Aliò tendit, dum exprimit suppositum necessarium tàm quoad veram corporum, quàm quoad metaphoricam animarum resurrectionem. Idiotismo Hebræo, & etiam Hellenismo connotatur sæpe suppositum: ut illud *Matth.* 8. 22. *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Homer. 7. *Iliad.* v. 409. *Ex cadaveribus mortuis,* Sophocl. in *Antigon.* v. 916. *Ad sepulchra mortuorum*: denique Plutarch. in *Numa*, infit: *Curatum, ut sepeliretur mortuus.*

Ad resurrectionem necessaria mors.

Hieronym

Matth. 10. 8.

Ex principium suppositum necessarium.

11 In statu originalis iustitiæ transferentur homines sine morte in meliora, quoniam custodita iustitia, ut observat Augustin. *Enchir.* cap. 25. supervestiti beatitudine è paradisi felicitate. Modò autem mors intercessura, quia per peccatum mors. Natura propter amarum mortis articulum, renuit spoliari, & cupit supervestiri. 2. *Cor.* 5. 4. Ingemiscit, habitationem, quæ de cœlo est, superindui cupiens, sed non valens; quia non in altiora surgit, sed de pulvere resurgit, & resurrectio ut est vitæ restitutio, fit suppositâ morte destructiva primæ vitæ. *Resurgere non poterat* (inquit Ambrosius de *Fid. Resurrection.*) *quod mortuum non erat: ut dum moritur quod solet; quod mortuum fuerat hoc resurgeret.* Resurrectio enim sit per novam introductionem eiusdem animæ rationalis in idem corpus, ita ut idem homo substantialiter non distinguatur à se præterat antequàm moreretur. Sic ergo dicitur: *Ex resurrectione mortuorum. Resurgens ex mortuis: Ad resurrectionem quæ est ex mortuis*: tùm quia necessaria mors in resurrectionem; tùm quia non resurrectio, nisi in utroque extremo idem sit homo. Unde de Christo dicitur: *Surrexit Dominus verè.* Non est sermo de corpore glorioso de quo infr. n. 16. sed de resurrectione vera: veraque resurrectio ex reunione eiusdem animæ & corporis. Ita resurrectio solius hominis est: quæ autem brutorum non est vera resurrectio, si fiat; sed in eadem materia alterius formæ productio; siquidem forma simul corrumpitur cum materia. Resurrectio cùm sit eiusdem numero animalis, nullum præter hominem resurgere valet; quia ita propriam formam à corpore segregatam habet, ut per se immortalis existat: cætera verò animalia ita corpori habent annexam, ut nequeat sine illo subsistere: quapropter evanescit corruptâ materiâ, quasi numquàm fuerit in rerum natura. Adi Suar. d. Delr. d. *quæst.* 21. *sect.* 2. *lib.* 2. & Paul. Zach. quo supr. à n. 14.

Ambros. *Quid proprie resurrectio?*

Rom. 1. 4. 6. 9. Philip. 3. 21. Luc. 14. 14

Unde Tertullian. *Apolog.* cap. 48. ait: *Quis bestiam reformari vidit?*

Tantùm potest homo resurgere.

Tertull.

12 Ast inquiritur, cur exprimitur à Paulo ex mortuis resurrectio; si quod non mortuum resurgere nequit? Plures asserunt, non omnes morituros, quia Christus iudicaturus est vivos & mortuos: quasi cùm iudex advenerit, qui electi, sine morte in immortalitatem transituri; ita ut raptu in cœlum appareant sicut surgentes, glorioli. Ita Chrysostom. *Homil.* 41. *in* 1. *Cor.* Epiph. *Hæres.* 64. Hieronym. ad Marcellam *quæst.* 3. Tertullian. 5. *Adverf. Marcion.* cap. 10. & de *Resurrect. carn.* cap. 41. & Caietan. 1. ad *Thessal.* 4. 16. & 1. Cor. 15. 51. ubi: *Ecce mysterium vobis dico. Verò hoc est magnum mysterium* (subdit) *quod aliqui electorum absque morte intercedenti assequuntur im-*

Caietan.

mutationes omnes has, incorruptibilitatis, gloriæ, potentiæ, &c. Non temeritatis damnanda temerè huiusmodi sententia, ut fulminat Sotus in 4. *distinct.* 43. *quæst.* 2. *art.* 4. saltem propter venerationem AA. facilius, dicere, tunc rudi sæculo non omnia revelata (quamvis non excipiatur Caietanus) maximè dum fulti PP. apparenti Pauli testimonio, dicentis: *Omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur*: & ad Thess. cit. v. 17. *Deinde nos qui vivimus* (sub personâ iustorum illius temporis) *simul rapiemur.* Displicet sanè sententia, quia quæ abolita à Caietano exhumata: in quam textus pro contraria, sensui vero astipulatur. *Omnes* (inquit) *resurgemus.* Si resurrectio vera (uti pluribus testimonijs probavimus) sine morte non datur, qui resurrectionem dicit, mortem supponit. Ita alibi: *Statutum est hominibus semel mori* (Hebr. 9. 27.) *post hoc autem iudicium*: potissimè in sententiam asserentium ante iudicium universi cepyrosim, seu conflagrationem, de quo Suar. d. *disput.* 57. *sect.* 1. *Quis est homo qui vivet, & non videbit mortem?* Psalm. 88. 49. *In omnes homines mors pertransiit.* Rom. 5. 12. sic alia & obvia. Diceretur ne resurrectio, permanente Adamo in iustitia originali, si transferretur in omnes illas immutationes, incorruptibilitatis, gloriæ, potentiæ, dotiumque glorioli corporis? Iudicium omninò. Christus ergo iudicaturus est vivos & mortuos, iustos scilicet & iniustos, decernens præmia & supplicia. Noverunt & Ethnici, ut observant Iunius de *Monarchia*, & Del. in *Troad.* Senec. ad v. 367.

Est semita iustorum & iniustorum.
Est apud inferos iudicium,
Quod faciat Deus omnium Dominus.

Sophocl. Palæm.

13 Cortex testimonij Pauli, haud enucleato sensu, impulit in voluntariam textus expositionem, & mentis lubricitatem: quandoquidem debebat cogitari in auctoritate Tò *Non omnes immutabimur*: & *nos immutabimur.* Quomodò sine contradictione de se Paulus dicit immutari, & non immutari? Negotium mihi facessit illustre testimonium, ut sine contradictione perspicue an genuinè delicetur; quod faciam: an rectè, iudicet doctus. PP. præfati arbitrantur in utroque loco Paulum agere de resurrectione, dum illam supponit, & tantùm de ordine resurrectionis differit: handquaquam resurrectionis carnis absolutè, sed respectivè ad bonos: quæ de causa ut constat ex v. 34. subdit: *Evigilate iusti*: hoc est, gaudete: hæc vita laboriosa finietur, in felicem commutabitur: igitur *si in hac vita tantùm, in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus*? v. 19. *Ad bestias pugnavi Ephes. quid mihi prodest, si mortui non resurgunt: Ut quid nos periclitamur omni horâ:* à v. 30. Non crepera omnium resurrectio: supponit enim universæ carnis resurrectionem: & invitat laborantes spe gloriæ, ut permaneant absque ulla tergiversatione in semel susceptâ fide: *In hac vita brevi & exigua agones essent & labores: in illa verò quæ æterna est, corona & præmia meritorum: ut labores quidem citò finirentur; meritorum ergo præmia sine fine durarent: ut post huius mundi tenebras visuri essent candidissimam lucem, & accepturi maiorem passionum cunctarum acerbitatibus beatitudinem.* Ita Vener. Bed. serm. 18. de *Sanctis.* Astipulatur Alapid. in utroque cit. loc. Pauli, ubi: *Non meminit hic Apostolus* (inquit) *resurrectionis impiorum & reprobrorum; sed tantùm mortuorum in Christo: idest, in fide & gratia Christi. Fideles enim pios & bonos tantùm consolari vult hac spe resurrectionis.*

An omnes in dicendi, meriturit?

1. Cor. 15. 51.

Ven. Bed.

Alapid.

14 Non de resurrectione, sed de huius dumtaxàt ordine agi à Paulo, liquet ex contextu. *Unusquisque* (dicit vers. 23.) *in suo ordine: primitiæ Christus, deinde hi qui sunt Christi, qui in adventu eius crediderunt: deinde finis.* Clariora sunt Sole, queis sine ulla contradictione exponitur: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur: mortui resurgent, & nos immutabimur.* Ex contextu supponere debemus, primùm Christum surrexisse, & cum illo plures alios, qui crediderunt, antequàm veniret, in adventu eius. Catalogum illorum ex diversis AA. signat Alapid. in illud Matth. 27. à 52. *Multa corpora Sanctorum qui dormierant surrexerunt, & exeuntes de monumentis, post resurrectionem eius venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis.* Ordo ergo proponitur resurrectionis glorioſæ (suppositâ universali, quæ illorum non ad rem, quippe improbis mors secunda, uti videbimus, n. 16.) in qua Christus primus, uti primogenitus mortuorum deinde qui in adventu eius Patres Antiqui crediderunt. Tunc Christus non resurget. Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi ultrà non dominabitur. Ergo dum Christus dicitur *Primitiæ dormientium*, post quem alij revocati in glorioſam vitam; non est intelligendum de resurrectione futura, sed de ordine in resurrectionem habito & habendo. Ordo igitur habitus in diversi-

1. Cor. 15. à 51.

tate temporum, fuit primùm resurgente Christo, quem secuti sunt in die resurrectionis, qui crediderunt in adventu eius. Ordo verò habendus, quem videbimus in novissimo die in iustis resurgentibus ad corporum gloriam. Clarent ergo Pauli testimonia. *Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui vivimus, qui residui sumus, in adventum Domini non præveniemus eos, qui dormierunt.* Tametsi primitias spiritus habentes, non possumus illos in resurrectione prævenire, qui iam surrexerunt cum Christo, & Deus adduxit cum eo: igitur *mortui qui in Christo sunt* resurrexerunt (futurum *resurgent* pro præterito per Enalagen, de quo *Tom.3.T.1.n.19.* & Isai.41.3.) *primi: deinde nos qui vivimus* (& moriemur, tunc surgentes) *simul rapiemur cum illis obviam Christo in aëra.* Unde uniuscuiusque in suo ordine facta vel futura resurrectio. *Omnes quidem* iusti *resurgemus*: alij cum Christo resurgente: alij in novissimo die: quare *non omnes* tunc *immutabimur*, quia quos non possumus in resurrectione prævenire, iam sunt immutati ex quo in gloriam corporis surrexerunt. Tunc *qui residui sumus & mortui, surgemus*, & tunc *immutabimur*, & erit Deus omnia in omnibus, iuxta qualitatem meritorum; quia *alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas stellarum: stella enim à stella differt claritate. Sic & resurrectio mortuorum*: v.41. Expresit perspicuò Daniel. 12.2. *Multi* de his qui *dormiunt in terra pulvere, evigilabunt.* Non dicit *Omnes*, sed *Multi*; quippe non resurgent, qui iam cum Christo surrexerunt. Omnes resurgent, sed non omnes in novissimo die, sed multi tantùm, respectu illorum, qui resurgente Christo, cum illo glorificati corpore & anima. *Omnes quidem* (ait Paulus) *resurgemus*, quia non surreximus: ideo è pulvere evigilabimus, & erimus ex multis qui tunc evigilabunt. Cunctorum hominum absolutè erit resurrectio. *Omnes quidem resurgemus, sed* in illa *non omnes* gloriâ *immutabimur*: *mortui* in Christo *resurgent*, & cum illis *nos immutabimur.* Quo quidem non solùm resurrectio cunctorum, quæ supponitur, clara est: sed etiam singularis resurrectionis ordo. Sic pro meo captu, & meliora expecto, amplectendo volupe. Ergo in reliqua.

1. Thessal. 4.15. *Enallage futurum pro præterito.*

15 Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem; quia necessarium ratione status æterni ad supplicia vel ad præmia. Ex hoc enim quòd status omnium erit æternus à parte post; oportet corpus reddi æternum, induendo incorruptibilitatem & immortalitatem. Hoc commune bonis & malis. Resurrectio est ad utrosque, sed aliter & aliter; quia omnes resurgent, sed non omnes immutabuntur. Mutabuntur sane improbi, sed secundum quid; non simpliciter uti iusti ad statum immortalitatis gloriosum: igitur mors peccatorum pessima, de malis in mala, pœnna immortali per resurrectionem immortali corpore: in morte autem iustorum corpus seminatur in corruptione, sed surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale: etenim ut ait Gregor. Magnus d. cap. 29. & 30. *Corpus nostrum in ipsa resurrectionis gloria erit corpus subtile per effectum spiritalis potentiæ; sed palpabile per veritatem naturæ. Caro eadem per naturam, diversa per gloriam: eadem per veritatem, diversa per potentiam.* Hinc Græcè resurrectio impiorum dicitur absolutè *Anastasis*: iustorum verò *Exanastasis*, quasi exsuscitatio de morte ad gloriam, ad quam Paulus aspirabat anheians, configuratus morti Christi. *Si quomodò occurram ad resurrectionem* (dicens) *quæ est ex mortuis.* Unde resurrectio simpliciter pro gloria, eodem testificante: *Si complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus.* Rom. 6.5.

Discrimen resurrectionis iustorum, & improborum

Greg. Mag.

Philipp. 3. 11.

16 Ita ergo intelligitur To *Vere*, in Christi resurrectione. *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.* Haud quòd non vere surrexerint, quos Elias, Eliseus & Christus ante suam resurrectionem revocavit à mortuis; sed quia primus omnium gloriam accepit corporis, quin moreretur iterùm, qua de causa dicitur *Primitiæ dormientium* ut vidimus, & *Primogenitus mortuorum.* Coloss. 1.15. & Apocal. 1.5. & uti canit Sibylla apud Augustin. d. *lib.* 18. cap. 23.

Luc. 24. 34.

Sibyll.

Ab inferis regressus ad lucem latam venit,
Primus resurrectionis principio revocatis ostenso.

Cur resurrectio impiorum non dicitur resurrectio. Psal. 1.5.

Est resurrectio ad vitam, cuius gratia dicit Regius Psaltes: *Et vivet anima vestra:* Psalm. 68.33. Daniel. 12.2. *Multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt. alij in vitam æternam, & alij in opprobrium.* Idem *Matth.* 25.46. & *Ioann.* 5.29. Resurgent omnes, sed quia pravi non in gloriam, quæ dicitur vera resurrectio: *Non resurgent impij in iudicio*; quippe tantùm in iudicium resurgent, in opprobrium sempiternum, mortem secundam, perpetuam interminabilem flammam. *Tibi resurrectio ad*

ad vitam non erit: dicitur pessimo Antiocho, 2. Machab. 7. 14. Sicut enim viventis ærumnosè non vita, sed viva mors dicitur; ita qui in pœnam resurgit, resurrexisse negatur. Sic Augustin. *Epist.* 28. Surgit, sed non verè surgit, quippe in peiora resurrectione cadit. Dicit Plinius *lib.* 7. cap. 55. nescions quid dicit. *Perdit profectò ista dulcedo præcipuum naturæ bonum, mortem: ac duplicat obitus, si dolore etiam post, futuri æstimatione evenit.* Lucret. lib. 3. de *Rer. natur.* à v. 1024. & 1094.

Plin.

Proinde licet quot vis vivendo cendere sæcla,
Mors æterna tamen nihilominùs illa manebit
Nec videt interea qui terminus esse malorum
Possit, nec quæ sit pœnarum denique finis.

Lucret.

17 Iam ergo in portum devenimus, ut eluceat præfatis Iobi auctoritas. Credit Redemptorem devictâ morte victurum: & cùm esset eius resurrectio causa nostræ (ut ait August. loc. cit. D. Thom. 3. *p. q.* 56. *art.* 1. & ibi Suar. *disput.* 50. sect. 1.) suam prædicit, & gloriosam. Unus fuit illorum qui crediderunt in adventum eius: qua de causa cum Christo surrexisse dicimus è probatis AA. in *Ephemerid.* 10. Maij, n. 3. Unde complantatus similitudini mortis eius, resurrectionis fuit consors, & ante tempus quo gloriam corporis expectabat, igitur ut phœnix resloruit, antequàm dies novissimus adveniret. Redemptor è morte surget, gloriosè vivet; & cum illo è terra surgam, ac simul in gloriam. *Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.* Lepidè & ingeniosè Mellius Sousa hic.

Iobus cum Christo surrexit.

Iob 19.

——— *Gelidâ tellure resurgam*
Tunc ego corporeo rursùm vestitus amictu.
Singula namque Deus reddens in pristina, corpus
Restituet, speciemque mihi, redivivaque membra,
Pellis & ipsa meos iterùm circundabit artus.
Ille ego qui fueram, Dominum tunc luce videbo,
Non alius: namque hisce meis stellatus ocellis.
Conspiciam, rursùm ætherea revocatus ad auras.

Sous.

Florida sanè explicatio, & periphrasis polita.

18 *Quem visurus sum ego ipse & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.* En Tautologiæ tenor; in quo *Synchysis* videtur: quod quidem schema fit, dum periodus cum remotiore iungenda, ut sensus genuinus utriusque orationis constet. A nonnullis dicitur *Hysteron-proteron.* Ioann. 9. 41. *Nunc dicitis, quia videmus; peccatum vestrum manet*: hoc est, Nunc quia dicitis, Videmus. Psalm. 35. 2. *Dixit iniustus, ut delinquat in semetipso*: idest: dixit iniustus in semetipso, ut delinquat. Eccli. 29. 28. *Initium vitæ hominis, aqua & vestimentum, & domus protegens turpitudinem*; ubi *protegens turpitudinem*, iungendum cum *Vestimentum.* Eccle. 12. 14. *Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, sive bonum, sive malum*: nimirùm, Cuncta quæ fiunt, sive bonum sive malum, &c. Marc. 1. 10. *Statim ascendens de aqua, vidit cœlos apertos*: scilicèt, ascendens de aqua, statim vidit &c. Ioan. 17. 5. *Claritate, quam habui, priusquàm mundus esset apud te*: videlicèt, claritate quam habui apud te, priusquàm mundus esset. Sic alia. Augustin. de *Verb. Domin.* serm. 26. *Voluit acceptâ forma servi, in illa pasci à servis dignatione, non conditione*: ubi, *dignatione, non conditione*, non cum Servis iungendum, sed cum *acceptâ formâ servi* à filio Dei. Apud Profanos frequens huiusce schematis usus. Terent. in *Adelph.* Act. 2. scen. 1. n. 40. *Ego liberali illam assero causâ manu*: idest, Ego liberali causa, manu assero, manumitto. Sophocl. in *OEdipo Tyrann.* v. 465. *Peregrinam ad sceptro demonstrans, terram proficiscetur*: idest, ad peregrinam terram proficiscetur, quam sceptro demonstrat. Plaut. in *Bacchid.* Act. 4. scen. 4. v. 47. *Quæ dicta dixit me adversum tibi*: hoc est, quæ dicta dixit tibi adversum me. *In Trucul.* Act. 4. scen. 3. v. 15. *Quid puero facium est, mea quem peperit filia, meo nepoti?* Ovid. 9. *Metam. fab.* 11.

Synchysis, & Hysteron-proteron.

——— *Fer hos fidissime nostro,*
Dixit, & adiecit longo post tempore, fratri.

Ovid.

Manil. 4. *Astron.* cap. 2. v. 24. *Æquà cogit, cum vincula profert, parte.* Lucan. 1. *Pharsal.* v. 176. *Leges & plebiscita coactæ.* Claudian. *Gigantomach.* v. 30. *In Iovis exitium telum non esse recuso.* Hoc est, non recuso telum Iovis in exitium. Haud aliter in presenti testimonio, ubi, *& non alius* iungendum cum *Ego ipse*: ita ut sensus sit: *Quem visurus sum ipse, non alius*, in comprobationem propositi veræ ac rigorosæ re-

ſurrectionis, iuncto poſteriore nomine cum particula remotiore, efformata parentheſi ex Tò *Oculi mei conſpecturi ſunt.*

Alios & inſtrumentum ſurgentis alii quando expreſſa. Gloſſ.

19 Viſurum Redemptorem ſe dicit reſurgentem, additque ſuis oculis illum novâ vitâ florentem viſurum. Videtur Epitaſis ſeu Exergaſia, quaſi confirmatio primæ ſententiæ, nimirùm, *Viſurus, & oculi mei conſpecturi: Ego ipſe & non alius*, non argumentum corporis reſurrectionis exaggerant, ſed veritatem explicant; ita ut Iobus reſurgat, ſicut Chriſtus reſurrexit. *Expreſsè indicat veritatem Reſurrectionis*: ſubdit Gloſſ. Euthychius, Eutycius, vel Eutychius hæreticè aſtruebat in reſurrectione corpus non corpus, quia omninò inviſibile, impalpabile aëreum (ut ait Gregor. d. & Caſtro *Adverſ. Hæreſ.* lib. 13.) aliud ab habito in vita. Quare ut Iobus exprimat non aliud, dicit: *Ego ipſe & non alius.* In eadem forma, in eadem materia (& ut placet Suario *diſput.* 44. ſect. 2.) eadem numero ſubſtantiali unione reſurget homo: qua de cauſa Iobus non dicit abſolutè, *In carne videbo*; ſed *In carne mea: rurſum circumdabor pelle mea*: hoc eſt ipſiſſimo corpore, cui reunienda anima: alias ſi corpus aliud, non eſſet reſurrectio, ſed animæ tranſmigratio de materia in materiam, de corpore in corpus: tuncque alius homo moreretur & alius reſurgeret: & ad veram reſurrectionem *Ipſe & non alius.* Ad rem Prudent. in *Apotheoſ.* v. 1132.

Prudent.

Noſco meum in Chriſto corpus conſurgere, quid me
Deſperare iubes: Veniam quibus ille revenit
Calcata de morte viâ: quod credimus, hoc eſt:
Et totus veniam, nec enim minor, aut alius quàm
Nunc ſum, reſtituar: vultus vigor & color idem
Qui modò vivit, erit.

In materia corporis pars parti reſpondebit in reſurrectione.

Connotat in reſurrectione identitatem reſoluti & reformati ſubſtantialis compoſiti, quin aliquid ex aliquo extremo deſit. Non ex anima quia immortalis: non ex corpore, quia idem & non aliud: ipſummet non ſolùm ſpecificè, ſed numericèmon ſolum in toto, ſed in partibus ſingulis. Erit illa prior materia ſingularium partium ad partes ſingulas: pellis materia, pelli: carnis, carni: oſſium, oſſibus: unguium, unguibus. *Capillus de capite veſtro non peribit.* Luc. 21. 18. Hinc non ſolùm oculi (ſubdit Iobus) ſed *oculi mei conſpecturi ſunt.* Auſonius in *Ephmerid. v. 68. Chriſtus.*

Auſon.

Eſſe iter æterni docuit remeabile vitæ,
Nec ſolam remeare animam, ſed corpore toto
Cœleſtes intrare plagas, & inane ſepulchri
Arcanum vacuis adopertum linquere terris.

Eadem erit forma, materia & unio priſca.

20 Siccine exemplar reſurrectionis noſtræ, ut in eiſdem rebus diverſis modis ſuſcitatus in vitam ſit idem ipſe. Eodem ſtylo ut identitas ſignetur, profani utuntur. *Ex me & non alio.* Sophocl. in *Electr.* v. 894. Ovid. 15. *Metam.* fab. 3. *Ipſe ego me memini.* Manil. 1. *Aſtron.* cap. 1. v. 29. *Cuperet Deus ipſe.* Prop. *lib.* 2. *Eleg.* 19. v. 29. & *Eleg.* 26. v. 3. *Ipſe Deus: Ipſe ego.* Quod paliologiâ ſolet aliquando exprimi, ut ſignetur identitas. Virgil. 4. *Eclog.* à v. 62. poſtquàm dixerat, *Ipſi montes, ipſa rupes, ipſa arbuſta*; haud dicit: *Ipſe Deus*: ſed *Deus Deus ille Menalca*: geminatione vocis pro identitate. In ſacris *Ego ego.* Iſai. 51. 12. cap. 45. 22. *Ego Deus & non eſt alius*: denique cap. 48. à v. 12. *Ego ipſe, ego primus, ego noviſſimus, ego ego.* Diverſimodò explicatur identitas, quo intuitu ut Iobi conſtet in reſurrectione; non ſolùm dicit *Ego ipſe*, ſed *Non alius*: equidem in eiſdem numero formâ, materiâ & unione (iuxta D. Thom. *in* 4. *diſtinct.* 44. *q.* 1. à 1. *quæſtiunc.* 3.) ſurget; ita ut diverſo ſtatu ſit ipſiſſimus. *Si quæcumque ratio præeſt animarum humanarum reciprocandarum in corpora* (infit Tertullian. *Apolog.* cap. 48.) *cur non in eandem ſubſtantiam redeant, cùm hoc ſit reſtitui, id eſſe quod fuerat? Multo utique dignius, credi hominem ex homine redituram, quemlibet pro quolibet, dum hominem; ut eadem qualitas animæ in eandem reſtauretur conditionem, etſi non effigiem* (effigiem dicit non diverſitate corporis, ſed glariæ corpori communicatæ, qua huius effigies non habitudine, ſed ſplendore diverſa, ut diximus, n. 15.) *certè quia ratio reſtitutionis deſtinatio iudicij eſt; neceſſario idem ipſe, qui fuerat, exhibebitur.* Alias alius peccaſſet, & alius iudicaretur. *Ideoque* (ſubdit) *nec mors iam, nec rurſus ac rurſus reſurrectio; ſed erimus ijdem qui nunc, nec alij poſt.*

Tertull.

Nihili

Nihili prorsùm, quòd amiſſum ante mortem aliquid, cùm in morte totum, totaliter reſtituendum. Prudentius, d. à v. 1136. ſuccinit:

Prudent.

—— Nec me vel dente, vel ungue
Fraudatum revomet patefacti foſſa ſepulchri.
Qui iubet ut redeam, non reddet debile quicquam:
Omne reverſenti reparata in membra redibit

21 Reſurrectio proprie eſt de homine, ut dixi, formâ & materiâ compoſito: forma incorruptibili, & materia corruptâ, quæ ſolummodò tunc capax reproductionis, ſi deſtructa ac deformata. Hinc ſuſcitatio animæ Samuelis non fuit reſurrectio, quia nullo modo reunita corporis materiæ: reſurrectioque non eſt partis ſed totius: quare Iobus non dixit ſurrecturus de terra, Quem videbit anima mea; ſed *Quem viſurus ſum ego ipſe, & non alius*, connotans totum compoſitum: quo ſenſu poſt ab illo non genitos filios & filias, ſed à Deo ſuſcitatos à mortuis aſſerit Doctiſſ. Sanctius in cap. 42. n. 22. & alij apud Pineda v. 13. num. 3. maximè Gregor. *lib.* 35. *cap.* 11. *Filij totidem ſunt reddiri, quot amiſit; ut & bi qui extincti fuerant, vivere demonſtrentur. Totidem ei filios reſtituit, quot amiſit.* Vidit Iobus in filijs, quod de ſe ſpe firmâ conceperat; quando non alios, ſed illos ipſos quos amiſerat viventes iterùm recuperavit, reformata materiâ, & animâ reunita. Iccircò poſtquàm viſionem reſuſcitandus expreſsit, addit: *Et oculi mei conſpecturi ſunt. Mei* in aſſertionem reſtitutionis oculorum, per reſurrectionis beneficium: Oculi in conſpectum Numinis, non per oculos carnis, ſed in oculis carnis; ſicut dicit, *In carne mea videbo Deum*, licèt nequaquàm per carnem; ſed oculis mentis, ſumptâ metaphorâ ab oculis corporis, acie intellectus in ſuſcitata carne: igitur vel in carne ſimiles *ei erimus, & videbimus eum ſicuti eſt.* 1. Ioan. 3. 2. Videſis Suarium de *Deo*, lib. 2. à *cap.* 7. In huiuſmodi articulo cogitarem uti opportunius, loqui Iobum de viſione Chriſti, Dei-hominis, quod maior gloria oculorum carnis; ex eo quòd præmiſerit: *Scio quòd Redemptor meus vivit, & in carne mea videbo Deum* (Bibl. Antiq. & Maluend.) *Salvatorem meum.* Summam enim beatitudinis accidentalis arbitror viſionem humanitatis Salvatoris. Quid in gloria cœli, ſi felix Simeon, quia viderunt oculi? Ipſe dixit aſſeclis, Luc. 10. *Beati oculi qui vident, quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt.* Siccine in gaudium tragœdia Iobi. Modò in expoſitionem Tautologiarum affinium,

1. Reg. 28. & 11.

Filij Iob à mortuis revocati.

Greg. Magn.

22 Mors ſæpe dicitur ſomnus in ſacra pagina (apud Profanos ſomnus *ferreus & æreus.* Homer. 11. *Iliad.* v. 240. *Somnus ſurdus.* Propert. *lib.* 4. *Eleg.* 5. v. 17.) Pſalm. 4. 9. *In pace in idipſum dormiam & requieſcam*: & 12. 4. *Illumina oculos meos, ne unquàm obdormiam in morte*: igitur ſicut qui dormit, aliquando evigilat; ita qui mortuus excitatus aliquando reſurget. Zachar. 4. 1. *Angelus ſuſcitavit me, quaſi virum qui ſuſcitatur de ſomno ſuo*: addito ſomno dormientis, ut à ſomno diſtingueretur cadaveris. Sub qua metaphora dicit Lucretius lib. 3. d. v. 908. *Letho ſopitus* Lucan. 6. *Pharſal.* v. 769. *Somnum tibi ſolvere Lethes.* Virgil. 6. *Æneid.* v. 278. *Lethi conſanguineus ſopor.* Homer. 6. *Iliad.* v. 665. *Et morte & ſomno gemellis.* Dormire per Hypocaliſmum, obſcœnum ſonat. *Geneſ.* 39. 7. 1. *Reg.* 2. 22. Virgil. 8. *Æneid.* v. 405. Propert. *lib.* 2. *Eleg.* 6. v. 12. Petronius, Ovidius, & Martialis uſquequaquè. Interdùm pro quieſcere, de quo infrà, hoc eſt, ab aliqua operatione ceſſare. Unde Mantuan. *Eclog.* 6. v. 3. *Dormit humus*: ideſt, nihil producit, vel nuda eſt. Iuvenal. Satyr. 1. v. 16. *Conſilium dedimus Sullæ, ut altùm dormiret*: nempè, à crudelitate ceſſaret. In Scriptura, Pſalm. 43. 23. *Exurge, quare obdormis Domine?* Quaſi facta non videret, uti dixerunt de ſuis Numinibus Ethnici (Quinctus Calaber, *lib.* 2. v. 505.) & Talmudiſtæ de Deo vero, qui non dormitabit, neque dormiet, ſicut Phryges aſtruebant ſex menſibus Deos dormire, & totidem vigilare. Plutarch. de *Iſid. & Oſirid.* Homer. 2. *Iliad.* & Natal. Com. 3. *Mythologi* cap. 14. Sumitur dormitio pro oblivione, quas ſoporavit Homer. 23. *Iliad.* v. 69. *Dormis & mei oblitus*: de quo Lxl. Biſciol. *Hor.* ſubſciſ. *Tom.* 2. *lib.* 10. cap. 3. ſicut econtrà per vigiliam exprimitur operatio. Pſalm. 77. 65. *Excitatus eſt tamquàm dormiens Dominus.* Thren. 1. 14. *Vigilavit iugum iniquitatum*: & Habac. 3. 9. cùm videret iuſtos premi, atque impios exaltari & illis inſultare, dormiente iuſtitiâ Dei; in vindictam ſupeaventuram dicit: *Suſcitant ſuſcitabis arcum tuum*: iuncto verbo & participio in vindictæ certitudinem.

Zachar. 4. 1.

Acceptionis dormitionis Hypocaliſmus.

Habac. 3. 9.

23 Unde cùm ceſſatio ſit ceſſatio actionum externarum, quaſi ſuſpendium animæ di-

Pro ecstas. Genes. 2. 21.

dicitur, somnus. *Immisit Dominus Deus soporem in Adam* (Hebr. *Ecstasim*) *& cùm obdormisset.* Cant. 3. 5. *Ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam donec ipsa velit.* Ecstasim vocat Bernard. hic *serm.* 52. quasi operationum sensuum omnimodam suspensionem, uti accidit in dormientibus. An in somno aliquando possit esse meritum disputant DD. Scholastici cum D. Thom. 1. 2. q. 113. *art.* 3. In somnio Salomoni concessam fuisse sapientiam, quam in somno etiam petijt à Domino; asseritur 3. Reg. 13. 5.

3. Reg. 3. 5

Apparuit Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: postula quod vis; ut dem tibi. Postulavit tunc sapientiam, & obtinuit: v. 12. & 1. *Paralip.* 1. 27. Ex defectu liberi arbitrij, ligati somno, excludunt meritum Sanctius hic n. 25. Perer. in 1. *Daniel.* quæst. 7. Pineda de *Rebus* Salomon. lib. 3. cap. 8. & D. Thom. d. inquiens: *Dormiendo non meruit sapientiam, nec accepit; sed in somno declaratum est ei, quòd propter præcedens desiderium ei à Deo sapientia infunderetur.* Ex præcogitatis efformari in somnis imagines à phantasia, diximus *Tom.* 3. *Tautolog.* 2. *n.* 21. occurrunt alia. Petron. *Carm.* 13.

Petron.

Somnia quæ mentes ludunt volitantibus umbris,
Non delubra Deum, nec ab æthere Numina mittunt;
Sed sibi quisque facit: nam cùm prostrata sopore
Urget membra quies, & mens sine pondere ludit;
Quicquid luce fuit, tenebris agit. Oppida bello
Qui quatit, & flammis miserandas sævit in urbes;
Tela videt, versasque acies, & funera Regum,
Atque exundantes perfuso sanguine campos.
Qui causas orare solent, legesque forumque,
Et pavido ternunt inclusum corde tribunal.
Condit avarus opes, defossumque invenit aurum, &c.

Iuxta Plinium *lib.* 10. *cap.* 75. Somnus hominis nil aliud est, quàm animi intra sese recessus: quare ex præcogitatis in vigilia imagines efformat phantasia.

Ovid.

Tu mihi cura Phaon, te somnia nostra reducunt.

Canit Ovid. *Epist.* 21. v. 123. Idem Virgil. 4. *Æneid.* v. 465. Valer. Flacc. 7. *Argonaut.* v. 50. & Statius lib. 7. *Thebaid.* v. 463.

24 Hoc profectò naturale: singulare prorsùm vigilando somniare, quod quidem species desipientiæ ut dixi, *Tom.* 5. *T.* 10. *n.* 21. Permanent enim somniata ex vi potentiæ imaginativæ: descendit tunc in organa sensuum humor commotione spirituum (aut impressione ab imaginatione ortâ, ad sensumque communem perducta) depravans facultatem: atque ideo movere potest apprehensionis principium; ut sensus externus sibi affici videatur, ac si objecto exteriore informaretur. Patet in auditu, in quo post modulationem musicam remanet tinnitus concentus, cujus virtute qui non audit, dulcedinem cantus arbitratur audire; ut observat Senec. *Epist.* 123. Dumtaxat in hoc sensu quit tolerari oculos dormientium videre, uti astruit Aristotel. 5. de *Generat. Animal.* cap. 1. vel vigilantes somniare, ut ait Plaut. in *Amphitr.* Act. 2. scen. 2. v. 65. *Menæch.* 2. 3. v. 15. & *Pseudol.* 1. 3. v. 152. Terent. in *Andria*, Act. 5. scen. 6. v. 7. *Nunc ille somniat ea, quæ vigilans voluit.* Succinit Lucret. lib. 4. d. à vers. 973.

Unde somnus in vigilia est

Lucret.

——— Plerumque videmus
Cùm iam destiterint ea sensibus usurpare
Reliquas tamen esse vias in mente patentes
Quæ possint eadem rerum simulacra venire
Ante oculos, etiam vigilantes, ut videantur
Cernere saltantes, & mollia membra moventes.

Astruit etiam Delr. *Disq. magic.* lib. 2. p. 29. sect. 2.

25 Ut certa essent somnia & sibi ad votum caderent optata, priùs Ethnici conciebant vota, transibant in sacrificia, pòstque detractis pellibus victimarum arbitrabantur à Dijs dona accepisse per somnium. Fuit enim aliquorum iste delirium, ut sibi, etsi ab alijs riderentur, illapsum censerent donum Poëtis duce Mercurio, si dormissent in Parnaso. Adi Bisciol. d. *Tom.* 1. *lib.* 10. *cap.* 6. De usu pellium ad oracula capranda, diximus, *Tom.* 5. *T.* 10. *D.* 2. *n.* 4. *Tom.* 6 *T.* 6. *d. n.* 14. *& in Ephemer.* 1. *Ianuar.* à n. 12. siccineque ab idololatris Hebræis credebantur somnia: *Isai.* 65. 4. & Salinas in *Ion.* 1. quæst. litter. 39. latè Stuck de *Sacrific. Gentil.* à cap. 21 2. In confirmationem præfati moris Strabo imponit Moysi hujusmodi ritum. *Docebat Moyses* (ait *lib.* 16.) *omnem fa-*

Quomodò Ethnici captabant somnia.

Vis pellium ad Oracula.

staurum fabricationem omittere oportere, & fano ac templo augusto, certis finibus circumscripto, quod Deo consecraretur, cum Deum colendum; & in eo templo pro se quemque vel alios pro alijs, qui essent ad bene somniandum apti, oportere indormire. Meminit La-Zerd. 7. *Æneid.* v. 68. n. 9. & Stuck cap. 214. Unde hæccine invenit Strabo? Ubi Tacitus & Plutarchus circumspectus. De Mallagetis astruit Heroditus. *Divinant* (ait *lib.* 4. cap. 43.) *ad suorum accedentes monumenta, & illic ubi preces peregerunt, indormiscunt, ubi quodcumque per quietem insomnium viderint, eo utuntur.* Ad directionem, ut juxta meditata exirent somnia Brizonem Deam commentis de qua Cœl. Rhodigin. *lib.* 27. *cap.* 10. & Nos d. 15. *Ian.* n. 7. Hæc enim Ethnici superstitiosè observabant, judicantes tunc somnia immissa à Deo; qui se inclinabat vigilum votis, dum illorum in somnis repræsentabat imagines. Haud ita Salomonis somnus, sed naturalis, in quo illi Dominus apparuit, sapientiam concessit; quin tunc ullum uti in somnis haberet meritum: qua de causa evigilans *Salomon, intellexit, quod esset somnium*: v. 15. Abulensis hic *quæst.* 12. & 13. autumat Salomonem dixisse somnium fuisse: quia in naturali somno somniavit, Deum sibi apparuisse, illum in optione eligisse sapientiam, &c. Hoc est mittere cogitationem in pascua, & non vera, sed cogitata proferre. Siccine quomodò verum Tò *Apparuit Dominus Salomoni per somnium*? Dicemus ad illud Matth. 1. 20. & 2. 13. *Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph*: hunc somniasse, Angelum sibi apparuisse. Exigua ergo esset fides Prophetarum, modò hujusmodi expositiones non rejicerentur, uti impropriæ ac violentissimæ.

Strabo

Herodot.

Quæ Brisa Diat

26 Sherlogus, 1. *Antiq. Hebræic.* dissert. 11. sect. 13. & Suarius Tom. 2. de *Religion.* lib. 2. cap. 19. asserunt in somno naturali fuisse divinum somnium, seu propheticum aut ecstaticum, in quo liberum arbitrium in meritum: locutionem internam & mentalem (non excludendo corporalem dormitionem, sed supponendo, ligatis sensibus externis) in qua amplissimus usus rationis & voluntatis, ut dicit Sponzi: *Ego dormio & cor meum vigilat*: ubi vigil & vitalis somnus, uti de somno Adami astruit Rupert. in *Genes.* 2. 21. *Sopor* (ait *lib.* 2. *cap.* 34.) *quem Dominus Deus immisit non vigilias rationis claudere debuit; sed obturatis quinque sensibus corporis, sensum mentis liberum reliquit, ut scire posset, quid erga se faceret omnium artifex sapientia.* Idem Hieronym. in *Traditt. Hebr.* Epiphan. *Hæres.* 48. & Scholastici in 2. dist. 18. & in 1. p. *D. Thom.* quæst. 97. art. 2. indicat loc. supr. cit. Angel. Doctor: *Ille somnus non fuit naturalis* (Somnus pro somnio) *sed propheticus: in quo casu aliquis usum liberi arbitrij habet.* Ratio juxta Suarium, quia tunc elevata fuit mens Salomonis, ac internæ potentiæ claritudine phantasiæ, & expulsione vaporum, qui illam in somno impediunt, manentibus externis sensibus uti in naturali somno: vel revelatione intellectuali, per se intuita juxta Sherlogum sine conversione ad phantasmata; quæ est perfectior, & in qua vel sensibus ligatis somno, est plena libertas voluntatis, atque cognitio rationis. Unde Salomon in hoccine somno ecstatio oravit, ac sapientiam meruit propter electionem: qui obiter, quod dicitur: *Evigilavit Salomon, & intellexit, quod esset somnium*, quasi non distingueret quid somnium naturale, & à Numine illapsum. Intellexit Salomon in illo somnio Dei esse locutionem, qua homines per quietem illustrare solet. Quare illud *Quod* haud arbitror relativum, aut particulam subjunctivam, sed adjectivum qualificativum: ita ut sensus sit, non quòd evigilans Salomon intellexit, quòd esset somnium: sed quod somnium esset: hoc est à Deo immissum, sicut prophetis, dum illis Deus loquebatur per somnium. Hinc dicitur: *Siquis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum.* Discrimen inter visionem & somnium, diximus, *Tom.* 3. *T.* 2. *n.* 19. *& 6. T.* 5. *n.* 27. Multifariam multisque modis locutus est Dominus in prophetis, & visionibus quasi imaginibus, & locutionibus ecstaticis; quapropter dicitur: *Senes vestri somnia somniabunt, & iuvenes vestri visiones videbunt.* Locutus est Dominus Salomoni, cui nocte apparuit per somnium, nullâ imagine objectâ, sed locutione mirificâ, sensibus externis ligatis, atque liberis potentijs: unde evigilans intellexit in somno non fuisse visionem, sed somnium in sapientiæ & intelligentiæ lumen.

In ecstasi usus rationis & voluntatis libertas. Cantic. 5. 2.

Rupert.

D. Thom.

Quomodò

3. Reg. 3. 15.

Quod pro Quale.

27 Quomodo potest cognosci somnium naturale esse, vel supernaturale, innititur à Bernardo serm. 52. in *Cantic.* ex quo patet, suspensionem oriri in corporis somno à sensibus, & procedere impedimentum usque in intellectum, quo terminatur, absque ullo intellectionis usu, vel cogitaminis functione ob vaporum copiam in cerebrum ascendentium, & impedientium ordinem phantasmatum. In ecstasi, seu elevatione animæ in-

Numer. 12. 6.

Ioel. 2. 28

Quomodo cognoscendi somnium an naturale, vel supernaturale sit

incipit ab intelligentia, & ex eius in cognita vel cognoscenda vehementiâ, usu defunctæ guntur exteriores sensus, ne aliquid rimari aut percipere valeant; ut liberior & expeditior sit mens in intelligentiam. Unde in somno naturali non invenitur iudicium; sed perfectissimum in somnio misso à Deo, intendente acie elevatæ mentis in perceptionem & intelligentiam locutionis. Abulensem consule in *Genes.* 13. quæst. 356. & 400. Ita ut Deus ostenderet Abramo quid futurum de semine suo, & posset percipere locutionem; *sopor irruit super Abram.* Genes. 15. 12. Non secùs immisit Dominus soporem ecstaticum in Adam, & obdormivit. Quo sensu potest exponi illud David: *Ego dormivi, & soporatus sum.* Q.d. Somnia prophetica habui, sed cum sopore: ne possent externa impedire elevationem animæ, expeditioris in perceptionem supernaturalium arcanorum, suspensione externorum corporis sensuum. Hæc est differentia inter dormitionem somni: atque somnum dormitionis. Dormitio somni, est quies corporis, uti videbimus. Somnus dormitionis est somnium in somno, quo Deus alloquitur animam, cuius vigil intuitus, ducens illam sine usu sensuum in solicitudinem, ut loquatur ad cor eius, revelatis quæ illi placuerint. Qua de causa dicit per Ieremiam, 23. 28. *Propheta qui habet somnium narret somnium*: qui non habuerit, haud fingat, dicens: *Somniavi, somniavi*: v. 25. igitur tunc vel à dæmone in deceptionem, vel à vigili somniante in vanitatem: & somnia illa mera somnia, ficta, fallacia, commentitia, voluntatis spectra dicisgratiâ, ut egressa è porta eburnea, non cornea. Taxat ibid. Dominus, & cap. 29. 8. *Ne attendatis ad somnia vestra quæ vos somniatis*: etenim si à Deo, non essent vestra.

Psalm. 3. 6.

Differimus inter dormitionem somni, atque somnum dormitionis.

28 In planiorem intelligentiam aliqua, non omnia quæ de somnijs dicta, exponenda sunt, cum remissione ad AA. qui ex professo agunt; ut præmissis cunctis somni acceptionibus, reliquæ tautologiæ delicentur. In sacris, præter somnia ex inanitate, vel plenitudine ventris, quatuor genera somniorum signat N. Gregorius & in *Iob*, lib. 8. cap. 13. & lib. 4. *Dialogor.* à cap. 48. Aliquando ab illusione, ut de spirito fallace dicitur 3. *Reg.* 22. 21. quare *Multos errare fecerunt somnia.* Eccli. 34. 7. Aliquando oriuntur ex cogitatione & illusione, uti cùm satanas transfigurat se in Angelum lucis: qua de causa, Eccles. 5. 2. *Multas curas sequuntur somnia*: & *ubi multa somnia, plurima sunt vanitates*: v. 6. Interdùm cogitatione simul & revelatione: *Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph.* Matth. 1. 20. Aliquando ex revelatione sola, uti in somno Iacobi, Iosephi & Prophetarum. De his latè Pererius de *Somn.* in *Daniel.* 1. per disput. 7. Alapid. in *Genes.* 40. v. 8. Pined. ubi supr. Deir. *Disquis. magicar.* lib. 4. cap. 3. quæst. 6. Maiol. *Tom.* 2. *Colloq.* 4. Cœl. Rhodigin. *lib.* 27. cap. 15. Dempster. in *Rosin.* lib. 2. cap. 2. Reyes-Franc. in *Camp. Elys.* quæst. 37. & Bulenger. lib. 2. *Adversf. Magos*, cap. 16. Inter profanos magna seges, sed non bona.

Quatuor genera somniorum.

29 Macrobius 1. de *Somno Scipion.* cap. 3. quem sequitur Sarisberiens. de *Nugis Curial.* lib. 2. cap. 17. dividit imagines oblatas in somno in Somnium, Insomnium, Oraculum, Visionem & Phantasma. *Somnium* dicit quod figuris tegitur, & interpretatione indiget, ut intelligatur. Siccine frequenter erant, quæ in Oraculis à dæmone missa; & ut magis ambagibus irrerirentur cultores, expositione perplexa. Dixi mus, *Tom.* 5. *T.* 7. *an.* 27. *& 6. T.* 5. *n.* 4. 10. *D.* 5. *n.* 10. *Insomnium* dicitur, dum in somno imaginatio objicit, quicquid vigilans agit, mentemque neque in quiete quiescere sinunt, sive sint ingrata, sive odiosa tam ex corpore, quàm ex animo, quæ quidem cum somno advolant, atque vigilia evanescunt. *Pertrerunt velut somnium surgentium.* Psalm. 72. 20. Chald. *Velut insomnium hominis evigilantis.* Similiter Psalm. 75. 6. *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt viri divitiarum in manibus suis.* Nebrif. *Erraverunt in insomnio.* Falsa ad homines immittuntur insomnia Manes. Petron. *Satyric.* Carm. 23.

Quid Somnium, & Insomnium?

Noctè soporifera veluti cum somnia ludunt
Errantes oculos, effossaque protulit aurum
In lucem tellus, versat manus improba furtum,
Thesauroque rapuit, sudor quoque perluit ora,
Et mentem timor altus habet, ne fortè gravatum
Excutiat gremium secreti conscius auri.
Mox ubi fugerunt elusam gaudia mentem,
Veraque forma redit, animus quod perdidit, optat;
Atque in præterita se totus imagine versat.

Petron.

Idem

Idem Æschyl. in *Prometh.* vers. 440. Homer. 14. *Odyss.* vers. 505. *In somno astitit insomnium.*

30 *Oraculum* dicitur, haud ficut in sacris, dum in somnis auditur Numen: sed *dum in somnis* (subdit Macrobius) *Parens, vel alia sancta gravisque persona, seu sacerdos vel etiam Deus, aperte venturum quid, aut non eventurum, faciendum vel vitandum denunciat.* Sic enim dæmon ludificabat cultores, ut suo imagine Æsculapij Romanos (de quo Ovidius, 15. *Metam.* fab. 50. & Valer. Max. *lib.* 1. *cap.* 1.) ita huiusmodi insomnia obtervabantur uti oracula, ut refert Homer. 2. *Iliad.* à v. 55. Quint. Smyrneus *lib.* 12. a v. 130. inquit: *Minerva naves petijt, tenellam virginem corporis habitu referens, & bellicoso Epeo supra caput astitit per quietem, tuliqué mandavit lignum fabricare equum. Ille animo gavisus, statim intellexit Deæ vocem, & repente somno excutiebatur.* De huiusmodi somnis gravida pagina Tit. Livij, Videsis Bisciol. d. *Tom.* 1. *lib.* 19. *cap.* 20. Tertull. *Apolog.* cap. 22. & de *Anima*, à cap. 46. Tantùm huiusmodi somnia pretiosa apud Ethnicos: succinit Thom. Manus in *Suppleim. Lucan.* lib. 1. à v. 165.

Quid Oraculum?

Q Calabet

Sacratos intrant templi sola illa recessus
Somnia quæ Deus ipse creat: nam cætera cuncta
Quæ vel temperies vanas, variosque sequuntur
Corporis humores, vel quæ repetita diei
Aut studia aut curæ finxerunt somnia, templo
Exteriort volant, multas imitantia formas, &c.
——*Cedunt hæc omnia cuncta*
Divinis, quæ dat Numen, longèque remota
Non audent templi sacros intrare recessus.

Maius

31 *Visio* seu *Visum* non accipitur ut in sactis pro specibus in somnio visis, ut sæpe in Scriptura legitur *Visio Isaiæ*, 1. 1. *Videre visionem*, 6. 9. & Ezechiel. 1. 1. ideſt, imaginem, de quo egimus Tomis prioribus: sed pro eventu visionis, ut accidit Petro, cui post visionem occurrit quod viderat. *Act.* 10. à 17. Unde Macrobius d. initt: *Visio est, quum id quis videt, quod eodem modo quo apparuerat, evenit.* Illustre testimonium habetur in somno Ciceronis, de quo Tranquil. in *August.* cap. 94. *M. Cicero* (inquit) *C. Cæsarem in Capitolium prosecutus, somnium pridiè nocte familiaribus forte narrabat: puerum facie liberali, demissum cælo catena aureâ ad fores Capitolij constitisse, eique Iovem flagrum tradidisse. Deinde repente Augusto viso, quem ignotum adhuc plerisque avunculus Cæsar ad sacrificium acciverat; affirmavit ipsum esse cuius imago secundum quietem sibi observata sit.* Idem refert ergà eundem de Q. Catulo. Meminit Iuvenal. Satyr. 10. v. 110.

Macrob.

Sueton.

Quid Visio, aut Visum?

——*Et illum*
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites.

Iuvenal.

Macrobius subdit: *Visio, ut amicum peregre commorantem, quem non cogitabat, visus est sibi reversum videre, & procedenti ovius, quem viderat, venit in amplexus.* Specimen huiusmodi visi aut visionis habemus in somnio Iudæ Machabæi somniantis à Ieremia accipere gladium aureum, quo postridie detruncavit Nicanorem, 2. *Machab.* 15. à 11.

Macrob.

32 *Phantasma* denique non accipitur pro spectro oculis obiecto vigilantibus: quo sensu discipuli videntes Iesum ambulantem super mare dixerunt: *Phantasma est.* Matth. 14. 26. Nec pro præstigijs, queis hominibus videtur videre, quæ non vident, visis illudentibus; ut perficiunt circulatores excitamine admirationis, molimine inanitatis; quia totum embolium, ac dolus luminum. Qua de causa, quia in huiusmodi arte excelluit Bartholomæus Bagatella (de quo dicit Cœl. Calcagnin. refertque Gyrald. *Dialog.* 24. in 2. Tom. *Criticor.*

Cœl. Calcagn.

Qui nostris oculis adeo miracula finxit,
Ut se negaret cernere quod cernerent.)

Quid sit Bagatella?

Omne quod inane & futile à voce Itala, Noltrates dicunt *Bagatella.* Nectit Virgilius utrumque 10. *Æneid.* v. 636.

Virgil.

——*Tenuem sine viribus umbram*
Divini assimilat capitis, dat inania verba
Dat sine mente sonos, gressusque effingit euntis,
Morte obita quales fama est volitare figurat.

Aut quæ sopites deludunt omnia sensus.

Quid Phantasmat Non inquam, hic *Phantasma* usurpatur, nisi pro incubone, æstu cordis, percussione, aut pressura respirationis: Græce *Pnigamona*, vel *Ephialtes*: *quem publica persuasio quiescentes opinatur invadere, & pondere suo pressos ac sentientes gravare* (Macrob. d.) *Hoc est visum inter vigilium & altam quietem, in qua prima somni nebula adhuc vigilare se existimans, qui dormire vix cœpit, aspirare videtur irruentes in se, vel passim vagantes formas à natura, seu magnitudine, seu specie discrepantes, variasque tempestates rerum vel lætas, vel turbulentas.* Hilpanice, *Pesadilla*. Apud Romanos Silvanus dicebatur Auctor huius oppressionis, seu incubi, uti dicimus *Ephem.* 11. *Iul.* Apud Hebræos & Ægyptios *Lilith*, de quo Kircher. in *Panth. Hebr.* Syntagm. 4. cap. 13. Ab alijs Dæmon (qui in Scriptura dicitur *Nocturnus timor*. Psalm. 90. 5. ubi Genebr. *Terricula nocturna*. Hebr. *A terrore noctis & pavore.*) vel Empusa, Lamia, Estrix. At vulgi illusio est, ut latè probat Iason Pratensis, cap. de *Incubo*. Theophil. Bonet, Tom. 1. *Thesaur.* lib. 2. cap. 28. & in *Mercur. Compital.* lib. 9. verb. *Incubus*, eodemque verb. Ioan. Iacob. Manget. lib. 9. *Biblioth. medic.* Causa huius pravi affectus est spirituum animalium intercepti, unde diffinitur, ut motus intercipiens respirationé & vocem cum falso reigravis thoraci incumbentis & suffocantis insomnio, ob impeditam liberam spirituum, vijs obstructis, ad nervorum penetrationem. Siccine dum vapor animæ offunditur phantasmata prævaricantur, fiuntque turpi deformatione spectra, atque in errore molestissima ludibria, & aliquoties lethalia, maximè in pueris: qua de causa iure incubo dicitur Epilepsia nocturna.

Psalm. 90. 5.

Quid nocturni incubus

33 Hæc insomnia in somno; ex quibus inter Ethnicos idolatriâ cæcos, innumeræ superstitiones: at quia totum ludicrum, prætermitto videndum apud Bulenger. lib. 2. *Adverf. Magos*, cap. 16. d. & de *Divination.* lib. 5. cap. 11. Maiolum. *Tom.* 1. *Colloq.* 4. Paul. Zachiam, *Tom.* 1. *lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 5. à n. 7. Ulyss. Aldrovand. *Tom.* 4. cap. 1. pag. 150. Plutarch. in *Sympos. Sap.* & lim. 8. *Convivalium qq.* cap. 10. Plin. *lib.* 10. *cap. ult.* Menoch. de *Republ. Hebr.* lib. 4. cap. 3. Shetlog. *Antiq. Hebr.* 1. dissertat. 4. sect. 9. Rhodig. d. & *lib.* 7. *cap.* 29. 27. cap. 10. Novarin. *Sebediasm.* lib. 8. cap. 27. Delr. d. *lib.* 4. *cap.* 3. *quæst.* 6. Bisciol. *Tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 19. Dempster. in lib. 2. Rosin. de *Rom. antiq.* cap 2. fuse, sicut Aristotel. libell. de *Divination.* Ridebant vel ipsi Profani. Unde Diogenes Cynicus superstitiosis Atheniensibus dicere solebat (ut refert Erasm. lib. 3. *Apophthegm.* de eo *Centur.* 1. n. 70. *Quæ vigilantes agitis, non curatis: quæ verò dormientes somniatis, solicitè perquiritis.* Quam vana, diximus, *Tom.* 3. *T.* 2. *à num.* 13. Plin. *lib.* 10. ubi dudum, *Magus hic* (ait) *invitat locus, & diversis refertur documentis, utrùmne sint aliqua præscita animi quiescentis, qua fiant ratione, an fortuita res sint, ut pleraque: etsi exemplis agatur, profectò parla sunt. A vino & à cibus proxima, atque in redormitatione vana esse visa, propè convenit.* Præmiserat Seneca de *Constant. Sapient.* cap. 11. *Illa quicquid luxuriosi est, transcurrit, ut vana somniorum species, visosque nocturnos, nihil habentes solidi, neque veri.* Ovid. 3. de *Pont.* Eleg. 3. v. 3. succinit:

Observationes & divinationes ex somnis. Erasm. Plin. *Omninò vana.* Senec. Ovid. M. Cicer. M. Varro.

Dum tibi quæ vidi, refero; seu corporis umbra est
Seu veri species, seu fuit ille sopor.

Idem Nonnus 35. *Dionysiac.* à v. 340. Denique Cicero, 2. de *Divination.* subdit: *Quid convenit agros à coniectore somniorum potius quàm à medico petere medicinam? An Æsculapius, an Serapis potest præscribere per somnium curationem valetudinis?* Ad rem Varro in *Eumenidib.*

Hospes quid miras nummo curare Serapim?
Quid, quasi non curet tantidem Aristoteles?

Quæ somnia diebus tur vera. Horat.

34 Inter illos, vel captantes somnia, quæ post cœnam dispiciebantur, utpotè magis orta à supervacaneo cibo, potuque, ut verbis utar Clementis Alexandr. 2. *Pædagog.* cap. 9. Astruit Artemidorus, lib. 1. de *Somn.* cap. 8. Cicero, 2. de *Divinat.* & Theocrit. *Edyl.* 7. à vers. 11. Unde quasi quoddam divinum arbitrabantur & colebant, quæ post mediam noctem ludens spectris efformabant phantasia. Idem ibid. v. 31. *Apparuit, cum veracium pascitur turba somniorum*: & Horatius 1. *Satyr.* 10. vers. 32.

——Vetuit me tali vote Quirinus?
Post mediam noctem visus, cum somnia vera.

Ratio huius observationis est, quia post mediam noctem sub Auroram Dij cœlestes, cùm tenebrosi recessissent, per somnium innuebant sibi placita faciunda. Quare Virgilius de Umbra Anchisis filio obvia in somnis, lib. 5. *Æneid.* à v. 738. acciuit:

Iamque vale: torquet medios nox humida cursus,
Et me sævus equis Oriens afflavit anhelis.
Dixerat, & tenues fugit ex oculis in auras. Virgil.

Idem Claudian. de *Bell. Gildon.* à v. 348. & Natal. Comes, 5. *Mytholog.* cap. 1. quippe Furias vagantes, Dæmones, ac Manes mortuorum in hominum terriculamenta ante mediam noctem apparere solebant. Propert. 4. *Eleg.* 7. à v. 87.

Nec tu sperne pijs venientia somnia portis:
Cum pia venerunt somnia, pondus habent.
Nocte vagæ ferimur: nox clausas liberat umbras; Properti.
Errat & abiectâ Cerberus ipse serâ.
Lucè iubent leges Lethæa ad stagna reverti:
Nos vehimur, vectum nauta recenset onus.

Quare sub Aurorâ?

Idem *Eleg.* 5. à v. 3. Ex qua cogitatione, quia apparere nequibat qui luctabatur cum Iacob (utpotè Angelus malus, spectrum nocturnum sub specie Esau, ut placet Iosepho 1. *Antiq. Hebr.* cap. 19. & alijs Rabbinis, apud Lyran. hic.) fugere fatagit dicens: *Dimitte me: iam enim ascendit Aurora.* Genes. 32. 26. Illustre prorsùm commentum & ratiocinium! Hinc *Silentes* Umbræ ex inferno dictæ, & quæ in terram emergebant ferebantur per opaca locorum, ut dixi, *Tom.* 6. *T.* 7. *n.* 16. & Senec. in Adonicis de *Ludo Claud.* quia lucifugæ, ut malignantes, diem horrentes: unde de huiusmodi larvis sub metaphora ferarum Psalm. 103. 22. dicitur: *Ortus est Sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur.* Papæ Minervâ!

Genes. 32. 26.

35 Alia, si insomnia dubiæ significationis, vel tristia portendentia, perpetrabant. *Mos fuit veteribus* (inst Schuliastes Sophoclis) *ut viso gravi aliquo insomnio statim summo mane illud Soli narrarent; ut is qui contrarius est nocti, infortunium averruncaret.* Unde in *Antolog.* 1. *Epigram.* 30. dicitur: *Mane accipiunt Solis lumen.* Ita Clytæmnestra apud præfat. Sophocl. in *Electra*, v. 434. & 645. visio in somnis Agamemnone, à se occiso; inquit:

Cur somnia gravia referebantur Soli

Talia quando Soli ostendit somnium,
Preces avertens terrorum.
Audias iam Phœbe Præsci secretum meum sermonem
Ad lucem. Sic audi, sic enim & ego dicam
Qua enim vidi nocte hæc visa duplicium somniorum, Sophocl.
Hæc mihi si apparuerunt bona, da perfecta:
Si autem inimica, inimicis retrò dimitte.

Eadem apud Euripid. in *Rhesso*, v. 90. & Aristoph. in *Nubes*, Act. 4. v. 13. Quod Ethnici ex somnis, Hebræi faciebant visis in cœlo inusitatis signis, ut dicitur, 2. *Machab.* 5. 4. *Quapropter omnes rogabant in bonum monstra verti.* Nescio an hoccine sensu aversans superstitionem, Iobus dixerit: *Si vidi Solem cum fulgeret. Si* pro *Non*: q. d. Nequaquàm. Qui narrare nolebant, expergefacti, manibus vel velis tegebant oculos, ut inquit Euripid. in *Iphigenia Tauric.* v. 151.

Iob 31. 26. *Si pro Non.*

Qualem vidi facies somniorum hac nocte.
Tegite peplis vultus à Solis flamma. Euripid.

Vel priusquam Sol oriretur, ut insomnium evanesceret, aquâ se purificabant, caviisque manibus illi orienti undam offerebant. Senecam videsis in Octav. à v. 750.

Imperat ut altè Phœbi surgentis ad orbem
ferre manus.

Canit Valer. Flaccus, 3. *Argonautar.* v. 83. & Virgil. 8. *Æneid.* v. 67.

Valer. Flacc. *Quæ spatio somniorum?*

——Nox Ænean somnusque reliquit.
Surgit & athereas spectans orientia Solis
Lumina, rite cavis undam de flumine palmis
Sustulit. Virgil.

36 Relictis igitur hisce, alijsque superstitionibus sciendum est somnum sæpè usurpari pro incantatione: quæ sic dicitur, quippe cùm in somni quiete cessent operationes sensuum, ut diximus *num.* 22. quoties suspendebantur facultates alicuius conditionis tam in sensibilibus, quàm in insensibilibus artificio dæmonis, dicebatur incantatio, quasi opus supra vel contra naturam, uti flumina in scaturiginem reverti, & alia plura gra-

Somnus pro incantatione.

phicè descripta ab Ovidio, 1. *Amor.* Eleg. 8. Seneca in *Medea*, Sil. Italic. *lib.* 3. Statius 2. *Thebaid.* Lucan. 9. *Pharsal.* & Plinius credulus usquequaque. Cicurari serpentes & alia indomita, affruit Cœl. Rhodigin. *lib.* 7. cap. 29. quibus embolijs Malvend. lib. 7. de *Anti-Christ.* cap. 9. Delr. 2. *Disquisit. magic.* q. 13. sect. *Mercatores etiam, quod est mirabile dictu, quibusdam carminibus dracones faciunt mansuetos ad tempus, quibus insidentes, freno eos ferunt usque in Æthiopiam, ubi eos vendunt. Æthiopes in feralia plaga habitantes eorum carne vescuntur, quia eâ vescentes infrigidat: cæcutum nempe arte priùs exentientes, oci caudam in qua latet, abscindentes, ut dicitur in lib. de Natur. Rer.* Ita Holcot. in *Sapient.* 16. 10. probaturque ex Psalm. 57. à 5. *Sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium*, &c. Ierem. 8. 17. *Mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* Sub metaphora huiusmodi superstitionis, seu magicæ artis (qua cicurari verbis Ethnici arbitrabantur serpentes, extrahi à caveis, vel stupefieri, ut notant Virgilius 8. *Eclog.* v. 71. Manil. 5. v. 230. Ovid. de *Medicam. fac.* v. 39. & 7. *Metamorph.* Fab. 4. alijque plures, quorum proposita compilat Senec. in *Medea*, v. 684.

——*Tractis magicis carminibus*
Squammea latebris turba desertis adest
Hic fera serpens corpus immensum trahit
Tristidamque linguam exerit, & quærens quibus
Mortifera ventat; carmine audito super,
Tumidumque nobis corpus aggestis plicat,
Cogitque in orbes.)

Holcot. Pf. 57. 4. Ierem. 8. 17. *Quid sit incantatio?* Senec. Isai. 13. 17 Plin.

Exprimit David dutitiam cordis improbi indomabilis, & Ieremias truculentiam Chaldæorum nec precè, nec pretio inflexibilium: equidem ut ait Propheta Evangelicus: *Suscitabo super eos qui argentum non quærant, nec aurum velint.* Causa huiusmodi allusionis pendet ex eo quòd aspides & basilicos censebant Ethnici, sopiri alijs serpentibus non posse incantari: Innuere videtur Ælian. 1. *Histor. animal.* cap. 54. & Lucian. in *Philopseude*, contra Plin. inficiatur *lib.* 20. *cap.* 4. & 12. qui *lib.* 21. *cap.* 31. infit: *Aspidum natura balicacabum* (Hispanicè, seu potius Punicè, *Alcaquengi.*) *in tantum adversam, ut radice eius propius admotâ soporetur illa sopore evocans vis eorum.* Inter DD. controversia est, an per magiam, an per antipathiam soporentur: quæstioni parco, quippe non nova, sed lata provincia. Confuse AA. præfatos, & N. Perezzium in *Laur. Salmantin.* Certam. 7. exposit. cap. 1. Vallesi. *Sacr. Philosoph.* cap. 3. Reyes-France in *Elysi.* quæst. 22. & late Kirch. in *Cabal. Hebr. & Saracenic.* Multa videnda apud Moura de *Incantation.* Opusc. 1. sect. 1. cap. 1. inter quæ quid sentiendum de Tauro ferocì, cicure in festo S. Marci, adducto in templum super cuius cornea imponebantur candellæ; *sect.* 2. *cap.* 2. à n. 13. Aliqua diximus, ubi de oculo fascinante, *Tom.* 4. *T.* 3. à *n.* 41. Ex his ergo patet soporari fumi pro enervatione, seu privatione facultatis naturalis, uti dormientibus contingit.

37 In hominibus gravis somnus, seu stupor ex aliquo vehementi affecta dicitur incantatio, quasi homo extra se, uti dicitur de Prodigo, *Luc.* 15. 17. Iccircò de Petro, dum in intellectum communem redit, quia vllis abhorrens, etiam dicitur, *In se reversus.* Act. 12. 11. Similiter de Zacharia, uti videmus, *num.* 22. *Suscitavit me, quasi virum qui suscitatur à somno suo*: ideſt, à somno gravissimo in rationalem vigilium. *A somno suscitari se dicit, vel quia in alta eorum quæ viderat* (inquit hic n. 1. D. Basil. Sanctius) *contemplatione defixus erat, neque aliter quàm qui alto immersus est somno à se totus abierat: vel quia præ cœlesti: atque prophetico splendore reliqua tenebrarum instar obtinent, in quibus qui dormit, tacere existimatur.* Siccine somnus metaphoricè accipitur, uti diximus de morte, ac resurrectione: equidem sicut qui dormit mota aut clamore excitatur; ita sonitu tubæ ac clamore evigilabunt ad iudicium in morte dormientes. Daniel. 12. 12. *Omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei.* Ioann. 5. 28. Sic dictum, *Lazarus dormit, sed vado, ut à somno excitem eum*: ideſt, per resurrectionem à somno mortis, dum discipuli simpliciter intellexerunt de dormitione somni; quippequàm facilius illi fuscitare Lazarum in halitum vitalem, quàm illis excitare dormientem. Somnum enim nil aliud est, quàm sensuum externorum cessatio facultatis, ad quietem & salutem animalis instituta. Hæc autem ligatio fit à vapore & fumis, qui ex ventriculo maximè, & alijs corporis partibus per arterias occulosque meatus in cerebrum ascendunt, ibique refrigerati & condensati implent cerebrum, ob-

Sanct. *Cur mors dicitur somnus?* Ioann. 11. 11. *Quid est somnus?*

obstruuntque nervorum orificia, unde impeditur transitus spirituum animalium, quibus sublatis nulla in externis sensuum potest operatio exerceri. Hic est somnus naturalis: equidem dum à prava affectione suffocatur vel extinguitur huiusmodi facultas, dicitur Epilepsia, vel Apoplexia. Somnus ergo datur à natura propter vigilias; igitur illo refrigeratur cerebrum, ne nimia siccitate ex functionibus vigilis, serpat amentia; cùm somno facultates animalis recreentur, vegetioresque reddantur. Somnus solvitur subito horrore aut timore: sic enim spiritus excitantur, ad organaque diffunduntur. Similiter per clamorem, aut tactum; quibus torpor discutitur, ipsæque facultates organicæ beneficio spirituum (qui semper in organis residui sunt) aliosve cerebro evocant; sequiturque vigilia, quæ est solutio sensuum exteriorum, ut possint operari; quippe animal est propter suas operationes. Denique in vigiliam solvitur somnus, dum vi caloris nativi evanescunt vapores, qui meatus exteriorum sensuum occuparunt. *Quid vigilia?*

38 Modò delicantur aliquæ circa somnum tautologiæ, ut illud David: *Ego dormivi & soporatus sum.* In Scriptura verba realia interdum usurpantur pro mentalibus, & actio pro fine actionis, vel actus secundus pro primo, ut sæpe alibi dixi, nonnullaque addam testimonia nolentibus remissiones adire. Levitic. 20. 8. *Ego Dominus, qui sanctifico vos*: ideſt, qui sanctos & mundos esse præcipio. Ioann. 13. 6. *Tu mihi lavas pedes?* nimirum, lavare meditaris? Eccle. 7. 29. *Quærit anima mea, & non inveni. Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni.* Utroque loco *Non inveni*, sumendum pro Non potui invenire. Propert. *lib.* 1. *Eleg.* 5. v. 17. *Quæcumque volet, fugient tibi verba querenti*: hoc est, conanti quærere, uti hic placet Passeratio: sicut illud Virgilij, *Eclog.* 6. v. 3. *Cùm canerem Reges*: nempè, cogitarem canere: sicuti moliebatur Ovid. dum dicit, 1. *Amor.* Eleg. 1. v. 5. Psalm. 16. *Verba realia pro mentalibus.*

Arma gravi numero, violentaque bella parabam
Edere, materiâ conveniente modis, Ovid.

Sic igitur Tò *Dormivi* in actionate intelligendum: q. d. cogitavi, seu decrevi, ut aliquatenùs quietem ex laboribus haberem; ire cubitum, ut dormirem. Voto sum potitus, igitur recumbens *soporatus sum.* Faveut Versiones. Iustin. *Accubui, ut dormiam.* Cajetan. *Iacui.* Flamnin. *Cubabo, & dormiam*: sumptâ actione ac cogitatione pro objecto, seu materia cogitata. Sic illud Psalmi 117. 14. *Laus mea Dominus.* Ierem. 17. 14. *Quoniam laus mea tu es.* Hoc est, in quem diriguntur laudes. Isai. 36. 4. *Quæ est ista fiducia, qua confidis?* ideſt, quis in quo confiditis! & Ezech. 24. 5. *Efferbuit coctio*, pro materia coquenda, usurpata actione pro actionis fine. Lucan. 2. *Pharsal.* v. 150. *Permistaque vivæ sepultis corpora*: ideſt sepeliendis. Non secùs cum accubitus præmittatur dormitioni, dormire dicit, qui in lectulum ut dormiret, decrevit ascendere. *Actio pro materia actionis, seu objecto.*

39 Aliter etiam exponi potest testimonium, intellecta dormitione pro somno, sumptoque sopore pro somni quiete: Ierem. 31. 26. *Somnus meus dulcis mihi.* Sapho. Tom. ult. Chori *Poëtarum, Græcor*, fol. 98. *Dormivi in somnis.* Igitur sæpe tot insidijs appetitus, dormivit: sed dormivit conturbatus. Sic ergo de quiete in somno delicanda geminatio: quo intuitu Psalm. 4. 9. dicit: *Dormiam & requiescam. Dormiam simul* (addit Genebrard.) *& requiescam tranquillissimè nullis tristibus insomnijs me inter dormiendum exercentibus & terrentibus*; ne capiam somnos, invigilemque malis. Quare cùm timor urget, excitat à somno somitos solij volantis. *In doloribus dormitis.* Isai. 50. 11. quod quidem non est dormire, sed quiete cruciari; quippe animus magis incumbit curæ, quàm quieti. In hoccine propositum dicere solebat Themistocles (ut in eo dicit Plutarch. & Valer. Maxim. *lib.* 8. cap. 14. n. 1. *Me trophæa Miltiadis de somno excitant.* Propulsant quietem quietis anxiæ solicitudines, curarum impellentes imagines. Genebr. *Dormire pro sopore quiescere.* Valer. Max

Quæcumque vacuis agitat infestus vigor
Ea per quietem offert facit refertque sensus. Senec in *Octav.* v 711.

Patet turbulentis dormiente Nerone. *Terrebatur* (inquit Sueton. in eo, cap. 46.) *evidentibus portentis somniorum & auspiciorum & omnium, tum veteribus, tum novis, numquàm somniare solitus. Occisa demum matre, vidit per quietem nuvem sibi regenti extortum gubernaculum, trahique se ab Octavia uxore in arctissimas tenebras, & modò pennatarum formicarum multitudine oppleri, modò à simulacris gentium ad Pompeij theatrum dedicatarum circumri arcuique progressu.* Sunt, quorum vulnerata conscientia, sicut morsi à cane rabido, qui in somnis horribilia ac terribilia vident; uti observat Grannuyse, 7. de *Proprietat. rer.* cap. 67. Spinosas Erinnys serit in pectore curas, Sueton. *Quàm gravis conscientiæ vulnera.*

Nec

Virgil. —*Nec placidam membris dat cura quietem.*

Ut ait Virgil. 4. *Æneid.* v. 5. quem imitatur Ovid. *Epist.* 11. à v. 29. & Lucan. d. 7. vers. 64.

Lucan. *Quos agitat vesana quies, somnique furentes:*
Invigilat cunctis sævum sedus, armaque tota
Mente agitant, capulosque manus absente moventur.

Ex gravitate curarum nascitur aliquando ægritudo, tuncque si somnus laborem facit, signum lethale est: ait Hippocrat. 2. *Aphor.* 1. ubi Leonicenus addit: *Quidam inter dormiendum deliva loquuntur, & ubi expergefacti fuerint, multo tempore in delirio perseverant. Multi gravi oppressi somno & delirantes, tales ex somno fiebant. Quare ubi ex somno lesio aliqua, lethalem esse notam, pronunciandum est.* Unde Ovid. 2. *Metam.* fab. 12. succinit:

Nicol. Leonic. Ovid. *Sed videt ingratos, intabescitque videndo:*
Nec fruitur somno, vigilantibus excita curis.

Secùs David dormivit, igitur sopor placidus ac dulcis, uti expers periculi, & quasi extractus à conturbatione humanum. Unde hic Augustin. *Ego dormivi, & somnum cepi,* quasi soporatus sine cura, neque curarum angore. *Requies curarum somnus habebat.* Ovid. 3. de *Pont.* Eleg. 3. v. 7. *Somno dulci dormientes.* Homer. 24. *Iliad.* v. 635. Euripid. in *Hercul. furent.* v. 1049. *Dormientem bene.* Theocritus, Edyl. 24. v. 7. *Dulce & excitabile somnum.* Virgil. 5. *Æneid.* à v. 844.

Virgil. —*Spirant auræ, datur hora quieti:*
Pone caput, fessosque oculos furare labori.

Hæc ne exprimitur placidè somnus, cuius quiete & refrigeratione in lecto soporatus David, quoosque dissipatis vaporibus, facultas spirituum animalium reddijt ad sensus: quare subdit, *& surrexi.* Hæc hic. *Dormivi soporatus: ideòst, dormivi non quomodocumque, sed sine metu in utramque aurem.*

Hæc. 40 At quorsum, dices, tò *Soporatus*, si dormivit? Nequit dormitio (etsi contingat in dormitatione, quod Nostrates dicunt *Entredormir*) esse sine sopore. Geminatio nominum aut verborum idem significantium, vel verbi & nominis in præsenti argumento vel significat gravitatem somni, vel ex eius dulcedine commodam quietem atque optatam ex sopore tranquillitatem. Gravitatem, ut illud Ionæ 1. 5. *Dormiebat sopore gravi.* Græc. *Dormibat somno*: quare navis gubernator illi dixit: *Quid tu sopore deprimeris?* v. 6. Hebr. *Tardemah* quod sonat lethargum, altissimum somnum. *Somnoque sepulti:* Lucret. lib. 5. v. 973. Homer. 10. *Odyss.* v. 548. *Dormientes indulgete dulci somno. Dormientem domitum somno. Somno dormiens:* iterat *lib.* 7. v. 318. 15. v. 5. 16. v. 480. & 19. v. 49. Euripid. ubi dudùm, v. 1050. *Somniculosum somno.* Sophocl. in *Trachin.* v. 1062. per Epizeuxim, seu Palilogiam, *Sopito, sopito.* Christus expressit Matt. 26. 45. quia oculi discipulorum somno erant gravati, dicens illis: *Dormite iam & requiescite:* duplici verbo idem significante: sicut Patriarcha N. cap. 22. *Regul. Sanct.* verbo & nomine, sive supposito necessario. *Vestiti Monachi dormiant, & cultellos ad latus non habeant; dum dormiunt; ne forsè per somnum vulnerentur dormientes.* Statius 10. *Thebaid.* à v. 100. describit æmulatus Ovidium, 11. *Metam.* fab. 10.

Geminatio in vocibus significantibus somnum, indicat somni gravitatem.

Epizeuxis.

S. Benedict.

Stat. *Ipse autem vacuus curis, humentia subter*
Antra soporifero stipatus flore, sagatis
Incubat, exhalant vestes & corpore pigro.
Evigilat domus: ipse autem nec lampade clarâ
Nec sonitu, nec voce Deæ perculsus, eodem
More iacet.

Ioan. 11. 13. 41 Quietem seu somni dulcedinem; uti cùm dicitur de *dormitione sanitatis* equidem cùm placidus somnus signum sit salutis, quietè *si dormit* Lazarus, *salvus est* à nunciato languore. Æthiop. *De dormitione decumbentis.* Sic, ut exegeticè exponatur somni voluptas ex quiete naturali vinculo sensuum; additur nomen, seu vox æquivalens. Hellenismus etiam est. Obortâ tempestate, laborantibus discipulis in remigando, de Christo dicitur, Marc. 4. 38. *Erat ipse in puppi super cervical dormiens:* Græc. *Dormiens somno.* Idem ad illud Actor. 12. 5. *Erat Petrus dormiens (somno) inter duos milites, vinctus catenis duabus. Somno*, quasi diceret, placidissimè & dulciter soporati. Homer. 13. *Odiss.* v. 79. *Dulcis somnus in palpebris incidit.* Plaut. in *Rudent.* Act. 4. scen. 2. v. 11. *Sopori & quieti præposui.* Per Hendiadym, sopori quietissimo. Lucret. *lib.*

Vel somni tranquillitatem.

Hendiadys.

lib. 3. d. v. 1042. *Sopitus quiete est.* Martial. lib. 12. *Epigram.* 57. *Somnus & quies.* Virgil. 1. *Æneid.* v. 684. *Hanc ego sopitum somno*: quippe totus homo quieti deditus, ut subdit Lucretius quo dudùm.

Lucret. *Nec sibi enim quisquam tunc se vitamque requirit,*
Cùm pariter mens & corpus sopita quiescunt.

Sensus, quo velis delicare testimonium, genuinus est. Dormivit David, & dormiens soporatus est; vel quia gravi somno oppressus, vel quia dulciter soporatus. Ovid. 11. *Metam.* fab. 10. accinit:

Ovid. *Somne quies rerum, placidissime somne Deorum,*
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministerijs mulcet, reparasque labori.

Aptè ut somni virtus constet, vigil amor socors vinclis victus iacet. Floride Iacob. Bornitius, *Emblem.* 50.

Amor vitlus semper. *Omnia vincit amor, sed tandem somnus Amorem:*
Fortius imperium Somnus amore gerit.

Psalm. 75. 6. 42 Haud siccine accipiendum est illud, *Dormierunt somnum suum*; etsi somnus usurpetur pro quiete: etenim reciprocum *Suum* signat mortem, quasi nati proprium munus. *Omnibus enim nobis hoc debitum est, mori.* Sophocl. in *Electr.* v. 1181. Hic dicitur ab Homero *Somnus ferreus.* In Biblijs, *Somnus sempiternus.* Quare Ierem. 51. 39. *Ut sopiantur & dormiant somnum sempiternum, & non resurgant*: & Daniel. 12. 2. *Qui dormiunt in terræ pulvere.* Quapropter sensus geminationis est: Qui feliciter abundantes in sæculo obtinuerunt divitias, quasi qui somniant habere, ita illi cùm moriuntur; quia sic transit gloria mundi. Hæcine similitudine usus est Seneca. *Cùm magnam partem contumeliarum superbi insolentesque faciant, & malè felicitatem ferentes; habent quo illum affectum inflammatum respuant. Illa quicquid butusmodi est, transcurrit, ut vanas somniorum species*: & reliqua uti *n.* 33. Æschyl. in *Prometh.* v. 438.

Sophocl. *Felicitas brevis & fallax.*

Æschyl. *Somniorum formis similes longo illo tempore.*

Augustin. Acumen est Augustini in *Psalm.* 131. *Omnes istæ felicitates quæ videntur sæculi, somnia dormientium. Sic ista omnia vana, de quibus homines gaudent, in somno gaudent.* Evanescunt cùm apparent, & quæ cogitata ut magna; in morte videntur nulla. Senec. in *Thyeste*, v. 445.

Seneca *Falsis magna nominibus placent.*

Versiones. 43 His ergo discussis, versiones argumento principali respondent. *Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.* Hebr. & Caietan. *Quem ego videbo mihi, & oculi mei videbunt & non alienus.* Maluend. *Quem ego præviebo mihi, & oculi mei viderunt, & non alienus.* Guarinus Coduræ. *Vidi, atque his oculis intuitus sum ego.* Septuagint. *Quorum ego mihi conscius sum, quæ oculus meus vidit, & non alius.* Arabic. *Si oculi mei viderint, videbunt & lumen.* Alij, *Quem ego mihi contemplabor.* Tempora Iobus mutat per Enallagen, ut insinuetur prophetia, & cognitio cum præcognitione duarum naturarum in persona Redemptoris, ut hic observat vigilanter Caietanus. Modò sermo flectatur in mores, ut illum possimus videre surgentes.

Enallage.

ADINATON EXEGETICUM.

1. *Ego ipse & non alius*, ut è sepulchro in gloriam surrexerit Christus, cuius triumphum secutus est homo, & humana conditio; quæ alia & ipsa: ipsa, sed altera: etenim gratia Salvatoris, at gloria resurgentis, fausté mutatur conditionis forma; sed non mutatur natura.
2. *Ipse, & non alius.* Detrectantis pœnitentiam exponitur pravum pectus; cuius intentio, damnatio: igitur dum volat tempus, & cupit esse criminum pœnitudine alius; dilatâ usque in mortem contritione, numquàm alius, semper ipse.
3. *Ipse, & non alius.* Quorsùm necessarius terminus: Ut elucèat alius à se pecator, dum animum percutit scelerum acer dolor: equidem mutatione pœnitentiæ, in conditione manet alius & ipse.
4. *Ipse & non alius.* Est amicitia cœlestis; dum gloriæ resurgit corpus; ut in mundo vera fides non credatur, etiam dum arctior exponitur: igitur vel in gloria qui gloriatur uti amicus; quoad amicitiæ fidem, ipse non ipse, sed alius.
5. *Ipse & non alius.* Quorsùm *non alius*;

ſi alius nequit eſſe, qui conſtat ipſe? Poteſt ipſe, ipſum non eſſe affectionis pravitate; eò quòd non ipſe ſit, qui ipſe manet extra ſe: ipſeque dici poteſt & ipſe & alius; quippequàm mente ex affectione ſutioſus.

6. *Ipſe & non alius.* Signat hominis entitatem, & ſimul hominis conditionem, Eſt homo ipſe, illuſtratus ratione: non ipſe, homo ſine mente: & dum patriæ & non rationis dominatur affectus; cognoſcitur ipſe & alius: igitur ipſe non eſt, qui phrenetico amore furens extra mentem ſit.

7. *Ipſe & non alius.* Ambitio ſimulat calide conditionem, dum præſentit iuxta votum poſſibilem dignitatem. Ipſe eſt & alius, ſi obtigerit munus: equidem quæ videbatur ad ſpeciem commendabilis modeſtia; dum ſungitur munere inſolentiæ ſummæ conſpicitur arrogantia.

8. *Ipſe & non alius* (corpore & animâ in ordine ad gloriam) obijcitur Iobus. At Ieſus in ordine ad gratiam, cum Gertrude eſt ipſe & alius: igitur eximij amoris vehementi efficacitate, & diverſum & unum eſt cor utriuſque.

DIDASCALIA PRIMA.

Homines florent Phœnices ex reſurrectione Salvatoris.

1 PULCHRIOR oritur poſt nubila Phœbus: pulcherrimuſque Sol iuſtitiæ Chriſtus Dominus; devicta & morte & mortalitate, in ſignum rutilans pulchritudinis gloriæ. Inter mortuos liber, triumphat liber, qui fuit mortuus; & uti novus celebratur triumphus. Obumbrat Stoicus in *Hercul. furent.* à v. 595.

Senec. *In lucem extulit ſecreta mundi.*
Inacceſſa omnibus, ignota Phœbo
Vidit, noctis æternæ chaos,
Et nocte quidâ gravius, & triſtes Deos,
Et fata vicit: morte contemptâ redit.
Quid reſtat aliud?

Surgit Chriſtus, devicta morte atque damne. Patres advexit Chriſtus in lucem, & extenatum traxit Cerberum canem, ex ignotis Phœbo locis, & cæcis tenebris, in quibus dæmon contritus; etiam ſi quid nocte gravius: quandoquidem in vitam redijt, donatus gloriosâ immortalitate, devictâ & contemptâ morte. Videtur in hac victoria portentum, quod de Hectore fictum. Homer. 15. *Iliad.* à v. 281. inquit:

Homer. *Certè magnum miraculum hoc oculis video:*
Qualiter rursùs ex integro ſurrexit morte vitatâ
Hector; non ſine Deo propugnator exultans ſtat.

Ridet Euripides, in *Troïad.* cogitationem, ſuccinens, v. 747.

Euripid *Non venit Hector, ex terra reverſus.*

Cæterùm redivit ex terra Chriſtus, ſurgens ex integro, dum eius reſoluit caro. Dormivit, ſed ſoporatus non eſt. David, qui vidit corruptionem; iurè dicit: *Ego dormivi, & ſoporatus ſum.* Chriſtus verò

Pſalm. 3. 6. dormivit in ſepulchro lethali vulnere: ſed non ſoporatus morte: etenim ex morte corruptionem non vidit, imò glorioſus è ſepulchro reſurrexit: evigilavit etiam percuſſo lateris in tumuli thalamo, quaſi vir, qui ſuſcitatur à ſomno ſuo. Tertullian. 5. metriè *Adverſ. Marcion.* à v. 102.

Illi mors miſera dominatur tempore certo;
Quo renovata levi de pulvere, mors inimica
Deficiat tandem, caro quùm reſoluta reſurgit.
Hæc eſt & expectata diù victoria ſumma, Tertull.
Quam fecit virtute Patris, venerandus in ævum
Factus verus homo, hominis qui membra redempta
In cœlos tulit.

Ita qui dormit, ſalvus eſt. Dormit, ſed vigilat cor: equidem huiuſmodi infirmitas carnis, vel in morte non ad mortem inferendam; ſed tantùm ſomnus ad morientis gloriam. Alijs contingit ſomnus dormitionis, quia morte veniunt in poteſtatem pulveris: Chriſto verò dumtaxat dormitio ſomni; quippequàm tamquàm è ſomno, ad gloriam excitatus è ſepulchro. Cur ille non dormitio ſomni, ſed ſomnus dormitionis? Ioann. 11. 13.

2 In prognoſticum elevationis Veſpaſiani ad imperium, plauſum uti omen fauſtiſsimum; quòd *arbor expreſſus in agro avito ſine ulla vi tempeſtatis radicitus evulſa atque proſtrata* (inſit Suetonius in eo, cap. 5.) *in ſequenti die virilior atque firmior reſurrexit.* Non arbor in nece Salvatoris corruit, ſed ipſe in arbore de anguſtia & de iudicio ſublatus eſt; qui Suetonj

quia radicitùs è vivis evulſit crux. Iacuit ſed poſt triduum firmior reſurgendo floruit: ſiquidem in immortalitatem viſa tranſiſſe mortalitas, in virtutem firmioremque carnis infirmitas, in ſpecioſitatem vulnerum fœditas, in exaltationem paſſionis humilitas, contumelia in gloriam, opprobrium in excellentiam. Caſus in triumphum, atque crux dira in victoriæ trophæum; quod ovans inferret cœlis, pſalmus reſurgens à mortuis. Arator. 1. in *Act.* à v. 318. accinit:

Quæ mira in eius reſurrectione? *Infernum Dominus cum deſtructurus adiret,*
Detulit inde ſuam ſpoliato funere cărnem,
Victor ab arce crucis radiantia ſigna miniſtrans.

Conditio Squillæ. De Squilla piſce (lupum voracem interficiente, morte) refert Ælian. 1. *Animal.* cap. 30. *Primum in guturis laxitate ſaltat: poſt aculeis in miſerum venatorem deſigit: huic interiora exulcerantur, tumeſcentiaque plurimum ſanguinis mittunt: denique ſuffocatione lupum interficiens, interficitur.* Ita pugna, ex qua occumbentis victoria. Dicam cum Iuvenale, *Satyr.* 5. v. 81.

Ælian. Iuvenal *Aſpice quàm longo diſtendat pectore lantem,*
Qua fertur Domino, Squilla.

Mors mortis factus eſt Chriſtus, ubi ſuccubuit. Interfectus lupum mortem interfecit. Ubi eſt mors victoria tua? Abſorpta eſt mors in victoria: igitur expectans ex ictu triumphum; morientis in pugna, erecta fuit in trophæum. Moriens animam abſtulit hoſti; & mors fata noviſsima conſtituit ſibi. Victum eſt Chaös, & vivit iterùm. Mortua eſt mors, & ex deliquio Solis ſplenduit ſuperne lux. Quorsùm Magdalene mittit lachrymas? *Mulier, quid plorat?*

Chriſtus moriens, interfecit mortem. Ioann. 20. 15. *Quid me, tententem regna ſiderea poli,*
Cœloque tandem redditum, planctu iubes
Senire fatum? Parce: nam virtus mihi
In aſtra; & ipſos fecit ad ſuperos iter.

Seneca in Oct. à v. 2937. Certamine cum morte inito, gemuit mors cluſa barathro.

O felix! quo ſolvimur omnes
Hoc tibi ſuppeditat vires: præbetur origo.
Quin & ſupplicij nomen, nexuſque ſubiſti
Ut nos ſubriperes letho, mortemque fugares
Morte tua.

Claudian. de Phœn. v. 101. & de Chriſt. v. 16. 3 Iam claret triumphus, & inſtar Phœnicis ex morte devicta plauſus. De illo ergo refert Pierius Valer. lib. 20. cap. 1. *Phœnicem renaſci, qui nidum è ramis avellat, ſuaque incunabula & ſepulchrum reponat ante ipſius Solis fores.* Numquàm vacuum Phœnicis patet ſepulchrum; quin

Pier. Valer. Conditio Phœnicis floreſcat novus Phœnix, è tumulo vitam hauriens. *Naſci primò pullum, totumque deferre nidum in Solis urbem*: ait Plin. *lib.* 10. *cap.* 2. Singularis ſanè hiſtoria, quæ verum articulum repræſentat, quamvis ficta; quoniam pro nobis Redemptor mirabiliter perfecit, ultra quæ hominis cogitatio fingere potuit. Piæ fœminæ, cùm in Chriſti ſepulchro illarum manſiſſet cor; *Emerunt aromata, ut venientes ungerent Ieſum.* Accellerunt ergo ad monumentum, fulgentemque invenerunt Angelum obvium, qui dixit illis: *Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum? Surrexit, non eſt hic, ecce locus ubi poſuerunt eum.* Bonum utique, & maximè afflictis nuncium; ſed quorsùm ad argumentum? Quid loci, ubi ſepultus, Angelica demonſtratio; ut Chriſti ſepulti aſtrueretur reſurrectio? Quibat non reſurrexiſſe, & ibi non eſſe. Quid quòd locus eſſet vacuus, vel non eſſet? Totus articulus: ſepulchro vacuo Chriſtum à mortuis ſurrexiſſe declaravit, exprimens ſigna, quod protulerat verbo. Sepulchrum Chriſti fuit nidus, quò triduò ut Phœnicis requieſcebat eius corpus. Fuit utique buſtum, ubi renovandum inter odores aromatum. Numquàm huiuſmodi nidus invenitur vacuus, quin exurgat Phœnix novus: Angeluſque meditanter ſepulchrum demonſtrat vacuum; quippe Chriſtus ut Phœnix iam habet corpus glorioſum. *Ecce locus.* Surrexit, ſi non eſt hic. Hic profectò eſſet, ſi in novam vitam cadaver non ſurrexiſſet. Hic non eſt, donatus decore gloriæ: ſurrexit verè: etenim ſpolia videntur ſuperpoſita cadaveri; & ut nidus Phœnicis eſt ſepulchrum ſine corpore. *Ecce prædixi vobis:* ſubdit Angelus. Quid prædixit? Dixit, quòd ſurrexerat glorioſus: prædixit, ab illis ica videndus. Unde præſagium? Ex ſigno. *Videte locum.* Si ſepulchrum vacuum corporis, in vitam novam avolavit Phœnix.

Plin. Mareq. 16. 2. Vaſq. 6. Quare plauditur Phœnix in reſurrectione? Matthæ 28. 7. Verſ. 8.

4 *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni*; erat inter Chriſti diſcipulos feſtiviſsima vox, redeuntibus duobus de caſtello Emmaus. Quid ergo Petrus fecit, unde verè diceretur; quòd Dominus ſurrexiſſet, & quod Simoni apparuerit? Dicit contextus. Auditis fœminis, *Petrus ſurgens cucurrit ad monumentum, & procumbens vidit linteamina ſola poſita, & abijt ſecum, mirans quod factum fuerat.* Quid factum fuerat, ut ſecum attonitus miraretur factum? Vidit vacuum monumentum, vidit ſine corpore ſepulchrum: Luc. 24. 12. Verſ. 12

ſi alius nequit eſſe, qui conſtat ipſe? Poteſt ipſe, ipſum non eſſe affectionis pravitate; eò quòd non ipſe ſit, qui ipſe manet extra ſe: ipſeque dici poteſt & ipſe & alius; quippequàm mente ex affectione ſutioſus.

6. *Ipſe & non alius.* Signat hominis entitatem, & ſimul hominis conditionem, Eſt homo ipſe, illuſtratus ratione: non ipſe, homo ſine mente: & dum patriæ & non rationis dominatur affectus; cognoſcitur ipſe & alius: igitur ipſe non eſt, qui phrenetico amore furens extra mentem ſit.

7. *Ipſe & non alius.* Ambitio ſimulat calide conditionem, dum præſentit iuxta votum poſſibilem dignitatem. Ipſe eſt & alius, ſi obtigerit munus: equidem quæ videbatur ad ſpeciem commendabilis modeſtia; dum ſungitur munere inſolentiæ ſummæ conſpicitur arrogantia.

8. *Ipſe & non alius* (corpore & animâ in ordine ad gloriam) obijcitur Iobus. At Ieſus in ordine ad gratiam, cum Gertrude eſt ipſe & alius: igitur eximij amoris vehementi efficacitate, & diverſum & unum eſt cor utriuſque.

DIDASCALIA PRIMA.

Homines florent Phœnices ex reſurrectione Salvatoris.

1 PULCHRIOR oritur poſt nubila Phœbus: pulcherrimuſque Sol iuſtitiæ Chriſtus Dominus; devicta & morte & mortalitate, in ſignum rutilans pulchritudinis gloriæ. Inter mortuos liber, triumphat liber, qui fuit mortuus; & uti novus celebratur triumphus. Obumbrat Stoicus in *Hercul. furent.* à v. 595.

Senec. *In lucem extulit ſecreta mundi.*
Inacceſſa omnibus, ignota Phœbo
Vidit, noctis æternæ chaos,
Et nocte quidâ gravius, & triſtes Deos,
Et fata vicit: morte contemptâ redit.
Quid reſtat aliud?

Surgit Chriſtus, devicta morte atque damne. Patres advexit Chriſtus in lucem, & extenatum traxit Cerberum canem, ex ignotis Phœbo locis, & cæcis tenebris, in quibus dæmon contritus; etiam ſi quid nocte gravius: quandoquidem in vitam redijt, donatus gloriosâ immortalitate, devictâ & contemptâ morte. Videtur in hac victoria portentum, quod de Hectore fictum. Homer. 15. *Iliad.* à v. 281. inquit:

Homer. *Certè magnum miraculum hoc oculis video:*
Qualiter rursùs ex integro ſurrexit morte vitatâ
Hector; non ſine Deo propugnator exultans ſtat.

Ridet Euripides, in *Troïad.* cogitationem, ſuccinens, v. 747.

Euripid *Non venit Hector, ex terra reverſus.*

Cæterùm redivit ex terra Chriſtus, ſurgens ex integro, dum eius reſoluit caro. Dormivit, ſed ſoporatus non eſt. David, qui vidit corruptionem; iurè dicit: *Ego dormivi, & ſoporatus ſum.* Chriſtus verò

Pſalm. 3. 6. dormivit in ſepulchro lethali vulnere: ſed non ſoporatus morte: etenim ex morte corruptionem non vidit, imò glorioſus è ſepulchro reſurrexit: evigilavit etiam percuſſo lateris in tumuli thalamo, quaſi vir, qui ſuſcitatur à ſomno ſuo. Tertullian. 5. metriè *Adverſ. Marcion.* à v. 102.

Illi mors miſera dominatur tempore certo;
Quo renovata levi de pulvere, mors inimica
Deficiat tandem, caro quùm reſoluta reſurgit.
Hæc eſt & expectata diù victoria ſumma, Tertull.
Quam fecit virtute Patris, venerandus in ævum
Factus verus homo, hominis qui membra redempta
In cœlos tulit.

Ita qui dormit, ſalvus eſt. Dormit, ſed vigilat cor: equidem huiuſmodi infirmitas carnis, vel in morte non ad mortem inferendam; ſed tantùm ſomnus ad morientis gloriam. Alijs contingit ſomnus dormitionis, quia morte veniunt in poteſtatem pulveris: Chriſto verò dumtaxat dormitio ſomni; quippequàm tamquàm è ſomno, ad gloriam excitatus è ſepulchro. Cur ille non dormitio ſomni, ſed ſomnus dormitionis? Ioann. 11. 13.

2 In prognoſticum elevationis Veſpaſiani ad imperium, plauſum uti omen fauſtiſsimum; quòd *arbor expreſſus in agro avito ſine ulla vi tempeſtatis radicitus evulſa atque proſtrata* (inſit Suetonius in eo, cap. 5.) *in ſequenti die virilior atque firmior reſurrexit.* Non arbor in nece Salvatoris corruit, ſed ipſe in arbore de anguſtia & de iudicio ſublatus eſt; qui Suetonj

quia radicitùs è vivis evulſit crux. Iacuit ſed poſt triduum firmior reſurgendo floruit: ſiquidem in immortalitatem viſa tranſiſſe mortalitas, in virtutem firmioremque carnis infirmitas, in ſpecioſitatem vulnerum fœditas, in exaltationem paſſionis humilitas, contumelia in gloriam, opprobrium in excellentiam. Caſus in triumphum, atque crux dira in victoriæ trophæum; quod ovans inferret cœlis, pſalmus reſurgens à mortuis. Arator. 1. in *Act.* à v. 318. accinit:

Quæ mira in eius reſurrectione? *Infernum Dominus cum deſtructurus adiret,*
Detulit inde ſuam ſpoliato funere cărnem,
Victor ab arce crucis radiantia ſigna miniſtrans.

Conditio Squillæ. De Squilla piſce (lupum voracem interficiente, morte) refert Ælian. 1. *Animal.* cap. 30. *Primum in guturis laxitate ſaltat: poſt aculeis in miſerum venatorem deſigit: huic interiora exulcerantur, tumeſcentiaque plurimum ſanguinis mittunt: denique ſuffocatione lupum interficiens, interficitur.* Ita pugna, ex qua occumbentis victoria. Dicam cum Iuvenale, *Satyr.* 5. v. 81.

Ælian. Iuvenal *Aſpice quàm longo diſtendat pectore lantem,*
Qua fertur Domino, Squilla.

Mors mortis factus eſt Chriſtus, ubi ſuccubuit. Interfectus lupum mortem interfecit. Ubi eſt mors victoria tua? Abſorpta eſt mors in victoria: igitur expectans ex ictu triumphum; morientis in pugna, erecta fuit in trophæum. Moriens animam abſtulit hoſti; & mors fata noviſsima conſtituit ſibi. Victum eſt Chaös, & vivit iterùm. Mortua eſt mors, & ex deliquio Solis ſplenduit ſuperne lux. Quorsùm Magdalene mittit lachrymas? *Mulier, quid plorat?*

Chriſtus moriens, interfecit mortem. Ioann. 20. 15. *Quid me, tententem regna ſiderea poli,*
Cœloque tandem redditum, planctu iubes
Senire fatum? Parce: nam virtus mihi
In aſtra; & ipſos fecit ad ſuperos iter.

Seneca in Oct. à v. 2937. Certamine cum morte inito, gemuit mors cluſa barathro.

O felix! quo ſolvimur omnes
Hoc tibi ſuppeditat vires: præbetur origo.
Quin & ſupplicij nomen, nexuſque ſubiſti
Ut nos ſubriperes letho, mortemque fugares
Morte tua.

Claudian. de Phœn. v. 101. & de Chriſt. v. 16. 3 Iam claret triumphus, & inſtar Phœnicis ex morte devicta plauſus. De illo ergo refert Pierius Valer. lib. 20. cap. 1. *Phœnicem renaſci, qui nidum è ramis avellat, ſuaque incunabula & ſepulchrum reponat ante ipſius Solis fores.* Numquàm vacuum Phœnicis patet ſepulchrum; quin

Pier. Valer. Conditio Phœnicis floreſcat novus Phœnix, è tumulo vitam hauriens. *Naſci primò pullum, totumque deferre nidum in Solis urbem*: ait Plin. *lib.* 10. *cap.* 2. Singularis ſanè hiſtoria, quæ verum articulum repræſentat, quamvis ficta; quoniam pro nobis Redemptor mirabiliter perfecit, ultra quæ hominis cogitatio fingere potuit. Piæ fœminæ, cùm in Chriſti ſepulchro illarum manſiſſet cor; *Emerunt aromata, ut venientes ungerent Ieſum.* Accellerunt ergo ad monumentum, fulgentemque invenerunt Angelum obvium, qui dixit illis: *Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum? Surrexit, non eſt hic, ecce locus ubi poſuerunt eum.* Bonum utique, & maximè afflictis nuncium; ſed quorsùm ad argumentum? Quid loci, ubi ſepultus, Angelica demonſtratio; ut Chriſti ſepulti aſtrueretur reſurrectio? Quibat non reſurrexiſſe, & ibi non eſſe. Quid quòd locus eſſet vacuus, vel non eſſet? Totus articulus: ſepulchro vacuo Chriſtum à mortuis ſurrexiſſe declaravit, exprimens ſigna, quod protulerat verbo. Sepulchrum Chriſti fuit nidus, quò triduò ut Phœnicis requieſcebat eius corpus. Fuit utique buſtum, ubi renovandum inter odores aromatum. Numquàm huiuſmodi nidus invenitur vacuus, quin exurgat Phœnix novus: Angeluſque meditanter ſepulchrum demonſtrat vacuum; quippe Chriſtus ut Phœnix iam habet corpus glorioſum. *Ecce locus.* Surrexit, ſi non eſt hic. Hic profectò eſſet, ſi in novam vitam cadaver non ſurrexiſſet. Hic non eſt, donatus decore gloriæ: ſurrexit verè: etenim ſpolia videntur ſuperpoſita cadaveri; & ut nidus Phœnicis eſt ſepulchrum ſine corpore. *Ecce prædixi vobis:* ſubdit Angelus. Quid prædixit? Dixit, quòd ſurrexerat glorioſus: prædixit, ab illis ica videndus. Unde præſagium? Ex ſigno. *Videte locum.* Si ſepulchrum vacuum corporis, in vitam novam avolavit Phœnix.

Plin. Mareq. 16. 2. Vaſq. 6. Quare plauditur Phœnix in reſurrectione? Matthæ 28. 7. Verſ. 8.

4 *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni*; erat inter Chriſti diſcipulos feſtiviſsima vox, redeuntibus duobus de caſtello Emmaus. Quid ergo Petrus fecit, unde verè diceretur; quòd Dominus ſurrexiſſet, & quod Simoni apparuerit? Dicit contextus. Auditis fœminis, *Petrus ſurgens cucurrit ad monumentum, & procumbens vidit linteamina ſola poſita, & abijt ſecum, mirans quod factum fuerat.* Quid factum fuerat, ut ſecum attonitus miraretur factum? Vidit vacuum monumentum, vidit ſine corpore ſepulchrum: Luc. 24. 12. Verſ. 12

In cognitionem renovationis Phœnicis, ducit in tumulo evacuatio cadaveris : Petrusque miratur factum, de quo dumtaxat dubius acceperat nuncium ; quippe Phœnix è sepulchro floret vivus, si in sepulchro non est corpus. Si ablatum fuisset, secum linteamina ferret. Hæc in sepulchro, nihil amplius, vidit Petrus : ubi corpus? Verè donatum vitâ novâ, gloriosâ ; dum videt in sepulchro haudquaquam corpus, sed cadaveris signa. Linteamina necessaria cadaveri, neutiquam gloriosio corpori: Petrus linteamina vidit, corpusque iam gloriosum asseruit ; igitur qui è tumulo vitam accepit ut Phœnix, reliquit mortis spolia in signum resurrectionis. *Qui surrexit vere, apparuit Simoni.* Quando? Non dicitur, sed infertur. Aspexit mirans sine cadavere sepulchralem vestem, & cogitavit resurrexille Phœnicem : etenim si linteamina in sepulchro reliquerat, è signis Simon vidit quod factum fuerat.

Quo intuitu relicta in sepulchro linteamina necessaria resurrectioni gloriosæ?

5 *Mirans*, dicitur. Quid miratur Vitam exire à morte, profectò singulare. Haud creditur, tametsi videatur. Iudicatur impossibile. Discipuli vel ad oculum existimabant se spiritum videre. Vivus è sepulchro! *Non credentibus & mirantibus præ gaudio.* De quo gaudium, si non credunt? Quid ergo credunt ad gaudium? Gaudent sanequam videre, quod minimè arbitrabantur credibile: igitur, ut non visum, illorum, etiam videntium, excedebat fidem ; mortum atque sepulcum gloriâ videre immortalem. Referunt fœminæ prodigium : *& visa sunt ante illos fieri deliramentum.* Excedit humanam intelligentiam, ex dedecore oriri gloriam, ex morteque surgere vitam : modòque gaudent, dum vident : credeatisque non credunt, quod gaudio aspiciunt ; quia vel in facto non facile fidei ; quod sine delirio aut poterat cogitari. Mirantur præ gaudio, quid vident ex tumulo : siquidem argumentum dignum admiratione, de sepulchro florere, sed sine iure sepulchri. Pende in mysterium verba Iobi. *Scio* (ait *quòd Redemptor meus vivit ; & in novissimo die de terra surrecturus sum.* Quia Redemptor vivit, illius vita vel post mortem expectata : de quo infrà. Cur igitur si utriusque describitur resurrectio, in hoc mirabili articulo, ex quo utrique immortalis gloria ; de Redemptore non dicitur, quòd surrecturus de terra? Quis de terra non surrexit, quantumvis ex morte cadaver iacuit. Surgit de terra, qui per mortem in terram corruptibilis revertitur; haudquaquàm qui immortalis ex mortalitate oritur. Surgit in gloriam de terra, quisquis non surgit virtute propriâ : Iobumque dicit, quòd Redemptor resurrectione florebit, dum ille per illum de terra surget ; quia in sepulchro dabitur locus cadaveri absque ulla iurisdictione sepulchri : igitur virtute propriâ obtinebit corpus immortalitatem ; quin corpus mortuum rediguatur in pulverem.

Vers. 41

Cur illam videntes mirantur, sed non credunt?

Vers. 11

Iob. 19. 25.

In quo Christus ex morte vicit sepulchrũ

6 Inde de se dicit : *Ipse & non alius.* Ipse, non alius ; sed ex alio, quia ex non esse, seu pulvere resurrectio. Christus ipse ex se ipso & non alius ; licèt mortuus & sepultus : quandoquidem Iobus sensit mortis corruptionem, verùm Christus non sensit ex morte mortalitatem. *Mors illi ultrà non dominabitur* : dicit Paulus. Postquam ab ea hominis vita adempta, mortne dominatur ultrà? Profectò : dicit pulvis cadaveris in sepulchro : morsque in Christo ultrà non dominatur, quamvis in sepulchro ponitur ; quoniam uti Redemptor ostendens propriam virtutem, non vidit vel in sepulchro dominatricis mortis dominationem. Redemptorem Christum respexit, ut illum post mortem etiam à morte redimeret ; ut videretur ipse alius miraculosè ; & non alius esset, sed idem ipse. *Ipse & non alius*, cùm in gloriam surrexerit Redemptor Christus : cuius triumphum felix sequetur homo, atque mirabitur humana conditio : diciturque alia & ipsa, ipsa sed altera ; quippe ex gratia Salvatoris (summâ gloriâ resurgentis) fausta mutabitur conditionis forma, quin immutetur mutatione natura. Illum sequentes, vivemus instar Phœnicis : *Qui seipsum* (ait Tertullian. de *Resurrect. carn.* cap. 13.) *lubenter funerans renovat, natali fine decedens, atque succedens iterum Phœnix. Ubi iam nemo, iterum ipse: qui non iam, alius idem.* Ipse Dominus surgens dedit exemplar, ut in nobis resultaret glorificationis iubar. *Ipse Iesus ibat cum illis. Videte manus meas & pedes, quia ego ipse sum.* Alius & ipse, ut renovatus Phœnix. Ipse, quia eiusdem naturæ cum hominibus exteris alius, quippe gloriosus, iam alterius conditionis: igitur iam elevavit in gloriam, quam mortalem susceperat propter homines naturam. Sequitur triumphum homo, illo surgente de tumulo, ac demonstrante, absorpta morte per immortale corpus, quòd sit ipse & etiam alius : alius & ipse, quoniam eiusdem naturæ & alterius gloriæ: igitur illi complacuit naturæ humanæ communicare gloriam ; quippe acceperat naturam. Modum exprimit Dracontius de *Oper. sex dier.* à v. 343.

Rom. 6. 9.

Et surripuit à dominante morte dominationem

Tertul.

Luc. 24. 15. & 39.

Gloriam communicavit tecti humanæ naturæ.

——Mos est, de flammis tollere flammas;
Nec minuit quicquam detractus ab ignibus ignis.
Damna aliena solent aliorum lucra parare:
His quæstus, non damna parant in fomite flammi.
Detractis : auferre iubar, accenditur ignis.
Ecce dedit hominis.

Draco.

Gregor. Nazian.

7 Facta est Redemptoris *resurrectio propter resurrectionem*; init Gregor. Nazianz. *Orat.* 1. Quid mirum? Propter resurrectionem fuit resurrectio ; quippe surrexit ut resurgeret homo. Noluit bibere Ulysses Circes calicem, fictam continentem dulcedinem, quoniam potus ingerebat effigiem irrationalem. Ut homines eveheret Christus in altiorem gradum, hausit usque ad fæces poculum. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Bibit, hausit, & non solùm hominibus naturalem effigiem ; sed restituit Deitatis quam amiserant imaginem : etenim cùm propter resurrectionem fieret ejus resurrectio ; surgens uti Phœnix de sepulchro, non tantùm redemit captivam imaginem Numinis ; sed etiam corpus quo splendet, quæ est imago Deitatis.

Christi resurrectio ut resurgeret homo.

Ioann. 18. 11.

Inde fides, dextraque data, thalamoque receptus,
Coniugij dotem sociorum corpora poscit.

Ovi. 14. Met. fab. 6.

Hinc Gregorius Magnus : *Candor enim vestis* (inquit Homil. 21. in *Evangel.*) *splendorem nostræ denuntiat solemnitatis Nostræ dicamus, an suæ? Sed ut fateamur verius ; & suæ dicamus, & nostræ. Illa quippe Redemptoris N. resurrectio & nostra festivitas fuit ; quia nos ad immortalitatem reduxit* Aptè Redduxit : Igitur immortalitatem, quam in paradiso perdiderat homo ; restituit surgens de tumulo, singulari ex resurrectione gratiâ, vivificando mortalia corpora nostra. Tertulian. d. *lib.* 3. v. 236. modulatur:

Gregor. Magn.

——Per gentes tradit ubique
Esse caput Christum, sunt cuius Ecclesia membra.
Corporis ipse salus, membrorum vita perennis:
Ipse caro factus, pro cunctis ipse peremptus: Ipse surrexit primus, spes una salutis.

Tertul.

Surrexit? Ergo mortalibus amissam immortalitalitatem restituit ; ut nostræ esset festivitatis, quæ eius erat gloriosæ resurrectionis : etenim in plenum triumphum, ut mortis victor poscit corpora sociorum:

Cur eius gloriæ festiva festivitas nostra?

reformavit enim corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

8 Lazarus mortus est ex languore lethali, vitam premente. Infirmitatem nuntiaverunt sorores, sed Christus sanare distulit, ut resuscitare posset : discipulisque dixit : *Infirmitas hæc non est ad mortem ; sed pro gloria Dei.* Venit ergo Iesus, quò videnda eiusmodi gloria ; & occurrit ei, fratrem lugens, mœstissima Martha : cui, ut, lacrhmas abstergeret, dixit : *Resurget frater tuus. Ego sum resurrectio. Credis hoc?* Quod illa? *Utique Domine, ergo credidi, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.* Quorsùm hæc? Christus fratrem resurrecturum de tumulo, asseruit : quo igitur orationis filo, in hunc mundum Christum è cœlo venisse; respondit? Ut adstrueret spe fidem, qua cogitavit surrecturum fratrem : igitur qui gloriosus, in hunc mundum mortalis venit ; ut mortuos ad vitam de sepulchro revocaret : filiusque Dei vivi dicitur, dum cadaveris resurrectio proponitur ; quoniam eius resurrectione perfectâ, exultabunt è sepulchris ossa humiliata : etenim surgent gloriosa ex abiectione pulveris, quomodò Christus surrexerit à mortuis per gloriam Patris. Novum est, quòd in morte vita sit. Ad hoc descendit de cœlo, qui uti Lazarus etiam deponendus in sepulchro : siquidem ejus gloriosa resurrectione, resurgent viventes mortui, & innovitati vitæ. Iccireo infirmitas Lazari, quæ in mortem fuit ; non in mortem introducta, sed tantùm pro gloria Dei. Esset infirmitas in mortem, modò cadaver redigeretur ad pulverem : si mors arriperet à corpore vitam, ut converteret in terram : si moveretur homo, iacens mortuus in sepulchro ; hæcque infirmitas læthalis, non fuit in stemma mortis, sed ad Domini gloriam : quoniam in sepulchro cadaver translatum de morte ad vitam.

Ioann. 11. 4.

A v. 13.

Cur Cur resurgens homines non moriuntur in morte?

Psalm. 48. 10

9 *Non videbit interitum* : astruit David. Interrit & non est mors : In ipsa resurrectione index fulget potestatis ; quippe resurrectio index est mortuis : corpusque non interit, quamvis moritur, & cadaver sepeliatur, quoniam Christo surgente vivificatur, & de sepulchro in eius gloriam assumitur.

Ioanch. Chame.

Securè moritur, qui scit, se morte renasci:
Non eâ mors dici, sed nova vita potest.

Uti diximus in *Litter.* n. 1. Corpus etiam si mortum fuerit vivet, etenim surgen-

te Christo, in morte mortem gustabit, sed non videbit. Videt interitum corpus mortuum, si sepulchrum domus eius in æternum: sed non interit, quod moritur, tametsi propter mortem sepeliatur; quod quia Christus resurrexit; è sepulchro vitam habet. Mors non mors quæ tendit in vitam: imò mors vita quæ tendit in gloriam; qua corpus mortuum (quia mortale) in novitate vitæ resurgit incorruptibile. Erit uti in Phœnice sepulchrum nidus, ubi sine corporis conditione resloret corpus: ipsaque morte nullus interitus est; quia si vita ex ipsa morte, perperàm dicetur mors. Mors valet, sed non prævalet: non eâ mors dicit, sed nova vita potest. Pende. *Resurget frater tuus. Credis hoc? Utique Domine.* Verum unde? *Ego sum* (ait Christus) *resurrectio* in radice, iddest, causa resurgendi; credis hoc? Infallibiliter surget de sepulchro frater tuus: quandoquidem in hujusmodi vitæ mirabilem novitatem fiet resurrectio propter resurrectionem: habebitque Lazarus ex ipso sepulchro vitam; antequàm ego de morte subripiam gloriam: etenim cum gloria & in gloriam perficietur è tumulo resurrectio; ut in vitam & gloriam resurgat homo.

Eorum corpus gloriâ Christi, sine corporis conditione.

Christus dum surgit, corpora nostra redemit.

10 Dicit Iobus. *Scio* (inquit) *quod Redemptor meus vivit.* Quid ex hoc? Quid: *De terra surrecturus sum.* Ille de terra surget, quia Christus vivit: Quorsùm vita Christi morte devicta, ut Iobi cadaver cum gloria surgat è terra? Non solùm Christus venit animæ Redemptor, sed & corporis Salvator in novitate vitæ, quippe vita ex eius morte. Gloria mortui humani generis pendet à resurrectione Redemptoris, qui dotes gloriæ communicabit corpori, cum mortis victor surrexerit de obscuritate sepulchri: Iobusque sibi etiam ex terra asserit resurrectionem, dum corpus Christi è sepulchro hauriat immortalitatem; quia de sepulchro in novam gloriam surrexit, ut homo in vitam & gloriam etiam cadaver resurgeret. Vitæ dum participes etiam in carne immortalis lucis: Deus Dominus & illuxit nobis: etenim etsi cadavera, ad immortalitatem in lumine eius videbimus lucem.

Ara Midæ quæ, cur?

11 Videtur vera Redemptoris sanguine (quam commentus est Callisthenes) Ara Midæ. Eius filius sponte, ne periret totum regnum, se dedit in sacrificium. In eius memoria extructa est ara, quæ quidem, ut asserit ille, 2. *Metomorphos.* Plutarch. in *Parall.* n. 5. & Caussin. lib. 2. symbol. 13. ex terreâ facta est aureâ; eò quòd aperta usque in Tartarum terrâ, minimè colvit, nisi hominis animâ. Vetustas, ut dicam ex Martial. lib. 9. *Epigram.* 36.

Martial

Plurima sed fingit, sed quasi vera refert.

Propter originale in paradiso delictum, exules cum morte & inferno pepigerunt pactum, quo infernum usque victrix prævalebat mors, & ad recipiendum reos Orcus aperuit os suum, quod hiscens occludi non valuit; quousque anima Christi in cavernam descendit; seque dedit, ut præcipites, inferno mancipatos, liberaret, & nomen æternum sponte vitam amittens, acquireret. In memoriam erecta est ara (humana nempe natura, quæ ab illo voluntariâ morte erecta; quippe iacebat in pulvere triumphante morte) chirographum cùm deleret, atque cruci in libertatem affigeret: factaque est aureâ, quæ peccato fuerat terreâ; eò quòd Christo resurgente, ex conditione terreâ corruptionis, nacta est aurum gloriosæ immortalitatis. Appositè, sed aliò intentus Manilius, 4. *Astron.* cap. 1. à v. 49.

Divinorum corpora numen habet.

Quis tantum mutare potest sine Numine, fati:
Hoc nisi Numen daret, numquàm fortuna tulisset.
Ille qui cœlo genitus, cœloque receptus,
Cùm bene compositis victor civilibus armis,
Indictum dextrà retinens, crimenque cruore
Delevit proprio, posset ut vincere fata.

Manil.

DIDASCALIA II.

Pœnitentia tarda omninò periculosa.

1 NOnnumquàm in natura ex igne fumus: econtra operatio intra pœnitentes pectus: equidem ex fumo criminis oritur ignis amoris, quo flagrat vehementer cor; ut ex vitio decor fit.

Ex fumo criminis ignis re-lucet amoris.

Fumiferos fert ignes.

Virgil.

Ait Virgilius, 9. *Æneid.* v. 522. Fumus acrimoniâ percutit oculos, ex quo oritur promptissimè fletus; quippe natura non habet quo extinguat ardentem incendium oculorum, præter aquam lachrymarum.

1. Reg. 2. 32.

——*Est quædam flere voluptas:*
Expletur lachrymis, egeritur que dolor.

Ovid. 4. *Trist.* 3. v. 37.

Ignis fumum mittit; sed in corde pœnitentis niger fumus ignem congerit: igitur ut lachrymis è pectore egeratur cordolium;

Quænam conditio Anacampserotis Plin.

lium; ignis amoris tendit in fumum: quem quidem curat accendi, ut quæ fumus iam fini flammæ: in pectusque redeat amor, cuius absentiam deplorabat dolor. Diximus ex Plinio, *Tom. 4. T. 9. D. 3. n. 19.* herbam Anacampserotem tantæ esse efficacitatis; ut eius tactu depositi redirent amores. Huiusmodi herba, quæ tantùm divina gratia, pretiositate philtri, invenitur dumtaxàt in florido paradiso pœnitentiæ; cuius tactu amoris ignis fumo peccati depositus, cordi statim restitutus: etenim si eius splendor in fumum versus per crimen; iam fumus in splendorem: illicò quippe ac tactu pœnitentiæ in pectore incensus dolor; intensiore flammâ redijt depositus amor; quo dum fumo criminis à pœnitentia inflammatur, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.

Theorit pœcatorū vita, si præcisa pœnitentia.

2 Gracias ab Horto, lib. 2. cap. 22. & Paludanus, 4. p. *Indiæ Orientalis* causam in nostrum propositum reddunt. *Flere facit tacta.* Quid si amorem iam depositum restituat? Videtur in dolente fugam ignis, quid facias fumus doloris: igitur si amor avolat, dum crimen in pectus intrat; numquàm efficaciùs amor restituitur cordi, quàm lachrymis pœnitentiæ. In vulnus virulentum aspidis præsens medicina est aqua. Unde Ælian. 9. *Animal. hist.* cap. 62. infit: *In quinquatrijs circulator ad ostentandam suam ipsius sapientiam, simulque ex artificio suo spectmen dandum; aspidem ad brachium admovit, & ex impresso morsu virus exuxit. Cum posteà non aquam, quam sibi præparaverat, exforbuisset, quod ea esset subducta (ex insidijs vas fuerat eversum) post sine dolore sensim perniciei veneni illapsa, extrabuit, & vita privatus est.* Exemplum objicitur impœnitentis: etenim virus bibit, abestque sensus doloris. Deficit aqua quæ hauste virulentiæ medicina: signumque claret mortis, si dolor aufugit vulneris: peritque vita, quippe deficit aqua. Aqua ista semel hausto veneno peccati, est in apotheca penitentiæ. Sæpe itaque homines venena voluptatum fidenter bibunt, quoniam in posterum adversus venenum aquam lachrymarum disponunt, ut *filij Heli filij Belial*: qui ut asserit Philo Biblius, correcti à patre, in senectute promisere pœnitere; quasi senectus & pœnitentia essent in illorum voluntate. Hinc *filij* dicuntur *Beliàl*: quia insidiæ diaboli sunt, spondere tempus ad flagitiorum planctus; dum ad planctus non est tempus: igitur repente

Gare. ab Hort.

Lachrymæ in venena sint aqua vitæ.

Ælian.

in iuventute mortui, qui voluerunt (si voluerunt) pœnitere in senectute: *filij* sanè *Belial*, sine lege, sine iugo, sine freno; quippe vanâ fiduciâ in posterum pœnitudinis, præ nimia iniquitate convertuntur in dæmones. Spe futili fugunt aspidum venena, à dæmone dolis subtrahitur aqua: venenoque tabescentes privantur vitâ; quoniam veneni non pœnitet, quos mori sine dolore non dolet: nequit enim dolore de crimine, quem non pœnitet de morte: moriunturque sine sensu, quia moriuntur sine planctu: moriuntur uti vixerunt. Aquæ fiduciâ (quia adversus aspidem medicina est aqua) criminum perplacuit toxicum: mortuique sunt, aqua in expulsionem deficiente lachrymarum: etenim in criminum virus, remedium criminum fletus; ne sine dolore pernicie veneni illapsa, inter morulas mortis ex tabe depereat vita.

Senec. Crimina in futurū pœnitudo cogitationes præ-fui sine intellect.

3 Carpat Seneca eiusmodi stultitiam vel amentiam in cogitationum vanitatem & fugam. *Audies plerosque dicentes: Sexagesimus annus ab officijs me dimittet: & quem tandem longioris vitæ prædem accipis? Quis ista sicuti disponis, ire patietur? Non pudet te, reliquias vitæ tibi reservare; & id solum tempus bonæ menti destinare, quod in nullam rem conferri possit? Quàm serum est, tunc vivere incipere, cum desinendum est? Cur tam stulta mortalitatis oblivio, in sexagesimum annum differre sana consilia, & inde velle vitam inchoare, quo pauci perduxerunt? Omnia tanquàm mortales timetis: omnia tanquàm immortales concupiscitis.* Ita exclamat, de *Brevit. Vitæ*, cap. 4. Ardua dicitur pœnitentia: & vitæ debilitas reservatur in ardua? Firma valetudo in crimen, & quassata in pœnitudinem? Stultitia est: sine sensu, quomodo dolebit cor? Unde irrepet dolor mentis, si mentem surripit cruciamen corporis? Non est sensus, & vulnera sentiet? Motus erid ad cœlos, & corpori non est motus? *Non est sensus, ubi est amaritudo*; quippe subtrahit omnem sensum: unde ægritudine corporis & molestiâ amaritudinis, ad bonum peccatorem converti, & recipi frugi; est velle, sine motu moveri, & sine sensu sentire. Est sensus & non est sensus, ubi ex dolore corporis percellitur animus, qui solùm attendit, & intendit ubi dolet: etenim si vulnus corpori & animo; æger adest ubi corporis amaritudo: vulnus enim & dolorem animi prætermittit; nec dolet, de quo non doluit.

Eccli. 22. 13.

Non

Psalm. 6. 6.

A *Non est in morte qui memor sit tui*: dicit Domino saucius ictu peccati David, infirmus animo sagitta criminis, cognoscens tamen discrimen infirmitatis, & periculum in morula curationis: quapropter subdit: *Convertere Domine, & eripe animam meam: salvum me fac propter misericordiam tuam.* Nunc; nunc Domine ægra anima, & valido corpore, tempus faciendi: equidem si in mortem extenditur medicamen, nullam animæ in salutem obtinebit conversionem. Eripe Domine modò animam meam à crimine, quippequàm dolet de vulnere: & compuncto corde pungitur animus: haudquaquàm in morte qua sentiendo non est sensus, nec dolor sentitur, eò quod sensum furetur corporis dolor: nunc fiam salvus, quia misericordiâ tuâ cognoscitur vulnus, & etiam misericordia cognoscitur; ubi vulnere anima saucia compungitur; non utique in morte, qua rarus est qui memor sit tui, ut pœnitentiam agat, & ad te animam ægram convertat: igitur tunc vel tua insignis ausugit misericordia, qua recedit pœnitentia. *Non est in morte qui memor sit tui.* Dùm sui æger præ dolore recordatur; tui, ut veniam deprecetur, obliviscitur. Quid si in morte misericordia non sit, quùm miser in illa obliviscitur Dei? Corpus quod corrumpitur aggravat animam: fugitque misericordia, nullam videns pœnitentiam; quoniam præ dolore corporis, obliviscitur æger doloris criminis, qui necessariò à pœnitentia propter salutem inferitur: ut qui moritur dolore, præ dolore non moriatur. Quia in morte dolor, nemo Numinis est memor. Ubi maior in subsidium recordatio, maior viget oblivio: Proh dolor! Sensus amittitur. Memor Dei est ægri cor, si dolor criminis est: nemoque in morte, Dei oblitus cordiùs dolet de crimine; quia dum dolor esse debet in illo, ille totus in dolore.

Vers. 5.

Cur in morte, pœnitere difficile.

Marc. 5. à 23.

5 Ægra iacebat ad mortem filia Archisynagogi Iairi. Hic procidit ad pedes Iesu, *& deprecabatur eum multum, dicens: Filia mea in extremis est. Veni, impone manum super eam, ut salva sit & vivat.* Quid Iesus? *Abijt cum illo.* At cùm paululùm subsisteret in alterius curatione; *veniunt nuncij ab Archisynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est.* Grave occurrit argumentum. Si Archisynagogus erat in Salvatoris præsentia: quomodò ab illo venerunt, qui denuntiarunt illi de mortua filiâ? Ut ab illo venirent, necessarium erat, ibi esse, unde venerant nuncij. Si ibi erat, filiam mortuam nequaquàm ignorabat. Si sciebat nuncium, quorsum nunciantes venerunt? Haudquaquàm ab illo ad illum venire poterat, dummodò ille in præsentia Iesu, quin removeretur, erat. Non erat, etsi esset ibi: Qua lege? Erat in dolore. Erat, ubi dolor vocabat: & ab illo ad illum nuncium mortuæ filiæ volat; quia non erat, ubi erat. Erat dolore extra se, fugit à dolente cor: abijt quò premebatur sensus, quin haberet animus. Ictus amaritudine, non erat, ubi erat corpore: & quamvis salutem à Salvatore sperabat, cum illo, & coram illo non erat; quia præsens dolor ita sensum ademit, & extra se traduxit, ut nec de Christo, quem præsentem habebat, cogitaret. En peccator in ægritudine vel in morte filiæ animæ saucia satagens, quæ quidem est in extremis. Dolor ægretudinis urget: plus criminis urgere debet; sed obliviscitur, quippe tantùm de corporis incommodis recordatur. Cogitat infirmitatem non crimen. Non est, ubi manet; sed ubi dolet: cuius urgentia ita præ sensu extra sensum tollit dolentis cogitationem; ut nec Iesum cogitet habere præsentem. Non est in morte, qui Deitatis sit memor, cùm premit in extremis corporis dolor; ex quo provenit finalis impœnitentia, & quod in conversionem avolet misericordia: quandoquidem angor ita extra se ducit cor; ut obliviscatur adstare coram Iesu: huius immemor, & molestiarum memor, sine dolore criminis; quantumvis in præsentia Salvatoris: igitur in illo non est dolor pœnitentiæ, quia totus homo dumtaxàt est in dolore.

In morte non est sensus ni fi ad sensum.

6 Videtur discrimen inter duos latrones dolentes in extremis, iuxta crucem Salvatoris. Uterque quærebat salutem, verùm ob diversum finem: igitur unus ne amitteret vitam; alter verò vel cum dolore, ut ageret pœnitentiam. Hic dolet, quia erat in cruce, cæterùm dolore pœnitet: nec pœnitet doloris, etsi acerbissimæ crucis, crucem patiens, cruce dolens: obtinuitque à Domino animæ conversionem, quia nequaquàm per dolorem cogitabat crucem, sed Iesum quem videbat cruce pendentem. In morte memor fuit Dei, ac dolore in eum excitavit cor, accipiens gratiam; ut quamvis serò ageret pœnitentiam: alterque perivit, quamvis Salvatorem coram oculis habuit; quia cùm illo non erat, etsi staret coram illo in ligno crucis, clamans pro salute corporis: unde cùm Christum patientem etiam vidisset, quasi non esset; quippe non erat in cruce doloris criminis, sed sine fructu patiens in cruce doloris: Christusque utrique in cruce clamanti, non parcit, conferens gratiam; quoniam in uno ex dolentibus non invenit pœnitentiam. Hoc micat periculi in procrastinatione pœnitentiæ. Si futurum homini bene erit; quanto melius est hodie, quàm futurum? Si futurum, utile; utilius sanè in præsenti. Nemo securus est de crastino, quantumvis paucratica valetudo. Stultitia est expectatio. *Remove* (infit Seneca, *Epist.* 117.) *ista lusoria arma: decretorijs opus est. Agatur aliquid. Non est bonum futura sapientia. Ægro interim nihil ventura sanitas prodest. Quis nescit, hoc ipso non esse bonum id quod futurum est; quia futurum est? Quod bonum est, utique prodest: nisi præsentia prodesse non possunt.* Si bonum futura sanitas; necesse est ut æger iaceat, quousque sanitas veniat. Futurus est ab infirmitate liber: non est: erit, cum fuerit. Ex nihilo nihil fit. Quod futurum, nihil est; sed non futurum, sic debacchantem designari insanum: quandoquidem desipientia, voluntarie retinere infirmitatem, propter futuram (si futura) valetudinem. Cui placet bibere virus, quia futurus medicus? Quod postea factum velis, age: utilius & melius hodie. Nunc ita: nescis, si facturus posteà. Accinit vel Ethicus, in *Heautont.* Act. 2. Scen. 3. à vs. 102.

Fiat ho die, quod possibile non fieri.

Senec.

Quid ego nunc? Quid boni est? Quod boni detur
Modò, fuere dum licet: nam nescias, eius sit Potestas posthac an numquam tibi.

Terent.

7 Ita peccatoris procans insania, ut prævaleat in vanitate sua. Fusè Chrysostomus Homil. 22. in 1. Cor. sensu moral. *Cave* (inter alia, reflexione digna infit) *dixeris: Erit tempus cum ad meliorem frugem revertendum erit. At inquis, Multis Deus in extrema quoque senectute, peccata sua confitendi, spatium concessit. Quid tum: An tibi quoque concedet? Concedet fortasse, inquis. Quid ais, Fortasse, & interdum & sæpe? In mentem tibi veniat, te de anima consilium inire. Contrarium pone, tecumque ita reputa: Quid autem si non concesserit? Tu contrà. Quid autem, si concesserit? Concesserit quidem ipse: verumtamen hoc tutius est & utilius. Ex dilatione periculum nascitur: ex cunctationis fuga & certa & perspicua salus. Incertis eventibus teipsum committis. Non ita incertis, inquis, sed Dei benignitati.* Respondet Siracides: *Ne dicas: Misericordia Domini magna est: misericordia & ira ab illo*: procedit enim ab illo implacabilis ira; quoniam toto vitæ tempore, ad crimina abusus os Domini misericordiæ: tempusque quod dedit in pœnitudinem, trivisti audacter in ampliorem prævitatem. Quid quòd amoris flamen, in corringratum revocetur in fulmen? Quid si misericordiam non inveniat, qui venientem prave expulerat? Qui quærit, invenit: qui repulit, etiam desiderans non inveniet.

Vera & falsa in dolore mortis pœnitentia.

Chrysost.

Luc. 23. à 39.

Eccli. 5 à 6. *Errat in pœnitentiâ fiducia de Dei pietate.*

8 *Qui manè vigilant ad me, invenient me.* Pende *Manè*: ideft, tempestivè: non in morte, quâ in cordis conversionem non est virtus, & forsan non erit tempus. *Manè*, tempestivè; quia qui pœnitentiæ quærit lucem, illum oportet, prævenire Solem. *Manè*: haud sanè in extremis vitæ: erenim non invenit, qui tunc cordis compunctionem quærit; quoniam tunc plus vigilat præ dolore corporis, quàm præ nimia amaritudine criminis: caroque crutiatibus opprimit mentem: ut nullam, cuius non dolet, exerceat cogitationem. *Manè*, non serò vigilat, ut quærat anxiè quod quærit: igitur si non manè, tunc non est vigilare, sed præ dolore, sine dolore dormire. *Manè*, quia tunc opportune: quandoquidem minimè vigilat, ut pœnitentiam inveniat, qui illotunc odio criminum pœnitudinem quærit; cùm tota vita oculis clausis ad flagitia tantummodò vigilaverit. *Manè*, ut sit animæ bene. Sin intempestivè, malè: equidem si tantùm invenit, qui maturè quærit; non inveniet quod optat, qui serò vigilat. Ex tempore solicitudinis, ac inquisitionis, pendet fortuna felicitatis. Qui *manè* vigilat, necesse est ut gratiam ad pœnitentiam inveniat. Prævenit enim tempus, ne cunctatione putresceret vulnus. Qui serò ad pharmacum inveniendum vigilavit: forsitàn invenier, & forsitan non inveniet. Dormivit plenus ulceribus sine dolore nonnunquàm: nescit iter, & quà perveniat ad pœnitentiam. Quid si erret, dum semitam non cognoscit: Vigilat, sed oculos, ne videat, prava consuetudo gravat. Vigilat, ne in morte obdormiat. Vigilat, ut desiderata inveniat. Vigilat, & fortè inveniet: & forsitàn non inveniet, quippe serò vigilavit. Mane tempus est. Inveniet, qui manè vigilaverit. Ergo si non manè non inveniet: quippe licèt in criminum pœnitentiam dolore movetur animus, ad

Prov. 8. 17.

Pœnitentia antè mortè invenit requiem.

actus

actus pœnitentiæ obviâ morte non est tempus. *Mane* : quia qui vulnus & virus in vulnere sentit, quærito medico, statim medicamine vomit. Medicus enim ut explorat dolorem, uti accinit Dracont. in *Hexaëmer.* v. 480.

Dracont. *Confestim inhiabat, quem pœnitet esse nocentem.*

Eccli. 4. 23. 9 Hæc solicitas post infelicitatem manè requirit solicitudinem. *Qui vigilaverint ad illam, complectentur placorem ejus.* Complectitur quod optat, qui ad illam de luce vigilat: at quis sit de luce atque manè ad pœnitentiam? non dabit Deo placationem suam. Amor & dolor (amor ad offensum, & dolor in offensam) constituunt per cordis conversionem, & criminis pœnitudinem, gratiæ reconciliationem; ut Numen placatum pœnitentes ioveniant: cæterùm si ad illud vigilant. Etsi parcat, non ille placatur, dum serò inquiritur. Unde manè inquirendus, ut placatione sit salus, manetque sine cicatrice vulnus; quippe fiducia vana (etiam interveniente pœnitentiâ) totâ vitâ delinquere, & ex toto in morte velle converti. Plorat anima crimen. Ignoscitur. Placationem solicitat: non amplectitur. Serò vigilavit: quamvis ploret, non effugiet. Erit tristis, lachrymas effundet inanes. Tertull. de *Iudic. Domin.* cap. 9. à v. 3.

Stultitiæ, tota vita delinquere ac morte velle converti.

Tertull. *Tum miseranda venit, lugens sua crimina turba:*
Effundit gemitus lachrymis arentibus omnes,
Et sua testatur crebris ululatibus acta.

Amplectèretur quidem cum placore plenè misericordiâm; si manè post crimen vigilassèt vulnerata in pœnitentiam.

10 Placatio licèt pendeat à doloris contritione; contritio ut pura sit pendet à tempore pœnitentiæ: etenim sine placatione, pœnitentia aspicitur; sed quia serò dolor, pœnitentiam non amplectitur: surgit ergo ad plenam reconciliationem donum gratiæ ex amplexu pœnitentiæ. Nota est balsami gratia, etiam præsens ad curanda vulnera. Guttæ illius efficax pharmacum: vox signanter notanda in nostrum propositum: igitur signatur per guttas; ut in criminum medelam pœnitens anxiè tecurrat in lachrymas. De illo ergo Plinius *lib.* 12. *cap.* 25. inquit: *Coriseis etiam ad medicamentum pretium est: præcipua autem gratia, lachrymæ; mordens gustu, ferventesque in ore. Lachryma probatio, candido colos. Adulteratur, si color niger, qui pessimus.* Patet in placationem offensi Numinis, vel fusis lachrymis differentia temporis. Si manè pœnitentia, candida balsami gutta: si serò, nigra profectò lachryma: & quamvis lachryma, placationem non præstat, dum vulnus sanat; quoniam post vulneris corruptionem, balsami pœnitentiæ appositum medicamen. Lachrymis sanantur criminum vulnera. Si tempestivè, huius balsami erit lachryma candida: igitur videtur in odium criminis, dum non fletur metu mortis: adipiscitur que gratiâ plenam reconciliationem; quippe dolore vulnerum in vita aversatur crimen. Nigra in morte est, quantumvis lachryma sit; quæ morte pulsante (etsi in odium criminis) manat ab oculis, quoniam tunc deplorat pectus, quod ploratûs esset utilius: suspectæque videntur lachrymæ, appropinquante morte, verterentes pœnitentiæ candorem, in propositi nigredinem; quippequàm etiam vulnerum corruptione non ploraret, ni mors, sine criminum dolore, in perditionem veniret. Unde huiusmodi pœnitentia iurè dicitur balsami lachryma nigra; quoniam pœnitens sit (modò viveret) proculdubiò in placationem pœnitentiæ pœniteret.

Plin. *Quæ lachryma candida in pœnitentia & quæ nigra*

—— *Sola est iniuria facti:*
Reddat, & emendet facta priora novis.

Ovid. 4. Fastor. v. 594. Eccli. 4 21.

11 Hinc pro acceptabili pœnitentia dicitur: *Quasi balsamum non mistam odor meus.* Exprimitur esse balsamum; sed enim nequaquàm mistum: lachrymam candidam, neutiquàm nigram. Candida, quùm in vita, morte procul, agitur (ne mors veniat) pœnitentia. Nigra, ubi in dolorem criminis elicitur lachryma, sed morte proximâ. Est sanè balsamum, sed mistum in medicamina vulnerum: mistaque non congruit esse lachryma balsami, cuius præcipua gratia est in candore; quoniam delinquens in dolorem & pœnitudinem criminis, non debet expectare usque in horam ditæ mortis.

Ex lachryma candida, reconciliatio perfecta.

Tolle moras: semper nocuit differre paratis.
Ideò nobis propter emendationem malorum (inst N. Gloriosus Patriarcha, Prolog. *S. Regul.*) *huius dies vitæ ad inducias relaxantur.* Iniquum est, verti in nigredinem, quod à Numine conceditur in candorem. Tempus in pœnitentiam miserator indulget; ut minus inveniat, quod condemnet. Prompta sit pœnitentia, & prompta vulnera. Haud producatur medicaminis tempus, ne sit pietatis abusus: igitur haud videtur dolor de crimine, si ploratur visâ morte. Dum licet, fiat, ne non feciss cor doleat: maximè si temporis relaxatio in collectionem virtutum, collocatur prave in relaxationem morum.

Luc. 12. 41.

In mortis hora, suspiciosa pœnitentia.

S. Bened.

Fere relaxatio temporis in augmentum pravitatis.

Ter-

Tertull. Tertull. quò dudùm, cap. 12. vers. 23.
Pessima cuncta bonis, cedant mortalia vitæ;
Et servare novam tantùm sine crimine vitam.

Ambros. 12 Ambrosius propter huiusmodi pœnitentium eventus, queis vel surgens cadit animus; ait de *Pœnitentia*, lib. 2. cap. 10. *Facilius inveni, qui innocentiam servaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam.* At quare? Quippe pœnitentia erit legitimè exacta; si per illam pœnitentis cognoscitur innocentia; de quo, seq. *Didascal.* In huius ergo propositum. Si sit pœnitentia in vita; congruè cognoscitur pœnitentia. In morte verò, est profectò pœnitentia; sed non congrua: est balsami nigra lachryma: equidem cùm innocentia intendatur pœnitudine; quem criminum dumtaxàt pœnitet, visâ morte, ad innocentiam contritione abluitur, sed non mundatur. *Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis*: dicit Dominus Israëlitis, ut relinquentes malitiam, amplectantur pœnitentiam: quod quidem ritè perficitur, ubi peccatum à Numine non videtur: quandoquidem si crimen dolore pectoris fletum; mundi sunt oculi eius, ne videat malum. Vide, *Tom.* 1. *T.* 4. *D.* 6. *&* 2. *T.* 4. *D.* 4. Sic ergo factâ pœnitentiâ purificatur anima. Utquid post pœnitentiæ ablutionem, petit animæ munditiem? Quitne aliquid esse impurum post pœnitentiæ lavacrum; ut corda per illam & abluantur, & mundentur? Sanè, si sit pœnitentia in morte. Lachrymæ profectò pœnitentium maculam criminum lavant; sed minimè lavacro mundant; nisi sint lachrymæ candidæ, in vita effusæ à dolore: Deusque pœnitentes monet, ut abluantur & mundentur; quoniam pœnitentia nigra, ni propter se deplorentur peccata: etenim necessaria mundities, dum sit pœnitentia in morte; ad detergendam nigredinem pœnitentiæ. Lavatur in morte lachrymis ex corde pœnitens; sed videtur lachrymari propter periculum imminens: & post deploratum & ablutum crimen, solicitat Numen in pœnitente candorem; quippequàm periculosum in gratiam, mortis horam expectare ad agendam pœnitentiam.

Ifai. 1. 16. *Qui pœnitentiâ abluitur & non mundatur.*

13 In superstitione Ægyptiorum exhibetur exemplum. In Apim eligebatur bos, de quo latè in *Ephemer.* varijs in dieb. Primò Nili aqua abluitur, post uti Numen ostenditur, cuius insignia *Candicans macula*; ut ait Plin. *lib.* 8. *cap.* 46. & ex eo Textor, *Offic.* cap. 2. lib. 7. Elucet in insignijs bovis abluti, quid contingat congruæ vel incongruæ pœnitentiæ. Si in morte,

Plin. *Concreta diu proluitur pectore culpa.*

Tertull. d. v. 20. Sed remanet, ut ritu mundetur, macula: si in vita fiat, & exprimatur de crimine dolor; ex maculæ candore fit splendor: & post fletus lavacrum, solicitatur mundities plena purificatione; ut dolor resultet in candorem pœnitentiæ: etenim quùm in vita est criminum pœnitudo; sine macula fit gratiâ perfecta reconciliatio: subpitionique patet acer dolor pœnitentiæ; si propter præsentiam mortis, apparent lachrymæ nigræ.

Quinam candor pœnitentiæ

Idem ibid. *Quod pretium supresti, mortis quia lege teneatur.*

14 Ierusalem etsi post servitutem remissa captivitas; de non antacta pœnitentia luit misere pœnas. Ploravit, sicut nonnemo, sed *ploravit in nocte*: id est, in fine vitæ. Lachrymis fuit ablata, verum non munda; quippequàm remansit macula: perseveravitque etiam post lachrymas dolor; quousque veniret pœnitentiæ candor. David econtrà, in quo candicans macula, vel suppositio crimine. *Lachryma mea panes die ac nocte.* Verè profectò pœnitens, cuius vita alitur lachrymis. *Die ac nocte.* In vita, & etiam mortis præsentiâ. Haud renuet, qui deliquit, corde pœnitere in morte, qui pœnitentiam egit toto curriculo vitæ. Candebit maculâ præstantiore pœnitentia; quoniam non missa balsami gutta, nec niger dolor, sed purificans amor, inveniens quietem; etenim vigilans amplexus est placationem. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis, & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà; quia prima abierunt.

Thren. 1. 2. *Vere pœnitens, qui altitur lachrymis.*

Psalm. 41. 4. *Cur panis tentis felix noctu?*

Hinc latis animis pravum depellite crimen:
Abstergete pijs commissa piacula sacris;
Et facilis cœrique bonum decurrite cursum:
Internisque Deum precibus placate tremendum.

Tertull. d.

DIDASCALIA III.

Quem pœnitet peccasse, penè est innocens.

Senec. 1 INQUIT Seneca in *Agamemn.* v. 245. In pœnitentiæ encomium & pœnitentium solatium, huiusmodi sæpe reperitur argumentum: igitur ita placide Numen pœnitentem respicit; quasi numquàm deliquisset. Unde *pene innocentem*, pœnitentem Ethnicus dicit; ut crimen sine crimine notet. *Pene*, quia peccavit: *Innocentem*, quoniam luxit: equidem per cordis, crimine puncti, dolorem, amplorem quàm innocentia, acquisivit pulchritudinem. Sæpe virtute valentior, qui semel ad hostem fugit, quàm qui numquam à castris Imperatoris recessit: igitur cogitans ex fuga pudibundam ignominiam, facinoribus præclaris virtute delet infamiam. Non enim mactatur vitulus pro filio remanente in patris domo; sed pro filio prodigo, ad frugem pœnitentiâ revocato: equidem excellentiorem in victoriam demonstravit virtutem; secum recogitans ex transfuga confusionem. Quod longo tempore primi gratiæ haud perfecit deinde; hic novissimus, in castra, atque meantem revocatus, una hora: consummatus in brevi, explevit tempora multa. Appositè *Manil. 1. Astron. cap. 1. v. 54.*

Pœnitentia dolentem decorat.

Plus in gratia valet, quem cito minè pudet.

Singula nam proprio signavit tempora casu;
Longa per assiduas complexus sæcula curas.

Manil.

2 Vestalis virgo incelli damnata, invocatâ Vestâ, & immutato proposito; deijcitur in præcipitium de saxo. Salva cecidit, dum è rupe corruit. Quid? dicit, *Controv. 3. Marc. Senec. Patrocinium suum vocat pereundi infelicitatem. Ait se innocentem, quia perire non potuit. Damnata decidit est: absoluta descendit. Putares puellam demitti, non cadere. Nullam habebat gratiam: Itaque tantum Deos invocabat: lex non usque ad saxum differret; nisi expectaret Deorum sententiam. Ita Dij maluerunt absolvere damnatam.* Ubi delicti pœnitentia, etiam mollescunt in auxilium dura saxa; damnumque è rupe præceps dejecta non sensit; quæ cadendo è lapsu surgit, maximè invocando cœlum, quod ad clamorem venit in parrocinium. Propert. 2. *Eleg.* 3. v. 11.

Marc. Senec.

Pœnitentia clarè innocentia, quæ fuerat culpa.

Etiam si peccet, Deus exorabilis ille est;
Si modò præsentes viderit esse preces.

Propert

Nullla inerat gratia; sed absolutæ (sospitis in lapsu damni) vel impellentibus patuit innocentia: igitur cœli, Numinisque gratiam habuit; quia pœnituit: post lapsum enim quæ damnata & absolutæ; erga Numen derelictum exhibuit maiora obsequia. Damnatur, è saxo dejicitur, à cœlo cadens absolvitur. In damnata propter lapsum, lapsæ patuit innocentia. Quid mirum: pœnitens non erat ipsa.

Iob. 19. 27.

3 Videamus, quid nostra dixerit Tautologia. *Ipse & non alius.* Quorsùm necessarius terminus: Ut elucesit alius à se peccator, dum animum percutit scelerum acer dolor: equidem mutatione pœnitentiæ, in conditione manet alius & ipse. Qui jacebat, surrexit: qui miserè crimine aruerat, refloruit, & mirificè pulchrior, qui oculorum erat horror. Paulus erat ipse & alius, dum in famiora conversus. *Vivo autem iam non ego.* Fecit illustrem metamorphosim peccatorum pœnitudo: atque morum conversione, florebat ipse non ipse. Videtis dicta, *Tom. 2. T. 1. D. 7.* Ad rem (quod diximus hic, *Didasc. 1. n. 2.*) prodigium de arbore Vespasiani, quæ *radicitus evulsa atque prostrata, in sequenti die viridior atque firmior resurrexit.* Sanè prodigium, speciosius florere lignum, quod eradicatum: & fructus opimos ferre, ex peccati aridilate, siccâ radice, sine succo gratiæ; ut in Sanctuario coruscet rutila lux, cum floribus virgæ Aaron. *Frondere fecit* Dominus *lignum aridum.* Hæc mutatio dexteræ Excelsi igitur aridum refloruit, firmius ac viridius ex casu surrexit fronde, flore & germine, præ cæteris, quæ fovebat splendor gratiæ. Verum, quod olim de lancea Romuli fictum; ut sæpe ex Ovidio dixi.

Homo peccator, pœnitudine non ipse.

Galat. 2. 20.

Suetonius

Cum subitò vidit frondescere Romulus hastam:

Ovid. 15. Met. fab. 48.

Qua radice novâ, non ferro stabat adacto,
Et iam non telum, sed tenui viminis arbor,
Non expectatas dabat admirantibus umbras.

4 *Renunciandum sæculo est* (iuxta Ambrol. 2. de Pœnitent. cap. 10.) *dolor interpellandus est gemitibus, interrumpendus suspirijs, sequestrandus orationibus. Seipsum homo abneget, & totus immutetur; sicut quendam adolescentem fabula ferunt, propter amores meretrius peregrè profectum, & abolito amore regressum, postea veteri occurrisse dilectæ: quæ cum non interpellata, illi dixerit: Ego sum; respondit ille: Sed ego non sum.* Negavit esse, qui se abnegaverat sibi: & vere se ipsum non esse dixit, qui animum criminis

Ambrol.

Seipsum abneget & sibi, conditionis mutatione.

nis pœnitudine mutavit; ita ut ex corde avelleretur, quo pridem voluptuosè delectabatur: & caderet pudore atque pœnitentia, cuius ante non erat nisi memoria.

Id. Epistol. 12. v. 91.

Vidit etiam lachrymas: an est pars fraudis in illis?

Ars pœnitentiæ.

Quæ veræ pœnitentiæ, sunt in fraude: ereniim simulatque in dolente conspicit fletum; peccatorem signat alterum. Asserit ipsum esse & ipsum non esse. Ipsum conditione naturæ; non ipsum ratione gratiæ: igitur dum eius mutatum dolore criminum cor; ipsemet in portentum totus defecit à se. Hic splendor pœnitentiæ: in qua non tam sublime, quod dolentem de flagitijs faciat illum; sed quod dolore peccatorem illum faciat alterum: ut per lachrymas, dum fraus pœnitentis fit; possit veraciter dicere sum ego & ego non sum.

5 Occurrunt articulo duo restituti sanitati, vel sanitas reddita utrique; in quorum discrimine objicitur symbolum legitimæ vel ad speciem picturatæ pœnitentiæ. Servator N. exiens extra Sanctuarium, etiam *prætereins, vidit hominem cæcum*: misericorsique ut exueteret ab homine cæcitatem, vidit hominem; cujus constantia fragilitas, ex qua cæcitas. Discipulis visa est cæcitas & peccato; quia omnis peccator est cæcus: at orbitate luminum savit cœlum; ne videret in luce errantem oculis mundum: qui quidem ita amabat excitatem; ut usquequaque cadens, numquam videret errorem. Hunc Christus illuminavit, ut gressus rectè dirigeret. Huius cæcitas transivit in videntes; igitur nec crediderunt oculis. *Alij dicebant: Quia hic est. Alij autem: Nequaquam.* Rationem hic per indicem tangam *Tautolog. 8. D. 4. n. 13.* Aliud Salvator patrarat miraculum, erigens è lecto molesto ac diuturno paralyticum. Uterque vivebat gravatus infirmitate: cæcus ambulabat, sed cum errore: paralyticus nec pedem quibat movere: auxilio ergo atque gratia Salvatoris, archiatri cœlestis, & hic nactus miraculose gressus, & cæcus oculos. Quare igitur qui stupentes utrumque miraculum viderant, paralilicum eundem esse non dubitant; & de cæco, cui Solis concelia lux, opinantur & certatim, an sit ille vel non sit: Propter falsam conversionem, dum Christi imperio excussit infirmitatem. *Nec in bonam restitutus valetudinem factus est melior*: inquit Chrisostom. in *Ioann.* Homil. 68. Alapi-

Ioan. 9. à 8.

Ex mutatione, vel non mutatione pœnitentiæ cæcus sit quem cæcè vel fallè pingit.

Chryso.

de hic: *Christus ei inspiravit memoriam peccatorum inventutis suæ; quibus morbum longum meruit, movitque cor eius, ut de eis contereretur, & veniam peteret, itaque iustificaretur. Ideò Christus eius corpus sanavit; ut animam sanaret.* Sanus factus, sed minimè conversione conversus: etenim reversus in crimen, ut exuit infirmitatem. Licèt per dolorem accesserit gratiæ favor; restitutus valetudini, minimè factus est melior. Cæcus illuminatus vidit & gratiæ lumen aspexit: paralyticus videns salutem restitutam executivit; iterans errorem, quem contraxerat cæcus per cæcitatem: paralyticusque idem videtur; quippe in salute pœnitentia non cognoscitur: cæcuique non dicitur ille qui fuerat cæcus; quoniam omninò in meliora mutatus: etenim idem ipse alius per gratiæ formam, qui cæcitatis dolet per perfectam pœnitentiam.

Alapid.

6 Ulteriùs. Alij dicunt: *Hic est.* Alij è contra: *Non est hic.* Quid ergo ille? *Quia ego sum.* Sum ille & non sum ille; Ipse sum, & alius, quia non cæcus, qui fui cæcus: equidem in odium cæcitatis & erroris illuminatus; gratiâ pœnitentiæ in statu gratiæ ego non ego: mutata est sine mutatione conditio. Sum ipse & alius, quàm fui: igitur quod fui, non sum; quoniam si cæcitate imaginem terreni portavi hominis, ille ipse, non ipse & ille, gratiâ Deitatis, & auxilio pœnitudinis, imaginem porto hominis de cœlo cœlestis. Floridissimè Paulinus, *Natal.* 10. à vers. 317.

Vers. 2.

Quomodò ab eo cognoscere, aliud & ipse?

Vita prior perit, ne pereat vita futura;
Sponteque fugimus. Moriamur, ne moriamur.

Paul. Nol.

Lethalem vitam vitali morte teganus:
Terrena intereat, subeat cœlestis imago.
In Christo veritatur Adam. Mutemur & istis;
Ut mutemur ibi; qui nunc permanserit in se
Idem, & æterno non immutabitur à se.

7 Mucroni iustitiæ mandavi Deus ultionum, ut grassaretur in iugula idolatrarum; qui post tot portenta defecerant ptavè à fide, maximèque acceptâ lege: Moyses supplex objecit indignationi, conditionis humanæ fragilitatem. Numen in vindictam duntaxat respexit duram cervicem; ut locus esset iustitiæ, & liberaretur ab intercessoris prece. *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos.* Instat Moyses ut in veniam inclinet Dominum; illique in placationem exponit: *Obsecro, Peccavit populus iste peccatum*

Exod. 32. 10.

Vers. 31

maximum. Solicitat ne bilem irati moveret, vel indignantem placare: Crimen exaggeratione amplificat, & veniam postulat: Utique: præcellet Dei ingenium, ut pronum in flagitiorum supplicium. Intendit in Numinis clementiæ commendationem: ubi ut parcat, maximum proponit crimen: equidem summè præcellit Numinis misericordia; ubi indulgens sine ultione prætermittit magna crimina. Hinc dolens David, & peccati pœnitens, ad illud reclamat suppex: *Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo: multum est enim.* Magnitudo iniquitatis pietatem, illi parcentis, non minuit, quinimò auget: & dum remissionem petit, *peccatum*, & *multum* dicit; quoniam in veniam quò maius pondus peccati, eo magis dolens lenocinatur clementiæ: auget enim misericordiæ magnæ gloriosum nomen, sine iustitiæ vindicta abdicere magnum crimen. Claudian. 2. de *Laud. Stilic.* v. 8.

Dei maximè pollet misericordia, si indulgeat ubi tale crimina maxima.

Ps. 24. 11.

——*Quæ maxima natu.*
Cœlicolum: nam prima chaos clementia soleit
Congeriem miserata rudem. Vultuq; sereno
Discussis tenebris in lucem sæcula fudit.

Claud.

Vers. 14

8 Siccine itaque pietatis divinæ encomijs, Moyses in certamine pugnavit, & validiorem vicit. *Placatus est Dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat adversus populum.* Iustitiæ gladium in exterminium populi, tradidit, & despumatâ bile ab indignatione quieſcit: *Quando fecerant domus Israël vitulum* (dicitur *Paraph. Chald.* in *Cantic.* 1. 5.) *denigratæ sunt facies eorum, sicut filiorum Æthiopiæ, qui morantur in tabernaculis Cedar: & quando egerunt pœnitentiam; multiplicatus fuit splendor vultus eorum, sicut vultus Angelorum.* In denigratos idolatriæ noxâ, gladium accepit iustitia: è nigris in candidos commutavit pœnitentia: suspensusque videtur iustitiæ gladius, ubi peccati dolens pœnituit populus; quoniam divinæ iustitiæ gladius non habet aciem, si viderit innocentem. Candor illæsus permanet coram iustitia, à Throno Deitatis pupa demissa in peccata. Signum profectò ultionis, nota nigredinis: illos pœnituit culpæ, manentes sub præsidio pœnitentiæ: Deique iustitia transivit, quia ullum læderet; quoniam totam transgressionis factæ nigredinem, criminis pœnitentia mutaverat in candorem. Cum fœditatis signo ultrix in vindictam pennata cucurrit, sed ad castra perveniens, penitùs hesit; quia in peccatoribus nullum peccati signum, ex lachrymis pœnitentium. Ad crimen puniendum missa, verùm suspensa machæra: etenim quærens in transgressoribus crimen, nullius criminis vigil invenit nigredinem. Faver iustitia, ubi assistit gratia. Hac ornata anima pulchra, crimine nigra: equidem horrore criminis denigratur etiam super carbones. Si modò iustitia nigram aspiciat, arcum tendit, atque vasa mortis præparat. Haud alia industria, ut color maretur, nisi criminis dolor. Sequitur iustitia à tergo, sed in ultionem tunc pendula cogitatio: equidem ubi cogitabat in cordibus atrum crimen; invenit, ne ulciscereturr, ex pœnitentiæ fletu gratiæ splendorem. In supplicium exposita illi rationalis imago, cum nigredinis signo. Ideo irascitur furor; quia in vulneratis non erat dolor, sed peccati color: illicòque quiëvit, qui furore in ultionem intumuit; quippæquam intendens, in peccatorum nigredinem, pœnitentiam in illis aliam invenit imaginem. Erant illi, & non erant illi: ipsi & alij, etenim ipsimet iniquitatis fuligine; ipsi & alij splendore pœnitentiæ.

Chald.

Candor pœnitentiæ ex nigredine peccati, quod.

Pœna pœnitentia, sublata datur divinæ iustitiæ.

9 Quin sciret quod fingeret, Antiquitas in articulum cogitationem exposuit. Ino duos filios ex Athamante habebat, atque ex aula viri fugerat: qui Themistonem pro illa fugitiva duxit, de qua etiam duos filios suscepit, qui simul cum prioribus nutriebantur. Quasi capra domum Ino à marito recepta, sed uxori posteriori omninò ignota: ad quam, quasi servam dixit Themisto (quia aversabatur filios Inonis) ut huius vestiret nigris, & suos habitibus candidis; quia volebat occidere tædio ac odio novercali. Gavisa est signo mater, ut suos liberare posset; unde & vestes commutavit: Themistoque iugulavit suos, ubi per vestem indicavit alienos. Refert Hygin. *fabul.* 4. Dicam cum Lucretio, 4. de *Rer. natur.* v. 324.

Fabula Inus.

——*Longæva vetustas*
Cuncta situ involvens, & res, & nomina delet.

Lucret.

Verè, cùm tribuit novercali malitiæ quod tribuendum pœnitentiæ. Quicquid non candidum Dei gratiâ iugalandum profectò à divina iustitia. Non in candore peccatores, fusci fuligine criminis, futuri ut pœnas luant; eò quòd leges non custodiant. Altum cogitat in huiusmodi ærumna, mater clementia; ut mutent vestem, & fugiant mortem; quæ per fidè infidiatur infelicium vitalitati, ni propendeant cordium aversorum conversioni re-

Per pœnitentiam, iustitiam invertit candori, ubi violata à nigredini.

remittitque in pœnitentiam per quam lucerentur contritionis gratiam. Hæc recipit, corda tangit, intimè percutit, illos pœnitet, cor doler: & cum in nigredinem peccatorum dumtaxàt inveatur iustitiæ gladius; in peccatores eius etiam suspenditur ictus: equidem liberantur à morte, quia pœnitentia permutavit vestem: vidit enim illustrem candorem gratiæ, ubi arbitrabatur esse nigredinem culpæ. Amicti sunt pœnitentes stolis albis; quippe abolitum cum fuligine crimen, per pœnitentiæ introductum splendorem. Fallitur Sophocles in *Aiac.* v. 701. dicens:

Sopho'c

——*Quid adeò dolet ob facta?*
Facta infecta fieri nequeunt.

Pœnitentiam non noverat pro mutatione cordis; igitur mirificè facit infecta de factis, ita ut mutatione coloris vestium, macularum non sit vestigium. Summitate enim artis facere confuevit

Candida de nigris.

Ovid.

Cantic. 4. 7.

10 De Sponsa dicitur (quo illa summè extollitur) *Tota pulchra es amica mea & macula non est in te.* Nonne erat nigra? Iam non nigra, dum sponsa. Decolorata erat, ubi aversa, absentia gratiæ; modò gratiosa sine fuligine culpæ: & quæ fusca, nitidior sine macula; quia iam amica. Sit ergo, verùm tota sine macula, & tota pulchra: Tota quidem pulchra, quoniam ex contracta amicitia absque ulla macula. *Quid est, quod Sponsa tota pulchra esse dicitur* (inquirit Gregor. Magn. hic) *in qua macula non habetur? Unaquæque anima munda efficitur; quia dum per voluptatum mortificationem vitiis reluctatur, & frequenter lachrymis abluitur; sordes lavat, ut Sponso placeat cui pulchra apparere conatur: cuius conatum ad effectum Sponsus per gratiam suam ducit, & dicit: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Haccine de causa N. Theodidactus Patriarcha nobis Zelotes commendat: *Mala sua præterita* (longè præsentia mala; quæ iurè arbitratur in claustris impossibilia) *cum lachrymis vel gemitu quotidie Deo conferri.* Ita *Regul. S.* cap. 4. metricèque Gabriel Bugnotius:

Gregor. Magn. Quomodò anima quæ ipsa fusca, invenitur sine macula?

S. Benedict.

Bugnot.

Sæpe Deo delictum aperi, pectusque reclude,
Et pigeat summo displicuisse Patri.

Sic reditur pulchra imago, crimine maculata: etenim cùm illustret per dolorem pœnitentia; tota appareat sine macula ex lachrymis, sine vestigio nigredinis, imò in cumulo pulchritudinis, per amicitiam eximio candore vestis: totaque sine macula fulget: quippe gratia non solùm fecit pulchram, sed pulchritudinem in splendorem perfecit. Evanuit criminum per pœnitudinem, nigrum: &

Omnibus è nigro color est mutatus in album.

Ovid.

Videtur fluus lachrymarum à pœnitentia; ne peccatores obnoxij inveniantur à iustitia.

11 In lege veteri erat Domino *oblatio investigans adulterium.* In exploratione primò caput fœminæ discooperiebatur, ut pudore suffunderetur. Dein Sacerdos pulverem in aquam iniiciebat, maledicta in papyro notabat, aquamque mulier bibebat. *Scribet sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congesit, & dabit ei bibere.* Pende. Istne hoccine examen criminis, vel discussio examinis? Dum discutitur ceremonijs adulterium, exponitur patrocinium. Objicitur fœminæ crimen, & simul obstringitur ostendere faciem. Sat in satisfactionem culpæ, videri à cunctis in examen vocari: igitur si evacuatur culpa pœnitudine criminis; dolor maiòr in fœmina pudor examinis. Bibebat missas pulvere aquas amarissimas, quæ signabant lachrymas. Unde innotescet in crimine crimen, præveniens tantum dolorem? Antequàm etiam reâ iudicaretur, per signum absolvebatur: nequibat utique condemnari; cuius lachrymantis cor operabatur pœnitentiam in pulvere. In maiori periculo non peribat, uti dolens potum cum fletu miscebat. Lachrymæ tamquàm aqua dulces sunt, datæ ut subleveatur cor: pollent acerbitate amaritudinis, si causa criminis dantur in dolorem cordis: at cùm dolor cordis commisso crimine, immitatur artificio pœnitentiæ; nequibat investigari delictum, quod delebatur amarore lachrymarum. Dicit textus: Scribet Sacerdos in libello maledicta, & *delebit ea aquis amaristimis.* Quis? Sacerdos? In crimine scripto, cuius viderat fletum; nihil apparebat scriptum. Non enim delebantur, si legerentur. Mulier? Sane, confussa pudore: etenim quæ in pœna manu scribebantur Sacerdotis; delebantur aquis amarissimis ex conflicta pœnitentis. In aqua amarissima abluebatur criminis suspecti schedula; quousque nihil distingueretur ex scriptis. Hinc, uti dixi, in examine latebat excussatio transgressionis, infectis factis, aquis præamaris pœnitentis cordis: equidem si iuxta acta iudicatura iustitia; nullatenùs in crimi-

Num. 5. 15.

Vers. 23

Lachryma maderat vestigia culpæ.

crimen notum, cùm ex scriptis in dolcem nec remanserat vestigium.

12 Suffragatur cogitationi Iosephus. *De membrana* (inquit, 3, *Antiquit.* cap. 10.) *delectum nomen in phialam sacerdos exprimit, atque potulum bibendum porrigit.* Formetur ergo fœminam contra processus: in sententiam scrutandi sunt actus. In quam & ex quo fulminanda sententia? Aquis amarissimis lachrymarum epotis, non sunt acta. Perperam etiam in peccatrice iudicabitur crimen; ubi non apparent neque scripta neque nomen. Altruit articulus fœminæ, propter adulterium ad Christum, tanquam iudicem, adductæ. *Hæc mulier* (dicunt actores) *modò deprehensa est in adulterio. In lege Moyses mandavit huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?* An quòd compleretur lex? Lex iam executioni mandata; cum illa ploraret, alto pudore diffusa. Vide Novarin. hic. Pudet, convicta criminis hæret. Bibebat aquas amarissimas in dolore pœnivadinis, testibus occulis. Ad iudicem propter damnationem delata? sed condemnavit nemo. Iudex electus illi etiam dixit: *Nec ego te condemnabo.* Scripta deleverat pœnitentia; & iudex non condemnat, quia non sunt acta. Sine causa perliclitabitur vita mulieris. Nihil constat ex scriptis. Est calumnia: fugiunt testes. Calumnia, & modò in adulterio fraganter comprehensa est? Calumnia: penituit cor. Nullam meretur pœnam, iuxta præsentem iustitiam. Est sine crimine, præ criminis vehementiore dolore. Lex non iubet huiusmodi lapidare. Adulteram iubet, sed non quam pœnitet, hausta lachymarum amaritudine, & fletus acerbitate. Hæc mulier non est huiusmodi. Nemo ausus suffragari præiudicio. *Nec ego te condemnabo.* Quare? Ex accusatione constat. *Hæc mulier*, dicitur. Quomodò vocatur? Tacetur. Vel cum crimine calumnia est. Cuius quî vindex damnabit crimen, si non est nomen? Profectò à iure forma fulminatur absolutionis, ubi nil constat de nomine nec scriptis. Tertullian. ad *Senator. Apostat.* v. ult. *Non erit in culpa, quem pœnitet ante fuisse.*

13 De aquis amarissimis, quarum potio ab Hebræis *Sutoa* vocatur, ut inquit Petr. Cunæus, 1. de *Republ. Hebr.* cap. 12. dicitur, quòd esset *sacrificium & oblatio investigans adulterium.* Utique, ubi non est criminis pœnitudo, oblatione lachrymarum: equidem dum intervenit pœnitentia, evanescit investigationa vel patens culpa; quoniam dum ex eius dolore è pectore erumpit fletus, sacrificium Deo spiritus contribulatus: quod quidem placidè accipit; igitur in tempore tribulationis peccata dimittit. En adultera

Quam Pharisæa manus, placido sub iudice sistens,

Quùm damnare parat, plus liberat.

Haud turbet in deperationem multitudo peccatorum, quùm in spiritu tribulato insit sacrificium lachrymarum: etenim conciliatrix gratiæ solicita pœnitentia, projicit in mare, ne videantur summersa concta peccata. Peccatum adulteræ in membrana scriptum, diluitur aqua illi propinabatur in potum. Quorsum ergo? Ut videretur an fœderet, vel non fœderet stomacho. Nostrates: *Que estomago la basia* An dulcedo in facto, ex examine esset viscerum amaritudo: & ex eo quod amaricaret stomachus, fuit dulcedinis esset fletus amarus; quo possit delere scripta in examinis causa: etenim si potu visceribus amaricabat peccatum; ex scriptis ad causam, nec unum apparebat elementum. Vernacule: *Estrando la amargura de la penitencia en la culpada, no parecia de lo escrito ni una letra.* Pendeat. in *Psychom.* à v. 967.

O quoties animam vitiorum peste repulsa
Sensimus incaluisse Deo! Quoties tepefacti
Cœleste ingenium, post gausta candida retro
Cessisse stomacho!

Ergo seminemus *super aquas*, ut ex criminum miseria alluceat nobis felicitas: igitur fluminis imputus lachrymarum, operit multitudinem peccatorum.

14 De singulari gemma Alexandri Magni, dixi hic *Tautolog.* 1. D. 4. *n.* 2. alioque colore agam, *Tautolog.* 9. D. 1. *n.* 6. Lapillus erat ex se preciosior, sed ex summo pondere æstimabilior; quippe in statera collocatus ut in libramen elevari posset, non erat pondus. Unde huiusmodi conditio oriretur, à Gymnosophista interrogatur: causam haud indicavit; sed pulverem, aut cinerem super lapillum iniecit, quo statim in statera summa fine pondere attollitur, palea levior. Quid expressius & signatius in nostram causam, pro indice ponderosæ culpæ atque levis pœnitentiæ? Culpa est lapis oneris, in divinæ iustitiæ libra: pondus propendet in Tartara. Per cinerem, aut pulverem dolor de peccatis signatur est; qui cinis in cinere & pulvere pœnitentiam agit cor. Crimen gravat, dolor levat: & ita levius ut

Iosephi.

Iosua 8. 24.

Vers. 11.

Vel criminis defect, & res & nomina delet.

Tertull.

D. v. 15. Quæ potio urba, apud Hebræos

Sedol. 6 v. 239.

Daniel. 5. 6.

Vers. 27

Quibus Deo acceptâ sacrificium sit, chrysmâ

Paulin.

Quamvis corpus animi dolore exulcerato.

Conceditur pœnitentia nõ in crimē, sed contra desperationem.

Prudent.

Hier. 32. 20.

Gemma Alexandri, adagia.

Boet.

Vnus pondus peccatum maximæ poenæ peccati.

ut criminum maiora pondera, per pœnitentiam leviora sint plumâ. Regnum criminis erat regnum Baltasaris. Appensum in Iustitiæ divinæ statera fuit. *Cogitationes eius conturbabant eum.* Pœnit in criminum dolorem conscelcris instabat percutiens; *appensus, inventus est minus habens.* O infelix, pulverem adversus pondus flagitiorum refugiens! etenim si superposuillet perfectæ, plenæ essetem pœnitudinis; totum criminum pondus in statera nullius ponderis. Paulin. in *Carm. Baptist.* v. 292.

O verè quod ais, pondus leve, quodque cohæret
Suave iugum; toties homini ignoscitur uni.

15 Haud ideo quia sunt pharmaca, haurienda à pectoribus aconita. Quamvis sit scutum, haud exponendum pectus vibrationi telorum. Phreneticus esset, qui projceretur ex nave gratiæ, ad procellosum fretum: quoniam prompta tabula post naufragium. Malum accipere vulnus, quoniam non aberit medicus. Dixi encomia pœnitentiæ, non ut confidas; sed ne diffidas: imò ut gaudeas, quòd si crimen, adipisci valeas reconciliationem. Ut sis ipse qui eras ante amissionem gratiæ; & ipse alius pessundato ab odio crimine: etenim si de gratia ad gloriam in resurrectione corporis, homo ipse & non alius; ipse debet esse & alius, ubi per pœnitentiam anima surgit de peccamine ad gratiam; ut renovetur & denuo floreât, qui crimine aruerat. Monet Boëtius, de *Consolation. Philosophic.* lib. 3. Metr. 1. à v. 1. & 4. v. 7.

Qui serere ingenuum volet agrum,
Liberat arva prius fruticibus,
Falce rubos, filicemque recat;
Dulcior est apum mage labor,
Si malus ora prius sapor edit.
Gratius astra nitent, ubi Notus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulchra dies roseos agit equos.
Tu quoque in falsa mente bona prius,
Incipe colla iugo vetrahere.
Vera debinc animum subierint,
Quis illos igitur putet beatos,
Quos misert tribuunt honores?

*** *** *** ***
*** *** ***
*** ***

DIDASCALIA IV.

Inter homines amicitia vel nulla, vel falsa.

1 *IPSE & non alius*, in felici corporis resurrectione dicitur Iobus. In gloria claret amicus, perhistente gratias quæ sæpetæpius mutatur ex gloria, ex cuius absentia constat vel deficit amicitia: unde in gloria cœlesti, non alius dicitur ipsei quippequam in amicitia sæculi (cùm sit ex gloria) amor apparet perfidia: etenim in arctiore qui gloriatur ut amicus, ipse non ipse sed alius. Ita ut dicit Plautus in *Trinum.* Act. 3. Scen. 2. v. 19. & Euripid. in *Hippolyt.* v. 955.

Nimium difficile est reperiri amicum,
Ita ut nomen eluet, ut sine cura dormiat.
Venantur enim gratiam magnifici verbis,
Interim facinora turpia moliuntur.
Fugiendos monco.

Hoc opus, & labor. Alij fiducià fallunt, alij cautione recedunt. Non est animi nota: quandoquidem quæ fides videtur magna (quippe tantùm videtur) patet perfidia; & eò nocentior, quò resplendet candor.

Iras & verba locat.

In amici perfidiam pictum scutum ut mucronem instrumentum, in figura sagittarum; de quo Vincent. Chartar. de *Imagin. Deor.* fol. 40. Kircher. *Obelisc. Pamphil.* lib. 3. cap. 12. pingit in modum serpentium. Ergo denudemus symbolum.

2 Quid magis rationi consonum, quam amicitiæ instrumentum è chordis cordium & fide fidium? Nil dulcius sonat: verum cor Sirenem caveat. Pub. Syr. *Mim.* 166. & 171.

Cavendi nulla dimittenda occasio.
Habet suum venenum oratio blanda.

Non est melos, sed incantatione dolus: igitur quod auditur harmonia, cordis sagitta. Prius viscera percutit, quam auditum: equidem blandimen auris patet ex vulnere telum. Chordæ sunt verba in pectoris cithara, sed corde & corde prolata; in quibus amarum prædulce per fallum sonum, quippe corruptum citharæ cordis secretum. E temperie secreti citharæ pendet consonantia, atque suavitas harmoniæ. Ad ictum cognoscitur, ubi arte fides percutitur: pectusque perfidum declarat ictus; quoniam dolose pectus (dum sonum chordarum

Iob 19. 27.

Amicus invenitur difficilis.

Plaut.

Euripid.

Seneca in Fur. vent. v. 172.

Symbolum amici perfidi.

Pub. Syr.

Ictus gratiæ segnis.

Modus Sutoæ.

crimen notum, cùm ex scriptis in dolcem nec remanserat vestigium.

12 Suffragatur cogitationi Iosephus. *De membrana* (inquit, 3, *Antiquit.* cap. 10.) *delectum nomen in phialam sacerdos exprimit, atque potulum bibendum porrigit.* Formetur ergo fœminam contra processus: in sententiam scrutandi sunt actus. In quam & ex quo fulminanda sententia? Aquis amarissimis lachrymarum epotis, non sunt acta. Perperam etiam in peccatrice iudicabitur crimen; ubi non apparent neque scripta neque nomen. Altruit articulus fœminæ, propter adulterium ad Christum, tanquam iudicem, adductæ. *Hæc mulier* (dicunt actores) *modò deprehensa est in adulterio. In lege Moyses mandavit huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?* An quòd compleretur lex? Lex iam executioni mandata; cum illa ploraret, alto pudore diffusa. Vide Novarin. hic. Pudet, convicta criminis hæret. Bibebat aquas amarissimas in dolore pœnivadinis, testibus occulis. Ad iudicem propter damnationem delata? sed condemnavit nemo. Iudex electus illi etiam dixit: *Nec ego te condemnabo.* Scripta deleverat pœnitentia; & iudex non condemnat, quia non sunt acta. Sine causa perliclitabitur vita mulieris. Nihil constat ex scriptis. Est calumnia: fugiunt testes. Calumnia, & modò in adulterio fraganter comprehensa est? Calumnia: penituit cor. Nullam meretur pœnam, iuxta præsentem iustitiam. Est sine crimine, præ criminis vehementiore dolore. Lex non iubet huiusmodi lapidare. Adulteram iubet, sed non quam pœnitet, hausta lachymarum amaritudine, & fletus acerbitate. Hæc mulier non est huiusmodi. Nemo ausus suffragari præiudicio. *Nec ego te condemnabo.* Quare? Ex accusatione constat. *Hæc mulier*, dicitur. Quomodò vocatur? Tacetur. Vel cum crimine calumnia est. Cuius quî vindex damnabit crimen, si non est nomen? Profectò à iure forma fulminatur absolutionis, ubi nil constat de nomine nec scriptis. Tertullian. ad *Senator. Apostat.* v. ult. *Non erit in culpa, quem pœnitet ante fuisse.*

13 De aquis amarissimis, quarum potio ab Hebræis *Sutoa* vocatur, ut inquit Petr. Cunæus, 1. de *Republ. Hebr.* cap. 12. dicitur, quòd esset *sacrificium & oblatio investigans adulterium.* Utique, ubi non est criminis pœnitudo, oblatione lachrymarum: equidem dum intervenit pœnitentia, evanescit investigationa vel patens culpa; quoniam dum ex eius dolore è pectore erumpit fletus, sacrificium Deo spiritus contribulatus: quod quidem placidè accipit; igitur in tempore tribulationis peccata dimittit. En adultera

Quam Pharisæa manus, placido sub iudice sistens,

Quùm damnare parat, plus liberat.

Haud turbet in deperationem multitudo peccatorum, quùm in spiritu tribulato insit sacrificium lachrymarum: etenim conciliatrix gratiæ solicita pœnitentia, projicit in mare, ne videantur summersa concta peccata. Peccatum adulteræ in membrana scriptum, diluitur aqua illi propinabatur in potum. Quorsum ergo? Ut videretur an fœderet, vel non fœderet stomacho. Nostrates: *Que estomago la basia* An dulcedo in facto, ex examine esset viscerum amaritudo: & ex eo quod amaricaret stomachus, fuit dulcedinis esset fletus amarus; quo possit delere scripta in examinis causa: etenim si potu visceribus amaricabat peccatum; ex scriptis ad causam, nec unum apparebat elementum. Vernacule: *Estrando la amargura de la penitencia en la culpada, no parecia de lo escrito ni una letra.* Pendeat. in *Psychom.* à v. 967.

O quoties animam vitiorum peste repulsa
Sensimus incaluisse Deo! Quoties tepefacti
Cœleste ingenium, post gausta candida retro
Cessisse stomacho!

Ergo seminemus *super aquas*, ut ex criminum miseria alluceat nobis felicitas: igitur fluminis imputus lachrymarum, operit multitudinem peccatorum.

14 De singulari gemma Alexandri Magni, dixi hic *Tautolog.* 1. D. 4. *n.* 2. alioque colore agam, *Tautolog.* 9. D. 1. *n.* 6. Lapillus erat ex se preciosior, sed ex summo pondere æstimabilior; quippe in statera collocatus ut in libramen elevari posset, non erat pondus. Unde huiusmodi conditio oriretur, à Gymnosophista interrogatur: causam haud indicavit; sed pulverem, aut cinerem super lapillum iniecit, quo statim in statera summa fine pondere attollitur, palea levior. Quid expressius & signatius in nostram causam, pro indice ponderosæ culpæ atque levis pœnitentiæ? Culpa est lapis oneris, in divinæ iustitiæ libra: pondus propendet in Tartara. Per cinerem, aut pulverem dolor de peccatis signatur est; qui cinis in cinere & pulvere pœnitentiam agit cor. Crimen gravat, dolor levat: & ita levius ut

Iosephi.

Iosua 8. 24.

Vers. 11.

Vel criminis defect, & res & nomina delet.

Tertull.

D. v. 15. Quæ potio urba, apud Hebræos

Sedol. 6 v. 239.

Daniel. 5. 6.

Vers. 27

Quibus Deo acceptâ sacrificium sit, chrysmâ

Paulin.

Quamvis corpus animi dolore exulcerato.

Conceditur pœnitentia nõ in crimē, sed contra desperationem.

Prudent.

Hier. 32. 20.

Gemma Alexandri, adagia.

Boet.

Vnus pondus peccatum maximæ poenæ peccati.

ut criminum maiora pondera, per pœnitentiam leviora sint plumâ. Regnum criminis erat regnum Baltasaris. Appensum in Iustitiæ divinæ statera fuit. *Cogitationes eius conturbabant eum.* Pœnit in criminum dolorem conscelcris instabat percutiens; *appensus, inventus est minus habens.* O infelix, pulverem adversus pondus flagitiorum refugiens! etenim si superposuillet perfectæ, plenæ essetem pœnitudinis; totum criminum pondus in statera nullius ponderis. Paulin. in *Carm. Baptist.* v. 292.

O verè quod ais, pondus leve, quodque cohæret
Suave iugum; toties homini ignoscitur uni.

15 Haud ideo quia sunt pharmaca, haurienda à pectoribus aconita. Quamvis sit scutum, haud exponendum pectus vibrationi telorum. Phreneticus esset, qui projceretur ex nave gratiæ, ad procellosum fretum: quoniam prompta tabula post naufragium. Malum accipere vulnus, quoniam non aberit medicus. Dixi encomia pœnitentiæ, non ut confidas; sed ne diffidas: imò ut gaudeas, quòd si crimen, adipisci valeas reconciliationem. Ut sis ipse qui eras ante amissionem gratiæ; & ipse alius pessundato ab odio crimine: etenim si de gratia ad gloriam in resurrectione corporis, homo ipse & non alius; ipse debet esse & alius, ubi per pœnitentiam anima surgit de peccamine ad gratiam; ut renovetur & denuo floreât, qui crimine aruerat. Monet Boëtius, de *Consolation. Philosophic.* lib. 3. Metr. 1. à v. 1. & 4. v. 7.

Qui serere ingenuum volet agrum,
Liberat arva prius fruticibus,
Falce rubos, filicemque recat;
Dulcior est apum mage labor,
Si malus ora prius sapor edit.
Gratius astra nitent, ubi Notus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulchra dies roseos agit equos.
Tu quoque in falsa mente bona prius,
Incipe colla iugo vetrahere.
Vera debinc animum subierint,
Quis illos igitur putet beatos,
Quos misert tribuunt honores?

*** *** *** ***
*** *** ***
*** ***

DIDASCALIA IV.

Inter homines amicitia vel nulla, vel falsa.

1 *IPSE & non alius*, in felici corporis resurrectione dicitur Iobus. In gloria claret amicus, perhistente gratias quæ sæpetæpius mutatur ex gloria, ex cuius absentia constat vel deficit amicitia: unde in gloria cœlesti, non alius dicitur ipsei quippequam in amicitia sæculi (cùm sit ex gloria) amor apparet perfidia: etenim in arctiore qui gloriatur ut amicus, ipse non ipse sed alius. Ita ut dicit Plautus in *Trinum.* Act. 3. Scen. 2. v. 19. & Euripid. in *Hippolyt.* v. 955.

Nimium difficile est reperiri amicum,
Ita ut nomen eluet, ut sine cura dormiat.
Venantur enim gratiam magnifici verbis,
Interim facinora turpia moliuntur.
Fugiendos monco.

Hoc opus, & labor. Alij fiducià fallunt, alij cautione recedunt. Non est animi nota: quandoquidem quæ fides videtur magna (quippe tantùm videtur) patet perfidia; & eò nocentior, quò resplendet candor.

Iras & verba locat.

In amici perfidiam pictum scutum ut mucronem instrumentum, in figura sagittarum; de quo Vincent. Chartar. de *Imagin. Deor.* fol. 40. Kircher. *Obelisc. Pamphil.* lib. 3. cap. 12. pingit in modum serpentium. Ergo denudemus symbolum.

2 Quid magis rationi consonum, quam amicitiæ instrumentum è chordis cordium & fide fidium? Nil dulcius sonat: verum cor Sirenem caveat. Pub. Syr. *Mim.* 166. & 171.

Cavendi nulla dimittenda occasio.
Habet suum venenum oratio blanda.

Non est melos, sed incantatione dolus: igitur quod auditur harmonia, cordis sagitta. Prius viscera percutit, quam auditum: equidem blandimen auris patet ex vulnere telum. Chordæ sunt verba in pectoris cithara, sed corde & corde prolata; in quibus amarum prædulce per fallum sonum, quippe corruptum citharæ cordis secretum. E temperie secreti citharæ pendet consonantia, atque suavitas harmoniæ. Ad ictum cognoscitur, ubi arte fides percutitur: pectusque perfidum declarat ictus; quoniam dolose pectus (dum sonum chordarum

Iob 19. 27.

Amicus invenitur difficilis.

Plaut.

Euripid.

Seneca in Fur. vent. v. 172.

Symbolum amici perfidi.

Pub. Syr.

Ictus gratiæ segnis.

Modus Sutoæ.

darum audit) auditas voces non recipit vel corrumpit: temperque vel assonum auritas dissonum, artificiosâ corruptione vocum.

Ovid. Epist. 5. v. 109. *Tunc levior folijs, tunc cùm sine pondere fuci*
Mobilibus ventis arida facta volant.

Vulnera. Allicitur cor dulcedine amici, sicut auris citharæ suavitate: verbis ut fidibus traditur, atque his miserè decipitur: siquidem esse verba venabula, dicunt vulnera. Dolet animus, dùm patet dolus; & quod prius non pateret, unde infeliciter dolet; illusus confidentiâ, insidiatrice perfidiâ: igitur invenit volatile telum, unde sperabat secutum. Fovit in pectore alpidem, perfidiæ præstando fidem, dum mulcebatur blandimine verborum, ad inexpectatum exterminium: prævaluerunteque sagittæ, quia nudo pectore. Serò lamentum, quando virus introductum: dicit cordis palpitantis expiramine angor, quantus de circumventione dolor, ubi vel longâ in officijs experientiâ, tandiù simularetur perfidia: sonum citharæ odit, dum per amicum ruit: tardèque cognovit per fallæ amicitiæ harmonicam suavitatem, non amicum invenisse, sed virulentum serpentem.

Idem 2. Metam. fab. 1. *Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli, Incaluit, sumpsitque novas fervoribus iras.*
Hisce discriminibus exponitur innocentia, ubi in citharâ humanâ à corde discordat lingua.

3 Sub Madiânitis gemebat Israël, quia pronus in idola reliquerat Deum suum. Verùm cùm ad lachrymas vigil adsit eius ingenita pietas (igitur si supplicijs urget, ne opprimantur peccatores, premit) misit Angelum ad trepidum Gedeônem; ut per illum subeuntes servitutem, indipiscerentur libertatem. Angelus ad illum hominis specie accessit, solvere iussit, Ducem vastationis Madianiticæ elegit: addirque, ne formidaret tot hostilibus copijs, nemine iuvante in expeditionem, cor: *Ego ero tecum, & percuties Madian.* Sermo placuit, arrisit, verùm ad audita expavit; quippe victorem hostem, & facilè subiugare; militi inermi videbatur impossibile. Unde statim subloquitur: *Si inveni gratiam coram te; da mihi signum quòd tu sis, qui loqueris ad me.* Singularis cogitatio! Quòd ipse cum illo loquens, daret signum, quòd esset ipse qui loquebatur illi? Ipse erat, nec alius poterat esse, quippe locutus est ipse; & in illo haud aliter poterat loqui: alias qui tunc locutus non esset ipse. Quid hoc? Quænam huius locutionis mens? Sensus in Hebraismo erit: *Ut daret signum, verum esse, quod diceret*: ipsumque dicit, si loquitur verum; quia ipse non ipse, si loqueretur mendacium: etenim ubi mendax fucatus colore sermo; non ipse, sed dæmon loqueretur in ipso. *Inquirit, quia nesciebat* (ait hic Alapid.) *an Dei esset Angelus, vel diaboli*: signumque quæritur, an loquens sit idem ipse, qui loquitur; quia nullum maius signum, quàm dicere verum: equidem qui alij, fallacià prompti sermonis; non sunt homines, sed dæmones. Intrat in illos Satan, & ipsi & non ipsi sunt: ipsi, quia in illis sermo conficitur: non ipsi, quippe dæmon per illos loquitur. *Signum quod tu sis. Ne recedas.* Si tu es, mecum manebis: si non ipse qui loqueris, recedes: vertes tergum, si vertero vultum: equidem amicum signare, & in conflictu fugere; non est amicitiæ gratia, sed in amicum perfidia. Si tu es, eris tu. Ideò, bonæ fidei. Ne recedas hinc; ut tu ostendas, quòd sis tu (Apud Nostrates: *Si eres hombre de bien, no me dexarás*) etenim in mundo si amicum deserit, qui se in amico requirit; mihi amicum mittit cœlum, qui propter se, se non respicit, sed amicum.

Perfidus est in confidere damnat. Alapid. Versus. Gul. Ioan. 12. 8. Præsens ab est. Vers. 9. Vers. 5. Cur non credere dixit Publ. Syr. Seneca Credere fraudi.

4 Ulterius. Cùm Gedeône amicè loquebatur; sed ille scire cupiebat, an loqueretur amicè. *Si inveni gratiam coram te, da mihi signum, quòd tu sis.* Multoties fit gratia ut deiuretur proditoris perfidia. Ipse est, si linguæ consonat cor; aliter; qui videtur ipse, longè recedit à se: equidem si per gratiam quærit amicus, ipse præsens, sed est alius; quoniam ubi pectus aperitur, non ipse qui loquebatur. Cor fidele credit amicum mentientem, iuxta proprij cordis fidem, in qua fide non solùm periculum, sed & damnum, fideique fraus, dum arbitratur amicum, cui ipse non est. Ita debet amici fidei cautè credere; ut arbitretur inimicum fieri posse. Unde præfatus Syrus, num. 142. succinit:

Prædulli fletus sub persona risus est.

Senecaque *Epist.* 44. cùm videat plus errare, quò magis cor ambulat falsâ fide; ait: *Cum summa beata vita sit solida securitas, & eius inconcussa fiducia; solicitudinis colligunt causas, & per insidiosum iter vitæ non tantum ferunt sarcinas, sed trahunt. Ita longius ad effectu abscedunt, quò plus optræ impendunt, & se magis impudunt, & ferantur retrò; quod*

quod evenit in labyrintho properantibus: ipsa illos velocitas implicat. En amicus illusus, & simul specie amicitiæ perfidus; qui magna promittit labijs, atque fidem supplantat infidijs cordis. Qui adinstar Angeli occurrit, sed specie fallit. Qui morum candore invitat, ut tutius confidentem circumveniat: Gedeônque dum ab Angelo loquente victor exponitur, cautè inquirit, an ipse sit qui loquatur; quippe sæpe maior in amico dolus, dum qui fallit, credenti videtur Angelus. Sub specie enim Angelica, latent viscera putrida: & in exitu corde maligno Angelicus vultus, dæmon omninò larvatus, in cuius pectore ad amici ludibrium latitabat totum baratrum. Hæsius lib. 3. *Emblem.* 28. accinit.

Tuos malor perfidi dolus dum æstimatur ut Angelus. *O quotiès odium, sibi cùm sponderet amorē, Turpis amicitiæ, cultor ab hoste tulit!*

5 Ars nonumquàm perfidiæ in fidei speciem, ostendere cordis amorem; & Iudæ adinstar adoriri homicidium per larvatæ fidei osculum. Cum amico simul est; & non est, quia longè cor. Unde cùm Afferror N. à ministris addiceretur capturæ; illis dicit: *Si ergo me quæritis, sinite hos abire*: & quia malitiam, dum non valet in fortem, in socios exercet furor; & ut videretur, calamitate irruente, sociorum amor. Mirum addit Evangelista: *Ut adimpleretur sermo, quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam.* Non dixit: *Non perivit*, sed *Non perdidi.* Vel proditori amore respondit ipse perivit, quia defecit à fide. Pende. *Stabat autem, & Iudas, qui tradebat eum eum ipsis*: & non stabat, quoniam amicum tradebat. Iesu discipulus erat: & malignitate cordis, ibi præsens non erat cum magistro, sed cum ipsis; quia licèt amicum designaret oculo, cor non erat cum amico: simulavit per præsentiam benevolam societatem, ne amicus cognoceret amici supplantationem: quæ quidem securius à pravo perfido fit, ubi specie amoris amico demonstrat cor. Dixi, *Tom. præced.* T. 7. D. 3. n. 9. simulatorem signatum per malum punicum. *Malum punicum est* (inquit Pier. Valerian. lib. 54. cap. 30.) *quod interius putridum sit, & exterius mirabilem præ se decorem ferat.* Non boccine totum malum, ut indicet pectoris humani artificiosum simulatum dolum. In maiora tendit, ubi proditionem fingit: specie pulchrâ adinstar huius mali pectus aperit: hic maior dolus, aperire pectus: meritòque perfidi malo granata sunt symbola; quippe quàm dum pectus aperit, apparent viscera putrida. Ubi maiorem fidem nudum pectus ostendit (ut canit Virg. 10. *Æneid.* vers. 601.)

Virgil. *Tum latebras anima pectus mucrone recludit.*

6 Huiusmodi caliditas iam inolevit iu hominum corde; quippe fallunt veritate, & in vehementiore amoris demonstratione delirescunt infidiæ. Nostrates: *Engañar con la verdad, y aborrecer con fineza.* Etsi habeat crimen frequens via est per amici fallere nomen; sed aliquando ut decipiatur proditur, ars prudentiæ utitur arte malitiæ: in qua ut subdit Seneca, de *Vit. beat.* cap. 1. Eadem facimus, & *quæ reprehendimus, probamus.* Perfidus filius Absalom coniuravit adversus patrem David; quem secutus, aperto Marte, extensisque vexillis, multitudo Israël, quos ducebat furor: successore novo vincitur omnis amor. Amicum David in præsenti calamitate secutus est Chusai: *felissa veste, & terrà pleno capite.* Sequebatur utique amici personam, non fortunam: in cuius fidei respectu, cognovit amicum, vel iectum è solio. *Qui amicus esse capit, quia expedit; placebit ei aliquod pretium contra amicitiam, si ullum in illo placet pretium prater ipsam*: subdit Stoicus, *Epist.* 9. Heliòtropius ergo fuit cum amico Chusai. Ei amicitiæ pretia, nulla nisi ipsa amicitia: secutus est Solem etiam deliquio patientem eclipsim. Piciuell. 11. *Mund. Symbol.* n. 82.

Amicitia innotescit si amicum in calamitate cognoscit. 2. Reg. 15. 32. Seneca. Vera in Heliotropio signatè. Piciuel. Ibid. a. 1. 62. 17 Peccatis videtur dicere, quod ille habet.

Non me sacrilega flebit contagio turba
Non meus à Rege devius ibit amor:
Non me trasversum rapiet scelerata libido,
Ambitioque potens, aut malus error aget.

7 Ex condicto David, ut obsequeretur ad speciem Absolomo: reversus est Chusai in Ierusalem: qui quidem audicè occurrit simulato studio Regi novo: hicque quasi arguens ingratitudinem (cùm suam excusaret) erga patrem; festivè dixit: *Hæc est gratia tua ad amicum tuum: Quare non isisti cum amico tuo?* Chusai verò ad Absalomum: *Nequaquàm: quia illius ero, quem elegit Dominus.* Obiecr notandum quanta insolentia excæcat, ubi arriserit perduellioni felicitas: igitur cùm uterque à respectu veri Regis defecisset (licèt Chusai appareater ostenderet) sibi arbitratur ratione dignitatis, uti licitum: quod in subdito objiciebat ut peccatum: non cogitans in amici ingratitudine; se ipsum magis ex obiectione damnare. Ut

Vers. 18

magis infatuaretur ; blandimine Chusai stultissimus illuditur. *Illius ero, quem elegit Dominus.* Illum elegerat diabolus: ut excusetur turpis insolentia potestatis, velamine religionis ; quasi in omne facinus haberet improbus libertatem : quia effrenis vulgus divinam extollebat electionem : maximè cùm quæ Davidis, de cœlo, dicebatur diaboli ; quia illos volebat contineri sub lege : minimèque placet pessimis electio Prædum, ni indulgeant vivere ad lubitum. Ob peccata Israel, erat Princeps Absalom. Constituit Deus peccatorem super eos ; & diabolus Achitophel erat à dextris illius. Ergo in Didascaliæ propositum.

Assumptio improbi ab his plauditur electio cœli.

8 *Quare non ivisti cum amico tuo?* Quoniam amici illudebat obsequio: & cum illo non iret, ni ab illo abesset : igitur ni relinqueret, reliquisset ; quippe illum persequi uti ingratus videbatur, ne filius perfide persequeretur. Amicitia finxit in amici salutem prudentiam artis, ut amicus amici inimicis videretur ut hostis : equidem salvum amicum fecit, dum illum fugit. Illecebris obsequij perfidi filij inclinationem subtraxit ; illumque & festum Achitophelem seduxit, sinuamine cordis: ne cognosceretur & artificium fraudis, & amicitia pectoris : igitur maior in perfidum dolus, dum vehementior videbatur flagrans amoris excessus. Quamdiu filius plus extendebat dedecore Davidis perfidiam, Chusai ut hostis moliebatur in amicum maiorem gratiam, & in Absalomum latentem technam : quandoquidem celavit erga amicum amorem cordis, ignoto inimico, velamine hostilitatis. Vernaculè ; *Para que el traydor no conociesse la traza, engañòle la fineza.* Hoc fuit studium amantis, per officium proditoris. *Hæc sanè est gratia ad amicum* : quod gratia videatur odium. *Beneficium demus* (ait Seneca, *lib.* 2. cap. 14.) *quod usu magis ac magis placeat ; quod numquam in malum vertat:* Amor semper tendit in beneficia : sed his inest maior gratia; dum amor apparet odium, & fides hostile tædium, corde non recedente ab amico quem fugit ; ut fuga servet : tunc enim arte & ingenio prudentiæ, perfidus illuditur specie amoris, amicusque liberatur velamine aversitatis. Ad rem Hermann. Hug. *lib.* 3. *suspir.* 4.

Perfidus decipitur fide, perfidie velamine.

Senec.

Ingeniū amoris cognoscitur, si amicus fuga servatur.

Herm. Hugo.

Defenditur hoste.
Semper oberrat imago:
Quamvis longius absit, adest.

Psalm. 16. 11.

9 *Projicientes me, nunc circumdederunt me* : dicit amicus ab amico servatus. Alij : *amplexati sunt me.* Amplexus signat pectus amicum : projectio implacabile odium : simulque contraria nectit dum liberatur; quippe amor odij vestem pro fide induitur : equidem amicum non posset salvare, ni videretur projicere. Discrimen in actionibus signatur inter amantem, & perduellem proditorem, propter dissimulationem, vel simultatem, arte cordis; amici vel perfidi : & ut industria amici se vidit salvum, David conciliat projectionem & amplexum ; quoniam si perfidi amplectentes projiciunt ; projicientes amici plus projectum amplexantur. *Projicientes circumdederant* : Moure : *Efformarunt coronam.* De nullo alio aptiùs potest exponi, quàm de Chusai, amicùm suum projiciente : igitur per eius projectionis industriam David profugus restitutus in coronam. Claret Chusai, amicitiam propter amicitiam quæsisse, & nihil amplius. Econtrà universus populus. Omnium Regem persequentium, in plausum elatus est clamor; dum notuit perfidi victor : *Omnis populus certabat ; dicens : Rex liberavit nos de manu Philisthim. Usquequo non reducitis Regem?* Certatim accurrunt, qui proiecerunt: Perfida pectora, tracta à fortuna! Fortunam tantum eius sequuntur, quem dudum persequebantur: & in solio ut mulgent, officiose maiestatem mulcent ; quasi certatim defendissent maiestatem. Quid de Chusai in hoc tractu? Neque verbum. Erat in amoris triumpho, sequens Regis amicitiam & non fortunam; quia per obsequium solùm quærebat amicum, lætus de fortuna, quia non propria : igitur illi satis pro dignitate, quod elevasset in thronum, quem fugerat ut projectum. Quievit populi furor, & apparuit in amico dissimulatus amor. Ecce decor.

Vatabl.

Valet arte, qui diligit odij specie.

Mour.

2. Reg. 19. à 9.

Amici triūphus, dū servatur amicus.

10 Amicitia inter humanos labilis est, quantumvis exulet fraus. Quis magis quàm Petrus gloriabatur de fidei constantia? Sed post cœnam. Plerumque fugit fides, qui in cœna gnatones. Hinc ad illum solum inter dormientes : *Simon dormis?* Fides sanè cadit, si amicus in persecutione dormit. Fato functus erat Lazarus, & dixit Medicus: *Lazarus amicus dormit.* Nonne amicus mortuus? Utique, si dormit amicus. Adinstar Lazari est fides fluxa inter humana corda sensim amoris moriente flamma. Primò amor languet, pòst dormit, denique deficit. Pater in Petro, dum caperetur Dominus, cuius amoris obsequium pro amico afflicto educere gladium: verùm fervor elanguit, ubi inter vincula vidit. Non sequi amicum oppressum quia dignatus maximè, habuit amor ut propudium : sequebatur, sed amore dormiente ; quippe dumtaxàt sequebatur à longè. Politicè tunc secutus, ut amor caderet mortuus : igitur amicum vinctum & iniustè, non sequebatur, sed ut finis comprehensionis videretur : igitur si felix exitus ; dicere quibat, quòd de se benè meritum secutus : sin autem causa per iudices evanesceret ; amicum palàm negaret. Ita contigit, negavit ille, fugerunt alij. Quid mirum si ille amicum negavit, quòd alij fugerint?

Marc. 14. 37

Ioann. 11. 11.

Amicitia inter homines fluxa.

Virgil. d.v.600

Haud talia dudum dicta dabat.

Liquet, quid hominum amicitia, & quid homines sine cœli gratia. Articulo ergo.

11 Prædixit illis mœstis in solatium, huius terribilis tribulationis exitum ; & simul amanter allocutus : *Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem* : ad gloriam, in cœlum ; equidem si ad crucem ; amanti poti, dilectionis lenocinium. Ex absentia Salvatoris, illis quos iam non servos, sed amicos nominavit, summus emanabat dolor ; sed erat, quippe ad gloriam amici decor : gaudereque iubet de absentia necessaria, ex qua pendebat amici gloria ; quoniam primum est amici absistentis honos, quamvis patiatur amicus. Dolentes de amici abitu, dolebant de eius ascensu ; quem acquirere non posset, modò cum illis maneret. Unde cùm commodum amantium, sit in corde amici commodum ; dum cœli amicum expectant, gaudeant illi, quamvis doleant. Absentiâ exultabitis, si diligitis. Non est dilectio, exprimens amoris flammas ; si propria in amico, & non amici solicitatur utilitas : Christusque amicos mœrentes iubet gaudere, illis proponens abire; quippe non debet se quærere in amico falsum cor, sed dumtaxàt ob amorem amicum quærere in se. Dicit Stoicus præcitata *Epist.* 9. *Non dubiè habet aliquid simile amicitia, affectus amantium. Possis dicere illam esse insanam amicitiam. Numquid enim quisquam amat lucri gratiâ? Numquid ambitionis aut gloriæ? Ipse per se amor.* Haud alicuius substantiæ, ni amor subsistat per se, amans amicum & adstantem & absentem propter amicum: quapropter ex absentia dolentibus exponit gaudium, ut fulgeat amore dolor, & dolore verus amor : etenim aliter non est demonstrare in felicitate amorem ; sed titulo amoris, amoris utilitatem.

Ioann. 14. 28.

Amor Christi gaudet passione.

Vera amicitia quærit amici commoda.

Senec. *Amicitiæ commodum, amare amicum*

12 Hi sunt de quibus Iustinus lib. 9. *Amicitias utilitate non fide colebant.* Hinc amor pictus cum fortuna in globo, qui etiam ruebat, lubricante fortuna. Otho Vænius, *Amor.* Embl. 79. Unde Ovid. 2. de *Pont.* Eleg. 3. v. 10.

Iustin. *Imago amoris.*

Et cum fortuna stat, caditque fides.

Ovid.

Si cadit amor, cum fortuna est : & non est amor qui fortunam sequitur, quæ quidem etiam cum splendet, frangitur : & non est amor, sed amoris splendor, citò evanescens sine luce favoris. Navem animæ in mari temporis regit amicus, dexter nauclerus. Dexteritatem notat tempestas & nequaquàm tranquillitas : etenim non salvat navem peritus, ni in tempore contra tempus. Non magnum in regimine amoris, ventis dare vela secundis. Eius rutilat flamma in amici tempestuosa procella, qua insurgunt fluctus, verùm non quatitur pectus, ex navi expellens fortunam ut demonstret amicitiam : igitur si fortunâ comite; leviculâ tempestate, amor summergitur, & illicò suffocatur. Est frigidus ignis, pendens à calore fortis : equidem si fortuna cadit, statim oblitus est qualis fuerit. *Homines naturâ ita comparati ; ut tunc demum officiosos esse libeat, quando aut pro meritis, gratia est rependenda ; aut ipsi demereri quempiam cupiunt, quem cumulatè aliquando beneficium repositurum sperant. Egregium igitur exemplar beneficentiæ nobis exhibuit, ostendens nihil esse potius, quàm in necessitate constitutos sublevare : nihil quod hominem magis deceat, nihil quod æquè Deum conciliet, & ad benefaciendum magis provocet.* Hæc Ioseph. 6. *Antiquitat.* cap. 15. Ita in homines cunctos. Quid in amicos? Non enim illorum fortuna sequenda, sed amicitia ; ne amor è globo lubrico præceps cadat, si fortuna ruat.

Periculū amicitiæ fortunâ comite.

Ioseph.

Non fortuna sequenda, sed amicitia.

13 *Assumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, cœpit contristari & mœstus esse:* dicit Matthæus de Servatore N. exeunte è cœnaculo. Singularis prorsum Hilarij sententia hoccine in articulo. *Assumptis, cœpit tristis esse* (subdit hic *Canon.* 31.) *ergo non ante tristis, quàm assumpsit, & omnis metus illis esse cœpit assumptis : atque ita non de eo orta est, sed de his, quos assumpserat, mæstitudo : & quidem recordandum est, non alios hic assumptos fuisse, quàm ipsos illos, quibus ostensus est, quando toto æternæ gloriæ suæ honore circumdatus est : & quæ tunc assumendorum eorum, eadem & nunc fuit causa.* Illos, quos

Matth. 26. 37.

Hilar.

in amoris ostensionem, ad gloriæ suæ visionem pridem assumpsit; secum in præsuram trahit; an sequerentur in pœna, qui secuti sunt ad gaudia: & de assumptione illorum esse cœpit mœstitudine tristis, ob inconstantiam humanæ fragilitatis; cui placet amici thronus, deficitque si mutatur status: quandoquidem qui magis fauti, visa tribulatione, ab amico deciduti. De illis assumptis est trillis. Assumptio ad dignitatem, eius magis excitavit mœstitudinem. Spes honoris forsitan faceret, quod perseveraret fides. de illisque mœret, quos honoribus extulit; quippe post dignitatem obtentam, qui magis fauti, sunt primi, qui deserant amicitiam: igitur qui glorioſi cum spe sequebantur maiestatem; modò assumpti gratiâ amici, non dependent ad honorem. Haud tristatur de proximitate mortis, sed de discipulis amicis & plus dilectis, erga quos mera puta gratia, ampliora exhibuit dilectionis obsequia: equidem quæsita ab illo in arctiore angore fides; invenit illos in amore dormientes. Dedecus est amicitiæ, quod qui dignati non auxilientur fautori: mœretque quòd proprij obliviscantur honoris, ubi illorum dormit fides: quia nullam aliam maiorem ignominiam trahere possent, quàm quòd amicum in angore deserarent: maximè dum pro illorum honore, amicus sudabat sanguine. Dormit sane amor, dum vigilare congruit; ut flammam explicet: verùm mutata scena theatri, quod lxti viderant in Thabore; dormiunt versis animis pro varietate temporis: igitur bonum illis visum ibi manere; & his dormientes cogitabant fugere. De morte ab aliquibus judicatur Domini mœstitudo: de discipulis cogitatur ab Hilario. Utrumque arbitror, quia ab utroque cordis dolor: igitur amicitiâ illo in articulo fractâ, iam mortis diræ amor susceperat vulnera. Hinc dixit: *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Mors ex corpore: hic dolor est animæ. Non dicit de morte, sed *usque*: mortemque præverit mortis tristitia; quia fides fracta. De illis mœret, qui illos sine merito diligit: in hunc articulum contulerat gratiam, ostenderat gloriam: verùm utriusque oblivio, ubi advenit tribulatio: & dicit, mortem usque tristem esse; quippe mortis imminentis auxit tribulationem, cum gratia & gloria in amicis nullam invenire fidem. Denique. De illis assumptis est tristis; nequaquàm de pœnalitate mortis: illos inter alios fidos præcogitaverat, quamvis quid eventurum sciebat: & non de se mœstus profitetur, sed de illis, licèt in illo hæsit let pondus doloris; quippe dolet animus, eorum falsum invenire pectus, quos amor assumpserat præ tribulatione socios.

Quibus maius officium, citiùs recedunt.

De amicitia hominum vana spei.

Vers. 38

Dolor amici à dignatis, desert.

— *Quem nemo gravius nec acerbius urget,*
Quàm modò qui me unum, unicum amicum habuit.

Catull. Carmin. 74.

14 Hoc extremum inest ingratitudini, maximè dum ratione fortunæ, ratio adhæret felicitati; & quia iam non est spes, in odium sæpesæpius perfidum mutatur cor: in odioque fingit gratiam, ut de novo inspectam nanciscatur fortunam: igitur ambitioso nec ius nec fas: fusque deque facit intimiorem benefactoris fidem; ut cuniculis assequatur honorem. Propter huiusmodi insidias, & aliquandò plausas, quæ sunt insana atque ignominiosa felicitas; dicit SS. Benedictus, *Regal. S.* cap. 4. *Dolum in corde non tenere: pacem falsam non dare*: etenim etsi abesset severitas ex tenore legis; via eius vel ad famam, est infamis. *Id commodo servilia ingenia corrumpit* (inquit Tacitus, 2. *Histor.* cap. 92.) *pravitas amicorum fœcunda gignendis inimicitijs, cum ambitu, comitatu, & immensis salutationum agminibus. Unde miles vagus, non principia noscere* (præterit, cum quibus loquor) *non servare vigilias, neque labore firmari; sed per illecebras & inhonesta dictu, corpus otio, animum libidinibus exercet.* Tocum sæpe fit, ut sit aliquid qui non est: fallit in gratiam, & gratiâ fallitur; quoniam magni habetur perfidia, sed nihili proditor. Claudian. de *Bell. Gildon.* à v. 260.

Fi ti vio lacin pierumque in ambitioso.

S. Bened. *Quantum dedecus!*

Tecit.

Et abscata.

Frustratur voto.

Ergo fas pretio cedet? Mercede placebit
Proditio? Taceò læsi quod transfuga fratris,
Quod levis ingenio, quamvis discrimine summo
Proditor apportet suspensa morte salutem:
Nunquàm erit gratus.

Claudian.

DIDASCALIA V.

Affectio prava, statera dolosa.

1 UTINAM falsa sententia! Non enim tot conscientiam gravarent affectionis prolubia; ni affectio esset in pondus statera dolosa: etenim cum deliret amusis, propendeatque in desideria cordis; præ obcæcatione affectus, est mensura & mensura, pondus & pondus: unde iudicia prava sine pondere & mensura. Boëtius, 3. de *Consolat. Philosoph.* Metr. 10. v. 2. & *Metr.* 12. v. 47. accinit:

Communi caca.

Boet.

Quis legem det amantibus?
Maior lex amor est sibi.
Fallax ligat improbis estenis,
Terrenas bebetans libido mentes.

Quod semel lubet, quia lubet, semper placet, & libidini licet; quippe pravam in prolubium titillantem affectionem, sine mente ac ratione iudicat legem. Voluntas caret iudicio: dum usurpat, dormit ratio: perperàm ad iudicium videre valebit, quæ quia cæca, nihil videt. Unde qui, eò quod potest, ad iudicium dumtaxàt ductus ducit affectum; ostendit ex electione nullum habere iudicium. Colores, uti vestes cumulantur, ne cognoscatur amor, dum vestitur affectus; vel excusetur, quia nonnumquàm amor nudus: verùm qui cæcus, propudiosè fallitur; quippe amor quò magis operitur, clarius cognoscitur: eligitur enim in indicem & electoris pudorem, ubi simul ostendit ad munera meritorum nuditatem. Videsis Brixianum in *Amore*, n. 98. Amans multa mentitur sibi, quippe somniat: non videt quid decerat: modò acquiescat somnio, non cogitat de iudicio; neque de vulnere mentis, si prævaleat imperium voluntatis: qua læsa phantasiâ, non solùm somniant vigiles; sed fingunt somnia, ut credatur ab aliis, quod non videtur ab ipsis.

Et abcæcata.

Prudens nequit esse, ratio quem deserit omnis.

Iacob. Bell.

Quid tum, pectus si tenet dextra libido.

2 Hi sequuntur scholam amentium Pyrrhonum, de quibus Aul. Gellius, *lib.* 11. *cap.* 5. *Nec videre quicquam, aut audire se putant; sed ita pati afficique quasi videant, vel audiunt: eaque ipsa, quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, explorant. Ex omnibus rebus, perinde visa fieri dicunt, quas phantasias appellant, non ut rerum visarum natura est, sed affectio animi, corporisve est eorum, ad quos ea visa perveniunt.* Insignis stultitia, & in scrutatoribus naturæ; uti videbimus, *Tautolog.* 7. n. 12. Haud secùs desipiunt, qui sua & suos ornantes extollant. Non audiunt, quæ audiunt; quoniam secundum affectiones audiuntur. Non vident, quæ vident; sed quæ sibi videtur videre, etenim vident quæ videntur sibi. Patiuntur, dum agunt, oculis cæci, auditnque surdi, iudicijque præ affectionibus è cranio expellentes formam; quippe totum iudicium iuxta phantasiam. Iccircò dicitur: *Videntes videbitis, & non videbitis*: & *Audite audientes.* Sensus corrumpuntur affectionibus: & audientibus præcipitur audire, & videntibus videre; quoniam cum audiant & videant phantasmata sine mente, vana ludibria phantasiæ; in suis de non visis gaudent, dum in odiosis & videntes nihil vident: audiunt enim quæ auditi non possunt, & non audiunt quæ renuunt, licèt audiantur. Languet profectò iudicium, quia vacuum cerebrum: & præ cogitationis pravitate, ita ægrotum affectione; ut nec videat nec audiat à sensu obiecta, nisi præut ad lubitum fallax pinxerit phantasia.

Qui Phi losophi sceptici, seu Pyrrhonij:

Aul. Gell.

Affectio delira.

Matth. 13. 14. Isai. 6. 9

3 *Non habebis diversa pondera, maius & minus: pondus habebis iustum & verum.* Quod fulminatur commutativâ iustitiâ, debet esse in destributivæ forma; ne pondera sint diversa distributione præmiorum à puraputa voluntate Principum: etenim si malum pondus; peius, ubi minus maius & maius minus. *Pondus* habebitur *iustum & verum.* Quorsùm *verum*, si dixerat *iustum*? Ut rejciatur pondus quod affectio (quæ cæca sine iudicio) quod iurè discernit munera, iuxta creditorum merita: igitur affectu in pondus iudicium videtur iustum; & in libra iustitiæ pondus ostenditur falsum. Iuxta rationem pondus, quod pondus: iuxta inclinationem maius & minus; sed sine pondere, quia quod libratur pondus dumtaxàt in statera phantasiæ; quæ dat pondus ventis, iuxta pondus prementis inclinationis: & dum quæritur à iudicio signatum à voluntate ludificatâ pondus; in affectus ludibrium invenitur libratus ventus & ventus. Seneca in *Medea*, v. 318.

Deuter. 25. à 13

Et statera dolosa.

Æstus ut Typhys pandere vasto
Carbasa ponto, legesque novas
Scribere ventis.

Senec.

4 Siccine pravus affectus: pondus ostendit, ubi non est pondus. Imitari volunt in potentiæ ludibrium, quod elucet omnipotentiæ portentum. Numen fundavit *terram super stabilitatem suam*: *non inclinabitur.* Quodnam erit ventis pondus; ubi ut stet, non inclinatur quod gravius? Cæterùm terra quò stat, ut stabilis stet? Est aliquid? Nullo modo: *Super Nihilum*: ait Haye. En potentium phantasia, ut eorum rideatur affectata potentia: igitur si affectus cæci inquiritur fundamentum; tota inclinatio stabilis super nihi-

Psalm. 101. 5. *Elus iudicium phantasticum.* Haye.

Mich. 1 à 6.

hilum. Omnia *fundamenta eius revelabo, & omnia sculptilia eius concidentur.* Elevantur certatim voluntatis idola, ut demonstretur deliranti potentia: sed dum causa inquiritur elevationis in solium, invenitur à iudicio non habere fundamentum. Elevantur quasi Numina, sed sunt, quin aliquid sint, vanitatis simulacra; quæ minutim conterantur, dum elevantur: etenim necessariò quòd è culmine corruant, cùm ad standum fundamenta non habeant, nisi prolubij deliranti arbitrium; qui ut pondus habeat, phantasticè librat ventum.

Pers. 5. v. 24.

——*Ostendisse iuvat,*
Quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.
——*Dare pandas idoneæ fumo.*

5 Inter Ethnicos fictum (ut aliò dicemus *Tautolog. 7. n. 34.*) Furias adesse in Throno Iovis ob specimen Maiestatis; & simul ad limina sævi Plutonis, in signum diversitatis decretorum, ad nutum Numinum; ut simul essent in cœlo ac in inferorum tartaro. Virgil. 12. *Æneid.* à v. 845. modulatur:

Virgil.

Dicuntur geminæ pestes, cognomine Diræ.
Serpentum spiris ventosaque addidit alas:
Hæ Iovis ad solium, sævique in limine Regis,
Apparent.

Chartarius de *Imagin. Deor.* fol. 195. refert, huiusmodi furiarum habitus, situs & effigies, ad eos, qui transeunt in affectum cordis: beneque ac vivide imaginem furiarum demonstrare Iovem, dum placet, illum in Throno explicare furentem: etenim nullus nisi furiosus assumeret in maiestatis thronum, quas detrudere oportebat in infernum. Electione præposterâ voluntatis, furiæ elevantur ad culmina honoris. Profectò dominantis insignis ac plausibilis maiestas, elevare ad thronum recti regiminis furias! Quid affectio non faciet, si Præses furit: Indignos (vel à consortio hominum expellendos) audaciter tollit in munus; ut ostendat sine cerebro quid posit, eligendo quod non congruit; sed quod placet: cùmque iuxta lubitum decreta, sint dominantium insania, quæ cogitant maiestatem fulciti, indignorum proiectorum dignitate: gestiunt, dum furunt, & subditi lamentantur: igitur in assumptis à Iove ad celsitudinem sedis; nihil vident regimine nisi furores. Patet infatuatio ex Iovis delirio, mente capti; dum in limine inferni furiæ collocantur à Plutone. Non admittit intùs, ubi furit affectus, taxando regimen Iovis; non ex lege, sed potestate & vanitate regentis: igitur furias Iupiter elevavit in culmina; quas Pluto noluit recipere vel intra tartara. Videmur Iovi, cadere potestate, meritorum electione. Unde Senec. in *Hercul. Oetæo*, v. 357. ait:

Senec.

Illicita amantur: excidit quicquid licet.

6 Antequàm perscrutemur fabulæ abdita; occurrit principalis Tautologia. *Ipse & non alius.* Quorsùm *non alius*, dum alius nequit esse, qui constat ipse? Potest ipse, ipsum non esse affectionis pravitate, eò quòd non ipse sit, qui ipse manet extra se: ipseque dici potest ipse & alius; quippequam mente ex affectione furiosus: etenim ut furioso potenti, placet Iovi; in summa tollere; quas uti Diras renuit infernus recipere: sufficiunt igitur barachro communia mala; quin furiarum societate malis addantur maiora. Ovid. 4. *Metamorph.* fab. 13.

Iob 13. 27.

Extra se sunt, qui rem affectui in affectionem.

——*Tortoque incingitur angue,*
Egrediturque domo: luctus comitatur euntem,
Et furor & terror, trepidoque insania vultu.

Ovid.

Hic amor verè pestis, inficiens seriem prudentis moderationis; & Iovis confundens cerebrum, ob phantasticum consilium: igitur ni fureret, & potentem maiestatem ostendere vellet; alas, estò ventosas, non darer, ut ascenderent in celsitudinem throni; quæ izebant præ veneno ad tristia limina inferni. Turbatum olympi solium, ubi insperatum circumspexit ascensum, cum furore, terrore, luctu & insania, ut regentis deliranti approbarentur prolubia: quandoquidem micat extremum furoris; Iovis ad solium, quæ sævi in limine Regis: & quòd ubi meritis ac dotibus debent homines, furiosè regnent venenati serpentes. Si à potente, & non à iure habeat alas; quid mirum, *vipera & regulus volans?* Videsis dicta, *Tom. 1. Tautolog. 2. D. 12. à n. 6.*

Et totus insanit.

Indignos elevatos, reiiciendos vitat.

Isai. 30. 6.

7 Necdùm acumen plenè depromptum fabulæ; ut oriatur virus, terror, luctusque Reipublicæ, duce regentium furore; qui abutuntur dignitatis potestate, ut potiantur affectione: in quibus cùm ius sit absolutè (aptiùs, dissolutè) votum cupidinis lex: propter rationis ludibria, & lubidinis prolubia; nil aliud videtur nisi statera dolosa: siquidem in altum tolluntur, quos debent opprimere; deprimuntque quos oportebat extollere. Iupiter traxit, Pluto deprimit: uterque furit. Iupiter attra-

Artes & intuitus in vitiatione pravorum.

Furit, qui dignum humiliat, & indignum exaltat.

xerit in cœlum. Plutus niger in Orcum. Diversa omninò operatio; sed utrumque amplectitur prava affectio, commutans pondus inter dignos & indignos; quia necessarium, quòd alios deprimat, dum alios studiosus exaltat: & cum Iove in cœlo, & Plutone in Orco, assilit Furia, ut constet phrenetica affectionis insania: equidem non valet tollere in cœli culmen indignos & indotatos; quin detrudat in infernum præclaros & benemeritos. Sedes omnibus non sunt, sed quibus debentur sedes. Benemeritis tantùm sigillatur sedium numerus: alijs autem non est locus; unde si hos perplacet exaltari, oportet illos vel ad barathrum excludi; quoniam ni sedes evacuentur hominibus, à furente phantasia nequeunt expleri serpentibus. Hoc quod a ratione plodítur, fummè in decus dignitatis plaudítur: modò sit felix temeritatis exitus; quid ad furentes immaculatus honos? *Est omninò iniquum* (infit Plin. *lib. 7. Epist. 21.*) *sed usu receptum; quòd honesta consilia, vel turpia, præut male aut prosperè cedunt, ita vel probantur, vel reprehenduntur. Inde plerumque eadem facta modò diligentia, modò vanitatis, modò libertatis, modò furoris nomen accipiunt.* Verius in affectione deñignabitur nomen: diligentia scilicet in furorem, atque vanam libertatem. Ridetur, verùm à dignatis extollitur. Sic, ut quid dicemus ad hæc? Quod Claudianus in simili tractu, 1. in *Eutrop.* v. 140.

Plin.

Oblivio honoris, blandimenta potestatis.

Claudi.

——*Prob! Quisquis Olympi*
Summa tenet, tantone libet mortalia risu
Vertere?
Per cunctas licuit fraudes impunè vagari.

8 Hinc cuncta replent in furoris excusationem fraude: sed quo colore? Quæsitu an ducti, census respecti, ambitus utilitate, ut repellantur vacuitate honoris, qui vacui lucellis? Sanè muneribus pleni, qui muneribus vacui: ut constet potestatis plenitudo ex vacuitate cerebri, ac corpus monstrosum, quia sine capite. Non habent dignos, nisi varijs, perversis intuitibus electos: in quibus dignitatum maiestas, sed illis dignitatum utilitas: igitur regunt sine iure dignitatis, & dignitate potiuntur sine fastidio regiminis. Quid digni? Præter hos, ubi? Domi. Unde non habent habentes, quippe iacent. *Quæ mulier, si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & everrit domum & quærit diligenter, donec inveniat?* Ita Assertor noster: ut argumentum excitat dubium. Drachma enim habebat pretium: quomodò ergo perdiderat, si domi habebat? Habebat in angulo, dignam pretio: dicturque perdidisse pretium quod habebat domi; quippe licet habeatur non habetur, quod despicitur: pretiosumque caret præmio, si domi habetur in angulo. Vernaculè: *Què ha de tener, si la tiene en un rincon?* Pretiosa possidet, quasi non haberet: equidem cùm in parabola commendetur solicitudo de meritis, ut iuxta pretia quærantur in dignitates; nequaquam invenientur, dummodò solicitè non quærantur: nihil enim & nihilo qui magni pretij, si domi proiecti & in angulo sunt positi. Vigilantiùs Nostrates: *Hallaranse en las casas, si se buscan, hombres de prendas; perdiendose los sugetos, por estar arrinconados.* Modum quærendi & inveniendi indicat, qui indignos relegat, & dotatos honorat. In inquisitionem accendit lucernam: aliter in tenebris ambulat, ac perdita non desiderat: non enim lucent, qui in obscuro latent. Quid amplius? Everritur domus. Hæc profectò diligentia, inveniëntur pretiosa, quæ erant amissa: etenim tunc apparet meritorum optabile pretium; si domus sordes detruduntur in angulum. Semper enim ad honores ostium præcludetur meritis ni expellantur è domo quisquiliæ & sordes: alienatur itaque à dignis, quicquid conceditur sine consilio demeritis.

Luc. 15. 8.

Dotes despectæ non habitæ.

Si quæ euntur, inveniuntur, & quomodò.

9 Quid, etsi nefas, non cogitat servus, ut fiat dominus; & maximè in dominum, quem tunc habeat in ludibrium! Quæ non imposuit perfidus Siba fideli Miphiboseth? Proditori nihil fas. Embolio, seducto profugo Rege, obtinuit calide quæ fuerant domini. Cùm dolus illi benè cessisset; ne cognosceretur, officijs ad speciem fictionem auxit: sed tandem tandem strophâ nudâ, suffocatur innocentia, quæ licet cognita, plectitur, dum impostor à supplicio fide Regis liberatur. *Quid ultrà loqueris? Tu & Siba dividite possessiones.* Quid ad hæc innocens? *Etiam cuncta accipiat.* Restituta respuit: & generosè: visa calumniâ servi: equidem quod videbatur premium, erat honoris ludibrium: dedecusque fidei, confusâ pudore facie, quasi inhonoratus; qui altiori honore dignus: etenim in premio par erat ei honore; qui propter perfidiam merebatur suspendi. Virtutem fastidio reprobat, qui nocentes donis benemeritos æquiparat; & à Miphiboseth non admittitur, quod in honorem perfido servo con-

2. Reg. 16. à 1.

Cap. 19 30.

Pari honori imparibus meritis, nec species honoris.

ce-

ceditur ; quippe honos quo degener illustratur improbus, innocenti non est honos : etenim in pari præmiorum distributione, sine censura virtutum ; non est, honores concedere, sed dignitates confundere. Quid itaque decus & splendor dignitatis ; quando in ineptis sunt dedecus sine meritis ? Sui & honoris sunt iudibria, qui sine meritis numquam cogitantur præmia : satiúsque atque illustriùs sine honore decoratur, quàm si modò obtineretur : etenim nec honor nec præmium meritorum ac virtutis potest esse ; quorum dignitatum participes nocentissimi.

Esth. 12. 6. 10 Muneratur fidelitas Mardochæi insigni honore ; igitur assumitur inter custodes palatij Regis Assueri, tamquam præpositum satellitij. *Præcepitque ei Rex, ut in aula palatij moraretur, datis pro delatione muneribus.* Decursu temporis ipse Assuerus interrogat quam mercedem accepisset ; & dixerunt ei ministri : *Nihil omnino mercedis accepit.* Unde nihil omninò, si honore tanto fungebatur in palatio? Habebat itaque nobile munus, sed inter perfidos ; qui inimitores erant intra Principis palatium, in quo cum illis æquale habebat officium. Sunt aliqui munera, modò fuerint aliquid merita. Quantumvis magna in magnis nec aliquid habent, si demeritis inhærent. Æqualia munera nacta fuerat Mardochæi fidelitas, atque Sociorum iniquitas : & ubi æqualem honorem cùm iniquis & improbis accepisset, verè nihil honoris ac mercedis accepit ; quippequàm honos, estò magnus, quo pari forte potitur indignus : benemerito in munere non est honos. Nihil ergo dignitas tanta dicatur, quæ cum sordibus habetur. Astipulatur cogitationi Eucher. de *Contempt. mund.* Epist. ad Valerian. *Cum promiscuè cum bonis* (inquit) *mali ambitione conscendant .. & non unius meriti viros unus honor ambiat, & indignos non tam dignitas differnat, quàm confundat ; nonne honor maior est huiusmodi honore, sine honore esse, quam promiscuis honoribus honorari ?* Quænam in munere dignitas indignorum iactatur, ubi à dignatis despicitur ? Conferentis est furor : & in signum, ut canit Claudian. in *Hercul.* v. 46.

Cap. 6. 3. *Si sundi habeant indigni, viridigni non est boni.*

Eucher. Claudia. *Sævit in auctorem prodigiosus honor.*

11 Methodum assignat in prudens regimen N. Patriarcha, instruens Superiorem in optatum moderamen. *Non unus plus ametur, quàm alius ; nisi quem in bonis actibus invenerit meliorem* ; iusit

S. Bened. dict. cap. 2. *Regul. S.* Ergo melior est amandus & plus ; quippe melior est : igitur si æqualis esset diversis in moribus mensura amoris ; esset omninò inæqualis, quoniam sine differentia munerum, atque confusione honorum ; qui non plene recti non viderent perfectionis excellentias ; & extenderent iusti ad iniquitates manus suas. Hoc enim periculum ; si non distinguitur inter bonum & malum : equidem si virtus cum deside honorem haberet æqualem ; non haberet honorem : & modò demeritis promiscuus daretur honos ; ad dignitatum honores, non ita anxie solicitaretur virtus. Non plus unus ametur, quàm alius ; sed virtus in hoc aut illo ; ut sit perfecta dilectio ; igitur si virtus perfectior habeat ampliorem honorem ; hic & ille aspirabit in perfectiorem virtutem.

Quomodò dilectio Præsidis debeant esse æqualis & inæqualis

His honor in nobis invidiosus erit.

Ovid. de Fast. v. 36. 12 Ab huiusmodi scopo aberrat in actis, qui ducitur audacter potestate lubidinis ; ubi confusa munera & merita, præut sine mente debacchatur phantasia. Cuncta quæ meritorum, sibi arrogat ; ut fanatice lenocinatus distribuat ; & ut præcogitat resistentiam in delirium, & clareat factum post factum, nec profert verbum : patulâ cordis affecti intentione, dum factum irrevocabile, nactâ pectoris vafri tutelâ ; quando confusa gemit munerum pravâ distributione respublica : ineptis assumptis, quippe incapaces, & sibi utiles, ad thronum ; & benemeritis detrusis fulmine potestatis desipientis, in infernum. Conscientia arguit, sed stimulos ridet. Dicit enim prolubium : *Modò possum.* Quid affectio ? *Ni ficerim, quando potero?* Faciamus hîc. Cuncta mihi tradita sunt. Illa magna, *& cui volo do illa.* Ut fallat, fallitur : vel ipse scit quòd mentitur. Utile arbitratur cogitamen propositi, licèt distributio fiat iuxta propositum diaboli : ineptique cum explorent honorem ; certatim curant adorare dæmonem : qui quidem in quæstum & ostentationem vanitatis ; eligit verrens domum dumtaxat sordes. Patuit in præfato Siba callida astutia. Nihil credidit de amico afflictas regni perturbatione David ; cùm illius muneribus visis ; interrogavit : *Quid sibi volunt hæc ?* Illo in statu suspecta xeniola, & apophoreta hamata. Ita liberalis conditione servus, qui semper parcus? Quid homo versipellis : Aliquid latet intra sinuámina cordis. *Quid sibi volunt hæc ?* Aliquid hæc sanè volunt, & volunt sibi. Utique. Si hamum repuliisset, servus in dolos

Diserim inter ambitiosum & avarâ

Luc 4.6

2. Reg 16. 2.

A nobis, à nostris non ista.

& mendacia non auderet : equidem cùm videret rempublicam turbulentam, posseque exaltari per calumniam ; post admissum ingrati proditoris manusculum, fictum in horum commentus est testimonium. Hæc sunt ad solium ineptorum merita, & affectionum phantasmata. Strigillat Iuvenalis, *Satyr.* 1. verb. 73. & 7. vers. 183.

Vers. 3. Iuven. *Aude aliquid & carcere dignum,*
Si vis esse aliquis: felix & pulcher & acer:
Felix & sapiens, & nobilis & generosus.

13 De huiusmodi ridicula distributione quæritur Ieremias, ut servaretur in dignitatibus horum integritas. *Parvuli* (ait) *petierunt panem & non erat qui frangeret eis.* Magna miseria, modò in civitate panis non ultrà : sed maior dolor, ubi deest in abundantia quin effluat, quippe non est qui distribuat : equidem cum merita alantur honoribus, hisque resultet regiminis decus ; deficiunt in summa copia, si non distribuuntur dignitates iuxta merita. Vide dicta. *Tom. 6. T. 6. D. 2.* Haud prudens distributio in regimine, si infirmi accincti sunt robore : siquidem ægrè affectum languet cor, si meritorum famelici plenè saturati sunt. Secùs accidit cum Domino, socijs manentibus in castello. Ignotus erat illorum errantium oculis ; *& cognoverunt eum in fractione panis.* Non in pane, sed in panis fractione. Quis sit Princeps patet iuxta modum quo distribuit. Colores quærunt affecti in ineptias, quasi demerentium deauraretur habilitas ; & quo magis pinguntur magis fuscantur : quoniam inter tot umbras & ascititios colores ; non solùm non videntur, sed nec apparent imagines. *Deus fecit mirabilia magna solus* : etenim dum eligit magna, in muneribus videntur, quæ exoptantur mirabilia ; & affecti in prodigium ostendunt monstra. Ad rem, quod alibi dixi ex Petron. *Carm.* 19. à v. 36. Huiusmodi studium.

Thren. 4. 4.

Cognoscetur quis habeat solium in distributione dignitatis.

Luc. 24. 35.

Psalm. *Ut revocent per damna famem.*
Falsus erit testis, vendet periuria summa.
Nec minor in campo furor est, emptique Quirites
Ad prædam strepitumque lucri suffragia vertunt:
Venalis populus, venalis curia Patrum.
Est favor in pretio : senibus quoque libera virtus.
Exciderat, sparsisque opibus conversa potestas,
Ipsaque maiestas auro corrupta iacebat,
Fellitur victus Cato.

Florebit honores, si conferantur meritis.

Petron.

DIDASCALIA VI.

Patriæ amor, non amor ; sed furor.

1 INTER Ethnicas à veritate devias superstitiones, plausus fuit Amor extensione potestatis ; quippequam stabiliyit regna, intra humana æstimabilia præcordia, maiore pondere gratiæ ; quò sine sensu & sensu radicabatur in corde ; ubi eius dulcis tyrannis ita grata, ut neque pectus doleret, etiam si sentiret vulnera. Unde Euripides apud Delr. in *Tragœ. Hyppolyt.* ex Senec. vers. 185. accinit:

Rudit, omnisque elegantiæ expers,
Quisquis maximum hominibus Deum
ignorat;
Et inter dæmones omnes supremum esse.

Cur ab amor figuratur maximus dæmonum.

Eurip.

Modò inter mundanos altius fabula sedet ; quàm Ethnicismus studiosè finxit : igitur dum amor patriæ præcordia titillat, & pectora lanciat ; non solùm fovetur dæmon, sed supremus dæmoniorum non enim tantam Deitatem auderet turpiter adorare ; nisi arreptitius & possessus à dæmone. Ita objicitur, & iure timetur ; quia non ligatur, cùm sit extra se, & gladius in manu furiosi sit ; tolerante patientia sub ense quæque deliria ; eò quòd phrenetica cam & potentia impotentem insaniam, insani extollant expectabilem prudentiam, amplectanturque libentissime pectoris gaudio, à quo declinatio congrua, quasi à dæmone & furioso. Ægrè pertulit Achis Princeps Geth, quòd furiosus (estò larvâ) aulam ingrederetur David. In tædio demonstrat decora throno. In aula regia phrenetici nec imago : pudet utique, quòd in conspectu Principis fiat scelus, & sit propter furorem aulicis risus. *Vidistis hominem insanum* (ait Achis) *quare adduxistis eum ad me ?* Sanè reipublicæ virus, homo in palatio furiosus. *An desunt nobis furiosi, quòd introduxistis istum?* Cur dicit *Istum ?* Cur iste tantùm in tædium ; ubi fatetur multos secum habere, & etiam uti mente externatos tolerare? Alij erant adstricti funibus ; hic autem errabat vagus. Illi non tolerati arcebantur ab aula : hic toleratus, ingressus in interiora : hicque iurè ab aula expellitur, dum turba mentis impotum vel ridetur, vel despicitur ; quippequam toleratus furore

Quilatet sub larva patria.

2. Reg. 21. 14

Vers. 15

Furiosus toleratus, intolerabilis.

percitus, mente destitutus, œstro pungente phrenesis, proculdubiò ad vitæ quietem insanus intolerabilis. Breviùs ac vigilantiùs Nostrates: *Un-loco tolerado es intolerable loco.*

Iob. 19. 27.

2 Tautologia indicat, unde vecordia & vesania. *Ipse & non alius*: dicit Iobus dum ascenderit in gloriam summi honoris. Ipse & alius videtur qui ascendit gradum levisculæ dignitatis. Ille signat vel in throno eamdem vitæ in cœlum assumptam, enitatem: hic in mundo vanissimam hominis conditionem. Est homo ipse, si decoratur ratione; sed non homo sine mente, cerebro vacuo; vanitate pleno: & ubi patriæ & non rationis dominatur effectus & affectus, cognoscitur ipse & alius; igitur ipse non est, qui phreneticæ passione furens extra mentem sit. Statius, 2. Silvar. 1. v. 212.

Affectus in patriæ laudatione mentiam

Statius.

——*Hos bella, hos vulnera poscunt.*
His amor exitio, furor his, & sæva cupido:
Ut sileam morbos.

Non hic de gleba loquimur; licèt, qui de terra est de terra loquatur, & lætetur amplius amor, quò terra pejor. *Nemo enim patriam, quia magna est amat, sed quia sua* (ait Senec. *Epist.* 66. etsi contraria dicat Ad *Helviam*, 3 cap. 6.) Ulysses ad *Ithacæ suæ saxa sic properat; quemadmodum Agamemnon ad Mycenarum nobiles muros.* Est sanè dulcedo, & proprio quisque valet excussari voto; licet amoris scopus sit quercus & quercus; ut ait Euripid. in *Phœniss.* v. 361. & Ovid. 1. de *Pont.* Eleg. 4. v. 35. Unde Homer. 1. *Odyss.* v. 57.

Senec.

Patria cur dicitur dulcis.

Homer.

Ut nihil est patriæ, propiusque parietibus nihil
Dulcit.

Patriæ fumus igne alieno clarior, & nebula Sole pulchrior: de quo Erasm. *Chil.* 1. *Centur.* 2. n. 16. Plauditur situs basilica, quæ invenitur hara. Qui ortus Romæ, dicet cum Martiale, 12. *Epigram.* 8.

Mart.

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.

Dicet hæc qui aliunde? Erubescet præpudore? Minimè. Quasi nihil despiciet eam: & ad propriæ patriæ speciem transibit ex fumo in lucem. Hæc profectò inania, etsi fuissent magnifica. Exultent ergo pro arvis de cupulis, vel de scopulis.

3 Non hoc nostrum. Nostra sanè, quæ tantùm nostra, de queis apud Scribani fidelis & acceptabilis sana doctrina. *Scinditur enim* (ait in *Medic. Relig.* lib. 3. cap. 16.) *nationum gentiumque differi-*

Scrib.

natione, universum Religionis corpus, quod sola animorum communio tuetur: desenditurque invalidas partes, neque tam in uno aut altero, sed totis concurritur cassris: pronique in universæ Religionis perniciem & interitum laxatis habenis devolvimur. Ad quid sperari potest, quid non timeri; cum ad fugam aut sequelam satis est, hanc illamve gentem ita confusse aut damnasse? Tantum nationum studia possunt, ut destituti nostri, cadere in solidum velimus melioribus; ne ab alieno solo nata nobis salus, aut petita videatur: & tam ad impugnationem damnationemque satis est, ab alia, quàm nostra gente venisse consilia: etiam Solem negaturi in meridie; si ab alieno in nostrum illuxerit agrum. Urgebit necessitas? Esto factiam deducantur in anguilias. Occupavit animos pestis, evanuerunt in consilium rationales facultates: repellitur ratio, mentem suffocat affectio: patetque furor, qui vocatur amor. Boet. 1. de *Consolat. Philosoph.* Metr. 7. v. 1. tenebras signat.

In fuit amor, frenetici furor.

Nubibus condita, nullum
Fundere possunt sidera lumen.
Si mare volvens turbidus Auster,
Miscerat æquor; unda diebus
Visibus objat: cernere verum,
Tramite recto carpere callem.
Gaudia pelle, ne dolor adsit.
Nubila mens est, vinclaque frenis,
Hæc ubi regnant.

Boet.

4 Perseveremur, quo modò huiusmodi furore Principes Sacerdotum delirant, & debacchantes fanatici aberrant. Disceptabatur inter illos, vitis Salvatoris N. miraculis, quæ nemo alius fecerat à sæculi sæculis; an qui mittendus esset ipse, quasi penderet ab illorum electione. *Dissensio itaque facta est in turba propter eum:* & cum palàm loqueretur; ex illis nonnulli dixerunt: *Numquid verè cognoverunt Principes, quia hic est Christus? Sed hunc scimus unde sit: Christus autem cum venerit; nemo scit unde sit.* Illuminavit cæcum à nativitate, & intenderunt in crimen, quin testimoniorum perspicuam notarent contrarietatem. Ferè factiosi laborant hoc morbo, modò in iudicijs profit prævaricatio: siquidem non inquirunt veritatem, sed uti furioli crimen. *Nos scimus* (inquiunt) *quia Moysi locutus est Deus: hunc autem nescimus unde sit.* Quid hoc? Pridem dicunt: *Hunc scimus, unde sit.* Modò: *Hunc autem nescimus unde.* Modò affirmant

Ioan. 7. 41.

A vers. 26.

Cap. 9. 29.

mo-

modò negant? Affectio tradiderat in insaniam. Non erat ex illis, quo factus in lignum contradictionis: indignusque dignitatis condemnatur, ab honoreque repellitur; quippe ni floreret prodigijs ex propria patria, licèt vidissent prodigia. Sciunt unde est, atque nesciunt unde sit: scire & nescire, est vulnus veritatis ex prævaricatione læsæ mentis, renuentium conferre dignitatem, nascenti extra electorum regionem: etenim summis doctibus, divinisque charismatibus indignus; quamvis floridus occurrat homo de cœlo delapsus. Phrenesis cognoscitur, ubi mens prævaricatur. Furor patet, Est, non est: Est & non. Scire & ignorare, ut arceatur ab honore, qui debet eligi. Modò, quia cognoscitur Unde, repellitur; dignus claret, quùm nescitur. Quid ad hæc? Furores sunt; & persistent in insania cerebro vacuo, quoniam suscipit sanum evacuavit affectio: etenim in repulsam, ni patriæ intercedant merita; eligent, uti furentes, extrema contradictoria.

Non cernunt in alijs sua prodigia.

5 Præterea, ut clareat furor, quem gignit pestilens amor; equidem eisdem utuntur technis & circumventionibus, quos virulenti inomordit vipera affectus. Merita præclara expostulant præclara munia. Cognoscuntur; sed quia in alienis à provincia, & odio habentur. Qui his ornatus, in honorem assumendus ut dignus. Quid si non indigena? Non nationes honorandæ, sed merita: dignusque ex iure honorandus est, undecumque meritis in congregatione sit. Splendor solicitatur honoris, dignatis meritis, respondentibus magnitudini dignitatis: & si in digno dotes sunt; parùm interest, quod oriatur hinc vel hinc. Si merita essent in suis, aliquid ad errorem haberent excusationis. Inquirunt, sed non inveniunt. Persistunt in consilio; ac sine dedecore, nullum ni è suis cogitant convenire dignitati. Fit gatur ex alijs. Tunc equus durius furoris: malunt enim ex proprijs cum ignominia dignitatis assumi, quam ex electione digni dignitatem honorari. Floret, dicunt, meritis; exterum non est ex nostris: nescimus unde sit, esto micet dotium lux: nostrique nec honoris decus; quòd ad illam assumatur homo ignotus, alterius utique gentis & nationis; quantumvis prodigium multis. Fallum proponitur, ut expellatur. Ex vestris est, qui orbis miraculum. Itaque, verum non nostrum. Est, sed scimus unde sit. Ideò: propulsabitur in electione; quia scimus Unde. Non est, ta-

Dignus honorandus est, undecumque sit.

Cogitatio vel pœnitentia ante invasionē.

merit magnus, unde vellemus. Unde natus, scimus; sed nescimus unde. Ad repulsam sufficit quòd sit indè. Inde est, qui debebat esse hinc, atque emergere inter nos. Quid ille, quantus sit, in culmina dignitatis: Si ex nostris non oritur, non oritur nobis. Hoc primum quærendum: scilicet commodum, quin in contradictione consist testimonium falsum. Scimus Unde, & propugnamus: quia unde sit profectò scimus: attamen si inter nos, ex nobis & ad nostros non ortus; ignoramus, Unde natus. Si non ex nostris, quid quòd homo, de cœlo descendens? Ita putri cerebro, Vatinio postponitur Cato.

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Virgil. Eclog. VIII.

6 Appositè Stoicus. *Cum negligentissimè amicos habeant* (ait *Epist.* 63.) *miserrimæ lugent: nec amant quemquam, nisi dum perdiderunt. Deinde ne unum quidem amavit; qui plusquàm unum amare non potuit.* Quid quòd alienus, si dignus, atque dotibus ornatus? Postquàm in Regis solatium Iosephus expostulit somnium; ut virum industrium in nobile ministerium provideret, non se, sed modò dignum, quemcumque Pharaoni proposuit. Quid Pharaò? *Num invenire poterimus talem virum? Tu eris super domum meam: & ad tui oris imperium cunctus populus obediet.* Amplectuntur sinè tergiversatione Principes, cùm inter illos essent plures, & sapientes. Quia sapientes, peregrinum ut Principem venerantur, & libentissimè obediunt; nec illo elato ad exaltationem, hiscunt. Solum constituerunt dotes, quo gradus in culmina dignitatis: indigenæque mutuò sibi gratulantur, ubi merita Iosephi ad thronum intrè assumuntur: quippe quantumvis ex alia natione & gente, meliorem atque dignioremvidebant in dignitate. Claudian. 2. de *Laudib. Stilic.* à v. 122.

Seneca.

Genes. 41. à 38

Merita debent honorari, licèt non patrigenæ.

——*Non obruta virtus*
Nuditate latet: lectum ex omnibus orbis
Evehit, & numquam meriti cunabula quærit,
Et qualis, non unde fatur. Sub teste benigno
Vivitur: egregios invitans præmia mores:
Instituit, ni nulli cupiat cessisse labori.

Claudian.

Iosephus ex illis non erat, verùm erat & insignior inter illos. Si nonnemo quereretur de exaltatione, quia alienus; esset profectò furiosus, concedens fanaticè indigenis, quod debebatur meritis: qua cervicosa electione (utpote indigni, sine in-

Prudentia ex omnibus eligit, quæ dignitati congruit.

dustria in ministerium, sine ebcione meritorum ad officium) si jo civem fortuito lubitu affectioni caderet; Ægyptus tota periret: etenim amor patriæ, uti furiosus, mavult omnium exterminium, quàm ex altera natione dignissimum exaltatum.

7 Super scutum fiebat olim inauguratio Principum; feliciomine, ut esset in protectione subditorum. *Perfarum vallo diepto* (refert Rhodigin. *lib.* 18. *cap.* 1.) *gregarius miles, cum Parthicum fortè scutum comperisset, in quo serlatim collucentes visebantur margaritæ; per rei insolitiam, gemmis abjectis, tantum abit pellit nitore contentus.* Hujusmodi stoliditas magis ridenda in factionis; qui nihil pretiosum arbitrantur nisi in patriæ vilibus arvis: equidem (inter telluris sordida, vel exterorum aliena momenta) modò articulus electionis occurrat; amor nationis infatuat: pellisque nitore (si nitor) ornatur dignitas, & in dignis, quippe alterius regionis, proculcant gemmas. Non porcis projiciendæ margaritæ. Sunt frontones conditione porci; & quibus conditio immunda, haud perplacent nisi sordida. Ex suis dumtaxat coruscant ornamenta dignitatis, neque existimant pretiosa ornamenta, nisi suis: pellemque ex nitore delipientes eligunt, & margaritas despiciunt; igitur cùm nihil sit illis pretij, ni fuerit sus; potiùs appetunt barbari barditatem, quàm pretiosum Superiorem. Si electionem critici carpunt; ipsi se sapere dicunt. Nescio quid sapiant erga electionem, nisi divinem. Dicam: an judicio obliquo, vel prorsus recto? Frequenter factiosi perveniunt in optata, per scelera aut flagitia. Est, justo Principe, formido, an Nemesis sit à tergo: & cùm aliquid muleiminis habeat suffragium; dumtaxat quærunt sine gemmis in protectionem scutum: inepti bardi celebrantes exaltationem: quia servant pellem: ostendantque suis ex suis gratulabundi in culmine honoris,

Numina, monstriferis quæ Tartarus edidit antris.

8 Verùm unde tantum pondus miseriæ? Ex affectionis furore. *Modicus originis, Principium amicitia* (ait Tacit. de Poppæo Sabino, 6. *Annal.* cap. 39.) *triumphale decus adeptus, nullam ob eximiam artem; sed quod par negotijs, neque supra erat.* Honorem adeptus, quia munere minus; facebantque fine ullo vestigio honoris, quia ille fustularet, virtute præstantes. *Audite hæc omnes gentes* (insit Psalmographus) *quique terrigenæ, filij Adam: simul in unum dives & pauper.* Quid audituri, qui habent aures audiendi? Quodnam tatum terrigenas manet, ubi illorum potestas usquequaquè delirat. *Sicut oves in inferno positi sunt.* Vivunt & in Tartaro jacent: Quippe terrigenæ indignis suffragia præbent, quin obstent scandala, quæ cognoscunt, quoniam postea præ natione, in ore suo plenissimè con placebunt: & hujusmodi dumtaxat egredi quibat assumptio; ab illis qui antequàm mortui, habitabant in inferno. Ita filij Adam, si in terra terrigenæ sunt. Omnes gentes audite in stuporem hæc: etenim nationales suis tantum concedunt honores, quipro meritis pertinent ad omnes gentes. *Este isti de longè venerat: ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi.* Tunc coli terræque plausus, si exigitur dignus, & ex omnibus gentibus: igitur sive illinc, sive hinc, ad laborem & honorem, filij sunt omnes Adam: nec ius est quod meritis prævaleat patria, si prælegenda sunt merita: alias si dores ratione telluris; affectio divites dimittet inanes. Ex textu constat quid faciant terrigenæ, patriæ titillante furore. Videtur *simul in unum dives & pauper*; quippe ab obcæcatis extollitur plenus ditissime munium; sed in decorem honoris, paupertimus meritorum: ita nudus in solium, ad quod vesania contribulium assumpserat; ut opus sit quòd ostiatim in splendorem centunculos petat: etenim si dedecus infula, aptiùs caderet clitella.

9 Ne mireris: hæc miracula debacchantis affectionis. Inter Astrologos, ut observat Aratorin *Phænom.* & Rufus Avienus in *fabul.* collocatur ut sidus Siseni Asellus.

Græcis dicta dedit: quapropter denique Asellum
Aspice, astra adolet.

Merita refert Natalis à Comitib. 5. *Mythol.* cap. 8. *Cum Iovi* (inquit) *adversus gigantes pugnanti, opem ferret Silenus; dicitur eius asinus, quo in eo bello usus fuerat; inter sidera Iovis beneficio loratur.* Dignus sanè solio: Iuvem iuvenerat rudito; quasi asellus in fervore certaminis careret meritis, ut per eius munus postponeretur gigantibus. De delirijs præ natione factionis tabula narratur, dum inter illos ne extorris eligatur contenditur; quin cognoscant phrenesim, neque contilij pudorem; perfricta fronte sequentes propositum, in meritorum gigantum lu-

Psalm. 48 à 2. Heb.

Vers. 15

Eorum delira suffragia.

Isai. 49. 12.

Cœl. Rhodig

Stolidi-tas natis nullum.

S. Benedict.

Unde ve-ftus ro-dit, dum occurrit electio:

Claud. d. v. 112

Tacit.

Ioann. 9. 30. *Dignus, qui non cognoscitur patriâ, sed per prodigia.*

Avien.

Natal. Comit.

Horror in dignore-ti ideâ neque summe-git.

Psalm. 73. 5.

dibrium: equidem minimè piget, asinum collocare in cœlo stellato dignitatis; ne fulgere in illa possit dignus alterius nationis: quia dum hic insignis singularibus dotium depromit meritum; ille elatus à terrigenis cognoscitur per ruditum. Videntur, sive videntur *simul in unum dives & pauper; pauper & dives.* Ineptus dives dignitatis insulis, nudus meritis: dignusque ornamentorum locuples plenitudine, honorum profectò in extrema paupertate. Quapropter, ut succinit Iuvenal. *Satyr.* 7. v. 203.

Iuvenal *Panituit multos vana sterilisque cathedræ.*

10 Pharmacum apponit Patriarcha N. in hæcsine putrida vulnera, ut in congregatione sint unum diversa corda. Ita *Regul. S.* cap. 2. inst: *Ergo æqualis sit ab eo* (Præside scilicet) *omnibus charitas: una præbeatur in omnibus secundum merita disciplina.* Pende *Æqualis* amor, ne in Monachis de inæqualitate sit dolor, & expressione imprudentis amoris sit amans amens. *Omnibus.* Sic Præsulis integritas, ut sit charitas: quippe alias non erit ordinis disciplina, sed inordinata corruptela: cùm omnes sint ad onera muneris, & ad munera non omnes. *Æqualis omnibus & in omnibus*, ne sint in pectore questus; cùm æquales in servitio, sunt inæquales in præmio. Hic non introducitur gratia, sed stabilis iustitia: ideo addit: *Secundum merita.* Non ad libitum his vel his tribuatur munus, sed in omnibus, secundum merita omnibus: non suis, quia sui, quod quidem commendatio sine pondere: sed omnibus secundum virtutes; quis sic, sui & ex suis florent omnes: & magis splendent, quàm in honoribus cognoscuntur per merita, & non ex patria. *In hoc mirabile est* (dixit qui fuerat cæcus cæcis corde) *quia vos nescitis unde sit, & aperuit meos oculos.* Nescitis unde: in hoc mirabile, dignusque honore: equidem non cognoscitur à patria sed per prodigia. Inde est, unde miraculum fit. Inde culmen majestatis, unde vos nescitis; & magis mirabile, quia nescitis unde. Dicunt merita. Quidam sciendum de patria, quam prædicant mirabilia? Devenit in extremum vis furoris; dum miraculum conceditur & negatur, quia non à suis.

11 Videamus profectò, quanta malignarus est inimicus in sancto. *Posuerunt* (ait Regius Psaltes) *signa sua, signa.* Quænam signa sua? *Idola & sculptilium vexilla*, ut dicemus hic *Tautolog.* 7. *D.* 1. *n.* 11. Signa, quæ priùs signa, erant præ-

grandia sua in quibus Dei præcepta erant scripta. *Iosue*, 8, 32. Ita ut canit Ecclesiast. 1. *Pharsal.* 2 v. 6.

In commune nefas infestisque obvia signis Lucan.

Patet quanta malignitas in sancto, dum eliguntur Duces è patrio solo: quandoquidem lex proteritur sacra, ut eriguntur affectionis idola: & ubi solicitatur rectum Reipublicæ regimen; signis pro signis convenitur in certamen. Oculos suos statuerunt declinare in terram, & in vexillis ostentarunt ignominiam: equidem cum suorum solicitatur erectione majestas, suos dumtaxat erexerunt in statuas; ut facerent quicquid placeret respectu legis, cùm pro Præsidibus constituissent lapides, everrendo legem, ut insensatura haberent constitutum Superiorem. *Signa sua, signa*, in queis malignitas nota: equidem non eligerent ineptos, nisi deturparent dignos; ut eiusmodi expulsione, dum licet, possent vivere sine lege.

External num re-ligionis ingenium natio nales.

——*Hic nuda & candida signa?* Iuvenal 3. v. 115

Hæccine molimina prava, pro lege in terra, terræ concipiendo idola, sine mente, sed furore: igitur secundum legem in erectionem signa non alia signa, quàm undecumque merita.

12 Occurrit phrenesi cerebrum terebratum, quia evaporatum iudicium. Non cognoverunt (subditur) *sicut in exitu super summum.* Quoniam in exitu? An vitæ? Sero cognoscunt, huiusmodi prava affectione, seminata zyzania in agro amœno reipublicæ: & morte patet proximè, unde habet comburenda zyzania, pravumque lolium. Ibi erit fletus & stridor dentium, & signa laudis; propter quam vocaverant nomina sua in terris suis. Quod illis videbatur, si momentum, momenti parùm, objicietur uti summum. Summum, permutatis legis signis, in tremendo judicio; tota vita animorum perturbatio & conturbatio. Exitus acta probant, malignitatemque firmant. Aliter cogitat Sidonius Apollinar. Non Domini, Domini exitum mortis, sed exitum dignitatis. *Labuntur, ac præcipitibus culminibus insistunt.* Ita *lib.* 2. *Epist.* 13. Non desinunt sed cadunt. Cùm tantùm erecti deserviant in dignitatis pondus, dispononuntur in lapsus: elucet in ruina imaginis, quid sit electum & erectum a suis: igitur si in dignitate lapides: extra dignitatem offendicula pedis: saxum & saxum, vel suis erectoribus odiosum: dum iudicarunt fore culminis splendorem, invenerunt extremam

Ibid.

Quantum no-cumenti ex huius-modi affectio-ne.

Sidon. Apollin

Cur præterierit, quem ceteri ament

mam honoris indignitatem. Alii timor. Non invenerunt uti cogitarunt. Singuli, quia ex illis cuncta cupiebant; & cunctis, non singulis erant certa. Unde in exitu vel ad veritum, quicquid cogitatum cum non cecidisset (nec possibile) ad votum; saxum ab erectoribus alliditur, uti saxum.

13 *Hæc res* (inquit Seneca 3. de *Ira* à cap. 30.) *sua in reges arma convertit; fidissimosque ei comites, ut de morte suum conferrent, pro quibus & ante quos mori, votum habuerant. Divum Iulium plures amici confecerunt, quàm iudicii quorum non explevera sit spes inexplebilis: sed quis admodum sufficere tam improbis desiderijs posset; cum vastum omnes concupiscerent, quantum poterat unus?* Hæc periculum ex affectione nationum, & quum ad honorum munia, non eliguntur merita: ut contigit perverso C. Caligulæ, cui initio principatus scriptum encomium: P. P. *Pater* scilicet *Patriæ*: verùm decursu temporis, iurè interpretatum *Pestis*. Hemelar. *Tabul.* 5. Hinc cautum à populo Romano, Senatuque, *ut vocationem aliquando honoris Fabiæ gentis daret; ne maximum imperium in una familia continuaretur.* Ita apud Valer. Maxim. *lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 5. Dotes enim abesse ab alijs, est dumtaxat cogitare cogitationes. Statuæ Heroibus Athenis erectæ, dicebantur *Latina similacra*: inquit Pausan. *cap.* 250. ex quo etiam Chartar. de *Imagin.* pag. 16. Ex usu loci procedere oblivionem patriæ, asserunt ex Homer. 9. *Odyss.* Strab. *lib.* 17. Plin. 13. *cap.* 17. & Erasm. *Chiliad.* 2. *Centur.* 7. n. 62. Aptè statuæ hominum insignium factæ ex toto: ut affectionis suorum amandaretur suspicio: igitur cum honoris splendor illis sit, non à suis, sed per se signant patria oblitâ, haudquaquam habere à patria, sed per clarissima gesta: macula sanè est honoris, si habetur tantùm à suis: etenim meritorum est oblivio, si suffragatur affectio. Hinc lemma ignis, extra sphæram qui lucidus: *Splendet, natioâ è sede remotus.* Picinell. 2. *Mund. Symbol.* n. 14. Ita claritatis meritorum, maniumque fulgor; si operationum solicitatur splendor: igitur qui non per se, sed à suis honoratus, obtinet profectò dignitatem; sed nequaquam dignitatis splendorem.

14 Bernardus studet paci, ac medetur carcinomati. *Eligendi* (ait, 4. de *Consider.* cap. 4.) *de toto orbe, orbem iudicaturi.* Ita relegatur nationum questus,

Senec.

Exigunt in contrarium.

Hemelar.

Valer. Maxim.

Quæ Latina simulacra?

Cur heroes instar ignis?

Picinell

Bernard.

dum secundum merita omnes eliguntur, & ex omnibus: etenim si nos Deus congregavit de nationibus in unum, ad regnum vel principatum, & hos vel illos prætermiserit iustitiæ signum erit, quæsisse, sed non invenisse merita: & spectat ad eius inflexibile regimen, in dignitatibus constituere meliorem: in cunctas nationes ad iudicium inclinari, exterùm nullam expellere. Christus è cruce regnans, super humerum cum illa subiens imperium: *Inclinato capite, tradidit spiritum.* Quorsùm vertus? in pectus quidem. Ad illos, qui erant in pectore: ad illos qui latebant in corde, ut aperiret, quando caput inclinavit. In corde Christi erant omnes nationes, quæ in universa terra. Ideò *exivit sanguis & aqua*: & ibi ubi omnes, caput inclinat; ut quid faciendum in electionibus doceat: igitur dum aliquid in congregatione optamium gratiâ aut iure distribuitur; in omnium nationes debet inclinari caput. In cunctis suæ vel possunt esse merita: hæc à capite iudicanda: & tali inclinatione; ut cognoscant esse in pectore: plenum iurgis est distributionis discrimen, caput in hanc vel in illam gentem non habere inclinationem. In singulis est aliquid laudabile, anfractuosque occurrunt quolibet itinere. *Quid attinet mores nationè pendi?* ait Valer. Maxim. 1. *cap.* 1. n. 2. in *extern.* Imprudens & vecors est, qui exteros despicit, non quia despicabiles; sed quia non ex suis, suorum tantùm buccinator encomiastes; qui continuò in sanitatem cerebri poscit eleborum, vel indiget, ut domiat, unguine murium. Ni illi dicatur, quod alij dictum, carmine inepto quærenti plausum, & obtundenti cerebrum: *Sinum saxis onerabo, ut quotiescumque caperis à te exire, sanguinem tibi à capite mittam.* Petron. *Satyric.* pagin. 32. Ita fracto capite, desistet furere: & ictu cognoscet ut furiosus extra se exire, illusus amore frenetico patriæ: dicamque cum Ovidio, 5. *Trist.* Eleg. 3. v. 5.

O dicat, ò patria per te florentis imago!
O vir non ipso, quem regis, orbe minor!
Sic habites terras.

Ioann. 19. 30. *In dicti huiusce mundi, sit respectus cunctarum nationum.*

Valer. Maxim.

Iósephi.

Homer ex primis eò dilectum electi.

Senec.

Horat. de *Art.* v. 337.

Et dissimulatum semina.

Petron.

Ovid.

DIDASCALIA VII.

Nonnumquàm pravus, qui è servitute dominus.

1 SUNT nonnulli ita vafri & versipelles, cordis cuniculis, ac sinuamine pectoris, ut in optatos ambitionis exitus imitentur conditionem sulminis; cuius stragis primum in fletus videtur, priusquàm ullo strepitu sonus exterminij audiatur.

Imaginis Spei, & Nemesis.

Pers. 5. v. 115. Iob. 19. 27.

——*Fronte politus,*
Æstuat intus vapido servat in pectore vulpem.

Dicit principalis Tautologia. *Ipse & non alius*, infit Iobus: secùs ambitiosi pectus. Simulat conditionem, si præsentit iuxta votum possibilem dignitatem. Ipse est, & alius, si obtigerit munus: equidem quæ videbatur commendabilis modestia; dum fingitur munere, insolentiæ summæ expanditur arrogantia. Conditio sere servorum, ludente fortunâ in lapsum, atque simul demonstrante & ortum & præcipitium. *Milites, quasi ditandi hoc* Principe (inquit de Thriphone Iosephus 13. *Antiquit.* cap. 12.) *continuò ei imperium dederunt. Dum verò adeptus iam concupitam potestatem; non amplius dissimulare pravum ingenium valuit, quod privatus tegere conatus est; quo magis animos hominum sibi conciliaret. Quam primum enim Rex declaratus est; absque persona Tryphonem agere cœpit.* In culmine principatus, cunctis subditis claruit, quis fuerat servus. *Ita animus cæcus* (ait Senec. 5. *Benefic.* cap. 12.) *quicquid illi commiseris, id omne suum & pernicium, & occasionem miseriæ facit. Felicissimis itaque plurimum æstus subest, minusque se inveniunt; quò in maiorem materiam inciderunt, quà fluctuarentur. Ergo nihil potest ad malos pervenire, quod prosit: imò nihil quod non noceat. Quæcumque enim illis contigerint, in naturam suam vertunt: & extra speciosa, profuturaque si alijs darentur; illis pestifera sunt.* En signa vilis pectoris & servitutis.

Ambitio specie tenus tutis.

Nulle bonum ut ere, ab ambitiosa principatur fine freno.

Horat. de *Art.* v. 337.

Nunquàm te fallant animi sub vulpe latentes.

2 Insignis olim cogitatio fuit, Nemesim collocare unà in ara cum Spe: de quo videtis Politian. Marull. & Claud. Minoen. in *Alciati Embl.* 46. Societas harum spectat, ut nil speret animus, nisi quod liceat: equidem ultra licitum, irrationale votum: spes enim debet præscindi à Nemesi, quæ sine corde. Videtis, *Tom.* 1. *T.* 3. *D.* 11. *n.* 2. Altiorem arbitror sensum ex societate duarum, Spes semper florida, etsi fructibus vacua. Spectat sidera vultu, ut vota explicentur eventu felici è cœlo, Rhamnusiæ insignia erant frenum & mensura, ut ex Chartar. sæpe diximus, & hic iterabimus, 5. *D.* 3. *n.* 1. & 6. *D.* 5. *n.* 1. Spes persilit, quousque votum potitum; illudusque, illam ut compescat, comes Nemesis frenum. Nullum insigne remanet Nemesis, dum evanescit spes ex adventu fruitionis: unàque collocantur, ut improbi proposita ex ambitione explicentur: etenim si spe honoris, eius audaciam compescebat Nemesis; cadente in sinum feliciter voto, ad omnia illicita, & flagitiosa impellitur sine freno. Flos spei in fructum fausté mutatus, quo gestit pectus. Timiditas transijt in gaudium, quia exulat votum, sub quo ad amussim Rhamnusiæ, vultus cringebantur fuco modestiæ, angue latente sub herba, ne præcognoscerentur toxica, & cogitationes vapidi cordis, exhalaturi possessione dignitatis. Illa dum contingit, cum spe Nemesis fugit: equidem cum eius non esset frenum; quo arceretur in pravitatem propositum in quælibet à voluntate atque lubito decreta, præceps procedit audacter sine mensura. Nihil distinguit inter sacrum & profanum: nullius ponderis arbitratur pondus legum: per fas & nefas iure potestatis frangit repagula iuris: proditque errons in indigna dignitate, quæcumque scelera cordis conceperat ambitione: etenim si pridem non præceps; recesserat freno, ex defectu potestatis: cauteque flagitijs captabat honorem, ut ad illa posset adipisci libertatem.

3 Quibus non se mancipavit intentio prava Absalom! Illi audaci nulla lex. Nec exilio flexus in meliora genius, nequo resipuit indultus. Appositè Seneca. Molimina protecvi; turbulentique cordis, ex pravitate pectoris, *stant in loco eodem, stabuntque, & in omne nefas labi* (subdit, 1. *Benef.* cap. 10.) *paululum dumtaxat ultrò aut citrò mota, ut fluctus. Abrumpit frenos pudicitia, nunc viget furor, nunc cultus corporum nimius, & forma cura; præ se ferens animi deformitatem: nunc in petulantiam & audaciam erumpit malè dispensata libertas: nunc in crudelitatem privatam, ac publicam itur, bellorumque civilium insaniam; quà omne sub-*

In vitia audatus pectus.

Senec.

Cur præterierit, quem ceteri ament

mam honoris indignitatem. Alii timor. Non invenerunt uti cogitarunt. Singuli, quia ex illis cuncta cupiebant; & cunctis, non singulis erant certa. Unde in exitu vel ad veritum, quicquid cogitatum cum non cecidisset (nec possibile) ad votum; saxum ab erectoribus alliditur, uti saxum.

13 *Hæc res* (inquit Seneca 3. de *Ira* à cap. 30.) *sua in reges arma convertit; fidissimosque ei comites, ut de morte suum conferrent, pro quibus & ante quos mori, votum habuerant. Divum Iulium plures amici confecerunt, quàm iudicii quorum non explevera sit spes inexplebilis: sed quis admodum sufficere tam improbis desiderijs posset; cum vastum omnes concupiscerent, quantum poterat unus?* Hæc periculum ex affectione nationum, & quum ad honorum munia, non eliguntur merita: ut contigit perverso C. Caligulæ, cui initio principatus scriptum encomium: P. P. *Pater* scilicet *Patriæ*: verùm decursu temporis, iurè interpretatum *Pestis*. Hemelar. *Tabul.* 5. Hinc cautum à populo Romano, Senatuque, *ut vocationem aliquando honoris Fabiæ gentis daret; ne maximum imperium in una familia continuaretur.* Ita apud Valer. Maxim. *lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 5. Dotes enim abesse ab alijs, est dumtaxat cogitare cogitationes. Statuæ Heroibus Athenis erectæ, dicebantur *Latina similacra*: inquit Pausan. *cap.* 250. ex quo etiam Chartar. de *Imagin.* pag. 16. Ex usu loci procedere oblivionem patriæ, asserunt ex Homer. 9. *Odyss.* Strab. *lib.* 17. Plin. 13. *cap.* 17. & Erasm. *Chiliad.* 2. *Centur.* 7. n. 62. Aptè statuæ hominum insignium factæ ex toto: ut affectionis suorum amandaretur suspicio: igitur cum honoris splendor illis sit, non à suis, sed per se signant patria oblitâ, haudquaquam habere à patria, sed per clarissima gesta: macula sanè est honoris, si habetur tantùm à suis: etenim meritorum est oblivio, si suffragatur affectio. Hinc lemma ignis, extra sphæram qui lucidus: *Splendet, natioâ è sede remotus.* Picinell. 2. *Mund. Symbol.* n. 14. Ita claritatis meritorum, maniumque fulgor; si operationum solicitatur splendor: igitur qui non per se, sed à suis honoratus, obtinet profectò dignitatem; sed nequaquam dignitatis splendorem.

14 Bernardus studet paci, ac medetur carcinomati. *Eligendi* (ait, 4. de *Consider.* cap. 4.) *de toto orbe, orbem iudicaturi.* Ita relegatur nationum questus,

Senec.

Exigunt in contrarium.

Hemelar.

Valer. Maxim.

Quæ Latina simulacra?

Cur heroes instar ignis?

Picinell

Bernard.

dum secundum merita omnes eliguntur, & ex omnibus: etenim si nos Deus congregavit de nationibus in unum, ad regnum vel principatum, & hos vel illos prætermiserit iustitiæ signum erit, quæsisse, sed non invenisse merita: & spectat ad eius inflexibile regimen, in dignitatibus constituere meliorem: in cunctas nationes ad iudicium inclinari, exterùm nullam expellere. Christus è cruce regnans, super humerum cum illa subiens imperium: *Inclinato capite, tradidit spiritum.* Quorsùm vertus? in pectus quidem. Ad illos, qui erant in pectore: ad illos qui latebant in corde, ut aperiret, quando caput inclinavit. In corde Christi erant omnes nationes, quæ in universa terra. Ideò *exivit sanguis & aqua*: & ibi ubi omnes, caput inclinat; ut quid faciendum in electionibus doceat: igitur dum aliquid in congregatione optamium gratiâ aut iure distribuitur; in omnium nationes debet inclinari caput. In cunctis suæ vel possunt esse merita: hæc à capite iudicanda: & tali inclinatione; ut cognoscant esse in pectore: plenum iurgis est distributionis discrimen, caput in hanc vel in illam gentem non habere inclinationem. In singulis est aliquid laudabile, anfractuosque occurrunt quolibet itinere. *Quid attinet mores nationè pendi?* ait Valer. Maxim. 1. *cap.* 1. n. 2. in *extern.* Imprudens & vecors est, qui exteros despicit, non quia despicabiles; sed quia non ex suis, suorum tantùm buccinator encomiastes; qui continuò in sanitatem cerebri poscit eleborum, vel indiget, ut domiat, unguine murium. Ni illi dicatur, quod alij dictum, carmine inepto quærenti plausum, & obtundenti cerebrum: *Sinum saxis onerabo, ut quotiescumque caperis à te exire, sanguinem tibi à capite mittam.* Petron. *Satyric.* pagin. 32. Ita fracto capite, desistet furere: & ictu cognoscet ut furiosus extra se exire, illusus amore frenetico patriæ: dicamque cum Ovidio, 5. *Trist.* Eleg. 3. v. 5.

O dicat, ò patria per te florentis imago!
O vir non ipso, quem regis, orbe minor!
Sic habites terras.

Ioann. 19. 30. *In dicti huiusce mundi, sit respectus cunctarum nationum.*

Valer. Maxim.

Iósephi.

Homer ex primis eò dilectum electi.

Senec.

Horat. de *Art.* v. 337.

Et dissimulatum semina.

Petron.

Ovid.

DIDASCALIA VII.

Nonnumquàm pravus, qui è servitute dominus.

1 SUNT nonnulli ita vafri & versipelles, cordis cuniculis, ac sinuamine pectoris, ut in optatos ambitionis exitus imitentur conditionem sulminis; cuius stragis primum in fletus videtur, priusquàm ullo strepitu sonus exterminij audiatur.

Imaginis Spei, & Nemesis.

Pers. 5. v. 115. Iob. 19. 27.

——*Fronte politus,*
Æstuat intus vapido servat in pectore vulpem.

Dicit principalis Tautologia. *Ipse & non alius*, infit Iobus: secùs ambitiosi pectus. Simulat conditionem, si præsentit iuxta votum possibilem dignitatem. Ipse est, & alius, si obtigerit munus: equidem quæ videbatur commendabilis modestia; dum fingitur munere, insolentiæ summæ expanditur arrogantia. Conditio sere servorum, ludente fortunâ in lapsum, atque simul demonstrante & ortum & præcipitium. *Milites, quasi ditandi hoc* Principe (inquit de Thriphone Iosephus 13. *Antiquit.* cap. 12.) *continuò ei imperium dederunt. Dum verò adeptus iam concupitam potestatem; non amplius dissimulare pravum ingenium valuit, quod privatus tegere conatus est; quo magis animos hominum sibi conciliaret. Quam primum enim Rex declaratus est; absque persona Tryphonem agere cœpit.* In culmine principatus, cunctis subditis claruit, quis fuerat servus. *Ita animus cæcus* (ait Senec. 5. *Benefic.* cap. 12.) *quicquid illi commiseris, id omne suum & pernicium, & occasionem miseriæ facit. Felicissimis itaque plurimum æstus subest, minusque se inveniunt; quò in maiorem materiam inciderunt, quà fluctuarentur. Ergo nihil potest ad malos pervenire, quod prosit: imò nihil quod non noceat. Quæcumque enim illis contigerint, in naturam suam vertunt: & extra speciosa, profuturaque si alijs darentur; illis pestifera sunt.* En signa vilis pectoris & servitutis.

Ambitio specie tenus tutis.

Nulle bonum ut ere, ab ambitiosa principatur fine freno.

Horat. de *Art.* v. 337.

Nunquàm te fallant animi sub vulpe latentes.

2 Insignis olim cogitatio fuit, Nemesim collocare unà in ara cum Spe: de quo videtis Politian. Marull. & Claud. Minoen. in *Alciati Embl.* 46. Societas harum spectat, ut nil speret animus, nisi quod liceat: equidem ultra licitum, irrationale votum: spes enim debet præscindi à Nemesi, quæ sine corde. Videtis, *Tom.* 1. *T.* 3. *D.* 11. *n.* 2. Altiorem arbitror sensum ex societate duarum, Spes semper florida, etsi fructibus vacua. Spectat sidera vultu, ut vota explicentur eventu felici è cœlo, Rhamnusiæ insignia erant frenum & mensura, ut ex Chartar. sæpe diximus, & hic iterabimus, 5. *D.* 3. *n.* 1. & 6. *D.* 5. *n.* 1. Spes persilit, quousque votum potitum; illudusque, illam ut compescat, comes Nemesis frenum. Nullum insigne remanet Nemesis, dum evanescit spes ex adventu fruitionis: unàque collocantur, ut improbi proposita ex ambitione explicentur: etenim si spe honoris, eius audaciam compescebat Nemesis; cadente in sinum feliciter voto, ad omnia illicita, & flagitiosa impellitur sine freno. Flos spei in fructum fausté mutatus, quo gestit pectus. Timiditas transijt in gaudium, quia exulat votum, sub quo ad amussim Rhamnusiæ, vultus cringebantur fuco modestiæ, angue latente sub herba, ne præcognoscerentur toxica, & cogitationes vapidi cordis, exhalaturi possessione dignitatis. Illa dum contingit, cum spe Nemesis fugit: equidem cum eius non esset frenum; quo arceretur in pravitatem propositum in quælibet à voluntate atque lubito decreta, præceps procedit audacter sine mensura. Nihil distinguit inter sacrum & profanum: nullius ponderis arbitratur pondus legum: per fas & nefas iure potestatis frangit repagula iuris: proditque errons in indigna dignitate, quæcumque scelera cordis conceperat ambitione: etenim si pridem non præceps; recesserat freno, ex defectu potestatis: cauteque flagitijs captabat honorem, ut ad illa posset adipisci libertatem.

3 Quibus non se mancipavit intentio prava Absalom! Illi audaci nulla lex. Nec exilio flexus in meliora genius, nequo resipuit indultus. Appositè Seneca. Molimina protecvi; turbulentique cordis, ex pravitate pectoris, *stant in loco eodem, stabuntque, & in omne nefas labi* (subdit, 1. *Benef.* cap. 10.) *paululum dumtaxat ultrò aut citrò mota, ut fluctus. Abrumpit frenos pudicitia, nunc viget furor, nunc cultus corporum nimius, & forma cura; præ se ferens animi deformitatem: nunc in petulantiam & audaciam erumpit malè dispensata libertas: nunc in crudelitatem privatam, ac publicam itur, bellorumque civilium insaniam; quà omne sub-*

In vitia audatus pectus.

Senec.

sanctum ac sacrum profanatur. Haud inficiabitur Absalom, suis coloribus non esse depictum. Prava indoles propendebat in malum, atque terebrabat cerebrum. Haud eius malignitati satis in fratris crimen, insurgereque cogitavit in patrem: & ut obtineret cautè (quippe nequibat, ut cupiebat vivere liberè) usus est ambitus arte.

3. Reg. 33. 6. *Quis me constituat* (inquit) *iudicem super terram?* Spe dignitatis inerat frenum pudoris. Principatus ambitur: voto pervertus potitur? Quorsùm? Ut proijceret legis & pudoris frenum, quo retinebatur, ne maligaitas cognosceretur; quia defectu potestatis, latebat malitia cordis: & dum obtento honore micuit libertas in crimen, contra patrem & beneficum molitus est turpissimam proditionem. Qui ambitione ascendit fictâ modestiâ, expectatur in honore ab arrogantia: qui autem splendore evehitur, dignitatis culmine non mutatur.

Fingitur modestia in fugitiva.

4 Sol igitur dum altior, splendidior. In terra creatur origo luminum: Deusque cum super terram esset fabricatus, postèa in altum sublevatum, posuit in firmamento. Ita placuit Anastasio Sinaitæ *lib.* 4. Lemma picturæ eius corporis: *Idem ipse.* Adi Octav. Strad. Tom. 1. *Symbol. Pontific.* Kircher. in *Oedip. Copt.* Tom. 2. p. 1. Class. 1. cap. 2. *Alius idem.* Non mutatur. Constat non sordidus, sed splendidus: patet minimè assumptus è sordibus: equidem si è sordibus micaret, tanto splendore intumesceret. Est exemplar dignitatem non ambientium, sed ob dotes assumptorum; quorum permanet moderatio, vel in throno: equidem idem fulget & non alius, quamvis ad cœli maiestatem etiam è pulvere erectus. Sic fulget, qui manet sic: nam si stultus ut luna mutatur; iustus permanet ut Sol. Plaudit aliò Statius, 5. *Silvar.* 1. v. 115.

Conditionis sordidæ mutatur in dignitate.

Non tamen hic mutata quies, provitàsve secundis

Statius. *Intumuit: tenor idem animo, mortesque modesti*

Fortunâ crescente manent.

5 Quid in indignis ambitionis astu dignatis? Superbia illiorum ascendit semper. Ad vivum pingit Innocent. III. *Statim autem ut ambitiosus est promotus ad honorem* (inquit lib. 2. de *Miseria condit. human.* cap. 30.) *in superbiam extollitur, & in iactantiam effrenatur: nec curat prodesse, sed gloriatur praesse: praesumit se meliorem, quia crevit in Superiorem* (*Bonum facit non gradus, sed virtus: non dignitas, sed honestas*) *Priores dedignatur amicos, comites contemnit antiquos, notos ignorat hesternos, vultum avertit, visum extollit, cervicem erigit, fastum ostendit, grandia loquitur, sublimia meditatur, subesse non patitur, praesse molitur, prælatis infestus, subditis onerosus: molestia non suffert, concepta non differt, praeceps & audax, gloriosus & arrogans gravis & importunus. Magnum reputat si loquidignetur: maximum, si surgat. Insolite agestit, consueta fastidit: numquàm vult uti paternitatis affectu, semper vult uti dominationis imperio.* Ferè eadem Bernard. de *Gradib. superb.* Hic est homo: Dæmonem signat conditio.

Conditio servilis in honore ascendentis.

Luxo.

6 *Ex vobis unus diabolus est*: dixit asseclis Magister cœlestis. Est? utique. Quomodò, si necdùm nota proditio? Cogitabat, tametsi latebat: & designat iure dæmonem; quippe introspiciebat pectoris intentionem. Per supplantationem elucebit quod est. Erit, sed modò variis moliminibus fermentat perfidum cor: & est quod erit, dum malignitate concipit: igitur indolem celat, & crimen; quousque inveniat vafer opportunitatem. Deaurabat summissus, proiectus exteriùs acta, ne in homine diaboli exploraretur malitia; & præcogitaret socius, quid eius fovebat in futurum pectus: & quod erit, asserit Christus, quòd est; quippe cùm diabolus iam misisset in cor, haud perfidiam omittebat, quoniam oderat; sed quia tutò exequi malignitate nequibat: ut nudaretur pectoris partus, ad dolum fallax expectabat tempus. Ille qui corda scrutabatur, sciebat insidias. Introivit in eum satanas: estque quod erit, ubi circumventionem disponit: quamvis comites in ministerio ignorarent: igitur numquàm in illorum venit mentem; qui ita abiectus post dignitatis officium, astu & officijs futurum esse dæmonium.

Ioan. 6. 71.

Ita pectoris virus, ut refertè in illo totus infernus.

7 Observaveris tempus quo à Magistro designatur diabolus. Quod ita signaretur, dum inter illum & hostes de crimine conveniturr; mirum non esset, cùm Christus discipulis traditionem ipsa in cœna prædixisset. At signare, statim ac electione cum cæteris constituit Principem, & contulit superiorem dignitatem, ita ut quod futurus, esset; ac diabolum iam induisset? Utique: iam gaudebat honore. Celabat pectore facinus, sine potestate impossibilis effectus. Introitu in scholam ambiebat, quasi supplex se humiliabat: tunecque dicitur diabolus; quia tunc in cor-

Non homo, sed daemon.

corde totus infernus: etenim si non fecerat, quod dictaverat satanas, quia defecerat potestas; se declaravit hominem dæmonem, simulac habuit in honore potestatem. Evectus fuit in sublimitatem tironi, quam possibilem non valebat cogitare, *ex servo & profugo*, libertati à Christo restituto. Ita Mon alv. in eius *vit.* Modestus extitit, quandiu conditionem cogitavit: sui oblitus, spem altiorem concepit animus; qui paulatim intumuit: maiorem libertatem in liberrate ambijt. Obtinuit: & dum potitur, qui servus fuerat, uti diabolus signatur; quia iugulata à gaudio spe, Nemesis frenum ac mensuram audacter confregit cor; equidem vehi non poterat nisi in diabolicam malignitatem, servus nanciscens honore dominationem: quin ausus, vanosque & arrogantes spiritus arceat, eius auctoritas, qui ad libertatem & dignitatem erexerat. Floride Claudian. 1. in *Rufin.* à v. 175.

Montal.

Servitutem altatus, ipsum sce ius.

——*Clavam subrepsit in aulam.*
Ilicet ambitio nasci, discedere rectum,
Venum iuncta dari, profers arcana clientes
Fallit, & ambitos à Principe vendit honores
Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
Nutrit & exiguum stimulando vulnus acerbat.

Claudia

8 Ambitiosus haud quiescit. Altiora ambit, an è sordibus exire possit: & quos iudicio proprio deceptus cogitat, illos relinquens, alios amicos inquirit, ut dolo novo fallat. Modò conciliet in optata, etsi turpes, amicitias; parvi ducit, quod concilientur per nefas. Utitur subdolè fraude, ad id quod nequit meritis obtinere. Supplicat, offert, spondet, tribuit; quia totus conatus in potestatem dignitatis, ut valeat sine freno perficere vota cordis. In omne facinus mancipatus, cupidus culminis, & flagitiorum floret servus. Unde si necessarium ad obtinendum honorem; technis, tricis, offucijs veterator industrius apponet crimen. *Hinc sanè videre licet* (profert Ioseph. d. *lib. 7. cap.* 1.) *quam nihil non audeant ambitioni dediti. Nam & dum cupitis potiri properant, & nulli cedere volunt; non dubitant quodvis perpetrare facinus: & ne quod semel nacti sunt, amittant; malora etiam non reformidant: sic existimantes, levius incommodum esse, ad summum fastigium non pervenire, quàm excidere: ideoque illis plus semper audaciæ supereſt.* Audacia tendunt in procacitatem, ad quam disponunt refricare frontem, cupientes attollere vertice cristas; si fuerit modò potestas, atque iuverit malignitas: qua quidem uti dæmones, & sunt (dolo fallaciaque pleni) inter homines in mundo; & simul habitantes in inferno.

Molimina prava indelit.

Ioseph.

9 *Quos dedisti mihi custodivi* (dicebat Patri Servator N. post cœnam) *& nemo ex eis perijt, nisi filius perditionis.* Ille perijt, qui è servitute vocatus in potestatis honorem, in virtutis culmen, in perfectionis apicem? Ille, quia acceptus solio. Quid facturus assumptus in principatum è fecvo? Quia liberrate caruit, pravam indolem cooperuit; ostenditque pravitatem, dum tutò ostendere potuit: pridem quidem maligni genij demonstrasset specimen, si pridem fuco virtutis obtinuisset libertatem. Ex malo ovo malus pullus. Maligni, pravus conatus. Quod ex aspide confotum, erumpet in regulum: igitur si honorem ambiens detinetur potestatis formidine; si potest, quippe iam liber, abuterur potestate: finis criminum, iocusse: equidem de malis in peiora præcipitium, quousque ne noceant amplius, detruduntur in infernum. Vocatus fuit proditor hic in perfectionis scholam, in qua anteactam quibat corrigere vitam: languitque medicamine, perivitque præstantiore salute: equidem qui in virtutis disciplina oblivisceatur virtutis; semper filius perditionis. *Perijt.* Quid Domine? Perijt? Peribit. *Perijt.* Est, quod futurum; quùm potestate acceptâ inter homines evasit in diabolum. Ad regimen pravus homo, quem ita concinnavit è servitute libertatis ambitio: illa cum honore restituta, legum petulanter fregit iugum, & inaudità perfidiâ conversus est in dæmonium: cuius cùm cogitamina, potiùs quàm ex mundo, ex ipso inferiori inferno sint; non homo, sed aptiùs diabolus est: igitur cum antequàm in barathrum ijisset, esset prius quàm perijsset, malignitate perivit. Iurè ante damnationem eius astruitur damnatio; quippe præ huiusmodi causa habendus pro derelicto. Haud servus redit frugi; quia quocumque in statu non potest inferius cadere. Astipulatur Stoicus, d. *Erunt fures, erunt raptores, sacrilegi, proditores. Infra omnia ista ingratus, nisi quod omnia ista ab ingrato animo sunt. Idem semper pronunciare debebimus, malos esse, malos fuisse* (*invitus adijciam*) *& futuros esse.* Frustra abluitur Æthiops, & non mores, quamvis pilos, mutat lupus. Felix qui scit, felicior qui præscit, & in cautionem præfagit. Qua sorte Persius d. 3. Satyr. 3.

Ioann. 17. 12.

Quomodò & in mundo & in inferno.

Cur [illegible] silis, & culmine non [illegible] mes habil

Senec.

Persius.

Pelliculam retines veterem:
Ego te intùs & in cute novi.

Thren. 3. 8.

10 *Servi dominati sunt nostri*: Ieremias, ut vexationis exprimeret acerbitatem, tyrannidemque opprimentem; clamabat in cœlum. Gravis sane, ubi tantùm è cœlo poterat venire auxilium; etenim cùm imperium servi vigeat sine iuris, neque legis moderamine haud cessabit servorum gravamen, quousque herilem libertatem redigant in servitutem. Servus Mardochæi erat Aman, & pessimus servus: quem exclusit extra domum, dedignatus secum habere etiam uti servum. *Eius prius fuisse servum, cuius insolentiam ferre non valuit, cum in libertate uti Numen adorari voluisset*: ait Pataph. Caldaic. & nos *Ephemer. 20. Februar. n. 3.* Pellucet servi genius, & quantus, extensione in ordine ad se, dum ita arrogantia inflatum cor; ut post turpem servitutem, in potentatu quæreret adorationem. Habuit, sed minime quievit: plus intumuit. Domini solicitabat reverentiam, ut plenam haberet insolenti fastu gloriam; ut servos videretur qui fuerat dominus: in quo proterve perstitit, quousque supervixit.

Servi regimen, non regimen, sed gravamen.

Chald.

Esth. 3. 5 Tendit in adorationem.

Naturam expulit furca.

Horat. 1 Epist. 10 v. 24.

Hinc intelligitur ita percussus, cur Propheta dolet & in cœlum clamet sub captivitate, de tali servitute dolente corde. Servitus profectò amara cunctis, quia mors civilis: verùm servire servis, acerbius dolore mortis; siquidem cuncta ferit, dum ut servus cuncta timet. Gemitus cognoscit, dolorique parcere nescit. Desævit in omnes; ut se posse patent. Furit exercens flagellum: numquàm otiosum, cùm dominatus fuerit pauperum, tantoque catenato labore Vates sacer non queritur de captivitate, sed in ipsâ, de servili servitute; quoniam inter cruciamina excedit pœnam, servi tolerare insolentem arrogantiam: simulque ingenuos fatali demitti sorti, ut serviatur servituti; cuius ob probrum dedignabantur servitium: igitur eorum tædet obsequij, qui ad servitia tantùm nati. Eorum enim in honore tantùm honos, ostendere per flagitia fuisse servos. Estò fortuna, indolem simulando, invitè pravitas celet; ut accinit Iuvenal. 13. *Satyr.* à v. 239.

Servit servire, intolerabile.

——Tamen ad mores natura recurrit.
Peccandi finem posuit sibi? Quando recepit
Eictum semel attrita de fronte pudorem?

Iuvenal.

11 Quid non cogitant, accepto, empto, vel rapto, aut per crimen acquisito, infami honore? Si se vident insulatos, quantus ventus! Attonant culmina, & cerebrum quatiunt tympana & crotala; quorum strepitu dulcique sono, turgidi, tumidi, inflati; ludente blandirâ phantasia, effutiunt attoniti vacuitates cerebri.

Eorum petulantia.

——Nec vultum cognoscit amici.

Id. 10. v. 214.

Nec se cognoscunt, cùm sibi fatuè blandiuntur, ostentantes pompaticè maiestatem: cuius, quia non habent, ius sane, habere pudorem. Quid Bentidio pondus triumphi? Pondus. Quid consulatus? Dedecus dum munium exoravit & obtinuit talem tantamque sublimitatem; oblitam decursu temporis excitavit turpissimam servitutem. *A Pompeio Strabone Pompeij Magni patre, cum ceteris servis pari ante currum ductus est* ait Valer. Maxim. *lib. 6. cap. 9. n. 9.* Addit Gellius *lib. 15. cap. 2. Verum sibi ægrè quæsisse, eumque sordidè inveniisse, comparandis rusis. Eamque rem tam intoleranter tulisse P. R. qui Bentidium meminerat ewcandis multis vitiis esse*; ut vulgò per *vias urbis versiculi proscribentur.*

Ostentare magestatem personam etiam servitutem. Val. Maxim.

Aul. Gell. Iuvenal.

Concurrite omnes Augures, Aruspices:
Portentum insitum constatum est recens:
Nam mulor qui fricabat, Consul factus est.

Iccircò Satyricus 7. v. 199. inquirit; *Bentidius quid enim?* Ascendens in thronum, explicuit servitium: igitur attingens insperatam, sed optatam culminis dignitatem; in cunctorum assumptus diram mortificationem.

Non eligantur ut digni, sed ut cùmodi.

12 Pingit indolem Ezechiel sub metaphora vitis. *Cum germinasset humili statura, fructificavit in palmites* (*ambitiosos*: ait in *Paraphr.* Sanctius) *& emisit propagines.* Tigurin. *Protulit palmites & flagella.* Statura humilis egebat grallis; & quam nequibat pusillus nanciscì meditatam altitudinem; technis & technis panurgicè obtinuit per ambitionem: igitur ni fulcimen haberet, per palmitem non ascenderet. Ita fine dubbus effloruit pessuppedaneum, quasi pollet ad staturam adijcere cubitum unum. Ita vitis ambitiosa *protulit palmites & flagella.* Vitis fuit ornatus, ut germinet in utiles botros. Verùm *arefcet.* Unde vel germinans aret? An quia humilis & sordida inter spinas, radice infectâ ferre nequibat nisi labruscas? *Prælatus dirus objicitur, brevis statura meritorum. Hoc est ænigma propositum à Domino*: inquit Hector Pint. Ab effecto elucet, undenaruit, quæ palmitibus invalidè floruit, in flagella convertens palmites; quia fulcra habebat in dedecore honoris, fine meritis: igitur in munere non est

Ezech. 17. 6.

Tigurin

Pint.

Rosa dentia & truculentia.

Hieronym.

est honor, sed arescet in dignitate Superior; si propter fulcimen præcum, palmes convertitur in flagellum subditorum. Non quia dignum, nobilem palmitem in potestatem assumpsit; sed quia indignum atque sordidum cognovit. *In superficie posuit* (subdit Hieronymus hic) *nec potestatem eius altâ radice firmavit. Ut præesset quidem; sed respiceret ad Babylonij tubentis imperium*: equidem etsi dignitate vigeret, precaria dominatione fructibus aruit, convertens palmites in flagella; quia nihil aliud faciebat, nisi quod barbarus præcipiebat ab aula. Erat Princeps pictus subditorum coloribus; à Superiore in potestatem evectus, in cuius lenocinium; criminibus insolenter dispositum erat præmium: brevis sanè etiam cum grallis, statura humilis est; cuius fiscine optat gloriam, ambitione punctum cor: etenim ni caput putre, pectusque malignum; cum huiusmodi pensione nequaquàm admitteret potentatum. Propert. 2. *Eleg.* 24. v. 31. exitum signat.

Propert

Qui nunc in tumidum iactando venit honorem,
Excidium erit.

13 Estò vanum ambitiosus cognoscat; vanitas inflat, ut in cathedra pestilentiæ sedeat: modòque magnificetur fimbria, flocci pendit, quòd sedeat in huiusmodi cathedra, eundo post consilia impiorum, standoque in itinere criminum: quia cùm quærat vanitatem, etiam diligit mendacium; ut plus complaceat per quem bibet, etsi precatium imperium: vel ut retineat, & qui serviyit ut serviat. Quàm grave onus, dicit qui suprà innocentius. *Honores affectat* (insis d. à *cap. 26.*) *& superbus extollit. Semper est providus, semper attentus, ne quid dicat vel faciat, quod videat displicere. Humilitatem simulat, nequitiam mentitur, affabilitatem exhibet, benignitatem ostendit. Subsequitur, obsequitur: cunctos honorat, universis se inclinat, vifitat optimates: adsurgit, amplexatur, applaudit, adulatur: etsi nullus ei pulvis tamen excutit ullum: promptus & servidus, si placere cognovit. Improbat mala, detestatur iniqua: alia cùm aliis probat & improbat; ut videatur idoneus, ut reputetur acceptus.* Nonne ex huiusmodi moribus, probitatis magna spes? Minimè: in vafricium totus it: disponit falsis coloribus callidè formam, ut erumpat sine obice in procacem insolentiam: largèque vel indignis effudit propudiosam adorationem; ut in honore turgidus; cunctos despiciens, adoretur solus Numen.

Innocêt

Honores affectat, sed non falsitate

Cuhninis gloria, illicitus ut naminis?

14 *Exiguâ radice peccatrix Antiochus illustris.* Hic illustris, qui peccati radix? Mundus plaudit, maiestatem extollit, signatque magis in regimine illustrem, quem viderit insaniorem. *Fuit ingenio inquieto, versatili, turbido, furibundo, turgido, deliro, vario, vago, phrenetico: adeo ut lapides sinu gestaret, & obvios appeteret*: ait Leonicus, 3. *Var. histor.* cap. 91. Quicquid additur dementiæ deservit criminum excusationi: cur ergo non solùm dicitur in scelere illustris, sed peccati amara radix? Quia cuncti rami sub eius imperio singularis corruptelæ, ab illo procedebant tamquàm à putri vitiata radice: non enim peccatores in tot audirent iniquitates, ni ipse instaret & soveret peccatores. E custodia uti obses Roma fugit, Syriam pervenit, exuens civilem præstantem, sed odiosam servitutem, ad quam pater destinaverat natu minorem. Spe invasit Syriæ principatum, & specie virtutum constituxit dolum. *De regno Syriæ habendo præsumens* (ait Petr. Comestor in *Esther*, cap. 11.) *clam Romam egressus; benignum se omnibus & munificum exposuit. Strenuus erat in agendis & acer; unde dictus Illustris. Mortuo fratre regnavit pro eo. Tunc iniquitatem sibi insitam aperuit, quam pro regno obtinendo palliaverat.* Patuit indignitate, quam velamine virtutis ambivit, quod virus astu in stragem cunctorum texit: igitur claruit radix peccatrix in culmine usurpatæ dignitatis; qui insignis moribus, priusquàm haberet plaudebatur illustris. Meritò in *Orat. Mariæ*, Salustius: *Privi quàm humiles in obsequijs! Illis post difficile, dissimulare mores.* Studiosus cunctis, nemo priusquàm veniret honor, illo protectior. In culmine, nemo tumidior, impudentior, arrogantior. Quæ vilis animi nota, res felices comitante inverecundia. Unde Plutarch. in *Lucullo*, inquit: *Nihil est enim rebus secundis elato contumacius: neque parentius imperio, rebus adversis dejecto.* Sic Epiphanes sentina vitiorum, & radix criminum: igitur qui ante imperium pro imperio sacras leges colebat, iusta illustris iudicabat, improbitatem oderat, cunctis serviebat, specie humilis, gratus obsequijs, munificus beneficijs, ita imperio nacto insanivit, furijs agitatus evanuit; ut illo dominante phreneticè, traditò à dæmone honore, nullibi esset, præter libitum, ius, lex, fas, neque sacrum,

1. Mach 1. 11.

Leonic.

Comest. Qui vitia detorat, in dignitate demonstrat.

Salust.

Plutarch.

neque iustum, neque sanctum, neque templum: etenim radix peccati simulavit ad dignitatem probitatis speciem; ut vivere possit ad libertatis amussim, & genialem voluptatem.

15 Cunctis, ambiens munia, in libertatem serviebat; imò adorabat. Quid modò? Extremæ adiaphoriæ abominatio. *Ambulaverunt post vanitatem & vani facti sunt.* Evanuit cerebrum, vento honoris; quippe appetitus propter vanitatem; & qui adorabat, projectè quærebat adorationem. Ita inflatus, ita tumidus (exteros meritis superiores despiciens, dominus potentiâ illudens) ut constaret, quod dominus, ficta virtute, artificio construebatur, ut ab adoratis solus ex hominibus Numen adoraretur. Quis cogitare quibat huiusmodi vanitatis embolia, nisi insolentia: *Faciet* (prædixit Daniel) *iuxta voluntatem suam: & elevabitur, & magnificabitur adversus omnem Deum, & adversus Deum Deorum loquetur magnifica.* Non est illi alia Deitas, nisi propria voluntas: equidem haud auderet in tot flagitia cor pravum; si esse cogitaret Deum: Sese cogitavit, subditisque constituit phantastice Numen; ut ex cunctis haberet adorationem. Post vanitatem ijt, atque vanus factus est: patet, quàm vanus, ubi subditis exponitur adorandus quasi Deus.

Credo ego non pauvos ista periisse figurâ:

Credo ego, sed multorum non habuisse fidem.

Quæ fides in eius fidem, cuius improbitas malis figuris & coloribus cordis depinxit faciem? *Morum ac gestus inæqualitas* (inquit Gregor. Nazianzen. *Orat.* 4. n. 25.) *atque ingens quædam mentis emotio me vatem efficiebat. Neque enim boni quicquam significare videbantur cervix mimmè firma, humeri quos subinde agitabat & attollebat, oculus vagus & oberrans, ac furiosum quiddam intuens, terga curva, pedes instabiles & titubantes, nasus contumeliam spirans, vultus lineamenta ridicula, risus protervi & æstuantes, nutus & renutus ratione carentes, sermo hærens, spirituque intercisus, interrogationes præcipites & imperitæ, responsiones nihilo meliores, aliæ in alias insultantes, neque eruditionis ordine progredientes. Talem ante opera (quid singula?) conspicatus sum, qualem in operibus posteà cognovi.* Non boni viri descriptio. Pollumus dicere cum Ethnico ludibundo:

Hunc in Romanis cavero.

Hæc mala figura ambivit imperium, ratioque cognovit ambitum: quandoquidem postquàm dignitas obtenta; figuram expressit vividè cum insolentia arrogantia iactabunda.

——Ludere gestit sordidus,
Seque aliquem credens.

16 Iurè *Sordidus*: huiusmodi dissolutionem expellit ingenuum pectus. *Secundis rebus* (monebat Chilo, apud Erasm. *Apophth.* 2. n. 18.) *elato non applaudendum, neque arridendum. Infelix felicitas est, quæ hominem reddit insolentiorem: eaque non plausum meretur, sed lachrymas.* Quorsum felicium elatum cor? Modestia vobis necessaria est. *Non oblitus es pristinæ fortunæ, conditionis & professionis* (dicit Bernard. Eugenio, lib. 2. *Consideral.* cap. 5. num. 8.) *Non excidit menti. Ad singula imperia, iudicia instituta ipsum habere præ oculis, non erit inutile.* Cum huiusmodi memoria sepelietur arrogantia: igitur pellis si inflatur, detumescit, quando pungitur. In cœlo sedes polita erat, thronutque micabat: *& supra sedem sedens* qui sedebat. De sensu litterali fusè *Tautolog.* 6. à n. 3. Sic forma Superioris sedentis, ad inferiores: quapropter dicitur: *Qui in conspectu Dei, sedent in sedibus suis.* In sedibus sedent, non iacent. Sedent, dum sedent, in sede non eriguntur, neque cervices attollunt: igitur dedecus, turpi inflatione nescire pudorem; qui superioris maiestatis occupat sedem: nec interior iurisdictionem insurgendo turgidè maculat; si suprema maiestas in sede sedeat. In sede sedent: tunc lucent: igitur nulla vanitatis ex culmine inflatio; estò fulgerent in Throno. Quæ nam æqualis gloria præ splendore Salvatoris? discipulis ita dignatus est apparere, *Et ipse Iesus ibat cum illis.* Non elatus, quia videbatur gloriosus. Apparuit, illos decet in admirationem impulit. In medio illorum stetit; & pace palàm data, illis dixit: *Ego sum.* Summus in nova corporis conditione splendor. *Ego sum.* Ego Dominus & non mutor: non mutatur per novam dignitatis excellentiam, qui non ex Throno, sed per dotes habet gloriam: nec est in exaltatione digni exaltatio, dum maior throno. *Illustri & magnifico viro* (ait Cassiodor. 1. *Var. Epist.* 4.) *claritate notissimo per honorem magni nominis, declarantur merita servientis; qui non fragili felicitate provectus, fortunæ ludo ad apicem fastum repentinis successibus evolavit: sed ut crescere virtutes solent præconij consecndit gradibus dignitatum. Nullo quippe, ut plerisque moris est, elatus*

Ierem. 2 5.

Quanta illorum vanitatis arrogantia & insolentia!

Daniel. 11. 36.

Propert d. v. 41.

Gregor. Naz. *Dicit interiora cordis ex rum exterior species.*

Horat.

Pers. 1. v. 141.

Erasm.

Cur vera felicitas infelix?

Senec.

Philipp 1. 10. *Indignorum fyncritas in vasritis.*

Bernard

Apoc. 4 2.

Cap. 11 26. *Sedent ut surgant, & erigantur.*

Greg. Magnus

Quanta caliditate, ut latent, vel excusetur im probitas!

Luc. 24. 15.

Vers. 36

Quam commendabilis modestia in cunctis gestis!

Cassiodor.

elatus favore fortunæ, in cothurnum se magnæ potestatis erexit. Majora sibi de se fecit optari; dum intra modestiæ terminos magna cohibuit. Fastigia decorant, sed non splendet thronus; in quo qui sedent, figurantur ad effigies honorum vultibus. Ille magnus in dignitate throni, qui non eget dignitatis magnitudine. Hinc Seneca, *Epist.* 75. *Idem est* (ait) *videbimus qualis sit, & quantus. Unus sit.* Unus, & idem? Utique: inde constat quantus & qualis: igitur nihil totus, etiam iactabundus est; si in throno, vel extra thronum unus & idem non sit.

17 *Sitis syncerè & sine offensa*: commendat Paulus. An cum offensione syncritas? Instruit hunc dolum malignitas: magisque in dignitate inflatis fervet, exæstuatque bilis, specie syncritatis. Videntur submitti, dum animi plus elati: etenim pridem usi, seu abusi summissionibus; ut in honore plus intumesceret pectus: appareretque per offensam, fictam illam summissionem, cordis simplicis non esse syncritatem. Candidatorum studiosus itaque color, sed nequaquàm morum candor: igitur apparenti velamine appetunt dignitatem, ut post votum demonstrent cordis nigredinem. Patet, sed patere nollent: pudetque dici, quorum neque pudet facere: etenim indulgeri excessus vellent, ut liberiùs & tutò vivere possent. *Iactanter erga subditos se erigunt* (regeremus ex Gregorio *Tautolog.* 9. D. 7. *n.* 5.) *nec quid agere debeant, sed quid valeant attendunt. Nihil de subsequenti iudicio metuunt, qui improbæ de temporali potestate gloriantur. Libet, ut licenter & illicita faciant; & subditorum nemo contradicat.* Ergo subdit: *Qui & prava studet agere, & tamen ad hæc vult subditos tacere; ipse sibi testis est, quia plus se veritate appeti diligit.* Totum studium, quod lateat totum furoris propositum; at si aliquatenùs micant flagitiorum specimina; quanta in deaurationem embolia! Hoc & illud, hinc & hinc, huic inde, huc atque illuc, ultrò citroque; ut inveniatur effugium: quamvis sit per falsum meditatum testimonium: & in triumphum veritas trahatur à mendacio, illis permanentibus, sicut erant in principio. Indicat Iuvenal. *Satyr.* 13. à v. 108.

——Vexare paratus:
Nam cum magna malæ superest audacia causæ,
Creditur à multis fiducia.

Taxat Scribani, 3. de Medic. Religios. cap. 33. & 46. ubi: *Audita plerumque, nulla penitiorís cognitionis examinatione præmissa, creduntur: nec auditis contenti, aliud ex alio infertur, & tamquàm dicta factaque referuntur; quæ si propius certiúsque discutiantur nec dicta nec facta, ac nec cogitata quidem reperiemus.* Unde tantum nefas? Ut floreat improborum auctoritas, triumphetque cordium malignitas.

Iuvenal

Scriban

18 *Quibuscumque præciditur cerebrum, his necesse febrem cum phrenesi, & bilis vomitum supervenire*: inst Hippocrates, 6. *Aphorism.* 50. Conditio videtur potestatum foventium in tutamen insolentiam; caput præcidunt frangentes, & anxiè solicitant, quod & icti nihil vomant. Satiùs erat non vulnerare, quàm velle taucios silere: cùm ipsi (ex phrenesi, commotâ bile) quippe præcisum cerebrum, ita propendeant in vomitum, ut putrida expellant viscera, quæ nec facta nec dicta, nec cogitata: voveantque Eumenidibus Orci, quotquot signarunt foramina læsi cerebri.

Hippocrat.

Volunt insanire, sed tacere.

O Utinàm, cœlique Deis, Erebique liberet,
Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas!

Lucan. 1. v. 306

Cur ita furor? Pupugit acriter dolor; eò quòd à zelo compescatur libertas, atque in flagitia derogetur auctoritas. Dicit idem lib. 7. *Aphorism.* 12. *A pulmonis inflammatione phrenitis, malum.* Malum sanè, debacchari vulnere; quando pharmacum in quiete: verùm cùm illorum votum, in maiora, sit plenè occultatio vulnerum; pejor furiosa frenitis, ex inflatione & simul inflammatione pulmonis: huius enim læsione non possunt flare; cùm pridem recedebat brachium,

Post fulmina fessum.

Hæc ne insolentia lætata totaque potentiæ prurigine, philautiæ scabie, per ignominiosam culminis auctoritatem: habebit finem? Inflati blandimine adorantium solicitant non habere: sed enim usquequaquè cruciantur finis angore. *Ipsæ voluptates eorum trepidæ* (ait Senec. de *Brevit. vitæ*, cap. 16.) *& varijs terroribus inquietæ sunt: subitque cùm maximè exultantes solicita cogitatio: Hæc quandiù? Ab hoc effectu Reges suam flevere potentiam: nec illos magnitudo fortunæ suæ delectavit; sed venturus aliquando finis exterruit.* Cùm arrideat & libertas & felicitas, & ad prolubia sine obicibus auctoritas; premit cor, *Hæc quam diù*, quod erit aliquando. Sed tunc ergo quid: Qui ipse fuit alius in digni-

Claud. 1 de Rapt. v. 106.

Senec.

Cogitatio finis auctoritatis, pungit illorum vanas cogitationes.

gnitate, extra dignitatem erit aliter ipse. Timebit, erit que cunctis prolectus, universúsque peccatus, qui honore turgidus, terribiliter debacchabatur stolidus. Dicemus, *Tom. 8. T. 5. n. 2.* ex Valer. Maxim. *lib. 8. cap. 1. n. 5.* quod contigit L. Pisoni: qui accusatus, quod graves & intolerabiles iniurias sociis intulisset; eo tempore, quo tristes de eo sententiæ ferebantur, prostratus humi, pedes exosculans, os suum cœno replevit. In huiusmodi dedecora deveniunt insolentia & arrogantia. Exaltatus, humiliatus, conturbatus, non ante consummationem; sed post finem.

19 Accidit hoccine in articulo, quod Esther intrante ad Regem, astruit Scriptura de Assuero. *Ingressa igitur, stetit contra Regem, ubi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regiis, eratque terribilis aspectu; cumque elevasset faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicasset; Regina corruit, & in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinavit caput.* Alueram percutit casus, quo cordolium premebat pectus: *& festinus ac metuens exilivit de solio* (haud parùm commendabile; quòd solium relinqueret, qui maiestate furiosus, in auxilium subditi) *& his verbis blandiebatur: Quid habes Esther? Ego sum frater tuus. Cur mihi non loqueris? Quæ respondit: Vidi te, Domine, quasi Angelum Dei. Valde enim terribilis es, & facies tua plena est gratiarum.* Cur sic blanditur, ut vocet ac plaudat Angelum, quem in throno vidit & torvo vultu furiosum? *Exilivit de solio.* Eu mutationis origo. Defecit à maiestate, oblitus superiæ splendoris throni, quo fovebatur & ex potentia audacia, & ex blandienti adoratione insolentia. Unde cùm occasio esset remota tumoris, & videretur sicut unus è cæteris; mutatione conditionis, videbatur tamquàm Angelus, qui erat in throno furiosus. Pende: *Festinus ac metuens exilivit de solio.* Quid & quare vel obsequiosus memit? De solio exilivit: iam non defendebatur à potestate: cessit ab honoris iure: timeréque inferri ab irato, eundem furorem, quem exercuerat in throno. Gliscit arrogantia potentium ex infulis dignitatum, & fragore adorationum. Defecudit e dignitate, & qui in illa sine mente, non erat ipse; quippe cùm iam non esset in solio (ex quo cerebri evacuatio) restituta sincipiti mente; visus delirus Angelicâ conditione. Non solùm præ se fertur compos mentis, sed etiam *valdè mirabilis.* Patet unde; cùm pridem in honoris culmine tantùm pollebat furore, quo nec affabilis ulli; ardentibus oculis speciem præbens phrenesis, quasi ex vultu fulminantis: dum fratrem se humiliter dicit; quæ ad pedes furore corruit, mirabilem plaudit; quandoquidem si nota superbienti insolentia, se iudicare super omnes, superque omnia; mutationis sanè insigne, quod frater esset cum fratribus affabili societate. Iam modestia in vultu sedet, qui pudoris tincturam, uti procax non cognovit; mirabilis & ut Angelus, apparet; quippequàm quæ præ commotione bilis conciliabat odium, eò quòd frater, qui Superior iam facies plena gratiarum.

Esth. 15 à 9.

A vers. 11.

Vers. 16.

Quid dignitate furiis? deponatur dignitate

Matthæi insolita, suspiciosa.

Bernard.

Herodot

In servos arma sumentes.

20 An huic summissioni danda sit fides, creperum; etenim esse quit non humilitatis, sed humiliationis artificium: & sicut ad honorem, furore latente, duplex cor simulavit prabitatem; valet aliud comminisci theatrum in iactantiæ emolumentum. *Cathedra* (inquit Bernard. *Epist.* 28.) *quam nuper sortitus es, hominem multorum experis meritorum: quæ in te aut nulla, aut non quantum satis est, præcessisse dolemus: siquidem & facta & studia tua præterita in nullo prioribus visa sunt convenire officio. Nescio enim quo pacto plus placebit subita hæc mutatio dexteræ Excelsi; quàm si vita prioris merita suffragarentur.* Potens est Deus de istis lapidibus filios Abrahæ suscitare; sed è lapideo corde sanè difficile: igitur genij servilis, haud alijs vincuntur armis, quàm flagellis. Refert Herodotus quomodò à Scythis repressa contumacia ac insolentia servorum; qui contendentes conati sunt excutere iugum. *Ex servis & uxoribus scythorum* (inquit *lib. 4. n. 1.* quem sequitur Iustin. *histor.* lib. 2.) *progenies est iuventa, quæ suorum natalium conditione cognita, obviam perrexit iis, qui revertebantur à Medis; quibus introire conantibus repugnabat. Sæpe commissa pugna, quum nihil tamen Scythæ profiterent; quidam dixit: Mihi videtur, hostis arma-que omissis, sumenda flagella, quibus eos verberamus, & ad illos propius eundum: nam quoad vident nos arma habentes, arbitrantur se similes nobis, atque è similibus esse. Ubi nos pro armis verbera tenentes viderint; tunc se nostros esse servos intelligentes, atque id agnoscentes, non perstabant. Hoc Scythæ cum audissent, ita fore faciendum putaverunt: qua ex re pervulgata illi, pugnæ immemores, fugam ca-*

pessierunt. Stratagema ex cunctis doctrina, ut non credant, sed fugiant servilia ingenia; quæ non solum astu & dolis aspirare vafrè in dominum, sed ut extremum, in servitium dominorum; etenim licèt obsequijs solicitent corda, virulenti scorpiones pungunt à cauda: perveniente que in dominium, prodit tunc quasi ex adipe iniquitas eorum. Studia illorum æstimentur ut servitia: eorumque in contumaciam nulla arma, nisi flagella. *Panis & disciplina & opus servo.* Dedecet dominatio: etenim non videtur illis dominari, elatis per insolentem fortunam; ni cum furore exercuerint insolentiam.

Eccli. 33. 25.

Virgil. 3 Æneid. v. 620.

Dij talem terris avertite pestem.

DIDASCALIA VIII.

Catenæ mirabiles, queis Iesus tractus in pectus Gertrudis.

Strad.

Continet aliarum perfectiones.

Id. 2 Met fab. 11. Cant. 2. 16.

1 EXhis haris ergo transeamus ad pascua, ut possint colligi lilia: etenim ut ait Poeta, 1. de *Remed.* v. 46.

Ovid.

Urtica proxima sæpe rosa:

Ad unicam Christi Sponsam, Gertrudem scilicet, dirigimus Didascaliam. Gertrudis, etsi insignibus charismatibus magna; unica est Salvatoris Sponsa? Quippini: *Una est perfecta mea*: dicit ipse. Una est & plures sunt, quia in illa sunt plures: una est eminentiâ plurium; quippe in illa sola perfectiones cunctarum. Sic picta fulgens stella cum Epigraphe: *Inter omnes.* Adi. Octav. Stradam, Tom. 2. *Symbol.* 21. Non una de omnibus, sed inter omnes una; quoniam illius charismatum micantium claritas, continet aliarum radiantium perfectionum excellentias: ambiens cœlestes, æternos ignes in circulo cordis, licet primæ magnitudinis. Sponsus *Verùm iter, cuique petit diversa relictis:* *Nec se dissimulat: tanta est fiducia formæ.* Unde illa inquit: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Gur sibi soli dirigit Gertrudis plausus, dum ille & Dilectus omnibus? Omnes diligit Dilecti nobilitas: & in Gertrude etiam diligit alias; quoniam in eius sphæra pectoris, resident gratiæ, quas habebant omnes. Ideo Dilectus illi, & fulget una. Quid dicemus in Theresia: Quod alio Ethnicus:

Pone metus. Plena est promissi gratia vestri:

——*Animasque duas conservat in una.*

Ovid. 11. Met. fab. 9.

Videsis de Theresia fusè *Tautolog. 4. Didasc. 3.*

2 Tribus iaculis Sponsum dilectum vulneravit, ut ad illam singulariter veniret. Amoris primum fuit rogus: exinde animarum zelus, postremòque humilitatis abyssus: tripliciique Sponsus singulari gratia, rependit inficta pectori vulnera. De fulmine inquit Plinius, *lib. 2. cap. 54.* quod illo ictus, si clausis oculis, patentibus reperitur. Clausos oculos Gertrudis habuit, quousque in baptismate pervenit: tunc illos aperuit, & attollens fixit aciem in crucifixi Salvatoris effigiem. Ita Andrade in eius *Vit.* cap. 2. Ictus fulminis amoris divini fuit, quo eius excitatum in Sponsi gratiam cor: aperuitque oculos ad obiectam Salvatoris imaginem; unde cordi dormienti venerat fulmen. Vidit Paulus Ananiam introeuntem, ut videret; quoniam ex luce de cœlo oculus caligavit. *Vidit introeuntem, ut visum recipiat.* Quid hoc? Inficiatur quod supponit? Quomodò introeuntem aspexit; si ingrediebatur, ut visum recipere? Habebat quod recepturus. Aliud viderat oculus, aliud pectus. Baptismo accepturus erat lumen, qui non videbat. In baptismum clausis oculis anhelabat: nil præter gratiam videre cupiebat: & (cùm insigne desiderij amantis sit, oculos attolere tantum in id quod appetit cor) qui clausi sine lumine ante baptisma, illico aperti sunt oculi; ut posset gratiam videre ex receptione baptismi. Vidit, ut videret: vidit, ut visum reciperet. Viderat Christi imaginem, & lucem de cœlo circuntulgentem: & ut visum reciperet, visum habet; quia per baptismi gratiam aspicere cupit, ad quem ante baptismum & oculos elevavit. Vidit, ut videret Paulus. Vidit ut videret cæcus: quid quòd Ananias accedat? *Vidit, ut visum* in baptismate *recipiat*; & cordis Pauli exponeretur amor, dum ante lumen gratiæ venit splendor: etenim summus, si oculos baptismate aperiturus; quòd ante baptismum amans aperiret oculos. Arator, 1. in *Act.* à v. 709.

Conditio fulminis.

Act. 9. 12.

Ut per baptismum cæcus esset gratia, aperuit oculos ad imaginem Crucifixi.

Culpa cadit, dum lumina claudit,
Pectora tunc aperit, eaque agnoscitur auctor.

Arator

Post oculos maiora videt.

3 Æmula Pauli Gertrudis studia summa exercet in schola amoris; ut originalis cadat culpa, & oculos clausos illumi-

nec

net in batisinate gratia : etenim illos clausit, ut posset grata Salvatorem videre. Imaginem vidit : & tunc oculos aperuit; igitur vel pupa explorabat oculorum acie, quem receptura in baptismate, corde. Prævenitur ante gratiam benedictione dulcedinis, in singulare spectaculum amoris: igitur gratia, quòd ante gratiam cognosceret, in quem oculos, ut haberet, perpetuò lumine figeret. Aperit ergo oculos, quæ usque in baptismum habuerat studiò clausos; ut pro pignore amoris, esset obsequium illius voluntariæ cæcitatis: quandoquidem mirum, quod in imagine sponsum videndum cognosceret, antequam oculos aperiret. *Vidit, ut visum recipiat*; igitur ut videat, ad illum oculos levat. Vidit, ut videat, quasi non vidisset. Vidit, ut gratiam eius post baptismum videret. Amanti enim semel aspexisse non sufficit; equidem dilectum primum vidit in imagine, ut pòst videret in corde.

Priùs clausos habuerat

Ovid. d. 10. fab. 2.

———*Ad lumina lumen*
Attollens, pariter cum cœlo vidit amantem:
Coniugio quod fecit.

4 Illustratus singulari visione Propheta Evangelicus; dicit, quòd inter Seraphim ab illo Dominus vitus, & facie ad faciem; ut Deitatis haberet plenissimam cognitionem. *Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum, & elevatum.* Unde esse Dominum cognovit? Quia faciem vidit? Difficile prorsùm, eò quòd Seraphim alis, eius obtegebant vultum. *Duabus velabant faciem eius.* Quomodò cognita, si facies pennis velata? Videt, qui mundo corde: qui pollutus tunc Vates, quo iure potuit videre? Interno gratiæ motu, ut esset magis mirabilis sine Deitatis cognitione cognitio; etenim magnum, quod cognovisset; ad quem pro gratia obtinenda etiam oculos attolleret. Gratiâ, ut videri possit, habetur Numen: tractusque tunc expositum mirificam claritatem; stante Vate ante Divinum Thronum: quandoquidem novum & mirum, quòd Numen pollutus labe distingueret; priusquam ad cognitionem gratiam haberet. Non Dominus in hac visione obiectus fuit, sed tantum imago. Ita Fernand. de *Vision.* Sanct. & Alapid. hic. Non poterat ipsum Dominum videre, ni mundo corde: polutum se Vates dicit, quod nollet; ut videre valeret: at cùm amor ingeniosus sit, ut flagrans demonstret cor; Dominum vidit, cùm Dominum non videret: etenim haud valens Numinis videre speciem; pro labe eluenda, oculos levavit in Deitatis imaginem: quippequam gratiâ à se videndum cognovit; priusquam speciem mira visione videret.

Isai. 6. 1

Vers. 2.

Eius ad Dilecti imaginis discretio, antequàm esset cognitio.

5 *Singulari modo* dirigebatur amor Virginis Gertrudis, ut fieret cor singularis habitatio Salvatoris. Ita apud Castanniz. *lib.* 1. *cap.* 17. Ante baptisma, quo concessa gratia, originaria labe erat pollutа; quam excutere optabat, quoniam nihil ex his quæ cordi, videbat. Excutiens templo pro gratia accessit, Dominum sensit, atque lumina levando, Dominum vidit. Dominum, & habens originale delictum? Non vidit speciem, sed imaginem; vidit, ut amplius videret: quapropter ut Dilecti gratiam habeat, figit oculos in imagine quam viderat. Vidit & non vidit: etiam vidit ut videret: equidem ante baptismum Numen Sponsi vidit pro gratia in imagine; ut post baptismum haberet singulari modo in pectore: quippe cognovit, antequàm vidisset: dicereque quibat saucium dilectione pectus:

Castan.

Prius quam in mine, vidit ipsa se tetigerat.

Ovid. *Epist.* 15 v. 33.

Ante tuos animo vidi, quam lumine vultus:
Illa dedit, cuius imaginem iam viderat, ardens cor. Verum flamma cuius est? *Cleomeni sacrificanti in templo Iunonis* (ait Herodot. *lib.* 6. n. 15. & La-Zerda in illud Virgil. 2. *Æneid.* v. 173. *Ansere coruscæ luminibus flammæ*) *flamma subito è pectore simulacri effulserunt.* In signum felicitatis præ se ferrur victima sine corde; quia raptum Numini: ait Achill. Bocch. *Symbol.* 122. quod quidem nostro articulo congruit, dum succinit:

Herod.

Litatio cordis significans felicitatem.

—*Raptum Hermotrati Dijs forte litanti,*
Cor fellix quondam fecerat auspicium.
Casto atque integro (*mihi crede*) *litatio corde*
Nulla potest summo gratior esse Deo.

Achill. Bocch.

6 Nostro in articulo uterque convenit, sed grave argumentum cogitationi producit. Cor offertur flamma amoris, felicitate offerentis. Cur igitur flamma non invenitur in corde, sed in imagine? Ignis erumpit è pectore imaginis, & in corde à quo natus, aut videtur nullus ignis? Imaginem Dilecti Gertrudis viderat, cor obtulerat, quod amorem concesserat: & ex pectore imaginis procedunt flammæ; quippequàm Sponsus flagrabat amore, eò quòd sibi dicatum in crucis ara, sine corde inventa victima. Per oculos cor advolavit in Sponsum, imagine crucifixum: hinc Sponsi incendium; cuius radij visi sunt in simulacro, & corde & amore mutuo: equidem cor ad illum ictu

Origo in Sponsum tunc dum cor ad se traxerat.

oculorum dixerit, ut ad se traheret. *Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt.* Unde & ubi? Unde, à cruce, quia ibi vidit in imagine. Ubi, *In te ferri*: ait Sanctius hic, *n.* 10. siquidem ita capi delectatur dum Gertrudem amore flagrans amplectitur; ut totam crucis obliviscatur passionem, propter cordis sagittantis habitationis dulcedinem. Fuit sagitta hamata, qua vulneratum traxit, dum ab oculis emisit. Illa ad illum fertur: ille verò à Gertrude dulciter trahitur. Ille cor saucium singulari charitate, respexit; & qui spectavit vulnera, vulnus habet: etenim qui pectori fecit vulnus, quia simul saucius avolavit in pectus. Vidit itaque eius vulneratum cor,

Cant. 6. 4.

Sanct.

Cur eius sagitta hamata.

Ovid. 3. *Art.* v. 172.

Et pars spectati vulneris ipse fuit.

7 *Averte oculos, quia ipsi me avolare fecerunt.* Haut fuit morula in præparata gratia. Oculi fuerunt in amore duces, ut Sponso præpararentur Gertrudis cogitationes. Videtur, & trahitur. Illa spectat & ille avolat: idem in instanti, præparato utriusque corde; ut clareret fedes cordis, roburque vulneris: igitur idem fuit, illam Sponsum videre, ac illum ut vulneratum, ad Sponsam avolare. *Avolare fecerunt*, quem oculi vulnerarunt. *Tantus illorum ardor* (infit Alapide hic) *tanta, tamque ignea, o Sponsa, in eis vis; ut mei in sui amorem rapiant: ut mihi dominentur: ut amori succumbam: ut mihi mentem quasi eripiant: ut nimietate amoris fugitivum cor quasi avolet, & in te transvolet.* Elucet amoris theatrum, & cordis obsequium, atque fortis redamationis studium: etenim cordis traditio ita Dilecto complacuit, ita presit, ita obstriuxit, ita rapuit; ut in eius cordis habitationem transiret.

Traxit, dum vidit.

Alapid.

Captiva capiet.

Aptè. Ut vidit: Minimèt antequàm videret. Imigine Sponsi capitur, ad illum fertum, sed processit tamquàm insidiosus amor; quippe cepit capta, ex oculorum hamata sagitta: equidem in Sponsum amore excessivo fertur; ut raptus etiam & captus in eius corde videatur. *Inter eius brachia me tamquàm captivum tradidit.* Illa capta in Sponsi imagine; ut illum captivum suaviter videret in corde.

Senec. *Oetæo Here*, v. 335.

Castan.

8 *Vivo autem, iam non ego: vivit verò in me Christus*: dicebat Paulus. Si ita more punctus, ut non viveret sibi, sed vitâ Dilecti; stylus omninò variatur: equidem si amore vivit, amor in dilectum fertur: quare dum ius est dicere, eum vivere amore in Christo; asserit vivere Salvatorem in eo? Astruit superemineniorem charitatem, & præstantiorem amorem. Vivere in re amata, sunt amoris vulgaris insignia; quippe amore fertur, qui vulneratus amore. Aliquid insignius videndum in amore singulari. Si vita Christi viveret, in illo esse, & habitare signaret: dicitque meditanter Christum in illo vivere; ut summum videretur in excelsa charitate: etenim ita illum Paulum dilexit; ut ad eius cordis habitationem traheret. Claruit prodigium, dum Christi erat eius pectus habitaculum. *Ut revelaret filium suum in me*: præmittit Galatas alloquens. Non per illum sed in illo, ut constaret cordis æstuantis dilectio: siquidem in corde Pauli Pater æternus filium non revelaret, ni corde haberet. *Ut revelaret filium suum in me.* Thronus eius Pauli cor: vivensque Christi amore, in se dicit Christum vivere; quia Christum amore traxit, ut habitaret in corde. Vivebat in Christo, & etiam Christus in Paulo: at hoc excellentia vitæ in vita, ut amoris singularis splenderet excellentia; qua cepit captus, atque captor sensit vulnus. Vivendo in Christo, ferebatur; non trahebat. In illo Christo vivente, trahebat, qui tractus, singulari amore. Novum videbatur, Dilectum trahi; quod contingit solùm ex amoris magnitudine. In pectore ostendit; ergo traxit: siquidem ut constaret quantus flagrantissimus amor; in eius corde revelatus fuit Redemptor. Ibi elucet, ubi manet; ut qui quærit, quærat ibi, videatque cordis excellentem flammam, & amoris capti & capientis excellentiam: igitur rependens gratijs dilectionis magnitudinem; elegit pectus amantis in dulcem habitationem.

Galat. 2. 20.

Charitas Pauli præstat singulari amore.

Cap. 1. 16.

Cur eius; Iesus habitat.

Nec tamen est mirum, si sit ut oportet, arcu
Missilibus telis tominus ictus, amet.

Ovid. *Epist.* 15. v. 37.

9 Quid de Gertrude dicam, dum eamdem miramur in pectore flammam? Capta ab amore cepit, captivum ipsum dilectum in cor reduxit. Christus vivebat in illa: ergo ad se traxerat: erat amor excessivus: exprimit pectoris thronus: equidem illa præ dilectionis singularis magnitudine; quem illuc traxerat revelabat in corde signans quòd ibi habitationem haberet, ibique in Sponsa placidissimè viveret. Appositè, etsi aliò Manil. 2. *Astron. nom.* cap. 16. à v. 59.

Et Gertrudis, pectus.

Nunc huc, nunc illuc sortem mutantis utramque.
Conde locum, Numenque Dei, totumque potentis.

Manil.

Quæritur inverso titulus sub corde sagaci,
Quod tibi posterius magnos revocatur ad usus.

Plin. *Conditio Phlegontidis gemmæ.*

De gemma Phlegontide, *lib. 37. cap. 11.* ait Plinius: *Intus ardere quædam videtur flamma, quæ non exeat.* Hæc pretiositas non invenitur præstantia ac fulgore lapidis; sed tantùm in corde inflammato Gertrudis zelo animarum, ut devias ac errantes revocaret ad Sponsum. Ardentissimo animarum zelo æstuabat, & omnes in visceribus Iesu-Christi capiebat. Ut accensa est flamma non exijt: & maius præbusto (quod semel accensa non exiret: etenim ex quo cœpit, honor sibi honor sponsi. Latè in *Insinuationib.* maximè *lib. 1. cap.* 8. Luebat sponte pœnas, pro his qui malignè commiserant culpas. En flamma, atque in flammam exercitia. *Ut omnes Christo lucraretur* (dicitur, ibid. *cap.* 5.) *sæpissimè visa est, sibi requiem, somnumque subtrahere, cibum differre, reliquaque corporis commoda aut aspernari, aut differre: quo animabus, imò quo Christo, animas eidem reducendo, serviret. Faciebat autem omnia hæc cum alacritate tantæ spiritus; ac si in ijs non laborem, sed delicias sentiret.* Charitas enim omnia suffert, omnia sperat.

Quantum industriæ de ... animarum. Castan.

10 Videbat prævaricantes & tabescebat, fracta lege; unde exitus aquarum deduxerunt oculi: igitur Rachelis adinstar, eius anima liquefacta (illorum sentiens vulnera) ut converterentur ad cor; plorabat *filios suos, quia non sunt.* Suos dicit, qui nequaquam sui erant, & quia idololatræ, & ex tribu Ephraimitæ: tuncque radiabat charitatis zelus; quippequàm à se & etiam à lege alienos, lachrymabatur ut suos. Quiescat, ò Gertrudis, vox tua à ploratu, *quia est merces operi tuo.* Profectò: fletus est & luctus Rachel plorantis filios suos, ut sint; & nolentis consolari, quia non sunt. Lachrymarum merces est: quandoquidem per illarum copiam; egit, qui captivus ducebatur, pœnitentiam: percussit femur, erubuit, opprobrium sceleris confusione cognovit, simulque per lachrymantem Rachelem, obtinuit optatam peccatorum contritionem: suique facti, qui non erant sui. Non peccavit, *& in amaritudine moratur oculus eius*; quia cordi ex crimine alieno planctus, ut ulceri in dolore medicina adhiberetur, dum illa amarè lachrymabatur: igitur cum summè Sponsum amaret, & non amorem sentiret; quælibet iniuria adversus Sponsi honorem, cedebat illi in animæ amaritudinem.

Matth. 2. 18. Ierem. 31. 16. *Pro peccatoribus lugebat.* Iob, 17. 2. *Illi Dei offensa, Sagitta.*

Cerne cicatrices, vestigia pugnæ.

Ovid. 3. Am. 10. v. 19. Ps. 34. 13.

Cùm mihi molesti essent, induebar cilicio: dicit David. Sibi ipsis molesti erant peccatores, quos anxios videns flamma excitabatur charitatis: qua quidem sibi induebat cilicium; ut ab illis molestiam averteret flagitiorum; igitur ut divinam placaret accensam iram: agebat pro transgressoribus inauditam pœnitentiam. Congregata fuerunt in Gertrude flagella, qui in illa esset flagellorum causa, nisi charitatis ignis in Etna pectoris; ut flammam demonstraret amoris: etenim magnus; ubi pro peccatis aliorum doloribus satis fit, & in pœnis exantlatis manet impollutum cor. Patuit in Moyse pro peccato in adoratione Vituli. *Deuteron.* 9. 18. sed splendidius in Christo; cuius maior zelo animarum dilectio. Videsis dicta *Tom.* 2. *T.* 7. *D.* 7. à *n.* 4.

Eius pro peccantibus pœnitentia.

11 Summus Pontifex proponitur Salvator N. à Paulo sanctus; innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus: *qui non habet necessitatem quotidie (quemadmodum sacerdotes) priùs pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit, semel se offerendo.* Mira profectò charitas, & sola ionis celsitas; exprimente in cruce charitatis magnitudinem; dum sese obtulit in criminum satisfactionem. Alij sacerdotes pro se, pollutis, offerunt sacrificium, & pro alijs. Christus erat à peccatis segregatus, innocens ac impollutus; flagrans tamen in salutem animarum, quæ oppressæ iacebant sub onere peccatorum. In tot doloribus, sensus mortificantibus, non sentiebat vulnerum dolorem, sed vulneratorum crimen; quorum infelices animæ arcebantur voluntariè ab æterna beatitudine: & se semel offerendo, eius charitatis cordis coruscavit magnitudo; quippequam nulla in zelo maior dilectio, quam quòd pro alijs (cruciatu, passione, cruce) plenissimè satisfaceret; cùm nullum crimen haberet, Contextum nota. *Prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit, semel se offerendo.* Quænam ergo delicta, si uti impollutus haud haberet ulla: Aliena describit. Unde ergo pro suis, semel se obtulit? Ut non solum ostenderet charitatem, sed charitatis insigniorem celsitudinem: etenim ita satisfecit patiens propter aliena peccata; quasi qui impollutus potuisset habere propria. Hoc est, amore mori: pœnam delictorum, & dilectorum assumere sibi. Ad unguem altiore sensu Ethnici cogitatio, 10. *Metamorph.* fab. 7.

Hebr. 7. 27. *Præstantia summa amoris, in pœnitentia pro alijs.*

Vi-

Ovid.

—Videoque tuum mea crimina vulnus:
Tu dolor es, facinusque meum: mea dextera letho
Inscribenda tuo: ego sum tibi funeris auctor.

12 Quàm propriè utriusque Sponsi mutuantur corda; ut in utroque eadem zeli fulgens reperiatur flamma! Pro alijs, culparum pœnis obnoxijs, Gertrudis festiva pœnitentiam agit. Illius in corde Sponsus charitatis suæ sigillum impressit; ut propter animarum conversionem, proposito sibi gaudio, sustineret crucem. Quid ampliùs? In ampliora tendit pectus. Pro infidelibus & hæreticis in ieiunio humiliat animam, quippe deplorati nullam agunt pœnitentiam. Hic est cordis amantis scopus, nec est qui se abscondat à calore eius. *Usquequò tu luges Saul?* Signum præstantis amoris est: equidem, quia possessus à diabolo animæ respuebat salutem; charitatis flamma lugebat impœnitentem. Possumus dicere aptiùs quàm Plinius de Essenis, *lib. 5. cap. 17. Tam fœcunda illis aliorum vitæ pœnitentia est.* Ita Gertrudis plures frugi lucique gratiæ prodidit, quos in Christo concepit. Helena in album Deorum relata, & spartæ sub titulo Veneris Hospitæ culta fuit; ut dicemus, in *Ephemer. 9. Febr.* Nata est puella turpissimæ formæ, quia fœdissima facie. Ægrè tulit nutrix, excogitavitque ut singulis diebus illam ante Helenam poneret, ut alumnam à deformitate liberaret. Apparuit Helena, iam Diva, specie aliena; & nutrici monstrum videri detrectanti, institit puellam videre: *Magni enim facturam illam, si à se infans conspiceretur* (ait Herodot. *lib.* 6. n. 15.) *Ita nutricem puellam ostendente, demulcentem caput puellæ, dixisse, futuram eam formosissimam; atque pristinam speciem decidisse.* Hæc quæ mira coloribus phantasticæ ludentis fictionis; sunt vera prodigia intercessionis, & lachrymarum Gertrudis: igitur illa plorante, & pro anima peccatrice pœnitente; quæ nigra prorsus, formosa, atque sine macula, quippe evanuit forma prisca.

Etiam infidelibus. 1. Reg. 16. Plin. *Fiat intercessione frugi convertuntur animæ.* Herod.

13 Cesset ergo, Diva Rachel, vox tua à ploratu, quia est merces operi tuo. At quanta aut qualis? Insitati, sed singularis favoris. Accidit, usque ad intempestam noctem laboranti in huiusmodi exercitijs, dixisse ille Sponsum. *Vade, quiesce, dormi. Instat hora matutinæ tuæ laudis*: respondit Gertrudis. *Quiesce, dormi* (promit denuò) *ego pro te vigilabo.* Vernaculè: *Yo te guardaré el sueño.*

———Datur hora quieti:
Pone caput, fessosque oculos furare labori:
Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo.

Virg. 5. Æneid. v. 844.

Recubuit & in pectore Sponsi: dormivit, & soporata est, quia Dominus illam suscepit in latere. Ita mirifica visione ostensa Marianæ à Iesu, ut referunt Andrade in eius *vit.* & Lardito, *lib. 3. cap.* 11. priusque articulum describens Bernard. in *Cantic.* serm. 52. n. 2. *Nec deest in nostro genere* (inquit) *qui hoc munere felix lætificari meruerit: ubi manifestè inducitur cœlestis Sponsus vehementissimè zelans pro quiete cuiusdam Dilectæ suæ solicitus servare inter brachia propria dormientem; nequà forte molestia, vel inquietudine à somno suavissimo deturbetur: Quid putas illic accipiet, quæ hic tanta familiaritate donatur; ut Dei brachijs amplecti se sentiat, Dei sinu foveri, Dei cura & studio custodiri, ne dormiens excitetur.* Hoc privilegium Ioannis dilecti, qui cæteris altiùs à Domino meruit honorari. Aliquid tamen arbitror discriminis, in gratijs exhibitis in commendationem Gertrudis, & Ioannis. Ioanni (uti Sponsæ) gratiam indulsit, ne suscitaretur; donec ipse voluerit: Gertrudi quiescere mandat, & à somno vigil excitat, ut choro assistat. Uterque in sinu Dilecti dormit: at cui plus Dilectus favet? Maius videtur amoris specimen, haberi somni custodem.

Ies. inq. somni custos. Bernard. *Quanta privilegium, & quibus gratijs.* Cant. 2. 7.

14 *Ego dormio & cor meum vigilat* (dicit cum sponsa Gertrudis) *Vox dilecti mei pulsantis.* De amantis solicitudine potest intelligi, eò quò amor sicut cor, nequeat, vel quiescere, vel dormire.

———Placidà resoluta quiete;
sæpe videt quod amat.

Cap. 5. 2. Ovid. 11. Metam. fabul. 9.

Sed altior inest & somni, & vigiliæ sensus. *Periodum* (inquit Doctis. Sanctius hic, n. 15.) *Rab. Salomon ita dividit, ut illud*, Ego dormio: *Ad Spondam pertineat: illud vero*, Cor meum vigilat: *Ad Sponsum. Ostendit maximè humanitatem Sponsi & amoris vim; quòd Sponsæ dormienti invigilet ipse, deliciasque omnes & paret, & indulgeat.* Laus Sponsi totus Gertrudi conatus: chorus instabat, & somnus. Sponsus invigilat, ut Sponsa dormiat: sicque deliciæ clarent Gertrudis; ut vel sopita surgat ad vocem pulsantis. Ille vigilat, ut illa post somnum vigilet, & laudes cantet; in quibus ille delectatur, & suaviter demulcetur; quandoquidem ut vocem eius audiat, dormientem excitat, sistiturque choro, quasi vir qui suscitatur somno suo. *Dilectus loquitur: Surge, propera amica mea.* Mihi

Sanct. *In somnum conciliat, & ad chorum excitat.*

curæ, tuam sollicitate quietem: tibi profecto, in choro cordis exprimere vocem. *Est mihi cura tui, sit tibi cura mei.*

Bie Va. Epistol. Proœst.

Surge, venit hora & nunc est. Propera surge velociter. Surge qui dormis, ut audiam a te & exaudiam vocem laudis. Vox enim tua dulcis: exaudieris excitata; ut enarres universa mirabilia. Surge, maximè percusso latere. Surge. Minime Gertrudis à choro aberit; quippe non dormitabit, neque dormiet, qui custodit. Secure dormit, quæ ita deliciosè quieverit: iureque gloriatur, cùm a Dilecto excitatur; ut ad illum excitetur. Gaudet vulnerari ab illa: erant Sponsæ verba divini amoris jacula. O Iesu bone! Vide vulneratum cor ex vulnere. Ita cor: *Suscitans suscitabit arcum tuum*, ut ex dormientis corde, veniam. Ipsonte sagittæ; & voce laudis vulneretur auditus, quia iam vulneratum pectus. Dormit tamen: & dum Sponsus vigilat, cor suum vocat, in signum amoris mutui, atque summæ charitatis; equidem Sponsus, somni custos vivebat corde Gertrudis. Micat per vulnera.

Cur excitat?

Abac. 3. 9

Venit Christus cordeGertrudis.

Quid iuvat in undis hamata recondere tela. In te iam vires somnus habere potest:

Ovid 2. Amor 9. v. 11. Propert. 4. 7 v. 10.

15 Vixit (inquit Castanniz. *lib. 5. capit. 1.*) *quantum ad Deum ferventissimâ charitate, quantum ad proximum, vigili sollicitudine: quantum ad seipsum, profundissima humilitate. Inerat illi gaudium de sui despectione. Imò arbitrabatur in hujusmodi operibus, esse in Ecclesia Dei tamquam larvam.* Hoc humilitatis opus: *cum feceritis omnia, dicite: Servi inutiles sumus.* Videbat charissimata, & apertis oculis, nihil videbat: tota sibi videbatur larva; quasi virtutum contineret colores, & non virtutes. *Ab Domine mi* (clamabat) *inter præcipua quæ operaris miracula; hoc unum singulare arbitror, quòd ut indignissimam terra fert, peccatricem*; & in corde Iesum habentem! Imò in pectore habitantem! Hæc de se cogitat? Magna cogitat: non cognoscit perfectionem; & ad perfectionem, nec esse humilem: tantùm ab eius quibat cogitari humilitate, ita perfectam peccatricem esse.

Castan. Ibi lib. 1 cap. 12.

Luc. 17. 10.

Ibid.

Gertrud. humilitas singularis.

2. Tim. 3. 15.

16 *Christus Iesus* (dicit Paulus) *venit in hunc mundum, peccatores salvos facere; quorum primus ego sum.* Sit ergo ad ostendendam Domini misericordiam, & propriam reliscentiam: verum eius delictum iam erat pœnitenti condonatum, reconciliante gratia, qua a Christo acceperat singularissima dona, concessa in sinum familiaritatis intimæ, specialissimæ gratiæ; ita ut in illo Deus revelare filium suum, & stigmata Iesu-Christi impressa portaret cor. Hæc non sunt signa peccatoris sed amici: quo ergo sensu in hoc statu, primi & peccatoris maximi. Dicat, *Inter peccatores maior fui*: verùm *Quorum primus ego sum*? Quomodo cum gratia & cor gratus peccator dicitur, & uti primus signatur? Præmittit eautam ad humilitatis excellentiam. *Superabundavit gratia Domini nostri.* Venit Christus peccatores salvos facere, illorum cum Patre facta reconciliatione. Cunctis salvandis, ut vitam haberent: aliis esiam, ut abundantius haberent: & dum paulus summè gratus, peccator & primus dicitur, gratia superabundans meditatur signatur; quia gratia insignis, cùm esset de cœlo abunde penus gratiarum, ie cogitare ad obsequium usi asylum peccatorum. Gratia utique (cum sit) propter pœnitudinem, sese cognoscere peccatorem. Maior projectò emicuit, cum non esset exprimens ornatus insigni gratiæ, non solùm humilitatis specimen, sed excellentem atque mirabiliorem humilitatem: quandoquidem humilitas inaudita; Christum in pectore habere, & se peccatorem maximum & primum dicere: propter pretiosam singularem humilitatem: propriam præterire perfectionem: & peccatorem tunc esse, donatum ita gratia singulari, ut in pignus excellentissimi amoris, Iesu stigmata portaret in medio pectoris.

Vers. 14

Paul quasi tacite dicit se in sui despectu.

Pf. 30. 8.

17 Aliter cogitat David, qui ad nihilum redactus est; & nescivit, ad nihilum per sui despectum esse humiliter redactum. *Respexisti humilitatem meam*: dicit Domino. Aliquid signat insigne in hacvine humilitatis expressione. Unde Genebrard. subdit: *Cognovisti humilitatem. Septuaginta voluerunt explicare efficaciam & effectum istius cognitionis.* Quid ergo, ut palam fiat effectus & efficacia? Dicit Prophæta. *Ego autem dixi in excessu meo: Proiectus sum a facie oculorum tuorum.* In excessu: extra cognitionem mentem, & intellectionem; quia cogitabat, adversus quod cognoscebat: igitur quæ cognoscebat incendia cordis, & usque ad excellum mentis; arbitratur præ amore amoris imperfectiones. *Proiectus sum a facie oculorum tuorum.* Quia ita, ellò Numini accepta, displicebant opera: seque iudicat projectum ab oculis Deitatis, quando acceptior eius oculis; quippè quàm obsequia amoris damnabat cordis humilitas, quasi malè operans. Ab oculis

Genebr.

Vers. 22 Omnia hæc sunt sic, sicut ipsa arbitrata imperfectiones.

Quenam species hu militatis ex excessu mentis

Deitatis projici, est in infernum detrudi, quod fit per commissa crimina. Huiusmodi cogitatio cum tanta gratia? Plusquàm excessus mentis, videtur excessus humilitatis: quippequàm huius virtutis excessus, non solùm ignorare perfectionem, animam summè gratam iudicare peccatricem; sed propter amoris intensissimi excogitatum delìquium, dignam projici in infernum.

Castann

18 Hæc cogitatio Gertrudis ex excessu humilitatis. *Tanto zelo divini honoris, tantaque humilitate respiciebat seipsum* (subdit Castanniz. d. *cap. 12.*) *ut interdum de se vel cogitare, vel loqui fleret: Quamquàm post mortem, in inferno, propter mea essem demerita, cruciandus; adhuc gaudebo Dominum ex alijs hominibus per me recipere honorem.* Signat simul amoris studium & demeritum. Vulnerata charitate loquitur, & plus cogitando vulneratur. Est extra se. In excessu mentis amore vehementi sit; ut cognoscatur effectus & efficacia humilitatis, dum arbitratur projici a Divinitatis oculis: igitur quia sibi vita indigna, ut ita peccatricem ferat terra; arbitratur excessu projici in tartara. Studia amoris non cognoscere, & amori totis viribus studere; displicere quod summè placet, quod si non placeret, displiceret; non est intelligentiæ defectus, sed excessus intellectionis, & fastigium in apice charitatis. Totum quod sibi possibile, appetenter operatur: ac cùm videat nihil amanti satis; nihil videtur. Nihil dignum dilecto scrutatur cognitio. Quid in eius obsequium faciat; amor incessanter cogitat. Se dicare, parum est: parum, offerre studiose cor. Quid faciet? Dum ampliorem ostendit amoris fidem; perfectionem illam signare ut imperfectionem.

Arbitratur Gertrudis in tantum nihilum, in dilecti Sponsi obsequio.

19 Maior charitas haud valet inveniri, quàm vitam pro amico tradi. Unde dignum reflexione, quod sextus filius Salomonæ, divit Antiocho, propter fidem torquenti: *Mori incipiens, sic ait: Noli frustrà errare. Nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum: & digna admiratione facta sunt in nobis. Peccantes?* Extremum demonstrat amorem, & eius profundendo vitam, insigniorem fidem; & dicit: *Peccantes?* Quid? Attulit excessum amoris excessus mentis: Igitur si excessus, singularis dilectionis fuit officium; claret summa summarum, quòd se cognosceret peccatorem, dum maiorem in fide ostendebat charitatem. Ideo *digna admiratione facta sunt in nobis*: subdit. Quid ergo tactum? Quod ab amante auditum: igitur summum in obsequio studium, non dici obsequium; maiorem fidei demonstrationem, non habere plenam fidem; quod non ultrà facere, & nihil totum videri; sunt profectò cuncta dignissima admiratione. Humilitatis est ars, dum opprimitur, qui diligit: errat & frustrà, qui sevit: mirabiliaque dicuntur facta; quippequàm in humilitatis & amoris statera, plus & altius elevatur, qui à se deprimitur.

1. Mach. 7. 18.

Cur mirabile hu iusmodi iudicium

20 Intelligitur modò effectus humilitatis, industria amoris. *Crescente in hac Dei electa cum ceteris virtutibus humilitate, crescebat.* Amor & ignis & pondus est. Gertrudis elevatur in humilitate, amoris pondere; ita ut coronaretur personalifer à Trinitate: Patre scilicèt vocante *Lampadem Ecclesiæ*; Filio, *Medicinam gratiæ*; Sanctoque Spiritu, *Nutrimentum fidei.* Patent catenæ mirabiles, quibus totum cœlum traxit ad intima cordis. Ex reverberatione radiorum Solis in speculò convocavo, accensus est ignis magnus, ad cuius præsentiam (quippe ubique impellebat flammam) quilibet adstantium habens cor, ex pectore extractum, apponebat ad focum; quo fiagrabant ignita, eò quod igne cœlesti erant tacta. Ita apud Achill. Bocchium, *Symbol. 60.* Accedamus ergo ad cor Gertrudis, in quo flamma cœlestis amoris, ut nostra igniescant, & liquefiant: iuvabit enim in felicitates æternas, imitatione vitæ de flammis tollere flammas.

Castan. 1. cap. 17.

Ibid lib. 5. cap. 7.

Elogia Gertrudis, ass. Trinitate.

Sic qui mente Deum pura capit; illicèt intùs
Corde micans, flammas concipit æthereas?
Unde alij atque alij divinq prorsus amore
Succensi ignescant, Templaque summa petant.

Achilla Bocch.

TAU-

TAUTOLOGIA TERTIA.

VOCE MEA AD DOMINUM CLAMAVI.

Psalm. 3. vers. 5.

EXPOSITIO LITERÆ.

1 SCELERUM impunitas in quæ non prorupit scelera! Ex facilitate gratiæ frenum proijcitur, ac flagitijs calcar maligno subministratur. Si quæ correcta prava, quæ non correcta: Deliquit Saul in omissionis cædis Amalec, & pœnas luit, quippe truncando in exterminium pepercit. *Admonens igitur ea de re Prophetam Dominus, ait se pœnitere Saulem elegisse. His auditis Samuel* (inquit Ioseph. 6. *Antiq.* cap. 8.) *vehementer conturbatus, per totam noctem fusis precibus, Deum Saulo conciliare conabatur. At ille quantumlibet à Propheta rogatus, veniam Regi non annuit; quod non placeret peccata donare in gratiam deprecatoris: quæ non aliunde magis nascantur, quam ex nimia eorum, in quos peccatur indulgentia; qui dum lenitatis gloriam aucupantur imprudentes, maiorem delinquendi ansam offerunt.* In flagitia impudens Absalom non ita facilis, modò pater ad indulgendum severitate difficilis. Quid occisso fratre, ac indulto crimine quibat sperari ab improbo, nisi in caput patris perduellis sine fronte machinatio, totiusque regni cum commotione subversio:

Ioſephe *Indulgentia criminum crescunt.*

Tutum fac citò. Non est sapientis medici
Flere medicamina sectionis indigenti morbo.

Sophocl.

Succinit Sophocl. in Adiac. v. 578. Ad rem Diadumenus patri Macrino iuxta Æl. Lamprid. in eo. *Non satis mi pater videris in amore nostro tenuisse tuos mores, qui tyrannidis conscios reservasti, sperans eos vel amiciores tibi futuros, si ijs parceres, vel ob antiquam familiaritatem dimittendos; quod nec debuit fieri nec potuit: nam primum omniam iam te exulcerati suspicionibus amare non possunt: deinde crudeliores inimici sunt, qui obliti veteris familiaritatis se inimicissimis tuis iunxerunt. Adde quòd exercitus adhuc habent. Feriendi sunt isti, si vis esse securus, nam vitio generis humani alij non sint defecturi, cum isti servantur.* Aurea prorsùm. Quæ nocent viva prosunt amputata serpentium capita, ut icti veneno sanentur, dum serpentem suspensum vident pro signo. Observat Tzetzes *Chiliad.* Histor. 240. inquiens:

Æl. Lampride *Gratia ingrata malignū.*

Compositores theriacorum medicaminum, atque antidotorum,
Serpentes ac viperas & venenata
Capiunt, atque excidunt capita,
Multisque condimentis apparantes, ut decet,
Commune remedium omnibus ex his faciunt.
Sic oportet & malos & fraudum futuros omnes
Concidere, atque confitere communia remedia.

Tzetzes *Remedia in malo malorum exterminia.*

2 Fovit David in sinu aspidem, quæ calore favoris evomuit pectoris bilem. Haud exercitus esset formidini viro forti, oppresso maturè, dum licebat, Duce; qui dono veniæ callidè congregavit iniquitatem sibi. *Dum turbulentissimo cuique locus & honos erat, quid* (ait Famian. Strada *lib.* 2. *Prolusion.* 4.) *nisi discordia alia ex alijs serebantur, factiones fovebantur, eodemque cives ingenio exemploque conformabantur? Etenim qui in pace hominumque concordia nullos se usquam esse vident; facilè meunt aliam viam, turbatamque rem volunt, si forte honores quos ex quiete desperaverant, perturbatione consequantur. Quod si animadvertant hoc ex sententia cessisse nonnullis, quibus concitata multitudo honori aut questui fuerit; dant sese in hanc aleam, & tamquam artifices improbi opus quarant, velleuntque semper ægri aliquid esse in republica ad cuius curationem adhibeantur: nam sic res omnes laudantur & appetuntur; ut earum usus: est,*

Fam. Strad

est. Malitia præmijs exeretur. Ubi præmia improbo dempseris, nemo omninò gratuitò malus est. Finem factionum non fieri, nec futurum, donec quam felices discordiæ, tam honorati discordiarum auctores sint. A criminum pendent cuncta impunitate, & ab effreni turpis dominationis ambitione. *Hæc res sua in Reges arma convertit* (inquit Seneca 3. de *Ira*, cap. 31.) *fidissimosque eò compulit, ut de morte eorum cogitarent, pro quibus & ante quos mori, votum habuerant. Nulli ad aliena respicienti sua placent.* Haud secùs ambitione percitus vafer Absalom corda ingratorum disposuit, ut regnum subverteret, ac ingratissimus patrem invaderet, licentiusque fretus principatu viveret felicitate flagitij, qua pessimus bipedum, quippe pessimus, supremo fastu gaudebat honore. Non ita premeretur Davidis amor, si filij iuxta legem prius opprimeretur furor, qui eò adorsus aversum naturæ crimen, quoniam in iudice patris invenit amorem. Malignitas filiorum abutitur favore ac benevolentia in patrum exitium; & à quibus acceperunt extinguitur vita, ne toties despecta appareat vitiorum irreverentia.

Malitia præmijs exeretur, nec desunt pessimi, si mali fervantur. Seneca

3 Audi facinus iuxta Absalomi virulentissimum pectus. *Caius Toranius Triumvirum partes secutus*) inquit Valer. Maxim. *lib. 9. cap.* 11. Appian. lib. 4. *Civil. bell.* & Orosius, *lib. 6. cap.* 18) *proscripti patris sui, prætorij & ornati viri, latebras, ætatem notasque corporis, quibus agnosci posset, Centurionibus edidit, qui eum persecuti sunt. Senex de filij magis vita & incrementis, quam de reliquo spiritu suo solicitus; an incolumis esset, & an imperatoribus satisfaceret, interrogare eos cœpit: è quibus unus: Ab illo, inquit, quem tantoperè diligis, demonstratus, nostro ministerio filij iudicio occideris: protinusque pectus eius gladio traiecit. Nihil adijci huic crudelitati videtur.* Fallitur: *Collapsus est infelix, auctore cædis quàm ipsa cæde miserior.* Fallitur, inquam, Absaloni conanime, cuius audacia pervenit ubi nil ultra. Ipse enim patrem quæsivit ad necem: unde Rex cognoscens indolem, dixit servis suis: *Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium à facie Absalom.* 2. Reg. 15. 14. Effugium haud esset necessarium, si priùs in cor vibratum triplex quod futurum telum, tussocareturque vita, priusquàm huiusmodi serpens tota effunderet venena. David non potest non esse pater. Filius namque aggressor vocatur, vel cùm non esset. *Quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te Absalom fili mi!* Ibid. cap. 18. 33. Vel illo mortuo, regnans in corde vivit affectio. In simili articulo ita exclamabat Apollo, apud Ovid. 10. *Metam.* fab. 5.

Valer. Maxim. *Quantus amor patrui! Quanta ingratitudo filij!*

Ovid.

—Vdeque tuum mea crimina vulnus:
Tu dolor es, facinusque meum: mea dextra letho
Inscribenda tuo est: ego sum tibi funeris auctor.
Atque utinam pro te viram, tecumque liceret
Reddere! quod quoniam fatali lege vetamur,
Semper eris mecum, memorique hærebis in ore.

Indignus profectò Absalomus huiusmodi imprecatione, ubi tot indigna concepit perfido pectore, iustitiæ in vindictam vigili. Quid & quorsùm patris votum, si flagitium acuit obtusum vindicis gladium? Pater parcit, lætus connivet.

Virgil. 9. *Æneid.* 495.

At tu magne Pater Divum miserere, tuoque
Invisum hoc detrude caput sub tartara telo.

4 Fecit ac petsecit iustum Numen, ut in tanto periculo Davidi redderet pacem: quod quidem videns David ac futura acriora prævidens (multiplicatis inimicis honore novæ factionis, quam sequebatur abruptè universus Israel, ut sub Principe illege, liceret vivere sine iure (expulsus è throno æque sancta civitate, effugium cogitans currit ac accurrit in divinum refugium, Dominum deprecans, à filio liberari; quia sumosa tribulatio premi sub filio, ac hostem truculentum invenire, sanguinem eius sitientem, quem erga, sese nonnumquam ostendit patrem. Unde dicit: *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me de monte sancto suo*: idest, Sion, in quo Arcam fœderis collocaverat. In prima periodo vocis exprimitur tenor: in secunda verò de cœlo dilapsus favor: quo stylo sæpe usus idem Psaltes & tautologicè & palilogicè. Primo modo Psalm. 26. 7. dicens: *Exaudi Domine vocem meam, qua clamavi ad te.* Psalm. 65. 7. *Ad ipsumore meo clamavi, & exaltavi sub lingua mea*: Hebr. *Voce mea*, uti infrà videbimus. Utroque modo, Psalm. 76. 2. & 141. 2. *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Deum & intendit mihi.* Cuncta in idem propositum; siquidem & signat cordolij tormentum, & à Deo collatum promptum auxilium. *In die angustiæ* subdit Caietan. hic) *proponit duas combinationes: altera est. Voce mea ad Dominum clamavi:*

Florent pravi, *pravo Principe.*

Caietanus

al-

altera, Voce mea ad Deum & intendit mihi. Prima constat ex voce & clamore: secunda ex voce & exauditionis signo. Totum constat ex historia, loc. cit. 2. *Reg.*

5 Facilè expediemur ab huiusmodi Pleonasmi difficultate, qui grave nobis negotium faceſſeret; ni plura in argumentum ex profeſſo præmiſiſſemus, *Tom.3. T.3.* ad illud: *Oculi veſtri vident, quòd os meum loquatur ad vos:* & Tom.5. *Tautolog.6.* ad illud: *Loquens locutus ſum.* Vox diffinitur ab aliquibus Priſcis, *Aer tenuiſſimus ictus.* Ridenda. Digitus movetur, cuius motu aer percutitur, & non eſt audibilis. Dumtaxàt dicuntur ſoni, iuxta Lucret. 4. de *Rer. natur.* v. 528.

Lucret. *Quantum poſſunt impellere ſenſus.*

Plat. Sextus Empiricus vocem cogitat rectè definiri, ut ſit proprium ſenſibile auditus: at reverà ſoni, non vocis definitio eſt. Plato apud Aulum Gell. *lib.11. cap.15.* ait: *Non enim percuſſus aër, ſed ipſa aëris percuſſio vox eſt.* Papæ! Sublime profectò acumen & diſcrimen! Neutrum ſanè, quippe dumtaxat accidens quoddam ex ictu aeris tenuiſſimi reſultans. *Quid enim eſt vox, niſi intenſio aëris* (ait Senec. 2. *Natural.qq.* cap.6.) *ut audiatur linguæ formata percuſſu?* Hoc totum ſonus non vox, quia vox proprie tantùm animalis eſt. Unde rectè diffinitur *Sonus animalis factâ percuſſione aeris inſpirati, ab anima per trachiarteriam emiſſi cum intentione ſeu imaginatione aliquid ſignificandi.* Ita Ariſtotel. 2. de *Anima* text. 88. Galtruch. *Phyſic. particul.* Tract. 3. diſp.3. cap.4. & Pavon. p.2. de *Definit. Iſagogic.* diſtinct. 4. n. 1749. Inſtrumenta ergo vocis ſunt pulmo, lingua & palatus: finis verò expreſsio interiorum animæ paſſionum. Idem ibid. & Andr. Veſal. lib. 7. de *Fabric. corporis human.* à cap.4. ex Galeno lib.7. de *Uſu part.* cap. 5. Multa ac ſpecioſa congerit Nicol. Nancell. 3. *Analog. Micr. ad Macr.* cap. 9.

Senec. *Quid proprie vox?*

6 Neceſſe & operæ duxi in delicationem præſentis Tautologiæ, ac affinium, ſtrictim regerere, quæ fuſè aſtruxi *Tom.6.T.7.à n.13.* ut conſtet de qua voce præſens ſermo. Vox eſt ſpecies ſoni. Sonus alius ſimplex, compoſitus alius; ubi ſimul in unum multi ſimplices coſiunt, qui dicitur ſonus Harmonicus, ſeu Muſicus ex gravi & acuto proportionaliter conſtans in aurium delicias. Nec ideo vox, niſi vulgò, dum ſignatur vox tubæ, citharæ, ſymphoniæ, fiſtulæ & ſambucæ; quippe ſonus tantùm, qui impropriè dicitur vox. Quare ſi aliquando vox, non tubæ vox, ſed hominis impulſa per tubam. Utercue ſonus dividitur in rectum & reflexum. Rectus fit ſine obice corporis curſum motus impedientis: reflexus oppoſito corpore virtute repercuſſionis, qua conficitur Echo, de qua Nancell. d. & Lucret. *lib.*5. Natal. Com. 9. *Mytholog.* cap.16. Plin. *lib.2. cap.44.36. cap.15.* Ovid.3. *Metamorph.* fab.5. & Auſon. *Epigram.* 11.97. *Edyl.*3.v.296. & *Epiſt.*12. v.23. Dividitur etiam ſonus in ſtridorem, murmur & vocem; ita ut vox ſit ab animato producta, quia vocem non habent inanima. Stridor ſonus aſper, murmur confuſus ſonus, & vox ſonus diſtinctè ſignificativus ſine horrore & confuſione. Plin. *lib.* 11. *cap.*51.

Quid ſonus & quotuplex?

7 Vox dividitur præut ſignificativa in vocem mutam, & vocem vocalem. Muta dicitur immutabilis, quæ ſine flexione aut reflexione ſemper eadem; ut videtur in vocibus irrationalium: barritu (exempli gratiâ) & latratu. Cuncta eundem modum ſervant procedendi & agendi, & affectiones ſignandi uno ſono, uno motu & una voce; quippe deſtinata ad quidam. Rationale animal, ut conſtet rationale, eſt aptum ad quidvis, diverſis linguis utitur, diversâ voce, ſonis, motibuſque; quibus rerum ſimilitudines ad lubitum exprimit, ſicut formæ in pictura repræſentantur coloribus. Sic enim vox libera, articulata, propriè dicenda vox, ſpeculum verbi mentis, ſpecimen rationalis, logos, verbum, ſermo; dialectus, in ſignum rationis & iudicij. Rationis, quod commodum & incommodum: indicij, quoad licitum & illicitum: igitur cùm ratio ad virtutem detur, homo inter animalia dumtaxàt capax virtutis. *Mira præterea ſunt de voce digna dictu. Vox in homine magnam vultus habet partem. Agnoſcimus eam priùs, quàm cernamus, non aliter quàm oculis: totidemque ſunt ea, quot in rerum natura mortales; & ſua cuique, ſicut facies. Hinc illa gentium, totque linguarum toto orbe diverſitas; hinc tot cantus & moduli, flexioneſque; ſed ante omnia explanatio animi, quæ nos diſtinxit à feris: inter ipſos quoque homines diſcrimen alterum æquè grande, quam à belluis fecit.* Hactenùs Plin. *lib.*11. *cap.*51. Alterum diſcrimen vel inter homines, quia per voces ſenſa communicantur, & rationales ſociabiles fiunt reciprocis verbis, in expreſsiones conceptuum à mente, quos audiens intelligit, & eiſdem ſignis ac inſtrumentis reſpondet. Euripid. in *Supplicib.* à v. 201. ſuccinit;

Qua vox muta & vox vocalis?

Plin.

Laudo

Laudo eum, qui nobis vitam à confuſa & ferina.
Quiſquis ille fuit Deus, diſcrevit, Euripid.
Primum quidem indens mentem, deinde verò
Nuntiam ſermonis linguam, ut agnoſcamus vocem.

Solus ergo homo ſermonis uſu valet, quippequàm ratione pollet.

8 Patet ex his quàm diſſonum rationi, aſſerere animalia irrationalia rationalia; illis tribuendo non ſolum ſenſum, ſed præſtantiſſimum; ac per conſequens, cuilibet generi proprium idioma, quo explanatur mens per intelligibiles voces in animi ſigna. Ita blaterant, ut ſua ingenia in deridiculis promant, Hieronym. Fabricius Aquapendens, de *Brutor. loquel.* cap.12. Lantenr. Valla 1. *Dialectic.* cap.9. ex Ciceron. 2. de *Natur. Deor.* Platonem Charondidaſcalum harum augarum dictitant (eodem iure poterant Æſopum, qui plura in Apologis refert) quoniam dixiſſe fertur, ut ſcribit Euſeb. 12. de *Præpar. Evangel. cap.9. Quod reguante Saturno non homines modò eum hominibus, ſed cum beſtijs ſermocinari poterant: & ſi quid ex illis audirent cognoſcere, interrogabant; & viciſſim ab ipſis reſponſa acipiebant. Sermones ſecum & cum beſtijs conferebant, quales modò de ipſis narrantur.* Obeſſa prorſum AA. Minerva, qui neſciunt, vel neſcire, ad occultam philoſophiam fabularum involuera, delirantes aſſerant. Eodem modo in fulcrum alogiæ torquent, quod Homil. de *Paradiſ.* Baſilius Magnus dicit metaphoricè, pro obedientia enim alium ſub ditione Adamii ſcilicet: *Sunt illic variorum animantium ſpecierula: quæ omnia ſunt manſueta, omnia eorundem morum; quæ omnia & audiunt inter ſe, & loquuntur ſenſatè.* Exempla plura in teſtimonium coacervant. De Elephanto *lib.*8. *cap.*1. inſit Plinius: *Animal proximum humanis ſenſibus, quippe intellectus illis ſermonis patrij & imperiorum obedientia, officiorumque quæ didicere, memoria, amoris & gloriæ voluptas: imo verò* (quæ etiam in homine rara) *probitas, prudentia, æquitas, religio quoque.* Quanta ſatuitas! Per 12. ſequentia capita commineſcitur ſimilia, ac mendacia ſingularia, quæ novis ſequitur Maiol. *Tom.* 1. *colloq.*7. Acoſta xmaſatur, obſequitur Ælianus, & alij eiuſdem furfuris; quibus in palinodiam præcipiendum, huiuſmodi quæſtionem de ratione irrationalium cum brutis expedire, ſelectis prudentioribus in conedilium, ut cervâ Sertorij & Hannonis avibus. Quid ergo dicerent? Si bruta ratione pollent; rationales huiuſmodi ratiocinio irrationales fiunt.

Animalia omnia muta. Baſil.

Plin.

9 Reſpondent maiore commento: ſcilicet, quia à nobis non intellecta, haud ſequi, inter illos non eſſe idiomata, quorum vocibus mutuò explanetur animus & percipiantur intelligentiæ conceptus; ſicut non verum, homines carere linguis in mentis expreſsionem; quia non intelligimus, uti exoticas, idioma auribus peregrinum. Sermones enim avium & brutorum intellexit Adamus, quorum ſcientiam iuſuſam etiam Salomoni aſtruunt Rabbini, de quo Lyran. & Abulenſ. in 3. *Reg.*3.q.11. Habuiſſe Prometheum, aſſerit Æſchyl. in eo. v.478. & nos, *Tom.*3. *T.*3. *D.*3. *n.*8. *Tom.*4. *T.*3. *n.* 17. riſimus. Concedit etiam huiuſmodi excellentiam Philoſtratus Apollonio Tyaneo, in eius vit. *lib.*4. *cap.*9. & alijs perindus Porfirius lib.3. de *Sacrific.* uti referunt Cael. Rhodigin. *lib.* 17. *cap.*13. & Reyes-Franco in *Elyſ. Camp.* quæſt. 55. Quomodò ab his intellectum, quod non intelligibile, quia non intellectivum? Illi cognoverunt ex irrationalium vocibus, quod nos intelligimus. Ratione ergo carentes carent ſermone; quippe ſermo eſt rationis denunciatio & enunciatio. Moventur itaque ad operandum bruta non libero impulſu, ſed neceſſario, expellente libertatem, & propriè excludente finem, in quem formaliter (ut ita dicam) non tendunt, quippe proportionem connexionis mediorum cum fine non cognoſcunt; propendentque tantùm in obiecta ſine reflexione, allecta a naturali imperitu, quatenus ſibi commoda in ſenſuum oblectamen conducentia, materialitate intentionis, quin appetant finem ſub ratione finis, quia determinata ad unum, ut ſuprà diximus. Quæ faciunt, faciunt inſtinctu: & dum ſingularia, vivacore, extra communem generis vel ſpeciei conditionem; igitur quæ ut mira in aliquibus proponuntur, contraria rationi & ſermoni aſtruunt: equidem ſi ſingularia, generi non communia: quæ quidem functiones in cunctis reperirentur, ſi brutis communis eſſet ratio, atque per voces conceptuum mentis expreſsio. At de his conſulendis Theologos in 1. 2. *D. Thom.* quæſt. 1. & Philoſophos in lib.2. *Ethic.* Ariſtotel Valleſium de *Sacr. Philoſoph.* cap. 55. Auctoris irrationalis intelligentiæ locuti ſunt falſa, quod nequeunt bruta, quia non intellectiva: ſub complexione enim intelligibilium ſunt veritas & falſitas. Nolite delirijs, anilibus magis fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. *Non poteſt eſſe perfectum naturæ bonum niſi in natura perfecta* (ait Senec

Quodnam ſit diſcrimen inter brutum vocem & ani malis rationalis.

Senec.

Epist. 124.) *Nec illud nego, ad ea quæ videntur secundum naturam, magnos esse mutis animalibus impetus, & concitatos, sed inordinatos: moventur secundum naturam suam. Nulli vitium est, nisi cui virtus potest esse. Muto animali erit aliqua virtus? Erit aliquid perfectum? Nec bonum absolutè, nec virtus, nec perfectum. Hæc enim rationalibus solis contingunt, quibus datum est, scire quare, quatenus, quemadmodum. Ita bonum in nullo est, nisi in quo ratio.*

D. Thom. — *An Angeli loquantur?*

10 Homini & Angelo datur locutio, quoniam utpotè intellectivi, & libero arbitrio gaudentes, habent & suos velare conceptus, ne in mentis arcem perrumpere cuilibet fas sit: & cùm volunt, arcana animi patefacere. Hæc enim est lingua Angelica. *Ex hoc verò quòd conceptus mentis Angelicæ* (ait D. Thom. 1. *p. q.* 107. *art.* 1.) *ordinatur ad manifestandum alteri per voluntatem ipsius Angeli; conceptus mentis unius Angeli innotescit alteri: & sic loquitur unus Angelus alteri: nihil est enim aliud loqui ad alterum, quàm conceptum mentis alteri manifestare.* De idiomate & mutua loquentis & audientis intelligentia, consulendi Scholastici D. in loc. cit. D. Thom. Valentia, 1. *p. disput.* 8. quæst. 4. punct. 2. Molina, ibid. *quæst.* 106. art. 1. disput. unic. conclus. 2. Granado de *Angel.* Tract. 5. disput. 4. sect. 1. *Lessius* de *Summ. bono*, lib. 2. cap. 10. num. 68. Theophil. Raynaud. *Theolog. natural.* distinct. 4. & Sherlog. 1. *Antiq. Hebr.* dissert. 4. sect. 12. Modus locutionis diversus ferè à quolibet cogitatur: inter quos, sicut in hominibus dantur signa corporea ad placitum significantia; ad locutiones Angelicas cogitantur etiam spiritualia signa ad placitum arcanos Angelorum conceptus exprimentia. Indicare videtur Angelicus Magist. in illud Pauli: *Si linguis hominum loquar & Angelorum*, lect. 1. *Est enim* (infit) *in quolibet Angelo aliquid, quod naturaliter ab altero Angelo cognoscitur: dum ergo id quod est naturaliter notum, proponitur ut signum eius, quod est ignotum; manifestatur occultum, & talis manifestatio dicitur locutio ad similitudinem hominum, qui occulta cordium manifestant alijs per voces sensibiles, aut per quodcumque aliud corporale, exteriùs apparens. Unde & ea quæ sunt in Angelis naturaliter nota, in quantum assumuntur ad manifestationem occultorum, dicuntur signa vel nutus: potestas autem manifestandi conceptum suum, hoc modo metaphoricè lingua nominatur.* Miror ab AA. hoc sensu abundantibus, propriè accipi; quod ab Angelico Magistro dicitur *Metaphoricè, & locutio ad similitudinem hominum*: tunc enim Angelicum idioma non diceretur *Labium electum*, Sophon. 3. 9. *Lingua erudita*, Isai. 50. 4. Hebr. *Lingua eruditionum.*

Idem. — Soph. 3. 9. Isai. 50. 4.

11 Haud facilè sic, signum quòd ad unum, non esse ad reliquos Angelos: cuncti namque cognoscerent quod loquens nolebat cognosci nisi ab uno: igitur venirent in ignotum, per notum naturaliter in signum. Metaphoricà ibi de locutione Angelicâ ac modo, exponit testimonium Pauli D. Thomas: propriè locutio fit, dum Angelus imprimit in audiente speciem, vel aliquid novi ad speciem pertinens, quod audienti suum actum repræsentet: igitur aliqua novitas fit tunc speciebus eius, ad quem locutio dirigitur, specie nova immutato Angelico intellectu à manifestante speciem: intelligibile in actu natum est movere intellectum. Astruit D. Thom. loc. cit. 1. *p. ad* 3. unde elucet eius placitum. *Sicut sensus* (inquit) *movetur à sensibili, ita intellectus movetur ab intelligibili. Sicut ergo per signum sensibile excitatur sensus; ita per aliquam virtutem intelligibilem potest excitari mens Angeli ad attendendum.* Hæc locutio (per ordinationem conceptus) libera loquenti est, quin alius intelligat nisi cui loquitur; quia in illum & non in alium dirigit speciem, & sine specie nequeunt immutari intellectus aliorum: impressio igitur speciei sufficit ut excitetur audiens Angelus, & occultus manifestetur conceptus; quod quidem ad locutionem necessarium. Ita Bonaventura *in* 2. *dist.* 10. artic. 3 quæstiunc. 1. Vide selectissima apud Eximium Doctor. 2. de *Angel.* à cap. 27. Liquet siccine cur Paulus signet linguas *hominum & Angelorum*, horumque sit *labium electum, & lingua erudita*, seu mirabilis excellentiæ inter idiomata, discrimine ex modo locutionis hominis & Angeli: tùm quia Angelica locutio sine medio fit: sufficit enim species intelligibilis tàm in audiente, quam in loquente: sensibile tantum signum indiget medio: tùm quia in linguis hominum dumtaxàt cognoscuntur actus per locutionem expressi, in lingua verò Angelorum actus ostenduntur in seipsis.

Idem. — *Quomodo loquantur?* — I. Cor. 13. 1. — *Discrimen linguæ Angelicæ & humanæ.*

12 An autem idioma Angelorum sit labij unius, vel multiplicis, quia Paulus non dicit, *loqui linguà*, sed *linguis Angelorum* iuxta Hierarchias discretis, vel iuxta species Angelicæ naturæ; disputant nonnulli. Deus scit, scimusque, dum eadem mensura hominis, quæ est Angeli. Idem dicendum de lingua in æterna beatitudine, quippe *linguæ* iuxta

iuxta Paulum, *cessabunt*: v. 8. Linguæ, non lingua, quia non cessabit sensibilis locutio, sed diversitas idiomatum. Aliquibus placuit futuram Hebræam, de qua mira dicunt Rabbini & Kircher. Tom. 2. *OEdip. Copt.* p. 1. Class. 2. cap. 1. à disquisit. 2. Quo fulcro, ipsi viderint. Alijs arridet, ibi idioma singulare futurum omnibus, suavissimum, brevissimum, ac clarissimum; quod vocat Propheta, ut vidimus *Labium electum*, in qualibet voce mirificum. *Una erit omnium lingua*: inquit Bernard. *Meditat.* cap. 4. n. 2. Alij econtrà astruunt Deum omnium linguis glorificandum in cœlis iuxta illud Isai. 45. 23. & Rom. 14. 11. *Mihi curvabitur omne genu, & iurabit omnis lingua.* Vid. Salmer. hic. Omnis lingua confitebitur Numen, & Christum Dominum nostrum in gloria esse Dei Patris. Alludit in cogitationem Martialis *Spectacul.* Epigram. 3.

An Angelorum multiplex, & quæ hominibus in patria? — Bernard.

Vox diversa sonat: populorum est vox tamen una
Cum verus patriæ diceris esse pater.

Martial.

13 Vox homini data est, ut rationis promat verba, & intelligenti communicet mentis arcana: quapropter loquela dicitur rationalis vita. Inspiravit Deus in hominem spiraculum vitæ, *& factus est homo in animam viventem*: Genes. 2. 8. Chald. *In animam loquentem*: igitur per signa vocis, videbatur esse rationalis. Vide dicta, *Tom.* 1. *T.* 4. *n.* 22. *Id itaque unum bonum est in homine, quod unum hominis est*: ait Stoicus, *Epist.* 76. Illi unico datum est, cogitationes præut voluerit abscondere, & revelare per voces, signa conceptionum animi. Quare vox interdùm accipitur pro illo cuius est vox. Apocal. 1. 12. *Conversus sum, ut viderem vocem, quæ loquebatur mecum*: idest, loquentis mecum, ut dicitur in Ezechiel. cap. 2. *Audivi vocem loquentis.* Marian. *Vocem loquentem.* Aptiùs per Hypalagen: *Voce loquentem*; quippe verba non ad intima cordis, sed dumtaxàt illo tunc dirigebantur ad aures, signis humanis, idest verbis, quibus humana locutio. Qua de causa dicitur *Voce loquens*, ut voce possit intelligere Propheta loquentis prolata mentis arcana. Apud Ethnicos, nisi visio esset cœlestium, nulla iudicabatur entitas vocum: unde apud Plutarch. in *Coriolan.* invenitur Umbras & dæmones non posse voces edere, sed tantùm sonum. Senec. in *Troad.* vers. 188. *Irati sonus*, non voces. *Vocem incertam, sonitumque materialem* (subdit Kircher. d. *Class.* 3. *cap.* 9.) *Quem poësis stridorem nominat. Sicut enim animarum in cœlos ascendentium organa vocem emittunt harmonicam, & concinnum decentemque motum habere videntur; ita illarum quæ sub terram descendunt, sonus stridori similis est, appetitioni tantùm & imaginationi deditæ vitæ speciem repræsentans.* Hinc sacer Vates audit voce loquentem expressè, idest verba: in quo sensu sæpe vocis acceptio. *Sonet vox tua in auribus meis*: Cantic. 2. 14. & 5. 2. *Vox dilecti mei pulsantis*: haud pro murmure horrisono, idest, tonitruo, Psalm. 28. 3. *Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit*: sic de alijs acceptionibus, de quibus nihil in præsentiarum.

Senec. — *Vox pro cuius est.* — Ezech. 2. 1 — *Hypalage.* — Kircher. — *Quanam Manium vox*

14 Vox humana signat mentis conceptus, sed modus vocis affectus animæ pro qualitate expressionis; quippe non solùm vocis entitas sed modus loquax: proiectio enim animi exprimitur vocis tractæ remissione, quasi informis, & invalida ad munus: iracundia constat ex vocis asperitate, benevolentia dulcedine; ita ut tot signis objiciatur vocum modus, quot in pectore variantur affectus. Vox acuta quantitate & qualitate promitur ex inopinato articulo, vel potito pridem concepto voto, cordolio irruente, vel gaudio, transeunte sono significativo in sonorem, graviorem atque vehementiorem sonum, qui dicitur clamor, seu vociferatio, quia vox elata, ut attentionem magis conciliet audientium. *Extensionem aëris* infit Seneca, 2. *Natur. qq.* cap. 6.) *ostendent tibi inflata, nec ad ictum cedentia. Ostendent voces, quæ remissæ elatæque sunt, prout aër se concitavit. Hoc quid est aliud, quàm intensio spiritus, sine qua nihil validum, & contra quam nihil est?* Sic clamor, quia vox intensior & cum impetu maior. *Clamore oppresserat*: ait Cicer. 6. in *Verrem.* Tacit. 1. *Annal.* cap. 26. *Drusus clamore turbatus.* Virgil. 2. *Æneid.* v. 679. & Statius 1. *Achileid.* v. 653.

Quid sit in voce clamor? — Senec.

Talia vociferans, gemitu tectum omne replebat.
Illa quidem clamore nemus, montemque replevit.

Virgil. Stat.

Sil. Italic. 1. de *Bell. Punic.* v. 380. *Magno clamore vocantem, voce insuper urget.* Idem in sacris, Marc. 15. 37. *Emissâ voce magnâ.* Hebr. 5. 7. *Cum clamore valido.* Ion. 2. 3. *Clamavi de tribulatione.* Alia sanè obvia. Ita ex victoria plausus & clamor, ut *Iò triumphe.* Ovid. de *Art.* v. 1. & Virgil. 5. v. 227.

Tum verò ingeminat clamor, cunctique sequentem,
Instigant studijs, resonat clamoribus æther.

Virgil.

Isai.42.13. 15 Sic de Christo prædicat Evangelicus Vates victâ morte ac belli principe, inferni conculcatione: *Sicut vir pralitator suscitabit zelum: vociferabitur & clamavit: super inimicos suos confortabitur.* Maluend. *Tarastantarizabit* (& adiustar elephantis) *barriet.* Sumitur ex duobus verbis unum pro superlativo, vel adverbio. Ibid. v. 14. *Dissipabo & absorbebo simul*: hoc est, radicitus dissipabo, vel extremâ dissipatione conteram. Psalm. 64. 10. *Visitasti terram & inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam.* Nimirùm, visitasti magnoperè, & multipliciter donis locupletasti. Ioan. 11. 34. *Veni & vide*: q. d. citò videbis, vel citò venias. Plutarch. in *Scipion.* uritur idiotismo. *Recessit fugiens*: scilicèt, velociter recessit. Haud aliter exultant victores captâ prædâ, quando dividunt spolia: dicitarque de triumphante: *Vociferabitur & clamabit*, pro excessu plausus, ut homines victum ac prostratum videant, quem invincibilem suis viribus iudicabant. *Acerrimè proclamabit, vehementer vociferabitur*: Forer. sumpto verbo pro adverbio in maiorem effectus vel affectus amplitudinem. Multifariàm in eadem materia stylus Ethnicorum. *Voce vociferante.* Homer. 12. *Iliad.* v. 439. Idem Orph. in *Argon.* v. 555. Sophocl. in *Philoct.* v. 219. *Clamat sonantem clamorem.* Euripid. in Bacch. v. 159. *Clamore & vociferatione.* Denique Virgil. d. lib. 9. v. 596.

Virgil. *Vociferans, tumidusque novo præcordia regno,*
Ibat & ingenti sese clamore ferebat.

Psalm. 3. 5. 16 Cùm ad clamorem necessaria sit vocis genuinam expositionem principalis Tautologiæ erit operæpretium, dicere quare exprimatur suppositum. Sufficere videbatur *Clamavi*, quin ostenderetur *Voce*. Quoties additur in periodis necessarium instrumentum vel suppositum, non solùm actionis explanatur entitas sed functionis qualitas. Unde dum dicitur à Davide: *Voce meâ ad Dominum clamavi*, non solùm intelligenda est intensissima tribulatio ac vehementia acerbitatis; sed modus expressionis, ubi pro *Voce* pro adverbio: q. d. Vehementer, fortiter clamavi: igitur clamor ex voce vehementi, sicuti vox ex urgente dolore. Haud alio sensu apud Homer. 24. *Odyss.* v. 530. *Minerva clamasset voce.* Virgil. 6. *Æneid.* v. 506. *Manes ter voce vocavi.* Ubi La. Zerda n. 3. *Pleonasmus non est, sed signat modum votis.* Unde lib. 5. v. 860. & Ovid. 7. *Metamorph.* fabul. 25. & Martial. *lib.* 10. *Epigram.* 5. *Voce beatos, clamitetque felices*: expressâ vocis entitate & conditione, ubi non solùm angorem latentem in pectore dixit, sed clamore dixit, quasi ferre non potens pressuram ob cruciaminum vehementiam; vel auxilium implorans, ut ab audientibus inultatam vocem, suppetiæ adhiberentur in afflictionis solamen. Homer. ibid. v. 536. *Dea voce vociferante.* Virgil. d. lib. 6. v. 607. *Intonat ore.* Sic ergo David utrumque declarat, & Deum in adiutorium implorat, vehementer afflictus ob vulnus pectoris, cuius morsum ostendit gravem in clamore vocis. *Invocavi Conditorem voce lamentabili*: accinit Crucius hic. Hinc alibi dicit: *Ad ipsum ore meo clamavi.* Non solùm corde, sed voce, quæ exprimit conceptus animi, ac in præsenti articulo intensionem afflictionis, & desideria libertatis.

Geminatio pro adverbio

La-Zerd.

Expositi. prima.

Crucius.

Psalm. 65.

Virgil. *Fudisset preces, Divosque in vota vocasset.*

Ut canit Virgil. ibid. *lib.* 5. v. 234. Clamor ergo tametsi ex voce, simul cum illa profertur; ut constet in intimè vulnerato, novitate cladis incogitatæ perculso, ex voce expressio doloris, in clamore modus expressionis dolentis.

17 Clamans ex acri acerbitate sæpe quasi extra se vel per suspiria vel per interiectiones, cruciamen explicat: v. g. *Ah, Heu, Ha, Heu!* si secum: alijs autem per *Hoi, Hui, Va, Oh, Proh.* & O. Non per voces articulatas, quia dolor suffocat voces. *Vox excidit ore.* Virgil. d. v. 686. & Ovid. 3. de *Pont.* Eleg. 6. v. 47.

Ovid. *Sed pavor attonito rationis ademerat usum.*

Quasi rationalem expectorat, ubi præ nimio dolore angustia mentem præoccupat. Clamor tunc, sed tantùm clamor, ideòt vox inarticulata, index doloris, carerum non vulneris, ut Electra apud Euripid. v. 129. *Io, Ebeu, O!* & apud Sophocl. v. 834. *Heu, heu, heu!* In sacris per ululatum, ac manuum impositionem super caput patens dolor acerbus ex accepta iniuria, quæ præ pondere subtiliùs explicatur signis, quàm verbis. De temerata Thamar dicitur 2. Reg. 13. 19. *Aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunicâ, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens & clamans.* Naturale signum doloris summè pungentis, videmus oculis utquecunque cuius meminit Euripides in *Helen.* à v. 375.

Cur dolor maximus per interiectiones exprimitur?

Euripid. *Vocem vocem resonantem edidit, & ululavit,*
Capitique manus imposuit.

Signum

Signum naturale dixi impositionem super capita manuum, haud quia irritum votum, vel desideranti exitu contrario adversum (quapropter Nostrates dicunt: *Volvió con las manos en la cabeça* de quo Nos egimus, *Tom. 5. T. 2. à n. 12.*) sed quia sulcro manuum stabili capite, vox in lamentum fortior ac vehementior. Qua metaphorâ, quia in concupiscentias suas & idola vehebatur Iuda, dixit Dominus (pro Pœnas luet) *Manus tuæ erunt super caput tuum.* Idest, exulcerata ululabis. Hispanicè, vividè: *Tu chillarás: los gritos darán el golpe.* Maluend. *Complicatis manibus super caput tuum luctu gravissimo.* Haud voce dices intimum vulnus, sed vocibus: quod expressiùs declaratur; ubi vocibus ululatus, & nequaquàm voce exprimitur: etenim cùm vox articulata signet rationem dictantem, voceisque inarticulatæ voces tantùm ob dolorem; prudentia punctis præcordijs aufugiet, quia ratio præ acerbitate perturbata, invertit, deformat, non formet verba. David longè ab huiusmodi expressione animi, vel tantâ premente tribulatione. Præ vehementia clamabat, ad Dominum sospitem clamabat, sed non vocibus, sed voce: igitur quantumvis grave tormentum, voce vota cordis supplex dirigebat ad Dominum.

Ierem. 2. 17. Maluend. *Secunda expositio.*

Hæc ipse suo tristi cum corde volutat,
Et sic ore precatur.

Virgil. 6. Æneid. v. 685.

18 Haud pleonasmus clamor cum voce (qui sine voce non fit) sicut in profano præcedenti testimonio *Ore precatur*: equidem David corde clamabat, ut videbimus; sed ex intimo dolore etiam in verba erupit, queis & accursum in Deum, & causam intùs prementem comitibus ostendebat. Hinc clamor cum expressione necessaria vocis quid sonat emphaticum. Clamor in Deum intimè, vox ad homines extimè; ita ut perspicuò pateret pondus afflictionis per cruciamen, ubi internus affectus foràs erumpebat in vocem. *Vocavi voce Deos*: subdit idem *lib.* 4. v. 680. Non solùm Numen in auxilium invocavit, sed æruminam alijs audientibus voce exposuit: qua quidem omnes intelligerent, quàm arctè cordolia Principem fugientem premerent. Haud huic vel illi dixit David cordis vulnus, omnibus profectò nudavit pectus, & mentis conceptum voce deprompsit. Dicere voce, est utique loqui clarè, & cunctis loqui. *Sapientia voce locuta*: Alcim. Avit. lib. 1. *Genes.* v. 51. Idest, omnibus dixit, ut audirent omnes. *Voce vocantem.* Virgil. 6. *Æneid.* v. 246. & *lib.* 12. v. 483. & 638. Tibull. 1. *Eleg.* 2. 7. *Voce vocet.* Ovid. 7. *Metam.* fab. 3. & Martial. *lib.* 8. *Epigram.* 8. ex quo Pier. Valerian. *Poëmat.* 50. *Te voce salutant.* Quod verò uni ex circunstantibus dicitur, non audientibus cæteris; voce sanè dicitur, sed non dicitur dici voce; quia ab omnibus non auditur. Frequens tam in sacris quàm in Ethnicis modus elucet loquendi. *Vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens.* Ioann. 11. 28. hoc est, illâ solâ vocem percipiente, cuius verba instillavit in aurem. Psalm. 64. 2. *Te decet hymnus Deus*: Maluend. *Silentium.* 3. Reg. 19. 12. *Sibilus auræ tenuis.* Hebr. *Vox silentij*: igitur tantùm audiebatur ab illo, cuius Dominus auriculam revelaverat. Hinc Gloriosus Benedictus *Regul. Sanct.* cap. 52. *Oret non in clamosa voce.* Chrysolog. serm. 97. *Non clamore vocis*: nimirùm, ut non audiant alij, uti Ovid. dicit, 4. *Trist.* Eleg. 3. v. 16. *Tu tibi refer ore.* Iure ni fallor, vox sine voce dicitur; quia vox non audita (vel si audita, non intellecta) quasi nulla. Homer. 15. *Odyss.* v. 385. *Silentio nunc audi.* Claudian. Panegyr. Malij, v. 89. *Dixitque tacendo.* Sunt verba silentiola, quia ceu sine voce, etsi verba. Virgil. 5. *Æneid.* v. 860. *Socios nequicquam voce vocantem.* Phrasim imitatus Ovid. 10. *Metam.* fab. 1. *Nequicquam voce vocatur.* Secùs Regius Psaltes in tanta tribulatione: etenim cùm cor doleret, corde dumaxat dolorem non tulit, sed voce, ita ut omnes audirent protulit. Non obstat quòd loqueretur Dominum, clamans præ punctione vulnerum: igitur verbis clamabat ad Dominum, & per vocem cunctis orationem audientibus innotuit, quòd ad Dominum, ut protegeret in gravi angustia, clamaret: imò laudans invocaret Dominum, ut ab inimicis fieret salvus, & auspicem nominibus plausibilibus extolleret; maximè cum à filio perfido cogitaret angustiam, peccati & scandali iustissimam pœnam.

Iohann. 11. 28.

S. Benedict

Vox non intellecta, nulla.

Laniter ex merito quicquid patiare, ferendum.

Ovid. *Epist.* 5. v. 7.

19 Haud novum vocem usurpari pro nomine. Exod. 5. 2. *Quis est Dominus, ut audiam vocem eius? Nescio Dominum.* Eccli. 17. 11. *Honorem vocis audierunt*: hoc est, nominis. Mar. Victor exponens illud Genes. 3. 9. *Vocavit Dominus Adam, & dixit ei: Ubi es?* metricè *lib.* 1. v. 456. exponit: *Voce voce vocans*: pro *nomine vocans.* Exod. 33. 12. *Novi te ex nomine.* Hebr. *Novi te ex voce.* Nec mirùm, per Anthropopatos, aut So-

Somatopeia

Somatopœiam; cum dicatur, v. præced. *Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum.* Virgil. 6. *Æneid.*v, 247. *Voce vocans:* explicatque præfatam acceptionem, *lib.* 4. v. 674. dicens: *Morientem nomine clamat:* & *lib.*12.v.759. *Nomine quemque vocans.* Hoc enim sensu, David clamabat tribulatus ad Dominum, illum demulcens, nomenque eius reverenter regerens, ut viscera misericordiæ demonstraret, cùm cor contritum & humiliatum numquàm despexisset; uti clamavit Moyses, Exod. 34. 6. *Dominator, Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis ac verax.* Hoc est invocare Dominum in nomine Domini. Quo intelligitur illud: *Ad illum ore meo clamavi*, & aliæ Tautologiæ num. 4. Unde dum palilogicè clamorem vel vocem iterat, ut *Voce meâ ad Dominum clamavi, voce meâ, &c.* instantiam orationis exponit, vel pectus dolens in vota libertatis. Virgil. vividè lib. 2. d. à v. 768.

Vox pro Nomine.
Quarta expositio.
Psalm. 65. 17.
Virgil.

Ausus quin etiam voces jactare per umbram
Implevi clamore vias, mœstusque Creusam
Nequicquam ingeminans, iterùmque, iterùmque vocavi.

20 Priusquàm ad alia transeamus, cogitandum est quod de Davide dicitur fugiente in huiusmodi articulo, 2. Reg. 15. 30. *Porrò ascendebat clivum-olivarum scandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite.* De ascensione ascensus, diximus suo loco, *Tom.4.T.6.n.8.* Operto capite procedere, est silentiosè viam carpere. Quomodò siccine clamavit voce? An quia flevit: *Exaudivit Dominus vocem fletus mei.* Psalm. 6. 9. Habent enim & lachrymæ clamorem: *Clamor meus* (Vatabl. *fletus meus*) *in conspectu eius introivit in aures eius.* Psalm. 17. 7. Quid fletus, dum cordis desiderantis auditur sonus: Psalm. 9. divis. v. 17. *Desiderium pauperum* (pro *afflictorum*, ut sæpesæpiùs in Bibl.) *exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Nihil dixerat in afflictione Ismaël, & *exaudivit Deus vocem pueri*, qui lachrymis clamabat. Ita ergo sustulit amaritudinem ex filij persecutione David, & quod primò silentiosè subijt, post videns populum plorantem flevit; tuncque fletu, vivaci voce ad Dominum clamavit: intùs enim perculsus animus insuetato angore, in voces lachrymarum erupit, priùs corde præ vulnere intra viscera clamante: igitur priùs ex dolore cordis sensus, quàm lachrymarum in signum amaritudinis motus. Cor namque ictum dabit voci suæ vocem virtutis: etenim vox lachrymarum ex clamore cordis. *Quid clamas ad me?* dicit Dominus Moysi, cùm nihil ore protulerit. Exod. 14. 15. *Clamavit cor meum ad Dominum.* Thren. 2. 18. *Exclamavit voce magna Susanna.* Ambrosius in *Psalm.* 37. v. 15. infit: *Quid cùm vocem emiseris? Accusabatur & tacebat; intra se tamen loquebatur Deo, qui eam magis audivit tacentem.* Lucan. 9. *Pharsal.* v. 574.

Quinta expositio.
Vox pro fletu.
Genes. 21. 17.
Lachrymæ clamant.
Ambros.
Lucan.

——— *Nec vocibus ullis*
Numen eget.

Tibi dixit cor meum (dicit qui miser calamitate curvatus) *exaudi vocem meam, qua clamavi ad te.* Vox patet & clamosa sine voce; igitur cor dolens clamat in silentio propter vulnus, & ex tacito cordis dolore vocem habet etiam fletus. *Tacitè loquamur, intus clamemus*: ait Clement. Alexandr. 7. *Stromat.* cap. 4. Non vocibus ullis Numen eget; sed homo in levamen utitur queis valet vocibus, ut inclinet iratum & flectat vel punientem in auxilium. Unde David additâ clamori voce, ob mordicantem penuriam, signat præter linguam, linguarum rationalis differentiam: quandoquidem auditur à Domino clamor cordium, & etiam vox lachrymarum. Sic enim dicit in clamore *Voce mea*, intimo cordis affectu, quia notesceret per labia. Hæc vox duplex ab illo Psalm. 20. 3. dicitur *voluntas labiorum*, atque *cordis desiderium.*

Psalm. 26. 7.
Clem. Alexand.

21 Hoccine modo exprimi solet oratio mentalis, geminatâ actione pro intensione & intentione orantis. 3. Reg. 9. 3. *Exaudivi orationem, & deprecationem, quam deprecatus es coram me.* 2. Paralipom. 6. 21. *Exaudires orationem quam servus tuus orat.* Denique de Elia dicitur; *Oratione oravit.* Quod videtur idem propositum, omninò studiosus Idiotismorum Hebræorum inveniet diversum; quia aliud est in actione actionem exprimere, aliud supponere: scilicèt, aliud est, *orationem orare*; & aliud, *orare oratione.* Exempla plurima obiecta in *Prolog. Galeat.* §. 4. à *num.* 9. ubi genuina ac varia testimoniorum expositio. Alia ergo in præsentiarùm pro huiusmodi phrasi, atque cum eodem verbo verbalium nominum per casus atque casus differentiâ. Dum oratio orationem exprimit, votum signat, & gratiam actione sperat; ad quod instat Apostolus dicens: *Petitiones vestræ innotescant apud Deum*: hoc est, exponite per orationem quod vul-

Iacob. 5. 17.
Philipp. 4. 6.

vultis, & vobis est opus, ut à Domino impetrandum; quia oratio est elevatio mentis in Deum cum spe gratiarum, tamquam interpres desiderij orantis, iuxta illud Davidicum Psalm. 36. 5. *Revela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet.* Quapropter *orationem orat, petitionem petit* (ut est apud Danielem) sumptâ actione orantis pro obiecto orationis; quia elevans mentem in Deum, auxilium exposcit; indigentiamque cordiùs repræsentat. Socrates, 5. *Histor. bipart.* inquit: *Oratione orandum.* Utitur Plautus stylo simili in *Captiv.* Act. 2. scen. 1. v. 47. dicens: *Nunc te oro per precem.*

Actio pro obiectio actionis.
Daniel. 6. 7.
Socrat.

22 Aliter ergo exponendum, dum oratio in orante supponitur, nimirum *Orare oratione*; quippe tunc nomen delicatur per adverbium: sensusque periodi est, *Oravit ritè & rectè.* Circumstantias perfectæ orationis refert Paulus loc. cit. ubi: *In omni oratione & obsecratione, cum gratiarum actione, orationes vestræ.* Idem 1. Tim. 2. 1. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones.* Plura pro distinctione harum vocum videsis apud Salmer. Alapid. hic & Suar. Tom. 2. de *Religion.* lib. 2. cap. 3. & *lib.* 3. *cap.* 2. DD. Scholastic. cum D. Thom. 2. 2. *quæst.* 83. art. 17. Hunc sequens Gaietan. in præfatum Pauli testimonium, astruit per *Orationes* deberi intelligi in Deum elevationem mentis: per *Obsecrationes* preces ad vota concepta impetranda: per *postulationes*, intercessiones pro reconciliatione animi largitoris, fortè offensi: demùmque *Gratiarum actiones*, quod sonat; idest, grates pro acceptis beneficijs. Pia sanè cuncta, sed mihi videntur voluntaria; quippequam indifferenter inveniantur in Scriptura. Quare huiusmodi voces per adverbia explanantur perspicuiùs in propositum Pauli, ut oratio tam vocalis, quam mentalis ritè fiat: hoc est, reverenter, humiliter, fervidè, devotè, ac gratè; ut docet ipse Angelic. Magist. d. *art.* 15. & Psalm. 3. & 26. Unde pro *Oratione oravit*, legit Alapid. *Ferventer oravit.* Lorinus, *Attentè, intentè, fiducialiter.* Sic Plaut. in *Milit.* Act. 3. scen. 3. v. 68. inquit: *Meditemur cogitate.* Quia Elias perfectè oravit, postulans, ne plueret super terram; non pluit: & rursùm oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum. Ita ergo Christus promisit: *Dico vobis: omnia quæcumque orantes petitis, credite, quia accipietis, & evenient vobis. Orantes* dicit, quippe ni oratio fiat ritè, non erit oratio, ut docet Suarius, quò dudùm.

Nomen pro adverbio.
1. Tim. 2. 1.
Quodnam discrimen, inter orationem orare, & orare oratione?
Marci 11. 24.

23 Hæc oratione impetravit Elias, sicut David liberari à filij vexatione, à facie inimici & persequentis: *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me de monte sancto suo.* Dei scilicet gratia ac pietate, haud orationis virtute vel astrorum opportuna constellatione, herbarum, florumque efficacitate; ut delirarunt hæreticorum, Ethnicorumque nonnulli. Alchindus, seu Alandus, ut refert Eymericus in *Director. Inquisit.* p. 2. quæst. 4. astruxit, preces Deo effusas efficaces ex opere operato esse ad removendum quodcumque malum: quodvis consequendum bonum: non quod propter orationem Deus nobis bona largiatur; sed quia naturaliter ex ipsis verbis, & affectu, quo in vota Deum deprecamur, derivantur quidam radij potentes naturaliter in ea quæ optamus. Idem *Error.* 10. asserit de quolibet sacrificio, quippe naturaliter habet potestatem in offerentis desiderium, ut consequatur votum. Ultrà Enthusiasmici, Euchitæ, seu Messaliani hæretici processerunt; astruentes, solam orationem sufficere ad delenda peccata, calcanda dæmonia, futura prævidere ac prædicere, corpus ab omni passione ac concupiscentia liberare, Spiritum Sanctum visibiliter advenire; & alijs pijs operibus prætermissis, etiam baptismate, vitam æternam efficaciter consequi. Vide Castrum *Adversf. Hæres.* lib. 11. litter. O. Prateol. 1. de *Sect. & dogmat.* lit. A. & Annat. in *Theolog. positiv.* lib. 7. Perpropriè hi dicti *Enthusiastæ*, seu *Fanatici*: siquidem solummodò qui extra se, quibant asserere quæ tantum amentium cogitationes, videntes quæ non videbant, sicut somniantes.

Psalm. 3. 5.
Verba orationis non habent efficaciam ex opere operato.

24 Albumasar in Astrologia insignis, sed in iudicijs audax & temerarius, astruit in *Maior. introductor. in Astronom.* titul. *Sada*, quòd siquis Iovis capite existente in medio cœli, aliquid petat à Deo, necessario impetraturum. Conciliator huius infausti Auctoris, ut præberet authoritatem delirio, asserit in tali cœli configuratione à Deo scientiam exorasse, ac plenissimè obtinuisse. Papæ! gratulemur de inventione. Nescio quis à quo fuerit errorem. Præfatus Alandus inter cætera deliramenta inquit: *Corpora cœlestia & dispositiones eorum, in quibus incipimus aliquit operari, dirigunt operationes nostras à principio usque ad finem per tantum & per totum: ita quod ista constellatio solem, in qua & sub qua opus incipitur, quantuncumque opus sit voluntarium dominatur*

Nec ex Astrorum configuratione.
Aland.

tur à principio usque ad finem. Totum omninò magicum, ut fusè refert Delr. 2. *Disq. Magic.* à quæst. 2. De rosæ virtute in cogitatione Indorum ad conciliandam Principum gratiam, ut votis benignè respondeant; diximus in *Ephemer.* 21. *Mart.* n. 13. ex Pier. Valer. *lib.* 55. *cap.* 8. De Verbenaca quid non fictum: Videsis Kircher. in *Magia hieroglyph.* cap. 2, & Iul. Cæsar. Bulenger. lib. 2. *Adverf. Magos,* à cap. 16. & Plin. *lib.* 25. *cap.* 9. Sat in iudicium superstitionis, superstitioris iudicium. *Magi utique* (inquit) *circa hanc insaniunt: hac perunctos interpretari quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique morbo non mederi.*

Superstitiones Ethnicorum in herbis.

Plin.

Petron.

Tantum dicta valent.

Exclamat Petronius, *Carm.* 29. si rite fiant: at citra ordinem, dum optant habere astris inspectis gratiam, incidunt in miserabilem pœnam; ut contigit Tullo Hostilio, qui cùm oratione trahere conaretur Iovem è cœlo; quia non ritè facta deprecatio (ut observant Livius *lib.* 1. *sect.* 104. Plin. *lib.* 28. *cap.* 2. refert. Rodigin. *lib.* 18. cap. 14. nosque in Prolog. galeat. *Ephem.* §. 8. n. 15.) ab ipso Iove afflatus est. *Fulmine ictus cum tota domo conflagravit. Singulari fati sortem* (inquit Valer. Maxim. lib. 9. cap. 12. n. 1.) *qua accidit, ut columen urbis, in ipsa urbe raptum, ne supremo quidem funeris honore à civibus decorari posset; cælesti flamma in eam conditionem redactum, ut eosdem penates & regiam & rogum & sepulchrum haberet.* Hinc velato capite sacra à Romanis fiebant, ut observat Stuck de *Sacrific. Gentil.* cap. 101. Natal. Com. 1. *Mytholog.* cap. 10. Plaut. in *Curcul.* Act. 3. scen. 1. v. 19. & Virgil. 3. *Æneid.* à v. 405. ubi:

Quam potens dæmon, antequam Christus veniret.

Vale. Max.

Purpureo velare comas adopertus amictu;
Ne qua inter sanctos ignes in honore Deorum
Hostilis facies occurrat, & omina turbet.

Virgil.

Vide dicta *Tom.* 3 T. 5. n. 7. & Sueton. in *Vitell.* cap. 2. Quare, ne dum conabantur obsecrationibus ad se trahere Deos, omine adverso oscitanter delinquerent, & simul iram excitarent; Artemisiâ ornabant capita: de qua Plin. d. *cap.* 10. subdit: *Artemisiam quoque secum habentibus, negant Magi nocere mala medicamenta, bestiamve ullam, ne Solem quidem.*

Plin.

25 Huiusmodi deliramenta sine confutatione prætermittenda uti talia, dæmonis fallacia inducta; & cætera ut Magica omnino superstitiosa, ut fictum de annulis Moysis & Salomonis, de quibus Comest. cap. 6. in *Exod.* & Causin. *lib.* 11. *cap* 67. Perperàm suadent, præfata bona ac felicitates hisce observationibus obtineri: dum illi prædicatis felicitatibus vacui: fanaticique verè sine cerebro, dum arbitrabantur tot mira sequi ac oratione consequi, in cœlis esse, à seipsis à diabolo disiungi; dum arctiùs erant sub potestate diaboli. Idem dicimus de oratione studiosa Alandi, quæ quidem ex opere operato non influit, dum ille per illam bonis expositis caruit: felixque quibat esse efficacitate precum, si non à Deo sed in verbis esset optentio votorum. Hæterodoxa sanè doctrina, cùm per orationem concessa, oriantur à Dei faventis misericordia. *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui: revela Domino viam tuam, spera in eo, & ipse faciet: subditus esto Domino, & ora eum.* Psal. 36. à 4. & 65. 20. *Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, & misericordiam suam à me.* Ex misericordia enim Dei oritur, quicquid per orationem à supplice in afflictione obtinetur. Ioann. 16. 23. dicit assectis Assertor N. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Sive nomine filij & non aliter à Patre conceditur luminum; gratia profectò nequicquàm ex vi verborum, quibus extorquetur tracto Iove in vota de cœlo, quod quidem ut Senec. in *Moralib.* ridet. *Elicere Iovem* (inquit) *de cœlo, quod rudis antiquitas credebat, attrahi Lunam, imbres ac fulmina cantu, rursumque repelli, &c. quorum nihil posse fieri, tam est palam; ut huius rei causa nullius Philosophi schola sit adeunda.*

Gratia oratione petita, tantùm à Deo.

Senec.

26 Certum est orationem ex se quatenùs petitio est habere aptitudinem ad impetrationem votorum: quæ aptitudo dici potest dispositiva doni, non causativa; quia non habet ex se infallibiliter effectum, inducens necessitatem in elargiente, ut postulata concedat; sed tantum *ut homines postulando mereantur accipere, quod eis Deus omnipotens ante sæcula disposuit donare*: ut ex Gregorio dicit D. Thom. ubi sup. *art.* 2. Ut ergo efficaciam ad optata habeat oratio, necessaria est divina promissio: quæ quidem nullo modo est absoluta, sed tantum conditionata; igitur sæpe petimus, quod an expediat, vel non, omninò nescimus. *De mansione namque huius sæculi nobis aliquando subrepit* (inquit August. Tract. 81. in *Ioann.*) *ut hoc petamus, quod nobis non expedire nesci-*

Greg. Mag

Augustin.

mus: sed absit ut fiat nobis, si manemus in Christo, qui non facit, quando petimus, nisi quod expedit nobis. Hinc oratio debet habere virtutem merendi, ut habeat vim impetrandi: equidem Iacobus cap. 4. 3. dicit: *Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis.* Impetravit itaque David in infestatione filij rebellis per orationem, quicquid erat in cordolij dulce levamen. *Voce mea* (inquit) *ad Dominum clamavi, & exaudivit me de monte sancto suo.* Non voce à Domino gratiam extorsit; sed Deus per orationem voce expressam liberationem concessit: equidem non intendit voci orationis, quasi vox gauderet aliqua efficacitate; sed orationi vocis, dispositivè pro virtute merendi. Unde cùm dicit, Psalm. 5. 3. *Intende voci deprecationis meæ, Rex meus, & Deus meus*; Hendiadys est, q. d. *Deprecationi vocali.* Virgil. *Æneid.* v. 454.

Ut oratio sit impetrativa debet esse meritoria.

Sexta expositio.

Psalm. 3. 5.

Quin adeas vatem precibusque oracula poscas,
Ipsa canat, vocemque volens atque ora resolvat.

Virgil.

Idest, vocem oris. Est impetratio ex oratione vocali, aut ex orationis efficaci voce; quod vel Ethnici superstitionibus immersi cognoverunt, Deo tribuentes elargitionem gratiarum; ac nequaquàm insabilitati vocum. Homer. 24. *Illiad.* v. 200.

Priamus pecatus est; bonum enim, Iovi
Manus elevare, si fortè miserebitur,

Homer.

Menander in *Ity*, inquit: *Precis iustæ exauditur Deus.* Ovid. 1. de *Art.* v. 448.

Flectitur iratus voce rogante Deus.

Ovid.

Martial. lib. 8. *Epigr.* 32. *Et Dominum mundi flectere vota valent.* Sic enim Dominus orationem exaudit, monens, ne oratio fiat in peccato, quia opponit nubem sibi, ne oratio transeat. Canit Paulin. Consulatis, Epist. 2. ad *Auson.* à v. 15.

Quæ non missa Deo vacuis in nubibus hærent,
Nec penetrant superistellantem Regis in aulam.

Paulin.

27 Iuxta Angelic. Doctor. in *Epist. ad Rom.* 8. lect. 3. clamor orationis non est in voce, sed in corde. Cur igitur David (inquires) dicit & *Voce*, & *Clamavi*: idiotismus Hebraicus est, quasi duæ voces cordis & oris in signum orationis mentalis & vocalis: illa, dum ad Deum animam levavit tacitè, ut liberaretur à tanta persecutione: hæc, pro gratiarum actione in monte Sion, unde venit auxilium, ut ibi in psalmis & canticis audiret vocem laudis, & enarraret universa mirabilia, & quanta fecerit eius animæ catenatis laboribus afflictæ; quia secundum multitudinem dolorum in corde, ita consolationes in refrigerium animæ. Innuit Textus Hebr. & Caietan. *Voce mea ad Dominum clamabo.* Clamavit corde in pressura: exauditusque concipit vota pro beneficio, ut gratus voce quoque reddat Domino in Sanctuario. Non novum in Scriptura istiusce modi stylus. *Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum, in canticis labiorum & citharis.* Voce cordis in Deum, qui dicitur clamor: voce labiorum, ut per cantica cognoscant audientes gratitudinem pectoris. Homer. 22. *Odyss.* v. 345. *Cantorem* (ait) *qui Dijs & hominibus canit.* Dijs, corde, ut exaudiant preces; hominibus, ut constent gratiarum actiones. Vox ferè in Scriptura accipitur pro cuius est vox, ut dixi, *num.* 13. vel pro termino, cui iungitur. Testimonijs parco, quippe obvia & innumera. Quare sicut *Verbum* interdùm significat præcepta (Exod. 34. 1. & 27. *Scribam super eas verba*, & Deuter. 4. 13. *Decem verba*: hoc est, præcepta) ita *Vox verborum* præceptum dicitur: ibid. v. 12. *Vocem verborum eius audistis*: quod quidem & quare vox dicitur signat Doctor Gentium. *Non enim accessistis ad tractabilem montem, & accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, & tubæ sonum, & vocem verborum*: idest, præceptorum Decalogi, qui promulgatus horrisone, voce tubæ adinstar, cuius strepitu, ac nubium fragore valdè timuerunt. *Exod.* 19. In hac enim acceptione, expresso supposito ex usu linguæ, dicit David, Psalm. 16. 4. *Propter verba labiorum tuorum* (præceptorum) *ego custodivi vias duras.*

Quid in oratione clamor, ex vox?

Eccli. 39. 20.

Expositio septima.

Verbum pro præcepto.

Hebr. 12. 19.

Legum scilicèt memor tuarum:

Cruc.

Succinit hic Crucius. In his ergo & alijs testimonijs non sonus aliquis signatur per vocem, sed tantum rei expressio per vocem facta, quæ metonymicè dicitur vox.

Metonymia.

28 Vox propriè præter sonum verborum, de quo egimus, signat tenorem vocis; vel differentiam modulorum in musica. *Vocem, quam audivi, sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis.* Apocal. 14. 2. Mantuan. *Eclog.* 9. v. 76. *Voce canebam.* Virgil. *Eclog.* 5. v. 48. *Voce magistrum.* Vox inter Hebræos distinctam habet significationem in plurali, quàm in singulari. Sic signat colloquium. Unde illud Sponsi ad Amasiam: *Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis.* Maluend. *Accede ad me conver-*

Vox pro Musica.

Cantic. 2. 14.

Differimus enim punctis & singulis.

versare mecum, confabulare. In plurali verò significat modos musicæ: quæ de causa, ibid. cap. 8. 13. ubi: *Amici auscultant, fac me audire vocem tuam*: legit Hebr. *Voces tuas*: ideſt, cantando oſtendere dexteritatem tuam in modulis vocis ad vocum diſcrimen, & aurium ſuaviſſimum oblectamen: uti de Philomela dicit Euripid. in *Rhes.* v. 548. *Multiplici voce luſcinia.* Plin. *lib.* 10. cap. 29. deſcribit graphicè. *In illa perfecta muſica ſcientia modulatus editur ſonus, & nunc continuo ſpiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc diſtinguitur conciſo, copulatur intorto, promittitur revocato, revocatur inopinato, interdum, & ſecum ipſe murmurat, plenus, gravis, acutus: ubi ſibi viſum eſt, vibrans, ſummus, medius, imus: breviterque omnia tam parvulis in faucibus, quæ tot exquiſitis tibiarum tormentis ars hominum excogitavit.* Phile, de *Animal. propriet.* Carm. 17. accinit:

Plin.

Unde varietas modulatorum in muſicâ.

Eructat Ædon ore carminum dulces modos
Verſatilem nam cantuum nectit ſonum
Fratrajque tillationes fabricat
Peritia artis ſingulari muſicæ.

Phile.

Audire deſiderat Sponſus adſtantibus amicis à dilecta modos muſices, cuius vox ſuavis, an habeat ſcientiam vocis. Ad eam Bion Smyrnæus in *Syringe.*

Bion.

Suaviter canas voce puella
Pulchre vocali, voce inviſibili.

Exergaſia cum vituſt.

Cuncta quæ videntur tàm in ſacris, quam in profanis pleonaſmica, propter dialectos orientalium exergaſticè adduntur vel in expreſſionem animi, vel exhibitionem argumenti.

Eccl. 50. 20.

29 Modò exponitur proclivè illud Siracidis in Levitis in dedicatione templi: *Pſallentes in vocibus ſuis.* Hoc eſt, Cantores in vocibus ſuis: quo patet vocem in plurali numero indicare in ſono muſicem & non vocis entitatem. Quo intuitu de Davide cap. 47. 11. inquit: *Stare fecit cantores contra altare, & in ſono eorum dulces fecit modos.* Sic à Rege laus quotidiana inſtituta per Cantores, in dedicatione templi amplior dexteritas moduláminis, *pſallentes in vocibus ſuis*: haud quia ſine voce nec ſoni muſicæ, nec ſonus loquelæ; ſed quia voces in pſallentibus ſignant harmoniam, modos muſicos ob ſolemnitatem & lætitiam. *Audivi vocem Angelorum multorum in circuitu throni.* Apocal. 5. 11. Hinc ſenſus teſtimonij eſt; Levitæ non ſolùm laudarunt Deum, ſed melodicè & numericè. *Pſallentes in vocibus ſuis, & in magna domo auditus eſt ſonus, ſuavitatis plenus.* In templo quos fornicibus conſtabat, dulcedo & ſuavitas ampliſſima, repercuſsâ voce medulâ, & echo reciprocatâ. *Multiplici ſono carminum modi dulces fuere.* Vatabl. *Tunc* (dicitur) *exclamaverunt filij Aaron, in tubis productilibus ſonuerunt, & auditum fecerunt vocem magnam in memoriam coram Deo: & amplificaverunt pſallentes in vocibus ſuis.* Additur *Vocibus ſuis*, propter differentiam inſtrumentorum muſicæ; quia ſonus fit ore, flatu & manu. Complectitur David Pſalm. 56. à 8. *Cantabo & pſalmum dicam: exurge gloria mea* (ideſt, *lingua*, ut Pſalm. 29. 13. *Ut cantet tibi gloria mea*) *exurge pſalterium & cithara.* Ore ſignatur lingua, flatu pſalterio, manu cithara; ex quibus omnis univerſalis ad modulamen harmonia. Sic igitur in dedicatione templi per Cantores auditus multiplex ſonus.

Voces pro inſtrumentis muſicis. Verſ. 13.

Gloria pro lingua.

30 In præfatis teſtimonijs vidimus ſuppoſita neceſſaria expreſſa ex uſu idiomatum Hebraici & Græci: nimirùm, in voce labiorum, verborum, cantici, loquentis, clamoris, &c. Similiter invenitur idiotiſmus, dum exprimitur inſtrumentum in loquelam neceſſarium; veluti cùm dicit Paulus: *Qui loquitur linguâ.* In huiuſmodi periodo poterat quis cogitare quod diximus de voce in ſingulari ac plurali; ita ut aliud ſit loqui linguâ, & aliud linguis loqui. *Cœperunt loqui varijs linguis:* Actor. 2. 4. Maximè cùm loquela fiat ſine lingua multis modis. *Digito loquitur*: Proverb. 6. 13. de huiuſmodi ſignis conſuleſis Iſidor. 1. *Etymolog.* cap. 16. Hieronym. *Epiſt.* 4. Bernard. de *Gradib.* Superb. cap. 1. & Eraſm. *Chil.* 1. *Centur.* 8. n. 34. & 35. & 2. *Centur.* 4. n. 68. Idem in *Apophth. Chilon.* inquit: *Euphron erat choreæ genus, quo graves hiſtoriæ citra vocem ſolo corporis geſtu ſic repræſentabantur, ut ſpectatores plus intelligerent ex ſaltatione quàm ſiquis recitaſſet.* Sueton. in *Neron.* cap. 39. *Hiſtrio* (inquit) *in cantico quodam geſtu ita demonſtraverat, ut bibentem natantemque faceret: exitum Claudij Agrippinæque ſignificans.* Caſiodor. 1. *Var. Epiſt.* 20. *Ore clauſo, manibus loquitur, & quibuſdam geſticulationibus facit intelligi, quod vix narrante linguâ, aut ſcripturæ textu poſſit cognoſci.* Claudian. ubi ſupr. v. 309.

1. Cor. 14. 8.

Prov. 6. 13

Quid Eubrent Eraſm. Varij modi loquendi ſic ut lingua.

Nec

Nec molles ego ſint noſtræ dulcedine laudi
Qui latis riſum ſaltibus movi ſſe facetis,
Qui nutu manibuſque loquax.

Claudian.

Idem 2. in *Eutrop.* v. 362. *Quis voci digitos aptet.* Manil. 5. *Aſtron.* v. 311. *Et quodcunque manu loquitur.* Auſon. *Epigram.* 138. *Signat cunctis manu, loquitur Polyhymnia geſtu.* Petron. in *Fragm.* Carm. 3. *Manu puer loquaci.* Martial. *lib.* 6. *Epigr.* 19. *Voce ſonas manuque torâ.* Ovid. 6. *Metam.* fab. 7. *Pro voce manus fuit.* Denique Cyprianus de *Spectacul.* inquit: *Loqui digitis elaborat, ingratus artifici qui linguam dedit.* Eſtò (ne ex auctoritate efformaretur pleonaſmus) ſufficeret varietas inſtrumentorum loquentis, quaſi non eſſet ſermo in lingua eius; *Loqui linguâ*, idem eſt, ac loqui linguis, quippe uſurpatur pro idiomate peregrino: ut illud de Ioſeph, *Pſalm.* 80. 5. *Linguam, quam non noverat, audivit.* Idem. *Ierem.* 5. 15. & *Ezech.* 3. 4. Confert Paulus præfato capite gratias gratis datas, inter quas magnificabant Corinthij donum linguarum, uti maximum chariſmatum: econtrà Paulus linguis præfert prophetiam, qua ædificantur audientes. Qui loquitur linguis, licèt alta cogitet non intelligitur: à prophetante varicinium exponitur, & ſpiritus datur ad utilitatem. Unde ſubdit, verſ. 4. *Qui loquitur linguâ, ſemetipſum ædificat: qui autem prophetat, Eccleſiam ædificat. Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare*, &c. Ex quo teſtimonio elucet, loqui linguis, & linguâ loqui idem eſſe: confirmantque Verſiones Arabica & Æthiopica. In alijs acceptionibus latè egimus, *Tom.* 3. *T.* 3. à *n.* 15. & de loquela labij, à num. 9.

Cyprian.

Lingua pro idiomate peregrino.

31 Iungit utrumque Evangelicus Vates. *In loquela enim labij, & (pro Ideſt) alterâ lingua loquetur ad populum.* Locus ſanè difficilis, ſed DD. expoſitionibus inextricabiliorem inveni. Brevi promam, quid ſentiam. Solicitabat Dominus ingenitâ benignitate corda filiorum Iſrael, ſed gratijs continuis miaime attraxit; quippe proniora in dæmonum ſimulacra, quàm in Numinis munifici beneficia. Vel offenſus Dominus favere cupiebat ingratis, ac per Prophetas in cordium converſionem ſtuduit minis. Ridebant Hebræi audientes labiorum crepitu, oris ridiculo motu, vultus geſtu, digitorum eloquio, cubitorum pulſatu, oculorum nutu, atque pedis pruritu, varijs modis locutionis tacitæ in ludibrium, deſpectum oraculorum. *Locuti ſunt labijs, & moverunt capita.* Pſalm. 21. 9. Exanduit Propheta impudentia atque fronte perfrictâ, ductuſque zelo, dicit: *In loquela enim labij, & lingua alterâ* (Deus) *loquetur ad populum iſtum.* Ceſſabunt verba, cùm ventum fuerit ad verbera. Audient captivi à Chaldeis linguam peregrinam, experientur dominationem inſolenter tyrannicam; tunc que videbunt, quàm amarum, reliquiſſe Dominum. Dicit opportunè Euripides in *Supplicib.* verſ. 748.

Iſai. 28. 11 Et pro Ideſt

Lingua alterâ pro tranſitu gratiarum in ſupplicia.

Cùm poſitis oratione deſinare malis
Cade, non verbis moleſtias amolimini.

Hoc ſtylo uſus eſt Paulus erga Galatas, qui receſſerant ab Evangelio, & quos inſenſatos vocat. *Vellem mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis.* Hiſpanicè: *Mudar eſtilo: hablar de otro modo.* Qui rationales tranſeunt in beſtiarum conditionem, fuſtibus ſunt regendi, ſtimulis agitandi. Vernaculè: *A eſſos fugetos à palos.* Hieronymus, hic ſavit cogitationi. *Cùm abuterentur* (inquit) *Dei patientiâ, qui differt iram, ut præbeat miſericordiam; ſolebant ex perſona prophetarum ludentes dicere: Expectâ pauliſper: expectâ modicum. Dei ſermonibus non credebant: ſtatimque inferebat Propheta: Nequaquàm vobis Deus his verbis loquetur; ut præcipiat quid agere debeatis, ſed loquetur vobis in furore potenti.* At quid inde? Verba ad mortuos. *In alijs linguis* (exponit Doctor Gentium) *& labijs alijs loquar populo huic; & nec ſic exaudient me dicit Dominus.* Hæc loquela labij improbis duræ cervicis, ac pravi cordis, muta ſcilicèt lingua, & ligna prompta. Accinit Crucius in *Pſalm.* 35.

Galat. 4. 20

Hieronym.

1. Cor. 14. 21.

Terga cum pudore vertant
Qui nocere cogitant:
Et ruente ponè vinden
Defatiget Angelus.

Cruc.

32 In complementum Tautologiæ delicandum, quid ſit vox Hebræa *Selah*, iuxta Hieronym. *Sela*, ter repetita in hoc Pſalmo; ſicut in alijs vox *In finem.* Utrumque pro eodem accipit Doctor Maximus, *Epiſt.* 138. aſtruitque ex Theodotione, Aquila, Symmacho, Septuaginta & Origene. *Ubi lingua Hebræa Sela habet, Græca Semper,*

Hieronym

aut aliquid iſtiuſmodi, In ſempiternum, In finem. Plerique Hebræorum ac Orthodoxorum PP. non litteralem, ſed allegoricam, aut anagogicam expoſitionem aſtruunt: ſumpto *In finem* pro ſæculi conſummatione, ac iuſtis conferenda beatitudine: vel ſine conuictorum Chriſto Domino, per quem hominibus libertas, & ſumma felicitas. Auguſtin. in *Pſalm.* 4. Unde Felix Pratenſis legit: *Danti æternitatem, effundenti ſanguinem, cruentato, ſanguinolento, triumphatori Chriſto.* Optimè quidem in prælato ſenſu, at aliâ omnino expoſitio in litterali: quandoquidem pro *In finem*, in Hebr. legitur *Victori*: & ne in æquivoco laboretur, ſignatur ibid. & alijs in Pſalmis (pro *In finem in carminibus*) *Vincenti in modulationibus, in pulſationibus, muſicis, concentibus, conſonantijs, pulſatilibus inſtrumentis*: Maluend. Quo ſanè conſtat, ſi Pſalmus dicatus *In finem*, quod idem eſt ac *Victori*; victorem nil aliud eſſe, quàm archichorum, muſicæ præfectum, præcentorem, præſulem muſices, archimuſicum (Noſtrates: *Maeſtro de Capilla*) qui 1. Paralip. 15. 27. dicitur *Princeps prophetiæ*: Ideſt, Cantorum, ut dixi, *Tom. 6. T. 5. 21.* & patet Habac. 3. 19. ubi: *Et ſuper excelſa deducet me victor* (Archimuſicus) *in pſalmis canentem.* Unde intelligitur quod ſæpe invenitur in titulis Pſalmorum, *In finem ipſi Idithum*: ideſt, pſalmus, quem cecinit ipſe princeps Cantorum qui vocabatur Idithum: ſicut cùm dicitur: *Pſalmus ipſi David*: nimirùm, quem non dedit Cantoribus, ſed ipſe cecinit: etenim de illo dicitur, *Egregius pſaltes Iſraël.* 2. Reg. 23. 1. Similiter dum Pſalmus ſignatur *pro filijs Core, Aſaph, & Eman*; qui fuerunt ex Levitis Cantores, & filijs eorum deſtinatum muſicum miniſterium. *David & Magiſtratus exercitus ſegregaverunt in miniſterium filios Aſaph, & Heman, & Idithum; qui prophetarent in citharis, & pſalterijs & cymbalis ſecundum numerum ſuum, dedicato ſibi officio ſervientes.* 1. Paral. 25. 1.

Quid inſeriptura vox, In finem?

Quid in muſica, Victor

33 Quorum eſſet officium canticorum in templo præfatis teſtimonijs elucet. Dicendum modò de metro, & inſtrumentis ad cantica ſecundum metra, ſeu verſus menſuras, ut clareant plurimæ in titulis inſcriptiones Pſalmorum. Auguſt. quò dudùm, inquit: *Utrum autem omne canticum pſalmus ſit, an potius omnis pſalmus canticum; an ſint quædam cantica, quæ non poſſint dici pſalmi, & quidam pſalmi, qui non poſſint dici cantica; quæri poteſt: ſed animadvertenda Scripturæ ſunt; ne forte canticum lætitiam indicet: pſalmi autem dicantur, qui canuntur ad pſalterium.* Eruditè (uti extera, quæſtionem diſſolvit Alph. Mendoza in *Quodlibet.* quæſt. 3. expoſitiv. quem videris, §. 9.) nominat tam tonos, quàm inſtrumenta muſica Hebraica. Titulus pſalmi 9. in Hebr. apud Maluend. eſt: *Præfecto cantorum Lyricum carmen David.* Heroicè decantaſſe conſtat ex titulo Pſalm. 31. 1. 51. 1. 141. 1. ubi: *Ipſi David intellectus.* Maluend. *Davidis carmen Heroicum:* Græcè *Epos, carmen examitron, divinarum rerum, & heroicarum humanarumque comprehenſio:* ait Lambin. in illud Horat. 1. *Satyr.* 10. v. 43. *Forte Epos acer, ut nemo, Varius ducit.* Martial. lib. 12. *Epigr.* 96. *Scribebam Epos.* Ideſt, Heroicum carmen: quo quidem ſimul exponuntur alij Pſalmorum cituli. 41. 1. *Intellectus pro filijs Core*: Idem 43. 1. 44. 1. *Intellectus Aſaph.* 73. 1. 77. 1. & 87. 1. 88. 1. *Intellectus Eman Ezrahita*: hoc eſt metrum Heroicum carminis, decantandi per filios Core, Aſaph, & Eman, de quo 1. *Paralip.* 15. à 16. Similiter de muſicis inſtrumentis cogitandum, ſine quorum intelligentia, ut obſervat Genebr. in Pſalm. *Scioli ad hiſtoriam omnia contorquent, atque ex ieiunis & ſterilibus titulis univerſam ſententiam exhauriunt. Pſalmorum inſcriptiones ſæpe difficiliores, quia ferè ad muſicam antiquam nobis adhuc ignotam pertineant, ſintque tamquam pſalmorum claves ad modulum cantui præſcribendum. Declarant modos, ſive tonos & concentum illius muſicæ, vel inſtrumenta, ad quæ eſſent decantandi.* Ergo exemplis aſtruendum.

Auguſtin.

Quid Intèl lectus?

Genebr.

34 Pſalm. 6. 1. 11. 1. dicitur: *In finem in carminibus, Pſalmus David pro octava.* Ideſt, in octavo tono, qui intenſiſſimus in muſica, & in inſtrumento octo chordarum, ſive octichord. Hebr. *Neghinoth.* Pſalm. 9. 1. 45. 1. *In finem pro occultis filij, Pſalmus David. In finem filijs Core pro arcanis. Occulta & Arcana* erat inſtrumentum muſicum, Hebr. *Almuth.* quo tenor exercebatur vocis inter ſonum acutum & gravem: ſicut *Cantica graduum* à Pſalm. 119. Hebr. *Maghaloth*, quod ſonat *Aſcenſiones*; quia gradibus, ideſt, diſtinctis variiſque modulis vocis decantabantur. Pſalm. 30. 1. dicitur, *Pſalmus David pro exſtaſi*: inſtrumento ſcilicet muſico, quod dicebatur *Exceſſus mentis*, præ excellentia modulaminis, atque dulcedine vocis. Pſalm. 44. 1. 59. 1. 68. 1. *In finem pro his qui commutabuntur filij Core ad intellectum*: Hoc eſt, præfecto muſicæ ex filijs Core carmen examitron, decantandum inſtrumento, quod dicitur *Com-*

Inſtrumenta muſica inter Hebræos.

Commutatio, Hebr. *Soſannim*: ideſt, *ſuper lilia*: à ſenario cordarum numero, *Lilia* dictam inſtrumentum; quia lilium ſex foliis vernat. Idem dum dicitur *Super Roſas*: notat hic Maluenda. *Nomen muſicorum inſtrumentorum, quæ Sebuſchannim*: *ideſt, lilia, vel roſa.* Pſalm. 8. 1. 83. 1. *In finem pro torcularibus*: harmonico ſcilicèt inſtrumento, in figuram torcularis, dicto Hebr. *Haghithith.* Pſalm. 55. 1. *In finem pro populo, qui à ſanctis longè factus eſt*: ſcilicèt, concentus ex inſtrumento, dicto *Columba muta*: Hebr. *Ionath-Elem.* Nos, *Muſica de ecos.* Pſalm. 21. 1. *In finem pro ſuſceptione matutina*: nempè, Canticum Davidis decantatum inſtrumento dicto *Suſceptio matutina, matutina cerva, ſeu Cerva Aurora, & matutina ſtella.* Hebr. *Haſchſchar.* Pſalm. 99. 1. *In confeſſione.* Hebr. *Todah*, putà *Confeſſio*, quod dicebatur ſacrificium pro gratiarum actione, de quo *Levit.* 7. 12. Pſalm. 15. 1. *Tituli inſcriptio ipſi David.* Hebr. *Michthàm, Davidi.* Ubi Maluend. *Inſtrumentum muſicum ſuaviter reſonans, inſculptum aureis ſelaturis.* Denique Pſalm. 52. 1. *In finem pro Maeleth intelligentia David.* In titulis alijs vertit Vulgatus in Latinas voces Hebræas (de quo infrà à *n.* 36.) modò in inſtrumento relinquit originariam *Maeleth*, ideſt, *infirmitatem*: inſtrumentum ſanebre excavatum & perforatum ad pneuma. Unde ſenſus tituli eſt, Præcentori datum canendi heroicum carmen Davidis modulandum ad voces inſtrumenti funebris. Videſis ſuſè Genebr. Lorin. Maluend. Reuclin. Eugubin. Præfat. in *Pſalm.* & in *Prolog. Valent. Tract. 1. cap. 3.* demùmque Hieronym. Præfat. in *Iob.* Ab Hebræis ſumpſerunt Ethnici ſignare inſtrumenta muſica in ſuis ſpectaculis, ut obſervat Cyprian. d. Frequenter in fronte Comœdiarum Terentij præfigitur, *Ludis Megalenſibus, modos fecit N. tibijs paribus, dextris & ſiniſtris. Tibijs duabus dextris. Tibijs imparibus duabus dextris. Tibijs Sarranis.* Negotium multis ſpeciſit, quid iſthæc tibiæ? In varias cogitationes declinarunt; ac in faciem moris quaſi per indicem aliquid proferam. Tibiæ in ſunctionibus Theatralibus erant Dextræ, Siniſtræ, Sarranæ & Thrygiæ, ſeu Troianæ; quæ quidem etiam dicebantur Barbaræ. Tibia dextra erat ſoni acuti, ſiniſtra gravis. Sarrana dicebatur cuius caverna æqualibus foraminibus conſtabat dextrorsùm & ſiniſtrorsùm: Phrygia econtrà, unde *Tò Tibijs paribus & imparibus*: ideſt, Phrygijs, vel Sarranis. Si abundanter deſiderantur, contulendi Iul. Cæſar Scaliger lib. 1. *Poët.* cap. 20. Ald. Manut. de *Quæſitis per Epiſt.* lib. 3. *Epiſt.* 4. Marc. Varro, 1. *de Re ruſt.* cap. 2. Dalecamp. in *Plin.* lib. 16. cap. 36. Roſin. lib. 5. *Rom. Antiq.* cap. 11. & Servium in 9. *Æneid.* Virgil. v. 617. cum Bernart. in 6. *Thebaid.* Statij, v. 120. Hic tibiarum apparatus, cùm florebat imperium: olim utebantur Romani tibiâ ſimplici. Horatius de *Arte*, à v. 202. facinit:

Quid tibia partis impares, dextra, ſiniſtræ ſarrana & Phrygia?

Tibia, non ut nunc, orichalco vincta, tubæque
Æmula, ſed tenuis ſimplexque foramine pauco
Adſpirare, & adeſſe choris erat utilis, atque
Nondum ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu.
Poſtquam cœpit agros extendere victor & urbem;
Acceſſit numeriſque modiſque licentia maior.

Horat.

35 Quid ſanè reſtat explicandum de intervallo aut ſuſpenſione modulorum in ampliorem aviditatem atque ſatietatem aurium, ad quod itaque deſerviebat ſignum *Selah*: ideſt, ſilentium vel quies in canticis interpoſita, quæ dicitur *Diapſalma*, ſicut *Sympſalma*, copulatio vocum. Rabbiui ad metri canticum pertinere vocem, ſine diſcrimine aſtruunt: ita ut tantùm ſignum ſuſpenſionis ſit, & non vox ſignificativa, niſi in indicem interpunctorum pausâ ſtudioſa. Alij ex illis dicunt ſignare mutationem metri in eodem carmine, uti videmus in Epodis Horatij, & in pleriſque Odarum: de quo ſuſè Levin. Torrent. *Od. 1. Epod.* v. 1. Alij mutationem cantus diverſis vocibus elevatis aut ſubmiſſis: Iſidor. lib. 3. *Origin.* cap. 20. infit: *Diaſtema eſt vocis ſpatium ex duobus, vel pluribus ſonis aptatum. Dieſis, ſpatia quædam & deductiones modulandi, at vergendi de uno in alterum ſonum.* Alia videris apud Hieronym. loc. cit. Mihi arridet cantus tantùm directionem eſſe, vel Rhythmicam diſtinctionem, quod nos habemus ſigno duplicis puncti, ut ſuſpenſio vocis & ſpiritus notetur: quapropter rectè *Selah*, Græcè dicitur *Diapſalma.* Adi Caramuel. in *Rhymic.* Huius cogitationis ratio eſt, quia hoc ſignum *Selah* numquàm invenitur in principio pſalmorum vel canticorum; ſed in medio & fine: in initio non eſſet intervallum, nec ſilentium ſtudioſum: ſed ſilentium. Deinde, quia ſicut ut vidimus, ſignatur quis canticum confecit, quis intonuit, quibus inſtrumentis; reſtabat ſciendum, quis modus eſſet in cantu tam erga voces acutas, & graves, quàm

Quid in muſica Selah?

Iſidor.

Maluend.

quàm erga suspensionem in modulamine vocis. Quænam voces, & quales & quotæ, videtis apud Genebrard. in Psalm. 136. 5.

36 Inveniet lector ex dictis voces Hebræas frequentiùs verti à Vulgato in Latinas; & interdùm remanere in proprio ac originario idiomate, ut ex *Psalm.* 52. vidimus n. 34. quod si in cunctis fecisset, cognosceremus planè esse instrumenta musica per nomina Hebræa: at in multis testimonijs explicationem, seu significatum nominis pro nomine statuit; unde scioli, quin se cognoscant, ineptiunt. Notat Hieronym. *Mansion.* 9. Epist. 127. ad Fabiol. inquit: *Miror quosdam eruditos & Ecclesiasticos viros ea voluisse transferre quæ in Hebraico non habentur: & de malè interpretatis fictas explanationes quærere: & exinde tropologiam prosequuntur.* Hinc sæpe æquivoca, quæ à nesciente arrepta depravant cogitationem, quia scrutari renuit, aut non valet linguam originalem.

Hieronym

Ad rem Delrius in *Medeam Senecæ*, v. 923. adversus Sophistam inquit: *Glaucen Creontis filiæ nomen proprium, Noctuam reddidit; tam rectè quàm si quis pro Philippo vel Demosthene, Equorum amatorem, vel Populi robur interpretaretur; cùm propria hominum, familiarum vel locorum nomina quacumque linguâ retineri, nec in aliam per interpretationem transfundi debeant: ut si ego me Delrium dicam, non malè; si Flamineum, planè ridiculè facturus, videar.* Eadem fulminat in Laurent. Vallam Hermolaus Barbarus lib. 4. cap. 5. *Annotat. in Plin.* eò quòd pro promontorio *Ichthyn*, verterit *Piscem*; quia Græcè Piscis *Ichthys*.

Quomodò vocum interpretatio esse fiat Delr.

Quare non elegans interpretatio, si verbum verbo ubique redditur; *Cum in vasta versione multum laudis mereatur* (ait Iodoc. Velaræus in *Traduction. Q. Calabr.*) *tunc præcipuè si Græca in Latinum transfundas.* Hieronym. *Epist.* 101. *Numquid hærent in verbis? An non decorem magis & elegantiam in translatione conservant, quàm veritatem interpretationis?* Modum ostendit Senec. de *Consolat. ad Polyb.* cap. 30. *Sic enim illa ex alia lingua in aliam transtulisti (ut quod difficillimum erat) omnes virtutes in alienam orationem secutæ sint.* Si Versio his conditionibus ad unguem, quare (inquires) multifariàm habetur in Vulgato? *Hæc nomina eò quòd à virtute sumpta sunt* (ait Gregor. lib. 35. in *Iob*, cap. 13.) *aptè cavavit interpres non ea sicut in Arabico sermone inventa sunt, ponere; sed in Latinum eloquium versa, apertius demonstrare.* Pro quo in argumentum titulorum in Psalmis, studiosis sacrarum litterarum aliqua notabilia proferam.

Velar. Hieronym. Senec. Greg. Magn.

37 Aliquando nomina & interpretationes simul in Biblijs videntur, ut Isai. 25. 1. *Cogitationes fideles, amen*: Apocal. 1. 7. *Etiam amen.* Rom. 8. 15. *Abba Pater*: & sic alia, uti diximus, *Tom.* 2. *T.* 5. *n.* 23. In Isai. 7. 14. *Vocabitur nomen eius Emmanuel*: & Matth. 1. 23. *Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus*: cap. 27. 46. *Eli, Eli, lamma sabacthani: hoc est, Deus meus, Deus meus, utquid dereliquisti me?* Actor. 1. 19. *Haceldama, hoc est, ager sanguinis.* Interdùm nomina sola sine interpretatione, quippe ex illorum versione nulla utilitas, uti si pro Davide, Core, Asaph, diceretur *Psalmus Dilecti, Glaciei, & Congregantis*; quippe isthæc significant præfata nomina. Demùm quandoque dumtaxàt expositiones, quin indicentur uti nomina propria; unde oritur lapsus plurimorum, & multoties in ineptias: plura testimonia exposui, loc. cit. *T.* 3. *à n.* 19. *& Tom.* 5. *T.* 2. *n.* 1. sed addam & alia, ne cæspitet lector, cùm huiusmodi anfractus in cursum tamquàm obices invenerit.

Varij modi interpretationis in Scriptura.

38 *Zachacar quoque carpentarius, & Galal*: dicitur 1. Paralip. 9. 15. Hebr. *Bakbacar & Cheres & Galal*: quia *Cheres* carpentarium sonat. *David venit in castra.* 2. Reg. 17. 24. idest, in *Mansim* locum, Castra interpretatum, ut constat *Genes.* 32. 2. *Percussit Philisthijm, & tulit David frenum tributi de manu Philisthijm.* 2. Reg. 8. 1. Quid non de huiusmodi freno cogitarunt Rabbini? Vide dicta *Tom.* 2. *T.* 12. *n.* 11. & Abulens. hic *quæst.* 3. Quid hoc frenum, dicitur, 1. Paralip. 18. 1. ubi: *Factum est, ut David percuteret Philisthijm, & tolleret Geth, & filias eius de manu Philisthijm.* Hebr. *Meteg-haammah*, regiam Philisthinorum, nimirùm Geth, quæ erat frenum israelitarum, ne transirent in Palestinam. 4. Reg. 3. 25. dicitur, tres Reges percussisse usque in exterminium regnum Moab; *ita ut muri tantùm fictiles remanerent.* Hebr. *Kirhareseth*, Regia Moab dicta *Muri fictiles*, quasi inexpugnabilis, uti decantatum de Babylone. Perspicuè videtur Isai. 16. 7. *Ululabit Moab ad Moab, his qui lætantur super muros cocti lateris.* 1. Reg. 17. 20. *David venit ad locum Magala.* Non est locus *Magala*, sed significat circulum, vallum scilicèt in quo castrametati sunt filij Israël, de cuius forma Vegetius 1. de *Re milit.* cap. 4. & fusè Iust. Lips. de *Militi. Rom.* De principe heroum sub Davide, 2. Reg. 23. 8. dicitur; *Sedens in cathedra sapientissimus.* Exponitur

Interdùm expositio nominis pro nomine.

nitur 1. Paral. 11. 11. *Iesbaam, filius Hachamoni*: quod Hebr. sonat *sedens in sede, Iesbaam*: & *Hachamoni, Sapientissimus.* 2. Reg. 21. 19. *Percussit Adeodatus, filius Saltus.* Hebr. *Percussit Elchanan Ben-Iaghare.* *El* sonat Deum, *Chanan* dare, *Ben* filium, *Iaghar* Saltum: quod iteratur, 1. *Paralip.* 20. 5. Ibidem cap. 7. 18. *Soror autem eius Regina peperit Virum Decorum.* Hebr. *Soror eius Hamolecheth peperit Ishod.* Iob. 42. 14. de filiabus Iobi dicitur: *Vocavit nomen unius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomen tertiæ Cornustibij.* Arabic. *Vocavit nomen primæ Ieminah, nomen secundæ Ketzighah, & nomen tertiæ Keren-Haphuch.* Psalm. 4. 9. *In pace in idipsum dormiam & requiescam.* Clara de Christo prophetia, quia Salem interpretatur *Pax*: unde sensus est: in Salem moriar & etiam sepeliar. Psalm. 41. 7. *Hermonij à monte modico.* Hebr. *Mizghar*: idest, Modicum. Psalm. 119. 5. *Incolatus meus prolongatus est*, Hebr. *In Methec*, regio sic dicta, & longè à terra sancta. Cantic. 6. 11. *Propter quadrigas Aminadab.* Aminadab, populus nobilis, seu honoratus. Ibid. cap. 7. 4. *Oculi tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis.* Hebr. *Super portam Bath-rabim.* Ibid. cap. 8. 11. *Vinea fuit Pacifico in ea habet populos.* Hebr. *Vinea fuit Salomoni in Bahal-Hamon*: hæc vox significat multitudinem, sicut Salomon Pacificum. Iosue 13. 3. *A fluvio turbido*, &c. Hebr. à *Schicor*: flumine scilicet nigro, pridem Melas, modò Nilus: hinc dicitur Ierem. 2. 18. *Quid tibi in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam?* 2. Esdr. 6. 2. *Percutiamus fœdus in Viculis in Campo-ono.* Hebr. *In Chephirim*, quæ vox sonat *Vicos.* Isai. 8. 3. *Voca nomen eius Accelera-spolia-detrahere: Festina prædari.* Hebr. *Voca nomen huius Maher-Salal-Chas-Baz.* Ibid. 9. 6. *Vocabitur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.* Hebr. *Phele, Pele, Iehova, Ghibbor, Abi*, &c. Ezech. 3. 15. *Veni ad acervum novarum frugum ad eos, qui habitabant iuxta flumen*: idest, ad locum *Tal-abib.* *Tal* vel *Tel* (ut placet nonnullis) cumulum, *Abib* fructificationem significat. Ibid. 17. 3. de Nabucho sub metaphora aquilæ alarum magnarum, dicitur, venturum in Libanum, & medullam cedri cum frondibus avulsis transportaturum *in terram Canaan.* Si in terra Chanaan erat Libanus; per *Chanaan* intelligenda non terra, sed nominis interpretatio, scilicet, Mercatores: ibi liquidò signatur: *In terram Canaan* (subaudi *Idest*, per Asyndeton, vel Dialiton) *in urbe negotiatorum*: nimirùm, Institorum; quo etiam intelligitur illud Proverb. 31. 24. *Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo*: mercatori videlicet. Ibid. cap. 25. 16. *Interficiam interfectores.* Hebr. *Interficiam Cherethim*: quod signat interfectores, vel exterminantes: *Gens perditorum*: ut ait Sophon. 2. 5. ex his ergo cohortes prætorianæ Davidis, sicut apud Persas huiusmodi milites dicebantur *Immortales.* Herodot. lib. 7. cap. 22. *Voca nomen eius, Absque-misericordia.* Ose. 1. 6. Hebr. *Loruchama*: v. 9. *Voca nomen eius, Non populus meus.* Hebr. *Loami.* Amos, 1. 5. *Disperdam habitatorem de Campo idoli.* Hebr. *Bicath aven*: hoc est, de valle iniquitatis. Mich. 1. 10. *In domo pulveris pulvere vos conspergite*: pro *Aphra*, Hebr. quæ vox pulverem denotat. Denique Isai. 11. 1. *Flos de radice eius ascendet*: Hebr. *Nazaræus*: sicque protulit Matth. 2. 23.

Asyndeton, Dyaliton.

39 In his ergo & alijs (lac concupiscentibus, profectò sterilibus, quia comedunt colliphia pauci) mirè se gessit Hieronymus, improbo labore desudans, ut nucleum haberemus ab illo crebis lucubrationibus fractâ nuce. *Difficile est* (inquit ubi dudùm) *alienas lineas insequentem, non alicubi excidere: & arduum, ut quæ in alia lingua dicta benè sunt, eundem decorem in translatione conservent. Accedunt hyperbatorum anfractus, dissimilitudines casuum, varietates figurarum; ipsum postremò suum (ut ita dicam) vernaculum linguæ genus. Si ad verbum interpretor, absurdè resonant; si ob necessitatem, aliquid in ordine, vel in sermone mutavero; ab interpretis videbor officio recessisse.* Omnibus enim numeris muneri interpretationis respondit, tamquàm à Spiritu Sancto afflatus (uti astruit Salmeron, *Prolegom.* 3. *§. Siquis.*) iam voces originariæ linguæ tamùm signans; ut Ose. 1. 4. *Voca nomen eius Iezrabel*, quin interpretaretur *Semen Dei*: & Ioel. 3. 1. *In vallem Iosaphat*, quin exponere *Iudicij.* Iam expositionem & vocem promens, ut Marc. 7. 34. *Ephphetha, quod est, ad aperire* ibid. 5. 41. *Talitha cumi: quod interpretatum: Puella surge.* Iam omittens propter euphoniam ad peregrinum idioma, in nominibus proprijs, quasi per syncopen, voces priores, ut *Salem* pro *Ierusalem*, *Ram* pro *Abraham*, *Duma* pro *Idumæa*, de quo egimus, *Tom.* 6. *T.* 7. *n.* 10. fusè. Iam denique dumtaxàt versiones nudas exponens, ut fecit Rom. 9. à 25. vertens sine asperitate loca præfata Oseæ: *Vocabo non plebem meam, plebem meam*:

Hieronym. Syncope.

& non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam: & erit in loco ubi dictum est: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filij Dei vivi. Idem 1. *Petr.* 2. 10. Similiter in Apocalypsi, ut vidimus. n. 37. *Etiam, Amen*: & sine voce originaria Psalm. 88. 53. 105. 48. *Fiat, fiat.* Hebr. *Amen, amen*: *Amen, Alleluia* iuxta Horat. de *Arte*, v. 133.

Horat. *Nec verbum verbo curabit reddere fidus*
Interpres.

40 His igitur brevi scit lector, cur huiusmodi varietas interpretationis in Vulgato, quam etiam signavit Cicero 3. de *Finib.* inquiens: *Nec tamen exprimi verbum e verbo necesse erit; ut interpretes indiserti solent, cum sit verbum quod idem declarat, magis minusve usitatum. Equidem soleo etiam quod uno Graci, si aliter non possum, idem pluribus verbis exponere: & tamen parco concedi nobis oportere; ut Graco verbo utamur.* Ita Hieronymus in Ecclesia Doctor Maximus effundens sapientiæ lumen ic obscuritate mysteriosa Scripturarum: igitur illo duce studiosi obviam invenient veritatem, sine periculo, si forte attrectent. Sat de parergis in principalem Tautologiam; cuius versiones in expositione exparsæ. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Caietan. *Voce mea ad Dominum vocabo.* Maluend. *Voce mea ad Deum clamabo.* Nebiens. *Audi vocem invocantis.* Chald. *Accipe orationem meam invocantis.* Arabic. *Elevavi ad ipsum supplicationem meam.* Hieronym. *Exclamavi.* Perfic. *Vox mea ad Deum.* Apollodor. *Noster clamor Regi.* Æthiop. *Revelavi vocem meam Domino.* Cruc. *Invocavi voce lamentabili.* Accedamus ergo vocibus ad thronum gratiæ, ut Numine audiente, misericordiam invenire possimus.

Cicero

Verfuntt.

ADINATON EXEGETICUM.

Explicat. textus.

1. *Voce mea ad Dominum.* An aliter & felicius, si fit corde. Ex operibus intra claustra, vocatio cognoscitur falsa, aut vera: non enim veniunt ad Dominum veritate; qui venerint tantum voce.

2. *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me.* Oratio decora: quæ quidem à Domino exaudita, non quia à voce clamor; sed quia facta *voce mea*: quo indicatur affectio orantis, in fructum optabilem orationis: igitur in orationem non orat, qui voce dumtaxàt clamat.

3. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Quorsùm si voce, *Mea*? Quippe clamabat ad Dominum, eius prædicans præceptum. Haud exaudiretur à populo, si modò à sola voce esset sermo: equidem hic vocem dumtaxàt audit virtutis; quæ est in vita prædicantis.

4. *Voce mea ad Dominum clamavi*? tantùm à Domino auditus, quia clamor ex voce eius. Est discrimen inter vocem hominis, & Domini vocem. Illa habet virtutem vocis: hæc autem vocem virtutis: equidem vox eius ad universos extenditur, etiam dum singulis loquitur.

5. *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me.* Iuxta vocis excellentiam, est clamor vocis in gratiam. Voce clamatur, & exauditur. Est alius nobilior clamor, & orationis singularis honor: igitur exauditur prompte Schola stica à Numine; dum clamaret sine voce.

6. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Unde nisi ex voce clamor, ut possit à Domino exauditi cordis, amore flagrantis, dolor? Est alia ex amore lingua, quæ clamant, audito Domino, corda; in vocem laudis, laudis vocibus auditis; & gaudium vox sine voce demonstrat: dicitur que, quòd vox clamat; quippe quàm cor Augustini motibus clamat, pro voce.

7. *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me.* Clarè, quando in salutatione Angelica, à Virgine oratio audita, & non exaudita. Exauditur vox clamantis, & non tantùm clamor vocis: clamantisque vox auditur, dum voce & corde rosis Virgo coronatur; quoniam qui non devotè cum floriculis clamat Virgini; non salutat, verùm clamat sine voce: equidem ab ipsa exaudiri nequit, quod etiam vocem in clamore non habet.

8. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Iex dum vellatur hostè? In militia est clamor certaminis, & vox cordis. Utrumque tenet Raymundus, dum ab illo fausté ducitur exercitus; ex quo utriusque militiæ splendor: voxque exprimitur singillatim atque clamor; quia ex orationis voce, & ardentissimo pectore, audiebatur in Regia clamor victoriæ.

DIDAS-

DIDASCALIA PRIMA.

Æternæ felicitatis periculum, in statu perfectionis pigritia Religiosorum.

1 CUI nihil constat, nihil diu placet: sed semper desipit, & animo fluctuat, quia mens vel in placitis non constat.

Artibus innumeris mens oppugnatur amantum:
Ut lapis aquoreis undique pulsus aquis.

Ovid. Accinit Ovidius, 2. de *Remed.* v. 295. Quid placidius & electum à Monachis, quàm ut audiant in choro vocem laudis? Verùm quid? Qui recedunt, desipiunt, & animo fluctuant quia proposita non constant: tuncque constat in proprium damnum, vivere in institutis extra propositum: vel numquàm habuisse: sed quod habebant in corde, modò apparere. Modò videtur fluctuatio mentium, & intuitus vocationum deauratarum. Modò cadunt, quia accedentes recesserunt: igitur si esset vera in religionem vocatio; floreret sinè vocationis perfectio. Non potest iacere, qui venit surgere. *Possunt* (ut canit Manil. 1. *Astron.* cap. 6. v. ult.)

Unde cognoscatur in Monacho vera vocatio?

Manil. *Nec cadere in terram pendentia sidera cœlo.*

Unde patet ex elevatione casus, quando à cœlo fit recessus.

2 Leges contra datam à Deo; *Exod.* 13. 13. invenerunt Rabbini, ubi Synagogâ dignati, in qua etiam Sacerdotes dignitatis nomine; de quibus Ioann. Saubert. de *Sacerd. Hebr.* cap. 26. infit: *In sacra dignitate inter ipsos exigua habetur ratio. Talis quippe ratione sacerdotij sui brutarum animalium primogenita tenetur educare & alere, donec unumquodque moriatur: ita tamen ut ad ipsum nihil inde usufructus.* Plane brutorum animalium, quibus commissa cura; stolidi plusquàm bruta animalia: etenim totius intelligentiæ infatuatio, alere bruta animalia sine fructu. Quæ munda debent in sacrificium offerri, quin expectentur mortiequidem patet evacuatio mentis, titulo ficto pietatis; quòd sacerdotes bruta expensis publicis alereat, & dumtaxàt ut comederent. Illorum offerri munus, qua de causa addicti, atque mancipati templo: expectatâ morte, vivunt sanè sine fructu. Educantur sed in vanum, cum fugerint in munere sacrificium: desipiente sacerdote, si permittit animalia sic inutiliter vivere: quandoquidem educantis summa fatuitas, quòd destinati sacris educentur in paleas: timulque vivant, ut vivant ineptè, fruges consumere nati. Vivant sacerdotis permissu, quin serviant sacris, sed genio; abolito religionis instituto, cuius obsequium, offerre iure animalia in sacrificium. Nihil iude usufructus ex tot expensis, cùm possent expensæ iustis respondere votis; in quo gravamen Monasteriorum signatur, cum huiusmodi animalibus illorum census infumitur: igitur onerosa, quousque moriantur, animalium educatio; quoniam tametsi animalia, dicata Deo. Vernaculè: *Es rara intolerable pension, que animales sin provecho los deba el Santuario sustentar, por dedicados sin dedicacion à Dios.* Quisnam in sacris illorum usus, potiùs abusus; quùm extrà tantùm tellutis inutile pondus?

Vera, vel falsa ex propositi.

Subert.

Unde fal sat.

3 Facile ex pondere effingium: hæccine illustria animalia vel in sacrificium, vel extra templum. Ridicula vox, *Vivant animalia Dei.* Dei enim nisi titulo non sunt: etenim eorum nulla in religionem forma, quorum cogitationes sine intellectu solummodo diriguntur in pascua; quæcumque autem naturaliter, tamquàm muta animalia norunt; in his corrumpuntur. Lex sanè divina, quòd primogenitus asini ove mutetur, vel interficiatur: minimè (quia templi, usque ad mortem non frugi) fervetur frugi. Videsis in idem propositum dicta, *Tom. 6. T. 4. D. 1. n. 11. & T. 5. D. 4. n. 4.* Taxat & meritò plorat Carol. Scribani. *Quàm ex his gravia damna Religionibus* (ait in *Medico Religios.* lib 1. cap. 21.) *ignorare nemo potest. Nocitura fœcundius serpunt, altas radices mittunt. Sævitia est, admittere aut detinere Religioni noxium; cùm in universi corporis vergat interitum: plusque unius sæpe improbitas nocumenti damnique dare consueverit; quàm plurimorum probitas emolumenti.* Amandentur: aliter opus sine opere futile,

Quæ hic utilis, nè utilis Monasterijs.

Exod. 13. 13.

Scribani

Quantis gravamenis

Et Christi nomen inane.

Tertullt Ut succinit Tertullian. 1. *Adversus Marcion.* cap. 3. Tollantur lapides contaminati

& non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam: & erit in loco ubi dictum est: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filij Dei vivi. Idem 1. *Petr.* 2. 10. Similiter in Apocalypsi, ut vidimus. n. 37. *Etiam, Amen*: & sine voce originaria Psalm. 88. 53. 105. 48. *Fiat, fiat.* Hebr. *Amen, amen*: *Amen, Alleluia* iuxta Horat. de *Arte*, v. 133.

Horat. *Nec verbum verbo curabit reddere fidus*
Interpres.

40 His igitur brevi scit lector, cur huiusmodi varietas interpretationis in Vulgato, quam etiam signavit Cicero 3. de *Finib.* inquiens: *Nec tamen exprimi verbum e verbo necesse erit; ut interpretes indiserti solent, cum sit verbum quod idem declarat, magis minusve usitatum. Equidem soleo etiam quod uno Graci, si aliter non possum, idem pluribus verbis exponere: & tamen parco concedi nobis oportere; ut Graco verbo utamur.* Ita Hieronymus in Ecclesia Doctor Maximus effundens sapientiæ lumen ic obscuritate mysteriosa Scripturarum: igitur illo duce studiosi obviam invenient veritatem, sine periculo, si forte attrectent. Sat de parergis in principalem Tautologiam; cuius versiones in expositione exparsæ. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Caietan. *Voce mea ad Dominum vocabo.* Maluend. *Voce mea ad Deum clamabo.* Nebiens. *Audi vocem invocantis.* Chald. *Accipe orationem meam invocantis.* Arabic. *Elevavi ad ipsum supplicationem meam.* Hieronym. *Exclamavi.* Perfic. *Vox mea ad Deum.* Apollodor. *Noster clamor Regi.* Æthiop. *Revelavi vocem meam Domino.* Cruc. *Invocavi voce lamentabili.* Accedamus ergo vocibus ad thronum gratiæ, ut Numine audiente, misericordiam invenire possimus.

Cicero

Verfuntt.

ADINATON EXEGETICUM.

Explicat. textus.

1. *Voce mea ad Dominum.* An aliter & felicius, si fit corde. Ex operibus intra claustra, vocatio cognoscitur falsa, aut vera: non enim veniunt ad Dominum veritate; qui venerint tantum voce.

2. *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me.* Oratio decora: quæ quidem à Domino exaudita, non quia à voce clamor; sed quia facta *voce mea*: quo indicatur affectio orantis, in fructum optabilem orationis: igitur in orationem non orat, qui voce dumtaxàt clamat.

3. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Quorsùm si voce, *Mea*? Quippe clamabat ad Dominum, eius prædicans præceptum. Haud exaudiretur à populo, si modò à sola voce esset sermo: equidem hic vocem dumtaxàt audit virtutis; quæ est in vita prædicantis.

4. *Voce mea ad Dominum clamavi*? tantùm à Domino auditus, quia clamor ex voce eius. Est discrimen inter vocem hominis, & Domini vocem. Illa habet virtutem vocis: hæc autem vocem virtutis: equidem vox eius ad universos extenditur, etiam dum singulis loquitur.

5. *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me.* Iuxta vocis excellentiam, est clamor vocis in gratiam. Voce clamatur, & exauditur. Est alius nobilior clamor, & orationis singularis honor: igitur exauditur prompte Schola stica à Numine; dum clamaret sine voce.

6. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Unde nisi ex voce clamor, ut possit à Domino exauditi cordis, amore flagrantis, dolor? Est alia ex amore lingua, quæ clamant, audito Domino, corda; in vocem laudis, laudis vocibus auditis; & gaudium vox sine voce demonstrat: dicitur que, quòd vox clamat; quippe quàm cor Augustini motibus clamat, pro voce.

7. *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me.* Clarè, quando in salutatione Angelica, à Virgine oratio audita, & non exaudita. Exauditur vox clamantis, & non tantùm clamor vocis: clamantisque vox auditur, dum voce & corde rosis Virgo coronatur; quoniam qui non devotè cum floriculis clamat Virgini; non salutat, verùm clamat sine voce: equidem ab ipsa exaudiri nequit, quod etiam vocem in clamore non habet.

8. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Iex dum vellatur hostè? In militia est clamor certaminis, & vox cordis. Utrumque tenet Raymundus, dum ab illo fausté ducitur exercitus; ex quo utriusque militiæ splendor: voxque exprimitur singillatim atque clamor; quia ex orationis voce, & ardentissimo pectore, audiebatur in Regia clamor victoriæ.

DIDAS-

DIDASCALIA PRIMA.

Æternæ felicitatis periculum, in statu perfectionis pigritia Religiosorum.

1 CUI nihil constat, nihil diu placet: sed semper desipit, & animo fluctuat, quia mens vel in placitis non constat.

Artibus innumeris mens oppugnatur amantum:
Ut lapis aquoreis undique pulsus aquis.

Ovid. Accinit Ovidius, 2. de *Remed.* v. 295. Quid placidius & electum à Monachis, quàm ut audiant in choro vocem laudis? Verùm quid? Qui recedunt, desipiunt, & animo fluctuant quia proposita non constant: tuncque constat in proprium damnum, vivere in institutis extra propositum: vel numquàm habuisse: sed quod habebant in corde, modò apparere. Modò videtur fluctuatio mentium, & intuitus vocationum deauratarum. Modò cadunt, quia accedentes recesserunt: igitur si esset vera in religionem vocatio; floreret sinè vocationis perfectio. Non potest iacere, qui venit surgere. *Possunt* (ut canit Manil. 1. *Astron.* cap. 6. v. ult.)

Unde cognoscatur in Monacho vera vocatio?

Manil. *Nec cadere in terram pendentia sidera cœlo.*

Unde patet ex elevatione casus, quando à cœlo fit recessus.

2 Leges contra datam à Deo; *Exod.* 13. 13. invenerunt Rabbini, ubi Synagogâ dignati, in qua etiam Sacerdotes dignitatis nomine; de quibus Ioann. Saubert. de *Sacerd. Hebr.* cap. 26. infit: *In sacra dignitate inter ipsos exigua habetur ratio. Talis quippe ratione sacerdotij sui brutarum animalium primogenita tenetur educare & alere, donec unumquodque moriatur: ita tamen ut ad ipsum nihil inde usufructus.* Plane brutorum animalium, quibus commissa cura; stolidi plusquàm bruta animalia: etenim totius intelligentiæ infatuatio, alere bruta animalia sine fructu. Quæ munda debent in sacrificium offerri, quin expectentur mortiequidem patet evacuatio mentis, titulo ficto pietatis; quòd sacerdotes bruta expensis publicis alereat, & dumtaxàt ut comederent. Illorum offerri munus, qua de causa addicti, atque mancipati templo: expectatâ morte, vivunt sanè sine fructu. Educantur sed in vanum, cum fugerint in munere sacrificium: desipiente sacerdote, si permittit animalia sic inutiliter vivere: quandoquidem educantis summa fatuitas, quòd destinati sacris educentur in paleas: timulque vivant, ut vivant ineptè, fruges consumere nati. Vivant sacerdotis permissu, quin serviant sacris, sed genio; abolito religionis instituto, cuius obsequium, offerre iure animalia in sacrificium. Nihil iude usufructus ex tot expensis, cùm possent expensæ iustis respondere votis; in quo gravamen Monasteriorum signatur, cum huiusmodi animalibus illorum census infumitur: igitur onerosa, quousque moriantur, animalium educatio; quoniam tametsi animalia, dicata Deo. Vernaculè: *Es rara intolerable pension, que animales sin provecho los deba el Santuario sustentar, por dedicados sin dedicacion à Dios.* Quisnam in sacris illorum usus, potiùs abusus; quùm extrà tantùm tellutis inutile pondus?

Vera, vel falsa ex propositi.

Subert.

Unde fal sat.

3 Facile ex pondere effingium: hæccine illustria animalia vel in sacrificium, vel extra templum. Ridicula vox, *Vivant animalia Dei.* Dei enim nisi titulo non sunt: etenim eorum nulla in religionem forma, quorum cogitationes sine intellectu solummodo diriguntur in pascua; quæcumque autem naturaliter, tamquàm muta animalia norunt; in his corrumpuntur. Lex sanè divina, quòd primogenitus asini ove mutetur, vel interficiatur: minimè (quia templi, usque ad mortem non frugi) fervetur frugi. Videsis in idem propositum dicta, *Tom. 6. T. 4. D. 1. n. 11. & T. 5. D. 4. n. 4.* Taxat & meritò plorat Carol. Scribani. *Quàm ex his gravia damna Religionibus* (ait in *Medico Religios.* lib 1. cap. 21.) *ignorare nemo potest. Nocitura fœcundius serpunt, altas radices mittunt. Sævitia est, admittere aut detinere Religioni noxium; cùm in universi corporis vergat interitum: plusque unius sæpe improbitas nocumenti damnique dare consueverit; quàm plurimorum probitas emolumenti.* Amandentur: aliter opus sine opere futile,

Quæ hic utilis, nè utilis Monasterijs.

Exod. 13. 13.

Scribani

Quantis gravamenis

Et Christi nomen inane.

Tertullt Ut succinit Tertullian. 1. *Adversus Marcion.* cap. 3. Tollantur lapides contaminati

in locum immundum; ne alijs fiat in offendiculum: illis enim aptus locus, unde cæteri fugiunt. Non enim Christo bonus odòr sunt, quorum contaminatum morum corruptela cor. Dicat Ethnicus, ut ex illo innotescat quantus morbus.

Z. Mac chab. 4. 11.

4 *Inconsultus illis vanusque cursus est* (inquit Seneca de *Tranquill.* cap. 12.) *qualis formicis, quæ ad summum cacumen, deinde in imum inanes aguntur. Vitam agunt, quorum non immeritò quis inquietam inertiam dixerit. Quasi ad incendium currentium misereberis: usqueadeo impelluntur obvios, & se aliosque præcipitant. Deinde domum cum suprovacua redeuntes lassitudine, iurant nefosse seipsos, quare exierint, ubi fuerint; postremo die erraturi per eadem illa vestigia. Ex hoc malo dependet illud terrimum vitium* (regeram ; *T. 6. D. 3. n. 10.*) *auscultatio, & publicorum, secretorumque inquisitio, & multarum rerum scientia, quæ nec tutò narrantur, nec tutò audiuntur.* Ibi, ibi, & non ubique; ut ait Plautus, in *Milit.* Act. 2. Scen. 4. v. 16.

Inutilis qualis ac cupidus in Monasterio Scyge.

Oculi plus vident, quàm quod vident.

Plaut.

Hic est fructus brutorum animalium in Sanctuario. Hoc opus eorum coram illo: & usque in mortem nutriendà? Sunt profectò onerum onera. Iuvamen Cyrenæi Simonis objicitur, ut crux portetur, dum tollitur. *Angariaverunt, ut tolleret crucem.* Ad crucem invitarunt: Renuit. Pretium & lucrum proposuerunt: Annuit. Non venit ille in laborem: *invenerunt* quæstu ad crucem; patuitque onus, dum videbatur misericors: etenim dumtaxàt vivunt oneri, qui veniunt vivere & pasci: non enim è cruce portarent quid, ni quid portarent: veniunt, ut premio comedere possint, & specie tantùm iuvaminis, uti bruta animantia cibentur ad horam mortis. Felicitas esset, si imitatores lucri & laboris Simonis, essent in auxilium angariati: possent dimitti, nec essent in incommodum post datum pretium: igitur crucem non portant, sed specie subsidij sunt gravamen & Monasterijs, & portantibus Crucem. Nostrates: *Los que vienen por comer, no vienen à trabajar: sino à cargar à las Comunidades, y à los que llevan las Cruzes.* Ad colores iucos faciunt, fucique sunt inter apes, in tolerantiam laborum.

Matth. 27. 32.

Specie iuvaminis, maius in pendere pondus.

5 Taxet iterùm Seneca, d. *cap.* 2. Contemplentur quorum interest. *Intelliges* (præmittit) *quanto minus negotij habeas cum fastidio tui; quàm hi quos ad professionem speciosum alligatos, & sub ingenti titulo laborantes, in sua simulatione pudor magis quàm voluntas tenet. Omnes in eadem causa sunt, & qui levitate vexantur, ac tadio assiduæque mutatione propositis quibus semper magis placet quod reliquerunt: & illi qui marcent & oscitant. Adijce illos qui non aliter quàm quibus difficilis somnus est, versant se, & hoc atque illo modo componunt, donec quietem lassitudine inveniant, statum vitæ suæ formidolosè, & in eo novissimè manent, in quo illos non mutandi odium, sed senectus ad novandum pigra deprehendit. Adijce & illos, qui non inconstantia vitio parùm leves sunt, sed inertiâ. Vivunt non quomodo volunt; sed quomodo cœperunt.* Stulti sunt: *Ut lunæ* mutantur. Crescunt, ut decrescant; decrescunt, ut evaneant; evanescunt, ut luceant; lucent, ut cadant; cadunt, ut surgant; accedentes & recedentes à Sole splendido vel pallido vocationis in religionem, iuxta pectoris æstum vel frigiditatem. *Duplicatum hunc modum legitimam insaniam facere* (ait Plin. *lib.* 22. *cap.* 32.) *quicquid adjiciatur ponderi, repræsentari mortem. Hoc est venenum.* Patet virus, dum placet vivere insanos: cæterùm legitima dementia, morte in oppositis operationibus obvia: etenim penitùs evacuat rationis iudicium, insaniâ in mortem non cognoscere venenum. *Mirâ oblivione innocentiæ*: subdit Plinius. *Mirâ innocentiâ oblivionis*: hic Delecampius. Hic est in insaniam legitimam venenum, vel præstans alexipharmacum: siquidem in oblivione mundi per vocationem conservatur innocentia: in oblivione innocentiæ, mundi floreſcit memoria, simulque ad mortem insania; quippequàm moriuntur & morientur sine cerebro, quibus contigerit vocationis oblivio.

Varie in otium & defidiam propensio nes.

Eccl. 27. 12.

Plin.

Cerebro, quibusdam carendo obtusis.

6 *Solicitudine non pigri*: ait Paulus. Literaliter exponemus, *Tautolog.* 9. à 17. modò in propositum Didascaliæ. Debent Monachi laborare sub titulo ingenti, addicti & veris speciosæ professionis; in qua debent esse pigritiæ pudor, ne cadat vocationis splendor; verùm inertiâ introducitur levitas, & refrigescit voluntas, in derelicta corde pravè respiciente, cum assidua propositi mutatione: unde in professione pigri, qui pridem soliciti de status felicitate; quippe (cum non venirent in perfectionem status, sed in commoda quæstus) marcent & oscitant; habentes titulo unde pascantur & vivant: verum in

Rom. 12. 11.

Fervor spiritus ardeat.

Flamma perniciosa ardeat in.

in speciosæ professionis acta, tamquàm animalia bruta, quæ debent ali, quousque cadant morte. Non est timor Dei ante oculos eorum, ut Dei respiciant iudicium, & professionis institutæ, ut ascendant in potiora. Sic viventes stant, quasi esset vita perfecta vivere sic. Vivunt, non quomodò volunt, sed quemadmodùm cœperunt: & cum placeat pigritia in solicitudinis beatitudinis otia; dumtaxàt vivunt soliciti de pigritia, & serenissimâ pace, quasi innocentiâ servatâ ex oblivione innocentiæ. Sic enim, ut inquit Tertullian. *Carmen.* 1. *Adversus Marcion.* v. 1.

Tertull.

Seductos homines spe postquàm cepit inani
Impietas profanda mali.

Senec.

7 Audias ex Stoico quid dicant in inertiæ fomitem, ut status perfecti excutiant solicitudinem. *Nimis magnis & duris præcipitis: nos mansuetiores sumus: omnia nobis negare non possumus. Dolebimus, sed parùm: concupiscemus, sed temperatè: irascemur, sed placabimur. Scis, quare non possumus ista? Quia nos posse, non credimus. In ò aliud est in re. Vitia nostra, quia amamus, refendimus; & malumus excusare, quàm excutere.* Ita *Epist.* 117. In barathrum devenitur oblivione vocationis, introductâ pestè ingratitudinis; quin novam sit oblivio innocentiæ, cum oblivione divinæ collatæ gratiæ; quæ cùm è sæculo venissent in claustrum, eius oblivione paulatim reverturtur in sæculum. *Perit* (inlit Bernard. in *Cantic.* serm. 51. n. 7.) *quod donatur ingrato. Ingratitudo inimica est animæ, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum perditio. Ingratitudo ventus urens, siccans fibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ.* Hinc paulatim pigri desciscunt, atque virtutum steriles fiunt. Inter bestias objicitur Danieli, *prima quasi leæna, & alas habebat.* Cur non leo, sed leæna exponitur in imperij symbolum, ubi magnum in orbe præsignatur imperium? Quia ellò magnum, proculdubiò defecturum. *Bestia sublata est de terra.* Cæterùm quare sublata? Quæ in tantæ potentiæ exterminium, est origo præcipitationis Religiosorum repentium. *Aristoteles tradit* (ait Plin. *lib.* 8. *cap.* 16. & Ravis. Textor. 7. *Officin.* cap. 27.) *leænam primo fœta parere quinque catulos, ac per annos singulos uno minus: ab uno sterilescere.* Ea inertiæ Monachorum sensim in pravitatem ruinus, dum tempore languescit vocationis felix æstus. Meritum exinanitur, virtus dispergitur, fervor enervatur,

Relaxationis excusatio.

Bernard. Quid sit ingratitudo

Daniel. 7. 4.

Conditio leæna.

Plin.

Tom. VII. Tant. X 2 ex-

Hinc fit multos, qui religionem deserunt.

Ibid.

Unde pejores in claustro, quàm in foro.

Tacit.

Desidia prius inexcusata, nunc amata.

2. Cor. 6. 1.

Et Dei gratia in vanū re-cipiat.

extrà, effetis intrà per singulare donum reconciliationis: unde *exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Quid est gratiam in vanum accipere, ut aiunt opus gratiæ? Habere, & non habere: aptius, non habere, sed habuisse: etenim cùm ex usu comprobetur, quòd habeatur; si collatam in virtutes non exercent, accipiunt gratiam, quasi non accepissent. Gratia est fœcunda virtutibus, nonnumquàmque procedit ulteriùs: multa in animæ fructus concipit, ut plura concipiat: illamque in damnum evacuat; qui sine operum obsequio, gratiam demonstrat sterilem sine fructu. Gratia vocationis est, quæ evanescit per pigritiam, & cuius fœcunditas enervatur per inertiam; quia semel dulcedine otiositatis gustata, sunt in virtutem irrevocabilia studia: cavetque Paulus, ne in vacuitatem gratiæ, virtutum vocationis aufugiat usus; quippe totum in statu perfectionis omninò vanum, sine exercitio virtutum: stant enim in gratia vocationis otiosi, quasi ad perfectionem vocatione non vocati.

2. Cor. 6.1.

10 Ulterius. Gratiam igitur accepistis, ut *abundetis in omne opus bonum.* Ecce conceptionis fœtus. In omne opus bonum cum abundantia; quia non virtutis obsequia, ni quotidie sint maiora: & in gratia vocationis opus virtutis non est, si in opere non est plus: sterilescitque gratia, ubi in bonum opus intercedit inertia; quippequam fœcundæ in fœtus vocationis non est fructus, nisi in gratia non est opus. Hæc infelicitas fletur in Monachis pigris, oblivione vocationis; qui gratiam acceperunt non in otium, non in vanum; sed in omne opus bonum, ut illis vocationem faciant certam (aliter dubiam) ostendentes operibus fœcunditsimam gratiam: quæ quidem opera ut sint fœcunda, non solùm in bono, in omni, sed etiam cum abundantia; quippe ratione status procedere debent ultrà: patetque gratiam accepisse in vanum, per pigritudinis otium; quoniam cum nullus sit fructus, nullus fœtus, nullum opus in statu perfectionis, tota fœcunditas gratiæ infeliciter vacua patet sterilis. Ut abundetis in omne opus bonum, datur in gloriam gratiæ auxiliatricis certamen. *Ut impleamini in omnem plenitudinem.* Videte, *ne in vanum gratiam Dei recipiatis.* Melius vobis, in perfectionem non vocari, quàm post acceptam oblivisci vocationem. Eluceat unde gratiæ fœcunditas & sterilitas: hæc sine vocationis operibus; illa ex perfectionis fructibus; cùm ius sit Monachis non solùm aspirare in perfecta, sed in potiora ut in plenitudinem omnem de cœlo impleantur, & in omne bonum abundanter operentur. In hoc vocati, in hoc admissi, hoc professi: verùm tempore & desidia, fœcunditas summa effœta, statu miserabili, in statu feliciore: siquidem tempore mortis (quia pigrè in vita) gratiæ inveniunt vacuitatem, qui habere debebant perfectionis plenitudinem.

Ubi ex gratia non est opus, non est fructus.

Ephes. 3. 19.

Miseri, videre vacuos.

11 Innuit corruptelæ originem Anselmus in præf. textum. *Gratia Dei* (inquit) *est remissio peccatorum: ne per desidiam, in vacuum recepisse inveniamini. Fit vacua, quia per eam nec remissionem peccatorum, nec aliquam gratiam consequuntur.* Præfigitur Monachorum status; & in statu perfecto perfectionis abusus: equidem si in remissionem peccatorum è sæculo veniunt; pigritia status peiores quam in sæculo vivunt (in vanum accipimes animam, dum gratiæ prosternunt formam, extra institutum viventes iuxta leges voluptatis; fallentes seipsos, quasi aliquid esset regularis habitus, & non opus in insigne virtutis) iacentque digni commiserationis; quippequam sublimem gratiam acceperunt in vanum, cùm per illam adepturi remissionem peccatorum. Quænam peccatorum cogitabitur remissio, si videntur maiora, quàm quæ facerent in sæculo, illusis pœnis ex fiducia impunitatis? Hic status abusus: iura videamus status. *Gratia vacua* (dicit Anselmus) *quia per illam nec aliquam consequuntur gratiam.* Quæ enim gratia consequenda, si iam habita? Quam per gratiam professionis debent consequi, & quotidie in altiorem suspirare. Non sat illis, esse bene: in bono stare, non sat; quippe in statu perfectionem, bona ad plura plus & pius. Si non ultra, ex gratia non acquiritur gratia: sed accipitur sterilitate in vanum; quoniam nullam habet fructum, & gratia nulla, si vacua. Ut acquirantur ex virtutibus virtutes, lata gratia vocationis (quo intuitu Paulus, in Dei obsequium, cùm plus ultrà, adderet plus; dicit: *Gratia eius in me vacua non fuit*; quæ vacua staret, nisi ulterius procederet) vocatio in perfectiorem dignitatem, atque dignitatis conditionem impulit mentem; ut sursùm essent corda, quia sursùm tendit vocationis flamma, virtute parturiente virtutem: minimèque in perfectionis statu naneiscuntur perfectionem; quippe foventes in deterius pigritiam, gratia vo-

Anselm.

Pigri quare arbores eradicatæ.

S. Bern.

Quare est generatio ista pessima.

Ad instar fœminæ concipientis.

Idem.

Plin.

Gratia non fœcunda, vacua.

Opus relaxationis unde, & quid?

1. Cor. 15. 10.

Imò nulla.

cationis nullam parturivit gratiam: etenim steriles in fœcunditate mirâ radicis ad fructum, semina gratiæ acceperunt in vanum. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes: convivantes sine timore, semetipsos pascentes. *Arbores autumnales, bis emortuæ, eradicatæ.* Arbores autumnales, pro tempore marcescentes, in tempore sine foliis: equidem cùm corruperint fructum; pertrictâ fronte despiciunt etiam sanctum sæculare. *Bis emortuæ*: semel in sæculo, denuò in claustro: igitur cùm nullum in vitam vitæ demonstretur opus; apparent in ea deteriores sæcularibus. *Eradicatæ.* Peius, ubi sublimis perfectionis urget status. Arbor eradicata non reviviscit, non repullulat. Miserandum, quòd hos tale fatum maneat: etenim si per gratiam de sæculo translati ad Monasterij vitam, & in vita Monastica conterunt gratiam; uti arbores eradicatæ manebunt, quoniam numquàm ad gratiam pœnitentiâ reviviscunt. At hoc infrà, à n. 22.

ndæ, à 22.

12 *In plumbi natura molliti* (infit Doctor Duxque N. *Regul. Sanct.* cap. 1. de quo etiam diximus, *Tautolog. 1. D. 1. à n. 4.*) *adhuc optimus servantes sæculo fidem, mentiri Deo per tonsuram nostuntur.* Inquinatæ sunt viæ illorum in omni tempore: & cùm cœperint per desidiam in mollitiem declinare; quotidiè in peius, quin possint nisi in mortem perferre fructus. Genius horum cum futuræ relaxationis specimine, delineatur in fœmina concipiente: igitur ex tyrocinio, bona aut mala præsignatur inclinatio. A conceptu decimo die, *dolores capitis* (refert Plin. *lib. 7. cap. 6.*) *oculorum vertigines, tenebræque: fastidium cibi, redundantia stomachi* (Dalecamp. *Nausea.*) *offcitatio quidem in enixu, lethalis est.* Iam ad mores, quæ videntur in physicis. Veniunt ad Monasterium qui veniunt, ut veniant. Vitam cœlestem, in æternam, concipiunt. Fructificant? Nonnulli lexnæ adinstar, donec sterilescant. Nonnulli arbores autumnales infructuosæ, antequàm radices mittant, eradicatæ; quippe non habent humorem, servantes sæculo fidem: equidem brevi, Interfunt dolores capitis, oculorum vertigines, novæ lucis tenebræ, fastidium cibi, redundantia stomachi; atque nausea in quælibet Religionis exercitia. Felicitatem concipiunt? Quid ad illam peperierunt? Oscitant, hiant, ut halitu vel muscas attrahant, vel spuant; quasi sine nisu possint parere, quæ fiultè conceperunt gravi corde: moriunturque sine fructu; quippe oscitarunt in partu. In nisu oscitatio lethalis. Velle ferre fructum, signum est mortis? Sanè. Non est parere, sed parere velle, & per oscitantiam viribus minimè posse. Pigritia fructum non fert: pigrisque in fructum proponitur dira mors; quia illos in opus urgere, proculdubiò est morti tradere. Dialecto nostra: *Obligarios à los religiosos exercicios, es matarlos.*

Exod. 23. 23.

13 *Venerunt filij usque ad partum, & virtus non est parendi*: dixit Ezechias Evangelico Vati, ex magna tribulatione. Dat natura facultatem ut luci constet, quod virtute concepit: verùm pigritia post conceptionis facultatem, fructum adducit in tenebras & non in lucem. Interest in operationem oscitatio, ut careat fructu: parere cupiunt, sed non possunt: etenim per continuam in partum oscitationem; parturiendi concepta, nullam habent facultatem. Ad inlueta timent; fructificare non valent; quia cùm virtus necessaria in facultatem pariendi, parere numquàm possunt sine virtute. Discrimen flagrantis vocationis & frigidæ, per operationem, & omissionem fructus ab illa concepti; exponit præfatus Vates, de se atque sequacibus dicens: *Concepimus & quasi parturivimus, & peperimus*: sed quidè *spiritum.* Maluend. *Ventum.* Liquet quis fructus virtutis, & desidis conceptionis; dum disponitur animarum partus per diligentiam, vel exercitij pigritiam. Soliciti concipiunt vocationem, ut perfectionem pariant: pigri, ut virtutis perfectionem vel in conceptione negligant; unde hi parturiunt ventum, dum illi spiritum; quippe gratiam vocationis nimis socordes acceperunt in vanum. *Vita sine fructu gravior mors*: ait Bernard. in *Cantic.* serm. 26. n. 5. Parum illis momenti, quòd vivant morte: etenim si socijs mors, fructum in vita non ferre; illis mors, cum fructu vivere. Partus cum oscitatione lethale. Partu, fructu & exercitijs gravantur. Moriuntur, nisi moriantur. Dumtaxat accipiunt in gratiam (ut accinit Mantuan. 1. de *Calamit. suor. tempor.*)

Otia & ignavam, damnatricemque laborum
Desidiam.

Isai. 37. 3.

Sterilès fiunt, & quarent.

Cap. 26. 18.

Bernard.

Mantuan.

Venialia peccata cavēda.

14 Alij enim venientes veniunt, disciplinam cum gaudio suscipiunt; deinde venit diabolus, & tollit de corde eorum, & nullum referunt fructum. Non impetè languidi fiunt, spernunt modica, & paulatim de-

decidunt. O miseri! Dicam cum Damasceno, de *Imaginib.* lib. 2. *Parvi enim parva non sunt, ex quibus magna proveniunt.* Adi Bernard. in *Convers. Paul.* serm. 1. n. 5. & in *Cœna Domini*, serm. 1. n. 5. Hæccine catena non rumpitur, si non solvitur; quippe sensim in deteriora cor seductione dilabitur, & nequaquam sentitur, quamvis sit dolor: usu enim paulatim dulce, quod plenum acerbitate; de quo alias. Unde Claudian. de *Bello Gildonic.* v. 44. ad rem inquit:

Heu mihi, potest is
Decidit: in qualem paulatim fluximus umbram?

De malis in mala præcipites eunt, & sine revocatione, quorum finis est facuisse, semper descendere; quousque in barathrum cadant, de quo non poterunt surgere.

15 De Topazion dicit Plin. *lib. 27. cap. 8. Est autem amplissima gemmarum* (Berchor. *lib. 11. cap. 127. Est gemma clarissima, aliarum superans claritatem*) *sed usu atteritur.* Quisnam obumbrabitur, dum ita pretiositas huiusce lapilli extollitur? Ni fallor, Lucifer, qui modò Vesper. *Tu signaculum similitudinis* (dicit Ezechiel) *plenus sapientiâ, & perfectus decore. Omnis lapis pretiosus operimentum tuum: Sardius, Topazius*, &c. *in dit, qua conditus es.* Quare igitur non deinceps? Casurus, qui plenus rutilabat splendoris. Unde Isaias inquit: *Ad infernum detraberis.* Qui claritatem omnium continebat gemmarum, detrahetur quantumvis topazion in inferni profundum? Nec sine merito. Attritus est usu, & amisit splendorem, dum ex usu ampliorem debebat acquirere claritatem. In die qua creatus est, amplissimè fulsit, post verò in decore languit. Perfectionis languore, emarcuit in pallorem virulentæ philautiæ, memor sui, non eius, ad quem debebat ascendere; ut esset perfectior in virtutum splendore. Labebatur gradatim, quin se cognosceret illo in statu perfectionis desidem. Unde cùm ex parvis descendat in maiora, qui semel in virtutis statu tactus pigritiâ; frigescit, nec in miseriis subsistet: etenim non cessabit insensibile damnum, quousque impulsus proprio amore demergatur in infernum. In principio non faceret, quippe conatum ut præcipitium cognosceret. Usu fit sensim & in dulcedinem, quod in principio inferebat horrorem. Evanuit tandem fulgor, detu patus eii decor. Desidia ex usu tovit inordinatum cordis desiderium, atque pernicio sum commodum. Inclinavit mala mens ex hoc in hoc, & etiam ex hoc in illud; ut periret: igitur negligentia ita amentem excæcavit: ut tandem tandem reputaret ascensum, quod pridem verè iudicavit præcipitium.

16 Intende in eius irrevocabilem lapsum, atque præcipitij modum. In die quo in decore creatus, in splendore perfectus, cunctis superior; ipsis cœlis erat altior: unde detorpans pulchritudinis formam; dixit: *In cœlum conscendam.* Primus hic gradus pigritiæ, nolente in virtute stare. *Super astra Dei exaltabo solium.* Cœlo superiore est inferius Firmamentum. Sensim inferius cadit: nescit præ socordia à quo recedit. *Ascendam super altitudinem nubium.* Cogitatio procedit in interiorem locum. Paulatim à cœlo removetur longius: non hic ascensus gradus, sed descensus. *Sedebo in monte testamenti.* Terra ultima subsedit. Lucifer ascendit vel ruit? Quorsùm huiusmodi cogitatio sine intellecta? *Similis* (ait) *ero Altissimo.* Erit ne similitudo, recedere à Deo: Cœlum eligat, quia Dominus Deus noster in altis habitat. Noluit habitare in cœlo, ubi eius rutilabat super cuncta pulchritudo; sed paulatim deserere perfectionem status, in quo fuerat à Domino cum decore summo conditus: à prophetaque dicitur in infernum detrahendus; quia deveniet subitò & incogitatò in profundum inferni, quisquis paulatim discedit ab statu perfectione. Non secùs frequenter accidit Monachis, in cœlo religionis nitidissimo decore constitutis. Vocantur, assentiunt, felicitatem perfectione acquirunt, virtutes profitentur, exultantque candidi quasi nix, quia secundissima sors, in die quo creati sunt, intendentes per virtutes in cœlum ascensum; ut videatur facie ad faciem Deus Deorum. Lapis pretiosus illorum operimentum. Fulgent sicut inclyta Topazios ob singularem splendorem, cunctarum gemmarum continentes claritatem. Nonnumquam fulgebant sic: Nonnulli infelices sunt. Uti Topazius usu atteruntur, indiligentia mutantur. Florent, fulgent in die quo creati, post fiunt miserrimè pigri: flagrant durante flamma vocationis: summè frigescunt successione temporis, arbitrantes ascendere dum cadunt, & iudicantes accedere dum recedunt, quibus arridet in perfectione tepor, pridem invisus ut horror: de cœloque descendunt in abyssum, sensim oblivi-

Damasc. cen.

Claud.

Mell. Sousa.

Sedened

Plin: *Proprietates lapidis,*

Ezech. 28. 13.

Isai. 14. 15.

Pigri ea dere, arbitrantur proficere,

A v. 13.

Et statu deformitatem, excessu rum perfectionis.

Corruunt dum ascendere concipiunt

Ubi sup

Quare di cuntur dormientes

In qua pe ricu litate sint impelliti securitas,

viscentes perfectionis statum; quia totus cadit, qui paulatim decidit. Relinquunt hoc quasi parvi momenti, post aliud maioris ponderis: deinde plura & piura adversus celsitudinem virtutis. Recedunt à summo felicissimo statu, & miseri sepeliuntur in interno: equidem impetè detrahuntur in æterna tormenta; quorum paulatim extincta in corde vocationis flamma. Sousa *lib. 6. v. 251.* appositè modulatur:

Tempus erit pigri cum ferò ingrata veterni
Segnities commissa luet; tenebrisque, sub imis
Cum male paniteat, memores virtutis omissæ.

17 Benedictus d. *cap. 4.* ruinam præcavet, & ruinæ radicem profert. Præmiserat in munimen, *Corpus castigare: delicias non amplecti: tetanium amare: desideria carnis non perficere.* Unde cuilibet Monachorum expedit, ne descendat in relaxationis barathrum; *Non esse somnolentum, non pigrum*: etenim adinstar Luciferi, in statu perfectionis creati, paulatim pigritiâ, desidiâ, ignaviâ, languore cornuet; quippe descendit, dum ascendere debuit, & ascendere proposuit. *In cœlum conscendam.* Meditatus utique perfectionis formam: mancipatusque est interno; quippe defecit à professionis proposito. Inferno? sanè: post socordiam in vita nullus est ordo. Non est conversio: Impossibilis iudicatur à Paulo: *Hebr. 6. 24.* Profectò impossibilis; igitur Monachi per desidiam sensim convertuntur in dæmones: hinc in infernum adducti, qui priùs vivebant in cœlo religionis sicut Angeli: etenim qui in inferno morantur non convertuntur, nec converti possunt. Sal infatuatum nullum habet condimentum. Traditi sunt in passiones ignominiæ, vocationis languore: in reprobum sensum, in flagitium, in animum obcæcatum; quippequàm illorum impœnitens animus semper in pejus, semper in deterius, quia semper inferiùs, deorsùm in infernum: igitur proiecerunt cum sicula lorum: & in crimina audent, quod sæculares dissoluti, imò dissolutiores non auderent. Sæculares aliquando in diem solent convertere noctem: cæterùm pigri ecclesiastici rursus post tenebras nequaquam sperant lucem.

18 Sæpe ex Sanctis PP. de huiusmodi pertinatia egimus, ut qui collapsi in disciplinæ tædium; cum iustis per conversionem pœnitentiamque scribantur. At loquor in ventum? Adi, *Tom. 1. T. 1. D. 94. T. 5. D. 14. Tom. 4. T. 1. D. 3. & T. 7. a n. 294.* Anselm. *lib. 2. Epist. 37.* Bernard. *Epist. 96. & 253.* Contempletis, in morte Salvatoris, peiores fuisse Sacerdotes, quàm sæculares. In pigris Monachis languores, ex ipsis medicamentis. Habetur in sensum sanequàm cauteriata conscientia, cuius nocet vulneribus medicina. Ovid. 3. *Metamorph.* fab. 1.

Duritia pellis validos cute repulit ictus.

Propter conscientiæ indolentis duritiem, universa medicina nequit excutere pestem. *Qui videbamini totius iustitiæ sectatores* (sulit Imperfectus in Matth. Homil. 40.) *in duritia permansistis: & ne tunc quidem pœnitentiam egistis, magis contemptores Dei, magis superbi, & vanæ gloriæ amatores, & duri: qui nec præcedere peccatores voluistis, nec sequi: Vere magna confusio Sacerdotum; quando latet inveniuntur fideliores & iustiores. Quomodò non confusio, esse inferiores; si æquales esse, confusio est? Melius est apud Deum non permittere & facere, quam promittere & mentiri. Publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei. Quis aliquando vidit clericum cito pœnitentiam agentem? Præcedunt, quia illi conversi desiderant esse quod non erant: vos autem denegatis in opere, quod videmini profiteri in verbo; & estis tamquàm arbores folia habentes sine fructu* (quas maledicit Dominus) *Nihil autem impossibilius, quàm illum corrigere, qui bona scit, & contemnens bonum, diligit malum. Quicquid in Scripturis sæcularibus terribile est; usu sacerdotibus vilescit.* Ab assuetis non fit passio, & medicamine vehementior & periculosior ægritudo. Unde fiunt, venundati sub peccato, deteriores, dum obsequijs sæculares sese criminum manifestant pœnitentes.

19 Erga Servatorem amoris ampliora nititur ostendere studia; à qua ejecerat septem dæmonia. Effudit ergo super caput recumbentis in mensa Simonis leprosi, alabastrum pretiosissimi unguenti. Numquàm otiosus amor, ad circumstantes cunctos se extendit odor. *Tunc abijt unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad Principes Sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam*: Tunc? O miser! Cecidit piger, quomodò cecidit Lucifer. Vitam Apostolicam professus Iscariotes, eminuit inter alios professione virtutis. Quandiù duravit vocationis flamma, eius plane ipleu-

Mell. Sousa.

Semel id fit, peiores Sacerdotes, quam sæculares Ovid.

Qui mali lus resipiscunt.

Imperfect.

Quarere quomodò

Matth. 26. 14.

Cur Iscariotes sit militi

Iplendidiora in perfectione exercitia; ita ut patraret miracula. Tepuit, fensim ex tepore frixit, pòst disciplinæ træduit, paularim pectus languit, dolorem infirmitatis non sensit, ex malis in ampliora mala ruit: eòque obcæcatus ex desidia in pravitatem devenit; ut committeret crimen, quod neque dæmoni veniret in mentem. Quæ non faciet, qui perfectus prideni dissolutus; statum perfectionis aversus: Extendet sanè impudentiam, usque in magistri perfidiam: etenim malignitatis phrenesi, peior erit sæculari peiore, tendens animx in inexcogitabilem malitiam, dum sæcularis conversus recurrit in pœnitentiam.

Magis in deteriora pervertitur, dum convertitur pœnitentiæ.

20 Claruit in articulo. Magdalena in obsequium Magistri flagrat fidelis: discipulus, pravitate inaudita maligni cordis. Illa nimis diligit, & probat obsequijs: hic summè odit, & probat studijs. Illa obsequitur, hic persequitur. Illius rutilat in dilectione fides; hic huc atque illuc agitatur perduellis. Peccatrix conversa cupit esse quod non erat: discipulus autem quod erat, eliminat: dissolutione labat, & *tunc* dum vidit peccatricis æmulabile officium, simul demonstrans ferale pectoris odium; ut constet quanta gratia ex pœnitentia, & casus quantus retrocedentis à gratia: igitur dum peccatrix maiorem per obsequia demonstrat amoris fidem; tunc discipulus ut perfidus machinatur prodigionem. *Tunc* studuit avaritiæ, quando cuncta Magdalenæ dedisset pro dilectione. *Tunc* illi Magister odiosior, dum fulgebat amabilior: equidem ubi peccatrix amicitiam cordibus ambit, perfidus gratiam susque deque rullit. *Tunc* ut clareat, quò ingratus tandem tandem per gradus sensim deveniat, & contritio cordis, in quantam altitudinem virtutis: siquidem *tunc* cùm Magdalena Christum cunctis viribus honorat, discipulus totis viribus cogitat quomodò tradat. *Tunc*, & sine pudore ruit: cum discipulum in obsequijs illecta amore præcederet: etenim Christum emit per sublimen dilectionem; quòd perfidus vendere cogitasset inimicis in crucem.

Obsequia Magdalenæ unde pretiosa?

21 Denique. Dum Magdalena per charitatis studia, eminet in pœnitentia: Iscariotis discipuli demonstratur perfidia. *Tunc*. Perfidia & in discipulo? Insidiæ & à dilecto, fulgente mitificè in perfectionis statu? Sanequam. Minimè caderet, si inter flammas non teperet. Descendebat paulatim; quin cognosceret descendere, præ frigiditatis pondere. Quotidiè descendebat inferiùs in præcipitem lapsum, usque in infernum deorsùm. Numquam potè cadere cogitavit, & unde & inde ubi corruit: patuitque desidiæ ruina, quanta ex virtutis socordia: etenim ita descendendo cecidit; ut usque ad Magistri proditionem deveniret. *Fusti pulchri apud Æthiopes: albi, deformes; quare dæmones pingunt albos: Iudam & dæmones*: ait Alapid. in *Cantic.* 1.4. Infelix inter malos virtutis color, & morum candor: igitur albi nive puritatis, nigris videntur deformes, atque dæmonibus dæmones similque ut indicent inferni flammas, eodem colore tinguntur dæmon & Iudas; quoniam eodem tramite dæmon tepens à perfectione habuit lapsum, quo Iudas proditor conversus est in dæmonium. Mira locutus fuerat Magister cœlestis, sese signans lucem mundi: tunc *dixerunt ei Pharisæi: Testimonium tuum non est verum.* Impudens profectò audacia, & effrontium adistrephia. Veritatis testimonium non est verum, & à Religiosis dictum? planè scandalum. *Religionis professores* (hic inquit Caietan.) *ex sua professione audaciores cæteris loquuntur; qui humiliores esse deberent.* Intolentior parrhesia, si oritur ex professione religionis audacia, & ubi eminet religiosior, qui impudentior: igitur plus profitebuntur odiosam procacitatem; quàm modestam religionem. Peccator, cùm in profundum veniret peccatorum, contemnit: Christus album album, nigrum nigram demonstravit: cuius testimonium Pharisæis haud bonum visum. Erant Æthiopes, & illi audacter dixerunt: *Nonne bene dicimus nos, quia dæmonium habes?* Viderant enim Salvatorem album, atque dixerunt dæmonium. Quomodò ergo pulchritudini convertendi, qui sibi videntur pulchri ex ipsa deformitate? Pervertitur iudicium, dicuntque bonum malum & malum, & malum bonum; dum relinquentes perfectionis candorem, descendunt audaces in philautiæ nigredinem, ut fiat palàm quanta mala ex tepore vocationis & negligentia: igitur morum pulchritudinem designant deformitatem, & nigredinem candorem; inconvertibiles à malo, & quia erroris non est ulla cognitio, & quia virtutis, falsò conceptæ, nequit esse pœnitudo. Quapropter illorum impossibilis conversio; quippequàm quò peccatores se esse malitiosè nesciunt, eò deteriùs peccatores fiunt.

Negligentia in perfectione, est sanctitatis decipula.

Alapid. Iudicium Æthiopū apostatarum.

Ioan. 8. 13.

Caietan. Ecclesiastici audaciores, quippe impunes.

Vertit. dcor. religiosi ultimum ex pudor.

22 Per aquam, cujus conditio frigiditas

Cur boni similes ei non metu?

Isai. 1. 22.

Ioann. 2 9.

Berchor

Et cur de fides confirmatur acetō?

Sympol

Plin.

Matth. 27. 14. Psalm. 68. 22.

ditas signantur in Scriptura sectatores sæculi: per vinum, germinans virgines, religiosi atque perfecti, non audaciores ex statu, sed modestiores ex virtutis studio. Unde iuxta Prophetam, haud religio perfecta, si *vinum mistum est aquæ*; etenim cum congruat statui fervor, & in perfectionem ardor; haud rutilabit religionis celsitas, si in perfectionis statu, perfectionis sit frigiditas. Videtur vinum & aqua, in religiosa vita, sed sine confectione mistionis; quippe pessimum, si vivunt religiosi ut sæculares. Verùm à Salvatore factum miraculum conversionis aquæ in vinum; sed non legimus, in vinum umquàm convertisse acetum. Haud convertibile. Si semel elanguit, cum acore persistit: incapaxque conversionis, cum permanentia acerbitatis degenetis. *Acetum sit* (ait Barchor. 12. *Reductor.* cap. 185.) *ex vino dulci corrupto*: & *sic vinum, quod erat naturaliter calidum, efficitur naturaliter frigidum.* Dulcis profectò status religionis, in quo fervor exercetur charitatis: unde si optimum vinum convertitur in acetum contracta frigiditate; frigiditas provenit absque dubio ex corruptione. Hinc ænigma 81. Lactant. Firmian. Vel Sympolij, de aceto.

Sublatum nihil est, nihil est extrinsecus aiunt.

Quod fuerat non est, cœpit quod non erat, esse

Nec tamen inveni quicquid prius esse reliqui

Naturaliter vinum est calidum; unde Plin. *lib.* 14. cap. 21. inquit: *Vini natura non gelascit.* Si gelidum, i m non vinum sed acetum; quod Religioso proponitur uti symbolum: etenim si dulcedo est in mordicante acore; provenit ex prioris status frigiditate. Naturaliter sit frigidum, quod erat naturaliter calidum. Singularis utique proprietas, & frigiditatis efficacitas: igitur cum ex calido transeat in tepidum, & ex tepido in frigidum; vinum transit in acetum, habens ex accidente naturà frigiditatem; verùm nullam conversionem; quandoquidem ex tepore in peius stat, sed acetum in melius numquàm convertitur.

23 Pervenienti in Calvarium Salvatori, *dederunt ei vinum bibere cum felle mistum: & cum gustasset, noluit bibere.* Quomodò fel in oblato vino, si queritur quòd potaverint aceto? Exprimitur Redemptori quàm amarum: quod virtutis vinum optimum convertatur frigiditate in acetum: equidem Religiosi descisceng

glacie à perfectionibus cor; non est acetum, sed fel. Ravil. Textor. *Epitetb.*

Felle acetum turgido bibit.

Pendo. *Cum gustasset noluit bibere.* Exhibetur in Monachis, quid habitus, & quid pectus; gustante Salvatore amaritudinem fellis acetosi, expectante virtutem pretiosi vini: verùm expuit, quod gustavit, & bibere noluit; quippe vinum acetum nequaquàm placet: & minimè hausrit, quod stomacho nocet, & concoquere non valet. Æquivoce vigilantiùs Hispanicè: *No se puede tragar, porque relaja: y un Religioso relajado en su instituto, no puede hazer buen estomago.* Hoc ante crucem: verùm in illa aceti inimici præbuerunt acerbitatem. At quid? *Cum ergo accepisset Iesus acetum*, dixit: *Consummatum est.* In passionem igitur tradita vita: iam nihil in doloribus ultrà. Placet potius mori, quàm hæc videre. Vivens moritur, priusquàm præ dolore moriatur. Moritur cruce, cruce acerbiore. Moritur halitu, vino in acetum converso: equidem nulla Redemptori acerbior mors) etsi premat clavis crux) quàm videre propter socordiæ frigiditatem, à perfectione status Religiosum in baratrum descisceentem. Hinc Apostolus: *Rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei & ostentui habentes. Ostentui*, ut videatur, & irrideatur: igitur Christo crux & turpe opprobrium, expectare in cruce perfectionis vinum; & experiri in cruciatum frigiditatis acetum. Milites fuisse, asserit Lucas. *Milites accedentes, & acetum offerentes ei.* Patet in ostentu religiosi habitus, quid sit dumtaxat ex habitu Religiosus: quandoquidem sitiente Christo, illum potant aceto: qui in statu altissimo perfectionis, vocationis tepore vivunt ut milites.

Textor.

Christus illos respuit & sputt.

Ioan. 19. 30.

Hebr. 6.

Luc. 23. 36. Eorum ota Christo crux.

24 Ergo in præfatum propositum aquæ sæcularium, & vini Religiosorum. *Multò facilius repertas, multos sæculares converti ad bonum; quàm unumquempiam de Religiosis transire ad melius*: uti dixi loc. cit. ex Bernard. *Epist. 96.* Si *Ad melius*, ergo Monachus iam, licèt imperfectè, bonus? Quid ergo & quomodò librat & confert Bernardus? *Minimè profectò est bonus* (infit *Epist.* 90. n. 3.) *qui melior esse non vult: & ubi incipit nolle fieri melior, ibi etiam desinit esse bonus.* Qui non bonus, malus: ergo malus, qui non procedit in melius. Notatur pigritia, relaxationis amentia; ut surgat in iudicium sæcularis, adversus oblivionem religio-

Bernard

Idem. Quomodò Monachus non bonus, si non melior?

ligionis : etenim sæculares iter conficit totum ; dum Religiosus renuit ascendere gradum : simulque qui imperfectus iure dicitur non bonus ; quoniam non est in statu perfectionis, qui non aspirat in perfectionem status. Miserior est infelicitas. Est in sæcularibus optata conversio, eò quòd pectus contriverit pœnitudo. Non cognoscitur à Monachis, in instituto frigidis, pœnitudo ; ex quo nec in melius, nec in bonum sit conversio : verum in pœnitentia atque conversione sæcularium, est Monachorum propudium ; quippequàm sæculares aliquando convertuntur ad frugem, sed religiosi si labant nullam habent conversionem. O Monachi ! Qui stat, ascendat, videat ne cadat : etenim si semel à proposito deficiat ; quod vinum optimum convertitur in acetum. Quomodò possunt hæc fieri, non conversio Religiosi, & conversi sæculari ? In vinum per miraculum convertitur aqua, victâ naturali frigiditate in calidum : aceti non convertitur natura, vincente frigiditate accidentali vinum : videturque in aqua cordis sæcularium pœnitudo, & in acero desidum Monachorum nulla conversio ; quia paulatim à perfectione cadentibus (etiam collisis cervicibus) dum sunt infeliciter in gelu extremæ frigiditatis, sibi videntur fulgere in statu pulcherrimo perfectionis. Vide dicta *Tautolog.* 1. *Didasc.* 1.

Semel ut quæ in flamma frigiditatem defert, inconvertibilis.

25 Ludicrum arbitror, quod Galenus apud Cœl. Rhodigin. *lib.* 28. *cap.* 26. dicit : *Vinum nimirùm utribus appensum obdurescit, in salis modum.* Arcadicum vinum vocat Aristoteles, 4. *Meteor.* & Dalecamp. ex Plin. *lib.* 14. cap. 21. Haud censendum uti verum, ni sit in symbolum. Imago patet pigritantium Monachorum, qui sine retroversione conversi sunt in acetum, quod gaudet frigiditate, sicut illi privantur perfectione. Ut redeant in pristinum calorem, sacri instituti, applicantur ad ignem. Quid ergo ? Nullam habent conversionem : igitur converti non possunt ; ubi adinstar Arcadici vini plus ad ignem congelascunt, & in glaciem obdurescunt. Arcadium vertitur, uti ajt. Non sic impij, in obligationibus declinantes ; non sic : quandoquidem medicinis, quibus sæculares sapiunt, ipsi magis infatuati desipiunt : sæculares enim in profectum mutant animos, quin aliquis desidum ponat celer in via gressus suos. Videntur mihi huiusmodi veternali socordiâ, laborantes in officina ferraria. Nemo quiescere ibi valet ; quippequàm dormire nequit. Cataduparum fragor, rotarum furor, ministrorum strepitus, fistucæ tundentis ictus, excitare valent mortuos. At quid opifices ? Soporantur somno pacis, & quiete dormiunt, ubi alij nequeunt, & unde ut dormire valeant, cæteri fugiunt. Non excitantur ut surgant : non excitantur, ne dormiant ; quia illis videtur dulcissimus quieti somnus, ubi subdolè latet irrevocabilis casus : viruntque in statum pristinum incapaces conversionis ; quoniam requiescunt, ubi fuga quietis. Nullus cogitat, vel recogitat corde periculum. Vide,

Galen. *Vinum Arcadicum.*

Quare in convertibiles, ad bonum indocilis Monachi desides.

Si potest stolidum repentè excitare veternus. Haud facile. Est mutatio dexteræ Excelsi. Opus sanè Deitatis, quod est mirabile in oculis nostris.

Dormiunt quò alij minimè quiescunt.

Catull. *Carmin.* 6. v. 6.

Eccli. 27. 12.

26 Monachus perfectus uti iustus permanet semper *ut Sol.* Sanctus est : *nam stultus sicut Luna mutatur.* Dicitur Monachus Lunæ adinstar stultus, quia mutatur in proposito : Sol verò qui perfectus, quoniam in vitæ cursu non movetur ab statu. Inter stultum & Lunam, n. 5. diximus analogiam. Pende modò quid dicat Siracides : *Luminare, quod minuitur, crescens mirabiliter in consummatione.* Homo in circulo sæculi, ut corpus profectò Lunæ. Ut illustrari possit lumine gratiæ, supernâ vocatione accedit Soli iustitiæ in cœlum Monachismi recedens à mundo ; ut semper possit habitare in cœlo. Incipit cursum, quo videt virtutis emolumentum. Quò magis Soli accedit, magis nitet, plus radijs accenditur, plus illuminatur, Solem in cursu perniciter sequitur, & de die in diem, ampliorem habet, & emittit splendorem. Iam fulges plenè, sed minuitur plenitudine : minuique incipit, quippe à Sole recedit ; quin cognoscat recessum à lumine Solis, causam futuram diminutionis lucis. Haud impetè molitur nocuam retrocessionem, sed cursim, & in progressu paulatim. A cursu debio non deviat, imò sequitur, quantumvis fulgor deficiat : & cùm nolit regredi in cursus perfectionem (ut possit restitui in amissam virtutis plenitudinem) ita in luce minuitur, ut præ recessu ad nihilum redigatur. En status Monachi præ tepore cadentis, in quo signum nec videtur virtutis : igitur in tenebris abs gratiæ lumine manet, sicut antequàm in conversionem ad Monasterium accederet : unde infelix accedit morti, & moritur ante occasum sine luce. Nonnullus cognoscit occa-

Cap. 43. à 7.

Qui perfectus, luminaria imitatur cursum.

Cur Tutus non confulè confertur Monachus sed cæco.

casum, simulque periculum ; & convertitur ad cor, iterumque Solis ab illo quæritur lux. O Solis divini pietatem ! In lucem recipit etiam Lunam deficientem ; in cuius consummatione est conversio mirabilis, ut clarent Monachi, tepore à statu perfectionis, cadentis : igitur si in Luna portentum, in Monacho deside inauditum miraculum ; quòd (post socordiæ deformitatem, vocationis oblivionem, conversationem in vana, retrogressum in venena, sæcularior sæcularibus, ex ipsis religionis despectæ relaxationibus, adinstar Lunæ mirabiliter in consummatione) devius reverteretur ad frugem, & ad novum pristinum perfectionis splendorem. Semper luminaria sunt in cursu. Nulla in illis retrocessio. Euntes eunt Sol & Luna. Semper splendescit prima flamma. Non secùs profectsio Monachis, ut quasi stellæ fulgeant in perpetuas æternitates. Est vigor in senectute, scintillæ ampliores in vitæ consummatione : & ne introducatur negligentiæ rigor, instet ad metam pectoris amor. Nostro proposito, etsi aliò, Ovidius, *Epist.* 17. à v. 97.

Quare eius conversio ad scribatur miraculo.

Ovid.

Frigora ne possint gelidi sentire profundi,
Qui calet in cupido pectore præstat amor.
Et subitò lassis vires redisse lacertis ;
Quòque minus restat, plus libet ire mihi,
Quo magis accedo, propioraque littora fiunt ;
Fortiter in summas trigor altus aquas.

DIDASCALIA II.

In choro vox mentis est forma vocis.

1 UNDE verba & verba in oratione, est oratio sine mente, nec digna quæ informis, pretio ; quippe nocet affectus sine iudicio. Videtur reverentia specie amoris ; sed tantùm species ex frigore voluntatis. Siccine nec est donum, nec obsequium. *Quid est beneficium* (ait Seneca *lib.* 1. *cap.* 6.) *quid ? Benevola actio tribuens gaudium, copiensque tribuendo, in id quod facit prona, & sponte sua parata. Itaque non quid fiat, aut quid detur, refert, sed qua mente. Consistit in animo. Animus est, qui parva extollit, sordida illustrat, magna & in pretio habita deonestat. Rector animus, à quo forma datur rebus. Nec in victimis quidem, licèt opimæ sint, auroque præfulgeant, Deorum est honos ; sed pia ac rectâ voluntate venerantium.* Aptè pro sacrificio continuo laudis, quod impensè offerri debet à Monachis : etenim despicitur dives, opima victima, si ab animo non est forma. Si quod offertur, longè à corde : si quod sacrificatur, distat à mente, ideest, ab intentione & attentione ; sine quibus in decore non est decus, in honore non est honos ; sed honoris rapina, ubi publica Numini exhibentur obsequia : manentque quæ pretiosa sine pretio ; quia Deus odit rapinam in holocausto. Si laus sine forma laudis ;

Unde inanis oratio

Simæc.

Honor non est in honore, sed in animo honorantis.

Quid mirum, ignavas, fatuem, perire preces? Ovv. t. 179.

2 Formam præscribit Bernard. de *Divers.* serm. 32. n. 2. *Providemus bona coram Deo* (ait) *tribus modis, cogitatione, affectione & intentione. Cogitatio debet esse sancta, affectio pura, intentio recta. Cogitatio in memoria est, affectio in voluntate, intentio in mente.* Unde ut accepta (quia perfecta & decora) sit ex oratione laudatio ; in illa & ex illa trinæ potentiæ debent dedicari Deo ; etenim in obsequijs longè meritum, sine vigili studio dicationis potentiarum. *Eructavit cor meum verbum bonum* : dicit Psalmographus : signat fontem, ex quo oratio bona fit, dum verbi designat principium cor : non sat verbum, ut sit bonum : equidem ad rationem optabilis ex oratione meriti ; non bonum, licèt verbum, si non ex corde. Quid si vaga cogitatio, tepida affectio, & sine intentione locutio ? Dicit Guarricus, serm. 1. in *Pentecost.* n. 4. *Gustaverunt bonum Dei verbum* (inst) *eructabant de memoria suavitatis eius, hymnum. Nunc aut divinis intersunt laudibus, & dormitant ; aut otiosè aut etiam perniciosè mente pertractant : sedent ad librum, & osciant : verbum exhortationis audiunt, & ipso audito laborant : de pascuis mutantur in pascua ; & tam ista fastidiunt, quàm illa : iugiter versantur inter fercula vitæ, & moriantur fame.* Sic evanescunt bona, sic neque sunt bona verba ; quippe minimè est homo, nisi ubi eius sederit cogitatio : amandatque cordis dulcedinem, propter vanæ cogitationis phantasticam voluptatem. Audisis Prosanum, *lib.* 2. *Epist.* 1. à vers. 127.

Bernard. *Ut sit decora laudatio, potentiæ debent dicari Deo.*

Psalm. 44. 2.

Guarric

Oratio vana ex orantium socordia.

Torquet ab obscœnis iam nunc sermonibus aurem,
Mox etiam pectus præceptis formet amicis.
Rictà facta refert : orientia tempora notis
Instruit exemplis : inopem solatur & ægrum,
Posci opem chorus, & præsentia Numina sentit.

Horat.

Averrit morbos, intruenda pericula pellit. Carmine Di Superi placantur, ordine miro: Impetrat & pacem: levantes tempore festo Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem, Cum sociis operum.

Hæc Ethnicus de Poëtica: quid dicemus de Psalmodia? Si quis intenderet in pretium utilitatis, diceret unde preces.

S. Benedict. 3 SS. Doctor, & Monachorum Pater Benedictus, modum orationis collocat *in reverentia, in puritate & devotione.* Ita *S. Regul.* cap. 20. Adamussim cum reverentia munera puritatis & devotionis, sine quibus oratio non esset reverentia, sed audacia; quasi alloqui Numen, minoris esset quàm accedere ad hominem. Hinc priore *cap.* præmittit: *Sic flemus ad psallendum; ut mens nostra concordet voci nostræ*: equidem nullo modo est oratio sine mente. Ex diffinitione constat reverentiæ, puritatis, devotionis dispositio; ut sit veritate oratio. Hæc utique cùm sit *elevatio mentis in Deum*; sine elevatione mentis, silentia extinguitur orationis: quandoquidem si elevatur intentione, reverentia & puritate; elevari, his deficientibus, nequit sine elevatione: perperàm sanè elevabitur, dum vanis cogitationibus inutiliter deprimitur. *Ne offeratis ultrà sacrificium frustrà*: dicit Propheta Evangelicus. Frustrà oblata sacrificia? Næ. Quid victimarum oblatio, procul oblationis merito? Pendet ab offerentium proposito. Versus Numinis cultum, haud oblationis ab oblatione; sed ab offerentis mente: diciturque meritò orationis sacrificium frustrà; quippe sine ritu & forma: etenim non est orationis forma, sine intentione, puritate & reverentia.

Conditiones orationis perfectæ.

Isai. 1. 13.

Quænam vera orationis forma.

4 *Oratione oravit*: dicitur à Iacobo de Zelote Elia: in *Litter. expositr.* à n. 21. delicata Tautologia: modòque in oratione posse non esse orationem, videtur; ubi exponitur palàm, quod supponitur. Sic planè, modò modus non servetur in oratione: equidem cùm hæc ut oratio sit, cum animæ elevatione dirigi debet in Deum; in oratione non erit oratio, si à voce expressa labiorum, animæ elevationis fugit intentio. Quænam erit illius cogitatio in sacrificium laudis; in quo ut festum agant, nec reliquiæ remanent cogitationis? Quænam cordis affectio, cum spiritus frigiditate & fastidio? Quænam intentio illustrans lumine mentem, dum cuncta informia & deformia; quippe præter intentionem? Verba proferuntur sine attentione, sine reverentia, sine puritate (alis, queis assumitur anima sursùm, cum flamma cordis) ut hic nostra sit conversatio & in cœlis. Oratio in oratione mirificè fit, si in obsequium Deitatis perfecta ad amussim est. Non oratio, ni perfectio: quapropter in sacrificio laudis, nulla orationis oblatio; quippequàm nec cogitatio sancta, nec affectio pura, nec intentio cordis invenitur recta. Potentiæ enim rationales deviant perversæ ab objectis: quandoquidem in his quæ anima indiligenter agit, nec memoria Deitatis meminit, nec voluntas bonitatis summam diligit; neque intellectus divinæ præsentiæ majestatem cognoscit. Ovven. d.

Iacob. 5 17.

Si non sancta, pura & recta, oratio nulla

Orantis quasi non orantis inania verba
Sic audit, quasi non audiat illa, Deus.

Ovven.

5 Non audit, quia non exaudit. Verba & verba, fœta vocibus labia; sed totum inane, quia vox illa sine voce. Innuit Psaltes Regius huiusmodi diverticula, orationem, & eius spiritum suffocantia; ut animi levis addicti choris ægritudinem fugiant, ne præ vulnere putrescant. *Quoniam tacui* (inquit) *inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.* Clamare & tacere! Novum quidem: quomodò ergo cum taciturnitate nectit qui infirmus clamorem? Unde valet clamore loqui, & eloquijs nihil dicere; ut verba proferat, unaque taceat? Silentio loqui videtur, ubi anima aliquid de Numine meditatur. Quapropter tacenti Moysi, admodum silentioso, Dominus ait: *Quid clamas ad me?* Est etiam in mente clamor, ubi interius adurit pectoris fervor. Est clamor sine clamore, qui exauditur sine aure; cùm Deus orantem exaudiat, antequàm audiat, & gratia venientem orationem præveniat, invento cantico novo in mysterioso silentio: etenim novum, ad canticum labia claudere, cùm labia aperiantur loqui. *Canticum novum.* Clamat cor non sono corporis; sed sublimitate cogitationum, atque concentu virtutum (vide Ambros. in *Psalm.* 118. 145.) novum sanè, quod vox sine voce audita, & sine sono sonora. Intelligitur modò quod Sponsæ dicitur: *Vitta coccinea labia tua.* Labia Sponsæ sunt preces animæ iustæ. Adi Ghisler. Verùm si ad preces labia, non vittæ sed vitta coccinea; potiùs videtur in orationem labia claudere, quàm diductione aperire: ita, ut laudatio sit iucunda atque decora: vittæque coccineæ, labijs clausis, perpropriè similes preces, in hieroglyphicum mysticæ orationis mentalis:

Psalm. 31. 3.

Exod. 14. 15. *Oratione mentali, voce sine voce audita, & sine sonora.*

Isai 43. 19.

Cant. 4. 3.

talis: igitur oratio interna silentio magis clamore sonora; ubi clamor efficitur, quin Sponsa in eloquium dividat labia.

S. Benedict. 6 *Compunctione nos exaudiri sciamus* (subdit Benedictus præf. *cap.* 20.) *non in multiloquio: & ideo brevis esse debet & pura oratio.* Ad exauditionem precum non multiloquium, quippequàm loquax silentium; ut miremur in laude ad laudem canticum novum: igitur clamor mentalis orationis singularis, ubi audiuntur à cœlo sine vocibus voces. Est huiusmodi oratio coram Deo, *sibilus auræ tenuis.* Maluend. *Vox silentij.* Mirum. Vox & silentium? In oratione mentali sunt labia vitta coccinea: audiuntur voces, quin dicantur labia: etenim ubi in meditatione exardescit ignis, & interne gliscit in incendia flamma cordis, ut pectus occupet amoris divini fervor; silentio mystico sine vocibus clamor. Ioannes in cœlo *conversus* est, *ut videret vocem*: laudis divinæ internam explicet laudem, & quantæ efficacitatis clamor sit remotione clamoris: equidem in cœlo virtute contemplationis vox videtur, priùs quàm clamor vocis ab hominibus audiatur. *Monemur* (ait Gregor. Nyssen. de *Vita Moysi.* prope med.) *sonoram esse vocem, non contentione clamoris, sed puritate cordis, qua sua meditatione concipitur.* Vox sine voce mira, quæ ex interna mentis meditatione concepta: & ut dulciter moduletur in cordis cantico; audiatur & videatur ut nova vox in silentio.

Vade dicatur canticum novum? 2. Reg. 19. 12. Maluend

Apocalyps. 5. 12.

Nyssen.

Ubi sup

7 Dicit Sponsus: *Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce.* In precibus dulce eloquium, & labijs clausis silentium? Unde vox? Formavit accensa mens. Unde clamor oritur? Flagrante ex corde concipitur; ut clareat discrimen inter vocalem & mentalem orationem; igitur si eloquium placet labiorum, dulcius clamore orationis silentium; cum vox procedat ex mente, atque clamor in silentio, flammato corde. O Moniales! O Monachi! Sponsum quærite apud quem sit vestrum eloquium dulce. *Quærite & invenietis: pulsate & aperietur vobis.* Bernard. Seu potiùs Guigo in *Scala Claustral.* cap. 2. & 10. *Quærite* (inquit) *legendo, & invenietis meditando: pulsate, orando; & aperietur vobis, contemplando.* Lectio ergo est *secundum exterius exercitium: meditatio secundum interiorem intellectum: oratio secundum desiderium: contemplatio super omnem sensum. Hic gradus est beatorum.* Ergo currite post unguentorum odorem, ut vel hic nanciscamini æternam felicitatem. *Omnis enim qui petit accipit: & qui quærit invenit: & pulsanti aperietur.* Ingressi itaque in potentias Domini, etiam in via gaudebimus beatitudine: audietur cordis clamor sine voce: non solùm erit eloquium, sed eloquium dulce: etenim oratione silentiosè sonorâ;

Voces formatæ ex cordis flamma. Luc. 11. 9.

Bernard

Gradus ad elevationem animæ.

Vers. 10

Coccinea labra, dulcisque & blanda loquela.

Matian

8 Etsi eloquium videatur à tramite devium; gratia Dei nullatenùs saltavimus extra chorum. Ergo in testimonium præfatum. Hic præ se fertur vox mira sine clamore: quorsùm ergo à Davide silentium, dum clamaret tota die? Promitur fructus orationis vocalis omninò vacuus, dum ad prolata incuriosè non attendit intellectus: ubi memoria præsentiæ Dei evanescit, voluntas friget, atque cognitio intellecta non cognoscit. Ubi orationem non ingreditur homo in Domini mirabiliores potentias; potentiarum hominis manifestatur vacuitas. Est in oratione vox, dum mens correspondet voci: dum sensus ligantur sacrorum intelligentiæ: aliter præ desidia, verba dumtaxàt & verba: sepeliunturque mira taciturnitate, quantumvis in oratione sint clamores tota die; quoniam defectu attentionis, affectionis, puritatis, nulla vox inter tot voces. Vide dicta *Tom. 3. T. 3. D. 4. à n. 7.* Chorus itaque est dulcedine & voluptate plenus; unde vires atque suavitatem fugit animus. Dicit vel Ethnicus, 8. *Astronom.* cap. 1. à v. 150.

Ubi sup

Per varios cantus, modulataque vocibus ora Et graciles calamos, & nervis insita verba, Lugentemque sonum (*labor est etiam ipsa voluptas*)

Manil.

Laudis amor, tacita mentes, & corpora tarda Mole valent.

Est in oratione vox, si voci consonat intus.

9 Cur igitur sæpesæpiùs, quibus offertur suavitatis dulcedo, egrediuntur cum fastidio? Tota die clamant, raucis faucibus laborant, simulque silent, & vociferantes taceant, per varios cantus, modulatis vocibus. Illa verba non audiuntur; quia verba tantùm labiorum: & non est honor in vocum studioso modulamine; si in labiorum obsequio cor cantantium stat longe. Distinguunt labia voluntatis vota, à corde meditatione concepta. Si tantùm votum in labijs, dumtaxàt voces & voces, quin intendat auditus, quid ad corda cantentium loquatur Dominus Deus, cui nequaquàm cum voce dirigunt cor: unde ora-

Non in Dei canticum vox ex voluntate labiorum.

oratio in oratione non est ; quippe non votum per labia ad cœlum distinctum, quod solummodò concipitur à voluntate labiorum. *Non est perfecta oratio, in qua Monachus se intelligit* : ait Cassian. *Collat. 9. cap. 31.* Quid hoc, ut cognoscamus, quæ oratio perfecta sit ? Qui se in oratione intelligit, loquitur labijs : qui se non intelligit, loquitur votis. Qui labijs tantùm loquitur, nihil petitione petit : qui loquitur votis, plusquàm petit exposcit. Ille loquitur ut loquatur, hic ut loquendo mediteur : hujusque oratio extollitur ut perfecta, dum illius despicitur uti nulla, quippequàm mentis noa habet elevationem, quæ ad directionem vocum non habet mentem. Aliter. Se in oratione intelligit, qui diversione nequaquàm intelligit quod precatur ; unde se intelligendo à Numine haud intelligitur. Se non intelligit (& est potior intellectio) ubi in orationis intellectu loquitur Domino : igitur avertit à se, ne se & sibi ostentanter intelligat, quicquid ut obicem cogitat ; ut ab intelligente cogitetur quod loquitur : hinc usque oratio dicitur iurè perfecta, quæ secùs nulla ; quoniam dum videtur Monachus orationem dirigere in Deitatem, propriam varijs phantasmatibus perlactat cogitationem.

Cassian

Quomodò qui se cognoscit in oratione non erat perfecta

10 Denique. Est oratio entitate veritatis, & est *in labijs dolosis*. In labijs dolosis, connorato conspectu Deitatis ? Dolus est, dum in eloquio disita furit cor & labia : ubi tantùm ad fictionem conveniunt in apparentia. Oratio dirigi debet Deo, cui dicatur iurè cor ; nequaquàm ut orans, in illa intelligat se, sibi reservata cordis intelligentiâ, sine corde, Domino dedicans labia : & huiusmodi oratio in precibus dolus dicitur ; quippequàm qui non potest falli, fallitur : equidem dum abest cordis intentio, oratio venusta ex labijs, non est oratio. Hinc David inquit : *Auribus percipe orationem meam, non in labijs dolosis*. Quid ? sine dolo labiorum oratio & accepta est. *Ex intimo pectore cor labijs respondet* : subdit Genebrard. equidem ficta aut picta precibus oratio in dolo (sine verborum conceptu) ubi nullum ex illis Domino (flammato pectore) dirigit ; & varijs cogitationibus se intelligens Monachus, nec se precibus intelligit. Dicit vel Plautus in *Cistellar.* Act. 4. scen. 2. v. 64.

Quamdiu oratio dolosa

Psalm. 16. 1.

Genebr.

Itidem exorditur sibi intortam hic orationē.

Malum, quòd Hic, potius quod Itidem, pessimum quod intorqueatur oratio, ut

Plaut. Quæ intorta

sit in labiorum dolo : igitur sine elevatione animæ, & frigido corde dirigit sibi, quod debet Numini. Secus in oratione David. *Exultabunt labia mea* (profert) *cum cantavero tibi*. Tibi, non mihi, in orationis dulcedine ; quippe non preces in prolatione precum, non oratio in reverentia orationum, nec vox in vocibus canticij nisi cantavero tibi. In Deum dirigi debet cantus, ut in labia cordis gaudium eliciat pectus. Aliter tristia verba, verba, nihil in significatione significantia : equidem in cantu os non repletur gaudio, neque lingua exultatione ; ni cum cantaverint, cantaverint tibi.

[Psalm. 70. 23.

Non oratio, si non dirigitur Deo.

11 Ex Profanis meditanter modò sumitur tenor ; ut in Ecclesiasticis intortæ ignavia orationis sit pudor. *Preces degeneres* : inquit Tacitus, 12. *Annal.* cap. 36. Perpropriè. Oratio filia mentis ; ut anima fruatur in Deum beneficio elevationis : precesque prorsùm degeneres sunt ; ubi hæc mente, sine animæ elevatione, in cœlum dirigitur tantùm vox. *Oratio non est penes dicentem, sed penes audientem* (ait Plato, 1. de *Republic.*) *ab affectu æstimanda*. Quid sine affectu voces ? Sine effecta quia degeneres : etenim nihil sunt, si petitiones minimè innotescant apud Deum. Adi *Tom. 6. T. 5. D. 4.* Ab audiente, non à dicente pendet acceptio, ut perfecta sit oratio. Quid quod verba prolata, si Deo non nota ? Cognita exaudit in gratiam : incognita habenat repulsam : non exaudit, quod non audit ; & non audit in donum quæ non cognoscit. Non est in vocibus nisi silentium oratio, ni mens elata adhæresat cœlo. Tertull. 5. *Adversus Marcion.* v. 186.

Tacit.

Plato.

Deus nō audit, quæ nō cognoscit

—— *Non vobis dicere tutum.*
Quàmquam præcipites dicatis plura tacendo

Tertull.

12 Tollitur extasi Ioannes in cœlum, ut videat & æmuletur cœlestem chorum, ubi in laudem & gloriam Deitatis cum Cherubinis in throno erant Seniores sedentes. *Ecce ostium* (inquit) *apertum est in cœlo : & vox prima quam audivi loquentis mecum : Ascende huc : & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc*. Quid post hæc oportet fieri ? Chorum cœlestem Deo dicatos imitari ; ut sit divino Numini laus decora, sicut in cœlo & in terra. Vox ergo in canticis auditur à Ioanne. At quid dixit vox ? *Ascende*. Erat in terra, in cœlo invitabat gloria, quæ audiebatur diversis canticis in modulatione vocis : ascendereque usque in cœlum iubetur, dum vox auditur ; quippe in Dei laudibus nequaquàm

Apocal. 4. 1.

Haud erratur perfidè, fiat animæ elevatio.

quàm perfecta musica, nisi cum voce etiam elevetur anima. *Vox prima, Ascende*. Non movetur anima pedibus, sed affectibus. Per effectum ascensionis in oratione, cognoscuntur cordis flammæ : & dum in cœlum narratur Ioannis ascensio, ex voce notescit affectu perfecta oratio ; quippequam cor ibi fuit, ubi in plausum Deitatis è labijs directa vox. Per effectum cognita meritum atque præmium puræ, immaculatæ orationis, in precum & laudis sonoris canticis ; ut luceret ex corde amore maiestatis flagrante, quàm rectum propositum in prolata à labijs voce : equidem si conatus orationis quòd voce aperiatur cœlum ; antequam illuc ascenderet, iam erat apertum ostium. Pende : *Ostium apertum est in cœlo, & vox prima ; Ascende*. Elucet quanti debet oratio haberi in Ecclesiasticis choris ; ubi sic voces illorum in cœlis sunt acceptabiles ; datâ gratiâ sine morula : etenim perviam cœlorum invenerunt portam, ad vocem primam. Hoccine orationis præmium & cœli studium : hæc felicitas in mortali, fragili vita, vivere in mundo & conversari in gloria : igitur (ut ait Tertulian. d. v. 51.) orationis occupatio,

Oratio cœlum aperit.

Tertull.

Evacuare orbem, atque animas adtollere cœlo.

13 Audiatur Regius Psaltes. Oratio cùm educat implorantem de lacu miseriæ criminis & de luto fæcis ; per illam Davidi optata advenit felicitas, siquidem Dominus (ait) *exaudivit preces meas* : & (pro *quia*) *immisit in os meum canticum novum*. Quæ itaque in precibus novitas cantici ex ore canentis, ut Deus audiendo exaudiret modulos vocis ? In voce canentibus solet esse consonus & dissonus orationis modus. Frequenter in carmen intenditur, haud in quem carmen dirigitur ; quippe cordis cogitatio disita ab intenta significatione verborum, cùm verba instituta sint in expresionem conceptuum. Tunc oratio, si oratio, fit voce, sed sine mente : fit labijs, sed nequaquam significativis verbis ; & quod non significatur, nec à Numine intelligitur. Orat vocibus orans, qui non respicit in vanitates & insanias falsas. Canticum vetus est cantu laudis locutio, & iuxta locuta, mente vagâ, nec affectio. Est novitas in celebrationis canticis, ubi vocibus applicatur affectio cordis. Ubi magis attenditur cum quo mens loquitur ; quàm quid vocibus loquatur : diciturque in ore psallentis canticum novum, dum voces reflectit in Deitatis plausum ; quòniam ad gratiam pet vocem in cœlum emissa prece, cor non defecit à voce. Contemplare sequentia : *Videbunt multi & timebunt*. Quid timebunt ? Ne defit in vocibus novum canticum : quandoquidem si cor in voce non est ; in cantico non est vox : canticumque novum ad preces è cœlo immittitur, dum voce Davidis maiestas Dei celebratur ; quoniam in canentis ore, nec ulla vox sine mente. *Gravida vox* dicitur à Manilio, d. v. 168. Non habet vox pretium vocis, si vox sterilis : mente & affectione fœta, est vox dulcis & sonora : voxque conciliat plenitudine carminis,

Psalm. 38. 4.

Quid in prece nō vitas cāticis

Ibid.

Quæ vox in oratione gravida

Manil.

Bed.

——Speculantem incendia mentis.

14 Ulterius. *Oratio non in verbis solum est, quibus divinam clementiam invocamus* : infit N. Beda in *Marc.* lib. 3. cap. 38 Ideo multi timebunt, atque fovebunt formidinem, erga divinæ maiestatis laudem ; ne vanæ insultu cogitationis, sit tantum oratio in verbis. Abigat solicita mens ab holocausto cogitationes volantes, sicut abegit Abraham ; quin tepescat orationis fervor, quantumvis irruat gravissime sopor : timendum tane ne in cantico sit vetus canticum, & ne voces sint silentium : equidem arte dæmonis, tot vocibus in laudem, nec verum quidem. Descendenti N. Servatori de monte, in quo fuerat transfiguratus, occurrit quidam filio lunatico afflictus ; ab illo implorans beneficium, ut a filio ejiceret deridiculum dæmonium. Christus increpavit & sanatum *exijt*. Apud Lucam, 9. 39. *Spiritus apprehendit eum*. Spiritus vocari solet, qui in magna virtute tendit ; & etiam dæmon nequam, qui seducit : grassatur sæpe huiusmodi pestis, prævaricatione cordis ; igitur quem arbitratur vivificantem spiritum, est deterrimum dæmonium. Innuit pater : *Lunaticus est & malè patitur : nam sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam*. Fere eiusmodi morbus, ubi sine discretione ploratur mentis defectus ; modò animis solutis in relaxationem, modò in virtutis perfectioris speciem ; quo subditi suffocantur, vel uruntur : patiunturque malè, spiritus lunatici continuata vertigine : etenim in illa quæ videtur spiritus summi flamma, latent in fatuitatem plura dæmonia.

Quæ tale turnas

Matthi 17. 14.

Unde in oratione ex diabolo, quod videtur bono spiritu.

Vet. 1. 5

15 Articulus delicetur. Multis Prælatis videtur spiritum non habere, ni molestissimi sint in Communitatis oratione. *Hæc brevis* esse debet, iuxta Benedicti præscriptum, d. *Ne intentio & devotio*

S. Bened.

per

per moras evanescat: Augustin. *Epist.* 121. *Orans nihil novum faciat*: Chrisostom. in *Matth.* Homil. 21. Oratio circunspectè, moderatè, non in fastidium morosè debet constitui; quippequam festinanter solet esse sine mente & sine pondere: & dum nimis, deridicule (ut Præsidis demonstretur spiritus) protrahitur chorus; quod videtur zeli & religionis flamma, astu dæmonis elucet spiritus apparentia: siquidem si in oratione fervor debito more; per productiores moras oratio languidè & frigidè nequit esse ullum animæ ex carmine emolumentum, dum orationis musica nutrit fastidium. *Moneo, purè semper & strenuè divinis interesse laudibus: sicut reverenter, ita alacriter* (inquit Bernard. in *Cantic.* serm. 47. n. 8.) *non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parentes votibus, non præcidentes verba, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus mulcebre quiddam balbâ de nare sonantes; sed virili sonitu & affectu, voces Sancti Spiritus depromentes. Pure vero, ut nihil aliud cum psallitis, quam quod psallitis cogitetis.* Quomodò ergo quæ psalluntur, purè, strenuè, reverenter, alacriter cogitanda; si non tantùm voces diapsalmate (fastidioso intervallo) sed etiam franguntur verba? Videtur quod ridet Martialis, lib. 8. *Epigram.* 7. succinens:

Hoc agere est causas, hoc dicere Cinna disertè:
Horis Cinna decem, dicere verba novem?

Huius spiritus orationi possumus dicere, quod legatis Samijs Ephori Lacedæmones. *Orationis priora non meminimus, posteriora non intelleximus: quo nihil ex oratione.* Refert Plutarch. in *Apophth. Laconic.* Sanè ad sententiarum intelligentiam, homines loquntur verbis, non syllabis; quæ quidem propter disiunctionem si non unum, ad perceptionem mentis non habent sensum: & sine sensu, non putabitur oratio. Perperam siccine in oratione,

——*Et ius & forma loquendi.*

16 Nonnullis diverso tempore lactat extremum, ut in spiritu cognoscatur dæmonium: igitur in fatalem ruinam, subditos modò ducunt in ignem & modò in aquam; ut cuncta severitate timeant, & cuncta facilitate prætereant. *Significat* (præmitit Beda, quò dudum) *eos, de quibus scriptum est: Stultus ut Luna mutatur. Qui numquam in eodem statu permanentes, nunc ad hæc, nunc ad illa vitia mutati: flammescunt, arescunt, otio torpente languescunt; & nulla virtutis industriâ confortati, enerviter vivunt.* In contraria sanè affectio, est cordis tergiversatio, mentisque vertigo. *Qualitatis vera tenor non permanet* (ait Senec. *Epist.* 120.) *falsa non durant. Quidam alternis Vatinij, alternis Catones sunt: & modo parium illis severus est Curius, parum pauper Fabricius, parum frugi Tubero: modò Licinium divitijs, Apicium cænis, Mecænatem delitijs provocant. Maximum indicium est malæ mentis, fluctuatio: & intra simulationem virtutum, amoremque vitiorum; assidua iactatio.* Miram Poreij Latronis in diversa, imò contraria, mutationem diximus ex Marc. Seneca, *Tom. 6. T. 3. n. 40.* Unde Manil. d. lib. 2. cap. 16. à v. 53. canit:

Adversaque nitet parte, defissa peracta
Militia, rursusque novo devota labori;
Nunc hac, nunc illas sortem mutantis utramque,
Viribus ambiguis: meavataque primum
Culmina mutantis summo de vertice mundi
Culmine sic surgit occasus inter & ortus.

17 Liquet cerebri futilitas, & emotæ mentis qui mutatur in horas, habens levem sine pondere vitam, modò in ignem, modò in aquam; queis aduritur & submergitur. *Lunaticus est, & malè patitur.* Videas, sequi velle æthera, & simul infima; cligique in votum elementa contraria: igitur iuxta vertiginem mentis, percipit anxiè contraria flumina flammis. Lunaticus hic spiritus per errores cognoscitur: à Luna sanè movetur, quæ interdùm plena, interdùm lumine vacua. Nunc anima fixa cœlo, nunc conglutinata mundo; aliquandò sursùm, aliquandò deorsùm; interdum cognitis illecebris mundi (studio veritatis) interdùm amore gloriæ cœli (intuitu beatitudinis) iam afflictio per cruciamina corpore, ut opprimatur; iam animo tradito delicijs, ut relaxetur; ita ut displiceat, quòd dudum placuerat, plenaque vita dicatur amaritudinis, quæ pridem circumvallata plenitudine dulcoris; averfis oculis à cœlesti patria, & actutùm tendentibus in cœlestia? Planè spiritus Lunaticus: non est spiritus. Anima operationibus diffluit, in malis miserabilis tabescit: ascendit usque ad cœlos, descendit usque ad abyssos. In circuitu ambulat, & compos mentis delirat; quippe ridicula contrariorum affectuum vicissitudine, micat procella spirituus, & spiritus procellæ. Sunt fulmina, sunt grandines; aqua & ignis. *Deprimitur alternis & extollitur: ac modo in cœlum elevatur, modo*

Quorsum vocalis oratio tendat?

Regimen syllabæ deridiculum.

Martial

Plutarc.

Voces nec theatrales, nec in familia.

Horat.

Matth. 17. 15.

Eccli. 27. 12. V. Boda.

Quinam & cur in oratione instabile

Seneca

Manil.

Descriptio animi fluctuantis in via virtutis.

Quando & qualis spiritus Lunaticus?

Ubi supra

Iuvenc.

modò defertur ad terram: Inst. Seneca, *Epistol.* 72. & Ovid. 1. *Trist.* Eleg. 2. à vers. 19.

O miserum! Quanti montes volvuntur aquarum!

Ovid:

Iamiam tacturos sidera summa putes,
Quantæ dilatto subsidunt æquore valles
Iamiam tacturas Tartara nigra putes.

Hic spiritus ambulat per loca inaquosa, quærens requiem, sed non invenit: anima cum illo minima & maxima: flammescit, arescit, languescit. Agitat concupiscentiæ dolor, & premit simul libertatis amor, qui ad sidera tollit; dum terrenorum appetitus angit. Iam super se elevarur studio frugilitatis, iam impellit ingluvies: iam genio parcit, iam indulget. Iam intendit in virtutis pulchritudinem: iam formidad pulchra specie austeritatem. Iam allicitur dulcedine cœlestis contemplationis, & illicò transit contemplationis species; quia labitur titillatione post vana, dudum rationaliter invisa. Ardescit, gelascit. In adversa, vicissimque aversa movetur: simul trahitur & retrahitur, quo distrahitur, cùm sapientia devorata sit. Hiccine spiritus Lunaticus est. Illo malè patietur anima, inter angustias deprehensa. Non est directio rectitudinis spiritus; sed veteratoris dolus. Non est spiritus nisi dæmonis, spiritus infernalis, qui subdolè infestat, & spiritum rectum in visceribus suffocat. Intende. Dæmon erat, sed Mathæus nihil de dæmone dicit; tantùm itaque quod Lunaticus esset. Sat est, cùm Lunaticus sit; ut per motus, interni animarum cognoscantur spiritus: quandoquidem si adinstar Lunæ spiritus variatur exercitium; non spiritus (sed horribile & teterrimum dæmonium; quod astu pectora vexat, opprimit; atque animam dubia sub morte fatigat. Iuvencus, 3. *Histor. Evang.* à v. 361. succinit:

Nam cursus Lunæ natis mihi dæmones arte,
Torquet, & in liquidas delectum proiicit undas:
Aut misera medio proiectum volatat igne.

18 Videtur dilectissimè proposito per obvia Didascaliæ: Nullo modò: exprimitur defectus orationis in hoc articulo, nutum spiritum fuisse, refert Marcus. *Magister attuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum*: Lucas, fuisse spiritum, ideft, dæmonium, sed nequaquam mutum. *Ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat*: unde igitur intelligemus huiusmodi spiritum & clamantem & tacentem? Ex defectu puritatis, affectionis, attentionis, & devotionis in oratione; queis silent, qui choro addicti. Hinc Hieronymius hic: *Qui male patichatur* (inquit) *propter peccata sua à dæmone furrat oppressus.* Debent esse dum psallunt in ea quæ canentes proferunt. Non sat prolatio vocis, in perfectionem orationis vocalis. Ius est, quòd cum verbis precum, cor devotè sequatur significata verborum; quoniam oratio ex voce, non est vox tantùm. Si vocem non sequitur sensus, non est oratio, sed orationis fucus, arte dæmonis, spiritum suffocantis orationis: & in clamore mutum dicitur canticum; quippe in tot verbis nec verbum. Clamor utique silet, quia cor frigescit, & enerviter vivitur, vel dum hymnus decantatur: evanescitque oratio in suavi, medulà voce; quoniam diversione voluntariâ canticæ voces sine mente. Lunatici sunt. Ideft, attoniti & stellati, atque sine rationis reflexione. Malè patiuntur. Dicunt se pati, psalmodiæ continuatione; malè intectur & sollicitur passio; quia sine merito. Sant Lunatici sunt protecto in canticis sine mente: equidem si Deum attentione digna laudent; benè patientes erunt, ut annuntient. *Orabo spiritu, orabo, & mente: psallam spiritu, psallam & mente*: ait Apostolus. Mirabilis nexus! In oratione sine mente non est spiritus. Si spiritus, sicut Luna; quippe Lunatici ad orationem astsistant uti dæmonia. Lunatici sunt, iuxta Lunæ figuram, proiecti modo in ignem, modò in aquam: in ignem imprudentissimi zeli: in aquam, cordis affecta frigiditate; etenim non interest in oratione cœlestis spiritus flamma, sed dæmoniorum astutia: dum silent clamantes ex diversione orationis, & simul sectione, productione syllabarum, queis in verbis orationis nec intelligitur verbum. Ad se, simulque redeat sibi, quisquis extra se vagatur in oratione: igitur pravè boni apparentia decipitur, qui vult pati, & mali patitur: procul à vocibus intentionis puritate: *Nimis inest devotionis suæ servitium ostendunt Monachi. Psallite sapienter.* Si militatis, militate. Videte sub quo mereris; siquidem sine pugna non militia, sed socordia. Exercitium sit oratio, non solum corde, sed corde toto, & mente vigili; ne detur rimula alienæ degeneri cogitationi: Est enim Religionis laus perfecta, gratior gratia, sublimior gloria, animæ præsidium; cœleste solatium, dæmonibus flagellum, virtijs supplicium; denique Numini acceptabilius

Hieron. Vede qui voce orant, clamore fiscant.

1. Cor. 14. 15. Increatio. ut non est spiritus sine mente.

S. Bern. d. cap. 18. & 19.

Effectus orationis perfectæ.

Marc. 9. 16.

Luc. 9. 39.

Pacuv. lius obsequium. Unde Pacuvius, in *Sentent.* ait:
O flexanima, atque omnium regina rerum oratio.

DIDASCALIA III.

In prædicatione vox virtutis est virtus Prædicatoris.

1 FALLITUR Imperfectus, dum Homil. 40. in *Matth.* inconsultò infit: *Quid enim pertinet ad auditorem vita Prædicatoris? Si enim malè vivit, ipsius est damnum solius: si autem bene docet, omnium audientium lucrum est.* Fallitur, inquam: non enim benè docet, si aliter vivit: etenim si è virtutibus fulminatur flamivomus sermo; audientes docet vivæ vocis oraculo. Nec auditione auditur, neque clamore loquitur; quoniam cum ex virtute vox in Prædicatore sit; sine virtutis perfectione prædicanti non est vox. Innuitur in præsenti Tautologia. *Voce mea ad Dominum clamavi. Mea* quorum? Voce clamavat ad Deum, à quo exaudibus; quia spiritus contribulatus. Nequaquam exaudiretur à populo; si à voce propria esset sermo: equidem hic tantum audit & anxie vocem virtutis, quæ Dei gratia in suggesto est vita Prædicatoris. Frequens in sacris phrasis est: *Vox sermonum, vox verborum:* Deuter. 1. 34. & 5. 28. Moyses de lege lata, cùm è monte ebene voces, fulmina & tonitrua; dixit Israëlitis: *Vocem verborum eius audistis.* Singularis stylus! Verùm in voces, tonitrua & fulmina ad prædicationem proprius. *Vocem verborum*, dum præcepta legis in custodiam fulminantur: in haccineque formidabili voce exponuntur verba, ubi legis custodia; ut possit prædicator audiri, vocis plenæ veritate: quandoquidem non ficta, sed vox vera prædicantium; dum loquuntur ad populum verbis operum. *Vocem verborum audistis.* In tonitru vocum erant fulmina legis. Erant præcepta ad vitam, quæ cordium aures conciliabant in custodiam: voceisque dicuntur auditæ, ubi verba cum præceptis coruscant in fulminante; quippequàm non audit auris, si in fulminaris verbis dumtaxat voces. *Vocem verborum* dicit Scriptura legem, ut in sermonibus voces commendent Prædicatorem: equidem in eius vocibus verba prosecto pretiosa, si per opera, verba fuerint præcepta.

Imperf. Psalm. 5. Concionator sine virtute, neque audiatur, neque loquatur. Deuter. 4. 12.

2 *Verba delictorum* etiam in Scriptura legitur; ut in sermonibus sibi consulat non delipiens Prædicator, pro virtute vocis è voce virtutis. Voce clamat declamando; virtute operatur præceptorum exercitio: aliàs excussa vitæ perfectæ virtute, esset vox in loquente sine voce. Impleta lege, proficit; sine observantia, delinquit? signanturque in eius verbis verba (sine voce) delictorum, in æstimatione prædicationem audientium; quoniam delictum, benè & sublimiter loqui, atque sublimia: voce laudata, non sequi? quo quidem propter defectum virtutis, loquax sermo sine verbis.

Psal. 21. 2. Quando erat vox sine voce?

Traditio vita vim quasi vocis habet.

Verin. Ait Michael Verin. & acumen excepsit Ovven. *lib.* 4. *Epigr.* 244. Undè post in *Monastich.* Epige. 91. succinit:

Aspiciat lucem, qui vult damnare tenebras;
Qui carpit mores, labe carere debet.

Idem. Hinc de infirmis, consilia non validis etiam dantibus, cùm illos oporteret primùm curare seipsos; ait Seneca, *Epist.* 27. *Tu me mones? Iam enim te ipse monuisti! Iam correxisti? Ideo aliorum emmendationi vacas? Non sum tam improbus, ut curationes æger obeam. Tamquàm in eodem valetudinario iacebam, de communi malo colloquor: remedia communico.* Marcus eius Pater, & Rhetor, præfat. *Controvers. lib.* 5. infit, taxans Oratoris, ita laceri audaciam. *Nihil erat in Scauro, illo vetustius, nihil parcius genus dicendi antiquum, verborum quoque non vulgarium gravitas: ipse cultus habitusque corporis mire ad auctoritatem oratoriam aptatus sed ex ijs omnibus scire posses, non quantum oratorem præstaret, sed quantum defeceret. Plerâque actiones malæ. Multum habuit ingenij, nihil cordis.* Quid mirum si placendo displiceret, si ingenio actionibus non respondit? Haud potest in virtutem movere, qui moveri non potest. Sophocles, in *O Edip. Tyran.* vers. 321.

Seneca. Sa pientiæ mendax. Mare. Senec. Non potest in virtutem movere, qui, moveri non potest à virtute.

Heu, heu! Sapere quàm grave,
Ubi non utile sapienti! Quàm triste!

Sophoc.

3 Ita Salomonem præcedebat ista sapientia, & ignorabat igitur ignorantia summa (pluique in silentium eiminibus simulata conscientia) magna loqui, & prava sequi: demonstrat enim, non quantum oratorem ageret; sed quantum defereret. *Non didicit sapientiam*: insit, & vere, Scientiarum caput erat Bibliotheca, simulque collegium: verùm non noverat scientiam sanctorum: diciturque delipiens, & insipiens, dum magis sapiens, quoniam stultissima sapientia didicit in interitum, quæ cordate repulisset stultissimus virorum. Ignorabat scienter nesciebat: equidem ambelanus in doctrinam & prudentiam; fatuè sanè dedit cor in errorum stultitiam. *Præcedebat ista sapientia.* Quæ enim ista? Quæ mente cognoscit virtutem, & opere sequitur intellectus cognitionem: unde in ignorantiam lapsus, dum claret damnaxit speculative virtus; quoniam sapientia stultissime ignoratur, ubi illa præcedit, & qui sequitur, non sequitur. *Sermo datur multis, sed sapientia paucis:* dicit Bernardus ex Catone, in *Scala Claustralium*, cap. 3. n. 4. Cognitione, literarum videtur inclyta claritas; sed ad opus scientia videt illiteratissimas literas. Sapientia est in apparientia; verùm in opus error, stultitia & ignorantia. Cognitio non eripitur, in despientiam devolvitur: decutque scientiæ non sequens commutat in turpitudinem: quippe operatur scienter contra scientiæ cognitionem. *Non est huiusmodi animus in recto, cuius acta discordant. Sint in unum facta, & dicta.* Ita Seneca, *Epist.* 34. Oratio horrida, si dicuntur quæ non facta: etenim ut canim Claudian. in *Panegyr. Mallij Theod.* à. v. 130. & 186.

Sapientia stultitia, magna loqui, & prava sequi. Bernad. Sa pientia mendax. Senec. Claud.

Occurrit, scriptaque notas confundit arena.
Desidis aurigæ non audit verbera currus.

4 Ampliectatur Episcopus, inslit Paulus, *fidelem sermonem.* Pende. Quippini sit *Sermonem*, ut addat quasi necessariam fidem? Ambrosius ex Græc. *Sermonem veracem.* Quid? Concionator in sermone potestne deficere à fide, expolita veritate? Ex vitio concionantis, à sermone potest deficere fides. Fides lubitò verbis prædicantis datur, modò iuxta prædicata ad amussim operetur: Paulusque non solùm commendat sermonem, sed fidelem; ut audientes contionanti præstent fidem; igitur si à verbis vita desciscit, si à dictis aliquomodò deficit; quantumvis mira, subtilissima loquatur, ad virtutis exclamen nequaquàm creditur. *Secundum doctrinam, fidelem sermonem.* Doctrina sanequam lucet, elegantia vitæ magis claresciit quippe adstruit fidem operibus, cui in sapientia arridet virtus; sine qua Prædicator sibi subtrahit è sermone partam gloriam; quippequàm procul operibus, non est secundum doctrinam: *Ut par ingenio, ita morum diversus:* ait de Marco Servilio Rethore, Tacitus, 14. *Annal* cap. 19. Ingenio, & eloquentia celebris plaudebatur in Rostris: sed à prudentibus signabatur deridiculus; siquidem à scientia plausa erat vita atque moribus diversus: & qui sibi non sapit, profectò ingeniosè desipit. Vere Ovven. *lib.* 4. *Epigr.* 220.

Tit. 1. 9. Ambr. Non creditur prædicatur, si contra agit ea videtur. Tacit. Prov. 30 1.

Peior, ingeniosior.

Ovven. 5 Haud Pauli consilia citò deseramus. Sunt enim multi audientium inobedientes, vaniloqui, & seductores, quos oportet redarguit; in quod secundum doctrinam, opus sermone fidelii ideat, vitæ eloquio, & perfectionis ingenio. Gemmus debet esse Mercurius. In manere prædicationis, simul debent collocari Diomedes & Ulisses; Causam. *Emblem.* 41. expressit Alciatus, succinens:

Viribus hic præstat, hic pollet acumine mentis: Alciat.
Nec tamen alterius non eget alter ope. Ibid.

His opus est armis. Cæterùm cur tanta in opus Prædicatoris? Promit in commodum, Doctor Gentium. *Ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere.* Singula verba observatione digna. Doctrina sana est, quoties verba Prædicatoris confirmantur exemplis. Infirma, dum fugiunt in usum operationum, nitida verba: eritque eius doctrina doctrina sana; si Prædicator in exemplum nihil fecerit, præter quæ in sermone dixerit. Verba Prædicatoris, nonnumquàm doctrina sana instructio audientis (quamvis sit è seductoribus & proterve inobedientibus, ab illo confusis) quia nihil sermone dictum, quod à dicente non factum, & exhortante ad virtutem per operum perfectionem: Paulusque Prædicatori commendat sanitatem doctrinæ, ut possit etiam pravos ad virtutem exhortari; quippequàm nequaquàm poterit, si à prolatis sermone aliquomodò defecerit. Ut potens sit exhortari, & etiam contradicentes arguere. Perperam articulum probat, quo qui damnandus est damnat. Qui arguit & arguitur, increpatione increpatur: equidem vel in bono meritò contradicetur; quoniam legibus eisdem sibi conciliat salutem, & alijs similes sibi, fulminat condemnationem. Non est nec per fulgida verba doctrina sana. Fugit ad increpationem cordis lesione potentia. Formatur in concionante virtus opere & voce, tamquam ex tonitru & fulmine: equidem si virtute ad sermonem non est motus; in sermone ad virtutem non est virtus: Floridè, lautè, atque appositè Stoicus. *Ma-*

Quando erat vox sine voce?

Quamam in illa sana, aut in firma, doctrina?

A se dd absolvitur, damnatur.

ximum negotium tecum habes (dicit *Epist.* 21.) *tu tibi molestus es. Quid velis, nescis. Melius probas honesta, quam sequeris. Vides, ubi sit posita felicitas, sed ad illam pervenire non audes.* Unde sectus in virtutem, atque in vitiorum increpationem conatus? Quia omissa laudata virtus. Honesta strenue probantur, sed socordiâ quasi strenua non sequuntur. Scitur felicitatis locus, verum ignoratur usus. Quocumque tempore à Prædicatore defecerit, delinquentes exhortari, neque corrigere poterit: doctrinaque sana, ex vitæ & sapientiæ integritate, expositur à Paulo prædicationis virtute; ut qui ex adverso est vereatur (visa plenitudine perfectionis) nihil habens malum dicere de vita & vocibus concionantis.

Senec.

Felicitatem vidit, & ad illam non vadit.

6 Hoc intuitu Archimandrita N. *Regul. Sanct.* cap. 2. ait: *Cum aliquis susceperit nomen Abbatis* (caveat sollicite ne tantùm susceperit nomen) *duplici debet doctrina fulsire præesse discipulis idest, omnia bona & sancta factis amplius quam verbis ostendere::: Et cum de admonitionibus sue emendationem aliis subministrat, ipse efficitur à vitijs emendatus.* Unde in Præside doctrina duplex: Ex factis: igitur si factis exempla præbent, opera ipsa ad exemplum vocem habent. Doctrina auditur per verba: duplexque in Præside desideratur doctrina: ut verbis sanè loquatur: etenim solis verbis ad discipulos non loquitur. *Suis discipulis.* Apprime. Aliquid doctrinæ intendit in schola sanctitatis: nihilque dicens per sola prolata verba; quoniam sola verba ad mores non est doctrina. *Suis discipulis.* Magister cognoscitur, si ab illo in schola aliquid doctrinæ docetur. Erit utique sapientissimus in disciplinæ cathedra; modò loquatur singulariter per opera: etenim cùm hæc in expositam verbis virtutem, habeant ad imitationem, doctam efficacitatem; ni cathedraticus teneat huiusmodi magisterium, in disciplina Monastica nullum hababit discipulum. Arguit, corrigit, & ubi huiusmodi exempla ministrat, defectus proprios, vel vitia prudens emendat: quandoquidem non ita loquax, imò arroganter audax, ut ab effronte doctore discipulorum corripiatur morbus, dum magister archiater plenus ulceribus. Ergo illos alloquatur doctrinâ duplici, ut possit loqui. Audiatur Sphocles, in *O Edip. in Colon.* à v. 1006.

S. Ben.

Qualis in ille doctrina duplex?

Et quare,

Sophoc.

Parvus quidem dicere, dignus autè admirari: Non enim pondus ex verbis habet. Non enim sermonibus vitam studemus

Splendidam facere magis, quàm factis.

Ps. 1. 67. 11.

7 *Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa* inquit Regius Psaltes. Exprimit in Prædicatoribus termonum energiam, & ad corda conciliandi & convertenda mirificam gratiam. Loquitur evangelizans insigni ad audientes legatione; habens verbum in virtute. Virtus verbi quod in auribus producit, sanè à virtute procedit: etenim sine virtute manifesta prædicantium, nec ullum ad virtutem auditur verbum: malè enim in eo audit, dum auditur prædicationis modus, si ad virtutem prædicatam non ponit in via gressus suos. Ideo *spretosi pedes evangelizantium*: hinc constat illorum verbum: stant enim in directo, & adoratur ubi steterunt pedes; quoniam factis processerunt in professionem virtutis. Adi *Tom.* 4. *Tit.* 2. *D.* 4. Verbum a Domino datur evangelizantibus *virtute multa.* Virtute, ad sermonis usus: multa quidem ad virtutis actus. Duplici debent doctrina gaudere, ut possint corrigere & exortari, equidem si Prædicatorem fugit verborum ad imitationem actus, vocibus atque vocibus non est sermo in lingua eius. Diffusa debet esse gratia in eius labijs. Haud difficile, etsi cœleste. Vocibus iungat opus (Propertius, *lib.* 1. *Eleg.* 2. vers. 29.

Cor illi virtus necessaria, & virtus, mentat

Ro. 10. 15.

Properti

——*Ne desit iucundis gratia verbis.*

Instruat Seneca, si a sermone deviant opera. *Quæ scribis* (inst *Epist.* 16.) *vinde veniant, scio. Non sunt ficta, neque colorata. Dicam tamen quid sententiam. Tu quoque idem facias, volo. Pluribus verbis opus non est. Non est, quod tibi citò & facilè tradas. Excute te, & varie scrutare, & observa. Illud ante omnia vide, utrum in philosophia, an in ipsa vitâ profeceris. Non est populare artificium, nec ostentationi paratum: non inviebris, sed in rebus est: nec in hoc adhibetur, ut aliqua oblectatione consumatur dies, ut dematur otio nausea. Animum format & fabricat, vitam disponit, actiones regit, agenda & omittenda demonstrat, sedet ad gubernaculum, & per anfractus fluctuantium dirigit cursum. Sine hac nemo securus est. Innumerabilia accidunt singulis horis, quæ consilium exigunt, quod ad hæc petendum est. Deus rector est. Hæc adhortabitur, ut Deo libenter pareamus: hæc docebit, ut Deum sequarit. Habitus fiat, quod est impetus.* Unde *Epist.* 117. pulchrè subdit *Sapientia si sine usu detur, accipienda non est.*

Seneca. Sapientia sermo in virtutis usu.

est. Quis est usus? Sapere. Sapere, usus perfectæ mentis. Elucet in vita, quid sit sermonis sapientia: etenim sine usu desipit, quicumque sapientia sibi non consulit: nec quit esse virga directionis in actiones rectitudinis, nec plenè intelligere cognoscendo virtutem; qui sine doctrinæ operibus habet imperfectam mentem.

8 Cognita sapientia Iosephi, & morum aulicorum improbitate, super omnes rector constitutus a Pharaone, intuitum siccine deprompsit Psalmographus. *Ut erudiret principes eius, sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret.* Hebr. *Ut ligaret, & alliceret in anima sua.* Genebrard. *Ut corrigeret corruptelam aulicam, & reduceret ad moderationem & virtutem, qua ipse præditus.* Super senes enim sapientia vana vanissimos & inflatos intellexit; dum illos sapientiam mirâ eruditione docuit. Sapientia Ægyptiorum, vel inter exteros sibi conciliavit plausum. Quid & quomodò docuit Iosephus senes, inter orbis sapientes in miraculum doctiores? Noverant Ægypti scientias tantùm speculativè per verba, docendo de cœlis magna: minimè prani per opera, exercendo quæ doctè ab illis locuta. Habebant mentem, sed imperfectiorem: Iosephusque super senes intellexit, dum in sapientiam instruxit; quippe usu sapientiæ docuit de cœlestibus sapere, & scientijs non desipere. Liquet propositum: Ut eos erudiret, *sicut semetipsum.* Ipse iam doctus, priusquàm cathedraticus. Prius virtutem didicit, antequàm doceret: etenim priusquàm verbis in sequelam exponeretur virtus; iam didicerat operibus. Docuit, quod docuit, fecit & perfecit. Animorum in doctrina nobile philtrum, nexus vocis, & vocis operationum: ideo Iosephus allicit & alligat, quos docuerat: siquidem modò opera deficerent à doctrina; minimè seniores doctos alliceret, sed repelleret: aversatur enim doctores plena libertas rationis; qui moribus pravis deturpat verba virtutis: huius quidem sapientiæ ingenita gratia, non constituitur, sed commendatur per verba.

Psalm. 104. 22. Hebr. Genevr.

Quomodò docuit Iosephus senes, & desipere

9 Ad idem in quod erigitur Iosephus doctor; à cœlo eligitur Prædicator. Ut auditores alliciat, ut erudiat ut corruptelam peccatorum coerceat, ut improbitatem arguat, ut expellat ab animis pravitatem, & reducat ad propriam moderationem & virtutem. Non frustrabitur propositum, ni Prædicator omiserit & verbi & operis nexum: equidem si cunctis potestate moderabitur, ubi ab illo per usum verbum perficitur; nemine alliciet, eruditet, coercebit, arguet nec in virtutem à pravitate convertet; si à doctrina atque verbis e cathedrâ fulminatis, aliquatenùs incurit eius deviaverint mores. Erudivit Iosephus senes sicut docuerat seipsum, exprimens in professione scientiæ nobile studium. Dum Ægyptum intraret, in sapientibus linguam, quam non noverat audivit: multa de cœlo loquentibus, quin esset in illis cœlestis virtus: & sicut semetipsum illos docuit, opera verbis iungendo: ut conversio esset ab errore cordium, & in sapientia præstabilis eruditio: equidem non est mentis in usu perfectæ, nil facere & magna loqui. Docuit sicut semetipsum, priusquàm à Rege eveheretur in trhonum, habens uti discipulos quos orbis venerabatur in magisterio uti doctos: correxit aversos & correctione traxit. Nihil mirum, ubi factis & verbis sapientiæ singularis fuit spectaculum: etenim qui siccine in prædicatione fecerit, mundus post illum abibit. Manil. *Astronom.* cap. 5. à v. 191. in rem accinit:

Nullum ex præditæ tuæ immensis, sine exercitio virtutis.

Tu modò corporeis similes ne quære figuras,
Omniaque æquali fulgentia verba colore,
Desilat nihil, & vacuum quà lumine cesset
Non poterit mundus sufferre incendia tanta,
Omnia si plenis ardebunt sidera radijs.
Signa clarent exili totum deducta per orbe,
Credimus exemplo.

Manil.

10 Hinc ex prædicatione fructus in auditorio planè exigus, & aliquandò nullus. *Ignis nisi ardeat, non incendit:* ait Augustin. in *Psalm.* 34. Quinam enim calor in cor audientis, ex summa frigiditate prædicantis: Quia abundat malum & in mala exemplum, refrigescit sæpe charitas multorum. Audiuntur nuda verba, operibus vidua; quippe audiuntur memores mandatorum, verum minimè ad faciendum. Tres enim hoc in articulo infelices inveniuntur: qui scilicèt nescit, & docet; qui non docet, & docere valet; & qui non facit, quæ docet. Consulesis Venerab. Bedam in *Collectan.* In primo est lucerna sub modio: in secundo sal sine sapore: in tertio mens sine mente, atque lumen sine luce: potiùs sal sine sale, intellectus sine intellectione, sal infaruatum & lumen cæcum, præceps in maiorem infatuationem, quia totum, lumen. Cœpit *Iesus facere & docere*, ut doctrinæ opera iungeret; igitur summa doctori gloria, si *fecerit & docuerit.* Hinc Sal & lux. Simul: sali con-

Augustin. Ecclesiæ perfectionis prædicatio.

Quinam in lege infelices,

Actor. 1. 1. Matth. 5. 13. & 15.

conferuntur propter opera ; luci verò propter verba. Sine operibus doctrina insipida, sine luce muta penitùs opera: & Prædicator debet esse sal & lux ; ut faciat & simul doceat : siquidem volens ostentare sapientiam, in splendorem parturit stultitiam ; quippe stultus & fatuus, qui cupit alta docere, doctrinâ mentes condire, sine luce & sine sale. Videris. Lux & sal. Qui docet & nescit, est qui non facit quæ dicet. Hic neque sal neque lux. Lux extinguitur, priusquàm oriatur : Sal infatuatum proteritur : & qui non facit quæ nescit in perfectionem, imitatur insipientem; quippequàm deficientibus operibus, docere minimè valet ; quod ipse nescit. Intuitu perfectionis, *cœpit Iesus facere & docere.* Facere, priùs : docere, posteriùs ; ut in exemplum doceret alios sicut semetipsum : igitur uti summus doctor priùs ut sal didicit opera ; quàm ut lux proferret verba. Ideo seipsum vocat lucem mundi, & eum qui sequitur, in tenebris non ambulare. Lux mundi, quia datus in splendorem, venit verbis & factis adimplere legem. Ambulat in tenebris, qui illum non sequitur factis ; deficiente operum sale, & in verbis doctrinæ etiam deficiente luce; quandoquidem ad imitationem lucem habere non valet ; qui observantiam indicit, & legem solvit. Nemo sequitur in virtutem, ab illa errantem.

Cur prædi atur si mal sal & lux in quarret

Iornn. 8, 32.

11 De tenore vitæ Prædicatoris possumus dicere quod de vita Principis. *Vita Principis censura est, eaque perpetua* (inquit Plin. in *Traian. panegyr.*) *ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur : nec tam imperio nobis opus est, quàm exemplo. Melius homines exemplis docentur ; quæ in primis hoc in se boni habent, quod approbant, quæ præcipiunt fieri posse.* Prædicator præcipit, legem docet, legem implet : ipsoque opere exemplari, demonstrat splendidè posse fieri. Viam eius Deus volet : quæ quidem illustratur ubi ad illum gressus hominis dirigetur. *Facilis enim recti persuasor est innocens ludex; sub cuius prædicabili conversatione, pudet mores probabiles non habere. Indigni animi signum, fame diligere commodum, & lucra potiùs edisse causarum* : ait Cassiodor. 1. *Variar.* Epist. 4. Haud mihi creperum, fugere legis studium ; quia quod debetur legi, tantùm impenditur famæ, obtinendæ per compendium prædicabili insigni conversatione : etenim suspiciosum, dum plus prædicatur sermo, quàm prædicatoris ex concione conversatio.

Plin: Quàm ill ici ut ef ficium exempli!

Cassod.

Scitis, quòd docuerim vos præcepta (dixit populo Moyses) *sic facietis ea, & observabitis & implebitis opere.* Ut docui, sic observabitis, quippe aliter nulla est observatio legis. Nulla enim in lege lex, ni observaveritis sic. Plenè observanda, quæ tantùm impletur opere : adimpletur perfectione, quæ data à Numine : igitur plaudere (quin sequatur) verbis & verbis non est plenæ observationis. Intende. *Sic facietis & observabitis.* Est Hendiadys: idest, *Sic factatis observare.* Opere atque verbis à Moyse fuit lata lex : erit legis observatio, modo feceritis sic : etenim cum in legis usum, energiâ valeat fulminatoris exemplum ; qui legem opere impleverit, illam observari faciet. Vernaculè : *Haran observar la ley, los que la saben guardar.* Claudian. 4. *Consul. Honor.* v. 330. modulatur:

Deuter. 4. à 5.

Hendia dys. In cofo diam an de extrin ſecus, ſi legem ipſe cuſto dit.

——*Tum promptius ibunt*
Te socio ; tum conspicuus gratusque feretur
Sub te teste labor.

Claud.

12 Haud pudet toties in huiusmodi articulum, Senecæ sollicitare suffragium; quoniam ab Ethnico, plus sacrum roboratur argumentum. *Quod sentimus, loquamur : quod loquimur, sentiamus* (subdit *Epist.* 75.) *concordet sermo cum vita. Ille promissum implevit, qui & cum videas, & cum audias, idem est. Viâtibimus qualis sit, quantus, unus sit. Non delectent verba nostra, sed prosint. Si tamen contigerit eloquentia, parvo constat : adsit, & res pulcherrimas prosequatur. Sit talis, ut res potius, quàm se ostendat. Aliæ artes ad ingenium tota pertinent ; his animi negotium agitur. Non quærit ager medicum eloquentem, sed sanantem : sed si ita competit ; ut idem ille, qui sanare potest, compte de his quæ facienda sunt, differat; boni consulet. Non ut cætera, memoriæ tradidisse, satis est : opere tenenda sunt. Non est beatus, qui scit illa, sed qui facit.* Quàm longe ab huiusmodi sapientia, qui tenent tantùm memoriâ ; ut luceant, & non ut sapiant ! Alios enim illuminant, ut direscant, & illi inter divitias pauperes, miserè in tenebris ambulant. Contigit illis, quod somniavit Antigonus de Mithridate, qui molem auream metebat, quam ille summo studio seminaverat (diximus, *Tom. 5. T. 9. D. 2. n. 13.*) quod sors infelix; quippequàm student alijs.

Modus prædicationis.

Et quis modo au diendus

13 Nato Domino, & per Magos tantæ felicitatis accepto Hierosolymis nuncio, Stellæ de cœlo radiantis mirabili signo ; nescientibus nativitatis locum, designatus fuit illicò studio & sapientiâ Scribarum & Doctorum. Hos audierunt, processerunt in designatum locum, atque natum, quem quærebant, *invenerunt puerum.* Quid Doctores in Scriptura vel apices scrutantes ? Signarunt, verùm signatum neque quæsierunt. Hoc est scire scripturas ? Hoc totum in vanitatem ostentationis nugacitas : siquidem signum non scientiæ, sed stultitiæ ; multa de Scripturis sanctis loqui ; & in propriam utilitatem nihil agere. *Cur vobis viam, quam alijs aperitis obstruitis ? Noluerunt enim agnoscere oculis* (inquit Leo Pap. serm. 2. in *Epiphan.* cap. 2.) *quem de sacris indicabant libris. Quæ ipsa, Judæi, tam imperita in vobis scientia est, & tam indocta doctrina ? Memoriter dicitis, quod legistis.* Quod retinetur in thesauro memoriæ, ius erat imprimi in libro coscientiæ; ut docta & sana in vobis inveniretur doctrina : etenim in doctrina uti invalida, docta insipientia ; scripturas apprimè scire, quæstiones denodare, testimonia sacra in veritatis inquisitionem proferre ; & quærentibus alijs, quasi nescientes stare. Quid, quòd alij non quærerent, si nescirent ? Imperita vobis scientia est, atque sapientia stolida : indicat enim fatuam vel amentem Scripturæ intellectionem; expendere semina, ut alij colligant messem. In quæ detrudit scientiæ vanitas doctos, miseros Scribas! In vanum laboraverunt : igitur nihil prodest Scripturas intelligere, & intellecta susque deque facere. Quid quærenda scire, & sera non quærere ? Melioris sortis, qui nesciunt, & per illos sciunt : in ignorantibus floruit scientia, quando in doctoribus defloruit turgens doctrina, propter vanam Scripturæ ostentationem ; ex quorum testimonijs, qui cæci acceperunt lucem : etenim Magi tendunt, inquirunt, & veritatem inveniunt; quam illi testimonijs Scripturæ iactabundè designarunt. Audivit Magos Herodes, fungens tyrannico solio ; qui turbatus, & omnis terosolyma cum illo. Sousa lib. 6. de *Magor. adoration.* v. 101. disertè concinit:

Matth. 2. 11.

Leo Pap.

Quid in Prædicatore sal infatuatum?

Verſ. 3.

Mell. Sous.

——*Regi non grata feruntur*
Ora per incerti vulgi crebescere murmur
Incipit, & motu vario turbatur iniquus.

Sonus ad Magos ducitur per sideris radios, & tremor apprehendit eos. Ipsi videntes sic, admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt ; & inquirunt, ubi veritas sit : sed non Scribæ scientes per Scripturas, quò Christus debebat nasci. Hunc prædicabant, sed prædicantes nesciebant; exprimentes fatuissimam sapientiam, eodem ipso tempore, quo infallibilem depromebant Scripturam. igitur pro inquisitione conturbato toto regno, & proficiscente Mago ; ipsi sanè nec mirati, nec commoti, insederunt sine motu.

Non mea virtus, ait Ijo mortis in exercitia vitalis.

14 O fatui ! Multæ literæ in insaniam adduxerunt. Litera occidit. *Ista sunt ergo fabulæ, sive litteræ Uriæ* (ait D. Thomas, Præfat. in *Epist. Canonicas*) *literas mortis suæ portant viri literati, qui sciunt & docent, & non faciunt. Istæ sunt literæ sine sigillo, idest, scientia sine vita.* Ita datur liber scienti & nescienti literas, quarum recolsit sine exercitio sensus, sicut liber involutus. Ipsæ Scripturæ literæ Magistros & interpretes accusant & damnant; cùm habeant ab almo Spiritu lumen, & ardorem, & legentes refrigeant ad motum integritatem. Est vita eorum oculis, sed nec vitæ datur fides. Non in verbis Scripturæ intendendus est sonus. Ponite corda vestra in virtute eius : non vocis, sed virtutis dumtaxat proficit usus. Horologio factis & vocibus similes esse debent. Rectè moventur, si manus motui respondet : etenim quod ad regimen omninò Prædicator ineptus ; modo vocibus signatis, errore devio non responderit manus. Tenorem astruit Bernardus de *Diverſ.* serm. 32. n. 2. & *serm.* 68. n. 2. *Tribus modis* (inquit) *providemus bona coram hominibus : idest, habitu, actione & sermone. Habitu, ne sit notabilis. Actione, ne sit reprehensibilis. Sermone, ne sit contemptibilis.* Singula profectò erant discutiendas verùm nimis in longum distrahitur Didascalia. Mentem exponemus Bernardi, *Tom. sequenti, Tautolog.* 7. ad illud Ezechielis : *Quando nata es, in die ortus tui:* siquidem Prædicator in lucem non natus, si non natus in lucem. Ibi signabimus nonnullorum ineptias, vanitates, & insanias falsas ; quibus sapientiam & famam indecorè deturpant, queis magis inhiant. Videtur in eo obscuratum aurum, qui datur Scripturis sacris in lucem Gentium. Stulti facti sunt à scientia, quoniam nequaquàm in ædificationem gratia : & cum ad illam debeant dirigere cor, ob plantum sanè ridiculum, cor eorum vanum est. Dicent (ut observat Helius lib. 3. de *Charit.* Emblem. 2.)

1. Reg. 12. à 14.

S. Thom.

Illius ſi ſcientia fatua & mortifera.

O noctes male consumptas ! O cara dierum
Tempora, sed studijs perdita sæpe suis!

Cur conſecretur hæ rologia?

Ber nard

Stultus quomodò à ſcientia

Goil. Hel.

*** *** ***

DIDAS.

DIDASCALIA IV.

Vox Dei mirabilis, sed mirabilior vox vocis.

Psalm. 141. 1 VOCE *mea ad Dominum clamavi*: inquit David, ex quo nos in præsenti Tautologia. Suam exprimit intimam pectoris pœnam, simulque Domini gratiam: etenim si magnum, quod Domino voce posset explicare gravamen; maius, quod Dominus vellet exaudire vocem. David clamavit, Dominus exaudivit. Aliquid documenti contrapositione latet: equidem si quia pius, clamantem in gratiam audit, dum preces emittit; aliquando clamans Dominus loquitur, cæterum ab homine ingrato non exauditur. Perspicuò articulus explicetur in virtutem. Apponitur hic discrimen inter orationem hominis & lectionem. *Quando legis, Deus tibi loquitur: quando oras, cum Deo loqueris*: inquit Augustin. in *Psalm.* 85. ab illoque suxit Bernard. de *Modo bene vivendi ad Soror.* Cap.50.n.119. Unde Glorioſus N. Patriarcha, *cap.4.* commendat nobis *Lectionis sanctas libenter audire: orationi frequenter incumbere*; ut per utriusque fulgura lucis, simus semper in præsentia divinitatis, & Deum loquentem nobis in lectionibus audiamus; quippe ab illo exaudiri per orationem volumus. Gabriel Bugnotius hîc:

Eriyat ad superos repetita oratio mentem,
Ut tibi clementem detur habere Deum.

Nec satis est frano vanâ compescere linguâ:
Exhilaret mentem lectio sacra tuam.

2 Vocis huius summa cum utilitate energia, enixè à Davide optata. Unde sibi dicit: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.* Pende *In me.* In me mihi; in me, etiam alijs: ideſt, *Super sanctos suos, & in eos qui convertuntur ad cor.* Multifariàm multisque modis loquitur Deus: & *in me* cunctos alloquitur, quia vox Domini in virtute, moveturque terra cordium in cœlestem patriam, si dederit vocem suam. *In me* loquitur peccatoribus, iustis, & pœnitentibus: peccatoribus, ut convertantur ad pœnitentiam: pœnitentibus, ad gratiam: iustificatis ad gloriam: etenim loquitur cùm in lectione loquitur, ut alij lectionem audiant; & illi dicta per alios, in pœnitentiam, in gratiam & gloriam discant. Hæc in Deo *Multitudo viscerum, & miserationum.* In his, quæ miserario; alijs misericordiarum multitudo: igitur eius viscera ira abundant pietate, ut cunctos alloquatur unica voce. Vox Dei (inquit Basilius in *Psalm.28.*) *diversa est ab ijs vocibus, quas aurium sensu percipimus; nam illa fit per visionem.* Apte, vident enim qui vocem eius audiunt, quod sibi loquatur, dum alijs voce vel sine voce loquitur. Hinc illud: *Ecce Deus dabit voci suæ vocem virtutis.* Audiretur ab uno, modò vox tantum in sono vocis: verùm cùm sit vox virtutis; ut cognoscatur virtus, unica vox cunctorum capitur auribus: igitur quodlibet & in quolibet quod singulis, ad effectus perpetrandos continet virtutem vocis. Liquet: pro *Vocem virtutis.* Hebr. *Tonitrus.* Hæc est virtus vocis, & vox virtutis: quandoquidem in voce, quod unî verbum, alteri tonitrum factum: attonitus enim audivit, quod in vocem audiente, ut audiret, ipse videt. *David pondus voci suæ.*: legit Maluend. Leve verbum videtur, si ab uno tantùm auditur. Si alterius percipit sensus, vox & verbum habent pondus: igitur Dei vocem audit, ad quem vocem immediatè non direxit; quo quidem si peccator, redditur frugi; si pœnitens, gratiæ; si gratus anhelat in felicitatem gloriæ.

3 Hic scopus Didascaliæ; sed primò videndum, quomodò incumbendum lectioni. *Nec quicquam mellis adolebitur in sacrificio Domini.* Mel dum indicitur, etiam à sacrificio apis ut victima arceturj ut astruit Philo libell. de *Victimis.* Nonnulli arbitrantur, ne sacrificijs Bacchi, in quibus, & bellaria offerebantur, viderentur assentiri (ut blaterat Plutarch. *Sympos.* lib. 4. cap. 5. & Tacitus, 5. *Histor.* à cap. 3.

Liba Deo sunt, succis quia dulcibus ille
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.

Unde Plin. *lib. 13. cap.4. Iudæa* (ait) *gens contumeliâ Numinum insignis.*) Est vana cogitatio: in multis sacra & Ethnica sacrificia conveniebant: nec quia in profana religione à Diabolo, simia Dei, erant superstitiosè institutæ, removeri debebant à Numine pro religione decreta. Apis ergo decreto Dei exulat ab altari: verùm quare otiositatis hostis? Propter modum expellendæ otiositatis: igitur dum ex lectione quæri debet utilitas, illâ dumtaxat amandatur otiositas: & loco dulce finis mellis, amarulentiam Gorfica torsit apis. Incuria hominis in lectione taxatur, ubi apis à sacris

Isai. 63. 15.

Basil.

Psalm. 67. 34.

Quemadmodum vox virtutis, & virtus vocis

Maluend.

Levit. 2. 11.

Philo.

Ovid. 2.

Plin.

Non legit, qui legit curiosè.

Apis ex arce sacra arcetur.

sacris meritò expellitur. *Fortuita enim & varia lectio* (ait Bernardus, *Ad fratres de Monte Dei*, cap. 10. num. 31.) *& quasi casu reperta, non ædificat, sed reddit animum instabilem: leviter admissa, leviùs recedit à memoria. Quo enim spiritu Scripturæ factæ sunt; eo spiritu legi desiderant, ipso etiam intelligendæ sunt. Numquàm ingrediêris in sensum Pauli, donec ipsa bona intentionis in lectione eius, & studio assiduæ meditationis, spiritum eius imbiberis. In omni scriptura tantum distat studium à lectione, quantum amicitia ab hospitio, socialisque affectio à fortuita salutatione. Hauriendus est sæpe de lectionis serie affectus, & formanda oratio, quæ lectionem interrumpat. Si verò in lectione Deum quæris qui legit; omnia quæ legit ei cooperantur in bonum. Si in aliud declinat sensus legentis; omnia trahit post semetipsum: utbilque tam sanctum, tam pium invenit in Scripturis (seu per vanam gloriam, seu per distortum sensum, seu per pravum intellectum) quod non applicet vel malitiæ vel vanitati.* Hic si modus sacræ lectionis; foràs ejicietur imitator apis: igitur ex lectione otiositas, nullaque prorsùm utilitas; si adinstar errantis apis, in libro vagatur per folia & folia legendo flores. Vernaculè equivocè: *No hace à la alma del que quiere leer, provecho; andar de hoja en hoja buscando flores en los jardines del libro.*

Bernard

Modus qui habendus in lectione.

4 Libris enim Scripturæ nec rosæ nec lilia desunt. Est enim hortus & etiam pomarium. Imperfectus animus, ascendere debet in palmam, ut apprehendat fructus eius. Sine fructu maledixit Dominus ficum, ex vana ostentatione falluque viridantium foliorum. Altæ enim floret contemplationis pulchritudine, & illa lectionis & electionis sublimitates si quis in horum suum descendat, ut lilia colligat: datur enim aliquando facultas his qui legunt, si flores fructus parturiunt: cæterùm abnuitur, dum apis adinstar, leguntur flores, in nocuas & vanas animi curiositates. Qui se in lectione lactat; Scripturæ folia vellicat, diligit vanitatem, futilem eruditionem, in iactantiam & gloriolam, sensus varios cogitando sine fructu, cogitationes dumtaxat sine intellecta: equidem ex obrupto, sicut apis, inconsiderata lectione, parvi ducit, quòd succus floreat radicis amaræ: fursùmque germinet in animæ acerbitatem, quæ lectio elicere quibat è suavitate dulcorem. Erit ne lectio, librum sumere, paululum sedere, oculis lustrare, cum illo fenestræ accedere, ostium aperire, quid fœtus explorare, hinc inde abire, denuò sedere, volumen deponere, aliud sumere, specie legendi, folia volvere, lectione se pueros sensibus effici, iterùm surgere, itidem vagari, ulteriùs inquirere, vel disquirere? Hoc planè de solijs in folia subsultare, & nihil legendo legere; & tolium sumere in libro, quod uti philura à levi rapitur vento. Ita ergo ut asserit Martialis *lib.10. Epigram.4.*

Modus lectionis vitiosus

——— *Quid nisi monstra legit?* Martial

5 Dirigit huic inde errantem, Stoicus. *Lectio certa prodest* (inquit *Epist.45.*) *varia delectat. Qui, quo destinavit, pervenire vult; unam sequatur viam, non per multas vagetur. Non ire istuc, sed errare est. In libris multi inveniunt forsitan necessaria, nisi & superflua quæsissent. Tantum nobis vacat? Tam vivere, tam mori scimus? Fallacia ista delectat. Sophismata nec ignoranti nocent, nec scienti iuvant.* Iuvat legere quod iuvat. Legendum itaque (accinit Horatius, 1. *Epist.* 18. v.100.) Ut

Seneca

Virtutem doctrina paret, naturâve donet:
Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum.

Optimates

Horat.

Sic enim attenditur tamquàm in speculo, quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeamus: quandoquidem contra vitia in cautionem aspicimus exemplaria, & probitatis veneramur magisteria. Datur enim in utilitatem, sicut Ioanni liber: de quo ille: *Accepi illum de manu Angeli, & devoravi illum: & erat in ore meo tamquam mel dulce: & cum devorassem eum, amaricavit venter meus.* Venter amaricatur, ubi quod in libro legitur, tamquàm medicina fumitur: & amator, ut mel æstimatur dulcis; quo viscerum animæ purgantur imperfectiones. Dulcis esse debebat stomacho, quæ dulcis in ore voluminis lectio: unde igitur pòst acerbissimè amaricat, si priùs palatum suavitate delectat? De manu Angeli librum libenter accepit, sed non comedit: librum devoravit. Lectio debet esse comestione in digestionem, ut cibus libri cedat in utilitatem; debet esse in substantiam propriam cibus, & non stomachi onus: nihil enim mirum quòd stomacho lectionem non inveniret amicam, cùm non haberet substantiam. Non comedit, librum utique devoravit, lectioque non profuit: equidem non prodest in nutritionem; quod comestione non comeditur, sed sine ma-

Apoc. 10. 10.

Unde ista lectio vitiosa non utilis.

stication ex abrupto devoratur. Legit curiositas, ut legat, legendo vorat, hocque cibo stomachus amaricat; quoniam illi non utile, deglutire, & non comedere. Dialecto nostra: *No le haze buen estomago, lo que no le entra en provecho.*

Ezech. 3. 6 Ulteriùs. *Comede volumen istud:* dicitur Ezechieli. Ipsi & Ioanni in ore degustatum *sicut mel dulce:* verùm in stomacho non amarum Ezechieli. Hic librum comedit: ille instanter devoravit. Ille eiusdem saporis dulcis invenit in pectore, ac fuerat in ore? in stomachoque Ioannis haud fuit, sicut ore dulcis; quippe haud lectio gustata in animi nutritionem, sed in avidæ curiositatis ingluviem. De caryotis, seu dactylis mustaceis, subdit Plin. loc. cit. *Est enim tanta suavitas, ut finis mandendi non nisi periculo fiat.* Ita sanè, qui suavitate lectionis voluminа devorat: periculum est in curiositatis satietate, qua cibus in stomacho recrudescit præ dulcedine: equidem cùm experiatur incoctum, amarescit in fastidium. Mel invenit in alveario lectionis, nec sumit palati illicio quod satis: unde gravatus præ satietate ventriculus, æger eructat amaritudine in vomitus. Pende. *Devoravi illum, & erat in ore meo tamquàm mel dulce.* Est Hypallage, quasi diceret, *Dulce, tamquàm mel*, uti dicitur, *Eccli.* 24. 27. *Spiritus meus super mel dulcis.* Haud arbitror, quippe non concordant *Illum* & *Dulce.* Vide quæ diximus *Tom. 4. T. 11. a n. 5.* Mel dulce, quippe sine prudentia sæpe amarum in lectione: erenim curiositatis dulcedo, animæ solet esse & acerba amaritudo. E cicuta amarum mel: ait Rhodigin. *lib. 28. cap. 27.* Indicat effectus dulcem, sed lectionem pravam; equidem stomachi amaritudine constat gustasse cicutam. Idem *lib. 18. cap. 30. & lib. 23. cap. 35. Nascitur* (ait) *in arboribus mellis genus medicati. Eius virus haustum stupidos facit, exsternatque meniem.* Etiam refert Maiolus, *Tom. 1. Colloq. 17.* & Plin. *lib. 21. cap. 13. Venenati favi gignuntur: nihil esse fallacius potest. Genus mellis, quod ab insania, quam gignit, manomenon vocant.* Mala profectò mella.

1. Mach 12. 9. 7 *Habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris:* dixit Ionathas Spartanis. Sanctos libros & iurè vocat solatia, quippe oraculum cœlestisque lingua. Probet inexpertus, & non erit afflictus: perperàm, quantum auguror, aliud in laboribus quærit solatium, qui habuerit ad manum librum Auson. *Edyll. 4. v. 43.* succinit:

Auson. *Ne sit ex lectione utilitas, si totum corrupta sit.*

Perlege quodcumque est memorabile, & ut tibi prosit.

Nonnulli librum legunt sanctum, doctum, verùm non habent solatium. Nulla ex utili exercitio utilitas, quia totum curiositas.

Idem. *Otium magis foventes, quàm studentes gloriæ.*

Ait idem *Edyll. 27. v. 3.* Dulcedinis illecebris in mensæ lectionis animus abducitur; sed dulcedo in mensæ non invenitur: amaresciteque devorata lectio, quando sedet in animæ stomacho; quoniam quod videbatur palato dulcissimum erat in mensæ venenum. Ori lectio placuit, verùm stomacho haud profuit. Solatium nec ullum, ubi totum solatium. Visceribus nocuit, quod præ otiositate pellexit. Propter sensum distortum atque pravum intellectum, illi in libris sanctis nil sanctum; igitur lectionem in animæ & animi consolationem mellifluam, patet sumpsisse in insaniam. Elucet, ita devora se librum, helluonem scripturarum, in stomachi amaritudinem, & urentem e satietate famem: quandoquidem esculus & vesculus, faturus & famelicus, pransus & impransus, saturitate evanidâ, lectione non coctâ, indigesto cibo, gravato stomacho, insanus factus, mentis impos, delirat, furit, ineptit; quoniam in caput ascendentibus virulentis vaporibus lectionum, versus dementiam perturbarunt cerebrum.

Unde ex medicina, venenat

O mira & cæca dementia!

Lactant. 8 *Quid enim proficit lectione continuâ tempus occupare, Sanctorum gesta & scripta legendo transcurrere; nisi ea etiam mastricando & ruminando succum eliciamus?* Lectio *sine meditatione arida est: meditatio sine lectione erronea* instit. Guigo Carthusian. à *cap. 10.* in *Scala Claustral.* quod etiam invenitur apud Augustin. de *Scala Paradisi*, cap. 10.

Guigo. Letta ru minanda

Quæ mox imitere, legas: nec desinat unquam. Modulatur Claudianus, de 4. *Honor. Consul. v. 397.* Expelluntur enim ab altari animalia, quæ non ruminant, quorum imitatione homines vertuntur in animalia. In lectionis esca ligurire, non pastus: comedere, planè cibus indigestus: necesse est ut ruminatione rendat in coctionem, ut succo defæcato edenti conferat utilitatem; ita ut digesti virtus cibi convertatur in substantiam, & substantiam alitî. Sic cibus dicitur, cuius succus in edentem con-

Claudian. Levit. 11. 26.

convertitur: virus quia cibus non est, nec in cibum valet; gustantem in se convertit. Liquet lectionis voratio, & unde stomachi in ruinam amaritudo: igitur virus & non civum comedit, si sic lectio legentem in se convertit. Prodest sanè ruminatio, qua lectio animæ adhæret stomacho. In commodum non solùm legatur, sed ruminetur, *Unde venimus, quò radimus, quid somnus, & unde sumus? quid fecimus, quid facimus, quid facere, & fieri potuimus? quid novissimum Deus fecit, quid præ ingenita pietate non fecit, & facere potuit?* Hic utique stomacho dulcis cibus, atque ruminatione sine satietate prædulcis lectionis modus. Videsis Hugon. de S. Victore, de *Human. condition. cognition.* à cap. 1. Rumina sæpe quod Bernard. Serm. de *Miseria human.* n. 2. ingerit: *O miser homo! Ad mala totus avidus, totus promptus, totus facilis, totus sapiens, totus solicitus: ad bona totus durus, totus piger, totus tepidus, totus stultus, totus incredulus & rebellis?* O miser homo! Horum enim perfecta & in utilitatem ruminatio; non in substantiam alitî, etsi dulcis, varia lectio; qua adinstar apis, ut concinit Theocrit. *Edyll. 29.* à veri. 14.

Hugo. Quæ sit ditatio post lectionem

Nunc hodie hunc alium tenet amantem:

Theocrit. *Cras alium, & alium post alium requiret.*

9 Si per lectionem nobis loquitur Deus; voces planè in nobis steriles, qui per lectiones eius non audimus fœcundissimas voces, queis in aure intelligentium, peccantes vocat in pœnitudinem criminum. *Ergo verba eius dicam* (ait Augustin. de *Tempor.* serm. 256.) *& consuò cognoscetis loquentem; ut ametis alloquentem.* Ne cunctos prævaricantes exterminet, illos supplicio aliquorum monet; quandoquidem secundum multitudinem iræ suæ non quærit. *Si quid amaritudinis in voce eius* (inst Bernard. de *Diversi.* serm. 5. n. 4.) *non sine dulcedine est; quoniam cum iratus fuerit, misericordiæ recordabitur: imò verò & ipsa indignatio non aliundè quàm de misericordia est.* Intendite in eò *si quid amaritudinis in voce eius.* Quid igitur in luentibus pœnas Numen loquitur, ut eius vox, quantumvis amata audiatur? Dicit Manilius lib. 1. *Astronom.* cap. 1. v. 89.

Augustin. Bernard. Deus vel dum pietatem, dilegit.

Tum belli pacisque artes:

Manil. *Semper enim ex aliis alios prosseminat usus.*

Manu loquitur, & ex bello pax auditur: etenim aliquorum amaritissimo supplicio, dulcedine indignationis reliquorum fit in pœnitentiam conversio. *Numquid habes brachium sicut Deus & simili voce tonas?* ita Dominus Iobum alloquitur. Quid vocè tonare, & brachij summam potentiam ostenderet Deus potentiam ostendit factis, minimè tenore aut fragore vocis. Utquid ergo nectit ex brachio potenti fulmen fimulque è fulmine vocem? Respondet metrice hic Mellius Sousa, cap. 37.

Iob. 40. 4. Sousa. Alterum pœnit eò vertuntur pec catores.

Prætore volventi secum cœlestia sæpe,
Cor pavet interius, gelidâ formidine motum
Pene loco, trepidatq; pii spes inter amorem
Iudicisque metum: vario mens fluctuat æstu.
Audiet in terrore sonû, vocemque tremiscet
Iudicis, & summi venientem exore potentis.

Exponit in delinquentes sumptum iurè supplicium, unàque ex voce supplicij sonum. Vox ex brachio pœnas demeritis inferente? Sanè. Quia inspirationibus continuis peccantium conversio nulla; à brachio iustitiæ iusticia prorsùs cruciaminat: & hic vox misericordiæ; ut alij recurrant frugi, audientes ex brachio vocem, quod in socios pertæsum vibravit fulmen: etenim per pœnam in scelerator impœnitentes illatam qui simul scelerati fugerunt in pœnitentiam. Vox fulminis eiaculati est vox tonitrui, quæ audientes attonat, dum aures fragore pulsat: & dum fulmen videtur, vox tonitrui etiam auditur; quoniam non percussi percussorum considerantes stragem, attoniti præ formidine amplexi sunt contritionem.

Non bene convenit lignia cum pœnitentia, Ibid. c. 27. 2. Martial.

10 Præterea. Brachium & vox: seu vox cœlestis ex potentiore brachio. Martialis verbis utor, lib. 6. *Epigram. 19.*

Magnâ voce sonat, manuque totâ.

Est vox pulsantis in contritionem cordis. Cognoscitur & manus & ictus, voceque cor pavet interiùs; etenim tormenta pati poterat, queis socios criminis potenter brachium afflixerat. Vario mens fluctuat æstu, pulsatur motu, audit terrore vocem, tremiscit, formidans fulmen: pectusque contritum confugit in asylum pœnitentiæ, quò non pervenit validum fulmen iustitiæ. Præmiserat Eliu (quem Hebræi dicunt fuisse Balaam) dicens & Iobo & sociis: *Audite auditionem in terrore vocis & sonum de ore illius: tonabit voce magnitudinis suæ, & non investigabitur cum audita fuerit vox eius. Tonabit Deus in voce sua mirabiliter; qui facit magna & inscrutabilia.* Perpendamus singula. *Auditionem in terrore vocis.* Hoc est fulmen. Est terror vocis, & vox terroris. Illa à fulminis ictu: hæc à tonitru. Illa à brachio potenti, sed hæc dumtaxàt ab ore: audireque commendat, unde animam ini-

A vers. 4.

quitatum pœniteat : equidem ni audierit in correctionem vocem terroris ; audiet terrorem vocis in ictu fulminis. Vox est enim magnitudinis, in magnitudine vocis; quia hos plectit & alios monet, dum in contritionem, illorum moveatur animus, si audita fuerit vox eius : etenim scelerum dolore, flagitiorum pœnitudine, fecerunt audientes tonitrus vocem, ne in illos sicut in alios veniret fulmen. Viperarum geminibus ostendit plaga, quomodo fugerent à ventura ira. Nox nostri indicat scientiam, in horrorem & eruciamentum fugimi: igitur Deus de tenebris protulit lucem, & ad illuminationem ; ut recedat à peccatis, qui conturbatus fuerit à tribulatione peccatoris. *Tonat Deus in voce sua mirabiliter.* Quid hoc ? Quod alij audiant, alijque surdescant? Quia signatur eius magnitudinis clementiæ, & inscrutabilis iustitiæ. Prius fulmen egreditur, quàm vox egredientis auditur. Iam facta strages, quamvis priùs efformata origo vocis: sic alij iustè pereunt, & alij mirabiliter evadunt: pereunt, quippe signum, quòd non audierint vocem, experti fulmen: evadunt, quia antequàm fulmen veniret, vocem fulminis audierunt. Arrige aures mi Pamphile. Quærite in pœnitentia, ne noceant fulmina : hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra. *Vide Tautolog. 10. D. 2. n. 2.*

Qui alit ne mala nō sapit, desipit.

Ps. 61. 12.

11 Non videatur enthusiasmus huiusmodi vocum inscrutabilis effectus; exponit divinam vocem, & vocem vocis David. *Semel locutus est Deus* (inquit) *duo hæc audivi, quia tibi Domine misericordia, & tu reddes unicuique iuxta opera sua.* Iustitia est, si supplicia & præmia reddantur secundum opera: aliter verò clementia. Hæc duo sunt : cur ergo dicit, quòd semel ad ipsa locutus sit Deus? Demonstrat modum, quo ex peccatoribus alij sapiant, alijque desipiant. Cunctos in conversionem Deus allicit, verùm non omnes præ illorum improbitate convertit. Voce fulminis, quæ ex iustitiâ, his loquitur, & ab alijs vox auditur, clade inflictâ: tuneque eius mirabiliter effulget misericordia; quoniam alios punitorum visis pœnis, cordis intimo dolore resipuerunt à peccatis. Ex aliorum iustitia, alijs munificè confecta misericordia. Semel Deus locutus, & duo percepit auditus : igitur idem fuit illos converti, ac alios quia surdi voci eodem crimine perire. Duo sunt ænum fuit. Aliorum damnatio, & aliorum conversio : quandoquidem audi-

Ex impœnitentia aliorum est aliorum pœnitentia.

bus vocem vocis (qua vocabantur in resipiscentia pectoris, iustitia facta) prodivit pœnitentibus clementia ; quoniam per pœnas illatas, pœnitudine cordis fugerunt pœnas. Semel factum divinum eloquium: ac pietate & rigore duo ab hominibus audiuntur. Pœna, è rigore iustitiæ : gratia, decreto clementiæ ; quoniam vocem audierunt in criminum pœnitudinem, dum damnati impœnitentes, quippe non audierunt vocem. Crucius hic succinit:

Crucius

Est semel Omnipotens sacro Pater ore locutus,
Quod tamen accepit nō semel aure: patet.
Se facilem misceris, Numen tamen omnibus æquum.

Et parcens & non parcens æquum omnibus : Nīc. A punitis nequaquam in conversionem audita loquentis vox. Servati, ut Deus lucraret miseris crimine, facilis vocem audierunt iustitiæ peractæ vocis. Qui audierit vivet : peribit, qui non audierit : æquumque Numen dicitur, dum pravos punit, & parcit ; quia per tormenta quæ passi, non audientes Deum loquentem, intellexerunt directam & secum loquentis vocem. Videtur ex pia iustitia exorta misericordia : igitur dum exercet in delinquentes supplicium, solicitat anxiè conversionem peccatorum.

Christus illum per pœnitentiam, revocat in gratiam.

Ioan. 11. 4.

12 *Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei* : dixit Salvator N. audito lethali languore Lazari. Symbolum hic præfertur peccatoris, præ vomica cordis languentis, & expirantis. Consule Augustin. hic *Tract.* 49. Quomodò interposita morte ex contracta infirmitate, erit peccatoris articulus in divinæ expressionem excellentiæ? Patuit Dei gloria, ubi ex vocatione Lazari, apparuit conversione multorum, meditata pœnitentia. *Multi propter illum abibant ex Iudæis & credebant in Iesum.* Fuit Dei cognita à circumstantibus tuita claritas, ubi Christus dixit : *Lazare veni foras.* In imperio gloriæ Dei magna fuit, sed in modo vocationis maior est. Maior : Utique : Deique deferviit maiori gloriæ ; quia alij vocari vocatione Lazari. Emphasim expressit Evangelista, referens functionis mirabiles circumstantias: *Magna voce clamavit: Lazare veni foras.* Illi qui vocat ea quæ non sunt, sufficiebat levis vox: designaturque vox magna, quæ à mortuo audita, quia vocis & gloriæ Dei demonstrat inauditam magnitudinem, quod filij dictam agnoscerent vocem Lazaro loquentem. Vox expressè Lazaro directa est ; exterorum tacitè huiusce-

Cap. 11. 11.

Cap. 17. 43.

Dei gratiæ pœnitenti est vulnerū medicina

Quomodo in diuinum pœnitentis est vox clamoris

iusque intimum pulsabat cor ; quòd vocem audivit conversione mirificè, data gratiâ ex erroris pœnitentia : etenim verbum à Salvatore prolatum ; repercalli pœnitudine audiverunt loqui secum. Ira enim ut alios suscitet,

Thren. 2. 13.

Omnia clamosis vocibus implet.

Cornel. Gall.

Vox clamorem non habet, si tantùm cui loquitur, auditam vocem intelligit : Lazarique revocatione ad vitam (in Numinis gloriam) divinitatis est honor vocis clamor ; quippe unusquisque vocem Salvatoris audivit, quasi se Christus in conversionem vocaret. In peccatis languentes, iurè sunt privati vitâ peccatis. Christus vocavit, ut surgerent : audierunt, revocati sunt ad vitam, agentes de flagitijs pœnitentiam. Tunc abibant & credebant in Iesum, ut effectum veræ vitæ haberet ex Lazaro audita vox : quandoquidem ad illum accesserunt per pœnitentiam, ut illos per pœnitentiam suscitaret & excitaret ad gratiam. Unde, ut canit Iuvencus, 4. *Histor. Evangel.* v. 403. videns in se vocis efficacitatem.

Pars credens sequitur tantæ virtutis honorem.

13 Minimè didicerunt capite alieno, qui visâ Israelis captivitate degebant venumdati sub peccato. Noluerunt intelligere, ut benè agerent. Vide 2. *Paralipom.* 30. 10. Ex regno Iuda passi, quod servitute Israelis noluerunt pravè intelligere: captivique ducti sunt in catenas Babylonis, ante faciem subsequentis & tribulantis. Tunc Ieremias, ut ait Sanctius, n. 15. eos alloquens, qui à communi cæde & vastitate superstites; dixit gementibus : *Magna est velut mare contritio tua : quis medebitur tui ?* Si vulnus ex peccato, est medicina contritio : quænam ergo desideratur medicina, ubi criminibus medicetur pœnitentia ? Fructus pœnitentiæ ex divina audita voce. Sine reconciliatione, cum Numine irato facta ; haud perfecta vulnerum peccatorum medicina. Voce divinâ ex captivitate Israelis, effulsit peccato exitus, lumen in tenebras elevatæ cognitionis. Audierunt, de sepulchro criminum in veram contritionem suscitantur : & suppositis contritione & pœnitentiâ, Vates sacer solicitat medicinam ; ut reconciliatione transeant qui pœnitentes ad gratiam : etenim sine gratia, quamvis vox audiatur, non est plena medicina.

14 Ergo in principale propositum. *Quis* (inst Propheta) *medebitur tui ?* Si pars regni vulnerata, illi congruit medicina. Quibus dicitur, *Quis medebitur tibi*, sed *Quis medebitur tui* : Ut alij pœnitentiam agant ex illius meditrice contritione. Iam enim illa obtinuerat salutem, cum in pœnitentiam criminum audisset vocem : dicitur que *Tui*, ut illius pœnitudinis exemplo, in peccatoribus alijs excitetur contritio : etenim cum peccatores supplicijs non premat iratum Numen, nisi in cordium contritionem ; sicut illa recepit beneficium sanitatis ex vulneribus cæteri sanabuntur peccatores : restituentur sanè per pœnitentiam in gratiam; modò contriti in salutem peregerint pœnitentiam. Ita ex alienâ plagâ in vulnera medicina, ne in mortem duraret plaga: etenim pœnitentiæ construxit echo, quæ vox fecerat oraculo. Ovid. 3, *Metamorph.* fab. 6. succinit:

Ovid.

Indoluit : quotiesque vox miserabilis Heus
Dixerat ; hæc responsis iterabat vocibus Heu.
Cumque suis manibus percusserat illa latera,
Hæc quoque reddebat sonitum plangoris eundem.

15 Vox Domini est in virtute, & corda voce convertit, etiamque virtute vocis ; quia loquitur variis linguis, habeque labium electum in contritionem cordium. Iacebat præ iniquitate mortua prævaricatrix Ierusalem in idolis;

Martial 12. 99.

Sed nec verbibus excitata blandis.

Deus ut rediret ad cor, ostendit populo suo dura; quæ præmisit, quoniam dum taxat ostensa. Unde Vates Evangelicus in illum inclamat : *Attende de cœlo. Ubi est zelus tuus* (Hebr. *Indignatio iræ tuæ*) *& fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum.* Quid est hoc ? Quis sanè sapiens, ut intelligat hæc ? Indignatio, & in Numine viscerum dilectionis multitudo ? Amat in iurgia: iurgium à pravis efformatur, quoniam amat. Non respondentes vocat. Quia sciunt multitudinem miserationum, proceraut legem : indulgentia meditata transgressorum fovet crimen : in zeloque Dei Vates implorat iustitiam ; quoniam pœnis & angustijs recurrunt in pœnitentiam. *Cum feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent* (Sanctius, *Sanctitatem*) *habitatores orbis.* Quando Dominus iudicia facit, peccatores plectit : tuneque discitur iustitia, inflicta pœnâ : quippequàm ne gravet manum, dolore studens in conversionem cordium : medetur enim & quamprimùm illato vulneri, qui sanat contritos corde. Hic est amoris divini zelus, & miserationum cumulus : equidem dum

Isai. ubi supr.

Deus inferet dolorem, ut resipiant delicta qui tenet.

Cap. 26. 9.

In offensionē iustitiæ summa clementia.

Sequatur pœnitentem, qui secutus est errantem.

dum pœnæsus signa demonstrat iræ, ostendit pœnitentibus viscera misericordiæ; quoniam doloribus inducit in pœnitentiam, & de pœnitentia favens perducit in gratiam. Dum iudicia ab amore agantur severa, cognoscitur à peccantibus iustitia. Per illatas meritò pœnas, discitur à pœnitentibus sanctitas: igitur si ex pœnis in criminum pœnitudinem, ex pœnitentia suspirant in gratiam iustificantem: Denique demonstrat ex amore zelum, per multitudinem ex gratia miserationum. Ita in amore erga pœnitentes fulget,&

Ovid. 5. Fastor. v 316. —— *Quamvis nemo vocarat, adest.*

16 Etiam ultrà se extendit Domini vox: etenim si pœnitentes voce vocat in gratiam; gratia dignatus virtute vocis etiam invitat in gloriam. Hinc plaudit

Psalm. 67. 36. *mirabilis in sanctis suis.* Unde ergo mirabilis? *Erit dabit voci suæ vocem virtutis:* v. 34. virtute vocis eius, fiematur virtus, & simul signatur præmium, ut ascendat in Empyrium: quandoquidem si voce vocatur iustus in beatitudinem; alius virtute vocis vocatur in eandem felicitatem. Intelligitur modò difficile testimonium. Vidit Ioannes ostium apertum in cœlo; quippe cor Numini gratum, in cœlo non pulsat ostium: Sanctorum enim est civis, & inter homines hospes: subditque: *Et vox prima, quam audivi loquentis mecum: Ascende huc.* Vox prima, quæ

Apoc. 4. 1. ab illo auditur, ad cœlum facile invitatur: verum cur dicitur prima? Num audita secunda? Utique, dum enunciavit *Ascende.* Vox erat ad aures Ioannis: dedit Deus voci suæ vocem virtutis; ut ex virtute intelligeret homo, quænam iustis præparata beatitudo: liquidem si habuerit gratiam, ex gloria alterius etiam vocatur ad gloriam. Prima vox, quòd ille ascendat: secunda in illa, quod qui iustus simul vadat: igitur si in gratia perseveraverit; ut ille ascendit, ascendet. Ex contextu liquet: *Vox prima, quam audivi loquentis mecum.* Quorsùm *Mecum* in auditione vocis: dum fat, *Vox prima loquentis?* Non fat: erat in voce alia vox: dicitque *loquentis mecum*, signans divinum eloquium; quippequàm dum illi loquitur, vox prima ad alios extenditur. Tibi loquitur:

Propert. *Quæ Dei ad gloriam inferum vox?* Sapient. 7. 22. *Et tibi non tacitis vocibus erit:*

Ut cecinit Propert. 1. *Eleg.* 4. v. 18. Aptè, *Non tacitis vocibus*, dum tibi patet in cœlum ascensus. Vox tacita est, ubi uni tantùm dirigitur, quippe ab alijs non cognoscitur. Est enim iustis virtus in voce vocis. *Est in illa spiritus intelligentiæ unitus & multiplex.* Intelligitur ab alijs mirabilis virtus vocis; & simul gratè illuc tendentium, pulsat auditum, ipsa vox fulminata loquentis tecum.

17 Mantuanus *Eclog.* 3. v. 37. non sine acumine, cecinit:

Mantuã *Carmine multisono, & vocali voce fatigat.*

Vox solùm Deus vocat, dum gratia in cœlestia regna invitat. Vocalis vox est, modò in alios extenditur viva vox. Non vox vocalis, ni virtus in voce vocis: unoque in cœlum vocato, vocalem designat vocem; quia simul alios invitat in æternam beatitudinem. *Ad vocem loquelæ grandis ignis exarsit*: ait Propheta Ieremias. Variè construitur adiectivum *Grandis* in periodo. Alij legunt: *Ad vocem loquelæ grandis.* Gregor. Magn. Homil. 21. in *Ezechiel.* Maluand. & Sanctius hic, *n.* 17. Alij: *Ad vocem loquelæ, grandis ignis exarsit.* Vatabl. & Hugo. Alapide verò inquit: *To Grandis tam ad Loquelæ, quam ad Ignis referri potest.* Suffragor. In iustis, ad vocem loquelæ, grandis ignis: igitur cum concupiscat & deficiat anima, propter tabernacula dilecta; ad gloriæ vocem auditam, amor ut ignis ardescit & maximoperè in gloriam. *Ad vocem loquelæ*: non fat, *ad loquelam*? non fat *ad vocem*: Quid loquela nisi vox? Quid vox? pro loquela fit. Nec vox sola, nec loquela satis est. Est vox vocis, est vox grandis; quæ in corde pro gloria exardescit ignis, & elucet summus amor Deitatis: igitur dum alijs Numen beatitudinem confert, illis qui non in cœlo, gloriam ostendit: audientibus quidem in voce grandi (dum exponitur honos) aliquando cordis igne, usque in cœlum ascensuros. Sic audiunt gratiâ animæ decoratæ,

Ieremi. 11. Alapid. *Amor in gloriam excitatur dum alijs gloriis confertur.*

Vatan. *Quarum suaviloquii gemine sic vocibus ora.*

18 Sonet ergo hæc vox in auribus nostris, quæ quidem præ cunctis dulcis. Unde N. Patriarcha, *cap.* 4. commendat, *Vitam æternam omni concupiscentiâ spirituali desiderare.* Audiamus vocem. *Apertis oculis nostris* (præmittit in *Prolog.*) *ad Deificum lumen; attentis auribus animæ* (*divina quotidie clamans*) *quid nos admoneat vox.* Felices enim sumus. *Parentes Patriarchas habere tam emptimos. Quid non properamus? Magnus illic nos meritis expetitur: Parentum, fratrum, filiorum frequentissima copiosa turba desiderat: iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra sollicita.* Felices, inquam, sa-

S. Benedict. *Clamor Monachorum, patria cœlestis desiderii*

Cypriã.

sumus: etenim non solùm habemus, qui nos factis sanctis invitent ad gloriam, sed etiam clementiæ exempla, supplicijs alienis, quibus emendemus (si aberraverit) vitam; quod non solùm clementia, sed prorsùs magna. Inter Ægyptios & Israelitas dicit Sapiens: *Oportebat enim, illis sine excusatione supervenire interitum: his autem, tantum ostendere, quemadmodum inimici eorum exterminabantur.* Alienum enim exterminium, elucet in nobis thesaurus miserationum, & indignationis zelus multitudo viscerum: etenim fugere debemus noxam; quippe nobis dedit Altissimus vocem suam: audiendaque sunt in criminum pœnis, quæ clementer continentur in voce voce vocis. *Decem & octo supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos; putatis, quia & ipsi debitores fuerunt præter omnes homines habitantes in Ierusalem? Sed si pœnitentiam non egeritis; omnes similiter peribitis.* Perierunt propter iniquitatem suam: quod quidem longè, si vocem audientes, egissent de peccatis pœnitentiam. In hanc appoluit peccatoribus exemplum; quia felix, quem faciunt aliena pericula cautum. Publ. Syrus, in *Mimis*, v. 157. succinit:

Sapient. 16. 4. *Ostendere peccatoribus supplicia, clementia magna.*

Luc. 13. à 4. *Bonum est, fugienda aspicere alieno malo: Ex vitio alterius sapiens emendat suum.*

Publ. Syr.

DIDASCALIA V.

Lachrymæ pondera vocis habent.

Ovid. 1 ALTIORI proposito, uti miraculo, videbimus, quod cecinit Ovidius, 3. de *Ponto*, Eleg. 1. v. 158. & Stoicus, 3. de *Ira*, cap. 33. *Oculi clamore exprimuntur*: *basilica resonant.* Somus est in silentio vocum, ut demiremur prodigium; & per clamorem non vocis, in Sanctis suis Deus celebretur mirabilis. De Scholastica Nostri Patriarchæ sorore, erit argumentum Didascaliæ: verùm cum illorum plausus propter commune decus, sint profectò inseparabiles in utriusque professione, ante Scholasticæ gratiam memoranda laus utriusque. *Eorum mens una semper*: infit Gregor. Magn. 2. *Dialogor.* cap. 34. Idem velle, idem nolle, una voluntas: idem propositum, idem institutum, & una charitas. Respiciunt se mutuò, quin discrimen cognoscatur; quia concepti & nati simul. Ovven. *lib.* 4. *Epigram.* 138. de Geminis, accinit:

Senec. *Clamor non semper vocis.*

Gregor. Magn. *Benedictus & Scholastica, una.*

Dissimile in nobis nihil est, paria omnia, solo Ovven.
Differimus numero: nos duo namque sumus.

Sæpe Tomis prioribus, de illorum musica in utero matris, diximus. Videlis, 1. *T.* 4. *D.* 14. 2. *T.* 3. *D.* 4. 5. *T.* 4. *D.* 2. Nonnulla & addam, colligens quæ superaverunt fragmenta, ne pereant.

2 Inter dementias Cleopatræ, ultimæ Reginæ Ægypti, fuit magni nominis umbra. Unde unico partu marem & fœmellam geminos edens in lucem: vocavit Lunam & Solem. Eutropius *Histor.* 7. & Guilielm. Rovill. in *Iconib.* p. 1. Horum nominum emblemata fuerunt in SS. Benedicto & Scholastica. Munus enim Solis & Lunæ in cœlo (ut late videbimus *Tautolog.* 8. à *num.* 21. de cœli harmonia) est mirifica musica. Vide Statium, 3. *Silvar.* 3. v. 54. Virgil. 6. *Æneid.* à v. 640. Claudian. in *Mallij panegyr.* v. 100. & Manil. lib. 5. *Astron.* v. 493. qui in rem *lib.* 4. *cap.* 1. à v. 150. de *Geminis* dicit:

Illi planta sol & Luna.

Laudis amor, tacitæ mentes, & corpora tardâ
Mole valent, habitatque puer sub frontibus amor:
Mollius è Geminis studium est, & mitior ætas,
Per varios cultus, modulatisque vocibus ora.
Inveniunt & in astra vias numerisque, modisque
Consummant orbem: :: Natura ingenio minor est.

Manil.

Videntur de cœlo dati, in orbis decus; ut miraretur mundus; dum invenerunt in astra vias, erigentes numeris & modis musicæ scholas, nobiliore studio, naturam superante cœlesti ingenio, valente corpore, voce infantili, amore habitante in illorum pectore, æluante mitiori ætate, tamquàm in Sole & Luna, per varios cantus, modulataque vocibus ora. Hi Benedictus & Scholastica ante usuram lucis, Numini laudes canentes in utero genitricis. Fecit Deus duo luminaria magna; visumque in terra, quòd illum simul laudarent Sol & Luna. Statius d. à v. 53. canit:

Musica illorum in utero matris.

——— *Soli*
Servit & astrorum velox chorus, & vaga Luna.

Statius

3 Cùm tenebræ summâ caligine essent in orbis principio super faciem abyssi; Conditor produxit lucem in futuras species cosmopœiæ: non enim divinum esset tam præclarum opus, si operis non esset usus;

dum pœnæsus signa demonstrat iræ, ostendit pœnitentibus viscera misericordiæ; quoniam doloribus inducit in pœnitentiam, & de pœnitentia favens perducit in gratiam. Dum iudicia ab amore agantur severa, cognoscitur à peccantibus iustitia. Per illatas meritò pœnas, discitur à pœnitentibus sanctitas: igitur si ex pœnis in criminum pœnitudinem, ex pœnitentia suspirant in gratiam iustificantem: Denique demonstrat ex amore zelum, per multitudinem ex gratia miserationum. Ita in amore erga pœnitentes fulget,&

Ovid. 5. Fastor. v 316. —— *Quamvis nemo vocarat, adest.*

16 Etiam ultrà se extendit Domini vox: etenim si pœnitentes voce vocat in gratiam; gratia dignatus virtute vocis etiam invitat in gloriam. Hinc plaudit

Psalm. 67. 36. *mirabilis in sanctis suis.* Unde ergo mirabilis? *Erit dabit voci suæ vocem virtutis:* v. 34. virtute vocis eius, fiematur virtus, & simul signatur præmium, ut ascendat in Empyrium: quandoquidem si voce vocatur iustus in beatitudinem; alius virtute vocis vocatur in eandem felicitatem. Intelligitur modò difficile testimonium. Vidit Ioannes ostium apertum in cœlo; quippe cor Numini gratum, in cœlo non pulsat ostium: Sanctorum enim est civis, & inter homines hospes: subditque: *Et vox prima, quam audivi loquentis mecum: Ascende huc.* Vox prima, quæ

Apoc. 4. 1. ab illo auditur, ad cœlum facile invitatur: verum cur dicitur prima? Num audita secunda? Utique, dum enunciavit *Ascende.* Vox erat ad aures Ioannis: dedit Deus voci suæ vocem virtutis; ut ex virtute intelligeret homo, quænam iustis præparata beatitudo: liquidem si habuerit gratiam, ex gloria alterius etiam vocatur ad gloriam. Prima vox, quòd ille ascendat: secunda in illa, quod qui iustus simul vadat: igitur si in gratia perseveraverit; ut ille ascendit, ascendet. Ex contextu liquet: *Vox prima, quam audivi loquentis mecum.* Quorsùm *Mecum* in auditione vocis: dum fat, *Vox prima loquentis?* Non fat: erat in voce alia vox: dicitque *loquentis mecum*, signans divinum eloquium; quippequàm dum illi loquitur, vox prima ad alios extenditur. Tibi loquitur:

Propert. *Quæ Dei ad gloriam inferum vox?* Sapient. 7. 22. *Et tibi non tacitis vocibus erit:*

Ut cecinit Propert. 1. *Eleg.* 4. v. 18. Aptè, *Non tacitis vocibus*, dum tibi patet in cœlum ascensus. Vox tacita est, ubi uni tantùm dirigitur, quippe ab alijs non cognoscitur. Est enim iustis virtus in voce vocis. *Est in illa spiritus intelligentiæ unitus & multiplex.* Intelligitur ab alijs mirabilis virtus vocis; & simul gratè illuc tendentium, pulsat auditum, ipsa vox fulminata loquentis tecum.

17 Mantuanus *Eclog.* 3. v. 37. non sine acumine, cecinit:

Mantuã *Carmine multisono, & vocali voce fatigat.*

Vox solùm Deus vocat, dum gratia in cœlestia regna invitat. Vocalis vox est, modò in alios extenditur viva vox. Non vox vocalis, ni virtus in voce vocis: unoque in cœlum vocato, vocalem designat vocem; quia simul alios invitat in æternam beatitudinem. *Ad vocem loquelæ grandis ignis exarsit*: ait Propheta Ieremias. Variè construitur adiectivum *Grandis* in periodo. Alij legunt: *Ad vocem loquelæ grandis.* Gregor. Magn. Homil. 21. in *Ezechiel.* Maluand. & Sanctius hic, *n.* 17. Alij: *Ad vocem loquelæ, grandis ignis exarsit.* Vatabl. & Hugo. Alapide verò inquit: *To Grandis tam ad Loquelæ, quam ad Ignis referri potest.* Suffragor. In iustis, ad vocem loquelæ, grandis ignis: igitur cum concupiscat & deficiat anima, propter tabernacula dilecta; ad gloriæ vocem auditam, amor ut ignis ardescit & maximoperè in gloriam. *Ad vocem loquelæ*: non fat, *ad loquelam*? non fat *ad vocem*: Quid loquela nisi vox? Quid vox? pro loquela fit. Nec vox sola, nec loquela satis est. Est vox vocis, est vox grandis; quæ in corde pro gloria exardescit ignis, & elucet summus amor Deitatis: igitur dum alijs Numen beatitudinem confert, illis qui non in cœlo, gloriam ostendit: audientibus quidem in voce grandi (dum exponitur honos) aliquando cordis igne, usque in cœlum ascensuros. Sic audiunt gratiâ animæ decoratæ,

Ieremi. 11. Alapid. *Amor in gloriam excitatur dum alijs gloriis confertur.*

Vatan. *Quarum suaviloquii gemine sic vocibus ora.*

18 Sonet ergo hæc vox in auribus nostris, quæ quidem præ cunctis dulcis. Unde N. Patriarcha, *cap.* 4. commendat, *Vitam æternam omni concupiscentiâ spirituali desiderare.* Audiamus vocem. *Apertis oculis nostris* (præmittit in *Prolog.*) *ad Deificum lumen; attentis auribus animæ* (*divina quotidie clamans*) *quid nos admoneat vox.* Felices enim sumus. *Parentes Patriarchas habere tam emptimos. Quid non properamus? Magnus illic nos meritis expetitur: Parentum, fratrum, filiorum frequentissima copiosa turba desiderat: iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra sollicita.* Felices, inquam, sa-

S. Benedict. *Clamor Monachorum, patria cœlestis desiderii*

Cypriã.

sumus: etenim non solùm habemus, qui nos factis sanctis invitent ad gloriam, sed etiam clementiæ exempla, supplicijs alienis, quibus emendemus (si aberraverit) vitam; quod non solùm clementia, sed prorsùs magna. Inter Ægyptios & Israelitas dicit Sapiens: *Oportebat enim, illis sine excusatione supervenire interitum: his autem, tantum ostendere, quemadmodum inimici eorum exterminabantur.* Alienum enim exterminium, elucet in nobis thesaurus miserationum, & indignationis zelus multitudo viscerum: etenim fugere debemus noxam; quippe nobis dedit Altissimus vocem suam: audiendaque sunt in criminum pœnis, quæ clementer continentur in voce voce vocis. *Decem & octo supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos; putatis, quia & ipsi debitores fuerunt præter omnes homines habitantes in Ierusalem? Sed si pœnitentiam non egeritis; omnes similiter peribitis.* Perierunt propter iniquitatem suam: quod quidem longè, si vocem audientes, egissent de peccatis pœnitentiam. In hanc appoluit peccatoribus exemplum; quia felix, quem faciunt aliena pericula cautum. Publ. Syrus, in *Mimis*, v. 157. succinit:

Sapient. 16. 4. *Ostendere peccatoribus supplicia, clementia magna.*

Luc. 13. à 4. *Bonum est, fugienda aspicere alieno malo: Ex vitio alterius sapiens emendat suum.*

Publ. Syr.

DIDASCALIA V.

Lachrymæ pondera vocis habent.

Ovid. 1 ALTIORI proposito, uti miraculo, videbimus, quod cecinit Ovidius, 3. de *Ponto*, Eleg. 1. v. 158. & Stoicus, 3. de *Ira*, cap. 33. *Oculi clamore exprimuntur*: *basilica resonant.* Somus est in silentio vocum, ut demiremur prodigium; & per clamorem non vocis, in Sanctis suis Deus celebretur mirabilis. De Scholastica Nostri Patriarchæ sorore, erit argumentum Didascaliæ: verùm cum illorum plausus propter commune decus, sint profectò inseparabiles in utriusque professione, ante Scholasticæ gratiam memoranda laus utriusque. *Eorum mens una semper*: infit Gregor. Magn. 2. *Dialogor.* cap. 34. Idem velle, idem nolle, una voluntas: idem propositum, idem institutum, & una charitas. Respiciunt se mutuò, quin discrimen cognoscatur; quia concepti & nati simul. Ovven. *lib.* 4. *Epigram.* 138. de Geminis, accinit:

Senec. *Clamor non semper vocis.*

Gregor. Magn. *Benedictus & Scholastica, una.*

Dissimile in nobis nihil est, paria omnia, solo Ovven.
Differimus numero: nos duo namque sumus.

Sæpe Tomis prioribus, de illorum musica in utero matris, diximus. Videlis, 1. *T.* 4. *D.* 14. 2. *T.* 3. *D.* 4. 5. *T.* 4. *D.* 2. Nonnulla & addam, colligens quæ superaverunt fragmenta, ne pereant.

2 Inter dementias Cleopatræ, ultimæ Reginæ Ægypti, fuit magni nominis umbra. Unde unico partu marem & fœmellam geminos edens in lucem: vocavit Lunam & Solem. Eutropius *Histor.* 7. & Guilielm. Rovill. in *Iconib.* p. 1. Horum nominum emblemata fuerunt in SS. Benedicto & Scholastica. Munus enim Solis & Lunæ in cœlo (ut late videbimus *Tautolog.* 8. à *num.* 21. de cœli harmonia) est mirifica musica. Vide Statium, 3. *Silvar.* 3. v. 54. Virgil. 6. *Æneid.* à v. 640. Claudian. in *Mallij panegyr.* v. 100. & Manil. lib. 5. *Astron.* v. 493. qui in rem *lib.* 4. *cap.* 1. à v. 150. de *Geminis* dicit:

Illi planta sol & Luna.

Laudis amor, tacitæ mentes, & corpora tardâ
Mole valent, habitatque puer sub frontibus amor:
Mollius è Geminis studium est, & mitior ætas,
Per varios cultus, modulatisque vocibus ora.
Inveniunt & in astra vias numerisque, modisque
Consummant orbem: :: Natura ingenio minor est.

Manil.

Videntur de cœlo dati, in orbis decus; ut miraretur mundus; dum invenerunt in astra vias, erigentes numeris & modis musicæ scholas, nobiliore studio, naturam superante cœlesti ingenio, valente corpore, voce infantili, amore habitante in illorum pectore, æluante mitiori ætate, tamquàm in Sole & Luna, per varios cantus, modulataque vocibus ora. Hi Benedictus & Scholastica ante usuram lucis, Numini laudes canentes in utero genitricis. Fecit Deus duo luminaria magna; visumque in terra, quòd illum simul laudarent Sol & Luna. Statius d. à v. 53. canit:

Musica illorum in utero matris.

——— *Soli*
Servit & astrorum velox chorus, & vaga Luna.

Statius

3 Cùm tenebræ summâ caligine essent in orbis principio super faciem abyssi; Conditor produxit lucem in futuras species cosmopœiæ: non enim divinum esset tam præclarum opus, si operis non esset usus;

usus: nec videretur omnipotentis mirificum, si esset & non videretur. Ergo fit lux in nitorem mundi, dum chaos & nigræ fuscabant cuncta tenebræ.

Aleim. Avit. *Iam propriis mundo monstrabat lumine formas,*
Obscuro cedente die: varioque colore
Pluriima distinctum pingebat gratia mundi.

Concinit Aleim. Avitus 1. *Geneseos* v. 17. *Facta est lux, & vidit Deus, quod esset bona.* Insigne profectò singularis bonitatis, per quam alieni demonstrantur splendores. *Plena vox luminis: operationis resplendet effectu. Unde vox Dei debuit inchoare, nisi à lumine:* Ita Ambros. 1. *Hexaem.* cap. 1. *Bona.* Idest, pulchra, delectabilis, & grata: quapropter ut Conditor vidit, signanter planxit, universique elogia in illa iurè comprehendit: utpotè quæ rerum specimen, in se continens totius orbis pulchritudinem. Est utique iubar æthereum, opus Auctoris primum, cœli candor, flammæ splendor, orbis nitor, decus astrorum, formaque siderum: ait Dracontius, de *Opere sex dier.* & à v. 6.

Genes. 1. Ambros. Pulchritudo lucis est decus orbis. Dracont.

—*Lux gratia Solis,*
—*Aureaque cornua Lunæ.*

Luna & Sol est ipsa lux: Ita placuit D. Thomæ, Perrerio, & Catharino: erat duo luminaria magna, non lux sola; quippequàm in subiecto & simul cum subiecto fuit creata.

4 Videamus in Sole Occidentis Benedicto, atque sorore, quomodò fulsit vel à principio lux gratiæ. *In utero matris eos psallere auditum, Numinis gratia:* Buccelin. inquit in *Menolog.* Odo, Bonifac. Simonetta, plurimique alij, quos videsis, apud Yepes in *Chronic.* lib. 1. cap. 1. & Benedict. Hæften. *Prolegom.* 14. In rem Gaufrid. serm. de S. *Bernard.* n. 15. *Auditus enim est* (inquit) *in utero materno, cuius magnifice commendata est sanctitas etiam ante ortum. Novit Dominus qui sunt eius, & novit utique quos elegit à principio: sic etiam sua quibusque tempora & momenta constituit, quibus æterna sua dilectionis vel ipsis, vel de ipsis innotescat arcanum. Cumque alios in pueritia, alios in iuventute, alios in senectute vocarit; nonnullos tamen, sed paucos, velut quodam privilegio gratiæ specialis, in benedictionibus præveniens, imò præripiens, nudum natos, quales essent, quibus voluit signis & indicijs declaravit.* Sic Berthar. in *Hymn.* S. Benedict. succinit.

Buccel. Gaufrid. Berthar.

——*Fugiens probavit*

Signa primæva novæ sanctitatis.

5 Pater gratia singularis ex textu: *Fiat lux, & facta est lux.* Ex primo existentiæ momento in corpore Solis & Lunæ incubuit cantico. *Lux sonat.* Verùm si facta, ex quo facta? Dicit Paulus: *Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere. De tenebris*, non tamquàm materia ex qua, sed tamquam termino à quo; quippe in tenebris, ut producatur forma, non est materia: diciturque lux de tenebris; ut eius processus significaretur ut mirabilis: etenim mirum, in plausum & laudem Dei; quòd in tenebris simul essent lux & vox. Elucet gratia Solis & Lunæ, in vocibus Benedicti & Scholasticæ, ubi Deus iussit de tenebris vocem tamquàm luce splendescere: quandoquidem procedunt in vocem laudis, vel in uteri matris obscuris tenebris. Incipit Sol: at Scholastica soror, ut Ovidij sensum sequar. 4 *Fastor.* v. 327.

Dracōt. d. 1. Cor. 4. 6. Quæ: tam mirac. Ovid.

Mota Dea est, sequiturque ducem, laudatque sequendo:
Index lætitia fertur ad astra sonus.

Illuminationem perferutemur in honorem Geminorum. Sol & Luna lux sunt (ut vidimus) ipsa. Cur igitur ipsa, canens in ipsis, plauditur sola, bona, mirabilis, & ut dicit Maluenda, *lux clara & dulcis?* Lux prima imperfecta, sed in corpore; non autem in musica & claritate: plauditurque lux dulcis, eiusque dulcedo vocis; quoniam mirabilior vox corporibus imperfectis.

Malue. *Sine corpore corpus:*

Tertull. Modulatur Tertullian. 5. *Adverss. Marcion.* v. 160. Si iam luminaria nata; in adequatione corporis sortirentur perfectionem: antequàm nascerentur, non plenam habebant corporis entitatem: etenim post triduum & Sol & Luna producta, ex luce in lucem sunt edita: luxque ante nativitatem luminarium, rapuit Dei totum encomium; quippe digna (præ laudibus Numinis) Laude, in illo dulci splendore: quòd ex ipsa imperfectione entitatis, sine corpore, in illa audiretur corpus vocis: igitur excitat in summum honorem laudem, in imperfectione cernere excellentem perfectionem.

Et ex qua: 6 Præterea. Antequàm luminaria magna post triduum nascerentur; illorum ad lucem plenam crescere videbantur: sed videbantur solummodò, quæ luce plena à principio; excitato à Numine plausu lucis, ex imperfectione corporis, atque perfectione laudis: igitur mirum, quòd dum crescerent ad plenitudinem radij, videretur ex

Unde perfectio mutuæ utriusque. ex harmonia in radiorum plenitudine. Vox haud habetur, quousque qui vocalis, nascitur: necdùm nata lumina in magna, verum vox lucis audita: quid mirum si lux extollitur, ubi in luminarium corporibus collocatur: etenim dignum admiratione, sine prævia, necessaria nativitate; quòd lux in illis haberet perfectionem vocis, & in brevitate temporis. Plus lucis videntur merita, in sententia contraria. Sine subiecto fuisse creatam, asserit Basilius in *Hexaem.* Homil. 6. & Nazianzen. *Orat.* 43. infit: *Nec lumen organicum à principio, verum incorporeum & Solis expers: forma enim Solis lumen est,* Vide hic *Tautolog.* 1. *D.* 7. *n.* 14. Lux in globo utriusque luminaris psallebat. Lux antequàm in ipsis esset, voce Numen laudabat. Hic corpus non habebat; in luminaribus, corpore & voce Conditorem decantabat: voceque Dei vox plauditur lucis, priusquàm esset in corpore Lunæ & Solis; quòniam corpus vocis & soni in cœlo auditus, quasi vox haberet corpus. In utero genitricis Benedicti & sororis auditur, & in portentum vox laudis: lux est gratia Lunæ & Solis: igitur vix illorum conceptæ corpora, & ab illis cœlestis audiebatur musica. Quòd nata canerent, erat conditio naturæ, præditæ mentis illuminatione: videnda in gemellis mira, & vox gratiosa: etenim Deitatis studuerunt mutuæ, atque gloriam dixerunt antequàm nati. Signavit Deus necdùm natos, quales essent, dum illo in tempore, non illius temporis munus perficerent: siquidem ut à principio excellentem præ se ferrent perfectionem; lucis proferunt vocem & ante lucem. Vidè alia aliter, atque diverso acumine, *Tom.* 5. *T.* 4. *D.* 2. *à num.* 3.

Gregor. Naz. Hayo. Ad Dei laudes erant in vocem mirificis, sed si ut corpore.

7 Canticum insigne & novum, in cœlo ad Numinis laudem auditum, erit huius gratiæ præpoperæ monimentum. Ita ergo vox cantici in choro cœlesti, quò concurrentes antiphoni. *Tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata sunt.* Metrice Arator, in *Acta Apostol.* a vers. 538.

Apoc. 4 11. Arator. *Tu qui cuncta Deus propriis animata figuris,*
Artifice sermone facis, quibus edita cernens,
Ante vides, rerumque ortus per nomina formas;
Cum fierent, vox semen erat, nox spiritus oris,
Materiemque operis sola est largita voluntas.
Erant (dicitur) *& creata sunt.* Haud theologicè intelligetur creatio; si non ex nihilo. Creata non erant; si erant, antequàm essent creata. Quomodò in essentiæ negatione poterant esse, ut esse possent, priusquàm esse acciperent? Erant profectò, & non erant. An quia in mente divina, atque denuò in existentia? Litteralis expositio ad huiusmodi effandi formam, ducit per allegoriam. *Erant in confessionem laudis;* infit hic Haye: & non erant? Esse & non esse, sanequàm impossibile. A gratia & amore vincitur, dum Creator à creaturis singulariter laudatur: & in non esse, esse dicuntur in laudem; quasi solùm crearentur ad laudandum Creatorem. *Creata sunt*: ergo priùs esse non erant. Dei tunc & illorum erat laus in prodigio vocis, quæ tamquàm prodigium audiebatur in cœlis: simulque non esse & esse exponitur in perfectionis atque virtutis encomio; igitur summa virtutis perfectio, quòd in laudes divinæ maiestatis existeret, antequàm esset. Confessio laudis Deitatis erat scopus mirificæ vocis: & in coniunctione esse & non esse laudantium, stat miraculum totum: etenim insigne & singulare miraculum; quòd existeret in Deitatis musicam, qui ad vocis efformationem non habebant existentiam.

Erat in vocibus cantici novum. Apocal. 5. 9.

8 Perspicuus claresci e se & non esse in Benedicti atque germanæ sororis voce. In claustro, tamquàm choro, genitricis, exercent organa laudis, simulque audivit cœlum *canticum novum.* Novum? Mirabili vocum novitatem, esse illorum & non esse. Esse non dicitur quod informe; quod caret operationum facultate; quoniam tantùm habet perfectionis entitatem, qui in entitate habuerit perfectionem. Est, sed quasi non est, quousque in esse perficiatur. Natura, hominis existendam non cognoscit usque in nativitatem, qua prodit in lucem. Prædem esse non est esse: non est esse imperfectione; Est, sed creari expedit, quia forma formam non habet. Tunc vox incipit: & in choro utriusque matris, Benedictus cum sorore musicè concinit: ut in cantico novo musica audiretur nova, inventa à divina gratia: igitur melodi miri ante vocem per vocis nativitatem; iam ad laudes divinas habebant vocem. Creata sunt mirifica harmonia isthæc luminaria magna. *Erant & creata sunt*; quippequàm ante esse in orta, esse declaravit vox; quàm auris numquàm audivit, dum corpus vox non haberet: verùm in cantico novo, visa perfectio: quòd incapaces vagitus, ad vocem haberent

corpus. Ulteriùs. *Creata sunt*, in corporis imperfectione cùm essent; igitur nulla vox citra organici corporis dispositionem, quam sensim construit formatio: aliàs non essent in utero. Erant & non erant. Erant ex vocis entitate: non erant corporis ordine. Erat esse & non erat esse. His lux simul & nox. *Erant & creata sunt*, in stuporem audientium: etenim à sæculo non auditum; quòd ante perfectionem entitatis, esse haberent perfectionis. Vigilantius Hispana dialecto: *Fue un assombro, que antes de ser en su ser con perfection; tuvieſſen las dos hermanos la perfection en su ser.* Diximus (ex Valletio, *Sacr. Philosoph.* cap. 1.) *Tom.* 4. *T.* 13. *D.*, *num.* 5.) quod sicut ex nihilo dicitur creatio, ita ex indisposito subiecto. Intelligitur modò, quo pacto utriusque corpuscula *erant*, & postquàm erant, in esse fuerunt *creata*. Ad muficam esse ostenditur ex voce: sine voce, non esse; quia si vox ex corporis entitate, tunc entitas corporis abs ulla dispositione. Ad cantica nova, erant, & fuerunt creata: quandoquidem cùm non essent ad existentiam; iam existebant miris vocibus ad musicam. Huiusmodi ingenium ante annos venit.

Rumor. dè non erant, & erant.

Manil. d

Natura ingenio minor est.

9 De luce prima, ut vidimus, varia PP. atque DD. sententia: alij corpoream, alij incorpoream appellant. Cum corpore & sine corpore? Erat corpus exiguum, & informe, & imperfectum; ut ait D. Thom. hic. Edidit illicò sonoras voces, ex quo accepit formam lucis: unde meditanter dicitur, esse corpus, & non esse; propter miraculum singulare: etenim si corpus ad cantica debet esse perfectum; sanè miraculum magnum, quòd vox audiretur muficæ, ex informi, exiguo, debili corpore. *Ex hoc corpore lucido, velut in globos diviso, postea fabricata Sol & Luna*: subdit hic Alapid. Non abs re ex effectu & imitatione Benedictus Pater, atque foror Scholastica (qui cum corpore & sine corpore, in non esse & esse, cùm essent, & ad esse fuerint creati) iacentes in utero matris, & luce specialis gratiæ depromentes voces; ut sine ætate ex privilegio præsenti, constaret, quinam futuri, tunc præventi venedictionum dulcedine: igitur in genitricis visceribus (ubi informe prorsùm corpus) voces formant, Numen laudant, expectantes fulgorem nativitatis; quasi tenerent perfectionem corporis. *Elegit Deus & ea quæ non sunt.* Electio non entis? Tantùm quæ non sunt, eligi possunt ut sint: tuncque non erunt in esse, sed ad esse in Conditoris efficaci voluntate. Cur igitur exponitur sine conditione electio? Quia futilis eorum & quasi nulla conditio: igitur quod informe, inhabile in esse muneri exiitit, non existit in esse; quoniam dumtaxat videtur entitas sine entitate. In fratribus, clausis talamo matris, sed voce formantibus mutuò celestem chorum, miramur huius prodigij theatrum. Musica sine voce, vel vox musicæ in gemino & necdùm nato usuræ lucis infante? Scitè possunt canere, & nesciunt loqui? Quid est hoc? In eis qui non sunt, electio Dei; etenim dumtaxàt speciali electione Deitatis (sine entitate ad muficæ voces, quando in huiusmodi munia, corpuscula omninò informia) maiestatem divinam laudare poterant, qui pro statu conditione, uti imperfecti, non erant. Erant, sed necdùm nati, nec in lucem editi, ut cognoscerentur, unde cantus, & à quibus hymnus. Dominus de cœlo in terram aspexit; & qui non erant, magnos esse eligendo destinavit: igitur specimine, sanctitatis eminentis, singularis magnitudo, dum in utero materno laudes Numini cantabant, ubi alij atque alij, cùm essent, divinitati non erant.

Ex huiusmodi cantu illorum elucet divina electio.

10 Benedictus nequit dicere cum sorore (in queis tanta gratia est) vel intra claustrum matremum: Suspendatur in posterum cœlitis concessa vox: *Ecce nescio loqui, quia puer ego sum*: equidem (observat Gregor. d. cap. 1.) Benedicti nonnumquam fuit specimen, moribus transire ætatem. Hoc opus utriusque.

Cur Benedictus Imperator designatus Monachorum.

——Simulque Luna decorum
Protulit os.
Sole repercussum, aut radiantis imagine Rav. Text.
Lunæ.
Birgitta. 3. *Revelat* cap. 20. *Cor Benedicti* (infit) *erat plenum Deo; imitans illum: qui nondum natus, exultando intra viscera materna cognovit adventum sui piissimi Redemptoris.* Ex laude Deitatis splendet laus mira eius singularis virtutis: igitur ad illam corpus informe vel in utero non gravat, dum propter Conditoris cognitionem exultat. Adventus Redemptoris in animam, est per gratiam sanctificantem infusam. Voce mirabili muficæ in utero Benedictus decaravit, quod infans loquens cognovit; ut videretur necdùm nati (sine luce, sed cum voce) non entis divina electio; inusitato in stuporem prodigio: igitur illi tunc collata divina gratia, ut illâ nosceret Dominum intra viscera materna; ingrederenturque in mundum, sicut alij feliciter ingrediuntur in cœlum. Hymnus omnibus Sanctis eius, verùm in hymnis Benedicti maius opus. Immisit in os eius canticum novum, carmen in novum prodigium: igitur novum, ex Dei cognitione & cantico, quod luci egrederetur sanctificatus in utero. Transit de claritere in claritatem: illuxit spititus ad illuminationem; quoniam visa meliore, in luce visa in Oriente, effulsit animæ candor, quem contulit gratiæ splendor.

Ex hac sententia musica est natura de ut divina gratia.

11 De Clodij Albini in imperij prognosticum, dicit in eo Iulius Capitolinus, ex quo Hemelar. in *Aureis numismat.* Tabul. 34. *Exceptus utero, contra consuetudinem puerorum, qui nascuntur, & solent rubere, candidissimus visus sta toto corpore; ut linteamen, quo exceptus est, vinceret: qua de causa Albinus dictus.* Iure plauditur Benedictus Monachorum Imperator; dum in dignitatis insigne, nascentis; gratiæ internæ videtur splendor: ni prius huius recepisset lucem, exceptus utero non demonstraret vel in corpore candorem. Alij rubemus, quia toti in peccatis nati sumus. Benedictus distingaitur candore, ex claritate gratiæ; signans, quid futurus, ex quo necdùm natus muficam concepit pectus: etenim excellentiæ supereminentis candor nobile signum; quippe natus contra consuetudinem puerorum. Munus, aliò intentus prælignavit Pindarus *Olymp.* Od. 1. à vers. 20.

C apit.

Unde Clodius dictus Albinus?

Iustum regis sceptrum, decerpens quidem
Sumitates ex singulis virtutibus:
Resplendet autem & muscres in flore, nos
Quemadmodum ludimus frequenter.
Gratia mentem dulcissimis
Subiecit cogitationibus. Ferebatur
Corpus & victoria admisceit Dominum.

Pindar.

12 Mirum quod refert Valer. Maxim. *lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 5. ex quo etiam Dionys. Gothofred. *lib. de Fide mortuor. liter. E. Gorgia* (ait) *Epirotæ viri fortis, clara fuit origo; qui in funere matris utero elapsus, inopinato vagitu suo lectum ferentes consistere coegit, novumque spectaculum patriæ præbuit, ex ipso genitricis rogo lucem & cunas assecutus. Eodem enim momento temporis, altera, iam fato functa, parit: alter ante elatus, quam natus est.* Exponitur in Sactis articulus nativitatis Beniamin; cuius vita in Dei cantico, & mentis excessu. Ex mortua matre Benedicti oritur cum sorore. Inopinato vagitu, circunstantes in stuporem coegit, ne pulsus antequàm natus, quia extra mundum vel in ipso mundo positus; quoniam musica natus cognoscitur, priusquam mundò nascereturs non enim mirum, quod patriæ praberet spectaculum novum; qui mirabili psalmodia cœlo fuerat spectaculum. Verum unde spectaculum & cœlo, & mundo? Ex cantico: quo per illud dulcissimum Numini modulamen, internam ante baptisma dixit sanctificationem. Sirent dicitur caropeccati, seu peccatum carnis, ex vi originis; quam committantur voces concupiscentiæ, ut sit sub Sirenis misera captivitate. Fictum olim, Minyas, sive aurei Velleris Heroes, appulisse Sirenum littora, ductos illarum harmonia: sed ut exitent è contracto periculo (*iam remi manu exciderant*, observat Natal. Comes, 7. *Mythol.* cap. 13.) cithara sumpta ab Orpheo, cuius cantus virtute, antiphatica voce, modulationis dulcedine, ruerunt Sirenes & præcipites in mare. Idem ibid.

Valer. Maxim *Prodigiorum.* *tur Gorgij Epirotæ.*

Dum citharam pulsat scopulo sublimis ab alto;
Sirenes trepida carmen tenuere sonorum:
Altera deinde obelym è manibus tacit, altera lotum.

Natal. Com.

13 En musica musicâ victa, in qua figuratur Benedicti de labe humanæ conditionis victoria. Qui sub illa gemit, minimè cantat, sed plorat; & qui in utero matris in subsidium catenarum, nec fletus habent subsidium. Benedictus canit: mala utique expellit. Noxam emandat, si exultat: non enim vox erumperet in musicam, ni Sirene præcipiti, liber obtinuisset gratiam. Ab Appollonio Rhodio lib. 4. *Argonautar.* dicitur illarum damnum, & Orphei illustrissimum trophæum; specimine proprio labis originariæ, & victoriæ vocis, eius expultricis, Benedicti.

Dira luces cantus mortalibus extitit illis,
Qui mare fulcantes, iacere ad littora fures.
Periret, qui appulit (floridè, & appositè succinit)
Nisi Orpheus manibus citharam sumpsisset, & aures
Sublimi cantu, cantu revocasset ab illos
Malignamq; chelys vocem superasset acuta.

Apollo Rhodg.

Ideum.

In expultionem culpæ paratum cor, gratia Dei. Hinc ex Davide: *Cantabo & psallam in gloria mea* (Hebr. *lingua*) *exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.* Benè in musica Benedicti, *diluculo.* Ante lucem, quippe succinuit ante nativita-

Psalm. 107. 3

Benè dictus in matris utero speculator, & mundi cœlo.

Alapid.

Vox illa rum mirabilis.

2. Cor. 12.

rem : etenim urgente dira lue, cantus retudit virulentæ naturæ cantione gratiæ, ut pateret gratia, donumque tantæ iustificationis, etiam in utero genitricis.

Bagat. *Sanctitatis fuit prodigia.*

14 Bonifacius Bagatta in *Admirand. Orb. Christian.* Tom. 1. lib. 1. cap. 1. n. 5. asserit, *Benedictum in alvo matris sanctæ præcinere, auditum ; quod argumento fuit, cum suspendum fore sanctitatis prodigium.* Erat, & etiam opus ; quo videbatur quid in virtute futurus. Auditur enim canere, sed non quid dixerit voce. Quod ante baptismum iustificatus sit Paulus (etsi in ordine ad baptismum) asserit D. Thom. cum multis aliis, ad illud Act. Apost. 9. 9. *Erat ibi tribus diebus* ; totidemque in cœlo fuisse, quippe illo tempore raptus ; Hugo, & Glost. ordinar. Unde huiusmodi sententia, ut ante baptisma Paulus poticetur gratia ? Quia dicit verba audisse, *quæ non licet homini loqui.* Adius Alapid. Occurrit Antilogia. Quæ felicitatis in cœlo (quibus Dominus favet) *nec aures audivit* : protert & ipse. Quomodò auris hausit, quod non audivit? Sunt audita & non audita ; hocque mirabile, quippequam quod audivit non licet homini loqui. Ex argumento musicæ Benedicti, elucet sententia Pauli. Non novum, quod potsit loqui, quod potest audiri. Gratia sane, quod audita, qui audivit, non potsit loqui ; audita à multis Benedictis musica, sed non intellecta verba. Audiebant canere, sed non quod ecinit voce : hocque mirum in commendationem gratiæ, dum eius anima tanto illustrata decore ; igitur gratia præstantissimum signum ; quod auditum esset canticum, & canticum non auditum. Ad signum honoris, erat audita musica : quoad eius intellectionem erant arcana verba, figmacula sanctificationis, in conspectu Deitatis. Unde cùm mira quæ ad gratiam, hominis excedant intelligentiam ; non mirum, auditum, hominem non loqui posse, quod non potuit intelligere. Totum gratia, & gratiæ signa. In Paulo, non posse loqui, quæ audiviti in Benedicto, non posse audire quæ ecinit ; ut cor utriusque constaret Numini gratum, antequam procederent in baptismum. En musica, quæ melodia superat (vt ait Natal. Comes, d.) continetque

Quodque leves calami, quod suavis cantat Aeolon,
Quod lyra, quod cythara, quod moribundus olor.

Nat. Com.

Sic cantus dulci modulatur voce puella,

Quæ nescio musica eius fuit audita, & non audita.

1. Cor. 12. 4.

2. Cor. 2. 9.

15 Vidimus iam Scholasticam Lunam & plenitudine lucis in coniunctione fratris Benedicti Solis. Lunam in plenilunio fuisse creatam, diximus, *Tautolog.* 1. D. 7. àn. 11. Sanctitatis Scholasticæ obiicitur commendatio, ubi vel à principio rutilat plenitudine perfectio. Quid post futura? Videbitur splendor amplissimus, Soli oppositi : ampliore quidem nonumquam coruscat luce, si Luna opposita Soli. Si à Sole discedit, maiore lumine gaudet. Cùm esset simul, Benedictus, ut plus iuceret, illam discedere iussit; verùm illa aliter noluit. In Lunæ coniunctione, fieri maior splendor in Sole fit ; si opponitur Luna, eclipsim patitur Sol. Ita factum ; cuius deliquij Gregor. Magn. delicavit articulum. Non longè à fratris monasterio, sotor degebat in claustro. Ad illam ergo venire contueverat, ex quo Solem eclipsi cognoverat. Quod semel in mense contingit cœlo, inter utrumque semel fiebat in anno ; unde illuminata recedebat à fratre, ut eius fulgeret luce cœlesti. Iam occasui proxima accessit Monasterio. Sol & Luna steterunt in tabernaculo. Illa rogavit, quod Sol, quamvis nocte, non recederet. Benedictus expavit, & tumque vocem repulit ; ignorans rutilis radijs ; quod Deus Lunam fecerit in potestatem noctis. *Quid est* (inquit) *quod loqueris furor?* Munere, non congruit Soli. Ad unguem Propertius, *lib.* 1. *Eleg.* 1. à v. 1.

Certamē Benedicti & Scholasticæ.

Gregor. Magn.

Proper.

——Tu tandem vocem compesce molestam;
Et sine nos cursu, quo fumus, ire pares.

16 Audivit Scholastica repulsam, nec expectavit à Benedicto gratiam : etenim in cursu quem constitio constituit, Sol minimè retrocedit. Molliter irasci nescit illa Soli. Verùm quod anxiè percupij;

Idem 4. v. 63.

——Querela suo voce peregit.

Infertas igitur digitis manus, & caput in manibus posuit, ut à Domino, quod frater insitiarus, impetraret. Potita voto, & insigni miraculo. Serenum erat cœlum.

Lucret. v. 338.

——Numquàm cælo iacit undique puro
Iupiter in terras fulmen, sonitusque pro fundit:
At simul ac nubes succesſere, ipse in eas tunc
Descendit.

Vincitur Benedictus, & quo miratur.

Aliter factum. *Tanta erat cœli serenitas ut nulla in aere nubes apparerent : sed tanta coruscationis & tonitrui virtus erupit, tanta inundatio pluviæ* ; ut Benedictus à loco quo stetit, nec pedem movere posset. Appositè Crucius in *Psalm.* 17.

At pater omnipotens (ut votibus ora resolvit)

In-

Intonuit cœlo, ruit æther grandinis imber,
Et diri asserunt radijs fatalibus ignes:
Insuat agens hyemes telorum, & fulmina denſat
Crebrà manu, totoque vagas ferit æthere flammas.

Ita in circuitu Benedicti tempestas valida: unde qui aderant, videntes procellam pertransferunt cum Sole & ante Lunam. Serena cuncta erant, vel crepusculi radiabant. Æther (ut dicit aliò Ovidius, 4. *Fastor.* v. 5.)

Ovid.

——Risit, & aer
Protinus ex illa parte serenus erat.

Unde ergo sereno cœlo tanta ex nubibus cum fulgetris inaudatio ? *Caput in manibus Scholastica declinans, lachrymarum fluvium in mensam fuderat, per quas serenitatem aëris in pluviam traxit. Nec paulò tardius post orationem inundatio illa secuta est ; sed tanta fuit convenientia orationis & inundationis, ut de mensa caput iam cum tonitruo levaret : quatenus unum idemque esset momentum, & levare caput & pluviam deponere.* Cognovit vel Echnicus vim orationis, & quantæ in gratiam vel lachrymula virtutis.

Horat.

——Præsentia Numina sentit:
Cœlestes implorat aquas dota prece.

Vox Domini resonuit in voce Scholasticæ.

Succinit Horatius, *lib.* 2. *Epist.* 1. v. 134. At quid est, *dotâ prece* ? Musicæ virtute: igitur sicut in matris utero, Scholasticæ fletus audijt harmoniam; intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam.

Iob. 38. 37.

17 *Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli* ? Dixit Dominus Iobo. Concentus vocatur ex motu cœlestium sphærarum ; quippe ut suprà vidimus illarum gyrum arbitrabantur harmonicum. Pro *Concentum* in ordinis seriem ; Pineda hic n. 4. legit, *Inundationem.* Maluend. *De fluxus Cœlorum.* Quænam igitur convenientia inter cœlorum musicam, & aquarum inundatione procellam ? Respondebit articulus Scolasticæ, cùm eius nollet Benedictus acquiescere petitioni : etenim quod precè non potuit, doctè lachrymis obtinuit. Misit lachrymas in cœlum, quod iuvat afflictos inundatione pluviarum; corque acquievit repellentis fratris, audito concentu mirificæ inundationis. Persistebat Sylla, captis Athenis, in illarum dessertione, pertinaci pectore. *Eadem die atque hora* (refert Plutarch. in eo) *sereno cœlo, nubium concursu facto, largus imber dedit* : tuncque mutavit propositum, cùm videret decertans vel ipsum cœlum.

Copia imbris ex eius lachrymis.

Plutarc.

Hinc Benedictus de sorore queritur, dicens : *Quid est quod fecisti* ? Nesciebat in Scholastica esse, versus cœlestes sphæras preces doctas, cùm ille nollet audire preces : resiluitque ab intentione cordis in negationi tenacis, dum cœlum vidit & plorans in protectionem sororis. Anacreon, *Carm.* 3. v. 12.

Anacre.

Per illum sto noctem
Madens ab imbre totus.

De oraculo desperabat Phalanthus Spartanus, quasi per prolata frustraretur voto. *Illo posituram, prædixit, cum sub æthra pluviam animadvertisset* (inquit Paulanias, *cap.* 226.) *animum despondit, eò quòd numquam eventurum esset ; ut puro serenoque cœlo plueret. Sed sorore eius, Æthra vocata* (quod cœlum serenum sonat) *super eum plorante, intellexit oraculum.* Non intellexit Benedictus unquàm eventurum, nocte extra cellam posse manere ; ni plueret in tranquilliore ætheris serenitate : Soror eius sereno cœlo flevit, & illicò pluit : sed ita largiter extensus est imber ; ut per nubium in serenitate amplioremem inundationem, in propria frater nec movere potuit pedem. Visa ergo pluvia mirabilis.

Pausan.

Sic ait arcana moderatrix Cinthia nollis,
Desuper in nubes rutilante lampade Luna.

Statius, & Rut. Fest.

18 Ergo in textum sacrum. *Concentum cœli : inundationem.* Quid in præsenti functione concentus harmonicus in cœlo, & inundatio ? Musicâ cœlum Scholastica plausit in matris utero. Cœlum studet obsequio : inundationemque aquarum signat cœlorum concentum ; quoniam in præmium eius dulcissimi cantici, musica inundationis respondit musicæ. Dedit voci suæ vocem, dum misit in æthera preces, respondendo lyra lyræ ; quoniam ita temperamento concordiæ, ut tacta Scholasticæ vocis, vox resonaret in cœlis. Voce e terris suavitate missâ, sursùm resonuit harmonia, quam iurè cœlorum dicit præ dulcedine concentum ; quia sonus continuò audirus à voce aquarum multarum. Faciem confudit sororis fratris Benedicti zelus, quin caveret insidias ingeniosissimi planctus, qui musica pectoris ascendebat in ætherem, ut astu vinceret fratrem : & cùm concentui harmonico ex lachrymis, responderet è cœlis concentus inundationis ; tanta convenientia interfuit ad pluviam nubium, cum musica lachrymarum ut levaret caput è manibus cum tronitruo, dum cœli citharam tetigit cordis o ratio; igitur ut maneret cum sorore Benedictus,

Ex eius lachrymæ modulatione, audita statim à cœlo.

fa-

factus est repentè de cœlo sonus. Ubi oratione Samuel impetravit à Domino in resistentes procellam gravem in impetu turbinis (de qua 1. *Reg.* 7. 10. & *Eccli.* 46. 20. ubi: *Intonuit de cœlo Dominus, & in sonitu magno auditam fecit vocem suam*) excussit Sielom cum lyra. Hervv. in *Theatr. Hieroglyph.* a figur. 104. Meminit Kircher. Tom. 2. *Oed. Ægypt.* p. 1. class. 2. cap. 2. subditque §. 2. *Per lyram indicantur laudes Dei.* Aptè oratio in lyra, & in cœlo tempestatis procellosæ resonantia; ut voci respondeat vox (vox cœli cordis voci) & Dominus per tonitrum, vocem suam, excitet in auditionem tempestatem validam: etenim cum moveatur musicâ; lyra exponitur pro tempestate impetranda; quippequàm in meteorum ad conficiendum nimbum, nil efficacius in terris, quàm musica lachrymarum. Congruè Ovid. d. v. 99. succinit:

1. Reg. 7. 10. Sielar Samuelis.

Hirch.

Gratia si nulla est, lachryma tibi gratia fiant:
Hæc potes, aut nullâ parte movere Deos.

Cur musicæ cius respondit de cœlo nimbus.

Ovid.

19 Tautologia principalis suffragatur acumini. *Voce mea* (inquit Psalmogaphus) *ad Dominum clamavi, & exaudivit me.* Iuxta vocis excellentiam est clamor vocis in gratiam. Voce clamatur & exauditur: est alius nobilior clamor, & orationis singularis honor: igitur exauditur & prompte Scholastica à Numine, dum clamaret sine voce. Quo pacto sine voce clamavit? Flevit, Deus exaudivit & tonuit; quoniam in optatam gratiam, audit fletum lachrymarum linguam. *Auribus percipe lachrymas meas*: dicebat idem. Lachrymæ non audiuntur, sed videntur. Numini musica suavior, & sonus eius auribus acceptior: & non videri, sed exaudiri poscit, dum fletum ad illum mittit; quoniam dum lachrymæ sonant, precibus doctis voce sine voce clamant. Hinc ubi oratione & lachrymis fudet Sponsa musicis; dicit Amasius: *Sonet vox tua in auribus meis.* Si amici auscultant canentem, necesse quòd audient vocem. Quare *vox* dumtaxàt *in meis auribus*, dum sonat fletus? Ab alijs videtur, sed à Numine auditur: in eiusque solis auribus lachrymas sonare iubet, quæ solus audit; quoniam in musicæ optatum votum, solus ille vocem intelligit lachrimatum. Vide dicta *Tom.* 3. *T.* 3. *D.* 6. *n.* 2. Amici dumtaxàt audire possunt, quæ præ clamore ex voce polluunt audiri. Altius in Numinis aure, cui debet cantare Sponsa, ut in silentio possit audiri & exaudiri musica: etenim cùm illi soli sonet sine voce clamor (huiusmodi harmoniæ dulcissimæ tenor) solus ille ad gratias sine mora conferendas, auribus percipit lachrymas.

Psalm. 38. 13. Quomodò vocis est clamor, ubi nequit vox percipitur?

Cant. 2. 14.

Quæ vox in sono?

20 *Quid est quod fecisti?* dicit Sorori Benedictus, dum sic videtur procellâ vallatus. Illa respondit: *Rogavi Dominum meum & exaudivit me.* Ille interrogat de articulo facti: illa respondet de voce: *Exaudivit.* Quid locuta, ut concederetur turbulenti nimbi gratia? Flevit, lachrymarum imbrem super mensam fudit: & est exaudita, licèt à fratre nec audita verba; quoniam solus qui intelligit sonum, atque lachrymarum musicen, audit plorantis sine voce clamorem. *Flendo cantamus, & cantando flemus*: inquit Bernard. de *Divers.* serm. 35. n. 3. Ex consonantia lachrymarum formatur musica cordium, cuius vocem non percepit in cantico Benedictus; dum è cœlo exaudivit Dominus vocem fletus, quæ Scholastica canebat, ubi Numen in subsidium implorabat, & plorabat, pulsando *aurem audientem*, & intelligentem vocem: quandoquidem non Benedictus, sed solum Numen audivit; quippe oculi pupilla Scholasticæ non tacuit. *Audit Deus gemitus compeditorum.* Impedita & victa est vox, ubi & audita non est; vel quia præteritur, quoniam gemitus sine voce non auditur. Cor deducit ingeniosum in lachrymas, quas voce vincta nequit exprimere pœnas; ex quarum silentio clamor, dum tacet dolor. Haud notescit sine voce, in hominum aure: sed cùm Domino pateat, essò lingua sine usu clamorem premat; cordium compeditorum sine voce exaudit gemitum, per clamorem eloquentem, taciturnum lachrymarum.

Gregor. d.

Deus sæpe bonum mediè vocem audit.

Bernard

Prov. 20 12.

Psalm 101. 21

21 Eluxit ex eventu. *Prospexit de excelso sancto suo.* Petijt fletu Scholastica promptum auxilium è cœlo, ut vox compedita à fratre, ibi gauderet clamore; quem intellexit Dominus, qui intelligit vocem fletus, illam exaudiens, & postulata concedens: etenim fulminibus & cœtuscis illicò è cœlo prosperit, in tractemque voci surdum tota procella detonuit. Illa in musica Scholasticæ vox est. Replevit in bonis desiderium suum, dum flendo cantavit, atque meloda flevit. *Desiderium pauperum* (pro *Afflictorum*) *exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Desiderium exponitur avidi pectoris, & etiam præparatio ad desiderium cordis. Desiderium est exprimere quod anima vellet: præparatio cordis, quod

Vers. 24

Vox Scholasticæ audita à Benedicto sed de cœlo.

Precesse pro affectu.

Psalm. 9 divis. v. 17.

quod vellet velle; ita ut nequaquàm exprimat quod desiderat; in quo splendet summè Dei ad dona promptitudo, & pretiosior gratiarum communicatio. Theatrum videtur amplissimè in miraculo Scholasticæ. Magnum quidem elargitur, ubi Numen gratis concedit, quòd petitur. Scholastica cum verba fratris negantis audisset, ipsum ibi secum remanere vellet: & cùm Dominus eius desiderium audiat, votumque foveat; ut appareret votum dilectæ quàm gratum, à desiderio cordis cum gratia removit vocum. Plus relucet gratia, cùm in oratione nihil expretierunt verba. Fuit præparatio cordis, & simul gratia amplissima Deitatis; ut per gratiæ modum & præstantiam adversus fratrem, ostenderet quanti duceret Scholasticæ amorem: igitur Deus de cœlo non solùm illi quod voluit illa concesit; sed etiam quod velle voluit. Quàm bonus Israel Deus his qui recto sunt corde! Illa clamavit voce fletus: voci cum procella de cœlo respondit tonitruus. Plus quàm vox in prodigio audita est. Signum in præstantiam vocis gratiæ,

Exauditur gratia Numinis è ius præparatione cordis.

Martial 4. 27

——*Non sola voce dedisti.*

22 Fuit igitur miraculum singularissimum; quoniquè factum, à Benedicto non intellectum; quapropter Sorori dixit: *Quid est, quod fecisti?* Non videt? Turbinibus crebris, successivisque coruscis, nimbum non aspicit? Totus deorsùm irruit imbribus æther, & quid sit quasi nescius inquirit? Meritò. Miraculum vidit inundationis; sed nesciebat, quomodò factum miraculum. Miraculum erat illuvies, sereno cœlo; sed non noverat ex quo, & simul quomodò facta inundatio. Sororem fecisse, scit: cæterum nescit quid est. Si serenum erat cœlum, ad imbrem non erat materia ex qua; unde inquirit, *Quid est hoc*, & à te factum? quippe in portento arbitror malus prodigium. Unde venit aqua? De cœlo: serenum est, haud dudum, modò serenum. Unde tandem in hemisphærij commotionem copia redundantis imbris? Ex Sororis Scholasticæ oculis. Gregorius d. in miraculi commendationem, observavit originem: *Sanctimonialis fœmina* (subdit) *caput in manibus declinans, lachrymarum fluvium in mensam fuderat; per quas serenitatem aeris in pluviam traxit.* En pluvia, etiam largissima, ex quo: quo modo, Benedictus necdùm scit; ut magis ex cognitione miraretur portentum: igitur mirum in imbrem fuisse conversas, qua super

A Benedicto in procella excitata ignoratur modus materiæ.

Gregor. Mag.

mensam soror effuderat lachrymas. Gabriel Bugnotius in *V. P. Eleg.* 29. modulatur:

Plangit amans, largisque gemens rigat imbribus ora;
Et cœlum effusis imbribus arva rigat.

Bugnot.

23 *Tonabit voce magnitudinis suæ, & non investigabitur, cum audita fuerit vox eius: tonabit Deus in voce sua mirabiliter; qui facit magna & insrutabilia.* docebat Iobo Eliu. Penetranda sunt cum Didascaliæ proposito auctoritatum acumina; quia protracta atque nimis Didascalia. Scholastica lachrymis auxilium à Numine petit, & tonitru Deus respondet. Tonitruum ex quo pluvia (disruptis nubibus (fit, eius ad terras dicitur vox: & dum Scholastica imbrem copiosum effligatit, Deus illicò tonat; quippequàm vox Domini super aquas, & super aquas multas: igitur propter Sponsam, quam eximiè diligit; diluvium etiam inhabitare facit. *Voce magnitudinis suæ.* Magnitudo vocis Numinis, eò quòd excedat vota supplicantis cordis. Scholastica pluviam petit? Sua *voce* Numen *tonabit*, & magnificè pro gratia; igitur illi petenti erat præparata pluvia. *Tonabit voce magnitudinis suæ*, ut respondeat miraculo petitioni. Illa cœlo studet, cœlum Scholasticæ consulit: etenim tam Sponsæ cura, ut eius oratio ad cœlum scanderet; quàm cœlo, ut pluvia facto tonitru, descenderet. Appositè Aristoteles, ex Euripide, lib. 8. *Ethicor.* cap. 1. concinit:

Iob 37 à 4

Obsequia Scholasticæ cœlis resonabit obsequio.

Pandit terra sinus, pluviasque à nubibus optat.
Cum tristis ablato campus ab imbre sitit.
Nec minus à pluvijs, quæ turget in æthere nubes,
Optat in expansos larga venire sinus.

Euripid

24 Vox ergo Dei versus terram in procellam ex tonitru, & vox fletus Scholasticæ in cœlo; quin possit investigari tonitrus, *cum audita fuerit* inundatione *vox eius.* Sonus multæ pluviæ à Scholastica auditur; verùm à fratre neutiquàm investigatur: igitur non cogitabile nubium fulgur sine nube, nec aquarum inundatio, cœlo sereno: Deusque fecit cœli serenitate pro eius sorore; quòd Benedictus nequibat excogitare.

In qui miraculo insigne tempestatis concessa.

——Venti velut agmine facto
Qua data porta, ruunt, & terras turbine perflant:
Eripiunt subitò nubes cœlumque diemque:
Intonuere poli, & crebrit micat ignibus æther.

Virgil. Æn. v. 16.

Aus

Auditâ voce tonitrui, sorore plorante, Benedictus investigare non valet, ex qua voce vox è cœlo procediti etenim non venit in eius ambitum mentis; pluviam oriri potuisse è fletu sororis. Hinc Deus tonat *in voce sua mirabiliter. Mirabiliter*, dum voci plorantis procellâ respondit æther: igitur miraculum novum; quod procederet vox cœli ex clamore lachrymarum. Hoc prodigium, sed non magnum, ut cognoscerêtur mirabiliter prodigium: quandoquidem fuit insigne portentum; in procellam densâque turbine pluviæ, cœlo sereno converti Sororis lachrymas. Dicit contextus. *Ab interioribus egredietur tempestas.* Tempestas ab exterioribus oritur, si gravidæ nubes: ab interioribus, temperie serenitatis. Occultæ dicuntur lachrymæ, situ interiore. Unde *lib. 11. cap.37.* Plinius inquit: *Hinc fletus & rigantes oravivi. Quis ille humor est in dolore tam fœcundus & paratus? Aut ubi reliquo tempore?* Si pluvia ex exterioribus, fieret naturaliter; sed videnda mirabiliter; quippe pluvia voluntaria, à Numine segregata, ut in prodigio emineret Sponsa: diciturque, *Ab interioribus egredietur tempestas*; quia in tempestatem vertit Scholastica lachrymas.

Vers. 5. *Quæ passus est Scholastica.*

Plin.

25 Ita enim per illam fecit Deus *magna & inscrutabilia*, dum in contentionem fratris exhibuit portenta. *Magna* quoniam visa ex tempestate celebris inundatio, undique cœlo sereno. *Inscrutabilia*, quippe novum meteoron visum est, materiâ observata, ex quâ: igitur vidit Benedictus totam molem tempestatis, ex fletu atque lachrymis Sororis. Iam scit, quid sit, dum quæsivit sic, *Quid est?* Cognovit Sororem factricem pluviæ. Manere dixit, & stetit spiritus procellæ, Psidem

Unde in hac vine procella miracula magnarum inscrutabilia.

Val. Flacc. 2. v. 51.

——*Subitò cum luce fugatâ,*
Horruit imbre dies.

Virgil.

Pòst ab illo cognita tempestatis origo (ut verbis Virgilij utar, 3. *Æneid.* v. 518.)

Postquam cuncta videt cœlo constare sereno.

Gregor. Mago.

Allipulatur Gregor. d. *Benedictum* (subdit) *voluisse aliquid, sed minimè potuisse: virtute Omnipotentis Dei, ex fœmineo pectore miraculum invenit.* Ignorabat Benedictus, dum vidit subitò cataclysmum, *Quid, à quo, & ex quo* factum. Dum procella, contentiendo, cessavit, totum cognovit; quippe in sororis pectore, factum, ut miraculum, invenit: igitur fletum qui in oculis, vidit in nubibus aëris, lachrymas conversas in aquas multas, inundationemque pluviæ in serenitate cœli; viso etiam ex sororis pectore ampliore miraculo, ubi fulgura micabant, æthera clarâ & fundo cœlo. Describit articulum graphicè Virgilius d. *lib.* 8. v. 524.

In uno tria prodigia.

——Improvisò vibratus ab æthere fulgor
Cum sonitu venit, & ruere omnia visa repentè
Tyrrhenusque tuba mugire per æthera clangor.

Virgil.

Suspicimus: iterum atque iterum fragor intonat ingens.
Arma inter nubem cœli in regione serenâ
Per sudum rutilare vident, & pulsa tonare.

26 Quia ithæc portenta expolita, Benedicto dicit Beda, serm. de *S. Scholastic.* Tom. 7. *Ecce miracula cernis insignia, cœlo terraque probata. Quam nova miracula mundo! Quam multis laudanda præconiis!* Cœlo claro defluit nimbus, cùm in cœlo audita fuerit vox eius, egrediente tempestate ab interioribus in Sororis pectore; & parta ab illa victoria, quippequàm Deus fecit lunam in tempora. *Gaude iam virgo Dei tantis sublimata triumphis* (subdit Beda) *exulta Benedicte, Pater sanctissime Patrum, Doctor dulcissime Doctorum.* Exulta, etenim non ita gloriaveris, si vicisses. Mane, ut Sororis experiaris meritum, eiusque aliquod specimen, quod visurus est post triduum *Elevatis in æra oculis, vidit* (inst Gregor. quò supra) *eiusdem Sororis suæ animam, in columbæ specie, cœli secreta penetrare.* Non nova visio in visione nova, cùm cognoverit spiritum: semper enim illam vidit cursu tendentem in cœlum. Ut requiesceret, volavit: pennisque columbæ assumit: equidem cum sit columba, in qua resplendet perfectionis atque charitatis flamma; in meta, scopo volantis patuit perfectio & virtutis & amoris. *Volatur columbæ speciem harmonia perfert:* ait Viperan: Orat. 4. de *Perfecto homin. statu*, ex Platone in *Phædro*, & Virgilio, 6. *Æneid.* à v. 202.

Ven. Beda.

Idem.

Grego Mago.

Cur petiit secreta cœli sub specie columbæ.

Ant. Viper.

Tollunt se celeres, liquidumque per aëra lapsæ,
Sedibus optatis sidunt,
Discolor unde auri per ramos aura refulsit.
Sic leni crepitabat bractea vento.

Virgil.

Iter docuit in cœlum musica, in alarum columbæ motus harmonia: ad illumque volavit columbæ pennis, cui musica applausit in utero genitricis. Lucas contile pinxit volantem candidissimam columbam, cuius mysterium delineabat lemmatis forma: *Intus & extra.* Adi Ioachim. Camerar.

Columba in vocatu recitat, alarum plausu.

merar. *Centur. 3. Emblem. 59.* Ostendit Scholastica cordis conditionem, dum columbæ in exitu præ se tulit speciem: ecinit intus ante lucis ortum: & etiam extrà, dum exivit in cœlum.

Menand. *Musica multis fuit incitamentum amoris:* inquit Menander in *Sirem.* Assentior: exterum in Scholastica musicæ incitamentum fuit amor: hic enim usque collocata in cœlo, illam illexit à genitricis utero. Ita, ut ait Theognides

Theog. *Personat & clarum sacrati carminis.*

27 Dum Benedictus in cœlum erigit lumina, in columbæ specie apparet Soror elevata super æthera. Videt, de eius gloria gaudet, atque de propria mansione dolet.

Bucuot. d. *Visa columba sibi, rutilantibus æra pennis*
Qua secat: Euge Soror, sic ait: Ecce sequor.

Beda d. Afferri corpus iubet, *ut munus, quod una mater contulit, nec cœli ianua, nec terra separaret, sepultura, sed una corporum arca.* Amor una alligat, quos natura una construxerat.

Ovid. 1. Met. fab. 4. ——*Poteris nec morte revelli:*
Ut quos eernus amor, quos hora novissima iunget,
Componi tumulo non invideatis eodem.

Alex. Neapol. Image Apelleis. In rem occurrit Parthenopes (ideft, Virginis) imago, apud Alexandr. Neapolit. *lib. 2. cap. 1.* ex quo decerpsit Chartar. de *Imag. Deor.* fol. 64. *Ibi statua Apollini erecta, qua præter alia insignia, columbam in humero habebat.* Columba, signum autoris, modò videtur in Solis humeris; dum Scholastica pro sepultura ducitur in fratris claustra; cui servit humero uno, donec cadaver collocetur in loculo. Hæc expressior imago virginis, tam in gloria, quàm in terra. In gloria dum, uti columba, Scholastica fecat adyta cœli: in terra, dum cadaver effertur in humeris Benedicti, occidentis mysticè Solis, propter radiantis splendorem lucis. Vultus Sororis virginis attollit morte iacentes:

Cadaver Scholastica effertur humeris Benedicti.

Virgil. d. v. 730 *Mirantur, rerumque, gnarus, imagine gaudet,*
Attollens humero.

DIDASCALIA VI.

Cordis Augustini flamma, universa mirabilia.

1 IN singulare miraculum singularis amoris Augustini, dirigitur iurè huius totum propositum Didascaliæ: igitur in stuporem cor eius vivis in morte, videturque motu sine vita vitale. Quàm apte pingitur (cùm lemmate *Charitas*) flammas ignivomum vibrans! Imò totum flamma est, atque scintillarum fons: igitur ibi Numen excitavit incendium, ignem mittere intendens in terram cordium. *Habet charitas & mortem & alas:* inquit Iacob. de Voragine, de *Sanctis*, serm. 207. Hinc Baptista Pius succinit:

Charitas flammæ Augustini est fera.

Amorisque volatilis ignis,
Cinnamque volasset amores.

Baptis. Pius. *Eius cor mortuum adamas.*

Aias & mortem miramur in Augustini corde, prævalente aeri, charitatis igne: alas, quas amor movet: mortem, quia iacet; ut miraculum videatur, dum sine motu movetur, factum præ flammis,

Tibull. 2. 1. v. 89. *Volitantis frater amoris.*

Aperiatur siparium in huiusmodi prodigium. *Defuncto Augustino* (inquit Torellus in *Histor. Augustinian.* Ann. 430.) *antequàm venerandum eius corpus terræ traderetur; defendens de cœlo Angelus, integrum illius cor à pectore avulsit: quod postea multis abhinc annis integrum & incorruptum, ac si viveret tunc cessasset, mirabiliter deportavit, denique dedit crystallino vasè inclusum, Sigiberto, Episcopo Lugdunensi.* Idem Bonifac. Bagatt. de *Admirand. Orb.* Tom. 2. lib. 6. cap. 3. Append. 5. n. 18. & *lib. 7. cap. 1. §. 8. n. 7.* Etiam Augustin. Vvichmans in *Diar. Ecclesiastic. Sacr.* qui addit: *Cor incorruptum conservatur. Nonnulli volunt arcanis sacrorum vulnerum Christi stigmatibus sanctiatum fuisse. Sigibertus accepto in crystallo corde, per totam diœcesim, congregato populo, hymnum* Te Deum Laudamus, *cantari iussit: cumque perventum esset ad versiculum,* Sanctus, Sanctus, Sanctus; *visum eli cor novo miraculo, commoveri, palpitare & exultare, ac sirenens fuisset sanctatum illa ter admirabili sagitta S. Trinitatis. Similes motus habuisse fertur in anniversaria die, cum eo in altari deposito, sacrum fieret; quoties SS. Trinitas à Sacerdote exprimeretur: vel liber tibi de Trinitate conscriptus, coram eo expanderetur. Idem facere solitum in Missa, quoties* Sanctus, Sanctus, Sanctus, *recitabantur. Insuper, quo tempore publicè solebat exhiberi, nominatim hæreticorum ausum fuisse cum Ecclesiam intrare: quod siquis attentasset, in limine divinitus enecabatur, vel supinus prosterni batur.* Eadem apud præf. Bagatt. *lib. 6. cap. 2. §. 5. n. 1.* Ferrandus etiam refert, apud

Torell.

Lapsum ab Angelis, & crystallo inclusum.

V Vchl. *Stigmati huic Sanctissimi inhiganitum.*

Ad ens præsentiam S. Trinitatis moveatur.

Hæresis hæreticorum dicentes, cadunt, vel intereunt.

Auditâ voce tonitrui, sorore plorante, Benedictus investigare non valet, ex qua voce vox è cœlo procediti etenim non venit in eius ambitum mentis; pluviam oriri potuisse è fletu sororis. Hinc Deus tonat *in voce sua mirabiliter. Mirabiliter*, dum voci plorantis procellâ respondit æther: igitur miraculum novum; quod procederet vox cœli ex clamore lachrymarum. Hoc prodigium, sed non magnum, ut cognoscerêtur mirabiliter prodigium: quandoquidem fuit insigne portentum; in procellam densâque turbine pluviæ, cœlo sereno converti Sororis lachrymas. Dicit contextus. *Ab interioribus egredietur tempestas.* Tempestas ab exterioribus oritur, si gravidæ nubes: ab interioribus, temperie serenitatis. Occultæ dicuntur lachrymæ, situ interiore. Unde *lib. 11. cap.37.* Plinius inquit: *Hinc fletus & rigantes oravivi. Quis ille humor est in dolore tam fœcundus & paratus? Aut ubi reliquo tempore?* Si pluvia ex exterioribus, fieret naturaliter; sed videnda mirabiliter; quippe pluvia voluntaria, à Numine segregata, ut in prodigio emineret Sponsa: diciturque, *Ab interioribus egredietur tempestas*; quia in tempestatem vertit Scholastica lachrymas.

Vers. 5. *Quæ passus est Scholastica.*

Plin.

25 Ita enim per illam fecit Deus *magna & inscrutabilia*, dum in contentionem fratris exhibuit portenta. *Magna* quoniam visa ex tempestate celebris inundatio, undique cœlo sereno. *Inscrutabilia*, quippe novum meteoron visum est, materiâ observata, ex quâ: igitur vidit Benedictus totam molem tempestatis, ex fletu atque lachrymis Sororis. Iam scit, quid sit, dum quæsivit sic, *Quid est?* Cognovit Sororem factricem pluviæ. Manere dixit, & stetit spiritus procellæ, Psidem

Unde in hac vine procella miracula magnarum inscrutabilia.

Val. Flacc. 2. v. 51.

——*Subitò cum luce fugatâ,*
Horruit imbre dies.

Virgil.

Pòst ab illo cognita tempestatis origo (ut verbis Virgilij utar, 3. *Æneid.* v. 518.)

Postquam cuncta videt cœlo constare sereno.

Gregor. Mago.

Allipulatur Gregor. d. *Benedictum* (subdit) *voluisse aliquid, sed minimè potuisse: virtute Omnipotentis Dei, ex fœmineo pectore miraculum invenit.* Ignorabat Benedictus, dum vidit subitò cataclysmum, *Quid, à quo, & ex quo* factum. Dum procella, contentiendo, cessavit, totum cognovit; quippe in sororis pectore, factum, ut miraculum, invenit: igitur fletum qui in oculis, vidit in nubibus aëris, lachrymas conversas in aquas multas, inundationemque pluviæ in serenitate cœli; viso etiam ex sororis pectore ampliore miraculo, ubi fulgura micabant, æthera clarâ & fundo cœlo. Describit articulum graphicè Virgilius d. *lib.* 8. v. 524.

In uno tria prodigia.

——Improvisò vibratus ab æthere fulgor
Cum sonitu venit, & ruere omnia visa repentè
Tyrrhenusque tuba mugire per æthera clangor.

Virgil.

Suspicimus: iterum atque iterum fragor intonat ingens.
Arma inter nubem cœli in regione serenâ
Per sudum rutilare vident, & pulsa tonare.

26 Quia ithæc portenta expolita, Benedicto dicit Beda, serm. de *S. Scholastic.* Tom. 7. *Ecce miracula cernis insignia, cœlo terraque probata. Quam nova miracula mundo! Quam multis laudanda præconiis!* Cœlo claro defluit nimbus, cùm in cœlo audita fuerit vox eius, egrediente tempestate ab interioribus in Sororis pectore; & parta ab illa victoria, quippequàm Deus fecit lunam in tempora. *Gaude iam virgo Dei tantis sublimata triumphis* (subdit Beda) *exulta Benedicte, Pater sanctissime Patrum, Doctor dulcissime Doctorum.* Exulta, etenim non ita gloriaveris, si vicisses. Mane, ut Sororis experiaris meritum, eiusque aliquod specimen, quod visurus est post triduum *Elevatis in æra oculis, vidit* (inst Gregor. quò supra) *eiusdem Sororis suæ animam, in columbæ specie, cœli secreta penetrare.* Non nova visio in visione nova, cùm cognoverit spiritum: semper enim illam vidit cursu tendentem in cœlum. Ut requiesceret, volavit: pennisque columbæ assumit: equidem cum sit columba, in qua resplendet perfectionis atque charitatis flamma; in meta, scopo volantis patuit perfectio & virtutis & amoris. *Volatur columbæ speciem harmonia perfert:* ait Viperan: Orat. 4. de *Perfecto homin. statu*, ex Platone in *Phædro*, & Virgilio, 6. *Æneid.* à v. 202.

Ven. Beda.

Idem.

Grego Mago.

Cur petiit secreta cœli sub specie columbæ.

Ant. Viper.

Tollunt se celeres, liquidumque per aëra lapsæ,
Sedibus optatis sidunt,
Discolor unde auri per ramos aura refulsit.
Sic leni crepitabat bractea vento.

Virgil.

Iter docuit in cœlum musica, in alarum columbæ motus harmonia: ad illumque volavit columbæ pennis, cui musica applausit in utero genitricis. Lucas contile pinxit volantem candidissimam columbam, cuius mysterium delineabat lemmatis forma: *Intus & extra.* Adi Ioachim. Camerar.

Columba in vocatu recitat, alarum plausu.

merar. *Centur. 3. Emblem. 59.* Ostendit Scholastica cordis conditionem, dum columbæ in exitu præ se tulit speciem: ecinit intus ante lucis ortum: & etiam extrà, dum exivit in cœlum.

Menand. *Musica multis fuit incitamentum amoris:* inquit Menander in *Sirem.* Assentior: exterum in Scholastica musicæ incitamentum fuit amor: hic enim usque collocata in cœlo, illam illexit à genitricis utero. Ita, ut ait Theognides

Theog. *Personat & clarum sacrati carminis.*

27 Dum Benedictus in cœlum erigit lumina, in columbæ specie apparet Soror elevata super æthera. Videt, de eius gloria gaudet, atque de propria mansione dolet.

Bucuot. d. *Visa columba sibi, rutilantibus æra pennis*
Qua secat: Euge Soror, sic ait: Ecce sequor.

Beda d. Afferri corpus iubet, *ut munus, quod una mater contulit, nec cœli ianua, nec terra separaret, sepultura, sed una corporum arca.* Amor una alligat, quos natura una construxerat.

Ovid. 1. Met. fab. 4. ——*Poteris nec morte revelli:*
Ut quos eernus amor, quos hora novissima iunget,
Componi tumulo non invideatis eodem.

Alex. Neapol. Image Apelleis. In rem occurrit Parthenopes (ideft, Virginis) imago, apud Alexandr. Neapolit. *lib. 2. cap. 1.* ex quo decerpsit Chartar. de *Imag. Deor.* fol. 64. *Ibi statua Apollini erecta, qua præter alia insignia, columbam in humero habebat.* Columba, signum autoris, modò videtur in Solis humeris; dum Scholastica pro sepultura ducitur in fratris claustra; cui servit humero uno, donec cadaver collocetur in loculo. Hæc expressior imago virginis, tam in gloria, quàm in terra. In gloria dum, uti columba, Scholastica fecat adyta cœli: in terra, dum cadaver effertur in humeris Benedicti, occidentis mysticè Solis, propter radiantis splendorem lucis. Vultus Sororis virginis attollit morte iacentes:

Cadaver Scholastica effertur humeris Benedicti.

Virgil. d. v. 730 *Mirantur, rerumque, gnarus, imagine gaudet,*
Attollens humero.

DIDASCALIA VI.

Cordis Augustini flamma, universa mirabilia.

1 IN singulare miraculum singularis amoris Augustini, dirigitur iurè huius totum propositum Didascaliæ: igitur in stuporem cor eius vivis in morte, videturque motu sine vita vitale. Quàm apte pingitur (cùm lemmate *Charitas*) flammas ignivomum vibrans! Imò totum flamma est, atque scintillarum fons: igitur ibi Numen excitavit incendium, ignem mittere intendens in terram cordium. *Habet charitas & mortem & alas:* inquit Iacob. de Voragine, de *Sanctis*, serm. 207. Hinc Baptista Pius succinit:

Charitas flammæ Augustini est fera.

Amorisque volatilis ignis,
Cinnamque volasset amores.

Baptis. Pius. *Eius cor mortuum adamas.*

Aias & mortem miramur in Augustini corde, prævalente aeri, charitatis igne: alas, quas amor movet: mortem, quia iacet; ut miraculum videatur, dum sine motu movetur, factum præ flammis,

Tibull. 2. 1. v. 89. *Volitantis frater amoris.*

Aperiatur siparium in huiusmodi prodigium. *Defuncto Augustino* (inquit Torellus in *Histor. Augustinian.* Ann. 430.) *antequàm venerandum eius corpus terræ traderetur; defendens de cœlo Angelus, integrum illius cor à pectore avulsit: quod postea multis abhinc annis integrum & incorruptum, ac si viveret tunc cessasset, mirabiliter deportavit, denique dedit crystallino vasè inclusum, Sigiberto, Episcopo Lugdunensi.* Idem Bonifac. Bagatt. de *Admirand. Orb.* Tom. 2. lib. 6. cap. 3. Append. 5. n. 18. & *lib. 7. cap. 1. §. 8. n. 7.* Etiam Augustin. Vvichmans in *Diar. Ecclesiastic. Sacr.* qui addit: *Cor incorruptum conservatur. Nonnulli volunt arcanis sacrorum vulnerum Christi stigmatibus sanctiatum fuisse. Sigibertus accepto in crystallo corde, per totam diœcesim, congregato populo, hymnum* Te Deum Laudamus, *cantari iussit: cumque perventum esset ad versiculum,* Sanctus, Sanctus, Sanctus; *visum eli cor novo miraculo, commoveri, palpitare & exultare, ac sirenens fuisset sanctatum illa ter admirabili sagitta S. Trinitatis. Similes motus habuisse fertur in anniversaria die, cum eo in altari deposito, sacrum fieret; quoties SS. Trinitas à Sacerdote exprimeretur: vel liber tibi de Trinitate conscriptus, coram eo expanderetur. Idem facere solitum in Missa, quoties* Sanctus, Sanctus, Sanctus, *recitabantur. Insuper, quo tempore publicè solebat exhiberi, nominatim hæreticorum ausum fuisse cum Ecclesiam intrare: quod siquis attentasset, in limine divinitus enecabatur, vel supinus prosterni batur.* Eadem apud præf. Bagatt. *lib. 6. cap. 2. §. 5. n. 1.* Ferrandus etiam refert, apud

Torell.

Lapsum ab Angelis, & crystallo inclusum.

V Vchl. *Stigmati huic Sanctissimi inhiganitum.*

Ad ens præsentiam S. Trinitatis moveatur.

Hæresis hæreticorum dicentes, cadunt, vel intereunt.

eundem, d. *lib.* 5. *cap.* 3. in Appendic. n. 3. Picinell. 3. *Mundi Symbol.* n. 556. Iordan. de Saxonia, Corneil. Lancellot. & Engelgrave in *Pantheo cœlesti.*

2 Apposite flamma eius cordis hieroglyphicam, propter immobilis motum. *Stat, & volat*: simul *Quæsivit in motu.* Vide dicta *Tom.* 5. *T.* 10. *D.* 6. *à n.* 5. Hoc insigne Seraphicæ superioris charitatis, & amoris plenitudinis. Totum apprimè in speciem, per Evangelicam Vatem. Vidit Dominum super solium excelsum & elevatum: iuxtà in ipso throno Seraphim, & unicuique lex ista. *Stabant*, sed duabus alis *volabant.* Alis pectoris cor & flammam eius demonstrantes, *Eodem semper in loco alas excutiebant* (ait hic Doctiss. Sanctius, *n.* 15.) *quasi ludibundi, & lætitiâ gestientes*: *ea igitur alarum motu, quasi flabello quodam videntur intendiam illud amoris refrigerare in suo aut in divino pectore cui assistunt. Vis ergo amoris ardentissimi, atque, ut ita dicam, violentissimi, eo symbolo satis accommode significatur.* Vox cantici antiphonici ad ista nova, quippe tunc occulta, manifesta mysteria. *Clamabant alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus.* Anselm. in *Apocalyps.* 4. subdit: *Ter Sanctus, quia Trinitas in personis: Dominus Deus, semel, quia unitas in Deitate.* Graphicè ac floridè de Carpentenas, *Carm.* 1.

O Sanctum, Sanctum, ô Dominum ter denique Sanctum!
O Regem armorum Dominum, bellique potentem!
Sanctus enim Pater ille igens tutius origo
Fonsque boni, magnum qui complet numine mundum.
Sanctus & ille Patris Supremi Filius, ante
Lucíferum genitus, melioris Conditor ævi.
Vox Summi, sensusque Dei, quem fudit ab alta
Mente Pater magnis; dedit consortia regni.
Sanctus & ille ignis, divini fomes amoris,
A Genitore fluens per Natum, numine trino
Amborum communis amor.

Alia vide *Tautolog.* 5. *D.* 2. *n.* 11.

3 Nomine *Domini*, seu *Adonai*, olim sigusabatur Deus. Aliquid magnum vel cognoscentes latebat. Unde Salomon illustratus dicit: *Non didici* (per Enallagen, pro *Non didiceram, Non noveram*) *sapientiam, & non novi scientiam Sanctorum.* At quid tunc novit? Dicit: *Quis ascendit in cœlum, & quis continuit Spiritum? Quod nomen est eius, & quod nomen filij eius, si nosti.* Loquitur Synagoga. *Deum novi, sed perfectè non nosti:* subdit Alapide. Deum imperfectè noverat, quippe in essentia noverat unum, sed ignorabat in personis Trinum. Non novi scientiam Sanctorum, ut diceret Sanctum, Sanctum, Sanctum. Non sunt tres natura discreti; sed tantùm personarum proprietate distincti. *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, sed *Dominus Deus.* Spiritu ductus Siracides, cognoscens Dominum Deum excitatum; ut eum libere aret, *Invocavi* (dixit) *Dominum, Patrem Domini mei: & laudabo nomen. Laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini.* Non nomina, sed *Nomen*; quia *Una est divinitas, nomenque Trinitatis, unus Deus est*: aic Hieronym. in *Matth.* 28. Ita enim Deus cognoscitur perfectè, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus-Sancti. Modò lucem accipit illud Davidis: *Confitantur nomini tuo magno; quoniam terribile* (Hebr. *Admirabile*) *& sanctum est: & honor Regis iudicium diligit.* Hic non dicitur absolutè nomen, sed *nomen magnum*; de quo etiam Ierem. 44. 26. *Ecce ego iuravi in nomine meo magno, ait Dominus.* Idem *Iosue* 7. 9. Quodnam eius nomen magnum, ut hic signetur ita gloriosum: *Secretiores Theologi* (subdit hic Genebrard.) *Tetragrammaton ineffabile intelligunt; quod more reliquorum divinorum nominum non designat effectus & operationes Dei; sed ipsammet essentiam puram ac simplicem, cum ipsius interioribus proprietatibus, Personas haud dubiè constituentibus, absque ullo ad opera, extra posita respectu* (*cuius mysteria lege apud Rab. Ioseph Gigarella*, in Sanè-Orbis) *q. d. Colant te cum tuo illo nomine representante esse tuum incomprehensibile, suam essentiam mirabilem, internasque ipsius proprietates, secundùm quas recipsa & actu es trinus. Mysteria illius magni nominis agnoscant, ac venerentur: te unum videlicet essentiâ, trinum personis: unam essentiam, tribypostaton: ideò, ter subsistentem, sive in tribus hypostasibus: quod implendum prædixit Tobias: Nomen enim magnum invocabunt in te.* Nonem enim Dei est unius divinitatis: nomen Dei magnum, triax in eadem natura hypostasis. Notos in Iudæa Deus; sed non perfectè: perfectè, cum in Israël invocetur magnum nomen eius: quod quidem innotescet præconium; ubi confitentur Deum unum & trinum: trinum in personarum discretione; unam, in ipsa identitate substantiæ. Di-

Dicam quod Martialis de Hermete, *lib.* 5. *Epigram.* 25.

Omnia solus, & ter unus.

4 Tametsi Talmudistæ inficientur in essentia divina Personarum Trinitatem; plures priscorum Rabb. cognoverunt, & de illa divinisque processionibus (ex revelatis sacris Vatibus) scripserunt. Fusè Tom. prioribus argumentum astructum: adilis 1. *T.* 2. *n.* 11. & 19. *T.* 4. *n.* 9. & *D.* 14. *n.* 16. 3. *T.* 6. *n.* 2. & *D.* 1. *per tot.* 4 *T.* 4. *à n.* 14. & *D.* 1. *per tot.* 5. *T.* 3. *à n.* 62. & *T.* 12. *n.* 5. Rab. Nehemias in *Midras Tehillim*, Mysterium asserit, ex eo quòd legitur in libro *Rabboth*, de Iacob, in Mesopotamiam pergente; *Mànsuit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum.* Cùm vers. 11. præmitteretur, *Tulit de lapidibus, qui iacebant, & supponens capiti suo, dormivit in eodem loco*; arbitrati sunt tres supposuisse lapides, qui in unum conversi sunt; in speculum mysterij SS. Trinitatis, qua in unam essentiam coeunt tres hypostases: hac de causa evigilans, dixit: *Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Pavensque, Quàm terribilis est, inquit, locus iste! Non est hic aliud, nisi domus Dei & porta cœli.* Per huius mysterij fidem, Scalâ positâ, itur gradatim ad astra.

Splendet enim verum vero de lumine lumen.
Ut genitum agnoscens, noverit ingenitum
Una trium Deitas, una est sententia, ab uno
Idem est & Verbi Spiritus atque Patris.

Videbimus ex alio Rabbino, quomodò in cunctis unum sunt tria principium; referente terminis Platonicis ordinem emanationum.

5 Hic est Rab. Schabthe apud Athanas. Kircher. Tom. 3. *Œdip. Copti*, in *Theatr. Hieroglyph.* Anaceph. cap. 1. Argum. 4. pag. 587. *Sapientes Cabalæ* (inquit) *seu Theologiæ tres primarias Numerationes in Mysterium assignant; quæ sunt Corona summa & Sapientia, & Intelligentia in æquali dignitate, quasi summè Unum-quid esse. Omnes Numerationes sunt unitas; licet tres primariæ Corona, Sapientia & Intelligentia, quæ sunt tres mentes, non sint nisi patefactio & diffusio centri, quod comprehenditur tribus delubris, seu circulis in mysterio luminis primordialis, luminis splendidissimi, & luminis splendidissimorum splendidissimi; quæ uniuntur ipsi centro in mysterio nominis radicalis, sive essentialis. Centrum simpliciter & absolutè est unum, & omnia comprehenduntur in eo, nempè in unitate. Per tres mentes patefit absconditum, reconditum & occultum, quod est in ipsefitate eius: & nulla differentia est, nisi quòd tria, quæ comprehenduntur in unitate: verum in tribus mentibus diffunduntur & patefiunt, quòd qualibet illarum est mens per se; & propter hoc sunt in æquali dignitate, quasi summè Unum-quid: verum non unum propriè & simpliciter, uti sunt in ipso centro; quì in ipso centro nullum cernitur delubrum, sed tantum unitas centri. Nec est objicitendum: Si ita, non erunt in æquali dignitate, quasi summè Unum-quid; sed erunt dignitate inæquali, ut tria. Nulla est objectio, quia hæ tres non sunt, nisi manifestatio veritatis centri, & illa uniunt se radici suæ, eo modo quo illæ nihil aliud sunt, quàm unitas centri: & manifestum nihil est, nisi quod in absconditio latuit; propter hoc illæ sunt in æquali dignitate, quasi summè Unum-quid, quia ac centro ipso prodierunt, & centrum patefactum est in illis. Inde percipitur unitas omnium Numerationum, quoniam hæ tres Mentes propinquæ sunt emanativo suo. Lumen earum magnum valde; ita ut impossibile sit creatis frui lumine earum. Omnes sunt virtus una unitatis suæ perfectissimæ, & absolutissimæ, quæ absque fine & termino comprehendit totum numerum.* Totum videtur excerptum à Platone, etiì Marsill. Ficinus. in *Epist.* 3. lib. 2. alleret: *Trinitatis Christianæ secretum in ipsis Platonis libris numquàm esse assero.* Umbram saltem videre, necesse est, ut in multis Mercurij Trismegisti testimonijs, uti illud apud Lactantium Firm. de *Sapientia* lib. 4. cap. 22. *Lumen ego sum, Mens Deus tuus, Mentis verò germen, lucens Dei filius.* Alia similiter quæ exhibebimus, Tautolog. 7. n. 18. & *Tautolog.* 8. n. 18. Imò in *Hymno* dicato Numini, ait trisagio, ut audivit Isaias:

Sanctus, omni potestate validior.
Sanctus, omni excellentia major.
Sanctus, omni laude melior.

Ita apud Kircher. ubi dudùm in fin. & Cœl. Rhodigin. *lib.* 22. *cap.* 4. ubi videris ex Platone cur in tribus summa unitas, summa veritas, & summa bonitas: nam si præter unam esset alia, non esset summa. Si non una veritas & una bonitas; aut una habet quod altera, aut non? Si habet, una est: si non habet, neutra est summa.

6 Verba quibus suam cogitationem exponit præfatus Rabinus, malè audient

Augustin. aut Iam me fundit

Isai. 6. 2.

Sanct. Seraphim humanit

Vers. 3.

Anselm.

Carpent

Enallage

Prov. 30 3.

Vers. 4.

Alapid.

Eccli 51 à 14.

Genes. 28. 11. 18. Unde Iacobi signum Trinitatis

Psalm. 98. 3.

Quid sit Magnum nomen Dei.

Iacob. Bill.

Quibus nominibus tres distinctæ personæ significatur

Tob. 13. 15.

Mercur. Trism.

Quibus rationibus astruat Plato.

apud Orthodoxos, quippe non eadem cum illis, quibus à lacte catholice imbuimur: fetreque debent huiusmodi phrases stylum Gopticorum Sacerdotum redolere; cui pedibus hæret Plato, huiusque affectæ, ut Iamblic. Proclus, & ex catholicis duo Dionysij, Arcopagita, de *Divin. nominib.* & Alexandrinus, *Contra Arrian.* Hinc Tertullianus notatus à Beato Rhenano, quia mysterium SS. Trinitatis in unitate substantiæ, seu Uliæ. *Adverf. Praxeam*, cap. 2. sic explicat: *Unus sit omnia, dum ex uno omnia, per subſtantiæ ſcilicet unitatem; & nihilominus cuſtodiatur œconomiæ ſacramentum, quæ unitatem in Trinitatem diſponit, tres dirigens Patrem, & Filium, Spiritum Sanctum. Tres autem non ſtatu, ſed gradu: nec ſubſtantia, ſed forma: nec poteſtate, ſed ſpecie: unius autem ſubſtantiæ & unius ſtatus & unius poteſtatis; quia unus Deus, ex quo & gradus iſti, & forma & ſpecies in nomine Patris & Filij, & Spiritus Sancti deputantur.* Idem in *Apologetic.* cap. 21. Propter huiusmodi voces legentibus incognitas, torvè aspectum testimonium; sed orthodoxe, modò eum Theologis Scholasticis *Gradus* intelligatur pro Notione: *Status* pro Subsistentia: *Forma* pro Proprietate: *Species* pro modo habendi; ut exponit Iacob. Pamel. utroque loco strictè, latèque *Paradox.* ultim. in *Tertullian.* Numerum signant sine divisione, quia quilibet Trinitatis est alius, sed non est aliud. Undo uti dixi, *Tom. 3. T. 6. n. 3.*

Tertullianus quibus vocibus

Tertull.

Pater alter, ſed gignendo:
Natus alter, ſed naſcendo:
Flamen, ab his procedendo:
Tres in unum ſubſiſtendo.

Hildebert.

7 Siccine Catholici, quia Deum unum, & in personis trinum decet sanctitudo; confitemur eius nomini magnoverùm ut Psalmista monet: *Honor Regis* (ideſt, Christi) *iudicium diligit.* Nexus admirabilis! Quorsùm de honore Christi hic inseritur iudicium, ubi Dei trini & unius profitemur nomen magnum? Ut non fiat idem iudicium de Salvatore, ac factum de Trinitate, si humana mens scrutetur, quod credendum; dum omninò *credendum, non ſcrutandum*; ut ait Bernardus, 5. de *Conſiderat.* n. 18. Aliter de Christo iudicandum ac de Trinitate fit iudicium, contrarietate quadam inter mirabilia novàque Deus faciat nova immutando mirabilia: honorque Christi in eius constitutione, econtrariò perducetur in iudicium, dum fidei magnum Trinitatis exponitur sacramentum; quoniam si in Deo tres personæ & una natura, in Christo duplex natura & una tantùm persona. Hildebert. d.

Ubi ſup v. 4.

Bernard.

Myſterii Incarnationi oppoſitum Trinitatis.

In tam nova ligatura,
Stat utraque natura.
Hic aſſumptus eſt in Deum,
Nec conſumptus propter eum.

Hildebert.

8 Non enim scrutandum inscrutabile mysterium, & ut fides habeat locum, & ne opprimatur à gloria humanum leve iudicium: equidem si comprehendere posset iudicium humanum, nec esset magnum, neque divinum mysterium. Hinc confertur Iridi; cuius imago in imaginem trinæ hypostaseos, & unius divinitatis, *erat in circuitu ſedis*: trisque dicta Thaumatis filia (Vide Natal. Comit. 8. *Mytholog.* cap. 21.) ideſt, admirationis; quippe *Una & tricolor*, in quibus nullus alterò potior, sed idem lumen vario protectò colore, admirabili luce, qui fuiget radius, & uno lumine trinus. Sic mysterium Trinitatis est totum admirationis: igitur licèt sine numero ibi numerentur tres, hi certè tres in Deitate unum sunt; ut *ſpiritus intelligentiæ*, etiam in homine, sit *unicus & multiplex*: unus quoad substantiæ divinæ constitutivum; multiplexque in necessariam discretionem personarum. Venant. Fortunat. *lib. 3. v. 273.*

Iunctus Deus (alta fides!) unus tribus, & tribus unus.

Nam pater, & genitus, quoque ſanctus ſpiritus unus:

Perſonis proprijs ſtat tribus unus apex.

Suffragatur Basilius sub eadem metaphora, in Iridis similitudine. *Sicut in Iride colorum diſcrimina clarè cognoſcimus*: & tamen alterius ad alterum *attendum ſenſu percipi nequit*; *ita proprietates trium hypoſtaſeon* (*perinde ac flos quidam eorum colorum qui in Iride viſuntur*) *in ſingulis perſonis quæ in S. Trinitate creduntur, ſeparatim relucent*: *eius verò proprietatis, quæ ſecundum naturam eſt, nulla alterius perſonæ ad alteram, differentia excogitari poteſt, ſed in communicatione Uſiæ, notiones propriæ in unaquaque communiter reſplendent.* Hactenus Basilius, *Epiſt.* 43. Ita mysterium magnum, ad sensum sine adæquatione, dilucida analogia, allucet; in hypostasis trinæ diversitate, & identitate Uliæ.

Sapiens 7. 22.

Venant.

Virgil. Hieron.

Basil.

Quomodo Trinitatis numeri ſint numeri

Bernard

Clara ſub æthereis fulget Thaumantia proles,
Et picturato cœlum velamine cingit,
Et illud varijs miranda coloribus ornat:
Huc

Virgil. de Iris. & Stat. 10. Theb. v. 13.

Huc ſe cæruleo librauit ab æthere virgo
Tricolor.

9 Augustinus simili alio contendit exprimere; non propter illius divinæ naturæ similitudinem, sed propter visibilium unitatem, ut intelligeretur, fieri posse, ut aliqua tria non tantùm singillatim, sed etiam simul unum singulare nomen obtineant; ut ait de *Fide & Symbol.* cap. 9. Ita ergo præmittit. *De fonte interrogati* (inquit) *non poſſumus dicere, quòd ipſe ſit fluvius: nec de fluvio interrogati, poſſumus dicere, quod ſit fons: & rurſus potionem quæ de fonte vel fluvio eſt, nec fontem, nec fluvium poſſumus appellare: tamen in hac trinitate aquam nominamus; & cum de ſingulis quæritur, ſingillatim Aquam reſpondemus. Nam ſi quæro, Utrum in fonte aqua ſit? reſpondetur, Aqua. Si quæramus, Utrum aqua ſit in fluvio? Nihil aliud reſpondetur; & in potione nequit eſſe alia reſponſio: nec tamen eas tres aquas, ſed unam dicimus. Itaque fieri poteſt, ut eadem aqua nunc ad fontis appellationem pertineat, nunc ad fluvij, nunc ad potionis.* Est quoad nominis vocem quadantenùs exempli similitudo; sed minime SS. Trinitatis exemplar: ad unguem caderet, si aquæ eadem simul, & una esset, & non successivè, in fonte, flumine, & eius aquæ potione; quod impossibile, ut observat idem ibid. Idem dicendum de Symbolo trium Rosarum, cum epigraphe: *Tribus unus decor, unus, unus color, unus olor.* Non quadrat: igitur eadem divina natura in Patre, fonte, in Filio flumine, & in Spiritu-Sancto, aquæ mutui amoris communicatione; ut ait Hieronym. in *Agg.* 1. v. 1. torquens illud Virgilij, Eclog. 8. v. 75.

Aut Aegeria in aqua.

In roſa.

Pſalm. 149. 2. Io. 13. 10. *Deus tria nus &*

Sedul.

Augustinus *Eccle ſia ſera poim.*

Apocal. 4. 8.

Sabellic

Augustinus *myſterij con templatione, ra pichatur extra ſe.*

——— *Numero Deus impare gaudet.*

Imparem numerum, ſolumque Deum *ſolum*, quia sine numero: *imparem numerum*, quippe in numero trino. Una & sola Deitatis usia, trinaque persona. *Non tres Deos, ſed unum* (subdit Bernard. d.) *Trinitas eſt: tamen Deus. Quid ſibi vult iſte abſque numero numerus? Si tria, quomodo non numerus? Si unum, ubi numerus? Habeo quid numerem, & quid non numerem. Subſtantia una eſt, perſonæ tres ſunt.* Pater & Filius & Spiritus Sanctus.

Deus Pater tantum Dei.
Et Filius ſimilis ei,
Et Patri conſubſtantialis,
Genitori coæqualis
Paracletus increatus.
Neque factus, neque natus,
Patri conſors, genitoque.
Sic procedit ab utroque,
Ne ſit minor poteſtate,
Nec minore maieſtate,
Quàm genitoris & filij:
Tantum iſte, quantum illi.

Adi Athanas. Kircher. in *Itiner. Italic.* Dialog. 1. cap. 5. §. 9.

10 Urgentur Hebræi fateri Trinitatem in Divinis (ut alibi probavimus) pondere sacræ multiplicis auctoritatis. *Lætetur Iſraël in eo qui fecit eum.* Hebr. *In eo, qui fecerunt eum.* Maluend. *In facientibus ipſum.* Idem apud Iobum: *Ubi eſt Deus, qui fecit me?* Hebr. *Qui fecerunt me.* Plures, unus. Apte & catholice, quia unus Deus in Deitatis essentia, identitate substantiæ; & personæ tres, hypostaseon discretione. Sedul. lib. 2. *Carm.* v. 176.

Quòd Pater & Natus, quòd Spiritus eſt ibi Sanctus;
Quo manet indignus, qui non numeraverit unum.

Ita ergo tribus dicitur trisagion, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, & *Dominus Deus.* Huiusmodi canticum præ admiratione, attonitum reddebat Augustinum: & adinstat Seraphim senas alas habens perspicacissimæ mentis, plenus oculis, requiem non habebat die ac nocte, secum regerens: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Omnipotens.* Naufragium vivacitati mentis, erat fluctus cuiuslibet vel leviculæ cogitationis; cuius efficacitate, energica quidem vis, illum super se levavit, & simul elevavit extra se. *Augustinus* (refert Sabellicus *lib. 2. cap. 6.*) *dum ſemel S. Trinitatis myſterium ſolus in cubiculo ſedens contemplaretur; ita à ſeipſo abeſſerat, ut à muliere, qui illum conſulere cupiebat, ſæpius interpellatus, nihil reſponderet, imò nec reſpexerit quidem. Mulier autem, quia ſe contemptam putavit, abijt triſtis. Poſtero autem die cum eum in Eccleſia adiret, in ſpiritu rapta, vidit de Trinitate diſputantem; atque audivit, iccircò ſe illum die externo fruſtrà quidem adiſſe; quòd eiuſmodi meditatione occupatus, ipſam neque videre, neque ſentire omninò potuiſſet.* Siccine audito mysterio Trinitatis in cursu vitæ: quid ab Augustino in morte? Cor sine vitæ radice saltat; audito cantico, exultat.

Virgil. in Muſit. Pſalm. 85. 5.

Loquitur geſtu.

11 Hinc illud: *Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Utrumque Augustini amor complectitur. Semper exultabundo, de Numine uno trino-

que

que loquitur : vivus in carne, mortuus verò moto corde ; ut erga individuam venerandam SS. Trinitatem, nec in vitæ die, nec in mortis nocte haberet præ amore requiem. R. Kimhi : *Cor meum & lingua mea exiit averunt.* Genebr. *Jubilant & vociferantur præ gaudio.* Ad unguem. Cor Augustini extractum e pectore, motu, ut Trinitas plaudatur, in linguas totum convertitur. *Sitivit in te anima mea: quam multipliciter tibi caro mea !* Non multipliciter caro, si tantùm exultaret in vitæ cursu. Ultra procedit amoris flamma, ut jubilundi cordis multipliciter exprimantur desideria. Cor motu multipliciter ostendit animæ sitim ; ubi movetur ad Numinis vocem & in carne & extra carnem.

Te desiderijs mens ista fidelibus ardet:
Milleque te sitiant viscera nostra modis.

Genebrardus subdit : *In veneratione, spiritu agitatur.* Sitis exponitur animæ, ubi cor Augustini movetur sine spiritu spiritus degeneri agitatione, in venerationem individuæ Trinitatis; ut in carne multipliciter demonstretur vis amoris. Ubi era spiritus illuc gradiebatur, igitur præ gaudio etiam post mortem veneratione movetur.

12 *Cor & caro exultaverunt, Cor & lingua vociferantur præ gaudio.* Quænam vox & unde ? Unde, ex corde : & sine vitæ spiritu ? Conflat sanè vox ex motu. Dicit nostra Tautologia. *Voce mea ad Dominum clamavi, & exaudivit me.* Unde nisi ex voce clamor, ut possit à Domino exaudiri cordis, amore flagrantis, dolor? Est alia ex amore lingua, qua clamant, audito Domino, corda, in vocem laudis, laudis vocibus auditis ; & gaudium vox sine voce demonstrat : dicitur quòd vox clamat ; quippequam cor Augustini motibus clamat pro voce. Nota discrimen inter cordis vocisque clamorem. Voce clamat David, quoniam Dominus exaudivit eius cor pœnis oppressum. Corde Augustinus, quoniam exaudivit Dominum. Ille, quia Dominus exaudit : hic, quia Dominus exauditur, & siccine loquitur : igitur cor eius multipliciter ardens (etsi extra vitam atque molem corporis) ut audivit trisagion in Trinitatem, voce motus exultans dedit clamorem.

Corque & membra micant, hilari exultantia motu:
Quâ possunt Dominum singula voce canunt.

13 Videamus ergo (quo intuitu præmissimus de Trinitate parœbasin studiosam) erga mysterium, cordis motum & immobilem Augustini vivam flammam. Ergo Seraphim in throno (ut diximus, *n.* 2.) *Stabant & volabant.* Motus in eius negatione indicat impossibile suppositum : verùm Bernardus delicat argumentum. *Ad quid ergo tunc alat Credo* (alt de *Verbis Isaiæ*, serm. 4. num. 1.) *sicut in statione immutabilitatem, sic & in volatu alacritatem. Quo enim Seraphim volant, nisi in eum, cuius ardent amore ? Vide flammam quasi volantem & stantem simul ; nec mireberis iam Seraphim stantes volare, & stare volantes.* Vita est motus à se, cuius principium est cor. Hoc cum vita movetur alis : sine vita stat immobile defectu originis: Augustinique cor mortuum (dum trisagium in laudem Trinitatis concinitur) Seraphinis volantibus & stantibus vigilanter comparatur ; quippe ad huiusmodi canticum, etiam post mortem movetur. Si cordi mos est stare, velatus vivere ; prodigium objicitur magnum, dum mortui cordis circumspicimus motum: sed lucet amor, & simul amoris fervor : igitur si cor immobile ex se, sine vita stabat ; ad Trinitatis laudem adhuc volatu vebebat. Stabant immoti Seraphim quatuor alis: alæ dumtaxat movebantur cordis: ideo trisagium cantabant, & Augustini charitatem exprimebant : etenim ab illo audito Trinitatis cantico, nequibat cor vel in morte sic stare sine motu. Sic flamma & stat & volat, quæ nonnumquàm sursùm micat. Detinetur à materia immobili: movetur æthereis potestate. Non secùs cor Augustini. Stat sine vita, sed inest cœlestis flamma : & versus cœlum ut ascendat sursùm ; etiam immobile, nequit non habere motum. Stat, & volat.

Talis flammato secum ille corde volutat.

14 Ulterius. *Seraphim stabant & volabant.* Quorsùm & quomodò utrumque & in plenissimo amore ? *In duobus Seraphim* (insit Bernard. d. *serm* 3. n. 2.) *duplicem arbitror intelligi creaturam rationalem ; Angelicam scilicet & humanam. Nec mireris hominem Seraphim fatum.* Quid ? Videmus Augustinum : equidem dum chorus cœlestis ter Sanctum Dominum cantat ; stat & volat. Stat sine vita ; Seraphico amore volat: etenim si alis alijs suspensis, cordis alas movet trinæ in una sanctitatis cantus ; in corde mortuo Augustini, ad Altissimi trisagium, numquàm defuit cordis motus. *Facit ministros suos flammam ignis.* Inter Domini ministros flam-

Isai. 6. 4

Bernard

Quare Seraphim simus?

Cor flammæ

Virgil. Æneid. 4. 54.

Hebr. 1. 7.

Bius amor Seraphicus.

flamma ignis dicitur Seraphim, qui eorum Domino ter Sanctum acclamant, & canentes stant & volant ; ut per eandem exstrum & cantici modum, non miremur hominem Augustinum Seraphim factum : siquidem cor eius, ubi trisagion auditur, stat mortuum & movetur. In rem Mantuanus in *Fastis*:

Mant.

Quem vivum illustrem doctrinæ lumina pandunt,
Prædicat extincti flammea lingua decus.

Sic Augustinus corde fixo ac incluso in crystallo, stat & volat : tunc que amorem Seraficum indicat ; quippequam uti summum habetur, quod immobile, vocis virtute movetur.

15 Ex articulo elucet. Clamant Seraphim sic alter ad alterum antiphonicè trisagium ; *& commota sunt superliminaria cardinum à voce clamantis, & domus repleta est fumo.* Sequitur. *Elevatum sursum superliminare templi.* Lapides audiunt, & concutiuntur ? Resonat vox in saxis, & elevantur ? Sensus, ubi non est ullus ? Unde sensus ? Ex voce audita fuit motus : igitur ita cantici efficacia ; ut moverentur etiam insensibilia. In symbolum cordis Augustini, huius miraculi species occurrit cogitationi. Eius cor tunc uti lapis jacebat, nec sentire quidem poterat: lapisque motus à voce Seraphinorum exponitur, ubi cor Augustini post mortem etiam movetur ; ut audito trisagio sine sensu, insigne miraculum sentiretur in motu : igitur palpitat & subsultat à voce Seraphini clamoris, dum facere debebat immobile tamquàm lapis. Quo enim quibat volare, nisi in eum cuius ardebat amore ? Flamma deorsùm in æternum non commovebitur : lapis sensu undecumque privatur. Augustinus sit sine sensu sensibilis, & à voce clamantis ; dum tradito morti impossibile moveri. At ab amore superatur impossibile : etenim cor post mortem ut flamma movetur sursùm, quùm uti mortuum immobile videbatur tamquàm saxum. Retorqueatur Lucretius, lib. 3. de *Rer. natur.* à v. 276.

Vers. 4.

Amoris insigne, motus in mobili corde.

Est frigida multa comes mortalibus aura
Quæ cit horrorem in membris & concitat artus.

Lucret.

Ut quiddam fieri videatur de omnibus unum,
Est etiâ calor illi animo, quê fumit amore,
Cum fervesât & ardor.

16 Perferutemur. Viso prodigio (refert idem Evangelicus Vates) *Dixi, Væ mihi, quia tacui.* Ideò, *Heu !* Oi, *o mihi, quia ad quietem redactus sum.* Adsis Maieuad. & Sepmagint. In conspectu Dei, audita vocis Seraphim suavitate, & præ illa cardinum commotione : Væ sibi dicit, quia in quietem recuit ? iurè sanè pallat dolor : quandoquidem pectori viventis pudor : quòd sic stet & non volet, dum voces audit, quùm à voce clamantis sentiat quod insensibile, & moveatur quod immobile. Tunc vita plena terris divinitatis gloriâ, quam cumulavit Augustini & mortui gratia : quippequam ita ab illo vivente vox Trinitatis suavissime auditur ; ut mortuo corde, uti vivens ad vocem commoveretur. Peiusquàm in alia fiat transitus, videnda sunt gloria domus, & fumus. Cur igitur dum immobile movetur, terque Sanctus Deus laudatur, atque dulcissimo cantico ; templum, quod chorus, in gloriam replerur fumo ? Exemplar objicitur Templi Augustini ; quo ad vocem individuæ in tribus sanctitatis, vel post mortem gestit corde. Fumus suffocat, motus siccine cordis vivificat : uniuntur que in templo gloriæ cœlestis plausus, & simul lethalis fumus ; quoniam si cordis motus est Ecclesiæ summæ gloriæ, in eius templo ardet famus, quo suffocantur hæretici. Quasi in ruinam sunt commota templi superliminaria : unde solicitant heterodoxi effugium ; timentes, ne super illos in excidium corruat templum:

Vers. 5.

——*Et corda & sensus moles onerosa retundat.*

17 Observemus contextum. Revelare intendit Deus hominibus Trinitatis arcanum ; & simul aptum eligens ministrum, regerit plausum à Seraphinis Mysterium. *Quem mittam, & quis ibit nobis?* Patet schema Augustini in promptitudine Vatis Evangelici. *Ecce ego, mitte me.* Quorsùm missus, tantæ maiestatis nobilissimè legatus ? Ad Trinitatis mysterium revelandum, sed non creditur mysterium. Obcæcatum est cor eorum. *Aure audietis, & non intelligetis.* Actor. 28. 26. quia sensu voluerunt intelligere, & non credere. Ira illorum cordis nequam cogitatio. Ideo Augustino ministro, templum repletum est fumo ; quo spiritus intercluditur, ubi ministro tanti mysterij non creditur, ut prævaleat Augustini catholica fides, & supplicium constet incredulî pravi cordis: igitur hæresici vel spirant vel iacent meritò suffocati, ad eius limina templi. Alludit, ut observat D. Thom. ad desolationem templi, in quo erant adversantes fidei: Alapideque ad illud portentum, quod refert Io-

Miraculi grande, sentire insensibile, & immobile moveri.

Is. 6. 3.

Hæretici in ejus templo suffocantur.

Manet

Vers. 8

Mysterii Trinitatis.

Vel cadaver in ostio templi.

Ioseph. Ioseph. 7. de *Bell.* cap. 12. quo sponte Orientalis porta aperta est, dicente intorsùm voce : *Migremus hinc.* Arridet hæreticorum voci in templo sacro Augustini. Superliminare in motu concussum est : templum totum ex fumo incendium ardore sit. Hinc migremus ; quùm arcanum Trinitatis fulminat Augustinus : etenim si moramur, fumo detenti suffocati moriemur. Ioan. Baptist. Maculas, *lib.* 9. Od. 25. succinit :

Mascul. *——Tu nova*
Trophæa cælo confer, hostis
Edomiti fugitique cæsaris.
Sic te per altas Religio feret
Nubes, cornsci fulminis in modum
Educit, teque agit impios
Virtus in hostes vividà : nobiles
Palmasque decernens, & auro
Properatas merito coronat.

18 Engelgrave d. *Nonnquam* (inquit) *in Ecclesiam, aut cor Augustini, ingressum hominem hæreticum. Vel enim intus moriebatur, vel in limine cadebat. Hæc de causâ pingi solet Augustini cor in vase pulchro super altare, ante quod latent hæretici consternati & mortui.* Sanè feliciter cadit cordi eius epigraphe, *Ardet & arcet* : ut est apud Picinell. *lib.* 3. *num.* 564. *Mund. Symbol.* & *lib.* 4. n. 625. *Defendit, terretque* ; apiùsque quod alio diximus, *Tom.* 6. *T.* 7. *D.* 2. *n.* 7. *Illuminat & illuminat.* Occurrit plenus sapientiâ Cherub custos paradisi Ecclesiæ. Electis è paradiso, qui defecerant (credendo satanæ) ab orthodoxa Deitatis fide ; *Deus collocavit ante paradisum, Cherubim, & flammeum gladium atque versatilem ad custodiendam viam.* Non sat gladius ad ostium, ut formet flammeum ? Non sat, quippe Cherubim munera duplicia sunt. Claudus fecat, flamma illuminat. Utrumque in ostio templi paradisi exercet plena sapientia, cuius Augustinus æquè imitatur inligula : siquidem cùm alij ingressuri, alij vel ab ostio arcendi : in suo templo fungitur Augustinus & flammâ & gladio : flammâ, ut in fide ad clariorem illuminet corde Catholicos ; gladio, ut prosternat vel interficiat hæreticos. Persequitur sæpe manus valida hæreticorum, orthodoxorum fidem, ad Ecclesiam confugientium, in cuius porta ut custodiatur via, stat cor Augustini flammea rhomphæa. Ibi sint, tuti sunt ; quippequam fideles defendit, ut quiescant in fide tuti : hæreticos arcet ab ingressu ferro & igni. Hoc opus non totius muneris est Augustini, sed tantùm cordis & mortui ; verùm vibrantis flammam in hæreticam perfidiam. Ardet & arcet. Ardet ut catholici fidem plenam imitentur : arcet, dum heterodoxi ab eius templo fugantur : etenim si audaciâ accedunt, arbitrantes cordis cinerem : eorum perfidiam trucidat etiam post mortem. Hæreticus fato-Augustini (in rem Floride Ovidius, 15. *Metamorph.* Fab. 2.)

Engelgrave. Cor sui ardentibus arcet & illuminat : exhultet defendit & illuminat.

Genes. 3. 24.

Cur Cherubim confertur

Tunc certè dixit, non est metuenda Achilles.
Tunc quoque metuendus erat : cinis ipse sepulti
Iratos hoc savit : tumulo quo sensimus hostem.

19 *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ* ; quibat dicere cum David. Apte : quibus perversa & tenacitate fides ; profectò omnes terræ peccatores : Maluenda : *Subvertam, & eliminabo.* Genebrard. ex Chald. *Magnâ diligentiâ & studio, mundo venturo, qui assimilatur luci matutinæ, disperdam operarios iniquitatis, vigilanter.* Hæreticorum enervantur vires, vivente Augustino, studij eius veritate, vivacitate & ingenio ; queis posteri illuminantur, & hæretici illiminati ab eius præsentia arcentur, pudore consternationis, vel periculo capitis : igitur coram illo nec possunt hiscere, neque valent respirare. Fatiscunt prorsùm : & etiam post Augustini fatum ? Fatiscunt. Non in morte mortuus est. Ut hæreticos dispergat, vigilanter salit cor : movetur, ut error & quantocyùs removeatur ; etenim qui foverit, vel corruet ictus, vel cadet : inveniet sanequàm subitam fulmine necem ; vel supplex aris palinodiâ imponet honorem. Mors dura, dira, teux, vel respiscentiasut ex mortuo corde vivat & floreat fides catholica : aliàs,

Ab hæreticis, erit ut hostes sentiant in tumulo.

Ovid.

Psalm 100. 8

Maluend.

Genebr.

Iram sanguinei sine pectore cordis
Evomit, imbutam flammis, avidamque nocendi.
Dispiciet rapidâ iaculatur è nubibus ignem.
Illum inspirantê transfixo pectore flammas
Turbine corripiet.

Adversus hæreticos vel mortuum vigilat.

Ex Claudiano & Virgil.

20 In operarios iniquitatis, ut arceat, & terreat, hoc studium Augustini, post mortem vigilii corde, cuius motus in hæreticos, in quos tota vis, & totum aversum cor : quod quidem in genus hoc sævit, neque certamina fugit : igitur vita recessit, cæterùm pugna remansit. Illorum castra cæcè secutus, transfuga ad veritatem recessit illuminatus. Nisi quia Dominus adiuvit, anima in inferno paulominus habitasset. Ex persecutore factus est vas electionis, duxque simul constitutus, adversus factionis miles. Sed quid ? Dixit Masculus, d.

Cur mortui ferreo confoderunt

Mascul. *Manes relictas spicula militis*
Adversa mœret. Erebique turmas,
Maneta versis insequeris ferox
Impunè telis.

Fidei rutilabant trophæa, quin unquàm ab Augustino declinaret victoria ; cæterùm fragilis inerat vita, qua quidem sic cogitatâ, secum ait : *Quis consurget mihi* (Genebr. *Mihi adiutivus commoat, Pro me*) *adversus malignantes ? Aut quis stabit* (*Pugnabit*, idem) *adversus operantes iniquitatem ?* Maluend. *Quis surrecturus pro me contra maleficos ?* De futuris Augustinus cogitat, atque pugnare contra hæreticos desiderat. Erat impossibile, si in pugnam præventus morte. Quisnam athleta, proh ! surrecturus pro me ? Quis ? Ne fatigeris : Cor. Post vitam vivet : imò vehementiùs pugnabit quoniam quisquis ad templum accesserit malignantium, vel in illuminationem consternetur, vel vitâ miserè in damnationem privabitur. Manus omnium contra eum : manus eius contra omnes, quorum ausus nonnumquàm in perniciem atque dedecus. Erat lapis oneris : super quem ceciderit, comminuetur : si super illum ceciderit, conquassabitur. Quadricuspis semper ad certamen, quæ nonnumquàm sursùm habet acumen. Achill. Bocch. *Symbol.* 134.

Vt in illas decertantium vitæ cor sufficitur

Psalm. 91. 16. Genebr.

Maluend

Achil. Bocch.

Quales & quantas habet arias unica virtus!
Una ita quæque trium laterum patet in-clyta cuspis.
Hæc eadem est semper talis sapientia vera:
Ipsa sibi constat, nec tempore corruit ullo.

21 Exartsit ergo ignis in Synagoga eorum, sed illi multiplicati sunt super numerum. Pullulat virus hydræ, vel amputato radicitùs capite. *Cor meum conturbatum est intra me* : ait Augustinus. Quorsum *intrà*, si nequit extrà ? Cor enim eius intra pectus conturbatur, dum affligit inimicus. Verùm extrà : il formidinis, viribus validi cordis : equidem si ut sagittent rectos corde illorum irruerint ausus ; fulgura multiplicabit, & conturbabit eos. Pende *Intra me.* Extrà valet esse cor ? Et cum motu vitali, quasi esset in pectore : etenim extrà & ultra vitam contra hæreticos contendit, quasi tunc viveret. Intrà solicitudo conturbat, quoniam quis pro illo pugnaturus, nesciebat : verùm cùm eius cor vitæ sufficiens videret in pravitatem hæreticam ; continuò certat & in vita & ultra vitam : cor extra pectus vitalitare validum, quasi esset pe-

Quomodo de illis obtineret victoria, & in vita & ultra vitam

ctore inclusum. Hinc verè, salvâ quæ videtur, implicatione, dicit : *Defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei.* Deus cordis & cor defecit ? Cor, si Deus potsidet, habet. Habet, & non habet : defecit, sed permansit. Defecit, quia per mortem defecit caro : permansit, quia extra pectus gaudet motu ; equidem vivit pugnax & contra hæreticam pravitatem ; & ut S. Trinitatis exultet audiendo vocem.

Ps. 72. 26.

22 Mirificavit Dominus Sanctum suum ; qui quidem *Mirabilis in Sanctis suis.* Cæterùm in quo & magnificè mirabilis ? Genebrard. *In Ecclesia. In ea mirabilia operatur, dans virtutem.* Articulo præcedenti periodus congrua ; igitur in Augustini Ecclesia, singulare inter miracula, quæ Augustinum splendore decorant, quòd hæretici ad ostium corruant, vel pereant. Ultrà procedit virtus Dei. Verùm in quid ? *Ecce dabit* (ait Psaltes) *voci sue vocem.* Vox Dei, ut in Seraphinis vidimus, est utique *Sanctus, Sanctus, Sanctus* : huicque voci Dei citiùs respondet Augustini vox ; quippe cor eius exultatione movetur, quamprimum trisagion Trinitatis auditur. Haud quiescit, quia fato functus. Vox clamat ? Cordis ecce mortui motus. Ecce dabit voci vocem in Trinitatis laudem : equidem ut rutilet S. Trinitatis gloria ; nec mortuo deficit vita. Assumit pennas ut aquilæ. Cor volat extra pectus : volabit & non deficiet. Volat ut requiescat. *Inquietum est cor, donec requiescat in te* : dicit ipse, 1. *Confess.* cap. 1. sed cœli adinstar quiescit in motu : etenim vel corde mortuo, exultat singulariter in gaudio.

Mirificavit Sanctum suum

Genebr.

Virtus cordis post mortem.

Vers. 14.

Pro Trinitatis gloria, nec mortuus deficit vita.

August.

23 Mortuus à corde, originarij labe, erat Baptista in utero genitricis, dum audivit per Virginem-Matrem vocem mirificam Redemptoris. Illicò movetur, concutitur, saltat, & gaudibundus exultat. *Ut facta est vox, exultavit in gaudio infans in utero.* Chrysostom. apud Metaphrast. *Quàm novum* (ait) *& admirabile mysterium ! Nondum nascitur, & saltibus loquitur* : & Homil. 28. in *Matth.* Imperfectus subdit : *Ut vox convenit ad aures, exultans non voce, sed motu.* Appositè vocatur ex gaudio & motu, novum & admirabile mysterium. Novum, quippequam illhactenus non est visum : etiamque mirabile, quòd ad vocem moveretur exultans, qui mortuus erat à corde. Vox Domini à corde Augustini auditur ; atque protinùs palpitando movetur. Non voci voce, sed motu

Luc. 1. 44.

Chrys. Metaph.

Imperf.

Ad vocem Trinitatis, mirabilis motus cordis.

& saltibus loquitur. Sine motus radice, qui à vita, tot exultationis gaudia? Est novum & admirabile, quod in corde perficitur Augustini. Trahebatur in vita trisagij dulcedine, glorificata in cantico SS. Trinitate. Mortuus est, extrahitur cor, quod saltibus loquitur, ubi præ gaudio vocis movetur. Hoc miraculum? In miraculo & novitate non novum; quòd ad inolitum cordi suave mulcimen, tunc etiam motu respondet ad vocem. Maius utique prodigium, quòd miraculum insigne, præ amore cordis non signaretur miraculum; maximè cùm motus esset compendium miraculorum.

24 Dixi, vocem Dei esse plausum sanctitatis individuæ Trinitatis, atque Seraphicas voces. David cupiebat audire mysterium, & quod patrandum corde Augustini miraculum. Unde præscius dicit: *Ure cor meum.* Ut clarescat Augustini charitatis flamma; *adure cordis intima.*

Arcanis animi faculam penetralibus infer.
Donorum inveniet sempiternè meminisse tuorū,
Hunc charitatis æmulum.

Patet erga te flagrantis pietas, quùm scintillat flammeum cor, cuius insigne *Charitas.* Ideò *Odivi Ecclesiam malignantium,* quorum cogitatio furor, & pravitatis grassatur ardor & error. Verùm *Circumdabo altare tuum Domine; ut audiam vocem laudis, & enarrem universa mirabilia tua.*

Sers tua quam vivis urant me limina flammis
Tuo dicata Numini.

Dignum profectò observatione, cur adit altare Numinis, ut audiat melodam vocem laudis; & illicò audità, eius enarret mirabilia, & universa. Non mirabilia vocis, esto mirabilis; sed mirabilia ex voce circà Numinis altare. Enarrate debet quæ audit. Quidùm vocem mirabilem audit; & enarrare cupit dumtaxat mirabilia, quæ ex voce videt? Quænam ex voce mirabilia? Ardenti amori universa. Mirum est etiam in æstuante corde, quòd subsultet gaudio in pectore, dilecti perceptâ voce: unde auditur ab aure quietè dormientis, vox dilecti cor pulsantis. Cæterùm magis mirabile: cor mortuum voce moveri. Cor Augustini in altari collocatur, vox in laudem Trinitatis auditur, cor movetur: & non avet dicere mirabilia mirabilis vocis auditæ, sed mirabilia singularia ex admirabili voce; quoniam Augustini cor in altari moveri, trisagio miro, Trinitate ab hominibus applausa *, in miraculo videntur universa mirabilia.

O adyta! O templum Domini, quo gloria fatis
Servatur immortalibus!

25 *Vivens vivens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie*; promebat Ezechias in Numinis studiosum obsequium: Augustini cordis nobilius profectò studium: igitur Dominum gaudio & motu confitetur, etiàm dum vitâ defungitur. Ustum amore erat cor: & mortuum movetur exultans, quoniam informabat charitas. Hinc dicitur terræ *Sal.* Sal per se motu caret, verùm motum ignibus recipit. Unde illud: *Ab igne resultat.* Berchor. 11. *Reductor.* cap. 126. & Grannuyse, 16. de *Propriet. rer.* cap. 95. Elucet in medio cordis inclyta conditio salis: equidem cum exigne accipiat motum, insilit & semper sursùm. Odit Ecclesiam malignantium, ut patet per fleagem, eius sapientiæ non accipientibus lucem. *Cor eius liber erat* (de quo infrà) tacens & loquens; ut in fidelibus sanam doctrinam ædificando plantaret; hæreticorum evellendo destrueret, & dilapidendo stirpitùs dissiparet. *Volumen volans*: & apud Septuagint. *Falx volans*: apud Alapid. *Flagellum volans.* Iure per cor in illos motum & Trinitatis librum, signatur Augustinus hæreticorum flagellum. *Volumen volans*, & *Falx*: etenim illius cor cum scriptis de mysterio Trinitatis, trucidat, jugulat & hæreticos & hereses. Miramur in templo Augustini, insignia & signa iudicij cœli. *Vidi* (inquit Ioannes) *in dextera sedentis supra thronum librum scriptum.* Mutatur theatrum, deindeque dicit: *Vidi sedentem habentem in capite suo coronam auream, & in manu suâ falcem acutam: & Angelus exivit de templo clamans voce magnâ ad sedentem: Mitte falcem.* Præ se fertur vel emortui Augustini cordis munus, & voluminis scripti de Trinitate singularis effectus: igitur in templo vel libro expansò, vel corde moto, ut falce acutâ secat hæreticos & hæreticorum dogmata. Stragem magnam, partis gloriosis victorijs de cunctis hostibus, fecerat Machabæus; sed cùm trucidatis alijs, tres de novo surgerent magnis exercitibus hostes, qui cum illo erant coram Domino in Malpha, *expanderunt libros legis.* Quinam igitur intuitus mœrentium, & ad Dominum pro auxilio corde clamantium, in ostensione librorum? Victoria de inimicis, manifestis voluminibus legis: igitur cùm insurgerent ne prævalerent, ut munimen expandunt, tutam sperantes in adversarios auxilium: necessarium quippe videbatur, quòd cor Numinis in vindictam moveret, expandere coram illo libros legis, quos ipse digito scripsit. Idem cum Augustini corde videtur articulus, & orthodoxorum prudens undecumque sonatus. Victo prostratoque Mane, Pelagio & Donato, horum Augustino flagello; ex Donatistis, innovarunt certamen tres Arcbi Duces, Gaudentius, Petilianus, & Fulgentius, quorum prava in fidem dogmata, unde exierant, Augustinus fulminavit in Tartara. Moritur Augustinus, & triumphus ab hæreticis de orthodoxis cogitatus, quasi non esset qui eriperet de manu eorum, si evaginaverint gladium. Excæcavit eos malitia eorum. Defuit virtuti, quicquid artifit cogitationi. Mentita est iniquitas sibi. Liber expansus coram corde Augustini, quem scripserat de S. Trinitate. Hæretici palantes fugiunt, proteruntur, conculcantur, per volumen falcem, per librum fulmen: quia etiam post mortem commotum; ut illorum cruore tingeret gladium: & simul mortalis vitæ Augustini extincta flamma, motu cordis viderentur universa mirabilia.

Indicat omnipotens: Quid magis æternum signat?

26 Hoc Augustini muneris? multique transierunt in affectum cordis; quia rapuit sibi quæque inveniebat in pectore, *Cor eius liber erat quo legebatur Iesus* ut inquit Posidon. in eius *Vita*, & videbit quisquis legerit eius soliloquia atque Meditationes. Patet cùm eius cordi stigmata impressit. Ita vidimus, *num.* 1. refertque simul Bonaventura, *serm.* in eius festivitat. De huiusmodi gratia, dicemus, Tautolog. 8. *D. 6. à n.* 10. diximusque sæpe *Tomis prioribus.* Unde ergo huiusmodi favor Augustini cordi? An à Monica matre? Ipse *Tom.* 10. post serm. ad *Fratr. de Eremo*, de illa dicit: *Dominus crucem eius in corde infixit & passionem* O quam pulchra est casta generatio cum stigmatum Salvatoris claritate! Utrinsque est summum decus. Omnes qui viderint eos, cognoscent illos. Accipe ergo Augustinus insignia à genitricis virtute; & etiam ab eximia charitate: unde etiam post mortem vulnerarum, ab Angelo eius ostenditur cors quoniam vixerat iuxta exemplar, quod sibi in monte monstratum est: expositusque cordis volumen, ut omnes legerent stigmatibus litteris amorem & charitatem. *Amore langueo dicebat Sponsa.*

Septuagint. *Vulnerata charitate ego sum. Fortis est ut mors dilectio.* Conflat in Augustino: igitur post mortem vulneribus, quæis cor charitas fauciabat, ostendit in vita cuius amore languebat. Acumen est Ambrosij. *Infige cordi* (inquit in *Psalm.* 118. 120.) *hoc signaculum crucifixi. Hanc imaginem clavi non solum timoris, sed etiam charitatis affigant; quia validà est ut mors charitas. Charitas sicut mortis ictus interimit.* Ostendit Augustinus per stigmata cordis, non alio mortuus nisi vulneribus charitatis: servanturque post mortem & signa vulnerum, ut non oblideretur crucifixi signaculum: etenim patuit in corde, pectore ab Angelo aperto; quòd in vita, Crucifixi internè fuerat imago. Dicam ex Theocrito, *Edyl.* 23. v. 46.

Ne transeas viator,
Scrive hanc inscriptionem:
Hunc amor occidit.

27 Verùm vel in morte amor non occidit: igitur in morte, dum vulnerum videtur splendor,

Necdum cessat amor:
Nec dum cum vita flamma sepulta iacet.

Uti cecinere Oth. Vænius, *Amor Emblem.* 124, & Ioachim. Camerar. *Centur.* 1. *Emblem.* 31. Paulus dicebat: *Christo confixus sum cruci.* Quid Augustinus habens Christi signacula, ut Christi viveret vita? Paulus fixus erat cruci Christi: Augustinus Christo in cruce. Uterque clavis charitatis, ingenio amoris. Paulus in corpore habebat stigmata, quæ morte non apparuerunt: Augustinus in corde habebat vulnera, quæ etiam post mortem radiarunt: accipitque à Christo in cruce, quæ Paulus accepit à cruce Christi: ut riusque rutilaret gloria, sed maxima differentia: quandoquidem dum post mortem vulnera apparuerunt in Augustini corde; claruit, in corde portatile altiùs impressam imaginem crucifixi. De utroque iurè, quod Damasus de Paulo probè cecinit. *Carm.* 1. *Stigmata non timuit portare in corpore Christi:*

Credentes docuit, possent quo vincere mortem:
Dignus amore Dei, vivit per sæcla magister.

Appositè etiam *nobis per sæcula*; ubi cor (flamma amoris vel in crystallo) extractum à pectore, gaudet vitâ. Hoc & scripta fidem veram, & orthodoxos in Ecclesia defendunt. Augustinum (ut alio Virgil. 6. *Æneid.* v. 444.)

—*Curæ non ipsa in morte relinquunt.*

Ubi fidelibus statim accurrit, & hæreticos vel suffocat, vel prosternit. In rem Achill. Bocchius, d.

——*Furiua ignem, quæ alta petentem*
Achil. Boech. *Assequitur, & vi dissipat, undique frangens*
Omnia: consumens volat, & rapit omnia furium.

DIDASCALIA VII.

Orbis catholici scuta & arma, Mariæ salutatio Angelica.

1 UT ritè probeque encomijs à servulis extollatur Maria, in eius Angelicam salutationem dirigitur Didascalia. Sic illa: *Ave Maria, gratia plena, benedicta tu inter mulieres* (inquit Fulgentius, *serm.* de *Laudib. Mariæ*) *cum dixit*: Ave, *salutationem illi cœlestem exhibuit. Cum dixit*; Gratia plena, *ostendit ex integro iram exclusam primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restitutam. Cùm dixit*: Benedicta tu inter mulieres, *virginitatis eius benedictum fructum expressit; ut ex eo benedicta diceretur inter mulieres. Maria suscepit honores: assumite.* Lamentabile quidem quod felicem non prædicemus eius auxilijs egentes, quam iure beatam dicunt & dicent omnes generationes: siquidem qui potens est & ad omnia; in illa & per illam hominibus fecit magna. *Nomen Matris accepit* (inquit Bernard. de *Deipara*, serm. 2. n. 12.) *hanc invenit gratiam plena gratia.* Nobis offert, quod inveniis eo utique intuitu quo altissimus pro nobis munus honoris promisit. Crucius optimè & apprimè in *Psalm.* 44. quasi ex Numinis ore, Virgini dicit:

Fulgent. *Quanta bona ex salutatione Angelica!*

Bernar.

Te celebrè faciant ventura in sæcula Matrē:
Te populi aspicient, & dum flammantis anheli
Crucius *Solis equi rutilum spiraverint naribus ignem,*
Semper honos, nomenque tuum laudesque manebunt.

Quid cantatur

Nomen, dum dicimus; *Ave Maria*. Honos, dum plaudimus: *Gratia plena*. Laudes, quùm promimus: *Benedicta inter mulieres*; ut simul splendeant Virgini salutatio, gratiæ salutationis largitio, atque potentis protectio. Ergo ut monet Basilius Seleuciensis. *Oratio 29. Laudis*

Basil. Seleuc.

floribus debitam Virgini plectamus coronam.

Nunc alij flores, nunc nova dauda rosa est. Ovid. 4. *Fast.* v. 118.

2 Per Rosam olim gratia signabatur & felicitas. Pier. Valerian. lib. 55. cap. 8. & Kircher. sæpe in *Tabul. Bembin.* Hinc Angelus dicit Virgini, *Ave*; quia felix summè, & nulla inter tot dignior felicitate. *Volentes Ægyptij fœminam triplici titulo regiam effingere* (inquit Marcelin. de Pisse de *Rosar.* Homil. 1.) *tres coronas sibi incumbentes pingebant.* Hieroglyphicam iccirco Plin. 7. *cap.* 41. Lampidus Lacenæ sumpsit in plausum, de illa proferens: *Una fœminarum in omni ævo reperitur, quæ Regis filia, Regis uxor, & Regis mater fuit. Hac maior in fœmina invideatur felicitas?* His dignitatibus potior invenitur & in fœmina auctoritas, quantum distat celsitas divini supremi throni, à potestate successivi tituli. Eminet Regina Angelorum & hominum triplici dignitate, tiaræ honorabili decore, ut filia Patris Æterni, mater Filij incarnati, & denique Spiritus Sancti Sponsæ. Hæc gloria filiæ Regis, circundata varietate in fimbrijs aureis; ut Rex Regum concupiscat eios decorem, triplicem in illâ simul circumspiciens dignitatem: etenim si in alijs fœminis successive dignitas; Virgo-Mater singulari gratiâ simul habet tres coronas. Hoc insigne privilegium dignitatis.

Luc. 1

Virgo una de felix & beata Piss.

Plin.

Curi illi catur Tiara?

Frontem subtilibus rubet coronis.

3 Propterea inter ornatissimos pretiososque cultus Summi Sacerdotis, commendatur Moysi: *Ponet tiaram in capite eius, & laminam sanctam super tiaram.* Meditanter non dicitur *Corona*, sed *Tiara*; equidem in hujusmodi ornatu speciosо capitis, excellentior resplendet dignitas Virginis. Tiara corona est; sed tres continentur in una, ut in una trium simul singularis spectetur excellentia. Respectu trium, in una cogitatur ornamentum; consultòque corona non dicitur corona, sed tiara; quia coronatur ab eis, qui sunt tres in una essentia: quandoquidem iurè plauditur filij mater, Patris filia, & Spiritus-Sancti dilecta Sponsa. Super tiaram ergo huiusmodi titulus in aurea lamina inscribitur; ut summæ gratiæ felicitate donetur.

Mantua

Exod. 29. 6.

A tota Trinitate coronatur.

——*Trina corona tibi*
Poneret implicitis & lilia tecta coronis.

Ibid.

Quintil

His insignijs mysteria eluceat Rosarij, seu Corollæ à corde, ipsam salutâte per *Ave*, dicatæ Virgini. Filia est, mater est, Sponsa est. In hac triplici corona Angelicæ salutationis continentur mysteria. Quæ Rosarij sunt gloriosa, læta & tristia ex supposita materia. Gloriosa attribuuntur Patri, qui Pater luminum: *Iacob.* 1. 17. Filio tristia; quippe Vir dolorum: *Isai.* 53. 3. Læta Spiritui-Sancto; quoniam gaudium eius fructus: *Galat.* 5. 22. Per trium divinarum hypostaseon attributa, splendent mysteria, quæ in Virginis celebrantur corona; dum redimita plauditur violis doloris, rosis gaudij, liliis gloriæ. Manilius, 5. *Astron.* signans influxus Virginis, signi cœlestis, & Coronæ Conitellationis, *v.* 263. succinis in nostrum propositum:

Manil.

Chara quondam monumenta coronæ,
Et molles tribuunt artes: hinc dona puellæ:
Namque nitent: illinc oriens est ipsa puella,
Et colit nitidis gemmarum floribus ortum:
Pallentes violas & purpureos hyacinthos,
Liliaque & Tyrias imitata papavera luces,
Vernantisque rosæ rubicundo sanguine florē
Aut vastos nectes flores, sertisque locabit.

4 Siccine Virgo vocatur ad thronum. *Veni de Libano Sponsa mea: veni de Libano: veni, coronaveris.* In coronam, utpotè Regina accitur, & ter vocatur: Non tat semel, ut respondeat. Coronam alto in solio detrectat, quasi dominari, grave? Numquam nec vobis, nec illi

Cant. 4. 8.

Val Flac 5. Argon. v. 447.

——*Gemmifera donum extiale coronæ.*

Cur igitur ter vocatur in coronam? Ut eius singularem voces è cœlo designent prærogativam. Si semel esset vocata, unica tantùm decoraretur corona: ter vocatur in Reginam, ut corona transiret in tiaram; igitur in capite eius diademata multa, quia cum triplici corona, plexa a Patre, facta à Filio, atque compacta à Sponso: *Veni coronaveris, veni, venique regeritur*, dum ad coronam Regina, Virgo Mater assumitur; quoniam in corona exprimitur eius triplex excellentia, qua vocatur in imperium uti mater, uti filia & uti Sponsa, suis monilibus decorata, atque

Cur illi trina corona?

Mantua

——*Odoratis caput insignita coronis.*

5 Pende ex quo materia triumphi, ut Virgo sic coronetur in maiestate throni. *Veni de Libano sponsa mea: veni de Libano, veni: coronaveris de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.* Non coronabitur, nisi qui legitimè certavit: videamus Virgo quomodo viceric. *Per eiusmodi montes signantur infides, & tyranni, inter sævos leones & pardos more ferarum: regna Babyloniorum, Persarum, Medorum, Arabum, Græcorum*: inquit

Ibid.

Rupert.

Rupertus hic. Cuncta hæc regna Mahumetici imperij, atque ditiones Imperatoris Selimi. Sint ergo trina diademata, seu serta Virginis, signa & insignia nobilissimi certaminis: igitur virtute coronæ (in mysteria eius sacratissimæ vitæ) in Naupacto triumphum Virgo nova Pallas sustripuit à Turcis, quorum naves defecerunt in profundum quasi lapis. Congrua trina corona in victoriæ triumphum, ut ex barbaris devictis in eius encœnia erigeretur trophæum. Luculenter Mariana hic:

Mysteria coronæ rius.

Triumphat de Turcis.

Iuvisti ad Libanum, bos ad montes inde recurre:
Serta tibi hinc factam lucida, flore, rosâ
Lucida Sanir, & Amana de vertice lecta,
Sæva ubi bestiæ agunt.

Marian.

Astipulatur Bernardus. *Tu ergo bellatrix egregia* (plaudit in *Panegyric. Deipar.* n. 5.) *tu electa è millibus fœminarum. Tu terribilis, ut castrorum acies ordinata. Quid enim? An non horruerunt principes tenebrarum, quando viderant præter morem armatura omni fortiore instructam, contra se procedere fœminam, fœminam fortem, & ad bella doctissimam?* Iffectu in Turcas claruit, quid ex rotis precum corona valeret. Siccine oratio: *Ave.*

Bernar.

Sis felix, nostramque leves quemcumque laborem.

Virgil. 1 Æneid. v. 134.

6 Inter portenta felicitatis Sillæ, cum pugna iustaret adversus Regem Ponti, *Ordinibus dispositis* (refert in eo Plutarch. & Bulenger. de *Prodigijs*, cap. 1.) *aura mollis è campo vicino, in quo pratum fuit, multos flores laticit in exercitum, & sparsit sponte, insidentes clypeis & galeis; ut ab hostibus viderentur Syllæ milites coronati, quo præcipites fugerunt.* Haud aliter in Naupacto (favente Virgine) factum, quàm in gloriam Sillæ dictum. *Videamus, si flores fructus parturiunt*: dilecto dicebat Sponsa. *Coronaria serta*: inquit Maluend. Quos ergo fructus ex coronarijs sertis expectat Sponsa in Amatij blandimina? Insit:

Rosa pro martirio victoria.

Buleng.

Cant. 7. 12.

Mandragora dederunt odorem suum. Mandragoras ostendit, dum coronas ex floribus spectare cupit, ut Sponso amœniores cordibus offerat, & in amorem summis obsequijs alliciat? An quia mandragoræ Hebr. *Dudaijm*, ideft, *Amoris flores*? Ita Drusius, & præfat. Maluend. *Genes.* 30. 14. Aliquid sublimius latet (ni fallor) ubi coronæ flores & amoris in delicias promittuntur, & mandragoræ exhibentur. In radice mandragoræ per medium sectæ, videtur imago hominis, sed emortui: unde dicta

Vers. 13

Mandragora flos amoris.

dicta à Pythagora (ut inquit Cœl. Rhodigin. *lib.* 17. *cap.* 24.) *Andropomorphon tamquàm humanam effigiem præferat: nam radix hominí similíma est, quod Avicenna prodidit, & vulgo fere ita visitur: propterea à Columella:*

Cœl. Rhodig

Columell.

Quamvis semihominis vestano gramine fœta
Mandragora pariat flores.

Videsis Pier. Valerian. *lib.* 58. *cap.* 38. Plin. 13. cap. 25. & Levin. Lemnium de *Herb. & Arborib. Bibliis*, cap. 2. *Similitudinem habet mandragora hominis absque capite*: ait Aponius apud Ghisler. hic in *Append.* Denique Rogerus Termodont. de *Mandrag.* cap. 4. opportunius in nostrum articulum, infit: *In radice Mandragoræ figurati cadaveris imago. In superiore parte cadaveris apparent hæ litteræ Nil es*: Vide aliò huiusmodi sensus, *Tom.* 1. *T.* 1. *D.* 11. *à n.* 15. Modò præsenti Didascaliæ.

Apon.

Cuius in illa imagę & inscriptio

Ruger. Termod

7 Pende. *Nil es* è converso lectum, absdubiò sonat *Selin*. Hoc nomen Imperatoris Turcarum, dum etiam in Christicolas ingenti classe solicitabat imperium; ut subirent tyrannicum Mahumetis iugum. Non fuit fortitudo eius sicut præsumptio eius. Dedit novacula in cotem, & argilla cocta in lapidem. Apparuerunt rosæ in scutis Virgini addictorum, pro eius honore prælantium. Visa sunt coronaria serta, ubi apparuerunt scuta, in quibus militum de aversarijs triumphi signabatur felicitas: Virgoque pro floribus Christo Sponso in delicium signat mandragoras, queis scriptum *Nil es*: ut videretur ex conflictu quid *Selin*. equidem exterminatâ classe apparuit non homo, sed hominis simulacrum, quippe imaginem eius Virgo redegit ad nihilum. Cum Virgine bellatrice, vires Turcici enervantur imperij. Videtur Selin non homo, sed cadaveris imago, sine ullo in vindictam motu; quia simulatque catholica classis Virgini dicavit in certamine coronam, Turcarum illa reliquit sine capite Monarcham. Si flores apparuerunt in scutis & pro scutis, tempus putationis advenit. Floribus Virginis contritæ sunt naves Tharsis. Selin & Reges terræ congregati sunt, convenerunt in unum, adversus Dominum & adversus Christum eius; sed in spiritu furoris congregatæ sunt aquæ in auxilium decertantium, & abyssi Turcas operuerunt, descendentes in profundum. Etiam in classem irruerunt æquoris fluctus; & summersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus: ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, comasci sunt: tremor aprehendit eos. Quid mirum? Viderunt præter morem egregiam bellatricem, contra se procedere fœminam, fœminam fortem, armatura instructam, prælio paratam & ad bella doctissimam. Quid hoc? Iam non est Selin: sine vita cadaver iacet, nec sui imaginem quasi in mandragora videt: etenim sine capite suispsius vanum in throno ostensum est simulacrum; quippequàm Virgo per flores Turcicum iugulavit impetium. Quippini populo Christiano cederet palma, cui contigerat corona? Quidni expectata victoria, favente maris stella? Cur non ita eius vexillis extensis advolaret alis,

Virg. Turcicam classem submerse & imperium tugulavit

Cui mater medio sese tulit obvia mari,
Virginis ut habitumque gerens, & Virginis arma:

Virgil 4 v. 118.

Virginis arma, eius salutationis corona. Ut in aquis suffocarentur tyrannum, hæc erat omnis armatura fortium, quo patuit quid fuit post cladem Selin: nihil, contritis navibus est: etenim sine capite, cadavere quasi in mandragora; eius conturbatæ gentes & inclinata sunt regna. Ita alij Mariæ, in eius *Nupt. cum Honor.* dixit Claudian. v. 176.

Christicolæ arma Virginis corona.

——— Devotum sentiat aquor,
Agnoscat famulum Virgo Christi *para Pontum*
Letitia causas ignorat dicere miles,
Lætaturque tamen. Mœrentia signa rubescunt

Claudia

Floribus & subitis animantur frontibus hastæ.
Fas sit castra meis hodie procumbere signis.

8 Visum, sed pictrice phantasia, insonti tot victorijs Selino, reliquum orbis positurum sub imperio: cùm classe vastâ transferret ipsos montes in cor maris: exterum decidit exitu à cogitationibus suis: etenim in exterminium Turcarum, sonuerunt, & turbate sunt aquæ eorum; quia Virgo exercitum Selin, ut nihil esset, projecit in mare (in quo etiam principes eius summersi) uno, vivo vel somno in folio, tanta cladis inhæsit afflictio; ut tamquam mortui solius cadaveris appareret imago. Ille dicebat decapillatum fuisse, amissa classe. Benè quidem: per capillos cogitationes signantur: Virginisque coronis eius cogitationes præciduntur; quoniam si classe propositum totius orbis occupatio; secuit Virgo eius vastas *cogitationes sine intellectu*. Sine intellectu: equidem in potentiæ invincibilis specimen, malum classiarijs quæsivit omen. Disposuit, ut nostras obsideret, naves cunctas in formam semicirculi, seu Lunæ crescentis. Cogitatio sanequàm cadentis intellectionis: igitur nesciebat Virginis esse decus, & insigne illius ornatus; habere Lunam *sub pedibus*. Ambulavit Virgo super fluctus maris, ut suffocarentur hostes. Hi classem ornabant armis: nos ergo arma Salutationis coronis. Virgo ex amore cordium, florem in manu habebat scriptum.

Virgo secuit vastas cogitationes Selini.

Sapient 1. 3.

Lucan. 7. v. 566

Littera communis
Inscripta est foliis: hæc nominis, illa querellæ.

Ovid. 12. *Metamor.*

Fab. 1.

Nomine, lætandum nobis: virtute, dolendum illis. De cœlo dimicatum est, ut caderet cum tota classe Selin: equidem in illius arma & ferreà & ignea; ferta rosarum nobis scuta & arma.

9 Post insignem victoriam de Lysia à Machabæo glorioßsimè partam; cogitavit in templum, à Gentibus profanarum, pergere, ut Numini tantæ victoriæ auctori gratus consuleret laudi; ubi *cecidit omnis populus in laudem, & adoraverunt & benedixerunt in cœlum, cum qui prosperavit eis: & facta est lætitia in populo magna valdè, & aversum est opprobrium Gentium.* Unde ergo ita lætabunda militum victorum pectora, ut post victoriam conciperent plena gaudia? *Fecerunt* (subditur) *dedicationem altaris cum lætitia, & sacrificium salutaris & laudis: & ornaverunt faciem templi coronis aureis, & scutulis, & dedicaverunt portas.* Totum eiusmodi gratitudinis gaudijque theatrum, nostri propositi est symbolum, in laudem & acclamationem Virginis, quæ verè Numinis templum. Avertum est opprobrium Selini, Imperatoris Mahumetici, concussâ ac contrita in Naupacto numerosissima classe. Ad classis numerum & magnitudinem, Virgo bellatrix intulit cladem; qua detracta est ad inferos Selini superbia, & ut cadaver concidit in profundum pelagi, dicentibus cunctis: *Selin nil es. Numquid iste est, qui conturbavit terram, qui concussit regna? Qui posuit orbem desertum, & urbes eius destruxit? Vulneratus es, sicut & nos: nostri similis effectus es.* Isaiæ 14. à 10. Astitit certamini Regina Virgo.

1. Machab. 4. à v. 55.

Ibidem

Supervianque fregit.

Vulnera multorum totum fusura cruorem
Opposita premit ipsa manu: quacumque vagatur,
Sanguinetum veluti quatiens Bellona flagellum.

10 Continuò qui illius auspicio victores, in signum gratitudinis cogitant renovationem altaris, quod iurè vocarunt

Virginis de *Victoria*; quoniam illis eius refulgebant trophæa.

Spiculaque, clypeique ereptaq; rostra carinis
Multaq; præterea sacris in postibus arma.

Virgil. d. 7. v. 183.

Ibi cecidit omnis populus in laudem, & adoraverunt & benedixerunt in cœlum eam, quæ prosperavit eis, haccineque cordium gratulatione, facta est lætitia in populis magna valdè. Siccine parta victoria, ex qua orbi Christiano tot plena gaudia. Coronis aureis templum Numinis ornarunt, benedictamque inter mulieres Virginem saluraverunt.

Visa gaudere rosaria cultu.

Attritusque Turea, classe à Virgine summersâ, & inutilibus armis; quia nostræ naves pro armis, fulgebant mitre salutationum rosis. Vernacule: *Adornaron el templo de la Virgen con coronas, formadas de Ave-Marias: y triumpharon del Turco nuestras armas, al verse Maria coronada de rosas.*

Idem de *Rosa. Virgini* coronâ, *victoria de Turci* parta.

11 Deinde. *Ornaverunt coronis, & scutulis.* Non secùs vestis Virginis. *Astitit Regina in scutularis*: legit Hieronym. ad illud Psalm. 44. 10. *Investita deaurato.* Coronis & scutulis ornatur; ut clareat quid accipiat & quid rosas offerentibus conferat: igitur quæ in salutationibus accipit dona rosarum, convertit in scuta adversus iacula hostium. Præfati in templo flores, haud veri, sed dumtaxat fuere symbolici. Ità Doctiss. arbitratur Sanctius hic, *n.* 62. ubi: *Coronis & scutulis: ideſt, variis emblematis & anaglyptitis ornamentis.* Unde etiam Pamphilus Saxus canit:

Psal. 44 10. Hieron.

Salutatis num rosaria, in adoresaries scuta.

Sanct.

Vincebant quæ picta rosaria.

Hieroglyphica sunt rosæ, ac ex illis coronæ salutationis Angelicæ: Icutaque designantur, ubi in encomia Virginis profecruntur; quoniam eius corona in tela & incursu hostium, devotis cordibus validissimum scutum. Dicam appositè cum Del-rio in *Hercul. furent.* Senecæ, v. 758. *Quidnam opus est, quæ flos florum es, tibi mittere flores?*

Pamphil.

Respondet Virginis pietas: ut in clypeos convertam acceptas rosas: etenim cùm Angelica salutatio sit salutantium protectio; si mille rosæ in corona, millæ clypei pendent ex ea.

Delr.

12 Denique. *Coronis aureis & scutulis & dedicaverunt portas.* Quodnam horum amicabile vinculum, ut simul portæ, coronæ atque scutula nectantur? Summa profectò potestatis ex Angelicæ virtutæ salutationis; qua iterata, quasi ex rosis

rosis pensilis Virgini efformatur corona, cuius fructus percipiunt in dulcedinem cordis, qui benedictum plaudunt eius fructum sacri ventris; ut videatur in fœminas benedicta, & plena gratiâ, quæ etiam nobis gratiâ plena: coronæque eius nectuntur scuta & portæ; ut homines afficiantur utili salutationis dulcedine: quandoquidem corona Virginis non solùm præstat in iras hostium impenetrabile scutum; sed etiam devotis aperit, pervias constituens, portas ad regna cœlorum. Ut vitam habeant, & abundantiùs habeant, quicumque gratiâ plenam Virginem-Matrem salutant: igitur si clypeus adversus visibiles hostes validior in invisibiles dæmones, à quorum insidijs & devotos insigniter protegit, & ad Numinis thronum apertis portis deducit. Pallas apud Æschyl. in *Eumenid.* v. 505. de se dicit:

In visibiles, & in visibiles hostes.

Deorum sola ego claves domorum scio,
Ubi asservatur fulmen,

Æschyl.

Mentitur fictò applausu. Sola Virgo-Mater gaudet huiusmodi privilegio, ut devotos protegat, & in horum hostes irruat, conterens Turcarum copias, navesque rostratas, pro offerentibus mystice amœnissimas rosas.

Devotos Virgo dueit in cœlum.

——Pallas ne exurere classem
Argivum atque ipsos potuit submergere ponto.

Virgil. d. 1. v. 43.

Hæc in visibiles hostes: fulget etiam & trisulco fulmine in invisibiles, à quibus flammis eripit prædam, & destructis insidijs reconciliat in gratiam.

13 *Potentia Dei* vocatur Maria, *quia fecit illi magna, qui potens est*: ait Marrac. *in Biblioth. Virgin.* Dominoque dicitur, *Excita potentiam tuam, & veni, ut salvos facias nos.* Vigilanter Crucius in *Paræner.*

Psal. 79. 3.

Oris coruscans fulminantis lampada,
Ostende te vocantibus.
Tua tremenda signa da potentia,
Et nos amicos sospita.

Crucius

Varietas lectionum delicabit voti arcanum. Titulus Psalmi est: *Pro his qui commutabuntur.* Genebrard. *Commovebuntur pro illis, contra omnes tyrannos in populum Domini insurgentes.* Malvend. *Super lilia: super rosas.* Carthagena lib. 7. de *Virgin.* Tom. 1. *Homil.* 2. *Pro his qui revertentur victoria super rosas.* Quid intelligendum literaliter, diximus in *Exposition. Tautolog.* n. 34. Modò in allegorico sensum. Potenter dominabatur copijs tyrannus Selin, extendens quotidie imperium; cupiens etiam Dei populum formidabili classe pati iugum. Turcæ concepto triumpho exultabant & insultabant: Christicolæ dominationem timebant. At Deus suam potentiam excitavit, & ut Turcæ commoverentur, actutùm venit. Unde ergo in victoriam motus: præparatus à Catholicis Virgini rosarum in coronulam fasciculus: apparuitque victoria super rosas, & Christianorum felicitas; quoniam ita per Virginem excitavit potentiam, ut non solùm contulerit salutantibus victoriam, sed commoverit tyrannum, ut eius cum tota classe summergeretur imperium. Nullum aliud auxilium præter Virginem, quam coronis demulcebat, contra tyrannum populus Christianus habuit. Illa vocata atque salutata venit: excitata, ut salvum faceret, est Virginis-Matris potentia: per rosasque insignis parea victoria; etenim dum illi serta huiusmodi offeruntur, sine viribus hostes à devotis removentur: imò suffocantur, summerguntur; ut non appareant, qui servitutis nos rostratis navibus mancipare cupiebant. Concinnit Crucius:

Per rosarij flores, Turcarum contra-cta vires

Ara mihi, virtusque mea & anchora vitæ
Undique terribiles quam petiere minæ.
Per te nil metuo, quamvis exterrita montes
In medium videat terra volare freum.

Crucius

14 Deinde: *Pro his qui commutabuntur testimonium*: subditur. *Qui revertentur victoria super rosas.* Quinam hi? Valent, & florent serta Angelicæ salutationis in insidiatores dæmones; ut constet eius virtus quanta sit, etiam in eos qui converteruntur ad cor. Sunt peccatores, quos captivos dæmon habet, cogitans non esse potentiam quæ de manu tyrannica eruere possit. Moventur, commutantur, reverteruntur, sed iacent miserâ colla (non corda) adhuc sub Satanæ catena. Frangi cupiunt, sed non possunt: & ut confrigant vel gravissimas catenas, his qui reverteruntur, victoria præsignatur super rosas; quia nihil efficacius, quàm Virginis corona salutationum, contra vincula, tyrannidem, aque potestatem dæmonum. Invoca, clama, salutà: huiusmodi sertis, quantumvis opprimaris, ceciderunt catenæ de manibus tuis, Virgini.

Ibid.

Et dæmonis artes.

Sagitta curæ est & carmen.

Callimach.

Ut dicit Callimachus in *Hymn. Apollin.* v. 44. etenim dæmones fugat, sagittis fanciat, vulneribus occupat, ut rupto vinculo, qui catenati egrediantur ex peccatorum inferno.

Et à dæmonum catenis liberati.

15 Verum elucet, quod in Ethnicorum

rum blaterabatur scena. De Semelis anima commenti sunt inter otia, quod in barathrum vel lapsa fuit vel demersa: de quo nos *Ephemer. Ysagog. Decembr. n. 29.* Ut possit exire, & ad superos remeare Deam Pulchritudinis consuluit filius, cui illa dedit auream divitem coronam, unionibus Iappillisque refertam, quorum splendore allucinaretur Cerberum, relicturum iubare pervium ostium, ut tutò Semele tenebras fugiens, superioris luminis frueretur gaudijs: quapropter per Iovem illa splendescens corona fuit collocata inter sidera, atque pro Iappillis ad Austrum aprimè tredecim decoravit stellis. Videlis Nonnum in *Dionysiac.* lib. 7. à v. 359. 8. à v. 416. & 25. à v. 116. Unde Ioan. Iovian. Pontan. lib. 3. *Uraniæ*, influxus ficcine describit:

Quæ coronaAustralis apud Astronomos

Pontan.

Inde etiam occultus sub pectore pascitur ignis,
——Et amor nova vincula nectit.

Per sacra rotaria Virginis corriguntur errata superioris ætatis. In Averno corruptelæ morum, sub potestate tenebratum & dæmonum; iacent plerique, miserimè mancipati; quippequàm venundati sub peccato, cum morte pactum perenisserunt & inferno. Vellent exire vinculis gravati, verùm urgent adamantinæ catenæ. Excitat Deus potentiam, Virgoque venit, minister barathri rosis ostentans coronam: & pro his qui commutantur, est corona super rosas; quippe fausti fugiunt tenebras, salvique in lucem evadunt, quoniam iubar coronæ dæmones fugiunt. Conversorum ad cor, laqueus contritus est, & sic liberati sunt: igitur exierunt ex obscuritate tenebratum, quia ad libertatem per rosas viderant patulum ostium. In cœlo collocatur corona. Virginis; in qua stellæ fulgent pro rosis. Signum magnum apparet in cœlo, mulieris imago, & *in capite eius corona stellarum duodecim.* Cœlo igitur coronæ, quia hæc itur ad astra.

Devotissimæ rosarij peccatores fiunt conversi.

Apocal. 12. 1.

Iam tibi molitur stellantia serta Bootes,
Inque decus Maria iam sidera parturit ether.

Claud. d. v. 274

16 Intelligitur modò, cur victoria super rosas *pro iis qui commutabuntur*, præfigitur *testimonium.* Testimonium? Utique, ut palàm fit, quid fiat virtute coronæ (ponite corda vestra in virtute eius, ut enumeretis in progenie altera (dum exeunt ex flagitiorum inferno, sacro ludentes rosario, igitur alij videntes liberatis testimonium, imitabuntur & studium & obsequium; ut è collo excutiant gravesque catenas: in coronaque Virginis præ se ferant victoris super rosas; quippequàm per sacrum salutationum rotarium, qui devoti liberantur à tenebris, & vinculis peccatorum. Ita potiùs quam Tibullus 1. *Eleg.* 3. v. 62. dicere quinus:

Ibid.

Et à dæmonum catenis liberati.

Flores odoratis terra benigna rosis.

Tibull.

Scuta, portasque cupiunt encomiastæ Virginis, ex eiusdem coronis; sed obliviscuntur, mysticum sacrum templum decorari duntaxat *coronis aureis.* Coronæ sunt salutationes Angelicæ, sed non aureæ, ni processerint ex corde. *Voce mea ad Dominum clamavi & exaudivit me*: dicitur in nostra Tantalogia. Potest esse vox sine sono clamoris, verùm non clamor sine voce clamantis. Cur ergo Prophera nectis, quod certocertius in oratione supponit? Ut constet quæ oratio audita, & non exaudita, ubi in angore ad Dominum clamant corda, absente orationis forma, præsente tantùm materia; quæ constat ex vocis clamore, corde distante: quam quidem orationem divina non audit auris; quippequàm vel clamando penitùs oratio inforanis. Perspicuius claret in salutatione Angelica, quæ verbo tenus fit, cogitationis focordia; qua quidem est in salutatione clamor vocis, & nequaquàm vox clamantis; quippe qui sic clamando precatur, clamari verùm non salutat. Salutat, qui voce & mente inhæret salutationi Mariæ, ut per coronam portas aperiat ad gratiam, & contra iacula hostium, ut bellatrix sit scutum: hicque in precibus clamantis vox auditur, dum rosis Virgo-Mater devotione coronatur; quoniam qui non devote cum flosculis clamat Virgini, clamat, verùm sinevoce: & exaudri nequit, quod etiam vocem in clamore non habet. Est corona, sed non aurea: & quæ voce & corde non aurea, Virgini non est corona. Allusione in cœlestem præfatam coronam dicemus ex Germanico Cæsare in *Arati Phanomen.* à n. 54.

Psalm. 3. 5.

Oratio certè fiat etiam quæ vocalis.

Quæ Virginis orata & amata corona?

Cæs. Germ.

——Misset tranquilla serenis.
Dissentit Diva, eâque sine honore corona.

17 Argumentum latè expositum hic, tota *Didasc.* 2. Modus etiam à Prophano docetur, 4. *Fastor.* à v. 317.

Summissoque genu, vultus in imagine Divæ
Fixit, & hos dixit crine iacente sonos:
Supplici alma tuæ genitrix facunda Deorum
Accipe sub certa conditione preces.
Plurima lecta rosa est: sunt & sine nomine flores.

Ovid.

Ita ritus, aliàs flores, qui in quæstum dati non habent fructus. Mirum est quod à

Virgine-Matre (ut Palæio, & Iosepho Stephano de *Rosario*, cap. 4. placet) dicitur per Siracidem: *Quasi rosa fructificate.* Eccl. 39. 17.
Quid? Licèt rosa, iuxta Anacreontem *Carm.* 5. Anacr.

Amoribus iure dicata,
Tota decora & venusta,
Honor decusque florum,
Cœlitum voluptas,
Odorque Divum,
Pluitrum Gratiarum,
Amor curaque veris;

Encomia rosæ.

Flos quidem dumtaxat est. Quinam fructus aderit mero, puropuro flori, ut addictis Virgini dicatur: *Fructificate?* Delicat fructum & actutum. *Florete flores quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam & collaudate canticum.* Fructus horum florum, queis conficitur Virgini sertum, & salutationis collaudatur canticum; sunt in moribus pulchritudo candoris, splendor honestatis, decusque gratiæ, & dramate salutationis Angelicæ, dicatæ Virgini-Matri; cui offeruntur ex corde, tamquàm ex viridario, iusta distincta mysteria, sacra serta varijs coloribus picta, odore, decore, & gratia, purpureis, aureis, luteisque folijs calycè ex ipso insignita; ut ex fructibus cognoscatur rosarum quanta excellentia; etenim licèt rosa nullum fructum habeat physice; Virginis rosario addictis, meritò commendetur *fructificate*: habent enim per Virginem morum candorem, cogitationum atque cordium puritatem, gratiam per canticum, contra insidiantes scutum, & post per coronæ floseulos, portam apertam, ut perveniant ad cœlos. Hos fructus in salutatione, & ad salutationem requirit Virgo in corona, uti de cœlesti canit Manil. d. 1. v. 177. Vers. 19. Quinam rosarij fructus? Manil.

Munditiæ cultusque adsint, arteſq; decoræ,
Et lenocinium vitæ, præsensque voluptas,
Virginis hoc anni petunt floresque corona.

Influit enim corona cœlestis amorem, ut ignis pectoris accendatur erga Virginem.

18 Propius articulo. *Quasi rosa fructificate.* Ergo fructus abesse potest à rosa: utique, dum incuriosè Virgini salutatio recitatur Angelica; ex cuius cultu, rituque devoto, animæ provenit tanta fructuum multitudo. Devotione foventur, qui laudatione nascuntur meditatione, cordis in mysteria mirabilia gloriosæ Virginis-Matris. Quisquis sertum offert perfunctoriè in plausum Virginis, floribus tantùm exiguum utilitatis: & pro salutationis quæstiosa solicitudine, salutantibus dicitur, *Fructificate*; quoniam si rosarum serto est tepida salutatio; in labijs profectò est rosa, verum rosa sine fructu: igitur punctione vagarum inutilium cogitationum, susque deque facit tot in floribus odorem virtutum, candorem morum, divinam gratiam, atque scutum in tutelam: quos quidem fructus ex rosa ad flores haberet, si ritè & rectè coronam Virgini-Matri obtulisset. Hæc igitur excellentiâ

In rosarum sertis quid de floribus fructus est.

——Grata corona data,
Quam pudor & leges & sua iura sinunt.

Ovid. 3. ars tic. v. 38. & 68.

Olim maximè in sacris axioma fuit: *Quod facis, fac* Seneca in *Ludo Claudij*, *Fac quod faciendum est*: inquit, & in *Medea*, v. 904. *Hoc age, & fave.* Idem monendum, colentes Virginis canticum, ut referant ex floribus fructum: etenim qui coronam defert Virgini offert, licèt in obsequium faciat, non facit obsequium: quippequam deficit vel devoto devotionis studium. Illi videtur sacra amabilis corona, & iunt tantùm verba, labiorum officia, quin dicat aliquid, quia sine mente tantummodò dicit; nec salutet Virginem digna decoraque laude, quandoquidem dumtaxat salutat ore: & specie devotionis in Deiparæ auxiliatricis servitium, cuncta verba encomiastes profert in ventum, sine fructu, sine emolumento, attrito tempore, sine laude in ipsa laude: quando ritè, voluntaria oris Virgo beneplacita perficeret, & voluntate labiorum invocantem non fraudaret. Sic Virgo præclara, in cuius manibus & labijs gratia diffusa, ad te currentem ad te clamantem, favore.

Senec. *Quo modo in salutatione non salutetur Virgo.*

Voti fecisti compotem, numquam preces
Tulisse passa est irritas:
Quin vota donis antevertis, circulo
Illum coronas aureo.

Ab illa imperata die-cesi.

Videsis plura miranda apud Bonif. Bagat. *Tom. 2. lib. 5. cap. 4. §. 7. n. 20.* & seqq. Ita ergo non sunt fraudati à desiderio suo, qui victores in Naupacto. Nata est Minerva, & cum illa simul Rosarium (uti dicemus *Tautologia seq. Didasc. 3. n. 15.*) ut quæ Virgo decore cataphracta in acie, hostes pungeret spinis, & flores præberet socijs. Elucet egregiè Symbolum in nostrum ex Turcis famigeratum trophæum: igitur quos ex Rosa mystica acceperunt gratis flores; grati texuerunt in coronam bellatricis Virginis, quando in actionem gratiarum, *Aue* canentes in triumphum, hymnis, musicis, & canticis salutarunt gratiâ plenam, & inter mulieres à tota Trinitate benedictam.

Oneficrit. Crucius

Raymundus Auctor ordinis militaris Calatravæ. Rosaria artium cum Minerva.

Can-

Candidus intereà positis exercitus armis,
Exultat Virginem tuxta: nec signifer ullus,
Nec miles pluvia flores dispergere vitu
Cessat, purpureoque Ducem perfundere nimbo.
Hæc quoque velati lauro myrtoq; canebant;
Dioa pavens.

Claud. à v. 295

DIDASCALIA. VIII.

Nova Raymundi vexilla, in nova bella.

1 DE commendatione dotium in exercitus regimen, seu augustam imperatoriam dignitatem; dicit Stoicus *Epist. 90. Inter homines pro summo est optimus. Animo itaque Rector eligatur: ideoque summa felicitas erat Gentium; in quibus non poterat potentior esse, nisi qui & melior. Hi continebant manus, & infirmiores à validioribus tuebantur. Suadebant, dissuadebantque; & utilia atque inutilia monstrabant. Horum prudentia, ne quid deesset suis, providebat, fortitudo arcebat pericula, beneficentia augebat, ornabatque subiectos. Officium erat imperare, non regnum.* Unde exercitus Imperatori summum encomium, modò in regimine adimpleret officium. Totum huius ministerij momentum collocat Onesicritus lib. 1. *Imperator.* cap. 3. In Ducis *religione, arte, & virtute.* Exemplar totius splendoris habemus, ubi Imperator exponitur Monachus, Abbasque S. Raymundus (à quo institutus militaris, illustrissimus equestris ordo Calatravæ; floruitque, eius prudentiæ regimine) terror Maurorum, fulmen infidelium, usque ad supremum maiestatis fastigium, ex principio levi, hominum opinione; verùm revera cœlesti: igitur constituto Raymundo exercitus Duce, militiam illustrem reddidit religione, arte ac virtute. Adisis Sherlog. Tom. 3. in *Cantic.* Vestigat. 35. Bozium, Tom. 2. de *Signis Eccles.* lib. 19. cap. 1. Gretser. de *Cruc.* Tom. 3. lib. 2. cap. 14. Azor 1. *Instit. moral.* lib. 13. cap. 5. quæst. 3. Petr. Gregor. *Syntagm. lib.* 15. cap. 33. Marian. *Histor. Hisp.* Tom. 1. lib. 11. cap. 6. aliosque plures apud Tamaium, in *Martyrol. Hispan.*

Munia regentis exercitū. Senec. Onesicrit. *Raymundus Auctor ordinis militaris Calatravæ.*

2 Calatrava ergo expugnata à Sancio IV. Castellæ Rege, tradita fuit ab illo sub Archiepisc. Toletani dictione, ab hisque Templariorum inclyto ordini equestri; qui sæpe illam propugnavit à Maurorum invasione. At cùm amisisset novos delectus militum ab infidelibus fieri, pro antemuralis recuperatione; excursusque sicut pridem haud meditari, sed expeditionem totis viribus moliri; militia Templariorum (quam Martem vocabant) cogitans, haud pauci numeri esse, quos Mahumetani velitationibus vulnerarent; animum omninò despondit, & Sanctio, ut curaret, præsidium tradidit. Nemo illustrium, primatum & potentium ausus adire periculum. Suo tantùm, cùm socio Raymundus sumpsit (iudicatum, delirare) & cunctorum expectationi, imò non expectationi, plenè respondit: igitur Mauri audito Ducis nomine, fugerunt; & posse iuvare, ut victoriam iudicarunt: religione enim arte & virtute, Castellum constituit Raymundus inexpugnabile; pace partâ, ut unusquisque viveret sub vite & sub sicu sua. *Calatravam à Mauris tuendam de manu Sancij suscepit, ac peritiâ rei militaris mirabiliter pollens, Sarracenos fugavit, multasque urbes expugnavit: novo & usque ad ea tempora inaudito exemplo, Monachatui militiam comunxit, institutique Ordinem Militarem, in tota Europa celeberrimum. Huius novi ordinis milites, quandiu à praelio abstinebant; adamussim observabant vitam, ut sistitum, psalmodiam, contemplationem, opus manuum, silentium vigiliasque; ut nihil minus à Monachis efficerent.* Hoc opus insigne, in oculis nostris mirabile, fecit & perfecit Raymundus auctor, atque *utriusque militiæ cœlestis & terrenæ supremus Ductor.* Toletum ergo reliquit, milites recensuit, & afflatus è cœlo virtute superiore roboravit.

Rex in religione arte & virtute.

Quæ ordinis institutio.

O quibus una salus placuit, mea castra secutis
Indomita cervice mori; componite mentes,
Ad magnum virtutis opus, summosque labores.

Lucan 9 v. 379.

Vadimus in campos.

3 Quoties Mars esset vulneratus (videsis insaniam usquequaquè apud Homer. in *Iliad.* & Delr. in Senec. *Hercul. Furent.*) vel nolebant adesse aut videri in certamine; finxerunt Ethnici in hominis pectus suum spiritum emittere, ut in pugna videretur tamquàm Numen, quippe ferebat toto in pectore Martem. Iovian. Pontan. 3. *Uran.*

Et deplorati mandarunt Martis habenas:

Virgine-Matre (ut Palæio, & Iosepho Stephano de *Rosario*, cap. 4. placet) dicitur per Siracidem: *Quasi rosa fructificate.* Eccl. 39. 17.
Quid? Licèt rosa, iuxta Anacreontem *Carm.* 5. Anacr.

Amoribus iure dicata,
Tota decora & venusta,
Honor decusque florum,
Cœlitum voluptas,
Odorque Divum,
Pluitrum Gratiarum,
Amor curaque veris;

Encomia rosæ.

Flos quidem dumtaxat est. Quinam fructus aderit mero, puropuro flori, ut addictis Virgini dicatur: *Fructificate?* Delicat fructum & actutum. *Florete flores quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam & collaudate canticum.* Fructus horum florum, queis conficitur Virgini sertum, & salutationis collaudatur canticum; sunt in moribus pulchritudo candoris, splendor honestatis, decusque gratiæ, & dramate salutationis Angelicæ, dicatæ Virgini-Matri; cui offeruntur ex corde, tamquàm ex viridario, iusta distincta mysteria, sacra serta varijs coloribus picta, odore, decore, & gratia, purpureis, aureis, luteisque folijs calycè ex ipso insignita; ut ex fructibus cognoscatur rosarum quanta excellentia; etenim licèt rosa nullum fructum habeat physice; Virginis rosario addictis, meritò commendetur *fructificate*: habent enim per Virginem morum candorem, cogitationum atque cordium puritatem, gratiam per canticum, contra insidiantes scutum, & post per coronæ floseulos, portam apertam, ut perveniant ad cœlos. Hos fructus in salutatione, & ad salutationem requirit Virgo in corona, uti de cœlesti canit Manil. d. 1. v. 177. Vers. 19. Quinam rosarij fructus? Manil.

Munditiæ cultusque adsint, arteſq; decoræ,
Et lenocinium vitæ, præsensque voluptas,
Virginis hoc anni petunt floresque corona.

Influit enim corona cœlestis amorem, ut ignis pectoris accendatur erga Virginem.

18 Propius articulo. *Quasi rosa fructificate.* Ergo fructus abesse potest à rosa: utique, dum incuriosè Virgini salutatio recitatur Angelica; ex cuius cultu, rituque devoto, animæ provenit tanta fructuum multitudo. Devotione foventur, qui laudatione nascuntur meditatione, cordis in mysteria mirabilia gloriosæ Virginis-Matris. Quisquis sertum offert perfunctoriè in plausum Virginis, floribus tantùm exiguum utilitatis: & pro salutationis quæstiosa solicitudine, salutantibus dicitur, *Fructificate*; quoniam si rosarum serto est tepida salutatio; in labijs profectò est rosa, verum rosa sine fructu: igitur punctione vagarum inutilium cogitationum, susque deque facit tot in floribus odorem virtutum, candorem morum, divinam gratiam, atque scutum in tutelam: quos quidem fructus ex rosa ad flores haberet, si ritè & rectè coronam Virgini-Matri obtulisset. Hæc igitur excellentiâ

In rosarum sertis quid de floribus fructus est.

——Grata corona data,
Quam pudor & leges & sua iura sinunt.

Ovid. 3. ars tic. v. 38. & 68.

Olim maximè in sacris axioma fuit: *Quod facis, fac* Seneca in *Ludo Claudij*, *Fac quod faciendum est*: inquit, & in *Medea*, v. 904. *Hoc age, & fave.* Idem monendum, colentes Virginis canticum, ut referant ex floribus fructum: etenim qui coronam defert Virgini offert, licèt in obsequium faciat, non facit obsequium: quippequam deficit vel devoto devotionis studium. Illi videtur sacra amabilis corona, & iunt tantùm verba, labiorum officia, quin dicat aliquid, quia sine mente tantummodò dicit; nec salutet Virginem digna decoraque laude, quandoquidem dumtaxat salutat ore: & specie devotionis in Deiparæ auxiliatricis servitium, cuncta verba encomiastes profert in ventum, sine fructu, sine emolumento, attrito tempore, sine laude in ipsa laude: quando ritè, voluntaria oris Virgo beneplacita perficeret, & voluntate labiorum invocantem non fraudaret. Sic Virgo præclara, in cuius manibus & labijs gratia diffusa, ad te currentem ad te clamantem, favore.

Senec. *Quo modo in salutatione non salutetur Virgo.*

Voti fecisti compotem, numquam preces
Tulisse passa est irritas:
Quin vota donis antevertis, circulo
Illum coronas aureo.

Ab illa imperata die-cesi.

Videsis plura miranda apud Bonif. Bagat. *Tom. 2. lib. 5. cap. 4. §. 7. n. 20.* & seqq. Ita ergo non sunt fraudati à desiderio suo, qui victores in Naupacto. Nata est Minerva, & cum illa simul Rosarium (uti dicemus *Tautologia seq. Didasc. 3. n. 15.*) ut quæ Virgo decore cataphracta in acie, hostes pungeret spinis, & flores præberet socijs. Elucet egregiè Symbolum in nostrum ex Turcis famigeratum trophæum: igitur quos ex Rosa mystica acceperunt gratis flores; grati texuerunt in coronam bellatricis Virginis, quando in actionem gratiarum, *Aue* canentes in triumphum, hymnis, musicis, & canticis salutarunt gratiâ plenam, & inter mulieres à tota Trinitate benedictam.

Oneficrit. Crucius

Raymundus Auctor ordinis militaris Calatravæ. Rosaria artium cum Minerva.

Can-

Candidus intereà positis exercitus armis,
Exultat Virginem tuxta: nec signifer ullus,
Nec miles pluvia flores dispergere vitu
Cessat, purpureoque Ducem perfundere nimbo.
Hæc quoque velati lauro myrtoq; canebant;
Dioa pavens.

Claud. à v. 295

DIDASCALIA. VIII.

Nova Raymundi vexilla, in nova bella.

1 DE commendatione dotium in exercitus regimen, seu augustam imperatoriam dignitatem; dicit Stoicus *Epist. 90. Inter homines pro summo est optimus. Animo itaque Rector eligatur: ideoque summa felicitas erat Gentium; in quibus non poterat potentior esse, nisi qui & melior. Hi continebant manus, & infirmiores à validioribus tuebantur. Suadebant, dissuadebantque; & utilia atque inutilia monstrabant. Horum prudentia, ne quid deesset suis, providebat, fortitudo arcebat pericula, beneficentia augebat, ornabatque subiectos. Officium erat imperare, non regnum.* Unde exercitus Imperatori summum encomium, modò in regimine adimpleret officium. Totum huius ministerij momentum collocat Onesicritus lib. 1. *Imperator.* cap. 3. In Ducis *religione, arte, & virtute.* Exemplar totius splendoris habemus, ubi Imperator exponitur Monachus, Abbasque S. Raymundus (à quo institutus militaris, illustrissimus equestris ordo Calatravæ; floruitque, eius prudentiæ regimine) terror Maurorum, fulmen infidelium, usque ad supremum maiestatis fastigium, ex principio levi, hominum opinione; verùm revera cœlesti: igitur constituto Raymundo exercitus Duce, militiam illustrem reddidit religione, arte ac virtute. Adisis Sherlog. Tom. 3. in *Cantic.* Vestigat. 35. Bozium, Tom. 2. de *Signis Eccles.* lib. 19. cap. 1. Gretser. de *Cruc.* Tom. 3. lib. 2. cap. 14. Azor 1. *Instit. moral.* lib. 13. cap. 5. quæst. 3. Petr. Gregor. *Syntagm. lib.* 15. cap. 33. Marian. *Histor. Hisp.* Tom. 1. lib. 11. cap. 6. aliosque plures apud Tamaium, in *Martyrol. Hispan.*

Munia regentis exercitū. Senec. Onesicrit. *Raymundus Auctor ordinis militaris Calatravæ.*

2 Calatrava ergo expugnata à Sancio IV. Castellæ Rege, tradita fuit ab illo sub Archiepisc. Toletani dictione, ab hisque Templariorum inclyto ordini equestri; qui sæpe illam propugnavit à Maurorum invasione. At cùm amisisset novos delectus militum ab infidelibus fieri, pro antemuralis recuperatione; excursusque sicut pridem haud meditari, sed expeditionem totis viribus moliri; militia Templariorum (quam Martem vocabant) cogitans, haud pauci numeri esse, quos Mahumetani velitationibus vulnerarent; animum omninò despondit, & Sanctio, ut curaret, præsidium tradidit. Nemo illustrium, primatum & potentium ausus adire periculum. Suo tantùm, cùm socio Raymundus sumpsit (iudicatum, delirare) & cunctorum expectationi, imò non expectationi, plenè respondit: igitur Mauri audito Ducis nomine, fugerunt; & posse iuvare, ut victoriam iudicarunt: religione enim arte & virtute, Castellum constituit Raymundus inexpugnabile; pace partâ, ut unusquisque viveret sub vite & sub sicu sua. *Calatravam à Mauris tuendam de manu Sancij suscepit, ac peritiâ rei militaris mirabiliter pollens, Sarracenos fugavit, multasque urbes expugnavit: novo & usque ad ea tempora inaudito exemplo, Monachatui militiam comunxit, institutique Ordinem Militarem, in tota Europa celeberrimum. Huius novi ordinis milites, quandiu à praelio abstinebant; adamussim observabant vitam, ut sistitum, psalmodiam, contemplationem, opus manuum, silentium vigiliasque; ut nihil minus à Monachis efficerent.* Hoc opus insigne, in oculis nostris mirabile, fecit & perfecit Raymundus auctor, atque *utriusque militiæ cœlestis & terrenæ supremus Ductor.* Toletum ergo reliquit, milites recensuit, & afflatus è cœlo virtute superiore roboravit.

Rex in religione arte & virtute.

Quæ ordinis institutio.

O quibus una salus placuit, mea castra secutis
Indomita cervice mori; componite mentes,
Ad magnum virtutis opus, summosque labores.

Lucan 9 v. 379.

Vadimus in campos.

3 Quoties Mars esset vulneratus (videsis insaniam usquequaquè apud Homer. in *Iliad.* & Delr. in Senec. *Hercul. Furent.*) vel nolebant adesse aut videri in certamine; finxerunt Ethnici in hominis pectus suum spiritum emittere, ut in pugna videretur tamquàm Numen, quippe ferebat toto in pectore Martem. Iovian. Pontan. 3. *Uran.*

Et deplorati mandarunt Martis habenas:

Et gravia ancipitis deposcit munera Martis:

Pontan

Additque socium belli Deus ensifer berorum

Videbimus vera quæ Græcia mendax audet in historia. *Ecce servus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum. Dedi te in fœdus populi, in lucem gentium; ut aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vinctum, & de domo carceris sedentes in tenebris.* In haccine Didascalia testimonia sacra non tam extensive exponam; quam intelligenti per indicem tangam. Bellum sacrum à Rege & regni proceribus, fidei dispendio deseritur: a Raymundo lubenter admittitur. Paratum in periculum, eius rumpebatur zelo cor. In silentio clamat: *Ecce ego, mitte me.* Volebat Dominus Sabaoth pugnæ assistere, sed non videri. Volebat adstare in conflictu certaminis, communicatione virtutis: dicitque: *Quem mittam? Et quis ibit nobis?* Sese offert bello Raymundus. *Ecce servus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea*: obtinebit sanè triumphum, quia spiritum meum posui in pugna super eum. Dux eligendus est in huiusmodi facinus, cui noster communicandus spiritus. Raymundus uti servus paratus ad pugnam. Placet, uti electus adipiscetur victoriam: etenim cadent, vel palantes & pallentes fugient hostes: in bellatore videntes insusum pectori totum spiritum Deitatis. Gemebant fideles sub iugo Mahumetanæ tyrannidis, in obscuris latumijs, ferreis catenis. Servus electus Raymundus datur in populi fœdus; quippe ab illo dependet populi salus: etenim educens de domo carceris sedentes in tenebris, de conclusione vinctos, ad lumen Solis præ obscuritate cæcos, dicens his qui vincti erant, *Exite*: & his qui in tenebris, *Revelamini* (quippe datus, ut possideret terras, & susciteret hæreditates dissiparas) victa ac prostrata tyrannide, insigni conspicuo debellatore; cognoscitur spiritum Deitatis certaminibus habuisse. Ad rem Tit. Calphurn. *Eclog.* 4. à v. 37. Sine te

Isai. 42. 1.

à v. 6.

Isai. 6. 8.

Assistatur à cœlo si offert periculo.

Quomodo munera Imperatoris respondit

Ultima visuri trucibusque obnoxia Mauris
Pascua Geryonis. Ah dolor!

Calphurn.

Scilicet extremo nunc vilis in orbe iacerem:
Per te securo saturi recubamus in umbra.

4 Cùm opus, quod dedit illi Pater vellet perficere, mundum vincens, Servator N. repulsus à suis, dixit illis: *Non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini.* Eo articulo Raymundi in subiugationem Saracenorum à Domino missi, cœlesti servi electione, Dominoque belli conflictibus assistenti. Quia hostes prævalebant, minimè Proceres præsentiam Numinis iudicabant; quasi Deus recesserit, quùm hostis vinceret. In defensionem Calatravæ tempus instabat, sed proterum quisque se ab auxilio retrahebat. Raymundus sese offert in propugnaculum, signans quod à Domino factum est istud: & quamvis non visus in propugnatione Dominus, tradiderunt acielle certaminibus; quoniam viderunt in zelo atque religione Raymundi, benedictum qui venit in nomine Domini: igitur hostium arcum contrivit, arma confregit, scutaque igni combusit, Calatrava inexpugnabili; auferens bella usque ad finem terræ. Tunc videbitis, licèt non videaris. Videbitis per prodigia, à servo meo electo mirabiliter paranda: videar & cognoscar, si populus viderit, qui benedictus in nomine Domini venerit: etenim licèt virtus magna, impertertitum pectus, omnesque bellicæ dotes fulgeant excellenter in Raymundo; nemo potest hæc signa facere, nisi fuerit Deus cum eo. Venit Raymundus in nomine Domini, miraque fecit adiuvante Numine: equidem si infidelis instat in certamen, donec Luna, (eius insigne) præ victorijs impleat orbem; instat etiam Raymundus, instruens religiosa castra, donec auferatur Luna.

Matth. 23. 39.

Ad auxilium Crucis venit in nomine Domini.

Hector adest, secumque Deos in prælia ducit.

Ovid. 15. Met. fab. 1.

5 Nemo ausus est defendere invasionem Gallorum in templum Delphicum, nisi cives: quamvis innumerabiles essent hostes, antactis victorijs maximoperè insolentes: primò recedentes propter periculum; post pauci, facti pectoribus propugnaculum; manseruntque invicti, quia viderunt Apollinis nomine, virum de cœlo descendere. *Galli sine respectu periculorum* (ait Iustin. *Histor.* cap. 24.) *in bellum ruebant: contra Delphi plus in Deo, quam in viribus repontes; cum contemptu hostium vesistebant. In hoc certamine repente universorum templorum antistites cum insignibus atque infulis in primam pugnantium aciem procurrunt. Adveniss Deum clamant; eumque se vidisse desilientem in templum per culminis aperta vestigia. Dum omnes opem Dei suppliciter implorant, virum supra humanum morem insignis pulchritudinis, comitesque ei duas armatas virgines, accurrisse vnos oculos tantum hæc se perspexisse; audisse etiam stridorem arcus, ac strepitum armorum. Proinde ne cunctarentur Diis antesignanis, hostem cadere, & victoriæ Deorum socios se adiungere. Quibus vocibus incensi, omnes certatim in prælium prosiliunt. Præsentiam Dei & ipsi statim sensere; nam & terremotu portio muralis abrupta Gallorum strauit exercitum, & confertissimi cunei non sine vulneribus hostium dissipari cæbant. Insecuta deinde tempestas est; qua grandine & frigore, saucios ex vulneribus absumpsit.* Cadat derisa vetustas, & recurramus in sacra: igitur duplici Machabæi trophæo, videtur quod miramur in Raymundo.

Marsial Spectac. Epigr. 6 Cant 5. 10. Vatabl. *Cur pluit sua candidus & rubicundus dicit*

Quid de Gallis fallum, templa minus audentibus Delphicum?

6 Templum Hierosolymitanum expoliaturum, dandumque in pecuniæ quæstum, minatus est Lysias procurator Regis, hostisque infestissimus veræ ac venerandæ religionis. Haud fideles terruit multitudo, igitur in certamine exultatio. *Leonum more impetu irruentes in hostes, prostraverunt undecim millia peditum & equitum mille sexcentos: universos autem in fugam verterunt; plures autem ex eis vulnerati, nudi evaserunt.* Unde tanta audacia, & pusillis ac pavidis leonina corda? *Apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.* Unde formido, equite in auxilium descendente de cœlo? Quis non socius contenderet esse tantæ cœlestis victoriæ? Quidni leones essent ad certamen, descendentem de cœlo ubi viderunt militem simul & Ducem? Pende in obsequium Raymundi; *Apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis, hastam vibrans.* In veste, atque veste candida? Armati non videntur vestimenta. Sunt insignia militiæ Raymundi, & arma & habitus Monachi: arma militis, & vestis candida Monachi Cisterciensis: Commilitonesque in hostes leonum imitantur robur atque virtutem; videntes equitem Monachum uti Ducem præcedentem.

2. Mach 11. à 1.

Vers. 11

Vers. 8.

Imago Raymundi, equitis specie

Bellifer invictis quòd Mars illis sævit in armis
Non fuit est.

Eadem signa indicantur à Sponsa. *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus.* Vatabl. *Vexillatus.* Maluend. *Signifer in decem millibus.* Hebr. *Sub signis habens exercitus decem millium.* Significat Raymundus, in millibus vexillatus, & in Ducem exercitus meritò electus. Candidus habitu; ruber, militiæ instituto. Candidus in choro, rubens in prælio. Candidus intra claustra, rubicundus, duce tuba, Candidus conditione, rubicundus in certamine, dum fulget ordinis gladius, & ille eques significat in decem millibus: igitur candorem in fidei catholicæ veros alumnos; atque gladium demonstrat in Saracenos. Venant. Fortunat. de *Partu Virginis*, v. 168. accinit:

Pulcher, sanguineus, candidus, atque ruber.
Quo mucro, mucro, evagina te ad occidendum; lima te, ut interficiar & fulgeas.

Venant. Ezech. 21. 28.

Dum infideles occidit, gladius sanguine fulget: cuius fulgor rubicundus ita hostes terret propter comitem victoriam; ut vel armatis non sit virtus nisi in fugam.

7 In Machabæum habebat Timotheus centum vigiliti millia peditum, equitumque duo millia quingentos. Quid virtute tantâ formidabilis exercitus? In claisicum nulla virtus. *Cognito Iudæ adventu, præmisit reliquum apparatum in præsidium: cumque cohors Iudæ prima apparuisset; timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei, & in fugam versi sunt, alius ab alio, ita ut magis à suis deiicerentur, & gladiorum suorum ictibus debilitarentur.* Haud hostes venerant decertare, sed fugere. Iudæ adventus divulgata fama, dissipatur tota exercitus procella: in fugaque collocatus est triumphus; priusquàm pro palma educeretur gladius. *Timor hostibus incussus est ex præsentia Dei.* Nullum signum, ut alias, de cœlo datum: unde ergo Dei præsentiæ constat signum? Ex Duce in certamen electo, ora est formido: quo cognito, locus tantùm datur fugæ; quippequàm hostes prævideranr, Numen in ipso præliari. Non secùs accidit, ubi tutelam arcis Calatravæ recusantibus Magnatibus, electus est antesignanus Raymundus. Commotis Mahumetanis, siluit terra à facie eius: & descripto milite? & congregatâ in expugnationem multitudine? Mauri desponderunt animum, Ducem videntes Raymundum: nec ausi quicquam in præparatam apparatu expeditionem; quia prænoscebant, pro illo & in illo certaturum Numen.

2. Mach 12. à 22

Cedebat illi triumphus, antequàm educeretur gladius.

Deus in illo pugnabat.

—*Fugiet Maurus, cum viderit umbram.*
Quis tale removit Præsidium terris?

Claud. Gildon. v. 338.

8 Hinc ab illo instituta religio militaris, cuius insigne rubicundus ensis, ex cuius motu abilibet cadit hostis. Iosue dicitur in signum victoriæ, *Leva clypeum, qui in manu tua est contra urbem Hai; quoniam tibi tradam eam.* Clypeum vocat Strachus *Rhomphæam*: alij legunt: *Leva lan-*

Iosue, 8 18. Eccli. 46. 3.

lanceam, leva vexillum, leva scutum: denique Alapid. *Crucem.* Fulget militare stemma, in Monastica equestri regulari disciplina: igitur in elevata a Raymundo cruce (rubrâ rhomphæa) fides habet vexillum, fideles scutum, Maurus in viscera telum, & tota religio clypeum. *Circundabo domum meam* (dicit Dominus restauratâ religione, & excussâ servitute) *ex his qui militant mihi euntes & revertentes; & non transibit super eos ultrà exactor:* igitur exactores formidine recedent, novâ militiâ religione vallatâ; cùm viderint loricatos milites per arva euntes & revertentes, interceptis excursionibus, captis capientibus. Sapient damno, sibique parcent consilio: etenim quibus opus per aliena grassari, nec audebunt pertransire. Describit Maro per ludum huius sacræ militiæ plausibile ministerium. Ita ergo succinit, 5. *Æneid.* à v. 580.

Ex eius cruce elevata, quanta commoda!

Zachar. 8.9.

Compescuit Saracenorum insolentiam.

Illi discurrêre pares, atque agmina terni
Diductus solvêre choris: rursusque vocati
Convertêre vias, infestaque tela tulere.
Inde altos ineunt cursus, aliosque recursus
Adversis spatijs, alternisque orbibus orbes
Impediunt, pugnaque cient.

Virgil.

9 Ne mireris crucem dici clypeum, cuius elevatio sit Saracenorum exterminium, ac ex certamine atque victoria trophæum. *Victorias adoratis* (ait Tertull. *Apologet.* cap. 16.) *cùm in trophæis, cruces intestina sunt trophæorum.* Idem Pamel. hìc & Minut. Felix in *Octavio.* Hinc ut refert Hubert. Goltz in *Fastis* cum Labaro (velo scilicèt brevi, pendente à cruce, ornatâ scutis) picti iacentes, ligatis post terga manibus, duo barbari captivi, proiectis pharetris, fractisque sagittis; cum lemmate: *Partâ Arabiâ: Spes publica.* Nobis coram oculis exponitur quisnam clypeus in victoriam à novo Iosue elevatur. Vexillum fidei est, in trophæum inclyta crux, fidelibus in militia clypeus, Saracenis ruber gladius, cum splendore fusi sanguinis, vacuis pharetris, ac sine ferro sagittis: igitur Raymundo Duce, novâ Monasticâ militari ac equestri religione, non solùm parta de Saracenis victoria, sed redacta in subiectionem Arabia; ut simul victis hostibus, cum gladio crucis vexillum, erigeretur à militibus Monachis in singulare trophæum. Monachi milites? Utique, in fidei certamine. Habebant iam elevatum scutum; quia non Raymundus venit, pacem mittere sed gladium. *Sanctificate bellum, concidite aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat: Quia fortis ego sum. Erumpite. Præparate scutum & clypeum, & procedite ad bellum: iungite equos, & ascendite equites: state in galeis, polite lanceas, induite vos loricis.* Nova exponitur militia: transeunt enim Monachi de claustro in castra. Falces conflantur in enses. Ovid. 1. *Fastor.* à v. 699.

Tertull. — *Eius in cruce trophæum.* — *Goltz.* — *Et singulare institutum.* — *Ioel. 3. à 9.* — *Ierem. 46. à 3.*

Sarcula cessabant, versique in pila ligones,
Factaque de rastri pondere cassis erat.

10 De Iuda Machabæo, religionis propugnaculo, Achilleque vero; dixit religionis hostis, sub fictæ velamine pacis: *Assidæi, quibus præest Iudas Machabeus, bella nutriunt.* Cupiebat Alcimus (perfidè ut posset sine obstaculo sanctam subiugare terram) sacris addictos nullam habere militiam. Ut clareat textus, facemque accipiat præsens articulus (quamvis ex professo in *Ephemerid. 6. Novembris*, à n. 6.) operæ pretium erit in hæc nova religionis castra; dicere quænam & qualis Assidæorum militia. De illa dicitur: *Synagoga Assidæorum, fortis viribus ex Israël.* Si Israël, idest, videns Deum ob contemplationis sublimitatem: congruit SS. Benedicto, videnti in hac vita Creatorem. Hac enim de causa, *Regul.* S. cap. 1. dicit, hoc esse Monachorum opus; *& sub uno Domino, æqualem servitutis militiam baiulamus.* Ita sub illo meremus, & hostes vincimus. Non mirum, quòd Raymundus studeret equestri religioni, sub disciplina militari Benedicti. *Assidæi* (ait Doctiss. Sanctius, hìc, à *n.* 39.) *nobiles & religiosi milites, addicti templi custodiæ, aut sacræ militiæ, ita ut etiam non vocari arma capere debeant, & rem sacram, aut publicam tueri: quales sunt nostrâ ætate militares ordines; qui pro sui instituti ratione, pro religione præliari tenentur.* Astipulatur Alapide. *Assidæos* (refert) *fuisse milites belli sacri: qui scilicèt pro lege & Synagoga nomen dabant militiæ; quales posteà fuerunt Milites templi, ac nunc sunt Ordines Militares Equitum; qui pro Ecclesia Dei, contra Turcas, Saracenos & hæreticos generosè depugnant.* Addit Ioann. Saubert. de *Sacerdotio Hebræor.* p. 1. cap. 19. *In exercitio religionis ardentissimum præ se tulere zelum, & à cæteris arctiori disciplinæ vinculo discreparunt.* Petr. Cunæus, 1. de *Republ. Hebr.* cap. 7. Sanctissimum dicit collegium Assidæorum, à Prophetis originem ducens.

1. Mach 14.6. — *1. Mach 2.42.* — *Sub regula Benedicti.* — *S. Benedict.* — *Quinam Assidæi* — *Sanct.* — *Alapide* — *Saubert*

11 Placet nobis, quòd loco cit. arrisit, scilicèt *Assidæos* vocatos, post captivitatem Babylonicam, & *Essenos*; qui pridem

dem

dem *Cinæi* sive *Rechabitæ* dicti: ex hisque compositam Assidæorum huiusmodi militiam sacram: quem quidem ordinem grati instituerunt, eò quòd abducti à Nabuzardan; ut exierunt, tota Rechabitarum congregatio, cùm Ieremia & Baruch liberè in propria, dimissa: de quo d. 12. *Iul. n.* 10. Hi enim ritus priscos observantes, Monachorum adinstar (ut inquit Hieronym. *Epist.* 13.) albis usi vestibus (uti observat Menoch. de *Hebr. republ.* 3. cap. 16. à quæst. 3. n. 6. & Serar. in *Trihæres.* lib. 3. cap. 14.) divinis laudibus addicti pro tot beneficijs; erecto templo, in eius custodiam instituerunt militiam. *Fuisse huiusmodi homines* (inquit Serar. in 2. *Mach.* 14.) *à cætero Iudæorum populo instituto & nomine distinctos: societate verò inter se sancta & religiosa devinctos.* Hi ergo post Mathathiæ fatum super se constituerunt Principem Iudam: unde ut vidimus intelligitur: *Assidæi, quibus præest Iudas Machabeus.* Principia ordinis, nostræ proposito Didascaliæ ad unguem quadrant. *Canentes atque resonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinæi, qui venerunt de Calore* (nomen proprium, *Hemath*) *patris domus Rechab.* Patet ordinis speculum, & novi instituti officium: etenim novum, quod modo uti milites morarentur in tabernaculis, qui pridem canentes & resonantes in Monasterijs. Haud novo instituto militum, deficiebant à Munere Monachorum: igitur si instabant in fidei auxilium prælia; galeis currebant ad castra: cæterum post victos hostes, ad monasteria canentes & resonantes.

An ex Essenis & Rechabitis. — *Serar.* — *1. Paral. 2. 55.* — *Unde mirificus ordo institutus, à Raymundo?*

12 Exprimit textus sacer. Ad Mathathiam sacerdotem, ut posset defendere fidem; *congregata est Synagoga Assidæorum & omnis voluntarius in lege. Illi dicuntur in lege voluntarij, quos instituti ratio non cogebat pro lege & religione dimicare:* subdit Sanctius d. n. 43. Erant cuncti sub lege ad observantiam, at non omnes in militiam. Assidæi & Monachorum habebant institutum, & simul præliorum. Utriusque militiæ florebant equites: milites in claustris, & Monachi bellatores, nova instituti professione, & diversæ militiæ societate; etenim extra claustra milites galeati & loricati pro Ecclesia; & ad Dei laudes, candida veste Monachi revertebantur in claustra. Pro tempore duplici utebantur munere contento miro ordine in professione. Cassis ferrea atque gladius in prælio; cuculla laudisque cantus in choro: quin ullus indueretur arma bellica, nisi exirent in certamina. Eluxit non post patris fatum, Machabæus electus in caput Assidæorum. *Surrexit Iudas, filius eius pro eo: & adiuvabant eum omnes fratres eius, & præliabantur prælium Israël cum lætitia: & dilatavit gloriam populo suo, & induit se loricam sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in prælijs.* Sat ergo: *In prælijs.* Quorsum ergo si non in prælia, arma bellica corpori aptanda? Habebat duplex munus. Erat militiæ Dux, Summusque Sacerdos: uti Pontifex ius erat addici sacris: uti Strategus accurrere prælijs: & modò religioni, & modò pro religione certamini: modò sacris, modò castris pro necessitate, opportunitate temporis: & tantummodò ad pugnam arma bellica illi dicuntur succincta; quippe ni occasio certaminis, non sumebat religiosus arma militis.

1. Mac. 2.42. — *Sanct.* — *Monachi galeati, & milites Monachi.* — *1. Mach 3. 1.* — *Extra prælia, nec visa arma.*

13 Haud aliter in exemplum docebat commilitones Raymundus, totius sacræ militiæ præpositus; ut ijdem ipsi, sed aliter essent in tentorijs, quàm in Monasterij septis. In cellulis armis spiritualibus intendentes religionis cultui: in tabernaculis pugnaces pro religione, tubâ, & armis strepentes: dum in choro ut religiosi canentes, & resonantes. Pridem inermes sub Benedicti disciplina Monastica: pòst etiam (quin hæc abiecta) sollicitudine ad arma. Antea ut se, in se pugnantes, religione vincerent, & aëreas potestates: militia instituta, ut simul decertarent contra religionis hostes: fieretque equestris inclytus novus ordo; quùm utriusque militiæ arma mirè sociaret una religio. Dixi loc. citat. *Ephemer.* Assidæos non fuisse ex Essenis; quia Philo de *Instit.* illorum, ait: *Nemo tela, gladios, galeas, Thoraces, scuta fabricat: nec machinas, nec alius quicquam bello utile.* Ita prorsùm vitam agebant Monasticam, solitariam, religiosam; quousque pro religione adscripti sunt in militiam, dictam *Assidæorum* (in templi legisque inexpugnabile militibus propugnaculum) cuius caput erat Iudas; qui gladio suo tot mirabiles obtinuit gloriosissimas victorias: quando quidem ni inirent pro fide pugnam; revertebantur è castris in sacri templi custodiam. Notare operæ pretium est, quod opportunè in Raymundi institutum tempore pacis, & pro cautione proditionis hostilis, refert Cunæus de duplici custodia templi ex Rambam, seu R. Moyse Maimonide in *Halacha Beth Habbechira*, cap. 4. scilicèt

In claustris, & in castris hostes vincebat. — *Phil.*

à

à Levitis Asidæis & sacerdotibus excubias nocturnas actas vigilanter ; & ut in hostes gradatoreve esset solicita cura ; & ut honos religioni adhiberetur vel intra septa. *Leges autem præscriptæ eiusmodi fuere* (inquit) *ut Sacerdotes intùs, Levitæ foris custodirent. Levitæ tota nocte per vigilabant: at sacerdotibus somnum capere, haud nefas fuit. Non culcitræ tamen, non tomenta mollem requiem illis fecerunt : dormiendum humi in solo erat.* Hoc officium & exercitium militiæ equestris Raymundi tempore pacis agitur Ducis & militum post commidam pugnam, partamque victoriam ; exacta vita ad Benedicti regulam. Hinc panis brevis, subcinericius, communis, erat gladius huius Gedeonis. *Panis ex hordeo volvi, & in castra Madian descendere : cumque perceniisset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit.* Practis enim prius, vasis terreis, corporibus (quia Thesaurum habebant in vasis fictilibus (& flagellis & ciliciis, splendore lampadum magnarum virtutum, in castrisque clangore tubarum inimicis agminibus formidabiles, malè multatos externebant hostes. Claudian. 1. de *Laud. Stilic.* v. 368.

Petr. Cû

Quomo de vigilia intra, & extra claustra

Judic. 7 à 13.

Claud.

Venturus Dux major erat ? Victoria clarior Nulla, aut hominum votis optatior unquam Conligit.

Achillis scutum. Pausan.

14 In scuto (eius magis commendabile insigne) *Chorum* (idest, Musas) *in Achillis clypeo à Vulcano fabricato* ; refert Pausan. *cap.* 250. Sic in pugnam Raymundi validus clypeus, chorus.

Virg. 6. Æneid. v. 89.

Alium iam partus Achilles.

Equidem hostium debellabat exercitum per phalanges orationum ; posidens amissas à Catholicis terras per orationis arcus & sagittas. Dedit Castellæ Regi Sanctio (dum redit Toletum, eius Regiam implens gaudio) quod Iacobus liberaliter tribuit Iosepho : *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.* Quibusdam ? *Oratione & precibus* : Chald. & Aben Esra. Cùm ille assisset, terram, quæ empta ab illo (ut dicitur ibid. *cap.* 33. 19.) iure belli occupaverant Amorrhæi : oratioque præmitteretur, dum malæ fidei possessores adoriuntur ; quoniam precibus ad cœlum arma validiora in pugnam, ad restaurandam armis terram amissam : quam quidem non ita citò miles recuperaret, ni Dux in Numen orationem præmitteret. Hinc David inauguratus ad regnum, solicitavit (uti exercitus virtutem atque robur firmissimam) *ut docerent filios Iuda arcum.* Alij, apud Maluend. *Ut docerent carmen, canticum.* Cantici situs est Chorus : ad prælium verò necessarius est arcus nectunturque arcus & carmen ; ut constet unde arma validiorem in triumphum habeant virtutem : equidem arcus plus prævalent in prælio & certaminis classicis quòd carmina & laudes multiplicantur in choro. Septuagint. *Ut docerent milites Iuda lamentum.* Cadet profectò ad votum in sinum laureæ ; ubi sic Ducis ac militis corda religiosè disposita. Si peccata lamentatur miles : si Dux victoriam postulat in certamine orationis : lamentum, canticum prælii atque conciliantur in unum ; ut videant pugnantes, unde erigitur trophæum : igitur infallibilis victoria, quamvis futilia sunt arma ; ubi Dux certamen præmittit in oratione, & milites ad pugnam egrediantur sine crimine. Faciliùs percutiuntur in cladem pectora hostium ; si cor Numinis prius ictum pœnitudine ac præcibus decertantium.

2. Reg. 1.

Septua.

15 Patuit in victoria singulari Machabæi. *Apparuit in campo cum tribus millibus virorum tantùm, qui regumenta* (ideſt, scuta) *& gladios non habebant.* Sine armis offensivis, nec defensivis occurrunt hosti. Qua ergo virtute ? Undè præsidium ? Dixit Dux *Clamemus in cœlum.* Voces laudis constraverunt hostes : intermeque damraxat clamore in cœlum, nacti sunt triumphum & gladium. Gladium ? Utique. Hostes *omnes ceciderunt in gladio.* Gladio sanequam virtutis, descendentes in certamen lanceis sagittis atque telis orationis : etenim si ex virtute militantium virtus armorum ; Iudas Dux qui ita processit, exivit vincens, ut vinceret. Oratio bellona est : etsi aliò, articulo respondet Virgil. 8. *Æneid.* v. 534.

Qualia arma in militia valitura.

1. Mach. 4. 6.

Vers. 10

Vers. 15 *Militia victoria ex oratione Raymundi.*

Hoc signum cecinit missuram Diva creatrix, Si bellum ingrueret, vulcaniaque arma per auras

Virgil.

Laturam auxilio.

Intelligitur modò & methodus Machabæi, seriesque Raymundi ; priusquam appropinquarent certamini. *Succinxit se arma bellica sua in prælijs.* Vidimus, *n.* 12. In prælia sumuntur bellica prorsùs arma : cur igitur dicuntur *Arma sua* ? Quia antequàm milites ingrederetur prælijs, cingebatur suis armis. *Iejunaverunt in die illa, & induerunt se ciliciis* : hæque Ducis dicuntur arma propria, antequàm prælijs religionis zelo induerent arma ; quoniam nulla potiora ad obtinendam victoriam, quam ora-

Ubi supr.

Ibid. v. 47.

oratio ex puro corde, iciunium & pœnitentia. Lupus Saracenus sæviebat in catholicum gregem, & provocans in certamen.

Iadnere arma viros, violentaque sumere tela,
Rex iubet iratus ; cum quis simul ipse parabat

Ovid. 21. Metam. fabul. 9.

Ire. Mora damnosa est, nec res dubitare remittit:
Dum superest aliquid cunctis cocamus ad arma:
Arma capessamus, coniunctaque tela ferenus.

Atque ubi asperitate.

Quid ad hæccine Raymundus ? Victoriam despondet animus : Nullo modo : nequit esse in prævalentia formido.

Non placet arma mihi contra nova monstra moveri:

Id. ibid.

Prius Numen adorandum est ::. indicat illuc
Iam non esse lupum: iam non debere timeri.

Hæc Raymundi arma ad arma sumenda. Quid videtis in Sunamite, *nisi choros castrorum* Mariana vertit nic metrice :

Cant. 7. 1. Marian

Tota est musica grata, sed virilis.

Magna est exercitus formido, si acies instruuntur in choro : igitur in laudes Domini exercituum, dum prius efformatur musica ; terribilis ante pugnam, ut castrorum acies ordinata : hostilem procul dubiò fabricavit exercitum, qui à Raymundo formatur chorus castrorum.

16 Denuò objicitur admirationi, quod contigit Iosaphat, in illum hostium multitudine irruente. Milites auditâ imperatorum expeditione conspiciebat, exercitum validissimum habebat, victoriam optabat : quam ut facilè adipisci posset ; *statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum voce consona.* Cantores milites, & in exercitus fronte ? Quid musica Mavis ? Vires hostium plane invalidæ : arma næ supervacua, uti contemnuntur voce : minimeque post illos ducitur exercitus in pugnam, sed in optimam, locupletem prædam. Carmen expè præparatur, ut victoria reportata ex hostibus celebretur : hinc que Dux cantores præmittit, & ante classicum triumphum tamquam partum, celebravit ; quippe armorum canctorum habent virtutem, qui milites è choro progrediuntur in certamen. *Dux præcavit iejunium, congregatusque est Iudas ad deprecandum Dominum.* Ex choro & iejunium & oratio : Cantores ergo interferantur pro triumpho : etenim ita fecara

2. Paral 20. 21.

Chori musica in hostes tela.

V. 3. & 4.

victoria, ut ante certamen possint dicere epinicia. Hic ordo militandi è cœlo discitur. Salvator igitur nascitur ; & *subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum.* Militia ut armis decertet : & hic ut vocibus suaviter cantet, quoniam si è choro egrediuntur milites, erit militia cœlestis. Præmittuntur meditatò musici, pro victoria subsequente ; ex qua triumphus, militibus exultantibus : equidem uti cœlestes, ante conflictum & pugnam, iam decantabant gloriosissimam victoriam, haud secùs visum dum Raymundus Calatravam pervenit. Ex choro militiam disposuit : milites ad illum accedentes novo ordini habitu militiæ adscripsit : sed militiæ cœlesti ; quippe vel hostes, Duce viso, etiam studuerunt paci. Dicam ex Claudiano de 4. *Consul. Honor.* à v. 483.

Luc. 2. 13. *Unde Raymundi militia cœlestis*

Obvia quid mirum vinci, cum barbarus ultro
Iam cupiat servire tibi?
Ut fortes in Marte viros, animisque paratos
Sic iustos in pace legis longumque tueris
Electos, crebris nec fatescentibus urget
Iudicibus, notis regimur, frumurque quietis,
Militiaque boni.

Claudian.

17 Benedictionem tribus nobilissimæ Iudæ, in belli progressus ; nactus est felicitate atque virtute Raymundus. Ita Moyses optativè plaudit. *Audi Domine vocem Iudæ, & ad populum suum introduc eum.* Sensum delicat Chald. *Suscipe orationem Iudæ, cum egressus fuerit ad bellum.* Armorum directionem petit, auxiliareque iuvamen, armaque eius dixit vocem ; eò quòd priusquam misceretur certamini, propter victoriam intenderbat orationi. *Ad populum suum introduc.* Si introducitur, nec dum ut proprius habetur : semque terram vocat, quam non possederat ; quia quam obtenturus armis, armis iam possederat orationis : equidem ad arma in prælio capienda, fortiora prorsùs orationis arma. Adjuvis nostra Tautologia. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Voce vel gladio, oppressus ab hoste ? Voce & gladio in arctiore conflictu : igitur victoriam de hostibus non obtinuisset ; ni pro victoria pugnans ante classicum clamasset. In militia est clamor certaminis & vox consilis. Utrumque tenet Raymundus, dum ab illo feliciter ninatur exercitus, ex quo utriusque militiæ splendor : voxque exprimitur singillatim & clamor ; quia ex orationis voce, atque flammato pectore,

Deut. 33. 7.

Chald.

Præventa oratio ex carmine vinci in choro.

Psalm. 3

Restituit ordine nova militia, quæ amiserat Res Castellæ.

audiebatur in Regia clamor victoriæ. Eius vocem Dominus exaudivit, & in locum suum feliciter introduxit. In loca scilicet pridem catholicorum propria, quæ tyrannicè occupaverat Mahumetana secta: propriaque meritò dixit; quippe oratione & clamore terram usurpatam restauravit.

18 Siccine hypocrisiste nostri novâ militia, *clarioque suo protegebat castra.* Erat è cœlo traditus *gladius*, non ferreus, sed *aureus*: *gladius sanctus*, à Dei *manu* insigne ac stemma novi ordinis, quo Monachi milites in acie, & intra claustra qui milites, Monachi: cùm Raymundus Sacerdotes & Levitas constituisset ad instar Ezechiæ, qui *exirent in portis castrorum Domini. Nova bella elegit Dominus*, ideoque à Raymundo electa nova militia. Erat enim *currus Israël & auriga eius.* Abulens. hic, *quæst.* 20. *Et militia eius.* Evaginabatur gladius ferreus in hostes decertantes: aureus fulgebat ad milites, ardentissimo zelo religionis. Sicut olim in cœlo pro militante Ecclesia; *Signum magnum* apparuit, habitavitque gloria in terra nostra, novâ à Raymundo institutâ militiâ: etenim Luna quæ exaltaverat caput in Calatravæ confinibus; ordine militari surgente, visa sub pedibus. Nolite facerrimi Mahumetani exaltare cornu: minuitur enim gloria Lunæ defectu, virtute novorum militum, igitur gladij accipitres in manibus eorum. Cùm audieritis prælia, ò catholici! nolite terreri, Raymundo Duce, & huius equestri militari ordine.

A Deo munus tur gladius. Apoc. 12. 1.

1. Mach. 3. 1. 2. 2. 2. h. 15. 16.

2. Paral. 31. 2. Iudic. 5. 4. Reg. 2. 12.

——*Uno tot prælia vincite bello,*
Hispanum reparate decus, molemque labantis
Imperij fulcite humeris: hæc omnia campus
Vindicat: hæc mundo pacem victoria sancit.

Claud. in de bell. Getic. v. 570.

TAU-

TAUTOLOGIA QUARTA.

LÆTIFICABIS EUM IN GAUDIO CUM vultu tuo. Psalm. 20. v. 7.

EXPOSITIO LITTERÆ.

Fletus & risus mundi contrarius est. Senec.

DE gaudio dicendum est, *ut discamus gaudere. Gaudemus, sed quid sit gaudium nescimus*, ait Sisbarien. de *Nugis Curial.* Igitur in mundo flendus est risus, vel ridendus est fletus. *Heraclitus quotties prodibat, & tantum circa se malè viventium, imò malè pretantium videbat; flebat, miserabatur omnium, qui sibi lari felicesque occurrabant, nisi animo, sed nimis imbecilli, & ipse inter deplorandos erat. Democritum contra* (ait Senec. 2. de *Ira*, cap. 10.) *numquàm sine risu in publico fuisse: adeò nihil illi videbatur serium eorum quæ serio gerebantur. Aut ridenda omnia, aut flenda fuit.*

Lucret.

Omnia enim stolidi magis admirantur, amantque
Inversis quæ sub verbis latitantia cernunt:
Veraque constituunt, quæ bellè tangere possunt
Aures, & lepido quæ sunt fucata sonore.

Juvenal.

Accinit Lucret. 1. de *Rerum natur.* à v. 526. Sunt vana mentis gaudia, vocumque lubibria, quippe lubidinem prositant dumtaxat nomina. Nomina magna fuge, ne cogatis amplexari pœnitentiam: siquidem in gaudio invenies solummodò magni nominis umbram. Fuge: quia ut inquit Iuvenal. *Satyr.* 10. v. 31.

Facilis cuilibet rigidi censura cachinni.

Hæc vox ridenda in gaudio, quo vox tantùm invenitur; ut qui gloriatur, in domino gaudibundus glorietur. Ergo transeamus didascalicum, in litteræ sensum.

In homine datur potentia concupiscibilis & irascibilis.

2 Argumentum huiusce Tautologiæ sacras æquè ac profanas paginas implet: pro cuius delicatione sciendum est, inter alia dari in homine potentiam appetitivam, seu inclinationem in commodum, per sensum apprehensum: quæ quidem dividitur in Concupiscibilem & irascibilem. Concupiscibilis patet, quia anima simpliciter propendet in sibi convenientia, cum nocuorum iuxta sensum fuga. Irascibilis, contra obices in cupita, vel in inferentes nocumenta. *Hæ autem duæ inclinationes* (inst D. Thom. 1. p. q. 81. art. 2.) *non reducuntur in unum principium; quia interdum anima tristibus se ingerit, contra inclinationem concupiscibilis, ut secundum inclinationem irascibilis impugnet contraria. Unde etiam passiones irascibilis repugnare videntur passionibus concupiscibilis.* Ingeniosè ac proprie dicitur, *Videntur passiones unius alterius passionibus repugnare*: equidem dum tristibus ingeritur anima contra inclinationem concupiscibilis; potiora bona apperit, quæ tristibus obtinet; resisteretque per irascibilem, ni incommoda verè arbitraretur gaudia, gloriamque summam subeunda tormenta. Hinc Paulus: *Quasi tristes, semper autem gaudentes.* 2. Cor. 6. 10. *Superabundo gaudio in omni tribulatione.* 7. 4. *Gaudes in passionibus.* Colos. 1. 24. & Apostolorum Princeps, Epist. 1. 4. 13. *Communicantes Christi passionibus gaudete.* Salust. de Sertorio apud Aul. Gell. lib. 2. *Noct. Atticar.* cap. 27. *Ille* (inquit) *deformitatem corporis lætabatur.* Quid filij, si ita servi? Cur martyres de vulnere non gaudebunt; si Ethnici hoc faciunt? Dicam ex Seneca *Epist.* 23. *Discè gaudere.*

D. Thom.

Cur in Martyribus dolor non dulcedine dulcior? Salust.

3 Appetitus ergo irascibilis habet quinque motus, seu passiones: spem scilicèt (de qua ex professo *Tautolog. seq.*) desperationem, timorem, audaciam & iram. Versatur enim circa bonum arduum, & malum propellendum. Si bonum apprehenditur ut possibile, estò difficile obtentu; *Spes* in pectore nascitur: si impossibile, *desperatio* oritur. Si discrimina ad boni optati possessionem sint gravia, exterùm superabilia; *Audacia* prodit (propter bonum futurum, malum præsens cor infractum non horrescit) pericu-

Passiones Irascibilis.

audiebatur in Regia clamor victoriæ. Eius vocem Dominus exaudivit, & in locum suum feliciter introduxit. In loca scilicet pridem catholicorum propria, quæ tyrannicè occupaverat Mahumetana secta: propriaque meritò dixit; quippe oratione & clamore terram usurpatam restauravit.

18 Siccine hypocrisiste nostri novâ militia, *clarioque suo protegebat castra.* Erat è cœlo traditus *gladius*, non ferreus, sed *aureus*: *gladius sanctus*, à Dei *manu* insigne ac stemma novi ordinis, quo Monachi milites in acie, & intra claustra qui milites, Monachi: cùm Raymundus Sacerdotes & Levitas constituisset ad instar Ezechiæ, qui *exirent in portis castrorum Domini. Nova bella elegit Dominus*, ideoque à Raymundo electa nova militia. Erat enim *currus Israël & auriga eius.* Abulens. hic, *quæst.* 20. *Et militia eius.* Evaginabatur gladius ferreus in hostes decertantes: aureus fulgebat ad milites, ardentissimo zelo religionis. Sicut olim in cœlo pro militante Ecclesia; *Signum magnum* apparuit, habitavitque gloria in terra nostra, novâ à Raymundo institutâ militiâ: etenim Luna quæ exaltaverat caput in Calatravæ confinibus; ordine militari surgente, visa sub pedibus. Nolite facerrimi Mahumetani exaltare cornu: minuitur enim gloria Lunæ defectu, virtute novorum militum, igitur gladij accipitres in manibus eorum. Cùm audieritis prælia, ò catholici! nolite terreri, Raymundo Duce, & huius equestri militari ordine.

A Deo munus tur gladius. Apoc. 12. 1.

1. Mach. 3. 1. 2. 2. 2. h. 15. 16.

2. Paral. 31. 2. Iudic. 5. 4. Reg. 2. 12.

——*Uno tot prælia vincite bello,*
Hispanum reparate decus, molemque labantis
Imperij fulcite humeris: hæc omnia campus
Vindicat: hæc mundo pacem victoria sancit.

Claud. in de bell. Getic. v. 570.

TAU-

TAUTOLOGIA QUARTA.

LÆTIFICABIS EUM IN GAUDIO CUM vultu tuo. Psalm. 20. v. 7.

EXPOSITIO LITTERÆ.

Fletus & risus mundi contrarius est. Senec.

DE gaudio dicendum est, *ut discamus gaudere. Gaudemus, sed quid sit gaudium nescimus*, ait Sisbarien. de *Nugis Curial.* Igitur in mundo flendus est risus, vel ridendus est fletus. *Heraclitus quotties prodibat, & tantum circa se malè viventium, imò malè pretantium videbat; flebat, miserabatur omnium, qui sibi lari felicesque occurrabant, nisi animo, sed nimis imbecilli, & ipse inter deplorandos erat. Democritum contra* (ait Senec. 2. de *Ira*, cap. 10.) *numquàm sine risu in publico fuisse: adeò nihil illi videbatur serium eorum quæ serio gerebantur. Aut ridenda omnia, aut flenda fuit.*

Lucret.

Omnia enim stolidi magis admirantur, amantque
Inversis quæ sub verbis latitantia cernunt:
Veraque constituunt, quæ bellè tangere possunt
Aures, & lepido quæ sunt fucata sonore.

Juvenal.

Accinit Lucret. 1. de *Rerum natur.* à v. 526. Sunt vana mentis gaudia, vocumque lubibria, quippe lubidinem prositant dumtaxat nomina. Nomina magna fuge, ne cogatis amplexari pœnitentiam: siquidem in gaudio invenies solummodò magni nominis umbram. Fuge: quia ut inquit Iuvenal. *Satyr.* 10. v. 31.

Facilis cuilibet rigidi censura cachinni.

Hæc vox ridenda in gaudio, quo vox tantùm invenitur; ut qui gloriatur, in domino gaudibundus glorietur. Ergo transeamus didascalicum, in litteræ sensum.

In homine datur potentia concupiscibilis & irascibilis.

2 Argumentum huiusce Tautologiæ sacras æquè ac profanas paginas implet: pro cuius delicatione sciendum est, inter alia dari in homine potentiam appetitivam, seu inclinationem in commodum, per sensum apprehensum: quæ quidem dividitur in Concupiscibilem & irascibilem. Concupiscibilis patet, quia anima simpliciter propendet in sibi convenientia, cum nocuorum iuxta sensum fuga. Irascibilis, contra obices in cupita, vel in inferentes nocumenta. *Hæ autem duæ inclinationes* (inst D. Thom. 1. p. q. 81. art. 2.) *non reducuntur in unum principium; quia interdum anima tristibus se ingerit, contra inclinationem concupiscibilis, ut secundum inclinationem irascibilis impugnet contraria. Unde etiam passiones irascibilis repugnare videntur passionibus concupiscibilis.* Ingeniosè ac proprie dicitur, *Videntur passiones unius alterius passionibus repugnare*: equidem dum tristibus ingeritur anima contra inclinationem concupiscibilis; potiora bona apperit, quæ tristibus obtinet; resisteretque per irascibilem, ni incommoda verè arbitraretur gaudia, gloriamque summam subeunda tormenta. Hinc Paulus: *Quasi tristes, semper autem gaudentes.* 2. Cor. 6. 10. *Superabundo gaudio in omni tribulatione.* 7. 4. *Gaudes in passionibus.* Colos. 1. 24. & Apostolorum Princeps, Epist. 1. 4. 13. *Communicantes Christi passionibus gaudete.* Salust. de Sertorio apud Aul. Gell. lib. 2. *Noct. Atticar.* cap. 27. *Ille* (inquit) *deformitatem corporis lætabatur.* Quid filij, si ita servi? Cur martyres de vulnere non gaudebunt; si Ethnici hoc faciunt? Dicam ex Seneca *Epist.* 23. *Discè gaudere.*

D. Thom.

Cur in Martyribus dolor non dulcedine dulcior? Salust.

3 Appetitus ergo irascibilis habet quinque motus, seu passiones: spem scilicèt (de qua ex professo *Tautolog. seq.*) desperationem, timorem, audaciam & iram. Versatur enim circa bonum arduum, & malum propellendum. Si bonum apprehenditur ut possibile, estò difficile obtentu; *Spes* in pectore nascitur: si impossibile, *desperatio* oritur. Si discrimina ad boni optati possessionem sint gravia, exterùm superabilia; *Audacia* prodit (propter bonum futurum, malum præsens cor infractum non horrescit) pericu-

Passiones Irascibilis.

la verò si maiora viribus, gignitur *Timor*. Denique si urgent mala, frustrantur vota; oritur *ira*, quæ appetitus vindictæ adversum impedientem bonum, & inferentem contra vota nocumentum. Passiones etiam habet Concupiscibilis, scilicet, Amorem, Odium, Desiderium, Fugam, Gaudium & Tristitiam. Versatur igitur appetitus Concupiscibilis circa bonum delectabile, & malum oppositum: unde ex variatione apprehensionis seu respectus, manant in concupiscibili huiusmodi passiones, & animi motus. Si bonum delectabile apprehenditur ut conveniens; nascitur *Amor*: si uti nocens; iam non bonum, sed malum, unde nascitur *Odium*. Si autem bonum & malum apprehendantur uti absentia; oritur boni *Desiderium*, & mali *Fuga*: cæterum si præsentia, erumpit *Gaudium* de bono, atque *Tristitia* de malo: tristitia, qua cor comprimitur; & gaudium quo dilatatur. *Gaudere dicitur* (ait Plutarch. 8. *Sympos.* cap. 10.) *quasi diffundi.* Plaut. in *Trucul.* Act. 4. scen. 1. v. 3. *Ego lætus sum, & lætitiâ differor.* Hinc lachrymæ ex utraque affectione.

Et Concupiscibilis.

4 Lachrymas ex gaudio inficiatur Ioannes Spondanus ad illud Homeri 4. *Odyss.* vers. 520.

Homer.

Gaudens ipse osculabatur patriam terram:
Ab ipso lachrymæ frequentes effundebantur.

Ratio sumitur ex eo, quòd prosperitas, maximè inopina, est consolatio mœrenti: unde cum nonnumquam ex tristitia oriantur lachrymæ; tunc fletus haud ex felicitate adveniente, sed ex mali, quantumvis perpulsi, connotatione. *Gaudium mentis pavidæ lachrymas habet*: inquit Petron. in *Carmin.* 11. v. 17. *Tum dulces lachrymæ*: Statius, 2. *Silvar.* 7. v. 134. quia, ut accinit Q. Calab. *lib.* 2. v. 947. *habent luctum gaudio mistum.* Hac de causa Agesilaus Spartæ Rex & Ephori effusè lachrymati sunt, audita victoria Archidami de Messenis, ut refert Xenophon de *Gest. Græcor.* lib. 7. Haud cogitarunt Imperatoris triumphum, sed periculum. *Tunc quidem* (subdit) *exprimi lachrymas arbitror non solum propter lætitiam recuperatæ patriæ; sed etiam propter recordationem tam diuturnæ absentiæ. Itaque hoc gaudium habet nescio quid mœroris ac doloris, sibi coniunctum; ut non tam illi, quàm his lachrymæ tribui possint.* Ingeniosè quidem, si Dijs placet! Plura dixi (quæ videsis, ne acta agam) de ortu lachrymarum, *Tom.* 4. *T.* 10. à *n.* 9. & discutit Cœl. Rhodigin. 12. *Lect. Antiquar.* à cap. 3. Unde Prudent. in *Apotheos.* v. 658.

An lachrymæ semper ex mœrore?

Spondan.

Gaudia concipiunt lachrymas, dant gaudia fletum.

Prudent.

Humor ex corde est, subsidens fronti ac temporibus: si cor tristatur, ex constrictione cerebri cadunt: si verò gaudet, ex laxatione effunduntur; quippe extenditur calor ex motu cordis ad totius cerebri circumferentiam. *Lacrumo gaudio.* Terent. *Adelph.* Act. 3. scen. 3. v. 55. ubi Donatus: *Rectè ergo additum est Gaudio, quia lachrymæ solum mœrorem significant.* Ex sacris etiam constat. *Cœperunt ambo flere præ gaudio.* Tob. 11. 11. De Iacob, Genes. 29. 11. visa Rachele: *Elevatâ voce flevit.* De Ioseph viso germano fratre, cap. 43. 30. *Commota fuerant viscera eius, & erumpebant lachrymæ.* Demùm cap. 46. viso patre Iacob, præ gaudio *inter amplexus flevit.*

Donat.

Aliquando ex gaudio.

5 Gaudium ergo prout passio concupiscibilis, est affectio animi præsentis boni opinione concepta: quare prout concipitur, idest, prout potitum votum, oritur gaudium; ex cuius impressione cor dilatatur diffusione sanguinis effervescentis, ac vitalium spirituum extensione: ad quam subitò musculorum thoracis, ac præsertim diaphragmatis, motus sequitur; ex quo risus, excitatis musculis, qui à lateribus oris in rictum ut latè differit Nicol. Nancellius, de *Risu*, in Apendic. lib. 3. *Os nostrum patet: cor nostrum dilatatum est.* 2. Cor. 7. 11. & Psalm. 125. 2. *Repletum est gaudio os nostrum*, &c. Homer. 15. Iliad. v. 101. *Risit labijs.* Quint. Calaber. 2. *Paralip.* v. 300. *Gaudijs potitur, & lætitiâ diffunditur.* Hinc apud Gell. d. n. 2. huiusmodi affectio ex gaudio cordis dicitur lætitia, quæ ab illo definitur, *exultatio quædam animi cum gaudio efferventiore, eventu rerum expetitarum.* De gaudio in lætitiam erumpente, atque exultationem, infrà à *num.* 12.

Quid sit gaudium & lætitia?

Aul. Gell.

6 Ex fervore cordis insperato gaudio, aut nimio (atque ob id vel rarefacto aëre in connaturalem respirationem præ vehementia caloris gaudibundi pectoris, quo sensu Plaut. d. v. 7. dixit: *Totus gaudeo*: vel evaporato præ lætitia toto spiritu sanguinis, sine quo statim deficit vita) gignitur morbus, qui animæ deliquium, Græcè *Pricarea*, excessu gaudij, de quo Galen. 12. de *Method.* cap. 5. Unde multi huccine ægritudine cesserunt è vita. Plures refert Ravis. Textor, 2. Officin. cap. 87. *Cognito repentè insperato gaudio expi-*

Morbus ex gaudio.

expirasse animam, *refert Aristoteles Polycratam nobilem fœminam è Naxo insula. Philippides quoque comœdiarum poëta haud ignobilis, cum in certamine præter spem vicisset, & lætissimè gauderet; inter illud gaudium repentè mortuus est. De Rhodio Diagora celebrata historia est. Is tres filios adolescentes habuit, unum pugilem, alterum pancratiasten, tertium luctatorem: eosque omnes vidit vincere coronarique eodem Olympiæ die. Cùm ibi eum tres adolescentes amplexi, coronis suis in caput patris positis, suaviarentur, & populus gratulabundus flores undique in eum iaceret; ibi in stadio inspectante populo, in osculis atque manibus filiorum animam efflavit. Præterea legimus, qua tempestate apud Cannas exercitus populi Romani cæsus est, anum matrem, nuncio de morte filij allato; luctu atque mœrore affectam esse: sed is nuncius non verus fuit: adolescens non diu post ex ea pugna in urbem rediit. Anus repentè filio viso, copiâ atque turbâ & quasi ruinâ incidentis inopinati gaudij oppressa, exanimata est.* Hactenus Gell. *lib.* 3. *cap.* 15. Idem Plin. *lib.* 7. *cap.* 53. ubi etiam refert de Sophocle, & Dionysio Siciliæ tyranno, sicut *cap.* 32. de Chilone Lacedæmone; gaudio extinctos fuisse. Valer. Maxim. (ex quo Suidas, & Lucian. in *Macrobijs*) *lib.* 9. *cap.* 12. *n.* 6. *Extern.* asserit ex nimio risu expirasse Philemonem: & in *Roman.* n. 3. *Vix verisimile est, in eripiendo spiritu, idem gaudium potuisse, quod fulmen. M. Iuventius Thalna, cum in Corsica, quam nuper subegerat, sacrificaret; receptis litteris, decretas ei à Senatu supplicationes, nunciantibus; intento illas animo legens, caligine orta, ante foculum collapsus, mortuus humi iacuit. Quem quid aliud, quàm nimio gaudio enectum, putemus?* Alia videsis apud Angelum Politian. in *Nutricia*, cuius est illud:

Aul. Gell.

Et morte.

Valer. Maxim.

— *Merita rapuerunt gaudia palmæ.*

Politian.

7 Ex præfatis igitur affectionibus voti potiti, seu desiderij completi, aut insperata felicitate, qua percellitur animus; geminat gaudium & eius excessus. Totum multifariàm exprimitur in Scriptura. Simpliciter, Tob. 5. 11. *Gaudium tibi.* 13. 12. *Gaudeas.* Sede gaudij demonstrata, Exod. 4. 14. *Lætabitur corde.* Isai. 66. 14. *Gaudebit cor vestrum.* Diversis vocibus idem significantibus. *Gaudium & lætitia.* 51. 3. *Gaudium & exultatio.* 35. 10. *Hilaritas & gaudium.* Esth. 9. 22. *Iucunditas & gaudium.* Eccli. 1. 18. Gerundio & nomine: *Ad lætandum in lætitia.* Psalm. 105. 5. Participio verbi & verbo: *Gaudens gaudebo.* Isai. 61. 10. Duobus participijs: *Lætantes atque gaudentes.* 2. Paral. 7. 10. Verbo & nomine verbali: *Gaudio gaudet.* Ioann. 3. 29. *Exultatione exultabunt.* Psalm. 131. 16. Verbo & nomine æquipollente. *Gaudio lætificabit.* 20. 7. *Gaudebit lætitia.* Sophon. 3. 17. *Exultavit in gaudio.* Luc. 1. 44. Verbis diversis eiusdem significationis. *Gaudebitis & exultabitis.* Isai. 65. 18. *Gaude & lætare.* Thren. 2. 21. *Lætabimur & exultabimus in te.* Cantic. 1. 4. *Gaudebunt & iucundabuntur.* Apocal. 11. 10. Non secus alia, de quibus in expositionibus. Aliquando gaudio & lætitiæ coniungitur exultatio. *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.* Psalm. 50. 10. *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo.* Isai. 61. 10. De cunctis singillatim agendum, sensusque illustrandus, ut constet in his modis loquendi geminationis intuitus.

Varietas geminationis gaudij.

8 Gaudium diversimodò usurpatur, & metaphoricè sumitur. Gaudium ex amœnitate dicitur, quasi campi vernantes riderent. *Gaudebunt campi & omnia quæ in eis sunt.* Psalm. 95. 12. *Terra gavisa est, & exultavit.* Isai. 14. 7. exergasiceque, 35. 1. *Lætabitur deserta & invia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium: germinans germinabit, & exultabit lætabunda.* Mantuan. *Eclog.* 3. v. 41. de Rosa: *Et leni placuit rubicunda risu.* Claudian. *Panegyr. Mallio Theodor.* v. 121. *Lætatur terra.* Petron. Carm. 22. v. 5. *Albaque de viridi riserunt lilia prato.* idem Martial 10. *Epigr.* 51. *Ridet ager, vestitur humus, vestitur & arbor.* Virgil. 4. *Eclog.* v. 20. *Ridenti fundet acantho.* Etiam apud Græcos usurpatio. Homer. 19. *Iliad.* v. 7. *Risit humus.* Oppian. *Epigr.* 1. *Risit veris hora.* Calaber d. de Aurora: *Eius adventu lætæ segetes.* Hac phrasi usus Tibull. ad *Messal.* v. 134. & Gell. 11. *cap.* 17. *Lætissimæ arborum comæ.* Ad sensus etiam transfertur tropus, tuncque delectationem indicat. Unde speciositas dicitur gaudium oculorum, ut Ierusalem *gaudium universæ terræ*: Thren. 2. 15. & Isai. 24. 11. *Deserta est omnis lætitia, translatum est gaudium terræ.* Similiter musica aurium dicitur gaudium, & ut ait Plaut. *Curcul.* Act. 1. scen. 2. v. 10. *Da vicissim meo gutturi gaudium.* Hinc accipitur pro qualibet iucunditate tam corporis, quàm mentis. Corporis dicitur *Hilaritas.* Psalm. 103. 15. *Vinum lætificet cor hominis.* Esth. 1. 10. *Cum Rex esset hilarior, & incaluisset mero.* Ruth. 3. 7. *Cum comedisset Booz & bibisset, & factus esset hilarior.* Men-

Exergasia.

Cur campi amœniores dicitur risus & lætitia.

Gaudium pro delectatione.

Pro hilaritate, & complacentia.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Mentis dicitur *Complacentia*. Luc.4.22. *Mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius*. Qua de causa dixerunt vel qui oderant de Christo: *Numquam sic locutus est homo*. Ioann. 7. 46. Aliquando *Magnificentia & Exultatio*, ut dicit Virgo Mater: *Magnificat anima mea Dominum, & exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*: Luc. 1. 2 46. Ubi Cajetan. *Magnificare, cognoscitiue; exultare, affectiua partis est*. Etiam gaudium dicitur pro felicitate. *Gaudens in omnia sæcula sæculorum*. Tob.13.12.*Sequitur eos gaudium*. Proverb. 12. 20. *Magna nunciavit gaudia*. Plaut. *Trucul*. Act. 4. scen. 1. v. 4. sicut *Lari Dij, læta omina, extalæta*, pro *felicia* apud Taubmann. in *Prologo Amphitr*. v. 1. Unde de Didone erigente Carthaginis muros, dicit Virgil. 1. *Æneid*. 1 v. 507.

Luc.v. 46.

Cajetan. *Pro felicitate.*

Virgil.

Talem se læta ferebat
Per medias, instans operi, regnisque futuris.

Pro voluptate & eius illecebris.

9 Quandoque lætitia ac gaudium usurpatur pro voluptate sensuali, seu potiùs pro illecebris voluptatis: qua de causa tæpe in Bibliis non gaudium & lætitia, sed horum Vox tantùm dicitur. *Vocem gaudij & vocem lætitiæ: vocem sponsi & vocem sponsæ*. Ierem.7.34.16.9.33.11. & *Baruch*.2.23. igitur quæ non cordis, sed carnis, mala mentis gaudia. *Gaudium onagrorum*: Isai. 32. 14. *Stultitia gaudium stulto*. Prov. 15. 21. Pro Venere usquequaquè apud Propertium, Ovidium, & Petronium, phrasium æmulo Apuleio. Auctoritatum tædet: tantùm placet, quod vel ab his dicantur *falsa gaudia*; ut alij desipientes embolia cogoscant, & qui gaudent, tanquam non gaudentes sint; quippe dum illecebra aviditatem lætat, extrema gaudij luctus occupat. Agnovit videns, qui protsum cæcus. *Dixi in corde: Affluam felicitate & gaudio dixti: Quid frustrà decipe-ris?* Apte Seneca, *Epist*.23. *Ne gaudeas vanis. Culmen est: ad summa* (inquit) *pervenit, qui scit quo gaudeat. Hoc ante omnia fac: disce gaudere. Existimas me nunc detrahere tibi multas voluptates, dulcissima oblectamenta? Imo contra, nolo tibi unquam deesse lætitiam: volo illam tibi domi nasci: nascitur, si modò intra teipsum sit. Cæteræ hilaritates non implent pectus, sed frontem remittunt: leves sunt, nisi forte tu iudicas illum gaudere, qui videt. Mihi crede: res severa est verum gaudium, & voluptates tenere sub freno. Hæc qui apud se versat, in magno gaudio est, sed parum blando. In huius gaudij possessione esse te volo*. Mundi blandimenta noxia, mellita spicula. Gaudia, quæ lachrymis gravida. Novatin. *Umbr Virgin*. Excurs.145.n.1366. confert Iridi, cuius mille colores; cæterùm risus plorantis Olympi. *Intueris lætitiam mundi* (inquit Ambrosius, 1. *Officior*. cap. 22.) *opes, abundantiam, inrospice vulnera, & vitibices animæ, cordisque mœstitudinem*. Ignorant fatui defuti (ut ait Iuvenal. 6. *Satyr*. v. 364.

Seneca

Gaudia mundi cur Iridi similia?

Ambros. *Falsa & noxia.*

Iuvenal.

Quanti sibi gaudia constent.

10 Quod dicunt gaudium, non verum. Conditio gaudij veri est rectitudo, decor & permanentia. Unde Stoicus, *Epist*.27. *Sola virtus* (inquit) *præstat gaudium perpetuum, securum*. Propositum roborat *Epist*.98. subdens: *Numquam credideris felicem quemquam ex felicitate suspensum: fragilibus innititur, qui adventitio lætus est: exibit gaudium quod intravit. Cætera, quorum admiratio est vulgo, in diem bona sunt. Quid ergo? Non sunt, aut voluptati esse possunt? Quis negat: sed ita, si illa ex nobis pendent, non ex illis nos*. Filij hominum usquequò gravi corde? Utquid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?

Seneca

Vera ex virtute.

Martial. Epigr. Philo.

Gaudia non remanent, sed fugitiva volant.

Profana gaudia somnijs sunt similia (dicit Philo lib. de *Ioseph*) *veniunt, abeunt, occurrunt, refugiunt: prius quam comprehendantur, avolant*. Iure cordatèque David, postquam gaudio expertus lapsum, gaudium solicitans verum; dicit: *Mihi autem adhærere Deo, bonum est*. Psalm. 72. 28. Quid mirum? *Perfectum gaudium* (inst Bernard. *Epist*.11.n.1.) *non est de terra, sed de cœlo: ideò, non ab hac convalle ploratione; sed de illa, quam fluminis impetus lætificat civitatem Dei. Reverà illud verum & solum est gaudium, quod non de creatura, sed de Creatore concipitur, & cum possederis, nemo tollet à te: cui comparata omnis aliunde iucunditas, mœror est: omnis suavitas, dolor est: omne dulce, amarum: omne decorum, fœdum: omne postremò quodcumque aliud delectare possit, molestum*. O Monachi! gustate & videte, quoniam suavis est Dominus. Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum! Alia quantumvis gaudia, uti ait Gregor. Magn. in *Evangel*. Homil. 30. *Vana lætitia*. Plin. 7. *epist*. 42. *Quæ mala immensa, nisi ex ingentibus gaudijs*? Risus dolori miscetur. Pa-

Philo.

Verum gaudium non in mundo, sed in Deo, & qualeste

Gregor. Magn.

Paveant corda futili gaudio, igitur (ut succinit Claudian. de *Bell. Gildonic*. v. 228.)

Permisto tremuerunt gaudia fletu.

Claudian. Effectus pro causa, & contrà.

11 Interdùm gaudium accipitur pro causa gaudij, de quo infrà fusè. Interdùm pro effectu gaudij metonymicè, vel synecdochicè. Iudith, 15. 15. *Omnes populi gaudebant cum mulieribus & virginibus & iuvenibus, in organis & citharis*. Ideò, organis & citharis conceptum & perceptum cordis exprimebant gaudium. Esth.8.17. *Mira exultatio, epulæ atque convivia & festus dies*. Genes.31.27. *Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicasti mihi, ut prosequerer te cum gaudio & canticis, & tympanis & citharis*? Denique Isai. 24. 8. *Cessavit gaudium tympanorum, quievit sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ*. Apuleius 11. *Metam*. de pompa Isidis, *Mulieres* (inquit) *candido splendentes amictumine, vario lætantes gestamine, solum sternebant floscul is. Symphoniæ dehinc suaves, fistulaque modulis dulcissimis personabant*. Inter Auctores variæ profectò sententiæ in diffinitione gaudij, atque à lætitia diferimine, & cordis exultatione. Præot augurot, huiusmodi voces permistim & indifferenter in singulis inveniuntur. Vide Auson. Popmam de *Different. verbor*. Meo quidem iudicio usus illarum dumtaxat pro amplificatione gaudij. Unde Terent. ubi supr. v. 13.

Apul.

Terent.

Gaudia sua siomnes homines conferant unum
In locum, tamen mea exsuperat lætitia. Gestio.

Taubm.

12 Frideric. Taubmannus in illud Plauti *Pœnul*. Act. 5. scen. 4. v. 105. *Lætitia & gaudij*; subdit: *Gaudium est affectio animi modestè & constanter se efferentis. Lætitia est exultatio quædam animi effusè & inaniter elati eventu rei expetitæ*. Isidor. 1. *Differentiar*. n. 164. inquit: *Stoici sic distinguunt. Gaudium esse elationem animi, in his quæ digna sunt exultantis: Lætitiam verò, effrenatam animi elationem, quæ modum nescit, & in his quoque quæ vitio suæ missa, lætetur*. Sumptum ex Cicerone 4. *Tuscul. qu*. ubi: *Cùm rat one animus movetur placidè atque constanter, tunc illud gaudium dicitur: cum autem inaniter & effusè exultat: tunc illa lætitia gestiens & nimia dici potest: quam ita definiunt: Sine ratione animi elationem. Gaudere decet, lætari non decet*. Terent. in *Eunuch*. Act. 3. scen. 5. v. 7. *Quid gestiam, aut quid lætus sim: Quid quòd sic gestis? Quo loco Donatus: Gestire est, motu corporis monstrare quid sentias. Constat autem à pecudibus ad homines esse translatum*. Suffragatur Stoicus. *Vitium esse voluptatem credimus* (inst *Epist*. 59.) *ponere tamen illum solemus, ad demonstrandam animi bilarem affectionem. Scio & voluptatem rem insanem esse, & gaudium nisi sapienti non contingere. Est enim animi elatio, suis bonis viribusque fidentis. Vulgo tamen sic loquimur, ut dicamus, magnum gaudium nos ex illius consulatu, aut ex nuptiis, aut ex partu uxoris percepisse: quæ adeò non sunt gaudia, ut sæpe initia futuræ tristitiæ sint. Gaudio autem iunctum est, non desinere nec in contraria verti. Itaque cum dicit Virgilius: Et mala mentis gaudia; disertè quidem dicit, sed parum proprie: nullum enim malum gaudium est. Voluptatibus hoc nomen impositum, & quod volui, expressit: significavit enim homines, malo suo lætos*:. *Sapiens ille est, qui plenus gaudio, hilaris & placidus, inconcussus cum Dijs ex parte vivit. Scio tantum tibi ex sapientia, quantum ex gaudio. Inter bonores gaudium, ideò, inter solicitudines quæris? Ista quæ sic petis, tanquam datura lætitiam & voluptatem; causæ datura sunt. Omnes tendunt ad gaudium; sed unde stabile magnumque consequantur, ignorant. Hoc ergo cogita, hunc esse sapientiæ effectum, gaudij æqualitatem. Habes ergo quare velis sapiens esse; quia numquam sine gaudio est. Gaudium hoc non nascitur, nisi ex virtutum conscientia. Non potest gaudere nisi fortis, nisi iustus, nisi temperans*. Patet, de gaudio quid dicant Stoici. Ille sapiens (ut canit Lucan. 2. *Pharsal*. v. 273.)

Lucanus

Taubm.

Tullius

Cicero

Differimen inter gaudium & lætitiam.

Seneca

Duro qui admisit gaudia vultu.

Lætitia pro philautia.

13 Expellitur ergo è cordati pectore lætitia; quia philautia, sui complacentia, ambulans in magnis & mirabilibus super se, mentis elatione; quasi intra se nequeat gaudia continere, quia lætitia haud animi iucunditas, sed elatio, cum aliorum despectu mentem eripiens voluptate concepta, atque prudentia calcata, quod liquet vultu & gestu. *Vix sum apud me gaudio*. Terent. *Andr*. Act. 5. scen. 4. v. 34. Multos extra se præ gaudio, refert Cœl. Rhodigin. *lib. 9. cap*. 14. Sic ergo datur cordatis gaudium, quia exhilatio animi sine iudicio voluptatis & fluitis lætitia, quia stultorum proprium, iucunditate concepta, signa animi læti ostendere motu & gestu. Plato de *Pulchro*, in voto tantùm collocat gaudium, haud in fruitione voti: ita ut gaudium solummodò sit in rerum contemplatione, & non in acquisitione. Vere gaudium Platonicum, indulge-

Sedes gaudij, lætitiæ, & exultationis.

retur fatuitati; modò in contemplatione constitueret gaudium, ac in contemplatorum possessione lætitiam. Unde alij gaudium in mente (uti Rhodigin. ibid. refert) lætitiam in corde, ac exultationem, sive iucunditatem ex voluptate in sensibus signant. Vid. *num*.8.

Psalm. 50. 10.

14 Genebrardus in Psalm. 50. in illud: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam & exultabunt ossa humiliata*; gaudium & lætitiam ex nuncio restitutæ gratiæ tribuit menti, & exultationem corpori, prius affecto diro ex flagitijs cruciamine. Gregor. Magn. hic gaudium intelligit de gloria animæ, lætitiam de gloria corporis; qua de causa additur, *exultabunt ossa humiliata*. Etenim cùm verbum asperum in die iudicij extremi sit reprobis, *Discedite à me maledicti in ignem æternum*, verbum bonum, dulcissimum quidem, audient iusti, *Venite benedicti Patris mei*, &c. Quare David dicit: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam*, cùm propter corporis gloriam exultent ossa humiliata. *Gaudium & lætitiam*: in illa terra viventium, quæ iustorum glorificatorum geminum gaudium. Propter hoc in terra sua duplicia possidebunt: lætitia sempiterna erit eis. *Gaudium & lætitiam, duplicem sanctorum venerationem intellige, qui visione claritatis in illa die, quantum cogitare non possumus, illustrati; sicut animarum perfruentur beatitudine, ita etiam corporis vestientur incorruptione*. Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. Crucius in *Psalm*.83.

Quid hæc sint — Greg. Magu. — Crucius.

Corque & membra micant, hilari exultantia motu:
Quæ possunt Dominum singula voce canunt.

15 Eodem sensu exponit D. Thomas. Pro quo sciendum, gaudio & lætitiæ sæpesæpius in sacra pagina addi iubilum, exultationem, gloriam, seu gloriationem: quæ non solum demonstrant iucunditatem, sed specialem complacentiæ atque hilaritatis modum; quasi gaudij excessum, ac mentis raptum. *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo*: igitur anima induta in cœlo vestimentis salutis, & corpus circundatum indumento iustitiæ. Hinc in testimonium David infit Angelicus Doctor: *Spirituale gaudium habet tres gradus: primus existit in complacentia affectus: secundus, in dilatatione cordis: tertius in progressu ad exteriora*. En gaudium, lætitia & exultatio. Gaudium, dum affectus quiescit in re amata: lætitia in redundantia usque ad corpus: exultatio in signum gaudij & lætitiæ. Arbitrarer illo in articulo peccatoris Davidis iustificati, Gaudium de peccati abolitione, Lætitiam de colatione gratiæ, Exultationem de status mutatione. Quid quòd iacens in limo profundi, de quo haud valebat emergere, sospes egressus, gratiâ iam decorus, & iudici acceptus, extra se præ gaudio esset, & lætabundus gestiret? Nostrates: *Saltar de alegria*: sic apud Romanos dicti *Salij*, ut succinit Ovid. 3. *Fastor*. v. 379.

Isai.61.10 — D. Thom.

Salis à saltu nomina ducta.

Ovid. — *Palilogia.*

De claudo in motus integritatem restituto, Act. 3. 8. dicitur palilogicè: *Exiliens stetit: & intravit in templum ambulans & exiliens & laudans Deum*. Psalm. 67. 4. *Exultent iusti in conspectu Dei, & delectentur in lætitia*: hoc est, tanta lætitia ex delectatione, ut gaudium demonstretur motu corporis, hilaritate vultus: quod quidem dicitur *Iubilum*. Gregor. Magn. 28. in *Iob*, cap. 7. *Iubilatio quippe dicitur, cum cordis lætitia oris efficacia non expletur; sed quibusdam modis gaudium prodit, quod ipse qui gaudet nec tegere prævalet, nec explere*. Hoc ergo intuitu Psalm. 31. 11. dicitur: *Lætamini in Domino & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde*. Quo elucet plus esse exultare quàm lætari, & gloriari, quàm exultare. Lætitia spectat homines iustificatos à peccato: exultatio ad illos, quorum tecta sunt peccata (hoc est, remissâ etiam peccatorum pœnâ) gloriatio verò ad illos, quorum non est inventum peccatum, & sine macula sunt ante thronum Dei. Brevi dicam. Gaudium de remissis peccatis: lætitia de donis concessis: & exultatio seu gloriatio de donis futuris: ex quo omne gaudium. Hinc Petrus 1. Epist. 1. 8. *Exultabitis lætitiâ inenarrabili & glorificatâ*. In exultatione, seu gloriatione innotescit lætitia cordis gaudentis: equidem gaudio, quasi torrente voluptatis, sanguis ad exteriora extenditur, ex cuius diffusione affectio cordis patescit. Cor gaudens exhilarat faciem, sicut spiritus tristis exiccat ossa.

Quid sit iubilum? Greg. Magu.

16 Ergo iam in delicationem principalis Tautologiæ, ex qua affines. De Rege gloriæ Christo Domino, dicit David Patri cœlesti, qui illum misit in hominum redemptionem propter nimiam charitatem, *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo*. De Messia loquitur Regius Psaltes, sed de Messia uti Rege, infit Caietan. hic: idest de honore & præmio propter redemptionem factam. Fallitur, ni fallor: siquidem de meritis ac honoribus Salva-

Psalm. 20. 7.

Salvatoris loquitur. De merito, *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis*: de præmio, *Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso*. Præventio dulcedinis in benedictionibus (ut faceret voluntatem patris, & proposito gaudio sustineret crucem) fuit gratia *Unionis* (ut dicunt Theologi) quæ inter gratias, superioris ordinis: etenim licèt in se sit quidam modus creatus (quatenus attingit Deum ipsum in se, & illi intimè & substantialiter coniugit naturam creatam, & facit quòd ille qui verus homo sit etiam verus Deus, non participative, sed personaliter & per essentiam) pertinet ad gradum supereminentiorem gratiæ. Ita Scholastici DD. cum D. Thom. *3. p. à quæst*. 7. & hic Exim. Doctor, *disput*. 9. *sect*. 2. Etiam Christo præter gratiam singularem fuit præventa dulcedo plenitudinis gratiæ *Capitis*: qua quidem excelluit ordine, perfectione, ac virtute. Ordine, uti primogenitus in multis fratribus. *Rom*. 8. 29. Perfectione, quia vidimus eum plenum gratiæ & veritatis *Ioann*. 1. 14. Virtute, quippe de plenitudine eius omnes accepimus. Ibid. v. 16. Plenitudo harum gratiarum, *Unionis* scilicèt, *Capitis* & *Singularis* habet ordinem inter se: igitur etsi omnia simul, per intellectum concipitur gratia *Unionis*, uti causa finalis, prior *Singulari*. *Singularis* uti causa formalis ad propriam iustificationem prior excellentiâ *Capitis*. Hæc verò postrema, uti causa efficiens, in ordine ad alios, & influxu ad omnia membra iustificata gratiâ ipsius, quia per ipsum accessum habemus ad Patrem. Unde duæ posteriores ordinantur ad actum tam in personalem iustificationem, quàm aliorum: gratia autem Unionis duntaxat ad esse personale, ut Christus homo Deus sit.

Quantum in Christo prævationes dulcedinis. — *Et plenitudo gratiarum.*

17 Primò igitur Propheta loquitur erga Messiam de donis gratiæ, quia in diebus carnis suæ præventus à Patre in benedictionibus dulcedinis (per Hypallagen, pro Dulcedine benedictionum) post de donis gloriæ: etenim morte Christi mundo redempto, & pretiosissimo lytro; vitam immortalem per resurrectionem petijt, & Pater tribuit: imò gloriam & magnum decorem (idest, decorem gloriæ magnæ per Hendiadym) in mundo concessit, & in cœlo coronam compactam è gemmis capiti imposuit: tuncque visa plenitudo lætitiæ, quæ ex Dei facie; quia facies Dei causa consummatæ lætitiæ: haud quia à primo conceptionis instanti non fuerit beatus; sed quia post consummatam redemptionem, data est illi cum nomine super omne nomen, potestas omnis in cœlo & in terra, cùm esset constitutus iudex mortuorum & vivorum, in supremo gloriæ throno collocatus, sedendo ad dexteram maiestatis in excelso. Sermo hic itaque de duplici statu humanitatis Christi: prævt mortalis, donis & gratijs singularibus præ participibus abunde præventus; & prævt immortalis, in cœlo ad Patris dexteram miro plausu constitutus: unde dicitur, *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo*: lætificatus in gaudio, *quia aspectu vultus tui* (infit Genebr.) *magnam lætitiam capiet; nam clarissimâ tui visione ultra cæteros perfruetur quà etiam homo*. Cum ipse Deus cum hominibus, absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà, quia prima abierunt. Quid Dei visione ex tot passis, dum pro blandimine, non Stoicè, sed profectè dicat Seneca de *Consolat. ad Polyb*. cap. 31. *In hoc uno* (& erat stolidissimus bipedum Claudium Cæsar) *tibi satis præsidij, satis solatij est. Attolle te, & quoties lachrymæ suboriuntur oculis tuis; toties illos in Cæsarem dirige: siccabuntur maximi & clarissimi conspectu Numinis. Fulgor eius illos, ut nihil aliud possint aspicere, præstringet: in se hærentes detinebit*. Eugepæ, quia barbâ tenus, Stoicus. Prætermittamus nugas.

Hypallage & Hendiadym. — *Expositio 1.* — Genebra — *In Dei visione cuncta bona.* — Seneca

18 His præmissis lætitiam in gaudio exponere possumus dona gratiæ & gloriæ; ita ut lætitia ad gloriam, gaudium ad gratiam spectet, ut cogitat Cassiodor. in *Psalm*. 50. præfatum: ita constat *omne gaudium*, ut dicitur Rom. 15. 13. *Iacob*. 1. 2. & 1. *Thessal*. 3. 9. Christusque, ut sequerentur vestigia eius, proximus passioni affectis dixit: *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur*. Ioann. 15. 11. Hoc est gaudium plenum, ex gratia scilicèt & gloria. *Petite & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum*. 16. 24. *Ut gaudeatis* gratiâ: *& gaudium vestrum plenum sit* gloriâ: 1. Ioann. 1. 4. Vividè ac nervosè Petrus: *Gaudete, ut in revelatione eius gaudeatis exultantes*. Hebræi superlativis carent: qua de causa ut magnitudo rei, de qua sermo, innotescat; per Epizeuxim, unicæ vocis vel æquipollentis geminatione, præstantiam, excellentiam, aut extensionem exponunt. Plura testimonia præmisimus *Tom. priorib*. & in *Prolog. Galeat*. §. 4. num. 4. & 5. Quapropter ubi unà inveniuntur Gaudium & Lætitia, pro superiativo accipi debent. *Lætificabis eum in gaudio*: idest, replebis præstantissimo, plenissimo gaudio. *Abundantia gaudij*, ut dicitur 2. Cor.

Rom. 15. 13. — Ioan. 16. 24. — 1. Petr. 4. 13. — *Epizeuxis.* — *Geminatio pro superlativo.*

2.Cor.8.2. Haud alio sensu ad gaudium & lætitiam præmiserat David, v. 6. *Magna est gloria eius: gloriam & magnum decorem impones super eum.* Palilogicè regeritur *gloria & gloria*, ut demonstretur excellentia, *Magna & magna*: q. d. singularissima gloriâ ac decore splendora spectatissimo. Similiter ubi simul Lætitia & gaudium superlativum est, quod alibi adiectivis & adverbijs exprimitur. *Abundantius magis gavisi sumus super gaudio.* 2. Cor. 7. 13. *Gravisi sunt gaudio magno valdè.* Matth. 2. 10. *Populus lætavium gaudio magno.* 3. Reg. 1. 40. *Lætatus est gaudio magno.* 1. Paral. 29. 9. *Omnes cum gaudio magno gavisi sunt.* Tob. 11. 21. *Lætatus est Israel lætitia magnâ.* 1. Mach. 14. 11. Vel in Profanis invenitur idiotismus. Homer. 1. *Illiad.* v. 255. *Valdè gaudebunt ex animo.* Q. Calaber. lib. 2. v. 840. *Splendido gaudio, hilari vultu.* Plaut. in *Mercator.* Act. 5. scen. 2. v. 3. *Lætus lætitiâ*: in *Captivo.* Act. 4. scen. 2. v. 84. *Ego sum lætitiâ & gaudium*: & in *Truculent.* Act. 4. scen. 1. v. 3. *Lætus sum & lætitia.* Martial. lib. 8. *Epigr.* 11. *Longâ gaudia.* Ovid. 11. *Metam.* fab. 3. *Lætus gaudet.* Plin. in *Panegyr.* Traian. *Nihil est, quo non omne genus hominum lætetur & gaudeat.* Senec. *Epist.* 46. *Non tantum delectatus, sed & gavisus sum.* Tacit. 15. *Annal.* cap. 23. *Ultra mortale gaudium.* Et in *Agricol.* cap. 38. *Nox gaudio lata victoribus.* Sousa lib. 6. de *stella Magorum*, v. 195.

Pro adverbio & Adiectivo.

Plin.

Mell. Souf

Summamque reducit
Lætitiam conspecta Magis, ceu lumine gaudent.

Constat geminatio pro superlativo, quasi lætitia & gaudium pro gaudio summo. *Gaudete cum ea gaudio magno.* Isai. 66. 10. quod superabundantia gaudij, ut dicitur, 2. *Cor.* 7. 4. Siccine illud Pauli: *In omni gaudio quo gaudemus.* Caietanus: *Magnitudinem affectus explicat Paulus.* Alapid. *Super omni gaudio.* Gaudet & gaudio, & omni gaudio: ideſt, plenissimo, accepto To *In* pro *Præ* Matth. 13. 44. *Præ gaudio*, de thesauro invento. Luc. 24. 41. *Non credentibus & mirantibus præ gaudio.* Denique soluto Petro, & ostium Mariæ matris Marci pulsante, Rhode puella, eius agnoscens vocem, *præ gaudio non aperuit Ianuam*: quo signatur quanta gaudij magnitudo, dum ab audientibus censeretur insanire.

Expositio.

1. Thessal. 5. 8.

In pro Præ.

Act. 12. 14

19 In hoccine sensu plura testimonia Sacræ paginæ perspicua. *Gaudio gaudet propter vocem sponsi.* Hoc est summo gaudio: dicitur que summum, quia nihil in plenitudinem restat: qua de causa subdit Baptista: *Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Alapid. hic: *Cæp: gaudere* (inquit) *cum Deo revelante cognovi instare adventum Christi: magis gavisus sum, cum eum præsentem vidi & audivi: at cum totum populum ad eum confluere intellexi: meum gaudium impletum est, & perfectum exstitit.* Hoc intuitu Gentium Doctor Philippenses alloquitur, cap. 2. 2. *Implete gaudium meum.* Unde quia uti summum nequit lingua dici; exultatione notatur, ut possit exprimi. *Exultavit in gaudio* (pro *Præ*, uti dudum) *infans in utero meo.* Haud superfluum gaudium, ut hic notat Gislandis, *dub.* 20. tametsi exultatio sine gaudio non sit: *Exultatio tam verborum, quàm membrorum, sed lætitia est mentis gaudium. Voluit ergo dicere, quod infans saltavit corpore, & lætatus est mente.* Totum gaudium: lætus corde exultavit in expressionem lætitiæ. Obvia in sacris testimonia. 2. Paral. 7. 10. *Lætantes atque gaudentes.* Psalm. 30. 8. *Exultaba & lætabor.* Idem 31. 11. 34. 27. *Lætabimur & exultabimus in te.* Cant. 1. 4. *Exultabor lætabunda.* Isai. 35. 1. *Gaudebitis & exultabitis.* 65. 18. *Super hoc lætabitur & exultabit.* Habac. 1. 15. *Gaudete & exultate.* Matth. 5. 12. Luc. 6. 23. *Gaudeatis exultantes.* 1. Petr. 4. 13. & Apocal. 19. 7. *Gaudeamus & exultemus*: cum alijs auctoritatibus præfixis, *num.* 7. Communis etiam phrasis apud PP. Bernard. serm. 1. de *Assumption.* num. 1. *Exultare facit in gaudio.* Zeno Veronens. de Abrah. serm. 1. *Exultat & gaudet de præcepto filii faciendi.* Fulgent. de *Remission. peccator.* cap. 3. *Exultas gaudio.* Haud stylus fugit Ethnicos. Homer. 24. *Iliad.* v. 520. *Lætati sunt, & omnibus in præcordijs gavisus est animus.* Q. Calaber. *lib.* 4. v. 127. *Purus æther gaudio exultavit.* Idem *lib.* 12. v. 90. & *lib.* 13. v. 300. Orpheus in *Argonaut.* v. 270. *Lætus exultat Iason.* Phocylid. in *Moral.* v. 145. *Gaudio exulta.* Virgil. 12. *Æneid.* v. 700. *Lætitia exultans.* Placuit magnopere huiusmodi Pleonasmus Plutarcho: de *Isid. & Osirid.* subdit: *Natura gaudet & exultat.* In Alexandr. *Salvus exultans gaudio*: & in *Sympos.* lib. 1. cap. 5. *Ingentes exultationes, ut in motum numerosum exiliant, plaudantque.* Sic ergo effectus gaudij, excessu demonstrato vocum geminatione, exultatione & iubilo, nutu cordis ex complacentia pectoris, expressa per motus corporis. Sous. d. lib. 5. v. 461. de exultatione Baptistæ:

Mell. Souf

Exposito 2.

Alapid.

Cur exultatio ex gaudio plenos Luc. 1 44. Gisland.

Geminatio gaudij pro excessu & magnitudine.

Plutarch.

Vix

Vix illa salutat,
Vix ierant ea verba senis prægnantis ad aures
Ex puer exultans, utero lætatur anili,
Signaque certa dedit, tanta genitricis in alvo
Clausus, adesse Deum.

Mell. Souf

20 Etsi reliquæ Tautologiæ eadem interpretatione possint gaudere; propriore exponendæ sunt, scilicèt, per adverbium; quod præmisi loc. cit. *Prologi Galeat*, quasi vehementer pectora læta quoties voci gaudij additur alia vox idem significans, uti aliquod adiectivum, gaudij subiectum, expulsio seu negatio tristitiæ, nomen vel verbum geminans in indicem, expressum gaudium. *Lætatus Ionâ lætitiâ magnâ*: cap. 4. 6. Ideſt, maximè. Ad lætitiam lætitia multum plane; sed per adiectivum signatur in gaudio maximum, quasi summoperè. Quo stylo utitur Matthæus 2. 10. iungens adiectivum & adverbium. *Gavisi sunt gaudio magno valde*: & reliqua præposita *num.* 18. *Læta lætanter*: Cyrill. 1. *Apolog.* cap. 9. adiectivo pro adverbio usus est Senec. in *Troad.* v. 718. *Puteri regis vidit lachrymas, & Troia prior*: pro *priùs*. Ibid. v. 979. *Præda nolenti brevis*: pro *breviter*, uti observat Delr. hic. Idem in *Agamen.* v. 37.

Pro adverbio.

Adiectivum pro adverbio.

Senec.

Sed sera tandem respicit fessos mali,
Post fata demum sortis infestæ fides.

Sera respicit: pro *serò respicit*. Tibull. 1. *Eleg.* 9. v. 4. *Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.* Denique Virgil. 3. *Georg.* v. 260. *Natat cæca serus freta.*

21 Subiectivè etiam per adverbium exponitur gaudij geminatio. *Lætabitur corde*: Exod. 4. 14. *In die lætitiæ cordis eius.* Cantic. 3. 11. *Lætatum est cor meum in ea.* Eccli. 51. 20. *In gaudio, cordisque lætitia.* Deuter. 28. 47. Sic alia passim. Corde ideſt, verè, affectuosissimè, totisque visceribus internè lætitia. Perspicuè Ezech. 25. 6. *Gavisa est toto affectu*: ideſt, ut dicit in Epist. 2. v. 4. Ioannes: *Gavisus sum valdè.* Et Ovven. lib. 2. *Epigr.* 192.

Gaudiumve corde pro vere.

Ovven.

Tu cor lætificas lætificando meum.

Homer. 23. *Iliad.* v. 647. *Labens gaudet mihi cor.* 2. *Odyss.* v. 411. *In animo gaude.* Et 23. v. 266. *Non tibi animus lætabitur, neque ipse lætabor.* Quinct. Calab. lib. 1. v. 587. *Minerva cum audivit, prorsus animo gavisa est*: quod quidem iterat *lib.* 12. v. 170. Plenè ita gaudium, quod aliquandò ostenditur malorum negatione, uti de cœlesti gaudio diximus, *num.* 17. describitque Venerab. Beda, serm. 18. de *Sanctis.* 3. Reg. 4. 25. *Habitabat Iuda & Israel absque timore ullo, unusquisque sub vite sua & sub ficu sua*: hoc est, in summa pace & gaudio. Ar. Montan. *Lati summè vivebant.* Serar. Isai. 51. 11. *Gaudium & lætitiam tenebunt: fugiet dolor & gemitus.* Terent. in *Andria*, Act. 5. scen. 6. v. 4. *Mihi immortalitas parta est si nulla ægritudo huic gaudio intercesserit.* Homer. 13. *Iliad.* v. 347. *Gauderet neque tristaretur*: quasi vita extra mortalitatem & corruptionem. Unde idem *Iliad.* 24. v. 524. succinit:

Plenum negatione tristitiæ.

Sic enim destinarunt Dij miseris mortalibus,
Ut vivant tristes: ipsi vero sine cura sunt.

Homer.

22 De verbo geminato plura diximus supra, & *Tautolog.* 3. n. 15. *Lætaberis & refocilleris.* Deut. 12. 18. nimirùm iucundè, lætanter, voluptuosè refocileris. Unum è verbis per Epicesim usurpandum pro adverbio. *Gaudebitis & exultabitis*: 65. 68. ideſt, gaudenter exultabitis. *Caudebunt & iucundabuntur.* Apocal. 11. 10. q. d. iucundissimè gaudebunt. Similiter exponendum *Gaude, & lætare*: Thren. 2. 21. *Gaudeamus & exultemus.* Apocal. 19. 17. *Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro.* Psalm. 94. 1. Et sic alia in sacris obvia. Eodem modo dum iungitur verbo nomen verbale, sive æquivalens, ut *gaudio gaudet*: *gaudebit lætitiâ*: *exultabit lætabunda*: quod quidem exegasicè per diversas voces idem, sed cum excessu, ac epitasi. Herodotus, *lib.* 9. *cap.* 21. de Artaynta usurpante Amestris reginæ amiculum, infit: *Quo dono illa supramodum læta, eo gestando gestiebat.* Apuleius, 8. *Metamorph.* ait: *Exultans insigniter*: & Calimach. in *Hymn. Dian.* v. 44. *Vehementer lætabatur.* Haud secùs in præfatas Tautologias, atque similes: multùm nimirùm exultate, insigniter gaudete, nimis lætamini, plaudite singulariter, & supramodùm gloriamini.

Epexesis.

Verbum geminatum pro adverbio.

Epitasis.

Herodot.

23 Palilogicis abundat sacra pagina frequenter periodis; quæ propriè dialecti sinæ dici valent, quorum usus usquequaquè inter AA. Græcos. Homer. 17. *Odyss.* *Gaude, gaude*: v. 193. quod proclivè exponitur per adverbium, vel per interiectionem: q. d. *Gaude valdè*, vel *Eia gaude.* Euripides in *Orest.* v. 1418. *Celeres cucurrerunt, cu-*

Epizeuxis.

cupierunt: ideſt, Valdè velociter. In Hippolyt. v. 60. *Diana veneranda, venerandа*: hoc eſt, auguſtè, ac ſummè venerandas: ſicut ſupramodum miſerabilis, dum ibid. v. 830. de Phædra dicit: *Miſeranda miſerandа*. Ariſtophan. in *Aves*, Act. 11. v. 40. *Stolida, ſtolidа*. Plaut. in *Curcul*. Act. 2. ſcen. 1. v. 11. *Longè procul*. In *Pœnul*. 3. 5. v. 4. *Malum damnumque*. In *Pſeudol*. 3. 2. v. 30. *Condimentis condiunt*. Sopho. in *Electr*. v. 783. *Exul exulabat*: putà miſerrimè. Lucret. 2. v. 794. *Contrà pugnet & obſtet*: ſcilicet, fortiſſimè pugnet. Omitto alia: ne faſtidio ſint, in poſterum, ubi aptentur. Haud aliter expoſitio in Tautologijs præfixis. *Gaudete, iterum dico, gaudete*. Philipp. 4. 4. Nimirùm: Eia gaudete: gaudete abundè. *Vocem gaudij & vocem lætitiæ*. Ierem. ſæpè. *Gaudium & lætitia*. 15. 16. 1. *Macch*. 4. 59. *Sapient*. 8. 16. *Eſth*. 9. 22. *Baruch*. 4. 23. *Iſai*. 35. 10. *Eccli*. 1. à 11. *Iob*. 1. 16. Quod quidem eorum in gaudij exceſſum, per abundantem felicitatem, atque boni fruitionem complacentiâ voluntatis, ac exultatione cordis; quippe fauſtè, ubertim, plenè poſita vota; unde perfecta lætitia. Iacob. Billius in *Anthelog*. ad rem ſuccinit:

Dum non perturbant animam diſcrimina rerum.
Dumque diem pacis prælia nulla premunt;
Tranquillam & curis vacuam lætitia mentem
Imbuet, & placidi pectoris hoſpes erit:
Nam quod non fuerit conceptum corde quieto,
Acquiri in ſævo turbine non poterit.

24 Videntur pro meo captu cuncta in præſens argumentum ſpectantia, cum illuſtrationibus litteraliter expoſitas; ſed alia cogito pro principali pleonaſmo: quo quidè magis elucebit varicinium prolatum à Davide, de Chriſto gaudio lætificato à Patre. Uſus obſius in ſacra pagina Metonymiæ, quo ſchemate effectus exprimitur pro cauſa, fructus pro radice, pro origine principiatum, ſignificatum pro ſigno ſignificante, atque contentum pro continente. De his acceptionibus ſæpe egimus; ſed neceſſaria modò obſervatio de ſigno ac effectu in argumentum præſens. *Lætitia ſempiterna ſuper capita eorum: gaudium & exultationem tenebunt*. Iſai. 51. 11. An gaudium & exultatio ex lætitia? Nullo modo. Hìc lætitia ſumitur pro Corona ornante capita, ex qua lætitia. Ita Romani in triumphis, & qui vitulabant, dicebantur *Lari*, quia ad id munus accedebant coronati. Stephan. Forcatul. & Panvinium cum Anton. Thyleſio de *Coron*. videris. *Spoliavit me gloria mea, & abſtulit coronam de capite meo*: dicit Iobus, 19. 9. ideſt, qua in ſolio regio gloriam dignitatis oſtendebat. Souſa hic:

Ac me deiectum rapto ſpoliavit honore,
Proiecitque meam dextrà tollente coronam
Vertice de ſummo.

Eſth. 15. 4. *Depoſuit veſtimenta ornatus ſui, & circundata eſt gloriâ ſuâ*: videlicèt, depoſita communi veſte, ſumpſit ſpecioſiorem, pretioſam, ſpectabilem; quæ eius dicitur gloria; quippe illo cultu gloriam regiæ maieſtatis oſtendebat. Unde in eodem articulo de illa dicitur, 5. 1. *Induta eſt Eſther regalibus veſtimentis*. Quicquid Regnum condecet, gloriam dicit, & lætitiam, quia gaudium è ſignis auctoritatis oritur. Aliquatur Regius Pſaltes: *Concidiſti ſaccum meum, & circundediſti me lætitia*. Pſ. 29. 12. Lætitia, ideſt, purpura; quippequam è ſacco paſtoritio elevaſti ut regio cultu federem in throno, oſtenderemque in pretioſitate veſtis, quæ & quanta gloria coronæ in ſede ſuperiore maieſtatis.

25 Æquè in præſenti teſtimonio noſtræ Tautologiæ. *Lætificabis eum in gaudio*. Gloriâ & honore coronatus Chriſtus Dominus, gaudio dicitur lætus ac lætificatus, ſumpto gaudio pro corona, quam ſuper caput ex lapide pretioſo gerebat. Accipitur effectus pro cauſa, & ſignum pro re ſignata: igitur ex gloria & maieſtate oritur gaudium: gaudiumque dicitur non illa cordis quæ ex gaudio lætitia, ſed unde oritur gaudium, nimirùm, ex gloria. Plaut. uti vidimus, n. 8. *Ad me magna nuncіavit hodie gaudia*: hoc eſt, cauſam magni gaudij. In *Aulular*. Act. 5. v. 1.

Dij immortales, quibus & quantis me oneraſtis gaudijs!
Quadrilibrem aulam auro onuſtam habeo.

Aulam, ideſt, ollam: Peſtus & Taubmann. Aurum inventum, cauſa gaudij, dicitur gaudium. Hinc apud eundem in *Pœnul*. Act. 5. ſcen. 4. v. 105. Senex de filiabus inventis dicit: *Dij, vobis magnas gratias; eam lætitia tanta, & tantis affeciſtis gaudijs*. Terent. in *Adelph*. Act. 2. ſcen. 1. v. 17. *Latus lætitijs*. Haud ut explicetur magnitudo gaudij (ut

Geminatio pro interiectione & adverbio.

Iacob. Bill.

Metonymia.

Iſai. 51. 11 Lætitia pro corona.

Mell. Souſ.

Ubi ſupr.

Expoſitio tertia.

Plaut.

(ut ait Lyranus ad illud Iſai. 61. 10. *Gaudens gaudebo*: ubi, *Duplicatur verbum gaudij, quia ex gaudio & gratitudine interiori ſit redundantia in ſigno & opere*) ſed opus felicitatis, ex qua gaudium. Ita ergo dum Chriſtus dicitur gaudio lætificatus à Patre, non ſumitur gaudium pro affectione cordis, ſeu complacentia mentis; ſed pro cauſa gaudij, quia magna gloria eius in decore maieſtatis ſuper omnes vel in carne conſtitutus; qui in diebus carnis ſuæ paulo minus ab angelis minoratus. Crucius hic:

Immenſa gliſcit gloria,
Rex fama, laus, felicitas:
Tui ex parata gratia
Suum trahentem gaudium.

Lyran.

Cruc.

26 Patet, effectum ſubſtitui pro cauſa, quæ regula neceſſaria ſtudioſis, in plurimum ſacrarum auctoritatum intelligentiam. Ioann. 17. 3. *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum-Chriſtum*. Vita æterna, ideſt, cauſa vitæ æternæ. *Ego ſum reſurrectio & vita*. 11. 25. *Via, veritas, & vita*. 14. 6. *Mandatum eius vita æterna eſt*. 12. 50. In propoſitum explicat Cyrillus, *lib*. 11. cap. 16. *Radicem* (inquit) *atque originem æterna vitæ*. Quo ſenſu 1. Ioann. 5. 4. *Hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra*. Fides igitur eſt cauſa victoriæ ex mundo. In dieb. 15. 10. *Tu gloria Ieruſalem, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia populi noſtri*. Pſalm. 26. 1. *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea*. Pſalm. 21. 4. *Laus Iſrael*. Imitatus Ieremias, 17. 14. *Quoniam laus mea tu es*. Pindar. *Olymp*. 9. Od. v. 26. *Floret virtutibus*: ideſt, coronis virtute partis. Sophocl. in *Trachin*. v. 104. *Iubilate iubilis*: ideſt, victoriis. Ita Angelus, Luc. 2. 10. *Evangelizo vobis gaudium magnum*: ſingularem optatam felicitatem. Quo quidem delicantur aliqua pleonaſmica teſtimonia. *Gaudebit ſuper te lætitiâ*: ideſt, virtute, lætitiæ cauſa. *Ad lætandum in lætitia populi tui*: cultu, virtute, ſcilicèt ac religioſitate. *Sacerdotes eius induant ſalutari, & ſancti eius exultatione exultabunt*. Exultatione, pro religione, quia non eſt alia natio quæ habeat Deus appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt nobis. *Deut*. 4. 7. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtavit eis, *Pſ*. 47. 20. *Gaudio gaudet*: viſione ſcilicet atque plauſu Salvatoris. *Simile eſt regnum cœlorum theſauro, quem qui invenit homo, præ gaudio illius vadit*, &c. Matth. 13. 44. *Præ gaudio*, nimirùm præ theſauri pretioſitate & opulentia. 2. Cor. 7. 13. *Gaviſi ſumus ſuper gaudio Titi*: ideſt, de adventu Titi (ut dicitur v. 6.) de viſitatione veſtra gaudentis. Sic alia quæ expreſſa à n. 7. Unde perſpicua expoſitio Tautologiæ principalis, expreſsa cauſa effectus per effectum, atque ſignato per ſignum, lætificato Chriſto in ſupremo throno mirabili gaudio: equidem cùm gaudium ſignetur, ex quo gaudium oritur; præ cunctis unctus eſt oleo lætitiæ, dum gloria & honore donatus in cœlo à Patre.

Effectus pro cauſa

Cyrill.

Soph. 3. 17 Pſ. 105. 5. Pſ. 131. 16

Ioann. 3. 29.

Expoſitio quarta.

27 Scietur modò diſcrimen inter *Gaudio gaudere*, de quo locuti ſumus, & *Gaudere gaudium*; quæ phraſis invenitur apud AA. & non infimi ſubſellij, eruditionis è trivio. *Gaudere gaudium*, inter adagia notatur ab Eraſmo, *Chiliad*. 3. *Centur*. 3. *num*. 8. Aul. Gell. *lib*. 9. *cap*. 9. *Gaudium gaudeat*. La-Zerda in Virgil. 1. *Æneid*. v. 500. n. 4. Terent. in *Andria*, Act. 5. ſcen. 5. v. 8. *Hunc ſcio mea ſolidè gaviſurum gaudia*. Cœlius Ciceroni, *lib*. 8. *Epiſt*. 2. dicit: *In Theatrum Curionis Horteſius introit: puto, ut ſuum gaudium gauderemus*. Crucius in *Pſalm*. 117. *Eia ſodales gaudeamus gaudia*. Haccine phraſi non intelligitur abſolutè gaudium, ſed expreſsio gaudij, ſicut exultant victores capta prædâ, quando dividunt ſpolia Plauſus innuitur, & gaudium non de gaudio, ſed de cauſa gaudij. Iuvenc. lib. 1. *Hiſtor. Evangel*. à v. 272. modulatur de Magis amiſſam videntibus ſtellam.

Gaudium pro plauſu.

Ecce viæ medio ſtellam præcurrere cernunt
Sulcantem flammis auras, quæ in culmine ſummo
Reſtitit, & pueri luſtrata habitacula monſtrat.
Gaudia magna Magis gaudent, ſtauſque ſalutant.

Iuvenc.

Magna gaudia, ideſt, magna ſigna gaudij, quod feſtivè, ut ſolet, Plautus, oſtendit in *Pſeudol*. Act. 2. ſcen. 4. à v. 11.

Io, io, io: te, te quæro, cui ter, trina, triplicia,
Tribus modis, tria gaudia, tribus artibus,
Ter demeritas dem lætitias.

Plaut.

Hoc eſt plauſu promam coram te gaudium de tot tuis lætitijs; equidem ſummè gratulor, latentemque lætitiam plauſu coram gaudente de lætitijs oſtendo. Gaudium accipi

pro

pro ſigno gaudij ; dixímus *num.* 11. *Ceſſare faciam omne gaudium eius , & omnia feſta tempora eius.* Oſee. 2. 11. *Iudaïs nova lux oriri viſa eſt , gaudium , bonor & tripudium : ommſque civitas exultavit , atque lætata eſt.* Eſth. 8. à 15. *Quieſcere faciam de plateis Ieruſalem vocem gaudij & vocem lætitiæ : vocem ſponſi & vocem ſponſæ.* Sic alia pro plauſu & in gaudio gaudij ſigno.

Exultatio pro plauſu, laude aut gratulatione

Pſ. 131. 16

28 Hinc exultatio (quæ iuxta Caietan. in *Luc.* 1. 47. pluſquàm lætitia eſt) uſurpatur pro cantico , gratulatione , plauſu & applauſu. *Plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis:* Pſalm. 46. 2. Quapropter dum Arca fœderis translata in arcem Sion, dicitur 2. Reg. 6. 15. *In iubilo & in clangore buccinæ.* Additur 1. Paralip. 15. 28. *Et tubis & cymbalis & nablis & citharis concrepantes.* Eodem ſenſu diſſolvitur Tautologia, qua de Sacerdotibus dicitur: *Exultatione exultabunt.* Hebr. *Laudando laudabunt.* Idem Hieronym. *Gratulatorie acclamabunt.* Maluend. *Levita* (inſit Genebrard. hic) *ad miniſterium conſecrati , in ſuggeſta & choro coram te canant ore , & pſallant inſtrumentis muſicis , hilariter miniſtrent , te lætis laudibus celebrent.* Primò v. 9. tantùm dicitur: *Exultent* ſimpliciter: poſt exultationi additur exultatio, ut extrà per laudes ac plauſus vocis pateret gaudium lætabundi pectoris ; uti dicitur *Iſai.* 61. à 10. & *Zachar.* 2. 10. *Lauda & lætare* : q. d. Prome vocibus exultationis, quantum in pectore gaudium. Pſ. 9. 3. *Lætabor & exultabo in te, & pſallam.* Hæc in diſtinctionem gaudij, quod dicitur gaudium cordis , ſeu intra pectora gaudium , quaſi *ſecretum meum mihi*, ut dicit Evangelicus Vates, 24. 16. ſeu gaudium in ſinu. Gell. d. *Gaudium gaudeat genuinum & intimum , atque in ipſo penetrale cordis, & animæ vigeat.* Plaut. in *Epidic.* Act. 5. ſcen. 1. v. 44. *Tacitus taceat tute tecum , & gaudeas.* Terent. in *Hecyr.* Act. 1. ſcen. 2. v. 32. *Tacita mecum gaudeam.* Virgil. 1. *Æneid.* v. 506. *Tacitum pertentant gaudia pectus.* Proper. 2. Eleg. 25. v. 30. *In tacito gaudia clauſa ſinu.* Idem Tibull. *lib.* 4. *Eleg.* 13. v. 8. Ovid. 4. *Triſt. Eleg.* 5. v. 17. *Intra tua pectora gaude.* Pridem Homer. 15. *Odyſſ.* v. 165. *Gaviſi ſunt , & in mentibus animus lætatus eſt.* Hoccine ſtylo uſus Cicero, lib. 3. *Tuſcul. qq.* & Seneca , *Epiſt.* 106. Ita eſt , *gaudio gaudere* : dum gaudium in gratulationem , *gaudere gaudium* : ex quo alia occurrit expoſitio in Tautologiam principalem.

Genebr.

Aul. Gell.

Diſcrimen inter gaudio gaudere, & gaudere gaudium.

29 *Lætificabis eum* (dicitur) *in gaudio.* Per gaudium ſignatur plauſus, ita ut animus de gaudio alterius gaudeat , quod dicitur *Congaudere*, vel gratulari. Unde dum ſignatur *Gaudium gaudere* (& non, *Gaudere gaudio*) nihil aliud eſt , quàm exprimere gaudium de alterius gaudio , ſed de gloria, felicitate, & honore, ex quibus gaudium. *Audierunt vicini & congratulabantur ei:* Luc. 1. 58. Complacentia de proprio bono, dicitur cordis lætitia (*Dediſti lætitiam in corde meo* : Pſalm. 4. 7.) de alieno bono gaudium ; & *gaudium gaudere* , eſt celebrare unde gaudet, qui à gaudente placitur. Donatus in *Andr.* Terent. Act. 5. ſcen. 4. v. 43. ſubdit : *Plus eſt ergo gaudere , quàm lætari.* Gaudemus itaque nobis, gratulamur alijs : gaudemus quippe noſtris, gratulamur alienis. Unde dicit Paulus, Rom. 12. 15. *Gaudere cum gaudentibus:* hoc eſt alijs, de bonis gaudentibus gratulari, & plauſu exprimere gaudium iuternum. Plautus, *Moſtellar.* Act. 1. ſcen. 3. v. 148. *Hæc qui gaudent , gaudeant perpetuo ſuo ſemper bono.* Cicero 2. de *finib.* cogitationi arridet : *Utramque lætor* (ait) *& ſine dolore corporis te fruiſſe, & etiam animo valuiſſe.* Palilogicè explicat utrumque gaudiũ idem lib. 3. ad *Attic.* Epiſt. 20. *Punctum eſſe officio vehementiſſimè probo. Gaudere gaudere me tunc dicam , ſi mihi hoc verbo licebit uti.* Lætitiam tamquàm effectum honoris & exaltationẽ Chriſti, dici ipſum exaltationis honorem: dudùm obſervavimus, quo gaudio gaviſus eſt Chriſtus. Reſtabat, quòd omnes de lætitia eius gauderent: & non ſolùm dicitur quod Pater cœleſtis eum ſumma dignitate lætificavit ; ſed *gaudio* , aliorum, ſcilicet, plauſu ac gratulatione in maieſtatem evexit. *Dignus eſt agnus , qui occiſus eſt , accipere virtutem & divinitatem, & ſapientiam & fortitudinem & honorem & gloriam & benedictionem : & omnem creaturam, quæ in cœlo eſt & ſuper terram, & ſub terra, & quæ ſunt immari , & quæ in eo, omnes audivi dicentes : Sedenti in throno & Agno , benedictio & honor & gloria & poteſtas in ſæcula ſæculorum.* Apocal. 5. à 12. Hæc eſt Chriſti gloria, lætificari beatitudinis gaudio, & eius gaudium gaudere. *Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei.* Signat cogitamen Profanus. *Faciam ex lato latantem.* Plaut. *Pſeudol.* Act. 1. ſcen. 3. v. 90. & in *Perſa.* Act. 5 ſcen. 1. v. 8. *Lati, lætificanter faciam ut ſiant.* Vide hic Taubmann : oſtendit vim plauſus , & gloriam lætantis in gaudio-gratulationis : igitur lætum magis reddunt fruentem gaudio (deſt, honore) de honore

Donat.

Cicero

Expoſit. 5.

Apoc. 19. 7

ac

ac maieſtate , congratulationes complacentiæ: gaudent de gaudio ſedentis in ſupremæ auctoritatis throno. Opportunè Claudian. 3. de *Laudib. Stilicon.* à v. 76.

——*Quantæ penſabunt facta coronæ !*
Non ſolum populi vitam debere fatetur
Armis Roma tuis ; ſed quòd iucundior eſſet
Lucis honoratæ fructus venerabile famæ
Pondus & amiſſus vires , & regna recepit.

Claudian.

Hinc per proprié, *lætificabis eum in gaudio* : quippequàm ex cunctis gentibus filio Dei ſolemnis plauſus ac applauſus , è maieſtate, decore, throno, corona , univerſali regno cum ſumma poteſtate, principatuque in cunctis & cunctos , ut caput cunctorum glorificandorum , uti dixímus ſuprà *n.* 16. Sic ergo gaudium Principis dicuntur *Communia gaudia:* Ovid. 4. *Triſt.* Eleg. 2. v. 17. Vicit enim leo, qui occiſus eſt Agnus, dum vitam occiſus, à Patre petijt, & glorioſam, immortalem lubito tribuit. Aliò intentus ſignat Salvatoris triumphum, & univerſi plauſum, Statius 2. *Sylvar.* 7. v. 131.

Ovid.

Secura procul hinc abite mortes.
Hæc vitæ genialis eſt origo.
Cedat luctus atrox , geniſque manent
Iam dulces lachrymæ : dolorque feſſus
Quicquid fleverat antè nunc adoret.

Statius

3 Hæc de Littera. *Lætificabis eum in gaudio.* Hieronym. *Hilaribis eum lætitia* Pagnin. *Lætitia lætificabis.* Maluend. *Gaudio exhilarabis.* Caietan. Idem. D. Thom. *Lætitia ſempiterna.* Genebrard. demùm : *Magnam lætitiam capiet.* Cunctæ itaquæ Verſiones aptatæ in acceptionibus gaudij, lætitiæ & exultationis. Modò in morum inſtinctum, ut gaudeamus in ſæcula ſæculorum.

Verſion.

ADINATON EXEGETICUM.

1. *Lætificabis in gaudio.* Ex materia gaudij oſtenditur forma. Sublimior gaudij forma ex contraria materia: etenim planè , uti novum , gaudium ſublimius, ubi provenit ex pœnis atque vulneribus.

Epileg. excurſ.

2. *Lætificabis in gaudio.* Virtus Martyrum ſignatur , dum tormentis vita tollitur : igitur ita appetunt pro Chriſto pati, & pro illo avidiſsimè moriuntur non habeant alind gaudium , niſi gaudium tormentorum.

3. *Lætificabis in gaudio* : & etiam naſcente Virgine, in cordolio ; igitur Primiparentes tranſgreſsionis expulerunt mœrorem ; ſimulatque filiæ Virginis præſcierunt nativitatem.

4. *Lætificabis in gaudio cum vultu tuo.* Eſt gloria pœna ? Etiam gaudium in mœrore. Deficit gaudij ſpecies, ſed non forma. Semper gaudium eſt , ſed non ſemper in lætitia : dicitúrque *cum vultu* Deitatis , ex gaudio lætitia in cœlo ; quippequàm in mundo eſt lætitia ſine gaudio : ſiquidem eorum exultatione mirè repletur pectus, qui fœliciter gloriantur inventis tribulationibus.

5. *Lætificabis in gaudio.* Lætificat etiam afflictio , qua premitur anima , ut liberetur à culpa ; dicitúrque lætitia gaudere , quippe eſt gaudium ex dolore : igitur cùm dolor animam ab ægritudine liberet ; ni doluiſſet , non gauderet.

6. *Lætificabis in gaudio.* Non ſemper cum lætitia gaudium eſt ; ut in illis videtur, quorum Venus icit cor , ſagittis voluptatis, ſed ſagittis: quandoquidem quæ plaudunt & dicunt gaudia , ſunt cordis vulnera.

7. *Lætificabis in gaudio.* Sine lætitia poteſt eſſe gaudium , quia non plenum. Patet in Chriſti amantis nativitate, qua gaudia miſta dolori : gaudet enim, quia in effuſionem ſanguinis Salvator naſcitur : & ſimul dolet , quia nomine Salvatoris non luxit , priuſquàm circumcideretur.

8. *Lætificabis in gaudio cum vultu tuo.* Ex vultu Dei eſt gloria , qua in gaudio ſumma lætitia. Ex Dei profectò abſentia triſtatur anima. In anima Thereſiæ variantur effectus , ſive lateat , ſive pateat Deitatis vultus : etenim miro amoris ingenio , abſentia gloriæ habet gloriam ; ac in gaudio habet triſtitiam.

DIDAS-

DIDASCALIA PRIMA.

Stephani pugna, glorioſiſſima victoria.

NUMQUAM virtuti molle documentum eſt: nec virtutis materia laudanda ſed virtus; quippe in ardua rendit animus; victoriamque elevat certaminis modus; ut non ſolùm homo naneiſcatur triumphum, ſed & trophæum: igitur elucet labor victus, ac perſiſtit æternum virtutis decus. Cuncta enim adverſa ſuſtollit, non ſuccumbit: ſtat recta ſub quolibet pondere; nec onus, onus illi. Ubi deprimitur, pondere adverſo uti in bilibra elevatur. Quaſi invulneribus periculis offertur; & gaudet vulneribus ſine vulnere animus, quaſi in illis videret cœlos apertos. *Sola virtus* (inſit Seneca, *Epiſt.* 27.) *præſtat gaudium perfectum & ſecurum. Si quid obſtat nubium modo intervenit; quæ infrà feruntur, nec unquam aiem vincunt.* Lux in tenebris lucet, nec umbra comprehendit. *Eriſitur virtus, cum tacta eſt & impulſa*: ſubdit idem, *Epiſt.* 94. Sicut in *Octavia*, v. 57. accinit ac in *Hercul. Oetæo*, v. 1562.

Virtus hæret in arduis. — Seneca.

Generoſus ardor malis vires capit.

Idem. — *Locum virtus habet in ere aſtra.*

Quid ergo dicit noſtra Tautologia? *Lætificabit in gaudio.* Exprimitur gaudii materia, vel forma? Forma, quippe gaudio gaviſus, cujus exultat animus. Mirabilior gaudii forma, modò ex contraria materia: quandoquidem animus virtute claret inſignis, ſi gaudens exultat pœnis. Gaudio gaudet homo in & ex gloria, haud in æruma: etenim cordis carniſque tormentum non poteſt cauſare gaudium; expelletque dulcedinis voluptatem, quicquid ingerit dolorem. Haud mulcet, quodcumque necet: verùm cùm virtuti placeat, quod paventia corda vulnerat; dolore veniente gaudet, qui tormenta quærit in oſtenſionem virtutis; ut eluceat per vulnera flamma pectoris, inveniens in delicias theatrum latentis amoris. Idem, qui dudum, v. 1564.

Pſ. 20. 7 — *Exultatio virtutis in parte.*

Virtutis eſt domare, quæ cunctì pavent. — Senec.

2 Occurrit in argumentum propoſiti virtus Stephani. Periculis offertur, quaſi invulnerabilis. Laborabat ſine pondere labor is. Non ſuccumbit, cuncta adverſa ſuſtollit. Non deprimitur, elevatur. Pœnis mulcetur: impellit virtus, gaudet pectus, non vulneratur vulneribus animus; ſed plenus exultationis, gaudens inter dolores ſuſcepit lapides. Locum virtus habebat inter aſtra, dum flammam pectoris oſtendebant vulnera: gaudebat, exultabat: & cùm inveniſſet, quod eius amoris virtus avidiſsimè quærebat; voto, turbine lapidum voluptuoſe potitus, ictibus felix *vidit cœlos apertos.*

Stephanum dum lapides ſuſcipit, cœlos apertos conſpicit. — Act. 7. 56.

Per tot lapides Petræ coniungitur uni;
Ad quem melis ovans, per vulnera ſacra vocatus,
Sanguine fecit iter: cupienſque in præmia victor,
Lumina cordis habens, cœlos conſpexit apertos.

Arator.

Ita Arator. 1. in *Act.* à v. 595. Gloria ſurſum emicans, eius virtutem invitabat in conſtantiam. Vidit gloriam. Vota concupiſcunt, quod oculi decertantis ſuperius cernunt. Non erat ſemita in cœlum, ſed violenti rapiunt illud. Unde cum Stephanus anhelaret, atque ſurſùm eſſet ſplendidam æther; ut ingredi poſſet, ſanguine fecit iter: & quæ fulgebat in terra, virtutem collocaret inter aſtra. Dicit Stoicus, *Epiſt.* 71. *Niſi beatus eſt* (inquit) *in ſummo bono non eſt. Quod ſummum bonum eſt, ſupra ſe gradum non habet. Quod ſummum bonum eſt? Si modò illi virtus ineſt: ſi illam adverſa non minuunt: ſi manet, etiam comminuto corpore, incolumis. Manet autem. Virtutem enim intelligo animoſam & excelſam; quam incitat, quicquid infeſtat. Hunc animum induunt generoſa indoles juvenes.* Ita ergo oculi Stephani, comminuto corpore, integro pectore, intenderunt in cœlum; ut ad dexteram Patris Chriſtum viderent ſedentem: Chriſtuſque e ſella ſurrexit, ut Stephani certantis videret etiam virtutem. Benav. lib. 2. *Hor. ſucceſſ.* Epigramm. 43.

Seneca. — Senec.

Cur qui ſedebat, inſtephani certamine ſtabat. — Ibid.

——*Ieſus hiatenti plaudit Olympo;*
Stanſque videt pugilis prælia mira ſui.

Benavi.

3 Subit mentem itupendum corporis eius, poſt mortem cadentis, miraculum; & mirabilioris fortitudinis ſignum. *Immobilis* (ait Ambroſius in *Pſalm.* 61. 7.) *nullo erat mortis timore commotus. Non movit ſe Stephanus.* Non moverunt ſaxa; ipſe in petra, qua in cruciamina ſitus, flexit genua. Beda, de *Loc. ſanct.* cap. 3.

Ambro.

Pende

Caſſell. — Pende miraculum. *Ibi* (ait Anton. Caſſell. in *Devot. Peregrin.* lib. 3. cap. 4.) *lapis ſuper quem poſt mortem corruit corpus ſanctiſſimum Stephani: in illoque corporis ſigna impreſſa videntur.* Alapid. in *Act.* loc. cit. ſubdit: *Signa & effigiem capitis & ſcapularum S. Stephani, lapidi, dum expirans retrorſum caderet, impreſſa etiam in eo oſtendi.* Idem ibid. Lorinus, & Bagatta, in *Mirabil. Orb.* Tom. 1. lib. 5. cap. 1. Append. 2. n. 14. & Tom. 2. lib. 5. cap. 2. n. 49. Quorſùm hiuſmodi portentum? An ut duriora oſtenderet fidei Iudæorum corda, dum cedebant duriſſima ſaxa? Dixit Arator, d. à v. 592.

Alapid. — *Caſus lapidum impulſui Stephani corporis, in illo cadentis.*

——*Lapides Iudea rebellis*
In Stephanum lymphata rapit: quæ crimine duro,
Saxea ſemper erit.

Arator.

Auguſt. — Aliam cauſam cogitat Auguſtin. de *Sanctis*, ſerm. 5. *Stephanus* (inquit) *triumphali morte præceſſit.* Mors gloriola, cadente corpore, & triumphante agonotiſtæ virtute; ſed non triumphalis, quippe iacet ut victa materia corporis. Mors pretioſa, ubi victricem animam mittunt in cœlum tormenta. Vicit anima victo corpore. Non ita in certamine Stephani. Morte triumphali præceſſit: cadente corpore, corpus etiam hoſtes vicit: igitur ſi aliorum Martyrum corpora cedunt illæſis inſtrumentis martirij: inſtrumenta martyrij cedunt minuta Protomartyris corpori.

Cur eius mors plauditur triumphalis?

Iob. 6. 12. — 4 Intelligitur modò ſubi in propoſitum cogitatio. *Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt.* Meilius Souſa hic:

Souſa. — *Vt valeam in duris patiens conſiſtere rebus,*
Saxea vis non eſt, neque corpus æhenea moles.

Utique: non corpus humanum chalybs, neque præcordia ſilex: patet oculis. Cur igitur vulnera ſua, plagaſque referens Iob, aſſerit, in quo rubent, corpus non eſſe ad ictus, ut æs? Exponit virtus Stephani, quod denegatum conditioni humanæ; oſtendens eſſe humanum, ut vulneribus cecidit; & eſſe chalybeum, ut lapidibus prævaluit. Lapis ſenſu caret: corpuſque Stephani ad vulnera riget; ut clareret robur cordis, in debilitate carnis, ſingulari conſtantiâ, etiam additis vulneribus ſuper vulnera: quandoquidem ſenſibili corpore validiſsimæ cauſa virtutis, ad lapidum ictus cum ſenſu, ſine ſenſu tamquàm lapis: erat enim fortitudo carnis: ad lapidum violentiſsimum impetum: pluſquàm fortitudo lapidum. De C. Fermio dictum

Ad lapidum ictus, tamquàm lapis Stephanus.

Tom. VII. Taut. Hh Vir.

(potiùs fictam) ita virtute valuiſſe; ut pectus exponeret malleorum tunſionibus, ut emineret ſingularis virtus. Modulatur Laurent. Hæchanus in *Microcoſm. Emblem.* 60.

Robur Fermij ſingularis. — *Viribus ille fuit tam magnis Fermius olim,*
Creditur, ut tellus vix habuiſſe parem.

Hæchti

Incudi potuit nudum ſupponere corpus,
Qua ſuper admiſit cudere ſæpe viros.
Eſt miranda quidem vix maxima corporis huius:
Vix natura ſagax limite clauſa ſuo.

Sanè mirum, quòd caro vinceret ferrum, quaſi in illa fortitudo lapidum; operatione ultra naturam, propter virtutis conſtantiam. In Stephano fulget verum, quod in roboris admiratione commentitium: equidem ſi habuit carnem, quæ ferreis tunſionibus lapidum cederet; adiſtar lapidis habuit & carnem, qua ferrum vinceret, admirabili pectoris robore: quippequim ſana mirabile, quòd aliorum impulſui lapidum cedat caro inanis corporis; & motui Protomartyris corporis cederent lapides.

Stephani carni ſaxeum ceſſit.

5 Lapis nequit flecti, eſtò accideric contundi. Probatur ictibus: priùs deficiet, quàm flectatur. Hæc conditio lapidis, verùm non humani corporis; uti in præſenti theatro, quo videtur in carne, non carnis, ſed lapidis ſingularis conditio: etenim adinſtar lapidis ita fortiſſimum pectus; ut accipiendo, ſaxorum repelleret ictus: cùm cederent lapides impulſui cadentis corporis, quin illorum duritie, & crebrâ eiaculatione; mollis caro flexibilis potuiſſet utcumque flecti. Lapis nec habet ſenſum, aut mortum: corpus dolet, quippe habet motum & ſentum. In corpore carneo, mirabilis ex virtute lapidis conſtitutio: quandoquidem in certamine propter eximiam virtutem, corpus lapidibus exhibebat tamquàm lapidem. Huius erat fortitudo, non natura, ut ex fragilitate plus emineret victoria: etenim ſtantem pluvia lapidem non movet, vulnera ex illis non ſentit: imò pugnat, pugnaces debellat, ovat triumphat, ſine ulla doloris demonſtratione, quaſi lapidum ictus fierent in lapide. *Gaudet lapidibus Stephanus* (ait Gregor. Nyſſen. de *Beatitudin.* cap. 3.) *undique petitus: ac veluti ſuavem quendam rorem, crebros lapidum ictus, in modum floculorum nivis incidentium corpore cupidè excipit.* An lapides, in turbine crepitantes, nivis receperunt naturam; ut Stephani pectoris refrigerarent flammam? Cor maximoperè æſtuabat, igitur in nive plus ignis valebat.

In corpore carneo lapidis mira conditio.

Greg. Nyſſen.

Virtus erat prævalens, ubi prævalebant lapides. Petræ scissæ sunt. Ampliores vires flexibili carni dedit cor. Iam æneа est, dum recipiunt lapides signa corporis, quasi non essent lapides. Manet virtutis vestigium, & trophæum, visâ lapidum mollitie fragili, atque carnis indomitâ fortitudine. Iam fortitudo lapidum, fortitudo carnis. Iam Stephani caro, caro æneа; igitur eius corpori cedunt dirissima atque durissima saxa. Futilis, fortissima pugna.

Eius in cedente saxa, virtutis vestigium, & vulnoria trophæum.

Benav. d.

En minus illa premit, quò magis arma movet.

Idem.

Sumpsit, seu arripuit conditionem cordis, conditio carnis: etenim ut succinit, qui dudùm:

Mens adamas Stephani.

Augustin.

6 Hoccine admirabile signum ad Pauli conversionem extendit Arator; maximè cùm ultima verba dirigerentur Stephani in conversionem durissimi cordis Pauli, super quod mortuus iacuit, ut mollesceret. Unde Augustin. de *Diverf.* serm. 94. subdit: *Putas, verba ista audivit Paulus? Audivit subsannans, sed vivit.* Idem Chrysostom in *Parascev.* Orat. 2. Hinc Arator, d. à v. 618.

Arator.

——*Cùm sidera Martyr,*
Cannifices infima petunt: fors prima relevat,
Exemplumque creat, quòd talia bella gerenti
Hoc de fonte fluit.

Plin. *Tritani militis fascimus.*

De Tritano, Pompeij Magni milite, ait Marc. Varro, ex quo Plinius, *lib. 7. cap. 20.* inquit: *Hostem ab eo ex provocatione dimicantem, inermi dextrâ superatum, & uno digito postremò correptum, in castra transtulit.* Ita legit Ferdin. Pintian. Sic etiam refert Solinus, *cap. 4. Captum digito uno in castra imperatoris sui reportavit.* En speculum victoriæ Stephani in conversione Pauli, dum super cor eius saxeum, corporis cadentis impressit signum; ut ex eius impressione imaginis, constaret duritiem cessisse cordis. *Ideo erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus* (init Augustin. in eius *Festo*, serm. 1. & 4.) *Nam si Martyr Stephanus sic non orasset. Ecclesia Paulum non haberet.* Provocavit Saulus Stephanum, sed cadens dextrâ inermi superavit Paulum. Pugnæ exitus declaravit felicissimus, quantum interfectore fortior iniuste interfectus. Quam valida veritas, quam oppressa calamitas. Ostendebat lapideum pectus, qua Paulus origine natus:

Solin.

Augustin.

dum cor carneum converterat in lapideum. Haud blandimini cedebat lapis cor, verum cadente Stephano lapis cessit. Talia bella gerenti hoc de fonte fuit: reportavitque postremò uno digito in Christi imperatoris castra (exultantem pugnaciter in alienа Synagogæ militia) profitentem mentis ac pectoris conversionem; eò quòd Stephani athletæ lapis cor susceperit veram imaginem. Mutatio dexteræ Excelsi, ut eluceret conversione gloria triumphi. Aliò cecinit Ovidius, 1. *Metam.* fab. 7.

Centum sunt Pauli mittit certamen Stephani.

Ovid.

Saxa (quis hoc tredat, nisi sit pro teste vetustas?)
Ponere duritiem cœpere, suumque; rigorem,
Mollirique; mora, mollitaq; ducere formam.
Inque brevi spatio, Superorum Numine, saxa
Missa viri manibus, faciem traxere virorũ.

Iob. 28 à 5.

7 Prædixit Iobus & Pauli naturæ conditionem conversam, & Stephani præfulgidam splendore coronam: etenim adistar Solis, radijs illustrantis terram, de meliore luto finxit præcordia Titan. *Terra igni subversa est: locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum.* Arabismus ita exponitur à Sanctio & Maluenda: *Loco lapidum suffectæ Sapphiri, pro glebis aurum in terra cordis.* Addit Pineda: *Mutationis rerum exemplum.* Nihil mirum in præsenti spectaculo; dum utriusque videtur prorsum mutata conditio: igitur in Stephano, pro lapidibus suffectæ sapphiri; quippe qui fuerunt lapides, iam sunt lapides pretiosi, qui ob fidei constantiam, eius ornarent coronam: & in Paulo, mutato corde, igne Stephani, aurum fulget pro gleba tenacis improbitatis; quippe in mutatione rerum signatur vas electionis. Lapides enim Pauli gemmas tribuerunt Stephano, ut super caput eius coronam Christus poneret, & de capite pretioso. Prece Stephanus cor lapideum Pauli convertit in aureum; etenim, quia lapideum, tamquàm vas perditum: mutatione cordis, copiâ lucis species cœli in visione gloriæ, vas admirabile, opus Excelsi. In saxis natus Stephanus. Paulus scopulis natus. Ille nudatus mortalitate, Paulus duritie. *Quos imbres montium rigant, non habentes velamen, amplexantur lapides.* Amplexatus est Paulus in vita dum, gratiâ mollivit cor. Semel lapidatus est Stephanus in morte, ne lapis esset cor Pauli: florente utroque & in cœlo & in terra; alteri concessâ, alteri præparatâ coronâ;

Pined.

Sanct. Maluēd

Pined.

Mira mutatio lapidum Stephani & Pauli.

Iob. 24. 8.

Quippe

Iuvenal *Satyr. 6. v. 11.*

Quippe aliter tunc orbe novo, coloque recenti
Vivebant homines, qui duro robore nati.

Primus inter Martyres, quia primus.

Pined.

8 Aliquid latet in metaphora summi decoris & præcij, ubi inter gemmas pro lapidibus dumtaxat sufficiuntur Sapphiri. Lapides lapidibus susceptis respondent; & non alij inter splendores nisi Sapphiri decent. De huiusmodi gemma (quæ dicitur Sacra) Pineda loc. cit. ait: *Sapphirus primas gemmarum.* Hinc Marbodæus in *Lapillor. enchirid.* cap. 53. accinit:

Marbo.

Quem natura potens tanto ditavit honore;
Ut sacer & merito gemmarum gemma vocetur.

Sapphirus, lapillus summè pretiosus: primas, quia primus: & in signum Stephani objcitur inter gemmas Sapphirus gemmarum decus; quoniam dum duros lapides corpus mortale suscepit, primitias Martyrum Deus eius in sanguine dedicavit. *Primicerium Martyrum* plaudit Augustinus, d. 1. Protomartyr atleta inter pugiles primarius, quia primicerius: cuiusque speculum iure exponitur Sapphirus; quippequam præ constantia, aliorum mire fulsit ad pugnam virtus virtutum, sicut eò pretiositatem designatur Sapphirus gemma gemmarum. Antelignani munus, è manu haud dimittere vexillum, quandiù vitalem haberet halitum. Vel post mortem virtus Stephani habuit signum Dei vivi: etenim vel dum lapidatus cecidit, Paulum strenuè digladiantem superavit, trahens dextrâ inermi, uno digito in castra Salvatoris; qui gloriabatur potens verùm Synagogæ à virtute deficientis. Missit lanceam primus in castra hostium, & valens cecinit elatsicum: indixit bellum, & alios excitavit in triumphum. Unde inter victores victor & illustrior Stephanus, sicut pretiosior inter lapillos Sapphirus; igitur ut Deus in Sanctis suis mirabilis videretur, & castra strenuè sequantur; in virtute atque fervore certaminis, dedit voci suæ vocem virtutis. In Paulo patuit, cuius animam decollati suscepit, & Salvatori obtulit. Vide Cardinal. Vitriac. lib. 2. cap. 11. in *Maria Oigniacenf.* vit. ubi illa vocat Stephanum, *Rosarium Paradisi.* Iure, lapis, uti rosas sibi cadens in coronam plexit, & spinis Paulum in conversionem pupugit; pretioso sanguine glebam cordis Pauli auream deducens in cœlos, atque lapides ad mortem convertit sibi in Sapphiros. Ecce singulare theatrum, spectaculum mirificum. Sousa in loc. præfat. *Iob:*

Augustin. *Cur Sapphirus cæteris fertur?*

En locus insignis: lapides ipsius & alta
Mænia sapphiri, glebæ fulgentis & auri.

Mell. Sous.

9 In idem propositum, etsi aliò, dixit Seneca. *Turpe est odisse, quem laudes: quanto verò turpius, ob id aliquem odisse propter quod misericordia dignus est? Vir magnus & iustus* (inquit, 3. de *Ira*, cap. 29.) *fortissimum quemque ex hostibus suis, & pro libertate & salute patriæ pertinacissimum, susceptit: & talem sibi civem, talem militem contingere optat.* Vidit Stephanus Paulum patriæ cum, zelo legis flagrantem; atque sibi optavit militem. Vidit pro libertate & salute patriæ pertinacissimum, sed phreneticum. Ut redirei sanitati mentis, necessaria erat in furente missio sanguinis. Media pertondenda vena, ut salus illuxit rationi, & naturæ Pauli attemperaretur gratia: Pauloque sanitas mentis à Stephano mirificè est restituta; quippe ut rosarium spinis altè pupugit præcordia. Sic enim transtulit in æthera,

Seneca.

Paulum purgat, ut frugi, redderet.

——*Tellus quem dura crearat.*

Lucret. 5. v. 192.

Sumpsit ergo Paulus cadentis Stephani vexillum, qui æmulator abundantiùs exstiterat paternarum traditionum. De prærogativa primatus martyrij & gloria sic loquuntur *Tautol. seq. Didasc. 5. & Tom. 8. T. 10.* ad illud: *Propter electos quos elegit.* Modò ut in alias sit transitus, notanda conditio specialis, qua eminet uti pretiosior Sapphirus. *Punctis aureis purpureis rutilat Sapphirus*: infit Aben-Ezra in *Cantic. 5. 14.* Epiphan. de 12. *lapid.* cap. 3. *Sapphirus gemma purpuraſcit, ut species purpuræ nigræ.* Maluenda ad illud *Cantic. 1. 11. Murenulas aureas vermiculatas argento* (ubi Chald. *ex Sapphiris*) legit: *Cum punctis, stigmatibus, vulneribus imaginibus.* Stephani imago elucet clarè in Sapphiro, ut ei commendetur singularis pretiositas, quærenti bonas margaritas & gemmas. Cuncti Martyres induunt purpuram, sed multi ex illis illarum adinstar unico vulnere effant animam. Lapidatus est Stephanus. In vulnera multiplicati sunt ictus, contusionibus crebris, colore, & specie nigri sanguinis: punctis, stigmatibus, plagis, vulnetibusque purpureis, conformis factus imaginis filij Dei, qui in eius certamine lux fulgentissima & fax: equidem, ut asserit Lorinus in *Act.* d. v. 56. *Generosum militem Dacis conspectu cicatrices animarunt; armarunt que ad pugnam.* Quid si uti pretiosior Sapphirus, illustrior virtute, dotibus Protomartyr primatia gemma? Lapidum enim

Condito & coloret sapphiri.

Epipha.

Maluen

Christum in pugna Stephano ostendit vulnera.

Lorin.

turbine in uno tulit & pertulit multiplicata martyria. Prosper, *Epigramm.* 69.

Lapidum asperitas nequit terrere volentem:
Sed erat ille parem illi spondebat honorem.

S. Prosper.

10 Adhuc in Sapphiro micat specimen triumphi, palmeque Stephani Protomartyris, iunctæ nativitati Salvatoris, ut promiti, *Tautolog.* 1. *Didasc.* 6. *n. ult.* Unde Augustin. d. *serm.* 1. inquit: *Celebravimus hesternâ die natalem, quo Rex Martyrum natus est in mundo: hodie celebramus natalem, quo Primicerius Martyrum migravit ex mundo. Oportebat enim, ut primum immortalis pro mortalibus susciperet carnem; & sic mortalis pro immortali susciperet mortem. Ideò natus est Dominus, ut moreretur pro servo; ne servus timeret mori pro Domino. Natus est Dominus in terris: ut Stephanus nasceretur in cœlis. Ingressus est Dominus mundum, ut Stephanus ingrederetur in cœlum. Altus ad humilia descendit, & humilis ad alta ascendit. Filius Dei factus est hominis filius, ut filios hominum faceret filios Dei.* Ferè eadem Fulgentius, d. *Protomartyr. & Pauli conversion.*

August.

11 Delicatur modo dubium, de quo loc. cit. *num.* 5. Patrato Lystris illustri miraculo, dixerunt cives: *Dii similes factî hominibus, descenderunt ad nos.* Locuti sunt uti Ethnici cæca ignorantia, quasi possent esse plura Numina. Miraculum factum est suppositio miraculo, Deum descendisse de cœlo. Necessarium, quòd miraculum fieret, si Deus de cœlo descendit: verùm minus miraculum in causa, quàm salute restituta: etenim non ita magnum, quòd Deus descenderet de cœlo, quàm quòd Deus descenderet tamquàm homo: igitur descendente in terras fiebant miracula: verùm *Deus-homo* in mundo cuncta prodigia. Planè, & verè. Sed inquiro. Cur non dicunt, videntes homines mirabiles, sibi similes, apparuisse hominem similem Numini, sed Numen descendisse de cœlo simile hominî? Nequibat dici, quod nequibat esse. Non enim poterat homo Deo similis ascendere in cœlum, quin de cœlo Deus homo descendisset in mundum. A descensu manifestatis, pendebat ascensus hominis: à mortalitate immortalitas, à labore felicitas, à pœna gloria, à morte vita. Cuncta fausta ab huiusmodi descensu: cuncta felicia ab huiusmodi miraculo, quò dirigebantur vota hominum; sed cœlum clausum: Deusque similis homini de cœlo descendisse dicitur, parta ut tota felicitas ab homine denotetur: igitur quos habebat clausos; Deo carô facto in hoc mundo, iam videt cœlos apertos. Ascendere in cœlum nequibat, quia Deus homo non descenderat: & hominum in cœlum iam præsignatur ascensio; quippequàm in hoc mundo videbatur Deus homo. *Ostium apertum est in cœlo*, & statim vox prima facta Ioanni: *Ascende huc.* Unde cœli fores perviæ, quæ toc sæculis vectibus adamantinis occlusæ? *Supra sedem* vitus *sedens.* Quis ergo ille? *Verbum unitum humanæ carni, in throno Virginis*: Anselmus de *Virg. conceptione.* Semitam in cœlum ignoraverat avis, quia nullum ostium in cœlis: visoque Deo homine, dicitur homini: *Ascende*; siquidem hominis in cœlum assumptio, ex eo quòd in terra videretur Deus homo. Ex eius mortalitate orianda beatitudo mortali generi. Ut Deus similis homini, in mundum introivit; homo Deo similis super æthera ascendit. Ut immortalis pro mortalibus suscepit carnem, homo gaudebat ascensu in æternam beatitudinem: visoque in throno Verbo carne, homine Numine, homo invitatur ad ascensum & introitum; quippe statim in cœlis ostium apertum.

Dum homine immiti descendit prodigia.

Actor. 14. 10.

Apoc. 4. 1.

Vers. 1.

Anselm

Aperuit cœlum, dum venit in mundo.

Theodor. Epipha.

Unde Stephanus videre purpur. & Sanctorum cœlestê

12 Hinc haud casu simul celebratur nativitas Salvatoris, ac natale Protomartyris. Apparuit Dominus in mundum descendens de cœlo: videtur Stephanus in cœlum ascendere, egrediens de mundo. Necesse erat, ut hic introiret; quòd ille descenderet. Quòd ille ingrederetur homo similis Numini, dum hic egrediebatur uti Deus similis homini, relinquens, patulam viam, ut homo posset ascendere in gloriam: Stephanusque invitatus in ascensum, & intendens in Empyrium cœlestis aulæ ovans ingreditur sinus; quia Numine caro facto compescit cœlos apertos. Ex illius charitatis dignatione, affulsit prosperitas humano generi. etenim simulatque in terris apparuit Deus-homo, ostium apertum in cœlo.

Aben. Ezr.

Ingressu existente in illum Empyrium, Salvator aperuit ostium.

——*Cardine sacro*
Panduntur portæ.

Virgil. Æneid. Vers 73.

Dicit contextus. In concilio viderunt impij Synedri faciem Stephani, tamquàm faciem Angeli. In facie gloriæ splendor affulsit, quam oculi hausit. Tunc ille dixit furentibus: *Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei.* Quare igitur cum esset utrumque, Stephanus in gloriosa visione, haud dixit, videre filium cœlestis Patris, sed damnavit Filium hominis à *Vidit cœlos apertos.* Quid quòd videret? Quod ex eius temporali nativitate ema-

Vers. 56

manavit. Christo nascente, Deus videbatur in carne; qua filius hominis in specimen humanæ felicitatis (Vide Augustin. tractat. 25. in *Ioann.* & Epist. 174.) igitur cœlum aperiendum, dum Deus ut homo videretur descendens in hunc mundum: signavitque ostium apertum in cœlo, quippequàm iam conspectum in terris Numen ut homo. Iam subiverat mortem, ut Stephanus exueret mortalitatem. Iam natus fuerat in imis, ut Stephanus locaretur in supremis. Iam aperuerat portam, ut in cœlestem Stephanus ingrederetur aulam, quin obex occurreret ad introitus, cum videret è terra cœlos apertos.

13 De Sapphiro dicit Theodoretus in *Cantic.* 5. 14. *Solam Sapphirum obtinere cœli speciem & colorem.* Epiphanius d. *Regius autem pectilis aurei varius: non est autem hic in tanta admiratione, quàm ille qui prorsùs purpurascit.* Maior admiratio nobis occurrit, dum diverso colore Saphirus nitet. Quomodò diversa species in una Saphiro ex varietate coloris. Hinc admiratio ex corona Protomartyris: equidem Sapphirus singularis, purpurâ rubens, effundens e venis, aureis punctis totum sanguinem: ostendit aperto Empyrio cœli speciem & colorem: etenim in cœli ingentius est glotiam; quippe iactatis saxis effudit purpuram. Aliam causam affert Aben-Ezra, d. *Sapphirus Pyropi adinstar, Sole illustratus ignescere, purpurascere, & scintillare videtur.* Vidit Stephanus cœlos apertos, & ibi sedem, qui iustitiæ Sol. Radijs illustratus fuit: & proprium Sapphiri, colorem in purpuram commutavit cœlestem: quia cœlis apertis in terra videbat Solem. Benavid. quò suprà:

Benavi.

Mens adamas Stephani, corda pyropus erant.

Aliter conciliare possumus differentiam in utriusque admirabilem gloriam. Christus de cœlo in terram descendit: Stephanus de terra in cœlum scandit. Uterque demonstrat in colore vestis ornatum: Christus cœlestem, sed Stephanus purpureum. Utrique color decor: & tamquàm in Sapphiro diversus color; quia Christus de cœlo cœlestis descendit in mundum: Stephanus autem sanguine vulnerum ascendit in cœlum. Ille descendit indutus carne, & hic ascendit decoratus cruore, saxa convertens in gemmas, ex quibus in cœlo claritas.

Mirabilis allusio inter natalia Christi & Stephani

Idem.

Gemma nitet subitò quæ modò petra fuit.

14 Concordant allusiones utriusque in ostentationem. Aliquibus Philosophorum placuit, cœlum esse compositum ex Lapillis minutissimis pro stellis; ut dicemus *Tautolog.* 8. *n.* 85. Lapidatum itaque corpus Stephani. Conveniunt utique colores varij Sapphiri in opposito loco, terra & cœlo, gloria mirabili, specie cœlesti & purpuræ: igitur Deus è minutis lapidibus homo descendit in mundum; & inter lapides Stephanus triumphans ascendit in cœlum. Vidimus gloriam illius, pleni gratiæ & veritatis. Vidimus gloriam huius, pleni gratiæ & fortitudinis. *In Sapphiris* fundatur Ecclesia, *& per ordinem* sternuntur lapides eius. Hic est ordo: nempè, quòd descendat Christus, & ascendat Stephanus. *Quasi opus lapidis Sapphirini, & quasi cœlum cum serenum est.* Vivide. In Sapphiro exhibentur colores, pro qualitate temporis. In Christo ex lapidibus minutis descendente, color cœlestis; quippe serenum. In Stephano inter cruenta saxa color purpureus; quippe tempus turbulentum, ut ascenderet in thronum, Ut ille descenderet, cœlos inclinavit: ut Stephanus ascenderet, cœlos aperuit, ut introiret in gaudium, simul videret cœlum serenum; quippe qui lapides à tyrannide electi, effuso sanguine, erant lapides pretiosi. Dicam ex Paulin. de *Redit. Nicete*, v. 638.

In quo analogia

Isai. 54. 11.

Exod. 24. 10.

Euge bone servæ Christi,
Qui tibi donat lapides in astra!

Paulin.

DIDASCALIA II.

Martyrum pœna, vel in cruciatibus gaudia.

1 RELUCET in membris Salvatoris, quod ipsa venerabantur in sublimitate capitis: igitur in constantem virtutis imitationem, propolito sibi gaudio sustinuit crucem. *Lætificabit eum in gaudio*: dicit David. Exponitur effectus & causa, tamquàm ex gaudio lætitia. Non est splendor virtutis gaudere lætis: aliter in gaudia procedunt Martyres: diciturque meditanter lætitia in gaudio; quippequàm mirè lætantur in cruciatibus pro Christo.

Psal. 20. 7. *Illic dulce, pro Christo pati.*

——*Quo beatas*
Vulnere, quo pereat sagitta.
Non erubescendis aduris ignibus;
Dignus puer meliore flammâ.

Horat.

Ut aliò canit Horatius, 1. *Od.* 27. à v. 15.
Hinc Iosephus de Antipatro, 1. *Ind. Bel.*

Ioseph. *Vulnera virtutis, signa.*

Belli, cap. 7. *Apud Cæsarem* (inquit) *bellator audacissimus comprobatus est, multaque perpessus vulnera, toto corpore gerebat signa virtutis.* Quæ quidem non magna; ni pectore valido, vel lethalia graviora ideret vulnera. *Victusque victoribus insultaret*; ut ait Iustinus, *Histor.* lib. 22. Insultatio indicat præ virtute, quæ gravissima, levia; dum illi quæ amara, dulcia: gaudium, ex dolore voluptatem; corde exultante, quoniam virtus ultrà mortem: igitur quod imbeciles angit, fortes morientes gloriosos & immortales constituit. *Philosophia alacris & fortis Celtiberorum, qui in acie exultabant, tamquàm gloriosè & feliciter vita excessuri, Etiam nefas esse ducebant, prælio superesse, cum is occidisset, pro cujus salute spiritum devoverant.* Val. Maxim. *lib.* 1. *cap.* 6. n. 11. *In hoc enim vocati!* alloquitur Petrus athletis Salvatoris) *quia Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* In hoc sanè vocati Martyres Christi; exultantes, quod gloriosè & feliciter vita excessuri. Iter Christus aperuit, in bello occubuit: eiusque militum vulneribus exponitur pectus; quia Christus passus: etenim puderet, Duce cæso, modò superstites remanerent in mundo, cùm haberent in certamine uti in cœlum illustrissimam gloriam; mori pro illo, & in illo, pro quo deroverant vitam: maximè quando præstantia excelsiva amoris; anteignamus priùs occubuerat pro illis. Si in huiusmodi felicitatem alacer aspirat animus; lenocinantur cordi vulnus & vulnus. Quid percussi, si repleantur gaudio, si plagis potiantur voto? Haud desilitas in tragilitate corporis.

Val. Max.

1. Petr. 2. 21.

Amoris flamma virtus excitatur ad vulnera.

—*Amor dat in vulnera vires.*

Ovid. 3. *de etam. fab.* 5.

2 Audiatur Stoicus. *Academici veteres* (inst. *Epist.* 71.) *beatum quidem etiam inter cruciatus fatentur; sed non ad perfectum, nec ad plenum. In summo est, beatus est. Iacere in convitio, & torqueri, paria sunt. Hos mirum videtur tibi? Bona ista aut mala, non efficit materia, sed virtus. Bona esse, adversa fortiter portantis, & prospera honestè iudicantis. Quid mirabis, si uri, vulnerari, occidi, alligari iubat: aliquando etiam iubet. Dum adolescentem integrumptum, & ingenio vegetum dicet, Fortunatiorem sibi videri, qui omnia rerum adversarum onera rigidâ cervice sustulit: qui supra fortunam stat. Non mirum est, in tranquillitate non consentì: illud mirare, ibi extolli aliquem, ubi omnes deprimuntur: ibi stare, ubi omnes iacent. Stat rectus sub quolibet pondere.* Unde ergo in Martyribus ligatis, tortis, vinctis, saucijs, ullis tam validum pectus? Non efficit tormentorum materia, sed virtus: hinc beati, quoniam voluptas illis quasi in convivio, torqueri: igitur stantes florent, quò alij infeliciter iacent, atque gloriosè exaltantur quò imbecilles doloribus deprimuntur. Adinstar Herculis, collum (ut fus? Seneca in *Octav.* v. 1240.

Cœlum tulit, *& premente noverca,*
His mundus humeris sedit
Has ego opposui manus cœlo ruenti.
Fictum virtus sæpe resolvit.
Quas dies fletum Herculis,
Quæ terra vidit? Siccus erumnas tulit.

Non fleti, lætatus quia proximiores habet stellas, dum magis premitur.

Senec. *Animi fortis de fatum, gravius terrena quæ.*

Idem.

3 Siccine Christi Calix, quem in asseclas transire cupit. *Quomodo ame bibitur* (inst Hilarius in *Matth.* Canon. 31.) *ita ab his bibatur; sine spei diffidentia sine sensu doloris, sine metu mortis: ut, quia transiturum in nobis talicem bibens, infirmitatem corporis nostri, & timoris sollicitudinem, & ipsum dolorem mortis absorberet.* Quod quidem (ut ait Augustin. de *Sanctis*, serm. 11.) *præmium martyrij, merces æternorum, & gaudium cœlestis patria.* Boccius, 2. de *Consolat. Philosoph.* Metr. 5. a v. 18. concinit:

Hilar. *Præstantia Martyrum.*

Augustin.

Cruor horrida tinxerat arma,
Quis enim furor hostibus ulla
Vellet prior arma movere;
Cum vulnera sæva videret,
Nec præmia sanguinis ulla?

Boet.

Longe ab huiusmodi inanibus, inutilibus pugnis, corona Martyris: merces est sola sanguinis, atque copiosa & in cœlis equidem rutilat martyrij præmium, merces æternorum, & cœlestis patriæ gaudium; ubi in cruciatibus virtute valida sine formidine; sensus dolor constantia sine dolore; & mors acerba sine dulcoris sollicitudine: quantumvis irruerit congeries ingeniosa tormentorum, præ tormentis in cordibus totum gaudium. *Memorabile spectaculum, & spectaculi genus. Homines depugnant? Parum est. Lanienantur? parum est. Ingenti mole animalium obteruntur? Satius*: inst Stoicus de *Brevitat. vitæ*, cap. 13. & in *Hercule Oetæo*, à v. 393.

Unde tyr vulnera gaudia

Senec.

Per ipsas fulget erumnas decor.
Nihilque ab illis casus & fatum grave
Nisi regna traxit.

Idem.

5 Causam indicat Iosephus de *Imperio ration.* in princip. *Duo sunt præterea* (inquit) *quæ aut faciunt passionem, aut impediunt: dolor scilicet & voluptas; quorum unum semper pati respuit: alterum semper exoptat. At ubi voluptas insurgit, confirmatur animus: & pœna trutinata cum gloria, spe maioris præmij; contemni pœna incipit, antequàm veniat: cum autem venerit: erubescit animus non sufferre, quod voluit.* In huiusmodi argumenta occurrit Pelagi, necdùm in flore ætatis, pugna, victoria atque palma, insigniore virtute, cum tyranni dedecore: igitur delpexit dolorem antequàm veniret, & postquàm venit prævaluit sine metu mortis, sine sensu sensibilis carnis, & sine dolore acerbitate doloris; trutinatà pœna pondere gloriæ & pretiositate premij, mercede felicitatis æternæ, cœlestis amore patriæ, calcans puerili ætate, virili robore truculentum tyrannum; quousque pervenit in triumphum. Venant. Fortunant *Ad burtation. ad Patient.* v. 15.

Ioseph. *Pelagij pueri virtus.*

Miles ad arma venit, quærens per vulnera palmam,
Ve redeat victor miles ad arma venit.

Venant.

6 Amorem Prisci collocarunt in vinculis, tamquàm esset impos libertatis, de quo Otho Vænius, *Emblem.* 37. Tibull. 2. *Eleg.* 2. v. 62. & Propert. 2. *Eleg.* 23. v. 19. Impropria videtur imago, quippe libera dilectio, unde Publ. Syr. in *Mimis*, v. 1. accinit: *Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.* Nequit esse amoris studium, libertati violentum: sanè, cæterùm ubi excessus amoris, utitur studio servitutis, ut in vinculis, captivitate posit, ad quod liber in vorum minimè valet. Tyrannus Cupido dictus, sed dulcis. Fallitur sagittis ictus: non est dulcis, sed aperte tyrannus. De illo fictum voluisse telis allicere puarum, & hic ut potentem fallerer; ante vulnera se finxit esse captivum, deditium potestati, & saucium corde, cedens arte priùs victoriam, quàm perveniret ad pugnam, dicens: *Nil opus est armis: nil opus est phareträ, sinuoso nil opus arcu.* Ita apud *Othon.* Væn. d. *Emblem.* 76. & Achill. Boech. *Symb.* 6. Tyrannus cum viderer in vinculis; credidit, armaque remisit: queis assumptis, potiùs raptis; in dominantem retorsit, interfecitque tyrannum, captivus reportans triumphum.

Amor in vinculis.

Pub. Syr.

Cur dicitur tyrannus

Oth. Væn.

As ubi sunt arcus positi, positaque sagittæ,
Has rapuit ultrici protinus ille manu.
Proh dolor! ille fuit quem nuper adesse putabat,

Achill. Boech.

Validas iam nunc durus & hostis erit.

7 Avunculum Pelagij pueri, Episcopum & senem captivum habebat Abderramen, Cordubæ tyrannus & ditus, vexans tormentis captivos; sed æternius ecclesiasticos. Vidit Pelagius in vinculis senem, & pro illo sufficitur in amaram servitutem. Obtes tyranno placuit.

Nullus liber erit, siquis amare volet.

Captivus Pelagius, & in catenis constrictus? Est voluntaria servitus, quia excessus pollet amoris ex cessione libertatis. Dicebat enim avunculo, ut plus micaret dilectio, uti canit in eius *Vita*, Rosuitha:

Gallo tuam senio decrescere vitam
Nec posse tuve quid ferre laboris:
Ast ego sed validis dominabor quippe lacertis, &c.

Propert. d. *Pelagius pro avunculo in carmine Iosephus.*

Rosuit.

Sese cogitat puer, & validè dominantrem, suscipiens diritissimam seruitutem: Utique Captivus capiet, ubi Princeps Mahumetanus & tela & arcus exercet. Captivum potestas arbitrabitur; sed à captivo voluntario vincetur: equidem Pelagius estò puerulus retorquens arcum, a tyranno & à tyrannide extorsit valide triumphum.

Cui natura brevi, animis ingentibus artus
Finxerat.

Claud. *Gene bel.* v. 584.

Hæc est industria amoris, si crevit in corde flamma.

8 Diversimodò triumphus Christi à Psalmista describitur & à Paulo. Illi dicitur à Davide: *Ascendisti in altum cepisti captivitatem, accepisti dona in hominibus*: à Paulo verò: *Propter quod dicit: Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia descendit primum in inferiores partes terræ?* Prius exponitur exaltatio in gloriam, quàm descensus in terram: igitur præ nimio amore in cœlum reputavit exaltationem; pro hominibus in terra admittere servitutem. Tunc dona hominibus contulit: & dicitur quod acceperit; quoniam amoris cordis servituti lenimen, pro hominibus ultrò amittere libertatem. Ita apud Doctorem Gentium: *Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus & habitu inventus ut homo.* Claret nostrer articulus. Servitus in libertatem? Utique: pungebatur amore. Erat homo servus & in vinculis: educere illum cupiebat de domo carceris. Erat homo senex, vetus homo. Gemitus in latumijs instabant oppresso, quippe catenæ circundatæ collo. Audiebat Verbum divinum lamenta, decrevitque rum-

Psalm. 67. 19.

Ephes. 4. à 8. *Gloria Christi, pro homine pati.*

Philipp. 2. 7.

Pro eius libertate, se subiecit servituti.

rumpere inineſtricabilia vincula. Si liber oſtendiſſet virtutem (quia in ſervitutem amoris ſuſcepit carnem, qua obtineretur conatus) videretur ſimul ſtudio amoris exceſſus: & qui liber, in ſimilitudinem ſervi pro ſervo ſufficitur ſervus; ne antequam partus, à tyranno præcognoſceretur triumphos: quandoquidem per electam voluntariè ſervitutem, ducturus erat in triumpho captivam captivitatem. Ulterius. Haud cavebat potentia inſolentis tyranni, de poteſtate captivi, quem habebat in vinculis; ſine ſpecie poteſtatis. Volebat amor erga ſervum, potiri inopinâ victoria; quin à tyranno reſciſceretur dilectionis induſtria; ſufficiturque liber in captivi ſervitutem; ut homo ſenex ex vinculis exiret in libertatem. Præterea. Vidit Salvator in ſervo corporis fragilitatem, atque per crimen in ſoſpitatem, non remanſiſſe virtutem. Menſura longævi temporis, defecerant præ tormentis laſſatæ vires; additis gravioribus pœnis ut moreretur captivus; Salvatorque liber pro ſervo ſufficitur ſervus; ut receptis ex libertate diræ ſervitutis vinculis, qui ſervus iacebat vinctus, exiret fractis catenis. Perinde. Triumphus extollitur Chriſti captivâ captivitate, tradito iuvene pro decrepito ſene; ut deciperetur hoſtis, arbitrans non potentem, ſed ſervum teneri in vinculis, quin movere poſsit ferreo pondere pedem, in amiſſam vindicandam libertatem. In ſene & ſervo, vitâ præ cruciatu quaſſatâ, fulmini poteſtatis tyranicæ nec micabat reſiſtentia; unde blandiebatur exactor ſibi de perpetua hominis ſervitute, vincti compedibus in tenebricoſo carcere. In homine ſervo vincebat, quin reformidaret vinci: amor ſtratagemate ſubiugavit opprimentem tyrannum; ut ſpe infallibilis victoriæ partum amitteret triumphum: equidem liber pro ſervo ſervituti mancipatur; ut in ipſa victoria, qua vincebat, vinceretur.

Quantâ eius charitatis ingenium pro libertate hominum!

In rem Seneca, 3. de *Benefic.* cap. 22. *Dedit vitam, ſervavit periturum: & hoc ſi parum eſt, pereundo ſervavit.* In Chriſto patuit exemplum, quod tantùm cogitabile votum. Homo iacebat ſervus ſub tyrannico imperio: Filius Dei præ charitate habitu inventus, ut homo. Vindicari cupiebat in libertatem hominen vinctum, amoreque factus in ſimilitudinem hominum. Vitam ſenis perituri ſervando contulit, imò pereundo ſervavit; tyrannuſque in victoria palmâ ceſsit: igitur ut captivam duceret captivitatem; pro ſervo ſene liber amplexus eſt ſervitutem. Ut ſervitus ſit ſaluti,

Senec.

Potitur voto, vel pereundo

L.

Libertas nulli iam reſtat amanti.

Propert. 4.

9 Antiquitas fabulam aſtruit, qua verè amor flagrantiſsimus excelluit. Prometheus, quia rapinam arbitratus eſt, furto ignis cœleſtis, appetens poteſtatem Deitatis; in Caucaſum, aquilâ iecur vorante, depulſus; tempore longo acerbiſsimè ibi iacebat ligatus. Immortalis florebat illuſtris Chiron, amore propenſus in miſerum Prometheum, pectore fovens libertatis propoſitum. Haud gaudebat exitu, quippe degebat ſub inflexibili iugo. Vocavit artes amoris, & eduxit eum è catenis ſervitutis: equidem ut nanciſci poſſet libertatem; qui immortalis pollebat, elegit mortem. *Detracto vinculo* (ait Apollodor. 2. *Biblioth.* n.23.) *ſolutum liberavit, eumque ad Iovem reduxit; qui illum pro Chirone, qui voluit mori, immortalem eſſe declarat.* Idem accidit iuveni pro ſene Neſtore; ut canit Auſonius, *Epitaph. Heroum*, 7.

Symbola incarnationis & hominis libertatis

Appoll.

Præmia virtutis ſimul & pietatis adeptus,
Servato Antilochus Neſtore patre, obijt.

Auſon.

10 Elucent commenta in præſentem articulum, ut videamus admirantes in certamine Pelagium. Cani Hermoigij Pontificis ſacri, Pelagij (uti dixi) avunculi, frenum erant furoris Aoderrameni: cæterùm Pontificis catenarum tractus, nepotis vellicant pectus. Liber Pelagius in tyrannum nequibat oſtentare virtutem, quippe in eum nullam exercebat poteſtatem. Erat neceſſaria, etſi voluntaria, ſervitus; ut demonſtraretur virtus: liberque pro ſervo ceu ſervus traditur; ut ſpecie tyrannus ſuperaretur: etenim amittens quaſi ſervus libertatem, è ſervitute liber eduxit ſenem. Inſtabat amor Pelagij, ut avunculum ſeniorem educeret ex ergaſtulo. Nolebat hic quòd pueri prævaleret dilectio. Uterque contendit, ut cùm duo pugnarent, victor uterque foret. Perſiſtit in vinculis ſenior, decertat iuvenis ardor. Neuter cedit, uterque valet; quin ſtridor catenarum verſus carcerem, dirimeret contentionem. Magna pectorum æmulabilis pugna, ſed ad amorem evolavit victoria: igitur Pelagius contendit & enixim in ſervitutem; ut ſeni ſervo inſtauraret vel captivus libertatem: ſciebat quippe per ſervitutis victoriam, triumpho ductorum captivitatem captivam; ut clarerent ex ſoſpitate ſenis, præmia virtutis ſimulque pietatis. Stylus planè ſingularis, quo ſignatur amor N. Servatoris. *In finem dilexit*: dicit Ioannes.

Amor & contentio Pelagij pro palma martyrij.

Ioann. 13. 1.

Uti

Uti alibi diximus, pro *Dilexit in finem:* nonnulli legunt: *Dilexit in contentionem.* Cum quo contendit? Cum homine ſene ſervo, qui ad vincula mancipatus à tyranno, in cuius poteſtate nil poterat niſi gemere, & præ nimijs cruciatibus lachrymari, deficiente conſtantiâ præ ſenectute. Inter amorem & paſsionis uſum intereſt altercationis litigium. Senex homo, quaſi præ conſuetudine, non ita graves catenæ. Amor Chriſti, ut exiret citò de tanta & tali captivitate. Vetus homo dicit, Ab aſſuetis etiam in paſsione non fit paſsio; maximè cùm bonorum tantùm eſſet in ſervitute cognitio. Propter hoc, reſpondet, cordis æſtuantis dilectio. Senex renuit è captivitate exire: amor contendit educere. Vicit, qui plus potuit. Omnia ſuperavit amor, & ceſsit in certamine ſenior, cogitante charitate, quo ingenio potentia vinceretur tyranni, ut ſenex ſalvus exiret è ſervitute: etenim liber ille pro ſervo manſit in vinculis, ut ſervus vinctus gauderet beneficio libertatis. Cohors dira in eius exilij capturam, & tunc ampliorem amoris oſtendit flammam. Dulciter loquitur: *Si ergo me quæritis, ſinite hos abire.* Gaudebat libertate: liberque pro diſcipulis miniſtrorum ſubijcitur vinculis; ne illi remanerent, vel manerent in catenis.

Haye.

Chriſtus contendit cum homine, ut exeat è ſervitute.

Ioann. 18.8.

11 In exceſſu amoris Chriſti, & hominis lapſi ſervi & ſub poteſtate diaboli; elucet perſpicuò ſpeculum certaminis miri ſenem inter Hermoigium, atque puerulum, plenum amore, Pelagium. Dicebat ſenex: Iam vita caduca labat: nihil momenti perit, quantumvis pereat. Quid in vita corpori reſtat tormentis ex diris vinculis, quum ipſa iamiam hiſcit in carcere corporis? Movet eiuſdem cauſæ articulus, reſpondet nepos. Dum ætas præ ſenio adulta; non eſt virtus, ut virtute perferantur tormenta. Vel parum, profectò nimium, ſi ætas devexa pervenit in ſenium: neque triumphus concedendus tyranno, in cadavere vivo. Exi in patriam. Non egrediar: dicit avunculus. Faciliùs proſternitur à tyrannide puerulus. Sanè, Pelagius inquit, ſi virtus in ætate, & non ætas in virtute; cognitâ ſimul intentione tyranni, à quo Simeon arte vincitur, ut Beniaminus capiatur. Sileas, inquit Hermoigius: floret adhuc robur ingraveſcente ætate, quoniam in Sanctuario pro fructu, virga floreſcit ſine radice. Haud conſonum, venire Angelum, ut educatur de carcere Pontifex Petrus; & pro Petri ſalute inter catenas & manicas, carcere remaneat Angelus. Congruit profectò, ut tyrannus victoriâ cadat è ſolio. Bos ſacerdotij emblema eſt; & in Cherub ex bove converſio fit, cuius facies pueri in mirabili viſione. Sit inter nos (ait Pelagius) vel in carcere, ſimilitudo mirifica gloriæ Domini. Maneat ergo inter catenas puer ætate, pro ſacerdote ſene. Ita erit: non contendamus. Non erit, ſed decertemus. Quid? Amor pueri valuit, qui plus potuit: & manſit in latumijs, in catenis ſubiens pro ſervo voluntariè ſervitutem, ut educeret ſenem in avitam libertatem. *Quod aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit.* Aſcendit coronatus in cœlum in cacumen Empyrij, quia deſcendit priùs in carcerem, inferiores partes terræ.

Dulcis contentio inter Pelagium, & eius vinctum avunculum.

Geneſ. 42.25.

Act. 12. à 9.

Ezech. 1.10 & 10. 14.

Villalp. & Sanct.

Eius catena- è ſervitute voluntaria.

Ubi ſup. v.9.

Nunc ſua templa ſubit, iam victor in æthrea tendit;
Captivoſque greges ſecum per inania ducit.

Crucius

12 Pupugit Abdarramenem in Mahumetiſmi confutationem pro ſene ſacerdote ſuffici infantem: & irà percitus, ut pueri caderet virtus; iuſsit ab illo abſcindi pedes & manus: credens uti Adonibezec habere Pelagium ſubditum, cæſis manuum ſummitatibus & pedum. Fallitur, in Mahumetiſmum illius erat triumphus qui carebat manibus. Vidit Nabuchus in ſomnis ſtatuam grandem, eius phantaſiæ blandimen; quippè vigiliæ negotia, vel potiùs otia, vani maximè, ut plus inſiſtunt, quies reddit amica. *Hæc ſtatua erat magna & ſublimis* (iuxta vacuam extenſionem inanis cogitationis) *& intuitus eius erat terribilis.* Videbat ita ſtare, vel Nabucho dormiente; *donec abciſſus eſt lapis de monte ſine manibus, & percuſsit ſtatuam in pedibus eius, & comminuit, nulluſque locus inventus eſt eis. Lapis autem qui percuſſerat ſtatuam, factus eſt mons magnus, & implevit univerſam terram.* Ita ſtatua, ita ſine manibus. *Iſte ictus longè eſt à nobis*: inquit Drogo de *Sacrament. Domin. paſsion.* Longè ab homine! Utique. Mirabilis virtus exhibetur, dum grandis, ſublimis ſtatua, à levi lapide frangitur; unde nec micabat vel poſsibilis potentia; ut contritione exploraretur magnitudinis ruina: & caſus tantus potenti tribuitur Numini; quippequàm prorsùm mirabile, quòd Monarchæ tota ſublimitas ruat, à parvo lapide, qui nec manus habebat. Statua erat monſtruosâ inuſitatâ magnitudine. Lapis ſine manibus in corporis parvitate: ſed tam vaſta magnitudo corruit, ubi illam lapis ſine manibus tetigit. Iſte ictus longè à nobis. Hic virtus latet præternaturalis: equidem

Iudic. 1.7.

Dan. 2. 31.

A verſ. 34.

Drogo.

Illuſtrior triumphus quia [illegible] ſine manibus

singularissimus è certamine triumphus, maiestatem prosterni carenti manibus.

13 Quicquid obiectum in phantasiam Nabuchi, visum illustrius in agone Pelagij. Principabatur Cordubæ Abderramenis crudelitas, quem clarom fecit in Christianos hostilitas: igitur & terrebat hostes asperrimo vultu, & cuius recordabantur (ut ait Homerus) etiam in somnio.

Home. 21. Odyss. v. 75.

Erat statua rationi pœnitus mortua, iracundiæ furenti stomacho viva, sine miseratione constructa varijs metallis, quippe totus insensibilis. Manus Pelagio secat, brachia bipenne truncat. Proh vesana crudelitas! Imò felicitas. Pelagius sine manibus in virtute persistit, insignem statuam Abderramenem prosternit.

Cur in statua ex metallis sit furor signatus Abderramenis

Tetigit, & monstrum corruit, illam frustatim comminuit. Hic impulsus longè à nobis: est superioris singularis virtutis; ut caderet insolentis arrogantia, in quo nulla censebatur resistencia: equidem mirabile, ac dignum hominum spectatione (cùm huiusmodi victoria minimè cadat sub fragilitate humana) quòd in pugna potestatis, pro victoria despectæ inanis virtutis; puerulus & sine manibus, tyrannum & ferocem habeat sub pedibus. In Abderramene victa est statua & materia, quippe ex ære; & qui gloriosus, suffusus modò pudore; quoniam illud pectus signatum ut invencibile, fractum iacet in terra coram infante. Vigilantiùs dialecto nostra: *Sin braços venciò Pelayo, no solo una estatua grande, sino es un hombre de bronce.*

14 Ita ovans Pelagius & brachio trunco, quippe præ virtute cordis pes stetit in directo: & an pupus posset vel labescere vel labi à constantia cordis; ne staret, Tyrannus persecuit pedes. Dire Tyranne, erubescas. Pelagius, ut Angelus habet pro pedibus solidissimas columnas. *Angelum fortem & pedes eius tamquàm columnæ.*

Apoc. 10. 1.

Stat fortis Pelagius & sine pedibus.

Vel sine pedibus, robur pectoris stat. Non commovebitur, imò quia non flectitur, magis instar columnæ firmatur. In certamine haud quaquàm retonditur: firmabitur in illo, & non flectatur. In statua claruerat percutientis conditio & forma. Lapis fuit exigui futilis corporis; cæterùm inflexibilis ut lapis.

Ubi sup.

Sensum habebat uti corpus animatum, verùm ut lapis, insensibile ad sensum. Sine pedibus in pedes stat; ministrat vigorem cor. Sine pedibus est. Non potest certamen fugere, nec se in contraria movere. Virtus non expectata in conflictu à tyranno videtur. Sine pedibus propugnat vel percussus Pelagius, quin moveatur. Validiores vires tyrannu- confert, dum aufer: renuit enim ex pugnantibus victoriam, qui impedit è prælio fugant: iacebitque a saucis victus, qui arbitratur virtutem evanescere vulneribus.

Summa virtutis.

15 Singulare firmitatis invenio Ægyptiacum signum, apud Pier. Valerianum. Est enim pyramidis imago, sed deorsùm: *sine manibus, sine pedibus, quadrangulari quodam scapo ita præciso; ut ab humeris ubi in quadrum abire incipit, deorsùm versus magis ac magis angustetur. Per hieroglyphicum hoc sunt qui firmitudinem & stabilitatem denotari dicant: quod verò manibus & pedibus careant; vim divinam ostendit.*

Pier. Val.

Cur confictur pyramidis deorsùm versa?

Ita profert, *lib.* 32. cap. 22. de quo nos etiam. *Tom.*4. *T.*11. *n.*23. & in *Ephemer.* 21. *Febr.* n. 6. En firmitas Pelagij & examen, ubi intendebat tyrannus profligare fortitudinem. In pyramide intrè cognoscitur fortalitium: verùm in pyramide deorsùm, & sine basi, dum tantùm in puncto stare potest, si potest consistere? Mirabile utique, sed emicuit virtute Pelagij: igitur ille sine pedibus, verùm stabilis virtus. Vernaculè: *Fue en la batalla estremado valor, que estando sin pies el niño; la virtud quedasse en pie.*

Sine pedibus, verùm stabilis virtus.

Pyramis deorsùm, in huius constantiæ speculum: equidem mirabilis firmitudinis insigne, quòd stet, quin valeat stare. Deinde in acuminis clariorem lucem: *En la constancia es primor, que se tenga la constancia, sin que se pueda tener. No tiene pie donde estar, y la sustenta el valor.* Caret corpus, ut pyramis stabilitate basium; cæterùm virtus est fulcrum: etenim cùm firmitas pectoris substantia sit; sine pedibus vel truncus puer subsistebat per se.

Sufficit malis animus: nam corpus ab illo
Accepit vires, vixque ferenda tulit.

Ovid. 1. Trist. 2. v. 13.

16 Haud Abderramen resipuit, dum puerulum mutilavit manibus; & ut nihilum posset, truncavit pedibus. Itane Pelagius iacet? Imò vim divinam ostendit: siquidem de illo, tyrannide, potentiaque in certamine triumphat; quin manus, nec pedes habeat: accepta divina virtute à constantia cordis;

Mahumetismū contrivit

——*Dira non timet arma necis.*

Verin.

Si levi tactu levioris corporis sine manibus, corruit Mahumetismi statua, qualis etiam sine pedibus ruina; ubi præ maiore debilitate maior constantia? Iam enim in templo Deitatis ornato stabilitate pectoris, eminuerant capita columnarum, *& quasi in modum retis & catenarum.* Columnæ dictæ *Iachin*, & *Booz*: idest, columnæ fortitudinis & firmitatis. Capitella ful-

3. Reg. 7. 17.

fulgent ornamentis, & floridis: ubi ergo stylabatæ seu bases? In columnatum fabrica, nec memoria. Columnis deficiunt bases? Non habent pedes? Vim divinam ostendunt, si sic consistunt. Mirum opus, quòd starent sine pedibus. Pelagius post reticula & catenulas columna fit Booz, & simul stat Iachin. Stat? Et sine fulcro pedis? Pedes non sunt, sed sunt sine pede bases: geminatum cordis ostendit sine pedibus constantiam, ut vim divinam; quandoquidem pro pedibus in victoriam & pulchram palmam, habuit & columnam fortitudinis & columnam firmitatis. Hic & sicine à tyranno formidatur, quippe in columna capitellum videtur: illudque separavit truculenter à cervice, ut posset victus, qui victor, vivere sine timore. Quidni Tyranni metus, dum in conflictu valuit Pelagij virtus?

Cur decapitatur?

17 Illustre facinus strenui militis referunt plures. In expugnationem navis hostilis fugacis, ut apprehendere posset, manum dextram iniecit, à classiarijs sectæ lævam addidit: etiam præcisa ore ac cervicibus mordicus tenere navem conatur, cæterùm collum succiditur, quo vulnere moritur, verùm victor. Iustin. lib. 2. *Hist.* Valer. Max. 3. *cap.* 2. n. 22. & Plutarch. de *Casib. Rom. & Græc.* n. 1. Graphicè Lucan. 3. *Pharsal.* à v. 610. quem videsis, & ad rem.

Insignis animi præstantia.

Fugiebat è prælio confusus virtute pueri tyrannus. Pelagius manum extendit, ne fugeret. Hæsit validè quo prenderat; sed gravis illam ictus desuper amputat. Crevit in adversis virtus pro pugna, & fortis restaurat certamen læva. Hæc quoque cum toto manus est abscissa lacerto. Adhuc timetur. Suspensa crura retentat. Scinditur. Patuit pectore nudo, & pugnabat ex vulnere vertice valido. Crebrà confixus cuspide perstat. Abderramenes in pressura truncum iugulat.

Vel sic tyranno prævaluit.

—— —— *Tum vulnere multo,*
Effugientem animam lassos collegit in artus,
Membraq; contendit toto quicumq; manebat
Sanguine, & hostilē defectis robore mēbris,
Insiluit, solo nociturus pondere, puppim.

Lucan. d. à v. 621.

Sic iacuit virtus Pelagij, cæterùm *devicta & prostrata morte.* Quid? Iacent alij pugnantes, quia mors prosternit: stat verò Pelagius, quippequàm mortem prostravit.

Rosuith. d.

Verùm unde? *Accipe coronam*: dixit ei Christus, antequàm egrederetur in pugnam. Virtutem etiam pleni vulneribus designavit; siquidem eius iussu *exivit vincens, ut vinceret*: præveniturque pugnaturo diadema; quippe non crepera è certamine victoria.

Ibid.

Vicit ante pugnam.

Apoc. 6. 2.

Ego vici mundum, antequàm vinceret, dicebat Salvator.

Ioann. 16. 33.

Est namque magnæ virtutis splendor: igitur antequàm exitus, virtute persecit, illi creditum, ut faceret: victrixque triumphat; quantumvis vita præ mortalitate cedat. Dicent hostes præviam victoriam, qui ante conflictum ceciderunt in terra.

—— *Victis redit in præcordia virtus,*
Victoresque cadunt.

Virgil. 2. Æneid. v.

18 *Mors mortis* ab Osee signatur Christus in morte.

Osee. 13. 14.

Quomodò mortem vicit, si mors prævaluit? An eò quod morti oblatus Christus, quia ipse ne moreretur homo, mori voluit? Amoris tanti characterem impresit cordi Pelagius, quùm voluit mori, ne moreretur avunculus. Sublimior victoria fit. In mortis victoria triumphat Christus mortis mors.

Quomodò morti mors prævaluit?

Ni moreretur, non vinceret in discrimine certaminis; quia deficeret in pugna tota materia virtutis. Nostrates: *Toda la empressa à el valor.* Mori non est formidini: stemma elucet præstantis animi: virtus est cedendo vincere: ignavia, vincendo cedere: victaque est mors à cedente, dum illa vicit in cruce; quoniàm quod cogitavit victoriæ lethali vulnere triumphum, cedentis vitam in pugna fuit immortale trophæum. Clarius. Christus vicit, quia *sciens omnia, quæ ventura erant super se processit.*

Ioann. 18. 4.

Antequàm a morte quæreretur in certamen, quæsivit mortem. Minimèque quæreret, de qua vel moriens non posset tutò triumphare. Datur Pelagio corona, *devictâ morte & prostratâ.* A morte victus est, & ab illo victa mors? Non illum mors invenit. Mortem Pelagius quæsivit: sciens omnia quæ ventura erant super se, in certamen processit.

Christus huius virtutis exemplar.

Mors superat fugientem, non sequacem. Unde cùm ut alium liberaret, libertatem amisisset, mortisque subderetur catenis; ut eius servitute eximeretur à vinculis; dedit triumphum ictus mortis: equidem ubi triumphum ex vulnere iudicavit, victrix victoriam amisit.

19 Post mortem, quia vicerat, vel tyrannus formidavit. Ideo caput in rogum magnum iniecit. Ignis profectò magnus: cæterùm nec aruit intensâ flammâ capillus. Frusta cadaveris proiecit in flumen, sed in unum collectis, vulnerum in corpore neque fragmen.

Refloruit caro.

Littoris extrema viderunt corpus in ora.

Rosuith.

Opportunè Euripides in *Andromach.* v. 407.

Neutiquam reliquias bonorū aufert tēpus;
Sed virtus etiam morte peremptis lucet.

Euripid.

Nil mirum, si Mahometanus cavet, ubi

Joann. 12.24. ca daver Pelagij post mortem vivit. Christus ut granum tritici ad mortem in terram cecidit, moriendoque & fructum & multum attulit. Viderunt in cruce morientem, & in illa simul vicisse mortem, habentem singularem ascensum, quia ascendit super occasum: fructusque patet passionis, & post mortem etiam fructus, virtus virtutis; quoniam ex triumpho, ita resoluit caro, ut integra permaneret, neque capillus deficeret. Triumphat etiam post mortem Pelagius, ut de morte virtutis inclytæ innotesceret triumphus. Ubi est mors victoria tua? Virturem pueri testificatur vel flamma, dum florent integra membra. Custodit Dominus omnia ossa eius? Quid ossa? Nec ab igne perivit ullus capillus. Ignis facer servabatur in purpura (Adi, *Tom.* 3. *T.* 4. *n.* 4.) modò purpura Pelagia pro virtutis stemmate servatur ab igne. E singulari pugna, capiti congroit singulari corona.

Pelagij post mortem integrum ca daver.

Nec flamma capillo nocet.

Est hic, est animus luctu contemptor, & ipsum
Qui vitæ bene credat emi, quo tendit, honorem.

Virg. d. 9. v. 205

DIDASCALIA III.

Nomen Virginis---Matris tutamen humani generis.

Maria Deitatis. 1 NASCITUR Virgo in delicium humani fovendi generis, quinimò in delicias Deitatis, eius concupiscentis decorem, propter cunctarum virtutum singularem pulchritudinem. Iratus Iupiter humano labenti à legibus generi, voluit cordis pietate placari: & ut eius conditio humana posset reconciliatione nanciſci gratiam, ex eodem genere condere cogitavit fœminam, dotibus perfectissimam: qua quidem visa in mundo, in gratiam Conditoris acceptus statim homo, qui illam propensè coluit omnimoda reverentiâ; quoniam per illam acceperat tanta & inspirata dona. *Cum magnas Iupiter hominibus calamitates moliretur, Vulcanus Pandoram iussu Iovis formavit*: ait Hesiodus, de *Oper. & dieb.* à v. 57. usque fuse in *Ephemer. Isagog. Inl.* n. 27. Hæc dicta Pandora, naturæ & gratiæ miraculum, tamquàm cunctis donis & gratijs mulierum plena; ut ex varijs AA. diximus *Tom. prior.* Unde præf. Hesiod. in *Theogon.* succinit, v. 71.

Hesiod. *Naturæ & gratiæ miraculum.*

Cui formæ Paphiæ Charites tribuere decorem,
Quam Pallas cunctis artibus erudijt.

Idem.

Mira, sed in scenâ testificata loquor, ait hoc in speculo conditæ Virginis rutilaret splendor: equidem cùm Numen verum, Conditor hominum videret errantes, & moliretur supplicia secundum iustitiæ leges; cogitavit etiam pacem in totius generis firmam reconciliationem; formavitque fœminam, verè Pandoram, omnibus gratijs donatam, Mariam Virginem, gratiæ & naturæ perfectionem, totam pulchram, inter cunctas fœminas benedictam; quam cùm in mundo vidisset, fulmina sæva proiecit, quia Virgo nata, per gratiam mundum Numini reconciliavit. Surrexit etiam oriens in Olympum (& ut Palladi dicit Eurip'd. in *Troad.* v. 107. *Rapuit fulmineâ tecula Patris è manibus.*) Quid mirum si per Virginem orientem Deus in gratiam admisisset hominem? dum inter homines, sui vidisset in delicium perfectissimam imaginem?

Cur Pan dora cum fuerit.

Rapit fulmina de manu iudicis.

Eurip. d.

2 *Lætia in gaudio*, exponitur Tautologia principali, & in affinibus sæpe. Unde non nisi ex gaudio lætitia? Etiam in pœna, ut maiora sint gaudia. Eva deliquit, moeret, & simul percussa gaudet. Ex dolore: Utique. *Divinitus cognovit, ex illa nasciturum, qua doloret delereri* ait Ghisler. in *Cantic.* 8. 5. igitur quamvis Deus iratus propter patratum scelus, in pœna & ex pœna gaudet; quoniam cognoscit, restitutam iri gratiæ, per dona & merita filiæ: quæ quidem ut decora (gratijs ornata & perfecta, Dei delicium, pulchritudinis portentum, virtutum singulare theatrum) illicò ac in mundo steterit, mundum Auctori reconciliabit; recipierque amicè in gratiam, lapsam naturam in quam conceperat iramæ. Floridè benavidius lib. 1. *Horar. Succesiv.* Epygram. 10. accinit:

Psalm. 20. 7.

Ghisler.

Fortunata dies, & luce illustrior illâ,
Qua sextum Omnipotens edidit Auctor opus.
Intulerat mundo supremam fœmina cladem:
Altera præsentem ni tribuisset opem.

Hinc, ut ait Birgitta in *Serm. Angelico*, cap. 8. *Sicut primo Angelis, & deinde primo homini, ita & postea Patriarchis, ex gloriosa Dei matre nascitura, magna dabatur exultatio.* Cunctis sanè gaudium, quippe Regina futura hominum & Angelorum. De huiusmodi argumento egimus, *Tom. 6. T. 1. à num. 56.* In rem Vincent. Ferrer. de *Virgin. Conception.* & Pelbart. in

Donatrix gratiæ naturæ scenitæ.

Birgitta.

in *Stellar.* lib. 5. p. 1. cap. 3. art. 2. & 3. *Cognoverunt* (ait) *quod descenderet ex ipsis una sacra Virgo, quæ Deum pariturа esset, Salvatorem mundi. Tempore primæ transgressionis Adam & Eva, Deus revelavit futuram benedictam Virginem. O quantum flebant & dolebant de miserijs! O quantum gaudebant, cum audierunt, aliquando per Virginem benedictam esse liberandos!* Patent ex tristitia gaudia cordium in amissam gratiam, quia cognoverunt sessionem suam & resurrectionem suam: quandaquidem quicquid subripuerat Eva, restituta Maria. Siccine divinus ordo:

Pelbart.

Gaudia in mœrore ex precatione præparentum.

Ovid. 1. *Met.* Fabul. 7. & Manil. 5. à v. 26

Et de fœmineo reparata est fœmina lactu.
Iam subit Erigone: hinc pulchra dona puellæ
Namque nitent: illinc oriens est ipsa puella.

3 Hæc dona orbi, Virgine in orbe nascente, quia fecit illi magna qui potens est. *Quæ tibi magna fecit Dominus* (inquirit Augustin. de *Sanctis*, serm. 35.) *quæ gloriosa Virgo, ut dici beata, mereariſ? Puto enim, imo credo, ut per te Deus Mundum redimeret, per te illuminaret, per te ad vitam reduceret.* Hæc in nativitate Virginis expertus est mundus, & per sanctum nomen eius, quo cuncta felicia; & ubi tantùm pridem resonabant sub tyrannide lamenta. *Satana conatibus, quibus seu universam turbare Ecclesiam, seu particulares debellare iustos procurat; eorum obstitit Regina. Qualia trophæa de Stygio hoste Maria reportaverit, nominis eius lector sonus quam Tartaro universo formidabilis; eiuncet.* Ita Sherlog. *Antiq. Hebraic.* lib. 1. Dissertat. 4. sect. 17. n. 131. Claret quidem per singularia dona, quam meritò dictum est *Nomen Virginis, Mariæ*: quo profectò mundus illuminatur, redimitur, & etiam ad vitam & libertatem reducitur. Sousa, v. 489.

Auguſt. *Quæ bona mundo, dum orta Virgo?*

Sherlog. *Vel lenem sonum nominis eius timet Tartarus.* Luc. 1. 71.

Orta suis Virgo, celebres visura triumphos,
Non partos Bellona tuis, aut Palladis armis;
Sed quod Tartaris tribuit victoribus Orci
Alma fides, virtutis amor, spes firma salutis.

Mell. Sous.

4 En nostrum propositum, atque Virginis trophæum, dum copijs innumeris insolens bellico apparatu Turca, Viennam ponere concepit in pomorum custodiam, ut per eius insultus, nomen catholicum non memoraretur amplius. Sibi blandiebatur Imperator Mahumedicus ludo phantasiæ, dicens in corde: *Persequar & comprehendam: dividam spolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.* idem cogitaverunt unanimiter Tabernacula Idumæorum & Ismaëlitæ, Moab & Agareni, Gebal, & Ammon & Amalec. Etiam alienigenæ & Tyrus, & populus Æthiopum: hi fuerunt illic. Sed quid? *Non ingredietur urbem, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circundabit eam munitio: per viam, qua venit, revertetur.* Turca imbellis & inermis tot armis? Oppressus nomine Virginis: & effussa est ira in gentes, quæ illam non norunt; & in regna, quæ nomen suum non invocaverunt, ita ut palantes turpi fuga everterentur reliquentes trophæum, qui venerant ex expugnanda Vienna audacter somniantes triumphum. *Orietur stella ex Iacob* (præcinuit Balaam) *& percutiet filios Moab, vastabitque omnes filios Seth.* Hanc stellam præsignare Mariam, dum præsentiâ illuxit orbi, asserunt ferè cuncti PP. Ecclesiæ: in eiusque ortu vastatio signatur inimicorum, quoniam Virgo stella nata in illorum exterminium. Afflicta per illos querebatur Ecclesia, simulque in illa iustorum corona sub tyrannorum iugo, sine ullo in tanta calamitate solatio; quoniam cùm inimici multiplicati sonuissent, atque caput exaltarent, super populum fidelem maligna verunt consilia, & adversus Sanctos; quos continebat Ecclesia: etenim Principis illorum phantastica cogitatio, ut omnem terram suo subiugaret imperio: somniabat quidem superbia tumens fluctibus maris imperare, & capite vano sidera cœli contingere. Stellas verberat unda, potestatis insolentiâ

Exod. 15. 9.

Expedi tio Turcarum in Vienna.

4. Reg. 19. 32.

Numer. 24. 17.

——— Altaque pulsat
Sidera (Dij talem terris avertite pestem)
Visceribus miserorum, & sanguine vescitur atro.

Virg. 3. Æn. v. 619.

Orbis porrò sic? Consolamini. Vobis *oritur stella ex Iacob*: igitur suis radijs tamquàm telis, ita hostibus erit hostis; ut consilia concepta cogitatione, non possint stabilire: oriens quippe, ut videantur opera Domini, & prodigia quæ posuit super terram, auferens bella usque ad finem terræ; hostium conteret, arma confringet, & scuta igni comburet. Crucis hic:

Nomine Virginis prostratus totus exercitus.

Lethiferos arcus, & tela nocentia franget,
Scutaque pij flammis uret aliena rogi.

Cruci.

5 *Quidam promisit Pontifici* (ait Gaffarel. de *Curiositat. inaudit.* cap. 11. n. 5.) *fabricaturum speculum; quo, reflexione radiorum Solis, plus nocumenti in Turcas alla-*

Gaffarel.

allaturum, quàm centum millia hominum. Huiusmodi artificij inventor fuit Archimedes; vide Livium, *lib. 24. sect. 98.* Plin. 7. *cap.* 37. & Plutarch. in *Marcell.* ubi: *Archimede machinas suas instruente, terra oppugnantibus omnis generis iacula celeritate incredibili delata ibant; quorum nemo quisquam gravitatem sustinere poterat. Cum pedem retulissent, iacula evolantia discedentes assequebantur; unde multi perierunt.* Ex proelio agit de praefato in Speculis artificio Ioann. Baptista Porta, *Magia natural.* lib. 17. cap. 4. & 15. ubi ex Cardano docet fabricae modum, cum alijs curiositatibus. Factum in Turcas per Virginem nascentem orbi, quicquid fieri poterat, vel non poterat, radijs speculi; quippe illa splendidum Deitatis speculum, in Christianorum auxilium: equidem totus Turcarum exercitus penitus deletus est, quia orta est stella ex Iacob. Adilis *Tautolog.* 8. D. 5. *n.* 8.

Plutarc.

Cur dicitur spectatum, & rotundum?

——*Omnibus illa*
Civibus effudit totas per moenia vires.
Virginis venerabile nomen speciali ritu cultum, Innocentius XI. ob insignem victoriam, sub eiusdem Virginis Mariae praesidio, de immanissimo Turcarum Tyranno, cervicibus populi Christiani insultante, Viennae in Austria partam, in perenne tanti beneficij monimentum, celebrari praecepit. Quid mirum? tenent milites *lunceas ab ascensu Aurorae*: ipsaque in ascensu iaculatur sagittas celeritate incredibili: igitur omnis generis iacula ibant delata obsessoribus Turcis, quae etiam evolantia assequebantur fugientes.

Lucan. 7. v. 343

O decus imperij spes & suprema senatus!
——*Volitet per saecula nomen.*

2. Esdr. 4. 21.

Ibid. v. 583.

6 Pro symbolo in Turcas depicta Stella, Lunae opposita cum lemmate: *Adsit.* Videsis Stradam Tom. 1. *Symbol.* 48. Emblema Sultani Ottomani expeditione in Viennam, erat signum semilunae cum epigraphe: *Redibo plenior.* Ibid. pagin. 246. Mentita est iniquitas sibi: stella affuit, & Luna passa est eclipsim. Orta est stella ex Iacob, & orieus vastavit *filios Moab.* Quinam isti? Quinam prostrati Virgine oriente? Caietanus & Fonseca hic: *Omnes infideles.* Maluend. *Orientales caeteros.* Genebrard. in *Psalm.* 82. 9. *Turcae ignoti populi è media Tartaria, venerunt auxilio Arabibus & Mahometanis. Assyrij sese eis comunxerunt. Hoc propter Turcas, qui ex Scythia sive Tartaria in Asiam irruperunt: deinde cum Saracenis & Arabibus coierunt.* Lunae populi impleverunt terram, ut luceret plenior, per ampliorem potestatem, copijs adauctis, ut totum compleret orbem: at evanuerunt in cogitationibus suis, fugientes sine expectati amplitudine splendoris: etenim in Virgine nata stellâ; quae semiplena Luna, recessit vacua. Sese in Germaniae imperij & Imperatoris ruinam impellebant infideles, cuncti populi Orientales. Hoc propter Turcas, qui Viennam Austriae oppugnarunt, & cum Saracenis atque Arabibus venerunt; ut impleretur Luna: verumtamen nata est Virginis stella, & stella opposita Lunae, tamquam stella Iacob: quae quidem in ipsis muris vastavit filios Moab; quoniam per Turcarum exercitus exterminium, à tyrannide imminente Romanum catholicum liberavit imperium.

Genebr.

Catholici cum Romanum sepiùs-avit Imperium à tyrannide Turcarum.

——*Nil profecit isthic*
Caesaris intentus iugulo. Nondum attigit arcem.
Constitit hic belli, fortunaq; Caesaris haesit.
Hic populus Romanus erit: simul ortus in omnes
It timor, & satis datus est pro Caesare cursus.

Ibid. à 543.

7 Hinc Virgini sub imagine Sponsae, à sodalibus dicitur: *Revertere, revertere Sunamitis: revertere, revertere, ut intuëamur te.* Favor in oculis est: Virgo enim quem videt, favet. Quid-ni desideretur ab oculis nostris, cuius nomen haustum de Thesauris diviniratis; cùm desiderabilis sit eius praesentia, & omnia bona pariter cum illa? Retorqueatur Claudianus, 3. de *Laudib. Stilicon.* à v. 54.

Cantic. 6. 12.

Non sic Virginibus flores, non frugibus imbres,
Prospera non festis optatur flamina nautis,
Ut tuus aspectus populo, quum Numine tanto
Venturi toties affulsit Apollinis arcus;
Cuius & adventum crebris petiere Chtisiani
Vocibus. O mundi communis amor!

Mundi communis amor.

Causam signat Nonnus lib. 42. *Dionysiac.* à v. 41. ubi succinit:

Claudian.

Admirationem habens deductricē in amorē:
Nec intuenti satietas erat: Virginem vidit,
Tantum adhuc plus cupiebat videre.

Nonn.

Ecclesia enim loquitur: verum quare ita Virginis praesentia desideratur? Erat imperium & religio in extrema tegula, & illa obsessa periclis; appositis ad Virginem calidis lachrymis. Unde timor? dicit dolor: *Anima mea turbata est propter quadrigas Aminadab. Nescivi.* Ignorabat quo

Eius opis tabilis in terris prae sentia.

Virg. 2. Æn. v. 290.

quò se verteret, cùm illam acerbitas tanta opprimeret: & in auxilium tribulationis urgentis, optatur ab Ecclesia praesentia Virginis-matris; quoniam fugiet a cordibus tribulatio, modò respexerit Virgo. *Nescivi, prae celeritate gratiae*: dicit Malvenda. Turbata propter bellicos apparatus fuit, nesciens, quò verteret se. Virginem respexit, affuit: & etiam tunc dignata nescivit; quippequàm ita promptè in auxilium collata gratiarut ipta nesciret, an bellis fuisset afflicta.

Dum Virgo vereri, perfidiam fugit.

Malue.

Eius gratia prompta.

8 *Nonnulli* (subdit hic Alapide) *per quadrigas Aminadab, accipiunt Mahometem, Saracenos & Turcas, qui variè turbarunt, & etiam nunc turbant Ecclesiam: hi enim abundant exercitibus, equis & quadrigis.* En nostrum articulum. Turbata est Ecclesia videns in Vienna Mahometicum Turcarum exercitum, diruentem Metropolis propugnacula & moenia, praevalente radijs potentiae, ut magis crescerent, Ottomana Luna. Non turbetur. Iacob orietur stella, cuius coelestis nominis sono, excutietur è pectoribus formido. Ideo optat videre nascentem Virginem, ut eius praesentia eliminet turbationem, confractis quadrigis Aminadab, quibus stellae nascentis in ruinam adversa lux. Nata est: & quamvis suffossa moenia, atque concepta victoria, qualiati muri, propugnatores incursibus fessi! Vienna oppugnata floruit sine expugnatione: equidem simulatque stella apparuit, armamentarium inimicorum destruxit, trita potentia & insolentia Turcarum, ut tanti exercitus remaneret nec vestigium. *Una mulier Hebraea fecit confusionem in domo Regis Nabuchodonosor. Ecce enim Holophernes iacet in terra, & caput eius non est in illo.* Apparet forma mandragorae (ut *Tautolog.* 3. D. 7. *n.* 6. dixi) in qua imago hominis absque capite. Orta est stella ex Iacob, ut vastaret filios Moab, confuso Ottomanico imperio, & iacente Lunâ in movilotridente Ecclesia propter quadrigas turbatâ; videns spolia Turcarum, in divitias & trophaea. Antemurale catholici imperij obtinere cupiebat Ottomanus: at confusione per foeminam, nequaquàm *Hostis muros habuit.*

Alapid.

Invocatâ Mariâ, eius nomine potens victoria.

Iudith. 14. 16.

Turbavit Turcarum imperiû.

Ipse hostis nostros insigni laude ferebat.

9 Pende verba inclamantis auxilium, ubi propter palmam Virginis desideratur aspectum. *Revertere, revertere Sunamitis, ut intuëamur te.* Bis vocat, vel bis quaerit? Amanti enim semel aspexisse non sufficit. Aliquid, ni fallor, arcanè latet, quod

Bern.

Et denuò destruxit exercitum.

Lucan. 6. v. 572.

Haud in posterum suspenditur beneficium.

Malach. Eius nomine Turcam debilabit Rex Hispaniae Ferdinandus VI.

In

In classem cadit nemas : terraque marique
Iussus Cæsar agi : sed modo signa tacebunt
Marte sub adverso. Lassatum fluctibus æquor.
Fractarum pelagus Boream, solvere carinas,
Quas ventus doctoque pari moderamine dextræ
Permistas habuere diu : larumque per æquor,
Ut terrestre, coit, conserere puppibus, agmen.

Lucan.

Sed lux sæva modum venti, velique tenorē
Eripuit nautis, cæcisque in gurgite gyppes.
Mox ubi pernusquie tensas Notus attulit alas
Confusos temere immissa glomerantur in orbes,
Et turbata perit dispersis in littora pennis.

Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus ? Videbo, sed non modò : intuebor, sed non propè. Revertetis profectò, ut intueamur te, præclarissima Virgo. Aspicies.

Aggredere ô magnos (aderit iam tempus) honores
Chara Deum soboles, magnum Iobis incrementum.

Virg. 4. Eclog. à v. 48.

Aspice convexo nutantem pondere mundum,
Terrasque, tractusque maris, cœlumque profundum:
Aspice, venturo lætentur ut omnia sæclo.
O mihi tam longæ maneat pars ultima vitæ,
Spiritus & quantum sat erit tua dicere facta.

Siccine Virgo revertens contra Turcas videbitur tertiò, & mirabilis eius in profundo. Ergo in alia Dalmatiæ urbe, ut in præsenti triumpho conflet Virginis non solùm nomen, sed & præsentia.

11 Sub pontificatu Clementis III. Lunæ visa eclipsis magna : & quod mirabilius, Lunam è cœlo descendisse in terram ; refert Pineda, in *Eccleiast. Monarch.* 21. cap. 5. §. 3. Siparium aperitur, ut quod Viennæ mirabiliter contigit, exponatur. Luna deficit, penitus evanescens, eclipsis deliquium patia, & etiam Luna videtur in terra : Utique : quia in Viennæ mœnia descendit Luna Maria, Luna Turcæ eclipsim passa. *Nova bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subvertit* : ideò, novum prælianti modum Numen elegit : *dum hostes incipiebant urbem expugnare, ut divina virtuti tanta victoria adscriberetur.* Caietan. *Adversus vexatores usque ad urbis portas discurrentes.* Unde novum prælianti genus, ubi ad urbis portas pervenit hostiliter inimicus ? Priscum perstit, *donec surgeret Debbora, surgeret mater in Israël:* novusque dicitur modus prælianti, Deboræ, bellatrice virtute ; quia si pridem per viros numen concessit victoriam, modò insignior parta per fœminam : etenim uti mater usque ad portas accedentes audacter armatos hostes, expulit valide ab ipsis mœnibus urbis. Dum hostes incipiebant in obsidione expugnationem urbis, Debbora recordata est nominis matris, ut filius foveret obsessos, & arceret a portis inimicos : quæ ita in propugnatione fortis, ita valens ; ut prævaleret invincibilis certamini, novo bellandi & debellandi genere : quandoquidem hostes in portis ab hoc nomine matris, fugerunt impetè armis ad mœnia depositi. Acumen est Alcimi Avit. ad *Sor.* a v. 384. Imago Virginis-Matris Debbora exponitur bellis, ait Alapid. hic.

Pined.

In pugna signis assistit præsentia.

Indic. 5. 8.

Maluēd

Caiet.

Vers 7. *Quievit do in Israël, partā Victoriā, novus fuit modus prælianti.*

——*Ut Debbora quondam*
Duceret instructas per fortia classica turmas,
Et mulier sumpto præcederet agmina signo,
Mirantes hortata viros, quos ipsa ferorem
Exemplo verbisque monens accenderet in hostem.
Quæ postquam ducent principes animosa catervas
Impulit, accedens vegetata furoribus arma,
Barbaricæ cecidere manus, dissolvitur omnis
Hostilis virtus tum quâ se fœmina monstrat,
Palantes dant terga viri, fateramque petentes,
Si vivant, vicisse pudet.

Alcim. Avit.

12 Ulrà videamus novum prælianti modum, dum Turca applicuit Viennæ mœnibus exercitum, ubi Virgo se monstravit esse matrem, & eius quam grande nomen : igitur ut Lunæ Turcica eclipsim pateretur in muro, quæ pulchra ut Luna veniet ad mœnia de cœlo. *Quæ est ista quæ progreditur pulchra ut Luna ?* dicunt Angeli, scientes profectò quanam esset, uti illorum Regina ; & terribilis, ut castrorum acies ordinata. Cur igitur interrogant, si non ignorant ? Est specialis dulcedo in nomine Virginis, quo delectantur etiam Angeli abundantiâ suavitatis : & licet nomen Virginis & reverenter sciant, quæsit & avide interrogant ; ut per denuò auditum nomen, ampliùs percipiant dulcedinem. Nomen illud ita Deus magnificavit, & honorari voluit, ut non recedat laus eius de ore hominum, quod Angelorum deliciam. Patet in Turcas potestas. Ave Maria, gratia plena, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, Iesus,

Cant. 6.

Dulcedo nominis Mariæ quantas

Egregiam verò laudem, & spolia ampla refertis

Virg. 4. Æneid. v. 93.

Tuque puerque tuus, magnum & venerabile nomen.
Sed quis erit modus ? aut quo nunc certamine tanto?

13 Dicam : Virgo *progreditur* nascens *pulchra ut Luna.* In Apocalypsi exponitur alia forma, eius dum describitur ornatus : *Luna* (dicitur) *sub pedibus eius.* Quomodò si Luna ab illa calcatur, pulchra tamquàm Luna extollitur ? Est ipsa ? Moralis occurrit locus ; ut pulchritudinem humilitatis humanum recipiat pectus : tunc enim decorum hominis cor, dum se levat super se : igitur si pulcher, ubi ab alijs despicitur ; pulchrior utique, dum ipse à semetipso calcatur. Lunam Virgo habet sub pedibus, & progrediens quasi Luna. Estne ipsa ? An in idem eadem Virgo ? Nullo modo. Diversa quæ in cœlo fulget, ac quæ in terra sub pedibus iacet. Luna deorsùm, Luna sursùm, ut novum exhiberet prælianti modum, dum una nitet & pulchra speciositate, & alia evanescit in eclipse : equidem cùm Viennæ arietarentur & portæ & muros ; videnda Lunæ & eclipsis & unà è cœlo descensus : descensus Virginis in protectionem : eclipsis impugnantium in formidinem ; ut virtuti bellatricis adscriberetur victoria, quin arma propugnantium essent arma : igitur Virgo pulchra ut Luna descendit de cœlo in murum : ut sub pedibus calcata, eclipsim pateretur Luna Turcarum. *Clypeus & hasta si* (pro *Non*) *apparuerunt in quadraginta millibus Israel.* Erant, unde subditur : *Principes Israel, qui propriâ voluntate obtulistis vos discrimini* : v. 9. Næ Principes arma habent ; sed arma quasi non essent, ad mœnia & portas urbis adstante Maria, Lunâ ab olympo descendente pro victoria : inbans Principes, qui se obtulerunt discrimini, ut vincerent in certamine : etenim pro illis haud quievit, nec cessavit bellatricis Virginis virtus, quousque Ottomanam Lunam posuit sub pedibus. Innue meri hostes : at pro quot de cœlo descensus Virginis ? Nata tunc imperio, sacro nomine invocato, cuius virtuti debetur palma, & victrici reverentia. Sousa, quò supr. à v. 7.

Ap. 12. 1.

Unde humilitatis pulchritudo?

Unde à Luna, Turcarū eclipsim passa?

Iud. sup v. 8. *Si pro Non.*

Ex gratitudine, Virginis, quotannis celebratio nominis.

Mell. Sous.

——*Chori cultu maiore parantur*
Virginis in laudem:: Procerumque Senatus
Religione pij, meritique ex ordine cives:
Quaque dies salidos cœli consumit amore
Cura Sacerdotum, plebs & sine nomine, festum
Lætitiis celebrate diem: puroque beatæ
Natalem Domina cultu instaurate quotannis.

14 Irruerunt hostes in Romana mœnia, Principe Numa : de quo Plutarch. in eo, infit : *Ipsi tantum in Dijs fiducia fuisse memorant ; ut cum ei aliquando renunciaretur, hostes ingruere, subridens dixerit : At ego rem sacram facio.* Per religionis cultum, è cœlo expectabat auxilium ; quo potitus, sacris ex animo intentus ; igitur illorum ad muros extitisse arma, hostium cunctorum demonstravit fuga. Non secùs accidit ; ubi in muros Viennæ Sultani exercitus struit. Colebatur Virgo-Mater, fossidente muros hoste, obsessis sacrificantibus in eius laudem, & avidè illius invocantibus nomen. Emicuit virtus bellatricis in fuga hostis : teste nullam vel ab inimicis patiuntur hostilitatem, qui in auxilium adsciverunt eius sacrosanctum nomen. Iam terra non solùm habet Virginis memoriam ; sed & præsentiam. Aliquando tenet solum, quod Empyrium. Hic res, & in terris nomen. An discrimen ? Exprimant, qui eius degustant voluptuose dulcedinem : habemusque præsentiam Virginis optabilem & memoriam ; quoniam per eius venerabile nomen, in incursibus Turcarum videmus esse præsentem. Messeni è Sicilia contra Lacedæmones recuperantes patriam, in signum libertatis *M* receperunt litteram ; Brietz. 2. p. Tom. 1. *Chronolog.* Tellera etiam fuit exercitus Constantini Imperatoris, ut patet ex aureo Numismate, in quo *stant duo milites legionarij hastati, & in medio labarum cum inscripto M.* epigraphe : *Gloria exercitus.* Ita Joannes Heinelar. *Tabul.* 554 Quæ olim gloria exercitus, modò fuit Imperij, Virginis sacro nomine, signato initiali charactere ; ut Germani haberent libertatem, dum Ottomanus urbem quasi faret in servitutem, grudentes victoris ; quippequàm *nomen Virginis Maria* : eiusque gloria patuit, ubique libertas ; dum vidit sub eius mœnibus ab illa prostratos Turcas.

Plutarc.

Haud locus formidini, sine voce nomine.

M. *Signū libertatis & gloria exercitus*

Heinelar.

Luc. 1 27.

Illam ante pronus concidit Æthiops.
Hostes : in ipso pulvere fordidi,
Vultum refigunt, obsculantes
Quam pedibus premit illa terram.

Crudel.

15 Nomen Mariæ aliquid divinum redolet ; quapropter Idiota de *Contempl. Virgin.* lib. 1. cap. 7. contulit Rosæ : *Nascenti, Maria tibi nomen imponitur, ut rosa suavitas in illo tamquàm è Numine redolvet.* Hinc illa de se dicit, quòd nata

Nomen colentes. Idiot.

UNIVERSIDAD PONTIFICIA COMILLAS

in lætitiam mundi, *quasi plantatio rosæ.* Et ut legit Syrus: *Baphthalmas*, quod apud Arabes dicitur *Arbor Mariæ*; uti observat Clusius, 3. *Histor. plantar.* cap. 30. *Rosa sanè natura sua spinosa est*: ait Benedictus Curtius, 30. de *Cultu hortor.* cap. 25. Quæ de Rosæ venustate simulque rigore, epigraphæ Rosarum inscriptæ: *Armata delectat: Minatur & allicit: Delectat feritque: & floret & vulnerat: Fortitudo & decor: Pungit, & attrahit.* Sic enim inter Priscos celebratum armatæ Minervæ natalitium, atque floridum rosarium. Ita Cœl. Gregorius in *Mytholog.* §. 18. & Alapid. in loc. *Eccli.* cit. ubi: *Quamprimum Minervam è capite Iovis prodiisse, fingunt; statim nobilem rosarum stirpem editam*: quo quidem signabatur potens in prælio, semperque Virgo. Homer. *Hymn.* ad illam, modulatur:

Aurea non illi Veneris sunt munera cordi;
Prælia sed placuere, feri sed munera Martis,
Sed cades, sed bella, sed & certamina, pugnæ.
Virginibusque eadem monstravit prima domi quæ
Munera conveniant, animisque impressa notavit.

16 Elucet planè Virginis nomen & natale in gaudium mundi, pulchritudine rosæ armisque Minervæ, insigne cujus virginitas, in devotos suavitas, atque in aversos severitas: igitur uti rosa allicit & pungit, delectat & vulnerat: vulnerat hostes, allicit & delectat invocantes Fideles, in cujus nomen Viennæ erexerant trophæum, tot prostratis ad mœnia cadaveribus Turcarum, conversis rosis in pungentes spinas, & invocantibus nomen, spinas vertens in rosas. Prudent. in *Apotheos.* v. 462.

O nomen prædulce mihi, lux & decus & spes.
Præsidiaque nobis! requies ò certa laborum!

Nobis in rosæ specie percurrit elypeus, quia fortitudo & decor indumentum ejus. Verùm pende. Non dicitur absolutè Rosa, quæ pollet armis, foliisque utilis. Rosa est, sed singulariter ut floreat *in Iericho.* Ubique florer, ubique vernat; sed *in Iericho* plus rutilat. Sub manu causa. In Iericho appatuit nascens armata Minerva, & ostensa cunctis in constitutione Rosa. Idem Hebraicè *Iericho*, ac si diceretur *Luna*: hicque ut rosa floret, valet, spinisque prævalet, dum filios afflictos Viennæ speciositate fovet; etenim veniens è cœlo in tutamen, eius implorantium nomen, per insignem pugnam, per singularem victoriam, totius Imperij Ottomani eclipsi obscuravit Lunam. In *Tom. seq.* reliqua, quia protrahitur Didascalia. Dicat nunc Germania, potiùs Ecclesia tota, ex carmine 1. Saphus, v. 2.

O Iovis proles cœli sempiterna,
Confici ne me patiaris, oro,
Diva dolore.
Hue ades tandem, precibus vocata,
Si meis unquàm celer, affuisti:
Tecta me propter quia sæpe linquis
Aurea Patris.

Eccli. 24. 18. Clus. *Quare rosa dicitur Arbor Mariæ?* Curt.

Cum Minervæ natalium ortum.

Cœl. Greg.

Homer.

Virgo similis Rosæ & Minervæ?

Prudèt.

Ubi sup

Rosa vir tus in Turcas.

Atque in fideles gratis ex luitas.

Sapho.

DIDASCALIA IV.

Gloria & pœna comites in Christi schola.

1 LABORES semper molesti, gravaminis consanguinei, quorum abundans seges in mundo, quandiù fuerimus in hoc tabernaculo. Unde Euripides in *Oresi.* v. 230. inquit:

Molesta possessio, sed tamen necessaria.

Spes animum instruit, ne sit molesta; igitur cognoscit vexationibus incommodum, sed non in damnum. Angitur sanè cor: cæterùm *Virtutis occasio est*: ait Seneca de *Provident.* cap. 4. Sub specie enim vellicantis stimulo pœnæ latitat splendor gloriæ.

Virtutis est domare, quæ cuncti pavent.

Ut subdit idem in *Octav Hercul.* v. 434. Cor profectò leve, cui nihil contigit grave. *Lætificabis gaudio cum vultu tuo*: dicit nostra Tautologia. Semper gaudium est, sed non semper in lætitia: dicitur que cum vultu Deitatis ex gaudio lætitia in cœlo: quippequàm in mundo est lætitia sine gaudio: quandoquidem exultatione mira illorum repletur pectus; qui gloriantur feliciter in ventis tribulationibus. *Beati qui laborem in requiem* (ait Chrysolog. *serm.* 152.) *in refrigerium dolores, mœrores in gaudium commutarunt.* Quod vocatur calamitas, invenitur felicitas: apparentque revelato vultu gaudia, quò latitabat, sed intererat lætitia; quoniam iam animæ fulgor, quod pridem labor, dolor & mœror. Paulinus in *Panegyr. Cel. fi.* à v. 4.

Hoc precor, hoc potiùs maneat mihi luctus in ævo,
Præferere aterna semina lætitiæ.

Euripi. *Labor virtutis occasio.*

Senec.

Idem.

Ps. 10. 7

Chrysol

Lustis in cœlo sua lætantia, quæ in mundo.

Paulin.

Ite procul læti: flentum consortia malo;
Ut brevibus lachrymis gaudia longa metant.

Salutare sanè votum: etenim, ut inquit Leo Papa serm. in *Ascension.* 2. *Infirmitas in virtutem, mortalitas in immortalitatem, & contumelia transiit in gloriam.* Brevis via. Quàm dilecta Tabernacula! *Scias* (inquit Stoicus, *Epist.* 64.) *illam esse in excelso, sed volenti penetrabilem. Hoc quidem virtus tibi ipsa præstabit; ut illam admireris, & tamen speres. Illam intueor obstupefactus.* Breve, inquam, iter, & per compendium. Ovven. 4. *Epigram.* 195.

Leo Pap. *Domus cœlestia.*

Senec.

Vis voto potiàris amans? patiaris: oportet,
Si vis in dulci vivere pace, pati.

Ovven.

2 *Abijt Iesus trans mare Galilææ, & sequebatur eum multitudo magna*: ait Ioannes. *Subijt ergo in montem Iesus, & ibi sedebat. Cum sublevasset ergo oculos; & vidisset, quia multitudo magna venit ad eum*, &c. Difficile prorsum captu, quicquid continetur in periodo, contradicente supposito. Iesus cùm ascendisset in acclivia montis, sequens multitudo mansit ad montis radices. Ergo Christus sedens in superioribus, affectas iuxta situm habebat inferiùs. Quorsùm igitur ut videret illos, sursùm sublevavit oculos? Haud tunc videret, quam coram habebat multitudinem magnam; si oculos statuisset declinare in terram. Afflicti illum sequebantur, infirmitatibus gravati, pœnisque & erumnis oppressi; ut etiam molesto gressu laborum, possent sequi, & pervenirent ad Christum: tuncque Christus meditanter, infrà cum esset, ut videri possint, elevat lumina; designans quanti ducantur ex tribulatione merita: igitur quos pro illo oppressit pondus laborum: in solamen ut videat, respicit cœlum. Quia illum sequuntur, in hoc mundo gravantur; sed à Christo (quin gaudia sentiant) fovent ur, ut constituant præmium afflictionis dolorum. In terra se arbitrantur iacere, ubi se vident tribulationibus concuti; non cognoscentes quæ munera præparata, ubi gaudia vagantur sine lætitia: equidem cùm elevent, quæ comprimere videntur (licet ab oppressis non videantur) in cœlum sit oculorum Salvatoris elevatio, ut cognoscant laboribus esse in cœlo.

Ioann. 6. 5.

Qui pro Christo patiuntur, in cœlo passionibus vellicantur.

Numen inest illis, sunt & comercia cœli.

Ovid. 3. *Art.* v. 549.

Sunt in terra, & non sunt tibi: sed ubi merentur esse: Christusque illos respicit sursùm, dum ad montis radicem sistunt deorsùm; quoniam qui Christum sequens labores tolerat, tribulationis pœnis in altis habitat.

3 Pende. *Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur.* Æthiop. *Super his, qui patiebantur.* Quæ signa? Miracula, singularia prodigia; quibus lacrabantur in Christi sequelam, qui per pœnas cœlestem quærebant gloriam: equidem non sine novo singulari prodigio; quòd patientes in terra collocarentur in cœlo. Oriuntur gaudia ex doloribus, nudanda propemodum in cœlestibus; sed aliqualis tamæ felicitatis in terra exploratur lux, ne de premio ambigat oppressum cor: firmum est: utroque statera sit: & dum oculos, ut videat, Salvator in cœlum dirigit; patientibus propter illum, signum in elevatione gloriæ præsentis ostendit: quandoquidem absconditur pondus gloriæ, sub pellucido velo prementis pœnæ. *Elevare, elevare Ierusalem; quæ bibisti de manu Domini calicem.* Calicem Domini, *dolores, anxietates, mœrores, afflictiones gravissimas*; inst Maluend. His anima amarè opprimitur: & dicit, quòd elevetur? Utique, ut ad toleranda cruciamina, videat præmia: etenim si per angustias calcis amarissimi, videtur illi, in terra oppressam iacere; fallitur specie externâ, quoniam absconditur gloria: elevari & nimis elevari iubetur, quandiù in amaritudine deprimitur: ut videat quid peperit, si introrsùm oculos aperit: igitur per epotum amaritudinum calicem, cœlum usque quæ depressa obtinet elevationem. *Vires inclinata resumit*, dicit de face ardenti, Ioann. Orozius, *Emblem.* 2. Ad rem, dum gravius patitur cor: quandoquidem si adinstar facis, doloribus usque ad terram inclinatur; per ipsum pondus usque in cœlum attollitur. Dicit contextus: *Ut plantes cœlos, elevare, elevare.* Ab illa formandi cœli? Numen studet laborum gloriæ, & per illos etiam throno elevationis animæ: equidem cùm in cœlo sit gloria, cœli formantur à pœna: quoniam per acerbitatem angoris pœnæ, elevatur vel in terra ad beatitudinem gloriæ.

Vers. 2.

Unde hu iusmodi prodigia.

Isai. 51. 17.

Maluèd

Ponderet qui opera muntur, elevantur.

Ioann. Oroz.

Vers. 15

4 Acceptus Domino Moyses gloriam quærit, ut gratiam eius inveniisse constet. Faciem Dei videre vult; sed abnuitur. Gloriam videri exoptat, & conceditur. *Non poteris videre* (ei dicit Dominus) *faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet.* Haud inficiatur, quia videri non potest; sed quia Moyses vivens non potest illam videre: eique concedit in gloriam

Exod. 33. 20.

in lætitiam mundi, *quasi plantatio rosæ.* Et ut legit Syrus: *Baphthalmas*, quod apud Arabes dicitur *Arbor Mariæ*; uti observat Clusius, 3. *Histor. plantar.* cap. 30. *Rosa sanè natura sua spinosa est*: ait Benedictus Curtius, 30. de *Cultu hortor.* cap. 25. Quæ de Rosæ venustate simulque rigore, epigraphæ Rosarum inscriptæ: *Armata delectat: Minatur & allicit: Delectat feritque: & floret & vulnerat: Fortitudo & decor: Pungit, & attrahit.* Sic enim inter Priscos celebratum armatæ Minervæ natalitium, atque floridum rosarium. Ita Cœl. Gregorius in *Mytholog.* §. 18. & Alapid. in loc. *Eccli.* cit. ubi: *Quamprimum Minervam è capite Iovis prodiisse, fingunt; statim nobilem rosarum stirpem editam*: quo quidem signabatur potens in prælio, semperque Virgo. Homer. *Hymn.* ad illam, modulatur:

Aurea non illi Veneris sunt munera cordi;
Prælia sed placuere, feri sed munera Martis,
Sed cades, sed bella, sed & certamina, pugnæ.
Virginibusque eadem monstravit prima domi quæ
Munera conveniant, animisque impressa notavit.

16 Elucet planè Virginis nomen & natale in gaudium mundi, pulchritudine rosæ armisque Minervæ, insigne cujus virginitas, in devotos suavitas, atque in aversos severitas: igitur uti rosa allicit & pungit, delectat & vulnerat: vulnerat hostes, allicit & delectat invocantes Fideles, in cujus nomen Viennæ erexerant trophæum, tot prostratis ad mœnia cadaveribus Turcarum, conversis rosis in pungentes spinas, & invocantibus nomen, spinas vertens in rosas. Prudent. in *Apotheos.* v. 462.

O nomen prædulce mihi, lux & decus & spes.
Præsidiaque nobis! requies ò certa laborum!

Nobis in rosæ specie percurrit elypeus, quia fortitudo & decor indumentum ejus. Verùm pende. Non dicitur absolutè Rosa, quæ pollet armis, foliisque utilis. Rosa est, sed singulariter ut floreat *in Iericho.* Ubique florer, ubique vernat; sed *in Iericho* plus rutilat. Sub manu causa. In Iericho appatuit nascens armata Minerva, & ostensa cunctis in constitutione Rosa. Idem Hebraicè *Iericho*, ac si diceretur *Luna*: hicque ut rosa floret, valet, spinisque prævalet, dum filios afflictos Viennæ speciositate fovet; etenim veniens è cœlo in tutamen, eius implorantium nomen, per insignem pugnam, per singularem victoriam, totius Imperij Ottomani eclipsi obscuravit Lunam. In *Tom. seq.* reliqua, quia protrahitur Didascalia. Dicat nunc Germania, potiùs Ecclesia tota, ex carmine 1. Saphus, v. 2.

O Iovis proles cœli sempiterna,
Confici ne me patiaris, oro,
Diva dolore.
Hue ades tandem, precibus vocata,
Si meis unquàm celer, affuisti:
Tecta me propter quia sæpe linquis
Aurea Patris.

Eccli. 24. 18. Clus. *Quare rosa dicitur Arbor Mariæ?* Curt.

Cum Minervæ natalium ortum.

Cœl. Greg.

Homer.

Virgo similis Rosæ & Minervæ?

Prudèt.

Ubi sup

Rosa vir tus in Turcas.

Atque in fideles gratis ex luitas.

Sapho.

DIDASCALIA IV.

Gloria & pœna comites in Christi schola.

1 LABORES semper molesti, gravaminis consanguinei, quorum abundans seges in mundo, quandiù fuerimus in hoc tabernaculo. Unde Euripides in *Oresi.* v. 230. inquit:

Molesta possessio, sed tamen necessaria.

Spes animum instruit, ne sit molesta; igitur cognoscit vexationibus incommodum, sed non in damnum. Angitur sanè cor: cæterùm *Virtutis occasio est*: ait Seneca de *Provident.* cap. 4. Sub specie enim vellicantis stimulo pœnæ latitat splendor gloriæ.

Virtutis est domare, quæ cuncti pavent.

Ut subdit idem in *Octav Hercul.* v. 434. Cor profectò leve, cui nihil contigit grave. *Lætificabis gaudio cum vultu tuo*: dicit nostra Tautologia. Semper gaudium est, sed non semper in lætitia: dicitur que cum vultu Deitatis ex gaudio lætitia in cœlo: quippequàm in mundo est lætitia sine gaudio: quandoquidem exultatione mira illorum repletur pectus; qui gloriantur feliciter in ventis tribulationibus. *Beati qui laborem in requiem* (ait Chrysolog. *serm.* 152.) *in refrigerium dolores, mœrores in gaudium commutarunt.* Quod vocatur calamitas, invenitur felicitas: apparentque revelato vultu gaudia, quò latitabat, sed intererat lætitia; quoniam iam animæ fulgor, quod pridem labor, dolor & mœror. Paulinus in *Panegyr. Cel. fi.* à v. 4.

Hoc precor, hoc potiùs maneat mihi luctus in ævo,
Præferere aterna semina lætitiæ.

Euripi. *Labor virtutis occasio.*

Senec.

Idem.

Ps. 10. 7

Chrysol

Lustis in cœlo sua lætantia, quæ in mundo.

Paulin.

Ite procul læti: flentum consortia malo;
Ut brevibus lachrymis gaudia longa metant.

Salutare sanè votum: etenim, ut inquit Leo Papa serm. in *Ascension.* 2. *Infirmitas in virtutem, mortalitas in immortalitatem, & contumelia transiit in gloriam.* Brevis via. Quàm dilecta Tabernacula! *Scias* (inquit Stoicus, *Epist.* 64.) *illam esse in excelso, sed volenti penetrabilem. Hoc quidem virtus tibi ipsa præstabit; ut illam admireris, & tamen speres. Illam intueor obstupefactus.* Breve, inquam, iter, & per compendium. Ovven. 4. *Epigram.* 195.

Leo Pap. *Domus cœlestia.*

Senec.

Vis voto potiàris amans? patiaris: oportet,
Si vis in dulci vivere pace, pati.

Ovven.

2 *Abijt Iesus trans mare Galilææ, & sequebatur eum multitudo magna*: ait Ioannes. *Subijt ergo in montem Iesus, & ibi sedebat. Cum sublevasset ergo oculos; & vidisset, quia multitudo magna venit ad eum*, &c. Difficile prorsum captu, quicquid continetur in periodo, contradicente supposito. Iesus cùm ascendisset in acclivia montis, sequens multitudo mansit ad montis radices. Ergo Christus sedens in superioribus, affectas iuxta situm habebat inferiùs. Quorsùm igitur ut videret illos, sursùm sublevavit oculos? Haud tunc videret, quam coram habebat multitudinem magnam; si oculos statuisset declinare in terram. Afflicti illum sequebantur, infirmitatibus gravati, pœnisque & erumnis oppressi; ut etiam molesto gressu laborum, possent sequi, & pervenirent ad Christum: tuncque Christus meditanter, infrà cum esset, ut videri possint, elevat lumina; designans quanti ducantur ex tribulatione merita: igitur quos pro illo oppressit pondus laborum: in solamen ut videat, respicit cœlum. Quia illum sequuntur, in hoc mundo gravantur; sed à Christo (quin gaudia sentiant) fovent ur, ut constituant præmium afflictionis dolorum. In terra se arbitrantur iacere, ubi se vident tribulationibus concuti; non cognoscentes quæ munera præparata, ubi gaudia vagantur sine lætitia: equidem cùm elevent, quæ comprimere videntur (licet ab oppressis non videantur) in cœlum sit oculorum Salvatoris elevatio, ut cognoscant laboribus esse in cœlo.

Ioann. 6. 5.

Qui pro Christo patiuntur, in cœlo passionibus vellicantur.

Numen inest illis, sunt & comercia cœli.

Ovid. 3. *Art.* v. 549.

Sunt in terra, & non sunt tibi: sed ubi merentur esse: Christusque illos respicit sursùm, dum ad montis radicem sistunt deorsùm; quoniam qui Christum sequens labores tolerat, tribulationis pœnis in altis habitat.

3 Pende. *Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur.* Æthiop. *Super his, qui patiebantur.* Quæ signa? Miracula, singularia prodigia; quibus lacrabantur in Christi sequelam, qui per pœnas cœlestem quærebant gloriam: equidem non sine novo singulari prodigio; quòd patientes in terra collocarentur in cœlo. Oriuntur gaudia ex doloribus, nudanda propemodum in cœlestibus; sed aliqualis tamæ felicitatis in terra exploratur lux, ne de premio ambigat oppressum cor: firmum est: utroque statera sit: & dum oculos, ut videat, Salvator in cœlum dirigit; patientibus propter illum, signum in elevatione gloriæ præsentis ostendit: quandoquidem absconditur pondus gloriæ, sub pellucido velo prementis pœnæ. *Elevare, elevare Ierusalem; quæ bibisti de manu Domini calicem.* Calicem Domini, *dolores, anxietates, mœrores, afflictiones gravissimas*; inst Maluend. His anima amarè opprimitur: & dicit, quòd elevetur? Utique, ut ad toleranda cruciamina, videat præmia: etenim si per angustias calcis amarissimi, videtur illi, in terra oppressam iacere; fallitur specie externâ, quoniam absconditur gloria: elevari & nimis elevari iubetur, quandiù in amaritudine deprimitur: ut videat quid peperit, si introrsùm oculos aperit: igitur per epotum amaritudinum calicem, cœlum usque quæ depressa obtinet elevationem. *Vires inclinata resumit*, dicit de face ardenti, Ioann. Orozius, *Emblem.* 2. Ad rem, dum gravius patitur cor: quandoquidem si adinstar facis, doloribus usque ad terram inclinatur; per ipsum pondus usque in cœlum attollitur. Dicit contextus: *Ut plantes cœlos, elevare, elevare.* Ab illa formandi cœli? Numen studet laborum gloriæ, & per illos etiam throno elevationis animæ: equidem cùm in cœlo sit gloria, cœli formantur à pœna: quoniam per acerbitatem angoris pœnæ, elevatur vel in terra ad beatitudinem gloriæ.

Vers. 2.

Unde hu iusmodi prodigia.

Isai. 51. 17.

Maluèd

Ponderet qui opera muntur, elevantur.

Ioann. Oroz.

Vers. 15

4 Acceptus Domino Moyses gloriam quærit, ut gratiam eius inveniisse constet. Faciem Dei videre vult; sed abnuitur. Gloriam videri exoptat, & conceditur. *Non poteris videre* (ei dicit Dominus) *faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet.* Haud inficiatur, quia videri non potest; sed quia Moyses vivens non potest illam videre: eique concedit in gloriam

Exod. 33. 20.

beatitudinis cumulum, quippequàm ostensurus *omne bonum*. Pendenda cuncta, ut in præsis adhuc in hac vita consistet gloria. *Ostende mihi* (sequenti & amanti) *gloriam tuam*. Placet. *Ecce est locus apud me* (respondit Dominus) *& stabis supra petram : cumque transibit gloria mea ; ponam te in foramine petræ, donec transeam.* Magna profectò gratia ; sed mirabilior in visionem gloria. Ut fruatur cœlesti divinâ luce, collocatur Moyses in foramine petræ : *In petra tectum & absconditum : in petra cava, in cujus cavitate latere potes* : fabilit Alapid. Hoc est omne bonum: Hoc est horribile ergastulum, saxeum viventis sepulchrum: ibique collocatur, dum gloria appetitur ; quippe gloria optabilis beatitudinis, sæpe invenitur intra vincula carceris : etenim non gloria acquiritur gloriæ thronus, sed catenis & carceribus. Pende. *Est locus apud me, & stabis supra petram*, ut videas gloriam. Si inclusus in foraminis cavernas ad visionem gloriæ ducendus, undenam suprà ? Suprà, beatitudine potitur, inclusus in saxum, patitur: ibique expanditur totum bonum, dum corpus strictè designatur totum vinctum; quoniam qui in carcere patitur acerbam persecutionem, etiam in terra feliciter manciscitur beatitudinem. Cogitabat Moyses, dumtaxat splendoribus confici gloriam ; non indipisci per ærumnarum miseriam : & dum gloria optatur & generosè conceditur, inter vincula in carcere collocatur ; quippequàm in hac vita gloriæ felicitas, periculus videtur, & avidè inter catenas. Gratia habetur, gloria concupiscitur : & pro ostensione gloriæ, Moyses dignandus includitur saxeo carceri ; equidem in tractibus huius vitæ ad consequendam gloriam, cœlum decrevit in votum necessariam tolerantiam. Hinc non suprà petram, sed in petræ foramine gloriam videt ; ut cognoscant quid persecutionibus latet : igitur non in posterum solùm reservatur gloria pœnæ, cùm totum bonum appareat etiam in ipso labore.

5 Nescio, an huiusmodi gloriæ speculum, præscripserit Dominus *Omne bonum*. Prætermittuntur ab homine malorum dulcedines, dum fugi pati laborum acerbitates ; quia extrorsùm respicit, quod vidisse non placet. Si gustaret, videret suavitatem, ex accerrima persecutione fluentem, non solùm, ubi præmio potitur : verùm cùm dolores patitur. In dolore ? Sanè. Si solùm gloria servaretur in cœlum ; esset profectò participibus bonum : cæterùm non bonum omne ; ni intercesset in ipsa calamitate : & dum Moyses propter gloriam intra saxum includitur, bonum & *omne bonum* ostenditur ; quoniam gloria quæ futura patientibus, in cœlestibus, videtur etiam abundè in ipsis persecutionibus. Vide *Tautol. 1. D.6. n. 13.* cur crux Moysi ostensa, dum gloria ab illo cupita.

——Præmissa futuris
Dant exempla fidem.
Prospera sperantur tempora rebus.

In gloria laborum aliud latet, aliud patet. Si *omne bonum* Moyses in carcere respicit, quantum bonum, quod non videt? Beata sanè spes, ubi in ipsa est beatitudo : unde Psalmista, *Tu es spes mea* (dicit) *portio mea*. Spes in laboriosa lamentabili vita: portio est in vita beata : illicque gloriæ etiam exponitur portio ; quoniam ipsis in laboribus splendescit beatitudo. Ratio sub manum ex Tautologico textu. Dum fuerit in gloria portio, *lætificabit* patientem *in gaudio cum vultu suo*. Est discrimen inter gaudium & gaudium, quia non semper cum lætitia conceditur donum. Cum vultu, visâ facie, gaudium ex lætitiæ fonte : sine vultu gloriæ gaudium, dolore persecutionum : in hisque etiam exhibentur gaudia ; quia licet non lætitia, tamen est gloria. Gloria illic, ubi nullus labor ; gloria hic, ubi totus dolor : igitur cùm in cœli beatitudinem, transformetur homo de laboris *claritate in claritatem* de gaudio & gloria laboris, transit in gaudium lætitiæ æternæ felicitatis.

Ultimus cælum labor inflexo
Sustulit collo: pretiumque vultus
Ultimi cælum meruit laboris.

6 Reflectamus calamum in petitam à Moyse fulgentem gloriam, & à Domino liberaliter promissam gratiam. Gloriæ illi promittit, quamvis intra saxum, felicissimam visionem ; sed negat ostendi faciem. Dum gratia à Deo conceditur, conceditur felicitatem inficiatur. Gloria nihil aliud est, nisi Dei videre faciem: quam ergo gloriam favens Numen concedit ; si in ostensione gloriæ faciem abscondit ? Est homini duplex gloria : alia in via, alia in patria. Imò eadem, sed aliter in cœlo, atque aliter in mundo. In cœlo, dum facies divina ostenditur : in mundo, dum vultus eius absconditur. In cœlo, ubi non est dolor: in mundo, ubi totum labor : Moysique promittitur tota gloria beatitudinis, tamen si facies non videatur Deitatis ; quippe si in mundo Numinis in fruitionem concupiscitur vultus, gloria eius dumtaxat ostenditur in laboribus. Non faciem, cæterùm gloriam videbit, dum corpus saxum incluserit, dum ibi quasi in vinculis laboraverit : *Non videbit me homo, & vivet* : igitur & vivens gloriam exoptat; necesse est, quod ad labores recurrat: quandiù in laboribus, & doloribus mundi, nequit aliter gloria Domini videri: sustineat ergo persecutionum pœnam, qui in vita ad immortalem vitam quæsierit gloriam. Potest profectò hic gloria cœlestis videri, & non videri. Non erit visio, si fugerit persecutio : gloria videbitur, si propter gloriam in illam intendens patitur : gloriaque ostenditur Moysi, ubi collocatur in foramine petræ; quia gloria cœli in hoc mundo claret in tribulatione.

7 Ulteriùs. Deus Moysen, visionem gloriæ perentem, in ergastuli brevitate collocat, ut gloriam videat; igitur ei gloria extra gloriam apparet, qui tribulationes sustinet : estque gloriæ visio & extra gloriam; quia habet gloriam intra pœnam. Hæc est sanè gloria Numinis, nequaquàm facies. Unde illi dicitur : *Videbis posteriora mea ; faciem autem meam videre non poteris*. Quid est *Posteriora mea* ? Gaudia & summa, sine lætitia, voluptas in doloris acerbitate, iucunditas in labore, catenatis ærumnis, in mulcimen voluptatis. Facies, dum Nomen apparet vultu, ex lætitia oriente gaudio ; quapropter ob huiusmodi gloriam, dabit *gaudium & lætitiam* : at cùm ex pœnarum gloria oriantur in mundo gaudia; dumtaxat pro claritate ostenduntur posteriora : igitur lætificare cum gaudio, vivere sine tormento, & totius felicitatis manifestare splendorem; servat (vel glorificaris hic) quousque in cœlo ostendat faciem. Vel amicis in mundo ostenditur, uti vult. Cùm apparuerit, videbimus cum sicuti est : equidem si tunc est plenum, ex vultu eius erit cum lætitia gaudium. Si ibi alia gloria, vel aliter, in cœlestibus ; sanequàm & hic est gloria in ipsis tribulationibus. Gloria sursum, gloria deorsum : cœlum altum, cœlumque profundum. Cœlum suprà, cœlum infrà : ita ut utroque sit gloria. Suprà, ex Deitatis revelata facie : infrà, ex occulta, vitam dolore permente. Aliò intentus, profert Claudianus, 2. de *Raptu Proserp.* à v. 281.

——Et imminsum tedit per inane poresias.
Amissum ne crede diem : sunt altera nobis
Sidera, sunt orbes alij lumenque videbit
Purius, Elysiosque magis mirabere campos,
Cultoresque pios : illic pretiosior ætas,
Aurea progenies habitat, semperque tenemus,
Quod Superi meruere semel.

8 Præterea. Gloria à Moyse in illa præfata pressura visa, Numinis *posteriora*; eò quòd liceat patiens propter gloriam, ex ipsis doloribus habeat gaudium ; sine lætitia, quod præsens, quasi haberetur post tergum. Unde cùm in mundo non iudicetur felicitas, quæ secum habuerit pœnas ; qui contraria felicitati sentit, non iudicatur felix in ipsa felicitate: igitur gloria donatur, quia dolet ; sed minimè gloriam, maximeque cruciamina sentit. Quicquid in tergo est, cognoscitur ; sed nullo modo videtur : Moysique gloria data, gloriæ dicuntur meditanter posteriora; quia tribulatio ex labore fecit felicem, sed dolore non videbat acceptam felicitatem. Articulo patet. *Videbis posteriora mea.* Chald. *Transire faciam omnem gloriam meam super faciem tuam.* Hebr. *Transire faciam omne bonum meum ante faciem tuam*: ex cuius consortio magnitudine lucis, splendida facta est, & coruscans facies Moysis. Qui iusti acquirant ex passionibus, videtur in gloria à Moyse optata & concessa. In illum (carceri inclusum, & vinculis saxeis propter gloriam à Domino traditum) radij divini translati sunt splendoris ; sed ipse *ignorabat*, quo splendida esset facies. Illum latebat, quod omnibus rutilabat : posterioraque dicuntur in gloria Numinis, quicquid patitur Moyses angustiâ carceris ; ut gloria pœnæ patientibus exhibeatur : etenim etsi ab illis non videatur, splendidissimè habetur. Labor angit, persecutio corda comprimit. Nihil gloriæ videtur nisi dolores ad gloriam, & tormenta in rem amaram : videntur oculis insipientium mori ; verùm illi sunt in pace : quandoquidem si gloriæ cœlestis pondus latet sub calamitatibus ; inter catenas & carceres gloriam habent, quamvis patientes ignorent. Ignorabat Moyses, quòd splendesceret facies. Commendat insignem humilitatem, dum cunctì nescunt, suum ignorare splendorem : verùm maximè quantum gloriæ inest momentum, patientibus propter Christum : igitur beatitudinem, quantumvis præ tormentis non cognoscant, vel ipsis tyrrannis splendores manifestant.

9 Dicit Sponsa, quæ propter Dilectum & percussa & vulnerata. *Nescivi: anima mea conturbata est propter quadrigas Aminadab. Revertere, reverters Sula-*

Vers. 19

Alapid.

Locus beatitudinis, ab scientiat carceris.

Et habitatio in catenis.

Gloria lucet in ipso labore.

Vers. 19

Cur etiá hic tolerantia dicitur Omne bonum

Claud. de Consul. Honor. v. 620.

Psalm. 141. 6.

Ubi supr.

Gloria est tinctura pœna.

Vers. 23

Ubi supr. Chal. & Hebr.

Habetur quòd non videatur

Cap. 34. 23.

Pſa. 30. 20.

Et obtinetur in vita.

Humilitatis perfectio in qua maxime

Claudij

Et gloria ficatio in mundo

Cant. 6. à 11.

namitis : revertere, revertere ut intueamur te. Pulchritudo ex vulneribus erat cunctis spectabilis, qua de causa videri in oblectamen desideratur species ; igitur per inflicta verbera & vulnera, pollebat summè inter mulieres pulcherrima : verum erat conturbata usque ad animam propter tyrannorum plagas, designatas per quadrigas; uti diximus *Didasc. præced.* n. 8. Gloriam ex dolore habet, verùm præ dolore nescit. Splendet cœlo, plena vulneribus mundo. Ab illa videretur sicut ab alijs gloria, ni præ agone conturbaretur anima : at cùm gloria insit ex vulnerum radijs, urgentia persecutionis ; dum cruciamina tolerat, gloriam habet, quamvis nesciat : etenim eius cuncti videre concupiscunt pulchritudinem : dum illa nescit ex vulnere effulgurare splendorem. Decorat sanguis effusus, & si turbatum præ dolore pectus ; quia non apparet Sponsus. Non videt quod habet : ubi dolor urget, gloriam ex dolore nescit. Ignorat se in dira persecutione. *Si ignoras te, egredere & abi.* Per ipsa vulnera, fulgebis inter pulchriores pulcherrima ; igitur pulchritudinem videntes, non satiantur, splendorem demirantes ex pulchritudine vulnerum. *Revertere, revertere, ut intueamur,* cisi te vidimus. Eminet & coruscat ex stigmatibus gloriæ spectabilis lux : *Revertere, revertere, ut intueamur te.* Toties : Oritur vel in posissione votum ex præstantia pulchritudinis ; quippe ex visu cùm sit summa delectatio, minimè saturatur oculus visu.

In martyribus est pulchritudo ex vulneribus.

Ibi cap. 2. 8. Tunc magit gloria fulget, dum patiens nescit.

10 Opportunè Seneca. *Incidet aliquid quod impediat : Non equidem eum* (infit, *Epist. 72.*) *cuius animus in omni negotio lætus atque alacer est. Imperfectis interscinditur lætitia : sapienti verò contexitur gaudium : nullâ rumpitur causâ. Non enim ex alieno pendet, nec favorem hominis expectat. Domestica illi felicitas est : exiret ex animo, si intraret : ibi nascitur. Aliquando extrinsecùs, quo admoneatur mortalitatis, intervenit ; sed id leve, & extollitur : modò in cælum elevatur.* Quidni gaudium, etsi appareant signa vulnerum ? Pro admonitione mortalitatis quicquid grave, cordis interna felicitate, despicitur uti leve. Gaudium cùm sit intra viscera, nullâ rumpitur, nec interscinditur causâ. Quousque nudetur Deitatis vultus, totam gloriam servat pectus : quippe quàm omnis gloria eius filiæ Regis ab intùs, *circumdata varietate.* igitur gloriam secum habet, & habere gloriam nescit : omnes cupiunt videre vulnerum splendidam claritatem, & illa ignorat ullum habere splendorem. Si ubi Deus, ibi gloria, & gloria summa ; summa patienti erit gloriæ, in cruciatu & dolore, præsente Numine.

Senec.

Hæc gloria inter na.

Psal. 44 14c

11 Multa mala à Chaldæis Israelitæ pertulerant, opprobria devoraverant, cruciamina sustinuerant. Unde Deus illis dicit : *Quomodo protegam te Israel ? Conversum est in me cor meum, in medio tui.* Cessavit persecutio, & in se cordis Numinis desiguatur conversio ? A se Abivit? In se quod secum, non habuit ? Ubi ergo erat divini præsentia cordis ? *In medio eius*, cum afflictis: igitur haud secum valuit, videns pro se tolerare; pœnam non adesse vulneratis, ut communicaret gloriam. Constantia fidelium, tormenta vincens, dum persert ; cor Numinis in protectionem allicit ; diciturque in medio subeuntium persecutionem, & tolerantium tyrannidem ; quippe dum propter eius gloriam læti tormenta patiuntur, sagittis amoris cor è pectore rapuerunt. Modus protectionis solicitatur, & ingeniosè invenitur : scilicet Dei præsentia, è qua dimanat essentialis gloria : corque salit è pectore, ubi dilecti opprimuntur afflictione ; quoniam præ vehementia amoris, nequit esse sine illis. Protegit, & volitante corde ad illos patientes vadit. Gloria in pœnis ministratur : Deus in medio illorum non commovebitur ; quousque in se propter cordis conversionem, ut plenè glorificet, illis ostenderit faciem.

Osee 11 à 8.

Luc. 9. 31.

Pœna præveniturà gloria.

Gloriâ Dominus est cum patientibus.

Macte animi. Notat ista Deus, qui flectit habenas
Orbis, & humanos proprior fove dirigit actus,
Mœrentêque videt, lætitiâ arcana ministri.
Hic amor à Domino meritus tensore probari.

Ubi sup v. 8.

Cor illius ad illos rapitur.

Stat. 5. Silv. 1. à v. 37.

12 Decreverat Servator N. aliquibus afflictarum adhuc in mundo ostendere gloriam, quam in se studio amoris habebat inclusam ; & illos in excelsum assumpsit montem, ut videre possent lucem inaccessibilem. *Assumpsit.* Haud cor illorum (longè corpus) ascenderet, ni Salvator assumeret : equidem quantumvis instet gloria, pigra conditio renuit ascendere in ardua ; estò per leve gravamen præcogitet ascensionem. Quid esse possent, ostendit perspicua è corpore lux: *Resplenduit facies eius sicut Sol.* Haud in medio montis, quò assumebantur, siparia in gloriæ ostentionem aperiuntur. Iam erant

Iesus iuvat præsentia in ter cruciamina.

Matth. 17. 1.

Per virtutis inertiæ desidia vel in propria cœnosa.

Vers. 2.

Finito labore, apparet in luce.

erant in cacumine montis, dum lucis fuerunt participes : igitur ubi sequentium Christum, finitur assumptus labor, totius gloriæ continuò patuit splendor. Vernaculè : *No avia mas que trabajar ; y hallaron la gloria, luego que acabaron de subir.* Parum dixi, pende : *Resplenduit* (ut accesserit) *facies eius sicut Sol* : pòst à Synedris memorata, per illum tollendæ crux : *Dicebant excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem.* Exhibetur admirabili Theatro huiusmodi glorificationis forma, ut Christum sequentes, sic moverentur in certamina : etenim ita gloriæ præmium annexum laboci tribulationum ; ut præventa esset passuro excellentia præmij, antequàm illuc vocati loquerentur de passione.

Plutarc. *Vultus venerandus.*

Val. Maxim.

Horat.

13 Cessavit de passione & cruce eloquium & simul evanuit totum illud tantæ gloriæ pulcherrimum spectaculum ; cuius maiestatem ferre lumina nequibant, propter splendoris copiam, unde ceciderunt tamquàm allucinati super faciem suam: gloriaque donatus accessit, erexit, roboravit, quasi iam vel in die ex tanta luce esset nox ; *levantesque oculos, neminem viderunt, nisi solum Iesum.* Gravè profectò argumentum. Iesum solum ? Nonne cum illo discipuli ? Si ille solus, ille soli. Nullo modo. Facta propter imitationem & gloriæ & crucis expressio : minimèque solitudinis patitur acervitatem, qui invenit inter cruces Iesum præsentem. Nesciunt tyranni eis conferre gloriam, qui patiuntur tormenta propter iustitiam. Obsequuntur, dum persequuntur : equidem virtutis umbra, non aliud quàm ipsa gloria. De militibus occisi Othonis, in eo ait Plutarch. *Osculati sunt vulnera, & adoraverunt.* Felix protectò vexamen, quod definit in vulnerum adorationem ; perducens cum gloria in cœlestem gloriam cuius fabricavit ruinam. *Capi virtus nescit : patientia decorus ignorat. Ex fortissimis vulneribus plus gloriæ, quàm sanguinis emanavit* : ut inquit de Catone Uticensi. Valer. Maxim. *lib. 3. cap. 2. n. 7. & 14.* Felix triumphus: verùm, ut ait Horatius de *Arte*, v. 412.

Multa tulit, fecitque, sudavit & alsit;
Qui findet optatam cursu contingere metam

*** *** ***
*** *** ***

DIDASCALIA V.

Vulnerum animæ medicina, vulnera.

Fructus laboris quæritur sine labore.

Eurip.

1 PRÆSENS disciplina non est gaudij, sed mœroris: nosque tamquàm nutriti uberibus voluptatis, frui volumus laborum opima segete ; exterùm sine labore : cùm ad magna præmia exoptatæ celsitudinis nequeat pervenici, nisi laboribus magnis. Euripides in *Oreste. v. 693.* accinit:

Quomodò capiat aliquis magna parvis
Laboribus : Stultum est hoc velle

Vacui sane, & sine fructu, qui felix iudicatur huiusce modi voto: maximè cùm nihil, gratiâ favente, constet intolerabile, respectu expectatæ gloriæ. Cum pondere beatitudinis, vilescunt omnia quæ habentur in terris ; igitur ad illam huius temporis non sunt condignæ passiones. Verinus, *Monastich. 21.*

Verin.

Quem potes æterno pro munere ferre laborem?
Mercedi an tanta par labor esse potest?

Querimur nonnumquam de malorum occursu, crebrisque molestijs ; ac tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis : ac si illarum fideliter fieret discussio, videremus stultè queri de commodo : quandoquidem ipsa afflictionis acerbitas in exitu intractus invenitur utilitas. *Perirem, ni periissem* (dicebat Themistocles, ut in eo dicit Plutarch.) *ni doluissem Athenis, modò dolerem.* Similiter lætificat mœrore afflictio, qua premitur anima ; ut criminis, vel imperfectionis, nocua evanescat lætitia. Non lætificatur gaudio, sed incommodo : dicturque à Psalmista, *lætitiâ gaudere* ; quippe est gaudium ex dolore: equidem cùm dolor animam ab ægritudine liberet; ni doluisset non gauderet.

Plutarc. *Gaudia ex dolore excusso crimine.*

Ps. 20. 7

2 Monet Stoicus patientem in sanitatem. *Stultitia est* (inst, *Epist. 52.*) *cui nihil constat, nihil diù placet : sed quomodo aut quando nos ab illa revellemur? Nemo per se satis valet, ut emergat: oportet, manum aliquis porrigat, aliquis educat : : . Numquid æger laudat medicum secantem? Tacete, favete, & præbete vos curationi. Etiam si exclamaveritis ; non aliter audiam, quàm si ad ratium vitiorum vestrorum ingemiscatis. Sanè licebat. Quid lætaris ?* Non est gaudium : virus

Senec.

est,

Ut peccator gaudeat, doleat.

est, quæsieris medicum, qui urat, qui secet, nec vulneribus parcat, ut te in sanitatem restituat; quippequàm gemitus explicat vulnus: & necessarium quòd de vulnere doleas, ut sine vulnere gaudeas. Erat Hierosolymis Probatica Piscina, *Hebraicè Bethsaida*: Ideſt, *Domus misericordiæ*. In quinque porticibus, quas habebat, *iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum*. In domo misericordiæ tot molestiæ? Tot languores, tot plagæ? Utique, ne peccare possent, si valerent. In gravatis, cogitabant dumtaxàt de sanitate, & nullo modo de scelere, in quo profectò ruerent, modò ærumnæ non gravarent: & ubi iacent, domus publica dicitur misericordiæ; quoniam iacent: igitur si faveret in facultates plena valetudo corporis, forsitan mancipparentur sub obsequio iniquitatis. Si non esset langaor, ingrederetur in crimina furor. Si non esset cæcitas, vellicaret animam oculorum lubricitas. Modò potirentur gressu: errarent forsan in processibus vestigio. Stellati præ aridítate ad vitalitatem nec habebant motum: & ubi iacet multitudo aridorum, claudorum, cæcorum, atque languentium, meritò habitaculum dicitur misericordiæ; quoniam magna cœli pietas esse sub infirmitate.

Ioann. 5. 2.

Vers. 3.

Hæmituit infirmitates sunt aliquando faveri.

3 Incitus exponitur à Davide. *Misericordia tua* (Dominum alloquitur) *magna est super me, & eruisti animam meam ex inferno inferiori.* Undique vallatus hostilibus gemit oppressas: hinc & hinc fugit vagus imminentem mortem, propter potentium validam hostilitatem, plaudit, que Nominis non solùm misericordiam, sed uti magnam? Iure, ex beneficio exilij, ac tanta procellosa persecutione; cùm eius anima ereueretur ab inferno, dum illue impellebat pro viribus tribulatio. Ab inferno afflictione liberatur? Sanè: ni persecutus, abſdubiò persequeretur. In homicidium incideret, modò valeret; & fugit, Dei cognitâ misericordia, & misericordia magna: quandoquidem fulget multitudo miserationum; suspendere impulsum iniquitatum, ne læsus homo vindictâ descenderet in infernum. *Nisi quia Dominus adiuvit me, paulominus habitasset in inferno anima mea.* Penè in ultionem pedes moti: penè in sanguinem gressus effusi. *Si dicebam: Motus est pes meus; misericordia tua Domine adiuvabat me*, ne in infernum caderem, dum volui, nec valui, movere pedem: etenim ni misericordia accederet, & vindictam impediret; aggressa furiosè culpâ, paulominus anima habitasset intra tartara: ex quibus eductæ summâ pietate, facultatis suspensione; quippequàm in corde clementis non solùm magnum, sed summum, impedire, quòd homines descendant crimine in Orcum.

Psal. 85. 13.

Sicut illis removeri ab occasione peccandi

Psal. 93. 17.

Vers. 18

4 Pende contextum. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo; consolationes tua lætificaverunt animam meam.* Cor pupugit natura, sed vulnus sanavit gratia. Lætitia venit ex vulnere, & mirâ consolatione. Ex doloribus gaudia? Ex vulneribus lætitia? Ita in salutem restituuntur animæ, si languent crimine: & secundum afflictionum multitudinem, lætitia accipiunt dolorum consolationem; quoniam si putruerunt cicatrices à facie insipientiæ per blandimina languoris, in virus lethale vulnerum, dolores animæ sunt medicina dolorum. Hinc nonnulli cum Hieronymo de *Nomin. Hebr.* interpretantur *Bethsaida, domum venantium.* Claudos, stellatos, aridos, cæcos? Utique. Misericordia Dei, ut peccatores convertantur ad cor, utitur lenitivis malagmaticis; quæ sine effectu propter rigorem cordis. Misericordia magna, ne frustretur medicina; in blandimina pectoris, utitur anastomicis. Visum in Petro, dormiente in ergastulo: igitur minimè evigilavit, quamvis lumen cœleste refulsit: dormireteque cum socijs in catenis; quousque excitatus percussione lateris. Illico surrexit, quem Deus de cœlo percusit: & quia socij non percussi; ut morerentur, remanserunt in carcere. Multi languidi iacebant in piscina, cum quibus Deus magna usus misericordiâ, ut redirent percussionibus frugi, qui noluerant suavitate: domusque seu piscina languentium, domus signatur Venantium; quoniam per molestias & graves infirmitates traduxit in retia legis. Ictibus enim languorum, ad sanitatem redibat multorum pectus; quùm in piscina, quia levi motu, tantum sanabatur unus.

Dolores, animæ sunt medicina dolorum.

Hieron.

Actor. 12. 7.

Sentitur peccatores vulneribus acceptis.

5 *Socrus* Petri *tenebatur magnis febribus.* Hypallage frequens in Scriptura (de qua sæpe egimus) unde Seneca, *Epist. 119.* inquit: *Sic divitias habent, quomodò habere dicimur febrem, cum illæ nos habeat. Econtrario dicere debemus: Febris illum tenet. Eodem modo dicendum est: Divitiæ illum tenent.* Cor enim appoſuerunt; & febricitant, quippe divitias non habuerunt ad usum. In divitijs inopia, genus

Exeunt malis eius mala, quæ culpa.

Luc. 4. Hipal. 3.

Seneca.

Divitiæ sunt usu gratuant.

genus egestatis gravissimum. Animos igitur usque in sordidatem opprimit, idem quod levare debet: patent siquidem ultra proiectionem viles, si census per non usum inficiantur honores. At hoc aliàs. *Tenebatur* ergo Petri socrus *magnis febribus. Tenebatur.* Appositè, quia ab illis minimè afflictabatur voluntariè. Ideo languet, & languere cognoscit: quippequàm, etsi langueat, haud febris magnæ fatigatur ardore, cui placet in refrigerium habere. Ovid. 1. de *Pont. Eleg. 3. v. 17.*

Ovid.

Nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis.

Vers. 19

Cùm Christus videret expulsionis febris cupidam; *imperavit febri, & dimisit illam.* Quia non tenebat, sed tenebatur a languore; liberatur voce medici. Cui languor, quasi sanitas arridet, vocem medici non audit: cauſticis eget: unde ut expellat febris molestæ languorem, convenit habere febrem. Audias hic expositionem Ambrosij. *Fortasſis* (inquit) *in typo mulieris illius, varijs criminum febribus caro nostra languebat; & diversarum cupiditatum immodicis æstuabat illecebris. Nec minorem febrem amoris esse dixerim quam caloris: itaque illa autumna, hæc corpus inflammat. Febris enim nostra avaritia est, febris nostra libido est, eò quòd ignita sint cupiditates. Febris nostra luxuria est, febris nostra ambitio est, febris nostra iracundia est: luxurum gratia, sub limitas potestatum, epularum suavitas, forma meretricis.* Hæc lumine placent hominibus, quantumvis pungant languores; quippe non cognoscuntur uti febres. Non tenent animum, sed tenentur ab animis, voluptatis insidiatricis illecebris. Nemo expellit iudicatam, etsi falsò, voluptatem; quippe integerrimam arbitratur valetudinem, in qua dolor nullus, etsi flammis æstuet pectus. Medicus signat vocibus infirmitatem; verùm quia grata, despiciunt medici vocem. Acre medicamen necessarium, in expulsionem languorum; si avaritia, si luxuria febris est, & cætera vitia: febris sanè in vitiorum expulsionem necessaria: daturque piè infirmitatibus febris; ut languoribus carnis, exeant animæ languores: pœnâ culpa: malis mala: cessentque dolores,

Per infirmitatis plagas, anima evanescit infirmitas.

Ambr.

Virgil. 3 Georg. v. 458.

Quum furit, atque artus depasciter aridus febris.

6 Ita Domine, ne lenocinentur mala, & anima deducatur in viam tuam per corporis dolorem, ac amaritudinibus in tuam ingrediatur veritatem; ut te timeat, qui non amat: & per nocuum, acre voluntarièque torquemum, experiatur, quàm amarum, reliquisse Dominum. Illicitis tibi gaudibunde vecors placuit: malitiam autem non odivit: & infertur meditanter iætanti odium infirmitatum; ut sit iniquitas eius ad odium. *Nox nocti indicat scientiam.* Si nox tetrica fractæ valetudinis, indicat tenebrosam noctem criminis; ex his quæ infirmitate perpetitur, studebit, nequid habeat per quod patiatur: igitur sicut nox indicat noctem; infirma ægritudine valetudo, animæ fauciæ indicat infirmitatem: quapropter ut æger libereretur à doloribus; ne graventur in mortem, parcet criminibus. Valentes, insolenter grassantur: ipsi infirmati sunt, & ceciderunt: igitur sæpe casus, cæcorum aperit oculos. Peccatores convertentur, si pungantur: vexatio dat intellectum, ut nox noctis sit indicium, & amor voluptatis conversatur in odium; atque plaga in medicinam, ne excessus aggerent plagam: quandoquidem David ex his dumtaxat, quæ passus: promisit, legem atque virtutem docere iniquos. Adi, *Tom. 4. T. 7. D. 1. à n. 7.*

Psalm. 18. 3.

Ex passionibus per peccatum, ingeritur eius odio

Medicina unde ex infirmitate.

7 De Ophioneo, refert Pausanias, à *cap. 123.* (ex quo nos *Tom. præced. T. 9. n. 7.* simulque Ravis. Textor. 2. *Offic. cap. 58.*) *primo statim ortu cæcum fuisse: at oculi uti cœpit, mirabili admodum casu: nam cum ingenti capitis dolore laboraſſet; ab ea valetudine lumini compos fuit. Post nunciatum, cessante dolore, Ophioneum videre desisse; ac rursus, uti ab insito oculis captum.* Elucet in huiusmodi veritate, vel fictione signum divinæ clementiæ, & nostræ depravatæ malitiæ. Unde Anselmus Numini dicit: *Si feris, imploramus, ut parcas. Si parcis, iterum provocamus, ut feriat.* Cæcus est homo, sentiens, sed non videns ex quo malum, & orbitas oculorum; ex cuius obscuritate usquequaquè pedibus offendit, sæpe cadit, sæpius ruit: quin quamvis cæcitas voluntaria sit; velit lumine illustrari cor, & aperire allucinatos oculos, ne prorsus in tot anfractus. Ni Deus adiuvet, peribit: pro medicamineque mittit vindex, sed misericors, ingentem dolorem capitis, quo aperiat oculos, præacerbitate doloris: paterque clementia, ut vulneribus criminis præsens apponatur medicina: igitur ni plagis, ærumnis, ac laboribus esset afflictus, nunquàm ad cœlos aperiret oculos. Verùm cùm nihil operetur ex amores dolore cessante, redit, libenter amplexatus crimen; sit gravior sit,

Pausan.

Anselm

Per dolorem illum peccator aperit oculos.

in pristinam cæcitatem: fiuntque novissima hominis illius peiora prioribus: equidem oportet, quòd graviter infirmetur; ut contracta infirmitas à præcordijs expellatur.

Lucret. 3. v. 452

Nã dolor ac morbus letbi fabricator uterq; Multorũ exitio, perdocti quod fumus ante.

Senec.

8 Ad unguem sententia Stoici. *Nec sine causa concussus est* (infit, *Epist.* 91.) *Inexpectata plus aggravant: novitas addit calamitatibus pondus. In ipsis voluptatibus causa doloris oriuntur: bellum in media pace consurgit; & auxilia securitatis in metum transeunt: ex amico inimicus, hostis ex socio. Cladis causas nimia sibi felicitas invenit.* Hominibus infestiores hostes sunt ipsæ felicitates, quibus in infelicitatem procidunt, & corruisse nesciunt; quippe fascinat voluptas, & ex dulci philtro cæcitas, orientibus doloribus ex voluptatibus. Ut homo cæcus videat, vulneratur: ut iacens surgat, concutitur; nec frustrà, ut in iudice excellat etiam ictibus clementia: equidem in salutem non inquireret regimen, ni per febres & dolores nosceret infirmitatem. Post Præcursoris necem, *abijt Iesus trans mare Galilæa, & sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur.* Cur super his qui infirmabantur plauduntur signa, si facta mitabiliora? Exprimitur humana conditio, sui solicita commodi, & methodus arcana pro salute infirmorum cœlestis medici; qui intendebat in animæ salutem, per corporis imbecillioris languorem: multitudoque Christum sequitur, quùm molestiâ infirmitatum gravatur; quippe nullatenùs decrevissent illum sequi, ni essent infirmi. Nonnullis accidit quod Ezechiæ, licèt non eadem animi rectitudine, atque intentione propositi. Mortem instantem audivit, atque *fletu magno fievit.* Oriuntur peccatoribus lachrymæ, dum sunt infirmi, præ periculo languoris; & minimè propeccatis. At cùm Dominus mortem peccatoris respuat, intendens per ægritudinem, quòd convertatur & vivat; cruciamina in infirmitate mittit, ut qui valens deliquit, peccata ploret. Sanitatem saucij iacentis amor divinus solicitat; quia infirmus plorat: feliciterque indipiscitur salutem & remissionem dolorum, per dolores & præsentius medicamen lachrymarum.

Conferuntur infirmitates, ut sequatur vestigia Salvatoris.

Ioann. 6 2.

Isai. 38. 5.

Lachryma, criminum & languorum medicina

9 Ergo Christum sequebatur multitudo; *quia videbant signa super his qui infirmabantur.* Maiora potiùs signa, si valentes sequerentur. Ars est medici cœlestis, infirmitati mederi afflictione infirmitatis: & super his quorum valetudo infirma, insignia Christus operatur miracula; & quia qui in vita Christum sequuntur, frequentiùs angoribus tribulantur: & quia peccatoribus immittuntur meditanter dolores infirmitatum; ut quærant & sequantur medicum cœlestem Christum: etenim si valerent, floridàque sanitate præstarent; nec sequerentur, nec quærerent. Non frustrà concussi, si calamitas exoritur ex ipsa felicitate: igitur qui numquàm secutus, nec Christum in lege novit; saltem infirmitatibus quærit. *Anima miro modo vivificatur ex vulnere*: inquit Gregor. Magn. in *Iob*, lib. 2. cap. 8. Non solùm vivificatur, sed miro modo; quoniam qua perit, vivificat tribulatio. Fabula fuit, vulnus Telephi non posse sanari, nisi alio & altiore vulnere jet referri Diodor. Sicul. *Bibliothec.* 5. n. 17. & Barth. Merul. in 1. Ovid. de *Remed.* v. 47. ubi:

Cur languores mittuntur iustis & impijs.

Gregor. Magn.

Quomodò ex vulnere vivificet tribulatio?

Ovid.

Vulnus Achilleo quod quondã fecerat hosti, Vulneris auxilium.

Nec iuvamine fictionis pervenit Græcia in præstantiam huius artis; ut per aliud vulnus, vivificaretur saucium lethaliter pectus: quod quidem medicamentum, Numini solummodò reservatum. Unde de illo Iobus: *Concidit me vulnere super vulnus.* Iustum, ut constantem ex certamine coronet; vulneribus super vulnera percutit. Aliter in peccatoribus sedet super vulnera vulnus. Vulnera ex illicitis sibi faciunt: usquequaquè se percutiunt. His vulneribus incedunt quali valentes: nec esse prorsùm, expelli languores: in salutemque Deus immittit infirmitatem; quia nullo modo anima saucia peccato, in salutem perveniret, ni medicus cœlestis ipsum vulnus vulneraret. Vide aliò, *Tom.* 2. *T.* 1. *D.* 10. *n.* 20.

Iob. 16. 15.

Quomodò à Deo peccatorum vulnera vulnerantur

Per inflictas plagas, anima trina libertas.

10 Mos fuit Romanis alapà libertatem concedere servis; uti dicemus *Tom. ult. T.* 4. *n.* 36. & per transennam hic *T.* 10. *D.* 2. *n.* 4. *Felix iniuria*, dicitur à Claudiano, de 4. *Consulat. Honorij*, v. 618. Felix, qua rubent genæ? Ni pudor, erit næ frons sine fronte. Pudet, sed non pigetetenim gaudet ex iniuriæ dolore, optatà felicitate; quippequàm per molestiam exit ex molesta servitute.

Claudian. *Affligitur exit anima ex peccati servitute.*

——— *Pulsata fronte recedit*
In civem.

En patet servorum peccati libertas, dum Deus plagis multiplicat plagas; quæ à vulneratis sentiuntur, & inflictæ non alio quam quòd sentiantur; eò quòd illis redditur dicitur sensus, & salutem pro medicina fit motus: quandoquidem ni vulneribus in vulnerum medicamen laborarent; numquàm de servitute peccati in libertatem exirent: felixque doloribus fit iniuria, animi vivificata; quoniam vulneribus miro modo statim compacta vulnera: fitque in solidam sanitatem restitutio; cum

Claudian. *Alapà ei cessa libertas.*

Ovid. 15. Metam. Fab 43. Ex. 12. 24.

Pallida exangui squalebant pectora morbo.

11 *Percutiam vos gladio*; minatur Dominus Israelitis, modo assentirent peccatis. Quorsùm *Gladio*, ubi intenditur percussio? Quia non vulnere intendit in percussionem, sed in percussi salutem. Vulnus super vulnus iterandum, in medicamina vulnerum: est vulnus ex percussione: in Numinis potestate, est etiam percussio ex vulnere: igitur sauciorum peccatorum ægrotantium desperaretur salus; ni vulnera inflicta à se vulnerarentur vulneribus; perseverarent enim in anima criminum vulnera; modò non essent ut gladio, quæ vulnera vulnerata. Eorum itaque dolores evanescunt doloribus: alias,

Ovid. d. 1. Fab 6 Thren. 21.

Immedicabile vulnus.

Hinc de iustitia divina, dicit Prophetа: *Percussisti, nec misertus es.* Aliter divina clementia: siquidem ab illa homo aliquando si percutitur; percussio est ut misereatur. Misereatur dum à servitute, à vulnere, à morte liberat animam; à se præ malitia diaboli servam, illecebris vulneratam atque criminibus mortuam. Opus est vulnerum intensivè doloribus, ut per vulnera infligenda insensatis restituatur sensus. Tunc vulnerat, verùm parcit: miseretur, verùm percutit: etenim cùm peccator sentiat quod sentit tantum, & sensus corporis dumtaxàt habeat ad sensum; nisi per vulnera corporis, haudquaquàm anima revalesceret. Saucia à vulneribus criminis. Dat in subsidium vulnerum medicamina dolorum; ut hominibus reddat per molestiarum gravamen, quod crimen

Deus vel iratus, misericors.

Lucret. 5. v. 418

Demit imaginibus violento vulnere honorẽ.

12 Prodest itaque medicina, si dolores adoptantur à patientia: equidem etsi sentiatur afflictio ex vulnere; haud sensibilis, quippe ministratur ab amore. *Afflictio non affligit, ubi solamen adest*: ait Novarin. de *Umbr. Virgin.* Excurs. 75. n. 715. Signum namque sanitatis, clausis oculis bibere per dilectionem calicem amaritudinis. Ita Deus de salute recuperata gratulatur patienti. *Quis* (inquit) *contristabitur super te?* Quis non, cùm videret plagam, & posita esset quasi signum ad sagittam? Quare nec compassionem me-

Novar.

Isai. 51. 19.

Vers. 17

Sanitas animæ, si in laboribus conformis voluntati divinæ.

Ibid.

Ipsa afflictio est elevatio,

Eccli. 2. 3.

Et mundi Domini plagæ sunt deliciæ,

Achilles Bocchi

Cyprian.

Cur tribulationes dicitur arma

expeditioni gravamen ; sed in pugnam & victoriam subministrat defensionem. Naufragatur delinquens, ambulans semitas vitalis maris. Datur enim illi labor, dolor, ærumna & molestia afflictionum tamquàm tabula. Si projicit, portum nequaquàm appellet. Pondus fluctuando habet secum, sed in subsidium. Qui perire non vult ; patiens laborum criminum pœnam; eam amplectetur tamquàm in naufragio tabulam : igitur patitur corpus, ut passione valeat animus : qua arte Numen venatur hominessut averterentur ex animo iniquitates, faciasque in terra salutes. Lucretius, ubi supra, *lib.* 3. v. 444.

Et tabula in naufragio

Omnia deficiunt, atque uno tempore desunt.
Hæc accedit, uti videamus, corpus ut ipsum
Suscipere immanes morbos, dirumque dolorem:

Lucret.

Sic animum curas acres, luctumque metumque.
Quin etiam morbis in corporis avius errat:
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi.

DIDASCALIA VI.

O quàm inimica sunt nobis vota nostra!

Sanec.

1 APpositè Seneca, *Epist.* 60. inquit : *Et eo quidem inimiciora, quo essere felicius* : equidem major in gaudijs molestia ; modò vitijs florentibus faveat fortuna. Minimè in gaudijs Veneris est succus gaudij, sed *opiniones immedicabilis lætitiæ* ait Sophocles in *Ajac.* v. 52. *Immedicabilis* : vividè. Quo sanatur sit deterior ? igitur bibunt in calice Babyloni plus & plus amaritudinem; quia non inveniunt in potu, quam conceperant dulcedinem. *Infelicis luxuriæ ista tormenta sunt* (subdit Stoicus, *Epistola* 19.) *Querit quemadmodum post saturitatem quoque esuriat : quemadmodum sitim primâ potione sedatam, revocet* : equidem cùm finem non agnoscat inexplebilis ; in vota nocua crescit altera sitis. Ovidius, 7. *Metamorph.* Fab. 24.

Vitia felicia petra.

Sophoc.

Senec. *Luxuria inexplebilis.*

Ovid.

——*Usque adeò nulla est syncera voluptas:*
Solicitumque aliquid intervenit lætis.

In Tautologia nostra simul exponitur gaudium & lætitia. *Lætificabis in gaudio.* Est origo cœlestis cum vera exultatione quietis cordis, habitantis mundum, & in illo habentis cœlum ; ubi vera gaudia, quels lætificantur corda. In fluxu sæculi non semper cum lætitia (quippe falsa) gaudium est ; ut videtur in illis quorum Venus icit cor, & saggitis voluptatis, sed saggittis: quandoquidem quæ hilariter plaudunt, & magnificant gaudia ; sunt vitæ & cordi lethalia vulnera.

Psal. 70.

Etiam gaudia mœrent.

2 Nephte apud Ægyptios fuit Dea per quam (ut ait Plutarch. de *Isidi & Osiride*. Kircherusque in *Obelisc. Pamphil.* lib. 3. cap. 5.) signarunt Mœrem & Venerem. Ut vigeat inter humanos fugitivi gaudij seu fallacis pœnitudo, oculis præ se ferat eiusdem diversocolore imago. Duplex splendet vultus : verum ipsa Mors & Venus; igitur virus Venus vultu pulchro & festivo insidiatricis; quippe in illo paravit in perniciem vasa mortis. Statius, 1. *Achill.* à v. 287.

Plutarc.

Nephte, quæ Dea

Omnibus eximium formæ decus, omnibus idem
Cultus, & expleto teneri iam fine pudoris,
Exierant, dare venis opes, Divaque severâs
Fronde ligare comas, & spargere floribus hastam.

Luxuria mori.

Statius.

Per proprietatem, si flores dicantur Veneri, & hasta morti ; ob insidiosam pulchritudinis formam, *Spargere*, dicit *floribus hastam*: etenim cùm Venus in dolos arte fedocat, ut in lethum festivè, sed cautè alliciat; nexus à Diva ut florum & sagittarum; ut incauti bibant ridendo venenum : quandoquidem in Cupidine Veneris, idem fauciare sagittis, atque ministrare flores. Impellit Cupido in mortem, quùm offert matrem : igitur de medio leporis, surgit fons amaritudinis. Claudian. de *Nuptijs Honor. & Mar.* à vers. 68. & Anacreon. *Carm.* 24.

Infignia Veneris.

Flores sagitta.

Luduntur gemini fontes : hic dulcis, amarus
Alter & infusis corrumpit mella venenis;
Unde cupidineæ armavit fama sagittas.

Ifai. 50. 11.

Claud.

3 Pervenit Israel ad *Sepulchra Concupiscentiæ*, qui locus pridem dicebatur *Cabrotaba*, quæ fuit Mansio tertia-decima. *Ibi populus flagravit desiderio* : & *ait : Quis dabit nobis ad vescendum carnem?* Ignem devotantem in concupiscentes Dominus misit, postquam vota concessit : dedit ignem & carnem, ut ignibus compesceret ignem. *Furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis : vocatusque est ille locus Sepulchra Concupiscentiæ. Ibi enim sepelierunt populum, qui desideraverat.* Articuli argumentum constat; sed nomen loci exponitur, ut discrimine vitæ cor resipiscat. *Sepulchra-Concupiscentiæ.* Ibi concupiscentia excitata, & etiam ibi concupiscentia sopita. Non dicitur locus, *Sepulchra concupiscentium*, uti acceperunt supplicium ; sed concupiscentiæ sepulchra, quæ statuta & reliquis evecta propter exempla ; quæ scis possent, ne sepelirentur, discere, quæ & propter quid sepulchra concupiscentiæ : & non concupiscentium, sed concupiscentiæ appellantur sepulchra; quia ibi sepulta per supplicia remansit aliorum concupiscentia. Aliter : Hoc nomen est documentum lascivientis hominis, ne velit perire seductus blandicijs Veneris; quia, ut ait S. Benedictus *Regul. Sanct.* cap. 7. grad. 1. astuta callidè *Mors secus introitum delectationis posita est* : & licus, ubi tot de cœlo tacti, dicitur iurè *sepulchra Concupiscentiæ* ; quippequam sequens nocuam concupiscentiam voluptatum ; in illis non inveniet infelix, nisi sepulcarum. Ut habeas delicias, sicut subdit idem ibid. e Siracide, *Post concupiscentias tuas non eas.* Sunt Sirenes quæ dulciter accedentes, trucidant, & vel fugientes quasi festivè, suffocant. *Non eas*: equidem idem illarum concupiscere obletamina, ac cùm vita fodere delectationi sepulchra. *Suat enim desideria multa inutilia, & nocua ; quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.* Hinc congruit post cupita non ire ; quippe levi occasione, idem ad illas movere pedem, ac amplecti perditionem : cùm ergo numquam satient, & desideria desiderijs excitent (ut eautem mergant unde emergere non possit) fraudulenter voluptas strophis allicit : sed irretit obcæcatum in foveam ; ut nonnumquam concupiscat concupiscentiam. *Accincti flammis* dicuntur *ignem accendentes.* Quorsùm ignis, si accinti flammis ? Ignis ignem, sitis sitim in saturitatem evanidam excitat ; ut non rem, sed concupiscentiam concupiscat. Latè infrà, à n. 6.

Evanescit concupiscentia per supplicia

S. Bened.

Idem. Eccli. 18. 30. *Veneris obiectatio mors & perditio.*

2. Tim. 6. 9.

Ifai. 50. 11.

Theocrit.

4 Pende. *Post concupiscentias tuas non eas.* Propter quod unumquodque tale (dicitur à Philosophis) & aliud magis. Quidam periculum, incommodumque damnaxat signatur in concupiscentijs, dum maius in concupitis ? Non maius, quia in illis invenitur aliquid, quo pungitur pectus. Unde vel lascivior dixit *Edyl.* 2. à vers. 13.

Valeat Venus : quia non placet quod molestum.

Votum in concupiscentia nihil demonstrat incommodi : totum, absque ulla amaritudine, suave. Dum habetur, offucijs fallax cognoscitur, offerens coloratis delicijs, deliciarum species ; & fuco dulcedinis amaras acerbitates. Cognoscuntur desideria, multa, nocua, vana, & inutilia, in perditionem & interitum ducentia : & licèt deliciæ vaferrimè circumveniant, & calliditate noceant ; haud gravius periculum in delicijs, sed in fallacibus illarum concupiscentijs ; quippequam mergunt cupientem in interitus & perditionis pelago, quin cognoscantur interitus & perditio: Idem *Edyl.* 1. v. 93.

Clades maior, quia non cognoscitur.

Venis etiam & dulcis Venus rides;
Sed risum dissimulans, graviter animo mœsta:
Perficiebat amarum amorem,
Et ad extrema properabat fata.
Ah nimium infelix!

Idem;

Unicè concupiscentijs ob illecebras, specie ostendit delicias ; ut lactet in interitum pectoris concupiscentias : igitur oculis apparet radius, quod cordi lethale virus.

Conditio Pastinacæ.

Ælian. *In Vrone radius lethale vulnus.*

5 *Radius Pastinacæ occidit* (inquit Ælian. 2. *Animal. histor.* cap. 50.) *Quidam cum è rete rapuisset, eius conditionis ignarus, coniectam in sinum, quasi passerem, & veluti rem pretiosam, compressit : quæ aculeo miserum vulneravit & effusis intestinis mortuus est.* Exponitur clade Veneris dolus, & concupiscentis infeliciter interitus : invenit medicatum aculeum, quod obstupuit uti radium. Aversa est Venus Crocodili modum, non discriminis effectum. Otho Vænius, *Amor. Emblem.* 109. accinit:

Tali naturâ Crocodilus dicitur esse;
Ut lachrymans homines enecet atqvoret;
Est amor inversæ sed conditionis : amantes
Nimirum ridens ille perire facit.

Oth. Væn.

Hæc de causa Venus dicebatur *Insana*, ut ait Euripid. in *Troad.* v. 800. *Rectè Venus cepit nomen insanæ : per eam mortalibus fluxa & insana cuncta.* Theocrit. ubi dudùm : *Et ut vidi, ut insanavi, & vesanis cum furoribus.* Eadem Natal. Comes, 4. *Mytholog.* cap. 13. Insana prorsus, quippe adinstar Antei, illusus ab illa, non cogitat suffocari ; dum cupit amplecti. In lethum enim trahitur, dum insectum numquàm excitandus insidiosè deducitur. Thom. Morus, *Epigram.* 15.

Eurip.

Theoc.

Cur Venus insana dicta

Tuta tibi non est, ut sit secura voluptas:
Et subitò mors est, qui modò lusus erat.

Thom. Mor.

6 Perpenderis ictus, atque vulnerum effectus. *Ecce vos omnes* (dicit Dominus) *accendentes ignem accincti flammis. Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis*

Ifai. 50. 11.

nis quas succendisti : de manu mea factum est ex vobis : in doloribus dormietis. Variabl. & Forer. *Cincti scintillis, laqueis.* Maluend. *Accinctores vinculorum, laqueorum retinaculorum, compedum : seu manicarum, incendetis in fulgore ignis vestri.* Chald. *Sagittis accinctis.* Alapid. *Ignitis missilibus : scintillis, ignis concupiscentia & scelerum.* Describuntur qui nomen dederunt vexilis Veneris, pugnantes, adversus se eius retortis sagittis : igitur cùm ab illa in decus (imò dedecus) accipiant lucida tela; victores victi in trophæum, non erigunt nisi vulnera, prostrata etiam corporis valetudine, ac triumphantem per artus validiore infirmitate. Patitur miles, & non queritur de plagis; quoniam accepit ex conventione stipendium, dolores vulnerum. His Venus favet : in obsequium dignandus studet : pati dissimulat, illa rident : verùm si irascitur, quoniam vulnus in corde, Venus respondit perfidè: *Ludens feci.* Proverb. 26. 18.

Descriptio lasciviæ.

Vulnerat & ridet.

7 Contemplemur ludum. *Accinctores vinculorum, laqueorum, retium, compedum & manicarum* : ex artificio atque tricis concupiscentiæ & scelerum. Primò cupita voluptas irretit, & prædam ad votum capit : igitur si semel clausus amiserit libertatem; numquàm exuet servitutem. Unde Ovid. 2. *Amor.* Eleg. 4. v. 5. ait:

Qui semel cecidit, rarò surgit.

Odi, nec possum cupitus non esse, quod odi.
Heu, quàm quod studeas ponere, ferre grave est!

Ovid.

Vigilanter, quidam ictus queritur, apud Terentium in *Eunuch.* Act. 1. scen. 1. à vers. 25.

——*O indignum facinus! Nunc ego*
Et illam sceleſtam esse, & me miserum sentio.
Et tædet, & amore ardeo : & prudens & sciens
Vivus vidensque pereo : nec quid agam scio.
Quid agas? Te redimas captum.
Itane suades? Si sapis.

Terent.

Est impossibile. Iacet irretitus; & amat, quod odit pectus : nec valet inter vulnerantes illecebras obtinere redemptionem, semel qui se vendidit & libertatem. Alio dicemus colore. Si iacet in vinculis, sic in laqueis, admissis semel concupiscentiæ sagittis. Verùm cur licèt intimè sanctus, dicitur victus & manibus & compedibus? Ut constet Veneris ludus : equidem ita militem fauciat; ut quamvis præ plagis doleat, libertate, redemptione de servitute premente, nequeat potiri, quoniam non valet manum aut pedem movere. Apud eundem in *Heautont.* Act. 1. scen. 1.

Amat, quod odit.

Veneris ludus in laqueo.

v. 114. est reseriptio medicaminis, verùm inutilis.

Nunc meipsum fugere? Siccine sententia?

Idem.

Siccine. Medicamentum inane. Amat quod odit : nec à militia recedit; tamesi plagis & plagis, iaceat emeritus in nolocomium Veneris.

8 Hinc addit ironicè Numen : *Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis.* Maluend. *In fulgore, scintillis.* Arguit illos fatuitatis, ubi per veras illecebras, abeunt ardenter post concupiscentias suas : quandoquidem in igne quo accensi cogitabant splendorem; ut arderent & arderent, tantùm invenerunt ignem. Sic quidam (ut focosè torquet Ovvenus) dicebat Amasiæ:

Ubi sup.

——*Uror amore tui.*

Ovveni. *libr.* 1.

Papillonis imitatur concupiscentia : appetitur avidè flamma : sed cùm ignem non cognoscant (quos fulgores cæci infatuant) volitantes, & volantes in fulgorem, igne concepto rediguntur in cinerem. Fulgor huiusce modi ignis, *Idola* dicuntur à Sanctio hic. Quasi scintillæ indicantur pro diversione, sagittæ pulchritudinis, transeuntis in idolum voluntatis; propter alliciendam amabilem splendorem : Deusque fallacem splendorem designat ignem; & simul conditionis nostræ fragilitatem : igitur flammæ in cordis ustionem fit incendium; quoniam scintilla transit in voluptatis idolum : patentque per effectum iacula ignita, quæ nec reputata flamma, temporis otium, & voluntatis ludibrium. Liquet ignis furor, mentis error cùm in pernicem,

Splendor in ignem

——*Ludendo sæpe paretur amor.*

Obsequiò in furorem.

Ovid 3. *Art.* v. 568.

9 Achillem, ut esset invulnerabilis, lavit Theris aquis Stygijs; ut canit Statius 1. *Achill.* v. 133, Mythologis proderit Christicolæ, ne possit noceri à Venere: igitur florebit invulnerabilis ictibus; si etiam à principio ætatis, consideratur infernus. A nativitate non est vocatus Achilles, sed *Pyrisous*, quasi ab igne servatus. *Comminiscuntur Poetæ* (ait Bernardus hic) *Thetidem interdiu filium ambrosiâ ungere solitam, & nocte sub igne occultare, à quo tutus per nectar : & posteà Achilles est dictus ab exusto labro, quòd dum lingeret infans, ambrosia non fuisse perunctum, fingitur.* Latè refert Apollon. Rhod. 4. *Argon.* Natal. Comes d. *lib.* 8. *cap.* 2. & 9. *cap.* 12. Aliud occurrit in fabula documentum, ut ritè accedamus ad sacramentum Augustum : igitur huius nectare, expertes fumus ignis lasciviæ; &

Gehenna significatio ne explicatur.

Qui venenis flammato perit, perit insidiosâ flammâ.

Bernard.

Eucharistia enervatur in usuria.

per

per cœlestem ambrosiam, immortalem suscipimus vitam, quoniam ob divinum pretiositsimum donum, qui manducat hanc panem vivit in æternum. Ergo in Didascaliæ institutum. Inter Veneris flammas adinstar Achillis iacet nostra conditio, undique fragilis, atque expedita in conceptionem ignis. Ab igne haudquaquàm lædetur, si voluptas non gustatur; quippe una nectaris dulcedo, & ignis in ustionem introductio; quod quidem liguritor non agnoscit, quousque læsionem ex dolore sentit : damnum fugiat, quem Venus seducendo delectat : igitur simulatque corda concupiscunt voluptatem, voluptas ingerit ignem, quo flagrat in sitim animus, nec est, qui le abscondat à colore eius. Cladem, ex fumo in flammam, excitat flatu Cupido : carbones succensi sunt ab eo. Conciliatur amor, dulciterque ingreditur dolor, vulnusque fit, quod serò cognoscit cor. Ovid. 2. *Remed.* à vers. 334.

Una in Venere dolor & voluptas.

——*Infirmis* (imò firmis) *causa pusilla nocet.*
Flamma redardescit, quæ modò nulla fuit.

Ovid.

10 Necdum expositimus quomodò istiusce modi cupediarij figuentur *accincti flammis.* An quia vita lascivi, facis adinstar, extinguitur, quo nutritur : Cogitavit Otho Vænius, d. *Emblem.* 96. succinens:

Qua vivo hac morior : quam pereo, hac pereo.

Oth. Væn.

Aptiorem similitudinem (imò proprietatem in horum incogitatam mortem ignis devorantis dulcedine) præ se fert corpus singulare Tali. Plato in *Minoe* (Simonides, *Epigram.* 17. apud Zenodotum. Eustach. in 20. Homeri *Odyss.* Natal. Comes, d. 3. cap. 7. nosque *Tom. præced. T.* 9. *n.* 15. & seq. T. 3. n. 39. ac in *Ephemer. Isag. Septembr.* n. 24. ex Henric. Salmuth. in *Panciroll.* p. 2. titul. 13.) refert *Talum, quando aliquem necare volebat; in ignem desilere solitum : quod quidem id sine vita periculo præstare poterat eò quod aureus esset. Mox autem ubi ita incaluisset, ut caderet; comprehensum morti ad indicatum pectori suo admovisse, exustisseque simul.* Symbolum elucet perfidiæ in amicitia, specie candoris, & gratiæ Veneris: equidem ubi accedunt pectora in idolum æreum (verùm candens) apparentis dulcedinis, illicò accinguntur flammis : idem sanè amplexu frui, ac infeliciter in cineres flammâ redigi. Apollon. Rhod. d. vers. 1648.

Quis & causa conditionis Talus?

Vita habebat fines & mortis.

11 Hæc ab impuris sentiuntur, verùm non sentiuntur hæc; quippe modò apprehendant voluptatis speciem, nullum, etsi urantur, sentiunt in laboribus laborem. Hac ergo de causa, dum ingesta per nocuas cupiditates tormenta; dicit Dominus: *De manu mea factum est ex vobis : in doloribus dormietis.* Dedit in cogitata voluptate, animæ & corporis plagam : cæterùm nec per dolores cognoverunt pœnitentiam : igitur potiùs, quam vulnerum liberari doloribus; elegerunt iacere puncti vulneribus : quæ quidem illis præ intatuatione blandimina, quasi salus esset valida : placidè, quin possint quiescere, quiescunt, dum in doloribus dormiunt. Habent conscientiam cauteriatam : sine sensu vivunt extra vitam : toti sunt attoniti concepta seductricis voluptatis, expertes totius ductricis rationis; etenim in illis tantùm solutè appetitus vivit, quo nemo siccine, ad quietem vivere valet.

A pollò

Ubi sup.

Quiescunt & dormiunt luxuriâ suâ vide, dum vulnus.

12 Pulcherrima profert Seneca in tragœdia Hippolyti, & quia pulcherrima, in medicamen veneni cupiditis excerpsi. In amore profano inest continua cura, assiduæ lachrymæ, præ dolore non est dolor, neque pudor, nec in ipso somno sopor; imò fuga quietis, atque intra pectoris successiva certamina cordis : quippe & dolores laboribus catenati, quin in subsidium libertas interfit linguæ, & periculo superveniat novum periculum. Præcordijs alitur & crescit malum, & quia ardet intùs, aduritur vulnere pectus; nec igne sanatur vulnus. Non evaporat cordolij fervor, sed glisicit exundans incluſus ardor. Decernitur mors, quasi fati fatum sit : atque furibundo impetu; quoniam sæpe principatur desperatio : iam non ambigitur de morte, sed de genere : an sit scilicet suavior fortuna in exitum, ferro vel laqueo. Finis flammis nullus infamis erit. Torretur cor æstu tacito, ex quo non pulsus, sed tremor. Quamvis tegatur, proditur vultu furor. Erumpit oculis ignis, & lucis splendor ingratus oculis. Titubat gressus, palescit vultus, fugit coloris decor, artusque variè iactat incertus dolor, ac successivè cuiuslibet placiti, gaudijve mœror. Vel in quiete fatigatio : vel caput gravat labente collo. Hinc se sopori reddit, sed somni immemor, noctem querelis ducit : contraria petit : attolli modò iubet, modò sic vel sic iterùm corpus reponi, semper impatiens sui. Cùm langueat pectus, vicissim mutatur habitus, mutatur & situs; quia

Quinam illorum dolores & labores?

quia premunt vulnus & morbus. Non esca placet : tantummodò sitis urit. Sanam cognoscitur, sed in deteriora rapitur, studiorum oblivisci tur, subditus cupiditatis, moriens & vivens sub tyrannide Veneris. Brevibus ampliora, & sine coloribus imaginem pingit Ovven. *lib. 2. Epigram.* 52. In amatore,

Ovven.

Spes incerta, timor constans, fugitiva voluptas,
Gandia mœsta, dolor dulcis, amarus amor.

13 Sic ergo amet, cui placet amare sic : sed amet ista, qui male amat. Dormiat quiescens in dolore, qui vult in doloribus dormire. Hoccine planè tormentum, quod ex ipsis lascivis à Domino factum ; cùm in doloribus dormirent, & sine quiete requiescerent : immittitque in horum idolorum oblivionem, cruciamina ; ut vulnerum sint præsentia medicamenta : & in doloribus dormiant, & dolentes de causa, in salutem respiscant. Verùm, proh dolor ! Semel icti, gravi corde (quoniam sine sensu mens) vel gravissimo cruciatu non convertuntur ad cor. Imago Priapi sine auribus erat. Ita Theocritus, *Epigram.* 4. Amor vehemens dulciter urit, ac surdis auribus esse solet. Minervam nescit, rationem vellicantem non cognoscit, nec cœlum, dum tonat, etsi totus æther irruat. Unde Horatius, 1. *Od.* 12. à v. 38. Iovem alloquens, ait:

Deus doloribus aggravat, ut spectator respiscat

Imago Priapi sine auribus fuit.

Horat.

Tu gravi curru quaties Olympum:
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

14 *Sunt quædam tantæ virtutis, ut ipsa viscera in saxeam naturam vertant:* infit Maiolus, Tom. 1. *Colloq.* 11. (Vide dicta *Tom. 4. T.* 3. *n.* 48.) Ovid. 15. *Metamorph.* fab. 17. succinit:

Maiol.

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

Ovid.

Idem hic Natal. à Comitib. de fonte Francofordiæ. Accidit hominibus usquequaquè & quotidiè ; ne mirum, quod rarò à natura fit. *Memores estote uxoris Lot.* Vidit luxuriæ de cœlo cladem ; & ad luxuriam respexit, etsi cladem viderit. Venenum oculis hausit, & statua fuit facta in ictu oculi, sine motu insensibilis ; virens simulachrum viventis, verùm sine vita cordis. Summo acumine dialectis vernaculis. *Aun descuido, ò leve cuydado en mirar, quedose estatua : y perdiò la vida, à un volver de cauesa.* Alcim. Avitus, 2. *Geneseos*, à v. 391.

Luc. 17. 32. Facile hausum luxuria venenum Gen. 19. 26.

——Vultum deflexa retrorsùm,
Vix primo in visu, restrictis motibus, hæsit;
Cernere desistens, cùm cœperat inde gelato
Sanguine, marmoreus perfudit viscera torpor.

Alc. Avit.

Miraculum refertur à Plutarcho de *Casib. Rom. & Græc.* & Textore, 2. *Officin.* cap. 58. Illum scilicèt, postquàm vidit pulcherrimæ fœminæ vultum ; manssisse cæcum : sed postquàm doluit, oculos in visum aperuit. Primum non mirum. Dolent lumina, elegantì vitæ fœminâ. Unde illud Virgilij, *Eclog.* 8. v. 41. *Ut vidi, ut perij.* Ovid. *Epist.* 12. v. 33. & *Vidi & perij.* 1. *Fastor.* v. 307. *Vidit, & incaluit.* Statius, 2. *Achil.* à v. 315. *Aspicit, ardescunt animi, spumat amor : occultus sub corde renascitur ardor.* Secundum verò prodigium, propter luxuriæ lethargum, voluptatis philtrum : igitur haud invenitur facilè, qui vel sumno dolore cupiat & optet, oculos aperire. Ovid. 15. *Metam.* fab. 20.

Suppli cium.

Rarò sentitur ma lum.

——Siquis faucibus hausit
Aut furit, aut patitur mirum gravitate soporem.

Ovid.

Patet ex textu. *In doloribus dormietis* : & ita insensibiles ; ut nec excitent dolores.

Ubi sup Isai. 51. 20.

15 *Dormitrunt sicut oryx illaqueatus*, ut alibi diximus. De quibusdam pravis belluis, ait Iul. Solinus, cap. 21. *In somnum ita concidunt ; ut nec vulneribus excitari queant.* Ita vulnerantur voluptati dediti, sed sunt veterno sopiti, imò sepulti. *Percussisti eos & non doluerunt.* Dormiunt, ac extertunt in doloribus : nec vulneribus, ut aperiant oculos excitantur. Viderunt caput Medusæ : quò pectus se habent, minùs sentiunt. Nescierunt, nec intellexerunt : in tenebris ambulant. Illuminat Deus mirabiliter, nec turbantur insipientes corde. Dormiunt somnum suum. Noluerunt intelligere, ut benè agerent. Sat illis quod sit malum ; ut sequantur cupiditatum propositum : & licèt ampliora cruciamina urgeant ; cùm non doleant, in dolores, appetentes, insensati perseverant. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum.* Hebr. *Dolores eorum : idola eorum.* O cæca libido ! mittuntur dolores in contusionem, & respiscentiam pectoris : sed ita illorum malitia ; ut multiplicatâ pœnâ, multiplicent etiam delitiarum idola. *Multiplicatæ sunt infirmitates* & dolores eorum, ut recipiant plagis sensum. Sed quid inde ? Excitantur ? Nec vulneribus. Pravus est animus. Dormiunt ? Ad bonum. *Postèà acceleraverunt.* Loco pœnitentiæ, ex malis, in peiora sunt præcipites : igitur celeriùs procedunt in adorationem idolorum Veneris ; quoniam cognoscunt ex illa procedere infirmitates. Miseriores itaque sunt omnibus hominibus, ubi infatuantur doloribus : liquidem quo alij resipientes sapiunt : magis furenter delipiunt. Nostrates : *Les engaña el desengaño.* Intelligite hæc qui obliviscimini Deum, dum maximè est in memoria ; stulti facti à scientia. Lamentabile sanè vulnus rationis, delirare fanatice competes mentis. Pravum iudicium, ad iuditij pravitatem studio evacuare cerebrum.

Ubi suprà.

Pfal. 15. 4. Illorum pœnæ fiat, ut resipiant

16 *Debellandæ sunt in primis voluptates* (infit Stoicus, *Epist.* 51.) *quæ sævas quoque ad se ingenia traxerunt. Si voluntati cessero ; tedendum est dolori, tedendum est labori.* Similes cessiones indicat Ctesias imagine singularis serpentis. *Est serpens* (ait in *Persicis*, n. 3.) *aspectu similis pulcherrimæ purpuræ, caput canitiosissimum habens, dentibus omninò carens. Hic non mordet, sed virus expuit ; quo confestim enecat, cerebro eius qui ipsum biberit per nares effluente.* Ingeniosè pinxit luxuriantem, qui exposuit oculantem serpentem, ornatu fœminæ, qui color elucet in præfata serpentis imagine, in qua illices sunt purpura & candor, queis in perniciem simulatur color, dum oculo virus expuit, qui non mordet ; sed præstantiâ veneni, medullam cerebri exeutit ex capite. Hæc fœminæ pulchritudo ? Patet serpens ab effectu, veneno præsentiori & singulari, ne ad oculum accedentes cognoscant mori : equidem evacuat è cranio cerebrum ; ut ad iudicium discriminis, evaporet indicium : quod quidem præoccupatum fatali morbo, in cuius expulsionem non eget ellebro : transit morbus ultra insaniam, dum ministratur virus per serpentis seu fœminæ formam. *Mementote* ergo simus *uxoris Lot*, ut dicamus forma fœminæ quid sit. Idem ibid. qui suprà, num. 14.

Senec. Dolor comes voluptatis.

Cres. Imago luxuriæ.

Conditio veneni singularis.

Fœminæ serpent.

Ex tunc insipido mulier præventa reatu,
Plus salsum sine mente sapit : quæ pungere sensus,
Exemplique potest salibus condire videntes.
Hoc tamen hic mirum est.

Alcim. Avit.

Fœmina si sal, ut pungat : si sal, ut eius vir acerbitate delipiat ; quin blanditijs possit conciliari amor, ex quibus oritur furor. Aptè parthenus, Dianæ animitus dicatus, dicebat apud Senecam, ubi suprà, v. 564.

Cur dicitur Sal

Detestor omnes, horreo, fugio, execror;
Sit ratio, sit natura, sit dirus furor.
Odisse placet, odia non muto.

Seneca Hipol.

DIDASCALIA VII.

Unde ex circunciſione infantis, excellentia nominis Salvatoris?

1 TRITUM in schola Stoica, illustriorem esse sanguinem per vulnera effusum, quàm intra venas retentum ; eò quod in venis, etsi demonstret virtutem nobilitatis, in vulneribus ostentet nobilitatem virtutis. Unde Seneca in *Hercul. furent.* v. 338. *Non inclytum titulis genus, sed clara virtus* : & in *Troad.* v. 490. accinit:

Cur sanguis illustrior in vulneribus corporis, quam in venis

Seneca

Grave pondus, magna nobilitas.

In magna urget, in ardua movet, in celsiora impellit ; ut illustrior habeatur sanguis qui effunditur, quam qui sine vulnere habetur : equidem venæ continent sanguinem ; atque vulnera (stemma) sanguinis splendorem. Ita in *Imagin. Gentis Austriac.* pag. 4.

——Gesta peracta
Illustrem mundo reddiunt & sidere clarum.

Berga

Haud sanguis illustrior à nomine ; sed potius nomen à sanguine. Patet in Christi circunciſione. *Postquam consummati sunt dies, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus.* Non prius habuit nomen, quam effunderet sanguinem ; quia pretiosum stemma, nomen per vulnera. Unde Pater cœlestis in dignitatis æstimabilioris excellentem magnitudinem, fancio præ amore nomen imposuit illi, quod est super omne nomen. Sousa de *Christ. nativit.* à v. 310.

Luc. 2. 21. Pretiosum stemma, nomen per vulnera.

Infantem natum, regno qui præsit & orbi.
Fudit & illustrem chara pro gente cruorem:
Materiemque puer nimio prælebat amori.
A summa ceisa virtutis origine manant.

Sousa

2 Die in ipso (elucet amoris claritas ; & grave pondus, magna nobilitas) quo fundit sanguinem, in notam accipit nomen : & mundo per vulnus claruit, quem venientem non cognovit. Amor micat excelsivus, heroycus animus, & nobilo pectus. Crevit laurea per vulnera, & per stigmata stemmata. Magnitudo & nominis fama resplendit ex operationum excellentia ; quibus visa summitas amoris, obsequium amantis, & flamma pectoris:

Pagnanè in Circum cisionem eius amoris insig niat

quia premunt vulnus & morbus. Non esca placet : tantummodò sitis urit. Sanam cognoscitur, sed in deteriora rapitur, studiorum oblivisci tur, subditus cupiditatis, moriens & vivens sub tyrannide Veneris. Brevibus ampliora, & sine coloribus imaginem pingit Ovven. *lib. 2. Epigram.* 52. In amatore,

Ovven.

Spes incerta, timor constans, fugitiva voluptas,
Gandia mœsta, dolor dulcis, amarus amor.

13 Sic ergo amet, cui placet amare sic : sed amet ista, qui male amat. Dormiat quiescens in dolore, qui vult in doloribus dormire. Hoccine planè tormentum, quod ex ipsis lascivis à Domino factum ; cùm in doloribus dormirent, & sine quiete requiescerent : immittitque in horum idolorum oblivionem, cruciamina ; ut vulnerum sint præsentia medicamenta : & in doloribus dormiant, & dolentes de causa, in salutem respiscant. Verùm, proh dolor ! Semel icti, gravi corde (quoniam sine sensu mens) vel gravissimo cruciatu non convertuntur ad cor. Imago Priapi sine auribus erat. Ita Theocritus, *Epigram.* 4. Amor vehemens dulciter urit, ac surdis auribus esse solet. Minervam nescit, rationem vellicantem non cognoscit, nec cœlum, dum tonat, etsi totus æther irruat. Unde Horatius, 1. *Od.* 12. à v. 38. Iovem alloquens, ait:

Deus doloribus aggravat, ut spectator respiscat

Imago Priapi sine auribus fuit.

Horat.

Tu gravi curru quaties Olympum:
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

14 *Sunt quædam tantæ virtutis, ut ipsa viscera in saxeam naturam vertant:* infit Maiolus, Tom. 1. *Colloq.* 11. (Vide dicta *Tom. 4. T.* 3. *n.* 48.) Ovid. 15. *Metamorph.* fab. 17. succinit:

Maiol.

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

Ovid.

Idem hic Natal. à Comitib. de fonte Francofordiæ. Accidit hominibus usquequaquè & quotidiè ; ne mirum, quod rarò à natura fit. *Memores estote uxoris Lot.* Vidit luxuriæ de cœlo cladem ; & ad luxuriam respexit, etsi cladem viderit. Venenum oculis hausit, & statua fuit facta in ictu oculi, sine motu insensibilis ; virens simulachrum viventis, verùm sine vita cordis. Summo acumine dialectis vernaculis. *Aun descuido, ò leve cuydado en mirar, quedose estatua : y perdiò la vida, à un volver de cauesa.* Alcim. Avitus, 2. *Geneseos*, à v. 391.

Luc. 17. 32. Facile hausum luxuria venenum Gen. 19. 26.

——Vultum deflexa retrorsùm,
Vix primo in visu, restrictis motibus, hæsit;
Cernere desistens, cùm cœperat inde gelato
Sanguine, marmoreus perfudit viscera torpor.

Alc. Avit.

Miraculum refertur à Plutarcho de *Casib. Rom. & Græc.* & Textore, 2. *Officin.* cap. 58. Illum scilicèt, postquàm vidit pulcherrimæ fœminæ vultum ; manssisse cæcum : sed postquàm doluit, oculos in visum aperuit. Primum non mirum. Dolent lumina, elegantì vitæ fœminâ. Unde illud Virgilij, *Eclog.* 8. v. 41. *Ut vidi, ut perij.* Ovid. *Epist.* 12. v. 33. & *Vidi & perij.* 1. *Fastor.* v. 307. *Vidit, & incaluit.* Statius, 2. *Achil.* à v. 315. *Aspicit, ardescunt animi, spumat amor : occultus sub corde renascitur ardor.* Secundum verò prodigium, propter luxuriæ lethargum, voluptatis philtrum : igitur haud invenitur facilè, qui vel sumno dolore cupiat & optet, oculos aperire. Ovid. 15. *Metam.* fab. 20.

Suppli cium.

Rarò sentitur ma lum.

——Siquis faucibus hausit
Aut furit, aut patitur mirum gravitate soporem.

Ovid.

Patet ex textu. *In doloribus dormietis* : & ita insensibiles ; ut nec excitent dolores.

Ubi sup Isai. 51. 20.

15 *Dormitrunt sicut oryx illaqueatus*, ut alibi diximus. De quibusdam pravis belluis, ait Iul. Solinus, cap. 21. *In somnum ita concidunt ; ut nec vulneribus excitari queant.* Ita vulnerantur voluptati dediti, sed sunt veterno sopiti, imò sepulti. *Percussisti eos & non doluerunt.* Dormiunt, ac extertunt in doloribus : nec vulneribus, ut aperiant oculos excitantur. Viderunt caput Medusæ : quò pectus se habent, minùs sentiunt. Nescierunt, nec intellexerunt : in tenebris ambulant. Illuminat Deus mirabiliter, nec turbantur insipientes corde. Dormiunt somnum suum. Noluerunt intelligere, ut benè agerent. Sat illis quod sit malum ; ut sequantur cupiditatum propositum : & licèt ampliora cruciamina urgeant ; cùm non doleant, in dolores, appetentes, insensati perseverant. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum.* Hebr. *Dolores eorum : idola eorum.* O cæca libido ! mittuntur dolores in contusionem, & respiscentiam pectoris : sed ita illorum malitia ; ut multiplicatâ pœnâ, multiplicent etiam delitiarum idola. *Multiplicatæ sunt infirmitates* & dolores eorum, ut recipiant plagis sensum. Sed quid inde ? Excitantur ? Nec vulneribus. Pravus est animus. Dormiunt ? Ad bonum. *Postèà acceleraverunt.* Loco pœnitentiæ, ex malis, in peiora sunt præcipites : igitur celeriùs procedunt in adorationem idolorum Veneris ; quoniam cognoscunt ex illa procedere infirmitates. Miseriores itaque sunt omnibus hominibus, ubi infatuantur doloribus : liquidem quo alij resipientes sapiunt : magis furenter delipiunt. Nostrates : *Les engaña el desengaño.* Intelligite hæc qui obliviscimini Deum, dum maximè est in memoria ; stulti facti à scientia. Lamentabile sanè vulnus rationis, delirare fanatice competes mentis. Pravum iudicium, ad iuditij pravitatem studio evacuare cerebrum.

Ubi suprà.

Pfal. 15. 4. Illorum pœnæ fiat, ut resipiant

16 *Debellandæ sunt in primis voluptates* (infit Stoicus, *Epist.* 51.) *quæ sævas quoque ad se ingenia traxerunt. Si voluntati cessero ; tedendum est dolori, tedendum est labori.* Similes cessiones indicat Ctesias imagine singularis serpentis. *Est serpens* (ait in *Persicis*, n. 3.) *aspectu similis pulcherrimæ purpuræ, caput canitiosissimum habens, dentibus omninò carens. Hic non mordet, sed virus expuit ; quo confestim enecat, cerebro eius qui ipsum biberit per nares effluente.* Ingeniosè pinxit luxuriantem, qui exposuit oculantem serpentem, ornatu fœminæ, qui color elucet in præfata serpentis imagine, in qua illices sunt purpura & candor, queis in perniciem simulatur color, dum oculo virus expuit, qui non mordet ; sed præstantiâ veneni, medullam cerebri exeutit ex capite. Hæc fœminæ pulchritudo ? Patet serpens ab effectu, veneno præsentiori & singulari, ne ad oculum accedentes cognoscant mori : equidem evacuat è cranio cerebrum ; ut ad iudicium discriminis, evaporet indicium : quod quidem præoccupatum fatali morbo, in cuius expulsionem non eget ellebro : transit morbus ultra insaniam, dum ministratur virus per serpentis seu fœminæ formam. *Mementote* ergo simus *uxoris Lot*, ut dicamus forma fœminæ quid sit. Idem ibid. qui suprà, num. 14.

Senec. Dolor comes voluptatis.

Cres. Imago luxuriæ.

Conditio veneni singularis.

Fœminæ serpent.

Ex tunc insipido mulier præventa reatu,
Plus salsum sine mente sapit : quæ pungere sensus,
Exemplique potest salibus condire videntes.
Hoc tamen hic mirum est.

Alcim. Avit.

Fœmina si sal, ut pungat : si sal, ut eius vir acerbitate delipiat ; quin blanditijs possit conciliari amor, ex quibus oritur furor. Aptè parthenus, Dianæ animitus dicatus, dicebat apud Senecam, ubi suprà, v. 564.

Cur dicitur Sal

Detestor omnes, horreo, fugio, execror;
Sit ratio, sit natura, sit dirus furor.
Odisse placet, odia non muto.

Seneca Hipol.

DIDASCALIA VII.

Unde ex circunciſione infantis, excellentia nominis Salvatoris?

1 TRITUM in schola Stoica, illustriorem esse sanguinem per vulnera effusum, quàm intra venas retentum ; eò quod in venis, etsi demonstret virtutem nobilitatis, in vulneribus ostentet nobilitatem virtutis. Unde Seneca in *Hercul. furent.* v. 338. *Non inclytum titulis genus, sed clara virtus* : & in *Troad.* v. 490. accinit:

Cur sanguis illustrior in vulneribus corporis, quam in venis

Seneca

Grave pondus, magna nobilitas.

In magna urget, in ardua movet, in celsiora impellit ; ut illustrior habeatur sanguis qui effunditur, quam qui sine vulnere habetur : equidem venæ continent sanguinem ; atque vulnera (stemma) sanguinis splendorem. Ita in *Imagin. Gentis Austriac.* pag. 4.

——Gesta peracta
Illustrem mundo reddiunt & sidere clarum.

Berga

Haud sanguis illustrior à nomine ; sed potius nomen à sanguine. Patet in Christi circunciſione. *Postquam consummati sunt dies, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus.* Non prius habuit nomen, quam effunderet sanguinem ; quia pretiosum stemma, nomen per vulnera. Unde Pater cœlestis in dignitatis æstimabilioris excellentem magnitudinem, fancio præ amore nomen imposuit illi, quod est super omne nomen. Sousa de *Christ. nativit.* à v. 310.

Luc. 2. 21. Pretiosum stemma, nomen per vulnera.

Infantem natum, regno qui præsit & orbi.
Fudit & illustrem chara pro gente cruorem:
Materiemque puer nimio prælebat amori.
A summa ceisa virtutis origine manant.

Sousa

2 Die in ipso (elucet amoris claritas ; & grave pondus, magna nobilitas) quo fundit sanguinem, in notam accipit nomen : & mundo per vulnus claruit, quem venientem non cognovit. Amor micat excelsivus, heroycus animus, & nobilo pectus. Crevit laurea per vulnera, & per stigmata stemmata. Magnitudo & nominis fama resplendit ex operationum excellentia ; quibus visa summitas amoris, obsequium amantis, & flamma pectoris:

Pagnanè in Circum cisionem eius amoris insig niat

non solùm nomen & eius virtus ; sed & magnum nomen eius , ex amore , ex vulnere & tempore. Ex tempore , *dies octo*: ex vulnere , *ut circumcideretur* : ex amore, *postquàm*. A cunctis perfecta sic , *& vocatum est nomen eius , Iesus* : ut per omnia omnibus nomen splenderet , quod os Domini nominavit. At quare in circumcisione (ut succinit Sousa d.v.296.)

Sous. *Gaudia tenuit permixta dolori:*

Unde eius lætitiæ permissa dolori?

Nomen Salvatoris dilatum per octo dies: patiturque vulnus , quippe suspensum Salvatoris opus. Unde cùm opus in præclarum nomen esset effundere sanguinem; illo suspensionis tempore , gaudia tenuit permixta dolori. Gaudet , quia in effusionem sanguinis Salvator nascitur : dolet que , quia nomine caret , priusquàm circumcideretur.

Psalm. 20. 7. 3 Hic objicitur gaudium mœstum , & in principali Tautologia , *gaudium* purum *cum lætitia*. Sine lætitia potest esse gaudium , si non plenum. Impletur gaudium Salvatoris , ubi circumcisionis vulnere venit dies : interveniunt in operis suspensionem dies octo : dolorque miscetur gaudio ; quoniam quousque in sanguinis effusionem percutiatur ; gaudium cordis non impletur. Causa sub manum. Pastoribus dicit Angelus : *Evangelizo vobis gaudium magnum , quia natus est vobis hodie Salvator , qui est Christus Dominus*. In hominibus nativitas gaudium magnum , & in Salvatore nato grave cordolium ? Utique : nomen Salvatoris comprobabatur sanguine : effusionem lex differt usque in diem octavum; in quo vulnere attruet Salvatoris titulum : dolorque infantis hominum miscetur gaudio ; quippequàm sine vulnere vixit per dies octo. Sanguinis effusio erat nominis Salvatoris illustratio: doletque per octo dies , antequàm vulnus pateretur circumcisionis ; quoniam munere Salvatoris terrà cœloque plausus , necdùm ostenderat Salvatoris munus. Iesus ab Angelo vocatur , priusquàm in utero conciperetur. Nascitur , à militia cœlesti Salvator dicitur ; sed infans nomen renuit, quousque vulnere confirmet : igitur non habuit , estò mundi Salvator , magnum Salvatoris nomen ; quousque circumcisione facta perfudit sanguinem. Consummantur circumcisionis dies , & gaudet vulnere circumcisionis : dolore gaudet. Iam ergo dolore non dolet. Impletum est gaudium. Nominis nactus est votum.

Luc. 2. à 10.

Quomodo dolet quæ ante vulnera dolet?

Non dolor plaga puerum torquebat Iesum,

—Renovant en maxima sensus

Sous. d. v. 314. *Gaudia.*

Quæ cordis tormenta , en maxima gaudia; quippe gaudium cùm lætitia : etenim si accepto vulnere exultat , si dolorem relegat , si nomen sanguine vulneris accipit; signum , quòd per dies octo sine doloribus doluit. Gaudium nativitatis in corde hominum ; infanti dolori mistum : nascebatur Salvator : usque in circumcisionem fuit exul dolor : doletque toto illo tempore; quia Salvator , sine vulnere , sine sanguine , & denique sine nomine. Nomen modò Salvatoris exponitur : & cum gaudio. Quippini : Qui dolebat , circumciditur : priùs per dies octo noluit habere decorem nominis , quia sine decore sanguinis

Genes. 32. 24. 4 Cùm Iacobus ingrederetur terram Chanaan , ex iussu Patris Isaac , & precepto Dei , manifestèque solus , torrentis labore superato vado ; *Ecce vir luctabatur cum eo*. Quis fuerit hic , divinare est. Aliquibus placuit (Vide Perer.) fuisse Unigenitum filium Dei : alijs , & congruius, iuxta *Oseam* , 12. à 3. Angelum fuisse ; sed *typum Christi* , quo conciliatur Canon, 14. Concilij Sirmiensis. Adi Alapid. Qui aggressus luctator cessit , sed *quia vinci voluit* ; ut ait Malaend. Inter certamen, cœlestis pugil , cùm fortiorem hominem videret (iuxta Lyran. in loc. præf. *Osee*) *flevit & rogavit eum* , ut dimitteret , quod sine benedictione Iacobus abnuit , simulque quæsivit, quomodò vocaretur, ut alijs invocaretur : *Dic mihi , quo appellaris nomine* ? Respondit , qui fleverat , & dimissionem in libertatem rogaverat : *Cur quæris nomen meum* ? Tacet. Verùm cur dicere nomen renuit ? *Erubuit* (inquit Beda hic) *corpore non plagato*. Illum de non plaga pudet ? Sane. Erat ilic typus Christi. Erat eius nomen mirabile , utpotè nomen Salvatoris ; acquirendum in luctæ pretio sanguinis : & licèt nominari Salvator hominem gaudeat ; est inibi cuius pudeat : quandoquidem uti mundi Salvator dictus & plausus , verùm ad nomen necdum acceperat vulnus. *Erubuit corpore non plagato* , nomine Salvatoris auditos; quia licet gaudeat de nomine , dolet quòd nomen ita illustre sine sanguine : igitur plenum tantùm erit de nomine gaudium; cùm pro hominibus viderit sanguinem fusum. Patet cur per dies octo nomen Iesu non exprimitur. Necdùm vulnus patiebatur. Cur ergo inquiritur ? Sic passus, quippe non passus , per dies octo : erubuit cor-

Alapid. Mal.

Osee. 12. 4.

Vers 29 Vener. Beda. *Nolvit Salvatoris nomen quousque perfudit sanguinem.*

corpore non plagato : siquidem doluit Salvatorem vocari , & non testari dolore.

Ubi sup. Vers. 25 5 Hinc in pugna , qui Christi typus, *flevit & rogavit eum*. Quid rogavit ? innuit textus. Percussus erat Iacob. Qui luctabatur non sic : rogatque percuti, ut nomen eius cognoscatur ex vulnere : etenim vulnus hominis sanandum , cùm ille acciperet vulnus. Ovv. lib. 3. *Epigramm. 94. Pharmaca sunt potius, quam vulnera, vulnera Christi:*

Ovven. *Curat enim plagis vulnera nostra suis.*

Rogavit , verùm cur flevit ? Quia ante circumcisionem Salvator hominum dictus, & ut Salvator nil passus. Erubuit de encomio , corpore non plagato. Dolorem exprimis fletu : etenim dolens , homine perculso, plorat,& vagiens lachrymis manat : quòd hominum ægrotantium Salvator esset,& vulnus,sine vulnere eius,in illis perseveraret.

Ovid. 5. *Metam.* Fab. 5. *Iura fui mœrens inconsolabile vulnus.*

In circumcisione contrariò evenit. Hic gaudet , ibi dolet , & erubescit. Ibi nomen tacetur , hic exprimitur. *Vocatum est nomen eius , Iesus*. Applaudit amori vox. Flamma demonstratur cordis infantis, procurandis vulnere vulneribus hominis : ibique mœret, quia corpore non plagato: hicque gaudet, quoniam dies ut circumciderentur: equidem si nomen *Salvator*,quod attruit vulnerum dolor ; per effusionem sanguinis , ostendit amor magnitudinem nominis. Iam non luget , quippe luget: iam non gemit , iam non vagit , iam non erubescit, iam non dolet ; quoniam dolet: imò exultat è gaudio pleno; eò quòd corpore circumcisione plagato , ostentans nobile nomen , quia è venis fundit Salvatoris sanguinem. Quid mirum , si emitteret fletum , ubi per octo dies suspensum fuit cordis gaudium?

Cur gaudet?

Gen. 29 11. *Lachrymæ amoris idioma*

6 Iacobus , cùm primùm Rachelem vidisset , *elevata voce flevit*. Vehementia profectò amoris , si loquitur lachrymis: lachrymas quidem percipit perspicax auris ; quippe vox cordis. *Flevit*, ut Rachel idioma æstuantis pectoris intelligeret ; & vicissim , ne ploraret , responderet. Verùm quare præsenti articulo fletus , dum non mœroris , sed gaudij præ se fertur articulus ? Amabat , & flagranter amabat, sed in quo amorem ostenderet non habebat,cuius officijs pectoris patesceret flamma,& dilecta nimis agnosceret per obsequia ; quippe exhibitione operis clarent abscondita pectoris. Rachel haudquaquàm

Tom.VII. Taut. Mm 3 respondere

Fletus amantis si privatur obsequijs,

Ovid. de 1. fab. 34

Menad. Helen.

Venant.

Quare lachrymæ sui rectè natum erupit in fletum.

dicitur & non patitur. Dolor de non vulnere lachrymas excitavit, quoniam non dolere torquet. Vulnus erat in redamationem obsequium; per dies octo irritum omninò votum. Vagit, recurrit ad fletum: an voce flentis infantis, natura humana percipiat vocem amoris. Est tunc flere voluptas, quousque in officio, plorantis à dilecto cognoscatur maiestas, & nominis inclyti exprimat magnitudinem.

Pontan. 2. Eleg. 3.

Quid facitat? Flet, miserum ut soletur amorem.

8 Non solatur, veniente die, *ut circumcideretur*? Nullo modo. Mitior dolor ex vulnere, sed manet dolor quia mitior. Obsequia iuxta munus Salvatoris & nomen, amor desiderabat: vulnus circuncisionis intensioni amantis non respondebat. Unde cùm ante circuncisionem de non vulnere doleret; de mitiore dolore post circuncisionem doluit: igitur habens Salvatoris nomen, cupiebat anxiè totum effundere sanguinem. Pende circuncisionis articulum. *Postquàm consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer.* Quid? Circuncisus est? Tacetur. *Vocatum est nomen eius Iesus*: inquit Evangelista. Nomen pro vulnere circuncisionis sufficitur. Non abs re. *Vocatum nomen eius Iesus.* Eius sanguine salvatur homo: nomenque dicitur, dum dicenda circuncisio; quippe nomen Salvatoris est nomen vulneris: non enim gloriam admisisset magni nominis, ni præ amore eximio, obtineret pretio sanguinis. Circuncisio ergo facta supponitur. Cur cum dolore vulnus circuncisionis tacetur? Quia qui circunciditur, Iesus vocatur. Salvator hominum per sanguinem constituitur: vulnusque meditanter tacetur, in amantis circuncisi lenocinium: etenim obsequium tantum, illi nec visum obsequium. Ampliora desiderabat; quod multum, amanti satis non erat: vulnusque circuncisiones studio præterirs quasi in vulnere præ amore nec sanguinem effudisset. Observa stylum Evangelistæ, in studium infantis vulnere saucij. *Postquàm consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer.* In die octavo circunciditur infanculus: post octo iuxta legem non est tempus. Quo ergo intuitu tempus ut præteritum exponitur, si in tempore opportuno circunciditur? Ob expressionem magnitudinis amoris, qui parvi ducit obsequia, licèt summæ magnitudinis: præsensque tempus vulneris, non signatur præsens tempus; quasi nihil esset passus, nec vulnere circuncisus.

Luc. 2. 21.

Nomen Iesu notam vulneris.

Amanti, ampliora obsequia videntur nulla.

9 Sequitur eius amor in fine vitæ, quod erga hominem executus in oriente. Tunc *Factus in agonia, sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* Siccine sudor indicat, & qualis & quantus Salvatoris esset dolor, tam exterior, quam interior (videsis dicta, *Tom. 5. T. 4. D. 1. à n. 7.*) unde D. Thomas, *3. p. q. 46. art. 6.* ait: *Uterque dolor in Christo fuit maximus inter dolores præsentis vitæ.* Nonnullis placuit, antequàm accederet ad discipulos dormientes, à facie guttas abstersisse sudoris. Mariæ de Agreda, *p. 2. lib. 6. cap. 12. n. 1220.* asserit, per Angelos factum huiusmodi ministerium, antequàm obviam procederet militibus Iudæorum. Cur igitur à vultu sanguis abstergitur, ubi siccine propter hominum amorem corpus cum anima patitur? Propter amorem, ut eius offenderet summitatem. In sudore licet elicitus sanguis, dumtaxat erant sanguinis guttæ. Amor opus consummatum cupiebat in Salvatore: illeque sudorem solicitè abstersit; quoniam erubuit: etenim modicum illi visum in expressionem amoris, guttæ sanguinis. Obsequio eximio opus volebat complere, quod propter homines fovebat in corde. Ni esset totum, magnitudini amoris, quasi nihilum: guttas sanguinis abstersit, ut in amoris obsequio obsequium amor minueret: igitur cum dolor esset magnus, imò maximus inter dolores vitæ, visum modicum amori, demonstranti ut parvitatem, quod illum pressit usque ad sanguinis sudorem. Vernacula dialecto: *No tubo por fineza en obsequio del hombre; lo que le avia costado gotas de sangre.* Si (ettii guttas) ostenderet, pateret quòd aliquid propter hominem fecisset. Conditio est amoris magni, magna facere, & nec ut modica ostendere: dolor passus, ubi sudore elicitus sanguis, fuit maximus inter maximos dolores: abstergitque guttas sanguinis & in amoris obsequium; ut tanti obsequij pro hominibus nec appareret vestigium.

Cap. 22. 44.

D. Thom.

Illius cordini totum, & nihil.

10 Dixi meditanter, finem vitæ Christi respondisse orienti. Amor impellebat totius venarum sanguinis effusionem. Adversam invenit legem. Tantum præscribitur, *dies ut circumcideretur*: circuncisioque facta, non signatur ut perfecta; nominis Salvatoris ut coruscaret flamma: igitur vulnere circuncisionis, respectu amoris & nominis, modicum videtur sanguinis. Obsequium sanè magnum, infantem ex lege extra legem circuncidi, extra legem, lege amoris vulnerari; sed exiguum vi-

Vulnus incircuncisum in fantis, non vulnus respectu amoris.

videtur amori. Sine vulnere vagit: vulneratus erubescit: igitur quia vulnus parvum amanti, & nihili æstimatur à Salvatore; licèt circuncisus exponitur, circuncisionis vulnus nec nominetur. Qui tristabatur de non vulnere, vulneratus non gaudet, quippe modicè: etenim licèt demonstratio amoris sit ingens respectu ætatis; tristitiam infert saucio, respectu amoris.

11 In convivio Elcana cum uxoribus coram Tabernaculo in Silo; videtur typus dilectionis, qua conditionem humanam adstrinxit sibi circuncisione Iesus. Divisit missus rectè iuxta merita utriusque: *deditque Phenennæ & cunctis filijs eius & filiabus partes: Annæ autem dedit partem unam tristis, quia Annam diligebat.* Unde ergo tristis in ipsa festivitate, gaudio permisto mœrore? Quoniam diligebat Annam, & ei dedit partem unam. Facilè tristitiam expellere dono poterat erga illam quam diligebat: det igitur amplius, & nequaquam erit mœstus. Nequiebat, qua de causa benefaciens mœstus erat. *Tristis, quia plures non posset dare* (infit Malvend.) *cum aliquot ipsam unice amaret.* Cajetan. *Dedit tristis partem unam, eo quòd voluisset, si dare partes multas.* Lex erat inter Hebræos, ut observat Rab. Levi Gherssonides, & Novarin. *Schediasm. sacr. lib. 2. cap. 13.* non posse ampliores portiones vel minores uxoribus concedere in mensa; quippe distribuendæ iuxta filiorum pignora. Annam Elcana nimis diligebat, maximopere amabat; sed erat sterilis: manusque dilectæ quamvis dedit, dedit tristis; quia lege dare in articulo non valuit, totum quantum præ amore conferre vellet. Portio collata sat erat uxori, at sat non erat dilectæ: & in donorum distributione Elcana signatur tristis: quia quod gratia excelsiva, nec gratia respectu amoris. *Dedit partem unam tristis.* Chald. *Partem unam facierum.* Hispanicè: *Que se lleva los ojos*: ideft, speciosam, è cunctis electam, dilectæ dignam. Malvend. *Geminarum facierum, ita ut duplex esset qualitas.* Ita dilectam honoravit in convivio. Unde ergo mœstitudo & dono tanto? Si totum selectum, & duplex ab illo in qualitate conferetur; quomodò pars una quasi modica dicitur? Erat amoris obsequium erga pectoris ingeniosum studium: & respectu amoris non videbatur obsequium; quippequàm licèt insigne, in excellentia non æquabat amori: etenim ille volebat elargiri favorem, iuxta amoris magnitudinem. Libra amor gratiam non iuxta donum; sed iuxta cordis incendium: omnia, quasi non sint, sic sunt coram eo: selectisque portionibus Annæ datis in convivio, unam dumtaxat amatus numerat; quoniam illam magnoperè ac eximiè diligebat.

1. Reg. 1. à 4.

Maluèd

Caiet.

Termenatum amoris impediri bene facere.

Incircuncisione sic homines salvati, ipsum tristabatur effusio sanguinis.

12 Duas uxores habiturus Sponsus Christus, qui nascitur, & Salvator circunciditur in nominis excellentiam: Ecclesiam scilicet & Synagogam. Hæc saturata filijs, Ecclesia speciosa (sed sterilis) iuxta Sponsi cor, quàm diligebat Iesus. Hæc figuratur in Anna: illa in Phenenna; cui iuxta legem dedit & cunctis filijs & filiabus partem. Modo Salvator in munere circuncisionis, *Annæ dedit partem unam tristis.* Tristis, dum pro illa expolitur vulneri, & manat sanguine? Tristis, igitur in ampliora non valet respectu legis. Tristis in gaudio muneris erat, quia illam vehementer amabat. Plura volebat beneficus elargiri; sed votum suspensum lege: & cum ex vulnere pro dilecta gauderet, tristis etiam in lætitia dolet, gaudio præcipite in mœstitudinem; quippe inhibebatur lege, totum effundere sanguinem. Partem unam amor dicit, dum omnia dedit. Munus signatur voce levis portionis, ubi largifluo menat de vulnere sanguis: totum erat, sed Annam amabat: & quantumvis ab amore gratia insignis, non magna respectu amoris. Huius cupiebat in donis respondere magnitudini, verùm in plura detinebatur lege. Quid plus, dum recens natus, pro dilecta accipit vulnus? Insigne, singulare, magnum est: cæterùm facinus gestum libràt amor iuxta cor, in cuius oraculis anxiè propendet studium: quapropter quantumvis ex vulnere munus magnum, in obsequium dilectæ, vel maximum, totum modicum. Denique. In circuncisione iuxta pectoris ignem, illi impositum Salvatoris nomen. Salvare naturam humanam sanguine desiderabat, quam unicè diligebat. Effudit sanguinem, verùm illius non est adeptus salutem: & quamvis vulneratus permanet tristis; quia lege nequit extunc respondere excellentiæ ex nomine Salvatoris. Parum in magnis cernit, sed plura fient. Sic fecit, ut ampliora faceret: sic fecit, ut quæ fecerat perficeret. Ita hominem amat.

Tex toto

——*Ab immani gliscentes vulnere vires*
Suscitat.

13 Iam amoris summitas, visa mirabilis ex vulnere & tempore; videnda etiam ex amore. Paruit ex tempore antequàm vul-

vulnus: fulsit postquàm vulneratus. Quid *postquàm consummati dies, ut circumcideretur puer*? Nominis decor; quo, ad salutem hominum amore venit Salvator: etenim si Salvatoris munus, hominum salus; imp'et ministerium circumcisus: gaudetque nomine, decoratus vulnere. Iurè ergo nomen Salvatoris imponitur, quùm eius sanguis effunditur: igitur sine opere per sanguinem in meditatam salutem, renuit salvandis indicare nomen. Nomen itaque Salvatoris ab hominibus cognoscitur, dum circunciditur. Iam in terra nostra dulcissima audita est vox. *Vocatum est nomen eius Iesus.* Dumtaxàt ubi caro vulneratur? Ictus erat, antequàm in utero conciperetur: & prætermittere? Utique necdum gaudebat amoris stemmate.

14 Populo Israel subeunte in Ægypto dirissimam servitutem, in eius salutem Dominus misit Moysen. Legationem renuit hic, illi dicens: *Mitte quem missurus es.* Iesus ergo erat mittendus: Moyse non muneri aptus; & cum populi desideraret salutem, rogat mitti in salutem Salvatorem. Ut ad libertatem Israelis, sub captivitate Pharaonis (licet genus humanum sub iugo dæmonis) à Domino roboratur timidus Moyses, illique dixit. *Ego Dominus, qui apparui Abrahæ, Isaac & Iacob in Deo omnipotente, & nomen meum Adonai non indicavi eis.* Hebr. *Illis cognitus sub nomine Saddai* (idest, Munifici) sed nomen IHVH (seu *JEHEVE*) *non indicavi eis.* Iustinus *Contra Tryphon.* pag. 58. legit. *Et nomen Iesus non revelavi illis.* Quare si à Priscis Patriarchis, diversis nominibus Numen cognitum; *Iesus* nomen ad solatium nec indicatum? Erubuit (fas sit dicere) cum eximio amore Numen, licet amicis, indicare nomen. Si in nomine hominibus tantus amor, cur etiam in nominis indicem quasi pudor? Ingeniosè Maluend. hic. *Efficacitatem nominis mei IHVH, necdum fuerunt experti; quia nondum esset fact, necdum opere complevi.* Quid? Quid? Quod dicit nomen *Iesus. Iesus*, nomen Salvatoris est; priusquam veniret, nihil in subsidium ægrotantium fuit: & dùm iacet invalidum humanum genus, qui Salvatur vocandus, noluit prìdem indicare nomen; quia necdùm æger obtinuerat salutem. Clamat miserè captivus homo, sub peccati atque diaboli iugo. Iacens, & ingemiscens redemptionem implorabat; sed sub catenis & gemitibus iacebat. *Iesus* nomen Redemptoris est: erubuitque prìdem dicere nomen Iesus; quia noluit excellentiam tanti nominis adhuc homine patiente diram servitutem dæmonis: non enim Redemptoris elucet claritas, ubi in captivis non videtur libertas; sicut Salvatoris non est decus, si in infirmis non est salus; etenim siccine in excellentia nominis suspensa gratia; necdum elucet revelati nominis excellentia.

15 Nomen Iesu nec priscis amicis olim indicatum est: dum circunciditur, *vocatum nomen eius Iesus.* Nomen quod Patribus sub silentio, nobis Deus locutus in filio. Cur igitur nunc exprimitur, quod tot sæculis siletur? Circunciditur Salvator. Sanguine fuso, efficacitatem nominis expertus est homo. Iam salutem quam promiserat existere fecit: iam complevit opere, quod illustre nomen dicit; ut à tyrannide ac servitute suos captivos liberaret. Suo sanguine populum sibi acceptabilem acquisivit. In libertatem, missus qui mitteretur: erat missus, qui nomen cælaverat. Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factũ ex muliere, factum sub lege; ut eos qui sub lege erant redimeret. Iam lege circunciſionis factus ex muliere, vulnus vel iofans accepit. Si è sanguine, Salvatoris constat vulnus; homo filius, iam non servus. Meritò iam nomen exprimitur Salvatoris: quia iugum excussit homo servitutis diræ dæmonis; qui à libertatis compos, quia acquisita salus: quia Salvator mundo revelavit nomen, eò quòd Redemptor iam effuderit sanguinem. Utriusque tituli lætus significat maiestatem:

Pulcrumque per vulnera nomen.

16 *Nomen Iesu nomen est potentiæ:* inquit Comestor in *Exod.* cap. 12. Quæ afflictio hoc nomine non excuti ur? Quæ oppressio in instanti non levatur? Salus est vel periculum extremum: in illo non est periculum. Quodnam maius potest accidere, quod Ionæ in navi? Per illum cognoscitur sibi & alijs tempestatem ortam, & in naufragium procellam (Retorqueatur Ethnicus, 11. *Metamorph.* fab. 10.) Qua,

Nec finit audiri votem fragor æquoris ullam.
Sponte tamen properant, alij subducere remos:
Pars munire latus, pars ventis vela negare;
Egeris hic fluctus, æquorque effundis in æquor.

Hic

Vide no minis de cori

Vbi sup

Ex. 4. 13

Ex. 6. 3.

Sint gratia, omnis absoluta excellentia.

Maluēd

Iesus effundens sanguinem est dñi nostri

Engelg.

Comest.

Origen.

Cap. 2. 1

Hic rapit antennas; quæ dum fine lege geruntur,
Bella gerunt venti, frustaque indignantia miscent.
Ipse pavet, nec se, quis sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid iubeatve, velitve:

Ovid.

Tanta mali moles, tantòque potentior arte:
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,

Descriptio procellæ Ionæ.

Undarum incursu gravis unda, tonitribus æther:
Fluctibus erigitur: cælumque æquare videtur
Pontus, & inductas aspergine tangere nubes.
Non tenet hic lachrymas, stupet hic, vocat ille beatos,
Funera quos maneant, hic votis Numen adorat,
Brachiaque ad cælos, quos non videt, irrita tollens,
Poscit opem. Quid Ionas? *Somnus*
Eligit, & rursus molli languore solutus,
(——*Nec enim ulterius tolerare soporis*
Vim poterat, labijs; ut somnũ sesit in artus)
Deposuit caput, stratoque recondidit alto.

Descriptionem Vates haud proprio Marte prompsit; sed è sacris excerpsit. Tota articuli forma patet ex Littera.

17 Sepultum haud gravi somno, sed lethargo Ionam gubernator navis excitavit à veterno. Vates sacer per sortem reperculsus, procellæ cognitus reus: & quia excitavit periculum, ostendit in maris tranquillitatem remedium. *Tollite me, & mittite in mare* (inquit) *& cessavit mare à vobis.* Quid ergo dicit? In naufragium se demergit, pelago fervente, & æquore æstuante? Peribit tanè: quò irruit, sine dubio corruet. Non peribit. Ut proiectus est, quasi peripsema, in mare; sletit mare à fervore: cete deglutivit Ionam, & tot periculis ejus custodivit vitam. Unde igitur, si liber ab aquis, in illis salus; quùm in ceto sit sepultus? A Iesu nomine, inventa, vitâ in discrimine vitæ. *Hoc* (profert Origenes Hom. 1. in *Iob.* quem sequitur Guevara, *Observat.* 5. num. 32.) *etiam & cetus cum videret in Iona, obstupuit, atque illæsum eum, quem de nave susceperat, reddidit.* Sit ergo, quòd servaverit, quòd incolumen redderet: verùm Iesu nomen ubi in stuporem vidit? In fronte Ionæ. Non solùm cùm mitteretur in mare Iesu nomen invocatum, sed in eius fronte sculptum: infert Salinas, Tom. 1. in *Ion.* quæst. litteral. 91. num. 6. subdens: *Impressum itaque nomen Iehova seu Iesus in fronte Ionæ.* Haud mirum tantum miraculum; sive potiùs, tot miracula, tanti nominis potentia: igitur præstantia nominis non solùm liberat à periculis; sed est tutamen deperactæ salutis, in discrimine patenti: ita ut ex incursu validissimo malorum, periculum urgens urgentiã non sit periculum. *Si invocet nomen vitæ, confestim respirabit ad vitam:* ait Bernard. in *Cantic.* serm. 15. Contra mare & cete, illorumque minas, sese armavit fortiter inexpugnabilis Ionas. Contra pelagus nomen Domini invocavit: contra piscem in fronte nomen sculpsit: cete obstupuit cum videret: igitur si invocatione nomen fuit tantæ potentiæ, quantæ virtutis devotè scriptum in fronte? Irruet periculum quoadusque signentur servi Dei in frontibus eorum. *Quoadusque* vigilanter. Postquam in fronte signatum nomen: quamvis turbetur orbis non est discrimen. Nihil timendum: patet periculorum effugium. Vel maxima mala

——*In magnum nomen iura.*

18 Videamus quomodò in nomen declinarunt mala; ut eius splendeat invincibilis potentia, atque in libertatem mirabilis efficacia. Quid durius Ægyptiacâ servitute? Libertatis munus è sæva captivitate creditur Moysi; ut directionis virgà iugum grave excuciant colla. *At virga nomen Dei sculptum gerebat, seu nomen divinissimum Iesu*: subdit Salinas, d. n. 7. Noluit Moyses uti virgà, nisi hoc nomine signata; quippequàm ad libertatem nomen faciet mirabilia: captivique, obtinebunt libertatem, invocantes vel in ipsis catenis Iesu nomen. Quis plagis acrioribus quam Iobi vexatus, quibus iacuit, quasi oppressus? Salutem invenit, quia nomen Salvatoris iuvocavit. *Eodem divinissimo nomine communitus, dixit: Sit Iesus benedictus in sæcula.* Idem, n. 6. Nomen medetur languoribus, pharmachum infirmitatibus: igitur dumtaxàt per felicem nominis enunciationem, restitutus est in pristinam sanitatem.

Non humilis labor est: ipsamque vocatam,
Quod petat è nobis, mortem tibi coge fateri.

Inter Leones manet Daniel, in ignem proijciuntur tres pueri. Periculum utique grande:

——*Dignum quod quærere curet,*
Vel tibi quod tanti præponderet alcam fati,
Lætatur nomine.

Quidùm? Fugit periculum. Inter ignis vo-

Ioan 1. 12. Cum Iesu nomine nos ad periculum in discrimine.

Salinas. Nomen esse sculptum in fronte Ion.

Bernard

AP. 7. §1

Virgil.

Exod. 4. 17.

Salinas. Liberat à servitute.

Ab instã mitur, & morte Iob. 42. 11.

Lucan. 6. v. 602

Id. ibid.

ta.

racitatem, ac vires leonum? Quidnis? *Nomen Iehova in frontibus sculpsisse Deum, quo tamquàm validissimâ galea, hostilem vim avertente; fecuri in pericula caderent.* Insit Guevara, quòd dudum. In pericula immania per tyrannidem lapsi, sed sine damno periculi: habentes enim necessario discrimine vitæ sacrum Salvatoris nomen; inter ignem & leones nullum inveniunt neque pili discrimen.

Guevar. *Ab igne & bestijs*

19 Mira in novo nomine homo de cœlo dignatus videri; quia nomen os Domini nominavit. In cunctis & ubique lucidum illuminans oculos, ne homo aberret à felicitate cæcus: igitur in illo & per illum vera felicitas, quippequàm ab errore convertit animas. Unde licet nonnumquàm pulcherrime lucidum; magis efficacia splendet in conversione animarum. Quam obstinatus Saulus in errore, cæcus & obcæcatus luce ignorantiæ! Ut tenebrarum mentis efficax esset expulsio; *circumfulsit eum* præcipitem, ut caderet, *lux de cœlo.* Cecidit, corruit; sed illuminatus, ut surgeret; etenim errorem cognovit: & anxie inquirit, quid faceret. Unde eiusmodi illuminatio? Unde ab errore conversio? Mutatio dexter Excelsi, sed Iesu nomine. *Ego sum Iesus.* Virtutem nominis ostendit de cœlo vox: atque præstanti potestate radiorum, illuminavit in Saulo absconditæ tenebrarum. Lux illum circumfulsit, priusquàm nomen pateret. Hoc exercuientes in erroribus illuminat, veritatem in fallacijs manifestat: etenim tanta efficacia in nominis excellentia; ut eius videret lucem, antequàm Saulus audiret de cœlo nomen. *Ego sum Iesus.* Effectu patuit, quale nomen audivit; ubi tantummodo nomine pronuntiato, obstinati cordis Pauli fit mirabilis conversio: equidem licet semper plenè lucidum, radijs decorum; divinissimum nomen magis splendidum, animarum conversione, & errorum pœnitudine.

Efficax in animarum conversione & erroris pœnitudinem.

Nerf. 3.

Act. 9. 5

20 Pende, ubi morum corruptela, quanta nominis efficacia, & quare

Propert. 3. Eleg. 2. v. 25. Geo. 4.

——— *Quæsitum ingenio quæsitum nomen ab eo.*

De Enos filio Seth, dicitur: *Iste cœpit invocare nomen Domini.* Quale nomen igitur inter decem, queis exprimebant homines Divinitatem: Vide Hieronym. *Epist.* 136. & Leonardum Marium in *Exod.* 15. 2. fusèque Kircher. in *Hebreor. Cabal.* Quæstioni respondet Maluenda, loc. *Genes.* cit. *Sub arcano nomine IHUH* (id est *Iesus*, ut vidimus supr. *n.* 14.) *eo quod adeò sacrum & religiosum habuerint; ut eius invocationi mirabiles virtutes tribuerint.* Nec est antilogia, quod dictum ibid. hoc nomen Prisci non revelatum. tum quia ibi sermo de Abraham, Isaac & Iacob: tùm etiam, quoniam post tempora & tempora Moysi indicatum est; quod pridem Deus revelaverat Enos: ut præmitteretur in lege naturæ, tota spes indicanda salutis scripta lege. Ergo in Didascalia scopum. Cur igitur nomen Iesu invocatur sub Enos, & omittitur & sub Seth, & sub Adam? *Inde ab eo tempore, ubi corruptos à Cainitis mundi mores, imbibi à suis animadverterunt, à mundi precantis & seducentis consortio*: Aben-Ezra apud eund. Mores optimos ex malorum consortio corrumpi posse cogitavit Enos, & invocavit Dominum sub titulo atque nomine *Iesu*: etenim cùm in illo & ex illo nomine dulcissimo hominum salus; in discrimine languoris, nominis tanti medicamine est usus: quippequàm præcavens lapsum ex corruptela morum, nequivit eligere nobilius alexipharmachum. Nomen enim magnum invocat, & tanquàm Salvatoris salutem expectat: igitur non solùm animas convertit, in pœnitentiam adducit; sed virtute lapsum prævenit, liberans a criminis ictu, & præservans à peccato, ne habeat corruens de quo doleat, nec æger de quo pœniteat. O nomen inclytum!

Aben-Ezr.

Eò in malis alexipharmacum.

——— *Nomen potentiâ clarum.*

Ovid. 11. Met. fab.

21 Liquet. Non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Non est in alio aliquo salus. Hinc illud inclamat in salutem ab ortu, quia plorat humanum genus. Ar. Montan. in *Psalm.* 2. astruit, quarumcumque gentium infantes, antequàm loqui didicerint; sponte naturæ illem vocem ore sonare *Ia*, abbreviatum ex nomine Dei *IHVH*, nempe Iesus. Idem referunt Alapid. in *Matth.* 21. 16. & Maluend. in *Psalm.* 8. 3. *Admirabile est nomen in universa terra*; cui curvabitur omne genus, *& confitebitur omnis lingua.* Elucet nominis claritas, ubi linguas infantium fecit disertas. Ubi cunctis necessitas, à cunctis nominis imploratur nobilitas; quia dum urget gemittus, non est, nec esse potest in alio aliquo desiderata salus. Nomen vel infans in auxilium vocat; quippe dicitur *Iesus*, ut populum salvum faciat. O mi Iesu! Nomen enim magnum invocabunt in te. Magnum: nomen nobilitatur cognita virtute, in summum: dum

Ar. Mon.

Cur Iesus admirabilis.

Ps. 8. 2.

Isai. 45. 23. Rom. 14. 11. *Quamvis à cunctis infantibus invocatur.*

dum perficitur encomium ex ore infantium, imò ex ore lactentium.

Maluen

Et manus Angelorum.

Nomen cum violis, rosisque natum.
Nomen nectare dulcius bibito.
Nomen nobile, suave delicatum.

Martial. 9. 12.

Haud addictis cultui & religioni addit plausus novitatem. Quid si nomen celsius super omne nomen? Facit magna: quid in Salvatore mirum? Potens est, & sanctum nomen eius. Decus huius excellentiæ effetit sanguine. Præmium & honor, sed ratione precij. Claret, unde ex circumcisione infantis, dignitas nominis.

Triumphale nomen hoc est, quod inditur;
Sed vulnere partum.
Ah puer, ah Deus, dolore quanto!

Masol. Od. 38.

DIDASCALIA VIII.

Ex gaudio dolor Theresiæ, atque gaudium ex dolore.

QUID eloquar de Virgine simulque Matre Theresia; dum invitant amorem eius encomia? Virginem Sponsus plaudit, qui inter tot ut perfectam unam elegit. Matrem filiæ, perfectionis æmulæ: igitur quælibet una matris suæ, una genitrici suæ, dum virtutem & contentione imitantur; quo beatissimam meritò prædicaverunt. Pictor quinque Virgines eligit, ut imaginem perfectissimam exprimeret: exhibuitque in exemplar pulchritudinis Theresiam, continentem in corde pulchriorum formam. Patet ex Evangelio. Quinque Virgines prudentes ostendit: Christus dumtaxàt sponsæ unicæ amanter adhæret, & flagranter occurrit. Inter quinque unica est, ad cuius loquitur cor, amoris promens excessum; quippe illam vidit perfectam ex perfectione pulchriorum.

Virgoque modo & mater!

Continet aliarum Virginâ perfectionem.

Lebeus Emblem 54.

Quarum imitaretur forma quos nosset honores.

Riber.

Una in quaque magis quodque nitere decus.

Hinc claret quare Ribera in eius *Vita* dixerit: *Cunctorum cœlestium spirituum operationibus decorata.* Quid mirum, quòd esset unica?

2 Spiritus cœlestes cognoscuntur in terris, dumtaxàt per illorum operationes. *Officium Angelorum de singulis personis custodia.* (Adi Gregor. Magn. Homil. 34. in *Evangel.* Dionysium Areopagit. de *Cœlest. Hierarch.* Isidor. de *Originib.* 7. cap. 5. D. Thom. 1. p. à *quæst.* 106. Suar. de *Angel.* Grannyse. de *Propriet. rer.* tot. lib. 2. & Voragin. de *Virg. Assumpt.* Serm. 2. & 6.) Angelum orbis vidit Virginem Theresiam, propter vigilem custodiam: equidem in suos omnes extendebatur vigilias quasi unius tantùm esset matris incumbentia: singulos fovens excellentia charitatis, quæ exercebatur in omnes. Opus illius coram illa, solicitudine maxima, cuilibet ostendens cor; & custodiendo sicut pastor gregem suum. *Operationes Archangeli, secreta Dei scire, & hominibus nunciare.* Quis in tenebris huius executientis vitæ plus cognovit sensum Domini? In eius feliciter introivit potentias. Scriptorum eius dicit sublimitas: sine fictione didicit, & sine invidia omnibus communicavit. *Officium Virtutum nil aliud, quàm patratio miraculorum.* In miraculum sat illius operationes: ipsa fuit prodigium multis, dum Deum fortem adiutorem invenit, & mundus illius cogitationi resisteret: mirificâ potestatis excellentiâ, fecit enim mirabilia in vita sua. *Stemma Potestatum est arcere vim & insidias veteratorum dæmonum.* Calliditatem illorum Theresia scitè cognovit, ignea tela fregit, vincere instruxit: & dum magis dolis acer; Deus contrivit Satanam sub pedibus eius velociter: ita ut frustrando sutelatoris conamen; sicut fulgur viderit de cœlo cordis cadentem. *Munus est principatuum præsidere regnis, & protegere in eruinnis tribulationis.* Principatui Theresiæ debetur protectio Hispaniæ, quam pravitate cupiebant vallare hæretici: fecit scriptis, ne cives essent parvuli fluctuantes, circumlati omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, & in astutia ad circumventionem erroris: protexitque dum lues grassabatur: nequis incautè deciperetur per inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum. Quis à Domino, estò difficilem, petijt gratiam; quam non impetraverit actutum per Theresiam? In huius dispensatione sunt divitiæ abundantes gratiæ. *Charactier est Dominationum; subditos purgare, illuminare & perficere.* Illius describuntur scriptæ, si in oratione desideratur forma; & suavi cœlesti metodo. Illuminavit omnes sperantes in Domino: purgatos enim à culpa, illuminat in gratiam; ut iam perfectos introducat in gloriam. Mater est enim pulchræ dilectionis & timoris, & agnitionis; quia in illa invenitur

Archangelorum.

Virtutis.

Potestatum.

Principatuum.

Dominationum.

Thronus. gratia omnis vitæ & veritatis. *Tessera Thronorum est esse soltum manifestatio divina.* Haud à proprietate defecit, qui Sponsum in corde continet: quod ita splendidum, ut sedeat super solium excelsum & elevatum. Agnus in medio throni est, & Theresia etiam in medio throni, amoris flammâ; ex quo procedunt voces, fulgura & tonitrua: etenim si illa in Iesu, etiam est Iesus in illa. Respirant se mutuò: Dilectus illi, & illa Dilecto. Thronus Theresiæ extitit: equidem dum illum mundus criminibus in vindictam irritabat: in eius corde quasi in Throno requiescebat. Hinc propter filias charismatibus ornavit, & ferculum sibi fecit. *Dignitas Cherubim est scientiæ plenitudo.* Fulget in Theresia singulariter imago. Est Cherubim gloriæ altæ perfectione scientiæ. Audiatur à cunctis vox: *Ecce plus quàm Salomon hæc.* Potior revera sapientia, quæ pervenit usque in altissima, quæ Sponsus fecit magnalia. Collocavit eam ante voluptatis Religionisque delitiosum paradisum & in illa flammeum gladium ad custodiendam viam ligni vitæ, ne contaminaretur à virulento serpente. *Insigne denique Seraphim est amoris plenitudo.* Quò vicinius Numini collocantur, eo magis è charitate inardescunt. Semper enim in potiora anhelant: vel in throno stant, & volant. Iuxta naturam ignis, flamma semper mobilis. Charitas namquàm excidit: at si superiora videt, superius semper ascendit. In huiusmodi Seraphica flamma, spectaculum cœlo & mundo Theresiæ objicitur vita. Ampliora cogitat, sursùm spectat, celsiora desiderat, perfectiora vt assequatur, sequitur: plus in summis concupiscitur: plus & plus, quousque mobile vti Seraphicum, irrequietum quiescat cor: cuius, vel mortui, patescunt flammarum motus; nec est, qui se abscondat à calore eius: quandoquidem æmulatrix Seraphim, vel post vitæ finem; quatuor immotæ ex sex alis, verùm volantalæ cordis. De huiusmodi articulo fusè egimus, *Tautolog. præc. Didasc. 6. n. 2. & à n. 10.*

Cherubim.

Seraphim.

Isai. 6. 2

Daniel. 3. 86.

3 *Benedicite Spiritus & anima iustorum Domino*: Dicunt pueri incensi amore, verùm non igne, in fornace. Omnis ergo spiritus laudat Dominum: cæterùm quare spirituum & animæ canticum exponit nexum? Iam dixerant: *Benedicite Angeli*: v. 58. Iam, v. 65. *Omnes spiritus Dei.* Cur igitur modò in Deitatis encomia, omnis spiritus designantur, & anima? In signum prodigij (ducor amore) ut horum vnione anima cognoscatur Theresiæ, in *vestita deaurato circumdata varietate.* Unicuique datur gratia, quæ à Sancto Spiritu divinitùs sanctis animabus est: etenim dividit singulis, prout vult. Alijs, proprietatibus confertur gratia, qua Angelis assimilentur: alijs, qua cæteris spiritibus cœlestibus conferantur: Theresiæ prætiosa vestis pulchritudine effulgurat varietatis; qua niter circumamicta: Spirituque cuncti simul signantur cum Theresiæ anima electa; ut in terra videretur singulare miraculum, & in mundo totum cœlum: igitur singulare, novum & inauditum super cuncta mirabilia; munera cœlestium spirituum inventa fuisse in Theresia. Satis homini in excellentia gloriæ, si *mensura hominis, quæ est Angeli.* Sic enim propter commendationem puritatis elucet encomium Virginis. Ultra procedit Theresia: illustrant illam ampliora; vbi excedit Angelicam mensuram, & gratiæ communis formam, muneribus hierarquici multiplicis chori cœlestis; sub nuda statura hominis: equidem in officijs perfectio fulget Theresiæ, ex cunctorum cœlestium spirituum perfectione. Videtur sancta civitas Ierusalem nova descendens de cœlo, à Deo parata, ornata sicut Sponsa. Irregulare theatrum. Ad terras descendit cœlum. *In præsenti descendit: quod in re nil aliud est* (ait Alapid. hic) *quam cœlestis gloria & beatitudo hominibus terrestribus obtingat cœlitus, per Dei liberalitatem & gratiam.* Ut inhabiter gloria in terra nostra, vivit in mundo Theresia, Sponsa nova & ornata, circumamicta varietatibus; præut muneribus in cœlo perfunguntur spiritus: igitur illa habet in mundo per gratiam, quod illi in cœlo adipiscuntur per gloriam.

Pſal. 44

Fulget in Theresia Cœlestis Spirituũ hierarchia.

Apocal 21. 17

Vers. 2

Est de cœlo ornata Sponsa.

Alapid

4 Dum inquiritur ab Angelis, *Quæ est ista?* Respondetur à Sponso: *Una est columba mea, perfecta mea.* Adsunt Spiritus cœlestes, vt videantur in Theresia quæ cœlestes perfectiones. Una, in qua cunctorum gratia, ut sit perfecta. Una, quæ cœlestibus muneribus fulget; quia quæ divisa beatos effeiunt, collecta tenet, nova Sponsa Sponsi imago, in miserum mundum quasi descendens de cœlo: igitur ut constet, quid sit Theresia; exponitur tota cœlestis Spirituum hierarchia. Phenix est:

Cant. 6. 9.

Cur plus ditur uti una, & una perfectat

Unica semper avis.

Lactant

Brevis erit Didascalia, vt eius plenè prædicentur elogia. *Latificabis eum in gaudio cum vultu tuo*: dicit textus Tautologiæ

Pſal. 20. 7.

giæ principalis. Ex vultu Dei est gloria, quæ summa in gaudio lætitia: ex Dei absentia tristatur anima. In anima Theresiæ variantur effectus, & dum ostenditur, & dum absconditur Deitatis vultus: equidem in gloriæ absentia habet gloriam; ac in gaudio habet tristitiam. Quantum ingenium amoris, ubi habentur etiam cordolia in delicijs! *O iugum, quàm dulciter capis, gloriosè onerat! O Felix! Ex te oritur actionum strenuitas, consiliorum dexteritas, affectionum puritas, intellectionum subtilitas, amoris claritas, virtutum fœcunditas, meritorum dignitas, præmiorumque celsitas. O felix charitas!* Excerpsi ex Bernardo, de *Diligendo Deo.* Hæc Theresiæ cordis officia. Ut nimis amet, renuit vel amoris præmia. Haftenus in *Via regia Crucis*, lib. 2. cap. 14. accinit:

Bernard

Descriptio tutus amoris.

Morbus delicia, mors lucrum, pœna voluptas:

Hefften.

Crux mihi, quòd nullâ me cruce cerno premi.

5 Quid cruci & lætitiæ? Quæ convenientia doloris & gaudij? Dicit Theresia: *Aut pati, aut mori.* Quid hoc? Ingenium amoris est.

In Vit. cap. 40.

Statius.

An vocis, an mentis inopi?

Dicam ex Statio, 10. *Thebaid. v.* 810. idem habet amor & dolor. *Verba dolor parùm considerat* (inquit Marc. Senec. *lib. 6. Controv. 6.*) *Sæpe est fortuita divinatio.* Aliqua dixi, *Tom. 5. T. 3. D. 4.* Divinanda est Theresiæ voluntas, ut pateat charitas. *Aut pati, aut mori.* Ergo Theresia quàm moritur, nequaquam patitur. Si mors malorum extremum; in morte non sentit extremum malum? Est gaudium illi summum, malum extremum; quippe de dolore gaudet, quæ tantùm de gaudio dolet. Est pœna voluptas; in delicias cedit, cruciatuum acerbitas. Cruce premitur, si nullâ premitur cruce: & cùm crux major sit mors, crux mortis illi non crux: non enim pati valet, quæ mortis avida extremo dolore vivit. *Aut pati, aut mori.* Bene: mors illi non posse pati. *Aut pati, aut mori.* Iure exponitur diversa, quæ omnis mortalibus sunt coniuncta: equidem in eius morte non est dolor, quæ mortem patiendo, non patitur morte; quippequàm non potest mori, quæ nequit pati. An quia iam mortua? An quia in morte vera vita? Arbitror, quippe amore vulnerata: & non moritur, nec morte patitur, quia amore moritur.

M. Senec. Quid intendit, quàm dixit: Aut pati, aut mori?

De labore gaudet, de gaudio dolet.

6 *Fortis est ut mors dilectio*: dicitur à Sponsa. Facit amor, quod perficit cor,

Cantic. 8. 6.

dis in mortis dolore, dolor; sed cum differimine: igitur mortis dolor à vivente motum aufert, & amor morienti motum magnificè confert; ut per mortem viralem in moriente, mors dicat, amore mori: siquidem in moriente deficeret cordis motus; ni ut moreretur, ab amore fuisset vulnus. In hoc articulo, fortior est morte dilectio: igitur ut patet in Theresia; præ amoris flamma mortem validè sustinet, & ferre amorem non valet. Dolorem igitur quo vivebat, mors ut viveret, mimistrat. Iruit mors, sed dilectio fortior est; quippequam potuit, ut viveret, mortem pati, & amore ut moriatur, in morte cedit amori.

Vult morte ipsa fieri, amabile mori.

— *Mors veri testis amoris erit.*

Oth. Vien. 144. Cur mors ipsa veri testis.

Non amor testis est mortis; sed veri amoris mors testis. Amor autem testis est, si amantis à morte mors. Mors verò est testis vitalis extinctæ flammæ; si mors venit ab amore: morsque in amante Theresia testis fidelis vocatur; quia vidit præsente morte, quòd amore moreretur: in signum enim remansit vitalis amoris flamma, etiam defecente vitâ. Quod fictum prídem à Poetis, videtur verum stemma Theresiæ amoris.

7 Ut inter mortalem & immortalem celebraretur nuptiæ, mortua lucis radijs designatur Semele. Unde Ovid. 3. *Metamorph. fab. 3.* succinit:

Ovid.

— *Corpus mortale tumultus*
Non tulit æthereos, domisque iugalibus arsit.

Sepelitur, sed ibi radio cœlestis movetur, sederque in ipso sepulchro splendidus ignis; insigne adulti præ amore cordis. Euripid. in *Bacchis*, v. 6. & 597.

Euripid

Video sepulchrum matris, ictæ fulmine:
Et adhuc viventem flammam divini ignis.
Circa sepulchrum sacrum, quæ fulmine
percussa,
Reliquit flammam. O lumen nobis maximum!

Sufficit in mortuo corde motus; ut cognoscator, unde adversus vitam venerie cœlestis radius: qui quidem patet à Iove & à cœlo, ubi cordi mirabiliter datur motus in sepulchro. Unde Theresiæ cordi balsimus in ipso defectu vitæ? A cœlo, à supremo Iove: qui in signum amoris foventis mortalem vitam: in sepulchro reliquit vitalem flammam: equidem cum in coniugium, vitæ mortalis defectus, ad immortalitatem esset prorsùs necessarius; in corde pro tunc immobili; vitæ extinctæ datur motus: quem quidem non haberet in sphæra sepulchri: si morte moreretur, & non amore. Immotum sicut cætera

Cur Theresia moveatur in sepulcro

membra relinquitur cor ; si causa mortis mors est. In morte ipsa cor movetur, ubi fulmine amoris mors introducitur. Si mors est in corde, dilectione vulnerato; *fortis est ut mors dilectio* ; sin verò prævalet amor; est morte dilectio fortior, vel in ipso sepulchro figens trophæum; ut pateat flamma, cujus est ad sepulchrum mortis jaculum : motuque claruit, amoris fuisse in Theresia ; quippe à corde non est mortua.

Ubi sup

Propert 1.19 à y.11.

Trajicit & fasi littora magnus amor.
Illic formosæ veniant Chorus heroïnæ:
Gratior & tellus hoc ita insta finit.

Isai.6.6

8 Aliquid amplius subodoror in eius amoris solicitudinem (cuius exemplar Seraphim, vel dum essent in gloriæ throno, citò ut adessent auxilio) Clamavit Evangelicus Vates, & *volavit* ad illum *unus de Seraphim*. Quomodò volatus, ad quem necessarius motus ? Pedes adstrictis alarum vinculis, oculi in visionem impediuntur duabus alis. Unde ergo in subsidium clamoris moventur pedes, & dolor sublevatur, dum non videtur ? Plenissimi amoris officium rutilat : etenim afflictionem relegat, antequàm videat. Exprimitur in huiusmodi tractu, quod cogitat in oppressos summa dilectio, & singulari prodigio : igitur prodigium singulare, etiam in plenissimo amore; quod ad subsidium clamantis esset in corde volatus, & propter vincula pedum in gratiam non esset motus. Seraphim sine usu sensuum, suspenso motu pedum & oculorum, Theresiæ effulgent perfecta imago, uti floret in sepulchro: quandoquidem in auxilia patet prodigiosus motus cordis, ubi quippe vita extincta, non valet movere pedes. Iccircò simul exponuntur insignia alarum & vincula pedum, queis starent & volarent. Per alas signatur pernicitas in volatum : per compedes, in motum impedimentum. At cùm moveri sine possibili motu, summi plenissimi amoris sit proprietas ; articulus unà profert & pedum catenas & cordis alas: etenim summum in auxilium clamantium, alis uti motu cordis, habens pedes in catenis. Unus de Seraphim pedes ligat, enimverò volat. Cur igitur, si promptus in volatum pedes ligat ? In expressionem dilectionis Theresiæ, cuius cor movetur etiam in morte, suspenso, quia sepulta, motu pedum, velociore cursu alarum: vivit, dum iacet. Non moritur, quæ movetur : equidem si ad illam afflictione clamatur; quamvis occupet loculum ; ad gratias conferendas habet velocissimum cursum. In signum flagrantis amoris, surget è sepulchro, ligata pedes & manus institis. Necessitas urget. Quisquis clamans ad Theresiam recurrit, non clamavit. Vel in sepulchro habet amoris motus, & ponet in via gressus suos.

Ad gratias vel mortua sese movet.

Vers. 2.

In Fit. cap. 19.

9 Sensim propter obvia à proposito principali Didascaliæ recessimus : etsi breviter, instituto redeamus. *Aut pati, aut mori* : dicit Theresia. Necdùm dictis suprà, delicavimus, quid sit. Quid hoc? *Aut dolere, aut potiri. Aut pati, aut pati non posse.* In vita, dolor est, non posse pati. Ergo vel pœna, vel gloria. *Aut pati, aut mori* : & ut hic etiam sit gloria ; hic fine morte, mortem interveniat pati ; quippequàm ubi ex morte gloriam instantiùs solicitat, in doloribus extra mortem, totam beatitudinem collocat. *Fili, quid fecisti nobis sic*, dixit illi Virgo-Mater, dum invenit; quæ nescierat, ubi fuisset. *Ecce pater tuus & ego dolentes* (subdit) *quærebamus te.* Quid lux & amor illorum ut dolorem leniret, inquirentibus anxie, non severè, sed mulcimine respondit ? *Quid est, quòd me quærebatis* ? Inquiritur amissum: non est amissum quod præsens. Si dolentes quærebatis, adstabam iuxta dolentes. Non fugio quærentes me ; maximè si dolente corde sit. Si absentiæ dolor amantes gravat; quorsùm hæc? Vobiscum eram. Dolentes quærebatis. Nesciebatis, si quærebatis dolentes : igitur dolor in corde quærentium, non erit dolor, sed gaudium. Ubi sum ego, sedet totius gloriæ beatitudo. Videor, videor vobis abiens; & dolet: verùm præ dolore in inquisitione præsens. Si gloriam quæritis, quid est, quod me quærebatis? Amor urget, pectus dolet: & in ipso dolore gaudere debet, demonstrando cordis flammam ; quia solus habet in doloribus gloriam. Si sic quæror ; amor, & eximius amor est: aliter nescitur, summa in amore quid sit: igitur summum in flagranti amore; pro me dolentes, in doloribus gloriari. Dolor est me quærentibus propter gloriæ absentiam: gaudium ipsum propter gloriam: gaudiumque à dolentibus propter absentiam habetur ; quia gloria propter amorem in dolore collocatur. Nescitur amor, ubi de labore inquisitionis est dolor. Dilectus studio absconditur, verùm eius gloria habetur : quandoquidem gloriam non habet amor, si absuerit dolor. Hæc schola cœlestis, & studium novum singularis amoris.

Cur petit pœnam, uti gloriam?

Luc. 2 48.

Christus gloriatur vulneribus.

Vers. 49

Qui Deū amissum dolet, dolore gaudet.

10 Thomæ nunciatur, Magistrum gloriosè resurrexisse. Non credit vel testibus oculatis, instanter asserentibus, *Vidimus Dominum.* Diffidentiæ singularem signat causam : *Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum, &c. non credam.* Petit contraria votis, ut de magistri gloria firmetur fides. Corpus glorioſum nocivas passiones excutit, vel signa dolorum, quoniam gloriosum excludit. Si illius iam immortalis, oculis opratur gloria ; cur videre cupit vulnera, quæ videre non potest, si magister gloriose immortalis resurrexit ? Cognoscit conditionem eius amoris, atque pectoris flagrantis. Gloria ab hominibus iudicatur, ubi dolorum nec ullum signum videtur. Est gloria hominis, sed non amantis. In amore ad amorem est aliud nobile studium ; in gloriamque cupit Thomas signa dolorum ; quippequàm in corde amante, vulnera sunt signa gloriæ. Christus glorioſus signa vulnerum abolere noluit, per quæ vulnus amoris patesceret : etenim cùm eius insignis gloria per vulnerum manifestetur vestigia ; Thomas in gloriæ fidem optat vulnera patentia : equidem tunc credet Christum immortalem & glorioſum, si viderit vulneratum. Implicant dolorum signa, & immortalis gloria : verùm non in regno amoris ; ut gloria sit immortalis : in fixuramque clavorum, Thomæ tendit cogitamen ; ut Christi gloriæ habeat fidem: siquidem amori Christi immortalis beatitudo est vulnerum ostentatio. Pende connexionem repugnantium, in charitatis propositum. Quod Thomas petit, indulget : in apparitione ad alios, Thomam invitavit, ut peteret. In medio illorum stetit glorioſus, in cuius fidem,

Vers. 20

Ostendit eis manus & latus. Utrique vulnus. Vulnera exhibet in resurrectionis testes ? In vulneribus gloriæ firmatur fides ? Est gloria amoris : & ad gloriæ fidem firmandam ostendit manus & latus ; quoniam ad hominum gloriam, gloriam habet in vulneribus. Ut cordis æstuantis in nos ostenderet flammam; ita oportuit pati, & intrare in gloriam suam.

Theresia huius gloriæ amula.

Theresia quippe amabat, & dolere non dolebat.

11 Iam enim intelligitur problema Theresiæ, *Aut pati, aut mori.* Eadem diversorum significatio, in corde charitate percusso. Si in morte gloria conceditur, & in doloribus patituri idem erit eius cordi mori & pati, quia habet gloriam in dolore. Semel cùm esset in throno gloriæ, se vidit in latere Christi. Riber. d. alludens ad visionem, de quâ ipsa, in *Vita*, cap. 40. Ubi Theresiæ glorioſior Thronus, nisi in latere Christi, quò sedit amoris vulnus ? Consonat quod illa in *Addit. Ludov.* subdit : *Videbatur mihi post communionem, Dominum meas apprehensas manus suo applicuisse lateri, atque dixisse : Respice vulnera : tecum sum.* Articulus Thomæ iteratur. Gloria exhibetur, & vulnera exploranda ? Hæc Christi & Theresiæ gloria : cuius quandiù duraverit vitæ halitus ; gloriam habet in doloribus, requiemque possidet, ubi Christus habet vulnus : etenim ut amoris ostenderet excellentiam; ita in obsequium Sponsi oportuit pati, & intrare in gloriam suam. Quid in gloriam Theresiæ doloris quæritur, ubi Christo clavo crucis desponsatur? ibid.

Ioann. 20.25.

Lud. Leon. *Desponsatur clavo crucis.*

O nimis felix, cruce cui potiri,
Cui pati, gratos licet tuc honores,
Et suo verum crucifixo amori
Reddere amorem.

Hæften

Hæc visio similitudinis gloriæ Domini: dixit attonitus Ezechiel. Quænam visio, vel species visionis ? *Visio eruciis* : inflt Anton. Ferdinand. *Vision.* 13. Commentar. 2. sect. 6. Amice cohærent, quæ semper diffidenti; quando visio crucis in amante, est similitudo gloriæ : eligiturque pati ; quoniam ut mori possit pro Sponso, Theresiæ dolor & dolor erat tota beatitudo. Pro Sponso moriebatur, & mori cupiebat propter Sponsum, exprimens amoris flammam. Mori aut pati vult, ut semper haberet gloriam. In morte, clarâ visione Dilecti : in cruce, glorificata passione: etenim cùm Sponsus per vulnera gloriam quæsisset, & Sponsa etiam per passionem quæreret ; erat, visis tormentis Theresiæ, visio similitudinis immortalis gloriæ Domini. Eia mulier fortis.

Ezech. 1. Ferdin.

Pro Sponso moriebatur, & propter Sponsum

Tu ne cede malis: sed contrà audentior ito.

Virgil 6. Æn. v 95.

12 Dolens Sponsum quasi amissum quærit, & de amissa gloria dolet. Quid quærit ? Quod quærit habet. Iam moritur, ubi patitur. Iam optatâ potitur felicitate, qui gloriatur in passione. Fusè argumentum videsis, hic *Didasc.* 4. Enimverò contemplemur gloriæ illius amplioremfelicitatem, ubi summè acerbam subivit cor afflictionem. Quænam? *Gravissimis morbis, & variis tentationibus vexata, constantissimè meruit in castris Christianæ pœnitentiæ ; nullo refecta pabulo cœlestium consolationum, quibus solet etiam in terris sanctitas abundare.* Ita in eius *vit.* à cap. 4. Delicat specificè Hæften. d. subdens : *Cum æquo animo, atque hilariter perfers scrupulos, desolationes,* ab-

Dolor eius cordi, Sponsum præsentem fugere.

Hæften

obnubilationes ; ut quasi desertam à Deo te putes, & gaudes tamen etiam in hac cruce. Hæc est gloria ? Possumne acriora excogitari cruciamina ? Quid acrius Sponsum dolenter quærere, & præsentem in ipsa præsentia fugere ? In hac vita Theresiæ paret amor eximius Seraphicus ; dum siccine anhelat huiusmodi gloriâ pectus. In throno Seraphim erant, amore volabant, quò sedebat Dominus ; duabus exterùm alis *velabant* meditanter *faciem eius*. Theresiæ charitatis præ se fertur infigne ; in gloriæ throno, patâ, præsentem habere Sponsum & non videre. Aliquid latet. Totum studium Theresiæ, pro Sponso pati : in throno fruitur : quin videat, patitur : & cùm pati desideret, ex gaudio dolet ; siquidem ad gaudium, propter gaudium dilecti, non quærit gaudium. Ulteriùs. Si Sponsus non videtur, gloria prorsùm à concupiscente absconditur ; in gloriaque facies studiò velatur ; ut inter huiusmodi velamina rutilet amoris gloria : igitur gloria maior amanti : tolerare, Dilecti faciem abscondi.

Isai. 6, 2

13 Invenit Moyses coram Domino gratiam, unde illi dixit : *Ostende mihi* (in hac vita) *gloriam tuam*, in summum gaudium : si faciem tuam videre non possum. Numen assentitur voluntati : *Ostendam omne bonum tibi* ::: *Videbis posteriora mea*. Hæc est gloria ? Utique. Gloriam habuit, quum posteriora vidit. Si gloria ex facie, quam non potest videre ; unde bonum omne gloriæ ? Ex Moysis conformitate : igitur si gloria ex dolore acerbo, summaque felicitas ex insperato cordolio ; gloriâ Moyses fruitur, ubi præsens non videtur : nullum quippe acerbius amanti vulnus, dum flagrat incendio pectus ; quàm duci, ut gloriam aspiciat, & quòd Numen terga vertat. Vernaculè : *Si por la pena se regula la gloria ; es la mayor de las penas, que quando vá á ver á Dios, Dios le buelva las espaldas.* Quid plus ? Plus non est. Gloria & omne bonum provenit ex Dei aspectu, amori vulnere addacto : posterioraque in gloriam ostenduntur, ubi ad solatium laborum divinitatis radij desiderantur ; in probationem amoris, atque gratiam præsentis beatitudinis : etenim ù beatitudo ex aspectu ; est amantis beatitudo, in solatio maiori relinqui sine solatio : perferre absentiam, tolerare fugam, præsentem summâ gloriâ contemplari, & præsentem non videre. Gloria est, in recessu non recedere : non relinquere & relinqui. Si gloria ex visione est ; manifestum omne bonum satis fit : etenim Deus in gloria videtur, dum vultus eius propter amorem absconditur.

Exod. 33. 19. v 21.

Quomodò ab illa videtur, dum illi absconditur

Ubi sup

14 *Fili, quid fecisti nobis sic ? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te* : dixit Iesu Virgo-Mater, dum ab eius oculis absconditur puer. Querela non despicitur, ubi ex amore oritur. Dilecto nostrâ : *Quando se queja el caritio, no quita Dios en el alma un sentimiento amoroso.* Inquiritur ergo : si tot doloribus utriusque percussum cor ; quidni mater filio dicat : *Cur fecisti nobis sic* ; sed *Quid fecisti*, quasi quod fecerat ignoraret, quùm de facto summè doluit ? Eodem stylo ubi queritur ex dolore genitricis pectus ; respondit filius : *Quid est quòd me quærebatis* ? Ignorare sanè, quid sit. Erat gloria, quod illis videbatur pœna : equidem in dolore (quærentium & non invenientium Dominum) gloria summa ; in animæ solatium inveniri posteriora. Posteriores gloriæ sunt, dum pro facie flagrat cor : equidem ducit in animæ gloriam ; derelictam sine aspectu posse tolerare absentiam. Nesciunt quid sit. *Dolentes quærebamus* : dicit mater. Verùm filius : *Quid est quod me quærebatis* ? Et omittit *Dolentes* : Iurè. Non habebant, de quo dolentes possent dolere, sed de quo summè gloriari ; equidem in queis absentiâ dilecti premebat dolor, florebat pectoris amor : gloria profectò quærentium, illud vulnus & cordolium : igitur gloria & sublimis, amanti ; simul quærere & relinqui : pulsare & non responderi, petere, & nihil accipere : imò dum gloriam spectat anima, Dilectum vertere terga. *Quid est, quod me quærebatis* ? Dicam quid & vobis feci. Laborare feci in gaudio : desiderari in aspectu ; ex quo gloria, qua fatiatur anima : igitur in ipsa dolentium gloria, ruitat propter magni amoris fidem ; præsentem habere Sponsum, & non videre præsentem.

Progloria, exhibetur gloria fuga.

Theresiæ Iesu facit laborare in gaudio.

15 *Tecum sum* : dicit Sponsus Theresiæ : Et fugit : Et volenti amplexari, terga vertit, ac dicit : Noli me tangere ? Quid Theresiæ fecit sic ? Ipsa respondet alibi : *Intellexi, intelligere non posse.* Erat ut posset pati de gaudio dolor ; sed dolore intensus amor. Ex absentia erat pœna, ex pœna gloria ; Theresiam intelligere non posse, quid Iesus faceret sic. Amor est dolor videtur, sed gloria manifestatur posterioribus visûs, in pignus æternæ felicitatis ; quippequàm gloria in amoris excellentiam, Dilecti posse in ipso amplexu

D. cap. 39.

Quæ causa ingeniet

xu tolerare fugam. Intelligitur quid sit, ubi flagrat cor : scilicèt frui & pati : in conspectu omne evanescere bonum & simul habere secum.

Ovid. 11 *Met.* fab. 10.

Et cùm desideret unum,
Gaudet abesse tamen.

Quando in terra, eius cognita gloria?

In altiora tendere modò non possum, quippe Didascaliæ sit protractio. Alibi agam. Utinam ! Memini, in eius morte arborem aridam, cellæ proximam, floruisse. Memini etiam, finxisse Priscos Phyllida propter sponsi dilecti absentiam, conversam fuisse etiam in arborem aridam : verùm cùm ad illam sponsus venit, & amplecteretur ; arbor statim efloruit. Hygin. *fabul.* 59. Ovid. *Epist.* 2. & 23. unaque, 3. de *Art.* v. 37. Nobilius habemus argumentum. Si arbor arida floret, proxima cellæ ; Theresia iam est in amplexu Sponsi. Tempus putationis advenit, & habuit mortalis Theresiæ vita ; dum apparuerunt flores in terra nostra. Iam videtur vel in terris gloriæ splendor, cuius vita tota labor & dolor.

Hæsd.

Crux illi summum decus, & corona:
Crux illi vita.

TAU-

TAUTOLOGIA QUINTA.

EXPECTANS EXPECTAVI DOMINUM.

Psalm. 39. v. 2.

EXPOSITIO LITTERÆ.

Ordo professus in bonis absens.

INTER passiones Irascibilis, de quibus *præced. Tautolog.* n. 3. primas tenet Spes in sententiâ D. Thomæ, 1.2. *quæst.* 25. art. 3. quæ concipitur de bono apprehenso, obtentu difficili, sed possibili. Respectu enim boni, motus incipit ab Amore, tendit in Desiderium, transit in Spem, procedit in Expectationem, quam comitatur Fiducia, ut terminetur in Gaudio, ex possessione boni, quod quidem absens in cæteris præfatis affectionibus, tendentibus in fruitionem: tendit enim Spes in amabile absolutè, uti motus in bonum secundum rationem boni, attractione illicitivi; in quod excitatur desiderium:

D. Thom. Senec.

Sed Spes supra desiderium (præmittit Angel Doctor, *art.* 1.) *addit quendam conatum, & quandam elevationem animi, ad consequendum bonum arduum.* Hac de causa, *Spes, blandissima oblectamenta* vocat Seneca, *Epist.* 23. Igitur hæc, quæ apud Ethnicos uti Dea culta, ut accinit Ovidius, 1. de *Pont.* Eleg. 7. v. 29.

Ovid.

——*Cum fugerent sceleratas Numina terras,*
In Dijs invisa sola remansit humo.

Videsis Originem lib. 4. *Adversf. Celsum.* Hesiod. de *Dieb. & oper.* Gyrald. *Syntag.* 7. n. 53. & Natal. Comit. 4. *Mytholog.* cap. 6. Felix dicitur Spes, & etiam infelix; quia homo nequit quietè sine illa vivere, nec cum illa. Sine illa, desperatio surrepit: nihilque ab illo boni sperandum, qui sperat nihil. Cum illa, quia multoties sequitur

Cur sine spe, nec cum spe vivere possumus?

aves volantes, nonnumquam vacua timoris; plenaque formidinis. Sine illa præ cordolio, etiam jugulato desiderio, animo fovente dolorem, sicut & cæteri qui spem non habent: igitur omninò miser, cui (ut ait festivè Plautus in *Epidic.* Act. 3. scen. 1. v. 10.) non est

Plaut.

Aliquid, aliqua, aliquomodo, alicunde, ab aliquibus,
Aliqua spes fore fortuna.

Amor solicitus anxie crudeli tabe peredit, sed nescit quò tendat amor, fodicans continuâ punctione cor, si forte sit spes. Cum illa, præ gaudio, falsò aliquando concepto, ac spes pascente futiliter & inaniter. *Fallitur augurio spes bona sæpe suo.* Ovid. *Epist.* 16. v. 234. Terent. in *Adelph.* Act. 1. scen. 2. v. 72. *Speraham, gaudebam.* Virgil. 4. *Æneid.* v. 477. *At spem fronte serenat.* Sed quid? *Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem:* ut dicit idem lib. 3. v. 213. etenim ita infatuat deceptrix cogitatio-nem; ut melior sit gradus (teste Ovidio, quo dudùm)

Ovid.

——*Benè desperare salutem*
Sequè semel verâ scisse perisse fide.

Inutta timori.

2 *Spes & metus omnibus esto:* succinit Valer. Flacc. 1. *Argonaut.* v. 558. *Desives timere* (ait Senec. *Epist.* 5.) *si sperare desieris. Dices:* Quomodo ista tam diversa pariter sunt? *Ita est: cum videantur dissidere, coniuncta sunt. Quemadmodum eadem catena & custodiam & militem copulat; sic ista, quæ tam dissimilia sunt pariter incedunt. Spem metus sequitur. Nec miror ista sic ire: utrumque pendentis animi est: utrumque futuri expectatione solliciti.* Terent. in *Andr.* Act. 2. scen. 1. v. 3. & 5. 4. v. 34. *Væ misero mihi, ut animus in spe, atque timore. Vix sum apud me, ita commotus metu, spe.* Ovid. *Epist.* 6. v. 38. *Alternant spes timorque fidem.* & Virgil. ex Horatio, 1. *Epist.* 6. à v. 10. accinit 6. *Æneid.* à v. 733.

Seneca.

Virgil.

Hinc metuunt, cupiumque, dolent, gaudent.

Hoc intuitu interdùm Sperare accipitur pro Timere. Judith. 13. 15. *Speraham eam tam non esse venturâ.* Prov. 29. 10. *Stultitia magis speranda est, quam correctio.* Terr. de

de Cultu fœminar. cap. 2. *Speremus, nos quoque deliquere:* quod quidem regerit sæpe Plutarch. in *Cæsar.* inquit: *Satius est semel mori; quàm semper sperare:* idest timere semper. Petron. in *Satyr.* pag. 70. *Quicquid meruerunt semper expectant.* Terent. d. Act. 2. scen. 3. v. 21. *Quod tu speres, propulsabo facile.* Publ. Syr. in *Mimis,* pariter: *Ab speres, alteri quod feceris.* Senec. in *Hercul. furent.* v. 161. & in *Thebaid.* v. 516. Alijque plures videndi apud Henric. Steph. lib. 2. *Schediasm.* 22. & La-Zerd. in illud Virgil. 1. *Æneid.* v. 547. & 4. v. 419.

Sperare pro timere.

At sperate Deos memores fandi atque nefandi.
Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

Virgilio.

3 Spem describit Tibullus *lib.* 2. Eleg. 6. à v. 19. Effectus, Ovidius, 1. de *Pont.* Eleg. 7. à v. 30. Imagines ostendi variàs ex varijs AA. in *Ephemer.* 1. *August.* At hùc tetravi illustriorem ex Dardano *Epigramm.* in Spem, apud Delr. in *Hippolyt. Senec.* v. 631. & Claud. Minoën in Alciat. *Emblem.* 44.

Dardan. Imago Spei.

Tu quæ sustentas teneri vestigia ligno,
Esne Dea? An nostro sanguine creta? Dea
Unde fata? Ex cæca rerum caligine, & tecta,
Aamovit nutrix uberat Creaulitas.
Et quinam à tergo plaudunt tibi? Gaudia. Die quis
Palitidulo semper te præit ore: Timor.
Suspicis intento cur cælum lumine? Tandem
Hinc dabitur votis meta suprema meis.
Fare, age, quæ vultus deturpat causa serenos?
Excrucior, quoties irrita vota cadunt.
Cur titubas pedibus? Rerum est spes lubrica: sæpe
Quod puto compecti, labitur e manibus.

Haud possum omittere observationem Maioli. Postquàm è pyxide Pandoræ avolarunt gaudia, ubi hominibus cum spe resederunt infortunia; *addiderunt huic figmento* (inquit, ex Pherecyde de *Nuptijs Iunon.* lib. 10. *Tom.* 2. *Coll.* 2.) *Spem iactasse in fundo crateræ, depressam à reliquis malis, quæ cum efferiter revolassent, Spes misera pondere defatigata, non potuit se expedire, ut foràs prodiret: speque inclusa in cælum deportata est: mortalesque postea calamitate afflicti sunt, nulla spe sibi relicta.* Duo documenta lactant in fabula: primum, ni homines ascendant in cœlum volante corde, numquàm posse à malis urgentibus liberari. Deinde, respicere cœlum, unde veniet defatigatis auxilium; quippe ibi usque veniret in carne, erat spes sublevaminis pœnæ: ibi spes, ut homines respicerent ibi, unde veniret in gratiam, & ponerent in Deo versus gaudium spem suam.

Cur Spes evolavit in cœlum?

Maiol. Verbum incarnandum spes hominum.

3 Spes pro re sperata metominicè sumitur, sive motus in finem pro fine, vel actio pro subiecto. *Spectantes beatam spem:* idest, beatitudinem. Tit. 2. 13. de quo infrà, *n.* 38. *Spem iustitiæ expectantes.* Galat. 5. 5. *Quæ sit spes vocationis, & quæ divitiæ gloriæ hereditatis eius in Sanctis.* Ephes. 1. 18. *Propter spem, quæ reposita est vobis in cælis.* Colos. 1. 5. Hinc Deus dicitur *Expectatio Israël.* Ierem. 14. 8. & 17. 13. *Psalm.* 38. 8. & 90. 9. Ita Christus dictus *Desiderium collium æternorum,* Genes. 49. 26. *Ipse erit expectatio Gentium:* v. 10. Sic passivè: activè verò cùm dicit Paulus, 1. Cor. 1. 30. *In Christus Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo & iustitia, & sanctificatio & redemptio:* hoc est, factus est noster doctor, iustificator, sanctificator, & redemptor: per Heteroosim. Hebræi enim ad expressionem rei vel affectus, utuntur abstractis pro concretis, uti Osee, 5. 2. *Laqueus facti estis speculationi:* idest, speculatori. Ezech. 9. 1. *Appropinquaverunt visitationes urbis:* nimirum, Visitatores. Ita dicit Paulus, Coloss. 1. 16. *Sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates.* Etiam stylus apud Euripid. in Iphigen. in *Taurie.* v. 951. *Silentium fecit me:* putà, silentem. Claudian. 1. in *Eutrop.* v. 329. *Virginitas Vestalis adit:* pro Virginibus vestalibus. Vide Alberic. Gentilem, *Lect. in Virgil.* cap. 14. & sectiva apud Plaut. in *Casin.* tot. Act. 4. Aliqua signavimus, *Tom.* 4. *Tautolog.* 3. *n.* 36. 8. *n.* 8. & *Tom.* 5. *T.* 10. *n.* 20. Idiotismus etiam est inter Hebræos in propositum præfatum, nomina adiectiva terminare in *Illis:* ita ut eluceat causa, ubi ostenditur effectus. Christus dicitur *Desideratus cunctis Gentibus:* Agg. 2. 8. & ab Sponsa, *Totus desiderabilis:* Cantic. 5. 16. De Salomone, 2. Reg. 12. à 24. *Dominus dilexit eum, & vocavit nomen eius Amabilis Domino.* Ezechiel. 24. 16. *Desiderabile oculorum tuorum.* Daniel. 10. *Panem desiderabilem non comedi.* Utuntur phrasi

Metonymia. Tit. 2. 13.

Spei res sperata.

Heterosis.

Adiectiva pro nominibus in Ilis.

Daniel. 9. 23.

Ovid. 2. *Metam.* fab. 9. *Indebitato* (ait) *traiecit pectora telo*; & lib. 8. *fabul.* 6. *Non evitabile telum*: Hoc in sensu placet, cap. 9. 23. 10. 11. & 19. Daniel, *Vir desideriorum*: Symmach. legit: *Desiderabilis*: ideſt, dignus pretio, honore, cultu ac dignitate: quod quidem patet ex Hebræo: igitur Genes. 27. 15. ubi: *Vestibus Esau valdè bonis*, legit: *Vestibus desiderium*: Ideſt, pretiosis, formæ scilicèt elegantis. Adi Maluend. Sic ergo beata dici potest spes: q. d. expectantes beatitudinem expectabilem quippe spes signatur ipsa expectata sperata beatitudo.

Psalm. 141 6. *Quid sapere spes*

5 Hac enim acceptione dicit David Domino: *Tu es spes mea, portio mea in terra viventium*: Genebrard. *In terra Sanctorum*: nimirùm si portio beatitudo, dicitur spes quod speratur. Vel gloriæ spes transit adhuc in hac vita in optatam beatitudinis portionem: quia sine formidine securus obtinebit beatitudinem. Ita spes non spes sed portio: quoniam ubi spes sine timore signatur superspes: quoquidem delicantur plura restimonia Psalmi 118. *In verbum tuum superspersavi*. Est spes, ubi timor. Ideo cor ardet & alget.

Psalm. 118 43. 74. 81. 114 & 147

Hesius.

Et simul in speculo feigus & ardor erant.

Ut ait Hesius præfat, in *Emblem.* de Spe. Superspes ubi perfecta charitas foràs mittit timorem. Idem *Emblem.* 10.

Idem.

—— Spes, & metus,
Gemellos uno natus ex utero puer,
Simul educantur: mentis illa filia est:
Hic corporis propago. Sinceram cupis
Spem possidere? Corpus obscurum excute.

Et unde ejus excessus

Haud in superspe formido de amissione vel de amissibilitate boni absentis; & propter amorem divinæ adoptionis, & propter certitudinem promissionis, & propter potestatem remuneranris. Alijs terminis Bernard. de *Diverſ.* serm. 45. n. 5. *De fide præceptorum oritur spes veniæ, de fide promissorum spes gratiæ, de fide promissorum spes gloriæ.* Quæ gloriæ, dicitur, ut vidimus, *Beata spes.* Testimonium (estò sine violentia interpretari possumus vel per Hendiadym, beatitudinem scilicèt spei, aut spem beatitudinis; vel per Hypallagen, quasi speratam beatitudinem ac gloriam) aptiùs dilucidatur, usurpato motu pro obiecto motus, nimirùm, quia res spectata dicitur spes: quo sensu Nazianzenus Tragœd. de *Christ. patient.* inquit: *Sperata ut est spes.* Phrasem iterat Plautus in *Mercator.* Act. 3. scen. 4. v. 13. & 5. 2. v. 2.

Bernard. Ter. ubi sup. *Hendiadys & Hypallage*

Greg. Naz.

Plaut.

Spem speratam obtulisti mihi: gratias ago.

Quod quidem, ut sonat, implicat, & nequit esse; ni voce spei, quod speratur, signetur: quare intelligendum per spem speratam felicitatem, gloriam, aut fortunam.

Causa pro effectu.

6 Spes beata dicitur non passivè, sed activè; quippe nos beat, ac felicissimos facit. Unde Paulus haud aliter vocat Christum *Spem gloriæ*: Coloss. 1. 27. Hincque hæccine spes insignitur gaudium ante gaudium. *Spe gaudentes*: Rom. 11. 12. quippe causa gaudij (de huiusmodi schemate egimus latè, *Tautolog.* 4. n. 26.) & quamvis gaudium sit de possessione præsentis boni, pridem sperati & expectati; quæ speratur summa felicitatis, dicitur gaudium propter certitudinem beatitudinis. *Gloriamur in spe gloriæ*: Rom. 5. 2. Victoria dicitur victoriæ causa. Ita spes gaudium ante gaudium: gaudium sanè ex motu in terminum, & ex termino. Debet in spe qui arat, arare. Fructus eius sunt in radice, uti latent in arbore. *Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat.* Rom. 8. 19. Apparebunt dato tempore, tandem, tandem. Sic spes non confundit, nec confunditur, quia infundit fiduciam in quo invenitur: per hanc enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei. *Spes iustorum lætitia.* Prov. 10. 28. Quid terminus: *signanter dicitur Expectatio* (subdit Caietan.) *non solum ad excludendam velleitatem, quæ est etiam impossibilium; sed etiam desiderium dubij adhuc hominis de futuro bono* (En superspes) *Expectatio est terminis certificati de futuro bono. Non de qualicunque expectatione sed de anxia expectatione loquitur Paulus; ut ex ipsa anxietate maximam vehementiam expectationis describat: expectatio namque anxia importat tam vehemens desiderium, ut semper seipsam soliciter.* Sic dicitur, ut apud Paulum, *Expectatio, expectat*; à Salomone, *Expectatio prælantis.* Res expectata debet sumi nomine expectationis: igitur expectat quod expectat, tamquàm gemmam pretiosam. *Gemma pretiosa expectatio prælantis.* In spe dubium acquisitionis est, nequaquàm in expectatione; quia speraret, & non expectaret, quisquis expectando ambigeret: expectatioque suppositâ spe, datur de possessione voti; quippequàm, ut ait Syrus:

Caietan.

Prov. 17. 8

Spes gloriæ gemma pretiosa.

Syr.

Qui præmia futura fideliter expectat, quasi gemmæ splendidissimæ possessione lætatur. Sed unde lætitia, si ex expectatione mœror? Dixit Helius d. *Emblem.* 12. Ut in gemma pretiosa.

Helius.

Spes affulsit, & fecit diem
Etiam in tenebris.

7 In huiusmodi geminationibus emphaticis (ubi pro creatura dicitur quod *expectat expectatio*, quæ in præstolante invenitur; cum in expectante expectatio supponatur) more Hebræo exponitur anxietas spei: qua propter non dicitur Græce absolutè *Expectatio*, sed *Apocaradocia*, quod sonat expectationem anxiam atque solicitam: etenim illa non expectat; ac qui expectat solicitè, dicitur illa; in indicem anxietatis & cestrum expectationis: res est solicita plena timoris amor. Expectant creaturæ, quæ *Expectatio* iurè dicuntur; igitur *ita avide hanc gloriam expectant, ut videantur esse ipsa expectatio.* Alapid. hic. Talis est quisque qualis eius dilectio, *Sicut amamus, ita & sumus*: inquit Cyrill. 1. *Apolog.* cap. 9. *Dij estis*: David hominibus dicit. Quod natura negavit, amor concessit. Deus charitas est: conversatioque in cœlis obtinetur modo ab humana natura, si sursùm corda.

Alapid. Cyrill. Psalm.

Sensibus ereptis mens excidit? Atqui ego certè.
Ut ibi tunc toto pectore solicitus.

Accinit Catullus, *Epigram.* 67. v. 24. Iccircò, ut dudùm vidimus, Daniel signatur *Vir desideriorum*, quasi qui ardentissimè aliquid desiderans: igitur ita flagrabat in votum, ut converteretur totus in desiderium. Patet in sacris ad literam expositio: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus*: Psalm. 9. 17. Non desiderantem pauperem, sed eius desiderij Dominus audivit vocem? Emphasis est. Desiderantem audivit, & desiderium in desiderante ostendit; quippe ita premebat angustia, ut pro levamine afflictus transiret in desideria. Vir ego est desiderium, qui vehementissimè aliquid apperit, eiusque in desiderando aviditas in voce *Vir* cognoscitur per vocem, cui iungitur: ut *vir sanguinum, vir dolorum*, & cæteri, de quo egimus hic *Tautolog. t. n. 17. & Tom. 5. T. 2. n. 37.* Quid mirum, pro *Creatura*, quod expectatio expectet, dum creatura præ aviditate transit in desiderium? Hac enim de causa ut vidimus *num.* 4. Paulus utitur *Abstracto*, quasi pro superlativo. Adi etiam, *Tom. 3. T. 9. n. 33. 4. T. 3. n. 36. & 5. T. 8. n. 14.*

Catull. Ubi supr. Psalm. 9. 17.

Homo convertitur in ea, quæ capit.

8 In testimoniorum delicationem clariorem, opere duxi, exponere discrimen spei & expectationis; quæ aliquando simul inveniuntur in Sacra pagina. *Secundum expectationem & spem*: dicit Paulus, Philipp. 1. 20. patet enim aliud esse sperare & aliud expectare: haud secundum Hispanissimum, quo promiscuè sine discretione dicimus: *Aguarda me aqui, esperame aqui*; sed secundum verborum proprietatem qua sæpe utitur Scriptura. Pro mansione, Gen. 22. 5. *Expectate hic.* Idem, *Exod.* 24. 14. & alibi passim. Pro spe, *E cœlo ista possideo, sed ab ipso me ea recepturum spero*: & alia obvia. Senec. *Epist.* 10. *Vide itaque quid de te sperem, imò quid spondeam mihi: Spes enim incerti boni nomen est.* Ergo expectatio certi boni. Expectatur, quod securè possidebitur; speratur verò quo falli potest spes: quit enim adesse & etiam abesse, quod longe ab expectatione; quippequàm dumtaxat obex in tempore: unde spes cum formidine propter incertitudinem boni: sine timore expectatio; qua propter dicitur ab *spectare*, hoc est, oculos attollere, an venturum veniat, quin dubitet, an venturum. Ni fallor, spes est in apprehensione sperantis, expectatio in ignorantia temporis. Spes in animo, expectatio in assensu: equidem spes credit ut possibile bonum, expectatio verò uti futurum. Fidem supponunt, aliter tamen & aliter; ut bonum affuciat diversimodò cor secundum expectationem & spem.

Philip. 1. 20. *Discrimen spei & expectationis.*

Senec.

9 Donatus super illud Terentij in *Eunuch.* Act. 1. scen. 2. v. 114. *Me expectes, me speres*, infit: *Cum expectes tam dixerit; quid sibi vult iterum me Speres? Inter Spem & Expectationem hoc interest, quia expectatio certorum est: spes verò incertorum. Expectatio propinquarum rerum: spes longinquarum. Expectatio desinat tempus, spes non desinat.* In *Andr.* Act. 2. scen. 6. n. 4. subdit: *Expectamus tam bona, quam mala: Speramus bona.* Contra huiusmodi discrimina D. Thom. in 3. *distinct. 26. quæst. 1. art. 3. ad 1.* inquit: *Spes habet supra expectationem certitudinem.* Loquitur profectò de spe theologica, haud absolutè de spe, quæ concipi valet sine expectatione: theologica, verò haudquaquàm; quia spes non confundit, propter charitatem infusam divinitùs in cordibus nostris. Promiscuè ab AA. huiusmodi voces usurpantur. *Expectate venite*

Donat.

D. Thom.

Virg. 2. *Æneid.* v. 283. & *lib.* 8. v. 38. Ideſt, deſideratus, acceptâ expectatione pro deſiderio. A Plauto in *Stich.* Act. 2. ſcen. 2. v. 10. expectatio accipitur pro ſpe: unde *Miſera* vocatur, quæ ſæpe in deſperationem deſinit: idem in *Moſtellar.* Act. 2. ſcen. 1. a vetſ. 2.

Plaut.

Me periſſe: occiſſis ſpes mea, nuſquàm locus confidentiæ;
Nec ſalus nobis ſaluti iam eſſe, ſi cupiat, poteſt.

Aſſentior acceptioni præfatæ, quatenùs ſpes de re ſit, expectatio de tempore, & utraque de bono. *Bona in ſpe & expectatione*: ait Chryſoſt. Homil. 57. in *Matth.* Hinc ſalus Pauli *ſecundum expectationem & ſpem quia in nullo confundar* (ſubdit) *ſed in omni fiducia, ſicut ſemper, & nunc magnificabitur Chriſtus.* Dato tempore, bonum de quo ſpes, obtinendum, quin confundatur ſperando, aut expectando. Non ſperando, quippe *ſpes firma* 1. 2. *Cor.* 1. 7. nec expectando, quia *Deus fidelis eſt*: 1. Theſſ. 5. 24. Non qualem qualem ſpem & expectationem ſignat Paulus, ſed ſalutem vehementer ſperatam, & vehementer concupitam. *Speratam* propter meritum ex gratia cum illo laborante, alias eſſet præſumptio. unde ait Bernar. ſerm. 1. n. 2. de *Verb. Domin. in ult. cœna.* Deinde *Concupitam*, propter dilationem, dum cupiebat diſſolvi, & eſſe cum Chriſto. D. Th. 2. 2. q. 17. *art.* 5. *ad* 3. diſtinguit expectationem ſpei & expectationem longanimitatis, de quâ *n.* 12. Spei expectatio dicitur de firmitate in ſpe gloriæ reſpectu divini auxilij: quaſi ſenſus, *Secundum expectationem & ſpem*, ſit; Speratur à me gloria, mediante ac auxiliante divinâ gratiâ. Sat in diſcrimen uti iuſque.

Thryſoſt.

Cur Paulus in ſalutem, ſpem ſignat & expectationem?

Pſal. 39. 2.

10 Iam non anceps articulus noſtræ principalis Tautologiæ, cuius teſtimonium, *Expectans expectavi Dominum.* Huiuſmodi periodus ab Ambroſio, ac D. Thom. accipitur de Prophetæ incarnatione filij Dei optantes: cuius egregia facta in ipſo contextu non ſolùm obumbrantur, ſed prædicuntur: imo ob firmitatem de monſtrantur ut præſentia, quæ omninò futura. Ita obſervat Doctor Gentium, decerpitque ex ipſo Pſalmo: *Ideo ingrediens in mundum, dicit: Hoſtiam & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi: holocauſtomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio: in capite libri ſcriptum eſt de me,* &c. Hebr. 10. a 5. Sic igitur non petitur incarnatio, quæ iam promiſſa ſupponitur; ſed optatur, & quod citò, quantocyùs fiat. Quare Prophetæ de incarnatione, fide conceptâ, dicit: *Expectans expectavi*: quoniam venturi (quippe mittendus) expectabat adventum. In periodo res ſignatur expectata, & modus expectandi. Res expectata, *Expectavi Dominum.* Modus, *Expectans expectavi.* Dominus res expectata, in quem iam directa ſpes; ſed dato tempore, in conſummatione ſæculorum, in plenitudine temporum. Unde Paulus Hebr. 1. 2. *Noviſſimè* (ait) *diebus iſtis locutus eſt nobis in filio.* Dum miſit Deus filium in inferiores partes terræ, in ſimilitudinem hominum factum: quo ſtudio addit Propheta: *Et intendit mihi*: Hebr. *Et exaudit ad me.* Malueno. *Inclinatus eſt ad me*: *declinavit.* Apoſite, cum formam ſervi accepit, & ſemetipſum exinanivit. Syr. *Et diverſit ad me.* Ad eſſe hominem filius Dei inclinavit cœlos & deſcendit; ut hominem educeret de lacu miſeriæ, & de luto fæcis: *Inclinatus divertit ad me.* Signanter ad ſe Propheta connotat inclinationem, haud abſolute præut omnis creatura ingemiſcebat expectans adventum magni Dei, Salvatoris N. Ieſu-Chriſti; ſed quia homo factus ex ſemine David ſecundum carnem. Sic non ſolùm in generali expectatione homini, ſed ſingillatim dicit Propheta, *Mihi*: igitur futurus filius David, & vocandus.

Hebr. 1. 2.

Felicitas futura domui Davidi.

11 Hoc namque erat tota generis ſolicitudo, & univerſalis expectatio, pro quo uti ſingulariſſima gratia, & ut eſſent felicia, certabant ſæculaq; etenim dum ita lapſus violentia afflicta pectora gravat, expectatio creaturæ revelationem filij Dei expectat. Quippini ſolicitudo & anxietas propter gravamen terrenæ humanæ miſeriæ, propter abundantiam gratiæ, an propter gaudium ſeliciſſimum gloriæ. Conſuleſis D. Thom. *Opuſc.* 60. Hominum ſanè felicitas, ſummave felicitatis: ſed amplior expectationi Davidis. 2. Reg. 23. 1. *Dixit David: dixit vir, cui conſtitutum eſt de Chriſto Dei Iacobi:. Nec tanta eſt domus mea apud Deum, ut pactum æternum iniret mecum firmum in omnibus, atque munitum.* 1. Paralip. 17. 16. *Quis ego ſum Domine Deus, & quæ domus mea, ut præſtares mihi talia? Sed & hoc parum viſum eſt in conſpectu tuo: ideoque locutus es ſuper domum ſervi tui etiam in futurum: & feciſti me ſpectabilem ſuper omnes homines Domine Deus.* Ex verbis præfati Pſalmi, & 47. 15. *Iſai.* 25. 4. & *Exod.* 15. 2. ubi: *Iſte Deus meus, & glorificabo eum*; Talmudiſtæ in *Midras Thehillim*, Deum aliquando viſibilem, & digito demonſtrandum, aſſerunt: ita ut Gentiles, qui

Quæ bona ex Verbi incarnatione?

Primus expoſitio.

cõlunt viſibiles Deos, non exprobrent: *Ubi eſt Deus eorum?* Vide Gilatin. de *Arcan.* lib. 3. cap. 27. Hoc expectabat David, ſicut cæteri fide imbuti; ſed illi avidior in expectatione expectatus ſcopus, quippe magis in communi felicitate dignandus: ut illum extol. ant (& ut accinit Iuvenc.) *Hiſtor. Evangel.* v. 640.)

Iuvenc.

Proclamantque omnes Davidis origine certo.

Expoſitio ſecunda.

12 Hæc de re expectata, quæ ut vidimus, dicitur etiam expectatio Gentium. Verùm cùm additur geminatio; aliquid inſinuatur de modo expectandi, quia non *expectavit* utcunquè Regius Plaites, ſed *expectans.* Expectabat ſolidâ ſpe, firmiſſima, vita ac vivaci, aſſenſu in promiſſionem à Deo factam. At dum expectans expectabat, tempus adventus ſignat, & modum expectationis expectatæ felicitatis: quatenus expectando non quieſcit, ſed anxiùs, quò magis differatur, expectatione expectavit; quin diuturnitas frangeret expectationem conceptam, cùm ſpes quæ differtur affligat animam. Expectans expectavit, offendens & ſpem perſeverantem, ſed expectationis avidè continuationem: etenim licet quod optabat cupienti tardaret, animum non deſpondit; ſed expectando expectavit. *Adhuc viſus proveni, apparebit in finem & non mentietur: ſi moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet & non tardabit.* Habac. 2. 3. de quo hic *Tautolog.* 9. Modus expectationis iuxta Caieran. *Animi ſpe, ſolicitudine & expeditione, qua aceti expectantes.* Auguſtin. hic etiam: *Expectantes expectamus* (ait) *dum mites aliquid magno d ſiderio ſuſtinemus.* Unde Paulus: *Patientiam & ſpem habeamus:* Rom. 15. 4. Charitas omnia credit credenda, ſperat ſperanda, & expectat in patientia. Omnis qui piè tolerat, rectè credit: & omnis qui rectè credit, aliquid ſperat: & qui ſperat, ſuſtinet, ne à ſpe cadat. Ita bonum in deſiderium urget, ut ſpes etiam expectando expectet. Obvia acceptio in ſacris, patientiæ ac tolerantiæ pro expectatione. *Inviſibilem enim tanquàm videns ſuſtinuit*: dicitur de Moſe, Hebr. 11. 27. Ideſt, expectavit. Idem, *Tob.* 5. 9. & 11. 14. *Pſalm.* 24. 3. & 26. 14. Ita in præſenti Davidis teſtimonio, *Expectans expectavi*, legit Auguſtin. *Suſtinens ſuſtinui Dominum.*

Caietan.

Auguſt.

Expectatio pro tolerantia.

13 Igitur acceptione hacſine intelligenda eſt Dei patientia, abuſivè, ſeu metaphoricè. *Dominus patienter expectat*: 2. Machab. 6. 14. haud quia Deus habeat patientiam, præut fronte ſerena fortiter adverſa toleret. Quis reſiſtet ei? ſed quia cùm ad expectationem patientia neceſſaria ſit, ut reportentur promiſſiones (*Hebr.* 10. 36.) dum expectat converſionem peccatorum, ſuſtinere illos dicitur: quod verè benignitas, ſeu magnanimitas eſt. *An divitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Inventor acceptio, *Iſai.* 25. 9. *Pſalm.* 129. 3. 4. N. Glorioſus Patriarcha, Prolog. *Regul. Sanct.* diviſ. 4. infit: *Ideo nobis propter emendationem malorum huius dies vitæ ad inducias relaxantur, dicente Apoſtolo: An noſcis, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit?* Auguſtin. in præſ. Tautolog. ſubdit: *Simul ſuſtineamus: quem niſi Dominum, qui promiſſa non aufert, ſed differt?* Idem tolerantia & expectatio, cuius ſolatium ſpes: equidem cùm noſtrum non ſit, noſſe tempora vel momenta, quæ Pater cœleſtis poſuit in ſua poteſtate; toleratur abſentia boni, fruſtraturque expectationis votum, quippe tempus collationi neccdum impletum: angiturque animus expectando, attollitque oculos, unde veniet auxilium, & fatagenti ſolatium; uti dicitur de uxore Tobiæ, cap. 11. 5. *Anna ſedebat ſecus viam quotidie in ſupercilio montis, unde reſpicere poterat de longinquo.* Hinc cum res promiſſa ſit, ſed non tempus promiſſionis, nemoque ſciat conſilium Dei, nec tempus ſtatutum ad donum promiſſum; expectat & expectat, ideſt continuò expectat, an ita felix ut poſſit dicere cum Simeone: *Viderunt oculi mei ſalutare tuum:* Luc. 2. 30. Dulcedine ſpei animus in votum fertur, ſed expectatio fruſtratur; quia non eſt tempus, vitaque deficit in gemitibus. Heſius d. *Embl.* 30.

Quid in Deo patientiæ?

Rom. 2. 4.

S. Bernd.

Auguſt.

Tertia expoſitio.

Mea me deorſum vita, ſpes ſurſum rapit.
Mea vita me conſumit, & ſemper magis
Ad ima ducit: ſpiritus ſurſum erigit,
Speranſque ſurſum, ſpirat.
Longævis ſpes ſæpè Deo diſiungitur annis;
Vita nocet. Felix qui carniſſe poteſt.

Heſius.

Hinc angor, quia animus ſpe ductus, & expectans cœlum quærit, & cœlum toto vitæ tempore expectando non invenit.

14 Ex Tautologia conſtat. Gaudenti Davidi de incarnationis ſpe, blandiebatur expectatio, quaſi ſuo tempore venturæ felicitas, ac in terra videnda tota cœli maieſtas.

Ins

Quarta expositio.

Intendit Dominus eius voto quoad incarnationem, sumptâ carne ex eius semine; sed non intendit quoad optantis votivum tempus, quippe in novissimis diebus constitutum. David expectabat, præut conceperat, & expectans expectabat, vitâ deficiente in ipsa felicitatis expectatione. Hoccine proposito dicit eius adventum expectantibus Dominus: *Expectia, reexpectia: expectia reexpectiatur* in cunctorum cordibus gliscreret desiderium, ac anxia solicitudo, cum quibus spe nihilominus firma Patres Antiqui suis in temporibus confuli ab expectatione; quippe in aliud tempus, cum venisset plenitudo, decreta divini Verbi incarnatio. *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes.* Hebr. 11. 13. Expectabant, & reexpectabant. Describit Ovid. *Epist.* 2. à v. 98.

Isai. 28. 13.

Ovid.

—— Fac expectet:
Expectem pelago vela negata meo:
Et tamen expecto, redeat modo ferus amanti,
Ve tua sit solo tempore lapsa fides.

Cuncti de felicitate soliciti, & ita avidum ac pavidum ex ipsa anxietate cor; donec veniat qui mittendus est. Ad rem Plaut. in *Cistellar.* Act. 5. v. 9.

Plaut.

Ne expectetis expectatores. Nunc ad vos expectatores:
Reliquum relinquitur.

Haud aliter qui expectantes venturum in carne Dominum decesserunt: Sperate expectatores, sed ne diebus vestris, quod avidè speratis, expectetis. Expectatio in spe usque in finem vitæ datur. Sperate in Domino, dicentes: Quis ostendet nobis bona? Sperate: reliquum relinquitur. Quandiu permanet vita, viget expectatio de spe concepta: deficit expectatio cadente vitâ, ex cuius defectu crescit spes; quia non solùm speramus in Deo, sed ipsum Deum, ut ait Bernard. in Psalm. *Qui habitat*, serm. 9. n. 8. *Eò quod singularis sit puritatis, singularis gratiæ, singularis perfectionis non modò nihil sperare nisi ab eo, sed nil quærere nisi eum.* Manet spes, quæ iam *Super spes*, ut diximus *num.* 5. evanida præ tempore expectatione: equidem ut inquit Guerricus in *Advent. Domin.* serm. 1. *num.* 1. in vita spe conservatâ ad votum, *vere expectatio expectantium.*

Quinta expositio.

Bernard.

Psal. 118. d

15 Nonnulli periodum accipiunt per epitasim, præut expectatio geminata affectus magnitudinem indicat, intensionem, seu extensionem. *Est enim bonarum rerum solicita expectatio:* ait Senec. 2. de *Benef.* cap. 5. Hinc in textum pleonasmi cum Genebr. subdit: *Expectans expectavi. Vehementi desiderio & solicitè præstolatus sum Dominum. Hæc enim repetitio ad anxietatem.* Maluend. *Expectare expectavi*, per infinitivum. Augetur enim vis desiderij, dum non solùm exponitur expectatio, sed in ipsa expectatione solicitudo: quare textus per adverbium genuinè delicatur. Moure: *Cum diu expectassem.* Genebr. in præfatum Psalm. 118. v. 74. & 147. *In verbum tuum superesperavi*; legit: *Vehementer sperabi. Præ desiderio ardet, languet, concupiscit ardentissimè.* Alapid. *Avidissimè expectat.* Stylo usus Cicero, *Philipp.* 14. *Aviatissimè expectabat civitas.* Hellenismus est etiam: etenim apud Homer. 24. *Odyss.* v. 195. *Diu expectamus expectantes semper.* Fit modò exaggeratio participio & verbo, sicut verbo & nomine, uti videbimus, *num.* 23.

Senec.

Genebr.

Geminatio pro adverbio.

Moure.

Genebr.

Sexta expositio.

16 Ad spem etiam spectat confidentia, quæ à Paulo dicitur *Gloria spei*: Hebr. 3. 6. Vigor enim est animi cedere nescientis. *Ideo quia fiducia importat quendam robur spei* (inst Angel. Doctor, 2. 2. *quæst.* 129. *art.* 6.) *proveniens ex aliqua certitudine, quæ facit vehementem opinionem de bono assequendo; inde est quod fiducia ad magnanimitatem pertinet.* Totum amplectitur Doctor Gentium. *Secundum expectationem & spem, in omni fiducia.* Ut quid sit unaquæque, conferi; distinguendæ sunt. D. Thom. loc. cit. inquit: *Nomen fiducia ex fide assumptum esse videtur: ad fidem autem pertinet, aliquid & alicui credere. & ideo nomen fiducia hoc principaliter significare videtur; quod aliquis spem concipiat ex hoc quod credit verbis alicuius auxilium promittentis: sed quia fides etiam dicitur opinio vehemens; contingit aliquid vehementer opinari, non solum ex eo quod est ab alio dictum, sed etiam ex hoc, quod est in alio consideratum; inde est, quod fiducia etiam potest dici, qua aliquis spem alicuius rei concipit ex aliquo considerato.* Quid sit spes & expectatio, diximus, n. 9. ita ut spes sit de bono futuro, vel non futuro, sed possibili; expectatio de bono futuro indeterminato tempore: verùm fiducia de bono futuro proximo. Unde dum Magister Angelicus, ut notavimus ibi, dicit: *Spes addit supra expectationem certitudinem*, per To *Spes*, fiducia est intelligenda, quæ proximè ha-

Quid fiducia?

D. Thom.

Philipp. 1. 20.

D. Thom.

habet, quicquid spe ac expectatione concepit. *Spem non lacentem* utì dicit Prudentius in *Peristephan.* v. 3552. Alia cogito, ita ut spes sit, qua quis ad id quod credit se perventurum, præsumit: expectatio, qua quis credit brevi re sperata frui, si obicibus careat: fiducia verò statim, vel cum obicibus. *Habebis fiduciam propositâ tibi spe, & defossus securus dormies:* Iob. 11. 18. & Plaut. rebus desperatis, in *Pœnul.* Act. 5. scen. 4. v. 39. ait: *Sperem meâ fiducia.*

Discrimen eius à spe & expectatione.

17 Ergo iam discapedinata silva pro insigni Tautologia. De Iuda dicitur: *Machabæus semper confidebat cum omni spe. Omni spe*, scilicet summâ fiducia (accepto adiectivo pro superlativo) etsi vallatus periculo ingenti, hoste potentissimo Nicanore, priùs amico, modò infesto. Fiducia supponit fidem, cum firma cogitatione auxilij futuri, & exitus felicis inter pericula, quoad apparentiam & speciem felicitati contraria. Non confidentia vana, quæ audax dicitur præsumptio (*Isai.* 16. 6. & *Eccli.* 37. 3.) sed animus excelsus in urgentiore præsuppositâ pressura, quasi in angiportu. *O ingentem confidentiam!* Terent. in *Andr.* Act. 5. scen. 3. v. 5. & Plaut. in *Mostellar.* Act. 4. scen. 1. v. 18. *Spes mihi sancta subvenit.* Quapropter spes semper comitata timore, fiducia numquàm; concipitur ita firmiter, eximiusque faustus iuxta votum; ut eventus obicibus sit felicior, quò cæteris diffidentibus videtur periculosior.

2. Mach. 15. 7.

Fiducia fini timore.

—— Spes spectari potest,
Ubi nulla spes videtur. In duro licet
Rigidoque, flammæ semen abstrusum latet;
Sic venis vomit è silicis scintilla reclusis,
Quâque micet speres parte favilla micat.

Hesius.

Hæsius subdit *Emblem.* 24. Vel in medijs fluctibus erit ignis, lux in tenebris, exitus aquarum in sitim iuxta cordis votum, & terra sine aqua in exitus aquarum. Est latitudo cordis, dum apparet exspes, desperatis rebus, firmiter victoriam animo pro voto credente, quia sperans expectat auxilium ut infallibile. Unde si spes erga bona absolutè; fiducia erga bona, sed ex malis & inter mala. Ita ergo fiducia quæ spes ad magna, non dicitur virtus (illam supponit) sed conditio virtutis: igitur desperata sperat, ultra spem ut operationes sine ulla ambiguitate feliciter dirigat. Hoc intuitu sæpe David, uti vidimus, *num.* 5. & 14. iterat: *Superesperavi*: spe itaque erat plenus, dum spe videbatur destitutus. Similiter Paulus cum iaceret in vinculis magnanimitate cordis, super spem & expectationem fiduciam, & omnem (ideſt, omninò) fiduciam demonstrat. *Secundum expectationem, & spem; quia in nullo confundar; sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus:* qui instar de tenebris lucem splendescere. Ovid. 3. de *Pont.* Eleg. 7. v. 21.

Qua spes ultra spem.

Psalm. 118. d.

Ubi supra.

Spem iuvet amplecti, quæ non iuvat irrita semper:
Et fieri capias, si qua futura putes.

Ovid.

18 Modò in Iudæ fiduciam. *Machabæus semper confidebat cum omni spe. Omni & Semper* fidei indicat integritatem, & cordis ex fiducia magnitudinem. Solicitudine & anxietate concussus (periculo imminente sequenti luce ex futuro certamine cum Nicanore, qui in eum validissimum exercitum ducebat, & cuius virtute capiteludæ Regi Syriæ Demetrio blasdimen etiam blasphemus parabat) vidit somnium nocte illa, quo ei tradebatur à Ieremia gladius aureus: manuque illucescente, classicum cecinit aperto Marte cum tribus tantùm armatorum millibus in ingentem multitudinem, ex quibus triginta quinque millia ceciderunt. Nicanore futiliter glorioso in exercitus potentia, Iudæ comes singularis ac mirabilis fiducia: igitur in angiportu sine effugio quasi ad speciem comprehensus, propter auxilium promissum feliciter exiturus. Audaciam habebat ultra spem & expectationem in Deo, & in se sub Deo tamen: quippe felix qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Ideo dicitur, *Omnis spes. Spes* in Deo, *Omnis* etiam in se, etsi sub Deo. Spes ad victoriam obtinendam, fiducia in malorum expulsionem ad obtinendam victoriam. Spe & fiducia, quæ omnis spes; quippe spes sine formidine, & sine expectatione, quasi esset futurum auxilium sine obice. Fiducia, virtutis conditio, vigebat; qua vel fractis rebus non solùm auxilium, sed è proximo virtuti promptum in tropæum. Iuxta fidem in conflictu confidentis felix exitus, præsentia Dei magnificè delectatus.

Fiducia pro omnimoda spes.

19 Idem propositum per Bebzosim habetur cap. 9. 22. *Non desperans memetipsum, sed spem multam habens:* & pro nostro articulo, cap. 7. 40. *Per omnia in Domino confidens.* Quid per *multam spem* & per *omnia*, nisi spes ultra spem, sine dubitatione, sine timore,

2. Mach. 9. 22.

more, sine formidine, absque ullo exitus contrarij metu? Sic rebus desperatis fiducia: igitur qui fiducialiter agit, nequaquàm rimet. *Duæ res* (ait Senec. *Epist.94.*) *plurimum roboris animo dant, fides veri & fiducia.* Rex Iudæorum erant in extrema tegula, sed Iudas haud animum despondit, sed in spem contra spem credidit. Opportunè Ovid.2. *Trist.* v.144.

Senec.

Ovid.

Ipse licèt speravè vetet, sperabimus atque
Hoc unum fieri, te prohibente, potest.
Spes mihi magna subest, cum te, mitissime Deus:
Spes mihi, rescisso cum mea facta, cadit.

Alij, rebus ita dubijs & fluxis in exterminium, caderent animo, spe iugulatâ: Machabæus tunc auxilia præstolabatur futura ac proxima, quoniam in ancipiti articulo, summâ rerum, fovebat magnanimus spem, expectationem & fiduciam. Spem sicere significat Homer.24. *Iliad.*v.170. dicens: *Confide mentibus, neque formida.* Euripid. in *Hercul. furent.* v. 105. *Ille optimus vir, qui spei semper confidit.* Fallitur Martialis, *lib.* 11. *Epigram.*37. dicens: *Minus gaudent, qui timuere nihil.* Gaudent & præludio gaudij, & gaudio, scilicet certitudine victoriæ & victoria, propter spem solidam, & infallibilem in certamine fiduciam; quam Plato de *Republ.*lib. 1. vocat *Iucundam spem*: Horat. in *Carm. secul.* v.74. *Certam & bonam*: queis gavisus Machabæus, exiens vincens ut vinceret: primò accipiens gladium aureum, deinde sine viribus viriliter reportando triumphum, in spe singulariter constitutus. *Nisi speres, quod supra spem est* (dixit Heraclitus apud Reyes-Franco in *Camp.Elys.*quæst. 100.) *non invenies quod inveniri nequit.* Supra spem surrexit Iudas, cùm exiguas haberet in certamina copias. Est spes novissimis tuis. Ovid. 1. de *Pont.*Eleg.7.v.45.

Fiducia, iucunda spes

Plat.

Heraclit.

Ovid.

Quamvis est igitur meritis indebita nostris,
Magna tamen spes est in bonitate Dei.

Hesiod.

Non vanam spem expectans, ut ait Hesiod. de *Dieb.* v.495. sed totus in Deo incubuit Iudas certamini; quia qui Numini confisi, non sunt confusi. Sic Iudas oppressione levatur,

Prudent.

Sublatas inde, cælum adusque tollitur.

Accinit Prudent. d.v.3556. Spes calcar ad magna: verum si in cogitatione dumtaxàt pictas non spes, sed spei colore dolus. Senec.in *Thyest.*à v.290.

Senec.

Hac spe minanti fulmen occurret Iovi:
Hac spe subibit gurgitis tumidi minas:
Hac spe, quod esse maximum videtur malum,
Fratrem videbit. Credula spes improba.

Non improba Iudæ, sed firmissima, quasi iam videret, quod visurus, cum omni fiducia, ex spe concepta in somno, & expectatione de crastino triumpho, quo expectans expectavit: ut pateret ex cordis fiducia, quam utilis in Domino confidentia. Crucius in *Psalm.*117. accinit:

Cruc.

Finitimæ coeunt signa in contraria gentes,
Sternam favente solus omnes Numine.

20 Ex affectionibus irascibilis transeundum in passiones concupiscibilis, nimirùm ab spe in desiderium & cupiditatem. Obiectum enim spei est bonum propriè loquendo, quo differt à timore, qui propriè apprehensio de malo: licèt Plato quò supra, vocet spem, quæ commodum præcedit; & quæ incommodum, timorem. Spei etiam debet esse bonum futurum (alias non esset spes sed gaudium) sicut arduum ex se, in possessionem; quippe ni, esset desiderium quod nullatenùs connotat in bono difficultatem. Vid. D.Thom.1.2.*quæst.*40. *art.*1. & 5. De desiderio plures occurrunt Tautologiæ, sive eisdem, sive diversis vocibus. *Desideria occidunt pigrum*: *noluerunt enim quicquam manus eius operari*: *tota die concupiscit & desiderat.* Strictè hic Delr. in *Adag.* Et alij, huiusmodi ingeminatum desiderium seu cupiditatem accipiunt desiderium propter desiderium; quod quidem in homine irrationalis vestigium, & vel in fatuo fatuum: equidem cùm desiderium præ amore commodi sit tendentia in aliquod bonum, movès animum in eius possessionem, piger expes cum spe desiderat concupiscès commodum, quin præ socordia desiderij solicitet terminum. Ita David dicit: *Concupierunt concupiscentiam.* Noluerunt quicquam manus eius operari. Stat sic, ut sic stet: expectat ut cuncta in desiderium per se fiant; quin in facto quid pro desiderio faciat. *Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam*: ibid.19.24.Marian.

Prov. 21. 26.

Psal. 105. 24.

Con-

Condit sub vestem palmam piger, atque sub alam
Vixque ori admota est in fame pigra manus.

Marian.

Laboreni cogitat, essò sit in os mittere cibum: os aperit sed non implet. Vernaculè: *Se queda con la boca abierta.* Suspensus ora tenet, perirque fame; quia vult comedere, & comedere non vult; ore aperto; cæterùm *manus in manu.* ibid. 11.21.

Pigritia quam stupida!

21 Florida in descriptionem huiusmodi desidiæ, fatuissimi desiderij, Poetæ Græci cogitarunt festivi. Plura Athenæus *lib.6.*in fin. Nicophontes in *Sirenib.*interprete Dalecampio, inquit.

Nicopho

Ningat polentis, voreset panibus,
Pluat pulte: per vias insculum
Devolvatur cum carnibus.
Placenta se mandi iubeat.

Astipulatur Pherecrates in *Metallis.* & Cratetes in *Bestijis.*

Pherecrat.

Spontè omnia facilèque advenichant,
Vel in gulam mortuorum subibant
Assi turdi, & adhuc ferventes, conditi
Circa os volitabant, deglutiri se supplicantes;
Sub myrti fronde & dispersis anemonis,
Mala pendebant aspectu eximia.
Plenos calices atro & odorato vino
Per infundibulum bibere volentibus.
Horum omnium quidpiam si biberit,
Continuò rursus duplo copiosius redit;
Cunctorum qua vocabitis accedet,
Apponetque seipsum ad votum.
Heus mensa instrue teipsam:
Mortariolum placentam pinse:
Cyathe vinum effunde:
Ascende maza: huc ades pisteis.

Nugæ la blandimen socordiæ.

Crater.

Alia missa ex alijs facio, quippe eiusdem furfuris, videnda apud Delr. Tom.2. *Adag.* 211. & 222. Adi dicta *Tom.4.T.*11.*n.*12. de felicitate aureæ ætatis sub Saturno. Tantùm præmitto pro moribus, hæccine in inferno ab Ethnicis fingi, in blandimina socordiæ: etenim si homines haberent ad votum, nihili ducerent præcipitari in infernum.

22 Alij non præ desidia, sed pro autoramine maiestatis, quasi dedecus esset, in natura æquari cæteris; arbitrantur, quid per se facere, vulnus excellentiæ, habenteque pigritiam ampliorem affectione seu affectatione pigritiæ. *Multarum quidem rerum oblivionem sentiunt* (insit Senec. *Brevitat. vit.* cap.12.) *sed multarum & imitantur. Quædam vitia illos, quasi felicitatis argumenta delectant: nimis humilis & contempti hominis esse videtur, scire quid faciat.* Exemplum ibi signat, & censuram. *Has quando lavari debeant, quando cœnare, alius admonet: & usque eò nimio delicati languore animi solvuntur; ut per se sciri non possint, an esuriant. Audio quendam ex delicatis* (si modò delicia dicenda sunt, vitam & consuetudinem humanam dedisceре) *cum ex balneo inter manus elatus, & in sella positus esset; dixisse interrogando, Iam sedeo? Hunc tu ignorantem an sedeat, putas scire, an vivat, an videat, an otiosus sit? Non facilè dixerim, utrùm magis misereat, si hoc ignoravit, an si se ignorare finxit.* Facilè insensatus (si virginis quateretur) sensum ostenderet; tunc interrogatus, an sentiret? Novi, pro pudor! laborantem pedibus, interrogasse medicum, utro magis doleret. Quis talia fando temperet à lachrymis? Huiusmodi homines, si homines concupiscunt sine desiderio. *Non cupit ipse: putat se cupere*: subdit Stoicus, *Epist.*111. Igitur cum desiderio summo (quod indicat concupiscentia iuncta desiderio) nullum in terminum dirigit motum; nec consequetur, quippe non sequitur. Desideret sine desiderio, quia huic tantùm hæret, & non desiderat, si desiderat tantùm. Pagnin. *Concupiscit concupiscentiam.* Malueud. *Concupiscere sese facit.* Septuagint. *Malè concupiscit*: in casum cuncta, quippe finis fructu desideria. *Hoc oritur ad intemperie animi* (insit Cordubens. de *Tranquill. anim.*cap.2.) *& cupiditatibus timidis, ubi aut non audent quantum concupiscunt, aut non consequuntur, & in spem toti prominent semper instabiles mobilesque; quod necesse est accidere pendentibus.* Ex dicendis perspicuior elucebit expositio.

Singularis affectatio naturam dedisceni.

Idem.

Idem.

Idem.

23 Pro quo observandum discrimen inter *Desiderio desiderare*, atque *Desiderare desiderium*; sicut inter Concupiscentiam concupiscere, vel concupiscentia. Patet ex sacris. *Concupierunt concupiscentiam*: ex Psalm. 105. *Desiderio desideravi*: Luc. 22. Idem quod dixi hic *Tautolog*. 3. n. 21. de Oratione: & *Tautolog*. 4. n. 28. de Gaudio. Unum de re, aliud intelligendum de modo. De re, quatenus actio sumitur pro obiecto, sicut *Vidi visionem*, *Auditum audivi*; pro re visa & audita: *Hoc est desiderium quod desideravi*: pro filio Samuele dixit Anna, apud Philon. Biblium, in *Antiq. Hebr.* Sic exponitur, *Concupierunt concupiscentiam* pro re concupita. Augustin. 4. de *Doctrin. Christian.* cap. 21. *Concupierunt concupiscentiam pessimam*, idest, Carnes. *Res voluptnarias, nec ac victum necessarias, concupiscentiam vocat; cùm haberent Manna cibum, ad omnia abundè sufficientem, neque carnibus, neque alijs edulijs opus esset*: subdit hic Genebr. Unde supposito obiecto, pro vehementia, seu singulari prolubio ponitur in abstracto, ut suprà diximus. Maluend. in infinitivo: *Avere fecerunt aviditatem*. Hebr. *Desideraverunt desiderium*. De modo desiderij pro intensione ad extensionem affectionis, elucet anxietas; dum iunguntur verbum & nomen idem significantia, ut *Desiderio desideravi*; vel duo verba, veluti, *Concupiscit & desiderat*. Tertullian. 4. *Contr. Marcion.* cap. 40. de Christo dicit: *Professus itaque se concupiscentia concupisse edere Pascha*. Gregor. Homil. 12. in *Evang. Toto desiderio anhelant*. Alapid. in *Exod.* 15. 18. *Ingenti desiderio desiderantis*. Heften. *Disquisit. Monast.* Tract. 4. disq. 4. *Studium studio, desiderium desiderio augere*. Idem Ioan. Climac. *Grad*... Ita vehementia exprimitur appetitus sensitivi de bono sensibili absenti. Cicer. *Ardentes cupiditatum æstu*: dicit 2. de *Legib.* & Petron. *Satyric.* pag. 70. *Accendis desiderium æstuantis*. Totum periphrasis maximi desiderij, quod demonstratur voce concupiscentiæ: igitur sicut zelus amoris, abominatio odij, accedia tristitiæ, pavor timoris, præsumptio spei, audacia confidentiæ, & furor iræ: ita concupiscentia indicat extensionem desiderij. D. Thom. consule in 3. *distinct.* 26. *quæst.* 1. *art.* 3.

Psal. 105. 14. — Luc. 22. 15 — *Actio pro obiecto.* — Phil. Bibl. — Genebr. — *Pro superlativo suppositum necessarium.*

24 Causa interdùm seu principium solet signari pro affectione principij: unde pro animæ desiderio exponitur anima, non prout rationalis, sed prout forma corporis: quo sensu dicitur *Animalis homo*, qui sequitur corporis commoda: 1. Cor. 2. 14. *Ne soliciti sitis animæ, quid manducetis*: Matth. 6. 25. *Dividam spolia: implebitur anima mea*: Exod. 15. 9. *Nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat*: Eccle. 6. 2. Idest, desiderio: sic multa, & in nostrum articulum Psalm. 118. 20. *Concupivit anima mea desiderare iustificationes tuas*. In Hebræo, *Geresah* summum & vehementissimum desiderium exprimitur. Hinc Aben-Ezra: *Exarsit incensa desiderio*. Quapropter genuinè testimonia delicantur per adverbium: q. d. animitùs, corditùs, medullitùs concupiscens desideravit; sicut diximus suprà ad *Expectans expectavi*: cupitè scilicet, acriter, vehementer, anxiè atque solicitè. Delr. d. *Avidè avet, cupitè cupit*. Apuleius, 11. *Metam.* inquit: *Cupidus cupidissimè*. Ennius *Cupita cupit sitienter cupiens*. Plaut. in *Casin.* Act. 2. scen. 3. v. 48. *Cupidè cupis*. Euripid. in *Iphig. in Aulid.* v. 338. *Voluntate ardenter cupiens*. Sic perspicuum, quid sit *Desiderio desiderare*; quo notatur incendium affectus in cupita. Hieronym. *Præfat.* in Pentateuch. sub æquivoco: *Desiderij mei desideratas accepi epistolas*. Cyprian. de *Mortalit.* in fin. *Avida cupiditate properemus*. Hesiod. de *Hercul. scut.* v. 41. *Cupiditas cupiebat*. Plaut. in *Milit.* Act. 4. scen. 1. v. 13. *Amat, tuamque expetisit pulchritudinem*. Stat. 6. *Thebaid.* v. 513. *Ardens adhuc cupiens*. Denique Iovian. Pontan. 3. *Uran.* v. 937. *Urensque libido solicitat cupidas mentes*. Eisdem terminis Tautologiæ Coluchus de *Rapt. Helenæ*. v. 269. *Desiderio desiderans*.

Principium actionis pro actione. — Psal. 118. 20. — *Geminatio pro adverbio.* — Hieron.

25 Etsi verba Servatoris N. desiderio desiderantis comedere ultimum phase, interpretari possimus per adverbium, quasi anxiè, vehementer, irrequietè desiderium; vel per superlativum, quo desiderium luceret ex animo summum; alia cogitando sunt. Non dixit, *Concupiscentià concupivi*, sed *Desiderio desideravi*; quia concupiscentia sequitur corporis commoda, ut dixi: desiderium verò exprimit motus tantùm appetitus in amabile, quasi in cohatio amoris, & sequens amorem finis, præcedens amorem eorum quæ sunt ad finem: quod quidem desiderium habet ex perfectione amoris perfectionem, qui desiderij huius nobilissima causa: sicut qui appetit amare Deum & virtutem, Deum amat ut finem, & virtutem propter finem. Optima, selectissima ac profunda legeris apud D. Thom. *Opuscul.* 61. cap. 3. Finis Christi in huiusmodi articulo erat hominis redemptio, ut eductum de potestate tenebrarum, transferret in regnum lucis, tradens semetipsum, ut aperiret credentibus regna cœlorum. Ad hoc necessaria passio, mors, & mors in

Amor Christi intensissimus in homines, cognoscitur desiderijs.

in ligno crucis, ad quod miserat Pater, propter nimiam charitatem, qua dilexit hominem: unde desiderio desiderabat illud ultimum in vita mortali pascha; quia in illo afficiendus erat cruce. Pascha illud, ut ad finem, & opus redemptionis ut finem. *Hebræo more magnitudinem desiderij significat, Desiderio desideravi* (exponit Caietan. & solide) *hoc pascha manducare vobiscum; quia hoc pascha ultimum erat veteris testamenti pascha, & initium transitus ad veritatem figuratam paschali transitu: ideo dicit, Desiderio desideravi manducare hoc pascha. Summo enim desiderio concupierat venire ad imponendum finem sacrificijs veteribus, transeundo ex hoc mundo ad regnum Dei. Unde, & adiungit: Antequam patiar, ad significandum hoc esse ultimum.*

Caietan.

26 Pridem ergo dixerat, Luc. 12. 50. *Baptismo habeo baptizari: & quomodò coarctor, usque dum perficiatur?* Anxius propter moram, & solicitus propter finem, cuius gratia in mundum venerat. Hoc erat desiderium in desiderio: in opere scilicet incohato complementum operis, ut consummaret cuncta quæ fecerat, & consummationis videret finem, intuens gaudibundus hominis libertatem: dicitque sine consummatione tot miris, tot factis, tot pro nobis dignationibus, nihil factum; quippe factum licèt summum, illius desiderio præ amore videbatur nihil factum. Hinc intelligitur illud Davidis: *Pro nihilo salvos facies illos*. Vocat amor Christi nihilum, totum sanguinem effusum; quia licet fecerit magna, eius amori videbantur nulla. Interrogatio, quasi mirum, exponunt Genebrard. & Maluend. *Pro nihilo?* O vis amoris excessus diminuentis! Ideo excessivus amor: igitur nihilum illi videtur, totum effundere sanguinem; quod in alijs opus tantum conciliat admirationem. Totum admiratio; sed maior eius dilectio: etenim favit ingratis, eò quod indigni favoris: de quo *Tautolog*. 7. *D*. 3. *n*. 13. Innuit Ioannes: *Cùm dilexisset suos qui erant in hoc mundo, in finem dilexit eos*. Suos dilexit in his, quæ erant ad finem: & denique dilexit in finem, ut morte vivificaret hominem. Non impropriè desiderio ac desiderium dicetur desiderare; quia Latinè si aliquid proposito deficit, desideratur. Hispanicè: *Se echa menos*. Ad rem Cartagena *Tom*. 1. *lib*. 7. *Homil*. 2. infit: *Unde fit, ut quod desideratur, desideretur*; quia restat finis perfectis quæ sunt ad finem. Non abest desiderium, sed tempus quo consummandum: illudque tempus desideratur; ut tunc absit desiderium, cùm impletur. *Eo quòd res habita non est tota simul* (ait Angel. Doctor, 1. 2. *quæst*. 33. art. 2.) *unde successivè recipitur: & dum aliquis delectatur in eo quod habet, desiderat potiri eo, quod restat*. Ita desiderium, ut perfectum sit gaudium, quippe plenum. Ni dicamus geminationem desiderij fuisse hoc in articulo expressam propter singularem modum procedendi eius amoris, in optatam redemptionem humani generis: etenim homo agit propter desiderium finis, sed Christus tantùm propter finem amoris: quò clariùs intelligitur, *Cùm dilexisset, dilexit*. Finem amorem habuit. *Ut igitur igne ignem, desiderio desiderium & amore excitaret amorem; dicit: Desiderio desideravi*: infit Laurent. Iustinian. de *Triumphal. Christi agone*. Totum itaque ut ostenderet sitim redemptionis consummandæ, ad quam venerat, & detinebatur tempore. Sitiebat calicem passionis avidissimè, ut amorem ostenderet, nosque redimeret; optans accelerari & opus hoccine tanti momenti perfectissimè absolvere. *Ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*. Adisis D. Thom. in 2. *dist*. 1. *quæst*. 2. art. 1. & deinceps.

Luc. 12. 50 — Psal. 55. 8. — *Nihil illi præ amore videbatur quicquid factum.* — Ioan. 13. 1 — Cartag. — D. Thom. — Ioan. 13. 1. Laur. Iustin. — Ioann. 14. 31.

27 Desiderium isthoc æstuantis amore cordis iam expresserat, ut vidimus ex *Luc*. 12. 50. nomine baptismi: iteratur *Matth*. 20. 22. sub voce calicis: à *Marco*, sub utraque. *Potestis* (dixit filijs Zebedæi, supremam in regno præ cæteris potestatem flagitantibus) *bibere calicem quem ego bibo, aut* (pro *Idest*) *baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* Per catachresim martyrium (totam sanguinis effusionem per mortem crucis, vocat baptismum & calicem. Hieronym. in cap. 20. *Matth*. aliique PP. Pro quo sciendum, lavacrum, seu purificationem inter Hebræos vocari baptisma. *Varijs batismatibus*: Hebr. 9. 10. ad emundationem carnis. Pharisæi à foro venientes, *nisi baptizentur* (idest, laventur) *non comedunt*. Marc. 7. 4. Quòd à cæteris Evangelistis dicitur batismus, à Ioanne insignitur purificatio, cap. 3. 25. ubi, *Facta est quæstio ex discipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione*. Frequenter fiebat in aqua. *Deuter*. 23. 11. *Ezech*. 16. 9. Aliquando aqua vivâ, idest in fontis scaturigine, aut flumine. Iudith, 12. 35. *Baptizabat se in fonte aquæ*: & 4. Reg. 5. 10. *Lavare septies in Iordane*. Dum alia signantur, metaphoricè accipienda sunt, ut illud Psalm. 57. 11. *Iustus manus suas lavabit in sanguine peccatoris*: scilicet, de iniquis triumphavit, discussa à Domino causâ, ac facta eius iudicio vindicta. Similiter illud Cantic. 5. 12. *Oculi eius sicut columbæ super rivulos aquarum, quæ lacte*

Aut pro idest. Marc. 10. 38. *Catachresis.* — *Quid baptismus communis apud Hebræos.*

Ablativus similitudinis Fenabrard

sunt lotæ : hoc est, ita purificatione mundæ, ut instar lactis apparerent candidæ. Non aliter, dum dicitur Psal. 67. 15. *Nive dealbabuntur*. Nemo nive dealbatur, sed dealbatur, pure apparet nivis adinstar. Unde Genebr. subdit: *Ablativus similitudinis est*. Hoc intuitu Isai. 1. 16. dicitur: *Lavamini, mundi estote*: nimirùm, ut mundi fitis; quia qui contritioni criminum incumbunt, super nivem dealbantur.

Intuitus baptismatum inter Ethnicos. Ovid.

28 Inter Mahometanos singulares superstitiones, varijs & crebris baptismatibus; quas videsis in *Arab. Republ.* apud Gabriel. Sionit. & Ioann. Cotovic. Ethnici olim insaniores (ex professo egimus, in *Ephemer.* 1. Februar. à n. 4.) igitur lotione illis videbatur enormia crimina deleri; quod videt etiam Ovidius 2. *Fastor.* v. 45.

Ab nimium faciles, qui tristia crimina cædis
Flumineâ tolli posse putatis aquâ.

Apul. Apuleius lib. 11. postquàm factus est in similitudinem hominis, inquit: *Me protinus purificandi studio marino lavacro trado, & septies summerso capite fluctibus*, &c. Virgil. 2. *Æneid.* v. 718.

Virgil. *——Cæde recenti*
Attrectare nefas; donec me flumine vivo
Abluero.

Consule Turneb. *Advers.* lib. 17. cap. 13. & 19. cap. 20. Ovid. *lib.* 4. v. 314. *Parvum fluminis hausit aquam: ter caput irrorat.* Idem v. 653. Iuvenal. *Satyr.* 6. v. 522. *Verticibus abluet.* Valer. Flacc. 3. *Argonaut.* v. 305. *Viva lympha.* Stat. 6. *Thebaid. Flumine puro.* Sil. Italic. 8. de *Bell. Punic.* v. 410. *Ac vivo purgor in amni.* Persius, *Satyr.* 2. vers. 16.

Pers. *——Tiberina in gurgite mergis*
Mane caput bis terque & nocte flumine purgas.

Fusè illustrant Donat. Theodor. Marsil. & Ioann. Britannic. Meminit Plutarch. 6. *Sympos.* quæst. 5. *Ridiculos homines* (inquit Lactant. Firmian. *lib.* 5. *cap.* 20.) *tamquàm libidinis intra pectus inclusas ulli amnes abluant, aut ullamaria purificent.* Ad rem & unguem quadrat, quod de quibusdam se in lutoso lacu purificantibus, dixit Diogen. Cynicus: *Qui hic lavantur, ubi lavantur?* cuius apophthegmatis ræpe memini Vid. Erasm. in eo *lib.* 3. *Centur.* 2. *n.* 18.

Lactant.

Quare in totalem mundiam maceligebant

29 Aqua maris aptior illis ad purificationem videbatur, ut videris apud Cicer. pro *Roscio Amerin.* quia hæc sola ad perfectam emundationem idonea; quippe in se nihil sordidum mare patitur, sed ejicit confestim quicquid sordium flumina, torrentes aut homines in illud devolverint. Sub hac ne metaphora dicit Mich. 7. 19. *Dominus revertetur & miserabitur nostri: deponet iniquitates nostras, & projicit in profundum maris omnia peccata nostra.* Opportunius in baptismum, quo tamquàm in aqua maris sordes animæ eluuntur: hominemque spoliantes veterem hominem in aqua summersum, novum induunt, qui secundum Deum creatus est. Notat Pierius Valer. *lib.* 31. *cap.* 3. Huiusmodi aqua, *peccata quæ ut coccinum, quasi nix alba erunt*: Isai. d. v. 18. Alijs aquis abluitur corpus, sed non crimina nec animus. Succinit Senec. & in *Hyppolit.* à v. 712. & in *Hercul furent.* a v. 1320.

Cur mare baptismi symbolum?

Senec. *——Quem locum profugus petam?*
Ubi me recondam? Quave tellure obruar?
Quis Tanais, aut quis Nilus, aut quis Persica
Violentus unda Tigris, aut Rhenus ferox
Tagusve Iberâ turbidus gazâ fluens,
Abluere dextram poterit? Arctoum licet
Medeis in me gelida transfundat mare,
Et tota Tethys per meas currat manus;
Hærebit altum facinus.

Alia expiamina, quia non de materia baptismi, missa facio videnda apud Natal. Comit. 1. *Mytholog.* cap. 10 & 14. Apollon. Rhod. *lib.* 4. & La-Zerd. ad illud Virgil. 6. *Æneid.* v. 740. *Supplicia expendunt*, &c. Ovid. 4. *Fastor.* v. 795. amplectitur:

Ovid. *Iunxerunt elementa patres: aptumque putarunt*
Ignivous, & sparsa tingere corpus aquâ.

Baptismus lachrymarū

30 Baptismus in sacra pagina etiam significat purificationem per aquam: sed per aquam lachrymarum. Dicitur *Baptismus pœnitentiæ*, ut è cœlo detur gratia in remissionem peccatorum, ac per pœnas etiam remissionem pœnarum. Unde Ioannes dicebat im-

probis: *Quis demonstravit vobis fugere à ventura irâ?* Matth. 3. 7. *Ego baptizo vos in pœnitentiam*: v. 11. *Baptizans & prædicans baptismum pœnitentiæ.* Marc. 1. 4. Luc. 3. 3. & Actor. 13. 24. Purificationem hanc describit affabrè Ambrosius, peccatum plorante Petro. *Petrus doluit & flevit* (inquit in Luc. 22.) *qui erravit ut homo. Non invenio quid diverit: invenio quòd fleverit. Lachrymas eius lego, satisfactionem non lego. Quod defendi non potest, ablui potest. Lavant lachryma delictum, quod voce pudor est confiteri; & venie fletus confunt & verecundia. Lachrymæ sine horrore culpam loquuntur: lachrymæ crimen sine ore sine verecundia confitentur. Lachrymæ veniam non postulant, sed merentur.* Verba decerpsit Magist. Sent. in 4. dist. 17. §. *Iam secundum.* Eadem, cap. *Lachrymæ*, & de *Pœnitent.* dist. 1. cap. Petrus. *Baptizatur conscientia lachrymis: conscientia lachrymis baptizata renovatur*: ait Greg. Magn. 27. in *Iob.* cap. 12. Quia Monachi plorare est, huiusmodi baptismus expressio perfecti Monachi. Vide Bellarm. Tom. 1. *Controvers.* lib. 2. cap. 6. Eadem metaphorâ professionem Monachorum vocat Bernardus Baptismum. *Est baptismus aliquis* (inquit serm. 1. in *Octav. Pasch.* num. 7.) *in compunctione cordis & lachrymarum assiduitate. Sic & baptismi sacramentum, quoniam iterari non licet, his qui sæpe sæpius in multis offendunt, frequenti oportet ablutione suppleri.* Sic igitur mortificationem Iesu in corpore nostro semper circunferentes, nos qui vivimus, in mortem tradimur.

Ambros. *Virtus & effectus lachrymarum.*

Greg. Mag.

Cur propriè Monachorū

31 Modò dilucidabitur textus difficilis Pauli, quo probat resurrectionem, dicens: *Quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt: Ut quid & baptizantur pro illis?* Plura speciosa doctaque videris apud Alapid. hic, Caietan. etiam. *Ientacul.* 2. *quæst.* 3. & Exim. Suar. in 3. *part. D. Thom. quæst.* 65. *disput.* 50. sect. 1. Relictis ergo plurium cogitationum sophismatibus, dicam & humiliter quid sentiam melioribus assentiendo, quod opto. Totum Pauli in hoccine testimonio propositum eiaculatur in Sadducæos, in quos invehitur, quia resurrectionem inficiabantur. *Dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum.* Act. 23. 8. Spiritum, idest, animam separatam. Unde cum resurrectio, uti egimus *Tautolog.* 1. n. 11. sit ex reunione animæ separatæ, & corporis morte corrupti; animæ negarunt immortalitatem, ut tutò possent negare resurrectionem: quæ quidem nequit esse evanescente animâ morte corporis. *Sadducæorum opinio cum corpore extinguit simul & animas*: ait Ioseph. 18. *Antiq.* cap. 2. iteratque de *Bell.* lib. 2. cap. 7. & 12. Sicut modò suffragia pro mortuis, operibus pœnalibus offeruntur; ita in primitiva Ecclesia (à qua sumpti ritus) quæ dicebantur baptismata: etenim sicut aqua levamur à sordibus; ita operibus pœnalibus viventium levantur à pœnis piacularibus animæ defunctorum. Superfluum esset profectò, ni animæ immortales (quippe non entis non sunt passione) consequenterque non futura resurrectio; quæ reunio animæ non mortuæ & carnis corruptæ. Hic est baptismus pœnitentiæ pro criminum pœnis, quas luunt subeuntes animæ hominum in purgatorio degentes: lachrymæ scilicet, mortificationes, ieiunia, preces; quæ nobis laboriosa, illis baptismata, quoniam suffragia. Hoc propositum Pauli. Si mortui non resurgunt, ut quid viventes baptizantur pro mortuis? Non resurgent, quorum animæ immortales non sunt: si non immortales, non expiantur. Ut quid suffragijs studentes incumbunt viventes in baptismata animatum, pro animabus quæ morte carnis entitativè evanuerunt? *Ut quid baptizantur pro illis?* Si sunt: illi quorum sunt, cum illis sanequàm resurrecturi; quia gloria ad gaudium plenum (uti dicemus, *num.* 38.) ex anima & corpore. Ergo optimum baptisma pœnarum, in remissionem cruciaminum defunctorum: fervidàque operantur charitate, qui in illarum levamina, exercent mortificationum baptismata. Si non sunt; ut quid pro illis baptizantur, qui in hoc mundo mortificati degunt? Ira Iudas bene & religiosè de resurrectione cogitans preces & sacrificia obtulit in baptisma: *Nisi enim eos qui ceciderant, resurrecturos speraret; superfluum videretur & vanum, orare pro mortuis.*

Ioseph. *Suffragia pro defunctis nomine baptismatis.*

2. Machi. 12. 44.

32 Cuncta huiusmodi baptismata metaphorica, sicut baptismus Christi sub umbra calicis & sanguinis. Est baptismus flaminis, fluminis & sanguinis, præut significat animarum purificationem. Flaminis, Act. 1. 5. *Vos autem baptizabimini Spiritu-Sancto.* Sanguinis & fluminis, 1. Ioann. 5. 6. *Hic est, qui venit per aquam & sanguinem Iesus-Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine.* Utrumque baptisma suscepit Christus; sed longè aliter quàm nos suscipimus. Nequaquam passivè ut sanctitatem susciperet, sed activè ut virtutem baptismatibus conferret. *Baptizari voluit, ut baptismum consecraret*: ait Augustin. in *Epiphan.* serm. 1. & D. Thom. 3. *p. quæst.* 38. art. 4.

Triplex modus in unico baptismo 1. Ioan. 5. 6 Augustin.

Nec

D. Thom. *Nec aliquis baptismo aliquid conferre poterat, nisi Christus, qui tactu mundissimæ suæ carnis aquas sanctificavit.* Non suscepit baptismum sanguinis, ut redimeretur; sed ut homines redimeret, & acquireret lytro sanguinis sibi populum acceptabilem: qua de causa facta redemptione; in signa, e latere eius exivit sanguis & aqua. Hæc duo baptismata sibi Christus sumpsit, relictis alijs præfatis in remissionem peccatorum, pro initiatione in gloriam, fidem in illis profitentium: inter quæ nobilior baptisma sanguinis iuxta mentem D. Thom. ibid. *quæst. 66. art. 12. Effusio* (inquit) *sanguinis pro Christo, & operatio interior Spiritus-Sancti dicuntur baptismata, in quantum efficiunt effectum baptismi aquæ: baptismus autem aquæ efficaciam habet à passione Christi & à Spiritu-Sancto: quæ quidem duæ causæ operantur in qualibet horum trium baptismatum: excellentissimè tamen in baptismo sanguinis. Nam passio Christi operatur quidem in baptismo aquæ, per quandam figuralem representationem: in baptismo autem flaminis vel pœnitentiæ, per quandam affectionem; sed in baptismo sanguinis per imitationem operis. Similiter etiam virtus Spiritus-Sancti operatur in baptismo aquæ per quandam virtutem latentem: in baptismo autem pœnitentiæ per cordis contritionem, aut commotionem: sed in baptismo sanguinis per potissimum dilectionis fervorem, secundum illud Ioann. 15. 13. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.*

Quomodo, & quo iuvati in Christo aquâ & sanguine baptizati?

Idem. 33 Non de baptismo utcunque loquebatur Dominus, ab illis imitandus, filij Zebedæi; sed de excellentissimo charitatis summæ signo, nimirum de sanguinis effusione & profusione vitæ. Hinc subdit: *Calicem quem ego bibo; aut baptismo quo ego baptizor.* Superiorem dignitatem petebant, præcellentiam thronorum desiderabant. Merita debent respondere muneribus; ut dotes partæ laboribus eluceant in dignitatibus. Unde si iuxta amoris demonstrationes, sedes dantur maiestatis; thronos superiores in cœlesti regno adipiscemini, quia eodem, quo ego, excellentissimo sanguinis baptismo baptizabimini. Hanc amoris expressionem per crucis tormenta, Christus dicit baptisma; quia sicut qui corpus lavat, totus lavatur; ita subiens crucem, totum per vulnera effudit sanguinem. A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas: vulnus & livor & plaga tumens, unde nec repuravimus eum. Hoc est Salvatoris baptismus, totum scilicet vulneratum corpus, rubrum carnis indumentum in eleutherium captivitatis hominum; qui extunc stolis alijs amicti, quia laverunt stolas suas in sanguine Agni.

Marc. 10. 38.

Cur Christi passio sit unicus baptismus?

Cyprian. 34 Repetitio autem quæ à Christo præcitatis locis fit, est Hebraica dialectus; sed nimis significativa; tam mortis acerbitatis, quam in hominem amoris: igitur in cruce cum omnia clerent consummata, sitiebat avide maiora tormenta; ut dum summa patitur, baptismo optato baptizaretur. *Baptismo baptizari: hoc est, gravior & ferox pugna:* inquit Cyprian. *Epist. 56.* siquidem vehementioribus doloribus, diris ac truculentis cruciatibus exhalavit animam. Geminatio propositæ, sæpe invenitur tam in Græcis AA. quam Latinis. Homer. 20. *Iliad.* v. 245. *Contentione contendunt mutuâ: ira autem & ista iubet.* 11. *Iliad.* v. 491. *Armis armati.* 21. *Iliad.* v. 443. & 3. v. 435. *Bellaret, & pugnaret.* 23. *Odyss.* v. 48. *Sanguine & cruore.* Euripid. *Iphigen. in Aulid.* v. 377. *Certamina in contentionem.* In *Helen.* v. 850. *Certabimus certamine.* Sophocl. *Œdip. Tyrann.* v. 564. *Passionem passus.* In *Electr.* v. 200. *Gravem graviter.* In *Trachin.* v. 508. *Certatores omnium percussionum, plenas pugnas certaminum.* Plaut. in Bacchid. Act. 3. scen. 4. v. 16. *Mendicum mendicando.* Mostell. 1. 2. v. 15. *Curro curriculo.* In *Casin.* Act. 1. v. 40. *Ieiunium ieiunum.* Patet geminationis in his actibus conatus ac vehementia, seu in articulis excessus. Haud aliter dum vox baptismi in passione à Servatore regeritur, ut fortitudinem explicet in tractu certaminis, diritatem passionis, in qua totus tamquam baptismate immersus. Quo sensu pro materia tantum Sophocl. in *Philoct.* v. 1010. dicit: *Lavatro lotus.* Apuleius, 11. *Metam.* de navi lusdis, *Purissimè purificatam dedicavit.* Denique Homerus exprimens in pugna difficili agonem, 4. *Iliad.* v. 26. succinit:

Cyprian.

Geminatio pro excessu efficax vel efficiax.

Quomodo vis vanum reddere laborem, & imperfectum
Sudorem, quem labore sudavit:

Homer.

35 Subit mentem pro baptismo sanguinis, celebris inter Romanos ritus, ut lovis initiaretur Summus Sacerdos, Profanorum quidem, quod sciam, nullus meminit: tantum lotionis manuum sanguine victimæ mentionem facit Apollon. Rhodius d. ubi:

Addu-

Adduxit dura sævæque piacula mortis
Procellum tenerum, tum matris ab ubere raptum:
Huius discult collum, & atro sanguine lavit
Inde manus.

Apol. Rho

In Psalm. 57. 11. fit allusio in huiusmodi ablutionem, dum dicitur: *Iustus manus suas lavabit in sanguine peccatoris*: hoc est vincet, ac vulneratum prosternet; ut supr. diximus, *num.* 27. Inter Romanos inolevit in iaceptis hostis vulnera mittere manum *In gladiatoris occisi vulnus manum missis & ad caput sibi detersit*: ait Lamprid. de Commodo, in eo. Iustus Lipsius huius crudelitatis memor, 2. *Saturnal.* cap. 22. iuquit: *Manum mittebant in vulnus, & sanguine velut se proluebant.* Totum indicat Ovidius in certamine Cæneï, 12. *Metam.* fab. 5.

Quid lotio manuum in sanguine Lamprid. Iust. Lipi.

——*Nostro tua corpora ferro*
Tentemus, capuloque tenus demisit in armos
Ensem fatiferum, cæcaque in viscera movit
Versavitque manum, vulnusque in vulnere fecit.

Ovid.

Diximus *Tom. 5. T. 4. n. 12.* ubi plura de sanguinolentia & eius conditione.

36 Ex sacro pioque celebri poeta scitur sanguinei baptismatis argumentum: nimirum ex Prudentio, qui *Peristeph.* à v. 3203. ita succinit:

Summus sacerdos nempe sub terram ferobe
Actâ in profundum consecrandus mergitur,
Mirè infulatus festa vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aureâ
Cinctus Gabino fericam cultus togam.
Tabulis superne strata texunt pulpita
Rimosa rari pegmatis compagibus,
Scindunt subinde vel terebrant aream,
Crebroque lignum perforant acumine,
Patetat minutis ut frequens hiatibus.
Hue Taurus ingens fronte torva & bifidâ
Sertis revinctus, aut per armos floreis,
Aut impedibus cornibus deducitur:
Necnon & auro frons coruscat hostiæ,
Setasque fulgor bracteatis inficit.
Hic ut statuta est immolenda bellua,
Pectus sacrato dividunt ornatulo:
Ernditat amplum vulnus undam sanguinis
Fervente, inque texta pontis subsilit
Fundit vaporum flumen, & late æstuat.
Tunc per frequentes mille rimarum viat
Illapsus imber, tabidum sorem pluit,
Defossus intus quem sacerdos excipit
Guttas ad omnes supe subiectans caput,
Ex veste & omni putre facius corpore.
Quin os supinat, obvias offert genas,
Supponit aures, labra, naris obijcit,
Oculos & ipsi perluit liquoribus:
Nec iam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.
Postquam cadaver sanguine egesto rigens
Compage ab illa flaminei retraxerint,
Procedit inde pontifex, visu horridus,
Ostentat udum verticem, barbam gravem,
Vittas madentes, atque amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagijs
Tabo recentis sordidum piaculi,
Omnes salutant, atque adorant eminus,
Vilis quod illum sanguis & bos mortuus
Fœdis latentem sub cavernis laverint.

Prudent.

Hic

Hic ordo ritus consecrationis summi sacerdotis inter Ethnicos, qua totus abluebatur sanguine, illoque quasi baptizabatur; ut cuncti Pontificem salutarent, ac vel eminùs colerent. Satanas ut prosternerent veritatem, introduxit titulo religionis superstitionem. Nequit gaudere huiusce dignitatis excellentiâ, nisi qui simul & sacerdos & victima. Hic solus Iesus, qui in cruce proprio sanguine baptizatus est, & in æternum à Deo constitutus est sacerdos & Pontifex. *Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet ad dexteram Dei.* Hebr. 10.12. fruiturque huiuscemodi gloria, quia non per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in Sancta, æterna redemptione inventa.

Christus sacerdos & victima.

37 *Describit Prudentius* (dicit Anonymus in *Observationib. ad Natal. Comit. Mytholog.* cap. 21.) *sacrificij pro peccato ritum apud Ethnicos, & Satanæ miris sarcasmis Iudaica sacrificia in Ethnicorum excæcatorum perniciem deridentis, audaciam horrendam.* At ubi obumbratio huius initiationis & sanguinei baptismatis? Ritus in summum Sacerdotem consecrationis Aaronis describitur, Exod. 29. à 19. *Tolles arietem, quem cum immolaveris, sumes de sanguine eius, & pones super extremum auriculæ dextræ Aaron, & filiorum eius, & super pollices manuum eorum ac pedis dextri.* Iteratur sicce initiatio, *Levit.* 8. 24. Per extrema sanguine victimæ tinguntur sacerdotes veteris legis. Restabat summus Sacerdos (in sacrificio simul hostia) qui in toto corpore proprium sanguinem susciperet, tamquàm baptisma. Hoc erat novum: & *dicendo novum, veteravit prius.* Hebr. 8. 13. Astruam, quantum auguror, ex Scriptura propositum; seu potiùs, astruet Paulus. In Psalmo, quo nostra lucet principalis Tautologia, qui totus de Christo, ut vidimus *num.* 10. invenitur: *Sacrificium & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi.* Paulus totum corpus signat. *Corpus autem aptasti mihi.* Cur ergo summus sacerdos in lege gratiæ, corpus sanguini tingendum exhibet; ac qui veteris legis, extremum auriculæ, & pollicum pedis & manus, quæ etiam in corpore extrema? Ut cessarent hac unicâ oblatione universa pro peccatis sacrificia. *Apostolus appositissime posuit, Corpus aptasti mihi:* subdit Genebrard. Signat sacerdotum differentiam, dum signat ipsum sacerdotem sacrificij victimam. Veteris legis, sanguine per extrema tingendi: & appositè Paulus de Christo dicit, *Corpus aptasti mihi*; quia tunc consummatio humanæ studiosæ redemptioni, dum sacerdos victima totum corpus baptizaret proprio sanguine. Aures autem, estò sanguine tinctæ, pro oblatione non perfectæ; tunc ergo in sacrificio Summus Pontifex aures perfecit; ubi totum corpus sanguine pro hominibus baptizavit. Hic oblationis & offerentis honos: *Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.* Ibid. v. 14. Patet iam ex qualitate baptismi, de quo loquebatur Christus filijs Zebedæi. Hunc calicem sitiebat, hoc baptismum expetens expectabat; ut amorem in summis sanguine ostenderet, & in cœlis maiestate sedis Pater eximiè honoraret. Præmia petentibus thronos concedit, dum merita astruit: *Calicem quidem meum bibetis, & baptismo quo ego baptizor, baptizabimini.* Modò non est meum dignitatis dare vobis, quæ dandæ meritis: dicet certamine mors, gloriæ vivite *expectantes beatam spem.*

Anonym.

Psal. 39. 7. Hebr. 10. 5

Genebr.

Unde verè baptismus sanguinis in corpore Salvatoris?

Ubi sup.

38 At in via, transeat: sed in patria spes? Non loquimur de spe, prout via in beatitudinem, ut egimus à *n.* 4. sed de entitate spei in ipsa gloria. *Expectantes beatam spem & adventum magni Dei & Salvatoris nostri Iesu-Christi.* Hinc nodus. In gloria, si sermo est de spe, prout est causa beatitudinis, iam non spes. *Spe salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?* Rom. 8. 24. Si de ipsa beatitudine, quæ per Salvatorem iam possidetur; quorsum adventus Salvatoris, qui iam venit, expectatur? In plenitudinem gloriæ, quæ summæ felicitatis; est desiderium huiusmodi plenitudinis. *Propter spem quæ reposita est vobis in cœlis.* In cœlis tantùm est huiusmodi spes, quæ spes beata, & ad quam adventus expectatur Salvatoris; ut sit beatitudo spei, si pridem in mortalitate erat spes beatitudinis. Liquet etiam ex præfato Davidis testimonio; *Spes mea, portio mea in terra viventium*: ibi etiam, quoniam etsi animæ Deum videnti essentialiter sit gloria; adhuc in illa vigent corporis glorificandi desideria. Gloria plena ibi ex parte obiecti, sed non ex parte subiecti, ut videat omnis caro salutare Dei: idest homo cum esse perfecto, qui sine corpore non est homo. Anima sitit frui communicabili Deo, & multipliciter caro. In sola anima licet sit perfectio gloriæ, non est perfectio naturæ; & in huiusmodi perfectionem appetit reuniri carni, quoniam illi naturale desiderium corpus regendi. August. 12. de *Genes. ad litter.* cap. 35. Iccircò Angel. Doctor. 1. 2. *quæst.* 4. art. 5. ad 4. infit: *Appetit enim*

Coloss. 1. 5

Psal. 141. 6

Quæ in gloria spes, & de quo?

enim anima sic frui Deo, quòd etiam ipsa fruitio derivetur ad corpus per redundantiam, sicut est possibile. Et ideo quando ipsa fruitur Deo sine corpore, appetitus eius sic quiescit in eo, quod tamen adhuc ad participationem eius vellet suum corpus pertingere: Desiderium animæ totaliter quiescit ex parte appetibilis; quia habet id quod suo appetitui sufficit: sed non totaliter quiescit ex parte appetentis; quia illud bonum non possidet secundum omnem modum, quo possidere vellet: ideo corpore resumpto beatitudo crescit non intensive, sed extensive. In visione ergo essentiæ divinæ est perfecta hominis beatitudo; quare non dependet à corpore, nec corpus requirit ad bene esse, sed ad melius esse. Hoc intuitu Paulus, quò supra v. 27. non dicit gloriam, sed *divitias gloriæ.* Anima separata à corpore habet gloriam, sed divitias gloriæ non habet, quousque in antiquum consortium restituatur caro; quippe tunc homo, & in gloria fausto plenissimo gaudio.

D. Thom.

Coloss. 1. 27

Quanã gloriæ divitiæ? In gloria habitus spei.

39 Haud in hoc sensu D. Thom. 2. 2. *quæst.* 18. *art.* 2. negat spem in beatis; sed quia principale obiectum spei est gloria animæ, quæ in fruitione divinæ visionis consistit, cuius capax non est corpus. Ex parte intellectus anima est gloriose perfecta, sed non prout est corporis forma: equidem secundum formæ appetitum, habet glorificandi corporis desiderium. Unde Suarius, de *Tripl. Virtut. Theolog. Tract.* 2. disput. 1. sect. 8. n. 5. In beatis manere (asserit) habitum spei quoad substantiam eius; quamvis non eliciat in eis actus spei beatitudinis essentialis: similiter habitum manere ad secundarium actum spei gloriæ corporis; quin possit fieri a charitate, quia illud desiderium est proprij boni: nec à lumine gloriæ, quia est in intellectu de visione gaudentis, cùm spes sit actus voluntatis. *Notanda est* (subdit) *maxima differentia inter habitum fidei & spei: nam fides in se & in omnibus actibus suis includit imperfectionem, repugnantem statui beatorum spes verò non in omnibus, sed in solis actibus desiderij & propriæ spei includit imperfectionem: scilicet absentiam & carentiam boni: & ideò fides quoad nullum omnino actum manet, unde prorsus tollitur habitus: secus verò de spe.* Sic ergo ut spes in beatis potest esse de aliqua gloria accidentali futura, vel de illuminatione nova; manet spes de corpore, suo tempore glorificando, animæ gloriosæ consortio.

Suar.

Cur fides omninò excinditur?

40 Quicquid in illo statu felicissimo successione temporis futurum expectatur, spes dicitur. Unde Paulus loc. cit. ait: *Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius.* Expectare dicitur complementum potestatis, atque regni perfectionem; secundum operationem, qua etiam possit subijcere sibi omnia. Ideò præmisit, 2. v. 8. *In eo enim quod omnia ei subiecit; nihil dimisit non subiectum ei: nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei* Subijcientur in iuditio, ut sit Deus omnia in omnibus, de quo egimus, *Tom.* 1. *T.* 6. *à n.* 77. Christusque clareat Dominus & Dominator, cùm evacuaverit omnem principatum, & potestatem & virtutem. Propriè ergo spes non est in Christo, quia evanescit spes, dum venit species: tantùm ergo huiusce functionis dicitur expectatio Salvatoris respectu futuri temporis. In animabus separatis est expectatio & spes de gloria corporis per redundantiam ab anima; qua de causa spes dicitur beata, quippe invenitur in gloria.

Hebr. 10. à 12.

Quæ in Christo dicitur maiestatis expectatio?

41 Liquet ex Pauli contextu. *Expectantes* (ait) *beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri Iesu-Christi.* Ad corporis gloriam, adventus gloriæ Salvatoris expectatur; quia cum in iudicium apparuerit, erit carnis resurrectio: quæ quidem expectatur; quoniam tunc gloriosum corpus ex gloria animæ fruentis divina visione, ut quæ benè erat, meliùs sit, surgatque incorruptum, quod corpus corruptione seminatum, recipiens expectatam immortalitatem per animæ beatitudinem. Corruptione vicit mors, quasi non esset spes. Cùm venerit Salvator, iam appropinquat redemptio, igitur captiva mortalitate caro: tuncque triumphabit gloriosè ex animæ redundantia, quia mors profectò absorpta in ipsa victoria. Constat etiam ex alijs Pauli testimonijs: *Salvatorem expectamus Dominum nostrum Iesum-Christum, qui reformavit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Haud de illa, quam habitam ab anima gloriam supponit, Doctor Gentium aliquid dicit. Non sperat, quod habet: quod non habet, nisi in spe, firmidine expectat in complementum beatitudinis; scilicèt reformationem deformati corporis: Christique expectatur in adventu gloriosa maiestas; ut effulgeat in corpore subtilitas, agilitas, impassibilitas, claritas.

Ubi sup.

Adventus Christi iudicis in gloria corporis.

Philip. 3. 20.

42 Floridè profundissiméque ad Rom. *Nosipsi* (infit) *primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri:*

Rom. 8. 23.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

nostri : scilicèt, de servitute corruptionis , in felicitatem libertatis. Hæc est adoptio, quasi acceptio rei extraneæ in consortium hereditatis sine iure propter corruptibilitatem conditionis. De adoptione filiorum per gratiam iam dixerat, v. 15. *Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in clamamus Abba. Pater*, consortes facti divinæ naturæ: ergo si post hanc in cœlo expectatio amplioris felicitatis; erit saue expectatio glorificationis. Respondet difficultati Cajetanus. *Nisi appositè subiunxisset Redemptionem corporis nostri ; fluctuasses , quo pacto Paulus dicit se & alios expectare adoptionem , qui dixerat, iam accepisse nos spiritum adoptionis , & esse filios adoptionis: sed modò ex eo quod dicendo Expectantes adoptionem , apposite explicat Redemptionem corporis nostri, omnem tollit ambiguitatem , explicando quòd adoptio expectata dicitur , & est quantum ad corporis redemptionem. Corpus siquidem nostrum , quod usque ad resurrectionis gloriam destinatur sub captivitate & dominio corruptionis ; redimetur secundum effectum liberationis , cum resurget , aut fiet immortale per donum gloriæ , ad quam hæreditandam sumus adoptati.* Docte ac in rem etiam Alapid. hic. *Quod ergo Apostolus ait, in cœlis demum dandam esse hanc adoptionem ; intellige consummatam , quæ est ipsa possessio iuris & hæreditatis, ad quam adoptati sumus, videlicèt redemptio corporis nostri, quæ partim erit liberatio à mortalitate & concupiscentia; partim gloria corporis ex animæ gloria dimanans.* Pauli phrasis profundissima. Corporis ab illo signatur redemptio , quæ iurè dicitur filiorum adoptatio: etenim cum adoptio animæ fiat per gratiam, semen gloriæ; ni in resurrectione anima possideat beatitudinem , nequit corpus accipere redemptionem. Hæc spes in gloria, & spes beata, quam expectamus, dum peregrinamur ad Dominum, ut experiamur eam spe portionem gloriæ in terra viventium: igitur quousque veniat Dominus in spe sumus singulariter constituti; exsit ratione gloriæ essentialis data sit lætitia in corde. Hæc in cœlo sitis animæ.

Cur per gloriam corporis redemptio , dicitur per gratiam adoptio?

Cajetan.

Alapid.

1. Petr. 1. 12.

Unde & quomodò in cœlis gratiæ saties & desiderium?

43 Non sic intelligendum, quod de incorporeis intelligentijs dicitur: *In quem desiderant Angeli prospicere*: igitur vel minimi, infimi, ac inferiores Angeli habent omnem perfectionem beatitudinis, quam habituri; quippe sine corpore: secus animæ separatæ, in quibus innatus appetitus in corpora, cùm homo constet ad sui constitutionem etiam materiâ; ut vidimus ex Augustin. & Thoma, *num.* 38. At quomodò Angeli quod vident desiderant, cùm desiderium connotet boni alicuius absentiam? *Deum Angeli & vident & videre desiderant* (inquit Gregor. Magn. 18. *in Iob* , cap. 28. *& sitiunt intueri & intuentur* :. *Ne enim sit in desiderio anxietas , desiderantes satiantur: ne autem sit in satietate fastidium, satiant desiderare. Desiderant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur : & satiantur sine fastidio ; quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur.* Patet igitur, quomodo semper Angeli Deum vident , & quomodò quem vident, sitium videre. Patet etiam unde nemo satiatur gloria Dei, & unde satiabitur cùm apparuerit gloria. De ipso ergo fonte atque torrente voluptatis bibunt, dum ab ipso sitiunt, & in eo quod desiderando esuriunt, fruitione satiantur. *Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me adhuc sitient*: excluso delectationis fastidio, & præ delectatione voluptate affectarâ desiderio. *Sic delectationes spirituales maximè faciunt sitim vel desiderium sui ipsarum* (inquit D. Thom. ubi sup. n. 26.) *delectationes spirituales non superexcrescunt naturalem habitudinem , sed perficiunt naturam : unde cùm pervenitur ad consumationem in ipsis , tunc sunt magis delectabiles.* Ita Spiritus Angelici. *Sic quoque & nos erimus* (subdit Greg.) *quando ad ipsam fontem vitæ venerimus. Erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque satietas*: Quando ad fontem vitæ ventum, non priùs quippe priùs desiderium. Quod ibid. exponit idem qua solet subtilitate. *Hinc est , quod Moyses* (ait) *qui cum Deo facie ad faciem loquebatur , sicut loqui , solet homo cum amico suo et inter ipsa verba locutionis dicit: Si inveni gratiam in conspectu tuo , ostende mihi temetipsum manifestè , ut videam te. Certè enim si Deus non erat cum quo loquebatur; Ostende mihi Deum , diceret , & non , Ostende temetipsum. Si autem Deus erat, cum quo facie ad faciem loquebatur; cur petebat Deum videre, quem videbat? Ex hac eius petitione colligitur , quia cum fiebat per incircumscriptæ naturæ sua claritatem cernere , quem iam caperat per quasdam imagines videre ; ut sic superna essentia mentis eius oculis adesset , quatenus ei ad æternitatis visionem nulla imago creata temporaliter interesset.*

1. Petr. 1. 12.

Greg. Magno.

Matth. 18. 10. Ecl. 42. 26 Psal. 16. 16 Eccli. 24. 29

D. Thom.

Greg. Magno.

44 Aliter in visione Angelorum, in qua videntium indicatur desiderium. Desiderium huiusmodi frutione ex divina visione non excludit, sed plenissimam supponit, non per imaginem aut umbram, sed ipsam essentialissimam gloriam: igitur ex quo admissi in

in felicitatem beatitudinis, semper vident faciem Patris. D. Thom. 1. *p. q.* 58. *art.* 1. *ad* 2. desiderium in Angelorum gloria intelligit, quantum ad novas illuminationes. De perpetuatione visionis in æternitate beatitudinis , exponit Seraphin. Cumiranus Tom. 1. *Contrspostt.* 227. & *Tom.* 2. 20. & 21. Sumi potest de gloria accidentali, quam habuerunt Christi adventu , ac exaltatione in superiore throno; quod vocat Petr. d. v. 11. *Posteriores gloriæ*: igitur viderunt in carne humana, per quem ab initio creaturæ illis fuit concessa gloria. Plura alibi dixi: videlis, *Tom.* 4. *T.* 10. *D.* 1. *an.* 6. - 5. *T.* 4. *D.* 3. *n.* 5. 6. *T.* 9. *D.* 3. *a n.* 12. & *T.* 10. *D.* 3. *n.* 9.

Quale in Angelis desiderium divinæ visionis

45 Videor mihi videre cuncta exposita, ad Pleonasmum præfatum attinentia. *Expectans expectavi Dominum.* Augustin. *Sustinens sustinui.* Hebr. & Cajetan. *Expectando expectavi.* Arabic. *Cum expectatione speravi.* Syr. *Sperans speravi.* Maluend. *Exspectare expectavi.* Moure: *Cum diu exspectassem.* Crucius: *Sperabam tristis* : & Genebr. *Vehementi desiderio , & solicite præstolatus sum Dominum.* Aliqua admodum dicamus, ut rationales ponant in Deo spem suam, non obliviscantur eius operum & mandata eius exquirant.

Version.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. exeget.

1. *Expectans expectavi.* Quid novi demonstrat hæcine Tautologia? Quod mirabiliter visum in Deipara, singulari Virginitate materna, mundo incognitâ. Expectabat partum prolis, ut clareret prodigium Virginis-Matris. Gaudebat, & expectabat ; quippequàm feliciter, quod expectabat, habebat.

2. *Expectans expectavi Dominum , & intendit mihi.* Expectabat Maria, quid ageretur de Verbi incarnatione : & sibi nil expectando , iurè dicit : *Dominus intendit mihi* quia illi & soli Dominus contulit privilegium , quod haberet uterque communem filium.

3. *Expectans expectavi Dominum , & intendit mihi. Sustinens sustinui.* Pœna animarum in Purgatorio exponitur, quando gloria cœlestis expectatur: igitur etsi à Domino sperent optatam gloriam ; nesciunt tamen, quando laturus remissionis gratiam.

4. *Expectans expectavi Dominum.* Idest, diu. Mira proponuntur , erga divini amoris ingenium. Mirum , quòd pronus in benevolentiam , expectaretur in gratiam : sed magis mirum , quòd ut homo æger salutem obtineret ; illum diù Dominus expectatione expectaret.

5. *Expectans expectavi Dominum.* Iacobi Apostoli cognoscimus plausum: Mors Domini ab illo expectatur, ut sequeretur. Alios expectans non expectavit : primus omnium in Domini obsequium , calicem bibit: & quia primus proprio sanguine firmiter scripsit fidem ; Throni à dextris Redemptoris, gloriosam obtinuit sedem.

6. Econtrà Ioannes frater *expectans expectavit Dominum*. Eius exponitur martyrium & desiderium: expectaturque expectatio, ubi studet toto pectore martyrio ; quippequàm martyrium habuit in decus religionis singulare, ex martyrij expectatione.

7. *Expectans expectavi.* Ex præsenti geminata sententia , liquet quam falsa sit mundi gloria. Non illius expectatur expectatio , sed quod concipitur voto: & in gloria mundi quod habetur, expectatur , ut nulla consideretur: igitur ita præterit ut vana ; quòd præsentis & ad votum desideretur præsentia.

8. *Expectans expectavi.* Defectus demonstratur iustitiæ in expectationis prolatæ geminatione. Causæ discutiendæ iuxta leges , proponuntur iudicibus ; verum per tempus & tempus clauduntur in tribunalibus. Unde nonnumquàm expectatur expectatio; quippe nulla, vel tarda causæ expeditio.

DIDASCALIA PRIMA.

Felix in expectatione Virginis votum, continens exclusum gaudium.

EXPECTATIO, beneficij dicitur tædium, iuxta Stoicum, 2. *Benef.* cap. 5. Nescivit e cœlis expectare beneficium. Constat quantum pretium in gaudio, dum expectatio dulcedo. *Expectantes beatam spem & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris N. Iesu Christi.* Est spes fallibilis, est & cœlestis, hæque iungitur gaudio; quia dum expectatur, possidetur beatitudo.

Tit. 2. 11. *Quomodò beatitudo sit in spei*

Triste nec diu expectare, vacuumque redire. Inquit Homer. 2. *Iliad.* v. 411. Si donum è cœlo; spe cor repletur, & omni gaudio: equidem etsi volitet, spes autem non confundit. Terent. in *Eunuch.* Act. 1. scen. 2. v. 72.

Homer.

Terent.

Sperabam, gaudebam.

In expectatione Virginis gaudium expectationis.

Felix utique desiderium, ex quo gaudium: equidem est expectatio sine spectatione, dum constat bonum in expectatione habere. Patet in Virgine-Matre. De Spiritu-Sancto concepit. Expectabat ut pareret, gavisumque in expectatione cor, quoniam beatam expectabat spem, in qua summum pectoris gaudium; quippe gloriæ Dei magni præstolabatur adventum. Quid mirum, si præstolatio cordi amanti inferret iucunditatem, quæ expectantis indicabat omnimodam perfectionem? Per figuram *O* olim cordis signabatur votum, quo adepto emergebat gaudium. Unde Marc. Brutus (ut in eo refert Plutarch. Appian. lib. 4. & Alexand. Neapolitan. *lib.* 4. *cap.* 2.) in navi prætoria pro insigni collocavit *O.* quod quidem signum inter Ægyptiorum thæses erat hieroglyphycum omnimodæ perfectionis & plenitudinis. *Quo bonorum omnium complementum notatur:* inquit Kircher. in *Mensa Isiac.* syntagm. 1. cap. 5. *O.* simul pectoris avidi felicitatis votum, & felicitatis gaudium? Utique. Deum-hominem Virgo portabat in utero, quem conceperat de Spiritu-Sancto. Erat Virgo & erat mater, quod singularissimum privilegium, neque pòst, nec pridem visum. Gaudet lætæ fœtu; incunditatique sociatur meditanter expectatio; quoniam desiderat anxiè prodire infantem in usutam lucis, ut clarescat prodigium Virginis-Matris. Expectabat exitum, quam illustrabat miraculum; quod tantum sciebat pectus: etenim ut ait vel Ethnicus, 4. *Astronom.* cap. 1. v. 202.

D. Figura symbola.

Plutarc.

Kircher

Cur in Maria tanta partus de siderat

Manil.

——*Mirum, in Virgine partus.*

2 De hoc argumento fusè hic egimus, *Tautolog.* 1. à n. 15. & *Tomis prior.* hocque intuitu ex decretis Concilior. Provincial. olim inter nostrates titulo Expectationis, celebrabatur Mariæ materoitas & virginitas: quandoquidem horum extremorum societas, & singularis honor, totius orbis erat miraculum & stupor. *Expectans expectavi:* dicit præsens Tautologia: aliter in Deipara. Gaudebat & expectabat; quippequàm quod expectabat habebat. Quid in rem Paulus? An illud: *Spe gaudentes?* Aptiùs, ubi profert: *Deus autem spei, impleat vos omni gaudio, ut abundetis in spe & virtute Spiritus-Sancti.* Gloriabatur Virgo in spe gloriæ; quia nulla maior in illa glorificatio, quàm mater-virgo; prærogativa singulari, Spiritus-Sancti virtute: iungiturque in spe & gaudio mirè opposita; ut sit in gaudio abundantia: igitur concepto Christo, pectus Virginis illustrat, secum habere quod optat. Gaudium, quippe in ea natum, caro factum, divinum ineffabile Verbum: spes, quippe pariet filium: formaturque expectatione plena iucunditatis abundantia; siquidem ex conceptu virginali spes gloriosa. Sedulius, *Lib.* 2. *Carm.* à v. 37. aceinit:

Psal. 39. 2.

Rom. 12. Cap. 15. 13.

Eius spe gloriosa

——*Uterumque puella*
Sidereum mox implet onus: rerumque creator
Nascendi sub lege fuit. Stupet innuba tessos
Virgo sinus; gaudetque suum paritura parentem.

Sedul.

3 Hieronymus (vel ut alijs placet Sophronius, in *Assumpt. Virgin.*) in præsens cogitamen, Tom. 4. *Epist.* 10. & Chrysolog. *serm.* 147. subdunt: *Quotidie inflammabatur præsentiâ absens desiderio rum novis affectibus: tantò validius, quantò divinis illustrabatur intùs visitationibus; quam totam repleverat Spiritus-Sancti gratia. Amor impatiens nec aliud cogitare potest, quàm quod diligit. Quia omnino impatiens; quod amat non potest non videre:: . Verè novum & omnium novitatum supereminens novitas.* Sanè novitas, Virginitas & maternitas. Sanè novitas absentiæ & præsentiæ felicitas. Per gratiam Spiritus-Sancti sanè novitas, spei & gaudij societas: etenim totius gratiæ plena perfectio, quod notesceret partu mater & virgo. Inrè igitur ab Angelo salutatur. *Gratia plena.* In alijs fœminis non est plena, etsi sit gratia. Est flos decoris expellens materniratem; quippe iure virgo est, quæ semina nulla remittit, nec capit. Fœcunditas pulchritudinem virginitatis evacuat; quippequàm nunquàm associat.

Hieron.

Quæ natalitia in expectatione Virginis

Ier. 31. 22.

Luc. 1. 28.

——*Decus, matris reverentia pensat,*
Si forma dilapsus amor, defloruit oris,
Gratia.

Claudian.

Ut ait Claudian. 1. in *Eutrop.* à v. 73. In una gratia ex flore virginitatis: in alia gratia, maternitatis honor: gratia in utraque sed minimè plenitudine: meritòque Maria non solùm plauditur plena gratia, verùm etiam gratiâ plenâ; quoniam in illa, quæ dotibus singularis, plenè plenitudo gratiæ matris & virginis. Vide Cyprian. in *Nativit. Christ.* De Aurora parturiente dicit Nonnus, 48. *Dionysiac.* à v. 822.

Unde in gratia Maria plenitudo gratiæ.

——*Virginem fecit matrem.*
Nuptias ignoras, unde lac sortita mamilla?
Non vidi, non audivi, quod virgo filium pareret.
Mamillam præbe insuetam virgo-mater:
Numne mulieres sine nuptijs gignunt?
Naturam mutavit pater.

Nonn.

Vicit Deipara meditatam fictionem; per concessam à Patre cœlesti prærogativam singularem: siquidem genitricis dignitatem obtinuit, & virginalem pudicitiam non amisit.

4 Indicat privilegium Evangelicus Vates. *Antequam parturiret, peperit: antequàm veniret partus eius, peperit masculum.* Non est implicatio, quæ videtur ex tempore terminorum expositio & oppositio; quasi *Antequàm* esse nequiret, si peperit. Privilegium partus exprimit docta periodus. Ubi partum ante partum Vates prænunciat, virginitatem parturientis apprimè, uti novum, declarat: etenim parturiendo virgo illibata permansit; quasi nunquim peperisset. In rem Claudian. de *Nuptijs Mariæ & Honor.* vers. 108.

Isai. 66. 7.

Quomodò ante partum parturiit

——*Dum singula cernit,*
Seque probat; nati venientis conspicit umbram.

Claudian.

Rutilat in Ecclesia (quod pridem umbra) scilicèt, mirabilis virga Aaron, quæ erupit sine radice in flores & fructus speciosissimos; quos quidem iuxta Abulens. & Bronsrer. hic *num.* 8. ne phantasticum videretur miraculum, ostendit simul in articulo contentionis & sic deiuceps. Totum miraculum factum, non solùm in electionis cœlestis argumentum; sed *in* futurum singulare *signum*: igitur futura Maria, Verbo Dei fœta, quæ florem habitura integerrimæ virginitatis; cum fructu spectabili divinæ prolis; ex quo dignitas, maiestas, honorque verissimæ genitricis. Videsis, quæ dicta *Tom.* 2. *fusè*, *Taut.* 2. Propter huiusmodi portentum fœcundæ virginitatis, flores eius dicuntur fructus honestissimi honoris. *Flores mei fructus honoris, & honestatis.* An quia honestas ex auctoritate matris, & honor ex commendatione virginis? Diximus alibi: ideò dicit *Flores mei*, quippe hæccine uti singularis gratia, alteri non concessa. Sed pende: *Flores.* Quinam? In partu rutilat fructus ex pignore: flos verò ex virginitate. Virginitas flos singularis: quippini dicit non florem, sed flores? Flos est in Virgine, quousque concipiat. Indicat decisum florem, si fructum pariat: & in fructu pautus Virginis non flos signatur, sed flores; quoniam in partu flos virginitatis mansit, quasi numquam peperisset.

Numer. 17. 8. *Virgo & mater.*

Cur eius in flore partus, honoris fructus

Eccli. 24. 23.

5 Hæc est, & sola, *Mater honorificata.* Aliæ fœminæ fiunt matres, verum sine virginitatis honore; quia ubi fructus, flos non est: fœcunditate utique è virga decidit flos. Nulla honorificatur commendatione virginis, quæ per prolem gaudia adipiscitur matris: at eùm virgo sit & mater, Deipara sola; iurè extollitur & plauditur Mater honorificata, quoniam singulari gratiâ gaudia obtinuit genitricis, cum honore integerrimæ ac puræ virginitatis. Sedulius, d. *lib.* 5. v. 360.

Quo ordine honorificata

Hæc est conspicuo radians in honore Maria;
Quæ cui clarifico semper sit nomine mater,
Semper virgo manet.

Sedul.

En pulchra *casta generatio cum claritate:* etenim in Virgine virginitatis claritas, & in generatione pulcherrima pretiosissima maternitas. *Christi autem generatio sic erat:* scilicèt, quod virginem haberet mattrem & mattem-virginem. Huiusmodi vinculum expectabat Sponsa. *Videamus* (ait) *si flores fructus parturiant.* Fructus haud parturiuntur à floribus; quia fructus flores expellunt: inveniendum ali-

Sapient. 4. 2.

Matth. 1. 18. *Vnde?*

Cant. 7. 12.

quan-

quando incogitatum à mundo; quod stuperet uti novum, ac veneraretur summum prodigium: etenim futura femina, quæ pulchrè generatione; clarâ, flore illibatæ purissimæ virginitatis, haberet fructus privilegia genitricis.

6 Hoc opus Virgini gaudium. In expectatione exprimitur desiderium: jungunturque desiderium & gaudium; quippe gloriosè expectatur, quod habetur. Symbolum olim Fortunæ apud Romanos fuit ciphus O. adinstar rotæ. Adi Chartar. *de Imagin. Deor.* pag. 308. & 320. Unde Francile. Tertius in imagine. Genii Austriac. p. 1. pag. 22. accinit:

O, littera pilæ cui Fortuna.

Imagines Fortunæ tenui vitro tumidæ pendet.

Franc. Tertius.

Addit Pier. Valerian. *lib. 29. Hieroglyph.* cap. 19. *Sphæram inter manum & genu continet. Inscriptio: Magnæ Matri.* Rotunditas sphæræ indicat in fœmina virginitatis naturæ donum: quapropter de Sponsa dicitur apud Mahumed. *Venter ejus erater tornatilis, spraudium rotundi-tatis.* Dedicat ergo nescia Gentilitas Magnæ-Matri virginitatem? Utique. Nostro congruit articulo, si demat superstitionem. Maternitas & virginitas celebratur in Deipara: titulusque Magnæ-Matris felicitas in circulo signat ampla; quoniam in Deipara summum culmen magnitudinis, majestas augusta matris, atque simul honor virginis. Interjectio *O.* exprimit admirationem, orientem ex novitate. Congruit virgini concipienti. *Super terram Dominus fecit novum*: Mulier nempe circumdedit mirum: signaturque *O.* in admirationis notam, atque novitatis excellentiam; quippe nesum matris & simul virginis numquàm viderat orbis. Paulin. in *Carm. Baptist.* à v. 154. succinit appositè:

Jer. 31. 22.

Mariæ excellentia, virginitas fecunda

Paulin.

Immanis Thalami, coitusque ignaro virilis, Sed partura Deum: tanti fuit esse pudica, Intacta ut ferret titulos & præmia nupta.

7 Etiam *O* cordis exprimit desiderium. Hinc David exclamat, 2. *Reg.* 23. 15. *O si quis mihi daret!* & Hebr. *Cantic.* 8. 1. *O si quis mihi det te fratrem meum, sugentem ubera!* In symbolis præfatis patet spes desideris lactans, & fortuna, sive felix sors, ministrans. Tam fortunæ, quàm Virginis maternitati spes contraria: Maternitati, quia gaudet dono, spesque non invenitur in gaudio. Fortunæ quia non fortuna, quæ in uno complectitur desiderio. Suspiria repellit, quicunque fortuna gaudet. Quomodò ergo cùm insistere non quit, in his bonis potest

Ut quid in ea expectatione, & quomodò spes in gaudio?

consistere spes? *Spes gaudium ante gaudium*: inquit Philo, 1. de *Vita Moys.* Expositio ingeniosa, sed videtur falsa. Si spes gaudium est, quid speratur in gaudium? Si fruitio in bono; priusquàm habeatur, habetur, quid spe desideratur? Quorsùm votum? In gaudium profectò plenum. Contigit haberi, quod desideratur, simulque desiderari, quod habetur. Potest esse præsens bonum sine boni præsentia. Cùm ex bono, præsentiâque boni feliciter plenitudo gaudij sit; sine præsentia boni, in gaudio ex bono spes est: in præstatisque symbolis cohærent amicè tam gaudium, quam desiderium; ut ex præsentia petità veniat plenissimum gaudium. Adisis, *Tom. 4. T. 9. D. 6.*

Philo.

8 Discipulis dixit ante cœnam novissimam Magister cœlestis: *Desiderio desideravi, hoc pascha manducare vobiscum, antequàm patiar.* In Littera sensum Tautologiæ fusè delicavimus, à *num.* 23. At in novum acumen occurrit inquirere: An aliquid corde propositi avido, possit sine desiderio desiderari; vel in desiderio gaudio ex boni fruitione potiri? Quorsùm igitur in desiderio desiderium indicatur? Ut gaudium plenissimum denotetur. Valet esse spes cum gaudio: etenim cùm gaudium oriatur ex boni potiti felicitate, spesque ex præsentiæ expectatione; potest esse sine desiderio desiderium in anima; quia potest gaudere bono, sed sine boni præsentia. Gloria tunc animæ ab intùs; quippe bonum fuvit oculos. Quid felicitas boni, si non conceditur uti? Hujusmodi Pleonasmi hyperbolicæ voces indicant flammam Salvatoris pectoris: qua de causa tunc instituit Sacramentum amoris. Desiderio desideravit, antequàm patretur mysterium fidei instituere omnibus; idemque accidit, rite atque dignè accipientibus. *Unde sit, ut quod desideratur, desideretur*: inst Carthagena, *Tom. 1. lib. 7. homil. 2.* In Eucharistiæ sacramento ex desiderio desiderium invenitur. Quodnam ergo quod ibidem non satietur? Nonne in illo summum præsens bonum? Ex bono præsenti summo none plenum gaudium? Utique. Quorsùm enim desiderium? Ibi summum bonum est, verùm non videtur esse. Præsens invenitur, sed occultatur. Ut mysterium fidei creditur. Ibi totius felicitatis sedet inclyta gloria; exterùm illius non videtur præsentia. Boni præsentis sine præsentia est fruitio, quæ constat gaudio: unde cùm frui, summa felicitas sit; & non videre, ut videatur, sit spes; in gaudio desideratur, animaque desiderando fruitur; quippequàm gaudium plenum cordis amantis, est videre præsentiam boni præsentis.

Luc. 22. 15.

An desiderium sine desperatione?

Tit. 2. 13.

Cur in eius votis non signatur spes, sed expectatio?

Catthag.

Cur in Eucharistia simul gaudium & desiderium.

9 Multiplicantur in expectatione desideria Virginis, & in desideria; ut pleno gaudio concelebret pascha. Cruciatur amicta Sole, cruciatur non in partu, sed ut pariat. Magna-Mater Virgo anhelat, videre in mundo Verum Patris, factum caro. Nonne secum habet? Gaudio utique possidet. Unde namque desiderium, si præsens bonum? Intra viscera continet gaudium cœli, vellicaturque stimulo suavi voti: Utique. Hesius lib. 3. de *Charitat. Emblem.* 3. Sine præsentia

Hesius.

——*Erit fortasse quod optes,*
Quod doleat.
Nil est, licèt esse videbitur amplum

Urget in desiderij angorem, bonum summum sperate præsentem. Quia habet, percupiscit fruit: quia habendo gaudet, sperat expectando, plenè gaudere. Unde in Virginis corde inveniuntur suspiria ex suspirijs, desideria ex desiderijs, desideria & gaudia, spes simul & felicitas summa; quoniam illi summum bonum, & præsens sine præsentia. *Beatam spem*, ut vidimus, *num.* 1. huiusmodi expectationem vocat Paulus. Unde beata licèt tendat in summum, dummodò spes non ingreditur in cœlum? Quippe secura. Hinc non absolutè *spes*, sed *expectatio*. Spes absolutè est de possibili bono: expectatio de futuro. Spes connotat timorem: expectatio verò securitatem: diciturque spes gloriosa; quippe ex summo bono absque ulla formidine beatitudo: in cuius statu etiam desiderijs datur locus; quoniam gaudium gloriæ plenum dumtaxat impedit tempus. Non quibat esse in expectatione gaudium, modò de gaudio intercederet dubium. Facit spem tremulam ignorantia exitus optabilis: facit gloriosam, non posse frustrari, sed tantùm protrahi à morula temporis; abstruitque Paulus huius spei felicioris beatitudinem; quippequàm tempus solummodò obex in felicitatem.

Unde expectanti Virgini desiderium, si continet omne bonum?

10. Perspicuiùs proferam. *Expectantes beatam spem.* Per huiusmodi beatam, secundam spem, intelligitur gratia; qua sine formidine expectatur cœli gloria. Hinc subdit Gentium Doctor: *Adventum gloriæ.* Illud summum divinum bonum, quo anima gaudibunda potitur; profectò in gloria videtur. Cum gratia est securæ fine formidine gloria: dicturque hæccine spes, spes beata: quoniam bonum quod gratia amanter desideratur, decursu temporis procul formidine habebitur. Denique. Speratur gloria spe, & etiam expectatione. Spe ubi timor, intercedit. Expectatione, ubi foràs pellit timorem charitas. *Non potest amor cum timore misceri*: ait Macrob. 1. *Saturnal.* cap. 11. & Seneca in *Medea*, v. 416.

Ubi supra.

Quæ spes beata.

Macrob.

Amor timere neminem verus potest. Seneca.

Ita gloria speratur expectatione; dum præsciscitur perseverantia in gratia, qua datur gloria. Primum est meta putaputa spes, quippe in illa latet sperantis formido. Secundum, non tam spes, quàm faustissima expectatio: vocatque Paulus iurè spem beatam, beatitudinis expectationem; quia cum gratia fiducialiter sperabat beatitudinem. Mariæ dicitur: *Concipies, & paries.* En spes & expectatio, atque in expectatione beatitudo. Expectat partum, siccineque est gloriosum desiderium. Si post conceptum esset aliqua in lucem infantis incertitudo; esset sanequàm spes, & non expectatio: hocque beatum, etsi admiserit in partum Virginis votum: quoniam sine fallibilitate partus, cuius lætitiam impediebat tempus. Latet alia causa, quare eiusmodi expectatio gloriosa. In mundi expectationibus sperabat quod non habetur: in gloriosis expectationibus, quod habetur, intensè desideratur: Mariæque partus prædicatur expectatio gloriosa; quippe expectat in lucem continens gaudia.

Luc. 2. 31.

Quæ gloriosa?

11 *In quem desiderant Angeli prospicere*: dicit Petrus. Angeli gloriosi sunt. *Semper vident faciem Patris.* Matth. 18. 10. Angeli quid plus desiderare possunt? Visione Deitatis satiantur. Spes, ut diximus, non ingreditur in cœlum: quare igitur in cœlum spei Apostolatus Vertex aperit ostium? Ut obstendat ibi desideria gloriosa. Desideria mundi sunt cordis sollicitudines: cœli verò, sunt felices anxietates. Mundi profectò parum solida, propter boni absentiam: cœli fauta, propter gloriam potitam: dicitque Petrus, dum gloriâ potiuntur Angeli (qua non possunt non potiri) potita desiderare; quoniam modò in cœlo posset esse desiderium; nullum profectò magis gloriosum, quàm summum bonum omnimodo gaudio, desiderare potiundo. Non consideranda est huiusmodi spes (ait Lyranus hic) ut nuda spes; sed ut expectatio gaudij summi, sine boni privatione. *Non importat expe-*

1. Petri 1. 12.

Quid sit ire in Angeli sunt mi boni desiderium?

Lyranus.

stationem non habiti, sed continuationem habiti. Si inesset absentia, esset spes pura: in possessione boni, desideria expectatione beata: diciturque beata spes, qua gaudent Angeli in cœlo; quippequàm Numen desiderant, de quo fruitio. Hæc quam ibidem signat Petrus *Spm vivam.* Est spes viva & mortua. Mortua est spes sine gratia, quippe quod vovet, non habet. Cum gratia expectatur obtineri, quod habet felicitas animæ; siquidem gratia est participatio naturæ divinæ: huiusmodique desideria à Petro designantur spes viva; quoniam in cœlo expectatur quod iam obtentum, & obtinetur per gloriam, quod diutissimè spectatum. Sine gratia, quicquid sit, spes omnes in spe: gratia verò est expectatio in spem vivam; quia post tempus & tempus aperit ostium in gloriam. Ibi quod gratia habetur Numen videre clarè: hoc inest, & desideratur in Virginis expectatione: etenim licet filij concepti divinitùs habeat gaudium, concupiscit & desiderat uti delicium oculorum.

Vers. 13 *Quæ spes vivat*

Et in Virginis expectatione?

12 Persecutemur, quæ ex Petro exposuimus. *In quem desiderant Angeli prospicere.* Si semper Numen spectant, quid expectant? Quid desiderant? Haud in bono potest concipi votum, ubi bonum ad oculos infinitum. Quid ergo desideratur, si totum desiderabile habetur? Concipitur natura Angelica, præut in sola gratia; & præut in gratia, & gloria. Hoc est, merendo, & potiundo. Semper vident, postquàm potiti sunt gloria, cupientes videre, ex illo instanti, quo fuerunt cum gratia, in via. Hæc est literalis expositio. Verùm scire satago: quare, si minor consideratur gloria, quàm gratia (cò quod gratia pignus gloriæ) ab Angelis desideratur gloria, dum ab illis possidetur pretiosior gratia? Dicam: Per gratiam in Angelis & hominibus manet Deitas; sed non videtur. Per gloriam & habetur & conspicitur: & illorum in possessione summi boni desideria, tendum, ut illo fruantur in complacentiam lumina; igitur non videtur haberi quod habetur; ni intuitivè in voluptatem videatur. Haud Princeps Apostolorum profert: *Angelos gloriam desiderare,* sed *Deum prospicere.* Si summum post gratiam gloria; omnem desiderium directum iri videbatur, in illud ineffabile gaudium: gaudiumque in gloria prætermittitur felicioris beatitudinis; quia tota gloria Angelorum ex conspectu Deitatis.

Qua pretio sior gratia, quàm gloria?

13 Expectabat Maria post conceptum *beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Iesu-Christi.* Nonne illum habet & secum? Utique: de quo votum? Ut invenit foris, quem amanter in sacrarium servat pectoris. Ut quem habet intra purissima claustra, conspiciat sugentem ubera: igitur non videtur potiri, si quo anima voluptuosè potitur, non videtur. Possessio sine aspectu, est desiderium: desiderium expectans, contuitum, est gloriosum. Spes viva, spes beata: potiturque Virgo-mater etiam in desiderijs huiusmodi beatitudine; quippe Numen quod in utero claudit, videbunt oculi. Gaudium est, sed ante gaudium. Gaudium, quia possidetur. Ante gaudium, quia cor non plenè potitur: quandoquidem arbitratur totam boni felicitatem, non ut habeatur, sed in fruitionem. Dicit contextus: *Adventum gloriæ Magni Dei.* Gloriam demonstrat venientem, igitur in illa splendens videtur Numen: & cum in Deitate numquàm possit esse plus vel minus, in adventu gloriæ Deus dicitur magnus; quia ibi eius essentia ostenditur maiestatis, in fruitionem & complacentiam videntis. Hæc Virginis suspiria, & gloriosa desideria.

Ubi fuit

Non videtur potiri, si quis potitur, à possidente nil videantur.

14 *Mileti* (ait Photius in *Bibliotheca* pag. 227. referque Iul. Cæs. Bulenger. 2. de *Ration. Divination.* cap. 1.) *fœminam peperisse filium, & secundum quietem vidit Solem per eos in se subeuntem, qui per ventrem exiret.* Quæ Gentilitatis somnia, in nostram felicitatem omninò vera. Iam decus est fallis ex parturitione Virginis. Sol; splendor Patris, & figura substantiæ eius, visitans nos oriens ex alto, factus homo, Spiritus-Sancti opificio, modo mirabili conceptionis (de quo *Didasc. seq.*) ingressus est in uterum Virginis; quæ ut filium suum primogenitum peperit, & panis cum involvit. Intra se Virgo habebat, habitumque desiderat in plenam felicitatem, post in auditam singularem conceptionem: igitur tota genitricis purissimæ aviditas, ut Sol conceptus in lucem exeat, orientemque videat, qui ad illam, ut fieret mater, de cœlo descenderat: simulque ut hominibus ostenderet in illotum & orbis felicitatem, Solem illum cœlestem, qui fecit Solem. Hesius, d. à v. 29. succinit;

Photi

Quid valet O? Licèt æternum quoque denotet ævum;
Signat & immensum plenis potensque Deum.
Hoc valet O.

Qua Virginis desideria, & quare beata.

Hesius

DIDASCALIA II.

Quænam insignior gratia in Mariæ virginitate fœcunda?

Sol extra cœlum in similitudinem hominum.

1 SOL ab Ethnicis celebrabatur *Indiges*, ideòque in similitudinem hominum factus, cum in forma Dei esset; Sol extra cœlum, sine splendore extra Olympum, visus primùm ad Admeti præsepium, naturæ assumptæ anxietates, studio amoris minuente labores. Floridè Ovidius 4. *Metam.* fab. 7. Natal. Comes, 5. *Mytholog.* cap. 17. & Nos in *Ephemer.* 8. *Augusti.*

Cuius erat facies, in quâ materq; pateraque
Cognosci possent: Puer ò dignissime credi
Esse Deus; seu tu Deus es, potes esse Gapido.
Sive es mortalis, qui te genuere, beati:
Et mater felix, & fortunata profectò.

Ovid.

Prisca fides taceat. Verbum divinum, sermo Patris ingeniti, Sol increatus, ut fieret homo pro hominibus, cum in forma Dei esset, & nox in suo cursu medium iter haberet, quin à cœlo abiret; in uterum Virginis-Matris, illectus eius amore descendit. Suo tempore Solem in lucis usuram protulit, primogenitum suum peperit, pannis eum involvit, & ut Solem indigitem ostenderet, in præsepio altissimi providentiâ reclinavit.

Gloria & modus nativitatis Christi.

Cuius erat facies, in qua matergue; paterq;
Dignosci possent.

Erat enim pulchritudo pulchritudinum, speciosus forma præ filijs hominum.

2 Perscrutemur arcana præsentis Tautologiæ in nobile argumentum Didascaliæ. *Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi:* dicit Propheta Regius: potestnùm expectare sine expectatione animus? Utique, lucet in Virgine. Expectabat Verbi incarnationem Maria: verùm sine expectatione expectabat; quippequàm præ humilitate, nequaquàm expectabat ministram fore. Videsis de huiusmodi articulo singularem cogitationem Tornielli, *Ann.* 4050. n. 4. Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, & illam dignitate condecoravit ampliore: etenim in Verbi incarnatione, quam animitùs expectabat, genitricem se videbat, quod quidem non expectabat. Clariùs, breviùsque in nostrum propositum. Expectabat Maria, quid ageretur de Verbi incarnatione: inque addit: *Dominus intendit mihi,* quia soli Virgini Dominus communicavit privilegium, quod haberet uterque communem filium. Totum proclamatur à Venantio Honor. lib. 1. de *Virgin. partu* à vers. 29.

Psal. 39. 2.

Quomodò Virgo adepta dignitatem genitricis, gratiositate humilitatis

Uteri Thalamus nova iunctio facta salutis,
Qua Deus atq; caro nuptsit honore novo:
Quod Deus amplexus carnem est, caro cuncta cohesit:
Stat Deus, atque homo fit: Christus utrumque genus.

Venant.

Unus in ambabus naturis, verus in ipsis:
Æqualis matri hinc, par deitate Patri.
Non sua confundens, sibi nostra; sed omnia nectens
Quem sine peccato genuit uterque virum.

3 Gentilitas penitùs cæca, vel per illam dæmon (ut nostris ab arcanis amandaret fidem, vel minimè illorum miram fateretur novitatem) comminiscitur apud varios AA. matrem sine patre, & patrem sine genitrice. Ex capite Iovis natam fuisse Minervam, referunt usquequaque Poëtæ, & Mythologi. Vide Gyraldum, *Syntagm.* 11. Natal. Comes, 4. *Mytholog.* cap. 5. Vincent. Chartar. in ea, 3 pagin. 240. & Diodorum Sicul. 7. *Biblioth.* n. 70. Etiam fictum, tactu florum Martem concepisse Iunonem, quin fœtus cognosceret patrem. Caroli Neapolit. in 3. *Fastor. Ovid.* Natal. Com. d. *lib.* 2. *cap.* 7. Gyrald. *Syntagm.* 10. Chartar. à pagin. 264. ubi: *Iunonem, habetur, cùm tori invideret, quod filiam absque se peperisset; ipsam quoque sine illius opera filium edere voluisse, floribus quibusdam usam, quos ei Flora ostendit.* Adisis Albricum de *Deor. Imagin.* n. 8. Pherecydem, de *Natur. Deor.* n. 20. aliosque passim. Cognoscitur fictum divinitùs factum, cognoscetur quæ splendidè (ut verbis Virgilij, 10. *Æneid.* à vers. 792. & Iuvenal. *Satyr.* 10. v. 174.)

Qui apud Ethnicos fine patre, vel fine matre

Chartar

Virgil.

Iuvenal

Siqua fides tanto est operi latura vetustas,
Quicquid Gracia mendax audet in historia.

Auditur in propositum Doctor Gentium. *Hic enim Melchisedech, Rex Salem* (pacis) *Sacerdos Dei summi* ::. *Sine patre, sine matre, sine genealogia* (*Sine* pro *Ideò*: q. d. sine genealogia in hominum genere, quæ constat ex patre & matre) *assimilatus filio Dei.* Varia, cùm Melchisedech fuisset homo, & genitus modo humano, dicta à multis de huiusmodi periodo. Libremus dubia. Christus habuit patrem & matrem quomodò Paulus non habenti patrem &

Hebr. 7. à 1. sine pro ideò.

Qua fronte Christus sine patre, & sine matre natus

matrem constituit similem? Deinde: Christi generatio ab Evangelistis refertur: Melchisedech à nullo narratur. Unde ergo similitudo utriusque cum genere & sine genere? An quia Melchisedech non noti parentes: Christi noti. In principio discriminis est nota similitudinis? Nullo modo, sed in Sacramenti arcanosit expositio Melchisedech sine patre & sine matre, Deus

Ephes. 1. 9. *notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ*, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in Christo, in dispensatione plenitudinis temporum: etenim Christus, uti Deus homo, apparuit in orbe, sine patre & sine matre: cui Melchisedechus similis; quia licèt habuerit, non cognoscuntur parentes.

4 Exponamus arcana. Inter homines ex patre & matre texitur genealogia: in Christoque Deus voluntatis suæ demonstravit sacramenta; quia dum filius eius in carne apparuit, mundus eum non cognovit. Audiatur Leo Pap. in *Christi nativitat.* Serm. 9. cap. 1. *In Christo Iesu, filio Dei, non solum ad divinam essentiam, sed etiam ad humanam naturam spectat, quod dictum: Generationem eius quis enarravit? Utramque enim substantiam in unam convenisse personam.* Quomodò utraque generatio inenarrabilis, dum illo viso series patesceret generationis? Non poterat mundus dicere, quod non valebat cognoscere. Sacramentum Deus ostendit, ubi insigni novitate filium hominem exposuit: igitur mirum, quòd Christus ex patre & matre appareret in orbe, verùm sine patre & matre: quod genealogiam signaret natura humana, sine humana genealogia. *Ingreditur hæc infima Iesus-Christus* (præmittit idem ibid. *serm.* 2. cap. 2.) *de cœlesti sede descendens, & à paterna gloria non recedens, novo ordine, nova nativitate generatur. Novo ordine: quia invisibilis in suis, visibilis factus est in nostris* ::. *Nova nativitate genitus est, conceptus à Virgine, natus ex Virgine, sine paterna carnis concupiscentia, sine materna integritatis injuria.* Patet & nativitas nova & novus in generatione ordo, ut corusearet illustris in utraque natura generatio. Novo ordine nativitatis in nova nativitate; quia ex matre virgine: & ordine novo, dum nova præ se fertur generatio; quippequàm si in æterna genuit cœlestis Pater sine genitrice, in humana mater filium concepit, sed sine patre.

5 Incarnationem Verbi Dei exoptat Siracides, dicitque Domino: *Innova signa, immuta mirabilia, glorifica manum & brachium dextrum. Festina tempus, & memento finis, ut enarrent mirabilia.* Alapide subdit hîc: *Idest, alia nova patra miracula: immuta vetera in nova: prisca cum modernis commuta: patra similia, sed diversa ab illis, qua patrasti.* Magna næ in Verbi incarnatione facta miracula, & nova, & singularia: quippe nec cogitatum Mater virgo, & Deus homo: verum quare in his signis & portentis optat vetera verti in nova: in similia, sed diversa? Ut si pridem ex patre generatione filij fulsit: infinita fœcunditas; incarnatione ex matre eluceat nova nativitas, miraculis immutatis, similibus & diversis: quandoquidem si primum stupendum miraculum incomprehensibile, quòd à genitore filius esset sine matre; in incarnatione Verbi, novo ordine, idem à fœmina natus est filius, sed sine patre. Sibylla apud Ioann. Tertor. in *Synonym.* lit. C. accinit:

Æterno genitore natus:
Virgini partus, magnoque æquæva parenti
Progenies.

Christus filius utriusque est: habet patrem, habet genitricem; sed connotando prodigijs ex utroque diversam nativitatem: temporalem nimirum ex genitrice: æternam ex genitore. Iesus-Christus Dei filius & homo est. Deus ex substantia Patris ante sæcula genitus: homo ex substantia matris in sæculo natus. In utraque unius personæ substantia, patrata sunt mirabilia; & quæ in incarnatione nova dicta, similia etiam sed diversa; quoniam si pater solus in generatione æterna, in temporali humana similiter mater sola.

6 *Christi autem generatio sic erat:* inquit Matthæus, referens eius temporalem generationem. Quid est *Sic*? In tempore natus ex Virgine filius Dei. Non ut natus ex Patre, natus ex Virgine. In miraculi magnitudinem, satis erat videre virginem matrem; sed expressit ut novum, in nova nativitate diversum ordinem: dicitque de Christi humana generatione *sic est*, cum in æterna non *sic*; quippequàm immutanda mirabilia, quæ ab æterno sunt patrata. Unde ut simile & diversum in nativitatibus miraculum fulsit; quòd fœmina sine viro conciperet, sicut Deus sine fœmina filium concepit. Vide dicta, *Tom.* 5. *T.* 3. *D.* 3. *n.* 12. Ita enim subscribitur ac firmatur, novum & æternum testamentum: novum ex sola Virgine genitrice: æternum verò, ex Patris fœcunditate. Prophetæ Evangelicus signat conceptionis

Eccli. 36. 6.

Alapid.

Nunquàm cogitatum Mater virgo, & Deus homo.

Sibyll.

Cur constituta Christi, novus dicitur generationis ordo?

Matth. 1. 18.

Et nova nativitas.

nis puritatem, dum prædicit Virginem filio imposituram nomen. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium & vocabitur nomen eius Emmanuel.* Vatabl. & Maluend.

Vatabl. Maluēd

Vocabit scilicèt ipsa Virgo mater infantis: & vocabis O Virgo nomen eius. Per proprie filio quem peperterat imposuit nomen; quia non habebat, cui peperisset, super terram patrem. *Vocabis nomen eius Iesum.* Ius in nomen infantis ab origine; quam infans non habebat, nisi à matre. Venantius ubi supr. v. 255.

Luc. 1. 31.

Venant.

In deitate Patri æqualis, sed corpore matri. Ecce pater mundi, filius ecce tibi.

Ps. 85. 16.

Filium ancillæ tuæ dixit David. Quænam hæc? *Filius Virginis*: subdit Genebrard. Ancillam Virgo se dicit, dum filium concipit. Non alterius in carne proles divina: ipsa ancilla mater erat & sola: ipsa dumtaxat eius consulat nomini, qui inter homines, filius unicus matris suæ. Diximus sæpe de huiusmodi argumento (vide hîc *Tautolog.* 1. n. 16. & ibid. *Didasc.* 6. n. 3.) respondeamus ergo principali instituto.

7 Sapientia ergo increata quasi per umbram ostendit, quod in novissimis diebus orbi patuit. *A generationibus meis implemini.* Filius Dei hîc hominibus gratis vacuis, loquitur, in sententia Pinnæ hîc. Quot enim habet generationes, ut ex eis genus humanum impleatur gratijs? Duas: æternam & temporalem, ex qua quia homo, mare gratiarum in hominem; etenim charismatum plenitudo, Verbum caro, Deus-homo, quod quidem manifestum inexcogitabili miraculo, dum in utraque generatione filius, quantumvis in utraque dissimillimus modus: igitur in æterna filius sine fœminæ consensu, in temporali filius fœminæ purissimæ sine viro. In unica persona duplex in gratiam inveniur natura: à Patre divina; à matre, humana; sed mirabile inauditâ differentiâ: equidem à Patre filius sine genitrice: verùm à genitrice, filius singularis sine patre. *Ut putabatur, filius Ioseph.* Cæterùm eius temporalis generatio non fuit sic. *Putabatur.* Ioseph habebat patris speciem, non tenorem; qui è cœlo electus munere desponsationis in testem integerrimæ virginitatis. Quid mirum, si ex novitate generationum, generi humano copia adveniret gratiarum; dum Christus in orbe fulget, cuius mater virgo est, & cuius pater fœminam nescit? Miraculum offertur, quod priùs ab hominibus ignorabatur. Facit Deus mirabilia magna solus, ut stupescat & veneretur mundus: Nescit homo; sed, ut accinit Ioann. Mellius Sousa de *Incarnation. Domin.* à vert. 307.

Eccli. 24. 16.

Christus in duplici natura, una persona.

Luc. 3. 23.

Tunc docet ille modum, referatque arcana,
Deique
Supremi manifestat opus, mirabile nobis,
Et Superis etiam, non ante ab origine mundi
Patratum numquàmque iterum patrabile.

Sousa.

8 Huiusmodi spectabile sacramentum Psaltes Regius præcognovit, & æniqmaticè innuit. *Semel locutus est Deus* (inquit) *duo hæc audivi.* Hebr. *Unum locutus est Deus: duabus istud.* Maluend. *Semel & iterum.* Caietan. *In uno isto Dei dicto, duo.* Quid semel dictum, & in uno non unum, sed duo semel & iterum intellectum? An quod indicat Paulus, *Multifariàm multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis; novissimè diebus istis locutus est nobis in filio?* Aliiora sunt, quæ in eodem argumento prædesignavit David. Quod Deus unicè locutus est, est Patris Verbum, qua de causa insigniture *dictio Patris*, eiusque filius mentis, ratione infinitæ fœcunditatis; eo modo, quo expressimus, *Tom.* 5. *Tautolog.* 3. à *num.* 67. ut Verbum, quod intelligentis, verè sit & propriè Filius Patris. Cùm Pater cœlestis dixit, filium genuit, & semel dixit: duoque signantur in uno, dum humana etiam designatur generatio; quia vel in terminatione naturæ humanæ Christus est filius Altissimi. Filiatio sequitur personam, non naturam. Dictus filius Verbum fœcunditate divinâ Patris, qui filius etiam vel in ipsa natura genitricis; & *Unum in duabus* dicitur Verbum; quoniam vel in acceptione, qua ex fœmina natus, Patris æterni est verissimè filius. Dum quod non erat, assumpsit, id quod fuit permansit. Videri quibat unione alienæ naturæ, conditionem sequendam naturæ alienæ. Christi generatio non sic: in utraque natura Verbum est, quod semel locutus est Pater: duoque interfuit, dum connotatur genitrix, à qua natura humana, sicut à Patre divina; quippe in duabus substantijs una persona.

Psal. 61. 12.

Hebr. 1. 1.

Quo prodigio?

9 Ita intelligitur textus difficilis ex hyperbato Græcismicæ confusionis. *Ideoque* (Virgini dixit Angelus) *& quod nascetur ex te Sanctum vocabitur filius Dei.* Facilè textum, & propositum intelliges; si pro *Quod*, substituas *Quamvis*: ita ut sensus sit: *Quamvis nascatur*

Luc. 1. 35.

Quod pro quâvis.

ex te vocabitur filius Dei. Haud quia sumpta carne, alienæ naturæ sumet conditionem; filius amittet filiationem cœlestem. Unum videndum in duobus. Non persona à genitrice, sed à cœlesti Patre: in duabus naturis, filiationem sequetur generationis superioris. Unde cum per hanc persona & una & divina sit; filius Altissimi vocabitur, quamvis nascatur ex te. Intendamus: persecutemur. Unus Christus est ex patre & matre. Verbum verum, & Verbum bonum. Verum, ex conceptione fœcunda divinæ mentis. Bonum, ex utero Virginis. Unus filius exponitur, & ex filiatione duo intellectu percipiuntur: nimirum filius à Patre, absque ulla in conceptione genitrice; & a matre absque ullo in humanis vel cœlesti genitore. Canit in rem Benavidius in *Horis successiv.* lib. 2. Epigram. 69.

Differunt inter Verbum verum, & verbum bonum.

O stupor! Ut terram condax verbum edidit unum:
Nunc opus ut redimat, sunt duo verba Deo.

Venav.

Semel enim & iterùm unum auditur. Unum verbum, & in duobus articulis? Quia Pater gignendo dixit, & mater in conceptionem consensit. Claruit ergo filius cum utroque, sine patre, & sine matre.

10 Matrem audiamus. Nuncium de prolis conceptione accepit Virgo; statimque: *Quomodo fiet istud* (inquit) *quoniam virum non cognosco?* En moles totius difficultatis. Fiet illud, quoniam virum non cognoscis. Non in opus necessarium, cognoscere virum: imo necesse, nullum ad conceptionem cognoscere. *Spiritus-Sanctus superveniet in te.* Superveniente Spiritu, erit conceptio. Filius Altissimi in carne, divinâ virtute, erit ex te solâ: non ex voluntate viri: etenim ex te idem filius concipietur sine viri virtute, qui ab æterno sine fœmina genitus ex Patris mente. Incarnationem tota Trinitas operata. Patri attribuitur filij missio: Spiritui Sancto, immediata conceptionis operatio: Incarnatio soli filio; quippe facta hypostatica unio in ipsomet conceptionis momento. A Domino factum est illud, quod est mirabile in oculis nostris. Opus magnum: sed Spiritus-Sancti virtute, micat quomodo factum est istud. Iam natus qui Verbum verum ex Supremi genitoris intellectu: nascetur Verbum bonum ex matris utero: & cùm illud unum sit, erit in carne Altissimi filius, quamvis in te caro factus. Ex te homo, à Patre æterna filiatio: etenim ex metsi in illo duplex natura; in naturis diversis una persona. *Erit* enim *magnus*; quia singularis; tuque etiam in elevatione magnitudinis: etenim non solùm concipies & paries virgo, sed filium gignes sine viro, virginis mirabili fœcunditate: quem Pater cœlestis sine fœmina ab æterno concepit mente. Sousa d. v. 31.

Lib. v. 34

Proprietates virtutis Spiritus-Sancti in te, & virginis.

Virtus Trinitatis in Incarnatione Verbi.

Ib. v. 32

——— Pariet, à Virgo beata!
Filius immensi dicetur, & alma propago
In terris; cœloque Dei notissima proles.

Sousa.

11 Utramque & utriusque generationem, mentis nimirùm & ventris, notat apprimè Siracides. *Fons Sapientiæ* (inquit) *Verbum Dei in excelsis. Radix Sapientiæ cui revelata est? Ipse creavit illam in Spiritu Sancto.* Tota sacra ineffabilis Trinitas præ se fertur. Pater, fons Sapientiæ, Verbum Filius, tertiaque ex utroque persona, Spiritus-Sanctus. Claudianus (credo Damasum) de *Christo*, Epigram. penult. à v. 1. modulatur, & floridè:

Eccli. 24.

Proles vera Dei, cunctisque antiquior annis,
Nunc genitus qui semper eras, lucisque repertor,
Ante tuæ matrisque parens; quem misit ab astris
Æquævus genitor, Verbique in semina fusum
Virgineos habitare sinus, & corporis arcti
Iussit inire vias, parvâque in sede morari:
Tu solus, Patrisque comes: Tu Spiritus insons,
Et toties unus, triplicià in nomine simplex.

Claud.

Plura *Tomis priorib.* diximus, latèque ex Orpheo tractat Athanas. Kircher. *Obelisc. Pamphil.* lib. 3. cap. 9. in *Mensa Isiac.* cap. 5. Divis. 2. & in *Anacephaleos. of. Tom. tes Oedip. Copti*, cap. 1. Unde vel ex Ethnicis Vincent. Chartar. *de Deor. Imagin.* pagin. 358. inquit:

Misterium SS. Trinitatis.

Par tribus est facies.
Par tribus est ætas.
Par quoque forma tribus.

Chartar.

12 Flectatur igitur calamus principali proposito. Verbum Dei à fonte Patris, est Sapientia genita, sed increata, ut eius origo: quomodò ergo *creavit illam in Spiritu-Sancto?* Sunt duæ in Christo generationes: altera paterna, materna altera. Illa, sine fœminæ consortio, unde Verbum fœcundæ divinæ mentis, increata Sapientia. Hæc sine viro, unde Christus homo, fœcunditate Virginis, Sapientia incarnata; quippe humanitatem ex genitrice sumpsit: diciturque, quod Spiritus-Sanctus attributivè (uti diximus) creavit quia

Ib. v. 9.

Quo sensu Christus ex Patre, & Spiritu-Sancto.

quia illius tantùm virtute, homo factus sine genitore, qui ab æterno filius Patris sine fœmina ex fœcunditate mentis. Fons Sapientiæ Verbum Dei in excelsis: sed Spiritus-Sancti virtute in utero matris; quippequam habuit Filium Pater cœlestis in ea, quem habuerat, priusquàm caro factus, sine illa. *Creavit illam in Spiritu-Sancto.* Creatio (ut alibi dixi) non solùm est ex nihilo, sed etiam ex indisposito subiecto. Fœminam sine viro concipere, tantum possibile Numini. Indisposita est, quia non homo sine semine: diciturque factum Sancti Spiritus virtute; igitur Christus ex fœmina homo verus sine homine, sicut Filius Patris luminum sine consensu, nec operatione fœminæ. Audiatur Bernardus, de *Deipar.* Serm. 2. n. 11. *Verbum, quod de Supernis haurit, uberius nobis Maria refundit. Verbum ex ipso Patris corde susceptit. Dies diei eructat Verbum. Utique dies Pater: an non & Virgo dies? & preclara. Rutila plane dies, quæ procedit sicut Aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol.* Sic & aliter Maria; atque Verbi ex his diebus differentia: igitur ex intellectione eructavit Pater Verbum verum: sed cor Virginis nobis eructavit Verbum bonum. Hinc Pater in baptismate dixit: *Hic est Filius meus dilectus*; illucque specie columbæ descendit Spiritus-Sanctus. De Spiritu-Sancto concepit Maria. Filij videnda veritas & bonitas: idest, divinitas & humanitas. Verbum verum, Verbum bonum: Verum ab intellectu Patris; bonum à Spiritu-Sancto ab utero genitricis. Quis audivit umquàm tale, aut vidit huic simile? Quomodò fiet istud? Sic gnavit (ut vidimus, *præced. Didascal.* n. 3.) Nonnus:

Bernard

Psal. 18. 2.

Matth. 3. 16.

Nonn.

Quòd Virgo Filium pareret,
Naturam imitavit pater.

13 Abscondit Pater hæc à sapientibus & prudentibus, & revelavit ea parvulis. At radix Sapientiæ cui revelata est? Petro revelavit Pater, unde ex cognitione felix. Discipulos Assertor N. interrogat, *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Facile videtur dissolvi nodum; asserendo, Filium hominis esse hominis filium. Aliud & altius interrogat asseclis: scilicèt, quem dicebant Filium Virginis? Petrus statim: *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Haud categoricum videtur responsum, ubi Christus se exponit Virginis Filium: etenim Filium esse æterni Patris, quid ad filiationem ex conceptu genitricis? Totum, & simul expansum abconditum sacramentum: igitur simul Patris & filius Virginis; quia non solùm homo, non solùm Deus; sed Deus-homo. Deus genitus ex paterna mente, homo ex Virgine, sumptâ carne: & ubi de Filio Virginis interrogatur, exactè de æterna conceptione respondetur; quoniam idem filius ex Virginis utero, ac quem Pater uti Verbum concepterat ab æterno. Utramque naturam complexus est Petrus, dum protulit: *Christus*, connotans originem, & simul in diversa natura patrem & matrem; ut pateret Christi constitutio distincta origine & modo: siquidem etsi Christus naturarum distinctione, idem ipse esset Filius utriusque; erat diversus modus filiationis, mentis & uteri ex fœcunditate genitricis & Patris: genitricis, in humana conditione sine patre: Patris verò, in æterna substantia, verùm sine genitrice.

Matth. 16. 13.

Vers. 16

Patres desiit Christi mirabilem excellentiam.

14 Pater Apostolorum Vertici mysterium magnum revelatum à Patre, ut omnes fateamur processum ex ore Petri. *Honor Regis iudicium diligit.* Deliria hæreticorum sine iudicio, erga fidem tantùm iudicium à Petro; igitur illi ex confessione honor, quod extra tensum eius, dumtaxat furor: de quo alias. *Honor Regis iudicium diligit.* Rex hic Messias, Christus Dominus signatur à Lorino hic: Honor eius claret, & honor iudicium diligit? Næ. Nemo potest iudicare de honore, ni fuerit cœlitùs revelatum à Patre. Honor Christi, quod sit filius Patris, & filius Virginis. Poterat hominis errare iudicium, si dumtaxat iudicaret filium hominis. Poterat, cùm videret hominem, censere hominem habuisse patrem; quia animalis homo non cogitat, quæ sunt Spiritus Dei: honorque tantus iudicium diligit, quod Pater revelavit, & Petrus protulit; quoniam etsi Filius hominis assumptâ carne; erat filius Dei vivi: & stupendo miraculo, signato Petri iudicio: equidem in summum honorem maiestatis, & hypostaticæ unionis; idem ipse sine patre operâ fœminæ generantis, qui ex mente Patris filius sine opera genitricis. Eluceat iam quæ insignior Mariæ gratia, virginitate fœcundâ. Communem filium cum Patre cœlesti habet? & ut singulariter haberet?

Psal. 98. 4.

Cur Petrus?

Honor Christi, quòd sit filius Patris & filius Virginis.

Virginis ad verbum, Verbum descendit Olympo.
Felicem natum! Genus alto à culmine cœli
Ducit, & æterni proles dicetur ubique.

Bened. à Sancta.

DIDASCALIA III.

Spes quæ differtur, affligit animam.

Prov. 13.12.

1 GNOMA est Sapientis, expressa angoribus expectantis; quin reputet solatium refrigerium, quia futurum: etenim ut verè profert Publ. Syrus, in *Mimis*, n. 190.

P. Syr.

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Cupienti ea mora ipsa diligentiæ.

Spes sedet, votum volat: patiturque expectantis pressus animus; quia motibus desiderij, Spei non respondet motus. Dissertè apud Priscos cum Nemesi picta spes, per quam gaudia expectat cor. Politianus, *Epigram.* 13. Marullus, 180. Pindar. in *Nemeis*, Od. 8. Nemesis insignia mensura & fræna. Vincent. Chartar. in *Deor. imagin.* pagin. 308. Unde Claudius Minos, in Alciat. *Emblem.* 27. accinit:

Claud. Min.

Una manu cubitum ostentat, gerit altera frænum.

Nemesis cum Spe.

Dissonat sanè dum micat in eventu felicitas, Spei Nemesisque societas: equidem in gaudia nec habet mensuram cupientis votum, nec sustinet in desiderata frænum. Nescit habere modum. Otho Vænius, *Embl.* 16. inquit:

Oth. Væn.

Caleat ardor pede mensuram, atque domantia, hunc
Nulla lupata, modus, lex, retinacula movent.

Imago Spei.

Idem *Emblem.* 30. pingit Spem lactantem Cupidinem, & ostendentem illi rutilum florem; quippe expectantis gaudia avidum, allectum cor, nutritur tantùm spe. Qua propter Paulus, cum necdum potiet ostendere discipulis fructus æternæ beatitudinis, quasi in flore pro gaudijs supernæ felicitatis; *Lac* (inquit) *potum dedi vobis, non escam.* Ita nutritur anima, quousque degustet cœlestia: igitur si inesset, ex felicitate supernæ potita, gaudium, non spes esset in lacteis floribus, sed prosperè evanesceret per fructus. *Spes autem quæ videtur non est spes: nam quod videt quis, quid sperat. Si autem quod non videmus speramus; per patientiam expectamus.* Apositè, *Per patientiam*: equidem cum gaudium secum sit, & mora exulceret pectus; omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc.

1. Cor. 13.

Rom. 8. 24.

2 Dicit Noster Assertor. *Misereor* (inquit) *super turbam, quia jam triduò sustinent me; nec habent quod manducent.* Expectabant auxilium, triduòque altà providentiâ in prodigium, fuit protractum: sustinere que dicit pro præstolari, ut vehementem declaret spei fodicantis pœnam: etenim spes quæ differtur, affligit graviter animam. Plautus in *Astinar.* Act. 3. scen. 3. v. 26.

Marc. 8. 2.

Unde expectatio & affliction.

Miser est homo qui amat:
At qui pendet, multò miserior.

Plaut.

Pendet animus, affligitur pectus: gaudia quippe etsi credantur; nescit homo, quando hæc erunt. Affruit anxietatem nostra Tautologia. *Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi.* Iuxta Augustinum, ut vidimus in *Litter. Exposit.* n. 45. *Sustinens sustinui.* Dolorem indicat, dum favorem expectat? Utique. Nonne à Domino auditus & exauditus: Nonne sanctus? Unde cruciamen pectoris? Ex conditione ingenitâ expectationis: igitur quamvis gratiæ Domini sperares insignem benevolentiam; nesciebat spe quando intenderet in gratiam. Occurrunt pietati, quæ animæ cruciamina, flammis piaculatibus addictæ: equidem in angorem quantum tormentum, dum cruciat spes gaudiorum? Non hic exponitur spes contra desperationem, sed versus infallibilem felicitatem. Est spes sine timore, quæ non confundit, sed dolore mulcet. Unde vel Profanus, 2. *Amor.* Eleg. 9. succinit:

Psal. 39. 2.

Ne modò deficiant voces.
Sperando certe gaudia magna feram.
Et modò blandicias dicat, modò iurgia nectat,

Ovid.

Longa quiescendi tempora fata dabunt.

Gaudium habet, verùm consumit gaudia voto: est gaudium cum desiderio. Cogitat bono finire dolorem, cæterùm non videt finem: pectusque conficitur, ubi gaudet; quippe dolor illo gaudio non conficitur. Canam ex prisco Hispano Vate in rem, acu tactam, argutè atque lautè expretsam:

Spes dulcedo & afflictio.

O Spem vel in tuto sitam!
Nunquam plene levas sortem.
Quid quod expulseris mortem,
Si non concesseris vitam?
Dolo agnoscevis à me,
Sed necessarium transire:
Quippequam non possum vivere
Nec tecum, nec sine te.

Nec tecum, quia diluis gaudia: nec sine te; quippequam sine te nulla.

3 Dissolvit argumentum N. Venerabilis Beda, *Prov.* loc. cit. *Quando differtur* (in-

Beda. *Quomodo fit in purgatorij pœnis*

(infit) *spes æternorum afflingitur anima fidelium; vel pro dilatione visionis boni, quæ amat; vel pro illatione malorum quæ tolerat.* Non enim opponuntur vexatio præsentium & memoria futurorum. Hinc D. Thom. 1. 2. quæst. 32. art. 3. ad 2. *Nihil prohibet* (ait) *idem secundum diversa esse causam contrariorum. Sic igitur spes, in quantum habet præsentem æstimationem boni futuri, delectationem causat: in quantum autem caret præsentia eius, causat afflictionem.* Idem Ethicus 2. Thebaid. 2. v. 319.

D. Th.

Et quæ non gravior mortalibus addita cura,
Spes ubi longa venit.

Statius.

Spes, quo longior, gravior: graviorque non dicitur, ellò pœna gravissima; quippe levat mœstitudinem futuræ felicitatis memoria. Vel in doloribus anima fovetur gaudio; quapropter illinc suspectat sidera vultu; non quasi incertum formidine aliquomodò expectans, sed inter moras temporis felicitatem explorans; bonique expectati avidè patitur desiderium: quippe quod animitùs optat, & felix & infelix expectat bonum. Quid si affligitur, ubi spem securam patitur?

4 Periodus singularis in indicium præmiorum pro abdicatione bonorum temporalium, ob Salvatoris obsequium, ab ipso Domino exponitur apud Matæum; quod quidem prætermissum apud Matthæum. *Nemo est* (inquit) *domum, aut fratres, &c. qui non accipiet centies tanta in tempore hoc cum persecutionibus, & in sæculo futuro vitam æternam.* Gaudeat anima Christo addicta, ubi intuetur ipsas persecutiones inter præmia, & cœli dona: equidem in hac vita beatitudo homini, pro numine Iesu contumelias ac perturbationes pati. Ergo in præsentem periculum. Propter amoris obsequia, atque in Christum cordis flagrantis studia, promittitur possessio æternæ felicitatis: quotsum ergo in promissione signantur persecutiones? Hoc, animorum vexatio; illud animarum beatitudo: & ex gloria & in hac vita ex qua felicitas, oritur quasi ex persecutione cordis anxietas? Sanè. Haud dicit: *Accipit*, sed *Accipiet*. Proponit felicitatem summam, *in sæculo futuro*, nimirum, *vitam æternam*. Stabile futurum gaudium, sed futurum. Bonum est & optimum, sed expectatum. Gaudij concipitur spes: persecutionibusque simul concutitur cor; quoniam expectare in hoc sæculo totum pondus beatitudinis, persecutio supra cunctas persecutiones. Hinc *cum persecutione*, non dicit Christus, sed *cum persecutionibus*, quippequam inter angores animi oppressis, & amaritudines mœstissimi pectoris; expectare gloriam, & bonum ex illa summum, in præsenti sæculo est centrum persecutionum. *Cum persecutionibus*, ut ex absentia gaudij & possessione desiderij, constet æruminis; qua pectus macteratur per tempora & tempora: igitur nullum acrius cruciamen patienti pectori; quam spes secura gloriæ. *Singulariter in spe* constituitur anima. *Spes* (iuxta Senecam, Epist. 10.) *incerti boni nomen est.* Singularis spei anima, beatitudinis absentia possidet constitutionem; quippe de bono & summo habet securitatem. Gloriæ habet spem, qua nil plus: tunc que temporis vinculis, cunctarum persecutionum exponit pœnam; quia nulla intensiori, quàm expectare gloriam. Seneca in *Troad.* v. 596.

Matt. 20. 30.

In pœna latet gloria.

Psal. v. 4. 10.

Senec.

Earum spes vade singularis

Dum ista veniunt, interim hæc pœna in loco est.

Idem.

Præmium eripuit mihi.

5 Terribilia quæ in expiationem animæ patiuntur cruciamina. Unde ergo animæ tam dira ex tempore oppressio, dum nimis læto expectat culmina vultu? Quia expectat. Spes fovet, & gaudet spe gloriæ, ex qua felicitas animæ: simulque affligitur cor, quia habet gloriam in spe. Bonum in voto est vehementissimus angor: etsi dolor in ipsis flammis non edet, spes refrigerij magnus dolor. Est persecutio, quod persecutionem exeutit: magnum gravamen quod gravamen tollit: levamen angit: gaudium ingeniosè premit; etenim cum illa felicitate carere in expiationem sit; igne vehementior, in pœnam datur spes. Ille epulo etiam ingluvie voluptatum, despecto etsuriente Lazaro, sepultus est in inferno. *Cum esset in tormentis*, vidit Abraham, Lazarumque despectum: *& ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum; ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Pende: *Cum esset in tormentis.* Non in tormento, sed *in tormentis*? Utique, spem conceperat refrigerationis, cum cruciaretur in flammis: tormenta que cuncta dicit, ubi spem refrigerij cogitatione fovet; quoniam in tormentis ad libertatem expectare subsidia, erant in malus cruciamen profectò cuncta tormenta. In inferno tormenta, sed nulla spes: daturque spes in inferno, ut spe sine spe universi doloris videretur aggregatio: igitur

Vers. 25.

Luc. 16. 24.

Vide spes malus tormentis

Animarum afflictiones absentia gaudij & præsentia desiderij.

igitur in tormenta, quibus cogebatur pati, tantùm restabat, refrigerium in gaudium posse concipere. Describitur quicquid mœroris, acerbitatis & amaritudinis merebatur a culpa, extremis flagitijs respondente pœna: & ut constet ibi quantum tormentum, dicitur miser sperare auxilium; quippe summum in doloribus tormenti, acerbitas sperandi. *In inferno*: Cur locus exprimitur, ubi pro noxijs improbus ille cruciatur? Quoniam animæ huiusmodi tormento torquentur in purgatorio: infernusque dicitur, dum dives scelestus spe in inferno crueiatur; quia utrobique illo falso concipiente spem, idem tormentum, cum discrimine locorum. Videbatur levamen, conferri damnato, quod anima firma spe, patitur in purgatorio: videtur, verùm non sic: erat dumtaxat cogitatio spei: & ut creleeret in flammis criminis pœnas: infertur sanè in inferno, quod in expulsionem pœnæ patitur anima.

Vers. 22

6 Purgatorij pœnæ præ Averni acerbitate sunt, iuxta plures DD. Adi S. Birgittam lib. 4. *Revelat.* cap. 7. & *lib.* 7. *cap.* 39. Ibi animæ in tormentis sunt: evadendi habent spem, non solùm in refrigerium sed in gaudium: spesque summa inuicitur pœna; quippe illam pati, universa cruciamina. Fatet cordolium, ubi instat tormentum, & expectatur gaudium: quandoquidem angit animas in purgatorio, quicquid illatum diviti epulone in flammis sine piaculo. Audi Davidem: *Dolores inferni circumdederunt me.* Circumdederunt, quia pro illo tunc non habebat effugium. Differentia loci, non erat pœnæ: eadem utrobique: eadem diverso in loco: dicitque *dolores inferni*, licet non in inferno; quoniam spem in malis & ad bona pati pectus (ut cogitationis vulsus) extra infernum seralem totus infernus. In inferno sunt tormenta sine evasionis spe: in purgatorij flammis inest spes evasionis, simulque æternæ felicitatis: conferturque inferno, quod anima afflicta patitur in purgatorio; quippe in tormentis non plus, quàm gloriam, sanè venturam, haberi cordi in spe. *Patientia vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.* Ita Hebræos alloquitur Paulus. Alapideque in nostrum articulum: *promissionem in cœlis.* Sublimis periodus: ingeniosus lucet Paulus, dum obest verborum nodus. Patientia itaque necessaria ad ictus, haudquaquàm in gaudio. In cœlis promittitur gloriæ felicitas, non cruciaminum acerbitas. In cruciamina hominibus opus comite roboratrice patientiâ. Unde ergo in gloriam promissam à Numine, necessaria? Gloria est, cæterùm promissa: gloriam, dum dolor instat, in expectatione habere; est intimum vulnus cordi; quia dolor gravat, atque refrigerium distat: & cum patientia sit necessaria in cruciamen; exponitur necessaria in gloriæ optabilis promissionem: etenim in dolore spes gloriæ dolor maior, quàm maior dolor. Vernaculè: *Para la pena, que en la pena, proviene de la esperanza, es necessario, armarse de paciencia.*

Quàm gravis purgatorij pœna

Psalm. 17. 6.

Cunctam excedit pœnam sperare gloriam.

Hebr. 10. 36.

7 Scrutemur textum in Didascaliæ propositum. Animæ torquentur piaculatibus flammis, voluntatem Dei facientes: igitur in purificationem ibi ingeritur, quicquid gravat in pœnam; igitur nihil coinquinatum intrat in gloriam, cuius per gratiam spem possident, atque dolentes gaudent. En ictus & vulnus, quod patienter portat animus. *Ut reporteris*: ait Paulus. Non solùm, *ut portetis*, sed ut *reportetis*. Ubi gravior pœna, patientia amplior necessaria. In animabus spes gloriæ, doloris refrigerium (quia laboris non requies) sentit vehementiam doloris: dicitque Paulus & portare & reportare spe firmâ abstentiam gloriæ; quippequàm dum ibi affligitur animus, gaudium ipsum maius pondus, Phrasis Doctoris Gentium. *Pondus gloriæ.* Singularis nexus & speciosus! Pondus aggravat, gloria sublevat. Pondus infert oppressione dolorem, gloria oppresso concedit requiem. Unde ergo ex gloria pondus, si illâ evanescit acerbitatum vulnus: Est gloria sopito labore polleta; & gloria in laboribus promissa: Paulusque apposite spam gloriæ pondus dicit; tiquidem in gravi pœna spes gloriæ animam opprimit. Anima opprimitur, quo dolore patitur: respectuque expectationis gloriæ dolore ipso non affligitur; quia plus patitur sperando, quam patiendo: igitur in acerbioribus nec species videtur inflictæ pœnæ: respectu pœnæ ac ponderis expectationis gloriæ. Ne mireris pondus: atrior est pœna damni, quàm pœna sensus; de quo infrà.

Exactitudo beatitudinis, pondus doloris.

2. Cor. 4. 17.

8 Pœnæ fictæ acerbitatis latæ Tantalo, vividè confertur, quæ datur animabus in purgatorio. Ut purgaretur à crimine è verbo levi, & transferretur Dijs acceptus, in Campos Elysios (ubi in oblivionem malorum permeabat Lethæus, ad cuius introitum, ut accinit Virgil. 6. *Æneid.* v. 329.

Centum errant annis, volitantque per littora circum:

Virgil.

Symbolum pœnarum in purgatorio.

Tum demùm admissi stagna exoptata revisunt.)

Ille ergo sitibundos & famelicus collocatur inter proxima labijs fluenta, & iucundissima ex arbore pendula poma: ut dum sitim & famem cupiebat extinguere, cuncta fugiebant ab ore.

Non bibit inter aquas, poma aut pendentia carpit

Petron.

Tantalus infelix: quem sua vota premunt.

Pœna Tantali.

Ita Petronius in *Satyr.* pag. 25. Idem apud Ovid. 2. *Amor.* Eleg. 2. v. 43. Horat. lib. 1. *Satyr.* 1. v. 68. & *Epod.* ult. v. 65. Cornel. Gallus, *Eleg.* 1. vers. 15. Maxim. Tyrius, Serm. 25. Natal. Comes, 6. *Mythol.* cap. 18. Claud. Minos in Alciat. *Embl.* 84. decerpentes ex Homer. *Odyss.* 11. ubi:

Tantalum hic vidi, duros perferre labores:
Namque erat in stagno mentum tangente, sitisque
Assiduè urgebat: potandi at nulla facultas:
Nam quoties in aquam deflexit labra refugit
Unda levis, toties absorpta, ac terra videtur
Sub pedibus; rursusque levem Deus evocat undam.
Hic sunt arboreti fœtus, præstantia mala
Punica, sunt olea, sunt ficus, pomaque formâ
Insigni; senis allectant quæ cuncta palatum.
Sed quoties manus tentat decerpere fructus;
Potinus hos ventus celeris in nubila portat.

9 O anima, ut suas pœnas in purgatorio sita! Mutato nomine de te vere fabula narratur. Sitibunda & vescula beatitudinis, habet cibum atque potum coram oculis. Fame premitur, siti angitur, utroque opprimitur. Spe levaminis gaudet, sed intimè dolet; quoniam concutitur in extremis malis sic, & in auxilium tantùm explorat spem. Est spes finis dolorum, si accesserit gaudium: spesque infert vehementiam vellicantis doloris; quia necdùm dolorum finis. Mala urgent, nec finiuntur mala, quibus necessaria patientia: equidem quantumvis spe levantur; latet nimis, quando hæc erunt. Urente siti vovet, quod cordiùs cupit, solicita beatitudinis, ut viso Numine, potetur torrente voluptatis; cæterùm fugit aqua, & plus ardet sitibunda. Adest æruminâ nimis famelica; cupitque saciari apparente gloriâ; fugiuntque quasi visu in satietatem optati fructus; quos usque in perfectam puritatem abscondit tempus. Hinc dolor, hinc mœror. Spes ipsa quasi visæ beatitudinis auget planè acerbitatem doloris: igitur ipsa spe, & spei gaudio, auget cruciatus, pati, & habere gloriam ante ipsos oculos.

10 Ægrè removetur animus à spe concepta; tummèque premit, si aliquomodò dilata. *Qui sunt hi sermones, quos conferris adinvicem ambulantes, & estis tristes?* dixit Salvator N. (de morte, diabolo & inferno parta victoria) duobus discipulis, ambulantibus in via. Unde ergo discipuli in mœrorem altum vulnus? Dicunt promptè: *Nos autem sperabamus:.. & nunc super hæc omnia tertia dies est hodie.* Videre gloriam resurrecturi sperabant: vultuque præ se ferunt cordis tristitiam: igitur gravissimæ pœnæ; gloriæ spem certam habere, atque gloriam sperare. In doloribus versabantur, ex quibus gloriam Salvatoris expectabant; quippequam eius manifestatione, tota lætitia restituenda pectori. Tertia dies erat, in qua gloriæ manifestationem ipse promiserat. Tantisper distulit, ut appetitum acueret, & oculos in visionem admirabilem purgaret: manifestationeque gloriæ brevi dilatâ, tristitiam vultu demonstrant; de qua videnda statim spem conceperant. *Super hæc omnia tertia dies est hodie.* Quænam hæc, ut super hæc in signum acerbitatis designetur tertia dies? Passio sanè Salvatoris, cruciamina & dolores à morte & à morte crucis. Sit ergo: cæterùm quid, modò ad cordis vultusque tristitiam? Spectabant illa die Christi surgentis videre gloriam: & cum gloria protracta sit cordis cruciamen, summam ingerens expectanti mœstitudinem? relatis quæ acciderant in morte crucis, & dirissimæ passionis; gloriæ expectatæ dilationis tormenta, super hæc omnia. In dolore passionis antecèt gaudium expectabat anxietas, sed habitu peregrino illos latebat exoptata felicitas. Salvatoris gloriæ erat firmissimæ spes: quæ quidem vel ad horam aliâ specie, ita vulneravit cor; ut rumpens mucrone saucium doloribus pectus, etiam præsignaret mœstitudinem vultus.

Luc. 24. 17.

Vers. 22

Extremum in dolore, voto non fruì.

11 En articulus animarum piarum in flamma ignis, ut afflictione fiant capaces cœlestis felicissimæ visionis. Loquuntur oppressæ amaritudine, concussæ dolore. Qui sunt hi sermones, quos adinvicem conferunt, ex pœnis tristes? *Quando veniam & apparebo ante faciem Domini? Beati qui habitant in domo tua Domine!* Concupiscit abscondita, & concupiscendo cœlestia, deficit anima. *Sonet* (dicit) *vox tua in auribus meis. Vox enim tua*

Vota animarum.

Si dul-

dulcis & facies tua decora. Ostende mihi faciem tuam. Sitim Deum sortem vivum, sicut cervus ictus fontes aquarum.

——*Iacet hic captiva voluntas*
Nec bona quæ vellet, vincula velle sinunt.
Non ego, sed nostræ tu maxima causa querelæ es;
Expectat, fideratæ atheris ire vias.
Eia age, pande fores, inamœnaque claustra resolve:
Et sine fidereas atheris ire vias.

Herm. Hug.

Ita Hermano Hugo, *lib. 3. Suspir. 3.* Nonne hic animæ habent beatam spem? Utique. Unde pœna? *In pace amaritudo amarissima.* In pace sunt, sed ex dolore amaritudo, & angor: verùm hic aut summus dolor: etenim quia differtur afflictis pœnarum gravamine, optata gloria; in amaritudine tormenti amaritudo amarissima.

Isai. 38. 17.

Spes fovet & melius crās fore, semper ait:

Tibull. 1. 1. v. 20.

Dolor ibi urget, cum quo non est plena pax; sed magis angit beatitudinis spes: siquidem reddit amarissimam pœnarum amaritudinem, expectare in gloriam visione Numinis æternam felicitatem. Crās meliùs fore cogitatur, verùm crās in crās differtur: & cùm huiusmodi spe protrahatur, amaritudinem sustinentibus gloria; in pace sit animabus amaritudo amarissima.

Unde illarum amaritudo amarissima.

Eccli. 36. à 10

12 Dicit Siracides: *In ira flamma devoretur qui salvatur. Festina tempus, & memento finis, ut enarrent mirabilia tua.* Quæ salvatur & consumitur ab igne, est anima in flammis piaculationis purgatorij. Dum videtur optare tormentum, petit auxilium; ut intensione doloris amaritudo evanescat amaritudinis: etenim cùm anima in irâ flammæ pœnas toleret, & gloriam avidè expectet; devorante intensiùs flammâ, pœna illa non erit pœna: quandoquidem expectantibus gloriam, non est dolor in tormentis; respectu dolorum expectationis. Urget: *Festina tempus*: ait. Quid temporis festinatio, ubi altiùs opprimit ignibus amaritudo? Totum levamen, exprimens cruciatuum diminutionem: igitur si spes differtur, ignibusque anima intensè cruciatur; plus quàm inter ignis amaritudines, sub amaritudine dilationis; quippe finis cras cogitatur, verùm crās non venit finis. Tempus currat, finis veniat, devoret flamma: *ut enarrent mirabilia tua.* Quæ mira? Expectata gloria, cuius dilatione, plus quàm ab igne afflictio; quippe expectatio: equidem voto potito, iugulato desiderio, mirabiliter adveniente gloriâ, iunditas consummata, & felicitas perfecta. Crucis in *Psalm. 16.*

Plus patiuntur exspitando, quam patitudo

Hæc est beata cœlitum felicitas,
Tuam videre gloriam.

Cruc.

13 Huiusmodi expectationis pœna à paucis exploratur, dum profectò absque alio dolore animabus iustè infligitur. Ita placet pluribus DD. non infimi subsellij. *Inter illas* (inquit Alapid. in loco præcit. *Proverb.*) *sunt nonnullæ, quæ purgatorium habent non ignis, nec alterius pœnæ sensibilis; sed solius desiderij & expectationis, quo langueant & crucientur, quia clarè cernunt, quantum, quamque desiderabile sit bonum, quod expectant. Unde constat, hoc purgatorio expectationis inter alias torqueri, quæ amantiores fuêre vitæ præsentis: quæ ægriùs mortem exceperunt: quæ non satis desideravant, nec anhelaverunt ad tranſitum in cœlum.* Desiderare desunt, quæ ut decebat, non desideraverunt. Vitam præsentem etsi in diris pœnis Iobus amabat; dicitque dolens: *Elegit suspendium anima mea.* Suspensus ipsa vitâ adventus gloriæ, quia suspensum desiderium amore vitæ. Non respondet, si ritè fiat, expectationi expectatio, sed Numinis clarè ostensio. Morìtur homo ut illud sine expectatione videat; quia expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat. Amor summi boni debet excitare animam in exitum; quippe mortalis vitæ amor, est vitæ odium. Pauli imitanda expectatio, dicentis: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo*; in quem dirigendum cor, *ad aperiendam spem.* Potestne esse clausa? Potest, & quit esse pœna: igitur ubi in illam exitus, suspenditur iustè introitus; quia dum gloriam anima expectabat, desiderabat præ vitæ amore differri gloriam. In nostra Tautologia indicatur supplicium, quin sit ad gloriam aliud impedimentum. *Expectans* (ait David) *expectavi Dominum, & intendit mihi.* Ita in animam afflictam intendit Dominus, dum illam collocat cum Principibus: nequaquàmque ullius in pœnis meminit cruciaciminis, sed tantùm divinæ visionis in cœlis expectationis; igitur in multis haud alia datur afflictio, quàm expectare expectando. Ut in plurimùm ibi cruciantur animæ dolore ex igne, & expectatione gloriæ. Hæc expectatio dirus animæ cruciatus; quippe supra pœnam sensus: diciturque expectare expectando, dum differtur ad gaudium divina visio; etenim infertur in acrius vehementissimum cruciamen, sine ullo dolore sensus

Alapid.

Illis aliquando expectatio sola datur pro pœna.

Iob. 7. 15.

Philip. 1. 21.

Osee. 2. 15.

Ubi suprà.

ex-

Supra pœnam sensus.

expectare expectationem. Dolent, quia non gaudent, sub tyrannide temporis, angore summæ afflictionis: siquidem ipse gloriæ, eius anima saucia expectationem explorat; quando præ amore visionis, revelationem expectat. *Expectatio est præsolantis*: Proverb. 17. 8. Habet anima *expectationem & spem*: Philip. 1. 20. *Concupiscit & desiderat*: Prov. 21. 26. ubi & tempus tolerat pectus, quo tempus non erit amplius; & ut sit amplior afflictio, concupit concupiscentiam in purgatorij deserto. Desiderio ergo desiderat, expectando expectat: crescitque animæ sine sensus vexatione vexatio; quia cruciatur desiderio. Aliò intentus, in rem Papinius, 2. *Thebaid.* à v. 334. succinit:

——*Nihil transit amantes:*
Sentio. Pervigiles acuunt suspiria questus:

Statius.

Fletibus, & magnas latrantia pectora curas
Admora deprehdit manus: nil fœdere rupto.
Angit amaxia salus.

14 Anima ita cæco carpitur igne, quia sine rei amatæ visione. *Amor non est, si amator pendet*: fatuè dicit Plautus in *Milit.* Act. 3. scen. 1. n. 30. Amor desiderio crescit: patetque dilectionis magnitudo, quia cruciatur desiderio. Aptiùs dicit in *Curculion.* Act. 1. scen. 3. v. 14.

Ipsus se exeruciat, qui quod amat videt, nec poritur.

Plaut.

Haud quicquam est, magis quod cupiat tandiu,

Hinc animarum sine dolore dolor, & mœstitudinis angor. Quali vident per gratiam in qua persistunt; sed non visione clarâ funguntur: cruciantur quæ siccine summo dolore; quippe summus, diligi, diligere, & dilectum non videre. Occurrit Moysis desiderium, ut cruciatus elucear mœrentium in purgatorio animarum. *Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo* (dicebat acceptus Domino) *ostende mihi faciem tuam, ut sciam te. Ergo* est illatio: unde igitur dè gratia in gloriam? Ut haberet in Numinis cognitione cognitionem plenissimam: igitur per gratiam licet cognoverat, minimè cognoverat, uti erat: & tunc plena ex gratia in gloriam beatitudo fit, dum Numen lumine gloriæ videtur, sicuti est. *Angorem, desideriaque flagrantis cordis præ se fert Moses*: inquit Philo in eo, *lib. 2.* Angoris cruciamen, desideriorum præmentem expectationem? Quid ergo haber pœnæ, si gaudet felicitate divinæ gratiæ? Ipsa mater radixque virtutum. Quo ergo tendit pectoris desiderium? Ve-

Exod. 33. 13.

Philo. Summâ in amoris ardore, dicit Moyses se angere, nec videre.

nerunt omnia bona pariter cum illa. Quorsùm itaque vota? Diligit Numen. Quid ultra huiusmodi amorem? Diligit illum Dominus: quid in beatitudinem amplius? Ex huiusmodi donis erat inflammatio pectoris. Inde mœror, unde amor. Inde amantis afflictio, unde intensa dilectio: petitque faciem Numinis videre per gloriam, qui apud illum eximiam habebat gratiam; quoniam si gratia habetur, & gloria conspicitur, ægrè fert animus diligens dilecti amori esse gratum, & non videre dilectum. Si hoc in via, quid in termino? Si hoc in mundo, quid animæ in purgatorio? Vulnus est sanè menti, ubi viget in pœnam cognitio amplissima absentis boni: intenditque fide amoris animæ grata Numinis absentis gloriam; quia dilecti per gloriam adipiscitur præsentiam. *Tardum est, differre quod placet*: Petron. infit Petron. in *Satyric.* pagin. 6. Placet animabus videre: haud licet potiri: dilationeque affliguntur, petentes in facie Numinis gaudium: quippe in cordis amantis saturitatem, totius expectati boni claram percipiunt visionem. Vide dicta *Tom. 5. T. 3 D. 4. à n. 6.*

Petron.

15 In auxilium igitur animarum, materiam volebam exponere suffragiorum; sed plus solito protrahitur Didascalia: tantùm dicam quanta acceperint & accipiunt à Deipara. *Ego sum mater omnium, qui sunt in purgatorio: omnes pœnæ quæ debentur purgandis pro peccatis suis, in qualibet hora, propter preces meas quodammodo mitigantur. Ita placet Deo, ut aliqua ex his pœnis, quæ debentur eis de rigore iustitiæ divinæ, minuantur.* Ita Birgitta, 4. *Revelat.* cap. 138. Iteratque *lib. 6. cap.* 10. & 21. Gyro enim Virgo vallat abvisos, ut ibi & inde animæ expiatæ volent in cœlos. Hinc *illa penetrat inferiores partes terræ; & illuminat omnes sperantes in Domino.* Animæ in purgatorio, quasi sine luce iacent: Virgoque illuminat, quæ in tenebris sedent; aufertque à sperantibus in Domino expectationem, quippe revelat Numen in æternam beatitudinem. Multæ anxietates animas sanè gravant; sed ad conspectum Virginis cuncta cruciamina cessant.

Maris illas sublevat in æthera.

S. Brigitt.

Eccli. 24. 45.

16 Ut in lucem, detentam in inferioribus terræ, Orpheus redderet uxorem; illuc cum lyra descendit, & illius animam in tenebris collocatam eduxit. Mirum ostenditur in fictione, sed mirabilior circunstantia facti. Refert graphicè Ovid. 10. *Methamorph.* fab. 1.

F. Sola Orphei.

—*Nervos ad verba moventem,*
Exangues flebant animæ. Nec Tantalus undam
Captavit refugam, stupuitque ixionis Orbis:
Nec carpsere iecur volucres: urnisque vacarunt
Ovid. *Belides. Inde suo sedisti Sisyphe saxo.*
Tum primum lachrymis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas: nec regia coniux
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicemque vocant.

Elucet in fictione, quicquid verè sit à Virgine. Dominus *vinctos suos non despexit.* Vinciuntur animæ purgandæ, decreto divinæ iustitiæ, in inferioribus terræ, adamantinis catenis; ut pœnas luant piacularibus flammis: Deique dicuntur vincti, quippe illi accepti, & sunt sperantes in Domino: qui quidem minime relinquuntur in profundo; quippe musica precum Virginis matris, continuò educit è tenebris, elevans in superiora cœlestia, ut obtineant in cœlo perpetua gaudia. Ad Virginis præsentiam in cunctis patientibus cessat luctus, non est dolor, nec est clamor; frangunturque vincula, evanescunt tormenta, fugientemque sequuntur vota: *Revertere, revertere Sulamitis: revertere, revertere, ut intueamur te.* Gratia est in oculis: *Aspexit & dissolvit gentes*: etenim tantæ fulgor potestatis; ut idem sit vincula dissolvere, atque vincula videre. O mater alma! O Virgo! potes namque omnia.

Psal. 68. 34. *Animas Virgo educit è carcere, frangens vincula in ictu oculi.* Cant. 6. 12. Habac. 3. 6. Orat. 2. Od. 21. Iul. Polyc.

Spem reduxis mentibus anxijs.
Spes vitæ Aurora multa negotia prævenit.

Eliminat sperantibus à votis expectare expectationem, deducens afflictos in summam felicitatem. Festinat retinacula temporis, & reminiscitur finis. In illa reluceat Numinis immensa bonitas, atque suprema potestas. Clamant ergo animæ, ut ille alius, de quo in *Litter. exposit.* num. 19.

Ovid. *Quamvis est igitur meritis indebita nostris,*
Magna tamen spes est in bonitate Dei.

DIDASCALIA IV.

Tantò plus laudatur medicus, quantò plus desperatur ægrotus.

1 AIT Augustinus in *Psalm.* 94. Elucet Salvatoris cordi ingenita clementia, ubi per eius amorem moribunda surgit anima: igitur expectat in criminis pœnitudinem, quâmvis videat aversionem in medicamen, & crescat animæ vulnus, quoniam expelitur medicus. Stat ad ostium & pulsat, an curatori in levamen aperiat; etenim infirmitate graviore, expectat Dominus ut misereatur vestri.

Quid faceres hosti, qui sic excludit amantem: Ovid. 1. *Amor.* 6.

Renuit ægrotus salutem. Vulnera in æternam mortem amat: medicusque ad ostium patienter expectat; ut eius in peccatores præ pœnitentia cognoscatur amor, dum vulneratis hæserit criminum dolor: liquidem si pro illo tunc despiciebatur salus, virtus Domini erat ad sanandum eos. *Ideo nobis* (inquit N. Patriarcha in *Regul. prolog.*) *propter emendationem malorum huius dies vitæ ad inducias relaxantur. Hos complens Dominus, expectat nos quotidie bis suis sanctis monitis, saltis nos respondere debere.* Pro bonis actibus quotidie apponuntur ab ægris pecora, Medici cœlestis abutentibus patientiâ. *Nihil autem est apertius* (inst Seneca, Præfat. in 3. lib. *Natur. qq.*) *bis salutaribus, quæ contra nequitiam nostram furoresque dicuntur; quæ damnamus, nec ponimus.* Tamquam in labyrintho, quò plus ambulant, plus errant, irretiunturque tendentes in difficiliorem nodum, dum dicunt in libertatem perserutari exitum; unde labor & inextricabilis error. Ut exeant, gratiæ Salvatoris iuvant; expectatque in salutem, ut exeant: etenim cùm ex medicina sit illi maxima gloria; dum desperatur ægrotus, fulget laudabilior medicus.

Dominus expectat, ut bonus respiscat. S. Bene. Senec.

2 *Expectans expectavi Dominum* (idest, *per longum tempus: diu*, ut diximus in *Litter. exposit.* à num. 14.) dicit David. Mirum proponit, dum Dominum expectavit: igitur ita pronus Dominus in benevolentiam; ut novum esset, expectari in gratiam: verùm plus novum, cùm in

Gratia eius præ-ia.

medelam sit arbitrium hominis necessarium; quòd ut æger salutem obtineret, diu Dominus in salutem expectatione expectaret.

Plaut. *Nihil amori iniurium est:*

Accinit Plautus, in *Cistellar.* Act. 1. scen. 1. v. 105. Vel expulsus respicit retrò, an revocetur à pectore saucio.

Ovid. 4. *Metam.* fab. 10. *Simulatque gradu discedere verso.*

Claudicat, quippe revocari expectat: ægrique pungi dolor, quippe licet crucifigatur, semper amor. Nihil iniurium amanti, & expectatione gratiâ respondet iniuriæ, & etiam cordis amori. *Pertulit omnes infirmos eorum, curavit omnes languidos eorum* (ait Augustin. in *Psalm.* 63.) *prædicavit regnum cœlorum, non tacuit vitia eorum, ut ipsa potiùs eis displicerent; non medicus, à quo sanabantur. His omnibus curationibus eius ingrati, tamquàm multa febre phrenetici, insanientes in medicum, qui venerat curare eos; cogitaverunt consilium perdendi eum.* Vide dicta, *Tom. 4. Taut. 7. D. 3. n. 10.* Boetius confert Leonibus Africæ, canitque 3. de *Consolat. Philosoph.* Metr. 2. à v. 7.

Augusti. *Iactat, etsi repellatur.*

Quamvis Pœni pulchra leones
Vincula gestent, manibusque datas
Capient escas, mentumque truculentum
Soliti verbera ferre magistri;
Si cruor horrida tinxerit ora.
Boetius *Resides olim redeunt animi,*
Fremitusque gravis meminere sui.
Laxant nodis colla solutis,
Primusque lacer dente cruento
Domitor rabidas patitur iras.

3 Renuunt iugum legis, sub blanditijs voluptatis, ex criminibus contrahentes languorem, quippe vel ægri anhelant in vitiorum libertatem; quàm eò in deterius amittunt, quò magis ambiunt, irruentes in medicum, quippe ægros se non cognoscunt. Insaniunt, & quia furentes, medicus expectat, ut dolor mentem restituat; igitur si pro illo tunc fanaticis apponeret medicamen, ardore febris æger prosterneret & medelam & salutem. Triginta & octo annos expectavit cœlestis medicus, ut piscinæ paralyticus lassaretur illecebratum doloribus. Expectavit Davidem, ac pertæsus odisset cupiditatem.

Correctio tempestiva fiat.

Dum furor in cursu est, currenti cede furori:

Ovid. *Difficiles aditus impetus omnis habet.*

Ait vel Ethnicus, 1. de *Remed. Amor.* v. 119. & Tacitus, 12. *Annal.* cap. 54. *Remedia intempestiva delicta accendunt*: de quo aliàs. Prudentiæ tunc congruit expectare: quid amori, & medico, qui iniurias furentis tolerat; ne ægrotus pereat? Expectat, insistit (ut apponat medicamen) quousque medici persistentia æger feliciter adipiscatur salutem.

Tacit.

4 De Medico nostro cœlesti, asserit Lucas: *Erat Iesus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum: & cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus, & admirata sunt turba.* Quid sit Tò *Erat eiiciens* discutitur à PP. Origenes in *Matth.* 12. amorem Domini, ait, significare & patientiam: etenim non simul usum sensuum ægrotus amisit, sed paulatim, sese præcipitando in vitia, Dei spretâ gratiâ; quousque ducentibus flagitijs, in eum ingressus est dæmon, & fecit mutum, claudens in salutem ostium. Oculorum in aurium usu privatus, exercitioque linguæ; ut cogitat Chrysostom. loc. cit. & Hieronym. hic: *Tria signa* (inquit) *cæcus videt, mutus loquitur, & possessus à dæmone liberatur.* Hic homo criminibus miser, illis ductus est in cæcitatem, qua propriam haud videbat ægritudinem, diffluens in prolubia voluptatum, quò ducebat dæmon. Doloribus angebatur improbus, quin oculos aperire vellet doloribus: nec irà movetur Dominus in supplicium, nec vulneribus apponit utile pharmacum; quia cùm esset voluntariè & pro libito cæcus, diu expectavit ut aperiret oculos. Dissimulatio illius radicatæ pravitatis, fuit ludibrium cæcitate languentis; igitur virus in gestum, quod sedebat in oculis, citò transivit in aures: unde ut ait Sedulius, 3. *Carmin.* v. 133.

Luc. 11. 14. Hieron. *Quanta Domini patientia ut fragi redeat peccatoris animal*

Multiplici languore miser,

Sedul. Cùm venenum pectoris læsisset aurem, valebat ictus nec audire legem. Haud Deus ultionem voluit exercere fulmen. Indulsit, dissimulans supersedit, & expectavit placide, quousque surdus verba salutis audire posset. Nec ita motus, qui ferè criminibus insensatus: siquidem si verbum in medelam haud valebat audire; in signum morbi nec verbum poterat loqui.

Damone plenus erat;

Idem. Sed Dominus expectabat: etenim plausibilior in curatione medicus, quo plus infelix desperatur ægrotus.

5 Vide clementiam Domini Salvatoris. Nec indignatione commotus, nec scelere offensus, nec iniuria violatus; immemor iniuriæ, memor clementiæ, cum videret à demone possessum; *erat ejiciens dæmonium.* Traditus erat satanæ ut spiritus salvus fieret: & cùm iurè posset, irasci à languente recedere, permittere mori, quia nec dolebat, nec esse infirmum cognoverat,

—*Nervos ad verba moventem,*
Exangues flebant animæ. Nec Tantalus undam
Captavit refugam, stupuitque ixionis Orbis:
Nec carpsere iecur volucres: urnisque vacarunt
Ovid. *Belides. Inde suo sedisti Sisyphe saxo.*
Tum primum lachrymis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas: nec regia coniux
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicemque vocant.

Elucet in fictione, quicquid verè sit à Virgine. Dominus *vinctos suos non despexit.* Vinciuntur animæ purgandæ, decreto divinæ iustitiæ, in inferioribus terræ, adamantinis catenis; ut pœnas luant piacularibus flammis: Deique dicuntur vincti, quippe illi accepti, & sunt sperantes in Domino: qui quidem minime relinquuntur in profundo; quippe musica precum Virginis matris, continuò educit è tenebris, elevans in superiora cœlestia, ut obtineant in cœlo perpetua gaudia. Ad Virginis præsentiam in cunctis patientibus cessat luctus, non est dolor, nec est clamor; frangunturque vincula, evanescunt tormenta, fugientemque sequuntur vota: *Revertere, revertere Sulamitis: revertere, revertere, ut intueamur te.* Gratia est in oculis: *Aspexit & dissolvit gentes*: etenim tantæ fulgor potestatis; ut idem sit vincula dissolvere, atque vincula videre. O mater alma! O Virgo! potes namque omnia.

Psal. 68. 34. *Animas Virgo educit è carcere, frangens vincula in ictu oculi.* Cant. 6. 12. Habac. 3. 6. Orat. 2. Od. 21. Iul. Polyc.

Spem reduxis mentibus anxijs.
Spes vitæ Aurora multa negotia prævenit.

Eliminat sperantibus à votis expectare expectationem, deducens afflictos in summam felicitatem. Festinat retinacula temporis, & reminiscitur finis. In illa reluceat Numinis immensa bonitas, atque suprema potestas. Clamant ergo animæ, ut ille alius, de quo in *Litter. exposit.* num. 19.

Ovid. *Quamvis est igitur meritis indebita nostris,*
Magna tamen spes est in bonitate Dei.

DIDASCALIA IV.

Tantò plus laudatur medicus, quantò plus desperatur ægrotus.

1 AIT Augustinus in *Psalm.* 94. Elucet Salvatoris cordi ingenita clementia, ubi per eius amorem moribunda surgit anima: igitur expectat in criminis pœnitudinem, quâmvis videat aversionem in medicamen, & crescat animæ vulnus, quoniam expelitur medicus. Stat ad ostium & pulsat, an curatori in levamen aperiat; etenim infirmitate graviore, expectat Dominus ut misereatur vestri.

Quid faceres hosti, qui sic excludit amantem: Ovid. 1. *Amor.* 6.

Renuit ægrotus salutem. Vulnera in æternam mortem amat: medicusque ad ostium patienter expectat; ut eius in peccatores præ pœnitentia cognoscatur amor, dum vulneratis hæserit criminum dolor: liquidem si pro illo tunc despiciebatur salus, virtus Domini erat ad sanandum eos. *Ideo nobis* (inquit N. Patriarcha in *Regul. prolog.*) *propter emendationem malorum huius dies vitæ ad inducias relaxantur. Hos complens Dominus, expectat nos quotidie bis suis sanctis monitis, saltis nos respondere debere.* Pro bonis actibus quotidie apponuntur ab ægris pecora, Medici cœlestis abutentibus patientiâ. *Nihil autem est apertius* (inst Seneca, Præfat. in 3. lib. *Natur. qq.*) *bis salutaribus, quæ contra nequitiam nostram furoresque dicuntur; quæ damnamus, nec ponimus.* Tamquam in labyrintho, quò plus ambulant, plus errant, irretiunturque tendentes in difficiliorem nodum, dum dicunt in libertatem perserutari exitum; unde labor & inextricabilis error. Ut exeant, gratiæ Salvatoris iuvant; expectatque in salutem, ut exeant: etenim cùm ex medicina sit illi maxima gloria; dum desperatur ægrotus, fulget laudabilior medicus.

Dominus expectat, ut bonus respiscat. S. Bene. Senec.

2 *Expectans expectavi Dominum* (idest, *per longum tempus: diu*, ut diximus in *Litter. exposit.* à num. 14.) dicit David. Mirum proponit, dum Dominum expectavit: igitur ita pronus Dominus in benevolentiam; ut novum esset, expectari in gratiam: verùm plus novum, cùm in

Gratia eius præ-ia.

medelam sit arbitrium hominis necessarium; quòd ut æger salutem obtineret, diu Dominus in salutem expectatione expectaret.

Plaut. *Nihil amori iniurium est:*

Accinit Plautus, in *Cistellar.* Act. 1. scen. 1. v. 105. Vel expulsus respicit retrò, an revocetur à pectore saucio.

Ovid. 4. *Metam.* fab. 10. *Simulatque gradu discedere verso.*

Claudicat, quippe revocari expectat: ægrique pungi dolor, quippe licet crucifigatur, semper amor. Nihil iniurium amanti, & expectatione gratiâ respondet iniuriæ, & etiam cordis amori. *Pertulit omnes infirmos eorum, curavit omnes languidos eorum* (ait Augustin. in *Psalm.* 63.) *prædicavit regnum cœlorum, non tacuit vitia eorum, ut ipsa potiùs eis displicerent; non medicus, à quo sanabantur. His omnibus curationibus eius ingrati, tamquàm multa febre phrenetici, insanientes in medicum, qui venerat curare eos; cogitaverunt consilium perdendi eum.* Vide dicta, *Tom. 4. Taut. 7. D. 3. n. 10.* Boetius confert Leonibus Africæ, canitque 3. de *Consolat. Philosoph.* Metr. 2. à v. 7.

Augusti. *Iactat, etsi repellatur.*

Quamvis Pœni pulchra leones
Vincula gestent, manibusque datas
Capient escas, mentumque truculentum
Soliti verbera ferre magistri;
Si cruor horrida tinxerit ora.
Boetius *Resides olim redeunt animi,*
Fremitusque gravis meminere sui.
Laxant nodis colla solutis,
Primusque lacer dente cruento
Domitor rabidas patitur iras.

3 Renuunt iugum legis, sub blanditijs voluptatis, ex criminibus contrahentes languorem, quippe vel ægri anhelant in vitiorum libertatem; quàm eò in deterius amittunt, quò magis ambiunt, irruentes in medicum, quippe ægros se non cognoscunt. Insaniunt, & quia furentes, medicus expectat, ut dolor mentem restituat; igitur si pro illo tunc fanaticis apponeret medicamen, ardore febris æger prosterneret & medelam & salutem. Triginta & octo annos expectavit cœlestis medicus, ut piscinæ paralyticus lassaretur illecebratum doloribus. Expectavit Davidem, ac pertæsus odisset cupiditatem.

Correctio tempestiva fiat.

Dum furor in cursu est, currenti cede furori:

Ovid. *Difficiles aditus impetus omnis habet.*

Ait vel Ethnicus, 1. de *Remed. Amor.* v. 119. & Tacitus, 12. *Annal.* cap. 54. *Remedia intempestiva delicta accendunt*: de quo aliàs. Prudentiæ tunc congruit expectare: quid amori, & medico, qui iniurias furentis tolerat; ne ægrotus pereat? Expectat, insistit (ut apponat medicamen) quousque medici persistentia æger feliciter adipiscatur salutem.

Tacit.

4 De Medico nostro cœlesti, asserit Lucas: *Erat Iesus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum: & cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus, & admirata sunt turba.* Quid sit Tò *Erat eiiciens* discutitur à PP. Origenes in *Matth.* 12. amorem Domini, ait, significare & patientiam: etenim non simul usum sensuum ægrotus amisit, sed paulatim, sese præcipitando in vitia, Dei spretâ gratiâ; quousque ducentibus flagitijs, in eum ingressus est dæmon, & fecit mutum, claudens in salutem ostium. Oculorum in aurium usu privatus, exercitioque linguæ; ut cogitat Chrysostom. loc. cit. & Hieronym. hic: *Tria signa* (inquit) *cæcus videt, mutus loquitur, & possessus à dæmone liberatur.* Hic homo criminibus miser, illis ductus est in cæcitatem, qua propriam haud videbat ægritudinem, diffluens in prolubia voluptatum, quò ducebat dæmon. Doloribus angebatur improbus, quin oculos aperire vellet doloribus: nec irà movetur Dominus in supplicium, nec vulneribus apponit utile pharmacum; quia cùm esset voluntariè & pro libito cæcus, diu expectavit ut aperiret oculos. Dissimulatio illius radicatæ pravitatis, fuit ludibrium cæcitate languentis; igitur virus in gestum, quod sedebat in oculis, citò transivit in aures: unde ut ait Sedulius, 3. *Carmin.* v. 133.

Luc. 11. 14. Hieron. *Quanta Domini patientia ut fragi redeat peccatoris animal*

Multiplici languore miser,

Sedul. Cùm venenum pectoris læsisset aurem, valebat ictus nec audire legem. Haud Deus ultionem voluit exercere fulmen. Indulsit, dissimulans supersedit, & expectavit placide, quousque surdus verba salutis audire posset. Nec ita motus, qui ferè criminibus insensatus: siquidem si verbum in medelam haud valebat audire; in signum morbi nec verbum poterat loqui.

Damone plenus erat;

Idem. Sed Dominus expectabat: etenim plausibilior in curatione medicus, quo plus infelix desperatur ægrotus.

5 Vide clementiam Domini Salvatoris. Nec indignatione commotus, nec scelere offensus, nec iniuria violatus; immemor iniuriæ, memor clementiæ, cum videret à demone possessum; *erat ejiciens dæmonium.* Traditus erat satanæ ut spiritus salvus fieret: & cùm iurè posset, irasci à languente recedere, permittere mori, quia nec dolebat, nec esse infirmum cognoverat,

tat, nec doloribus oculos aperiebat, nec vulneribus aliquomodò auscultabat, nec loqui quibat; medicus cœlestis misericors expectabat. Persistens in eius salutem erat. Erat, & erat, qui erat, iuvansin sanitatem infirmum: erat, cui traditus æger, ab illo ejiciens dæmonium; quin infirmum consideraret furentem, sed dæmonis diram tyrannidem, sequi pectoris amorem: & cùm ægrotus deploratus esset, amor in peruentem, medicum in misericordiam movit; igitur immotus in proposito perstitit, & expectavit, quousque dæmonem expelleret. Iuvencus, 2. *Histor. Evang.* v.425.

Perstitit in curatione.

Iuvenc.

Ast ubi propulsus fugit de pectore dæmon,
Confestim sanæ redierunt munera linguæ.

Luc. 11 26.

De huius energumeni statu, intelligit Theophylactus. *Fiunt novissima hominis illius peiora prioribus.* Hæc verba frequenter à PP. intellecta de hominis relapsu in crimina; in quo ad sanitatem minus virium, ex gravitate ac intensione nocentissimâ malorum: unde iacebat desperatus, mancipatus diabolo, usu sensuum amisso, sine remedio: etenim eius vulnera illo in statu novissima, prioribus cunctis peiora; verùm tunc altius laudabilis medici expectantis clementia: quandoquidem non solùm deploratum, sed deplorabilem, piè restituit sanitati, quod cunctis plagas videntibus videbatur impossibile.

Relapsa in viria, difficilis gratiæ.

Ibid.

6 Hinc collatâ sanitate, *admirate sunt turbæ.* Meritò sanè: post tot vulnera lethalia, post tot hausta venena, post diuturnam dæmonis habitationem, ejicere è pectore dæmonem, & simul indepisci sirmam sanitatem cor; tantùm miraculo fit (Vernaculè: *Solo se và por milagro*) nec qui siccine laborant propter scelerum vulnera; debent in medicamen expectare miracula. *Nihil adversus animæ salutem captiosè comminiscere* (ait Nazianzenus, Orat. 40.) *nihil machinare. Profectò adversus ipsum ludere, admodum periculosum & stolidum est.* Adversum se utique ludit, seseque fallit, cui præsens lethale vulnus animæ, & medicina pœnitentiæ longè.

Non habet omnem, qui miracula expectat in conversionem.

Greg. Naz.

Malè agens, nullus sanus est.

Aristophan. *Fallacia peccatoris.*

Succinit Aristophanes in *Aves*, Act. 5. v. 296. Fallacia profectò, virulentum languorem atleticam appellare sanitatem: dolus, admittere crimen, & pœnitentiam procrastinare usque in mortem; omninò sanè stolidum, illicitè vivere, & cupere in pace mori: totâ vitâ in societate dæmonis; & expellere somniare, ne redeant in hora mortis. Pessimum virus. Fiunt novissima hominis illius peiora prioribus. Ubi ab homine cæco, surdo, & muto ejectum dæmonium; factum per miraculum, non in exemplum. Quare, ut ait Horatius, 1. *Epist.* 2. à v. 38.

Quæ lædunt oculos, festinas demere: si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?

Horat.

7 In arcana textum contemplemur. Dæmonium arripuerat hominem deditium, & *erat Iesus ejiciens dæmonium.* Cur ergo non utitur, discipulis potestate tradita, cùm illis credita super omnia dæmonia? Vidimus ex plagis vitiorum, illius miseri & simul miserabilis statum. Iacebat dæmoni mancipatus, sine sensibus. Cæcus non videbat ex vulneribus periculum: surdus in salutem nec audiebat verbum: mutus, ut iuvaretur, loqui non poterat. Iacebat. Nihil ab illo actum, ut rediret in se ipsum, de actis doleret, & pœnitentiam ad salutem ageret. Impœnitens sic stabat, nihil ad salutem agebat: nec manum, pedem aut cor movere insensatus quibat, ut Dei provocaret instam misericordiam, dum illius confugium in pœnitentiam: Iesusque solus erat ejiciens dæmonium, & potestate propriâ tyranni fragens dominium; quippequàm ut huiusmodi desperatis concedatur medicinæ Dei tota videtur necessaria potentia. Ad illum tantùm spectabat, quæ videbat: igitur ut cæcus, mutus, surdusque à periculo sit salvus; necessarius (ut vulgò proferimus) totus Deus: totus utique divinæ omnipotentiæ connotatione: ipseque dæmonium ejicit, potestatemque traditam prætermittit; igitur prævalente scelere, rationis excitate, & cordis obcæcatione; solus Deus potest educere ægrotum de potestate satanæ: per crimen enim & impœnitudinem, homo profectò iacet, conversus in dæmonem. Hinc origo admirationis turbarum. Nemo, si ab illo nihil agitur, vel medico perito, sanitati restituitur. Ille nihil agebat: imò sensibus orbus ne quid agere quibat. Sepultus erat scelere: illoque salvo, *admirata sunt turba*: etenim mirum hominibus spectaculum, sine motu neque diligentia agentis accipere gratiæ motum. Inter Nostrates: *Salvarse una alma, sin haver echo la menor diligencia, es unica maravilla.* Est tunc mutatio dexteræ Excelsi, & expulso dæmone, ex motu gratiæ & movetur & mutatur.

Quæsita peccatoris miseria, & commoda.

Ubi supra.

Horat.

Curavit versis Deus in contraria causis,
Dæmonio vacuans, auditu & voce reformat.

Sedul. d. v. 136

8 O Domine! Cognoscuntur in tenebris mirabilia tua; ut ex desperatione languoris magis emineas laudabilis: etenim ubi hominibus videtur impossibilis curatio, in curatione, tua cognoscitur magnitudo gratiæque memineris, ubi iustitia tua etiam in terra oblivionis. *Num & Saul inter Prophetas?* Quidni? Intraverat in eum Satanas. Cognoscebat molestiam, sed non causam: sentit furoris gravamen, sed non furorem; quo ira traditus dæmoni (& iterato, soto placidè crimine) ut prudentior sibi videretur, quando sine mente in odium arripiebatur; ita ut delirus conaretur interficere, qui eum obsequiose liberabat à dæmone. *Num* hic *inter Prophetas?* Utique: voluit Deus summam clementiam ostendere: etenim dæmonem expulit, pristinæ menti restituit, valuitque sanus studio cœlestis medici; qui furebat desperatus sub potestate diaboli. *Iratus iracundiâ Saul, abijt, & factus est etiam super eum Spiritus Domini.* Victa est malitia a gratia; claruitque mediens, dum revaluit deploratus. Aliquid subodoror quasi symbolum conversionis Pauli, in Saulis repentina conversione. Expectavit Dominus, ut clareret in furente nova mirifica fales, extremum amoris, atque excessus charitatis. Abijt in Damascum iratus, & super eum factus est Domini Spiritus; igitur Paulus adinstar Saulis, dono singulari gratiæ, restituetur est saluti in ipsamet intentione peccandi.

In quos Dei summa gratia?

1. Reg. 19. 24.

Quam mirabilis Pauli conversio!

Quantus Christi amor in conversionem peccatoris!

9 Ergo in Saulum. Qui dæmone plenus, virtuti divini cessit Spiritus: unde cùm eius à criminibus & diabolo, præcognoscerentur infirmitas; dictum apposite: *Num Saul inter Prophetas? Num* particula admirationis est. Unde novitas? Quia in illo cordis gliscebat malignitas: de criminibus in crimina præceps ruebat; aliquandò resipiscens, sed relapsus cæspirabat, auctis flagitijs; sine ulla correctione resipientis. Quapropter cùm recidiva sit periculosior in languore (maximè in vulneribus animæ) cunctorum videntium, ut novum perculsit mentem; quò labens & relabens desperatam, à Domino consequeretur salutem. *Num* etiam sigoat, quod visum, phantasticum, somnij ludibrium, phantasiæ dolosa fraus; quasi impossibile quid. Quod ab illis videtur, uti impossibile iudicatur. Impossibile? Sanè. Sine ullo vestigio pœnitudinis, mutatio occurrebat valuntatis, sedente Dei Spiritu, in corde pravo: contraria perpetrabat conversioni, quæ quidem ut quid iudicatur impossibile; quippe omninò phantasticum, quòd nihil agendo, converteretur ad bonum, *Num?* Ita est, verùm non videtur ita: etenim elucet phantasiæ ludus, quòd subitò surgeret, qui toties relapsus: quod inopinatò donaretur salute, qui torà vita mancipatus satanæ. Respondeamus denique principali articulo Didascaliæ. Furiose, intimè lethaliter saucius, in decimo contumax irruebat vulnus; sed Dei Spiritus præoccupavit, in mentemque fanaticus redijt. Perpende *Etiam*, & Domini gratiam. *Factus est etiam super eum Spiritus Domini.* Non mirum, quòd Domini Spiritus super homines sit; sed mirum, quòd sederet super eum. Nesciebant quanto amore Deus propenderet in peccantium conversionem, ut lethaliter ægri consequatur salutem. Phantasticum præ vulneribus, & quasi impossibilis Saulis videbatur sanitas; quia desperatum proiecerat successiva prava iniquitas. Desperatus est Saul? Spiritus Domini etiam erit super eum; ut medici supereminent cum peritia potestas, & in desperatum flagrantis pectoris charitas; ut videant in pœnitudinem à Domino factum, quod occurrit mirabiliter novum: igitur tantò laudabilior medicus, quantò plus in Orcum desperatur ægrotus. *Etiam super eum*, ut plausibilior in curatione laus sit: etenim per eximiam, nimiam, excellentem gratiam non desperatum solùm, sed mortuum etiam revocabit ad vitam. Retorqueatur Ethnicus, *lib.* 1. *Od.* 19. à v. 4.

Act. 13. 22.

Phantasia videtur ludus, si surgit se relapsus.

Ut eruat quanta Christi diligentia!

Supra.

——Iubet,
Finitis animum reddere amoribus.
Urit grata protervitas.

Horat.

10 Visus in Dei pectore eiusmodi excessivus amor, quandiù inter filios luda magis in idola vagabatur furor. Ita ergo illos alloquitur Deus: *Fecisti mala & potuisti.* Erat furor in impetu, carebant sensu; & expectavit, ut pectus à prævitate resipisceret; sed amplius in pœnam criminis, blandimine potestatis: etenim peccata peccatis gratiæ subtractione punivit, dum permisit cupidini facere sine fronte, quicquid vellet. *Dixi* (iuste) *cum feciset hæc omnia: Ad me revertere, & non est reversus. Sanabo aversiones vestras.* Difficile capto. Fugiebant medicum, quia virus placebat iniquitatum. Aversio conversione sanatur. Unde ergo vulneratorum aversionibus medebitur; si ad illum non convertuntur? Expectat, ut convertantur. Fugitia aversione à Numine, propter vana

Ierem. 3. 5.

Summâ pœnâ, subtractio gratiæ.

Vers. 13. v. 22.

scul-

sculptilia, vulnerabant atque quotidiè deteriores fiebant: dicitque aversos à medico conversionibus sanandos; ut eius gratiæ plus cognosceretur virtus: igitur convertendi saluti, in ipsamet aversione. Gratiam salutis percussa anima consequitur, quando medicamini disponitur: quapropter illis dicebat: *Convertimini filij revertentes.* Ulteriùs procedet gratia, ut Medici cœlestis superexcellat peritia: sanandæque dicuntur eorum aversiones pectoris, etiam dum persistunt aversiones; quippequàm ut elatior curatio fit, ubi nulla in sanitatem spes) ab illo per singularem gratiam, medicinam accipient; quando vulneribus criminis magis desperati iacent. Apparet, & respondet his, qui minimè interrogant: Dominus autem assumit, qui declinaverant: & ob eius illustrissimum amorem, nanescuntur signa vivifica sanitatis, qui se proiectos censebant à facie oculorum Numinis, ut errorum pœnitentes, ipsos aversantes, intensiùs anhelent in gloriosam pœnitentiam, quoniam experti superiorem gratiam.

Veget Christus in animarum conversionem per gratiam singularem.

Ibid.

In quo singularitas

11 Ita Archiater cœlestis, quia ventura illuc peccatrix, fatigatus sedebat ad labrum fontis. Expectat, quæ oblita sui, non peccati sed vacua vagabatur dolore; quin cognosceret fauciam animam, lethaliter ictam: demùmque vulnera sanat, quæ illa decepta amore proprio neglexerat. Sedebat fatigatus ex itinere, ne prævenirecur à muliere. *Venit mulier.* Ictu medici vulnera sentit, & intimè tacta de non dolore animitùs doluit. Ars fuit medici cœlestis: hausitque in ulcera aquam de fontibus Salvatoris, in demonstrationem mirabilis charitatis: igitur non solùm advenientem, suscepit, sed etiam fatigatus propter eius benitatem, expectavit, antequàm illa veniret. *Venit*, & non ad illum, *mulier*; sed ille eius adventum prævenit: etenim conversa favore singulari divinæ gratiæ, atque peritiâ medici; quę nihil cogitabat de conversione. Accepit piscinæ paralyticus inveterati languoris medicinam; sed dono accepto, medici simul sepelivit memoriam. Ille expectabat, sed dignatus tantâ gratiâ non veniebat. Medicus illum quæsivit: tandem *invenit*, de salutis conservatione & periculo admonuit, unaque flammam amoris ostendit: quandoquidem dum sanitati restitutus, nil de salute cogitaret, ita Medici pectus amore exarsit; ut vel non quærentem quæreret. In rem Venant. Fortunat. in Exhortat. ad *Patient.* v. 19. modulatur:

Ioann. 5. 6.

Solicitudo in earum medicamen & conversionē.

Cap. 5. Ioa.

Quisquis amore venit, nescit se ferre laborem:
Nemo ab amore iacet, quisquis amore venit.

12 Variè Prisci Philosophi delirarunt in forma constitutionis cœlorum, & ornantium stellarum; de quo diximus, *Tautolog. præced. Didasc. 1. n. 14.* dicemusque *Tautolog. 8. n. 85.* ex professo. Inter fabulas, comminiscitur Albricus Philosoph. de *Deor. imagin. n. 22.* Atlantem cœlum humeris sustinere; & sidera, si quæ cadebant, malleo fixa, cœlo reponere. Maius est, quod Christus gessit, quàm quod vana cogitatio pro lubito vaga finxit. Cœlos, iustos, scilicet, humeris sustinet, laborem tot laboribus non sentit: at si sidera continuo motu agitata, fortè ceciderint, vel ruerint; ruinas implet, malleo in loca propria reddit, in sphæris figit, ut luceant, sustinetque, ne denuò cadant. Fabula etiam indicat modum restitutionis in cœlum, ut æmulemur modum. Manu movet, sed malleo figit; quippe minimè stellæ rationales restituuntur in sphæram gratiæ lucidam, nisi malleo contritionis per pœnitentiam.

Albric

Quomodò animæ cadentes erigit.

Tunsionibus, pressuris
Expoliti lapides:
Suis coaptantur locis
Per manus artificis.

Ita enim elevantur, in cœlo figuntur, ictibus percussi pœnitudine cordis; ut fulgeāt in perpetuas æternitates. Artifex laborat, verùm præ dilectione vel summus labor delectat.

Qui amat, cui odio ipse est, his facere fastidio duco
Laborem inanem ipse capit, & amor illi molestiam affert.

Terent.

Dicit stulte Terentius in *Hecyr.* Act. 3. scen. 2. à v. 8. Nescit amorem Numinis, neque humani generis Salvatoris: ne patiatur qui pati debet, patitur anxiè.

13 Ex Adami peccato, supplantatione diabolicâ, debebat genus decem millia talenta, quid haberet, unde solveret. Homo Rex, Christus Dominus, venit in mundum, ut habitaratione etiam haberet ad debitum: igitur plerique ita vivunt cum legibus sine lege; quasi numquàm rationem reddituri. Oblatus est ergo Iudici hanus humanum, cum debito præfato talentorum. Debiti servus obstupuit, maximè cùm non haberet, unde rederet: dixitque à cœlo doctus, urgenti: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Mirum prorsùm. Quid igitur patientia Do-

Matth. 18. 26.

Prærogativa patientiæ.

Domini, ad solutionem debiti, & ita valida; ut reddere posset omnia, quo sopita vel extincta evanescerent debita? An quia tempore & tempore expectante propter pœnitentiam Domino, delebit debita pectoris pœnitudo? Tempus sanè redimendum; quippe conceditur in correctionem criminum. Altiora petit debitor, quippe qui iudex Salvator. Hinc qui rationem exigit, patientiam habere non valet; quin patiatur: in debitum eius passio petitur: patientiamque habere rogat, in solutionis debiti securitatem; quoniam universa reddet modò viderit patientem. Quæ non rapuit, iudex qui Salvator, solvet: eiusque petit patientiam, dum debiti humani generis exponit causam; igitur per eius pretiosissimam passionem, plenissimè solvet homo usque ad ultimum quadrantem.

Passio Christi in causa debita.

14 *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. In me.* Vigilanter. Si pro homine non patiatur, debitum etiam leve non redderur. Non habet homo unde reddat: non habet quid, unde solvat: patientiaque eius petitur in cruce, facta mentione universi debiti; quia si pro se viderit in cruce pati, homo ære alieno gravatus, astutùm redder universum debitum. Exitus acta & accepta probarunt, dum Pater æternus per filium fecit iudicium: igitur cùm videret filium pendentem in cruce; misertus servi, debitum dimisit illi. Exultabat dæmon, semel hominem è cœlo casum, haud rediturum in cœlum; quasi daceret divinus Atlas, qui cadentes ibi figeret stellas. Illudebat homo dæmoni exultanti, quia habiturus pretium debiti. Retorquetur Ethnicus, 5. *Trist.* Eleg. 9. à v. 11. dicens alio:

Non adeo cetisi, quamvis abitilur, ut infra
Te quoque sim; inferius quo nihil esse potes.

Ovid.

Quæ tibi res animos in me fecit improbe Cupre
Casibus insultat?
Ergo ne nimium nostrà letere ruinà:
Restitui quondam aut quoque posse puta.

Patientiam habebit in me, qui iudex debiti: genusque humanum donabitur amissa felicitate; quippe Domini iudicis divite ac locupleti patientiâ, non solùm in universum debitum, sed etiam ad ulteriora. Magna debentur, etiam maiora solvuntur: sunt pretia sine pretio Agni cruore, è gaza patientiæ; & superabundant, quin exantiantur thesauri. *Doleres Christi.*

Sanguis eius thesaurus inexhaustus

Tom. VII. Taut. Tt tan-

Si sunt medicina dolorum; crucisque recordatio, levamen eruciis: inquit Novarin. *Umbr. Virgin.* Excurs. 50. num. 500. Hominum vulnus, eius sanatur vulneribus, quæ medicina generis, atque crimina Salvatoris. Dicam ex Vate præfato, d. *lib. 3. Eleg. 9. v. 23.*

Novare

Aliqui vulneribus sanatur vulnus.

Cum ut oblata est presentia, Victima, inquit:
Hic mihi morte suâ causa salutis erit.

Ovid.

15 Articulum explicat Sponsa. *Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum.* Dilectum invitat, ut in hortum veniat. Verùm cuius? Illius. Cur igitur si Sponsæ, & non Sponsi hortus est; designatur hortus suus? Mutuò invitatur uterque. Dum Sponsum vult allicere, quæ dilecta, in viridaria; dilectus dicit: imò *veni in hortum meum soror mea Sponsa.* Si Sponsus suum florale, ut suum designat; quare Sponsa etiam quod suum, non suum, sed Sponsi notat; ita ut si ingrediatur virretum, decerpat fructum pomorum suorum? Hic hortus significat paradisum (in quo ad delicias locarum genus humanum) aridum in Adamo, atque florentem in Christo. Adi Ambrosium, lib. 5. de *Sacrament.* cap. 3. Aroerat hortus, dum Adamus extra expullus, contracto debito ex crimine, quin haberet, unde solveret; ut iterùm in perrium paradisum introiret: invitatque ut Verbum Divinum, veniat, & sibi naturam humanam uniat: etenim si venerit, non solùm solvet ex integro contractum debitum; sed etiam restituetur in floridum paradisum. *Veniat & in hortum:* Hortus Sponsi Monasteria sunt, ubi floret Religio, nitetque virtutum perfectio: neque *quando* designat; sed quod veniat, ut fructus suos libentissimè videat: igitur quicumque mancipatus Religionis perfectioni, omni tempore debet fructu florere. Noticias, quando veniat, ut fructus perfectionis requirat: noticias, an hyeme, an æstate; an nocte, an die: fructusque ad adventum demonstratur, sed in tempore tempus non definitur; quippequàm venientem cum fructu accipere congrnit, quandocumque & quomodocumque venerit. Venit in Eucharistia, ut gratia decora floreat anima. Eintque exponitur fructus, & simul Salvatoris adventus; ut constet, quomodò in fructus veniat, dum corda visitat: etenim parvi momenti, quòd veniat in Sacramento; nisi venerit cum fructu.

Ibid.

Aperuit cœlum clausum.

Munera ebus sim per verasidem florebit.

Unde fit illustris charitas.

16 Principali ergo proposito. Hortus

UNIVERSIDAD DE NAVARRA
BIBLIOTECA GENERAL DE HUMANIDADES

tamquam paradisus deliciarum plantatus, seu renovatus à Christo, dum venit in hortum. Fructus sunt pretia redemptionis, in arbore speciosissima crucis, quibus homo abundanter solvit debitum, & rediit in floridum paradisum: hortumque suum dicit & sua poma, quæ in horto suo Sponsa felix habet Ecclesia; igitur ni in pretium eleutherij servi, venientes dignaretur pati; servus hortum non videret, nec debitum etiam in minimo solveret. Sub tyrannide dæmonis fere oppressi iacebant homines. Habuit, veniente Sponso, natura lytrum, verùm non proprium. Sponsusque vere videt fructum suum, ubi subsedit eius pretiosi sanguinis flos; quippe quam totum pretium humanæ faultisimæ libertatis, dumtaxat per sanguinem & passionem Salvatoris. Meritorum hominum poma, erant putrida radice vitiata; quousque veniret Verbum caro factum, & comederet fructum pomorum suorum. *Suorum.* Utique. Pretium solvit, dignatus est pati: & licet homines salvi; non per te, non ex meritis iustitiæ, quæ fecimus nos, nec quia pretium ullum vidit; sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit, educens è captivitate in gloriam; quia pro nobis & in nobis habuit in cruce patientiam. Unde quia cuncta superabundanter reddita; aperta paradisi, quæ porta clausa. Pretium & premium Solis iustitiæ refert Boetius, d. à v. 30.

Fructus Incarnationis.

Verum pretium humanæ redemptionis & libertatis, per sanguinem Salvatoris.

Cadit Hesperias Phœbus in undas,
Sed secreto tramite rursus,
Curerum solitos vertit ad ortus.
Repetunt proprios quæque recursus,
Redituque suo singula gaudent.
Non mansit idit traditus orbi:
Sed ille sui coniugat ortum.
Stabilemque sui fecerit orbem.

Boet.

17 Mira refert Curtius in *Histor. Alexandr.* lib. 9. cap. 7. de certamine inter Dioxippum & Horratam. Hic provocavit, & lacessitum postulare cœpit: *ut si vir esset, postremo die secum ferro decerneret. Horratas* (inquit) *iusta arma sumpserat, aream clypeum, hastam (quam Sarissam vocant) læva tenens, dextra lanceam: gladiumque cinctus, velut cum pluribus simul dimicaturus. Dioxippus verò, oleo nitens & coronatus, læva pueriscum amiculum, dextra validum, nodosumque stipitem præferebat. Ea ipsa res omnium animos expectatione suspenderat; quippe armato congredi nudum, dementia, non temeritas videbatur. Antequam ille hastam transferret in dextram, adsiluit, & stipite mediam confregit, & occupatum complexu, pedibus repente subductis, illum Dioxippus arietavit in terram, creptoque gladio, pedem super cervicem iacentis imposuit, stipitem intentans, elisurus eo victum.* Speculum etsi turbidum, elucet victoriæ insignis nostri Salvatoris, dæmone prostrato, quippe orbem domuit non ferro, sed ligno. Egressus est diabolus ante pedes eius: lætit & mentus est terram. Videturque quare rubrum fuerit Salvatoris indumentum; cum exiret victor ut vinceret, unctus & coronatus in certamen, diaboli franges rebus, & ascendens succumbens super occasum. Mirum visu nudum cum armato congredi, & ligno nodoso pro gladio in victoriam uti. In fragilitate carnis, venit validior fortitudine dæmonis, & universa arma inimici abstulit, & spolia eius distribuit; quippe in crucis trophæa, abundantia divitiarum invenit homo, ut ex thesauris ex vulneribus Salvatoris, hauriret pretium in excussionem servitutis, quia pretium sanguinis; respicerentque iam rectus, quò iturus sidera; equidem iam porta pervia, Boetius, quò supra à v. 26.

Certavit singulare

Q. Curt.

Victi non ferro sed ligno.

Validis quondam viribus alta,
Pronum sic dixit virga eacumen:
Hanc si curbans dextra remisit,
Recto spectat vertice cælum.

Boetius

DIDASCALIA V.

Iacobi Apostoli celsitas, magna Hispanorum felicitas.

1 INSIGNIA & merita Iacobi Maioris Didascaliæ occurrunt in encomium; ut affatim veneremur, cum protegere Iberos, sæpeque visitare dignatur. Cecidit Hector glorioso certamine, qui campis, ubi Troia fuit, floruerat mirabiliore virtute, & virtutis studio, cuius apud sortes recordatio.

Scilicet egregius sudor, memorandaque virtus.

Statius.

Ut canit Statius, 9. *Thebaid.* v. 19. Unde Maximus Tyrius, serm. 27. ait: *Quid autem? Nonne & Hector, ut est in Iliensibus fama, eorum regionem inhabitat? Eius sapientiæ visitur imago, subsultim campum excurrere, atque emittere fulgorem*: in cuius propositum Valer. Flacc. 4. *Argonautar.* v. 170. & Senec. in *Thyest.* vers. 574.

Maxim. Tyr.

Hoc est, & horrifici formatis fulminis alis.
Et nube dirum fulmen elisa micat.

Va. Flac.

Senec.

Cadat derisa vetustas. Iacobus Ierosolymis occiditur gladio, inclyto certamine, & singulari gloriâ; ut fidem astrueret, quam seminarat in fœcundissima Hispania: in cuius ditione, sedentibus totius inferni potestatibus in idolis, discussit infesto præclaras fulmine sedes: quibus destructis dæmonum furorem, regnumque compescit, atque civium cultorum cœcitatem fulgoris divini radijs illuminavit:

Iacobus cur astra stat Hesperiæ.

——Rutilisque è fulminis ictu.

Valer. Flac. d.

Felix utique Iberia, cetenim Iacobum Apostolum habuit, sed non occidit. Aliò intentus modulatur Lucanus, 2. *Pharsal.* à vers. 733.

——Fharia busto damnantur arena.
Parcitur Hesperiæ, procul hoc ut in orbe remoto

Lucan.

Absondat fortuna nefas: Hispanaque tellus
Immaculata sui servetur sanguine Magni.

Iberis accepta illius fides & vita, in quibus tot coruscarunt miracula: noluerunt enim illustrari sanguine, qui illustrantur sacro corpore. Unde in illorum protectionem grato obsequio, dum egent auxilio, Hecteris instar descendens de cœlo, pro illis pugnat, regionem inhabitat; visus sæpe, & campum excurrere divino fulgore. Accinit articulo Lucretius, 6. de *Rer. natur.* à v. 372.

Hispania illustratur eius corpore, non sanguine.

Ancipiti quoniam bello turbantur utrinde,
Propterea hæc bella sunt sæpe nominanda.
Hoc est, igniferi naturam fulminis ipsam.
Perspicere, & qua vi faciat rem quamque, videre.

Lucret.

2 Hinc Iacobus inclytus factus, apparens in castris Hispanorum glorioſus: equidem illo protectore ac Duce, non accedunt commilitones ad prælium, sed ad triumphum, ut in eius basilica erigatur trophæum.

——Celebeatur Carmine virtus.

Statius, d.

Hoccine patrono haud dubitat de victoria pugnax Iberia: dicit enim & corditus: *Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo. Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.* Quid mirum? Ut suos fide ac veneratione, protegeret; de cœlo descendens exivit vincens, ut vinceret. Afflictæ reliquiæ Israël subleviat ab infidelibus, etsi

Psalm. 26. à 2.

paucis militibus; *Leonum more, impetu irruentes in hostes, postraverunt*, &c. Unde igitur tanta cordium audacia, ubi præ multitudine hostium timida cordat *Apparuit* (dicitur) *præcedens eos eques in veste candidâ, armis aureis hastam vibrans*: & qui pavidi præ numero hostilium copiarum, surgunt & insurgunt instar leonum; quoniam pro optato ex certamine triumpho, armis aureis, veste mira, in auxilium illorum; eques descendit de cœlo. *Ibant igitur prompti, de cœlo habentes adiutorem.* Inimici insimati sunt & ceciderunt, experti in certamine casum; qui cunctis infidelibus teter & niger. Quid, dum totus in illos irruebat æther? Corruit prostratus hostis, ubi visus in castris cœlestis infestus eques. Elucet arcitalus creber Iacobi in protectionem Hispaniæ. Haud quia mortuus, & ille in cœlo, deseruit.

2. Mach 12. 11.

Vers. 8.

Vers. 10

In eius auxilium eques descendit de cœlo.

Unica post cineres virtus veneranda beatum
Effitit, & minax rutilantia fulmina torquet.

Iovius Pontan.

Conturbatæ sunt gentes, inclinata sunt regna: in fulmine, filio tonitrui, cœlum dedit vocem suam, mota est terra. Non est timor, quàm ab infidelibus turbatur; illiorum virtus à Iacobo prosternitur: arcum enim hostium conterit, confringit arma, & scuta comburit igni. Formidanti Hectori; classem Græcorum submergere, aut urere avidè desideranti, apparuit Apollo, & restituit animo, dicens, ut commiscitur Homerus, 15. *Iliad.* à v. 249.

Confide nunc, talem tibi adiutorem Saturnus
Emisit astare & auxiliari,
Illustrem Appollinem, gladio conspicuum, qui anteà
Protego simul ipsumque & altam urbem,
Age nunc naves contavas impellere.
Ego ante iens, equis viam omnem complanabo.
Et certam in fugam heroës Achivos.

Homer.

Exponitur coram oculis specimen languentis præ mœrore Regis Ramiri, quem in meliorem spem præsentia erexit Iacobi: auxilium promisit, sequentique die in veste candidâ, armis aureis, aciem præcedens eques cœlestis apparuit; quo Ramirus Mahumetanos vicit, quia ut accinit aliò Angel. Politian. in *Rustic.* à vers. 457.

Spicitat & in dextrâ missile fulmen habet:
Emicat Hesperia trifidum ut fulmen ab orbe.

Angelus Polit.

3 Ex illustri hacsine victoria, orta ordivis militaris insignia, quasi latus clavus inter Romanos, & nobilitatis decus. Ut memoria mirabilis in æternum permaneat, mos fuit olim erigi trophæa. Unde parta à Moyse de Amalec, *Ædificavit altare, & vocavit: Dominus exaltatio mea.* Hebr. *Vexillum meum.* Hoc fuisse trophæum ex hostium spoliis & manubijs, asserit Iosseph. 3. *Antiq.* cap. 2. ex quo Alapid. hic. Etiam asserit Orosius, *lib.* 1. *cap.* 10. In transitu maris rubri petris impressa Israelitarum permansisse vestigia: egimus, *Tom.* 3. *T.* 7. *D.* 6. *n.* 22. Usus tangitur ab Ovidio, 2. *Amor.* Eleg. 11. v. 15. succinente:

Exod. 17. 15.

Ovid.

Littora marmoreis pedibus signanda.

Aptius in propositum præfatæ victoriæ, quod refert Pausanias, *cap.* 43. de Caris Phoronei filij monumento, quod illustre monimentum. *Cum initio* (inquit) *terræ tantum ager esset: post ex Oraculo conchite lapide exornatum est. Marina in eo conchæ undique cernuntur.* En miraculum victoriæ Ramiri, Iacobo Duce, cuius insigne usque hodie visitur ad radices Pyrenes. Lapis signatus in quo primò extructa fides, postque signum religionis. Concha formam habet scuti, iure electam in emblema Iacobi: equidem si in illa munimen, Iberia Iacobo addicta, nonnumquam experitur protectionem. Nescio, an in signum Iacobi dictionis, designatæ conchæ maris: unde de concha epigraphe apud Picinell. 6. *Mund. Symbol.* num. 78. *Acceptum custodit & auget.* Et Carduceius:

Pausan. *Cur marina concha Iacobi insignia?*

Picinel.

Carduc.

Custos & altrix concha fulget.

4 Quorsùm hæc: intende. *In Indias occidentales descendit Iacobus*: insit Petrus Maffæus *lib.* 4. in fin. Hæreditas eius fuit, quicquid Iacobi calcavit pes. India subjugata sub fide & armis Hispaniæ: Hispania sub lege & armis Iacobi. Hispania sibi nonnumquam catholica fide proxima; dissita atque dissipata per remotionem Indiæ: & Iacobus pro flemmate habet æquoris conchas, ut possideret hæreditates dissipatas. *Audite verbum Domini Gentes* (En Hispani) *& annunciate in insulis, quæ procul sunt.* En Indi insensati & cæci. Hi ab illis illuminati. At quomodo? Duce cœlo. *Adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea. Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum. In insulis maris nomen Domini.* Qui descenditis in mare & plenitudo eius, insulæ & habitatores earum, cantate Domino canticum novum, quia laus eius ab extremis terræ. Sed unde sic hæreditas Iacobi? Dicit Evangelico Vate divinum Numen. *Ponam in eis signum, & mittam ex eis, qui salvati fuerint ad gentes in mare, ad insulas longè, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam.* Quodnam ergo signum, ad conversionem Gentium Americarum: *Iacobi vestigia ac effigies lapidi impressa*: insit Bonifac. Bagart. Tom. 1. de *Mirabilib. Orbis*, lib. 5. cap. 1. Append. 2. n. 61. Eusseb. Nieremb. 1. de *Miracul. natur.* cap. 32. Signavit vestigijs Iacobus viam, ut processit in Americam: & gentes quæ in mare & in insulis longè, ad fidem surdæ (quia nec viderant Numinis gloriam, nec vllam illius habuere notitiam) ab Hispanis qui iam salvati per fidem, Numinis veri receperunt nomen, appellentibus Iberis viâ rectâ; quippequàm ibi Iacobi Apostoli perspexere vestigia. Occurrit, quod de suis ovibus dixit divinus pastor. *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile & unus pastor.* Suas oves, lustrans Iberiam, Iacobus signavit Hispanos: suas etiam proficiscens in Americam, præsignavit & Indos. Non erant ex hoc ovili, aliquando per Iberos convertendi, illis annunciantibus, & his fidem ex Iacobo audientibus; ut ex tot ovibus, uno pastore, fieret unum ovile. Unde ne in itinere errarent, Indosque ad fidem veram converterent, & etiam pro illorum gloria; reliquit in saxis impressa mire vestigia. Hoccine Iacobi signum & miraculum: fecit utraque unum, conchis maris adinstar scutorum electis in Symbolum & solamen, ut gentis utriusque præsignaret protectionem. Quapropter etsi in æthera abijt.

Ibid. c. 65. 19.

Bagart.

Ioann. 10. 16.

Liber ab æthere fulmine mirè redit.

5 *Decus* itaque dicitur Iacobus *Hispaniæ*, & proprie, illustrissimo militari ordine: igitur quia sequuntur facta Ducis, illius insignijs decorantur equites. Latus clavus, uti præmisi *num.* 3. fuit apud Romanos nobilitatis liberioris insigne; de quo ex professo in *Ephemer.* 1. *April.* num. 10. Figura erat ut ensis facies (Vernacule: *Hoja de espada.*) ex purpurâ splendidâ, primis temporibus concessa senioribus, post ingenuis iuvenibus. Unde de Augusto dicit Sueton. cap. 38. *Liberis Senatorum, quo celerius Reipublicæ assuescerent, protinus virilem togam, latum clavum induere, & Curiæ interesse permisit,*

Bapt. Pius. *Cur decus Hispaniæ?*

Sueton.

sit, militiamque auspicantibus, &c. ubi Isaac. Casaubon. subdit: *His iuvenibus primo gradu concesso, qui domum Augustam sanguine, vel affinitate, aut aliqua necessitate contingerent.* Ovid. 4. *Trist.* Eleg. 10. v. 29.

Casaubon.

Ovid. *Induiturque humeris cum lato purpura clavo.*

Vide Iust. Lipsium in 13. *Annal. Tacit.* Ald. Manut. de *Quæsit. per Epistol.* Rader. in *Epigram.* 17. lib. 5. Martial. Iacob. Pontan. in loc. cit. Ovid. Franc. Mendozam, *Vividar.* 8. *Saturnal.* Decad. 2. cap. 4. Senec. Epist. 99. & Lamprid. in *Alexandr.* Hinc de lati clavi honore dicit Tacitus de *Orator.* cap. 7. *Equidem ut de me ipse fatear, non eum diem lætiorem egi, quo mihi latus clavus oblatus est.* Hic latus clavus, quo signatur per insignia Iacobus: etenim ab hostibus tuta Hispania dum habet eius insignia.

Quid latus clavus, nobilitatis bonus?

Tacit.

6 Allegoricè elucet in Sponsa, igitur eisdem monilibus ornatur Ecclesia. Afflicta exposcitur, & protectio cogitatur. Decorata enim speciosissimè fuit: nihilominùs, uti illa queritur, *pugnaverunt contra me.* 1. Tot in persecutionibus consulitur illi: dicturque: *Quid faciemus furori nostræ?* Marus est, sed impingitur: ostium est, sed arietatur. *Quid faciemus?* cap. 8 8. *Murenulas aureas facimus tibi, vermiculatas argento.* Obiter nota, dum illam alloquitur Dilectus & Sponsus, Tò *Faciemus.* Qui, si Sponsus unus est? Unus & plures? sanè. Exprimitur sacrosanctà divina Trinitas, dum adinstar ostij muri inexpugnabilis, Sponsæ Ecclesiæ præsignatur maiestas: etenim fidei ostium in murum fidelium ad ingressum beatitudinis, professio individuæ Trinitatis: tres scilicet personæ, in unitate substantiæ. *Faciemus* inquit. Sponsus una ex tribus, qui ubi assumpsit naturam humanam, ut illam ornaret, decoraret, protegeret uti Sponsam. In munimen ergo, *Murenulas aureas facimus tibi* (dicitur) *vermiculatas argento.* Vatabl. & Maluend. *Cum stigmatibus, cum clavis.* Quorsùm igitur cum clavis Sponsæ Ecclesiæ ornamenta? Sunt lati clavi Iacobi protectionis insignia: habet Hesperia, ex quo ab eo Trinitatis individuæ accepit fidem, in pugnacem protectorem: inimici pugnant, expugnare conantes, verùm decidunt à cogitationibus suis. Muros habet Ecclesia; sed necessarium, quòd exeat exercitibus in castra: & exteris eius armis superadduntur clavi; quippe egebat in triumphum gladio Iacobi. Pende concordiam Versionum. *Cum stigmatibus, cum clavis.* Liquet lati clavi institutio, dum Iacobi in certaminibus imploratur protectio: equidem stigmata indicit parta victoria, dum purpurâ tingit clavum ex vulneribus ac sanguine Saracenorum. Hic est clavus: patet quò extenditur fervida virtus.

Mysterium Trinitatis.

Vatabl.

Ordeque fieri in cibi.

7 Videmus alumni sæpe, quod olim miraculum singulare. *Ecce multitudo prostrata, & hus illucque diffugiens*: dicitur de Ionatha filio Saul, dum Philistæi victoriam expectarent de Israël; quia semel victæ acies, & qui milites inermes: at virtus nequaquàm militum brachio, sed auxilio opportunè misso de cœlo. *Factum est miraculum in castris, per agros: & omnis populus stationis eorum, qui ierant ad prædandum, obstupuit, & conturbata est terra.* Insigne plane miraculum ex hostilium phalangum perturbationes sed amplius elucet in ampliorem commendationem miraculi. *Alij cadebant ante Ionathan.* Hebr. *A facie Ionatha.* Exponitur uti in speculo perspicuo, quod sæpe factum de cœlo descendente in auxilium N. Iacobo. Semper prodigium, semperque ex descensu trophæum: equidem ad præsentiam in castris, nullus hostium observat ordinem stationis: cadunt è manibus arma, non est virtus ad scuta, conturbatur terra, iacet multitudo prostrata, fugientes sine motu palantes, in pericula corruentes, ita ut Hispanis cedat plena victoria; quippequàm vacua inimicorum castra. Eo Iacobi vexillum. En miraculum, sed restat summum, quo eius cognoscitur præsens virtus, dum cessat ab ictu gladius. Cadunt à facie Iacobi, quot quot adversariorum in acie: igitur ubi catafractus de cœlo ad castra descendit, ante faciem illius nullus subsistit, neque subsistere valet.

1. Reg. 14. 15.

Vetus. 13.

Ad aspectum de cœlo descendentis conturbantur hostes.

Prostratus humi cœlestia fulmina sensit
Et gelidi torpent telis præfixa pavoris
Corda.

Lucret.

8 *O quantus honor debetur in Hispania huic Patrono! Vere hoc festum cum omni gaudio & exultatione celebrandum est, & sicut Pascha*; *quia nostrum maxime*: inquit Thom. à Villa-nova Serm. de *S. Iacob.* At quodnam Pascha? Nativitatis Salvatoris? Verbum tunc caro factum, apparuit, legemque Evangelicam ostendit. Sit uti huiusmodi pascha, & apposite: legem Hispanos docuit cœlestis gratiæ. An adinstar paschatis Domini Resurrectionis? Respondet Iacobus mysteriis

Thom. à Villan.

Eius diei cur nobis tamquam Paschas

rijs festivitatis: etenim eduxit vinctos in fortitudine, fragens jugum Mahumetanæ potentiæ; sicut Salvator per Resurrectionis gloriam, e latumijs limbi Patres eduxit in patriam. Haud disitum a meritis Iacobi, quod Pascha Spiritus Sancti: quandoquidem si hic descendit ut per fidem illuminaret, ac protegeret Ecclesiam; Iacobus fidem docuit, & de cœlo descendit, ut protegeret Hispaniam. Alijs nationibus festivitas sacra devota: nobis ut Pascha: etenim per magisterium, Ducatum, & patrocinium; nobis maximè, solemnitas elucet solemnitatum. *Audite audientes*: dicebat non surdis, sed nova ac prodigiosa audituris, Evangelicus Vates. Quid enim novum ac mirabile audituri, ut vigili intendant aure? *In lætitia egrediemini.* Unde ergo gaudium, ut promptum præsent auditam? *Allegories promissiones sunt*: subdit Maluenda. Diriguntur sine violentia ad Hispanos, quod ad fidem veram Numinis adduxit Iacobus. Patet ex contextu. *Ecce testem populis dedi eum*: Ioann. Alba, *Electorem*, cap. 100. dicit *Principem*) *Ducem, ac præceptorem Gentibus. Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis*: *& gentes quæ te non cognoverunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, & Sanctum Israël; quia glorificavit te. Feriam vobiscum pactum sempiternum.* Quid expressius in nostram causam, & Hispaniarum gloriam? Fecit pactum Deus cum Iberis, & sempiternum; quia fidei semel acceptæ servaverunt pactum, quin in arcum pravum converterentur, uti aliquot nationes aberrantes converterunt, Gentem, quam in America non cognoverunt, in fidem religiosè vocarunt, ad illosque propter Dominum illustratæ gentes incognitæ cucurrerunt. Unde igitur tantæ felicitatis dextra sors? *Propter Sanctum Israël, quia glorificavit te*, Iacobus Israël dictus. Origo utique Hispanæ felicitatis Iacobi: enim quia Hispanos Fidem Catholicam docuit, per illos Americam in fidem veram reduxit. *Per Sanctum Israël, quia glorificavit te.* Haud in futuro, sed in præterito. Per Hispanos glorificabit Americam, non Hispaniam: igitur ubi per indigenas, regiones Orbis ignoti ad conversionem quærebat, Iacobus per fidem pridem Hispanos glorificaverat.

9 Scaturit inde fluentum nostræ sine mensura lætitiæ. Per Iacobum, nostrum gaudium. Dedit nobis illum *Principem Ducem, ac præceptorem.* Sat alijs in plausum, ex his ministerijs unum: nobis ergo maximè Iacobi insignia celebranda tanquàm Pascha; quia Princeps, quia Dux, quia Doctor, quibus in functionibus eius rutilat splendor. Princeps propter patronatum: Dux propter bellorum auxilium: Doctor propter magisterium. Patronus, quia protegit: Dux, quia in certaminibus, de cœlo descendens, vincit. Denique in Duce & Patrono illustrem habemus præceptorem, propter traditas nobis fidem & legem. Elucet, quis sit Iacobus. Hispanis ter magnus, Maximus & Optimus. Hæc florent Apostoli insignia, sed micent merita. Primus Apostolorum pro magistro effudit sanguinem. Habet primatus honorem. Haud *expectans expectavit*: primus calicem bibit & quia primus proprio sanguine scripsit fidem; throni à dextris Redemptoris obtinuit gloriosam sedem. Haud opponatur Stephanus. Primus utique est Iacobus: huius Diaconum Stephanum signat Tamaius in *Martyrolog. Hispan.* Scitum sanè, quòd Diaconus calicem haud præparet sibi; sed sacerdoti. In rem ergo.

10 De Abele dicit Augustinus, l. de *Mirabilib. Scriptur.* cap. 3. *Iustitia primatum tenuit.* Nonne alij Martyres insigniores? Virtus elucet tormentis. Summa crudelitatis altruit vires fortitudinis. Fortiores igitur athletice evaserunt, qui universa tormenta panceratice superarunt; ita ut diutino cruciatu non tam cruciarentur corporis membra, sed vulnera. Qua ergo lege primatum inter Martyres meruit, qui minus alijs pro fide ac religione sustinuit? An quia occisus a fratre? Dirissima prorsùm circumstantia! Non numerantur, quippe usquequaquè martyria. Causam indicat, qui primatem prædicat. *Abel primo fuit, qui martyrij coronam sanguinis effusione promeruit.* Hinc Christus dicit: *A sanguine Abel iusti*; quasi hic solus, quippe primus, de quo alias. En thextrum Iacobi facinorum, & meritorum. Thronum primum appetit in sede maiestatis, interventione futili genitricis. Tutiùs acquiritur pretio sanguinis. In cœlo Throni & mansiones multæ sunt, & etiam inter sedes, thronus ad gloriam ampliorem, superior est. Dabitur sella prima, si prima merita: lutèque Apostolus N. in thronis primatum habet; quippe primus pro Christo sanguinem fudit. Primatum inter primores appetebant fratres: non est iuris, sic conferri sine meritis. Adsunt? Minime, sed fient. Non consequimur, sed consequi *possumus.* Possibile solum celsius: Profectò: primus erit, qui fuerit primus: primumque Thronum meritò ascendit Iacobus; quippe primus ad fortissimum certamen, pro Magistri doctrina flexit in vulnus, cervicem. In obsidione arcis levus, factus est Princeps militiæ Ioab. Mœnia proponuntur quasi inexpugnabilia: Ioab nihilominùs *primus ascendit* mœnia: nec illi quia ascendit, primus collatus est thronus; sed tantùm quia ascendit primus. Regnum cum regni insignijs in toto Israël, a Domino confertur Tribui Iuda. *Repulit tabernaculum Ioseph, & tribum Ephraim non elegit; sed elegit tribum Iuda.* Unde ergo tanta ex imperio auctoritas, tribuique felicitas? Dicit (ex Rabbin. ad illud Oseæ 11. 12. *Iudas descendit cum Deo*) Hieronymus. *In exitu Israël de Ægypto* (subdit) *quando ex alia parte mons, ex alia rubrum mare, & ex alia Pharaonis cingebatur exercitu, & inclusus populus tenebatur; cæteris tribus desperantibus salutem; solus Iuda fideliter ingressus est mare: unde & regnum meruit accipere: & hoc est, quod nunc dicitur. Iudas testis sermonum Dei, & astipulator ac vindex, descendit cum eo in mare, & inter Sanctos fuit fidelissimus, ut crederet.* Allegoria in primatum N. Apostoli liquet. Rubrum mare amaritudinem mortis effuso sanguine oslendit, si regnum & coronam meruit, quæ tribus prima audacter mare rubrum introivit; corona, thronusque primus in regno cedit Iacobo, epoto calice amatos etenim primus ad primum honorem, totum amore Magistri fudit è corpore sanguinem: primus enim è Socijs amaritudine necis, tanquè transivit usque in terram promissionis.

11 *Semel autem quotannis* (de Scythis refert Herodotus, *lib. 4. n. 17.* regeritque Munster. 5. *Cosmograph.* cap. 96.) *Singuli Regionum Principes mittent vinum crateri, de quo Scytha omnes hostium victores & occisores bibunt: at non gustant qui nihil præclari operis ediderint; sed sine honore seorsum sedent, quæ res apud eos maximæ est ignominiæ.* Iuvenes appetebant sedem pro gloria, verum quia sine meritis arcebantur à mensa. Unde cogitabant magna, ut possent de calice bibere, ut valerent sedere, ignominiam fugere, ac gaudere illa præstantiore dignitate. Hanc in regno cœlorum desiderabant Iacobus & Ioann., precibus & auctoritate genitricis. Dicit illis gloriæ Rex: *Nescitis quid petatis? Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Quid illi? Virtus est. Quid illorum animus? *Possumus.* Macte gratiâ & virtute. Sed debitis dum biberitis; altruit sanè maiestatis sedem, bibere calicem.

Præmis celatur crater. Ioanni Pontan.

Ut accinit Ioann. Iovian. Pontan. 2. *Uran.* Quæ enim sedes Iacobi, anxie bibentis de calice Regis Christi? Virtute patet, dum inclyto honore floret. Dextram in throno posijt, dextram in throno possidet: primam loi sedem habet, quia primus calicem bibit.

Gemmatum Scythicis ut luceat ignibus aurum. Martial 10. Epig. 109.

Aspice quot digitos exuit iste calix.

12 Apostolus firmabitur ex sacris acuminis cogitatio. Cum filij Iacob ex Chanaam accessissent ad venditum ab illis fratrem Ioseph; ut illos maximopere honoraret, convivium instruit; quippe singularis honoris, ad mensam sedere Principis. Venit hora, Ioseph reverso ab aula, & *sederunt coram eo, primogenitus iuxta primogenita sua; & minimus iuxta ætatem suam: & mirabantur viri.* Nonnullis placet, admirationem eorum ex magnificentia & apparatu convivij, secus eorumque quantitate & qualitate. Alijs, fratres miratos fuisse, quomodò Ioseph ordinem nativitatis illorum sciret, ut unusquisque iuxta propriam dignitatem ad mensam sederet. Adi Maluend. Placet sententia Effremo, Edesseno, sed ex sententia Rabbinorum aliter subscribit articulo. *Calix ille plenus vino Ioseph apponebat hospitibus, quasi divinaret*: ait Aben-Ezra. Scropha fuit, & per iocum locutus est, sient quando vocavit *Exploratores.* Ita ergo, cap. seq. v. 5. dicitur; *Scyphus ipse est, in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari solet*: alludente dispensatore ad ordinis formam, quo illos iussit sedere ad mensam. Ut ergo iocosè continuaret ludum, nec finiretur scenicum citò embolium; imò ne cognosceretur, illos cognoscere: usus est augurum arte. Verùm quomodò? In Orat. de *Ioseph*, dicit Effremus. Tangebat Scyphum ferro, & primogenitum cognoscere dicebat ex ictu. Unde primum sedere iussit Ruben, sic duodecim ictibus ad fratres reliquos. Ingeniosa, festivaque inventio! Congrua utique proposito nostro. Per calicem ac per ictum ordo cognoscitur sedium; ut primus sederet, cui ictus primus ferri contigit. Duodecim erant filij Iacobi fratres: duodecim etiam discipuli Salvatoris: illos invitat per calicem ad mensam æternitatis: *Ego dispono vobis, sicut dis-*

Isai. 55. 12.

Maluend

Vers. 4.

Patrona Dux & Magister

Psalm. 39. 2.

Stephan. Tacobi Diacon. mus.

Augustin

Pfal. 77. 68.

Genes. 4. 8.

Ibid.

Matth. 23. 35.

Hieron.

Herod. Matrimonia apud Scythas ad calicem mensæ.

Iacobus quia primus effudit sanguinem, primatum obtinuit sedium.

1. Paral. 11. 6.

Matth. 20. 22.

Gulbus gestus

Effrem.

disposuit mihi Pater meus, regnum: ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis. Quis ergo sedebit primus, nimirùm ad dexteram invitantis in throno maiestatis Imperatoris? Dicet glaudius: dicet ictus. Primus habebit honorem, qui primus biberit calicem. Sedet ergo Iacobus unus adextris; quia primus hausit amaritudinem calicis. Aliò ductus, dixit Stemma Naso, 3. *Fastor.* v. 97.

Luc. 22. à 29.

Ovid.

—*Omnes ut vinceret ordine faltem,*
Sanguinis auctori tempora prima dedit.

13 Scrutemur in Christi examine Τὸ *Potestis*: Non fuit dubitatio, sed ad virtutem assertio. Mos est partis, dum filius præclara intentat, discrimina exponere, an etiam periculis audeat. Contigit genitori Roderici de Vivar, prementi arctissimè, filij manum, ut eius præcogitaret validissimum spiritum. Accidit etiam Catoni Uticensi; ut refert in eo Plutharc. & Valer. Maxim. *lib. 3. cap. 1. n. 2.* Sæpe spetie amoris patet animum repellit, ab eo quod extrè cupit: fibique gratulatur, ut ait Maximus ibid. n. 1. Cum honori nondum *temptatum videri, qui iam virtuti maturat: inter quæ coronam mereri, spolia rapere valet.* Haud aliter in articulo Christus. *Calicem*, quem dedit mihi pater (mihi ex contemplatione horror, & sanguinis sudor, & totius spiritus angor) *potestis bibere? Possumus.* O nobile pectus! O magnitudo virtutis! *Calicem quidem meum bibetis*, & sed bibitis in thronis, dum biberitis. *Bibetis.* Eius namque magnum indicat spiritum: *qui* scit se primum moriturum, & procedit in prælium. Calix Salvatoris est: igitur etsi amaritudo urget, *scions omnia quæ ventura erant super se processit.*

Examen Christi ergà virtutem Laudi.

Valer. Maxim.

Ioann. 18. 4.

14 De Protesilao Achillis socio finxere Poetæ, primum è navibus insiliisse in terram hostium; quamvis sciret primum, qui littora Troiana tetigisset, periturum. Cavere eum iussit uxor, ne caderet, qui triumphare posset.

Sors quoque nescio quem fato designat iniquo,
Qui primus Danaum Troïda tanget humum.

Ovid.

Inter mille rates tua sit millesima puppis,
Iamque fatigatas ultima vertat aquas.
Tu quoque præmoneo, de nave novissimus exi.

Cur protestas conferunt?

Succinit Ovidius, *Epist.* 13. à v. 93. Hygin. *Fabul.* 103. & Ausonius in *Epitaph.* Epigram. 12: Huius oraculi monitus Ulysses, primus in Pergameam oram, ut primum classis in virtute signaret, arte prosilivit; at primò clypeum super tellurem protecit: saltu super illum manit, donec multos super littora vidisset. Auson. ibid.

Qui ne Troianæ premeret pede littora terræ,
Ipse super proprium desiluit clypeum.

Ausonius

Fabula, seu verum canitur? In Iacobo profectò canitur verum: igitur etsi præcisset è vulneribus mortem; cordis offentans singularem virtutem, primus omnium pretiosum effudit sanguinem. Ex Hispania navigavit in Palestinam, ut è rebelli, improba gente nanciscerentur victoriam. Mors utique obvia, si primus transiliret in littora. Occiditur Herodis gladio: gaudetque supremo throno; quoniam si primus primo contigit, primas gloriosè mortem obivit. Gloriæ obtinuit magnitudinem, quippe primus bibit calicem: hinc in regno & solio primus.

Primam obtinuit sedem, quia primus passus est mortem.

Victima quod Troiæ primâ futurus eras.

Succinit idem *Epigramm.* 19. Opposita Ulysis intentio Protesilao, cuius insignis operatio plus eluceat in Iacobo. Haud clypeum proiecit, antequam caderet: gladio cecidit, & tunc scutum reliquit: felix Hispania, eius exuviis decora. in vita & in morte ad illam applicuit, semper hyperaspistes defendit: igitur adversus incursus bellantium inimicorum, etiam post mortem habemus eius scutum: de quo infra.

Idem.

15 Pende examen Salvatoris, & illius assertionem virtutis. *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus. Calicem quidem meum bibetis.* Quidum dicit *Calicem meum*, atque nullatenùs, *Vestrum*; cum unicuique sit singularis pretiositas mortis, in speciali amaritudine calicis? Dicet Iacobi prærogativa, ut magis ac magis eius cognoscatur gloria. Dum Patrem orans, iamiam moriturus, dixit illi: *Si possibile est, transeat à me Calix iste*; iuxta Hilarium, non fuit fuga amaritudinis calicis, sed propinare adstantibus tribus discipulis: q. d. posthuc tum filius tuus bibat, ad illos transeat: *Ideò, quomodò à me bibitur, ita ab his bibatur.* Ita Hilarius, *Canon* 31. Ita optatum, sed ex tribus dumtaxat Iacobus obtinuit votum. Solus? Utique. Non uteumque calicis erat convivium, sed ut dixerat Christus: *Calicem meum.* Hinc in præsentiarum signat: *Calix iste.* Cur non absolutè, *Calix?* Iste, & non alius? Ne. Si-

D. à V. 23.

Matth. 26. 39.

Hilar.

Quomodò fuum fecit totum, calicem qui bibiſt Chriſtus?

Hieronym.

signanter non dixit: Transeat à me calix, sed calix iste; hoc est populi Iudæorum: Subdit Hieronym. hic. En calix. Ioannes frater sumpsit? Nullo modo. Petrus accelsit, sed non bibit; quia licèt ad hunc calicem in carcere ab Herode detentus, liberavit Angelus. Martyrij per Iudæos Christi erat calix; & tantùm à Iacobo exhauritur calix iste; igitur ut frueretur voto, Herodes dumtaxit Iacobum occidit gladio. Bibit calicem Christi, virtus Iacobi: etenim ab eisdem subivit audax martyrium, dum Christus ebibit calicem è manibus Iudæorum. Impletur Ezechielis prophetia. *Hi sunt ritus altaris, in quacumque die fuerit fabricatum: ut offerant mihi vitulum: & in die secunda offeres hircum immaculatum, & expiabunt altare, sicut expiaverunt in vitulo.* Quis vitulus, & quis hœdus? *Audax quidem est, quod dicturi sumus* (inſit hic Hieronymus) *sed tamen aliorum simpliciter sententia ponenda est. Hœdum immaculatum post passionem Domini oblatum esse ad altare Iacobum. Hunc interfecit Herodes: & quasi hœdum immaculatum post passionem Salvatoris in die immolavit secundâ.* Patet iam Domini calicem bibisse Iacobum, dum altare, secundò Numini sacrum. Christus prima hostia, Iacobus secunda, sed prima respectu sociorum, præferens laurum: equidem ingulum primus præbuit Iacobus, sub eadem dicitate sævâ, quam passus Christus.

Hieronym.

Ezech. 43. à 18

16 Cùm ordo prædecessorum Christi signatur à Matthæo, Regum nisi Davidis haud sit ulla recordatio. *Iesse genuit David Regem.* Cur igitur cum reliquis Regibus Regem non nominat filium Salomonem? *David primus Rex in genealogia Salvatoris fuit* (inquit Caietanus) *propterea Evangelista descripsit ipsum Regem.* Primus in unoquoque genere est mensura cæterorum: per Davidemque præstat magnitudo Regum; quippe illorum splendor in imperij maiestate, à Davide procedebat, tamquàm fructus à radice. Virtus singulis in Principibus gestorum profectò illustrium; verùm magis præfulgebat in primo; quippe datus in exemplum. Alia sanè opportunior expositio. Primus thronum per gestu David obtinuit: cæterorumque numerus quasi non fuerit; etenim ille unicus & solus, quippequàm primus. Primus dies orbis, non signatur specie ordinis, sed cardinis. *Factum est vespere & mane, dies unus.* In illo lux & splendor, ut tot operum insignium videretur. Au-

Matth. 1 6.

Caietan

Cur dicitur vacuus, cùm non fuisse sciat

Genes. 1 5.

ctor: & primus dicitur unus, quasi unicus & singularis; quoniam primus. In aula Salomonis *sexaginta sunt Reginæ.* Sed una tantùm sub laude. *Una est, una.* Unde inter tot una est? Nimia illius celsitas. Inter cunctas erat primas.

Cant. 6. 8.

Prima ante alias.

Virgil.

Et extollitur unica, quoniam prima: habebatque primum thronum in maiestate sedis, quæ prima meruit obsequijs sedem superiorem maiestatis. Iacobus inter primos electus, iurè debet dici unicus. Unicus? Ubi æreri? Ubi Ioannes frater? Solus Iacobus calicem bibit; quippe primus calicem bibere meruit.

17 Opponitur Evangelium. Uterque ad calicem avidum expetuit pedus: *Dicunt ei possumus.* Assentitur voto Servator: *Calicem meum bibetis.* Quomodò igitur Ioannes à calice excluditur, dum asseritur. Si Ioannes bibit, non unicus est Iacobus. Si minimè degustat poculum; qua lege utrumque refertur, calicem bibiturum? Voto frater bibit, quoniam aliter bibere non valuit. *Calix* erat *in manu Domini, vini meri plenus misto.* Ibi mortis amarissimum fel. Dominus astantibus fratribus, *inclinavit ex hoc in hoc.* Quomodò? In manu Domini vidit Iacobus calicem plenum: primus porrexit ad calicem manum: Ioannesque de calice minimè bibit; quoniam Iacobus primus totum exhausit. Prior *fratre ponitur*: subdit Hieronym. d. Avidè capiebat pro Christo pati, ut eius eximio responderet amori: & cùm habuisset in manu (licèt totum plenum misso) bibisseque sitì totum, calicis dumtaxat fratri dereliquit desiderium. Quomodò bibere poterat, quem frater biberat: David, ut vidimus, quia primus, solus dicitur Rex: verùm regeritur laus. *Iesse genuit David Regem: David autem Rex genuit Salomonem.* Describuntur in eadem regni celsitudine quasi duæ coronæ: una, quia regnavit: alia, quia primus diadema post tot labores possedit. An siccine Iacobo duplex corona respondet. Sanè in terra sua duplicia possidebit: quia primus, bibit calicem pro fratre: Christusque Ioannem sic voluit manere; donec placida morte in throno collocaret ad sinistram; quippe Iacobus duplici honore iam præoccupaverat dextram. Erat iam sella occupata, in qua duplici fulget coronâ; & quia martyrium insigni virtute passus, & quoniam subivit primus.

Ps. 74. à 9. Bibit calicem fortis. Hieronym.

Ubi fuga

Ubi fuga

Duplici ornatur corona.

18 Obsidetur à Caleb Cariath-Sepher (sonat Civitatem litterarum) seu Dabir.

Cùm mœnia essent firmissima, propugnantque validè cives, & à muris fortiter arcerent hostes; ut expugnari possit, præmia commilitonibus senex promisit, dicens: *Qui percusserit Cariath-Sepher, dabo ei Axam filiam meam uxorem.* Cepit eam Othoniel, *& primus murum ascendit*: subdit hic Abulens. *quæst. 5. Deus direxit* (ait Alapid. in *Iosue* 15. 17.) *ut Othoniel eximiæ suæ virtutis & fortitudinis specimen daret; ob quam mereretur fieri Princeps, & auctoritatem Principe dignam, nanciscereturr.* Potitus est triumpho, & etiam voto. Caleb plausit, eius filiam victor cum dote duxit: verùm exigua dos visa, quamvis & dives ex abundantia. Duplicem Axa efflagitavit, Calebque statim concessit. *Dedit ergo et Caleb irriguum superius, & irriguum inferius.* Si dos unica cum uxore promittitur; qua lege Othoniel duplicata donatur? Hic non solùm murum ascendit, sed & primus superavit. In pacto tantùm dos una cum Axa: verùm excesserunt merita. Fuit primus qui in muris hostium, fixit victor Israeliticum vexillum: & licèt pactum senex adimpleret, si simpliciter cum filia dotem præstaret; ascendente mœnia ante alios, parvum videbatur decus: unde dotem auget, præmium condignum concedit: igitur exiguum, ellò magnum, virtuti Ducis à Caleb conferebatur; nisi duplici honore qui primus decoraretur. Non enim respondebat virtuti simplici dote. Præmijs virtutes nitent: magnas non nisi magna decent.

Ex hinc securibus virtus cœlestis ad astra.

19 Arbitror specimen huius geminati honoris latere in petitione genitrici. Accessit adorans, ut filijs obtineret principatum: sed pendè stylum. *Dic* (inquit) *ut sedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in regno tuo.* Cur non dicit *Unus & alter* sed *Unus & unus?* Unus unus est. Filij sanè duo sunt. *Ut sedeant hi duo filij mei.* An inversus modus locutionis, quia Iacobus bibit calicem fratris? Duo sunt, & unus est: igitur cùm primus calicem sumeret; haud reliquit quod Ioannes de calice prægustaret. Diximus, sed allò procedit animus. *Unus* erat Iacobus, alter Ioannes, creditores summi honoris: & unus Ioannes dicitur, dum per unum ad thronos frater signatur: igitur quippe primus Iacobus in certamen, habiturus in gloria duplicem sedem. Primus ascendit in mœnia hostium. Fidei catholicæ levans vel vulneribus vexillum. *Iacobus ferventius cæteris prædicans Christum, primus pro eo Martyr occubuit.* Alapid in *Matth.* 20. Specimen dedit eximiæ virtutis, ut Principi congruam haberet sedem honoris: idemque plauditur *Unus & unus*; cùm dici debuisset *Unus & alter* ad thronos; quoniam ut primus victor ad palmam, habere in throno meruit duplicem gloriam. Expugnanda ab Apostolis mœnia adamantina infidelitatis, pro viribus collatæ è cœlo virtutis, refulgente illustri, illustriorique honore, difficili vel difficiliori certamini. In cunctis commilitonibus pugnax ardor; verùm in Iacobo fortior: illique conceditur duplex laurea, dum iacent diruta mœnia, præ omnibusque in throno fulget; & qui ascendit intrepidus, & qui primus ascendit. Primus omnium Apostolorum calicem Domini bibere meruit. De duplici honore nequit ambigi. Primogenito de cunctis conferri lex iubebat cuncta duplicia. Iacobus in agone atque victoria, fuit primus: ei sanè ex iure conferendus duplex honos; ut sedeat in sede maiestatis, & cum insigni maiestate sedis.

20 Inter Priscos celebris signatur scyphus Nestoris, cuius insignibus præfigurabatur cœlum, ut inquit Alciatus *Emblem.* 101. & hic Claud. Minos cum Franc Sanctio

Est cœlum scyphus ipse, colorque argenteus illi,
Aurea sunt cœli sidera claviculi.

Hæc Nestor longo sapiens intellexit usu:
Bella gerunt fortes, validus astra tenet.

Plura dicemus in *Ephemerid. Isagog. Iul.* num. 24. Interim vide Homer. 11. *Iliad.* & ibi Ioann. Spondan. Plenum mero calicem solus a mensa levabat.

Vix alij plenum poterant sustollere mensa
Poculum: at ille facilè.

Hinc Nestoris dicitur calix, quia primus sustulit ipse. Confugiamus ad vera, sub Nestoris virtute ficta, & audacia. Calix, ut diximus, vini meri plenus misto, in Domini manu est. Sapientia Patris miscuit vinum, & propositi mensam suam, ut bibentes pervenirent in gloriam, dicens illis: *Bibite vinum quod miscui vobis.* Magna virtus huius calicis: *Bibite ex eo omnes. Potestis?* Omnes profectò fortes, quamvis calix misto amarus. Quid Iacobus? Primus plenum mero è mensa sustulit, & totum exhausit. Audax animus: crevit per vulnera virtus, alios præcedens in thronum, quò duplicem laurum possidet: etenim

Iudic. 1. 12.

Abulens. Alapid.

Vers. 15

Et gloriæ dote.

Statius 2 Silvar. 2 14.

D. vers. 21.

Quo iure & lege?

Alapid.

Fuit primogenitus inter Apostolos

Deuter. 21. 17.

Quid ea in Nestoris?

Alciat.

Homer.

Ubi sup

Prov. 9. 5.

Matth. 20. 22.

Iacobi virtutis symbola.

Textor.

Matuan

Isai. 61. 7.

Averf. 3 *Hispania fidem hanc dimissa, quam à Iacobo accipit.*

Gen. 47 29.

Chald. *Cur hinc transferri voluit?*

Flavio Dextro.

etenim dum alij bella gerunt fortes, ille uti primus & etiam uti victor astra tenet.

Æmula gestorum actio operosa suorum:
Sola scandit altum cœlum candida virtus.

Quid divina velit, & quid sentiat sinus in aula,
Et virtus præstans religioque docet.

21 Gemina merces confertur Iacobo, uti primogenito. In cœlo habet: verùm ut ait Evangelicus Vates: *In terra sua duplicia possidebunt.* Non solùm in gloria, sed in terra; quod congruit Apostolo nostro, Ierosolymis occiso: etenim post mortem, ut duplicia possideret in terra; illius exuviis illustratur Hispania. Causa innuitur à Propheta: *Plantatio Domini ad glorificandum: & ædificabunt deserta à sæculo, & ruinas antiquas erigent.* Quid quod America & Hispania, ut illi in terra sint cuncta duplicia cedant Iacobo; si ab illo ad Numen glorificandum fidei plantatio? Ædificavit verâ, catholicâ religione, deserta à sæculo præ Ethnicismi cæcitate: in ruinisque ita fidem erexit, dum Christum manifestavit; ut fieret usque in mundi finem discipula veritatis, quæ Hispania à sæculo enituit magistra erroris. Iacobus Patriarcha mortuus est in Ægypto, sed priusquàm fungeretur fato; dixit filio: *Non sepelias me in Ægypto: sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasque in sepulchro.* Cur igitur post mortem in Chanaam reverti cupit, & sepeleri ubi mortem pallus renuit? *In Chanaam scholam habuit, minister domus doctrinæ*: ait Chald. ad illud *Genes.* 25. 27. *Iacob habitabat in tabernaculis.* Adi Lyran. & Alapid. hic. Ægyptus plena erat erroribus, quos ex animo Iacobus pertæsus. Voluit cum discipulis esse, quos instruxerat in fide: transfertque iussit corpus, ubi deliciosè inerat animus; igitur Iacobo summa voluptas eos illustrare pretio & præsentia cadaveris, quos docuerat lepem & notitiam veri Numinis. Haud gesta diffant vel ungue: etiam conveniunt in nomine.

22 *Discipuli Iacobi* (refert Flav. Dexter, *Ann. Christ.* 42. num. 1.) *Dei monitu, Virginisque consilio, corpus Magistri Ioppe in navi deponentes, Iriam Flaviam Gallecia civitatem felici navigatione pervenerant. Discipuli nuncio accepto de corpore sui parentis in Hispaniis allato, Iriam accurrerunt.* Latè videsis Translationem Apostoli apud Bivar in *Dextr.* loc. cit. Equilinus, *lib. 6. cap. 133.* inflit: *Corpus de navi devonentes super magnum la-*

pidem deposuerunt, qui ut cera teneris, corpori cessit, & in modum sarcophagi, corpori mirabiliter adaptavit. Factum huiusmodi prodigium, ante corporis appulsum; accinit Bunavidius, 2. *Horar. succes. siv.* Epigram. 81.

Exuvias Iacobe tuas, sub imagine cymbæ,
Per mare cælivolis concava saxa ferunt.
Obstupuit pelagus navis miracula, Cyclas
Creditur aquareas mobilis ire vias.
E mensa hac tandem Neptuni regna tumentis;
Appulit Hesperiæ prodigiosa plagas.
Non lapis obruitur, Iacobum amplexus in undis:
Hæresis an mergat quæ docet ille fidem?

Ita fides à Iacobo instruitur. Plantavit pater, non eradicabitur.

23 De antesignano, qui fidei veræ vexillum in nationibus levaturus, dicit Propheta Evangelicus: *Erit sepulchrum eius gloriosum.* In quo ergo gloria sepulchri, ut signetur illustris & singulare? Dicit in Versionibus Maluend. *Gravitas eius, domum eius, præsidentia eius.* Quia cadaveri non est effectus, concavum elaboratur sepulchrum ad recipiendum corpus: & dum lapis recepturus Iacobi reliquias, simul præ se ferunt donum singulare & gravitas; ut sepulchri rutilaret gloria, dum sistitur in Hispania: igitur nihil gloriosius potest cogitari in tumulis; quàm fieri sepulchrum gravitate cadaveris. Patet signis & potentis cœleste donum. Non solùm est novum sepulchrum, sed noviter factum, ut emineat venerationi gloriosum: etenim si cadaveri aptari sepulchrum, mos; modò à cadavere illustre sepulchrum fit. At quid ex hoc? Vivere in tutamen Hispanorum, ut apud illos maneat, & etiam pro illis in certamina surgat. *Donum eius, gravitas eius, præsidentia eius*: sanè sepulchro perfecto in saxis gravitate corporis, clarent eius dona, & inclyta præsidentia: quandoquidem ut pro nobis præsit in bello, statim surgit è tumulo. *In petra* posuit *nidum* suum. Non sepulchrum? Aptè vocat nidum: igitur si insurgant bella, ex urna quasi ex uido surgit ut aquila. Lactant. de *Phœnic.* vers. 77.

Construit inde sibi seu nidum, sive sepulchrum.

Ex saxo Iacobus sepulchrum construit & nidum. Sepulchrum, ut inter Iberos quiescat: nidum, ut in auxilium accurras; quippequàm hostium si moreretur insolentia, tamquàm à nido, statim volat in castra.

Equilin. *Prodigia ad sepulchrum.*

Benavid

Isai. 11. 10.

Maluend

Cur gloriosum?

Ex illo surgit in Hispanorum auxilium.

Num. 24. 21.

Lactant

stra. Sepulchrum est, sed quasi fallum sepulchrum: equidem apparet inter phalanges gloriosos, quasi non esset sepultus. O Iacobe!

Claud. de Phœnic. v. 50

——*Païstque sepulchris*
Natales habituræ vices.

24 Originem huius gloriæ singularis indicat Iobus. Fructus insignes in pacem explicat, ubi Ducis optimi virtutem signat. *Scies quod pacem habeat tabernaculum tuum.* In tabernaculo collocatum, corpus colitur Iacobi. Unde igitur assertio firma de pace? *Ingredieris* (ait) *in abundantia sepulchrum.* Quilibet homo, functus fato, in sepulchrum ducitur: Iacobus ingreditur, dum gravitati corporis cessit lapis. Inde pax & tranquilla. Pax sane cum abundantia. Qui in sepulchrum ducitur, ad libitum non egreditur, qui potest ingredi, potest egredi: Iacoboque in tabernaculo collocato, Hispanis pax & abundantia pacis; quippe e sepulchro egrediens illorum protexerit hostes. Inter nuntiata Antonini Pij (ut dicemus hic *Tautolog.* 10. *D. 4. num.* 8.) vel Nervæ, ut placet nonnullis, fuit imago fulminis quiescentis in lectulo. Vigilantius symbolum Iacobi filij tonitrui. In sepulchro quiescit, dormit, sed qui fulmen, in auxilium vigilabit: equidem si ex tumulo viderit hostem, expergiscitur, qui dormire videbatur, tri-sulcum fulmen.

Iob. 3. 24.

Vers. 26

Cur in sepulchro non iacet sed dormit?

——*Haud frustrà*
Indicia occulta Divum perquirere mentis,
Unde volans ignis pervenerit, aut in utram se
Verterit hic partem: quo pacto per castra septa
Insinuarit: & hinc dominatus, ut extulerit se:
Quidve nocere queat de tælo fulminis ictus.

Lucret. d. à v. 379.

25 Sepulchrum olim signabatur imagine cordis de quo egimus sæpe, & loc. cit. *n.* 6.) ut inquit Pier. Valerian. *lib.* 34. *cap.* 15. Haud, dilectione erga suos N. Apostoli, opponitur origo vitæ, mortalitatis indici. Cor habet in sepulchro, quia vivit in eo. Apponit ergà eum cor suum; quia patronus & protector noster est: igitur amore ductus, fide nationis allectus, si aliquod malum grassatur, è conditorio, quo dormit, in protectionem egreditur. Stemmata Galleciæ hierotheca sunt sacratissimæ Eucharistiæ: corpus etiam habet Iacobi. An fine mysterio speciali nexus? Minimè: pridem signatus, in iudicem vallationis hostium, ex illis uni per somnium, *videbatur quasi subsinericiam panis ex hordeo volvi, & in castra Madian descendere: cumque perveniset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit, & terra funditus coæquavit. Respondit is cui loquebatur: Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis.* Hoc somnium verum: scuto enim Eucharistiæ iungitur gladius Iacobi. Supersedeo, quippe aliò dixi hic, *Tautolog. 3. Didasc.* 8. *n.* 13. De Aiace occiso, cui dolo Ulysses surripuit arma, ait Pausanias, cap. 34. *Aiacis templum cum statua videtur. Post Ulyssis naufragium, arma ad Aiacis sepulchrum per æquor delata sunt.* Epigramma de successu efformavit Palladas, ut est in *Antol. Græcor.* lib. 1. Unde Claud. Minos decerpsit, Alciatusque *Emblem.* 28. succinuit:

In illo ei vir adhibi spemq; protectio-nem.

Iudic 7. à 13.

Pausan.

Alciat

Æacidæ Hectoreo perfusum sanguine scutum,
Iustior eripuit Neptunus in æquora iactum
Naufragio, ut dominum posset adire suum.

Ob eius cadaveris sceptra venit libertas,

Occisus gladio Iacobus, defensor Hispaniæ cecidit Hierosolymis: cum illo distans scutum Hispanis, quippe quò cecidit, terra possidebat corpus, in quo protectionis clypeus. Eius templum mirificum cum statua videtur; sed auxilium Hesperiæ desideratur. Unde veniet? Per æquor sanè transibit: igitur ubi sepultus Iacobus, fluctibus sequetur clypeus; insilire mari, in munimen Iberiæ: equidem in sospitatem irruentium diseriminum; haud aliud scutum habet, nisi Iacobum. Iacent vel florent ossa: iure dies celebrandus ut Pascha. Masculus in *Lyric. lib. 9. Od.* 11.

Mascul.

Visus protervum plus vice simplici,
Urgere Maurum, castraque barbara,
Ingens iberi gloria nominis
Iacobe, cælum latiriâ fremit.

DIDASCALIA VI.

Martyrium Ioannis sub tyrannide amoris.

1 FRATER sequitur fratrem, uti fulmen fulmen, ut orbis totus utriusque demeruit virtutem & splendorem: etenim ut ait Seneca à v. 300. *Hippolyt.*

Senec.

In prole fulminis, opifex
Tristitei fulminis sensit Deus.
Gradibus istac bellifer sonit faces.
Hinc Deus omn regnat in terra potens.

Nihil

Nihil mirum, si fulmen plauditur, qui amore pereuntur, atque amore moritur. In eius Symbolum, uti præmittimus, *Tautolog.* 1. *D. 6. n.* 14. exponitur myrtus, *Ramos ligni densarum frondium.* Idest, *Myrtum.* Lorin. luc. in Ioannis stemma, ut Rupertus loc. cit. *lib.* 2. *cap.* 37. infit: *In ipso dilecto Domini, quasi ramum ligni densarum frondium, quia denia & altissima scriptura, ab æterno inciptens principio, sidum vectam exornat.* Ipse enim mundo nudus splendoris offendit, quem mundus præ tenebris non cognovit. Baptista caro factum Verbum divinum demonstrat: aliter Evangelista designat: igitur idem in sinu Patris offendit, antequam caro fieret. Unde Masculus, 9 *Lyric.* Od. 7. accinit:

Levit. 23. 40.

Rupert.

Quare myrtus ea feruit

Immortale tuens, principis aliris
Instar, lumen: agis te super æthera.

Masculus

——*Patrio Numini dedicat*
Insignem sobolem.

Berchor

Myrtus valet contra ictus scorpionis: inquit Petr. Berchor. 12. *Reductor.* cap. 97. Elucet virtus, dum inter scorpiones floret illæsus: etenim calicem veneno cuctorum serpentium libens cbibit; sed ei neque virus nocuit. Zachar. Lipeloo, in eius *Vit.* & Abdias Babylonic. *lib.* 5. *Intrepidus & constans accepit calicem: serpens conquiescit: draco fugit, silet vipera, rubet i zorpescit, scorpius extinguitur, regulus vincitur, phalangius nihil operatur.* De myrto Granuyle, 17. *de Proprietat. rerum,* cap. 101. *Contra fluxum sanguinis utiliter exhibetur.* Proprietas elucet symboli: Ioannes martyrium passus, sed sine sanguine. Etiam *Arbor fatidica* dicituna Plinio, *lib.* 15. *cap.* 29. Aptè conditio cadit, dum Ioannis præsentia floret: quandoquidem singulari intelligentia, prædixit in patmos illustrissima futura. Iam pro *urtica* crevit *myrtus*, ut promiserat Vates Evangelicus: igitur in horto floridò Ecclesiæ, myrto mystica Ioanne, mira. Iliter videmus cœlestia ostendere, futura prædicere, venena premere, ac sine morte mori.

Abd. Babyl.

Granuil

Plinio. Mortipso primatus

Isai. 55. 13.

Mâtuan

——*Virent vedolenti tempora myrto.*

2 Nitent ultrà mysteriola symbola. Myrtus dicata inter Ethnicos Amori. Plin. d. Ravis. Textor. 7. *Officin.* cap. 17. & 18. Natal. Comes, 4. *Mytholog.* cap. 13. ex Virgil. *Eclog.* 7. v. 61. & 5. *Æneid.* v. 71. *Volat æraterna tempora myrto.* Pausanias, cap. 20. & 75. *Myrtus ostenditur* (inquit) *perterebratis foliis undique: eam sane talem ab initio fuisse negant; sed ex amoris ægrimonia.* Unde Pier. Valerian. *lib.* 50. *cap.* 29. subdit: *Est myrti genus, quæ folia habet perforata: per hanc amoris vulnera, mœrorosque ipsum, quo plurimum amantes ex desiderio consistuntur, significari tradiderunt celebres doctrinâ viri.* Arbor amoris in Ioanne præ se ferturi cuius cor (ut singularis myrtus in Ecclesiæ viridario ad ornatum demonstratur) allectum delicijs amantis, quod habebat in delicijs. Desiderio proficiscitur, exterum gressus suspenditur. Cupit sursum evolare, sed compedibus carnis nequit moveri. Amoris ægritudine laborat, quippequam quod optat, distat. Quolibet amantis votum, visceribus figebatur ut telum: corque Ioannis perforatur sagitis, ex ægritudine amoris; equidem pro dilecto cupiens effundere sanguinem, ictus jugulo imminentis patiebatur suspensionem. *Expectans Expectavit Dominum.* Ioannis exponitur martyrium & desiderium: expectaturque expectatio, dum studet toto pectore martyrio; ut constet dolor vehementior, ubi nullus carnis dolor: siquidem alij expectant avidè necem, cæterum? Ioannes expectationis passionem. Fræna amori volanti gravia vulnera, quibus terebrantur corda: ictus cordis claret necis, qui dimanat ex commutatis sagittis: expectatioque pro morte sufficitur, ubi sine morte dilectus Domini moritur; quippequam martyrium habuit, in decus religionis singulare, ex martyrij expectatione.

Pier. Valet.

Pf. 19. 2 Martyrij vanis crudelis, ex martyrij expectatione.

3 Promiserat Dominus, utrumque fratrem (dum throni cupiebant sedes) obtentum ire per mortem superiora maiestatis. *Calicem meum bibetis.* Frater Iacobus dato iugulo prægustavit, & bibit. Bibit & Ioannes: Bibit utique & multoties, ex diuturnitate temporis. *Quoties te rogavi* (dicit ipse apud Abdiam Babylon. d.) *ut ad te venirem: dixisti tu: Expecta.* En calix: expectando calicem bibere, bibit calicem. Ab ipso enim exponitur ex sententia Salvatoris, quantum doloris sine vexatione cruciaminis. Ille accessit, piscantibus discipulis, habitu ignoto, & Petrum fugit cognitio: Ioannes verò statim dixit huic: *Dominus est.* Amabat, amabatur. Acuitur mens colyrio amoris. A Ioanne, vel non pulsante dilecto, cognoscitur vox dilecti. *Primus, qui diligitur videt, quia semper amoris oculus acutius intuetur, & semper vivacius, qui diligitur, sentit:* infit Chrysolog. *Serm.* 78. Vidit, & Petro enunciat, quem super pectu-

Matth. 20. 23.

Abd. Babyl.

Ioann. 21. 7.

Chrysol Cur Ioannes Christum cognovit, cùm in lectore stetit.

stra. Sepulchrum est, sed quasi fallum sepulchrum: equidem apparet inter phalanges gloriosos, quasi non esset sepultus. O Iacobe!

Claud. de Phœnic. v. 50

——*Païstque sepulchris*
Natales habituræ vices.

24 Originem huius gloriæ singularis indicat Iobus. Fructus insignes in pacem explicat, ubi Ducis optimi virtutem signat. *Scies quod pacem habeat tabernaculum tuum.* In tabernaculo collocatum, corpus colitur Iacobi. Unde igitur assertio firma de pace? *Ingredieris* (ait) *in abundantia sepulchrum.* Quilibet homo, functus fato, in sepulchrum ducitur: Iacobus ingreditur, dum gravitati corporis cessit lapis. Inde pax & tranquilla. Pax sane cum abundantia. Qui in sepulchrum ducitur, ad libitum non egreditur, qui potest ingredi, potest egredi: Iacoboque in tabernaculo collocato, Hispanis pax & abundantia pacis; quippe e sepulchro egrediens illorum protexerit hostes. Inter nuntiata Antonini Pij (ut dicemus hic *Tautolog.* 10. *D. 4. num.* 8.) vel Nervæ, ut placet nonnullis, fuit imago fulminis quiescentis in lectulo. Vigilantius symbolum Iacobi filij tonitrui. In sepulchro quiescit, dormit, sed qui fulmen, in auxilium vigilabit: equidem si ex tumulo viderit hostem, expergiscitur, qui dormire videbatur, tri-sulcum fulmen.

Iob. 3. 24.

Vers. 26

Cur in sepulchro non iacet sed dormit?

——*Haud frustrà*
Indicia occulta Divum perquirere mentis,
Unde volans ignis pervenerit, aut in utram se
Verterit hic partem: quo pacto per castra septa
Insinuarit: & hinc dominatus, ut extulerit se:
Quidve nocere queat de tælo fulminis ictus.

Lucret. d. à v. 379.

25 Sepulchrum olim signabatur imagine cordis de quo egimus sæpe, & loc. cit. *n.* 6.) ut inquit Pier. Valerian. *lib.* 34. *cap.* 15. Haud, dilectione erga suos N. Apostoli, opponitur origo vitæ, mortalitatis indici. Cor habet in sepulchro, quia vivit in eo. Apponit ergà eum cor suum; quia patronus & protector noster est: igitur amore ductus, fide nationis allectus, si aliquod malum grassatur, è conditorio, quo dormit, in protectionem egreditur. Stemmata Galleciæ hierotheca sunt sacratissimæ Eucharistiæ: corpus etiam habet Iacobi. An fine mysterio speciali nexus? Minimè: pridem signatus, in iudicem vallationis hostium, ex illis uni per somnium, *videbatur quasi subsinericiam panis ex hordeo volvi, & in castra Madian descendere: cumque perveniset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit, & terra funditus coæquavit. Respondit is cui loquebatur: Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis.* Hoc somnium verum: scuto enim Eucharistiæ iungitur gladius Iacobi. Supersedeo, quippe aliò dixi hic, *Tautolog. 3. Didasc.* 8. *n.* 13. De Aiace occiso, cui dolo Ulysses surripuit arma, ait Pausanias, cap. 34. *Aiacis templum cum statua videtur. Post Ulyssis naufragium, arma ad Aiacis sepulchrum per æquor delata sunt.* Epigramma de successu efformavit Palladas, ut est in *Antol. Græcor.* lib. 1. Unde Claud. Minos decerpsit, Alciatusque *Emblem.* 28. succinuit:

In illo ei vir adhibi spemq; protectio-nem.

Iudic 7. à 13.

Pausan.

Alciat

Æacidæ Hectoreo perfusum sanguine scutum,
Iustior eripuit Neptunus in æquora iactum
Naufragio, ut dominum posset adire suum.

Ob eius cadaveris sceptra venit libertas,

Occisus gladio Iacobus, defensor Hispaniæ cecidit Hierosolymis: cum illo distans scutum Hispanis, quippe quò cecidit, terra possidebat corpus, in quo protectionis clypeus. Eius templum mirificum cum statua videtur; sed auxilium Hesperiæ desideratur. Unde veniet? Per æquor sanè transibit: igitur ubi sepultus Iacobus, fluctibus sequetur clypeus; insilire mari, in munimen Iberiæ: equidem in sospitatem irruentium diseriminum; haud aliud scutum habet, nisi Iacobum. Iacent vel florent ossa: iure dies celebrandus ut Pascha. Masculus in *Lyric. lib. 9. Od.* 11.

Mascul.

Visus protervum plus vice simplici,
Urgere Maurum, castraque barbara,
Ingens iberi gloria nominis
Iacobe, cælum latiriâ fremit.

DIDASCALIA VI.

Martyrium Ioannis sub tyrannide amoris.

1 FRATER sequitur fratrem, uti fulmen fulmen, ut orbis totus utriusque demeruit virtutem & splendorem: etenim ut ait Seneca à v. 300. *Hippolyt.*

Senec.

In prole fulminis, opifex
Tristitei fulminis sensit Deus.
Gradibus istac bellifer sonit faces.
Hinc Deus omn regnat in terra potens.

Nihil

Nihil mirum, si fulmen plauditur, qui amore pereuntur, atque amore moritur. In eius Symbolum, uti præmittimus, *Tautolog.* 1. *D. 6. n.* 14. exponitur myrtus, *Ramos ligni densarum frondium.* Idest, *Myrtum.* Lorin. luc. in Ioannis stemma, ut Rupertus loc. cit. *lib.* 2. *cap.* 37. infit: *In ipso dilecto Domini, quasi ramum ligni densarum frondium, quia denia & altissima scriptura, ab æterno inciptens principio, sidum vectam exornat.* Ipse enim mundo nudus splendoris offendit, quem mundus præ tenebris non cognovit. Baptista caro factum Verbum divinum demonstrat: aliter Evangelista designat: igitur idem in sinu Patris offendit, antequam caro fieret. Unde Masculus, 9 *Lyric.* Od. 7. accinit:

Levit. 23. 40.

Rupert.

Quare myrtus ea feruit

Immortale tuens, principis aliris
Instar, lumen: agis te super æthera.

Masculus

——*Patrio Numini dedicat*
Insignem sobolem.

Berchor

Myrtus valet contra ictus scorpionis: inquit Petr. Berchor. 12. *Reductor.* cap. 97. Elucet virtus, dum inter scorpiones floret illæsus: etenim calicem veneno cuctorum serpentium libens cbibit; sed ei neque virus nocuit. Zachar. Lipeloo, in eius *Vit.* & Abdias Babylonic. *lib.* 5. *Intrepidus & constans accepit calicem: serpens conquiescit: draco fugit, silet vipera, rubet i zorpescit, scorpius extinguitur, regulus vincitur, phalangius nihil operatur.* De myrto Granuyle, 17. *de Proprietat. rerum,* cap. 101. *Contra fluxum sanguinis utiliter exhibetur.* Proprietas elucet symboli: Ioannes martyrium passus, sed sine sanguine. Etiam *Arbor fatidica* dicituna Plinio, *lib.* 15. *cap.* 29. Aptè conditio cadit, dum Ioannis præsentia floret: quandoquidem singulari intelligentia, prædixit in patmos illustrissima futura. Iam pro *urtica* crevit *myrtus*, ut promiserat Vates Evangelicus: igitur in horto floridò Ecclesiæ, myrto mystica Ioanne, mira. Iliter videmus cœlestia ostendere, futura prædicere, venena premere, ac sine morte mori.

Abd. Babyl.

Granuil

Plinio. Mortipso primatus

Isai. 55. 13.

Mâtuan

——*Virent vedolenti tempora myrto.*

2 Nitent ultrà mysteriola symbola. Myrtus dicata inter Ethnicos Amori. Plin. d. Ravis. Textor. 7. *Officin.* cap. 17. & 18. Natal. Comes, 4. *Mytholog.* cap. 13. ex Virgil. *Eclog.* 7. v. 61. & 5. *Æneid.* v. 71. *Volat æraterna tempora myrto.* Pausanias, cap. 20. & 75. *Myrtus ostenditur* (inquit) *perterebratis foliis undique: eam sane talem ab initio fuisse negant; sed ex amoris ægrimonia.* Unde Pier. Valerian. *lib.* 50. *cap.* 29. subdit: *Est myrti genus, quæ folia habet perforata: per hanc amoris vulnera, mœrorosque ipsum, quo plurimum amantes ex desiderio consistuntur, significari tradiderunt celebres doctrinâ viri.* Arbor amoris in Ioanne præ se ferturi cuius cor (ut singularis myrtus in Ecclesiæ viridario ad ornatum demonstratur) allectum delicijs amantis, quod habebat in delicijs. Desiderio proficiscitur, exterum gressus suspenditur. Cupit sursum evolare, sed compedibus carnis nequit moveri. Amoris ægritudine laborat, quippequam quod optat, distat. Quolibet amantis votum, visceribus figebatur ut telum: corque Ioannis perforatur sagitis, ex ægritudine amoris; equidem pro dilecto cupiens effundere sanguinem, ictus jugulo imminentis patiebatur suspensionem. *Expectans Expectavit Dominum.* Ioannis exponitur martyrium & desiderium: expectaturque expectatio, dum studet toto pectore martyrio; ut constet dolor vehementior, ubi nullus carnis dolor: siquidem alij expectant avidè necem, cæterum? Ioannes expectationis passionem. Fræna amori volanti gravia vulnera, quibus terebrantur corda: ictus cordis claret necis, qui dimanat ex commutatis sagittis: expectatioque pro morte sufficitur, ubi sine morte dilectus Domini moritur; quippequam martyrium habuit, in decus religionis singulare, ex martyrij expectatione.

Pier. Valet.

Pf. 19. 2 Martyrij vanis crudelis, ex martyrij expectatione.

3 Promiserat Dominus, utrumque fratrem (dum throni cupiebant sedes) obtentum ire per mortem superiora maiestatis. *Calicem meum bibetis.* Frater Iacobus dato iugulo prægustavit, & bibit. Bibit & Ioannes: Bibit utique & multoties, ex diuturnitate temporis. *Quoties te rogavi* (dicit ipse apud Abdiam Babylon. d.) *ut ad te venirem: dixisti tu: Expecta.* En calix: expectando calicem bibere, bibit calicem. Ab ipso enim exponitur ex sententia Salvatoris, quantum doloris sine vexatione cruciaminis. Ille accessit, piscantibus discipulis, habitu ignoto, & Petrum fugit cognitio: Ioannes verò statim dixit huic: *Dominus est.* Amabat, amabatur. Acuitur mens colyrio amoris. A Ioanne, vel non pulsante dilecto, cognoscitur vox dilecti. *Primus, qui diligitur videt, quia semper amoris oculus acutius intuetur, & semper vivacius, qui diligitur, sentit:* infit Chrysolog. *Serm.* 78. Vidit, & Petro enunciat, quem super pectu-

Matth. 20. 23.

Abd. Babyl.

Ioann. 21. 7.

Chrysol Cur Ioannes Christum cognovit, cùm in lectore stetit.

ctus eius in cœna cognoverat: equidem sum fide responderet amanti, cuiusque signa remanerent in corde: vel dum immutavit vultum, cognovit esse dilectum. *Dominus est.* Signavit oculus, quem præcognoverat pectus; igitur ne fugeret vel aliâ facie cognitio; in corde flagrante amore, perseverabat imago. Alapide hic ait:

Alapid. *Ioannem, dum Petrus occuparetur in attractione retis, tot piscibus pleni, accuratius Iesum inspexisse; ac Iesum pristinam suam speciem primo obiecisse Ioanni; quia eum maxime diligebat.* Alia cogito, quo difficilis textus splendebit expositio.

4 *Hic est discipulus ille* (dicit Ioannes de se) *qui testimonium perhibet de his,*
Vers. 24 *& scimus, quia verum est testimonium eius.* Ipse de se loquitur: quomodò dicit *Scimus*: quomodò testimonium verum, si de se ipse perhibet testimonium? Idem obiectum Christo malignitate populi; dum illi dixit: *Ego sum lux mundi. Dixerunt*
Cap. 8. à 12 *ergo ei Pharisæi: Tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum.*
Vers. 16 Quid ad obiecta respondit Sapientia divina? Videbatur solus, sed dixit: *Solus non sum: sed ego & qui misit me, Pater.* A duobus testimonium verum est: verumque Christi de se testimonium, cum solus, solus non sit; quippequàm erat simul cum eo, ille in cuius requieverat atque requiescebat sinu. Fax data in fidem testimonij Ioannis, dum dicit *Scimus.* Verum est testimonium eius. Non est solus: igitur cum illo erat in medio cordis, in cuius sinu recubuerat Ioannes.

Sedit in eius pectore imago Christi.

Modò in principalem textum. Post resurrectionem qui gloriosus, sine splendore discipulis apparet in littore maris. Ibi stat, dilectusque discipulus ait Petro: *Dominus est.* Unde cognovit, si nemo scivit: Vertit oculos in pectus, & Iesum cognovit oculus: equidem in Ioannis pectore eius inerat imago, ad cuius sinum recubuerat in convivio. *Hic est filius meus dilectus*: sæpe dixit Pater
Matth. 3. 17. 17. 5. cœlestis, quia ab æterno genitus, erat in sinu glorioso Patris. Si Ioannes in sinu filij erit dilectus dilecti. Quid si dilectum
Et quare? cognosceret, qui dilectus? Fovit diligentis sinus: & sicut imago filius erat in pectore genitoris, imago splendida filij erat in pectore Ioannis. Amplior micat lucis copia in præsentis articuli circumstantia. *Non cognoverunt discipuli, quia Iesus est* (dicitur) Ioannes cognovit: *Dicit Petro, Dominus est.* Cùm ergo discipuli pervenissent in terram, vidissentque mensam illis appositam; *nemo audebat discumben-*
Vers. 12 *tium interrogare eum, Tu quis es? scientes, quia Dominus est.* Unde igitur tunc sciebant, si non cognoverant? Elucet quanta Dilecti inter Apostolos fides. Cognovit Ioannes, in pectus reflectens lumen, ut tueretur in imaginem. Cognovit, ostendit: cæterique cognoverunt præsentiam Salvatoris; ex revelatione Ioannis. Sedulius *lib. 5. Carmin.* v. 408.

Unanimes notâ Domini bonitate fruuntur,
Et Christum sensere suum.

5 Necdum scopum attigimus. Tunc post prandium Salvator dixit Petro: *Se-*
Vers. 19 *quere me*: Idest, per imitationem crucis & mortis. Chrysost. hic & August. *Tractat.* 124. Martyrium ergo Petri indicat, & claritatem; tuncque *Petrus vidit illum disci-*
Vers. 20 *pulum, quem diligebat Iesus, sequentem.* Ioannis, ut loc. præf. subdit Augustin.
August. *commendatur pretiosa mors, quam nequaquam commendat martyrium: non enim eum pro Christi fide, Christi persecutor occidit.* Videtur argumentum implicare. Si uti in Petro martyrium indicat sequi, & sequitur Ioannes; quomodò sine martyrio in articulo mortis? Lucet Ioannis eximius amor, atque dilectionis intimæ fervor, ultra appetentis, quod fiebat in Petro, fulminato præcepto Salvatoris: igitur dum Petrus in martyrium sequi iubetur; Ioannes ad martyrium illud iam magistrum sequebatur. Unde martyrium? Patet: frustratur propositum: & dum sequitur, cruciatur tormento acriore; quippe impediebatur sequi. Innuit Christus: *Sic*
Vers. 22 *eum volo manere, donec veniam: quid ad te? Tu me sequere.* Dum à martyrio excipit, martyrem suscipit: qui intensiùs amat, incendium cordis per vulnera probat: & dum Ioannes amore vulnera sequitur, in illa ducitur: & sine vulnere sic manere signatur; ut rutilet palma, ac sine sanguine illustrior de diritate victoria: quandoquidem summa pœnæ, martyrium pro dilecto diligere, y sic stare. Maneat ergo Ioannes sic: quid, crucifigendum ad te? Ad te non pertinet effusione sanguinis; sed ad me pertinet ex vulneribus amoris: igitur maius amanti vulnus in corde, sequi velle, & sic manere. *Exijt sermo inter fratres quia discipulus ille non moritur:*

Martyrium patitur, quia non patitur martyriū.

Vers. 23 *& non dixit ei Iesus: Non moritur; sed sic eum volo manere.* Sciebat Christus conditionem amoris, & pectus flagrantis Ioannis. Quomodò mori non poterat, qui mortem præ amore obtinere non valebat? Mors utique amanti, mori velle, sed non posse: tendere ut dilectum videat in vitæ

vitæ occasum, & velocioris motus suspendi cursum.

6 Amor stare fecit Solem, ut amplius
Iosue, 10. 12. haberet lumen. *Sol ne movearis*: dixit Iosue. An proprietati Solis iniurium? *Miraculum* (inquit, *quæst.* 10. Abulens.) *quòd Sol staret, cæli & cætera stellæ moverentur.* Sol plauditur ab Alapid. ex Areopagita, Ioannes, Prolog. in *Apocalyps.*

Cur plauditur uti Sol?

Ipse orbes movebat, corda fidelium, ut per occasum tenderent in empyreum, & immortalitate lucis, ut stellæ in perpetuas fulgerent æternitates. Quando Domitianus moderabatur Rom. imperium, Ioannes tendebat instar Solis ad occasum. *Mi-*
Alapid. *raculo ex dolio exivit, & quasi à morte redivivus surrexit. Unde scriptum:*

Martyrij calicem bibit hic athleta Ioannes.

Ita Alapid. d. Miraculum quidem est, quod sic & in cursu staret Sol. Minime staret sine miraculo: tuncque Ioannes addicitur acri martyrio; etenim amanti altissimum vulnus ingerit, quòd cæteris ad palmam currentibus sic staret: quod flagrans intensione dilectionis; non sequeretur sequens aves volantes: quòd alij sederent faustè peracto cursu; & ille volans ipso in cursu permaneret sine motu.

Martyrium, manere sic.

Exemplum videtur in Magistro cœlesti (de quo *Tomis prior.*) dum accessit Samariæ. *Fatigatus*
Ioann. 4. 6. *ex itinere sedebat sic supra fontem.* Habuit (quod nolebat) requiem: & cum laborem amaret; angor, quod amans sederet, ac laboris plus & plus; quòd amans, & præ amore fatigatus, in votum sederet sic: Hinc tristis usque in mortem. Hilarius
Marc. 14. 34. tristitiæ signat originem. *Non itaque mors, sed tempus mortis in metu est* (inquit Ca-
Hilar. non. 31. in *Matth.*) *aliud est, Usque in id: & aliud, Ob id.* Metuere nequibat, quod martyrium appetebat: & non morte, sed tempore mortis angitur; quippe differtur. Haud considerandus articulus respectu finis, sed respectu temporis: nec mœret passione mori, sed tempus pati; igitur amanti cruciatus vehementior morte, pati sub tempore.

7 Iam in martyrio Ioannis verum, quod olim de Tantalo fictum, de quo hic diximus fusè, *Didasc. 3. n.* 8. Ovid. 2. *Amor.* Eleg. 2. v. 41. accinit:

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat.

Ovid. Inter aquas persecutionum mortem quærit Ioannes, siti ac fame ductus amoris; ut satietur gloriâ dilecti, cuius imaginem habebat in corde. Fugit aqua, fugiunt poma: mortemque acerbam patitur amantis anima; quia patiebatur sub tempore, quod nequibat pati morte: igitur in mortis tempore, quod anxiè expectabat animus, moriendi fugiebat tempus. Fatigatus sedebat sic, & quia sic sedebat, plus ex quiete fatigatus. Usque in mortem angitur, cùm mors ab amante desideretur. Aliud est, *Usque in id*; & aliud, *Ob id.* Non mors vexat, sed tempus, ex quo cruciatus: equidem vulnus, pro morte flagrantis, pectoris, quòd labatur in tempore tempus mortis. Mori optare, & sic manere: pati velle, & esse sine passione: posse volare & sedere. Quid mirum, quòd sine morte moriatur, si mors amanti impeditur?

Patitur sub tempore, quod nequibat morte.

Rapax mors venit amanti. Tibull. 1. 3. v. 65.

8 In Christi alloquio tam Petri, quàm Ioannis martyrij fit expositio; quia uterque sequitur, ubi mors pro Salvatore recolitur: illius martyrium sanguinis, Ioannis amoris. Petri, *Alius te cinget.* Ioannis, *Sic eum volo manere.* V. 18. & 21. Non alius, sed ipse se cinxit Ioannes, quippe passus incendia dilectionis, volens pati, sed non potens. Mansit sic, & arsit cor; siquidem amanti grave sanguinem in effusionem habere, nec posse effundere.

Martyrii Ioannis sub imperio amoris.

Amores quot amantium, tot ignes. Guil. Hesius.

Inquit Guilielm. Hesius, lib. 3. *Charit.* Emblem. 28. Quid *Tot ignes*? Tot mortes toties regeritur ictus, quoties in mortis optatæ præsentia refugit tempus. *Dulcis Tyrannus Amor*, dicebat Plato in *Cratill.* Plato.
Aliter Euripides in *Phœniss.* v. 1146. *Dirus Tyrannus amor.* Euripid. Amori sanè dulcedinis suavitas: unde tyrannica diritas? Ab effectu, ubi accedit dilectionis plenitudo. Tyrannus vitam ab odiosis tollit: amor à dilectis rapit. Tyrannus vitam adimit, sed ut iterùm tollat, non restituit. Amor verò rapit, reddit; sed ut iterùm rapiat, & per mortes eius vehementia innotescat: igitur cùm mors pro dilecto, summa sit fides amantis, & signum extremi amoris; parum obsequij in amante videtur, si semel præ amore moritur.

Amor cur dulcis, itemque Tyrannus?

Dicit Paulus, *Quotidie morior.* 1. Cor. 15. 31. Quotidie? Statutum est hominibus semel mori: utique, sed sæpe pectori amanti. Occurrebat persecutio, ut vita in meliorem tolleretur (quippequàm gloria optabatur) sed præteribat, quasi non venisset. Amor vitam arripuit, cæterùm reddidit. Quotidie cursus in mortem obvius, vel occursus; ipsoque in tempore interfugiebat tempus. Qaotidie voto amori vitam dicabat; verùm amor restituebat. Erat dulcedine dirus tyrannus, per dirum ministrum tempus; quo vita iugulata & se-

Quare dict. amor est, multiplicata morte.

restituta, ut amans sæpe moreretur in vita: equidem fides amoris tormentis gaudet amantis: quotidieque mori, dicit vivens Paulus, ubi tempore mortis præterit tempus; quoniam amanti Salvatorem, martyrium acre, pro illo ad illum posse mori, & sic manere.

Senec.

9 Physicè cogitat Seneca *Epist.* 24. *Quotidie* (inquit) *morimur. Non repente nos in mortem incidimus, sed minutatim procedimus.* Verè, quia quò plus vivimus, extremo magis accedimus. Nesciebat amoris ingeniosam virtutem, ut mortem constitueret pretiosiorem: etenim cùm amor in gaudium vitam tollat, ut restituat mortem amanti ostendit, sed in ostensione fugit: etenim amor in pectore augetur, dùm sæpe pro dilecto diligens moritur. Aptiùs loquitur *Epist.* 9. ubi: *Si vis amari, ama. In quid amicum paro? Ut habeam pro quo mori possim.* Eluceat Ioannis exardescens cor; & quare, quem diligebat Iesus. Amavit, ut amaretur. Habet dilectus amicum, pro quo moriatur: at cùm mori propter illum sit dulcedo, inest dira amaritudo; quoniam acre amanti, posse ad illum sanguinis effusione transire, & sic manere. Ut annunciarentur studia eius, cum libro pictus amor ingeniosus. Vide dicta *Tautolog.* 1. D. 6. n. 4. Siccine Ioanni liber offertur, quo studet amor. *Accepi librum* (ipse ait) *de manu Angeli, & devoravi illum: & erat in ore meo tamquàm mel dulce: & cum devorassem eum, amaricatus est venter meus.* Alcazar: *Cor & viscera mea.* In libro amoris passio pro dilecto continebatur: Ioanni simulque fratri promittitur: *Bibetis & calicem meum*; quia Christus aperuit librum, & solvit signacula eius. Accipit librum Ioannes, quem lector primus prævenit in benedictionibus dulcediuis; igitur dulcedo amanti, pro dilecto pati posse. Quid dulcius? Quid felicius? Morte & passione probatur, quomodò & quantum diligitur. Mors occurrit, sed recedit: iterum adest, sed fugit: Ioannisque torquentur viscera, dulcedoque sit amara; quippequam acerbum vehementer amanti, morte velle fidem ostendere, & mortem in morte sugere. Grave, differri gaudia ex inferenda pœnâ, cùm tempus veniat, ut volatile fugiat: quandoquidem voti optati dilatione, videtur finis temporis sine fine. Molestum utique sæpe mori: esse *in mortibus frequenter.* Mori & vivere: velle pati sed non posse, cùm possit pati: unde calix dulcis sit amarus: suavis quidem sit acerbus; iteratur-

Fidem. *Unde amanti dulcedo & amaritudo.*

Apocal. 10. 10. Alcaz.

Ioanni tormenta tormentorum fugæ.

2. Cor. 11. 23.

que martyrium crudele; quippe amarum ex dulcedine martyrium, sine passione & morte martyrium pati: propter fidem promptum habere sanguinem in effusionem; atque suspendi demonstrare fidem: denique ardore cordis martyrium pro dilecto diligere, & sic stare & manere.

10 His signis Ioannes pingitur, ut à cunctis in Ecclesia cognoscatur. Dilectus Virgini-Matri Filius, per crucis mortem ab illa declinaverat, atque transierat. Quæsivit, & non invenit: vocavit, & non respondit. Sedit, imò stetit iuxta crucem, percussa atque vulnerata. Amore languet, quin langueat amor; unde de dilecto inquirit. *Qualis est* (dicitur illi) *dilectus tuus ex dilecto, ò pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto?* Non inquirit Mater Virgo de dilecto dilecti, sed de filio dilecto. Non inquirit, sed appositè qui pœnæ comes respondet: equidem tunc, si de filio dilecto; Ioannem habebat pro filio. Dilectus dilecti Ioannes est: hic itaque quem diligebat Iesus: Iesus ibi iam non erat, quùm iuxta crucem stabat: pro filioque deligatur cordi iurè Dilectus dilecti; quia pro filio dilecto habebat dilectum filij. Pende contextum. *Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ò pulcherrima mulierum?* Respondet acturùm: *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Haud categoricum videtur responsum in huiusmodi articulum. De dilecto dilecti, atque specie illius inquiritur: unde ergo de dilecto dumtaxàt à Virgine respondetur? Aptè quidem, & in Ioannis amorem & honorem. Dilectus dilecti Ioannes est: Dilectus verò, Iesus: & pro dilecto dilecti designat Virgo dilectum; quippe Ioannem Virgo-Mater iam habebat uti filium. Ioann. Mellius Sousa, de *Christ. passion.* v. 812.

Cant. 5. 9. *Dilectus quare Dilecti, feminique Dilectus Virginis-Matris amore?*

Vers. 10

Claro solatur amore
Rebus in angustis: diva memor ille parentis,
Discipulum matri, matrem commendat & illi.

Sous.

11 Modò in dilecti signa, quæ dilecti à dilecto illustrissima nota. Scimus, Quis: sciendum, Qualis. *Qualis est dilectus tuus à dilecto, ò pulcherrima mulierum? Dilectus meus* (inquit) *candidus & rubicundus.* Variant colores, ut cognoscatur qualis. Si color oppositus, quo pacto simul candidus & rubicundus? *Per amoris & charitatis ingenium*: inquit Ghisler. hic. Quodnam ergo ingenium charitatis, ut Ioannes fulgeat candidi notâ & rubicundi coloris? Rutilet utique candore, quia quievit in pa-

Ubi sup

Ghisler.

pace. Sanguine decoratur, qui effuso moritur. Unde igitur color rubicundus sine nota sanguinis? Martyrio & ingenio amoris. Vitam pro dilecto offerre; dulcedo amanti. Velle & votum non adipisci, martyrium; quoniam obsequia impediti, amarissimum tormentum. Mors cruenta tot persecutionibus Ioanni occurrebat: ut dilectum videret, ad illam per vulnera properabat. Iam adinstar Abrahæ in iugulum gladius extensus; verùm de cœlo suspenditur gladius: dicitur que Ioannes *Candidus & rubicundus*; ut innotesceat amoris tormentum, per ingeniosum è charitate martyrium: equidem martyrium grave, toto annisu pro dilecto pati velle, atque dilecti arbitrio non posse pati: in dilectum anxiè currere, & simul cursum à dilecto suspendi: sic manere, ut passione coruscet flagrantis cor, & in flammis sine vulnere ad vulnus manere sic: iurè igitur Ioannes vulneratus charitate, candidus atque rubicundus dicitur, quasi sæpe pateretur, qui sæpe ab amore tyranno martyrium patitur. Iam ergo cognoscitur qualis Ioannes, y coloribus insignis: inter socios elucet candore sanguinis.

Unde simul candidus & rubicundus

Epiph.

12 *Ioannes singulari & admirando quodam modo obiit*: inquit Epiphan. *Hæres.* 79. Suariusque asserit, *Tom.* 2. *in* 3. *p. D. Thom. Disput.* 55. *sect.* 3. Martyrio fulget inclytus, cui non patienti, passionis hæret singularis modus. Designat Christus. Ambientibus in thronis primarum sedem; illi & fratri dixit: *Potestis bibere calicem?* Ab illis asseritur, Salvator annuens placidè suffragatur: *Calicem* (inquit) *meum bibetis.* Verùm quomodo? *Magna vobis bona. Martyrij enim coronâ potietmini, & violentâ morte, sicut & ego, a vita decedetis*: subdit Chrysostom. hic. *Homil.* 66. Unde Ioanni violenta mors, dum iussit manere sic? Quia sic præcepto dilecti mansit, violenter amor occidit. Totum propositum cordis intimo amore flagrantis, est fidem demonstrare passione mortis; ut vulnera altiùs impacta, fiat cordis signa, queis dilectum posset videre, & vulneribus agnosci: violentâque morte tollendus dicitur Ioannes, qui sic in vita mansit sine vulnere mortis; quoniam tyrannicè fecit amor, quod omisit persecutor: etenim cum dira mors demonstratio vehementis amoris sit; mortem patitur crudelem, quippe non patitur mortem.

Ubi sup

Chrys.

Quo pacto violenter mortuus, si non occisus?

13 In Christi expositione liquet utriusque mortis in fratre utroque discrimen.

Calicem quem ego bibo, bibetis: & baptismo, quo ego baptizor, baptizaminì? dixit illis. Quid ad litteram, promptimus fusè à *num.* 32 Cur igitur passio à Salvatore signatur modò sub metaphora calicis, modòque sub figura baptismatis? Ut passionem utriusque vividè significaret: equidem bibituri, aliter tamen, & aliter. Alius sic, alius verò sic; quia gratiam dividit Spiritus, prout vult. Est passio signo cruoris, calicis notâ: est passio signo charitatis, cuius symbolum flamma: utriusque enim Salvator signat martyrium, exponens calicis atque amoris tormentum: equidem calicem hausit Iacobus per mirificam virtutem; quia effudit sanguinem: similiterque Ioannes avidè bibit, quia sanguinem non effudit, patiens sub flammis amoris, quantum est vulneris effusione sanguinis. De Iacobo diximus, *Didasc. præced.* num. 17. & 20. bibisse calicem fratris; unde Ioannes remanebat sine corona passionis. Non tristetur: habet flamminis, quo vita per totam vitam cruciatur; quippequam pro dilecto, sanguinis effusione non offertur: Ioannesque cecidit intimè vulneratus sub sagittis amoris, capiens signare fidem rubrica sanguinis; quoniam dolor acerrimus æstuanti cordi, sic manere in martyrium, & sic manere.

Marc. 10. 39.

Quisnam calix à Iesuae hauitur, si totum bibit Iacobus?

14 Perpende emphasim verborum Salvatoris. *Calicem* (ait) *quem ego bibo, bibetis: & baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini. Quem bibo?* Quem bibiturus. *Quo baptizor*: Baptizandus. Quousque veniret passionis tempus, nec sanguine baptizandus, nec dolorum calicem bibiturus: modòque dicitur, calicem bibere, mortemque pati; quia pati desiderabat, & pro dilectis sine passione manebat, orto cruciatu martyrij ex martyrij dilatione: igitur cùm maneret sic usque ad præfinitum tempus à Patre; tempus impediebat diram præ amore passionem, & in hominum studium totum effundere sanguinem. Ipse dicit: *Ignem veni mittere in terram: & quid volo nisi ut accendatur? Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coarctor, usque dum perficiatur?* De cruce & morte ex passione loquitur; dicitque *Coarctor*: crucior, patior. Si venturus, unde dolor? Quia venturus: etenim cùm amor excitaret, ut statim effusione sanguinis redemptionem perficeret; patitur modò mortem, quia non stavit. Ubi amor ibi dolor: accendebatur sitis præ flamma amoris: & non à dolore pre-

Ubi sup

Luc. 12. 50.

Quid sit pati sub cruce amoris?

mitur; sed à dilectione arctatur: quia cùm bibere vellet passionis calicem, non usque ad satietatem quibat extinguere sitim. Premitur, quousque obsequium ipsa morte perficiatur: quia cruce non perficitur, crucem acerbiorem patitur: moriturque ante mortem dirioribus cordi pœnis; quia pariebatur anxiè sub cruce amoris. Hinc dicit Patri: *Opus consumavi, quod dedisti mihi ut faciam.* Nondum consummatum opus morte crucis; igitur tempus nondùm venerat passionis: & cùm jam passus dilationis vulnus, dicit passionis consummatum opus; quippe sub voto mortem passus efferudelem quoniam non passus est mortem: quia manet sic, quoniam non aderat crux: quia passus sub gladio temporis, quod sub vulneribus crucis.

Ioann. 17. 4.

15 Macte animo inclyti heroës, fidei pugiles, Christi athletæ, in Olympicis pancratici, Deo spectaculum facti singularibus agonibus, atque theatrum & Angelis & hominibus. Insiluit ignis in vestra corda, quem voluit Magister accendi in terra: & quasi non sufficeret in sitim cordi flagranti, petitis ignem de cœlo descendere. Bibistis calicem & sanguinis & baptismatis: etenim Iacobus amore languit sub tyranni gladio: Ioannes verò sub charitatis incendio, movente acriorem passionem; quia pro dilecto non valuit totum effundere sanguinem. Vide in *Litterium.* 26. & *Tom.* 5. *Tautolog.* 4. *Didasc.* 1. Martytij huius excellentiam delicat vel in se Paulus. *Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut & vita Iesu manifestetur.* Ita amor Salvatoris, pro redemptione servitutis humani generis: equidem vivere tantùm dicitur, quandiù pro hominibus patitur. Christus mortem passus est per crucem: quo pacto Paulus vocat mortificationem? O dolor! Quid non studuit ingeniosus amor? Totum Salvatoris in vita propositum, salus fuit præ amore mortalium; ut eius sanguine efficax nanciscerentur remedium. Prævidit calicem: proposito gaudio, sustinuit crucem: pridemque à Paulo ostenditur mortificatus; quippe mortem optatam suspendit tempus. Amanti sanè sunt tela, differri gaudia; coërctabatur, ut pateretur: dilatione mortificabatur: & quæ in vita mortificatio, mors dicitur: quia mortis excedit pœnam, expectare, atque mortem differri per totam vitam. Vernaculè: *Es una muerte con el mayor tormento; porque una mortificacion de por vida, es un martyrio.*

2. Cor. 4. 10. *Vita dicitur Christi, qua hominibus patit.*

Ut mori suspiret moriendo.

16 Siparium extenditur in amore atque certamine Ioannis. Gloriam martyrij Petro audienti, ac de Ioanne interroganti, dixit Servator N. cui cura utriusque: *Sic eum volo manere, donec veniam.* Donec veniret de cœlestibus ille, Ioannes è vita non potest egredi. Christus desideranti non apparebat: nimis desiderabat pro illo mori, ostendens in flammis amoris adustum cor; unde clamabat: *Veni Domine Iesu.* Veniens veniebat, sed Ioanni, quod citò, videbatur serò: tunc que irruebat mortificatio; quæ in mortem transibat; quia mors veniebat. Unde si martyrium Ioannis ex absentia Salvatoris; tota vita martyrium & mortem habuit, donec pro quo moriebatur, apertâ gloriâ veniret. Aliter Petr. Damiani, de Ioann. *Evang.* serm. 2. *Volo manere donec veniam. Veniam* (ait) *non mittam. Non mittam Angelicam potestatem, aut supernam virtutem: ipse veniam, ipse egredientem eius animam in gloriosæ claritatis susceptam. Quia mirabiliter vixit, mirabiliter obijt.* Mirabiliter vixit, dum tota vita fuga mortis mortem habuit: igitur vivere continuum subiens sub amore martyrium; sanè miraculum. Secundum multitudinem dolorum in corde, Iesus nudavit solamina: equidem amor dilecti amori respondit; & non expectavit, ut veniret, sed illum ut traheret, mirè de cœlo descendit.

Apoc. 22. 20. *Ioannis tota vita in martyrij pœna.*

Petr. Damiano *Ad illum Christus de cœlo descendit.*

17 *Ioannes se desposuit in sepulchro:* ait Gregor. Turonens. 1. *Histor. Franc.* cap. 26. *Seipsum vivus adhuc sepelivit:* Dorotheus in *Synops.* & fuse Abdias Babylon. loc. cit. Singularis fratrum in sepulturam concordia. Iacobus (ut præmilimus *Didasc. præced.* num. 22.) in saxum se sepelit mortuus: Ioannes se sepelit vivus. Unde ut Damiani dicit, (cum alijs plurib. ex Abdia, in fin. *lib.* 5.) *in fovea, nihil aliud post inventum, nisi manna; quod usque hodie scaturire non desinit.* Augustin. in *Ioann.* Tract. 124. *Suam vitam* (inquit) *scaturigine pulveris indicari: qui pulvis suam quiescentis impelli. Super humatum corpus ipsa humus quodammodo vivere ac spirare videretur.* Quid hoc, & quorsùm? *Mortuus ut vivas, vivus moriaris, oportet.* Amor in morte restaurat, quod in vita ingeniosus ademerat. Dicit aliò Claudian. de *Bell. Gildon.* v. 277.

Gregor Turonē se Dor.

Se sepelit

Damian

Augustin.

Hic manet, ut moveat.

Terram movet, ut indicet vivere: dormit in pulvere: & in morte vitam habet, qui in

Ovven. 1. *Epigr.* 49.

Claud.

in vita toties mortem acerbam sustingit. Vitale sanè pectus, quod probat motus. Cor amor mirabiliter inflammat: adinstar Seraphim Ioannes stat & volat.

Iob. 5. 26. *Qua in tumulo & miraculo*

18 *Ingredieris in abundantia sepulchrum:* dicit Iobus. Ioannis præ se fertur articulus. Ingredi? Sanè indicat, morte non mori: igitur minimè moritur, qui sepulchrum in spiramen ingreditur. Motus vitæ signum est. Sepulchrum negat motum, quia qui movetur, non ducitur in sepulchrum: Ioannesque non ducitur, sed ingreditur; igitur vel in morte vitali fungitur halitu, si movetur in sepulchro. Pende. Non solùm sepulchrum ingreditur, sed cum abundantia. *Sicut infertur acervus tritici.* Triticum in sepulchro, & cum abundantia? Sunt tantum Ioannis insignia, quoniam solus ingreditur, quò ingreditur nullus. Sousa hic succinit:

—Locuples ferum ingrediere sepulchrum:
Funeris extremo celebrabere ductus honore.

Ibid.

Sousa.

Qui in sepulchrum trahitur, ibi ut cadaver invenitur. Aliter in Ioanne, qui vivus in sepulchrum ingreditur; quandoquidem quia elatus super, in sepulchro non invenitur cadaver. Eius fecit miracula in spectationem amor, & fulsit amoris honor; etenim insigne miraculum, & singulare prodigium, Ioannem in sepulchrum ingredi, & manna salutiferum inveniri pro cadavere. Sepulchrum, Ioanni promptuarium: eructat ex hoc in illud. Quid sepulchrum eius, nisi frumentum electorum? *In eius sepulchro non nisi manna invenitur:* ait Hieronym. Tom. 4. *Epist.* 10. Ioannes in sepulchro quæritur? Non est hic: ecce locus ubi positus est. Non dedit Sanctum suum videre corruptionem, puritatem tota vita servantem: etenim dum cœlum etiam corpus ad se traxit, in sepulchro pro signo manna suffecit. Vincenti ingredienti sepulchrum, veniens Iesus manna dedit absconditum.

Hieron.

19 Cur ergo non flores, aut alia pretiosiora, sed solùm manna exponitur Ioannis stemma? Manna omnibus omnia: deserviens uniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat convertebatur. *Hic est discipulus ille, quem diligebat Iesus, qui & recubuit in cœna super pectus eius.* Insignitus, dilectus, & dignatus. Dignatus Christi latere: insignitus munere, dilectus singulari favore. Hispanicè: *Valido, Amado, y entre todos escogido*, munere, favore, latere. *Latere*, quia recubuit super Salvatoris pectus, in quo sublimior meliùs thronus. *Munere*, ab illo tradita matre, speciali dilectione. *Favore*, ob gratiarum cumulum: quippe signatus mysteriorum organum. Hic & hoc est discipulus ille. Cupis plus? Hic autem quid? *Custodi Dei, tuba sancti, aquila cœlestis:* ait Damian. d. Beniamin eluceat inter duodecim discipulos Christi, adeptatus à Virgine-Matre, sapientiæ abyssus, supremus, inimitabilis Theologus, charitatis fornax, amoris lampas, Phœnix in igne, Sol Ecclesiæ, magistri fulmen, radius claritatis, decus splendoris, thesaurus charismatum, compendium gratiarum, Verbi æterni secretarius, Virginis custus, fidelium deliciæ, virgo sine labe, martyr sine morte, vertex Doctorum, apex Prophetarum, sociorum corona, cunctorum pertingens gratia; igitur feliciter lauream candore obtinuit Doctoris, liliatam virginis, & roseam Martyris. Manna meritò eius exprimit virtutem: habet enim omnimodi saporis suavitatem.

Ioann. 21. 20. *Eius insignia.*

Eucomia

20 Conitar quantum erga Iesum cordis amor. Spiritus-Sanctus à Theologis cùm D. Thoma, 1. *p. q.* 37. dicitur *Persona amata.* Quid de illo Christus, Dominus Iesus? *Ille* (ait) *testimonium perhibebit de me.* Stemmata Spiritus divini miramur in Ioanne. Hic est discipulus ille, quem diligebat Iesus, & testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Dum eius, & in eum exprimitur amor, simul effulgurat bonor: igitur singularis Ioannis honos, secretarius & dilectus. Eius studium claruit per obsequium: quandoquidem, ut ait Augustinus in *Ioann.* Tract. 36. *Erexit se non solum super terram, & super omnem ambitum aeris & cœli, sed super omnem etiam exercitum Angelorum omnemque constitutionem invisibilium penetratum. In convivio super pectus Domini discumbebat: de illo ergo pectore in secreto bibebat; sed quod in secreto bibit, in manifesto eructavit: ut perveniat ad omnes Gentes non solum incarnatio filij Dei, passio & resurrectio; sed etiam quod erat ante incarnationem, unitus Patri, Verbum Patris, coæternus generanti, aqualis ei, à quo missus est.* Secreta cœlestia revelavit, & orbem à veneno Aquilæ hæc cœlestis eripuit. Patiebatur Ephesi, Proconsulis Romani, & Aristodemi, sacerdotis Dianæ diram persecutionem; postquàm illuc rediit ex insula Patmo, ut rustico populo ostenderet Christi fidem. Populus acerrimè defendit, & fulminato Evangelio protectioni respondit. Ita Abdias Babylon. loc. cit.

Ioann. 15 26. *Eius amor & honor.*

Augustin.

21 In cœlo collocatur ab Astronomis constellatio sub Aquilæ specie, plurimis fulgidis stellis ornatæ. A Poetis de asterismo variæ fictæ metamorphoseis de quibus ex professo agemus in *Epomer. Isagog. Januar.* Aliquibus placet Rustici fuisse Aquilam, cujus ex Alliano texunt historiam, & Pier. Valer. *lib. 19. cap. 7.* & Nicol. Causin. *lib. 6. Symbol. 22. Maximis Solis ardoribus* (inquit Ælian. *Animal. histor.* lib. 17. cap. 37.) *cum arentissimæ messores sitirent; unum e suis, ut aquam è proximo hauriret fonte, miserunt. Ubi verò ad fontem venit, offendit aquilam quam strictissimè cauteque serpente circumplicatam, tantam proximam, ut strangularetur. Accolæ, vel quod non ignorarent, vel quòd audito acceperit, aquilam Jovis nunciam & ministram esse, & item quod egregiè teneret feram, & improbam bestiam esse serpentem; falce eam dissecuit; & vinculis aquilam, unde effugere non poterat, exsolvit. Cumque, his obiter gestis, revertisset, atque haustâ aqua vinum temperatum omnibus ministrasset, is iam post illos bibiturus erat. Ad labra igitur poculum cum admovisset, servata aquila (circum locum illum etiam nunc versans) ut hanc mercedem suæ salutis persolveret, sic in poculum involavit, ut poculum effunderetur. Ille, quòd graviter sitiret, indignatus ait: Hæcne gratiam, cum sis illa, tuo conservatori refers? Cum hæc locutus in siti, alios viget, ex venenatâ potione palpitantes, extremum spiritum efflare. Isaque redemptionis pretium ei qui se conservasset, aquila eum pari salute compensavit.*

22 Opportune dicam cum Tertulliano, Carmin. de *Sodoma*, v. 117.

Hinc habet in falso de vera fabula famam.

Gratiùs beneficium solvitur ab aquila Ioanne, populo rustico Ephesi, dum illum protexit, eripuitque a sacrificulo, infesto, venenato draconi. Siris premebat cives bibendi aquam sapientiæ, præut ostenderat Ioannes de fontibus Salvatoris. Tunc virus aquæ puræ cœlestis doctrinæ miscuere Corinthus & Ebion, populo rustico medicatum toxico præbentes poculum, negantes Christi divinitatem, solumque ex matre consitentes hominem. Populus rusticus aquam infectam siccine potare cupiebat. Quid tunc aquila Ioannes? Excussis alis ad rusticum volat, poculum frangit, venenum effudit, fulminans: *In principio erat Verbum*, quod in Virgine & tantum ex Virgine, caro factum; ut in una divina persona fulgeret duplex natura humana à genitrice, divina à Patre: quæ quidem verba spiritus & vita sunt, uti originalis fons: à quo recedentes in potu invenerunt lethum & orcum, aqualique cocyti, ut perirent in æternum veneno poculi. Plaudatur ergo aquila cœlestis Ioannes, qui ita exhausit radios æterni Solis, liberans ab aconito Cerberi Ephesinum populum; quippequàm aquâ sapientiæ salutaris potavit illum.

Aquila messoris arcuat. lus.

Ælian.

Tertull.

Cur Ioannes Aquila cœlestis?

Claud. de *Bel. Gild.* v. 348.

Diuit, & afflatus vicino Sole, refulsit.

DIDASCALIA VII.

Mundi gloria, gloria mundi.

1 UNDE Seneca, *Epist.* 123 iure profert: *Gloria vanum & volatile quiddam est, auraque mobilius.* Hinc Salomon de se dicit: *Ego Ecclesiastes fui Rex Israel in Ierusalem.* Quid? Non erat, ubi illhoc vel in throno dictitabat? Profectò erat, & ornatus honore, & decoris diademate, coronatus divitijs, vallatus illecebris ad libitum insatiabilis libidinis, ad amussim voluptatis, ita bonis terrenis perfruens ad votum; ut in tot prosperitatibus aufugeret desiderium: dicitque, in gloria regni feliciter fuisse, verùm cùm esset, non esse; quippe gloria mundi uti volatilis, ita futilis & vana, quòd dum videtur præsens: iam sit præterita. Dicit nostra Tautologia: *Expectans expectavi.* Haud expectatur expectatio, sed quod in mundo concipitur voto: & quod concipitur, dum habetur, expectatur; quia gloria miseri mundi dum apparet, evanescit. Est quid volatile, subsistens in mutatione, dolo frustrans desideria; si facta corda; unde si expectatur, quod non habetur, in ipsamet fruitione quod habetur, expectatur; quippequam ita velociter præterit, quasi numquam advenisset.

Seneca

Eccles. 1. 12.

Dum apparet, evanescit

Psalm. 39. 2.

——*Minuunt præsentia famam.*

Accinit Claudian. de *Bell. Gildonic.* v. 385. Parum novit cimbolum, seducens cerebrum. Non solùm minuit opinionem, sed entitatem: quandoquidem gloria mundi ita præterit, ut vana; quòd præsentis & ad oculum desideretur præsentia.

Claud.

2 Quid est mundus: Figura quæ transit terræ impressa, & evanescit calcata, sine ulla unquàm entitate: etenim species eius

Gloria, apparentia.

eius stat tantùm in specie. Vel à diabolo siccine detinitur, ut ab homine aviditas removeatur, quin valeat collyrium; quippe sequitur damnum, cognoscens dolum. *Ostendit* seductor *omnia regna mundi, & gloriam eorum.* Aptè *Ostendit*: nullam reapsè quibat signare entitatem, quippe tota mundi gloria tantùm in ostentatione. Hinc *in momento* factum, ne reflexione fiat de futilitate iudicium: igitur si iudicio libraretur ab homine, cuncta momenta illius diceret nullius momenti. *In momento temporis*: etenim in alio temporis momento, totius ostentationis nec ostentatio; quoniam si in momento deficit, quod ostendit, præterivit: simulque nudavit invitè ostentationis dolum, quia tantum potest demonstrare defectum. Erit ne resipiscentia, vel dum cognoscuntur vana? Nullo modò: plus quàm entitas vellicat entitatis cogitatio. Patet didascalia in ipso textu: *Ostendit* diabolus *omnia regna orbis terræ in momento temporis.* Quomodò ostenderit, dubitatur ab Expositoribus. Congerit sententias Alapid. hic, quem videsis. Theophylactus cogitat, adinstar pictoris in aere efformasse varias regnorum imagines, per radiorum Solis refractiones; ut apparerent ad oculum, speciesque futilà allicerent desiderium. Dæmonis calliditas videtur fatua, quippe cuncta in apparentia & figura: nemo quidem sequitur felicitatis speciem, sed ipsam felicitatem: cur ergo dum struit dolum, redigit mundi gloriam in oculorum ludibrium? Ut facilius fatuos in votum alliciat, ac in seductionem trahat. Magis illicitur homo specie, quàm veritate. Cognoscit fatuorum conditionem, tendentium in vanitatem: ab impostoreque astu rerum omittitur entitas, ostendente consultò tantùm picturas; quippe inter bona vera & falsa, magis placent hominibus, quæ constant ex apparentia. Iccircò *in momento temporis* ostendit, quod appeti capit. Etsi summum, si breve, si futile; quodcumque bonum exponitur despicabile. Non est stoliditas dæmonis, sed techna circumventionis. Præsentiores illecebræ, si mulcimen breve & futile: ostendítque diabolus in temporis momento, in quod illicitur homo; quoniam plus illi amabilia, quæ magis vana. *In momento temporis*, propter pernicitatem durationis, & efficaciam mulciminis: equidem inter deceptæ cogitationis illecebras, magis arridet fugitiva felicitas.

Luc. 4. 5.

Ludibrium dæmonis.

Dum apparet, evanescit

Magis homo decipitur specie, quàm entitate.

3 Mirum, quòd de strophis diaboli, refert Athanasius in *Vit. Antonij*, quem sequitur Lippoman. *Ostendit ei* (ait) *fluxam sæculi gloriam.* Intendit dæmon Antonium ab amore sæculi removere, vel ad illum illecebris invitare? Allicere prorsùm: fluxumque ac fugitivum struit vanitatis theatrum? Utique: magis allicit, quia breve: & inter vana, exponitur arte fluxa sæculi gloria: ut voluntas puncta apprehendat, ne gloria visa ex conditione pertranseat: igitur non erit aliter tempus in gloriam ostentationis; quia tota gloria tantùm in momento temporis. *Filij hominum, usquequo gravi corde? Utquid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Utquid?* ideest, quo intuitu? Si vanitas cognoscitur, non diligitur. Non eligitur mente, sed corde, & gravi, in fugacem ostentationem tendente. Leocinium est, quod apparet, haud quod prodest: vanitasque diligitur, dum cognoscitur; quippequam ad vanitatis delicias, maximoperè prodest cognita vanitas. Mendacium homo percipit, quicquid mundus tamquàm in gloriam adducit: cognitumque mendacium solicitè quæritur, quando vanitas diligitur; equidem quò malus in vanitatem mendacium, plausibilius in futilem ostentationem flabellum.

Athan.

Eius affectatur forma, quia fugitiva.

Ps. 4. 3.

Vanitas dilecta, quippe cognita.

Non pudet vanitatis? Minimè.

Terent.

Ut inquit Terentius *Phormion. Act* 3. scen. 2. v. 41. Perperam pudebit, cuius in vanitatem & apparentiam, in insaniam usque diligit: igitur nemo pudore suffunditur, de quo gloriatur: & inter vanos, plus lucet in splendorem luxus futilis, & manis apparentia; quàm splendoris substantia.

4 Pateat igitur fatuorum flebilis, sive ridenda mania. Imperio totius Ægypti potitus est Iosephus; undiquè gloriosè clarusin cuius futura insignia, varia etiam puer præviderat somnia. Natus est homo, ideoque simul natus fructum ludibrio: quapropter cùm quædam somnia referret, illorum sibi liborem & indignationem conciliavit. *Hæc causa fratrum atque sermonum invidiæ & odij fomitem ministravit.* Odij causa, conditioni humanæ videtur ingenita: igitur nonnumquàm superbiæ ingratum, alium sibi præcellere vel per somnium. Odij ex invidia, contraria videtur causa. Odium plane ex aversione, vel fastidij semine: modò ex invidia, nascitur ex amore. Non ex eo quod displicet, sed quod placet: igitur odit in alio lividus ratione excellentiæ, quod percupit tantùm sibi: sitque alienâ causâ in odium invidi fu-

Gen cf. 37. 8. *Invidia crudelis etiam in benevolum frater.*

furor, quod in delicium cogitavit amor: quandoquidem radix amara doloris, ex amore claret habiti, verùm adversione habentis. Livor ergo est dolor de bono alieno. Quodnam bonum in somnio, ut paveat invidiæ tantùm ludibrium phantasiæ? Bonum erat, fungi imperio; vanum se somniare Principem: unde igitur quod phantasticum dumtaxat fovet livorem? Quia sonabat vanitatem. Homines non sequuntur vera, sed vana; illis ficulis floxa gloria: cùm magis in delirium vanitatis apparentia corda premat, quam veritas splendoris appetentes allicias; omittunt livorem, fratrem demirantes Principem: invidentque somniantis & utique in odium; quia licet magnum imperium, erat imperium phantasticum. Si invidia ex aliena felicitate, in somnio scopos non tib invidiæ; equidem dumtaxat apparentia felicitatis, & sine entitate phantasiæ vanæ colores. Quid itaque invidendum? Somnium & somnium: quippequàm ad hominis delicium, cùm somnium sit fallitas, & quod videtur, Principatus firmitas; plus diligit cogitatam fallitatis vanitatem, eò quòd detervit ad phantasiæ vaniorem ostentationem.

Non avidet felicitatis formæ, sed figuræ.

5 Inter Ethenicos Priscos Philosophos disceptum olim, quo fulcro subsisteret orbis? Alij dixerunt *Amore*; alij *Dolo* (vide dicta *Tom. 4. T. S. D. 4. n. 5.*) Plato in *Alcibiad. Ipse subsistit per se.* Una est sententia diversitate vocis, ut mundi veritas consistet veritate fallitatis: etenim si dolo & per se subsistit; tota eius veritas nihil erit, nisi fallitas. Fallax gratia quæ tantùm in apparentia; nec homines relipiscunt fallacia: etenim præstantius in amorem mulcimen, quod habeat dumtaxat dolis ostentationis speciem. Amor ingeritur, ubi dolus cognoscitur, quin homines utantur iudicio, vel patente dolo: igitur tantus amor in fallacias, dum fatuè sequuntur gloriam; quòd inter fictum & verum, arrideat fictum, pondus præbens fomiti vanitatis, ubi nec species ponderis. *Facit pondus ventis*, qui miratur faciem orbis: equidem cùm ventus nihil sit, vili aëris motus; erit sanè sine pondere, quod fundatur ad subsistentiam in aëre. Quidquid ponderis æstimari debet; etenim utilitatem secum adducit: & qui mundi gaudia sequitur (estò gaudia consequatur) dat pondus ventis; quippequàm æstimat anxiè, quod nullius æstimationis. Mendaces sunt filij hominum in stateris: librant in gloriæ specie, quod est se caret libramine; cum apud illos detur pondus sine pondere: igitur si cuncta ventus vanitatis & ventus; quod ventus, ad libramen non habet pondus.

Plato.

Quæ dolus.

Iob. 28. 25.

Et fiat subsistentia.

Minus nihilo.

Terent.

Succinit d. Terentius *Scen. seq.* v. 2. Estne hyperbole? Aliter apparet impossibile. Non est, si in vana ducitur cor. Ubi levi levius additur, proculdubiò levius fit. Ventus levis, gloria mundi vento levior. Ponderent librabitur? Quid, quoad ad pondus nihil est? Mundus ergo cum universa gloria non habet pondus, quia vento minor inventus. Buchan. hic.

Ventosa Regum, Principumque potentia
Est vanitate vanior.
Adeoque fumo levior, ut si splendoris
Hanc lancem vires omnium
Inanitatem hanc colloces; cunctis simul
Inanitas præponderet.

Buchan.

Orbis iter non rectum, quippe si orbis, nihil erit restitudinis: totum nihilum & inane, quia conoscantur errore, affectu pravo, obliquisare iudicij: quandoquidem si recte pectus inspexerit gloriam; quasi nihil profectò despiciet eam.

Plinius

6 *Apud Orchomenon, duo sunt fontes, quorum alter memoriam, alter oblivionem affert:* ait Plin. *lib. 31. cap. 2.* & Cœl. Rhodigin, *lib. 20. cap. 10.* idem de annulis astrologicè instructis a Moyse, refert Petr. Comestor in *Exod. cap. 6.* de quibus alibi. Hujusmodi oppositi effectus videntur diversimodo in hominum cordibus. Quid prudentius? Quid utilius? Etenim salubrior oblivio vel recordatio? in cognitionem doli latentis, illecebris insidiantis, erit eius fallax gloria oblita, vel fallitatis memoria: In eis, qui non cognoscunt, memoria nocet; quippe voluptatis sagitta lædit vel fracta. In eis qui corde calcarunt, & memoria obliviscuntur (quoniam nec oblivionis recordantur) magis prodest recordatio, quàm oblivio: equidem cùm ignorantes fallaciæ colores falsicent; qui embolia norunt, fallitatem rident. Hi fontes erant ad introitum in antrum Trophonij, de cuius Oraculo dicam fusè in *Ephem. 6. Novembr.* Felices iudicabantur, qui in specum ingressi, quasi mira visuri, ex quibus vilis & cognitis, caremam per totam vitam necterem prosperitatis. *Is, qui exit e specu, primo attonitus videtur; paulo post ei priscinamenti & risus redit:* ait Iul. Cæsar Bulenger. de *Oracul. cap. 21.* Liquet hominis amentis lamentabilis miseria, quem sine mente recipiebat foveas in speculum diffluentium aviditatem in mundum, atque hilariter errantium: igitur dumtaxàt quibat sequi fallacias; qui mentem habebat lætam. Nemo mente lapsus in periculum immergitur: itaque qui mundum vafrum sectatur, insanus dicitur; equidem tantùm qui ultrò privatur ratione, cognitam proditionem poterit sequi. Attonitus, qui ex mundi antro, quasi ex Trophonij specu exit, si exit, cum errore sensationum, ex fragore tempestatum, quæ irruerunt in iudicias, vanas cogitationes; ut evanescerent soliditas mentis speciebus vanitatis: equidem cùm quassaretur variis motionibus leve cerebrum; fulmen tonitrui strepens teddijt attonitum. Frequenter igitur qui in circuitu ambulat, capitis vertiginibus laborat. Qui attonitus, semper apparet stupidus, suspensa facultate sensuum, in usum rationalium operationum: & dum ex sæculi tenebris felix exit, seipsum quasi nescius stupet; quàm attonitus esset; quippequàm mente receptâ, noscit non habuisse mentem, dum sine sensu ita in sanè securus est fatuitatem. Lassatus itaque in anfractu iniquitatis, ambulansque vias difficiles, insensatum se agnoscit, & quia cum sensu magis attonitus exit; quandoquidem si exit in resipiscentiam fuisse, in supplicium excitatis & poterat non exire. Unde qui specie sicillantis vanitatis attonitus, infeliciter hæret.

Fontes memoriæ & oblivionis.

Spectat Trophonij, symbolà mundum diligentiis.

Virgil. 8 Æneid. v. 730. *Atlantiades despectâ validior memoria vel recordatio?*

Rerumque ignarus imagine gaudet.

7 Liquet hinc quomodò profit & nocent simul mundi oblivio & recordatio. In animo diffluente nocet memoria labentis mundi; quippe oculos amæ at species: equidem festivè seducitur, quicumque illecebrarum oscitanter recordatur: simulque oblivio lædit, dum ille attonitis placet: quoniam cùm eius dulcedines amarissimæ, vel in ipsa voluptate; miserrimè usquequaque decipiuntur, igitur voluptatum doloris non recordantur: inferretur sanè insidiosæ deliciæ reminiscentia, modò cruciatus cordis esset memoria. *Quantum possumus* (inquit Senec. *Epist. 14.*) *evitemus incommoda quoque, non tantum pericula: & in totum nos reducamus, excogitantes quibus possint timenda depelli.* Non depellitur vel incommodum, vel periculum, ubi species memoriâ vellicat animum: delicium enim, quod est acerbum, apparet; dum oblitâ amaritudine memoria incommodum fovet: igitur sequitur dolum, quasi non esset in ipsa recordatione perium.

Senec.

Terent. *Nescit, parum lucri, quantum ei damni apportet.*

Accinit Terent. *Heautontim. Act. 4. Scen. 4. v. 25.* Equidem cum memor vanitatis, obliviscatur mentis; ne possit effarmare de periculo iudicium, fascinatio nugacitatis reddit attonitum. Iccircò fictum, mundum fabulam habuisse duplicem, memoriam scilicet & oblivionem: *Quorum filiorum unum in terram destinat: alterum sub terra locat.* Georg. Fabricius in *Rom. fragm.* & Cornel. Schrevel. in loc. præcit. *Terent.* Unum vicissim abdicat, quàm alium homo in mundi technis adoptat: etenim si voluptatis recordatur, dolorum illecebrarum obliviscitur: qui verò oblivione consuluit, etiam sub terra vel memoriam sepelit. *Miseriam non sine lachrymis fero, ac ipsa vexatione perturbor* (inquit Gregor. Nazianzen. *Orat. 16.*) *Idemque vobis accidat, vellim; ut lachrymis lachrymas fugiatis:* etenim si ex dolotibus lachrymæ, atque dolores ex illecebris mundi; ex dolore dolì cogniti exultantes lachrymantur, ne decepti risu eiusdem lachrymentur. Otho Vænius, *Amor. Emblem. 44.*

Fabric.

Gregor. Nazian.

Ludendo capimur, bibimus ridendo venenum,
Atque inter vinclà miscet amor.
Si timeas laqueos, & si et vincla terrent;
Terreat & fusus, ne capiaris aqua.

Oth. Ven.

8 Deinde. Ei, qui in ingressu ex antro Trophonij videbatur attonitus & stellatus restituta mente, redibat risus. Speculum objicitur infatuatis à mundo, ut eis constet tristis, quæ festiva mulcebat in insidias oblectatio: igitur si mentis impos, fardonicè gaudet; qui mentem recipit, ut liber, lonicè ridet: extinguit enim iudicium blandimine mundi, & risum movent rationales sine mente. A sensatis despicitur, ab stolidis amatur: amor est error, quippe oblecta, mina dolor, & falsum gaudium mundi; atque despectus movet risum in irrisum; quoniam claritati mentis obvius dolus oculus, callida vafrities, scena versatilis, totum labor, totum furor, gloria ærumnas; pictura, apparentiæ illecebra, fallacia; felicitas miseria, voluptas vana, gaudia cordolia, embolia cuncta: ubi lætantes in plausum ire videntur; quòd an sedere cæcis totum phantasticum. Distribuuntur in resipientes & despientes, potita ac excussâ mente, exercitia Heraclìti & Democriti. Illi rident flebilia, hi flent ridentia. Qui sectantur, rident in lachrymas: qui despiciunt, flent ærumnas: quandoquidem qui mente potitur (cùm mundus ab illo uti mundus cognoscatur) lachrymatur mundi fatuè sectatores, & mundum ridet prudenter

Cur ex mundo risus & quæstus?

ter ob dolosas vanitates. Causa subest. *Nihil volitum* (dicitur) *quin præcognitum.* Amor in mundum, haud oritur ex cognitione, sed ex errore mentis, ob affectionem ex defectu cognitionis. Haud ex rationali intelligentia; sed ex opica ignorantia; quippe fatetur qui se à mundo videt deceptum, non habuisse in cognitionem iudicium. Si quod diligitur, ignoratur; male diligitur. Cõgroit tunc, mundi recordari doli, ne noceat memoria mundi: equidem si oblivio in despectum intenditur; non despicit, qui insidiarum obliviscitur: haud paradoxum est. Latet & mulcet callidítate eius structa fallacia: ergo ut obliviscatur, adsit memoria.

9 Totum documentum ita proficuum, exprimit Christi præceptum. Asseclis dixit: *Ego elegi vos de mundo. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos & posui vos; ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Cur ergo discipulos, qui mundum despexerunt, remittit in mundum? ex mundo eduxit & elegit; & in illum & iam calcatum inducit? Videtur solicitare in præcipitia diterimen. Nullo modo, sed mentis superiorem libertatem, & erroris cognitionem. Mundus est tabula graphice picta, ac coloribus amœna. Si longè distant, lumina infatuant, ac elegantia in discretione titubant: igitur arbitrantur quasi in perspectiva mirabilia videres & quæ stuporem conciliant, vere ac iuxta rum prælligiæ: unde quos à mundo Christus eduxit, ut illum explorent cominus, meditatò remittit; ut colores à mundo structos in mulcimina fraudis, experiantur dumtaxat esse colores. Mundus ideo vel in ostentatione fugit, quia cognoici in vanitatibus cavet. Species eius invitat, pulchritudine delectat, venustate fascinat, artificijs astu decipit, strophis artè seducit; unde pellicitur, seu extorquetur voluntatis amor, quin mentis à fatuis cognoscatur error, qui quidem augetur maxime, si colores floreant longè: in mundumque alieni à mundo, mittuntur; ut memoria obliviscantur: quandoquidem in despectum vanitatis, oculis propè monstrantur non res, sed rerum species: speciesque tantùm rerum, non cordis illecebræ; sed ocularum ludibrium.

Ioan. 15 16.

Quamodo totus detrahit.

10 Mundus nonnumquàm habet velatam faciem, atque larvam discolorem. Vultum nudare oportet, quùm latere satagit. Non cognoscitur, quandiù non videtur: & cum apertâ fronte, clarescant in ludibrium embolia mundi; iubet Christus, quòd procedat non voluntatis affectu, quò fraudes mundi demonstret hominis ratio: etenim si propè cognoscit inditam sæculo fraudem; minimè causam cum ratione voluntas habebit in dilectionem. Præterea. Mundum relinquere, quin sic à defertore cognitus; proculdubiò celsa virtus. Relinquere, ob cognitum falsitatis lenocinium, profectò exultantis commodum. Necessitas est, ubi interius agnoscitur; quod ratio dictat, cùm necdum cognoscceretur. Despectus congruit virtuti, odiumque necessitati: quapropter cum Christus intendat odium ad mundi despectum, despecto, iubet iterùm videre mundum; quoniam non in eum amorem, sed iurè averlionem conciliabit, qui eius fraudes atque technas in lenocinio cognoverit. Quia ossuciarum non cognitio, ingeritur cordi fatuorum dilectio. Vadant in mundum, ut supplantationes noscant; vadant, ut affanias veteratoris dilectoribus ostendant: igitur si cognoverint etiam leviter mundum, erit necessarium odium.

Despicitur, si interne videatur.

11 Iter mundi sanè constat tortuosum, sed despicientibus rectum, esto videant titillantes illecebras, impellentes delicias, maiestatem dominationis, adorationem eminentis potestatis, gaudia grandia, cuncta prospera, & ad votum lenocinia. Cuncta vota ex ignorantia: igitur si mens aliquando reddira, non solum movet explorantes in despectum, sed & in risum; qui enim exultabant maximopere gaudentes; irretiti acerbitatibus, ridentur gaudia plorantes. Eliguntur de mundo Apostoli, ut in mundum ex quo exiverant, eant, & fructum afferant. Fructum ex mundo? Qualis ita pullus ex ovo malo: Malum, quod viderint, ut proditionem demonstrent: etenim in decepcis satis utilitatis cognitio erroris. Cautio est pro fructu: & ex mundi amœna sterilitate, videntes afferunt fructum; quia stabilitatem formant ex præcipitijs aliorum. Mundi fructus est incognitus dolus. Frustratur, si dolus visus in argutijs insidiarum; quia frustrà iacitur rete ante oculos pennatorum. Haud sine fructu iter in despectum orbem: videntfraudem: nullaque erit in strophis supplantationis dum viget despectu, supplantationis cognitio. Qui mundum ignorantiâ sequuntur, in fallacijs exspitantes miserè cadunt. Qui spurum vident, insidiatorem cognoscunt: videreque Christus iubet, quem sequi prohibet; quippe minimè amatores mundum sequuntur, modò obsequia, quibus lactat, utiinfidiæ co-

Cognitionis falsitatis sit gnum salutis.

Ubi sup.

S. Bened

cognoscantur. *A sæculi actibus se facere alienum* monet Monachum, illorum Dux Benedictus, *Regul. Sanct.* cap. 4. Sæpe huius auctoritatis acumen exposui. Satius videtur esse alienum, quàm se facere. An quia virtus nitet, Monachum esse in mundo, quasi non esset? Altiùs in nostrum articulum. Alienum à sæculo esse, est sæculum ignorare: se facere, est mundum despectum nosse. Illud est sæculum, ne faciner, fugere: hoc, dolos cognitos videre: & non dicit, se alienum à mundo esse, sed se facere; ut virtus rutilet, quò sæpe miserè cadit: quandoquidem nec cadere valet, nec mundum diligere potest, qui eius in fraudem illecebras, ad ludibrium seductoris videt patentes insidias.

Cognoscenti insidiat, eius evanescit falsitas.

12 Ejicitur Adamus ab horto felicitatis: & ne subsistat in successivis miserijs; *Ejicitur cum sæculi dote*: ita Tertullianus, de *Patient.* cap. 5. Singularis prorsùs metaphorâ, ut bona mundi cognoscantur futilia, volitantia ante aviditatis oculos, quorum numquàm est aspectus. Mundi Præses & à Numine constituitur homo, & sine rivali & eius gloria sublimior fœminæ confertur doti? Iurè. Inter res artificiosè fallaces, nulla futilior doti mulieris (minimè dicent mendacium, quod summum ni qui duxerunt) promittuntur quidem magna: verùm in effectu nulla; ad speciem pretiosiora in decorem, sed decus cum ficta pretiositate ad speciem: unde cùm felix fuere dextrâ præcitetur, à quo formosa diveſque fœmina ducitur; illusus meritò queritur: igitur promissam cum sponsa non videt dotem, & pro dote in adminiculum uxoris habet gravamen. Haud secùs accidit, dum sæculum cæcâ dilectione homo quasi sponsus ducit. Nihil exponit insuave, nihil non dulce, spondendo totò in tempore fausta, quin possint esse levi acerbitate mista. Fallitur homo, si cœlum arbitratur in exilio. Promittit, ut rapiat cordis affectum, & reddat amatorem attonitum; magna, mira, summè pretiosa, sed falsa: & mundus utidos fœminæ datur exuli, vivisque sæculi dote; quia quod in mundo nitet pretiositate speciosum, totum fictum, totum falsum: mendax, fugax, fallax, in vanitatis ostentationem, splendoris vanitatem; ut clareat etiam cæcis mundus ut mundus, in quo sicut in dote, dolus & dolus: igitur qui plauduntur, plorant felicitate infelices, quippe solùm volitantes felicitatis species; ut sæculi proditoris amica gaudia, dilectoribus constent gaudij

Cur mundus dicitur dos fœminæ?

Fructus sterilitatis mundi, sagacitio sterilitatis.

Yy tu

& phantasiæ ludibria. Eant igitur in eum; qui despexerant mundum, ut maneat fructus illorum, indicandum alij; fraudem, ne cadant; alijs vulnus impactum, ut resipiscant: etenim si dolet erroris vulnus, valebit pectus: eritque mentis furor, si dulcedine ficta ex corde adoratur error. Ingeniosè olim Vates Hispanus accinuit;

Cognitio erroris, amica:
Error at cum proditione:
Illud dolor sine vulnere,
Vulnus hoc sine dolore.

13 Inspiciamus tentationem, quam fanatici plaudunt ampliorem felicitatem. Cùm ex conflictu primo dæmon exijsset sine triumpho concepto; Christum *tunc assumpsit diabolus in sanctam civitatem; & statuit eum super pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum.* Plerique à diabolo elati, & per flagitia in fastigium dignitatum assumpti, arbitrantur se daventuros in brachia mollia Angelorum, & corruunt in manus dæmonum (Videsis illusum Heronem ostentatione sanctitatis pereuntem, apud Cassian. *Collation.* 2. cap. 4.) lamentabile sanè arrogantiæ periculum: verùm nocuius, ubi illorum præcipitium cadit ad votum: igitur numquàm removetur cordis pravitas, quando floret in pretium felix iniquitas. Quid intelligatur per templi pinnaculum, inter AA. est creperum. Palatius hîc iofit: *Pinnaculi figuficatio est illa ala ex levi ferro confecta, quæ supra summa tecta solet collocari; cuius motu ventorum differentiæ discernantur.* Plenè cognoscuntur in sæculi vanitate, elevationes factæ & assumptiones à dæmone; quippe totus splendor & ostentatio celsitudinis in aëre: equidem si motu eminentiæ pravus splendet, diabolus movet. Ut dæmon illum elatum in illicita moveat, sese pravitati attemperat. Vernaculè; *Cogele el ayre*: claretque usquequaque motus à diabolo; quia movetur ad quælibet quolibet vento. Iuxta aëris flatum, leviculum pinnaculi in cacumine movetur. Est conditio stantis in summitate lubricæ celsitudinis, flante vento susurronis; maximè si cognoscit interna vulnera, quæ fatagit esse ignota: equidem ala fabricata à dæmonio, qui movetur elatus vocis vanæ levi flatu. Vigilanter Nostrates: *Es veleta del diablo, moverse à un soplo.* Haud iuxta leges in iudicio procedunt, quippe in cunctis sibi consulunt: meritòque signantur Tritones turrium; quia iuxta flantem ventum, levi motione aëris nu-

Matth 4 à 5.

Peccata nocentium, si felicia.

Palat.

Ars dæmonis in deceptionem hominis.

Qui à diabolo assumptus, fur vulnerans.

tu diaboli, sine iudicio iudicij prævaricantur sententiæ. Clamat tenor legis, cæterùm surdescit auris. Ius, quod fas: verùm cum iudicis prætudicio non est ius. Ne sit tempestas velum rationis in navigatione politica contrahendum: torquendum etiam iudicium, rationalis gubernaculum: igitur periculum summersionis, ni iuxta ventum flantem moveatur navis. Necesse est dialectos nostras regerere: *Es cosa del diablo, y peligro de irse à piques no navegar con el viento que corre.* Commoda rectitudinem declinant iuris.

Virgil. 1 Georg. v. 323. *Et fudam glomerant tempestatem imbribus atris.*

14 In Didascaliæ propositum flectatur calamus. Super templi pinnaculum in vanitatis ostentationem, & mundi festivi demonstrandam celsitudinem, diabolus assumit suos, non ut moneretur, sed ut plectat affectus. Dolo tollit & extollit, dum in mundi felicitatem assumit. Dolo igitur dum gaudia exponit, voluptates pingit, elevat vafre & in dolum; quippe incautè assumptos elevat in præcipitium. *Mitte te hinc deorsum.* Quid est *Hinc*? Haud alium axitum habere poterat, quem diabolus in superiora veterator assumpserat. Ex culmine à Deo electus, potest evolare in Empyrium: haud qui assumptus astu dæmonum, ductus elevatione in furorem, agens iuxta voluptatem. *Hinc* tantùm descensus est: equidem qui ita assumitur; ita in præcipitium ab electoribus datur. Dispositionem igitur lapsus dicit assumptionis situs. *Super pinnaculum templi.* In Tritone ad indicem gloriæ mundi: igitur cùm plena sit vanitatis, futilis ostentationis; haud aliud vividius quibat eligere symbolum: præter indicem ventorum. Ventus motus aër est: ex hoc gloria mundi fit: & propriè confertur vento, aëri impulso, dum coruscat vanitatis ostentatio: quia gloria mundi mota sicut aër agitatur, & sicut aër, quamvis mota non videtur. Unde ergo nisi fatuis illicium cordis, quæ non visibilis? Index patet præstigiarum, in allucinationem oculorum: equidem si in culminis ala indicatur mundi gloria, & in illa videtur frequenter aëris motus & motus; pompa mundi & ostentatio dumtaxat ventus & ventus. Instar vitri splendoris afficit claritas, verùm à fatuo non videtur fragilitas: dum splendet, frangitur: crepat, dum premittitur: cum usu profectò fragile, & sine usu videntis prorsùm inutile. Amplexus sæculi ad ficta bona, sunt vincula: munus libertatis, compedes, metus stabilis, firmitas volubilis, totus mundus mendacium cum ornatu veritatis, atque larva entitatis apparentis. *Vincula huius sæculi asperitatem habent veram, iucunditatem falsam: certum dolorem, incertam voluptatem; durum laborem, timidam quietem: rem plenam miseriæ, spem beatitudinis inanem*: inquit Aug. *Epist.* 39. & Paulinus apud eumdem *Epist.* 26.

Blandum nomen Honos, mala servitus, exitus ager.

Quem nunc velle iuvat, mox voluisse piget.

15 Ratio in ipso textu. Diabolus assumptum sustulit in altum; sed iussit mitti deorsùm. Miraculum versute instruxit in gloriæ vanissimæ ostentationem, quod diffavit Christus allucinans dæmonem, dùm vel sursùm spectantibus se exhiberet invisibilem. Ita imperfectas hic. *Homil.* 5. Dæmon prodigium (dum præcipicium, enixe solicitabat) ostentare circumstantibus cupiebat; quippe prodigium & insigne, hominem videre suspensum in aëre, vel stare in apice, seu cacumine alicujus, & dum ita diabolicè elatum statuit, in præcipicium blandiminibus urget; ut homo cognoscat ruinam, dum à dæmone ducitur in mundi apparentem gloriam: etenim quod astu floridè exponit tamquàm miraculum; lubricum, ut præceps ruat usque in barathri profundum. Perpropriè Ethnicus deprompsit incogitatam ruinam, fingens Fortunam *Vitiatam*; de qua fusè in *Ephemerid.* vitâ comite. *Fortune Vitiate ades, quòd procul ab ea captamur & adhæreſcamus*: inquit Plutarch. *Rom. qq.* 73. Budæus apud Gyraldum, *Syntag.* 16. n. 9. *Hixeuteriam*, sive *Vitiatricem* vocat. Haud quia attrahit, sed quia volantes, visco implicatos allidit. *Fatuos, indoctos & inertes Fortuna, quando paululum ab ea sublati opibus, honoribus, imperiis, in sublime advolarunt; mox præcipites ferri ostendit*: subdit Plutarch. libell. Ad *Princip. indoctum*, in fin. Venusta prorsùs figura, dum avidis vanitatis mundi fallacis insidiatur gloria: igitur idem est, ad huiusmodi picturatam fortunam pennis dæmonis volare; ac visco latente subdolè, sine adiutorio corruere.

16 Dicit Iobus sub persona peccatoris, de proditione mendacis mundi querentis. *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tua adversaris mihi: elevasti me & quasi super ventum ponens, allisisti me valide.* Floride Meilius Sousa hic, succinit:

Et

Quàm lubrica sint gaudia!

Sousa. August.

Quod ostentatur miraculum, est præcipicium.

Fortuna Vitiata cur dicitur?

Plutarc. Budæus

Plutacr.

Iob. 30. à 21.

Et mea sors felix quondàm, velut umbra recessit:
Ab stulit, ut cineres ingenti turbine ventus.
Heu mi! Quondàm celsum tua dextra levavit
Me super instabiles (ventorum flamina) sedes,
Maior ut in præceps casus me laderet altum.

Paret arridens, ut volarent, fortuna, verùm vilicata. Nesciebant insidias, qui quærebant alas in vanitatis illecebras. *Volatilia pennata* dicuntur in Scriptura: diffluentes post vana (qui frequenter improbi, à diabolo foti & fauti, in fortunam dolo assumpti, & illà abutentes in oppressionem virtutis, insolentiâ tyrannidinis, quasi immortalis esset caduca prosperitas, sicut illorum malignitas) sunt in sæculo pennata, sed minimè volatilia: quippe in imperia, honores, opes & felicitates, ut cupiditas ex abrupto advolaret, pennas dæmon præstigiator præstitit. Alliciebat fortuna, sed ab assumente diabolo structebatur sutela: equidem cùm diabolus in cacumen prosperæ sortis, mundanæ felicitatis assumeret, ut ultrà usque in fortunam irritantem cupiditas perveniret; inventi sunt usque in infernum præcipites, qui gloriabantur volantes: etenim visco fortunæ alis implicitis cum non possent subsistere; necessarium erat, usque in inferiora labi. *Inimici Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus*; ex quo nihil nisi fletus: igitur cùm per aëra volarent, & asciticias dæmonis alas haberent; ipsi elevatione invenerunt irrevocabilem casum; quippe fortunæ tetigere viscum. Signavit Iuvenalis, *Satyr.* 10. à 104. & Benavidius, lib. 2. *Epigram.* 78.

Quas diabolus in felicitatem assumit, lapsu percellit.

Pf. 77. 27.

Pf. 36. 20.

Benavid.

Eminet impulsu quo graviore ruat.

17 Perscrutemur. Mundus ambitem eius fortunam super ventos elevavit: & allisit? utique. Videtur multis fallacem omnibus, sibi non fore; quasi ulla gauderet fide; illeque veritate potius fallit: nonnumquàm sicut ille alius veterator dicit:

Terent. *Hic me huiusmodi scibat esse. Fefelli:*
Ego nihilo sum aliter, ac fui.

Est quod fuit, & fuit quod erit, secum habens viscatam felicitatem in meditatum discrimen. Nemo hominum potest volare, & in aëre sine pennis subsistere. Dæmon pravis cogitationibus alas confert, & super ventum constituit, ut avidè optatam, mundi amplexentur fortunam; cuius visco inhærent alæ: unde necessarium impetè & validè allidi; quoniam præcipitium sequitur, quodcumque grave super ventum collocatur. Dæmon sutelator super ventum elevavit, sed è vento præcipitem misit. Haud homo experietur ruinam, ni amplectiti veller fortunam, cuium glutine magis excussæ, complicantur pennæ: hinc que præcipites corruunt, qui stupidi vanitate super ventos elevantur; etenim cùm nihil ponderis possit subsistere in aëre; ex nubibus aëris in orcum expelluntur gravi corde. Dolosus utique qui cæcum excelsæ turris in fastigium elevat; ut inde in saxa dejiciat. Homòne allisione resipiscet? Noluit intelligere, ut bene ageret: iteratque etiam collisus propositum, quippe dolor ex lapsu surripit sensum: caussusque patienti ignotus, quoniam vivit fascinatione insensatus, quin cognoscat vel in pœna gaudia mundi, mundi gaudia, nec rationis rectitudinem ob futilem vanitatem. Ovven. 1. *Epigr.* 49.

In mundo nil constat, in orbem vertitur orbis:
Quid mirum, relli quid sit in orbe nihil?

Ovven.

DIDASCALIA VIII.

Nihil æquè amarum, quàm diù pendere.

1 UT inquit Seneca, 1. *Benef.* cap. 5. Ensis enim in cervicem cogitationi sicut Damocli, suspenditur, ubi exitus expectatur: gliscitque cordis afflictio, & intabescit animus; quia numquam exitus. Unde verum: *Satius esse semel cadere, quàm sæpe aut semper pendere*: ut astruit idem, *Epist.* 22. & Tertullianus de *Patient.* cap. 1. *Bonorum, sicut & malorum* (inquit) *intolerabilis magnitudo est.* Patet tormentum in officitatione iudicum pro expeditione causarum.

Seneca.

Tertull.

Lenti & iniqui:

Ovven.

Ait Ovvendlib. 1. *Epigram.* 131. etenim si bona, constatione mala causa: si mala, iam pessima: quoniam semper molestum, expectatio vel bonorum vel malorum: semperque in gravamen vel cum palma sententia iudicis, per morulas decisionis: quapropter semel eligitur cadere, quàm diù inter cogitationes malorum fatue etiam bonorum, pendere. Hæchtanus, *Microcosm.* Emblem. 19.

Iudicum subsellia prius litiga.

tu diaboli, sine iudicio iudicij prævaricantur sententiæ. Clamat tenor legis, cæterùm surdescit auris. Ius, quod fas: verùm cum iudicis prætudicio non est ius. Ne sit tempestas velum rationis in navigatione politica contrahendum: torquendum etiam iudicium, rationalis gubernaculum: igitur periculum summersionis, ni iuxta ventum flantem moveatur navis. Necesse est dialectos nostras regerere: *Es cosa del diablo, y peligro de irse à piques no navegar con el viento que corre.* Commoda rectitudinem declinant iuris.

Virgil. 1 Georg. v. 323. *Et fudam glomerant tempestatem imbribus atris.*

14 In Didascaliæ propositum flectatur calamus. Super templi pinnaculum in vanitatis ostentationem, & mundi festivi demonstrandam celsitudinem, diabolus assumit suos, non ut moneretur, sed ut plectat affectus. Dolo tollit & extollit, dum in mundi felicitatem assumit. Dolo igitur dum gaudia exponit, voluptates pingit, elevat vafre & in dolum; quippe incautè assumptos elevat in præcipitium. *Mitte te hinc deorsum.* Quid est *Hinc*? Haud alium axitum habere poterat, quem diabolus in superiora veterator assumpserat. Ex culmine à Deo electus, potest evolare in Empyrium: haud qui assumptus astu dæmonum, ductus elevatione in furorem, agens iuxta voluptatem. *Hinc* tantùm descensus est: equidem qui ita assumitur; ita in præcipitium ab electoribus datur. Dispositionem igitur lapsus dicit assumptionis situs. *Super pinnaculum templi.* In Tritone ad indicem gloriæ mundi: igitur cùm plena sit vanitatis, futilis ostentationis; haud aliud vividius quibat eligere symbolum: præter indicem ventorum. Ventus motus aër est: ex hoc gloria mundi fit: & propriè confertur vento, aëri impulso, dum coruscat vanitatis ostentatio: quia gloria mundi mota sicut aër agitatur, & sicut aër, quamvis mota non videtur. Unde ergo nisi fatuis illicium cordis, quæ non visibilis? Index patet præstigiarum, in allucinationem oculorum: equidem si in culminis ala indicatur mundi gloria, & in illa videtur frequenter aëris motus & motus; pompa mundi & ostentatio dumtaxat ventus & ventus. Instar vitri splendoris afficit claritas, verùm à fatuo non videtur fragilitas: dum splendet, frangitur: crepat, dum premittitur: cum usu profectò fragile, & sine usu videntis prorsùm inutile. Amplexus sæculi ad ficta bona, sunt vincula: munus libertatis, compedes, metus stabilis, firmitas volubilis, totus mundus mendacium cum ornatu veritatis, atque larva entitatis apparentis. *Vincula huius sæculi asperitatem habent veram, iucunditatem falsam: certum dolorem, incertam voluptatem; durum laborem, timidam quietem: rem plenam miseriæ, spem beatitudinis inanem*: inquit Aug. *Epist.* 39. & Paulinus apud eumdem *Epist.* 26.

Blandum nomen Honos, mala servitus, exitus ager.

Quem nunc velle iuvat, mox voluisse piget.

15 Ratio in ipso textu. Diabolus assumptum sustulit in altum; sed iussit mitti deorsùm. Miraculum versute instruxit in gloriæ vanissimæ ostentationem, quod diffavit Christus allucinans dæmonem, dùm vel sursùm spectantibus se exhiberet invisibilem. Ita imperfectas hic. *Homil.* 5. Dæmon prodigium (dum præcipicium, enixe solicitabat) ostentare circumstantibus cupiebat; quippe prodigium & insigne, hominem videre suspensum in aëre, vel stare in apice, seu cacumine alicujus, & dum ita diabolicè elatum statuit, in præcipicium blandiminibus urget; ut homo cognoscat ruinam, dum à dæmone ducitur in mundi apparentem gloriam: etenim quod astu floridè exponit tamquàm miraculum; lubricum, ut præceps ruat usque in barathri profundum. Perpropriè Ethnicus deprompsit incogitatam ruinam, fingens Fortunam *Vitiatam*; de qua fusè in *Ephemerid.* vitâ comite. *Fortune Vitiate ades, quòd procul ab ea captamur & adhæreſcamus*: inquit Plutarch. *Rom. qq.* 73. Budæus apud Gyraldum, *Syntag.* 16. n. 9. *Hixeuteriam*, sive *Vitiatricem* vocat. Haud quia attrahit, sed quia volantes, visco implicatos allidit. *Fatuos, indoctos & inertes Fortuna, quando paululum ab ea sublati opibus, honoribus, imperiis, in sublime advolarunt; mox præcipites ferri ostendit*: subdit Plutarch. libell. Ad *Princip. indoctum*, in fin. Venusta prorsùs figura, dum avidis vanitatis mundi fallacis insidiatur gloria: igitur idem est, ad huiusmodi picturatam fortunam pennis dæmonis volare; ac visco latente subdolè, sine adiutorio corruere.

16 Dicit Iobus sub persona peccatoris, de proditione mendacis mundi querentis. *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tua adversaris mihi: elevasti me & quasi super ventum ponens, allisisti me valide.* Floride Meilius Sousa hic, succinit:

Et

Quàm lubrica sint gaudia!

Sousa. August.

Quod ostentatur miraculum, est præcipicium.

Fortuna Vitiata cur dicitur?

Plutarc. Budæus

Plutacr.

Iob. 30. à 21.

Et mea sors felix quondàm, velut umbra recessit:
Ab stulit, ut cineres ingenti turbine ventus.
Heu mi! Quondàm celsum tua dextra levavit
Me super instabiles (ventorum flamina) sedes,
Maior ut in præceps casus me laderet altum.

Paret arridens, ut volarent, fortuna, verùm vilicata. Nesciebant insidias, qui quærebant alas in vanitatis illecebras. *Volatilia pennata* dicuntur in Scriptura: diffluentes post vana (qui frequenter improbi, à diabolo foti & fauti, in fortunam dolo assumpti, & illà abutentes in oppressionem virtutis, insolentiâ tyrannidinis, quasi immortalis esset caduca prosperitas, sicut illorum malignitas) sunt in sæculo pennata, sed minimè volatilia: quippe in imperia, honores, opes & felicitates, ut cupiditas ex abrupto advolaret, pennas dæmon præstigiator præstitit. Alliciebat fortuna, sed ab assumente diabolo structebatur sutela: equidem cùm diabolus in cacumen prosperæ sortis, mundanæ felicitatis assumeret, ut ultrà usque in fortunam irritantem cupiditas perveniret; inventi sunt usque in infernum præcipites, qui gloriabantur volantes: etenim visco fortunæ alis implicitis cum non possent subsistere; necessarium erat, usque in inferiora labi. *Inimici Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus*; ex quo nihil nisi fletus: igitur cùm per aëra volarent, & asciticias dæmonis alas haberent; ipsi elevatione invenerunt irrevocabilem casum; quippe fortunæ tetigere viscum. Signavit Iuvenalis, *Satyr.* 10. à 104. & Benavidius, lib. 2. *Epigram.* 78.

Quas diabolus in felicitatem assumit, lapsu percellit.

Pf. 77. 27.

Pf. 36. 20.

Benavid.

Eminet impulsu quo graviore ruat.

17 Perscrutemur. Mundus ambitem eius fortunam super ventos elevavit: & allisit? utique. Videtur multis fallacem omnibus, sibi non fore; quasi ulla gauderet fide; illeque veritate potius fallit: nonnumquàm sicut ille alius veterator dicit:

Terent. *Hic me huiusmodi scibat esse. Fefelli:*
Ego nihilo sum aliter, ac fui.

Est quod fuit, & fuit quod erit, secum habens viscatam felicitatem in meditatum discrimen. Nemo hominum potest volare, & in aëre sine pennis subsistere. Dæmon pravis cogitationibus alas confert, & super ventum constituit, ut avidè optatam, mundi amplexentur fortunam; cuius visco inhærent alæ: unde necessarium impetè & validè allidi; quoniam præcipitium sequitur, quodcumque grave super ventum collocatur. Dæmon sutelator super ventum elevavit, sed è vento præcipitem misit. Haud homo experietur ruinam, ni amplectiti veller fortunam, cuium glutine magis excussæ, complicantur pennæ: hinc que præcipites corruunt, qui stupidi vanitate super ventos elevantur; etenim cùm nihil ponderis possit subsistere in aëre; ex nubibus aëris in orcum expelluntur gravi corde. Dolosus utique qui cæcum excelsæ turris in fastigium elevat; ut inde in saxa dejiciat. Homòne allisione resipiscet? Noluit intelligere, ut bene ageret: iteratque etiam collisus propositum, quippe dolor ex lapsu surripit sensum: caussusque patienti ignotus, quoniam vivit fascinatione insensatus, quin cognoscat vel in pœna gaudia mundi, mundi gaudia, nec rationis rectitudinem ob futilem vanitatem. Ovven. 1. *Epigr.* 49.

In mundo nil constat, in orbem vertitur orbis:
Quid mirum, relli quid sit in orbe nihil?

Ovven.

DIDASCALIA VIII.

Nihil æquè amarum, quàm diù pendere.

1 UT inquit Seneca, 1. *Benef.* cap. 5. Ensis enim in cervicem cogitationi sicut Damocli, suspenditur, ubi exitus expectatur: gliscitque cordis afflictio, & intabescit animus; quia numquam exitus. Unde verum: *Satius esse semel cadere, quàm sæpe aut semper pendere*: ut astruit idem, *Epist.* 22. & Tertullianus de *Patient.* cap. 1. *Bonorum, sicut & malorum* (inquit) *intolerabilis magnitudo est.* Patet tormentum in officitatione iudicum pro expeditione causarum.

Seneca.

Tertull.

Lenti & iniqui:

Ovven.

Ait Ovvendlib. 1. *Epigram.* 131. etenim si bona, constatione mala causa: si mala, iam pessima: quoniam semper molestum, expectatio vel bonorum vel malorum: semperque in gravamen vel cum palma sententia iudicis, per morulas decisionis: quapropter semel eligitur cadere, quàm diù inter cogitationes malorum fatue etiam bonorum, pendere. Hæchtanus, *Microcosm.* Emblem. 19.

Iudicum subsellia prius litiga.

Hæcht. Psal. 55. 2.

Nec longâ hostili cadimur ense die.

Dicit nostra Tautologia. *Expectans expectavi.* Iugulum præsignatur iustitiæ, in expectationis geminata vocis. Causæ iuxta leges discutiendæ, proponuntur iudicibus verum per tempus & tempus claudunturque in tribunalibus: unde nonnumquam expectatur expectatio; quoniam nulla vel tarda causæ expeditio.

Crudelitas Tiberij sub pietatis colore.

2 In Tiberij ingeniosa calliditate viguit huiusmodi astus, ut plus premeret afflictos. Solemne namque illi fuit (ut observat Tacitus 1. *Annal.* cap. 81.) numquàm causas expedire: quia non expediebat crudelitati, discutere causas: igitur vel damnatus exibat victor, modò citò damnaretur. *Victorum quoque causas* (inflit Ioseph. 18. *Antiquit.*) *ideo se aiebat serius cognoscere; ne effecti supplicio, citò levarentur malis. Nunc dum longiores terunt, multò gravius reddi illorum infortunium*: Ita cap. 8. Quid si accessissent preces? Studiosior in vexationem tyrannis. *Speciosa verbis* (subdit Tacitus, *cap.* 81.) *re inania aut subdola: quantòque maiore libertatis imagine agebantur; tantò eruptura ad infensius servitium.* Quæ nutriebatur ut pietas, prodibat ut fota iniquitas: igitur in dubia causa sententia ferebatur, antequàm fulminaretur: plusque detentus patiebatur à iudice, quàm à lite: igitur in dirius ex litigio successivo vexamen, expectabat pro sententia iudicis expectationem: diùque, non semel peribat, quia nonnumquam expectatione pendebat. Quæritur Terentius in *Phormion.* Act. 2. scen. 1. à v. 44.

Ioseph.

Tacit.

Acrior litis vexatio non à lite, sed à iudice.

Insidias fecit, ac vicit. Nostrane culpa est? An quisquam iudex est, qui velis nescere Tua iusta?

Terent.

Nemo. Vivunt desides ad otium, & lucrum: & modò sint causæ, quid ad illos quòd sit suspensio causarum? *Vel audi, vel non sis Rex*: dixit vetula Philippo Amyntæ. Adi Erasm. in *Apophth.* lib. 8. num. 24. Debent iudices officio ligari, vel non esse: etenim non audientibus & causas procrastinantibus, actores pariuntur sub otio iudicis, quæ pati debent a causis. Sub iudice? Sanè.

Erasm.

3 Quæ Christus dilatione miraculi signavit incommoda, videntur perspicuè in iudicum negligentia. *Cùm multa turba esset, nec haberent quod manducarent; Iesus convocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam; quia ecce iam triduò sustinent me, nec habent quod manducent: & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longè venerunt.* Litigiosa objiciuntur ingenia, expositâ turbâ multâ: etenim capitones, refractarij, dyscolique frequenter litibus instant, etsi pereant, neque quod manducent, habeant. Novi quendam, cui pax cum discordia, & multiplex quolibet in senaculo causa. Pertæsis iudicibus, quòd abigeretur, placuit, huiusmodi musca; & brevi expedita sunt cuncta, quæ ad illum spectabant negotia. Parvi pendebat causis cadere, solummodò desiderabat, adversarium non habere; ne otiosus viveret, & tempus sine contentione tereret. Exitum vidit, sed cordolio expavit: unde audax sine fronte, petijt in causis à pietate iudicum; ut saltem ulla indecisa illi relinqueretur ad solatium. Risum audientium & Auditorum movit, verùm diabolicum genium in voto explicuit: etenim adeo contentio cum iurgio male seriato placebat; quòd sine litibus nec respirare poterat. Numerari possunt, qui pacifici, iure cedentes, ac tribunalium osores, qui ut quidem alius apud Terent. d. *scen.* 3. *v.* 60. dicant:

Genio litigatoris nec respiscunt quamvis

Meriuntur pacē.

Etsi mihi facta iniuria est, veruntamen
Portius quàm lites fiāt, aut quàm te audiam.

Terent.

Alinas quimque accipe.

Elegit indebita citiùs præstare adversario quam causidico. Unde Themistocles apud Ælian. lib. 9. *Histor. var.* cap. 18. *Si mihi* (protulit) *duas quis viat monstraret, alteram ad infernum ducentem, alteram ad tribunal; multo libentius ingrederer eam, quæ rectà ad infernum tenderet.* Stultorum infinitus est numerus, quorum viget veneno vitali putridum pectus, ad instar serpentium, halitum deponentium, ubi virus in nocumenta deponunt. Ita difficile, ut accinit Stroza *Carm.* 5.

Ælian. Litigium quàm ne iustum!

—Eripere atris litibus implicitum.
Nec illi curâ, rabiosas tollere lites.

Stroz. Pat.

Hæc de causa turba multa, dum deficit esca: equidem dyscolus minimè relinquet litem, quamvis nec habeat ad vescendum panem.

Misericordia dignum, & quare?

4 Iuxta mores litigantium contingit sæpesæpius conditio pravorum iudicum, productione causarum. Hæc communis in forensibus malitia, ex qua vindemia, celeusma exultantium; quippe præda in sinu retium, quo dedecus tribunalium & iudiciorum, protractione expeditionis causarum, in litigantium incommodum; quin habeant quod manducent, exangues, quotquot accedunt in lite decisioni iudicis: Christusque miseretur, quibus illudit iudex subdole veterator; quippe modò habeat, quod arte manducet ille; prætermittit, sicut causas, quòd cæteri pereant fame. Hoc illi studium, in meditatum artificiosè quæstum: equidem si ex dilatione commoda, quid quòd deficiant in via? Floridè Ovven. d. *Epigram.* 111.

Ovven.

Terminus est nullus tibi, nulla vacatio lucri:
Totus enim lucro, litigijsque vacat.

Produbio causa, lucrū iudici.

Ne ieiuni abeant, solicitat Christus: econtra iudex verborum suavitate dolosus, lactans litigatores, & seducens spe iuris; ut crescant munera, causæ suspensa sententia: etenim cum census magis augeatur, quò iudicium in contentione differtur; suam iudex disponit causam, ubi dimittit litigantes, ieiunos in domum suam. Ius suum unicuique dare munus est iudicum, haud sugere sanguinem litigantium: verùm cùm improborum tantùm sit cura, aliena prorsùm substantia: suspensiones simulatè, officiosè perseverant, donec in via litigando deficiant: interimque dimittunt fatuos specjosis verbis, cæterùm ieiunos nummis, sine ulla miseratione litis expensarum, quæ excusari quibant per sententiæ compendium: siquidem respectu aviditatis, ducitur nauci, quamvis quidam illorum venerint longe. *Ecce triduo sustinent me.* Quia triduò protracta causæ premenda expeditio; pulsavit pectus ingenita miseratio. Patent iudices crudeles absque ulla miseratione pereuntium miserabili fame: equidem sustinent sustineri sine iudicio causarum usque annos centum. Martial. *lib.* 7. *Epigram.* 64.

Eius meditata pravitas.

Martial.

Ah miseri & demens viginti litigat annis.

5 Articulus in libertatem objicitur ab Andrea Lacuna in *Europ. furiosa*, §. ultim. *Parum* (infit) *convenichat inter duos quosdam cognatos: cum neuter alteri vellet concedere, res eò spectabat, ut iretur in ius, & iudicum sententijs controversia finiretur. Adibantur advocati, parabantur dicæ, res erat cum iurisconsultis. Cæpit agi causa: hoc est bellum susceptum est: aditi iudices, contestata lis. At alter maturè respiscens, adversarium ita alloquitur: Incertus est litis eventus. Suspicere nobis in manu est, finire non est. De centum aureis tota lis: huius summæ duplum in notarios, in promotores, in advocatos, in iudices, & iudicum amicos expenditur, si legibus experiamur. His erit inserviendum, adulandum, offerendum. Interim cura, ambiendi cursitandique labore: denique ut maximè vincam, plus incommodi, quàm emolumenti. Nobis sapiamus. Concede dimidium de tuo, ego tantumdem de meo concedam, & molestiam fugiemus. Malo penes te sit hæc pecunia, quam penes illos insatiabiles prædones. Vicit veritas & fallivitas, irâtis advocatis & iudicibus, quos quasi vultures biantesque corvos deluserant.* Utilissima cautio, maximè iudice lupo; perdere bona, ne pereant cuncta: haud parvum emolumentum, non dimitti ieiunos & famelicos in domum. Experiuntur in damnis utilitatem, fugientes litium errorem, ubi non est via, etsi invicent iura Sole clariora: igitur, ut ait Nevizanus, 6. *Silv. nupt.* n. 8. *Qui palmam obtinere credunt, sæpe succumbunt; etsi obtineant, computatis laboribus & expensis, nil acquirant.* Satius est semel cedere, quàm sub iudice litis titulo perire: etenim litigantes patiuntur morulis iudicis, quod non patiuntur præ causis.

Lacun.

Satius, pernicie fa concordia, quā sub lite bona causa.

Nevizā.

6 Emphaticè perspicitur ex contextu, unde Domini super expectantes miserario. *Misereor* (ait) *super turbam, quia ecce iam triduò sustinent me.* Te sustinet? Domine, quis sustinebit? Sustinet turba famem, quia non habent quod manducent; non Salvatorem. Quomodo igitur Salvator sustinetur? Ab illo turba famelica non dimittitur: & modò non maneret expectando dimissionem, minimè turba pateretur famem. Ut audirent illum etiam de longe venerant: ibi adstantes fame peribant: dicitque se sustineri, dum sperantes opprimuntur fame; ut discat conscientia iudicum, citò consulere expeditioni causarum: etenim si ulla retineretur indecisa, molestiarum & famis iudex est causa. Ita lite pendente, solicitudo est animi; ut nihil dignum iudicetur recordationis, respectu litis. Hi ieiuni nec sentiebant famem, ut possent audire iudicem: causamque vexationis se Christus dicit, ubi famelicos in expectatione detinet; quippe unusquisque quæreret necessarium ad vitam, ne detineretur anxiè iudicis audire sententiam. Citò arbitrabantur exitum causæ, sed triduò pendula, illà longè expeditione: Christusque miraculo studuit, dum præ fame deficere iam respexit; ut consulant vel cum dispendio paci, qui philodici obstinatè incumbunt liti: igitur ne deficiant vel pereant infaustè propter litigium, est necessarium singulare miraculum. *Ecce iam triduò sustinent me.* Gratiâ provide fovet, quorum remissioni supersedit, mi-

Ubi sup

Suspensā sententiā, Iudex molestiarum causa.

ra-

raculum exhibens, & indicans gratiam cuiusvis iudicis; dum producitur vel levicula causa per tempora prorsus & tempora: igitur patrato panis prodigio; maius miraculum, quòd dimitteret post triduum. Obiter nota onus conscientiæ, dum voluntariè aut oscitanter causa non expeditur à Iudice. Unde Christus præbet escam, retinens causam: quippe iudex debet alere, si quos in causis sine causa detinet. Denique: Turbæ N. Assertor miseretur, ubi ab illo non in propria remittitur, expectando & expectando, quisnam à Iudice causarum exitus; ex quo animorum quasi ex vulnere cruciatus, sustinendo iudicem, diriùs quàm causæ gravamen: quandoquidem digni commiseratione, qui plus patiuntur à Iudice, quàm à lite.

7 Est gratia vel accipienti fastidium, modò non propera: quid si iustitia?

Bis dat, qui dat celeriter:

Publ. Syr.

Inquit Mimographus, *n.* 87. Aliter taxat Seneca, ubi suprà: *Qui tarde & de die in diem extrahens profuit, non ex animo fecit. Qui aut diutiùs torqueri patitur, quem protinus potest liberare, aut gaudere tardiùs beneficio suo manus affert.* (Tota gratiæ speciositas, si protrahitur, demitur; & stultè iugulatur) *Æquiore animo ferunt præcidi spem suam, quàm trahi.* Fatiscit, quæ lassa venit; nec facies opportunè optata placet, quoniam evanuit decoris, quicquid suspendit claudicatio temporis. Abutuntur donis, qui claudis utuntur gratijs. Quid cum violentia, ubi in compedibus detinetur iustitia: Videsis apud Salomonem stultam frigiditatem. *Ne dicas amico tuo: Vade & revertere: cras dabo tibi, cum statim possis dare.* Nescit homo, quid crás erit, atque producens, beneficium amittit: igitur pœnitet gratiæ, moribundæ expectatione. Iudex ergo desès ut hostes proculdubiò arbitretur litigantes, illudens crastinâ promissione, quod hodie in placitum potest fieri: igitur ni esset aversio, minimè uteretur dolo, & longissimo tempore: dum illusor regerit: *Expecta, rexpecta: manda remanda: modicum ibi, modicum ibi.* Quid est hoc, quod dicit, *Modicum*? Embolium aliquod à iudice meditatum: equidem si resolutio aliquantisper differtur, à iudice sanè vafritie dolus struitur.

Senec.

Quæ gratia claudat

Prov. 3. 28.

Quæ dolus?

Isai. 28. 13.

8 Ut Laban posset generum retinere apud se, ex quo illi constabat utilitas, redire conantem & propere ad sedes patrias; cùm illo pepigit pactum, ut ex gregibus utrique resultaret commodum, proficuum emolumentum: dixitque Iacob: *Respondebit mihi cras iustitia mea.* Illustre hyperbaton, iuxta Hieronym. hîc in *Tradition.* hucusque à nullo liquidò expressum. Septuaginta: *Exaudiet me cràs iustitia mea?* Haccine interrogatione per Ellipsim delicabitur obscuritas, & testimonij effulgurabit claritas. Q. d. In expositione mercedis conferendæ pro labore, cras iustitia mea? Malum signum: sed *respondebit mihi cràs iustitia mea*: etenim etsi detraxeris mercedem, redder abundanter Numen. Cur igitur facto propositionis iudice Labano, in pactum Iacobo videtur pessimum signum? Indicant Iudicis verba. *Cràs* (inquit) *iustitia tua.* Quid fieret in gratia, ubi ita consulitur de iustitia? Ius à iudice cognoscitur: causaque iusta crastinum usque producitur? Cras iudicium? Signum malum: etenim nonnumquàm à Iudice texitur circumventione tutela, modò iudicium in crastinum differatur de iustitia. Exitus cogitationem astruxit, dum decies pacta qui iudex Laban mutavit: *cap.* 31. 7. Quæ sunt iustitiæ, statim decernenda; quippequàm aliter iugulatur iustitia gladio intuitus meditati à iudice; cùm iuxta iura cognoscantur vota causæ: malumque signum dicitur, quando cràs decisio trahitur; quoniam iudex certocertiùs subdolè molitur fraudem, quùm prorogat in iudicium iustæ causæ expeditionem. Hoc solemne iudicibus pravis, qui student sibi, haud litigatorum causæ. Quapropter Terentius, d. Act. 5. scen. 7. à v. 55. succinit:

Geneſ. 30. 33.

Septuagint. *Ellipſi.*

Dum causa iniuſtè protrahitur, fucus à iudice extruitur.

Quid vos? Malum. Ergo me ſic ludificamini

Inepti veſtrâ puerili ſententia:

Nolo, volo. Volo, nolo rurſum. Cedo, cape. Quod dictum, indictum eſt:

Quod modò erat ratum, irritum.

Terent.

Non quærunt quæ sua sunt, sed sua quòd aliena sint: igitur viso iure iudicium producitur, pactumque ratum mutatur & commutatur; quia non quærunt rectè iustitiam in causa, sed commodum in sententia. Student muneribus, quasi iudicum munus: & modò deficiant meditata commoda; respondet haudquaquàm iudex, licèt respondeat iustitia. *Intelligimus* (inquit Cassiodorus, *9. Variar.* Epist. 20.) *de inopia iustitia, copiam venire causarum.* Ni avari iudices, alienis facultatibus hiantes, steriles essent lites: quas in fœcunditatem fovet pravus iudicantium animus; quia ex multiplici fruge multiplex census. Declinant utique ab obligationibus, incumbuntque iniquitatibus, protereretes iustitiam. Erudimini ergo qui iudicatis terram: igitur sine iure causa nec audienda intrusa: si micat ius; & statim, sine morula expedienda.

Caſſiodor. *Unde iudices cauſa initur*

9 Christus missus fuerat ad oves, quæ perierant ex Israël: sed fœmina illo iudice (ex numero & professione Gentilium) cupiebat ab illis surripere donum. Prece & importunè, ad iudicem querula accessit, interpellavit; cæterùm iudex quasi non audiret: ita ut discipuli precatores illi dicerent: *Dimitte eam, quia clamat post nos.* Non fœminæ afflictæ, sed discipulis respondit: *Non est bonum, sumere panem filiorum, & mittere canibus*; fœminam repellens, quasi clamorem non audiens: etenim cùm ad illam quæ obtabat non pertinerent, quorsùm voces? Ubi legum non invenitur tenor; quid quòd clamor? Perperàm vel assectarum interventione rogabat, quæ iustitiam non habebat: iudexque ab illa removetur, quamvis ad illum illa afflicta & adorans proficiscitur; & quia nefas, fieri iudicium propter futilem adorationem fœminarum: & quia ubi causa sine iure, sine lege; dignetur iudex etiam intercessione, nec audire. Ego præveniat interventionem potentium primatum, in iuris atque muneris obsequium. Cum Procons. Q. Fulvio Flacco, defecisset Capua à Romana fide, Annibalis arte; ut refert Valer. Maxim. *lib.* 3. *c.* 8. *n.* 1. Ille perfidiæ æstimator, & Campanorum victor, totum senatum seditionis auctorem, & perduellium originem, funditùs delere decrevit. Consilium Romanis Senatoribus non placuit. Hinc quamvis cognita proditionis gravis causa; ex Senatus consulto scriptum, quòd mitior esset sententia. Flaccus præscivit, litteras superiores reverenter accepit; sed sigillatas retinuit. *In sinistra enim eas manu, sicut erant traditæ, habuit: ac iusso littore* (subd. t idem) *lege agere; tum demum aperuit, postquàm illis obtemperare non poterat.* Ecce prudentiæ & iustitiæ ars, ut imperio superiore haud vulneraretur lex: equidem culpa cessit supplicio, quin iudex deficeret intercessorum obsequio: ita enim disposuit articulos causæ, ut nec posset ius adversum exaudire. Maior iudici integerrimo laus ex Capua punita, quàm victoria ex Capua capta.

Matth. 15. 25.

Verſ. 26

Cauſa ſine iuſtitia nec auditur.

Quamodò urbanè repellenda in terventio fœminarum

Et paternum.

10 Primum articulum vidimus in causa fœminæ; speculemur secundum iudice Salvatore. Ius igitur mulier summè afflicta non habebat; quippequam optata gratia ad fideles expectabat: verùm Christus, ut audivit, dixit: *Vade. Fiat tibi sicut vis.* Quid est hoc? Modò repellit, nec audire dignatur; & continuò gratia annuitur? Sanè: priùs erat ante iudicis Tribunal sine iure. Per fidem insignem felix acquisivit ius: illique dicitur *Vade & fiat tibi sicut vis*; quoniam si ubi ius non est, congruit ad causam surdescere; si ius micat, & statim præstat, causam expedire. *Vade* & illicò cum dono concessio: etenim si causam ex lege sequitur ius; iniuria causæ, iustitiæ, simulque roganti, quòd perdu catur in eras. *Vade.* Haud consonant iura clara, atque iudicia indecisa. Non cras venias: sit & hodie: *Vade.* Perperàm causæ iudicium iure producit; qui ius in causa cognoscit. *Vade*: etenim idem in probo iudice iustam cognoscere causam, atque proferre sententiam. *Vade fiat tibi sicut vis.*

Verſ. 28 Matc. 7. 29.

Ubi tum iure cauſa, promta ſententia.

Quid opus vanâ conſumere tempora lite?

Calphur.

Pende. Non dicit Salvator: *Fiat tibi quod vis*: sed *sicut vis.* Singularis ad iudicium articulus! Non est in iudicis arbitrio sententiæ modus. Iudex sum. Volo quod vis, & sicut vis: equidem dum ius habes, & iudici in causæ decisionem accedis; non est sententia in iudicis voluntate, sed in iure, causæ iustificatione.

Eclog. 7. v. 73.

Ne quærula denſo vagentur murmure lites.

Heinſ.

11 At quid iudices repumicati, quæstu cupito utique in intima perciti? Morulas circunspectione colorant, avaritiam deaurant; quasi iudicium ex abrupto non iudicium, quapropter pondus causarum librandum: igitur tribunalis dedecoratur auctoritas, ubi interfuerit temeritas: leges enim sedulò perpendi, necesse; ne integritas minuatur iudicij, quod quidem impossibile tempore brevi. Iudex igitur debet esse innocentiæ templum, legum sacrarium, iuris præsidium, atque iustitiæ iustragibile scutum. Pulcherrima & aurea verba! Sed putrida viscera. Præsentit Terentius d. *Act.* 2. scen. 1. à v. 45.

Artes prævi iudicis

Deculudicum.

Noſtrâne ea culpa eſt: An iudicum?

Qui ſæpe propter invidiam adimunt divitiæ, Aut propter miſericordiam addunt & pauperi.

Terent.

Ni noſſem cauſam, crederem vera loqui.

Aliter Senec. d. *Plerisque autem hoc vitium est* (inquit) *ambitione pravâ differendi promissa; ne minor sit rogantium turba.* Aliter Cassiodorus. *Hi sunt* (ait in *Psalm.* 73. 10.) *qui causas protendunt adhibiti, impediunt prætermissi, oblivisceuntur locupletati. Hi sunt qui emunt lites, vendunt intercessiones, deputant arbitros, dictata convellunt, attrahunt litigatore, protrahunt audiendos, transigentesque re-*

Senec.

Caſiod.

Opprobrium.

retrahunt per Inextricabiles plicas. Totum ni fallor exa varitiæ æstu, facto in commodum prorogationis iudicio: equidem producitur vel cognita iuxta causa, donec recludantur in decisionem marsupia.

12 Perspicuò videtur in causa Pauli, Felice infelice iudice. In illo nec umbram criminis, qui morti addixerant, potuerunt probare testes. Felix igitur cognovit innocentiam, sed studiosè procrastinabat causam. Exirum Paulus petivit: Felix respondit: *Quod nunc attinet, vade. Tempore autem opportuno accersam te.* Quo pacto *Vade*, si revocandus opportuno tempore? Hora modò opportuna, & quia cognita sine crimine causa; & immeritò accusati emicabat innocentia. Quare igitur non exitus ex iudicio? *Sperans, quod pecunia ei daretur à Paulo,* Multa de causæ iustificatione Felix diebat, sed sucis, tricis, atque tragulis lactabat. *Propter quod & frequenter loquebatur cum eo.* Ibid. Emungere cupiebat: iustitia instabat; producitur que iustitiæ atque causæ legitima declaratio; quandiù nummorum retinebatur suspensio: etenim iustitia immota, pecunia clausa. Dicit idem: *Quod nunc attinet*: ideſt, ut ait Dionys. Carthasian. *Quid non attinet?* Quid de causa, iustitia, innocentia & religione loqui, & ita ventis fervidè detonare? Aërem verberas, aures fauceſque fatigas: *Quid nunc attinet?* Alia nunc; modò atsit pecunia in lites; quid quòd nuda sit causa iustitiâ, innocentiâ & religione? Causam fovent sine iure cunctæ leges, si scribitur nummis.

Act. 24. 25.

Vers. 26

In illis iustitia immota, clausa. pecunia.

13 Exitus sine exitu, iudicis pravi suffragatur studio. Quæ Felix dixit, vel non dixit Paulo? *Biennio autem expleto, accepit successorem. Volens autem gratiam præstare Iudæis, Felix; reliquit Paulum vinctum.* Erga Paulum Iudis benevolentia haud oriebatur ex iustitia cognita; sed ex pecuniæ cupiditate: unde fraudatus concepto voto pecuniæ; in carcere iustum & innocentem reliquit, quamvis iustitiam ex tota causa cognovit. Elegit favere inimicis, præ ira ex negatione pecuniarum largitionis: equidem cùm pravi iudices haud proferant causarum iudicium, nisi propter proprium commodum; uberius invenit Felix in detestabili gratia, quàm in Pauli cognita infallibili iustitia: quo quidem factum, ut inimici intervenzione pecuniæ, iudicis succe ssoris enixè incumberent gratiæ. Perpenderis. Festus succe ssor cùm veniſſet in Provinciam, *Principes Sacerdotum, & primi Iudæorum, postulantes gratiam adversus Paulum.* Quamnam gratiam? Si crimen est, quare non petunt iustitiam? Ad iustitiæ iudicium non habent causam. Astus frequens corde malignis, in perciniem innocentissi ut technis & thchnis instruant acta causæ, quasi damnatio conformior legum tenori: & quod non possunt istrictis regulis Iuris, obtinem per gratiam fatuissimi Superioris; etenim dyscoli in cuncta prorsùs contra innocentem flagitia, modò obtineatur Superioris gratia. Ex petitione constat: *Postulantes adversus illum damnationem.* Damnatio exigitur, haud quod causa iuxta leges libretur. Petunt quod placet, & obsequium præstio à legibus redemit: equidem partâ gratiâ (& maximè, si pecunia) aut aliæ leges, quam voluntas Superioris.

Iterum iudicium iuxta quæstum.

Cap. 25 2.

Vers. 15 *Non aliæ leges, quàm placita Iudicis.*

14 Hinc circonstantijs, & placent lites, dum sustinentur & iudices? Decet enim (subdit Cassiodor. d. *Epist.* 15.) *ad usus bonos convertere; quæ voluit perversitas inimica fraudare. Quiescat igitur malignantium prava cupiditas.* Quiescat, ut innocens quiescat. Pessima vita cum discordia. Caro lite perpetuâ concupiscit adversus spiritum, & econtrà. Iam non sit amplius neque luctus, neque clamor, nec ullus dolor; enim ex lite luctus dolor & clamor. Pravi sunt corrupti iudices, & in cruciamen litigantium ex lubito formant fulminibus leges. Unde Stobæus lib. 3. cap. 27. succinit:

Cassiodor.

Lites hominibus assistentes.

Ære patrocinia vendūt, producere causas,
Et lites pendere diu.

Stob.

TAU-

TAUTOLOGIA SEXTA.

DEUS SEDET SUPER SEDEM SANCTAM suam. Psalm. 46. v. 9.

EXPOSITIO LITERÆ.

Sella pretiosa ex materia affabrè formata.

1 DE Dei regno, gloria ac maiestate loquitur Psalmographus, quòd quidem frequenter portentum per sedem, ut fusè videbimus tam infacris, quàm in profanis: qua de causa usque hodie viguit sella potestatis, supereminentiæque signum: de quo latè Iul. Cæsar Bulenger. lib. 2. de *Imperator. Rom.* cap. 29. Coripp. *lib.* 3. accinit.

Nobilitat medios sedes Augusta penates,
Immortale caput, soliumque sedentis obumbrat;
Ornatum gemmis, auroque ostroque superbum.

Coripp.

In qualibet natione thronus ex pretiosa, sella ex pretiosiore materia, affabrè formata. Describitur siccine maiestas Salomonis, 3. *Reg.* 11. à 18. Materiam superabat opus, ita ut v. 20. dicatur: *Non est factum tale opus in universis regnis.* De Alexandri Magni throno & sella, diximus ex Ælian. lib. 9. *Var. histor.* cap. 3. *Tom.* 6. *T.* 11. *n.* 31. Inter Persas huiusmodi ostentatio usque in vetaniam, ut videsis apud Cedrenum formam throni sellæque regiæ Cosdroæ, ann. 13. *Heraclij Imp.* pag. 168. Idem Lyran. in 12. *Apocal.* v. 9. Plura alia superbiæ atque fastus signa omittimus, apud Plutarch. in *Phocion.* Procop. lib. 1. *Persar.* Polyxn. lib. 4. *Stratagem.* Æl. Lamprid. in *Heliogabal.* & Sueton. in *Cæsar.* cap. 76. sicut in *Neron.* cap. 12. videnda; sed præterire non possumus, quod refert Athen. *lib.* 12. *n.* 70. ubi: *Platanes aureas, & auream vitem, sub qua Reges Persarum negotia tractabant sæpe sedentes, habentem uvas è smaragdo, ornatam Indicis carbunculis, & alijs omne genus lapillis magnificentia superantibus.* His ergo venerationis insignijs sæpe intatuabantur Reges: quod visum in Xerxe, de quo in *Themist.* Plutarch. *Salaminium prælium spectavit sub aurea umbella in sella aurea.* O quantum est in rebus inane!

Throni ac sellæ insignes.

Coripp.

Athen.

2 Sedere vel casu in regia sella capitale fuit. Curt. 8. d. *Histor. Alexandr. cap.* 14 quò plura congerunt Ioan. Freinshem. & Nicol. Blancard. Plectebatur incogitamen, ut assensus incuteret audaci cordi formidinem: igitur cùm sedes illa insigne dignitatis; alium in illa sedere, dedecus cogitabatur sedentis. Sat signum Principis videbatur, ut à cunctis subditis animitùs coleretur. Hinc quin Moyses Hebræis dixit Deuter. 4. 15. *Non vidistis aliquam similitudinem, in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis*, placuit nonnullis Rabbinorum, vidisse tantùm sedem maiestatis eius, nubem scilicet splendidam, & *sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cœlum, cum serenum est.* Exod. 24. 10. Quapropter dum dicitur de Moyse, Aarone, huius filijs, & septuaginta senioribus: *Viderunt Deum Israel*: Septuaginta Interpret. legunt: *Viderunt locum, ubi stetit Deus Israel.* Chald. *Viderunt gloriam Dei Israel*: hoc est, sedem, qua maiestate sedit post fœdus pactum. Ethnici etiam in commendationem maiestatis Numinum, dumtaxat signabant sedem & thronum: Magnæque Matris prænotioni destinarunt sedes vacuas, ut per illas tantæ Divùm innotesceret auctoritas. *Sedes vacuæ circa illam positæ*: ait Chartar. de *Imagin. Deor.* pag. 141. Auctoramen etiam signant in Constellationibus Astrologi: etenim quia Cassiopeia stellis ab illis pingitur, seu potiùs fingitur imagine fœminæ sedentis; ab Arabibus & Hebræis, non dicitur Cassiopeia, sed *Mulier sedens super sedem. Pellus ipsa sedes*: & à Græcis *Thronos.* Adi Kirch. *Tom.* 2. *OEdip. Copt. p.* 2. *Class.* 7. *Mathem. Hieroglyph.* cap. 6. Geminatione itaque exprimitur excellentia soli, aut præcellentia in illo imperio sedentis. Ibid. cap. 7.

Sedes Dei, pro throno magnifico.

Chartar.

Sedes vacuæ in circuitu sedis Magnæ Matris.

retrahunt per Inextricabiles plicas. Totum ni fallor exa varitiæ æstu, facto in commodum prorogationis iudicio: equidem producitur vel cognita iuxta causa, donec recludantur in decisionem marsupia.

12 Perspicuò videtur in causa Pauli, Felice infelice iudice. In illo nec umbram criminis, qui morti addixerant, potuerunt probare testes. Felix igitur cognovit innocentiam, sed studiosè procrastinabat causam. Exirum Paulus petivit: Felix respondit: *Quod nunc attinet, vade. Tempore autem opportuno accersam te.* Quo pacto *Vade*, si revocandus opportuno tempore? Hora modò opportuna, & quia cognita sine crimine causa; & immeritò accusati emicabat innocentia. Quare igitur non exitus ex iudicio? *Sperans, quod pecunia ei daretur à Paulo,* Multa de causæ iustificatione Felix diebat, sed sucis, tricis, atque tragulis lactabat. *Propter quod & frequenter loquebatur cum eo.* Ibid. Emungere cupiebat: iustitia instabat; producitur que iustitiæ atque causæ legitima declaratio; quandiù nummorum retinebatur suspensio: etenim iustitia immota, pecunia clausa. Dicit idem: *Quod nunc attinet*: ideſt, ut ait Dionys. Carthasian. *Quid non attinet?* Quid de causa, iustitia, innocentia & religione loqui, & ita ventis fervidè detonare? Aërem verberas, aures fauceſque fatigas: *Quid nunc attinet?* Alia nunc; modò atsit pecunia in lites; quid quòd nuda sit causa iustitiâ, innocentiâ & religione? Causam fovent sine iure cunctæ leges, si scribitur nummis.

Act. 24. 25.

Vers. 26

In illis iustitia immota, clausa. pecunia.

13 Exitus sine exitu, iudicis pravi suffragatur studio. Quæ Felix dixit, vel non dixit Paulo? *Biennio autem expleto, accepit successorem. Volens autem gratiam præstare Iudæis, Felix; reliquit Paulum vinctum.* Erga Paulum Iudis benevolentia haud oriebatur ex iustitia cognita; sed ex pecuniæ cupiditate: unde fraudatus concepto voto pecuniæ; in carcere iustum & innocentem reliquit, quamvis iustitiam ex tota causa cognovit. Elegit favere inimicis, præ ira ex negatione pecuniarum largitionis: equidem cùm pravi iudices haud proferant causarum iudicium, nisi propter proprium commodum; uberius invenit Felix in detestabili gratia, quàm in Pauli cognita infallibili iustitia: quo quidem factum, ut inimici intervenzione pecuniæ, iudicis succe ssoris enixè incumberent gratiæ. Perpenderis. Festus succe ssor cùm veniſſet in Provinciam, *Principes Sacerdotum, & primi Iudæorum, postulantes gratiam adversus Paulum.* Quamnam gratiam? Si crimen est, quare non petunt iustitiam? Ad iustitiæ iudicium non habent causam. Astus frequens corde malignis, in perciniem innocentissi ut technis & thchnis instruant acta causæ, quasi damnatio conformior legum tenori: & quod non possunt istrictis regulis Iuris, obtinem per gratiam fatuissimi Superioris; etenim dyscoli in cuncta prorsùs contra innocentem flagitia, modò obtineatur Superioris gratia. Ex petitione constat: *Postulantes adversus illum damnationem.* Damnatio exigitur, haud quod causa iuxta leges libretur. Petunt quod placet, & obsequium præstio à legibus redemit: equidem partâ gratiâ (& maximè, si pecunia) aut aliæ leges, quam voluntas Superioris.

Iterum iudicium iuxta quæstum.

Cap. 25 2.

Vers. 15 *Non aliæ leges, quàm placita Iudicis.*

14 Hinc circonstantijs, & placent lites, dum sustinentur & iudices? Decet enim (subdit Cassiodor. d. *Epist.* 15.) *ad usus bonos convertere; quæ voluit perversitas inimica fraudare. Quiescat igitur malignantium prava cupiditas.* Quiescat, ut innocens quiescat. Pessima vita cum discordia. Caro lite perpetuâ concupiscit adversus spiritum, & econtrà. Iam non sit amplius neque luctus, neque clamor, nec ullus dolor; enim ex lite luctus dolor & clamor. Pravi sunt corrupti iudices, & in cruciamen litigantium ex lubito formant fulminibus leges. Unde Stobæus lib. 3. cap. 27. succinit:

Cassiodor.

Lites hominibus assistentes.

Ære patrocinia vendūt, producere causas,
Et lites pendere diu.

Stob.

TAU-

TAUTOLOGIA SEXTA.

DEUS SEDET SUPER SEDEM SANCTAM suam. Psalm. 46. v. 9.

EXPOSITIO LITERÆ.

Sella pretiosa ex materia affabrè formata.

1 DE Dei regno, gloria ac maiestate loquitur Psalmographus, quòd quidem frequenter portentum per sedem, ut fusè videbimus tam infacris, quàm in profanis: qua de causa usque hodie viguit sella potestatis, supereminentiæque signum: de quo latè Iul. Cæsar Bulenger. lib. 2. de *Imperator. Rom.* cap. 29. Coripp. *lib.* 3. accinit.

Nobilitat medios sedes Augusta penates,
Immortale caput, soliumque sedentis obumbrat;
Ornatum gemmis, auroque ostroque superbum.

Coripp.

In qualibet natione thronus ex pretiosa, sella ex pretiosiore materia, affabrè formata. Describitur siccine maiestas Salomonis, 3. *Reg.* 11. à 18. Materiam superabat opus, ita ut v. 20. dicatur: *Non est factum tale opus in universis regnis.* De Alexandri Magni throno & sella, diximus ex Ælian. lib. 9. *Var. histor.* cap. 3. *Tom.* 6. *T.* 11. *n.* 31. Inter Persas huiusmodi ostentatio usque in vetaniam, ut videsis apud Cedrenum formam throni sellæque regiæ Cosdroæ, ann. 13. *Heraclij Imp.* pag. 168. Idem Lyran. in 12. *Apocal.* v. 9. Plura alia superbiæ atque fastus signa omittimus, apud Plutarch. in *Phocion.* Procop. lib. 1. *Persar.* Polyxn. lib. 4. *Stratagem.* Æl. Lamprid. in *Heliogabal.* & Sueton. in *Cæsar.* cap. 76. sicut in *Neron.* cap. 12. videnda; sed præterire non possumus, quod refert Athen. *lib.* 12. *n.* 70. ubi: *Platanes aureas, & auream vitem, sub qua Reges Persarum negotia tractabant sæpe sedentes, habentem uvas è smaragdo, ornatam Indicis carbunculis, & alijs omne genus lapillis magnificentia superantibus.* His ergo venerationis insignijs sæpe intatuabantur Reges: quod visum in Xerxe, de quo in *Themist.* Plutarch. *Salaminium prælium spectavit sub aurea umbella in sella aurea.* O quantum est in rebus inane!

Throni ac sellæ insignes.

Coripp.

Athen.

2 Sedere vel casu in regia sella capitale fuit. Curt. 8. d. *Histor. Alexandr. cap.* 14 quò plura congerunt Ioan. Freinshem. & Nicol. Blancard. Plectebatur incogitamen, ut assensus incuteret audaci cordi formidinem: igitur cùm sedes illa insigne dignitatis; alium in illa sedere, dedecus cogitabatur sedentis. Sat signum Principis videbatur, ut à cunctis subditis animitùs coleretur. Hinc quin Moyses Hebræis dixit Deuter. 4. 15. *Non vidistis aliquam similitudinem, in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis*, placuit nonnullis Rabbinorum, vidisse tantùm sedem maiestatis eius, nubem scilicet splendidam, & *sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cœlum, cum serenum est.* Exod. 24. 10. Quapropter dum dicitur de Moyse, Aarone, huius filijs, & septuaginta senioribus: *Viderunt Deum Israel*: Septuaginta Interpret. legunt: *Viderunt locum, ubi stetit Deus Israel.* Chald. *Viderunt gloriam Dei Israel*: hoc est, sedem, qua maiestate sedit post fœdus pactum. Ethnici etiam in commendationem maiestatis Numinum, dumtaxat signabant sedem & thronum: Magnæque Matris prænotioni destinarunt sedes vacuas, ut per illas tantæ Divùm innotesceret auctoritas. *Sedes vacuæ circa illam positæ*: ait Chartar. de *Imagin. Deor.* pag. 141. Auctoramen etiam signant in Constellationibus Astrologi: etenim quia Cassiopeia stellis ab illis pingitur, seu potiùs fingitur imagine fœminæ sedentis; ab Arabibus & Hebræis, non dicitur Cassiopeia, sed *Mulier sedens super sedem. Pellus ipsa sedes*: & à Græcis *Thronos.* Adi Kirch. *Tom.* 2. *OEdip. Copt. p.* 2. *Class.* 7. *Mathem. Hieroglyph.* cap. 6. Geminatione itaque exprimitur excellentia soli, aut præcellentia in illo imperio sedentis. Ibid. cap. 7.

Sedes Dei, pro throno magnifico.

Chartar.

Sedes vacuæ in circuitu sedis Magnæ Matris.

ex Rab. Avenar Hebræo, Beneka Indo, & Abneragel Arabe, n. 1. infit: *Exurgit invenis sedens supra sedem stratam, & in manu ius Thesaphim.* Addit *num.* 5. *Aseneth Virgo, duas spicas in manu continet, sedetque supra sedem, & nutrit puerum & lactat eum.* Stellerus in *Sphær.* Procli: *Supra solium aulæatum residens.* Draudius in *cap.* 46. Solin. subdit: *Andromedæ est imago puella, ad unum latus conversa, supra sellam sedentis.* Hæc difficilè intelligentur præut jacent, ni videris quæ à nobis dicta in *Epbemer.* tam *Prolog. Galeat. §.4.* quàm *Isagog. Mens. & cuiuslibet decanis.*

Sedet Virginis signi.

3 Pro auctoramine etiam Thraces sellas ostentabant in requiem. Nil mirum: *Apud illos otiosum esse, habetur pro honestissimo:* Textor, 7. *Officin. cap.* 48. At quod fidem excedit, est mos apud Tibarenos, de quibus ibid. & Herodot. *lib.* 3. *cap.* 32. *Si quando inibi pepererint mulieres, viri velut gravitudine simulatâ, in lectulis decumbunt ut puerpera: hisque iacentibus præministrant uxores. Lusum amplexantur ac risus; quod in ijs maximam felicitatis partem arbitrentur esse constitutam.* Nullum aliud afferre quibant in genij propositum, validius argumentum, quàm præsens deridiculam embolium.

Textor.

Cœl. Rod.

Val. Flacc.

Herodot.

Sedere signum mœstitiæ.

Homer.

——*Ubi defide mitrâ*
Facta ligat, parbuque virum fovet ipsa soluto:

Succinit Valer. Flacc. 5. *Argon.* v. 146. Idem refert Cœl. Rhodigin. *lib.* 18. *cap.* 30. In nostrum ergo institutum. *Nasamones defunctos sepelliunt sedentes* (ait Herodot. *lib.* 4. *cap.* 48.) *observantes, ut dum quis cæpit agere animam, eum sedentem constituant, ne supinus expiret.* Syriæ etiam in larario cadavera avorum ac prædecessorum exterorum sedentia collocant, eorumque sic maiestatem ostentant. Vide Ioann. Nieuhovium in *Legat. Batavic.* p. 5. cap. 5. Indiæ Orientat. 3. *p. à cap.* 25. & *icon.* 32. Kircher. d. *Tom.* 3. *Syntagm.* 13. Theatr. Hieroglyph. de *Mumijs*, cap. 6. Auctoritatem è sedium ostentatione vel inter Græcos signat Homer. 9. *Iliad.* v. 200. & 18. v. 399.

Sedere facit In sedilibus, pulvinisque purpureis.
Sedere facit in sede argentis clavis distincta.

4 Sedilia etiticus quidam (ut in qualibet voce singulatem cogitationem promat, sed multoties propter præsumptionem sine fulcro aut mica salis, risum excitat) distinguit à sedibus; ex eo quod sedes arte factæ sint, & sedilia natura. Unde Virgil. 1. *Æneid.* v. 171. inquit: *Vivaque sedilia saxo.* Illustre ratiocinium! Ex ipso testimonio contrarium astruitur. E saxo sedile dicitur: si sedile, quod naturale; omisso saxo, sufficiebat sedile: igitur saxa naturalia sedilia, ac in significationem acceptionis vocis, tunc otiosa materia. Apocal. 4. 4. dicitur: *Sedilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores sedentes:* quo claret, thronos vocari sedilia, quæ quidem non naturalia. Ex Homer. *num.* antec. conflat, *pulvinaria purpurea* dici sedilia. Iliad. 11. v. 616. *In tentorium venientes in sedilibus sederunt:* & 17. *Odyss.* v. 85. *Vestem deposuerunt in lectis sedilibusque.* Signatur aliquando sedis ornatus & materia in æstimationem vel despectum sedentis, vel quia obvium non meditatum colloquium, vel quia in campo convivium: vel denique quia mos gentis in herba aut tellure sedere: jus multis exemplis patet in Indis Orientalibus & Occidentalibus, quod videre licet in utriusque partib. Solis in *Histor. Mexican.* Ferdinand. Mend. Pinto, in *Histor. Orient.* Navarr. in *Sina descript.* & Kirch. quo dudum *Diatrib.* 1. à cap. 1. *Sibylla Delphis sedens super sedem æream:* ait Iamblic. de *Myster. Ægyptior.* Virg. 8. *Æneid.* v. 176. *Graminoque viros locat ipse sedili.* Propert. 2. *Eleg.* 27. v. 13. *Stygia sedeat sub arundine remex.* Aptius Eberhard. Vveihe in *Aulic. Polit.* & Olcot in *Sapient.* lect. 84. defectibus sedium diferimina.

Iamblic. Discrimina sedium.

Eberard.

Rex solium, Doctor cathedram, Iudexque tribunal
Possidet, & sedem Præsul, Prætorque Curulem.

5 Promiscuè ferè inveniuntur. Diximus de thronis & sedibus. 1. Reg. 20. 25. *Rex super cathedram suam:* Idem 2. Reg. 23. 8. & *Eccli.* 7. 4. ubi cathedra accipitur pro sede regia seu solio. Iob. 29. 7. *Procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi.* Observat Ar. Montan. in Apparat. de *Arcan. serm.* subdens: *Cathedra ad sedendum extructa, muneri & dignitati adscribitur: nam & Regibus & præconibus atque iudicibus cathedra apponitur, & his etiam quibus honor exhibetur.* Inter Profanos dumtaxat cathedræ vox reducitur in doctrinam. Iuvenal. *Satyr.* 1. v. 65. 7. v. 203. & 9. v. 52. Martial. lib. 1. *Epigram.* 77. 2. 14. 4. 79. & 11. 100. Horat. 1. *Satyr.* 10. v. 91. Aliquando, ni fallor, significat lectulum blandum, quod Nostrates dicunt: *Canbe.* Prisci, *Cathedras fœmineas:* Martial. 3. *Epigr.* 63. *Molles cathedras.*

Ar. Mont.

Quid cathedra?

Iu-

Iuven. *Satyr.* 6. v. 91. *In his sedebant in theatro:* subdit hîc Isaac. Grang. Unde Calpurnius *Eclog.* 5.

Inter fœmineas spectabat turba cathedras.

Calpurn.

Tribunal dicitur altum & fixum in loco celso quo iudex iure dicundo sedet; cuius formâ videris apud Vitruv. *lib.* 5. *cap.* 1. & quia ex forma elegantiore acuminatâ in sedem, sedes quælibet in huiusmodi formam, tribunal dicebatur. Quare Herodotus, lib. 1. cap. 47. inquit: *Sellam auream Cræsus misit: hoc tribunal collocatum est Delphis.* Minorum iudicum subsellia movebantur de loco in locum; in subsellijsque sedebant iudices delegati: tribunal verò iudicum erat ordinariorum, potissimè eius, qui inter cæteros primus, & quasi iudicum præses. Vide Polletum, lib. 1. *Fori Rom.* cap. 5. Allipulatur Asconius in *Verrin.* 3. Cicer. *Subsellia* (ait) *sunt tribunorum, Triumvirorum, Quæstorum, & huiusmodi minora exercentium; qui non in sellis Curulibus, nec Tribunalibus, sed in subsellijs considebant.* De alijs subsellijs loquemur infrà, *num.* 17.

Quid tribunal?

Herodoto.

Et subsellia.

Ascon.

6 Sella Curulis propria Consulum, instituta à Tullo Hostilio, debellatis Hetruscis, quasi insigne Magistratuum; uti refert Macrob. 1. *Saturnal.* cap. 6. sella erat eburnea; qua in publico & privato loco sedendi causa utebantur: quod quidem eis cum Prætoribus commune fuit. Rosin. 7. *Antiq. Rom.* cap. 11. Nobiles iuvenes visitantes ægrotum, noluerunt accedenti in idem obsequij munus, Prætori, locum urbanè comiterque dare; quippe illis visus est ò dignitate ornatus, propter ignobilitatem indignus. Præsensit Prætor iniuriam, & inuit afferri sellam, interim stantes lactans comitatis verbis. Allata est, tunc que circunstantibus dixit: *Sedeamus, amicique animum languentem suavitate levemus.* Ita Erasmus in *Apothem. Rom.* ex Valer. Maxim. Ex ebore factas sellas Curules, asserunt Cassiodor. lib. 2. *Var.* Epist. 1. & Sidon. Apollinar. *lib.* 8. *Epist.* 8. Auson. *Epist.* 20. v. 3.

Quæ & quo lis felix Cæ ralitil

Erasm.

Quamquàm & fastorum titulo prior, & tua Roma
Præsedit nostrum sella Curulis ebur.

Auson.

Senatores enim in veterum ætate, qui Curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris gratiâ in Curiam vehi, in quo curru sella erat, supra quam considerent, quæ ob eam causam Curulis appellaretur: sed eos Senatores (inquit Aul. Gell. *lib.* 3. *cap.* 18.) *qui magistratum Curulem nondum ceperant pedibus itavisse in Curiam.* Hæc Ædilibus Patricijs, prætoribus & Consulibus, ut notat Rosin. d. *lib.* 7. cap. 25. Unde Ausonius in *Gratiarum actione*, pro Consulatu, infit: *Ista autem sedes honorit, Sella Curulis, gloriosa pompis imperialis officij, in cuius me fastigio posuisti*, &c. Quibus signata sedes, tanquam Magistratus insigne, quod abolitum Cæsaris insolentiâ, accinit Lucan. 3. *Pharsal.* à v. 105.

Aul. Gell. Concessa magistratibus.

Auson.

——*Non Consule sacrè*
Fulserat sedes: non proxima lege potestas
Prætor adest: vacuæque loco cessere Curules.
Omnia Cæsar erat.

Lucan.

Pòst insigne fuit Imperij Supremi: *Sella Curulis Imperatorum insigne fuit, sicut palmata toga.* Servius ad illud Virgil. 11. *Æneid.* v. 334. *Et sellam regni, trabeamque insignia nostri.* Illustrat variâ ac speciosâ eruditione La-Zerd. hîc. Auson. in *Urbib.* Epigram. 13. *Salbe urbis genius, ibi sella Curulis.* Imperatores sæpe inter duos Consules in sella Curuli, aut tribunitio subsellio sedebant; qui quidem honor Iulio Cæsari primo omnium constitutus, ut in Senatu in sella Curuli inter Consules sederet, post Augusto. Ita observat ex Dion. Bulenger. d. *lib.* 1. *cap.* 19. Detulerunt huiusmodi honorem aliis pòst Imperatoribus. Unde de Claudio dicit Sueton. in eo, cap. 23. *De maiore negotio acturus, in Curia medius inter Consulum sellas, tribunitio subsellio sedebat.* Causa quare è tribunitia sella maiestas ampliori fuit, quia dignitas sacrosancta dicebatur, eo quòd sub pœna capitis, quod non habebant Coss. anemine lædi quibat Tribunus: quo quidem munere impunes etiam dirâ tyrannide furebant Imperatores. Vide Pompon. Lætum, & Fenestell. de *Magistratib. R.* & Rosin. de *R. Antiq.* lib. 7. cap. 23. Unde Symmachus, *lib.* 5. *Epist.* 5. ait: *Tuæ amplitudinis Curulem stipabunt obsequia multorum.*

Deinde sella Imperatoria.

Symmach.

7 Præter eboris materiem sericis velis ornabatur Curulis, inhibitis cotonis oblongis, ut patet leg. 8. *duodecim Tabul.* de qua Hubert. Golz. in *Fast. Cæsar. & August.* & Rosin. *lib.* 8. *cap.* 6. *Ut plurimum quatuor lignis incurvis Curulis constitit, funibus ita vinctis, ut aperiri claudique posset. Quare per gradus in sellam Curulem ascenden-*

Bulengr.

dum fuit: Iustit Bulenguer. Aliud arbitror lecticam, seu sellam gestatoriam; aliud Curulem, in quàm, quia tribunal in edito loco (cuius in summitate sella) per gradus necessarium ascendere: quæ quidem nec velis, nec funibus sulciebatur. Arbitror hoc ad lecticam pertinere, quæ à servis gestabatur. Claudian. de 4. *Honor. Consulat.* vers. 565.

Distincta à Gallica.

Portatur iuvenum cervicibus aurea sedes.
Obnixique simul pubes electa lacertis,
Sidereum gestaret onus.

Uberrimè argumentum tractat Iust. Lipsi. 1. *Elector.* cap. 19. In Curulem tribunalia arbitror gradus fuisse, signatque Sidonius in *Panegyr.* Antem. à v. 235.

Sidon.

Hinc reduci datur omnis honos, & utrinque magister
Militiæ, Consulque micat, coniuncta potestas
Patricij, celerique gradu privata cucurrit
Culmina, conscenditque senum puer ipse Curulem:
Sedit, & emerito iuvenis veteranus in auro.

Non autem in sella, qua Magistratus vehebatur in aulam: varia, quantum auguror, dicuntur de Curuli, quo nomine utraque sella insigniebatur; quæ non opponuntur, modo discriminatim intelligatur de sella Curuli in viam ad Palatium, & de Curuli, ubi sedes in iudicium: etenim etiam hæc currus habebat formam. An pro intigni supremæ maiestatis finxerint, vel formam ex Scriptura desumpserint; nescio: scio thronum Dei vocari curulem, *Psalm.* 67. 18. *Ezech.* 1. à 4. & Daniel. 7. 9. dicitur: *Thronus eius flamma ignis, rota eius ignis accensus.*

Sedes Dei curulis.

8 De acceptionibus sedis ac sedentis agendum in expositionem genuinam præfatæ Tautologiæ, & affinium. Tres præcipuæ sunt, nimirum pro convivio, pro iudicio, & regno: aliæ ergo sessionis acceptiones per transennam indicandæ. Sedere pro humiliari interdùm usurpatur. *Sederunt in terra.* Thren. 2. 10. *Ezechiel.* 26. 16. *Ion.* 3. 6. & *Luc.* 10. 13. *Mœsta sederat.* Propert. 1. *Eleg.* 15. v. 11. Hinc pro supplicare, manere ad sententiam iudicum sedentibus in lapidibus *Otioso* & *Sacro*, de quibus egi *Tom. 6. T. 9. à num.* 31. Unde Æschyll. in *Persis*, v. 118. *Sedentes in antiqua sede.* Etiam pro supplicatione adorare. *Ingressus David sedit coram Domino.* 2. Reg. 7. 18. Euripid. in *Rhes.* v. 508. *Tymbræum iuxta templum sedens.* Et in *Hercul. furent.* v. 715 *Supplex sede ad sanctas sedes Laris.* Ovid. 1. de *Ponto*, Eleg. 1. v. 52. *Isidis Isiacos ante sedere focos.* Aliquando accipitur pro domicilio. *Sedere in Civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Luc. 24. 49. *Revertatur vir & sedeat in loco suo.* 1. Reg. 29. 4. *Strati in torrente Carith.* 3. Reg. 17. 5. *Sedes in Libano.* Ierem. 22. 23. 37. 15. & *Osee.* 3. 4. *Sedissis in Cadesbarne.* Deuter. 1. 46. & *Iudic.* 9. 41. *Longe procul à patria sedeo in Troia.* Homer. 24. *Iliad.* v. 541. *In desertis insidentem sedibus.* Colutus, de *Rapt. Helen.* v. 28. *Regnum à sede Lavini.* Virgil. 1. *Æneid.* v. 274. *Sola servabat sua sedes.* 7. v. 52. *Iacto novus incola sedis.* Ovid. 4. *Trist.* Eleg. 1. v. 85. *Romanâ sede fugantes.* Propert. 3. *Eleg.* 3. v. 11. *Minerva Cassandram sede sua vetat avelli.* ibid. 4. *Eleg.* 1. v. 117.

Sedere pro humiliari, assigi, supplicare, & adorare.

Pro habitare.

9 Quandoque sedere Episynalœphicè per Synæresim, usurpatur pro verbo cui iungitur. *Sedit populus manducare* &c. Exod. 32. 6. Ideò, manducavit bibitque populus. *Sedens, & flens.* Numer. 11. 4. *Sedentes flebant.* Iudic. 20. 26. *Ibi sedimus, & flevimus.* Psalm. 136. 1. *Sede tacens.* Isai. 47. 5. hoc est, Sile. *Vide, age.* Plaut. in *Truculent.* Act. 3. scen. 2. v. 13. Homer. etiam Tautologicè & 1. *Iliad.* v. 211. *Sedebant, quiescebantque per sedes*: & 24. v. 521. *Consule in sede, dolores resistere finamus*: minimum, gaudeamus. Sic plura obvia, potissimè apud Poëtas. Sæpe sedere accipitur præut sonat, pro situ corporis, requie, seu otiositate. *Heli sedente super sellam.* 1. Reg. 1. 9. *Surge, sede, comede.* Gen. 27. 19. *Consurge, sede Ierusalem.* Isai. 52. 2. Hispanice: *Incorporate, vuelve en ti, descansa.* Homer. 15. *Iliad.* v. 235. *Hectorem sedentem, neque amplius iacebat*: & Iliad. 9. v. 190. *Sedebat cum silentio, & relictâ sede, in qua sedebat.* Propert. 2. *Eleg.* 18. v. 36. *Ornata nec sedere velis.* Iovian. Pontan. 2. *Uran.* in Ariet. *Placidaque in sede quietum.* Unde qui aliqua curâ laborat sedendo movetur. Ingeniosè Plaut. *Prolog. Captivor.* v. 2. *Illic qui stant, hi stant non sedent.* Ex motu corporis sedentis prænoscitur in animo pondus acerbitatis.

Epiſynalœphas vel Synæresis.

Sedere quiescere.

Homer.

Non quietè ut sedeat continetur in mentibus animus
Sed mutat pedes, & super utrumque pedem sedet.

Acci-

Accinit Homer. 13. *Iliad.* à v. 279. & de iracundo Telemacho iam pacato, 18. *Odyss.* v. 156. *Sede in sede unde surrexerat.* Hinc qui animo hinc inde vagatur, ancipiti cogitatione, mente duplici, oppositis assentitur, duplicem occupare sedem dicitur: quo scommate Laberius in senatum à Cæsare lectus, cùm à Cicerone ad consessum non reciperetur, dicente: *Reciperem te, nisi angustè sederemus*, mordaciter respondit: *Miror, cum soleres duabus sellis sedere.* Macrob. 2. *Saturnal.* cap. 3. Marc. Senec. *Controv.* 18. Erasm. *Chil.* 1. *Centur.* 7. n. 2. Tiraquell. in Alex. ab Alex *lib.* 5. *cap.* 16. & Theobald. Anguilbert. in *Mens. Philosoph.* Tract. 4. cap. 4.

Macrob.

10 Econtra igitur etiam sumitur sedere; quatenùs sessio indicet firmitatem animi in proposito. *Ecce egressus est populus sedens contra me.* Numer. 22. 5. *Sedet in insidijs, quasi leo in spelunca, insidiatur.* Psalm. 9. *Div.* 8. *Sederunt Principes & adversum me loquebantur.* 118. 23. *Sedentes pœniterent.* Luc. 10. 13. Virgil. 2. *Æneid.* à v. 650. *Fixusque manebat, & sedibus hæret in iisdem: & sedet hoc animo.* Ibid. *lib.* 7. v. 611. *Sedet patribus sententia pugnæ.* Adi La-Zerd. Absolutè ibid. exprimit Vates, v. 367. succinens:

Pro firmitate animi.

Si gener externa petitur de gente Latinis,
Idque sedet, Faunique premunt te tuſſa parentis, &c.

Virgil.

Sæpe quoque usurpatur pro nihil agere, dormire, vel verbo substantivo. *Maria domi sedebat*: ideò, domi erat, vel in recessu domus in sua negotia. Hellenismus est, quo frequenter utitur Homerus. De ancillis, quæ perfecerant iussa coram hospitibus, à Penelope insinuata, dicit 17. *Odyss.* v. 90. *Euntes in sedibus sederunt*: ideò, in recessum domus seu propriam habitationem se absconderunt, oculos fugientes virorum: quod ab Herodoto *lib.* 1. *cap.* 16. dicitur: *Ad sua quemque abire*: quod in eadem significatione videmus Ioann. 20. 10. *Abierunt ergo discipuli ad semetipsos.* Homer. quo dudùm, v. 70. *Idlic sedit iens*: & *Odyss.* 15. v. 221. & 552. *Obedierunt, & statim ingressi in sedibus sederunt*: nimirum, suo quisque loco ac officio incubuit. Paret sedere sumi pro verbo substantivo, sicut Esth. 5. 9. & 13. *Mardochæum sedentem ante fores palatij, fores regias.* Psalm. 25. 4. *Non sedi cum concilio vanitatis*: sicque alia, quapropter cùm sessio non agentis sit, usurpatur interdùm pro nihil agere & sedere pro desidere; ut observat Lel. Bisciol. Tom. 2. *Horar. subseciv.* lib. 10. cap. 3. *Mulier stulta sedet in foribus domus suæ super sellam*, &c. Prov. 9. 14. *Mulieres circundatæ funibus in vijs sedent.* Batuch. 6. 42. *Genes.* 38. 21. & *Ierem.* 3. 2. Homer. 21. *Odyss.* v. 421. *Ex sede sedens.* Virgili 12. *Æneid.* v. 15. *Sedeant, spectentque Latini.* Quo sensu sæpe dicitur, arma silent, causa dormit, cura sedet; de quo Demosthen. 1. *Philipp.* Cicer. in *Pison.* & Erasm. cum Gilbert. Cognato. *Centur.* 2. *Adag.* 166. De doctoratu & magisterio in sacris, 2. Reg. 23. 8. *Sedent in cathedra sapientissimus*: idem *Psalm.* 1. 1. *Matth.* 13. 1. 23. 2. 26. 55. *Marc.* 12. 39. *Luc.* 5. 3. & *Ioann.* 8. 2. Horat. 1. Satyr. 10. v. 91. *Plorare Cathedras.* Martial. 12. *Epigram.* 18. *Rupta proximâ vestis à Cathedrâ.* Iuvenal. *Satyr.* 1. v. 65. *Nuda cathedra.* Consule Bulenger. de *Imperat. Rom.* lib. 2. cap. 19.

Pro otio, desidia, vel verbo substantivo.

Herodot.

Pro docere.

11 Pro sepulchro etiam intelligitur sedes. *Sedebit populus in pulvere.* Isai. 32. 18. *Sedentes in tenebris*, &c. Psalm. 106. 10. & 138. 2. *Cognovisti sessionem & resurrectionem meam. Sedes Apostolorum* frequenter dicimus de sepulchris Petri & Pauli. *Sedem Quirini*, de tumulo Romuli; Claudian. de *Bell. Getic.* v. 101. *Sedibus hunc refert antè tuis, & conde sepulchro.* Virgil. 6. *Æneid.* v. 152. Plin. *lib.* 7. *cap.* 55. *Quæ deinde sedes?* Has sedes perpetuas æternasque Prisci dicebant. Sidon. Apollinar. *lib.* 2. *Epist.* 8. inquit: *Perpetuis sedibus dormienti similis illata est.* Ita perpetuas Ethnici arbitrati sunt, ut religio esset, Ossa è sede movere. Unde Auson. de *Profess. Epigram.* 27. v. 11. succinit:

Sedes sepulchri.

Sedem sepulchris servet immotus cinis,
Memoria vivat nominum.

Auson.

Inquit Plinius, *lib.* 10. *Epist.* 73. quærens à Traiano, an transferri possint defunctorum reliquiæ: *Potentibus quibusdam* (inquit) *ut sibi reliquias suorum, aut propter iniuriam vetustatis, aut propter flumminis incursum, aliaque his similia quæque, secundum exemplum Proconsulum, transferre permitterem; quia sciebam in Urbe nostra ex huiusmodi causa collegium Pontificum adiri solere: te Domine, Maximum Pontificem consulendum putavi, quid observare me velis.* Adi Tull. Cicer. 2. de *Legib.* Dempster in *Rosin.* lib. 3. cap. 3. & Iurisperitos in leg. ultim. C. Theodos. de *Sepulc. violat.* maximè Paul. leg. 40. ff. de *Relig. & sumptib. funer.*

Plin.

Hus-

12 Huiusmodi mos inter Romanos inolevit, ex quo destructâ Alba-Longâ (iussu Tulli Hostilij per M. Horatium, propter Sufetij insidias, de quo Dionys. Halicarnass. *lib.*3.*cap.*27.& Tit. Liv. *lib.*1.à sect.95.) deducti sunt cives, & antiqui Penates, quos è Troia Æneas Lavinium collocarat, & Ascanius Albam transtulerat; nimirùm, ut signat Virgil. 2. *Æneid.* v. 296.

Virgil.

——Et manibus vittas, Vestamque potentem
Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Qua dicta Sacra immobilia apud Romanos?

Hæc sacra sublata Romam deportarunt, in quorum transitu insignis lapidatio de cœlo facta: & propter grandinis inusitati ponderis prodigium, inspectis extis aclibris Sibyllinis iussu Senatus sacra in Alba à Pontificibus renovata sunt: tanta enim repentè grando cecidit, ut intelligerent suis locis sacra non esse movenda. Alij asserunt mota fuisse, Romam translata, sed grandine partim restituta, ac partim Romæ sub Vestalibus in templo Numæ servata; ad quod alludere videtur Iuvenal. *Satyr.*4. à v. 60.

Iuvenal.

——Diruta servat
Ignem Troianum, & Vestam colit Alba minorem.

Ita Isaäc Grang. & Eilhard. Lubinus hic. Hæc insignia erant Penates & ignis, quæ Hector in somnis Æneæ tradidit.

Virgil.

Sacra suosque tibi commendat Troia Penates:
Hos cape fatorum comites, his mœnia quære.

Virgil. d. v. 293.

13 Alij, quia in fabulis liberè comminiscitur quisque; dixerunt spontè ex Lavinio quò illa collocarat Æneas, in Albam cum Ascanio transmigrasse. Violenter Romam, qua de causa amore antiquæ sedis fecerunt translationem irritam; igitur tota illa sacra supellex noctù avolavit in propria. Hinc Lucan. 9. *Pharsal.* à v. 992.

Lucan.

Servat & Alba Lares, & quorum lucet in aris
Ignis adhuc Phrygius, nullique aspecta virorum
Pallas, in abstruso pignus memorabile templo.

Nodus siccine occurrebat, solutione difficilis, quippe Virgilius, ut vidimus *num.*antec. dicit: *Æternum adytis penetralibus ignem.* Quomodò mutatione sedis, erit æternitas penetralibus adytis? Sudent addicta Virgilio ludicra ingenia. Fabula dissolvitur fabulâ. Audi mira, seu potiùs ride. *Pallantis filiam legimus* (ait Pier. Valerian. 42. *Hieroglyph.*cap.29.) *cum Dardano in Arcadia nuberet, dotis nomine munera Palladis attulisse, scutum quippe breve cœlo lapsum, quod Palladium appellarunt, cumque huiusmodi scuto Magnorum Deorum simulacra. Ortâ autem seditione in Peloponneso Dardanum inde cum uxore & magna Arcadum manu vertisse solum, atque in Samothraciam navigasse, ubi dotalibus muneribus templum erexit, quibus occultas instituit ceremonias, ut sacra illa separaret à vulgi cognitione. Simulacra itaque in subterraneo specu condidit; quæ mox cum inde in Asiam transmigraret, secum advexit, & in Dardania, à se nuncupata, collocavit. Ilus cum Ilion ædificasset, eò Deos ipsos transtulit. Æneas ex incendio Troiano ablatos in Italiam vexit, eosque Lavinij posuit. Ascanius in suam Albam traduxit, pulcherrimo illis templo ædificato: verùm aiunt sequenti nocte Penates, nullo ferente, Lavinium redijsse, ostia clausa inventa, parietes integros, & tectum nullâ in parte violatum: quo miraculo motum Ascanium, aiunt, sexcentos Curatores Lavinium misisse, qui sacra custodirent, præfectumque his antistitem Egestum nomine.* Liquet hac fabulâ verax Virgilius, quasi magni momenti esset, ne mendax inveniretur, qui semper mendax. Ita semper in penetralibus, eademque sede, æterni ignes & non violabile Numen. Hoc est Palladium, de quo tot superstitiones; cuius fabulas retulimus in *Ephemer.* varijs in locis. Addit Pierius contra præfatos fabulatores: *Penates ijdem Romam translati, cum Urbem approbassent, nequaquam abierunt: cumque eos Romani in Urbis imperijque sui custodes admisissent, ne per vim aut dolum auferri possent; eos in subterraneo, ut Dardanus fecerat, specu, templo ibi dedicato posuerunt: in quo quidem templo*(cuius formam videris apud Chartar. in *Magna Matre*,pag.150.) *id præcipue religionis observabatur, ut spuere nefas esset.*

Quid & unde Palladium.

Pier. Valer.

Idem.

Sedere pro epulari. Luc. 22. 29

14 Ergo iam in principalis sedis ac sessionis acceptiones; quarum prima est sessio pro convivio, vitaque felici in maiestate ac potestate, sub cuius metaphora Christus Dominus discipulis de imperio contendentibus dixit: *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum; ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israël.* Luc. 22. 29. Regnum Dei non est

est esca & potus. *Non enim* (hic subdit Ambrosius) *victus & potus nobis præmij loco spondetur & honoris; sed communicatio gratiæ cœlestis & vitæ:* quæ sub speciebus cibi & potus nobis exponuntur, ut illud Apocal.2.7. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradyso Dei mei:* & Eccli.24.29. *Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitient.* Psalm.35.9. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Dixi, *Tom.*4. *T.*11. *n.*12. & habetur de *Consecrat.* distinct.2.cap. *In quibus.* Catachresis est, *Ut edatis & bibatis;* intellectionem denotans per escam, delectationem per potum. Spiritualia enim cœlestis patriæ, sensibilium similitudine sensibilibus hominibus exponuntur: mensa enim tot deliciarum, gloriosum sane æternæ felicitatis convivium. Apposite Alapide hic. *Cœlestis gloriæ deliciæ & honores* (inquit) *sæpe in Scriptura comparantur convivijs, epulisque cibi & potus, ac primis in mensa cum Rege consessibus; quia homines carnei hæc maximè sapiunt, & capiunt, spiritualia autem æstimare nesciunt: & quia cibus & potus nobis incorporantur, fiuntque nostra, uti in cœlo per visionem beatificam, aliasque dotes gloriosas Deus nobis quasi incorporabitur, fietque noster.* Iuvenc.3. de *Histor. Evangel.* v. 538.

Ambros.

Catachresis.

Alapide.

Iuvenc.

Præcepit proceres convivia læta frequentent,
Regales Thalamos, regalis pocula mensæ,
Magnificasque dapes.

15 Sedere de convivio elucet non aliena in sacris acceptio pro Tautologiæ instituto. De Synagoga dicitur Ezechiel.23.41. *Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est ante te:* ritus ab Hebræis sumptus ex Gentibus, qui pridem sedentes edebant. *Genes.*37.25.& 43.32. de fratribus Ioseph ab illo in convivium invitatis, dicitur: *Qui vescebantur, sederunt coram eo primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam.* Quod etiam astruit Philo, lib. de *Ioseph*, subdens: *Iussi sunt sedere: nondum enim discumbendi mos receptus erat.* E luxu orti huiusmodi ritus & ex Provincijs subiugatis etiam apud Romanos: etenim Prisci sedentes erat ad mensam. *Sedes dicta* (inquit Isidor.20. *Etymolog.*cap.11.) *quod apud Veteres Romanos non erat usus accumbendi; unde considere dicebantur. Postea ut Varro ait de Vita pop. Roman. Viri discumbere cœperunt, mulieres sedere; quia turpis visus est in muliere accubitus.* Innuit quoque Valer. Max. *lib.*2. *cap.*1. *n.*2. *Fœminæ cum viris cubantibus sedentes cœnitabant: quæ consuetudo ex hominum convictu ad divina penetravit: nam Iovis epulo ipse in lectulum, Iuno & Minerva in sellas ad cœnam invitantur. Quod genus severitatis ætas nostra diligentiùs in Capitolio; quàm in suis domibus servat: videlicet, quia magis ad rem pertinet Dearum, quàm mulierum disciplinâ contineri.* Decursu temporis vigente lascivia, irrepsit usque in scandala corruptela, ut videsis apud Sueton. in *Caligul.*cap.25. Priscis temporibus Heroes sedentes epulabantur, ut observat passim Athen, quem adeas, *lib.*1. 5.7.& 11. Virg.7. *Æneid.*v.175.

Ezechiel. 23.41.

Philo.

Prisci non discumbebant sed sedebant ad mensam. Isidor.

Val. Max.

Virgil.

Hæ sacris sedes epulis, hic ariete cæso
Perpetuis soliti patres considere mensis.

Servius hic: *Romani & duobus tantùm cibis utebantur, & in atrijs edebant sedentes.* Ioann. Freishem. d. ex Dure astruit aliquando Alexandrum cum quadringentis Ducibus cœnasse in sellis aureis & argenteis: & veste purpureâ sedentes conviviò excepisse. Consule Stuck. *Convival.*lib.2.cap.34. Bulenger. de *Convivio*.lib.1.cap.32.& Delr. in Senec. *Thyest.* v. 908. Prævaluit pòst inter illos accubitus: quapropter nisi in sacris Herculis (de quibus Halicarnas. *lib.*1.cap.19.& Macrob.3. *Saturnal.* cap.6.) ubi observatio ad esum eviscerationis sedere; & in convivijs fato functorum, qui dicebantur *Silicernia*; nemo Romanorum ad mensam sedebat: verùm si factum, propositum erat denotare luctum ac ex infelicitate cordolium. Ita de Catone Uticensi, in eo refert Plutarchus. *Cœnabat sedens ex eo die quo cladem Pharsalicam intellexisset: idque ad cæterum luctum addidit, nec recumbebat:* & in fin. *Lotus cum multis cœnavit sedens, ut consueverat post bellum.*

Serv.

Quid Silicernia?

Plutarch.

16 Dij olim epulabantur sedentes, ut sobrietatem situ indicarent, quæ observari difficile in accubitu, reclinatâ videlicet superiore corporis parte in lævum latus, inferiore in longum protracta & iacente, capite leniter erecto, dorso à pulvillis modicè suffulto, ut observat Philander in *Vitruv.* De Dijs ergo vocatis in nuptias Thetidos, succinit Catullus, *Carm.*65.v.303.

Catull.

Qui postquàm niveos flexerunt sedibus artus
Largè multiplici constructa sunt dape mensæ.

Dei

Devoluto tempore lectisternia fuerunt in usu, & etiam concessa Dijs, de quibus egi in *Ephemer.* Prolog. Galeat. §. 7. n. 3. & alijs in loc. sed cum discrimine: igitur *Accumbere* erat Deorum, & hominum proprium *Discumbere*, sicut ferarum *Recumbere*: ita Helonius Acro in *Horat.* 1. Carm. Od. 27. Ovid. 8. *Metam.* fab. 7. *Accubuere Dei.* Virgil. 1. *Æneid.* v. 83. *Tu das epulis accumbere Divum.* De hominibus convivijs discubitus ibid. à v. 703.

Iam pater Æneas, & iam Troiana iuventus
Conveniunt, stratoque super discumbitur ostro;
Convenere iussi toris discumbere pictis.

Omnes istiæ acceptiones voluntariæ sunt, quippe præfata verba promiscuè in AA. inveniuntur. *Quid Tyrio recubare toris, prodesse?* ait Tibull. *lib.* 1. *Eleg.* 2. v. 27. *Ex quibus constat Annibalem nec tunc cum Romano tonantem bello Italia contremuit, nec cum reversus Carthaginem summum imperium tenuit, cubantem cænasse*: ait Iustin. *lib.* 32. Patet *Recumbere* non esse brutorum (omissis testimonijs sacris) sicut *Accumbere* dici de hominibus. *Eodem etiam lecto Scipio atque Asdrubal, quia ita cordi Regi accubuerunt.* Tit. Liv. *lib.* 28. sect. 131. Plaut. in *Amphitr.* Act. 2. scen. 2. à v. 172. sqq. cinit:

Cœna apposita est, cœnasti mecum, ego accubui simul.
In eodem lecto: In eodem. Hei, non placet convivium.

Idem videris apud Ascon. in 3. *Verr. Cicer.* Columell. *lib.* 11. *cap.* 1. & Petron. in *Satyris* pag. 10. Ex sacris Sedulius Præs. in *Opus Paschal.* v. 1. inquit:

Paschales quicumque dapes conviva requiris
Dignatus nostris accubitare toris. &c.

Denique de Dijs dicitur discubitus. Unde in convivio dodecatheo, quod instituit arrogans Augustus, malè vel ab amicis audiens, dicit Sueton. in eo, *cap.* 70. *Cœna in qua Deorum Dearumque habitu discubuisse convivas, & ipsum pro Apolline ornatum.* Quotidie Caligula huiusmodi vanitate spectabilis habitu surgebat Deus. Idem in hoc monstro, *cap.* 52.

17 Postquàm triclinia inventa sunt, non repentè fœminæ admissæ in accubitum; sed iuxta sedentes epulabantur, ut vidimus, *num.* 15. sicut filij & alij proceres, amicique occupatis pulvinaribus accedentes. *Adhibebat cœnæ & liberos suos cum pueris, puellisque nobilibus, qui more veterum ad fulcra lectorum sedentes vescerentur*: dicit de Claudio Sueton. *cap.* 32. De Augusto, *cap.* 65. inquit: *Neque cenavit unà, nisi ut in imo lecto assiderent nepotes.* Tacit. 13. *Annal.* cap. 16. *Mos habebatur Principum liberos, cum cæteris ídem ætatis nobilibus, sedentes vesci in conspectu propinquorum, propria & parciore mensâ.* Philostrat. lib. 2. de *Vit. Apollonij*, cap. 3. *Rex indorum* (ait) *in lecto ex stramentis facto, accubabat, iuxtaque ipsum ex agnatis eius ad summum quinque: cæteri sedentes in sellis epulabantur.* Sed notandum singulis singulas mensas apponi, quod observavit Petron. d. fol. 19. *Itaque iussit senex suam cuique mensam assignari.* Astruit ex Homero Athenæus *lib.* 1. *cap.* 19. & Cornel. Tacit. de *Morib. German.* cap. 22. *Lauti* (inquit) *cibum capiunt, separata singulis sedes, & sua cuique mensa: tum ad negotia, nec minus sæpe ad convivia procedunt armati.* In 2. p. *India Orientat.* Icon. 3. de Chinensibus dicitur: *Tot mensas hospitibus invitatis apponi maximo cum apparatu, quot eorum vocati. Siquis non comparuerit, illi nihilominus mensa pari cum apparatu sternitur, appositis cibis non editis; quos deinde peracto convivio ad ædes illorum, qui à convivio abfuerunt, cum pompa deferunt.* Hinc in convivijs subsellia: non ea acceptione qua in semaculis & theatris dicebantur inferiora sedilia, de quibus Plaut. Prolog. in *Pœnul.* v. 5. *Sedeant in subsellijs*; sed quia qui nullam lectuli partem occupabant, iuxta lectum subsellijs sedentes edebant. Unde parasitus apud eundem in *Stich.* Act. 3. scen. 2. v. 32. dicit:

Haud postulo equidem me in lecto accumbere:
Scis tu me esse imi subsellij virum.

Imum subsellium à Lipsio, Gruter. Acidalio & Meursio, *Sedes Cynica* dicitur; quia Cynici non in lectulis cœnabant, sed uti servi in subsellijs. Ita Frider. Taubmann. hic *Act.* 5. scen. 4. v. 11. ubi parasitus strategus convivij constitutus, urbanè, sed ob ingluviem respondit: *Potius in subsellio Cynicè accipiemur, quàm in lectis.*

18 Posteriotibus temporibus, florente imperio, non solùm valuit, sed & prævaluit luxus moderatrice lascivia: etenim uxores, meretrices, & pellices gremijs impositas, ac

veluti in se reclinatas, in cœnis Romani fovebant. De Caligula Sueton. *cap.* 24. *Cum omnibus sororibus sui stupri consuetudinem fecit: plenoque convivio singulas infra se collocabat, uxore supra cubante*: quo loco Salmasius iunt: *Sorores infra se, ideest, in sinu collocabat, quasi iustas uxores, legitimâ consorte loco pulsâ.* Cicer. 2. in *Catilin.* inquit: *In convivio accubantes, complexi mulieres impudicas.* Ovid. 2. *Amor.* Eleg. 2. v. 62. *In gremio iudicis illa sedet.* Iuvenal. *Satyr.* 2. v. 119.

Signatæ tabulæ, dictum feliciter, ingens
Cœna, sed in gremio iacuit nova nupta mariti.

Usquequaquè inveniturus usus apud Apuleium, qui lib. 6. *Metam.* ait: *Accumbebat summum torum maritus, Psychem gremio suo complexus.* Alia videris apud Bulenger. d. *cap.* 32. & Dempster. in *Rosin.* lib. 5. cap. 26. Inter Romanos dixi inoleviisse abusum, Græcia persistente in prisca circunspectione. *Non eadem omnibus* (inquit Æmil. Probus Præfat. in *Vit. Illustr.*) *esse honesta atque turpia; sed omnia maiorum institutis iudicari: pleraque nostris moribus sunt decora, quæ apud Græcos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet, uxorem ducere in convivium; quod multo sit aliter in Græcia: nam neque in convivium adhibetur, nisi propinquorum: neque sedet nisi in interiore parte ædium, quæ gynæconitis appellatur, quo nemo accedit, nisi propinquâ cognatione coniunctus.* Ut ergo constet ordo huiusmodi usus in expositionem clariorem sacri, de quo sermo, textus; aliqua præmittenda.

19 Primò cœnam dici ab Antiquis, quod nobis prandium; & vespernam quæ nobis cœna. Festus Pompeius *lib.* 3. & Rosin. d. *cap.* 27. Hora diei nona. Deinde vestes cœnatorias in accubitum admissas, usualibus depositis, de quo Bulenger. d. *cap.* 35. Allusio fit Matth. 22. 12. *Quomodò huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Iul. Capitol. in *Maximin.* inquit: *Ipse puerulus, cum ad cœnam ab Alexandro esset rogatus in patris honorem, quod ei deesset vestis cœnatoria; ipsius Alexandri accepit.* Idem Iust. Lips. 1. *Saturnal.* cap. 2. ubi selecta inveniens. Aristophanes in *Aves*, Act. 17. signat etiam usum inter Græcos: etenim v. 128. inquit: *Nuptialem vestem det aliquis mihi huc.* Triclinia & lectuli divitibus ornabantur tapetijs.

——Aulæis iam se regina superbis
Aurea composuit sponda.

Modulatur Virgil. 1. Æneid. v. 701. Erant stragulæ, quæ substernerentur, erant quæ circumponerentur, erant & quibus accumbentes operirentur. Unde apud Iul. Pollucem, *lib.* 10. *cap.* 27. dicitur: *Amphitapeta utrinque villosa, pulvilli subalares, strata, cubitalia, stragulæ, toralia, lodices.* Lamprid. in *Heliogabalo* pro eius mollitie, & convivantium vellicatione, inquit: *Non cubuit in accubitis facilè, nisi ijs qui pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum subalares, sæpe culcitras mutans: villoribus amicti folles pro accubitis sternebat, tosque reftabat prandentibus illis; ita ut plerumque sub mensis inveniretur.* O insigne caput! Hinc ne conspurcarentur lectuli, soleas deponebant convivæ, discalceati à servis. *Fuerunt soleæ, quas tamen accubituri* (ait Levin. Torrent. in illud Horat. 2. *Satyr.* 8. v. 76. *Convivæ comis & soleas posuit*) *in convivio deponere, & à mensa discessuri iterum sumere solebant.* Plaut. in *Trucul.* Act. 2. scen. 8. v. 1. *Date soleas* Martial. *lib.* 14. *Epigr.* 65.

Defuerit si forte puer, soleasque libebit
Sumere, pro puero proderit ipse sibi.

Fusè Turneb. 24. *Adverss.* cap. 17. Horat. 1. *Epist.* 13. v. 15. *Cùm pileolo ferre sub ala solear*: & Martial. 3. Epigram. 50. *Deposui soleas.* Vid. dicta *Tom.* 3. *T.* 5. *num.* 12. Specimen huiusmodi moris videtur in Biblijs: etenim Baptista de Christo dicit, Luc. 3. 16. *Cuius non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum eius.* Ex quo intelligitur, quo pacto iuxta Hebræorum consuetudinem, Christus nudis pedibus accubuerit in convivijs, quos commodè Magdalene stans retro posset lavare lachrymis, capillis tergere & aromatibus ungere. ibid. 7. 38. Ut posset etiam feliciter dicere: *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.*

20 Ut clarius procedamus ex Lipsio tot. lib. 3. *Antiq. lection.* (ex quo posteriores decerpsere eruditionum flosculos) delibabimus modum accumbendi, & loci eminentiam in accubitu. Virgil. 6. *Æneid.* 2 v. 603.

——Lucent genialibus altis
Aurea fulcra toris, epulæque ante ora parata
Regifico luxu.

Et lectisternia?

Quid inter Accumbere, Discumbere & Recumbere?

Virgil.

Iustin.

Tit. Liv.

Plaut.

Sedul.

Sueton.

Idem.

Usus Principum in mensa cum liberis.

Tacit. Philostr.

In convivijs, singulis singula mensa.

Tacit.

Ioan. Theodor.

Quid subsellia in convivijs?

Plaut.

Cur dicta Cynica sedes

Suetoñ.

Salmas.

Fœminæ cubantes in convivijs.

Iuvenal.

Apul.

Æmil. Prob.

Cœna ab antiquis dicta, quod nobis prandium & vespernam, cœna.

Capitol. Aristoph.

Virgil.

Ornatus mensarum in discubitum.

Pollux.

Lamprid.

Deponebantur soleæ.

Martial.

Luc. 3. 16 & 7. 38.

Modus accumbendi.

Virgil.

Dispositis ergo pulvillis, tapetijs, stromatibus ac toris, primus decumbebat ad caput lecti, cuius pedes prorrigebantur pone scapulas secundi: secundus occiput obvertebat ad primi umbilicum pulvillo interiecto, & pedes iacebant ad caput tertij versus tergum: sic deinceps tertius & quartus. Unde Horat. 1. *Satyr.* 3. v. 19.

Horat.

Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos.

Qui locus homerator in conviviis

Vacua toris relinquebatur quarta pars mensæ, ut inferrentur missus: Is qui primus & ad caput lecti decumbebat *Summus* dicebatur, qui ad pedes *Imus*, qui inter illos *Medius*. Si tres convivæ in uno lecto, *Medius* dignissimus: proximus, honore *Summus*. Si quatuor, *Medius* erat proximus à Summo. Si duo tantùm, *Summus*. Vid. Bulenger. d. *cap.* 32. Rosin. d. *cap.* 28. & Hieronym. Mercurial. 1. *Artis gymnast.* cap. 11. Ita ergo elucet, quomodò dilectus discipulus in novissima cœna, cùm immediatè accumberet, in sinu Iesu recubuit. Ioann. 13. 23. Ita Ciaccon. de *Triclin.* etsi aliter cogitet Caiet. & iure.

Ezech. 23. 41.

21 Modò in textum Ezechielis de lasciva meretrice Synagoga. *Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata es ante te.* Dictum quibus tapetijs ornata cubilia in discubitum: quod etiam exprimitur Proverb. 7. 16. *Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Ægypto: aspersi cubile meum myrrhâ & aloë & cinnamomo.* Amos 6. 3. *Appropinquatis solio iniquitatis*, variè ornato (de quo latè Bulenger. d. à *cap.* 38.) in accubitum & convivij splendorem: quin obstet, quod dicatur *Sedisti*: dicit enim *In lecto*, ut notetur discubitus. Observat hic n. 80. Doctiss. Sanctius. *In nuptialibus* (inflt) *instructum geniale convivium cum strato seu lecto, quod unguentis irrorabatur & pretioso aromate: ubi accubitus lectulum significat non cubicularem ad somnum, sed discubitorium ad mensam*: ut ad illam sederet quæ à sponso recesserat cum suis amatoribus supremo in loco, pulcherrimo lecto. Val. Flacc. 2. *Argonaut.* v. 346. de Medea succinit:

Amos. 6. 3.

Mensa pro lecto discubitorio.

Val Flacc.

In medio Æsonides iam se Regina locavit,
Post alij Proceres.

Virgil. 6. *Æneid.* v. 290. *Consessu medium tulit.* lib. 1. v. 702. *Iam se regina superbis aulæis composuit, mediamque locavit.* Consule Ciaccon. d. de *Rom. Triclin.* Leopard. *lib.* 19. *cap.* 4. Tirasquell. quo supr. de *Primigen.* à n. 116. & Mendoz. *Viridar.* 8. *Satur.* nal. Decad. 2. *cap.* 5. Opportunè Sil. Italic. 11. de *Bell. Punic.* v. 271.

Sil. Ital.

Instituunt de more epulas, festamque per urbem
Rensicè extructis celebrant convivia mensis.
Ipse Deum cultu & sacro dignatus honore,
Præcipuis, multoque procul splendentibus ostro
Accipitur sublime toris.

22 Ita ergo sessio claret pro convivio, atque convivij apparatu: & meo iudicio propriè sessio, quæ vocatur lectus pulcherrimus, ante quem mensa exornata: uti hodie fit cum fœminis patritijs, quibus sedis loco sufficitur pulvinar atque pulvinar, decoreque sedent. Hoc enim sensu in sacris accipiendus est discubitus & accubitus, idest, sedere ad mensam. Perspicuò, 1. Reg. 16. 11. ubi: *Nec enim discumbemus, priusquam huc ille veniat.* Hebr. *Non circumgyrabimus*: *Non circumibimus.* Maluend. *Non circumsedebimus.* Caietan. *Non circulariter consedebimus.* Indicatur modus Israëlitarum sedendi ad mensam. Quod ex alijs locis constat. Iudic. 19. 6. *Sederuntque simul ac comederunt.* Hebr. *Discubuerunt.* Idem 3. Reg. 13. 20. *Cumque sederent ad mensam.* Mensa enim rotunda erat apud Hebræos. *Filij tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ.* Psalm. 127. 3. quæ etiam forma multoties inter Ethnicos. Martial. post *Epigr.* 23. & 60. lib. 9. addit lib. 14. *Epigr.* 138. & Iuvenal. *Satyr.* 11. v. 222.

Discubitus & accubitus pro sessione ad mensam.

Martial.

Iuvenal.

Orbibus in nostris circulus esse potest.
Magnos nisi sustinet orbes Grande ebur.

Luc. 7. 36.

Adi Bulenger. quò dudùm *cap.* 36. & 37. Unde reliqua testimonia eadem acceptione intelligenda sunt. Nimirùm Luc. 7. 36. *Ingressus in domum Pharisæi, discubuit.* Matth. 26. 20. *Discumbebat cum duodecim.* Hoc est, sedebat cum illis ad mensam; ad cuius latus, qui dicitur Sinus, recubuit Ioannes, cuius contiguatione potuit secretò interrogare, quæ de proditore discupiebat scire. Hebræi pro meo captu numquàm nisi sedentes comedebant, præter Pascha; etiam in Ægypto sub captivitate degentes. *Exod.* 16. 3. Hinc modus accumbendi ad mensam sensu quo Ethnici (ut aliqui cogitant) displicet omninò nobis, quippe dum taxat illorum studiosa in novitatem cogitatio, absque ullo Scripturæ

pturæ fulcro: sicut si aliquis somniaret more Ethnico nos ad mensam accumbere, & non sedere; quoniam discumbimus. Christus invitatos ad nuptias, monet non in primo, sed in novissimo loco sedem eligere, ne moveantur hinc inde: quod quidem esset omninò fastidiosum, ni sedes voce accubitus intelligeretur: etenim facilis è sede motus, & difficilis tot paramentis, ut vidimus, è sede accubitus. *Luc.* 14. 17. Nec obstat cogitationi unctio Magdalenæ (ad cuius apparatum tot molimina) quippe sive in mensa quadrata, vel lunata, sive etiam in rotunda, maximè qua parte inferebantur dapes: sedentis poterat abluere & ungere pedes: quinimò facilius, in sententia asserente (antequam Christus ad mensam sederet) Magdalenen pridem capillis absterssisse à pulvere pedes Salvatoris (alias unguentem pretiosum eius cederet capillis) pòlque totum alabastri fracti liquorem effudisse super caput Iesu, descendentem usque in pedes, capillis absterssos; quo dissolvitur antilogia, de qua nobis sermo *Tom. sequent. Tautolog.* 5. à *n.* 56. Videtur consonum: etenim ut observat Alapid. in *Ioann.* 12. 3. *Christus in cœnat nudipes, solùm tantùm calceatus, quam deponebat more gentis mensa accubiturus.* Quo sanè etiam intelligitur illud Baptistæ, Marc. 1. 7. *Cuius non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum eius.*

Alapid.

23 Obijcietur forte ex Marc. 14. 15. & Luc. 22. 12. ad Phase celebrandum designatum fuisse cœnaculum grande stratum: scilicet, subdit Alapid. *Instructum mensis, lectulis, sive toris, & tapetibus frondibus insuper & floribus decoratum, omnique supellectili & ornatu ad celebrandum Pascha apparatum: ut nihil desit nisi assatio, illatio & comestio.* Describitur apparatus ad Phase more accubitus Ethnici, ut elucet, Esther, 1. 2. 6. *Pendebant ex omni parte tentoria aëtri coloris & carbasini ac hyacinthini sustentata funibus byssinis, atque purpureis, qui eburneis circulis inserti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei super pavimentum smaragdino & pario stratum lapide, dispositi erant: quod mira varietate picturæ decorabat.* Ibid. 7. 8. de lectulo convivali Esther fit mentio. Quo claret usus lectulorum genialium in accubitum: verùm more profano, non Hebræo, potissimè in Phase celebrando: igitur distorte aptatur cœnaculum in accubitum cum toris & lectulis, dum agnus edendus ab Hebræis stantibus, succinctis lumbis, calceatis pedibus, atque baculos habentibus in manibus: uti præcipitur *Exod.* 12. 11. & ipse Alapid. ibid. fatetur. Disputat Riber. 5. de *Templo*, cap. 3. in fin. sed quod sciam, absque ulla ratione; quoniam lex erat Phase semper eden, sicut factum in Ægypto, cultu sempiterno: vers. 14. claréque indicitur v. 25. ubi: *Cum introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis, observabitis cæremonias istas.* Quomodò congruit calceatos celebrare in strat's Pascha; ubi uti vidimus, ad discubitus & solex deponebantur? Hoc est, ni fallor, studere novitati, non veritati. Adisis Philon. de Sacrific. *Caini & Abel.* Abulens. loc. cit. à *quæst.* 18. & Perer. à *Disput.* 11. Discumbere ergo, ut paret, nihil aliud significat, nisi mensæ adesse, sive stando sive sedendo: quod phrasi discubitus denotatur; quippe vox Latina, & à Romanis, qui ad mensam solebant discumbere lectis: & maximè, si verum est, *Discumbentes* dici à *Discis* (ut placet Isidoro *lib.* 20. *cap.* 4.) in quibus apponebantur ad mensam sedentibus obsonia.

Idem.

Christus semper, excepto phase, sedit ad mensam, numquàm discubuit.

Exod. 12. 25.

An Hebræi semel vel semper agnum ederint stantes?

24 Hæc ne satis in cogitationem, quam semper futilem iudicavi. Modò flectatur sermo in aliam principalem acceptionem Sessionis. Sessio semper tributitur iudicanti. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum.* Isai. 6. 1. *Aspiciebam donec throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit.* Daniel. 7. 9. *Sedit Moyses, ut indicaret populum.* Exod. 18. 13. *Sedebat sub palma* Debora, *ascendebantque ad eam in omne iudicium.* Iudic. 4. 5. & 5. 10. *Rex qui sedet in solio iudicij.* Prov. 20. 8. De se & de discipulis sedes ad iudicium indicat Christus, ut vidimus *num.* 14. iteratque Matth. 19. 18. dicens: *Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ; sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes.* Sic alia, expressèque constat, Psalm. 121. 5. *Illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum David.* Sedere signum iudicum. Insinuatur usquequaque iure Civili: leg. 2. D. ad *Senat. Tertull.* lib. 7. D. *de integr. restit.* & leg. 19. D. de *Offic. Præsid.* Iustinian. *Novell.* 11. Marcian. leg. 7. D. *Quod met. caus.* Bonifac. in cap. fin. de *Sentent. & re iudicat.* sentent. 6. & Menoch. lib. 1. de *Arbitrar. iudic.* quæst. 61. Sæpe situm recolit Cicero ex Platon. in *Phædro*, in *Academ. qq.* lib. 2. de *natur. Deor.* 5. de *Fin.* lib. 1. de *Divinat.* ac demùm de *Legib.* Senec. in *Hercul. Oet.* v. 1905. *Sedere arbitri*: ubi Delr. *Iudex sententiam sedens ferebat, sive pro tribunali, sive de plano sellâ extra ordinem positâ iudicabat.* Plin. *lib.* 1. *Epist.* 21.

Sedere pro regno & imperio.

Matth. 19. 28. Psal. 121. 5.

Delr.

Plin. Herodot. Senec.

inquit: *Sedebant iudices, Centumviri venerant, observabant advocati silentium longum.* Herodot. *lib.* 5. *cap.* 6. *Otanes in eo tribunali sedens.* Marc. Senec. *Controv.* 17. *Iudices, qui in istum reum sederatis, ecquid pœnitet absolvisse?* & Stoicus 3. de *Ira*, cap. 33. *Evocati è longinquis regionibus iudices sedens, iudicaturi.* Homer. 5. *Odyss.* v. 3. *Ipsi verò Dij ad consessum consederant*: idest, ad regimen & iudicium: per consessumque signat indicantes, quippe sedentes iudicabant iudices. *Sedere patres censere parati.* Lucan. 3. *Pharsal.* v. 109. Virgil. 1. *Æneid.* v. 510. de Didone:

Virgil.

—— *Soliuque altè subnixa resedit:*
Iura dabat, legesque viris.

Hac enim de causa, ut observat Eustachius in 6. *Iliad.* Homer. statuas Minervæ, iudiciorum Præsidis, olim specie sedentis fieri solitas, quam pectore imitarentur iudices. Alciat. *Embl.* 144.

Alciat.

Cur resident? Quia mente graves decet esse quietà
Iuridicos, animo nec variare levi.

Daniel. 7. 10. Heterosis. Iudex debet esse ipsa iustitia. Apoc. 4. 2. Matth. 19. 18.

25 Hæc studiò prælibata, ut perspicuius delicentur difficilia sacra testimonia. Iustitia & iudicium insigne sedis divinæ iudiciariæ; quippe ita addicta legi & iustitiæ sententia, ut iudex non signetur uti iudex, sed ut ipsamet iustitia. Hinc Daniel. d. vers. 10. postquam dictum; *Antiquus dierum sedit*; additur: *Iudicium sedit*: quoniam etsi iudex sedeat ad iudicandum, ita iudicium exactum, ut loco iudicis videatur sedere iudicium. Est *Heterosis*, quo schemate abstractum usurpatur pro concreto: q. d. *Iudices iustissimi*: Plaut. Prolog. in *Captiv.* v. 67. quia in illis illi non videntur, sed iustitia: quo stylo integritas iudicum signatur etiam inter nostrates: dicunt enim pro iudice, *El Justicia.* Alia infrà de huiusmodi schemate. Per sedem enim insignis ostenditur auctoritas iudicantium. *Ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens* Apocal. 4. v. 2. & 4. *Vidi sedes & sederunt super eas, & iudicium datum est illis*: oreque N. Servatoris: *Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.*

An Apostoli cum Christo omnium iudicabunt?

26 Hoccine testimonium, si quod aliud, nonnumquàm mihi magnum negotium facessit, & pro intelligentia usque ad sanguinem sudavi: equidem haud percipere quibam qualis & de quo huiusmodi Apostolorum iudicatura. Si intelligenda de iudicio universali, perperàm iudicaturi, qui etiam iudicandi. *Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.* Rom. 14. 10. & 2. *Cor.* 5. 10. Si de aliorum factis; difficile profectò: igitur *Pater omne iudicium dedit filio.* Ioann. 5. 22. Iudiciaria potestas est propria filij Dei; sed quia filius Dei est filius hominis, constitutus est à Patre iudex mortuorum & vivorum ab ipsa incarnatione collato gratuitò munere, quia voluit incarnari & homo fieri: unde addit v. 27. *Potestatem dedit ei, iudicium facere; quia filius hominis est*: & Pater dicitur, non iudicare quemquam, v. 22. quia non exercet personam sensibilis iudicis; sed tantùm filius, homo factus. *Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate*: Luc. 21. 27. Vid. Augustin. 1. de *Trinit.* cap. 13. Ex quo patet Christo Domino, quatenùs homo est, datam esse specialem potestatem, estò subordinatam potestati divinæ, in omne iudicium quoad præmium, vel pœnam iudicandorum: de quo DD. Scholastici cum D. Thom. in 4. *dist.* 48. & 3. *p.* *q.* 59. Gratià capitis adeptus est huiusmodi præeminentiam: quo ergo sensu Apostoli gavisuri sede istiusce potestatis; cum in sede maiestatis ad iudicium sederit Filius hominis? Multa sanè à multis dicta, sed alio à littera sensu. Veneror, sed prætermitto modò illorum excitamen in virtutem & gloriosam iudicum sedem; quippe, etsi piæ ac ingeniosæ cogitationes, extra sensum litteralem. Chrysostom. cognoscit, sed nihil ostendit. *Multa obtulit* (inquit *Homil.* 65. *in Matth.*) *& in sequentibus pollicetur, quamvis aliquid occultius in hoc etiam significatur, maiora istos illis habituros.* Suarius in loc. cit. *D. Thom.* disp. 57. sect. 4. n. 2. infit: *Certà enim ratione vel auctoritate non constat, in quo hæc participatio iudicij consistat.* Si ita maior gloria sigillis signata; ita signata studiosis veritatis relinquenda? Nullo modo: audi quid cogitem, vel quid auxim.

Chrysost. Suar.

27 Sermo fit de præmio ab Apostolis ob Christi sequelam, & cunctorum quæ in mundo calcatam gloriam: *Reliquimus omnia & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?* Spem conceperunt atque foverunt obsequij, remuneratore Principe & cœlesti. Iesus autem dixit illis, ne terrena, quæ despecta, cogitarent; *Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël.* Iudicium sumitur

in

Iudicium pro sedis maiestate, sedes pro sedentibus. Apoc. 20. 4. Genebr. Maluend.

in Scriptura pro gloria, maiestate, exaltatione, auctoritate, præeminentia, dignitate, imperio ac potestatis virtute: observat Ar. Montan. Apparat. in *Arcano serm.* cap. 43. & 97. Videtur Apocal. 20. 4. *Vidi sedes, & sederunt super eas* (animæ decollatorum propter testimonium Iesu) *& iudicium datum est illis*: idest, regia domus, auctoritas & maiestas. Idem ibid. Psalm. præfat. *Sederunt sedes in iudicium.* *Sedes* pro sedentibus: idest, sederunt Principes. *Iudicium* p[ro] throno, gloria & exaltatione. In Ierusalem dicuntur esse huiusmodi honores, tùm, quia ut ait Genebr. hic, *speciem cœlestis referebat cum rerum ordine admirabili*: tùm quia licèt in qualibet tribu Princeps; illuc ascenderunt tribus tribus Domini: igitur & ibi sedes Regia, & auctoratissima solia, & civilia & Ecclesiastica (*Deuter.* 17. 9. & 2. *Paralip.* 19. 8.) omnigeno decore, summa authoritate, *cuius complementum Christus.* Maluend. *Troni Christi*: Genebr. *Throni familiæ Christi*: Augustin. Unde dum demonstrantur huiusmodi sedes & iudices; maximi possidentibus designantur honores, sicut illorum qui præfatis thronis occupabant sedes: sub hacque metaphora familiæ Christi summa vel inter Principes designatur auctoritas, ac dignitatis maiestas. Hac enim de causa filij Zebedæi petierunt primos, cùm audissent socios omnes habituros thronos; quoniam etsi uti cæteri adepturi dignitatis sedem, primariam inter illos ambiebant exaltationem.

Qualis Apostolorum iudiciaria sedes.

28 Iam ergo in expositionem clarissimam testimonij. Præmia discipuli percupiunt: Christusque promittit habenda, cum summa distantia à cæterorum gloriosorum gloria. Vos, non sicut qui ut vos propter me mundum reliquerit, vitam æternam possidebitis. Sunt sedes ampliores. In domo Patris mei mansiones multæ sunt. *Vos in regeneratione* (quando mortui resurgent incorrupti, cùm in vitam immortalem resurgendo fuerint regenerati, qui in caducam fuerunt geniti) quippe tunc sedebit filius hominis in sede maiestatis suæ, *sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.* Pende. In generali quòd tantùm resurrectione, promittatur Apostolis sedes iudicium: & cùm iudicium illud sit tantùm filij Dei hominis; per sedes iudicum, non possunt intelligi sedes iudicantium; sed tantùm solia ad similitudinem sedium iudicum: idest, superiora; sed infrà iudicis sedem, qui in sede maiestatis, altiori throno iudicaturus orbem. De munere, non in aula gloriæ, sed in die iudicij, fit sponsio; ut cuncti agnoscant sedentes qui laborarunt in conversione mundi, & in thronis, qui ab ipso mundo despecti: omnes qui viderint eos, cognoscent illos; quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus: signanturque pro dignitate ac præmio sedes iudicum (eminentiores, excepto iudicis throno) haud quia iudicum illorum sedes, sed quia iudicum sedes præ cæteris nonnumquàm eminentiores: tuncque Apostolos iuxta sedem iudicis videbunt in thronis, quasi essent iudices. Qui iusti, tunc rapientur obviam Christo iudici in aëra, ut iuxta merita, propria consequantur loca. *Significatur* (ait Exim. Doctor, d. *n.* 6.) *omnes habituros in illo die propriam & internam beatitudinem, sed etiam externum splendorem, & quasi thronum honoris, ex nubibus lucidissimis confectum.* Apostoli pro maiestate superiorem cæteris: quæ maiestas exprimitur in sublimitate throni iudicis; quippe solia iudicum & Principum, superiorem uti videbimus, habent locum.

Suar. Et pro Quia. Luc. 22. 29. Catachresis. Iudicium pro loco præeminentia.

29 Quàm genuinus sit in auctoritatem præfatus sensus; liquet ex eadem à Christo prolata sententia, in qua necessariò intelligenda metaphora. Proximo Redemptore passioni, facta est contentio inter discipulos, quis eorum videretur esse maior. Quid tunc Christus: *Vos autem non sic: &* (pro *Quia*) *ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum; ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israël.* Quis enim nisi catachresicè intelliget gloriam per escam & potum? Vid. *num.* 14. Ergo sedes iudicantium, etiam metaphorico sensu; quia Pater omne iudicium dedit filio. Sedes enim iudicum signat Christus in præmium (protritâ in mundo de excellentia vanissima contentione) in verum plausum, & eminentiorem thronum; ad similitudinem sedium in tribunalibus editis iudicantium: etenim cùm sederit filius hominis in omnium iudicium in sede maiestatis: non apparebitis quasi in subsellijs, sed in fastigosis thronis, unde vestra excellentia singularis dignitate clara sit, sicut qui sedent super thronos iudicantes duodecim tribus Israël. Multis testimonijs in humanioribus litteris possumus astruere cogitationem, ne sapiat phantasiæ ludentis petulantem lubidinem. Cicero in *Vatinium*, inquit: *Duos prætextatos sedentes vides*: hoc est, in altiori loco. *Vel iudices*, uti observat Turneb. 24. *Adversar.* cap. 28. quo intuitu idem pro *Rabirio* addit: *Iudices sedistis.* Plin. lib. 3. *Epist.* 10. *Non sedenti dignitas custodiebatur*: Idest, Iudici. *In una sella sedens*: Nonnus,

hus,48.*Dionyſ.*v.ult.nimirùm in altiore ſede. Homer. 8.*Odyſſ.* v. 432. *Sederunt in altis ſolijs*: & lib. 15. v. 134. *Sederunt in ſedibus throniſque* Senec.in *Hercul. furent.* v. 730.*Altà ſede ſedens* : & in *Agamemn.*v.9.*Hoc ſedent alti toro Reges.*Martial. lib. 11. *Epigram.*99.

Martial.

Sedeas in alto licèt tribunali,
Et è curuli iura gentibus reddas.

Iteratio ſedis & actionis,pro maieſtate ſedis.

Herodot.

30 Aliquando geminatione nominis & verbi explicari ſolet, quia *ſedes ſigna poteſtatis ſummæ*; ut ait Alciat. loc. cit.Patet in teſtimonio de quo *numer.* 31.*Sedes poſita, & ſupra ſedem ſedens* : & alijs affinibus. Herodot. *lib.* 1. *cap.* 5. *Midas Gordij filius, Phrygiæ Rex obtulit regiam ſellam, in qua ſedens.* Ælian. quo ſupr. *num.* 1. *Sella, in qua ſedens Alexander* : explicat pleonaſmum Valer.Maxim.*lib.*5. *cap.* 1.*Ipſe ſublimi ſede ſedens.* Plutarch. in *Cleomen.* eadem acceptione : *Regem in ſella ſedentem.* Aſſipulatur multiplici eruditione Tiraquell. de *Nobilit.* cap.28.n.18.Etiam uſus inter Poëtas. Virgil.2.*Æneid.* v. 525. *In ſede locavit*: lib. 7. v. 193. *Latinus ſede ſedens*: Lazerd.hic: *In ſolio.* Pridem Oedipus apud Sophocl. in *Colon.* v. 1232. ubi: *Quis ſanè fuerit hanc ſedens ſedem?* Scilicèt, regni thronum. Notandum, ſæpe huiuſmodi geminationem (præter dignitatem) vel regnum pacatum ſine ulla contradictione in Principem, vel perpetuitatem principatus ſignare. Ita illud, *Sedes poſita in cœlo, & ſupra ſedem ſedens.* Matth.loc. cit. *Cum ſederit filius hominis in ſede, ſedebitis & vos ſuper ſedes.* Apocal.11.16. *Sedent in ſedibus ſuis*:& 20.4. *Sedes, & ſederunt ſuper eas.* Pſalm. 46. d. *Deus ſedet ſuper ſedem.* Hoc eſt, regnabit : *Sedebit Dominus Rex in æternum* : Pſalm. 28. 10. & Luc. 1. 32. *Dabit illi Dominus ſedem David, & regnabit in æternum.*1.Reg.2. 8. *Vt ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat.* Similiter apud Profanos.Homer.16.*Iliad.* v. 395. *In ſella ſedebat.* Euripid. in *Alceſt.* v. 946. *Sedebat ſede.*Sophocl. in *Antigon.*v.995. *Antiquâ augurali ſede ſedens.* Quapropter cùm principatu caderet, de Penelope dicit Homer.4.*Odyſſ.* v. 721. *Nec amplius ſuſtinuit in ſella ſedere.* Perpetua ergo regnandi felicitas promittitur Apoſtolis ſub metaphora ſedis, cum decore excellentis maieſtatis : unde ſi beatus qui manducat panem in regno Dei (*Luc.*14.15.) & ſedet cum illo in throno (Apocal.3.21.) propter Chriſti ſequelam cum perpetuitate, nec amiſsionis formidine Apoſtoli ſummam obtinuerunt gloriam : diſponitur quidem à Chriſto mirabilis menſa, ut edant & bibant: & throni elati, ut maieſtate ſedeant. Si fortè interroges (iurèque facies) Cur homines in gloria ſedeant, & Angeli nobiliore conditione miniſtrantes aſsiſtant, uti dicitur, *Daniel.* 7. 10. Dico, omnes gloriâ frui divina viſione:at de hominibus dici ſedere ; quia corpora habent, & requies corporis ſignatur per ſedem.Hinc cognoſcitur Luciferi fatuitas, vel arrogantia cum philautæ inflationis inſolentia *Iſai.*14.13.

Et perpetuitate. Pſal. 46.9. *Expoſitio.*1. — Luc. ubi ſupr. — *Cur de hominibus, & nō de Angelis dicitur,in gloria ſederet*

Antonomaſia.

31 Hinc cum ſedes quid ſublime ac regium ſignet, accipitur pro imperio ac imperio ſummo; cui acceptioni deſerviunt præfata teſtimonia ſacra & ethnica. *Qui ſedet in ſolio*:Exod.11.5. Hebr. *In Sede*, quia huiuſmodi voce principatus intelligitur antonomaſticè. *Ipſe ſedebit in ſolio.*3.Reg.1.13.*Super thronum*,v.27.*Super ſolium.*Explicatur Pſalm.131.12. *Filij tui ſedebunt ſuper ſedem tuam.* Iteratur multoties phraſis in libris Machabæorum.1.7.4.*Sedit Demetrius ſuper ſedem regni ſui.*Et *Sedi in ſede patrum meorum* cap.10.à 52.11.52. Denique loc. cit. *Apocal.* dicitur: *Supra ſedem ſedens.* Tò *Sedens* non eſt participium verbi, ſed Princeps in ſolio: unde additur : *Et qui ſedebat* : ſcilicèt, qui inter ſedentes throni ſellà eminebat, acceptà ſede pro throno, ut vidimus, liquetque *Sapient.* 7. 8. *Regnis & ſedibus*: per Hendiadym : *Sedibus regijs*, ſeu *regalibus*:ibid.18.15.Prudent.in *Symmach.* v. 450. *Sedet ſolio*: & Claudian. 1. de Rapt.*Proſerp.*v.81.*Maieſtate ſedet.* Huiuſmodi antonomaſia ſignatur, 3. Reg. 1. 48. *Dedit ſedentem in ſolio* : pro *Principem*, ſeu *Præſidem* : ut dicit Plin. *lib.* 2. *Epiſt.* 1. de ſedente in Curuli : *Princeps præſidebat, erat enim Conſul.* Sic ergo voce Sedentis indicatur Princeps.In Scriptura interdùm (uti diximus hic *Tautolog* 3.n.38. & alibi ſæpæ) ſignificatio nominis uſurpatur pro nomine. Paradiſus, ſive voluptatis hortus dicitur pro *Eden*, Geneſ. 2. 8. *Eden* enim Hebraicè ſonat Voluptatem, amœnitatem, delicias. Item Geneſ. 10. 11. ubi Vulgatus : *Ædificavit Niniven, & plateas civitatis.* Hebr. *Rohoboth*, vel *Rechoboth* ; quod ſignificat Plateas civitatis. Civitas eſt iuxta Tigrim,alio nomine *Oroba*,cuius meminit Ptolomeus. Sicut econtrà ibid. cap. 25. 3. nomina præfiguntur pro nominum ſignificatione : igitur ubi *Filij Dadam, Aſſurim, & Latuſsim, & Laomim* ; Hieronym. in *Tradit. Hebr.* inquit : *Aſſurim in negotiatores trans-*

Apocal. 4. 2. — *Hendiadys, & Antonomaſia.* — Plin. — *Interpretatio nominis pro nomine, & econtrà.* — Hieronym

transferri putant ; *Latuſsim, æris ferrique metalla cudentes* : *Laomim verò Philarchos, ideſt, Principes multarum tribuum & populorum.* Notat idem Maluend. *cap.* 10. 13. ubi, *Anamim. Nonnulli Cyrinæos* (inſit) *ubi Ammonis Iovis oraculum. Anamim oculum, ſive fontem aquarum interpretantur, quod in Cyrene ſit fons iſte Solis admirandus, qui mediâ nocte fervet, & meridie riget.* Adi Mela, *lib.*1.*cap.*8. Plin.2. *cap.* 103. & Solin. *cap.*30.Iſai.63.1.*Quis eſt iſte qui venit de Edon* (ideſt,ſanguineus,quod ſonat *Edon*)*formoſus in ſtola ſua?* Nomen pro nominis interpretatione.Unde idem hic ac dixit Sponſa de dilecto: *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Cantic. 5.10.de quo diximus, *Tom.* 5.*T.*7. *D.*4.*n.*9.& 6.*T.*6.*D.*3.*n.*11.

Fons Solis.

32 Iccircò dum ſupponitur in theatro cœleſti ſedes maieſtate inſignis, & additur *Sedens* ; indicatur excellentia ſedentis, qui primus inter primores, ut vidimus ex Daniele *num.* 24. *Antiquus dierum ſedit.* Ad rem itaque Euripid. in *Phœniſſ.* v. 1.

Sedens in ſede pro Principe, ſeu ſuprema ſede.

Qui ſecas viam cœli in aſtris
Et in aurea ſedet ſede.

Euripid.

Ovid. de Sole,2. *Metam.*fab.1.*Purpureâ velatus veſte ſedebat.*Virgil.7.*Æneid.*v.187. *Succinctus trabea ſedebat*: forma, ac ſtudioſum artificium ſedis erat pro ſedente ſpecimen maieſtatis.Homer.18.*Iliad.* v. 398. de Venere ait:

Thetidem duxit nobiliſsima Dearum:
Hanc ſedere fecit in ſede argenteis clavis diſtincta,
Pulchra, artificioſa : ſcabellum autem pedibus ſuberat.

Homer.

Hiſpanicè: *Con alfombra y almohada.* Iterat deſcriptionem ſedium in Regia Iovis; ibid. *Iliad.*20.v.11.Sophocl. in *OEdip. Tyrann.* v.165. *Diana ſedem glorioſa inſidet.* Quare cùm ſumma poteſtas in ſede denotetur,atque inter Principes ſuperior cunctis auctoritas; ut oſtenderet, qui æmulus regni & iurè, exaltationem Xerxis, ſuperiorem cognovit, dum in ſella deſtinata Dominanti collocavit. *Pronunciavit Artabanus, regnum ad Xerxem pertinere. Ibi exiliens extemplò Ariamenes Xerxem fratrem adoravit, dextràque prehenſum in ſede regia locavit.*Ita Plutarch. de *Pietat. erga fratr.* Hinc Babylon abominabilis, dicit : *Sedeo Regina.* Apocal.18.7. pro regnoque ac ſuprema maieſtate ſedem ſumendam, indicat Paulus ; qui de Chriſto modò dicit ſedere, modò regnare. 1.*Cor.*15.25. & *Coloſſ.* 3. 1. Claret in noſtra Tautologia, ſcilicèt : *Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.*

Plutarch.

33 Hoccine illuſtre teſtimonium Gentiles interpretantur, quaſi Dei eſſet maieſtas, de eius oblivione erga res hominum. *Irridendum verò* (ait Plin. *lib.*2. *cap.*7.) *agere curam rerum humanarum illud quicquid eſt ſummum.* Ex horum perſona Eliphaz, Iob. 22. 14. dicit: *Nec noſtra conſiderat : & circa cardines cœli perambulat.* Hoc eſt *ſedere ſuper ſedem ſuam*, ne polluatur noſtris. *Anne tam triſti, atque multiplici miniſterio* (inquit Plin.) *non pollui credamus, dubitemuſve?* Fatuiſsimè. Dicemus ex profeſſo *Tom.ult. Tautolog.*2.ad illud Eccli.5.3. *Vindicans vindicavit.* Rabbini intelligunt de maieſtate Domini advenientis in populum Iſraël, quem ex cunctis nationibus de ſub cœlo elegit, in peculium ac regnum ſacerdotale; quia non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtavit ei: equidem fœdus cum Iſraëlitis fecit,ut eſſet Deus eorum cultu ſpeciali veraque in Sinai promulgatâ religione, dum verum Numen veram fulminavit legem. Signat Moyſes benedicens illis : *Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus eſt nobis : apparuit de monte Pharan, & cum eo Sanctorum millia.* Idem Habacuc, 3.3. At cùm nihil recutitis videatur commendabile ſine nugis;in expoſitionem teſtimonij Moyſis, quod aſtruit etiam Debora, *Iudic.*5.4. fingant Deum primò cum lege invitaſſe filios Eſau, qui habitabant in Seir ; qui illam recipere noluerunt. Repulsâ tranſivit ſimiliter ad filios Iſmaël, qui ſedebant in Pharan ; qui unanimiter advenientem propulſarunt. Ergo cùm hos videret duræ cervicis tranſivit in Sina ad Hebræos, qui libenter legem acceperunt: quo intelligitur *Dominus nobis de Sinai venit* & cum eo Sanctorum millia, eiectus ab habitatoribus Seir & Pharan. O præclara capita! Vid. Serar.in loc. cit. *Iudic.* quæſt.5.Abulenſ.& Lyranum. Varia cogitant Interpretes ſacri pro horum teſtimoniorum delicatione. Nonnulli aſſerunt montium Pharan & Seir mentionem fieri ; quia in Pharan coturnicibus pluit, & in Seir Dominus ſerpentes igneos compeſcuit. Caietan. arbitratur, quaſi ſolem Dominum exiviſſe in Sinai ſed fulgorem lucis priùs in Pharan & Seir radiaſſe, uti montibus oppoſitis. Econtrà cogitat Bonfrer. *Sinai* (inquit) *existibus Iſraëlitis, cernebantur iuga montis Seir & Pharan, quæ in eadem eremo conſpicua*

Expoſit. 2. Plin. — Deut.33.2 — *Inſignis fabula Rabbinorum de collatione legis.* — Bonfrer.

cua erant : ibi viſus primò divinus ſplendor apparere , & paulatim ad montem Sinai accedere : ubi tandem reſedit , totumque montem , nebula , fumo & igne complexit. Demùm Leonard. Matius: *Diſtinctis vocibus idem mons* (ait) *explicatur, quippe Sinai Edon & Pharan tangebat.*

Leonard. Mat.

34 Ni fallor, ex contextu eruitur genuina expoſitio, ut detur locus maieſtatis ſplendori, atque Numinis ſedi. Splendor cœpit in Sina , ex quo reperculſus in vicinos montes Pharan & Seir ; quouſque fumo ſopitus ſplendor , atque fulminis lux; ex cuius momento, facto fœdere , ſeſe oſtendit Dominus (ſicèt non omnibus) deſcendens de ſummitate montis , ſedens eximia maieſtate ſuper ſedem glorioſiſſimè. Ita *Dominus de Sinai venit* , poſtquàm Seir & Pharan ſplendore illuminavit. *Res geſta* (hic ſubdit Caietan.) *ſcripta Exod. 24. à 9. apparitio ſiquidem Dei in ſpecie regia coram Moyſe , Aaron & filiis eius , Septuagintaque viris.* Regiè tunc Dominum ſediſſe , conſtat ex throno (uti vidimus *num. 2.*) qua de cauſa ut indicetur maieſtas, allusione in huiuſmodi gloriam, dicitur à Pſalmographo : *Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.* Alij ſanctam ſedem Dei intelligunt thronum ex Cherubim alis in Tabernaculo , pro pedum ſcabello habentis Arcam & Propitiatorium , quod dicitur *Oraculum.* Hinc Exod. 25. 22. dicit Moyſi: *Inde loquar ad te ſupra Propitiatorium , ac de medio duorum Cherubim.* Idem *Numer.* 7. 89. ita frequens locutio in Scriptura de Deo, *Qui ſedet ſuper Cherubim.* 2. Reg. 6. 2. *Pſal.* 79. 2 84. 1. & *Iſai.* 37. 16. Potiore iure huiuſmodi ſancta ſedes deſtinatur Domino, ædificato à Salomone templo, quod Dei ſedes & cœlum dicitur, *Pſalm.* 10. 4. igitur ibi Arca uſque in captivitatem Babyloniam, 2. *Paral.* 5. 9. & maiore cultu, quàm in Tabernaculo. *Intulerunt Sacerdotes Arcam Fœderis Domini in locum ſuum, ideſt, ad Oraculum Templi , in Sanctaſanctorum ſubter alas Cherubim; ita ut Cherubim expanderent alas ſuas ſuper locum , in quo poſita erat Arca.* Ibid. à v. 7.

Tertia expoſitio.

Caietan.

Pſalm. 46. 9.

Expoſit. 4.

Sedes Dei templum.

35 Appoſitius ex ipſo contextu intelligitur maieſtas huiuſmodi ſanctæ ſedis, vel ſedes maieſtatis, de Chriſto Domino ſedente ad dexteram Genitoris, poſt redemptionem humanam , captivitatem captivam , atque è Gentibus conſtitutam Eccleſiam : quo intuitu dicitur ibid. v. 2. *Omnes Gentes plaudite manibus.* Pridem tantùm vocati Iudæi (ex quibus pauci electi) & eis tradita Dei eloquia, uſquequaque fracta. Poſtulabat Chriſtus ſanguine (maximè expulſione Synagogæ) Gentes hæreditatem ſuam; quia priùs hæreditatem habuit ſpeciem Iacob quam dilexit: & cùm ſedes fieret ex corde fideli Gentilitatis ; dum regnavit ſuper Gentes, Deus ſedit ſuper ſedem ſanctam ſuam. Iam non eſt apud illum diſtinctio Iudæi & Græci , cùm ſit Dominus omnium. *Vocabo non plebem meam , plebem meam : & non dilectus , dilectam : & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam.* Propter huiuſmodi felicitatem (quapropter & plauſus *Expectatio Gentium*) tota aviditas humani generis , veniente in mundum Redemptore , ac in Patris dextra poſt victoriam ſedente ; ut qui excluſus , eius eſſet fideliter populus, & ille conctorum præ Religione Deus. Plaudant igitur manibus Gentes , videntes Ieſum ſedentem ad dexteram Patris : igitur ſi ex illius elevatione expectabant gloriam ; iam *Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.*

Chriſti regnum converſio Gentilitatis.

Rom. 9. 25

Geneſ. 49. 8.

36 Sedere ſic ſignat & poteſtatem in regno iudicij , & maieſtatem iudicantis , quæ quidem maieſtas innotuit generatione ſedis & actionis (ut multis auctoritatibus toboravimus) innituntque per thronum maieſtas. *Unuſquiſque in ſolio ſuo , veſtiti cultu regio.* 3 Reg. 22. 10. *Singulis ſellæ prolatæ ſunt & poſitæ.* 2. Machab. 14. 21. Hæc eſt ſedes maieſtatis Chriſti, nimirùm in dextera Patris, quo nil ſublimius excogitari poteſt. Chriſti ergo ſeſſio ad Patris dextram, nihil aliud eſt, quàm eximia celſitudinis maieſtas, & honoris in cultum dignitas , ſupernis conceſſis donis , quæ metaphoricè per ſeſſionem ad dexteram Patris interpretamur: qui quidem honor propriusChriſti & æqualitate cum Patre , & ratione hypoſtaticæ unionis: deindeque, quia ut homo, ampliorem gloriſicationem & honorem accepit. Unde iuxta Genebrard. in Pſalm. 109. infrà exponendo , idem eſt , *Sede à dextris meis* ac *iuxta me*, ante omnia, & ſuper omnia glorificanda , donis potioribus , maieſtate & excellentia. Vide dicta Tom. 5. T. 3. à n. 121. *Sede à dextris meis* (ſubdit) *iuxta me quieſce, præſide , mecumque regna , fruere meâ gloriâ, eſto mihi proximus , particeps eſto bonorum meorum , potentiæ & maieſtatis. Eſto ſupra omnem virtutem & principatum. Eſto ſuperior rebus omnibus creatis : eſto prope me in loco celſiſſimo, pulſiſſimo, honoratiſſimo: regna æquali potentiâ mecum (ſi ad divinitatem) ſimili & proximâ (ſi ad humanitatem) poteſtatem exercendo ſuper omnia in cœlo & in terra.* Claudii. n. *Epigram.* 40. v. 25.

Sexta expoſitio.

Pſ. 109. 1. *Sedes Chriſti in Patris dextra, animanda gloria.*

Genebr.

In cœlum Patremque redis , rurſuſque perenni
Ordine , purgatis adimis contagia terris.
Tu ſolus , Patriſque comes.

Claudian.

37 Paulus explicat floride, & arcanè. *Sedet ad dexteram maieſtatis in excelſis.* Maieſtas antonomaſticè dicitur Deus, ideſt, Rex ter optimus & maximus , qui exprimitur maieſtate abſtractivè, quaſi ſumma maieſtas: qui uſus ſeu potiùs abuſus, inolevit blandimine aulicorum in thronos , vacuitate maieſtatis plenos , ac virtute vacuos. Ad unguem quadrat , quod in *Præm. Inſtitut.* dicit Iuſtinian. *Cauſa non erat Trebellio Polioni , qui vocabulo Maieſtatis uſurus , præfatione eius gratiam ambiret.* Vid. *l. 7. §. 3. D. ad leg. Iul. M.* Cornel. Tacit. 5. *Annal.* cap. 5. *Cæſar* (inquit) *queſtus apud Patres , quod fraude unius Senatoris Imperatoria maieſtas eluſa publicè foret* , & lib. 1. cap. 72. *Lex maieſtatis.* Quid ſit maieſtas, & an illi adverſetur auctoritas; videſis apud Cicer. 3. *Philipp.* Valer. Maxim. *lib. 2. cap. 10.* ait: *Maieſtas ſine apparitorum miniſterio , potens in ſua amplitudine , graviter & iucundo introitu animis hominum illabitur admirationis prætextâ velata : quam recte quis dixerit , longum & beatum honorem eſſe ſine honore.* Ovid. 5. *Faſtor.* à v. 23. fingit illam filiam Honoris & Reverentiæ , ſuccinitque.

Hebr. 1. 1. *Antonomaſia , & Hebraiſmus.*

Iuſtin.

Tacit.

Val. Max. *Quid Maieſtas , & cuiusmodi*

Hinc fata Maieſtas , quæ mundum temperat omnem,
Quæque die partu eſt edita , magna fuit.
Nec mora , conſedit medio ſublimis Olympo,
Auratâ purpureo conſpicienda ſinu.
His benè Maieſtas armis defenſa Deorum
Reſtat , & ex illo tempore culta manet.
Aſſidet inde Iovi , Iovis eſt fidelisſima cuſtos;
Et præſtat ſine vi ſceptra tenenda Iovi.
Venit & in terras : Pudor Metus , omne videret
Numen ad hanc vultus compoſuiſſe ſuos.

Ovid.

Conſule dicta in *Ephemerid.* Iiag. *Octobr.* n. 21. & 1. *Maij* , n. 12.

38 Maieſtas ergo eſt decor, amplitudo, magnitudo ac dignitas poteſtatis ſuperioris; ut ait Feſtus, Anton Conſtant. Paul. Marſus , ac Cicer. 2. de *Orat.* quo ſenſu & in noſtrum propoſitum Doctor Gentium, qui dixerat *Maieſtatis* , cap. 81. ſignat pro eodem Articulo *Magnitudinis.* Sic ergo dicit: *Talem habemus Pontificem , qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cœlis.* Chriſtus *Matth. 26. 64. Marc. 14. 62.* & Luc. 22. 69. *Filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei.* Unde idem videtur ad Chriſti exaltationem ſedes virtutis , magnitudinis, ac maieſtatis; quæ dicitur *thronus honoris*, Eccli. 24. 34. Quare huiuſmodi celſitudo, qua Chriſtus ſedet , poteſt intelligi de ſuperiori Principe honorante(qui antonomaſticè dicitur *Maieſtas*) vel de amplißima dignitate in ſede: quæ ita inſignis potentia , magnitudine & auctoritate ; ut non adæquatè poſſit homo maieſtatis explicare celſitudinem , niſi per ipſammet virtutem & maieſtatem. Attributa Dei & conſideranitur abſtractè, & etiam concretè , ut alibi dixi: abſtractè indicant in illa ſimplicitate, omnimodam perfectionem: concretè, perfectionis plenitudinem. Unde cùm per ſeſſionem ad dextram Dei, vel magnitudinis eius, deſignatur quantus in honore Chriſtus; anthropoticè præſeferetur celſitudo tá in principe, quàm in principatu. Sic *Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam*, expreſsà maieſtate, in admirabili ſede. *Altiſſimus Creator, Omnipotens, & Rex potens, & metuendus nimis, ſedens ſuper thronum illius , & dominans Deus.* Similiter exponendus Chriſti thronus ſublimioris celſitudinis; dicentis: *Cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis.*

Hebr. 1.

Eccli. 24. 34. *Dextra Patris , thronus honoris*

Cur Dei attributa in abſtracto, & in concreto?

Ultima expoſit.

Eccli. 1. 8.

Matth. 19. 28. 25. 31.

39 At arbitror aliquid mirabile pro Chriſti gloria latere, dum dicit, non abſolutè *in ſede maieſtatis , ſed cum ſederit in ſede maieſtatis ſuæ.* Iterat in ſermone de iudicio, ſubdens: *Cum venerit filius hominis in maieſtate ſua , & omnes Angeli eius cum eo ; tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ.* In prioribus teſtimonijs ſedes dicitur *Maieſtatis Dei* , filium honorantis : modò filius propriam dicit Maieſtatem. Erit difficultatis effugium per idiomatum communicationem ? Aliud cogito. Sanè conſiderandum eſt quid ad Chriſti gloriam ex parte auctoris , & quid ex parte actionis. Ex parte auctoris eſt maieſtas ſedis: ex parte actionis , ſedes maieſtatis. Aliud illi quia filius Patris , & aliud illi debetur quia filius hominis etiam, miſſus de cœlo à Patre propter nimiam charitatem ut proprio ſanguine redimeret hominem propter quod & Deus exaltavit illum, conferens ſuperiorem in maieſtate thronum. Data eſt illi glorificatio, pro-

Quæ Chriſto ſedenti in maieſtatis ſuæ?

Apocal.

pter quæ acquisivit sanguine suo. *Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem & divinitatem, & sapientiam & fortitudinem, & honorem & gloriam & benedictionem.* Hæc merita ex parte actionis, quia sanguine suo homines redemit, suumque regnum ex redemptis constituit, simulque sedem majestatis in cœlestibus formavit. Ex his illi majestas, & cum majestate auctoritas: suamque dicit sedem majestatis; quia eius majestati superior debita sedes. Ita igitur honore maximo & amplissimo fulget Christus in supremo throno videntibus oculis exaltatum in excelsis; ut omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus-Christus in gloria est Dei Patris: quanta enim potuit excellentiâ, majestate, honore, potentiâ, elevatione, sublimitate, gloria & celsitudine humanitatem filij Pater cœlestis decoravit, ac omnimodò perfecit; signando specimina decoris, dicens illi: *Sede à dextris meis.*

Ps.109.1.

40 Hic occurrit antilogia: igitur v. 5. dicitur: *Dominus à dextris tuis*: oppositumque videtur pro signo majestatis, sedes à dextris & à sinistris. Hinc digladiantur AA. præ eminentia loci; quia his videtur dextra dignior, illis sinistra honoratior, pluraque congerunt vel è trivio in fulcimen cogitationis. Facilis ex hoccine labyrintho exitus, an reo filo apophthematis Agesilai, qui cùm obvio loco sederet, monenti de sede Ephori relicta, respondit: *Qua sede sedero, locus honoratior, & Ephori proprior.* Erasm. lib. 1. *Apophth.* & Plutarch. in Laconic. Ubi sedet Superior, superior sedes: ibi thronus ubi Princeps. Prisca huiusmodi quæstio, sed necdum vera quæstionis solutio. Videsis sententias apud Riber. loc. cit. *Pauli*, Alapid. ad *Colos.* 3. 1. Nebrissens. in 3. *Quinquag.* cap. 39. Suar. in 3. *p. quæst.* 58. disput. 51. sect. 3. Eminentis. Aguirr. in *Ludis Salm.* 3. à excurs. 1. Mendoz. *Viridar.* lib. 8. *Saturnal.* decad. 2. cap. 5. & decad. 4. cap. 7. Iust. Lipsi. 2. *Elector.* cap. 2. ex quo selecta posteriores decerpsere. Gorop. *lib.* 3. *Hierogl.* Turneb. 14. *Advers.* cap. 24. Cœl. Rhodigin. *lib.* 9. *cap.* 10. Alex. ab Alex. *lib.* 2. *cap.* 19. & 5. *cap.* cap. 13. Tiraquell. hic & de *Primigen.* præfat. num. 116. Ioseph. Castalion. *Var. lect.* cap. 1. & La-Zerd. in 5. *Æneid.* v. 170. à n. 6. Quod civiliter honor & comitas; solet esse bambalionum puerilitas. Iurgio orto inter pastores Abraham & Lot; huic dixit ille senex: *Ne quæso sit iurgium inter me & te. Ecce universa terra est: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.* Abraham auctoritatem coram iuvene despicit, ut suam auctoritatem, & ætatem Lot in despectu demonstret: etenim indicat iuvenum cogitationem vanitate infulsissima, iurgium pro sinistra vel pro dextra. Vernaculè: *Fundar la estimacion por los Lugares, es juicio de rapaces rascabeles.* Hoc intuitu Assertor N. cum de præcedentia disceptationem conspiceret allectarum; *parvulum statuit in medio eorum.* Aptè huiusmodi disputatio de præcedentiâ profectò puerorum propria. Dum exhibuit coram oculis puerum, meditatò carpsit levitatem illorum: etenim summa levitas, & studiosa puerilitas, ad magnitudinem honoris abdicere merita, & cogitare dignitatum loca. Nolite pueri effici sensibus: igitur sensus puerorum, de huiusmodi honoris apprehensione iurgium. Hæccine tropologicè dixi, quia obvia: modò in præiactam quæstionem.

Lacus Superior sit superior sedes. Erasm.

Gen. 13. 8

Loca pro dignitate æstimare, puerilis cerebri.

Mat. 18. 2.

41 Hinc inde vagantur AA. nescientes quid sit inter dextram & sinistram. Contraria omninò nectam, ut genuinè Antilogiam exponam. Aliud enim est protegere, & aliud honorare. Ad honorem signatur dextera: ad protectionem sinistra; quod cunctis nationibus (haud quia huic sic, alij verò sic) utpotè naturale nonnumquam contigit. Naturale est igitur honoratum præ se ferre, ut honor constet spectantibus. Virgil. 3. *Æneid.* vers. 610.

An locus hic moratur dextra vel sinistra?

Ipse pater dextram Anchisæ, haud multa moratus,
Dat iuveni, atque animum præsenti pignore firmat.

Virgil.

De Claudio Cæsare ait Sueton. in eo, *cap.* 24. *Aulo Plautio etiam ovationem decrevit: ingressoque Urbem obviam progressus, & in Capitolium euntí, & inde rursus revertenti latus texit.* Similiter conditionis rationalis est, protectum abscondere, at proprio corpore in discrimina oppositò, cum gladio nudo pro egere; & ita obumbrare, ut longè sit ab hostium meditata læsione. Etiam constat ex Cyri actione, de qua Xenoph. in *Pædias* lib. 8 *quos maximè duceret, ad sinistram etiam in convivio, collocasse*: quasi non solùm illos sub patrocinio susciperet, sed proprij corporis dispendio protegeret. Virgil. 10. d. vers. 160.

Sueton.

Xenoph.

Virgil.

——*Pallasque sinistro*
Affixus lateri.

Elu-

42 Eluceat igitur dextra in honoris expressionem, atque sinistra in protectionis munimen. Constat ex antilogicis testimonijs; equidem dum Pater honorat, ad dextram collocat filium: *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis.* Dum defendit à sinistris: *Dominus à dextris tuis, confregit in die iræ suæ Reges*, &c. Unde expositione protecti vel honorati, cognoscitur majestas loci. Sic plures intelliguntur sacræ auctoritates, & quare tunc locus honoratior sit à dextris. Ioseph locavit Manassen primogenitum suum ad dextram avi Iacob, uti honestiorem locum ad sinistram Ephraim minorem natu: ad Iacob, ut maior huic esset honos, commutavit manus, ut per ampliorem glotiam esset ad dexteram. *Genes.* 48. 2 14. Palàm quoque fit, cur pastor in iudicio universali gregis Christus Dominus *statuet oves à dextris suis: hædos autem à sinistris.* Matth. 25. 33. Expositione cognoscitur amor ovium, & in hædos dignum moribus fastidium. Frequenter huiusmodi urbanitas in signum honoris deribatur in fœminas. De Bethsabeë Salomonis matre, 3. Reg. 2. 19. dicitur: *Surrexit Rex in occursum eius, adoravitque eam, & sedit super thronum suum: positusque est thronus matri Regis, quæ sedit ad dexteram eius.* Item Psalm. 44. 10. *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato*, &c. Probat iure fusè Tiraquell. ubi supr. de *Primig.* n. 13. In protectionem usus dextræ sæpe in Scriptura recolitur, ut qui ad sinistram ab incursione tutus custodiatur. *A dextris est mihi, ne commovear.* Psalm. 15. 8. *Dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me.* Psalm. 17. 36. *Qui astitit à dextris pauperis.* Psalm. 108. 31. *Ut liberentur dilecti tui, salvum fac dextera tua.* Psalm. 59. 7. *Dextera tua, brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis.* 4. Sic alia ibid. *Psalm.* 16. 7. & 20. 19. alibique pro assertionis fulcimine: quod quidem etiam astruitur econtrariò quasi Dei dormiret dextra, dum suspenduntur in tribulatione auxilia. *Ut quid avertis manum tuam & dexteram tuam?* Psalm. 73. 11. *Avertit retrorsum dexteram suam*, in protectionem; & in nos, *firmavit dexteram suam quasi hostis.* Thren. 2. à 3.

Ad honorem dextra.

In protectionem sinistra.

43 Haccine cogitatione Petri dignitate præstantioris imago in diplomatibus priscis (quid quod etiam modò fiat?) erat, à sinistris: Doctoris Gentium à dextris; uti observat Angel. Doct. in *Epist. ad Galat.* lect. 1. & Petr. Damiani *Opusc.* 35. cap. 1. ordinem laudat, subditque: *Durum est valde, ut opinemur, quia tam egregium atque famosum Apostolicæ dispositionis ordinem inconsultè atque inconsideratè devota Deo ac religiosa Vetustas admiserit. Neque enim credendum est, ut Constantinus Imperator, imo Papa Silvester, atque post eos Principes & Sacerdotes Ecclesiasticæ disciplinæ literâ pervigiles, atque solertes, hunc ordinem tantorum Principum negligendum ducerent; si correctione dignum aliquatenus æstimarent.* Respondet S. Doctor allusivè, quoniam Paulus erat ex tribu Beniamin, & Beniamin Hebraicè sonat filium dextræ. Suarius comiter: dicit enim loc. cit. *Paulus ad dexteram cuiusdam urbanitatis & honoris causâ, & quasi ratione hospitij, in quandam amoris & gratitudinis significationem, quia Paulus veluti ad Petrum iuvandum accesserat.* Nos cogitationem in discrimine auxilij & honoris sequentes, præfati ordinis imaginum collocatione, roboramus. Dignitas Petri exprimitur in imagine per Clavium summum imperium: dignitas & zelus Pauli per gladium. Unde ut constet Paulum defendere Ecclesiam, habet Petrum à sinistris, ut in ore gladij devoret hostes. Crucius in præf. *Psalm.*

Cur Pauli imago à dextris Ecclesiæ, & Petri à sinistris?

Petr. Dam.

Suarij

Ipse tibi dexter fusâ populabitur irâ,
Vulgoque Reges sternet adversarios.

Crucij

44 Quæ objici non possunt ex Ethnicis pro honore sinistræ, cùm nonnumquàm fulmen lævum felicissimum auspicium: Virgil. 2. *Æneid.* v. 693. *Subitoque fragore intonuit lævum.* Idem Ovid. 1. *Trist.* Eleg. 8. v. 49. Stat. 3. *Thebaid.* v. 488. Vid. Plutarch. *Rom. qq.* n. 78. At quid hæc omnia & etiam alia similia? Destruunt, quod astruunt, vel propositum assertionis non intelligunt. Sinistrum omen ab ethnicis dictum felix, haud qui felix sinistrum (cùm signum calamitatis sit lævum) sed quia sinistrum sacrificanti, vel precanti, dextrum dona largienti. *Quæ nobis læva sunt, à Diis dextra ex parte demitti putant.* Alex. Neapolit. lib. 5. *cap.* 13. confirmat Tiraquell. hic, Servius in *Virgil.* cit. & Cicer. 1. de *Divination.* dicens: *Prosperè Iupiter his dextris fulgoribus edit.* Alijs supersedeo, videndis apud Bulenger. de *Fulminib.* cap. 7. de *Circo*, cap. 29. ac de *Augurijs & auspicijs*, cap. 2. Delr. de *Magic. disquisit.* lib. 4. cap. 2. quæst. 7. sect. 2. Petr. Gregor. *Syntagm.* lib. 34. cap. 3. & Cœl. Rhodigin. *lib.* 6. *cap.* 9. Eluceat ergo cur Pater cœlestis est à dextris filij, ut protegat à conventu malignantium, quassetque capi-

Cur omen lævum faustum

Alex. ab Al.

Cicer.

ea in terra multorum: & simul in honorem propter victoriam sede collocet ad dextram, sedeatque Deus *super sedem sanctam suam.*

45 Sensus, quibus faveri possint expositiones, prompti in Litera, ac Versiones affines; quæ singillatim siccine. *Deus sedet super sedem santam suam.* Hieronym. *Super thronum sanctum suum.* Syr. *Super thronum gloriæ suæ.* Hebr. Maluend. & Caietan. *Super solium sanctitatis suæ.* Augustin. & Thom. *Super sedem condignam sanctitati.* Gregor. Magn. & Bernard. *Ad dexteram Patris.* Foleng. *Regnat in sede.* Genebrard. *Sedet in Propitiatorio.* Rabbin. *In templo.* Accedamus ergo ad thronum gratiæ, ut misericordiam invenire possimus, & simul consedeamus cum Christo in cœlestibus.

Versiones.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. ens curs.

1. *Sedet super sedem sanctam suam.* Dominus Iesus, ad dexteram Patris: *Suam.* De nulloque alio, sedente in cœlo, propria dicitur sedes; quoniam cunctorum gloria sedentium in throno felicitatis, ex virtute dumtaxat elevati super cœlos Salvatoris.

2. *Sedet super sedem.* Videtur necessarium. Aliter fiet ex regimine iudicium. Non obtinetur in manere, quod naturale ex sedis suppositione: etenim quisquis propter ministerium, curam habet animarum, sedem habet, sed non sedet.

3. *Sedet super sedem.* Innuitur vigilantiæ Præsidis integritas, & simul pravorum subditorum otiositas, & curiositati innata malignitas: siquidem ille sedem habet, & non sedet; & hi sedent, & sedem non habent; quoniam regunt, dum reguntur, ducti curiositate, qui nequeunt regi.

4. *Sedet super sedem sanctam suam.* Si *sua*, & alij sedent; sedes erit, sed non sua: sanctè congruit Prælato, sedere in solio: sedetque signatur sedenti in celsitudine throni; quippe non alius, nisi qui sedem habet, debet sedere: alioquin qui extendit gratiam; quamvis sedeat, non sedet super sedem sanctam suam.

5. *Sedet super sedem sanctam suam.* Sedes indicat potestatem in maiestate reginiminis. Sedens in sede, ministerium in regimen potestatis. Si simul unita, sedes sedentis profectò sancta: textusque sedentem & super sedem designat; quippe super sedem non sedet, qui sedet tantùm ut sedeat.

6. *Sedet super sedem.* Quippini, *sedet in sede*; sed *super*? Sedet in sede, qui tantùm respicit sedis maiestatis fastum. *Super sedem*, qui sedem habet in amorem subditorum: & dicitur *Super sedem*, dum sedis superioris exponitur auctoramen; quoniam ultra excellentiam sedis præ maiestate, qui in maiestate sedis subditos regit amore.

7. *Sedet super sedem.* Quis non? Quisquis desiderat plus. Super sedem sanctè sedet, qui præsenti honore gaudet: at qui fovet ambitionem insatiabilem, sedet nullatenus super sedem: etenim in ipsa dignitate possessa, supra sedem sedens, quærit aliquid suprà.

8. *Sedet super sedem sanctam suam. Super sedem condignam.* Non sedes condigna, si sedentis nulla merita; quippe sedes, sed non sua. Unde qui fulget meritorum maiestate, sedet splendore in sede; igitur indignus throno, minimè sedet, sed sedendo cadit.

DIDASCALIA PRIMA.

Sedes hominum gloriæ ex Christi glorioſa ſede.

ASCENDIT homo in cœlum, quia Christus aperuit ostium; uti diximus, *Tautolog. 4. Did. 1. n. 11.* Elevatus est Sol, atque radijs maiestatis traxit inferiora ad se. Retorqueatur Manilius, 4. *Astron.* cap. 1. à v. 56.

Cum benè compositis victor civilibus armis,
Iura toga regeret, toties pradicta cavere
Vulnera non potuit: toto spectante senatu, Manil.
Indicium dextra retinens, nomenque cruore
Delevit proprio; possent ut vincere fata.
Quis tantum mutare potest sine numine?
Dic mi.
Ille etiam cœlo genitus, cœloque receptus.

Ex

Christus homi-nibus cœlos aperuit, itemque monstravit.

Exprimitur hominum felicitas, & quid perfecerit Salvatoris claritas. Vulnera prædixit, quæ sustinere voluit. Indicia etiam retinuit, dum victor mortis surrexit. Indicabant signa, quo pollent homines vincere fata: igitur qui cœlo genitus, cœlo receptus in solium; hominibus servis fauste demonstravit ascensum. *Non solum paradisi* (inquit Leo Pap. in *Ascens. Domin.* serm. 1. cap. 4.) *possessores firmati sumus; sed etiam ealorum superna penetravimus: ampliora adepti per ineffabilem Christi gratiam, quàm per diaboli amiseramus invidiam.* Sanè, destinamur superiori cœlo, quos livor Luciferi eiecit è paradiso. *Ego veni* (dixit Assertor N.) *ut* (homines) *vitam habeant, & abundantius habeant.* Signat genus humanum in primis parentibus à paradiso expulsum. *Vides, quemadmodum mors expulerat* (ait Ambros. in *Lucam*, lib. 9. *vita revocaveris*; ut vitam haberent, & abundantius haberent: quandoquidem eius in empyrium ascensione, non solùm revocati sunt ad vitam, sed translati sunt in gloriam.

Leo Pap

Ioann. 10. 10

Ambros Plus cum tulit, quàm diabolus abstulit.

2 Aperitur huius articuli scena in Alexandri Magni famigerata victoria. *Rex* (inquit Curtius, 5. *Histor. Alexandr.* cap. 5.) *eodem loco quo hostium copias fuderat, castra communivit; cum mirabile agmen, inter pauca fortuna exempla memorandum, Regi occurrit. Captivi erant Græci, quos Persa vario suppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus, auribusque amputatis, inustisque barbararum litterarum notis, in longum sui ludibrium reservaverant: & cum se alienæ ditionis esse cernerent, volentes Regi occurrere, non prohibuerant. Inusitata simulacra, non homines videbantur*; nec quicquam in illis præter vocem *poterat cognosci. Rex absterſis lachrymis, bonum habere animum, iubet, visuruſque patriam, redituruſque ad Penates; quibus nihil patria charius est, eius beneficio usuros.* Addit Plutarch. in eo: *Iovem Græcie, & Soterem appellantes.* Specimen obijcitur nostræ felicitatis & festivitatis, ex ascensione mundi per victoriam Salvatoris. Eo loco, quo copias Luciferi (sub eius tyrannide genere humano gementi) gloriosè vicerat, detrudens in terræ viscera, collocavit in triumphum inclyta castra; quia de Sion exivit lex & verbum Domini de Ierusalem. Occurrerunt captivi, alij manibus, alij pedibus mutili, fœdique litterarum inscriptione; ut constaret, cuius servi. Mirabile truculentiæ exemplum, & inter pauca quæ fortunæ iracundæ memorandum: equidem per tyrannorum supplicia, deformia hominum videbantur simulacra. Lachrymis absterſis (quia vicit Dominus cum clamore valido & lachrymis) qui venit ut mederetur contritis, prædicare captivis indulgentiam, clausis apertionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis (ut dicitur, *Isai. 61.* à 2. & *Luc. 4.* à 18.) opere complevit, quod promisit: igitur ut gratia pateret ex triumpho; in latrone dixit generi humano: *Hodie mecum eris in paradiso.* Iam enim homines vitam habent, dum in paradisum, è quo egressi restituti. Vitâ gaudent: verùm ut abundantius, uti dixerat, haberent, & summam felicitatem; expectavit mirabilem ascensionem: in qua quidem non solùm captivos duxit in patriam, sed in paradisi admirabilem gloriam. Appositè, etsi alio, *lib. 2. Histor.* ait Iustinus; *Omnem impetum belli in hostes convertit. Nunc verò qua pro amicis non modò ultrà spem gerendi, verumetiam ultra gesti fidem perfecta sunt; operaque & effectu maiora, quàm voto fuere.* Relucet N. Salvatoris gratia. Redeundi in patriam erant hominum vota: effectaque maiora desiderantibus reddita; quippequam datum est cœlum, cupientibus paradisum. *Amici in beneficium divinanda est cuiuscumque voluntas*: inquit Erasmus ex Seneca, in huius *Sentent.* Placebat hominibus Paradisi statio, quippe primæ felicitatis liberalis restitutio. Maiorem gratiam expectare non audebant, quantumvis desiderabant: verùm cum voluntas divinanda in beneficium; homines exules Christus transtulit secum in cœlum. Dixit ergo tunc felix humana natura, dum vidit dona:

Symbolū Ascensionis eius triūphantis.

Q. Curt.

Summa votorum attigi.
Nunc mihi summa licet contingere sidera plantis.

Plutarch.

3 Excellentiam ergo liberalitatis Salvatoris, in sublimitatem humani generis, expressit graphicè Paulus. Facta ergo in ascensione Christi, hominis huiusmodi assumptio (ait) *Secundum divitias gratia eius, quæ superabundavit in nobis, ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ.* Meritam supplicum excedit & vota Salvatoris gratia: diciturque arcanum voluntatis suæ, quod gaudium nostræ; etenim eius voluntas nobis concessit optabilem beatitudinem, iuxta nostram voluntatem. In nobis eius rutilabat splendor gra-

Eius prodigiosa Christmata.

Luc. 23. 43.

Iustin.

Senec. Pro præmio homo collocatur in cœlo.

Id. Tyrt. v. 1 & 6. Propert. 1. 8. v. 41.

Ephes. 1 à 7.

Tunc ostensa gratia divitiæ.

ea in terra multorum: & simul in honorem propter victoriam sede collocet ad dextram, sedeatque Deus *super sedem sanctam suam.*

45 Sensus, quibus faveri possint expositiones, prompti in Litera, ac Versiones affines; quæ singillatim siccine. *Deus sedet super sedem santam suam.* Hieronym. *Super thronum sanctum suum.* Syr. *Super thronum gloriæ suæ.* Hebr. Maluend. & Caietan. *Super solium sanctitatis suæ.* Augustin. & Thom. *Super sedem condignam sanctitati.* Gregor. Magn. & Bernard. *Ad dexteram Patris.* Foleng. *Regnat in sede.* Genebrard. *Sedet in Propitiatorio.* Rabbin. *In templo.* Accedamus ergo ad thronum gratiæ, ut misericordiam invenire possimus, & simul consedeamus cum Christo in cœlestibus.

Versiones.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. ens curs.

1. *Sedet super sedem sanctam suam.* Dominus Iesus, ad dexteram Patris: *Suam.* De nulloque alio, sedente in cœlo, propria dicitur sedes; quoniam cunctorum gloria sedentium in throno felicitatis, ex virtute dumtaxat elevati super cœlos Salvatoris.

2. *Sedet super sedem.* Videtur necessarium. Aliter fiet ex regimine iudicium. Non obtinetur in manere, quod naturale ex sedis suppositione: etenim quisquis propter ministerium, curam habet animarum, sedem habet, sed non sedet.

3. *Sedet super sedem.* Innuitur vigilantiæ Præsidis integritas, & simul pravorum subditorum otiositas, & curiositati innata malignitas: siquidem ille sedem habet, & non sedet; & hi sedent, & sedem non habent; quoniam regunt, dum reguntur, ducti curiositate, qui nequeunt regi.

4. *Sedet super sedem sanctam suam.* Si *sua*, & alij sedent; sedes erit, sed non sua: sanctè congruit Prælato, sedere in solio: sedetque signatur sedenti in celsitudine throni; quippe non alius, nisi qui sedem habet, debet sedere: alioquin qui extendit gratiam; quamvis sedeat, non sedet super sedem sanctam suam.

5. *Sedet super sedem sanctam suam.* Sedes indicat potestatem in maiestate reginiminis. Sedens in sede, ministerium in regimen potestatis. Si simul unita, sedes sedentis profectò sancta: textusque sedentem & super sedem designat; quippe super sedem non sedet, qui sedet tantùm ut sedeat.

6. *Sedet super sedem.* Quippini, *sedet in sede*; sed *super*? Sedet in sede, qui tantùm respicit sedis maiestatis fastum. *Super sedem*, qui sedem habet in amorem subditorum: & dicitur *Super sedem*, dum sedis superioris exponitur auctoramen; quoniam ultra excellentiam sedis præ maiestate, qui in maiestate sedis subditos regit amore.

7. *Sedet super sedem.* Quis non? Quisquis desiderat plus. Super sedem sanctè sedet, qui præsenti honore gaudet: at qui fovet ambitionem insatiabilem, sedet nullatenus super sedem: etenim in ipsa dignitate possessa, supra sedem sedens, quærit aliquid suprà.

8. *Sedet super sedem sanctam suam. Super sedem condignam.* Non sedes condigna, si sedentis nulla merita; quippe sedes, sed non sua. Unde qui fulget meritorum maiestate, sedet splendore in sede; igitur indignus throno, minimè sedet, sed sedendo cadit.

DIDASCALIA PRIMA.

Sedes hominum gloriæ ex Christi glorioſa ſede.

ASCENDIT homo in cœlum, quia Christus aperuit ostium; uti diximus, *Tautolog. 4. Did. 1. n. 11.* Elevatus est Sol, atque radijs maiestatis traxit inferiora ad se. Retorqueatur Manilius, 4. *Astron.* cap. 1. à v. 56.

Cum benè compositis victor civilibus armis,
Iura toga regeret, toties pradicta cavere
Vulnera non potuit: toto spectante senatu, Manil.
Indicium dextra retinens, nomenque cruore
Delevit proprio; possent ut vincere fata.
Quis tantum mutare potest sine numine?
Dic mi.
Ille etiam cœlo genitus, cœloque receptus.

Ex

Christus homi-nibus cœlos aperuit, itemque monstravit.

Exprimitur hominum felicitas, & quid perfecerit Salvatoris claritas. Vulnera prædixit, quæ sustinere voluit. Indicia etiam retinuit, dum victor mortis surrexit. Indicabant signa, quo pollent homines vincere fata: igitur qui cœlo genitus, cœlo receptus in solium; hominibus servis fauste demonstravit ascensum. *Non solum paradisi* (inquit Leo Pap. in *Ascens. Domin.* serm. 1. cap. 4.) *possessores firmati sumus; sed etiam ealorum superna penetravimus: ampliora adepti per ineffabilem Christi gratiam, quàm per diaboli amiseramus invidiam.* Sanè, destinamur superiori cœlo, quos livor Luciferi eiecit è paradiso. *Ego veni* (dixit Assertor N.) *ut* (homines) *vitam habeant, & abundantius habeant.* Signat genus humanum in primis parentibus à paradiso expulsum. *Vides, quemadmodum mors expulerat* (ait Ambros. in *Lucam*, lib. 9. *vita revocaveris*; ut vitam haberent, & abundantius haberent: quandoquidem eius in empyrium ascensione, non solùm revocati sunt ad vitam, sed translati sunt in gloriam.

Leo Pap

Ioann. 10. 10

Ambros Plus cum tulit, quàm diabolus abstulit.

2 Aperitur huius articuli scena in Alexandri Magni famigerata victoria. *Rex* (inquit Curtius, 5. *Histor. Alexandr.* cap. 5.) *eodem loco quo hostium copias fuderat, castra communivit; cum mirabile agmen, inter pauca fortuna exempla memorandum, Regi occurrit. Captivi erant Græci, quos Persa vario suppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus, auribusque amputatis, inustisque barbararum litterarum notis, in longum sui ludibrium reservaverant: & cum se alienæ ditionis esse cernerent, volentes Regi occurrere, non prohibuerant. Inusitata simulacra, non homines videbantur*; nec quicquam in illis præter vocem *poterat cognosci. Rex absterſis lachrymis, bonum habere animum, iubet, visuruſque patriam, redituruſque ad Penates; quibus nihil patria charius est, eius beneficio usuros.* Addit Plutarch. in eo: *Iovem Græcie, & Soterem appellantes.* Specimen obijcitur nostræ felicitatis & festivitatis, ex ascensione mundi per victoriam Salvatoris. Eo loco, quo copias Luciferi (sub eius tyrannide genere humano gementi) gloriosè vicerat, detrudens in terræ viscera, collocavit in triumphum inclyta castra; quia de Sion exivit lex & verbum Domini de Ierusalem. Occurrerunt captivi, alij manibus, alij pedibus mutili, fœdique litterarum inscriptione; ut constaret, cuius servi. Mirabile truculentiæ exemplum, & inter pauca quæ fortunæ iracundæ memorandum: equidem per tyrannorum supplicia, deformia hominum videbantur simulacra. Lachrymis absterſis (quia vicit Dominus cum clamore valido & lachrymis) qui venit ut mederetur contritis, prædicare captivis indulgentiam, clausis apertionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis (ut dicitur, *Isai. 61.* à 2. & *Luc. 4.* à 18.) opere complevit, quod promisit: igitur ut gratia pateret ex triumpho; in latrone dixit generi humano: *Hodie mecum eris in paradiso.* Iam enim homines vitam habent, dum in paradisum, è quo egressi restituti. Vitâ gaudent: verùm ut abundantius, uti dixerat, haberent, & summam felicitatem; expectavit mirabilem ascensionem: in qua quidem non solùm captivos duxit in patriam, sed in paradisi admirabilem gloriam. Appositè, etsi alio, *lib. 2. Histor.* ait Iustinus; *Omnem impetum belli in hostes convertit. Nunc verò qua pro amicis non modò ultrà spem gerendi, verumetiam ultra gesti fidem perfecta sunt; operaque & effectu maiora, quàm voto fuere.* Relucet N. Salvatoris gratia. Redeundi in patriam erant hominum vota: effectaque maiora desiderantibus reddita; quippequam datum est cœlum, cupientibus paradisum. *Amici in beneficium divinanda est cuiuscumque voluntas*: inquit Erasmus ex Seneca, in huius *Sentent.* Placebat hominibus Paradisi statio, quippe primæ felicitatis liberalis restitutio. Maiorem gratiam expectare non audebant, quantumvis desiderabant: verùm cum voluntas divinanda in beneficium; homines exules Christus transtulit secum in cœlum. Dixit ergo tunc felix humana natura, dum vidit dona:

Symbolū Ascensionis eius triūphantis.

Q. Curt.

Summa votorum attigi.
Nunc mihi summa licet contingere sidera plantis.

Plutarch.

3 Excellentiam ergo liberalitatis Salvatoris, in sublimitatem humani generis, expressit graphicè Paulus. Facta ergo in ascensione Christi, hominis huiusmodi assumptio (ait) *Secundum divitias gratia eius, quæ superabundavit in nobis, ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ.* Meritam supplicum excedit & vota Salvatoris gratia: diciturque arcanum voluntatis suæ, quod gaudium nostræ; etenim eius voluntas nobis concessit optabilem beatitudinem, iuxta nostram voluntatem. In nobis eius rutilabat splendor gra-

Eius prodigiosa Christmata.

Luc. 23. 43.

Iustin.

Senec. Pro præmio homo collocatur in cœlo.

Id. Tyrt. v. 1 & 6. Propert. 1. 8. v. 41.

Ephes. 1 à 7.

Tunc ostensa gratia divitiæ.

gratiæ, in qua latebant divitiæ. Verùm quæ divitiæ gratiæ? In eius ascensione collatio gloriæ quæ ex honore Patris cœlestis, etiam superabundavit in nobis. Morte Christi gratia vita: resurrectione abundantia; quippe iam in delicijs paradisi, qui pridem sub iugo diaboli. Huc tendere poterant homines, & huiuscemodi felicitatem optare. Restant in gratia divitiæ, quæ superabundantiam gratiæ exprimerent, ubi æternâ homines felicitate gauderent: & gratia abundanti (resurrectione) concessâ, in Ascensione signatur gratiæ superabundantia; quoniam per eius supernæthera ascensum, homines quos secum traxit elevavit in Olympum, iam non hospites & advenæ, sed Dei domestici: igitur per spectabilem Ascensionis triumphum, in consortium evexit Angelorum. Instauravit omnia quæ in cœlis, & quæ in terra, dum plenitudine temporis concessa hominibus gratiæ superabundantia; ut vitam haberent, & abundantius haberent: etenim dum illi à Patre in gloria collatus thronus, consedere nos fecit & in cœlestibus.

In quo gratia, gratia abundantia & superabundantia.

4 Magna gloria terrenæ Ierusalem, atque eius civibus, quando Rex Ægypti constituus Philadelphus. Pater cepit, atque dolo Ierosolymam occupavit, quin urbs resisteret; quippe cives in otio sacrorum gratiâ, propensi in tyranni obsequia, ob quæ tracti extra solum patrium, miseri gemebant exilium. Venit ergo tempus, quo translatione legis ianua pateseceret libertatis: Philadelphusque cùm eis misereretur; & interrogaret, quo maximo beneficio in legis gratiam afficere posset; dictum ab amicis: *Redde eis patriam, ut in natali solo liceat eis vitam exigere.* Consilium placuit, & ut eximiè gratiam perficeret; cunctos servos pretio emit, etiam infantes & lactentes, quorum *singuli redemptis centum viginti drachmis. Expensis in redemptionem quadrigentis sexaginta talentis, & etiam pro infantibus, quasi Regis editum etiam hos complecteretur.* Ita Ioseph. 12. *Antiq.* cap. 2. Hos enim misit vel remisit in patriam, addit-que insignem pretiosissimam coronam (subdit idem) *cuius per circuitum omne genus fructuum, dependentibus racemis & spicis emergentibus, & malis punicis insertis: quæ omnia constabant è lapillis & auro revinctis: . . Labrum verò in orbem ornatum erat lilijs & floribus, atque implexis inter se palmitibus, ubas ferentibus.* Fusiùs agemus in *Ephemer.* 7. Augusti, à num. 7. Elucet articulo populi captivi libertas; sed per Christum ampliùs claruit superata vetustas. Canit Crucius in Psalm. 84.

Ioseph.

Idem.

Symbolū libertatis hominū per Christum.

Crucius

Conspicienda tui quàm sunt tentoria templi!
Qua possunt, Dominum singula voce canunt.

5 Plantaverat Dominus paradisum à principio, in quo posuit hominem, quem formaverat. Ibi uti in feliciore degebat patria, ut servata iustitiâ transferretur in meliora. Tyrannus torvè aspexit, & pernicitus corde invidit; quippe in loco deliciarum homo occupabat, quam ille felicitatem propter superbiam amiserat. Hæc ad dolum soliloquia, uti describit Alcimus Avitus, *Genesios*, lib. 2. à v. 110.

Alc. Avit.

Hac mihi detecto tantum solatia restant:
Si nequeo clausos iterum conscendere cœlos;
His quoque claudentur. Levius cecidisse putandum est,
Si nova perdatur simili substantia casu.
Sit comes excidij, subeat consortia pœna.
Sed ne difficilia fallendi causa putetur;
Hæc monstranda via est, dudum quam sæpe cucurri,
In pronum lapsus. Quæ me iactantia cœlo
Expulit, hac hominem paradisi è limine pellat.

Solita - quia dæmonis in exterminium data.

Ita erga præut cogitaverat, instruxit dolum, hominemque sibi mancipavit uti servum, expellens è patria, ut gemeret pressus doloribus in terra aliena; simulque eius universa propago, quia cuncti sauciati in uno: etenim morti pœnisque obstrixerat, quippequàm totam stirpem læsâ radice viciaverat. Venit tempus, quo lex transferenda in gratiam, & homines restituendi in libertatem antiquam. Haud quibat fieri sine satisfactione: Christusque homines emit & redemit suo sanguine, extructo triumpho, tyranno victo, & grege redempto, pretiosiorem gemmis auroque, mittens in cœli templum coronam; cùm illuc induceret universam captivitatem redemptam. Iam didicit cœlum portare *hominem* (inquit Augustin. in *Ascens. Domin.* serm. 5.) *Ecce iam portæ patet, quam clauserat Adam. Claustrum quod cœlo iniquitas infixerat, reparatum est.* Quod clausum dæmoni, nequaquàm hominibus clausum: etenim ascendente Christo in cœlum, ostium potestate aperuit, & cum illo in gloriam homo redemptus intravit. Manil. d. lib. 5. à v. 8.

Libertate ex lege gratiæ porta manifesta gloria.

Augusti.

Et properare viam, mundum iubet: omnia circum,

Manil.

Sidera vectatum toto decurrere cœlo,
Cum semel atherios iussus conscendere currus,
Summum continget sua per fastigia culmen.
Constituit magni quondam fabricator, Olympi

6 Tunc igitur humano generi gaudium, quia à gaudio expulsus, qui expulerat, & servus factus, qui in servitutem presserat: quandoquidem amissam recuperavit libertatem, dum exactor detrusus in æternam servitutem. Seneca:

Senec. Hercules Oet. v. 150 & 671.

Felix patet quicumque quos odit, premit,
Et flammas pascit. Nec felix sibi videtur
Nisi felices cecidisse videat. Magnus,
Qui regna miseris donat, & celsis rapit.

Fortuna (ait idem præfat. in lib. 3. *Natur. qq.*) *nescit quiescere. Gaudet latis tristia substituere, & utraque miscere. Itaque in secundis nemo confidat: in adversis nemo deficiat. Alterna sunt vices rerum. Quid exultas? Ista quibus veberis in summum, nescis ubi te relicturа sunt: habent suum, non tuum finem. Quid iaces? Ad immum delatus es: tunc est surgendi locus. In melius adversa, in deterius optata flectun.tur.* Sic dæmonis exultatio: fertur in triumpho. Canit ipse, Hercule victore, domita cervice Cerberi, à v. 49.

Fortuna triumphū diabolus ut captus

Idem.

Fœdus umbrarum perit.
Vidi nocte discussa Inferu,
Et Dite domito, spolia iactantem patri.
Victum victum oppressum trahit
Ipsum catenis, Breboque capto potitur.
Sacra dira mortis in aperto iacent.

Idem.

Sed ille rupto carcere umbrarum florens
De me triumphat: atrum ducit canem.
Summa occupat, qui vitit ima.
Posse cœlum viribus vinci suis,
Didicit ferendo. Subdidit mundo caput.

Et homo in cœlum

Elucet Salvatoris gratiâ, quod finxit Græcia: igitur qui homines truculentus captivaverat, duxit captivum, & captivos redemptos introduxit in cœlum.

7 Reductio captivorum quos abduxit Nabuchus è terra promissionis; symbolum præscribitur à Davide libertatis eorum, quos abduxerat dæmon è delicioso paradiso voluptatis. Patet in nomine expresso *Iehova*. Ita igitur Hebr. & Maluenda: *Cum Dominus Iehova reduxerit maleitudinem captivorum, implebitur gaudio os nostrum & acclamatione. Magnalia & stupenda facet.* Genebr. *Magna & ingentia. Magnam & insperatam salutem.* Unde ergo in Salvatoris Ascensione, non solùm magna facta, sed & magnifica; ut acclamatione vel inter ipsa mirabilia sint prodigia? Magnum sanè, captivos redimere, quippe magnum eximere à vexatione: verùm maius, redimere proprio sanguine. Magna gratia captivorum libertas; sed maior gratiæ speciositas: in donoque Sorte N. non solùm dicitur magnus, sed inter stupenda magnificus; quippe in gloriam ascendens, queis dederat libertatem, concessit & beatitudinem. *Ut utrabilior fieret gratia*: subdit Leo, d. *serm.* 2. cap. 1. Felices erant è captivitate educti, libertate donati, tyrannidis immunes, vexationis expertes; verùm felicitatem complet, si inimicus per quem ceciderant, caderet. Felix qui draconem premit, in ludibrium educit, pascere flammas facit, iacentem videt, haberque sub pedibus, cuius sub pedibus iacuit. Illud magnum, hoc magnificum: summèque Christus magnificatur, dum libera humana natura ab illo in cœlum reducitur; quoniam in hominum complacentiam, atque felicitatem plenissimam, per eius in cœlestia elevationem ostendit eis captivam captivitatem. Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles. Regna dedit miseris, celsis rapuit: diabolusque (ut inquit Plautus in *Rudens.* Act. 4. scen. 7. v. 33.

Christus non solū contulit libertatē sed beatitudinē.

Leo Papa.

Dum prædam habere se censeret,
Interim prada ipsus est.

Plaut.

8 Hinc Psalmographus infit: *Elevata est magnificentia tua super cœlos.* Magna sanè gloria Domini; sed super cœlos magnifica: etenim quos in tartara duxit diabolus captivos per primam culpam; reduxit festivè in patriam. Magna gratia, gratia in libertatem concessa: gloria per gratiam magnifica: & super cœlos magnificatur gloria Christi, simul cum illo natura humana ascendente; quoniam omninò magnificum, tantæ victoriæ trophæum; exaltare super sidera homines, quos supplantatione in tartara æstus impulerat dæmonis. Gloriabatur diabolus sua fraude deceptum hominem, divinis caruisse muneribus, & immortalitatis dote nudatum, duram mortis subijisse sententiam, seque in malis suis quoddam de prævaricatoris consortio invenisse solatium; quippe utrique clausum cœlum. Mentita est iniquitas sibi, Christo in cœlum ascendente: igitur diabolus qui in barathro iacet, hominem quem exclusserat in cœlo vidit. Illi tantùm clausi, homini aperti; quia culpa extincta Redemptoris morte. Per lytrum concessa est gratia, & etiam cœlo reconciliata natura, ut videret cœlos apertos, & æthera pervia, quæ oculo-

Pſ. 8. 2.

Vidit eius gratia magnificat.

occluserat primâ culpa: tuncque Christi gratia elata magnificentia, quoniam pro carcere homini concessit omnimodam libertatem, pro infirmitate virtutem, pro ærumna felicitatem, pro aversione gratiam, pro vulneribus victoriam, lauream pro catenis, coronam pro vinculis, pro exilio patriam, & pro lachrymis suis immarcescibilem gloriam. Gratia Christi magnifica sanè in cœlis; igitur ut in *Captiv.* ait Plautus, Act. 2. scen. 2. v. 108.

In ascensione illius multiplicia dona.

Plaut.

Est gratia gravida donis.

9 At quo modo nos ascensione Christi in cœlo; ubi gemibundi in hoc misero mundo! *Quia Domini est assumptio nostra.* Glorificantur membra corporis, dum refulget gloria capitis: igitur cum ab illo humana caro est assumpta; nostra profectò elevata super æthera. Demonstrat fide David. *Exaltare Domine* (optat) *in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas.* Quare ergo exoptat Christum ad cœlos exaltari, & in propria virtute, cantatque exaltationis virtutem, & tacet mirabilem Salvatoris exaltationem? *Ut ostendat, quantus sit, & quantum valeat*: subdit Maluenda. Quantus sit, in exaltatione: quantum valeat, in virtute; quo propter mirificum opus, resultet in plausum melos. Pende verborum emphasim. In Salvatoris elevatione super æthera (in qua tota generis humani gloria) est elevatio virtutis, & virtus elevationis. Propria virtute Christus in cœlum scandit, & super omnia in cœlestibus eminet, suum demonstrans civibus triumphum, & etiam hominum. Si tantùm in Ascensione diceretur exaltatio; esset exaltatio sibi: si virtus exaltationis, & sibi & homini: & cùm Dominus sit in cœlum exaltatus, tantùm laudatur exaltationis virtus; quippe hominibus datur exaltatio in cœlis, ex virtute mirifica eiusdem exaltationis.

Psalm. 88. 29.

Psalm. 20. 14.

Malaséd.

Quæ Christi in ascensione exaltatio, & virtus exaltatio nis

Victricia castra laborant:
Decorant mundum, exornant amictu.
Cuius divina potestas, credas, ex æthere ipsa.

Claud. *Probin* à v. 227. & 292.

Cùm Domini sit assumptio nostra, nostræ assumptionis in illo plauditur causa: etenim eius in exaltatione signatur gloria; quia per illum ex virtute gaudet humana natura. Venantius Fortunatus, *lib.* 3. v. 86.

——*Post tartara carne resumptâ,*
Belliger ad cœlos ampla trophæa refert.
Fulgentesque animas vestis quoque candida signat,
Et grege de niveo gaudia pastor habet.

Venant.

Est in triumpho virtus & exaltatio. Virtus capitis, exaltatio utriusque, scilicèt Redemptoris & generis humani, assumpta & resumpta carne: illiusque plaudit Psaltes elevationis virtutem, dum eius miramur novam super cœlos insignem elevationem; quippequàm virtute sedentis ad Patris dextram, homines sursùm elati fausté venerunt in gloriam.

10 Nostra Tautologia occurrit. *Deus sedet super sedem sanctam suam*; quia Dominus, in cœlo sedes eius. Cur eius dicitur sedes, dum de hominibus in cœlo, dicitur *Sedere in stabulis fuit*? Habent sedes ex virtute, quam Christus possidet exaltatione: sedium habent vlum, cùm sit Salvatoris præmium: solaque Christi sedes in cœlo dicitur propria, dum humana natura etiam elevatur ad æthera; quoniam homo in cœlo sedem feliciter habet, eò quòd Christus ut caput iure in cœlestibus sedet. Quia Dominus, in cœlo sedes eius: ex exaltatione virtutis, si eius sedes, etiam nobis: quadoquidem dum ille fruitur sede insigni maiestatis, & nos gaudemus maiestate sedis. Dicit contextus. Ascendit ergo Christus in iubilatione, & Dominus in voce tubæ. Sedit super sedem sanctam suam, homines invitans in gloriam, quæ effulsit in eis; *quoniam Dij fortes terræ vehementer elevati sunt.* Quinam hi fortes, in quibus rutilat species divinitatis? *Iusti qui verè Reges* (inquit Beda in *Luc.* cap. 43.) *& Reges magni.* Genebrard. hic: *Magnates, homines divini.* Unde ergo iusti, qui Reges terræ, regni cœlestis magnates, non solùm elevati, sed elevati nimis? Ex elevatione Salvatoris. Elevatio illorum fuit, ubi ex reatu contracto per originalem culpam, exaltati sunt ad gratiam. Provectio insignis, eductio illorum de Limbi tenebris cæcis: gratiam enim perceperunt super gratiam, laudantes Vindicis Servatoris magnificentiam. Hinc Venantius, quo dudùm, à v. 83.

Psalm. 46. 9.

Apocal. 11. 18.

In eius in cœlos elevatione hominem non solùm elevati, sed summè.

V. 10.

Beda.

Genebr.

Eripis innumerum populum de carcere mortis:
Et sequitur liber, quò suus Auctor adit.
Evomit absorptam trepidè fera bellua plebem:
Et de fauce lupi subtrahit Agnus oves.

Venant.

11 Necdùm exhaustus charismatum thesaurus, quæ amor Christi in humanum cupiebat expendere genus, addens gratijs collatis prodigia, & miraculis magnalia mirabiliora; ut nimis exaltarentur versus olympum, quos usque in tartara depressc-

serat dæmon: dicunturque iurè non solùm elevati, sed nimis, dum Salvator gloriosè, sedet ad dexteram Patris; quoniam ubi Christus humanitatis assumptæ suscepit exaltationem, per illum in sempiternum obtinuerunt beatitudinem

Id. ibid.

——*Ecce tui radiat pars maxima triumphi*

Quæ hîc in homine gloria completa

Ad alia, ut valdè sint elevati, gratia & gloria extenditur Christi, de quo *Tom.* seq. *T. 4 Didasc.* 2. equidem glorificata anima, ut plenissimè humana in cœlis illustretur natura; non solùm fulgebit visione divinitatis, sed etiam gloria & immortalitate corruptibilis corporis. Hoc patet glorificationis speculum, in quo relucet hominum spes in gaudium. Damasus in eius *Ascension. v. 1.* succinit:

Damasc.

Ut vitam doceat credentibus esse futuram;
Ad sedem propriam Deus exule morte, resurgit.

12 Delirium Lucretio placuit, ex quo gloria nostra niteat. Negat enim in eodem cœlorum loco posse esse homines, & Numinis sedes. Ita utique ogganit, ruditque simul, *lib.* 5. de *Rerum natur.* à v. 147.

Lucret.

Illud item non est, ut possis credere sedes
Esse Deum sanctas in mundi partibus ullis.
Quare ergo sedes nostris quoque sedibus esse
Dissimiles debent.
Dicere porrò hominū causâ voluisse parare
Præclaram mundi naturam, propterea que
Id laudabile opus Divum laudare decere,
Æternumque putare, atque immortale futurum;
Nec fas esse, Deum quod sit ratione vetustâ,
Gentibus humanis fundatum perpetuo evo,
Sollicitare suis ullam de sedibus unquam.
Despere est.
Quid potuit novitate amorem accendere tali?

Ferè idem Cicero, lib. 1. de *Natur. Deor.* Cùm illuc non ingressuri, sedes hominibus in cœlis negarunt cœci. Haud quod illi ingenitum, cunctis cogitarunt de Dei amore. Parva, quæ illis videntur impossibilia. Sedes in cœlo, quid exiguum dilectioni. Facti, quod plus, divinæ scilicèt consortes naturæ; haud per quid vel morale, vel extrinsecum; sed prout est ens à se infinitum, & illimitatum. Hoc opus cœlorum insigne, hominum causâ, cerum, voluisse parare. Magna quæ hominum videntur, quia habitat Numen in aris? Ibi sederunt, & sederunt sedes. Ibi ergo sederunt in sedibus suis. Quorum pedes stantes erant in atrijs templi, pro-

Similis in Christi hoc ascensu dic.

cesserunt gaudentes in domum Domini. Quia etiâ illis & in cœlestibus erat thronus, illuc enim ascenderunt tribus & tribus. Quæ, inquites, amorem in sedes poterat accendere novitas? Amoris intensi charitas. Christus ascendit in cœlum, sed ut hominibus præpararet locum.

13 Expressit Daniel & gloriam & gratiæ magnificentiam. *Aspiciebam* (inquit) *donec throni positi sunt, & Antiquus dierum* (Hieronym. *Christus Dominus*) *sedit: thronus eius flamma ignis.* Pererius: *Summæ claritatis.* Thronus & throni? Utique, ut qui in cœlum assumpti sederent cum maiestate. Gloria namque pretiosa sedere in throno: præstantior quod sit in cœlo: & cùm ascendisset Christus exponuntur throni & singularis thronus, & symbolum humanæ felicitatis, in æternæ fruitionem beatitudinis: igitur solùm non habet maiestatis sedem, sed ibi & ubi etiam sedem habet Numen. Fas est dicere, gentibus humanis meditanter cœlum extructum: illis fastigium Christi ascensione concessum: etenim divini magnitudine amoris; Deus & homo nequaquàm habent dissimiles sedes. *Gloriosa hæc regni insignia: Qualis ille sedit? Thronus unus & plures throni*: subdit Rupert. hic *cap.* 13. Unus & plures throni, regni cœlestis gloriosa insignia. Objicitur in visione sedium maiestatis causa. Unus thronus sanè Christi: dum plures, naturæ humanæ, in quibus fulget qualis ille sedet: cùm enim ille ascenderet ut ascenderent homines, in mirificas sedes æternæ felicitatis; in cœlo nacti sunt thronum, simulatque Salvator fausté transivit in cœlum. Visi sunt, iter cum Christo versus æthera carpere.

Dan. 7. 9.

Sedet hu manum genus ibi & ubi te dest Christus.

Rupert

Cœlumque supra vestigia ferre.

Venant.

14 Ex Manilio refert Plinius *lib.* 10. *cap.* 2. reversionem siderum & conversionem, cum earum significatione, fieri nascente Phœnice. *Hoc autem circa meridiem incipere, quo die Signum Arietis Sol intraverit.* Nostra festivitas elucet, Phœnice in gloriam revivisscente. Arietem ingrediente Sole, & meridiano tempore; conversione factâ, in hominum iam natura gloriosa: quandoquidem Christo Sole ascendente in Empyrium, ita genus humanum splendore renovatum; ut per eius virtutem Ascensionis, ut stellæ in perpetuas refulgeant æternitates. Servus enim fert coronam in curru Christi triumphantis. In Romanorum pompis *captivi, servitute exempti, & libertate donati sequebantur pileati*; ait Alexander Neapolit.

Pl ni

Quo tem pore & quomodo in Christo signata nostra glorificatio

Alex. Neapol.

lib. 6. cap. 6. Plutarch. in *Flamin.* & Valer. Maxim. *lib. 5. cap. 2.* Etiam aliquot catenarum tractus portabantur à captivitate redemptis, cum palmarum ramis. Panvin. de *Triumph.* cap. 10. Si palmæ victoriæ insignia, & captivitatis ferrea catenas simul in Christi triumphum arcanum signant mysterium; quandoquidem qui comitabantur ut soluti Christi triumphum, procedebant arctè vincti gratis vinculis gratiarum. Ad rem Claudian. in Probini *panegyr.* à v. 42.

Hic nō divitias nigrātibus abdidit antris,
Nec tenebris damnavit opes: sed largior imbre,
Claud. *Suevérat innumeras hominum ditare catervas:*
Quippe velut denso currentia munera nimbo,
Cernere semper erat: populis undare Penates:
Assiduos intrare inopes: remeare beatos.

Psalm. 68. 34. 15 Intelligitur modò illud arcanum, per Psalmistam expectatum; videlicèt: *Vinctos suos despexit.* Christus ligatos à diabolo solvit, post solutionem & libertatem non vinxit: dicitque David de Christo triumphante, minimè despexisse vinctos suos, quos pridem vinxerat diabolus; quoniam cuncta corda catenarum squalorem & expertum, in cœlum vadens constrinxit captivitate gratiarum. Hinc idem ubi suprà: *Convertere Domine captivitatem nostram.* Potiri, qui capti, voto, in Christi triumphos cum singulari gloriâ est conversa captivitas: etenim charismatibus facti vincti sui, qui in tenebris steterant diaboli. Hebr. *Convertere captivam abductionem nostram.* Ubi maior libertas, meditanter exponitur optabilior captivitas; quippe Christus per gratias dulciores liberis excogitavit catenas. Dicat ergo Redemptori humana propago capta, captiva, & libera sequens triumphum:

Psalm. 125. 4. *Christus tunc vinxit, quos solvit, & quomodo?*

Hebr. *Simul captivitas & libertas.*

Ovi. 12. *Metam.* fab. 6. *Salida mihi gratia tecum.*

DIDASCALIA II.

Alienum regimen, summum gravamen.

1 FACILE *est imperium in bonis*: ait Plautus in *Milit.* Act. 3. scen. 1. v. 17. Verùm si non boni, non meruentes, sed mali, indi. Perversi difficilè corriguntur, vel correpti; quippoquam vulnera exulcerantur dolore totusque annisus in medicinam doloris, haud in curationem vulneris: etenim in ultionem quasi ab offensis technæ & technæ disponuntur, insanientes in medicum, à quo correptione sanantur. *Pessimus quisque asperrimè rectorem patitur*: inquit Salustius, de *Reipub. ordin.* ad Cæsarem. Appetit extra leges inolitam libertatem; & sub rectore ægrè fert exolitam servitutem. Unde cùm irascantur, ex quo mitescunt; cum phreneticis effrenibus, parcendum stimulis, & fortiùs utendum loris: equidem dumtaxat per percussionis, ictusque prudentis pœnam, in ordinis dulcem reducuntur harmoniam. In huiusmodi propositum pro speculo citharam depingit Saavedra in *Idea Princip.* symbol. 61. cum epigraphe: *Maiora minoribus consonant.* Verùm grave, perficere, quomodò consonent. Solorzanus, *Emblem.* 71. pro regimine ac eius forma usus est lyra, fucinique:

Salust. *Difficile, pravos reducere in ordinem.*

Saaved.

Solorz.

Et Fidicen citharam promptam modulatur ad aurem,
Nec tamen abrumpit, vox licèt una cadat.

Utique, si ducuntur ordine, rigore, vel suavitate: cæterum si sic vel sic obedire pravâ duritiâ resistunt; in ordinem reducendi, licèt rumpantur. In citharâ objicitur modus, quo à Principe compescatur dissonans moribus subditus. Hinc Petra-Sancta citharæ sociavit gladium, & sacrum lituum in sonum. Gladium, in immedicabile vulnus propter putredinem; baculum, in aberrantium directionem; *ut ex religione* (infit lib. 6. *Symbol. heroic.*) *ac iustitiâ, veluti ex gravi sono & acuto, temperet quisque gratam regiminis optimi harmoniam.* Sic enim qui ex subditis, quasi ex fidibus, aptat regiminis instrumentum;

Petra Sancta.

Omne tulit punctum.

Horat. *Art.* v. 343.

2 Monet Bernardus zelo religionis, ut his dotibus formetur perfectus Præses. *Virtus siquidem discretionis* (ait serm. 23. in *Cantic.* num. 10.) *absque charitatis fervore iacet: & fervor vehemens absque discretionis temperamento præcipitat. Idèo laudabilis, cui neutrum deest. Ergo taliter oportet esse moratum qui præest. Optimum in moribus dixerim, & summam disciplina huius perfectè apprehendisse; qui in nullo prorsus aut resistat prioribus, aut invideat paribus, aut subiectis vel desinat in cura, vel in superbia præsit, prælatis obediens, sociis congruens, subditis utiliter condescendens: quod quidem perfectionis insigne.* Aliter nec haberet pedum in directionem, neque gladium in crimen, rumpereturque cithara cum ordinis dissonantia. Non esset in citharâ, si fides non haberent propria loca, secundum distinctionem & originem, prioritatem, & posterioritatem: igitur ordo rerum est ex diversitate formarum, in multitudine rerum. At quid, si ut succinit Horatius, quò dudùm, v. 348.

Bernar. *Cantavia egregiè et gratiosum.*

Horat. *Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus & mens,*
Poscentique gravem persæpe remittit acutum:

Ars citharæ docet. Has, si oportet, Fidicem chordas ferit: alias sine pulsu transit: igitur si omnes percuteret, pro musica ac modulis, horridè obtruderet aures.

Similitudo *tharœdo, & quare*

Ridetur, chorda qui semper aberrat eadem.

Idem. Qui dexter in melodiam modò percurit, modò remittit; ut illius imitatione eluceat quid agendum in subditorum regimine: qua de causa de Præsidibus optimis dicitur: *Habentes citharas Dei.* Dei ergo sunt, & sonus sine percussione non fit: verùm tantùm chordæ tactæ percutiuntur, quæ sub citharœdi digitis non humiliantur: equidem non est ad contentum, regiminis ordo, quòd iussus percutiatur cum impio: nec quòd sine ictu chorda transeat professa tenacitatem; donec digitis subiecta, humilis reducatur in ordinem. Ita quasi in citharâ, conveniunt ergo fides suavitas & severitas è manu Præsidis. Qui subditi non tangantur: elatæ dumtaxat chordæ in citharâ percutiuntur: equidem lyricinis Præsidis munus;

Apoc. 15. 2.

Virg. 6. *Æneid.* v. 653. *Parcere subiectis, & debellare superbos.*

3 Hic opus & labor, quia cùm incertæ sint providentiæ nostræ; multoties fides citharæ, dum temperantur, non percussione, sed quia putridæ, rumpuntur: & quò pedentim proceditur, levique manu corrupta chorda tractatur; resilit, resiliens resonat, imò dissonat, & aliorum ordinem crepitu turbat, spargens sono fasurri (quia iam ad nihilum utilis) propriam non esse putredinem; sed citharœdi imprudentem, gravissimam percussionem. Quid, si iuvenitur, qui credat. Ipse citharam assumat. Exivit Assertor N. è Prætorio, *baiulans sibi crucem. Sibi.* Factus est principatus super humerum eius, & tunc novit, quantum onus: sibique sumpsit; quippe solus experitur, qui pondus tollit. *Sibi*, cui virga directionis pondere crucis; portans propter principatum gravissimum lignum, ut tolleret ab humeris subditorum: quorum risui deserviebat, quia illorum nullus portabat, nec portare quibat. *Sibi.* Ecce homo sub potestate constitutus. Probat onus. Si crux sibi, pater constitutus sub potestate: etenim quamvis doleat, superiori necessarium, ferre crucem subditorum. *Baiulans sibi crucem exivit*, ut ex commisso munere exiret feliciter cum honore: igitur ignominiosè exit, qui quærit tantùm honorem, atque repellit dignitatis crucem: Christusque sub potestate sibi sumit gravissimum crucis lignum; ut qui florent dignitate, figant lumina in exemplum. *Nemo desiderat rectam Rempublicam, sed Rempublicam gerere*: inquit Clemens Alexandr. 7. *Stromat.* cap. 4. Honorem desiderat, verùm onus haud supportat; cum iuxta Senecam 1. de *Clement.* cap. 19. assiduis bonitatis argumentis, labore muneris debeat probare, *non Rempublicam suam esse, sed se Reipublicæ.* Onus subditorum est cura Præsidum, quippe ab ipsis levandum: Christusque sibi sumit illorum crucem, dum accepit regimen; quia minimè possunt solvi vincula obedientium, vel non obedientium, si à Præside projiciatur iugum ipsorum.

Onus ad *subditos, gravat Præsides*

Clem. Alex.

Senec.

4 Ulteriùs. *Baiulans sibi crucem, exivit.* Postquàm exiit, angariatur Simon, ut tolleret. Aliquid innititur, ut gravamen regiminis non cognitum, cognoscatur: etenim ex honore, quem exitum habiturus, dicebat clarè Prædecessoris exitus. Christo cruci succumbente, fesso, fracto, ac plagato ob regimen toto corpore: angariatus est peregrinus, *ut tolleret crucem eius.* Patet onus. Haud tollit nisi coactus. Pretio conductum asserunt nonnulli. Honor fallit splendoris specie. Videtur fulto, ac ambitioso pretium, & est incommodum: igitur totus fallaci nitore plausus, est crucis onus. Si principatus in cruce; crucem supportabat principatus, blandimine antecessoris: etenim ab illius lassis humeris removit, dum sibi onus dignitatis sumpsit. Crux est, cuius pondus premit cor, uti visum in Ieso; nimiisque honoris cupidus, qui ex occursu sibi videbatur validus, ut tolleret crucem eius. *Eius* dicitur. Cuius? Christi absquè dubio, quia illi commissa posteriori crucis Salvatoris portio. Si tota crux tradita; esset sanequam crux sua, & ab illo electa: crucisque dicitur Christi, etsi portata à Simone; quia minimè crux portanda, quam subditus eligit, sed quam Superior imponit.

Matth. 27. 32.

Patet labor, quod splendor.

In subdito crux voluntaria, non sua.

nit. Videsis Hæsten. 2. *Via reg. Cruc.* cap. 2. & Bern. in *Apolog. ad Guilielm.* cap. 1. Aliquibus placet, Christum crucem portasse: Simonemque ilium iuvisse, sublevatione extremi crucis, ne concuteretur in petris. Sic ferè subditorum auxilium, in levamina laborum: tollunt sanè pondus: sed ut plus gravet Superioris humeros: igitur quò crux altiùs ab ipsis levatur, quò portat, magis opprimitur; ut totum illorum importabile gravamen subsidij specie imponatur super Præsidem.

Subditi Præsidis onus gravat, dum magis levant.

Athanas.

Si bi pro Solus.

5 Ergo principali proposito. Iuxta contextum sacrum, haud videtur cum Christo crucem portasse Simonem, sed huic à Christo portatam, traditam crucem. *Imposuerunt illi crucem portare post Iesum*: Luc. 23. 26. & Athanasius, serm. de Cruc. in princip. infit: *Sibi ipsi Dominus crucem gestavit; & rursum Simon portavit illam.* Indicat tò *Sibi*: igitur exivit primò solus crucem baiulans; quam mox ponè ilum, portavit Simon usque in Calvarium. Homini Christus crucem tradidit insigne Principatus; quod usque ad sanguinem sustinuerat humerus, & duntaxat portare valuerat eius dilectione flagrans pectus: sanèque non traderet, ne traditione illum doce re intendisset. Suam crucem credidit tamquam honorem illi, ne invideret dignitati: etenim per pondus nimiæ tristissimum ambitæ dignitatis, cognituras quam crucem habeant Præsides. Ita factum, & impositione crucis Simon nec loquitur verbum. Quid enim diceret, si per te pondus Superioratû, crucem portando, cognovit? Loquuntur inexperti, honoris cupidi; sed non qui crucem portant, dignitatique se ligant; quippequam pro honoris gloria, quasi in cruce non videant alii tormenta: imò si pravi subditi reginiinis rident formam, in cruce honoris ducuntur in ignominiam. Stella in globo collocata & splendens præfigitur uti signum dignitatis, apud Octavium Stradam, Tom. 1. *Symbol.* 21. cum lemmate: *Candor illæsus.* Vel in hubrico stare debet, qui dotibus lucet. Quia lucet dotibus, cadet. Si stella, fatalis videbatur ruina; & globo insilit etiam fulgidâ stellâ; quia magis si Superior, patebit infami ruinæ, ex virtutem splendentium infaustâ felicitate. Stellæ fixæ sunt: ideò discutior stellæ. Globus, si stat, stat in individibili; quo quidem quod leve ferur, quod grave labitur: & in globo elevatam splendentem stellam inflexibus collocat; ut qui Superior, non solùm cadat, sed ruat: equidem thronus, quo ius erat, instar stellæ, summum indipiscere fulgorem; subditorum malitia mittit præcipitem. Causam signat epigraphe. Ita disponitur fulgentibus thronus, modò *Candor illæsus.* Haud illegibus placet huiusmodi splendor, & Præsidis morum candor, licet ut stella fulgeat in munere, & thronum repleat honore: etenim renuunt in throno videre Præsidem, & simul morum candorem. Cùm candor (si illesus sit) premit, ut serverur lex, ut per morum corruptionem, quærant qui pravi ad lubitum libertatem; candore morum illæso, stella Præsidis collocatur in globo (qui deorsum propendet, & motu rapido superpositum allidit) siquidem quia non placet amussis, neque vox legis; crebris amaritudinibus, è globulo, quo lucebat, efformant thronum, & ut roteret usque in imâ impellunt in præcipitium. Verumenlè. *Si le miran por sus virtudes lucir, quieren echarle à rodar.* Cuncta vastant, ut liberè vivant. Cunctis nocent, si non placent: caudorque illæsus sine fulgore dignitatis exponitur, dum Superior splendens malitia subditorum obscuratur; quippe in bonos implacabile odium, relinquet minimè vel candorem illæsum. Videsis hic *Tautolog. 9. Didasc.* 8.

Malitia pravorum fulgentem Præsidem mittit præcipitem.

Haud averſantur, quia malus, ſed quia ſibi non bonus.

6 Inter observationes Astrologicas, Saturnus signatur Planeta superior: ligatus & in vinculis fingitur. Tanta eius in regimine prudentia, ut sub illo homines ætate gauderent aurea.

——Quæ vindice nullo
Sponte ſua ſine lege fidem, rectumque colebat:
Pœna metuſque aberant, nec vincla minacia collo
Ære ligabantur; nec ſupplex turba timebat
Iudicis ora ſui; ſed erant ſine vindice tuti.

Ex fundamento di gnitatis, cognoſcitur omne muneris.

Oct. Str.

Ita canit Ovidius, 1. *Metam.* fab. 3. dicemusque susè in *Ephemer. Isagog. Octobr.* à n. 7. Erunt ne pericula, siccine florente Republica? & magna. A filijs facta commotio, toto regno perturato, quousque depulsus è throno Quænam vel in patrem non cogitabit ambitio? Quænam illorum ad expulsionè causa? Quia cuncta per patrem gerebantur prudentia: cuncta legi rationique consona: nulla ex voluntate regentis, sed ex præscripto rationalis iuris; subditis rectum facientibus, prævijs Principis virtutibus; quia illo regnante, primus in exemplum ligabatur muneri, sustinens regiminis onus; quippe illic quasi catenis adstrictus. Hæc displicebant ambitioni iuvenum, quia iuxta legem haud arridebat imperium: glorioſum duntaxat illis, iuxta arbitrium resolventis potestatis, vocatis in auxilium Titanibus, qui adversabantur ut pravi, Saturni legibus.

Regimē ex præſcripto iuris edictum eſt imò probis.

Ovid.

Alcist. Emblem 32.

——Discordia præceps
Advolat & ſecum regia fata trahit.

Instruitur bellum, canitur classicum: & quem orbis desiderabat Principem, ob prudens & rectum regimen (favente cæca fortunâ, iniquitate validâ, pluribus sequentibus libertatis vexillum, quia esse sub legibus arbitrabantur opprobrium) præut intenderat dominationis libido, furentes iuvenes eiecerunt è throno; quin deferveret concepta cordibus ira; igitur mitiùs quievit, quousque senem detruserunt in tartara. Dialecto nostra: *No paro el odio de sus pechos concebido, hasta echarle desde el dosel al infierno.* Virgil. 8. *Æneid.* à v. 319.

Virg.

Primus ab æthorio venit Saturnus Olympo,
Arma Iovis fugiens, & regnis exul ademptis.

Sic genus insocile Superiorem debellabat, dum ille populos placida in pace regebat;

Idem.

Deterior donec paulatim ac decolor ætas,
Et belli rabies, & amor ſucceſſit habendi.

Cur illis ita odium

7 At quodnam ex tanta commotione emolumentum? Regnum divisum. Iovi contigit aer, Neptuno undæ, Plutoni flammæ. Si cogoscuntur per symbola illorum regna, expulsionis Saturni propalam notescit causa: etenim noluerunt habere super se Principem, qui in throno per rectum regimen, coercerct tenore & observantiâ legum, sectatores vanitatum, voluptatum, ac cupidinum; in quibus unus tanquàm ex aere mitrebatur præceps: alius tanquàm in aquis iactabatur fluctibus: alius denique, tanquàm in flammis, urebatur igne; quin cogitarent ruinas procellas & flammas: imò ita imperio phrenetico emotæ mentis; ut ipsi vel torti delectarentur periculis, patientibus subditis furentium dominationem, quam ferò cognoverunt uti tyrannidem, quia legum senis sprevere regimen. Unde, ut ait Tacitus, 1. *Anal.* cap. 49. *discedunt in partes, fingerunt tela. Glamor, vulnera, sanguis.* Hos exitus habent somniata ex libertate commoda, ut morum regnet non candor, sed corruptela. Genius mutatur

Tacit.

in horam, & cuius prius solicitabat plausum, iam habetur ad ludibrium. Quod commendatio venerandæ auctoritatis, & risus potentis iurisdictionis, dum amor optimi Principis (verè throno, ac dotibus superioris) præfabat securitatem, metus celsitudinem, circunspectio maiestatem, benevolentia amplitudinem, pompa æstimationem, repræsentatio auctoramen, cultus reverentiam, demumque severitas conciliabat observantiam. Hi haud ferunt placidè iniqui, gaudent noxiâ libertate, & impune flagitium vocant imperium; quod ex mutatione contigit principatus; quandoquidem mutatur semper cum Principe vulgus, cui blandus furor, & successore novo vincitur omnis amor. Dicit Ovidius. *Epist.* 18. à v. 98.

Quæ bona ex Superioris prudentia.

Et videar mecres esse labore minor.
Sitque novus noſtri finis amoris amor.

Ovid.

8 Ita pravi expressione affectus fallunt, & crebrò ederunt, si specie falsâ fallunt. Animus in deteriora semper pronus, uno eademque horâ in oppositâ dividit pectus. Affectu fictò ducitur, haud affectionis causâ: impetu, haud meditatâ prudentiâ. In adulationibus deforme, & mendax: in despectu horribile & procax. Aliquando veràs laudes commiscet falsis: interdum vera vitia inter se rit imposturis. Modò plaudit plodenda: modò plodit æstimanda; quia librat quæstuoso, etsi inani, affectu, haudquaquàm rationali iudicio. Medium tenere nescit: vel amat extremè, aut odit. Qui hisce pessimus, ab alijs effertur optimus, diversus varius & idem, per variam subditorum ac diversam affectionem; animâ in opposita curis distracta, & in malis tabescente præ malitia; quippe modò ascendit in cœlos & modò descendit in abyssos. Quis itaque capit placidè somnum? Cuius cor requiescet crebrâ solicitudine oppressum? Undique fluctibus quatitur, undecumque molè opprimitur: semper gravamen, igitur nonnunquàm regimen. Sæne in pacem innocentia? Hæc carpitur, & non vitia. Assertor N. dixit malevolis: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Profectò nemo: sed qui cognoverunt non habere peccatum, dicunt habere dæmonium. *Sine iniquitate cucurri & direxi*: dicebat Rex Israel. Sanè sine nota directio, ubi subditi gaudent rationis iudicio: ceterum si pravitate corrupti, non directi, nec dirigendi: eò quòd Præses fulgeat sine iniquitate. Illorum iniquitas est Superioris integritas: sine illa, comitibus vitijs exciperent fausto gaudium;

Quæ ſub diverſis malis ſint.

Ioann. 8 à 46.

Bona, quia bona, carpunt. Psalm. 58.

dium ; quippe habebant ad flagella Superiorem in exemplum. Unde nili huiusmodi causâ throno expellerentur David, & exaltaretur Absalom : Ille in throno premens impios, regiminis præparabat directionem. *Quis stabit meum adversus operantes iniquitatem* ? Hic venundatus erat sub peccato, mancipatus cuilibet obvianti vitio: pessimique subditi Principem rectum expellunt, quippequàm rectum cognoscunt : pravumque in throno constituunt ; quia flagitia desiderant Superioris, ut vestigia sequentes vivant impunes.

Psalm. 93. 16. *Et malet in Superiores eli guut.* 2. Reg. 15. 31.

9 Hinc plerique adinstar filiorum Saturni, regiones collocant in pectore, gerentes imperij dominium iuxta qualitatem & conditionem regionum ; aëris, scilicèt, ignis & maris : igitur pericula in regimine experientes, alij fluctibus summerguntur solicitudinum, & impetu procellarum : alij igne zeli fatuè uruntur ; & alij quasi ab aere furore præcipitantur. Quid si cuncta in uno Præside ? Pater regimen, quàm grave ! Grave prorsùm, tanquàm solicitudinum pungentium continuo indeclinabile iugum. *Sciat* (inquit N. Gloriosus Legislato, *Regul. S.* cap. 2.) *quia suscepit animas regendas ; & præparet se ad rationem reddendam : & quantum sub cura sua fratrum se habere scierit* (nonnulli fratres se habere nesciunt) *numerum ; agnoscat pro certo, quia in die iudicij ipsarum omnium animarum reddituru est Domino rationem, sine dubio additâ & sua anima. Ita semper timens futuram discussionem pastoris de creditis ovibus : & cum de alienis ratiociniis cavet, reddituræ de suis solicitus*, &c. Alienis verbis utor, ut quod à fatuis aperitur onus credatur : fatui sanè, qui non gemunt sub aquis moderationis, & mulcentur dulcedine fellis ; quamvis plerique miseriarum execrentur amaritudinem, & corditus diligant æmmarum mercedem. *Longè tamen graviori & periculosiori debito tenentur adstricti* (dicit Bernard. Serm. 3. in *Domin. advent.* num. 6.) *qui pro multis animabus reddituri sunt rationem. Quid ergo infelix ? Quò me vertam, si tantum thesaurum, si pretiosum depositum, quod sibi Christus sanguine proprio pretiosius iudicavit ; contigerit negligentius custodire ? Accedit sanè ad solicitudinis cumulum, & pondus timoris : quod cum & meam & proximi conscientiam servare necesse sit ; neutra mihi satis est nota, & nihilominus exigitur à me utriusque custodia.* Non levat onus honos, sed gravat. Experientia demonstrat, quàm sit arduo summa sunt. O stolidi ! Quod titillat uti bonum, profectò timendum.

S. Bened.

Compescit validiorem animum iudicium reddendum de animabus subditorum.

Bernard

——*Falsoque in honore gigantes.*

Ut Canit Ovidius, lib. 5. *Metam.* fab. 5. & Claudian. 2. in *Eutrop.* v. 322. *Vilis honor.* Iurè : non grata, timenda. Unde Seneca, Epist. 110. insit : *Vana sunt ista, quæ nos iuvent, quæ attonitos habent.* Quis accedere ausus, ad id quo periturus ? Plautus *Pseudol. prolog.* v. 12. succinit:

Ovid. *Munus non est culturæ, sed cruciatus.* Senec.

Qui quærit alta, is malum videtur quærere: Curas malas.

Plaut.

Ambitiosi queruntur, non habere ; quippe cupiunt, attonitè vivere. *Multi* (inquit Bernardus, de Morib. Prælator. cap. 7. n. 25.) *non tantâ fiducia & alacritate currerent ad honores, si esse sentirent & onera. Gravari profectò metuerent, nec cum tanto labore & periculo, quamlibet affectarent insulas dignitatum. Nunc vero, quia sola attenditur gloria, & non ponas se viles æstimant & inglorios, qui quocumque eminentiore loco non fuerint sublimati.* Audiatur etiam Ethnicus, ut pudeat & timeat veræ religioni addictus. Ira vita potentium indicat Euripides, *Iphigen. in Aul.* lid. à v. 17. & in *Ione*, à v. 620.

Bernard

Non felicitat se calamitat.

Euripid.

Non felices, qui in honoribus.
Hoc decus, decus est lubricum.
Gloria cupiditas dulcis quidem,
Sed afficit dolore, dum adest.
Frustra laudatur : nescitur.
Species externa grata ; interiora verò tristia.
Quis ira beatus ? Quis felix est,
Qui semper metuit ? Habere laboret,
Non mihi bona.

10 De Delphinis dicitur à Maiolo, *Tom.* 1. *Colloq.* 9. numquam quiescere vel dum dormiunt : equidem illorum in somno perpes & præpes motus à fundo maris usque in aquæ superficiem ; hinc inde euntes sursùm & deorsum. Speculum patet Præsulibus obiectum : equidem ita illis pro munere congruit in subditos vigilantia ; ut vel somnus necessarius sit solicita vigilia. Tametsi detur hora quieti, haud decus, sessos oculos furari laborisfed Pastinuri adinstar (ut accinit Virgilius, 5. *Æneid.* v. 852.)

Delphini perpetim moti, vel dormiendo.

Sana dicta dabat, clavumque affixus & hærens
Nusquam amittebat, oculosque sub astra tenebat.

Virgil.

Vitam ille perdidit, quippe vel nolens dormivit : equidem qui navis gubernator adstabat ; dumtaxàt vitam & clavum dormiendo amittere quibat. Ligari congruit officio, nec oculos unquàm indulgere somno. Vel in subsidium lasi necessariò corporis, est irrequieta quies. Quid nostra Tautologia ? *Sedet super sedem.* Videtur necessarium. Fallitur in regimine iudicium. Haud obtinetur in ipsa necessitate, quod naturale ex sedis suppositione ; equidem qui propter ministerium habet curam animarum ; sedem habet, sed non sedet. Laborat fatiscens animus, grave est onus : quod levius, vel premens esset, si quiescere permisisset. Honor sanè habetur ; sed propter honorem Præses in nulla sede moratur. *Vigila, in omnibus labora* : dicit discipulo Paulus. Idem significat diversa periodus : igitur si in omnibus sibi subditis laborat, profecto vigilat. Regimen habet & non dicit regimen sed laborem ; quia qui Præsul, non potest habere requiem. *Vigila.* Dormire nocet. *Labora*, quia munus urget : & dum exprimit laborem in cunctorum ministerium, excutit à Præsule somnum ; quia si quiescit, ministerium non adimplet : equidem quasi impossibile, subditos moderari, & aliquomodò quiescere.

Psal. 46 9. *Curse rega subditos si pâsit, nec dormire sinit.*

2. Tim. 4. 5.

11 *De Regi & dominatrici* (superbiæ potentum) *Sedete, quoniam descendit de capite vestro corona gloriæ vestræ.* Hoc præceptum à Domino iniunctum Ieremiæ, ut scirent eladem, à dominatione removendi. Sedere iubet, quos à principatu expellit : Unde habere possunt requiem, qui dominandi amittunt felicitatem ? Si gloria est, & corona cupita ; ægrè fertur exul gloria : quapropter ambitiosus omnem lapidem vertat, ut in principatum restitui viribus valeat. Quia iam non Principes, promittitur requies ? Nec sine causa : iam non habetur erga subditos cura. Regere, semper molestia : Sedereque iubentur, quando deficit corona ; quoniam quandiù uti Principes habebant, præ regiminis labore, nec respirare poterant. Sine principatu, *sedete* : profectò ex moderatione lasi. Sedendum, ex gravamine laborum, urgentia solicitudinum : igitur iam remotum ministerium, quod in laborem excutiebat somnum. Requies necessaria, potirà coronâ : hac fugace, *Sedete* : iam enim absuit, quæ nec finebat dormire. Sedes dicitur in Regibus maiestatis thronus, propter maiestatem principatus : & dum defunguntur officio, eximitur à labore supersessio ; quoniam qui sedem in regimen habeat, quia sedem habent, non sedent : igitur cùm quiescere non valeat, qui sedem occupat ; ut introducatur in pectora ad sedem quies, est removenda dominationis sedes. *Descendit de capite vestro corona gloriæ Sedete.* Vobis consulendum est. Iam vel sternere, iam : quandoquidem onus gravissimum, vigilare nonnumquàm in salutem subditorum. Pende : non solùm dicit, *Corona gloriæ*, sed *Gloriæ vestræ.* Fallimini coronæ splendore. Non est corona gloriæ, vivere sine requie. *Gloriæ vestræ.* Sanè, non vestræ gloriæ : etenim quod vobis videtur honor, & maiestatis splendor ; undique labor & labor, ponderoso gravamine, quod lapsos prohibet aliquantulum requiescere. Hoc regiminis opus & optatar Principatus : Non est requies in officio : innuit Leo, ex cuius conditione onus imponitur Principi. Achill. Bocchius, *Symbol.* 123. ex Pier. Valer. *lib.* 1. *cap.* 4.

Ierem. 13. 18.

Non datur requies, ubi cura regiminis.

Symbola in icone.

Luminibus vigilat clausis Leo, dormit apertis:
Hinc sacris custos pervigil apponitur.

Achil. Bocch.

12 Modus necessarius, quia est modus in rebus, & *Optimus cunctis modus* ; ut ait Cleobulus, apud Auson. in *Ludo Sapient. v.* 69. Unde N. Patriarcha ubi supr. *cap.* 64. subdit : *Cogitet semper quale onus susceperit : &. Non sit turbulentus & anxius, non sit nimius & obstinatus, non zelotypus, & nimis suspiciosus ; quia nunquàm requiescet.* Non solùm non quiescet, etsi viderit rectam institutionis formam ; sed debacchabitur furenter usque in insaniam. *Ex vigilijs desipientia, malum* : ait Hippocrat. lib. 7. *Aphorism.* 18. Sit cura, sed cum prudentia. Rotæ curus Ezechielis plenæ vigilibus oculis. *Totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor.* Translata forma rotarum ad corpus ducentium regimine Ministrorum. *Quatuor animalia plena oculis ante & retrò.* Uti directæ à ministris proponuntur rotæ, in quibus experimuntur qui in directionem subditi : igitur cum euntibus ibant, cum stantibus stebant ; & cum elevatis à terra, pariter elevabantur. Subditis ergo oculi concedantur ; ut respiciant quò & qua directione procedunt : Nostrates : *Que miren à donde, y por donde van.* Cur igitur si pedes subditorum pedes recti, & illis vigiles oculi ; oculos ante & retrò habere ductores ministri ? In formam prudentioris regiminis, ne subditi à recto tramite aberrent : minimèque aberrabunt, cogitantes quòd Rectores intuentur. Non sat, quod rectè vadant ; sed quòd Præsides respi-

Zelus nimium turbat. S. Bened.

Hippocrat.

Ezech. 1. 18.

Apoc. 4. 6.

Præsides debent videre, non videri subditis.

piciant: igitur etsi subditi perfecti oculos collocent versùs licitos respectus; debent scire Prælati, ubi dirigunt oculos. Vernacule: *Deben saber los Prelados, adonde ponen los ojos.* Hæc est Superiorum vigilantia, & inferiorum custodia: etenim cum hi dirigi debeant à Præside, & non iter sit, quod à propria voluntate à recto debiant quantumvis oculos habeant, si sese ducant. Videtur enim semita recta, quæ non tuta: quandoquidem vel iter in perfectionem, quod rectum; sine nutu Superiorum, est præcipitium. Oculos utrique habent, ut utrique vigilent: igitur subditi à rectitudine averterent oculos, si cogitarent superiores cæcos. *Plena oculis ante & retrò. Intùs plena sunt oculis & requiem non habebant.* Nequibant, gaudere requie, dum subditorum premebantur regimine: igitur ratio pro illis coram judicis throno reddenda, non sinebant in requiem claudere lumina. Ipsi pervigilant, quasi rationem pro animabus reddituri, etiam fessi præ labore: equidem minime vigilabunt inferiores, si dormiunt Præsides.

Directio à propria voluntate est in errore.

Vers 8. *Præses vel dormiens, vel quiescit.*

13 *Plena oculis antè, & retrò.* Sibi & subditis; quia habere debent & subditos coram oculis: imò ne erreut, quia Superiores non vident, & perfecta sit custodia; etiam in occipitio collocantur lumina. Facies Præsidum & excitat dormitantem negligentiam, & subditorum compescit audaciam: antèque & retrò Præsidis collocantur pervigiles oculi; nequis, si fugerit, credat, fugere faciem Prælati. *Antè & retrò, & intùs plena sunt oculis.* Quorsùm intùs, si totum corpus exteriùs? Ut se respiciant, dum aliena in correctionem notant: Dicit Gloriosus N. Benedictus, d. cap. 2. *Cùm de admonitionibus suis emendationem aliis subministrat; ipse efficitur à vitijs emendatus.* Frons sine rubore perfricta, qui carpit in se carpenda. Verba tunc languida, imò mortua, quia nihil increpat; ubi qui damnandus est damnat, levi vulnere pectoris tumores percutit, ne se vulneret: igitur si cognoscit ægritudinem, hæret; & desperatus iacet, si non cognoscit: etsi foveat cogitatione effrenem prorsùs audaciam, à dignitate scilicèt obtinuisse licentiam. Proh pudor! Quantus & quanti error! Ubi sublimior prærogativa, maior est culpa: inquit Salvianus de *Iudicio*, lib. 4. Quod subditis ignoscitur, Præsidibus imputatur. Iuvenal. *Satyr.* 8. v. 140.

Sit, crimen carpens, sine crimine.

S. Ben.

Quùm animi vitium tantùm conspectùs in se
Crimen habet, quantò maior qui peccat habetur.

Iuvenal

Aliam causam profert Sapiens. *Durissimum iudicium his qui præsunt, fiet.* Quid mirum, quantumvis habeant lumina exteriùs, quòd flectant intùs? Exteriùs subditi sunt: intùs verò latet cor, centrum odij, origo benevolentiæ: introrsùmque qui Præsides oculos locant; an rectè, vel torvè subditos videant: quandoquidem si quæ gerunt, gerunt secundum affectum; his qui præsunt durissimum fit iudicium. Argumentum examinis promit Gregor. Magn. p. 2. *Pastoral.* cap. 10. *Aliquando* (inst) *subiectorum vitia prudenter dissimulanda: aliquando aperte cognita, maturè toleranda; aliquando subtiliter & occultè perscrutanda; aliquando leniter arguenda; aliquando autem vehementer increpanda.* Oculos ergo Præsides habent introrsùm de iudicio cogitantes iudicium: igitur durissimum in libramine rationis, si quid delirat amussis. Intùs etiam habent oculos; quippe si se respiciunt, respicient subditos.

Sapient. 6. 6.

Æqualis sit omnibus, & rectus animus.

Gregor. Magn. *In qua prudentia summa*

Quisquis avet verè custos bonus esse tuorum
Sic dormi, ut vigiles intus & exterius.

Bocc. d.

14 Patet ergo summitas vigilantiæ ex articulo adolescentis prodigi. Liguivit cunctà à patre haud iure, sed affectuosè tradita. Frequens exitus adolescentis effrenis defectu ætatis, & plus defectu rationis: etenim occasio ruinæ, vivere sine lege, & insidijs voluptatum vagari ad lubitum. Quid boni ex illecebris adolescenti inerit, dum habet in potestate quicquid velit? Impellitur usquequaquè furore, quia uti desiderat tradità potestate; qua ni potiatur modò, nescit quando, excusatione prorectus, ac de malis in mala usque in præcipitium iactus: igitur haud culpa ad crimina potestate abutentis, sed potestatem affectione dantis. Videsis hic *Didasc.* 4. Prodigus ergo ruit, sese furiosum cognovit; verùm quando nesciebat, quo se verteret: siquidem appositius illi sordido munus, alia quam munera, custodire porcos. Frugi igitur secum rediit, quod esse debebat suspiciosum seni; quia in se non reversus sponte, sed ex necessitate, quæ eformat sordidè animi prolectionem, dum potestas enutrit arrogantiam insolentem. Ita ergo intra se cogitat: *Ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccavi in cœlum & coram te.* Pater absens erat, illo eunte in regionem longinquam. Quomodò peccavit coràm? Exprimit propriam effrontem audaciam, & patris, ut Præ-

In iuvene munus potestatis, fomes furoris.

Luc. 15. 18. *Debet vel absens scire Prælatus ubi sit subditus & hic ab illo respici.*

Præsidis, necessariam custodiam: etenim licèt absens (si absens) pervigil Prælatus; debet scire, ubi sit, & etiam quid agit subditus. Hinc plenus oculis ex incumbentia muneris: igitur si subditus disito loco liquandò; sunt lumina & ante & retrò: antè, respiciente adstantes: retrò, intendente in absentes. Coram cœlo ergo peccavit; absente patre deliquit: & dicit *Coram* patre, quasi præsente, ex custodiæ obligatione: siquidem minimè laberetur in crimen; modò præsentem, ut subditus, cogitaret Superiorem. Nec ab hoc debet exulare subditi solicitudo, nec à subdito Superioris recordatio. Ex tractu præsenti constat, in prodigo quantum inesset audaciæ: igitur ausus est libertate concessâ, prolabi turpiùs in crimina; etiam considerata & patris, & Superioris præsentiâ. *Coram*, patre, & cœlo respiciente, an subditus absens respiceretur à patre; qui corrigere debebat subditi crimina, ne impunitate tot iterarentur peccata, quorum cœlum testis in diem reddendæ rationis: & qui signatur absens, designatur uti præsens; ut exprimatur in honore gravissimum onus, & quantæ solicitudinis impositum munus: siquidem summum Superiori in dignitate grauamen, in ipsa absentia esse debere præsentem. Adi Gregor. Magn. lib. 24. in *Iob*, cap. 16. *Omnis vita servitium est* (inst Seneca, de *Tranquil.* cap. 10.) *nec invideamus altius stantibus: quæ sanè excelsa videntur, præruptæ sunt.* Potestas, estò animum vellicet, non diligenda. Dum habetur, toleranda: igitur semper vel in quiete gravamen, alienum regimen. Vide seq. *Didascal.* Achill. Bocch. d. succinit:

Maius in regimine opus, adesse absentibus.

Senec.

Munera non invidenda.

In medio cùm opus est, mens alta labore
quiescit:
In media vigilat sæpe quiete labor.

Achill. Bocch.

DIDASCALIA III.

Sæpè à pravis afficitur dedecore, qui plaudendus in honore.

1 DIXIMUS *Didascal. præced.* cur à dignitatibus multorum fuga, sed penitùs principalis latuit causa: etenim etsi onus summe grave dignitatis; maius onus à regendis. Facilè arte homo sibi fit bonus: difficile, facere; & alienam cupiditatem explere, licèt in obsequia, qui regit utatur arte; quippe malignitas magis scrutatur in fastidium, quam voluntas benevola in subditorum obsequium. *Nescio an plus moribus conferat Princeps* (dicebat Traiano Plinius in *Panegyr.*) *qui bonus esse patitur, quàm qui cogit. Tibi beneficijs, potius quàm remedijs ingenia nostra experiri placet.* Hæc ars rationis, sed non pravis; quorum ingenijs nec ipsa beneficia sunt remedia, sed fastidiosa gratia, & non alio, nisi quia à Præside coguntur in bona. Geminina sunt viperarum; tantùm placet virulentum: etenim qui bona quærit toto corde repellitur, & iniquus benedicitur (quippe licèt legi quicquid indulget ingratum, connivet tamen furore vivere ad lubitum) displicetque Præses optimus, vulnerum medicus, qui malis suadet bonis; si tetigerit ad bona, verticem capilli, perambulantium in deliciis suis. Non enim cogitatur, quòd præsit, sed quòd opprimit: seque urbitrantur oppressos à peripeutas qui levat, dum vult opprimere vitia. *Non intuemur quid ipse sit, sed quid possit* (inquit Gregor. Magn. lib. 25. in *Iob*, c. 12.) *sicque fit, ut is quoque apud nos intùs in despectionem veniat, qui foris honoratur; quia dum honorabilis habetur, rebus suis in examine nostro postponitur* (Hinc dolor Præsidum, dum credimus, sed divinum ignoramus iudicium) *quia sæpe Omnipotens plus punit, unde hinc maiora ad ministerium contulit.* Hæc conditio probitatis, ici scilicèt ab improbis. Radij Solis per crystallum, gradibus concavitatis elaboratam, transeuntes, convertuntur in fulmina. Omnia perurunt, ni candida. Cùm candore dispergantur radij, ab igne candores semper servantur illæsi. Econtrà contingit in pectoribus pravis: torum fulmen in candores: igitur in adversa & aversa candidiora; à tabescente bile trisulca fulmina. Ut ipsi eminent, superiora calcant: & ut accinit Boetius, 4. de *Consolat. Philosoph.* Metr. 4. vers. 7.

Plin. *Benimodi disciplina plerumque pravis, ingrata.*

Gregor. Magn.

A pravis semper vulnerabitur virtus.

Quia distant ipsi, dissidentque mores,
Infestas acies & fera bella movent.

Boet.

2 Accedenti N. Servatori Gerasam, in homine occurrit dæmoniorum legio, à qua eius virtute & potestate liberatus est homo, qui illorum consortio ita miserabilis; ut compesci nequiret compedibus, nec catenis. Regionem conturbabat, nemoque tranquillè in pace vivere quibat. Quid ergo tranquillum, ubi homo cum

piciant: igitur etsi subditi perfecti oculos collocent versùs licitos respectus; debent scire Prælati, ubi dirigunt oculos. Vernacule: *Deben saber los Prelados, adonde ponen los ojos.* Hæc est Superiorum vigilantia, & inferiorum custodia: etenim cum hi dirigi debeant à Præside, & non iter sit, quod à propria voluntate à recto debiant quantumvis oculos habeant, si sese ducant. Videtur enim semita recta, quæ non tuta: quandoquidem vel iter in perfectionem, quod rectum; sine nutu Superiorum, est præcipitium. Oculos utrique habent, ut utrique vigilent: igitur subditi à rectitudine averterent oculos, si cogitarent superiores cæcos. *Plena oculis ante & retrò. Intùs plena sunt oculis & requiem non habebant.* Nequibant, gaudere requie, dum subditorum premebantur regimine: igitur ratio pro illis coram judicis throno reddenda, non sinebant in requiem claudere lumina. Ipsi pervigilant, quasi rationem pro animabus reddituri, etiam fessi præ labore: equidem minime vigilabunt inferiores, si dormiunt Præsides.

Directio à propria voluntate est in errore.

Vers 8. *Præses vel dormiens, vel quiescit.*

13 *Plena oculis antè, & retrò.* Sibi & subditis; quia habere debent & subditos coram oculis: imò ne erreut, quia Superiores non vident, & perfecta sit custodia; etiam in occipitio collocantur lumina. Facies Præsidum & excitat dormitantem negligentiam, & subditorum compescit audaciam: antèque & retrò Præsidis collocantur pervigiles oculi; nequis, si fugerit, credat, fugere faciem Prælati. *Antè & retrò, & intùs plena sunt oculis.* Quorsùm intùs, si totum corpus exteriùs? Ut se respiciant, dum aliena in correctionem notant: Dicit Gloriosus N. Benedictus, d. cap. 2. *Cùm de admonitionibus suis emendationem aliis subministrat; ipse efficitur à vitijs emendatus.* Frons sine rubore perfricta, qui carpit in se carpenda. Verba tunc languida, imò mortua, quia nihil increpat; ubi qui damnandus est damnat, levi vulnere pectoris tumores percutit, ne se vulneret: igitur si cognoscit ægritudinem, hæret; & desperatus iacet, si non cognoscit: etsi foveat cogitatione effrenem prorsùs audaciam, à dignitate scilicèt obtinuisse licentiam. Proh pudor! Quantus & quanti error! Ubi sublimior prærogativa, maior est culpa: inquit Salvianus de *Iudicio*, lib. 4. Quod subditis ignoscitur, Præsidibus imputatur. Iuvenal. *Satyr.* 8. v. 140.

Sit, crimen carpens, sine crimine.

S. Ben.

Quùm animi vitium tantùm conspectùs in se
Crimen habet, quantò maior qui peccat habetur.

Iuvenal

Aliam causam profert Sapiens. *Durissimum iudicium his qui præsunt, fiet.* Quid mirum, quantumvis habeant lumina exteriùs, quòd flectant intùs? Exteriùs subditi sunt: intùs verò latet cor, centrum odij, origo benevolentiæ: introrsùmque qui Præsides oculos locant; an rectè, vel torvè subditos videant: quandoquidem si quæ gerunt, gerunt secundum affectum; his qui præsunt durissimum fit iudicium. Argumentum examinis promit Gregor. Magn. p. 2. *Pastoral.* cap. 10. *Aliquando* (inst) *subiectorum vitia prudenter dissimulanda: aliquando aperte cognita, maturè toleranda; aliquando subtiliter & occultè perscrutanda; aliquando leniter arguenda; aliquando autem vehementer increpanda.* Oculos ergo Præsides habent introrsùm de iudicio cogitantes iudicium: igitur durissimum in libramine rationis, si quid delirat amussis. Intùs etiam habent oculos; quippe si se respiciunt, respicient subditos.

Sapient. 6. 6.

Æqualis sit omnibus, & rectus animus.

Gregor. Magn. *In qua prudentia summa*

Quisquis avet verè custos bonus esse tuorum
Sic dormi, ut vigiles intus & exterius.

Bocc. d.

14 Patet ergo summitas vigilantiæ ex articulo adolescentis prodigi. Liguivit cunctà à patre haud iure, sed affectuosè tradita. Frequens exitus adolescentis effrenis defectu ætatis, & plus defectu rationis: etenim occasio ruinæ, vivere sine lege, & insidijs voluptatum vagari ad lubitum. Quid boni ex illecebris adolescenti inerit, dum habet in potestate quicquid velit? Impellitur usquequaquè furore, quia uti desiderat tradità potestate; qua ni potiatur modò, nescit quando, excusatione prorectus, ac de malis in mala usque in præcipitium iactus: igitur haud culpa ad crimina potestate abutentis, sed potestatem affectione dantis. Videsis hic *Didasc.* 4. Prodigus ergo ruit, sese furiosum cognovit; verùm quando nesciebat, quo se verteret: siquidem appositius illi sordido munus, alia quam munera, custodire porcos. Frugi igitur secum rediit, quod esse debebat suspiciosum seni; quia in se non reversus sponte, sed ex necessitate, quæ eformat sordidè animi prolectionem, dum potestas enutrit arrogantiam insolentem. Ita ergo intra se cogitat: *Ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccavi in cœlum & coram te.* Pater absens erat, illo eunte in regionem longinquam. Quomodò peccavit coràm? Exprimit propriam effrontem audaciam, & patris, ut Præ-

In iuvene munus potestatis, fomes furoris.

Luc. 15. 18. *Debet vel absens scire Prælatus ubi sit subditus & hic ab illo respici.*

Præsidis, necessariam custodiam: etenim licèt absens (si absens) pervigil Prælatus; debet scire, ubi sit, & etiam quid agit subditus. Hinc plenus oculis ex incumbentia muneris: igitur si subditus disito loco liquandò; sunt lumina & ante & retrò: antè, respiciente adstantes: retrò, intendente in absentes. Coram cœlo ergo peccavit; absente patre deliquit: & dicit *Coram* patre, quasi præsente, ex custodiæ obligatione: siquidem minimè laberetur in crimen; modò præsentem, ut subditus, cogitaret Superiorem. Nec ab hoc debet exulare subditi solicitudo, nec à subdito Superioris recordatio. Ex tractu præsenti constat, in prodigo quantum inesset audaciæ: igitur ausus est libertate concessâ, prolabi turpiùs in crimina; etiam considerata & patris, & Superioris præsentiâ. *Coram*, patre, & cœlo respiciente, an subditus absens respiceretur à patre; qui corrigere debebat subditi crimina, ne impunitate tot iterarentur peccata, quorum cœlum testis in diem reddendæ rationis: & qui signatur absens, designatur uti præsens; ut exprimatur in honore gravissimum onus, & quantæ solicitudinis impositum munus: siquidem summum Superiori in dignitate grauamen, in ipsa absentia esse debere præsentem. Adi Gregor. Magn. lib. 24. in *Iob*, cap. 16. *Omnis vita servitium est* (inst Seneca, de *Tranquil.* cap. 10.) *nec invideamus altius stantibus: quæ sanè excelsa videntur, præruptæ sunt.* Potestas, estò animum vellicet, non diligenda. Dum habetur, toleranda: igitur semper vel in quiete gravamen, alienum regimen. Vide seq. *Didascal.* Achill. Bocch. d. succinit:

Maius in regimine opus, adesse absentibus.

Senec.

Munera non invidenda.

In medio cùm opus est, mens alta labore
quiescit:
In media vigilat sæpe quiete labor.

Achill. Bocch.

DIDASCALIA III.

Sæpè à pravis afficitur dedecore, qui plaudendus in honore.

1 DIXIMUS *Didascal. præced.* cur à dignitatibus multorum fuga, sed penitùs principalis latuit causa: etenim etsi onus summe grave dignitatis; maius onus à regendis. Facilè arte homo sibi fit bonus: difficile, facere; & alienam cupiditatem explere, licèt in obsequia, qui regit utatur arte; quippe malignitas magis scrutatur in fastidium, quam voluntas benevola in subditorum obsequium. *Nescio an plus moribus conferat Princeps* (dicebat Traiano Plinius in *Panegyr.*) *qui bonus esse patitur, quàm qui cogit. Tibi beneficijs, potius quàm remedijs ingenia nostra experiri placet.* Hæc ars rationis, sed non pravis; quorum ingenijs nec ipsa beneficia sunt remedia, sed fastidiosa gratia, & non alio, nisi quia à Præside coguntur in bona. Geminina sunt viperarum; tantùm placet virulentum: etenim qui bona quærit toto corde repellitur, & iniquus benedicitur (quippe licèt legi quicquid indulget ingratum, connivet tamen furore vivere ad lubitum) displicetque Præses optimus, vulnerum medicus, qui malis suadet bonis; si tetigerit ad bona, verticem capilli, perambulantium in deliciis suis. Non enim cogitatur, quòd præsit, sed quòd opprimit: seque urbitrantur oppressos à peripeutas qui levat, dum vult opprimere vitia. *Non intuemur quid ipse sit, sed quid possit* (inquit Gregor. Magn. lib. 25. in *Iob*, c. 12.) *sicque fit, ut is quoque apud nos intùs in despectionem veniat, qui foris honoratur; quia dum honorabilis habetur, rebus suis in examine nostro postponitur* (Hinc dolor Præsidum, dum credimus, sed divinum ignoramus iudicium) *quia sæpe Omnipotens plus punit, unde hinc maiora ad ministerium contulit.* Hæc conditio probitatis, ici scilicèt ab improbis. Radij Solis per crystallum, gradibus concavitatis elaboratam, transeuntes, convertuntur in fulmina. Omnia perurunt, ni candida. Cùm candore dispergantur radij, ab igne candores semper servantur illæsi. Econtrà contingit in pectoribus pravis: torum fulmen in candores: igitur in adversa & aversa candidiora; à tabescente bile trisulca fulmina. Ut ipsi eminent, superiora calcant: & ut accinit Boetius, 4. de *Consolat. Philosoph.* Metr. 4. vers. 7.

Plin. *Benimodi disciplina plerumque pravis, ingrata.*

Gregor. Magn.

A pravis semper vulnerabitur virtus.

Quia distant ipsi, dissidentque mores,
Infestas acies & fera bella movent.

Boet.

2 Accedenti N. Servatori Gerasam, in homine occurrit dæmoniorum legio, à qua eius virtute & potestate liberatus est homo, qui illorum consortio ita miserabilis; ut compesci nequiret compedibus, nec catenis. Regionem conturbabat, nemoque tranquillè in pace vivere quibat. Quid ergo tranquillum, ubi homo cum

legione dæmoniorum? Dæmon igitur cum sociis expulsus, cæterùm non placuit civibus: qui quidem tesum rogare cœperunt, *ut discederet de finibus eorum.* Quare Christus de illis ita egregiè beneque meritus, ab illis expulsus? Ne dæmones expelleret alios? Furor illorum tantus, *ut nemo* (ait Matth. 8. 28.) *posset transire per viam illam*; & removetur (ut possent tutò transire) qui ab his insolitibus liberavit terram? Utique, operati sunt secundum indolem pravam. Idolis serviebant, voluptates adorabant: & quamvis viderent divinæ miracula potestatis; dumtaxat voluptate, vivere tamquam Gentiles. Commodum illorum virtute Salvatoris amissum: ex illius præsentia maius incommodum, cum ab illis averteret dæmonibus servitutem, cogeretque vivere iuxta rationem: Christumque abesse petunt, dum dæmones expelluntur; quia ita addicti consuetudini pravæ, ut ægrè ferrent liberari à dæmone. Commoda ex mercè sordida habebant: virtutes Domini expulerant. Quod gratijs dignum, improbis prorsùs ingratum: igitur cum ex dæmone quæstus, & à Christo videretur divina salus; nolunt (dæmoni mancipati salutem) quippe non quærunt utilitatem salutis, sed tantùm utilitatem. Per virtutem Salvatoris regio à dæmonibus liberas; sed civibus gratia ingrata: magis quàm virtutes videre, inter dæmones eligunt habitare; etenim ita virtus odiosa, & blanda vitia; ut propter eorum insolitum vitium, malint degere cum legione dæmoniorum. Cognoscebant enim dæmones effici & cum illis, non posse bene transire: nihilominùs illorum placet consortium, quoniam illis ex consortio sordidum emolumentum; quod illos excæcabat, ut transiret qui valebat: siquidem ni cæci præ iniquitate, minimè cauterentur, dæmonem virtute expelli. Speculum objicitur cogitationum pravorum, Præsidem addictum legibus, experientium. Illi expulerunt virtutem: ut ad illos redeat, ille exercet potestatem. Renuunt, quia non possunt vivere ad lubitum, ut fiebat societate dæmoniorum. Expellere minimè gratum eis, quoniam vivere apperunt tamquam Gentiles. Toto annisu Præsidis desideria sunt ejicere dæmonia. Ita cogitatum? Apparebit legio dæmonum. Expellent Præsidem, si offendit inter dæmones virtutem: equidem minimè quiescent, quousque pravi expellant foris, qui fatigeba: virtute expellere dæmones. Vividè Nostrates: *Quien arrojare demonios, que se vaya con los diablos.* Non est ad odium Præsidis iniquitas, sed morum integritas: & exurgit statim legio dæmonum ad integritatem morum. Eleveris, si reatè facies. Hoc enim præmium, ut ait Horatius, 1. *Epist.* 1. v. 61.

Marc 5. 17.

Ægri ferùnt à dæmone liberari.

Quæstus perferit animarum salutis.

Horat.

Nil conferre sibi, nullâ pallescere culpâ.

In huiusmodi exitum deveniunt, qui iuxta instituta vivunt. *Duritiæ enim vocabulo summam in malos severitatem appellant, idemque stultitiæ*: inquit Plutarchus, in *Pophe.* etenim qui præ munere cohibet a malignitate, arcet à crimine, urget in observantiam latarum legum; signaat ac vocant tyrannum, durissimum & stolidum; quippe apud illos iniquitas, quæ disciplinæ severitas. *Miscentur auxiliaribus* (inst Tacit. 1. *Histor.* cap. 38.) *sibi quisque duces & instigator, & præcipuum pessimorum incitamentum, quod bani mœrebant, fremitu crebrescentis seditionis, infidelibus consiliis.* Hæ pravorum artes, quæ cogitent oriri usquequaque seditiones, & bonis amatitudines: igitur semper reliquit, executientes Rectoris iugum, ac legibus servitutem, quousque obtineant in flagitia omnimodam libertatem. Quæ enim non moliuntur in huiusmodi vitam? Aliquid à nobis pro Didascalia dicendum.

Plutarch.

Val. Max.

Quid vilet cum potestate honorit?

Tacit.

Artes pravorum, ut legum evertant iugum.

Idem.

3 Aliquando, ne in deterius pravitas ruat; Præses tenorem aliquomodo & aliquamdiu laxat: verùm totum evanidum, quippe urget vitium: modòque timuisse habuerit ad libertatem iniquitas; sensim ambitur ad vitia tota libertas. *Non oportet* (monet Gregor. Magn. 2. *Pastoral.* cap. 8.) *quòd Rectores boni placere hominibus appetant; sed ut sua æstimationis dulcedine, subditos in affectum veritatis abducant. Sed inter hæc necesse est, ut curæ regiminis tanti moderamini arte temperetur, quatenus subditorum animi (cum quædam rectè sentire potuerit) sic in vocis libertatem prodeat, ut tamen libertas in superbiam non erumpat: ne dum fortasse immoderatius linguæ tis libertas conceditur, vita ab eis humilitas amittatur.* Amittitur, quia illis Præsidem formidare videtur. Haud rectum ab eis consilium, quorum propositum in blandimine insidiosum. Sub eorum labijs venenum aspidum. Iurgia quærunt tota die; quippe quam cogitant iniquitates in corde: & dum exprimitur amor, plus Rectoris solicitatur error, sequentibus eius modestissimam moderaminis formam, quæ à pravitate observantium vertitur in insolentiam.

Gregor. Magn.

Multi detur aliquæ, modus detur libertati tuæ.

Et præbe adversantur Præsidi.

Tacit.

Amor regiminis haud recipitur subditis.

tiam. Experta Roma amisso à Senatu regimine, dum non potuit pœnitere. Ne quereretur de oppressione populus, de plebe eligi Tribunum sine delectu decrevit Senatus. Perperàm levatur in dominationem, qui natus in servitutem. Nocet potentia cui nubit malitia. Si tolerari non potuit sine potestate, quid enim erit cum dominatione? Qui subditus subijci haud valuit, dominatione valebit? Virulentum sanè dominium. Turpius nil est vili, cum surgit in altum. Unde Valer. Maxim. *lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 3. inquit: *Furialis fax Tribunitia.* Habebat tantùm dignitatem in furorem. A nullo accipiebatur munus honoris, ni signaretur impunis. Lex decreta, qua decollata iustitia: igitur cuilibet è plebe cum indignissimo munere, concedebatur impunitas ex potestate furendi. Sensim crevit insolentia: ipse dicit, quò subditorum devenit audacia. *Tribunis plebis* (præmisit idem, *lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 7.) *intrare Curiam, non licebat. Ante valvas autem positis subsellijs, decreta Patrum attentissimè examinabant; ut siqua ex eis improbassent, rata esse non sinerent. Pro commodis plebis excubabant; & imperijs compescendis occupati erant.* Insignis occupatio! & hæc Senatusconsulto? Fax utique tribunitia furialis. Furor itaque quod superiorum leges examinarentur à sanditis: monstrum, sibi titulo Superioris leges ponere, quæ ad lubitum poterant in contrarium revocari: equidem examinatas (pondere libertatis, non libramine rationis, dumtaxàt fatuè auctoritati) approbabant, quæ sibi in exceptionem obligationum placebant.

4 Tunc minimè legum neque Præsidum est honos, quippe huiusmodi examine subditi profitentur non esse subditos. *Parendo potius, quàm imperia scisitando, res militares continentur* (inst d. à *cap.* 83. Cornel. Tacit.) *Sæpe honestas rerum causas, ni iudicium adhibeatur, pernicioſi exitus consequuntur. At palàm audiri, omnia consilia cunctis præsentibus tractari, ratio rerum non patitur. Tam scire quædam militi, quàm nescire oportet. Ista se Ducum auctoritas, sic rigor disciplinæ habet. Pereunte obsequio, etiam imperium intercidit; si quæ iubentur, quærere singulis liceat.* Pruritus est subditorum semper Præsidum in iussionibus præscrutari arcanum; haud ut libenter obediant, sed ut tenaciter quasi obsequio contradicant. Minimè condescendendum cum huiusmodi prolubio, quod semper exit cum Præsidis damno: etenim subditorum superbiam nutrit, audaciam fovet, libertatem ingerit: & quod peius, in Superioris infamiam, libertas transit ad linguam. Auctoritas quippe illius maiestatis misserimè cadit, si quæ ordinantur, quærere singulis licet. Nonnulis ita videtur, animos conciliare, vel reconciliare. Falluntur: difficile, bonos improbis placeret. Considerat peccator iustum & quærit mortificare eum. Cor eius congregat iniquitatem sibi, studens vigili curiositati, ut carpat cuncta, sive facta, sive infecta: etenim malignè idipsum vellicabit, si fecerit vel omiserit. Sat quod sit factum ab inviso gratis Præside, ne sedeat cordi. Accinit, quò supr. Horat. à *v.* 94.

Horat.

Fecerit auspicium cui si vitiosa libido?
Si curatus inæquali tonsore capillos
Occurri, rides. Si fortè subucula pexæ
Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar;
Rides. Quid mea cùm pugnet sententia secum?
Quod petiit, spernit: repetit, quod nuper omisit:
Æstuat & vitæ disconvenit ordine toto.
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis;
Insanire puta.

Nonnumquàm novitatem sine pudore appetit, directores adit: unde vulnus rationis, velle in iudicium revocare furentes.

Condilio Echeneidis.

5 Videamus si opposita prosunt. De Echeneide refert Plin. *lib.* 32. *cap.* 1. (quem sequuntur Fracastor. de *Sympath.* cap. 8. Plutarch. 2. *Sympos.* cap. 17. & Rondelet. 15. de *Pisc.* cap. 18. ex Ælian. 2. de *Animal. histor.* cap. 17.) *Ruant venti licet, & sæviant procellæ; imperat maris furori, viresque tantas compescit, & cogit stare navigia* (*quod non vincula ulla, non anchoræ pondere irrevocabili iactæ*) *infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo, quàm adhærendo*: *nec idem pollet, in navigium receptus.* Index patet pravi in hominibus genij, cursum impedientis Reipublicæ: etenim omnes eius vires & industria; ut impediantur vel suspendantur omnia. Procellæ sæviant, venti ruant; nec gratia nec rigor movet: semel concepto adhæresci; quousque vel trucidetur, vel mala bestia in navigium recipiatur. Fertur utique ægerrimè, nihil boni posse facere, & cuncta bona impedire. Navis signat Rempublicam, legibus integris tendentem in regiminis prudentiam. Pravi

Plin.

Qui nec esse velit regendi, habeant regimina!

faragunt suspendere prosperitatem, quippe sese vident, uti par est, extra regimen. Appetunt, repelluntur. Huiusmodi echeneides in supplicium capere, propter lubricitatem difficile: assumere in navem, Reipublicæ grave. Anceps utrobique causa: regiminique miseria; ut possit navis feliciter tangere portus, in eius munera elevare infeliciter improbos. Alciatus *Emblem.* 82. applicat.

Alciat. *Sic quosdam ingenio & virtute ad sidera vectos,*
Detinet in medio tramite causa levis.

In honore pravum regiminis virus. Ex effectu micat ambitio. Extrà echeneis navem detinet. Intrà recepta, illa virtute non pollet. Exploratur eventu unde improborum turbulentia, & ab illis intendi dumtaxat honoris commoda: igitur si aliquid ad votum cadit, cuncta current prosperè. Illic naves pertransibunt, si sunt in navibus. Connivent, indulgent, eminet per fas & nefas benevolentia: cuncta transeant vel licita vel illicita. Quare si cuncta illorum iudicio transeunt; non navem, sed se respiciunt: equidem si obices vagantur ubique queruli; haud aliâ causa nisi quia sunt sine munere.

6 Factiones erant de Successore Davidis, in quibus impliciti regni primates. Elevatio Adoniæ perculit Nathan, qui continuò in eius reprobationem transijt ad Regem David. Ei de convivio & acclamatione in Principem, simulque ministrorum electionem arte retulit; subdiditque: *Me servum tuum & Sadoc Sacerdotem & Banaiam, & Salomonem famulum tuum, non vocavit.* Adonias utitur politicâ agendi ratione: in indignam electionem non vocantur inimici. Quitquis addictus legibus, nonnumquàm perperàm proponenti suspiciosus. Quos non vocaverat, probi: hac de causa non vocati: vocantur qui assentiant electioni, quantumvis sit sine iure: etenim cùm non intendatur in electione acceptionis plausibilis expectatio, sed ad lubitum & in commodum electio; in meditatos insidiosè conatus, non vocavit electo refragaturos, qui cogniturilatitantes insidias, ubi illicita exponebat cum maiestate potestas. Cur igitur Nathan Davidi, ut electionem despiceret, si non vocatum exponit? Vitium ministrorum aulæ serpit ubique: igitur sæpe reprobatur electus, quantumvis optimus; quando ab illis non electus. *Me servum tuum non vocavit*: & electionem renuit: Videtur commoda sequi, & quæ commoda approbaret dum non fuisse vocatum, signat ut impedimentum; quandoquidem indignus uti dignus insignitur, modò ab illo vocaretur. *Me servum tuum non vocavit.* De huiusmodi repulsa debebat gloriari, minimè queri; quia ius erat sequi Regis voluntatem, adversus quam factio adversa prorsùs inepti constituerat electionem: & uti iniuriam retulit, quod electus non vocaverit; quia grave Principe novo, esse sine ministerio: igitur in suffragijs etsi consulatur muneri, est cum propria utilitate. Sciebat Nathan, alium eligi debere iuxta voluntatem Dei: quid ad illum quod vocaretur, vel non vocaretur; dum ab alijs indignus eligebatur? Proprium commodum, quod plerumque prospicitur in ambitione vocalium: querunturque non vocari, de quo debebant gaudere; quoniam ex electione si utilitas illis sit, flocci faciunt, quòd electio contra voluntatem Dei. Quid de huiusmodi cogitationibus iudicandum? Auditæ gravant, expulsæ conturbant. Quid cogitandum in quietem? Cum pravis non posse obtineri pacem.

3. Reg. 1. 26.

In electionem indignâ non vocati, qui iure refragaturi.

Spes latitat in electione, utilitas eligentis.

7 Elucet ex eorum curiositate, discordiam perpetuò fedare cordi. *Bellum, quàm otium malunt.* Si *extraneus deest, domi hostem quærunt* (ait Iustinus, *Histor.* lib. 44.) *& ut bellare possint, causas inquirunt.* Pingit Seneca de *Animi Tranquill* cap. 12. *Alienis se negotijs inferunt, semper aliquid agentibus similes. Non industria inquietos & insanos, sed falsæ rerum imagines agitant: nam ne illi quidem sine aliqua spe moventur. Proritat illos alicuius rei species; cuius vanitatem cauta mens non exsorguit. Eodem modo unumquemque ex his, qui ad augendam turbam exeunt, leves causæ circumducunt.* Quid ab illos? Impellit curiositas & malignitas in scelus; quia ut dixi alibi, nemo curiosus, quin sit malignus. *Tantum ne est abs re tua otij tibi, aliena, ut cures, nihil quæ ad te attinent?* Ita curiosum arguit Terentius, in *Heautontim.* Act. 1. scen. 1. à v. 23. Quid dicit nostra Tautologia? *Sedet super sedem suam.* Expromitur suppositum in insigne documentum, ut in Superiore cum vigilantia constet in munere integritas, & in otio inferiorum otiositas: igitur ille sedem habet, & præ custodia non sedet; & hi sedent, quamvis sedem non habent. Regunt, dum reguntur, ducti curiositate, quia nequeunt regi: etenim occupant sedem non suam stultitia iudiciarij moderaminis, curantes regere regimen Superioris. Cùm tenebræ essent super faciem abysi, ne dominarentur orbi, Deus lu-

Iustia.

Seneca.

Terent.

Psalm. 46. 9.

Prava intromissa tuenturin regimen gubernatium.

Genes. 1. à 3.

lucem fecit & à tenebris divisit. Patet divisio non facta illuminatione lucis, dum Conditor *divisit lucem à tenebris.* Illam fuisse quæ post Sol, aiebat hic, D. Thom. quem sequitur Maluend. Perer. alij D. D. Occurrit grave argumentum. Si lux ipsa fuit qui Sol; de illo & minore luminari dicitur, à Deo condita, *Ut præesset diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras.* Quomodò igitur si lux & Sol idem sunt, primò a tenebris dividit Conditor Deus, & posthac dividit Sol?

v. 18.

8 Sunt tenebrarum opera, potissimè in Republica confusa, in qua mali cum bonis, & reprobi cum electis. Electi adinstar lucis, visis tenebris obscurantur. Pravi adinstar tenebrarum, proximi luci deficiunt. Perpetua lis, prævaleat & quis in quem. Lux signat virtutem, tenebræque iniquitatem. Quare ergo tenebræ in lucem continuos excitant motus, & lux non dividit impios; cum ipsa ex qua Solem fecit, proprio splendore fugavit? Lux erat sine potestate: potestas post data Soli. Illum Conditor luce constituit, ut præesset: illaque nihil, videns coliginem, agit; quippe ad illam dum Prædis deficiebat auctoritas, non expectabat profligare tenebras. Lucebat: verùm quid? Necdum facta in moderationem Sol; etenim tenebras & umbras splendore fugaret; si è cœlo datam potestatem haberet. Ita se debet gerere, qui sine munere viderit tenebras dominari: quousque ad illum attineat regendi munus, sequi ordinem, & non amplius. Quid ergo faceret sine potestatis insigni? Sanè irrideri. Virtus inflammaret in expulsionem tenebrarum; cæterùm irritum votum: igitur si pugnant & repugnant, videntes in Sole superiorem lucem; plus intumescerent, non videntes Superiorem. Est in multorum congregatione cum tenebris virtus lucis, & lux virtutis. Lux virtutis quasi in luce prima: virtus lucis, tamquàm in superiore Planeta. Nihil lux virtutis sine luce potestatis: ipsaque lux cùm mirabilis fulgeret, nihil erga tenebras dispositi, sed Deus divisit; in documentum privatæ virtutis, sine ullo munere dignitatis: etenim in fugam tenebrarum, si nihil valet; Deus (qui cuncta moderatur) providebit. Dialecto nostra: *Lo que no puede corregir, dexarlo à Dios.* Aliter, quod videtur zelus, est virtutis ludibrium; quo gaudet congregatio tenebrarum. His videtur timor ex umbrarum horrore, quod procedit ex prudenti virtute. Non hæc extingui formidat; sed renuit operari, quod ad illam non spectat: siquidem si sui muneris; fulgore non parcet tenebris, addicta regimini, ex potestate cœli Patuit. Eadem ipsa expulit totam umbrarum caliginem, simulatque suscepit Præsidentiæ dignitatem.

Prudem ad moderamen refugiat, quod ad illum non spectat.

Potestate data, invehatur in flagitia.

9 Virtus ergo, uti lux, tenebris pravitatis odiosa, quæ prævalebunt sequentes & insequentes, modò illa fuerit extincta: equidem ubi lux non est, tenebræ sunt; in quibus ignis reconditus tendit in abdita, sed in fulmina; quippe totus motus procellosus in tenebris, ad exterminium virtutis, non aliter quàm in pravis acies gladij & mucro teli ut fagittent in obscuro rectos corde: Hinc lucis splendorem scrutantur per rimulas, ut optimi Præsidis, Solis, excutiatur potestas: unde obscurantes in dignitate virtutis fulgorem, nullam in radijs illius patientur hostilitatem: igitur licèt minimè nanciscantur extinguere, obtinebunt obscurare. Quid iniquius? At frustrabitur conatus. Graphicè in huiusmodi scenam, ut Præses (sicut monet Horatius, lib. 2. Od. 3. à vers. 1.)

Æquam discat rebus in arduis
Servare mentem, ab insolenti.

Pictus Sol, cuius maculas per specillum opticum, seu dioptram (Vernacule: *Microscopio, Antojo de larga vista*) nescio quas, curiositas investigare, ac signare conabatur; cum ille, ut sons lucis, esset procul à maculis, procul à nævis. Lemma: *Non ideo maculor.* Adi Octav. Strad. *Tom.* 1. *Symbol.* & Petrasanct. de *Heroic.* lib. 1. cap. 2. Patet animi pravitas, quæ ostenditur, ut curiositas. Insanum prorsùm in Sole ostendere obscuritatem, qui non habet nisi lucem. Vigilantissimè atque appositiùs nostro idiomate. *Es locura, buscar en el Sol eclipse, porque al orro se le antoje.* Quorsùm huiusmodi futilitas observantium vanitates & insanias falsas? Ostenditur virtus pectoris, transeuntis in affectum cordis; quoniam videre pravi volunt, quod vellent videre. Carpitur huiusmodi malignitas, à Siracho, 3. à v. 22. ubi, ut curiositas exul à cordibus sit, objicit observanda & cogitanda ad unguem præcepta Dei. Efficax utique pharmacum in illiuscemodi indagationis pruritum: igitur removeret ab oculis & auribus curiositatem; quisquis studiò, ut par est, meditaretur in legem. Quietè itaque viverent, si non curiosi; & permitterent alios vivere quietè, qui

Petrasanct.

Alienæ fidei committur pravus in detectu.

Eccli. 3. 22.

Exercent hominum vitam, belloque fatigant:

Lucret.

Scru-

Scrutantur rimas, everruntque omne profundum.

10 Ita Lucretius, 5. de *Rer. natur.* v. 1410. Altiori spiritu Carol. Scribani in *Medic. Religios.* lib. 2. cap. 4. Perpetuæ natant solicitudines, & inquietudo abit in plures, si semel cognita, quæ debent esse secreta. Prosiliunt suspiciones in varias, præut quisque cogitat, amaritudines; quasi per quamlibet vagam, & sæpe falsam speciem, qui subditi possent impune efformare crisim. Inde præcipites in obloquia, quorum causa primus secretorum explorator, delator indagationis, quo mens defertur in varia temeraria iudicia; plerumque in ea quæ reformidat cavetque conscientia: culpaque in illum conijcitur, qui nec cognovit, nec cognoscitur. *Unde ingentes prosiliunt animorum alienationes, partiumque noxia Religioni studia; varia deinde parum religiosæ molitiones, innocentissimorum eversiones.* Quænam ergo animis quies, suspicione perperam sedente percitis animis? Indagatio curiosa, ingentium cum procella iactationum causa. *Ex hoc malo dependet illud teterrimum vitium, auscultatio, & publicorum secretorum inquisitio* (subdit Seneca de *Tranquill.* quò dudùm) *& multarum rerum scientia; quæ nec tuto narrantur, nec tuto audiuntur.* A perpetua itaque tempestate, fluctibusque curiosus iactatur: sæpe summergitur: & ubi hinc inde ut fanaticus vagatur, undique appetitur, stationum nescius, portus ignarus, & ab omnibus, quamvis sciret, secluſus. Non enim in portum suscipitur navis placidè, quæ affecta pesle. Navis huius (incendiaria nonnumquàm ex effectu apparet) Benedictus Gloriosus Pater refert & merces & mercatores. *Scandala nutriunt* (inſit *Regul. Sanct.* cap. 65.) *& dissensiones in congregatione faciunt*: :. *hinc suscitantur invidiæ, rixæ, detractiones, dissensiones & exordinationes*: igitur si vitia vera, quia cognita: si falsa, quia non inventa; patiente ex cogitatione cerebro, quippe cuncta ex odio delirantium cogitatio.

11 Supervenit his, eodem laborantibus morbo; quod olim furenti contigit Ægypto. Unde stulti facti, qui inquisitione curiosi: qua de causa *Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis; & errare fecerunt Ægyptum in omni opere suo, sicut erat ebrius & vomens: & non erit opus, quod faciet caput & caudam.* Hispanismo: *No estará cosa con cosa, pues quanto se discurre, no lleva pies ni cabeza.* Egimus, *Tom.4.T.6.n.2.* Modò in testimonium, in quo fulget origo & opera curiositate furentium.

Ne quod nihil refert, percontari libeat; Ut accinit in *Hecyr.* Terentius, Act. 2. scen. 1. v. 19. In cogitatione curiosæ malignitatis est spiritus vertiginis, quo cerebrum turbatum cuncta quieta arbitratur verti in gyrum: vertigoque capitis demonstratur in maligais, deteriore laborantibus languore curiositatis, in Reipublicæ perturbationem, ut dominantis diminuant auctoritatem; quoniam tota commotio non à motu, sed à perturbato cerebro. Asserunt ut firmum, quod cogitat caput læsum à virulentia cordis, pravitate voluntatis, quæ vult videre quod vult; & tabescit quia non est, observans Præsidis motus, ut pateſcat quem vult, nævus. Rimantur, non vident, comminiscuntur, quibus nulla fides datur, quia quod sibi videtur, non videtur: ita igitur errori sunt mancipati; ut quamvis comprehendantur in errore, numquàm agnoscant infirmitatem esse. Totum illorum ppropositum Superioris (ne sit) obscurare famam. Cogitaverunt & locuti sunt nequitiam. Estne aliquid censura dignum? Nec illi inveniunt. Unde ergo motus & summi momenti? Ex illorum læso capite: evulgant quæ à se somniata, iuxta avidam novitatis cogitationem; quippequàm malè affecti gravem patiuntur vertiginem. Vernaculè: *Se les anda la cabeza.*

12 Ulteriùs. Qui huiusmodi affectione laborant, ad subsistendum, baculum, aut fulcrum parietum solicitant. In se non esse cognoscunt; sed nequaquàm revertuntur. Ab scopo aberrant, sed errare non cogitant. Quasi manibus attrectantes hinc inde vagantur. Tactum vertigine amittunt. Unde cùm nihil inveniant, neque amisso pulso ex illis tangant, in quæ nequam impulerunt cogitationes; cunctis horis impingunt divaricantes prævaricati ad parietes. Dialectis Hispanis vividiùs indicantur ægritudines: *Como pierden el tino, todo es dár por las paredes.* Videtur illis invenisse ad calumniam, quo innitantur, & cùm nihil quod visum, allisi cornunt. Ut iterùm cadant surgunt. Patet vertigo: nec sapiunt capite proprio. Insignis stultitia, & risibilis dementia, nihil vestigatione phantasiâ læsâ invenire, & usquequaquè in ludibrium caput frangi. Hi profectò errant corde: siquidem ni ex corde nequam, in proprijs vulneribus invenirent medicinam. Furor est, & pravum cor: sanioresque se iudicant, cùm magis ægrotant.

Ostentatio huius mundi curiositatis

Scribon.

Seneca.

Effectus terrimi

S. Ben.

Isai 19. & 14.

Horat. d v. 102.

Nec mulli credant, nec curatoris egere.

13 Deinde *Spiritum vertiginis.* Maluend. *Perturbationis, perversitatis.* Septuagint. *Erroris.* Exponitur in Versionibus effectus, finis & origo vertiginis. E patri viscere, è vulnerato pectore, è venenato corde oritur curiositas, unde capitis infirmitas; quippe ex his in cerebrum ascendunt fuligines decubitum constituentes in solio capitis, cuius ratio sepelitur, & iudicium iugulatur; ut iuxta plurimum fiat iudicium, quoniam fumis & fumis denigratum est cerebrum, & pro vertigine designatur perversitas, ubi in moribus probis curiositate inveſtigatur iniquitas; siquidem dum sine causa detrahitur integritati Præsidis, oritur subditorum industriâ ex perversitate cordis. In recinctam legum fugaces zelus reducere intendit; sed corruptis moribus iugum pectus pravum fugit. Impostoris studet, ut regimen ramquàm tyrannum dedecoret. Inquisit de actis, & in suam cogitationem pravitate detorquet. Rimatur, & quod rectum, alieno colore pingitur; quippe satis in commen, quod sit deforme ad speciem: vel ut Præsidem munetis tædeat, vel gratamine munus fallidius deponat: perturbatioque in vertigine ostenditur, dum perversitas supponitur: quippe ni laterant in Rempublicam furentem perturbationem minimè nanciscentur opiatam in abruptam libertatem. Vertigo est, ex qua error immedicabilis fit, pravorum votum, ut auctoritas regentis sine potestate, sit in ludibrium, damnato iure, prævaleute iniquitate; quoniam cùm impius prævaleat adversus iustum, egreditur in sententia totum iudicium perversum: errorque in astu molimini comes demonstratur perversitatis & perturbationis; igitur prævorum tantùm potest prævalere furor, quandiù ex vertiginis morbo, latè regnaverit error. Videsis alia *Tom.6.T.11. D. 3.n.8.*

Effectus vertiginis perversitatem & perturbationes.

Qui prohibum infamant Præsidē, patiuntur vertiginem.

14 Pro *Spiritum vertiginis*, legit Alapide: *Perturbatum spiritum.* Deiecibit velamen speciosum primo aspectu, patentis ex errore perturbationis, atque ad vertiginem latentis perversitatis. Plerumque pravorum causa indnitur non formâ sed virtutis figurâ, selectiore prudentiâ, amœnâ perfectionis specie, rutilo religionis colore; quatenùs appareant spiritu ducti, qui ducti in tumultum astuta perversitate. Permanet embolium, quoosque sine vertigine dominatur iudicium, cuius

Alapid.

Quod prodit à defectu quasi ex zelo, pateris ex edio religionis fuco.

scrutatione, dum quæritur verus in operatione vultus, & denudatur pectus; inveniturque in pectore spiritus perturbatus, fœtor contextus patet, quomodò & quodnam in huiusmodi semente iniquitatum, fiet à prudente iudicium. Ita ex vertigine, *sicut erat ebrius & vomens in omni opere.* Omne opus notatur, quicquid fit, sub regula feritur. Non est zelus, quem censura extenditur cum sigillatione ad omnia. Omne opus factum, imò delirum præ inebriatore commotione bilis: igitur delator Sominari in dedecus cogitaminis, sicut erat curiosus ebrius & vomens. Sermone indicatur mens: ex abundantia cordis concepta loquitur conviderurque cuius in prudente ponderis, habenda testimonia maligne curiositatis: quandoquidem ex vertigine, præ nimia malevolentiæ ebrietate, vomunt cordis venenum pravitatem sine mente. Liquet è qualitate testis, fictum argumentum criminis: ebrietasque, interna vomens, ex curiositate, ostenditur, ubi pro libertate in vitia, crimen innocentiæ imponitur; etenim damnaxat quibat stare pro testimonio, qui vomebat epota sine iudicio. Verba oris eius iniquitas & dolus, quæ meditata in cubili: astirit omni viæ non bonæ: malitiam autem non odivit; sed ebrius fovit. Ut expositi, causâ cecidit, iniquo Vertumno natus, mentis inops, vini compos: igitur potitur ex pravitate capitis vacui vertiginem, qui ex temulentia demonstrat nullam habere rationem.

Ibid.

Ubi dam natur tatum, folume ell falsum.

Cur ex curiosita te pravi fingitur ebrijs

15 Pede sic affecti labant, linguâ titubant, eorum patent pectora, nudantur corda, adhærentium & inhærentium obvijs, ex accessione vertiginis, fœtque expauentium in ludibrium. Exercavit eos malicia eorum; quippe in testes pravitatis adducta crapula, & temulentorum furiis, qui ut negando affirmarent innocentiam, fœderati sunt ad concham. In rem Iuvenal. *Satyr.6.v.302.*

Cum bibitur concha, & iam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exsurgit mensa lucernis.

Iuvenal

Elucet itaque ex pravitate in probitatem, eiusque honorem figmentum, quod pinxit fervor vinum & usque ad vomitum. Modò in tribunalibus federet iustitia, haudquaquàm tot litibus supervacue fatigarentur tribunalia; & causa caderet, ni iudicibus arrideret: equidem cum placere, qui seditiosi arbitrentur, perplura in iudicum blandimina cogitantur: ac insolescunt au-

Rerum verbis ex lia fides.

Impostura ti atrocitas, quoniam impunes evadunt.

audaces, quia in pravitate gnari, sese exituros impunes. Lata correptioni, vastaque objicitur seditionis provincia, ab Hercule, monstrorum domitore, perlustranda. Modò nobis occurrit, ut secetur; verùm plus justo Didascalia protrahitur. Solummodò pro nunc deprompta lachrymabilis conditio Præsidum, in quos semper suspiciosa teterrima curiositas subditorum; igitur, ut monet Gregor. Magn. lib. 10. *Epist.* 34. *Prælati vitam subditi nullâ dissimulatione negligunt.* At minimè, si quid dissonat, ut emendent; sed ut Prælatum denigrent. Vomunt pectoris virus, quod quidem rutilans zelus. Consulunt sibi sæpe, dum gloriantor studere Reipublicæ. Si perfectionis studerent proposito, fugeret illorum animos perversa solicitudo: unde Plautus in *Persa*, Act. 1. scen. 2. v. 23. infit:

Gregor. Magn.

Plaut.

Stimne ego stultus, qui rem curo publicam? Ubi sunt Magistratus, quos curare oporteat?

Qualis ad Deum & subditos tenor Prælati præsecandus sit.

Quid ergo Præsesutò & prudenter operabitur, dum maligne & apud indicem parùm affectuo, sive infestum, appetitur? Revelare Domino viam suam, & ipse faciet: jactate cogitatum in Domino, & ipse enutriet: subditum, qui Superior, esse Domino, & ipsum orare, ut educat justitiam technis & dolis oppressi, quasi lumen; & judicium ut meridiem: ipse enim, cujus judicium justum, revelabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Verùm erga gregem (quæ vere oves, & non lupi, sequentur planè pastorem) quod docet Boetius, quò suprà, à v. 9.

Boet.

Æternis volunt perire telis?
Non est justa satis facitis ratio.
Vis aptam meritis vicem referre?
Dilige jure bonos, & miserescere malis.

DIDASCALIA IV.

Nimis suspiciosa nimia, subditos indulgentia.

1 NONNUMQUAM extrema odiosa. Quodlibet in regimine, nocet & Principi & dignitati, quippe nihil magis dedecet sub humanitatis titulo, quam majestate totius honoris projectio, cùm videatur indignè servire, qui debet præ munere principari. Unde ex hujusmodi dignitatis ignominia, oritur, ut crocodilus, subditorum insolentia. Insolentia diffinitur à Seneca, *Epist* 87. *Species magnitudinis falsa.* Falso honore gaudent, dum Princeps est sine honore: fiuntque subditi insolentes, ubi potiuntur magnitudine Principis. Ordo est, quod qui ministeria, sedelque occupant; habenas regiminis ac dominationis teneant. Quapropter dicitur: *Reges regnant. Judices, ut judicent*; de quo argumento fusè egimus, *Tom. 5. T. 1.* Dum turbatur officium, perturbatur ministerium: si subditorum obedire, atque Superiorum, moderari; nequit in sede conciliare muneris auctoritatem, quod extra ordinem. Subijci, & habere imperium;

Senecæ.

Prov 8. 15. & 1. Esdr. 7. 25.

Non benè conveniunt, nec in una sede morantur.

Male res junctæ. Calor & reverentia pugnant.

Ovid. 2. Metam. & Epist 18. Psal. 46. 9.

Quid agendum, docet nostra Tautologia. *Sedet super sedem sanctam suam.* Si sua & alij sedent; sedes erit, sed non sua. Sancta est sedes; quippe jurè congruit auctoritati Prælatis decor sedis majestatis: sedetque dignatur sedenti in honore thronis quippe non alius, nisi qui sedem habet, debet sedere; alias si propriam alicui dignitatem graviam; sedebit, sed non sedebit super sedem sanctam suam. Dignitatis habebit nomen, cæterùm non dignitatem: siquidem fatebitur, laxis habenis moderationis, indignitatem in assumptionem muneris. Videtur avidis regiminis singularis humanitas: & est illorum votum, & Prælidis stoliditas. *Versò nomine* (ait Tacitus, 1. *Histor.* cap. 77.) *quod delictum fuerat, placuit videri majestatem; cujus odio, etiam bona leges peribant. Otho quasi in multa pace quædam ex dignitate Reip. pleraque contra decus obibat.* Dedecus Principis, si pereunt leges: igitur corruit subditorum disciplina, atque gliscit insolentia.

Subditorum audacia ex Superiorum socordia.

Tacit.

2 Dicit Bernardus ad *Eugenium*, lib. 3. cap. 5. n. 20. *Quid hoc fatuo amarissimo dignum? Impunitas incuria fabulæ, insolentiæ mater radix impudentiæ, transgressionum nutrix*: etenim quæ Superioris dicitur lenitas, est inferiorum iniquitas. Ridet vel Ethnicus.

Quantum malum ex impunitate scelerum!

Terent.

Ha, ha, he! Homo suavis.

Terentius in *Phorm.* Act. 2. scen. 3. v. 64. Ridetur, dum hoc lenimine plauditur: igitur titulus inseritur in ludibrium, quippe tacito despectu subsignant in honore papelardum. Lex posita Rege Assuero, nequis posset aulam ingredi nisi vocatus ab illo. Uxor legem fregit; quod marito non displicuit, imò ostendit complacentiam; igitur in signum libertatis extendit virgam. Tunc illa dixit: *Vidi te Domine quasi Angelum Dei. Valdè enim mirabilis es, & facies tua plena est gratiarum.* Cur igitur non plaudit Regem, sed Angelum, & mirabilem? Fregerat legem; & sub horum nominum nota, eius dignitatis exponitur ignominia: siquidem cùm nonnulli quasi præditi Angelicâ conditione, gaudeant hoc titulo plaudi (quamvis proteratur ius atque vulneretur lex) si frigidum encomium, ludicramque commendationem acquirant; cuncta, quamvis tarpissima devorant: Rexque placidè legis latæ admittit vulnus; modò in honore diceretur Angelus. Vernaculè: *Es un Angel*, indicat insensatum, mentis inopem & impotem; ad munus nequaquàm hominem: figuram ex papyro, formidinem sine cerebro, throni contumeliam, ex qua fatuè ambit ad honorem gloriam, plausus ab improbis, in libertatem quærentibus specimina pietatis: mirabilisque dicitur, quando non regit, sed regitur; quoniam tunc extollunt usque in cælum Superiorem ut mirabilem, si in legum observantia ad placitum subditorum permittit relaxationem.

Esth. 15. à 16.

Magnus plauditur à subditis improbis, qui indulget refrin giere.

3 Procedamus ultrà. Rex erat, sed uti Rex non signatur. Iure. Rex debet esse totus legum, quia lex viva: taceturque throni gloria; quia Regis amittit inclytum nomen, qui indulget propter uxorem coram cunctis frangi legem. Nomen Regis mutavit in ministrum, dum Regem vocavit Angelum. Omnes sunt administratores, ut impleantur ad unguem præcepta Regis: & ut fracta lege exponitur regiminis dedecus, signat ministros; quippe solemne ministris, propter uxores, frangere usquequaque leges. Iuxta leges, virtutibus datur præmium, & flagitiosis supplicium. Si Princeps complacet legi, caret apud pravos Angelicâ conditione. Non est mirabilis in oculis eorum, modò cum præmio aut supplicio incumbat tenori legum: recisâque lege mirabilis prædicatur, qui in throno ab encomiastis despicitur; siquidem supponitur fractio legis, ubi à subditis Superior extollitur ut mirabilis. Ad quem spectabat, legem custodiri, nescientiâ transgressionis poterat excusari. Assuerus legis despectum vidit, & affectu ergo legi rupam approbavit; ex quo mirabilis plauditur, quùm lex offenditur, & etiam throni majestas, gliscente

Sæpe à ministris fracta lex propter uxores.

Non mirabilis Præses, qui effertur à subditis ut mirabilis

audaciâ, quoniam vigebat impunitas; qua ille videbatur Angelus, sed muneris throni indignus: & quamvis Rex sit, haudquaquam signatur Rex; quoniam dedecus throni, voces legis non audire, & prætermitti flagitia; quasi lex non esset lata. *Valdè enim mirabilis es.* Non solùm mirabilis sed valdè. Magnus iudex sine felle. Ita avet populus effrenis, studiosus libertatis; ut vivat sine censore, vel lege vel sine lege: quandoquidem ab illo plauditur ut mirabilis; qui tacet stultè, quamvis videat transgressores. Si mirum est quod novum; in præsenti articulo sanè mirandum, quòd transgressio exiret impunis, & lege tractâ coram oculis Regis.

4 Index subditorum relaxationis, erat argumentum laudis. *Facies tua plena est gratiarum.* Amabilis gratusque exhibetur, dum totus tenor regiminis proculcatur. Non gratus gratiis, sed stolidus, apud quem nullus iudicatur iniquus: qui ad omnia connivet, qui omnia omnibus indulget, qui videt mala nec hiscit: & qui legum iniuscus, subditis dicitur gratus; quoniam plaudunt gratissimum Superiorem, in quo invenerint ad votum huiusmodi fatuitatem. Nonnulli, modò non male apud subditos audiant, parùm de legibus curant. Non benè moderati cupiunt, sed sine regimine moderari. Modò audiant Angelum esse, totum impune. Modò fiant, etsi non sint, amabiles; quid ad illos subditorum transgressiones? Modò imperent, quid quod subditi peccent? Totum studium haud in imperium iustum, sed in imperium. Modò illos in munere transire permittant; cuncta permittunt transire. Sunt multa: vel plura transeant. Adiustat Absalomi, cunctorum iniquitatibus asserunt favere leges; ut cuncti illius celebrent iniquitates. Grati sunt, per quod ingrati & odiosi: & dum uti grati, uti mirabiles, uti Angeli à subditis extollantur, eorumque describitur facies plena gratiarum; ipsorum, muneris & moderationis sit ludibrium: quandoquidem quæ in Præsidibus tota ac plenissima gratia, totum in subditis fœdissima corruptela. Fovet incuriam, nutrit audaciam, iuvat impudentiam, fricat ita frontem; ut nec pudeat coram Præside iterare iniquitatem. Vide *Taut. 8. Did. 2. n. 13.*

Quod plauditur levitas est ipsa gratias.

Et in cuius gratia, morâ fœdissima corruptela.

5 Ex præsenti articulo constat. Esther. ut diximus legem fregit, Assuerus præteremisit. *Nec his contenta procidit ad pedes Regis.* Sanctius hic, n. 8. *Iterùm Esther rem adisse Regem, non vocatam.* Apte

Cap. 8. § Sanct.

Quid & insolentia

UNIVERSIDAD PONTIFICIA COMILLAS DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Bernard. d. *Crimen quod indulgetur, iteratur.*

Bernardus vocavit impunitatem, *transgressionum nutricem* : etenim si non vocata incurrebat in pœnam ob legem fractam; haud renuit iterate indultum peccatum, quippequàm semel indultum. Pridem timuit, quia periculum cognovit: modò in eodem excessu, nihil timet. Facta, vindicis amabilitate, Angelica conditione, transgressionis indulgentia : tota Superioris facies plena gratia, ex excessu nulla delinquenti pœna. Non timet iram judicis accendi, quæ iure exardescet iteratione dissimulatæ culpæ? Nullo modo. Qui indulsit, indulgebit. Qui indultus, quippe impunis, iterabit. Haud pectus timore pavidum, ubi nullum ex transgressione periculum. Pende : in primo ingressu mentio legis fit : *cap.* 15. 13. in secundo, nulla : tantùm exponitur gratia. *Ex more sceptrum aureum protendit, quo signum clementiæ.* Hiccine effectus ex more indulgentis, qui non iustitiæ, sed tantùm intendit gratijs, fotâ subditorum audaciâ ex impunitate, repetitâ transgressione : etenim Præside blando, gratiarum plenissimo vultu, semel indultâ culpa, legum in vindictam transgressionum, nec memoria. Ni fallor ibi huiusmodi fatuitatis micat causa. *Procidit* (dicitur) *ad pedes Regis.* Primò, quia legem fregerat, Assuerus *ardentibus oculis furorem pectoris* indicabat : & continuò quievit ? Utique. Ad pedes eius, quæ deliquerat, procidit. Hoccine blandimen in pectus furens, ubi in regimine demens ; in quo designatur stoliditas Præsulum, qui propter adorationem appetunt thronum : igitur cunctas leges indulgebunt allidi ; modò obtineant, à subditis adorari. Indicavit ante adorationem, oculis ardentibus furorem pectoris. Ita qui infatuati in throno. Fecit furore, quod debebat zelo. Lex & coram illo tracta fuerat ; verùm necdùm quæ fregerat, adoraverat : adorationeque placatur, qui propter legem delusam in furorem convertitur ; ut clareret quo intuitu, irascebatur in throno : siquidem haud commotus propter rescissam legem, sed propter omissam ex incuria optatam adorationem. Haud hi attoniti celsitudine, desiderant observantiam legum, sed in officio dominium. Non fulgent illarum vindices, sed propriæ stolidæ vanitatis: igitur si interfuerint adorationes, haud dolent vulnera legis : verùm si tantisper aliquomodò defecerint ; in prætermittentes irruent, fumentes legis observandæ speciem, usque in furorem. Elucet itaque quàm longè regimen à ratione, dum videtur à cunctis furorem esse.

Vers. 4.

Copiâ & corruptione gratiarum, nec memoria legum.

Vers. 3.

Leges ad libitum subditorum, si Præsidet adoratione movetur.

6 Cum grano salis subditis sane exhibenda facilitas, aliàs erit in morum corruptionem blanda crudelitas : igitur regimen un decumque tyrannicum, ministrare gladium furentibus in interitum. *Pacis lenitatem vitiorum esse nutricem, nisi prius asperitas zeli mordacem eis insperserit salem ; sicut & carnes vermescere facit clementia temporis, nisi desiccaverit eas fervor salis.* Ita Guerricus, de *S. Benedict.* serm. 4. n. 2. Necessaria his aulicis (studijs Taciti & Machiabeli) SS. PP. auctoritas, ut ab illis, exito ad votum gaudentibus, cognoscatur stoliditas. Gregor. Magn. 1. *Pastor.* cap. 4. & lib. 1. Epist. 9. inst : *Sæpe Rectores improvidi, humanam amittere gratiam formidantes, loqui recta libere pertimescunt. Iuxta Veritatis vocem, nequaquàm tam gregis custodix pastorum studio, sed mercenariorum vice deserviunt ; quia veniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt.* Infirmati sunt & ceciderunt : quasi iam desperati, deplorantur : igitur ita oppressi consternatione propter gratiam futilem, ut deficiente spiritu, iam plenè amiserint vocem. Sciunt sine voce, subditorum gliscere virus vulnerum & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum : equidem præ formidine, non solùm non valent uti canes, mordere ; sed nec latrare ; subditique in peius lethaliter vulnerati procedunt, quippequàm à medico, cuncta tamquàm levia transeunt : ut bona, prætermittuntur, infanabili vulnere ; quia nesciunt ægrotos esse, subeuntes summo periculo mortem, antequàm expellant contractam dulciter infirmitatem. Innuit Paulin. *Natal.* 10. à vers. 283.

Guerric

Gregor. Magn.

Lingua Superiorum mutâ, pravitati in pectora.

Terra cor est, culpæ pravi sunt rudera cordis,
Luxus iners, impurus amor, maculosa libido.
Has igitur spinas, hæc rudera mentibus hirtis
Evellere est opus, & primum hanc egerere sibris
Cunctorum stirpem scelerum ; quia pullulat arbor
Infelix. Domini radicitus illa securi
Ita cadit, nostris ut numquàm germinet arvis.
Hæc si præciso de nobis fomite radix
Arserit ; cadet omne nefas, vitium omne peribit.

Paulin.

7 Ulcus, ut sanetur, aperiendum; quod

quod infatuatis munere, videtur munile aureum, pancratica, athletica salus, nequaquàm ulcus. Vulnus in subditis, ulcus in corde Superioris ; siquidem vulnera exterioris relaxationis, ex ulcere nascuntur visceribus malè affectis. In lavacrum Aaronis Summi Sacerdotis & eius filiorum (quando ingressuri Sanctuarium.) *fecit Moyses labrum aneum de speculis mulierum.* Haud ex speculis absolute, & nitidis, sed ex mulierum speculis. Quælibet sufficere videbantur, ut liquæ maculæ prævisæ corrigerentur : cur igitur ut vel levis in Superiore & subditis evanescere macula, in lavacrum fœminea confringuntur specula? Speculum mulieris, iuxta sententiam Publ. Syri, in *Mimis*, v. 13.

Exod. 38. 8.

Publ. Syr.

Aut amat, aut odit mulier: nihil est tertiũ.

Hoc commimendum speculum, in Superiorum lavacrum, si amplectens munus, viderit in subditis, incuriâ, aut studio nævos ; ut floreat candor morum, possint & sine pudore cunctis ostendere vultum; in quo nec nimia facilitas, neque austera severitas : quandoquidem vultus contractus fronsque caperata subditos reddit tremulos ad pusillanimes; & gratia nimia constituit parrhasios & insolentes. Inter specula, refert Ioann. Baptist. Port. in *Magia natural.* lib. 17. 2 cap. 1. aliqua fieri, in quibus videntur fœda, quæ pulchra, & econtrà pulchra quæ fœda. Hæccine sunt specula mulierum & animi stultorum, imprudentum Superiorum ? etenim alij cuncta superciliosè ajicientes, personam induunt semper acerrimi judicis, nescientes parcere, rugosâ fronte, ac perpetuâ amaritudine, captrantes in animam iusti & sanguinem innocentes condemnantes, nati in scopulo, nutriti lacte ferino, quorum animus singularis ferus oves vel non errantes depascit, Septaque circuit, quærens quem devoret. In his potestas culminis, tempestas mentis : quando gaudere debent singularitate dignitatis, & æqualitate conditionis. Superbia est æqualibus dominari, cùm debeant tantùm præesse ; *quamvis plerumque à subditis etiam sancti timeri appetunt* (inquit Gregor. Magn. 21. in *Iob* cap. 10.) *Sed quando ab eisdem subditis Deum minimè timeri deprehendunt ; ut humanâ saltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Cum verò deest vitium quod corrigatur ; non de excellentia potestatis, sed de æqualitate conditionis gaudent, & non solùm ab eis metui, sed etiam plusquàm necesse est, honorari refu-*

In illo nec nimia facilitas, nec austera severitas.

Unde fatuus & infatuat?

Gregor Magn.

giunt. Volentibus adorare dixerunt Lystris Apostoli : *Nos mortales sumus, similes vobis homines.* Princeps illorum Petrus adoranti Cornelio, dixit : *Surge, & ego ipse homo sum.* In eum directa est adoratio, quia miraculis & dignitate visus est ei plusquàm homo : nihil in honore admisit ultrà, doctaque à Petro Superiore modestia : igitur suscipiens venerationem ratione dignitatis, retpuit propter æqualitatem conditionis ; taxans arrogantiam Superiorum, se adorantium, atque projectionem subditorum, ex qua adorationes hominis in culmine dignitatis ; sed indignæ adorationes : siquidem illi inflati, tumescentes, ut clarescat dignitatis potentia ; in cunctis, & erga cuncta utuntur, seu potiùs abuntur virgâ censoriâ. Verùm hoc alias. Gaudent timeri, & de meerore gaudent. Ridet Rufus Festus Avianus, *fab.* 23. succinens.

Act. 14. 14. Cap. 10. 26.

Illius modestia regimini necessaria.

Convenit hoc illis, quibus est permissa potestas,
An præstare magis, quàm necuisse velint.

Avian.

8 Alij verò contrària subditis objiciuntur specula, in quibus vel fœdà pulchra, ad instar simiarum obvijs ostentantes uti venustam philocosmam deformitatem filiorum ; in quo ridetur affectus sine mente pravus vel stolidus ; cùm omnes deridiculos aspiciant cercopitheos. Facies peccatorum sumunt, calculum sceleribus adijciunt, quin resilire possint à crimine, Præsidum approbatione : etenim ab errore haud revocantur, & minimè ab audacia compescuntur; dùm peccator à Præside in desiderijs suis laudatur & in quos benedicitur. Præses probat quæ non reprobat ; quæ nec odit, amat : construit quod non destruit, & simul amplectitur quod non fugit : laudare enim censetur, quæ minimè detestatur : subditique præcipites corruni in mala, indulgentiæ facultate, dantique in manus de quibus non poterunt surgere. In malum prona natura, libertatis avida : si nulla sit disciplina, toto excoque impetu devolvitur in noxas; quippe iam licere sedocta sponte arbitratur ; quicquid fatuè à Superiore permittitur. Hiene erit medicus, qui fovet flagitia in vulnera ; nec illorum corruptioni apponit medicamenta? *Casus tuus insanabilis in mortem* : dicit Siracides : & Propheta : *insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.* Malum, quòd sine medicina facta plaga. Peius, quòd insanabilis ; sed pessimum, quòd deduceret infirmum usque

Pravi libertas ubi tantur, quæ à Præside permittuntur.

Eccl. 28. 30 Ierem. 30. 12. *Pessimus confessarius, qui non medicus, sed parasitus*

que in cruciamina mortis. Verùm quare tanta mala? Ex Præsidis indulgentia: equidem plaga esset sed non pessima, si opportunè adhibita medicina: etenim cùm medicus esset, qui sciens, medicamina nesciret; loco sanitatis, à facie insipientiæ, corruptæ sunt cicatrices. Domitianus ægrotante Tito, in medicamina misit venena. Vide Sueton. in eo. Haud aliter in stulta indulgentia Superioris, subditis ægris: igitur summa malitia, vel desipientia, non solùm quod fieret plaga, sed plaga pessima; quippequàm dissimulationis veneno in medicamen adhibito; quod vulnus ex se futilissimum & leve, nequit sanari, nec ferro nec igne. Computruerunt viscera, quippe cor usque pervenerunt toxica: unde per omissum à medico medicamen, confecta plaga pessima insanabilis in mortem. Durissimum sanè iudicium his qui præsunt. Sanguinem huius Dominus requiret de manu bestiæ: etenim congruit dumtaxàt conditioni bestiarum Præsolum, abdicere salutem sempiternam subditorum. Hinc additur *insanabilis* casus *in mortem*. Cecidit anima crimine, vulnus computruit prætermissione: & non solùm signat lapsum ex quo fractura, insanabilem, sed etiam in mortem, quippe ex virulentia vulneris, pereunte corpore, morbus invaluit usque in perditionem animæ. Repletà igitur malis animâ, inferno appropinquat vita. Servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens; plagis vapulavit multis. Adi Bonaventur. de *Sex alis*, cap. 3. & 5. & Gregor. *Pastor.* lib. 3. cap. 23.

Unde vulnus crimini leve, letale.

Præsidis indulgentia florent vitia.

S. Ben.

9 Quid N. Gloriosus Patriarcha? *Neque dissimulet peccata delinquentium* (à Præside dissimulandi quælibet præter peccata; quippe illius videtur facultas, levis vel gravis permissa libertas) *sed mox ut cœperint oriri, radicitùs ea, ut prævalet* (alibi legi: *Ut prævalent*, quia quælibet indulgentia nutrit vitia non solùm ut lasciviant, sed ut prævaleant) *amputet*. Idem permittere pullulare ac vitia florere: nullaque erit vel in religionis floribus gratia si florent vitia. Egent falce, mox ut cœperint oriri. Amputet, quia tempus putationis advenit; & radicitùs: siquidem modicum fermenti totam massam corrumpit: fructusque desipient in sapore, quia ferunt aliquid radicis amaræ: qua quidem læsi etiam venena cognuscunt, sed insanabiles quando corruptionem uti moribundi sentiunt. Causam non aliam objicit Ieremias. *Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua. Non est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum. Curationis utilitas non est tibi.* Maluend. *Iudicium tuum ad medelam. Medicinæ curativæ non sunt tibi.* Cœperunt oriri vitia, nec in principio amputata. Unde post medicamina inutilia, quoniam præ vulnerum putredine, infirmitatis corruptio prævaluit ex tempore medicamini. Necesse erat iudicium medici, haud languori blandientis, sed gladio carcinoma resecantis, pungentis, urentis; ut ferro & igne, summoque dolore levaritur pars læta, quæ peste tacta, sanabilis prorsùm; modò apponeretur maturè medicamentum. Plaga medico levis visa, & facta est insanabilis, quia medico visa levis. Unde me delæ prætermissione, veneno interna petente, ad curationem inutiles medicinæ, vel quia erroneum & falsum medici desipientis iudicium, vel quia prætermittens vulnus, iudicio carebat medicus: etenim dumtaxàt insanus poterat plagam dicere levem, ad quam cuncta medicamina nullam habebant virtutem. Quid in plagis saucij cordis, si pernicioſum iudicium vulnere carnis, serpente præ malitia subitâ morte; quoniam medicus fluitus prædicabat, nihil esse? Nostrates: *Sana lastima, que diga el medico de una herida de muerte, que no es cosa.* Quia levis plaga, negligitur: verùm levis non videtur, sed homo moritur; eò quod morsus videbatur pullicis, & erat aspidis.

Vers. 15

Cor de morbo clamante ægroto non creditur à medico.

Quod videtur vulnus leve, incuriâ fit insanabile.

Id. ibid.

10 Præterea. Haud dicitur, defuisse consilium, aut iudicium respectu plagæ, sed respectu medelæ. Plaga cognita, sed utpote levis, sine medicina relicta: & modò nulla medicinæ utilitas ad medelam, medico lethalem volente curare plagam; quippequàm quod vulnus cutis, prætermissum tabe transivit usque in ulcera cordis: insanabileque factum dum priùs habebat medicamentum; igitur ubi lethale cognitum putredine vulnus, nullus tunc erat medicinæ locus. Faretur vel Ethnicus, 1. de *Ponto*, Eleg. 4. à v. 21.

Dū grā vescunt, non habet in medicamine auxilium.

Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
Sanabit nullà vulnera corde ope.

Ovid.

Signa lesi cordis.

Elicet ex textu curatio impossibilis, plagaque insanabilis; equidem corruptio altè suffusa medullis. Iuxta Celsum *lib.* 5. *cap.* 1. percussi cordis signa sunt sanguinis copiosi vomitus, venarum languor, remissus color, genarum pallor, frigidus sudor, teter odor; unde matura mors sequitur. Modò textus sacer intelligitur. Non est qui *iudicet iudicium tuum ad medelam*, ut cordis saucij solicitet medicinam. Medicus perseverat in iudicio priori, vulnus scilicet remittendum, quippe leve. Ægroti iudicium, esse vulnera gravia, etenim torquentur viscera, cuius signa symptomatis, languor virium, evacuatio venarum, odor pessimus, calor & color remissus. Non creditur; quia intimè dolens, quasi sine dolore iudicatur: moriturque vulnere inmedicabili, quia non fit à medico iudicium de iudicio ægroti: siquidem eius pravum stultissimum iudicium, vulnus, scilicet, ut leve prætermissum; prætermittendum: unde despicitur languor (quicquid languentis dicat & clamtitet dolor (verùm dicit mortis exitus, quàm grave, quod leve iudicabatur à medico vulnus: cuius incuriâ immedicabilis plaga, igitur videt ingravescente sanie per viscera, deploratum; quin pro tunc habeat ex medicina auxiliatrice remedium.

Cernis, ut è molli sanguis pulmone remissus,
Ad stygias certo tramite ducat aquas.

11 Quis siccis oculis aspicere valet huiusce modi exitus, ubi blandimine medici contentur uti levis vulnus & vulnus? *Ante omnia* (subdit N. Gloriosus Magister, ibid.) *ne dissimulans, aut parvipendens salutem animarum.* Pereunt enim, dum dicit medicus, ægrotos vivere sanos, cùm non habeant, de quo doleant, iudicentque (vel corrupto è vulnere corde, & saucio usque in intima pectore) nulla inesse nocua vulnera, cum ulla medicina non sit apposita. Quare licèt conscientia dicter læsionem, & lex conscientiæ ægritudinem; cùm non videant à medico medicamen in plagam; arbitrantur vel levem esse, vel nullam. In contextu iudicium pravum exponitur & error arguitur. *Castigabo te in iudicio* (dicit Dominus) *ut non videaris tibi innoxius.* Opponitur iudicium Dei ex malitia vulneris, medici iudicio vulnera prætermittentis; cuius gratia ingrata, plaga sine medicina, cùm indulgere sine correctione fas non sit, quod castigatur in iudicio amantis Dei: etenim pœnis luitur, ut vulnus in correctionem sanetur. Castigat, sed in iudicio, vulnus, ut non sit amplius: quandoquidem ubi excedit, vel nulla adhibetur correctio, non sit curatio; quia totum sine iudicio. Pende causam. *Castigabo te in iudicio, ut non videaris tibi innoxius.* Unde leges transgrediens, sibi videbitur? Si non corripitur. Hinc origo corruptelæ in perditione animarum, propter medici, simul iudicis, silentium. Si levis plaga, ut plaga ostenditur, & acri medicamine corrigitur; nec medicamem iterùm in dolorem timetur. Refugit animus iterare vulnus; quia medicina dolet, & pœna pungit. Dum vulnus, ut non vulnus prætermittitur, excusatur, aut indulgetur; uti vulnus non cognoscitur, nec quæritur medicina, cùm non habeatur ut plaga. Ex legum fractione cum toxico inferantur vulnera usque in cordis penetralia. Uti lethalia signanda à medico sunt, ne pereat ulcere cor. Si non ostendit, saucius minimè cognoscit; nec se arbitratur dignum pœnæ, ex contratione peccati; quoniam si esset peccatum, à iudice supplicium, à medico pro correctione ineffet medicamentum: Dominusque castigat delinquentem ut iudex & medicus, ne sibi videatur innoxius: & simul indicet quanta in animabus mala ex criminum stupida, execrabili indulgentia: igitur ex defectu correptionis; qui plenis criminibus & flagitijs, sese, vel legibus fractis, arbitrantur innocentes. Quid magis fatuum? Nihil, sed maius periculum, ubi ex defectu medicinæ, ita vulnera exulcerentur animæ; ut quando cognita, & medicamen appositum, uti insanabilia, in illo nullum sit medicamentum. Accinit Persius Satyr. 3. v. 63.

Acrius enimus, qui iudicatur iam salus.

Hellleborum frustrà, cum iam cutis ægra tumebit.

Persius.

Poscentes videas.

Correctio ne pretur missa, pravitas morum indicatur innocentia.

12 Hæc vulnerum levitas? Hæc medici delectabilis facilitas? Hæc æstimanda suavitas? Pessimus medicus qui lactat ægritudinem, & adinstar aspidis infert dulcedine mortem; in qua si tunc cognoscitur morbus, maius (quippe insanabile) patet ex simulatione dissimulationis virus. Causam exponam, *Didascal. seq.* Non est amor patri, venena permittere nocitura filijs; nec furiosis ministrare ferrum in iugulum, ut compescat ad tempus morionum fletum. *Non est amor* (inquit Scribani in *Medic. religios.* lib. 1. cap. 12.) *odium est amoris pallâ tectum. Neque medicus ille laudandus, qui ne offendat, nec mœrore afficiat ægrum; morbum simulat, remedia negligit. Indignetur æger, exurgatque in iras, acerbioribus medicamentis provocatus: non ideo aut desperandus morbus, aut destituenda curatio. Laudabit ubi convaluerit, duras medici manus.* Alias si blandum pectus, pessisteret morbus, & æger iaceret, si iaceret, deploratus. Quanta solicitudine & industria solicitat mater, puerum, ne vulneretur, dimittere ferrum, casu desumptum? Non quic-

Quanta Præsidis crudelitas, in criminaſor facilitas.

Scriban.

quiescit, quosque dimittat; sed illicò verberat, ne iterum sumat: instruitque verbere, ne cadat innocens inconsiderato vulnere. Cum socordia fatuæ excessuum indulgentiæ, spinæ sunt animæ. Dicemus ergo, ut subdit Paulinus, d. v. 282.

—*Unde spina nascuntur in agro.*

Paulin.

DIDASCALIA V.

Non dignitas in honore, honor sine potestate.

1 SESE omnes amant; quin solicitudo sit, an se decipiant. Quæ ad speciem videtur motuum effrenium correctio, erumpit morum corruptio: etenim dum comprehenditur error, apparet latens dissimulatus amor. Haud hoc, vivere ad legum iudicium, sed ad placitum; dum singulis lex videtur vivere ad votum: qua de causa Nemesi frænum & mensura dicantur, ut affectus immodicia à Rectore temperentur: siquidem, quos ultra rationis mensuram evexerit inordinata libido, compescendi legum & pœnarum freno; quippe sine fræno viventes (unde revocari non valeant) corruent præcipites. O iudices! O medici! Venienti occurrite morbo: & ut canit Persius, *Satyr.* 3. à v. 32.

Frænum & mensura, ad instar Nemesi, sint in manu Superioris.

—*Stupet hic vitio, & fibris increvit opimum*
Pingue: caret culpa? Nescit quid perdat: & alto
Demersus, summâ rursùs non bullit in undâ.

Pers.

Haud alia ratione velis, cum dira libido
Moverit ingenium, ferventi tincta veneno.

Sanè, ni viderint in moderatore frænum, prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Animus pravus haud facilè flectitur, quamvis in pilo tundatur. Naturam efformat è vitiorum consuetudine: inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore: & modò videat effugium sine supplicio, non movebitur à generatione in generationem sine malo. Ligna curva igne dumtaxàt redduntur recta. Hæc erit in pravos, ut ferro dirigantur, disciplina: igitur si viderint in Præside indulgentiam, socordiam, vel dissimulationem; numquam valebunt redigi in status rectitudinem: dimissi namque in desiderijs cordis, ibunt in adinventionibus suis, quasi non esset Præses. Rigoris coercitione, quasi catenis, libertas ne noceat libertati, religanda.

Pravitas impositæ, quàm gravat!

Virtutem ut videant, intabescantque relicta. Iuv. v. 18

2 Innuit præsens Tautologia. *Sedet* (dicitur) *super sedem sanctam suam. Sedes* indicat potestatem in maiestate regiminis. *Sedens super sedem*, ministerium in regimen potestatis. Si simul unita, proculdubiò sedes sancta: textusque sedentem & super sedem designat; quippe super sedem non sedet, qui sedet tantùm ut sedeat. *Aut oportuit* (ait Bernard. *Epist.* 87. n. 3.) *gregem dominicum, minime fervandum, suscipere; aut susceptum, nequaquàm relinquere.* Ministerium implere, iubet discipulum Paulus, ne sit in munere sine munere. Habet ministerium honorem: habet potestatem, ut in honore arceantur, vel compescantur mala, è quibus æternæ damnationis pericula. & dum habet in subditos officium publicum, in honorifico officio (ut impleatur) præcipit exerceri ministerium; quippequàm in muneris complementum non adiicitur, si propter honorem honor sine ministerio habetur. Erit enim infulata simia, vel deridicula statua. Utinàm fiat totis viribus; quòd firmum in virtute, subditorum stet pectus, cùm vel visâ Præsidis virtute, & etiam potestate cadat animus! Haud flectaris, nec movearis, moto subditorum corde. *Ministerium tuum imple. Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt; sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Hæc illorum opera. *Argue, obsecra, increpa.* Hæc virga directionis; quæ non directionis, modò vitia prætermiseris. Dociles *obsecra*, negligentes *increpa*, inquietos & indisciplinatos *argue*. *Ministerium tuum imple*: igitur si abest à pravis continuâ dissimulatione supplicium, non impletur ministerium: imò subditi à veritate auditum avertent, magistros in corruptelam inquirent, ad vana corda convertent, leges proterent; instituta despicient, ad lubitum viventes & voluptatem; quasi non haberent Præsidem. Efformatur in splendorem muneris ministerium, ex severitate, & benevolentia: ex iustitia & gratia; quia minister & mediens & iudex, uti pater & magister. *Miscent temporibus tempora.* (ait Doctor Monachorum Benedictus, *Regul. Sanct.* cap. 2.) *terroribus blanditmenta; dirum magistri, pium patris ostendat affectum.* Honor completus officiorum, misericordia & iudi-

Vel abdicandum officium vel implendum ministerium.

Vers. 23

S. Ben.

dicium: implerique ministerium commendat Paulus, ut floreat Præses & munus. Ex consortio iustitiæ & gratiæ, complementum muneris constat: minimè impletur, si aliquid aliquomodò deficiat: deficiuntque ministeria, si in ministro totum gratia; quippequàm tunc officium, sed non completum: nullumque ministerium, dum non completur officium. Vernaculè: *No se cumple en el cargo, sino se cumple.*

3 Si Præses pater, ubi honor? Si iudex, ubi timor? Si magister, ubi doctrina sana? Si medicus, unde tot ulcera? Ex Præsidis socordia, & criminum indulgentia, qua fovetur corruptelæ virus, relaxationis vulnus, dignitatis dedecus, insolentia subditorum; quippe Præses ut ministerium habeat, non adimplet ministerium. *Perfice ministerium plenè*: Alapide dicit. Appositè: si non plenè, vacuè: non vacuum ministerium, si habet ministrum: Paulusque non solum monet de ministerio, sed de ministerij plenitudine; etenim lamentabile, quòd Præside habente officium, cum Præside appareat vacuum: sitque Præses munere sine munere. Præsidis quandoquidem insipienter attonitus, insensatus, quasi non haberet animus. Vide dicta, *Tom. præced. T.* 5. *D.* 5. *à n.* 2. Factis luminaribus, posuit ea Deus *in firmamento cœli, ut lucerent super terram, & præessent.* Utrumque Conditor nectit. *Ut lucerent & præessent.* Præsides constituit, & dignos munere elegit: etenim ægrè admittitur in Præsidem, qui non habet ex dotibus splendorem. *Ut lucerent, & præessent.* Quomodò præsidentia illuminabit, qui non lucet? Super terram erit sanè in irrisionem, si viderint Præsidem: etenim nihil magis resibile, quàm indignus in lucida dignitate. Prius dixerat: *Fiant luminaria in firmamento cœli, ut luceant & illuminent.* Patet Præsidis officium, & ministerium plenum; ut ex dedecore defectu ministerij, muneri discant incumbere: siquidem minimè splendent, modò errantes non illuminent. Non enim fungentur munere luminarium, si non exercent officium: igitur defectu lucis, qui illuminari debent, iacent in tenebris. *Fiant luminaria in firmamento cœli, ut luceant & illuminent terram.* Ex illuminatione super terram, conciliant sibi & dignitati Præsidum gloriam: splendor enim micat superioris lucis, illuminare inferiores. Alcim. Avit. 1. *Geneseos*, à v. 23.

Temperat horrentes astrorum luce tenebras,

Alapid.

Unde cum Præside vacuum?

Genes. 1 à 17.

Vers. 22

V. 22. *Conditio Præsidis digni & indigni.*

Alcim. Avit.

Conulit ad terras sublimi ex æthere vultum,
Illustrans quodcumque videt.

4 *Fiant luminaria in firmamento cœli.* Siccine super terram exponitur luminarium conditio; quia in terra plures quasi cœlo dignitatis constituti luminaria, verùm sine firmamento: etenim cum horum conditores sint cæca voluntas, & potestatis vanitas; potentes in electionibus constituunt luminaria, & magna, non ut luceant, sed ut cadant; quia illorum insolenti potestati satis videtur, tumidè dicere: *Fiant*: cæterum cum illis non sit voluntas potentia, etsi velit arrogantiat; quia nec lucent, neque illuminant in solio, liquet perspicuè, electionum non esse factam à Deo. Sunt enim in cœlo throni, verum non in throno cœli, luminarium apparentia, apparentia luminaria; sed fumosa: & quia plorare faciunt usquequaque virtutem; & quia denigrant toto in cursu dignitatem. Hinc Ieremias dicit: *Aspexi cœlos, & non erat lux in eis.* Uoi Sol? Defecit Præses. Non Sol (quantumvis ibi) quoniam defecerat lux. Sol factus est niger: & quasi defecisset, cùm in solio non lucret. De Ierusalem eiusque Rectore loquitur, dum cœlum throni in regimen sine luce videtur. Nonne erat ibi constitutus Sol? Erat, verùm erat niger. Non erat lux in eo. Quare? dicit plane: *Intuitus sum & non erat homo.* Ad solium in quo requiritur homo, si homo non est, in dignitatis cœlo non est Sol: sine Sole non est lux. Quid quòd præsit si non lucet? Nigrescit auctoritas, pallet honoris maiestas, & corusceans splendor in dignitate; quippe Præses ut niger sine splendore. Sermo Dei efficax: sermo hominis loquax: sed ita electoris efficax inefficacitate dominatio, atque vocalium ambitiosa proiectio; ut cùm nequaquàm sit Sol, nec lux in eo, quippe nec homo, ut per ipsum in cœlo dignitatis splendeat; sic illius delirantis phantasiæ, si modò dixerit: *Fiat.* Non Conditor, ut luceret, luminaria constituit. Qui non homo non hominem eligit. Non est lux in eis, sed arrogantia malitiosa in electore, designato in dignitatem dignitatis dedecore: quandoquidem ut sine allo splendore coruscet, Solem eligit luminare, quod nigrescit: cogitans simul sui commendabiliorem splendorem regiminis, ex maculis, nævis, umbris & tenebris successoris. Verùm de hoc fusiùs, *Tom. seq.* O quantum est in rebus inane!

Unde arrogantia eligentium, & defectus dignatarii?

Ierem. 4 23.

V. 25.

Pallescunt dignitates, si in Præsidente non sunt lucis.

Sat-

quiescit, quosque dimittat; sed illicò verberat, ne iterum sumat: instruitque verbere, ne cadat innocens inconsiderato vulnere. Cum socordia fatuæ excessuum indulgentiæ, spinæ sunt animæ. Dicemus ergo, ut subdit Paulinus, d. v. 282.

—*Unde spina nascuntur in agro.*

Paulin.

DIDASCALIA V.

Non dignitas in honore, honor sine potestate.

1 SESE omnes amant; quin solicitudo sit, an se decipiant. Quæ ad speciem videtur motuum effrenium correctio, erumpit morum corruptio: etenim dum comprehenditur error, apparet latens dissimulatus amor. Haud hoc, vivere ad legum iudicium, sed ad placitum; dum singulis lex videtur vivere ad votum: qua de causa Nemesi frænum & mensura dicantur, ut affectus immodicia à Rectore temperentur: siquidem, quos ultra rationis mensuram evexerit inordinata libido, compescendi legum & pœnarum freno; quippe sine fræno viventes (unde revocari non valeant) corruent præcipites. O iudices! O medici! Venienti occurrite morbo: & ut canit Persius, *Satyr.* 3. à v. 32.

Frænum & mensura, ad instar Nemesi, sint in manu Superioris.

—*Stupet hic vitio, & fibris increvit opimum*
Pingue: caret culpa? Nescit quid perdat: & alto
Demersus, summâ rursùs non bullit in undâ.

Pers.

Haud alia ratione velis, cum dira libido
Moverit ingenium, ferventi tincta veneno.

Sanè, ni viderint in moderatore frænum, prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Animus pravus haud facilè flectitur, quamvis in pilo tundatur. Naturam efformat è vitiorum consuetudine: inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore: & modò videat effugium sine supplicio, non movebitur à generatione in generationem sine malo. Ligna curva igne dumtaxàt redduntur recta. Hæc erit in pravos, ut ferro dirigantur, disciplina: igitur si viderint in Præside indulgentiam, socordiam, vel dissimulationem; numquam valebunt redigi in status rectitudinem: dimissi namque in desiderijs cordis, ibunt in adinventionibus suis, quasi non esset Præses. Rigoris coercitione, quasi catenis, libertas ne noceat libertati, religanda.

Pravitas impositæ, quàm gravat!

Virtutem ut videant, intabescantque relicta. Iuv. v. 18

2 Innuit præsens Tautologia. *Sedet* (dicitur) *super sedem sanctam suam. Sedes* indicat potestatem in maiestate regiminis. *Sedens super sedem*, ministerium in regimen potestatis. Si simul unita, proculdubiò sedes sancta: textusque sedentem & super sedem designat; quippe super sedem non sedet, qui sedet tantùm ut sedeat. *Aut oportuit* (ait Bernard. *Epist.* 87. n. 3.) *gregem dominicum, minime fervandum, suscipere; aut susceptum, nequaquàm relinquere.* Ministerium implere, iubet discipulum Paulus, ne sit in munere sine munere. Habet ministerium honorem: habet potestatem, ut in honore arceantur, vel compescantur mala, è quibus æternæ damnationis pericula. & dum habet in subditos officium publicum, in honorifico officio (ut impleatur) præcipit exerceri ministerium; quippequàm in muneris complementum non adiicitur, si propter honorem honor sine ministerio habetur. Erit enim infulata simia, vel deridicula statua. Utinàm fiat totis viribus; quòd firmum in virtute, subditorum stet pectus, cùm vel visâ Præsidis virtute, & etiam potestate cadat animus! Haud flectaris, nec movearis, moto subditorum corde. *Ministerium tuum imple. Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt; sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Hæc illorum opera. *Argue, obsecra, increpa.* Hæc virga directionis; quæ non directionis, modò vitia prætermiseris. Dociles *obsecra*, negligentes *increpa*, inquietos & indisciplinatos *argue*. *Ministerium tuum imple*: igitur si abest à pravis continuâ dissimulatione supplicium, non impletur ministerium: imò subditi à veritate auditum avertent, magistros in corruptelam inquirent, ad vana corda convertent, leges proterent; instituta despicient, ad lubitum viventes & voluptatem; quasi non haberent Præsidem. Efformatur in splendorem muneris ministerium, ex severitate, & benevolentia: ex iustitia & gratia; quia minister & mediens & iudex, uti pater & magister. *Miscent temporibus tempora.* (ait Doctor Monachorum Benedictus, *Regul. Sanct.* cap. 2.) *terroribus blanditmenta; dirum magistri, pium patris ostendat affectum.* Honor completus officiorum, misericordia & iudi-

Vel abdicandum officium vel implendum ministerium.

Vers. 23

S. Ben.

dicium: implerique ministerium commendat Paulus, ut floreat Præses & munus. Ex consortio iustitiæ & gratiæ, complementum muneris constat: minimè impletur, si aliquid aliquomodò deficiat: deficiuntque ministeria, si in ministro totum gratia; quippequàm tunc officium, sed non completum: nullumque ministerium, dum non completur officium. Vernaculè: *No se cumple en el cargo, sino se cumple.*

3 Si Præses pater, ubi honor? Si iudex, ubi timor? Si magister, ubi doctrina sana? Si medicus, unde tot ulcera? Ex Præsidis socordia, & criminum indulgentia, qua fovetur corruptelæ virus, relaxationis vulnus, dignitatis dedecus, insolentia subditorum; quippe Præses ut ministerium habeat, non adimplet ministerium. *Perfice ministerium plenè*: Alapide dicit. Appositè: si non plenè, vacuè: non vacuum ministerium, si habet ministrum: Paulusque non solum monet de ministerio, sed de ministerij plenitudine; etenim lamentabile, quòd Præside habente officium, cum Præside appareat vacuum: sitque Præses munere sine munere. Præsidis quandoquidem insipienter attonitus, insensatus, quasi non haberet animus. Vide dicta, *Tom. præced. T.* 5. *D.* 5. *à n.* 2. Factis luminaribus, posuit ea Deus *in firmamento cœli, ut lucerent super terram, & præessent.* Utrumque Conditor nectit. *Ut lucerent & præessent.* Præsides constituit, & dignos munere elegit: etenim ægrè admittitur in Præsidem, qui non habet ex dotibus splendorem. *Ut lucerent, & præessent.* Quomodò præsidentia illuminabit, qui non lucet? Super terram erit sanè in irrisionem, si viderint Præsidem: etenim nihil magis resibile, quàm indignus in lucida dignitate. Prius dixerat: *Fiant luminaria in firmamento cœli, ut luceant & illuminent.* Patet Præsidis officium, & ministerium plenum; ut ex dedecore defectu ministerij, muneri discant incumbere: siquidem minimè splendent, modò errantes non illuminent. Non enim fungentur munere luminarium, si non exercent officium: igitur defectu lucis, qui illuminari debent, iacent in tenebris. *Fiant luminaria in firmamento cœli, ut luceant & illuminent terram.* Ex illuminatione super terram, conciliant sibi & dignitati Præsidum gloriam: splendor enim micat superioris lucis, illuminare inferiores. Alcim. Avit. 1. *Geneseos*, à v. 23.

Temperat horrentes astrorum luce tenebras,

Alapid.

Unde cum Præside vacuum?

Genes. 1 à 17.

Vers. 22

V. 22. *Conditio Præsidis digni & indigni.*

Alcim. Avit.

Conulit ad terras sublimi ex æthere vultum,
Illustrans quodcumque videt.

4 *Fiant luminaria in firmamento cœli.* Siccine super terram exponitur luminarium conditio; quia in terra plures quasi cœlo dignitatis constituti luminaria, verùm sine firmamento: etenim cum horum conditores sint cæca voluntas, & potestatis vanitas; potentes in electionibus constituunt luminaria, & magna, non ut luceant, sed ut cadant; quia illorum insolenti potestati satis videtur, tumidè dicere: *Fiant*: cæterum cum illis non sit voluntas potentia, etsi velit arrogantiat; quia nec lucent, neque illuminant in solio, liquet perspicuè, electionum non esse factam à Deo. Sunt enim in cœlo throni, verum non in throno cœli, luminarium apparentia, apparentia luminaria; sed fumosa: & quia plorare faciunt usquequaque virtutem; & quia denigrant toto in cursu dignitatem. Hinc Ieremias dicit: *Aspexi cœlos, & non erat lux in eis.* Uoi Sol? Defecit Præses. Non Sol (quantumvis ibi) quoniam defecerat lux. Sol factus est niger: & quasi defecisset, cùm in solio non lucret. De Ierusalem eiusque Rectore loquitur, dum cœlum throni in regimen sine luce videtur. Nonne erat ibi constitutus Sol? Erat, verùm erat niger. Non erat lux in eo. Quare? dicit plane: *Intuitus sum & non erat homo.* Ad solium in quo requiritur homo, si homo non est, in dignitatis cœlo non est Sol: sine Sole non est lux. Quid quòd præsit si non lucet? Nigrescit auctoritas, pallet honoris maiestas, & corusceans splendor in dignitate; quippe Præses ut niger sine splendore. Sermo Dei efficax: sermo hominis loquax: sed ita electoris efficax inefficacitate dominatio, atque vocalium ambitiosa proiectio; ut cùm nequaquàm sit Sol, nec lux in eo, quippe nec homo, ut per ipsum in cœlo dignitatis splendeat; sic illius delirantis phantasiæ, si modò dixerit: *Fiat.* Non Conditor, ut luceret, luminaria constituit. Qui non homo non hominem eligit. Non est lux in eis, sed arrogantia malitiosa in electore, designato in dignitatem dignitatis dedecore: quandoquidem ut sine allo splendore coruscet, Solem eligit luminare, quod nigrescit: cogitans simul sui commendabiliorem splendorem regiminis, ex maculis, nævis, umbris & tenebris successoris. Verùm de hoc fusiùs, *Tom. seq.* O quantum est in rebus inane!

Unde arrogantia eligentium, & defectus dignatarii?

Ierem. 4 23.

V. 25.

Pallescunt dignitates, si in Præsidente non sunt lucis.

Sat-

5 Satis obvia. Luminaria ergo figuntur in firmamento (quia Præsides ligari & figi debent officio) *Ut lucerent super terram & præessent.* Insignis connexio! Utrumque necessarium, ut qui præsunt luceant, & qui lucent locum superiorem habeant: dignitasque præsidentiæ à Conditore iungitur splendori; quippe qui lucent semper debent collocari in dignitate. Hinc dicitur: *Super terram*; igitur cum splendor dotium suapte sint creditores dignitatum; dum constat ad honorem de splendore, oportet semper Superiores esse. Ergo principali articulo. *Ut lucerent & præessent.* Præsides constituuntur, dum ad cœli thronum propter locum destinantur: in præsidentiaque lucent; quoniam non lucent, qui præsides, si non præsint. In luce prima patuit. *Fiat lux* (dixit Deus) *& facta est lux.* Hebr. & Maluend. *Erit lux, & fuit lux. Fuit & Erit* haud facilè intelligitur: verùm notescit. A Conditore accepit splendorem & præsidentiæ dignitatem, ne sub eius potestate adessent tenebræ. Splenduit, sed tenebras non removit, quousque Deus divisit. In munere lucebat, sed fiebat. Ostendebat muneris splendorem, sed in tenebras nullam exercebat potestatem, quasi non esset in munere: & quæ præ splendore præses tenebrarum facta, dicitur *Erit*; quippequàm quasi non fuisset, quæ præses non præsideret.

Malorum dignitatum honores, superioribus meritis.

Genes. 1. 3.

Præsul non est si non præsit.

6 Antilogia, de qua ex professo, in *Ephemerid.* 2. *Ianuar.* n. 6. fax erit propositio Didascaliæ. *Eiecit Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini:* ... *& Sadoc Sacerdotem posuit pro Abiathar.* Ibid. cap. 4. 4. subditur: *Sadoc & Abiathar Sacerdotes.* Utrumque verum. Sadoc habebat in officio Sacerdotis Summi ministerium: Abiathar verò habebat officium: & quasi perfunctus, cùm haberet designatur sacerdotio; quippe carebat in honore dignitatis tanti honoris ministerio. Uti lux totius cœli Ecclesiastici constituitus à Deo in munere, ut luceret, & præesset in collatæ dignitatis honore, & culmine & potestate: habebat officium, sed non usum, ut impleret ministerium: & sine officio Summi Sacerdotis in ipso sacerdotio nominatur, ut perfunctus, dum non fungitur; quippe officium in officio non habet, qui non exercet. Habet honorem sine honore, culmen sine celsitudine: etenim cùm potestas astruat, & compleat dignitatis honorem; in ipso, caret honore habens citra potestatem. Ut præsint & in præsidentia luceant radijs virtutis & dignitatis, in culmina evehuntur Superiores. Magni utique qui dominantur in potestatibus suis. Si non in potestatibus dominantur, haudquaquàm præsunt: fungunturque & perfunguntur simul specimine honoris; quoniam simul sunt Præsides & non Præsides. Aliquando sit urgentiâ socordiæ, desipientiâ indulgentiæ, fatuitate gratiæ; aliquando insatiabili ambitione; verùm semper Præsidis indignitate: equidem cùm eius muneris sit, lucere in honore & simul præsidere; flocci pendit stultè, quod præsidentia cadat, modò in honore, quamvis sine honore, luceat: non enim sibi suadet ambitiosus præexcellentiæ, lucere posse; si Præses præsideret in dignitate: igitur subditi, ut subditi non sint, ambiunt potentem Præsidem; sed Præsidis toto corde avertuntur potestatem. Unde cùm huius exercitio, Præsidis non sit acceptio: modò permittant ostentabundum splendere in dignitate, Præses subditis indulget, & vivere sine Præside.

Nec officium habet, qui non exercet.

Molimen subditorum, ut excutiant iugum.

7 Hoc videtur, & videtur sine lachrymis, nec ambitionis studium compescitur, ne videatur! Quinam hi infelices, qui Deum non timent, ita homines formidantes? Dicit vel Ethnicus, 3. de *Rer. nat.* à v. 59.

Nam veluti pueri trepidant; atque omnia cæcis
In tenebris metuunt. Honorum dira cupido Lucret.
Quæ miseros homines cogit transcendere fines
Iuris, & interdùm socios scelerum, atque ministros

Quærere, &c. *Hæc vulnera vitæ.*

In hunc locum Philosoph. Stoicus, Epist. 110. inquit: *Omnia nobis fecimus tenebras, nihil videmus nec quid nocat, nec quid expediat. Totâ vitâ incursitamus: nec ob hoc resistimus, aut circumspectius pedem ponimus. Vides quàm furiosa res est, in tenebris impetus.* Quid enim facient oves sine pastore, illeges sine iudice, filij sine patre, & sine medico ægroti? Hæc vulnera vitæ.

Seneca. *Unde ebrii in regimine?*

D'scire ò miseri & causas cognoscite rerũ. Quid sumus, & quidnam victuri gignimur, ordo

Persius, d. à v. 66

Quis datus; aut metæ qua mollis flexus, & unde.

Eritne ordo, sine ordine vivere? Eritne regimen sine regimine? Sine superiore & inferiore erit categoria, vel consilium cum anarchia: Indulgent, ut indulgeantur. Fie-

Ierem. 7. 18. *Filli colligunt ligna, & patres accendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas Reginæ cœli.* Lunatici sunt. Cunctos ligant consortia damni. Fiunt ex ovibus lupi; quatiatur sine gubernaculo navis à turbine & tempestate. Radix vitiorum pullulat; quia nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, sine mœrore, imò exultatione Præsidis; quoniam sedet adinstar Neronis, vel videns incendium urbis: ex civium exterminio clarior, ex cladibus honos, & ab aloë si non sui, saltem ignis, splendor. Quo, ut canit in *Agamem.* Seneca, à vers. 481.

Senec. *Mundum evelli sedibus totum suis*
Ipsosque rupto crederes cœlo Deos
Decidere, & atrum rebus induci chaos.

8 Seriem, methodum, ac tenorem Præsidis demonstrat in exitum prudentis regiminis, Gregor. Magnus, 1. *Pastor.* cap. 9. & 10. *Pastor cum regimen appetit, per exemplum pravi operis Pharisæorum; ad ingressus regni cælorum tendentibus, obstaculum sit: nec ipsi intrant, nec alios intrare permittunt. Omnibus modis congruit, qui per pietatis viscera ad ignoscendum flectitur; sed numquam plusquàm decet, ignoscens, ab arce rectitudinis inclinatur.* Cervicibã peccantium, vocat Ezechiel: igitur ubi huiusmodi Præsides, quiescunt, & requiescunt ad lubitum peccatores. Prava cognoscunt, at propter commoda executiunt, & subditi in flagitijs obœrcantur: etenim crimen non habent ut crimen, cum in transgressionis iudices habeant ex crimine requiem. *Pulvillos sub omni cubito manus; & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas.* Damnari à iudice debent iniquitates, sed studium complacere subditis; & spinis, quibus puncta conscientia, Præsides pro flagellis præparabant cervicalia; ut numquàm à scleribus resipiscerent, cùm esse sub sentibus ut delicias computarent. Malum, quòd peccatum in scandalum, proximique præcipitium, indulgeatur: in pœnas, pro pœna cervical à iudicibus apponitur: igitur aggregantur peccata sine formidine, apertaque fronte: ubi apud quem invenire debet regidam severitatem, plausum ac laudem commissum reperit crimen. Grati cupiunt subditis esse, & captis animis indulgentiâ dominari; in quorum capturam, nihil præsentius, quàm voluptati loqui, in libertatem mulcere, genio blandiri, cunctis placere, nullum corrigere, nemini displicere, aversa dissimulare, munus nisi in commoda non obire, quippe illius non erit nec in illo optata utilitas, si aliquomodò iudicis emicuerit austeritas: igitur quicquid illic voluerit, subditi indulti libentissimè facient; modò permittat, quicquid illi voluerint.

Ezech. 13. 18. *Damnatio Regis, blandiri subditorum peccatis.*

Quisnam confessarij aulici

9 Quàm aptè dicitur *Væ!* Sic se iudicant felices, cùm sic sint infeliciores: equidem cum ad illorum manus spectet, obviare vitijs, occurrere malis, curare vulnera, relegare scelera, fulminare minas, inferre plagas, Dei removere offusas, tollere scandala, ut flagitiorum deformitate terreantur, blandimine iudicum peccata foventur. Unde sine resipiscentia exclusi ab æterna gloria, adulatione fallaci atque miserè delusi præcipitantur in Tartara. *Cervicalibus caput iacentis excipitur* (subdit Gregor. d. *part.* 2. cap. 8.) *cum correctionis duritia peccanti subtrahitur, eique mollities favoris adhibetur; ut in errore molliter iaceat, quem nulla asperitas contradictionis pulsat. Sed hæc Rectores* (Pende originem) *qui semet ipsos diligunt, his præcludubio exhibent; à quibus se noceri posse in studio gloriæ temporalis timent. Pulvillos igitur sub omni cubito manus ponere; est, cadentes à sua rectitudine animas, atque in huius mundi se dilectione reclinantes, blandâ adulatione refovere. Ex amore sui mens Rectoris in mollitiem vertitur, quia cum peccantes subditos respicit, corripere non præsumit; imò nonnumquàm errata subditorum quæ increpare debuerat, adulatione demulcet.* Regerit idem, lib. 18. in *Iob.* cap. 4. Totum fit propter philautiam, & temporalem futilem gloriam, studio facilitatis, docilisque genij; sed affectati. Hinc subditur: *Interficiunt animas, quæ non moriuntur, & vivificant animas quæ non vivunt.* Si mollities esset sine artificio ut naturalis, ostenderetur in cunctis. Mala dicunt bona, & bona mala, vivificantes peccatores, mortuos gratiæ, quasi insignes virtutes; & interficientes insignes virtutes, quasi essent execrandæ iniquitates. Cuncta iudicia dirigunturin commoda, prudentia sæculi, procul legis & rationis luce: etenim denudata ambitionis intentione; totum, ut per fas vel nefas conserventur in obtenta dignitate: vigeant, floreant, ut sciant gentes, cùm dæmones sint, quoniam homines sunt. Sibi dicentes, ut hic ait Hieronym. *Ede, bibe, lude: post mortem nulla voluptas:* equidem quid ad illos, quòd regimen diaboli, modò sint

Ibid.

Peccata dissimulant propter commoda.

Gregor. Mag.

V. 19.

Sic Regalides prævi, & muneris indigni.

Hieron.

in honoris regimine? Hi frequenter hominum opprobria, cunctorum ludibria, indocti, indigni, quos ignorant merita, verùm cognoscit fortuna: & ne avolet, quæ cæcè ingressa & arrisit (ut meritò meritis iaceat) fulcimina iniquitatum ponderi sortis inclinant. Appositè Ioann. Mellius Sousa in *Iob.* cap. 30.

Ultima fæx hominum, stultum atque ignobile genus,
Sousa. *Assuetum latebris, & fœdum abscondere vultum.*

10 Exponamus in illorum pudorem, quo fulciatur huiusmodi politica, diabolica agendi ratio, qua refovetur ambitio: equidem in ifthunc lapidem semper impingunt, nec ictibus removentur. Ab itinere trito patiuntur abduci, aut innata socordiâ, insensata lenitate, aut difficultatibus victi, aut obtrectantium vocibus moti, aut studentes integritati famæ, aut peccantium fastidio impulsi, aut consulentes quieti; vel denique, quia velint amabiles haberi & blandi, perciti pruritu cunctis in cunctis placere; quo robur regiminis excedit, & moles Reipublicæ allisa miserè ruit. Nos enim (dicunt) non possumus, nec venimus componere orbem. Erunt iniquitates, quandiù fuerint homines. Transeamus meliori modo, quo possumus; transeamus, ut alij transierunt: aliàs vigili tantâ solicitudine non esset honoris dignitas, sed spiritus anxietas; nec venimus in munus ut laboremus, sed ut imperio à labore requiescamus. Res eant quà eunt. Multa nocent mota, quæ immota haudquaquàm nocerent. Pridem subditi euntes ibant: eant. Non litigiosos oportet esse Præsides: numquam peccatur clementiâ; ut corrigantur, multoties dissimulanda delicta. Non venimus in carnifices, sed in patres. Si amore subditi etiam pravi continentur; quorsùm officia iudicum? Timor non prodest quicquam. Haud increpatio gravis vulnera sanat, sed exulcerat. Congruit cum omnibus pacem habere, & supplicia relegare; quæ quidem nostræ oppositæ conditioni, & indoli. Neminem possumus aspicere tristem. Semper est locus ad gratiam, nec omnia æstimabimus malitiam. Cuncta transeant, cuncta fluant. An ut sanetur alicuius vulnus, pharmacum non reddet exosos? Haud facile, ducere invitos. Qui ultro in virtutem non procedit, impulsu cadit. Nequaquàm vel pravi, ut mancipia coercendi. Memores simus matris uberum: neque potentioribus in quacumque ægritudine medicamentis utendum: consultiusque est, ægrum inter blandimina suavitate perire; quàm per anastomica igne & ferro convalescere. Sic alia, prorsùm stultissima. Siccine, invidebimus horum paci, vel plorabimus cogitamina insipientiæ? Quæ non cogitat ambitio? Cuncta næniæ, atque cogitationes sine intellectu affectata pietas, fucata facilitas: siquidem modò pungatur re ingrata tenerrimus, suavissimus animus; non solùm experimur immites, sed truculentos. Dicit Terentius in *Adelph.* Act. 2. scen. 1. v. 42.

Terent. *Proh supreme Iupiter!*
Insanire occipiunt ex incuria.

11 Ex huiusmodi impia in regimine dexteritate, inter fatuos plausibili, confusio non ordo rerum, atque sentina vitiorum. Quid (cùm in homine ad harmoniam, sit pars superior & inferior) si inferiores sensus indulto rationis laxarêtur in cupita, atque illecebrarum voluptatis deliramenta: Fieret homo sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Quid hæccine execrabilis Babylonia si ingrederetur in claustra? *Est malum, quod vidi sub Sole, quasi per errorem egrediens à facie Principis: positum stultum in dignitate sublimi, & divites sedere deorum. Vidi servos in equis, & Principes ambulare super terram.* Vigilanter Nostrates: *Quædarse à pie.* Ideest, sine dignitate, quod plauditur potestatis decor & candor, & est vanitatis error & furor: etenim ei conceditur dominari, qui debet sua conditione servire. Si subditus & servus dominus; necessariò qui dominus servus. Quæ regula namque, si curva? Quorsùm leges? Ut quid sanctitatis constitutiones, & vitæ norma; si singula singulis permittenda? Si nulla neganda, nullius contristandus vultus, nemo mœrore afficiendus? Quo intuitu Præses eligitur, ubi uti Præses subditis non moderatur, vel subditi non habentur? Si unicuique obsequendum, & ad placitum, præut titillat animus: Superiore non est opus. *Quid sperari potest à familia* (ait Scribani, 1. de *Medic. religios.* à cap. 10.) *cui Superioris remissio in omnem libertatem habenas laxavit; in qua cuique voluntas sua pro regula, & affectus pro Superiore est?* *Quid non timeri* (*Exulat paulatim hinc omnis virtus, succedunt vitia, in ipsum Superiorem insurgitur: sequitur venerationis neglectus, & contemptus; & quibus obloquiones & detractiones. Insuper, quod inferiores non sentiant mala periculaque, quibus ta-*

Ecclc. 10. à 5.

Singulis singula permittere, non est ordinis tenor sed furor.

Scribani

Quæ & quanta connivetia mala

lectantur; aut immania, quibus insistunt, præcipitia, ruina proxima: aut vitia ipsa virtutes arbitrentur, cùm videant, non damnari, imo & probari interdum, quorum prudentiæ commissi sunt.

12 Hæc via pluribus, æternitatis, districtique iudicij & tribunalis oblitis, videtur recta: sed ducit in Tartara. Cavet in suis Monasterijs N. Patriarcha, ut semper in illis floreat Monachorum venerabilis vita. *Vitæ merito & sapientiæ doctrinâ eligatur qui ordinandus est* (inquit, d. cap. 64.) *Quod si etiam omnis congregatio vitijs suis* (*quod quidem absit*) *consentientem personam pari consilio elegerit; prohibeant prævorum prævalere consensum.* Consensu sanè pravo, Præsidis in electionem, non constituendus in Præsidem. *Hinc pro malorum magnitudine non admoventur remedia, aut extrema tantum delictorum leviter tanguntur; nec ad interiora curatio accedit; vel quod deterius, excusationes præsumuntur, minuendisque, leniendis ac propugnandis malis, rationis & quæruntur & reperiuntur. Quo quidem placenti studio, universa religiosa disciplina dissolvitur: inferioribus occasio quidlibet: audendi præbetur, deveniuntque ad summa transgressionum fastigia: ad totius vocationis institutique neglectum ac contemptum; dum singuli vitæ sibi genus formant, quale promus cuiusque in libertatem animus fuerit.* Ita præf. Scribani, ibid. *cap.* 13. Videsis Gregor. Magn. in 1. *Reg.* 2. 29. & *cap.* 13. 14. & Bernard. 3. ad *Eugen.* cap. 4. & *Epist.* 126. Hos Præsidis ita tenet ambitio, ac dominationis amara dulcedo ut obturent aures suas, ne audiant sanguinem; & claudant oculos suos, ne videant malum. Iste siccine inter pravos allectos si viverit; in excelsis habitabit. Quid ad visa & audita illorum censet ambitus; dicit Ecclesiastes, quo dudùm, Act. 1. scen. 2. à v. 16.

S. Benedict.

Scribani

Quam noxial

Nullum putas simile fatuum. Quorsum istuc?
Non est flagitium adolescentulum, scortari.
Neque potare. Non est: neque foret effringere.
Proh Iupiter! Non est flagitium: Adigit me ad insaniam.

Terent. *Non est. Ausculta. Si quid peccat, mihi peccat.*
Obsonat, potat, olet unguento? De meo est.
Amat? Dabitur argentum. Fores effringit: Restituentur.
Discidit vestem: Sarcietur. Est (*Dis gratia*)

Et unde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.
Curæ est mihi. Pater esse disce. Insaniam tum illo.
Quid istud: Si placet, profundat, perdat, pereat.
Nihil ad me attinet.

13 Hæc verba, diaboli oracula: delirioque voluntario respondet Sapiens: *Cui væ? Cuius patri væ? Cui rixæ? Cui foveæ?* Cui væ: Iure huic patri: etenim ut eius firmaretur pro tempore thronus; permisit perire filios: patuitque centrum infelicitatis, quod ambiebatur quasi culmen felicitudinis. *Cui rixæ?* Et in tanta pace? Utique. Dei iudicio experitur adversarios, quos relaxatione disciplinæ quærebat artificiosè benevolos & amicos. Hostes acriores ex illicitis gratijs, patulis occultis surgijs. Sine lege, nec Dei timore amicitia, nonnumquam tendit in odia. Hinc *foveæ*, quæ dolo eius oculis occultæ: igitur postquam præceps ruina iacet, foveas ex turpi criminum dissimulatione cognoscit. *Dum Rector agenda, quæ novit despicit* (subdit Gregor. in 1. *Reg.* 4. 1.) *agitur cum eo districto iudicio, ut agenda non videat: quia impiere noluit, quod videbat.* Sanè foveæ, sepulchrum, barathrum: quoniam accedente morte deducitur in infernum. Verùm unde? Ex consortio atque venia, conniventia iniquitatum. Si videbas furem, currebas cum eo; & cum adulteris portionem tuam ponebas: additque Regius Psaltes: *Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos.* *Malitia*, quoniam cognoscens legem perfectam, odivit in se subditisque disciplinam: & inter subditorum placitum, atque divinum præceptum; sermones legis proiecit tumens retrorsùm, dimittens subditos in desideria cordis, in illecebras cupidinis: cùm eius esset muneris, non flecti, sed toto pectore resistere scelestis. Horat. 3. *Od.* 3. à v. 1. aceinit:

Prov. 23. 29.

Prave. cum ami citia tendit in odia.

Gregor. Magn.

Psalm. 49. 19

Dissimulatione, iniquitates iustificantur virtutis.

Iustum & tenacem propositi virum,
Non civium ardor prava iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida,
Nec fulminantis magna Iovis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

Horat.

Qui à cælo & in cœlum regimine ducitur, in æternum à legis custodia non connovebitur: Præsidisque blandientis, proposito utilitatis os abundavit malitiâ, ut subditorum caperetur gratia, quin pœnitere possint catenatæ iniquitatis; quippe dif-

simulatione cogitabant flagitia tamquàm virtutes.

14 Occurrere potest scopulus. Verum hîc tu murus æneus esto. Vis repet cuniculis insidiosa: cæterùm tu esto vigilans & confirma. Qualis ergo? Inuit, qui dudùm, *Vultus instantis tyranni, manus fovi fulminantis*, cuius ad nutum, si lubet, quassabitur Orbis. Quid tunc ex tanta instantia subditis pravis? Mercenarius autem, & qui non est pastor, videt lupum venientem, & dimittit oves & fugit. Vir iustus, propositi tenax, & si turbetur terrâ, & montes transferantur in cor maris. Præcipit Sapiens. *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te; locum tuum ne dimiseris, quia curatio facit cessare peccata maxima.* Quid hoc, exponit Cajetanus hîc. *Post tractatum* (inquit) *de impedientibus sapientiam Monasticam; consequenter tractat de sapientia politica, dicens: Si supervenerit spiritus dominantis, hoc est, auctoritas, seu ventositas dominantis; ne dimittas locum tuum.* Malueràd, *Omnes artes ad curandum spiritum adhibito.* Sæpe ducti, qui regi debent, superiore potestate; urgenti in legem resiliunt ordinario Superiori. Ut vivant ad voluptatem, & exactiùs ab humeris prementem legem; quæ comminiscuntur? Quæ non? Quicquid deliraverint, superiori potestati gratum est; & illis gratum, adversus Præsidem accipientibus opprobrium: igitur per impostoram, dominatoris nanciscuntur venantes gratiam, qua Prætes latidio iniuriarum peccitus, dimittat gravis regiminis onus; & illi consulentes libertati, vivant ad lubitum sine iure ac sine lege: igitur defendit cælior potestatis auctoritas, & maiora appetit temel gustata libertas. Unde conventus malignantium, & multitudo operantium iniquitatem, firmantium in fidem seronem nequam; ut denigrent fuligine famam; ut narrantes laqueos abscondant, gratoque falsa denunciatione se reddant; scrutantes iniquitates in dolo, quamvis deficiant scrutantes scrutinio. Hæc est hora illorum, & potestas tenebrarum: equidem iztantur, cum malefecerint, quorum viæ perversæ sunt, & infames gressus eorum. Quid igitur faciendum, ubi subsistentur in exterminium emboliumq? Asserta disciplina Monastica, utendum sanè politica. Fluant quæ fiocci, transeant; quisquiliæ: verùm minimè locus dignitatis deferendus; ne corruptelæ, remissione detur locus: igitur patebit, favore iniquitatis, vulnus virtutis, modò prævaluerit ventositas dominantis: quæ quidem illi videtur æstimabi ior maiestas; cùm irrideatur vacui capitis ventositas, atque cerebri vacuitas. Demonstrat sanè cerebrum & thronum. Ovid. 11. *Metam.* fab. 8.

Obest quoque gloria multis. Ovid.

15 Promamus abdita, visa ex auctoritate futili, vanâ gloria. Locus præsidentiæ sit, etsi spiritus potestatem habentis, ne super ascendat, ascenderit super te. Tò *Spiritus*, à Hieronymo intelligitur diabolus. Ita in *Isai.* 58. & in *Zachar.* 5. Velamen nonnunquam virtutis, iniquitatis est vestis: & quod ostenditur spiritus & religionis zelus, est diaboli spiritus; quippequam huiusmodi molimina fraudis, dum taxat quibant excogitari inter dæmones. Incumbit, superiorem potestatem habenti; subditos rebelles adigere Superiori. Hoc est zelatoris spiritus, atque in virtutem perfectionis animus: haud iactare pravorum audaciam & fovere malitiam: sed dum ita se gerit potestatis spiritus, inferioris potestatis haud dimittendus est locus; quoniam in virtutis lamentabile exilium, qui potestate fungitur, nequaquam homo, sed dæmon. Causa subditur. *Curatio faciet cessare peccata maxima.* Si curatio, iam sunt vulnera: & potestate in potestatem pertinantur, ne sint maxima: equidem qui pravi, quodnam intactum relinquent crimen; videntes scelerious faventem, & advertus potestatem Superioris, superiorem potestatem? Non pæcem congruit mittere, sed gladium, dum occurrit huiusmodi dæmonium: igitur (quantumvis ab hoc protectæ, nutritæ & fotæ) compescentur flosentes iniquitates, formidine potestatis, inferioris Superioris. Omnes artes ad curanda huiusmodi vulnera adhibendæ sunt; quin alecta a superioris veneratione, nec relicto loco, locus detur maiori sceleri & vulneri, etenim cum plaga, etsi perveniat in cor, blandimine suavis sit, quippe vulnera laudantur, dum in mortem inferuntur; modò in curationem sani politici corporis absit Præsidis ordinarij potestas; a planta pedis usque ad verticem non esset in filo sanitas.

16 Præterea. Totus contextus est in discretionem Præsidis quærentis subditorum talutem; & propter honorem illorum permittentis corruptionem. *Cor sapientis* (præmittit Salomon) *in dextera eius; & cor stulti in sinistra: sed & in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.* Cor enim in homine de loco ad locum non mutatur: cogitatio solùm cordis hinc inde movetur. Est in sinistra, si cogitantur dumtaxat commoda & vana: in dextera autem, si rationi consona. Adi Lotin. hîc. Ratio est, subditos legi ligare: dissonum, illegib is indulgere; & propter honorem, Præsidem vitia permittere? stultusque dicitur, dum sapiens sibi videtur; quippequam summa stultitia, animam perdere propter temporalia commoda.

Ecclc. 10. 4.

Cajetan

Malueràd

Quæ nam artes, subditorum in Præsidis ruinâ urgentia in observantiam

Quomodò uterendum politicâ in potestate superiore nocuat

Ingenda potestatis reverentia, atque legis observantia.

Ibid.

Ratiocinia insipientium in constituendis erroribus subditorum

Ibid. 4v. 2.

Gregor. Magn.

Quod si putatis longius vitam trahi
Mortalis aurâ nominis
Cum fera vobis rapies; hoc etiam die
Iam vos secunda mors manet.

Boet.

Ait Boetius, 2. de *Consol. Philosoph.* Metr. 7. à v. 25. Ita ergo, dum in via regiminis Præses ambulat: quæ non est via, nisi in infernum; quia se suoque immittit in præcipitium: igitur tunc apparebit stultitia, quæ illi infulato videbatur prudentia. Dialecto nostra: *Caminar con este porte, sino àzia el infierno, no lleva camino.*

17 Prosecutemur. *In via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.* Sapiens est, qui subditis ergà pravo moderatur. Stultus, qui ab illis in illorum voto regitur. Si responderet muneri, ab illis audiret malè, vel expelleretur à munere. Si indulget, gaudet honore. Indulget. Insipiens est: & cùm sit stultissimè insipiens, alios qui exactè regunt, arbitratur insipientes; igitur illi videtur insipientia, & summa mentis vecordia (inter aphorismos doctos à sæculari sapientia) amittere in honorem excellentes maiestatis dignitates, quia nesciverunt indulgere & præterire crimina propter maiestatem legis. Stulti sunt, qui non videntur stulti. Aliter error; imò stultæ, inutilis sapientiæ furor; quoniam evanescit honor. Facilius est, indulgere; quàm maiestate defungi. Facilius, præterire vitia, quàm subditorum obsequia. Si subditi erraverint, ipsi viderint. Hæc est sapientia sæculi: quærit quæ sua, vel non sua sunt; non quæ Iesu-Christi, sinistris cogitationibus, & cordibus insipientibus: igitur propter futilem revereuriam, transitoriam volatilem gloriam, fugacemque auctoritatem; perpetuæ gloriæ (insipientiâ) prosterait optabilem beatitudinem. *Locum pastoris tenet, sed lucra animarum non quærit. Terrenis commodis inhiat, honore prælationis gaudet, temporalibus lucris pascitur, impensa sibi ab hominibus reverentia lætatur. Hic est pastor?* Ita

Gregor. Magn. Homil. 14. in *Evangel.* Veniet iudicium, & actionum diiirictio, de quibus non est modò iudicium; nec cogitatio. Tunc in cogitatione peccatorum suorum timidi; & objicietur quid honoris habuerint in honore. Ita felicitatis transit volatile tempus, ut ignoretur transitus. Totum gracilis spuma, quæ fit & simul dispergitur à procella. Totum ab igne ambitionis fumus, quem dissipa levis ventus, vel fovet infelix malestatis felicitas, oculos pungens in lacrymas. Ipsi dicunt. *Nos nati, tantisper desivimus esse* (Vita in sceleribus acta, haudquaquam vita) *In malignitate nostra consumpti sumus: & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere.* Tunc cognosc. iam insipientia, & cor pravum collocatum in sinistra: quandoquidem ex errore ambitionis patet erratum; dum traducunt illos ex adverso iniquitates illorum. Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum; nequando rapiat, & non sit qui eripiat.

Præses quisquam sibi videatur sapiens, cum sit desipiens?

Illorum confusio.

Vita tradu ma est umbra Sapient. 5. 2 13.

18 Hinc post abundantiam malitiæ, ut præmisimus; *nam* 13. dicitur à David et *Linguatua concinnabat dolos.* Qui dissimulat mala, dolos simulat: etenim cùm à Præsidibus indulta, subditi non cognoscant uti mala; doli ab illis construuntur, ubi uti mala correptione non arcentur. Habetur uti virtus, quod turpissimum scelus. Iudicatur status perfectio, vitiorum abominatio, dolis efformatis blandimine Præsidis: igitur cùm lingua illorum non separaret pretiosum à vili (ostensione peccati, sed vilia conniveret, uti pretiosa, ut gauderent munere) ut decideret sub subditos, malitiosè instruxit dolos: arbitrabantur quippe sectari præceptorum rectitudinem, cùm in dæmonis tenderent perpetuam captivitatem. Non aliam designat Prophetæ causam Babylonis ex captivitatis sub tyrannide Nabuchodonosoris. *Prophetæ tui* (ait) *viderunt tibi falsa & stulta; nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent.* Exponitur in textu Respublica haud ordine regiminis, sed confusione Babelis, in qua nemo intelligit linguam alterius; & cuncti dicunt, *Quomodocumque, transeamus.* Sicut populus sic & Sacerdos. Unusquisque in viam suam declinavit. En Babylonia. Percurramus singula. *Prophetæ tui. Tui*, non Dei; siquidem non prophetæ. *Tui*, qui prophetæ falli, vitiorum blandimine, concinnantes lingua dolos, pravos mulcentes affectus: igitur eius obsequebantur libidini: quasi ei-

Psalm. 49. 19.

Dissimulatores criminis, in quo delinquendi sunt?

Thren. 2. 14.

Malorum dolis viri tuti, sæpe.

essent cœlo aflati. *Tui* : si non tui, quid quòd Prophetæ ? Prophetæ voluptatis vulnera (ut sanarentur, missi à Numine, designabant ; non demulcebant : hi non prophetæ, ni tui : siquidem nullum venerabaris ut propheten, ni loqueretur ad vitiorum voluptatem. Quis tu ? Qui prophetæ tui : *Populus ad iracundiam provocans est, filij mendaces, nolenter audire legem.* Hinc prophetæ tui, quorum adulatione, vultis videri religiosi, sed non esse ; quippe protrita lege inter enormia flagitia, arbitraminì vivere in amplissima religionis observantia. Verùm unde ? *Dicent videntibus : Nolite videre : & aspicientibus : Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt. Videte nobis errores. Loquimini nobis placentia.* Hi prophetæ, & prophetæ tui. Falsum est, quod propheta videt, si non placet : placitisque præbes fidem, esto cognoscas errorem ; cupiens, cunctos ab illis prædicari uti perfectos, quamvis viderint extremis vitijs pravitate mancipatos. Errores placent, recta displicent : prophetæque tui plaudunt manibus, etiam dum vident immanissimum scelus ; ne ad iracundiam à te provocatà bile, per te deturbentur à commoda dignitate. Unde cùm liccine dominentur, & auribus prurientibus, avidè audiantur ; ut dignitatis sit cum utilitate decus, & permaneat regiminis turpe munus ; in lingua concinant dolor, loquentes placentia : quandoquidem si honoris subsidunt commoda ; indulgent, à via abertare rectitudinis, & præcipites in ruinam sequi lubidine errores.

Is.30.9.

y.10.

Et indignata sella ab dignitate cum modo.

Ibid.

Sanct.

19 Haud alio intuitu *Probata tui viderunt tibi falsa & fatua.* Recta movebant in furorem stomachum. *Erat honoris atque capitis periculum* : ait Sanctius in *Paraphras.* dicebantque Prophetæ, quæ cognoscebant falsa, verùm subditis placentia ; quippequam ni loquerentur ad illorum palatum, honoris, & forsan vitæ, perderent emolumentum. Respondebant stulto iuxta stultitiam suam, iuxta placitum pingentes colore larvam : etenim cùm amitterent dignitas, si proferretur veritas ; ratione dignitatis, quamvis stultorum, erant Præsidens. Pende emphasim, ut cognoscas in errore illorum obcæcationem. *Propheta tui* non videbant : vidisse nunciabant : *falsa & fatua* non alij, sed *tibi*, quæ quia stulta & falsa erebas, & veteratoribus, propheta rum afsidebat auctoritas. Quis crederet, ni vanum inesset cor ? Quis crederet, nisi tu ? Fallsque & stulta vera videbantur *tibi* ; ut eluceret ex crimine & errore quam infatuati ; equidem ita quæ dicebantur visa, à exigua ratione devia ; ut vel insensatus cognoscteret esse stulta : imò nec ab ullis credi posse, ni quis placeret decipi ; & pati eadem quam volebant fugere. Nemo, ni stultus, crederet delirantibus, ut iaceret desperatus, cui placet morbus.

Licet desperatus cui placet morbus.

20 Hanc conditionem cognoscebant medici Præsides ; & ut essent Præsides, causam haud removebant, imò nec indicabant languoris ; quo vulnerati fiebant immedicabiles. *Nec aperiebant iniquitatem tibi, ut te ad pœnitentiam provocarent.* Non alijs, sed *tibi* : etenim sæpe subditorum vulneribus pharmacum, alijs non manifestare quæ vulnera subditorum. Medici sunt, qui præsunt, ut languoribus medeantur, & in sanitatem, qui ignorant & erraut, rigore vel mulcimine studiosè perducant ; quin malitiosè decipiant, dicentes bonum malum & malum bonum, cum periculo animarum : etenim errore vel ignorantiâ in vulnera corruent, ex defectibus vulnera si nesciverint. Dolet pœnitudine, qui cognoverit peccasse. Cùm deliquissent & maximè, supramodùm, filij Iudæ ; non iuxta iniquitatem illis loquebantur Præsides, sed iuxta cor. Non ad salutem, sed iuxta ægrotantium voluptatem : non iuxta ægritudinem, sed iuxta infirmorum delicatam conditionem ; ne exacerbatione ex acri medicamine vulnerum ut crudelem ad corvos mitterent medicum. Vulnerati ex criminibus, delendis pœnitudine, iacebant ; sed vulnera ut vulnera non cognoverant : equidem cùm non aperiret medicus iniquitatem, crimina sequebantur tamquàm virtutem. Quæ curare debebat felle, aceto, & pipere ; medicabatur melle, quo intumescebant ulcera, fiebantque maiora, immedicabilis credentibus languidis sanitatem esse, ex pharmacorum lenimine. Ex crimine morbi pravitas, sed à medico non dicebatur infirmitas ; cùm non coreigeretur medicamine, sed foveretur mulcimine : nemoque pœnitebat, quamvis lethaliter ulceribus ægrotabat : quippequam nemo dolore pœnitet, de quo non dolet. Quis sanus quæret medicum in sanitatem ? Qui amiserit mentem : haud aliter in vulneribus animæ, factis à crimine : etenim cùm à medico despicerentur, nec dolerent, aut ullam conscientiæ immitteret vexationem ; nemo in pœnitudinem dolore quærebat pharmacum, quoniam morbum pestiferum, ex

Subditi resipiscerent, si crimen Superiores indicarent.

Ibid.

Subditorum defectus illis dicendi, non alijs.

Malus medicus qui cognoscit spiritualia non, quin applicet medicamen.

Teren.

Donat.

Dissimulatione perunt & medicus & ægrotus.

Sanctius

Ierem. 14. 17.

Plagâ pessima.

V.18.

ex medici sententia non cognoscebat ut morbum.

21 Ulteriùs. Obsequium fallaciter dicebat legi, quo lex & præsaricatores afficiebantur vulnere, commodis muneris, ambitu dignitatis, dissimulatione criminis ; cui pingebatur virtutis species : unde cùm vulnus non aperire, sed suavitate mulceret, sine miseratione ægrotantium, nec mæstitudine ulcerum ; nemo dolore pœnitudini accessit, quippequàm nemo de virtutibus dolet. Vulnerum animæ medicina, est criminum pœnitentia. Iudicare, corrigere vel acriter, vel dulciter debet Præses ; ne subditi corruant diaboli insidijs in pericula mortis. Sæpe vario intuitu indulgentur, transeunt, & non ut sunt aperiuntur ; quo subditi seducti infeliciter in criminibus iacent, nec unquàm pœnitent : igitur saucij currerent in criminum pœnitudinem ; si medici Præsides illis in dolorem aperuissent ut vulnus iniquitatem. Memini cuiusdam peccatrici dicentis, apud Terentium in *Hecyr.* Act. 2. scen. 1. v. 37.

Satis scio : peccando detrimenti nihil fieri potest.

Hunc versum ita exponit Donatus : *Quantuncumque* (inquit) *sceleris amiseris, quantuncumque peccaveris ; nihil de tua existimatione minuitur : nihil de pudore derogatur. Eadem es, quæ fuisti, quia peior fieri non potest. Ironia est.* Ita Præses, dùm satis sciens crimina, indulget ; quasi peccando, detrimenti nihil fieri possit. Hæc stulta & falsa, in crimina facultate concessâ ; igitur peior factus verè ægrotus, fallaxque medicus : hic enim amisit in dominationem muneris dignitatem ; & ille subivit dirissimam, tyrannicam servitutem. Accinit Sanctius, hic metrice :

——*Dum mendaci lactant spes prodita, longum*
Exitium infelix, exitiumque vident.

22 Dicit Scriptura. *Contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plagâ pessimâ vehementer.* Egisset pœnitentiam, siquis aperuisset plagam : haud pessimam haberet, si uti plagam cognovisset : vehementioremque patitur ob dissimulatum crimen ; ubi supplicium occurrens in dolorem acerbiorem aperuit iniquitatem. Quid de causa mali tanti ? *Propheta quoque & Sacerdos abierunt in terram, quam ignorabant.* Utrisque idem exitus, quia utrisque vulnus. Prophetæ, & Sacerdoti (qui debebant in pœnitentiam, cordium offendere plagam) quoniam conniventes vulnera deuarunt. Subditæ plebi, quia iniquitates, quasi virtutes placuerunt : illique amiserunt exules principatus honorem ; & hi amiserunt præ vitijs sub tyranno libertatem. Nota. Non dicit : *Abiturnt*, sed *Abierunt.* Antequàm abirent ? Nullo modo. Inuitur, pridem sub diabolo, quod futurum sub Nabucho. Dissimulatione enim & complacentiâ publici criminis, iam erant cuncti captivi sub servitute & potestate dæmonis. Quomodò se geret Prælatus in huiusmodi articulis ; dicam *Didasc. seq.*, à num. 1. Nonnumquàm, dum attenditur in spiritalibus mundanus respectus, exitus omninò infaustus. Boetius, d. à v. 6.

Et ante articulâ mortis sunt sub potestate dæmonis

Brevem replere non valentis ambitum,
Pudebit auctî nominis.
Quid, ô superbi, colla mortali iugo
Fraustra levare gestiunt?

Boet.

DIDASCALIA VI.

Principi inexpugnabile monimentum, amor civium.

1 INQUIT Seneca, 1. de *Clementia*, cap. 19. Provocantur vinculâ cordis, assiduis bonitatis argumentis : trahit corda gratia, conciliatque interdùm ampliorem maiestatem, maiestate relictâ : equidem in Præsidis nonnumquam monimentum inconcussum, effomatur ex gratijs scutum cordium : igitur ut accinit Ovid. 10. *Metam.* fab. 9.

Seneca.

Geminato crescit amore.

Ovid.

Ex mythologis alij Maiestatem confingunt matrem Amotis ; alij amorem genitorem Maiestatis. Dicimus in *Ephemerid.* 1. *Maij*, n. 12. & *Isagog. Octobr.* n. 21. Frequenter enim unà *Maiestas & Amor* : ac incertum quis ex quo. Dubium oritur ex uarietate utentium, & conditione cordium ; vel ex usu aut abusu Principum ; equidem in aliorum facie semper invenitur hilaris affabilitas : in ore aliorum severissima maiestas. Utrumque, ni fallor, sine modo : quandoquidem congruit prudentissimo imperio, & affabilis maiestas, & maiestuosa (fas sit dicere) affabilitas. *Inter bona sunt modestus incessus* (ait præfatus Stoicus, *Epist.* 66.) *& compositus ac probus vultus, & conveniens prudenti virogestus. Animus intuens vera ; non ex opi-*

Commendatio Principis maiestat & amor.

Sauce.

opinione, sed ex natura pretia rebus imponens, toti se infrens mundo, cogitationibus actionibusque intentus, ex æquo magnos & vehementes, asperis blandisque pariter invictus; neutri se fortunæ summittit. Nec attollunt fortuita, nec deprimunt. Talis animus virtus est. Hæc eius facies; quæ pro vitæ varietate & pro actionibus, nec minor aut maior fit. Claudian. d. 4. Consul. *Honor.* à v. 287. in rem acciuit:

His tamen effectis, nec fastidire minores,
Nec pete præscriptos domini transcendere fines:

Claud. *Conspirat elementa sibi, quæ limite Phœbus*
Contentus medio: sed consule cunctis.

Inquinat egregios adiuta superbia mores.

2 Novi ministrum regium & egregium genere, potestate & honore; quousque à mente & culmine cecidit (igitur mens ruit, quia à culmine evanuit) cuius vitam amentis nomen & opinio conservabat maiestatis: coniuxque illius consulens vitæ, sed non menti; semper loquebatur de supremo honore: præcepitque servis, ne cum illo hiscerent, nisi fingentes adorationes auctoratæ celsitudinis, ex qua furiosus factus, & sine obsequiis debacchabatur furiosus: qua de causa libellis supplicibus accedebant servi, quos accipiebat quasi arridens gaudibunde; respondebatque, uri dixerat: *Videbo, Fiet,* & alia similia, quibus lactabatur eius læsa phantasia, evaporatum cerebrum, in risum fidè adorantium: quod quidem aulici uti dignati vel dignandi facerent cordes modò gauderet tam mente quàm dignitate; plauderentque tamquàm æmulabilem gloriam quam extra dignitatem ridebant uti dementiam. Huiusmodi evacuatio mentis etiam ridetur inventa à dignitate infatuatis; qui ubicumque & usquequaquè plusquam honoris maiestatem, incumbunt in honoris ostentationem; ut cognoscant cuncti (quia non sunt) quid ex muneribus sint: thronos reliquentes cum dedecore, insinuantes iactabundè ampliore deponendos splendore: quem nullum nec ipsi haberent, nisi cæca fortunâ in huius lusum habuissent. Depingit Seneca, quo suprà de *Clement.* & Epist. 111. *Est enim illis mos, exercere se in parvis, & ingentium rerum minima agere. Pudeat ab exigui. In arduo summa sunt.* Qui dignus, & Princeps verus; *rebus, non artificijs talis. In edito stat admirabilis, celsus, magnitudinis veræ. Non exurgit in plantas, nec summis ambulat digitis* (Vernaculè: *Andar de puntillas*: *ponerse tacones*: *estar en zancos*) *eorum more, qui mendacio statura adiuvant; longioresque quàm sunt, videri volunt.* Hi humani Ioves sunt, qui propter cerebrum vacuũ debent recipere cor: equidem vendunt serinæ arrogantiæ futilissimam mentem; modò ostentent ex honore adeptam humanam divinitatem. Extumescet pectus, si auditur Claudian. in *Panegyr.* Malli) Theodor. v. 244.

——*Non se meruisse fatetur,*
Qui crevisse putat.

Claud.

3 Habent pro maiestate arrogantiam, viam pravam & os bilingue, prævia feritate, quam deperibat Caligula, apud Sueton. in eo, à *cap.* 29. In ore Neronis nihil erat nisi *potestas*. Idem in eo, à *cap.* 21. *Maiestas* in Galba: Tacit. 1. *Histor.* cap. 44. in Domitiano, *gravitatis gloria*. Plin. in *Traian. panegyr.* qui addit: *Latissima facies & amabilis vultus in omnium civium ore, oculis, animo sedet. Hæc arx inaccessa: hoc inexpugnabile monimentum, monimento non indigere. Frustrà se terrore fuccinxerit, qui septus charitate non fuerit.* Causam demonstrat Seneca, d. *Tantum enim necesse est, timeat, quantum timeri voluit. Hanc aliquis ægram vitam sustinet; cum liceat innoxium, atque ob hoc securum, salutare potentia ius omnibus tractare?* Respondet Caligula: *Oderint, dum metuant.* Ita fulmine phantasiæ, cuncta cogitant in cunctos sibi licere.

Eorum infatuatio & tu mor.

Plin.

Senec. *Signa arrogantiæ*

Cernis, ut erectum torva sub fronte minetur,
Sævior assurgens dempto consorte potestas.
Quas gerit ore minas? Quanto premit omnia fastu?
Heu dubio suspensa metu, tolerandaque nullis
Asperaque fors populis! Hic imperat, ille minatur.

Statius, 1. *Thebaid.* à v. 185.

Quicquid gerit, nutu iudicatur Iovis. Si supersedet, illustratione Numinis. Si loquitur, rosas loquitur: si tacet, quàm præclara meditatur! Si incedit, Minerva ducitur: si sedet, magna molitur. Si respicit, quanta dignatio! Si vultum torquet, quo ingenio! In cunctis micat maiestas, & etiam sui & maiestatis auctoritas. Throni ubique reluceat splendor, atque potestatis honor; natus imperio, cuius affectata circumspectio irrideatur soluto interne cachinno in fastus ostentationem: vel ab ipsis ministrantibus fomitem in vanitatem: qua sine monte sibi Narcissus lactatur, philautè adoratione & reverentiâ mulceatur, insulatus & stultus, Filaminibus furiosus, tumidè indicante fronte, quàm

Unde illorum vanitatis fomes.

Dei discuti.

quàm putris medulla cerebri, sinciput læsum, à quo exulavit iudicium, cuius si inhæserit uica, exulatet arrogantia. O divinæ occupationes, queis corruscant Silenorum imagines Alcibiadis! Ovid. lib. 3. de *Arte*, à v. 501.

Ovid. *Pertinet ad faciem rabidos ostendere mores.*
Ora tument iræ, nigrescunt sanguine venæ.

4 Lamentatur Gregor. Magnus transisse huiusmodi pestem; atque errore continuo, mentis emotæ elationem, vel in eos qui debent esse modestos & corde humiles, etiam in culmine superioris dignitatis; quos suis coloribus pingit, ut ex tastu furor cesset. *Plerique qui præsunt* (inquit lib. 24. in *Iob*, cap. 14.) *inordinatum sibi metum à subditis exigunt; & non tam propter Dominum, quàm pro Domino venerari volunt. Intus enim se tumore cordis extollunt; cunctosque subditos in sui comparatione despiciunt: nec condescendendo consulunt, sed dominando premunt; quia videlicet alta cogitatione se erigunt, & æquales se illis, quibus eos præesse contigit, non agnoscunt. Singularitate enim gaudent culminis, & non æqualitate conditionis* (Vide hic *Didasc.* 4. n. 7.) *Unusquisque enim superbus rector ad culpam apostasia dilabitur. Sub quo sit, non considerat; sed quòd æqualibus quasi non sit æqualis exultat.* Hoc igitur non est subditos moderari, sed premere. Dicit Paulus, dum se parvulum ostendit, & in medio subditorum; obiectâ simul dignitate Apostolicâ, ex qua eius super illos excellentia. *Nec quærentes ab hominibus gloriam* (inquit) *neque à vobis, neque ab aliis; cum possemus vobis oneri esse.* Quid ergo & ex eo quo onerî subditis poterat esse Præses? Græc. *Pondere & auctoritate.* Auctoritatis munus subditis quit esse pondus? Utique, si ratione dignitatis tumeat, & iure potestatis insolescat. Si se cogitaverit præ subditis aliquem, nisi per ipsam dignitatem, Superiorem. Si pervertit arrogantia ius disciplinæ, in fastum ostentabundum superbiæ. Si ex cellitudine ex qua debet esse humilior & modestior; patet elatis elatior. Si torquet auctoritatem honoris, in auctoritatem vanitatis: qua subditos despicit, tantùm quia subditos habet: hicque Præses subditis iurè dicitur onus; quippe non regit sed premit auctoritatis duro gravamine subditos. Hæc gloria quæritur sæpe ab hominibus, quam modestia aversatur Paulus. *Non oneri, sed honori fuit*: ait Ambrosius. Honor fuit, si non oneri: etenim dignitatis &

Cognoscuntur qui sint, ubi dignitate sunt.

Cogitatio errori evanidi in dignitate.

Demonstrat pro dignitate, fastum dignitatis fuligine.

Gregor. Magn.

1. Thes. 2. à 6.

Quis & undè præsumat subditis quid?

G. m.

Ambr.

Præsidis gloria; è superiore culmine maior modestia. Statius quo dudùm à v. 189.

——*Ille precanti*
Mitis, & affatu bonus, & patientior æqui.

Statius;

5 Aliter pastor bonus, qui triumphum agit non de patientia ovium, sed de superbia præsidum. Unde Plinius de Traiano, d. subdit: *Eosdem nos, eundem te putas: par omnibus; & hoc tantum cæteris maior, quo melior.* Thronum sanè efformat subditorum amor: quandoquidem Principis gratia in subiectionem legum devincit corda. Pende nostræ Tautologiæ sententiam. *Sedet super sedem.* Quare non dicitur *sedet in sede*, sed *super*? Ut constet felicitas vel infelicitas regiminis ex prudentia vel furore Præsidis; gratiâ: vel severitate, placidâ vel durâ fronte. *Sedet in sede*, qui respicit sedens maiestatis fastum. *Super sedem*, qui sedem habet in amorem subditorum: & dicitur *supra sedem*, dum sedis superioris exponitur auctoramen; quoniam ultra excellentiam sedis præ maiestate, qui in maiestate sedis, subditos regit amore. Sedem positam in cœlo spiritu vidit Ioannes, simulque *supra sedem* sedentem. Cur igitur de illo dicitur sedere supra maiestatem sedis, de alijs simul sedentibus; *sedent in sedibus suis*? Christus ergo in throno sedebat homo Deus, cui debebatur thronus; qui etiam obiectus in mirabili illa visione sub Agni & Leonis specie. Sed occurrit, ex qua cius super illos excellentia. Vicit ut Leo, quare victoriæ gloria illi datur tamquàm Agno? *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem & gloriam & benedictionem.* Ibid. *cap.* 5. 12. In Leone præsignatur disciplinæ severitas: in Agno pectoris cordisque benignitas: & quamvis vicerit ut leo, illi sub leonis vultu nequaquàm dirigitur adoratio; quoniam subditis non placet, in throno videre Præsidem, & simul vultus acerbitate leonem. Unde Ovid. 5. *Trist.* Eleg. 8. à v. 17. & 11. v. 31.

Plin. *Regit ho mines, qui regit amore.*

Apoc. 4. 2. Cap. 12. 16.

D. vers. 12.

Vox fera, trux vultus, verissima mortis imago:
Quos ut non timeat, posses odisse videndo.

Ovid.

Non ita severitate.

Sive homines (*vix sunt homines hoc nomine digni*)
Quamque lupi sævæ plus feritatis habent.

6 Fugit imaginationem leo, quippe ut ait Sponsa: *Meliora sunt ubera, vino:* adorationeque dirigitur in Agni speciem,

Cant. 1. 2.

Leonis quasi aversantes severitatem; quoniam in throno qui sedet mansuetudine, affabilitate, amore non solùm festivè extollitur; sed pronè à subditis universis adoratur. Hæc est Superioris gloria, sedem honoris habere benevolentiâ: cui inguntur in plausum virtus & fortitudo; quippe corda subditorum potiùs flectuntur obsequio: aptanturque inclyta virtute legi, quando reguntur amore. *Quam bene navigant, quos Amor dirigit*: dicit Otho Vænius, *Emblem. Amor.* 122. Hinc inter gloriam, Agni laudant, qui sub throno sunt sapientiam; qua sedens regit, qui benignitate ducit: igitur haudquaquàm sapit, sed desipit; qui nancisci cupit Ieonis dira austeritate, quod melius perficitur agni dulcissimâ mansuetudine. Quò extensior igitur in subditos affabilitas, amplior in sede maiestas. *Vides* (subdit Seneca, *Epist.* 115.) *quantum decoris illi, quantum ponderis, gravitatisque adderet: quanta esset cum gratia auctoritas!* Hinc à Claudiano in Panagyr. Mallij præf. à v. 241. dicitur:

——*Quæ digna petitu*
Largitor facilis: nec quæ comitatur honores,
Ausa tuam leviter tentare superbia mentem.
Frons privata manet.

Elucet siccine differentia sedentium in sedibus honoris, & supra sedem sedentis. Hic non onus subditis, sed honor subditorum & dignitatis. Illi sedebant in sede honoris auctoritate: ille sedebat amore. Unde si cessa auctoritas & maiestas à sede; ille sedet supra sedem; quippe ampliorem habebat ex amore maiestatem. Illi in sedibus sedebant, quippe honore sedis digni. Hic supra sedem, eò quòd ampliore dignus honore: igitur ultra eminentiorem thronum, ultra laudes, ultra plausum, Agni mansuetudine sanguinem dare pro subditis; qui illis poterat & iure, ostendere faciem Ieonis. Dicam apposite cum Boetio, lib. 1. *Consol. Philos.* metr. 8. vers. 28.

O felix hominum genus,
Si vestros animos amor
Quo cœlum regitur, regat.

7 Non ita stellæ effulgent sicut Sol, quippequàm nimis elevatæ sunt: & licèt sint in cœli throno, primæ mirabilis magnitudinis: ab inferioribus designantur ut minores. Arbitrantur multi cadere, si videntur quasi à throno descendere: & quantumvis adinstar stellarum lucidi, inferioribus favente; haudita accepti, quia semper ut Superiores, sunt in sede maiestatis: & ut capiantur subditorum corda, interdùm frontem debet aperire gratia. Piscibus Habacucus comparat homines, & piscatoribus Principes. *Facies hominum sicut pisces maris*: In illorum capturam usus hami & sagenæ: dicunturque homines sicut pisces; quoniam alij capiuntur sensim cum suavitate, & alij tracti, sed vulnere. Rete ergo dicitur lex, signatque Apostolis Christus, quomodò hominum piscatores sint, abiecto hamo; quippe in legem non allecti, qui invitè tracti. Rectè in capturam hominum arte retibus utendum: sed cogita modum. Nihil ceperant laborantes per noctem totam; dixitque illis: *Laxate retia vestra in capturam.* Quidni dicit, *Mittite*, sed *laxate* vel *extendite*? Ut facilè pisces haberent, cum nihil vel laborantes cepissent. Pisces non possunt in retia ingredi, si breves retium ocelli. Piscatores ambigunt, quos prendere cupiunt: illisque dicit Christus, *Retia laxate*; quia in capturam pisces egent aliqua extensione. Arte enim est opus, ut detur ingressus. Ampliora sunt & extensiora retium fila in introitu, breviora in sinu: præcipitque Dominus piscatoribus in capturam piscium retia laxare; ut possint facilè ingredi, verum numquàm possint egredi. Non dicit *Relaxate* sed *laxate*. Quid, quod in retia intratent, si pisces fugerint? signatque Christus extensionem retis, sed neutiquàm in effugium relaxationis; equidem nihil in captura captum, & copia piscium, si possent libere exire, eadem facilitate, qua in retia ingressi.

8 Ita factum, subditque Matthæus, dixisse Christum: *Venite post me: faciam vos fieri piscatores hominum.* Ut tracti modò pisces; capiendi in retia legis, qui sine lege pervagantur homines. Sine retium laxatione non ingrediuntur, quippe corda hominum suavitate ducuntur. Laborabitis sine extensione retium, ac totus labor in vanum. Non summo iure utendum, & causa legis & rationæ potestatis: laxate retia, ut capi possint vel errantium corda: etenim haud conciliantur, quæ strictiore austeritate capiuntur. Vernaculè: *No se pescan corazones con nimiedades.* Angel. Politian. in *Rustico*, vers. 241.

Sic extirpabit gentes radicitus omnes:
Non enim ad fastum genus est mortale creatum.

Opus est laxatione, ut exactè impleatur opus: quandoquidem cordibus humanis gratia; in illorum prudenter formantur retia; quies suaviter continentur, ne legum retia rompantur. Quàm solicitus creditor; sed nequam, in ære alieno gravatum; ut redderet universum debitum! Trux corque durum patet, cùm totum ex toto peteret. *Suffocabat eum, dicens: Redde quod debes.* Reddidit? Nullo modo. Haud valuit. Daret, si exactor patientiam haberet. Redderet tempore, ni tyrannicè creditor uteretur toto rigore iustitiæ, quo nihil factum; in respiscentiam exactorum Præsidum, abnuentium gratiam, & nolentium laxare retia in capturam: igitur qui possunt, & vellent, debita nequaquàm solvunt; quia suffocantur. Aliquando retis strictæ utendum est extensione, ut pisces capti contineantur in rete.

Quod cadet alterna requie durabile non est:
Hæc reparat vires, fessaque membra levat.

Arcus & arma tua tibi sint imitanda Dianæ:
Si numquàm cesses tendere, mollis erit.

Succinit Ovid. *Epist.* 4. v. 89. Hac de causa iussit Assertor N. laxare rete, haud hamos porricere in mare: equidem pisces non trahuntur etsi trahantur; quoniam invitè trahuntur.

9 Qui Conditor totius orbis iurè usquequaquè vocatur *Dominus cœli & terræ.* 1. Esdr. 5. 11. unde Christus dicens, *Pater Domine cœli & terræ*, asseruit plausum & dominium; quia dominus universorum est. Fecit cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Cur igitur non extollitur dominus inferorum; cùm in eis etiam exerceat dominium, & in ditione eius universa sint posita, uti ab illo constituta; fateaturque principatum, quicquid continet ambitus cœlestium, terrestrium & infernorum? Ibi sunt dæmones cum hominibus damnatis. Sunt subiecti, sed cor longè. Sub potentatu iacent, sed subiectos esse nollent: & licèt Deus habeat in tnfernis dominium, haud nominatur dominus infernorum; quoniam habetur dominium, sed non dominij excellentia, si subditorum Princeps non habet corda. Subiecti faciunt, quicquid à Domino iussum. Trahuntur in Domini voluntatem, sed invitè; & quantumvis suiecti, non designantur ut subditi; quippequàm à dominatione longè, qui non subditi Superiori dominanti, voluntariè. Videtur tragœdia Anaxarchi, cùm tunderetur in pilo, de qua apud Lactium *lib.* 9. & Ovid. in *Ibim*, v. 573. Nulla potentis indicatur

potestas, quia erga illum oppressi erat aversa voluntas: & in ipsa subiectione abnuitur dominium; quippe non dominus cordium. Haud ideo Superior immutetur, dum illum cor pravorum aversatur. Utatur cum eis iustitiâ, quos non valuit in bonum flectere gratiâ. Subditi sunt, etsi invitè subditi, ne noceant. Blasphemant. Flocci ducendum est, modò cruciatu in inferno sint. Ministri pilo tundant, ut impij in tenebris contitescant. Videant irati flagellum, quem sprevere pium; maximè cum desperatione conversionis in bonum. Haud aliter sese gerent Superioris facies; si pro subditis (absit) habuerit dæmones. Persius, *Satyr.* 5. à v. 93. in rem sit.

Non Prætoris erat, stultis dare tenuia rerum
Officia, atque usum rapidæ permittere vitæ.
Et quid tam pravum est? Sed nullo thure litabis,
Hæreat in stultis brevis ut semiuncia recti.

10 Ergo in nostrum articulum ut trahantur qui trahendi, quippe alij expultione in integrum relegandi, & etiam fulmine. *Per me*? quæ arrogantiam & superbiam detestor, dicebat Sapientia) *reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me Principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.* Ergo sine illa in Regibus non est regnum, nec Principes imperantes habent dominium. Sanè. Non est in throno regio, nec in potentatu principatus, aversis ab illis subditorum cordibus: igitur ut regnent, corda conciliat summa potestas amoris; & nullatenùs severitas maiestatis. Ducuntur enim ratione & regentium modo, quèis voluntas captivatur imperio; equidem nihil rectum quod ad invito. Unde cum pateat regnum obedientiâ subditorum; Reges amore regnant, & suavitates Principes imperant: quandoquidem subditi sponte conditas leges custodiunt, & decreta iustitiæ nec in ungue præcermittunt. Discrimen signat David. *Subdit populum meum sub me*; non sat quod illius, ut sit suiectione subiectus. Sunt qui subiecti throno: sunt qui subiecti Principi, in throno potestate constituto: dicitque Princeps David, *Populum meum & sub me*; ut indicet habere subditorum etiam cor: etenim eorum futilis in subiectione subiecto, qui subsunt dumtaxat throno. *Meum & sub me.* Alia est maiestas, quàm in throni sublimitate præbet Principis sublimitas. Est alius thro-

Gloria throni ex mansuetudine.

Oth. Væn.

Senec.

Claud.

Ex gratia amoris maiestas maiestatis.

Boetius

Matth. 22. 28.

Ovid.

Nihil boni ab invito petitur.

Matth. 22. 5.

Non subditi, qui corde rebelli.

Habac. 1. 14. Cur subditi similes piscibus in aqua vagæ

Luc. 5. 4.

Modus retinendi in observantia in sti tuti.

Matth. 4. 19.

Angel. Polit.

Gratia Præsidis retia cordium.

Qui non petunt gratiam subiguntur iustitiæ; quicquid dixerint; etsi blasphement.

Persius

Plurimi potestas amoris, quàm potestatis.

Ps. 143. 2.

Quid subditi re-fidi, sunt subditi potestatis non cordis.

nus & cultus, quos subditorum efformat affectus: dicitque *Sub me*, ut micet, subditis quàm charus sit: igitur subduntur Principi, quid subditi potestati: illi quippe voluntatie vel ad nutum obedirent; quamvis in throno ut Principem non haberent. Hæc ars amoris in augusta sede maiestatis, expulsâ larvâ in reluctantiam timoris, diciturque, *Populum metum & sub me*, ut constet, vis amoris quanta sit: non enim erant subditi sub potestate, formidine: sed sine formidine sub amoris potestate. Hic respectus illustrat sedentem Superiorem: contrarius valet decorare interdùm inferioris voluntatem; videntis dignitatis thronum, atque sedere tyrannum; sine iure, sine lege dominantem, auctoritate & potentiâ dignitatis insolentem. Non est tunc sub Prælato, sed sub throno, collato per fas vel nefas indigno, per quem obedientiæ gloria, & subiectionis excellentia: siquidem virtutis fulgor; quòd Superior Tyrannus, veneratione adoretur, ut Superior. Sic enim voluntas Dei, ad cuius placitum fit: etenim obedientiæ perfectio, se subdi in omni timore dominis; non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Alij tædio averfantur tyrannum & tyrannidem: hic hanc, non tyrannum, sequens virtutem; quin desideret, quod in alijs desiderat, dum subditos ad lubitum gravat: etenim per insignem subiectionem, veneratur indignum & dignitatem.

In quo obedientia perfectio est

11 Aliter constituit Præsidis gratia, quod demolitur arrogantiæ violentiæ. Unde Horatius, 1. *Satyr.* 1. v. 86.

Horat.

Mirarie,
Si nemo præstet, quem non mereare amorem?

Hi nec sibi consulunt, nec dignitati, cùm benevolentia valeat utriusque cedere gloriæ. Phrasi Christi emphatica constat, qua Apostolis seriem exponit regiminis, & præmia post prudentis moderationis. *Vos* (inquit) *qui secuti estis me, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ; sedebitis.* Maiestas in sede est: quidni dicit, cùm sederit in maiestate sedis; sed in sede maiestatis? Ut indicet discrimen sedentium, dum occupant thronum. Qui sedent, multoties imperant severitate: alij sedent principantes amore. Amor corda subditorum trahit: severitas asperitate subducendo avertit. Ille inferiores subdit & sub throno & sub Prælato: illa dumtaxat sub throno, & sub maiestate sedis, non sub sede maiestatis: Christusque in sede maiestatis promittit sedere, nequaquàm in maiestate; quippe non gloriosè sedet; qui regit severitate terribili maiestatis, sed illice & attractivâ maiestate dilectionis: etenim maiestas sedis habet subditos ut subditos per imperium; sedes verò maiestatis habet corda subditorum. Illa possidet subditum populum suum; sed non sub se: sub se etiam habet vel celsitudine muneris, qui sedet gloriosè in splendida sede maiestatis: quandoquidem dumtaxat gloriosus munere thronus, ubi qui sedet, habuerit subditorum animos: fugit enim Præsidem desiderabilis in regimine excellentia, ubi in opere ex imperio fugiunt subditorum corda. Pende: *In sede maiestatis suæ.* Haud dubium, quòd in sede sit maiestas. Cur igitur non sedis, sed sedentis in maiestate, deligatur auctoritas? Ut habeat sub se subditos, qui subditos habet, dùm tamquam Superior sedet: & in maiestate sedis, etiam ostendit sedem maiestatis suæ; quippequam propriâ pollet maiestate, qui in maiestate sedis, sedet amore.

Ubi benignitas, ampitur maiestate maiestas.

12 Exit *vincens ut vinceret*: & data, est illi corona: igitur arcum habebat sine sagitta: & ante conflictum, nactus sine pugna trophæum; quoniam pro telo averlæ severitatis, sagitta fuisse utebatur amoris. Vicit antequàm vinceret. Vincit Præses, dum potestate subditis opus iniungit: diciturque victor, priusquam obijciatur ut Superior; igitur cùm habeat subditorum corda, horum tanta promptitudo in obedientia; ut iam completum sit opus, ad audiendam vocem sermonum eius. Ita quidem animi subditorum vincuntur, antequàm imperij sagittâ vincantur. Unde Plinius his predito dotibus, dicit Traiano: *Scis ubi vera Principis, ubi sempiterna sit gloria: ubi sint honores, in quos nihil flamma, nihil senectus, nihil successoribus liceat.* Si blandus potest regnare, quippe vel subditos saxeos blandimine quit adducere. Horat. de *Arte*, à v. 392.

Apoc. 6. 2.

Illa subditi vincuntur, priusquàm potestate vincitur.

Plinio.

——*Orpheus*
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque leones.
Dictus & Amphion Thebana conditor arcis,
Saxa movere sono testudinis; & prece blandâ
Ducere, quò vellet: fuit hæc sapientia quondam
Publica. Sic honor & nomen divinis.

Horat.

DIDASCALIA VII.

Numerari culpæ nequeunt, quæ amore habendæ potestatis perpetrantur.

Gregor. Magn.

1 INFIT Gregor. Magn. 24. in *Iob*, cap. ult. In hoc odio amore sui dilectionis specie, absconditur virus animæ, sine criminum timore: equidem propter vanitatis, auræque blandientis futilem ventum, cum inferno ambitiosus pepigit pactum. A diabolo N. Assertor assumptus, ac in templi cupula insidiosè collocatus. Ut homo differet vincere, indulsit ita à dæmone toties agi. Ex Christi victoria, qui honorum prurigine percitus, cavere debet ab huiusmodi dæmonis assumptionibus: equidem qui assumit in thronum, subdolè veterator invitat in præcipitium. Pende. *Mitte te hinc deorsum*: dixit. Quorsùm *Deorsum*, si fuggesserat *hinc*. Innititur effectus ex assumptione diaboli, sub eminentiæ colore: igitur hic non solùm ambitiosum impellit in lapsum, sed ipso in lapsu deorsùm; quoniam instat, quousque assumptum deducat astu in infernum. Verùm ita ambitiosi mens cæca, & ratio splendore falso illusa, ut modò collocetur in sublimiori loco; abdicit factè quòd assumatur à diabolo. Huiusmodi cupiditas dicitur radix malorum; *quàm quidam appetentes, erraverunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.* Elucet intellectionis defectus, ubi pro dignitatibus inserunt se doloribus: simul rigantes radicem malorum in appetentia vanitatis dignitatum: equidem in pectoris ambitione, cuncta mala continentur, uti in radice. Signatur à Paulo & miro modo. *Radix amaritudinis sursùm germinans.* Radix deorsùm descendit: cur igitur sursùm germinantem Paulus ambitionem innuit? Quid mirùm? Germinant quæque secundum propriam speciem, & radicis conditionem. Unde si sursùm germinant mala, cuncta erant in ambitione contenta. *Sursùm & deorsùm.* Aptè, ut quantum ostendatur ex lapsu ambitiosi præcipitium: conferturque radici sursùm floridæ germinanti, deorsùmque amarissimè tendenti; quippe assumptus à diabolo, quo magis in honoribus sursùm; eò magis in amarorem versus infernum deorsum. Canit Virgilius, 2. *Georgic.* vers. 291.

Periculo & horror ambitionis.

Luc. 4. 9

1. Tim. 6. 10. 1. *Radix malorum.*

Heb. 12 15.

Quorsùm tendit assumptus à diabolo

——*Quæ quantum vertice ad auras*
Æthereas, tantum radicem in tartara tendit.

Virgil.

2 Nec tibi regnandi veniat dira cupido. Hoc est, se inserere doloribus deauratis, quoniam ex amaritudine solùm germinant dolores: abominandaque stillans in honore magnitudo, qua spelitur cum fastu ambitiosus in inferno. Omnia regna mundi etiam Christo ostendit dæmon, & in momento oculi; ut clareret momentum illorum nullius momenti. Conditio in fallacem traditionem fuit; *Si cadens adoraveris me.* Insigne sanequàm promittitur fastigium; ad quòd non exaltationem dæmon præmittit, sed casum. Christus ut nos instrueret, statim repulit: ambitiosus vel ante suggestionem, conditionem admittit: etenim adipisci ut valeat cogitarum honorem; ex abrupto confestim pronus adorabit dæmonem. *O ambitio quàm cæca semper! O quam semper præsumptio pessima! O quàm perdit concessa, qui inconcessa captat!* (exclamat Chrysolog. *Serm.* 152.) *Ob terrenum regnum impugnat cœlestem: terrenis inhians, irruit in divinas; ipsamque pietatem totâ impietate sectatur. Apud illum peccandi amor.* Ut habeat adorationem, adorat attentius dignitatem. Ut prævaleat in vanitate sua, in vanum ab illo accipitur anima: igitur supponitur erga dæmonem ipsa adoratione auctoritas priusquàm habeatur fallax adorata dignitas. *O quantum caliginis mentibus humanis obijcit magna felicitas! Ille se supra rerum naturam esse tunc credit. Solicitissima ætas est illis. Præteritorum obliviscuntur, præsentia negligunt, de futuris timent. Cum ad extrema venerint, sero intelligunt miseri, tandiu se, dum nihil agunt occupatos fuisse. Aliunde enim aliò transfugiunt, & consistere unâ cupiditate non possunt. Eorum gaudia trepidâ. Non solidis innituntur; sed eadem, qua oriuntur, vanitate turbantur. Numquàm defuerunt vel felices vel miseræ solicitudinis causæ. Numquàm agetur, semper optatur.* Hæc Seneca de *Brevit. Vita*, à cap. 14. Elucet, quomodo ambitiosi adinstar rotæ volvantur & volvant, & quomodò *impij in circuitu ambulant.* Crutius hic, accinit.

Virgil.

Math. 4 9.

Pro bonore qui concussit, dæmonem adorabit.

Chrysol

Quo impetus?

Seneca

Sicut motæ actionis.

Psal. 11 9.

Crucius

Versant cuncta volubiles,
Rerum potestas cùm datur improbis.

nus & cultus, quos subditorum efformat affectus: dicitque *Sub me*, ut micet, subditis quàm charus sit: igitur subduntur Principi, quid subditi potestati: illi quippe voluntatie vel ad nutum obedirent; quamvis in throno ut Principem non haberent. Hæc ars amoris in augusta sede maiestatis, expulsâ larvâ in reluctantiam timoris, diciturque, *Populum metum & sub me*, ut constet, vis amoris quanta sit: non enim erant subditi sub potestate, formidine: sed sine formidine sub amoris potestate. Hic respectus illustrat sedentem Superiorem: contrarius valet decorare interdùm inferioris voluntatem; videntis dignitatis thronum, atque sedere tyrannum; sine iure, sine lege dominantem, auctoritate & potentiâ dignitatis insolentem. Non est tunc sub Prælato, sed sub throno, collato per fas vel nefas indigno, per quem obedientiæ gloria, & subiectionis excellentia: siquidem virtutis fulgor; quòd Superior Tyrannus, veneratione adoretur, ut Superior. Sic enim voluntas Dei, ad cuius placitum fit: etenim obedientiæ perfectio, se subdi in omni timore dominis; non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Alij tædio averfantur tyrannum & tyrannidem: hic hanc, non tyrannum, sequens virtutem; quin desideret, quod in alijs desiderat, dum subditos ad lubitum gravat: etenim per insignem subiectionem, veneratur indignum & dignitatem.

In quo obedientia perfectio est

11 Aliter constituit Præsidis gratia, quod demolitur arrogantiæ violentiæ. Unde Horatius, 1. *Satyr.* 1. v. 86.

Horat.

Mirarie,
Si nemo præstet, quem non mereare amorem?

Hi nec sibi consulunt, nec dignitati, cùm benevolentia valeat utriusque cedere gloriæ. Phrasi Christi emphatica constat, qua Apostolis seriem exponit regiminis, & præmia post prudentis moderationis. *Vos* (inquit) *qui secuti estis me, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ; sedebitis.* Maiestas in sede est: quidni dicit, cùm sederit in maiestate sedis; sed in sede maiestatis? Ut indicet discrimen sedentium, dum occupant thronum. Qui sedent, multoties imperant severitate: alij sedent principantes amore. Amor corda subditorum trahit: severitas asperitate subducendo avertit. Ille inferiores subdit & sub throno & sub Prælato: illa dumtaxat sub throno, & sub maiestate sedis, non sub sede maiestatis: Christusque in sede maiestatis promittit sedere, nequaquàm in maiestate; quippe non gloriosè sedet; qui regit severitate terribili maiestatis, sed illice & attractivâ maiestate dilectionis: etenim maiestas sedis habet subditos ut subditos per imperium; sedes verò maiestatis habet corda subditorum. Illa possidet subditum populum suum; sed non sub se: sub se etiam habet vel celsitudine muneris, qui sedet gloriosè in splendida sede maiestatis: quandoquidem dumtaxat gloriosus munere thronus, ubi qui sedet, habuerit subditorum animos: fugit enim Præsidem desiderabilis in regimine excellentia, ubi in opere ex imperio fugiunt subditorum corda. Pende: *In sede maiestatis suæ.* Haud dubium, quòd in sede sit maiestas. Cur igitur non sedis, sed sedentis in maiestate, deligatur auctoritas? Ut habeat sub se subditos, qui subditos habet, dùm tamquam Superior sedet: & in maiestate sedis, etiam ostendit sedem maiestatis suæ; quippequam propriâ pollet maiestate, qui in maiestate sedis, sedet amore.

Ubi benignitas, ampitur maiestate maiestas.

12 Exit *vincens ut vinceret*: & data, est illi corona: igitur arcum habebat sine sagitta: & ante conflictum, nactus sine pugna trophæum; quoniam pro telo averlæ severitatis, sagitta fuisse utebatur amoris. Vicit antequàm vinceret. Vincit Præses, dum potestate subditis opus iniungit: diciturque victor, priusquam obijciatur ut Superior; igitur cùm habeat subditorum corda, horum tanta promptitudo in obedientia; ut iam completum sit opus, ad audiendam vocem sermonum eius. Ita quidem animi subditorum vincuntur, antequàm imperij sagittâ vincantur. Unde Plinius his predito dotibus, dicit Traiano: *Scis ubi vera Principis, ubi sempiterna sit gloria: ubi sint honores, in quos nihil flamma, nihil senectus, nihil successoribus liceat.* Si blandus potest regnare, quippe vel subditos saxeos blandimine quit adducere. Horat. de *Arte*, à v. 392.

Apoc. 6. 2.

Illa subditi vincuntur, priusquàm potestate vincitur.

Plinio.

——*Orpheus*
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque leones.
Dictus & Amphion Thebana conditor arcis,
Saxa movere sono testudinis; & prece blandâ
Ducere, quò vellet: fuit hæc sapientia quondam
Publica. Sic honor & nomen divinis.

Horat.

DIDASCALIA VII.

Numerari culpæ nequeunt, quæ amore habendæ potestatis perpetrantur.

Gregor. Magn.

1 INFIT Gregor. Magn. 24. in *Iob*, cap. ult. In hoc odio amore sui dilectionis specie, absconditur virus animæ, sine criminum timore: equidem propter vanitatis, auræque blandientis futilem ventum, cum inferno ambitiosus pepigit pactum. A diabolo N. Assertor assumptus, ac in templi cupula insidiosè collocatus. Ut homo differet vincere, indulsit ita à dæmone toties agi. Ex Christi victoria, qui honorum prurigine percitus, cavere debet ab huiusmodi dæmonis assumptionibus: equidem qui assumit in thronum, subdolè veterator invitat in præcipitium. Pende. *Mitte te hinc deorsum*: dixit. Quorsùm *Deorsum*, si fuggesserat *hinc*. Innititur effectus ex assumptione diaboli, sub eminentiæ colore: igitur hic non solùm ambitiosum impellit in lapsum, sed ipso in lapsu deorsùm; quoniam instat, quousque assumptum deducat astu in infernum. Verùm ita ambitiosi mens cæca, & ratio splendore falso illusa, ut modò collocetur in sublimiori loco; abdicit factè quòd assumatur à diabolo. Huiusmodi cupiditas dicitur radix malorum; *quàm quidam appetentes, erraverunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.* Elucet intellectionis defectus, ubi pro dignitatibus inserunt se doloribus: simul rigantes radicem malorum in appetentia vanitatis dignitatum: equidem in pectoris ambitione, cuncta mala continentur, uti in radice. Signatur à Paulo & miro modo. *Radix amaritudinis sursùm germinans.* Radix deorsùm descendit: cur igitur sursùm germinantem Paulus ambitionem innuit? Quid mirùm? Germinant quæque secundum propriam speciem, & radicis conditionem. Unde si sursùm germinant mala, cuncta erant in ambitione contenta. *Sursùm & deorsùm.* Aptè, ut quantum ostendatur ex lapsu ambitiosi præcipitium: conferturque radici sursùm floridæ germinanti, deorsùmque amarissimè tendenti; quippe assumptus à diabolo, quo magis in honoribus sursùm; eò magis in amarorem versus infernum deorsum. Canit Virgilius, 2. *Georgic.* vers. 291.

Periculo & horror ambitionis.

Luc. 4. 9

1. Tim. 6. 10. 1. *Radix malorum.*

Heb. 12 15.

Quorsùm tendit assumptus à diabolo

——*Quæ quantum vertice ad auras*
Æthereas, tantum radicem in tartara tendit.

Virgil.

2 Nec tibi regnandi veniat dira cupido. Hoc est, se inserere doloribus deauratis, quoniam ex amaritudine solùm germinant dolores: abominandaque stillans in honore magnitudo, qua spelitur cum fastu ambitiosus in inferno. Omnia regna mundi etiam Christo ostendit dæmon, & in momento oculi; ut clareret momentum illorum nullius momenti. Conditio in fallacem traditionem fuit; *Si cadens adoraveris me.* Insigne sanequàm promittitur fastigium; ad quòd non exaltationem dæmon præmittit, sed casum. Christus ut nos instrueret, statim repulit: ambitiosus vel ante suggestionem, conditionem admittit: etenim adipisci ut valeat cogitarum honorem; ex abrupto confestim pronus adorabit dæmonem. *O ambitio quàm cæca semper! O quam semper præsumptio pessima! O quàm perdit concessa, qui inconcessa captat!* (exclamat Chrysolog. *Serm.* 152.) *Ob terrenum regnum impugnat cœlestem: terrenis inhians, irruit in divinas; ipsamque pietatem totâ impietate sectatur. Apud illum peccandi amor.* Ut habeat adorationem, adorat attentius dignitatem. Ut prævaleat in vanitate sua, in vanum ab illo accipitur anima: igitur supponitur erga dæmonem ipsa adoratione auctoritas priusquàm habeatur fallax adorata dignitas. *O quantum caliginis mentibus humanis obijcit magna felicitas! Ille se supra rerum naturam esse tunc credit. Solicitissima ætas est illis. Præteritorum obliviscuntur, præsentia negligunt, de futuris timent. Cum ad extrema venerint, sero intelligunt miseri, tandiu se, dum nihil agunt occupatos fuisse. Aliunde enim aliò transfugiunt, & consistere unâ cupiditate non possunt. Eorum gaudia trepidâ. Non solidis innituntur; sed eadem, qua oriuntur, vanitate turbantur. Numquàm defuerunt vel felices vel miseræ solicitudinis causæ. Numquàm agetur, semper optatur.* Hæc Seneca de *Brevit. Vita*, à cap. 14. Elucet, quomodo ambitiosi adinstar rotæ volvantur & volvant, & quomodò *impij in circuitu ambulant.* Crutius hic, accinit.

Virgil.

Math. 4 9.

Pro bonore qui concussit, dæmonem adorabit.

Chrysol

Quo impetus?

Seneca

Sicut motæ actionis.

Psal. 11 9.

Crucius

Versant cuncta volubiles,
Rerum potestas cùm datur improbis.

3 De huiusmodi circuitu ad vertiginem, etsi dictum, *Tom. 1. T. 1. D. 12. à n. 10.* & alijs in *Tom.* modò agendum. Quid est ergo ambulare in circuitu? Ambulare sine termino, quod contigit illis, quos impellit ambitio: etenim etsi habeant culmina dignitatum, non habent terminum; igitur quasi non satis habita, habentes procedunt in ulteriora. *Sedet super sedem*: dicit noster pleonasmus. Quis non? Quisquis desiderat plus. Super sedem sedet, qui præsenti honore gaudet. At qui fovet ambitionem, sedet nullatenùs: super sedem; quippequàm in ipsa dignitate possessa, super sedem sedens quærit aliquid supra. Percitus pruritu honoris, ambulavit, ut in adorationem obtineret. Obtinuit, sed in circuitu ambulavit; quoniam adepto in honore fine totius ambitionis, non invenitur ambitionis finis. Carpit Boetius, 2. de *Consol. Philosoph.* Metr. 2. à v. 11.

Si claris avibus ornet honoribus,
Nil tam parta videntur.
Sed quæsita voranti fera cupiditati,
Alios pandit hiatus.
Quæ tam præcipitem frena cupidinem
Certo fine retentent,
Largis cum potius muneribus
Sitis ardescit habendi?

4 Hinc ambitio confertur igni, & vanitas vento; quonium ambitio vanitate crescit, quæ cordis incendia nutrit. Quies ignis in sublimi. Videsis Silvestr. à Petrasanct. lib. 6. *Symbol. heroic.* Conditionis profectò singularis est ignis ambitionis: quandoquidem continuo motu ita volatile, ut non quiescat in sublimi. Naturam cognovit Sapiens: *Ignis numquàm dicit, sufficit.* Cuncta vorat, nec satiatur. Nulla alimenta recusat, verùm aviditas non compescitur. Quò copia maior, sitis ardentior: ignique pectus cordis ambitiosi comparatur; igitur non solùm instando in sublimi non quiescit, sed sublimiora cupit. Quod de igne asserit, idem de inferno dicit: *Numquàm dicit sufficit.* E siti, dignitate sopita, aviditate ambitionis, crescit altera sitis, quin extinguatur appetitus; quippe igne potus: igitur post magna, plura: post plura & sublimia, sublimiora; expresso inferno, ut excutiatur ignis ab ambitioso: quandoquidem cogitare potest, infernum portare in pectore, vel in inferno ante tempus habitare.

Num tribus infernum custodit faucibus antrum:
Num sitis inter aquas.

Succinit Propert. 3. *Eleg.* 5. v. 42. *Postulat, non obtinet* (inquit Bernard. *Epist.* 126. à n. 1. *Indignatur, resilit ab illo, transit ad alium. Utinàm tamen obtinuisset! Minus forsàm nocuisset potita votis ambitio, quàm frustata: tunc quippe soli obesset sibi, nunc verò sævit in orbem. Vides quid facit amor gloriæ: quis nesciat?* Videtur quod Bernardus. Quid, quod dignitatem haberet: Altiori inhiaret, in sublimi non quiesceret. Infernus & ignis non dicunt: *Sufficit.* Aquæ honorum sale mistæ: quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ. Lucanus, 9. *Pharsal.* à v. 607.

Largus aqua mediis fons unus arenis:
——In mediis sitiebant Dipsades undis.

Adinstar Orygis perpetuò sitiunt: secum habent in suis restigerium; sed quod habent despiciunt, quia ampliora quærunt (Videsis dicta, *Tom. 4. T. 5. D. 4. à n. 15.*) etenim ad similitudinem montium ardentium (ut observat Villava *Symbol.* 141.) *dum bibunt, plus sitium*: & cùm non habeant quid cupiant in sitim, concupiscunt ambitionem.

5 Demònstratur aviditas in Lucifero ad volatilem gloriam, cuius erat totum votum: *Ascendam.* Quò ergo? Fovet in corde cogitationem, ut convertatur in dæmonem. Quæ non faciet ambitio, si hæc neque quievit in cœlo: *Conscendam.* Ubi? Exponit nobile emblema, apud Octav. Strad. Tom. 2. *Symbolor.* 12. fol. 15. in quo homò cum lampade in dextra, ambulans super nubes exprimitur graphicè; lemmaque: *Altiora.* Altiora? *Altiora eitiísimo cœlo* (ait hic Iacob. Typotius) *est ipsum cum orbibus suis nodecimum cœlum. Quis verò supra nubes latus, altiora petit, & accenso funali, quid scrutatur? Animus est.* At cuius? Luciferi sanè, quia ascensus huiusmodi dumtaxàt cogitari potest à dæmone. *Conscendam.* Super nubes elatus es in sublimia. An sunt altiora? Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore. Omnis lapis pretiosus operimentum tuum. Tu Cherub extentus, perfectus à die conditionis tuæ; donec inventa est iniquitas in te. Necdum satiata sitis? Amplorem desideraus celsitudinem, superbè propriam solicitas perditionem. Altiora? Quò animi extenditur cogitatio? *Similis ero Altissimo.* Quis sicut Deus? Tu signaculum similitudinis, verùm non similitudo. Tu scis. Quid ergo ambis? Altiora. Non possunt esse: & ambis quæ esse non possunt: & cum impossibilitatis cognitione? Iam non Cherub, scientiæ plenitudine, sed ambientis fatuitate, avens quod non potest esse. Altiora sunt, sed non tibi; quòd vere cognoscis, & cum cognitione audax imprudenter ambis; ut clarescat, quis es tu, & quid ambitiosi cor: equidem ita pravum, ita in ambitionem pronum; ut cum tibi impossibilis dignitas, ut ambitas tantùm, ambitionem ambias. Impossibile non appetitur: appetere concupiscitur. Tua cognoscitur igne insatiabili pravitas, atque mentis sine meute ex ambitione fatuitas: etenim dumtaxàt fatuus, specie dignitatis attonitus, impossibili cognita dignitate; ambitum quibat ambire. Vernaculè. *Si sabe, que ni puede, ni se puede conseguir; si pretende, pretende por pretender.*

6 *O homo* (subdit Bernard. *n.* 4.) *non minus sine fronte, quàm sine mente: nec Dei memor timoris, nec sui honestatis! Putat se non videri, cùm sit subsannatio & illusio omnibus qui in circuitu eius sunt.* Nescit ignominiam, modò nanciscatur altiorem gloriam. Non est, nec illi, etsi sit. Fatuus patet, dum plus, ubi nil plus, quærit. Verùm peurit ambitione, vel ipse dæmon, vel possessus à dæmone: equidem cùm totus ambitionis sit, & ambitioso phrenetico non sit mens; si non valet ambire præ indignitate thronum, ambit, ut ambiat dignitatis ambitum. Fatuitas objicitur, sed non creditur, quousque pateat vigili ratione & restituta mente, in ambitione nihil præter dolores ambiri. Dicit Doctor Gentium, quò supra. *Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt à fide & inseruerunt se doloribus multis.* Diximus honorum cupiditatem, vitiorum conctorum esse radicem, *num. 1.* At gravat uti pondus cogitationis, Tò: *Cupiditas, quam quidam appetentes.* Quid? Appetitur cupiditas? Patet, dum cor tendit in vanitates & insanias falsas: ubi sequitur usque in insaniam aves volantes, ac quas non valet pedibus, sequitur oculis: ubi piscit ventos, & phantasiæ studet in apparatus, picturis cogitationis, ac imaginibus falsis: dicitur que honorum cupiditas appetitus, ut ambitiosi constet conditio prava: equidem dum altiora tenet, neque restat quod desideret; ultra possibilem & inexcogitabilem deridiculè honorem, ut appetat plus, quin plus, appetit cupiditatem. Pervenit in signas & indignè, quò non pervenit spes; verùm haud satiatum cor: quod quidem satiaretur, quia satis esset; ni fortuna lutens in honorem impulisset. In ampliora iam tendit habito honore; quippe periculosum, canem semel extra gustare. Ascendit, unde non plus: & plus percupit inflata mens? *Immoderæ cupiditates terminus nesciunt. Sordent prima quæque, dum maiora sperantur*: ait in Vit. Alexandr. Q. Curt. 10. cap. 10. quod excerpsit Seneca, *Epist.* 115. de cente: *Interim nova suscipiunt, qui priora dum amverant. Nemo enim est, cui felicitas sua, etiam si cursu venit, satisfaciat. Querumtur de consiliis & de processionibus suis.* Tandem deveniunt, ubi nihil præ partis & potitis, appetibile: at nequaquam removentur ab ambitione. Sunt ulteriora? Non sunt. Quid igitur ultra? Desiderata. Habent: quasi non habeant. Cor aver. Ignis numquàm dicit: *Sufficit.* Non habent; quem concupiscant honorem; sed habent cupiditatem. Cogitant, quid appetant: & cùm habeant quæque cogitant; quasi non haberent honorum felicitatem & gloriam: concupiscunt in phantasiæ blandimen concupiscentiam.

7 De procervis filijs Israël, dixit David: *Concupierunt concupiscentiam in deserto.* Indicat plena corda, sed ambitione saucia, & phantasiâ læsa: hanc ni phreneticè haberent; quæ habebant, non concupiscerent. Vide dicta de huiusmodi phrase & periodo, *Tautolog. 5. à n. 20. & Tom. 6. T. 3. n. 27.* Effectum deprompsit Paulus. *Quam quidam appetentes, inseruerunt se doloribus.* Infeliciores utique, si dolores voluntarij. Dolores invitè veniunt, cordibus inseruntur. Non ita dulces, ut quærantur dolores. Refugimus tribulationes, quæ invenerunt nos nimis. Quisnam ita fatuus, ut sponte inseratur doloribus? Qui habet cuncta & quærit alia: qui aliquid desiderat ultra omnia: igitur cùm non adsequi cogitata, sit dolor; & habita concupiscere sit furor; doloribus futenter se inserit, qui trifatur, de quo gaudet: quandoquidem est ambitioso, vehementi, gravi dolori; nec cogitare posse, quid possit ambire. Clariùs. Dolor est, concupiscere: gaudium, percupita possidere. Sine ambitione, indotatorum evanescit vita, quantumvis contineant omnia: doloribusque inseruntur, quærentes ambitum: etenim cùm non habeant, de quo doleant; concupiscunt, ut ambiant, concupiscentiam. Arbitrantur inter fortunæ dona, quòd post omnia, semper cogitetur ultrà. Dolor est, si non plus; quamvis non sit: & ut doleant, vel habeant de fortuna dolorem; concupiscentiæ fortunæ appetunt cupiditatem. Denique. Damnum iudicatur, quicquid non

non acquiritur. Non est plus, neque possibile. Utique, verùm est desiderabile. Ita? Ita. In ambitioso corde, Luciferi invenitur furiosa concupiscentia, atque cupiditas furua, sine corde & sine mente, ex phantasia picta à corde: equidem uti dæmon, ut dolcat, ut ambiat maiestatem sublimiorem, & gloriam; unionem procax concupiscet hypostaticam.

Avidi in impossibilia.

Horat. —*Misera ambitione laborat.*

Ut medulatur Horatius, 1. *Satyr.* 4. v. 26. *Ambitio* quia cupit: *misera*, quippe nil appetit: etenim nanciscatur quantumvis cogitationis vanam cupiditatem, obtinebit duntaxat phantasiæ cogitationem.

8 Exponetur modò præfatum symbolum, *num.* 5. cùm epigraphe: *Altiora.* Animus est, qui supra nubes latus & elatus, altiora petit: sunt unim altiora. Verùm dum lampade instruitur, ultra undecimum cœlum, quid scrutatur? Altiora. Est aliquid ultrà. Verùm quid? Objicitur, quam vanum, fatuum ambitiosum cor; & ambitio quàm phrenetica, ubi ut plus & altiora quærat; atronitus cellitudine, spatia scrutatur perperàm imaginaria. Elucet cordis cupiditas, & ambitionis fallacitas: equidem si altiora cupit, & ultrà quærit; fovebit cupitam cupiditatem, & phantasiæ ludentis latam imaginationem, quam concupiscentia desiderat ut in immensum ambiat. De Spatijs imaginarijs, videlis Aristotel. 1. de *Cœlo*, text. 100. Ibi, D. Thom. Augustin. 11. *Civit.* cap. 5. Dionys. Areopagit. de *Divin. nomin.* cap. 1. & Pavon. *Natural. Theolog.* dist. 2. n. 23. & 1139. Sicine celsitas est ignorantia, & ambientis ignominia. Non enim honor habetur in dignitate; sed in phantasiæ ludicra imaginatione. Hinc de Lucifero in scomma, ludibriumque dicitur: *Dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam. Super astra.* Sunt altiora. Ultra cœlum spatium imaginarium. Idem dicebat in corde suo. Totum cœlum, totum solium, phantasiæ ambientis phrenetica cogitatio. Iuvenal. Satyr. 10. v. 103. inquit:

Phrenetica appetentia, quia imaginaria.

Ergo quid optandum foret, ignorasse fatetur,

Ubi supra. Iuvenal —*Qui nimios optabat honores.*

9 Excellentem, magnam, imò celsiorem præ alijs habebat, & gratis dignitatem. Quid quærit ultrà? Altiora, non ut ascendat, sed ut cadat. Ut caderet? Utique. Hic census contrahitur ab ambitione. Dixit; quò supra Paulus. *Cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide.* Quod ab ambitioso iudicatur honor, est error: igitur si maiorem explerverit dignitatem, averfabitur honorificum auctorem. Audiatur Seneca. *Age potius gratias* (ait 3. de *Ira*, cap. 31.) *pro his, quæ accepisti: reliqua expecta, & nondum te esse plenum gaude. Inter voluptates est, superasse quod speres. Omnes vicisti. Primum te esse in animo amici latare.* Renuit, desiderat ruere. Causam indicat, *Epist.* 73. proferens: *Cupiditas ingrata est.* Quid mirum, si ambitione deficeret prave à fide? Fides, ubi ambitioni non obest; stat, vel stare videtur: verùm si opponitur molimini cordis, ab hoc iugulatur fides: equidem cùm non intendat ambitio in amici fidem, sed in imaginariam eminentem dignitatem; fidem fluxam servabit, vel observabit pravom insidiosum cor; abtinendæ dignitatis quandiù subsistit spes. Cæteùm si spes labat, & præ alijs ambitu superiora desiderat; erga illum relinquet fidem, qui primam & sine meritis contulit dignitatem: Urgeque evanidus labor, quin cognoscatu detectionis error; quippe fovebit obscæcatè vile propositum, conatumque furore delirium, ut plura & plura superiora tenaciter æmuletur, quantumvis in infernum ambitione detrudatur. Prima collata dignitas, fomes inest ingratitudinis, & amplioris ambitionis; quia nequibat esse ambitio, ubi nulla de honore cogitatio, vel eò quod merita nulla, vel si essent, quia nihil omnia. Habita ergo gratis prima, collatio ingrata; igitur ambitioso videtur proprijs viribus altiora posse consequi: obiectoque cogitationi honore, deficit illico à fide: etenim non habet ullam honoranti fidem; ni extendatur auxilium erga celsiorem honorem. Nihil amat qui ingratum amat. Sufficit collatus thronus, ut sit ingratus: equidem si præcedit honore, deficiet protsùm à fide. Claudian. 2. de Laud. *Stilicon.* opportunè à v. 232.

Illis vitium ingratus animus est, & error.

Ambitio ingrata est.

Accusatur fides

—*Tantùmque suos invidit honores,*
Exiguumque putat, quòd sic amplexus.

Claud.

10 Innata præ pravitate videtur gratis dignato; ingratitudo ex honoresited est à dæmone. Semper ambitiosus perfidus. Hispanicè: *No guarda ley.* Diximus *Tom.* 5. *T.* 2. à *n.* 20. quid indicaret illud Ioannis periodus: *Qui recedit & non permanet.* Modò notanda lectio Lyrani & Hugonis. *Qui præcedit, & non permanet.* Etsi in textum invitè, in nostrum articulum apte: non enim potest permanere in fide, qui præcedit dignitate. Verùm quare? Ingratitudine? Indignis sæpe solemne; quandoquidem

2 Ioann. 9. Lyran. *Idem, honorem ab indignitas ac ejci, ac ab auctore recedere.*

quidem idem est, honorem accipere, ac ab auctore recedere. Altiora cogitat, pleniora desiderat, quæ non desideraret, ni prima haberet. Habet, & tamen captat. Multa præcedens occupat. Habet nimis, sed non satis; & dum præcedit, recedit; quippe de illo bene merito, si altiorem tantillùm viderit dignitatem, minimè servabit fidem. Exponamus iu proprio sensus. *Qui recedit & non permanet.* Etne qui simul permaneat & recedat? Utique. Qui dignitate præcedit. Recedit, dum accipit, & simul permanet, an alia ampliora accipere possit: verùm recedens negabit fidem, si amicus & auctor obex in ampliorem maiestatem. Ducitur ut præcedat ambitione: est amicus dignitatis, sed non amici, qui permanet ut præcedat, & præcedens recedit. Nescio quid habent semel prægustati honores. Mirum, cor si non rapiant à throno pectoris. Philotheus in S. Bernardi *Encomiastic.* cap. 6. accinit:

Philoth

Maius opus, summa versari in culmine rerum,
Nec tamen ulla animos ambitione premi.

11 Exponamus ergo ex ambitionis plaga, fidei vulnera. Accessit ad Iesum suggestione filiorum Maria Salome, *adorans & petens aliquid ab eo.* Antequàm fieret ex ambitione, præmissa adoratione, supplicatio; de occulto molimine poterat esse suspicio; quin errorem cognoscerent, qui petissent: etenim honorum patebant indigni, qui seculari ambiebant interventione. Hæccine ars multorum est, ut ambiant securè dignitatem, & habeant obiurgati excusationem, quasi inscium ornati & subornati ambitus, esset apperentium pectus; & consulant illis, qui ducti amore & vinculo sanguinis. Haud credendi. Hinc dicitur illos accessisse, accedente matre: igitur mater non accederet, nisi illam uterque in accessum impulisset. Elucet ex verbis, quid & quomodò artificium ambitionis. *Magister volumus, ut quodcumque petierimus, fatias nobis.* Uterque dignum se iudicat, & fallitur. Non qui seipsum commendat, probatus est, sed quem Deus commendat. Non qui inferitur, sed qui vocatur: nec qui vocatur dignus est; sed qui vocatur à Deo, tamquàm Aaron. *Volumus.* Parùm in schola Christi perfecta, quæ ordinat voluntas propria: & vel in regimine non eligendum quod eligitur, sed quod duntaxat à Superiore conferetur. Unde satis munus, & altius munus; si nostræ ambitioni concederetur quod volumus? Illis videbatur gratiâ, quod pendebat à meritis & iustitia: & quamvis esset gratia, conferenda iuxta rationis amussim, non iuxta accipientium fitibundam voluntatem. *Quodcumque petierimus.* Ambitioso pectori haud sat quodcumque. *Quodcumque*, ideest, ut mater diverat *Aliquid.* Scena objicitur ambitionis, & simul ingratitudinis; igitur *quodcumque, aliquid* dicitur quod avidè petitur; quasi tummum in maiestate throni, esset in illorum honorem, nullius, vel parvi momenti. *Aliquid* tantùm dignitatum culmina? Aliquid ingratitudini, summa ambienti: & *aliquid* in altioribus summa; quia accipienti nihil omnia. Alia de *aliquo* infrà, *n.* 6.

Perfecta obedientia non eligere, sed præcepta.

Modus gratiarum

Quod ambitiosi summas, si accesserit, nihil omnia.

12 illa adorat & petit. *Ut quodcumque petierimus*, uterque dicit. Quid ergo iudicandum? Sit ergo Bernardi iudicium. *Electioni* (inquit 3. de *Consideral.* cap. 4. num. 9.) *non se ingerat regans. Ubi autem non licet quod volo facere, quis locus roganti: Nisi forte qui me rogat, hoc rogat; ut quod vult, hoc liceat mihi, ut non magis velim. Alius pro alio, alius forte & pro se rogat. Pro quo rogaris, sit suspectus: qui ipse rogat pro se, iam iudicatus est: nec interest per se, an per alium quis roget. Consilio non prece agendum est.* Ambientium damnantur artes. Cognoscunt non esse merita, si merita preces. Quid si in sacra munera, sæcularium audacia; ut obtineat eorum interventionis auctoritas, contra quam clamat indignitas? Illicita sane quæ petunt, & preces sæcularium indigni cum monetibus ambiunt; quasi quia rogant, quæ illicita licita fiant: & ni concedantur, quæ probibio petuntur, fiat moto stomacho fastidium intercedentium, & luxè repellentibus opprobrium. Ita ergo vanitas sæcularium, accedentium, adorantium flexo collo, pede obliquo, torto capite, torto corpore, adinstar simiorum hinc inde benevolentiam captantium; quod prudentibus ridiculum, quippe nactum iri illorum assentit animus, *Volumus* ut fiat & *quodcumque petierimus.* Non hæc, aut illa: *Quodcumque*, & apertâ fronte. Etiam indigni, cuiuscumque dignitatis creditores factâ prece. Non prece, quod adorantes petunt, agendum; sed per consilium serie ad amussim meritorum. Nesciant quid petunt; iureque repellantur; quippe ius non est quod indignis conferantur dignitates, per sæculasium preces, & fictas adorationes. Vernacule: *No es razon.*

Bern.

Ut merita preces excusant merita.

Matth. 20. v. 22.

Sæcularium intercessiones, & ambitio, re pellenda.

Matth. 20. 20. *Accessit, munera in digni, Principia interventionis.*

Marc. 10. 35. *Ars ambitionis.*

que á indignos, sin prendas, sin sustancia, se confieran las honras de las sillas; por figuras, por monadas, por quatro ridículas, y fingidas reverencias.

Cur sæpe assensus, & à quibus, hoium modi intervertis nibus?

13 Hæc magni solùm ducunt, qui ut magnos ostendi volunt, & potestatem ostendi: quasi illorum ad postulata assensus, indignos facerent dignos, & sufficeret placitum, meritorum supplementum, minimè quærentium in honoribus conferendis dignitatem; sed propiam adorationem: etenim sicut per illos ab alijs obtinetur (precibus sine meritis) honorum gratia; gratia illorum sine dotibus illi possint aliomi in altiora summa munera. Proh miselli! Fallimini: dum indigna illhæc indignè propter ambitionem placent: quæis & per quos collata munera, rident, etiarmantes per ludibrium de iudicio vestro crisim, quorum tenuitis iure confundere faciem. Qui pro alio rogat, suspectus fit. Quærentes aliena, quærunt avide quæ sua sunt, vel percupiunt esse sua. Solicitant commoda, & rogant quòd prava fiant: etenim non illorum interest, modò illorum precibus conferatur munus; quòd assentientem in tartara ducat diabolus. Claudian. quò dudùm, à v. 114.

Sæculo visum latuitur.

——*Pœdissima nutrix*
Ambitio, præ vestibulis foribusque potentum
Claud. *Excubat, & pretijs commercia poscit honorum.*
Numina monstriferit quæ Tartarus edidit antris.

Pretijs emuntur preces: hisque concedunt honores; quos fas, non dari nec precè nec pretio: & forsàm (ut Iuvenalis verbis utar *Satyr.* 8. à v. 190.

——*Ridere potest quis*
Iuvenal ——*Quanti sua funera vendant.*
——*Aut aliud, quòd dicere nolo:*
At non peiora supersunt?

14 Pergo in articuli argumentum. Petit mater, petierunt filij, sed quid? Marc. d. 12. *Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.* In precibus ambitione labunt. Nesciunt quid petant: quandoquidem vel in throno dedecorant meritorum famam; qui maiestatis thronos quærunt ad gloriam. *Mala pro bonis petenti, periculosum est assequi*: ait Seneca, de *Vita beat.* cap. 14. Nesciunt quid appetant, sed appetunt: & uti stolidi, altitudinis non confiderant periculum, si videant thronum. Audierunt socij & *cœperunt indignari.* Nulla ambientium confessio ex repulsa deferibitur, neque sociorum indignatione animus commovetur. Non considerantur ut laborum socij, sed honorum æmuli: & modò quod enixè per se & per alios concupiscunt, consequantur; quid ad illos quòd alij de ambitione indignarentur? Pende societatem & ambitus amicitiam in discordiam. *Da nobis* (aiunt, quod volumus, ideſt) *Ut unus ad dexteram tuam & alius ad sinistram tuam sedeamus.* Quidni unus post alium assumatur in throni gloriam; sed unus ad dexteram, & alius ad sinistram? Indicant imperitorum preces, effectum titillantis ambitionis. Ambitio ægrè fert vel superiorem, vel parem. Si unus post alium; alium respiceret superiorem. Unus hinc & hinc ex situ locorum pro maiestate, motuò federent adversi: siccineque petum sedem maiestatis, proferentes; quin velint exitum ambitionis: etenim honorem appetentes, simul in thronos celsitudinis ascendunt; ut post ex adverso pro maiestate opponantur. *Pestis nulla maior in amicitijs esse potest* (ait Cicer. in *Lælio*) *quàm honoris certamen & gloriæ; ex quo inimicitiæ inter amicissimos.* Mutuò in sellis se respiciunt, ut in respectu averfentur. Ita dictat ambitio: unus adversus alterum inflectus pro alio; quia nullum habet in respectu respectum, si terigerit fastigium? imò hinc & hinc illorum pugnabunt mutuò factiones; quamvis sint fratres.

Non sapitur ambitus, si datur ulteriùs.

Qui socijs amborum, in dignitate opponuntur.

Ibid. v. 37.

Cicer.

Et amici averſi.

Vel post altiora, quæritur ultrà.

Ambitio nè quiescit.

15 Deregamus igitur siparium huiusmodi cupiditatis, tentigine maiestatis & honoris. *Da nobis ut sedeamus.* Mentiuntur, dicentes requiem, si obtinuerint in maiestate sessionem: igitur ambitio cùm non possit saturari; nec potest quiescere. Sessio in throno datur, ubi ulterius nihil appetitur. *Nescitis* (dicit Christus) *quid petatis.* Haud quiescet ambitus si detur ulteriùs. *Cupiditas* (subdit Seneca, *Epist.* 74.) *felicitatem suam non intelligit; quia non unde venerit, respicit, sed quo tendat.* Nesciunt fratres ad felicitatem quid petant; quia ignorant felicitatem: & in throno nescientes dicunt sessionem; quia impulsum ambitionis (quæ dicuntur) ignorant, ut habentes plura sitiant, & altiora ulteriùs ambiant: siquidem non respiciunt, unde ad dignitatem veniant; sed quò obtenta dignitate, feliciores per illam possint venire. Opportunè Curtius in *Alex. histor.* lib. 8. cap. 8. *Plus habemus quàm capimus. Insatiabilis autem avaritia*

Iuvenal. Vers. 38

Seneca

Bernard

Monachus ambitiosus, totus sic lasi.

S. Bened.

Curt.

tiæ tum ambitionis est; adhuc impletæ velle, quod iam circumfluit. Mala pestis vel in potito honore grassatur ambitio. Sedes est in honoris sede, dum non obtinetur ambitu. *Nescitis*, dum plus habetis, quàm capitis. Nescitis, dum in sede dicitis sedem: est ambitionis velamen. Quæ à vobis dicitur quies, est vanæ auctoritatis species, & inexplebilis sitis: *Nescitis quid petatis*; quippequam perperàm ad sessionem dicitis sedem, ubi tantùm quæritis honorum superfluitatem. Elegi vos in Principes: quid amplius quæritis? Inquirite dumtaxat, ad quod elegi. Videbant se vel inter socios, honoratos præ alijs, & cupiebant esse altiore dignitate eximiè mirabiliores. Cupiebant esse primates: negatque Christus in sedibus futuram sore sessionem: sed ampliorem sore sitibundam thronis sitim; etenim plura ac plura concupiscerent, si plura haberent.

16 Ex ipsorum & matris verbis elucet. Illa dicit, *Aliquid.* Illi, *Quodcumque.* Ergo summa maiestas aliquid tantùm. Nonne totum? Ambitioni non visum. Modò aliquid appetunt; ut per hoc aliquid assequantur & reliquum. Ubi totum, nullius nullum instigat desiderium: & dicunt totum *aliquid*, quasi haberent nihil; quippe dum regnat maiestatis ambitio, vel in suprema sede non erit sessio. *Aliquid* dicitur, quod ut totum & non plus ultrà, capiatur. Nesciunt quid petunt, & quid futuri in dignitate proferunt: volunt facere gradum, quam dicunt sedem; ut non quiescant, sed ascendant ad auctoritatis apicem: designantque thronum *aliquid*, quasi non summum; ut totum aliquid sit ad ampliorem maiestatem ultra thronum. Amplissima iam cor habet.

Iuvenal. ——*Tamen altima pergere tendit.*

In hac hominum quot doli, quot insidiæ? Quot fraudes, quot proditiones? *Potestatis habes concupiscentiam* (dicit Satanæ & æmulis Bernard. in *Asens. Dom.* serm. 4. n. 3.) *altitudinis præsumis potentia. Quanti tamen usque hodie fœda sequuntur infelicitaque vestigia? Imò verò, quam pauci evadunt; quibus non dominandi libido dominetur, eò quòd laudatur peccator in desiderijs animæ suæ? Potentiosi quidem omnes adulantur: invident omnes. Quem sequimini miseri homines? quem sequimini?* Hoc sæculi opus est. Sic ergo diabolicum embolium extra claustrum. *A sæculi actibus se fatere alienum*: Regul. S. *cap.* 4. monet Benedictus Monachum: equidem quæ malà non faciet, què ambitus in fastum intimè pungit: Causam vel Ethnicus profert. *Religiosi enim sunt* (inquit Diodor. Siculus, *Bibloth.* lib. 20. n. 755.) *qui magnas & nefarias res aggredi parant.* Maximum religionis dedecus, honorum ambitus: igitur non solùm religio proteritur, virtus calcatur, usurpantur præmia, foventur vitia; sed in ambitum dignitatum, ubi supplantat maiestas, non arrideat ad votum vel horribilior iniquitas.

Diod. Sicul.

17 Discipuli uti tunc summè imperfecti Magistro cœlesti ante passionem præparanti crucem. Cœnâ novissimâ factâ cum eis, monuit congregatos unus discipuli proditionis, quin ullum cogitaretur diserimen inter Iudam & Satanam: igitur ex inferno dumtaxat molimentum perfidia tradere in mortem, qui capiebat pro illis totum effundere sanguinem, & pridem in Apostolos elegerat, in Principes elevarat, & in sede maiestatis regnum illis disposuerat. Cunctos vox Magistri sceleriſque intimè perculit.

Continuò cuncti querunt quis talibus ausit
Iasano tantum cepisset corde venenum?

Iuvenc. 4. v. 439 Matth. 26. 21. Luc. 22. à 23.

Christus respondit: *Unus vestrum.* Quid ergo tunc illi? *Cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis, qui hoc facturus esset: facta est autem & contentio inter eos; quis eorum videretur esse maior.* Singularis modus scrutinij! Quid huiusmodi de dignitate contentio, in cognitionem perfidæ totum. Ille sanè proditor qui volebat esse maior. Diximus, *Tom. 1. T. 1. D. 12. n. 1.* Facie aliâ illustranda coniectura. *Quis eorum videretur esse maior.* Haud quis esset, sed quis videretur. En proditor: erenim fovebit corde perfidiam, qui dignitate dumtaxat studet in honoris appatentiam. Qui maior est, præstantiam celat uti honore dignus: qui videri cupit, perfidus: igitur socios, superioresque seducet, vel æmulissimos præclarè meritos prodet; qui propter dignitatis inflationem, suam contondit ut præstantiam ostendere indignitatem. Non enim esset proditor, si fuisset maior. *Videretur.* Elucet, unde minor, vel nihili, & subdole in palàm proditor: quandoquidem cuncta mala in pectore fovet, & corde parit; qui capit dignitatis venerabile auctoramen, in vanissimam apparentem ostentationem. Retorqueatur Profanus, *Satyr.* 10. v. 139.

Cor ambitiosum sentina criminis.

——*Causas discriminis atque laboris*
Inde habuit. Tanto maior fama sitis est, quam
Iuvenal *Virtutis*

18 Denique, ut sciatur iuxta Paulum, qui sint hi, qui nihil sunt. Sunt in sortiorum cœtu Superioribus inobedientes, bilingues, vaniloqui & seductores, qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Sanè si quidem ut aliquid vel per fas, aut nefas sunt; ad honorum speciem, intra & extra claustra vivunt dumtaxat in contentione. Iam ergo discipuli dignitatem habebant: fastigia insignia Magistri meritis æque gratiâ decorabant. Hic perfidè inimicis in ludibrium tradendus: cæterùm perdnellis erat ignotus. Ut clareret cunctis proditoris contentio facta inter eos, quisnam illorum videretur esse maior: quandoquidem ille sanè moliebatur proditionem, qui in honore maiorem inquirebat ex ambitu dignitatem. Alia utique in promptu, sed ne gravet Didascalia, *Tom. seq.* dicenda, *Tautolog. 1. D.* 3. Qui peiores sunt, frequenter ambitione vehementiore stimulantur, ut flagitia dignitatum dissimulata deaurentur. *Sedulissimi hominis pestiferis blanditijs præreptus populi favor, Consularibus comitijs, summum dedecus admittere conabatur, amplissimum ei imperium deferre cupiens; cuius teterrimis actis exquisitum potius supplicium, quàm ullus honor debebatur.* Ita apud Valer. Max. 3. *cap.* 8. *n.* 3. de cuius articulo, & quare, dicemus, *Tautolog. 9. D.* 8. *n.* 12. interim vide Bernard. *Epist.* 28. *Omnia quæ gerunt* (agunt enim, sed aguntur) *minimè grata* (patientia laudanda est) *sed molestissima. Ipsorum confessione tempora misera* (infit Seneca ubi supr. *n.* 2.) *cum hæc quoque, quibus se attollunt, & supra hominem efferunt, parum sincera sint. Maxima quaque bona solicita sunt: nec ulli fortunæ minus benè, quàm optimæ creditur. Alia felicitate ad tuendam felicitatem opus est: & pro ipsis, quæ successerunt votis, vota facienda sunt. Omne enim quod fortuitu evenit, instabile est: quò altius surrexit, virgit proniùs in occasum. Neminem porrò casura delectant. Miserrimum ergo necesse est* (*non tantum brevissimam*) *vitam eorum esse; qui magno parant labore, quod maiore possideant. Operosè assequuntur quæ volunt: anxij tenent quæ assecuti sunt. Novæ occupationes veteribus substituuntur. Spes spem excitat, ambitionem ambitio. Miseriarum non finis quæritur, sed materia commutatur.* Discite ab Ethnico, qualis ambitio. Radix patet malorum. In orbis perniciem nascitur, si hominum corde fovetur. Satyricus, quò dudùm v. 142. succinit:

Patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis titulique cupido.

Semina stium ci- tentionis.

Et insi- diarum.

Val. Max. Pium ambitiosi, qui teter rimi.

Descriptio vitæ ambitiosæ

Seneca.

Iuvc

DIDASCALIA VIII.

Rector indignus, dignitatis dedecus.

1 HINC Sapientis provocatur stomachus in vomitum, dum vidit in sapientiæ prudentiæque sede, stultum. *Indecens est stulto gloria*: quod arbitratur fastigium, patet honoris opprobrium: igitur habet culminis rutilam gloriam, ut magis ostentet sublimitate stultitiam; quam quidem in ludibriam haud demonstraret, modò indignus & indignè dignitatem non haberet. De dignis, ac inligniter dotatis, dicit Siracides: *Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentiâ sua præditi.* In magna debent eligi consona. Quid quod magnus, magnificus thronus, ubi Præses non est magnus? Magnitudo pendet à virtute, nequaquàm ab electione: equidem quod meritis fulget gloria, indignis est ignominia. Non magnus qui habet, sed qui dignè præsidet. Dignè præest, quem sapientia ducit, prudentia regit: dicunturque viri magni, qui in stolio prudentia præditi; quippequàm nulla, in regimen merita magna, sine prudentia.

Pro 1.

I 44

Ex re ig- nia.

Hæc vera gloria in gubernatione, prudentia.

Eu

Accinit Eutipides, in *Suppliciib.* v. 510. Sine modo non est ratio. Ergo in reliqua textus. *Dominantes in potestatibus suis.* Hoc est, dominantes in dominationibus, vel potentes potestatibus; ut sæpe diximus. Est ne potestas sine dominatione, & dominatio sine potestate? Est utique in throni indignis; quia non dominantur in potestatibus suis: igitur potestates quibus exercent dominium, prorsùm alienæ, quippe propriæ meritorum; unde si propriæ, non essent indigni. Habet dominationem in ministerio, quisquis dotibus dignus officio. Tunc illi potestas à meritis, non à dominatione potestatis; quoniam non magnitudo, quæ pendet tantùm à throno: & qui prudentiâ in dignitate præcellunt, propriaque fulgent virtute, hi dicuntur viri magni; igitur non habent dominationem

Nullum, regimen sine me do.

Au ctori tas à me ritis, non ab auda citate.

ex

ex auctoritate potestatum, sed magnitudine dotium; prius potestatis & dominationis habentes honorem, quàm pervenirent in honoris celsitudinem.

2 *In potestatibus suis.* Obtinuerunt per eligentium suffragia, quod iam habebant per merita: quapropter dum dotes exulant, & indotatos infulæ potestatis deaurant, minimè electi dominantur in dominationis potestatibus; quoniam potestatum & honorum mitræ dedecus: vitiique magni, in potestatibus suis antequàm dominentur, dominantur; quoniam priusquàm eveherentur in maiestatis cacumen, ex dotibus acquisiverant cacuminis maiestatem. Aliter & aliter digni & indigni dominantur in potestatibus suis. Indigni habent dignitatem, ut esse videantur, vel ut sint. Digni, ut illustrent dignitates, quippe sunt. His eget dignitas: illi egent dignitate: igitur ni haberent curvâ fortunâ fastigium; hominum essent ludibrium, qui prius opprobrium. Econtrario accidit dignis, dominantibus in potestatibus suis: quandoquidem etsi fumus illis dignitatum honor; per merita & dotes sunt honoris & dignitatum splendor. *Potestatibus suis.* Quidni etiam qui non digni in potestatibus: Dicit Tibullus, 3. *Eleg.* 3. v. 22.

O mihi felicem terque quaterque diem,
Nam fortuna sua tempora lege regit!

Discrimè indigno- rum, & digno- rum in culmi ne digni- tatum.

Tibull.

3 Hinc illorum ex dominatione stupor, dum habetur honor: etenim plauditur quod à fortuna eligitur; quasi lege regeretur. Fortuna illorum est, minime muneris, quod deturpant, ubi illius illos filamina exornant: suaque dicitur in potestate potestas; ubi nominatur indignorum felicitas; quoniam dum digni in honorem eliguntur; felicitas non illorum, sed dignitatum. Aptiùs exprimitur libertate C. Iul. Cæsaris in Dictatorem Syllam (de quo Plutarchus in *Cæsar.*) Cùm *Dictator* (inquit) *minaretur Cæsari necem, & hic diceret: Quò iure? Respondit Sylla: Potestate mea. Prompte Cæsar: Iurè dicis tuam: emisti.* Emunt indigni, fortunâ favente (& ut ait Capitolin. in *Gordian.* pag. 443.) *novitate & enormitate fortunæ*, quibus opus habent, in honores potestates. Eorum sunt sanè, quippe partæ turpi emptione. Dat census honores: verùm etsi habeant, minimè dominantur in potestatibus suis; quoniam in muneribus dumtaxat dominantur merita, sed non indignorum munera: etenim frequenter iacent in iniquitatibus, quorum dextera repleta est ad emptionem muneribus. Habent cum potestatibus honores, sed in ipsis nequaquam dominantes; quippequam tantum ex illis potestati dedecus, ut vel ipsi se cognoscant dominationis indignos. *Nec viri, nec ad parendum, nec ad imperandum apti, apparatum imperij dedecorantes:* inquit Plutarch. in *Sertor.* Patet utique fortunæ dumtaxat meritum; qua de causa qui inidonei, solùm avidè percupiunt potestatis apparatum. Virgil. in *Opuscul.* succinit verè:

Digni, digni- tatis boni

Apothe ma Cæsa ris. Plutar- ch.

Iul. Capitol.

Indignus a fortuna ela- tus. Plutar- ch.

O fortuna potens, quàm variabilis!
Tantum turis atrox quæ tibi vendicas.
Evertis bonos, eligis improbos:
Nec servare potes muneribus fidem:
Fortuna immeritos auget honoribus.

Virgil.

4 Discrimen horum demonstrat Salomon pleonasmo illustri, de quo fusè egimus, *Tom.* 4. T. 6. *n.* 7. & 24. nimirùm: *Est qui stultus appareat elevatus in sublime.* Quis igitur si in sublime evectus, non elevatus, aut econtrà? Dignè vel indignè electus: equidem cùm merita, & non munera constituant elevationem; digni sine elevatione possident sublimitatem, & indigni iacent etiam in sublime elati, quoniam elevati indignè. Non sedem habent, sed occupant: thronos non habent, qui maculant: & dicitur in sublime elevatus, quoniam in ascensu throni potest esse non ascensus: equidem stultus etsi in loco superiore, elevatus nequaquàm est in sublimi. Est stultus, & stulto non fit thronus. *Dignitatibus ex virtute; non virtuti ex dignitatibus honor accidit.* Boët. infit. *lib.* 2. de *Consolat. Philosoph.* Unde cùm desipientiâ, insipientiâ, indignitate, stoliditate, in honore bambaliones nec ullam habeant virtutem; in elevatione sublimiore non habent sublimitatem. *Famæ servit ineptus, & rutilat falsus honor*: accinit Horat. 1. *Epist.* 16. à v. 39. Si honor falsus, sine honore: & qui in honore sine honore sedet, non sedet, sed in sublimi iacet. Flatus fortunæ fuit. Si à fortuna; vel in sublimi non magnitudo vera. Succinit idè ibid. à v. 31.

Prov. 30. 32.

Vel dum sublimis sedet, ia- cet.

Boet.

Horat.

Respondejne tuo (*dic sodes*) *nomini:*
Nempe
Qui dedit hoc hodie, cràs si volet, auferet:
ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.

Idem.

5 Pende periodum. *Est qui stultus appareat, postquàm elevatus est in sublime.* Haud sublimitas stultum fecit, etsi celsa attonent; dum stultus elevatus apparuit. Erat, sed pretium pro dignitate stul-

18 Denique, ut sciatur iuxta Paulum, qui sint hi, qui nihil sunt. Sunt in sortiorum cœtu Superioribus inobedientes, bilingues, vaniloqui & seductores, qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Sanè si quidem ut aliquid vel per fas, aut nefas sunt; ad honorum speciem, intra & extra claustra vivunt dumtaxat in contentione. Iam ergo discipuli dignitatem habebant: fastigia insignia Magistri meritis æque gratiâ decorabant. Hic perfidè inimicis in ludibrium tradendus: cæterùm perdnellis erat ignotus. Ut clareret cunctis proditoris contentio facta inter eos, quisnam illorum videretur esse maior: quandoquidem ille sanè moliebatur proditionem, qui in honore maiorem inquirebat ex ambitu dignitatem. Alia utique in promptu, sed ne gravet Didascalia, *Tom. seq.* dicenda, *Tautolog. 1. D.* 3. Qui peiores sunt, frequenter ambitione vehementiore stimulantur, ut flagitia dignitatum dissimulata deaurentur. *Sedulissimi hominis pestiferis blanditijs præreptus populi favor, Consularibus comitijs, summum dedecus admittere conabatur, amplissimum ei imperium deferre cupiens; cuius teterrimis actis exquisitum potius supplicium, quàm ullus honor debebatur.* Ita apud Valer. Max. 3. *cap.* 8. *n.* 3. de cuius articulo, & quare, dicemus, *Tautolog. 9. D.* 8. *n.* 12. interim vide Bernard. *Epist.* 28. *Omnia quæ gerunt* (agunt enim, sed aguntur) *minimè grata* (patientia laudanda est) *sed molestissima. Ipsorum confessione tempora misera* (infit Seneca ubi supr. *n.* 2.) *cum hæc quoque, quibus se attollunt, & supra hominem efferunt, parum sincera sint. Maxima quaque bona solicita sunt: nec ulli fortunæ minus benè, quàm optimæ creditur. Alia felicitate ad tuendam felicitatem opus est: & pro ipsis, quæ successerunt votis, vota facienda sunt. Omne enim quod fortuitu evenit, instabile est: quò altius surrexit, virgit proniùs in occasum. Neminem porrò casura delectant. Miserrimum ergo necesse est* (*non tantum brevissimam*) *vitam eorum esse; qui magno parant labore, quod maiore possideant. Operosè assequuntur quæ volunt: anxij tenent quæ assecuti sunt. Novæ occupationes veteribus substituuntur. Spes spem excitat, ambitionem ambitio. Miseriarum non finis quæritur, sed materia commutatur.* Discite ab Ethnico, qualis ambitio. Radix patet malorum. In orbis perniciem nascitur, si hominum corde fovetur. Satyricus, quò dudùm v. 142. succinit:

Patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis titulique cupido.

Semina stium ci- tentionis.

Et insi- diarum.

Val. Max. Pium ambitiosi, qui teter rimi.

Descriptio vitæ ambitiosæ

Seneca.

Iuvc

DIDASCALIA VIII.

Rector indignus, dignitatis dedecus.

1 HINC Sapientis provocatur stomachus in vomitum, dum vidit in sapientiæ prudentiæque sede, stultum. *Indecens est stulto gloria*: quod arbitratur fastigium, patet honoris opprobrium: igitur habet culminis rutilam gloriam, ut magis ostentet sublimitate stultitiam; quam quidem in ludibriam haud demonstraret, modò indignus & indignè dignitatem non haberet. De dignis, ac inligniter dotatis, dicit Siracides: *Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentiâ sua præditi.* In magna debent eligi consona. Quid quod magnus, magnificus thronus, ubi Præses non est magnus? Magnitudo pendet à virtute, nequaquàm ab electione: equidem quod meritis fulget gloria, indignis est ignominia. Non magnus qui habet, sed qui dignè præsidet. Dignè præest, quem sapientia ducit, prudentia regit: dicunturque viri magni, qui in stolio prudentia præditi; quippequàm nulla, in regimen merita magna, sine prudentia.

Pro 1.

I 44

Ex re ig- nia.

Hæc vera gloria in gubernatione, prudentia.

Eu

Accinit Eutipides, in *Suppliciib.* v. 510. Sine modo non est ratio. Ergo in reliqua textus. *Dominantes in potestatibus suis.* Hoc est, dominantes in dominationibus, vel potentes potestatibus; ut sæpe diximus. Est ne potestas sine dominatione, & dominatio sine potestate? Est utique in throni indignis; quia non dominantur in potestatibus suis: igitur potestates quibus exercent dominium, prorsùm alienæ, quippe propriæ meritorum; unde si propriæ, non essent indigni. Habet dominationem in ministerio, quisquis dotibus dignus officio. Tunc illi potestas à meritis, non à dominatione potestatis; quoniam non magnitudo, quæ pendet tantùm à throno: & qui prudentiâ in dignitate præcellunt, propriaque fulgent virtute, hi dicuntur viri magni; igitur non habent dominationem

Nullum, regimen sine me do.

Au ctori tas à me ritis, non ab auda citate.

ex

ex auctoritate potestatum, sed magnitudine dotium; prius potestatis & dominationis habentes honorem, quàm pervenirent in honoris celsitudinem.

2 *In potestatibus suis.* Obtinuerunt per eligentium suffragia, quod iam habebant per merita: quapropter dum dotes exulant, & indotatos infulæ potestatis deaurant, minimè electi dominantur in dominationis potestatibus; quoniam potestatum & honorum mitræ dedecus: vitiique magni, in potestatibus suis antequàm dominentur, dominantur; quoniam priusquàm eveherentur in maiestatis cacumen, ex dotibus acquisiverant cacuminis maiestatem. Aliter & aliter digni & indigni dominantur in potestatibus suis. Indigni habent dignitatem, ut esse videantur, vel ut sint. Digni, ut illustrent dignitates, quippe sunt. His eget dignitas: illi egent dignitate: igitur ni haberent curvâ fortunâ fastigium; hominum essent ludibrium, qui prius opprobrium. Econtrario accidit dignis, dominantibus in potestatibus suis: quandoquidem etsi fumus illis dignitatum honor; per merita & dotes sunt honoris & dignitatum splendor. *Potestatibus suis.* Quidni etiam qui non digni in potestatibus: Dicit Tibullus, 3. *Eleg.* 3. v. 22.

O mihi felicem terque quaterque diem,
Nam fortuna sua tempora lege regit!

Discrimè indigno- rum, & digno- rum in culmi ne digni- tatum.

Tibull.

3 Hinc illorum ex dominatione stupor, dum habetur honor: etenim plauditur quod à fortuna eligitur; quasi lege regeretur. Fortuna illorum est, minime muneris, quod deturpant, ubi illius illos filamina exornant: suaque dicitur in potestate potestas; ubi nominatur indignorum felicitas; quoniam dum digni in honorem eliguntur; felicitas non illorum, sed dignitatum. Aptiùs exprimitur libertate C. Iul. Cæsaris in Dictatorem Syllam (de quo Plutarchus in *Cæsar.*) Cùm *Dictator* (inquit) *minaretur Cæsari necem, & hic diceret: Quò iure? Respondit Sylla: Potestate mea. Prompte Cæsar: Iurè dicis tuam: emisti.* Emunt indigni, fortunâ favente (& ut ait Capitolin. in *Gordian.* pag. 443.) *novitate & enormitate fortunæ*, quibus opus habent, in honores potestates. Eorum sunt sanè, quippe partæ turpi emptione. Dat census honores: verùm etsi habeant, minimè dominantur in potestatibus suis; quoniam in muneribus dumtaxat dominantur merita, sed non indignorum munera: etenim frequenter iacent in iniquitatibus, quorum dextera repleta est ad emptionem muneribus. Habent cum potestatibus honores, sed in ipsis nequaquam dominantes; quippequam tantum ex illis potestati dedecus, ut vel ipsi se cognoscant dominationis indignos. *Nec viri, nec ad parendum, nec ad imperandum apti, apparatum imperij dedecorantes:* inquit Plutarch. in *Sertor.* Patet utique fortunæ dumtaxat meritum; qua de causa qui inidonei, solùm avidè percupiunt potestatis apparatum. Virgil. in *Opuscul.* succinit verè:

Digni, digni- tatis boni

Apothe ma Cæsa ris. Plutar- ch.

Iul. Capitol.

Indignus a fortuna ela- tus. Plutar- ch.

O fortuna potens, quàm variabilis!
Tantum turis atrox quæ tibi vendicas.
Evertis bonos, eligis improbos:
Nec servare potes muneribus fidem:
Fortuna immeritos auget honoribus.

Virgil.

4 Discrimen horum demonstrat Salomon pleonasmo illustri, de quo fusè egimus, *Tom.* 4. T. 6. *n.* 7. & 24. nimirùm: *Est qui stultus appareat elevatus in sublime.* Quis igitur si in sublime evectus, non elevatus, aut econtrà? Dignè vel indignè electus: equidem cùm merita, & non munera constituant elevationem; digni sine elevatione possident sublimitatem, & indigni iacent etiam in sublime elati, quoniam elevati indignè. Non sedem habent, sed occupant: thronos non habent, qui maculant: & dicitur in sublime elevatus, quoniam in ascensu throni potest esse non ascensus: equidem stultus etsi in loco superiore, elevatus nequaquàm est in sublimi. Est stultus, & stulto non fit thronus. *Dignitatibus ex virtute; non virtuti ex dignitatibus honor accidit.* Boët. infit. *lib.* 2. de *Consolat. Philosoph.* Unde cùm desipientiâ, insipientiâ, indignitate, stoliditate, in honore bambaliones nec ullam habeant virtutem; in elevatione sublimiore non habent sublimitatem. *Famæ servit ineptus, & rutilat falsus honor*: accinit Horat. 1. *Epist.* 16. à v. 39. Si honor falsus, sine honore: & qui in honore sine honore sedet, non sedet, sed in sublimi iacet. Flatus fortunæ fuit. Si à fortuna; vel in sublimi non magnitudo vera. Succinit idè ibid. à v. 31.

Prov. 30. 32.

Vel dum sublimis sedet, ia- cet.

Boet.

Horat.

Respondejne tuo (*dic sodes*) *nomini:*
Nempe
Qui dedit hoc hodie, cràs si volet, auferet:
ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.

Idem.

5 Pende periodum. *Est qui stultus appareat, postquàm elevatus est in sublime.* Haud sublimitas stultum fecit, etsi celsa attonent; dum stultus elevatus apparuit. Erat, sed pretium pro dignitate stul-

Quis sit electus, cognoscitur electus.

stultitiam deaurabat. Unde cùm ab electoribus removerentur munerum conspicilla (quæ in excæcatem mutuaverat fortuna factus) quem elevatione in sublime tidens evexit, sine meritis ineptus stultissimus apparuit. *Quis est ergo hic? Quid enim* (inquit Seneca, *Epist.* 41.) *est stultius, quàm in homine aliena laudare? Quid eo dementius, qui ea miratur, quæ in alium protinus transferri possunt? Non faciunt meliorem equum aurei freni.* Quis sit, ex exercitio apparebit: conditio latuit. Videbitur in propria conditione, si elevatus in sublime. Iumentum quoddam cùm fugisset leonem rugientem, sospes evasit per industrium venenatorem (ait Phædrus in *Fabul.*) qui fugitivi confossi pellem detraxit, quam in æra, ut siccaretur extendit, quandiu hinc inde venaretur. Ut vidit asinus, pellem furatur: illâque indutus cupit aliis animalibus terrorem incutere, ut ipse pastus; & rumens per arva huc atque illuc tolutabat vagabundus. Aliæ bestiæ pastum ibant, sed videntes leonem magnum, recedebant. Causam requisivit occurrens fugientibus vulpes; & illas expectare iussit, quousque veritatem exploraret. Accessit clanculùm, & asinus, ut vocem quæ videbat animalia terrerent: valide stolidè rudit. Tunc vulpes ad illa: *Longè formido sit: non leo, sed asinus est.* En species stulti, qui insignia leonis assumit, elevatus in sublime. Uti leo bestiarum Princeps, collocatur in solio inter dignitatis. Cultus mirabilis, dignus imperio, cuius maiestatem sequitur veneratio, ex sublimiore honore: & stultus apparet, postquàm elevatus in sublime; quippequàm per ruditum, non leonem esse constat, sed pleusissime iumentum. Habitu alieno dignitatis induitur, colituque, quoniam neutiquàm cognoscitur: at cùm tenore vocis demonstretur cuius mentis per furtivas dignitatis insulas,

Ubi nulla merita, patet iumenta insulata.

Pers. — *Ut Arcadiæ pecuaria rudere credas.*

Ita Persius, *Satyr.* 3. v. 9. Aptiùs Virgil. 7. *Æneid.* v. 15. ubi:

Virgil. — *Iræque leonum,*
— *Sera sub nocte rudentum.*

Proprius leonis est rugitus, non ruditus: ex vocis impropriatate nostræ Didascaliæ constat scopus, ubi ab indigno ex insignijs præclari, præcellentis honoris, quasi leonis exuvijs aptatur pellis; cuius specie qui stolidus, fulgeat in dignitate dotibus summus, cùm sit leoninâ pelle etiam auritus asellus: etenim decursu temporis horrore dissono vocis, dum quærunt in throno leonem, leonem vident, sed rudentem, demonstrantem ad populum phaleras (stolidis rudibus insulas) & interrogantem ratione pellis, & fulgore honoris:

Pers. d. v. 27. — *An decuit pulmonem rumpere ventis, Stemmate.*

Frequens stultorum vanitas, dum habent hominum insulas.

Marc. 11. 7. 6 Antequàm Salvator N. triumphans ingrederetur Ierosolymas, erat quidam asinus ligatus. Videamus ergo, post eius solutionem, cuius usus. Discipuli missi *duxerunt illum ad Iesum, & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.* Subditus erat, quippe regere nequibat: sedit que super eum, ut tenor rationis in regimine sit: etenim ordo præposterus, ni asinus subditus. *Sedit super eum*: genius stupidus asper, debet aliquem habere desuper: aliàs, quid non calcibus conteret asinus solutus & dissolutus? Videsis dicta, *Tom. 1. T. 4. D. 11. n. 8. & Tom. 4. Didasc. 5. Tautolog. 6. à n. 22.* Hinc inter prognostica mortis Alexandri Magni, ut refert Plutarch. in eo; *Leonum, qui alebantur maximum & pulcherrimum, asinus cicur aggressus, calce impacta occiderat.* Quid non formidini, si prævalent asini? Pende: *Sedit super eum.* Apud Marth. *Eum desuper sedere fecerunt.* Quasi invitus demonstratur Christus; dum ut sedeat, subditus exponitur asinus. Non mirum: grave quidem exercitium, conflictûi Superiorem iumentorum, quæ vel necesse ligare, vel solutionem timere: igitur qui super sedet, ni firmiter maneat, & dorsum præmat (ubi capite illorum magis prono) exponitur præcipitio. Nihil aliud intentant, nisi ut onus excutiant. Si stimulantur, succumbunt. Si laxantur, nec procedunt. Illos uti desides relinquere, est, nihil agere; quippe nihil ponderis, nisi consumere fruges. Profectò nemo nisi coactus, potest accedere in huiusmodi munus: nimium quippe patet gravamen, asinorum regimen. Siccinè asini sub directione ducis. Quid ergo in levamen, dum asini superiores? Superiores asini.

Quàm molesta regnorum asinerâ!

Plutarch.

Marth. 21. 7.

7 Pende textum. *Duxerunt pullum ad Iesum, & imposuerunt illi* (discipuli) *vestimenta sua.* Vestibus hominum, iumentum patet indutum; sed est iumentum. Per indumenta (ut alibi dixi) indicantur dignitarum insignia: quæ propriè hominum vestes, indices honoris & dignitatis; quoniam regiminis munus dum taxat cõpetit rationalibus. Aliquando indigni, hominum in duuntur veste, ex aliena dignitate; qua videntur sibi homines, cum non sint; quippequàm illorum insipiens cor, sine ullo specimine rationis; cultu venerando dignitatis, ostendentes & ostentantes hominum ornamenta, quæ debebant in notionem esse ephippia. Minimè per dignitatis ornatus, qui in culmen assumptus, iudicandus est dignus; sed qui respondet dotibus dignitati, expetsis decorâ veste; quippe dignitati sunt decori. Fallit externa species oculos insipientium; haud merita discernentium, sed ornatum meritorum: asinumque insulatum, signat Evangelista asini pullum; igitur vel vestibus hominum erat insigne iumentum. Ulterius. *Pullum, & imposuerunt illi vestimenta sua.* To *Sua* cui referendum? An vestimenta sua pullo imposita; vel illi hominum vestimenta? Licet hominum vestimenti ornatus, erat asini pullus: & in novitatem articuli non sua, sed aliena dicitur asinus deportasse vestimenta; quoniam mirum, hominum ornamenti portare formam; qui ut noscerentur, debebat iugiter portare clitellam. Opportunè Petr. Costalius in *Pegmat.* accinit:

Ornamenta honorum electum non faciunt dignum.

Nostra quoque ignavis subsellia complet onagris:
Unde tibi latus clavus & unde toga?
Te iurata latent sanctis consulta senatus,
Te legum & iuris pagina sacra fugit.
An te Superiorem vestius pecunia fecit?
Illa Magistratus sola creare valet.

Petr. Costal.

8 Hæc merita indignorum, quæ relegantur merita: pretio rapiuntur fasces, & sit electio potestate favoris; quippe honorum obtinetur venalis cultus, ex his quæ callide excogitavit ambitus, & sine respectu legum, ignominiâ meritorum, & deturpatione dignitatum. *Quamvis clarus honor* (ait Hieronym. *Epist.* 101.) *vilescit: & apud viros bonos indignior sit ipsa dignitas, quam indigni possident.* Simiæ insulatæ sunt: & vel insulatæ, simiæ: quæ etsi terræ misceatur ignis, ardeatque orbis, tendunt in ambitum, exemplo indignorum, sed felicium. *Tanta* (inquit M. Varro, de *Vit. popul. Rom.*) *invadit cupiditas honorum; ut vel cælum ruere, dummodò Magistratus adipiscantur, exoptent.* Totum studium in dolos varijs embolijs, molimini bus artis, sed nullis meritis. *Gloriam, honorem & imperium bonus & ignavus æquè sibi exoptant* (insit Augustin. 5. *Civ.* cap. 12. *sed ille verè vita nititur: hîc quia bonæ artes desunt; dolis atque falla-*

Qui indigni, summè ambitiosi.

Hieron.

Quid, si regnant

M. Var.

Utuntur dotis pro meritis.

Augustin.

cijs contendit. Unde Calphurn. *Eclog.* 5. v. 119. succinit:

Si fors cadit, attiliur auro.

Astruit M. Seneca *Controv.* 9. *Nulla materia in rebus humanis, quàm censu clarius ostendit virtutes. Senatorium gradum census ascendit. Censu equitem Rom. à plebe discernit. Census in castris ordinem promovet. Censu iudex in foro legitur. Non persuadio tibi? I ad illos, quos mavis sequi, quàm reducere. Tibi non noveris divitias esse paupertatem? Quis est iste quem magna fortuna non decet?* Facilè dubijs respondetur: Ille qui defectu dotium ascendit ad dignitatem per censum, factus honoris opprobrium: respiciens ergo meritorum paupertatem, censu ac muneribus decidit in ambitionem. Ausonius *Epitaph. Imperat.* 22. & 24. modulatur:

M. Sen. *Dat census honores.* Auson.

Tunc, etiam Augustæ sedis penetralia fœdas:
In vitio populi tu Caracalla magis.

9 In sacris Matris Deæ (de quibus agemus in *Ephemer.* ad 10. *Iun.*) haud locus concedebatur ancilis, nisi nuß, quæ arbitrabatur se felicem; quoniam sola, cùm esset serva, ad matronarum vocabatur solemnitaem. Verùm quid inde? Quæ ducta à fortuna, non in decus vocabatur, sed opprobria: equidem à matronis eunctis, pene ad mortem cædebatur colaphis; ita ut cùm ex tanto cogitato honore, & templi ægrederetur limine, facie ictibus tumidâ, sibi constaret ad publica destinatam fuisse ludibria; dum sine formâ occurrentibus exponeret vultum, haud fœminam videntibus, sed horribile monstrum. Accedit sanè indignus ad sacra Matris, quandiù uti indoratus ac inhabilis, fortunæ servus accedit: etenim ubi sibi videtur honorificè vocari in throni elati fastigium, proculdubiò vocatur ex felicitate infelix in improperium. Hoc opus servi, qui delere cupit per alapas (quarum ictu exprimebatur ollis libertas, ut fusè dicemus, *Tom. seq. T. 4. à n. 36.*) infamiam servitutis; per avidam libertatem dignitatis. Claudian. 1. in *Eutrop.* a v. 156. in rem fuccinit:

Ritus in sacris Matris Deæ.

Indigno opprobrium de cur dignitatum.

——— *Summos invasit honores,*
Quos neque vota pati, nec fingere somnia possunt;
Quid nihil optasse plus libertate mereri.
Alte tumescunt servilia animi.

Claud.

10 Audiatur Salomon. *Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurij* (inquit) *ita qui tribuit insipienti honorem.* Alludit ad

Prov. 26. 8.

ad morem, quo in trivijs cumulo lapidum statuam Mercurij imponebant Ethnini; de quo Gyrald. *Syntagm.* 9. Natal. Com. 5. *Mythолog.* cap. 5. & Claud. Minos in *Alciat. Emblem.* 8. Quid lapidum iactatio cum Mercurio? Non erat Mercurius, sed imago, repr sentans eius formam & figuram. Mercurio olim ratio attributa, atque per alas in temporibus expressa: & dum honor insipienti conceditur iuxta statuam Mercurij lapides exprimuntur; quoniam dignus lapidibus, in honoribus, qui ascendens in dignitatem, dumtaxat habet throni representationem: etenim ubi prudentia quæritur per honoris insignia, in tanto fastu solium invenitur statua. Qui digni munere cum intellectu maiestatem demonstrant: sed qui stulti, in maiestate imaginem dotium signant: conferunturque cumulo Mercurialium lapidum, qui indigne adipiscuntur piscantes fastigia honorum; quippe stulti lapidibus obruendi, quandiu uti stulti sedent tumentes in throno, & dumtaxat per insignia non honor prudentiæ exponitur, sed imago: quandoquidem vident inferiores lapidem, quem in regimen prudens expectabant tanquam Numen. Mercurius inter Ægyptios pingebatur facie, partim nigra, partim aurea. Natal. Comes, d. & Albric. de *Imagin. Deor.* n. 6. Aurea facies electores spectat, nigra subditos irritat: & iuxta stultum electum, quasi ad statuam Mercurij statuitur cumulus lapidum; quoniam nihil aliud intenditur, dum stultus in honorem eligitur, nisi quod quilibet transiens lapidibus insectetur: nemini enim placet veneranti dignitatem, videre illius ex Superiore nigredinem; siquidem rationi innatum, vel lapidibus iactis persequi monstrum. Denique in proprietatem apodosis, perferendus stylus antiquitatis. In Tessis vel lapidibus (ut refert Plutarchus in *Aristid.*) suffragia olim ferebantur. Liquet iam cur qui studeat insipientis honori; sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurij: igitur dum suffragijs in honorem approbatur indoctus; lapidum cumulatur acervus; quoniam si vocales elevant in suffragijs saxa, ut lapiderur, ministrant. Mariana, hic:

Mercurij in cumulum si iactaris lapidem, erras.

Non secus insano latus inanis honor.

11 Perpropriè, *Honor inanis*, quia siccine sedenti non est honos. Dicit nostra Tautologia. *Sedet super sedem sanctam suam.* Bernard. ut vidimus in *Version.* n. 45. *Super sedem conditionem.* Non sedes condigna; si sedenti nulla merita; quippe sedes maiestatis sed non tua. Omni digno habenti munus dabitur: ei autem qui merita non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Uti in Iuda proditore, locum dignitatis Apostolicæ habente, locus non est; ut abiret in locum suum. Unde qui fulget meritorum maiestate; sedet splendore in sede: qui verò indignus, in sede minimè sedet; quippequàm sedendo cadit. *Vidi impium superexaltatum* (inquid David) *& elevatum super Cedros Libani.* Non novum in mundo: vitia florent, & merita algent. Sæpe ubi grassatur iniquitas, volat honorum maiestas: quapropter ut in *Sylla*, infit Plutarchus: *Longe maiorem ex ignominia, quam ex honore nobilitatem affuisse perhibent: plus dedecoris eius, quam honor illustrior fuit: eo in dies secum florescente morbo. Homo natura arrogans & tali abundus, ex obscuro loco emergens.* Hinc Iuvenalis, 1. *Satyr.* v. 77. ait:

Aude aliquid & carere dignum,

Si vis esse aliquid.

12 Ergo in propositum. David præfatam exaltationem viderat, subditque: *Transivi, & ecce non erat. Quæsivi eum, & non est inventus locus eius.* Eo indignorum scens, vel in maiestate angusta. Sedens stultus erat, & in sede non erat: quippe vel in throni sede nullus thronus, quandiu sederat indignus. Dicit contextus. *Quæsivi eum, & non est inventus locus eius.* Ubi in loco maiestatis apparuit, quò præpollere elevatus; sed eo loci, eius nequaquam locus inventus. Si locus eius erat solium & sedes qua sedebat; quomodò solium & sedes sine mutatione peribat? Sedes dependet à meritis, non à maiestate dignitatis: & cùm indignus sederet, sedem in sede maiestatis non obtinuit; etenim sedere non poterat, qui dignus sede non erat. Qui sedem præclaris instrumentis perpolit, in honoris se sedet. Eius in munere locus invenitur, ubi dotibus sedentis illustratur: & in loco scilis, quò exaltatur indignus, nec invenitur locus: quippequàm dum in sedem ascendit per indigna; sedes ipsa, qua sedebat, erat vacua. *Non est inventus locus eius.* A prudentia regentis pendet fulgor dignitatis: & dum sedet stupidus, dignitatis non est locus; quoniam ascensus eius in sedem honoris; pro splendore patet exterminium dignitatis. *Transivi, & ecce non erat:* etenim tanta maiestas, quam construxit ascen-

Mercurij imag.

Ostentatio honoris, non ejt bonor.

Sine meritis honor inanis.

Senec. Menãd. *Fortuna quando saltat, insultat simul.*

Apoc. 4 à 2. *Sedes* (dicitur) *posita erat in cœlo, & supra sedem sedens: & qui sedebat.* Quorsùm toties iteratur suppositum? Ut signet in sede throni dignã, etiam & indignum. Sedes in sedem instituitur: & sede posità signatur supra sedem sedens: quoniã per digna merita sedes digna: igitur indignus in solio, quamvis sedem occupet; sedendo in sede non sedet. Dedecoratur de core. Decus hoc ludibrium est: igitur nullum maius; si in loco dignitatis ad sedendum non sit locus, & in fastoso dignitatis throno, præ indignitate non sedeve sedendo: non enim sedendo sedet quem sedes ipsa extra thronum excludit. *Supra sedem sedens, & qui sedebat.* Non est pleonasmus, quippe objicitur munere dignus. Sunt utique merita in culmine honorum collocata. Sunt etiam extra dignitatem merita. In culmine, dum in sede sedet, qui digne moderatur: extra culmen, qui dignitate defungitur: & cùm munus, qui dignus habuit, non habeat, de illo dicitur, *Sedebat*; siquidem præ meritis, qui dignus, possidet dignitatem, sicut qui indignus, in sede non habet sedem. Astruit Cassiodorus, 1. *Var. Epist.* 13. *Illustrem virum* (ait) *litterati dogmatis opinione fulgentem, magisterij honore subveximus: ut gereret nomine, quam possidebat meritis dignitatem.* Possidebat antequàm obtinuisset; quia habere meruit, factus in assumptione dignitatis decor, & honoris sublimis sublimior honor.

Psal. 36 35. *Muterantur vitia.*

Dedecoratur de core.

Plutarch.

Iuvenal

Ib. v. 36

Tollignum dum assumitur, in ruinã intelligitur.

Cassiod. *Ecntra dignus honorem honorat.*

14 Scripturæ singularis phrasis pro honore dignis, in maiestate sedis. *Posuit Regem, in throno honoris sedentem.* Pendet hypallagen: Throno scilicet honoris, pro honore throni. Cur igitur hujusmodi schema in maiestatis & sublimitatis umbra? Ut eluceat quid ex sessione digni vel indigni, in maiestatis sede. Qui indignus, sedet in honore throni, verùm longè à maiestate; quia sicut accinit Ausonius, in *Sapientiv.* epigram. 5.

Eccli. 10. 34. *Hypallag*

Non sunt honores unquã fortuiti, munuit.

Ausoni

Dum sedet dignus sibi & honori conciliatur honos; & dum cedet præclaris undique meritis, sedet evectus in throno honoris; siquidem indigno non honor, quod digno honoris splendor, cùm in honoris sede sit sine honore, & throni maiestas celsa sine throni maiestate. Splendor dignitatum coruscat ex præstantia meritorum: alias sine dotibus, quod decus, est dignitatum ludibrium. *Decernebatur Seiano* (ait Seneca de *Consolat. ad Marciam*, cap. 22.) *statua in Pompeij theatro ponenda. Exclamavit Cordus: Tunc verè theatrum reperiet. Quis ergo non rumperetur, in monumentis maximi Imperatoris, conferari pessimum militem?* Elucet obscuritas honoris sine meritis: igitur tantum decus, ubi dignissimi munus; haudquaquam in plausum, dum alæ extenduntur extra nidum. Horatius, 1. *Epist.* 7. à v. 43.

Tuxta merita vel demerita, gloria throni aut ignominia.

Senec.

——*Magis apta tibi tua dona relinquam:*
Parvum parva decent.

Horat.

Indignus honore non habet bonorem.

In eum infelix fortuna.

ad morem, quo in trivijs cumulo lapidum statuam Mercurij imponebant Ethnini; de quo Gyrald. *Syntagm.* 9. Natal. Com. 5. *Mythолog.* cap. 5. & Claud. Minos in *Alciat. Emblem.* 8. Quid lapidum iactatio cum Mercurio? Non erat Mercurius, sed imago, repr sentans eius formam & figuram. Mercurio olim ratio attributa, atque per alas in temporibus expressa: & dum honor insipienti conceditur iuxta statuam Mercurij lapides exprimuntur; quoniam dignus lapidibus, in honoribus, qui ascendens in dignitatem, dumtaxat habet throni representationem: etenim ubi prudentia quæritur per honoris insignia, in tanto fastu solium invenitur statua. Qui digni munere cum intellectu maiestatem demonstrant: sed qui stulti, in maiestate imaginem dotium signant: conferunturque cumulo Mercurialium lapidum, qui indigne adipiscuntur piscantes fastigia honorum; quippe stulti lapidibus obruendi, quandiu uti stulti sedent tumentes in throno, & dumtaxat per insignia non honor prudentiæ exponitur, sed imago: quandoquidem vident inferiores lapidem, quem in regimen prudens expectabant tanquam Numen. Mercurius inter Ægyptios pingebatur facie, partim nigra, partim aurea. Natal. Comes, d. & Albric. de *Imagin. Deor.* n. 6. Aurea facies electores spectat, nigra subditos irritat: & iuxta stultum electum, quasi ad statuam Mercurij statuitur cumulus lapidum; quoniam nihil aliud intenditur, dum stultus in honorem eligitur, nisi quod quilibet transiens lapidibus insectetur: nemini enim placet veneranti dignitatem, videre illius ex Superiore nigredinem; siquidem rationi innatum, vel lapidibus iactis persequi monstrum. Denique in proprietatem apodosis, perferendus stylus antiquitatis. In Tessis vel lapidibus (ut refert Plutarchus in *Aristid.*) suffragia olim ferebantur. Liquet iam cur qui studeat insipientis honori; sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurij: igitur dum suffragijs in honorem approbatur indoctus; lapidum cumulatur acervus; quoniam si vocales elevant in suffragijs saxa, ut lapiderur, ministrant. Mariana, hic:

Mercurij in cumulum si iactaris lapidem, erras.

Non secus insano latus inanis honor.

11 Perpropriè, *Honor inanis*, quia siccine sedenti non est honos. Dicit nostra Tautologia. *Sedet super sedem sanctam suam.* Bernard. ut vidimus in *Version.* n. 45. *Super sedem conditionem.* Non sedes condigna; si sedenti nulla merita; quippe sedes maiestatis sed non tua. Omni digno habenti munus dabitur: ei autem qui merita non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Uti in Iuda proditore, locum dignitatis Apostolicæ habente, locus non est; ut abiret in locum suum. Unde qui fulget meritorum maiestate; sedet splendore in sede: qui verò indignus, in sede minimè sedet; quippequàm sedendo cadit. *Vidi impium superexaltatum* (inquid David) *& elevatum super Cedros Libani.* Non novum in mundo: vitia florent, & merita algent. Sæpe ubi grassatur iniquitas, volat honorum maiestas: quapropter ut in *Sylla*, infit Plutarchus: *Longe maiorem ex ignominia, quam ex honore nobilitatem affuisse perhibent: plus dedecoris eius, quam honor illustrior fuit: eo in dies secum florescente morbo. Homo natura arrogans & tali abundus, ex obscuro loco emergens.* Hinc Iuvenalis, 1. *Satyr.* v. 77. ait:

Aude aliquid & carere dignum,

Si vis esse aliquid.

12 Ergo in propositum. David præfatam exaltationem viderat, subditque: *Transivi, & ecce non erat. Quæsivi eum, & non est inventus locus eius.* Eo indignorum scens, vel in maiestate angusta. Sedens stultus erat, & in sede non erat: quippe vel in throni sede nullus thronus, quandiu sederat indignus. Dicit contextus. *Quæsivi eum, & non est inventus locus eius.* Ubi in loco maiestatis apparuit, quò præpollere elevatus; sed eo loci, eius nequaquam locus inventus. Si locus eius erat solium & sedes qua sedebat; quomodò solium & sedes sine mutatione peribat? Sedes dependet à meritis, non à maiestate dignitatis: & cùm indignus sederet, sedem in sede maiestatis non obtinuit; etenim sedere non poterat, qui dignus sede non erat. Qui sedem præclaris instrumentis perpolit, in honoris se sedet. Eius in munere locus invenitur, ubi dotibus sedentis illustratur: & in loco scilis, quò exaltatur indignus, nec invenitur locus: quippequàm dum in sedem ascendit per indigna; sedes ipsa, qua sedebat, erat vacua. *Non est inventus locus eius.* A prudentia regentis pendet fulgor dignitatis: & dum sedet stupidus, dignitatis non est locus; quoniam ascensus eius in sedem honoris; pro splendore patet exterminium dignitatis. *Transivi, & ecce non erat:* etenim tanta maiestas, quam construxit ascen-

Mercurij imag.

Ostentatio honoris, non ejt bonor.

Sine meritis honor inanis.

Senec. Menãd. *Fortuna quando saltat, insultat simul.*

Apoc. 4 à 2. *Sedes* (dicitur) *posita erat in cœlo, & supra sedem sedens: & qui sedebat.* Quorsùm toties iteratur suppositum? Ut signet in sede throni dignã, etiam & indignum. Sedes in sedem instituitur: & sede posità signatur supra sedem sedens: quoniã per digna merita sedes digna: igitur indignus in solio, quamvis sedem occupet; sedendo in sede non sedet. Dedecoratur de core. Decus hoc ludibrium est: igitur nullum maius; si in loco dignitatis ad sedendum non sit locus, & in fastoso dignitatis throno, præ indignitate non sedeve sedendo: non enim sedendo sedet quem sedes ipsa extra thronum excludit. *Supra sedem sedens, & qui sedebat.* Non est pleonasmus, quippe objicitur munere dignus. Sunt utique merita in culmine honorum collocata. Sunt etiam extra dignitatem merita. In culmine, dum in sede sedet, qui digne moderatur: extra culmen, qui dignitate defungitur: & cùm munus, qui dignus habuit, non habeat, de illo dicitur, *Sedebat*; siquidem præ meritis, qui dignus, possidet dignitatem, sicut qui indignus, in sede non habet sedem. Astruit Cassiodorus, 1. *Var. Epist.* 13. *Illustrem virum* (ait) *litterati dogmatis opinione fulgentem, magisterij honore subveximus: ut gereret nomine, quam possidebat meritis dignitatem.* Possidebat antequàm obtinuisset; quia habere meruit, factus in assumptione dignitatis decor, & honoris sublimis sublimior honor.

Psal. 36 35. *Muterantur vitia.*

Dedecoratur de core.

Plutarch.

Iuvenal

Ib. v. 36

Tollignum dum assumitur, in ruinã intelligitur.

Cassiod. *Ecntra dignus honorem honorat.*

14 Scripturæ singularis phrasis pro honore dignis, in maiestate sedis. *Posuit Regem, in throno honoris sedentem.* Pendet hypallagen: Throno scilicet honoris, pro honore throni. Cur igitur hujusmodi schema in maiestatis & sublimitatis umbra? Ut eluceat quid ex sessione digni vel indigni, in maiestatis sede. Qui indignus, sedet in honore throni, verùm longè à maiestate; quia sicut accinit Ausonius, in *Sapientiv.* epigram. 5.

Eccli. 10. 34. *Hypallag*

Non sunt honores unquã fortuiti, munuit.

Ausoni

Dum sedet dignus sibi & honori conciliatur honos; & dum cedet præclaris undique meritis, sedet evectus in throno honoris; siquidem indigno non honor, quod digno honoris splendor, cùm in honoris sede sit sine honore, & throni maiestas celsa sine throni maiestate. Splendor dignitatum coruscat ex præstantia meritorum: alias sine dotibus, quod decus, est dignitatum ludibrium. *Decernebatur Seiano* (ait Seneca de *Consolat. ad Marciam*, cap. 22.) *statua in Pompeij theatro ponenda. Exclamavit Cordus: Tunc verè theatrum reperiet. Quis ergo non rumperetur, in monumentis maximi Imperatoris, conferari pessimum militem?* Elucet obscuritas honoris sine meritis: igitur tantum decus, ubi dignissimi munus; haudquaquam in plausum, dum alæ extenduntur extra nidum. Horatius, 1. *Epist.* 7. à v. 43.

Tuxta merita vel demerita, gloria throni aut ignominia.

Senec.

——*Magis apta tibi tua dona relinquam:*
Parvum parva decent.

Horat.

Indignus honore non habet bonorem.

In eum infelix fortuna.

TAUTOLOGIA SEPTIMA.

DEFECERUNT SCRUTANTES SCRUTINIO.
Psalm. 63. v. 7.

EXPOSITIO LITTERÆ.

1 HUIUSMODI sententia specimen est moliminum inter thecnas vitæ aulicæ baratrique Politicæ, maximè Principe dignitate insolente, male affecto præ livore ergà egregium gestis extrenuitateque virtum, de Republica ac Regno præclarè meritum.

Politian. ——*Cui dura minantur*
Astra, & sanguinei iubar exitiale cometæ.

In aula videntur merita, & abstrahuntur commoda. Ut accinit Angel. Politianus, in *Rustic.* igitur ludibrijs aulæ quæ merita sunt ludibria; quoniam irridentur ab impostoribus merita, ex quorum risu enixè aucupantur commoda. Quisquis, potissimè plausu, boni publici, ac decoris consulit studijs; opprobrium abundantibus & despectio superbis, etsi prodigium sit multis. Id genus vexationes, cavilla, scommata, sarcasmos, sardonicos risus, circumventiones, vafrities, argutias malignitatis, punurgiæ sutelas, calliditatis strophas (quia malâ in illorum cordibus, dum buccis crepantibus excitabatur plausus) in præsenti Psalmo illos intùs & in cute noscens, ac dolos præcavens, describit faucius David; quippe didicit ex his quæ passus est: signans simul quò devenit Ssulis insania, furentis maiestate dignitatis & cogitationes commodi aulici, dominantis furores blandè plaudentis. *Maiestate suâ tutus Princeps: equites filii maiestatis criminibus, auctore Principe ac decreto Senatus puniti: maiestatis crimina subtrahuntur, vinclum & necessitas silendi.* Ita Tacitus, 1 *Annal.* cap. 42. 3. 37. 64. Durus de Pasculo in *Aulic.* n. 20. subdit:

Tacit.

Quid sit

Aula, locus fortunæ, suos ubi lubrica ludos
Ludit, & eludit.

Pascul. *Curarum pelagus, vana spes, via plena periculi,*
Splendida damna, quies irrequieta, dolor.
At quid est aliud, nisi scena? Aut ludere discat
Curis sepositis, aut cruciare miser.

Senec. *Insolentia prosperarum rerum semper auget, ex patientia subditorum.* 2 Sævius nihil est humili inepto, cùm surgit in altum. Infelix in mundo virtus. *Regum nobis induimus animos* (inquit Seneca *Epist.* 47.) *nam illi quoque obliti & virium suarum & imbecillitatis alienæ; sic excandescunt, sic fœviunt, quasi iniuriam acceperint: à cuius rei periculo illos fortuna sua magnitudo tutissimos præstat: nec hoc ignorant, sed occasionem nocendi captant: querendo acceperunt iniuriam, ut facerent.* Proh dolor! Eò insolentior ex dignitate arrogantia, quò maior ex cultu dignitatis venerabunda modestia. At quid potenti? Impunis audax & procax, muneris defenditur maiestate: ornatus crotalis, philautus infulis, non reputabit homines. Multum imò totum studium de honore, sed nihil de honoris auctoritate; quippe totum vafri pectoris malignitas, & ad usum malignitatis autoritas: quæ quidem etsi non læsa, de iniuria queritur, ut credatur iniuria.

Iuvenal. *O medici, mediti mediam pertundite venam.*

Exclamat Iuvenal, *Satyr.* 6. v. 46. Regnat (auctoritate tantùm legum dominatrice) Adulatio, Sycophantia ac Invidia. Invidia ex gloria virtutis, quam possidere ineptus fatagit sine meritis: Sicophantia ex fictione ad delatione criminum, ut livoris exardescat pectus in odium. Assentatio in plausum tyrannidis, de oppressione claritatis ac splendore gaudentis: ut cadat, imò corruat postifice auctoritate innocentia, & floreat cognita vel incognita malitia. Lucan. 8. *Pharsal.* v. 491.

Poëtes illarum comites.

Liber-

Libertas scelerum est virtus & summa potestas. Lucan.

Ita aula, Regis ad exemplar; quippe commodum ex imitatione improbitatum, & quilibet utipopysmator, socius criminum: ita inanis gratiæ omnia audet, omnia mordet, omnes ridet, flocci pendit, palàm carpit, clam nocet, cunctos & cuncta contemnit, maiestatem arrogat, potentiam affectat, etiam per contumeliam adorationem exigit, & cuncta, nisi se invenit. Nec cavet quicquam, nec timet quenquam.

Conditio infacetis gratiæ Principis

3 Callet genium Bernardus, sed simplicibus corde demonstrat virus, *Volunt dominari* (inquit de *Consider.* 3. cap. 2. num. 4.) *cum professi fuerint servitutem: fideles se spondent, ut opportunius fidentibus noceant. Ex hoc non erit consilium, à quo se arcendos putent: non secretum quo se non ingerant. Ante omnia sapientes sunt ut faciant mala: bonum autem facere nesciunt. Hi invisi terræ & cœlo, utrique iniecere manus, impij in Deum, temerarij in sancta, seditiosi in invicem, amuli in victos, inhumani in extraneos, quos neminem amantes, amat nemo; & timeri cum affectant ab omnibus, omnes timeant necesse est. Hi sunt qui subesse non sustinent, præesse non norunt, Superioribus infideles, inferioribus importabiles: inverecundi ad petendum, ad negandum frontosi: importuni ut accipiant, inquieti donec accipiant, ingrati ubi acceperint.* Docuerunt linguas suas grandia loqui, *cum opprimentur exigua: largissimi promissores & parcissimi exhibitores: blandissimi adulatores & mordacissimi adulatores: simplicissimi dissimulatores & malignissimi proditores. Video omnem Ecclesiasticum zelum fervere sola pro dignitate tuenda? Honori totum datur, sanctitati nihil.* Dicat officia Lucilius in *Atalant.*

Bernard.

Uni se atque eidem studio omnes dedere & arti,
Verba dare, ut caute possit pugnare dolose,
Blandiri, certare, bonum simulare virum se,
Insidias facere, ut sic hostes sint omnibus omnes.

Lucil.

Pungit fastu inflatos utres, qui etiam tument, vel si pungantur; Stoicus Cordubensis: *Quæ est tanta animi discordia? Eadem tempore* (inquit, 3. *Benef.* cap. 28.) *servos despicis & colis: Imperiosus intra limen, humilis foris, & tam contemptus, quàm contemnens? Neque enim ulli magis abiiciunt animos, quàm qui improbè tollunt: nullique ad calcandos alios paratiores, quàm qui contumelias facere, accipiendo didicerunt.* Multi tumide superbi, quia tolerantur, & sæpè sæpius insolentem iuvat patientia in tyrannidem, ut vigeat fastus & luxus, maximè (ut ait *Iustin.* lib. 1.) *Arbitria Principum si proleges.*

Senec. *Ec indigni in dignitate*

Iustin.

Clamat Tyestes in Senec. *Agamem.* à v. 57.

O regnorum magnis fallax
Fortuna bonis! In præcipiti
Dubioque nimis excelsa locas.
Numquàm placidam sceptra quietem;
Certumve sui tenuere diem.
Alia ex alia cura fatigat,
Vexatque animos nova tempestas.

Senec.

4 Hinc, quia vita aulica sentina vitiorum, ac Ilias scelerum, colore virtutem: à Machiabello sumuntur præcepta. Audi Maiolum Tom. 2. Colloq: 5. de *Aula & caula.*

Plagiria; dolicorum merita.

Exeute sinceram retro cum pectore mentem
Ingenuumque tuo prodeat ore nihil.
Indue servilem animos fictoque favore
Vel minimis sanctis, qua potes arte place.
Blandus adulator, levis assentator haberi,
Ne pudeat: nullus sit pretatis amor,
Nullis flagitijs, nullique offendere fasta,
Indignissima fer, quæque nefanda proba.
Dissimula, simula, servi bene sed malè fide.
Denique nulla bonus vir tibi bona pete.

Maiol.

Hæc est perfrictio frontis (si frontem habent) hominesnihili, dum cupiunt aliquid esse ac inter prudentes & cordatos, ad speculum rationis moderantes affectus (ut inquit Nicolaus Oranus de *Iuda præditor. apostas.* conc. 30.) tantum valent, quantum *H* apud Grammaticos, O apud Arithmeticos, Chimæra apud Poëtas, secunda intentio apud Logicos, privatio apud Physicos, & ens rationis apud Metaphysicos. Sanè, sed florent; Principes dementat, dedecus labefactant, honoratos dedecorant, virtutem extinguunt;

Ac Principi grata.

præstantissimis detrahunt, nomina carpunt, splendorem evertunt, exaltationem moliuntur veteratorum phaleris, virulentis muneribus, venenatis adulationibus, mellitis verbis, occultis insidijs, lucidis technis, deauratis fallacijs, vesanis nugis, sychophantijs monstrosis, obsequijs perfidis, studijs improbis, calumnijs coloratis, plausibilibus flagitijs, diabolicâ malignitate conflati, ut sagittent in occulto rectos corde: florentemque demonstrantes semitam (arridente fortunâ, quippequàm hâc itur ad astra) dicuntque;

Quisquis ad alterius mutum componere vultum
Nescit, & intustis auribus apta loqui:
Nunc verum, nunc falsa loqui pro tempore, ut istâ
Qui rerum potitur complacuisse videri;
Omnibus hunc moneo longè discedat ab aulis;
Candor & integritas exulat inde procul.
Exulat & dulcis libertas: omnia fastus
Plena, nec est ullus dicere falsa pudor.

Vitus VVinfeo.

Hæc vita, fallere cunctos (sed heu! Quis cupit; cui vel nuda domi rodere crusta licet?) professione dæmonis, ad quorum aulica præcepta abhorrent aures. Hi profectò athæi male audientes vel apud Ethnicos: aphorismos illorum videris apud Canonher. in *lib. 6. Hippocratis*, Aphorism. 58. Chochier, lib. 5. à cap. 6. in *Thesaur. Politic.* Lucian. *Dialog. 37. Mortuor.* Heberhard. VVchie, in *Aulic. politic.* in fin. Lipf. in *Monit. politic.* Marc. Prætor. 2. de *Princip. prudent.* Ravis. Text. *Dialog. de Fortun. & Aulic.* Sarisberiens. de *Nugis Curial.* Æneam Silv. de *Curial. miser.* Pomp. Fandon. de *Infern. aulic.* & Claud. Clement. in *Marbiabelisn. iugular.* s. 2. Spontaneâ est mentis insania, quæ executitur fugâ, & ut succinit Lucan. d. v. 380.

Lucan.

Pugna levis, bellumque fugax, turmæque vagantes:
Et melior cessisse loco, quam pellere, miles:
Illita tella dolis, nec Martem cominus unquam
Ausa pati virtus, sed longè tendere nervos,
Et quo ferri velint permittere vulnera ventis.

Quam misera illorum vita!

5 Dirumpur vincula, quantumvis aureâ; quippe nonnumquàm vincula, vivere alijs, & non vivere sibi, ridenti arridere, manus deosculari, facies peccatorum sumere, personas palpando induere; *in quibus factitandis* (ait Claudius Minos in Alciat. *Emblem. 86.*) *quid fidei, aut bonæ mentis, quæ honesti ratio esse potest, cum simulationis & perfidiæ sentinam inexhaustam in animo præsentem ubique circumferant.* Iam illis objicitur vacuis voris, ac dolore vulneris, ut refert d. Canonher.

Clau. Min.

Aula profanata sedes aptissima menti,
Bullatis gaudens titulis, spes dives inani,
Consiliis inimica bonis, contraria vero,
Deliciis prægnans, hamata fertilis escâ,
Errorum speciosa domus, fraudisque malignæ,
Fortunatorum speciem mentita locorum,
Gloria ventosis quam tollit in æthera pennis,
Humanos simulans confido lumine vultus,
Invidiæ atque odij diro suffusa veneno,
Ludorum quærens varias ignava latebras,
Nomina falsa gerens fucosæ subdola laudis,
Omnia lætificæ referens ad gaudia vitæ,
Principijs ut blanda suis, ita fine molesta,
Sorte potens, verum nulli ratione benigna
Temporibus confusa, sine ordine, mobilis, exlex,
Virtutem simulans, vitiorum immersa profundo:
Hydra Aula est, capitum multorum horrenda venenis.

Quid sit aula?

Monachi aulici & extra claustra pericula.

6 Hoccine speculum ex quo elucet pœnitentia, sed aliquando Minervâ prorsùm invitâ. Quid si huiusmodi politica agendi fœrida ratio serpserit in claustra? Mordet Erasmus & lib. de *Moria*, & etiam de *Lingua*. Cogitatem aptiùs de illis Monachis, qui multo tempore abfuerunt à Claustris, qui quidem ova aspidum ruperunt & quod confotum, ipsâ pœnitentia erupit in basiliscum: igitur cum non ex animo pœnitudinis origo; non morum correctionem pariunt, sed iniquitatem, quia ex dolore tantum conceperunt dolorem. Conditionem Seneca cogitat, atque siccinè taxat. *Omni vitâ pendent, & inhonesta*

nesta se ac difficilia docent, coguntque: & ubi sine præmio labor est, torquet illos veritum dedecus: nec dolent prava, sed frustrà voluisse. Tunc illos & pœnitentia capti tenet, & incipiendi timor, surrepitque illa tactatio animi non invenientis exitum; quia nec cupiditatibus suis imperare, nec obsequi possunt, & cunctatio vitæ parum se explicantis, & inter destituta vota torpentis animi sinus. Quæ omnia graviora sunt ubi odio infelicitatis operosæ ad otium profugerunt & ad secreta studia; quæ pati non potest animus ad civilia erectus, agendique cupidus, & naturâ inquietus, parum scilicet in se solatiorum habens: ideoque detractis oblectationibus, quas ipsa occupationes discurrentibus prabent, domum, solitudinem, parietes non ferit: invitus aspicit se sibi relictus. Hinc illud est tædium & displicentia sui, & nusquam residentis animi volutatio, & otij sui tristis atque ægra patientia. Utique ubi causas fateri pudet, tormenta introrsus egit verecundia; in angusto inclusæ cupiditates sine exitu se ipsæ strangulant. Inde mœror marcorque, & mille fluctus mentis incertæ, quam inchoata habent suspensam, deplorata tristem: inde ille affectus otium suum detestantium, querentiumque, nihil ipsos habere quod agant, & alienis incrementis intimicissima invidia. Alit enim livorem infelix inertia: & omnes destrui cupiunt, quia se non potuerunt provehere: & ex hac deinde aversatione alienorum processuum, & suorum desperatione, obirascens fortunæ animus, & de sæculo querens, & in angulos se retrahens, & pœna incubans suæ, dum tædet sui, pigetque. Ut ulcera quædam nocituras manus appetunt, & tactu gaudent, & sudam corporum scabiem delectat quicquid exasperat; non aliter dixerim his mentibus iniquas cupiditates velut mala ulcera erupernnt, voluptati esse laborem vexationemque. Fastidio illis cœpit esse vita, & ipse mundus: & subit illud: Quousque eadem? Lucret. 3. v. 172.

Senec.

Quid sæculo ris Monachi intra claustra recluso?

Hoc se modo quisque semper fugit.

Lucret.

Sed quid prodest, si non effugit? Hactenus Seneca de *Tranquill. animi*, cap. 2. Verè aurea, & catholico viro digna, quippe illis patet quid sæcularis Monachus intra claustra reclusus. Hæc meditanter prælibata ut ex conventu malignantium coollet perspicuè tautologica sententia.

7 Sic ergo Aulicorum artes, offenso vel quoad speciem, vel phantasticè Principe, infensâ voluntate, ac læsâ imaginatione; qui ut canit Petronius, *Carm. 22.*

——Toto concepit pectore flammas.

Prætor.

Livor gestorum mutat speciem, cuique accipit colorem, ita ut insignis fidei gratia objiciatur contumelia, atque nobile strenuitatis obsequium, sit auctoritatæ maiestatis fastidium. Beneficia eousque sunt læva, quo munerabilia: at pro præmio sufficitur damnum, si excedunt præmium: insolentesque Aulicorum blandimine malunt debita negare, quàm fateri potentiâ non posse solvere. Quisquis coram invido extollitur,

Mænil. 4. Advers. cap. 1. v. 126. Ira immensi Superioris implacabilis Ps. 63. 8.

Crescendo cadet, & vanit in damna feretur.

Ut Saul (qui optimus servus, & pessimus dominus, uti ex Iosepho diximus, *Tom. 6. T. 9. n. 2.*) tædio prætextum gravi corde inveniret, & *conventus malignantium* cogitationem iuvaret (quis cogitaret malignantium esse atque fuisse conventum, apud quem quod virtus vitium) totis viribus in Davidem (Principis & principatus honorem) scrutati sunt iniquitatem ut criminis saltem invenirent speciem, ingratitudinis regentis excusationem, denigrantes coloribus famam, & infames honori imponentes notam. De Rectore in sede maiestatis, & quomodò se gerebat sine respectu superioris muneris; ita Psalm. 51. à 3. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate*: Princeps debet gloriari in gratia, non in malitia, quod quidem non est gloria: igitur puerilem auctoritatem pledunt, vel hi qui plaudunt. Haud flutet affectata gloriæ, qui potens fraude: non est dignitas, vafritie barbara crudelis, & turpis gestu, vultu, motuque rudis inurbanitas: malitia sanè verborum, actionum suo sensu retorqueus sensum, indicat vel furorem, vel cerebrum plenè vacuum. Erudimini qui iudicatis terram, ne ludentem plausu foveatis phantasiam. *Tota die iniustitiam cogitavit lingua tua: sicut novacula acuta fecisti dolum: dilexisti malitiam super benignitatem; iniquitatem magis, quàm loqui æquitatem: dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa. Propterea Deus destruet te*, &c. En speculum Superioris insolentis, ore procaeis, eligentis propudium ex modestia subditorum.

Tunc qualem mortem.

Quid lingua pravi non tua cogitat,
Instar minacis prompta novaculæ;

Præ-

Præponis omnem nequitiam bono,
Et falsa veris: exitiabilem
Mentiendo res piorum
In scopulum sceleratus urges.

Cruc. Qualem namque cogitemus aulam, in qua Principem horum morum videbat normam? Ita Saul: ita in bonum pravum cor.

Et illi iam toto furor hic non deficit anno:
Improbus, & nullo vivere consilio.

Propert. 1. Eleg. 1. v. 6. 8 Siccine dum regimen: qualis multitudo aulicorum operantium iniquitatem? Sociati sunt: ut quod perspicuo inficiabatur veritas, astrueret multitudinis auctoritas, & numero prævaleret malignitas sicariis linguis, parazonijs verbis, suavitate mollitis, sed eorum, velantes larvam; quia fide incauta prævalet cæco vulnere perfidia. Accinit Pallas lib. 2. *Epigr. Græcor.* 47.

Eius amicitia perfidiæ fucus. *Non is tam ladit, liquido qui dixeris, Odi;*
Quàm qui syncerum fingit amicitiam.
Vitabis certè quem noveris esse nocentem;
Ast illam numquàm, qui tibi dicit, Amo:
Pessimus hic certè est inimicus, quisquis amicus
Creditur, & tacita subdolus arte nocet.

Pallas. Flagrabat odio pectus eminus & comius, calliditate cogitans vulnera, ingeniosa sutelâ; equidem arcubus tensis blanditijs dissimulatio; ut fieret plaga sagittarum in occulto, pectore tecto, quò dolus: quippe non cognitus, quousque diceret vulnus. Ars valet, odijque blande prævalebit ingenium, ut sagittent in occultis immaculatum. *Subitò sagittabunt eum & non timebunt. Subitò* fiat dedecoris plaga, ne medicetur vulneri pœnitentia: siquidem ubi tandem tandem cognoscitur error; tunc usque ad satietatem, immaculati omninò profcissus honor. *Subitò sagittabunt eum & non timebunt.* Nonnumquàm a tergo peccantis Nemesis. Est legis transgressio, sed nulla legis formido. Quorsum ergo; dum solicitat dedecoris plagam, quem decebat propulsare contumeliam? Non timet eatenam criminis, si in blandimen iudicis. Iuvenal. *Satyr.* 2. v. 25.

Indoctria malignitatis. *Quis cœlum terris non misceat, & mare cœlo,*
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?

Iuvenal. Cunctos ligant consortia damni, coeuntes in cœtus; quippe immaculatus eorum operibus omninò contrarius, & quia non videt nequitiam, firmaverunt sibi & ad alios ferre monem nequam. Narraverunt, quod cogitarunt; ut per cuniculos subdole abscondere rent laqueos, ita per embolia instructos, ut mutuò dicerent: *Quis videbit eos*: Quasi in tuto pes incedet, & cogitatione cadet: sub comitatis & benevolentiæ larva simulabitur virulenta cordis vomica. Signat Tacitus de Manlio legato Italicæ legionis: *Quamvis bene de partibus meritus* (inquit 1. *Histor.* cap. 64.) *nullo apud Vitellium honore fuit: secretis cum criminationibus infamaverat Fabium ignarum; & quo incautior deciperetur, palàm laudatum.*

9 Idem, quippe aulæ (semper in variis eventibus coloris eiusdem) quæ contigerunt Davidi, ludibrio honoris regni: narrat sub persona Agricolæ. *Hunc rerum cursum fronte latus, pectore anxius Princeps excepit, ità sibi maximè formidolosum* (subdit in eo cap. 39. & 40.) *privati hominis nomen supra Principis attolli:. Causa periculi non crimen ullum, aut querela læsi cuiusquam; sed infensus virtutibus Princeps, & gloria viri, ac pessimum inimicorum genus, laudantes.* Hinc Davidem Princeps honorabat specie & dicis-gratiâ, ut caderet in manus Philisthinorum, & honor illi cederet in scandalum. Cavit illius aspectus, eo quòd plausus atque gratus esset omnibus. *Nobilitas* (fatur Tacitus quò *anno.* 8. cap. 2.) *gestique honores pro crimine, & ob virtutes certissimum exitium.* Paruit: equidem cum redeuntis victoris videret gloriam, impulsu illivoris in illum retorsit lanceam. 1. *Reg.* 18. 10. Verùm cùm ira magis ferveret ira, perfricuit frontem, & pallam arripuit crimen: etenim videntis è sinu vota meditata fugientia, apertum hiscens putridum pectus, ruptâ vomicâ, evomuit furenter virus. *Locutus est Saul ad Ionatham filium suum, & ad omnes servos suos, ut occiderent David* cap. 19. 1. Retorqueatur Homerus, 1. *Odyss.* v. 1.

Et Invidi Principis. Idem. Idem. Homer. Tacit. *Die mihi Musa virum versutum, qui multum erravit.*

10 Quid tunc non facerent Aulici, ut adularentur Principi? *Cum damna damnis continuarentur* (infit Tacit. in *Agricol.* cap. 41.) *constat quoque aures verberatas, dum*

Pes-

pessimi malignitate & liuore, pronum deterioribus Principem stimulabant. Si Agricola simul suis virtutibus, simul vitijs aliorum, in ipsam gloriam præceps agebatur. Hic toto pectore fumus effutiet nigredinem, quod ut ait Seneca. in *Oedip.* v. 965. *Scrutabatur lumen.* Ut conciliarent Aulici furentis gratiam; quam assuetè non meditati calumniam?

Quis nunc diligitur nisi conscius, & cui fervens
Æstuat occultis animus, semperque tacendis?
Charus erit Verri, qui Verrem tempore quovis
Accusare potest.
Quid Romæ faciam? Mentiri nescio. Librum
Si malus est, nequeo laudare, & pascere: morus
Astrorum ignoro: funus promittere patris,
Nec volo, nec possum: ranarum viscera numquàm Iuvenal.
Inspexi: ferre ad nuptam quæ mittit adulter,
Quæ mandat, norunt alij: me nemo ministro
Fur erit, atque ideo nulli comes exto
Quid Romæ faciam?

Inquit Iuvenalis, *Satyr.* 3. à v. 41. Cum flagitijs fausté vivunt, imò florent; quia vitia vitiosis placent: securi vigent tùm impunes, tùm infamiâ non infames: igitur si malè auditur de specie malignitatis, tota nota in rabiem Principis. Ad rem Stoicus, *Epist.* 97. de scelerato Clodio: *Minus crimine* (ait) *quàm absolutione peccatum est: nec ante fuit de salute securus, quàm similes sui iudices suos reddidit: qui damnationem potius effugit, quàm meruit; cum eisdem vitijs gratiosus, quibus nocens conciliaturas exerceret in ipsa causæ dictione.* His ergo perverso Principe, artibus quasi doribus gloriantur Aulici. *Audaces sunt* (inst Canonher. d.) *insani, importuni, improbi scelesti, contumelioli, iracundi, perfidi, insidiosi, impudentissimi, petulantes, procaces, Cyclopes, Lestrigones, Antropophagi, fucatissimi, teterrimi, corruptissimi, virulenti, clavi dolorum, mallei acerbitatum, viridaria libidinum, thesauri technarum, ungulæ carnificum, gurgites vitiorum, caligo vecitatis, summa vanitatis, emporium falsitatis, faburra mordacitatis, erarium malignitatis, supellex scelerum, architecti flagitiorum, cloacæ impostiurarum, fabula impudentiæ, Typus calumniæ, Reipublicæ portenta, monstra, tonitrua, fulmina, atque erones prostituti pudoris, quibus nihil momenti præter voluntatem Principis.* Lamentatur Satyricus abdicationem virtutis, dum ad summa dignitatum munera, flagitia potiora merita. Scenec. Canonher. Conditionati & morti an literum.

——Magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit fortuna iocari. Iuvenal. d. v. 39.

Cuncta hæcine germina ambitionis, cuius præfati colores sunt species. *Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum*: astruit scopus sagittantium saucius David: Psalm. 108. 20. leciteò ut certatim mererentur apud Principem, *scrutati sunt iniquitatem*: verùm cum immaculatu, tot gestis præclarè merito; *defecerunt scrutantes scrutinio.* Ambitionis germina.

11 Apparet iam in arena Tautologia, quæ hucusque nonnullis videbitur didascalica: pullulabit & Litera. Per scrutinium hic non intelligitur examen alicuius cæca scientiam, quæstionem aut virtutem, de quo cap. 1. de *Offic. Legat.* cap. *Licet*, & de *Appellat.* cap. *Constitutis.* Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 5. de *Reformat.* & *sesion.* 24. *cap.* 18. Hostiens. lib. 1. rubr. 12. & late Tuschi, verb. *Scrutinium.* Hoc enim sensu Apuleius, *Metamorph.* lib. 9. inquit: *Postremum Magistratibus placuit, obstinate denegantem scrutinio detegere.* Quo loco Philipp. Beroald. subdit: *Annotandum, multa esse verba vernacula, protrita, plebeia, vulgaria, quæ in usu sunt eruditorum; ut Scrutinium hoc loco ponitur pro scrutatione, investigatioque, sicut passim vulgò loquuntur; ab eo verbo, quod est Scrutor, unirum scrutinium derivatur. Potest & adverbium esse Scrutinio, eodem tamen significatu.* Nonnulli Criticorum, dum inveniunt in AA. *Scruta*, legunt *Scrutinia*: maximè si vox ad latrocinia retorquetur, quippe in furtum latrones cuncta scrutantur. Scruta ergo sunt vel veterata indumenta vel furta futilia. Testimonia attestantia præfatas acceptiones, videsis apud AA. de huiusmodi quisquilijs digladiantes: Lævin. Torrent. in illud Horatij, 1. *Epist.* 7. v. 65. *Tunicato scruta pepello.* Sueton. in *August.* cap. 40 Aul. Gell. *lib.* 3. *cap.* 14. ad illud Lucilij: *Scruta ut veniat scrutarius laudat.* Turneb. 5. *Adversar.* cap. 13. Cœl. Rhodigin. *lib.* 19. *cap.* 16. & novis. Scrutinium pro examine. Apul. Beroald. Quid sint scruta

vissimè 3. Tom. *Criticor.* Durant. Casel. lib. 1. *Variar.* cap. 11. Cuncta missa facio; quippe nullatenùs nostro deserviunt instituto.

Quid scrutinium?

12 Scrutinium propriè est curiositas studiosa & avida cognoscendi occulta. Genes. 31. 34. *Scrutanti omne tentorium.* Pro scypho Iosephi dispensator, *Saccos scrutatus:* ibid. 44. 12. Iudith. 8. 33. *Vos nolo ut scrutemini actum meum.* 3. Reg. 20. 6. *Scrutabuntur domum tuam.* Idem, 1. *Paralip.* 19. 3. *Eccli.* 41. 27. & *Abd.* v. 6. In eadem acceptione apud Ethnicos. Petron. sæpe in *Satyric.* utitur verbo: pag. 18. *Scrutari paleam cœperunt:* pag. 38. *Ut scrutantium eluderet manus: at servus publicus arundine omnia etiam foramina parietum scrutatur.* Denique pag. 45. *Quis prohibet navigium scrutari?* Iuvenal. *Satyr.* 5. v. 95. *Retibus assiduis scrutante macello, dum gula sævit.* Et Lucret. *lib.* 3. v. 989. *Magno scrutentur pectore.* Erant olim Philosophi Scrutatores, dicti *Sceptici* ex schola Pyrrhonis, de quibus Gellius, *lib.* 11. *cap.* 5. *Quos Pyrrhonios Philosophos vocamus, hi Sceptici Græce, quasi Quæsitores, & consideratores. Nihil enim decernunt, nihil constituunt; sed in quærendoque considerandoque sunt, quidnam sit omnium rerum, de quo decerni, constituique posse.* Illorum amentiam signavimus, *Tautolog.* 2. *D.* 5. *n.* 2. Hi sanè objiciuntur in malignitatis speculo, tamquam deficientes scrutantes scrutinio. Sic dicebantur satellites, qui ingredientes ad Principes explorabant Scrutatores; queis utebantur timidi consiliatrice tyrannide, uti observat Bulenger. lib. 2. de *Imperator. Rom.* cap. 22. Herodian. *lib.* 3. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 24. hicque Tiraquell. Sueton. in *Claudio*, cap. 35. *Nihil æquè tam timidus ac diffidens fuit. Primis imperij diebus quamquàm iactator civilitatis, neque convivia inire ausus est, nisi ut spiculatores cum lanceis circumstarent, militesque vice ministrorum fungerentur: neque ægrum quemquam visitavit, nisi explorato prius cubiculo, culcitrisque & stragulis pretentatis & excussis: reliquo autem tempore salutatoribus scrutatores semper apposuit, & quidem omnibus, & acerbissimos.* Etiam cum fœminis, innuit idem in *August.* cap. 69. Quam quidem consuetudinem amandavit Vespasianus, ut idem dicit in eo, *cap.* 12. Marc. Antonius, & Alexander Severus, ut referunt in eis Iul. Capitolin. & Æl. Lamprid. etiam fuit usus scrutandi transfugis, quem ni omisissent Romani; minimè tantam cladem ad Thrasimenum lacum sub Annibale subijssent; uti observant Plutarch. in *Annibal.* & Sil. Ital. 5. de *Bell. Punic.* Videtur usus sumptus à Græcis, ut videri est apud Iustin. *Histor.* lib. 38.

Petron. — *Qui Philosophi Pyrrhonij & Sceptici* — Aul. Gell. — *Qui scrutatores & quæ sunt?* — Sueton.

13 Hæc curiosa voluntas scrutatione, sivè diligenti vigili studio, exercetur ab hominibus in rebus parvi momenti, nullius momenti, & magni momenti. Parvi, erga res futiles ac vanas: nullius, erga superstitiosas: magni, erga divinas. De primis aptè Senec. *Epist.* 1. dicit, otiosos esse in negotio: *Operosè nihil agunt:* de *Brevit. Vitæ*, cap. 13. & Eccli. 3. 24. *In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus non eris curiosus.* De Callicrate ait Solin. cap. 6. *Formicas ex ebore ita sculpsit, ut portio earum à cæteris secerni nequiverit.* De illo & Myrmecida addit Ælian. 1. *Var. histor.* cap. 17. *Quadrigas fecerunt, quæ sub musca possent abscondi, & in sesamo distichon elegium litteris aureis inscripserunt: quorum sanè neutrum, mea sententia, homo prudens & virtutum studiosus prædicabit. Quid enim hæc aliud, quàm temporis vana perditio?* Adrian. Iun. *lib.* 1. *cap.* 7. asserit, se vidisse artificem qui in cerasi nucleo inclusit quindecim paria tesserarum, suis punctis affabrè distincta. Cœl. Rhodigin. 17. *cap.* 31. refert (fides penes illum) quendam fuisse tempore Alexandri Magni, qui ciceris grana per longius missa intervallum, citra frustrationem in acum insereret: quod contemplatus Alexander, ut qui esset ingentis ac generosi spiritus Rex, hominis vanitatem irritam leguminis eiusdem modio censuit donandam. Addit Iul. Cæsar. Scaliger, *Exercitat.* 336. ad Cardan. pulicem aureola catenula collo vinctum, atque in delicijs habitum. Idem Henric. Salmuth. in *Panciroll.* p. 2. titul. 10. Plura alia præmisi, *Tom.* 6. *Tautolog.* 8. *n.* 29. De insigni stultitia; *Tom.* 5. *T.* 8. *n.* 19. De futuli vana, nugivendula, fictitia scientia; ibid. *Tautolog.* 9. *à n.* 19. & *Tom.* 3. *T.* 3. *D.* 3. *n.* 8. Hi sunt *conquisitores sæculi*, ut ait Doctor Gentium 1. Cor. 1. 20. semper discentes, & abdita scrutantes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes; quia incumbunt futilibus, observantes vanitates supervacuè. Consule Chrysostom. *Orat.* 19. *in Epist. ad Ephes.* Augustin. *Tract.* 45. *in Ioann.* Senec. *Epist.* 48. igitur tot otiosè discussis, sedent tantùm in concilio vanitatis. Manil. lib. 5. *Astron.* v. 119.

Res futiles non laudandæ. — *Varia futilia.* — Manil.

—In nullo sunt otia fructu,
Sed populum turbam petunt, rerumque tumultus;

Alijs

14 Alijs verò nocendo urget curiositas in vanitates & insanias falsas, more Ægyptiorum Mystarum, qui sub titulo arcanæ doctrinæ figuris monstrosis, ansam præbuerunt idololatriæ, arridente nonnumqam Hebræorum genio, quo, quia extollebatur plausu, Iosephus deliravit studio: igitur figuras Cherubim callens uti sacerdos, de illis 3. *Antiq.* cap. 6. dicere est ausus: *Operculo Arcæ impositæ erant effigies duæ, quas Hebræi Cherubim appellant: ea sunt animantia volucris novæ speciei, nec unquàm cuiquam hominum visa, quæ Moyses in Dei solio viderat figurata.* Impostor insignis doctus mulcimine Ethnicæ vanitatis. Ex umbris ac figuris quibus loquebantur Prophetæ, concinnabantur ab Ethnicis suorum Numinum ad simulacra figuræ, unde 1. Machab. 3. 48. dicitur: *Expanderunt libros legis de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulacrorum suorum.* Vide *Tautolog.* 9. à n. 10. Gentiles surripiebant ab Hebræis sacra, dum hi ab illis æmulabantur gentilica: *Ecce omnis similitudo reptilium (& animalium abominatio, & universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum:* Ezech. 8. 10. & pessimus Achaz, in cuius imperio exterminium divini cultus; videns altare Deorum Syriæ, *misit ad Uriam sacerdotem exemplar eius, & similitudinem iuxta omne opus eius.* 4. Reg. 16. 10. Intuitus studiosus Ethnicorum (qua de causa scrutatio dicitur) duplex fuit: tùm ut sacrorum maiestas torqueretur in fabulas: cùm ut illud ab illis ex sacris Biblijs confictum commentum, crederet commendatiùs in simulacrorum cultum, accipientes oracula & sortes, quomodò fiebant ex Sibyllinis libris, quamquàm fictitijs; de quo passim Tit. Livius, in quibus sub Sibyllarum titulo, furtivè inveniebantur cogitationes pro voto. Quare cùm deciperentur fraude, credentes solium recitari Sibyllæ; *Augustus* (ut in eo ait Sueton. *cap.* 31.) *quicquid fatidicorum librorum Græci Latinique generis, nullis vel parùm idoneis auctoribus vulgò ferebatur; supra duo millia, contracta undique, cremavit.* Adi *Tom.* 6. *Tautolog.* 5. num. 43.

Iosephi — *Superstitiosa.* — 1. Mach. 3. 48. — Sueton.

15 Quæ, ut cogitata per scrutationem crederentur, estò cognita inania; non sunt cogitata embolia: *Circa id prope tempus, quo Emmanuel Rex Portugalliæ* (inquiunt Petr. Bertius Beverus in *Descript. America*, fol. 621. & Christophor. Besold. *Increment. Imperior.* cap. 4.) *Orientalem Indiam subegit; Ulyssipone florebat Hermicus Caiadus. Is carminibus latinis commentus est Sibyllinam vaticinationem, columnis marmoreis incisam, quæ per ambages signabat sub imperium & ditionem Lusitanorum Indos aliquando perventuros. Lapides eos datâ operâ detruncans (ut aliqua essent vestigia antiquitatis) in promontorio quodam prope oppidum Syntram obrui præcepit. Ubi verò marmora defossa virium aliquod fecisse humore terræ indicavit; ad certam diem invitat amicos in villam suam, quæ loco proxima fuit, ubi vaticinium occultum erat. Cum igitur accubuissent omnes, ecce Hermico nunciatur, in fundo fossionibus incumbentes in lapides incidisse, quibus littera inscripta essent, indices magni thesauri: sic enim rustici opinabantur. Nec mora, simul omnes, ingenti alacritate, relictis epulis accurrunt, columnas defossas intuentur, confestimque extrahi iubent. Legebantur posteà hæc carmina Sibyllina:*

Volventur saxa litteris, & ordine rectis;
Cum videas Occidens :::: Orientis opes.
Ganges, Indus Tagus erit, mirabile visu!
Merces commutabit suas uterque tibi.

Tum verò omnes pro se quisque versus illos fatidicos admirari, eosdemque curari describendos, perferre Ulyssiponem, totique porrò ostentare mundo. Hermicus non fuit scrutator, sed impostor. Invenit in cerebro, quod dicebat sub Orco: prudentiumque excitavit risus, quia evanuit color, & apparuit fucus. Non secus antiqua Ethnicorum Oracula per idola, & Poëtarum figmenta. Totus ergo furor divinationis de præteritis. Diximus *Tom.* 5. *T.* 7. *à n.* 32.

Asseritur ludicra phantasia per embolia. — *Unde & quomodò Ethnicorū vaticinia?*

16 Ridiculæ scrutationes videntur in Cabalistis, qui fatui & infatuatores (fingentes quinquaginta portas intelligentiæ, & ad scientiam tringinta & duas semitas) in nulla ponunt gressus suos, neque ingrediuntur per portas has cerebro quassato, sed scrutinio promunt cogitationes sine intellectu. Exod. 23. 23. *Præcedet te* (Hebr. *Melacho*) *Angelus meus.* Inquirunt: Quis est iste Angelus? Respondent *Michael* per metathesim. *Melachi* & *Michael* anagrammaticè eiusdem litteris constant. Felix scrutinium! Eisdem etiā elementis constituuntur ac *Michael*; *Chamlel*, *Chimael*, *Machiel*, *Ichamael*, & *Imachel*: quæ profectò nomina significant Angelum ignis, plagarum, exterminij, vastationum &

Ludicræ scrutationes Cabalistarum. Metathesis.

& doloris. Illustris combinatio ! Transit Cabala hinc etiam in Arithmeticam. Quæritur, quid sit *Susan*, ideſt, Lilium in libro Esther : Respondent, *idem quod Esther* : igitur utraque vox continet numerum 661. Papæ ! Quis est servus Abrahæ *Eliezer*, ideſt, *Dominus meus adiutor ? Ipse*, respondetur, *Abraham* : utrumque enim nomen habet numerum 318. Hinc ne 318. vernaculæ domus eius : Fatiscant nugamenta : proculcetur in sterquilinio huius sapientiæ ludicræ sal infatuatum, sal insulsum. Ab aliis frivolis huiusce furfuris supersedeo, videndis, si ingrata placent, apud Morinum *Exercitat. in Pentateuch. Samaritan.* Paul. Riccium, de *division. Cabal.* Alexandr. Farram, de *Philosoph. Symbol.* Maximillian. Sandæum, de *Cabal.* Galatin. de *Arcan.* lib. 1. Kircher. *Gymnas. Hieroglyph.* Class. 2. cap. 2. & Class. 4. cap. 1. Plura diximus *Tom. præcid. T. 1. à n. 17.* De numeris mysticis, adi Ambros. 1. de *Abrah.* cap. 3. Rupert. in *Genes.* lib. 5. cap. 15. Maluend. fuse lib. 9. de *Anti-Christ.* cap. 23. Alapid. in *Genes.* 14. 14. & in *Apoc. al.* 13. 17. cum Alcazar & Viegas. Denique Engubin. 2. de *Perenni philosoph.* in illud Sibyllæ de Iesu: *Erunt nomen eius octo monades, octo decades & octo hecatondades*: hoc est, 888.

17 Rabbini huiusmodi ineptiarum lacte nutriti, abominabiles facti sunt in studijs suis: unde uti diximus, *Tom. 4. T. 3. n. 23.* gloriabundus R. Moyses, seu Rambam in *Genes.* exordio, inquit: *Quicquid contemtum est in divina lege Hebræorum vel sensu allegorico vel litterali, per additiones vel Arithmeticas supputationes, vel Geometricas litterarum figuras, sive transpositas seu transmutatas, vel harmonicas consonantias, quæ ex formis characterum, continuitionibus, separationibus, tortuositate, directione, defectu superabundantia, minoritate, rationitate, coronatione, clausura, apertura & ordine litterarum resultant.* Huius vestigijs harum alter Moyses Gerundensis subdit: *Omnia hæc sapuit per legem, & omnia invenit in ea per expositiones, per grammaticas subtilitates, & per litteras eius, & calamistrationes eius.* Ain mi homo ! Eges elleboro. Hæsunt *Deuteroses*, ideſt, Traditiones, *in quibus ludei universam scientiam ponunt* : ait Hieronym. *Epist.* 143. ubi Henricus Gravius subdit: *Hebræi habebant deuteroses multas : quas tanti faciebant, ut earum causâ divina interdum præcepta frangerent ; sicut latè hunc errorem illis Christus ante oculos ponit.* Hinc Petrus 1. *Epist.* 1. 18. vocat vanam conversationem paternæ traditionis : quarum æmulator Paulus, postquam frugi redijt, inquit: *Fabulas Iudaicas, & inanem falliciam secundum doctrinam hominum, secundum elementa mundi, non secundum Christum.* Colos. 2. 8. 1. *Tim.* 1. 4. & 4. 7. Videsis apud Kircher. totam Hebræorum Cabalam, & cuius magis compacta Saracenica, abominationibus scatens.

18 Audiamus seu hauriamus salutem ex inimicis nostris. R. Hecados, de Dei nomine 42. litter. ideſt, de nomine Iehova resoluto per nuemros, ita loquitur: *Quoniam verò nihil in Deo quod non sit Deus, ex nomine duodecim litterarum emanat nomen quadraginta duo litterarum, quod est Pater Deus, Filius Deus, Spiritus Sanctus Deus, trinus in uno, & unus in trino, quæ in Hebræo 42. litteræ. Notare autem debet hæc nomina esse ex divinis arcanis, quæ à quocumque occultari debent, quousque veniat Messias iustus noster : illa tibi patefeci, tu vero ea occulta fortiter.* Leonard. Mat. in *Exod.* 15. Digress. de *Nominib. Dei*, cap. 12. num. 112. & Kircher. d. *Class.* 4. cap. 4. ubi leges scrutinium litterarum in dictiones septem ad nominis formationem. Talmudici suppositium arbitrantur Hecados testimonium. Suffragor : elegisset prius uri, quàm Trinitatem fateri. Non credimus, sed minimè huiusmodi erutam veritatem per Cabalam, aut ullam litterarum combinationem : commodius illis, præbere fidem : at durissimæ sunt cervices, incumbuntque dumtaxat inepijs. Taxavi ex Genebrardo *Tom. 6. T. 8. à n. 26.* Hi in Scriptura non scrutantur arcana, sed scrutationes scrutantes paleam, ut diximus *n. 12.* officiosi sine fructu, & fastidiosi ex inutili obsequio. Appositè Ennius *in Iphigen.* apud Aul. Gell. *lib.* 19. *cap.* 10.

Otio qui nescit uti, plus negotij habet,
Quàm cum negotium in negotio:
Nam cui quod agat institutum est, nullo negotio
Id agit: studet ibi, mentem atque animum delectat suum.
Otioso animo nescit quid velit:
Imus huc, hinc illuc : cum illuc ventum est, ire illuc lubet.
Incerta errat animus, præterpropter vita vivitur.

Nihil nugipolyloquides, ut magna, ac mirabilia viderentur effari, intactum reliquere; quasi

R. Moyſ. Maim

Delira Rabbinorum.

Gerundenſ

Hieronym *Traditiones.*

Grav.

R. Hecados.

S. Trinitas & unus Deus à Rabbinis fassa.

Ennius.

quasi inveniſſent ſemitas circumventionis in quinquaginta portâs impoſturæ, maximè poſtquàm diſperſi : igitur fraudum callidi artifices, vivebant veteratores. Romæ data eſt illis ſilva, ſive nemus ſacri frontis, & ibi ſub arbore in aures fœminarum, acioli votorum, inſtillabant ſuperſtitioſo murmure, quæ divinabant appetere. Iuvenal. *Satyr.* 3. à v. 13. & 6. à v. 543. accinit:

Nuce ſacri fontis nemus, & delubra locantur
Iudæis: quorum cophinus fœnumque ſupellex.
Omnia enim populo mercedem ſolvere iuſſa eſt
Arbor: & eiecta mendicat ſilva Camenis.
Cùm dedit ille locum, cophino fœnoque relicto
Arcana Iudæa tremens mendicat in aurem.
Interpres legum Solymæarum & magna ſacerdos
Arboris, ac ſummi fida internuncia cœli:
Implet & illa manum, ſed partius ære minuto.
Qualiacumque voles Iudæi ſomnia vendunt.

Hebræi magicæ dediti & impoſtores ſub iudicris myſterijs.

Iuvenal.

Eluceat vel ex Ethnico Hebræorum exercitia, & illorum ſcrutinij deaurata æmboliaſpèt tranſennam tacta, *Tom. 5. T. 10. n. 53.*

19 In rebus magni momenti ſcrutinij debet eſſe curioſitas, quæ uti diligens exprimitur tautologicè, repetitione ſententiæ, ac animi aviditate. *De qua ſalute ſcrutati ſunt Prophetæ, ſcrutantes in quod vel quale tempus ſignificaret in eis Spiritus Chriſti.* Hinc ſæpe *Pſalm.* 118. Scrutari legam, præcepta Dei & mandata : ideſt, per apices diſcutere ; ne mens apice removeatur à lege. Hoccine pro diligentia intuitu, dixit Aſſertor N. peritis legis : *Scrutamini ſcripturas.* Ioannis. 39. hoc eſt, diligenter quærite, diſquirite & explorate. *Ad Scripturarum non ſimplicem & nudam lectionem, ſed ad inveſtigationem perquàm diligentem relegavit. Non enim dixit : Legite Scripturas, ſed Scrutamini : divina enim ſummâ inſagent diligentiâ : in umbra enim Mysteriorum illis non abſre locutus eſt. Iccirco effodere profundius iubet, ut quæ altè delitescunt, invenire poſſimus : non enim rem in ſuperficie, & in promptu poſitam effodimus ; ſed quæ tanquàm theſaurus profundè reconditur.* Sic exponit hic Chryſoſtom. *Homil.* 11. Ita enim qui quærit invenit, & pulſanti aperietur, eo modo quo Theſſalonicæ, *ſuſceperant verbum, cum omni aviditate quotidiè ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent.* Act. 17. 11. Neceſſe eſt, quod nucleum avet in eſcam. Omiſſionem huiuſmodi ſolicitudinis in rebus momenti, ita taxat Homerus, 23. *Odyſſ.* v. 99.

Neque fœdus verbis interroga, neque ſcrutaris.

Expoſit. 13

1. Petr. 1. à 10.

Chryſoſt.

Homer.

Nonnumquàm gens Hebræa cum corde lapideo gerebat viſcera putrida : & quem per tigna debebat quærere & credere, interficere curabat, quia multa ſigna faciebat. Vaticinatus eſt Moyſes, Deuter. 28. 66. *Erit vita tua quaſi pendens antete, & non credes vitæ tuæ.* Propterea illis dicit Chriſtus : *Scrutamini Scripturas, quia* (pro *Eò quod*) *vos putatis in ipſis vitam æternam habere ; & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.* Nervosè Chryſoſtom. d. *Non inquit, Habetis, ſed Putatis habere ; ut demonſtraret, nihil eos ſolâ lectione proficere. Non immeritò inquit, Putatis ; quoniam ipſi credere nolebant, ſed in ſola lectione gloriabantur.*

Quia pro Eò quod.

20 Nullus nervoſius textum exponit, uti Paul. Burgenſis. Cognitio Dei per ſacræ Scripturæ ſcrutinium habetur : *Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius, in toto corde exquirunt eum* : Pſalm. 118. 2. Myſteria ibi latentia non ſunt quærenda ſolùm ſuperficialiter & perfunctoriè ; ſed diligenter & per modum ſcrutantis. Non ſolùm ex Scripturis ſacri Canonis, ſcilicèt veteris teſtamenti ſunt accipienda teſtimonia Chriſti ; ſed etiam ab alijs ſcripturis apud ipſos Hebræos autenticis : & ideo dicit, *In quibus putatis vitam habere*, q. d. Non ſolùm ſcrutemini Scripturas, in quibus verè vitam æternam habetis, quæ in ſacro Canone veteris teſtamenti continentur ; ſed etiam illas, in quibus putatis vitam æternam habere : ſcilicèt quæ apud vos ſunt autenticæ, licèt in ſe auctoritatem non habeant. Deinde in Scripturæ ſcrutinio non eſt quærendus ſenſus myſticus, ſed ſolùm litteralis, à quo iuxta Auguſtin. de *Doctrin. Chriſtian.* efficax ſumitur argumentum : & ideo Chriſtus ſubdit : *Illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me.* Teſtimonium enim probationem dicit manifeſtam, quæ ex ſolo ſenſu litterali habetur. Licèt ſenſus litteralis ex ſignificatis primariò per voces accipiatur, ad quem videbatur ſufficere *Legite* ; indiget ſcrutinio, ad litteræ intellectum percipiendum ; quia ſunt dictiones æquivocæ, requirentes ſcrutinium rationis, ut conſtet quo ſenſu accipienda diverſa : ſunt enim ibi multa pro-

Quæ requirit ſcrutinium

propriè, multa metaphoricè tradita. Sunt etiam in ſacro textu antilogiæ: oportet enim recurrere ad rationis indaginem, ut quæ videntur oppoſita, ſcrutinio veritatis eo cilientur. At Phariſæi ſcrutantes, cùm Chriſtum ſcrutinio toto corde non requirerent, pravo genio & ingenio; defecerunt ſcrutantes ſcrutinio: ſiquidem ſcrutabantur ſcripturas haudquaquàm ut veritatem invenirent, ſed ut expellerent. Hæc voluptè decerpſi ex *Scrutin.* illius, 1. p. diſt. 1. cap. 1. Nos ergo ſcrutamur Scripturas, ut contra illos dilucidetur veritas, & capiantur vulpes demolientes vineas.

Chryſoſt.

21 In Scripturarum ſcrutinio haud ſcrutandum quod non decet, neque debet ſcrutari, uti utebantur Hebræi in ſuis nugacibus combinationibus: quas quidem Paulus vocat *Stultas quæſtiones, contentiones, & pugnas legis*, inutiles, atque plenas vanitatis: *Tit. 3. 9. Hæc igitur ratione in aliàs nugas incidemus* (inquit Chryſoſt. *Orat. 19. in Epiſt.* ad Epheſ.) *Quid, cur hæc ſi fœmina, & non omnes viri, cur aſinus, cur bos, cur canis, cur lupus, cur lapis, cur ligna? Et ad infinitam prolixitatem decidet ratio. Deus conſtituit terminos cogitationis.* Novit cogitationes hominum quoniam vanæ ſunt.

Curioſus ſtultus.

Eccli. 3. 22

Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris. Non eſt tibi neceſſarium, ea quæ abſcondita ſunt videre. Hinc probè quidam, ut ait Plutarch. de *Curioſit.* quid velo opertum portans, inquirenti quid portaret, reſpondit: *Ne ſciatur, operitur.* Dionyſ. Cato *lib. 2.*

Cato.

Mitte arcana Dei, cœlumque inquirere quid ſit:
Cum ſis mortalis, quæ ſint mortalia, cura.

Si ratio quæritur (ait Auguſtin. *Epiſt. 3.*) *non erit mirabile: ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare. Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inveſtigare non poſſe.*

Auguſtin.

Iul. Firm.

Iulius Firmicus ad *Mavort. Lollian.* g, ult. ſubdit: *Celari & abſcondi pluribus tegumentis natura Divinitatis ab initio voluit; ne omnibus facilis eſſet acceſſus, neve cunctis patefacta, majeſtatis ſuæ origine panderetur.* Scrutator majeſtatis opprimetur à gloria: igitur myſteria non magna, modò comprehenſibilia ad humana intelligentia. Luculenter Bernard. 5. de *Conſider.* cap. 8. n. 18. *Quomodo pluralitas in unitate, & hæc unitas, aut ipſa in pluralitate; ſcrutari, temeritas eſt: credere pietas: noſſe vita & vita æterna.* Enthuſiaſmicè Euripides in *Electr.* v. 1203.

Quæ fidei certa, non ſcrutanda. Bernard.

Euripid.

Nunc ſanctè cogitas, tum non cogitans.

Ambulant, ſtulti facti, dicentes ſe eſſe ſapientes, in magnis & mirabilibus ſuper ſe: unde proferentes meditatam ſapientiam, vomunt inſipidam ſtultitiam vel riſibilem amentiam. Sapientiæ iungenda Religio, quippe religio ſine ſapientia ſuperſtitio eſt: ſapientia ſine religione, mera ſtultitia: 1. Cor. 3. 19. *Quæ nequeunt ſciri, neſcire nos confiteamur* (inquit Arnob. 2. *Contr. Gent.*) *neque ea conquirere aut inveſtigare curamus, quæ comprehendere liquidiſſimum eſt non poſſe quamvis mille per corda ſuſpicio ſe porrigat atque intendat humano.* Quæ ſupra nos, nihil ad nos. Propriè apud Baruch. 3. 23. huiuſmodi ſcioli vocantur *Fabulatores & exquiſitores prudentiæ & intelligentiæ*, ſed *viam ſapientiæ neſcierunt.* In foveam cadunt, dum cœlum ſcrutantes reſpiciunt. Antipater Sidonius lib. 2. *Epigram. Græcor.* quem imitatus Alciat. 104 ſuccinit:

1. Cor. 3. 19.

Arnob. Cur religio ſcientiæ temet?

Antip.

Neque dat ipſe neci, attentus dum ſidera ſpecto,
Neſcius exitij quod ſort ante pedes.

Quæ abſtruſa prorſus, atque abdita Deus eſſe voluit, ſcrutati ſunt; ac naturam rerum cœleſtium inveſtigarunt (ait Lactant. de *Opific. Dei*) *quæ à nobis longè remota, neque oculis conſpici, neque tangi manu, neque comprehendi ſenſibus poſſunt: & tamen de illarum omnium ratione ſic diſputarunt; ut ea quæ aſſeruerunt, probata & cognita videri voluerint.* Hoc eſt, fruſtrari propoſito, animo elato, ac deficere ſcrutantes ſcrutinio, vendentes cerebri divinationem, avidè expectantibus ſcrutinio veritatem. Ad unguem quadrat, quod Diogenes Cynicus dixit cuidam oſtentatori ingenij ſublimioris, de rebus cœleſtibus differenti. *Eugepa præclare vir! Malle Numine: quàm nuper de cœlo veniſti!* Diximus, *Tom. 6. T. 8. D. 2. n. 5.* Hæccine ſolùm perſectiſsimè novit, qui ſolus fecit. *Proverb. 8. à 22.* Iob. 28. 11. *Profunda fluviorum ſcrutatus eſt, & abſcondita in lucem produxit.* Sapient. 6. 4. *Cogitationes ſcrutabitur*; quippe inſi præparantur cogitationes. 1. *Paralip. 28. 9. Rom. 8. 27. 1. Cor. 2. 10.* & ſæpe in Pſalm.

Lactant.

22 Quæ iueſt iuſtis ſancta ſtudioſa curioſitas, Dei ſcrutantibus in cultum & obſervantiam ſententias; in peſsimis eſt malignitas, *ex præſcripto conſilij communis, exaggeratà verborum volubilitate*; ut inquit Petron, d. fol. 69. *Magnis artibus diſſimulatione.* Apuleius, d. *lib. 4.* quia *pari dolore commoda aliena, at ſuas iniurias metiebantur:*

Petron.

Tacit.

Tacit. 1. *Hiſtor.* 8. In rectum corde ſcrutati ſunt non veritatem, ſed cogitationem; vel quomodò invenirent quid cogitarent in crimen, ut iniqui inique dicerent iniquitatem: cui ſtudio ita immerſa cogitatio, ut deficerent ſcrutantes ſcrutinio. *Toti in inveniendo*: Moure. *Ad deliquium pène animi.* Genebrard. Attoniti ambulantes in circuitu amiſerunt tot ſenſibus ſenſum; quia non inveniebant eriam ſagaces, quo fuleiretur vel quoad ſpeciem iudicium: fingentes & pingentes hinc inde aberrantes colorem, ut ſaltem apparens crederetur iuſti crimen. Hæc eſt *cogitatio hominis, & reliquia cogitationis*; quippe cogitationes ex cogitationibus malignis in maligna generantur, & à corde producuntur. Hebr. *Furor & reliquiæ furoris*: etenim furor eſt, quicquid cogitando machinatur pravum cor. Appoſitè Senec. *Epiſt. 48. Quid enim aliud agitis* (inquit) *quàm eum quem interrogatis, ſcientes, in fraudem inducitis, quàm ut formulà excidiſſe videatur?* Totum allegorice de Chriſto exponit hic Auguſtinus, ac de Iudæis illi criminantibus, ac demùm interficientibus, illis technis & verſutijs, queis aulici ac filij huius ſæculi utuntur & abutuntur; quia ſapientes ſunt, ut faciant malum, machinantes, & ſimul excuſantes necem, ne illi malè audirent propter execrandum crimen: igitur in cruce patebat dira morte truculenter extinctus, in cuius ore dolus non eſt inventus. Scrutari ſcrutinio, nil aliud eſt quàm deficere ſcrutando: equidem dum homo accedit ad cor altum, ideſt, ſcelus occultum, ut promat ſecretò virus; per ipſius malignitatem ampliùs exaltatur Deus. *Optamus contra id quod optavimus: pugnant vota cum votis & conſilia cum conſilijs*: ait Senec. *Epiſt. 45.* Maligni moliuntur exitia crebris pravitatis artibus, cæterum exitus contrarius malignis cogitationibus. Chriſtus ab illis crucifigitur, verbum in cruce exaltatur. Ioſeph à fratribus venditus & uſque in thronum extollitur. De Hyrcano filio ſoſephi ſub Onia Pontifice, videſis Ioſeph. 12. *Antiq.* cap. 4. De Bellerophonte, Plutarch. de *Virtut. Mulier.* Homer. *Iliad. 6.* Horat. 3. *Carm.* Od. 7. Hygin. lib. 2. fab. 19. Palæphat. *lib. 1. fab. 29.* Apollodor. *lib. 2. n. 7.* & Eraſm. *Chiliad. 2. Centur. 6. n. 82.* Patuit in Claudio: dicit Sueton. in eo. *cap. 10.* quòd audità cæde Caligulæ *inter pretenta foribus vela ſe abdidit: latentem forte diſcurrens gregarius miles, animadverſis pedibus, è ſtudio ſcitandi quiſnam eſſet, agnovit; extractumque & pro metu ad genua ſibi accidentem, Imperatorem ſalutavit.* Eccle. 4. 14. dicitur: *Quòd de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum.* Senec. in *Thyeſt.* à v. 34.

Expoſitio 2.

Pſ. 75. 11.

Senec.

Quid ſcrutari ſcrutinio? Senec.

Impiorum oppreſſio eſt iuſtorum exaltatio. Sueton.

——*Ex miſero potens,*
Fluctuque regnum caſus aſſiduò ferat.

Senec.

Exempla refert Alap. loc. cit. & *Eccli. 10. 28.* ex Plin. *lib. 35. cap. 18.* Textore 2 *Officin.* cap. 24. Haud aliter accidit Principibus Sacerdotum inutilis cogitatio: *Scrutati ſunt iniquitatem*, ſed *defecerunt ſcrutantes ſcrutinio*, Euripides in *Ion.* à v. 830.

Nomen ſceleris eſt obfictum:
Deprehenſi ſuam culpam conferunt in Deum,
Semper odi (*Hei mihi!*) *viros improbos,*
Qui molientes facinora iniuſta, de in machinis adornant.
Deus non eſt mentitus, ipſi mentiti.

Euripid.

23 Tota hiſtoria eſt de Davide, poſtquàm efloruit clarus victo gigante; & ob cuius plauſum Regem invenit infenſum. Saul ergo per illum fauſtus & faurus (quippe ſine illo coronæ avolaſſet decus) omnium ſcelerum forma, & vita ſubditi immaculati inſidiarum ac vexationis materia; quin aliquid fieret, quò non peccaſſet. Laterones ut arriderent etiam à dæmone poſſeſſo, obſervabant geſta *ſcrutantes ſcrutinio*, Argolicâ impoſturâ, Ulyſſea ſutelâ, omnigena fallacia, calliditate ſummâ, ſtruentes in illum verbo, opere ac cogitatione, conventus malignantium, & multitudo operantium iniquitatem. Verbo, *Exacuerunt ut gladium linguas ſuas*: opere, *Intenderunt arcum, rem amaram, ut ſagittent*: cogitatione, *Scrutati ſunt iniquitatem*: ſed defecerunt in ſcrutinio amittentes iudicium, quin invenirent defectum. Scrutinium eſt cogitatio ſolicita de abſtruſis, & maligni ſcrutabantur etiam ſcrutationes; quippe totum ſtudium, ut appareret iniquitas, ubi rutilabat probitas, adverſus iuſtum meditata iniquitate, in ſuperbia ac verborum abuſione. *Factum eſſe ſcelus loquuntur, faciuntque*: ut verbis utar Taciti, 3. *Hiſtor.* cap. 25. Hic modus loquendi exponitur genuine per adverbium præ ſe ferens voluntatis ſtudium, atque animi intenſiſsimum propoſitum. Magna ſollicitudine, ſcilicèt, ac conatu. Genebrard. *Altè profundè, callidè.* Septuagint. *Diligenter.* Malueud. *Aſtutè*; ut Pſalm. 82. 6. *Cogitaverunt unanimiter*: ſumpto ablativo

Expoſitio 3.

Tacit. *Geminatio pro adverbio & ſuperlativo.*

pro

pro conatu & voluntate, atque verbo pro actione; uti diximus suis locis, *Memoria memor*, *Iratus iracundiâ*, *Gaudio gaudet*, *Oratione oravit*, *Plangent planctu*, *Trepidaverunt timore*, *Vita vivet*, & sic alia, in quibus geminatio elucet pro superlativo significante operationem & effectum. Plaut. in *Pœnul.* Act. 1. scen. 1. v. 30. & 4. 2. v. 4. *Non lutum est lutulentius*: *Luteus cæno collitus*. In *Stich.* 5. 2. v. 8. *Donasti dono*. Homer. 23. *Odyss.* v. 198. *Terebravit terebro*.

Expositio 4.

2. Petr. 1. à 10.

Alipid.

24 Aliquando fit per duplex verbum æquipollens, vel duplex nomen per epitasim, ut exageretur actio: quo intelligitur illud Petri: *Scrutati sunt Prophetæ scrutantes*. Per adverbium exponit Alap. *Acuratè*, *diligenter & solicite*: etiam per geminum verbum: *Magna contentione & studio perquisiverunt & perscrutati sunt*. Sæpe in expressionem magnitudinis intensionis dicitur; *Toto corde*, *tota anima*, *tota virtute*. Homer. 18. *Iliad.* v. 15. *Volvebas in mente & in animo*: 13. *Odyss.* v. 342. *Iram induxit in animum iratus*: & 14. v. 274. *Debuissem mori*, *& mortem assequi*. Aliquando usus est expressionis suppositi necessarij, in epitasim etiam. Plaut. *Trinum.* Act. 4. scen. 4. v. 5. *Portitori portorium*. In Prolog. *Pœnul.* v. 63. *Pollincto*: *pollinxerat*: & Act. 1. scen. 1. v. 12. *Amans per amorem*. Sic ergo in his cunctis acceptionibus possumus haud violenter delicare *Scrutari scrutinio*: etenim vijs omnibus iuxta maligni desideria cordis, ibant Aulici in blandimen Principis pro dedecore innocentis, in cogitationum ipsarum cogitationum inventiones.

Epitasis.

Expositio 5.

Nunc glomerare rudis, nunc rursus solvere lanas,
Nunc tenuare levi silo, nunc ducere telas.
Nunc gemere & varias in quæstum vendere vestes,
Queis sine non poterat ulla subsistere techna,
Atque suis notis levibus pendentia verba.

Manil.

Modulator est Manil. d. *lib.* 4. *cap.* 1. v. 130. & 210. Rimulas scrutabantur sed in tenebris, queis non percepti in coloribus colores. De Manlio Sura dixit Afer (ut refert Quincilian. lib. 6. *Institut. Orator.* cap. 4. videns illum multum in agendo discurrantem, saltantem, manus iactantem, togam deijcientem & reponentem; *Non agere*, *sed satagere*. Haud inconcinnè obumbratur, seu describitur scrutinium Aulicorum, scrutinio scrutinia devolventium, quorum cogitationes in malum: igitur in vulnus denigrans quod cogitabant; non tantùm agebant, sed satagebant.

Quintil.

25 Maligniras plus patescit per Versiones. *Scrutati sunt obliquitates*: deficiunt sanè à tramite rectitudinis, si obliqua explorant: nil mirum; in circuitu impij ambulant. Quælibet res duas ansas habet, & ad modum recipientis pectore sedet; unde cùm malitia ansam cogitationibus quærat; in rectis obliqua cogitat, tribuens pravè pravitati, quod debebat innocentiæ. Alij: *Scrutati quod scrutando scrutati sunt*. Nulla respiscentia, vel visa per examen immaculati causa. Cogitaverunt iniquitates in corde, & cogitata locuti, iterando scrutatum scrutinium; ut invenirent ex novo scrutinio aliqm in dedecus sensum: igitur nova forsàm occurret cogitatui cogitatio, in geminato scrutinij semel peracti scrutinio. Vividiùs, *Nudaverunt nuditatem*, quo objiciuntur amentes, aliusione in præfatos scrutatores, *num.* 22. Pertentatur à scrutatore vestitus, ne sub veste lateat gladius: Sese præferrer furiosum, qui scrutaretur nudum: en malignitas & cordis pravitas: siquidem in colorem saltem criminis foverunt cogitationem, etiam nudam cognoscentes ac videntes veritatem. Patet iam in praxi, quod apud Iobum iudicatur impossibile: *Nudos spoliasti vestibus*: apud Oseam: *Ne spoliem eam nudam*. Meditati sunt Aulici lenocinio Principis malè affecti, quod ni dementes cogitarent impossibile, nuditatis cogitatâ spoliatione, perscrutationis examine: quandoquidem ita lætam mentem habebant in crimen; ut iudicarent vestitam puramputam nuditatem. Nodum in scirpo quærunt, scrutiniumque scrutantur; ut Principi complaceant, & furiosos ingenio versatili sese ostendant: igitur quasi aliquid occultari in nudo penitùs possit, nudam nuditatem pravitas cogitationis nudavit. *Excogitaverunt varios nocendi modos* (subdit Maluenda, apud quem præfatæ Versionis) *absolverunt consilia sua, ac in unum contulerunt quicquid ullâ diligentiâ excogitari potuit ab animo humano*: Hispanicus interpres egregiè: *Perficionan la inquisicion de lo inquirido, poniendo en efecto lo que inventaron, y lo que invento el corazon inventivo*. Scrutati & perscrutati sunt in cogitationis sceleris, an esset respectus in sermonibus illius. Unde scrutari scrutinio, est investigare consultò datâ operâ, ut exeat ad votum, ad votum excogitata, in quo præsignatur aviditas, atque sine requie viscerum pravitas. Homer. 8. *Odyss.*

In quo scrutatio maligna?

Maluend.

Iob. 22. 6. & Osee. 2. 3.

Expositio 6.

Maluend.

Odyss. v. 283. *Mala animo profunde cogitans*: & 15. v. 385. *Interrogat, inquirit, scrutatur*. Euripid. in *Hippolyt.* à v. 916.

In multis peccantes, artes fœcunda docetis,
Et omnia machinamini & excogitatis.

Euripid.

Demùm Plaut. in *Bacchid.* Act. 2. scen. 2. v. 54. *Hodie aliquam machinabor machinam*: & in *Milit.* 3. 3. v. 63. *Dolum dolamas*. Ita geminatione scrutinij, notatur Davidis æmulorum investigatio, inquisitio & examen exactum, atque consultum cogitarum embolium, singula expendendo, & adiutar canis indagando. *Eius solertia & sagacitas præcipua est* (inquit Plin. *lib.* 8. *cap.* 40.) *scrutatur vestigia atque persequitur*. Haud alio intuitu dixit: *Circumdederunt me canes multi*: *concilium malignantium obsedit me*: Psalm. 21. 17. Odoratu, imò subodoratu solicitabant in vexamen examen, vomentes pectoris rabidi virus, ut morereturr & periret nomen eius. Verùm defecerunt irrito voto, innocentiam scrutantes scrutinio: equidem inclaruit mentium integritas, dum sibi meritâ iniquitas; qua concinnarunt dolum, non solùm scrutinio scrutantes sed scrutinium, consilio impudenti phantasticæ vanitatis, quo sublimi cogitantur cogitationes. Hinc videtur quomodo differant *Scrutari scrutinio*, & *scrutinium scrutari*: igitur hoc dicit scrutinij argumentum; & illud modum: elarebit plus in sequent. maximè à n. 30. Ubi cogitationes cogitantur.

Plaut

Expositio 7.

Expositio 8.

26 Hæc Tautologia sæpe invenitur in Scriptura; sed cum discrimine à prætorita, quippe non solùm supponit *cogitatione cogitare*, sed etiam *cogitationem*. Cogitatione cogitare, nihil aliud est, quam intelligentem secum loqui, secum aliquid mente moliri; & intùs legere corde. Quapropter in Sacra pagina usurpatur usquequaquè *Dicere* pro *Cogitare*. Iob. 29. 18. *Dicebam*: *In nidulo meo morior*. Ezech. 20. 8. *Dixi*, *ut effunderem indignationem meam*. Thren. 3. 54. *Dixi*, *Perij*. Psalm. 52. 2. *Dixit insipiens in corde suo*: *Non est Deus*. Idem, 35. 2-72. 11-93. 7. *Luc.* 18. 4. *Rom.* 1. 22. & *Iacob.* 1. 13. Frequenterque signatur cogitatio, seu dictio cordis metonymicè; quia cor cogitationem officina, sumpto principio pro actione. *Cor senatus cogitationum*, ut ait Plaut. in *Mostel.* Act. 3. scen. 1. v. 156. Homer. 18. *Iliad.* v. 4. *Ea cogitantem animo & corde*. Idem, 17. *Odyss.* v. 66. Genes. 28. 41. *Dixit in corde suo*. Eccle. 1. 16. *Locutus sum in corde meo*. Isai. 14. 13. *Dicebas in corde tuo*. Hulusmodi lingua cogitanti secum, iuxta Bonavent. 2. p. *Theolog. Mystic.* cap. 3. Nervose Gloriosus Benedictus, *Regul. Sanct.* cap. 5. *Non solum ore, verum in corde si murmuraverit*. Conceditur ergo cordi prolatio verbi, quæ omninò pendet à cogitatione: igitur si os cordis secreta reveiat, dum aperitur; ex abundantia cordis os quasi è gurgite loquitur.

Dicere pro cogitare.

Metonimia.

Principium pro actione.

S. Bengdict

27 Hoc est *Cogitare cogitatione*: ut exploremus quid sit *Cogitationem cogitare*; cogitationum acceptiones exponendæ. Cogitare interdum significat Sperare. Psalm. 5. 11. *Decidant à cogitationibus suis*. 75. 11. *Cogitatio hominis confitebitur tibi*, *& reliquiæ cogitationis*, &c. 138. 20. *Dicitis in cogitatione*, *Accipient in vanitate civitates*. 1. Reg. 18. 25. *Saul cogitabat tradere David in manus Philisthinorum*. Iudith, 13. 7. *Hoc quod credens per te posse fieri*, *cogitavi*. Iob. 17. 11. *Cogitationes meæ dissipatæ sunt*. Rom. 1. 21. *Evanuerunt in cogitationibus suis*. Etiam apud Profanos. Florus *lib.* 1. cap. 26. *Manlius cogitabat imperium*. Petronius, d. fol. 56. & 57. *Hæc sunt vota magnarum cogitationum*. *Ite opes*, *& magnis cogitationibus pectora implete*. Propert. 1. *Eleg.* 1. v. 17. *In me tradat amor non ullis cogitat artes*. Etiam Cogitare pro Disputare. Isai. 29. 16. *Perversa est hæc vestra cogitatio*; *quasi si lutum contra figulum cogitet*. Idem *Iob*, 35. 2. *Nahum*, 1. 9. & Ierem. 4. 4. & 14. Petron. ibid. fol. 70. *Quid cogites scio*. Quincilian. quò suprà n. 24. *Cur cogitas*? *Quid allatras*? Usurpatur etiam pro propalare à mente cogitata. *Iniustitiam cogitavit lingua tua*. Psalm. 51. 4. *Cogitaverunt & locuti sunt nequitiam*. Psalm. 72. 8. *Cogitaverunt*, *ut & Lazarum interficerent*. Ioann. 12. 10. Idem, 1. *Machab.* 2. 41. Apuleius, 1. *Apolog.* infit: *Impensius cætero corpore oscolendum*, *quod esset animi vestibulum & cogitationum comitium*. Alias, uti hic observat Scipio Gentilis, & Taubmann. in loc. cit. Plauti, inceptum erat dicere, cogitationes in ore concipi. Pro acceptione Propert. 2. *Eleg.* 26. v. 29. *Mare per longum cogitet ire*.

Pro Disputare.

Psal. 51. 4.

Apul. Pro loqui cogitata.

28 Aliquando quoque sumitur pro Considerare, perpendere, ita ut excogitentur etiam atque discutiantur cogitata. Cogitatio est animi motus, & intelligentiæ rationis impulsus. Vernaculè: *Hacer quentas conmigo*. Apud Plaut. in *Bacchid.* Act. 3. scen. 2. v. 1. *Multis modis meditatus sgomst intcum sum*. Sapient. 8. 17. *Hæc cogitans apud me*,

Pro considerare.

me, & commemorant in corde meo. Ita etiam Eccli. 37. 9. Convinantur per apodosim, & conferuntur obiecta (in scholis, Species) ut animus ipsius providentiæ, inopsque consilij, moveatur in deliberationem ac electionem, meditatò commoda & incommoda in memoriam revocando: ad quod quidem & felicem exitum sensus interni cuncta aspiciunt, conspiciunt, circumspiciunt; introspiciunt; quippe opus prudentis præcipuum munus rationis, Siccine Iob, 22. 12. dicitur: *An non cogitas, quòd Deus excelsior cœlo sit?* Ioann. 11. 50. *Vos nescitis quicquam, nec cogitatis.* 2. Cor. 107. *Cogitet iterum apud se.* Perspicuius 1. Reg. 25. 17. *Considera & recogita quid facias.* Tacit. 1. *Histor.* cap. 16. *Cogitare, quid aut volueris sub alio Principe, aut nolueris.* Plaut. in *Milit.* Act. 3. scen. 3. v. 68. *Meditemur cogitatè:* priùs Homer. 1. *Odyss.* v. 288. *Postquam finieris & perfeceris, considera deinde in mente & in animo:* & 5. v. 33. *Consultasti mente tu ipsa.*

Pro cogitata exequi.

29 Deinde usurpari quandoque solet pro cogitata exequi, mentis proposito, maximè si cogitationi accedit solicitudo. Psalm. 139. 5. 9. *Cogitaverunt supplantare: cogitaverunt contra me.* Isai. 19. 12. *Quid cogitaverit Dominus super Ægyptum.* Similiter *Sapient.* 4. 17. Ierem. 18. 8. Thren. 2. 8. Plaut. in *Pseudol.* Act. 1. scen. 5. v. 137. *Statuisti machinas.* Sophocl. in *Philoct.* à v. 556. *Tui causa consilia sunt; & non sunt consilia, sed opera facta.* Virgil. 1. *Georg.* v. 462. *Quid cogitet humidus Auster:* & Statius, 3. *Thebaid.* v. 551.

Stat.

Quid bonus ille Deum genitor, quid ferrea Cloto
Cogitet:

Ubi Lutatius: *Agat.* In cogitatione pariter insinuatur solicitudo. Matth. 10. 19. *Nolite cogitare quomodò, aut quid loquamini.* Marc. 8. 17. *Quid cogitatis, quia panes non habetis?* Tacit. de *Orator.* cap. 2. *Sui oblitus, tantùm Catonem cogitasset.* Denique mentis propositum interdum in cogitatione signatur. : Vernaculè: *Modo de vivir:* quod quidem in Biblijs indicatur nomine Viæ. Expressè apud Ierem. 4. 18. *Via tua & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi.* Sapient. 2. 14. *Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum.* Idem Psalm. 55. 6. In eodem sensu Plutarch. in *Alexandr.* infit: *Etiam vulnere cogitationes non deseruit.* Petron. d. fol. 69. *Consuetudinem meam cogitabam.* His ergo prælibatis, sine obscuritate. Pleonasmi facilius delicabuntur.

Synecdoche. Actio pro fine actionis.

30 Sæpe à nobis expressus Scripturæ usus, quo actio synecdochicè promitur pro proposito actionis, obiecto, subiecto, sive materia. In præsentiarum similiter sive cogitatio sumatur in bonum sive in malum. Unde *Cogitare cogitationes* est aliquid introrsùm meditatione moliri. Patet ex Hebr. Psalm. 139. 3. *Cogitaverunt iniquitates in corde:* legit itaque: *Cogitaverunt cogitationes in corde:* hoc est, cor eorum cogitavit mala. Vulgatus servat Hebraismum pluribus in locis. *Cogitemus contra Ieremiam cogitationes:* idest, aliquid quo summè dirè mortificetur, seu moriatur. Narratur *cap.* 26. à 8. ibidemque *cap.* 11. 19. ab improbis dicitur: *Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viventium.* Tunc geminatio indicat extremum malum in exterminium. Ibibid. v. 11. *Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem.* Idem stylus contra Idumæam: *Cogitationes eius quas cogitavit de habitatoribus Theman.* Adversus Babylonem: *Cogitationes eius, quas cogitavit super terram Chaldæorum.* Quo patet geminationem nil aliud insinuare, nisi cogitatione meditatum obiectum, atque animi inflexibile propositum, opus cogitatum, ac in operis deliberationem consilium. Exod. 31. 4. *Implevi eum spiritu Dei ad excogitandum.* Hebr. *Ad excogitare excogitationes.* Maluend. *Ad imaginandas imaginationes.* Idest, ideas modos, modulos, & artificia; ut graphicè ac politè perficerentur Tabernaculi opera: quod Act. 17. 29. dicitur *Sculptura artis & cogitationis hominis.* Hebraismus communis est, ut *Vidi visionem*, idest, imaginem: *Sacrificate sacrificium*, nempè victimam: *Plantare plantationes:* scilicet arbores: *Timere timorem,* putà minas: de quibus egimus in *Prolog. Galeat*§. 4. n. 10. Constat ex alijs Scripturæ testimonijs. Psalm. 9. 2. divil. *Comprehenduntur in consilijs, quibus cogitant:* ubi obiectum expressè signatur. Similiter Psalm. 20. 12. *Cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.* Hellenismus etiam est. Sophocl. in *Antigon.* v. 160. *Novis in successibus consilium cogitans, agitans.* Lucian. in *Mercur. dialog.* quoque: *Secum deliberationem cogitabant Numina.* Inter Latinos, usus schemate Apuleius *Metamorph.* 9. dicens: *Cogitabam, sed prævenit cogitatum meum emptor.* Quod itaque *lib.* 11. tautologicè adducit: *Cogitationes* (pro *proposita*) *exercitius cogi-*

Ier. 18. 18.
V. 11.
Cap. 49. 20 & 50. 45.
Exod. 31. 4
Act. 17. 29

cogitabam. Quin etiam Schild. in *Neron. Sueton.* cap. 15. infit ex Turnebo: *Electus ad cognoscendas vice Cæsaris cognitiones:* hoc est, lites, vel causas. Opus enim exponitur per actionem ad opus: unde actio sumitur pro actionis fine, uti dixi etiam hic *Taut.* 2. *n.* 38. 3. *n.* 21. 4. *n.* 28. & 5. *n.* 23. Huc adduci possunt præfata testimonia acceptionis cogitationis, pro cogitata loqui & exequi, ex *num.* 27. & 29.

31 Quàm apta expositio elucet in diversis terminis, sed eodem sensu. 2. Reg. 15. 34. *Dissipa consilium.* Isai. 29. 15. *Absconditis consilium:* scilicet animi propositum: quod pleonasmicè aliquando. Leonard. Mar. *Prolog. in Pentateuch.* q. 1. sect. 3. n. 22. & Eugubin. lib. 3. de *Perenn. Philosoph.* ex Oracul. Delphic. *Consilia consiliet.* Usquequaque stylus apud Homer. 10. *Iliad.* v. 147. *Consilia consultare.* Idem 23. v. 78. 24. v. 652. & 4. *Odyss.* v. 462. *Deorum consuluit consilia.* Plaut. *Trucul.* Act. 1. scen. 2. v. 7. *Consulta sunt consilia.* Liquet ergo finem seu cogitationis obiectum per actionem cogitationis exponi. Quapropter idem est, *Cogitemus contra Ieremiam cogitationes*, ac de quo ille queritur, cap. 11. 19. *Cogitaverunt super me consilia:* nimirum, mortem diram, verbis proferentes insitam malevolentiam. *Cogitabis cogitationem pessimam.* (Ezech. 38. 10.) Huiusmodi Idiotismus (Linguæ Orientali frequenter dialectus) aliique affines, percipiuntur facilè per adiectum, sive argumenti materiam, cui iungitur cogitatio. *Cogitationes sine intellectu:* Sapient. 1. 5. Idest, nugas, ineptias, & stultitias. Isai. 1. 16. *Auferte malum cogitationum vestrarum:* videlicèt, malas cogitationes. Ita Deuter. 15. 9. *Cave, ne fortè surrepat tibi impia cogitatio*, &c. Nostrates: *Mal pensamiento.* Eccli. 22. 19. *Cor confirmatum in cogitatione consilij:* hoc est, consilio pridem quæsito. Ierem. 4. 4. *Propter malitias cogitationum vestrarum.* Sic alia, *Sophon.* 3. 7. *Ephes.* 2. 3. & *Iacob.* 2. 4. Idem sensus in methodo Ethnicorum. Petron. quò dudum, fol. 35. *Cogita balneum:* idest, lavare. Ibid. fol. 25. *Cædem & sanguinem cogito.* Cicer. 14. ad *Attic.* Epist. 13. *Si amabiliter in me cogitare vis:* puta, si amaveris. Ita argumenta cogitationis delicantur per cogitationem argumenti: propterea cum dicitur: *Cogitemus contra Ieremiam cogitationes*, indicat studium ardens avidumque vindictæ. (Ubi sup.) *Non est enim simplex cogitatio, sed conspiratio.* Haye hic in *Bibl. Maxim.* Syr. *Firmiter consilium statuamus.* Chald. *Testificemur contra eum falsa testimonia.* Hinc constat quid sit cogitare cogitatione, & cogitationem cogitare: primum reducitur ad cogitationis modum: secundum ad cogitationis argumentum: ita ut hoc sit, alta cogitare; & illud altè.

Quid cogitatione cogitare & cogitare cogitationem:

32 Altè & alta Deus in populum calcitronem cogitabat, dum illis per Prophetam dicebat: *Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos: cogitationes pacis & non perditi nis:* & reliqua testimonia *num.* 30. (Ier. 19. 11.) At quid hoc, si Deus non cogitat? *Cogitationis nomen Dei verbo propriè non convenit* (ait D. Thom. 1. p. q. 34. art. 1. ad 2.) *dicit enim Augustin.* 15. *de Trinitat. cap.* 16. *Ita dicitur illud verbum Dei, ut cogitatio non dicatur; ne aliquid esse quasi volubile credatur in Deo, quod non accipiat formam, ut verbum sit, eamque dimittere possit, atque informiter quodammodò volutari. Cogitatio enim propriè in inquisitione veritatis consistit, quæ in Deo locum non habet. Cùm ergo intellectus iam ad formam veritatis pertingit, non cogitat, sed perfectè veritatem contemplatur.* (D. Thom.) Ambrosius de *Noe & Arca*, cap. 4. infit: *Neque enim Deus cogitat, sicut homines; ut aliqua ei nova succedat sententia.* (Ambros.) Astipulatur Damascen. 3. *de Fid. orthodox.* cap. 14. *Gnomen & electionem in Domino dicere impossibile est, si propriè loqui volumus: nam Gnome est post inquisitionem, quæ est de re ignota, & deliberationem, idest, consilium, & iudicium, ad id quod iudicatum fuerit affectus; quem sequitur electio, sic dicta, quod aliud præ alio eligit.* (Damascen) Ne confundaris *Gnome* est electio de sententia cogitata, quæ quidem ab Aristotele 2. *Ethic.* Signatur inter species prudentiæ. Vid. Iacob. Fabr. & Iodocum Clichtoveum, *Commentar.* in Damascen. Non ergo propriè in Deo cogitatio, consilium & electio, præut connotant investigationem & deliberationem: igitur cùm sint de futuro vel præterito; cuncta Deo sunt præsentia. *Omnia nuda & aperta sunt oculis eius.* Hebr. 4. 13. Unde hic Chald. *Manifestæ sunt coram me cogitationes, quas ego cogito.* Dum huiusmodi affectiones tribuuntur Deo, signantur non affectus, sed effectus: velut cùm dicitur, *Nescio vos.* Matth. 25. 12. *Qui habitat in cœlis irridebit eos*, &c. Psalm. 2. 3. idest, ostendet irrisione dignos. Siccine actiones cogitandi, deliberandi, eligendi, reminiscendi, & aliæ, impropriè de Deo dicuntur; ut de pœnitentia, misericordia, & gaudio suis locis adstruximus.

Cur in Deo non sit cogitatio?

Anthropopathos, Charakterismus & Somatopœia

33 His igitur elucet, quid & quomodò intelligendum in Deo *Cogitare cogitationes.* Per Anthropopathos, seu Characterismum, Somatopœiámve accommodatitiè ad hominum sensus, ut hominibus voluntatem suam declaret; huiusmodi affectus de Numine objiciuntur: quasi in præsenti articulo in propositum haud facilis esset deliberatio, seu cogitationis meditatè resolutio. Quare cùm homo in re gravi cogitet sæpè & recogitet, plerumque conferens etiam recogitata (quod est cogitare cogitationes) ita consideratur & proponitur Deus, quùm in re gravissima (scilicèt expultione populi è terra felici, quam gratis dedit) propter iterationem adorationis idolorum, cogitaret exilium. *Nescio quid tacitis cogitationibus Deus agit*: dixit vel Ethnicus in *Satyric.* cit. pag. 72.

Petron.

Cogitare siccine cogitationes, est meditari sine arbitro, adinstar hominis, qui in cogitatione plura glomerat, ut ex volubilitate mentis utiliora, potiora legat, & eligat. Non ita Deus proprie, sed præ se fertur ita ex humanæ affectionis similitudine. At cogitatio consideranda proposito cogitationis, cui iungitur, ut suprà diximus, *num.* 31. Sumitur in bonum, & in malum: de quo fusè egimus suo loco, *Tom.* 4. *T.* 12. Malum indicatur per *De, Adversum*, vel *Contra.* Ierem. 18. 11-39. 20. & 50. 30. *Ecce ego fingo contra vos malum & cogito contra vos cogitationem.* Bonum per *Super.* Ibid. 29. 11. *Scio cogitationes, quas ego cogito super vos, cogitationes pacis & non perditionis.* Cognoscitur itaque cogitationum propositum, dum Deus sese exhibet quasi esset homo, nesciens quid in discrimine faceret, & exitus illum fugeret. Solicitabat Hebræorum corda, non supplicia. Corda, ut viverent iuxta legem & exularet propter flagitia cruciatum. Necesse erat naturæ condolere, & legibus suffragari. Datum supplicium & molestum, ut odio averfarentur crimen: unde pietas divina dixit, Isai. 1. 5. *Super quo percutiam vos ultrà, addentes prævaricationem:* An tradere servis servos? Hoc clementiæ perdifficile opus: quod namque ut excuſaret, dixit Propheta minaci, 12. 8-26. 3. & 36. 3. *Scribe verba, quæ locutus sum tibi adversus Israel & Iudam si forte audiente domo Iuda universa mala quæ ego cogito facere eis, revertatur unusquisque à via sua pessima, & propitius ero.* Haud valuit indulgentiæ amplitudo, neque ad reconciliationé invitatio. Haud valuit pater, & cogitat ut iudex: igitur cùm extremis flagijs supplicium extremum esset necessarium: cogitatio cogitantis fuit extensa in exterminium: igitur pœnâ & gravi illatâ, qua evanescebant cuncta eius desiderabilia; per cogitatum scirent exilium, quàm acre & amarum dereliquisse Dominum.

Deus vel in supplicio mitescit.

Infert supplicium in vulnerum pharmacum

34 At vel iratus, gustate & videte quàm suavis est Dominus. Non enim cogitationes eius, ut hominum concipit animus. *Isai.* 55. 8. Cogitat cogitationes, non perditionis, sed pacis. Cogitatio eius semper in bonum, ut ad illum homines revocentur etiam per supplicij malum: ut resipiscant, virusque cognoscant: igitur pius infert transgressoribus supplicium: sed duntaxat in vulnera cognita vel incognita remedium. *Cogitationem salubrem non pernitiosam: dare vobis tandem spem.* Syr. Videns Deus exilium necessarium ex animo protervo atque proiecto in cultu simulacrorum, de illis cogitando pœnam decrevit, sed *super illos* cogitationem cogitavit in futuram pacem & amicrum perpetuam conciliationem: quandoquidem per exilium haud expulit ut expelleret; sed ut traheret, ut fieret excellentia medicaminis lethale venenum criminis. ita Summe Deus vel in pravos cogitationes cogitas. *Cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.* Psalm. 39. 6. Aliâ phrasi utitur Homerus 20. *Iliad.* v. 254. *Cogitabat mente & animo.* Mente, cognoscendo in eorum commodum, necessarium esse damnum. Animo, propensione, ut removeretur improbitas & inferretur felicitas.

Vir. 6. Æn. v. 105.

Omnia præcepi, atque animo mecum antè peregi.

Parcæ in solio Iovis.

Hinc Parcæ & Diræ in throno Iovis, de quarum munere late Natal. Comes. 3. *Mythelog.* cap. 6. & Virgil. d. *lib.* 12. v. 849.

Idem.

Hæc Iovis ad solium, sævique in limine Regis
Apparent, acuuntque metum mortalibus ægris,
Si quando lethum horrificum, morbosque Deum Rex
Molitur, meritas aut bello territat urbes.

Etiam Gratia.

Ita ergo sistunt, sed comitatæ Gratijs, ut observat Chartar. in earum *Imagin.* à fol. 353. & Natal. cit. *lib.* 4. cap. 15. Hoc solium veri, supremi Numinis: etenim si à Parcis tormenta, & à Gratijs beneficia; sunt specimen gratiarum, quæcumque à throni Dei exeunt in specie tormentorum. Cogitat cogitationes, an pœnâ vel indulgentia comprimat iniquitates: siquidem ni amore resipiscant humana pectora, ut grassentur supplicia, iacta est alea.

Ex-

Varietas lectionis.

35 Expositionibus præiactis conciliatur varietas lectionum. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Hebr. *Compleverunt inquisitionem inquisitionum.* Septuagint. *Scrutati sunt diligenter.* Augustin. *Scrutantes scrutationes.* Genebrard. *Altè, profundè, callidè.* Nebiens. *Compleverunt scrutari scrutationes.* Felix Prarens. *Scrutabuntur occasiones.* Cajetan. *Obliquitates.* Tigurin. *Vestigant malitias per vestigatam vestigationem.* Aquil. *Fossione fodientes iniquitatem.* Apolinarius: *Intermina perquirentes.* Chald. *Quærunt scrutationem occultam.* Mour. *Prava consilia: toti sunt in inveniendo.* Syr. *Scelesti meditati in perscrutanda veritate.* Haye: *Perfecerunt quæ scrutati sunt.* Maluenda *Nudabunt iniustitias: consummaverunt nudationem nudatam: excogitaverunt varios nocendi modos, absolverunt consilia sua & in unum contulerunt quicquid ulla diligentia excogitari potuit ab animo humano, etiam summa prudentia prædito.* Alij apud illum: *Perficiunt scrutinium scrutatum, inquisitionem inquisitam, consummationem nudatam, scrutationem perquisitam, scrutati malitias absolutè, denudabunt iniustitias, callidissimè perscrutari quisque in sinu & pectore suo: Celant, quod scrutinio scrutati sunt.* Modò mores instruendi per divina mandata, ne quid offendat qui scrutatur corda.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. præcurs.

1. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Iterata voce fatiscit moles invidiæ. Scrutinium est curiositas: Scrutari, eius malignitas. Caret sanè vita crimine, ubi opus scrutatione: lividique deficiunt, non invento ullo peccato; quod curiosè atque malignè scrutantur scrutinio.

2. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Qui scrutator maiestatis, opprimetur à gloria. Non intelliguntur mysteria divina hominis intelligentiâ. Ita in studio dedisce: & scrutatione deficit; quoniam ubi videntur intelligentiæ contrariæ, explorantur sublimiora.

3. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Quod inimicis accidit erga peccatum; amicis Christi erga eius amoris ingenium, quo inventa admirabilis dilectio. Unde deficiunt, scrutantes scrutinio; quoniam minimè valent eminentem cognoscere charitatem, cuius excellentia ultra humanam progreditur cognitionem.

4. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Quid sit Eucharistiæ sacramentum, quærit audax ingenium curiosum; cùm non videatur ingenio curiositatis, sed claufis oculis: deficientque scrutantes scrutinio, qui intelligere conantur quid & quomodo; quoniam non intelligitur scrutatione ingenij, sed ingeniosiore fide.

5. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Persecutio indicatur ex dignitate insolentis; & etiam legibus adversus leges, insolentiæ fautores, quos pellicit in præcipitium utilitas; ut sine causa embolijs concinnent causas. Scrutantes deficiunt, sed propositum defendunt: igitur ita munera scrutantes obcæcant; ut in illo, scrutinio permaneant, quamvis deficiant.

6. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Quodnam scrutinium scrutantium? *Scrutantes scrutinio?* Dicit signanter Propheta de malignantium conventu: de malefitudine operantium iniquitatem, qui quærunt iuxta mores Superiorem; indulgentem corruptelæ, faventem relaxationi: & scrutinio scrutantes, quis exibit ex suffragijs electionis; si perfectum, incorruptum in dignitate præsentiunt, in ipsa curiosa scrutatione deficiunt.

DIDASCALIA PRIMA.

Summa livoris malignitas, curiositas & crudelitas.

Sophocl. Euripid.

ANIMUM non alliciunt, quæ despecta: concupiscuntur insignia: & licèt infelicia; spectabilia, formosa. Unde Sophocles, in *Trachin.* v. 25. accinit: *Pulchritudo dolorem invenit.* Euripid. in *Helen.* v. 25. *Formosum sæpe mortalibus infelix.* Quicquid in famam Fortuna peperit gratiâ, vel rapuerunt merita; propter insitum decorem pravè corrupit Invidia, collocans ad aurea mala Hesperidum in horto Atlantis, virus pestifícax truculenti draconis.

Anthropopathos, Charakterismus & Somatopœia

33 His igitur elucet, quid & quomodò intelligendum in Deo *Cogitare cogitationes.* Per Anthropopathos, seu Characterismum, Somatopœiámve accommodatitiè ad hominum sensus, ut hominibus voluntatem suam declaret; huiusmodi affectus de Numine objiciuntur: quasi in præsenti articulo in propositum haud facilis esset deliberatio, seu cogitationis meditatè resolutio. Quare cùm homo in re gravi cogitet sæpè & recogitet, plerumque conferens etiam recogitata (quod est cogitare cogitationes) ita consideratur & proponitur Deus, quùm in re gravissima (scilicèt expultione populi è terra felici, quam gratis dedit) propter iterationem adorationis idolorum, cogitaret exilium. *Nescio quid tacitis cogitationibus Deus agit*: dixit vel Ethnicus in *Satyric.* cit. pag. 72.

Petron.

Cogitare siccine cogitationes, est meditari sine arbitro, adinstar hominis, qui in cogitatione plura glomerat, ut ex volubilitate mentis utiliora, potiora legat, & eligat. Non ita Deus proprie, sed præ se fertur ita ex humanæ affectionis similitudine. At cogitatio consideranda proposito cogitationis, cui iungitur, ut suprà diximus, *num.* 31. Sumitur in bonum, & in malum: de quo fusè egimus suo loco, *Tom.* 4. *T.* 12. Malum indicatur per *De, Adversum*, vel *Contra.* Ierem. 18. 11-39. 20. & 50. 30. *Ecce ego fingo contra vos malum & cogito contra vos cogitationem.* Bonum per *Super.* Ibid. 29. 11. *Scio cogitationes, quas ego cogito super vos, cogitationes pacis & non perditionis.* Cognoscitur itaque cogitationum propositum, dum Deus sese exhibet quasi esset homo, nesciens quid in discrimine faceret, & exitus illum fugeret. Solicitabat Hebræorum corda, non supplicia. Corda, ut viverent iuxta legem & exularet propter flagitia cruciatum. Necesse erat naturæ condolere, & legibus suffragari. Datum supplicium & molestum, ut odio averfarentur crimen: unde pietas divina dixit, Isai. 1. 5. *Super quo percutiam vos ultrà, addentes prævaricationem:* An tradere servis servos? Hoc clementiæ perdifficile opus: quod namque ut excuſaret, dixit Propheta minaci, 12. 8-26. 3. & 36. 3. *Scribe verba, quæ locutus sum tibi adversus Israel & Iudam si forte audiente domo Iuda universa mala quæ ego cogito facere eis, revertatur unusquisque à via sua pessima, & propitius ero.* Haud valuit indulgentiæ amplitudo, neque ad reconciliationé invitatio. Haud valuit pater, & cogitat ut iudex: igitur cùm extremis flagijs supplicium extremum esset necessarium: cogitatio cogitantis fuit extensa in exterminium: igitur pœnâ & gravi illatâ, qua evanescebant cuncta eius desiderabilia; per cogitatum scirent exilium, quàm acre & amarum dereliquisse Dominum.

Deus vel in supplicio mitescit.

Infert supplicium in vulnerum pharmacum

34 At vel iratus, gustate & videte quàm suavis est Dominus. Non enim cogitationes eius, ut hominum concipit animus. *Isai.* 55. 8. Cogitat cogitationes, non perditionis, sed pacis. Cogitatio eius semper in bonum, ut ad illum homines revocentur etiam per supplicij malum: ut resipiscant, virusque cognoscant: igitur pius infert transgressoribus supplicium: sed duntaxat in vulnera cognita vel incognita remedium. *Cogitationem salubrem non pernitiosam: dare vobis tandem spem.* Syr. Videns Deus exilium necessarium ex animo protervo atque proiecto in cultu simulacrorum, de illis cogitando pœnam decrevit, sed *super illos* cogitationem cogitavit in futuram pacem & amicrum perpetuam conciliationem: quandoquidem per exilium haud expulit ut expelleret; sed ut traheret, ut fieret excellentia medicaminis lethale venenum criminis. ita Summe Deus vel in pravos cogitationes cogitas. *Cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.* Psalm. 39. 6. Aliâ phrasi utitur Homerus 20. *Iliad.* v. 254. *Cogitabat mente & animo.* Mente, cognoscendo in eorum commodum, necessarium esse damnum. Animo, propensione, ut removeretur improbitas & inferretur felicitas.

Vir. 6. Æn. v. 105.

Omnia præcepi, atque animo mecum antè peregi.

Parcæ in solio Iovis.

Hinc Parcæ & Diræ in throno Iovis, de quarum munere late Natal. Comes. 3. *Mythelog.* cap. 6. & Virgil. d. *lib.* 12. v. 849.

Idem.

Hæc Iovis ad solium, sævique in limine Regis
Apparent, acuuntque metum mortalibus ægris,
Si quando lethum horrificum, morbosque Deum Rex
Molitur, meritas aut bello territat urbes.

Etiam Gratia.

Ita ergo sistunt, sed comitatæ Gratijs, ut observat Chartar. in earum *Imagin.* à fol. 353. & Natal. cit. *lib.* 4. cap. 15. Hoc solium veri, supremi Numinis: etenim si à Parcis tormenta, & à Gratijs beneficia; sunt specimen gratiarum, quæcumque à throni Dei exeunt in specie tormentorum. Cogitat cogitationes, an pœnâ vel indulgentia comprimat iniquitates: siquidem ni amore resipiscant humana pectora, ut grassentur supplicia, iacta est alea.

Ex-

Varietas lectionis.

35 Expositionibus præiactis conciliatur varietas lectionum. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Hebr. *Compleverunt inquisitionem inquisitionum.* Septuagint. *Scrutati sunt diligenter.* Augustin. *Scrutantes scrutationes.* Genebrard. *Altè, profundè, callidè.* Nebiens. *Compleverunt scrutari scrutationes.* Felix Prarens. *Scrutabuntur occasiones.* Cajetan. *Obliquitates.* Tigurin. *Vestigant malitias per vestigatam vestigationem.* Aquil. *Fossione fodientes iniquitatem.* Apolinarius: *Intermina perquirentes.* Chald. *Quærunt scrutationem occultam.* Mour. *Prava consilia: toti sunt in inveniendo.* Syr. *Scelesti meditati in perscrutanda veritate.* Haye: *Perfecerunt quæ scrutati sunt.* Maluenda *Nudabunt iniustitias: consummaverunt nudationem nudatam: excogitaverunt varios nocendi modos, absolverunt consilia sua & in unum contulerunt quicquid ulla diligentia excogitari potuit ab animo humano, etiam summa prudentia prædito.* Alij apud illum: *Perficiunt scrutinium scrutatum, inquisitionem inquisitam, consummationem nudatam, scrutationem perquisitam, scrutati malitias absolutè, denudabunt iniustitias, callidissimè perscrutari quisque in sinu & pectore suo: Celant, quod scrutinio scrutati sunt.* Modò mores instruendi per divina mandata, ne quid offendat qui scrutatur corda.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. præcurs.

1. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Iterata voce fatiscit moles invidiæ. Scrutinium est curiositas: Scrutari, eius malignitas. Caret sanè vita crimine, ubi opus scrutatione: lividique deficiunt, non invento ullo peccato; quod curiosè atque malignè scrutantur scrutinio.

2. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Qui scrutator maiestatis, opprimetur à gloria. Non intelliguntur mysteria divina hominis intelligentiâ. Ita in studio dedisce: & scrutatione deficit; quoniam ubi videntur intelligentiæ contrariæ, explorantur sublimiora.

3. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Quod inimicis accidit erga peccatum; amicis Christi erga eius amoris ingenium, quo inventa admirabilis dilectio. Unde deficiunt, scrutantes scrutinio; quoniam minimè valent eminentem cognoscere charitatem, cuius excellentia ultra humanam progreditur cognitionem.

4. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Quid sit Eucharistiæ sacramentum, quærit audax ingenium curiosum; cùm non videatur ingenio curiositatis, sed claufis oculis: deficientque scrutantes scrutinio, qui intelligere conantur quid & quomodo; quoniam non intelligitur scrutatione ingenij, sed ingeniosiore fide.

5. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Persecutio indicatur ex dignitate insolentis; & etiam legibus adversus leges, insolentiæ fautores, quos pellicit in præcipitium utilitas; ut sine causa embolijs concinnent causas. Scrutantes deficiunt, sed propositum defendunt: igitur ita munera scrutantes obcæcant; ut in illo, scrutinio permaneant, quamvis deficiant.

6. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Quodnam scrutinium scrutantium? *Scrutantes scrutinio?* Dicit signanter Propheta de malignantium conventu: de malefitudine operantium iniquitatem, qui quærunt iuxta mores Superiorem; indulgentem corruptelæ, faventem relaxationi: & scrutinio scrutantes, quis exibit ex suffragijs electionis; si perfectum, incorruptum in dignitate præsentiunt, in ipsa curiosa scrutatione deficiunt.

DIDASCALIA PRIMA.

Summa livoris malignitas, curiositas & crudelitas.

Sophocl. Euripid.

ANIMUM non alliciunt, quæ despecta: concupiscuntur insignia: & licèt infelicia; spectabilia, formosa. Unde Sophocles, in *Trachin.* v. 25. accinit: *Pulchritudo dolorem invenit.* Euripid. in *Helen.* v. 25. *Formosum sæpe mortalibus infelix.* Quicquid in famam Fortuna peperit gratiâ, vel rapuerunt merita; propter insitum decorem pravè corrupit Invidia, collocans ad aurea mala Hesperidum in horto Atlantis, virus pestifícax truculenti draconis.

Quisnam imparatâ consanguinitate ligavit
Fortunam invidiamque Deus? Quis iussit iniquas
Æternum bellare Deas? Nullamque notavit

Statius. *Illa domum; torvo quam non hæc lumine figat*
Protinus, & sevâ perturbet gaudia dextrâ.

Exclamat Papinius, 5. *Silv.* 1. à v. 136. Causam invidiæ Sallustius de *Ordin. Reipublic.* ad Cæsar. ubi: *Viros interdum sæpe fortuna, sæpe fatigat invidia* (inquit) *quia ubi anima naturæ cessit, ipsa se virtus magis & magis extollit.* Fulmina præparantur Ephialti in exterminium, quia crescebat usque in cœlum: sicque in illum universorum commotio; quoniam eius vel odiosis mirabilis magnitudo. Meritis præcellebat gigas: dotium ergo summa celsitas: sed cui fortuna faver, caveat se extollere in auras: equidem sursùm satagens fulgoris, inveniet fulminis. Nostrates: *Quando brillan en alto crecidos meritos; porque mueran sublimes, se arrojan rayos.* Livor summa petit: ibi, quibusque occurrit, culmine dejicit. Statius quò dudum, v. 144. succinit:

Sallust. *Invidia Fortunæ amula.*

Invenere viam liventia fata: piumque
Statius. *Intravit vis sæva larem.* Sic piena maligno,
Imbre seges nimio, rapidæ sic obvia puppi
Invidet, & velit ad nubilat aura secundis.

2 Scopus invidiæ celsitudo, sed pugnando. In acie cum stante pugnatur, iacens præteritur. Haud secùs acies invidiæ, incessabili conamine: etenim erga sublimia, gloriosa continuabitur pugna; quousque viderit iacentia. Quid Stoicus: *Sunt* (ait, *Epist.* 74.) *quos honor ipse vexet.* *Et incessabili pugna.*
Sunt, quos invidia (*pernicios optimus telum*) *inopinantes circumsonat, procellæ more, quæ in ipsa sereni fiducia solet emergere; aut fulminis subiti, ad eum usum, vicina tremuerunt: nam ut illic quisque ab igne propior pietit; percusso similis obstupuit: sic in his unum calamitas opprimit, cæteros metus: paremque passis tristitiam facit, pati posse. Omnium animos mala aliena ac repentina solicitant: Quemadmodum aves etiam inanis fundæ sonus territat; ita nos non ad ictum tantùm exagitamur, sed ad crepitum. Circa præmium rixa est.* Hanonem legimus à Carthaginensibus damnatum, & propter ingenium, genij & ingenij artificium. Vide Plin. *lib.* 8. *cap.* 16. Siquidem quicquid eminet, per livorem semper cadit. Invidia gloriæ est umbra. Umbra virtutis est gloria. Umbra ex luce nascitur, ex radijs luminis oritur: gratuletur sibi quisque de umbra, quippequam gloriosa fama: quandoquidem si non patitur livoris fatale fulmen; signum est, nullum habere splendorem. Hinc qui ductus in triumpho ornabatur diademate & flagello; ut refert Rosin. 10. *Antiquit. Roman.* cap. 29. dilcebat in gloria, quænam triumphanti pernicios tela: quænam procella famæ, quænam umbra lætitiæ, quis nevus pulchritudinis, & quæ tenebræ splendoris: igitur idem erat, sese præparare in triumphum, atque livoris sustinere flagellum. Senec. *Invidia rixæ, quæ splendor excitat.* *Insignia triumphantis, corona & flagellum.*

3 Dicit Paulus, Corinthios alloquens. *Signa Apostolatus mei facta sunt super vos, in omni patientia, in signis & prodigijs & virtutibus.* Ita eiusdem in honore ac dignitate species mina, & in doctrina sana; ubi æmulationes in eum grassabantur indignæ, cùm muneri credito responderet ac respondisset exactè. *Visa eius patientia, miracula, prodigia stupenda, atque facta portentosa* subdit Alapide, hic. In commendationem tanti culminis projectò consona prodigia, portentosa miracula: sed patientia, & omnis patientia? Patitur ne dum miracula perficit? Patitur, dum gloriosus tot prodigijs apparet? Patitur: aliquorum æmulantium serpebat livor. Unde cùm spectabilem triumphum, sæpe sequatur cæci livoris flagellum; ad tot ex miraculis genita flagra, erat in Paulo necessaria patientia. Egregia munus de cœlo datum commendabant: videntes oblique, miraculis stupebant; sed minimè removebant è pectore pestem; etenim illum circumspicientes mirabilem, magis ac magis in Paulum iaculabantur furorem. Eò quòd mirabilis, displicebat oculis, haud quia miracula facta; sed quia ab illo prodigia, quæ causa aversionis, dum magis apparebat commendabilis: patientiamque Paulus ostendit, quando inter illos præclara portenta facit; quoniam propter mirabilia, multiplicabant vulnera ex livore sine causa. Quem cœlum his signis singularibus commendat, livor insanus sine respiscentia fatigat. Prodigia phrenesim non compescebant, sed furentes in dementiam voluntariam irritabant. Iuxta miraculorum magnitudinem, extendebant debacchantes acerbitatem: omnisque in Paulo patientia requiritur, ubi de cœlo miraculis illustratur; siquidem cùm miracula essent usque in stuporem summa, necessaria ad cruciamen pro triumpho tota patientia. 2. Cor. 12. 12. Alapid. *Ubi merita rum in signis, est necessaria patientia.*

Quis

4 Quis enim dotibus illustris, tanti discriminis expers? si patitur è cœlo commendatus miraculis? Sanequàm vapulavit, etsi prodigia perfecerit: imò crescet in acerbitatem iniuriæ, modò innotescat perfecisse miracula. Bene conveniunt dotes & invidia. *Cum feceris mirabilia, non sustinebunt.* Famam è præclaris gestis videbunt torvè, merita maximè decorata, ferrent ægrè: verùm nequaquam sustinebunt, si viderint mirabilia; quippequam ad visionem non est patientia. Splendore rumpuntur, Isai. 64. 3.

— *Et lilia nigra videntur.*

Ut accinit Aurel. Nemesianus, *Eclog.* 2. v. 44. Singularis periodus inventus apud Marcum de gloria sequentium Christum. *Accipiet centies nunc in tempore hoc, cum persecutionibus.* Pende. Hoccine præmium, vel incommodum? Grave incommodum ob præmium. Munerantur adhuc in hoc sæculo merita illustria, singulari è cœlo gloriâ, cuius videtur splendor: continuò insidiatur livor, disponens arte flagella, unde refulgent prodigia: perfecutioque signatur, simulatque meritorum fulget decor; quoniam illustris si modò splendor confertur meritis, nunc in tempore hoc accipiet persecutiones. *Ornamentum & onus*: subdit Seneca ad *Polyb.* cap. 22. Onus itaque decori, quod ornamentum virtuti; siquidem ornatum gravat, quicquid illustrat. Bonus in laudem miratur: Nemes. Matt. 10. 30. *Ubi sedet honor, ibi fabricatur livor.* Senec. Horat. *Art. v.* 451.

Derisor verò plus laudatore movetur.

5 Democritus sibi eruit oculos, ne videret orbis mala: invidus, ne videat bona; placidè ferens (verùm non cognoscens) cæcitatem, quia lumen sibi videtur, non respicere splendorem. Restituit Assertor N. sanitatem manui arenti; & Pharisæi indignati, quia restituit: odibilis putri pectoris invidia, tabescit intuens miracula. Pallad. 1. *Antolog.* n. 83. inquit: Pallad.

Grande malum livor: tamen est bonitatis in ipso
Nonnihil, quorum lumina torquet, torquet.

Patet ex effectu. *Ipsi autem repleti sunt insipientia; & colloquebantur adinvicem, quidnam facerent Iesu.* Signantur stupidi, qui livore peteiti. Insipientia est vulnus mentis, mater stoliditatis, suspendens usum rationis; qua homines desipiunt correpti furore, stimulati phrenitide, & præceptis atque conceptis fanatici, sæpe-sæpiùs arreptitij. Unde meritò pro invidia, viso miraculo designatur insipientia; quippequam alicuius contemplantes splendorem, ictu valido cordis amittunt mentem. Vel cognitâ, insanus dicit: *Tanta claritas superfluit.* Vide Plin. *lib.* 4. *cap.* 7. etenim cum sine mente insaniæ sit cogitatio, livoris cogitationes sunt planè sine intellectu. Luc. 6. 11. *Quid invidia?* Plin. Eccli. 14. 8.

6 Modò intelligitur difficile Siracidis testimonium. *Qui sibi invidet, nisi est illo nequior.* Unde & quomodò sui invidentia; ut mundo constet tam insana irregularis, seu potiùs impossibilis nequitia: Invidebit, qui sibi invidet; & non invidebit sibi. Qui invidet, bono cupito caret: qui sibi invidet, profectò possidet. Qua ergo lege si bonum non est alienum, claret invidia; vel bona ab invido arctè possidia, non propria? An quia livoris studio, quod videtur habere, auferetur ab eo? An quia quæ fratris, ut sui ipsius debet honorare dotes; & invidet impudenter dotibus fratris? Alia cogito in articuli propositum, ut lividus sese videat, & infelicem statum. Propter alterius inelysam famam, incidit in insipientiam, deturbantem mentem, & deturpantem rationem, ut furiose feratur pravus affectus, quò aliena gloria & splendoris plausus. Ut posset sibi invidere, congruit à se separari; aliàs ipse non esset, cùm esset ipse felicitate & infelicitate: infelicitate, quoniam invidus: felicitate, igitur invidiosus: diciturque sibi invidere, quin possit ullus invidere sibi; quippequam cùm dementiâ vecors, insipiens, desipiens, furiosus sit, præ livore stimulante, nonnumquam est extra se. Ideo furit, & debacchando tabescit: equidem cùm tantùm habeat secum, ut invideat, desipientem furorem; dumtaxàt valet optare phrenitidis plenitudinem. Designemus: igitur ut ait Claudian. 3. de *Consulat. Honor.* v. 93. *Furiosus, desipiens est extra se.* Claudian.

Est aliquod meriti spatium, quod nulla furentis
Invidiæ mensura capit.

7 Dicit Lucas ubi suprà. *Repleti sunt insipientiâ, & colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Iesu.* O dirum exitium! Desipit invidia, ut inveniatur iniquitas eius ad odium. Christus quid enim mali fecit, ut mortem ei inferendam cogitaret? Miraculum fecit insigne. Satis pro causa livori: quænam liventi in insidias acrior causa, quam in pectoris morsum circumspicere prodigia? *Quidnam facerent.* Nocumenti erat propositum, de genere mali dubium. Videbant gloriam; & ante mortem, ut moreretur, cogitarunt enixè tol-

Ubi sup.

lere

lere famam. Species invidiæ sunt, seu flores radicis amaræ, *Odium, susurratio, detractio, exultatio & afflictio.* Ita Gregor. Magn. in *Iob.* 31. cap. 17. & D. Thom. 2.2. *quæst.* 36. *art.* 4. qui ibidem signat ut principium in livido diminutionem alienæ gloriæ: vel in occulto, unde oritur *susurratio*; vel manifestò, unde *detractio.* Ut medium, *exultationem* in adversis, si prævalere potest: & *afflictionem* in prosperis, si superare non valet. Hinc uti terminum odium, quippe excellentis totis viribus conatur exitium. Hæc de causa Paulus dum ex prodigijs & miraculis venerandam indicat famam, exponit omnem patientiam. *Patientiam & omnem*, quorsùm? Pende ramos invidiæ, atque odium execrabile terminum, & cacuminis fastigium. *Contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones inter vos.* Non mirum si tot hostilitates propter facta prodigia; quòd Paulo penitus necessaria tota patientia.

8 Fecit ergo Christus præfatum prodigium, & Pharisæi cogitantes in ultionem, invidiæ eximium invenerunt modum ad exitum: igitur cùm illis videretur insigne nefas adversus religionem, vel miracula patrare in Sabbato ad proximorum salutem; ut dedecus miraculum imponitur, quod illis uti insipientibus grande crimen videbatur. Plectere miracula, erat omninò insipientia. Non erat crimen, sed sub criminis colore tolli cupiebant miraculis spectabilem. Fovebant lividi implacabile odium, & zeli larvâ optatum habebant exitum: etenim cùm hominis mirabili splendore virtutum, virtute miraculorum satageret mortis crucis; haud satius nanciscì quibant, quàm specie religionis. Hinc perpropria imago Invidiæ (præter descriptionem factam ab Ovidio, lib. 2. *Metam.* fabul. 12. & Virgilij graphicam in suis *Phaleucis*, quam videsis in Chartar. in *Fortuna*, fol. 312.) apud Læium Bicciol. Tom. 2. *Horar. subseciv.* lib. 14. cap. 3. Sedebat in solio marcida, exanguis, cassa, virulenta: currus in triumphum, Furor: equi Timor, Tremor, Pavor, & Dolor. Ornatus pictus, sine zona pectus, & cæsaries ex aspidibus, mordens coronam, & intendens obliquè, perversè in volantem Famam; cunctis ostentans ubera, quibus plena, cum ab humeris penderet pro vento textili, umbra. Epigraphe ex alijs & præcit. AA.

Sic quisquis furit, invidetque sorti,
Testatur gemitu graves dolores:
Pallor terribilis genas colorat,
Infelix macies denudat ossa,
In virus habet ubera putria:
Vivit pectore sub dolente vulnus.
Successus hominum videt ingratos.
Ridet, dum obvij pravi dolores.
Pectora virent felle, veneno:
Inficit tabe, si famam videt.
Mordet quodcumque, si licet decus:
Ita pus triumpbat, sed tamen corrute.

9 Signa profectò pectoris lividi, toxico tabidi: & licet multos lactet invidia, uvera sanè videntur impropria; quippequàm cùm his designetur charitas, haud forma invidiæ, sed omninò deformitas. Habet ornatum pictum, & ubera ostentat dumtaxat propter ornatum. *Lamiæ nudaverunt mammam*, ut tutiùs pectoris exercerent iram. Si, quæ in imo cordis latent, luci patescerent; omnes præcipites fugerent. Lactandi sunt in dolum, licèt aliena specie; ut detur locus præcogitatæ ultioni: & charitatis adinstar denudat mammas, dum in ruinam subornat cordis insidias; quoniam nonnumquàm sortitur effectum venenum pravi livoris, si disponuntur in captum velamine charitatis. Quem non moveret in Salvatoris plausum, factum in templo prodigium? Quos mordebat invidentia, & impellebat vindicta; cogitantes & colloquentes adinvicem, quid in Salvatorem facerent. Repleti sunt livoris insipientia, charitatis & zeli fingentes ubera; quasi iuris illorum muneris esset, plectere leges frangentem, atque avitam profanantem religionem. Pictus erat ornatus, & pectus vomebat virus; ut caderet qui florebat prodigijs, & nisi ab ipsis, extollebatur mirabilis: alea facta est, & prævaluit pravum cor; quippe numquàm frustratur livoris ictus, ubi furens invidia videtur zelus.

10 Conditionem huiusmodi doli cognovit & perstrixit zelus cum charitate Bernardi. *Invidia* (ait de *Interior. domo*, cap. 35. n. 75.) *Deus offenditur, proximus læditur, animus affligitur. Cum mala sit omnis invidia; pessima tamen est, quæ sub specie sanctitatis, suas exercet iniurias. Sæpe enim, quando sævit in proximum ex vitio iracundiæ, ex veneno invidiæ, fingit sibi cogitatio quòd faciat zelo iustitiæ. Omni ferè hora quid ab illo fieri, considerat, & tacità cogitatione illum accusat. Surgunt causæ quotidiè innumeræ, quæ culpabilem ostendunt: occurrunt rationes, quæ ut rem esse puniendam, conantur*

Rami invidiæ.

Ubi livor, perit timor.

2. Cor. 12. 20.

Et religionis species sit.

Imago Invidiæ.

Bern.

Zeli larvâ simulatur invidia.

Lyr. Bibl.

Thren. 4. 1.

Sub velamine charitatis, virus latet.

S. Ben.

Idem.

Tota flamma infertur in humanissimos affectus.

Occultationes cius.

Psal. 75 5.

ancunt. Crescit sæpe eousque malum, ut apud Deum se credat obnoxium illum, nisi severius corripiat, & de sua perversitate redarguat. Usquequò, ait, illum talem tolero? Consentire ei comprobor, si eum non corripio: consentiens autem, Deum offendo. Corripiam autem eum, ne Deum offendam. Nihil enim pro me, sed pro Dei iniuria ulciscenda, totum facio: imo sic illum sibi restituam: proximum enim corrigere, & castigare, non est proximo nocere; sed prodesse velle. Sic se apud se loquitur maligna cogitatio. Excæcavit eam malitia sua. Putat odium suum amorem esse; & iniuria iustitiam exercere. Conveniunt undique huiusmodi malignæ cogitationes ad mentem, & fingunt se in obsequium Dei convenire, non autem odium suum exequi velle. Siccine iudicium? Proh nefas & dolor! Superi, quò perveniendum? Iterùm equus Darius titulo religionis? Denuò bos Phalaris larvâ legis? Necesse est, ut veniant scandala, & invidia præbeat inhiantibus ubera: siquidem flamma ferventis in pectore ficti zeli, est furor præceps & cæcus ardor invidiæ.

11 Brevibus expressit Benedictus gloriosissimus Pater. Monet studentem perfectioni iustitiæ, *Zelum & invidiam non habere.* Est Hendiadys: hoc est, zelum ex invidia, sive zelum invidentem non habere: Ita *Regul. Sanct.* cap. 4. siquidem multa ab invido & osore venena cordis deauranter titulo legis; quasi Dei esset causa, quæ introrsum insatiabilis vindicta. Ipse notat ibid. *cap.* 72. *Est zelus amaritudinis malus, qui separat à Deo & ducit ad infernum.* Audacia prorsum, zeli præ se ferre speciem, & tota moles internam amaritudinem; sicut summa insipientia & desipientia, quòd zeli colore, alteriùs cum Deo solicitetur coniunctio, dum per illum zelotes separatur à Deo: quandoquidem ut excandescat animus, latet bile commotâ in corde totus infernus. Vide dicta, *Tom.* 1. *T.* 6. *D.* 6. *n.* 5. & *Tom.* 2. *T.* 4. *D.* 2. & 3. Quanta malignatus est inimicus in sancto? Sicut novacula acuta fecit dolum, ostentans pro Numine zelum, & exultante corde, quia non solùm valuit, sed prævaluit in concepta vanitate: siquidem potens in iniquitate, velamine zeli fora quasi non esset Deus gloriabatur in malitia: collocato in fronte templi non zelo, sed zeli idolo, ubi interius colebatur serpentium abominatio. Unde hæc & tanta potentia? *Posuerunt signa sua, signa:* inquit Psalmographus. Signa Dei leges sunt: signa sua voluntatis illegis: *Signa cultus sacri à Deo instituta, sustulerunt; ut idola, statuas, profanos cultus, inveherent, & sua trophæa:* subdit Maluenda. Sua signa posuerunt signa, ut prævalerent sine nota peccata: etenim potentibus in malitia, ut ostendatur potestas; signis Numinis leges, propria, dissoluta voluntas. Sua sunt, quippe idola, atque prolubij trophæa: & quæ sua, non ut sua oculis colentium patent; ut turò fastidij virus in lucem vomere possint: igitur venerabile sub larva zeli, quod totum embolium & artificium invidiæ; quin de falsitate sit pudor, quamvis demonstretur error: quandoquidem si denudatur livoris corpus colorum; sine ulla entitate ex voce cognoscitur artificium. Dicit nostra Tautologia. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Scrutinium est curiositas: Scrutari, malignitas. Caret sanè vita crimine, ubi opus scrutatione: lividequè deficiunt, non invento ullo peccato; quod curiosè atque malignè scrutantur scrutinio.

12 Vidimus invidentis figuram, iudicij formam: videamus ergo invidiosi, invisi simul & causam; licèt, ut accinit ubi suprà Claudianus:

——*Rabiem livoris acerbi*
Nulla possit placare dies.

Detonuit in Davidem ob blandimen Saulis tota procella livoris; ita ut vicinis gentibus factus esset opprobrium, datus in subfannationem & derisum: igitur astitit locuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur, diligentes verba præcipitationis linguâ dolosâ; ut deturparetur, quam adquisiverat fama. Minimè patientiâ fatigabatur improbitas, quippe glisscebat & grassabatur iniquitas. Unde immeritò cùm ob merita, concatitur; ita immaculatus queritur: *Totâ die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.* Unde ergo confusio, quando crimen non est modò? *A voce exprobrantis & obloquentis: a facie inimici & persequentis.* Hæc crimina? Sanè: non ab entitate sed à voce: equidem cùm essent inimici, contumeliosè detrahentes, exprobrantes, persequentes: sine crimine in dedecus, spargebant in vulgus crimium voces. Nemo, cuius non interest, veritatem vocis discutit: indicat sine iudicio quod audit: & cùm sit vox inimici, facile assentitur voci; quoniam non creditur, quin intercessisset crimen, criminis exprobrationem. Hæc invidiæ artificia,

Maluend.

Ornatus signis sanctitatis.

Psal. 63 7.

Claudian.

Psal. 43 16.

Vers. 17

Invidentiæ artificium.

ut aliena florens lacerent fama ; maximè si cadit sub potestate : etenim cùm in exitium, zeli ducatur colore ; ad speciem corpus videtur sceleris, & totum vox exprobrantis, obloquentis, hostilis persecutoris. Hinc confusio, verecundia & pudor, quin sit voluntatis error, licèt sit dolor : etenim cum vitia facilè ab audientibus credantur, & corda fingentium non explorentur ; in auctorato insulis honoris, præclaro meritis, sedet altè verecundia, si modò lædatur fama, levi dedecoris umbrâ : cumulus quippe laudum dotium illustrium, convertitur in opprobrium, & vinis in derisum.

Vide ex dedecore verecundia, licèt iniustè lædatur fama.

13 Os ergo abundat malitiâ, ut introducatur saltem vocibus infamia, quæ ut Plautus in *Persâ*, Act. 3. scen. 1. v. 27. ait:

Plaut.

——*Infamia immortalis est*
Etiam tunc vivit, cum creditur mortua.

Non egreditur semel ingressa ; & ut lateat vafrum pectus, tota die lingua callidè concinnat dolos. Hinc idem dicit : *Conturbatus sum à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.* Nil mirum, si cordis conturbatio, ex quo natus fronti pudor : etenim licèt sit vox & ab inimico egressa, dedecoris manet nota ; vulnusque exprimitur pectoris, quælibet umbra splendoris. Pende : *A voce inimici, & à tribulatione peccatoris.* Unde peccatori tribulatio, quæ satiùs congruit afflicto ? A voce, quæ intendit infamiam, & ut inimicus prælari infestatur gloriam : etenim cum ex voce eius conflet commentitia iniquitas, quin ulla iniquitatis sit veritas; tribulatus semper est, ne cognoscatur tanquàm inimici vox. Hæc de causa additur iniquitas super iniquitatem, color supra colorem, species super speciem, super fucum fucus, super dolos dolus; nec comprehendantur in superbia sua, perfectâ zeli atque religionis larvâ : quippequàm conterentur livoris artes, si voces inimici obloquentis dumtaxàt patescunt voces. Quapropter in dolos fœcundum concutit pectus : habet ingenium livoris

Psal. 141. 4.

Quanta lividi felicitate, ne imposturæ adhibetur cogitatio?

Mille nocendi artes

Virgil. Psal. 30. 15.

14 *Loquuntur adversus iustum iniquitatem in superbia & in abusione.* Genebr. & Maluend. ex Hebr. *Loquuntur perversitatem, quæ infigit notam infamia in despectum, veteratorie, atrociter, tumide cum fastu.* En potentium propositum, & potestas tenebrarum : igitur causâ honoris, & veneratione dignitatis, modò superiori dotibus, fastosè inurant infamiam, dicunt audacter quicquid veniret in buccamitis in fatuati potestate, in obsequium superviæ; ut novum veniat in mentem, in mentem venire posse, fora impudentiâ & audaciâ, subditorum reverentiâ : etenim modò hiscat conscientiæ & innocentiæ modestissima libertas ; adiatrephia & abusione prodit meditata iniquitas: imposituræ quippe humillimam purgatione evacuationem, dicunt honoris illæsi despectam auctoritatem ; tunc que animi perversitate, potestatis seducuntur abusione ; siquidem zeli specie criminis signant speciem, quoniam volunt, vel vellent videre crimen. Veteratores sunt candida vertentes nigra, quantumvis cognoscant candida : tumideque, & ridiculo atrociter fastu abutuntur superbiâ; quia dicunt esse, quod vellent, & nullo modo quod vident : igitur ex vehementia conceptæ perversitatis ; quæ vident, vident iuxta defideria cordis. *Loquuntur adversus iustum iniquitatem : perversitatem.* Si iustus, innocens est ; sed illorum pravum cor, intendens in innocentis infamiam, atque dedecoris notam ; quoniam vident meritis superiorem, atque dotibus insignem : iniqueque locuntur, quia iniquè loqui non possunt : etenim artificio perverse maculant famam ; vocantes iniquitatem, quam cognoscunt innocentiam. *In superbia & in abusione.* Abusio est interpretatione verbi : superbia in abusa potestate. Pingunt & fingunt, quod volunt : quod vellent, dicunt : & in assertionem maculæ, utuntur semper abusione superbiæ ; quippe fastu innocentiam designant ati peccatem, tanquàm in excusationem ullum non esset effugium, evanescente præcogitatâ culpa, quæ inimici solùm vox, atque nihilum præterea.

Ars in difamationi, ut quod nullum, patent crimen.

15 *In abusione.* Quid abusio, ut innocenti ita gravis tribulatio, atque perversitas livido? In nulla fede moratur, nec gaudet quietè etsi propter livorem uratur igne. Dicit Manilius d. *lib.* 4. cap. 2. à v. 70.

Quòd si quem sanctum videt castumque probumque
Garrulitas odiosa datur, linguæque venenum.

Manil.

Verba maligna novas mussitantis semper ad aures
Crimina per populum populi fert ore bilingui.
Ardentem medios animi libet ire per ignes.

Seneca. *Vis lividi cognoscitur furare, imposturæ neque colore.*

Objiciuntur lividorum corda & officia in alienum dedecus ; verùm à Davide præfigitur ars & modus. *Diminuta sunt veritates à filijs hominum* (inquit) qui propter affectum aut fastidium mendaces in stateris. *Diminuta* ? Quomodò veritates diminuuntur, & veritates signantur ? A perversitate livoris, malignitate invidentis. Veritas simplex est, & indivisibilis. Patet iniquitas, ubi dividitur veritas. Quælibet res duas ansas habet : tolerabilem unam, intolerabilem aliam. Iudicatur præut videtur, & affectu quo concipitur : iuxta modum affectus interpretatur : & cum bona sit, si aspicitur benè, & prava appareat, si suscipitur malè ; ægrè fertur, si à videnti veritates diminutæ : liquidem dum objicitur opus, aut volatile verbum : sumit in calumniam malignus pravitatis necessarium. Non dicit veritatem, sed speciem : non quod demonstratur, sed quod concipitur : unde cùm in opprobrium ignominiosum concipiat iniquitas, pervers: patet diminuta veritas; quo vulnere minus esset doloris, totam penitùs infitiari, quàm diminuere : igitur diminuta ad fidem criminis, habet colore & colore specimen veritatis.

Psal. 11. 2.

An malum sceleris, & cur virtutem diminuere, vel interire?

Maluēd

Varię, diversicolores, fucatæ, infectæ sunt veritates. Iuxta huiusmodi fucos, lividus insidiosè efformat dolos, retorquens veritatis speciem, iuxta eius diminutionem, malignitatis propositum, ubi in veritate diminutâ totum diversicolori falsum : ergenim diminutæ veritates non veritates sed veritatis colores. Colorem suum habet veritatis candor : non habet, ubi versicolor. Haud est veritatis forma, ubi veritas diminutione fucata. In veritatis candida simplicitate, nimium ne crede colori : quandoquidem si colorem imbuit invidentis furor ; in pictura veritatis neque veritatis color.

Claud.

Tollite fraudes, removete bilingues
Insidias, & verba doli spiramina virus.

Ut canit Claudianus, de *Bell. Gildonic.* v. 284. Tunc enim sine diminutione veritatis apparebit amabilis candor, & benemeriti devicto livore inæstimabilis honor.

16 Audiatur Stoicus erga iudicium, ut eius semper præclare eunctorum respondentis expectationi, non credatur opprobrium. *Narrata non debemus citò credere* (inquit, 2. *de Ira*, cap. 22. & 29.) *multi mentiuntur, ut decipiat : multi quia decepti sunt. Alius criminatione gratiam captat ; & fingit injuriam, ut videatur doluisse factam. Est aliquis malignus, & qui amicitias cohærentes diducere velit. Multoties causa iracundiæ opinio iniuria est ; cui non facilè credendum, nec apertis*

quidem manifestisque statim credendum; quædam enim falsa veri speciem habent. Sic enim veritates diminuuntur, quia diverso aspectu atque colore videntur. Cæterùm dum denudatur malitia, ita transparentia, pellucida velle veritatis objiciuntur mendacia, & viruleata colorantium viscera ; ut in veritatem conficti, fucati criminis, ad assensum & iudicium nec veritatis species. Obnoxij sunt huiusmodi improbitati, qui cognoscunt nihil esse, & ut aliquid in aliquem sint, lenocinantur Principi, cuius auxilio vel in criminibus tuti. Unde Aglauros invidiâ concitata, visâ sorore gloriosâ, ut accinit Ovid. 2. *Metamorph.* fabul. 12.

Ovid.

Sæpe mori voluit, ne quidquam tale videret
Sæpe velut crimen rigido narrare Parenti.

Seneca, *Epist.* 105. *Huius incommodum & artes* (ait) *eorum & amicitiæ, qui apud aliquem potentem potentes sunt, quibus apti cari exprobret, non implicari ; nec pluris remedium, quàm periculum constet: maximè cum te homines sciant, quem offendere sine peccato possint.* Quo non procedet ambitione subtilis improbitas, ubi sicophantiæ vagatur impunitas, & diminutione veritatis electa, lividi Superioris conciliatur ingratissima gratia ? Quicquid cogitat nevum inclytæ famæ, volut crimen rigido vult enarrare Parenti: & dum veritatem coloribus minuit, malitiam auget; quippequàm refert veritatis speciem, sed nequaquàm veritatem. Quid ergo inde ? Totum mendacium à simplicis veritatis diminutione : etenim in crimen cogitata deficiunt patulo dolo ; si iudices adsunt scrutantes scrutinio.

Seneca. *Quæritur auctoritas, ne corrumpatur malignitate.*

17 Totum, uti fictium, florentem gravat, sed ni fallor, fingentes meritò vexat. Unde Alexander dixit apud Curtium, *lib.* 8. *cap.* 12. *invidos homines nihil aliud esse, nisi ipsorum tormenta.* Bernard. d. *Invidia* (subdit) *quamvis semper non possit, ergà quem sævit, proximum ; semper torquet possessoris animum.* Haud hoc crudeje tormentum, invidiosi felicitate solatium. Maiora percipit, ubi ignominiam retorquet. Fama inter infames infamia est: infamia inter illos gloria. *Qui ad æternam felicitatem ducitur, continuâ hic adversitate deprimitur. Pro veritate contumeliam lucrum putat* (ait Gregor. Magn. lib. 10. in *Iob*, cap. 16. & 17.) *despicabilis cernitur, gratiâ indignus æstimatur : virtutibus amicat, vitæ meritis consentat, honorari metuit, despici non refugit, mentem ad patientiam præparat ; & erectus*

Curt.

Bern.

Fama inter infames infamia est ignominia.

Gregor. Magn.

Justitiâ, de perceptis contumelijs exultat. Ita ergo dum derogatur, crescit detractione fama, & invidentium invitè dispalescit ignominia. Ut æstruam afflicti proferam testimonia; ne ut succinit Statius, 2. *Achil.* v. 278. videantur patienti

Statius. ——*Mœsta solatia.*

18 Hæc igitur presi Davidis auditur vox: *Opprobrium insipienti dedisti me.* O mentis vulnus! Sed leviter feret animus, dum figitur corditelum; quia non prudentis, sed insipientis opprobrium: quandoquidem demonstrans lividus iram, ut polluat dedecore tamam; suam ostendit desipientiam. *Ego fatus sum opprobrium illis.* Factus omninò mirabilis: minimè esses, si placeres illis. Illis opprobrium, non alijs. Major fama illis opprobria: claret malignitatis ignominia: igitur quod supereminens meritum, dum est opprobrium illis, patet illorum: *Odisti observantes vanitates, supervacuè.* Hebr. *Vacuitates nihili & mendacij.* Æmuli observat. Observent. Quod nihili, scrutantur: scrutentur. Gratulare: totum malignum ac curiosum scrutinium, dicit fine entitate fictum mendacium: simulque oppressis in æstimationem meritis; cerebri, linguæ & invidiæ vacuitates. Quænam honori sensibiliora vulnera, quam *verba præcipitationis, lingua dolosa*? Haud tuus est dolus: cuius est dolos: est vulnus. Tibi plausus: siquidem verba præcipitationis indicant illos è potestate furentes. Respiciunt *in vanitates, & insanias falsas.* Tibi consulunt: quas notant ut insanias, asserunt fictas: signant dementias, sed falsas; illorum phantasiæ veras: etenim in dedecus inaniter confingentes mendacium; præ se ferunt in opprobrium vanissimum cerebellum. Ridendi sunt, imò invidendi.

Pſ.38.9 — Pſam. 101.25. Pl.10.7 *Quicquid decoritab invidis meditur, in illos retorquetur.* Pſ.51.6 Pſ.39.5 Thom. Mor.

Sic inter indomitos sine noxa sape leones, Luditur.

Livor eluditur, & quæ cogitabit, invitè patitur. *Confusam vitam & perturbatam impotentes agunt: tantum metuunt, quantum nocent*: ait Seneca, *Epist.* præcit. In se torquent, & retorquent iacula potestates, qui modò gloriantur iniquitate potentes; ut in iniqua livoris curiositate superabundet malignitas & crudelitas. Hiec Bisciola, d. *num.* 34. succinit.

Læl.Biſciol.

Invidus ipse sibi miser est, propriumque vorari

Et iecur, & mêtes lacerat, comedit q; furore: Et quoniet loquitur, latitans vomit ore venenum,

Risus abest, tristius gena pallore nigrescit.

DIDASCALIA II.

Summa felicitas hominis, ex Christi nativitate.

1 NOnnumquàm aliquid novitatis in studio divini amoris sue ardeat novis prodigijs exæstuans hominis cor, quod spiritu scrutatur etiam profunda Dei: etenim si studia eius accipimus, atque corde retinemus; sciemus in schola sublimioris charitatis, quæ in Verbo incarnato, à Deo donata sunt nobis. Qui in huiusmodi arcana mysteria sæculari scientiâ accedit, scrutando dediscit. Sanè scrutando scrutationes deficit: igitur cùm facta in incarnatione tot mira, & in temporali nativitate clara miracula; haud comprehendere valet humanus, estò vigil, intellectus, quomodò in carne Dei filius, pauper & cæcus & nudus. Hæc hùc promissa, *Tautolog.* 1. *D.* 6. in quorum propositum, videnda Didascalia. Hic enim ostendendum, quomodò dum apparet in similitudinem hominum, apparet nudus: cum splendore luminum cæcus; & in stuporem orbis, simul in unum dives & pauper. Prosper, de *Provid.* v. 516.

Pſ.63.7 *Qui nascente Christo, demonstrauit amorem.*

Rex ille & rerum dominus, sed pauperem egit,

S.Proſp

In specie nec veste nitè nec honore superbus

2 De claris Oratoribus Quintilianus in *Dialogo*; vel ut alijs arridet, Cornel. Tacit. *Quò sordidius* (ait) *& abiectius nati sunt; quoque notabilior paupertas & angustia rerum nascentes, eos circumstetterunt; eò clariora eloquentiæ utilitatem exempla dederunt: sine commendatione natalium, sine substantia facultatum egregij.* Multifariam multisque modis olim locutus est Dominus: *novissimè diebus istis locutus est nobis in filio* (inquit Paulus) *quem constituit hæredem universorum.* Filius Sapientia Patris loquitur, cùm nobis ut noster nascitur, & in præsepio deponitur. Ita pauper? Ita. Siccine commendatur eius divina sapientia: igitur à se egregia hominibus exempla virtutum, & nequaquàm commendatione natalium; cùm mater-virgo, quia locus non erat in diversorio, eum solicita collocaret in præsepio. Siccine pauper loquitur: verùm quorsùm, ut eius audiamus verbum, Pater constituit hæredem universorum? Qui hæ-

Quintil. *Pro nobis pauper.*

Hebr.1.2.

hæres cunctorum, ditissimus. Unde ergo dominus omnium pauperrimus? Ex amore in homines, quibus loquebatur in assumptione carnis. Nihil habentem nasci pauperem & egenum; erat conditioni necessarium. Aliquid novi nobis loquitur, dum qui dives pauper nascitur; ut cùm homines viderent, eius fidem dilectionis agnoscerent: etenim cùm omnia haberet, universis uti posset; excedit amoris fidem, quòd pro nobis dives eligeret paupertatem. Pende emphasim verborum Paulli: *Constituit hæredem universorum.* Hæredem? Cunctorum habet, quæ in terris & in cœlis possessionem. Est universorum dominus. Omnia dedit ei Pater in manus. Quomodò hæres, in cunctis divitijs locuples? An quia quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo, cùm sit dominus omnium? Nullo modo. Sublimior amoris intuitus, licèt sit, tamquàm infans, ætate parvulus. Hæres quandiu hæres est, nihil habet in paterna bona nisi ius: & cùm Christus nascens haberet omnimodam dominationem, universorum Paulus vocat hæredem; ut clareret quanta infantis dilectionis demonstratio, ubi pro hominibus homo reclinatus in præsepio: igitur orbem possidens, illis ita pauper apparuit quasi in cœlo & in terra nihil haberet. Ita calcatus fatus: visusque

In quo huius paupertatis claritas?

Dvid.1. *fast.* —— *Pauper in urbe Deus.*

3 Non est necessaria paupertas, sed pauperatis studiosa voluntas, ut homines traheret, cùm ad illos veniret; & responderent corda, audientes eius amoris studia: quandoquidem qui ministros habebat Angelos, & regnabat beatissimus super cœlos; ex aula regia cœlorum, in terris, quò caput reclinaret, tantum haberet præsepium, & obsequium animalium. Paupertate illius ditamur, atque felices efficimur; qua demonstrat amoris studium, & quàtæ deliciæ amanti versari cum filijs hominum: siquidem cùm esset dives; præ dilectione, pro hominibus opibus (natus orbi) voluit uti. *Vidisses* (inquit Marc. Senec. *Controvers.* 6.) *tellum pannis corpus: omnia membra vinculis pressa. Si possent homines, sibi sortem fictre nascendi; nemo esset humilis, nemo egens: unusquisque felicem domum invaderet.* Meritò *serm.* 9. de *Nativit.* exclamat Augustinus: *O omnipotentia nascentis! O magnificentia de cœlo ad terram descendentis!* Potuit filius Dei eligere sortem nascendi: sed trahebatur humanæ naturæ amore. Voluit esse humillimus: voluit esse egenus. Minimè licuit, angustam domum elegit: rugurium minimè abhorruit: equidem cùm per studiosam propter homines diligeret paupertatem, ut demonstrare valeret verum amorem; effulsit abundè flammis, flagrans dilectione pectus, dum apparuit, quoniam voluit, in præsepio reclinatus, pannis involutus, tecto humili, domo despicabili, ac solicitudine puerperæ Virginis-matris, toto corpore prælso fasciarum vinculis.

M.Senec. Auguſt. *Et dilectionis miseriæ*

4 *Non est species ei, neque decor*: & *vidimus eum.* Alapid. *Claritas, decentia, forma. Ita Christus nascens.* Sanctius in *Paraphr.* subdit: *Si habitus & aspectus desideratur, quo hominum maximè capiuntur oculi, longè à Regum & Principum apparatu.* Nemo ut ille poterat exhibere apparatum majestatis, in splendorem superioris generis. Poterat rogare Patrem qui in obsequium missurus statim plusquàm duodecim legiones Angelorum, ut notescerent nobilitas, generis claritas, personæ decentia, atque Principatus formæ: cum esset Rex Regum, & Dominus dominantium. Cuncta hæc spectmen eminentis celsitudinis, sed non excessivi amoris, quo ductus de cœlo descenderat, carnem hominis assumpserat propter hominem; atque nimiam charitatem: quæ quidem ita ex nativitate nimia; ut formæ carne latentis, lateret omninò forma. Nullum cœlicum cœlesti patebat obsequium: totum ingenij charitatis studium: quo sic paupertate ornatus, sine decentia decorus: in præsepio collocatus, fulgebat dives sed inops: etenim cùm esset dominus omnium, dispensatorque gazarum. Filius Altissimi, & candor lucis æternæ: in conditionis splendorem, atque matris claritatem, illius in terra nascentis, in commendationem tantæ mirabilis majestatis; nullus decor: nec species. *Et vidimus eum*: addit Evangelicus Vates. Quid quod videretur? Summum, quod pro hominibus pauper, dominus omnium. Summum, excedens fidem, tantus excessus charitatis in hominem: dicitque *Vidimus eum*; quippeqnim stupet cor, si videretur, quod impossibile hominibus videbatur. *Videamus.* Filius Dei habebat gloriam, homo conditionis lapsæ naturæ miseriam. Gaudebat in Patris sinu delicijs Patris, dum homo in vinculis ferreis. Perfruebatur divinæ ellentiæ decore, splendore, majestate, claritate, celsitudine; dum homo gemebat sub dæmonis potestate. Liberare præ dilectione voluit & semen Abrahæ in pronosi um apprehen-

Isai.53. 2. Alapid. Sanct. *Ex qua maiestatis nec species.* *Quò eius excessus paupertatis inter mæchias erat.*

dit. Est aliquid ultra? Est. *Ibi agnoscitur* (inquit Bernard. super *Missus est*, Homil. 2. n. 9.) *longitudo brevis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana.* Semetipsum humiliavit, & pauperem vitam egit: igitur occulta divitiarum claritas, ut homo haberet divitias; blanditiae amoris, in obsequium eius exardentis voluntatis; quandoquidem in carne exuit totius maiestatis splendorem; ut homo nanciscereturque splendoris maiestatem. Infrà à n. 14.

Bernard.

5 Contraria videntur exponere Evangelistae. Apud Lucam Angelus dicit Matri conceptuae Verbum divinum incorporeum in corpus: *Hic erit magnus.* Ubi exinanitio fit, cellitas plane non est. Quo absconditur magnitudo non videtur. Ioannes Lucae concors: *Vidimus* (inquit) *gloriam eius.* Unde eius elucet gloria, si carne velata? Carere decoris dignitate, eius erit speculum summae gloriae? Utique. Hoccine insigne cogitavit amor, ut naturae deformi retribueretur decor. Pauper venit ad illam, qui plenè dives: humilis, qui praecellens: egenus, qui magnificus: exiguus qui magnus: contemptus, qui decorus: debilis, qui fortis: terrenus, qui coelestis; & summissae conditionis, qui sublimis: eiusque dicitur gloria, huiusmodi abiectionis insignia; quia summa amoris gloria, gloria ac maiestate in praesepio carere, modo totius maiestatis flemmata gloriosè sedeant in homine. Semetipsum enim, carne assumptâ, exinanivit, praeut amavit; apparatu maiestatis occulto, & amore cordis, in occultatione maiestatis, ostenso, dum in praesepio sine decore incuit ut homo, cui similis nascebatur, non iaceret: & quod non gloria, nec gloriae in paupertate tanta, eius dicitur splendidissima gloria; quoniam cùm nascens homini, eius dunitaxit consulat sublimitati: flocci facit, modò restituat naturae humanae decorem, videri in eius natali neque in decoris speciem. Sic eminet magnus, ubi magis summissus, inops, pauper, egenus. Sic est magnus, ubi minus: etenim maior amoris gloria, quandiù pro hominibus nulla: tectâ quippe velamine carnis, maiestate, ac claritate supremi Regis; enitui cum splendore summa magnitudo amoris.

Luc. 1. 32.

Ioann. 1. 14.

Eius amplissima gloria, quando pro hominibus nulla.

6 Cùm Solem patitura esset Latona, seu Phoebum; qui patrem habuisse Deum, & matrem, humanam foeminam (finxit caeca Gentilitas) non habuit quò Solem in lucem ederet: dixitque *Tom. 1. T. 14. D. 3. an. 3. Tom. 4. T. 10. D. 2. an. 3.* Non habuit ergo locum, & extra demum propriam edidit partum. Quae necessitas videtur matris, ex partu & loco claruit propositum Solis. Unde Tibullus, *lib. 2. Eleg. 3. a v. 32.* accinit:

Sol in utero recte natus, à matre fetus.

Nota loquor: regnum ipse tenet. Quid ita regit?

Nempe amor in parva te iubet esse casa. Tibull.

Dicam cum Pindaro *Olymp. Od. 1. v. 44. Supra veram orationem ornata mendacia varia, decipiunt fabulae.* Haud decipient tamquàm ut hae obvoluto splendore, accepta cogitari ne de amore Solis iustitiae: etenim quod videtur sine delectu fortuitum, erat eximij amoris studium. Virgo, ut singulariter mater, Solem de coelo concepit (videlis in *Ephemerid. 21. Septembr. n. 5.* ex Photio & Eulergeri. & dicta hic *Tautolog. 3. D. 1. n. 14.*) *Impleti sunt dies, ut parceret; & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in praesepio; quia non erat ei locus in diversorio.* Ita Sol, qui moderatur coelum, dum nascitur erbit Regnum ipse tenet & regni eius à diebus aeternitatis, non erit finis. Ita ille & in stabulo? Fecit & instruxit erga humanam conditionem, quam univerat dilectio. Illius erat terra & plenitudo eius; sed erat Sol flammis inextinguibilibus amori addictus. Unde sine radijs, sine insignijs sp'endoris, quibus natus in coelo; nam e virgine in terra, amor exiguâ iussit habitare casâ.

Pindar.

Virgo fecit, quod Genitalitas finxit.

Luc 2 à 6.

7 Casulam cunasque Romuli servavit Roma, quousque natus est Christus, uti observat Baronius in *Apparat. Annal. n. 24.* ex Halicarnas. 1. cap. 4. in veneratione mque habuerunt cives. Ovid. 3. *Fastor. v. 173.*

Casa Romuli casula, Romano tum gentis.

Quae fuerit nostri, si quaeris, regia nati,
Aspice de canna straminibusque domum.
In stipula placidi capiebat munera somni
Et tamen ex illo venit in astra thoro.

Ovid.

Seneca Pater, *Controvers. 6.* Inter haec (inquit) *tam effusa moenia, nihil est humili casa nobilius. Potes obiurgare Romanos, quod cum humilitatem suam obscurare possint; ostendunt: sed haec non putant magna, nisi apparuerit, ex parvis fuisse.* Etiam, *Controvers. 9.* subdit: *Colit in Capitolio casam, victor omnium gentium, populus; cuius tantam felicitatem nemo miratur.* Symmach. contr. v. 1107. Prudentius & Tibull. *Eleg. 6. v. 10. Ipsa casas fragili texat gens Romula culmo, Sic Regia foeno*

M. Sen. nec.

Et stabant humiles in Iovis arce casae.

Prud. dent. Tibull.

Astruit quoque Vitruvius, *lib. 2. cap. 1. Athenis, Areopagi Antiquitatis exemplar, luto tectum. Item in Capitolio Romuli casa, stramentis tecta.* Virgil. 8. *Aeneid.* vers. 654.

Virgil.

Romuleoque recens horrebat Regia culmo.

Petronius in *Satyric.* a fol. 80. *Carm. 30.* à v. 7. accinit:

Petron.

Conservabat opes humilis casa:
At paries circa palea satiatus inani,
Fortuitoque luto.

Alia cum alijs miris, in die natali Salvatoris in orbe parratis, congessi in *Ephemer.* die 25. *Decembr.* De praesatis cunis etiam, quas in nostrum articulum graphicè describit Ovid. 1. *Fastor.* à v. 199.

——— *Casa Martigenam capiebat parva Quirinum.*
Esti maiestas convenit ipsa Deo.
Iupiter angusta vix totus stabat in aede:
Inque Iovis dextra fictile fulmen erat.
Frondibus ornabant, quae nunc Capitolia gemmis:
Nec foenum capiti supposuisse, pudor.

Ovid.

8 Haec principis Romani imperij, & etiam orbis Christiani. *Christi natalis* (ait Baron. *Ann. 1. num. 5.*) *nobilissimum monumentum, ex ligno confectum, nullaque argenti vel auri celaturâ contectum, post multa tempora inde translatum, Roma possidet: eoque multò felicius illustratur, quàm rugurio Romuli; quod intextum exstipula, eorum Matres ad multa fecula de industria conseruarunt.* Ferè eadem Halicarnaeus de cunis Romuli, ut videndum, vitâ comite, loc. cit. Modò in Didascaliae articulum. Maiestas convenit ipsa Deo, sed terrae natus laciebat in culmo, capiti supposito foeno. Hae universorum domini cunae, spatio angustiore, quàm vix totus stabat in aede. Non ita Sol in coelo, cuius Regia riget auro. Ovid. 2. *Metamorph* fab. 1. succinit:

Christi praesepia Romam translatum, Baron.

Regia Solis erat, sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammasque imitante pyropo;
Cuius ebur nitidum fastigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant limine valvae.
Materiam superabat opus

Ovid.

Frondibus ornatus nunc, ubi coelorum capitolia gemmis: Ubi centrum splendoris, paries culmo paleae vix satiatus inanis? In stipula placidi capiebat munera somni. Haec sane nostri, si quaeris, Regia nati. Ita orbis imperij apparatus? Materiam superabat amoris opus: etenim si paupertas in stabulo objicitur, ab amore divine meditanter cogitatur: aut ergo genus humanum adipiscatur, quas non noverat divitias; apparet in terris summa sine maiestate maiestas. Expectabat orbis, ut diceseeret; quòd Rex eius ut homo, dives de coelo veniret: reclinaturque in praesepio, quando videatur in mundo: quia signum eius adventus, & in liberatem hominis, maiestas omninò occulta tuo habitu paupertatis.

Ut ostentet amoris magnitudinem, apparet in terris sine maiestate maiestas.

9 Quasi exactor daemon, ex prima supplantatione gratulatur in genus humanum: cuius adveniens Christus fracturus iugum. Unde Zacharias infit: *Non transibit super eos ultra exactor. Exulta satis filia Sion: iubila filia Ierusalem: ecce Rex tuus veniet tibi. Ipse pauper.* Signum praeferibit optati adventus, & potens objicitur inops. *Ut daret regiae suae potentiae & magnificentiae indicium quoddam & specimen:* subdit hic Alapide. Praeponitur inopia, & indicatur potentiae magnificentia? Unde maiestas potentiae regiae? Ex insigni paupertate; ut amoris daemonitra ionibus ad te traheret, quos exactor in tyrannidem à felicitate circumveniendo removit: simulque ingnat Propheta extremam pauperiem, & cellitrem ma estatem; ut videret homo, quanti Regi constaret, liberari ab exactore diabolo: igitur eius tab'imis cum potestate maiestas ab amore reducta usque ad praesepii abiectissimas angustias. *Quid Christus natus, hoc nostrae utilitatis est:* ait Ambrosius, de *Virgin.* lib. 1. Nostrum commodum factum Salvatoris dispendium; sed nobilissimum dilectionis signum: igitur ut liberaretur à tyrannide homo; venit in mundum, & iacitur in praesepio. Nobis sanè utilitas eius paupertas: etenim quasi non satis eius amori, apparere in carne; cùm haberet, exuit regij honoris maiestatem, ut homo abiectus haberet totius illius maiestatis honorem. Pende verba. *Rex tuus veniet tibi: ipse pauper.* Si non in paupertate, non ipse. Rex est, & tibi veniet, ut liberet. Gloriam habet, verùm non ostendet. Rex & Princeps cum suprema maiestate, sed non cum ostentatione. Gaudet imperio, sine imperij fastu: ut videas quae reliquerit, quia te dilexit. Optas & exoptas tantae felicitatis adventum. Habes & signum. Veniet Rex tuus tibi & ipse pauper, ut flore s dives. Quando haec erunt? Scies cùm videris Regem pauperem, in mundum & tibi advenisse Regem. Non erit felicitatis distantia, cum gloriae tantae nec umbra. Si de coelo descendit, tamquàm homo pauper Rex: *Ecce Rex tuus.* Non transibit ex-

Zachar. 9. à 8.

Alapid.

Eius amplissima gloria, quando pro hominibus nulla.

Eius certa ab his certat divitiae.

Ambros

exactor super te: igitur natus in paupertate præsepii, Salvator conteret voluntarii paupertate. Dicam ex Seneca in *Octavia*, vers. 878.

Senec. —— *Benè paupertas,*
Humili tecto contenta, latet.

Unde Christus dicitur in nativitate cæcus

10 Visa est ergo mundi in mundo Conditoris paupertas, dum eius patet præsepium, qui dives in omnes qui invocant illum. Unde igitur etiam cæcitas vigili lumini, cum omnia nuda & aperta sint oculis eius? Unde cæcus oculus? Quia mundus. Dicit Propheta. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum & respicere ad iniquitatem non poteris.* Si malum videret, ad hominem non veniret: & ad hominem venit indutus carne; quippe cæcus amore: etenim si in oculis habet gratiam, qua expellat culpam; apertis oculis nihil videbit, igitur respicere ad iniquitatem non poterit. Inquiritur à Plinio, quomodò puritate oculorum nihil visum, ellò obiectum: *Aperti nihil cernunt* (ait *lib.* 11. cap. 37.) *abducto intùs visu.* An origo cæcitatis in splendore luminis. Erat inter homines multa mala, quæ nativitate Salvatoris auferenda. Venit, vidit, sed nihil invenit. Unde si obiecta & visa vincula iniquitatis? Aspexit, & dissolvit gentes. Crimen vidit, & visione evanuit, quia aspicere ad iniquitatem non potuit; quare ut videret hominem; necessarium protectò, removere iniquitatem. Quia audacia improborum legem sine fronte dissipavit, tempus erat, ut in auxilium de cœlo descenderet. Descendit, sed nihil vidit: ad obiecta intùs visum adduxit. In corde homines collocaverat, pro quibus homo venirebat: & apertis oculis, ex his quæ vidit, nihil aspexit; quoniam quantumvis operti homines iniquitate, non vidit ut erant illi, sed præut sedebant in corde. Causam promit Chrysologus, serm. 3. *Delicta non videt vis amoris.* Ab illo peccatum quæritur, cæterùm non invenitur: equidem si amor indulget, aut parcit, iniuriam profectò agnoscit: verum enim vis amoris erga dilectum, etiam apertis oculis nihil videt in fastidium. Vide dicta, *Tom.* 1. *T.* 4. *D.* 2.

Plin. Cur propter crimen venit, sed non vidit

Chrysolog.

Isai. 11. 8.

11 *Delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, & in caverna reguli manum suam mittet*: dicit Evangelicus Vates. Gloria Dei hominis perspicuò manifestatur, ubi ludit cum serpentibus. Origo cœlestis olim tribuebatur Psyllis; ut referunt Nicander in *Theriac.* & Ælian. 1. *Anim. histor.* cap. 75, & 16. *cap.* 27. Constabat in infantibus origo, à serpentium ipsis inefficaci veneno.

Unde ex stat Filius Dei

—— *Sic pignora gentis*
Psyllus habet, siquis tactos non horruit angues:
Siquis donatis luserit serpentibus infans.

Lucan. Psylli ve nenis ve nenis.

Lucan. 9. *Pharsal.* v. 906. Hercules claruit mundo ex patre Deo, quoniam in cunis dilaceravit angues.

—— *Gemina cristati caput*
Angues ferebant ora: quos contra obvius
Repravit infans, igneos serpentium
Oculos, remisso pectore ac placido intuens,
Arctos ferenis vultibus nodos tulit.

Seneca Quomodò illustrata nativitas Herculis

Succinit Seneca, in *Furent.* à v. 215. & Theocritus, *Idyl.* 24. ut claresceret certamen; asserit, è cœlo descendisse lucem. Ita à v. 21.

Lux in domo extitit: clari parietes
Nocte intempestâ, cunctis conspicui.
Viderunt Herculem parvulum,
Monstra tenaciter manibus prementem:
Ille verò ad patrem serpentes porrigebat,
Et alte exilibat, gaudens puerilitèr malis nocte.

Theocrit.

Pueri nostri (Salvatoris humani generis) *generationem quis enarravit?* Vidimus gloriam eius, gloriam quasi Unigeniti à Patre: quandoquidem delectatur infans ab ubere super foramine aspidis, manuque interficit in caverna serpentes. Cum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet; claruit ex suffocatione venenatorum reptilium, Salvatoris adventus; & ut homines triumphum viderent, claritas Dei circumfulsit illos. Opportunè Ovidius. *Epist.* 9. vers. 19.

Isai. 53. 8.

Christus in infa. antiquis suffocavit ser pentem.

Te referunt, geminos prestisse tenaciter angues:
Tunc tener in cunis iam Iove dignus eras.

Ovid.

12 Aliter nati Salvatoris claritas, ex his quæ finxit Ethnica vetustas. In antro, Cretæ natus est Iupiter. Virgil. 4. *Georgic.* vers. 152.

Virgil.

Dictæo cœli Regem pavere sub antro.

Idem Athenæus *lib.* 9. *nam.* 72. Natal. Comes, 2. Mytholog. cap. 2. Callimach. *Hymn.* in Iovem. Lactant. 1. cap. 22. & Apollon. Rhodius, 1. *Argon.* v. 507.

Apoll. Rhod.

Donec erat parvus, donec sensit.
Iupiter incolnit Dictæi montis in antro.

Quo loco Iupiter natus, fit serpentium.

Locum (fingunt) recens natum honoraisse, expellendo serpentes à terra tota insulæ. Maiolus, *Tom.* 1. *Colloq.* 9. Natal. Com. d. *lib.* 7. *cap.* 1. & Ælian. d. *lib.* 5. *cap.* 2. cuius verba videsis, *Tom.* 3. *T.* 10. *D.* 2. *n.* 3. & *Tom.* 5. *T.* 12. *D.* 6. *n.* 8. Securus

rus enim erat à serpentium quisque veneno, quia ibi Deus Deorum, hominibus similis, natus erat in antro. Iam decus falsis, dum apparet in specu Summus Deus, ut filius hominis: igitur ludit infans super aspidum foramen, & quasi agnum, tractat manu virulentum scorpionem. *Non nocebunt in universo*, quia Sapientia Patris, Christus ibi natus in antro: neque nocere possunt, quoniam quod in exitium, ex quo venit totum virus evanuit. Modulatur Tragicus, in *OEdip.* v. 152.

Vers. 9.

Perhibet pestem latebrosa serpens:
Aret, & sicco moritur veneno.

Senec.

Plus rutilat victoria in allegoria, quia misericordia Domini plena est terra. Præmalitia serpentis, filij hominum conditionem induerunt serpentium. Venenum aspidum sub labijs eorum. Flagitiorum virus, Creatoris impediebat aspectus, & in dracones, regulos, scorpionesque conversos haud videbat; quoniam uti, mundus, respicere ad iniquitatem non poterat. Modò *cum hominibus conversatus est.* Unde huius origo felicitatis? *Habitavit in nobis.* Venena ab hominibus secrevit, iniquitates adveniendo removit, virus expulit, exutâ serpentis, priscam hominis conditionem restituit: manumque modò mittit in foramen scorpionis, cavernam aspidis, instruens delicioſum ludum, cuius deliciæ esse nunc cum filijs hominum; quia qui serpentes & aspides nullum iam habent venenum. Vel profanus asserit, *Epod.* 16. à v. 52.

Baruch. 3. 38. Christus nascente, expulit venenum culpæ.

Nec intumescit alta viperis humus.
Nulla nocent pecori contagia:
Virumque Rege temperante Cœlitum.
Pluraque felices mirabimur.

Horat.

13 Sed quæ? Elucet ex eius amoris energia. *Mundi sunt oculi eius ne videat mala.* Non habet oculos, ut videat homines, peccato miseros: aufertque validè, ut blandè possit videre. Eius adventu ac nativitate gloriosâ, omnia peccata in profundum maris projicienda; quibus natura humana deformis, conditionem traxerat virulentæ serpentis: & cùm contractam per crimen, haud videre valeret deformitatem; expectavit nasci, ut naturam humanam mundus mundam posset aspicere: etenim depositâ serpentum & aspidum, per eius nativitatem; redituram in formam, & priſtinam conditionem. Ovid. 1. *Metam.* fab. ult.

Ubi sup

Et homo recepit pulchritudinem gratia.

——*Vultus capit illa priores,*
Fitque quod ante fuit.

Ovid.

Iam non gravata, quia in carne Christus eius solvit debita. In signum, eo tempore, quo natus, iussit Augustus Tabulas debitorum non solùm radere, sed exurere: igitur Christus venerat huiusmodi chirographum de medio tollere. Ac de huiusmodi articulo dicemus *Tom.* 8. Cùm ergo iam sint vitæ huius pupi tenelli paupertas & cæcitas; etiam exponendum in quo nuditas.

14 Hoc vestitu ornatur Amor. Nuditate. *Amor nudus*: ait Propert. 1. Eleg. 2. v. 8. etenim eius pectoris culmen, amare propter amorem. Vide Othon. Vænium, *Amor.* Emblem. 33. & Guill. Hæsium, de *Charitat.* Emblem. 14. 24. & 28. Nil præter fuit amans amorem. Ovidius, 1. *Amor.* Eleg. 10. à v. 15. inquit:

Propert Cur Christus dicitur in nativitate nudus?

Et puer est, & nudus amor:
Et nullas vestes, ut sit apertus habet.
Nescit amor magnis cedere divitijs.
Quò pretium condat non habet ille sinum.

Ovid.

An ita puer, qui natus est nobis? Cùm flagrantiorem amorem expresit, vestimenta sua deposuit. Ut nudus sit, cuius calet cor, indutus hominis formâ, *panit vestimenta sua.* Suis enim nudatur; ut omne, quod in eius manus Pater posuerat, homini concederetur. Verùm nascens, habitum hominis induit: ut sit nudus, quid ornamenti deposuit? Amictum totum, ut possit videri: etenim cum illo nequibat aspici. Habitabat lucem inaccessibilem in Patris sinu; amictus lumine, sicut vestimento: ex eius aspectu, cui immensa splendoris claritas, pendebat tota humana felicitas: ab illoque sumptus hominis habitus, ut appareret hominibus nudus. *Deum nemo vidit unquam.* Vel Ethnici cognoverunt. Qui dudùm, 6. *Fast.* v. 4. *Nullaque mortali Numina visa putent.* Causam affert Lucretius, 5. de *Rer. Natur.* v. 149. succinens:

Ioan. 1. 4.

Ovid.

Tenuis enim natura Deum, longeq; remota
Sensibus à nostris: animi vix mente videtur.

Lucret.

Vide Cicer. 2. de *Divination.* & Diogen. Laert. in *Epicur.* lib. 10. cap. 1. Effectum figeat Lucan. 5. *Pharsal.* à v. 116.

Quid ab amore cogitatur, ut Deus invisibilis, videretur

——*Nam siqua Deus sub pectora venit,*
Numinis aut pœna est mors immatura recepti
Aut pretium; quippe stimulo, flatuque de cœlo
Compages humana labat: pulsusq; Deorum
Concutitur fragiles animas.

Lucan.

Ferunt accidisse Semeli, radiante Iove. Unde Ovid. 3. *Metamorph.* fab. 3. ex quo Natal. Comes, 5. *Mytholog.* cap. 13.

Cor

Ovid. ——*Corpus mortale tumultus.*
Non tulit æthereos, donisq; iugalibus arsit
Sic ergo vel in Sacris. *Exod.* 33. 20. & *Iudic.* 13. 22. Verùm si *Deum nemo vidit unquàm*; quomodò præmisit: *Habitavit in nobis & vidimus gloriam eius, quasi Unigeniti à Patre*? Invisibilis apparuit in forma hominis, ut esset visibilis. Exuit maiestatis, lucis inaccessibilis splendorem, & induit nubem humani generis carnem: ita ut ex nuditate constaret charitas, & ex charitate nuditas.

Ioann. 1. 18. Ibid. v. 14.

Phillip. 2. v. 5. 15 Exprimit vigilanter Doctor Gentium. *Cùm in forma Dei esset, semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus & habitu inventus ut homo.* Cur igitur non apparet Deus in forma Deitatis, in honorem assumptæ peregrinæ conditionis hominis: Quomodò ex amore exinanitione exponitur nudus, dum in terris videtur hominis habitus? Ut ab homine videatur, dum exutur. Mirabile mysterium! Id quod fuit permansit, & quod non erat assumpsit. Sors secunda & expectata erat in terris divina Verbi natura. Hæc in se hominibus invisibilis. Cupiebat videri, sed impossibile radijs. Quid ergo in vota ab amore fit? *Verbum caro factum est.* Ut videretur, induitur & exuitur. In forma Dei venit, sed in illa non apparet. Forma hominis necessaria, ut videatur eius forma. Unde cùm radios hominis formæ temperaret habitus; habitavit in nobis & vidimus gloriam eius. Exuit splendorem, induit carnem. Lucem qua amictus terreis oculis deposuit: nube corporis fulgorem compescuit: illoque lumine temperante inaccessibile lumen, potuimus in terris natum respicere Solem.

Cur Christus sine maiestatis splendori nascitur in carne?

Ioan. 1. 14.

Homer. ——*Quisnam Deum nolentem*
Oculis videret, aut huc aut illuc euntem?
Ita Homerus, 10. *Odyss.* v. 573. Voluit ergo Deus videri, & uti Numen cognosci. Cùm in forma Dei esset, nequibat, fieri: habitumque hominis in votum, amoris excogitavit ingenium; quippequàm pridem, qui Sol, non visus copia radiorum.

16 Nato Domino, multitudo cœlestis exercitus pastores replevit gaudio: præbentque signum, Salvatorem, scilicèt pannis involutum, ac in stabulo positum. Mater induit, quem amor nudavis: ac inveniri, viderique invisibilem, certum; quoniam pannis corporis fasciæ erat Solis involucrum. Videre namque cupiebant, quem tot sæculis tabescentes expectaverant: dixeruntque adinvicem: *Transeamus usque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est, & Dominus ostendit nobis.* Intendite. Non dicunt: *Verbum*, sed *Verbum hoc*: etiam dum signant *Verbum*, asserunt *Factum*, & similiter *Videndum*: igitur si apparuit, illis *Dominus ostendit.* Nodus Gordius videtur facer Evangelicus textus. Nunc divinum aliud Verbum est, ut proferant *Verbum hoc*? Verbum divinum est genitum, sed non factum. Quomodò factum est Verbum? Si ut Deus in ipso lumine absconditur; unde invisibilis videtur. Brachium Domini cui revelatum est? Quo pacto mundo Dominus ostendit, quem non cognovit? Facilis difficultatum enodatio, dum Dei præsupponitur dilectio. Formam servi Verbum assumpsit, cùm in forma Dei esset. Desiderabat cum hominibus, quas conceperat delicias; sed impediebat splendoris claritas: ostenditurque iam divinitatis ipsis hominibus Sol; quippe ex Virgine purissimâ Verbum caro factum est. Hinc non dicunt absolutè *Verbum*, sed *Verbum factum*: equidem cum Verbum genitum esset hominibus invisibile; designant factum in carne, ut Verbum possit videri: Filij quippe Dei, totiusque maiestatis futura ostentatio in mundo: si habitu inventus ut homo. Nisi exueret divinitatis radios, humanos lateret oculos. Verbum genitum, in splendoribus Sanctorum; fulgoribus maiestatis involutum. Ex utero Virginis, visibile Verbum factum: & dum apparet nati Salvatoris lux; ut videant, dicunt pastores adinvicem *Verbum hoc*; quoniam per assumptam humanitatem, lumen divinitatis temperavit ad visionem. Dominus sic ostendit, & homo incognitum vidit; etenim clarius conspexit divinæ maiestatis splendorem, dum filius Dei caro factus in illa absconditur splendorem maiestatis. Hæc de causa invenientes infantem, & videntes in stabulo, *cognoverunt de verbo.* Cognoverunt de Verbo a Patre genito, viso Verbo, caro facto. In ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter: & cùm viderent in carne Verbum hominem factum, cognoverunt ipsum Verbum à Patre genitum; quoniam per nubem candidam corporis, pellucebant versus homines fulgores divinitatis. Elucet unde Christus amoris ostendit flammam, sibi copulans hominis pauperem, nudam cæcamque naturam; quæ misera & miserabilis, à principio primavæ supplantationis; equidem ne pateret tantum opus; charitate allectus,

Luc. 2.

Etiam in carne cognoscitur Verbum & filius Altissimi.

Vers. 2

pro nobis factus miser & miserabilis, & pauper & cæcus & nudus; constitutus signum ad sagittam, ut eius vulneribus nos adduceret ad gloriam: paulominus ab Angelis minoratus, ut ex utrisque constitueret choros. Prudentius in *Symmach.* v. 1075. gratulatur generi, ut respondeamus gratiæ.

——*Descendit, & edita limo*
Viscera divinis virtutibus informavit:
Iamque hominem assumptum summus Deus in Deitatem
Prudent *Transtulit, ac nostro docuit recalescere cultu.*

In eandem imaginem transformamur, eius in terris revelatâ facie; utpotè iam lucis filij, ac felicitatis socij. Quid Christicolis, dum Ethnico dicere licuit, 6. *Fast.* v. 7.
Ovid. *Fas mihi præcipuè vultus vidisse Deorum.*

DIDASCALIA III.

Scrutinium amoris, rationis non scrutinium.

1. QUÆ de Amore non dicta, ut eius & cordium exponatur flamma? Hinc & illinc exploratur per effectus, nec valet dicere etiam animus perculsus: paretque difficile diffiniri; ubi non potest dici vulnerum voce: sermoque ipsis verbis manet elinguis; dum ille, ut fusiùs loquatur,

Quid sit amor, facile, & difficile dicitur.

Iuvenal Satyr. 6. v. 139. ——*Tormentis gaudet amantis.*
Unde faces ardent, veniunt à dote fugitta.
Unde cùm scrutinium amoris, rationis excludat ingeniosum scrutinium, propter adespotum voluntatis imperium; in obsequium captivatur intellectio, & definientes deficiunt scrutantes scrutinio. Notas amantium tam è sacris, quàm ex Ethnicis testimonijs decerptas, refert Pineda in *Iob.* 3. 2. sect. 8. n. 2. scilicèt, cum eo quem amas, ratione & iudicio vele contendere: amoris mutui signa desiderare: dilecti langentem amorem dicere: de amoris lege non violata gloriari: denique quòd firma spondeatur dilectio; etsi nec futura redamatio. Videsis, sed latè omnium affectionum pictorem Othon. Vænium, tot, opere; sed brevi, dum totum opus cordis videtur morte. Ita ergo succinit *Emblem.* 55.

Psal. 63 7.

Nota amantiũ

Ni ratis optatum variis iactato procellis
Obtineat portum; tum periisse puta.
Och. Væn. *Futilis est diuturnus amor, ni in fine triumphet:*

Nam benè cœpit opus, qui benè finit opus.

Factum sanè atque perfectum N. Salvatoris opus: equidem *cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos.* Flammæ amoris illudusque duxerunt; curæque non ipsa in morte relinquunt. Astruit articulos Tertullian. de *Præscript. adverss. Hæretic.* cap. 10. *Ratio* (inquit) *in re, in tempore & modo. In re, ut quid sit: in tempore, ut quando: in modo, ut quousque.* Res elucet, *ut transeat ex hoc mundo*: Tempus, *quia venit hora eius*: quousque, *dilexit in finem*: ut à principio amoris conceptâ flammâ, in fine totum pectus flagraret Troia. Ardet in suos intensissimè cor:

Ioan. 13. 1. Tertull. *Excellentiæ amoris Christi.*

——*Totoque in pectore Troia est.*

Statius, 2. *Achill.* v. 181. Bernard Sic enim amantis Redemptoris nostri eminet opus, gratia & charitas. *Opus* (ut ait Bernard. in *Florib.*) *sine exemplo, gratia sine merito, & charitas sine modo.* Iuxta eiusmodi vulnera saucij pectoris,

Ovid. 4. *Met.* Fab. 5. ——*Solis referamus amores.*

2. Diximus *Tautolog.* 1. *D.* 6. *n.* 4. Amorem pictum à Luca Contile, libri signati intendentem lectioni; ut aliquid disceret, ex his quæ solicitus in excelsus studeret. Sapiens esse vult, si doctrinæ tradit cor. In quid ergo studijs pectus inclinat? In sapientiam? Arbitror in ignorantiam: *scient dilexit*, & noluit intelligere, ut benè ageret: igitur in academia amoris, iudicij studium est amoris præiudicium. Sapientior in dilectione signatur, quisquis sapiens non videtur; quippequàm ratio, quæ in amorem vehementissimè movet voluntatem, est ad amandum nullam habere rationem. Ab Ovidio *Epist.* 21. v. 130. dicitur: *Mentis inops.* A Theocrit. *Edyl.* 1. v. 86. *Consilij inops est.* Sic quasi errat mente, qui cæco carpitur igne. Scit quid cupiat, non quid sapiat; ut per sapientissimam ignorantiam, demonstret cunctis amoris scientiam: quapropter Sophron. Serm. de *Assumption.* Idemque invenitur apud Chrysolog. *serm.* 147. *Amor* (infit) *ignorat iudicium, ratione caret, modum nescit.* Est modus in amore, nullum habere: ratio, illam penitùs obliviscì; & iudicium, nihil, nisi amorem iudicare. Suffragatur Stoicus cogitationi. *Amici officia permiscent* (inquit, *Epist.* 3.) *cum amaverint iudicant; & non amant, cum iudicaverint.* Hæc quæ videtur in amore diminutio virtutis; est summa virtus amoris: etenim amando iudicat, quia iudicio amoris amat: non amat, si iudicaverit; quippe aliud in amore ultra amorem intel-

Ibid. *Propriet. tates signis charitatis.* Ovid. & Theocrit. Sophro. Senec. *Atque in Christo novi amoris.*

Ovid. ——*Corpus mortale tumultus.*
Non tulit æthereos, donisq; iugalibus arsit
Sic ergo vel in Sacris. *Exod.* 33. 20. & *Iudic.* 13. 22. Verùm si *Deum nemo vidit unquàm*; quomodò præmisit: *Habitavit in nobis & vidimus gloriam eius, quasi Unigeniti à Patre*? Invisibilis apparuit in forma hominis, ut esset visibilis. Exuit maiestatis, lucis inaccessibilis splendorem, & induit nubem humani generis carnem: ita ut ex nuditate constaret charitas, & ex charitate nuditas.

Ioann. 1. 18. Ibid. v. 14.

Phillip. 2. v. 5. 15 Exprimit vigilanter Doctor Gentium. *Cùm in forma Dei esset, semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus & habitu inventus ut homo.* Cur igitur non apparet Deus in forma Deitatis, in honorem assumptæ peregrinæ conditionis hominis: Quomodò ex amore exinanitione exponitur nudus, dum in terris videtur hominis habitus? Ut ab homine videatur, dum exutur. Mirabile mysterium! Id quod fuit permansit, & quod non erat assumpsit. Sors secunda & expectata erat in terris divina Verbi natura. Hæc in se hominibus invisibilis. Cupiebat videri, sed impossibile radijs. Quid ergo in vota ab amore fit? *Verbum caro factum est.* Ut videretur, induitur & exuitur. In forma Dei venit, sed in illa non apparet. Forma hominis necessaria, ut videatur eius forma. Unde cùm radios hominis formæ temperaret habitus; habitavit in nobis & vidimus gloriam eius. Exuit splendorem, induit carnem. Lucem qua amictus terreis oculis deposuit: nube corporis fulgorem compescuit: illoque lumine temperante inaccessibile lumen, potuimus in terris natum respicere Solem.

Cur Christus sine maiestatis splendori nascitur in carne?

Ioan. 1. 14.

Homer. ——*Quisnam Deum nolentem*
Oculis videret, aut huc aut illuc euntem?
Ita Homerus, 10. *Odyss.* v. 573. Voluit ergo Deus videri, & uti Numen cognosci. Cùm in forma Dei esset, nequibat, fieri: habitumque hominis in votum, amoris excogitavit ingenium; quippequàm pridem, qui Sol, non visus copia radiorum.

16 Nato Domino, multitudo cœlestis exercitus pastores replevit gaudio: præbentque signum, Salvatorem, scilicèt pannis involutum, ac in stabulo positum. Mater induit, quem amor nudavis: ac inveniri, viderique invisibilem, certum; quoniam pannis corporis fasciæ erat Solis involucrum. Videre namque cupiebant, quem tot sæculis tabescentes expectaverant: dixeruntque adinvicem: *Transeamus usque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est, & Dominus ostendit nobis.* Intendite. Non dicunt: *Verbum*, sed *Verbum hoc*: etiam dum signant *Verbum*, asserunt *Factum*, & similiter *Videndum*: igitur si apparuit, illis *Dominus ostendit.* Nodus Gordius videtur facer Evangelicus textus. Nunc divinum aliud Verbum est, ut proferant *Verbum hoc*? Verbum divinum est genitum, sed non factum. Quomodò factum est Verbum? Si ut Deus in ipso lumine absconditur; unde invisibilis videtur. Brachium Domini cui revelatum est? Quo pacto mundo Dominus ostendit, quem non cognovit? Facilis difficultatum enodatio, dum Dei præsupponitur dilectio. Formam servi Verbum assumpsit, cùm in forma Dei esset. Desiderabat cum hominibus, quas conceperat delicias; sed impediebat splendoris claritas: ostenditurque iam divinitatis ipsis hominibus Sol; quippe ex Virgine purissimâ Verbum caro factum est. Hinc non dicunt absolutè *Verbum*, sed *Verbum factum*: equidem cum Verbum genitum esset hominibus invisibile; designant factum in carne, ut Verbum possit videri: Filij quippe Dei, totiusque maiestatis futura ostentatio in mundo: si habitu inventus ut homo. Nisi exueret divinitatis radios, humanos lateret oculos. Verbum genitum, in splendoribus Sanctorum; fulgoribus maiestatis involutum. Ex utero Virginis, visibile Verbum factum: & dum apparet nati Salvatoris lux; ut videant, dicunt pastores adinvicem *Verbum hoc*; quoniam per assumptam humanitatem, lumen divinitatis temperavit ad visionem. Dominus sic ostendit, & homo incognitum vidit; etenim clarius conspexit divinæ maiestatis splendorem, dum filius Dei caro factus in illa absconditur splendorem maiestatis. Hæc de causa invenientes infantem, & videntes in stabulo, *cognoverunt de verbo.* Cognoverunt de Verbo a Patre genito, viso Verbo, caro facto. In ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter: & cùm viderent in carne Verbum hominem factum, cognoverunt ipsum Verbum à Patre genitum; quoniam per nubem candidam corporis, pellucebant versus homines fulgores divinitatis. Elucet unde Christus amoris ostendit flammam, sibi copulans hominis pauperem, nudam cæcamque naturam; quæ misera & miserabilis, à principio primavæ supplantationis; equidem ne pateret tantum opus; charitate allectus,

Luc. 2.

Etiam in carne cognoscitur Verbum & filius Altissimi.

Vers. 2

pro nobis factus miser & miserabilis, & pauper & cæcus & nudus; constitutus signum ad sagittam, ut eius vulneribus nos adduceret ad gloriam: paulominus ab Angelis minoratus, ut ex utrisque constitueret choros. Prudentius in *Symmach.* v. 1075. gratulatur generi, ut respondeamus gratiæ.

——*Descendit, & edita limo*
Viscera divinis virtutibus informavit:
Iamque hominem assumptum summus Deus in Deitatem
Prudent *Transtulit, ac nostro docuit recalescere cultu.*

In eandem imaginem transformamur, eius in terris revelatâ facie; utpotè iam lucis filij, ac felicitatis socij. Quid Christicolis, dum Ethnico dicere licuit, 6. *Fast.* v. 7.
Ovid. *Fas mihi præcipuè vultus vidisse Deorum.*

DIDASCALIA III.

Scrutinium amoris, rationis non scrutinium.

1. QUÆ de Amore non dicta, ut eius & cordium exponatur flamma? Hinc & illinc exploratur per effectus, nec valet dicere etiam animus perculsus: paretque difficile diffiniri; ubi non potest dici vulnerum voce: sermoque ipsis verbis manet elinguis; dum ille, ut fusiùs loquatur,

Quid sit amor, facile, & difficile dicitur.

Iuvenal Satyr. 6. v. 139. ——*Tormentis gaudet amantis.*
Unde faces ardent, veniunt à dote fugitta.
Unde cùm scrutinium amoris, rationis excludat ingeniosum scrutinium, propter adespotum voluntatis imperium; in obsequium captivatur intellectio, & definientes deficiunt scrutantes scrutinio. Notas amantium tam è sacris, quàm ex Ethnicis testimonijs decerptas, refert Pineda in *Iob.* 3. 2. sect. 8. n. 2. scilicèt, cum eo quem amas, ratione & iudicio vele contendere: amoris mutui signa desiderare: dilecti langentem amorem dicere: de amoris lege non violata gloriari: denique quòd firma spondeatur dilectio; etsi nec futura redamatio. Videsis, sed latè omnium affectionum pictorem Othon. Vænium, tot, opere; sed brevi, dum totum opus cordis videtur morte. Ita ergo succinit *Emblem.* 55.

Psal. 63 7.

Nota amantiũ

Ni ratis optatum variis iactato procellis
Obtineat portum; tum periisse puta.
Och. Væn. *Futilis est diuturnus amor, ni in fine triumphet:*

Nam benè cœpit opus, qui benè finit opus.

Factum sanè atque perfectum N. Salvatoris opus: equidem *cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos.* Flammæ amoris illudusque duxerunt; curæque non ipsa in morte relinquunt. Astruit articulos Tertullian. de *Præscript. adverss. Hæretic.* cap. 10. *Ratio* (inquit) *in re, in tempore & modo. In re, ut quid sit: in tempore, ut quando: in modo, ut quousque.* Res elucet, *ut transeat ex hoc mundo*: Tempus, *quia venit hora eius*: quousque, *dilexit in finem*: ut à principio amoris conceptâ flammâ, in fine totum pectus flagraret Troia. Ardet in suos intensissimè cor:

Ioan. 13. 1. Tertull. *Excellentiæ amoris Christi.*

——*Totoque in pectore Troia est.*

Statius, 2. *Achill.* v. 181. Bernard Sic enim amantis Redemptoris nostri eminet opus, gratia & charitas. *Opus* (ut ait Bernard. in *Florib.*) *sine exemplo, gratia sine merito, & charitas sine modo.* Iuxta eiusmodi vulnera saucij pectoris,

Ovid. 4. *Met.* Fab. 5. ——*Solis referamus amores.*

2. Diximus *Tautolog.* 1. *D.* 6. *n.* 4. Amorem pictum à Luca Contile, libri signati intendentem lectioni; ut aliquid disceret, ex his quæ solicitus in excelsus studeret. Sapiens esse vult, si doctrinæ tradit cor. In quid ergo studijs pectus inclinat? In sapientiam? Arbitror in ignorantiam: *scient dilexit*, & noluit intelligere, ut benè ageret: igitur in academia amoris, iudicij studium est amoris præiudicium. Sapientior in dilectione signatur, quisquis sapiens non videtur; quippequàm ratio, quæ in amorem vehementissimè movet voluntatem, est ad amandum nullam habere rationem. Ab Ovidio *Epist.* 21. v. 130. dicitur: *Mentis inops.* A Theocrit. *Edyl.* 1. v. 86. *Consilij inops est.* Sic quasi errat mente, qui cæco carpitur igne. Scit quid cupiat, non quid sapiat; ut per sapientissimam ignorantiam, demonstret cunctis amoris scientiam: quapropter Sophron. Serm. de *Assumption.* Idemque invenitur apud Chrysolog. *serm.* 147. *Amor* (infit) *ignorat iudicium, ratione caret, modum nescit.* Est modus in amore, nullum habere: ratio, illam penitùs obliviscì; & iudicium, nihil, nisi amorem iudicare. Suffragatur Stoicus cogitationi. *Amici officia permiscent* (inquit, *Epist.* 3.) *cum amaverint iudicant; & non amant, cum iudicaverint.* Hæc quæ videtur in amore diminutio virtutis; est summa virtus amoris: etenim amando iudicat, quia iudicio amoris amat: non amat, si iudicaverit; quippe aliud in amore ultra amorem intel-

Ibid. *Propriet. tates signis charitatis.* Ovid. & Theocrit. Sophro. Senec. *Atque in Christo novi amoris.*

ligeret: & non intelligeret in studio iudicij cordis æstuantis; modò ad amandum suaderet iudicium intellectionis. Nihil, nisi pulsum cordis audit:

Oth. Væn.d. *Verus amans surdis auribus esse solet.*

3 Magnum profectò discrimen inter studia voluntatis & mentis. Mens vult scire: voluntas scire velle: hæc enim plus sibi sapit, quò minus intelligit; & non amat scire, quia scit amare. *Certamē inter eius rationem & voluntatem.* Intellectus intendit; ad officium amoris, rationem quærere: voluntas, rationem amori adversantem sepelire: equidem si haberet in dilectionem amoris causam, aut rationis legem; nequaquàm cordis excessu amaret propter amorem. Hoc est sapere; scire diligere. Finis intellectus est quiescere in re intellecta: voluntatis autem, in amore procedere ultra. Finis est mentis, sed nequaquàm voluntatis: equidem sine spe redamationis, nullum alium habet finem, præter dilectionem propter ipsam dilectionem. Hoc scitur amoris scientiâ per studia: scilicèt, nescire, charitatis scientiâ. Sic dat Sapiens cor, *ut sciat prudentiam atque doctrinam, erroresque & stultitiam*: (Eccle. 1. 17.) Singulariter Maluend. *Dedi cor in luces, glorias, splendores, & cognitionem & intelligentiam.* (Maluēd) Unde ergo & quorsum signat gloriam, splendorem, & intelligentiæ lucem, stultitiam & errorem: *Quæ eius studia in amoris studio?* Hoc solummodò ad speciem: igitur quod devius mentis videtur error; est vehemens pectoris amor: quod non amanti apparet stultitia; est dilectionis scientia: cognitio, intelligentia, novaque doctrina ex studio voluminis voluntatis; in gloriam, lucem & splendorem amoris. Ita ardet cor: in capite libri scriptum est: amorque exponitur legens in libro; quippe ad summum amorem opus studio. Hæc ars amandi.

Rav. Text. Epigr. 12. *Solicitis hominem studijs limavit & artem:*
Sic enim amor pectora chara premit.

4 Licet primo intuitu Evangelistam cogitemus adversari; favet, ni fallor, cogitationi. *Sciens Iesus, cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos.* (Ioann. 13.1.) Sciens! Quomodò scivit, si nescit? Hoc est amantis studium, in amoris excessum: igitur quæ cognita à sublimi intellectione; propter amoris flammam non cognita à voluntate: non enim in pectoribus pravis voluntas quibat cognoscere, quæ non poterat diligere: unde sciens, studio præterivit, quæ diligere non valuit. Ratio amorem signat discretione circunstantiarum sapientem: *Quisnam eius modus sciendi.* *Sciens dilexit*: maiorque in hoc articulo effulsit amoris Christi discretio; quoniam ad dilectionem hominum non erat ratio. Proprium iudicium est quærentis erga dilectos obsequium; rationis, mentis & intellectionis relegare iudicium. Finis est scopus propositumque rationis, quo elucet splendor mentis: *sciens cum dilexisset, dilexit*: finisque dilectionis in Christi corde, præter finem amoris nullum habere. Hic est modus sciendi in amore; quippe *scitur* (ut ait Bernard. serm. 36. in *Cantic.* n. 3.) *quo ordine, quo studio, quo fine.* (Bernard.) Utquid ergo finis, studium & ordo immutantur nova cathedræ lectione: Dicit Paulus: *Propter eminentem scientiam Iesu-Christi.* (Philipp. 3.8.) Alij: *Propter eminentem charitatem.* Charitatem iurè vocat scientiam; quippe Christus in amore instituit novam scholam: (*Et nova schola*) & non solùm in illa scientia fulget, sed etiam eminet; quoniam in amorem eius amor ratione caret, iudicium non cognoscit, & modum nescit. Ita Dominus sciens, & *instructus in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterij Dei Patris, & Christi Iesu.* (Coloss. 2.2.) Dum lucet, sedetque charitas in animo, elucet etiam intellectus plenitudo; igitur amans magis de charitate intelligit, dum magis diligit: & non solùm exponitur plenitudo intellectus in intellectione amoris, sed etiam divitiæ huius plenitudinis; quippe nihil pretiosius in amante, quàm rationem contra amorem habere, & scienter propter flammam, ipsam subijcere amori.

5 Scrutemur articulum in agnitionem mysterij Dei Patris & Christi Iesu. Morti proximus, à discipulis recessit Patrem suppliciter oraturus. Incipit agonem, cogitans quàm terribile carni imminebat certamen: cuius apprehensio compressit usque ad sanguinis sudorem. Procidens ergo in faciem suam; *Pater mi* (dixit) *si possibile est, transeat à me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* (Math. 26.39.) De huiusmodi articulo egi fusè, *Tom. 3. T. 1. D. 1. à n. 2.* ubi de præcepto moriendi, & morientis libertate. *Si possibile*: dicit. Possibile erat absolutè: impossibile, ex suppositione absoluti decreti: & cum possit non pati; non pati, erat impossibile amori: etenim erga genus humanum præ amoris flamma; studet pectus etiam superare impossibilia. (*Ratio eius subiecta rationi amoris.*) Possibile & impossibile, quod ita diligens eximeretur à morte: & possibile impossibile facit, ut in amoris fidem plus pati possit: igitur ita ab amore flammeo corde pungebatur; ut etiam plusquàm possibile pateretur. Ut homo Patrem rogat,

gat, quod calix passionis (quia possibile) transeat. Non sanè transit. Transire, erat impossibile: quod quidem eius amoris blandimen, cum desideraret mortem: dicitque, non pati, eius amori impossibile; quia passurus plus quàm ab homine posset pati. In argumentum. Possibile erat, quod transiret calix amarissimæ passionis. Impossibile, respectu voluntatis Patris cœlestis; qui sic mundum dilexit, ut filium suum primogenitum daret. Quid filius sic! (Ibid.) *Non sicut ego volo, sed sicut tu.* Filius est ratio Patris: in voluntate Patris stemma fulgebat amoris; quia dum in mundum Sapientiam divinam misit, sic dilexit: filiusque fieri cupit non quòd ratio, sed quod decernit Patris æterni dilectio; ut iuxta decreti tenorem, singularis amoris exprimeret summitatem: igitur eminentis amoris erat insigne, quòd ipsa ratio & divina subijceretur amori. In expressione dilectionis Patris, filij fastigium demonstratur dilectionis; quia non fit quod ille vult, & quod vult, à Patre fit. Subscribit ratio voluntatis decreto: amorque filij floret in hoc iudicio; quippe fit quod amor iudicat, non quod ratio repræsentat: equidem erga amorem plus rutilat cor amantis, ex voluntaria subiectione rationis. Adi dicta *Tom. 1. T. 3. D. 4. à n. 4.*

6 Oppositi videntur Romani & Athenienses in descriptione Amoris. (*Imago Amoris.*) Hi sine comite solum pinxerunt, quia solus sibi sufficit, uti exprimebat imago. Romani collocarunt cum Mercurio. Consule Chartar. de *Imagin. Deor.* pag. 327. Arbitrabantur, Amorem disertum rapere cum visceribus animum; quippequàm discretio dilectionis cordium philtrum. Illustrior in naturam amoris videtur Græca descriptio; eò quòd Mercurio ipsius Amoris dicebatur ratio. Qui rationem in amorem quærit, vel secum habet: diligit profectò, cæterùm excessivè non diligit. Quærunt cordis excessivâ flammâ fidem; iurèque removent vel rationis imaginem: (*Ubi summa dilectio, amoris non quæritur ratio.*) etenim ubi summa dilectio, minimè quærenda ratio: non enim exprimeret amor incendij vehementiam; si ullam vel in ratione haberet comitem causam. Minoratur voluntas, ubi in amore viget rationis integritas: ab amoreque relegatur Mercurius, ut cordis æstuantis demonstretur excessus: igitur summè diligit; qui diligit, quia dilexit. Si cum dilectionis merito atque ratione offuscatur affectio; fulgebit sanè ubi deficit ratio; quippe habere secum rationis dirigentis mulcimen, tantùm erat amare propter rationem: & debet amare cor; haudquaquàm quia intelligit, sed quia diligere vult: amor siquidem non est filius rationis, sed voluntatis. Qui habet secum Mercurium in affectum moventem; amandet ut summè diligat rationis imaginem: etenim cum illa volet tantùm quod cognoscit; & amor vult, sed diligendo, se diligere nescit.

7 Post corporis glorificationem, foventi Petro etiam in amore flagrantis pectoris fidem; dixit Iesus: *Simon Ioannis, diligis me?* (Ioann. 21.17.) Quid ille: *Domine, tu omnia nosti: tu scis, quia amo te.* In dilecti intelligentiam, deducit suæ dilectionis notitiam: Ipse amat: ergo ipse cognoscat. Si ipse cognosceret, non excessivè diligeret: scientiæque dilecti credit operosè cor; ut clareat in amore, quòd *plus his.* (V. 15.) Amor Petri ingeniosus est, dum cognitione privatur, ut plus diligendo ametur: etenim quicquid dedidisset menti, derogaret voluntati: amorisque deficeret magnitudo, si in cogitatione amoris interesset cogitatio. Vernaculè: *En las leyes del Amor, no se llega à discurrir.* Ingeniosus amor est. Scit & nescit? Utique. *Etiam Domine, tu scis.* (Ibid.) Scit & nescit animus, ut amoris eximij pateat excessus. Erga amorem in Christum cordi obijciebatur ratio, quoniam ex iure dilectio. Si dixisset amando, quòd amare sciret; rationem in amorem delicaret: at cùm amor sapiens sit, si quod scit in amore, ignorat cor; ut demonstraret amplioris dilectionis scientiam, ipsius amoris amando dicit cordis ignorantiam. *Tu scis, quia amo te.* Petrus Christum amare, non ignorabat; (*In signi eximij amoris, de se nescire.*) sed noluit in amore ostendere quod sciebat; ut amorem amaret, verùm amare nesciret: equidem in amoris schola (qua docetur eius sublimior scientia) cor Petri nesciens sciret amare: cum intellectione, amaret scire: Christumque dicit, eius scire amorem, quùm amorem ipse fateretur excellentem; quoniam si diligere ratione, est amantis scopus; amare sine ratione, erit amoris excessus. Tu næ dilectus, & plus à me. Amo quidem, sed *tu scis*; ut ex cognitione tua, atque nescientia mea, niteat splendens dilectionis flamma. Te cognoscere amore dignum, & præstare dilectionis obsequium; quia cum ratione, erat scire amare, sed non amare: etenim ad amandum cognitione potiebar & non amore. Ex cognitione veritatis, simulque ad illam nescientiâ mentis; celsitas resultat eminentis amoris. Unde cordis mei si auditur vox; an celsi amoris, tu scis: & quia scis & ego

vel amans nescio ; præstat dilectionis magnitudo : quandoquidem maximi amoris insigne , totum amorem habere , & nihil de amore scire.

Ubi sup

8 De Christo Iesu dicitur , *Sciens quia venit hora eius*; ut quos illudusque dilexerat , dilexisset : minimè dicitur , amavisse vel amare. Amare & scire ; erat dilectio, quam regeret ratio. Sine ratione,quia volebat , velle ; quippe ad amorem ratio solum amare : ideoque homines Iesus dilexit , quia ipse voluit. Haud ratione , eius ducta voluntas , ut tanti amoris ostenderetur maiestas. Sciens amabat; ex cuius scientia sine cognitione amor cordis excellebat : & ex cognitione erat amoris studium ; quia sciebat nullam rationem posse inveniri ad amandum. Amorem sciebat, sed meritum ignorabat. Opus erat amore amare & propter amorem , in novi amoris nec visam auctoritatem. Ducebat enim in amorem amor ; eius amoris splendor : etenim quin ratio aut causa ad illum interveniret ; in dilectionis articulo *cum dilexisset , dilexit*. Non utique habuit iudicium rationis in amore ; sed amor tantùm habuit rationem iudicij. Ratio est pulsus, quo cognoscitur febris cordis amantis. Si comes amoris iudicium , exigua febris. Ut acutam , ex incendio pectoris , Christus ostenderet ; caput in pectus meditanter inclinavit : etenim si caput sedes iudicij, atque pectus amoris , contracta febre; erat rationis pretiosissimum obsequium, cordi in pectore æstuanti totum cedere iudicium. Si ratio amorem dirigit, cæca voluntas non cæcutit : magnique æstimat ingenitam cæcitatem ; quia obscuratur, modò habuerit illuminantem rationem : igitur iudicio amoris avidè solicitat bonum, & non rationis iudicium. Christus dilexit, quin rationem in amorem invenisset : nec causam , nec congruentiam , nec meritum, nec bonum , nec rationem boni , nec colorem , saltem ad speciem ex æstuanti voluntati. *Dilexit cum dilexisset* : non aliquid extrà, ut cordis illicium , movit : igitur in hac schola tracto pectore in examen;dumtaxàt scitur amare propter amorem.

Excessivè Christus amavit , & quòd ad amorem nullam rationem invenit.

Ioann. 19 30.

Quomodò voluntas ad amorem cæcè videat?

Imago Cupidinis.

9 Ad amorem modò deficere videtur origo ; si non invenitur bonum , quod voluntatis obiectum. Si nihil videtur in voluntatis delicias , unde ad amorem voluntas? Pictus Amor cæcus, & tæniâ constringens oculos.

Alciat. *Embiem* 111.

Si cæcus vittamque gerit , quid tænia cæco Utilis est ? Ideo num minus ille videt.

Amor cùm sit ; additur tænia , ut qui cæcus nihil videat. Quid ergo visurus , si supponitur cæcus ? Cæcè videt , & tunc maius amoris summi iudicium ; quippequàm iudicio caret. Causa huius lucidæ cæcitatis subest. Voluntas ex se cæca est: bonum videt per rationem ; à qua propter discretionem accipit lumen. Cum tænia bonum non videt , quod ratio illuminando proponit : tuncque magis amat , cùm minùs illa videt. Recessit ratio , oculus voluntatis , in directionem amoris : cæca tamen alios oculos habet , lumen splendidum ; nimirùm , amabile & optabile bonum: tuncque lumen cæcæ crescit; quippe ad amorem nihil amabile videt. Quid in non suis Salvatoris pectus fidei aspexit , ut sic diligeret? Vidit fugam : & tamquàm in suos accendit pectoris flammam ? Vidit discipuli proditoris studium. *Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum.* Præcognovit,& nihilominus diligit. Ratio proponebat voluntati , uti perduellem , indignissimum amore: voluntas rationis eliminavit iudicium : in non bono , bonitatis cæcè videbat obiectum ; ut magis amor exceederet : quandoquidem excellus amoris fulget ; quùm videtur à voluntate dilectus, qui esse debebat ratione & odiosus & invisus. Dilexit enim detestabilem , quem sciebat proditorem ; *propter nimiam charitatem:nimiam* sanè; igitur in amorem illiciebat,idem ipsum quod deviabat.

Amor flammæ, si dilectus , qui amore indignus.

Ephes. 2.4.

10 *In charitate perpetua dilexi te: ideo attraxi , te miserans* : dicebat Dominus Synagogæ aversatrici. Hebr. *Amore eterni amavi te , super sic traxi te benignitate*. Singularis sanè charitas , & amoris sublimitas ! Misericordia supponit miseriam cordis per crimen; sicut tractus aversionem. Si offensa detestationem involvit, quomodò execrabilem diligit ? Si crimen absentiam construit , utquid quærit, & inventam ad cor trahit ? Ut excellentia explicetur divini amoris,demonstratione singulari charitatis. Vidit obsequium , quod conciliabat odium : igitur tanta amoris flamma , ne periret aversatrix Synagoga; ut ad illam veniret amore , dum illa amantem conabatur avertere. Qui verè diligit, ingratitudine non movetur : dedecore non irascitur ; imò frigore cordis magis incenditur : in cuius fidem , vel offensum Numen fugientem conatur trahere ; per quod debebat discedere. Non solùm diligit, sed renuentem venire mira charitate traxit. Sic illam amavit cor , atque traxit *super sic*. Sic amavit , ut in obsequio demonstraret affectum , cum eius aversio postularet

Ierem. 31.3.

Quanta Christi amoris flamma, ad trahèda cordal

laret fastidium : & etiam excessivè *super sic* ; quippe ita summi amoris erat lex : siquidem voluntas decrevit amore trahere; ubi iudicium rationis , tamquàm ius , decrevit fugere. Amor verus , quo extinguitur , ardet : læsus de dolore non dolet. Synagoga desperabat placabilem ita læsum : propter hoc dedit Dominus amoris signum. Illa fugit: quippe fugit , ideo attraxit : igitur ut eius esse charitatem cognoscatur ; in peccatricem trahitur , per quod avertitur.

Facta merent odium: pectus exorat amorem:
Hæc amor , hæc odium : utique vincet amor.

Ovid. 3. *Amor.* Eleg. 10 à v. 15.

11 Constat unde erga nos & erga nostra , Christi charitas perpetua. *Nusquàm enim Angelos apprehendit ; sed semen Abrahæ apprehendit* : dixit Paulus. Uterque , homo & Angelus , defecit à fide , ac recessit à Deitatis amore. Fugit Angelus, quem dereliquit in fuga , estò tendentem in tartara. Desertorem deseruit : at sequitur hominem , quamvis fugere decreverat propter crimen. *Ubi es* ? Læsus dehonorantem inquirit , dum fugiens sese tremulus absondit ? In reconciliationem singularis gratia erga hominem demonstratur. Fugientem sequitur ; ut illum apprehendat, qui conditionem Angelicam in perditionem reliquerat : igitur ob eximium & eminentem amorem , ita cucurrit ; ut apprehenderet fugientem. Angelus si semel friget,

Hebr. 2. 16.

Genes. 3. 9.

Hominem fugientem apprehendit , & ad se traxit.

Iuvenal d. v. 138

——— *Nec lampade fervet.*

Homo fugit , sed dolere valet : quod quidem gratiâ Conditoris miserentis, in commendationem ingenitæ charitatis ; qua sibi unire cupiebat , dum vel odiosum amabat : etenim currentem in fuga cùm apprehendisset; non solùm charitate dilexit ; sed ad se traxit.

Quis belluarum corde furentior,
Qui cum micantem te prope viderit
Non optet ultrò servitium pati?
Quis non catenas arripiat libens,
Colloque poscat vincula libero?

Claud. de *Nupt.* Od. 1. v. 26.

12 Iudas quidem , qui totus intendebat in Magistri proditionem : verùm aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem : equidem etiam supplantatorem *dilexit,cum dilexisset*.Pectus perfidum sciebat, sed amabat. In Iuda vigebat furor, in pectore æstuante Salvatoris amor.In illo concatenatæ iniuriæ,in Christo verò congeminatæ gratiæ. Illius pectus ferreum , huius (quia ferreum) in mollitiem magis gratum, ut trahere ad se contenderet; sed non potuit. Iudas persistebat in perfidia ; sed Christi cor perseverabat in flamma. Sciebat quis esset ? Sciebat : & amabat ? Utique : totum incendium procedebat ab amore, exhibente charitatis officium ; cum sciret in eum proditoris odium. At cum ille periret , & eius perditionis diligentem pœniteret; pœnæ ex crimine dolorosè miserantem , etiam impellebat in peccatoris amorem. Ingeniosus amor est. Siccine intelligitur difficile testimonium. *Videns Deus* (dicitur) *quòd multa malitia hominum esset in terra , & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum* ; ne prævaleret in crimine , delere decrevit hominem à facie terræ. Ita factum in supplicium & exemplum. Efferbuit Numinis ira , clade ingestâ , & totius generis culpa vorticibus suffocatâ : tuncque tanti criminis vindex: *Sensus enim* (infit) *& cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.Non igitur ultrà percutiam.* Quid igitur hoc ? Quis sapiens & intelliget hæc, ut in contrarietate scrutetur misericordias Domini ? Quia cogitatio hominis intenta ad malum; hominem, quem dilexerat, destruxit per cataclysmum: quare igitur parcere homini promittit ? quia eius cogitatio cordis semper in malum intendit ? Exponitur duplex iudicium in causis hominum : iustitiæ scilicèt & clementiæ : iudicium rationis & iudicium charitatis, ut ostenderet quàm eximiè diligeret homines : & modò illos amat , ea ratione qua pridem ex meritis oderat ; ut traheret visâ amoris vehementiâ, illorum fugacia corda: igitur eius amor ita crevit , quandiù vel pravos diligeret ; ut studio singulari, ex ipsis malis , incendium ingens excitaretur amoris. Vividiùs dialecto nostrâ : *Para que se viessen en el oro de su amor los quilates ; hizo razon para amar de las mismas sinrazones.* Trahuntur hominum corda per insperata beneficia solâ gratia ; quæ studio amoris , sunt vincula charitatis. A Numine crimina , quæ puniuntur , indulgentur. Puniuntur rationis iudicio : indulgentur charitatis obsequio ; ut trahantur corda peccantium , sub amoris suave iugum:etenim amori cedent, cùm confusi viderint ; quòd propter amoris summitatem essent in gratiam accepti, qui debebant esse crimine ad supplicium destinati.

Genes. 6 5.

Cap. 8. 21.

Malis ducitur in amorem,ut amore ex pellat malum.

Proditorem sciebat , & amabat.

13 Cum Gratijs & Anterote Prisci collocarunt Cupidinem. Ita apud Chartar. d. pag. 325. & 354. Per Anterotem signabatur redamatio , sine qua statim ingratitudo : Gratiæque utriusque iuge comi-

Imago Amoris.

mites, ut amor sit in delicijs: igitur modò in dilecto non sit redamationis integritas; vel flagrans Amor non inclinatur ad gratias. Innotescit imago profani Amoris: non ita Numinis. Plaut. in *Pœnul.* Act. 1. scen. 2. v. 115.

Plaut. *Amatorem lucrum amare non decet.*

Nec amari, ut gratias conferat: equidem pretiosius fulget in pectore, absque ulla redamatione. Est lapis Lydius in eius gratioso obsequio, cordium pertinax ingratitudo: quandoquidem quùm magis læditur, ampliùs in gratias diffunditur.

Terent. *Quò magis leditur, plenius in gratias diffunditur.*

Quantò minus spei, tantò magis amo.

Dicebat quidam apud Terentium in *Heautont.* Act. 5. scen. 1. v. 13. Hic verus amor sine reciprocatione spei, & pronus gratiæ. Est in se, & sui & sibi: igitur si modus redamatio, ut sublimior sit amor, privatur modo. Aptè apud Ovven. lib. 4. *Epigram.* 168.

Iam scio quid sit amor: amo, quamvis non amer, imò

Ovven. *Iam scio quid sit Amo: at nescio quid sit amor.*

Amor Christi elucet cum Gratijs sine Anterote: equidem cùm nesciret in modum amoris modum; intensius studuit gratijs, cùm dilectus invenit ingratiores. Ita dum vidit homines servos; dicitur a Psalmista: *Pro nihilo salvos faciet illos.* Quid in illis ut salvaret, non invenit. Salvos gratiâ fecit, quia amare voluit. Totum in illis indignum: sed Christus amoris reiecit modum: equidem cum nihil in amorem illorum inveniset; propter amorem, *cum dilexisset, dilexit.* Ingratitudinem transijt.

Psal. 15 8. *Ut diligeret nihil amere dignum invenit.*

— *Habet geminas, quibus evolet, alas:*
Difficile est illis imposuisse modum.

Ovid. 2. *Art* v. 1.

14 Finis amoris est amor: amittet æstimabiliorem honorem; modò habuerit alium finem. *Is per se sufficit* (inquit Bernard. serm. 83. in *Cantic.* n. 4.) *Is per se placet & propter se. Ipse meritum, ipse præmium sibi est amor: præter se non requirit causam, non fructum; fructus eius usus eius. Amo, quia amo, amo ut amem. Magna res est amor; si tamen ad suum recurrat principium: si suæ origini redditus, si refusus suo fonti, semper ex eo sumat unde iugiter fluat. Suspectus est mihi amor; cui aliud quid adipiscendi spes suffragari videtur. Infirmus est, qui forte spe subtractâ, extinguitur, aut minuitur. Impurus est, qui aliud cupit. Purus amor de sue vives non sumit, nec tamen diffidentiæ damna sentit. Quidni æmetur amor?* Diverso intuitu amatur in mundo, unde debilitatur vel roboratur dilectio. Magdalena dilexit, sed quia cognovit. Dilexit Sponsæ cor, quia ei dilectus locutus est. Dilexit Petrus, ubi Iesus videtur, cæterum illo absente, etiam nescit quid dicatur. Dilexit malum Eva appetitu deitatis, licèt depictum coloribus dæmonis. Isaaci floruit erga indignum affectiva dilectio; quia deserviebat palato: sic alij. Eiusmodi fines nequaquàm finis sublimioris amoris; cuius amare finis: uti hyperbolice succinit Ovidius, d. v. 52.

Ovid. *Ut quamvis nolim, cogar amare tamen.*

Aliter verò, ingens pectoris flamma, flamma frigida: quippe quilibet finis extra finem amoris, est deliquium voluntatis, affectionis vulnus, pulchritudinis eius deformis nevus, cordolium pectoris, & totius splendoris obscura ecliplis. Amor in amorem & propter amorem est stabilis. Non variatur: cùm illum nihil moveat, non movetur. Non habet causam, nec fructum: spei nec cognoscit aspectum: quandoquidem maior sit: cùm nec cognoscit spem.

Non habet causam, nec fructum.

15 Dixi suprà *num.* 5. de instantia N. Salvatoris, ut à se transiret amaritudo calicis. Si possibile esset, quòd possibile fieret. Unde mediatanter dicit Patri: *calix iste.* Quid iste calix? Decretum sanè de subeunda passione; in cuius articulo ob præclarum amorem, utriusque voluntatis nihile innotuit discrimen. Amor Christi bibere volebat, esto plenum acerbitate, poculum; modò haberet ex amaritudine fructum: hoc est, quod totum genus salvaretur humanum. Amor Patris, propter excellentiam amoris Salvatoris, quòd effuso sanguine pro cunctis, calicem biberet; sed pro cunctis non prodesset: equidem cùm reprobi nequaquàm dilectioni responsuri; calicis amatitudo erat amori dulcedo: equidem nobilissimum stemma charitatis, quòd amaret eminenter sine spe redamationis. Hic est calix, & vult Pater quòd non transeat calix iste: etenim intenta charitatis summitate, possibile non est, quamvis possibile sit; quoniam extremum amoris, ingratos amare, & amare sine spe. Amat, quia amat: amat ut amet. Ipse sibi meritum & præmium sit: per se utique amor placet, quippe gratus propter se: & istius calicis amara exhaurienda potio (quin effusi sanguinis in reprobis ulla inesset gratitudo) quoniam summus amor alium non respicit finem, nisi dumtaxàt amare propter amorem. Spes conciliandi aversa corda, est

Matth. 26. 39.

Adest si anima petitum sine spe redamationis.

modus quo accenditur in pectore amoris flamma. Amat Christus novo modo, dum calix iste hauritur Patris decreto: equidem desperatâ conversione reproborum, sine modo amavit cor; cùm indignos diligeret citra spem. Lege dicta, *Tom.* 4. T. 8. D. 2. *à num.* 12.

16 Amor, ut ingens sit, sibique præmium & meritum; nec habet causam, nec fructum: igitur uterque vel est scopulus quo navis amoris alliditur; vel pelagus quo naufragans suffocatur. Non causam, quia spem repellere debet: non fructum, quia præter se fruitionem non habet: siquidem verus amor, dumtaxàt amoris usus, & nihil amplius. *Aperi mihi soror mea, amica mea:* Dilectus clamabat Sponsæ. Quasi non audisset, ostium pulsavit. Sponsa aperire serò voluit, ubi dilectum pulsare permisit: igitur Sponsa, quæ dilecti esse cupit amica; ad vocem Sponsi habeat semper ostia pervia: friget in inspirationibus internis Sponsæ pectus, si post vocem Sponsi expectat pulsantis ictus. Cognovit, aperire differt, pœnitet: at cùm aperire solicitat; dilectus *declinaverat, atque transierat.* Haud tristentur animæ, quæ ex gratiæ externæ retractione, quasi in absentia dilecti, lamentantur derelictæ: etenim Sponsus declinare solet; sed non transit: in probationem utique virtutis, tunc sedet in medio cordis: minimeque, ersi non vitus, labitur; quia Deus in medio eius non commovebitur. Perserutemur articulum. Amore ductus Sponsus vocat, & pulsat. Quorsùm ergo vocat, si declinat? Cur ad ostium pulsavit, si recedit? in expressionem singularis amoris, ex vehementia æstuantis pectoris. Pulsare, erat explicatio cordis amantis: non discedere vocans, fructus amoris. Vocare erat proferre pectoris ignem; non declinare pulsans, expectare in obsequijs redamationem: utrumque enim Sponsus cogitat, quùm excellenter amat; ut Sponsa amoris excellentiam cognoscat: igitur patet cordis diligentis vis; si diligit in amore sine gaudio & sine spe. Ni declinaret, perfectis officijs egregiè amantis, esset in amore alius usus præter usum amoris. Haud quia amabat, amaret: haud diligeret, ut diligeret: simulque Sponsam meditato vocat & recedit; pulsat & dilectam fugit; quippe eius amor in amoris monimentum, nec habet causam, nec fructum. Amorem amor in amorem dirigit: equidem abs ullo intuitu *cum dilexisset dilexit.* Procederem ultrà, ni plus iusto traheretur in fastidium Didascalia.

Cantic. 5. 2. *Amor verus, dum taxàt amoris usus.*

Vers. 6. *Vera Christi sponsa aperiat, simul ac sponsus pulsat,*

Qui tunc magis præsent, dum videtur abesse.

17 Visus Christi amor æstimabili ratione, & ultra rationem; cui triumphum dedit certamen. Visus singulari iudicio contra iudicium, & novo modo adversus amoris modum: non solùm homines amore fovit, sed insigniter dilexit: igitur vel patet ingrato, quo studio, quo ordine, & quo fine. Quid etiam, quando & quousque: constat enim ex articulo, quanti illi steterit homo. *Grande vulnus est amori, non sentire amoris vulnus:* inquit Novarin. in *Umbra Virgin.* excurs. 28. n. 307. Respice in faciem Christi tui, ut compungaris corde: sentiasque dolore vulnus, eò quòd te propter tot vulnera passus. Unde tantum sequi prohibemur amorem? Obest profectò crimen. Diluatur vi lachrymarum. Habes sanè in solamen pectus apertum. Respice in faciem Christi tui. Ibi charitatem oculis tuis considerabis, & præ nimia pietate retributionem peccatorum videbis. Ibi scies,

Novarin. *Amor Christi provocat in eius amorem.*

——— *Quæ res*
Nec modum habet, neque consilium: ratione modaque
Tractari non vult.

Muret.

DIDASCALIA IV.

Eucharistiæ Sacramentum venerandum, non discutiendum.

1 SI amoris, ut vidimus *Didasc. præced.* nemo penetrat scrutinijs Sacramentum; inaniter audebit in Sacramento, ubi latet & fulget Amor amorum: etenim eius ingenium, quia summi amoris, non comprehenditur ingenio: & deficient oppressi *scrutantes scrutinio;* quoniam non intelligitur ingenij scrutatione, sed tantùm fide.

Eucharistia sacramentò, amor amorum

Psal. 63 7.

Aspice per speculum fulgentis luminis umbras.

Tertull. *Si quæris causas, errans desiste moveri.*
Causa enim fidei rationis imagine maior.

Accinit Tertullian. 4. *Adversus Marcion.* à v. 63. Intelligitur, dum creditur: igitur absente fide, etsi in sublime extollantur subtiles cogitationes; decident scrutatores à cogitationibus suis: quò magis elevatur in penitiorem cognitionem cogitatio, erunt cogitationes sine intellectu; quippe sine intellectu intelligitur, cùm sublimius

Ab homine intelligitur, si intellectus captivatur.

mius intelligat, si captivetur. His mysticis tenebris cogitationis Sacramenti datur lux; & in omnem altitudinem, extollentem se adversus scientiam Dei. Non enim arcanum amoris cognoscendum in fidem; sed adhibenda fides in mysterij cognitionem: qua de causa ad cœnam magnam vocantur cæci, non surdi: etenim qui videre volunt, cæcutiunt. Perviâ ad fidem aure, carent visione: quoniam si videtur auribus apertis, & clausis oculis; ratione nesciunt, lumine obtenebrantur, pennis torpent, & apertis oculis, nihil vident. Si intelligentia humana posset arcanum cognoscere; quid enim haberet magni. Ex Prudentio 2. in *Symmach.* v. 164.

Luc. 14. 21.

Prudent

——————— *Exigua est vis*

Humani ingenij, tantoque angusta labori.

Quippe minor natura aciem si intendere tentet

Acrius, ac penetrare Dei secreta supremi;

Quis dubitet victo fragilem lassescere visu,

Vimque fatigatæ mentis sub pectore parvo

Turbari, invalidisque hebetem succumbere curis?

Sed facilis fidei via est.

Prudent d.

2 Non cupit intelligere, qui intelligere cupit: intelligentiam superat non intelliget: etenim cum fidei sit augustissimum mysterium; suscipiendum fide, non discutiendum ratione; quippe si iudicat ratio; sine intellectione iudicium rationis sine iudicio. Fides est necessaria, & non rationis scientia. *Scientia ratione & intellectu colligitur* (ait Bernard. serm. de *Excellentia Eucharist. & Sacerdot.* n. 12.) *fides sola auctoritate inducitur. Hæc fides credat, intelligentia non requirat: ne aut non inventum patet incredibile; aut repertum non credat singulare. Quæ fidem necessariò exigunt, rationem omninò non admittunt.* Hinc vel species in quibus sacramentum institutum, dicunt rationis exilium. Panis & vinum sunt. Panis roborat, vinum inebriat, cuius effectu & ratio sopitur, & simul iudicium prævaricatur: panisque & vinum sunt species sacramentales, sub quibus caro & sanguis Salvatoris; ut confortetur ratio, dum est sine usu, nisi in firmissimam fidem, per non apparentium firmissimam cognitionem. Prisci in ethnicismo collocarunt simul Angeronam & Minervam (adi Chartar. de *Deor. imagin.* fol. 250.) hæc idea fuit rationis: illa taciturnitatis; quam ab rem vita huius applicata labijs, sicut illius ortus fictus ex capite Iovis. Idem, pagin. 240. Macrob. 1. *Saturnal.* cap. 10. & Pausan. *cap.* 22. Symbola harum imaginum comitari debent ad cognitionem, Eucharistiæ sacramentum: etenim si ratio inquietè curiosa, pervenire contendit usque in altissima, quæ Numen fecit magnalia; ut per fidem illorum obtineatur cognitio, ad intellectionem ratio debet esse sub silentio.

Fides in intelligentiam necessaria, & ab rationis scientia.

Bernard

Matth. 26. 26.

Imago Minerva, & Angerona.

Ut fit intellectio, sub silentio iaceat ratio.

3 Contra hostes animæ exponitur & coram oculis apparatus sacræ mensæ; ut ait David: *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me.* Nec dæmon fallit, nec mundus floret, nec caro pungit, dum huic mensæ homo invitatus accedit. Ibi uti in throno Agnus castus, quo redditur mundum pectus: etenim qui nutritus sacro huiusmodi alimento; non timebit quid faciat illi caro: iudicium enim fit mundi ob eius insanias falsas; & etiam princeps eijcitur forás. *Fremit mundus, premit corpus, insidiatur diabolus* (inquit Bernard. serm. 61. in *Cantic.* n. 3.) *non cado.* Nec cadet, qui de mensa præparata comedit: siquidem adversum vulnera sagittarum hostium, non solùm est antidotus, sed alexipharmacum. Vide *Tautolog.* 8. *D.* 5. Ergo in nostrum institutum. Insignis delicijs novis, cœlestibus præparatur Eucharistiæ mensa; in qua præ cæteris præclara exponitur gratia: nimirùm in potu, ubi deliciarum plenitudo. *Calix inebrians, quàm præclarus!* Claritas poculi ex ebrietate? Utique. *Mensa & calix est altaris sacramentum*: subdit Genebrard. Inebriatio est privatio usus rationis: sicque indicitur conditio huiusmodi calicis; quoniam ut degustetur præclarè sacer panis intellectus, sepeliri oportet curiosæ rationis usus. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.* Si amicè vultis comedere, replemini ab huius mensæ ubertate: bibite plenè, ut sitis charissimi: idest usque ad ebrietatem; quippe ad intellectus cognitionem (quæ sine luce intellectus, ut calix fulgeat præclarus) ratio plurimum habebit lucis; si mensæ consors releget usum rationis. *Mens deficit* (infit Cyprian. serm. de *Cœna Domin.*) *cùm suscepta Eucharistiâ erigitur.* Profectò exule intellectione cognoscitur: etenim in statera Eucharistiæ, ratio magis elevatur, quò in sacramenti fidem magis opprimitur. Quæ supra nos, nihil ad nos. Fides tantùm lumen est; quoniam ex eius tenebris amplior intellectui ad intellectionem lux: Errabit mens sine fide; & desipientiùs errabit, si

Psal. 22. 5.

Sacramentum Eucharistiæ adversus hostes animæ.

Bernard

Ibid.

Genebr.

Cant. 5. 1.

Quo ad illud magis ebria, ratio amplior perspicacia.

Cyprian

Au-

Audit; quod ratio, quodque Minerva mones.

Oth. Væn. Embl. 31

4 Appositè de Sole dicitur, apud Picinell. *Mund. symbol.* lib. 1. n. 52. *Illuminat, & eliminat.* In hoccine sacramento Sol iustitiæ verè illuminat, & eliminat; ut ratio mysteria simul cognoscat & nesciat. Eliminat in intelligentiam, naturalem rationem; & per fidem illuminat cæcutientem. Illuminat oculos cæcutientium: eliminat curiositatem scrutantium: equidem cùm uti Sol sublimiorem habeat splendorem; rationis naturalis extinguit lumine lumen. *Panis* siccine dicitur *intellectus*; nequaquàm intellectionis: intellectio, usus intellectus cognoscitur: & non intellectionis, sed intellectus, panis Eucharistiæ dicitur; quoniam excluditur usus, eò quòd non sat in eius intelligentiam naturalis intellectus. *Cor stultorum intelliget scientiam.* Verùm sanè ad intelligendam Eucharistiam: igitur qui suo sensu & cognitione abundant, hanc scientiam non intelligunt: stultique arcana scientiæ cognoscunt; quippe datur illis intellectionis usus eò quod nulla fides sensibus. Dicit idem Evangelicus Vates: *Erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati.* Perpropriè. Est visio sine visione, visione fidei. Sunt verba vitæ, sine ulla verborum expressione, ut verba libri signati; quippe multa, magna ac mirabilia, tamquam in signato volumine conteneri creduntur, licèt ab hominibus sine fide non legantur. Visio & verba libri signati. Quomodò occultum oculis patebit visini? Fide: etenim quæ per illam in libro rationi humanæ occultantur, in veritatem mysterij certiora, quàm quæ videntur. Hæc est fidei gloria, quòd sit fides contra visa.

Picinel.

Eccli. 5. 3.

Intelligentiæ usus sine sensibus.

Isai. 32. 6.

Cap. 29. 11.

Cur conferatur literis libri signati

5 In umbra fulget, quod fidem astruit. Postquàm à Sacerdotibus velaminibus obducta vasa universa Tabernaculi, super humeros imponebant Levitæ. *Intrabunt, ut portent involuta. Ista sunt onera in tabernaculo fœderis.* Onera, vel obsequia? Obsequia cordis fidelis, ex onere laborantis rationis: equidem fide vocantur, ut super humeros portent, quæ non vident; nec aspicere valent. Sensus cedebant ex defectu valentiores, fidei suppositis humeris; igitur in onus credebant, quæ velata portabant, astruentes contra visa supernaturalem fidem; quia arcanorum Tabernaculi tantum videbant velamen. Hinc obsequium, ut credat intellectus esse supra se sacramentorum miraculum; glorieturque intelligere non posse præ magnitudine, quod in fidem obijcitur naturali rationi: quandoquidem libenter ut portet, super se suscipit; quod non videt, nec intelligit. Panis hic, rationis onus, ut ait Mauburn. in *Roset.* titul. 6. cap. 10. *Tenebras illuminat, frigiditatem inflammat, sterilitatem fœcundat.* Ratio naturalis, per se ad Eucharistiæ cognitionem sterilis, frigida ad flammam Solis; cæca respectu tam immensæ claritatis, quia credit sensibus: sensumque habebit, in sacramenti mirabilis discretionem modò remota à sensibus sequatur fidem: qua quidem intellectus fœcundatur sterilitas, frigiditas inflammatur, & illuminatur cæcitas: etenim non respicit quæ videt, sed videt solùm, intelligendo quod audit.

Numer. 4. 15.

In sacramentum rationis studia, veneratione obsequia.

Mauburn.

6 Huc reducuntur fidei studia, quia difficilis scientia. *Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum?* dicit Vates Evangelicus. Intellectus & auditus sociantur, in huius scientiæ inauditum studium. Per auditum ingreditur fides: per intellectum assensus voluntatis. Ubi intellectus audit, auditus intelligit: disciturque contra visa, vera scientia, quæ in Eucharistiæ docetur schola; quia intellectus pluris facit, quod dicit auditus, quàm quod sociati dicunt cæteri sensus. Intelligitur modò Angelicus Doctor, *Opusc.* 57. asserens: *Accidentia sine subiecto in eodem subsistunt, ut fides locum habeat; & sensus à deceptione reddantur immunes, qui de accidentibus iudicant sibi notis.* Per accidentia cognoscitur, in qua subsistunt, substantia: fidesque profectò locum habet; quia ratio per fidem credit, nullam in sacramento augusto esse substantiam, quam substantiæ demonstrant accidentia. Non apparentium, fidei est testimonium; & nobilius, si desumitur ex argumento apparentium. At si de accidentibus iudicant sibi notis, quòd ibi sensus à deceptione reddantur immunes; perdifficile videtur: igitur ab illis de non esse in ipso esse iudicatur; & quodlibet asserere in huius veritatis argumentum; non videtur rationi verum iudicium. Si verum iudicium est; ibi accidentium substantia, quam indicant accidentia. Si falsum iudicium (quia ibi accidentia sed alia substantia, in prodigium sacramenti) unde sensus immunes à deceptione? Ibi: per fidem ratio cognoscit sensus falli posse, verùm in sacramento non falli; ut fides locum habeat, & sensuum testimonio plus emineat: igitur in pane & vino alia creditur substantia; ubi sine deceptione sen-

Isai. 28. 9.

D. Thomas.

Quomodò in illo sensuum verè testimonia & simul falsum.

sibus patent vini & panis accidentia. Maiora utique in fidei argumentum, quòd sensus non decipiantur; ut rutilet fides, atque victoria rationis: sensum sine deceptione firmitas, atque sacramenti veritas; in fidei obsequium, & mysterium fidei: etenim maius non apparentium miraculum, contradictione apparentium. Deciperentur næ (quia non intelligunt, nisi de accidentibus, sibi notis, & minimè sub accidentibus contentis) ni interesset auditus, qui intelligit de contentis sub accidentibus: & contra quæ præ se ferunt accidentia, à ratione creditur alia substantia; quippequàm firmiter credit, quod auditum tantùm intelligere facit. Quousque institutum huiusmodi fidei arcanum; erga obiecta propria non erat deceptio sensuum: nec sub accidentibus erat alia substantia præterquàm sensibilia designabant accidentia. Necdum data scientia singularis, qua rationi ex auditu concederetur facultas & usus intellectionis: & qui de accidentibus sensus iudicant sibi notis, à deceptione in Eucharistia redduntur immunes; quippequàm non falluntur auditus intellectione, eò quod de substantia accidentium demonstretur posse falli. Lumina deficiunt copiâ lucis: caligant radijs.

Paulatim inficitur tenebris lux candida: certant
Et lux & tenebræ: mors circum tempora obrrat
Calligo, & noctem oculis prætendit opacam.

Achill. Bocch. *Symbol.* 98.

7 Sic ista: sed quæ ista? Miracula magna, summa prodigia, memoria mirabilium quoniam hoc sacramentum miraculorum maximum. Ad amussim in symbolum, tabula rasa, in quæ nihil est depictum, cum fasciculo penicillorum subtilium, universorum differentiâ colorum; epigrapheque: *Cogita, elige, habe.* Perpropriè: uti speculum ad quod quisque. Exponitur ad libitum & mirabillum & deliciarum mensa; in qua omnibus omnia. *Cogita, elige, habe*: lætaberis corde. Hic singularis ex carne & sanguine, vini & panis specie, verè cibus & potus; quæ præparavit in duledine sua pauperi Deus. Bernard. d. *n.*15. cogitavit *speciem panis, veritatem carnis, & virtutem gratiæ spiritualis.* Ad primum sensus exterior: ad secundum fides interior: ad tertium charitas superior. De gratiæ virtute mediâ charitate, agemus *Tom. seq.* modò de prioribus, ut ante virtutem ostendatur maior virtus. *In Hollandia* (ibi necessaria signa) *dissectâ nuper arbore, repertas hic calicis, ibi stolæ, aliorumque ornamentorum sacerdotalium ferè omnium imagines. In speculus quibusdam Provinciæ, loco deserto, figure conspiciuntur, in quibus omnia quæ cupias repræsentantur*: ait Gaffarell. de *Curiositatib. inaudit.* cap. 5. n. 3. & 4. Aptius speculum Heræ; de quo Pausan. *cap.* 268. asserit, loco imaginis prropriæ, Deorum imagines, atque thronum videre qui in illud intenderet aciem. Alia confecta fabula in allusionem. Cùm Iupiter in sua maiestate videri nollet ab Hercule, avido huiusce gloriæ; ut Posset illi complacere, iussit agnum occidi, indutusque villosam pellem, sic se ostendit Herculis in voluptatem; quasi tota gloria cœli palàm fieret oculis humanis in specie agni. Kircher. *Obeliscus. Pamphil.* lib. 4. Hierogrammatism. 3. Hin Ægyptij adorabant agnum igne armatum: ex Rabb. Iuda in *Zoar.* ait idem *Hierogram.* 2. & ex Rabb. Levi Masius in 5. *Iosue* Iam ergo agnus videtur in throno ostendens gloriam, & ignem mittit in terram. *Stagnum esse in Sicilia* (ait Aristotel. de *Mirabilib. auscult.*) *ambitu suo sextum nihil excedens, aqua splendenti: in quod si quis lavandi gratiâ ingrediatur, in latum extendi: quod si iterum, amplius dilatari.* Idem Cautsin. *lib.*1. *Symbol.*52. Sic enim Petrus mittit se in mare, ut citiùs videat Salvatorem glorioſum in littore, quo aqua, piscis, panis, ut prevaleret viso miraculo fides. Sedul.5. *Carm.* v.405. accinit.

Tunc epulis præceptor eos invitat edendis:
Hinc etenim abluimur, hoc pascimur, inde sacramur.

Gaffarel. *Speculâ Herc.* *Alia ana logica symbola.* Aristot. Sedul.

8 Occurrit mirifica visio Moysis, eius stimulus prudentis curiositatis, ductæ in singularem gloriam; qua de causa vocabit *visionem magnam.* An quia ibi *forma nulli visibili similis, divinum simulacrum, luce clarissima*? Ita cogitat Philo, 1. de *Vita Moys.* Videt, quod nulli visibile? Ergo aliena specie. Ideò dùm videre pergit operuit faciem, ad ostendendam fidem: igitur si huiusmodi visio Eucharistiæ sacræ symbolum; visibile invisibiliter sumitur aliena specie occultatum. *Ille autem ignis* (inquit Perer. hic, *disput.*4. *n.*14.) *quædam habebat prater ordinem naturalem.* Erat ibi ignis forma, quæ naturaliter nequibat subsistere absque materia: visioque dicitur magna, ordinem naturalem ignis præterunte formâ; in exemplum Eucharistiæ, mirabilis sacramenti: quandoquidem mirabilium magnitudo, quod accidentia materiæ subsistant sine subiecto. *Deus noster ignis consumens est*: & in symbolum sacramenti Eucharistici oculis exponitur ignis; ut constet origo admirationis Moysis: igitur universa prorsùm mirabilia; quòd Deus ignis, specierum sacramenti non consumat accidentia. Visus à Moyse in rubiculo ignis, fuit ignis elementaris; iuxta Perer. ibid. huius sphæra suprà est: hinc igne siccius viso, amplioris sacramenti altior ministratur cum admiratione lux: equidem summa admiratio; quòd ignis in cœlo manens, in usum Moysis descendisset de cœlo. Quod prodigium in igne, maius in sacro Eucharistiæ pane: etenim si ignis cœlestis descendens in terra mansit; hic est panis qui de cœlo descendit. Denique. Moysi *apparuit Dominus in flamma ignis.* Ibi erat, & non videbatur Dominus; sed duntaxàt in qua erat ignis rutilantis flamma; quin inesset illi ignis exhibit forma. *Ego sum Deus.* Si magna visio, antequàm Moyses visionis arcana sciret; quid dum mysteria cognovit? Iurè igitur vocat magnam visionem, quæ includit tot mirabilium excellentem magnitudinem: siquidem excedit humanam cogitationem; quòd Deus de cœlo descendens appareret terris sub aliena forma; quin assumptæ formæ in illo inhæreret accidentia. Ibi Deus, & mirabilis modus; quoniam in igne apparuit oculis Moysis; & nihilominus tamen non erat subiectum ignis. Splendor sive lux, accidens sanè ignis est. In flamma Deus utique, eiusque splendore apparuit; verùm illi flamma, aut splendor inhæsit: hoccineque in articulo excitat mentem Moysis admiratio; quippe mirum in natura accidens sine subiecto.

Hebr. 12. 29. D. v. 2. Y. 6. Exod. 3 1. Philo. Perer.

9 Stellam Magorum vocat Leo Pap. *Novam stellam, novum sidus.* Ita serm. 3. in *Epiphan.* cap. 2. & Fulgent. in cad. festivit. *Hæc stella* (inquit) *numquam ante apparuit; quia nunc eam puer iste creavit.* Quem sequitur Damascen. lib. 2. de *Fide orthodox.* cap. 7. Hinc à Magis dicitur: *Vidimus stellam eius*; quia licet eius, in cœlo fulgentes, hæc erat entitate, munere & fulgore singularis. At unde singularitas & astro novo? An quia fulgebat in mundo, amplius quàm extera in cœlo? An quia illud reliquit, ut cæcos errantes duceret, & in illum thronum collocaret, quem propter illos in cœlestibus deseruit? Planè Magi ut pervenirent ad gloriam, habuerunt stellam: quæ Dei dicitur in dignitate muneris; igitur plenè perfectum munere Deitatis. Nova enim dicitur stella, quia novam habebat lucem, præter communem stellarum ordinem. *Stella illa fuit lux, quasi subsistens & per se separata, lucidum accidens*: ita cogitarunt nonnulli apud Suarium, *Tom.* 2. *in* 3. *p. D. Thom. disp.* 14. *sect.* 5. *n.* 1. Haud nominat AA. sed arbitror esse, quibus placuit, lucem primam, per se subsistentem, sine subiecto fuisse creatam; ut vidimus *Tautolog.* 3. *D.* 5. *à n.* 3. & iterabimus, *Tautolog.* 9. *D.* 4. *n.* 11. Ordo naturalis stellarum est ex materia & forma substantiali, cum accidente lucis, connaturali corpori illuminati. Siccine reliquæ stellæ: & quæ signat Christum in mundo esse; plauditur illustre sidus, singulari novitate; quoniam novum, cùm in alio accidens sit; quòd subsisteret per se: atque in Christum latentem designando, demonstraretur fidelibus accidens sine subiecto. Lucis qualitas corpus naturaliter petit: Christus, quærentibus Magis, latet. Quousque pateat, respectu cæterarum etiam nova stella signat; ut excitet quærentium fidem, & propter splendorem, & propter conditionis novitatem: etenim si accidens, estò prodigiosum, lux stellæ; novitatis est insigne, quòd subsisteret per se sine naturali corpore.

Suar. *Quomòd à hac in stella præsignatur Eucharistia.* Gillebl. Luc. 24. 31a *Ibi Christi præsentia assimilatur.*

10 *Quid magis novum* (ait Gillebert. in *Cantic.* serm. 7. n. 8.) *quàm quod in mysterio Dominici corporis, mutatur materies, & species servatur? Pristina manet forma; sed nova gratia; quia nova substantia. Nova quidem non in se, sed in huiusmodi specie. Novum planè, quòd carnis Dominica substantia in aliena specie.* Utrumque admirabile prodigium: etenim si novum, quòd accidentia subsistant per miraculum; magis insigne, quòd Christi substantia lateat sub aliena specie. De discipulis euntibus cum Christo in Emmaus, dicitur; quòd in via incognitum, cùm recubuissent, agnoverunt eum. *Aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum; & ipse evanuit ex oculis eorum.* Ergo pridem non cognoverant, licèt haberent notitiam: indicatur ad cognitionem, quomodò habituri fidem: igitur à fidelibus non cognoscitur in via, mirabili specie propriâ. Induit peregrini speciem illo meditato itinere, in commendationem futuri pòst sacramenti; quia possent deduci in dubitationem, Christum habere præsentem: peregrinique formâ illis eius obijcitur apparentia; ut constaret, quam habebat in Eucharistia: igitur ibi cum illis & verè erat; verùm nullatenùs erat, quod repræsentabat: ibi Christi gloriosi

vera existentia, sub accidentali formâ; attamen illi non inerant accidentia. Quærabatur non videntium, præsentiæ fides, quam habebant, quin comprobaretur oculis; ut fides haberet locum in via, quousque apertis oculis, videretur in patria: ipseque vadit cum illis in specie peregrina; ut & in specie videretur novum miraculum, & simul præsentiæ signaret mirabilem modum: igitur cùm Christus sui intenderet illo in statu cognitionem; per speciem alienam tanti prodigij intulit novitatem: novum quippe, ibi propter speciem accidentium, quòd præsentia non visa; & etiam quòd per se in specie subsisterent accidentia.

Vers. 35

11 Ulteriùs. Non cognoverunt in via, & *cognoverunt eum in fractione panis.* Cognoscitur, dum evanescit ab oculis? Itaque: videtur cognitione, cùm non videtur. Iterat in Eucharistiæ celebratione, quod fecerat in itinere: etenim cum illis recumbens ipse præsens in specie panis; sicut in via præsens peregrini specie erat, & ibat cum illis. Pende. *Quomodò cognoverunt eum in fractione panis.* Non solùm exponitur cognitio, sed quomodo, in Eucharistiæ mirabili sacramento: equidem cùm hic præsens & gloriosus sit, etsi species ad oculum panis estis statim cognoverunt, quòd esset ipse, qui apparuit pridem & sub peregrini specie. Arator, 2. in *Act. Apostol. v. 933.*

Videtur cum non videtur.

Advenit cum nocte iubar? discernere causas
Eventus post facta solet. Benè vidimus umbras,
Visuri iam Sole novo.

Arator.

Iam carnis Christi substantia videtur specie alienâ; quò prodigio cumulantur mirabilia. Ad rem Bernard. d. n. 14. *Fovetur sensus in uno* (inquit) *edificator fides in altero. Quemadmodum species illic videntur, quorum res vel substantia ibi esse non creduntur: sic res veraciter & substantialiter creditur, cuius species non cernitur. Videtur enim species panis & vini; & substantia panis & vini non creditur. Creditur autem substantia corporis & sanguinis Christi; & tamen species non cernitur.* Totum insigne, quippequàm singulare miraculum in utroque.

Bernard

12 Umbram fuisse Manna huius sacramenti mirabilis prædicant universi orthodoxi DD. Nova ergo luce illustrandum testimonium insigne. Viso singulari beneficio Manna, de cœlo descendentis, quod non cognoverunt, tantam gratiam admirantes; dicit Sapiens: *Angelorum esca nutrivisti populum tuum:::. Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat.* Haud *Ostendebas*, sed panis ille Angelicus *ostendebat*; quia sanè daturus panem, qui tuam manifestaret dulcedinem. At contextus verba librandа. *Substantia tua* in illo cœlesti pane in alimenta populi! Quid hoc, etsi panis cœlestis? Alitur sane populus substantiâ panis. Cur igitur in panis substantia, Deo dicitur *substantia tua*? Signantur in illo pane mirabilia (quasi in umbra) ut pro substantia panis: in pane videretur alia substantia; in illaque simul incomprehensibili modo, contineretur tota divini dulcedo: in panèque non dicitur panis substantia, *sed tua*; ut in illa dulcedine, quam ostendebat, non intelligeretur substantia præsentis panis, sed substantia mirifica corporis Salvatoris. Apud Lorin. hic Osorius, pro *substantia tua*, legit: *Hypostasis.* Idem Græc. apud Marian. Optatus enim in *Gloss. Ordinar.* intelligit *substantiam* de filio Dei. Haud secus Fulgent. Object. 4. *Contra arian.* Maluendaque legit: *Hypostasis tua tuam in filios conspicuam faciebat dulcedinem.* Intelligitur modò, quæ & cuias in pane illo substantia ostendebatur & dulcedo. Miraculum Eucharisticum (longè superaturum Manna de cœlo miraculum) aliam nobiliorem substantiam ostensurum in pane: igitur cœlesti, divinâ erit futura dulcedine, substitia corporis filij Dei ex hypostatica unione. Non Moyses dedit panem de cœlo verum, sed duntaxàt nobile symbolum. Panis verus verè datur à Patre cœlesti, ubi in specie panis substantia corporis Christi. Hinc dicitur: *Substantia tua, dulcedinem tuam, quam in filios habes*, &c. Panis ille dulcedinem designabat, quam substantia seu filius Dei filijs habebat. Catholici verè filij, Hebræi servi: quibus in pane de cœlo, panem non dedit, quem fidelibus lege gratiæ suæ substantiæ dulcedine præparavit; qui panis verus, uti animæ & corporis verè cibus. In pane servis dato (quamvis de cœlo) erat panis substantia; in pane filijs servato, erat maior excellentia, & superiora prodigia; quippe præparabat ad legem gratiæ substantia propriâ divinæ dulcedinis, sed sine substantia panis.

Sapient 16. v. 21

Græc. Gloss.

Maluenda.

Differentia Manna, & Eucharistici panis.

13 Ut pateat eminentia Eucharistiæ, conferatur in unum panis uterque. Manna plauditur panis cœlestis, quasi præparatus Angelis. Unde Prudent. in *Enchirid.* Epigramm. 11. accinit:

Panibus Angelicis albent tenuoria Patrum;
Certa fides facti.

Prudèt.

Quid factum? Quod, quippe magnum, petit fidei testimonium: igitur propter gratiam eminenter singularem, factum excedebat fidem. Panem ergo de cœlo dedit Numen famelico populo, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem; quia *deserviens unius cuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, convertebatur*, sine ullo metu fastidij, quippe ad habitum cuiusque, delectamine palati, & universo deliciarum sapore. Sapor diversus in cibis profectò est accidens. Eratnum in Manna? Lorinus hic subdit: *Varius sapor pro varia cuiusque voluntate; non modò non inerat in Manna naturaliter, sed nec omninò inhærebat.* Suffragatur *Adversf. Zuingliam.* Scarga, art. 8. *Manna proprietates accidentales ciborum continuisse* (ait) *absque illorum propriis substantijs.* Sine propriis substantijs accidentia & erant cibus? Ita panis? Ita fuit multo tempore cibus Catharinæ Senensis & aliorum, quos refert Maiolus, Tom. 1. *Colloq.* 20. Mira profectò cibaria, quòd corpus substantiale alerent accidentia. Dicit Moyses: *Dedi tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui; ut ostenderet tibi, quòd non in solo pane vivat homo, sed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei.* Si Manna usus ad cibum, ut ostenderet, homines posse pasci per quodliber Numinis verbum; ergo non erat panis Manna, quo nutritus tanto tempore Israël. Quomodò igitur si non panis, etsi in cibum; erat panis Angelorum? Quia illius cibabantur suavi dulcedine, quasi in terra degentes viverent Angeli: etenim si accidentia continebat ciborum, sine conditione subsistantiarum; non pane alebantur pro alimentis, sed panis speciebus loco panis: tantùm quippe nutrite panis quibant accidentia; dum nulla panis substantia: igitur perfectionis in signum dati & accepti alimenti; nutritio fiebat duntaxàt ex speciebus panis de cœlo missi. Catharina ne est Angelus? Illi sanè panis Eucharisticus cibus. Panis illi non panis, nisi cœlestis, qui solus specie panis; cuius substantia caro & sanguis Salvatoris: panèque non pane Catharina in hoc mundo nutritur; ut illo, omnis saporis suavitate pascatur: simulque sine cibo mirabilis sit dulcedo, pane propriè in eius nutritionem de cœlo misso: quandoquidem specie panis erant panis accidentia; cæterùm in nutritionem, non erat panis substantia, sed tantùm animæ cibus, eius panis qui latebat sub speciebus. Hoc Catharinæ Manna, dùm esset in corpore, Angelicâ nequaquàm conditione, sed puritate; æmula in conditione carnis, Angelicæ conditionis, & nutrita sine cibo pane de cœlo, & singulari miraculo: equidem singulare, quod materiale, carneum nutriret corpus; qui solùm animæ cibus. Vigilanter vernacule, quippe æquivocè: *Con las especies sacramentales milagrosamente se sustenta, sin que comiesse cosa de substancia.*

Quomodo varij sapores in Manna?

Ubi supr.

Lorin.

Scarg.

Catharinæ Senensis cibus Eucharisticus panis.

Deuter. 8. 3.

Quantum miraculum

14 Hinc perspicuior expositio in testimonium, ut rutilet clariùs in Catharina nutritionis miraculum. Cibavit Deus Manna populum: ut per illum singularem (quin panis esset) inauditum cibum, cognoscerent esse posse, quidvis; signatum definitione verbi, si uti concessum Manna, procedit ex ore Dei. Astruit etiam quò dudùm Sapiens: *Ut scirent filij tui, quos dilexisti Domine; quoniam non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos, qui in te crediderint, conservat.* Conservant dilectam Catharinam in vita non fructus, quos profert terra; sed sicut Manna, quod procedit de ore Dei. Et efficacitate atque potentia huius verbi, substantia panis non est in Sacramento Eucharistiæ; sed tantùm panis species, quippe sit transubstantiatio in corpus, & vini in sanguinem Salvatoris: ita Sapiens tetendit in sensum altiorem, dum in umbra Manna (quin panis esset) divinum signavit panem; quo vita mirabilius conservaretur, eius quæ pane sine panis substantia vescebatur: igitur Catharinæ ita Eucharisticus cibus, ut vita conservaretur speciebus duntaxàt sacramentalibus. Ergo Didascaliæ scopo. Omnem ciborum saporem atque dulcedinem Manna substantia ad lubitum cuilibet ministrabat; sed horum accidentium varietas in illo non inhærebat: ita ut qualitates accidentis essent omninò sine proprijs subsistantijs; ut prodigium non solùm esset in accidentium saporum varietate, sed etiam in modo essendi. Naturaliter esse nequit, quod Manna in stuporem exhibuit, excedens naturam, per singularem subsistendi gratiam: quandoquidem accidentia saporum novo prodigio, subsistebant miraculo sine subiecto. Plures in substantia Manna accessiones accidentales, respectu diversitatis saporis, & varietatis dulcedinis; sed illi non inhærebant, ubi sensus informabant: etenim cùm voluntati miraculosè darentur; ad quod quisque volebat, convertebantur: tunc que præ-

Hoc cibo signatur dilecta Deo.

Sap. d. v. 26.

An accidentia saporū essent in Manna?

præstito in cibum Manna, super miraculum panis maius miraculum sit; equidem sensus informabant accidentia illius substantiæ, & non inhærebant ibi. Iurè gustantes Manna, dicunt mutuò: *Quid est hoc?* Totum gratiæ nutrici debetur Dei, non solùm in mirabili cibo, sed in saporum accidentium modo; non in substantia panis, sed in voluntate comedentis: igitur novum, quòd per se subsisterent, quin hærerent quò inhærerent. Denique: à nonnullis Philosophis dicitur ex se cunctam substantiam naturalem nequid habere discriminis; & solùm distingui inxta accidentium species. In pane delicioso & suavissimo Manna, meritò demiratur Israël, quippe ignorat in hoc, quod degustat, quid sit hoc; cùm in ipso non sit accidens varietate saporis, sed duntaxàt in arbitrio voluntatis. Mutatur seu immutatur panis substantia, præut variantur accidentia: excitatque admirationem, talem degustare panem & multiplicis saporis; haud inhærentis in ipsa substantia panis: quippe dignum admirationis omnimodè, etiam in elevatione subtilis intelligentiæ quòd in Manna; substantia mutarentur accidentia, & mutatione accidentium non mutaretur substantia. Dominus, ut modulatur *Arator.* d. 1. v. 21.

Exod. 16. 15.

Contulerat per signa fidem: miracula rerum
Non poterant celare Deum.

15 Scrutemur itaque Eucharistiæ sacra arcana, si hæc præcurrenti signatur dona figurâ. Mirabilia Manna gustato pane, cognoscebant iusti, qui vocantur filij: *Ut scirent filij tui, quos dilexisti*, ut erat maior scientia, quia panis iste figura (estò mirabilis cibus) panis vitæ & intellectus; ut divina generosissimè gratia confirmaret mirabilia per facta mirabiliora. Unde Siradices Numini dicit: *In conspectu eorum magnificatus es in nobis.* Quid *In nobis?* Si *in conspectu eorum*; magnificatus est in illis: cur igitur dicitur in nobis magnificentia, dum illis concessa gratia? Quia in suavitate panis, quæ vincuique prodibat; dulcedinem, quam in filios servabat, ostendebat. Hinc infit: *Innova signa, immuta mirabilia.* HRaban. *Transi in nova miracula.* Quid utique innovandum, si quod patratum, admirabile prodigium? In quid novum erit transitus; si varietate saporis & dulcedinis, ad quod quisque volebat convertebatur mirabilis cibus? In opposita miracula, rei & modi novitate signanter mirabiliora: de pane scilicet, quo plus est, miraculoso Manna; ad Eucharisticum panem, quo non plus. De figura Sacramenti in Sactamentum; ubi compendium miraculorum, modo novo & inaudito: equidem maius miraculum immutato miraculo; quoniam si miraculum Manna, panis substantia & non accidentia; in Eucharisticò pane accidentia videntur, sed sine panis substantiæ.

Ubi sup

Eccli. 36. 4.

Vers. 6. HRaban. *Quomodò Eucharistia in miracula pani Manna, & similia, & dissimilia?*

16 Intelligitur haccine panis novitate, atque modi mutatione, periodus Salvatoris insignis; cum de pane Eucharistico loqueretur Iudæis. Panis vivus & verus ego sum. Sicut Manna in cibum de cœlo descendi. Fideles in Sacramento manducabant panem hunc: at *non sicut manducaverunt patres vestri Manna.* In modo designatur differentia, ut videantur ex pane & in pane nova miracula. In pane Manna erat forma substantialis, & accidentales proprietates diversitate saporis. In Eucharistico pane, sunt panis accidentia, verùm aliena divina substantia; quia ibi verè corpus meum: & cui sacramenti panis cœlestis cibus, haud vescetur, sicut patres vestri manducaverunt Manna; quoniam hic immutantur mirabilia, ut fiant maiora: igitur si ibi magnum, quòd accidentia panis non a substantiali pane, sed aliunde; in sacramento Eucharistico, maius profectò, quòd ex substantiali forma, substantia corporis mei, atque panis accidentia. Per accidentia quæ gustantur, species substantiarum cognoscuntur. Dum exponitur Eucharisticus panis; species cognoscitur per contrarias species: igitur in specie panis corporis Christi est substantia, & non panis substantia, sed accidentia. Aliquomodò prædictum, dum Manna primò gustatum. *Cùm vidissent filij Israël*, dixerunt adinvicem: *Quid est hoc?* Si hoc vident, hoc quid erit? Erit hoc? Plus quàm hoc est: igitur si per visum definitur, multò plus quàm quod videtur. Aptior erit cogitatio, in Altaris incomprehensibili ultra cognitionem sacramento. Panis videtur, panis gustatur: quid est hoc? Hoc? Nullo modo: ita dicit, cuius divina institutio. Hoc non hoc. *Hoc enim corpus meum.* Hoc quod videtur plus est: hoc non hoc: igitur videntur veri panis accidentia; sed in specie panis veriùs corporis Christi substantia.

Ioann. 6. 59.

In Eucharistia corporis Christi substantia, atque panis accidentia.

Ubi sup

Matth. 26. 26.

17 Vacuæ mensæ olim dicebantur, si solo pane ornarentur. Unde Sophocl. in *Electra*, v. 194. dicit:

Sophocl.

Vanis insistò mensis.

Vacuis, sine dapibus: subdit Ioann. Baptist. Gabia. Paratur nobis mensa vacua, sed

Eucharistia pictura mensæ.

plenissima: in qua nec panis, sed panis species, alimentorum copia in delicias, præut appetierit voluntas; igitur dulcedine manducabit, quod cuique placuerit. Gustate & videte: invenietis enim ubi panis non est cibus; nihil minus ad cibum, quàm Christi corpus: quo quidem ut torrente voluptatis inebriabitur anima, eò quòd in in sanguinem eius & transsubstantiantur vina. Verum, quod Profanus finxit in portentum.

Virgil. Æneid. v. 451.

Vidit, dum dona imponeres aris
(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros
Fusaque in divinum *se vertere vina cruorem.*

Valer. Max.

Quod refert, semel factum: apud Valer. Maxim. 1. *cap. 6. Vinum in sanguinem nec semel, sed iterùm & tertiò conversum est.* Præstat cum summa gratia Salvatoris institutio in Sacramento; quippe hoc portentum continuò: equidem si ibi vinum in specie sanguinis: hic sanguis Iesu-Christi, ac vini tantùm species. Idem omnibus, & totus singulis.

Et omnibus singularis.

Statius 1. Si. v. 6 à v. 40.

——*Aureum ò tempus!*
Non sic libera tunc vina fluebant,
Nec tardum seges occupabat annum.
Unà vescitur omnis ordo mensâ:
Parvi, fœmina, plebs, eques, Senatus.
Libertas reverentiam concepit.

18 Omnes itaque sedent cum coronis, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum, triumphum in convivio proclamarium: imò omnes coruscantes splendore, ex immenso, fulgenti lumine cibi. De pectinibus marinis, à quibus splendor æquoris, ait *lib. 9. cap. 33.* Plin. *Igne lucentes in tenebris: etiam in ore mandentium.* Hi à Ravis. Textore vocantur *Dactyli*, de quibus, *lib. 7. cap. 41.* infit: *Remoto lumine, in tenebris alio fulgore claret. Lucet in ore mandentium, in manibus, in veste etiam decidentibus guttis; ut etiam natura videatur esse in succo, quem habent in corpore.* Videntur nunc homines sacris in mensis, sicut pisces maris? Mysterium totum objicitur devotioni, ubi Christus Dominus iam glorioſus discipulis apparuit in littore. *Ut ergo descenderunt in terram; viderunt prunas positas, & piscem superimpositum & panem. Venit Iesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.* Videmus simul piscem, ignem & panem. Exponit Sedulius, ubi supr. *num. 7.*

Plin.

Piscis Dactylus dictus.

Text.

Ioann. 21. à 9. *Illumi nantur, qui Eucharistiæ vescitur*

——*Quisnam ambiget unam*
His rebus constare fidem: quippe ex aqua
pisces,

Sedul.

Christus adest panis, Sanctus quoque Spiritus ignis.

Præmissoque ignis splendore, pisces sociatur pani; quoniam ex esu Eucharistiæ (in cuius pane Christus, divinus Dactylus) ita copia radiorum ut fulgeat etiam in ore mandentium: prævalente in succo mirabili lumine; sicut Christus ad cibum habet in corpore. Crucius in *Psalm.* 34. accinit:

Cruc.

Discite quo foveat iustos ardore: beatos
Illos scietis esse, qui fidunt in eo.
Hunc ardete pij, claro rutilabitis igne.

DIDASCALIA V.

Malæ nonnumquàm causæ patroni pessimi.

1 SEmper magnatum temeritas vel in ipsis flagitijs quærit plausum, & iuxta leges; saltem coloribus exitum; ne cognoscatur flagitium uti flagitium: igitur tota illorum solicitudo comisso scelere; malè agere, & benè audire: quovis illorum vulnerante vanam arrogantem gloriam; modò publicis turpibus actis, vox vel levis conciliaverit invidiam: honorem enim arbitrantur dignitatis, non esse sed iudicari innocentes. Quia ex patientia glisicit horum arrogantia; multoties non est patientia: fiuntque meditatò peiora; ut vel maximis, leves sopiantur dolores, suavitate acerbæ consuetudinis: vel ut credatur à subditis quicquid factum (quia à Rectoribus factum) satis ad licitum; quantumvis fuerit ad lubitum.

Potentiâ fuma insolentia, quia impunita.

Quid restat nisi cuncta novo confundere luctu?
Hæc fatus, ventis veluti si frena remittat,
Disposuit nefas, vitijsque florentibus audax
Elicuit pressas tenebroso è carcere leges.

Claud. 1. in Rufin. v. 17.

Verùm cùm hæ à cæca lubidine; posito in lubrico pede, dant præcipites in manum, de qua non poterunt surgere: minimèque illos pœnitet iniuriarum, sed tantùm dolent, non invenire temeritatis exitum; quantumvis fingant, quantumvis commenta referant; quoniam ex actis in causa, constabit abusu potestatis insolentia (qua & iniustitia cognoscitur, & impetus violentia manifestatur) ut expellatur à dignitate propter pravum ac tyrannicum regimen; qui furebat in regimine per traditam dignitatem.

Asus in deauratione criminis.

Quid

præstito in cibum Manna, super miraculum panis maius miraculum sit; equidem sensus informabant accidentia illius substantiæ, & non inhærebant ibi. Iurè gustantes Manna, dicunt mutuò: *Quid est hoc?* Totum gratiæ nutrici debetur Dei, non solùm in mirabili cibo, sed in saporum accidentium modo; non in substantia panis, sed in voluntate comedentis: igitur novum, quòd per se subsisterent, quin hærerent quò inhærerent. Denique: à nonnullis Philosophis dicitur ex se cunctam substantiam naturalem nequid habere discriminis; & solùm distingui inxta accidentium species. In pane delicioso & suavissimo Manna, meritò demiratur Israël, quippe ignorat in hoc, quod degustat, quid sit hoc; cùm in ipso non sit accidens varietate saporis, sed duntaxàt in arbitrio voluntatis. Mutatur seu immutatur panis substantia, præut variantur accidentia: excitatque admirationem, talem degustare panem & multiplicis saporis; haud inhærentis in ipsa substantia panis: quippe dignum admirationis omnimodè, etiam in elevatione subtilis intelligentiæ quòd in Manna; substantia mutarentur accidentia, & mutatione accidentium non mutaretur substantia. Dominus, ut modulatur *Arator.* d. 1. v. 21.

Exod. 16. 15.

Contulerat per signa fidem: miracula rerum
Non poterant celare Deum.

15 Scrutemur itaque Eucharistiæ sacra arcana, si hæc præcurrenti signatur dona figurâ. Mirabilia Manna gustato pane, cognoscebant iusti, qui vocantur filij: *Ut scirent filij tui, quos dilexisti*, ut erat maior scientia, quia panis iste figura (estò mirabilis cibus) panis vitæ & intellectus; ut divina generosissimè gratia confirmaret mirabilia per facta mirabiliora. Unde Siradices Numini dicit: *In conspectu eorum magnificatus es in nobis.* Quid *In nobis?* Si *in conspectu eorum*; magnificatus est in illis: cur igitur dicitur in nobis magnificentia, dum illis concessa gratia? Quia in suavitate panis, quæ vincuique prodibat; dulcedinem, quam in filios servabat, ostendebat. Hinc infit: *Innova signa, immuta mirabilia.* HRaban. *Transi in nova miracula.* Quid utique innovandum, si quod patratum, admirabile prodigium? In quid novum erit transitus; si varietate saporis & dulcedinis, ad quod quisque volebat convertebatur mirabilis cibus? In opposita miracula, rei & modi novitate signanter mirabiliora: de pane scilicet, quo plus est, miraculoso Manna; ad Eucharisticum panem, quo non plus. De figura Sacramenti in Sactamentum; ubi compendium miraculorum, modo novo & inaudito: equidem maius miraculum immutato miraculo; quoniam si miraculum Manna, panis substantia & non accidentia; in Eucharisticò pane accidentia videntur, sed sine panis substantiæ.

Ubi sup

Eccli. 36. 4.

Vers. 6. HRaban. *Quomodò Eucharistia in miracula pani Manna, & similia, & dissimilia?*

16 Intelligitur haccine panis novitate, atque modi mutatione, periodus Salvatoris insignis; cum de pane Eucharistico loqueretur Iudæis. Panis vivus & verus ego sum. Sicut Manna in cibum de cœlo descendi. Fideles in Sacramento manducabant panem hunc: at *non sicut manducaverunt patres vestri Manna.* In modo designatur differentia, ut videantur ex pane & in pane nova miracula. In pane Manna erat forma substantialis, & accidentales proprietates diversitate saporis. In Eucharistico pane, sunt panis accidentia, verùm aliena divina substantia; quia ibi verè corpus meum: & cui sacramenti panis cœlestis cibus, haud vescetur, sicut patres vestri manducaverunt Manna; quoniam hic immutantur mirabilia, ut fiant maiora: igitur si ibi magnum, quòd accidentia panis non a substantiali pane, sed aliunde; in sacramento Eucharistico, maius profectò, quòd ex substantiali forma, substantia corporis mei, atque panis accidentia. Per accidentia quæ gustantur, species substantiarum cognoscuntur. Dum exponitur Eucharisticus panis; species cognoscitur per contrarias species: igitur in specie panis corporis Christi est substantia, & non panis substantia, sed accidentia. Aliquomodò prædictum, dum Manna primò gustatum. *Cùm vidissent filij Israël*, dixerunt adinvicem: *Quid est hoc?* Si hoc vident, hoc quid erit? Erit hoc? Plus quàm hoc est: igitur si per visum definitur, multò plus quàm quod videtur. Aptior erit cogitatio, in Altaris incomprehensibili ultra cognitionem sacramento. Panis videtur, panis gustatur: quid est hoc? Hoc? Nullo modo: ita dicit, cuius divina institutio. Hoc non hoc. *Hoc enim corpus meum.* Hoc quod videtur plus est: hoc non hoc: igitur videntur veri panis accidentia; sed in specie panis veriùs corporis Christi substantia.

Ioann. 6. 59.

In Eucharistia corporis Christi substantia, atque panis accidentia.

Ubi sup

Matth. 26. 26.

17 Vacuæ mensæ olim dicebantur, si solo pane ornarentur. Unde Sophocl. in *Electra*, v. 194. dicit:

Sophocl.

Vanis insistò mensis.

Vacuis, sine dapibus: subdit Ioann. Baptist. Gabia. Paratur nobis mensa vacua, sed

Eucharistia pictura mensæ.

plenissima: in qua nec panis, sed panis species, alimentorum copia in delicias, præut appetierit voluntas; igitur dulcedine manducabit, quod cuique placuerit. Gustate & videte: invenietis enim ubi panis non est cibus; nihil minus ad cibum, quàm Christi corpus: quo quidem ut torrente voluptatis inebriabitur anima, eò quòd in in sanguinem eius & transsubstantiantur vina. Verum, quod Profanus finxit in portentum.

Virgil. Æneid. v. 451.

Vidit, dum dona imponeres aris
(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros
Fusaque in divinum *se vertere vina cruorem.*

Valer. Max.

Quod refert, semel factum: apud Valer. Maxim. 1. *cap. 6. Vinum in sanguinem nec semel, sed iterùm & tertiò conversum est.* Præstat cum summa gratia Salvatoris institutio in Sacramento; quippe hoc portentum continuò: equidem si ibi vinum in specie sanguinis: hic sanguis Iesu-Christi, ac vini tantùm species. Idem omnibus, & totus singulis.

Et omnibus singularis.

Statius 1. Si. v. 6 à v. 40.

——*Aureum ò tempus!*
Non sic libera tunc vina fluebant,
Nec tardum seges occupabat annum.
Unà vescitur omnis ordo mensâ:
Parvi, fœmina, plebs, eques, Senatus.
Libertas reverentiam concepit.

18 Omnes itaque sedent cum coronis, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum, triumphum in convivio proclamarium: imò omnes coruscantes splendore, ex immenso, fulgenti lumine cibi. De pectinibus marinis, à quibus splendor æquoris, ait *lib. 9. cap. 33.* Plin. *Igne lucentes in tenebris: etiam in ore mandentium.* Hi à Ravis. Textore vocantur *Dactyli*, de quibus, *lib. 7. cap. 41.* infit: *Remoto lumine, in tenebris alio fulgore claret. Lucet in ore mandentium, in manibus, in veste etiam decidentibus guttis; ut etiam natura videatur esse in succo, quem habent in corpore.* Videntur nunc homines sacris in mensis, sicut pisces maris? Mysterium totum objicitur devotioni, ubi Christus Dominus iam glorioſus discipulis apparuit in littore. *Ut ergo descenderunt in terram; viderunt prunas positas, & piscem superimpositum & panem. Venit Iesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.* Videmus simul piscem, ignem & panem. Exponit Sedulius, ubi supr. *num. 7.*

Plin.

Piscis Dactylus dictus.

Text.

Ioann. 21. à 9. *Illumi nantur, qui Eucharistiæ vescitur*

——*Quisnam ambiget unam*
His rebus constare fidem: quippe ex aqua
pisces,

Sedul.

Christus adest panis, Sanctus quoque Spiritus ignis.

Præmissoque ignis splendore, pisces sociatur pani; quoniam ex esu Eucharistiæ (in cuius pane Christus, divinus Dactylus) ita copia radiorum ut fulgeat etiam in ore mandentium: prævalente in succo mirabili lumine; sicut Christus ad cibum habet in corpore. Crucius in *Psalm.* 34. accinit:

Cruc.

Discite quo foveat iustos ardore: beatos
Illos scietis esse, qui fidunt in eo.
Hunc ardete pij, claro rutilabitis igne.

DIDASCALIA V.

Malæ nonnumquàm causæ patroni pessimi.

1 SEmper magnatum temeritas vel in ipsis flagitijs quærit plausum, & iuxta leges; saltem coloribus exitum; ne cognoscatur flagitium uti flagitium: igitur tota illorum solicitudo comisso scelere; malè agere, & benè audire: quovis illorum vulnerante vanam arrogantem gloriam; modò publicis turpibus actis, vox vel levis conciliaverit invidiam: honorem enim arbitrantur dignitatis, non esse sed iudicari innocentes. Quia ex patientia glisicit horum arrogantia; multoties non est patientia: fiuntque meditatò peiora; ut vel maximis, leves sopiantur dolores, suavitate acerbæ consuetudinis: vel ut credatur à subditis quicquid factum (quia à Rectoribus factum) satis ad licitum; quantumvis fuerit ad lubitum.

Potentiâ fuma insolentia, quia impunita.

Quid restat nisi cuncta novo confundere luctu?
Hæc fatus, ventis veluti si frena remittat,
Disposuit nefas, vitijsque florentibus audax
Elicuit pressas tenebroso è carcere leges.

Claud. 1. in Rufin. v. 17.

Verùm cùm hæ à cæca lubidine; posito in lubrico pede, dant præcipites in manum, de qua non poterunt surgere: minimèque illos pœnitet iniuriarum, sed tantùm dolent, non invenire temeritatis exitum; quantumvis fingant, quantumvis commenta referant; quoniam ex actis in causa, constabit abusu potestatis insolentia (qua & iniustitia cognoscitur, & impetus violentia manifestatur) ut expellatur à dignitate propter pravum ac tyrannicum regimen; qui furebat in regimine per traditam dignitatem.

Asus in deauratione criminis.

Quid

2 Quid hoccine in articulo fiet? Non corrigitur vel correptus, quem non pœnitet. Nullum ius in causa: leges sunt contrà. Non causà inauditâ proferenda sententia. Ergo diversis coloribus inaurentur vel falsis testibus, vel legibus vacuis, acta; vt malignis advocatis, non solùm habeant exitum, sed plusum, quæ gravissimum iure merebantur supplicium: minimè causa digna patrocinio; sed obtinebitur auro: equidem cùm rabularum utcumque lingua vænalis; iuxta pondus aureorum inferent leges, Senec. in *Hercul. furent.* v. 405.

Quæritur causidicorum auxilium, ut vincant artes.

Improba cupidine acti,
Quæritur belli exitus, non causa.
Sollicita tanti pretia.

Senec.

At quid inde ex huiusmodi peste? Quod, minus peccatum est crimine, quàm absolutione: crenim numquàm in quietem caput sine cerebro inclinat; quousque iudices similes sui per rabulas reddat: ut pro scelere designatâ victoriâ, iugulata proculcetur innocentia, & floreant ubertim vitia; queis flagitia arrident, nec nocua nocent, quoniam non solùm protegantur, sed legibus coloruntur: igitur causidicorum illegum industriâ, semel partâ in lite victoriâ; vulgus omittit, utra pars in illa ius habuerit. Iustè censendus pugnasse qui vicit.

In mente reanagis furiosi, quia tua nefarius induit.

———*Miserabile nomen!*
Omne malum vicit, quod fors ferat ultima rerum.

Lucan. 7 Pharf. à v. 110.

Omne nefas victoris erit, feruentibus arma.
Victrix causa Diis placuit; sed victa Catoni.
Hæc acies victum factura nocentem.

3 Hi protectores vigent iniquitatis, abominabiles in studijs suis; fulcra scelerum, columnæ flagitiorum, bases criminum, asylum iniquitatum, cunctis inviti, malè audientes vel ab ipsis fautis: siquidem haudquaquàm sine pudore audereut ui mala; in illegum colore legum cogitarent patrocinia. Tertullian. 1. *Contra Marcion.* à v. 174.

Rabula malæ lectiq.

Extremum facinus verbis extendere nolo,
Aut omnes causas, aut femina dicere cunctas;

Tertul.

Infandosque homines, atque organa sæva draconis,
Per quos nunc tantum sceleris sine teste loquutus:
Semper factorem iuris culpare laborant.

Hæc audacia ex parte culpæ: sed illa ex prurigine avaritiæ. *Quid si fiere me vetes* (inquit Seneca Rhetor, *Controuers.* 1.) *cum vidi hominem calamitosum? Quid si vetes, propter aliquod honestum factum, periclitari? Quædam enim iura non scripta; sed omnibus scriptis certiora sunt. Commune hoc ius generis humani est. Nemo inuidiosum ius postulat, quod alteri profuturum. Hoc non tractandum, tamquàm quæstionem: esse tamen potentius, quam ullam quæstionem.* Nihil impudentius horum rabularum arrogantiâ, quorum verbositati videntur cedere iura; ut pipere, plusquàm sale, accinit Ovven. *lib.* 4. *Epigram.* 59. Loqui suum unicuique præstant ius; sed ex olla conscientiæ, non ex iure. Aptè quadrat, quod Bernard. dicit, de *gradib. Superb.* n. 41. quæ videris, *Tautolog.* 10. D. 2. n. 8. Garrulitatem auctoramen putant, & parati ad lites tumidaactant, turbinisque simiolæ fulmina intonant, balatronesque nubium crepitu tonant. Ex his unum Marc. Seneca audivit sibi blandientem, insigniores in arte phantasticè superantem, se inter maximos pingendo maiorem; & ut fastum retunderet, pupugit aures, dicens: *Et si cloacas esses, magna esses.* Ita quo supr. in *Præfat. excerpt.* lib. 3.

Marc. Senec.

Van & fedulitas.

Idem.

4 Quorsùm dirigitur ars? In oracula ora Iurisprudentium; verùm in pestem verba rabularum dicologorum; qui titulo causidici, causarum abominabilium advocati, corruptores legum, ac seminatores litium: vocibus & clamore tundentes aures, non ratione litigia excitata dirimentes: *qui cùm sentiunt se causâ inferiores* (ait Erasm. 4. *Apophr.* in Cicer. n. 3.) *ad furiosa iurgia confugiunt: & quoniam non possunt persuadere ratione; sententiam extorquent improbitate.* Quam molesti, dicit Sueton. in *Claud.* cap. 15. *Adeo Causidicos* (ait) *patientiâ solites abuti, ut descendentem è tribunali, non solum voce reuocarent; sed & lacinia togæ retentâ, interdum pede apprehenso, retinerent.* Ipse de insolenti dedecore, & audaciæ gravamine queritur apud Herculum, post fatum. *Tu scis* (inquid) *quantum miseriarum pertulerim; cum causidicos audirem.* In Seneca in *Ludo.* Claudius lamentabatur de abusu patientiæ: ipsi de funere Claudij, quem astu & fastu hinc inde solebant flectere. *Omnes læti, bilares* (infit Stoicus) *causidici plorabant, & planè ex animo. Iurisconsulti è tenebris procedebant, vix habentes animas, tamquàm qui tum, maximè reviviscerent. Ex his unus cùm vidisset capita conferentes, & fortunas suas deplorantes causidicos; alt:*

Legum corrupte reis.

Erasm.

Sueton.

Grauamen intolerabile.

Senec.

Non semper Saturnalia erant. Plorant causidici, ni iudices stupidi & fatuis quippe non placet cognosci: si cogniti, ubi non noceant, exulare necesse.

Canes in feruil.

Petron.

Cerberus forensis erat causidicus.

Ait Petron. in *Fragment.* v. 31. Cerberus, proprie: erat in foro, qui in causarum tricas egressus est ex inferno. De Cerbero Natal. Comes, 3. *Mytholog.* cap. 6. inquit: *Custos ante Plutonis fores recumbebat: qui omnibus ingressuris humanissime blandiebatur; at neminem patiebatur exire, sed omnes egressuros altissimis, & maximè horrendis latratibus deterrebat.* En causidicus forensis Cerberus. Cunctos in baratrum suscipit, neminem respuit: blanditur ut in litem ingrediantur, quo duce in infernum summerguntur, tot blanditijs, tot fallacijs, & glomeratis embolijs; ut siquis semel illo texuerit litigium, nequaquam habebit exitum. Cerberus est causidicus. Canis est, & triceps, & trifaux, & trilinguis, & tergeminus. Ut triceps consilia in fallaciam mutat: ut trifaux, substantiam devorat: ut trilinguis, prævaricatur usquequaquè: tergeminus utitur semper vafritie: denique uti canis, siquis removeri à litis flammis proponat; ne exeat in tutum, incessanter allatrat. Horrificus triplici sic canis ore petit: Nunc in meta? Modò cum palma invitante victoriâ, & toto iure fulminante iustitiâ, ceditur causa? Propè finis. Utique divitiarum litigantis. En causidicus forensis Cerberus. Haud assentietur egredi clientem nisi sit nudus.

Natal. Com.

Cur dicuntur Cerberi forenses?

Denudãt clientes.

Cedet immanis tibi blandienti,
Ianitor aulæ.
Cerberus: quamvis furiale centum
Muniant angues, caput ens, atque
Spiritus teter, saniesque manes.
Ore trilingui.

Horat. 3. Od 2. à v. 15.

5 Formidandi, qui bilingues: quid & trilingues & canes? Dea rabularum dicta *Themis*, quæ etiam *Furia*, & *Parca*. Stuck. de *Sacrific. Gent.* cap. 41. & nos in *Ephemer.* 11. *Ianuar.* n. 2. etiam dicta *Carmenta*, quæ infana & fatidica. Hinc cùm in anni principio aliarum artium Numinibus patronis, offerebantur munera; litem causidici nugivenduli in omen felix magni quæstus, deferebant. *In artis dæmonstrationem & libationem*: subdit Paulus Marsus in illud Ovid. 1. *Fastor.* v. 165.

Quæ Dea Themis?

Lites fili donum.

Marf.

———*Mirabar, cur non sine litibus esset*
Prima dies anni.

Ovid.

Ubi Anton. Constant. *Agitabant ergo causidici* (ait) *particulam aliquam suarum litium; ut solitum opus testificarentur, & aperirent artis professionem.* Hoc pestilens exercitium horum ardelionum, in Reipublicæ exterminium, malignitates foventium, & alienas fortunas devorantium; quorum opus meritò dicitur dicatum Parcæ, contestatâ lite: equidem cum causidicis versari, eorum infanias, audire, ineptias celebrare, somnia extollere, voluptuosè decipi, atque de iniutijs gratulari, simulque vulnera lucellis copiosè solvere; non solùm molestum est, sed ut Parca gravis infernalis mors. Furiæ nomine prævenit, quid cum illis in litibus contigit: igitur præter census vacuitatem, illusamque panurgiæ strophis vaferrimè mentem; crescit dolentium calamitas: à Furijs litigantes agitati (ut plus torqueantur) perducuntur ad Furias, armatas viperis & flagellis; ut fatuos seducant legum fictarum oraculis.

Anton. Const.

Sent rebus Pestis reipublicæ.

6 *Athenis in foro ubi agebantur causæ* (refert Zenobius *Centur.* 5. *Proverb.* 2. & Causin. *lib.* 2. *Symb.* 52.) *Lycus, quidam dæmon, sculptus stabat, agnina pelle, specieque lupinâ; apud quam sycophantæ pecunia corrupti, versari consueuerant, velut apud Deum, sui quæstus præsidem.* Breviter imago, & officia rabularum, aurum litigatorum rodentium; qui pellibus agni à fatuis inveniuntur specie lupi, traditi diabolo (veteratori genio) quin iuri intendant, uti sycophantæ; modò pecunia corrupti: igitur illis tenor legum, tantùm aurum, quæstus iurgium, ius lucra veritas emolumenta: ut sycophantijs ac technis proterant veritatem, emungant divitem, damnent innocentem, colorent falsitatem, calcent virtutem, vitia defendant, per nefas census acquirant, licitis vel illicitis causis (quia mancipati iuri & potestati dæmonis) utcumque & ubicumquè semper ministri satanæ. O pectus vafrum, domicilium dæmonum! Redde quod accepisti (ait Sarisberiensis, de *Nugis curial.*) *quoniam contra veritatem feceris, iniquitati assensisti, iudicem fefellisti, iustam causam oppressisti, & denique de falsitate vicisti.* Ingenium enim rabularum est diabolicum ingenium.

Et furia inferni.

Zenob: Imago Lyci dæmonis.

Illorum conditio nes.

Fingere nunc didicit causas.

Et leges novas; quippe placet meditatum quæstui embolium, maximè ornatum auctoramine legum: nec facilè protectionis iniquæ cognoscitur falsitas: dum ad fidem falsitatis accedat iuris auctoritas: verùm totum verba & verba, ventosa ampulla, quæ prolata in stultorum fallaciam: &

Iornã Sarisb.

Tibull. 1. 6. v. 11.

Dymenet forenses.

quamvis ex abrupto venerunt primum in buccam a quibus causa maximopere petita, efferuntur in altum tamquam oracula. Memoriam pulsat, quod *Tom. 5. T. 10. num. 33.* ex Pausania, præmisi de Mercurio Forensi, e modo & celebritate oraculi. Ibi eius marmoreum simulacrum, cui in donum offerunt nummum. Si quid cliens vult interrogare; aurem ori imaginis congruit admovere. Audit (si audit) aut illi videtur audire. Tunc aures manibus premit, in forum abit, semotis manibus aures recludit; & vocem primam, quam excipit, stupidissimè pro oraculo ducit. Num sic Agoreorum conditiones, qui uti Mercurij celebrantur Forenses? Nihil dicunt, nec fantur; dum consuluntur: sed offeruntur & recipiuntur numismata; priusquam ulla audiantur verba. Veneranter fatui oraculum eximia stupiditate, persolventes quæ audituri, obedientes aure causa, quin sciatur de quo obedientia. Non in ius voce causidicorum ex legibus, illustrantur: illa figura in cachinnum illuduntur; miserique plaudentes iocum, nec cogitantes calliditatis ludum; iudicant ad primam vocem, habere in veteratore Mercurium planè Forensem: vox sine voce quasi Mercurij fallit; & in peaniciem eligunt quod primum occurrit.

Oraculum Mercurij.

7 Hoc opus haud divinorum Iurisprudentum, sed sine pudore furum; qui in ciuis consulunt sibi, sed non causæ. Silve Petronius, *Satyric.* fol. 8. pro *Fures* dicit: *Advocati nocturni, qui volebant pallium lucrifacere.* Singularia profectò ministeria, quibus impunitate invidentur latrocinia, scelerum favore, tot funeribus reipublicæ. Hinc ob gnathonum horum avaritiam, ac litigantium proterviam; Senatusconsulto edictum (ut refert Plin. *lib. 5. Epistol. 21.*) *Omnes quicquid negotij haberent, iurare prius quàm agere iubebantur; nihil se ob advocationem cuiquam dediſſe, promiſiſſe, caviſſe. His enim verbis ac mille præterea, & venire advocationes & emi vetabantur.* Haud multis placuit Prætoris decretum. *Multi, dum laudatur, dicebant: Invenimus qui curva corrigerent. Quid? Ante hunc Prætores non fuerunt? Quis autem hic est, qui emendet publicos mores? Alij contrà: Rectiſsimè fecit iniuriarum Magiſtratum: iura cognovit: ſenatuſconſulta legit: reprimit noviſsimas & fradiſsimas pactiones: rem pulcherrimam* (iustitiam) *turpiſsimè vanire non patitur.* Vide eundem, *lib. 4. Epist. 9.* hicque Claud. Minoen legem variis legibus illustrantem. Auri tactu mutantur proposita, Protei sequuntur præut expedit institutæ; cùm in eadem cum eisdem circunstantijs materia, legibus contra leges mutetur forma, iacente denigratâ iustitia; quoniam ubi quæstum aviditsimè sectantur, facies peccatorum sumunt: & pro insita muneri veneratione iuris; operti iniquitate & impietate, transeunt in affectum cordis. Variæ illudunt facies, contrarietate legis, sæpeque specie aut entitate contraditionis; ex quo turpis audacia ad protegenda flagitia, quoniam uti torquent, clarent legibus firmata; quasi in articulo, veritas difficilis esset inventu: quod quidem non tenoris legum est ignorantia; sed abundantia sensus, & auctorum abundantia, insatiabili avaritia: quibus quidem acuuntur ingenia, & rabularum ad alia peiora quæque conciliatur auctoritas. Ecce ipli peccatores abundantes in sæculo, obtinuerunt divitias: cùm faustè in sinum cadant & plausu & quæstu malignæ cogitationes; ibunt & ibunt in adinventionibus suis.

Petron.

Munera accipientes, iusque quaque prava aſtuantes.

Hæc ſpecus erorum ille ingens, ubi cæca libido
Diſtrahit inſanos ſtudia in contraria ſenſus.
Culpa tua eſt: ſiquidem tua iam corrupta voluntas
Fallitur heu pravis ſenſibus implicita.

Achill. Bocch. Symbol. 55. & 61.

8 Studia hæccine insana, & ebria ratione sine iudicio iudicia (quorum in causis effectus, & causa) sale novo dicit Plautus in *Aulular.* A. 2. scen. 2. à v. 70.

Pauper metuit congredi: per metum malè rem gerit.
Quid nunc illis legibus? Dij faxint!
Pactum non pactum eſt: non pactum pactum eſt:
Fit quod vobis iubet. Aurum quid valet!

Plaut.

Hoc cunctorum ruina & rabularum iura, studia malignitate famosa. Phrasis frequens apud Ieremiam. *Malitia studiorum*: quam Deus totâ patientia portare nequibat, ut dicitur, *cap. 44. 12.* & ne in exterminium exardesceret commotâ bile, monuit caveri. *Iudicate manè* (recte inquit) *iudicium; & eruite vi oppreſſum de manu calumniantis: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, & ſuccendatur, & non ſit qui extinguat, propter malitiam ſtudiorum veſtrorum.* Maluend. *De factibus malitia ludricorum veſtrorum.* Studia sanè bona; at in malitiam (animâ mente malevola) non studia, sed desipientia; quoniam illorum stultissima sapientia, qui docti sunt, ut faciant mala. Hæc malitia signa-

Diſtrimen inter ſtudia malitia, & malitiâ ſtudiorũ.

Ibid. cap. 23. &

Manè pr. Recè Ieremi. 21. 12. Studia prava non ſtuden.

signatur erga causarum iudicium, ut recte procedatur in iudicio causarum, liberando oppressum à calumnia, ut pœnas è tribunali luant, quibus scelera. Studia adiutorium subministrantur homini, ut in causis per leges separet pretiosum á vili. Malitiæ utique studium, vile dicere pretiosum: dignum pœnis, dignum palmis: bonum dicere malum & malum bonum: hæcque dicuntur studia malitiæ, putidâ mente, ac pectoris pravitate: quippequàm studia, quæ pro iudicij rectitudine debent respicere in legem; malitiosè retorquentur, ut causidici legibus defendant calumniatorem. Quid quòd indignatio Numinis exardescat bilis incendio; hoccine causarum ac diremptionis iudicio? Flet oppressus, exultat improbus; quamvis in causa clamet stimulata conscientia, quòd debeat cadere causâ. Rabula ridet, quia locutuleius astu in lite superavit: & licet Deus irascatur iustitiæ supplantatione, rabula stocci facit leges iustitiæ; quoniam suis legibus fraudulentiæ, habet divitias & plausum; eò quòd iuxta novæ intelligentiæ priscarum legum tenorem, & iustificavit impium, & damnavit innocentem.

Quousq, & quorsùm ſtudia rabularum?

9 Pende. Est malitia studiorum, & sunt studia malitiæ. Utrumque in rabulis, velamine legis. Exercentur studia malitiæ, ubi defenditur scelestus: malitia vetò studiorum, ubi patrocinantur illicita criminum, atque damnantur præclara insignia virtutum: ubi opprimitur innocens, atque liberatur nocens: irascitur Deus in ingenia fraudulenta atque vafra rabularum, propter malitiam meditatam studiorum; quia totum illorum detestabile munus, ut salvetur qui damnandus: simulque ut calumniatoris infamem sustineat notam; qui perpessus est à potentiore calumniam. Innuit alibi Dominus. *Vos diſpergiſtis gregem meum. Ecce ego viſitabo ſuper vos malitiam ſtudiorum veſtrorum.* Etiam in regentibus studiorum malitia; ut grex petiret potestatis insolentia? Arbitror propter excusationem oppressionis, in causa litis; ut viderentur iure rabularum egregiè probi, qui regulis iuris erant omninò tyranni, ne oppressis queri possent de oppressione potentum, ratione dignitatis in subditos debacchantium. In Prælatis erant studia malitiæ, quia opprimebant illicitâ potestate; cuius iudicium effugere satagebant, quia sine lege pervicaciâ muneris, gravamina perpetravent: quæ quidem dedecora dignitatis, modò censeret integritas recti iudicis. Quid fiet, si facinus non habet exitum ad votum, atque iustitia instante non est effugium? Ex studijs malitiæ recurrere ad malitiam studiorum; ex iure & legibus rabularum, qui strophis per legum glossemata, faciunt candida de nigris & de candentibus atra. *Pactum non pactum: non pactum pactum.* Fiet quod illis libuerit. *Quid aurum valet!* Quid non valet? Deusque non tàm queritur de studijs malitiæ in oppressione potentum, quàm de malitia studiorum, per leges phantasticas rabularum; quippequàm abominabile divino Numini, Sole clariorem, patratam iniquitatem, patrocinari ac defendere tamquàm insignem virtutem: salvari offensores, damnari patientes: veteratorumque versutiâ atque calliditate iure in tribunali victorem plaudi; qui damnandi in suspendium iustitiâ & iure. Cuncta impunita iuxta rabularum placita.

Studia rabularum pervertere iudicia.

Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
Impoſuit: fixit leges pretio, atque reſixit.
Auſi omnes immane nefas, auſuque potiti.

Virgil. 6. Æn. 4 v. 622

10 Hoccine malignum studium dicitur *facies malitiæ ludricorum*: igitur si in virtutis subversionem coram iudicibus rabula proponit legem; solùm est quæ entitate, malitiâ, lex ad ius secundum faciem, quam pingunt studia malignitatis falsis coloribus legis. *Apud iudices fabulantes* (ait Tacit. de *Orator. cap. 23.*) *non auditores ſequuntur, non populus audit, vix denique litigator perſeitur.* Fascinatio nugacitatis obscurat bonum: malitia illorum immutavit intellectum; plausumque solicitantes titulo ingenij, iustitia distumpit illos & inflatos sine voce: ludricorumque causa dicitur erga leges studiorum malitia; quoniam ubi carpuntur propter huiusmodi detestabile studium, dicunt festivè, tantùm fecisse per iocum, ad ostendandum ingenium.

Tacit.

Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo
Poſſe loqui, inopes rerum vocesque canore.

Horat. arr. vs 322.

Ad rem Tacitus quò dudùm, *cap. 2.* (quia leges scire non est tenere; sed tenorem cognoscere; interpretandi materiam pravam dedere & gratia potentioris, & fomes utilitatis: igitur non aptant intelligentiam legum rectitudini, sed leges acommodæ intelligentiæ; ac varijs erroribus ad uberiorem quæstum quæritur plausus) de Apro Rhetore dicit: *Omni eruditione imbutus, contemnebat potiùs litteras quàm neſciebat: tanquàm maiorem*

Quod ſit ſtivè dicunt ludcum & ingenium.

Tacit.

industria ac laboris gloriam habiturus; si ingenium eius nullis alienarum artium adminiculis inniti videretur. Hoc vanitas, quæ semper puerilis scabies, ut legibus iuris prævaleant phantasiæ leges: cùm aliarum nec meditentur specimen, nisi iuxta propriam & potentium voluntatem. *Audaces* (infit Plin. *lib.* 2. Epist. 14.) *Atque etiam magna ex parte adolescentuli, obscuri ad declamandum transeunt irreverenter & temerè. Nunc refractis pudoris & reverentiæ claustris, omnia patent omnibus: nec inducuntur, sed irrumpunt: sequuntur auditores auctoribus similes, conducti & redempti mancipes. Convenitur in media basilica, ubi tam palàm sportula quàm in triclinio dantur; & de iudicio in iudicium pari mercede transitur. In dies crescit fœditas.* At continuatur iniquitas; quia fictis legibus impiorum deaurantur actus, perit virtus, floret scelus; equidem rabulæ pervicaciâ & insolentia universas domos subvertunt (sunt gentes quæ bella volunt) docentes quæ non oportet, turpi lucri gratia.

Arrogantia, & vanagloria.

Plin.

11 Videamus in Salvatoris damnationis embolium, ut eius patientiæ imitemur exemplum. Synedrium ex inimicis erat constitutum. In expeditionem causæ erant iudices hostes, & accesserunt etiam in testimonium probati testes. Causa, *Hic homo multa signa facit. Quid facimus?* Satis illis in damnationem causa, mirabilia: est illi periculo, quia cognoscitur homo. Ille honorem non habet, illi autem habent dignitatis honorem: & quærunt vel fauti in necem? Illos oportet mori, ne illo vivente, tot dotibus & miraculis supremi honoris cognoscerentur indigni. In synedrio sedebant iudices: at *ad latus iudicum consistebant duo logographi, causidici seu rabulæ, alter à dextra alter à sinistra.* Ita Talmut de *Synedrijs*, cap. 4. §. 3. & *cap.* 11. & 12. *Forte* (inquit Ioann. Saubert. de *Sacerdot. Hebr.* lib. 1. cap. 6.) *hi logographi, seu causidici fuerunt illi duo testes, qui Christum in pleno synedrij consessu accusarunt.* Ita in illo concilio adversus iustum operabuntur astu iudices pleni dolo; quin posit suspicari, in gravi illa causa, in minimis etiam derogasse iustitiæ: igitur vel in iusti nece haud contra legem agebant; cùm operarentur quod iuxta leges docti causidici dixerant. *Nos legem habemus* erga huiusmodi causæ expeditionem, *&* deciditur tota *secundum legem.* Secundum legem, non Dei; sed inventum voluntario iure ius. Non secundum rectam

Ioann. 11. 47.
Cur indigni dignum aversentur.

Saubert

Arte pravi iudicis in excusationem criminis.

Cap. 19. 7.

decretis iustitiam; sed secundum legem nostram: ita expositam iuxta desideria cordis, titulis iuris; ut quod decretum secundum maglinum iudicum cor, appareret iustiti divinæ lex. Hinc dolus, ut in necem traderetur summa innocentia, faciens mirabilia; & iudices pravi, iusti apparerent in causa: igitur zelo legis excusabatur scelus; quoniam sententiæ fulminata per causidicos. Haud electi iurisconsulti, qui iuxta rectitudinem legum consulerent causæ; sed qui in placitum iudicum, retorquerent pravis glossis tenorem legum: & non iustitia nec lex in sententia, quàm malevoli fulminant, sed secundum eorum malitiam, quos causidicos elegerant. *Iudicaverunt, non quod erat, sed quod male credebant*: infit Marc. Senec. in *Excerpt.* lib. 10. *declam.* 2. equidem totum embolium ex glossemate legum in blandimen iudicantium; quippe in damnationem nec apex quidem inveniretur in corpore iuris, modò nollent damnare qui iudices potentiores.

Marc. Senec.

Fas pretio cessit.

Claud. Bel. Gild. v. 260.

12 Series huius synedrij in causarum iudicium ex conventu malignantium; etiam olim observata, ne ex sententijs iudicibus conflaretur invidia. *Ius respondendi datum est* (causidicis, sive iurisconsultis) *& quorum sententiæ & opiniones eam auctoritatem tenebant; ut iudici recedere à responso eorum non liceret, ut est constitutum.* Instit. *lib.* 1. tit. 2. Ad sacerdotes, huius concilij principes, spectabat ex munere scire leges: *Deuteron.* 17. à 8. versipellesque alios, nescij sui muneris, constituebant assessores; ut de lege iudicarent, quin leges ad sententiam ex iudicijs intelligerent; & dicerent *legem nostram* alienam intelligentiam; & simul legem haberent adversus patulum crimen, quasi nullam in iudicio habuissent vel ad gratiam libertatem: equidem illi fecerunt per varios dolos, invito ac violento iure, ac vulnerata lege, iudicare causidicos; & ad obiectionem perpatratæ iniquitatis, in sententia & opinionibus non posse recedere ab ipsis iurisconsultis. Plicas ac fucum concilij introspice. Admittebantur titulo declarationis veritatis testes; verùm non erant testes auctoritatis, de quibus nequibat iudicare populus, quòd non intervenisset ad depositionem ambitus. Unde *novissimè venerunt duo falsi testes.* Mentem fige. Hi, ut vidimus, erant causidici ad causas dirimendas in concilio destinati; ita ut ab illorum placitis nefas esset recedere.

Instit.

Causidici eliguntur, & quare à iudice?

Matth. 26. 60.

Asse-

Assessores & testes: Iudices & accusatores? Antequàm sententia fulminata, victrix plaudebatur innocentia: quandoquidem plena malignitate, quæ decreta contra iust ab accusatore iudice. Ni corrupti causidici essent; nec essent testes, nec innocentem damnarent (conciliatâ à malitia, Principum gratiâ) dum disposuerunt astu coloris iuris, quòd essen testes & iudices hostes: testes, ne à iudice comprehendi posset testimoniorum falsitas: iudices, ut fuco legis sepeliretur veritas, & damnatione innocentiæ potirentur voto, quiqui sedebant in Satanæ concilio: siquibem iam effugium decisâ causâ innocentiæ non dabatur; si semel à causidicis innocentia damnaretur. *Testes* sed *falsi.* Vel sine causa, ipso in modo procedendi. Falsi testes. Hi qui sedebant ad dirimendas lites? Hoc embolium iuxta voluntatem & voluntatem principum: igitur necessarium, dicere falsitatem; si legibus causidici (testes & iudices) comminiscebantur legem. Deinde. *Falsi testes.* Maligniores, & periurij. *Principes Sacerdotum & omne concilium quærebant falsum testimonium contra Iesum.* Mala causa, quando in causam solicitantur falsa testimonia: bona, dum siccine vel ab actoribus cognoscitur innocentia. *Non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent.* Hi uti falsi teste amandantur: cur ergo hi duo estò falsi, & ut falsi cogniti, à concilio recipiantur? Quia in huiusmodi tribunalibus, ut neci addicatur iustus; rabularum ex iure testimonium semper falsum: leges volitant in allegatione, cæterùm nonnumquàm falsæ; ex quibus iure dubitatur ius, an sit lex vel non sit lex. Vel lege vel sine lege, legem divinam synedrij cupiebant mori, quin posit dubitari de iustitia, prolatâ à causidicis sententia: etenim legibus & auctoritate muneris; testes falsi nequibant inveniri falsi testes.

Ibid.

Semper rabulis legum falsa testimonia

13 Quicquid malignitatis in concilijs titulo legum à togatis cogitatur, in præsenti abundanter invenitur. *Potest esse aliquis innocens reus* (ait Marc. Senec. d. lib. 5. *Controv.* 33. & 10. *declamat.* 4.) *scio iudices varijs quoque causis ad accusandum solere compelli. Quosdam ambitio gloriæ, quam ex damnato petierunt: alios odia & simultates: non dubito fuisse quosdam, qui præmium peterent.* Aliter cogitat filius, 2. *Natur. qq.* cap. 43. *Quare ergo* (ait) *id fulmen, quod solus Iupiter mittit, placabile est; perniciosum id, de quo deliberavit, & quod alijs quoque Dijs auctoribus misit? Quia Iovem solum prodesse oportet; nocere non nisi cum pluribus visum est. Discant hoc quicumque magnam potentiam inter homines adepti sunt, sine consilio nec fulmen quidem mitti; advocent, considerent multorum sententias, placita temperent, & hoc sibi proponant, ubi aliquid percuti debet; ne Iovi quidem suum satis esse consilium.* Sat pietatis instituto, sed est actionis reflexio; eius qui quærit exercere, sed notam excusare furoris, eiaculatione fulminis. Ulcisci in causa cupit, furens ferire decernit: alios in consilium vocat, non ut audiat, sed ut placita confirment, quasi illi supplicium fecerint; & ille gaudet vindictâ, cunctorum habens suffragia. Si solus torqueret fulmen, in pœna illum solum dolor videret auctorem; cùm auctor velit esse, sed non dici: malè è temeritate auditurum cognoscit, & ex concilio excusatur; eo quòd fecit quicquid cunctis ex legibus placuit: quòd quidem nulli placeret, si illi pridem non placuisset: non enim pro consilio in concilium vocantur; sed ut etiam delicijs suffragentur. Hinc qui in præfata synagoga satanæ, malæ bestiæ, vasa iniquitatis bellantia, calliditate vulpina, iustum damnabant per simultates & odia: causidicique præmia damnationis petunt, ubi in sententiam modum dirigunt; quippe potentes obtinuerunt sine infamiæ nota, qua sine maior infamia: igitur per intrusas erga leges opiniones fucosque iuris; leges fecerunt prævalere contra leges.

Marc. Senec.

Dumtaxat per Principe gratia, sed per ministros supplicia

Senec.

Quodnam propositum vocandi in consilium, ad non necessaria?

Et leges legibus obstant.

Textor. Epigr. 21.

14 Horum ingenio veteratorum accidit, quod mundo circa eius finem & hominibus continget. *Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum. Videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis.* Apud Lucam: 21. 9. *Prælia & seditiones.* Idem prorsùm consilio virulento rabularum: semper in prælia, semper in certamina: equidem suis opinionibus minimè student, queis litigantes quiescant; sed queis furentes in seditiones moveant. Adinstar Heliogabali, voluptatem nutriunt, dum venenis damna spargunt. *Serpentes collegisse fertur* (ait Lampridius, in eo) *eosque subitò, ante lucem, ut solet populus ad ludos celebres concurrere, effudisse, multosque afflictos morsu & effugâ.* Rabularum opiniones in seditiones: amarulenti serpentes, & quorum halitus virus; ut litigantium miserè tabescat halitus: igitur illis iocus in solutiorem cachinnum, quod alij

Matth. 24. 6.

Rabulæ seditiosi, & virulenti.

Lamprid.

mo-

moriantur per opinionum venenum. *Ut in professione turbulenta elarescant* (insit Erasm. d. *Lingua*) *ad expugnandam veritatem ore mercenario procedentes, per prostitutas frontes, vilesque latratus, rana coaxantes, quò velint, aditus sibi patefaciunt crebros; qui inter solicitudines iudicum per multa distintas, insolubili nexu vincientes negotia, laborant ut omnis quies litibus implicetur: nodosis quæstionibus de industria iudicia circumscribunt; qua quum rectè procedunt delubra sunt æquitatis: quum depravantur, fovea fallaces & cæcæ, in quas si incautè ceciderit quisquam, non nisi per multa exilliet lustra, adusque ipsas medullas exuctus.* Hoc non est serpentes inter decertantes iurgijs projicere, & satietatem usque achrioge-lice ridere? Necessaria sanè fuga, ne per opiniones grassentur latè venena. Qui expertus, toxico dulci subiree acerbam mortem;

Erasm. *Eorum munia, perpetuæ ambitio.*

Text. d. ——*Nisi funestam properasset tollere litem.*

15 Imago opinionis, apud Carol. Bovil. in *Adag.* n. 57. *mulier* (qua patet specimen doli & fraudis) *cuius in dextra fortuna, in sinistra serpens*: lemma: *A sinistra caveto.* Ubi in legibus opiniones, sub illarum velamine diri serpentes: & fugiendum à sinistra; quoniam si fortuna per colores legum & rabulas expectata, nil illorum opinionibus, nisi serpentium venena. Hinc *bella & opiniones*: ex opinionibus vehementiora bella: equidem cùm legibus debeat iudicari causa; huius quilibet vel summi momenti articulus, legibus non dirimitur, sed opinionibus: in quarum sinistra serpens; ore trilingui in cunctos venena vomens. In pertinaciam potentum, quærentium ius sine iure, atque rafritiem rabularum ex opinione; exponitur sacer textus, quo utrorumque patet animus. *Cum audieritis prælia & opiniones, videte ne turbemini: nolite terreri.* Mactè tyranni, viventes sine iure & sine lege. Terreri nolite, quamvis oppressi clament in cœlum, modò leges adsint rabularum: equidem quasi virtutes rutilabunt vestræ insignes iniquitates; quandiu viguerint contra leges rabularum opiniones. Mactè quidem: erunt crimina impunita, imò nec crimina, quæ à toto iure damnata; quoniam esto damnent leges, per expositivum aurum, liberantur opinione legum. Damnat nonnuli addicti tenori iuris. *Nolite terreri.* Oportet hæc fieri pro rabulis: necdum finis. Adiuntur prælia, verùm restant opiniones. Caufidici cœlum vocibus implobunt; tyranni tunc aurum tribuunt: neque, fallentes iudices, cessant (quippequàm munera stimulant) quousque innocentiâ protitâ, ut tripudiet insolentia; iudicetur causa iuxta rabularum opiniones, non iuxta præscriptas leges. *Quare non permittis mihi* (subdit Seneca, *Epist.* 116.) *tam honestum malæ opinionis metum*? *Nullum vitium est sine patrono.* Idèo vitium plausum, quoniam invenit in rabulis patrocinium: & opinione, nitido legis colore, non veritate; non tantùm inficiantur immane crimen, sed lege & lege atque lege prædicant ut honestatem. Sequuntur oves colores virgarum maximè in manu regentium: & nequaquàm acta in causa pleni iuris, ubi quæruntur colores. Iuxta speciem & colorem causæ, tenor debet esse sententiæ. Proh dolor! Affectus movent, quod relegare debent: & dum audiri debet legibus ac iure sententiæ tenor; numquàm in virgis ex rabularum arte defecit color. Unde cùm non habeant leges;

Bovil. *Imago Opinionis.*

Per fora clamosas exercent improba lites.

16 Nondùm est finis, quia pro coloribus semper rabularum voces. Dicit nostra Tautologia, quòd iniqui *defecerunt scrutantes scrutinio.* Tyrannis elucet præ dignitate insolentis, & etiam legibus contra leges rabulæ insolentiæ fautores; quos pellicit in opiniones utilitas, ut sine causa embolijs concinnent causas. Scrutantes ius per rimulas, deficiunt; sed propositum defendunt: igitur ita gratia & munera potentum excæcant; ut in illo pravo scrutinio permaneant, licèt deficiant. Hinc pleni debent esse formidinis, qui in huiusmodi iurgijs audierint prælia & prælio-rum opiniones: prælia potentium, opiniones rabularum: equidem licèt nec ius sit, nec micet lex; per utriusque glossam, instruent vistricem potentiam: innocensque in prælio salvabitur lege, verùm damnabitur opinione. *Chanaam statera dolosa in manu eius*: dicitur per Oseam: non bene causa ad iudicium libratur, si dolus in statera invenitur: quippe si falsum momentum libræ, librata nullius momenti. De iudicijs & ministris iudiciorum modò tractatur iudicium. Unde Theodoretus hic testimonium inrorquet *in causidicos, scribas, notarios & cæteros iudiciorum magistros*: suffragaturque Deir. 1. *Adag.* 959. Suis coloribus pingitur huiusmodi turba, dum in manibus illorum signatur statera dolosa, momenta continens pravitatis, causâ minoris vel maioris ponderis: quæ quidem mensura & mensura in sulminandâ sententia: equidem cùm causidici semper ad gratiam potentiorum loquantur, ob munera quæ recipiunt; instruunt coloribus legum falsam iustitiam cautarum: stateraque dolosa patent leges in causa; quoniam quamvis obijciatur immane scelus, ad iudicium ex iure dicunt nec habere pondus. Quippe pondus in flagitij gravitate; quærunt & corrumpuntur pravi causidici; qui cognoscunt advertus periculus leges, legum necessarias opiniones. Formatur coram iudicibus ad pondus causa statera: quæ quidem fallax praveque dolosa; quippequàm gravia crimina ex iure, tricis & tricis faciunt levis momenti.

Seneca.

Genes. 30. 37.

Ps. 61. 7.

In dolis statera-nes perfluunt, quamvis rumpatur.

Of. 12. 7

Cur fiunt leges dolose statera?

17 In manu *statera dolosa.* Haud constaret dolo, ni esset in manu: equidem cùm in manibus eorum iniquitates sint, quia munera pro allegationibus sunt; viget & floret statera falsâ dolus, eò quòd magis inclinet pondere munus. Pende. De iudicibus loquitur Ephraim, & illos vocat *Chanaan. Chanaan statera dolosa in manu eius.* Per nomen, demonstrat animi legirupæ proprietatem. *Chanaan* idem ac negotiator. Aptè ad exprimendas in merce legum, iuris esse mercatores: igitur uti in statera dolus; legem colores mercator caulæ dolosè vendit pro legibus. Legum ementibus exponitur merx: emitur præut rabula vult. Merx utique est: atque tuto portabit, qui plus causidico dederit. Parvi quidem, quòd causa habeat vel non habeat ius: hic statera, si cuilibet placet merx: pondus habebit causæ levis articulus; si aurum in statera legitimum habeat pondus. Hoc construit pondera causæ, quamvis sine iuris pondere: etenim ad dolotam iustitiæ stateram super aurum; nullius pretij ad iustitiam pondera legum. *Chanaan in manu eius statera dolosa, calumniam dilexit.* Grave pondus calumnia est. Damnat ius. Impunita manebit tanta tyrannis, in statera mercatorum iuris: igitur auctoritate opinionum, commentis legum; licet consster legibus comprobata calumnia; nec pondus habebit causa. Crimen diligit, qui iure aversari debet; nec pœnam timet. Erit vel formatis legitimè caulis, quicquid placuerit caulidicis; habentibus stateram ad quamlibet causam: equidem dolo deaurato flagitio, liberamine pravo, coram auribus & oculis iudicium crimen non erit crimen ex legibus rabularum. Lamentatur vel Ethnicus, *lib. 3. Eleg. 13. à v. 47.*

Mercatores iuris.

Ibid.

Illis aurum tantum.

Ibid.

Sine pudore.

Et nunc deserti cessant sacraria iuris.

Aurum omnes vitiâ iam pietate colunt.
Auro pulsa fides, auro venalia iura,
Aurum lex sequitur: mox sine lege pudor.

Propert.

18 Eiusmodi arridenti crimina, quoniam in causidicis *statera dolosa.* At quòmodo? Quia iuxta pondus auri vel sit vel non sit caulæ iustæ vel iniustæ defensio (transeuntibus ad causidicorum classes, ex dolosis, patris, ba batulis iurisconsultis) pro nihilo reputantibus notam prævaricationem, negatione assertorum secundum idem. Vide stateram dolosam, auri magneticam. Causa illorum auribus casu ingeritur: subolent aurum? In statera habet pondus, priusquàm audiatur. Fugiunt numismata? Mala causa. Hic non libratur virtus: licèt causa iustissima, non habet pondus; quoniam qui iuri accurrit, pondus non habet. Sine censu audacter petitur ius. *Ius* eisdem characteribus efformatur ac *Vis.* Factum consulitur. Si aurum ministratur, *Ius*: recedit à manu *Vis.* Mala causa: bona causa. Cum pecunia, iux & lex: vacuo sinu, tota sine pondere & iure violenta vis: diciturque ex auri pondere statera dolosa; quoniam nihil ab his agitur sine iuris violentia. Ibi Elias in cœlum ascendit, ubi Moyses leges tulit. *Hic Elias curru igneo raptus, in paradisum terrestrem transvectus est*: ait Adrichom. in *Ruben*, n. 53. Legum observantia præstat cœlestia: si homines super alios ascendere studeat, leges ad unguem observent: pessima in exaltationem statera iuris dolus; quia sola lege obtinetur ascensus. Addit idem in *Pharan*, n. 16. Ibi auri fodinæ. Sunt enim *montes auri fertiles, iuxta quos Moyses Deuteronomium scripsisse perhibetur.* Ita Legislator à Deo eligit locum in fulminationem legum; ut ad divitias obtinendas homines scireut adium: etenim qui legibus studeat, & iurisprudentiæ adhærent; nequeunt licèt fieri in causis divites, nisi per leges. Aurifodinæ erant, ubi Moyses leges promulgavit: rabulæ leges collocant tantum in aurifodinis: igitur cùm leges illorum lucrum; nec lex, nec ius præter aurum. O Iurisconsulti sine iure! Non animæ consultatione pariti; sed omninò oblivioni statera dolosa: bonas facite vias vestras & studia vestra; quippe legum coloribus non sunt bona: ut detis hæreditatem gentium, opera manuum veritas & iudicium: perperàm iudicium verè, sine iure & veritate: imò crescit uti impunis insolentia pravorum; quoniam in vobis tortura legum invenit patrocinium.

Splendor dignitatis exalterationis merit.

4. Reg. 2. 11. Adrich.

Idem.

Deuter. 1. 1.

Leges rabularii, iniquum.

Au-

19 Audiendus Bernardus. *Quid enim opus est* (inquit lib. 1. de *Consideral. ad Eugen.* cap. 10. n. 13.) *admittere, quorum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium? Tanta est impudentia nonnullorum, ut cum manifesta ambitionis prurigine scateat tota facies causæ eorum; non erubescant audientiam flagitare, publicantes semetipsos ad multorum conscientias, in quo vel sua solius satis poterant confundi iudicio. Non fuit, qui retunderet attritas frontes, & ideo plures facti sunt & indurauerunt. Sed & nescio quomodo vitiosus conscientias vitiosorum refugit. Ubi omnes sordent, unius fœtor minimè sentitur. Non est iam quod exhorreat in studijs & molitionibus ambitionis; non plus quàm spelunca latronum spolijs viatorum.* Quid non illicitum faciet, si causidicus favet quem corrigere debuit? *Hi* (ait Mirabell. in *florileg.* v. *Advocatus*) *quasi Sibyllæ oraculorum interpretes, non solum verba vendunt, sed & silentia; ut videantur altius iura callere, & audiantur quasi oracula. Si ut experiaris peritiam, vel ut rideas, finxeris, propriam matrem meditanter occidisse; multas tibi suffragantes absolutioni, lectiones reconditas pollicetur: sed si nummos senserit.* Sal infatuatum est: & clientes dicere possumus fatuos, qui patronos sequuntur omninò insulsos. Dicam ex Ovid. 1. *fastor.* v. 73.

Bern.

Instant mala causæ sæne frente.

Mirab.

Ovid.

Lite vacent aures, insanaque protinùs absint Iurgia.

DIDASCALIA VI.

Maior subditis solicitudo de legis rectore, quàm de lege.

1 SUMMAM felicitatem sitam esse Reipublicæ in lege, etiam docuere profani. Si ratio est anima legis non erunt homines, viventes absque ratione. Euripid. in *Supplic.* v. 596.

Euripid

In lege æquale ius: rectè sunt posita.

Aliter quasi in cæco cæci chao, pereunt crimine, discrimine nullo. *Hebræi iuxta mandatum Moysis* (ait Ioseph. 3. *Antiq.* cap. 40.) *suspensi erant animis, quidnam boni, ita ut promiserat, esset à Deo reportaturus: atque iterum, dum Dulcorem suum expectant, festos dies agebant, assiduis precibus Deum solicitantes; ut donum sibi per eum aliquod mitteret; quod ad vitam bene ac feliciter degendam, conducibile foret.* Lex per illum à Numine missa, iuxta illorum ad felicitatem vota; quippequàm indepisci nequibant ampliorem felicitatem; quàm vivere iuxta legem. Alia constabit corde belle, præter ea quæ dicebant expectare: equidem idola lex vetabat, cor idola peribat: iuxta pervicax ac indocile cor, ab illis desiderabatur lex, & iuxta voluptatis illicebras, vitæ felicitas; quin esset quid libertatem coërceret, nec puniret transgressionem: unde si felicitas legis voluptatum privatione; maior illis felicitas, vivere sine lege. Dicit solicitudo, unde dolebant animo. *Fac nobis* (dicunt) *Deos, qui nos præcedant. Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti* (quasi non eduxisset de captivitate) *ignoramus quid acciderit.* En specimen, subditorum pravitatis: scire putà velle, qui faciant, vel non faciant Superiores. Hinc Theodidactus almificus Patriarcha N. *Regul. S.* cap. 4. Monacho commendat: *Non esse murmurosum, non detractorem.* Hæsten. hic: *Non esse curiosum.* Sorores sunt curiositas & maligniras: qui scrutatur Superiorum actiones, murmurandi solicitat studium: otiumque utriusque ministrat nexum; quippe qui studio foverit curiositatem; deveniet tandem tandem in malignum detractorem.

Exod. 32. 1.

Soreres curiositas & malignitas.

S. Ben. Hæsten.

2 In textum ergo. Pro asserenda lege in eorum felicitatem, Moyses ascendit in montem. Cur igitur tota solicitudo de Moyse, nilque loquuntur de lege; qua illorum compesceret desiderta, irruentium impotenter in voluptatis idola? Rector totius congregationis erat, qui de legis observantia maximoperè curabat: pravique tantum curant de rectore & non de lege; quoniam neglectus subditorum vel observantia legis, solummodò pendet à conditione rectoris. Rector legem allaturus, quam timebat pravum pectus. Veniens legem fulminabit, idola conteret: de Præsideque inquiritur, ubi à Numine per illum lex expectatur; quippe modò Præses in vindictam absens sit, quid ad illos, quòd sit lex, vel non sit lex? Vitulum in Ducem eligunt, dum regi volunt; & præbere Superiori adorationem, quasi esset Numen. Agnoscitur cordium pravitas, quùm titulo religionis quærunt impensè vanitates suas, despicientes Deum verum, & adorantes Vitulum; quem utpotè prævaricationis fomitem, Moyses ex lege re-

Observatio vel omissio legis, à conditione Superioris.

redacturus in pulverem. Moysi cum lege regimen datur; nequaquàm vitulo, qui ab illis eligitur: & non de lege, sed de Moyse fit inquisitio, dum de rectore fit sermo; quoniam cupiebant regi ab alio Superiore, sed sine lege. *Fac nobis Deos: Moysi ignoramus quid acciderit.* Quia ignorant, idolum elevant: Astus est religionis fugientium iugum: etenim dicent astutè in flagitium objiciendum; lapsum non fuisse ex pravitate pectoris, sed absentiâ Superioris. *Fac nobis Deos.* Illi placent. Ad quælibet silent. Hi voluptate & voluptuose Duces, Rectores & Præsides. Non sunt ut Moyses cuius comites leges. *Fac nobis Deos*, quis titulus Superioris & non amplius: ut illi habeant in adorationem dignitatem, & nos ipsorum & nostrorum regimen. Vide *T. 9. D. 8.*

Pravi subditi requunt regi.

3 Idola in corde illorum erant, erigere formidabant, quoniam sciebant habere Prælatum, qui illos adstringeret in tenorem legum: at cum pravos in bonum non moveat amor, sed supplicij timor: cognità perfecti cunctis numeris Superioris absentia, quæ erant in corde erexerunt idola: igitur quandiù Moyses procrastinaret venire; iuxta mores corruptos victuri insolenter sine lege. *Melius est* (ait Chokier ex Aristotele in *Thesaur. Politic.* lib. 2. cap. 7.) *à bono rege regi, quàm à bona lege:* sed simul, duplex felicitas, quippe ad auctoritatem utriusque augusta majestas. Unde Ovven. *lib. 3. Epigram.* 36. accinit:

Duplex felicitas, Lex & Rex.

ChoK.

Ovven.

Lex sine Rege, velut lumen sine Sole fuisset:
Rex sine lege, velut Sol sine luce foret.

Hinc tanta solicitudo pectori pravo, si modò occurrat Superioris electio: curaque legum transire omninò ad Prælatum; quoniam cum illa sit muta, hunc que spectet observantia; cursu relaxationis qui exleges, valdè timent Superiorem, ridentes legem. Dicit nostra Tautologia: *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Quodnam scrutinium scrutandum? Scrutantes scrutinio! Loquitur Regius. Vates de malignantium conventu; de multitudine operantium iniquitatem; qui solicitant iuxta mores, Superiorum, indulgentem corruptelæ, favorem relaxationi: & scrutinio scrutantes, quis exibit suffragijs electionis; si perfectum, incorruptum in dignitate præsentiunt, in ipsa curiosa scrutatione deficiunt. Primo aspectu huiusmodi inquisitio videbitur otiositatis, vel curiositatis occupatio (quia dum nihil agunt malè agere dicunt) sed altiùs penetrat

Ps. 63. 7

Pravis formido, dignitas & fidis electio.

cura usque ad puncta corda, in ærumnam conversis, dum configitur spina: contendunt que fore quicquid illis in voto, quasi actus illorum sederet arbitrio: eligunt que & reijciunt, approbant & reprobant, laudant & vituperant suffragantes & refragantes haud pro qualitate constituente dignum, vel ineptum; sed præut arbitrantur, illis bene, vel malè cessurum.

4 *Prophetæ tui viderunt tibi falsa & fatua, nec aperiebant iniquitatem tuam; ut te ad pœnitentiam provocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, & electiones. Tautolog. præcd.* D. 5. num. 18. Expostulamus testimonium de Præsidibus, subditorum criminibus indulgentibus: modò de subditis removeri remeantibus à criminibus (ut promissimus, *Tom. 5. T. 9. D. 1. num.* 13.) de quibus in *Præcept. politic.* Plutarch. num. 1. ait: *Quibus domi nihil est boni, coijciunt se in res civiles, & versantur in foro. Hi Reipubl. culpant, eo quod dolore criminum sint pœnitentia ducantur, & flammabentur, quia vel sperata destituti gloria invidiam incurrerunt; vel cum terrori sibi alios ex potentia expectassent fore, negotijs involuntur luxuriæ; & procellosis.* Insipiciamus ergo horum scrutationes punctione stimuli mentis. Cognoscunt antecedæ vitæ mores pravos à Præsidibus indultos vel fotos, quorum pœnitentia medicamen, sed renouant accipere cum disciplina salutem. Inter similes sunt comercia, & timentibus. Prophetæ vident falsa & fatua; quoniam venit, qui sanctorum aperit iniquitatem, ut provocentur, velint, nolint, in criminum pœnitudinem. Despecta potestatis Rectorum præcipitabantur etiam in despectum legum. Cum amicis loquebantur de futuris: & videbant *assumptiones & electiones.* Hic uti dignus, dicunt, i. Præsidem assumetur: *Assumptiones.* Ille autem proculdubiò reprobabitur: *Electiones.* Hic reliquetur, ille assumetur in culmina dignitatis: *Assumptiones & electiones.* Quid tibi videtur hoc? Eligetur, assumetur, sed non hic. Hic pessum ibit: ille alius regimen obtinebit: signatque tamquàm selectum, quem pauloante irridebat ineptissimum. Alium, dicit alter, designo Præsidem: & profert nomen. Alius verò: Negy quidem. Dignus est. Quid dicis? Fex, & non lux: quid lucis, si non ex nostris: Quomodò elevabitur, qui videtur? Quid ille, & quare, qui homo, si forsàn homo, sine splendore? Non ille capax dignitatis: *Electiones.* Non ille,

Thren. 2. 14.

Plutarc.

Quare Deus non semper exaudiat subditorum & congregationes.

inquam, & signat alium; qui sentina imperfectionum pravoque arridet: ille & non alius in honore; quia opus est illi: & non alius (præter illum auctoratum) connivebit exlegem vivere ad lubitum.

Delirat, vel vigiles somniant.

5 Hoc manè: quid erit vesperè? Quasi futurum quod cupiebat vigilum somnium; mutantur *assumptiones & electiones*, ac in fortunæ rota tufftragante phantasiâ, assumpti cadunt, ac labentes, vel labantes extolluntur. Desideratur vivendi cum libertate licentia; fitque electio & reprobatio, præut micant vel commoda vel incommoda. Hic qui electus fuit, iam non est. Cadet, sine munere sedebit. Omninò corruet, & minimè surget. Iacebit. Haud quaquam ultrà caput exaltavit. Si objicitur, Propter quæ? dicit iactabunde: Propter hoc, & propter illud, & propter illud & hoc erit huius profectio & electio; & propter alia, quæ dicere nolo. Si vultis scire quis habenas nanciscetur dignitatis (denuò fomitat ad placitum assumptiones) hic est: fortasse non erit hic: at subodoror, quòd assumetur melior, dignitatis honor, honoris splendor, quem scitis; quondam ::. qui nonilcum ::. Satis est: per emphatica verbi cognoscitur, quis est hic. Dicere vult, in cunctorum utilitatem eligendum, qui scelerum pitrocinium. Audiunt boni, & adversantur. Hinc irgium. Audiuntur *pratia & opiniones prætiorum*. Alij reprobant, alij approbant: alij astruunt, alij destruunt: alij trahunt, alij pertrahunt: atque ex volubili phantastico, ridiculo voto, in prælia efformatur certamen, quoniam hostes qui contrariam aversantur opinionem: fitque sæpe in *assumptiones & electiones* à phantasia pictas, picturæ falsitas; quoniam advertus iustos solet eligi tyrannus: adversusque pravos eligitur in Rectorem; qui faciat illos observare legem.

Matth. 24.6.

6 Quorsùm huiusmodi mentis inopia? *Decet ratio* (ait Seneca, *Epist.* 88. *nihil ad rem pertinere iftas computationes: imò quam supervacua possideat, qui infelicissimus si quantum habeat per se computare cogatur.* Per se nihil habet: si desideratur nihil: ad nihil, nisi in flagitium, qui pravi desiderantur. Nihil ad rem istæ computationes: igitur cum non fiat actu, quod concipitur voto; sæpe in honorem assumuntur, qui delecti; & dejiciuntur qui phantastice assumptis quippe in ludibrium inbidinis, plerumque tallæ *assumptiones & electiones*. His contigit; quod Philippensibus cum quadam puella, *quæ habebat spiritum Pythonem*; *quæ quæstum magnum præstabat dominis suis, diviuando*. Scire cupiebant per mulierem quid futurum, & erat fallax oraculum: non erat certitudo, sed divinatio, qua audientes blandiebantur phantasiæ, ex læsa imaginatione: quandoquidem cognovetunt in vanam curiositatem, per fœminam loqui dæmonem. Non est vestrum, nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. Qui ignota inquirit, scrutando corruit: & quod ex puella erat quæstus dominis, in vobis est quæstus dæmonis: igitur cum iuxta vota, sine pœnitentia, electionis non sit exitus; locutus est diabolus: & pro conservandis inolitis malis; præ malignitatis abundantia converturtur in dæmones. Dicit Horat. 3. *Od.* 24. à v. 28.

Act. 16. 16.

Credunt futura ab illis in phantasia concepta.

Senec.

Dæmonē consulitur.

Clarus si indomitam audeat
Refrenare licentiam; heu nefas!
Quid tristes querimoniæ,
Si non supplicio culpa reciditur?
Quid leges sine moribus?

Horat.

Ma um rectorì, si pravorum mores curat redigere ad leges.

7 Quid tunc? Dicit Psalmographus Rex. *Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.* Quid in impijs & ex impijs saliet non impium, si totus conatus iuxta cordis desiderium? Illis ingenita pravitas, quoniam ab impijs egredietur impietas. Cordis usquequaquè indicant formam: *cogitaverunt & locuti sunt nequitiam*: cogitant in Præsidem, quod ad nullius devenit cogitationem: & dedecus astruunt, tantùm quia cogitaverunt; ut cedat in Superioris ludibrium, impiorum somnium.

Pf. 72. 7

Virtus Præsidis ultima pravitas.

——*Nunc verbis numina damnant:*
Nunc quemcumque volunt per terras figere, figunt.

Cruci hic.

Cor eorum & vanum & malum est. Haud in ore verbum bonum, quippe cuncta iuxta affectionis venenum. Ideo *prodit quasi ex adipe iniquitas eorum*. Eorum, dum pungitur innocui Præsidis virtus, & religionis conatus: etenim cùm nota dedecoris prodeat ex affectu cordis; & claresçat examine librata virtutis veritas; eorum tantùm demonstratur iniquitas. Pende. *Iniquitas quasi ex adipe*. Quid hoc? Quid maledicentia cum adipe vel arnina? Lardo compara: & propriè, præ nimiæ malignitatis pinguedine. Lardum continet adipem, quæ vel tactu impingit sordem. Ni comprimatur, aruinam non exprimit: si constringitur, elicit, quantumvis maculet: lar-

Cur sordidiores lardo?

Exstillatur si ab illis dedecoratur.

lardoque confertur horum peccatorum pravitas; quoniam si ejicitur foràs, quasi ex adipe prodit cordis iniquitas. Clarius in rem. Larda sunt dyscoli, quibus socij invite appropinquant; quoniam vel conversatione maculant. Venenum aspidum sub labijs eorum, & os maledictione & amaritudine plenum. Nonnulli Superiorum, ne polluantur, vivere sine lege permittunt, quoniam linguis suis dolosè agunt; & purior fordescet labe, modò illos à prava conetur removere consuetudine: iurèque sordidi conferuntur lardis; quoniam totum studium in alios iacere sordes, quin ulla fama sit integra, nec honor comite gloriâ, illæsa maiestas, immunis auctoritas, illibata dignitas, incolumis celsior thronus; nec venerabilis virtus; quia illeges contendant vivere, in morum inolita corruptione: fœdantque adinstar lardi, inquinant, commaculant Superioris honorem & virtutem; si illos constringit observare legem: igitur observantiæ dumtaxat audito nomine; tunc prodit illorum iniquitas quasi ex adipe: & obtinetur vivendi ut pridem facultas, per fas aut nefas. Arator, 1. in *Act. Apost.* à v. 302.

Lardis cur similes.

Sunt dedecori Præsidum.

Eorum mores.

Fert animus patrare nefas Sanctisque verendis

Arator.

Sacrilegas inferre manus. O semper iniqui!
Dona violent & bella movent, nec capta relinquunt,
Ut violent quos turba fovet.

8 Perpenderis quanta moles iniquitatis eorum qui transeunt in affectum cordis quantaque malitia, cùm terrori ubi alios expectant fore ex potentia. In his obijcitur lardum: prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Verùm conditione singulari, in elicienda iniquitatis pinguedine. Larda tosta aut frixa, quippe ardent, effundunt pinguia, & simul inquinamenta: pravique pinguedine ingenitæ iniquitatis, in conditione sunt singularis conditionis; quoniam larda proximos inquinant si premuntur: pravi verò aspergunt in Superiores dedecora, quin premantur. Relaxationem venerantur uti Numen. En

Ovid 6. *Fast.* v. 167.

Pinguia cur illis gustentur larda Calendis:
Pisea Dea est, alitusque cibis, quibus ante solebat.

Illis legis honor dedecus; & leges dare, profectò mittere margaritas in porcos: etenim si bonis, ne sint mali, placent leges; fujibus delectamina sordes. Imitantur etiam indastriâ malignitatis virulentos bufones; de quibus (ut ait Picinell. lib. 7. *Mund. Symbol.* n. 24.) *Undique virus,*

Cur bufonibus.

quippe illorum in virus semper dirigitur flatus: & nisi conatus cadant ad voluntatis blandimen, aguntur in rabiem, perturbataque mente fovent exasperati furorem: ita addicti ad voluptatis votum; ut vel furorem arbitrentur iudicium. Alia bufonum conditio micat, quæ sceleratos sine lege demonstrat. *Bufones vel interficiendi sunt, vel relinquendi: mortificati, aspirant in vindictam*: Bustamant. observat, de *Reptil. sacr. Scrift.* Pessima societas, dum inter homines grassatur bufonum inveterata malignitas. Nec mortificati quiescunt: haud repressi, venena vomunt. Relinquendi? Extremum miseriæ, & gravamen Superiori. Non sat, relinquere. Aguntur in rabiem, vagantur præcipites in phrenesim: & modò ut coerceantur, reducantur ad plagam, nonnumquam anhelant in coercitionis vindictam. Malæ prorsùm bestiæ, quæ virus non relinquunt nisi morte, vel sint surdæ.

Bustam.

Dyscoli semper.

Nec nisi ventrosis vulsæ bufonibus aures.

Fausta Andrel.

9 Claresçat illegum conatus, & quorsùm illorum dirigantur motus; quippe in illorum malignitate ac malitia duplex Kappa. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*: monet Salomon. In nostrum propositum Beda hic, ex quo Hugo: *Terminos & limites, statuta scilicèt Religionum, Ordinum, Monasteriorum, quæ constituta à patribus.* Ferè qui filij Belial; sine legis iugo, abundant huiusmodi sensu, ut qui magis relaxatione corrupti, ad speciem appareant magis perfecti: voluntque transgredi perfectionis terminos; quin ulla in cordibus sedeat virtus: equidem in functionibus ostendunt quasi supererogationem, dum excutiunt uti gravem, virtutem & totam legem. Iccirco SS. N. Patriarcha, d. *cap.* 7. fundit: *Si nihil agat Monachus; nisi quod communis Monasterij regula, vel Maiorum cohortantur exempla.* Intendit Zelotes in virtutis perfectionem, relegans, sine virtute perfectionis speciem, abominabilem hypocrisim, & improborum vafriciem: siquidem dolosè sine lege ab institutis cupiunt retrò ire, dum gloriantur ultra progredi. Delicemus desideria pravi cordis, & meditatum scelus, quod simplicibus forsitam eximia apparebit virtus. In terminis olim, qui apud Etnicos erant statuæ, & apud Hebræos saxa erecta & impolitè; ferebantur statuta & leges eorum municipales, qui continebantur sub præfatis terminis. *Iosue*, 8. 32. Abulens. hic, Kircher. *Tom.* 3. *OEdip. Copt.* Syntagm. 2. cap. 3.

Prov. 23. 28.

Beda.

Qui cor ruunt, hypocrita.

S. Bened.

Formè terminos ell apud Priscos.

& diximus, hìc *Didasc. 1. n. 11. & Tautolog. 2. Didasc. 6. n. 11.*

10 Si leges ibi in terminis, intra terminos continendi, qui ita transeunt in desideria cordis: igitur non possunt transgredi, quin procedant sine lege. Errabit, qui intra terminos legis propriæ non se continet: non sunt transeundi, si sunt termini: aliàs termini non essent, si esset perfectio transire: & dum pravi, ut transeant, terminos transeunt, in perfectionem nullo modo proceduntq; quippe legum est transgressio, què fatuè videtur illis perfectionis plenitudo. *Ne transgrediaris.* Erit error, dum apparet legis honor. Si terminus lex est, & ultra procedit cor; iam non lex: impossibile plane, quod ultra legem procedat; quin retrò legem relinquat. Sequi cupit, sed contraria perficit: igitur transgressio terminis legis, non est virtutis demonstratio, sed criminis: nequit enim procedere ultrà; quin sit transfuga. *Accedant statua* (inquit Senec. *Epist. 16.*) *via eunti aliquid extremum est: error immensus.* Errabit sanè in proposito, qui procedit sine termino. appositè quidem: placet errare, qui procedit sine lege. *Ne transgrediaris terminos*, quippe in lege, termino operationum continetur virtus: igitur cùm terminetur à lege; idem est transire, ac transgredi. Pravi transeunt, ut commodè transire possint: & nullatenùs est commodum, quippe non virtus transire terminum: erratque qui fatuè aut malitiosè signat uti virtutem, in transitu transgressionem.

Ei placuit errare, qui procedit sine lege.

Senec.

Pravis status virtutis est formes relaxationis.

11 Legis terminus, animæ profectò murus. Ultrà transgrediens, ut spatiosiùs transeat; murum in quo legis est statua, perforat; ultraque terminum non transeundem, ne sit titulo perfectionis maius peccatum: igitur ultra non est ulterius, sed animæ virus; quia ultra legem transitus non conceditur, ni lex diruatur. *Ne transgrediaris*, dum stas in termino legis. Quicquid ultra terminos Israël, ditiones Gentilium sunt. *Ne transgrediaris.* Transitus erit hypocrisis: etenim patet extra legis terminum, vivere more Gentilium. Denique arctiùs Didascaliæ. Ultra terminos legis improbi cupiunt transire; quia contendunt vivere sine lege. Illorum cura utcumque transire, vel transilire vallum. Superioris, reducere & continere intra legis recinctum. Hoc opus & labor: hinc teterrimorum furor, studentium libertati, & morum relaxationi. Movebuntur omnia fundamenta terræ: & sicut aspides insurgunt in honorem, in probitatem, in innocentiam, in famam excellentis Superioris; qui continere solicitat zelo intra terminos legis. Verba oris eorum iniquitas & dolus. Ex veneno serpentium totum pectus. Non infirmantur linguæ eorum, ubi magis male dicentiâ tumescunt.

Superior apud illos malè audis, si continere intra legem studet.

Qui bene pugnabat, meliorem noverat artem:

Mittere qui poterat tela, disertus erat. Ovid. 1. Fast. v.

12 Hi calcitrones, uti effrontes & audaces, percupiunt Prælatum (quippe ad arbitrium cordis regnat Erinnys) surdum, cæcum & mutum: consequenterque à dæmone possessum; ut nonnumquam viderent dæmonibus mancipatum; quoniam moribus arridet habere pro Superiore dæmonium. Cæcus illis congruebat, ut transgressiones non videret, quas viderat. Surdus, ad voces scandalis quasi peccata privarentur voce: & quamvis iaceret trita & lacerata lex, hæreret quasi murus non aperiens os suum: denique possessus à demone, qui illos transire permitat; at ille transeat. Unde ergo hydra tot vitiorum? Ex amara radice pravæ vocationis, germinante sursùm: igitur si caput unum præsecatur, ne veneno sit in perniciem; pullulant septem. Unde in Domino tantum fastidium: *Propter malitiam studiorum eorum.* Dixi plura de eadem sententia, *Didasc. prac. à n. 8.* At quænam malignantium studia, atque in eis pravitas malitiosa? Vitam recti Præsidis ut excutiant, malitiosè discutiunt, scrutantur. Propter bilem commotam & implacabilem iram; uti gladium exacuunt linguam maledicam, atque arcum pravum intendunt in rem amaram: verùm cùm nihil inveniant & scrutantes deficiant; alia cogitant. *Falsitas de more iactetur* (in *Exhortat. ad Monach.* infit Athanasius) *dum nec verisimile potest esse quod dicitur.* Tamquam ab aranea ex putridis, virulentis visceribus procedunt retia; ut in malitia studiorum ostendant viscera putria, sub rutila veritatis specie; verùm in superbia & verborum abusione, observantes vanitates, sed supervacue. Hinc malignus.

Quàlis optatus ab illis!

Ier. 26. 3

Illorum scrupus.

——*Et infidiator oberrat,*
Facturus quemcumque reum.

Athanas

Claud. 2 Stilic. v. 111.

13 Volant ergo falsa, non cuilibet cogitationi obvia; ni adsint malignitatis studia. Malitia est bonum uti malum credere, aut suspicari. Studia malitiæ, malum fingere: in optimumque Præsidem pravorum nota, pravæ malitiæ iurè signantur studia; quoniam in dedecus & turgidè pro-

Studia & in de cus tua bita.

promunt quæcumque fingunt: ac in testimonium irrefragabile placet, quod primùm in buccam venerit. Ideo ut diximus, *Cogitaverunt & locuti sunt nequitiam.* Crimina in hoc iudicio dumtaxat malignantium cogitatio. *Malus animus* (dicit Senec. *Epist. 99.*) *omnia in malum vertit.* Hæc sunt studia malitiæ atque pravitatis, ubi maligni *transeunt in affectum cordis*: igitur non dicunt, quod Superior est in dignitate; sed quod vellent in dedecus esse. Unde cùm minimè valeant eius virtutis assignare deliquium, in impostura cordis saltem demonstrant affectum; quin in adinventionibus indicent ulla peccata, sed solummodò eorum cordis desideria. *Peccandi est amor, non innocentiæ* (inquit Chrysologus, *serm. 152.*) *destinatus ad scelus, ad piaculum promptus, paratus ad crimen, causas innocentia non requirit, ius abrogat, confundit fas, nefasque: cui nequitia est sodalis, cui odiosa est aquitas; iniquitas semper amica.* Quid Prælatus dicere vere: *Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum:* Psalm. 108. 20. Multa quidem pertulit.

Senec.

Ubi sup

Astus & doli.

Chrysol

Crimina falsa tulit.

Ovid. 1 Pont. 1.

14 Furor pravis atma ministrat; & quia nolunt converti, ad commenta recurrunt, tamquam ad armas quia Præsidis ignominia, vitæ ipsius cogitata dedecora, digna pudore; quamvis mentiatur iniquitas sibi. *Conscia mens recti fama mendacia ridet.* Cùm caperatæ frontis, duræque cervicis animos vellet Ieremias reducere in legis terminos; noluerunt reverti, studijs malitiæ, vitæ incumbentes solutiori. Noluerunt reverti, quia noluerunt. *Audite vocem tubæ. Et dixerunt: Non audiemus.* Ita vita constitutorum sub lege? Ita parthesia, & sub vita mortali? Verba sana nec audire? Cùm in propheta in illicita viderent obstaculum; illicò serpentes adversus eum convenerunt in unum, dicentes: Utquid hic nostra ludricis verbis quotidiè pertundit aures, & capita quassat? Pereat. *Venite, cogitemus contra Ieremiam cogitationes. Non enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à sapiente, nec sermo à Propheta. Venite, & percutiamus eum linguâ, & non attendamus ad universos sermones eius.* Quid non fastidij, usquequaquè vox, *Lex Dei, Lex Dei*, quasi nostræ ignotum cognitioni, Dei legem esse? Illi videtur huiusmodi cantinelis esse homo optimus & primus orbis. Si ille defecerit, erunt alij, & præstantiores. Non peribit lex, neque consilium, neque propheticus sermo. Quis hic homo? Hic nostrum probrum, & dedecus publicum. Quando morietur & peribit nomen eius? Proh dolor! Dedecus est vulnera signare; & decus, habere? Ignominia, scelera facta dicere; & gloria, flagitia facere? Pudor, exleges, ut resipiscant, indicere; & gloriatio, exleges esse? Quid nos proscindis? Quid effutis? *Mittamus lignum* (taxum, toxicum) *in panem eius, & eradamus eum de terra viventium, & nomen eius non memoretur amplius.* O miseri! Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum: Deus dereliquit eum: persequimini & comprehendite eum; quia non est qui eripiat. Moriatur, siquidem mortuus non loquitur. Dicere à nobis despectam esse legem, etsi verum sit; audacia est. Malè sentire de adoratione idolorum, crimen profectò gravissimum: & luenda culpa, quippe pravis in concursu non habetur reverentia. Iò! Tradatur ergo lethali potioni, quia sine pudore, risibili auctoritate, loquitur; rideatque lubira perfici, etsi rumpatur. Patent malitiosa corda, & pernitiora studia: equidem si Præses capitones inducit in legem; damnatur ad vulnus, ad lapidem, ad virus, ad mortem.

Senec, Ubi sup

Cap. 18 n. 18.

Et bonorum irrisio.

Quanti labores illos reducere in claustra legis!

15 At si introducitur mors, non erit causa? Non est. Formari debet ex malitiæ studijs. Quomodo? *Cogitemus contra Ieremiam cogitationes.* Causæ non inveniuntur: scrutemur. Hispanicè. *Son discursos, pero no serán discursos: discurramos.* Cogitemus ut perfectum; quicquid à nobis in opprobrium cogitatum: & cùm facile à fatuis vel somnio præstetur fides; cogitationes ipsæ non erunt cogitationes. Crimen ut globus nivis concinnetur embolio: crescit eundo: & astu videbuntur vera crimina; quæ cogitationibus solummodò cogitata. Transeat ergo commetum à phantasia in os, aliquid cogitetur contra ius; etenim si studijs malitiæ representatur à Præside rupta lex; iam nequaquàm erunt verba, sed clara crimina. Qui inquirunt Superiori mala, vanitates loquuntur: dolos totâ die studiosè meditantur: & ut deficiat, cogitando cogitationes, dedecus scrutantur; sed scrutando scrutinio, à malitia non deficiunt. Hinc illorum spina, & in electione maior solicitudo de legis rectore; quàm de lege. Vasa sunt iniquitatis continuò bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea: & in cœtu illorum non sit gloria mea; filij diaboli, inimici omnis iustitiæ. Exercitia Præsidium, atque tormenta virtutum. Vaniloqui & se-

Ubi sup

Ab illis fomentata designantur uti crimina.

seductores, malitiæ studijs, universas domos subvertentes. Telluris inutile pondus, ventres pigri, malæ bestiæ, fruges consumere nati. Synagoga satanæ, doctores in cathedra pestilentiæ: populus nequam, filij scelerati, generatio prava & perversa: genimina viperarum, Dei gratiam transferentes in luxuriam, semetipsos pascentes, convivantes sine timore, nubes sine aqua, quæ à ventis circunferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, eradicatæ, bis emortuæ, fructus feri maris, despumantis suas contusiones; denique sidera errantia, quibus procella tenebrarum servata est in æternum. Hoc & alia plura peiora sunt, fuerunt & (quod turpius) erunt, sine spe correctionis ex inolitis pravitatis studijs: donec *pœna sit eis prævalens ipsa mors*: incipiantque vivere, cùm inceperint mori; igitur frugi, nullus est qui recogitet corde. Ipsi apud Horatium, d. v. 31. fatentur.

Quam mala pecora!

S.Bened d.cap.2.

Virtutem incolumen odimus:
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Horat.

TAUTO-

TAUTOLOGIA OCTAVA.

CIRCUNDANTES CIRCUNDEDERUNT ME. Psalm.117. vers.11.

EXPOSITIO LITTERÆ.

1 DE Servatore N. eiusque hostium circumventionibus accipitur textus vel à Rabbinis; ut constet ex forti pugna, illustrique victoria argumentum in trophæa: igitur violentia potentissimè valida, in triumphum devicti victoris ducta. *Infelicem Socratem dices in carcere, infelicem Catonem vulnera sua animosius quàm fecerat, retractantem calamitosissimum omnium Regulum, fidei pœnas, etiam hostibus servatæ, pendentem: Atqui nemo hoc dicere* (inquit Senec. *Epist.* 71.) *nec ex mollissimis quidem ausus est. Negant enim illum esse beatum; sed tamen negant miserum. Academici veteres beatum quidem esse etiam inter hos cruciatus fatentur; sed non ad perfectum, nec ad plenum.* Plenè felix, qui in tormentis surgit animo, & dum graviora patitur, dicit *Sitio.* Ioann.19.28. Insultarunt exultantes inimici, extinctâ vitæ auctoris optabili vitâ: at fuit ex iactu osculana victoria. *Semper hac in re qui vincitur, vincit.* Petron. fol. 25. in *Satyric.* A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris: igitur lapis reprobatus à Synagoga ædificatrice, factus est in caput anguli. Contra fortunam semper luctata virtus. Etiam citra effectum propositi, eius rutilat decus. *Beatum non cum esse* (præmisit Stoicus, *Epist.*45.) *quem vulgus appellat; sed illum cui bonum omne in animo est, erectum, & excelsum, & mirabilia calcantem, qui neminem videt, cum quo se commutatum velit: qui hominem eâ solâ parte æstimat, qua homo est: qui ad leges componitur & sic vivit quomodò ratio præscribit: cui bona sua nulla vis excutit, qui mala in bonum vertit, certus iudicij, inconcussus, intrepidus: quem aliqua vis movet, nulla perturbat: quem fortuna, cùm in eum quod habuit telum nocentissimum, vi maximâ intorsit, pungit, non vulnerat, & hoc rarò: nam cætera eius tela, quibus genus humanum debellatur, grandinis more dissultant: quæ incussa tectis, sine ullo habitatoris incommodo crepitat, ac solvitur.* Haud secùs Christo contigit, dum vallatus inimicis. Vidit hostis telis mortuum; sed adinstar Solis ascendit super occasum. Dominus nomen illi. Retorqueatur Petronius, Carm.19. à v.24.

Senec.

Felix virtutis constantia inter tormenta.

Petron.

Senec.

Quis homo cadendo potens?

Petron.

—Tristior ille est, qui vicit—
Namque hoc dedecus est populi, morumque ruina:
Non homo pulsus erat, sed in uno victa potestas.

2 Christum ergo circundantes circundederunt Iudæi in propositum mortis; sed tantùm circundederunt *sicut apes*, quæ quidem vitam in vulnere ponunt quippe pungentes moriuntur. Pende ad circumventionem circuitus ordinem. Primò qui extendit totâ die manus suas ad populum non credentem, & contradicentem; ait: *Omnes gentes circundederunt me.* Sanè: *Omnis generis homines* (subdit Caietan.) *contra ipsum fuerunt. Passus est à Iudæis & Gentibus, à maribus & fœminis, à sacerdotibus & laicis, à Religiosis & sæcularibus.* Pòst non dicit *Gentes*: tantùm, *Circundantes circundederunt me.* Augustin. hic: *Benè ibi non repetitum est*, Omnes gentes: *quòd à Iudæis solis factum est.* Qui quidem cum viderent tot anxietates, simulque tot singulares honores, deficientes scrutantes scrutinio; cogitaverunt cogitationes sine intellectu: igitur somniarunt duplicem Christum, geminumque Messiam in illud Psalm.79.16. *Perfice eam, quam plantavit dextera tua, & super filium hominis, quem confirmasti tibi.* Idest, *Virum* dextræ, uti dicit Aben-Ezra. Genebr. hic: *Messiam accipit filium Ephraim, sive Ioseph, non filium Davidis errore Iudaico, qui cùm nequeant distinguere inter duos Christi adventus,*

Vincentes cadunt.

Ibid. v.12.

Caiet.

A cunctis Christus illusus.

August.

Duos Christos finxerunt Rabbini.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

seductores, malitiæ studijs, universas domos subvertentes. Telluris inutile pondus, ventres pigri, malæ bestiæ, fruges consumere nati. Synagoga satanæ, doctores in cathedra pestilentiæ: populus nequam, filij scelerati, generatio prava & perversa: genimina viperarum, Dei gratiam transferentes in luxuriam, semetipsos pascentes, convivantes sine timore, nubes sine aqua, quæ à ventis circunferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, eradicatæ, bis emortuæ, fructus feri maris, despumantis suas contusiones; denique sidera errantia, quibus procella tenebrarum servata est in æternum. Hoc & alia plura peiora sunt, fuerunt & (quod turpius) erunt, sine spe correctionis ex inolitis pravitatis studijs: donec *pœna sit eis prævalens ipsa mors*: incipiantque vivere, cùm inceperint mori; igitur frugi, nullus est qui recogitet corde. Ipsi apud Horatium, d. v. 31. fatentur.

Quam mala pecora!

S.Bened d.cap.2.

Virtutem incolumen odimus:
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Horat.

TAUTO-

TAUTOLOGIA OCTAVA.

CIRCUNDANTES CIRCUNDEDERUNT ME. Psalm.117. vers.11.

EXPOSITIO LITTERÆ.

1 DE Servatore N. eiusque hostium circumventionibus accipitur textus vel à Rabbinis; ut constet ex forti pugna, illustrique victoria argumentum in trophæa: igitur violentia potentissimè valida, in triumphum devicti victoris ducta. *Infelicem Socratem dices in carcere, infelicem Catonem vulnera sua animosius quàm fecerat, retractantem calamitosissimum omnium Regulum, fidei pœnas, etiam hostibus servatæ, pendentem: Atqui nemo hoc dicere* (inquit Senec. *Epist.* 71.) *nec ex mollissimis quidem ausus est. Negant enim illum esse beatum; sed tamen negant miserum. Academici veteres beatum quidem esse etiam inter hos cruciatus fatentur; sed non ad perfectum, nec ad plenum.* Plenè felix, qui in tormentis surgit animo, & dum graviora patitur, dicit *Sitio.* Ioann.19.28. Insultarunt exultantes inimici, extinctâ vitæ auctoris optabili vitâ: at fuit ex iactu osculana victoria. *Semper hac in re qui vincitur, vincit.* Petron. fol. 25. in *Satyric.* A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris: igitur lapis reprobatus à Synagoga ædificatrice, factus est in caput anguli. Contra fortunam semper luctata virtus. Etiam citra effectum propositi, eius rutilat decus. *Beatum non cum esse* (præmisit Stoicus, *Epist.*45.) *quem vulgus appellat; sed illum cui bonum omne in animo est, erectum, & excelsum, & mirabilia calcantem, qui neminem videt, cum quo se commutatum velit: qui hominem eâ solâ parte æstimat, qua homo est: qui ad leges componitur & sic vivit quomodò ratio præscribit: cui bona sua nulla vis excutit, qui mala in bonum vertit, certus iudicij, inconcussus, intrepidus: quem aliqua vis movet, nulla perturbat: quem fortuna, cùm in eum quod habuit telum nocentissimum, vi maximâ intorsit, pungit, non vulnerat, & hoc rarò: nam cætera eius tela, quibus genus humanum debellatur, grandinis more dissultant: quæ incussa tectis, sine ullo habitatoris incommodo crepitat, ac solvitur.* Haud secùs Christo contigit, dum vallatus inimicis. Vidit hostis telis mortuum; sed adinstar Solis ascendit super occasum. Dominus nomen illi. Retorqueatur Petronius, Carm.19. à v.24.

Senec.

Felix virtutis constantia inter tormenta.

Petron.

Senec.

Quis homo cadendo potens?

Petron.

—Tristior ille est, qui vicit—
Namque hoc dedecus est populi, morumque ruina:
Non homo pulsus erat, sed in uno victa potestas.

2 Christum ergo circundantes circundederunt Iudæi in propositum mortis; sed tantùm circundederunt *sicut apes*, quæ quidem vitam in vulnere ponunt quippe pungentes moriuntur. Pende ad circumventionem circuitus ordinem. Primò qui extendit totâ die manus suas ad populum non credentem, & contradicentem; ait: *Omnes gentes circundederunt me.* Sanè: *Omnis generis homines* (subdit Caietan.) *contra ipsum fuerunt. Passus est à Iudæis & Gentibus, à maribus & fœminis, à sacerdotibus & laicis, à Religiosis & sæcularibus.* Pòst non dicit *Gentes*: tantùm, *Circundantes circundederunt me.* Augustin. hic: *Benè ibi non repetitum est*, Omnes gentes: *quòd à Iudæis solis factum est.* Qui quidem cum viderent tot anxietates, simulque tot singulares honores, deficientes scrutantes scrutinio; cogitaverunt cogitationes sine intellectu: igitur somniarunt duplicem Christum, geminumque Messiam in illud Psalm.79.16. *Perfice eam, quam plantavit dextera tua, & super filium hominis, quem confirmasti tibi.* Idest, *Virum* dextræ, uti dicit Aben-Ezra. Genebr. hic: *Messiam accipit filium Ephraim, sive Ioseph, non filium Davidis errore Iudaico, qui cùm nequeant distinguere inter duos Christi adventus,*

Vincentes cadunt.

Ibid. v.12.

Caiet.

A cunctis Christus illusus.

August.

Duos Christos finxerunt Rabbini.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Genebr. *tut, humilem, scilicèt, & gloriosum; duos confitentur Christos: unum filium Ioseph, cui ea competant, quæ de Christi humilitate & cruce Scriptura canunt: alterum Davidis, cui alia, quæ de Christi gloria, majestate, & triumpho.* In quæ non devenient recutiri cæci & obcæcati! Primum Deus, quasi nisu et ad homines proiecte in opprobrium hominum: novissimum verò gloriose in exaltationem iactabundam Israël, ut constitueret Principes super omnem terram, ad splendoris temporalem evanidam gloriam: quod namque quàm pugnatorium, per se patet; indicatque Petrus, 1. Epist. 1. dum illos alloquitur dicens: *Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paterne traditionis.* Consulch. Galatin. *lib. 6. cap 4.*

3 Primò fit sermo de ingruente trioulatione, quousque extinctus fuit in cruce: fuit profectò vehementissimo magna; ad cuius expressionem utitur Tautologia: *Circumdantes circumdederunt me.* Deinde post validam toto corpore pugnam, dicit victoriam: *Et in nomine Domini quia ultus sum in eos.* Non est expositiva, sed adversativa particula *Et*, ut sæpe in hoc Psalmo: v. 13. *Impulsus eversus sum ut caderem*, & (Sed) *Dominus suscepit me*: v. 18. *Castigans castigavit me Dominus*, & (tamen) *morti non tradidit me.* Ita in præsentiarum: *Circumdantes circumdederunt me*, & (verumtamen) *in nomine Domini quia ultus sum in eos*; sicut adversative v. 17. *Non moriar, sed vivam*: Hebr. *Et vivam.* Omitto alia. Ne cæspites in Tò *Quia*. Apud Latinos videbitur paragogicum. *Latine vacat: ex quo prætermittitur in Psalterio Rom. & Græcis multis exemplaribus:* ait hic Genebr. Nihilominùs tamen usum inveni apud Thom. Cantuariens. in *Hymn.* Deipar. ubi: *Certa manent & secura quia tua gaudia.* Quinimò apud Plaut. in *Mostellar.* Act. 1. scen. 1. v. 49. *Quia mihi bene est, & tibi malè est; dignissimum est.* Etiam apud Propert. 2. *Eleg.* 3. v. 38. *Tu quia poscebas, in quia lentus eras.* Eleganter Virgilius, 4. *Æneid.* v. 538.

Et pro Sed.

Genebr.

Thom. Cant.

Quia pro adverbio ad firmative, vel superlative propositi.

Quia ne auxilio iuvat ante levatos?

In sacris sæpiusculè: Psal. 9. 3. *Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ.* Matth. 2. 16. & 23. *Quoniam illusus esset a Magis. Ut adimpleretur, quoniam Nazareus vocabitur.* In his ergo & affinibus particulis, quod videtur exegeticum, est propositi assertorium, q.d. *Etiam.* Isai. 66. 8. *Quia parturivit & peperit Sion filios suos.* Ierem. 4. 18. *Ista malitia tua, quia amara: quia tetigit cor tuum.* Ezech. 24. 13. *Quia mundare te volui, & non est mundata.* Loco superlativi, quantum auguror, in actionis, effectus, aut affectus expressionem, intelligi potest. Genes. 49. 7. *Maledictus furor eorum, quia pertinax* (*Quia* pro *summè*) *& indignatio eorum, quia dura*: scilicèt, maximoperè dura. Adi Salmer. *Prolegom.* 16. Hoccine sensu delicandum hemistichion. Inimici infestissimè, hostiliter *circumdantes circumdederunt me*; sed in nomine Domini etiam sum ultus: & non solùm ultus, sed fortiter, vehementer, magnoperè, abundè, quasi usque ad satietatem super inimicos despexit oculus meus. Satis in vindictam, quod viderent gloriosum, despectum usque ad fastidium. Dicit David, Psalm. 58. 12. *Deus ostendit mihi super inimicos meos: ne occidas eos.* Sat in acerbitatem mortis, fastigium felicitatis. *Cum ab inferioribus peritus violatusque est* (inquit Senec. 1. de *Clement.* cap. 21.) *si quos pares aliquando habuit, infra se videt; satis vindicatus est.* Gloriosiores utique, quos felices fecit casus. Hæc victoria Cadmæa: *Dederunt victis terga victores* (Marc. Senec. *Controv.* 1.) *& quos provexerat fortuna, destituit.* Ergo Thraciones suffocarunt conceptum à mente votum, dum in victoriam circumdantes vanidè circumdederunt.

Prima expositio.

Senec. Crudelitas victoris gloria vilis.

Marc. Sen.

4 De cœlo descendit tradens singulariter doctrinam; ut demersos in barathrum attraheret, duceret ac perduceret in cœlum: illoque quærebat hinc inde charitate eximia, docens irrequietè, quà possent transire ad astra: unde dicitur: *Circuibat castella in circuitu.* Non solùm civitatibus oportebat evangelizare verbum Dei; sed etiam pagis, ubi simplices, sed rectiores corde: igitur omnes volebat salvos fieri, & perperam crediturí sine prædicante: quo profectò intuitu ad se tunc quos iam in Apostolos elegerat, studiò vocavit, ut electos in prædicationem instrueret; ipsique novâ imbuti doctrinâ, ac disciplinâ Apostolica Dominum præverirent, vel illo absente docerent, si maiora vocarent. Unde conversionis ac illuminationis propositò, Dei appropinquante regno, & quia tunc expulsus præceps à civitate suas circuibat prædicando in circuitu per castella. Iuvenc. *lib.* 3. v. 18. & Sedul. 3. v. 23. succinunt.

Marc. 6. 6.

Christi gratia in omnes extensa.

Iuvenc.

Illic expediens populis, mirabile dictu!
Iustitiæ leges, vitæque salubria iussa;
Talibus insignans præsit sua munera Christus.

Inde

Inde salutiferis incedens gressibus urbes,
Oppida, rura, casas, vicos, Castella peragrans
Omnia, depulsis sanabat corpora morbis.

Sedul.

5 Nonnumquàm defectus Lunæ humani decidai generis, Soli labores. Ortus est Sol, cuius sanitas in pennis, & quies in motu; etenim præ dilectione in nulla sede moratur. Gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem, lustrans universa in circuitu. Officium ac munus Solis lustrantis ac illustrantis cuncta. Hinc Sol iustitiæ circuitu circuibat & perniciter Castella. Tò *Circuitu* referri quit ad *Circuibat* & ad *Castella*. Si ad verbum, Tautologia est, cui sæpe iungitur nomen significationis eiusdem in ampliorem expressionem argumenti, de quo agitur, vel continuationem; ut *Vitâ vivet, Morte moritur, Oblivione obliviscar, Memoriâ memor, Osculetur osculo, Zelo zelatus, Ieiunavit ieiunio, Stultus stultitia*; & alia, de quibus actum: atque in præsentem articulum, *Rotas volubiles*: Ezech. 10. 13. *Coronans coronabit*: Isai. 22. 18. de quibus, *Tom.* 4. *T.* 11. & 12. Huiusmodi testimonia delicantur genuinè per adverbia: ita ut præsentis sensus sit: Continuò, persæpe, frequenter circuibat Christus castella. Similiter principalis Tautologiæ, *Circumdantes circumdederunt me.* Eccli. 24. 8. *Gyrum cœli circuivi.* De Sole: *Gyrat & flectitur.* De aëre: *In circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur*: & Proverb. 8. *Gyro vallabat.* Isidor. legit gerundio: *Gyrat gyrando.* Maluend. cuncta ex Hebræo amplectitur: *Circumgyrat circumgyrans, circumgyrans super circumgyrationes suas.* Apud Ethnicos copiosa seges. Cicero de *Somn. Scipion.* inquit: *Circulos suos, orbesque conficiunt mirabili celeritate.* Macrob. ibid. *lib.* 1. *cap.* 18. eadem. Euripid. in *Oreſt.* v. 985. *Circumfertur volutationibus.* Ovid. 9. *Metam.* fab. 1. *Flexos sinuavit corpus in orbes.* Virgil. 5. *Æneid.* v. 85. *Septem ingens gyros, septena volumina traxit.* Sil. Italic. 2. v. 449. *Curvatis claudens ingentem flexibus orbem.* Manil. 1. *Astron.* cap. 5. v. 134. *Cuncta feruntur flexa per gyros.* & cap. 7. v. 5. *Circumfer tua flexu.* Senec. in *Medea*, v. 87. *Orbem circuitis alligat.* Denique ex nostris Prudent. in *Symmach.* v. 400.

Gemination pro Adverbio.

Expositio 2

Eccli. 24. 8

Eccle 1. 6.

Prov. 8. 27

Prudent.

——— Fervens rota volvitur axe:
Quamvis nonnullis placeat, terram minorem
Dicere circuitu, quàm sit pulcherrimus ille
Circulus, & flammas immensi sideris ultra
Telluris normam, porrecto extendere gyro.

Continuatio motus hisce periodis signatur, phrasibusque solicitudo describitur: etenim cùm impatiens sit amoris eximij flamma; charitas Christi urgebat, ut frequenter anxiè circuiret castella. Hæc cura Principis, bono publico vigilanter consulentis. *Castra omnia circuibat, noctibus etiam plerumque vigilias frequentabat*: ait Capitolin. de Minore Gordiano.

Capitolin.

6 Verùm si tò *Circuitu* refertur ad *Castella*, quæ circuibat; est eclipsis, quo schemate relativum non expressum subauditur, cuius usus usquequaque in sacra pagina, Vulgato stylum sequente originarij idiomatis. Psalm. 44. 14. *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus*: hoc est: eius, quæ filia Regis. Iob. 19. 19. *Quem maximè diligebam, aversatus est me*: Hebr. & Arab. *Et hi, diligebam, aversati sunt*: sine relativo, sicut Iosue, 10. 20. *Qui effugere potuerunt, ingressi sunt civitates.* Hebr. *Hi effugere potuerunt, ingressi sunt munitiones.* Virgil. 4. *Æneid.* v. 536. *Iam dedignata maritos*: subintelligendum *Quæ.* Tacit. 12. *Annal.* cap. 56. de Claudio inquit: sine relativo: *Spatium amplexus ad vim remigij, gubernantium artes, impetus navium, & prælio solita.* Sic alij passim. Ex hac regula clarus perspicuo sacræ auctoritatis sensus: q. d. *Circuibat castella, quæ erant in urbis circuitu.* Huiusmodi pleonasmi crebrò diluuntur per verbum æquipollens, ut Latinum sapiant. Maldonat. *Circum pagos obiit.* Franc. Luc. Brugens. *Significatur Iesus, relictâ Nazareth, perlustrasse pagos circumiacentes*: quod elucet Luc. 13. 22. *Ibat per civitates & castella docens.* Ita, *Gyrum cœli circuivi*: scilicèt, *ambitum cœli*, ut legit Tigurin. Iudith. 7. 6. de Holoferne iuxta Bethuliam, dicitur: *Dum circuit per gyrum*: ideſt, ut observat Sanctius hic num. 3. *Distito procul ab orbe circuitu, dum tamen in ea lustratione circumfusos montes circumspicit.* Idem Proverb. d. *Gyro vallabat abyssos*: in quibus testimonijs liquet, verbo vel nomine æquivalente sensus sententiarum percipi & genuinè: igitur spatium quodcumque incessu metitur gressus, circuitus dicitur; ubi rectà non proceditur. *Circuire omnes angelos cæpi & clamitare*: ait Petron. d. fol. 34. Sic qui cathegoricè non respondet, circumloqui-

Eclipsis.

Relativum non expressum.

Tacita

Brugens.

Eccli. 24. 8 & Iudith. 7. 6. Sanct Prov. 8. 27

Quid sit circuire

tur. Idem ibid. pag. 7. *Circuitu agendum, negavi*: & Martial. 11. *Epigram.* 16. *Nec per circuitus loquatur.* Propterea sensus sententiæ pleonasmic præsentis est: Christus frequenter adibat pagos, positos circùm, seu circumstantes. Cùm ergo ita esset, & hinc inde transiret; circuisi castella dicitur & circuitu. *Circuitu*, respectu positionis pagorum: & *Circuire*, quia ad illos meditatò transibat, non rectà pertransibat per castella in alia loca; quasi obiter vel transcursu prædicaret: imò consultò in pagos propter prædicationem lubenter adibat. Aliter transitus exprimitur, uti cùm dicitur: *Oportebat eum transire per Samariam.* Ioann. 4. 4.

Expositio 1.

7 Modò in principem Tautologiam. *Circundantes circundederunt me.* Indicat geminatio verbi cum eiusdem verbi participio, magnitudinem tribulationis, & odium cordis hostilis: siquidem Christum non tolùm usque ad mortem vexarunt; sed in vexationem callidè circundederunt, ita quòd non haberet effugium, ut satiaretur inimicorum odium. *Persequimini & comprehendite eum; quia non est qui eripiat.* Psalm. 70. 11. Fugit afflictus persequentium incursus, modò sit aliquatenùs exitus: circuitu autem undecumque angiportus. Circundederunt *quasi custodes agri in gyro*: Ierem. 4. 17. Ita ne eludere possit iudicium Adultera fragrante reatu; testes *statuerunt in medio.* Ioann. 8. 3. & 10. 24. eodem intuitu ne possit Christus evadere, *Circundederunt ei Iudæi.* In Tautologia cordium malignantium demonstratur intuitus. *Circundantes circundederunt.* Caietan.. *Ad similitudinem circundantium hostium, pertinacia Iudæorum persistentium.* Genebr. *Circuierunt, obsederunt, undique oppugnarunt*: ne frustrarentur ictus, circulus quoquo latere clausus. *In modum coronæ cingebant.* 1. Reg. 23. 26. Tribulatio proxima est, & non est qui adiuvet. *Periit fuga à me*: dicebat circumventus per David: Psalm. 141. 5. Malitia *coronans coronabit te tribulatione*: Isai. 22. 18. etenim si corona plene, haud locus fugæ. Circuitus circundantium est vallum in obsidionem; ut possit comprehendi, qui scopus icæ. *Circundabunt te inimici tui vallo: & circundabunt te, & coangustabunt te undique*: Luc. 19. 43. Buchanan. *Circundantes circundent, omnique premant ex parte.* Apulei. *Metam.* lib. 2. *Circulo consceptus coronæ circunstantium.* Virgil. 4. *Georg.* v. 78. *Magnum glomerantur in orbem.* Cicer. in *Catilin.* 2. *Vallo & fossa circundedi.* Unde dicebat Mithridates (ut Plutarch. in *Lucul.* ait) de Cizycenis obsessis: *Nec avis evadet.* Lucianus in *Philopseud.* inquit: *In orbem circumit*, ut strictam obsidionem indicaret. Constat Iudic. 9. 50. *Abimelech Thebes circundans obsidebat exercitu.* Hinc extremas angustias sine auxilio signat Aristophanes circuitu geminato per epitasim. Act. 14. in *Aves*, v. 7. infit: *Molestiarum inquisitor circulo circundas*: & Act. 15. v. 13. *Circulo circuire civitates*: idest, strictè premere, corona claudere, exitus præcludere, ac milite armato, copiisque sepire. Manil. 5. d. v. 75. *Ac torto stringere gyro.* Ita Christum Iudæi infesti, quem arbitrabantur inimicum, insidiosè cingebant, ad mortem vallabant, coronà circuibant; ne evadere posset, qui aliquando conatus malignitatis derisit. Unde geminatione solicitudo sanguinolentiæ sævissimæ indicatur. Maluend. *Cingent, & diligentissimè circundant.* Etiam continuatio perversitatis in votum 3 quo sensu à Senec. ad *Marciam*, cap. 11. dicitur: *Circuitus annorum.* Indicat Hebr. *Circundederunt, etiam circundederunt.* Nonnulli: *Circundant & circumveniunt. Si me circundederint, & sanè circundederunt*: igitur persistit in circuitu malignantium multitudo, quousque suspenderunt in ligno. Ita cùm instarent neci, quam, quippe non erat tempus, evasit (qua de causa dixit eis: *Tempus meum nondùm advenit, tempus autem vestrum semper est paratum*) ne esset, sicut illudusque, aliquatenùs exitus, ab illis utique circundantibus factus est circulus. Haud aliter factum ad interitum Alcibiadis, refert Plutarchus in eo. *Milites* (inquit) *in orbem circunsteterunt.*

Ioann. 8. 3. & 10 14. Caietan. Genebrard

Luc. 19. 43

Plutarch.

Circ malignitatis continuatio dicitur esse in circuitu

Ioann. 7. 6

Plutarch.

8 Perpetuitas insidiarum, & iniquitas ad odium, per earundem vocum iterationem aut æquivalentium exprimuntur. Hinc cùm circuitus sit signum obsidionis inter angustias deprehensi; ut notetur persistentia sine revocatione sævi insatiabilis pectoris, per geminatos circuitus ostenditur continuatio circumventionis. Apuleius de *Deo Socrat.* inquit: *Flexu circulorum*: igitur in melius non mutatur malitia, sed in alia. Appositè Manil. d. 1. *cap.* 3. v. 39. & 5. v. 703.

Apul.

Manil.

——— *Semper flexibilis orbe,*
Ad sua perpetuos revocat vestigia passus,
Exoriens simul atque cadens, quia fertur in orbem
Velox, & acclivis pariter declivia iungit,

Atque

Atque alios superat gyros, aliosque reliquit.

Hæc cogitatio putridi pravorum cordis: circuitu ac circuitu ibunt in inadinventionibus suis. Hispanicè: *La quinola basta que se haga.* Ad rem Plin. *lib.* 21. *cap.* 1. *Multiplices inter se nexuntur, in orbem, in obliquum, in ambitum corona per coronas currunt.* Elucet perspicuò studium Iudæorum Caristum circuitu circundandium in exitium: etenim hinc inde, ultrò citroque argumenta variarunt, dum circundantes in mortem circundederunt. Est discrimen inter *Circuire* & *Circundare*: illud namque est continuatio motus sine loci comprehensione. Prudent. d. v. 395.

Plinio.

Expositi. 4.

——*Orbe rotundo*
Præcipitem, teretique globo per inane volantem:
Arcta mator enim, quam qui pe currit in illa.

Prudent.

Hoc est vastitas corporis continentis, ut cœli quod immineat orbi, & orbis qui continet omnia. *Sapientia* 1. 7. Quare non dicimus Solem circundare terram, sed circumire lustrare. *Ecclc.* d. & *Ezechiel* 39. 15. Cœlum circundare, ac continere. *Prov.* 8. 29. *Exod.* 25. 28. *Terram redimitam & circundatam cingul.* Cicer. de *Somn. Scipion.* Horat. 1. *Satyr.* 2. v. 99. *Circundata palla.* Qua quidem metaphora Psalm. 103. 2. *Amictus lumine sicut vestimento*: & Heb. 5. 2. de Christo: *Ipse circundatus est infirmitate.* Hinc pater discrimen inter increatam sapientiam, & incarnatam. Illa tine ouice. *Gyram cœli circuivit sola.* Illam-hanc circundedit inimicorum invidia. In principio orbis aderat lustrans cuncta specimine amoris; verum assumptione humanitatis, nequibat movere pedem, qui vallatus inimicis.

Differentia inter Circuire & Circundare.

9 De Solis circulis modò, igitur de Sole solùm, & non de aëre intelligit sententiam Hieronymus. *Oritur Sol & occidit, & ad locum suum revertitur: iblique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem; lustrans universa: in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur.* Ex Isidoro diximus: *Gyrat gyrando.* Sed quomodò? An quia fertur, vel quia ipse à se motus per orbem labitur? Philosophi Prisci dixerunt esse animarum: ideoque non volvi cum cœlo, sed per se moveri. Si *alijs locis oritur & occidit, necesse est, eum moveri, non stare*: Ait Hygin. *lib.* 4. *n.* 14. Ridiculum utique. Fixus enim cœlo, cum sphæra volvitur. *Sol cælestesque orbes* (exponit hic Rab. Hacados) *irrequietis motibus super suos axes volvuntur.* Isidor. de *Natur. rer.* cap. 27. dogma antiquum refert, & quo nonnulli ad assertum niterebantur. *Salomon cum diceret de Sole: Gyrans gyrando vadit spiritus, & in circulos suos revertitur; ostendit ipsum Solem spiritum esse, & quod animal sit & spiret & vigeat & annuos orbes suos cursu expleat; sicut & Poeta ait.*

Eccli. 1. 5 6.

Hygin.

Sol non exigatur per cœlum, nec a se bibat motum.

Interea magnum Sol circumvolvitur annum.

Isidor.

Refutat D. Thom. ut decet, 1. p. q. 70. art. 3. & *Opusc.* 10. astruit, Solem dicit spiritum, eo quòd spiritum Angelicum habeat cursus moventem ac dirigentem, assistentem, non informantem. Consule Perer. lib. 2. in *Genes.* à quæst. 5.

10 Alij perfrictè asseruerunt cœlos immobiles, Solemque sedere, ut succinit Ovid. 2. *Metam.* fab. 1.

Hæc supetimposita cæli fulgentis imago,
Signaque sex foribus dextris, totidemque sinistris
Respicit: purpureâ velatus veste sedebat
In solio Phœbus.

Ovidio.

Sententia caperatæ frontis. *Circuitus Solis orbium*: ait Cicer. 2. de *Natur. Deorum.* Plin. *lib.* 2. *cap.* 3. *Hanc ergo formam eius* (inquit) *æterno & irrequieto ambitu, inenarrabili celeritate vigintiquatuor horarum spatio circumagi, Solis exortus & occasus haud dubium reliquere.* Alij apud Isidor. d. *Sol postquàm ardentem rotam Oceano tinxerit, per incognitas nobis vias, ad locum unde exierat, regreditur: expletoque noctis circulo rursus de loco suo festinus erumpit: obliquâ enim & fractâ linea per Austrum pergit ad Boream.* Apuleius, quo supe. n. 8. *Varia curriculi sui specie, sed una semper & æquali pernicitate, tum progressus, tum verò regressus mirabili vicissitudine pro situ & flexu & obstito circulorum.* Totum astruitur auctoritate sacra: igitur per motus in orbe continuationem velociter gyrat, *sequiturque sequentem*, iuxta Manil. 1. d. *cap.* 5. vers. 42.

Plinio. Non quidam immobilis.

Apuleius.

11 Apud Antiquos sub dubio rotunditas cœlorum terræque. Unde Augustin. 2. de *Genes. ad litter. cap.* 9. ait: *Si cœlum sphæra non est, ex una parte camera est, ex qua parte terram contegit: si autem sphæra est, undique camera est.* Ita ergo sommiarunt

Augustin.

multi cum Epicuro (ut ait Cleomedes, *lib.* 2. astruitque fabulâ) Solem quotidie ioterire suffocatum in Oceano : ideo inquit : *Se Oceano mergentem , quendam strepitum edere extinctum , qualem à ferro cadenti aqua immerso fieri videmus.* Idem leges apud Strabon. lib. 1. ubi ait : *Apud sacrum promontorium in extrema Hispania, Solem occidere & magnum edere strepitum , quasi si mare stridéret sibilaretque ; Sole , dum in fundum defertur , extincto.* Ausonius *Epist.* 12. v. 15.

Cleomed. *Nec oceano extinguitur* Strab.

Auson.

Stridebatque freto Titan insignis Ibero.

Vide Theodoret. 4. *Contr. Grac. affect.* & Delr. ad illud Senec. in *Thyest.* v. 817.

Senec.

——— *Nescit fessos*
Tingere currus , nec fumantes
Sudore lubas mergere ponto.

Ut ergo possit Sol rursùs apparere , seu potiùs suscitari (quippe non orbis , quàm possit iterùm ad nos transire) ex contrarietate aquarum dixerunt quotidiè flammam accendi, ac lucem ad cursum diuturnum ac diurnum abundanter conservari. *E contrario elemento virtutem luminis & caloris accipere.* Germanic. Cesar in *Arat. Phænomen.* Indicat Isidor. d. cap. 15. *Quidam autem dicunt Solis ignem aqua nutriri, & ex contrario elemento virtutem luminis accipere.* Aliter delirat Lucret. equidem extinctum ab aquis Solem autumat renasci ex ignitis vaporibus in solare cadaver coeuntibus. Multa effutit usquequaque, sed solemniter delirat lib. 4. de *Rer. natur.* v. 374. 432. & *lib.* 5. v. 658.

Nec eius aquis verum producitur & accenditur. Germ. Isidor.

In pelago nantis ex undis ortus , in undis
Sol fit uti videatur obire & condere lumen
Primaque dispereunt , quasi in ignem lana trahatur:
Semper enim nova se radiorum lumina fundant.
Ætheris Auroram defert , & lumina pandit,
Aut quia Sol idem sub terras ille revertens,
Anticipat cœlum , radijs accendere tentans:
Aut quia conveniunt ignes , & semina multa
Confluere ardoris consueunt corpore certo,
Quæ faciunt Solis nova semper lumina gigni.

Lucret.

12 Cuncti huius furoris cassa Minerva erraverunt , & locuti sunt falsa : taliquæ cervicositate erroris ; ut sentientes contraria , arbitrarentur amentes. Unde cùm nescirent cœlorum terrarumque rotunditatem , distantiamque sphærarum in Astrorum atque Planetarum circulum , inficiati sunt etiam existentiam nostrorum Antipodarum , & contra textum expressum, Deuter. 11. 21. *Quandiu cœlum imminet orbi.* Lactant. Firmian. 3. *Institut. divin.* cap. 24. inst : *Quid illi , qui esse contrarios vestigijs nostris Antipodas putant : Num aliquid loquuntur , aut est quisquam tam ineptus , qui homines esse credat , quorum vestigia sunt superiora , quàm capita ? Aut tibi quæ apud nos iacent inversa pendere , fruges & arbores deorsum versus crescere , pluviæ & nivem & grandinem sursum versus cadere in terram ? Et miratur aliquis hortos pensiles inter septem mira narrari ; cum philosophi & agros & maria , & urbes & montes pensiles facere ausint ? Si autem rotunda etiam terra foret ; necesse esset , ut in omnes cœli partes eadem faciem gerat : id est , montes erigat , campos tendat , maria consternat. Quod si esset, etiam sequeretur illud extremum , ut nulla terræ pars sit , quæ non ab hominibus caterisque animalibus incolatur.* Astruimus quod negat seu potiùs ridet Lucret. *lib.* 1. d. à v. 948. immemor ; siquidem de Sole dixit ut vidimus, *num.* antec. *Sol idem , sub terras ille revertens.* Ita ergo accipit:

Lact. Firm

An Antipodæ sint

Illi cum videant Solem , nec sidera noctis
Cernere , & alternis nobiscum tempora cœli
Dividere , & noctes pariles agitare , dieisque.
Sed vanus stolidis hæc omnia finxerit error , &c.

Lucret

Etiam inter selectiores piosque D. huiusmodi dilenius : videsis Augustin. 16. *Civ.* cap. Chrysostom. Homil. 14. *Epist. ad Hebr.* Nazianz. *Epist.* 71. Bonifacium Germaniæ Apostolum adversus *Vergilium* Episc. Tridentin. & ex Ethnicis Aristotelem 2. *Meteor.* cap. 5. Plinium que, *lib.* 2. *cap.* 68. Econtra pugnat experientia , alijque viri Doctissimi, qui maturiùs ordinem perpenderunt Universi de quo fusè Acosta , lib. 1. de *Novo Orb.* cap. 1. Cicer. d. subdit : *Qui incolunt terram partim obliquos , partim transversos , partim etiam adversos stare nobis.* Primi , Græcè dicuntur *Periœci* , id est , qui habitant in eadem zona , sed in diversis hemisphærijs. Secundi *Antœci* , qui in eodem habitant hemi-

Cicer. *Qui Periœci, Antœci, & Antipodes*

hemisphærio , sed in diversis zonis. Postremi *Antipodes* , qui adversa nobis habent vestigia. Adi Vives in loc. cit. Augustini.

13 Macrobius, lib. 2. in *Somn. Scipion.* cap. 5. inquit: *Si nobis vivendi facultas est in hac terrarum parte , quam colimus , quia calentes humum , cœlum suspicimus super verticem ; quia Sol nobis ortur & occidit , quia circumfuso fruimur aëre, cuius spiramus haustum ; cur non & illic aliquos vivere credamus , ubi eadem semper in promptu sunt? Idem Sol illis , & obire dicetur nostro ortu, & orietur cùm nobis occidet. Calcabunt aquæ ut nos humum , & super verticem semper cœlum videbunt ; nec metus erit ne de terra in cœlum decidant, cum nihil unquam possit ruere sursum*, &c. Cautam figoat Manil. lib. 1. cap. 2. à v. 41.

Macrobius

Sunt Antipodes.

Ultima subsedit glomerato pondere tellus,
Imaque de cunctis mediam tenet undique sedem:
Iccirtòque manet stabilis , quia totus ab illo
Tantundem refugit mundus , fecitque cadendo,
Undique ne caderet: medium tenuisse & imum est.
Quod nisi liberato penderet pondere tellus,
Non augeret cursus mundi subeuntibus Astris
Phœbus ad occasum , & nunquàm remearet ad ortus,
Lunave summersos regeret per invia cursus,
Nec matutinis fulgeret lucifer horis.
Nunc quia non imo tellus defixa profundo,
Sed medio suspensa manet , sunt privia cuncta.

Manil.

Idem astruit Ioann. de Sacrobosc. de *Spher.* cap. 1. Iam non decident Antœctones , & versus cœlum ; quia centrum est (& quicquid grave in centrum it) terra : unde impossibile cadere sursùm , quippe ascendere est contra naturam gravium. Vide dicta, *Tom.* 4. *T.* 6. *à n.* 18.

Nullum Sol habet impedimentum in gyrum.

14 Constat ergo quomodò Sol gyret lustrans universa in Austrum & Aquilonem inclusus suis tropicis ; quin summergatur oceano , quippe propriâ sphæra mobili ambit terrestrem orbem , nulloque modo in Horizontis peripheria offendit limen. Utrumque complectitur Manil. d. cap. 3. à v. 3.

——— *In nullo ponit vestigia fundo.*
Est igitur tellus mediam sortita cavernam
Aëris , & toto pariter sublata profundo:
Nec patulas distenta plagas , sed condita in orbem,
Undique surgentem pariter , pariterque cadentem.
Hæc est naturæ facies : sic mundus & ipse
In convexa volans teretes facit esse figuras.
Ex quo colligitur terrarum forma rotunda:
Hanc circum varia gentes hominum atque ferarum
Aëriæque coluns volucres : pars cius ad Arctos
Eminet Austrinis pars est habitabilis horis.

Manil.

Geminantur enim in gyro Solis flexus & circulos. *Gyrat lustrans universa in circuitu & in circulos suos revertitur* : qui esse nequibant , ni cœlum esset rotundum: & in gyro signantur circuli ; quippe quotidie versus meridiem vel septentrionem variantur ex duodecim variatione Signorum. Ovid. de Equis Solis ad *Pison.* à v. 51.

Mundus in orbe.

Qui modò non solum rapidæ permittit habenas
Quadrupedi ; sed calce ciiat , modò torquet in auras
Flexibiles rictus , & nunc cervice rotata
Incipit effusos in gyrum carpere cursus.

Ovid.

Ideo Sol motu circulari gyrat ut lustret orbem ; sed ad lustrationem in hemisphærijs variatur quotidie circuitus ortus & occasus ; præut lumine Signa percutit. *Hic mutat per Signa vices* : succinit Manil. d. *cap.* 9. v. 7. aliàs ut notat Hyginus loc. cit. dies & noctes essent æquales , quod non contigit nisi dum lucet in *Æquatore*. Reborabitur ergo argumentum ex sequentibus.

Manil.

15 Aliter accipiendum de Sapientia , quæ gyro vallabat abyssos : etenim per *Gyrum* intelligitur cœlum , quod firmabat sursùm , ut abyssos vallo circundaret , id est , inferiorem Orbem. Hebr. & Syr. *Circulum circunduxit super faciem abyssi*, dicturque circulus, eò quòd rotundum cœlum, quasi cum circino factum propter perfectam rotundi-

Prov. 8. 27

ta-

Manil. ditatem. Malcend. *Ibi ego in constitueret eum circinum super facitem molis aquæ.* Eo: dem stylo Manil. 1. d. *cap.9. v.8. Supra se circinat orbem.* Universos per *Gyrum* cœlos

Eccli.24.8 intellige : siquidem quocumque terra patet, cœlum super, illam circundans, circulo vallans. Hoccine enim sensu Sapientia dicit: *Gyrum cœli circuivi sola.* Hoc est, ambitum ; spatiaque cœlorum, etiò vastissima. Unde per *Gyrum* orbem, per *Circuitum* or-

bis demonstrat perfectam rotunditatem : q. d. Orbes superiores cœlestes rotundos feci; ut continerent æthera, & orbem terrarum intra concava, quasi rotam in medio rotæ: imò infimum cœli supremi contineret supremum infimi : qua de causa signantur *cœli cœ-*

Ps.148. 4. *lorum.* Psalm.148. 4. Manil. quo dudum ; *cap.1. v.96.*

Nec prius impositit rebus finemque modumque,
Quam cælum ostendit ratio.

Manil. Haud fugit mythologos huiusmodi forma. Pingebatur Deus *Eneph.* qui inter Ægyptios, *Hemphta*, ore ovum proferens, in dextra sceptrum, sinistrà zona stellata : corom

Quid Eneph. & eius imago? homine, super quem cœlum astriferum. *Sceptrum* (ait Cœlius Gregor. lib. 1. *Hieroglyph.* cap. 1. & 5.) *potest item Conditoris regiam in universam naturam significat: zona vinculum, quo creata omnia colligat, & quo vitæ necisque fata continet. Est autem*

Cœl. Gregor. *Zona circulus ille, quem Astronomi Zodiacum vocant. Ovum ex ore producentem faciebant, quòd Mundum significabat Dei verbo creatum. Hominis capiti aureum globum imposuerunt, qui cælum significaret sphæricum & circularem eius motum.* Ex ore enim

Altitimi prodivit, & mundus per verbum factus est, quo cœli formati & firmati sunt. *Ne videar plus nimio excidisse ovum elementi vocabulo* (ait Macrob. 7. *Saturnal.* cap. 16. idemque Plutarch. 2. *Sympos.* cap.3.) *consula initiatos sacris liberi Patris, in quibus*

Macrob. Plinio. *hac veneratione ovum colitur, ut ex forma tereti, ac pene sphærali, atque undique versum clausa, & includente intra se vitam, mundi simulacrum vocetur.*

16 Dum cœlum (quod in gyro) signatur, per gyrum forma perfectior figuraliter ostenditur. *Formam eius in specie orbis absoluti globatam esse* (inquit Plin.*lib.*2 *cap.*2.) *nomen in primis & consensus in eo mortalium, Orbem appellantium : sed & argumenta*

Carmondus orbiculatas figuras *rerum docent : non solùm quia talis figura omnibus suis partibus vergit in sese, ac sibi ipsa toleranda est, sequè includit & continet, nullarum egens compaginum, nec finem aut initium ullis sui partibus sentiens, nec quia ad motum, quo subinde verti debeat; talis aptissima est : sed oculorum quoque probatione quòd convexus, mediusque quacumque cernatur ; cum id accidere in alia non possit figura.* Idem Varro in *Logistoricis.* Hinc per huiusmodi figuram sæpe signatur. Zetzes, 10. *Chiliad.* histor. 341. ait *Orbem vertibilem, continua versionis gratia.* Nonn. 39. *Dionysiac.* v. 336. *Volutus consuetà volubili rotâ* : & ipse Plin. *cap.* seq. *Circumactorum siderum, suos volventium orbes.*

Apoc. 21. 16. Quæ quidem metaphora de Ierusalem quæ in cœlo ædificatur ut civitas dicitur : *Civitas in quadro posita est : & longitudo eius tanta est, quanta latitudo* : igitur cùm sit cœlum rotundum ; in orbe perfecto æqualis latitudo & longitudo. Ita perfectio pulchritudinis, atque pulchritudo perfectionis stat, quin obstet, quòd civitas in quadro posita sit: etenim quoquo latere signetur quadrum in corpore orbis, longitudo, & latitudo nonnumquam erit æqualis.

17 Mysticè seu allegoricè per cœli circulum præsignatur Deipara, Virgo-Mater. Unde Epiphan. de eius *Laudib.* inquit: *O uterum impollutum habentem circulum cælorum ; qui Deum incomprehensum comprehensum portasti !* Idem Chrisogon. *Mand. Marian.* Discurs.36. n.1. Propter ipsam cuncta facta ; quia cuncta vel lucidissima quasi

Epiphan. umbra futurorum charismathum : corpus autem Virgo. Egimus fusè, *Tom.5. T. 3. à n.* 131. Virgo aderat Deo cœlos formanti ; quia quicquid in eis pulchrè infertabat, id to-

Cur Virgo dicitur circulus cælorum & cœlum cœli tum pulchrius collaturus Virgini, quæ tunc tantum in imagine ; sed futura animarum cœlum, quo habitatura tora plenitudo divinitatis corporaliter. *Ex terrena natura Deus*

Damascen. Ps.113.16. *cœlum in terra condidit* : Damascen. in *Nativit. Virgin.* Orat. 1. *Cœlum cœli* Domino, quod est Virgo omnis continens. Novem cœli, novem Angelicæ hierarchiæ. Elevata est

Greg.Magno. Virginis magnitudo super cœlos. *Omnem electam creaturæ altitudinem electionis sua dignitate transcendit* (ait Gregor.Magn. in 1.*Reg.*1.) *meritorum veritem supra omnes Angelorum choros usque ad solium Deitatis erexit.* Ipsa gyrum cœli & sola circuivit ; quæ continentem omnia sola singulariter continet. Obsequiosè Em. Aguirreus in *Laud. Salmanticens.* 2. Excurs. *6.* n.76. seriò plaudit:

Cùm pro palma olim certarent lumina, totus
Armisonans æther bellica signa dedit.

Cer-

Certabant radijs Sol, specie Luna, & numero Astra,
Luce dies, Iris lumine, mole Polus.
At cùm visa fuit lux summa, uteruſque Maria,
Et numerus datum, virgineusque decor;
Cessérunt radijs Sol, specie Luna, & numero Astra,
Luce dies, Iris lumine, mole Polus.

Aguirre.

48 *Gyrum cœli circuivi sola.* Intellecto testimonio de Verbo Dei (sapientia personali & increata) per quod facta sunt omnia ; Tò *Sola* non excludit alias SS. Trinitatis personas: etenim ut præmisi, *Tom.1.T.6.à n.*72. *&* 4. *T.* 4. *à n.* 15. dictio exclusiva in relativis ad extra, non excludit alias personas divinas. Per cœlorum circulos indicat Mercur. Trismegistus illarum circuminsessionem ; apud Kircher. in *Obelisc. Pamphil.* hierogrammatism. 2. *Mens quidem Opifex una cum Verbo circulos continens, ac celeri pernicitate convertens, suam ad se machinam reflexit, eamque volvit à principio sine principio, ad finem absque fine præcepit. Incipit enim illic semper, ubi desinit. Horum profectò circuitus cunctorum, quemadmodum & mens ipsa voluit.* Inter Ægyptios Iovis imago in huiusmodi proposito sedebat, ostentans superiores corporis partes omninò nudas, inferiores tectas, cum sceptro in sinistra. Mythologiam eruit Euseb. *lib.*3. *cap.* 3. *Iovis simulacrum humanam in speciem conformabant, quòd mens esset, cuius in procreatione rerum exemplar intueretur, quasi ratione cuncta perficeret. Idem verò sedet, ut cunctam potestatis suæ constantiam utcumque significet. Partes superiores corporis nudas habet, quod in cœlestibus mundi partibus sese illustrius spectandum exhibeat, in infimis absconditus penitus delitescat : & sceptrum quidem læva tenet, eò quòd in latere cor, cæterorum membrorum facile princeps, intelligendi maximè visus, conquiescat.* His igitur circulis Sapientia attingit à fine usque ad finem, fortiter & suaviter disponens omnia. *Sapient.*8. 1. Unde cùm à summo cœlo egressio eius, occursus eius usque ad summum eius (*Psalm.*18.7.) ut volvatur à principio sine principio, ad finem sine fine. *Ita circulus secundum Chaldaicam Trinitatem* : ait Damascius apud kircher. Tom. 3. *Oedip. Copt. in Mensa Isiac.* syntagm. 1. cap. 5. division. 2. ubi infert: *Ita intelligenda sunt, ut sit Trias quædam in mundo Intelligibili & supremo, quem Archetypum vocant, & Hemphta Ægyptij ; in quo Pater Potentia & Mens unum essent essentialiter, quemadmodùm Orthodoxi de SS. Triade consitentur, in quo Opifex Mens Patri, Potentia Filio, Spiritus Menti responderent: à quo Archetypâ Triade deinceps omnium creatarum rerum triades emanarent.* Trismegist. in *Pymandro:*

Sanctus Deus Pater,
Qui Verbo cuncta constituisti.

Dictio exclusiva in relativis ad extra, non excludit alias in Trinitate personas.
Merc. Trismeg.
Imago Iovis.
Euseb.
Damasc. *Umbra SS Trinitatis.*
Kircher.
Trismeg.

19 Litteræ appositiùs respondeamus. Per gyros igitur cœlorum, orbem inferiorem continentium, intelligo involucra motus illorum, quos necdùm homines perfectè ad amussim cognoverunt, nec innumerabilem stellarum numerum ; cùm studuerint vel tot retrò sæculis in Astrorum cognitionem : maximè quia quotidie apparent nova, sintque phænomena varia. Præter dicta *Tom. 1. T. 1. n.* 22. novissimè compertum, in sphæra Saturni iuxta Planetam apparere duas stellas similiter pallidulas : Venerem Lunæ ad-

Nova quotidie inveniuntur in cœlis
Aul. Gell. instar corniculari, eiusque splendorem crescere ac decrescere. Adi Alapid. in *Eccli.* 3. 25. *Posse quidem fieri* (inquit Phavorinus, apud Gellium, *lib.* 14. *cap.* 1.) *ut & alij quidam Planetæ pari potestate essent : ne eos tamen homines cernere possent propter exuperantiam vel splendoris, vel altitudinis : nam & quædam sidera è quibusdam terris conspiciuntur, earumque terrarum hominibus nota sunt ; sed eadem ipsa ex omni terra alia non videntur, & sunt aliis omninò ignotissima.* Plinius astruit, *lib.* 2. *cap.* 70. *Septentriones* (ait) *non cernit Troglodytice, & confinis Ægyptus : nec Canopum Italia, & quem vocant Berenices crinem : item quem sub Divo Augusto cognominavere Cæsaris thronon.* De his in nostris *Ephemeridi.* Consule Bulenger. lib. 2. de *Ration. divination.*cap.8.
Plin.

20 Quapropter per gyros cœli, quos Sapientia circuivit, & modò circuit, interpretor dispositionem cœlorum, quorum constitutio ad esse & operari in pondere & numero & mensura. *Sapient.* 11. 21. Sic Numen Conditor dispositit, ut omnia mensuram, numerum & pondus haberent ; etsi mensuram sine mensura, sine numero numerum, atque pondus sine pondere sit canit vel Ethnicus, 1. *Metam.* fab. 1. *Sine pondere habentia pondus.* Deus igitur dedit in ipsa constitutione modum, speciem & continuationem; sic quodlibet dispensando, ut esset perfectum in quantitate, qualitate & ordine. *Mensu-*

Sapient.11. 21. *Quid in rebus numerus, mensura & pondus.*

ra

Augustin.

sura (inquit Augustin. 4. de *Genes. ad litter.* cap. 3.) *omni rei modum præfigit, & numerum omni rei speciem præbet, & pondus omnem rem ad quietem & stabilitatem trahit.* Ex ipso de *Natur. boni*, cap. 3. D. Thom. 1. *p. quæst.* 5. *art.* 5. infit: *Modus, species & ordo, tamquàm generalia bona, sunt in rebus à Deo factis: & ita hæc tria; ubi magna sunt, magna bona sunt: ubi parva, parva bona sunt: ubi nulla, nullum bonum est.* Ex his ergo in universo oriuntur *Antitechnia*: ideſt, Consono-dissona & econtrà.

D. Thom.

Plutarch.

Chordis docent (ait Plutarch. de *Iside & Osirid.*) *concinnatam à ratione universitatem, ex dissonis concinnitatem partibus esse effectam.* Qua de causa dicit Plato de *Pulchro*, Deum agere Geometram: quam sententiam exponens Plutarch. 8. *Sympos.* cap. 2. infit: *Profectò Deus scientiâ non eget Mathematicâ: illo in ipso, cum illo, & circa illam est ea. Illa enim numero æquabilitatem, hæc verò proportione & numero iustum tribuit; neque universa in unum confundit. Hic nihil relinquere infinitum volvit & interminatum; sed exornare proportione, modo & numero naturam, unum efficiens ex universis quæ extant.* Videsis harmoniam Universi in *Cabala Saracenis*. apud. kircher. d. *Tom.* 2. *p.* 1. *class.* 5. *cap.* 6.

Idem.

21 Ex his positionibus & rerum oppositionibus orta traditio, seu physicè ludiera cogitatio (de qua obiter egi, *Tom.* 5. *T.* 10. *à n.* 27.) musicæ cœlorum, astrorum, orbiumque cœlestium, eorum pondere, numero & mensura creditæ, potiùs fictæ à Priscis: quam quidem harmoniam non audimus, vel quia ab assuetis non fit passio, vel quia ultra aëra inaudibilis concentus, vel quia nobis longioribus sonas omninò tacitus. Ingeniosè, si Phœbo non displicet! Sed eam audivit Moyses (ut somniavit Philo de *Somnis*) per quadraginta dies ieiunij primi in Sina, post quos priores accepit tabulas legis. Etiam Salomon post acceptam sapientiam in somno; ut delirat Rabb. Salomon apud Abulens. in 3. *Reg.* 3. quæst. 11. cum reliquis nugis, apud Pined. de *Rebus Salomon.* lib. 3. cap. 8. Hanc excellentiam tribuit Apollonio Tyanæo, Philostratus, iocosèque Picus Mirandulan. in *Encomio Barbarici*, & Angel. Politian. *lib.* 9. *Epist.* 4. *Assume illis* (inquit) *Tyanæi aures, quibus cum omninò non erat in corpore, non terrestrem Marsiam, sed Apollinem cœlestem divinâ citharâ Universi melos ineffabilibus temperantem modis exaudiebat.* Ita objicitur delirus Horatij cui intùs sonabant fistulæ & tibiæ theatri.

An Musica ex calabilitate cœlorum?

Quinam aut diverint?

Pic. Mirand

Isidor.

22 *Sonum* (ait Isidorus lib. 3. cap. 19.) *triformem constat esse naturâ. Prima est harmonica, quæ ex vocum cantibus constat: secunda organica, quæ ex flatu consistit: tertia rhythmica, quæ pulsu digitorum numeros recipit.* Ab alijs dividitur in vocalem, instrumentalem, & metaphoricam. Prima tribuitur somno Platonis, qui pro Angelis motoribus cuiusliber cœlestis orbis concinentem finxit Sirenem: igitur *Siren* Græce est *Deo canens*. Secunda phantasiæ Pythagoræ, asserentis ex collisione cœlestium orbium musicam resultare dulcissimam. Adi Quintilian. *lib.* 1. *cap.* 10. & Macrob. lib. 2. in. *Somn. Scipion.* cap. 1. Tertia prudentiæ Aristotelis, de qua *num.* 25. Prima dicata Dijs, secunda mundo, novissima homini. Per horam unam Deum Solem mulcere quotidiè dicunt Talmudistæ in qua hora cùm illum sisti voluisset Iosue, dixit Soli: *Sile, tace*, ut legit Hebr. ubi Vulgatos: *Ne moveris*. Item Psalm. 18. 2. *Cæli enarrant gloriam Dei.* Iob. 38. 7. *Cùm me laudarent astra matutina.* Quo patet in cœlis Deo chorus dicatus, ac Sirena dulcisona, ut astruit etiam Macrob. quò dudùm cap. 3. & Angel. Politian. in *Nutric.* v. 154.

Differentia Musicæ.

Suæ quæque innoxia Siren.

Angel. Polit.

23 In orbe tam inferiore, quàm superiore inesse musicam, asserunt plurimi & non infimi subselij; sed potissimè in cœlis. Quapropter Cicero in *Scip. somn.* subdit: *Quis hic, quis est, qui complet aures meas tantus & tam dulcis sonus? Hic est, inquit ille, qui intervallis coniunctus imparibus, sed tamen pro rata pulsione distinctis impulsu & motu ipsorum orbium efficitur, qui acuta cum gravibus temperans, æquabiliter concentus efficit: nec enim silentio tanti motus cieri possunt: & natura fert, ut extrema ex altera parte graviter, ex altera parte acute sonent. Quam ob causam summus ille cœli stelliferi cursus, cuius conversio est excitatior, acuto & excitato movetur sono: gravissimo autem hic Lunaris ac infimus.* Macrob. hic. *lib.* 2. cap. 1. inquit: *Ex ipso enim circunductu orbium, sonum nasci necesse est; quia percussus aër ipso interventu ictus vim de se fragoris emittit, ipsa cogente naturâ, ut in sonum desinat duorum corporum vioa lenta collisio.* Qui toni sint, refert Plin. *lib.* 2. *cap.* 22. Bulenger. 2. de *Theatr.* cap. 52. Georg. Venet. de *Harmon. Mund.* & Macrob. d. *cap.* 3. Rhodigin. assentitur *lib.* 1. cap.

Cicero.

Coniuncta à Prisc. in cœlo

Macrob.

cap. 19. & lib. 7. cap. 6. subdit: *Sunt è celeberrimis Auctoribus, qui musicam quidem ex cœlorum concentu inenarrabilis deprehensam astruxere.* Boetius non solùm indicat, sed esse judicat, lib. 1. de *Music.* cap. 2. Isidor. d. *cap.* 17. *Cœlum ipsum sub harmonia modulatione revolvitur.* Tertullian. de *Pallio*, cap. 2. *Sol stationibus annuis, Luna modulationibus mensibus, siderum distincta confusio*, &c. Strada lib. 2. *Prolus.* 5. Academ. 1. infit: *Scenam agit attune cœlestium orbium, signorumque crepundijs blandè concitus.* Idem videais apud Natal. Comit. 7. *Mythol.* cap. 15.

Rhodigin.

Tertull.

24 E Poëtis (audaciores in picturis quidem sunt) agmen occurrit. Manil. 5. d. v. 493. *Æquabirque choros gestu.* Claudian. in *Manl. panegyr.* v. 100. *Quæ vis animaverit astra, impleveritque choros.* In 4. *Consulat. Honor.* v. 65.

Sol exterrit equis: qui postquam rursus heriles
Agnovere sonos, redijt meliori magistro
Machina, concentusque Poli.

Claudian.

Statius 3. *Silvar.* 3. v. 54. *Astrorum veloces choros.* Angel. Politian. d. v. 157. *Arcanam cœli tessantia Musam.* Sibylla Erythræa apud Augustin. 18. Civ. cap. 23. *Eripitur Solis iubar, & chorus interit astris.* Choreas Solis & Astrorum delevit Virgil. 6. *Æneid.* à v. 640. Alia ex alijs Vatibus videris loc. cit. *Tom.* 5. num. 29. Hinc apud Mythologos Apollo dicebatur dux Musarum, illeque cum cithara pingebatur choragos illarum, tanquam hieroglyphicum harmoniæ mundi. Chartar. de *Apollin.* fol. 39. interque templa unum utrisque dicatum; ut refert Pausanias, *cap.* 166. qui cap. 303. Musas cœli filios signat. Hinc dictus Sol. Pan ornatus fistulis, de quo infr. *num.* 26. *Fistulam septem calamorum habet* (ait Gyrald. *Syntagm.* 15. num. 19.) *propter harmoniam cœli, in qua septem soni sunt, & distrimina vocum.* Ex sacris hæcine melodia constare videtur. Iob. 38. 37. *Concentum cœli quis dormire facit?* Pined. hic: *Organa cœli.* De cœlis Psalm. 18. 5. *In omnem terram exivit sonus eorum: quia nullibi non audiantur voces eorum.* Cant. 6. 9. *Quæ est ista quæ progreditur quasi Aurora consurgens?* Aquila: Sonans ut Sol. Ambrot. de *Isaac*, cap. 7. Sonans (inquit) *sicut Soli videtur illa avis cœlestis conversio, Solisque & Lunæ & stellarum cursus, concentus globorum exprimi. A quibusdam etiam nostris videtur, qui quoniam non invenit fidem, saltem propter gratiam suavitatis non videtur alienus.*

Claudian.

Cur Sol cū Musis?

Cyrill.

Ambros.

25 Hæc Musica, quæ physicè signatur, jurè ridetur: imò ab Aristotele, 2. de *Cælo*, cap. 9. Metaphoricè namque accipienda est; quia cuncta, ut diximus condita in mensura, numero & pondere, ex quibus resultat Universi harmonia. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc* (nimirum cœlum) *quod continet omnia, scientiam habet vocis.* Ordo rerum dicitur Musica. Iob. 38. 34. *Numquid nosti ordinem cœli?* & v. 37. *Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire facit?* Cantic. 7. 1. *Quid videtis in Sulamite nisi choros castrorum?* Ordo dicitur, ut patet, *cioquas*; & ratio cœli concentus. *Igitur perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum.* Genes. 2. 1. Ornatus, quasi sonus harmonicus? *Exprimit res omnes cælestes, terrestres & sublunares absolutâ perfectione à Deo conditas, & in suos gradus, ordines, virtutes, facultates, qualitates tributas, aptè & convenienter dispositas*, &c. Maluend. hic, & Delr. tom. 1. *Adag.* 1. Iob. 35. 10. *Deus qui dedit carmina in nocte*: ubi Doctiss. Sanctius, n. 13. infit: *In carminibus cœlorum ornatum & ignearum formarum admirabilem ordinem intelligunt.* Ita cœli gloriam Dei enarrant, & eorum auditur vox. Crucius hic succinit:

Sap. 11. 21. Ordo rerum dicitur ut Musica.

Genes. 2. 1

Maluend. Iob. 35. 10 Sanct.

Hæc cœli species motu revoluta perenni,
Hic tenor æternus, rerum hic pulcherrimus ordo,
Esse Deum memorant: illo inventore coruscit
Astra rubens æther accendit eburnea flammis.
Succedunt umbris Soles, & Solibus umbræ,
Noxque diem, noctemque dies monet, ut sua magni
Numinis æternum veniant ad munera iussu.
Non voces, non verba sonant.

Cruc.

Dic mihi quomodo narrant gloriam Dei cœli: vocem non habent, ipsis non est lingua (inquit ur à Chrysostom. *Homil.* 9. ad Popul.) *quomodo igitur narrant? Cùm enim videris pulchritudinem, magnitudinem, celsitudinem, situm, formam; tamquàm vocem audiens, adora Deum, qui tam pulchrum & admirabile corpus creavit. Tacet cœlum, sed ipsius aspectus vocem, tuba clariorem emittit per oculos, non per aures.* Idem

Chrysost.

Augustin. Rupert. lib. 1. in *Genes.* à cap. 6. Ambros. 2. *Hexaemer.* cap. 4. & Augustin. in *Psalm.* 148. v. 13. qui quidem 11. Civ. cap. 18. inquit: *Ordinem sæculorum tamquam pulcherrimum carmen etiam quasi quibusdam antithetis honestaret.*

Ex pro Contra. 26 Ex oppositis enim constat dulcedo musices, & ex oppositis etiam harmonia orbis. Eccli. 33. 15. *Sic intuere omnia opera Altissimi: duo & (pro Contra) duo, & unum contra unum*: cap. 42. 25. *Omnia duplicia: unum contra unum, & non fecit quicquam deesse.* An Sol & Luna duplex? Nullo modo. Sunt omnia duplicia, secundum antitheta seu contrarietates; quia rerum multiplicitas formalis nascitur ex divisione generum, & divisiones fiunt per differentias contrarias: uni verò non est nisi unum contrarium: non facit Deus quicquam in universo deficere; quia tota rerum universitas opus perfectum est: & unum contrarium alteri, & duo contra duo ut permaneant universa. Vide Vallesi. *Sacr. Philosoph.* cap. 75. & 76. Horatio teste 1. *Epist.* 12. vers. 19. *Rerum concordia discors*: Manil. 5. d. v. 737. ecuntra: *Discordia concors.* Ovid. 1. *Metamorph.* fab. 1.

Orbis musica ex concordi consonantia.

Ovid. *Frigida pugnabant calidis, humentia siccis:*
Mollia cum duris.

Sicciae in Universo antitechnia, ex quibus musica figurata: nam omnigena contrariorum variorum oppositio, ex qua rerum conservatio, atque discordia à Conditore disposita, ad amussim absoluta, oculis harmonica dulcis suavitas, sicut auribus tonorum musicæ delectabilis varietas. Hinc Trismegist. ad *Asclep.* inquit: *Omnia sunt utriusque sexus.* Vide Augustin. de *Vera religion.* cap. 29. & Senec. de *Consolat. ad Marciam*, cap. 18. ex Cicerone, 3. de *Finib.* Sub imagine Panos Ægyptij huiusce modi harmoniam, arcanam ineptis, obstendebant. *Pan* idem ac omnia. Facies erat rubicunda & radiata, stellato balteo, in sinistra heptaulum, idest, instrumentum musicum septem fistularum; de quo latè Natal. Com. *lib.* 5. *cap.* 6. Gyrald. loc. cit. Kircher. lib. 3. *Obelisc.* cap. 10. Achill. Boech. *Symbol.* 45. apprimè exponit.

Merc. Trism.

Imago Panos.

Sensibus humanis ut sit dulcissima, septem
Quæ calamis iuncta est fistula disparibus.
Ac septangeminum exterius demulceat orbem,
Terrasque & vastum temperet Oceanum;
Attamen ac triplici, quæ prima & maxima virtus,
Intentâ nihil est dulcius harmonia.
Optima vox Hypate, atque gravissima, qua Omnipotentis
Naturæ lex est prima: secunda Mese.
Harmonia hinc cordis summè proprior rationi,
Cui postrema subest obsequiturque Nethe.

Ach. Boeth.

Hypathe sonat Græcè Suprema: *Mese*, Media: *Nethe*, infima: ex quibus Universi discors concordia, singularis musica, qua ordinantur omnia. Politian. ubi dudùm, v. 145. quia Iove cuncta plena, accinit:

Angel. Pol.

Iupiter, ut perhibent, liquidi per ignea mundi
Templa, per stellis radiantibus æthera fixum,
Auratumque animas, sola terræ & cærula ponti
Disiitus, errantes cytharæ vice temperat orbes,
Ac rapidum imparibus cursum rotat intervallis.
Quem rata pars tamen & certum confine diremit.
Hinc nostro maior captu sonus exit, acutas
Compensans gravibus septem in discrimina voces;
Stellantesque globos, sua quaque innoxia Siren
Posiidet, ambrosio mulcens pia Numina cantu.
Nec tamen in nullis hominum simulacra refulgent
Mentibus arcanam cœli testantia musam.

27 Hieroglyphico insigni ostendit ad harmoniam Universi ordinem Kircher. d. cap. 12. ubi objcit Apollinem cum cithara & heliotropio, sedentem pedibus innixum caudæ serpentis, cuius caput figebatur terræ, & corpus supra cœli Solisque gyros extendebatur; nominibus Musarum per sphæras cœlestes & sublunares distributis, cum epigraphe Virgilij.

Virg. *Mentis Apollineæ vis has movet undique Musas.*

Per heliotropium signantur hæc infima, sequentia superiora: per cœlum suprema: per ci-

tharam ordo & utraque inter concinna modulatio ex discordia concordi, decreta consilio Conditricis Sapientiæ, per serpentem obumbratæ: igitur ut conitaret in cunctorum universitate ex varietate pulcherrima harmonia; omnia constituit Opifex in pondere, numero & ad amussim mensura. Hic Horus apud Ægyptios pingebatur insignitus upupæ capite, gnomone & lituo, insigni circuito incinctus. *Quæ nihil aliud indicant, quam mundum à Deo per sapientiam suam productum, admirabili varietate rerum perupapa caput significatâ: summa harmonia per ittum, continuo denique ordine per gnomonem indicato, elucescere.* Idem ibid. *cap.* 9. Plutarch. 9. *Sympos.* cap. 5. inquit: *Intellectibilem cœli indolem, currum vocare volantem, id est, harmonicam mundi circumvectionem.* Mercur. Trismegist. in *Asclepio*, cap. 6. *Majore verò nosse* (ait) *nihil aliud est, nisi enucleatum rerum ordinem scire; quæque sit deorum ratio fortita: ordo enim rerum singularum in unum omnium, artifici ratione collatus, concentum quendam melo divino dulcissonum verissimumque conficiet.* Suffragatur Tullius de *Rep.* lib. 2. *Ut in fidibus ex dissimillimarum vocum moderatione concors & congruus effigitur concentus; ita in republica ex summis, mediis, infimisque ordinibus aptissima harmonia existit.* Astipulatur proposito Maxim. Tyrius, *serm.* 3. *Universum enim hoc totum* (inst) *harmoniam quandam existimes, velim cuiusdam magni instrumenti, cuius sit artifex Deus. Unde ea in tium fument, perque aërem commeans, pajsim terræ, mari, animantibus ac plantis permisceatur: in quibus cum plurimas disparilesque naturas inveniat, pugnantes eas invicem concilitat: neque secias componi, quam suprema quædam harmonia, ubi in multisonum inciderit chorum, eas ut solet strepitum comprimere.*

Hieroglyphica insignia Musices. Imago Apollinis, & Hori.

Kircher.

Plutarch.

Merc. Trism. Musica quæ nam in Republica.

Cicer.

28 De hominis constitutione intellectuali, corporisque symmetria, ac dissona in concordiam proportione, interpretatur Cœl. Rhodigin. *Humanam verò musicam facile perceperis* (ait) *si intcipsum descendere incipias, & miraculum atomum ampitus expendas: etenim quæ vis alia spiritalem vigorem mentis compactum, mortali ac terreni compagi fermentat, adglutinat, continet, ad perscripiam peraucit metam, nisi coaptatio quædam, & veluti gravium, levitumque vocum, quasi unam efficiens consonantiam, temperatio? Quid anima potestates tam dissentaneas & compugnantes sæpe conspirare facit; quàm è rationali & rationis impote vi conjurit* Isidor. 3. *Etymolog.* cap. 17 *Quicquid loquimur, vel intrinsecus venarum pulsibus commovemur; per musicos rhythmos harmonia virtutibus probatur esse sociatum.* Trismegistus, ubi duoum: *Hymnis quoque & laudibus, dulcissimisque sonis, in modum cœlestis harmonia* (asserit) *Numina colantur; ut illud quod est cœlesti usu & frequentatione æterna illecium in imagines posiit latum humanitas patiens longa durare per tempora. Sic Deorum auctor est homo.* Eugepæ! sic ergo omnia a Numine disponta, ut homo cognoscat qualis & quantus eunctorum artifex. *Semper est, nec mutatione afficitur* (inquit Plato in *Timæo*) *nec ut pars pulchrum est, nec ut id cui pulchritudo inest; sed ipse per se pulchritudo, unde manat cæterorum pulchritudo.* Boëtius 3. de *Consol philosoph.* metr. 9.

Rhodiginus in homine quæ nam sit.

Isidor.

Trismegist

Plat.

Boet.

——Pulchrum pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens, similique ab imagine formans,
Perfectasque jubens perfectum absolvere partes.

29 Per cœlum intelligi, quæ supra terram sunt elementa, sæpè dixi ex Scripturæ usu. Unde concentum cœli ad meteora vel passiones elementorum Pineda in Iob. 38. reducit. Clarè liquet Sapient. 19. 17. *Inse enim dum elementa convertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & omnia suum sonum custodiunt: unde æstimari ex ipso visu certò potest.* Indicat Diodor. Siculus lib. 2. num. 30. *In primis* (inquit) *Astrorum observatur fuit Mercurius, & vocum harmonias invenit, Lyræ insuper ex nervis trium chordarum, instar trium anni temporum repertorem tradunt: tres enim instituit voces, acutam, gravem, mediam: acutam ab æstate, gravem ab hyeme, mediam à vere sumens, quod miram cum ætatis symbolis consonantiam ostendunt.* Suffragatur Senec. 7. *Natur. qq.* cap. 27. *Non vides* (scribit) *quàm contraria inter se elementa sint? Gravia & levia sunt, frigida & calida, humida & sicca. Tota huius mundi concordia ex discordibus constat.* Cùm verò admirandum universi ordinem tam in cœlo & æthere, quàm in inferiore orbe, tam diversarum rerum & toto cœlo diversarum naturarum nexum & concinnitatem, summa imis, ima summaque medijs, summâ ubique proportione respondentia contemplarentur Prisci; harmonicas rationes ineisse rati sunt, unde vox in sicæ nata: equidem cùm in vocibus sit diversitas & ex euphonia suavitas, si ex acutis, gravibus & temperatis resultat concentus; invento illiusce modi

Iob. 38. 17

De elementi & temporibus concentus.

Diod. Sicul.

Senec.

Cur orbium systema Musicæ dicatur Musica.

ordine in universo & variorum consonantia, iure vocatur harmonia. *Mundus ipse est oppositis compositus est*: subdit Seneca. In cunctis ordo est, ne perturbatio sit. *Ordo cœlestia & terrestria continet* ::. *contra autem perturbatio & confusio in aere tonitrua, in terra motus, in mari naufragia, in urbibus bella, in domibus dissidia*: inst Gregor. Greg.Naz. Nazianzen. *Orat.* 26. Hinc Boet. d. lib. 4. *Metr.* 6. accinit:

Aspice summi culmina cœli:
Illic iusto fœdere rerum
Veterem servant sidera pacem.
Non Sol rutilo concitus igne,
Gelidum Phœbes impedit axem.
Semper vicibus temporis æquis
Vesper feras nunciat umbras,
Revehitque diem Lucifer album.
Sic alternos reficit cursus
Alternus amor: sic astrigeris
Bellum discors exulat oris.
Hæc concordia temperat æquis
Elementa modis, ut pugnantia
Victibus cedant humida siccis,
Iungantque fidem frigora flammis.
Sedet interea Conditor altus
Rerumque regens flectit habenas
Rex & Dominus, fons & origo,
Lex & sapiens arbiter æqui. Boet.

30 Totum sanè harmonicum, sed metaphoricum, uti astruunt AA. summi subsellij & prudentioris iudicij. D. Thom. loc. cit. *Iob.* in Dionys. de *Divin. nomin.* cap. 4. lect. 1. 2. de *Anima*, lect. 14. & 2. de *Cœlo*, lect. 14. Abulens. in *Iosue*, 10. quæst. 141 & Aristotel. loc. cit. Hinc Poëtæ fingunt Marsyam musicum in fluvium conversum; Ovid. 6. *Metam.* fabul. 5. quam metamorphosim sic exponit & hic, & 6. *Mythol.* cap. 15. *Ex summo montis cacumine in subiectam petram cadere magno strepitu aquarum, & inde diffusum placido labi cursu*: eamque esse causam, cur Poëtæ fingant, *Marsyam fuisse tibicinem*: *nam ille strepitus est quasi concentus, & subita aquæ mutatio efficit, ut amnis fracto impetu, inanat alium colorem, fiatque nitidissimus.* Physicam in orbe harmoniam, nec in gyris cœlorum, meritò passundat Basil. in *Hexaëmer.* Homil. 2. & inter hæreticorum Marcheforum errores retulerunt Epiphan. in *Panar.* lib. 1. & Irinæus, lib. 1. cap. 13. *adverss. hæres.* Ex Ethnicis sumpta cogitatio, quæ inter credulos inolevit. *Cum Deos corpora cœlestia arbitrarentur* (subdit Natal. Comes, 11. *Mythol.* cap. 7.) *è numeris & harmonicis proportionibus Deos ipsos constare putabant.* Nam cùm præclarum Dei opus, mundum constare concentu crederent; omnia *Musica*. Hinc Curetes & Corybantes dicti tripudiantes sonorisque armis choros ducentes, dum Deorum fiebat aliquomodò pompa potissimè Rhea, seu Magnæ matris, circum cuius imaginem tympana multa, ut idem refert ibid. *lib. 9. cap. 5. & 7.* Gyrald. *Syntagm. 1. num. 24. & 4. n. 7.* Charc. in *Magna-Matr.* fol. 140. & Cœl. Rhodigin. *lib. 17. cap. 12.* Orph. Hymn. in *Rheam*, accinit:

In illis tantùm musica metaphorice non physice. Natal.Cò.

Idem.

Tympana quare Magnæ Matris insignia.

Orph.

Tympana quam mulcent, tinnitusque aeris acuti,
Æra pulsantes Curetes arma, Marini
Cœlestes ac terrestres Mavortia pubes.

Ex huiusmodi ineptissima cogitatione, tinnitu horrido in eclipsi Lunæ fatui succurrebant laboranti, quippe absorberi arbitrabantur à Dracone cœlesti. Queritur S. Maximus, de *Divers.* Homil. 9. dicens: *Circa vesperam tanta vociferatio populi extitit, ut irreligiositas eius penetraret ad cœlum: quod cum requirerem quid sibi clamor hic vellit; dixerunt mihi, quòd laboranti Lunæ vestra vociferatio subveniret, & defectum eius suis clamoribus adiuvaret, Risi equidem & miratus sum vanitatem. Repente Luna cum plena esset & sublimis* (ait Plutarch. in *Paulo Æmil.*) *facta est obscura: luminisque defficiente, Romanis* (*sicut est apud illos confuetudo* (*aris tinnitu lumen revocantibus.* Alij inter illos, tubarum strepitu, musicorumque instrumentorum Lunæ lumen revocare conabantur. *Nam Luna* (inquit Tacit. 1. *Annal.* cap. 28.) *claro repentè cœlo visa languescere. Milles omen accepit, si fulgor & claritudo Dea redderetur: igitur aeris sono, tu-*

Maxim.

Plutarch.

Tacit.

barum cornuumque concentu strepere. Non ita musica Universi accipienda est, sed pro connexione inferiorum & superiorum orbium, de qua erudite Kircher. in *Obelisc. Pamphil. lib. 3. cap. 12. & Tom. 2. Oedip. p. 2. Class. 7. cap. 2.* Hæc enim linguâ cuncta loquuntur & Conditorem ordine harmonico musice plaudunt. *Natura veluti vociferans.* Plin. *lib. 18. 27.* Virgil. *Eclog. 5. v. 62.*

Quid est, facta vere Lunæ laborâti, & quæ

—*Voces ad sidera iactant*
Intonsi montes: ipsæ iam carmina rupes,
Ipsa sonant arbusta. Virgil.

Lucretius d. *lib. 3. v. 71. Æra restantia vociferantur.* Adi Leon. Pap. de *Passion. Domin.* serm. 8. & Gregor. Magn. in *Evang.* Homil. 10. Totus mundus speculum est, quo videtur bonitas Conditoris. *Videmus nunc per speculum.* 1. Cor. 13. 12. Liber scilicet opistographus, intùs & foris scriptus. *Apocal.* 5. 1. atque pictura insignis, qua opificis summâ symmetriâ explorantur colores. Augustl. 10. *Confess.* cap. 6. Instruimur ergo in cognitionem quotidie: sed, ut ait Manil. d. lib. 2. v. 115.

Mundus imago ac mundum speculum & Dei volumen.

Quis cœlum posset, nisi cœli munera nosset,
Atque hanc connexi molem sine fine parentis
Signorumque choros, ac mundi flammea tecta
Æternum & stellis adversus sidera bellum,
Ac terras cœloque fretum, subiectaque utrisque
Cernere, & angusto sub pectore claudere posset? Manil.

31 Pende: *Stellis adversus sidera bellum*: spectat enim in nostrum argumentum. *Quæ sidera & stellas vocatis?* ait Cicer. de *Somn. Scip.* ubi Macrob. *lib. 1. cap 14.* infit: *Non enim hic res una geminâ appellatione monstratur: sunt stellæ quidem singulares, ut erraticæ quinque, & cæteræ, quæ non ullis aliis solæ feruntur: sidera verò, quæcùm aliquod signum stellarum plurium compositione formantur. Etenim Aster stella una est: & Astron, signum stellis constans, quod nos sidus vocamus, ut Signa, &c.* De his ergo Iul. Firmicus, *Mathes. lib. 2.* astruit: *Aries Leonem non videt; sed audit. Leo autem Arietem videt, sed non audit. Aries Cancrum videt pariter & audit: Cancer autem Arietem non videt, sed audit. Taurum & videt Leo pariter & audit: similiter Aries, Leo, Gemini Virginem vident leviter & audiunt: Virgo Geminos leviter videt, sed plenissime audit. Cancer Libram videt pariter & audit. Leo Scorpium non videt, nec audit: Scorpus verò Leonem videt pariter & audit. Virgo Sagittarium ex obliquo respicit, sed eam non libenter audit. Sagittarius Virginem & videt & audit: Libara Aquarium videt, sed ipsa ab Aquario non videtur: audiunt tamen se invicem. Pisces & Cancer non quidem se vident, sed audiunt.* Proh Superi! Grande vetas. Ita exclamant qui terminorum Astronomiæ acceptiones reducunt in significationes sensumque alienæ facultatis. Ob reverentiam, qui sint, præterco. Quid, dum ibid. cap. 6. legunt: *Habent stellæ proprium sensum, divinamque prudentiam.* Quid dicent Theologi, dum voce Iosue iterat Sol? Solem obedisse, vel Intelligentiam moventem Solem? Habet enim Angelum non informantem, sed assistentem, sensu proprio præditum, & divinâ prudentiâ imbutum. Vid. hic n. 9. Serar. *quæst.* 18. & quæ nos astruximus, *Tom. 2. T. 6. n. 6.* Ne Theologi fiecine cœlum vocibus impleant? subjiciemus, quid intelligendum per visum & auditus Signorum.

Divisimus stellæ & adest, asseris & astri. Macrob.

Iul. Firmic

32 Inter signa Zodiaci sunt quædam, quæ in Astronomia dicuntur Præcipientia & Obedientia. Hæc denominatio solum provenit Signis æquè distantibus à punctis æquinoctialibus, habentibus gradus invicem sibi æquales, qua de causa eis eedent ascensiones & descensiones: dicunturque Signa *Isanaphora*, eo quòd æquatis ascendant temporibus. Egyptij & Græci (ait Iovian. Pontan. 1. de *Reb. cœlestib.* cap. 19.) *alterum semicirculum* (*à cuius initio, postquam Sol ad eum pervenit, dies excrescere incipiunt*) *æstivum dixere: alterum verò hiemalem, quòd ubi Sol ad eum descenderit, dies superantur à noctibus. Quòd dies igitur præferantur nocti, quòd calor frigori, lucis incrementum detrimento; hinc signa ipsa æstivi circuli, unde rerum existit in terris, honoris gratia dicuntur imperare: quæ verò in hiemali circulo, tamquam subiecta illis obedire.* De Signis se videntibus, in *Harmonic. Ptolom.* ait Porphyrius: *Videntia Signa sunt, quæ & diebus & noctibus æqualium temporum spatium tribuunt.* Pontanus d. *cap. 20. Videre se invicem Signa dicuntur ob amicitiam & consensum: ob societatem & cognationem, & propter lineæ ab altera in alterum productæ æquationem, mirâ quadam societate iunguntur, sibique invicem suffragantur. Hæc videre se invicem indicanda, sibique mu-*

Quid Sirius Isanaphora? Iovian Pò

Imperantia & obedientiæ

Prophyr.

Videre se & audire

Fontan. mutuis favoribus suffragari, ob partium æqualem à Solstitio intercapedinem: tamet si ascensionibus differant: & quod utrumque ipsorum ex eisdem oritur finitoris partibus & in iisdem occidit. Signa æqualium ascensionum, Isanaphora, audire se invicem non autem videre propter umbram terræ, eaque ob hanc rationem æquipollere inter se putant. Quod igitur auditus quàm visus aliquanto sit hebetior, at ipsam æqualium ascensionum cognationem, & affinitatem minus validam existimarent; dixerunt Signa ipsa sese audire, hoc est, benevolentiâ quidem inter se affici: non tamen tanta, quanta quę videre se dicuntur. Adi Claud. Dariot. *Introduct. ad Astror. Iudicia*, cap. 6. Iul. Cæsar Bulenger de *Ration. Divinationis*, cap. 6. in argumentum subiungit: *Expendamus quæ sint Astrologorum Antiscia, quæ Signa audiant, quæ videant, quæ imperent, quæ obediant, quæ oderint, quæ ament. Ptolomeus vires Signorum dupliciter accipi, ait: per configurationem quandam, aut secundum similitudinem. Similitudo est æqualis virtus cognationis & sympathiæ Signorum, eò quòd se aut videant, aut audiant, aut oderint, aut amet. Quæ à quatuor punctis cardinalibus ex æquo distant, ea Antiscia vocant: & quidem quæ æqualiter à punctis tropicis absunt, æquales vires habentia dicuntur Videntia. Quæ à punctis æquinoctialibus æqualiter dimota sunt, Iubentia & Audientia vocantur. Quæ vident æquales noctes & dies habent: quæ iubent & audiunt æquales ortus & occasus. Nam ducta per puncta æquinoctialia linea, circulum in duo hemicyclia, æstivum & hyemale* (ut astruit Pontanus) *vel septentrionale & australe secat; & semicirculum Signorum septentrionalium, semicirculum australium*, Obedientium *facit: ab Ariete dies noctem superant: à Libra superantur; ut hoc pulchro commento maiores dies minoribus imperare debeant.* Longè aliter ratio Manilij ad Signa videntia & audientia, obedientia & imperantia; quam videris, *lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 3. 11. 14.* His ergo liquet Catonum imperitorum censuras bambalica, & rudi Minerva audax supinissima sapientia: at non liquet, quæ in seq. quæstione ingenia materia torsit.

Antiscia

Bulenger.

33 Ordo cœli profectò immutabilis. *Concentum cœli quis dormire facit?* Iob. 38. 37. Laudant Deum in motu continuo Sol & Luna, stellæ & lumen, cœli cœlorum, &c. sic *statuit ea in æternum sæculi: præceptum posuit & non præteribit.* Psalm. 148. 6. Caietan. *Intellige præceptum proportionaliter inclinationem cœlestium corporum ad suos motus.* Dicit ita per Ieremiam, 33. 20. *Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cæli & terræ non posui.* Unde post diluvium dixit, Genes. 8. 22. *Cunctis diebus terræ, semenitis & messis, frigus & æstus, æstas & hiems, nox & dies non requiescent.* Pro firmitate infallibili exponitur in cœlo huiusmodi ordo a principio creaturæ. Psalm. 88. 30. *Ponam thronum eius sicut dies cæli.* Genebr. *Dies cœli perennes, quòd à cœlo ipso per Solis cursum effici videantur.* Unde quasi ab impossibili astruit Christus suorum infallibilitatem verborum ex cœli circumrotatione & quiete terræ. *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Luc. 21. 33. Cœlum principium motus, terra quietis: non ex natura desicient, sed verba mea firmiora: igitur priùs quàm frustremur, cessabit cursus in cœlorum orbe, & movebuntur omnia fundamenta terræ. Statius 3. *Silv.* 3. à v. 53.

Caietan.

Lex cœli data retentio in motu perpetuæ. Genebr.

———*Sed habent Numina legem:*
Servit & Astrorum velox chorus, & vaga servit
Luna, nec inusta toties redit orbita lucis.

Stat.

Unde Mercur. Trismegist. ad *Asclep.* subdit: *Erg. sic efficitur ut & æternitatis stabilitas moveatur, & temporis mobilitas stabilis fiat, fixa lege currendi.* Aristoteles, 9. *Metaph.* cap. 9. *Pertinescendum non est* (inquit) *ne cœlestia corpora stent; quia in eis non inest potentia contradictionis ut moveantur & non moveantur.* Idem Alexander Aphrodisius 2. *Natur. qq.* cap. 18. Pontan. 1. *Uran.* succinit:

Trismegist.

Aristotel.

At medios cæli tractus, medij ætheris oram
Fons lucis Sol auricomus, Soligenus ambit,
Agnoscant auræ imperium, maria alta tremiscant,
Audiat & longè tellus fatalia iussa.

Iov. Pont.

34 Contra huiusmodi observatam legem & ordinem, dicitur Iosue 10. Solem stitisse, simulque cum illo cætera astra, & orbes cœlestes universos, quibus fixa. Dionys. Areopagit. *Epist.* ad Policarp. Auctor *Mirabil. Sacr. Script.* lib. 2. cap. 4. & nonnulli sequuntur auctoratæ doctrinæ. *Steterunt que Sol & Luna. Stetit itaque Sol in medio cæli, & non festinavit occumbere spatio unius diei.* Tertullian. 3. *Pœnit. contra Marcion.* cap. 3. v. 24.

Iosue 10. 13.

Tertull.

Solem cum Luna statuit.

An dum stetit Sol, cessaverit motus cœlestium? Orti sunt Hendiadys.

Si cuncti globi cœlestes steterunt, ergo etiam primum mobile, à quo mensuratur tempus: quod quidem cum sit numerus motus, sine motu profectò non erit tempus. Concedit Abulens. hic, *quæst.* 70. & 87. Alap. tam hic, quam in *Eccli.* 46. 5. Ex Scriptura sumitur argumentum. *Fiant luminaria in firmamento cœli, & dividant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos.* Genes. 1. 14. Est *Hendiadys*, ideſt, in signa temporum & dierum & annorum: ut alibi dixi, sicut illud Esth. 10. 6. *In lucem Solemque conversus est*: Nimirum, in lucem Solis. Apocal. 19. 16. *Scriptum in vestimento & in femore*: scilicet, in vestimento femoris. Quapropter si motus luminarium signa temporis sunt, sine motu quale tempus: Augustin. inficiatur. *Audivi* (inquit lib. 11. *Confess.* cap. 23.) *à quodam homine docto, quòd Solis ac Lunæ ac siderum motus ipsa sint tempora & non anni:* . . *nemo ergo mihi dicat cœlestium corporum motus esse tempora; quia & cuiusdam voto cum Sol stetisset, Sol stabat, & tempus ibat.* Sane, igitur mensura temporis non est tempus: si motus siderum essent tempora, tempus mensuraretur tempore, & esset sine mensura: tunc que darentur signa signorum, quod extra ordinem rerum. Tempus dici solet duratio rei cuiuslibet, sed hoc est tempus intrinsecum, quod non mensuratur motu siderum, nec de illo agunt Philosophi sub ratione temporis; sed tantùm sub ratione durationis. Tempus proprie, prout est numerus motus (passivè, non activè, ideſt, motus numerati vel numerabilis, non numerantis, ut ait D. Thom. 1. p. *quæst.* 10. *art.* 6.) est tempus extrinsecum ex duratione motus primi mobilis, quo cessante tempus non erit; ut dicitur Apoc. 10. 6. *Tempus non erit amplius.* Claret ergo quo sensu dicat Augustinus, Sole stante, tempus fuisse, ideſt, intrinsecum; & quo AA. prædicti negent: etenim si propriè tempus est motus primi mobilis mensurantis; dum illo pro tunc suspensus primi mobilis motus, profectò non erat tempus.

An tunc stante Sole fuerit tempus

Augustin.

35 Non est nostri instituti discutere, an ita pendeant inferiora à superiorum orbium motu; ut nihil hic operari possit, illis quiescentibus. Videsis Suarium *Metaphys.* disput. 22. sect. 5. & Serar. hic, *quæst.* 27. Abulensis omitto plures quæstiones: dico ergo ad disputationem temporis, ex facto textu constare tunc fuisse tempus. *Sol non festinavit occumbere spatio unius diei.* Quo pacto signatur dies unus, si non erat tempus? Tempus igitur erat, quia non cessavit ordo motus primi mobilis, uti testimonijs sacris astruximus, *num.* 33. similiterque aliorum orbium, scilicet, firmamenti, Solis & Lunæ iuxta ordinem præfixum à principio. Fatetur ipse, tempus tunc inficians, Alapid. in *Epist.* ad Colos. 2. 5. *Huius ordinis bonum & commodum patet* (inquit) *in ordinato motu & situ cœlorum, stellarum, elementorum, omniumque creaturarum. Si enim hic ordo turbetur, turbatur totum universum.* Quinam enim ordo, si in tempore nullum tempus? Tempus itaque à primo Mobili, quod discriminat Solis motus, de quo Clavius in cap. 1. *Spher.* infit: *Motus Solis est regula & mensura motuum aliorum Planetarum.* Fons est motus & luminis, ut ex Heraclito dicit Macrob. d. *cap.* 20. Senec. in *Tyest.* à v.

Ibidem.

Fuit tempus

Alapid.

Clav.

Senec.

Dux Astrorum sæcula ducens
David æstatis brumæque notas.

Idem Cicer. 1. de *Natur. Deor.* Quomodò ergo revocatur ordo, Sole tempore Iosue in cœli medio stante, & Ezechiæ in Orientem regrediente?

36 Magno semper extitit, stetisse Solem, vel metam deferere. De Elimelech interpretantur Rabbini illud, illud Paralip. 4. 22. *Qui stare fecit Solem*: de quo egimus, *Tom.* 5. *T. 2. n. 1.* De discipulis R. Hillel, dicitur *Talmud*, cap. 5. *Pirkę*, octogiota habuisse discipulos, sed ex eis triginta dignos, pro quibus staret Sol, ut fecerat Iosue. Ordinem ac cursum suspendisse ac mutasse, plurimi ex Ethnicis glorianter asserunt. Senec. in *Agamemn.* à v. 810.

Stare Solem pro hyperbole.

Senec.

Cui lege mundi Iupiter ruptâ
Roscidæ noctis geminavit horas
Iussitque Phœbum tardius celeres
Agitare currus: & tuas lentè
Remeare vigas, candida Phœbe.

Ethnici falsò astruunt Solem immobilem & retrò abiisse.

Propert.

Festivè ac latè refert Plaut. in *Amphitr.* Lactant. & Bernard. in illud Statij 6. *Thebaid.* v. 281. *Tergemina Luna.* Ovid. *Epist.* 9. v. 9. & 1. *Amor.* Eleg. 13. v. 45. Auson. in *Anigm. Ternarij.* Propert. 2. *Eleg.* 22. v. 25.

Iupiter Alcmena geminas requieverat Arctos,
Et cœlum noctu bis sine Rege fuit.

Sol videri nosse tamquàm prodigium expressum à nonnullis, sed arbitror præstigias circulatore Satana, qui transhgurat se in Angelum lucis. Idem in *Hercul. OEtæo*, v. 462.

Nox media Solem vidit.

Philo Biblius in *Antiq.* de quodam Aod Madianita, qui traxit in idolatriam filios Israël, asserit illis dixisse: *Nunquid aliquando vidistis Solem nostri? Dixerunt, Non: & ille dixit: Quando voluerit, ostendam vobis: & tunc orte maleficii ostendit populo Solem noctu.* Inter dolos initiariatis sacris Isidis simile apparebat emboliun; uti de se dicit Apuleius, 11. *Metam.* prop. fin. *Calcato Proserpinæ limine, per omnia vetitus elementa remeavi. Nocte mediâ vidi Solem, corruscantem lumine.* Per vulgatum apud Magos hæc portenta & alia, quasi possent de cœlo Lunam deducere, & ordinem Universi pervertere. Idem *lib.* 1. *Magico susurramine amnes reverti, mare colligari, ventos maximos expirare, Solem subsideri, Lunam despumari, stellas evelli, diem tolli, noctem teneri. Parens illa cælum deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, Manes sublimare, Deos infirmare, sidera extinguere, Tartarum ipsum illuminare.* Plura videris apud Senec. in *Medea*, & *OEdip.* Bulenger. 2. *contr. Magos, cap.* 21. quos ibi refutat, & Ambros. 4. *Hexaem.* cap. 8. Quid quòd hi rideant, dum ridet Ethnicus, 6. *Thebaid.* à v. 678.

Sic cadit, attonitis quoties avellitur astris
Solis opaca soror, procul auxiliantia gentes
Æra crepant, frustraque timent: at Thessala virtrix
Ridet anhelantes audito carmine tigres.

37 Marc. Varro apud Augustin. 21. *Civ.* cap. 8. inquit: *In cœlo mirabile extitit portentum: nam in stella Veneris nobilissima Castor scribit tantum portentum extitisse; ut mutaret colorem, magnitudinem, figuram, cursum: quod factum ita, nec antea neque postea sit.* Aquila 88. Doctor haud dissentit, simulque ex miraculo stationis Solis sub Iosue, & regressionis sub Ezechia, roborari cogitat: at de huiusmodi prodigijs, quo maior in Ethnicis fides, nulla, seu crepera debet regnare in Catholicis. Refert utqueunque Dionys. Halicarn. ll. & Livius ulque in fastidium. Plura congerit Iul. Cæsar Bulengerus de *Prodigijs*, tot. lib. 5. & nos in *Ephemerid.* Augustin. ibid. pro cogitamine subdit: *Licet Romanorum sit historicus, idemque doctissimus, forsasse vere factum esse non credunt; quia non diu mansit alias eiusdem sideris cursus, sed redditum est ad solitum cursum, minus ipso moventur exemplo.* Iuré quidem: color, magnitudo & figura quotidiè videntur immutari in Sole, & Lunâ; sed pendet à serenitate vel turbulentia aëris: cursus autem seu præsivus per tempora & tempora in temporum signa, numquàm immutatur; uti accidit in tenebris, seu obscuritate Solis, motrente Christo, interpositione nubium. Quamvis admittatur Lunam obiectam ab orta Solis inter Solem & terram (uti visum à se, refert Areopagita, *Epist.* 7.) non ideo Lunam credendam; sed speciem Lunæ ex crassiore nube, ita extensa, quod per tres horas obscurare possit corpus totum Solare, quod per Lunam impossibile fieri; maximè sumpto tramite ab Oriente. Iuvenc. *lib.* 4. v. 688.

Luna medium tarsit lucis consecrat orbem,
Cum subitè fugit ex oculis, furvisque tenebris
Induitur, trepidumque diem Sol nocte recondit.

Hæcine facta mereora ministerio Angelorum, non (præut augeror) influxu stellarum; equidem præter naturam, tenebræ super universam terram. Infrà à *n.* 95. exponendus argumentum.

38 Idem arbitror de prævijs in indicium signis in Sole & Luna & stellis. Dum verò dicitur de Domino: *Qui commovet terram de loco suo, & columnæ eius contremiscunt: qui præcipit Soli, & non oritur*, &c. Intelligendus est actus secundus pro primo: idest: absolutè potestate, quasi potens præcipere; non ordinarij, cùm numquàm perverterit orbis ordinem. Signatur itaque acceptio ibid. *cap.* 38. à 31. respectivè ad hominis impotentiam: igitur Iobo dicitur: *Nunquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare? Nunquid producis Luciferum* (q. d. potes producere) *in tempore suo? Nunquid nosti ordinem cœli*: Hic ordo semper immutabilis, temporum, dierum & annorum: *Ut lucerent in firmamento cœli, & illuminarent terram; & præessent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras.* Genes. 1. 15. & 18. His ergo irrefragabilibus suppositis, operæ erit pretium, exponere præsua portenta sta-

Sol vetitus, præstigia. Senec.

Phil. Bibl.

Apulei.

Sicut Luna de cœlo trahere.

Idem.

Statius.

M. Varr.

Prodigium stella Veneris.

Augustin.

Matth. 27. 45. *Tenebræ Christo morienti, quomodo & unde?*

Iuvenc.

Iob 9. 6. *Actus secundus pro primo.*

stationis & recessus Solis: etenim ut inste Augustin. d. *Quæ sunt rara, ipsa sunt mira: portentum ergo sit non contra naturam, sed contra quam est nota natura. Quid ita dispositum est ab Auctore naturæ cœli & terræ, quemadmodum cursus ordinatissimus siderum? Quid tam ratis legibus sixisque firmatum?* Ergo sciendum quomodò factum, & dictum stare Solem,

Et vertere sidera retrò.

Augustinus loc. cit. exponere non audet, sed stupore miraculorum Auctori cedit, subdens: *Quomodo est enim contra naturam, quod Dei sit voluntate; cum voluntas tanti utique Conditoris, conditæ rei cuiusque natura sit?* Nonnulli Rabbinorum, Radak, & Ioseph Kimichi pater eius, asserunt Solem nihil præter morem suo in cursu vel insticisse, vel tardasse; sed consuetâ velocitate occidisse: in eius tamen locum supra horizontem suffectum à Deo corpus quoddam prælucidum Solis ipsius instar, quod quidem fuit corpus Lunæ: unde Isiæ 30. 26. *Lux Lunæ sicut lux Solis.* Rabb. Moreh Nebuchim, Deum pro Sole condidisse novam lucem ingenti coruscatione, quousque Sol iterùm natus. Lucem, & ad instar Solaris corporis, in huiusmodi articulo, astruo; sed modum nego.

Augustinus.

Virgil. Æneid. 4. v. 489. Augustin.

Quid pro Sole sterit, tempore luserit.

39 Dum dicitur, quòd Sol steterit, haud intelligendum, quod Solis corpus, sed lux: igitur pro luce in Scriptura interdùm sumitur Sol. Statuendum plurimis testimonijs, quippe ab haccine acceptione pendet genuina portentorum expositio. Habacuc. 3. 11. *Sol & Luna steterunt in habitaculo suo*: quod metonymicè accipiendum pro splendore utriusque. Iudith, 14. 1. *Cum exierit Sol* (Sanctius hic, *Cum primum illuxerit dies*) *accipiat unusquisque arma sua.* Eccle. 11. 7. *Dulce lumen, & delectabile est oculis videre Solem*: unde Tobias dixit salutanti Raphaëli: *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video?* Psalm. 57. 9. *Supercecidit ignis & non viderunt Solem.* Hoc est, mortui sunt, & luce privati. Psalm. 103. 22. *Ortus est Sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur* omnes bestiæ silvæ, quærentes prædam, dum *facta est nox.* Hebr. *Orta est lux: Diluculò Aurora.* Quo intelligitur Antilogia celebris de accessu mulierem ad sepulchrum in die resurrectionis: igitur dicitur: *Valdè manè, orto iam Sole*: quod proprie nequit esse: igitur iuxta Ioann. 20. 1. *Adhuc tenebræ erant*: idest, mistæ luci orienti, quod est *Valdè diluculo*: Luc. 24. 1. Exponit Matth. dicens: *Quæ lucescit.* Octo Sole, non lucescit: quapropter Sol accipiendus pro luce prima micante. Nostrates: *Brujula.*

Lux pro Sole, & econtrà.

Metonymia.

Marc. 16. 2.

Matth. 28. 1.

40 Non secùs usurpandum: *Stetit Sol in medio cœli.* Hoc est, lux Solis, cùm Sol ferè occubuisset sub horizonte; intellecta statione de duratione lucis, minimè de immobilitate Solis. Siccine in assertione stationis exponendi sunt S. PP. Perseveravit lux Solis, quasi Sol stitisset, non quasi staret, per catachresim, quo schemate in opere non attenditur veritas, sed exterioritas; pluraque dicuntur non iuxta entitatem, sed iuxta communem existimationem; ut in Iob. 9. 9. *Arcturus, Orion, Hyades*, 21. 33. *Cocytus.* Iudith. 16. 8. *Filij Titan*: alijs testimonijs parco, quippe latè feci *Tom.* 6. *T.* 2. *n.* 44. *& T.* 5. *n.* 20. Pariter præsenti tractu: equidem cùm Iosue iussisset Solem non moveri, luxque duraret; secundum exteriorem speciem stare autumarunt Solem. Rejicitur hac cogitatione quæ aliquorum, asserentium Solem tunc regressum; quia cùm esset occasu proximus, dicitur: *Stetit in medio cœli. In medio cœli* est idiotismus, sicut apud Isaiam, 6. 5. *In medio populi*, scilicet, in populo. Paragogicum est Tò *In medio*, nihil significans, sed appositum ornatus gratiâ: ut apud Latinos *Meditullium*, & *Postliminio*, *Mavors & Induperator.* Quare in *Topicis*, Cicero inquit: *In Postliminio, Limitium nihil significat; sicut Tullium supplementum est in Meditullium.* Idem in *Mavors* Tò *Vo*, & in *Induperator*, Tò *Du.* Vide Commentatores Iuvenalis *Satyr.* 4. v. 29. & 10. v. 138. sicut apud Lucret. 4. v. 48. *Indupedivi.* Etiam rejicitur aliorum opinio asserentium, Solem stetisse in ipso occasu per spatium unius diei, quasi iussu Iosue vinctus, ne ultrà procederet; quod indicari videtur Eccli. 4. 5. ubi: *Impeditus est Sol.* Propterea, quia suspensus (ne ordine regulari sub horizontem mergeretur) stare dictus est; sicut apud Astronomos dicuntur *Solstitia Solis*, non quia stat, qui continuò movetur; sed quia ultra tropicos Cancri & Capricorni non procedit. Nil horum: igitur dumtaxat perseveravit lux Solis, Luna, astrisque cæteris cursus suos gyrantibus, & simul volante tempore. *Movebantur astra cursu ordinario*: inquit Elias in *Thisbi.* Ordinem & illorum conditionem signat Senec. ad *Polyb.* cap. 26. *Ex quo se Cæsar orbi terrarum dedicavit, sibi eripuit: & siderum modo, quæ irrequieta semper cursus suos explicant; numquam*

Augustin.

Quid Sol stetisse? Elias.

Senec.

illi licet nec subsistere. Dum enim dicitur, Isai. 24. 23. *Erubescet Luna & confundetur Sol.* Ierem. 15. 9. *Occidit ei Sol, cùm adhuc esset dies.* Idem *Amos.* 8. 9. Ibidemque 5. 8. *Facientem Arcturum & Orionem*, & sic alia similia; haud intelligenda, quasi avolasset Sol, sed dumtaxat, quia illotunc evanuit lux: non quia denuò Deus fecerit Arcturum & Orionem: sed quia fecit eorum splendorem fulgere, & terram illuminare; quin immutaretur ordo cœli: quapropter in huiusmodi phænomenis seu portentis, ne cogitaretur aliquomodò cœlorum orbes immutari, Iudic. 5. 20. *De cœlo dimicatum est: stellæ manentes in ordine & cursu suo adversus Sisaram pugnaverunt.* Profectò in ordine, estò cœlum misceretur terræ.

41 Dicam quid cogitem. Sol non stetit, sed imago Solis quoad illuminationem hemisphærij per duodecim horas, meteoro facto Angelorum ministerio, insigni miraculo quoad modum; non quoad substantiam. Ut hoc exponam, prælibanda sunt non-

Plures Soles visi. nulla. Visos plures Soles, referunt & asserunt AA. probatæ fidei. *Plures Soles simul cernuntur* (ait Plin. 2. *cap.* 31.) *nec supra ipsum, nec infra, sed ex obliquo, numquam iuxta, nec contra terram, nec noctu, sed aut oriente, aut occidente. Semel in meridie conspecti in Bosphoro prodiuntur, qui à matutino tempore duraruntin occasum. Trinos Soles Antiqui sæpe viderunt, & nostra ætas vidit.* Duos Soles Vitellio imperante visos, alterum ab occasu & alterum ab oriente; asserit Zonar. Tres Soles, Dio *lib.* 47. & Textor. 7. *Offic. cap.* 53. Sæpe visos, Plutarch. 3. de *Placit. Philosophor.* cap. 6. & Bilibald. in 5. p. *India Oriental.* In die natalis Servatoris N. tres Soles conspectos refert Procop. *lib.* 7. Et in unum coaluisse, addit Bergomens. in *Octavian.* Luc. Tuicien.

Et in Christi nativitate Luc. Tui. *Media nocte* (infit) *nubem tantæ luciditatis Hispaniam collustrasse; ut meridies esse putaretur.* Idem enarrat Claud. Clemens in *Tabul. Chronolog.* Centur. 1. & insuper quòd in die præfato visi tres Soles. De Luna Plin. d. *cap.* 1eq. *Luna trina apparuere, quod plerique appellaverunt Soles nocturnos.* Missas historias Ecclesiasticas facio, videndas apud

Etiam Luna Augustin. *Epist.* 80. Metaphrast. 9. *Mart.* Lipoman. Tom. 7. de *Vit. SS.* Surium, *ann.* 1514. & 1528. Sophron. in *Prato spirital.* cap. 87. & 104. Palmer. *ann.* 1466. Maiol. *Tom.* 1. *colloq.* 1. Bagatt. Tom. 1. de *Admiraud. orbis*, lib. 1. à cap. 4. & Gemmam Frisi. de *Natur. divin. characterism.* lib. 1. cap. 8. ubi inter rara perhibet, sex Soles simul visos in Polonia. Plura videnda in *Ephemer.* 25. *Decemb.* à *num.* 2.

42 Modus signatur variè ab AA. sed cunctis arbitrantur meteorum, ut astruit Titel-

Quomodò apparuerit mann. in *Compend. natur. Philosoph.* lib. 6. cap. 15. Prudent. in *Harmatigen.* à v. 149.

Nemo duos Soles nisi sub glaucomate vidit:
Aut si fusca polum suffundit palla serenum,
Oppositum quoties radiorum spicula nimbus
Igne repercusso mentitos spargit in orbes.

Prudent.

Egi, *Tom.* 3. *T.* 6. *D.* 1. *n.* 21. & 5. *T.* 11. *D.* 2. *n.* 3. sicut de glaucomate ad singulorum geminationem, *Tom.* 2. *T.* 8. *n.* 9. & 3. *T.* 12. *D.* 6. *n.* 8. Dalecamp. in *Plin.* loc. cit.

Dalecam. *Soles fiunt, quando nubes ex latere Solis orientis vel occidentis collocata, velut speculum idolum seu imaginem Solis recipit atque exprimit.* Plutarch. ubi dudùm. *Gemini Solis casus partim verè, partim per speciem fieri, quando nubes conspiciuntur, non suo tamen proprio colore; sed alieno, cuius speciem representant.* Ex professo Senec. 1.

Plutarch. *Natur. qq.* à cap. 11. infit: *Historici Soles vocant, & binos ternosque apparuisse, memoria tradunt. Græci Parelia appellant; quia in propinquo fere à Sole visuntur, aut quia accedunt ad aliquam similitudinem Solis: non enim totum imitantur; sed imaginem eius figuramque. Nihil ergo prohibet illas parelia vocari: sunt autem imagines Solis in nube spissa ac vicina, in modum speculi. Quidam Parelion ita definiunt: Nubes rotunda & splendida, similisque Soli: sequitur enim illum, nec umquàm longius relinquitur, quàm fuit eum apparuerit. Numquis nostrum miratur, si Solis effigiem in aliquo fonte, aut placido lacu vidit? Non, ut puto: atqui tam in sublimi facies potest, quam intra nos, reddi; si modò idonea est materia quæ reddat. Quemadmodum ergo Solis & Lunæ imago in terris aspici potest; ita in aëre, cum sit coactus aër, & limpidus constitit, ut faciem Solis acciperet, quam & aliæ nubes accipiunt, sed transmittunt, si aut mobiles sunt, aut raræ, aut sordidæ. Mobiles enim spargunt illam, raræ emittunt, sordidæ turpesque non sentiunt; sicut apud nos imaginem maculosa non reddunt. Solent & bina fieri parelia eadem ratione: quid enim impedit, quò minus tot sint, quot nubes fuerunt aptæ ad exhibendam effigiem Solis? Quidam in illa sententia sunt, quoties duo simulacra talia existunt; ut iudicent, unum esse Solis, alterum imaginis; nam apud nos*

Quid Parelion? *Senec.*

quoque, cùm plura specula disposita sunt, ita ut alteri sit conspectus alterius; omnia implentur, & una imago à vero est, cætera imaginum effigies sunt. Ita illic quoque in sublimi, si nubes fors aliqua disposuit, ut in se aspiciant; altera nubes Solis imaginem, altera imaginis reddit. Debent aut hæ nubes, quæ hoc præstant, densæ esse, leves, splendidæ planè naturæ. Ob hoc omnia, quæ huiusmodi sunt simulacra, candida sunt, & similia Lunaribus circulis; quia ex percussu obliquè accepto Sole, resplendent. Ita enim in nube (ut canit Politian. d. v. 158.) sicut.

Politiani.

Traluceat imago
Sideris in speculum, seu puro condita vitro
Solis inardescit radio vis limpida fomis.

43 Non secùs accidit in dicta statione Solis tempore Iosuæ. Meteoron constructum (ut videretur stare) dispositâ nube rotundâ, lævi, splendidâ, quæ accipere, imò haurire posset plenissimè Solis rædios; ac eorum repercussione imaginem reddere Solis, amplissimo fulgore, reverberato in lucem copiosam lumine; uti observatum, *num.* anteced. igitur cùm iam Sol occasui proximus esset; ut eius splendor in victoriæ exitum adæquatè perduraret, spissis nubibus ibi obvolutus, super illas vel illarum ex latere, radios vibravit in nubem (à natura, seu superiore opificio dispositam) capacem imaginis sui, iam occumbentis in illo hemisphærio versus regularem occasum; quam imaginè nubes rotunda reddidit tamquam speculum. Erat enim in oriente oppositа ex diametro currenti ad occasum Soli, circulos suos sine mutatione gyranti: quem quidem sequebatur parili proportionaliter cursu, ut circulum compleret; semper percussa à Sole, cuius imaginem copioso imbiberat lumine. Sequebatur nubes siccine Solem, sed *achronicè* (ut dicunt Astronomi) hoc est, illâ super horizontem oriente, dum Sol occubuit; simul in illa perseverante, uti in speculo, formâ lucidâ Solis, quousque Sol sequenti die, regulari cursu ad hemisphærium se erexit; & nubes, in qua, vel quæ Solis imago, ex oppositо (achronicè etiam) sub horizontem evanuit.

Quid visum circa Solem, in statione Solis, quoad speciem?

44 Ne videatur ad lubitum cogitatio, perspicuò constabit ex textu Græco. *Eccli.* loc. cit. ubi: *Impeditus est Sol*, legit: *Retrocessit Sol*: Maluend. *Repedavit, retrogressus est, pedem retulit Sol.* Sol in occasum vergens, non retrocessit. At cùm videretur in Oriente illotunc imago Solis; regressum, retroactum arbitrati sunt Solem, cùm pugnantes aspicerent in cœlo & in oriente Solis imaginem. Iter ergo absque obice pervium, in nostræ cogitationis ratiocinium; ita ut tunc esset tempus, sine suspensione motus cœlestium orbium, superiorum luminarium, quæ mensura temporum. Ita visum Solem stitisse, sed ad speciem solummodò visum; quia lux Solis, & minimè Sol stabat. Accipitur lux Solis pro Sole, ut videmus; & videbimus: Solque dicitur stare; quia quasi Sol stitisset, eius imago in nube, ad illuminationem decertantium, toto illo tempore perstitit.

Eccli. 46. 5

Tunc fuit tremor, atque eorum non cessavit motus.

45 Ut clareat plenè argumentum; in cursu Solis & lucis videnda sententia AA. Nonnulli dicunt, diem certaminis in auxilium Gabaon (de quo ibid. *Non fuit anteà, nec posteà tam longa dies*) constasse viginti quatuor horis: quippe cùm eiusdem numeri sit dies naturalis, in diem divisus & noctem; luce continuâ, illo in die non fuit nox. Quapropter subditur: *Sol non festinavit occumbere spatio unius diei.* Alij, diem illum fuisse triginta sex horarum: igitur tunc Sol cursum suum regulariter agebat duodecim horis. Imago Solis pro Sole, totidem (eo tempore, quo futura nox, quæ luce è nube non fuit) quousque Sol renatus est: qui quidem alijs duodecim horis lustrans radijs illustravit inferiora. Totum efficit spatia 36. horarum. Unde nulla dies longior, quia continuatione lucis factus dies unus, ex duobus; quasi Sol non occubuisset. Serar. hic, *quæst.* 23. inquit: *Dies instar duorum productus est.* Idem Ephræm, serm. de *Muliere peccatrice.* uti dicitur *Eccli.* quò supr. *Una dies facta est quasi duo*: Nox illuminatio in deliciis Iosuæ; quia non fuit nox, luce plena, & radijs Solis in nube, nox illa sicut dies illuminata. Retorquendus Papin. Statius, 1. *Silvar.* 6. à v. 85.

Iosue, 10. 14.

Vix dum cærulea nox subibat orbem,
Descendit media nitens arenâ
Densat flammeus orbis in umbras;
Vincens Gnosiacæ facem Coronæ.
Collucet polus ignibus, nihilque
Obscura patitur licere nocti.

Statius.

46 Roboratur assertio portento uniformi regressionis Solis ad speciem tantùm, ex-

hibito Ezechiæ in perfectissimæ valetudinis signum: equidem sicut Sol tempore Iosue minimè stetit in cœlo; ita sub Ezechia non retrogressus in cursu. Hinc erit operæpretium in obsequium gratiamque lectorum, exponere genuinè, quo sensu dicitur hoc in articulo à Propheta Evangelico: *Reversus est Sol.* Portentum utrumque profectò singularissimum, & inter maiora maximum; ut observat D. Thom. 3. p. *quæst.* 44. art. 2. in rebus mirabiliter factis tota ratio facti est potentia facientis. Tamen (ut regerit Augustinus. pluribus in loc.) quædam miracula, per comparationem ad naturæ facultatem dicuntur alijs maiora, alijs minora; quia interdū in modo, multoties in substantia, & quandoque in modo & substantia mirabilia. Unde inter omnia prodigia, quæ à Deo tam in novo, quàm veteri testamento facta leguntur, summum gradùm tenent illa, quæ facta in cœlis: additque Burgensis. *Ut retrocessio Solis.* Ita in *Addit.* ad Lyran. in 4. *Reg.* 20. Præsens sub Ezechia portentum, respectu conditionis, propensionis, legis, ac constitutionis Solis (fontis lucis, & luminaris maioris) excedit exhibitum sub Iosue; ita ut maius sit Solis retrocessio, quàm statio: quandoquidem cursui velocissimo Solis, magis opponitur motus contrarius, quàm quies. Sol enim cognoscit occasum suum, verùm post ortum non ortum. *Regredi Solem, præferri debet miraculo egregio stationis, tempore Iosue.* Maiol. *Tom.* 1. *Colloq.* 1. & Doctiss. Gasp. Sanctius in *Reg.* loc. cit. n. 12. Sol ortu tendit varijs cursibus ad occasum in ortus varijs climatibus; & spargit fulgidam lucem, sequiturque sequentem. Ordinem indicat Manilius, 1. *Astronom.* cap. 5. à v. 212.

Et quod clara magis possis cognoscere Signa.
Non varios obitus orunt, variosque recursus:
Certas sed in proprias oriuntur sidera luces,
Nataleſque suos, occasumque ordine servant.
Nequicquam in tanta magis est mirabile mole,
Quàm ratio, & certis quòd legibus omnia parent.

Elucet ex Sacra pagina, ut suprà vidimus. *Sol oritur & occidit. Ad locum suum revertitur: ibique renascens, gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem, lustrans universa in circuitu; & in circuitus suos revertitur.* Ita, non retrorium, sed dumtaxàt in occasum.

Hinc etiam ipse dies moritur: terraſque per orbem
Surripit, & noctis captam sub carcere claudit.

Subdit Astronomus *lib.* 2. *cap.* 16. v. 112. Qua de causa hoc ne Solis reversionis pro digium, in portenta iure designatur ut maximum.

47 Cur autem exhibitum Ezechiæ signum in recessu Solis ad ortum (cùm Sol habeat propensionem lege naturæ in progressum) motumque contrarium; dumtaxàt Augustinus valuit invenire rationem; ut inter miracula singularia, appareret pulcherrima congruentia. Dixerat enim Ezechiæ languenti Evangelicus Vates: *Morieris tu, & non vives.* Egressus est extrà: sed antequàm limen aulicæ portæ præmeret; illi à Numine præceptum, contraria dicere. *Dic Ezechiæ, Duci populi mei; Ecce sanavi te.* Hoc est, decrevi sanare. Cantraria sunt, *Sanus vives*, & *Morieris.* Ob hoc regyratio Solis: Sanè. *Hinc* (infit Augustinus, lib. 2. de *Mirabilib. Sacr. Scriptur.* cap. 28.) *Cùm Isaias duas prophetias, sibimet invicem contrarias eadem horâ protulisset; necesse erat, ut altera, quæ facienda esset, signi ostensione firmaret. Unde ut Rex, quod dicebatur, indubitanter crederet; Solis in ortum ab occasu, per decem horas cursum recidivo Deus tramite retorquet: quatenùs inde veluti manè, iterum festinare inciperet; qui dici totius (exceptis duabus horis) spatium consummasset:.. Convenienter autem tale signum Regi, in mortis expectatione posito, aptissimum evenit; quòd Dominus per Solem fieri taliter, congruâ dispensatione disposuit: quoniam sicut Sol, in procinctu occasus sui positus, in dici initium reducitur; sic Rex in mortis expectatione constitutus, quasi ad incipientis vitæ gaudia revocatur.* Sicut sanitate prolatâ, dictum contrarium prænitæ & prænunciatæ morti; ita reversione Solis, factum contrarium cursui in occasum labenti.

48 Rabbini, quasi causam Scriptura prætermisisset; è nugarum thesauro, aliam delirantes proferunt causam. Achaz, Ezechiæ pater, cultum Dei & lucernam templi extinxit, ut fusè in *Ephemerid.* 18. *Iul.* n. 3. 27. n. 9. 30. *Octobr.* n. 2. & 10. *Novembr.* n. 3. Eò quòd ita impius, noluit Deis, eius cadaver regiè sepeliri, licèt funeri cuncta parata pomposè. Quapropter iustis cœptis, Sol subitò occubuit, subtractis dici, umbris densis, decem horis, ne ritè fierent in auctoramen exequiæ. Tunc occasu præperti, inusitato Solis, extra & ultra ambitum climatis; mutatus est ordo totius universi per decem

Isai. 38. 8.

Maior mirabilium, Solis retrocessio. quàm statio.

Maiol.

Manil.

Eccle. 1. 5.

Idem.

Isai. 28. 1.

4. Reg. 20. 5.

Curtius motu contrario Solis, datum Regi signū salutis Augusti.

Fabula Hebræorum.

cem horas, quia non tantùm absens Solis refulgentis claritas, sed cœlorum series, cùm Planetis, Signis, constellationibus, atque mundi luminaribus. Hinc ut ordo restituatur, series modò constituitur: igitur in signum valetudinis Ezechiæ, totidem horas, luce in ortum regredente Solis, Deus diei reddidit, & ultra luminis extensionem concessit; quot in Achazi funere (sub horizontem sepulto splendente Sole) iustè detraxerat, perturbato ordine cœli. Insigne ratiocinium, si Phœbo placet. Ita Rambam, aliique indicant apud Hieronym. in *Tradition.* In 2. Paralip. 28. Ex ipsis etiam recolunt Alapid. & Sanctius tam, *Isai.* 38. n. 24. quàm, 4. *Reg.* 20. n. 26. Nos fabulam retulimus, in *Ephemer.* 22. *Maij*, n. 5.

49 Totum itaque ludicrum, Rabbinorum gerræ & gerræ, risu dignæ. Aliquatenùs sensum imitantur nonnulli ex nostris, accipientes sine delectu, umbram quasi noctem, & Solem quasi diem (Prætermitto illorum nomina propter reverentiam) unde cogitant optionem Ezechiæ concessam in diem atque lucis extensionem; ac in noctem & eius celeritatem. Iuxta illorum sententiam, promissum Exechiæ utroque extremo portentum, momento eodem, quo in horologio Achaz, decimam lineam fulgens percutiebat Sol; ita ut horologio duodecim lineis constante, in noctem restarent solummodò binæ lineæ, vel binæ horæ. Qua quidem suppositione, cùm signare, vel progredi ultra duas lineas vel horas, non posset Sol (quoniam nox post illas futura erat, & in nocte nulla umbra, quippe tenebræ nox tota, & aliàs nox nullatenùs esset, modò in illa, umbra designari posset) autumant AA. huiusmodi enthusiasmi, ita fuisse sensum verborum in exposita optione; ut eligeret Ezechias, quod magis placeret, & ad lubitum mallet: q. d. Dominus per Propheram: Vis, ut Sol progrediatur in momento ad decem horas, fiatque nox repentè pro funda, sicut accidit in funere patris tui Achaz; an ut Sol retroagatur à loco, ubi iam est prope occasum, unde manè ante horas decem dies præsens habuit initium? Hoc non est, sacra testimonia exponere, sed retorquere. Sacer textus penitùs cogitationi contrarius. *Vis* (dicitur, ibid. v. 9.) *ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus?* Acceptâ *umbra* pro nocte; quæ non advenerat, non poterat nox reverti: aliàs esset nox & lux, & tenebræ eius, sicut lumen eius: hocque esset maius prodigium inter prodigia; si quidem nox luminosa, atque umbra sine umbra. Ita cecinit Seneca in *Hercul. OEtæo*, v. 462. *Nox media Solem vidit*: succinente etiam Manilio, d. *lib.* 5. v. 707.

Nocte sub extrema permittunt iura diei.

50 Haud umbra ex luce Solis, ni sit super terram Sol. Unde ergo umbra in lineas horologij Achaz, ut signaretur hora; si Sol sopitus sub horizontem, nocte festinat? Deinde. Inter ascensionem vel ascensionem umbræ ex præsenti Sole; Ezechias elegit in maiorem miraculi ostentationem, umbram in horologio reverti. *Ut revertatur retrorsum decem gradibus.* Tunc Propheta *reduxit umbram per lineas, quibus iam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus.* Hoc ergo noctu fieri nequibat. Si in nocte peritus impossibile; optio Ezechiæ minimè oblata, ut eligere posset Solem occumbere, vel in ortum retrogradi; sed tantùm, ut umbra stili horologij Achaz, fulgente Sole, ascenderet, vel descenderet.

51 Hoc insigne miraculum (decurrentis regulariter Solis, & umbræ ex Sole retrò meantis) naturaliter fieri posse, effutit Petrus Nonnius; quem refutat Christophor. Clavius, in *Fabric. instrument. ad Horolog.* cap. 21. Sole stante in ordine, ac communi cursu proprio, mutationem umbræ peragi, asserit; modò horologium sit planum, & habeat in positione, aut situ, altitudinem poli minorem, quàm graduum viginti trium, inter Æquatorem & alterum Tropicorum, Cancri nempe & Capricorni: siquidem siccine umbra retrocedit naturaliter in cursu Solis. Demonstratio huiusmodi artificij exponitur à Clavio loc. cit. Quare Nonnius audaciter profert reversionem umbræ in horologio Achaz naturalem fuisse; ex eo quòd umbræ repente in contrarium mutentur egredientibus torridam Zonam; quò umbræ corpora sequuntur, & extra Zonam præcedunt. Unde Lucanus, 3. *Pharsal.* v. 247. & lib. 9. v. 539. decantat:

Ignotum vobis Arabes veniſtis in orbem,
Umbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.
In Notum umbra cadit, quæ nobis exit in Arctos.

Videatur hic Hugo Grotius, Ioseph Scaliger, in *Prolegom. ad Manil.* Frater eius Iul. Cæsar, in *Poetic.* lib. 6. cap. 6. Cœl. Rhodigin. 1. *Antiq. lect.* cap. 10. & Georg. Draud. in *cap.* 46. *Solini.* Multos sanè deliros vidi, sed nullum, uti Nonnius in huiusmodi in-

Optio Exechiæ non data ergo nostem.

Manil.

Ubi supr. v. 11.

Reversus umbra in horologio non naturalis.

Lucan.

UNIVERSIDAD DE NAVARRA

sania, desipientem: Ierusalem num in altitudine 23. grad. inter Æquatorem & Tropicos? Unde scivit horologium Achaz non umbilicale, sed planum? Miraculum & singulare in reversione umbræ exponitur ad signum sanitatis Ezechiæ. Quænam fides Regi in signum, si umbræ reversio naturalis in superficie linearum? Patiscit cogitatio sine intellectu. Apagesis dementem.

52 Alij arbitrantur umbram factam, quin esset intermedium corpus opacum, radijs Solis obiectum: ita ut umbra regrederetur, quin retrocederet Sol. *Disposuit Deus miraculosè* (subdit Burgensis) *quòd Sole incedente cursu suo, absque aliqua variatione seu retrocessione, radij Solares in horologio Achaz tantum, & non alibi, retrocesserint per decem gradus.* Varijs rationibus cogitationem roborat Doctissim. Sanctius, in cuius verba iurat Alapide: igitur Deus impedivit Solares radios, ne lucem spargerent in stylum horologij Achaz, nisi ab ea parte tantùm, ex qua umbra adversa iaceretur in lineas, ab Isaia designatas, & ab Ezechia ægroto è cubiculo videndas. Quo namque facto, necesse, erat umbram ad illas dumtaxat lineas tendere, & non in alias; quasi Sol regressus esset: igitur ita esset, si regrederetur Sol. Miror sanè ratiocinium. Illo in articulo, non unum profectò, sed duplex oculis objiceretur miraculum. Primum, quòd corporis opaci coram luce non esset umbra. Secundum, quòd umbra esset sine corpore: siquidem sine umbra stylus esset (alia hora signatà ex diametro lucis) in quo lux habere debebat umbram; & umbram habere diaphanum corpus, quasi pellucidus aer esset horologij stylus. Non est utique, siccine prodigium referre, ut factum; sed præut ab interprete apprehensum, vel confictum.

Burgens.

53 Hoc miraculum (dicunt præfati AA.) possibile omnipotentiæ Dei. Transeat verum ne, Deum facere quod possibile? Possibile asseritur; quippequàm non novum accidens sine subiecto; & subiectum sine accidentibus, imò sine passionibus & proprietatibus. Hoccine postremum patet in igne sine luce, ac sine ardore; de quo sæpe in Biblijs: *Exod.* 3. 2. & *Daniel.* 3. 94. Primum, in luce prima, sine subiecto creata, iuxta sententiam Basilij in *Hexaemer.* Homil. 6. Theodoret. in *Genes.* 1. & Gregor. Nazianzen. Orat. in *Novam Dominic.* Eluceat etiam in Eucharistia. *Accidentia sine subiecto in eodem subsistunt, ut fides locum habeat*: inquit Angel. Magist. *Opuscul.* 57. Portentum hoc modo possibile Numinis omnipotentiæ. Suffragor: sed ita factum, inficior; siquidem tanto prodigio non erat opus in opus. Quorsùm si miraculum fiebat umbræ reversione; tot miracula superflua in mutationibus umbræ: Non oportet superare radium Solis à Sole; nec dicere radium constituentem umbram, à Sole non esse; nec fuisse sine subiecto, nec habuisse motum contrarium adversus Solis motum: igitur reverso Sole, ac retrogado; necessarium sanequàm, quod umbra reverteretur in horologio. Hoc est, Sole procedente ad Occasum cum suis horologicis umbris, in diei existentis complementum; necessariò reversuras umbras, illo regresso in orientem. Umbra utique ex corpore luci interposito, sequitur lucem. Si umbra reversa est, planè reversus est Sol.

Accidens sine subiecto, & contrà.

D. Thom.

54 Ita summi subselij, gravissimi, auctorati DD. Augustin. quò supr. n. 47. Hieronymus, Cyrill. Procop. & Lyranus, in *Isai.* 38. Theodoret. in *Psalm.* 29. Dionys. Areopag. *Epist.* 7. ad Polycarp. Ibid. in *Scholijs*, Georg. Pachimer. Caietan. Hugo, Maluend. Adam. Sasbout. Elias Cretens. in *Orat.* 3. Nazianz. Michael. Glycas, 2. p. *Annal.* Georg. Cedren. pag. 49. Hermann. Schedel, *Mund. aetat.* 4. cum ferè cunctis recentioribus. Hi omnes, quasi indubitabile astruunt, Solem (in signum roborandæ valetudinis Ezechiæ, lethaliter iacentis) in cœlo à suo cursu recessisse; ac in horologio Achaz, pariter umbram ad motum Solis ex diametro per decem gradus reversam: equidem si iuxta Solis stationem, tempus stylus horologij designabat; retroacto Sole, necesse fuit, aliud tempus ab umbra designari, & totidem horis in proportionali linea, quibus Sol ad orientem retrogressus in sphæra. Constat apodixis ex Sacra pagina. *Reversus est Sol decem lineis, per gradus quos descenderat.* Ita legimus apud Isaiam: & apud Siracidem: *In diebus ipsius retrocessit Sol, & addidit Regi vitam.* Quid expressius ac perspicuius in hanc causam? Umbram patet reversam fuisse 4. *Reg.* 20. 11. Umbra fit ex interpositione corporis opaci, Solis luci oppositi: Sol ergo, à quo lux in umbram, videtur retrocessisse, ex umbra retrocedente. Per umbram enim cognoscimus varias stationes in Solis exaltationibus & declinationibus, ortu & occasu, & meridie. Miraculum in miraculosam sanitatem à Numine promissum est. Quin reverteretur Sol, esset in umbra miraculum. Non miraculum in umbra, Sole revertente, quem umbra sequitur. Unde indubitabile, Solis corpus retroactum; ut promissum à Propheta, conspiceretur prodigium.

Isai. 38. 8. & Eccli. 48. 24.

An Sol verè reversus?

Dein-

55 Deinde. Solius umbræ miraculum Babylonij observare nequibant. Si umbra miraculosa in horologio Achaz; illhoc horologium, quod videre non poterant, erat in Ierusalem. Videram diem solito longiorem. Quapropter Merodac, Rex Babylonis, misit legatos ad Ezechiam; *ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram.* Perpende; *Super terram.* Duo visa in articulo. In cœlo, Solis retrorsùm gressus, & contra naturam cursus. In terra, ex Sole retrorsùm acto, umbræ sequentis, in horologio reversio. Portentum cœli Babylonij iam viderant; & de portento in terra patrato interrogantes quippequàm dissiti haud aspexerunt umbram recedentem, sicut prospexerant Solem. Aliter testimonij obiecti sensus. *Super terram*, non est in terra. In terra reversa est umbra. *Super terram*, in cœlo; facta est Solis remeatio. Nesciebant recessus Solaris causam: & inquirunt de prodigio *super terram*; quippe quod in terra, umbrà recedente, naturale, in cœlo reverso Sole. Observatum fuisse à Babylonijs prodigium retrogradi luminaris, retur Maluenda, loc. cit. & Areopagita, d. Illum diem triplicatum ex diuturnitate lucis etiam notatum à Sacerdotibus Persis. Minimè ut novum observaretur, si in umbrà non visa, dumtaxàt esset prodigium. Ergo Sol reversus est: quandoquidem per lucis irregularem sed perspicuam extensionem; cognoverunt Solem reversum fuisse in Orientem: aliàs iter iam peractum regyrasset, dies iuxta temporis periodum splendorem non extenderet. Solem Deus ab initio constituit in potestatem diei: at luminari retrò acto, dies fuit illa in potestate Solis. Per ampliorem enim diei elabentis irregularem cursum, cognoverunt Babylonij in cœlo Solem reversum. Maluenda: *Ad inquirendum de prodigio retroacti Solis, præut observatum fuerat à Chaldæis.*

2. Paralip. 32. 31.

An Babylonij inquisissent de Sole retrorsùm acto?

Maluend.

56 Nec sic perturbatus est ordo cœli, & universi; dicitur à Mathia Thoringo, in *Replica adversus Burgens. pro Lyrano*, in cit. 4. *Reg.* 20. *Sicut steterant* (ait) *stante Sole sub Iosue; ita & sub Ezechia, retrocedente Sole, cætera luminaria retrocedebant, & ita in computis motuum non potuit fieri error: quia sive stando, sive retrocedendo, semper remansit idem aspectus corporum cœlestium inter se: quod probat Augustinus per computum circulorum.* Doctorum Aquila, loc. cit. de *Sacr. Script. Mirabil.* postquàm cyclum Solis de occasu ad ortum astruxit, exceptis duabus horis diei, quæ deerant ad complementum; subdit: *Per quas duas horas, ut multi existimant, celeri cursu de occasu ad ortum Sol reverti tur; ut dies integra reverteretur sine nocte, in ortu innovaretur: ut scilicet dies duos in una luce concluderet; quomodo & sub Iesu, filio Nun. Indubitanter & hac vice Luna reverti, minimè dubitatur; quatenus nequicquam cyclorum cursibus conturbaretur. Propter quod & maris ipsa vicissitudo impedita fuisse, non denegatur; cum Lunæ cursibus comitaretur naturam.* Motus Solis est regula & mensura motuum aliorum Planetarum, ut vidimus; *num.* 35. & roborat in *Psalm.* 71. in fin. ipse Augustinus, inquiens: *Per Solem tempora signata sunt.* Unde retrocedente, vel stante Sole, retrò ibunt; vel stabunt cætera luminaria, temporum signa. Ioann. Iovian. Pontan. 1. *Uran.* canit:

Thoring. *An Sole retracto, alia rum luminarium fuga regressus?*

Augustin.

Iovian. Pontan.

Sol qui terrarum flammis opera omnia lustrat
Ipse idem Superum Princeps, duttorque Chorea:
Ad cuius numeros & Dij moveantur, & orbis
Excipiat legem, præscriptaque fœdera servet.

57 Hoc portentum legitur non solùm in veteri testamento, sed & in novo: uti observat Maiolus, quò supr. & refert de Mutio Abbate: ficut Novarin. & Bonifac. Bagatta, plura & stupenda, *Tom. 1. de Admirand. Orb. Christian. in Microcosm. & Macrocosm.* lib. 1. à cap. 4. Herodot. in *Euterp.* sive *lib. 2. n.* 46. asserit, observatum ab Ægyptijs, Solem ab occasu exortum, post fugam Sennacherib, Assyriorum Regem, & eius copiarum cladem. Exterminium accidit sub Ezechia. 4. *Reg.* 19. 35. *Isai.* 37. 36. *Eccli.* 48. 24. 1. *Machab.* 7. 42. & *lib. 2. cap.* 8. 19. Unde cùm Sol hoc in tempore retrocessisset; miraculo ab Ægyptijs non cognito, intellectum profectò, Solem oriri ab occasu. Sub Ezechia haud primò patratum huiusmodi dignum admiratione portentum: equidem ut refert Galeottus Martius, de *Doctrin. promisc.* cap. 38. *In exitu Israel de Ægyptiaca captivitate, ordo rerum universi mutatus est, & Sol suo recto tramite derelicto, ad insueta loca pervenit.* Quid quòd AA. Catholici desigent; ubi retrò actum Solem cognoverunt vel Ethnici? Senec. in *Thyest.* à v. 820. & in *Agamemn.* 815.

An Sol aliquando retrogradus?

Ipse insueto novus hospitio,
Sol Auroram videt occidui.

Seneca

Retu-

Retulitque pedem alternis nomen
Stella quæ murat : seque mirata est;
Hesperum dixi. Aurora movit
Ad solitas vices caput relabens.

Nonnus in *Dionysiac.* lib. 42. à v. 50. modulatur de Sole stante, & retrò eunte:

Nonn.

Ducem Astrorum exoravit, retrò extensis curribus
Æthereo stabilem equum, restringentem freno
Extendere lucem; ut tardum in occasum veniret,
Renascentem diem augens.

58 Hi fautores & sententia retrogradi Solis, in orientem insolitò remeantis. Contrarium nobis potiore iure, ac validioribus argumentis, sacrorum fulcris, meritò arridet; quod priscis Rabbinis placuit: scilicet, Rab. Barbineli, Rambam, Kimhi, Aben-Ezræ, & Maimonidi. Etiam propugnant ex nostris Doctores celebres, tametsi in modo reversionis umbræ, Sole currente, dissentiant cogitatione. Præfatum singulare miraculum secundum propriam textus significationem ad litteram, necnon & rationis fine nube iudicium; non fuit factum in corpore Solis, nec in ipsius cursu, aut cyclo regulari: neque in radijs à Sole per Orben extensis; sed tantùm in umbra horologij Achaz; non radijs rectis Solis, sed per meteoron reflexis; quin astrorum turbaretur ordo, imò cunctis permanentibus in regulari aspectu, ac connaturali cursu. Ita Borgensis pro viribus, 4. *Reg.* 20. in *Addit.* cit. Vatabl. Arias Montan. & Sanct. Non ergo necessarium erat ad signum pro sanitate pollicitum; quòd Sol reverteretur, confuso cœlorum ordine; dum satis in horologio regressus umbræ: quapropter dum salutis signum admittitur, miraculum in umbra tantùm signatur.

An umbra tantùm reversa?

59 Non aliter in Scriptura articulus rerum objicitur. In optione, Regi proposita à Propheta, de Sole nec ullum verbum. Exponitur dumtaxàt umbra (quæ quidem à Sole) & in horologio Achaz. *Vis* (dicitur) *quòd ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur?* Nihil dicitur circa Solis motum aut cursum, vel retrorsùm, vel antrorsùm. Si intendimus vigilanter in verba, signum non datur in Sole, sed tantùm ex Sole in umbra. Quorsùm opus & molimen ascentionis vel regyrationis Solis; si umbra satis erat promissæ ad signum salutis? Additur, *Umbra in horologio Achaz.* Ergo non reversus Sol: quandoquidem si Sol reverteretur in cœlo, esset umbrarum reversio in quolibet horologio. Pende articulum. Si retrocedente Sole, umbra tantùm in horologio Achaz; maius profectò fuisset illotunc miraculum: quippe in cunctis alijs, nisi in horologio Achaz, coram luce Solis, & linea recta, sine umbra essent alia corpora opaca. Maius utique quam in umbra portentum, si in Sole factum. Cur igitur tanti momenti non proclamatur portentum? Quoniam non factum in Sole, sed in reversione umbræ; cuius gyro & recursu minimè ordo turbaretur universi. Denique: signum miraculi sanitatis Ezechiæ, erat in quolibet umbræ motu. Ubi supra, v. 9. Sol si peractum repedavit cursum; in umbræ reversione non fuit miraculum: igitur naturale, umbram ex diametro sequi Solem; sive nascentem, sive in occasum præcipitem.

Ubi supr. v 9.

Vers. 11.

60 Hebræos inter, saltem traditione, audiretur Solis cyclus aliquando aliquomodò mutatus: at luminaris haudquaquam in mentem venit vel accessus vel recessus. *Ob magnitudinem morbi, & inopinatum de salute nuncium, Ezechias dubitans; prodigiosum aliquod signum ab Isaia postulat: & rogante Propheta, quodnam signum exhiberi sibi postulet; voluit* (inquit Ioseph. 10. *Antiquit.* cap. 3.) *ut quando umbra in suo solario, iam ad decimam lineam processerat; per totidem lineas reverti illam faceret.* Conceditur illi, quod in signum sanitatis in lecto iacens videre quibat. Siccine, dumtaxàt umbra reversa, atque in horologio Achazi miraculo-mota: lecticulo morbo lethali iamiam moriturus succumbens, perperam quibat videre cursum vel recursum Solis. Nec obstat, quod Merodac, Rex Babylonis, ad Ezechiam miserit legatos; *ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram*: quod quidem prima facie fortissimum argumentum videtur, & sic in nos efformatur. *De portento* (dicitur) *quod acciderat super terram.* Portentum super terram, in cœlo est. Non potuit fieri portentum in umbra, quæ apparuit in terra, & in horologio Achaz; sed in Sole, à cursu regulari recedente: quo sanè dies extendit spatia lucis, propter ampliorem extensionem cursus retrogradi Solis: quamobrem apud Siracidem legitur, ut vidimus: *Retrò radijt Sol.* Præterea: cum Chaldæi Astronomiæ essent periti, & præter cœli, astrorumque seriem vidissent lucem diuturniorem (quæ à Solis præsentia, & non ab umbra) portentum super terram, non quibat esse

Ioseph.

2. Paral. 32. 31.

Portentum non in cœlo.

um

umbræ reversio; sed Solis in Orientem regyratio: quapropter apud Isaiam, dicitur: *Reversus est Sol decem lineis per gradus, quos ascenderat.* Eius igitur luce in ortum regrediente; in horologio Achaz resultavit ex diametro signum umbræ. *Isai. d. v. 8.*

61 En Achilles, sed ictus ab Apolline. Nobis validissimum munimem, quod construebatur in obicem. Chaldæi portentum, quod dicitur factum in cœlo, viderunt vel non viderunt? Si viderunt, quid interrogant, quasi essent inepti, qui in Astrologia periti? Si no viderunt, quomodò in cœlo portentum observarunt & ut portentum? Si Sol remeasset, secum trahens astra, tempora constituentia; scirent Babylonij, callentes ordinem cœlorum, quod non fugillet ruditatem agrestium. Interrogant ergo de quo nec noverant, nec didicerant. Hoc erat umbræ reversio; quippe Solis, ad oculum fuerat cognitio. Elucet vel cæco, dum interrogant ignotum, non in Sole; sed in umbra factum portentum. Recurrente Sole, non solùm pateret in Iudæa; ut ex horologij stylo atque luce fieret umbra, cùm etiam regiratio videretur in Chaldæa. In textu sacro signatur locus in horologio Achaz, locato in Ierusalem. Ibi in signum, portentum tantùm. Sol siccine indubitantur nullum habuit in cœlo ad cursum recessum. Quare Babylonij legati interrogant de umbra, quam non viderant, imò nec videre poterant.

62 Tò *super terram*, perperam intelligitur in cœlo. Idiotismus est Hebraicus, frequensque sacra in pagina dialectus. An cuncta quæ dicuntur super terram esse; quippe *super*, sunt in cœlo? Apostolus Paulus dicit, *Rom. 9. 28. Verbum abbreviatum faciet Dominus super terram.* Num in cœlo? Dum *super terram* dicitur, in terra signatur, *Ego te clarificavi super terram.* Ioann. 17. 4. Ideli, in terra, inter homines. Ita in textu sacro obiecto, ex Hebræo legit Maluenda: *Ad quærere prodigium, quod fuit in terra.* Ergo portentum dumtaxàt factum in umbra revertente, & non in Sole: alias si huius esset regyratio, portentum factum diceretur in cœlo. Non enim profertur, *de portento facto in Sole*, vel *in mundo*; sed *super terram*: Si portentum in terra, factum in umbra. Quis inficiabitur? Concedit pugnax etiam in cogitationem Docti. Sanctius, hic n. 15. *Chaldæi audierant, ex gravi morbo convaluisse Regem, idque significatum esse illustri portento: atque ideo legati mittuntur, qui de valetudine gratulentur, & de portento, quod rumore tantùm acceperant, docerentur. Quod ideo sibi persuadere poterant accidisse propter Regem Ezechiam; quia in eius tantùm urbe, aut potius in eius tantum domo, atque adeo in uno tantum horologio contigisset.* Non ergo in Sole: equidem Sole regyrante, & in ortum revertente; non tantùm umbra in horologio Achaz, in urbe, in aula; sed contigisset ubique.

Super pro In.

Cycli portentum. in umbra tantum

Sanct.

63 Dum in præfatis sacris testimonijs enunciatur Sol reversos; accipitur Metonimicè: pro effecta scilicet causa, iuxta loquendi modum communem, nequaquàm iuxta veram entitatem. De huiusmodi stylo in sacr. pagina; *num.* 40. & sæpe *Tomis prior.* dixi: signatè *Tom. 6. T. 2. n. 44. & T. 4. n. 20.* Ita dicitur, *cap. 4. 8. Percussit Sol super caput Ionæ*; nimirum solares radij: frequenterque æstus & calores à Sole exeuntes, dicuntur *Soles.* Hinc cùm umbra in horologijs ex luce Solis, gnomone oppositio, naturaliter resultet, & in horologio Achaz miraculosè recederet; signatur recursus Solis: qui tantùm recessus umbræ: igitur in horologio, umbræ regyratio apparuit; quasi Sol cœlo ad orientem recessisset. Solis utique illo in articulo orbita non immutata quoniam portentum mirabile factum dumtaxàt in umbra.

Metonimia

64 Ipse Augustinus, eodem in loco, quo videtur astruere Solem retrogradum; umbra tantùm recedente, Solis statuit regularem cursum. *Unde* (inquit) *in hac reversione convenit Solem non mutasse.* Si cursus Solis iuxta Augustinum, non mutatus, & umbra mutata; portentum minimè factum in Sole, sed in umbra. Ordo cœli numquam mutatus, ut fusè diximus, *num.* 33.

Augustin.

Artificis formata manu, digesta moventur
Ordine cuncta suo. Manet irrevocabile munus.

Dracont.

Succinit Dracontius, de *Oper. sex dier.* à v. 336. Maiolus, quò supr. *Sol & Luna* (inquit) *quotidiano cursu terram semper circumambiunt: flave autem, aut revecti retrorsum, non possunt. Ita enim legem accepit Sol à Deo, ut semper currat, tantaque ordine semper perseverare.* Poëtæ: ut vidimus, *num.* 57. contraria proferunt. Fingunt, illisque videtur non dici magna, ni ultra vera, ut decantata sint nova, & admirationem concilient impossibilia. Manilius vel Ethnicus Astrologiam professus, & in illa apprimè doctus, adversus Poëtarum dementem mentem, dum ostentant acumen; ordinis cœli seriem definit uti immutabilem; *lib. 1. d. cap. 6.* à v. 42.

Maiol. Ordo astrorum immutabilis.

Numquàm transversas Solem retorrere ad Arctos,
Auroramque novis nascentem ostendere terris:
Nec lunam certos extendere luminis orbes,
Sed servare modum quo crescat, quove recedat.
Nec cadere in terram pendentia sidera cælo.

Manil.

65 His ergo claret voluntarium, & sine rationis fulcimine, quod impensè Thoringus propugnat; ut præmissum, *num.* 56. videlicèt, reliqua cœlorum luminaria, retrocessisse retrogrado Sole. Nec sententia est Augustini, licet à Doctore Sanctissimo expressa; quoniam profert: *Ut multi existimant.* Loquitur iuxta existimationem multorum. Sententiam exponit, verùm non astruit. Revertente Sole, ait Thoringus, astra quoque ordine cœli reversa. Ergo reversa non sunt, quia non revertus est Sol. Hinc in præceps tanta moles. Disputatio planè nihili, subiecto non supponente. Disquisitiones disponere iuxta voluntaria supposita, est profectò intellectum mittere in pascua. Liquet ex sequelis. Pendendum. Si maris continua tunc visitsitudo quiesceret, retroacta Luna, cuius motus mare sequitur; & Luna retrò cessit cum cæteris astris, quoniam retrò cursus Solis; evanuit in illo articulo conditio essentialis temporis. Sol, Luna, & cætera luminaria, sunt signa temporum, dierum & annorum; quia cursu regulari ab ortu ad occasum, indicant in diebus & annis tempus. Si temporis causa luminaria; his retroactis, recesserunt etiam tempora. Quis vel furens phreneticè cogitaret? Quod non possibile, proferret Solis illo in tempore decorsus: nimirum, quòd esset revocabile tempus. Ludicrum utique, ut claret vel insipienti: igitur dum temporis præsentia instantia, fugiunt interea. *Irrevocabile tempus omnibus est vitæ.* Virgil. 10. *Æneid.* v. 467. & Ovid. 3. de *Art.* vers. 63.

Augustin. *Astra non sunt retrocessa, reversa umbra.*

Nec quæ præterijt, rursum revocabitur unda;
Nec quæ præterijt hora, redire potest.

Ovid.

66 Similiter, sine supposito, evanescunt, quæ de die longiore solito cogitant, qui de Sole retrò acto proferunt sine reflexione sententiam. Thoringus, Sanctius & alij cum Sacerdotibus Persis, illum diem triplicatum constituunt. Loquuntur ex suppositione. Alapide, septemdecim horarum: duodecim naturalium, & quinque deinde: quia ab hora decima cursum translactum repetijt Sol. Apud Augustin. d. *Duos dies in una luce*, legitur. Alij alia, sed pro libito cuncta. Totum namque evanidum, quippequam nullum suppositum. Embolium si ex retrogressu Solis; nihil succi, Sole non retrocedente. *Dispossuit Deus miraculo.è* (subdit Burgens. ut diximus, *num.* 52.) *quòd Sole incedente cursu suo, absque aliqua variatione seu retrocessione, radij solares in horologio Achaz tantum, & non alibi, retrocesserint per decem gradus; & iterum reversi sunt per alios decem gradus: in qua quidem retrocessione radiorum, & eorum reversione, illa dies nec fuit maior, aut minor solito: nam cursus naturalis & cursus solis non fuit in aliquo variatus.* A cursu Solis, non ab eius luce mensura diei dimanat: alioquin diem faceret minorem, si pateretur Eclipsim. Hoc enim modo nullus cœlestium corporum visus est error: qui quidem naturaliter contigisset, tot auctis horis, Sole retrocedente.

Nec dies fo-lite maior.

Burgens.

67 Suffragor sententiæ, sed non modo positionis; quia sic oportebat, radium Solis à Sole separati, vel de novo à Numine educi, vel singularem lucem à Deo creari, umbræ effectricem adversus Solis motum; non interposito corpore opaco, ac designandas lineas in horologio. Deinde idem eundem radium operari reflexè, quod rectè debebat facere; in quo objicitur impossibile, & alia præmissa, *num.* 52. Modus ergo huiusce portenti non sic. Retrocessit ergo Sol ad speciem tantùm; quippequàm ad signum quasi visus retrocedere. Hæc sub Ezechia, Solis ad speciem retrocessio, facta utique sicut sub Iosue Solis statio. Nimirum Sole percutiente gnomonem horologij Achaz, signantem in illo lineam decimam (ut notabat umbra) & impeditis Solis radijs (naturaliter directis atque rectè in horologium) ministerio Angelorum, formata est in nube meteorologicè imago Solis, perspicua cunctis; sed Sole occulto. Nubes enim imagine Solis (de quo latè egimus à *num.* 41.) ita aptata in horizonte proportionaliter fuit; ut Solis imago ex ea percuteret lineam primam, quam quinque retrò horis Sol in oriente tetigerat; & quam tunc minimè percuteret, si pallam esset. Cùm ergo radius imaginis Solis lineam signaret, quasi Sol retrocessisset; Sol dicitur retrogradus, & eius in cœlo gyrus; quippequàm regulariter non aliam lineam signaret, modò in sphæra ad signum reversus esset.

Quamdiù re versa est umbra ex Sole, Sole non retrocedente.

68 Hac positione ac dispositione, nulla novitas in diuturnitate aut brevitate ad con-

constitutionem regularem Dei. Nulla umbræ ex luce Solis mutatio, nisi in horologio Achaz. Nullia in cursu Planetarum, nec in ordine motuum cœlestium orbium; nec in mari, nec in tempore. Reversa est umbra, non Sol. Non immutantur astra, ex eo quòd in terra maveatur umbra. Radij Solis in nube rorida (reverberationis capaci) efformarunt repercussione imaginem adinstar lui micantem, & rectè ad horam primam lineam horologij percutientem. Ita tunc hora prima, cùm iuxta tempus extra Achazi horologium, erat decima. Nonnulli admittunt umbram motam in cunctis civitatis horologijs, imò regionis Iudææ (quod non facile, ubi dumtaxat asseritur à nobis in horologio Achaz: siquidem radij Solis, sive directè sive reflexè, idem signant ubique. Umbra tantùm fiebat in horologio Achaz; dum imago Solis in nube lucida extenderetur ad cuncta urbis horologia. Maius profectò in umbra & ex umbra miraculum: siquidem ita in meteoro Angelicum ministerium; ut in alijs horologijs Sol rectè signaret decimam, dum imago impressa nubi, in horologio Achaz primam demonstrabat horam. Hoc necessarium in dispersione lucis, dum videntur (uti fæpe) duo Soles. Vide *num.* 42.

An solùm re lapsa in horologio Achaz.

69 Apud AA. præfatos, anxiè controvertitur, quam diù duravit Solis reversio? Nos negato supposito, inquirimus: Num umbræ retrò actio facta fuerit in momento? Num statim evanuerit, ut Ezechias eius mutationem è recessu vidit; an aliquot horis cum aulicis Rex portentum observaverit? Vel denique an paulatim & sensim umbra in præfato horologio ad primam lineam pervenerit; quo celebrius, videntibus cunctis, prodigium fieret? Ariolari oportet. Arbitror nihilominus, totidem horis umbram in lineam Primam peregisse cursum; quot Sol absumpsit utique ad decimæ ascensum. Alias si in momento temporis fieret portentum, dici poterat phantasticum, vel præstigias oculorum. Assipulatur cogitationi Iosephus: etenim cum postularetur à Rege Ezechia (uti relatum, *num.* 60.) ut quando umbra in horologio iam ad decimam lineam pervenisset, per totidem umbra circulum retrò ageret, fundit: *Cum Deus hoc dedisset Propheta precibus; viso (ut voluit) tam insigni prodigio; confestim sanitate recepta, ad templum ascendit, & adorato Deo, vota persolvit.* Ezechias si animadvertens vidit per totidem lineas, per quas ascenderat Sol, umbram reverti, & gradatim circum duci; saltem quinque horæ tritæ in umbræ retrogressione: ita enim perspicuius clarebat miraculum; quoniam ita factum & perfectum, uti optatum & promissum. Non enim ad miraculum signaretur horologium, ni aliquod esset horarum spatium. Non enim absolutè reversio promittitur umbræ; sed in lineis horologij.

Quantiù duravit umbræ reversio?

Ioseph.

70 Nihili ducendum, dicere: Ergo saltem per quinque horarum spatia, crevit in illo articulo dies. Umbra facta ex luce, lux dimanavit à Sole, Sol illas quinque constituit horas, licet reflexè. Iterùm dico ducendum siccè. Sol occultò à nullo visus, suum peragebat connaturale cursum, currens orbitam; quandiù eius imago in nube per lineam & lineam conducebat umbram: ita ut hæc perveniente ad lineam primam, destinatam in valetudinis signum (in horologio Achaz in quo portentum) & simul evanescente cum imagine Solis in nube; eandem horam temporis congrui signaret apertus Sol, & in cunctis horologijs, & in horologio Achaz. In hoc tantùm exhibitum ac ostentum prodigium; umbra tot gradibus recederet, quot Sol in illo ascendisset. Quapropter cum lucis Solis nec minueretur, nec augeretur splendor; dies ille climate in illo, vel cum portento nec minor nec maior. Nec concedendo in nube perseverantem è Sole fulgorem, Solis regressionis vilum ostenderetur specimen: siquidem vel Sole in occasu (quod inficior) imagine Solis perseverante in meteoro; sicut sub Iosue, ad extentionem lucis, præternaturaliter nubes sequeretur cursum Solis. Hinc licèt dies esset maior, non ideo Sol retrocessisset in cœlo. Non enim sterit Sol; sed dies extensa in diebus Iosue. Hæccine sententia nostra, & rationes pro sententia. Quid mirum, quòd de huiusmodi singulari portento, illis ignoto, interrogarent Babylonij, observarent Persæ, ac disquirerent Ægyptij; ut vidimus ex sacra pagina, ex Dionysio, & Herodoto? Si acu disputationem non tetigi, voluisse sufficiat. Sat.

Dies ille cæteris æqualis fuit.

71 Sat ergo nobis videbatur in Tautologiæ argumentum, quod in duabus *qq.* intricatis exquisitum: maximè cùm de tertia erga Solis obscuritatem, Domino patiente, sententiam præmisissemus, *num.* 37. nimirum factam interpositione nubium. Verùm cùm in placitis varient multiplicibus argumentis AA. ex professo tractare quæstionem, in obsequium amicorum instantium, planè perplacuit. Quapropter ut citò eluceat, quid de illa singulari contemplatione sanctum; dico, frequentiori modo loquendi, Solem signari ab Evangelista obscuratum: extetum litteraliter, Sol obscuratus entitatiuè non esse sicut,

etśi dicatur, *Stetit Sòl*; Sol śub Iośue non śterit: nec Sol śub Ezechia reverśus eśt; tametśi ścriptum śit: *Reverśus eśt Sol.* Senśum (śicut in śuperioribus vidimus) ita præśentis diłquiśitionis catholicè depromemus. Iośue, 10. 11. Iśai 38.8.

72 Ab Ethnicis & Hebræis æther cœlumque habita ut theatrum, lucidaque ścena, qua littetis śplendoris cuncta śint ścripta: igne ścilicèt in æthere, & aśtris in firmamento, lucidioribus characteribus Zodiaci: etenim variâ pośitione ac diśpośitione Signorum, Aśtrorum & śtellarum (ordine potiśśimè cabaliśtico) cuncta hominibus futura contenta, & tam ścæva, quàm prośpera. Ideoque dicitur *Alphabetum cæleśte*, compactum śtellis, pro litteris; quarum figuras & notas refert, & obśervatione phantaśtica colit, inter deliros Cabaliśtas, Iacob. Gaffarellus in libell. de *Curiośitatib. inaudit.* Hoccine Alphabetum profert Athanaś. Kircher. *Tom.2. Oedipp. gyptiac.* p. 2. Claś. 7. cap. 7. *Digreśś. ingul.* in *Gymnaś. Hieroglyphic.* Ne acta agerem, plura curiośa śtudiò prætermitto. In cognitionem cerebelli pertuśi extollentium hujuśmodi inśaniæ embolium, śapientiæ uti pretiośum theśaurum; & quantùm ibi blandiantur de inventione śine fucco, phantaśiæ debacchantis aborśu; śatis dicta etśi per indicem, *Tom. 6. T.1. An. 16.* Odi futilia: śolummodò (etiam obiter) tangam; ubi de śuperśtitione combinationis ad *Sortes* egero, ad illud Act.1.17. *Sortitus eśt ſortem miniśterij hujus*, Tom. śeq. *Tautolog.* 10. à num.41. Ovid Alphabetum cæleśte

73 Meteora quædam, quæ ex Phænomenis diverśis ex aśpectu conśtellationum cæleśtium & Planetarum (de quo ex profeśśo in *Prolog. Galeat. Ephemerid.*§.4.) maximè śi rara, & quæ verè, vel quoad śpeciem excedunt vires naturæ; futurorum eśśe śignaś elucet ex śacra pagina. *Erunt śigna in Sole & Luna & śtellis.* Luc.21.25. *Marc:*13. 24. & *Matth.*24.29. Plura tetuli, *Tom.3.T.4.à n.*17. Horribile meteoron præścribitur, 2. *Machab.*5.à 1. Varia meteora & portenta.

Signa tamen laćtus dant haud incerta futuri.
Arma, ferunt, inter nigras crepitantia nubes,
Terribileśque tubas, auditaque cornua cœlo,
Præmonuiśśe nefas

Ovid. Occinit Ovid.15. *Metamorph.*fab.5.1.& Lucan.1. *Pharśal.*v.577. idem profert.

Inśonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
Miścentur, tantum nox atra, śilentibus auris
Edidit.

Nunciatum, noćtu in cœlo (ait Plutarch.in *Mario*) *viśas fuiśśe haśtas ignitas: clypeośque primum in diverśas partes śe commoviśśe, inde concurriśśe: formamque & motum pugnantium virorum exhibuiśśe. Denique parte altera fugiente, altera inśequente, omnes verśus occidentem śe propulśśe.* Cornel. Gemma, de *Divin. Characteriśm.*lib.2. cap. 1. inter alia mira (quæ videśis) refert: *Sol viśus eśt, veluti temone śanguineo per medium diśecari, concurrentibus undique globulis caloris cœleśtis; quos multa equitum turma vexillis eiuśdem coloris inśtructa, śequebatur, tanto impetu concurrentium: ut horror śpectantibus cum voce è vita propè eliśerit.* Idem & Ulyśś. Aldrovand.de *Monśtr.* Tom.4.ścribunt, in aëre duos iuvenes cataphractos viśos acerrimè decertare, śpectaculo mirabili, & śanguinolentâ śpecie. Plin. *lib.2.cap.*83. ex quo Raviś. Textor, 7. *Officin.* cap.53. inter miracula naturæ, Aśtrorum influxo, śignant, multis śpectantibus, duos montes inter śe concurriśśe, crepitu maximo aśśultantes, recedenteśque, interdiù exeuntibus in cœlum flammâ & fumo, quorum commotione oppida colliśa, & animalia exanimata. Varia ergo ab aliis śimul referuntur portenta (quæ uśquequaquè śpeciali maniâ, in quolibet articulo objicit Tit. Livius) collecta à Tibullo & decantata, *lib.* 2. *Eleg.*5.à v.71. Plutarch. Cor. Gem. Plin. Tibull.

Hæ fortè dixerunt, belli mala śigna, Cometem,
Multus ut in terras depluerętque lapis.
Atque tubas, atque arma ferunt śtrepitantia cœlo
Audita, & lucos præcinuiśśe fugam.
Ipśum etiam Solem, defectum lumine vidit
Iungere pallentes nubilus annus equos.
Et śimulacra Deum lachrymas fudiśśe tepentes,
Fataque vocales præmonuiśśe boves.

Alia infrà. Appośitè Auguśtin. *Epiśt.* 80. *Śigna vero de cœlo & terra* (inśit) *nunquid maiora nos vidimus, quàm qui fuerunt ante nos? Nonne śi gentium legatur hiśtoria, tanta*

tanta mira reperiuntur extitiśśe de cœlo terraque; ut aliqua etiam non credantur? Quando nos vidimus Solem śic obścuratum, quemadmodum obścuratus eśt, cùm lumen mundi penderet in ligno? Verum, proh dolor! Sol obścuratus, non erat futuri prodigium; śed theatri ex tenebris lucidiśśimum śpeculum. Auguśtin.

74 De prodigijs ac śingularibus portentis, quippe non obvia phænomena, dicitur fore śigna. Communia autem, vel quia communia, vel quia cognita naturalia, fuere niśi ab Ethnicis reflexionis indigna. *Niśi ab Ethnicis*, dixi, etenim utpote śummè śuperśtitiośi; vel quotidie apparentia, vel non apparentia, ducebant magni; quos quidem interdùm śequebantur Hebræi, in quos invehitur Ieremias dicens: *Iuxta vias gentium nolite diścere, & à śignis cœli nolitis metuere, quæ timent gentes.* Quæ verò facta miniśterio Angelorum timenda, igitur in aliquod propośitum śunt effićta. Ioann. Pontan. *Uran.* lib.1. v.500. Ierem 10. 2. Pontan.

Ut audiat è longè tellus fatalia inśſa.

Ut viśis portentis hominum compeścatur audacia, Numiniśque irati imploretur clementia: ut iuśtitiæ rigor molleścat lachrymis, pungaturque amor compunctione cordis. Indifferentia śigna śunt: nimirùm, in videntes, & in hośtes. Vita śunt śuper Ierośolymas śigna cladis: *Quapr pter omnes rogabant, in bonam monśtra converti.* Fuerunt vel Ethnici. Æśchil. in *Perśit.* v. 194. *Supplex ora: śive mala fecerint quæ vidiśti; roga Deos, exitum horum facere.* Petron. *Satyric.* Carm. 19. accinit: Cur Deus portenta exhibeat? 2.Mach.5. 4.

Continuò clades hominum venturaque damna
Auśpicijś patuere Deum, namque ore cruento
Deformes Titan vultur caligine texit.
Parte alia plenos extinxit Cynthia vultus,
Et lucem śceleri śubduxit: vupta tonabant
Armorum śtrepitu: cœlum furit, & tuba Martem
Sideribus tremefaćta ciet.
Cœlum illic cecidiśśe putes
Sanguineoque recens deścendit Iupiter imbre:
Hæc ośtenta brevi śolvit Deus.

Petron.

Nihil flectit magis in benevolentiam iudicem; quàm eius vel in flagellis śequi śponte voluntatem. *Si apparuerunt bona, da perfećta. Si autem inimica, inimicis retro dimitte.* Sophocl. in *Electra*, a v.654. & Lucanus, 1. *Pharśal.*v.635. Sophocl. Lucan.

Et fibris śit nulla fides? Dij viśa ſecundent.

75 Cum ignea & lucida (vel quia lucida ignea) uti śunt aśtra, śint śummè delectabilia, & clariora; frequenter per illa portenduntur prośpera, śicut per umbras & tenebras infelicia. Ab uno extremo ad aliud śignatur lævum; śicut econtrà fauśtum. Śiccine viciśśitudo. 1. *Aśtronom.* cap.1. v.94. Manil.

In noćtemque dies, in lucem vertere noćtes.

Iśaias śæpe per lucem indicat felicitatem Synagogæ. *Orietur in tenebris lux tua.* 58. 6. *Illuminare Ieruśalem, quia venit lumen tuum.*60. 1. *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam.*9. 2. *Exortum eśt in tenebris lumen.* Pśalm.111. 4. & 138. 12. *Nox śicut dies illuminabitur.* Ioann.1. 5. *Lux in tenebris lucet.* &. 2. Petr. 1. 19. *Lucernæ lucenti in caliginośo loco.* Quare ut ex śomma ærumna, quia erant in ultima regula, ośtenderetur Hebræorum deśperata fortuna; dicitur śub Eśthere, *cap.*10.6. & 11. 11. *Lux & Sol exortus eśt.* Ovid. Epiśt.15. v. 318. Per lucem prośperitas. Ovid.

Cand dior medio nox erit illa die.

Sophocl. in *Aiac* v. 390. *Heu tenebræ, mea lux! O śplendidiśśime Erebe!* Plutarch. in *Cæśare*, de exitu pugnæ Pharśaliæ conśulente per exta; dicit reśpondiśśe aruśpicem: *Magnam Dij flatus rerum tuarum in diverśam partem portendunt mutationem. Itaque śi in præśentiarum res tuas extśimas, bono eśśe loco; adverśam fortunam: śin afflictas cenśes, meliorem śpera. Eu enim nocte, quæ pugnam præceśśit, cum exubias ipśe inśpiceret; fax cœleśtis ignis conśpećta eśt: quæ cum śuper caśtra eius śplendida & flammea feretur; in Pompeij caśtra decumbere videbatur.* Perdiccas, qui primus principatum obtinuit Macedoniæ; omine Solis accepit. Pro mercede laboris petitâ; qui tunc ditioni dominabatur, śignavit Solem. Tunc iuvenis dixit: *Accipimus Rex, quæ das: & gladio circumścribens in pavimento Solem immentem per fumarium; & circumścriptum cum ter in śinum śuum hauśiśśet, avit futurus Rex Macedoniæ.* Herodotus, *Lib.*8. n.34. De Cyro in humili fortuna, refert Cicero, 1. de *Divinat.* Solem ad eius pedes iacuiśśe. Per Solem maxima.

Idem

Idem Iul. Cæsar Bulenger. *Eclog.*7. ad Amob. qui ex Photio in *Biblioth.*fol.227 refert, etiam fœminam Milesiam peperisse filium, & per quietem in felicitatem infantis vidisse Solem, per os in se subeuntem, qui per ventrem exivit. Legimus in *Ephemer.*21. *Septembr.* num.5. Consule Bulenger. de *Prodig.*tot. *lib.*5. *System.* Denique in signum mirabilis illius victoriæ, quam de Getis reportavit Theodosius (ut refert Nicephor. *lib.*14. *cap.*7. Augustin.5. *Civ.* cap.26. & fusè Claudian. in *Panegyr.*3. *Honor. Consul.*) in cœlo vitæ stellæ plurimæ agglomeratæ instar examinis. Cornel. Gemm. d. *lib.*1. *cap.*8.

Mira.

76 Sic signa felicitatis de tenebris in lucem; è converso similiter de luce in tenebras. In signum cladis Babylonis. Isai.13.10. dicitur: *Stellæ cœli & splendor earum non expandent lumen suum. Obtenebratus est Sol in ortu suo, & Luna non splendebit in lumine suo.* In portentum vastationis Ægypti, Ezech.32.7. *Operiam cœlos, & nigrescere faciam stellas eius: Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen suum. Omnia lumina cœli mœrere faciam & dabo tenebras.* Ierem.15.9. *Occidit Sol, cum adhuc esset dies.* Amos, 8.9. *Occidet Sol in meridie.* Ioh.5.14. *Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.* Idem, *Isai.*59. 10. Inter Profanos frequens metaphora. Virgil.10. *Æneid.*v.275. *Lævo contristat lumine cœlum.* Senec. in *Agamemn.* v.489.

Per tenebras in felicitas signata

Premunt tenebræ lumina, & diræ stygis
Inferna nox. Densa tenebras obruit caligo.

Senec.

Quoties ingentes venturæ sunt calamitates; solent signis prænuntiari, ut ait Herodot. *lib.*6. n.6. Ante cædem Romuli, ut in eo, inquit Plutarch. *Subitò in aëre mirabilem, ac verbis superiorem, tempestatem, mutationesque incredibiles extitisse. Solis enim lumine obscurato, noctem ingruisse.* Sol eclipsim passus est, antequàm in pugna Pelopidas caderet. Idem in *eo.* Sub morte Periclis & Agesilai; Bulenger. de *Prodig.* cap. 1. In cæde Philippi Amyntæ, Iul. Obseq. Antequàm Xerges Græciam invaderet; Herodor. *lib.*7. num.15. subdit: *Instructo exercitu, moventi Sol suam in cælo sedem relinquens apparere desijt; cum nullæ nubes, verum serenissimus aër esset, & pro die nox extitit.* Idem *lib.*9. n.3. de Cleombroto, Spartæ Rege, inijt: *Inter sacrificandum Sol in cœlo obscuratus est.* Lucan. d.1. à v.650.

Eclipses Solis nonnum quàm fatales.

Quod cladis, genus, O Superi? Qua peste paratis
Sævitiam? Extremi multorum tempus in unum
Convenere dies: fluxerunt incendia mundo,
Et cœlum Mars solus habet. Cur signa meatus
Deseruere suos, mundoque obscura feruntur?

Lucan.

In Hispania ante adventum Scipionis, tota cœli regio ardere visa est, fax in æthere emicuit, quam contexerunt tenebræ. Iul. Obseq. & Gemma, d. *lib.*1. *cap.*8. ubi plura meteora haud absimilia refert; sicut Plutarch. in *Cæsar.* de cuius cæde signis, subdit: *Fulgores cœlestes, & flagrantes passim auditos. Calorem ex manu multum flammæ effudisse, visumque ardere; sed flammis cessantibus, nihil habuisse mali. Strabo Philosophus narrat, homines ignitos per aëra deferri visos.* Virgil.1. *Georg.* à v. 463. nostri articuli potest specimen.

Plutarch.

Sol tibi signa dabit. Solem quis dicere falsum
Audeat? Ille etiam cæcos instare tumultus,
Sæpe monet, fraudemque, & operta tumescere bella.

Virgil.

77 Tunc sensum totus mundus accepit, & à Numine facta signa; ut mundus haberet sensum. Bulenger. quò dudùm, ex Apollon. lib.1. *Excid. Ierosolymit.* accinit: *Signa.*

Haud dubio terrore dabant. Pia cura tonanti
Scilicet in magnis semper fuit ista ruinis,
Humanum manuisse genus.

Apollon.

Sed Hebræi, ne divinitatem crucifixi fateantur, ut notat Hieronym. in *Matth.*27. dell. quium tunc Solis accidisse dicunt, sicut usquequaquè videtur. Falluntur, ut infrà videbimus. Vel ab Ethnicis fictum è cœlo signa specialia, dum aliquis ex filijs Deorum tradebatur neci. De Sarpedone, Iovis filio, Homer. 16. *Iliad.*v.415. succinit:

Quàm cæci Hebræi, & obstinato cordi!

Nec immorigerus fuit pater hominumque Deorumque.
Cruentas autem guttas defudit in terram,
Filium dilectum honorans.

Homer.

De filio Auroræ Memnone, ab Achille occiso, Q. Calaber, seu Smyrn. lib.2. *Paralib. ad Homer.* v.590.

——Multisque lamentis planxerunt Dive,

Ho-

Honorem tulum filio pulchræ Auroræ deferentes.
Occidit tunc Solis lumen.

Q. Calab.

Quid pro illo, qui fecit Auroram & Solem? *Cœlum, terra, Sol, sideraque* (ait Leo Pap. serm.10. de *Passion.*) *indignos vos suo ministerio protestantur, terribili motu, insolitoque defectu tenebras mundo vestræ cæcitatis ostendunt.* In luce factum Chaos.

——Luna subitò conditur, stellæ cadunt.
In ætra Pontus tollitur, cœlum perit:
Nec una vox est, densa tenebras obruit
Caligo, & omni luce subducta fretum
Cœlumque miscet.

Senec.

Modulatur Cordubens. in *Agamemn.* à v.465. Quæcumque ab Ethnicis ficta, in nostro articulo vera.

78 Huius portenti multiplex ab AA. exponitur causa. Leonem Papam vidimus, *numer.* anteced. ut pugnaret orbis terrarum contra infensatos, dum insensibilia demonstrabant sensus. Altipulatur Gregor. Magn. in *Evangel.* Homil.10. Hieronym. d. *Videtur mihi* (inquit) *clarissimum mundi lumen, hoc est, luminare maius retraxisse radios: ne aut pendentem videret Dominum, aut impij blasphemantes sua luce frueretur.* Augustin. serm.17. de *Tempor.* addit: *Sol occidit, sacrilegis, ut spectaculum obumbraret funestis.* Facinus detestatus, ne videret.

Sol cur in Christi passione obscuratus?

Hieronym. Augustin.

——Solis quoque tristis imago
Luridaque feltetis præbebat lumina terris.

Ovid.

Succinit Ovidius quò supr. in cæde Imperatoris. Quid si mancipia adversum Dominum dominantium, Regem Regum, Angelorum & hominum, incredibili audacia & insolentia insurrexerint, & cruci exultantes affigerent? Ideo mundus totus inhorruit, & Sol ipse tantum flagitium avertatus, radios suos pudore subtraxit; & totum aëra tenebris luridis texit. Ubi scelera magna concipit humanum pectus; Sol umbris abscondit vultus. Senec. in *Tyest.* à v. 788.

Quo terrarum, Superumque parens,
Cuius ad ortus noctis opace,
Decus omne fugit? Quo vertis iter,
Medioque die perdis Olympo?
Cur Phœbe tuos rapis aspectus?
Nondum sera nuncius horæ
Nocturna vocat lumina Vesper:
Nondum in noctem vergente die
Tertia misit bucina signum.
Quid te ætherio populit cursu?
Quæ causa tuos limite certo
Deiecit equos?
Solita mundi periere vices.
Nihil occasos, nihil ortus erit.
Sol iubet tenebras surgere, nondum
Nocte peracta? Non succedunt æstra
Nec ullo micat igne polus:
Nec Luna graves dirigit umbras.
Sed quicquid id est, utinam nox sit.
Trepidant, trepidans pectora magno
Perculsa metu; ne fatali
Cuncta ruina quassata labent:
Iterumque Deos, hominesque premat
Deforme Chaos.

Senec.

Facinus erat, quod pridem Sol nec viderat, nec aspicere volebat: modòque ad verum dirumque facinus, ne videat malum negat aspectus; quoniam totus mundus in maligno positus. Succinit Sedulius lib.5. *Carm.* à v. 182.

Protinus in patuli suspensus culmine ligni,
Religione pia mutans discriminis iram,
Pax crucis ipse fuit, violentaque robora membris
Illustrans proprijs; pœnam vestivit honore.

In-

Interea horrenda subitò venere tenebræ:
Et totum tenuere polum: mœstusque migrantem
Exequijs texere diem. Sol nube coruscos
Abscondens radios, retro velatus amictu,
Delituit, tristemque infecit luctibus orbem.
Hunc elementa sibi meruerunt cernere vultum,
Auxilijs orbata patris: latata per ortum,
Mœsta per occasum: nam lux ut tempore fulsit
Nascentis Domini, sic hoc moriente, recessit.

Sedul.

79 Astruunt Evangelistæ. *Erat ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram, usque in horam nonam, & obscuratus est* Sol. Luc. 23. à 44. At Matth. 27. 45. *A sexta hora tenebræ factæ sunt super universam terram usque ad horam nonam.* Idem Marc. 15. 33. Omnes conveniunt in tenebris factis; sed Lucas solus dicit obscuritatem Solis: imò indicare videtur, non à Sole obscurato exortas tenebras; sed a tenebris exortis Solis luces fuisse obscuras: *Tenebræ factæ, & obscuratus est Sol.* Obscuratio Solis fuit tunc prodigium & singulare, quippe occulta causa, & importuno tempore. *Quanto quæque res abstrusiores habet causas, tanto est mirabilior*: inquit Augustin. in *Psalm.* 118. Concion. 27. & *Epistol.* 80. Hoc Solis deliquium vocat verè mirabile & prodigiosum. Humana ratio, & subtilior scientia, omnesque naturalis indaginis vires obstupescunt, tamquàm ad conspectum Gorgonis. Quapropter Dionysius Areopagita dixisse, viso deliquio, fertur: *Aut Deus naturæ patitur; aut mundi machina dissolvitur.* Tertul. ad *Scapul.* cap. 3. *Extincto pene lumine* (inis) *adeo portentum fuit, ut non potuerit ex ordinario deliquio hoc pati.* Idem Origines, *Contra Celsi.* lib. 2. Euseb. in *Chron.* Ann. Christ. 33. Oros. *lib.* 7. cap. 4. *Sol lucere desijt.* Briet. Denique Lucian. in sui *Martyr. Actib.* & apud Rufin. lib. 9. *Histor. Eccles.* cap. 6. ait: *Invenietis, temporibus Pilati, fugato Sole, interruptum tenebris diem.*

An Sol obscuratus à terra tenebris, vel terra à deliquio Solis?

Augustin.

Tertull.

Lucian. M.

80 His patet, mirabiles tunc non fuisse super terram universam umbras, sed Solis tenebras; à quibus ortæ telluris: siquidem si à terræ tenebris obscuritas Solis; quod nam prodigium, quod usquequaquè videmus nubilo die, nubibus densis supra nos sepulto Sole? Dum Lucas dicit: *Tenebræ factæ sunt in universam terram, & obscuratus est Sol*, est hysteron-proteron: quo schemate sequens antecedens est. Act. 26. 10. *Cùm occiderentur, detuli sententiam.* Prior est sententiæ prolatio, quàm damnatorum occisio. Illud etiam Virgil 3. *Æneid.* v. 662.

Hysterologia

Virgil.

Postquam altos tetigi fluctus, & ad aquora venit.

Videsis, *Tom.* 2. *T.* 9. *n.* 9. 3. *T.* 12. *n.* 10. 5. *T.* 6. *n.* 40. 6. *T.* 6. *n.* 31. *& hic, T.* 6. *n.* 18. Non secùs in præsenti testimonio, potissimè accepto Tò *Et*, haud pro particula copulativa, sed exegetica & rationali; nimirùm pro *Quia*, vel *Eò quòd*. Unde sensus genuinus (ut tot tantorumque AA. persistat sententia) non est, quòd Sol obscuratus sit, quia tenebræ factæ in universam terram: sed tenebras factas in universam terram; eò quòd Sol in cœlo obscuratus sit. Ita ergo Matthæus & Marcus per tenebras telluris, demonstrarunt superius deliquium fulgentis Solis. Ita effectus defectus lucis Solis describitur à Profanis.

Et *pro* Eò quòd,

Ipse caput medio Titan cùm ferret Olimpo,
Condidit ardentes atrâ caligine currus;
Involvitque orbem tenebris, gentesque coegit
Desperare diem.

Lucan.

Succinit Lucanus, 1. d. à v. 540. & Seneca in *Thyest.* à v. 831. subdit & floridè:

Iterum terrus, & vaga pĕcŭ
Sidera mundi natura tegit.
In nos atas ultima venit. O nos durâ
Sorte creatos, seu perdidimus
Solem misseri, sive expulimus!

Senec.

81 Sol sanè obscuratus est, & in meridie, ut prædixerat Amos. *In die illa occidet Sol in meridie; & tenebrescere faciam terram in die lumin is.* Item *Ierem.* 15. 9. & alijs in loc. uti diximus, *n.* 76. Hieronym. in *Ioel.* 2. Augustin. *Epist.* 80. & *Evangel. qq.* 105. Tertullian. 4. *Adverf. Marcion.* cap. 42. & plures alij. Non ergo est dubium de obscuritate lupis Solis; sed de modo, causâ, aut principio obscuritatis. Nihil mirum, de sententiæ suspensione in singulari portento: dum in communi dubijs & dubijs iure percellitur cogitatio. Audi Stoicum in *Hercul. furent.* à v. 938.

Amos. 8. 9

— Sed quid hoc? Medium diem
Cinxere tenebræ: Phœbus obscuro meat
Sine nube vultu. Quid diem retrò fugat,
Agitque in ortus? Undè nox atrum caput
Ignota profert? Unde tot stellæ polum
Implent diurnæ?

Senec.

82 Nonnulli naturalem arbitrati sunt olim huiusmodi Solis defectum, quia licèt cœleste, erat corpus corruptibile; cuius splendor quibat crescere & decrescere. Unde Chrysostom. Homil. 10. ad *Pop. Antioch.* & 14. in *Epist.* ad Rom. ait: *Non solum Sol, sed & omnis mundus corruptibilis est.* Ambros. 1. in *Hexaëmer.* cap. 6. alijque plures sacri DD. quorum sententiæ sacra videntur testimonia favere. *Opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt.* Psalm. 101. à 26. & *Hebr.* 1. à 10. *Stellæ cadent de cœlo.* Matth. 24. 29. *Quid lucidius Sole? & hic deficit.* Eccli. 17. 30. *Sicut Luna mutatur*: 27. 12. Iam mutationis signa in Sole, Luna & stellis: minimèque mutatur, quod non corrumpitur. Vallesius de *Sacr. Philosoph.* cap. 89. & Plato cum Academicis. Gemma, quò supr. *lib.* 1. *cap.* 8. *Pleraque* (ait) *inter divina & naturalia, consistentem mediam sortiuntur: ut stellas cœlo decidere; Solem, Lunam, ut globos igneos volvi, nativo lumine destitutos.* Ibi ex Hipparcho refert, suo sæculo stellam genitam observasse, & etiam apparitionem duarum, quas prior ætas minimè viderat. Unam è septem Pleiadum choro evanuisse, sicut capto Byzantio, stellam Polarem non amplius visam. Ex Raymundo Lullio, stellas nasci ac perire, licèt non generatione aut corruptione; aggregatione lucis ac dispersione. Favere videtur ludibrio cogitationis, quod refert Plutarch. de *Glor. Athenien.* nimirùm, parta victoriâ apud Famagustam, Lunam adhuc gracilem, impletam fuisse accessu luminis repentino.

Chrysost.

Astra an corruptibilia?

Corn. Gemm.

An nova vis sit?

83 Albumasar Astronomus in *Introduct.* tract. 3. asserit, se Cometam vidisse supra Veneris Planetæ corpus. Quid mirum, dum Astronomi proferunt, novas stellas quasi quotidie nasci: Unde necessariò corrumpi. Plura ex ipsis signavi, *Tom.* 1. T. 1. n. 22. & de stella nova (quæ à præfato Gemma, alijsque dicitur *Phosophorus*, instarque Lucifer, *Phosphorus novus*) visa in *Cassiopeia*; assentitur genitum novum eius cœleste corpus è accessu & recessu, tanta & tali specie lucis, & circuitus statusque lege, ac ordine. Unde Petronius in *Satyr. Carm.* 19. v. 139. inquit:

Fax stellis comitata novis incendia ducit,
Sideribus tremefacta ciet Martem.

Petron.

Cùm errare multis modis contingat, alij ex Priscis, seu rancidis Philosophis, dixere pomposè & iactabundè, cœlos immotos esse, per illosque astra, sideraque moveri, sicut pisces in aqua, & per aëra volucres: & ne deserant ordinem sintque sine errore signa temporum, dictum & annorum, facta à Numine animata & intellectiva. Cœlum enim somniarunt, esse fluxum, labile, facile scindi ad impulsum corporis solidi; per cuius ambitum Planetæ, cæteraque astra statis horis, lumine & motu ministerium à Numine definitum sine erroribus exercent; & circulos varijs gyrationibus infallibiliter implent. Ita Stoici, apud Cicer. 2. de *Natur. Deor.* & Iust. Lipsium lib. 2. *Physiolog. Stoic.* & Dissertat. 5. usque in 14. Apud Cornel. Gemm. 1. d. *cap.* 8. *Stellas cœlo discurrentes.* Virgil. 9. *Æneid.* v. 20. *Video medium discedere cœlum, palantesque Polo stellas.* In rem Manil. 1. *Astron.* cap. 3. à v. 4. accinit:

An sidera vaga?

Quod patet ex ipso motu cursuque volantis,
Cum suspensus erat Phœbus, cursumque reflectat
Huc illuc, agiles & fervet in æthere metas;
Cùm Luna & stellæ volitent per inania mundi.

Manil.

Iuxta eiusmodi dementiam, Manichæi Solem & Lunam *naves lucis* vocabant; ut refert Augustin. de *Hæresib.* n. 46. & *Epist.* 119. Ducuntur per fluxa cœli, quasi naves per aquas; cùm eis, non cœlis, sit innata, & ad lubitum mobilitas.

84 Non hic hæret delirium: ultrà procedit: igitur ex huiusmodi conditione, vaporationeque voluntariâ, oriri dicunt luminarium, quandoque quæ videntur, deliquia: simulque ampliorem splendorem & lucem; iuxta accessum vel recessum ad cœlorum superficiem. Unde si introrsùm vagantur luminaria, apparent obscuriora, vel non apparent; ut de septima Pleiadum canit Ovid. 4. *Fastor.* v. 170.

An accedat, vel recedat à superficie cœli?

Quæ septem dici, sex tamen esse solent.

Ubi verò cœli faciei proximiora, videntur à nobis magis lucida. Qua de causa de *Maia*,

una Pleiadum, dicit in *Phænom.* Aratus: *Præclaro lumine Mata.* Iuxta Gemmam, quò dudùm: *Lucidiores & splendidiores multò redditas stellas in pede Orionis, & ala Corvi.* Similiter in stella Veneris (de qua egimus ex August. *n.* 37.) mutatus color, magnitudo, figura & situs. Ita de stella nova, Corn. Gemm. in *Cosmocritic.* lib. 2. cap. 3. subdit: *Vibratis radijs ardescebat: per densissimas nubes, sæpe stellis latentibus, transparebat. Hinc pedetentim diminuta; denuò etiam coloris speciem languidiorem in dies nobis ostendit.* Huiusmodi positio, iuxta Varron. in *Hebdomad.* & Aul. Gell. *lib.* 3. *cap.* 10. *Septentriones maiores, minoresque facit in cœlo*: de Soleque siccine sito, Petron. ubi supr. v. 181. infit:

Gemm.

Petron.

Ipse nitor Phœbi, vulgato latior orbe,
Crevit; & aurato prætinxit fulgere vultus.

Prætut disita, vel proxima, astra mœrent vel lucent. Quapropter dum Solis defectus patuit in Christi morte, & radios ingeniti splendoris abscondit; haud alia causa, nisi quia vectus introrsùm, quasi natando recessit: vel quia uti corruptibilis ferè cassus lumine languit. Quis ita disiput? Hi medici vocandi, ut æger Sol revalescceret. Alios optat Satyricus, 6. v. 46. dicens:

Iuvenal.

O mediti, medici! mediam pertundite venam.

85 Hi non egent rationum pharmaco, sed alleboro. Cuncta quæ dicunt casca sunt, ac vetustate putrida. Hinc alij dicebant cœlum compactum ex lapillis minutis. Et Anaxagoras auctor huius delirij, vocat etiam Solem, *Lapidem ignitum*, seu *Ferrum ardens*, Augustin. 18 *Civ.* cap. 41. & hic Vives. Bulenger. de *Prodig.* cap. 1. & de *Ration. Divinat.* cap. 11. Ioseph. lib. 2. Contra *Apion.* & Baron. *Ann. Christ.* 52. n. 5. Imò ad fluvium Ægum-potamum, in prognostico victoriæ Lysandri de Athenienſibus, præut prædixerat Anaxagoras, lapidem è fornice cœlorum cecidisse; refert Plutarchus, in *Lysandr.* ubi: *Recidit enim è cœlo ingens lapis* (insit) *ostenditurque adhuc, & colitur. Ferunt Anaxagoram prædixisse; quoniam cœlestia corpora mutuò essent connexa; fore, ut agitatione eorum, unum aliquando labefactatum, avulsumque decideret. Neque verò stellas esse ijs in locis ubi cernuntur: sed quia lapidea sint & gravia corpora, lucere ea refractio in ipsis æthere: circumagi autem constricta vertigine, & vehementia motus cœlestis: eumque motum compactorum corporum ita ab initio tenuisse; ne cœlum rueret. Est alia verisimilior sententia eorum, qui stellas subitò emicantes, atque per aerem saltantes, non fluxum, aut distributionem ætherij ignis esse; sed iactationes & lapsus cœlestium corporum: quæ conversionis violentiâ velut elisa, per obliquum lata, ideo non conspiciantur plerumque, quia non in terram, sed Oceanum decidant. Antequam hic lapis ecciderit, ait Damachus, 75. continenter diebus, visum fuisse in cœlo corpus igneum prægrande, & nubis inflammatæ simile, quod fractis motibus ferretur; ita ut eius iactatione, avulsa & dilata in varias partes fragmenta, fulserint stellarum salientium modo.* Idem apud Petron. d. à v. 264. ubi:

Plutarch. *An cœlum ex lapidibus minutis constet.* *Et astra sint saxa ignita.*

Petron.

——— *Mutataque sidera pondus*
Quæsivere suum: namque omnis, regia cœli
In partes diducta ruit.

Hoc profectò haud est disputationibus naturæ abdita scrutari, sed insanire. Una mens cunctis dementibus. Lucan. d. *lib.* 5. v. 563. conceptis verbis:

Lucan.

——— *Summis etiam quæ fixa tenentur*
Astra polis, sunt visa quati.

86 Cœlos incorruptibiles esse, astruunt DD. sanioris doctrinæ. Aliqua tot sæculis portio esset corrupta, si illorum fuisset corruptibilis materia, cui adhæsibilis impressio peregrina. Non enim habent contrarium, nec ad corruptionem potentiam, propter inamissibilem formam, privationem excludentem, & semel concessam conditionem servantem: ideoque dicitur *Firmamentum cœlum.* Genes. 1. 8. Igitur corruptionis, eius forma excludit motum: unde in perpetuum duratura; quoniam persistet substantialis forma. Vide dicta *Tom.* 1. *T.* 1. *à n.* 22. ubi exposita sacra testimonia pro sententia contraria. Doctores ergo sacri, non sensum proprium astruunt, sed sui ævi Philosophorum referunt. *Cœli solidissimi quasi ære fusi sunt.* Iob. 27. 18. Effugium habebunt, qui corpus illorum somniant fluxum ac molle, secari facile; ut per illud ludentes, palantes pervagentur stellæ? *Æterna est cœlestibus natura. Non mortalis ille quoque siderum fulgor.* Dum dicitur, *Sol deficiet*; intelligitur, quoad nos, per eclipses; vel certo-certiùs, accepto actu secundo pro primo: idest, potest deficere: cœli perire possunt; ut varijs testimonijs probavimus hic, *num.* 38. Lunæ non mutatur substantia, sed gyris quoad

Cœli & astra incorruptibilia.

Plin. 2. *cap.* 8.

Actus secundus pro primo.

quoad inferiora crescit vel decrescit luminis apparentia: etenim cùm lumen habeat à Sole, nitet, vel languet, præut ad illum accedit, vel recedit.

87 Stellæ de cœlo cadere non possunt, quippe non est, ubi cadant; cùm minima sit maior terrâ. Astra fixa sunt in cœlo, quæ eiusdem naturæ & conditionis cum cœlis suis, exceptâ densitate, propter quam ampliore gaudent illuminatione; sed non vagè, quoniam immobiliter in Firmamento fixa à supremo Conditore. D. Thom. 2. de *Cœl.* lect. 10. & in 3. *p. quæst.* 44. art. 2. Discrimen est inter stellas fixas, & quas vocamus Cometas; vel quotidiè volantes, exhalationes ignitas: de quo Aristotel. 1. *Meteor.* & apud Poetas magna seges. Virgil. 1. *Georg.* v. 365. & 2. *Æneid.* v. 693.

Exhalationes ignitæ vocantur stellæ.

Virgil.

Sæpe etiam stellas, vento impendente, videbis
Præcipites cœlo labi: noctisque per umbras
Flammarum longos à tergo albescere tractus.
Stella facem ducens multa cum luce cucurrit,
De cœlo lapsa per umbras.

Vide dicta, *Tom.* 4. *T.* 10. *n.* 18. & Ovid. 2. *Metam.* fab. 1. Lucret. *lib.* 2. de *Rer. natur.* v. 207. Valer. Flacc. 1. *Argonaut.* v. 570. Aratus in *Phænom.* ad illud: *Per noctem atram stellæ præcipites ruant.* Aug. Polit. in *Rustic.* Plin. ubi supr. *cap.* 17. *Volitare stellæ videbuntur.* Ingenti ergo sulco flammarum per inane cum face feruntur. Non ita quæ fixa, etenim cum ordine nonnumquam moventur, quorum discrimen signat ubi supr. n. 85. Lucanus, à v. 61. & *lib.* 9. v. 12.

Lucan.

Ad quorum motus non solum lapsa per altum
Aëra, dispersus traxere cadentia sulcos
Sidera; sed summis etiam quæ fixa tenentur
Pollis ::. Stellosque vagas miratur, & astra
Fixa Polis.

Quomodò cœlorum superficiei accedere possunt astra, si cœlis fixa? Stellæ enim ab stando dicuntur. Per se non moventur, sed curtu cœlorum ab intelligentia motrice: quæ quidem cum & cœlos & illas iuxta ordinem regat; non vagè feruntur, nec accedunt, nec recedunt a sede palantes ad lubitum: etenim cursus cunctorum & cunctarum dumtaxat iuxta rectissimum Angelicum ministerium. Frequenter dicuntur *Intelligentiæ Motrices*; à Platone, *Dij*, vel *Sirenæ*; & à Scriptura, *Cœlorum virtutes.* Vide Angelic. Magistr. in loc. cit. hic *n.* 9. Aristotel 2. de *Cœl.* à text. 43. & Cicer. 2. de *Natur. Deor.*

Astra fixa non vagè.

88 Sanè certum, præceptum non imponi, nisi intelligentibus: constat impositum Soli. *Qui præcipit Soli, & non oritur*: Iob. 9. 6. Soli & Lunæ. *Iosue*, 10. 12. Illis & cunctis stellis, militiæ cœli. *Isai.* 45. 12. An ita habebunt vitam & sensum? An quia mare & venti obediunt, præcepto Salvatoris conticta; gaudebunt intelligentia? Quæ apud nos sine sensu, respectu supremæ potestatis sunt sensibilia, utpote Conditoris instrumenta, de quibus præut placuerit potest facere, dum antequàm essent, fecit ut possent. Aliter sunt respectu agentis naturalis, & aliter respectu primi agentis: igitur quæ non agunt, sed aguntur, præut moventur; voluntatè Auctoris non operantur, præut naturæ iusitum, sed ad illius indeclinabile placitum. Hoc est divinitatis imperium: etenim statim sine intelligentia parent, quasi ad præceptum intelligiam haberent, ut fusè diximus, *Tom.* 6. *T.* 1. *à n.* 8. Aliud enim habent potentiâ obedientiali, aliud ratione naturæ; secundum quam, iuxta Damascen. lib. 2. *Fidei Orthodox.* cap. 6. Astra & cœlos in intellectu a Domino factos, esse liquet sine intellectu, sine sensu, sine motu. Verùm cum Conditoris impressione novâ (quæ illis altera natura, & nobis miracula) ad eum obediendum, habent motum, intelligentiam & sensum. Vide Hieronym. in cit. loc. *Isai.* Vel si mavis, dici potest, præceptum dirigi in Angelos, orbium cœlestium motores; cùm cœli sint inanimes & insensibiles; ut diximus ex D. Thoma, *num.* 9. Sic ergo futilis sententia apparet Stoicor. apud Lipsium, Platonis, apud Cyrill. lib. 2. *Contra Iulian.* & Philonis, in libell. de *Somn.* & 2. de *Opific. Mund.*

Quomodò Angelis imponantur præcepta?

Astra sine intelligentia, & sine sensu.

89 Novas stellas nasci in ipso cœlo & repentè; asserit etiam Plinius, 2. *cap.* 24. sed ipse ibidem *cap.* 25. Cometas vocat, qui sanè repentè apparent, sed non in ipso cœlo, sed in æthere; dicunturque *stellæ & crinitæ*, eoquòd formentur in speciem stellarum ex exhalationibus, cauda semper ad oppositam Soli partem, cuius vi absumuntur & evanescunt. Prodeunt enim ex materia corruptibili, glutinosâ & pingui, promptissimâ in flammarum conceptionem: nonnihil è terreâ & aquea: unde in ductu lentitas, & constans soliditas. Horum materiem ex vaporibus crassis pinguem & inflammabilem superiorum siderum virtus in sublime cogit; unde *Crinita sidera.* Hoc modo in æthere na-

Cometa ex aëre fieri.

Eorum materia.

sci stellas, videmus aliquando: at veras stellas & in cœlo (ut contendit Gemma) omninò ridendum. Stellæ veræ sunt fixæ, hæ, quæ stellæ dicuntur, vagæ & inæquales in motu, & splendore. Non evanescunt stellæ, nec crescit fulgor, nec decrescit decor. Non sic stella nova, quæ non stella; igitur ipse Gemma *lib.2.cap.3.* subdit: *Quod si quandoque cometæ fulgidiores apparent, ut & nocturnas tenebras visi sunt illustrare; his profectò non tam tribuitur ex concretione materiæ, quàm ignitæ exhalationis copiæ, & totius corporis amplitudini. In stellis autem potius tum formæ, tum materiæ nobilitate contigit. In Sole, tum propter has causas, tum quòd & lucis copiâ cunctos exuperet. Iam & stellarum numero* (loquitur de stella nova) *divinum hoc spectaculum secludendum ratio dictat; quòd neque Planetam facere possis, ob motus & luminis antipathiam: neque fixarum aliquam; quod orta semel, augmentum luminis, statum, ac declinationem ostenderit manifestam; ac tandem ab aspectu cunctorum sese abripiat. Quid ergo relinquitur? Profectò corpus illius totum esse metaphysicon, ac supra naturam, certis tamen cœlestium corporum motibus alligatum.* Si ita stellam noviter visam, Gemma fingit, vel pingit; cur vocat stellam? Phœnomenon est, cum universis conditionibus Cometæ: & videre cometem, i.a mirabile? Quid in illo Phœnomeno singulare vidit, ut astrum novum extolleret? Quod in Christi nativitate Magis apparuit in aere, ut patet ex eiusdem muneribus, magis commendabilius: nihilominùs tamen quia ad speciem stellæ, vocatur stella; sed non erat stellarum ex natura, quantumvis gaudebat forma. Cur autem stella non erat, videsis apud D.Thom. *3.p. q.36.art.7. & Opusc.60.cap.7.*

Gemm.

Matth.2.2

90 Sanè Astra quandoque clariora, quandoque obscuriora visa: verùm hoc longè à corruptione & generatione luminis. Contigit ex aliqua passione aëris, vel turbidi vel sereni. Sæpe, quia languent à maiore luce: interdùm quia lucent ab ampliore obscuritate; quapropter astra plus scintillant obscuriore nocte: vel denique illæ signatæ stellæ præ cæteris socijs, sunt amplioris magnitudinis, extensioris claritatis: quibus principijs fulgere potuerunt splendidioribus radijs stella Veneris, quæ in Corvi ala, & pede Orionis. Dicit ipse Gemma ibid. *Fit* (ait) *tum propter sensus atque acuminis differentiam: tum propter medium, ut aëris status, accessu Solis & Lunæ: etiam è variatione distantiæ, atque altitudinis à terra, aut oculis nostris; quod sanè per lineam rectam fieri debuit, protensam à visu nostro per stellam in continuum: ut nimirum non ulla accretione, aut consumptione materiæ, maior minorve sit stella visa; sed iuxta intercapedinis differentiam accessu aut recessu ad sphæras inferiores.* Id ex Plinio decerpsit; qui *lib. 2. cap. 16.* inquit: *Altitudinum ratio, cœli mensurâ, non circuli, intelligitur, subire eas, aut descendere per profundum aëris, oculis existimantibus. Hoc non potest protinùs intelligi visu nostro: ideoque existimantur stare; unde & nomen accepit Statio.*

Unde astra clariora vel obscuriora.

Gemm.

Plin.

91 Inter Ethnicos superstitio non solùm de Fato, sed in stellis de Fati signo. Unde singulis attributa sidera, *clara divitibus, minora pauperibus, obscura defectis; prosperitate cuiusque lucentia, annumerata mortalibus*: quod quidem tidet vel Plinius, d. *cap.8.* qui *cap. 14.* subdit: *Altitudo cogit minores videri; sicut affixas cœlo, Solis fulgore interdiu non cerni, dum æquè diu ac nocte lucent: idque manifestum fiat defectibus Solis, & prealtis puteis.* Scintillatio causatur à puritate radiorum, & distantiâ radij visus ob rarefactionem: at splendorem retroire cogit vapor, ab exhalationibus repercussum; sicut puritas lucem extendere: quapropter visi splendores clariores in Sole & Astris, de quibus, num. 84. Verùm evanescere stellas, omninò ludicrum: imò propudiosum, afferre ut historiam, quod Poëtæ cõmenti uti fabulam de quo Hygin. *Fab.* 142. Natal. Comes, *4. Mythol.* cap. 17. Gyrald. *Syntagm. 5.* n. 43. & Ant. Constant. cum Paul. Marsio, in *v. 170. lib. 4. Fastor.* Ovid. Profectò Sol, Luna, Planetæ cæteri & Astra in Firmamento, feruntur per inania mundi: at inane dicitur, ubi in motum nullus est obex, sicut cœlum non habet impedimenta, ut super nos continuò ferantur astra. Quæ quidem nec sunt corruptibilia, ut deficiant; nec proprios motus habent, ut introrsum recedant; ac in suis fulgoribus ægro lumine appareant; ut Prisci inscitiâ ausi sunt cogitare, imò turgidè rudioribus auribus stultissimi proferre. Pende quantus Hipparchus. *Numquàm satis laudatus* (subdit Plin. *lib.2.cap.26.*) *ut quo nemo magis approbaverit cognationem cum homine siderum, animasque nostras partem esse cœli; novam stellam, & aliam in ævo suo genitam, deprehendit: eiusque motu qua die fulsit, ad dubitationem est adductus; anne hoc sæpius fieret moverenturque & ea, quas putamus*

Quæ veræ & propriè stellæ non evanescunt.

Idem.

Errores Priscorum circa Sidera.

Plin.

mus affixas: organis excogitatis, per quæ singularum loca, atque magnitudines signaret: ut facile discerni posset ex eo, non modo an obirent, nascerenturve; sed an omninò aliqua transirent, moverenturve; item an crescerem, minuerenturque: cœlo in hereditate cunctis relicto; si quisquam qui rationem eam caperet, inventus esset. Nec minùs Pythagorici fanatici, apud Damascen. d. *cap. 6.* asserentes, natos esse Cometas cum cæteris stellis, in ipsis mundi primordijs, sed latere: deinde impelli subitò ad certam quampiam regionem. Gemma, *lib. 1. cap. 6.* ait: *Fortasis latere sub radijs Solis.* Quod utique maius delirium, ni intelligat, tamquàm in causa, vel eminenter. Ergo in aptiora.

An Cometæ in principio erant; & modo latent

92 Alij in deliquio Solis, dum Assertor N. pendebat in cruce; asserunt, defectum fuisse naturalem, verùm modum omninò miraculosum. *Naturalem*, per Eclipsim, interposita Lunâ inter Solem & terram: *modum miraculosum*, quippe illo tempore plenilunium, utroque luminari in ecliptica distante. Burgens. in *4 Reg. 20.* in *Addit.* Bivar. in *Flav. Dextr.* Ann. Christ. 34.n.2. *Comment. 2.* Baron. eod. *ann.* n.121. Alapid. in *Matth.27.* aliique ducti Areopagitæ auctoritate, dicentis: *Feriâ quadam sextâ, horâ etiam pene sextâ, Sol horribilibus subitò est obfusus tenebris, Lunâ ipsum intercurrente. Offusi enim tenebris ipsi cramus, orbem Solis undequaque & ex æquo occupante caligine: & postquam repurgatio & restitutio facta est; Luna ad Solis diametrum conversa, aufugit. Tunc autem opifices lucis thesauros, caligintbus quas ipsa genuerat, ad occiduos usque Solis fines pervagata (ut ipsi putavimus) occultavit.* Hactenùs Dionysius, *Epist.* ad Apollophanem, tunc Heliopoli portenti visionis socium. Idem iterat ad Polycarp. *Epist. 7. Quid de illo* (infit) *qui tempore Crucis Dominicæ factus est, Solis defectu, dicturus es? Incidentem mirabiliter Soli, Lunæ globum notavimus: ipsamque rursum ab hora nona ad Vesperum ad Solis diametrum supra naturæ vires restitutum.* Quo patet, tenebras factas per interpositionem Lunæ inter terram & Solem: ut ex ipso refert D.Thom. *3 p.quæst 44.art.2.ad 2.* Deinde Phlegon Ethnicus de *Temporib.* lib. 14. iuxta Origen. 2. *Contr. Celsum*. & Euseb. *Ann. Christ. 33.* de huiusmodi Solis obscuritate: *Magna & excellens, inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta est. Diei horâ sextâ ita in tenebrosam noctem versus, ut stellæ cœli visæ sint.* Ita de Eclipse, Lucan. 1. *Pharsal.* à v. 535.

At tenebræ Solis à Lunâ

Dió. Areopag.

Phlegon.

Stellæ visæ in Solis eclipse.

———*Stellæque minores*
Per vacuum solitæ nocturis decurrere tempus,
In medium venere diem: cornuque coacto,
Iam Phœbe toto fratrem cum redderet orbe,
Terrarum subita percussa expalluit umbrâ.

Lucan.

Sol adeò obscuratus dicitur, ut Mercurij stellula prope illius centrum, velut candidior macula spectaretur: infit Gemm. d. *lib. 1. cap. 8.* sub clade Caroli Magni in Pyrene: post quoque describit defectum Solis maximum; *stellis toto cœlo conspicuis, quem & qua trupedes pavisse ferunt.* Tunc diameter dumtaxat obscuratus: quid, si totus? Senec. in *Agamemn.* v. 457. succinit:

Gemm.

In astra iam lux prona: iam præceps dies.
Exigua nubes sordido crescens globo,
Nitidum cadentis inquinat Phœbi iubar.

Senec.

93 Ita theatrum, cuius apparatum inficiantur, qui supernaturale delignant Solis deliquium. Interpositione Lunæ fit, canonico siderum cursu, eclipsis Solis. *Non erat talis Solis ille defectus, quando crucifixus est Christus* (inquit August. *Epist. 80. & 3. Civit.* cap. 15.) *& ideo vere mirabilis erat & prodigiosus. Pascha quippe fuerat Iudæorum; quod non nisi in plenitudine Lunæ celebratur. Secundum Astrologorum numeros, certum est, Solem, quando Luna plena est, non posse deficere. Quid ergo tale unquam quisquam meminit apparuisse de cœlo; quale apparuit, quando passus est?* Orosius, *lib. 7.cap.4 Usque adeò autem lumini Solis* (infit) *neque nubes obstitisse, manifestum est; ut eadem die Lunam, totâ cœli regione interiectâ longissimè à conspectu Solis abfuisse referatur.* Tertullian. etiam ad *Scapul. cap.3. Sol non potest ex ordinario deliquio hoc pati; positus in suo hypsomete, & domicilio.* Ideò, *constituus in carpento*, iusta Astrologorum phratem. Tunc enim, ut canit Lactantius:

Augustin.

Oros.

Altius ignivomum Solem cœli orbita ducit.

Lactant.

94 Eclipsis est defectus luminis in duobus magnis luminaribus; quæ contingit, dum Sol & Luna sunt linealiter sub circulo (Zodiacum penes latitudinem æqualiter dividente

unin-

Unde Eclipsis in Sole & Luna?

utrinde habente sex Signa) qui dicitur *Ecliptica*, quoniam in illo circulo sunt eclipses Solis & Lunæ. Lunæ interpolito terræ corpore inter illam & Solem, in Novilunio. Solis verò in plenilunio, Lunâ interpositâ inter aspectum nostrum & corpus Solare. Sacro-bosc. in *Sphær.* cap. 4. hic Clavius, & Pavonius, Tom. 2. *Theolog. natural.* distinct. 5. n. 2540. Tunc enim Sol intrat in Lunæ umbram, sicut Luna in plenilunio intrat in umbram terræ sub Ecliptica, quia ex diametro Soli opponitur, & inter ipsam & Solem interponitur terra. Unde ergo in obscuritate Solis sub Christo in cruce, erit Eclipsis, dum Luna plena, & à Sole longiore distantiâ, sine ullius corporis interpositione, qua lumen in nos possit impediri? Ni metaphoricè accipiatur Eclipsis, abusio est vocis. Per catachresim ergo dici valet eclipsis: igitur cum Sol in eclipse obscuretur, eiusque lumen deliquium patiatur; visâ in Sole obscuritate connaturalis fulgoris, apparebat quasi eclipsis.

Catachresis.

95 Totum corpus Solare obscuratum fuisse, asserit Bellarmin. de *Sept. verb. Domin. in Cruc.* lib. 2. cap. 1. & 5. interpositione Lunæ, cùm minor sit, nequibat obscurari totum Solis corpus, quippe maius. Unde in sententia Astrologorum, eclipsis Solis maxima: dum totus diameter obicura us Solis. Cornel. Gemm. 1. *Cosmocrit.* cap. 8. Non enim plenè per Lunæ interpositionem Sol obscuratur; quoniam Sol ab eius corpore exiguo non intercluditur: nec totus Sol obscuratus, partim languens, partim fulgens. Quomodò ergo per tres horas (estò interpositâ Luna) quibat persistere obscuritas; dum in Luna videtur cursus celeritas? A suo enim removeretur cursu, sequens Solem; dum in Solem econtrariò gyrans, mittebat obscuritatem. Luna enim in naturali etiam eclipsi, dum incipit Solem obumbrare, simul incipit recedere. Qua de causa ab illa Solis obscuritas nequibat persistere per tres horas. Iuxta præfatam Areopagitæ sententiam, Luna à situ proprio properavit versus Solem ab oriente, ibique hæsit per tres horas, in quibus factæ tenebræ; quousque in locum suum cursumque redijt, dum tenebræ dissipatæ. Quorsùm tot miracula? & Luna, sine possibili effectu, ad quid attracta? Si in præfatis tenebris totum Solis corpus obtenebratum; per Lunam, quomodò totum? Instrumentum quorsùm Lunæ, si per illam intentum nequibat perfici? Quorsùm ordo cœli in Lunæ cursu & recursu mutatus; ubi ad totales tenebras, fat nó erat Lunæ corpus An quia Deus miraculosè fecit, quod Luna non potuit? Dicunt AA. sententiæ, sed miror. Totum Deus non potuit, dum partem per Lunam in vastitate Solis obtenebravit? Debilis planè sententia, ad cuius firmitatem pro rationibus solidis inquiruntur miracula; quæ facessant difficilius negotium, quàm principale argumentum.

Quæ in Christi passione non à Luna.

96 Areopagita dicit à Luna occultatum Solem, *ut ipsi putavimus.* Non ergo dixit: *Ut ipsi vidimus.* Sub dubio relinquit cogitationem, & contrarium (ni fallor) asseruit. Sol (inquit) *horribilibus subitò est obsitus tenebris, Lunâ ipsum intercurrente.* Ergo antequàm ad illum accederet corpus Lunæ, iam erant in Sole tenebræ: aliàs temporis intermedio, tenebræ quomodò subitò? si priùs Luna accessisset, ordine cœli penitùs perturbato; maius miraculum esset in cursu Lunæ, quàm videbatur tenebrarum in Sole. Si post tenebras accessus, mirabilisque decursus; cum tenebris quomodò Luna cognita & ut Luna? Nec priùs (quantum auguror) nec pòst. Non priùs, quia Lunæ inutile corpus ad totius Solis obumbrationem, ita ut quaquaversùs sepeliretur lumen. Haud pòst, quoniam iam tenebræ in Solis sphæra, priusquàm accessillet Luna. Arbitror Phœnomon ab Areopagita visum, & Apollophane; non fuisse Lunam, sed nubem ad Lunæ formam, quæ extensa per totum hemisphærium, compescuit illustrationem radiorum. Unde dici quit ab oriente cœpisse meteoron magnitudine corporis Lunæ, postque cùm esset sub Sole, nubem extensione rarefactam; ut ex ea tenebræ per tres horas totam operirent terram. Cornel. Gemma d. 1. *cap.* 8. infit: *Hæc meteora multis persæpe phantasmatibus, atque apparenti spectrorum generi complicantur; ut nec speciem certam servare, nec ordinem queant.* Non huiusmodi crisi dignum Areopagitæ auctoratum testimonium. Fuisse tenebras, haud creperum; sed non per Lunæ interpositionem, nec per eclipsim; unde obscuratio tunc Solis, non naturalis; licèt statuatur modus miraculosus, quippe Solis deliquium sanè extra tempus. De stellis visis in hoccine Solis deliquio iuxta Phlegontem, dicemus infrà *num.* 100.

Gemm.

97 Ex diametro alij cogitationi opponuntur: quapropter lucis tunc defectum, & Solis fulgentis repentè deliquium, astruunt supernaturaliter factum; ut prædictum à Ioële, 2. 31. *Sol convertetur in tenebras.* Naturaliter contigit in eclipse Solis obscuritas, haud verò conversio in tenebras, & per tres horas: constat ergo, supernaturaliter

ter à Numine Solis obscuritatem factam, ubi ex illa per tres horas tenebræ visæ super universam terram. De hoc articulo dicitur: *Sol deficiet.* Per eclypsim non deficit; per nubium interpositionem lux eius domtaxàt languet: hicque deficere dicitur; quia per tres horas quasi extingueretur: evanuit enim penitùs lumen, & aspicientes non viderunt Solem. S. Prosper, de *Divin. providentia* v. 527. accinit:

Eccli. 17. 10.

Prosper.

——— *Sol fugit ab orbe,*
Et medio nox facta die.

Augustin. in *Epiphan.* serm. 3. ait: *Ipse antiquum Solem obscuravit occisus.* Et Ioann. Mellius Sousa de *Passion. Domini* à v. 786. Dionysij sententiam recolens, succinit:

Augustin.

——— *Tenebras, obscuraque lumina Solis,*
Naturæ sine lege videns; Aut Conditor orbis
(Inquit enim) patitur, vasti vel machina mundi
Solvitur, & casu totus confunditur orbis.

Sousa.

Denique Tertullian. *Adversus Marcion.* lib. 5. metric. v. 173. infit:

——— *Caligine multâ*
In tenebris tremefacta dies cum Sole refugit.

Secutus sententiam Arator, 1. in *Acta Apostol.* v. 321. dicens: *Sol ruit in tenebris. Obscuritatem speciali providentiâ & voluntate Dei, Creatoris & gubernatoris Mundi, esse profectam: nam Sol non potest deficere sic, nisi per radiorum retractionem vel extinctionem. Notissimum est, non posse Solis radios detrahi, vel extingui, nisi à Deo, qui Solem creavit: & tenebras illas, Christi crucifixi causâ exortas, divinâ providentiâ procuratas fuisse. Illa quæ ad cœlestes orbes pertinent, extra controversiam est, non posse fieri nisi à Deo. Quæ enim miraculo fiunt, non casu, sed divinâ providentiâ fiunt.* Ita Bellarm. 2. de *Verb. Domin. in cruc.* cap. 5. qui *cap.* 1. præmittit, deliquium Solis tunc ab eo solo fieri potuisse, qui fecit Solem. Non enim tunc viguit ordo naturæ, sed voluntas omnipotentis: extinctâ Luminaris maioris coruscâ flamma, non cooperando cum Sole in illuminanda terra. *Eclipses tempore non suo sunt prorsus supra naturam* (ait Cornel. Gemm *lib.* 1. *cap.* 8.) *ut illa sub passione Salvatoris* & lib. 2. cap. 4. *Portenta maxima & obscurationes gravissimæ luminum fortasse supra naturam.*

Tenebræ in passione Christi, an supernaturaliter exortæ?

Bellarm.

Gemm.

98 Deinde, quia iuxta Chrisostom. in *Matth.* Homil. 89. per miraculum, tribus horis tunc tenebræ permanserunt, interpositâ Lunâ: ex quo D. Thom. 3. p. iam cit. ad 2. subdit: *Unde datur intelligi, quòd Luna quieverit sub Sole: Divinâ virtute factum est; quòd ad Solem supernaturaliter ascenderet præter tempus debitum:* quo in articulo miracula refert pluta; quæ non essent, ni supernaturaliter facta. Orosius, quò suprà, *num.* 93. asserit, nihil interpositum inter terram & Solem: neque nubem levem; & factam Luminaris obscuritatem. Supernaturaliq profectò, quòd non lux, quò tota lux. Deus ergo mirabiliter misit tenebras, & facta est nox. Hieronym. in *Matth.* 27. infit: *Ne forsitan videretur umbra terræ, vel orbis Lunæ Soli oppositus, breves, & ferrugineas fecisse tenebras; trium horarum spatium ponitur. Videtur mihi clarissimum lumen mundi, hoc est luminare maius retraxisse radios suos.* Sol ergo naturaliter radios in terram mittit, quippe conditus ut terram illuminet: supernaturaliter igitur, si radios retrahit. In eclipse (etsi concedatur) est lux tristis; verùm lux: quandoquidem in illa lumen Solis apparet, & radios in terram vincens obscuritatem, diffundit. Dum ergo à tenebris vincitur, haudquaquàm naturaliter obtenebratur. Supra naturam itaque illæ tenebræ, quæ adinstar in Ægyptum inductarum à Moyse. Ita Theophylactus, Euthymius hic, & Chrysostom. loc. cit. *Tenebræ horribiles*, illæ dicuntur Exod. 10. à 22. quibus, *nemo vidit fratrem suum, nec movit se de loco, in quo erat*: v. 23. & *Sapient.* cap. 17. & 18. Retorqueatur Silius Italic. de *Bell. Punic.* lib. 1. v. 463. & 4. v. 88.

Hieronym.

Quàm horribiles?

Fax cœlo radios, & fœdâ luce coruscum
Scintillat sidus, terrisque extrema minatur.
Iamque sub extremam noctis, fulgentibus umbris,
Lux aberat.

Sil. Ital.

Æternam timuerunt sæcula noctem. In solatium, neque lumen. Sedulius, *lib.* 5. à v. 243. ita orbem deploratum plorat:

Cæca tenebrosi latuerunt sidera cœlo.
Nec tellus sine clade fuit: quæ talia cernens,
Funditus intremuit, dubioque in fine supremum
Expavit natura modum.

Sedul.

Totum

99 Totum hoc præternaturaliter factum, miniſterio Angelorum; quoniam ad illos ſpectant meteora, ad quæ totis viribus natura infirma (ut vidimus *num.* 37. & 73.) facto portento in Sole variatione lucis, ſed ſine ulla variatione Solis. *Illa tenebræ, vel Solis obſcuratio* (ſubdit D. Thom. loc. cit. ad ſecund. Argum.) *fuit propter hoc, quòd Sol ſuos radios retraxit, nullâ immutatione factâ circa motum cœleſtium corporum: : . Talis autem retractio non eſt ſic intelligenda, quaſi Sol in ſua poteſtate habeat radios emittere, vel retrahere: non enim ex electione, ſed ex natura radios emittit; ſed Sol dicitur retraxiſſe radios, in quantum divina virtute factum eſt, ut Solis radij ad terram non pervenirent.* Secundum Angel. Præceptorem, his in tenebris radios habebat: quapropter Sol minimè obſcuratus entitativè, ſed radij; igitur quos habebat, ne terram illuſtrarent, impediebant umbræ. Quorsùm ſupernaturaliter, dum quotidie videmus præterpropter? Si in Sole radij retracti vel extincti; Sol quoad ſubſtantiam mutaretur; equidem in luce congenita minuebatur: obſcuratuſque eſſet ſine luce, quam habuit à creatione. Quapropter impeditis radijs pervenire ad terram, lucis non amiſit formam; quippequàm ſubſtantia nullius entitatis amittitur, ex eò quòd naturæ operatio extrinſicè ſuſpendatur.

D. Thom. *Unde & quo modo Solis tunc obſcuratio*

100 Liquet, in ſententia aſſerentium, in ea defectione Solis, inter horribiles tenebras (ut *num.* 92. indicavimus) ſtellas viſas. Stellæ lumen habent à Sole: non videntur ſine luce. Non ergo extinctos judicabimus meritò radios Solis, in his etiam horribilibus tenebris: igitur etiam tunc radijs illuminabantur ſtellæ, quibus vel obſtitum umbris, maius ſine mutatione poterebatur luminare. Haudquaquàm ſiderum à terra, ſocia ſignaretur lux; ſi tenebris trium horarum obſcuratus fuiſſet Sol. Sol ante ſextam horam totum hemiſphærium illuminat, ab hora ſexta lucis languore laborat. Lux languet, ſed Sol non deficit: ſiquidem duntaxat tenebræ radios impellunt in fugam; ne convertantur operire terram. Ea quæ ad orbes cœleſtes pertinent, non poſſunt fieri niſi à Deo. Sanè: verùm de huiuſmodi tenebris, nihil ad cœleſtes orbes. Deliquium, quod videbatur Solis, Solis non fuit deliquium, ſed eius verſus tellurem radiorum; quin ad illam valerent pervenire, quia obviabant fulgori tenebræ. Supernaturale utique eſt, quòd lux nulla, ubi lux tota. Hic non ita: equidem ubi tenebræ; ſine conaturali Solis coruſcantis luce. Nullum ergo tunc temporis Solis deliquium; quippe totum ad terram, & nihil in tenebris verſus cœlum. Dixit vel in naturali eclipſe Cornel. Gemma, *lib. 2. d. cap. 2. Eclipſis Solis ingens, punctis ferè 9. cum medio totius diametri obſcuratis. Lumen pallidum valde: terris forſaſſe portendens deliquium maius, quàm umquàm cœlo conſpectum fuit.* Lucan. 1. *Pharſal.* v. 524.

Tenebræ in aere, non in Sole.

Gemm.

——*Superique minaces*
Prodigijs terras implerunt.

101 Expoſitio genuina textus Lucæ pender ab acceptione (de qua ſæpe in alijs Tomis egimus, & hìc, *num.* 39. & 63.) Solis nimirùm, pro luce. *Sol convertetur in tenebras.* Ioël. loco cit. hoc eſt, lux Solis. Faſque miniſtratur ad novam expoſitionem Antilogiæ, de qua præfat. num. 39. ſcilicèt: *Orto iam Sole, cùm adhuc tenebræ eſſent.* Haud quia Sol priùs ſolito exoriretur; ſed quia illæ fœminæ, ut irent in Salvatoris ſepulchrum, ſurrexerunt valde manè, *cùm adhuc tenebræ eſſent*; & perveneruntillùc, *orto iam Sole*, ideſt, luce: cuius nec micatio, dum egreſſæ è domo. Plautus ob analogiam dicit, in *Aulular.* Act. 4. ſcen. 10. v. 18. & Cicer. *Officior.* lib. 3. *Luce claro.* Non *Clara*; quia *luxclara* pro luce, *Clarus* pro Sole. Unde dum à cæteris Evangeliſtis deſcribuntur tenebræ, & à Luca, quòd tenebris *obſcuratus eſt Sol*; patet utique, non obſcuratus ex ſe: ſed quia factis tenebris, ut perveniret ad terram impedita fuit lux Solis. Ex contexta liquet. Non dicit Evangeliſta: *Obſcuratus eſt Sol, & tenebræ factæ ſunt*: ſed *tenebræ factæ ſunt, & obſcuratus eſt Sol.* Haud obſcuratio Solis cauſa tenebrarum, ſed econtrà nimirùm, ex tenebris, obſcuratio lucis Solis.

Sol pro Solis luce. Marc. 16. 12. Ioann. 20. 1. Plaut.

Luc. 23.

102 Nec illæ tenebræ, fuerunt ſicut Ægyptiacæ, quibus nullus videbat, neque mutò videbatur. *Vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti, incluſi ſub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ iacuerunt.* Longè articulus ab intento Salvatoris, ut eius ignominia, ſcilicèt, videretur à cunctis. Sine luce, imò ſub horrida nocte; quid agendum, nequaquàm videretur, nec quid actum. In illo (ut cogitatur) chao, milites non viderent ad luſum, atque divinionem veſtium. *Sine, videamus, an veniat Elias.* Matth. 27. 49. & *Marc.* 15. 36. *Cùm vidiſſet Ieſus matrem,* &c. Ioann. 19. 26. *Omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant, quæ fiebant, percutientes pectora ſua, revertebantur. Stabant autem omnes noti eius à longè, & mulieres, hæc videntes.* Luc. 23. à 48. Meritò quidem Maldonatus in *Matth.* 27. ſubdit: *Non arbitror tam denſas tunquè obſcuras fuiſſe tenebras; quàm mediâ nocte, neque Sole, neque Lunâ lucente ſolent; ſed quales obſcurato plenâ eclipſi Sole, fieri videmus.* An ſolùm ſuper Ieruſalem factæ tenebræ, ut placet D. Thomæ, d. an ſuper ſolam Iudæam, ut vult Origenes, ubi ſupr. (quia tantùm Iudæis divinitatem eius prædicaverat Salvator, & tunc ſignis cœleſtibus opus erat, dum ab illis abiectus) vel denique ſuper univerſam terram; dicturi ſunt, qui aſſerunt inter illas tenebras ſtellas viſas. Si Sol, fons lucis, non viſus, unde viſus ſtellarum radius? Si non Solis, ſed illarum viderunt radiantem formam; tenebræ nequaquam ſuper univerſam terram. Mihi difficile, ſicut quod Luna tribus horis quieverit ſub Sole, cùm Sol illo tunc non quieverit. Si Luna quievit, Sol ad tres horas tranſivit in tenebris; & ſic à Luna non erit (uti intenditur) eclipſis. Si Sol quievit, qui menſura temporum; quomodò tres horæ deliguantur tenebrarum? Dictum profectò, ut elevaretur miraculi magnitudo.

Maldonat.

Non immutata lux Solis, ſed meridiem incle.

103 Fateor, *divinâ virtute factum, ut Solis radij ad terram non pervenirent*: ut ait Angelicus Doctor; ſed non ſupernaturali virtute factum, ſed præternaturali miniſterio Angelorum: qui quidem ita temperarunt exhalatos à tellure vapores, ut Sol nec omninò fulgeret, nec omninò latuiſſet. Non per nubes Solis umbra, quia nulla obiecta, ut ait Oroſius, quò ſupr. *n.* 93. & dum nos ex Chryſoſtomo, Theophylacto & Euthymio, *n.* 37. diximus, factam interpoſitione nubium; illarum ſignare conditionem, erit operæpretium. Non enim erant denſæ, vel adenſatus vapor, præut in ſecundo aëris intellitio, vi Solis elatus obduxit cœlum: nec erat caligo, ſeu nebula, incumbens terris; ſecundum quòd definit Ariſtoteles, 1. *Meteor.* cap. 9. ſed vapores ex exhalationibus imperceptibilibus, vel coram oculis; per ambitum radiorum Solis præternaturaliter congregaris (naturaliter fiunt manè & veſperè, cæterùm non in meridie) qui quidem à Philoſophis dicuntur *Vapores volatiles*, illuminabiles à rectis radijs Solis: verùm cùm præ copia, mutuò obumbrarent & obumbrentur horum corpuſcula; modò itradiantur, modò tenebreſcunt; quoniam radij in illis cauſa continui motus franguntur & refrangantur. Vitell. 10. de *Optic.* different. 2. & Euclid. in *Element.* differ. 4. igitur ſic ſucceſsivè tranſitus à medio raro in denſum, & à medio denſo in rarum. His vicitsitudinibus vapores luridi fiunt, & etiam horridi; cum modò oculis objiciantur pellucidi, & modò præ copia opaci. Unde Angeli ſiccine cùm diſpoſuiſſent vacuum hemiſphærium (luce Solis prideminluminatum) vaporibus luridis, conditione tetris, colore lividis, ſpecie palſidis; radij Solis per illos tranſeuntes, quaſi denſentem indicabant Solem: quandoquidem color lucis Solis in illis apparuit, quaſi Sol per eclipſim defeciſſet. Seneca in *Thebaid.* v. 394.

Quomodò Sol lucente tenebræ fiant.

Ut atra nubes pulvere abſcondat diem,
Famoque ſimiles campus in cœlum erigat.

Sedec.

104 In eclipſi Sol paliet, & in cunctis invenitur color ex pallore Solis. In tribus horis quibus Chriſtus in cruce pependit, ſecus accidit. Color lucis Solis à colore volitantium vaporum, ex quibus obſcuritas tenebrarum: minimè à Sole color ſphæræ ſuperioris teter & luridus; quippequam Sol in cœlis non obſcuratus. Patet: ſiquidem ſimulatque Chriſtus in cruce expiravit; Sol remotâ tenebrarum origine, ſplendidiſsimè fulſit. Huc namque fuit Angelorum miniſterium: vapores, nimirùm, & coram Sole, in tenebras aptè diſponere; & poſt mortem Salvatoris in inſtanti removere. Factum ad ſpeciem; uti dum per vitrum, colore induſtriâ tinctum, videmus Solem. Tam ille, quam alia illuminata luce, apparent coloris vitri; quin mutentur obiecta diſtincto aſpectu, quoniam mutatur medium per quod ſenſatio. Ita in huiuſmodi apparentis Solis deliquio. Haud obſcuratum in cœlo corpus Solis: in ſphæra vaporibus eius lucis color diſcolor: & non alia de cauſa, niſi quia lurida media, per quæ lux Solis ab hominibus viſa.

Ovid. ſup.

Lurida præbebat lumina terris.

Haud quia Sol, vel potiùs in illo lux, diverſimodò proſpicitur; entitativè variatur. Eadem ſubſtantia ſine varietate in Sole, nec in entitate lucis (ut canit Virgil. 1. *Georgic.* verſ. 452.) Et

Virgilio.

——*Sæpe videmus*
Ipſius in vultu varios errare colores.

Non immutatur eclipſi, nec radius retrahitur, nec lumen extinguitur; & radij extinguen-

tur oppositione vaporum ? Ex his tenebræ dumtaxat versus tellurem, sed nequaquàm versus solem.

Luc. 23. à 44.

105 Ipse Lucas dicit : *Tenebræ factæ sunt in universam terram, & obscuratus est Sol.* Quid clarius, ne eius radij intelligantur à Numine retracti, vel extincti ? Sol in lucis defectu, haud causa tenebrarum. Ex exortis tenebris obscuritas lucis Solis. *Et* hic haud accipiendum pro particula causali, sed pro explicatione effectus ; quod sæpe exprimus particulis, *Ideo, Propterea, Ita.* Ioann. 1. 34. *Ego vidi* & (Ideo, Ita, Propterea) *testimonium perhibui.* Rom. 8. 7. *Filij* & (ideo) *hæredes.* Pariter in præsenti testimonio. *Tenebræ factæ sunt*, & (ita propterea) *obscuratus est Sol.* Alià etiam acceptione to *Et*, clarius elucet propositum : igitur sæpe in Sacra pagina est *Et* particula relativa. Genes. 9. 13. *Arcum meum ponam in nubibus*, & (qui) *erit signum.* Usquequaque in Epistolis Pauli. 2. Cor. 1. 3. *Benedictus Deus*, & (qui) *Pater Domini N. Iesu Christi, pater misericordiarum*, & (qui) *Deus totius consolationis.* Exponitur itaque perspicuè textus : *Tenebræ factæ sunt* & (quibus) *obscuratus est Sol* ; ut non à Sole obscurato tenebræ sed à tenebris pallor in luce Solis. Satis ergo modò fit AA. quorum placitum retulimus, *num.* 79. Tunc in aere ad claritatem luminis Solis non videbantur vaporum obstacula ; sed tantum lux Solis ubique quasi opacitate mœsta : & cùm Luna plena eclipsis nequiret esse, nec lux Solis impediretur à visibili nube ; iuxta communem sensum, iudicabatur, in cœlo Solem esse tenebrosum : quod quidem nonnumquàm causa admirationis, ut diximus, *num.* 81.

Et pro Ideo

Pro relativo

Medium diem cinxere tenebræ :
Phœbus obscuro mœsta sine nube vultu.

Seneca

106 Ita nostra sententia nec sine fulcro : quæ roboratur occurrente allegoria : igitur quod à Iudæis & Gentibus factum cum Sole iustitiæ ; exprimebatur in Sole. Gloriam (de qua Ioann. 1. 14. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi Unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis*) gloriam, inquam, omnem & excellentiam in Cruce obscuratam ab hominibus, ostendit illo in tempore Salvator ; cuius dignitas in potentia, sapientia, probitate, maiestate regiâ, cœlesti, beatitudineque quam habuit, ut verus & naturalis filius Dei. Hæc omnia in Cruce obscurata sunt. Indicarunt tenebræ. Quid ergo potuerunt facere inimici ? Occiderunt corpus, animam non occiderunt. Obscuratum corporis speciem, sed nullo modo excellentiam interiorem. Lux in tenebris luxit, & tenebræ eam non comprehenderunt. Visus vir dolorum, & sciens infirmitatem, sed non extinxerunt ingenitam animæ claritudinem. Tota passio quia in corpore, quasi exterior fuit, sicut ad speciem obscuratus est Sol. Ibi ex illa obscuritate, accepimus lucem.

Vnde Sol in tenebrarum obscuritate, secretum humanitatis Christi

——Mirantur & astra.
Fixa Polis. Vidit quanta sub nocte iaceret
Nostra dies : rigidique sui ludibria trunci.

Lucan. 9. 5 9. 12.

Tenebrescere fecit terram in die luminis. Amos, 8. 9. Verùm unde ? *Occidet Sol in meridie* Signum nostræ valitudinis erat infirmitas Solis.

107 Opere iam pretium, dilutis disputationibus, quod in versiones principalis Tautologiæ descendamus. *Circundantes circundederunt me.* Hebr. & Caietan. *Circundederunt me, etiam circundederunt.* Genebrard. *Circuierunt, obsederunt, undique impugnaverunt.* Maluend. *Circumgyraverunt me, etiam circumgyraverunt.* Alij apud illum : *Circundant, & circumveniunt. Cingant & diligentissime circundent. Si me circundederint, & sanè me circundederunt.* Buchanan. *Circundent, omnique ex parte premant.* Hieronym. *Obsederunt* : & Syr. *Cinxerunt me.* Cuncta profectò exposita in littera. Aliquid verò dicendum restat tropologico sensu, ne ambulemus in circuitu nugaci & futili ; sed quemadmodùm nos opportet ambulare.

Varietas lectionum.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. excus.

1. *Circundantes circundederunt.* Quis circundans non circundat ? Quisquis amore, etiam offensus, flagellat. Circundans circundat iustitia, quin concedat effugium : amor sine circuitu circuit, relinquens exitum. Circuitus est, ut peccator supplicium non evadat : iustitiaque Dei, ut convertatur, sine circuitu circundat ; quippequàm plectens castigat amore, sed armis ad speciem, sub velamine iustitiæ.
2. *Circundantes circundederunt. Affligentes affixerunt.* Nil mirum, si affligat afflictio : & afflictionis demonstratur

tur geminatio : ut eluceat Dei pietas, per pœnas sceleratis immissas : quæ quidem à Deo vindice peccatoribus inferentes dolorem ; affligunt pariter vindicem : etenim vulneribus inflictis ita percutitur ; ut ipsis afflictionibus præ dilectione affligatur.
3. *Circundantes circundederunt.* Iteratur circuitus, ut demonstretur è laqueis peccatorum impossibilis exitus. Fallitur dæmonum cogitatio, Virginis patrocinio. Homines *circundantes circundederunt*, sed fuit effugium, ita ut oppressi evaserint ; quasi inclusione minimè circundedissent : igitur per potentem Matrem-Virginem ; à servitute miserrima obtinuerunt libertatem.
4. *Circundantes circundederunt.* Circundat peccatum ; sed cognito errore, delinquens habet effugium : verum cum peccati consuetudine, circundat circumdatione ; quippe cum gravatus haud valeat tranlire vallum, in pœnitentiam nullatenus habet exitum.
5. *Circundantes circundederunt*, quasi anima non haberet, qui exeat ; dum eius hostium exercitus circundatione circundat. Verùm fallitur, ubi Eucharistia coram oculis habetur : animaque circundatione obsessa, non circundata ; quippequam in effugium, videt ut exeat floere, Eucharistiæ sacramentum.
6. *Circundantes circundederunt me* lanceis suis in vulnus ; dicit in cruce Christus : Aliter circundatum in eius passione, Virginis transfigitur pectus : igitur Christus lancea vulneratur dirâ ; verum stat mater, filij vulneribus vulnerata.

DIDASCALIA PRIMA.

Ad conversionem cordium est necessarium charitatis ingenium.

1 QUIS intelliget misericordias Domini : Stultus non intelliget hæc, sed intelliget cuius in potentias pavidum intraverit cor, ut splendeat eius in homines innata clementia usque in altissima, quæ fecit magnalia ; & nonnumquam pronuncientur mirabilia : etenim ingenio clementiæ & eximij amoris, etiam iustitia annunciatur salutaris. Unde David exclamat : *Deus quis similis tibi* ? Unde admiratio ? Ex singulari prodigio : quo non quiescet cor præ gaudio, *Donec annuncitem brachium tuum generationi omni, quæ ventura est : potentiam tuam & iustitiam tuam Deus, usque in altissima, quæ fecisti magnalia.* Hebr. *Usque in elevationem, quæ fecisti grandia.* Magnum sanè, ubi ita extollitur ultra prodigia, miraculum potentiæ, tunc singularis ; dum in patranda iustitia haud facilè inveniri possit Numini similis. An quia accedit ad iustitiam vultu legis, & violentiâ voluntatis, aversione cordis ? Ultrà clementiâ procedit. Maiora miracula miraculis auget. Delinquunt homines : si punit, deficiunt : si connivet, insolescunt : peccatis irascitur, amore ducitur. Solemne est illi parcere : miraculum, plectere. Cogitanda est potentia, qua misericordia utatur in iustitia : & inter magnalia, ad iustitiam, eius ut inimitabilis elevatur potentia ; quoniam solus eius amor cogitare quibat (dum manum aggravat) summæ studere pietati, veste & colore iustitiæ. Qui pius, ostendit facie clementiam : qui vindex, vultu iracundiam : illeque, cui nemo similis, & iustitiam & potentiam ; quippequam potentiâ amoris (ut inter mirabilia sit sublimis) solus scit per iustitiæ, legis vindicis larvam, delinquentibus ostendere ampliorem misericordiam. Hinc *miserationes eius super omnia opera eius.* Super cuncta, clementia. Ultra altissima magnalia, iustitia ; nec sunt contraria. Accessit eius amoris potentia, qua ut converteret à pravis actibus hominem, ipsi pietati induit iustitiæ velamen. Quis audivit unquam tale, aut vidit huic simile ? Nil mirum, quòd uti mirum signetur inter magnalia ; igitur prodigium summum, potentia amoris conciliare contraria. Crucius apposite hic :

Pf. 144. 9.

Pf. 70. 19.

Hebr.

Deus sanè studet pietati colore iustitiæ.

Robur tua potentia
Et æquitatem, quæ vagi pretervolat
Arces olympi flammeas.

Crucius

2 Invenitur personatus Amor divinus : unde apud Hermann. Hugonem, *Desider. Animæ.* lib. 2. Vot. 4. exponitur eius imago vultu simulato larva Leonis, dextrà cum flagello ex flamma fulminis. In articulum lemma, lib. 1. *Gemit.* 7. ubi :

Amoris facies iuvenilis, ora leonis,

tur oppositione vaporum ? Ex his tenebræ dumtaxat versus tellurem, sed nequaquàm versus solem.

Luc. 23. à 44.

105 Ipse Lucas dicit : *Tenebræ factæ sunt in universam terram, & obscuratus est Sol.* Quid clarius, ne eius radij intelligantur à Numine retracti, vel extincti ? Sol in lucis defectu, haud causa tenebrarum. Ex exortis tenebris obscuritas lucis Solis. *Et* hic haud accipiendum pro particula causali, sed pro explicatione effectus ; quod sæpe exprimus particulis, *Ideo, Propterea, Ita.* Ioann. 1. 34. *Ego vidi* & (Ideo, Ita, Propterea) *testimonium perhibui.* Rom. 8. 7. *Filij* & (ideo) *hæredes.* Pariter in præsenti testimonio. *Tenebræ factæ sunt*, & (ita propterea) *obscuratus est Sol.* Alià etiam acceptione to *Et*, clarius elucet propositum : igitur sæpe in Sacra pagina est *Et* particula relativa. Genes. 9. 13. *Arcum meum ponam in nubibus*, & (qui) *erit signum.* Usquequaque in Epistolis Pauli. 2. Cor. 1. 3. *Benedictus Deus*, & (qui) *Pater Domini N. Iesu Christi, pater misericordiarum*, & (qui) *Deus totius consolationis.* Exponitur itaque perspicuè textus : *Tenebræ factæ sunt* & (quibus) *obscuratus est Sol* ; ut non à Sole obscurato tenebræ sed à tenebris pallor in luce Solis. Satis ergo modò fit AA. quorum placitum retulimus, *num.* 79. Tunc in aere ad claritatem luminis Solis non videbantur vaporum obstacula ; sed tantum lux Solis ubique quasi opacitate mœsta : & cùm Luna plena eclipsis nequiret esse, nec lux Solis impediretur à visibili nube ; iuxta communem sensum, iudicabatur, in cœlo Solem esse tenebrosum : quod quidem nonnumquàm causa admirationis, ut diximus, *num.* 81.

Et pro Ideo

Pro relativo

Medium diem cinxere tenebræ :
Phœbus obscuro mœsta sine nube vultu.

Seneca

106 Ita nostra sententia nec sine fulcro : quæ roboratur occurrente allegoria : igitur quod à Iudæis & Gentibus factum cum Sole iustitiæ ; exprimebatur in Sole. Gloriam (de qua Ioann. 1. 14. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi Unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis*) gloriam, inquam, omnem & excellentiam in Cruce obscuratam ab hominibus, ostendit illo in tempore Salvator ; cuius dignitas in potentia, sapientia, probitate, maiestate regiâ, cœlesti, beatitudineque quam habuit, ut verus & naturalis filius Dei. Hæc omnia in Cruce obscurata sunt. Indicarunt tenebræ. Quid ergo potuerunt facere inimici ? Occiderunt corpus, animam non occiderunt. Obscuratum corporis speciem, sed nullo modo excellentiam interiorem. Lux in tenebris luxit, & tenebræ eam non comprehenderunt. Visus vir dolorum, & sciens infirmitatem, sed non extinxerunt ingenitam animæ claritudinem. Tota passio quia in corpore, quasi exterior fuit, sicut ad speciem obscuratus est Sol. Ibi ex illa obscuritate, accepimus lucem.

Vnde Sol in tenebrarum obscuritate, secretum humanitatis Christi

——Mirantur & astra.
Fixa Polis. Vidit quanta sub nocte iaceret
Nostra dies : rigidique sui ludibria trunci.

Lucan. 9. 5 9. 12.

Tenebrescere fecit terram in die luminis. Amos, 8. 9. Verùm unde ? *Occidet Sol in meridie* Signum nostræ valitudinis erat infirmitas Solis.

107 Opere iam pretium, dilutis disputationibus, quod in versiones principalis Tautologiæ descendamus. *Circundantes circundederunt me.* Hebr. & Caietan. *Circundederunt me, etiam circundederunt.* Genebrard. *Circuierunt, obsederunt, undique impugnaverunt.* Maluend. *Circumgyraverunt me, etiam circumgyraverunt.* Alij apud illum : *Circundant, & circumveniunt. Cingant & diligentissime circundent. Si me circundederint, & sanè me circundederunt.* Buchanan. *Circundent, omnique ex parte premant.* Hieronym. *Obsederunt* : & Syr. *Cinxerunt me.* Cuncta profectò exposita in littera. Aliquid verò dicendum restat tropologico sensu, ne ambulemus in circuitu nugaci & futili ; sed quemadmodùm nos opportet ambulare.

Varietas lectionum.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. excus.

1. *Circundantes circundederunt.* Quis circundans non circundat ? Quisquis amore, etiam offensus, flagellat. Circundans circundat iustitia, quin concedat effugium : amor sine circuitu circuit, relinquens exitum. Circuitus est, ut peccator supplicium non evadat : iustitiaque Dei, ut convertatur, sine circuitu circundat ; quippequàm plectens castigat amore, sed armis ad speciem, sub velamine iustitiæ.
2. *Circundantes circundederunt. Affligentes affixerunt.* Nil mirum, si affligat afflictio : & afflictionis demonstratur

tur geminatio : ut eluceat Dei pietas, per pœnas sceleratis immissas : quæ quidem à Deo vindice peccatoribus inferentes dolorem ; affligunt pariter vindicem : etenim vulneribus inflictis ita percutitur ; ut ipsis afflictionibus præ dilectione affligatur.
3. *Circundantes circundederunt.* Iteratur circuitus, ut demonstretur è laqueis peccatorum impossibilis exitus. Fallitur dæmonum cogitatio, Virginis patrocinio. Homines *circundantes circundederunt*, sed fuit effugium, ita ut oppressi evaserint ; quasi inclusione minimè circundedissent : igitur per potentem Matrem-Virginem ; à servitute miserrima obtinuerunt libertatem.
4. *Circundantes circundederunt.* Circundat peccatum ; sed cognito errore, delinquens habet effugium : verum cum peccati consuetudine, circundat circumdatione ; quippe cum gravatus haud valeat tranlire vallum, in pœnitentiam nullatenus habet exitum.
5. *Circundantes circundederunt*, quasi anima non haberet, qui exeat ; dum eius hostium exercitus circundatione circundat. Verùm fallitur, ubi Eucharistia coram oculis habetur : animaque circundatione obsessa, non circundata ; quippequam in effugium, videt ut exeat floere, Eucharistiæ sacramentum.
6. *Circundantes circundederunt me* lanceis suis in vulnus ; dicit in cruce Christus : Aliter circundatum in eius passione, Virginis transfigitur pectus : igitur Christus lancea vulneratur dirâ ; verum stat mater, filij vulneribus vulnerata.

DIDASCALIA PRIMA.

Ad conversionem cordium est necessarium charitatis ingenium.

1 QUIS intelliget misericordias Domini : Stultus non intelliget hæc, sed intelliget cuius in potentias pavidum intraverit cor, ut splendeat eius in homines innata clementia usque in altissima, quæ fecit magnalia ; & nonnumquam pronuncientur mirabilia : etenim ingenio clementiæ & eximij amoris, etiam iustitia annunciatur salutaris. Unde David exclamat : *Deus quis similis tibi* ? Unde admiratio ? Ex singulari prodigio : quo non quiescet cor præ gaudio, *Donec annuncitem brachium tuum generationi omni, quæ ventura est : potentiam tuam & iustitiam tuam Deus, usque in altissima, quæ fecisti magnalia.* Hebr. *Usque in elevationem, quæ fecisti grandia.* Magnum sanè, ubi ita extollitur ultra prodigia, miraculum potentiæ, tunc singularis ; dum in patranda iustitia haud facilè inveniri possit Numini similis. An quia accedit ad iustitiam vultu legis, & violentiâ voluntatis, aversione cordis ? Ultrà clementiâ procedit. Maiora miracula miraculis auget. Delinquunt homines : si punit, deficiunt : si connivet, insolescunt : peccatis irascitur, amore ducitur. Solemne est illi parcere : miraculum, plectere. Cogitanda est potentia, qua misericordia utatur in iustitia : & inter magnalia, ad iustitiam, eius ut inimitabilis elevatur potentia ; quoniam solus eius amor cogitare quibat (dum manum aggravat) summæ studere pietati, veste & colore iustitiæ. Qui pius, ostendit facie clementiam : qui vindex, vultu iracundiam : illeque, cui nemo similis, & iustitiam & potentiam ; quippequam potentiâ amoris (ut inter mirabilia sit sublimis) solus scit per iustitiæ, legis vindicis larvam, delinquentibus ostendere ampliorem misericordiam. Hinc *miserationes eius super omnia opera eius.* Super cuncta, clementia. Ultra altissima magnalia, iustitia ; nec sunt contraria. Accessit eius amoris potentia, qua ut converteret à pravis actibus hominem, ipsi pietati induit iustitiæ velamen. Quis audivit unquam tale, aut vidit huic simile ? Nil mirum, quòd uti mirum signetur inter magnalia ; igitur prodigium summum, potentia amoris conciliare contraria. Crucius apposite hic :

Pf. 144. 9.

Pf. 70. 19.

Hebr.

Deus sanè studet pietati colore iustitiæ.

Robur tua potentia
Et æquitatem, quæ vagi pretervolat
Arces olympi flammeas.

Crucius

2 Invenitur personatus Amor divinus : unde apud Hermann. Hugonem, *Desider. Animæ.* lib. 2. Vot. 4. exponitur eius imago vultu simulato larva Leonis, dextrà cum flagello ex flamma fulminis. In articulum lemma, lib. 1. *Gemit.* 7. ubi :

Amoris facies iuvenilis, ora leonis,

Her. Hug. *Credidêrâ torvos tantũ te fingere vultus,*
Nec nisi compositis os simulare minis.
In idem propositum Otho Vænius, *Amor.* Embl. n. 117. dicit: *Crudelis sic verus Amor.* Hinc in Appiani Antiquarijs, ut refert Chartarius de *Imaginib. Deor.* pag. 344. invenitur imago Amoris (ante se, operiens vultum) ostendentis spectrum. quod dicebat *locum.* Otho, d. *Emblem.* 111. denudat gryphum describens etiam Amorem larvarum, succinctque:
Larvatus licèt incedo, coopertus & ora

Idem. *Non est quod metuas, chara puella, dolor.*
Sum tibi syncerus, alijs fucatus, amori.
Huiusmodi amoris scena olim dicebantur *Apaturia* de quibus in *Ephemerid.* 1. *April.* n. 17. & alijs in loc. Unde Terentius, in *Andria*, Act. 3. scen. 3. vers. 23. infit:

Terent. *Amantium ira, amoris integratio est.*

3 Habet ergo in falso de vero fabula famam, siqua fidem tanto operi latura vetustas; ut simul eluceat Numinis iustitia, clementiaque pietatis, cum potentia ingenij amoris, atque artificij singularis splendor, appareatque dissimulatus amor. *Deus* (ut ait Gregor. Nazianzenus, *Orat.* 40. n. 26.) *sitit sitiri. O miram beneficentiæ celeritatem!* O *facilem contrahendi rationem!* Quod præ bonitate (vel salsem redamatione) ab homine sitiendum; nec cogitatione quidem situm: quippe tendit per illecebras, in aquas omninò turbidas, & calicem Babylonis, animæ hostibus ministris, ac seducentibus, carne, per cogitationes voluptuosas: mundo, per curiosas & vanas: diaboloque per malas & malitiosas (ut queritur Bernardus, de *Cognition. Condit. hum.* cap. 15.) inclinatque ex hoc in hoc implacabili arenti siti, unde bibunt omnes peccatores terræ. Homo perit, amor Numinis percellitur vulnere; quia sitit sitiri. Vocat, sed surdescit: illuminat, sed lumina claudit. Ingenium necessarium est, ut convertatur ad cor. Advocanda est iustitia, cui queratur clementia. Non quereretur, vel in ipsa acerbitate doloris; per *ingenium charitatis*: etenim larvâ & velamine iustitiæ, mire studebit clementiæ, & hominum conversioni.

Greg. Naz. *Quæ hostili animo fugita?*

2. Cor. 8. 8. 4 *Ecce ergo fingo contra vos malum:* dicit Dominus per Prophetam, toties pietate monitis trangressoribus civibus Ierusalem. Hebr. *Formo malum.* Quod nos dicimus, *Moliri, disponere, instruere, & cogitare*; dicit *Fingere.* Iteratis sæpe peccata, abeuntes post idola, & ego contra vos fingo meditatò supplicia. Singularis sanequàm proprietas vocis! At a sona amori Numinis. In formam cruciaminum haud dicit quod molimine construit, sed quod fingit: igitur ita in homines, vel peccatores propensio; ut pro criminum pœna, non iudicetur pœna: sed pœnæ fictio. Multus est in misericordia, quantumvis irritatus iniuria: pro qua (cùm citra condignum plectat; vel dum causa iustitiam vindicem clamat) laborem mittit Iudex, sed ita levem; ut eluceat in pœna, quasi finxisse laborem. Præceptum ab illo transgressoribus pati, ut incumbant animarum conversioni. Infert supplicium, verùm cognoscit figmentum nostrum, quod facilè cadit, etiam dum surgere cupit: sitque animorum conversio & levissimo supplicio; quippe ab illo meditanter, qui fingit laborem in præcepto. Fingit malum, quoniam te ricu'amentum. Quicquid fictum habet entitatem, dumtaxat phantasiæ compositionem: diciturque peccatorum vexatio, iustitiæ fictio; quippequàm entitas nulla, cùm entitas apparentia. *Ecce fingo contra vos malum.* Fingit, ac fictione sese iustum iudicem ostendit: igitur cum fictæ, ut falsæ, ad flagitia illecebræ voluptatum; decernit & æquâ lance fictum ad pœnam supplicium.

Cur Deus in peccatores vindictam, vicit filiumque?

Quæ via detur iudiciariæ iustitiæ, est pietatis demonstratio.

5 Ulteriùs. In fictione aliud oculis elucet, & aliud oculos latet. Aliud ostendicur, & aliud absconditur. Aliud ad extra, aliud ad intra, distincta ab entitate apparentiâ; quippe diversa est externa species, a proposito intentionis: & cùm à Domino peccatoribus inferatur pro conversione vexatio, meritò iudicis irroganiis, supplicij dicitur fictio; siquidem internè vere clementia, quæ videtur ad speciem integerrimæ iustitiæ, iusta Chrysostom. in *Iob.* Homil. 4. ita Deus homines amat, & horum conversionem atque salutem solicitat; ut pro delictis impactum supplicium, sit Deitatis placidissimum theatrum: igitur ni præ vulneribus, culpæque doloribus pungeretur & compungeretur pectus, *Theatrum non plauderet amplius.* Delectabilis igitur ex tragœdia comœdia instruitur, & in blandimen scena voluptuosè formatur. Spectaculum Deo dignum hominum conversio frugi, quamvis apostrophe, seu conversio sit dolore: etenim cùm illi spectaculum dulcius, hominum salus; nihil ex theatro magis dilectioni gratum, quàm conversio peccatorum. *Theatrum.* Per propriè. In illo ille qui personam agit, non est ille qui subsistit.

Chrysost.

Quid a Deo gratis, peccatorum pœnitentia?

stit. Aliud est, & aliud objicitur: & ubi peccator pro crimine à Numine plectitur, theatrum deliciosum in tragœdia præparatur; quia exprimitur internus amor, cùm in scenam prodit iustitiæ color: quandoquidem agit amor iuxta individuam nullatenus formam, sed dumtaxat simulatus iuxta personam expressam.

6 *Theatrum.* In illo species variæ, atque transformationes amœnant oculos, ut in summum voluptate placeant tractus. Ingenio charitatis instruitur scena, ut hominum ad offensum Numen, aversa vertantur corda. Eius scenæ partes, penes entitatem vindicis iustitiæ, & amabilis clementiæ; quarum ab amore mutandæ vestes, ne cognoscantur utriusque coloribus intentiones. Amor in toto spectaculo totus; verùm quasi absconditus vultus eius. Tantùm videnda iustitia in dilectionis scena; quasi fugerit amor, ut regnet terror. Vestis flamma in severitatem: insigne, trisulcum fumen, vultus leonis:

'Amor ob cultus, dum infertur ruciatus.

(*Vultum habebit Iovis, sed fulminantis.*
Ut aliò dicit Seneca in *Hercul. Furent.* v. 717.) Tandem prodivit, spectatores terrens, quorum cor paveus. Ipse in *Medea* à vers. 386.

Seneca.

Flammas hinc & hinc iaculatur Polus.
Flamma facies, spiritus ex alto citat.
Hæret, minatur, æstuat, queritur, gemit.
Quò pondus istud vergit? Quo ponet minas?
Voi si iste fluctus frangat! Exundat furor:
Nam secum ut aliquid magnum aliquod instat.
Ira videmus veteres notas, vultum furoris.

Idem. *Dij fallant metum.*

Ita dum siccine aperitur theatrum, & homo habet ex pavore cordolium. In huiusmodi scena est nocumenti, iracundiæque fictio sine fallacia: igitur specie theatri, austeritatis colore, ita spectaculum cum theatro mutatum (iuxta propositum) ut fieret cordium conversio meditata a Deitate; quippe eius amor subtilis faciem assumpsit iustitiæ. Si amor exiret ut amor; in conversionem cordibus nequaquàm terror. Si habitu iustitiæ, iustitia prodiret; qui perculsus, animum præ timore despondet: nihilque fieret in hominum causam, quia neutro modo revocandi in pœnitentiam: cecidit que legis divinæ transgressorum iniquitas, ac in malitia protervitas & ficto in conciliationem malo, & amoris cũ iustitia permutato vestitu: quandoquidem corda pavida comprehendit facilles resipiscentia; quippequam iustitiæ insignia apparuerunt fulminatoris, & amor ut in theatro vultu terribili leonis.

Quare nec amor nec iustitia sub propria forma?

7 Haud novæ in sacris huiusce modi theatrales mirificæ transmutationes. In throno visus est agnus, cuius mansuetudo apparuit: igitur apparuit tamquam occisus plausus a cunctis, ad illum conversis ex excitate & occæcatione errorum; unde dicebant: *Fecisti nos Deo nostro regnum.* Tamquam iudicem in solio præcedebat ignis, uti insigne iustitiæ atque maiestatis. *De throno procedebant fulgura & voces & tonitrua*, in terrorem hostium perduellium in eius leges audacium, qui propter indultam semet & iterùm culpam, nec semel voluerunt admittere pœnitentiam, duro pectore nec resipiscente corde: qua de causa viso theatro, uni ex videntibus excitavit fletum: & *ego flebam multum.* Nulli magis plorabiles (qui frequenter deplorabiles) quam quos in dolorem non flectunt tot charitatis eximiæ demonstrationes: uti videre Redemptorem ab illis propter illos crucifixum; per cruciatus, effectum virum dolorum, totum effusam sanguinem, & nihilominùs in amore, quasi ab ipsis dignatum, permanentem. Ita visum, si potuit videri lachrymis: illique dictum: *Ne fleveris.* Error restitit, sed illos Agnus, quem vides in throno, ingenioso amore vicit. *Vicit Leo.* Ain! Quid est hoc? Agni victoria exhibetur, & triumphus leonis proponitur? Agnus, cuius amor, vicit. Ita plausus, & Angelica vox: *Dignus est Agnus, qui occisus est.* Agnus & Leo dicitur victor, qui erat in throno, per similitudinem, non per proprietatem. Unde ergo victoria tribuitur Agno, si vicit Leo? In articulum. Per leonis speciem indicatur iustitia: per Agni imaginem charitatis clementia. Opposita plane sunt. Quomodo amori, si iustitiæ triumphus est? Quoniam in huiusmodi theatro ad hominum pœnitudinem, sumpsit amor exactuans iustitiæ vestem. Haud convertere dilectos potuit obsequijs, quippequàm voluptatibus rapiebant hostes. Scena mutanda est, ut trahatur ad centrum seductum cor, & peragat terror, quod studijs & crebris non potuit amor. De throno, ubi erat iudicis gloria, procedebant fulgura, & voces & tonitrua. Amor descendit in pugnam, sed sumpsit iustitiæ larvam; quatiens flagellum, & torvum ostendens vultum. Expavit homo ad speciem, videns leonem. Fit cunctorum cordium resipiscentiâ mutatio: & cùm vicissent amoris tamquam agni mansuetudo, dicitur quod vicerit in certamine leo; siquidem in theatro sub larva iustitiæ, leonis terribilis, latuit

Apoc. 5. 10.

Cap. 4. 5.

Cap 5. 4

Vers. 5

V. 12.

Conversio cordium hominis, amore instituta infausta.

tuit in gratiam summa plenitudo amoris. Unde (ut accinit Stoicus in *Octavia*, v. 436.) it supplicij formidine præ flagitijs pavet cor;

Senec. *Magnum timoris remedium clementia est.*

8 Hæc enim metaphorâ Dei solet in sacris explicari clementia. *Dominus de Sion rugiet*: dicitur per Ioël. Idem apud *Ierem.* 27. 30. dicente etiam Osea: *Post Dominum ambulabunt: quasi leo rugiet. Quia ipse rugiet, & formidabunt.* Rugiet Dominus? Leonis proprietas rugitus, quo explicat exardens iracundiam in vindictam: & in Deo, Vates signat leonis notam; ut exponat vel in rigore clementiam: equidem in formidinem utitur dumtaxat voce; qui poterat uti fulmine. *Rugiet*: & qui clemens? Et qui patiens? Et qui pius, adinstar agni mansuetus? Utique, quia præcellit amore, immutat faciem, ut trahat hominem, deducens in pœnitudinem: etenim cum homo aversus abuteretur gratia, indurescereturque criminum indulgentia; adinstar leonis rugit, dum sicut agnus pepercit, nacta conversione cordium, ubi rigoris spectrum: quandoquidem sumpsit arte & vultum & larvam leonis, ut corda devia converteret specie severitatis. Ex huiusmodi scena formido: ex formidine conversio. *Quia ipse rugiet, formidabunt. Post Dominum ambulabunt.* Ex rugitu? Profectò. In propria specie haud valuit in conversionem clementia: ad Dominumque formidine humana conversa corda; interveniente amore, mutata specie: igitur obtentum amoris flagrantis votum, ubi iustitiæ assumpsit quasi ad verbera flagellum. Modificatione exprimitur gratia, quæ meditata à clementia. *Quasi leo rugiet.* Non leo, sed quasi leo. Quasi, non vere; quippe sub leonis larva, latebat misericordia. Haud flectebatur aberrantium cor, tractum studiosè in funiculis Adam: in vinculis scilicet charitatis, quæ ruperunt sæpesæpiùs peccatores. Haud deserenda amoris methodus, qua divinus frequenter utitur animus; sed mutandum theatrum & scena theatri, ut quod vovetur, aliena habeatur specie. Unde immutata substantia; atque mutata figura, qui genus amabilis suavitatis, rugit & horridè adinstar leonis; quippequam sub habitu alieno inflexibilis iustitiæ, procedebat in theatrum totus thesaurus clementiæ. Species sanè horrida, quam in supplicium circumspiciebat culpa; sed vel in ipsa amor utebatur gratia, rugiens quasi leo, ut fieret reconciliatio: etenim fulmen iustitiæ videbatur in cruciamen, sed erat amoris fumen. Sagittæ enim videbantur mortis, sed vulnera charitatis. Crucius in *Psalm.* 76. 10. succinit:

Joel. 3. 16.

Osee 11 10.

Quare de Numine dicitur, adiuncto leonis rugitu.

Thesaurus amoris sub velo severitatis.

Crucius

Benignitatis ira.
Ipse mundi rector affert
Has vicissitudines.

Iob 13. 24.

9 *Cur faciem tuam avertis & arbitraris me inimicum tuum?* dicebat Domino Iob.

Hermann Hug.

Quo precor hanc tanto merui pro crimine pœnam;
Ut veluti indignans, ora videnda neges?

Accinit ubi supr. Hermann. Hugo: & mellea Mellij mutâ hîc:

Mell. Soula.

Cur ideo avertis faciem? Cur me velut hostem
Exercet æterna tuum, tot casibus actum?

Avertas ergo non faciem, sed iræ specimen: *Et formido tua* (*spectrum, larva*) *non me terreat.* Si non est inimicus, quorsum est vultus absconditus? Quorsum in terrorem larva, exulante inimicitia? Clementiam in doloribus implorat; cur ergo de facie abscondita clamat? Ex larva magnus utique terror, sed ex facie abscondita proculdubiò maior dolor; quem patitur aliquando anima Deo familiariter coniuncta, devoti spiritus in ariditate extrema: igitur summum tormentum, Deum quærere, nec invenire posse: amare intensiùs corde flagranti dilectum, seque videre, quasi ab illo derelictum: indicat enim mœstissimè per interpositam manum, à facie oculorum Numinis esse projectum: & ubi non videt cupitam delectabilem faciem; patitur præ tristitia dolorem supra dolorem. Idem ibid. Hugo:

Ps. 117. 10.

V. 2.

In suppli cijs ira & iustitia discrimen.

Summus dolor aut me, dilecta quærere, nec invenire amorem.

O quanto! O quanto mihi grandius hoc tormentum est,
Te quod amem (mea lux) me tamen haud redames.
Attamen absque tuis oculis (meâ vita, meum cor)
Vivere, non aliter, quam sine corde queo.

Hermann Hug.

Quippini formido, & trepidatio, quando lætificas mœrentes in gaudio cum vultu tuo? Salva igitur erit per gratiam, si ostenderis faciem tuam; ex qua non solùm gaudium sed summum, quia ostenditur omne bonum.

10 In rem ergo. *Cur faciem tuam avertis?* Inimicus non sum. Quare sic? Ex amicitia? Austeritas videtur benevolentia: igitur plus te desiderantem diligis, quò magis absconderis; demonstrans tædio ampliorem amorem, dum à cordis obse-

Divini demissi spectri amoris specimine formidinis.

obsequijs avertis faciem. Videtur ira, sed amor, quippe videtur. Distat multum amor huiusmodi facie, à facie iræ & indignationis tuæ. Formido tua non me terreat, quia formido: quod acerbum apparet, est dilectio: equidem cum fingas iras, ut hominum corda artificiosè trahas; elucet misericordia, dum larvâ iustitiæ terres, & ne facies videatur, manum apponis: igitur sub velamine fucato formidinis, exhibes amplissimas demonstrationes amoris.

Boisard *Quoque magis tegitur, tunc magis ardet amor.*

Dicit Iacob. Boisard. *Emblem.* 56. Deus noster & amor, ignis est. Quo magis tectus, prævalet viribus: plutique Deus diligit, dum iustitiæ formidine terret; quoniam in eius gratiam refugit homo, sub fucato, atque confisto severitatis spectro. *Circundantes circundederunt*: est Pleonasmus exponendus. Quis circundans non circundat? Qui amore flagellat. Circundans circundat iustitia, quin concedat effugium, amor sine circuitu circuit, relinquens exitum. Circuitus est, ut peccator supplicium non evadat: iustitiaque Dei, ut convertatur, sine circuitu circundati quippequàm plectens castigat amore, sub armis ad speciem & velamine iustitiæ. Dat locum ut fugiat in pœnitentiam, qui admisit culpam: & quamvis amplexus crimen, præcurrit vel flagellatus in erroris cognitionem; siquidem tametsi videat vultum vindicis iratum, in commotione cordis, pectus nequaquam commotum.

11 Ira necessaria est in coertionem peccati; sed sine peccato, ut tendat in crimen, nequaquàm in transgressorem: alias tantummodò ira, nec errorum medicamina; cum illorum sit medicina pœna. Dolos cogitatur, si in iracundia terræ, qui iudex loquitur: siquidem non intendit in vulnerum medicamen, sed in furorem. *Ira* (dixit Senec. *lib.* 1. *cap.* 5.) *avida pœnæ est. Aliquando castigatio necessaria est. Quidni? sed hæc syncera, cum ratione: non enim nocet; sed medetur specie notendi.* Aptiùs in nostrum propositum Gregor. Magn. tam 3. *Pastor.* Admonit. 14. quàm in *Evangel.* Homil. 34. *Signe dedignatione dedignandi* (etiam sine indignatione, quoniam corda mollescunt benignitate, concepta ira in culpam, & nequaquàm in personam: equidem non curatur, sed exulceratur vulnus, modò pravus in iudice præcogitatur affectus; quo intenditur in scopum peculiaris ultionis, titulo fractæ legis; ut iustitiæ obtendantur velamina, & vices gerat virtutis falsa iustitia) *Vera iustitia compassionem habet* (inquit) *falsa iustitia dedignationem; quamvis & iusti soleant rectè peccatoribus dedignari. Aliud est, quod agitur typo superbiæ: aliud quod zelo disciplinæ: dedignantur enim, sed non dedignantes: persecutionem commovent, sed amantes; quia etsi furis increpationes per disciplinam exaggerant, intus tamen dilectionem per charitatem servant.* Ira enim faciem offenditur leonis, sed cum suavitate mellis: quo (adinstar Ionathæ virgæ, imbutha verborum lancea) in recipiscentiam arte vulnerantur corda: & fortitan in illis perseveraret insuetas, si faciem severitatis haberet furis severitas.

Boisard

Senec.

Index pravus, si in delinquentem, & non in crimen.

Gregor. Magno.

Homo sine gratia non recipiscit à culpa.

12 Deliquit, proh dolor! homo. Volait Deus, quia fugerat, educere à contracto delicto: & ad auram post meridiem, sensit transgressor in paradiso ambulantem; ut fugientem plecteret. Conscientia sæva præsumpsit. Fallitur: iudex enim advenit, ut revocaret: & ne cognitionis ac pœnitudinis erubesceret delinquens; deambulabat hinc inde quasi aliud agens: vulneratoque simul afferens ac studiose remedium, in correctionem etiam cogitans modum. Quantum nonumquàm vel erga delinquentem Numen fovit amorem! Occurrit, ut transgressor veniam peteret: & an faceret: benignissimè deambulando quasi inter ligna expectavit. Verùm notescit hominis lapsi miseria, si non accesserit gratia: etenim licèt punctum, licèt compunctum, vera non commovet pœnitudo, nisi vocatum à Deo, *Deambulantem* sensit, & *vocem eius audivit.* Deambulabat, non sedebat. Sedere iudicis est & ad correptionem vox: voxque etiam vindicis iniquitatis placidè auditur, dum reus in supplicium vel gravissimum vocatur; quoniam delinquentem commovet in contritionem, iudicem cautæ videre, sed non ut iudicem. *Accesit Deus* (ait Seleucient. *Orat.* 4.) *& ut ita dicam, lamentatus est, conspecto Adam.* Necessaria erat, fractâ lege, iustitia; negligeret, ut impunis audacia. Illo in iudicio Adam graviter multandus: & pœnas in pœnitentiam criminis libenter admittit reus; quoniam cunctarum pœnarum obnoxius amplectitur correptionem, quantùs iudicem viderit de cruciamine merentem. Plorat Iudex lamentatus de status miseria, in quam voluntariè ruit, qui felix florebat gratia. Pœnas multiplicat, manum aggravat: & correptus neque verbum ad sententiam

Gen. 3. 8.

Basil. Seleuc.

Constitio nec spectabilis in modo sententiæ iustitia, qualem

pro-

pronunciat ; quippequàm non solum cognovit criminis gravitatem , sed iudicem de sententia amarissimè ilentem. Flet. Longè itaque ab ira, hæccine gravissima omni genere sententia. A Deo persecutio excitatur , sed castigans miseretur. Sperait, sed protegit. Dedignans è domo expellit, verùm diligit. Non iræ tenor sententiæ, sed iustitiæ. Crimen in iudicio exaggerat, cæterùm in correptum amorem fervat: plorantequè reo , iudex cum illo plorat; etenim cordolium pectoti amanti , quod necessarium ad supplicium accedere.

Sueton. 13 De Vespasiano (in eo refert Sueton. *cap.*15.) dicitur : *Neque rade cuiusquàm unquàm lætatus. Iustis supplicijs illachrymavit etiam & ingemuit.* infelix officium iudicis, sub iugo legis , & conditione hominis ; ubi qui non studet iræ, necesse est naturæ lachrymis condolere , & ratione iustitiæ legibus suffragari ; ut pereat , ne alios corrumpat , tantùm quem perire oporteat : ille mortem contrahit: iudex meritum dicit: ilerque fungens infelici munere , quia quòd meruit ille declarare , necesse. Non quærit pœnam , qui sine pœna alterius dolorem plorat. Furore in illam procedit, qui eius occasione exultat , ambiens severitatis ac integritatis famam , exercens sanguinolentiam. De patre Neronis (ut traditam hic , & quasi ingenitam haberet sævitiam) ait Seneca , de *Clement.* 1. cap.23. ad ipsum Imperatorem : *Parer tuus plures intra quinquennium culleo insuit , quàm omnibus fecalis insutos accepimus.* Lupus hipes truculentia degit , qui sanguine gaudet. Floridè Claudianus in *Mallio Theodor.* Panegyr. à v.212. signat iræ cæcæ phrenesim , atque iustitiæ cum prudentia moderamen.

Quando ab ira iudex iustitiam exercet.

Senec.

Claud.

——Nec odium cogit, nec gratia fuadet: Servat inoffensam divina modestia vocem: Temperiem servant oculi, nec lumina fervor Asperat , aut rabidas diffundit sanguine venas;

Nullaque mutati tempestas proditur oris, Quin etiam sontes expulsa corrigis ira, Et placidas delicta domas. Morerne cruento, Qui fruitur pœnâ , ferus est : legumque videtur

Vindictam præstare sibi.

Sophoc Longè Integritas , quæ noxios devovet legi ; & per modestiam , dilectionemque declarat ; quòd iudicem ratio, & nequaquam ira moveat. Iuxta Sophoclem in *Aiac.* v. 1112. *Dura , etiam si valdè iusta fuerint, mordent.* Prudentiæ necessaria ars , ettì iustitiæ vultus , ne in iram vellicet morsus: nihilque inferendæ pœnæ magis essi ar, ne puniendus dolore fit mordax ; quàm quem viderit iudex legibus reum, in sententia severa tractare ut filium.

14 Si filius fuerit protervus, morosus, & immorigerus , estò à parentibus correptus , quorum illi præcepta nihili, mandata fraudi, repellenti bene monentes , deroganti à natura datos honores , quin possit reduci frugi , desperatâ correctione, pravâ indultâ consuetudine (etenim ut ait , quo supra Iacob. Boissardus.

Iacob. Boissard

Qui blandimento dulce nutrit malum;
Sero recusat ferre quod subit iugum.)

Deuter. 21. à 19

Parentes *apprehendent eum , & ducent ad Seniores & portam iudicij ; dicentes : Filius noster iste , protervus & contumax est. Lapidibus eum obruet populus civitatis & morietur.* Iudicium ita cum filio pollutatum à patre ; refert Elian. 1. *Var. hist.* cap. ult. Sic filiorum mala mens. Mala profectò causa, & gravis ex perfricta fronte furor , si accusat amor : vel in eum exurgent lapides , quem uti degenerem amor perduxit ad iudices. Dicentes : *Protervus est: & morietur.* Cur ergo ad iudices perducendus, si ab illis non iudicandus? Quidni accusatores testes adhibent ? Testes & accusatores sunt parentes: & ille sanequàm improbus , qui in pœnam mortis incusatur à parentibus. Causam construunt , qui eum diligunt: & dum exponitur coram iudicibus crimen haud vocant ullum ad causam pro discussitione testem ; quoniam ad comprobationem veritatis , sat est depositio amoris. Causa fi efformatur , unde amor extra morem crimineturi : *Filius noster ille protervus.* Singula notanda. *Filius* : & accusatur, & quia protervus, lapidibus moritur. Perficiendum a iudice quicquid præscribit iustitia ; dum contra legem est ornatur causa , sine acceptione , exceptione personarum , ut sit perfectum iuxta iura iudicium: etenim si filius legem transgressus, iuxta legem damnandus, quamvis sit filius. Fecit Zeleucus , de quo Valer. Maxim. *lib. 6.* cap. 5. Ælian. *Var. histor.* 13 cap. 24. & ut ait Guntherus in *Ligurin.* lib.8. *Pittac.*

Pravitas efficax causa, quæ forte mortem ab amore.

Pravi damnandi, quàm sit sit filius.

Guntherus

Summè decorum , legis iure,
Filium supponere legi.

Math. 22. 12.

15 *Filius noster iste.* Quorsùm si sat in accusationem *Iste* ; additur à parentibus : *Filius noster* ? In iustificationem causæ,& reverentiam iustitiæ. Quamvis sit filius , accusant : quamvis sit filius , damnam ? quia priùs est , quod filius illeæ moriatur , quàm quòd lex iniustitia laceretur, ingulantes ingenitam erga filium dilectionem , ne propter illam divinam disrumpat legem. Dum dicunt *Filium*, ostendunt naturalem affectum : amor cum illo nascitur , estò propter contumaciam accusetur: accusatio rei indicat ingratitudinem, parentum proculcatum honorem , criminosi incorrigibilitatem , perfractam multoties legem ; cuius viudices patres, apud quos solùm iudicium , quippe illis magis notum sine fallacia argumentum : & istum quem legibus accusant & damnant, filium vocant ; ostendentes alijs iudicibus modum , quo decore & animo debet exerceri iudicium : igitur si legibus iustitia præ se fert severitatem , manifestare debent erga damnandum studiosum amorem : placide enim fertur amara sententia; ubi à lege iustitia , & à iudice procedit misericordia: igitur patet vel in ipsa amaritudine , sententiam à ratione , non ab ira fulminari. *Removebit* (inquit Seneca , 3. de *Ira*, cap. 39.) *omnia ultionis instrumenta. Simulabit iram ; ut tamquàm adiutor , & doloris comes , plus auctoritatis habebit : omni arte requiem furori dabit. Sic vehementior erit : & pudorem illi , cui non restitit incutiet : aut metum.* Non habet patrata culpà , & visâ iudicis gratiâ , quid criminosus respondeat ; cùm uti comes & adiutor doloris damnandum tractat; quin obiit in iustitiæ legumque integerrimum opus , animus quietus , iudicisque placidissimus vultus.

Ibid. Dignitate autax qui iudex prætax.

Aiax furens sententia à iudice procedat misericordia.

Seneca.

16 Quæ non ausus , qui sine veste nuptiali in convivium est ingressus! Si sine veste sacro convivio condigna, constructa causa , gravisque fulminata sententia; quid si ingrederetur ex abrupto veste sordida? De crimine arguitur,ut respondeat, & iudicem malitiosè non arguat : igitur iudicium iustæ causæ numquàm sine suspicione ; si sententia profertur sine criminis examine , parte inaudità , & confessione prævia. Ad amussim iuris cuncta facta: sed ille nihil respondit : obiecto crimine, *obmutuit.* Patet perspicuò crimen , ubi pro causa nec levem pervicax cogitat excusationem. Ita reus. Quomodò iudex? Amicè loquitur , ut transgressor pudefiat, & pudenti præ dolore iudex ignoscat. At ille obmutuit, nec iudex pepercit , quippe etiam convictus non doluit. Qui corde durus , cognoscit mortis causam , nequaquàm respiscentiam. *Amice , quomodò huc instrasti?* Nonne inimicus , sacrilegus, innignus & præsumptuosus ? Ideo damnandus. Cur igitur reum , in iudicio non vocat præsumptuosum , sacrilegum & indignum ? Coërcet iudicum furentium insolentem audaciam , & potestate venerabili adstrephiam , quibus invehuntur in reos , actibus , & verbis procacibus; quippe turi dignitare , quod quidem nec somniarent sine munere : comprobant enim parrhesiâ , dignitas quanta : cuius ostentat præcellentem magnitudinem , fugientes circumspectionem, & iudicum modum , quia sine modestia iudicum, præ ira castigantes delinquentes , vel insontes) sine odio in vitia & iniquitates. Unde cùm huiusmodi tenor , in iudicibus sit furor (& maiestatis indignitas , quin eis detur ad impudentiam auctoritas) audacem, sacrilegum , præsumptuosum , index rectus non signat , vel horum minum , nec leve verbum : etenim qui fungitur iudicis munere , vel suprema potestate ; auctoritatem habet in delinquentium scelera, sed nequaquàm in convitia. Ovven. in *Monostich.* p.2. *Epigram.* 4.

Sine mal dest a sententiæ tenor est iudicis furor.

Ovven.

Qui temerè & præceps rabidas exardet in iras.
Excedit semper limina iustitiæ.

17 Claret furentis rabidi excessus, dum abest in verbis modus : igitur si ius habet , ad iustitiam : sed ille tamquàm phreneticus erumpit in contumeliam: quod quidem fictam astruit iudicari causam , & iudicis iniustitiam : etenim si daberet acta , nullo modo transiliceret in opprobria : visis actis , putribus viscetibus fremit & tabescit ; quia non invenit quod damnet. Prævalet sæpesæpius huiusmodi indignorum audacia , quippe impunis insolentia : crescente arrogantiâ potestatum, ex patientia subditorum. Inimicus utiquè in convivium ingressus : hinc damnatus, & uti stolidus , quia incurrit inimicitiam, unde potuit magnam conciliare gratiam. Perseverat in scælere : dicitque ei index, *Amice ?* Sanè , in summum documentum, ut fiat in throno iniquitatum atque iudicit iudicium. Offensus erat audacia , vigebat inimicitia : & inimicum amicum vocat, dum iudicat ; quoniam in causis minimè integerrimum iudicium , dummodò levis memoria interfuerit iniuriarum. Videsis *Tautolog.* 10. *Didasc.* 5. *num.* 9. ad illud: *Tempus evellendi quod plantatum est.* Denique. Sacrilegus impurè cœnam ingreditur. Crimen examinatur. Invenitur , damnari transgressorem , decernitur : & vocatur amicus, qui damnandus; ut in iudice constet iustitiæ affectus: quandoquidem in amico illicita damnat acta , etiam utri-

Cenligne accedentem Eucharistiæ.

Affrait imo etiam iudicatl.

In sententiando ita se, ut in iuriarum obliviosa.

Unde Iudex intelligit

usque interveniente amicitia. Aliter nostro proposito. Iudex intimè commotus, quippe honor eius abdictus. Damnare excessum decrevit; & amicum, sceleratum vocavit; ut eluceret iudicare ratione, sine ulla pectoris vindicis amaritudine, sed tantùm ex fracta lege: etenim iustitiæ perficit actus, quòd tractetur, qui damnandus, uti socius & amicus.

Extra causam damnandus sit uti fetus.

——Peragit tranquilla potestas,
Quod violenta nequit: mandataque fortius urget
Imperiosa quies.

Claud.

Succinit Claudian. d. v. 238. Perperàm fit iudicium, ubi decreta rationis transeunt in prolubia voluntatis. De iudice Monachorum, ait P. N. SS. Benedictus, *Regul. Sanct.* cap. 64. *Oderit vitia, diligat fratres.* Dividit rationem & voluntatem inter fratres atque legum transgressores. Hinc iusticia incemerata, sine patientium querela: siquidem tranquilla potestate imperiosique quiete, voluntas amore respicit uti fratrem, quem ratio lege ductrice castigat ut delinquentem.

S. Bened.

18 Hic est ordo legis & lex ordinis, *ne quid nimis*; neque ex parte iustitiæ, nec ex amore: aliàs extra tenorem huiusmodi moderaminis, acta si transeunt in affectum cordis; sine iudicio, sine cerebro, dignitatis propudio, cunctorum ludibrio, delinquentes amplectetur uti fratres, & fratres in iudicio damnabit ut deliquentes. In vero rationis regimine *Nec nebil, nec quidlibet*: quod quidam exponens Ianus Iacob. Boissard. *Emblem.* 4. inquit:

Ibid.

Nihil ni mium exercendum.

Quæ nihil ignoscunt leges; dic esse feverar:
Et quæ permittunt quidlibet, esse malas.
Sic par est, rerum iustas moderentur habenas
Ne quid vis cuilibet sit? licitumve nihil.

Boiss.

Quomodò ergo sortietur effectum regula moderaminis? *Nequid nimis.* Nec nihil, nec omnia. Totum à prudentia. *Hæc visio similitudinis gloriæ Domini*: dicit Ezechiel ad visionem primam, illi divinitùs obiectam. Quæ itaque vidit, ut siccine visionem commendaret: Imaginem insignem in throno sedentem, atque cuncta moderantem plenitudine sapientiæ, in quatuor cherubim præsignatæ; cuius speciem utitanti momenti iterùm cœlum præmonstravit Ioanni. *Apocal.* 4. à v. 7. Ibi itaque visæ facies Aquilæ, facies Leonis, facies Bovis, & etiam hominis facies. Ita in cœlo regentis exhibetur imago; ut regere discat homo. Peccantes usuvenit habere subditos; quia sunt homines: non unam, sed plures oportet habere facies. Aliquando adinstar Aquilæ cuncta videat: visis, ut Bovis ostendet faciem, quia tolerat. Interdùm sumenda Leonis; ut terreat: sed semper sub forma hominis; aliorum duntaxat pro tempore facies: equidem cùm homo gaudeat ratione; regimen erit concors regimini cœli, nequid nimis, modò sumpserit facies: ratio quippe dictat in prudentiam & iustitiam; ut cuncta cognoscat, aliqua indulgeat, aliqua plectat; & ut homo, etiam corripiendo parcat; ostendens in fratrem benevolentiam, quamvis exerceat in delinquentem iustitiam: igitur astruit iudicium sine affectione integerrimum, damnarum vel damnandum ducere tamquàm amicum.

Exech. 1. 1. *Pessima respublica, obnoxiis indulgetur, vel pœnis.*

Cap. 1. v. 10.

In qua eluceat maximè prudentia Regis fidit

19 Alibi dixi ex Tacito in *Agricol.* cap. 19. *Optimum quemque fidelissimum putare: omnia scire, non omnia exequi: paroispeccatis venam, magnis severitatem commodare; nec pœna semper, sed sæpius pœnitentiâ contentus esse.* En facies plenitudine scientiæ, ut homines rectè regantur ab homine. Altiore disciplinâ Benedictus & patris, & magistri docet assumere advertus facies peccatorum facies; quatenùs iudex debeat, indiscriminatos arguere, mites obsecrare, & contemnentes corripere: *& alium quidem blandimentis, alium verò increpationibus, alium suasionibus: & secundum uniuscuiusque qualitatem vel intelligentiam ita se omnibus conformet & aptet; ut non solum detrimenta gregis, sibi commissi, non patiatur, verumentiam in augmentatione boni gregis gaudeat.* Ita d. cap. 2. Ita diversis faciebus cogitanda est conformatio, ne irrepat morum corruptio: sed maximè in correptione, quæ semper imbuetur ingeniosâ charitate; quamvis in terrorem sumat iustitiæ insignia (quæ tantùm larva) ut fulmina mittat, cæterùm non quoties tonat: etenim Præfidem dedecent multa supplicia, ut medicum multa vulnera. Ita amore severitatis disponenda facies, tonitru concutiens, nec fulmina torquet (Claudian. 2. de Laudib. *Stilic.* v. 24.)

Corn. Tacit.

Iurgia, contentus solo terrore coercet.

Vexatio dat intellectum.

Difficile visum Petronio, verùm efficitur charitatis ingenio, ut trahantur aberrantium corda quasi fallenter à gratia, iustitiæ habitu, amore tamen occulto. Ipse in *Fragment.* Carm. 33. accinit:

S. Bened.

Accusare & amare tempore uno,
Ipsi vix fuit Herculi ferendum.
Sed Amor torva solus sub fronte latebat:

Petron.

DIDASCALIA II.

Si regnat amor, de dilecti doloribus summus dolor.

1 PERVERSI difficilè corriguntur, ut habeant modum: unde pœnis macerantur; quippequàm vexatio dat intellectum. *Nemo præceptis curat insaniam: ergo nec malitiam. Si insaniam sustuleris, sanitas redditur. De illis insanis loquor* (inquit Senec. *Epist.* 94.) *quibus mens mota est, non erepta. Castigatio insanos coërcet, frænat animos, vitia compescit, pudorem imponit.* Quare cùm insani vagentur peccatores (non insani essent, si præceptis obedirent) à Numine immittitur in dolorem cruciamen; ut furiosi compuncti videant furorem: quandoquidem supplicium frenat animum, arcet vitium, imponit pudorem, & reddit insanis mentem. Ita accidit Herculi in furore: menti reddidit impacto vulnere. Videsis. *Tom.* 4. *T.* 5. *D.* 2. *n.* 9. Idem enim accidit insaniæ, ac malitiæ: igitur per acerbitatem à cœlo illatam, mota mens tandem tandem admittit resipiscentiam. Manil. 1. *Astronom.* cap. 1. v. 80. accinit:

Senec.

Manil.

Et labor ingenium miseris dedit: & sua quemque
Advigilare sibi iussit fortuna premendo.

Conditio hominis in malum prona. Minimè in frænum sat sunt divina præcepta; quia regnat insania, & concipitur ira.

Virg.

Quam nec longa dies, pietas nec mitigat ulla,
Nec Iovis imperio fatisve infracta quiescit.

Frangenda audacia, ne glisceat amentia: si pectus inexaturabile malis; ut sapiat citiùs, saturetur ærumnis: etenim quæret & solicitè medicum, homo qui sese cogitaverit infirmum.

2 *Deus* (ait Casiodor. in *Psalm.* 102.) *castigat ut erudiat, punit ut corrigat, corripit, ut præstet.* Dat enim insano mentem, erranti directionem, stulto phronesim: aliter subtraheret ab hominibus supplicium, quippè non gaudet de perditione vivorum: imò dum pœnam mittit, ita contra conditionem agit (cùm de favore gaudeat) ut quasi invitus de illato dolore doleat. *O Christi pietas! O inopinata salus miseri! Tam gratuita est & probata dilectio Dei* (init Bernardus, De Cognit. *hum. condition.* cap. ult. n. 41.) *tam*

Casiod. *A Deo punitio pietatis dulcedo.*

Bernar.

stupenda dulcedo, tam repentina dignatio, tam invicta mansuetudo; quoniam misericors est. O quanta misericordia! Quam ineffabilis mutatio dexteræ Excelsi! Dextera mittit in errantes afflictionem & cruciamen: & ineffabilem dicit Doctor mutationem; quoniam in peccatores ab Excelso missa vulnera, ut demonstret amorem habere in dextera. *Dolores mortis circumdederunt me*: præ pœnis peccatorum punctus dicebat Divid. Modò: *Circumdantes circumdederunt*: & ut vidimus in *Lit. expos.* *Affligentes afflixerunt.* Non nuvum est, quod affligat afflictio. Quorsùm igitur huiusmodi geminatio? Ut constet Dei pietas per pœnas sceleratis immissas: quæ quidem à Deo vindice (peccatoribus inferentes dolorem) pariter affligunt vindicem: etenim vulneribus infictis ira percutitur; ut ipsis afflictionibus præ dilectione affligatur.

Psalm. 76. 11.

Pf. 17. 5 Psal. 17 12. *Deus ex amore, dum hæc scelerato dicit.*

3 Castigatis aliquibus, & reliquis Spartanis in concionem vocatis, dixit Cleomenes: *Non facilè posse absque vi & timore statum reipublicæ in melius mutari; quibus modestissimè usus sum. Felicissimum utique Regum omnium me fuisse arbitraret; quòd tamquàm medicus absque dolore patriæ, mederi potuissem.* Hæc Plutarch. in eo. Verùm cùm sine dolore in Republica corrupta nequirent inveterata reprimi carcinomata; ferrum & ignem adhibere congruit, quamvis de dolore doleret. Dotes sunt integerrimi Principis, cuius scopus cum benignitate leges. *Leges*, ut eius observantiâ Respublica gaudeat. *Cum benignitate*, desiderans, nil esse quod corripiat: igitur cùm necessarium sit uti iustitiâ, ut compescatur insania; ægrè fert damnare pœnis obnoxios.

Plutarc.

Indulsi munus respondere mœrori, quam vitæ doleat.

Ovid. ex Pont. 3. v. 56.

Quique dolet quoties cogitur esse ferox.

Patet ita eius benignissimum pectus, non accedens ad pœnas, nisi coactus. *Tamquàm invitus* (ait Seneca, 1. de *Clement.* cap. 22.) *& cum magno tormento ad castigandum.* Cæterùm cùm iudex iustitiæ debeat esse, ut respondeat ad amussim credito muneri; iuxta leges fontes doloribus aggravat, quantumvis doleat. Hoc proprium hominis, quippe sub pœna iacet gemitque similis: qua vel in iudice damnante vocat pietatem; igitur iustitia vera habet sociam compassionem. Altiùs eluceat in Deo, homine propter scelera mortificato: quippe ut Serm. 1. *Mensis* 10. ait Leo Pap. *In nobis quasi quodam speculo, divinæ benignitatis forma resplendet.* Unde splendor? Ubi tantus in benignitatem

Senec.

Leo Pa.

amor : etenim non solùm dolet cruciamina mississe, quæ iustè patitur homo ; sed etiam ex palsione graviorem dolorem patitur. Apparuit benignitas Salvatoris nostri Dei ; cùm in tragœdia vindictæ , hominis pungitur cor : igitur si homo dolet, quia cruciamen habet ; Numen præ benignitate de doloribus dolet, quasi sumpsisset. Dialecto nostrâ vividiùs : *En materias de justicia , el papel que por sus culpas el hombre llega á sentir ; su piedad le siente mas , y mejor.*

Qui in Deo amor, de parvis hominis dolor.

Ps. 10. 12.

4 *Declinaverunt in te mala* : dixit pœnis criminum oppressus arctè David; cùm dolens præ pudore clamaret continuò ad Deum. Mala culpæ nequeunt esse. Ergo pœnæ culpæ mala. Nec isthæc cogitanda ad Numinis formam , quippe non homo ut agat pœnitentiam. Deinde quia dicit ipse David : *Declinaverunt in me.*

Ps. 54.4

Nil mirum: ipse peccaverat. Quo ergo pacto dolores in peccatore, & in Deo? Erant in Dei pectore , quippe erant in peccatore. In homine Dei resplendet benignitas tamquàm in imagine. Peccator debet accipere dolorem pœnæ , quia studuit culpæ. Deus benignitate ingenita misit in pœnam dolorem , ut vocaret in homine pœnitudinem ; qua rediret in gratiam per hospitem pœnitentiam. Benignitas est , sed non maxima. Pietas est , sed non eximia: eximia planè , quando in eum declinant hominis mala : quando dolet de inimicis in criminis pœnam acerbitate ; quantumvis necessaria pro pœnitudine : unde amoris studio , ut benignitas non solùm ardeat , sed ut splendeat; dolor passus à pœnitente ; ad illum miro artificio declinat; quippequam sibi illatum fumit dolorem, ut dolentibus ostendat eximiam fulgentem benignitatem. *Declinaverunt* in Deum criminum acerba. Si declinaverunt , alibi sanè sederant illorum mala. Ubi ? In Pectore Davidis , sed pœnitentis , oppressi ærumnis , de quibus lachrymæ pro remotione clamant : in Deumque fulgentem benignitate declinant ; quoniam quasi sibi sumit , ubi à pœnitente removet. Necessaris est cum cruciamine criminis amaritudo , ut cognoscatur fallax quæ cogitata dulcedo; quippe vuluptates nonnumquàm insidiatrices , subdolè dolores pro delicijs ingerentes. Patitur ergo siccinè legis transgressor ? respicit etiam divinæ innatæ benignitatis fulgor: & pœna, quam pietate aggravat , ut resulgeat magnoperè , in se declinat; etenim summo amore ab illo sumitur, quicquid peccator in dolore patitur.

Unde elucet maximè Dei benignitas in eo missa?

Vis pœnitentiæ.

5 Dicit David : *Declinaverunt in me.* Etiam *declinaverunt in te.* Maluend. *Molliti adversum te malum.* Quid quod cogitarent , cùm nihil possent ? Cogitaverunt sanè cogitatione , quia *cogitaverunt consilia quæ non potuerunt stabilire.* Potuerunt vel non potuerunt, quod cogitarunt? Potuerunt. Qua lege ? Peccantes. Adversus Deum moliti sunt malum , atque scelere potuerunt. Quod à peccato removere debuit , illos in peccatum impulit. Non potuerunt etiam cogitantes benignitatem: sed potuerunt cogitantes excellentem : igitur cum benignitate in delinquentem pœnas inferat, & præ summa pietate sibi amantissimè sumat, quod in pœnam peccati peccator tolerat ; ut cognoverunt in misericordia divitem, ac benignitate eximium; quod non potuerunt , adversus illum cogitarunt malum : quandoquidem in dolorem criminis mittendo patitur , quicquid ab illo pro peccato mittitur. Floride appositeque Hermann. Hugo , lib. 1. *Suspir. Anim.* Gemit. 4.

Malueá

Quamvis dò in Deum qui delinquit peccatum prævalet

Sic habet alternos virtus vitiumsi triumphos:
Quique tubet vitium, retrahit inde dolor.

Herm. Hug.

6 Minimè Anteros summè egregiè que ab Amore dignatus , corde respondit Amori. Haud redamat , qui aliquatenùs declinat. Debet candidè perfectâ fide, cum flammæ demonstratione , qui gratus obsequijs nosci. Conveniunt dolus , amorque verus pessimè. Otho Vænius *Amor.* Emblem. 4. decantat:

Ut purum , nitidum , haud fallens speculum debet esse;
Sic verus quoque sit, non simulatus Amor.

Orth. Væn.

Aliquando uti in specalis fides solicitatur in amicitia ; cæterum pectora sunt specula concava: in quibus pignora fœderis mutui dilectione quæruntur; sed imagines eversæ toto speculo videntur. Aberravit ergo redamatio in Anterote. Postulatur & arguitur de crimine : nullum quippe maius, quàm non respondere amanti. Pœnas infligere Amor flammeus indignatione cogitat ; ut ingratus sapiat , & de errore resipiscat. Officium utique amoris, vel in acerbis , haud mittere dolorem in dolorem, sed in solidandam fidem. Nihilominùs ne regereretur iniuria , & quia impunis renovaretur audacia , rosetum accessit , virgas ex illo amputavit , & Anterota verberare cœpit ; quousque dolore monitus statim suspendit ictus , queis sentiens intimè plagas , quantocyus proiecit virgas. Ausonius Edyl. 2. alias 6. & Chartar. de *Imagin.* fol. 339.

Ingratitudo si mittis ire cuiæ cavæ.

Deus unde petatur, dùm homo pie flituit?

Illi purpureum mulcato ore rorem
Sutilis expresit crebro rosa verbere : quæ ism
Tinctta prius , traxit rutilum magis ignea sucum.
Inde truces cecidere minæ.

Auson.

Amarè ictibus querebatur Anteros , & Amor puniens maiores ferebat ictus : hic igitur pungebatur acumine sentium , dum illum molliter concutiebant flores rosarum , clamante ad Amorem quasi nullâ plagâ , Amori profundè dum configitur spina : equidem quò magis flagellum premebat in ictus , plus terebrabatur cuspidibus saucia manus. Unde cùm intimiùs doleret , si virgis tunderet ; virga sedulò proijcitur , ne saucius plus ex verberibus patientis affligeretur: etenim in manibus ostendebat sanguinolenta vulnera , ut ex immissis vulneribus eluceret quanta plaga.

Amor cur virgis rosæ respondet ingratitudini

Zachar. 13.6.

7 *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum* ? Christum Dominum plagarum interrogat Zacharias. *Nunquid sagacitas machinari potest humana* (ait Augustin. in *Meditat.* cap. 7. n. 3.) *cui comparetur miseratio divina* ? *Quo processit pietas* ? *Quo excrevit benignitas* ? *Quò attigit amor* ? *Quo pervenit compassio* ? Non interrogat de vulneribus , sed quorsùm factæ , & etiam cur factæ in manibus? Plura dixi alibi , sed modò artificium amoris , theatrum scena pietatis ; ut miseratio , compassio , benignitatque divina resplendeant uti in speculo, fragili natura humana. Peccavit & gravissimè homo , gravissimo ex tunc destinatus supplicio : igitur ipsum commendabilem amorem , abertans offendit , per inauditam illudusque ingratitudinem. Magnum enim crimen egregiè dignato ; adversari , de se insigniter benemerito : siquidem quid deficere à fide , si datur ingratitudini , vel non respondere gratiæ ? Necessarium fuit supplicium. Haud decerneretur ab amore , ni necessarium ; ne glisceret insolentia delinquentium. Ira statuit legis & iustitiæ tenor. Cæterùm quid fecit amor , dum ab illo minax demonstrata sævitas ? E rosceto secuit virgas , ut afflictim verberaret, qui ingratus , audax , fugato pudore offendit , ut per flagellum , exularet flagitium. Inchoavit , verùm vulneratus acerbè , quamprimum destitit : quippequam impingens ictus , transfodiebatur spinis rosarij manus : & quò magis in vulnera comprimebantur flagra, magis in manibus radicabantur vulnera. Unde etsi graviora

Ibid.

Cur flagellum projicit?

Aspicis & pateris, estque tibi cura iuvandi:
Sentit amicorum vulnera quisquis amat.

Herm. Hug.

Ex cordium, hominis flagellum.

Ultra procedit amor Numinis in eminentiam spectabilem amoris. Resplendet benignitas , vel dum meretur amaritudines pravitas : igitur plagæ sunt amantissimi cordis , quæ missæ in corde inimicorum Regis.

9 Rutilat Dei siccine optabilis miseratio , licet alienum opus eius ab eo : non enim in hominem mitteret amaritudines, ni ab illius graviter urgeretur peccatis.

Tu plagis hominem peccantem ultricibus urges.

Crucius

Dicit Regius Psaltes : *Propter iniquitatem corripuisti hominem.* Didicit ex his quæ passus est ; igitur doloribus super dolorem , peccatis & pœnis afflictum affatim eor. Verùm, cùm cognoscerem iustitiam, quæ vel cruciamina mittit propter pœnitentiam ; patienter (dicit Domino) humilis & humiliatus cuncta pertuli : *Quoniam tu fecisti.* Quæ in amore & ex amore gratia,

Psalm. 38 12.

V. 10.

tia, qui ita dives in misericordia? Quæ in acceptatione & studio charitatis ubertas; ubi contines vel in ira misericordias? Cæterùm si in conspectu tuo cum oratione intrant pœnitentis preces (quoniam cor contritum & humiliatum, tu qui Numen, non despicies) ut magis rutilet pietas;

V. 11. *Amove à me plagas tuas.* Quid hoc? Cuius, vel in quo sunt plagæ? In Davide sane sunt. Hinc enunciat: *Amove à me.* Si in se habet à Domino missas plagas; quo iure ipsi fulminanti dicit: *Amove à me plagas tuas?* Prævaricatur ratio, præ intentione doloris, acieque in lumine mentis? Gravis ictus rationis adimit usum. Hominem dum quærit se,

Ovid. ——*Non sinit esse suum.*

Quomodò igitur in Numine vulnus invenitur; si David, unde dolor, vulnera patitur? Unde & à quo in plagas Numinis, vitus? Cœlum nulla sagitta ferit. Nulla in illo vicissitudo. Flagellum, eius non appropiat tabernaculo. Plagisque affectus cum corde dicitur animus? Sanè. Gravior gravissimus ictus. Sunt vulnera de vulneribus. Deliquit amicus, qui inimicus factus. Dormivit: & pœna transgressionis immittitur, ne dormiens soporaretur. Evigilavit, Nemesim cum flagello cognovit. Ictò gravia fulminà, siluit, quia iudex meritò fecit: attamen cùm præ eminentia pietatis, doleat simul cum dolétibus de afflictionibus immissis; si plagas Deus amoveret à David, unà amoveret à se dicitque patiens plagas proprias, & etiam iudicis plagas; igitur ita anxius de dolore hominis dolet, ut patiatur etiam vel quæ in delinquentem mittit.

Unde illi vulnera de vulne ribus?

10 Altiora insinuat David. Contemplatus suum, inquit, quia etsi tanta pro crimine passus, compuncto corde; ipse Deus in compunctionem fecit. *Obmutui, humiliatus sum, & silui à bonis, & dolor meus renovatus est.* Pœnis humiliatus est, & iusta supplicia cognoscens siluit: præ malis gravissimis, malis tacuit. Si tacuit à malis, cur dicit: *Et silui à bonis?* Quæ mala bona? Mala quæ dantur in bonum. Hinc Deus dicit: *Feciſſe atque cogitaſſe malum*; sæpe apud *Ierem.* Malum enim dicitur, quippe naturæ violentum: & datur in malum malum; quoties obduratum cor, nec per ipsa supplicia, resipiscit à dementia. Malum in bonum datur, dum in bonum à malo pectus compungitur: & qui siluit præ malis, stupens tacet præ bonis; quoniam bona cognovit, quæ ut violenta naturæ viribus renuit: etenim dormiret insensatus crimine ad gratiam, ni excitaretur malis præ dolore in pœnitentiam. Ita in malis bonis punctus. Verùm unde eius dolor renovatus? Quia parùm dolebat de crimine. & pœna criminis, tantis circundatus malis; propriam aspiciens malitiam, & Domini charitatis & pietatis excellentiam: quandoquidem de malis hominum doluit; sed malorum pœnam sumpsit. Tulit dolores, portavit infirmitates: de pœnis ac cruciaminibus passis, doluit & intimè cor; cæterùm in corde dolor renovatus est; eò quòd ne transirent cruciamina in transgressorem, factis honis ex malis; transierunt in innocentem. Primum intervenit dolor, ingressus statim amor, præ excellentia charitatis: & in meditatione etiam exardescet ignis; quippe eius cor non flageat, quin meditatione doleat, videns peccatores commisisse scelera, & innocentem illorum pœnæ tolerare supplicia? Quid fecit? Quæ commisit? Quæ causa necis? Splendor benignitatis: igitur dolens de doloribus hominum ex cruciatibus pœnarum; sumpsit sibi in ligno crucis, ne crucis uti merebant, tolerarent transgressores. Est cogitatio Augustini, loc. cit. & *cap. 6. Ego sum* (inquit) *tua mortis meritum, tua vindictæ flagitium, tuæ passionis livor, tui cruciatus labor. Ineffabilis mysterij dispositio! Peccat iniquus, & punitur iustus: delinquit reus, & vapulat innocens. Offendit impius, & damnatur pius: quod meretur malus, patitur bonus: exolvit Dominus, quod perpetrat servus, & quod committit homo, sustinet Deus.*

Ovid. in mort. Tibull.

Isai. 1. 14.

Peccator insensatus desperatur.

Christus de hominis peccato doluit & pœnas sumpsit.

Deifolamentis vitiis peccatorè fletum.

Candet nudum pectus,
Cruentum rubet latus,
Tensa arescunt viscera,
Decora languent lumina,
Regia pallent ora,
Brachia rigent procera,
Marmorea pendent crura,
Terebratos rigat pedes
Unda sacri sanguinis.

Augusti.

11 Quid, quod exardescat ignis cordis, & quòd ardeat flamma pectoris? Quæ plagæ exulceratæ criminibus in Davide; sine crimine videntur in Redemptore. Uulnera sunt utriusque. Iam Deus videtur patientiæ: igitur propter excellentem charitatem: per passionem habet quæ habebat per compassionem; amovens à peccatoribus in imè torquentes plagas, ut propter similitudine absque peccato toleraret tamquàm propria. *Compatitur infirmitatibus nostris.* Patitur & compatitur. Patitur,

Eius passio & obpassio sin gularis.

Hebr. 4. 5.

tur, quia plagas & nostras habet: compatitur, quia nobiscum dolet. Unde ut expleret flagrantissimum amorem, ostenderet in nobis resplendentem apprimè benignitatem; quæque habeat per compassionem in pectore, dolenter & amanter sauciatus habet in corpore. At hoc aliàs.

Ovid. *Cernis ut in toto corpore scriptus amor. Tibi sunt mea damna dolori.*

12 Transeamus ergo de Salvatore in Numen, ut eius etiam plaudamus insignem benignitatem. Plenus vulneribus erat regnum Iuda propter noxas. A planta pedis usque ad verticem non erat in illo sanitas: querulusque Dominus dicit: *Heu.* Quid: Signa doloris sunt. Unde cordolium, & afflictio cordis? Dicit: *Vindicabor de inimicis meis.* Sit ergo. Doleant quibus dolent vulnera. Quid utique ad illum plaga? Ex innata admirabili clementia. Iam enim in scelerum pharmacum, medicamen exhiberat vulnerum. Curavimus Babylonem & non est sanata, quoniam ab illa despicitur medicina, numquàm enim studebit resipiscentiæ, quæ non didicit dolore: igitur recipit pro illatis criminibus vulnera, quasi essent voluptatis blandimenta, destinata in dulcedinem; quæ pulsant in pœnitudinem. Convertere non valuit, quos penè contrivit: quandoquidem prava indoles, nec dolet dolore mortis. Dissipati sunt, nec compuncti. Hi errant corde. Illorum propensè medicus cœlestis intendit in sanitatem, & ferro addidit meditanter ignem; subdens: *Consolabor super hostibus meis:* æquidem cui mœstus accedit ad supplicium, ut necessarium; videns supplicium vulnerum medicamen, aliquam in mœstitudine accipit consolationem: gratissimum enim illi, ad supplicia non compelli. Verùm evanuit spes: voto professò frustratus est sic & sic: dicitque *Heu*, tanquàm doloris signa; quippe pungitur clementiâ, eò quod propter vitos veterum iniquitatum, impellatur uti medicus in repetitionem vulnerum. *Heu* est gemitus, sed non dolet dolens animus. Uti doleat acriora sunt necessaria cruciamina, & præsentior medicina; quæ apponenda: acerbitatemque gemitibus proponit, cùm querulus *Heu* quasi pateretur, dicit; quoniam pius ex transgressorum doloribus, doloribus est affectus. Nostrates vigilanter: *Como en Dios el castigo es tan estraño, està de duelo, y dice amante el dolor, entre las quexas de un Ay.* Patet dolor, & in homines amor. *Heu, vindicabor.* Hominum uti futurum dicit do-

Patitur, quippein supplicium impellitur.

Presses subditis blâ e eas spe omni di pen dio religionis.

lorum cruciamen; & ille sibi præ amore præsentem habet dolorem. Ita gravatur, dum in supplicium compellitur.

13 Quid non fecit pessimus Ieroboam, scandalum Israël! Per illum evanuit decem tribubus religio, venundato sub peccato: haud cavit, modò conservaret regiam cum auctoritate maiestatem, adictus prosternere religionem; atque ex beneficio conflare ferrum, adversus eum qui vel gratis contulerat beneficium. Erexit ergo Vitulos aureos, intimè cognoscens subditos; quorum in idola pronitas, concitata voluntas; cui Ieroboami dolus artificiosè calcar, Regis ad exemplar; quin cognoscerent ambitionis intentionem, illorum lactantem cupiditatem: nonnunquàm quippe nisi in meditatum quæstum utilitatis, qui Princeps & perduelis blanditur, subditis: quibus tantummodò depravato cordi; vivere, & vivere ad lubitum sine lege. Solemnem diem, irato Numine, constituit in dedicationem idolorum, & ab illo missus Propheces in scandali exterminium. Ieroboamus comprehendi iussit, in signum manum extendit; sed illicò aurit. *Exaruit manus eius, quam extenderat, nec valuit retrahere.* Quorsùm ergo mirabilia, in audacis, ingrati, & insolentis cruciamina? Opportuna sanè, si laboraret invidiâ. In invidum næ miraculum, grave telum. Utquid miraculum, si innumeris modis quibat castigare sacrilegum? Aliter non emineret eius clementia, vel erga scelera fulgura vibrante ictitatâ iustitiâ. Convertere intendebat ab errore Regem, & cunctis ostendit & iustitiam, atque in iustitia pietatem; quæ de illatis pœnis dolet, quoties compulsus in deliquentes mittit: construitque simul & supplicium & miraculum; quippequàm summum miraculum, quod venerit ad supplicium. Claudianus, 3. de *Laudib. Stilicon.* à v. 110.

3. Regū 13. 4.

Miracula figenda, Deū pervenire in supplicium.

Claud.

Pendat iustitiæ crimen, pietate remittat
Errorem: pluresque probet, damnesque nocentes,
Et patrias ultrum clemens exercear artes.

14 Ulteriùs. In pœnam peccati manus Ieroboami aruit, continuòque Prophetæ prece sanitati restituit. Cur suspenditur inflictus ictus, si revocatur animus? Ut eluceat, quàm misericors. Si illata esset aliter profano pœna; non esset miraculosa, nec in supplicium Numinis exprimeretur violentia. *Reversa est manus Regis ad eum, & facta est sicut prius.* Cùm violentum esset, permanere non potuit:

V. 6. Renuit remanere sup plicij vestigium.

Mâ-

manusque auriæ, ut castigaret crimen: atque restituta salus, ut ostendere pietatem; demonstrans factum infectum, ut in iustitia supplici facti manifestaret propositum: equidem cùm amor eius ducatur in hominem, quantumvis sontem, ut saveat (ne pœnis illatis etiam pro crimine, doleat) delebit clemens supplicium, quamvis necessarium sit, quòd rescindatur miraculum. Vernacule: *Entrando en la justicia violentos por deshacer el castigo deshizo todo el milagro.*

Ovid. *Epist.* 12

Invit ipsa potestas.

15 Plura dixi Tom. prioribus, quæ videsis; maximè *Tom.* 2. *T.* 1. *D.* 4. Videtur quàm illi supplicium violentum, ex instrumento, quod eligit in supplicium. *Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de cælo, & subvertit civitates has.* Emphaticum *Igitur* est. Si à Domino civitates traduntur supplicio; *igitur ignis de cælo.* Non è terra aut inferno ascendit ignis: in iram Domini debet esse cœlestis. Ignis conditio semper sursùm, quia superius elementum. Deorsùm elementi flamma, est conditionis innatæ apertissima violentia: & Dominus in supplicium iussit descendere ignem; quippe semper uti invitus, plectit adversùs inclinationem. Haud aliter ignis in abundantia pietatis. *Etiam statuæ Deorum arcebantur à cæde, quasi funestarentur: quæ si in loco positæ, ubi supplicia; mos erat aut velari, aut transferri.* Tacit. 1. *Annal.* cap. 62. Senec. ad *Martiam*, cap. 15. Dion. *lib.* ult. & Sueton. in *Claudio*, cap. 34. Ex quibus Læl. Biscol. *Tom.* 1. *lib.* 10. *cap.* 24. *Hor. subsecivar.* Tua enim Domine vulneratur pietas, vel dum plectitur iniquitas; quasi benignitate mœsta exultante iustitia. Fit ab illa supplicium, & quasi expanditur velum. Mundi sunt oculi tui, ne videas malum. Proposito Seneca: in *Hercul. furent.* à v. 738.

Biscol.

Statuæ Deorum in supplicijs ne labantur

—*Quisquis est placidè potens,*
Dominusque vitæ, servat innocuas manus,
Et incruentum mitis imperium regit,
Animoque parcit. Longa permensus diù
Felicis ævi spatia: vel cælum petit
Vel læta felix memoris Elysij loca.

Seneca.

DIDASCALIA III.

Quanta potestas Virginis amore Matris!

1 PRÆMISIMUS in hunc locum *Tautolog.* 1. *D.* 8. *n.* 12. proplausu Virginis (quam semper ostendit) excellentiam singularissimam matris; in protectionem & auxilium hominis. Ipsa enim.

Lucidum cœli decus.

Horat. *Carm. sæcul.* v. 2.

Unde Bernardus de *Deipar. serm.* 2. n. 6. inquit: *Tolle corpus hoc Solare, quod illuminat mundum: ubi dies: Tolle Mariam hanc maris stellam: quid nisi caligo involvens, & umbra mortis, ac densissima tenebræ relinquentur:* Sine illa homines in tenebris ambulant, & absentia lucis cœpitant; quare eius gratiarum lumina præsentia oriuntur; vel ne cadant, vel ut qui lapsi erigantur: exercet igitur ostendes dilectionis magnitudinem, matris dulcedinem & Reginæ potestatem: quamdoquidem peccatores, etsi adstricti sint catenis criminum, vallati ex incursu dæmonum; matris amore, & Reginæ dominio, sanat & liberat omnes, oppressos à diabolo. *Circundantes, circundederunt*: dicit præsens Tautologia. Iteratur in hostium obsidione circuitus, ut demonstretur ex afflictione impossibilis exitus. Valeret in tenebris peccatorum dæmonum cogitatio, ni ad illuminandas tenebras esset Virginis protectio, rutilo splendore lucis, in tetra ipsa criminis caligine & umbra mortis. Dæmones captos circundantes circundederunt: sed fuit etiam inter catenas effugium, ita ut afflicti, pressi evaserint; quasi hostes, inclusione minimè circundedissent: terenim per potentem Matrem Virginem, à servitute miserrima obtinuerunt libertatem. Prima dæmonum fuit victoria Cadmea: affuit hominibus catenatis Maria. *Circundantes circundederunt me* (inst David) *& in nomine Domini, quia ultus sum in eos.* Nomen Domini vocatur Maria, quod sumptum de Thesauris divinitatis, in gratiam hominis. Vide Petr. Damiani, in *Annunt. Virgin.* Novarin. *Virgin. umbr.* cap. 54. à n. 1739. & Marrac. in *Marian. Polyanth.* Singulare prorsùs patrocinium, dum ad illam gemunt homines sub tyrannide dæmonum, & catenis peccatorum: igitur non solùm catenarum

Bernar.

Maria lux in tenebrosa caterva.

Psalm. 117. 11.

Ibid.

Illæsenuit è catenis dæmon.

narum expertes, sed hostium exeunt ultores; quoniam dæmones qui obsederant (atque vinculis ligaverant, ne inclusi fugerent) Virginis patrocinio etiam sub pedibus habent. In præsagium felicitatis (in *Vespasian.* cap. 5. ait Sueton.) *duas aquilas in conspectu omnium conflixisse: victâque altera superveniss tertiam à Solis ortu, ac victricem abegisse.* Elucet patrocinium Virginis propter victoriam hominis, in lapsu primo certaminis; quo potentiâ versipellis veteratoris, victa succubuit aquila humani terreni generis. Venit ab oriente Solis aquila, à cuius ortu, hominis pendebat tota fortuna; quippe apparuit ut castrorum acies ordinata. Irruit Aquila in aquilam victricem, ut victam liberaret & in ultionem: equidem tanta ex certamine & victoriâ felicitas; tanta Virginis potestas, tanta hominum ex protectione claritas; ut in dæmones iniecerint, quas excusserant catenas. Haud in victoria decus; quippe partus (adveniente aquilâ Virgine-Matre) dedecoratur diaboli triumphus, ulto vulnere primo, Matris ingenio: igitur non solùm homines ab hostibus liberavit, sed in ultionem victis victores subegit. *Educantur* (profert Tacitus, de *Orator.* cap. 28.) *in sinu matris & gremio; cuius præcipua laus tueri domum & inservire filijs.* Splendet ad homines in Virgine matris sinus, flagrantis amoris pectus: igitur per tutamen, studia, solicitudines, gratias, Virginis & cognoscitur maternitas, & filiorum ex patrocinio felicitas.

Sueton. *Libertas hominis, ex auxilio Virginis.*

Tacit. *Eius maternitas, hominis felicitas.*

Horat. 1. *Od.* 1. v. 2.

O & præsidium, & dulce decus!

Pausan.

2 De Dianæ Ephesinæ asylo plura Mythologi, potissimè in eius imagine, de qua infrà, n. 18. Unde Pausan. *cap.* 141. inquit: *In templo & urbe Deæ Virginis splendet claritas.* Plutarch. de *Non fœnerand.* in princip. claritatem demonstrat. *Diana Ephesia* (profert) *debitores, qui ad templum suum perfugerunt, inviolatos præstat & securos à creditoribus. Tristius nihil est, quàm audire: Solve.* Quæ debita non contrahunt mortales miseri, vitiorum illecebris in perditionem seducti! Expenderunt talenta, cœlestia dona, in amata flagitia, quasi expensarum numquàm & nusquàm ratio reddenda. Venit exactionis tempus, quippequàm in iudicium vocat Dominus. Non habent quid respondeant, atque iudicium iuxta merita formidant. Huc illucque vertunt lumina, ignorantes quò se vertant; quia iuxta Nemesis integerrimæ rationem, cuncta

Plutarch.

Quamobrè refugium peccatrix

solvenda usque ad ultimum quadrantem. Averni patet ergastulum, nisi solvatur universum debitum. Mala causa, quia dissipata bona. Quò eundum in effugium; & refugium? In Virginis Matris templum: equidem si dæmones exactores, chirographis debitorum manifestis, & dispositis vinculis; uti mater auditis cordium gemitibus, liberat à creditoribus. Dæmon fugitivos persequitur ut deditios, & cruciatibus obnoxios (ut dicunt acta) quin sint evacuata obiecta. Sanè, verùm sunt propter asylum in Virginis protectione. Iaviolati degunt, qui obærati ad sacrum templum confugiunt: cautionemque à supremo Iudice recipiunt libertatis, suppressâ incursione dæmonis; quia iugum oneris eius, & virga humeri, & sceptrum exactoris, excussa atque superata per intercessionem Matris.

Christò non placeret in oculis Patris, esse mutus Iudici.

3 *Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt*: dicit Virgini Filius, eius Sponsus. Quando & quomodò Matris aspectum fugiet, qui cordiùs concupiscite? Solicitat aversam, sui gaudij plenissimam causam? Haud aversione absentiam matris intendit, sed quoniam extremè diligit. Acumen est Ovveni lib. 4. *Epigram.* 125.

Te fugio, vitoque tuos, mea vulnera, vultus:
Virgo, non quia te non amo, sed quòd amo

Ovveni.

Diligit, & nimis diligit, fugereque dilectam imperat, ne conspectum eius fugiat? Etiam. Plura præmisi in propositum, *Tom.* 6. *T.* 7. *D.* 6. à *num.* 7. Novâ ergo luce testimonium illustrandum. Iudex ergo hominum est, sicut Virgo hominum Mater. Flagitia plectere congruit: Virgo si præsens severitatem arcet: inquitque matrem fugere, quandiu uti vindex federit tribunali; quia uti filius, coram illa, non vult inferre flagella. Iustitia adversùs improbos clamat. Illa uti refugium peccatorum spectat: & cùm eius aspectum fugiat supplicium; fuga præcipitat, ut supplicium inferatur: igitur ad oculos matris, haud valet plenè munus exercere iudicis. Illius absentiâ, in tribunal ingredi potest iustitia. Præsentiâ non audet, quippe peccatores in pœnitentiam protegit, afflictis accurrit, debitores solvit, creditores compescit: & ita coram vindice valet; ut eius dumtaxat vultus specie, gladium evaginatum tollat de manu iustitiæ. Sponsus illam fugit, ut pravos puniat, præut expedit. Fugit? Utique, ne Virgo repulsam intercessione patiatur, si non auditur & exau-

manusque auriæ, ut castigaret crimen: atque restituta salus, ut ostendere pietatem; demonstrans factum infectum, ut in iustitia supplici facti manifestaret propositum: equidem cùm amor eius ducatur in hominem, quantumvis sontem, ut saveat (ne pœnis illatis etiam pro crimine, doleat) delebit clemens supplicium, quamvis necessarium sit, quòd rescindatur miraculum. Vernacule: *Entrando en la justicia violentos por deshacer el castigo deshizo todo el milagro.*

Ovid. *Epist.* 12

Invit ipsa potestas.

15 Plura dixi Tom. prioribus, quæ videsis; maximè *Tom.* 2. *T.* 1. *D.* 4. Videtur quàm illi supplicium violentum, ex instrumento, quod eligit in supplicium. *Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de cælo, & subvertit civitates has.* Emphaticum *Igitur* est. Si à Domino civitates traduntur supplicio; *igitur ignis de cælo.* Non è terra aut inferno ascendit ignis: in iram Domini debet esse cœlestis. Ignis conditio semper sursùm, quia superius elementum. Deorsùm elementi flamma, est conditionis innatæ apertissima violentia: & Dominus in supplicium iussit descendere ignem; quippe semper uti invitus, plectit adversùs inclinationem. Haud aliter ignis in abundantia pietatis. *Etiam statuæ Deorum arcebantur à cæde, quasi funestarentur: quæ si in loco positæ, ubi supplicia; mos erat aut velari, aut transferri.* Tacit. 1. *Annal.* cap. 62. Senec. ad *Martiam*, cap. 15. Dion. *lib.* ult. & Sueton. in *Claudio*, cap. 34. Ex quibus Læl. Biscol. *Tom.* 1. *lib.* 10. *cap.* 24. *Hor. subsecivar.* Tua enim Domine vulneratur pietas, vel dum plectitur iniquitas; quasi benignitate mœsta exultante iustitia. Fit ab illa supplicium, & quasi expanditur velum. Mundi sunt oculi tui, ne videas malum. Proposito Seneca: in *Hercul. furent.* à v. 738.

Biscol.

Statuæ Deorum in supplicijs ne labantur

—*Quisquis est placidè potens,*
Dominusque vitæ, servat innocuas manus,
Et incruentum mitis imperium regit,
Animoque parcit. Longa permensus diù
Felicis ævi spatia: vel cælum petit
Vel læta felix memoris Elysij loca.

Seneca.

DIDASCALIA III.

Quanta potestas Virginis amore Matris!

1 PRÆMISIMUS in hunc locum *Tautolog.* 1. *D.* 8. *n.* 12. proplausu Virginis (quam semper ostendit) excellentiam singularissimam matris; in protectionem & auxilium hominis. Ipsa enim.

Lucidum cœli decus.

Horat. *Carm. sæcul.* v. 2.

Unde Bernardus de *Deipar. serm.* 2. n. 6. inquit: *Tolle corpus hoc Solare, quod illuminat mundum: ubi dies: Tolle Mariam hanc maris stellam: quid nisi caligo involvens, & umbra mortis, ac densissima tenebræ relinquentur:* Sine illa homines in tenebris ambulant, & absentia lucis cœpitant; quare eius gratiarum lumina præsentia oriuntur; vel ne cadant, vel ut qui lapsi erigantur: exercet igitur ostendes dilectionis magnitudinem, matris dulcedinem & Reginæ potestatem: quamdoquidem peccatores, etsi adstricti sint catenis criminum, vallati ex incursu dæmonum; matris amore, & Reginæ dominio, sanat & liberat omnes, oppressos à diabolo. *Circundantes, circundederunt*: dicit præsens Tautologia. Iteratur in hostium obsidione circuitus, ut demonstretur ex afflictione impossibilis exitus. Valeret in tenebris peccatorum dæmonum cogitatio, ni ad illuminandas tenebras esset Virginis protectio, rutilo splendore lucis, in tetra ipsa criminis caligine & umbra mortis. Dæmones captos circundantes circundederunt: sed fuit etiam inter catenas effugium, ita ut afflicti, pressi evaserint; quasi hostes, inclusione minimè circundedissent: terenim per potentem Matrem Virginem, à servitute miserrima obtinuerunt libertatem. Prima dæmonum fuit victoria Cadmea: affuit hominibus catenatis Maria. *Circundantes circundederunt me* (inst David) *& in nomine Domini, quia ultus sum in eos.* Nomen Domini vocatur Maria, quod sumptum de Thesauris divinitatis, in gratiam hominis. Vide Petr. Damiani, in *Annunt. Virgin.* Novarin. *Virgin. umbr.* cap. 54. à n. 1739. & Marrac. in *Marian. Polyanth.* Singulare prorsùs patrocinium, dum ad illam gemunt homines sub tyrannide dæmonum, & catenis peccatorum: igitur non solùm catenarum

Bernar.

Maria lux in tenebrosa caterva.

Psalm. 117. 11.

Ibid.

Illæsenuit è catenis dæmon.

narum expertes, sed hostium exeunt ultores; quoniam dæmones qui obsederant (atque vinculis ligaverant, ne inclusi fugerent) Virginis patrocinio etiam sub pedibus habent. In præsagium felicitatis (in *Vespasian.* cap. 5. ait Sueton.) *duas aquilas in conspectu omnium conflixisse: victâque altera superveniss tertiam à Solis ortu, ac victricem abegisse.* Elucet patrocinium Virginis propter victoriam hominis, in lapsu primo certaminis; quo potentiâ versipellis veteratoris, victa succubuit aquila humani terreni generis. Venit ab oriente Solis aquila, à cuius ortu, hominis pendebat tota fortuna; quippe apparuit ut castrorum acies ordinata. Irruit Aquila in aquilam victricem, ut victam liberaret & in ultionem: equidem tanta ex certamine & victoriâ felicitas; tanta Virginis potestas, tanta hominum ex protectione claritas; ut in dæmones iniecerint, quas excusserant catenas. Haud in victoria decus; quippe partus (adveniente aquilâ Virgine-Matre) dedecoratur diaboli triumphus, ulto vulnere primo, Matris ingenio: igitur non solùm homines ab hostibus liberavit, sed in ultionem victis victores subegit. *Educantur* (profert Tacitus, de *Orator.* cap. 28.) *in sinu matris & gremio; cuius præcipua laus tueri domum & inservire filijs.* Splendet ad homines in Virgine matris sinus, flagrantis amoris pectus: igitur per tutamen, studia, solicitudines, gratias, Virginis & cognoscitur maternitas, & filiorum ex patrocinio felicitas.

Sueton. *Libertas hominis, ex auxilio Virginis.*

Tacit. *Eius maternitas, hominis felicitas.*

Horat. 1. *Od.* 1. v. 2.

O & præsidium, & dulce decus!

Pausan.

2 De Dianæ Ephesinæ asylo plura Mythologi, potissimè in eius imagine, de qua infrà, n. 18. Unde Pausan. *cap.* 141. inquit: *In templo & urbe Deæ Virginis splendet claritas.* Plutarch. de *Non fœnerand.* in princip. claritatem demonstrat. *Diana Ephesia* (profert) *debitores, qui ad templum suum perfugerunt, inviolatos præstat & securos à creditoribus. Tristius nihil est, quàm audire: Solve.* Quæ debita non contrahunt mortales miseri, vitiorum illecebris in perditionem seducti! Expenderunt talenta, cœlestia dona, in amata flagitia, quasi expensarum numquàm & nusquàm ratio reddenda. Venit exactionis tempus, quippequàm in iudicium vocat Dominus. Non habent quid respondeant, atque iudicium iuxta merita formidant. Huc illucque vertunt lumina, ignorantes quò se vertant; quia iuxta Nemesis integerrimæ rationem, cuncta

Plutarch.

Quamobrè refugium peccatrix

solvenda usque ad ultimum quadrantem. Averni patet ergastulum, nisi solvatur universum debitum. Mala causa, quia dissipata bona. Quò eundum in effugium; & refugium? In Virginis Matris templum: equidem si dæmones exactores, chirographis debitorum manifestis, & dispositis vinculis; uti mater auditis cordium gemitibus, liberat à creditoribus. Dæmon fugitivos persequitur ut deditios, & cruciatibus obnoxios (ut dicunt acta) quin sint evacuata obiecta. Sanè, verùm sunt propter asylum in Virginis protectione. Iaviolati degunt, qui obærati ad sacrum templum confugiunt: cautionemque à supremo Iudice recipiunt libertatis, suppressâ incursione dæmonis; quia iugum oneris eius, & virga humeri, & sceptrum exactoris, excussa atque superata per intercessionem Matris.

Christò non placeret in oculis Patris, esse mutus Iudici.

3 *Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt*: dicit Virgini Filius, eius Sponsus. Quando & quomodò Matris aspectum fugiet, qui cordiùs concupiscite? Solicitat aversam, sui gaudij plenissimam causam? Haud aversione absentiam matris intendit, sed quoniam extremè diligit. Acumen est Ovveni lib. 4. *Epigram.* 125.

Te fugio, vitoque tuos, mea vulnera, vultus:
Virgo, non quia te non amo, sed quòd amo

Ovveni.

Diligit, & nimis diligit, fugereque dilectam imperat, ne conspectum eius fugiat? Etiam. Plura præmisi in propositum, *Tom.* 6. *T.* 7. *D.* 6. à *num.* 7. Novâ ergo luce testimonium illustrandum. Iudex ergo hominum est, sicut Virgo hominum Mater. Flagitia plectere congruit: Virgo si præsens severitatem arcet: inquitque matrem fugere, quandiu uti vindex federit tribunali; quia uti filius, coram illa, non vult inferre flagella. Iustitia adversùs improbos clamat. Illa uti refugium peccatorum spectat: & cùm eius aspectum fugiat supplicium; fuga præcipitat, ut supplicium inferatur: igitur ad oculos matris, haud valet plenè munus exercere iudicis. Illius absentiâ, in tribunal ingredi potest iustitia. Præsentiâ non audet, quippe peccatores in pœnitentiam protegit, afflictis accurrit, debitores solvit, creditores compescit: & ita coram vindice valet; ut eius dumtaxat vultus specie, gladium evaginatum tollat de manu iustitiæ. Sponsus illam fugit, ut pravos puniat, præut expedit. Fugit? Utique, ne Virgo repulsam intercessione patiatur, si non auditur & exau-

ditur: avolatque iudex ab oculis Virginis; quippequàm pudet, preces non audire matris. Fugere matrem iubet, ne ipse fugiat. Ni fugerit, avolat; quoniam voces peccatorum rebellium expellere congruit, ut alij resipiscant, dum transgressor pœnas luit: maximè collatâ semel & iterùm venia, ex cuius indulgentia maiora prorsùm flagitia. Obturat aures, renuit exaudire oppressorum à iustitia clamores, qui quidem perveniunt aligeri ad Virginem. Quid tunc illa? Volat in filium fugientem: & pro afflictis ita eius preces potentes; ut surdum iudicem totum convertat in aures.

4 Ille ex Virgine assumptâ carne, dicit Patri (carnem assumere qui præcepit) *Aures perfecisti mihi*. Genebrard. hîc: *Corpus humanum in utero virginis*. Unde Paulus: *Corpus autem aptasti mihi*. Vide dicta *Tom. 1. T. 1. D. 6. num. 13*. Pridem erat Deus ultionum: non audiebat in supplicijs ex doloribus lamentum: perficiturque eius erga gementes auditus, in similitudinem hominum factus; quippe cum corpore accepit sensus: & quilibet hominum præ dolore clamores, ob amorem ad illos perforat aures. Pende contextum: *Tunc dixi: Ecce venio*. Pungit dolor, gliscit clamor: statimque in auxilium descendit quippe iam audit. Maluend. *Tunc dixi: Ecce veni. Veni*, & *Venio*? Utique: ostenditur in solatium afflictionis promptitudo, auriumque perfectio: igitur si eius adventus expectabatur in gratiam, atque pernicitas gratiæ plus commendabat clementiam; antequàm veniret, adest: priusquàm appareret, venerat: compescuit quippe ex vulneribus cruciatus; priusquàm in medicamen cogitaretur adventus. Aliter. *Veni & Venio*. Veniens, dolorem videt: antequàm veniret, audit. Excellit pietas, ubi gratiæ velocitas. Est enim donum, atque doni pulchritudo: dicitque meditanter, & *Veni* & *Venio*; quippe maioris ducitur, si moveatur in medicamen vulneris, ad levem vocem vel in silentio doloris. Arator, 1. in *Act. Apostol.* vers. 817.

Materia est, dixisse nihil.

5 Expressit ingenitam pietatem, atque gratiæ in auxilium promptitudinem, Hermann. Hugo in fronte *Desider. Anim.* ubi afflictionem Sponsæ suspirantis pingit sub forma sagittæ, eiaculatæ ab intimo corde; cum lemmate: *Gemitus meus. Utinam!* Alia missilia instar telorum è pectore in aures Numinis amore directa; cum epigraphe: *Ah, Hem.* Pulchra omninò cogitatio, ut in Christo coruscet aurium perfectio: igitur telum eius suavissimo pectori, quod suspirium latebat in corde Sponsæ. Clamabat præ vulnere saucium afflictæ pectus: gemitus illi nequaquàm erat absconditus. Illa, gemens: ille, factus sicut homo non audiens. Quid qui plenus amoris? Tormentis gaudet amantis? & suavissimo blandimine, ab amasia vulnerata charitate. Gaudet itaque animus dulcedine vulneris ex huiusmodi vulneribus: at cùm sit ingeniosus amor, & cordis Sponsæ non audiretur dolor; misit sursùm suspirium uti sagittam, quia suspirium ad gratiam aperit pectoris portam. Patet ex *Hem*, quasi ex lamentatione: clamor hic venit à vulnere: etenim cùm suspiria animæ sentiat; dolet hic, quòd illa doleat. *Ah*. Vivide. Sagittam gemitus sensit, ubi dolentem audivit: scitur gemitu, ut statim sit auxilio: habetque in gemibundum aures apertas; quippe percussæ ad gratiam per suspiriorum sagittas. Dicit anima gementis *Utinam*, dum cogitat portam clausam. *Utinam* votum est. Clamat vexatione cor: at cùm spiculis doloris, habeat iam patulas aures, antevertatque pietatem, ultra animæ expectationem; iam perceperat dilectionis auditu, quod illa gemens, tantùm conceperat voto.

6 Præterea: dum gemitus sagittæ adinstar ascendebat in cœlum ex suspirantis pectore; vulnus cogitatur in aure: *Hem, Ah*. Huiusmodi interiectiones sunt signa vulneris. Cur igitur isthæc lamentabiles voces collocantur in sagittarum scopo; & nullatenùs in doloris origine, vel principio? Clariùs: quare namque in aure audientis, & non in pectore ex dolore suspirantis? An quia Numinis auris perforatur, ubi vox è gemitibus auditur? Alia cogito in promptitudinem pietatis, qua Deus accurrit præ dolore gemibundis: igitur quasi dolet, quòd non audisset dolentes, antequàm audiret voces. In expositionem præfati textus apremus huiusmodi emblema. Aures tantùm demonstrantur, ubi hominum dolores exponuntur. Signat Numinis severitatem, inter Christum venturum & venientem. Hinc dicit ille: *Ecce venio*, ut exaudiatur in gemitibus homo: pridem nulla etiam ad suspiria auditio, quoniam criminibus opposita nubes, ne transiret oratio: & dum corpus Filius Altissimi sumit, aures dumtaxat Regius Psaltes assignavit; quippequàm in carne totus auditus, ut hominum audiat in consolationem gemitus. *Aures corpus*. Nulla in terminis dissonantia. Corpus sumpsit ex Maria: in corporeque aures designantur tanquàm corpus; igitur qui pridem ante incarnationem surdus, habet per illam aures apertas, ut gemitibus cordis conferat gratias. *Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.* Esne fastidium, vel obsequium: Studium sanè pietatis, etiam dum illi opponitur nebula criminis: quandoquidem impossibile videtur eius clementiæ vel peccatorum videre afflictionem ob crimen, & ut misericors, non removere dolorem. Econtra per nubem accidit, dum ex Virgine corpus in auxilium nostrum suscipit: igitur si nubes opposita, ne orantes præ afflictionibus videat; modò nubem (umbram matris) sibi opponit, ut gemitus audiat: igitur dolentium audit ex cruciatibus clamores; per interpositam nubem, tantùm imaginem Virginis. Nubes appositè dicitur, dum sceleram vindici opponitur; ut per matris patrocinium, introeat in conspectu eius gemitus compeditorum; quo sanè iure arcebat à tribunali iustitia, ne possit videri pro solamine gratia: ad oppositionemque huius mysticæ nubis, evanescit species terrifica tribunalis; quoniam per nubem Matris-Virginis symbolum, prodit qui iudex in pluviam pretiosissimam gratiarum.

7 De Deo dixit Plinius *lib. 2. cap. 7. Effigiem Dei, formamque quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quisquis est Deus, quacumque in parte totus est sensus, totus visus, totus auditus; totus animæ, totus animi, totus sui.* Imbecillitas humana Dei quærit solicitè formam, ut possit nanciscì gratiam: invenitque in Virgine-Matre Dei, ne quæ infirma imbecillis sit: igitur ut Deitas fulgeat nota, ejus mirabilis forma invenitur per effectus in Maria. *Si cælum te vocem* (inquit Augustin. serm. 351. de *Sanctis*) *altior es. Si matrem Gentium dicam, præcedis. Si formam Dei te appellem, digna existis.* Dicit opus, cuius speculum, in hominum patrocinium, tota sui, quùm quacumque in parte tota animæ, in cuius gratias totus animus, in auxilium totus sensus, in levamen tota visus: & ita amantissimum, amabile pectus; ut vel in voces doloris tota videatur auditus. *O verè beata* (subdit Plinius inter summos DD.) *Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cœlos innovavit, mundum purificavit, paradisum aperuit; & hominum animas ab inferis liberavit.* Hæc

omnia forma Dei, à qua humana sumptâ forma, & cuius aures perfecit; dum corpus mater aptavit: igitur ita filium in generis dilectionem disposuit, ut ante voces audiret. Per illam fecit magna, qui potens est; ut per illam cognosceretur quàm potens: equidem per Virginem eius prævenitur gratia, antequàm vocibus exprimantur desideria.

8 Exaltationem dextræ Numinis percupit anxiè David, ut à cunctis cognosceretur ut Deus: *Exaltetur manus tua*. Manum Domini semper comitatur magnitudo: unde igitur tantæ magnitudinis exaltatio? An quia fovet afflictos? An quia sublevat oppressos? An quia dolentibus auxiliatur? An denique quia vulneribus medetur? Promptitudo commendat gratiarum exaltationem; sed aliquid eminet etiam ultra promptitudinem. *Desiderium pauperum* (ait Hebr. *Afflictorum*) *exaudivit Dominus*. Hæc est amoris Dei insigne, consulentis singulari gratiæ: dum protequitur genus humanum excessivo amore. Afflicti gemunt: levari à dolore volunt: desideria concipiùt, quorum in lingua nec voces: in gratiæque exaltationem ita disponitur auris; ut modus gratiam excedat: cùm exaudiat gementes, antequàm audiat. In gratiarum splendorem; necesse est egenti prævenire voluntatem. Monet Stoicus 2. *Benef.* cap. 2. *Serò* (infit) *beneficium dedit, qui roganti dedit: ideo divinanda cuiusque voluntas: & cùm intellecta est, necessitate gravissimâ rogandi, liberanda est. Properet licet, serò beneficium.* Non serò gratia, dum ita prompta. Manus in beneficiorum munificentia exaltatur, dum concipitur votum, sed vocibus non exprimitur, quippe obtinetur libertas, priusquàm noscatur in libertatem voluntas: facit auris amoris, quòd non est auris; sed magnitudo in collatione gratiarum, ad afflictorum obsequium: quandoquidem munifici magna gratia, ubi prevenit favore afflictorum desideria. Voces audiuntur, desideria uti muta, non habent voces, quæ audiantur: & in amoris studium, afflictorum exauditur desiderium; ut divinetur indigentis voluntas, & compescatur necessitas: igitur amor aures ita in beneficis format: ut audiat voces, priusquàm voces audiat. properet licet, serò beneficium confert, qui preces audit. Qui non auscultat, ut audiat; sanè properat. In antelatione muneris, manus exaltatur conferentis: siquidem magnificum beneficium, dum

Psal. 39. 7. Hebr. 10. 5. *Christus in hominem quâ misericors.*

Vers. 8.

Maluend.

Eius celeritas, gratiæ velocitas.

Arator.

Herm. Hugo.

Suspiria gementium cius præcordia vulnerant, portamque aperiunt in gratiam.

Thren. 3. 44. *Sat Virginis imago, ut à Deo hominum removeatur affectio.*

Et gratijs pavit

Plin.

Maria Dei forma, & quare & quomodò

Gemitus sagittæ ascendens ex suspirantis pectore, vulnus in aure.

August.

Idem.

Psal. 9. & vii. v. 18

Vers. 17

Deus gementis vocem exaudit, priusquàm audiat vocem.

Senec.

Prevenit eius gratia afflictorum desideria

gratia prævenit afflictorum desiderium. Desiderium?

O velox pietas!
Vix oculis animoque fides.

Statius, 1 *Sil.* 1 à v. 8.

9 Ultrà procedit Numinis gratia. Desiderium gementium exaudivit Dominus. Estne ulterius? Dicit qui signavit munus: *Præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Præparatio cordis in afflictis, est in auxilium præ dolore precandum; impulsus cogitationis, ex quo nascitur in optanda desiderium, & in desiderata patrocinium: præparatioque cordis mœrentis à Numine auditur, ut amor erga homines quàm excelsus demonstretur; & exaltata manus, ubi sine auris auditu conficit munus: igitur non solùm audit in gratias afflictorum desideria; sed priusquàm gratias concipiant cogitationibus corda. Præparatio cordis in angore, videtur in auxilium motus animi. Hos motus, quia non audibiles, hominum præterit auris; sed non Numinis, quæ sentit insensibilia, ut possit gemibundis conferri gratia: dicitur-que, ab illo audiri præparationem cordis; ut pateat in beneficium divinatio voluntatis: quandoquidem non solùm in votum auditur animus, sed audit etiam leves animi motus. Haud dicitur, quòd audit auris in gratia, sed *Auris tua.* Apprimè: Si cordis præparatio est cogitatio in auxilium ægritudinis, ipsi soli præparantur cogitationes: siquidem promptus in auxilium, ad collationem donorum, ita ad cordis præparationem aures singulariter præparat; ut voces eius sine vocibus audiat. *Auris tua.* O velox pietas! Sunt enim pennata dona. Desideria audit, quæ necdùm afflictus in desideria concepit (cum cor præpararet, quæ desiderare valeret) dicitur-que Numini, ad gemitus *Auris tua*, ut in protectione, eius cognoscatur gratia: etenim non Numinis auris, modò in gratiâ conferendam anxiè dolentis expectaret voces. Pende in contextu verba non idem in idem significantia. *Desiderium pauperum exaudivit Dominus*: *præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Prius exaudivit: post audivit. *Audire*, ex verba, seu per illa, significata noscere: *Exaudire*, audita assentiendo concedere. Illud sensu, hoc assensu, quòd fit corde, sicut primum aure: dicitur-que quòd Deus prius exaudivit, quàm audivit, dùm afflictus præ doloribus gemeret; ut eius gratia cognoscceretur, & auris, in patrocinium dolentis: igitur ita promptus in benefaciendo, ita amoris in homines magnitudo, quòd affenserit in afflictorum levamen, antequàm audiret vocem. Patrum est. Necdùm effermata cogitatio à mente, dum fit præparatio à corde: cordisque præparatio auditur ab eius aure; quippe favet plus, & ultra cogitationem afflicti: qui quidem in illo gratiam invenit, quam in auxilium, nec somniando cogitavit.

Et antè desiderio ab illo effertur gratia.

Et ultrà cogitationem.

10 Idem Propheta, qui sæpe afflictus expressit huiusmodi gratiæ decus. *Præ-venerunt me in die afflictionis meæ; & factus est Dominus protector meus.* Unde Deus cognoscitur protector eius, dum affligit inimicus? Protectorem agnovit, ubi invocantem exaudivit: ubi collata in protectionem gratia; ut vox audita: ultrà pretium in protectione cognoscitur, dum auris Numinis in afflictione monstratur: equidem si pridem Deus invocantem exaudivit; modò voces exaudivit, antequàm afflictus in auxilium invocaret. *Prævene-runt me in die afflictionis meæ.* Implicat. Si auxilium prævenit, afflictionem non habuit. Habuit quidem, dum in auxilium præparabat præcem: verùm cùm gratia Dei vota hominum antecedat, & auris eius exaudiat, antequàm audiat, ut elu-ceat eius cordis in amore magnitudo; fuit, & nequaquàm fuit afflictio: etenim preces & voces prævenit Domini auxilium, cuius auris ante auditum exaudivit desiderium. Preces præveniunt gratiæ concessionem, ut possit descendere de cœlo in afflictionis levamen: verùm cùm Deus desideria favore præveniat, & ante vota. votis gementium accurrat; vident gratias è cœlesti solio egredi, dum ad illas conan-tur supplicationibus ingredi. Divinum li-quet & singulare flagrans amore pectus, in in patrocinium hominum. Deus protegit dives in omnes, qui invocant illum. Plus in divitijs magnificanda gratia. Plus? Re-stat gratiarum pretiositas, ut abundanter per Virginem Matrem homo obtineret divitias. Ex illa Salvator natus, qui pri-dem promissus, ut per illam *offenderet in saculis supervenientibus abundantes divi-tias gratiæ suæ, in bonitate super nos.* Olim dives in omnes qui invocabant Sal-vatorem, conferentem gratiarum pretio-sitatem. Modò non solùm gratiæ divitias indipiscuntur homines; sed divitias abun-dantes: equidem conceditur gementibus gratia, priusquàm per preces expressa. Desideria auxilij audiuntur: gratijs ante verborum expressionem corda dignantur. Ante invocationem? Utique per Salvato-ris & hominum matrem. Quid mirum, ellò ex-

Ps. 17. 19.

Præve-nit gemi-tium vota.

Ephes. 2. 7.

Quomo-do amore Virginis, si is per-fectus sit auris.

experiamur miraculum? Ipsa cum corpore perfecit aures: vocesque gementium filius audivit, antequam audiret voces.

Isai. 65

11 Per Virginem impletum, quod Dominus promiserat in miraculum. *Ante-quam clamem, ego exaudiam.* Qui exau-diturus, si clamor ex vocibus, & ad voces conficiatur auditus? Desideria, ut gra-tiarum effulgeret abundantia. Audire præ dolore clamantes, ac de afflictione dolen-tes; munus est auris: exaudire, quod non valet audiri; cedit amori: primum est gratia: secundum gratiarum copia; unde cum per Mariam, elargiatur Numen ho-minibus plenam gratiam; priusquàm ac-cedant clamori, adesse promittit illorum necessitati: igitur per illam non solum quod desiderant sine vocibus habent: sed etiam concedit Deus, quod desiderare vellent. Præterea. In indicem cordis pa-tientis; ut miseratio accedat, in lingua ef-formantur voces. Fit in vocibus clamor, dum urget dolor: Deusque audit & exaud-dit per Virginem, ante dolentium clamo-rem; quippequam ut divitias gratiæ ex-hibeat, per interventionem eius, arcet do-lorem, ne veniat. Denique. Ante clamo-rem exaudit, quippe non audit clamorem. Virgo prævenit auxilium, ante afflictio-num ingressum. Non est, ut dixi, clamor: si non est dolor; quem Virginis intercessio-ne arcuit Dominus à pectore: ante clamo-remque exaudit, quod sine clamor audi-vit; quia cùm clament ex cruciatu (Vir-ginis Matris ex protectione repulso) sine doloribus pectora perpetuò silent, quia Virginis patrocinio, nihil habent de quo clament. Virgo ut hominum mater, pre-ces descendit in omnes, demonstrans simul maiestatem potestatis: Deusque exaudit ante clamorem vocum; quia quod petit, petitionis auctoritate concessum. Modò rectius intelligitur, quod filia Iovis apud tribunal effatur.

Gratia & illarii motus singu-laris per in-tercessionem Virginis.

Pœnitentiæ exaltant tribula-tiones.

—*Concessa peto:*

Virgil.

Ut refert Virgilius, 5. *Æneid.* v. 798. Quid hoc Virgo pulcherrima? Quid in throno patris Altissimi, concessa gratia Exprimitur, quam potentes eius apud Numen intercessiones, & validæ preces: igitur si hominibus petit à Numine dona: petit Virgo, quæ concessa. At quomodò obtinuit, si modò concessa petit? Facilis quæstionis exitus in potestate Virginis, ne veniant tribulationes, ante tribunal pe-tentis: & prece potenter petit quæ iam concessa; quippe ne veniat angustia, Vir-gini concessa gratia: igitur ita filios à do-

Quomo-do?

loribus liberat; ut nec habeant de quo do-leant. Est specialis Virginis potestas, ex qua Matris splendescit auctoritas. Si pe-teret concedendum; Deus filios ante cla-morem non exaudisset: & per Virginem, antequàm clameur, exaudit; quippe illa concessa petit: etenim si venturæ tribula-tiones, necessariò quod gravent; illa facit protectione speciali, ne veniremt.

12 Veritas nonumquàm malè au-dit, quia numquam auditur benè, maximè ubi adulatio intervenit, quæ officio obse-quiosè officit. Felix sanè veritas, si audita expellitur, quæ sæpesæpius suffoditur, sub custodia Saturni vigilantis, qui tandem tandem educit illam è tenebris; sed in frus-tra, igitur inutilis eius fides, si facta cla-des. Exemplum objicitur in Achior, cui nocuit prompta veritatis lux: verùm non ita sine alicuius comitatu felicitatis, ubi cum veritate exul expellitur apud hostes. Ligari audacem Holofernes iussit, sed iu-storum manus solvit, in felicitatis signum, atque fastuosi fratis opprobrium: ibi enim Reipublicæ vera felicitas, quò vagatur, ut audiant, soluta veritas. Receperunt He-bræi, quem in propudium pepulerunt As-syrij. Unde Achior illi dixerunt: *Cùm Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis; fit & tecum Deus.* Pende, *Hanc libertatem.* Qualem? Hanc: sed quænam hæc? Illi demonstrativè si-gnant, sed non demonstrant. Genus huius mirabilis libertatis habetur per Virginem, ubi Deus audit illam ante afflictorum cla morem. Non enim capti ab Assyris: unde ergo species recolitur libertatis? Est subsi-dium post dolorem contractum: & est au-xilium, ne cognoscatur tormentum. Dum dolor sustinetur, & afflictus liberatur, profe-ctò gratia, quippe sopitur angustia. Pro-tector exaudit, sed clamores misericors prius in pietatem audivit. Nobilius exaud-dit, quùm non audit; igitur non est cla-mor, ubi non est dolor. Utrumque liber-tas est: & in signum nobilioris, signant *libertatem hanc*; siquidem maioris pretij, in concessione gratiæ, ita fugare in dolo-ribus discrimen; ut gratiam conferre pos-set ante dolentium clamorem. Hæc vox gratiæ splendidioris est, ubi non auditur doloris vox Libertatem feliciter retinent: quamnam igitur libertatem avent? Liber-tatem hanc, in qua non solùm protectio mirabilis, sed insigniter modus protectio-nis: igitur si gratia, patrocinium osten-dere, postquàm dolassent; maior omninò, antequàm dolore possent. Ni amor in an-

Reipubli-cæ crimen, & discrimen non au-dire veri-tatem.

Iudit. 6 18.

Ante ora-tes, Vir-go conce-dit favo-rem.

xia

Non solùm mala remittit, sed & dirigit.

xilium invigilasset, qui liberi, servitute libertatem amississent. Dolor veniret non solùm ex discrimine, sed durâ captivitate; quam removit, fractis viribus hostis, pectoris amantis vis: & in libertate ut pretiosior signatur libertas hæc; quoniam in adventu tribulationum charitas pectoris fecit, ne tribulatio in vexationem venirat.

13 Elucet patrocinium latè longèque Virginis-Matris; ubi signanter & insigniter protegit homines. Magnum sanè, illos liberare à præsenti urgente pœna: amplius, ab ira ventura: patrocinio absolutè libertas à malis sit: ante malum, mira fors: per Mariam habetur libertas hæc: igitur asseruit pretiosiorem libertatem, in discrimine afflictionis nec invenire discrimen. Concessa perit, quæ sic hominibus favet. Venirent angustiæ, iuxta hominum crimina: sed eius est plena gratia, ex vi amoris, potestate Reginæ & charitate matris, præventione precum, in protectionis singularis signum; etenim si ventura quæ doloribus gravant; Virgo dispouit, concessa petens, ne veniant. Clamarent afflicti, si premerentur dolore: est Virginis nobilior favor, homines liberans, priusquàm adveniat in clamorem dolor: igitur ab illa sic disponuntur dona, & gratiarum abundantia; ut per eam Deus concedat hanc illustrem libertatem, confrendo subsidium, ante afflictionis clamorem. Cognoscunt homines concessa petere; dum mala veniendo fugiunt, Virginis intercessione. Excelsum utique eius in nos patrocinium: ita in solamen atque iuvamen studium; ut si modò irrepserit ex vexationibus dolor, signum favoris sit favor.

Ad quælibet grata, nullam patitur repulsam.

14 Sub ferrea Pharaonis fornace, tyrannide truculentissimâ Regis Ægypti, & eius ingeniosa crudelitate Principum (quorum malitia Regis ad exemplum) gemebant oppressi filij Israël. Magnum utique malum, quod quibat tantùm removere cœlum. Suspiria interpretabantur cordium cruciamina, in quibus proprium idioma: igitur vehemens afflictio pectoris, ubi in vocibus fugiunt expressæ voces. Floruit pro subsidio crudelitatis ingenium in gementium exterminium: & patuit dominantis potens vel impotens ira; ubi in dolorum opprimentium levamen, conferebantur vehementiora tormenta. Suspirabant, quia respirare nequibant: & in auxilium, usque ad Numen pervenit silentiosus clamor cordium. Deus audivit, in rubum (Virginis imaginem) pro libertate descendit. Moysi credidit libertatem, verùm renuit legationem; quippe arduum illi videbatur, vel impossibile, servitutis contractæ catenas frangi: nec missionis cœlestis futuram fidem, quoniam animus desponsus erga optatam libertatem. Moyses causa cessit, sed gratiâ Deus cor eius insigniter roboravit, illi dicens: *Hoc habebis signum, quòd miserim te: cùm eduxeris populum meum de Ægypto immolabis Deo super montem istum.* Hoc est signum, vel signatum? Signatum profectò, quia si in illo monte; libertas parta de Ægypto. Iam collata, fracto servitutis iugo gratia. Ipsa gratia gratiæ signa? Utique: *Apparuit Dominus in flamma ignis de medio rubi.* Aspiciebat Virginis-Matris imaginem, cùm promitteret favorem: & in libertatis signum, monstrat servitutis exitum; ut demonstret futuræ Virginis conditionem favoris, in urgentis abscondito tempestatis: igitur rutilat eius patrocinij claritas, si in libertatis signum conferatur ipsa libertas. Semper intervenit tempus inter gratiæ usum, & gratiæ signum. Per Virginem gratia promptæ: gratiæ quippe signum, est ipsa gratia. Est signum in auxilium afflictorum, scit Virginis & per Virginem signum; quo cognoscitur cor & manus conferentis, fungenitè munere Matris: etenim si signum præmittitur pignus gratiæ; ipsa gratia antefertur pro gratiæ pignore.

Exod. 3. 12.

Vers. 2.

Signum favoris Virginis, ipse favor.

16 Sicine intelligetur non facilè capu, illud Exod. 16. 7. *Vespere scietis, quòd Dominus eduxerit vos de terra Ægypti.* Ipsi ignorare quibant, quod sciebant? Literaliter ex Hebr. *Exire fecit vos de terra Ægypti: non nos vos eduximus; uti dicitis.* Maluerd. Non homines, sed Deus eduxit, & eductum à Deo totus populus cognoscet: siquidem ex eductione patet gratia pro signo; cùm promissio præcedat in signum gratiæ. Hinc in rubo flagranti ignis erat sine fumo: ipsa gratia erat pro signo; quippe titinaculis mortalæ, vennstas tota denigratur gratiæ: igniisque in rubo sine fuligine fervor, quoniam signum favoris fuit ipse favor. Sub manuum causa excellentiæ favoris, in pignore libertatis. Si signe gratia gratiæ signum concederet, gratiam populus propter signum expectaret: amotque liberavit ab afflictione, quæ sæpe oritur a spei acerbi dulcedine. Voluit proferre in libertatem patrocinium populi; & amor studuit favoris sublimitati. Dare signum libertatis, erat amor; sed non sublimior. Dare li-

Exod. 16. 7.

Maluerd.

Et gratia pignora, ipsa gratia.

libertatis signum, libertatem; favorem demonstrabat & favoris magnitudinem: ipsumque ex Ægypto optabilem exitum, exitus ostendit signum; quoniam si amoris obsequium, gratiæ studium, maius profectò si gratia studia gratiarum. Vernaculè: *Las señales en pecho tan piadoso son los favores; porque si es gracia la señal del favor, es mayor gracia dar el favor por señal.*

16 Scrutandum in beneficijs Virginis, quàm prompta & velox concedentis gratijs. Salvator, sperante turbâ favorem; dixit se factum expectantibus gravem. *Ecce iam triduò sustinent me.* Sustinent Salvatorem vel famem? Famem & Salvatorem. Christi expectabant in subsidium famis, gratiam; potentis plenè sublevare ærumnam: dicitque se sustineri, dum affliguntur, qui illum sequebantur, fame; etenim cum gratia prompta sit æstimabilior gratia, & expectanti dulcedo; grave proculdubiò afflicto, potentem posse auxiliari, & auxilium non conferre. Nonnumquàm gratia Virginis dulcis sine amaritudine expectationis; cùm dona amanter distribuat, ubi afflictorum tribulatio vocat. In necessitatibus Mater vigilat, gemitibus accurrit, expectantibus adest, oppressos angustijs protegit: tantaque amoris in auxilia promptitudine; ut vincula nulla gratiæ. Erga homines, eius indigentes patrocinio, utitur Virgo volatu: etenim eximia Matris pietate, non sustinet, sustineri. Suos fovet, ut teneat sibi: non suos, ut sint sui; igitur per gratias, habet (ut aliò dicit Claudianus, 4. *Honor. panegyr. v. 161.*)

Marc. 8. 2.

Gratia prompta magis grata.

Maria ad gratias non sustinet sustineri.

Claudian.

— *Arcus, venatricesque sagittas.*

Quærit prædam cordium, ut vulnere amoris, telis hostium animæ non vulnerentur. Est medicina vulnus, ne fugiant à facie arcus: etenim haud in meliora convertentur; si Virginis venatricis sagittæ corda transeuntes sine vulnere pertranseunt. Signum utiquè non leve, quòd ibi non potest ullam virtutem facere; quo plenâ felicitate, peribunt miseri, in damnatorum pœnam; quia cæci præ malitia, despiciunt Virginis gratiam.

17 Non ergo tantùm diligatur linguâ; quia non diligitur, si cor non rectum cum ea: nullus enim in honoribus honor, ubi labijs sine virtute honoratur. Neque enim *dubium* (subdit Augustin. d. *serm.* 35. in fin.) *quæ meruit pro liberandis proferre pratium; posse plus omnibus liberatis impendere suffragium; sed quid prodest nobis hanc interpellare vocibus; nisi etiam sanctitatis eius exempla teneamus?* Erit enim eius, qui fuerit illius. Dicit virtutibus (non vocibus) ex eius imitatione: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Non igitur datur amor sine amore. Ut ameris, ama.

Augustin.

Cant. 2. 16.

Unam semper Ama *promittet, idemque remittet,*
Quisquis amicitia cultor & ultor erit.
Ama: non amat ille qui quod optat,
Non vult in socium referre vorum.
Ama, si potes & vales, Amaberis.
Ama, si cupis & volet, Amaberis.

Hesius.

Accinit Guilielm. Hesius, lib. 3. de *Charitat.* Emblem. 28. Relatio est, & fulget in hoc ordine; qui exprimitur etiam ingenioso emblemate: nimirùm scuto cordibus insignito: igitur Virgo datur in patrocinium, sed tantùm scutum cordium: non scutum, si cor longè; non protectio, ubi non dolor de sagittarum vulnere; fatuè spretâ in salutem medicinâ: etenim auxilium tollitur, ubi scutum criminibus interdicitur: manetque in pectore pœna, *Ipse Dei clypeus terrâ cùm tollitur imâ.*

Erit Virgo, cui fuerit ginis.

Ovid. 15. Metamor. fab. 3.

18 Inter portenta refert Iul. Cæsar Bulengerus, 3. de *Auspitijs*, cap. 14. commisso flagitio, Imaginem Dianæ Ephesinæ proiecille scutum. *Tunc Dianæ simulachrum æreum remisit clypeum, qui ecciderat.* Idem Pausan. *cap.* 123. Hoc simulachrum, ut diximus, *Tautolog.* 1. D. 8. n. 3. erat in Forma Virginis, plenæ mammis; in cuius clypeo, quem demisit, erant insigne serpentes. Minimè decipiunt fabulæ, repulsâ modò fabularum specie. Maria in auxilium hominum, habet adversus serpentes dæmones impenetrabile scutum, respiciens uti mater, etsi Virgo, illorum necessitates; qua de causa plena uberibus, dimissis ad illam confugientium, debitis, & fugatis creditoribus; uti præmissimus *n.* 2. Ad illam tendit clamor; si à Numine, homine, dæmone aliquomodò affligimur: etenim eius in manu clypeus, quo liberatur à vulneribus pectus. Matrem videmus, matrem concipimus, matrem in patrocinium invocamus; cæterum invenitur clypeus demissus. Unde tanta & in matre fastidiosa severitas? In despectum audax irritavit iniquitas, per quam solutis è clypeo serpentibus, in filios degeneres dæmonum prævaluit virus: quos quidem adduxerunt in infernum; quia criminibus in matre non invenerunt scutum. In Virgine amor respondet amori. Virginem uti filius non amat, qui vitæ studuerit corruptelæ. Ipse tenuit patrocinium.

Bulenger.

Deficiti filios degeneres.

qui

qui urget Virginem in scuti profectum: iustique æternis mancipatur pœnis; qui in pœnitentiam fugit ubera Matris. Propter delicta filiorum (ut olim etiam Diana, de quo, *Tom.* 5. *T.* 5. *n.* 16.) sæpe, ne videat crimen, quæ mater, avertit faciem. Sunt mundi oculi, ne videat malum; vel in malo malum non videat, sed filium. Nihilominùs tamen scutum non projicit, quippe venatrice sagitta in pœnitentiam adducit. Miser ex morsu diaboli, criminis delectatione fugit, converti renuit? Deus per Virginem non parcet. Mater scutum projecit. Frustrà criminibus solicitatur solatium: peccator ut peccator non inveniet patrocinium. Virtus fulget Deiparæ insigne, consulenti hominis felicitati.

Deus deducit tenaciter aberrantes.

Textor. Epig. 2.

Gaude, ô gaude integra mater.

DIDASCALIA IV.

Pessimum ingredi, unde labor egredi.

1 NOSTRA Tautologia persipuiùs astruit; de quo peccator, quia sine sensu, non dolet.

Ovid.

Mentis vitio læsa figura.

Ut accinit Ovidius, 1. *Amor.* Eleg. 10. v. 14. Male planè se habet cor, ubi quæ vi in fuere, mores sunt; quia *facilis in proclivia vitiorum decursus est.* Ita Seneca, 2. de *Ira*, cap. 1. qui *cap.* 18. subdit: *Difficulter reciduntur vitia, quæ nobiscum creverunt*: peius utique malum: igitur vel dum decrescit ætas, inolescit consuetudine pravitas: tantùmque reciduntur vitia, ubi extinguuntur vitalia. Non exeunt, sed deficiunt, excussa à morte; quia non possunt sine vita permanere: etenim si vitalitas cogitaretur, vel micaret aliquomodò; non moverentur à generatione in generationem sine malo. Nec vota deponent, ni furcà fecerint. Labant, & estò cognoscant (ut ait Iuvenal. *Satyr.* 13. v. 239.)

Seneca.

Dum crescit ætas, cordi inolescit gravitas.

——— *Tamen ad mores natura recurrit*
Damnatos; fixa & mutari nescia.

Iuvenal

Quapropter dum obsidentur propter crimina à dæmone; ut libertatem quærant, nec possunt fugere.

Psalm. 117. 10. Confusendo peccati vel naturæ cæci.

2 *Circundantes circundederunt*: dicit in articulo David. Quorsùm huiusmodi geminatio ambulantibus in flagitiorum circuitu? Exprimitur periculum consuetudinis, vallantis (ne exire possint in salutem) peccatores. Qui peccant, à dæmonibus sepiuntur, ne labantur; sed exitum habent, dum cognito errore, dolent. Circundant utique crimine; cæterùm ex consuetudine, circundant circundatione: igitur cùm ligari non valeant transire vallum, ad libertatem nullatenùs habent exitum; quoniam in mala declinant, quamvis perire cognoscant. Ut commissum, est *omne pondus, & circumstans nos peccatum*; iuxta phrasim emphaticam Doctoris Gentium. Alijs vocibus David: *Nec conclusisti me in manibus inimici.* Incluse, sed non concluse, quando crimen cordi arrisit. Incluso est septum, quia pondere circumstat (ne sit evasio, peccatum) sed pœnitudine non ita impervium; ut in nomine Domini dolens non possit transgredi murum. Conclusio, est vallum, quo detinetur peccatoris animus, quin exploretur in libertatem exitus. Incluso est legum transgressio: Conclusio transgressionis consuetudo: & se David dicit à peccato & in peccato incluso & non concluso; exire expectans è vinculis peccatorum: equidem modò in transgressione consuetudinem haberet; ut concluso à peccatis, in dolorem peccatorum pœnitentia non exiret. Causam refert Stoicus de *Tranquill.* cap. 10. *Compeditos primò* (inquit) *agre ferre contra, & impedimenta crurum: deinde ubi non indignari illa, sed pati proposuerunt; necessitas fortiter ferre docet, consuetudo facile. Natura consuetudinem invenit, citò in familiaritatem gravissima adducens.* Nihil molestius peccatorum catenis, quas excuti quibat urgentia vehemens doloris: verùm cùm ex doloris consuetudine nec de vulneribus doleant; acerbitates ut mulcimina delectant. Iacent miseri sub servitute, & despecta libertate: etenim ita insensatos infatuavit consuetudo, ut in libertatem, necesse auxilium de cœlo, miraculaque fieri, ut extrahantur; quippe per se è carenis non exibunt.

Hebr. 12. 1. Psal. 39 9.

Quid ex peccato, inclusa delinquentis & è cluset

Seneca.

3 Herodes, cùm Petrum apprehendisset, *misit in carcerem.* Vides in articulo, quasi in speculo, peccatorum conclusionem. *Petrus servabatur in carcere, dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus, & custodes ante ostium custodiebant carcerem.* En peccatoris ob crimina conclusionem; qua in libertatem non valent movere pedem, in summa calamitate; quippe non solùm negatur exire, sed exire neque potis. Quid in tanto cruciatu, mortis periculo, gravamine catenarum, circumvallatione militum, furore hostium, irâ iudicis, & pœnâ capitis in vinculorum solutionem operabitur; in quo species peccatoris perfecte obijcitur? *Inter duos milites* dormiebat Petrus, *vinctus catenis duabus.* Mors in crastinum imminet, & ille dormit? Quanta æruma peccatoris in vinculis consuetudinis! Hæc perserebat facile, impossibile ferri. Non tantùm erat criminibus inclusus, sed propter continuationem etiam concluso: dormitque catenatus desperans è criminibus salutem; quia nequibat per angustias acquirere libertatem. Dormit qui potest quiescere, haud qui gravatur dolore: inter catenasque, dormiente Petro, deûgnatur peccatoris infatuatio; quia omninò fatuus, insensatus, & doloris consuetudine stolidus: qui placidè quiescit in peccatorum catenis, & cum periculo mortis. Circundantes circundant, quem relapsus in crimina gravant, quin habeat exitum, nec spem ullam in effugium; cùm non solùm sit inclusus in carcerem, sed etiam conclusus ob criminum consuetudinem: etenim si inclusus effugere valet, & conclusus propter vincula non potest; peccare, profectò malum: crimina iterate, pessimum: grave, in carcerem detrudi: gravius, in vinculis permanere: molestum, ingredi, unde potest elabi; verùm infaustum, ingredi, unde impossibile egredi: perperàm igitur relinques & in tenebris ergastulum; qui catenatus nec potest movere gressum. Placet furenti sic esse, quin gravissimum pondus sentiat ut grave; & propter phrenesim, & dolorum inolitam consuetudinem: igitur arridet & in catenis vivere, & ad catenas insensibiliter mori; ex tormentis devolutus in pelora, quia dormit stelionatus inter diriora tormenta.

Vers. 6.

Sicuti per crimen nequit ac quærere libertatem

Periculum peccatoris relabentis.

Ingeminat crimen commoti pectoris ignem
Nutrit, & exiguum stimulando vulnus acerbat.

Claudian. in Rufin. à v. 181.

Quò vesane ruis?

Error & furor.

Planè gratissimus error, dum vagatur impotentissimus furor; ex quo erui nequit læso cerebro, nec excitari è veternali somno, sine miraculo.

4 Videtur theatrum peccatoris ex criminum consuetudine, Deique amoris solicitudo, ut restituatur libertati gratiæ. Tunc in carcerem è cœlo missus ab illo Angelus, qui eum excitavit, *percusso latere Petri.* Plerique siccine in pravitatibus dormiunt; ut vel percussi nullatenùs excitentur. Unde querulus Vates Domino, de illorum conversione solicito, dixit:

Vers. 7.

Actor. 12. 24.

Percussisti eos, & non doluerunt: induraverunt facies suas supra petram, & noluerunt reverti. Pessimus status, quo insensibile vulnus; & loqui infirmis de lethali plaga; loqui ad laxa insensibilia: quorum cum desperatur cordium conversio; carent sensu, carent motu: minimèque valent in sanitatem moveri, qui gaudent infirmitate; & noluerunt, ut benè agant intelligere. *Noluerunt reverti*: placet iacere, non surgere, ubi delectantur errore, impotes mentis consuetudine criminis & malitia voluntatis: etenim placet furor, quoties non displicet error. Petrum dormientem Angelus excitavit, oculos inter catenas aperuit, & vinctus surgit. Elucet causa voluntariæ servitutis, & recuperatæ feliciter libertatis: quandoquidem nullo modo incluso & concluso in carcere criminum tot catenas toleraissent; si clausos tenebris oculos per dolores aperiyent. Verum, ô pudor! in tenebris ambulant; & esse subsentibus, delitias computant. In illorum persona dicit in *Tetrastich.* Nazianzenus:

Ieremi 5.

Nec dimittatur furor, si placet error.

Id facio, quod meos mea damnat & odit, Oblectorque malis.

Gregor Naz.

Si oculos namque aperirent in lucem; viderent amaritudinem, quam arbitrati dulcedinem.

5 Simulatque vincti iacentis aperti celeriter oculi, de eius manibus *ceciderunt catenæ*; tunc que Angelus ei præcepit: *Surge velocitèr.* Impedimenta pravæ consuetudis objiciuntur, & illa vincti, quàm infatuati degunt: igitur surgendi pungit cupiditas, sed iacendo inter criminum catenas: hæque rumpuntur, ut possit exire vinctus, & obtineri salus; igitur neque surget, nec exibit in salutem libertatis, qui secum attulerit vincula servitutis. Causa iacendi, erat catena peccati, & occasio ex consuetudine: catenæque cadunt ut surgat & exeat, quem peccatum intra carcerent incluserat & occluserat; quoniam in gratiæ divinæ non exibit libertatem, qui liber non reliquerit catenarum occasionem. Hinc Angelus dicit non solùm: *Surge*, sed *Velociter.* Præsens virus occasionis. Ni velociter, non surges; quippe levis occasio delectabile facit, quod puncta ratio aversatur & odit: & ne resumantur excussa per gratiam vincula; occasio criminis velocitèr relinquenda. In occasione constitutus, erat arctè catenatus: & ut surgat crepant peccati catenæ; quippequam cum occasione, minimè poterat surgere. *Ceciderunt catenæ de manibus*

Ibid.

Ut operetur divinæ gratia, occasio criminis relinquenda.

eius. Cum ipsis vinculis Angelus è carcere quibat ligatum educere, sed noluit ita vincto libertatem concedere: etenim non bene è vinculis occasionis exit; qui tecum catenas affert. Franguntur ex ferro nexus, dum in exitum è carcere de cœlo mittitur Angelus. Illoch in statu peccatoris, difficilis exitus: siquidem nec essarium, ut ille exiret; quòd Angelus fautor mire de cœlo descenderet. *Vincere consuetudinem, dura est pugna*: ait Augustin. Concion. 1. in *Psalm.* 30. Si ita pugna, quid victoria? Vi consuetudinis anima premitur: nec surgere, nec respirare permittitur. Quomodò mortem usque protrahitur pœnitentia; si ad iliam ita invalidus in vitæ? Quomodò è tenebris & catenis exibit, qui se movere non valet? Liquet. Petrus & apertis oculis, & fractis vinculis, exire per se non potuit. Perpera in ergo egredietur, qui inter vincula dormit, presè catenatus iacet, & ad urgentiam dolorum numquàm oculos aperuit.

Qui in peccato quiescit, minimè de vulnere dolet.

Vers. 9.

Prodigii est in libertatem exire.

Quàm grande miraculum & quare.

6 Ulteriùs. Sequens Angelum, audiris eius preceptis, exivit qui vinctus ex ergastulo carceris. Mirum, sed ille *nesciebat, quia verum est, quod fiebat per Angelum.* Nescit quod videt? Videt ex ambigit, quasi quod mirabiliter factum, non esset verum: equidem dignum admiratione, quòd illæsus exiret, unde non poterat egredi. Se liberum videbat, & de libertate dubitat. Iacuerat ministris vallatus, catenisque cinctus, desperatâ libertate, vinculorum retentione: ut Deus mirifica gratiâ in exitum, singulare operaretur miraculum, cuius nec erat spes; per cœlestem ministrum retinacula in exitum fracta sunt. Se sospitem videt, & quasi non verum quod verum credit. Cognoscit, & stupet contemplatione periculi, & libertatis adeptæ contemplatione: igitur exire è carcere non valeret, nisi per miraculum in libertatem exiret. Vernaculè. *No auta remedio para tanto peligro, sino salir por milagro.* Pende. *Nesciebat quia verum, quod fiebat per Angelum.* Signatur vana peccatorum fiducia extra vincula exeundi, cùm per se non possint egredi, sperantes tempore & tempore catenas criminum rumpere, quas gravant tempore & tempore; sicut milites in custodia Petri adstantes, qui illo exeunte, remanserunt in vinculis, cogitantes egredi posse, sicut potuerunt ingredi: Petrusque salvus, quod videt, ut verum nescit; quia uti prudens fortè pavet, solum inveniisse ostium, ubi socij incarcerati in catenis remanserunt. Discant qui vitæ emendationem cogitant cum eiusmodi periculo; ejice cogitationes sine intellectu; vanumque propositum; quippe Spiritus Sanctus disciplinæ effugit fictum. Mentem spes vana fallit: etenim

Quod non est hodie, crās minùm aptum erit.

Ovid. 1. Remed. à v. 94.

Optima vindicta proxima quæque dies.

Alicer, est diaboli dolus, & mentis illusio; siquidem cupiditas repetit alimenta morando, nexuque glomerat, quos præ dolore frangere qui iacebat, cogitabat; desinatus morti, qui dicit, exire velle: Petrusque stupet, dum expers periculi è vinculis exit; quia humanum debet formidare pectus, quòd inter tot catenatos dumtaxat exierit unus.

Vana salutis fiducia.

Hic labor ille domus & inextricabilis error.

Virg. 6. Æneid. v. 7.

7 Denique Petrus dum exiens ab Angelo educeretur è carcere; *existimabat se visum videre*: idest, dormire, à somno deludi, & educi extra carcerem, esse somnium. Vide Lyran. & Lorin. hic. Quod sine errore experitur cogitationis, cogitationi videtur sub specie falsitatis? Oculis non credit, & libertatem conspicit: Quod Petro accidit in libertatem corporis, videtur in anima consuetudine criminis; quæ gratiâ Dei exit è flagitiorum tenebris, è peccatorum vinculis, queis ligata tyrannide dæmonis, sine libertatis spe; quia sub ministris custodibus iacet peccatoris cor. Tandem providentiâ Numinis singulari, apertis thesauris misericordiæ, homo è cœlo illuminatus, ut se miserum videat; aperit oculos, catenas frangit, carcerem rumpit, liber evadit; igitur per cordis contritionem, per criminum pœnitudinem, exit vinculis solutus, qui iacebat in ergastulo miserrimè deploratus. Exivit? Quis credet? Vel exeunti, sibi somniare videtur: equidem cum liberari, videretur impossibile, oppressum gravitate catenarum, pondere peccatorum, vigili custodiâ dæmonum; si fractæ consuetudinis pravæ infrangibiles catenæ, profectò licèt videatur, videtur lusus phantasiæ. Ferè totâ vitâ in peccatis, in vinculis corruptelæ consuetudinis, & eludere periculum, vel miraculum, vel somnium: equidem cùm consuetudo sit in actibus natura altera; à se efficiendo defiecre, erit somniantis phantasia, atque ludentis cogitationis ludibria.

Vana salutis fiducia.

Ubi sup

E contra tutius est non habere exitum, quàm sperare fallax.

8 Petrum solutum multi in domo Mariæ congregati *viderunt & obstupuerunt.* Quid si alij replerentur stupore; dum

Vers. 14

dum idem ipse iam liber, se existimabat somniare?

Virg. 3 Georg. v. 525.

——*Oculos stupor urget inertes.*

Admirationem excitavit articulus, & sine motu rigoit præ stupore pectus, his alleuntiens quæ ex visis cogitabat, & nequaquam quæ videbat: igitur cadit fides sine ipe, nec facile credit cor, vel articulo præsenti, si quod videtur iudicatur impossibile. *Sunt enim quædam* (præmittit Senec. d. *cap.* 2.) *quæ corpus nostrum cum quodam dolore delectant; ut versare se, & mutare nondum fessum latus, & aliò atque aliò positum ventilari: quod proprium ægri est, nihil diu pati, & mutationibus, ut remedijs uti.* Nihilo sectius qui æger vomicâ & ulceribus pravæ consuetudinis, hinc illic agitur & agitatur sagittis cogitationis; in quibus quia æger pungitur, lassatur ductus illecebris voluptatis, & immemor præ dolore dolorit, considerans peccati ægritudinis periculum, vertens cogitationes non in malins, sed in aliud: mutationibus ut remedijs utens, sed meliusculè non habens; quippe non surgit, sed semper vel aliò vel aliò iacet.

Senec.

Languor ita ægro facit.

Atque animum nunc hac celerem, nunc dividit illuc;

In partesque rapit varias, perque omnia versat.

Virg. 4. Æneid à v. 285.

Et modò mentem, & modò dividit aurem. Ita fluctibus hinc inde quatitur, sed non egreditur; quia detinetur catenis in acerbitatem mortis. Carenæ denique cadunt, vincula rumpuntur, & qui vident, obstupescunt, desperatâ libertate, & restaurata salute: equidem stupor, gratiâ Dei videre liberum, quem cogitabant morte in Tartara damnatum. Stuporem excitat exitus felix, ubi desperatur exitus; etsi egrediendi depromatur conatus: etenim si dolor animum in exitum è vinculis pungit, dulcedo voluptatis ex consuetudine retinet: plusque tunc inferiùs decidunt, dum surgere sursùm satagunt.

Non credit rei factæ, ubi res desperata.

9 Labitur David in tribulationum mare, impulsus à Venere. Mirum, quòd vita nataret, anima ne periret; sed posset apprehendere pœnitentiæ suave iugum, quæ tabula post naufragium. Dum patiebatur in periculum procellam, amaritudinum aquæ intraverunt usque in animam: quare in articulo, *Salvum me fac Deus:* exclamat contritum dolore cor. *Deus.* Apposite: grande profectò malum instabat, quod Deus dumtaxat sanare quibat. Naufragium passus, iam non satagit vitæ; sed tantùm animæ, quippe præut optat, non valet exire, imminetque maius periculum post naufragium. Maius; & dolore dum intenditur portus & exitus? Maius. *Infixus sum* (ait) *in limo profundi, & non est substantia.* Non est infundo, sed in profundo, & in profundi limo. Non est ibi substantia, quò pedem figat, ut emergat; sed limus tenax, catena pedis, quin linat moveri in usum respirationis: clamatque naufragus in maris profundi luto; quippe sic maius periculum, quam in naufragio: siquidem ubi pes, ut emergat in limo figitur; motu & pondere corpus magis summergitur.

Psal. 68. 1 *Consuetudinis dicit deus negatur vel dum non exire conatur.*

V. 3.

Salus ægra redit nautæ fluctuantibus alto.

Quidimo? Maxima prorsùm afflictio post naufragij præcedentis afflictionem; igitur præ limo profundi, sursùm ut erigatur, non potuit movere pedem. Clarius in Didascaliæ articulum. Qui delinquit, naufragium patitur, sed non summergitur. Qui peccata ingeminat delinquendo, hæret in profundi limo. Suffocationem cavet, & recedere à periculo peroupit; verùm peccandi assuetudine in luto mordicùs hæret. Emergere conatur, sed summergitur. Perit? Utique. Præ statu acerbitate cupit è discrimine exire, verum non exit consuetudinis tyrannide: hæret in limo profundi, ubi non est substantia exaltionis propositi; quippe vellet & non vult. Accedit in suffocationem mors. Dolet, pœnitet, sed perit anima & vita; quoniam non est subsistentia: igitur cum in limo hereat (ut surgat) habeatque in glutina pedem; emergendi non habet facultatem. Dicit vel Ethnicus, in *Adelph.* Act. 3. scen. 2. à v. 4.

Ruff. Fest.

Non egre ditur, quippe fi gitur.

Hoccine faculum? O scelera! O hominem impium!

Terent.

Tot res repente circumvallant, undè emergi non potest.

Emergere sanè nequit, qui vulnus super dolorem vulnerum stupidos addit: etenim super vulnera iniquitatis, sine dolore in dolorem addit vulnus consuetudinis. Ita subdit naufragus: *Eripe me de luto, ut non infigar.* Non tam petit eripi de luto peccati, quàm de periculo luti, ex amore criminis, ex glutino consuetudinis; quoniam si hæret, non exibit; lutum quidem est legis transgressio: inhærentia, transgressionis consuetudo: de hacque cordiùs desiderat eripi, accedens luto peccatis quippe si pedem in luto figit, infigitur & non exit. Dialecto nostra: *Se clava en el lodazal, y nunca puede salir.* Unde de

V. 15. d.

siccine hærentibus in profundi tenaciter limo;

Virgil. Æneid. 1.v.122

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

Quapropter cùm inter tot pericula, & vincula vita vagetur, & libertas catenis voluptatis amittatur, servitutis amore, ex peccati consuetudine, redire in libertatem mancipium, iudicatur à cunctis tamquàm chimæricum.

10 Abundanter è captivorum pectoribus erupit festivum gaudium; ubi Cyri Babylone ab illis libertatis audiretur decretum. *In convertendo* (cùm converteret) *Dominus captivitatem Sion, facti sumus* (dicunt) *sicut consolati.* Hieronym. & Maluend. *Sicut qui somniant.* Causas videsis *Tautolog.* seq.num.36. Adduxerat in servitutem Nabuchus, fecit excutere Cyrus; ita ut libertate obtentâ, frui possent amissâ patria. Receperunt ergo ex libertate gaudium: cur igitur vocant somnium, quo solummodò colores picturæ, ex ludo festivo desipientis phantasiæ, delirâ imaginationis, sine regimine mentis; quæ quidem petulca in varias ludicras species audet, quia ratio sopita dormit? Per annos septuaginta in servitute vixerant, & uti peccatores, iugum, amissâ libertate contraxerant; oppressi tyrannis & tyrannis, annis multis, quin possint caput erigere annosâ, veteri captivitate; cuius teste catenæ & vincula, propter commissa iterata peccata; sine spe exeundi, licèt opprimerentur servitutis gravitate. Libertatem per Principis gratiam feliciter nacti sunt: gaudio repletum est cor: verumque præ libertate gaudium, vel ipsi arbitrantur somnium; quoniam ludus videtur dormientis, scenaque illusæ imaginationis, nauciis plenam è peccatis libertatem; post diuturnam permanentem peccatorum servitutem. Quid alij de mutatione perculsi dicent, dum ipsi dignati stupent? Somnium videtur, quod non est somnium, post clausum discrimen tot catenarum: igitur ruptis servitutis catenis, mancipationis vinculis, nacti sunt gratiâ in libertatem cœlesti; quam nec poterant somniare. Pende sequentia. *Converte Domine* (in patriam) *captivitatem nostram.* Hebr. *Redire fac nostram captivitatem.* Quorsùm? Iam enim excusserant servitutem. Cur igitur, si expertes iam catenarum; bonum libertatis ipsa in libertate petitum? An quia sæpe libertas libertati nocet? Experientia palàm dicit: congruit, que, pravos pati servitutem, ne liberi vivant in criminum libertatem. Astruit Catullus, *Carm.* 74. ubi

Catull.

——*Nihil fecisse, benigne est.*

11 Aliud occurrit Didascaliæ propositio, exponendum ex Iosepho. *Hoc mandato à Cyro accepto* (infit, 11. *Antiquit.* cap. 1.) *multi maluerunt manere apud Babylonem, non sustinentes possessiones suas relinquere: solventes vota, quibus damnati fuerant; quasi pristinum patrij ritus usum reciperent.* Quis nisi stultus, vel insanus, gauderet vivere servus? Qui venundatus sub peccato, quia scit flagello: equidem obtinens insperatam libertatem, eligit servitutis acerbam amaritudinem. Damnati fuerant propter scelera, ut servitute exularent à patria. Exilium cum captivitate tollitur; sed libertas non admittitur: etenim cùm tot annis assueti supplicijs, continuò quieuerent sub tyrannidis catenis; libertatem farui spernunt, servitutemque amplexantur, ob consuetudinem captivitatis, atque captivitatem consuetudinis, quæ magis premit & opprimit, quippe in dolore sensus dolorem non sentit: servitutemque malunt præ libertate, in facultate exeundi; quoniam quæ dirissima in captivitate mala, consuetudine censent levia vel nulla. Est enim discrimen inter eos qui (tametsi peccatis) in servitutem labuntur, & qui pravitate servitutem peccatorum eligunt. Illi captivitatem contrahunt, quia noluerunt esse sub libertate legis: hi quia volunt esse miserâ conditione, sub lege captivitatis. Cuncti utique servi, sed alij volunt, alij nolunt è captivitate exire: iurèque petitur libertas, iam concessâ libertate; ne maneant in peccatorum catenis, servitute consuetudinis: etenim ita pravi, atque maligni; ut subdola voluptate, vel premente catena diligant crimen; cùm possint cœlesti gratiâ excutere servitutem. Extra Babylonem, redeuntes in patriam erant liberi. In Babylone erant servi. O pravitatis misera consuetudo! Non bene pro toto libertas venditur auro. Servi morientur, si manent: si exierint, liberi vivent. Pugnant consuetudo & ratio: captivitas & libertas: sed ita consuetudinis pravitas; ut malint, sub captivitate mori, quam vivere libertate.

12 Multi ex illis, qui remanserant sub dira captivitate, relictâ tandem, redierunt in patriam, regnante Dario Hystaspis, & Duce Zorobabele. 1. *Esdr.* 6. à 1. & seqq. Ipse Ioseph. d. *cap.* 4. infit: *Pars quædam populi Iudæorum, qui tunc apud Babylonem erat; ad habitanda Hierosolyma sunt de-*

Hieron. V. 2.

Ioseph.

Ne remanetur, à peccato, servire eligitur.

Exire in gratiam è consuetudine criminis, cessatur somnium

Illiberali lenta pravitatis tenacitas.

Ioann. 9. à 1.

Pœnitentia insistitur peccatorum.

Flav. Ioseph.

dedicti: reliqua verò multitudo, paulisper discedentes profectura, domos quisque suas rediit. Videsis *Tautolog.* 9. n. 29. Tunc enim iuxta Hieronym. loc. præf. dixerunt qui captivos reducebant: *Facti sumus sicut consolati. Quasi* non, plenè. Dum plenè, repleti consolatione. *Nondum est enim plena lætitia* (infit) *in captivitate reliquis constituris.* Modò verò consolati. *Tunc replebitur os gaudio nostrum, & lingua nostra exultatione.* Tunc, *sicut ii qui somniant.* Hieronym. ibid. *Pulchrè verterunt: Somniantes.* Nota. Primò libertate per Cyrum concessâ, quasi consolati exultant; & modò plenè parta, quasi extra se, inducto sopore, somniant? Meritò quidem. Non datur rebus mirabilibus fides, etsi habeantur coram oculis. Obijcitur peccatorum rebellium, post pœnitentiam, theatrum, ex consuetudine in illorum servitute remanentium; qui catenis gravati (uti disposuerat cordium pravitas) verè contitione confregere catenas. Qui exierunt in gratiæ libertatem per criminum pœnitudinem (ubi illorum consuetudine, decreverant sub servitute peccatorum mori, currentes properè in gehennam, alijs nanciscentibus libertatem in patriam) & qui illorum conversionem vident, quamvis vident, vitâ ut somniant; quia omninò somnium, penitusque phantasticum, exire feliciter in gratiæ Dei libertatem, qui in damnationem elegerant peccatorum servitutem. Somnium est, quippe conversio cordis non creditur, ubi catenis consuetudinis opprimitur: igitur haud sine miraculo excutitur horâ, quod iteratione criminum est contractum tota vitâ: quod criminis habeat ex dolore contritionem, qui nil audit cognovit, quoad vixerat, nisi crimen: quod gaudeat legis & rationis lumine, cæcus à nativitate.

13 Illo illuminato à Domino; quia eiusmodi illuminatio numquàm fit sine portento: alij dicebant: *Hic est. Alij autem: Nequaquam sed similis est ei.* Ioann. 9. à 8. impossibile iudicatur concessum ei vel per miraculum lumen, qui à nativitate non viderat nisi errorem. Egimus, *Tom.* 5. *Tautolog.* 8. D 1. n. 11. In huiusmodi videnti cæco, videris, quid criminum operetur pœnitudo. Qui errore cæcus, per contritionem cordis aperit oculos; pœnitet, dolet. In vindictam illum iustitia divina quærit: non invenit, quamvis videt: quem videt, præterit: igitur licet ille, quia non similis sui cæco in errore; in vindictam erroris, iam non est ille. Videamus in harum conversionum difficultatem, vel de summa potestate creperam fidem. Salvator N. per singularia miracula factus est prodigium multis, multis prodigijs. Fama horum ductus, qui habebat in filio dæmonem, ab hoste intruso per illum precabatur libertatem. Tempus vexationis à Servatore inquiritur, ut an actus vel habitus in consortio dæmonis cognoscatur; & per notitiam, pura confessione exactam, opportunam apponeret medicinam. *Ab infantia* (respondit pater) *sed si quid potes, adiuva nos, miserere nostri.* Quorsùm dicit: *Adiuva nos,* cùm à dæmone non possideretur ipse? Congruit opus patri, dolenti de crimine filij, & suscipienti ut proprias, subditorum ærumnas: igitur non opus patris, si indulget vivere in servitutem dæmonis. *Adiuva* (dicis) *nos, si quid potes.* Si non potentem credis, quorsùm ad eum accurris? *Dubitat enim de potentia Christi:* subdit Alapid. in *Matth.* 17. 17. faciam quod possum: fac si potes, quod poteris, & fac potisis: Christus respondit. *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.* Ita fac: etenim nullum verbum impossibile apud Deum. Crede, opus est fide. Multo tempore filius possessus à dæmone. Ab infantia succubuit, suggestionibus assuevit, convulsò iacuit, diuturna infirmitas præsit: Christusque pro liberare exposcit parentis fidem; quia nec ipse credebat possibilem sanitatem.

Mare 9 à 20.

Pater adhibetur ut perpetuus sub diversum arumnas Alapid.

Exire in gratiam è consuetudine criminis, cessatur somnium

V. 25.

14 *Credo Domine* (exclamat pater in libertatem optatam) sed si, quod nescio, aliquomodò claudicat, ne fidei defectu sanitas filij deficiat; *adiuva incredulitatem meam.* Timeo ex cupito voto, tanto tempore in filio insistente diabolo. Fide afficior & timore.

V. 25.

Cuncta expaveſco, meque non credo mihi.

Senec. in Oedip. v. 47.

Verùm tua potestate (ut aliò modulatur Ovidius, 4. *Trist.* Eleg. 3. v. 13.

Ovid.

——*Desino tua vereri:*

Deque fide certa est mihi certa fides.

Errore tam certum restipsum à dæmonis potestate putantur impossibile.

Fidem habere & incredulitatem, non est hic habere incredulam fidem; sed videre sperata portenta, & obstupescere ad visa: etenim si impossibile non creditur, quia impossibile proponitur; hominem eripi, tot annis iacentem sub dæmonis potestate, vel ipsi videnti videbatur impossibile. Ad impossibile nemo potest, & illotanc impossibile videt. Unde in beneficium libertatis, Salvatori dicit pater: *Si quid potes.* Quia poterat, pater accessit, & credebat. Quid? Quo nihil plus: igitur ita

in

Amor Christi pro peccatoribus quantus. in homines captos à dæmone, Christi amore vulnerata præcordia; ut pro illis vinceret cogitata & credita impossibilia. Ergo in rem. *Si quid potes.* Potentiam non negavit; aliàs ad illum minimè accederet: V. 16. *Attuli filium meum ad te.* Attulit, verùm asseruit ut arduum, illud expellere ab infelici dæmonium: etenim cùm tantùm temporis servitutem esset passus, & pravæ consuetudinis inoleverit usus; recurrit in superiorem potestatem Salvatoris, quia quibat tantùm Salvator illum eripere de potestate dæmonis.

15 Aliquid in commendationem miraculi latet, & quod pater à fide nullo modo defecerit; uti Alapide placuit. *Aliquid,* & *Quid* in usu etiam profanorum non significat rem exiguam; sed excellentem & magnam, ita ut nihil cogitetur maius, vel superius. Plaut. in *Curcul.* Act. 2. scen. 3. v. 41. ait: *Aliquid hercle nolo. Aliquid mavolo.* Propert. 1. *Eleg.* 7. v. 6. *Aliquid quærimus.* Ovid. 1. *Fastor.* v. 480.

Ovidio. Aliquid pro Maximum. *Est aliquid, magnis crimen abesse malis.* Iterat, *lib.* 6. v. 15. Unde Act. 5. 36. dicitur: *Se esse aliquem.* Etasm. *Aliquid.* Eodem in sensu hic sumitur *Quid.* Tradiderat filium discipulis, ut eijcerent ab illo dæmonium; cæterùm expellere non potuerunt: v. 17. Tunc Salvatorem alloquitur, quia potentior: dicitque, *Si quid potes*; quoniam in filij curationem, illius cogitabat maximam, superiorem potestatem. Cur ergo si potestas inest discipulis; solicitat ita anxiè potestatem Salvatoris? *In opera prava in olita, tota Dei potentia necessaria.* Propter difficultatem libertatis, atque diuturnitatem servitutis. Ab infantia possessus à dæmone; longissimà gravabatur infernali consuetudine: ad illumque accedit, qui summà potiebatur potestate; quia necessaria in expulsionem huiusmodi dæmonis, non solùm potentia, sed tota omnimodò potentia plenissima Salvatoris. Ita rebellis in malis horum peccatorum conditio, ut benè se habeant in morbo: quandoquidem vel ad sanitatem invitati, ut valeant; nihil pro voto insensati respondeant.

16 Erat Hierosolymis piscina Bethsaida, iuxta quam iacebat multitudo languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, *expectantium aquæ motum.* Multa tomis prior, dicta de haccine mirabili historia: restant aliqua dicenda. Ioann. 5. 3. *Iacebat multitudo languentium expectantium.* Causa redditur persistentiæ vel vexatione laborum, in signum peccantium, sed nequaquàm pœnitentium, contracta infirmitate ex corruptela criminum. Sanitatem expectant, nec illis cura quòd iaceant: etenim non iacerent, si quærerent medicinam, & nullo modo expectarent: sine nim stant iacentes, & moriuntur languore, sic expectantes. *Cupiunt pravi sanari miraculose.* Descendebat Angelus de cœlo, ut fugeret ægritudo; quæ aptiùs fugatur dolore cordis, & pœnitudine criminis. Nolunt surgere, sed levari: iacetque ita multitudo languentium; quia omnes cupiebant sanitatem, sed per miraculum: non enim illis occurrebat, ut essent frugi; sic salutem datam miraculum esse, & miraculum salvari. Motum expectabant aquæ piscinæ; cum salus proximior & præsentior cordis motione, qua facilis sanitas, & sine qua sanitatis difficultas: etenim necessarium, quia nullus in contritionem motus; quòd de cœlo in salutem semel descenderet Angelus. *Vana prætracta pœnitentia, & salvationis fiducia.* Vana illorum fiducia, sine ulla criminis pœnitentia, quin esset tantæ afflictionis afflictio, expectando, sed iacendo; sæpe revertentibus domum cum eodem languore, pro cuius sanitate piscinam usque decreverant egredi: verùm cùm in tempus & tempus distraherent pœnitentiam, & ulcerum medicinam; iacebat vel tempore medicinæ tristissimum tempus; quia motu aquarum tantùm sanabatur unus. Quorsum tanta multitudo iacet, & expectat? Expectat ut iaceat. Iacebit, quod peius est, in pœnitudinem habentes lapideum cor. Infatuatum profectò cor eorum: igitur sanitatis præstolantur auxilium; eò quòd aliquando & fortuitò, unus sanus evasit semel in anno.

17 Inter hos (quia multum temporis in infirmitate habebat, quam gravissimam vitiorum corruptione contraxerat) hominem quæsivit, non quæsitus ab illo, cœlestis medicus; cuius languoris completus tricesimus & octavus annus. *Cùm cognovisset, quia iam multum tempus haberet.* V. 6. Quippini pridem, si gliscebat in dies criminum ægritudo, & cur compescitur modò? An (uti dicit Stoicus, *Epist.* 116.) Senec. *quia non regredi facile; optimum est, omninò non progredi?* *Consuetudine peccati fiunt insensibiles.* Perpera cogitatio: in hominis voluntate est ad bona regressio pœnitentia compunctum corde recipiet, quùm placuerit & voluerit. Ut à criminibus resipisceret improbus, criminum premebatur doloribus: sed ille tenax in vitijs perseverabat; quia nec dolore sapiebat. Spes curationis inerat cordi, sine mutatione in crimine; ubi in expulsionem prementis infirmitatis, aptius medicamentum mutatio cordis. *Summè supplicià pravo, relinqui à Deo.* Plures inspirationes, & flatus periricula, in eius pectus mittebantur uti iacula; sed nec sentiebat supplicia, quo divina iustitia nimis exarcerbata (cogitans supplicium maius, ut plecteretur infirmus, indulgens vivere ad placitum) equidem acrius supplicium, in tam diuturna, lethali voluntaria infirmitate; sine ullo medicamine deflectum à Deo relinqui.

18 Cum illo nihil valebat gratia, nec pœna, multumque habebat temporis in infirmitate sua. Cognovit, sed ita iacuit: *Quàm iuste fit!* iacuitque ita in supplicium criminum, non habens medicamentum: ius igitur, infirmum, & longo tempore, cuius impœnitens cor; vel dum iaceret infelix, incognitum præterire, atque relinquere sic. *Multi iet nec tatur, nō esanatur ut sentiur.* Hæc ne clementia & magna; ut resipiscat pœnâ, vel ne habeat maiorem facultatem in crimina; nec velit, ad quæ non posset etenim cordi pravo, & criminibus addicto, conferre etiam miraculo sanitatem; in execratiora crimina erat præbere occasionem. De quo queritur, nescit, cùm V. 7. pestilens ægritudo: *Hominem* (dicit) *non habeo.* Quis enim extenderet in iuvamina manum, nec misero pravo præberet auxilium, in corporis sanitatem; cogitans cum sanitate in flagitia validiorem? Nostrates: *Nadie echaba mano de él, porque en sus maldades era peor con el favor.* Patuit in Christi causa, quanta in eius pectore fovebatur malitia. Chrys. *Quosdam opinari, hunc paralyticum accusasse Christum. Nec in bonam restitutus valetudinem, factus est melior*: subdit hic Chrysostom. *Homil.* 37. *Amor Salvatoris favet ingratis.* Conditio utique eximiæ charitatis Christi: favere scilicet his quos præsciebat ingratissimos fore. Videsis dicta, *Tom.* 4. *T.* 3. *D.* 3. à *n.* 7. Haud melior factus, à Salvatore miraculo in meliorem statum restitutus: igitur illum ita beneficum coram iudicibus, hostibus, non accusaret; si iacentem, ut iaceret in languore reliquisset. *Numquam bona fide vitia mansuescunt. Facilius sustuleris, quàm rexeris.* Senec. *Numquid dubium est, quin vitia mentis humanæ inveterata & dura, quæ morbos vocamus, immoderata sint?* Quod non fecit, quùm iaceret; fecit, dum valuit.

19 Pessimam contemplare indolem; & peiorem quàm corporis, pectoris infirmitatem. Ut hominem invalidum vidit, qui se non dolebat; Salvator doluit. Illi enim dixit: *Vis sanus fieri?* Cur eius vo- V. 6. luntatem exquirit? Nemo sanatur, qui sanari noluerit: nemoque vult, cui morbus placet. *Vis sanus fieri? Hominem non habeo respondet.* Quid, quamvis hominem haberet? Huius generis languorem non sanat homo: nec Angelus descendens de cœlo. Haud respondet categoricè. *Vis sanus fieri?* Tacet. Consuetudine mali, pruritu genium titillat, quamvis iaceat: *Saluti nō consulit impeditus essi ad illam sine labore incitatus.* igitur ita pravus, ita in pravitatem pronus; ut salutis nequaquam expresserit voluntatem, etiam à Salvatore invitatus in salutem. *Vis sanus fieri?* Non vult: vellet. Inefficax velleitatis affectus. Vellet, si corruptelæ retineretur status: etenim facere de excessibus pœnitentiam, observare legis formam; qui vitijs corrupti, non iudicant sanitatem, sed ægerrimum languorum. Unde plerique medicinam habentes, non curantur; quia præcepta cupiditatis, & non medici sequuntur: admitteretur volupè promissa salus; ut videretur mirabilis salus ampla cum vulneribus. Dicit Plautus, in *Pseudol.* Act. 5. scen. 1. à v. 1.

Plaut.

> *Quid hoc? Siccine hoc fit, an non?*
> *Vultis iacentem aliquis tollat?*
> *Erit flagitium.*

20 Ita hæc facta, & paralytico iacenti Salvator salutem concessit; sed dignatus non cognovit. Ingratus nec cognoscet. Salvum se videt, & abdicit cætera, gratiæ iugulatâ memoriâ: enim beneficum præterivit, cùm rationi ingenitum, interrogare, quis esset. In eo qui futurus ingratus respectu cordis, etiam à principio finis. Scimus cur Christus iacentem non levaverat: modò dicemus quare sanitate donat. Documentum magnum est, ut peccatores per pœnitentiam quamprimum convertantur ad cor. Pharisæi ad miraculum obstupuerunt. *Unum opus feci, & omnes miramini.* Ibid. c. 7. 21. Interrogarunt validum; sed signavit prodigium, & non miraculi auctorem; ut coram hostibus etiam astrueret ingratitudinem. Postea ex monitione, ne re aberetur in peius, Iesum cognovit, & inimicis nunciavit, quis esset, qui tantum miraculum perpetravit: *Quia Iesus esset, qui fecit eum sanum.* Cap. 5. 15. Unde igitur Iesum fuisse, cognovit: ut enunciaret? Quæ ab eo audierat, audire à quolibet quibat. Nullo modo. Indicavit Salvator, *Corporis morbi ab ægritudine animæ.* unde contractæ infirmitatis origo: etenim qui revaluit, arbitrabatur languorem ab humorum intemperie; cùm esset prorsùm à crimine. Alia cogito. Ab Angeli descendentis in piscinam, sparsà, sive duplicata virtute, sanitatem paralytico collatam, autumabant Pharisæi; ita ut si pridem unius tantùm videbatur sanatio, modò ex iacentibus erigerentur duo. Falsum *Ex ardua salute, cognoscitur restituta à Salvatore.* omni-

omninò iudicium. Nunciavit qui valens, quòd Iesus esset, qui fecerat eum sanum. Unde cognovit & ita esse, vel inimicis nunciavit? Tringinta & octo annis in infirmitate iacuerat: langnor usque in profunda cordis radices miserat; quin sensus & motus ullam haberet facultatem, ut per se posset solicitare salutem: nunciatque solùm Iesum fuisse medicum, qui fecerat eum sanum; quippe tantùm Iesus illum poterat educere, à consuetudinis pravæ tam longævæ infirmitate.

Ubi ducùm. *Miracula actu fiantur quasi crimina.*

21 In hoccine propositum (illis qui repleti invidiâ, quasi crimina, eius infirmabant miracula) dixit interpellatus Salvator: *Unum opus feci, & omnes mi. ramini.* Elucet Pharisæi malignitas, unde debebat exoriri honoris claritas: igitur in dedecus spargebant ut crimen; quod vel in ipsis conciliabat insignem admirationem. *Unum opus feci*: alis fecit, sed hoc tantùm Salvatoris opus. Habebat contra se beneficium sanitatis, vires validissimas inolitæ consuetudinis. Fovebat patiens diuturnam crudelem infirmitatem, sine ullo exitu cogitabili, nisi in mortem: & sic iacentem eripere, ut salus perfecta sit; est unicum opus Dei. Maximum utique, quod Christus fecit in corpore, cæterùm ulterà quod fecit in salutem desperatam animæ; & præ nimia charitate, cum desertis eius amor facit quotidie, educens illos à consuetudine inveteratâ peccandi: unumque opus dicitur, quod homo mirari debet, & non miratur; quoniam peccatorem liberare à languore consuetudinis, opus unicum & maximum Salvatoris.

Ut à consuetudinis pravæ libertate, opus singulare Dei.

22 Patuit in energumeno præfato sine sensibus, quem à dæmone liberavit Iesus Christus. Tradiderat pater discipulis liberandum; cæterùm frustratum votum. Salvator tunc apparuit, & turba obstupuit. *Confestim omnis populus videns. Iesum, stupefactus est, & expaverunt.* De quo stupor, si ex eius adventu favor? Ut eluceat ex commodo, quanta felicitas ex eius adventu. Dum absens, hominem torquebat dæmon; qui in eum habebat propter crimina dominium. Apparuit, mancipatum à tyrannide eripuit: illumque videns, populus omnis expavit; quippequàm ni veniret de cœlis in infirma orbis, homo maneret in potestate dæmonis. *Populus videns Iesum, stupefactus est.* Ad quæ mirificè operatus est Christus, non est in sensibus sensus: est excessus illuminatæ mentis, quicquid intelligit virtute illuminationis: & dum Salvator visus, qui vide: hæret attonitus; quoniam tantum dicitur stupore, hominem in salutem, atque libertatem restituere, qui tot sæculis iacuerat sub potestate Satanæ. *Caveudum ergo ideo malum desiderium; quia mors sensi introitum delectationis porta est*: init & nobis N. gloriosus Doctor Theodidactus Benedictus, *Regul. Sanct.* cap. 7. grad. 12. Catenas effornat consuetudo, ex pravo voluptatis desiderio, contracto rensci morbo; qui continuò vocat insidiantem mortem, vel rigidæ pœnitentiæ medicamen: quod quidem cùm difficillimum sit; ad salutem necessarium opus Dei. Catullus, *Carm.* 75. à v. 11.

Matt. 9. 24. *Incarnatio Dei Filij, quam sit mundi tal.*

S Bened.

Quid te animo affirmas, teque istinc usque reducis.

Et Dijs invitis, appetis esse miser?

Difficile est, longâ subitò deponere amorē;

Difficile est: nihilum, qua lubet, effictas.

O Dij! si vestrum est misereri, aut si quibus unquàm,

Extrema iam ipsa in morte tuli stis opē; Me miserum aspicite: ut vitam puriter agam.

Eripite hanc pestem, perniciēque mihi.

Ipse valere opto, & tetrum hunc deponere morbum.

Differentia tra. ditionis ad vitiosi. nis consuetudinis.

Catull.

DIDASCALIA V.

Validius in hostes animæ, Sacramentum Eucharistiæ.

1 INTER Ethnicorum superstitiones adoratione Numinum, erat etiam cultus infelicitatum: modò usurparus à peccatoribus, quibus amabilis vitiorum publica servitus: etenim ita illes falsæ delicæ permulcentjut quas patiuntur vexationes adorent.

Creditur, hue illuc, quà furor agit, itur.

Ovid. Epist. 13 v. 14.

Unde Plinius. *lib.* 2. *cap.* 7. inquit: *Fragilis & laboriosa mortalitas, infirmitatis sua memor, digessit ut quisque coleret, quo maximè indigeret. Itaque nomina & Numina innumerabilia reperimus. Inferis quoque, morbisque & multis etiam pestibus. Ideoque etiam publicè Febri fanum in Palatio dicatum est, & Mala fortunæ. Etiam scelerum Numina.* Istæ deliria & mentis vacuitates referunt etiam Cyprian. de *Idolor. vanit.* Arnob. 4. Contra *Gent.* Minut. Felix, in *Octav.* Cicero, 3. de *N-*

Plin.

Homines malorum auctor ſit.

Natur. Deor. fusèque Alexand. Neapolitan. 1. *cap.* 13. Quid non erunt, qui ipsa vitia habent ut Numina? Qui furores adorant, quosque phrenesis febresque delectant, venerantes Fortunam Malam, dum sese impellunt, ut accedant ad Fortunam: quandoquidem ita sine mente debacchantur; ut propter Numen ludicrum, crotali sistrum, ipsum adorent infernum. *Cùm de animarum æternitate differimus* (init Senec. *epist.* 117.) *non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut timentium inferos, aut colentium.* Cuntis hisce objicitur, quid in Bacchanalibus operentur colentes, & formidantes: equidem formidantes, mundi furores pro bona fortuna fugiunt; & qui sine mente, externari desipiunt, infernum cum mala fortuna colunt; quo claret eum phreneti voluntaria dementia, & deliris quàm grata: etenim hoc in tempore non solùm corripiuntur a vitijs, sub larva festivi temporis, sed ut Numina cultu deridiculo apparent, quoniam scelere adorant. Ex multis affectibus prodit insania; quæ ira nocua, ut imitata, aliquando exierit vera. Insanus habetur, qui non insanit. Stupidus, qui non desipit: cùm plaudatur celebrior, quem magis corripuit furor, ut attrahat in vitiorum adorationem, vel fatuam mentem. Innuit, qui supr. lib. 1. *Amor.* Eleg. 2. a v. 31.

Senec.

In Bacchanalibus insanire habetur, qui non insanit.

Mens bona ducetur manibus post terga revinctis,

Et pudor, & castris quicquid amoris obest.

Ovid.

Blanditiæ comites tibi sunt, terroreque furorque

Assidue partes turba secuta tuas.

Triumphus & comites Voluptatis.

Tum quoque non paucos (si te bene novimus) uris:

Tum quoque præterieus vulnera multa dabis.

Non possunt (licèt ipse velis) cessare sagittæ: Fervida vicino flamma vapore nocet.

2 Gliscit pestis vigor, etiam dum auditur (si auditur) rationis clamor: igitur humanitas & laboriosa mortalitas, carnisque in mortalitate fragilitas, in illecebris noxiè licèt apparentiæ formam, oculis saltem ducitur in fatilem apparentiam.

Horatius lib. 2. *Epistol.* 1. à v.

Horat.

Non Numina sentit: migrat ab aure vola tilis

Omnis ad incertos oculos, & gaudia vana.

Gula ter ra.

Hinc in temporis huius insigne, una olim Saturnus & Ate pingebantur cum Venere; de quo Natal. Comes, 1. *Mytholog.*

cap. 18. dicente ex Euripide:

Nulli Deorum, sed mihi nutrio, Gratiâ bibendi & edendi, ut lex dictus

Singulis vivendi & usque suaviter.

Eurip.

Hoc opus inimicorum animæ & cum furore: equidem cùm Venus, instigante dæmone fagitas in corda mittit; mundus totus furenter post mundum abit. Statius, lib. 2. *Silv.* 1. a v. 213.

Luxuria evac.

His amor exitio, furor his & sæva cupido,

Statius.

Ut fileam morbos: & moritura videt.

Effectus & causæ corruptelæ morum, in hilaris proponuntur Bacchanalium, cuius tempus & cerebri & carnis privium: quandoquidem qui considerata illecebrarum vanitate (inimicorum vestitu sub deliciarum specie) compos mentis inter insanos habetur, deridetur uti insanus; quoniam theatis mundi scientiæ, est aliquando insanire: abstruitur per triduum fluitorum prudentia, modò ratio vincatur à debacchante stultitia.

Insania tempora pbat.

3 Audiamus mente captos, ut immentem evaeat fragile pectus, inferosque timeat, dum fanaticus adorat. Ne ambulent in tenebris, hoc in tempore quærunt Solem filij lucis; quo expertes mentis, lassi in via iniquitatis, ambulant semitas difficiles perditionis, sine iustitiæ lumine, neque Sole intelligentiæ. Finitur ergo Saturnalium tempus, cognoscitur hostium amicorum dolus (utinam! ne iterum eudant) dicuntque intra se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: *Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam.* Cur igitur ab insensatis sensati cogitantur furore correpti? Quia furore correpti sunt insensati. Ne illorum taxaretur amentiâ, vellent cunctos laborare vecordiâ; quoniam carnisprivij ludicrum illorum evaccuat cerebrum: vagantur fanatici, inferna colentes Numina gravi corde, ducti & seducti colore Mundi fallacis, illecebris dæmonis, atque Veneris deliciis, huc illuc tracti & distracti cœtu furoris: occurrunt inferna timentibus, de quorum prudentiâ irrisus, quoniam illorum præclara fuga, unde diligantur insensatorum obsequia; ex quo contrahunt miserandum furorem: etenim non solùm vasani vulnerant mentem; sed sensatorum prudentiam, quoniam adinstar illorum non saverunt stultitiam. Singulare profectò vulnus cerebri, insaniam cognoscere, & ad illam perniciter ire: cùm satis ut re-

Sap. 5.

Cognoscitur, & uti res dendis pœnitet.

omninò iudicium. Nunciavit qui valens, quòd Iesus esset, qui fecerat eum sanum. Unde cognovit & ita esse, vel inimicis nunciavit? Tringinta & octo annis in infirmitate iacuerat: langnor usque in profunda cordis radices miserat; quin sensus & motus ullam haberet facultatem, ut per se posset solicitare salutem: nunciatque solùm Iesum fuisse medicum, qui fecerat eum sanum; quippe tantùm Iesus illum poterat educere, à consuetudinis pravæ tam longævæ infirmitate.

Ubi ducùm. *Miracula actu fiantur quasi crimina.*

21 In hoccine propositum (illis qui repleti invidiâ, quasi crimina, eius infirmabant miracula) dixit interpellatus Salvator: *Unum opus feci, & omnes mi. ramini.* Elucet Pharisæi malignitas, unde debebat exoriri honoris claritas: igitur in dedecus spargebant ut crimen; quod vel in ipsis conciliabat insignem admirationem. *Unum opus feci*: alis fecit, sed hoc tantùm Salvatoris opus. Habebat contra se beneficium sanitatis, vires validissimas inolitæ consuetudinis. Fovebat patiens diuturnam crudelem infirmitatem, sine ullo exitu cogitabili, nisi in mortem: & sic iacentem eripere, ut salus perfecta sit; est unicum opus Dei. Maximum utique, quod Christus fecit in corpore, cæterùm ulterà quod fecit in salutem desperatam animæ; & præ nimia charitate, cum desertis eius amor facit quotidie, educens illos à consuetudine inveteratâ peccandi: unumque opus dicitur, quod homo mirari debet, & non miratur; quoniam peccatorem liberare à languore consuetudinis, opus unicum & maximum Salvatoris.

Ut à consuetudinis pravæ libertate, opus singulare Dei.

22 Patuit in energumeno præfato sine sensibus, quem à dæmone liberavit Iesus Christus. Tradiderat pater discipulis liberandum; cæterùm frustratum votum. Salvator tunc apparuit, & turba obstupuit. *Confestim omnis populus videns. Iesum, stupefactus est, & expaverunt.* De quo stupor, si ex eius adventu favor? Ut eluceat ex commodo, quanta felicitas ex eius adventu. Dum absens, hominem torquebat dæmon; qui in eum habebat propter crimina dominium. Apparuit, mancipatum à tyrannide eripuit: illumque videns, populus omnis expavit; quippequàm ni veniret de cœlis in infirma orbis, homo maneret in potestate dæmonis. *Populus videns Iesum, stupefactus est.* Ad quæ mirificè operatus est Christus, non est in sensibus sensus: est excessus illuminatæ mentis, quicquid intelligit virtute illuminationis: & dum Salvator visus, qui vide: hæret attonitus; quoniam tantum dicitur stupore, hominem in salutem, atque libertatem restituere, qui tot sæculis iacuerat sub potestate Satanæ. *Caveudum ergo ideo malum desiderium; quia mors sensi introitum delectationis porta est*: init & nobis N. gloriosus Doctor Theodidactus Benedictus, *Regul. Sanct.* cap. 7. grad. 12. Catenas effornat consuetudo, ex pravo voluptatis desiderio, contracto rensci morbo; qui continuò vocat insidiantem mortem, vel rigidæ pœnitentiæ medicamen: quod quidem cùm difficillimum sit; ad salutem necessarium opus Dei. Catullus, *Carm.* 75. à v. 11.

Matt. 9. 24. *Incarnatio Dei Filij, quam sit mundi tal.*

S Bened.

Quid te animo affirmas, teque istinc usque reducis.

Et Dijs invitis, appetis esse miser?

Difficile est, longâ subitò deponere amorē;

Difficile est: nihilum, qua lubet, effictas.

O Dij! si vestrum est misereri, aut si quibus unquàm,

Extrema iam ipsa in morte tuli stis opē; Me miserum aspicite: ut vitam puriter agam.

Eripite hanc pestem, perniciēque mihi.

Ipse valere opto, & tetrum hunc deponere morbum.

Differentia tra. ditionis ad vitiosi. nis consuetudinis.

Catull.

DIDASCALIA V.

Validius in hostes animæ, Sacramentum Eucharistiæ.

1 INTER Ethnicorum superstitiones adoratione Numinum, erat etiam cultus infelicitatum: modò usurparus à peccatoribus, quibus amabilis vitiorum publica servitus: etenim ita illes falsæ delicæ permulcentjut quas patiuntur vexationes adorent.

Creditur, hue illuc, quà furor agit, itur.

Ovid. Epist. 13 v. 14.

Unde Plinius. *lib.* 2. *cap.* 7. inquit: *Fragilis & laboriosa mortalitas, infirmitatis sua memor, digessit ut quisque coleret, quo maximè indigeret. Itaque nomina & Numina innumerabilia reperimus. Inferis quoque, morbisque & multis etiam pestibus. Ideoque etiam publicè Febri fanum in Palatio dicatum est, & Mala fortunæ. Etiam scelerum Numina.* Istæ deliria & mentis vacuitates referunt etiam Cyprian. de *Idolor. vanit.* Arnob. 4. Contra *Gent.* Minut. Felix, in *Octav.* Cicero, 3. de *N-*

Plin.

Homines malorum auctor ſit.

Natur. Deor. fusèque Alexand. Neapolitan. 1. *cap.* 13. Quid non erunt, qui ipsa vitia habent ut Numina? Qui furores adorant, quosque phrenesis febresque delectant, venerantes Fortunam Malam, dum sese impellunt, ut accedant ad Fortunam: quandoquidem ita sine mente debacchantur; ut propter Numen ludicrum, crotali sistrum, ipsum adorent infernum. *Cùm de animarum æternitate differimus* (init Senec. *epist.* 117.) *non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut timentium inferos, aut colentium.* Cuntis hisce objicitur, quid in Bacchanalibus operentur colentes, & formidantes: equidem formidantes, mundi furores pro bona fortuna fugiunt; & qui sine mente, externari desipiunt, infernum cum mala fortuna colunt; quo claret eum phreneti voluntaria dementia, & deliris quàm grata: etenim hoc in tempore non solùm corripiuntur a vitijs, sub larva festivi temporis, sed ut Numina cultu deridiculo apparent, quoniam scelere adorant. Ex multis affectibus prodit insania; quæ ira nocua, ut imitata, aliquando exierit vera. Insanus habetur, qui non insanit. Stupidus, qui non desipit: cùm plaudatur celebrior, quem magis corripuit furor, ut attrahat in vitiorum adorationem, vel fatuam mentem. Innuit, qui supr. lib. 1. *Amor.* Eleg. 2. a v. 31.

Senec.

In Bacchanalibus insanire habetur, qui non insanit.

Mens bona ducetur manibus post terga revinctis,

Et pudor, & castris quicquid amoris obest.

Ovid.

Blanditiæ comites tibi sunt, terroreque furorque

Assidue partes turba secuta tuas.

Triumphus & comites Voluptatis.

Tum quoque non paucos (si te bene novimus) uris:

Tum quoque præterieus vulnera multa dabis.

Non possunt (licèt ipse velis) cessare sagittæ: Fervida vicino flamma vapore nocet.

2 Gliscit pestis vigor, etiam dum auditur (si auditur) rationis clamor: igitur humanitas & laboriosa mortalitas, carnisque in mortalitate fragilitas, in illecebris noxiè licèt apparentiæ formam, oculis saltem ducitur in fatilem apparentiam.

Horatius lib. 2. *Epistol.* 1. à v.

Horat.

Non Numina sentit: migrat ab aure vola tilis

Omnis ad incertos oculos, & gaudia vana.

Gula ter ra.

Hinc in temporis huius insigne, una olim Saturnus & Ate pingebantur cum Venere; de quo Natal. Comes, 1. *Mytholog.*

cap. 18. dicente ex Euripide:

Nulli Deorum, sed mihi nutrio, Gratiâ bibendi & edendi, ut lex dictus

Singulis vivendi & usque suaviter.

Eurip.

Hoc opus inimicorum animæ & cum furore: equidem cùm Venus, instigante dæmone fagitas in corda mittit; mundus totus furenter post mundum abit. Statius, lib. 2. *Silv.* 1. a v. 213.

Luxuria evac.

His amor exitio, furor his & sæva cupido,

Statius.

Ut fileam morbos: & moritura videt.

Effectus & causæ corruptelæ morum, in hilaris proponuntur Bacchanalium, cuius tempus & cerebri & carnis privium: quandoquidem qui considerata illecebrarum vanitate (inimicorum vestitu sub deliciarum specie) compos mentis inter insanos habetur, deridetur uti insanus; quoniam theatis mundi scientiæ, est aliquando insanire: abstruitur per triduum fluitorum prudentia, modò ratio vincatur à debacchante stultitia.

Insania tempora pbat.

3 Audiamus mente captos, ut immentem evaeat fragile pectus, inferosque timeat, dum fanaticus adorat. Ne ambulent in tenebris, hoc in tempore quærunt Solem filij lucis; quo expertes mentis, lassi in via iniquitatis, ambulant semitas difficiles perditionis, sine iustitiæ lumine, neque Sole intelligentiæ. Finitur ergo Saturnalium tempus, cognoscitur hostium amicorum dolus (utinam! ne iterum eudant) dicuntque intra se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: *Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam.* Cur igitur ab insensatis sensati cogitantur furore correpti? Quia furore correpti sunt insensati. Ne illorum taxaretur amentiâ, vellent cunctos laborare vecordiâ; quoniam carnisprivij ludicrum illorum evaccuat cerebrum: vagantur fanatici, inferna colentes Numina gravi corde, ducti & seducti colore Mundi fallacis, illecebris dæmonis, atque Veneris deliciis, huc illuc tracti & distracti cœtu furoris: occurrunt inferna timentibus, de quorum prudentiâ irrisus, quoniam illorum præclara fuga, unde diligantur insensatorum obsequia; ex quo contrahunt miserandum furorem: etenim non solùm vasani vulnerant mentem; sed sensatorum prudentiam, quoniam adinstar illorum non saverunt stultitiam. Singulare profectò vulnus cerebri, insaniam cognoscere, & ad illam perniciter ire: cùm satis ut re-

Sap. 5.

Cognoscitur, & uti res dendis pœnitet.

sipiceret pectus, sese cognoscere his inepijs insensatos, repente ampliore furore, ex delirio sanâ mente: igitur se cùm videri stultos volunt, ipsâ ostentatione fiunt. Martial. 14. *Epigram.* 210. accinit:

Martial. *Non mendax stupor est, nec fingitur arte dolosâ.*

4 Contigit his quod Rhetori Gallo Victorino, de quo Marc. Seneca, *Controv. 9.* ait: *Illi accidisse scio; ut in insaniam non casu incideret, sed iudicio perveniret: nam dum insanos imitatur, quod simulabat ad verum redegit.* Vixit furiosus, furoris æmulus: & (ut est in *Vespasian.* cap. 5. apud Sueton.) insanâ crevit, *ut quòd adhuc mentis compos deliraret.* Renuit Christicola ex diaboli suggestione, plausu mundi, instante Venere; Ethnicissimum susque deque facere. Consule (non pigebit Chrysostomum in *Homil.* ad popul. Antioch. Si placet spectaculum lætò cordi, in fugam sequamur doctrinam Ethnici. *Pythagoræ* (inquit Cordubens. Stoicus, *Epist.* 17.) *omnia ista, si sapis; imò ut sapias: & ad bonam mentem magno cursu & totis viribus tende. His maximè diebus* (de Saturnalibus loquens, subdit, *Epist.* seq.) *animo imperandum est, ut tunc voluptatibus abstineat. Certissimum argumentum firmitatis suæ capit, si ad blanda & luxuriam trahentia, nec it, nec abducitur. Licet enim sine luxuria agere festum diem.* Apud dementes non licet, quippe esse dementes placet. Pingit festum Papin. Statius, 1. *Silv.* 6. ubi

Sueton. *Similatur furor, ficquè mentis.*

Seneca.

Statius. *Et Phœbus Pater & severa Pallas*
Et Musa procul ite feriatæ.
Saturnus mihi compede exoluta,
Et vident locus, & sales protervi
Adsint, dum refero diem beatam
Ebriamque.

Liquet insensatorum festivitas in vanitates & insanias falsas; dum hostes animæ etiam comitatur ebrietas, ut lato vulnere mentis, minus sit in rationali rationis, quæ circundata obsidione catenarum, in libertatem non habet effugium: cæterum vel inter hostes invenit, qui fugam animo quærit.

Ps. 117. 10. 5 *Circundantes circumdederunt me:* dicit nostra Tautologia de animæ inimicis, diris hostibus; illam in deditionem deliciarum compellentibus, quasi non haberet, quâ exeat, quam strictè circundatione circundant: verùm totus exercitus fallitur, dum Eucharistia coram oculis apponitur: animaque inimicis circundata manet libera, ipsaque circundationę obsessa, non circundata; quippequàm in effugium, habet & coram oculis Eucharistiæ Sacramentum. Appositè Villava, in *symbol. spiritalib.* sagittantibus dæmone, Venere & mundo hominem in æternam animæ ruinam; depinxit in scuto Eucharistiam & portam: epigraphe: *Sagittantes sagittantur.* Ibid. p. 2. *Symbol.* 7. Unde de scuto cum hierotheca, lemma: *Territat hostes*; apud Picinell. 22. *num.* 136. & 2. *num.* 155. columnæ Israël ductrici, inscriptio: *Te duce egrediar.* Elucet quantum cultoribus Sacramentum (quin deficiat) proficiat, reficiat, efficiat; & inimicis officiat: quandoquidem & hi pereunt, sagittantes sagittantur, & circundati ab illis incolumes egrediuntur. Evasionis periculi causa manet tota & totaliter ab Eucharistia.

Homo domestucha rissæ liberatur ab hostibus animæ.

Villav.

Picinel.

6 Præmisit Iobus. Stultitiam huiusce tridui ingerunt hostes: *Trahitur autem* (inquit) *sapientia de occultis: non adæquabitur ei topazius.* Quid expressius in hunc casum; ut dierum horum lætitiam cognoscamus delipientiam? Non gloria illorum ab intùs, sed ut aspicit oculos fascinatus luxu & fastu vanitatis; quibus stultitia, tamquam iudicium videtur stolidis. Quicquid hi plaudunt, fuga deridet prudentes, illecebris circumvencionis calcatis; quoniam trahitur horum sapientia de occultis. Quænam de occultis sapientia? Dicitur in Eucharistia: igitur vincuntur Venus, diabolus, mundus, ab illo & per illum latentem sub sacris, venerandis speciebus. Imagines quasdam habebat Alcibiades (uti refert Plato in *Sympos.*) specie difformes, in cachinnos titillantes, sed arte compactas ita mirificè, ut introrsùm arcana viderentur cœlestia. Nonnulla diximus alibi, sed modò species illustranda novâ luce. *Imagunculæ fictiles* (inquit Pier. Valerian. *lib. 6. cap. 14.*) *ita concinatæ, ut diduci & explicari possent: quæ ubi clausæ erant, nihil aliud, quam ridiculam & monstruosam quandam tibicinis speciem ostentabant: ubi verò aperiebantur, venerabile Numen exerebant.* Vide Sis Natal. Comit. 5. *Mythol.* cap. 8. & Rhodigin. *lib. 16. cap. 5.* Occurrunt imagines his diebus fugientium mundum, ac sequentium. Haud funguntur internis, qui intendunt salibus, iocis, varijsque figuris, quibus ut fatui delusi sunt; cùm nihil prorsùs boni, nisi ludicra, monstrosa, ac fucilia exterius sint. Hæc clara, ut pateatur desipientia. Quæ verò occulta, potiora; trahiturque sapientia de occultis, ubi lumina claudunturevanidis apparentijs, quia vident in Eucharistia venerabile Numen, qui rident mundi figuram ut tibicinis speciem. Hinc animi gaudium, quia ad illud in mundum exercet odium: quo, ut aliò accinuit Claudian. de *Bell. Getic.* à v. 142.

Iob 28. à 18.

In Eucharistia adversus mundi insanias, quænam sapientia.

Pierio Valer.

Quæ animæ fugit mundi spectacula.

——*Diversis artibus hostis,*
Tres potuit complere duces: fregitque furentem

Claud. *Cunctando, vicitque manu, vultumque fugavit.*

7 Ab occultis sapientiam haurit stultitiæ fugitivus: congruit scire, unde *ei non adæquabitur topazius. Topazius* (inquit Berchor. 11. *Reductor.* cap. 127. ac ex eo Grannuys. lib. 16. de *Propriet. rer.* cap. 96.) *reprimit insaniam & phrenesim: formam habet speculares, idolum enim in se receptum, inversum videtur, sicut in speculo concavo.* Huius enim topazion splendescit conditionis; nec sic comparabilis, quibus trahitur in Sacramento mira sapientia de occultis; ideſt, de glorioso corpore Christi, sub sacramentalibus speciebus latente, atque reprimente insanientium phrenesim, & expellente mundi deliriantis furorem: quandoquidem ita mundi gaudia, vana voluptatis idola, sacra in topazio Eucharistiæ explorantur inversa; ut lint sub pedibus, quæ mundus simulacra fanaticus plaudit manibus. Ibi cognoscitur vera insania, quæ falsa lætitia: apparentia voluptatis, usus phrenesis: licentia temporis, libertas furoris: etenim cui trahitur è Sacramento sapientia de mysterijs occultis; cunctis quæ mundus plaudit, tamquàm phrenesim deridet. *Est autem amplissima gemmarum* (ait Plin. *lib.* 37. *cap.* 8.) *rupibus invijs leviter adhærescens, nec ut agnata petris, sed ut apposita. Ergo fœnûs è longinquo incessunt, & exultant; in quo varia fortuna. Quidam ictu primo capere præclaras; multi infectando nullas.* Sequuntur animæ his in diebus fugientes mundum, Eucharistiæ pretiosam topazium; huic appositæ, quia non agnatæ præ carnis fragilitate: hostes fugientes persequuntur, sed nolentes non comprehendunt; quippequàm altissimum posuerunt tabernaculum, ad Eucharistiæ accedentes Sacramentum; etsi fundis lapidibus inimici incessant, ut varijs suggestionibus & illecebris excutiant: etenim magni habent, si in dolos trahant (Vernaculè: *Fundan sus conveniencias, en derribar á pedradas, piedras preciosas.*) Varia ex intultibus ludit fortuna. Sæpe ictu primo capiunt præclaras: sæpiùs infectando totis viribus: nullas: igitur adhærentes Eucharistiæ, & occultæ incumbentes toto corde sapientiæ; furentem insanè cognoscunt mundum, inversumque vident deliciarum idolum. Est panis intellectus: illo cognoscitur dolus:

Cunctis mundi gaudia prosternuntur à Eucharistiâ.

Plin.

Quæ animæ fugit mundi spectacula.

Psal. 15. 1.

Et gelidum extremo lumen sentitur ab igne
Alterius finis, si vis cognoscere gyros.

Mani. 1. 7. v. 17

8 Hinc Eucharistia dicitur *Crater tornatilis, & rotunditatis: speculum rotundum.* Aben-Ezr. Adi Maluend. & Ghisler. Crater appositè est, cuius vino mens feliciter & exstaticè amittitur, ne falsis delicijs in perniciem amittantur. Præclarus calix inebrians: cui meditanter lævis assignatur rotunditas; ut eluceat effectus Eucharistiæ, in derisionem inimicorum animæ: etenim si in speculis concavis imagines repræsentantur eversæ; quæ ut gaudia summa elata sursùm ab animæ hostibus, deorsùm iacent irrisa, pressa sub pedibus. Locus proprius Dagon erat summitas altaris; quoutque ingressa est arca sacra, ut idolum constaret Ægyptiæ abominationis. Arca introivit, & imago cecidit. Natal. Comes, d. dicit esse imaginem dæmonis. Lucian. in *Deor. concil.* mundi pulchritudinis. Idem asserit in *Deâ Syria.* Sacri expositores astruunt Dagon imaginem Veneris. Latè agemus in *Ephemer. 29. August.* Ut omnes animæ demonstrentur hostes, Dagonis præ se fertur effigies. Cecidit, cultores *restituerunt in locum suum.* Relapsus est in pavimentum de solio, sed *truncus remanserat in loco suo.* Quisnam ergo imaginis locus, ut modò inferior, modò superior illi sit assignatus? Erat tibi Arca sacra, panis de cœlo custodia, in qua typicè Eucharistia. Considerandus est situs respectu colentium, atque Dagonis fugacium. Qui sequuntur, plaudunt: averti, ridentes plodunt. In sani ut delicias, imaginem docent: cordati ut vera embolia derident. Illi ostendunt ut summam felicitatem: hi demonstrant ut vafram circumventionem. Furiosi technas amplectuntur, quippe placent: prudentibus displicent, quippe nocent: diversusque Dagoni signatur locus, summus nimirùm & infimus; ut est colentis vel aversantis pectus: igitur si imago insatuat hominum intelligentiam; illecebras extollunt colentes usque in insaniam: cæterùm si sacramentum respicitur; quicquid à mundo & diabolo, Veneris studiò exponitur, pe-

Cur Eucharistia plausitur speciem rotundam.

1. Reg. 5. 1. Vulg. 3.

Per illa quicquid à mundo plausitur, sedibus teritur.

dibus teritur. Non est in eodem æstimationis loco, apud cordatos & dementes luxus imago. Nullus igitur est fallitatis cultus, ubi falsas delicias proterit animus, etsi impetitus voluptatis sagittis, quæ retorquentur in vulnera voluptatis: etenim tametsi tempus Mundum, Diabolum & Venerem indicet; sacra Eucharistia imaginem ipsorum ad nihilum redigit.

9 Audiamus Bernardum, ut triplicem fugiamus inimicum, & videamus adiutorium. *Impulsus eversus sum ut caderem*, & (pro Sed) *Dominus suscepit me* (inquit serm. 85. in *Cantic.* n. 3.) *Quæris, quis ille impulsor? Non est unus. Impulsor diabolus est: impulsor Mundus: impulsor homo. Quis iste homo? Quisquis sui. Cum igitur tres stanti immineates stratores; horum diabolus livore malitiæ, mundus vento vanitatis, homo pondere suæ corruptionis impellit.* Isti impulsores, evertores, sed inanes; quia his in diebus Deus suscipit, quisquis ad illum respicit; ut vel inter pericula non suffocentur, ubi alii periculo suffocantur. Hic articulus est ut olim per rubrum mare litaëlitarum transitus. In pericula hoc ut suffocarentur impulerunt persequentes; cæterum non persecuti sed suffocati sunt hostes. Claudian. 3. *Honor. Consul.* à v. 94.

Obruit adversas acies, revolutaque tela
Vertit in auctores, & turbine repulit hastas.
Ensesque ultrices in se convertere iratæ.

10 Elucet cur fugerit in transitum Mare-Rubrum: scrutemur, Iordanis cur conversus est retrorsùm. Ut possint transire in terram promissam, movens castra Iosue de Setim, *venerunt ad Iordanem ipse, & omnes filii Israël, & morati sunt ibi per tres dies.* Testimonium delicat Augustinus, de *Tempor.* serm. 106. Ad transitum itaque præcepit cunctis dicens: *Præparate vobis cibaria, quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, & introbitis ad possidendam terram.* Altiori sensu sumit Augustinus. *Dixit ergo Iesus* (ait, d.) *Præparate vobis cibos, & state parati ad diem tertium. Sicut enim tunc præparatis cibis, die tertio ventum est ad Iordanem fluvium; ita & nunc in Ecclesia Catholica, assumptis spiritualibus cibis.* Facilis allegoria in propositum Didascaliæ, quod perfici cupit institutum Ecclesiæ: equidem cùm in triduo Bacchanalium sit libertas ad voluptatis prolubium (quo deturpantur animæ excessuum maculis) ne deficiant, roborantur spiritalibus cibis: quos quidem ni haberent, caderent; & in terram felicitatis non venirent, occurrentibus hostibus, periculorum insultibus, in quorum effugium Eucharistiæ exponitur Sacramentum; quoniam minimè etiam in periculis perhibit, qui ut liber evadat, in Eucharistiam respexerit. Videamus transitum. *Quando videritis Arcam fœderis Domini, vos quoque surgite & sequimini præcedentes* (dixit Iosue transiturus) *ut procul videre possitis per quam viam ingrediamini; quia prius non ambulastis per eam. Faciet Dominus inter vos mirabilia. In hoc scietis, quòd Deus vivens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chananæum*, &c. Ut prædixerat, factum est; igitur cuncti Iordanem transierunt & sicco pede, qua qui prídem aggressi, apparuerunt aridò littore naufragi. Ut aliquid novum Ethnici referant in plaulum, fingunt sibi accidisse prodigium. *In signum victoriæ* (ait Halicarnasseus, 7. *Antiq. Rom.* num. 3.) *amnes omisso naturali meatu, verterunt cursus aliquandiu ab ostijs retrocedentes ad fontes suos.*

Mirantemque novas ignota per avia valles.
Insserat aversa fluvium migrare meatu.

Succinit Claudian. in 4. *Consul. Honor.* à v. 481. & Virgil. 9. Æneid. à v. 124.

——Cunctatur & annis
Rauca sonans, revocatque pedem Tyberinus ab alto.

Iterat *lib.* 8. v. 240. *Resultque exterritus amnis.* Aptiùsque in rem, v. 85.

——Fluvium, quàm longa est, nocte tumentem
Lenijt, & tacita refluens ita subsidit unda.

Horat. 1. *Od.* 29. v. 11. *Relabi rivos.* Item Lucret. 5. de *Rer. natur.* à v. 270. Propert. 1. *Eleg.* 15. à v. 29. denique Plin. *lib.* 2. *cap.* 103. eximiè mendax, inquit: *Annes retro fluere & nostra vidit ætas.* Adi Maluend. 8. de *Anti-Christ.* cap. 17. ubi plura, & selectiora.

11 Modò in textum sacrum, ut sensum adaptemus allegoricum. Hoc in triduo carnis privij, ut studeamus conscientiæ consulentes puritati (quia delicijs, iocis, salibus, illecebris, solent animæ dedecorari maculis) exponitur Eucharistiæ sacramentum, in illarum fine læsione transitum. In hoc ergo sæpe hominum suffocatio, ex aquarum illecebratum impetu quas transire salvi plerique conantur, & audaciâ vorticibus summerguntur: etenim etiam sensus ut fascinatus manet sine sensatione, capitis vacui vertigine. Siccine, ne transeant, insensatos infatuat mundus, ut in eius apparientias amittant omninò sensus, adiurrice Venere in dolum, quo dæmon suffocatos ducat in barathrum. Omnes desipere certant, & ad citharæ pulsum ludicrè saltant. Salvantur nonnulli? Sanè, esciis spiritalibus refecti: equidem vel in fundo Iordanis inveniant candoris in progressum puritatem; ubi agitati à mundo inveniunt suffocationem. Inter sanè periculosum, quo nemo direxit gressus, quoniam sepeliebat fluvius: cæterùm viderunt mirabilia, quos in iuvamen præcedebat Arca: igitur transierunt illæsi expertes periculi; cum insensati non possent sine lælione. Pende modum. Arca, Manna hierotheca, in quo typicè Eucharistia, præcedebat transeuntes: *Ut procul videre possitis*: in profundo Iordanis haud ullum timent periculum; qui oculos tendunt in augustum Sacramentum. Hoc profectò mirabile, nimirùm quòd incolumes transeant, qua mentis impotes suffocatione perierant. Dacir delipientes mundus, ubi suffocari possint, quippe transire non valent. Si ab illo, ut transeat, recedit cor; patet in transitu Deus: liquidem vel inter deliciarum discrimina salvi, cœlesti pane & vitture Sacramenti. Iuxta intuitum cordium occurrit hominibus salus ampla, vel periculum: secuteque transeunt, qui Arcam vel procul aspicinut; quoniam insensatis dolores sunt mundi gaudia, sensatis verò custodia, ampliora pericula: igitur pereunt, mundi qui gloriam depereunt vanam; & transeunt, qui in vanitate venerantur Eucharistiam. Denique: his circunstantijs, intransitus articulo, Eucharistiæ figurato sacramento; exponitur inimicorum destructio. *Scietis, quòd Deus vivens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chananæum.* Unde ergo clades hostium: Ex eo quod quos ducit Iesus, sine lælione inimicorum transeunt. Caro corruptione, mundus vanitate & diabolus suggestionibus, malitiæ, ingruunt in homines; verùm cùm Eucharistia frustentur artes: destructi penitus suffocantur, quippequam ni perdiderint, frementes pereunt. Hoccine Eucharistiæ facer honos.

An quicquam nobis tali sit munere maius?

12 Sustinet ergo per triduum sanctorum turba, nec Christus habet de quibus misereatur (quoniam in via deficient) etenim habent abundanter quod manducent: non enim dimittuntur ieiuni, qui pascuntur, ut transeant pane cœlesti. Panis ei datus est: haudquaquam esuriet cor; dum hominem, cibis famelicum, mundus delicijs epularum illudit fallax (quippe semper panis mendax) in quo cognoscitur quàm caperus mente, ubi *suavis est illi panis mendacij*: equidem in gaudia tirigit desideria, quia vana cognoscit gaudia. *Retinet te huius vitæ fulgor* (inst Seneca, *Epist.* 31.) *Errat, quod interest inter fulgorem & lucem (cum hæc certam originem habeat & suam; ille niteat alieno) hoc inter hunc vitam & illam.* Vitam vocat voluptuosus, qua fulgoris luxus; & non est fulgor, quippe tantum color: quapropter, ut ait Tacitus, 2. *Annal.* cap. 77. *Nulli tactantius mœrent, quàm qui maximè lætantur*: etenim ubi quæreutes deliciarum lucem, ad mœstitiæ solamen: nec procul vident fulgorem. Lux sine mendacio nitet, quippe ex se fulgorem habet. Quod in mundi splendore quæritur, sine luce veritatis non invenitur. His in diebus à stolidis non ambitur lux Eucharistiæ, sed splendor mundi insani, qui infatuat inaniter corda, ut allucinatis sensibus, floreat insania: igitur qui dulcedine sacramenti tantisper ad delicias vidisset crepuscula lucis; in fulgore mundi fatuí, nec signum inveniret ostentatione splendoris.

13 Cogitationem denudavit Ovveni acumen, ostendentis discrimen inter Lucem, & aërem. Ita ergo accinit, *lib.* 4. *Epigram.* 116.

Sit corpus quamvis, oculo non cernitur aër:
Lux corpus non est, cernitur illa tamen.

Gaudia Eucharistiæ vera, & mundi ut futilia & falsa, exponuntur vivide in luce & aëre. Lux non habet corpus, cui confertur Eucharistia, cuius species non gaudent propria substantia. Aër corpus habet, cui sæculi gaudia conferuntur; quia non videntur: etenim ita vana, un numquàm fuerint à cupientibus visa. In his profectò diebus, felicitates suas ostentat varijs illecebris mundus; in quas apparet cultoribus panis cœlestis, ut cognoscantur non esse felicitate, sed ludibria phantasiæ, embolia fallacis mundi: igitur videtur luce Eucharistiæ, esse nullius entitatis, quicquid ad ostentationem veterator sc dolosus habet mundus in delicijs. Hinc dum Eucharistia luci; aëri mundus confertur, ut cognoscatur: quandoquidem eius gaudium ita leve; ut nec vitu sit ad usum perceptabile. Videntur hic rentoria cœnæ magnæ Assueri Regis; quæ dicuntur *aërei coloris.* Quis color in aëre, qui non videtur?

Et pro Sed.
Bernar.
Et in his diebus animæ retorquentur sagittæ.
Claud.
Iosue, 3. 1.
Ib. cap. 1. 11.
August.
Exponitur Eucharistia ne mundi illecebræ emineat.
Cap. 3. 4.
Quæ in his dictis mirabilia, ex posita de Arca Eucharistia.
Fluvina retractata
Halicar
Claud.
Virg.
Idem.
Horat.
Lucret.
Propert.
Plin.
Virg. 5. Eclog. v. 51.
Cœlestis panis in delicijs veteratur.
Prov. 20. 17.
Senec.
Tacit.
Panis mundi fatuæ.
Ovven.
Cur deliciæ mundi similes aeri, & Sacramentalia sit
Eccl. 1. 6.

tur? Sic dicitur, ut corpus mundi exultantis videatur: igitur eius ad gaudia nemo cognoscit speciem, quoniam corpus aeris per se nec habet colorem. Clarius. *Aërei coloris.* Alij, *Aurei*: alij, *Cœlestis.* En color mundi, deliciarum expressa futilitate: etenim nemo unquàm videt, quod uti pretiosum, tamquàm cœleste proponit: aërque non visus, & color mutandus eius significant gaudia; quia horum corpus non videtur, sed coloris apparentia. Hæc cine insanos latent, cogitantes videre quæ non vident; ut videant esse cæcos, qui ad corpus aeris quasi non haberent oculos: spondet hoc in tempore mundus fucatas delicias; sed non cognoscitur falsitas, quousque beneficio lucis, obviant oculis Eucharisticæ species; quibus evanescunt gaudia à tempore promissa, & sacramento demonstrantur ut mendacia: aerque symbolum proprie circumventionis exponitur; quoniam ex tot delicijs nihil in usum videtur. Hoc Eucharistiæ trophæum scrutemur & modum.

Omnind furiæ, quot mundus ostentat quasi cœleste.

14 Ut possit Iordanem transire, uti diximus, sine discrimine sacer populus; direxit gressus Fœderis Arca, Eucharistiæ figura.

Ecclesiæ documenta gerens.

Arator.

Ut succinit Arator, 2. in *Act. Apostolor.* v. 806. Unde ergo sine discrimine? Patet, divisum est flumen. *Steterunt aquæ* (dicitur) *descendentes in loco uno. Aquæ quæ inferiores sunt, decurrent atque deficient: quæ autem desuper veniunt, in una mole consistent.* Ita steterunt, & defluxerunt; quin ullorum aquis tingerentur pedes. Quorsùm huiusmodi miraculum singulare? Ut effectus paterent sacræ Eucharistiæ. *Scietis, quòd Dominus Deus vivens in medio vestri.* Aquæ symbolum sunt voluptatum, quippe defluunt, non subsistunt; & super illas nihil nisi vanum subsistere valet. Unda quicquid ponderis summergit: leve tantùm hoc atque illuc fluitando deducit. Non secùs in Bacchanalibus accidit fanaticis hominibus, delicias præ voluptate quærentibus: igitur vana & fluida quùm transeunt, avidos huic inde ferunt; quia in miserijs non subsistunt. Qui cordati his in diebus, singulariter ut transeant, fugiantque miseriam; confugiunt in Eucharistiam, repelleotes mundi leves cogitationes: ingressàque Arcà, aquæ separantur in symbolum libertatis, alijs fluentibus, & alijs stantibus: equidem cùm mundi vana circunquaquè & usquequaquè volitent, mentesque fragiles cogitationibus vellicent; Arca præcedit, & aquas mirificè dividit: superiores retinet, inferiores urget, populusque sine læsione transit. Elucet quid hoc in tempore operatur Eucharistia, ut transeant, quin sordeant cupiditatibus corda: igitur detinet, ac comprimit superiores, ne in mentem veniant; inferioresque persequitur, ut transeant & citò fugiant.

Iosue 3 13.

V. 10.

Evanescunt mundi gaudia, præsente Eucharistiâ.

15 De tentorijs Assueri in convivio dicitur: *Pendebant ex omni parte tentoria aërei coloris.* Patent mundi bona, vel ad delicias pendula. Si convivæ in tentorijs, & hæc pendebant; pendebant sanè convivæ. Fatale convivium & in perniciem dolosum, ornatum in præcipitium: etenim non invitabantur, ut comederent, sed ut specie deliciarum ruerent. Cogitationi favent & sensus litteralis, & Versiones. *Pendebant tentoria* (Metonymicè, idest, *Aulæa*, quibus constructa tentoria) Maluend. *Retia, aulæa foraminea.* Convivium mundi objicitur, dum in carnisprivio ita subdolè apparatur, veris illecebris, comessationibus, ebrietatibus, & impudicitijs: & quæ demonstrat vela speciosa, sunt aurea retia; quoniam dum invitat mundus, magis quàm in delicias, vastæ vocat in catenas. *Retia*, foraminea sparia, ne ab illo invitati extra rete possint fugere: quandoquidem plus pravis cupiditatibus irretiuntur, dum cognitis vinculis, exire citò conantur. Econtrà contigit sequentibus Eucharistiæ Sacramentum, ne labatur pes eorum. Cognoscunt retia, ubi colore tantùm rutilant lilia, apparentia deliciarum. Frustrà iacitur rete ante oculos pennatorum: etenim Arca sacra in aquis cupiditatum, fecit ne fluentes ex visis cogitationes venirent, & roverti inferiores non auderent. Coram Arca, hieroglyphico Eucharistiæ, evanescunt quæ mundi deliciæ & cogitationes pravæ. Apparuit Sacramenti signum, in auxilium confugientium, dum hostes irruebant fluxis voluptatum aquis, in suffocamen illecebris: etenim fluxerunt aquæ, dum ne fluerent, aliæ repressione vinctæ, donec pertransiret populus, in terram promissam electus; quippe coram Arca aquæ vanitatis mundi expulsæ sunt, nec potuerunt stare. Aliter in mundi dilectoribus, victis viribus aquarum, & deductis, ne vivant, in mare mortuum. Ab Eucharistia in periculis salus: *Cuius* (ut succinit Mell. Sousa in *Iob*, cap. 28.)

Ubi sup

Mundi delicia pendula, & quare

Metony.

Maluend

Bulenger.

Pythagorici ludus qualis

Verè ille celebr.

Virtute Eucharistiæ omnia, quæ sunt mundana cogitationis.

Ovid. Epist. 8. v. 58.

Delr.

In cui meritis matris, filij passionem scrutatur Ecclesia.

Sousa:

Non satis humanus pretium considerat: illam

Si quærat, non inveniens scrutatus, ad illos
Qui segnis vitæ luxum fetiantur inertem.

DIDASCALIA VI.

Virgo iuxta crucem passa in corpore, quod Christus passus in cruce.

1 MIRA superstitio inventa à Pythagora, ut fatuis ostenderet valere facere mira. *Luna plena & orbiculata* (ait Natal. Comes. 3. Mytholog. cap. 17. Cœl. Rhodigin. lib. 9. cap. 23. & Suidas, ex quo Iul. Cæsar Bulenger. de *Ludis privat.* cap. 30. ut etiam vidimus, *Tom. 6. T. 8. n. 22.*) *si quis speculum sanguine feribat, & exaret qua voluerit; cum altum monuerit, ut flet gene se, ostendit ad Lunam litteras: & ille qui propè est, intendens oculos in Luna circulum, leget omnia, quæ scripta sunt in speculo.* Dixi de hoccine speculo, *Tom. 3. T. 10. D. 6. à n. 3.* Notitia sensu oppositio illustranda: igitur ibi vulnera Virginis Matris, eò quòd filij non habebat vulnera; modò summus dolor infertur, quia vulnera filij etiam in corpore patiebatur. Siccine Pythagoræ speculum. Quod penitus superstitiosum, videbimus & venerabimur sacrum: etenim Luna, gratiâ plena, Maria, amore & dolore saucia, pertulit fortiter vulnera miro artificio, quæ scripserant Iudæi in dilecti filij speculo; translatis characteribus plagarum, in corpus (quo nihil à diritate scriptum) dum iuxta crucem filij patientis staret, & ex animo doleret. Fecit in genitrice summus amor, quod in filij corpore inimicorum furor: etenim dum vulnera in Christo exarat;

Purpureus Lunæ sanguine vultus erat.
Pectoraque inclusis ignibus ista dolent.

Delrius in *Magic. disquisitionib.* lib. 4. cap. 2. q. 6. sect. 4. *Speculo concavo* (inquit) *Pythagoram inscribere solitum litteras sanguine humano & speculum Lunæ opponere, & divinare.* Quid divinandum? Quantum in cruce Filij Virginis tormentum: etenim cum divinatio sit necessaria, ut legantur in corde fortis scripta; ex vulneribus sanguine manantibus in patibulo crucis, præcognita statim quæ vulnera cordis Virginis. Foràm hanc potest, vulnerato in cruce filio divinare lectionem; quisquis viderit matrem & stantem iuxta crucem.

2 Articulum, cum reliquis passionis circumstantijs, enthusiasticè describit Marc. Seneca, *Suasor. 1. Satis gloriæ quæsitum* (sinit) *regenda esse & disponenda quæ in transita vidisset, & vicissent consulendum militi, de matre illi togitandum.* Si inquiritur, quare? Respondet, *Controvers. 22.* subdens: *Optimus imperator Reipub. curam agere, ut in cruce quidem desijt.* Quid ergo Mater? Sil. Italic. v. 181. *Domini crucem clamore reposcit.* Sophocles in *Antigon.* v. 441. in rem:

Mori tecum: & in malis tuis non erubesco,
Sortiam me ipsam passionis faciem, dolens
quidem certe.
Atea anima pridem mortua est.

M. Sen. *Christus vel patres respondet muneri Superiorii.*

Sophocl.

Ita saucia ab amore & dolore puncto pectore, sed iuxta crucem

Stetit acri fixa dolore.

Vota Matris.

Virgil.

Ut loquar ex Virgilio, 7. *Æneid.* v. 271. Audiamus sacros. Hieronym. *Epist.* 10. in novissimis, Tom. 4. & ut alijs placet, Sophronius, *Beata Virgo martyr fuit* (ai erit) *quamvis in pace vitam finierit. At quia in ea parte passa est, quæ tolerabilis habetur: ideo quia spiritualiter, & atrocius passa est gladio passionis Christi, plus quàm martyr fuit. Plus omnibus dilexit, & plus doluit: in tantum ut animam eius pertransiret vis doloris, ad testimonium eximiæ dilectionis: quæ quia mente passa est plus quàm martyr fuit. Eius dilectio amplius fortis, quàm mors fuit; quia mortem Christi suam fecit.* Verum cum discrimine quod signat Bernardus. *Christus* (dicit term. de 12. *stell.* n. 15.) *mori corpo e potuit: ista commori corde non potuit. Pertransivit animam vis doloris; ut plus quàm martyrem merito prædicemus.* Iam enim quod Christus, effuso sanguine; moriendo patitur; dolore in Virgine legitur. Crucem reposcit, verùm amor non concedit; ut aggeret cruciamen sic stare iuxta crucem; etenim filium interfecit dolor crucis, verùm matrem sine morte crux doloris. Non enim habuit exitum dolor, sequente morte quem filius habuit in cruce, ut legeretur dolor acerbissimus in Virgine, sustinente vitam, & dolorum mortis pœnam: siquidem summum, usque ad mortem posse pati, & doloribus mortis non posse mori, maximè moriente filio, cuius mors legebatur vulneribus in speculo. Vel Ethnici est cogitatio, 6. de *Bello Pharsal.* à v. 720.

Hieron

Tu-plus quàm martyr, & quare

Bernar.

Aspicit adstantem suspensi corporis umbrâ,
Exanimes artus, invisaque claustra petentem.

Lucan.

Ioann. 19. 25.

Alius ser, extremum cui mortis manus iniqua
Eripitur, non posse mori.

3 Iuxta crucem Virgo stat, quò eius figebatur crux: & crux & ex cruce, amaras & quia tantùm erat iuxta. *Erat iuxta crucem Iesu*, & era in Iesu cruce. Iuxta crucem Iesu, carnes; sed in cruce Iesu corde; quippe in illa filij crux, & transfixa cruce filij. Parum dixi: non solùm filij cruce transfixa, sed etiam fixa; ut diuciarient passione, & compassione tormenta: igitur etiam in corpore valuit sine cruce cruce pati, quod corpus Christi patiebatur in cruce. Nonnullis Theologis placet sententia, potissime ex quo allruxit Maria de Agreda, p. 2. *Civit. Mystic.* lib. 6. n. 1219.-1236.-1264. & 1341. alibique sæpe. Sic enim corde & corpore patiebatur: passione scilicet & compassione, carne & mente; ut in illa uti Luna, imprimeretur legendum, quod in corpore filij sanguine fuso videbatur scriptum. Quid mirum, si Sol niger per immuratam speciem; quòd Luna Virgo mater verteretur in sanguinem: Sunt signa in Sole & Luna: etenim cùm sint splendida; erant signa in Virgine, inflicta vulnera in Sole,

Signa Deum nosco per sua.: Phœbus adest.

Alio dixit Ethnicus, 2. de *Remed. Amor.* v. 380. In Virgine signa vulnera Solis non in remedium, sed in auxilium: igitur solus Dei amor poterat cogitare dolorem in auxilium & remedium; quatenùs vulnera essent medicina vulnerum, ad virus hominum.

——Tua ne per vulnera fervor,
Morte tua vivens.

4 Fixit Græcia Anterota, cuius pectus silva telorum in rudamationis gloriam: quoniam Amor in cor eius totum evacuavit pharetram; nec sic satur, præ dilectione, dicens sat inquit Ocho Vænius, *Amor. Emblem.* 77. & 108.

Hic scopus est; cunctas Amor hue verte sagittas:
Nà patet in vulnus corpus inerme meâ.

Sunt spicula Anterotis redamantis, vel Amoris diligentis? Huius, sed illius; quippequam huius: siquidem quot in Amore tela contulerat dolor; tot fava in tedamatoris pectore fixit Amor. Fayet Ovidius acumini. 2. *Amor.* Eleg. 9. à v. 35.

Hue tu quam iussa veniunt iam sponte sagittæ.

Hic tibi sunt vires, hæc tua dextra facit.

Hæc fabula, vel historia? Historia sub ingeniosa metaphora. Conventus malignantium, extruentium speciem religionis concilium, in unum convenerunt adversus Dominum & quem iperabant uti Redemptorem, Christum. *Quid facimus*: in concilio sine concilio dicitur: *Expedit quod moriatur.* Eius cum illo cupiebat interficere amorem, sed eorum vacuum conamen. Intercedit tunc furor, verùm passione & morte restituit amor.

Omnia cùm rapiat mors, non extinguit amorem.

Antiquus meridum pectore cessit amor.

Ut in malignum opus haberent iudicij formidam, fixerunt sibi sermonem nequam, & astigladium exacuerunt linguam: intenderunt arcum, rem amaram, ut titulo sacræ legis dispositio ad lubitum, iam non in occultis sagitarent in cunctis immaculatum. Sagitarunt & multoties & diu: ictus petuerunt cruce: vulnera morte: plagis ollentæ sagittæ. Cur igitur si in filio scribuntur vulnera; iuxta crucem eius mater exponitur dolorosa: Diligebat, diligebatur. Redamabat: filius in cruce telis furoris, & amoris deficiebat. Unde cùm in Lunæ amoris philtro videatur, quicquid sanguine in speculo à crudelitate scribitur; tot ictus, tot vulnera, tot tela suscepit Virginis pectus, quot amore per furorem sanctus susceperat filius. Hic erat sagittarum scopus, corpus totum patuit in vulnus: sed offenduntur in corpore Lunæ, quæ in fixo clavis amore. Quæ est ista quæ incalvario progreditur quasi Luna? Maria, ejus mater, gratia & dolore plena: gratiâ, ex filij amore: dolore, telorum acerbitate: equidem etiam in corpore tot sagittas suscipiebat, quot Christus filius in cruce pro hominibus tolerabat.

5 Dicit Virgo mater per eos Davidis, crucem acerbam iuxta stipitem crucis. *Non est sanitas* (inquit) *in carne mea, quoniam sagittæ tuæ infixæ, sunt mihi.* Maluend. *Plagæ, flagella, ictus sagittæ impressæ sunt in me.* Genebrard. *Descenderè fecisti super me:* & Crucius hic mercicè:

Tuæ sagittæ viscera,
Ictu profundo fauciant.
Relinquit artus sanitas.
Bellantur ossa spiculis.

Ex sagittis dolor oritur, verùm modus in dolorem non intelligitur. Quis in vulnus intelliget, *Sagittæ tuæ*, & *Mihi*? Sagittæ uti hærent, sanitati carnis nocent: haudquaquàm ubi non sunt. Si dicit *mihi* sunt & insunt propriæ carni. Si *tuæ* sagittæ inhærent alieno corpori: unde igitur vulnus perpetietur caro, si tela in corpore alienos

Quo-

Cruc. Virginis ex cruce in illa meriuntis.

Ovid.

Virg. 10 Æneid. v. 843.

Imago Cupidinis & Anteroti.

Ovid. Vxue.

Ioann. 11. 247.

Sabin. Epist. 2. v. 47. Amor. Christi non defecit vel in morte

Cur mater dolorosa sim si in vulnerat

Psalm. 38. 12.

Vtrique vulnera sunt.

Vers. 10

Psalm. 37. 2 3.

Crucius

Virgo vulneratur a filij vulnere.

Tautol. VIII. Didasc. VI. 577

Quomodò Virginis sagittæ sauciabunt corpus; quarum ictus in cruce ferebat filius? Quia filius ferebat, tota moles passionis matrem sauciabat. Ubi dilectio floret, amor confert quicquid recipit: suasque dicit Virgo passionis sagittas, quas filij saucio corpore videbat altè suffossas: quoniam minimè redamationem in patientem dilectam pectus exprimeret, ni quod amore filius tolerabat, toleraret. Dedit amor Anteroti tela, queis eius confecta vulnera: patuitque transfixa Virgo, dum Amor in cruce corpore saucio; quippe cuncta quæ subibat vulnera in cruce, hærebant in matris pectore. Descenderunt è cruce spicula super illam; ut filij amantis imitaretur formam: suaque dicit, queis amor filiam percussit; igitur quicquid doloribus ad dolorem videbatur scriptum, in Virgine-Matre legebatur impressum. *Sagittæ tuæ impressæ sunt in me.* Descenderunt è loco, quò fixa crux. *Tuæ*, & *super me*: Utique. Obiecit Luna Matre scriptum sanguine: suamque dicit multitudinem telorum, filium dilectum mortem usque vulnerantium; quoniam si flagella, plagas, vulnera perpessus in cruce filius, cuncta simul & ipsa sustinuit Virginis corpus.

6 Ipsa per eundem filio crucifixo dicit. *Amove à me plagas tuas.* Demonstrat mater dolorem, atque vulnerum originem: sed occurrit idem prorsùs argumentum, quod præiactum offerebat testimoninm. Si plagæ propriæ non sunt, quorsùm dicit quòd amoveantur à se? Si eius, sanè; unde & quare *plagas tuas*, quasi alienæ? Sunt in dolorem matris vel filij? Utriusque. Matris sunt, cùm filij sint; quoniam plagæ quæ ex sagittis in corpore Salvatoris, erant in corpore Virginis. Dicit contextus. *Quoniam tu fecisti, amove à me plagas tuas.* Plagæ istæ tanti & ex tanto dolore, licèt in me, non à me. In me plagæ tuæ sunt. Non fecerunt sagittæ, quæ in fixæ sunt mihi, & gravant dira cruciamine. In me, verùm *tu fecisti*: etenim nullum vulnus Virginis haberet corpus, si filij corpus nequaquàm haberet vulnus. Eruatur occultum testimonij propositum, ut magis eluceat origo vulnerum. Virgo toto annisu præ amoris incendio, conabatur pati, & multa pati pro filio & etiam cum filio. Plagas filij ex tota passione accepit: quo enim intuitu, si ab illa optatæ, amoveri percupit? Sagittæ inimicorum in filio fecerunt plagas: in illa filius tamquàm amoris deliciæ: cur igitur quæ vulnera filius in blandimen fecit, abolerì mater sagit? *Resurrectio petitur*: subdit Lorinus, Quid filij resurrectio, ut plagarum in matre sit remotio? Tota profectò radix in expultionem doloris. Resurrectione amotæ plagæ è filij glorioli corpore: & resurrectionem filij mater iuxta crucem postulat, ut à se eius plagas expellat; quia ille fecit ut haberet, dum ditissimà passione tot labores exantlavit: etenim vulnera non haberet Virginis corpus, ni haberet vulnera filius. Removebuntur absdubiò, dum venerit resurrectio; haud in passione amarà: igitur cùm filij & à filio haberet passionis vulnera; minimè erat sanitas in Virginis carne, quippe in illa inflictæ plagæ, quoniam infixæ totius passionis sagittæ. Dicam ex Claudiano, lib. 3. de *Laudib. Stilic.* v. 52.

O mundi communis amor!

Habuit suum, filijque ex passione dolorem; ut mundus veneraretur etiam Virginem transfixam corredemptricem.

7 Verùm qua arte in utroque crucis dolor? Fecit amor. Haud subsistit ingenium malis, neque pondus dedecoravit laboris. *Est ingenium charitatis*, iuxta Paulum. Non verbis, sed operibus (iuxta Ovid. *Epist.* 19. v. 30.)

Astrinxit nexum ingeniosus amor.

Adiostar ignis sine diminutione, hærer in utriusque pectore. Est dolor gladius acutus utràque parte: unusque idemque in dolorem vulnerum ictus, filij atque matris transfigebat corpus. Gladius multiplicavit vulnera erga matrem, sed non sine causa; quippe in corpore filij videbat vulnera. Hæc est *loquela ænigmatum* amoris, iuxta Prophetam, vehementiorem deprimens ex aliena plaga plagam. *Va ei* (subdit) *qui multiplicat non sua.* En ænigmatum amoris rara loquela, & in amplius cruciamen voci suæ præ dolore dantis vocem: igitur mater-Virgo iuxta crucem multiplicat quæ non sua, filij vulnera vehementer perpetiendo tamquàm propria.

——Ferit geminato vulnere pectus
——Ferrum visu, dilataque per artem
Sævitiæ, extensi quantum tormenta iubebant
Crevcrunt artus.

Constat modus vulnerum per Simeonem; quo in utroque dilecto non est discrimen. Respiciunt se mutuò, ut una sit in singulis operatio ex amoris ingenio.

8 *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*: Virgini Matri præ filij passione dixit. Varie sumitur Tò *Tuam ipsius*. Multoties eiusmodi geminatio intelligitur

Passa in carne, ipsa vulnerata filij.

Loriń.

Non haberet eius corpus, ni haberet filius

Claud.

Corredemptrix eius.

2. Cor. 8 8.

Ovid.

Iob, 9. 17.

Habuit 2. 6. Vir dolorum ex plagis multiplicatis

Sil. Ital. 1. v. 175.

Luc. 2. 35.

Ipse pro Etiam.

pro *Etiam*, vel *Simul*, q. d. Simul tuam animam pertransibit gladius; de quo egimus fusè, *Tom.* 3. *T.* 12. *n.* 23. Aliquando pro identitate. Unde Plutarch. in *Tito Quintio*, inquit: *Ad suam ipsius servitutem perfecisse constat.* Hic pro eodem effectu in diversis: ita ut in filij passione gladius ipsius esset & matris. Quomodò Matris, si ipsius? Nihil veritati opponitur. Vulneribus filij mater vulnerabatur: dicitque *suam & ipsius* plagam iussus senex in crucimine passionis; ob ingenium singulare charitatis: etenim si in dilecti carne fecit dira vulnera gladius; in Matris corpore perfecit vulnera vulnus. Aliter & aliter faucium utriusque corpus.

Plutarc.

Quod fecit in filio gladius, in Virgine fecit vulnus.

Nimium in pœnas facit in vulnere vulnus. In vulnera itaque instrumentum singulare. Vulnus ex vulnere? Confectum amoris arte. Mirum spectaculum, quia verum: quandoquidem si ex sagittis formata vulnera nati; hæc sagittæ genitrici. Dicit ex Iobo: *Circumdedit me lanceis suis. Me?* Quomodò, si totus lancearum apparatus in filium & etiam mortuum? In articulo tragico coram oculis claruit. *Unus militum lanceâ latus eius aperuit*: materque seipsam vallatam lanceis ostendit, ubi miles filij pectus dirè transfodit; quoniam si à lancea vulnus confectum in Salvatoris pectore, in pectus Virginis inflictum vulnus ex vulnere. Non aliam in acerbiorem pœnam demonstrat vulneri causam. *Conscidit me vulnere super vulnus.* Maluend. *De iteruptione ad alia: de vulnere in aliud.* Super vulnus inflictum non solùm vulnus additum; sed & aliter, ne in passione vulneraretur alteruter; equidem vulnus in matrè, & vulneribus filij arctè pendentis in cruce. Vidit orbis (ut Ethnicum retorqueamus. 4. *Fastor.* à v. 381.)

Oth. Væn. d. 7a.

Iob. 16. 14.

Iosua. d. v. 34.

Super pro Ad.

Vers. 25

A pendere è cruce vulnus in matre.

Ovid.

———*Solem à Virgine raptum:*
Maximaque in vultu signa dolentis erant.

9 Dispositi amor in Virgine, quòd illi cordi, ut per inusitatum ex dolore dolorem, flagrantis pectoris ostenderet summitatè. Sponsus declinaverat atque transierat. Maria cum alijs iuxta crucem stabat & æstuabat, atque dolens morienſque in vita dicebat: *Dilectus meus candidus & rubicundus. Adiuro vos filiæ Ierusalem, si inveneritis dilectum meum; ut nuncietis ei, quia amore langueo.* Ambros. in *Psalm.* 118. 120. & alij ex Græc. *Vulnerata charitate ego sum.* Arabic. *Quia ego sum amor vulneratus.* Appositè ex amore filij, erga filium amor dicitur; quia illi non satis, ni tota in totum amorem con-

Cant. 5. 8.

Quæ conversa est in amorē

verteretur. Charitate ex vulnerata, dum vulneribus exposita. Illam fauciavit amor, si filium furor, qui tunc patuit amor vulneratus, aperiens etiam ad vulnera pectus: materque iuxta crucem tantum vulnerata amore; quoniam vulnus sic stantis, vulnerati amoris vulnere. Sous. in præf. loc. Iobi floridè succinit:

Vulnerata charitate.

Ille meam tenuit violento robore pressam:
Sæpe repercutiens addit nova vulnera plagis.

Mell Sous.

Hoc opus amoris intensiore flamma pectoris: etenim si in summum creseit, in corpus etiam dilecti vulnera trahit.

10 Siccine corruscavit in Paulo. Verùm quo ingenio: *Ego* (ait) *stigmata Iesu in corpore meo porto.* Græc. *Sigilla stigmatia.* Quænam hæccine? Vulnera Christi. Sint ergo, cæterùm in corpore pauli? Utique. Non sat in corde: Non sat. Stigmata in corde non eximij amoris sunt. Eximij profectò notæ, modò quæ cordi, imprimantur in carne: in carneque Paulus Christi vulnerum imporet sigillationem; ut in dilectum & summè amoris tanti demonstret sublimitatem. Haud causa desideretur. Pende tamen. Christus in cruce passus usque in mortem crudelia: dicunt in corpore vulnera, quæ amantibus sint stigmata & signacula. Si imprimuntur in corde compassionè notant, quæ vulnera mentis. Si impressa in carne passionem signant, quæ vulnera corporis. Illa fiunt vulnerum contemplatione: hæc verò vulnerum entitate. Illa erga dilectum crucifixum ostendunt amorem: hæc amoris magnitudinem: & cùm Paulus summum haberet, ex dilecto stigmata sibi traxit; quippe constabant, cum portaret in corpore, vulnera tanta ex vulneribus corporis cruci fixi. Hoc intuitu Sponsus dilecta dicit: *Pone me ut signaculum super cor tuum: ut signaculum super brachium tuum.* Si dilectio præsignatur corde; in amoris expressionem, latis insigne. Non sat. Magnum desiderat; ubi etiam imprimi carni Sponsus seriò demonstrat.

Galat 6. 17.

Cur vulnera Christi non in corde, sed in corpore Pauli?

Cant. 8. 6.

Brachio & cordi nitidus character. Intus & extrà

Verùm quare? Ut Sponsa per vulnera carnis ostendat amorem cordis. Si tantùm in corde, est compati: Si etiam in corpore, pati. Illa sane dilectio, sed exigua: hæc utique magna; quippe in carnem transfert vulnera: & cùm pondus grave ex optata amoris flamma, Sponsus amans solicitet in dilecta, passionis sigillum cordis, est etiam sigillum brachij; tunc enim in summo

Mariana hic.

Virgo per vulnera carnis ostendit amorem cordis.

amore, constat Sponsæ vulnus ex vulneribus dilecti. Unde Sponsa iam amore prælara, apud Hermann. Hugon. lib. 2. *Pior. desider.* Vot. 14. decantat.

Herm. Hugon

Tunc iterùm amplexu lignum lachrymabile stringens;
Multa tamen dabit hoc unum mihi vulnera, vulnus.

11 Totum theatrum patet Virginis, iuxta filij crucem constanter stantis, & cum summitate amoris; equidem passa in carne, quicquid filius perferebat in cruce: ita ut morti multoties victa cederet, nisi virtus divina patientem (ut dolores vincere:) roboraret. Adi Amadæum, Homil. 5. de *Laudib. Virgin.* & Richard. de S. Laurent. lib. 3. Miraculum fuit non mori; ait Mater de Agreda, d. Quapropter dum subijt, Martyrium morte sine morte dirè pertulit. Consule Suarium in 3. p. *D. Thom.* Tom. 2. disput. 21. sect. 4. Hinc ut vidimus, *num.* 2. plusquàm Martyr dicta, eò quòd plus doluit, quia plus dilexit, quia plus cognovit, & suam vivens mortem Redemptoris fecit. Profectò insignia, *Tom. seq.* tractanda, ne quod miraculum, Didascalia protracta sit in fastidium. Martyris namque habetur iurè laureola, si quis patitur, suspensa miraculo, naturaliter mortem allatura. Cyprian. *Exhort. ad Martyr.* cap. 12. Tertull. *Scorpiac.* cap. 8. Gregor. Magn. 3. *Dialog.* cap. 26. & fusè Paulin. *Natali* 1. S. Felic. à v. 4. ubi:

Quare plusquàm Martyr fuit

Unde martyrium

Paulin.

Victus in ætherem sine sanguine Martyr honorem.

Vicit Maria, quod videbatur impossibile vinci: etenim licèt passio tota filij corpus & animum ex cruce premebat; quasi nihil pateretur, iuxta crucem stabat.

Ps. 17. 5

Cant. 8. 6.

12 *Circumdederunt dolores mortis.* Quippini, quòd circumdederit mors: Quia victa in tanto conflictu. *Fortis est at mors dilectio.* Dolores acerbi dolentem, quia vita nequit tolerare, ducunt in mortem: & non mors, sed dolor mortis exponitur, ubi iuxta crucem Virgo constanter patitur; ut constet singularis fortitudo, vitâ Virginis conservata miraculo: etenim miraculum fortitudinis ex amore demonstratur; quòd cum doloribus mortis afflicta non moreretur. Si non est mors, dolores mortis non sunt: doloresque mortis sine morte iuxta crucem præsignavit; quia constans mortem, amoris vulnere vicit. *Fortis est ut mors dilectio*, cæterùm plus amoris fortitudo: quandoquidem Virgo-Mater vicit imminentem mortem, cuius dolores non potuerunt extinguere charitatem. Omnia vincit mortis furor, sed vincentem vicit amoris splendor. Ubi potentis indeclinabilis doloris intrusi vis, charitas involuit plus. Pugnavere pares, sed non succubuere pares. Mors invulnerabilis decertavit cum vulnerata Virgine; verùm vulnerata amore. Hæc vicit, mors cessit: etenim si ad illam prævaluit nonnunquàm dolor; Virgo-mater iuxta crucem stat, & constat potentiore potentior. Omnia vincit amor. O Phœnix Virgo! *O felix* (ut succinit Claudian. *Epigram.* 1. à v. 101.

Miraculum, tunc ab mori.

Eius amor morte potentior?

———*Quo salvimur omnes,*
Hoc tibi suppeditat vires.

Claudian.

13 Ex huiusmodi constantia elucet dolorum pœna. Hinc *In pace amaritudo amarissima.* Erat pro filio in animæ amaritudine: verùm amaritudo amarissima in pace: equidem cùm è certamine mortis, demonstrare incendium perceperet charitatis (quia charitatis magnitudo, ponere animam cum dilecto, & pro dilecto) sentiens constantiam de morte eiusque doloribus singulariter victricem, foventemque ampliore conflictu pacem; amara valdè sentiebat maiorem amaritudinem. *Iunge mortem & libera matrem*: dicebat quæ filium occisum videbat, & innocentem; ut inquit Augustin. de *Sanctis*, serm. 8. Amaritudo matris est videre filium mori: quid acerbius est adhuc ipsamet amaritudine: nimirum, cum ipso filio innocente mori velle; quo liberatur ab acerbitate amaritudinis in ipsa maritudine mortis. Virgo mater iuxta crucem stat: figitur & potatur amaritudine cor. Vidit filium innocentem, & in morte: ipsa (heu!) est oppressa amaritudine: unde sic? Erat in pace: amara ex morte filij dilectissimi pœna: verùm sic adhuc eius amaritudo amarissima; quoniam in amaritudinis vehementiore acerbitate, plus & plus ad angorem cum filio non posse mori.

Isai. 38. 17.

Augustin.

Quid tunc illi amarum & amarissimũ

Occidere est, non posse cupientem mori. Canit Seneca, in *Thebaid.* v. 100. Potestas moriendi, magnum donum. Filio occiso, in Virgine sanè amarum, & amarissimum: igitur constantiâ pectoris, pretiositate virtutis, ut posse sæpe pro filio mori; in potestate moriendi erat sine potestate.

Senec.

Mors, mori velle, & non posse.

14 Vulneribus in mente corde & carne stat mater fixa cruci, sed recluso ad questus ore; dumtaxàt loquentibus calidis sanguineis lachrymis, præ vehementia amaritudinis. Haud, ut cogitat Sanazar. de *Ortu Virgin.* succinens:

Sanaz.

Ad mater, iam non mater, sed flentis & orbæ
Infelix simulatrum, ægra, & sine viribus umbra.

Apage indignam cogitationem. Vel Ethnicus apriùs, de *Remed. Amor.* v. 298.

Nec dic quòd dolas, clam tamen usque dole.

Ubi sup

Ibi Virgo, ut constas, vultu sereno, pectore transfixo. Nemo queritur de quo gloriatur: *stabatque* doloribus fixa & læta, quippe filij habebat vulnera. Mœrebat, dolebat, sed *stabat*. Quid quod crux? Dolet, verum stat cor. *Stabat*. En Virginis nobile serenum pectus ad motus querimoniæ neque motus. Angor ore tecto pingebatur olim. Adi Chartar. in *Minerv.* imagin. fol. 150. Simul cum illo Patientia.

Imago Patientiæ & Angoris.

Hæc summitas constantiæ Virginis, in ordine conformationis & conformitatis: etenim singulari cordis patientiâ, ad tantum angorem etiam ora habebat clausa. Senec. in *Hercul. OEtæo*, à v. 150.

Quanta constantia Virginis in filij plagis!

Nullis vulneribus pervia membra sunt.
Ferrum sentit hebes, lentior est chalybs:
In nudo glacius corpore frangitur,

Senec.

Mortem indomito pectore provocat:
Non illud poterant frangere cuspides.

Hæc enim virgo secum habebat; verùm mobilis immota, quasi in pœnis ad pœnas insensibilis stabat.

Bonav.

15 Sermo ne implicat? Siquis cogitat, Bonaventuram audiat. *Fuit Virgo impassibilis per patientiam*: inquit in *Specul.* cap. 6. Quomodò fieri istud? Impassibilitas connotat nocivæ passionis repulsam: patientia nocuæ impressionis instantiam. Unde Iobus iurè exclamat: *Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? Aut quis finis meus, ut patientiam habeam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.* Patet & elucet in Virgine patientia & impassibilitas, ubi stat cordis constantia in tot plagas: etenim consistit & valide fixa crucis quasi esset sine dolore. Vulnera sentit, intimè dolet, transfigitur stans cor, verum stat, & pectoris tranquila serenitate; quasi staret sine vulnere. Nec os aperuit, quùm dolor pectus circundando concussit; igitur pertulit validè fortitudinem dolorum; quasi in eius carne & corpore esset fortitudo lapidum. Objcitur impassibilis & simul patiens, constansque contra constantiam doloris; quæ illam intensè in dolorum expressionem movebat, sed stabat: siquidem immotus mirificè in corpore motus cordis, quasi esset ad sensum, ætis conditione, lapis. Visum in Luna Virgine, amoris arte, quicquid scripsum in Sole. Apteur felicitati, quod accinit Manilius, 5. *Astronom.* à v. 596.

Iob. 6. à 11.

Quomodo Virgo impassibilis patiendo?

O infelix Virgo, quamvis sub vindice tanto!
Quæ tua nunc fuerat facies? Ut fugit in auras
Spiritus? Ut toto caruerunt sanguine membra?

Manil.

TAU-

TAUTOLOGIA NONA.

VENIENTES VENIENT.

Psalm. 125. vers. 6.

EXPOSIO LITTERÆ.

1 HUIUS Pleonasmi interpretatio exegetica poterat excusari expositione facta Tautologiæ, *Euntes ibant*: de qua fusè, *Tom.* 5. *T.* 2. ubi in contraria materia, cuncta ad expositiones consona. Atquia in præsenti ex antilogijs denodandæ plures difficultates, & argumento diverso sensu geminationes affines; abitu in exilium Hebræorum ibi suppositio, delicabimus modò quid actum est posthuminiò. Israelitæ nonnumquam pravi propositi contentiosè tenaces, duræ cervice, gravi corde, & incircuncisis auribus, dum cogebantur in veri Numinis cultus. Vsquequaquè minabantur Prophetæ futura strage, ni relictis simulacris studerent pœnitentiæ: igitur propter irreverentiam, tot annis sine suspensione successivam Deus illos exosos habebat & usque ad nauseam. Quid illi: *Negaverunt Dominum, & dixerunt: Non est ipse, neque veniet super nos malum. Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & responsum non est in eis.* Haccine futili, nocuâ fiduciâ, demùm corruentes irruebant projectissimè in idola. Irritabant Dominum, ut extemplò procederet in supplicium. Nunciabatur à Vatibus concita ira, verùm audaciora corda. *Mali insaniunt*: ait Homer. 18. *Odyss.* v. 409. etenim perfrictâ fronte, audaciâ insolenti, perci i futore, pervicaciter dicebant: *Ubi est verbum Domini? Veniet.* Ibid. 17. 15. Quò non devenit impudentis, impunis flagitiosi pervicacia! *Vox* Veniat, *obstinati animi est, & qui nihil aut credat, aut metuat* (ait hic Sanctius *num.* 43.) *quasi contra omnia satis habeat præsidij.* Quare cùm uti pius, Deus in resipiscentiam vellet Israelem adducere, verùm reddi frugi nollet; expertus est judicem, quem procax sprevit patrem: igitur gloriantes in malefactis, quasi abesset præsens Nemesis, onusti manicis atque catenis, ducti sunt omnes ante faciem tribulantis.

Ierem. 5. à 12.

Iudæorum gravis propensio in idola.

Homer.

Sanct. *Eorum impudentia.*

Non rectè succedunt mala opera:
Assequitur tardus celerem.

Homer.

Accinit qui dudùm ibid. 8. v. 339. in illos è cœlo tota procella detonuit, atque tela indignationis in vexanem fulminavit. Deus iudex justus, fortis & patiens, qui non irascitur per singulos dies: verùm cùm post admissum ab illegibus crimen, non videret cordium irritantium conversionem; arcum suum tetendit & paravit illum in mortis acerbæ pœnas, dirigens in pervicaces quasi fulmina indignationis sagittas. Intonuit de cœlo Dominus, ut plecteretur scelus. Aggravata est manus: misit sagittas suas, & dissipavit eos: fulgura multiplicavit, & conturbavit eos. *Ubi est Verbum Domini? Veniat.* Venit. Iugum iniquitatum vigilavit, & Israel totus flagrante iniquitate, datus est in manu de quâ non potuit longo tempore surgere: cognitaque tunc uti acerba amaritudo, optata cordibus voluptatum dulcedo. *Harum voces* (inquit Senec. *Epist.* 123.) *abducunt à patria, à parentibus, ab amicis, à virtutibus, & in turpem vitam miseros turpius illidunt.* Serò sapiunt Phryges. *Dij, Deæque, quàm male est extra legem viventibus! Quicquid meruerunt* (ait Ethnicus in *Satyric* pag. 70.) *semper expetiunt.* Siccine voluptates illecebris amaricant: quam ob rem exules *euntes ibant & flebant.*

Amaris gravis ira.

Senec.

Petron.

2 Suppositio exilio utriusque regni, Israel scilicèt & Iuda; de hoc in præsentiarum agitur, haudquaquam de regno Israël, dissipato; & avulso à terra promissionis per Assyrios, cujus caput Samaria: quapropter in principio Psalmi dicitur: *In convertendo Dominus captivitatem Sion.* Hoc est, Iuda cum tribu Beniamin, quæ illi adhæsit, ex quo à domo David recessit Israel sub Roboam. 3. *Reg.* 12. 21. captivitasque Sion di-

Ver. 1.

Sanaz.

Ad mater, iam non mater, sed flentis & orbæ
Infelix simulatrum, ægra, & sine viribus umbra.

Apage indignam cogitationem. Vel Ethnicus apriùs, de *Remed. Amor.* v. 298.

Nec dic quòd dolas, clam tamen usque dole.

Ubi sup

Ibi Virgo, ut constas, vultu sereno, pectore transfixo. Nemo queritur de quo gloriatur: *stabatque* doloribus fixa & læta, quippe filij habebat vulnera. Mœrebat, dolebat, sed *stabat*. Quid quod crux? Dolet, verum stat cor. *Stabat*. En Virginis nobile serenum pectus ad motus querimoniæ neque motus. Angor ore tecto pingebatur olim. Adi Chartar. in *Minerv.* imagin. fol. 150. Simul cum illo Patientia.

Imago Patientiæ & Angoris.

Hæc summitas constantiæ Virginis, in ordine conformationis & conformitatis: etenim singulari cordis patientiâ, ad tantum angorem etiam ora habebat clausa. Senec. in *Hercul. OEtæo*, à v. 150.

Quanta constantia Virginis in filij plagis!

Nullis vulneribus pervia membra sunt.
Ferrum sentit hebes, lentior est chalybs:
In nudo glacius corpore frangitur,

Senec.

Mortem indomito pectore provocat:
Non illud poterant frangere cuspides.

Hæc enim virgo secum habebat; verùm mobilis immota, quasi in pœnis ad pœnas insensibilis stabat.

Bonav.

15 Sermo ne implicat? Siquis cogitat, Bonaventuram audiat. *Fuit Virgo impassibilis per patientiam*: inquit in *Specul.* cap. 6. Quomodò fieri istud? Impassibilitas connotat nocivæ passionis repulsam: patientia nocuæ impressionis instantiam. Unde Iobus iurè exclamat: *Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? Aut quis finis meus, ut patientiam habeam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.* Patet & elucet in Virgine patientia & impassibilitas, ubi stat cordis constantia in tot plagas: etenim consistit & valide fixa crucis quasi esset sine dolore. Vulnera sentit, intimè dolet, transfigitur stans cor, verum stat, & pectoris tranquila serenitate; quasi staret sine vulnere. Nec os aperuit, quùm dolor pectus circundando concussit; igitur pertulit validè fortitudinem dolorum; quasi in eius carne & corpore esset fortitudo lapidum. Objcitur impassibilis & simul patiens, constansque contra constantiam doloris; quæ illam intensè in dolorum expressionem movebat, sed stabat: siquidem immotus mirificè in corpore motus cordis, quasi esset ad sensum, ætis conditione, lapis. Visum in Luna Virgine, amoris arte, quicquid scripsum in Sole. Apteur felicitati, quod accinit Manilius, 5. *Astronom.* à v. 596.

Iob. 6. à 11.

Quomodo Virgo impassibilis patiendo?

O infelix Virgo, quamvis sub vindice tanto!
Quæ tua nunc fuerat facies? Ut fugit in auras
Spiritus? Ut toto caruerunt sanguine membra?

Manil.

TAU-

TAUTOLOGIA NONA.

VENIENTES VENIENT.

Psalm. 125. vers. 6.

EXPOSIO LITTERÆ.

1 HUIUS Pleonasmi interpretatio exegetica poterat excusari expositione facta Tautologiæ, *Euntes ibant*: de qua fusè, *Tom.* 5. *T.* 2. ubi in contraria materia, cuncta ad expositiones consona. Atquia in præsenti ex antilogijs denodandæ plures difficultates, & argumento diverso sensu geminationes affines; abitu in exilium Hebræorum ibi suppositio, delicabimus modò quid actum est posthuminiò. Israelitæ nonnumquam pravi propositi contentiosè tenaces, duræ cervice, gravi corde, & incircuncisis auribus, dum cogebantur in veri Numinis cultus. Vsquequaquè minabantur Prophetæ futura strage, ni relictis simulacris studerent pœnitentiæ: igitur propter irreverentiam, tot annis sine suspensione successivam Deus illos exosos habebat & usque ad nauseam. Quid illi: *Negaverunt Dominum, & dixerunt: Non est ipse, neque veniet super nos malum. Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & responsum non est in eis.* Haccine futili, nocuâ fiduciâ, demùm corruentes irruebant projectissimè in idola. Irritabant Dominum, ut extemplò procederet in supplicium. Nunciabatur à Vatibus concita ira, verùm audaciora corda. *Mali insaniunt*: ait Homer. 18. *Odyss.* v. 409. etenim perfrictâ fronte, audaciâ insolenti, perci i futore, pervicaciter dicebant: *Ubi est verbum Domini? Veniet.* Ibid. 17. 15. Quò non devenit impudentis, impunis flagitiosi pervicacia! *Vox* Veniat, *obstinati animi est, & qui nihil aut credat, aut metuat* (ait hic Sanctius *num.* 43.) *quasi contra omnia satis habeat præsidij.* Quare cùm uti pius, Deus in resipiscentiam vellet Israelem adducere, verùm reddi frugi nollet; expertus est judicem, quem procax sprevit patrem: igitur gloriantes in malefactis, quasi abesset præsens Nemesis, onusti manicis atque catenis, ducti sunt omnes ante faciem tribulantis.

Ierem. 5. à 12.

Iudæorum gravis propensio in idola.

Homer.

Sanct. *Eorum impudentia.*

Non rectè succedunt mala opera:
Assequitur tardus celerem.

Homer.

Accinit qui dudùm ibid. 8. v. 339. in illos è cœlo tota procella detonuit, atque tela indignationis in vexanem fulminavit. Deus iudex justus, fortis & patiens, qui non irascitur per singulos dies: verùm cùm post admissum ab illegibus crimen, non videret cordium irritantium conversionem; arcum suum tetendit & paravit illum in mortis acerbæ pœnas, dirigens in pervicaces quasi fulmina indignationis sagittas. Intonuit de cœlo Dominus, ut plecteretur scelus. Aggravata est manus: misit sagittas suas, & dissipavit eos: fulgura multiplicavit, & conturbavit eos. *Ubi est Verbum Domini? Veniat.* Venit. Iugum iniquitatum vigilavit, & Israel totus flagrante iniquitate, datus est in manu de quâ non potuit longo tempore surgere: cognitaque tunc uti acerba amaritudo, optata cordibus voluptatum dulcedo. *Harum voces* (inquit Senec. *Epist.* 123.) *abducunt à patria, à parentibus, ab amicis, à virtutibus, & in turpem vitam miseros turpius illidunt.* Serò sapiunt Phryges. *Dij, Deæque, quàm male est extra legem viventibus! Quicquid meruerunt* (ait Ethnicus in *Satyric* pag. 70.) *semper expetiunt.* Siccine voluptates illecebris amaricant: quam ob rem exules *euntes ibant & flebant.*

Amaris gravis ira.

Senec.

Petron.

2 Suppositio exilio utriusque regni, Israel scilicèt & Iuda; de hoc in præsentiarum agitur, haudquaquam de regno Israël, dissipato; & avulso à terra promissionis per Assyrios, cujus caput Samaria: quapropter in principio Psalmi dicitur: *In convertendo Dominus captivitatem Sion.* Hoc est, Iuda cum tribu Beniamin, quæ illi adhæsit, ex quo à domo David recessit Israel sub Roboam. 3. *Reg.* 12. 21. captivitasque Sion di-

Ver. 1.

dicitur, quia ibi ars & Regia Davidis. Captivitas Israel facta est per Assyrios, sed Iuda per Babylonios, à qua captivitate reduces futuri post septuagesimum annum, uti infra videbimus. Israel autem, postquam exanguis & vexatus a Phul Sardanapali successore (uti dicitur 4.*Reg*.15.a. 19.& a Ioseph.9.*Antiq*.cap.11. Philippoque Briet.*Ann*.3260) captus à Theglath-Phalasar, licet non totus: equidem adventans expeditione insigni in adiutorium Achaz adversus Rasin Regem Damasci & Phaceë Regem Israel; Rasin intercemit, Damascum vastavit, & in Cyrenem populum expulit (ibid. *cap*.16.9.) obiterque etiam tribus Israel trans Iordanem. *Transtulit Ruben & Gad & dimidiam tribum Manasse*,&c. 1.Paralip.5.26. additurque, 4. *Reg*.15. 29. *Et Galilæam & universam terram Nephthali transtulit in Assyrios*. Tò *Universam*, intellige maiorem partem, non totam; quippe tota exul sub Salmanasar (in cuius devastatione ductus Tobias, de tribu Nepthali; uti dicitur, ibid. cap.17.6.) & de Theglath-Phalasar Ioseph.d.subdit: *Israelitas aggressus, subacta Galaditicà regione: & quicquid trans Iordanem colitur, vicinaque Galilæa, & Cydisà & Asorà, colonos abstractos in suum regnum traduxit*. At nullum e Perside abegit in terram Israel, sicut coegit Salmanasar, qui Cutæas, Chutæos di-

Ioseph. *Unde Samaritani?*

ctos a Chuta flumine, migrare fecit in civitates Samariæ pro filijs Israel: ex quibus post Samaritani, cuius mores describuntur ibid. à v.34. inolevitque illorum arrogantia captivitate præfata, religioneque ad lubitum electa, erecto potissimè templo in monte Garizim; ad quod, & minimè Hierosolymitanum, procaciter contendebant, victimas deportandas. Adi Ioseph. d. *cap*. 8. lib. 11. & 12. *cap*. 1.

3 Rabbini uti nugaces fingunt plura quasi in somnis, ad excusandas excusationes in peccatis; igitur vexationem catenatam à Principibus Assyrijs, minime tribuunt propriæ iniquitati; sed cuidam fatali errori. Alij dicunt Phulo, alij Theglatphalasari inter munera dono data idola quæ erexit Ieroboam in perniciem Israel Vid. Lyran. in *Osee*, 10.5. Grave iudicium Brietij hoc in articulo vero vel falso audiendum. *Tunc quoque nonnulli putant* (inquit *Ann* 3305.) *vitulos aureos ablatos esse, tam qui in Bethel, quam qui apud Danitas colebatur; abutente Deo exterorum cupiditate & avaritiâ, ut materiam profani cultus adimeret Israelitis: qui etiam si maximè vellent, esse non possent idolatræ: & nolentes penè ad Dei religionem compellerentur; quoniam sine vero falsove Numine mortales vivere non solent*. Donum vituli Bethel videtur insinuari apud Osee d. v.6. ubi: *Siquidem & ipse in Assur delatus est, munus Regi ultori*. Alij Hebræorum, in diebus Manahem asserunt asportatum fuisse idolum situm in Dan à Phul; & sub Phaceë, quod erat in Bethel à Theglath-Phalasar. *Dicunt ulterius aliqui Expositores Latini* (inquit Lyran.) *quod Sacerdotes illius idoli, seu Idolorum fecerunt occultè vitulos de cupro deauratos, & illi fuerunt portati in terram Assyriorum, & ipsi furtivè retinuerunt sibi aureos: & cum postea Rex Assyriorum vidit fraudem, indignatus afflixit gravius terram*. Hinc subdit Oseas de vitulo Bethel: *Luxit super eum populus eius, & aeditui eius super eum exultaverunt in gloria eius, quia migravit ab eo*. Quo loco Hieronym. *Si autem luxit populus, quare aeditui eius super eo exultaverunt. Tradunt Hebræi, vitulos aureos à Sacerdotibus furto esse sublatos, & pro his æneos & deauratos repositos. Cùm igitur lugeret populus tempore necessitatis & angustiæ; etiam vitulos aureos inter munera cætera Assyrijs Regibus, & maximè Regi Salmanasar (Sennacherib; mendum est, quippe iam translata domus Israel) ab Israel Rege esse direptos; exultabant aeditui, quòd fraus eorum nequaquam posset argui vel deprehendi*: : . Statim sequitur: *Confusio Ephraim capiet. Deprehensa enim fraus deauratorum vitulorum, Regi Israel literis indicatur: & unde se placere existimaverant, inde vel maximè confunduntur, & offendunt eos quibus munera miserant, existimantibus non furto Sacerdotum, sed fraude Regum, atque consilio hoc esse perfectum*. Aliter idem refert Genebr. *Ann*. 3440. Hac igitur causa (si vera) & quia Osee, ultimus Rex Israel, fretus Ægyptij Principis potentiâ, subtrahere conabatur tributa; in utrumque expeditionem parat, feliciterque cedente obsidione Samariæ, cum Rege *transtulit Israel in Assyrios, posuitque eos in Hala & in Habor iuxta fluvium Gozam in civitatibus Medorum*. 4 Reg. 17.6. Hoc est inter flumina regionis Gozam, ut exponitur cap.18.11. *Transtulit Israel in Assyrios, collocavitque eos in Hala & in Habor, fluvij Gozam*: nempè in Assyriam septentrionalem, unde, ut videbimus, *dispersi sunt in omnem terram*, uti dicitur Eccli. 48. 16.

Briet.

An vituli aurei donati Regibus Assyriorum?

Osee. 10.5

An in cuprum illorū aurum commutatum à Sacerdotibus?

4 Intra montes Caspios inclusos, autumat Comestor in 4 *Reg*. cap.26 qui in *Esth*. cap. 5. inquit: *Cum venisset Alexander ad montes Caspios, miserunt ad eum filij captivitatis decem tribuum (ex edicto enim tenebantur, egredi non licere) postulantes ab eo egre-*

grediendi copiam: cùmque quæsisset causam captivitatis; accepit eos aperte discessisse à Deo Israel, vitulis aureis immolando, & per Prophetas Dei prædictum esse, eos à captivitate non redituros. Tunc respondit, quòd arctius eos includerent: cumque angustia viarum obstrueret molibus vituminatis, videns laborem humanum non sufficere; oravit Deum Israel, ut opus illud compleret, & accesserunt ad se invicem prærupta montium, & factus est locus immeabilis. Favet fabulæ, quod sub nomine Anselmi lib. 1. de *Imag. Mund*. cap.10. de reliquijs captivitatis (vocatis Gog & Magog, ut signant Ezechiel, & Ioannes) dicitur: *In India est mons Caspius, à quo Caspium mare vocatur: in quem & mare Gog & Magog, ferocissimæ gentes à Magno Alexandro inclusæ feruntur*. Astipulatur Matth. Uvestmonasteriens. in *Florib. tempor*. 4. *ætat. Mund*. cap.16.& Gofrid. Viterbiens. *Chron*. p.11. Muro æneo inclusos referunt Vincent. Bellovacens. 4. *Specul. historial*. cap.43.& *lib*.29.*cap*.89. Burgens. in 18. *Isai*. & in 3. *Sophon*. Antonin. 1.p. *Hist*. tit.4. cap.1.§.10.& 3.p. tit.19.cap.8.§.8. Ultra præfatos Caspios inclusas decem tribus, refert Petr. Costus in *Typo Mess*. Cantapetrens. 2. *Hypotypos*. cap.2. Henriquez de *Fin. homin*. cap.23.§.4. Vid. Ludov. Vives, lib.3. de *Verit. Fidei*. Hieronym. *Epist*.30. & Ambros. Ausbert. in *Apocal*.20.

Comest. An Caspij montes sine tramite, & quo prodigio?

Anselm.

An mare gentes?

5 Quid portæ Caspiæ, unde vulgata fabula; dicit Plin. 6. *cap*.11. *Portæ Caucasiæ, magno errore à multis Caspiæ dictæ, ingens naturæ opus, montibus interruptis repente, ubi fores additæ ferratis trabibus, subter medias amne fluente, citraque in rupe castello communito, ad arcendas transitu gentes innumeras*. Cap. 13. *Ad Caspias portas vix ulli propter appositos montes aditus. Ad Caspium mare sunt aliæ, Caspijs gentibus iunctæ; quæ cognosci non potest, nisi comitatu rerum Alexandri Magni. Causa autem portarum nominis* (subdit, *cap*. 14.) *interruptis angusto transitu iugis, ita ut vix singula meent plaustra, toto opere manu facto. Præterea serpentium multitudo, nisi hyeme, transitum non sinit* Errat Plin. Mare Caspium est in Continenti velut lacus, nulloque ostio ex oceano erumpit, uti observant Gerard. Mercator, Bleu & Ortel. in *Tabul. Tartar*. Complectitur Solinus cap.50. quicquid prolatum à Plinio. *Caspiæ portæ panduntur* (ait) *itinere manu facto; longo octo millibus passuum; nam latitudo vix est plaustro permeabilis. In his angustijs etiam illud inter alia difficile, quod pretiosorum laterum saxa, liquentibus inter se salis venis, exundant humorem affluentissimum; qui mox vi caloris constrictus, velut in glaciem coit. Ita labes invia incessum negat. Tùm serpentes undique gentium convenæ à verno statim die illuc confluunt: ita periculi ac difficultatis concordiâ, ad Caspios nisi hyeme accessus negatur*. Vide Ptolom. *lib*. 6. *cap*. 2. Mela *lib*. 1. *cap*. 15. Georgius Draud. in loc. cit. Solin. subdit: *Caspiæ portæ appellantur, quæ apud Medos sunt. Per has transitus est ex Babylone & Perside ad Mare Caspium*. Iovius lib. 14. *Histor*. cap. 9. agens de portubus Maris Caspij ad Mediæ littora; *Alter portus* (inquit) *ad Derbentum Urbem, Caspiasque portas ab Alexandro Magno, ut ferunt, adversus Scytharum irruptiones ædificatas. Abruptæ siquidem Caspij montis rupes, usque adeo ad mare coarctant iter, ut exesi fluctibus, devoratique in profundum eius littoris margines, vix duorum stadiorum aditum transeuntibus relinquant. Ea enim forma Derbentum in edita montium crepidine situm est; ut duobus ex quadrato lapide muris ad mare deductis, inferiora ædificia, & navigiorum stationem, tanquàm duobus brachijs complectatur, non maiore quàm trecentorum passuum intervallo: quod spatium singulis utrinque ferreis portis, superstantibusque propugnaculis, ita munitur, ut perpetuis custodijs, nisi clara luce, & explorato littore, viatores nec admittantur, nec recepti intra portam, alterà prius emittantur, quàm portorium persolvant*.

Plin.

Quid portæ Caspiæ, seu Caucasiæ?

Solin.

Draud.

Paul. Iov.

6 Primò fuisse in Media sed ab Artaxerxe Ocho translatos in Hircaniam ad portas Caspias, refert Euseb. in *Chronic*. n.1658.& Orosius *lib*. 3. *cap*. 7. *Ochus post translatum in Ægypto* (inquit) *maximum diuturnumque bellum; plurimos Iudæorum in transmigrationem egit, atque in Hircania ad Caspium mare habitare præcepit: quos ibi usque in hodiernum diem amplissimis generis sui incrementis consistere, atque exinde quandoque erupturos, opinio est*. Idem Uvolfang. Lazius 1. de *Gentium migration*. Hic, ut vidimus Portæ Caspiæ; quas ruperunt socij Hebræorum, ibi degentes. *E regione Thurchestan, unde cismontani 10. Tribuum socij sunt accersiti à Persis contra Ismaelitæ Mahumedis arma*: Ita Ortelius in corpore *Tabular. Tartar*. Genebrard. *Ann*. 3022. inquit: *Facilè assensum præbuerim his, qui ex istis* (scilicèt, 10. Tribubus) *ortos tartaros opinantur: sive quia Tartari tenent oram Septentrionalem Orientis & Aquilonis; sive quia illo.*

Oros.

Hebræi post exilium ex Assyria translati in Hircaniam

Ubi portæ Caspiæ?

Ortel.

Genebr.

Tartari è decem tribubus exulibus

illorum præcipuum imperium Persico imminet, eòque terminatur à parte Assyriæ & Mediæ; sive quia diu latuerunt, & ignoti permanserunt. Adde quod nomen Tartari Hebraice sonat Derelictum, Desertum. Præterea. *Horda.* (idest, *deiectiones*, aut *expulsiones*) *in Provincijs Septentrionalioribus aliquæ retinuerunt nomen Dan, aliæ Zabulon, aliæ Nephthali, inter regna aliqua nomen Tabor, alia alterius Hebraici monumenti.* Signat graphicè Ortel. præf. Tabula, dicitque libros sacros perdidisse, quos secum asportarunt. Illis ibi clausis, socij non generis, nec religionis (quos dicunt illis regionibus mancipasse Alexandrum) vetere solum, & duce Cinge, debellato Presbytero Ioanne Uncano, Imperium Cham Tartarorum constituerunt. Genebr. *Chronolog. Ann.* 1200. & 1222. Quo prodigio exierunt, qui clausi tenebantur, diximus, *Tom.* 6. *T.*4.*n.*19. At non hæc videtur prima expeditio: igitur sub Tito Imperatore, ut refert Hegesipp. de *Excid. Urb.* lib.5.cap.50. *Per id tempus Alani, gens fera & diu ignota nostris, quòd interiorum locorum difficultate & claustro porta ferrea, quam Magnus Alexander prærupto Tauri montis imposuit iugo, cum cæteris feris & indomitis introrsum gentibus cohibebantur; incolebant Scythicum Tanaim, finitimaque eius & Mæotidis paludes, velut quodam clausi carcere memorati ingenio regis, ut suas terras exercerent, & alienas non incursarent. Sed sive ob sterilitatem locorum, quod avari votis agricolæ, sperata cultura non responderet fœcunditas; sive prædandi cupidine, Regem Hircanorum, qui locis præerat (pretione, an defensione, incertum) solicitarunt, ut reseratà portà, eruptionis sibi copiam daret, &c.* His & alijs coniecturis Scaliger. 5. de *Emendation. Temporum*, cap. 8. hæc annotat: *Constat autem ex Sacris libris decem Tribus à Salmanasare Assyriorum Imperatore in Colchos & Iberos traductas.* Regiones sanè finitimæ: sed unde ex sacra pagina constat, ibi decem Tribus expulsas?

Hegesipp.

Scaliger.

7 Ex Palæstina in Mediam, ex Media in Mare Caspium, quod in Hircania (quia plures illi quàm indigenæ in Persico imperio) expulsos vidimus, & testatur Briet. *Ann.* 3695. Ad littora fretus Aniani secessisse contra insulam Iapam, Indiam extra Gangem habentes ad meridiem in meditullio regni Catay; indicat d. Ortelius: igitur ibi regio Asareth (de qua 3. *Esdr.*13.45. & nos infrà, *num.*9.) habitata à Tribubus profligatis. *Arsareth* (inquit) *hic decem tribus secessere. Unde Gauthay, à summa Dei gloria asserenda dicti sunt, & hinc* Catay *clarissimum regnum.* Ex hac regione novissimis diebus erupturos; sed ibidem quasi constrictos manere non portis Caspijs, sed flumine Sabbatico, astruunt nonnulli. Rab. Salomon in *Isai.* 27. ait: *Decem tribus contineri inclusas intra fluvium Sabbaticum.* Elias in *Thisbi*, somnium fovet. *Sambation* (refert) *nomen fluvij, de quo dicunt, quòd per singulos dies hebdomadis tanto impetu currat, dempto Sabbato, ut lapides magnos moveat, neque possibile, ut quis transeat; cuius hanc ferunt esse causam, decem tribus illic captivas detineri, ut non possint exire inde, nec sabbato, nec violent illud. Rambam, idest, Rab. Moyses, filius Maimoni, scripsit hunc esse fluvium Gozan, quem sic appellatum esse volunt à verbo Goz, quod celerem traslationem & ablationem significat. Cæterùm sapientes eum vocant Sabbaton, ab eo quòd cessat sive quiescat in sabbato.* Eldad Danius Hebræus (cuius scripta asserit Genebr. d. *Ann.*3422. se in Latinum idioma vertisse) postquàm partem 10. trib. collocavit in Media & Perside, partem in Æthiopia; de his dicit: *Fluvius Sabbaticus eas circumluit. Quod scribitur de illis in Isaia: Dicite vinctis, Egredimini. Latitudo fluvij Sabbatici, ducentorum est cubitorum, circiter iactum arcus. Fluvius ille plenus est arenà & lapidibus sub aquis, sonitusque lapidum illorum perinde stridet, ut tonitru ingens, aut fluctus maris & spiritus procellosus: noctu auditur sonus eius ad iter dimidiati dici. Fluvius ille lapidibus & arena stridet totis sex diebus profestis, sabbatis autem quiescit, atque tranquillus est: statimque ascendit ignis per circuitum à vespera sabbati ad exitum usque: & tantam emittit flammam*, ut nullus ad illum accedere possit.

Ex Hyrcania exules Hebræi in Catay. Ortel.

Elias.

Fluvius Sabbaticus murus exosum.

Eldad.

Conditio fluminis.

8 Meminit fluvij Sabbatici Plin. *lib.* 31. *cap.*2. dicens: *In Iudæa rivus sabbatis omnibus siccatur.* Quomodò ergo in Æthiopia, qui fluit in Iudæa? Prætermitto quæ dixi de fluvio Sabbatico *Tom.*6. *T.*3. n.4. de quo etiam videsis Galatin. lib. 11. cap.9. Ioseph. de *Bell.* cap.24. Adrichom. in *Nepthali*, n. 48. & Iacob. de Victriac. cap. 84. Casaubon. *Diatrib.*20. *Exercit.* 15. astruit: *Fluvius cùm sit magnus, quando fluit, feraturque impetu non levi per spatium sex dierum; posteà totus ab ipsis fontibus deficit, & die septima cessat, præbetque alveì locum oculis spectandum, qui est siccus: deinde quasi nulla facta esset mutatio, post diem septimum erumpit; atque hunc ordinem exactè semper ab eo servari, observatum est.* Rabbini ariolantur, vel duo flumina Sabbadica necessarium est, fingere.

Plin.

Vbi sit.

Casaub.

9 In Asareth 10. tribus collocat Ortelius in Regno Catay; unde transire in Indiam Orientalem, possibile prorsùm, quippe totum in continenti: at in Americam arbitror impossibile, uti etiam sentiunt Torniell. *Ann.* 3314. n. 11. & Malvend. de *Anti-Christ.* lib.4 cap.28. Achilles sententiæ oppositæ est Genebrard. *Ann.* 3440. fultus testimonio 4. Esdr. 13. à 40. *Hæ sunt decem tribus, quæ captivæ factæ sunt de terra sua, in diebus Osee Regis, quem captivum duxit Salmanasar Rex Assyriorum, & transtulit eos trans flumen, & translati sunt in terram aliam. Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, ut derelinquerent multitudinem Gentium, & proficiscerentur in ulteriorem regionem, ubi numquam inhabitavit genus humanum: vel ibi observare legitima sua, quæ non fuerant servantes in regione sua. Per introitus tamen angustos fluminis Euphratem introierunt: fecit enim eis tunc Altissimus signa, & statuit venas fluminis, usquequò transirent. Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni unius & dimidij, nam regio illa vocatur Asareth: tunc inhabitaverunt ibi, usque in novissimo tempore: & nunc iterùm cùm cœperint venire, iterum Altissimus statuet venas fluminis, ut possint transire.* Ubi Asareth collocat Ortelius, quadrat textus; & iuxta dicta tribuum transmigrationes: at si Asareth in America, necesse non erat ex Tartaria transire Euphratem (qui longè ab illis regionibus, ut patet ex Tabulis geographicis) maximè quia iam transierant, ut pervenirent in extrema Tartariæ. Unde alia flumina tranandа vel aperiunda mirabiliter & non Euphrates: ni in textu intelligatur per *Angustias fluminis Euphratis*, fretum Aniani (quod ludricum) sic enim per illum transire quibant in Americam, Indiam occidentalem, sicut per Continentem in Orientalem, Sinam scilicet & alias eius regiones. Mihi videtur textus sine consequentiæ filo: etenim tribus trans flumen præfatum collocatas supponit; & post in novam coloniam mirabiliter pervium per flumen ostendit.

4. Esdr. 13 à 40.

An decem tribus transierint in Americam?

10 Quicquid sit, audiendæ Genebrardi coniecturæ, ut probabiliter constet ex 10. tribubus propagatam Americam, *quod miror* (ait) *à nullo animadversum.* Videtur itaque, tùm quia in insulis S. Michaelis, sive Azorum sepulchra inventa cum litteris Hebraicis antiquissimis. Tùm ex textu Esdræ præfato, quasi transito Euphrate, venerint in deserta Tartarica: indeque in illam terram remotam versus Grolandiam: nam ab illa parte America dicitur aperta (fallitur) & sine mari, cùm alijs ex partibus sit mari clausa vel peninsula. Tum denique quia à Cabala Iudæi dicuntur *Clausi.* Constat autem Americos clausos undique mari (quomodò undique mari vallata, dum versus Grolandam peninsula?) at Americam esse magnam insulam. Addit Hugo Grotius de Origin. *Gent. Americar.* Iucatanenses, Tolonas, Acuzamitenses & alios circa Mexicam circuncissos fuisse. Qui cunctos superat embolijs imaginationis ludentis, & in allusiones commenta somniantis, est Gregor. Garsias, *de Indorum origin.* signans inter illos memoriam sacrorum voluminum, ceremoniarum, legum, consuetudinum Israeliticarum, linguæ Hebrææ, characterum, usus circuncisionis, expectationis Messiæ, nominum Patriarcharum, Patrum, Tribuum, familiarum, quarum rerum nonnumquam Hebræi observantissimi sunt & fuere. Doctiss. Sanctius in 1. *Machab.* 3. num. 43. inquit: *Est in N. Collegij Complutensis bibliotheca oblongus liber coriaceus, candido oblitus tectorio, maiori artificio & firmiori fuco, quàm videbatur à gente inculta & barbarà concinnari potuisse. Hic servabatur olim à barbaris in urbe Mexicana in loco sacro, & magnæ apud omnes venerationis. In eo sunt fœdè admodùm & turpes imagines illorum Deorum, quos colebat misera illa atque delusa Gentilitas; quem librum consulebant quasi prototypon, qui vellent Deorum suorum imagines exprimere.* Videsis nonnullas apud Kircher. Tom. 3. *Oedip. in theatr. hierogl.* cap. 4. In Mexico superstitio visa servandi in cacabo ignem perpetuum coram idolo. Tom. 2. *Histor. Americ.* Tabul. 7. Ipse, Augustinus Davila lib. 2. *Novi Orbis*, & Acosta, 7. *Moral. histor. Indiar.* cap. 4. miræ perhibent, sed non vera, neque probabilia: nimirùm apud indigenas traditionem inolere, atque ex monumentis Mexicanorum priscis constare, progenitores & primos novæ Hispaniæ incolas, vel abactos, vel adductos per longissima itinera, variosque per varias regiones circuitus, per invia & devia, per ardua montium, & lubrica vallium, à supremo quodam Numine, perfectis crebris miraculis: siquidem ut commodè possint pervenire, flumina exsiccabantur & maris montes extendebantur inclinati flexique in planitiem, cœlum panem pluebat, in terra arida erumpebant fontium scaturigines: sicque alia quæ narrantur

Genebr.

Grotius. Coniectura ludicra de hebræis propagatoribus in America.

Gregor. Garsi.

Sanct.

tur in Exodo, ad exitum Israël de populo barbaro. Quis non achiingelus folute eachin-no: Longiùs alij telam ad ornandam licia disponunt: etenim apud Grotium loc. cit. in-

An Noe natus in America? An ibi Chananæi expulsi?

venies Americam filijs & nepotibus a Noacho demonstratam, quia in illa natus; & illis ad veterem patriam obeundam, iter sine erroribus. Exhumatum est delirium Titi Bornerij & aliorum de *Duplici terra*, refutatum a Moyse Barcepha, & Maluend. de *Paradis.* Delr. *Tom. 1. Adag.* 785. & à nobis, *Tom. 1. T. 1. à n. 9.* Adhuc ritui fomes. Ibid. legi-

Hug. Grot.

tur: *Fidem meretur Chananæorum in Americam adventus.*

11 In Garsiam & AA. præfatos reditus fiat. Addunt enim, in præfato Hebræorum itinere in eas regiones, circunductam Arcam iunco contextam, in qua ipsorum Deus

Numen Vitzilipuzli.

Vitzili-puzli inclusus devehebatur: & cùm haberentur alicubi castrametationes, in medio castrorum, tenso tabernaculo, divite tentorio, Arca collocabatur: & non nisi ad Arcæ nutum, quam Sacerdotes quatuor gestabant humeris, castra movere vel metari licebat. Insuper (obliti sunt sanè columnæ nubis & ignis) ritus sacrorum ab oraculo Arcæ, didicebant (Cherubini traditi in terram oblivionis) ac denique pacificè in America sederunt, consumptis multis annis in peregrinatione. Roboratur assertio, ex decem tribubus Americos esse ex ipso Garsia *lib. 3. cap. 3. §. 5.* asserente, in opido *Tamazulapa*,

Et sacra usurpata à dæmone Dei simia.

inventas esse vestes sacras Sacerdotis summi, magnoperè illis similes, quas Aaronicus Princeps Sacerdotum induebat. Credant, quibus libet ridicula credere: ni fuisset suggestione aut Satanæ oraculo; qui ubique gentium simia Dei inhiat, ut religionem pervertat & depravet; speciem præ se ferre veræ religionis, & eisdem ritibus, quibus Deus colitur verus. His & alijs nænijs cogitatur ex decem tribubus propagatos Americanos. *Transportati enim cum Osea Rege* (ait *Ann.* 3314. Briet.) *in Mediam Israëlitæ: unde per*

Briet.

Septentrionem sparsi & effusi in Indias, in Americam quoque penetrarunt; si vera sunt Hebræa, quæ iactantur in his regionibus, monimenta. Sed dic, quibus in terris? Christophor. Besold. de *Iucrem. Imper.* cap. 4. num. 8. de præfato Esdræ testimonio, infit: *Etsi ibi vera historia recenseretur, attamen ad Americam haud eam referri posse, exinde*

Besold.

non difficulter colligere quimus; eò quòd Iudæi tenacissimi sunt tam linguæ, quàm ceremoniarum Hebraicarum: quarum nec vestigium quidem ullum eò loci reliquum est; cùm tamen earum conservandarum causa, Iudæos illos se ab alijs separasse, ipse loco citato commemoret Esdras. Vide Bibliandr. de *Somnio Esdræ*, in princip. & Iacob. Capellum,

Signa Hebræorum in America ab aulicis hus ficta.

Vindiciar. pro Casaubon. lib. 2 cap. 5. lateque tractantem Claud. Duret, *Histor.* cap. 78. Monumenta, quæ afferuntur ab aliquibus (velut nummum Augusti signantibus, & alia, de quibus Iust. Lipsius, lib. 2. de *Phisiolog. Stoic.* cap. 19. & Maluend. 4. de *Anti-Christ.* cap. 26.) nugæ, imposturæ & mella poëtica vocantur, arteque apposita, ut vulgentur supposita: uti vidimus in Hermico Caiado hic *Tautolog. 7. num.* 14. eiusque imposturæ meminerunt Abrah. Ortel. in *Tabul. nov. Orbis*, & Maluend. quò dudùm; quem vocant Hermum Charadum.

12 Hi ergo dicuntur *Clausi*: quare superfluum videtur, inquirere an exierint; maxime cum loc. præfat. Esdræ dicatur: *Tunc inhabitaverunt ibi usque in novissimo tempore* (quod necdùm advenit) *& nunc iterum cum cœperint venire, iterum Altissimus*

An decem tribus cum duabus redierint.

statuet venas fluminis, ut possint transire. Quod quidem miraculum factum asserunt nonnulli in reditu transmigrationis Babylonicæ; uti videbimus, *num.* 36. novissimumque tempus numerari potest finis septuagesimi anni captivitatis, post quem regressæ duæ tribus, quæ constituerunt regnum Iudæorum. Confirmari potest assertum ex eo quod dicitur: *Congregabuntur filij Iuda & filij Israël pariter, & ponent sibimet caput*

Osee. 1. 11.

unum, & ascendent de terra; quia magnus dies Iezraël. Ierem. 3. 18. *In diebus illis ibit domus Iuda ad domum Israël, & venient simul de terra Aquilonis ad terram, quam de-*

Ierem. 3. 18. 50. 4.

di patribus vestris: & cap. 50. 4. *In diebus illis & in tempore illo, ait Dominus, venient filij Israël, ipsi, & filij Iuda simul.* Zachar. 8. 13. *Et erit. Sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Iuda & domus Israël; sic salvabo vos, & eritis benedictio.* Omitto alia ex sacris Vatibus consona, quibus videtur ad speciem primo oculorum ictu; decem tribus cum duabus reversas in patriam.

13 At Scriptura contraria signat expresè & per umbram quoque. Primum, præf. cap. Oseë v. 6. *Voca nomen eius Absque misericordia; quia non addam ultrà misereri domui Israël; sed oblivione obliviscar eorum: & domui Iuda miserebor*, &c. & cap. 11. 9. *Non convertar, ut disperdam Ephraim, quoniam Deus ego & non homo.* Non enim Ieremias post ann. septuages. promisit reditum Israël, qui iam captus, sed Iuda: non captivis ab Assyrijs, sed à Babylonijs. Umbraticè figuratum est in curru Ezechielis, eius-

que

que Cherubinis & rotis, de quibus Tom. prioribus dixi significare exilium filiorum Israël à terra patria. Pende modò: *Per quatuor partes euntes ibant, & non revertebantur cum ambularent*: vers. 14. *Ibant, & revertebantur in similitudinem fulguris co-* Ezech. 1. 14. 17.

Non reversa.

ruscantis. Antilogicum videtur, sed perspicuò dissolvitur discrimine exilij regni Israël & Iuda filij Iuda & Beniamin exules egressi euntes in Babylonem, reversique sunt post illam captivitatem. Decem verò aliæ tribus euntes in Assyriam ibant abacti; sed non revertebantur, quippe ibi hæserunt dispersi. *Translatus est Israël de terra sua usque ad diem hanc.* 4. Reg. 17. 23. & 1. *Paralip.* 5. 26. Hieronym. in loc. cit. Osee. *Usque hodie* (infit) *Persarum Regibus servit, & numquam est eorum soluta captivitas*: quod qui- Hieron.

dem iterat in *Ezech.* 23. per hæc verba: *Usque hodie decem tribus captivæ tenentur in montibus & in urbibus Medorum, ad quas translatæ sunt.* Severin. Sulpitius *Sacr. histor.* lib. 2. *Decem tribus* (ait) *prius ductæ, per Parthos Medos, Indos atque Æthiopes dispersæ numquàm in solum patrium sunt regressæ, hodieque barbararum gentium imperijs continentur.* Denique Ioseph 11. *Antiq.* cap. 5. subdit: *Reliqua Israëlitarum* Sever. Sul.

multitudo assuetum iam domicilium noluit relinquere. Quapropter duæ tantùm tribus per Asiam & Europam sub Romano degunt imperio: decem autem tribus nunc quoque ultra Euphratem sunt infinita hominum millia, quæ vix est numero comprehendere. Ioseph.

Sederolan *cap.* 22. dicitur: *Evulsit eos in ira sua, proiecitque Deus in terram alienam; sicut hodie comprobatur.* Intelligitur modò testimonium Isaiæ, pro huiusmodi articulo vaticinantis: *Congregabit profugos Israël, & dispersos Iuda colliget à quatuor plagis terræ: & auferetur zelus Ephraim, & hostes Iuda peribunt: Ephraim non æmulabitur Iudam*, &c. Ephraim semper invidus de Iudæ gloria, ex quo recessit a domo David, & Isai. 11. 13.

constitutus est caput decem tribuum in alterum regnum: redituque Iudæ in terram patriam zelus seu livor ablatus est Ephraim; quippe cum reliquis tribubus mansit in captivitate, dum Iuda universæ Palestinæ gaudebat dominatione. Nullus 10. tribuum col-

Nullus regressus ex dispersis, sed ex profugis.

lectus est ex dispersis, sed tantùm ex profugis, ut videmus. *Adhuc* 10. *tribus ultra* montes caspios (inquit Comest. in 4. *Reg.* cap. 26.) *captivæ tenentur. Si quæ ergo de reditu filiorum Israël ita dicuntur sub Cyro, seu Artaxerxe; de duabus tribubus intel-* Comest.

ligendum.

14 Testimonia relata pro libertate decem tribuum sub expresione *Israël*, non intelligenda de regresione illarum, quando in nativitatis solum & avitum regni splendorem rediit Iuda; sed de conversione Iudæorum sub mundi fine, cum conversus fuerit Israël, dimoto velamine super cor eorum ab infidelitate expanso: tunc enim *congregabuntur filij Iuda & filij Israël pariter & ponent sibi caput unum* (scilicet, Anti-Christum) & *ascendent de terra* (igitur Iuda modò etiam dispersus est) *quia magnus dies Iezraël* idest,

Quando simul qui usque modò dispersi.

supplicij, ut ait Sanctius hic, *num.* 26. & 56. *Magnus dies Iezraël* (infit Alapid.) *erit dies iudicij & resurrectionis quo Christus iudex discernet semen Dei à semine diaboli.* Sanct.

Expresè Isai. 27. 12. *Vos congregabimini unus & unus filij Israël. Et erit: in die illa* Alapid.

clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant, de terra Assyriorum, & qui eiecti erant in terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte Sancto in Ierusalem. Exprimitur adventus Israëlitarum in novissimis temporibus per subsequens iudicium, ad quod tubæ clangor præveniet, ut ait Paulus, 1. *Tessalon.* 4. 16. & simul illorum conversio, exterminato Pseudo-Christo; de quo fusè Maluend. *lib.* 11. *à cap.* 15. & de illorum adventu in Ierusalem, ita *Gentes & nationes, quas Ezechiel memorat secuturas Anti-Christi militiam, Gog, Summum Cham & Imperatorem Scytharum, seu Tartarorum, cum immanibus suæ gentis agminibus Cappadoces, Ponticos, accolasque littorum Orientalium Ponti Euxini, & Mæotidis Iberos, Albanos, Circassos, Russos, Moscovitas: item Persas, Lybyes, Æthiopes, Galatas, Phrygas, Sarmatas, Turcas, Arabes, Cilices, &* Maluend.

Minoris Asiæ accolas; præter infinitam Iudæorum colluviem, qui ex cunctis orbis plagis, ubi nunc miserabiliter premuntur, turbulentissimè & seditiosissimè ad suum Messiam erumpent; ut illi suis viribus humana omnia & divina asserant. Hactenùs Maluend. *lib.* 6. *d. cap.* 33. Tunc igitur Israël pariter & Iuda constituent sibi caput unum pessimum, purà, iniquitatis filium. Vaticinium per Ezechielem expressum. *Ecce ego assumam filios Israël de medio nationum, ad quas abierunt, & congregabo eos undique & adducam eos ad humum suam & faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israël, & rex* Ezech. 37. 21.

erit unus, omnibus imperans: & non erunt ultrà duæ gentes, nec dividentur amplius in duo regna. Quid clarius? De conversione præter dicta, constat ex præfacto Zachariæ testimonio, *num.* 12. *Sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Iuda, & domus Israël;* Zachar. 8. 13.

sic

Quid Hebræi in fine Messiâ
Isai. 11. à 10.

sit salvabo vos, & eritis benedictio. Non secus apud Oseam, 1. v. 10. *In loco ubi dicetur eis, Non populus meus vos; dicetur eis: Filij Dei viventis. In illa die* (prædictum etiam à Vate Evangelico, 11. à 10.) *Radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulcrum eius gloriosum. Et erit in die illa. Adjiciet Dominus secundò* (quia primò, ex Ægypto cunctis data libertas) *manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyrijs, & ab Ægypto, & à Phetros* (idest, Parthis) *& ab Æthiophia* (idest, Arabibus) *& ab Ælam* (Persis nempè) *& à Sennar* (scilicèt, Babylonijs) *& ab Emath* (Indis; nimirùm) *& ab insulis maris* (videlicèt, regionibus transmarinis) *& levabit signum in nationes, & congregabit profugos Israël, & dispersos Iuda colliget à quatuor ventis.*

15 Hæccine litteræ consona, quæ quidem etiam interpretari possumus de aliquibus dispersis Israël (minimè de cunctis in 10. tribubus) qui adhæserunt Iudæ & Beniamin, revertentibus de Babylonia. Vel de illis qui diversis in locis clanem Salmanasar evaserunt, & auditâ facultate à Cyro concessa redeundi in patriam, redierunt ad propria. Vel denique, quia multi Assyriorum expertes captivitatis, fugientes ad regnum Iudâ sub Principe Ezechia, & simul illi vel filij sub Sedecia capti sunt cum toto regno Iuda à Nabucho, ac delati Babylonem. Primum patet 2. Paralip. 30. 6. ubi: *Perrexerunt custodes cum epistolis ex Regis* (Ezechiæ) *imperio id universum Israël* (quod quidem regnum iam erat translatum) *prædicantes: Filij Israël revertimini ad Dominum, & revertetur ad reliquias, quæ effugerunt manus Regis Assyriorum. Nolite fieri sicut patres vestri & fratres, qui recesserunt à Domino, & tradidit eos in interitum, ut ipsi cernitis.* Secundum etiam perspicuò liquet. Ierem. 3. 14. *Assumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion.* Ioseph. 11. Antiq. c. p. 5. *His litteris acceptis Esdras gavisus adoravit Deum. Advocatâ deinde Iudæorum concione, qui apud Babylonem degebant & perlectâ epistolâ, ipsam quidem retinuit, exemplar verò eius in Mediam ad omnes suæ gentis homines transmisit, qui cognitâ Regis erga Deum pietate, & erga Esdram benevolentiâ; omnes vehementer sunt lætati: multi verò ex iis assumptis suis facultatibus Babylonem venerunt, cupientes reverti Hierosolymam.* Hinc Osee, 11. 8. *Avolabunt quasi columba de terra Assyriorum* Constat. 1. Esdr. 2. 1. ubi: *Hi sunt autem provinciæ filij* (idest, provinciæ Babylonicæ, quæ à Babylone civitate regia, Babylonia dicta) *qui ascenderunt de captivitate, quam transtulerat Nabuchodonosor Rex Babylonis in Babylonem; & reversi sunt in Ierusalem & Iudam, unusquisque in civitatem suam:* v. 64. *Omnis multitudo quasi unus, quadraginta duo millia trecenti sexaginta.* Quo loco Seder-Olam, cap. 29. subdit: *Singillatim ibi* (legenti calculanti constabit) *non existunt nisi triginta millia trecenti sexaginta. Ubi ergo sunt duodecim millia? In his sunt qui ascenderunt de reliquis tribubus, & locaverunt altare super bases suas.*

Multi ex Ephraim fugerunt ad Iuda ante captivitatem.
Et ex dispersis, sed non captivis.
Ioseph.
Ex captivis cum Zorobabel & Esdra.
1. Esdr. 2. 64.
Sedolorâ.

16 His ergo iuncti sunt, cùm pervenirent (dicam Ethnicè, *In campos, ubi Troia fuit?*) in locum quo floruit Ierusalem, posita tunc in pomorum custodia; qui effugerunt ex Israël vel propè vel longe manus Assyriorum, servato ab unoquoque genere & tribus nomine. Haud quia 10. tribus redijssent, quæ imperpetuum remanserunt ultra Euphratem; sed solummodò, quippe privatim & sparsim venerunt, vel adhæserunt tribubus Iudæ & Beniamin redeuntibus; vel post pacificam sedem in patria accesserunt: quo namque dilucidantur duo Esdræ testimonia. Ibid. v. ult. *Habitaverunt ergo Sacerdotes & Levitæ, & de populo & Cantores, & Ianitores & Nathinæi in urbibus suis, universusque Israël in civitatibus suis. Universus Israël* dicitur pro aliquibus ex universo Israël, qui ibidem nomina servabant tribuum, & ibi ex cunctis tribubus erant. Siccine ibid. 6. 17. *Fecerunt filij Israël dedicationem domus Dei in gaudio, & obtulerunt hircos caprarum pro peccato totius Israël duodecim iuxta numerum tribuum Israël.* Non alio sensu intelligenda sunt alia aliorum testimonia: quod quidem liquet, 1. Paralip. 9. à 1. *Translati sunt* (dicitur) *in Babylonem propter delictum suum. Qui autem habitaverunt primi in possessionibus, & in urbibus suis: Israël & sacerdotes & Levitæ & Nathinæi. Commorati sunt in Ierusalem de filijs Iuda & de filis Beniamin, de filijs quoque Ephraim & Manasse.* Hi enim priùs transfugæ in regnum Iuda, qui cum illo adducti fuerunt in captivitatem, & cum illo in propria loca venerunt, haud sub titulo regni Ephraim seu Israël, sed dumtaxat sub Iudæ Monarchia.

Ibid. v. 70
Non sub proprio, sed sub Iuda nomine.

17 Manifestum modò fit tertium ratiocinium: nimirùm, plurimos ex Israël ante captivitatem Assyriorum, in adventu Theglath-Phalasar, & priusquàm Salmanasar subiugatâ Samariâ, abigeret in Mediam populum Israël, degisse sub principatu Regnum Iuda.

Io-

Iosephus, d. *lib.* 8. *cap.* 3. In diebus Ieroboam, qui erexit vitulos aureos in extremitium 10. tribuum, regnante Roboämo in Iuda, dicit: *Ad hunc, Hierosolymis degentem, è tota Israëlitarum ditione confluxerant Sacerdotes & Levitæ, & quotquot è reliqua plebe erant boni ac iusti patrias suas relinquerunt; ut Hierosolymis Deum colere liceret, offensi Ieroboami tyrannide, qui eos ad suarum vitularum adorationem vi adigere volebat; quo factum est, ut Roboami regnum integro triennio talibus accessionibus cresceret.* Sumpsit ad litteram ex 2. *Paralip.* 11. à 13. usque ad 18. In diebus Asa Regis Iuda, ibid. 15. 9. subditur. *Congregavit universum Iudam & Beniamin, & advenas cum eis de Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israël.* Item ibid. 30. 11. *Viri ex Aser & Manasse & Zabulon acquiescentes consilio, venerunt Ierusalem*: sub Ezechia Rege Iuda. Quo patet, quam multos e 10. tribubus fugerunt manus Assyriorum: at non nisi pauci manus Nabuchodonosor, qui eos cum Iuda adduxit in Babylonem, & redierunt in patriam sub imperio Persarum.

Ioseph.
Multi ex tribubus decem, ante captivitatē recesserunt in regnum Iuda.

18 Quim etiam solutâ captivitate plurimi (conscij privilegiorum concessorum gratiâ Cyri cunctis Israëlitis, ut dicitur ibid. cap. ultim. v. 25. & 1. Esdr. 1. 3. scilicèt: *Quis est in vobis de universo populo? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Ierusalem*) etsi *multi maluerunt manere apud Babylonem, non sustinentes possessiones suas relinquere*; ut observat Ioseph. d. *lib.* 11. *cap.* 1. secuti sunt Principes duarum tribuum: maximè scientes Euphratem pervium conantibus regredi, ut Rabbini astruunt, & ex Orthodoxis nonnulli, nec sine fulcro. Expressè Isai. 11. 16. *Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyrijs, sicut fuit Israëli in die illa, qua ascendit de terra Ægypti.* Cap. 50. 2. *Non est in me virtus ad liberandum: Ponam flumina in siccum.* Habacuc. 3. 10. *Fluvios scindes terra viderunt te & doluerunt montes: gurges aquarum transijt.* Ita cum captivis transivit Ezechiel Euphratem, ut dicimus in *Ephemer.* 15. Maij, ex Epiphanio & Dorotheo: factaque sunt alia portenta inclinatione montium, è saxo excussione aquarum. *Propter vos misi in Babylonem* (scilicèt, Cyrum) *& detraxi vectes universos, & Chaldæos in navibus suis gloriantes. Qui* (pridem) *dedi in mari viam, & in aquis torrentibus semitam: : : Ecce ego facio nova, & nunc orientur, ut cognoscatis ea: ponam in deserto viam, & in invio flumina; quia dedi in deserto aquas, ut darem potum populo meo.* Vid. *num.* 36. His & alijs mirabilibus stupefactæ gentes laudabant Deum Israël; ut constat ex Psalmo nostræ Tautologiæ, v. 2. *Tunc dicent inter Gentes: Magnificavit Dominus facere cum eis.* Genebr. hic. *Magna & ingentia fecit illis: magnam & insperatam salutem contulit: magnificis beneficijs eos affecit: magnificè & gloriosè liberavit eos.* Caietanus: *Consonat ut multi Gentilium, videntes tale Regis testimonium & opus, dicerent quoque: Magna fecit Dominus istis captivis: cùm constet Consiliarios Regis munera misisse in Ierusalem.* Quinimò multi conversi ad Deum verum, proselyti facti ascenderunt cum illis Hierosolymam. Prædicitur Zachar. 8. 23. *In diebus illis, in quibus aprehendent decem homines* (multi) *ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes: Ibimus vobiscum: audivimus enim, quoniam Deus vobiscum est.* Si Gentes ita motæ, quid ut redirent in propria facturi Hebræi: Quiqui dispersi in regiones Gentium varias) maximè unde habebant Synagogas) terræ sanctæ limina derelicta repedarunt, ac in nomina decem tribuum remanserunt.

Ioseph.
Euphrates Ezechieli pervius.
Insignia mirabilia facta à Deo ad remigrationem Iuda.
Isai. 43. à 14.
Genebr.
Caietan.
Decem pro plurimis.

19 Apostoli ex diversis Tribubus fuisse, asserunt multi DD. Psalm. 67. à 27. *In ecclesijs benedicite Deo Domino de fontibus Israël. Ibi Beniamin adolescentulus in mentis excessu. Principes Iuda, Duces eorum: Principes Zabulon, Principes Nephtali.* Genebr. apposite: *Libens restrinxerim ad D. Paulum adolescentem, de Tribu Beniamin. Principes Iuda, Ioannes & Iacobus filij Zebedæi, Iacobus, Iudas, Simon & eorum fratres. Zabulon & Nepthali, Petrus Andræas, Philippus, Thomas, & plerique Ecclesiæ proceres.* Luc. 2. 36. dicitur: *Anna prophetissa de tribu Asser*: & Act. 2. 5. *Erant in Ierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi, ex omni natione, quæ sub cœlo est.* In cunctis nationibus, ad quas dispersi vel voluntarijs vel violentis exilis, synagogis gaudebant. Ostendit Philo *Legat. ad Caium Caligul.* his verbis: *Hierosolyma est Metropolis non unius regionis Iudææ, sed & multarum propter colonias inde olim deductas, vel proprius in finitimam Ægyptum Phœnicem, Syriam; vel longius in Pamphyliam, Ciliciam, plerasque Asiæ partes usque Bithyniam & Ponti sinus intimos. Pari modo in Europa Thessaliam, Bœotiam, Macedoniam, Ætholiam, Atticam, Argos, Corinthumque, Pelloponnensi partes præcipuas. Nec tantùm continentis provinciæ plenæ sunt*

Genebr.
Vale si captivæ, 10. tribubus in Iuda nomina earum?
Philo.

sunt colonijs Iudaicis: sed & insularum celeberrima, Eubœa, Cyprus, Creta, ne quid dicam de transeuphratensibus: excepta enim parte Babylonis, & aliarum præfecturarum, omnes urbes, quæ bonum agrum habent, à Iudæis incoluntur. Indicat Petrus, 1.

Iacob.1.1

Epist. 1. 1. scribens *electis advenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ & Bithiniæ*: & Iacobi, 1. 1. scripta constat epistola *duodecim tribubus* dispersis: idest, his, qui dispersi erant ex duodecim tribubus; quippe ex cunctis prognati fuerant in Ierusalem, & ex cunctis aliqui propter persecutionem dispersi. *Duodecim* dicit: non enim ad decem, quæ ultra Euphratrem clausas usque nunc; de quibus Amoros. Ansbertus in *Apocal.* 20. *Alij dicunt, Alexandrum Magnum, Macedonem in partibus Aquilonis has gentes inclusisse easque in tantum multiplicatas fuisse; ut viginti & quatuor regna de se reddidissent.* Quid mirum post tot sæcula?

20 Necdum finitus Orestes: restant difficiliora. Ad reditum de captivitate Babylonica necessarium fuit decurrere septuaginta annos; ut sæpe dixit Ieremias: *Cùm cœperint impleri in Babylone septuaginta anni; visitabo vos, & suscitabo super vos verbum*

Ierem. 29. 10.

meum bonum; ut reducam vos ad locum istum. Idem 25. 12. 2. *Paralip.* 36 22. & 1. *Esdr.* 1. 1. At dubium est difficile ex antilogijs, signare initium Babylonicæ captivitatis & servitutis, Petavius, p. 2. *Rationar. Tempor.* lib. 2. cap. 12. signat 4. ann. Ioakim, seu Ioacim Regis Iuda, & 1. Nabuchodonosoris; ex Ierem. 25. 1. *Verbum quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iuda, in anno 4. Ioacim: ipse est annus primus Nabuchodonosor Regis Babylonis.* Næ cæspites, quia Daniel. 1. 1. dicitur, *Anno tertio Ioacim*: igitur usus in Scriptura, annos non integros omitti & interdùm pro integris numerari.

Quando initium captivitatis Iuda per 70. annos?

Patet in transmigratione Iechoniæ, quæ facta dicitur, 4. Reg. 24. 12. *Anno octavo* Nabuchi; & Ierem. 52. 28. *In anno septimo.* Idem invenitur de numero annorum Davidis in regno. 2. *Reg.* 5. à 4. Vid. hic Sanctium, & Salmer. *Prolegom.* 9. *Quinquag.* 1. *Canon.* 30. Sententia præfata nobis non arridet: tùm quia illo in articulo tribus Iuda non est ducta in captivitatem, de qua est sermo: tùm quia de desolatione urbis locutus est Ieremias, ut dicit Daniel. 9. 2. *Ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam Prophetam; ut complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni.* Anno primo Nabuchodonosoris non est desolata civitas, sed anno decimonono. 4. *Reg.* 25. 8. & Ierem. 52. 12. Tunc *translatus est Iuda de terra sua*: v 27.

Daniel 1. *Interdum anni non integri omittuntur, & aliquando pro completis numerantur.*

Genebrard. & Caietan. in cap. ult. 2. *Paralip.* astruunt servitutem à captivitate Iechoniæ, de qua 4. *Reg.* 24. à 14. sed falluntur. Terra tunc non fuit desolata, ut prædictum Ierem. 25. 17. *Terra cunctis diebus desolationis egit sabbatum usque dum complerentur septuaginta anni.* 2. Paralip. 36. 21. Longè itaque à desolatione, ubi illo tunc pro Iechonia captivo, Sedeciam constituit Regem super Iudam Nabuchodonosor. 4. *Reg.* 24. 17. & *Ierem.* 37. 1. Longissimè à vero deviat Torniell. *Ann.* 3462. n. 3. qui signat initium septuaginta annorum post desolationem Ierusalem & transmigrationem Iuda, anno trigesimo quarto Nabuchi, dum denuò debellavit Ægytios; uti prædictum ab Ezechiele 29. à 17. *Tunc Iudæorum reliquias, quæ priori bello remanserant, secum in Babylonem transtulit: Hanc fuisse ultimam Iudæorum captivitatem, ab eodem Rege factam, ab eaque supputandos esse septuaginta iræ Dei annos, quos Zacharias terminari testatur anno Regis Darij secundo.*

Torniell.

Auctor ariolatur, & sine ullo in cogitationem fulcro, nova despicienda profert. Transmigrationes cunctæ referuntur, *Ierem.* 52. à 24. Si intelligit de Iudæis, qui fugerunt in Ægyptum, extincto Godolia (de quibus, 4. *Reg.* 25. 26) graviùs cadit causâ: quamdoquidem cuncti qui Ægyptum post cladem intrarunt, gladio, fame & peste mortui sunt. *Ierem.* 42. 22.

21 Captivitas (seu initium septuaginta annorum captivitatis) desumenda à vastitate Ierusalem, & templi excidio ac incendio. Ierem. 25. 11. *Erit universa terra hæc in solitudinem & in stuporem: & servient omnes gentes istæ Regi Babylonis septuaginta annis.* Terra omninò desolata; ita ut servire possint Regibus Babylonis omnes gentes dumtaxàt post templi alosim & urbis: quapropter non aliundè initium captivitatis. Ostenditur liquidò ex cit. loc. Paralip. ibi à v. 19. dicitur: *Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Ierusalem: universas turres combusserunt, & quicquid pretiosum erat demoliti sunt. Siquis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit Regi & filijs eius, donec imperaret Rex Persarum; ut compleretur sermo Domini ex ore Ieremiæ.*

Incepit calculus 70. annorum à desolatione templi & urbis.

Quid signatius in hanc causam? Exprimitur apodicticè ac apertè urbis desolatio, templi incensio, populi captivitas, & captivitatis tempus, simulque per Persarum Principem optata libertas: quæ quidem constat indulta à Cyro, ut di-

citur

citur ibid. v. 22. & 1. *Esdr.* 1. à v. 1. refertque unde motus in tantam erga populum beneficentiam, erga Deum munificentiam, Ioseph. 11. *Antiq.* cap. 1. de quo nos, *Tom.* 6. *T.* 8. *n.* 3.

22 Ergo sub Cyro concessa libertas, atque laxata captivitas; quippe tunc impleti servituris septuaginta anni à sacro Vate prædicti. At quomodò impleti dicuntur anno secundo Darij Hystaspis, tertij post Cyrum: *Zachar.* 1. 1. & 12. dicitur quòd tunc Septuagesimus annus erat.

Zach. 1. 12

An intelligendum de Dario Medo, successore Baltassaris, patruo Cyri? Ludicrum, uti videbimus. Ex argumento capitis præfati Zachariæ, genuina eruitur expositio Antilogiæ. Nihil ibi loquitur de captivitate ac liberatione Hebræorum, qui illo tunc iam erant in patria Duce Zorobabel, & altari erecto, templique fundamentis iactis; ut dicitur 1. *Esdr.* à 3. sed dumtaxat de urbis vastatione, quippe sine domibus; etsi nonnullæ, tenues, sine muris (quos post Nehemias erexit, 2. *Esdr.* 6. 15.) suspensâ templi erectione, quam præceperat Cyrus. 1. *Esdr.* 6. à 3. Unde Angelus dicit: *Domine exercituum, usquequò tu non misereberis Ierusalem & urbium Iuda, quibus iratus es: Iste iam septuagesimus annus est.* Attinitur planè ex responso propositum: igitur dixit Dominus: *Revertar ad Ierusalem in misericordijs: domus mea ædificabitur in ea.* Quare cùm facultas data à Cyro (& suspensa à Cambyse propter livorem, imposturasque Samaritanorum) plenè concederetur, oppressis Hebræorum æmulis, à Dario anno secundo; ab hoc anno numeratur finis angustiæ Iudæorum pro templo: qui quidem annus septuagesimus est ab excidio Templi Salomonis. Seder-Olam cap. 29. *Nempè* (subditur) *quinquaginta & duos annos post excidium Ierusalem. Hinc deinceps tres anni Cyri, quatuordecim Assueri, & secundus Darij, quo ædificatum est templum. Hanc enumerationem confirmat Zacharias.*

Sederol.

Hic annus septuagesimus desolationis, qui diversus dicitur ab anno septuagesimo captivitatis, ab AA. asserentibus servitutem incepisse à transmigratione Iechoniæ: ita ut primo anno Monarchiæ Cyri finierit annus septuagesimus captivitatis; & anno secundo Darij septuagesimus desolationis Urbis.

23 Refragor penitùs: etenim aliter & aliter numerandus est tam finis, quàm principium septuaginta annorum. Septuagesimus annus qui sub Cyro desijt; numerandus ab adventu primo Nabuchodonosor in Ierusalem, qui fuit anno primo regni eius. *Daniel.* 1. 1. Tunc nulla captivitas, sed tantùm dati obsides, ne qui defecerat à fide Ioacim, iterùm laberetur: constat nullum captivum è Iudæa duxisse Nabuchum usque ad annum sui regni septimum, & deinceps: Ierem. 52. 28. dicitur: *Iste est populus quem transtulit Nabuchodonosor: in anno septimo Iudæos tria millia viginti tres. In anno octavodecimo, &c.* ita observat Maldonatus in *Daniel.* cap. 1. & 2.

Non est alius annus septuagesimus captivitatis & alius desolationis.

Annus verò septuagesimus, completus anno secundo Darij Hystaspis (qui propriè captivitatis) incepit ab anno 19. regni Nabuchi, quo penitùs evertit urbem & totum regnum redegit in miseram captivitatem. Si hæccine captivitas non terminaretur anno secundo Darij, sed primo Monarchiæ Cyri; nequibant esse septuaginta anni: siquidem, ut astruximus ex Seder-Olam, à vastatione urbis & regni dumtaxat fluxerunt duo supra quinquaginta anni, usque in primum Cyri: & ut complerentur fulminati à Deo ex ipsa desolatione; necessariò perventuri in annum secundum Darij Hystaspis: qua de causa dicitur à Zacharia: *Iste iam septuagesimus annus est.* Apertè constat. Ab anno excidij Ierusalem per Nabuchum numerantur 52. anni, usque ad annum primum Monarchiæ Cyri. Excluso vastationis anno, dumtaxàt 51. post eversionem urbis regnavit Nabuchodonosor 24. annis: Evilmerodach, 21. Baltassar, 3. Darius Medus, Assueri filius, 2. post quem primus annus Monarchiæ Cyri: qui conficiunt unum supra quinquaginta: unde his additis 19. Regni Nabuchi, fiunt 70. qui terminantur anno primo Cyri, quo data potestas filijs transmigrationis redeundi in Iudæam.

Unde septuagesimus annus numerandus sub utroque Rege

Dele illos 19. annos, quibus regnaverat Nabuchodonosor, dum solo æquavit templum & urbem; & invenies totidem fluxisse à vastitate (quæ dicitur desolatio Ierusalem) usque ad annum secundum Darij Hystaspis: nimirùm supra 51. Cyri 3. Cambysis cum Magis, 14. duosque Darij, qui conficiunt 19. Quapropter evidenter astruitur, annos septuaginta captivitatis eosdem esse ac desolationis, finitosque in secundo Darij Hystaspis.

24 Ac occurrit Gordius nodus. Libertas Iuda, seu complementum 70. annorum, signatur post Babylonis eversionem: *Cum impleti fuerint septuaginta anni visitabo super Regem Babylonis, &c.* Ierem. 25. 12. & 50. à 2. subdit: *Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach: ... in diebus illis & in tempore illo, ait Dominus, venient filij Israel ipsi, & filij Iuda simul.* Capta est Babylon tempore Cyri: ergo sub

Cyro

Cyro completus est annus septuagesimus desolationis Ierusalem & captivitatis Iudæ; maximè tunc data facultate captivis redeundi in propria, quod factum est, & demonstratur, 2. Paralip. 36. 20. *Siquis evaserat gladium, ductus est in Babylonem, donec imperaret Rex Persarum, usque dum complerentur septuaginta anni*, &c. Ioseph. d. *lib.* 10. *cap.* 10. inquit: *Serviemus ei* (Regi Babylonis) *posterisque eius per annos* 70. *à qua servitute Persæ & Medi nos eripient, extincto Babyloniorum imperio; quorum ope dimissi, & huc reversi, templum ædificabimus denuò, & Hierosolyma restituemus.* Huc accedit, quod quùm dixit Zacharias, *Iste septuagesimus annus est*; quadraginta duo millia iam erant in patria, templo inchoato ac altari erecto, uti diximus, *num.* 22. implevit namque primo anno Cyrus, quod prædixerat Isaias, 45. 13. *Ipse ædificabit civitatem meam, & captivitatem meam dimittet.* Unde itaque complebitur annus septuagesimus remissionis, ac Iudæ felicitatis, anno secundo Darij, qui à Cyro quartus Rex Persarum, atque Medorum?

Ioseph.

Isai. 45. 13.

25 Difficilia sanè, sed eluenda in nostrum ex Scriptura argumentum. Priùs, arbitror, à Cyro iussum ædificari Hierosolymis templum, quàm implerentur septuaginta anni à Sanctuarij vastatione, & terræ captivorum vastitate. Propterea primo regni anno, *suscitavit Dominus spiritum Cyri Regis Persarum, qui iussit prædicari in omni regno suo etiam per scripturam dicens: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus, Deus cæli, & ipse præcepit mihi, ut ædificem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudæa.* Eadem 1. *Esdr.* 1. 2. Hoc consilio cum vasis templi, quæ tulerat Nabuchodonosor remisit, quibus placuit regredi cum Zorobabel, ac Principibus Iuda & Beniamin in templi fabricam; quod quidem munus inceptum (eius absentiâ expeditione in Scythas, ubi è medio sublatus) suspensum accusatione Chutæorum, toto Cambysis tempore usque ad annum secundi Darij Hystaspis; ut dicitur 1. Esdr. 4. 24. *Tunc intermissum est opus domus Domini in Ierusalem, & non fiebat usque ad annum secundum Darij Regis Persarum.* In hoc anno dicit Zacharias, impletum esse tempus captivitatis & liberationis, à templo scilicèt destructo usque ad templum erectum; & iurè: etenim si sub Cyro fieret, non essent desolationis & captivitatis septuaginta anni, quos decreverat efficaciter Dominus; sed tantùm supra unum quinquaginta, ut vidimus: & permisit per novendecim annos intermitti templi fabricam, ne viderentur irrita Numinis verba. Populum in templi renovationem ante tempus Cyrus remisit, sed Deus obstitit, ut implerentur septuaginta anni, quorum ultimus secundus Darij Hystaspis, & septuagesimus à desolatione urbis, in quo Darius iussit impleri exactè decretum Cyri. 1. *Esdr.* 6. à 1.

2. Paral. 36. 22.

Fabrica templi à Cyro iussa. quare suspensa

26 Confirmatur ratiocinium ex discrimine minacis prophetiæ in Iudæos, & alias nationes. *Erit universa terra hæc in solitudinem & in stuporem: & servient omnes gentes istæ Regi Babylonis septuaginta anni.* Ita in omnes nationes, quæ in circuitu terræ Sanctæ, minatur Ieremias, 25. 11. De filijs Iuda dicit, cap. 27. 7. *Servient ei, & filio eius, & filio filij eius*: & 2. *Paralip.* 36. 20. *Servivit Regi, & filijs eius, donec imperaret Rex Persarum.* Venit Rex Persarum Cyrus, & deinceps non servivit, sed in Babylone (non ut aliæ nationes captivæ) degit: etenim perperam diceretur violentam subire servitutem; quùm à Cyro domino accepisset libertatem. Servierunt quinquaginta & uno annis Nabucho & filijs eius; sed usque ad septuagesimum, qui fuerunt in Babylone, potiti sunt libertate, ut floreret manumissione gratuita gratia Cyri, & simul transirent septuaginta anni à desolatione templi: quod tempus captivitas Iuda dicitur, & uti servitus à ferè cunctis signatur; haud quia ibi vixerint sub captivitate toto tempore, sed quia illuc transmigrarunt captivi. Liquet ex Baruch, 6. à 1. *Abducemini in Babyloniam captivi à Nabuchodonosor Rege Babyloniorum. Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, usque ad generationes septem: post hoc autem educam vos cum pace.* Quomodò septem generationes in septuaginta annis; facessit Interpretes; ex quorum enodatione ampliores inextricabiles difficultates, ubi nulla est, ut perspicuè ostendam. Generatio hic non sumitur pro successione; sed pro genitorum varietate, sive sint eiusdem, sive alterius generis. Quare hic generatio est mutatio rerum, quæ semper usuvenit mutatione personarum. Septem ergo fuere Reges intra spatium septuaginta annorum, quibus filij Iuda cum cæteris contribulibus extra patriam: Nabuchodonosor, scilicèt, Evilmerodach, Baltassar, Cyrus, Cambyses, Smerdes Magus, & Darius Hystaspis; in cuius anno secundo desijt septuagesimus à desolatione templi & urbis. Ex quo patet, non primo Cyri anno, sed Darij secundo terminum exilij finitum; quippe tunc pervenit in generationem septimam à Do-

Ierem. 27. 7.

Baruch. 6. 1.

Generatio pro successione dignitatis, non generis.

Domino in populi libertatem post annos septuaginta destinatam: & simul quàm exactè tunc dictum à Zacharia: *Iste iam septuagesimus annus est.*

27 Desolatam fuisse terram Iuda cum Metropoli constat ex dictis: cur autem desolata & non terra Israel, signat Iosephus, d. lib. 10. cap. 11. inquiens: *Salmanasar in vacuas Israëlitarum sedes deduxit gentem Chutæorum, qui prius in intima Perside & Media fuerat, Samaritæ deinde vocati, à regione in quam demigrarunt. Rex verò Babylonius pro abductis duabus tribubus nullam gentem in eam regionem reposuit: quo factum est, ut Iudæa cum Hierosolymis, ac templo, per septuaginta annos deserta maneret.* En expositio nostra singularis, qua enervantur coniecturæ & ratiocinia AA. distinctis temporibus initium septuaginta annorum testimonijs sacris attestantium: igitur ad unguem sine obice excogitabili quadrat; & liquet quam amicè conveniant, quæ contraria primo aspectu videntur sacra allata testimonia. Ut fusè videris, adi Canum, lib. 11. de *Loc.* cap. 5. argument. 9. Pererium, Lyranum, Sanctium, Alapide, Castrum, Riberam in loc. sacr. cit. Maluend. hic & 2. de *Anti-Christ.* cap. 15. Barradium in *Evangel.* lib. 5. cap. 17. Gordon. *Chronolog. qq.* à cap. 12. Lactant. Firmian. 4. *Instit. divin.* cap. 5. Euseb. in *Chronic.* num. 1426. Cyrill. lib. 8. *Contr. Iulian.* Clement. Alex. 1. *Stromat.* Hieronym. in *Ierem.* 25. *Ezech.* 4. & *Proœm. in Agg.* Hermann. Schedel, & Marian. Scot. in 5. *Mund. ætat.* Iul. Hilar. de *Mund. durat.* Azor, *Tom.* 1. *lib.* 6. *q.* 11. *cap.* 56. Ioann. Lucid. 2. de *Ration. tempor.* cap. 11. ex Iulio African. *cap.* 5. & Suarium, Tom. 1. in 3. *p. D. Thom.* disput. 6. sect. 1.

Ioseph.

Cur desolata dicitur Ierusalem & non Samaria?

28 Ut magis eluceat præfata expositio: dices. Ergo saltem qui in Ierusalem ascenderunt cum Zorobabel, non fuerunt in Babylone annis septuaginta: in omnes enim, ut vidimus, fulminatum decretum, ut luerent pœnas servitutis ac captivitatis septuaginta annorum. In Scriptura usus est, nullos dici, ubi sunt pauci. Absolutè dicitur Ierem. 44. 27. *Consumentur omnes viri Iuda, qui sunt in terra Ægypti*: & v. seq. *Revertentur de terra Ægypti in terram Iuda, viri pauci.* Quo quidem patet, paucos dici nullos. Idem dictum, cap. 42. 17. *Omnes viri qui posuerint faciem suam, ut ingrediantur Ægyptum, ut inhabitent ibi, morientur.* Sophonias etiam dixit in præsentem articulum: *Disperdam homines à facie terræ dicit Dominus: extendam manum meam super Iudam, & super omnes habitantes Ierusalem & disperdam de loco hoc*: & nihilominùs plures remanserunt, ut refertur à Ieremia cap. 40. ubi v. 11. *Omnes Iudæi, qui erant in Moab & in filijs Ammon & in Idumæa, & in universis regionibus, audito quòd dedisset Rex Babylonis reliquias in Iudæa, & quòd præposuisset super eos Godoliam, reversi sunt, & venerunt in terram Iuda.* Quid clarius in nostrum propositum? Vide dicta, *Tom.* 4. *T.* 8. *n.* 22. Quid ergo quòd Zorobabele duce venerint quadraginta duo millia, respectu multitudinis, relictæ, seu remanentis in ditione Babylonis? Hi qui respectivè numero pauci, quasi nulli: quapropter omnes more usitatæ locutionis, qua quod non plenum pro nihilo reputatur; in Babylonia degere septuaginta annis, usque ad annum secundum Darij Regis Persarum atque Medorum.

Nulli dicuntur, si pauci. Ierem. 44. 27.

Sophon. 1. à 3.

29 Denique dices: Scriptura nihil refert de reditu Iudæorum nisi sub Cyro: ergo vel numquàm regressi, vel venerunt cum Zorobabele, necdùm septuaginta annorum solutâ captivitate. An regressi cum Esdra, vel Nehemia (quos unum facit Briet. *ann.* ab Urb. Condit. 299.) cum quibus multi è captivitate ascenderunt Hierosolymam? Nugæ: etenim Esdras venit anno septimo Xerxis, filij Darij, & Nehemias ann. 20. 1. *Esdr.* 7. 8. & *lib.* 2. à 1. Anno ergo secundo Darij dimissus est plenè populus in patriam, quippe tunc expletus septuagesimus exilij: etenim essò in textu canonico non sit, est tamen. 3. *Esdr.* 4. à 42. supponiturque factum, quoniam Deus fidelis in promissionibus suis. Quicquid innuit loc. cit. Esdras, fusiùs profert Ioseph. d. *lib.* 11. *cap.* 4. *Zorobabel admonuit* (inquit) *Darium, voti, quo se obligaverat, si adipisceretur potestatem regiam: id autem erat, denuò condere Hierosolyma, & ibi templum instaurare, ac deinde sacra vasa olim per Nabuchumdonosorum inde sublata, & Babylonem perlata, restituere. Tum Rex lætus scripsit Toparchis & Satrapis, iubens eos deducere Zorobabelem, eosque qui unà profecturi erant, ad instituendam & absolvendam templi fabricam. In quibus literis hoc quoque adscriptum erat; iubere & velle Regem, liberos esse omnes Iudæos, quotquot ex captivitate, Hierosolyma postliminio redierint. Idumæis etiam & Samaritanis imperavit, ut agros qui aliquando Iudæorum iuris fuissent; antiquis possessoribus redderent, atque insuper quinquaginta talenta in fabricam templi conferrent. Denique de remittendis sacris vasis, deque Iudæorum restitutione, confirmavit omnia, quæ*

3. Esdr. 4. à 62.

Duplex remigratio, [illegible]da cum Zorobabele.

Ioseph.

priùs Cyrus decreverat. Zorobabel autem hanc gratiam à Rege consecutus, quamprimùm egressus est Regiam, suspiciens in cœlum, gratias egit Deo, & Babylonem profectus est, lætum popularibus nuncium afferens. Quo audito primùm gratias egerunt Deo pro reddita sibi patria: deinde ad epulas & compotationes versi, per huiusmodi hilaritates continuos septem dies exegerunt, & ob receptam patriam, cùm natalitiam festivitatem denùo celebrantes. Deinde Duces Hierosolymitanæ profectionis ex sua quemque tribu elegerunt, comparatis & iumentis, quæ uxores ac liberos suos vehèrent: deducentibusque quos Darius ad hoc ipsum miserat, genialiter viam cimentiebantur hilares, personantibus omnia tibijs, & cymbalis perstrepentibus, prosequente per lusum ac lætitiam & reliquâ Iudæorum multitudine, nam certus numerus è singulis cognationibus selectus proficiscebatur. Hoc tantum dicam compendio: fuisse felicèt pubertatem egressorum quater mille millia & ſeccenta viginiti millia, dumtaxat ex tribu Iuda & Beniaminita (Sic de reliquis, quod ibi videtis) *reliqua verò multitudo paulisper discedentes profecuta, domos quisque suas rediit.*

Numerus redeuntium sub Dario.

30 Iam iter meabile in nostrum pleonasmum; quippe huius reversionis in dilectam patriam argumentum: nimirum postquàm in Babylonem flentesque euntesque iverant; venientes atque exultantes, à servitute veniebant. Unde in solamen cordis, flentis præ afflictorum, exilio gravi sauciorum, amaritudine; dicitur: *Venientes autem venient cum exultatione.* At quomodò cum exultatione, si in huiusmodi tractu dicitur per Ieremiam: *In tempore illo, ait Dominus, venient filij Israël, ipsi, & filij Iuda simul: ambulantes & flentes properabunt?* Præ gaudio arbitror, ex libertate tantæ tyrannidis, ac consummatione diuturnæ servitutis. Non novum: æquè ac dolor, lachrymas elicit lætitia profusior. *Illicò lachrymæ præ gaudio:* ait Terent. in *Adelph.* Act. 4. scen. 1. v. 20. *Lachrymæ sapiculæ de gaudio procedunt.* Apulcius, *Metamorphos.* lib. 1. & Tit. Liv. 5. *fecit.* 11. *Certatim Patribus, plebique manare gaudio lachrymæ. Læti ergo & manantibus præ gaudio lachrymis consalutant Alexandrum milites:* ait Curtius, *lib.* 7. *cap.* 8. Vid. hic, *Tautolog.* 4. *num.* 4. & *Tom.* 2. *T.* 7. *D.* 4. *num.* 2. Eluxit contrarius effectus ab unica causa in templi Hierosolymitani erectione, ad quam ascenderant de captivitate: igitur vix parietes è terra elevabantur surgentes, quùm *Seniores, qui viderant templum prius, cùm fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum; flebant voce magnâ, & multi vociferantes in lætitia, elevabant vocem: nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus.* 1. Esdr. 3. à 12. Præscribitur exultatio, lib. 3. cap. 5. à v. 2. *Darius Rex misit unà cum eis equites mille, donec deducerent eos in Ierusalem cum pace, & cum muſicis, & cum tympanis & tibijs.* Secundum multitudinem dolorum in corde, propter servitutis dirissimæ pœnas; ita consolationes lætificaverunt regredientium animas. Lætatisunt pro diebus, quibus humiliavit angustia, annis quibus viderunt catenata mala; & secundum quæ viderunt. *Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam iucunditatem* dicit Baruch, 4. 29.

Psalm. 125. 6.

Ierem. 50. 4.

Lachryma à gaudio.

1. Esdr. 3. à 11.

Baruch. 4. 29.

31 Ita ergo Propheta, describens exitum, & ita fausium in conversione captivitatis Sion; dicit: *Facti sumus lætantes: tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione.* Quasi sine halitu vitali erant Hebræi sine Ierusalem, maximè templo destructo, quin haberent in extrema tegula, quò possint dirigere, promere ac reddere vota sua. Unde captivi ducti dicunt Psalm. 136. 1. *Super flumina Babylonis, illic sedimus & flevimus dum recordaremur Sion.* Lachrymas eliciebat gloriæ amissæ memoria, & intermissa captivitate lætitia: etenim premebat in fletum corda absens felicitas, atque comes individua calamitas. Quomodò tunc cantabitur canticum, ubi aviditas in sitim bibebat absynthium?

Ubi supr.

Hierusalem delitium Hebræorum.

Carmina nulla canam.

Virgil. v. Eclog. v. 78.

Levet memoria urbis, quicquid exilium infert captivis doloris. *Si oblitus fuero tui Ierusalem, oblivioni detur dextera mea.* (Ovid. 1. *Amor.* Eleg. 6. vers. 35. & 10. *Metam.* fab. 5.

Ovid.

Hanc ego si cupiam, numquàm dimittere possum.
Ante vel à membris dividar ipse meis.
Semper eris mecum, memorique hærebis in ore.)

Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non memincro tui (Virgil. 4. *Æneid.* v. 335.

Virgil.

——— *Neque me meminisse pigebit,*
Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.)

Imago illiditi in annulo.

Alludit morem priscum trahentium in annulo imaginem Numinis, aut Imperatoris: unde

Plin.

Plin. *lib.* 21. *cap.* 7. inquit: *Digitis Deos gestant.* Vota ex amore extendit captivitati mancipatus, sed liber in dilectionis demonstrationem affectus. *Si non proposuero Ierusalem in principio lætitia meæ.* Ovid. d.

Plin.

Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt.

Usus fuit iuberi captivos canere, vel propter cantus varietatem, vel propter victoriæ recordationem, estò indigenarum haberetur modulamen. De Alexandro dicit Q. Curt. 6. *Histor.* 2. *Non contentus artificum, quos è Græcia excitaverat; captivæ fœmina iubebantur canere peregrinis auribus carmen.* Idem Liv. de Paul. Æmil. lib. 45. sect. 32. Haud aliter Babyloni insolemes; sed in terra aliena, memorum Ierusalem (quæ summa illorum lætitia, ad quam dirigenda solummodò modulamina (canticis silentium fit; quippe dumtaxat Numen decebat hymnus in Sion. Totus articulus captivorum atque præsentium circunstantiarum, describitur à Virgilio, sed aliò ducta cogitatione, *Eclog.* 1. à v. 3. Insignes utique Urbes: sed quid respectu Ierusalem? Inclytæ profectò, ac magnæ; at quid cum perfecto decore & gaudio universæ terræ: Claræ.

Ovid. Ps. 136. 3.

Q. Curt.

Verùm hæc tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.
Nos patriam fugimus, & barbarus lentus in umbra,
Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arva.
At nos hinc alij sitientes ibimus Afros,
Pars Scythiam & rapidum Cretæ veniemus Oaxem;
Et penitus toto divisos orbe Britannos.
En unquàm patrios longo post tempore fines
Pauperis & tugurij congestum cespite culmen.
Post aliquot mea regna videns mirabor aristas?
Impius hæc tam culta novalia miles habebit?
Barbarus has segetes? En quò discordia cives
Perduxit miseros. En queis consevimus agros.
Sæpe malum hoc nobis, si mens non læva fuisset;
De cœlo tactas, memini, prædicere quercus,
Sæpe sinistra cavâ prædixit ab ilice cornix.
Quid faceremè Neque servitio me exire licebat;
Nec tam præsentes alibi cognoscere Divos.
Hic mihi responsum primus dedit ille petenti;
Ante leves ergo pascentur in æthere cervi,
Et freta destituent nudos in littore pisces;
Quàm nostro illius labatur pectore vultus.
Et quæ tanta fuit illam tibi causa videndi?
Libertas, quæ sera tamen respexit inertem:
Respexit tamen, & longo post tempore venit.

Virgil.

Et dum venit pectori avidissimè expectanti, in patriam exules venerunt cum exultatione.

32 Non solùm venerunt exultantes, sed venientes. Hic Pleonasmus genuinè potest exponi ex dictis Tom. prioribus, queis invocæ phrases, uti: *Loquens locutus, Euntes ibant, Expectans expectavi, Silens conticescis,* &c. Quæ sine obice per adverbium delicantur. Geminatur ergo adventus participio verbi, ut firmitas notaretur in divina reditus promissione: q. d. Infallibiliter venient, uti accidit. Ducto (sicut priùs in captivitatem regno Israël) infelici Iuda; dubium, fovente rumore, an redirent, qui tunc ab illo abacti, in desertam mœstitudine patriam, sicut non redierant aliæ decem tribus: dicturque meditatò: *Venientes venient*; quippe illæ exules, amandatæ, expulsæ, sparsæque in perpetuum: Iuda verò dumtaxat ad septuagesimum annum; post quem remigraturas duas tribus, cum alijs ex alijs, promiserat Dominus, ut videmus. Sensus ergo est: quamvis sine spe nationum confinium regni Iuda, ibant euntes, & præ vexatione flentes; mentita est iniquitas sibi ex odio ac cordis putredine & aversione: equidem eunies venient, dato ac consummato tempore. In ipso articulo regressum cogitare quibant adversarij, si mens non læva fuisset: etenim pro decem tribubus Chutæi sufficti, quippe non remigraturi, & ad reditum Iuda terra perstitit in desolatione. Vide *num.* 27. Unde euntes modò non venient; sed venient, cùm venerit tempus, & impleatur captivitatis septuagesimus annus. *Circumdabo domum meam, ex his qui militant mihi euntes, & re-*

Participiali pro adverbio.

Expositio 6.

Secunda.

vertentes: Dicit Dominus, Osee. 9. 8. Non alij, neque est Israël, neque ex nationibus quas simul evulsit Nabuchodonosor. Malach.1. à 4. *Si dixerit Idumea: Destructi sumus, sed revertentes ædificabimus quæ destructa sunt: hæc dicit Dominus: Isti ædificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus, cui iratus est Dominus usque in æternum: oculi vestri videbunt, & vos dicetis: Magnificetur Dominus super terminum Israël.*

Habac 2.3 — *Expositio 3.* — *Veniens nomen Messiæ.* — Hebr. 10. 37. — *Antonomasia.*

33 Quod sine dubio futurum, hac phrasi exprimitur. Ita de Messia apud Habacuc: *Adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur: si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet.* Hoc est, tandem tandem veniet. Sicut stillicidia stillantia super terram: guttatim, non impete; sed sicut ros descendet: post tempus & tempus; ut appareat in novissimis temporibus. *Veniens* & *Venturus*, est nomen Messiæ. *Psalm.* 117. 26. *Agg.* 2. 8. *Malach.*3. 1. *Ioann.*1.15. 6.14. *Matth.*11.3. & *Apocal.*1.4. Quapropter dum dicitur à Propheta: *Veniens veniet*; & à Paulo: *Qui venturus est, veniet*; idem est, ac dicere: *Messias veniet*, quia *Qui venit*, vel *Veniens* antonomasticè dicitur, eò quòd tempore præfinito venturus. Ita geminatione astruitur eventus certitudo, quasi *Venient* profectò, sanè, certè, proculdubiò, reapse. Ezech.30. 9. *Absque dubio veniet.* Ita sensus illorum quæ successivè fiunt, & sunt in via, cuius aliquando meta; sicut quæ iam in quiete, delicantur pallilogiâ. Ovid.3.*Trist.* 2.v.17.

Ut via finita est, & opus requievit eundi.

Ovid. — Senec.

Hic supponitur certitudo Venturi, quasi iam posuerit in via gressus suos; sed in præsentiam ignoretur adventus. *Nondum enim venisse apparet, quod venit* (ait Senec. *Epist.* 117.) *Ver secuturum est. Scio nunc hyemem esse. Æstas secutura est. Scio æstatem non esse. Maximum argumentum habeo nondum præsentis, futuram esse. Spero, sed interim non sapio.* Similiter in nostra Tautologia. *Venientes venient*, scilicet, *ita quidem, certocertius.* In Scriptura ubi non apponitur geminatio, adhæret aliqua particula emphatica; qua significatur firmitas promissionis. 1. Reg.2.31. & 4. cap.20.17. *Ecce venient dies.* Ierem.23. 5. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus.* Zachar. 9. 9. *Ecce Rex tuus veniet tibi*: sic alia. *Ecce* demonstrativum, sicut *Veniet* futurum: & unitur quod videtur oppositum signando futuri demonstrationem; ut explicet vaticinium promissionis certitudinem. Genes. 15. 16. *Generatione quarta revertentur huc.* In Hebræo periodus exprimitur per geminationem: *Revertentes revertentur.* Vide dicta, *Tom.* 4. *T.*2. *n.*17. Virgil.1. *Æneid.* v.26.

Emphatica particula pro geminatione. — *Expositio 4.* — Virgilio.

Hinc populum latè Regem, belloque superbum
Venturum excidio Lybiæ. Sic volvere Parcas.

Propertius, 1. *Eleg.* 6. v. 35. *Veniet non immemor hora.* Denique Cicer. ad *Quint. Fr.* signat actualitatem in futuro, dicens: *Non enim sumus sine cura venientis anni.*

Venire pro evenire. — Isai.41. 5. *Pro apparere.* — Ioan.4.25. — *Expositio 5.* — Hebr.10. 37.

34 Venire interdum usurpatur pro evenire, quasi casus vel fortuitò. Unde Senec. de *Provident.* cap.5. inquit: *Non incidunt, cuncta, sed veniunt.* Cicer. ad *Tiron.* astipulatur: *Feliciter rem tibi istam venire cupio.* Non ita accipiendum venire in Tautologia; sed meditatum propositum, & promissionis exhibitio, quod duplici verbo æquivalentis significationis signat David, Psalm. 37. 12. *Appropinquaverunt, & steterunt.* Isai. *Appropinquaverunt & accesserunt.* Septuagint. *Appropinquaverunt, & venerunt*; accepto *Venire* pro *Apparere*, vel *Ostendi*: quæ quidem acceptio aliquando in Sacr. Bibl. *Venit Ioann. neque manducans, neque bibens: venit filius hominis*, &c. idest, ostensus, apparuit inter homines filius hominis, visus etiam Ioannes. Genes.19. 1. *Venerunt duo Angeli Sodomam*: cap.20. 3. *Venit autem Deus ad Abimelech.* Numer.22.20. *Venit ergo Deus ad Balaam.* Perspicuo Deuter.33. 2. *Dominus de Sinai venit, apparuit de monte Pharan.* Quo intelligitur illud Samaritanæ dicentis: *Scio quia Messias venit: Cum ergo venerit.* Non implicat, quippe sententiæ sensus est: Scio Messiam venturum; sed cùm venerit, &c. Vel Scio, Messiam venisse; sed cùm apparuerit, & se nobis manifestaverit: *nobis anunciabit omnia.* Idem sensus in testimonio Pauli: *Qui venturus est, veniet*: idest, apparebit. Non secus dilucidatur Pleonasmus. *Venientes venient.* Qui euntes in Babylonem abierunt, ducti per Nabuchodonosor; venientes apparebunt in sancta Ierusalem. *Ne timeas serve meus Iacob: ecce ego salvabo te de terra longinqua, & semen tuum de terra captivitatis eorum, & revertetur.* Ierem.30. 10.

Expositio 6. Verbum pro adverbio in duplici verbis.

35 Aliter interpretari possumus, accipiendo verbum pro adventu, & participium pro tempore & modo. De modo, *num.* seq. Usuvenit sæpe unum è verbis summi in sententijs pro velocitate temporis vel actionis. Luc.7. 3. *Ut veniret & sanaret*: hoc est, ut

ut citò sanaret, vel ad sanitatem quamprimùm veniret. Ioann. 11. 34. *Veni & vide*: idest, statim videbis. Ierem.11. 19. *Venite mittamus lignum* (Hebr. *Taxum*) *in panem eius. Venite*, pro *Actutum* inficiamus veneno cibum eius. Idem in Psalm.94.1. *Venite exultemus Domino.* Psalm. 33. 12. *Venite filij, audite me*: scilicet, *protinus.* Constat ex Hebræo usitata dialectus. *Veniet veniens ad templum sanctum suum.* Malach. 3. 1. ubi Vulgat. *Statim veniet.* Haud aliter in præsenti articulo. Ex captivitate filij Iuda *venientes venient*: videlicet, citò venient; quasi in procinctu sunt ut in patriam revertantur: velociter, faxò venient. Ierem.27. 16. *Ecce de Babylone revertentur nunc citò. Nunc citò* & *Ecce*, promptitudinem indicat, quasi propè. Floridè Plautus & appositè. *Curro curriculò domum.* In *Mostell.* Act.2. scen.1. v.15. & in *Pers.* Act.2. scen.2.v.17. *Vola curriculò*: iuxta animum & propositum velocitatis non dicit *Veni* & sed *Curre*: & quasi ipso cursu velocitas tarda, addit meditantes *Vola.* Ita igitur firmitas promissionis de regressu in patriam filiorum Iuda. *Veniens* & *venientes*, citò & ita velociter, ita perniciter; ut in cursu non sit cursus, sed volatus. Revertentur. *Assument pennas sicut aquilæ; current.* Isai. 40. 31. Clariùs Osee, 11. 11. *Avolabunt quasi aves ex Ægypto, & quasi columba de terra Assyriorum: & collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.* Sic pernix adventus Iuda in desertam avitam patriam. *Transibit in pace: semita in pedibus eius non apparebit.* Isai.41. 3. Sil. italic. 3. v. 308.

Plaut. — *Cor in optato cursu volat.*

Tanta fuga est: certant pennæ, campumque volatis
Cum rapuere, pedum frustra vestigia quæras.

Sil. Ital. — Senec. *Amor non patitur moras.* — Syr.

Hic aliter plantâ, non quasi venientes; sed ut venientes ad vota: gradu veloci, quia ad optata non imus, sed currimus, sed volamus; igitur anima non movetur pedibus, sed affectibus. Plaut. *Trinum.* Act.4. scen. 3. v.3. *Adde gradum, appropera.* Solicita res est amor. *Nec patitur moras*: inquit Senec. in *Hercul. furent.* v. 587. Exules venientes venient, postquàm impletus transmigrationis septuagesimus annus: non plus, minusve, sed temporis præfiniti nec plus nec minus. *Venientes venient properi*: dicit Syrus. *Gaudentes revertentur.* Æthiop.

Expositio 7. — *Iuxta mœsti tuniam cœleste consolationes.* — *Miracula singularia & stupenda in libertate Sion.*

36 Hic est modus, dato ad remigrationem tempore: q. d. Non solùm illo tunc venient venientes, sed exultantes. *Venientes venient cum exultatione.* Hinc Iuda pro reditu in amissa, & plus amissione optata; dicit de captivanda captivitate, & promissæ reductionis promptitudine, Habac.3. 19. *Ponet pedes meos quasi cervorum: & super excelsa deducet me Victor, in psalmis canentem.* Vidimus, *num.*29. Exultavit lætabunda & laudans, dum solvit vincula colli sui captiva filia Sion. Quid mirum? Reduxit, qui eduxit. Reduxit lætantes, qui eduxit flentes. At quorsùm? Dixit Isai.61. 3. *Ut ponerem lugentibus Sion, & darem eis pro cinere coronam, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris, & vocabuntur plantatio Domini ad glorificandum.* Sicut in exitu querelis ac lachrymis præ dolore resonabat terra; æquè in reditu iubilo ac iucunditate personabant corda. Genialiter, festivè ac gloriosè redibant in patriam, felicitatem pristinam; ut patet exuberante gratiâ Regis Persarum, qui pro regno, ædificij templi & Urbis fecerat votum, ut dicitur 3. *Esdr.*4.43. & à Ioseph.d.*lib.*11.*cap.*4. Sed quid hæc cum portentis quæ Deus patravit in regressum, servitutis diræ confracto vinculo? Audi. *Exurge Ierusalem & sta in excelso & vide collectos filios tuos ab oriente Sole usque ad occidentem, in verbo sancti gaudentes Dei memoriâ. Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore, sicut filios regni. Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes, & convalles replere in æqualitatem terræ; ut ambulet Israel diligenter in honorem Dei: obumbraverunt autem & silvæ, & omne lignum suavitatis Israël mandato Dei. Adducet enim Deus Israël in lumine maiestatis suæ.* Hactenùs Baruch. 5. à 5. Quando simul tot portenta: Memoriam fecit mirabilium suorum, quasi torrentem inundantem gloriam Gentium. *Adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum Ierusalem.* Isai.66. 20. Sive reverà, sive hæc cuncta metaphoricè sumantur; indicia sunt summæ peroptabilis commoditatis, fomitis exultationis. Magnificavit Dominus facere cum eis. Vide *num.* 18. Hinc dicunt: *Facti sumus lætantes.* Maluend. *Facti sumus velut qui somniant.* Ultra spem magnificè dignari, igitur tanta moles honoris, quantam nec concipere poterant vel somniantes. Ita festivus populus (retorqueatur Propert. 2. *Eleg.* 14. v. 11.)

Dum demissis supplex cervicibus ibat,

Non

Non iam cantabant canticum in terra aliena. Quid? Sumendum ex Ethnico, *Eclog.* 9. à v. 62.

—*Tamen veniemus in urbem.*
Cantantes ut eamus, ego hoc te fascie levabo:
Virgil. *Carmina tum melius, cum venerit ipse, canemus.*

37 Filij transmigrationis urbi *appropinquaverunt*, sic & *accesserunt*; quippe sine mora in via, amputantes retinacula, *ne de sinat appropinquare, qui cessarit accedere*: dicit Leo Pap. de *Passion.* serm. 11. & Virgil. 12. *Æneid.* v. 565.

Leo Pap. *Nequa esto mora.*
Idem. *Nequis ob inceptum subitum mihi segnior ito.*

Homer. 18. *Odiss.* v. 387. *Si Ulysses veniret & accederet*: ideſt, accederet veniendo sine mora in via, ut rediret solicitus in propria. Hæc solicitudo, dum agitur quod agitur animo attento & intento in agendum. Plaut. *Pers.* Act. 2. scen. 2. v. 3. *Fac rem hanc cum cura.* Pro perfectione actionis sæpiculè placuit phrasis. *Bacchid.* 3. 1. v. 12. *Factis, qua facis.* Addit in *Trinum.* 2. 2. v. 110. *Age rem cura.* In *Stich.* 5. 4. v. 33. *Age, si quid agis, age.* Virgil. 9. *Eclog.* v. 65.

Quid fit in actione solicitudo? Plaut. Virgil. *De fine plura puer, & quod nunc instat, agamus.*

Quoniam, ut observat Senec. *Epist.* 1. *Vita pars maxima elabitur nihil agentibus, tota aliud agentibus.* Hinc Doctor Gentium optat, quod Romani sint *solicitudine non pigri.* Per Bebæsim, q.d. Non solùm non pigri, sed & soliciti. Euripid. in *Ion.* v. 290. *Advena, non civis, ex altera terra.* Iuvenal. Satyr. 14. v. 70. *Sine labe, vitioque carentem.* Lucan. 10. *Pharsal.* v. 76. *Illicitosque thoros, & sine coniuge partus.* Plutarch. ad *Princip. indoct.* etiam: *Regula recta, non obliqua.* Testimonia in sacris, usquequaque quapropter missa facio. Unde sæpe negatio sumitur pro *Non solum non.*

Rom. 12. 11. *Beccusis.*

Epexegesis. 38 Aptiùs delicatur per Epexegesim, quasi solicitudo sine pigritia sit agentis, & in opus satagentis: etenim si non prælens circa præsentia animus, est pigra solicitudo: & non solicitudo cum pigritia. Liquet præfatis sacris auctoritatibus. *Appropinquaverunt & accesserunt.* En vera solicitudo, quippe cum pigritia qui videbantur soliciti, *appropinquaverunt & steterunt.* Non anxij in opere & ad opus. Sunt in negotio otiosi & debent esse *in negotijs negotiosi*; ut ait Plaut. in *Mercator.* Act. 1. scen. 2. v. 79. & Catull. Carm. 67. v. 24.

Isai. 41. 5. Pf. 17. 12. *Pigre agendo, aliter agitur.* Catull. *Ut tibi tunc toto pectore solicita.*

Hugo hic: *Solicitudine non pigri. Omissio* (inſit) *est respectu actus debiti*: *negligentia respectu circunstantiæ debitæ*; *quando quod fit, non sit modo, quo debet fieri.* Hinc Ierem. 48. *Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter.* Hebr. *Negligenter.* Constat in opere solicitudo non pigritia; quippe aliquid detrahit operi negligentia. Alapide favet cogitationi nostræ. *Soliciti* (ait) *non tantum bovore, sed & favore, officio, ope, curâ; idque non pigrè, sed sedulò, studio, diligentiâ.* Arab. *Non pigri, sed solerter*: *in solertia non pigri.* Nerbosè Syr. *Amantes & diligentes*, quasi pigritia opposita amori & charitati. Charitas non quæris quæ sua sunt, & amor ad opus in nulla fede moratur. Caietanus distinguit in idem propositum, virtutis donum & usum; subiungitque: *Solicitudine: ecce donum. Non pigri: ecce usus.* Oth. Vænius, *Emblem. Amor.* 48, succinit:

Hug. Ierem. 48. 10. *Discrimen omissionis & pigritiæ.* Alapid. Caietan. *Acer & irrequietus amans animo omnia versat,*
Ardet, & haud ullis permanet ille locis.
Oth. Væn. *Versatur.*

39 Cuncta expedita: modò ad versiones. *Venientes veniunt cum exultatione.* Hebr. *Veniendo veniet in laude.* Syr. *Venient properi.* Æthiop. *Gaudentes revertentur.* Malvend. *Venire veniet in acclamatione.* Alij apud illum: *Omnino redeat cum cantu. Festinus redibit, ac lætus. Veniendo veniet cum jubilo. Redeuntes gaudio pleni.* Augustin. *Corona gaudiorum & exultationis.* Singulis expositionibus aptavimus interpretum cogitationes: modò inferam Didascalijs; ut percepto fructu ex fletu, repleat iucunditate, quando veniant & apparebo in conspectu Domini.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. Succurs.

1. *Venientes veniunt*: ideſt, *Tandem, tandem venient.* In philautia nec spes: etenim cum cæca sit; numquàm veniet in cognitionem erroris, quia semper diligit originem cæcitatis.

2. *Venientes veniunt*: Aliquod latet venerabile fidei arcanum, dum exprimitur suppositum. Sunt qui non venientes veniant? Sanè, per Numinis mirificam gratiam. Sunt infantes Innocentes, quos sustulit Rex Herodes: etenim illa in ætate, Salvatoris exponentes testimonium; venerunt non venientes ad Martyrium.

3. *Venientes veniunt*, qui socij Franciſci Paulani, caleato æquore. Cum Magistro venerunt in littora, ut venirent Siciliam ex Calabria. Non venient venientes: dicunt nautæ. Imò pervenient: igitur super aquas extendit pallium, atque venientes pervenerunt in portum.

4. *Venientes veniunt*, & *cum exultatione*, mirabili virtute & potestate Magistri. Exultatio ex felicissimo adventu; sed inter tot virtutes fugit cognitio: igitur cognoscentes ignorabant, per quam illarum venientes per vastum mare vemebant.

5. *Venientes veniunt*; Nautæ tractum velint, nolint: & super aquas, quantumvis illorum obstet improbitas: siquidem Franciſci mirificâ humilitate, sociorum corpora vel in mari sine pondere.

6. *Venientes veniunt*: ideſt, *tandem, tandem venient.* Ita recessit Gentilitas erroribus cæca, ut numquàm in lucem veritatis iudicaretur ventura. Gratia excitati prævaluit, oculos aperuit, lucem vidit, errores cognovit: & ut Solis cognoverunt in terra nativitatem, statim Gentiles ab Oriente venerant in eius adorationem.

7. *Venientes veniunt*, & *cum exultatione.* Gaudium necessarium in adventum? Ut fit correctio est necessaria exultatio; qua cognoscitur corrigentis animus, & læsi sanatur vulnus. Quis ergo ad illam non venit veniendo? Quisquis venerit, & non venerit cum gaudio: etenim cum hoc procedat ex correctionis modo; sine modo, qui veniunt, nequàm veniunt, sed venientes fugiunt.

8. *Venientes veniunt.* Quid novum? Multoties venientes in adventu resiliunt. Subditi malè morati, dum ad Præsidem veniunt, non veniunt subditi: receduntque venientes, cupientes esse Superiorum Superiores. Veniunt à se lactati, cum exultatione. Vident Præsides studere integritati: & sine exultatione venientes fugiunt, præsentes abiunt; quippequàm non placet subditis improbis, vivere Superiores iuxta leges.

DIDASCALIA PRIMA.

Proprij amoris præsumptiones sunt cerebri vacuitates.

1 PRÆSENS dirigitur documentum in illorum cerebra vacua (quæ inter auliços vagantur nugivendola, phantastica, ridicula, ludicra) qui propter varias insulsas conceptas cogitationes, dicuntur à Plauto *Homines* (sive figuræ) *volatiles*, vel *volatici.* Vide in *Pœnul.* Act. 2. à v. 25. Hi in vana ducti, ducuntur à vanis, stultissimi facti, dicentes se esse sapientes; quippe cùm magis suo iudicio sapiunt, magis delipiunt.

Homines præsumptuosi & vacui. *Homine imprito numquam quicquam insuavius*
Terent. *Qui nisi quod ipse fecit, nihil rectum putat.*

Succinit Terentius in *Adelph.* Act. 1. scen. 2. v. 18. Non quod est, sed quod putat; quia totum in errorem aut rectitudinem iudicium iuxta quæ cogitat. *Cogitare cogitationes*: sæpe dicitur in Scriptura, uti vidimus, *Tautolog.* 7. De his balatronibus verum, utpote cunctis ludibrium: siquidem factis infectis, evolutis, revolutis, iuxta proprium iudicium; monstrant non habere cerebrum. Cogitare, est mente ex collatione eligere quæ utiliora. Cogitare cogitationes, mentem occupare in fatua. Hispanicè: *No es discurrir, que es bobear.* Unde cogitatio in ineptijs dicitur *Cogitare cogitationes*; quoniam intendentes apparere cogitationibus docti, splendent magis moriones & papellardi. Nugæ sunt, ubi cogitatio in cogitatione sistit, quæ ex natura sua ad operationem tendit: & cùm cogitetur, ut obiectum menti perfectiùs intelligatur; rutilant cogitationes sine intellectu, quoniam cogitatio ad rem solummodò cogitatio. Multa ab his disponuntur, decernuntur, cogitantur; sed nihil succi ex dispositis, cogitatis & decretis, nisi mentis ludibria, & studia omninò otiosa: quandoquidem nihil utile, sed cogitationes cogitare; quia solùm in nugamenta phantasiæ cogitationes. Nullum obicem inveniunt morologi,

Desipiti, ubi sapere videntur.

Ezech. 38. 10.

Non iam cantabant canticum in terra aliena. Quid? Sumendum ex Ethnico, *Eclog.* 9. à v. 62.

—*Tamen veniemus in urbem.*
Cantantes ut eamus, ego hoc te fascie levabo:
Virgil. *Carmina tum melius, cum venerit ipse, canemus.*

37 Filij transmigrationis urbi *appropinquaverunt*, sic & *accesserunt*; quippe sine mora in via, amputantes retinacula, *ne de sinat appropinquare, qui cessarit accedere*: dicit Leo Pap. de *Passion.* serm. 11. & Virgil. 12. *Æneid.* v. 565.

Leo Pap. *Nequa esto mora.*
Idem. *Nequis ob inceptum subitum mihi segnior ito.*

Homer. 18. *Odiss.* v. 387. *Si Ulysses veniret & accederet*: ideſt, accederet veniendo sine mora in via, ut rediret solicitus in propria. Hæc solicitudo, dum agitur quod agitur animo attento & intento in agendum. Plaut. *Pers.* Act. 2. scen. 2. v. 3. *Fac rem hanc cum cura.* Pro perfectione actionis sæpiculè placuit phrasis. *Bacchid.* 3. 1. v. 12. *Factis, qua facis.* Addit in *Trinum.* 2. 2. v. 110. *Age rem cura.* In *Stich.* 5. 4. v. 33. *Age, si quid agis, age.* Virgil. 9. *Eclog.* v. 65.

Quid fit in actione solicitudo? Plaut. Virgil. *De fine plura puer, & quod nunc instat, agamus.*

Quoniam, ut observat Senec. *Epist.* 1. *Vita pars maxima elabitur nihil agentibus, tota aliud agentibus.* Hinc Doctor Gentium optat, quod Romani sint *solicitudine non pigri.* Per Bebæsim, q.d. Non solùm non pigri, sed & soliciti. Euripid. in *Ion.* v. 290. *Advena, non civis, ex altera terra.* Iuvenal. Satyr. 14. v. 70. *Sine labe, vitioque carentem.* Lucan. 10. *Pharsal.* v. 76. *Illicitosque thoros, & sine coniuge partus.* Plutarch. ad *Princip. indoct.* etiam: *Regula recta, non obliqua.* Testimonia in sacris, usquequaque quapropter missa facio. Unde sæpe negatio sumitur pro *Non solum non.*

Rom. 12. 11. *Beccusis.*

Epexegesis. 38 Aptiùs delicatur per Epexegesim, quasi solicitudo sine pigritia sit agentis, & in opus satagentis: etenim si non prælens circa præsentia animus, est pigra solicitudo: & non solicitudo cum pigritia. Liquet præfatis sacris auctoritatibus. *Appropinquaverunt & accesserunt.* En vera solicitudo, quippe cum pigritia qui videbantur soliciti, *appropinquaverunt & steterunt.* Non anxij in opere & ad opus. Sunt in negotio otiosi & debent esse *in negotijs negotiosi*; ut ait Plaut. in *Mercator.* Act. 1. scen. 2. v. 79. & Catull. Carm. 67. v. 24.

Isai. 41. 5. Pf. 17. 12. *Pigre agendo, aliter agitur.* Catull. *Ut tibi tunc toto pectore solicita.*

Hugo hic: *Solicitudine non pigri. Omissio* (inſit) *est respectu actus debiti*: *negligentia respectu circunstantiæ debitæ*; *quando quod fit, non sit modo, quo debet fieri.* Hinc Ierem. 48. *Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter.* Hebr. *Negligenter.* Constat in opere solicitudo non pigritia; quippe aliquid detrahit operi negligentia. Alapide favet cogitationi nostræ. *Soliciti* (ait) *non tantum bovore, sed & favore, officio, ope, curâ; idque non pigrè, sed sedulò, studio, diligentiâ.* Arab. *Non pigri, sed solerter*: *in solertia non pigri.* Nerbosè Syr. *Amantes & diligentes*, quasi pigritia opposita amori & charitati. Charitas non quæris quæ sua sunt, & amor ad opus in nulla fede moratur. Caietanus distinguit in idem propositum, virtutis donum & usum; subiungitque: *Solicitudine: ecce donum. Non pigri: ecce usus.* Oth. Vænius, *Emblem. Amor.* 48, succinit:

Hug. Ierem. 48. 10. *Discrimen omissionis & pigritiæ.* Alapid. Caietan. *Acer & irrequietus amans animo omnia versat,*
Ardet, & haud ullis permanet ille locis.
Oth. Væn. *Versatur.*

39 Cuncta expedita: modò ad versiones. *Venientes veniunt cum exultatione.* Hebr. *Veniendo veniet in laude.* Syr. *Venient properi.* Æthiop. *Gaudentes revertentur.* Malvend. *Venire veniet in acclamatione.* Alij apud illum: *Omnino redeat cum cantu. Festinus redibit, ac lætus. Veniendo veniet cum jubilo. Redeuntes gaudio pleni.* Augustin. *Corona gaudiorum & exultationis.* Singulis expositionibus aptavimus interpretum cogitationes: modò inferam Didascalijs; ut percepto fructu ex fletu, repleat iucunditate, quando veniant & apparebo in conspectu Domini.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. Succurs.

1. *Venientes veniunt*: ideſt, *Tandem, tandem venient.* In philautia nec spes: etenim cum cæca sit; numquàm veniet in cognitionem erroris, quia semper diligit originem cæcitatis.

2. *Venientes veniunt*: Aliquod latet venerabile fidei arcanum, dum exprimitur suppositum. Sunt qui non venientes veniant? Sanè, per Numinis mirificam gratiam. Sunt infantes Innocentes, quos sustulit Rex Herodes: etenim illa in ætate, Salvatoris exponentes testimonium; venerunt non venientes ad Martyrium.

3. *Venientes veniunt*, qui socij Franciſci Paulani, caleato æquore. Cum Magistro venerunt in littora, ut venirent Siciliam ex Calabria. Non venient venientes: dicunt nautæ. Imò pervenient: igitur super aquas extendit pallium, atque venientes pervenerunt in portum.

4. *Venientes veniunt*, & *cum exultatione*, mirabili virtute & potestate Magistri. Exultatio ex felicissimo adventu; sed inter tot virtutes fugit cognitio: igitur cognoscentes ignorabant, per quam illarum venientes per vastum mare vemebant.

5. *Venientes veniunt*; Nautæ tractum velint, nolint: & super aquas, quantumvis illorum obstet improbitas: siquidem Franciſci mirificâ humilitate, sociorum corpora vel in mari sine pondere.

6. *Venientes veniunt*: ideſt, *tandem, tandem venient.* Ita recessit Gentilitas erroribus cæca, ut numquàm in lucem veritatis iudicaretur ventura. Gratia excitati prævaluit, oculos aperuit, lucem vidit, errores cognovit: & ut Solis cognoverunt in terra nativitatem, statim Gentiles ab Oriente venerant in eius adorationem.

7. *Venientes veniunt*, & *cum exultatione.* Gaudium necessarium in adventum? Ut fit correctio est necessaria exultatio; qua cognoscitur corrigentis animus, & læsi sanatur vulnus. Quis ergo ad illam non venit veniendo? Quisquis venerit, & non venerit cum gaudio: etenim cum hoc procedat ex correctionis modo; sine modo, qui veniunt, nequàm veniunt, sed venientes fugiunt.

8. *Venientes veniunt.* Quid novum? Multoties venientes in adventu resiliunt. Subditi malè morati, dum ad Præsidem veniunt, non veniunt subditi: receduntque venientes, cupientes esse Superiorum Superiores. Veniunt à se lactati, cum exultatione. Vident Præsides studere integritati: & sine exultatione venientes fugiunt, præsentes abiunt; quippequàm non placet subditis improbis, vivere Superiores iuxta leges.

DIDASCALIA PRIMA.

Proprij amoris præsumptiones sunt cerebri vacuitates.

1 PRÆSENS dirigitur documentum in illorum cerebra vacua (quæ inter auliços vagantur nugivendola, phantastica, ridicula, ludicra) qui propter varias insulsas conceptas cogitationes, dicuntur à Plauto *Homines* (sive figuræ) *volatiles*, vel *volatici.* Vide in *Pœnul.* Act. 2. à v. 25. Hi in vana ducti, ducuntur à vanis, stultissimi facti, dicentes se esse sapientes; quippe cùm magis suo iudicio sapiunt, magis delipiunt.

Homines præsumptuosi & vacui. *Homine imprito numquam quicquam insuavius*
Terent. *Qui nisi quod ipse fecit, nihil rectum putat.*

Succinit Terentius in *Adelph.* Act. 1. scen. 2. v. 18. Non quod est, sed quod putat; quia totum in errorem aut rectitudinem iudicium iuxta quæ cogitat. *Cogitare cogitationes*: sæpe dicitur in Scriptura, uti vidimus, *Tautolog.* 7. De his balatronibus verum, utpote cunctis ludibrium: siquidem factis infectis, evolutis, revolutis, iuxta proprium iudicium; monstrant non habere cerebrum. Cogitare, est mente ex collatione eligere quæ utiliora. Cogitare cogitationes, mentem occupare in fatua. Hispanicè: *No es discurrir, que es bobear.* Unde cogitatio in ineptijs dicitur *Cogitare cogitationes*; quoniam intendentes apparere cogitationibus docti, splendent magis moriones & papellardi. Nugæ sunt, ubi cogitatio in cogitatione sistit, quæ ex natura sua ad operationem tendit: & cùm cogitetur, ut obiectum menti perfectiùs intelligatur; rutilant cogitationes sine intellectu, quoniam cogitatio ad rem solummodò cogitatio. Multa ab his disponuntur, decernuntur, cogitantur; sed nihil succi ex dispositis, cogitatis & decretis, nisi mentis ludibria, & studia omninò otiosa: quandoquidem nihil utile, sed cogitationes cogitare; quia solùm in nugamenta phantasiæ cogitationes. Nullum obicem inveniunt morologi,

Desipiti, ubi sapere videntur.

Ezech. 38. 10.

Scena phantasiæ, sine vestigio iudicij.

logi, quia sine iudicij rectitudine imperitis astruentes rectum, quod ab illis dumtaxat cogitatum, unde erroribus elucet extra iudicium: & pro recto ludicra cogitantes, dicuntur cogitare cogitationes; quia seipsos amantes, cogitationibus ludicris, numquàm cogitant sed blaterant. *Philautus* (inquit Plato, 5. de *Legib.*) *qui se amat, cum seipsum, summque iudicium magis quàm veritatem honorandam putet; quid iustum, quid bonum, quid pulchrum sit, malè iudicat.* Quid mirum? Non habet iudicium, dum iudicat, à se totum. Iuxta Prosperum, *Epigram.* 98. Insanus, furiosus, phreneticus,

Plato.

Prosper

Qui se nullo iam munere credit egere.

Unde cùm infatuati omninò vivant & ratione blandiminis & acceptatione dignitatis in virtutum exterminium, vitio philautiæ, pestis grassatur vitiorum.

2 Prædixit Paulus. *In novissimis diebus* (ait) *instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes.* Tempora periculosa, idest, *molestissima*: subdit hic Chrysostom. Nihil sanè molestius, quam philautus: etenim cùm ob fastum & auctoritatem deauret flagitia; sub virtutum specie, ægrè fertur venerari adoratione peccata. *Sunt fastosi, arrogantes, iactabundi* (ait Alapide) *ut suam eruditionem, eloquentiam & virtutes etiam supra veritatem extollant & iactent.* Quid si in malum temporis, nec eloquentia, nec eruditio, nec ullæ virtutes? Ideo tempora mala, & necessaria patientia; quippe tormentum, plaudere stultum ut eruditum, tamquàm eloquentem bardum, & uti religiosum ipsum flagitium; haud alia de causa nisi quia sui iubet præpotentis amor, & potestatis auctoratæ furor; ut cuncti priventur (quia mala tempora) mente, quia qui iubet infatuatus truncatur capite. *Quid porrò* (inquit Seneca, *Epist.* 51.) *non æquè incredibile videtur. Maiestatem eius ex nostra imbecillitate metimur, & vitijs nomen virtutis imponimus.* Unde cùm plaudi videt, quod ipsemet non habere cognoscit; paulatim imaginationi phantasticæ credit, quo deturbatur in furorem cerebrum, & mentis neque vestigium. Sophocl. in *Aiac.* v. 490.

2. Tim. 3. à 1.
Chrysost.
Alapid.
Intolerabiles sunt & quare?
Senec.

E throno per sceptra debacchantur.

Sophocl.

3 Tempora mala sunt, tempora periculosa, assentiendo & dissentiendo: assentiendo lenocinio in desipientem: dissentiendo, vulnere in sibi lenocinantem: quasi dignitatis dedecus, quòd erroris non sit plausus, advocans in claritudinem famam:

Vaniloqui, non patiti.

quandoquidem læso iudicio hambalobombax concipit tamquàm iniuriam, non haberi sapientissimum, pessimum bipedum; stultissimum virorum. *Tempora periculosa*: etenim & nocebit tacere, & etiam nocebit loqui. Magnum sanè periculum, ubi nocet vel silentium. *Tempora periculosa, &* (pro *Quia*) *erunt homines seipsos amantes.* Quia homines perciti & concitati philautia, tempora concurrent periculosa? Utique. Unde maius in continuas acerbitates periculum, quàm ex hydra multicipite vitiorum? *Erunt* (subdit Paulus) *cupidi, elati, superbi, blasphemi, non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores protervi, tumidi, & voluptatum amatores, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes :: homines corrupti mente.* Ecce speculum philautiæ. Si latet (ut noceat magis) uti incognita forma; in speciem cuncta vitia. Hinc tempora periculosa procedunt, quippe vitia non cognoscunt, & procedit ulterà insania, ut plaudantur ad imitationem scelera: etenim cùm amatores sui, vagentur gloriosè, corrupti mente: ita consilijs desipiunt, ita phrenetici insaniunt, ut velint (quantumvis subditi nolint) enormissimos errores, plaudi & celebrari à cunctis tamquàm maximas virtutes. Vide Gregor. Magn. lib. 1. *Epist.* 24. & Senec. *Epist.* 45. Hinc tempora periculosa, quia calcatâ à philautis ratione, principatur dementia; ex cuius dominio & potestate, semper est bellum utrinde oppugnatrici rationi: igitur indeclinabile ex perplexitate periculum, cùm occurrat necessarium, vel deserere mentem, vel sequi furorem. Sono eiusdem citharæ cuncti saltant: una lyrâ delirant, & corrupti mente pravo amore; sese amantes non intelligunt: quicquid fatuum aut rectum ut stulti non cognoscunt. Sophocl. quò dudùm, v. 900.

Et pro Quia.
Pestis sentina vitiorum.
Ubi sup.
V. 8.
Iniquitates plauduntur quasi virtutes.

Homines malæ mentis, bonum præ manibus
Habentes non cognoscunt.

Sophocl.

4 Describit incommoda Cuol. Scribani in *Medic. Religios.* lib. 3. cap. 12. Ex huiusmodi amore nascuntur non levia mala, ut cognoscantur tempora periculosa, & philauti sine mente, vel corrupti. *Sequitur* (inquit) *individuo quodam nexu amorem sui ingens ignorantia sui; ut in rebus suis in perpetuis tenebris ac densâ ubique nocte ambulent: acciditque his, qui hoc vitio tenentur, quod phrenesi laborantibus: qui quò propinquiores morti sunt; eò*

In propria dilectione, ignoratio sui.
Scriban.

eò se valentiores arbitrantur, pereuntque, dum in summa valetudinis bonæ opinione sunt: è quo deinde errore stolidissima sequuntur consilia, audent viribus non imparia tantùm, sed & sibi, & Reipublicæ ac Religioni noxia: nec remedia sperari possunt; cum & gravi tentantur ignoratione morborum suorum, nec monitiones admittant. Sibi nimirùm illi sapiunt, ut omni spe careant valetudinis bonæ. Amor cæcus est. Deformitatem non odit, quia se non videt: multorum puderet cæcus, ex quibus in multis excitatur risus: at dirigi non valet, quippequàm cæcè se diligit: & ni à pectore exterminet proprium amorem, huius non potest à corde excutere cæcitatem. *Venientes venient*: dicit nostra Tautologia. Idest, *Tandem tandem venient.* In Philautia nec spes: etenim cùm cæca sit; numquàm veniet in cognitionem erroris, quia semper diligit originem cæcitatis. Innuit Doctorum Magister, Theodidactus Benedictus, in *Regul. Sanct.* prolog. inquiens: *Ad te ergo nunc meus sermo dirigitur, quisquis abrenunciatis proprijs voluntatibus, Domino Christo militaturus*, &c. Qui propriam voluntatem deserit, dirigere tutò promittit: in eo quippe desperat optabilem directionem; qui præ amore sui propriam non deserit voluntatem: etenim ut bonus etiam in virtute sit, ipse propter directionem debet separari à se.

Et error irrevocabilis.
Ps. 125. 6.
S. Bened.

5 Ioanni baptizanti accedentibus, dicitur à legatis Synagogæ: *Tu quis es?* Qualis, congruius videtur: verùm, *Quis*? Quis nisi Ioannes? Ioannes est: distinctum non habet quid: cui igitur illum ipsum interrogant, *Tu quis es?* Ex proprio corde ipsorum, & arroganti proposito, fuit illorum ad Ioannem interrogatio: licèt magnus, oblatæ dignitatis erat indignus: & ab illo inquiritur, *Quis* sit (quasi alius esse possit qui erat ipse) dum micabat in maiestatem dignitas, & dignitatis superioris maiestas; etenim frequens consuetudo indigni, immutari in dignitate. *Tu quis es? Quid*, interrogandum; ut cognoscatur meritum. *Quid* erant opera: *Quis*, prosapia; quæ ab aliquibus fatuis videntur merita: & non *Quid*, sed *Quis* esset inquiritur, ubi dignitas ad libitum indigno offertur; quoniam fastosi electores haud attendunt ad decorem dignitatis, sed ad splendorem generis, quod ex se minimè præstat dignitatibus decorem, sed assumpti sine meritis indicat indignitatem. *Tu quis es?* Non esse, quod ipsi volebant

Ioann. 1. 19.
Dignitas immutat indignum.
Nobilitas sola ad munera non sunt merita.

esse, iam dixerat ipse. Amor proprius propria extollit, ac in cacumen assumit, amplificando excellentiam, & obumbrando arrogantiam, quasi ultra merita possent meditari insignia: & *quis* sit interrogatur Ioannes in conspectu oblati muneris; ut videretur ex suffragio proprij amoris, an plus diceret de se, quia philautia ad maiestatem nonnumquàm concipit plus. *Tu quis es?* At ipse quid? *Ego vox*: & *vox clamantis*; ut pateret officium æquatum meritis. Hæc illius dignitas, cætera, quantumvis sublimia vanitas. Dum dicit *Clamantis vox*, indicat illis *quis* sit: igitur illius meritorum celsitudo, ex officij ministerio, non ex officio.

Philautiæ extolli, quæ meritum tumet.
Ex officio gloria perstringit ignominia.

6 Accedamus propriùs articulo Didascaliæ. Dignitate ergo ex corde vel astu expositâ, discutiuntur erga dignitatem merita. Quin esset candidatus Salvatoris Præcursor, interrogatur ad illam: *Tu quis es?* Informatio de illo non erat necessaria: ab illo, erat stultissima: igitur ni amore foveretur proprio, quid humilis magni quibat enunciare de seipso? Dum propriam ad illum fatebatur indignitatem, indicabat celsitudinem. A Ioanne inquirunt, *Quis* sit; scientes, Ioannem cognoscere se? Imprudens videtur disquisitio, igitur debent informari ab alio. Alius erat, licèt ipse; quia cum cognitione sui, & exule proprio amore: & de se quasi de alio exploratur consilium, ut pateret, an iudicium esset verum: igitur in electione iudicium iuxta rationem & integerrimum sit; dum eligendus est ipse, & separatur à se. Alius idem, & de se interrogatus quasi alius, ad informationis decus: etenim ne videretur circumspeptus proprio amore; necessarium prudenter à se disiungi. Quia se non exuit Laodiceæ Episcopus, dicitur *nudus, pauper & cæcus.* Consuluit secum quis esset; & quis esset non cognovit. Unde cum prosperitatem promisisset illusa phantasia; tot bonis pictis & fictis erat in summa miseria. Ita ad illum: *Dicis, Quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo; & nescis, quia tu es miser & miserabilis & pauper & cæcus & nudus.* Proh dolor!

Illustris est Iõ. si electior inde separatur à se.
Apocal. 3. 17.

O miser, inque dies ulterà miser! Haccine rerum
Venimus? Tibi luditur & effluis amens.

Persius.

Dicam ex Persio, *Satyr.* 3. à v. 16. Pauper dicitur, quia virtute caret: cæcus, quia paupertatem non videt: nudus, quia confusionem meditatis non cognoscit: qua de causa est miser & miserabilis; igi-

Ex philautia quanta incommoda?

tur sibi videtur in tanta egestate dives. Adi dicta ex Gregor. Magno, *Tom. 6. T. 3. n. 46.*

7 Discutiamus verba, ut constet istæc præsumptio quàm vana! Eius exprobratur iurè paupertas, dum ille retur plures habere divitias. Ipsa præsumptio amoris reflexi demonstrat dolum; quippe solùm est dives iuxta philautiæ iudicium. Non ille dicitur pauper, quia nihil habet, sed quia fortunas secum habitare præsumit: *Dicis, quòd dives sum.* Elueat pro opibus thesaurus vanitatis: es sanè pauper, quoniam te divitem dicis. Gloriari de opibus vacuum; pauperem arguit & vanissimum cerebrum: hicque summa indicatur inopia, opulentia in ostentationem demonstrata; quippequàm divitiæ habentur, quoniam habentur, & nequaquàm quia somniantur. *Dicis, quòd dives sum.* Est phantasticum quod dicis. Minimè diceres, si tot pretiositates haberes. Insidijs patent vel occultæ divitiæ; & nullus ut pauper sit, desiderat deprædari. *Dicis quod dives.* Gregor. in *Iob*, lib. 34. cap. 3. & Lyran. hic: *Sanctitate, virtute, scientiâ & facultatum doctrinâ*: & dicis? per arrogantiam extolleris. Superbiâ planè ditaris. Hæ dotes præ divitijs æstimabiles, verùm commendatæ à philautia non sunt dotes. Quia dicis, quæ commendabilia, sunt dedecora: etenim cùm dicere sit exponere, & virtutum expositio ministerium extollentiæ: miseria profectò & summa, quod indignæ propudiosæ phantasticæ præsumptiones, exponantur ad fallaciam tanquam eximiæ virtutes. Elevat uti levem dignitatis auctoritas, ut plus extendatur superbissimè vanitas. *Locupletatus*: idest, *indignè dignatibus onustus*: ait Alcazar. Mirum, quod cerebrum ita leve, tot insularum, ac officiorum onere: ni adinstar pennæ horologij (ut ex continuo motu supportetur labor) sit pondere levior. *Locupleratus*, & simul inops. Extrema inopia, judicare per munera merita, præsumptionem fovente dignitate, pravâ dilectione sui: quæ quidem ut præsumptio, atque mentis infatuatio, dum indicat hominem virtute, dexteritate atque sapientia opulentum; objicit planè in ludibrium vanitatibus inflatum. Nihil plus cogitat blandimine animus circumventus; sed nihil minus. Crepitat ex præconceptis genita vanitas; & apparent & cæcitas & nuditas & paupertas: quæ quidem convenientes in unum, constituunt hominem miserum, miserabile, misseriorem & miserrimum.

Ex divitijs vanitas est pauperta.

Gregor. Magn.

Alcazar

Dignitates non sunt merita suæ gentis.

8 Viterius. Multum sibi insolenter arrogat, & vanitati vanitatem cumulat. *Nullius egeo*: dicit. Illique dicitur: *Nescis.* Despectu multatur huiusmodi vana vecordia: quæ quidem meritò appellatur nescientia; igitur huiusmodi phantasiæ loquacitates, crepitacula duntaxat fatui morionis. Affectio sui pinxit sibi in commendationem grandia, nec vidit quòd tantùm esset pictura. Despectus aliorum factus insolenter fuit; ex eò quòd illi visum & subsistere per se. Subsistentia per se substantiæ tantùm datur à Philosopho: in illa accidentia tamquàm in subiecto: de illoque dicitur ignorare, qui sibi videtur alio homine non egere; quia nescientia summa, cogitare posse subsistere munerum accidentia, ubi non erat substantia. Ad ministeria officiorum & auctoritatum, substantia numquàm alia, nisi merita: alias cuncta exteriora ornamenta mobilia: dicereque, *Nullius egere*, est inanis dicacitas stultitiæ; equidem perperàm sedere possunt accidentia dignitatum, ubi non habent ad subsistentiam subiectum. *Nullius egeo*: *ideſt, doceri ab aliquo*: subdit Lyranus. Nescit. Haud effutiret ita vana, ni nesciret. Nescit, quia nescit, & quia morologus præsumit docere doctos, tanquam stultos. Nescit, quia inscius operationibus demonstrat stultitiam, & cogitat præsumptuosus à dignitate accepisse sapientiam. Nescit, sibi suasus, in cunctis docere posse, qui à cunctis debet incessanter doceri. Denique nescit, alijs egere, qui cunctis indiget in ministerio collato; quin à nesciente cognoscatur præsumptio: etenim cum accidens sit in elevationem dignitas, & manifesta meritorum paupertas; dandum profectò vecordiæ, nescire miraculum esse, accidens elevationis per se subsistere: Hinc amore tui & fucis, es miser, miserabilis, pauper, & nescis. Somnia dotes præclaras, sed somnias. Tibi videntur opes in virtutibus ac eximia doctrina; sed quia tibi videtur, totum miseria. Tibi videtur, nemine egere, sed stulte; quasi in abundantia non possis moveri: appareſque miserabilis & miserandus inanitate & vacuitate intellectus; equidem dum invidiæ te præfers ut spectabilem, irrisus excitas in omnibus compassionem. Tibi videris magnus; & quia tibi videris later dolus. Tibi videris meritis egregijs dives; & est ludus phantasiæ despientis: igitur gloriaris tamquam dotibus singularibus ditissimus; cum tis pauperrimus. Vernaculè, vigilantius: *Eres un*

Ortus sui æstimatio ex nescientia sui.

Unde dignitas sine ipsâ doceſt

Lyran.

Merita ex præsumptione, vanitates cerebri.

un miserable; pues blasonas de rico, siendo un pobre hombre.

9 Adhuc crescit miseria, ex arrogantia. *Cæcus est* (iusit ubi suprà Gregor. Magnus) *quia nec paupertatem, quàm patitur videt.* Non habet quò cadat, & nihil habere nullo modo considerat. Necessarium præ necessitate eleemosynam petere; & manet pauper & cæcus in ipsa necessitate: pauper, quia non petit: cæcus, quippe se pauperem non cognoscit. Paupertas ostendit inopiam: cæcitas ignorantiam: & inter embolia huius fallacis amoris, & strophas vanitatis; non ita nocet inopia mentis, quam patitur, quàm egestas consilij, quæ non cognoscitur. Quantum dilat cerebrum rationis lumine, à consilio sine mente! Caperatâ fronte David iussit numerare populum, ob vanissimum cænodoxiæ tumidæ fastum. Haud potuerunt concilia Principum illum revocare à proposito. Ita in summa potestate tenacitas in consilio. *Consurrexit Satan.* Non surrexit, sed *consurrexit.* Davidem in sententiam & sententiæ pervicacitatem movit: nonnumquàm potestate dignitatis impulsos in præcipitium; non est princeps, sed dæmonium. *Sermo Regis magis prævaluit*, quantumvis consilium contrarium esset frugi. Ex cæcitas & paupertas, quas fovet auctoritas, seu potiùs auctoritatis stoliditas: igitur per pestem patuit quanta philautiæ, in eius tenacissima vanitatis elatione, nullius alterius indigentis auxilio, neque doceri ab aliquo.

Gr. Mag

Unde cæcus amor sui?

1. Paral. 21. 1.

Irretorta bilis à se mel proposito.

—*Quid deceat non videt allus amans.*

Ov. *Epist.* 4.

10 Defecato ergo animo ex vanitatis & vanæ gloriæ delirio; vulnera sentiens præ dolore clamans, exclamat: *Ad nihilum redactus sum & nescivi.* Videbatur mihi esse aliquem & aliquid; & tota potentia cum maiestate nihil. Videbatur non egere consilijs; quæ cogitatio præcipitium præsumptionis; & uti deliramentum, usus totius auctoritatis ad nihilum. Cuius usus insolentia, ut sit celsitudinis gloria, urbanitari comi nec respondere verbum? Ad nihilum. Quorsùm huiusmodi insania, seu potiùs agrestis atque rustica adiatrephia, proterendo in rebus modum? Ad nihilum. Unde qui inhabilis & indignus, à se indicatur magnus? Quo ergo hoccine sine iudicio iudicium phantasticum? Profectò ad nihilum. Quorsùm despectum prudens consilium, subsequendo amorem proprium? An in nihilium? Utinam! sed ut proprium viderent dominantem amorem, ipse tetendit in luem: quandoqui-

Psalm. 72. 22.

Cogitationes philautiæ.

dem amor sui, tomento capitis, despectis sanis consilijs; semper reipublicæ pectis. Huiusmodi calamitas, intellectionis paupertas, intelligentis miseria, & elationis phantasia, fuerunt assessores in amoris proprij throno, dum subijt Principem vanissima cogitatio; per cuius decretum iurè redactus ad nihilum. Miseriam patitur, eius dolor sustinetur: & quamvis cruciamina sustineret; maiora prorsùm, quod miseriam ignoraret: *& nescivi.* Subsidium ignorantiæ est sublevamen miseriæ. Quomodò igitur ærumnæ prementis dolore nescientia, erit maior in cruciatu calamitatis ærumna. Quia maior inerat in consilio vecordia, quod dolo amoris putabatur prudentia: & quamvis pungit, se solum respicere, alios spernere, se sequi, se diligere, plus non cognoscere; quippe inter varia cruciamina, summa miseria, nescire, quanta mala ex proprio amore. Phrenesis est, vulnusque mentis, ex æstu & arte supplantationis: & in hac ægritudine summum rationis craciamen; esse phreneticum, nec cognoscere. Clariùs in articulum. Paupertas intellectionis erat defectus, verùm ignorantia dolus: maiorque supplantatio non erat, quod amor sui illum ad nihilum traheret, sed quod insidias nesciret. Si sciret, quæreret paupertati remedium: nesciens sic manendo, neque desiderabat consilium, quasi tutò procedens & in præcipitium labens: & inter miseriam & ignorantiam, hanc reputat uti ampliorem miseriam; quia ita cæcus tenebris proprij amoris, ut nec paupertatem, quàm patiebatur, videret. Cognoscens, satageret non esse mentis inops: nesciens, erat inops & superbus, quia consilium securus sine consilio & mentem sine intellectu. Unde in calamitate misera & miseranda, miserabilior calamitatis nescientia; quoniam in illa viveret pauper, & nudus: in hac ergo maneret pauper & cæcus. Retorqueatur Ovid. 2. de Remed. à v. 353.

Maiora vulnera ex cultu rum ignorantia.

Quæri.

Non habet unde suum paupertas pascat amorem.

Ovid.

Non tamen hic tanti est, ut pauper esse velis.

11 Haud Respublicæ hoc fato perirent, si miseri dominantes proprias miserias agnoscerent: etenim illuminatione cæcæ mentis, deliria noteſceret cæcitatis. Inopes mentis (quæ miserabilior inopia) plerique ambitu aspirant ad magna: ferunt leges, è tripode fulminantes, de cœlo lapſi Catone, Iove suggerente ad aures,

Amoris proprij deliria.

causarum & non causarum censores, sese aliquid esse ostendentes: decernunt, consilia stabiliunt, construunt, destruunt, formant, reformant, deformant, glosis quæ decreta interpretantur, sine delectu amplectuntur, impugnant, propugnant, præut placet, præut displicet: & dum expectantur magna iuxta concepta & promissa; utpote leve & phantasticum, redigitur planè ad nihilum. Verùm quare? Ex proprio amore & inope mente; quæ paupertatem sustinet, & vertigine ficti auctoraminis nescit. Nescitur, & resolvitur: decernitur quod non intelligitur: caditque tota conaminum moles, quippe artifex vanitatis inopia mentis; in qua præcæcitate amoris maior miseria, paupertatis ignorantia.

Idem. *Credulia res amor est*

Uti succinit, qui dudùm, *Epist.6. v.21.* Amor sui ad omnia se disponit, verùm nescit; quousque tempus sensim ostendit cogitationis ludibrium, & offucias insidiarum; dispositas in cæcitatem, ob vanitatis pruriginem, intellectionis pauperiem: quandoquidem ad nihilum est redactum totum arrogantiæ studium; quin priùs vel doloribus cognosceret ad nihilum redigendum.

Ps. 34. 25. 12 Ipse dicit: *Congregata sunt super me flagella & ignoravi.* Est philautiæ cæcitas, ubi proponit obsequiose delicias: igitur ita obcæcat mentem, ingerendo vanitatem; ut ubi dulcedine falsa insidiosè subducitur, ignoret in tormentis quòd patiatur. Exitus moliminum vellicatis evidenter demonstrat, quorsùm amor pernicios us vergat; ægrè & intimè animo percussio, techinarum lucato dolo: etenim flagella dolens recepit, unde gloriam ut arrogans expectavit. Hinc simul queritur de ignorantijs stolidis, & flagellis dirè infictis, illuminata ratione, quæ doloribus iam frugi: igitur vagâ mente, furibunda potestate, plausâ phrenesi, sepulto dolore, effreni vanitate, ac ventositate cerebri, iudicij vulnere, quicquid stolidè ratus auctoritatis excellentioris blandimina; tandem tandem cognovit auctoritatis flagella. Vide dicta, *Tom.5.T.8.D.1.num.2.* Sequere amorem legis, non legem amoris, qui mulcendo trucidat, atque lactando supplantat; quo mens ex radijs maiestatis, copia lucis, nimioque fulgore (ut plus splendeat) miserè privatur lumine. Dicam ex Horatio, *1.Epist.1.v.47.*

Horat. *Ne cures ea, quæ stultè miraris, & optas. Discere & audire, & meliori credere, non vis.*

Unde expectat delicium, venit tormentum.

Pauper cæcus es, & miser & miserabilis; sed plus quia nescis.

13 Etiam nudus. *Nudus, quia stolam perdidit* (subdit, d. Gregorius) *sed peius, quia nec se perdidisse cognovit.* Quia multum perdidit, uti nudus nihil habet: & est amplior egestas in nuditate, ignorare, perire. Protoparentes nudi manserunt vertigine lapsus; veruntamen *cognoverunt se esse nudos.* Hæc cognitio dicit recognitionem: recognitio pœnitudinem, & proprium amorem exulem. Si ergo nuditatis non piget, mens nuditatem non cognoscit: habet oculos clausos; nuditatemque inveniet, si aperuerit oculos. Sunt vestimenta externa, & interiora. Interiora lucidissima sunt merita: exteriora ad speciem splendida, sunt munera: & nudus est etiam qui hebet dignitatis vestem; modò non habuerit meritorum dignitatem: etenim sine meritis insularum spectabilis claritas, non sunt insulæ, sed nuditas; quippe non merita, tantùm meritorum signa. *Si vis scire hominem, nudum considera* (ait Senec. *Epist.* 47.) *externa ornamenta hominem non faciunt.* Vestiunt tanè ad speciem, quæ conciliant exterius auctoritatem; ut sunt officia publica, Magistratus, honoraria ministeria, in quibus inest auctoritas, & etiam cum dignitate potestas: hæcque vel diploide designatur iure nuditas; quoniam sine dotibus in habita dignitate, dum aufertur deficiens, apparent nudi. Vestis indignis Superioris, non est, quod possit fieri, sed quod possit iuxta legem facere. Hoc est legis, illud proprij vestis amoris, qua magis nudatur, quò magis Præsul vestitur: nudusque cum veste grandis maiestatis patet, dum ex potestate inaptas exequi iubet; quippe vanus ostendit insanè exteriorem vestem, ut ostenderet pro lubito phantasticam potestatem. Qui iustè præcipit decore officij vestitur: qui ad lubitum, honore cultus nudatur. Nudus confusus pudet sui: ita imperium proprio amore: etenim cum eiecerit honorabilem vestem; dum desiderat ostentare maiestatem, ostendit sui, simul sæx maiestatis confusionem. Renuit respicere se, ut sui pudeat, sui pigeat, & sui miserear. Non vult respicere ad intra, sed tantùm in apparentia, ubi deauratur dolus, seductumque gaudet ex circumventione pectus: etenim dum arbitratur delirijs habere amplissimam vestem; in pudorem manifestat meritorum nuditatem. Perdit quod habet, ut nudus clareat, quid fit. Quod apparet, vel insulis, nihil est:

Ubi sup

Gr.Mag

Gen.3.7

Sine meritis non honor dignitatum splendor.

Senec.

Absque potestatis ore est potestas.

Dum deficitur error, philautiæ vi detur furor.

Præcipitia potestatis pudor & ignominia abutentis.

Sed potestatis nuditas.

est: cognosceret amissionem vestis quanti momenti; ni obcæcaretur dilectione sui: quæ quidem ita infatuat amentem (ut potestatis indignæ extollat ostentationem) quòd vestem ambitam studio insolentiæ perdat, nec se morologus amisisse cognoscat: igitur dum sibi videtur dignitate decorus, ornamento philautiæ vagatur nudus.

14 In utroque statu tam originalis iustitiæ, quàm naturæ lapsæ, nudi erant parentes primi. *Erant autem uterque nudus.* Cur in hoc primo statu, nuditatis patentis latuit illos ita cognitio; ut non cognovissent nudos esse & coram luce? Fortè sit, quòd nullus cognoscit se? Ideo Laodicensis Episcopus nudus & cæcus. Cùm se excusfui nimia dilectione non respiceret; nudum esse non cognovit. Aulicè, facilis occurrit expositio difficultatis in nudorum excellentiam. Habebant Principis gratiam: nullusque in aula designatur sine meritis, modò quantumvis nudus consequatur gratiam Principis. Post lapsum indicatur & cognoscitur. Postquàm amissa dignitatis auctoritas, semper signatur meritorum nuditas: tametsi soleant lumina lividi minuere merita vel in ipsa dignitate: igitur cùm honoribus indignos honoris pungant; adinstar serpentis insidiantur, ut cadant. Primiparentes florebant, & in illo primo statu dominatione exultabant; quoniam dotibus meritoque respondebat interiori, totius principatus universi: minimèque etiam nudis desunt vestes, quos meritorum ad honores ornant dotes. Pòst, ô miseri & miserandi! ducti sensim atque blandè amore sui, ampliore vellicantur dignitate. Visum est illis clausis oculis adipisci posse, quod consequi non poterant, nec mereri: seduxit philautia (ut illi solemne) exponens avilitati impossibile; atque nuditatem pòst, ut per illam cognoscerent, quid essent fatui per se: equidem qui clausis oculis illustrabantur cognitione lucis: sese cognoverant stultissimos, vulnere amoris ut aperuerint oculos.

Ovid. *Epist.7.* ——*Quid tibi mentis erit?*

15 Nuditatis per gratiam pretiosissima ornamenta sunt conversa in perizomata: & per proprij amoris vestem, quasi stellati & attoniti demonstrarunt nuditatem. Ex modo singulari doli in utroque, amoris sui prænotantur insidiæ. Irruit, utrumque blandimine debellavit; sed cum discrimine. Mulier seducta fuit, Adam seductus non est. Illa credidit, se maiorem futuram cogitans; sed fuit cogitatio fallax. Adamus cognovit veteratoris technas & nugas; sed maius peccatum perpetravit; cui panargia strophæ arrisit: etenim præcipitium cognovit in genus totum, & amavit in perpetuam nuditatem præcipitium. Quid vestis ad ignominiam inspectatæ nuditatis? Nihil decoris, nec vestis: non enim illos Numen studiosè vestiret, ni vestibus sibi assumptis nudos cognosceret. Patuit error, prodit pudor, simulque proprij furentes operationes amoris, quæ ita ex deformitate turpes; ut ex his quas cæcè amaverint, susque simul erubescerent. A se vestiti sunt, quia puduit: post vestem se uterque abscondit. Si iam non nuditas, ex qua pudori quare absconditur? Quid frontem rubore gravat? Vestis etiam utrumque pudebat: etenim ostendentes excogitatam, & obviam manibus vestem; suam potiùs cum confusione demonstrabant nuditatem. *Cum cognoverunt se esse nudos, fecerunt sibi perizomata.* Hæc vestis philautiæ (non in velamentum nuditatis, sed proditionem pudoris) qua non cognita, nec visa, propria dilectio promittebat maxima, in splendoris atque decoris vestitum: aperti sunt oculi amborum, & simul dolus amoris, in dedecus insidiantis: igitur unde mutuò cogitabantur gloriosi, phantasiæ ludentis vestæ apparuerunt pudibundi. Gravissimè bilem tori universo excitaverant, qui seipsos ferre præ nuditate non poterant.

Genes. 2. 25.

Principis gratia dignatorum merita.

Genes. 3. 21.

Genes. 3.

Ubi sup

Amorit proprij obsequia frequentis odium.

16 Hæc signa & effecta amoris sui, quo ad lubitum regnat humana vulnerata voluntas: nuditas, scilicèt, cæcitas, & paupertas; derivatâ à ferè origine ægritudine in homines, qua & miseri & miserabiles: miseri, quia erga se cæci, sibi non consulunt: miserabiles, quippe in cæteros intendunt.

Suus cuique attributus est error:

Catull. *carm. 22. ad centrù miseriarum.*

Sed non videmus, manticæ quid in tergo est.

Pauperes, quia nihil habent; cæci, quia nihil vident; nudi, quia patent; quin accedant ad templum Metanœæ, resilientes ab errore. Nemo consilij eleëmosynam largitur, quippe non poscunt. Nemo ducie, quia non cæcos esse credunt. Nemo ministrat vestem, quoniam non pudefiunt: unde unusquisque miser & miserabilis & pauper & cæcus & nudus: etenim centrum vitiorum amor proprius. Huius, ut succinit Ovidius, de *Remed.* v.53.

Ovid. *Utile propositum est, saevas extinguere flammas:*

Nec servum vitijs pectus habere suum.

DI-

DIDASCALIA II.

Ex SS. Innocentium sanguine lacteo, claruit nativitas Salvatoris in mundo.

1 INTER insignia festi, quod in fine anni ab Hebræis celebratur, tamquàm umbra futurorum; portabant ad templum mysticum omninò rhysum, in quo etiam eminebant salices; de quibus dicit, 2. *Georg.* v. 11. Virgilius:

Levit. 23.40. Virgil.

Suâ sponte venientes.

In *Uran.* Pontanus: *Canentes salices.* Strozius Iunior, in articulum nostrum:

Et resonas salices, resonos in carmina fletus.

Scriptura ergo: *Et salices de torrente.* Vidimus *fructus arboris pulcherrimæ*, in Maria, Virgine-matre, *Tautolog.* 1. *D.* 6. *Spatulas palmarum* pro triumphi signo; in Protomartyre Stephano, *Tautolog.* 4. *D.* 1. *Ramos densarum frondium*, Ioannis exponentes Evangelium & Martyrium, *Tautolog.* 5. *D.* 6. Ut ergo compleatur sacri amœnitas fasciculi; occurrunt modò & *salices de torrente*, quæ Sanctorum Innocentium signant infantiam, atque præproperam gloriam: quandoquidem adiuntur salicum, dum citò nascuntur, citissimè pereunt: cùm in terra apparerent ut flores, & in putationem iam parata crudelitatis securis. Salices igitur & canentes dicuntur appositè: etenim iunctum illorum canticum novum cum torrente lachrymarum genitricum lamentantium. *Matres tulerunt* (ait Chrysolog. *serm.* 152.) *quicquid & angoris extitit & doloris. In martyrio filiorum passæ sunt matres. Christus natus suis militibus dedit ante triumphare, quàm vivere: quos fecit capere sine concertatione victoriam: quos donavit coronis, antequàm membris: quos voluit, ante cœlum possidere, quàm terram; nec ante humanis inferere, quàm divinis. Præmisit Christus suos milites, non amisit: recepit suas acies, non reliquit. Beati, quos martyrio natos vidimus esse non sæculo.* Hoc totum ex præsentia Deitatis, quæ apparuit, ut ab infantia rutilarent sub coronis. Dicit vel Ethnicus, 5. *Pharsal.* à v. 115.

Cur salicibus simile?

Chrysol Privilegia illorum.

Nam siqua Deus sub pectora venit;
Numinis aut pœna est mors immatura recepti,
Aut præmium: quippe stimulo flatuque decoelo
Compages humana labat: pulsusque Deorum
Concutiunt fragiles animas.

Lucan.

Innocentibus (de quibus ambigitur, An mors, an vita obvia) dum Deus venit sub pectora, pœna fuit mors immatura; simulque præmium; quoniam ante tempus dederunt opportunè Salvatoris testimonium.

2 Quid ex nostra Tautologia? *Venientes venient*: Aliquid innuitur in venerabile arcanum, dum exprimitur suppositum. Sunt qui non venientes veniant? Utique, per singularem Numinis gratiam: occurrunt Innocentes, quos dirè occidit Herodes: etenim illa in ætate de Salvatore exponentes testimonium, venerunt non venientes ad Martyrium. Explicanda sententia, sed Chrysologi, quò dudùm, aurea lingua. *Lac fudit, antequàm sanguinem. Attendat lector, ut intelligat, martyrium non constare per meritum; sed venire per gratiam. In parvulis quæ voluntas, quod arbitrium, ubi captiva fuit & ipsa natura?* Brevius Prosper, Præfat. in libell. de *Ingratis*, v. 9.

Pf. 115. 6.

Quomodo venerunt, non venientes ad martyrium?

Chrysol

Sed bona, quæ tibi sunt, operante fatebere Christo,
Non esse ex merito sumpta, sed ad meritum.

S. Prosp

Est meritum condignum & congruum. Ut ad martyrium perveniat homo, fit sanè ex merito congruo, non ex condigno. Ubi merita nulla, ad meritum quodlibet, totum ex gratia. Est meritum congruum in his qui sanguine profitentur fidem per ætatem. Hi veniunt ad coronas venientes, fidei dantes testimonium: sed Innocentes non venientes in testimonium venerunt; quia cùm testes esse nequirent defectu ætatis, testes fuere gratiâ Numinis, qui infantes non erant testes. Magisterium impleverunt virtutis, quæ præiudicium vehebat ætatis: verùm sine præiudicio, dum fit ab illis Salvatoris professio: etenim clarius testimonium in fidem, quam infantes testabantur citra ætatem. *Quo detestabilior crudelitas, quæ nec minuscula pepercit ætati? Imò magna vis fidei* (inquit Ambrosius, 1. de *Virginib.* n. 2.) *quæ etiam ab illa testimonium invenit ætate. Quæ non habuit quo ferrum reciperet, habuit quo ferrum vinceret. Fatine in* (illorum) *corpusculo vulneri locus?* Antamen effulsit inclyta virtus. Christo dicati milites cœperunt

Ubi sup

Amb.

Illorum virtutis gesta.

ante militare, quàm vivere: ante pugnare, quàm ludere: antè venas evacuare, quàm ubera matrum fugere. Non tulerunt morulas corporis, gratiâ concessæ virtutes; expectantes vulnera, prius quàm libarent oscula: quandoquidem sponte (uti salices) venientes, exstiterunt testes invicti, divinitatis.

Unde in lingua eruditio infantium, labium eloquii

——Præceditur ætas
Immatura neci, nec duris proxima fatis;
Dum lachrymosa Rachel teneros lugeret infantes,
Ante diem raptos.

Iuvenc.

Sanct. lib 6. v. 382

3 Pende Chrysologi verba. *Lac fudit, antequàm sanguinem.* En quomodò infantes non venientes ad coronas venerunt. Qui veniunt venientes, perveniunt ætate. Qui non ætate veniunt, cœli singulari favore; quoniam profitentur fidem, ante rationem. In cunctis gratiæ claritas, sed in pupis tenellis gratiæ speciositas: quippe subscribunt lacte, quod venientes ad palmam, dicunt cruore: & dum infantium succiditur vita, totum ex gratiæ ætenim in Salvatoris nati è Virgine testimonium, militia infantium pro sanguine hic dederunt. In parvulis quæ voluntas? Gratiæ sublimis maiestas. Quodnam arbitrium? Numinis beneplacitum. Totum gratia: igitur liberiora in voces corda, ubi captiva natura. Pugnabat in infantibus, ut vulneribus pateret, quod latebat intra pectus. Pugnabat ipsa natura, ut claesceret gratia. Nesciebant tacere, qui necdùm didicerant formidare. *Venientes*, veniunt *cum exultatione.* Innocentes qui venerunt non venientes, sanè cum lachrymis; quæ exprimebant, quod non dixerant: (*Interdùm lachrymæ pondera vocis habet.*)

Eorum sanguis lacteus, gratiæ sanguineus & cor ipsis ejus

Ovid. 3 Pont. 1. v. 158.

Etenim portentum gratiæ quod loquerentur qui nesciebant loqui. Ipsa natura pugnabat in martyres, ut vel vitæ dispendio audirentur tamquàm testes. Quantis modis abscondere gratiam natura eliguis volebat; totidem gratia infantulus publicabat: magis loquebatur, cùm magis in silentium premeretur: equidem quod voci ex halitu debili, negavit corpus; sufficit in vocem lamentabilis vagitus. A Castell. in *Devot. peregrin* lib. 3. cap. 10. refertur, in Bethlehem specum esse, quò postquàm Christus abijt inde, & cœpit in infantes decollatio per trucis Regis ministros, pleræque matronarum absconderunt pueros, tamquàm in loco abdito, & vel curiosis dificili iuventu. Verùm cùm illuc pervenerunt satellites, vagitu multiplici sese exposuerunt infantes; qui perCastell.

cussi in ore gladij, ibique fletu lactantium sepulti. Patet pugnans in illis pro coronis natura, & florens gratia: equidem habuerunt vagitu labium electum, atque linguam eruditam; quousque ut triumpharent, pervenerunt ad palmam. Iuvencus, 1. de *Evangel. histor.* à v. 289. Herodes succinit:

Crudeli tinxit Bethleëmica compita cæde,
Infantes mandans, teneroque sub ubere plebem
Innocuam in sinubus rigidò succumbere ferro.

Iuvenc.

4 Sed quid? Eis igitur truculentus Monarcha (mulcens vagitibus aures, cui placebant tæva funera) non tantum fastisset obsequio, ut profuit odio. Sanè, *in Agni conspectu rutilat illorum candor in vestibus, palmæ in manibus, atque coronæ in capitibus.* Adi Augustin. de *Sanctis*, serm. 11. & Chrysologus *serm.* 153. subdit in nostram cogitationem: *Verè isti sunt gratiæ Martyres: confitentur tacentes: nescientes pugnant: vincunt inscij: moriuntur inconscij: ignari tollunt palmas, & coronas rapiunt.* Sed unde? Influxu excellentis gratiæ. *Lingua septimo fermè anno sermonem exprimit*: ait Plinius, 11. *cap.* 37. Infantium occidendorum nota, *A bimatu & infrà.* Matth. 2. 16. Illa ætate in lingua non est sermo. Unde locutio? Non tolùm à gratia, sed à gratia perfecta, qua confitentes, Salvatoris præbebant testimonium, ubi ætas linguæ profitebatur silentium: ita ut pugna cognita videretur nescientia, sine cognitione victoria, sine proposito palma, sine intentione diadema; quasi mors necessaria non pretiosa. Vicerunt ætatem, dum silentio, lacte effuso, mirum prompserunt sermonem: equidem gratiâ amplior claritas in fide; quam loquebantur, qui nesciebant loqui.

Auguſt.

Chrysol

Plin. Illorum in lingua, non solùm diffusa gratia; sed perfecta.

5 Admirabile nomen Domini in universa terra; uti dicit Regius Psaltes, quippe nonnumquàm mirabilis in Sanctis suis: sed unde modò mirabilis? *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos.* Unde oris laudes; si dicuntur infantes & lactentes; quasi elingues? Elevatur Numinis magnificentia, dum mundo ostendit huiusmodi mirabilia. Est laus Domino à Martyribus, fidei testibus; quem celebrant, alij effusso cruore, & alij perfuso lacte. Alij, quia veniunt venientes in testimonium; alij quia non venientes sponte loquuntur. Alij qui sanguine subscribunt in ætate ratione integrâ: alij qui sine ætate lacte præbent testi-

Pf. 8. 3.

Testificatur de fide, nescientes loqui.

simonia. Alij loquentes, alij tacentes, quia elingues. In illis laus iucunda atque decora; sed non perfecta: perfectumque dicitur Numinis mirum præconium ex ore muto infantium atque lactentium; quippequàm gratiâ mirabili, linguæ vox summè perfectâ ab illis procedi laudem qui loquuntur sine lingua. In rem Maluenda hic. *Ex ore parvulorum & lactentium stabilem declarasti fortitudinem. Probat gloriam super cœlestem Dei in terra esse expositam.* Propter inimicum & ultorem Herodem tyrannum (Hebr. *Ad compescendum malevolum*) exponitur laus infantium. Utique. Quid poterat facere inimicus, quando victus ab imbellibus? Horum patuit fortitudo stabilis; dum loquebantur quin haberent voces: equidem mirabilius testimonium, ubi ex ore non loquentium. Dum apparuit gloria cœlestis in terra nostra, ius erat non solùm fieri oracula sed mirifica. Ex ore infantium & lactentium factum oraculum. Herodes cùm extinguere fatagit, celebrius fecit: igitur iam in terra gloria rutilabat Salvatoris; ubi audiebantur infantes, sine voce loquentes.

Maluéd

Hebr.

Mors innocentiæ adventui Salvatoris indicium.

6 Genebrardus hic: *Totus Christi* (inquit) *ingressus describitur ut plenus miraculis.* Aliud infr. *num.* 11. Quodnam ergo miraculum, quod testificaretur Salvatoris adventum? Locutio infantium: etenim gratiâ mirabilis, quòd resonarent sine vocibus voces. Inter signa in Salvatoris adventum, *Aperta erit lingua mutorum*: prædicitur ab Evangelico Vate; quod etiam astruitur sententiâ Christi. *Matth.* 11. 5. Unde *Marc.* 7. 37. Amplius admirabantur, dicentes: *Bene omnia fecit: & surdos fecit audire & mutos loqui.* Nota obitec incredulitatem Iudæorum in conspectu mirabilium: equidem cùm signaretur in terris futura gloria, quando lingua mutorum expedita; aures obturaverunt audientes, vel illo tempore quo loquebãtur infantes. *Aperta erit lingua mutorum.* At quo tempore? Quando laus ex ore infantium. Salvatoris expectabat gloriam; & per parvulorum gratiam, patebat cunctis adveniße Messiam: etenim cœperunt mirabiliter loqui, qui naturaliter muti. *Quia fissa sunt in deserto aquæ*: subdit Propheta. Afapide: *Charismata.* Cœli scilicèt singularia dona: igitur gratiæ utcumque singulares; quod in stuporem audientium linguam haberent elingues. *Et torrentes in solitudine.* Quid hoc ad Salvatoris adventum, & ad loquelam infantium? In agone aliorum Martyrum est sanguis, sed non torrentes. Ex tanta multitudine occisorum propter Salvatoris gloriam sanguinem effuderunt tamquam aquam, in circuitu Ierusalem, in quo Ephrata. Descenderunt de cœlo charismata, ut in terra noteſceret N. Salvatoris gloria, per infantes manifestè: enim in prodigium aperta lingua mutorum; quoniam sanguinis torrente cœperunt loqui, qui naturâ muti.

Is. 35. 6.

Illorum mirificâ linguâ, nativitas pusa.

Effusus sanguis conversio-lotor in voces.

7 Perspicuùs indicatur præfato testimonio Davidis, ut totus articulus plenus effulgeat miraculis. *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.* Disquirunt Auctores, quando impletum fuit? Ferè omnes asserunt, ingrediente Iesu cum plausu & gloria in Ierusalem, dicente Domino æmulis & inimicis: *Nunquàm legistis, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* De modo huiusmodi laudis, cùm encomiastæ essent ad plausus elingues, dicit hic Theophylactus: *Infantes fari nesciunt.* Ex quo & alijs Alapide subdit: *Divino instinctu & miraculo actos & impulsos infantes, acclamasse Hosanna.* Genebrard. d. infit: *Sugentes ubera materna, ad litteram videntur intelligi.* At quid infantes loquentes, Christo cum pompa Ierusalem ingrediente, cum infantibus dirè occisis ab Herode? Dicit textus: *Laudem perfecisti.* Utroque tempore encomia ex lactentium ore: cæterùm tunc *perfecisti.* Perfecisti quòd feceras; dum tua mundo patefacta nativitas: in Ierusalem plausus perfectus, qui ab infantibus cœperat quando natus: in urbeque infantibus loquentibus laus summa dicitur perfici; quoniam pridem lactentes fruerant locuti. Ulterius. Urgentibus Pharisæis in silentium acclamationis Salvatoris; dixit illis: *Si hi tacuerint, lapides clamabunt.* Quid repugnantia vocum in lapidibus, ut Salvatori arrideant lactentium plausus? Singulare prodigium ex formatione vocum, ex ore infantium loquentium, ex miraculo linguarum: igitur infantes videbantur non infantes, sed loquentes; cùm deberent esse taciturni tamquàm lapides. *Linguis* loquuntur *novis*, quin converterentur audientes in Salvatoris nati cognitionem, videntes vocem & linguarum novitatem: quandoquidem novum ac mirum ita encomium in infantibus, quasi voces exirent ex lapidibus. E cœlo huiusmodi linguarum novitas.

Genebr.

Illorum linguæ novæ.

Luc. 19. 40.

Matth. 21. 16.

Theoph. Alapid.

Genebr.

Exod. 15. 2.

Sapient 10. 21. Carth.

Lorin.

Quæ illi concessere ex ei. Martyrum primitiæ

Marci 16. 17

Non sine Dijs animosus infans.

8 Quid profuit Herodi nefas: *Dat ante mortem sentire, quàm vitam* (subdit Chrysolog. d.) *tenebras ingerit infantibus lucem, magister mali, iræ artifex, inventor sceleris; impietatis auctor, pietatis prædo, iniquus innocentiæ, hostis naturæ, malus omnibus, suis pejor, pessimus sibi; quem Christus non ut evaderet, sed ne videret, aufugit.* Illius crudelitas. Innocentium maior claritas.

Horat. Od. 4. v. 20.

Chrysol

——*Multo specum*
Saturat cruore: libat & nivum insuper
Lactis liquorem.

Ut aliò dicit Seneca in *Oedip.* v. 564. Per. propriè *Lac & Cruor*, ut notaretur candor: sed coatulit illis palmam, furiosus dum per ministros iugulavit innocentiam. Sanguis martyrium declarat: lac ætatem martyrum indicat: cruoremque lacteum effundit crudelitas, quo constituit infantes Christi primitias. Ita innocentes vocat Augustin. de Maldend. in *Psalm.* 8. subdit. *Erant primitiæ regni Christi*: & ut primitiæ, nascentis per Christum gratiæ; cancessa gratia, vel infantes loqui.

Seneca.

Fuerunt primitiæ Martyrium.

Maluéda.

9 Post insignem illam victoriam, Ægyptijs in mare summersis, qua potiti Hebræi, illustri præsentiâ. Numinis (unde in plausum, quasi signando, dixerunt: *Iste Deus meus*, quippe in certamine apparuerat, uti dixit, *Tom. 6. T. 10. D. 5. n. 5.* ut paretet victoriæ prodigium, ora Dominus aperuit infantium. *Victricem manum tuam laudaverunt pariter: quo, niam Sapientia aperuit os mutorum & linguas infantium fecit disertas.* Sæpe dixi ex Carthusiano, in infantibus tunc loquendi facultatem supernaturaliter visam, & loquendi usum anticipatum. Idem asserit Castro, & Alapid. hic: addit Lorin. *Hinc tranferri potest sententia: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.* Claret miraculum: verùm quorsùm prodigium? Fuit electionis speciaen, in futurum præmium & certamen. Hi primitiæ fuerunt electorum in terram promissam ingredientium; quippe patres illorum præ incredulitate, iacuerunt in solitudine: in laudemque Numinis loquuntur etiam infantes, futuræ commendatio: ne virtutis; quippe ius erat, tantam vel in infantia conferre gloriam, qui fuerunt primitiæ illorum immegrussurorum in patriam. Ad debellandas æreas potestates, Christus de cœlis apparuit humilis. Cæpit certamen, eius in terris presentiâ, ut illâ feliciter obtineretur victoria.

Exod. 15. 2.

Sapient 10. 21. Carth.

Lorin.

Quæ illi concessere ex ei. Martyrum primitiæ

——*Quamvis infantibus absens,*
Præsens Christus erat.

Accinit Sedulius, 2. *Carm.* v. 134. Milites infantes sunt, & nequaquàm sunt infantes. Laus formarur victoriæ ex illorum vocibus: ab infantibus lactentibus triumphi perficitur plausus. Nesciunt loqui, & sciunt, recens nati Salvatoris consulere laudi? Loquuntur, quin habeant voces? Præconizant sine vocibus infantes: Singularis sanè gratia, atque gloria de victoria: etenim in Christi regno, nobilissimo triumpho, illorum erant selectissimæ primitiæ, qui in gloriam, tamquàm in terram promissam, introducendi.

Sedul.

10 Fallitur Seneca, dum *Epist.* 124. dicit: *Summum bonum in infantibus non esse. Non potest summum in infimo poni. Tantum abest ab infantia, quantum a primo ultimum: quantum ab initio perfectum. Ergo nec in tenero, modo coalescente corpusculo est.* Nescit, quam potens gratia. Si in prodigia ducitur ipsa natura, iam non prodigia. Ipse ibidem asserit. *Qui ita iudicat, videtur, in quanta ignorantia veritatis versetur, & quam humi sublimia ac divina proiecerit.* Summum bonum in innocentibus infantibus est, quippe infantes vocibus confitentur summum bonum: etenim voce compressa ab infantia, gratia Numinis loquebantur mirabilia. Inest infantibus naturalis taciturnitas: verùm Dei donum *linguas infantium fecit disertas.* Non solùm linguas mutorum aperuit, sed infantium etiam disertas constituit; ut id infimo esset summum, & in initio perfectum. Aperire mutuorum ora, est linguæ concedere voces: disertæ linguæ sunt linguæ sine voce loquentes; ut ex singulari modo loquendi, constet sublimitas gratiæ: & ubi lactentium naturalis taciturnitas, illorum linguas sapientia fecit disertas; quoniam constituit infantes, sanguine lacteo, & non vocibus loquentes. Ne mireris: voce gaudet profusus sanguis. *Genes.* 4. 10. Ita non solùm interfectorum denotatur innocentia, sed Salvatoris nati cælestia dona: quandoquidem eius ortus indubitanter prædicitur, si sanguis infantium proinfantibus loqueretur.

Seneca.

Ubi supra

Unde illorum linguæ disertæ.

Gene. 4. 10.

11 Hæbræi (suo modo Salvatorem expectantes, quia eius divitias non cogitabant cœlestes) impatienter tabescebant, quia expectabant. Unde exprobrabant Prophetis (quasi in illorum esset deliberatione, quod Patet cœlestis posuit in sua potestate) *Expecta re expecta: modicum ibi, modicum ibi.* Scientiam hanccine desiderabant. Dixitque Vates Sacer: *Quem docebit scientiam? & quem intelligere facit auditum? Ablactos à lacte, avul-*

Isai 28. à 9.

An balbutiunt infantum vocem?

fos ab uberibus. Hi omninò infantes sunt. Illis vagitus, non vox. Quomodo ergo dicent, si loqui non valent? An quia illis illo in statu concessus usus rationis, ut mortui consensus accederet voluntatis, & gauderent aureolâ, quasi ex pugna; habentes simul palmam & coronam? Plures SS. DD. dixere, de quo Nos *Tom. seq. Tautolog.* 3. *Didascal.* 2. ad illud *Isai.* 16. *Parvus & modicus, nequaquam multus*. Videbimus ibi alium modum spectabilem loquendi. Modò in propositum tractum. Si non dicit, eloquio grudens Prophetes, quo pacto effabuntur sine vocibus infantes? Unde notescet nativitas Salvatoris per elingues? Est vox sanguinis. Verba sunt sanguis propter illum effusus. Sermo hic quod suxis pectus & quamvis pridem humus multorum Martyrum satiata sanguine pretiosè sacrato Numini; dumtaxat signum optabilis expectatæ nativitatis Salvatoris, præfigitur in infantibus ad uberibus avulsis: quia tunc mundus vitiurus infallibiliter ortum; quando effusus cum lacte sanguis infantium.

Illis cum effusum, demonstrant Christi natum.

12 Hocine vox? Hocine sermo, atque lingua? Singularis & pretiosa. Vide mysterium. Deus, subdit Propheta; *in loquelâ enim labij & alterâ linguâ loquetur ad populum istum*. Adventum mundi Salvatoris variè dicent homines, oracula Deitatis: & labij loquelâ & linguâ alterâ. Quæ itaque lingua, nisi labiorum loquela? Alia sant in signum, quando distinguitur à loquela labiorum. Proponitur sermo, & sermo, quo Redemptoris natale prædicatum diverto modo. Multifariàm olim Deus locutus est patribus in Prophetis: novissimè, novis linguis. In Prophetis labiorum loquelâ: novissimè, alterâ linguâ, quæ sanguis avulsorum ab uberibus, in testimonium quòd veniret filius. Unde cum hæc lingua nova, & ortus Solis Iustitiæ designandus linguâ alterâ; Innocentium dira cæde, Christi pleclaruit natale: etenim loquebantur singulariter infantes, eloquenti voce sanguinis; quin loquelâ labiorum haberent voces. Ubi Prædem audita, non audita loquela? Hinc mirum; quippe audita loquela sine loquela labiorum.

Ver. 11

Sed novâ pretiosâ lingua.

13 Multa signa fecit Iesus iuxta mare Galilææ, *Ita* (inquit Matthæus) *ut turbæ mirarentur, videntes mutos, loquentes.* Scio multa dicit in Scriptura intellectu anterioris & posterioris status Anterioris, ut *Cæci vident, claudi ambulant*. Posterioris, ut *Qui dat sapientiam sapientibus*: de quo sæpe actum in *Expositionib. Litter. Tautologiar.* Ita similium testimoniorum expositio, verum aliter dum in verbis implicatis nulla implicatio. *Videntes mutuo loquentes* admiratio præoccupat; sed in maius prodigium rationem servat. Mirum quòd qui sine sermonis usu, florerent eloquio: at mirabilius, posse expedite loqui, sine usu linguæ; ut patuit in infantibus, quos Herodes ingulavit truculentus. *Mutos loquentes*? Utique, & summa admiratio ex conciliatione implicationis. Est loquela in ore, & etiam in sanguine. Est loquela in labijs ex linguâ & sermo in effusione cruoris, quod lingua eloquentior altera. Iuxta mirabiliorem eloquendi modum, vocat admirationem prodigium: & summum admirationis, videre mutuos loquentes; quippe singularis lingua, ubi loquuntur portenta. Quid maius, quàm videre loqui mutos? Dignum namque summæ superioris admirationis; & loquentes & infantes: infantes, ratione temporis; loquentes, sermone sanguinis. Vide dicta *Tautolog.* 3. à num. 30. ad illud Pauli: *Qui loquitur linguâ.*

Unde natus

14 Ibid. dixi, *numer.* 29. Gloriam in Scriptura accipi interdùm pro lingua. *Psalm.* 15. 9. & 107. 2. Unde Genebrard. & Hebr. ad illud: *Cantet tibi gloria mea, & non compungar*; legunt: *Et non fileat: Non contristet: Non tacebit.* Maluenda hic utrumque nectit: *Lingua gloria*: legit. Quorsùm gloria pro lingua, vel contrà? Dicit articulus Innocentium ex lingua infantium: etenim quæ maior gloria, quàm eloqui sine lingua? Lingua sanè ubi locutio. Profectò, & est mirabilis sermo; quæ grauia signatur gloria: etenim lactentibus summè gloriosum sa terris, quòd loquantur ad gloriam sermone sanguinis. Lingua est & gloria: simulque infantium cognoscitur gloria, ex huiusmodi linguæ: quamloquidem vel inter prodigia mirum; quòd loquantur infantes sine loquela labiorum. Sunt Angelorum linguæ atque hominum loquelæ. Horum in labijs verba: illorum altera lingua, quæ non fit verbis, sed signis: signaturque gloria in huiusce modi linguâ: quippe infantium summa gloria, quòd qui non valent loqui, possint loqui tamquàm Angeli: quòd homines non loquantur ut homines, quando loquuntur infantes: quòd in humana naturali loquela sanguine effuso audiatur altera lingua. Ultrà, ni fallor, procedit ex illorum lingua cœlestis gloria. Gloria in altissimis ca-

Psalm. 29. 13.

Matth. 15. 31.

Maluend

Quid gloriosum in sanguinea lingua?

Summa de illustri testimonio de Humanitate Christi

canitur ab Angelis, nativitatem signantibus Salvatoris. Erat gloria cœlo & gloria mundo. Cæso per occisos infantes: mundo, ex ortu occidendi Redemptoris, cuius gloria promissa aliquando in terra: & infantium pro gloria signatur altera lingua; quippequam patuit nativitatis mysterium, per linguam sanguinis & lactentium & infantium. Quod ab Angelis præcinitur, à pupis lacteo sanguine signatur, sub imi gloriâ, peculiari lingua: igitur clamore silentio effecto, sermone Angelico, in nativitate Christi, vexillum gloriæ; quòd dum infantes loquuntur, ut homines non loquantur.

Os unctum fatti caret indice:

Ovid 6. Met. fab 7.

Sed dicimus sanguine. Sed sanguine lacteo, Redemptoris studio, & Herodianæ crudelitatis signo. Ætas se explicuit pro virtute temporis:

Id ib d.

Purpureasque notas filis intexuit albis Iudicium sceleris.

Aliàs, ni per martyrium, esset infantium lac album. Seneca d. à v. 493.

Fluxit latex:
Garruli gramen secuere rivi:
Combibit dulces humus alta succos,
Nivetque lactis candidos fontes.

Senec.

DIDASCALIA III.

Francisci Paulani vita, miraculum, & miracula.

1 IN celeritatis indicem finxerunt Ethnici, quod videre non valebant, nisi fictione; quasi aliquid decoris possit inesse faltis. Unde de camilla aiebat Virgil. lib. 7. *Æneid.* à v. 806.

Assueta, cursu pedum præcertere ventos,
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti,
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

Virgil.

Idem commentum de Orione, cui concessum à Neptuno super fluctus ambulare, suspensis vestigijs; quin unda tingeret pedes. Natal. Comes, 7. *Mytholog.* cap. 13. & Apollon. Rhod. 1. *Argonaut.* v. 571. infit:

Signum certitudinis, quidnam?

Ille vir & Ponti super cana currebat.
Unda, neque celeres tinxit pedes,
Liquida vectus vi.

Apoll.

Propter huiusmodi donum, dicitur collocatus in cœlo, stellis ornatus, summè fulgidus; de quo nos in *Ephemer.* plurib.

Tom. VII. Taut.

in loc. maximè *Isagog. Iun.* à n. 10. Qua de causa Manil. 5. *Astronom.* cap. 1. v. 61. de illo succinit:

——*Velocia corpora fingit.*

Manil.

Uti impossibile arbitratur Claudianus. Unde de III. *Consul.* Honorij, vers. 198. inquirit:

——*Qui summa freti per cærula possint*
Ferre viam:

Claud.

Veritas plurima fingit, sed quasi vera refert. Unde ergo vera: Ex divina gratia, vincente, quæ nominibus videntur impossibilia: igitur inventur, qui summa freti per cærula fertur; quin audacter secans æquoris undas, auderent fluctus vel leviter tingere plantas.

Specialis gratia, ambulare per æquora.

2 Quis est hic & laudabimus eum? Fecit mirabilia in vita sua. S. Franciscus à Paula. Argumentum tetigi *Tom 6 T. 11. D. 5.* Argumentum ex profecto regerit amor: quia eius humilitatem, charitatem, ac spiritus elevationem nonnumquàm demiror. Necesse erat ad maiorem Numinis gloriam, qui erat electus iuxta cor Dei, transire Siciliam. Relpuerunt nautæ, ut navis onus; vel quia nullus ex vectura quæstus. Urgebat in Dei honorem meditatum opus. Potuit transgredi, & non est transgressus. *A nautis rejectus* (inst Sanctorus & Lippeloo, in eius *Vita*) *strato super fluctibus pallio, fretum Siciliæ cum socia transvexit.* Cum duobus socijs, ait Bonifac. Bargatta in *Mirabilib. Orbis*, Tom. 1. lib. 2. cap. 4. §. 5. n. 6. ubi subdit: *Scylla & Charybdis barathrum illæsus transivit: & quia loca illa omninò periculosa erant, ita ut rarissimè naves evaderent naufragium, postquam vir Dei illac transivit, desierunt esse periculosa.* O Francisce! Quomodò factum est illud, quod est mirabile in oculis nostris? Viderunt te aquæ & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi. Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas. In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis; quia dumtaxat tibi semitæ: vestigia tua non cognoscentur, quia inimitabilis trames: verùm patet miraculis, & continuâ mitigatione linus, ubi feliciter steterunt pedes eius. Socij tecum erant, & simul tecum fretum siculum tranant. Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ & claritas virtutis etiam mari: etenim cum te soci) sequerentur tamquàm grex; tecum eduxilli in portum populum tuum.

Francisc. cui pallio fecit se ultra mare transvexit.

Sanctor

Bagatt.

Dona valent: emitur sola virtute potestas.
Vnanimi fratres, quorum mare terraque fatis.

Claud. d. v. 187

An balbutiunt infantum vocem?

fos ab uberibus. Hi omninò infantes sunt. Illis vagitus, non vox. Quomodo ergo dicent, si loqui non valent? An quia illis illo in statu concessus usus rationis, ut mortui consensus accederet voluntatis, & gauderent aureolâ, quasi ex pugna; habentes simul palmam & coronam? Plures SS. DD. dixere, de quo Nos *Tom. seq. Tautolog.* 3. *Didascal.* 2. ad illud *Isai.* 16. *Parvus & modicus, nequaquam multus*. Videbimus ibi alium modum spectabilem loquendi. Modò in propositum tractum. Si non dicit, eloquio grudens Prophetes, quo pacto effabuntur sine vocibus infantes? Unde notescet nativitas Salvatoris per elingues? Est vox sanguinis. Verba sunt sanguis propter illum effusus. Sermo hic quod suxis pectus & quamvis pridem humus multorum Martyrum satiata sanguine pretiosè sacrato Numini; dumtaxat signum optabilis expectatæ nativitatis Salvatoris, præfigitur in infantibus ad uberibus avulsis: quia tunc mundus vitiurus infallibiliter ortum; quando effusus cum lacte sanguis infantium.

Illis cum effusum, demonstrant Christi natum.

12 Hocine vox? Hocine sermo, atque lingua? Singularis & pretiosa. Vide mysterium. Deus, subdit Propheta; *in loquelâ enim labij & alterâ linguâ loquetur ad populum istum*. Adventum mundi Salvatoris variè dicent homines, oracula Deitatis: & labij loquelâ & linguâ alterâ. Quæ itaque lingua, nisi labiorum loquela? Alia sant in signum, quando distinguitur à loquela labiorum. Proponitur sermo, & sermo, quo Redemptoris natale prædicatum diverto modo. Multifariàm olim Deus locutus est patribus in Prophetis: novissimè, novis linguis. In Prophetis labiorum loquelâ: novissimè, alterâ linguâ, quæ sanguis avulsorum ab uberibus, in testimonium quòd veniret filius. Unde cum hæc lingua nova, & ortus Solis Iustitiæ designandus linguâ alterâ; Innocentium dira cæde, Christi pleclaruit natale: etenim loquebantur singulariter infantes, eloquenti voce sanguinis; quin loquelâ labiorum haberent voces. Ubi Prædem audita, non audita loquela? Hinc mirum; quippe audita loquela sine loquela labiorum.

Ver. 11

Sed novâ pretiosâ lingua.

13 Multa signa fecit Iesus iuxta mare Galilææ, *Ita* (inquit Matthæus) *ut turbæ mirarentur, videntes mutos, loquentes.* Scio multa dicit in Scriptura intellectu anterioris & posterioris status Anterioris, ut *Cæci vident, claudi ambulant*. Posterioris, ut *Qui dat sapientiam sapientibus*: de quo sæpe actum in *Expositionib. Litter. Tautologiar.* Ita similium testimoniorum expositio, verum aliter dum in verbis implicatis nulla implicatio. *Videntes mutuo loquentes* admiratio præoccupat; sed in maius prodigium rationem servat. Mirum quòd qui sine sermonis usu, florerent eloquio: at mirabilius, posse expedite loqui, sine usu linguæ; ut patuit in infantibus, quos Herodes ingulavit truculentus. *Mutos loquentes*? Utique, & summa admiratio ex conciliatione implicationis. Est loquela in ore, & etiam in sanguine. Est loquela in labijs ex linguâ & sermo in effusione cruoris, quod lingua eloquentior altera. Iuxta mirabiliorem eloquendi modum, vocat admirationem prodigium: & summum admirationis, videre mutuos loquentes; quippe singularis lingua, ubi loquuntur portenta. Quid maius, quàm videre loqui mutos? Dignum namque summæ superioris admirationis; & loquentes & infantes: infantes, ratione temporis; loquentes, sermone sanguinis. Vide dicta *Tautolog.* 3. à num. 30. ad illud Pauli: *Qui loquitur linguâ.*

Unde natus

14 Ibid. dixi, *numer.* 29. Gloriam in Scriptura accipi interdùm pro lingua. *Psalm.* 15. 9. & 107. 2. Unde Genebrard. & Hebr. ad illud: *Cantet tibi gloria mea, & non compungar*; legunt: *Et non fileat: Non contristet: Non tacebit.* Maluenda hic utrumque nectit: *Lingua gloria*: legit. Quorsùm gloria pro lingua, vel contrà? Dicit articulus Innocentium ex lingua infantium: etenim quæ maior gloria, quàm eloqui sine lingua? Lingua sanè ubi locutio. Profectò, & est mirabilis sermo; quæ grauia signatur gloria: etenim lactentibus summè gloriosum sa terris, quòd loquantur ad gloriam sermone sanguinis. Lingua est & gloria: simulque infantium cognoscitur gloria, ex huiusmodi linguæ: quamloquidem vel inter prodigia mirum; quòd loquantur infantes sine loquela labiorum. Sunt Angelorum linguæ atque hominum loquelæ. Horum in labijs verba: illorum altera lingua, quæ non fit verbis, sed signis: signaturque gloria in huiusce modi linguâ: quippe infantium summa gloria, quòd qui non valent loqui, possint loqui tamquàm Angeli: quòd homines non loquantur ut homines, quando loquuntur infantes: quòd in humana naturali loquela sanguine effuso audiatur altera lingua. Ultrà, ni fallor, procedit ex illorum lingua cœlestis gloria. Gloria in altissimis ca-

Psalm. 29. 13.

Matth. 15. 31.

Maluend

Quid gloriosum in sanguinea lingua?

Summa de illustri testimonio de Humanitate Christi

canitur ab Angelis, nativitatem signantibus Salvatoris. Erat gloria cœlo & gloria mundo. Cæso per occisos infantes: mundo, ex ortu occidendi Redemptoris, cuius gloria promissa aliquando in terra: & infantium pro gloria signatur altera lingua; quippequam patuit nativitatis mysterium, per linguam sanguinis & lactentium & infantium. Quod ab Angelis præcinitur, à pupis lacteo sanguine signatur, sub imi gloriâ, peculiari lingua: igitur clamore silentio effecto, sermone Angelico, in nativitate Christi, vexillum gloriæ; quòd dum infantes loquuntur, ut homines non loquantur.

Os unctum fatti caret indice:

Ovid 6. Met. fab 7.

Sed dicimus sanguine. Sed sanguine lacteo, Redemptoris studio, & Herodianæ crudelitatis signo. Ætas se explicuit pro virtute temporis:

Id ib d.

Purpureasque notas filis intexuit albis Iudicium sceleris.

Aliàs, ni per martyrium, esset infantium lac album. Seneca d. à v. 493.

Fluxit latex:
Garruli gramen secuere rivi:
Combibit dulces humus alta succos,
Nivetque lactis candidos fontes.

Senec.

DIDASCALIA III.

Francisci Paulani vita, miraculum, & miracula.

1 IN celeritatis indicem finxerunt Ethnici, quod videre non valebant, nisi fictione; quasi aliquid decoris possit inesse faltis. Unde de camilla aiebat Virgil. lib. 7. *Æneid.* à v. 806.

Assueta, cursu pedum præcertere ventos,
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti,
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

Virgil.

Idem commentum de Orione, cui concessum à Neptuno super fluctus ambulare, suspensis vestigijs; quin unda tingeret pedes. Natal. Comes, 7. *Mytholog.* cap. 13. & Apollon. Rhod. 1. *Argonaut.* v. 571. infit:

Signum certitudinis, quidnam?

Ille vir & Ponti super cana currebat.
Unda, neque celeres tinxit pedes,
Liquida vectus vi.

Apoll.

Propter huiusmodi donum, dicitur collocatus in cœlo, stellis ornatus, summè fulgidus; de quo nos in *Ephemer.* plurib.

Tom. VII. Taut.

in loc. maximè *Isagog. Iun.* à n. 10. Qua de causa Manil. 5. *Astronom.* cap. 1. v. 61. de illo succinit:

——*Velocia corpora fingit.*

Manil.

Uti impossibile arbitratur Claudianus. Unde de III. *Consul.* Honorij, vers. 198. inquirit:

——*Qui summa freti per cærula possint*
Ferre viam:

Claud.

Veritas plurima fingit, sed quasi vera refert. Unde ergo vera: Ex divina gratia, vincente, quæ nominibus videntur impossibilia: igitur inventur, qui summa freti per cærula fertur; quin audacter secans æquoris undas, auderent fluctus vel leviter tingere plantas.

Specialis gratia, ambulare per æquora.

2 Quis est hic & laudabimus eum? Fecit mirabilia in vita sua. S. Franciscus à Paula. Argumentum tetigi *Tom 6 T. 11. D. 5.* Argumentum ex profecto regerit amor: quia eius humilitatem, charitatem, ac spiritus elevationem nonnumquàm demiror. Necesse erat ad maiorem Numinis gloriam, qui erat electus iuxta cor Dei, transire Siciliam. Relpuerunt nautæ, ut navis onus; vel quia nullus ex vectura quæstus. Urgebat in Dei honorem meditatum opus. Potuit transgredi, & non est transgressus. *A nautis rejectus* (inst Sanctorus & Lippeloo, in eius *Vita*) *strato super fluctibus pallio, fretum Siciliæ cum socia transvexit.* Cum duobus socijs, ait Bonifac. Bargatta in *Mirabilib. Orbis*, Tom. 1. lib. 2. cap. 4. §. 5. n. 6. ubi subdit: *Scylla & Charybdis barathrum illæsus transivit: & quia loca illa omninò periculosa erant, ita ut rarissimè naves evaderent naufragium, postquam vir Dei illac transivit, desierunt esse periculosa.* O Francisce! Quomodò factum est illud, quod est mirabile in oculis nostris? Viderunt te aquæ & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi. Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas. In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis; quia dumtaxat tibi semitæ: vestigia tua non cognoscentur, quia inimitabilis trames: verùm patet miraculis, & continuâ mitigatione linus, ubi feliciter steterunt pedes eius. Socij tecum erant, & simul tecum fretum siculum tranant. Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ & claritas virtutis etiam mari: etenim cum te soci) sequerentur tamquàm grex; tecum eduxilli in portum populum tuum.

Francisc. cui pallio fecit se ultra mare transvexit.

Sanctor

Bagatt.

Dona valent: emitur sola virtute potestas.
Vnanimi fratres, quorum mare terraque fatis.

Claud. d. v. 187

Debentur. Quod super est, Petri.

Mirum plane, videre Franciscum super æquor ambulantem; sed mirabilius, quod alijs communicaret virtutem.

3 Venit Christus ad discipulos ambulans super mare, quod quidam uti nunquàm visum, arbitrati sunt phantasticum. Animos commotos discipulorum sedavit, pace datâ, Salvator: tuncque Petrus: *Domine* (dixit) *si tu es, jube me, venire ad te super aquas*: & *ipse ait, Veni*: & *descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam.* Cur ergo sibi postulat huiusmodi donum, cùm viderer in Magistro spectabile miraculum? Mira videre volebat, cum ad Iesum venire super aquas optabat; & Christus ostendere illi, dum dixit: *Veni.* Ita Augustinus de *Verbis Domin. secundum Matth.* cap. 14. Quid mirabilius exoptat videre, dum videt Magistrum super aquas ambulare? Est ne maius? Utique. *Hoc ego nom miror* (inbit) *fac quod mirer: ambulet Petrus. Fac quod mirer. Iuvè me, venire ad te super aquas. Scio enim, quod corpus humanum naturæ lege non fintur in fluctibus habere fixa vestigia; sed accedat donum gratiæ, & paululum cesset lex ista naturæ. Voluisti de meo, habere infirmitatem in carne, quam portas: habeam & ego de tuo potestatem, ut unda me portet. Iube me, venire ad te super aquas.* Ampliora videre cupiebat, dum Magister super aquas ambulabat, tollens à corpore pondus validum; vel constituens in liquidis corpus solidum: Christusque dicit, *Veni*: ut locius miraretur amplitudinem miraculi: igitur ambulandi super aquas, Magistro non solùm inerat cœlestis virtus; sed etiam eius virtute extendebatur ad socios.

Matth. 14. à 18.

Mirum super aquas ambulare, plus alijs facultatem concedit.

Augus.

4 Grande aliquid de Christi potestate ac virtute Petrus concepit, dum ambulare super æquor mirans vidit; quod videret cogitavit. Quodnam ergo? Dicit Chrysostomus in *Matth.* Homil. 51. *Quia credebat* (inquit) *non tantummodò Christum super mare ambulare, verumetiam alijs id posse concedere; ausus est hoc petere. Hoc priore multò mirabilius est; & ideo post illud etiam conficitur: cum enim ex priore miraculo patuerit, in maria ipsum habere imperium; tunc magis admirandum profert miraculum. Nunc verò & ipse ambulat, & alium ambulare super maria facit.* Subsistentis in aqua videbatur potentia, sed ostentanda ampliora, quasi in blandimen Petri; magnitudine miraculi, potestatis extensione, Petro etiam calcante fluctus: equidem in miraculo singulari mirabilius; non solùm quod virtutem ita sublimem haberet, sed quòd illam alijs & voce sola communicare posset. Ideo dicit: *Si tu es, iube me venire ad te super aquas.* Quis valeret, super aquas ambulare nisi tu? *Tu es?* Ampliora videnda, & extendenda prodigia. In maria habes imperium: ultrà procedet miraculum. Alij tuà prorsùm virtute, pedibus proterunt mare. Si tu es, gaudes maiore virtute, ut mirabilius sit opus: etenim inter signa & portenta mirabilius, alij super aquas ambulandi, facultatem concedere; quàm super aquas & aquas mirabilem ambulare. Si tu es, potes. Potes super illas progredi, & usum alijs etiam miraculose conferre. In te non est miraculum. In me erit. In te nec miarculum miror. Fac quod miror. Procedat etiam super aquas Petrus. Ut Magister ambulat, discipulus quoque incedat; ut tuæ potentiæ virtus singularis emineat: igitur virtutis potentissimæ celsitas, alios ex virtute, habere virtutem ambulandi super aquas. Magnum itaque potentiæ virtutis decus; quippe communicatione virtutis, cognoscitur virtus.

Chrys.

Quæritur miraculum in Christo, sed inferior

5 Audivit Dominus votum Petri, dixitque illi: *Veni.* Tuncque deferens naviculam; Petrus *ambulabat super aquam.* Vox Domini super aquas multas, ut eius clarcat maiestas. Vox Domini in magnificentia, concessa Petro isthac singulari gratiâ. At magis mirabile, quod *vox Domini in virtute*; cum virtus esset in voce. In voce, unde? Dum postulanti Petro, dixit: *Veni.* Gradi super aquas & fit virtute, & fit voce. Semper magnifica potestas, si vox Domini super aquas: verùm maior ex virtutis voce, quàm ex nuda virtute. Virtus nuda est potentia ambulandi super aquas. Vox virtutis est potestas, super aquas ambulandi, communicata à virtute, habente perfectionis culmen, dum exercet huiusmodi potestatem: & postquàm Christus ambulavit super mare, dixit discipulo *Veni*; ut cognosceretur in discipulo (fluctus conculcante æquoris) virtus quanta Magistri, ex ipsa communicatione virtutis: quandoquidem Magistri virtute; non solùm ipse, sed socius cum illo ambulabat super mare. Processit de virtute in virtutem Magister cœlestis, facultate concessâ potestatis; ut socius videret, quod fieri nec cogitavit: quandoquidem corpus grave non videtur sine pondere. Super mare ambulavit: & etiam Petrus: Fulgebat Ma-

Vers. 29

Ps. 28. 4

Unde mirè cognoscitur virtus Christi, Petro super aquas ambulante

gistri virtus, qui dedit voci suæ vocem virtutis, ut virtus extenderetur concessione potestatis: etenim videtur in Petro eiusdem miraculi auctoritas; quippequàm eius Magister ambulabat super aquas.

6 Miraculo maiore comprobatur miraculum, cuius in Francisco veneramur speculum. Quia deerat cymba, dixit illa alia, apud Ovidium *Epist.* 5. v. 64.

Ovid.

Et mihi per fluctus impetus ire fuit.

Summergeretur næ fluctibus. Haud Franciscus, cuius mira maiestas, ambulare super aquas. Super palliolum sicco pede transit fretum. Visio mirabilis! Et cum socijs: Mirabilior. Transilient, dum ille vehitur. Nauæ spectabant, quod nec cogitare poterant. Procedunt socij sine formidine? Quorsum si Magister ambulabat super mare? Amplificandum erat miraculum, ut cognoscerent Franciscum: equidem si magnum, incidere super aquas; maius, quod in alios transiret eius potestas. Insigne, ambulare super mare: mirabilius, hanc gratiam alijs conferre: igitur eius eminebat rutilans virtus, ubi gravia ita sublimis extendebatur ad socios. Alijs datum prerogativâ cœlesti, ambulare super mare. Franciscus est? Virtus plus. Est superior ex virtute maiestas: possunt alij per ipsum ambulare super aquas. Ipse est? Transibit sane de virtute in virtutem; eius discipulis sequentibus Magistri vocem. Tra sibunt pelagus, quasi non haberent corpus. Iussit: voci vocem virtutis potestativè dedit, ut gratiâ discipulis collatâ, tanti Magistri noscceretur excelentia: etenim illius virtute, cum illo quibant pertransire mare. Venti & mare obediunt ei: igitur dum persisteret nautarum impia protervitas; simul cum illo discipuli ambulabant super aquas. Cæca namque via, sed tuta, Francisci accedente gratiâ, qua sine periculo eluduntur pericula; quin iam, ut canit, qui dudùm, lib. 2. *Amor.* Eleg. 11. v. 17.

Fracisci insigne miraculû, quod discipuli cum illo tranarè sicco pede fretum Siculum.

Idem.

——*Nobis alij ventorum pericula narrent,*
Quæ Scylla, infestet, quàsve Charybdis aquas.

Virtus de illo evibat, & miraculis patebat: siquidem ut transeant pelagus, ut incedant prosperè navigantes super fluctus; intra palliolum admittit secum discipulos, quasi non haberent corporis pondus. Primatum profectò Franciscus tenuit; super fluctus maris dum ambulavit. Quod alij navigio, Franciscus invenit in pallio.

7 Totum describitur à Sapiente. *Alius Navigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se:*

Sapient. 14. à 1.

Tua autem Pater providentia gubernat; quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus firmissimam; ostendens, quoniam potens es ex omnibus salvare, etiam si sine rate aliquis adeat mare.

Astruunt etiam Ethnici. Eutipides, *Iphigen. in Tauric.* v. 409. *Navigant per marinos fluctus.* Horatius, 1. *Satyr.* 1. v. 29. *Omne audaces mare qui currunt, sese ferre.* Senec. in *Medea*, à v. 341. & fusè Bisciol. *Horat. subseciv.* Tom. 2. lib. 16. cap. 11. En ærticulus Francisci, quem expulere Nautæ. Qui iturûs, si mari obcessus: Per feros fluctus. Sine rate eundem, ut Patris providentiâ astruat singulare miraculum. Non obstruitur via, cui nota maris ignota semita: igitur pallio, quasi navi, iter inviom pervium, aperuit; & cum Socijs Siciliam usque siccis vestigijs tranavit. Dicit nostra Tautologia. *Venientes venient cum exultatione.* Venit Franciscus cum socijs gratiâ transitus usque ad freti littus; sed non est transitus: etenim duces navis (ut pervenirent) venientes accipere noluerunt; quamvis cognoverunt insignem pietate virum: ampliorem virtutis cognituri gratiam propter indignam repulsam. Non venient dicunt. Imò pervenient. Non venien in Siciliam. Nesciebant Patris providentiam. Extendit super æquora pallium, & fecit totum navigium: venientesque venerunt ac pervenerunt, cum exultatione; quia appulerunt Siciliam, & sine rate. Patuit via per fluctus, in iter Francisco invitante socios, ac deducente viâ mirabili mirabiliore virtute: quippequàm potentia, dominiumque super æquora floruit; ubi ad mare sine rate, ut pertransiret, adivit. Sine formidine transit? socijque cum illo in fluctibus magis toti, quàm qui transfretabant in denegata nave. Ad unguem Marius Victor, lib. 2. *Geneseos*, à v. 482. & Alcim. Avitus, *lib.* 5. à v. 501. *Pallium ferebatur celsius undis.*

Sine rate transiit runt, ac tibi quà rate.

Ps. 125. 6.

Sic flecti nescit, metuat vel pondere scindi.
Iam medium crescens illud contexerat unda,
Nec tamen obstructum penetrat vis improba, quamquàm
Verberet, & pallium fluctu feriente, fatiget.

Mar. Vict.

Pulsatur motibus, suspendens undique molem:
Quòque vocant undæ, sequitur iam mobile pondus.

Alcim. Avit.

8 Vidimus, quomodò Christus & Petrus ambularunt super fluctus. At Petrus, videns ventum validum mergi timuit;

muit ; & quia timuit, mergi cœpit. Vel Profanus dixit ubi supr. 2. *Amor.* 11. v. 22.

Ovid. *Credite: credenti nulla procella nocet.*

Hinc Christus extendens manum apprehendit eum ; dicitque illi : *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Tunc alij discipuli, *voluerunt accipere eum in navim.* At Christus noluit acquiescere, *Ut clarius esset miraculum* : sit Chrysost. hic, *Homil.* 42. Alapid. in *Matth.* 14. exponit : *Id noluisse, sed una cum Petro magno spatio super aquas ambulasse.* Sit ergo. Verum contrarium occurrit in Matth. testimonio : *Cum ascendissent in naviculam* ; ait. Quomodo ergo in navicula, & extra? Unde in super aquas ambulabat cum Petro, erant simul in navigio ? Est collatio super fluctus ambulantium, atque in navi cum tempestate manentium ; ut clarius esset miraculum, & Petrus non formidaret, quantumvis fluctus erispantes ex procella videret : equidem secutior super aquas virtute Magistri ; quàm qui timentes portabantur in navi. Hi littus petebant : Christus & Petrus super aquas ambulabant : dicunturque esse in navicula, dum siccis vestigijs calcabant æquora ; quia quasi in navi essent, nil impediebat, ut in portum perveniret. Idem in conciliationem Antilogiæ, subdit : *Noluisse invitatum ascendere in naviculam, sed post prope terram cum essent, ascendisse.* Cur igitur prius ascendere in navem noluit, ac postmodum annuit? Intendebat omnes simul appellere ; quod non fieret, si ille cum discipulo in portum incederet super mare : siquidem prius pervenissent, quàm navis vento valido tangeret terram ; ambulantes coram illis mirificè super aquam. Hinc ut introivit, navis è medio mari littora tetigit. *Statim navis fuit ad terram.* Nonnus hic. *Divinâ agitatione* (inquit) *navis spontanea appellebat ad longinquum portum, velut mens alata.* Statim perfectum, quod incedendo super mare fuisset factum ; & expressum illo præsente in navicula, quod patraturus i naqua : igitur è medio mari littus perniciter tangeret ; priusquàm navis agitata velo & brachijs perveniret.

Matth. 14. 31. Chrys. Alapid. Et sine formidine. Alapid. Prius pervenerunt quàm qui erant in navi. Ioan. 6.

9 Ergo Bethsaidam feliciter, illo comite appulerunt, videntes multiplicatum prodigium. *Cùm egressi essent de navi, continuò cognoverunt eum.* Apud Matth. d. v. 33. *Qui in navicula erant, venerunt & adoraverunt eum.* Cùm ad illos venit ambulans super mare, non cognoscunt ; & in terra continuò incognitum cognoverunt ? Quæ facta, quia mirabilia, ubi-trabantur phantastica. Videbant usque in mentis stuporem, verùm haud præcuerant fidem ; cogitantes impossibile, super aquas ambulare : adorantque (cùm vidissent in terra : facientem tot mirabilia ; quia cognoverunt ism in littore ut miraculum, quod in mari indicabant cogitationis ludibrium. Secùs minimè accidit nostro Francisco, superato mirificè Siciliæ freto. Videntes pallio cum socijs ambulare super mare ; dixerunt : *Phantasma est.* In littore cognoverunt, quantæ virtutis fuerit, quem è navi vectos impudentia excubit : etenim apparuit ibi dignus adoratione, tanta donatus mirabili potestate ; quæ prius ellò visa, non credita, quasi species illusæ cogitationis, pondus elevari ab aquis : virique ut potè Sancti nitè den strata in littore prohibitas ; quippe idem ipse qui prius ambularat super aquas. Pende prodigium. *Qui in navicula erant venerunt, & adoraverunt eum.* Ergo Franciscus iam erat in terra ; dum venerunt adoratum, qui in navicula. Profectò. Non navigabat, currebat : imò celsior fluctibus volabat ; frustrato proposito nautarum, adiens sine periculo maris periculum : quandoquidem si inficiari fuerunt navis accessum, ne in Siciliam veniret ; Franciscus super aquas cum socijs extenso pallio pervenit. Prius pervenit in portum, quàm qui in navi vehebantur ; facta navi ex palliolo ut miraculo confirmaretur miraculum, quin timor irrueret in socios, vel videntes ventos validos, verberantes pallium in medio elationis, fluctuum : etenim securiores erant æquore, Francisci virtute, ac Magistri potestate, ut pervenirent in portum ; quàm quos portabat denegatum in transvectionem navigium.

Marc. 6. 54. *Navita non credebant digiti, quos viderunt in portu.*

10 Occurrit curiositati, vel devotioni, cur si absque pallio transfretatio fieri miriendo potuit ; sibi & socijs Franciscus pallium in aquis extendit? Effulsit in Francisco, quod veneramur in Apostolo Petro. Apparuit post resurrectionem Salvator N. ei, & discipulis alijs ad mare Tiberiadis. Miraculo facto, insigni captura piscium ; cognitum seu præconceptum, præquem insigne miraculum. Tunc Petrus, *cùm audisset, quia Dominus est ; tunicâ præcinxit se, & misit se in mare. Alij autem discipuli navigio venerunt.* Elucet in ferventiore Apostolo, quod vidimus in Francisco. Alios navigium vexit : Petrus in mare se misit : & cum tardior per aquas esset transitus, prior pervenit in destinatum littus ; ut miraculum itineris alijs constaret

Ioa. 21. à 7.

staret miraculo : siquidem priùs veniens potitus voto, quam venirent, qui venerant in navigio. Dubium mentem subijt, Quomodo venerit ? Chrysostom. hic, *Hom.* 86. dicit : *Natandò venit.* At in *Matth.* Homil. 52. infit : *Super aquas : pariter etiam post resurrectionem facti.* Verùm quorsum *pallium* (iuxta Caietan.) assumpsit Petrus, modò super aquas ambulaturus ? Non poterat, ambulante super aquas fieri prodigium, quin sumeret pallium ? Quibat : sumpto pallio, portentum summè crescebat : etenim videbant illum navigare extenso super æquora pallio ; sicut alij transferebantur in navigio. Signum divinæ superioris potestatis in mari, super illud ambulare, & vestigia non cognosci : palliumque sumitur, dum mare pede calcatur ; quia virtutis singularis insigne, ambulare super fluctus & sicco pede. Unde Ethnicus 10. *Metam.* fab. 11. modulatur appositè :

Chrysost. Caiet. *Pallium Francisc. est velut navigium.* Apoll.

Emmicat & sumâ celeri pede libat arenâ : Posse vides illum sicco freta radere passu.

11 Imperfectum iter arbitrabantur Gentiles, modò in simili portento maderent pedes. Quapropter de Orione fuccinuit Apollonius Rhodius, ubi supra, *n.* 1.

Ovid.

Ille super cana currebat
Unda, neque celeres tinxit pedes : sed paululum extremis
Plantis madefactas, liquidâ vectus est via.

Idem de Achille, Quint. Calaber, *lib.* 8. *v.* 155. *Pedibus pelagus transcurrit, extrema tingens.* Micat altioris potestatis insigne ; dum calcatur mare, sumptâ in transcursum madibili veste ; ut ex aquæ repulsa, dum circundatur ; iterato miraculo miraculum comprobetur : etenim sumpto pallio (æquore super illud oppresso) ut lucerent multiplicata miracula ; in pallio extenso, aquæ meris neque gutta. Haud aliter vestis sumitur ad natandum, vel ad iter super æquor agendum : igitur sicca maneat, quasi non natasset, nec super aquas procederet. Dixit de Numine Moschus, *Eidyl.* 2. à *v.* 46.

Nec quà ad iter. Mosch.

Pede per mare ambulat, natanti similis.
Marini duxi itineris, per mare quasi per terram,
Immadefactus ruit.

Natanti similis, dicitur ; Ideſt plici : perproprie, sicco pede ambulanti super mare, & siccâ veste : etenim piscis vagatur per aquarum profundiora, sed non tangitur ab aqua. Hoc pallij Eliæ fuit insigne privilegium, dum eius tactu Iordanis divisæ sunt aquæ in transitum. Aquam rengit, non tactum ab aqua : igitur siccum resumitur, quasi ab aqua minimè tangeretur. Ex Petri articulo, dum ab illo petitur portus. Mitte se tamquàm piscis in mare : ut pollet procedere, pallium sumpsit : super aquas extendit : pallio super illas ambulavit. Moduit ? Nullo modo. Nonne extensum in aquarum pelago ? Sanè. Micabat sicut extenderat : igitur ut in proprio habitu esset, siccum palliolum resumpsit, quasi aquam non tetigisset.

4. Reg. 2. 8.

12 Innovantur in Francisco cœlestia signa miraculis fulgentibus super illustria miracula. Valebat mare pertranſire pedes : utquid igitur utitur in portento pallij extensione ? *Postquam pervenit in portum, mirantibus cunctis, pallium adduxit & induit, nec gutta madidum.* Non solùm patratrum prodigium (ait Sanctorus ubi suprà, & Victor, in eius *Vita*) ambulando super mare ; sed aliud factum in veste, cognitum in exitu, ubi potitur voto. Pallium tetigit æquora, verùm non tactum ab aqua. Erat sicut pisces æquoris, qui perambulant semitas maris : igitur Pater Sanctus ex aqua pallium resumpsit, quasi numquàm elementum super aquas tetigisset. Sumat ergo inter per mare pallium, quod nutu cœli virtute possit vertere in navigium ; & simul insigni gratiâ feliciter continuare prodigia : etenim quem aquis cogitabant ebrium, ex fluctibus quassatum, resumpsit habitum siccum. Pes non est tinctus : nec habitus : invenit quippe vestem intactam, quasi iter cum socijs confecisset super terram. Sanctor. *Addit miraculis alia.*

13 Divisæ sunt aquæ Iordanis ad Arcæ conspectum, ut populus in terram promissam transiret per siccum. Numquàm Iordanis maiori fluxu, cæterùm victus miraculo. *Sacerdotes qui portabant Arcam Fœderis Domini stabant super siccam humum in medio Iordanis.* Grave argumentum habet huiusmodi periodus, sed inde plausus. Aquæ quæ scissæ, reversæ sunt in locum pristinum, dicitur *cap.* 4. 18. *Cùm ascendissent portates Arcam Fœderis Domini, & siccam humum calcare cœpissent.* Ergo priùs in medio Iordanis siccam humum non calcabant. Quo igitur pacto dicitur siccitas etiam telluris, ubi in medio alveo Iordanis existerent Sacerdotes ? Tractus maris in palliolo calcatus à Patriarcho, erit difficultatis expositio. In medio Iordanis erat aqua : aqua non erat in terra, quapropter humus dicitur sicca : siccaque dicitur humus ubi erat aquâ ; ut luceret insigniter splendore singulare prodigium, cùm

Iosue. 3. 17. *Siccum ab aquis assumpto pallio quasi ambulassent super humum.*

cùm in contrarietate nihil inveniretur oppositum: igitur absque ulla elementi gutta permanebant super aquam, quasi per humum ambulassent siccam. In huiusce expositionis intelligentiam, notandum est (relicta opinione Rabbinorum) de qua Nos in *Ephemerid.* 10. *Mart.* n.4. (asserentium, tunc per se elevatam fuisse Arcam, quæ elevavit Sacerdotes, ut super aquas immadidi tractum transiret Iordanis) nonnullis placuisse (adi Maluend. in *cap.* 3.8. & 15.) Primò Sacerdotes cum Arca trajecisse super aquas totam latitudinem Iordanis fermè usque in oram ulterioris littoris; & tunc per siccam Iordanis humum pertransisse populum, Sacerdotes hacceine opinione erant in Iordanis aquis: populus in medio Iordanis, quasi in siccitate littoris: siccaque dicitur terra, quando fluctus fluvij Sacerdotum pressit planta; quippequàm ita super aquas ambularunt Sacerdotes, sicut populus calcavit ariditatem telluris.

14 Quid expressius in Francisci causam? Astruunt miracula virtutis potestativæ excellentiam. De præsenti miraculi origine, dicemus fusè *Didascal.* sequenti. Omnia illi elementa deserviunt ad nutum voluntatis, quo factus prodigium multis. Illo præsente in lapidicina ingens irruit è cœlo aquarum procella. Fugientibus socijs mansiti: tempestas recessit; sed ille inventus, quasi non pluisset. Bag. Tom. 1. d. *lib.*3.*cap.*3. §. 3.n.14. Rab. Eliezer cogitat, Eliam ante Achab currentem in Iezraël, pluvià superveniente, neque guttam tetigisse. Procedit Franciscus in spiritu & virtute Eliæ parare Domino plebem perfectam. *Pluviam voluntariam* illi *segregavit Deus*, ut pateret electus iuxta Nominis cor. *Pluviam imbris Dominus dabit*: dicit Zacharias. Septuagint. *Dominus faciet phantasias*: equidem in voluntaria discretiva pluvia videbatur phantasticum; cæteros tangere, & præterire Franciscum. Ab illo *probibita sunt stillæ pluviarum*. Ierem. 3.2. In propatulo subdiò reverente aquà, absconditus est *à turbine & pluvia*. Isai. 4. 6. etenim Deus Francisci ostendens virtutem, *ponebat pluvijs* inviolabilem *legem*. Mellius Sousa hic floridè succinit:

Illæsus à pluvia.

Psalm. 67. 10. Zachar. 10. 1.

Iob. 28 26.

—*Fluctusque coërcet,*
Ille modum pluvijs tribuit;
Nubibus imbriferis leges cùm providus aquas
Sanciret, rapidis & vento agitante procellis.

Sousa.

Tunc vidit illum clarisque ostēdit Olympi
Civibus, & pulchrum summà virtute paravit
Mentibus humanis.

Quid ultra? Dum atra nubes super alios procellosè irruit; à Francisco imber abijt & recessit.

15 In capturam à militibus sexaginta iussu Regis quæsitus, invisibilis factus (idem qui Tumpta, *lib.*2. *cap.*3. §. 3. *n.*6.) ita ut cùm esset tibi in templo inveniri non potuit. Quare cùm in Calabria esset despectus, & à potentioribus expulsus; pervenit in proximum montem: sedit super lapidem: & cùm discederet à petra, reliquit tibi, cedente saxo, impressa pedum vestigia. Idem ibid. *lib.* 5. *cap.* 1. *Append.* 2. n. 64. Christi nostri Salvatoris prodigium regerit nunc, quando in templo in necem præparatis lapidibus, *abscondit se*: idest, evanuit ab illorum oculis, factus illis invisibilis: & qui præsens non apparuit, cum illis per medium illorum mirabiliter exivit. Vigilanter utriusque Francisci tractus exprimit imaginem, similis articulus; Christo in patriam veniente felicem, simulque infelicem urbem. Expulsus est à civibus, omninò despectus, & ut mitteretur præceps, montis usque supercilium deductus. Illorum propositum, uti ab ira, fatuum erat. Iesus cognoverat, *& transiens per medium illorum ibat.* Expulsus illorum manus evasit, in montem fugit, super lapidem sedit; & sicut ait Lyran. hic nosque in *Ephemerid.* 10. *Ian.* n. 6. *Ad tactum axum illud subterfugit, ut instar ceræ solutum, vestigia pedum in eo apparent.* Franciscus Salvatoris imitatur opus, parique passu currunt & studium & obsequium. *Angelorum ministerio usus est* (ait Francisc. Victor. in eius *Vit.* lib. 2. cap. 1.) *octondecim trabes ad Ecclesiæ usum invectæ una noctæ expolitæ sunt.* Ut quiesceret à labore, Angeli accesserunt & ministrabant ei. *Trabes* (adinstar Salomonis) *posuit in domo: & malleus & securis & omne ferramentum; non sum audita in domo, cùm ædificaretur.* Quid audiendum cùm plura fierent ministerio Angelorum? Trabes gravissimæ trahebantur sine pondere. Bagatta, d. *lib.* 4. *cap.* 5. n. 19. Similiter lapides: *lib.*5. *cap.*1. §. 1. *n.* 19. & *Annal. Minimor.* ad ann. 1464. Ulteriusque ut operi essent apta in unum redigebat ligna brevia, *lib.*16. *cap.* 1. §. 7. *n.* 1. Quid amplius? Summum profectò miraculum, si facit utraque unum: & ut canit Profanus, 1. *Metamorph.* Fabul. 1.

Invisibilis factus, vestigia pedum impressit saxo.

Ioann. 8. 59.

Luc. 4. 30.

Lyran.

Vict.

3. Reg. 6. 26.

Utitur Angelorum ministerio.

Sine pondere gravia: continuat divisa ligna.

Ovid. —*Sine pondere habentia pondus.*

16 Uti Angelus in fornacem missus constituit ignem, quasi ventum roris flantem; ut quem obedientia coegit, illæsus exiret. Victor, ubi supr. etiam ipse introivit. Abrah. Bzovius, *Annal. Ecclesiast.* ann. 1507. Tunc vere Angelus, cuius imitatus munus: igitur voluntariè descendit in fornacem, ut protegeret virtutem. Exivit sicut intravit, quin sentiret voracissimum incendium; sicut Abram eductus de *Ur Chaldæorum.* Ex professo in *Ephemer.* 14. *Ian.* num. 2. & 17. *Iul.* num. 1. Titiones extinctos semel Franciscus insufflavit, & flatu incendit. Bagatta, *lib.* 2. cap. 1. §. 3. num. 7. Spiritus Domini insufflavit in eos. Ex meditatione eius in ligna exardescit ignis; ex flamma flagrantis cordis; qua gratiæ eminebat magnitudo; dum *carbones succensi sunt ab eo.* Quid mirum? *Ignis à facie eius exarsit.* Non est qui se abscondat à calore eius. *De naribus eius procedit fumus*: Si fumus signum ignis, quantus ardebat in penetrali pectoris! Pro igne, Francisci flatus sufficitur: eo, dum ligna parabantur, *accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.* Sicut olim in littore maris, præsentia Salvatoris, discipuli præut exigebat necessitas, invitati ad prandium, sine igne *viderunt prunas positas.* Mira facere ex potestate valet. Omnia mirificè potest; eius cedentia (præut opus) arbitrio. *Commovet terram de loco suo. Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subvertit.* Potentia obedentialis est voluntas Conditoris. Franciscus non condidit, cæterùm miram potestatem habuit; ubi insensibilia eius voluntatem atque præcepta percipiunt: & quos subvertit nescierunt; quoniam insensibiles rupes per naturam, dumtaxat sensum accipiunt ad obedientiam: non ad alterius imperium immobilibus conceditur motus; sed tantùm *ad audiendam vocem sermonum eius.* Sousa hic:

Illæsus ab igne.

Gen. 15 7.

Carbones flatu accēdit.

Psalm. 17. 9.

Iob. 41. 11.

2. Mac. 1.22.

Ioã. 21. 9.

Iob. 9. 5

Montes trāsfert.

Ps. 102. 20.

—*Celsos nutanti vertice montes*
Transtulit ipse locans alio.

Sous.

17 Referunt fuse qui supr. ex quibus Bagatta, *lib.* 5. *cap.* 1. §. 3 *num.* 10. qui ibid. *lib.*4. *cap.* 1. §. 5. num. 34. inquit: *E cistula plena pomis cùm supra ducentos adessent, & singuli malum accepissent; cistula remansit plena.* Francisci anima, charitate eximia, elucet Dilecti Sponsa. *In portis nostris omnia poma: nova & vetera.* Bene *omnia*, quippe omnia necessaria, omnibus distributa. At quæ nova & quæ vetera, si tantùm unica? Quid mirum, si inter vetera sint nova; ubi in portijs Monasterij in tot adstantes multiplicata? ibi profectò imminuta cistula, omnia poma, nova & vetera. Novum erat in Francisci manibus germen; cùm vetera tantùm essent in distributionem. Lapidem in aere suspendit, ut qui stat, videat ne cadat. Cæcum etiam calce illuminat; ut non solùm ex cæcitate pateret miraculum; sed etiam per instrumentum, illuminationi oppositum; sicut Christus cæcum illuminavit per lutum; & Isaias ulcus sanavit massa ficorum. Ita qui dudùm, *lib.* 5. *cap.* 1. §. 3.10. & *Tom.* 2. lib. 2. cap. 1. §. 1. num. 11. ubi addit: *Alij cæcitate laboranti misit sua conspicilla: quæ vix oculis adhibuit; cum stupendo miraculo visum recepit.* Cæco mittit occularia? Res sanè nova: at dum per Francisci manum in visum efficacissima. Sanatur à Christo cæcus, super oculos eius impositis manibus. Aliquantulum vidit, sed non perfectè. Unde Dominus *iterum imposuit manus super oculos eius, & cæpit videre, & restitutus est, ita ut clarè videret omnia.* Quorsùm manus imponit super cæci oculos? ut videat minus? Adinstar crystalli erant Domini manus. *Per manus Christi oculis suis superpositas videbat*: ait Scholiastes Chrysostomi, loc. citando. Negat miraculum hic Alapide; sed sine fulcro: ipse enim S. Doctor, in *Marc.* Homil. 9. inquit: *Imposuit manus super oculos eius, & cæpit videre. Si humana esset virtus, utique etsi videret, manibus super oculos impositis, videre non poterat; sed manus Domini omnibus oculis clarior est.* Lumen amiserat, qui cæcus degebat. Restaurationem petit, & medicus cœlestis super oculos eius manus imponit. Quorsum? ut recipiat visum: etenim cum manus essent crystallus, illuminans oculos; facta ex illis conspicilla, ut clarè, qui cæcus, videret omnia, & novum clareret miraculum per instrumentum undecumque importunum: igitur ei restitutus oculorum sine lumine splendor, per conspicilla quæ impositione manuum ei contulerat Salvator. Patet conspicilla fuisse, ut cæcus videret clarè; quippe minimè manus imponeret super oculos, ni ad corroborrandam aciem deservirent ut crystallus.

Bagat.

Poma multiplicat.

Cant. 7 13.

Lapidē in aere suspendit, & calce cæco lumen restituit

Isai. 38 21.

Bagatt.

Marc. 8 25.

Chrysost.

Per eius conspicilla videt cæcus

18 Etiam adinstar Elisei aquarum amaritudinem convertit in dulcedinem: pro levamine sitis adinstar Angeli cum Agare, & Isaiæ, elicit salubres fontes.

Alia mira.

Ut Elias mortuum suscitat : uti Daniel animalium ferocium alligat. Quid plura? in eius mirabilia ineficax lingua humana: necessaria prorsum Angelica ; ut contigit in pictura. *Cum quidam pictor* (in eiusdem Patris *Vita* dicitur, lib. 5. cap. 12.) *eius imaginem ad vivum exprimere vellet, & pro virium tenuitate eam perficere non posset ; Angelus è cælo delapsus , accepto penicillo , extremam manum adhibuit ; quod quidem omnibus stupori & admirationi fuit.* Appositè in articulum verba Sapientiæ exponere possumus. *Non enim in errorem induxit nos hominum malæ artis excogitatio ; nec umbrâ pictura labor sine fructu , effigies fucata* (Æthiop. *Expressa*) *per varios colores.* Induceret enim pictoris manus invalida in errorem; quia labore sine fructu, per varios colores vivum veramque Francisci haud expresserat imaginem : at minimè, colentes ex corde indasit ; quippe sumpto penniculo, Angelus ad vivum effigiem decenter expressit : vitaque fructus facti laboris, quoniam Angelici manu demonstrata vera effigies. O pictor!

Eius imagoab Angelo picta.

Sapient 15. 4.

——*Nimium ne crede colori.*

Virgil. 2. Georg. v. 27.

Totum studium manus affectricis, ut assimilet Francisceum imagini hominis. Labor sine fructu, & tantum labor. Non est species imagini, neque decor. Ad nihilum, quia inutilis, redigenda ; quippe ab Angelo formanda, ut imago coloribus superioris artis, exeat ad imaginem similitudinis. Francisceus ii ab homine pictus sit; pollimus interrogare: *Cuius est imago hæc?* Artifex figurabit illum? *Quam imaginem ponetis ei?* Symmetria & colores de cœlo necessaria, ut Francisci exprimatur vera forma. Ei sanè, etiam homini, *mensura hominis, qua est Angeli.*

Matth. 22. 20. Isai 40 18.

Apoc. 21. 17.

19 Imago Francisci est imago charitatis, quia totum quod continet, scientiam habet vocis. Descripti, *Tom. 4. T. 12. D. 5. num. 1. & 5. T. 10. D. 5. num. 6. Virgo scilicet facie rosea, ardente cyclade coccineâ amicta, alis instructa, in capite gestat coronam auream, carbunculis distinctam & effulgurantem : digitus ornatur annulo pyropo radiante : una manu gestat cor rubicundum, flammas vibrans, altera arcum & sagittas ignitas.* Hi sunt charitatis colores. Cornicat Francisci cor speculum charitatis. Non refrigescit ; cum cætera frigent, calet. Vis utrique una. Duplex sed unica forma. Aptè apud Picinell. lib. 15. *Mund. Symbol.* n. 210. in signum cordis, cœlesti flamma flagrantis, exprimit speculum concavum, Solis ardore perfusum, radios emittens à cœlo haudquaquam degeneres ; cum iemmate: *Communi non igne.* E cœlo in cor Francisci charitas (virtutum Sol) ignem misit ; & erudivit, ut imitaretur imaginem : etenim cum radiorum cognosceretur pretiositas ; in corde & ore eius nihil inveniebatur nisi charitas. Ex abundantia cordis os loquitur. Hermann. Hugo in *Pijs desider. anim. Vot. 1.*

Imago charitatis Franciscana.

Picinel.

O Deus ! aut nullo calcas mihi pectus ab igne,
Aut solo calcat ignis amore tui.

Hermãs Hug.

DIDASCALIA IV.

Elevationis corporis Francisci super aquas, origo & charitas & humilitas.

1 CUM illo, in eius pallio super aquam, socij venientes venerunt atque pervenerunt in Siciliam ; ut vidimus, *Didasc. anteced.* Alij descendunt mare in navibus : Franciscus & socij pedibus, facientes operationem in aquis multis, confusis rubore pugnacibus nautis ; igitur viderunt opera & prodigia in pallio, atque mirabilia eius in profundo. Nautæ in navibus, & cum timore, in tempestuoto mari, pleno & monstris & periculis, si quod aliud; quippe numquam expertum serenitatem, quod numquam nec ad horam vidit planitiem. Audi Senecam in *Medea*, à v. 359.

Mare adinstar draconis monstrũ horribile

Ps. 123. 6.

Quid ? Cum Siculi virgo Pelori,
Rabidos utero succincta canes,
Omnes pariter solvit hiatus?
Quis non totos horruit artus:

Prodigia Paulen. fis, calca ti fluctibus maris.

Franciscus cum socijs utens pallio pro navigio, & læte per tretum positus voto etenim cum, ut ibi dicitur, v. 326.

Seneca.

Avidus nimium navita flatus
Optat, & alto rubicunda tremant
Suppara velo;

Idem.

Illa novâ rate, & inventione (ignorantibus navarchis viam navis in medio mari) cum suis Franciscus secure vehitur, ulteriusque litus attigisse conspicitur. Rem acu tangit, cui alio dixit Iuvenalis, *Satyr. 12. à v. 63.*

Ia-

——*Iaculi planum mare, tempora post-*
quàm
Prospera vectoris, fatumque valentius Euro,
Et pelago &c. inopi miserabilis arte cucurvit,

Iuven.

Vestibus extensis, & quod superaverat unum.
Tandem intrat positas incluſa per aquora moles,
Tyrrhenumque Pharon ; porrectaque brachia vertum,
Quæ pelago curvant medio, longèque relinquunt
Italiam. Non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit.

Sanè, quandoquidem mare cæteris procellosum ; Francisci pallio ludibrium.

Franciscei quasi vis procellarum ludibriũ.

2 *Hoc mare magnum & spatiosum manibus : illic reptilia, quorum non est numerus : animalia pusillis cum magnis : illic naves pertransibunt, Draco iste* (inquit Davidi) *quem formasti ad illudendum ei*, &c. Frequenter DD. intelligunt mare, & per terras extensum, in quo plura aquatilia animalia, & Leviathan superior corporis vastitate inter maiora. Verum à nonnullis, quia demonstrativè signatur, *Draco iste* ipsum mare non sine fulcro intelligitur. Unde sensus testimonij : *Hoc mare magnum, quo plura pericula, & naves ; sicut draco est : attamen illuditur industriâ hominum : igitur per illud naves pertransibunt.* Hinc adinstar draconis, à Martillo dicitur *Monstruosum & Truculentum.* Lucretiusque *lib. 1. de Rer. natur.* v. 95. inquit : *Avidum mare*, & *lib. 2.* à v. 553.

Psalm. 103. à 25.

Mare adinstar draconis monstrũ horribile

Disiectare solet mare magnum transtra, gubernas;
Ut videantur, & indicium mortalibus edant,
Insidi maris insidias, virosque dolumque
Ut vitare velint ; neve ullo tempore credant,

Lucret.

Subdola cum videt placidi pellacia Ponti.

Mare magnũ est Mediterraneum.

Sit ergo, & relicta Rabbinorum fabula, videnda in *Ephemerid. 22. Martij.* num. 2. Hoc ergo mare per quod transeunt naves, plenum profectò periculis ex procellis. Unde argo draco iste horribile monstrum datum in ludum ? Gaudent homines iactari ? Quærunt illidi ? An facies hominis, sicut pisces maris ? Quare igitur in lusum exponi dicitur ? Quia navibus deridetur: equidem esto vorax, tempestatibus minax, ne pertranseant naves, commotis fluctibus, fulminatis procellis ; elluditur & illuditur totus furor procellarum; quippequàm vel illo æstuante, illic naves pertransibunt. In ludibrium maris inventa concava navium, ne nautæ sint in maris ludibrium. Cum navibus mare ludit: illudit, dum illas submergit : cæterùm illuditur ubi per eius pericula ratis sine periculo fertur. Maius ludibrium, ubi ineptum instrumentum : dracoque iste deridetur à Francisco; quoniam sine periculo, fluctus ferè maris illuduntur solo pallio. Eius navigationi monstrosè oppositus draco iste ; sed ad illudendum ei : igitur securiùs eludit pallio, frementeque freto, mare per transiens Franciscus ; quàm tabulæ confidentes, qui portantur in navibus.

Maluenda.

3 Appositè Maluenda hic legit : *Istud mare magnum, ibi caleatile.* Satis in ludibrium eius, quod per illud navibus daretur transitus : *calceatileque* expositum, ut aliquando maius pateret ludibrium ; in lusum dato monstrifero ævo draconi, atque fractâ feritate : quandoquidem eludens pallio excitatas procellas, Franciscus cum socijs ferebatur super aquas. *Hoc mare magnum est Mediterraneum* ; ait Turnebus 19. *Adversar.* cap. 20. & Plin. *lib. 9.* cap. 15. attestante Isidoro, lib. 13. *Origin.* cap. 15. & dicente cap. 16. *Mare magnum est, quod ab Occasu ex Oceano fuit* &c. Hoc est ludibrium Francisci, calcatis fluctibus periculosis Peloris equidem in cunctorum admirationem, ut posset mirabiliter transire, è palliolo fecit navem. Retorquendus Lucretius, d. lib. 2. à v. 1033. Franciscus facit mirabilia in profundo, habitu super æquor extenso.

Mare magnũ est Mediterraneum.

Isidor.

Ille quoque ipse, viam qui quondam per mare magnum
Stravit, iterque dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus salsas domuit superare lacunas,
Ut contempsit (aquis insultans) *murmura Ponti.*

Lucret.

Ps. 135. 6.

Quid nostra Tautologia? Socijs Francisci à nautis denegatur in Siciliam transvectio, quasi Magistro non esset vel mare magnum ludibrio. *Venientes veniunt*, & *cum exultatione*, vectoris mirabili porestate atque virtute : exultatio ex felicissimo ductu & adventu : sed inter tot virtutes fugit cognitio : etenim cognoscentes ignorabant, per quam illarum venientes, per vastum mare veniebant. Adimunt pondus charitas & humilitas, ut possint corpora ambulare super aquas. Transeuntes itaque Siculum fretum ; videndum, per quas illarum.

Socij Francisci sciebã & nesciebant per quid ibant.

4 Otho Vænius *Amor.* Emblem. 47. pingit Amorem, sine rate, neque cymba navigantem, nec pericula timentem, cum lemmate: *In via, via.* Exponit epigramma,

Imò amaris.

Quæ non tenet Amor perrumpere opaca viarum.
Qui insidi spernit cæca pericla maris?
Pro rate cui pharetra est, pro remo cui levis arcus.

Oth. Væn.

Ut portum obtinet, quid libet audet Amor.

Cogitatio ex Ovidio, *Epist.* 21. à v. 211. & ex Plutarcho, in *Mario* dicente. *Nulla via in via saluti.* Quapropter Musæus, de Amore dixi in *Erone & Leandro*, vers. 155.

Plutarc

Musæus Eccli. 19.

Ipse remex, ipse classis, ipse solus navis.

Sapientia dicitur creata *in Spiritu-Sancto*: ideſt, *in charitate*; ut ait Pinna, hic. Iccircò ſubditur, *cap.* 24. 24. *Mater pulchræ dilectionis*, quæ ſanè charitas, cæterarum virtutum radix & ſumma pretioſitas. Difficilis utique captu, quamvis perſpicax cognitio: qua de cauſa præmittitur: *Radix ſapientiæ cui revelata eſt? Et aſtutias illius quis agnovit?* Quæ enim cogitavit, ut intelligi ab humana cogitatione non poſſit? Ibidem exponitur. *Amari enim abundavit cogitatio eius; & conſilium illius ab abyſſo magna.* Quid enim cogitavit in mari & abyſſo, ut ſit incognoſcibilis per aſtutiam cogitatio? Ambulare ſuper aquas, ut eius mirabilis cognoſceretur malleas. *In fluctibus maris ambulavi, & in omni terra ſteti.* Sat erat ad miraculum calcatio fluctuum: igitur admirabile, progredi ſuper aquam, quaſi greſſus dirigeret ſuper terram.

V. 6.

Cap. 24 39.

V. 8. Franciſco maris ſicut terra.

5 Ulteriùs procedit ſapientis charitatis cogitatio. *In fluctibus maris ambulavi.* Quid ultra? Aggreditur Amor maxima: nulla enim via invia dilectioni & charitate flagranti. Inter difficilia (Septuagint. *Impoſſibilia*: Aquila, *Virabilia*: Vatabl. *Excellentia*) deſcribit Salomon, *Viam navis in medio mari.* Hoc mirabile, quia difficile? Plus cogitat charitas, eludens maris procellas: igitur ſuperit æquore, quaſi eſſet in navi. Ne in mare à fluctibus ſummergantur, homines navibus in ſalutem utuntur. Navi vehi, mirabile eſt: ſuper fluctus, ſanè plus: equidem excellentius; quin mergatur ſine navi, ambulare ſuper fluctus. Magnum diſcrimen, inter ire navigando per mare; & ſuper mare ſine navigio procedere: illic ſcindicur: hic calcatur. Scindi difficile: calcare, potiùs mirabile: hinc charitatis ab abyſſo magna plauſus, & à mari cogitatio eius: etenim elevatur ſuper fluctus eius ſublimitas; non habens quo in ſtuporem elevetur ſuper aquas. Per mare ratibus ire, etſi mirabile, iam demonſtratur *in quo.* Super fluctus ambulare, eſt elevatio *per ſe.* Mirabile utrumque; ſed ſuper fluctus ire, magis mirabile: ſiquidem dum naturale fluctibus maris ſummergi, contra naturam eminebat ſuper. Nonnulli accipiunt teſtimonia de Sapientia increata in ordine ad incarnationem, inveniente viam mirabilem ad ſalutem. Oſtium erat in terras occluſum, magnà abyſſo peccatorum: hiſce muris non erat charitati nimiæ tranſitus: verùm à mari abundavit cogitatio eius; ut via fieret, ubi nec ſemita apparuit, conculcatis periculis maris, ingenio excelſo ſuperioris amoris; quippe in partes terræ inferiores deſcendit, dum in fluctibus maris ſine ſemita ambulavit. Haud deterruit maris furor: ut portum obtineat, quidlibet audet amor. Videre, quod ille lit ſolus per aquas nimias: ſpiritu ferebatur ſuper aquas. Ipſe remex, ipſe claſsis: navis ipſe, pharetrà aſſumptà pro rate: quandoquidem charitate ingeniosà apparuit arrida, in hominum ſalutem: quoniam proculcavit fluctus propter nimiam charitatem. Alij intelligitur de Sapientia incarnata, Chriſto Domino; cuius à mari in prodigium abandavit cogitatio: etenim cùm corpore è carne, & naturali pondere (ſublimante charitate, ut alios in hac ſchola doceret) in fluctibus maris cum diſcipulo ambulavit.

Quantâ miraculum

Cogitatio de incarnatione, quæ cum ſteris ſuperat ſublimitate

In quo plus fuit

Auguſt.

6 Miraculum à charitate proceſsiſſe; dicit in *Pſalm.* 149. Auguſtin. *Currant dilectione* (inquit) *non quærant naves, ſed pennas: duas alas charitatis apprehendant. Alas charitatis: peregrinamur, ſuſpiramus, gemimus.* En theatrum N. Franciſci, dum appropinquavit ad mare. Sapientia ei deſuper infuſa, illapſa è cœlis; quæ quidem mater pulchræ dilectionis. Claruit, ubi charitatis aſcendens cathedram, inter doctiores loquebatur ſapientiam. *Cùm Doctores inſignes* (dicitur in eius *Vita*, lib. 4. cap. 13.) *ad illum adiſſent, periculum factum, an vera eſſent, quæ à multis vulgata de eius ſapientia, divinitus demiſſa; comiter ſuſcepit, plenus divino Spiritu, quid de arcanis Scripturæ ſacræ non aperuit? Difficiliores utriuſque teſtamenti nodos tantâ perſpicuitate ac facilitate exſolvit; ut attoniti diſcederent, & tam altam doctrinam dum-*

Franciſco ſapientia deſuper infuſa.

taxàt è cœlo derivatam agnoſcerent. Non cognoverat litteraturam, ſed charitate in Domini iam intraverat potentiam; & ſtupebant de doctrina eius, quia in poteſtate erat ſermo ipſius. Haccine igitur ſapientia ad Calabriæ acceſsis oram, quia per charitatem tranſire cupiebant in Siciliam. Tranſitus denegatur, fluctibus maris eius votum impeditur. Peregrinatur, ſuſpirat, gemit. Quid faciendum in anguſtia? Conſilium illius ab abyſſo magna. Radix ſapientiæ illi revelata fuit. Aſturias illius quis agnovit? Ille dumtaxàt qui exercuit. Charitate cucurrit. Reſpuit naves, ſumpſit pennat, aptavit ſibi dilectionis alas. A mari enim abundavit cogitatio eius: igitur cogitavit ambulare ſuper fluctus: extendit igitur pallium ſuper æquora, quorum unda apparuit arida: miniſtranteque charitate flagrantes ſublimes penas; quin mergeretur, cum ſocijs ambulabat ſuper aquas. Nulla via invia amori: non iter, iter amanti. Ut portum tentet, charitas quidlibet audet: etenim ſuper aquas Franciſcus extendens pallium; in Sicilia, quò tendit, invenit portum. Convertit charitas mare in aridam, ut eius ſapientiæ demonſtraret aſturiam. Abnuitur navis: qui exſperant, non exaltentur in ſemetipſis: eſt ſublimior claſsis ingenio amoris. Inſidi ſpernit cæca pericula maris: igitur in fluctibus ambulavit, quaſi tranſitus eſſet pertellurem; quia aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Floride & ſcitè Novarinus in *Aquis nuptial.* n. 524.

Flamma cedere neſcit aquæ.
Amor nec medio obrutus pelago.

Novar.

Imago charitatis.

7 Symbolum ardentis charitatis, ſtatuitur teſtudo pernicibus pennis: dicique quibat: *Iam teſtudo volat*, ex Claudian. in *Europ.* lib. 1. v. 352. De teſtudine refert Plinius *lib.* 11. *cap.* 10. *Oblita ſui, ita ut Solis vapore ficcato corticem, non queat mergi.* Ex huiuſmodi conditione (quam etiam attribuit Picinell. *6. Mund. Symbol.* n. 162. Muræne maris Siculi) ſtemma efformatur Charitatis; cum epigraphe: *Non ſummergitur aduſta.* Unde *lib.* 3. ibid. num. 469. lemma aliud: *Amor Addidit alas.* Originem habemus, ex qua in Franciſco ponderis corporis levitas, ut ſui oblitus ambularet ſuper aquas; cùm videamus difficilia ſuperata, victa impoſsibilia, ac in tranſvectione mirabilia excellentiora. Venit David *in altitudinem maris*, verùm *tempeſtas demerſit.* Ita queritur apud Crucium hic.

Plin. Teſtudo calore Solis non mergitur.

Picinel.

Pſ. 68. 3

Crucius

Veni equidem pelagi delatus in ima profundi;
Nam fera ventoſi ſorbuit ira freti.

Tempeſtatem patitur & in illa ſummergitur. Minimè operiretur æquoris tempeſtate, modò navigaret amore: quandoquidem tuto ſecaretur charitate etiam procelloſum pelagus; quia remover à ponderoſo corpore totum pondus. Non ſummergitur in tempeſtate Franciſcus ſublevatione amoris, eſtò venerit in altitudinem maris. Solis divini radijs aduſtus nimis æſtuabat: ſummergi in aquarum multitudine nequibat. *In aqua plus ignis valebat*: ferebaturque ſuper aquas; quippequàm in tranſitum ſumpſit charitatis pennas. Quid mirum, ſi mare non opprimeret, cùm charitate volaret? Non ulla quibat iter perturpare tempeſtas; quoniam amor ad fretum addidit alas. Unde cùm corpus naturaliter feratur deorsùm, & flamma ſurſùm; flammà cordis & alis, corpus quod grave, ducebatur ſuper aquas ſine pondere. Non eſt in tempeſtate tempeſtas. Vadit pallium uti navis, quò ducit ſola voluntas. Illa ſola inflammata facit & perficit: *Quàm benè navigant, quos amor dirigit!* Ita Otho Vænius, d. *Emblem.* 1. & N. Hæſten. *Via regia Crucis* lib. 3. cap. 10. accinit:

Charitate ſuper aquas elevatur Franciſcus.

Sap. 16. 17.

Quomodò

Oth. Væn.

Non timet Æolios ratis hæc, ſera flamina, fratres.

8 *Lucerna ardens & lucens* plauditur Franciſcus, in eius *Vit.* d. cap. 14. Hinc pingitur candela in medio aquarum camphora deliburta & incenſa cum inſcriptione, *Non extinguitur.* Huiuſmodi flamma, flamma fidei vocatur ab Auguſtino: ambulante ſuper aquas, & naufragante Petro. *Ambulabat ſuper aquas* (inſit, de *Verb. Domin. ſecund. Matth.* cap. 14.) *ſed titubavit Petrus. Titubatio iſta quaſi mors fidei fuit: ſed ubi exclamavit, fides iterum reſurrexit. Non ambularet, niſi crederet; ſed nec mergeretur, niſi dubitaret.* Lucerna erat Petrus, accenſa fidei radijs; ita ut ſummergi haud valeret ab undis. Surſùm flamma elevabat, vel grave corpus; modò lucem avidè foveret pectus: equidem ſi inextincta permaneret, ſine timore naufragij ſuper aquas ſteti ſet. Lucerna ardens & lucens demonſtratur Paulenſis. Iure, dum fretum tranſcurrit ambulans ſuper mare. Non eſt extincta flamma: & etiam procellâ exorta: Non eſt extincta. *Ignis in aqua valebat, & aqua extinguentis natura obliviſcebatur.* Non eſt ſummerſus: flamma ex corde ardenti ſuper æquor elevatur, quia lucerna non extinguitur. Non poteſt ſummergi ſine pondere: ponduſque minimè ſuper aquas ha-

Ioann. 5. 35.

Picinel. d. 11. n. 58.

Auguſt.

Cur plaudatur lucerna ardens, & lucens

Sapient. 19. 19.

habebat, qui corpore ferebatur super aquas: igitur semper super stetit, quia flamma lucernæ in portum usque permansit.

In mare mortuo lucerna accensa & statim extincta fœtor emittitur.

9 Causa naufragij vel elevationis videtur perspicuè in lucernis locatis in mari mortuo. Hoccine de mari, sive lacu; diximus plura in *Ephemer.* 17. *Iul.* n. 1. & præter ibi signatos AA. videsis Aristotel. 2. de *Plantis*, cap. 2. & lib. 1. *Meteor.* cap. 3. Diodor. Sicul. 2. *cap.* 92. & 19. *cap.* 724. Pausan. *cap.* 153. Plin. 5. cap. 16. Cardinal. Vitrine. *Historia Ierosolym.* cap. 53. Maiol. *Tom.* 1. *Colloq.* 10. Tertull. *Carm. de Sodom.* Maluend. in *Iosuæ*, 4. 16. Isidorus verò, 13. *Origin.* cap. 19. deinde addit: *Lucernam accensam ferunt, supernatare: extincto lumine demergi.* Eadem Hieronym. *Epist.* 129. & Beda de *Loc. Sanctis*, cap. 12. Elucet modo quanta Paulensis charitas adorientis per aquas incognitas pedibus æquoris semitas. Non summergitur gradiens super fluctus maris. Erat in eo lucerna ardens & lucens: & graditur sine timore super æquora, quia in lucerna charitatis usque in appulsum perseveravit flamma. Ex defectu virtutis, pondus conflat grave corporis. Si lux virtutis extinguitur, vel leve corpus summergitur. Lucerna ardentis charitatis collocatur in mare; dum Franciscus pallio in ulteriorem ripam cupit apellere. Charitas dirigit, eius lumine pervenit: & calcatis fluctibus? Erat sine pondere corpus. Pallio in aquarum superficie perextenso, Siciliam attigit sine naufragio. Naufragium prodit extinctione lucis: liberat flamma permanentis charitatis: dum graditur Franciscus super fluctus, ac illorum spumam; constat pectoris æstuantis numquam defecisse flammam. Unde ut verbis Hometi, *Iliad.* 20. v. 228. utamur;

Isidor.

Homer

——*Per lata dorsa maris*
Ad summitatem littoris currebant:

10 Arbitror in miraculi prognostica; Angelorum in eis natali canticum, & è cælo iubar splendidissimum. *Nascente Francisco, hymnodiam personuisse Angelicam, & splendores admirabiles apparuisse:* ait Bonifac. Bagat. in *Mirabil. Orbis Christian.* lib. 1. cap. 1. §. 2. n. 2. & cap. 2. §. 1. n. 25. Speculum splendet nativitatis Salvatoris: etenim illo è Virgine in lucem edito, dicitur: *Angelus Domini stetit iuxta* (Pastores) *illos, & claritas Dei* (pro magna) *circumfulsit illos*: *& dixit Angelus: Natus est vobis hodie Salvator, & subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis, laudantium Deum & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus.* Fuit Franciscus missus à Deo, & in terris à cælo plaudituri, qui natus cælo. Dum egreditur in mundum, lampades eius, lampades ignis atque flammarum; igitur non solùm erat lucerna ardens, sed etiam lucens.

Nascente Francisco splendores atque musica de cælo.

Luc. 9.

Sic numquam rapido lampades igne vacat. Lux corpus est: inquit Augustin. *Epist.* 3. & ex ipso Berchor. 5. *Reductor.* cap. 39. Non esse corpus, diximus, *Tom.* 5. Tautolog. 11. à n. 15. quia sine numero, sine mensura, sine pondere est; ut ait Ambrosius, 1. *Hexaemer.* cap. 9. Videsis ibi dictat Barthol. Grannuyse, sive Anglicus, 8. de *Propriet. Rer.* cap. 40. asserit, substantiam corpoream esse, sed summè simplicem, & nequaquam accidens. Conciliantur sententiæ ex articulo præsenti N. Paulensis Francisci, super aquas ambulantis, vehementia splendentis amoris: in cuius signum lux nata; ut eius conditione lucis rutilaret excellentia. Omne corpus pondus habet: & ut lux, super aquas N. Franciscus procedit; quoniam adinstar lucis, ut calcaret mare, pondus corporis habebat, sed sine pondere. Hinc de Virgine gravida, serm. de eius *laudib. & partu*, inlit Fulgentius: *Cum esset gravida, salubri levitate plaudebat: Lumen enim quod intra se habebat, pondus habere non poterat.* Erat Christi corpus. Utique, sed comparatur luminis; quia adinstar lucis erat corpus sine pondere.

Ovid. 3 Pont. 3. v. 60. August.

Quamvis corpus lucis sine corpore

Franciscus habet vim corporis adinstar corporis lucis,

Fulgen.

11 *Fiat lux*, dixit, Omnipotens; *& facta est lux.* Marius Victor: *Geneseos* lib. 1. v. 58. apprimè, comptèque succinit:

——*Lux immissa superne.*
Emicuit cognite Deo: discretaque nigrum
Umbra peplum retrahens, summo discessit Olympo.

Mar. Vict.

Inquiritur à PP. de conditione lucis. Basilius, Theodoretus, & Gregor. Nazianzenus, ut alibi dixi; astruunt, lucem sine subiecto fuisse creatam. Latini verò PP. asserunt contrà, fuisse corpus lucidum, unde lux habuit subiectum. Primum videtur mihi hyperbolicum, propter corporis lucis simplicitatem, in lucis excellentis commendationem; ut fulgeret corpus lucis sine pondere corporis: igitur ita Conditor lucem corpori ligavit; ut sine pondere corporis, quasi in subiecto non esset. Si simplex sine corpore qualitas, haud mirum, quòd illi non inesset ponderositas. Erant in re materiali, sive corporea, mirabile; quòd pondus esset in corpore sine pondere: etenim corpus præfulgebat lucis,

Cur dicitur creata insubstantia, & sine subjecto?

cis, sine conditione corporis. In subiecto lux est; at non dicitur, *Fiat lucidum corpus*, sed *Fiat lux.* Corpus non uti quantum, sed ut qualitas signatur, dum lux conditur; ut corporis lucis rutilet excellentia, inter cætera creata: equidem in lucis corpore neque signum gravitatis; quasi in illa non esset substantia corporis. Perpropriè splendor lucis signat Franciscum, dum Siculum in palliolo tranlit fretum. Ambulat super fluctus, maris: & pondere corporis? Levitate plaudebat. Lumen illud, pondus habere non poterat. Non summergitur aqua lucerna incensa. Habet conditionem lucis vel in conditione corporis. Si corpus, cui pondus connaturale, non haberet; transitus mirabilis fluctuum haud mirabilis esset: miraculum fit, ut constet quòd mira lux: igitur pondus eius corporis secat mirabiliter pelagus; quasi corpus, ullum non haberet pondus. Caro præ corpore ac quantitate corpora gravat: deorsùm inclinat. Paulensis econtrà corpus, fiducialiter graditur super fluctus. Luce vividè signatur, quicquid in illo ad fluporem videtur: siquidem in mare, stante pede, eius corpus sine pondere carnis, adinstar corporis lucis. Uti lux conditione mirifica fit, qui entitate non est lux: ut magis eluceat Francisci excellentia, atque charitatis flamma, sursum eius elevans corpus, ubi ab illo ataur velocissime pelagus. Carnis moles fluctuat, verùm sine gravamine. Substantia quanta vehitur super aquas; sed sine pondere. Ubi pondus non est, fit super fluctus corporis elevatio: aliter, in liquido solidæ quantitatis summersio. Marius prodigium, ubi corpus liquidum solidum; vel ubi corpus grave, sine corporis pondere? videnturque mirabilia, ambulante Francisco super æquora; quasi non esset in pondus ulla corporis substantia. Prudentius in *Peristephan.* v. 1316. Ita Paulani pallium,

Prudent

Ut terga calcans æquoris,
Siccis meares passibus,
Plantas nec undis tingeret
Valet viator gurgitis.
Gemunt stupentes navita.

12 Sæpe admirabiles patiebatur extases elevatus à terra; ait Bagatus d. *Tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 3. §. 6. *n.* 12. Quid si in aqua, qui elevabatur à terra? *Tempestas est* (ait Augustin. d. cap. 13.) *amat? Ambulas super mare:* Totum oritur ex igne cordis, & lucem sic charitatis. Quidni super fluctus alis flammarum, uti pernix in terra

Augusti.

ambulat super pannas ventorum? In perpetuo super terram nonnumquàm motu semper est Monocodiata (Hispanicè, *Abre del Paraiso*) eò quòd, ut refert Aldrovandus, & Gesner. de *Avib.* alas habeat affixas cordi, cuius palpitatione fit motus, & cælum versus. Picinell. d. lib. 4. num. 485. subscripsit: *Alata petit fixo corde.* Unde Cassianus *lib.* 6. *Spirol.* 78. accinit:

Sexta nec humanis patitur contagia mundi,
Par volucrum Superis

Cassian

Etenim cùm ex corde in motum flamma; volatus successisse petit æthera. Terræ obliviscitur, & par Superis videtur; quia semper super. Unde fixo corde sursùm volat, in alis habitat, sine contagione telluris; quippe in voluntum motus ex motu cordis. Perperàm Franciscus poterat timere naufragium, Siculum transgrediens fretum; habens alas cordi affixas, quas laborare erat charitas; quia moverétur pennis, nisi ex motu sursùm elevati cordis. Quapropter cùm super haberet alatum, atque cælum versus, motum; in vasto mari, par Superis, naufragari nequibat, quippequàm vel habenas corpus, super æquora volabat.

Cur Franciscus sine naufragio pertransire potuerit fretum Siculum.

13 Dicit Bzovius originem in eius *Vita*, lib. 1. cap. 10. *Cum ferventissima charitate ad Deum oraret; sæpesæpius claris simâ luce, & rutilantibus ignibus circumfusus, videbatur.* Idem Bagat. *Tom.* 1. *lib.* 1. §. 4. *num.* 54. Apte in admirabiles elevationes, *rutilantes ignes*: eo dum non valent rutilare, qui possunt ab aqua extingui: radijque (qui ex flamma cordis illustrabant lumina) nequibant exiungui vel in aqua. Corpus radiorum non corpus. Hos fovebat, fons ignitæ splendoris, Francisci pectus: & ille citra discrimen ambulabat super aquas; quippe ignis cordis corpus terreum levabat super aquarum spumas. Factum est prodigium, per *charitatis ingenium*: ideò: *Charitatem ingeniosam*: ut ait Anselmus: etenim cùm corpus habeat naturaliter pondus, quo nequit calcare fluctus, Francisci modum excogitavit charitas, quo corpus potsit sine incommodo ferri super undas. Corpus replevit radijs ex igne cordis. Conditione flammarum, corpus sursùm: unde elatus Franciscus ingenio charitatis transivit mare: quoniam corpus constituit ad transitum sine pondere.

Bzov.

Radijs rutilantes, & elevatus à terra.

2. Cor 8. 2. Anselm

Corpus ejus sine pondere corporis.

14 In propositum pingit Ioann. Orozius, lib. 1. *Emblem.* 8. cor alatum, cum epigraphe: *Ibi ubi.* Objicitur splendens articuli præsentis speculum, & etiam causa, qua

Oroz.

Amore Charitatis.

qua Franciscus in portum transit elevatus super æquora. Erat corpus ubi cor. *Ibi ubi.* Cor super erat, quippe volabat: Franciscus super fluctus incedebat. Super fluctus! Ubi corpus? Charitate, ubi cor, ibi. Cor super terram & super aquas se movit: Franciscusque velociter super mare transivit; quippe cor grave corporis pondus ad se traxit. Non erat cor ubi corpus: corpus erat, ubi flammivomum pectus: ibi ubi elatum cordis flamma tendebat in æthera: corpusque ferebatur super mare; equidem interiore charitate erat pondus sine pondere. A Siracho innuitur huius conditio corporis, respectu activitatis ac energiæ charitatis; ut esset ubi cor erat, & nequaquam ubi stabat. *Pondus super se tollet, qui honestiori se communicat.* Maluend. *Onus supra vires.* Coruscat Paulensis tractus, ubi cognoscitur naturale corporis pondus. Onus sumitur, & super onus gravatur; dum anima ponderi corporis subditur; ita ut pondus eius ferre non possit, & quasi tumentes fluctus super se formididet; ut asserit Iobus, 31. 23. Levatur verò, ubi pondus iuxta cor, eò quòd communicat honestiori se. Ut Franciscus transiret fluctus maris, corpus erat supra vires. Pulchrior erat anima ex flagrante charitate, honesto corpore: hoc transitum impediebat: & cum corpore fretum Siculum transibat; quia sustulit corpus onus grave super se, ubi communicans cordi, pondus elevavit cor: simulque fluctus transivit æquoris, quod absente charitate erat ultra vires corporis.

Quare corpus Paulani sine pondere

Eccli. 33. 2.

15 Hinc Paulus ad altiora nos evehit; dum ut sursùm sint corda, charitatis ingenio, fideles urget. *Deponentes* (inquit) *omne pondus, curramus ad propositum nobis certamen.* Quomodò potest onus corporis deponi? Signat charitas Francisci. Non est corpus ubi est, sed ubi cor. Opprimitur & elevatur. Opprimitur si corpus. Elevatur, si pus è corpore cor, ductum in æthera charitatis flamma: propositoque certamine, Franciscus graditur æquore; quoniam tracto corpore abigne cordis, à flamma pectoris, corpus transivit per fluctus; etenim charitate omne deposuerat pondus. Erat Franciscus in corpore & in corpore non erat. Cum gloria prævalebat ignis; quæ conservata iuxta Petrum, *In exilii in vobis.* Haud implicat, ubi prodigium charitatis explicat; uti patet in corpore Francisci, cuius pondus corporis sine pondere; quia cor in cœlum alis amoris volabat, quando sicco pede, super fluctus incedebat: in cœlisque signatur huiusmodi gloria, & etiam in terra; etenim nullum præeximia charitate pondus corporis, quasi gloriosè iam sederet in cœlis. Licet dicere, quod alio Manil. 3. *Astronom.* cap. 1. v. 40.

Hebr. 12. 1.

Erat in corpore sine corpore.

1. Petr. 4. 4.

Ordinibus certis sociavit corpus in unum,
Aëraque & terras, flammamque, undamque natantem.

Manil.

DIDASCALIA V.

Humilitas constituit Franciscum super æquora excelsum, quia se reduxit ad nihilum.

1 QUEM usque in cœlum elevavit charitas, deprimer humilitas? Nullo modo. Qui se deprimit, non premitur; sed extollitur. Videtur iacere in profundo, sed collocatur in throno. Conditionem Augustinus cognovit, dum monens dixit: *Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis.* Ita de *Verb. Domin. secund. Matth.* serm. 10. Hinc Salvator N. ut habitantes in terra super cœlos statuat; pusillo gregi humilitatem commendat. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Commendat celsitudinem, vel humilitatem? Ex humilitate celsitudinem: equidem animus decore humilitatis non solum excelsus, sed excelsior cœlis factus. Discendum (iuxta mensem Augustini, ibid.) non mundum condere, non in ipso mundo mirabilia facere; sed humiles esse corde: igitur anima, humilitate prædita, faciet sanè mirabilia. Isthæc vera, & pretiosa: cæterum quorsùm? Ut intendamus corde in humilitatis exemplum? Quidnam ergo? Notiriam ab Augustino, d. accipe: *Magnus esse vis? A Minimo incipe.* Quis *Minimus* à se dictus? Qui in regno cœlorum magnus. Quis *Minimus*? Qui à Christo edoctus, super æthera elevatus. Quis colitur in Ecclesia, Minimi noti? Franciscus a Paula: fecit enim humilitate mirabilia in vita sua. Pater prodigium & celsitas, ambulando super aquas, dum magis ac magis deprimebat humilitas: equidem virtus constituit excelsum, dum se

Thr. 1. 29.

Ps. 125. 6.

Transit pallio socios in litus utrumque.

Sáctius.

Augusti. *In corde humili... tas habet solium.*

Ibid.

Vers. 28

Alapid.

Petr. Dam.

se reduxit ad nihilum. Crucius acclinit:

Crucius

Eius augustam super astra cantu
Tollite nomen,
Ad plagam vasti maris occidentem.
Altior terra populis coruscus:
Cuius ardentem radijs Olympum
Gloria tranat.

2 Venit ergo ad mare cùm socijs, ut diximus prioribus Didascalijs, sed in Sicilium, à nautis abnuitur transitus. Avertitur itaque humilis, factus confusus. Quid faciet? Sedebit solitarius & tacebit? Utique. *Ponet in pulvere os suum, si fortè sit spes.* Non solùm spes, sed votum implectum & plenum gaudium: etenim ut obineret in transitum æquoris facultatem; humilis Franciscus se demittit usque ad pulverem. Ideo cum illo venientes venient cum exultatione, inventa ad maris transitum nave: siquidem Magistri humilitas, iussit eos ambulare super aquas: venientes ad fluctus cum gaudio & exultatione; quippe cordi voluptas, sine nave navigare: dicentes Magistro, ut modulatur Sanctius loc. præcit.

Sáctius.

— *Nigris quòd nondum mergimur undis,*
Nos zimus, id totum muneris esse tui.

Videtur profectò in hocsine mirabili articulo, quod iubente Salvatore N. contigit Petro. *Sine ulla dubitatione* (inquit Augustinus de *Verbis Domin. secundum Matth.* serm. 13.) *ad verbum iubentis, ad præsentiam sustentantis, ad præstantiam regentis, sine ulla cunctatione Petrus desilivit in aquas, & ambulare cepit.* Mare propter humilitatem Francisco concessit, quod nautarum malitia pernegavit: nec demeritit tempestas aquæ, nec absorbuit profunditas freti, quos Franciscus levavit in pallio, ut annunciarent mirabilia eius in profundo. Venientes venient, nautæ tractum velint, nolint, & super aquas; quantumvis obstet illorum atque maris improbitas: igitur Francisci mirifica humilitate, socioram corpora vel in aquis sine pondere.

Augusti. *In corde humili... tas habet solium.*

3 Rationem reddit contextus. Unde virtus, ut ambulat super fluctus? *Posuit in pulvere os suum*; & mare tutò percurrit, *quia levavit super se.* Plerique DD. legunt: *Quia levavit se super se.* Quid est hoc? Alapid. hic: *Seipsum* (inquit) *super gressus, libravit se à terra in cœlum, ab infirmitate ad robur, à pusillanimitate in animi celsitudinem.* Appositè: verùm nostro articulo cumulatè Petrus Damiani, *Epist.* 130. *Levavit se super se* (ait) *undis exterescentibus, in altiora*

cumulatur. In undis spectatur miraculum, ab humilitate productum. Transvectio à nautis repellitur: necessitas à charitate exponitur, sed auxilium denegatur. Obest etiam vastum fretum: quid faciendum? Extendere in mari pallium, admittere in illo socios, secare fluctus: & sine formidine? Sine terrore? Qua de causa? Longè à periculis pericula. Nequeunt summergi, quantumvis percurrant mare: rectaque vadunt Siciliam, per immensam intranatilem aquam, sine timore naufragij: quippequam corpora habebant ad transitum sine pondere. Necessarium sine ratè erat naufragium onere connaturali corporum. Cogitavit humilitas, quomodò in tanta necessitate nulla prorsùm interveniret necessitas. Pallium ibravit, atque socios introduxit. Conturbati sunt omnes, qui videbant eos, & timuit omnis homo. Illis crispantibus undis nec formido. Dum per aquas procedunt, in altiora elevantur. rumminans effectus, corpori adimere pondus. Re factus est Franciscus usque ad pulverem; humilitasque concessit elevationem: etenim cum socijs medio in mari liber fuit, quia levavit super se. Libravit se à terra in cœlum, ubi à circumstantibus timebatur naufragium, sed patrandum prodigium. Pende. *Se levavit super se.* Se levare est pondus corporis sursùm attollere. Se levare super se, est tollere pondus e corpore gravi. Proprietas corporis est gravitas, quam non solùm attulit, sed tollit humilitas: & ut insignis virtutis in mari pateret præclara dos, Franciscus pallium percalcans, se levavit super se; quoniam ut mare cum socijs transiret, & liber inter fluctus singulariter evaderet, obtinuit humilitatis per mirificam virtutem, quòd corporis gravis corpus non haberet proprietatem. Se levaret, si ambularet super terram. Pallio quidem incedebat super aquas: seque super se levavit pertranliens mare; quippe corpus constituit ad transitum sine ponderе. Huiusmodi portentum est humilitatis flos. Ambulare super aquas, non omnibus datum est, sed illis,

Curpendat sine corpore pendit ab humilitate?

——— *Quos aquus amavit*
Iupiter, aut ardens evexit ad æthera virtus.

Virgil. 6. Æneid. v. 129.

4. Intelligitur modò testimonium, quod nobis negotium faceret tota Tautologia, 10. *Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est*: dicit Salomon. Quid in homine plantatur, dum plantatur homo; ut aliquando conveniat

Eccle. 3. 2.

qua Franciscus in portum transit elevatus super æquora. Erat corpus ubi cor. *Ibi ubi.* Cor super erat, quippe volabat: Franciscus super fluctus incedebat. Super fluctus! Ubi corpus? Charitate, ubi cor, ibi. Cor super terram & super aquas se movit: Franciscusque velociter super mare transivit; quippe cor grave corporis pondus ad se traxit. Non erat cor ubi corpus: corpus erat, ubi flammivomum pectus: ibi ubi elatum cordis flamma tendebat in æthera: corpusque ferebatur super mare; equidem interiore charitate erat pondus sine pondere. A Siracho innuitur huius conditio corporis, respectu activitatis ac energiæ charitatis; ut esset ubi cor erat, & nequaquam ubi stabat. *Pondus super se tollet, qui honestiori se communicat.* Maluend. *Onus supra vires.* Coruscat Paulensis tractus, ubi cognoscitur naturale corporis pondus. Onus sumitur, & super onus gravatur; dum anima ponderi corporis subditur; ita ut pondus eius ferre non possit, & quasi tumentes fluctus super se formididet; ut asserit Iobus, 31. 23. Levatur verò, ubi pondus iuxta cor, eò quòd communicat honestiori se. Ut Franciscus transiret fluctus maris, corpus erat supra vires. Pulchrior erat anima ex flagrante charitate, honesto corpore: hoc transitum impediebat: & cum corpore fretum Siculum transibat; quia sustulit corpus onus grave super se, ubi communicans cordi, pondus elevavit cor: simulque fluctus transivit æquoris, quod absente charitate erat ultra vires corporis.

Quare corpus Paulani sine pondere

Eccli. 33. 2.

15 Hinc Paulus ad altiora nos evehit; dum ut sursùm sint corda, charitatis ingenio, fideles urget. *Deponentes* (inquit) *omne pondus, curramus ad propositum nobis certamen.* Quomodò potest onus corporis deponi? Signat charitas Francisci. Non est corpus ubi est, sed ubi cor. Opprimitur & elevatur. Opprimitur si corpus. Elevatur, si pus è corpore cor, ductum in æthera charitatis flamma: propositoque certamine, Franciscus graditur æquore; quoniam tracto corpore abigne cordis, à flamma pectoris, corpus transivit per fluctus; etenim charitate omne deposuerat pondus. Erat Franciscus in corpore & in corpore non erat. Cum gloria prævalebat ignis; quæ conservata iuxta Petrum, *In exilii in vobis.* Haud implicat, ubi prodigium charitatis explicat; uti patet in corpore Francisci, cuius pondus corporis sine pondere; quia cor in cœlum alis amoris volabat, quando sicco pede, super fluctus incedebat: in cœlisque signatur huiusmodi gloria, & etiam in terra; etenim nullum præeximia charitate pondus corporis, quasi gloriosè iam sederet in cœlis. Licet dicere, quod alio Manil. 3. *Astronom.* cap. 1. v. 40.

Hebr. 12. 1.

Erat in corpore sine corpore.

1. Petr. 4. 4.

Ordinibus certis sociavit corpus in unum,
Aëraque & terras, flammamque, undamque natantem.

Manil.

DIDASCALIA V.

Humilitas constituit Franciscum super æquora excelsum, quia se reduxit ad nihilum.

1 QUEM usque in cœlum elevavit charitas, deprimer humilitas? Nullo modo. Qui se deprimit, non premitur; sed extollitur. Videtur iacere in profundo, sed collocatur in throno. Conditionem Augustinus cognovit, dum monens dixit: *Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis.* Ita de *Verb. Domin. secund. Matth.* serm. 10. Hinc Salvator N. ut habitantes in terra super cœlos statuat; pusillo gregi humilitatem commendat. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Commendat celsitudinem, vel humilitatem? Ex humilitate celsitudinem: equidem animus decore humilitatis non solum excelsus, sed excelsior cœlis factus. Discendum (iuxta mensem Augustini, ibid.) non mundum condere, non in ipso mundo mirabilia facere; sed humiles esse corde: igitur anima, humilitate prædita, faciet sanè mirabilia. Isthæc vera, & pretiosa: cæterum quorsùm? Ut intendamus corde in humilitatis exemplum? Quidnam ergo? Notiriam ab Augustino, d. accipe: *Magnus esse vis? A Minimo incipe.* Quis *Minimus* à se dictus? Qui in regno cœlorum magnus. Quis *Minimus*? Qui à Christo edoctus, super æthera elevatus. Quis colitur in Ecclesia, Minimi noti? Franciscus a Paula: fecit enim humilitate mirabilia in vita sua. Pater prodigium & celsitas, ambulando super aquas, dum magis ac magis deprimebat humilitas: equidem virtus constituit excelsum, dum se

Thr. 1. 29.

Ps. 125. 6.

Transit pallio socios in litus utrumque.

Sáctius.

Augusti. *In corde humili... tas habet solium.*

Ibid.

Vers. 28

Alapid.

Petr. Dam.

se reduxit ad nihilum. Crucius acclinit:

Crucius

Eius augustam super astra cantu
Tollite nomen,
Ad plagam vasti maris occidentem.
Altior terra populis coruscus:
Cuius ardentem radijs Olympum
Gloria tranat.

2 Venit ergo ad mare cùm socijs, ut diximus prioribus Didascalijs, sed in Sicilium, à nautis abnuitur transitus. Avertitur itaque humilis, factus confusus. Quid faciet? Sedebit solitarius & tacebit? Utique. *Ponet in pulvere os suum, si fortè sit spes.* Non solùm spes, sed votum implectum & plenum gaudium: etenim ut obineret in transitum æquoris facultatem; humilis Franciscus se demittit usque ad pulverem. Ideo cum illo venientes venient cum exultatione, inventa ad maris transitum nave: siquidem Magistri humilitas, iussit eos ambulare super aquas: venientes ad fluctus cum gaudio & exultatione; quippe cordi voluptas, sine nave navigare: dicentes Magistro, ut modulatur Sanctius loc. præcit.

Sáctius.

— *Nigris quòd nondum mergimur undis,*
Nos zimus, id totum muneris esse tui.

Videtur profectò in hocsine mirabili articulo, quod iubente Salvatore N. contigit Petro. *Sine ulla dubitatione* (inquit Augustinus de *Verbis Domin. secundum Matth.* serm. 13.) *ad verbum iubentis, ad præsentiam sustentantis, ad præstantiam regentis, sine ulla cunctatione Petrus desilivit in aquas, & ambulare cepit.* Mare propter humilitatem Francisco concessit, quod nautarum malitia pernegavit: nec demeritit tempestas aquæ, nec absorbuit profunditas freti, quos Franciscus levavit in pallio, ut annunciarent mirabilia eius in profundo. Venientes venient, nautæ tractum velint, nolint, & super aquas; quantumvis obstet illorum atque maris improbitas: igitur Francisci mirifica humilitate, socioram corpora vel in aquis sine pondere.

Augusti. *In corde humili... tas habet solium.*

3 Rationem reddit contextus. Unde virtus, ut ambulat super fluctus? *Posuit in pulvere os suum*; & mare tutò percurrit, *quia levavit super se.* Plerique DD. legunt: *Quia levavit se super se.* Quid est hoc? Alapid. hic: *Seipsum* (inquit) *super gressus, libravit se à terra in cœlum, ab infirmitate ad robur, à pusillanimitate in animi celsitudinem.* Appositè: verùm nostro articulo cumulatè Petrus Damiani, *Epist.* 130. *Levavit se super se* (ait) *undis exterescentibus, in altiora*

cumulatur. In undis spectatur miraculum, ab humilitate productum. Transvectio à nautis repellitur: necessitas à charitate exponitur, sed auxilium denegatur. Obest etiam vastum fretum: quid faciendum? Extendere in mari pallium, admittere in illo socios, secare fluctus: & sine formidine? Sine terrore? Qua de causa? Longè à periculis pericula. Nequeunt summergi, quantumvis percurrant mare: rectaque vadunt Siciliam, per immensam intranatilem aquam, sine timore naufragij: quippequam corpora habebant ad transitum sine pondere. Necessarium sine ratè erat naufragium onere connaturali corporum. Cogitavit humilitas, quomodò in tanta necessitate nulla prorsùm interveniret necessitas. Pallium ibravit, atque socios introduxit. Conturbati sunt omnes, qui videbant eos, & timuit omnis homo. Illis crispantibus undis nec formido. Dum per aquas procedunt, in altiora elevantur. rumminans effectus, corpori adimere pondus. Re factus est Franciscus usque ad pulverem; humilitasque concessit elevationem: etenim cum socijs medio in mari liber fuit, quia levavit super se. Libravit se à terra in cœlum, ubi à circumstantibus timebatur naufragium, sed patrandum prodigium. Pende. *Se levavit super se.* Se levare est pondus corporis sursùm attollere. Se levare super se, est tollere pondus e corpore gravi. Proprietas corporis est gravitas, quam non solùm attulit, sed tollit humilitas: & ut insignis virtutis in mari pateret præclara dos, Franciscus pallium percalcans, se levavit super se; quoniam ut mare cum socijs transiret, & liber inter fluctus singulariter evaderet, obtinuit humilitatis per mirificam virtutem, quòd corporis gravis corpus non haberet proprietatem. Se levaret, si ambularet super terram. Pallio quidem incedebat super aquas: seque super se levavit pertranliens mare; quippe corpus constituit ad transitum sine ponderе. Huiusmodi portentum est humilitatis flos. Ambulare super aquas, non omnibus datum est, sed illis,

Curpendat sine corpore pendit ab humilitate?

——— *Quos aquus amavit*
Iupiter, aut ardens evexit ad æthera virtus.

Virgil. 6. Æneid. v. 129.

4. Intelligitur modò testimonium, quod nobis negotium faceret tota Tautologia, 10. *Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est*: dicit Salomon. Quid in homine plantatur, dum plantatur homo; ut aliquando conveniat

Eccle. 3. 2.

meditanter evulsio ? Plantatur humana conditione : evellitur , supra naturam virtute. Pondus , dum efformatur , humano corpori figitur. Hoc habet corpus per se. Supra se si leve sit: tunc que virtutis miraculum ; dum à corpore evellitur , corpori quod proprium : quandoquidem eximium opus virtutis , quòd corpus constet sine conditione corporis. Vidimus à nautis Peulensem repulsum , ne posset Siculum pertranire fretum. Nequibat progredi corporis gravitate, à natura plantata; quia homini concellum minime , ambulare super æquora. Tempus instabat , & necessitas urgebat. Evellendum virtute , quod plantatum conditione. Transvectio à nautis negata fuit : tempus venit evellendi, quod plantatum est : etenim ut sine periculo possent pertransire Siculum pelagus, totum pondus ademit à corporibus. Adstantes signant , luiturum naufragio temeritatem : nesciebant humilitatis virtutem, quæ evellit à carne , quod plantatum in ipsa corporis constitutione. Franciscus in periculo non timet : Numen *humiles spiritu salvabit* : igitur Francisco propter humilitatem concessit ; quòd ad calcanda mirabiliter æquora , sine pondere essent corporum pondera. Patuit , dum transierunt fretum : quicquid obesse quibat , totum avulsum. Didicit Franciscus ab illo, qui humilis corde , ambulare super mare. Manilius (1. *Astron.* cap. 5. v. 23.

Nec verò è solido stat robore corporis eius,
Nec grave pondus habet , quòd onus ferat etheris alti.

5 De Monocodiata (cuius meminimus , *Didasc. anteced.* num. 12.) dicitur pernix continuusque in cœlum volatus; quoniam in corpore corporis non habet pondus. Unde Picinell. lib. 4. *Mund. Symbol.* num. 488. infit: *Sine pondere furtim.* Quod hæc volucris per alas , Francisci construit humilitas : pallium super aquas sibi atque socijs extendit , super fluctus stans subsistit : neque ibi timet naufragium ; quia sine pondere fursùm. *Margarita pretiosa* plauditur à Bzovio in eius *Vita*, lib. 1. cap. 2. At Plin. *lib. 9. cap. 35.* asserit , præcipuam commendationem margaritæ in pondere esse. Qua igitur lege Paulanus effertur margarita & pretiosa sine pondere ? *Vsionum corpus solidum esse , manifestum est* (infit Plinius, d.) *quòd nullo lapsu franguntur.* Corpus signatur & solidum : unde erit commendabile in margarita contrarium ? Hinc mirabilius nitet , quippe habet corpus , quasi non haberet : igitur conchâ lucidâ , levi, graditur vagè per vastissimum pelagus, ceu non haberet & solidissimum corpus. Margarita fulget quilibet lustrorum , propter species atque momenta virtutum: verùm Franciscus , dum caleat maria , est margarita pretiosa : etenim in illo non videtur pondus corporis præ pondere humilitatis : huius enim virtutis pondere, est corpus sine ponderis gravamine. Humilitatis videtur mirabilis operatio in naturali instrumento. De horologio rotarum ait Petra-Sancta in *Symbol. Heroic.* lib. 8. cap. 9. *Pondere levior.* Hoc opus mirabile videtur in Francisci corpore , recto adamussim eius humilitate. Corpus ex se grave est iuxta quantitatem , sed levis quantitas iuxta humilitatis virtutem: corpusque Francisci, ambulantis super fluctus non solùm leve sed levius ; quippequam non habebat pondere pondus.

6 Elucet, quomodò corpori dos eiusmodi ab humilitate communicata , ex celebri cõditione Alexandri Magni gemmæ. De illa egimus hic *Tautolog. 1. D. 4. à n. 2.* Videsis , & non abs re ; etenim in tractum præsentem fax. Illa ergo cunctis lapillis pretiosior , gravioribus gravior ; modò collocata in pulvere , levioribus erat levior: equidem quàm non tollebant fursùm pondera ; conspersa cinere illicò exaltabatur in statera. Corpus humanum gravitate potitur , quousque virtute ex alto glorificatione induitur. Deorsùm in aqua tendit: naturaliter elevari non valet : quapropter , meritò , ne sit naufragium , inquiritur in aquarum transvectione navigium. En Paulani mitifici scena, ut fulgeret in aquas margarita pretiosa. Ut transiret in navigio fretum Siculum , ratis ductores inficias eunt. Haud valebat per mare , quippe summergeretur corporis pondere. Aliquid ut corpus grave levetur, quærendum est : verùm quid ? *Posuit in pulvere os suum , si forte sit spes.* Cucurrit ad humilitatem , se subigens usque ad pulverem ; quo protinùs exaltatur , quod propriâ conditione naturaliter summergitur : palliumque extendit super aquas in transfretum , transiitque in Siciliam obtinet votum ; etenim eius corpus feliciter sine pondere , quoniam iacuerat in pulvere. Pulvere propriæ confusionis aspergitur, ne confundatur. Ut exaltetur , deprimitur : ut corpus elevet, iacet: & cùm humilitas removeat à corpore pondus , ut transire possit pelagus ; nulla fuit distantia inter corporis elevationem , & cordis humi-

Corpus grave se attollit.

Ps. 33. 19.

Manil.

Conditio Monocodiatæ.

Picinell.

Plin.

Demittere pondus à corpore pro pondere hus militatis

Petr. Sanct. Cur Franciscus sit fortur horologio?

Gemma Alexandri Magni.

Unde Paulanus margarita pretiosa?

Quomodo se levavit supra set

militatem : equidem ut Franciscus posuit in pulvere os suum , corpus quod grave statim *levavit se.* Alij gloriam suam in pulverem deducunt , quippe inanis : gloriam Francisci confitebitur pulvis : igitur gravi corpori etiam gloria ; quia humiliata est in pulvere anima , elevata super æthera. Est margarita pretiosa. Margarita, propter corpus. Pretiosa , propter humilitatis singulare decus : siquidem cùm pondere levior inigni virtute surgat, dum ones maxime gravat ; effecit mire Franciscus ex pondere humilitatis , quòd corpus esset sine gravamine ponderis. Hinc iter per aquas pervium , ubi nec micabat ullum. Floridè Alcimus Avit. *lib.* 5. à v. 597.

——Ut summat pelagi pervenit ad oras,
Cessit confessim iusti reverentia fluctus,
Expandique viam , cui terram clauserat hostis;
Quam nova pendentis construxit machina fluctus.

Alcim. Avit.

Dum se Franciscus humilitate , atque despectu sui , usque in pulverem reducit; etiam in fluctibus maris non habuit unde timeret.

7 Iussu Domini Petrus ambulavit super aquas , cognoscens inusitato prodigio , quanta iubentis potestas. Quasi terram calcavit aquarum procellosum impetu cumulum; cæterùm timuit, cum vidisset *ventum validum.* Fastus per ventum experimitur : si ex gloriosa operatione vana gloria sensim oritur : avertere debet qui sequitur spiritum humilem , & faciem & oculos , ne videat apparentem vanitatem ; quippe dum assentit animus , duntaxat ventus & ventus: etenim ut liber evadat a pusillanimitate spiritus & tempestate; vanitatem nec videre. Adi dicta *Tom. 3. T. 7. D. 4. à n. 14.* Ergo Petrus ambulans super fluctus , *Videns ventum validum ; timuit ,* & mergi cœpit. Nec principium videretur periculi ; ni in periculo ventus vanitatis videretur : siquidem nullum discrimen inter vanitatis ventum videre , atque tempestatem in summersionem gigni. Qui humilitati consulit , ventum non vidit : & qui ambulat super aquam , sensit fluctibus procellam ; quippe (Dei gratia, superato periculo) nec experiretur periculum & naufragium; priusquam caleret aquas , debebat ne videret , calcare ventum. Petrus cœpit mergi : à periculo Franciscus valde longè. Uterque super aquas ambulat , sed Franciscus sine discrimine sulcat : Siciliæ ergo humillimus gaudet portu ; quia nec ventum vidit , & ferebatur à vento.

Vanitas vel visa nocet.

Matth. 14. 30.

Franciscus ut non timuit ambulare super mare

Ille super fluctus fertur tutissimus.

Levavit, ut esset sine pondere corpus. Unde pelagus prosecindit sine naufragio; quoniam non solùm spiritus ferebatur super aquas , sed & spiritu. Hinc ut ait Hieronymus loc. cit. *Matth.* v. 29. *Leve fiet corpus , quod per se grave est* : quod quidem non fieret leve , ni formaretur ex cordis humilitate.

Ovid. 4. Fast. v. 277.

Hieron.

8 Pater ex Iobi sententia. Deus , inquit *appendit terram super nihilum.* Hebr. & Maluend. *Terram , super nequaquàm quid.* Super nihilum nihil fundatum, quoniam nihil non est ad aliquid fundamentum. Unde ergo ad tantum telluris pondus fundamentum est, quod quia nihil non est quid? Deinde à Psalmographo dicitur: *Firmavit terram super aquas.* Nec quid, aut aliquid dicitur mare totum ; ut terra fundaretur super nihilum: Nihilum Oceani valli dimensus , dum terra fundaretur super aquas ? Literaliter utrumque conciliatur testimonium , quia terra cunctorum centrum : & quia eius mirabilis centri fundatio , sine ullo unquam fundamento suppositio ; ipsaque fundata procul omni fundamento , sine pondere , æqualitate undique ponderis , utpotè centrum ponderibus librata suis. Mellius Sousa hic subdit:

Iob. 26. 7.

Psalm. 135. 6.

Pondera qui terris nullis fulcita columnis,
Firma facit constare loco : stabilitaque moles
Stat gravitate pari ; qua vergit utrinque deorsum.

Sousa.

Consule Plinium *lib. 2. à cap. 64.* Lucretium lib. 3. de *Rer. natur.* & Manil. 1. *Astronom.* cap. 2. & 3. Quod plenum occurrit abstrusæ difficultatis , exponet perspicuò alta humilitas Paulensis. Plinius, quò dudùm , *cap. 65. Apparet* (infit) *quòd quid humilius sit , propius centro terræ esse.* Franciscus (ut ait in eius *Vita* Sanctor. *Nullum se dicebat , nihil se vocabat.* Humilitas reduxit in centrum , dum eius excellentiam redegit ad nihilum. Dicebat se nihil esse , nec quid , si vedebatur à se ; cùm ex huiusmodi cogitatione, summâ emineret virtute , despectus extremi gaudio ; quoniam tunc erat in centro, cùm esset in nihilo: corpusque elevabatur, estò grave , sine pondere ; quippe in centro nihil grave.

Plin.

Sanctor

Eumhumiliat non solùm levat , sed evat.

9 Accedamus proposito. Præ humilitate Franciscus se nihilum indicabat, verùm corpus terretum sine pondere super

aquas intumescentes ferebat. Videtur modò terra fundata super *Nihilum & Super aquas*; quot cogitavit Francisci singularis, rara humilitas: etenim superato æquore, præ cordis humilitate; corpus grave ferebatur super aquas sine pondere. Nihil erat aqua ad ponderis stabilitatem, propter nullam liquori firmitatem resistentem. Gravitati statim cedit, quippe conditione naturaliter hisce: fundaturque super aquas terræ stabilitas; ut Conditoris emineat summa potestas, communicata Francisco, calcato pelago: igitur terram corporis firmavit super æquoris fluctus, quasi non haberet pondus. Ad nihilum devenit, ut mare cum corporis gravitate transire posset. Non esset nihil, si pondus firmaretur super aliquid solidum. Nihil Franciscus sit: corpus eius uti terreum, grave est. Ad translitum necessaria corporis levitas: eiusque pondus appenditur & firmatur super aquas: quia ad nihilum pondus corporis redactum, ubi Franciscus se redegit ad nihilum. Iam quid, quod nihil, & quod nihil, aliquid. Quid, nihil præ humilitate. Nihil, quid præ æstimatione; transvecto pelago, ad onus prorsum invalido: siquidem quod nihil habebat naturalis firmitatis, sustinuit super fluctus pondera corporis. Propter humilitatem, quod pessum in aquis ie, super ad navigationem est. Corporis soliditas translata ad aquas videtur, dum pondus corporis super illas extollitur. Maius profectò miraculum, ubi firmatur quod solidum super nihilum. Ratio subest. Aliud est, super aquas ambulare; & aliud super aquas ab aquis ferri. Primum, vel supposito miraculo, labore adquiritur. Secundum sine molestia; quippe ducitur, qui fertur. Quomodò Franciscus sine labore ferretur per aquas, extruxit eius pectoris humilitas: cuius pondere, ut posset transire mare vastum super fluctus; excussit à corpore totum corporis pondus. Fulsit ita Minimi magnitudo, & humilitatis celsitas, atque ex novitate claritas.

Nullum, nihilum se dicebat.

Effulsit magnus, ubi dicebatur nullus.

Ignea convexi vis, & sine pondere, cœli
Emicuit, summâq; locum sibi legit in arce.

Ovid. d. 1. fab. 1.

Job 28. 25.

10 De Omnipotente Creatore à Iobo dicitur: *Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit.* Ventis pondus! Si pondus grave portantibus, & vanitas tota ventus: iunguntur propriè: nihil enim molestius vanitate, cuius pondus sine pondere. Scabies est potentium, etsi in Iudibrium: etenim illorum insolentia vel ludricis ambit plausus: exterùm totum ventus, quippequam ponderata non habent pondus. Sane pondera phantasiæ, queis sinantur evaporato cerebro tamquam aquilæ, qui tipulæ, tranleuntes in desideria cordis fallo colore atque fallaci blanditiminis. Totum levitas, totum vanitas; quia quod debebat repiere iudicij pondus, occupat sine pondere ventus. Sepsos amantes, ventos distenti sunt urres, qui minus ponderis habent, quò turgidè elati auctoritatem demulcent: verùm in speculo prudentiæ evanida auctoritate: equidem ubi totum auctoritas, totum phantastica vanitas: & ut vaporent inflatuli in pondus, stylis acumine excutiendus totus ventus. Turgidus ac iactabundus, quia alas habebat in virga, & arcana Deorum hinc inde ferebat, bambalio, nisi philautus, in domum statuarij ingressus est hominis forma Mercurius; ut ex pretio illius imaginis prompte sciret, quid apud homines æstimationis haberet; & an auctoritatis insulæ, propriæ respondrent cogitationi. Vide Lucianum in *Mercurij Dialog.* Signans ergo Iovis statuam, interrogavit, quanti haberet? Respondit statuarius: Parvi: hoc simulacrum teruntij: Ergo Iunonis, quanti? Minoris, respondetur. Minoris? Esne urgentia necessitatis? Nullo modo. Haud pluris utraque habetur imago. Etsi laudes præ Iovis, Iunonis effigiem; ad summum, tantidem. Ille autem aretalogè & festivè ex aliorum vili pretio, interrogavit statim de Mercurio; cuius commendavit beneficia, & generi humano dona, quibus emicabat Numinis excelentia. Longè à vanitate Mercurij erat statuarij cogitatio; respondentis: Hanc & huius figurulam, si utramque indicto pretio toleris, addam tibi libenter sine pretio. Crede mihi: stlocci habeo. Inter prudentes hoc numen nec habet nomen. Gloriatur numinis auctoritate, sine dignitate numinis; quippe nonnumquam fallax, & semper bombalo bombax, ut Deus ductus dumtaxat paracopo laborantibus. Occurrit igneminia, dum quæsita gloria vana. Mercurius ad audita expavit sed detumuit (Hispanicè: *Con el desengaño, entre sus vanidades dexò el viento; y la satisfacion de su Deidad, porque en su vana Deidad, todo era satisfaccion*) igitur vel cum regiminis virga, figuralæ tantùm forma: lignum deauratum, sed lignum, auctoritatis dedecus, qui ventorum dumtaxat habebat pondus.

Qui munere indigni, non nunquam insolenter insultant.

Magna sui cogitatio cogitationis irrisio.

Undi-

Lucret. 1. v. 141

Undique pondoribus destruxit ad imum.

11 Sat in obvia documenta. Flectatur calimus ad Didascaliæ proposita. *Facit ventis pondus.* Quid dicemus, dum Paulensis ambulat super fluctus? Pondus non habere corpus solidum, quippequam non habet venum. Pende. *Facit ventis pondus, & aquas appendit.* Quid ergo ventorum levitas cum pondere, ad pondus aquæ? Quia respectu aquæ, venti corpus sine pondere. Accinit Ovidius, d. *fabul.* 2.

Quodnã viati pondus

Ovid.

Inminet his aer; qui quantò est pondere terræ
Ponderat aqua levior, tantò est onerosior igni.

Ad miraculum fit transitus, ubi in aqua etiam corporis solditas super stat, quasi ventus: etenim corpus ita leve humilitate Francisci; ut super aquas sine pondere sublatum, quasi sustinerent ventum, qui per illas ut vagus, non habet pondus. Pondere humilitatis adimitur, quod utpote grave appenditur: ventusque iungitur aquæ, dum corpus Francisci super eminet æquori; ut in illo resplendeat maius prodigium, quam in levitate & pondere elementorum: etenim super aquas maius pondus habet ventus, quam Francisci gradientis solidum corpus. Ventos in transitum vincit, dum fluctus sine pondere præterit: ventoque secundo Siciliam usque potiturquippe ventus ab illo non habetur. Siccinè, feliciter proficiscitur.

Franciscus ut ventis levior, quia sine vento.

Lucret. d. v. 473

Etsi difficile esse videtur credere, quidquam
In aquis solido reperiri corpore posse.

12 Unde ergo tanta Paulensi gratia? Immunata fuit sine mutatione naturæ: igitur fuit plusquam erat, dum se nihil cogitabat. Baptistæ præbuit speculum in eiusmodi miraculum. Interrogatur à Pharisæis, Quis sit? & cum altior cogitaretur quam erat; respondit illis: *Non sum.* In eo qui se fatetur nihilum, aliquod subodorator in commendationem magnum: etenim excelsus in dignitate, qui se cognoscit non esse. *Tu quis es?* Illorum interest, scire quid & quis sit, ut constent dotes, creditores dignitatis; equidem modò ad illas eligantur sine meritis; vel cum honore erunt honoris indigni. *Tu quis es?* Pater in delignatione muneris, affectus cordis: quandoquidem ab illis cæcis eligitur, qui nec ab illis cognoscitur. *Tu quis es?* Vexatus inquisitione, dicit ille: *Ego vox.* Vox solummodò: Non est homo, & homo missus à Deo? Utique. Unde ergo eius quidditas in voce? Quidditas, qualitas? Quæ non cogitabit cordis humilitas? Vox refulsit ex aeris percussione: quod nullius ponderis confertur aeri: vocemque se dicit, dum eius excellentiam etiam invidus cognoscit: etenim vere humilis corde, qui celsus dotibus, fatetur se nihil esse. Occurrit in mirabilia Eucharistiæ insigne symbolum, ut constet quid sub speciebus contentum. Vox accidens est: & tota quidditas Baptistæ dicitur vox; in expressionem sacramenti mirabilis, sub appellatione vocis: igitur tota Christi & quidditas & substantia, mirificè continentur intra accidentia.

Qui dignè aut indignè

Vade excellentia Francisci, sine excellentiis

Eucharistiæ symbolum.

V. 23.

13 Audivit alter in exstasi vocem singularem; dicitoque se conversum, *ut videret vocem.* Hæc vox iuxta Have, Baptista fuit, dictus antonomastice vox. Voxne videtur, vel auditur? Non videtur. Unde & quorsum patet oculis obiectum auris? Ut clareat quid sit Baptista. Conveniunt in excellentiam prodigis & fama. In alijs plus auditur, quam videtur: voxque vita meritis superioribus signatur; quippequam in eius dotibus plus videtur, quam auditur. Ergo principali instituto. Pharisæi ad dignitatem maioris æstimabant, quam Præcursor erat. Novis titulis & muneribus eius merita affectus honorabat. Illi faciebant pluris: ille minoris. Iuxta exaltationem plausus, erat in illo sui ipsius profundissimus despectus: & cùm haberet ut homo substantiam rationalem, redegit humilitas totam essentiam ad vocem; quoniam qui humillimus corde, cognoscit esse non esse, vel esse nihilissimum vox formetur ex aere. Hæc vox & videtur & auditur. Si audiretur tantùm vox, esset accidentis sensus. Indicabat vita, vocem habere corpus: ibi plus esse, quam vocem: excellentiam sine honore per doctam humilitatem. In voce esse, quid videndum & audiendum, tanquam insigne miraculum. Videndum quod continebatur in voce. Audiendum, quid de se dicebat ipse. Ibi singularis spectabilis maiestas: hic profundissima humilitas. Ibi esse: hic non esse. Ibi virtutum magnitudo: hic omnimoda suppressio: unde propter excellentiam oculi dirigantur ad vocem; quippe nil maius, quam secum abscondere magnitudinem.

Apocal. 1, 12.

Cur Baptista dicitur vox? visa vox?

14 Quam ad unguem Franciscus imitatus est exemplum! sed adhuc restat maius ex eius humilitate miraculum. Ut vox audiatur & videtur. Habet enim vox aspectus, quia vicit famam virtutibus: & dum sub

Quid sit, præ humilitate te non cognoscit

Quare Paulensis dicitur vox?

sulcat fluctus maris, corpus habet conditionem vocis, cujus corpus non videtur, etsi trahatur; quoniam ad pondus in æquore, erat corpus sine pondere. Erat aliquid in hujusmodi voce, quod posset audiri & etiam posset videri. Audiri, quia totum esse reduxit ad nihilum. Videri, quia nihil habebat esse. In illo auditur, quod non auditur: videtur quod non videtur. Videtur magnum, quod nullum; & quia se nullum fecit, portentum magnum: simulque in aurium sensatione labitur sensus; quippequam non auditum, sine pondere pondus: unde maius pondus virtutis, præ humilitate cordis; quod sub nihili forma, audientibus & videntibus lateret tanta excellentia, & humilitatis gratia. Est aliquid ultrà? Est. In nihilo habetur plus. Plus? Sanè. In eius humilitate spectatur impossibile: siquidem factus est minus nihilo, tanto virtutis studio, inimitabili ingenio.

15 Cùm non entis non sint passiones, & nihilum non sit ens; videtur omninò paradoxum, quod detur minus ad nihilum. Haud est cogitatio mentis vagæ: invenitur hujusmodi studium lectionibus Scripturæ. Cùm Franciſci cogitatio semper esset in schola humilitatis; hæccine molimina, *reliquiæ cogitationis*, quæ diem festum agunt, postquam eius magnitudinem ad nihilum reduxerunt. Phrasis est in sacro eloquio: inflemus studio. De Numine à Psalmographo dicitur: *Ad nihilum redegit valde Israel.* Valdè in nihilo? Non auditum. Quid potest esse, ubi non quid? Si non ens, nihil; quomodò sine quiddirate entis, inventum est minus habens? Ubi maius aut minus; quò inveniri non potest minus vel maius? Testimonium dumtaxat valet delicare Franciſcus. Humilitas meritis præclaris infigues, facit sibiipsis, magnis præ cognitione minores; quoniam sibi nihil sunt, quamvis excellentes sint: verùm esto minores existimentur, aliquid in minoribus sine dubio existimantur. Hi qui ad nihilum se redigunt præ humilitate; inter minores sunt minimi: Franciſcusque non solùm ad nihilum redactus, sed ad nihilum valdè; ut floreret singularis humilitatis virtute: quandoquidem si Minimi eius inter minores splendor, in ampliorem splendorem lucet iam minimis minor. *Humilitate* ergo *humiliatur*: ideò ultra humilitatem transgreditur, factus minor nihilo, pro humilitatis obsequio; quasi ad illam nihil esset reduci ad nihilum. Ultimum quod sic in humilitate, minimum fieri, minimum dici & non esse. Hoc næ plus ited non plus quia minus est. In minimo infigue studium virtutis, quod sit minoris. Vti minimus humilitate subjiciatur: & quia minuno minus est, adhuc humiliare humiliatur; quippe propter infigniorem dilectam humilitatem, inter minimos Franciſcus sese constituit minorem: Hoccine virtutis molimen videbatur difficile, seu impossibile in homine? *Est, qui se nimium submittit à multa humilitate.* Non ì lùm in Paulano est humilitas, sed multa, imò nimia: humilitas, quia parvus; multa, quia minimus: nimia & eximia; quia in humilitate apud illum non magnum minimum esse, quousque in signum maioris humilitatis, sese faceret ultrà minorem minimis.

16 Qui in centrum humilitatis tendit, minimum æquè minimus attingit. Qui ultrà vult progredi non descendit, sed ascendit. Centrum humilitatis nihil est, quippe non plus. Uti minimus Franciſcus præ humilitate, penetravit omnes inferiores partes terræ: dum vult esse minor minimo, tactus à centro: & cùm in centro quæritur maior descensus, ut sit minus, elevationis fabricavit thronum; quippe descendendo ascendit, qui egreditur ultra centrum. *Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos.* Emicat Franciſci thronus. Specimen itaque relucet gloriæ, descendentis ultrò in inferiora terræ. Ita affirmit Monachorum Pater, *S. Regulæ*, cap. 7. *Si summæ humilitatis* (inquit) *volumus culmen attingere, & ad exaltationem illam cœlestem celeriter pervenire; non aliud sine dubio descendus, quàm humilitate ascendere.* Signat Benedictus non solum in ascensum humilitatem; sed humilitatis culmen. Quomodò culmen in ipsa humilitate, cùm virtus sic dicatur, quia caret culmine? Loquitur de illo qui infigniter humilis, dum meminit in humilitate oppositæ exaltationis: ereniam ubi præ eximia summissione centrum egreditur, dum descendit, exaltatur.

Laus vera & humili semper contigit viro. Vidimus iam quidFranciſci fecerit & charitas & humilitas in res arduas, ex quibus illius celsitas, & communicatâ gratiâ vel socijs, in quo fulgebat mirabilis. Illos iussit, ut diximus *Didasc. 3. n. 16.* aliquando in fornacem ardentem ingredi, & simul exire sine lasione. Etiam iussit super æquora vehi, in aridam mare convertit: ignis flam-

Pſalm. 75. 11.

Pſalm. 77. 59

Quomodo S. Franciſcus nihilo minor?

Iſa. 32. 19

Eccli. 19 24.

Ephes. 4 9.

S. Bened.

Et celſitudines maris

Senec. Theſt.

flammam & ardorem extinxit. Poterant dicere humilitatis & charitatis profitentes scholam: *Transivimus per ignem & aquam.* Cæterùm per magistrum educti sunt mirifice in refrigerium, ita ut duperet orbis, tot mirabilibus visis in commendationem singularis sanctitatis. Hæc sanè è cœlo, in eum quem fecit spectaculum mundo.

Pſ. 65. 12. *Eius ſchola è cœlo.*

Quid virtus quoque sit, quæ partes illius, & quæ
Ars verbis laqueos decipulasque paret;
Hæc & Aristoteles docet & Plato: non tamen ut sit
Aut humile, aut ardens pectus amore Dei.

Bill. *Antmag.*

Huiusmodi scientia mundo desipienti reputatur stultitia. Nescit unde sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ: verùm qui mundum nescivit, perfectissimè cognovit. Hinc eius merita, & iuxta merita gloria. Crucius in *Psalmum*, 112. succinit:

Crucius

Principis sanctum resonent moventis
Omnia nomen.
Ad futurorum vaga sæculorum
Sæcula tollant.

DIDASCALIA VI.

Unde Gentilitas illuminata surrexit, inde Synagoga corruit.

1 DESIDERANTIBUS lucem, lux orta est eis: igitur defecta luminis, Gentiles sedebant in tenebris & umbra mortis. Sciebant vocandos, sed nesciebant tempus: quare in tanta tenebrarum obscuritate, affatim exclamabant: *Custos, quid de nocte?* & afflicto pectore, regerunt anxiè: *Custos, quid de nocte?* Quid ergo Custos, ut illuminaret erroribus cæcos? *Venit manè & nox. Si quæritis, quærite: convertimini & venite.* Indicat gaudium, & simul exhiber cæcitati remedium. *Venit manè & nox.* Ubi nox quomodò manè? Quippequam Sol iustitiæ natus est nocte. Nox illa illuminatio ad delicias; quoniam in illa æterna refulsit claritas, quæ sparsa misero mundo, illuminavit omnes sperantes in Domino. In lucem noctem convertit. Non nox, qua Solis splendor lucet. Statius 1. *Silvar.* 6. à v. 87.

Iſai. 21. à 11.

Nox nati vitalis Salvatoris, plena inuis.

Denſas flammeus orbis inter umbras
Collucet polus ignibus, nihilque
Obſcura patit lustre nocti.

Statius.

Venit ergo nox & lux, quæ in lucem Gentium has ortuens ex terra potestate tenebrarum: etenim in stella prospicientes splendorem, viderunt in illo hoc lumine lumen. Mellius Sousa, *Carmin. lib 6.* à v. 67.

Tunc illa minuta Gemmas.

——— *Sunt certa Magis data signa salutis*
Regibus humanæ, fueruntque volventibus annis
Quæ tulit alma dies orbi, stellamque micantem
Insolitâ videre Magi splendescere luce.
Agnoscunt igitur felicia tempora: summum
Concipiunt animo Regem divinitus ortum,
Qui promissus erat.

Sousa.

2 Appetitè in Gentilitatis illuminationem extra errorum caliginem, obiectus labyrinthus cum stella desuper, lemmate hoccine: *Hac duce egrediar.* Picinell. 16. *Mundi symbol. n.* 95. Monstrant Regibus astra viam; igitur essent in errorum labyrintho, ni fuissent illuminati de cœlo. Tot erant idola: de malis præcipitabantur in mala: & uti in labyrintho varias fugientes ambages, ex erroribus cæcis procedebant in errores; queis infatuati & attoniti, quia non videbant lucem, nequibant egredi. Exortum est in tenebris lumen, eis qui non viderant Solem; Gentilitasque explorans stellæ rutilum iubar, dixit corde: *Hac duce egrediar*: etenim percipiens sideris cœlestes radios, statim posuit in via ad quærendum, gressus suos. Constat ex Evangelio. Christo nascente, *Ecce Magi.* Egressi sunt è labyrintho, luce demissa de cœlo: nec ulla intercessit mora inter cognitionem erroris, & inquisitionem splendentis veritatis. Succinit ibid. qui dudùm, v. 31.

Picinell.

Ut cognovit, Salvatorem inquisivit.

——— *Quo lumine ducti,*
Bethlemiam petiere Magi per tesqua, per arva,
Ignotasque vias, gelida cum frigora bruma,
Et glacialis hyems aditum cursumque negaret.

Mell. Sous.

Qui prænunciavit gaudium, indixit etiam præceptum. *Venit manè & nox: si quæritis, quærite. Convertimini & venite.* Quærunt sanè dum veniant adorare: equidem vel videntes non vidissent sideris lucem; ni secum afferrent cordis ab idolis conversionem. Egressi ergo de labyrintho, demonstrarunt, quorsùm tendebat dilectio. Venerunt itaque, ut inquirerent, inquirendo viderent, videndo cognoscerent,

Ubi ſup

Segue ad Numen ut eum convertit.

rent ; ac cognoscendo adorarent. *Dedit ergo aspicientibus intellectum, qui dedit signum* (inquit Leo Papa, Serm. 1. *Epiphan* cap. 1.) *& quod fecit intelligi, fecit inquiri ; & se intuendum obtulit requisitus.* Elucent dilectionis officia, ut coruscet per obsequia : equidem amore flagrans illuminatum fidere pectus, dumtaxat inquirit, visâ stellâ, *Ubi est qui natus?*

Leo Pap.

Psal. 25. 6.

3 Dicit præsens Tautologia, *Venientes venient.* Idest, *Tandem, tandem.* Recesserunt homines, ex quibus Gentilitas ; quæ uti idolorum adorationibus cæca, numquàm ad lucis veritatis iudicaretur ventura. Gratia Salvatoris cæcitati prævaluit : eius lumen etiam in tenebris vidit : errores priscos cognovit : & ut Solis cognoverunt in terra nativitatem ; statim Gentiles ab Oriente venerunt, in eius adorationem. *Venientes venient, & cum exultatione* : equidem lætitia cordis, e tenebris cæcitatis revocari in regnum lucis ; à quo Gentilitas non defcivit, ex quo splendorem illuminata cognovit. In lucem Gentium natus Salvator, in quarum cordibus refedit splendor : quapropter ex illis formata ex nigra speciosa Sponsa, quæ fidei luce fulget sine macula ac ruga. *Quantam enim gratiarum actionem debeamus Domino pro illuminatione Gentium* (inquit Leo, d. *serm.* 2. *cap.* 1.) *probat obcæcatio Iudæorum.* Reprobantur qui oderant religuntur qui amaturi erant. Venit enim Christus Dominus, ut cæci viderent ; & videntes cæcutirent : etenim ex voluntaria cæcitate & obcæcatione Iudæorum, patuit atque fulsit fides illuminationis Gentium.

Fuit falsa Gentium ex cæcitate Iudæorum.

Leo Pap.

4 Ex præfatæ sacræ ænigmate auctoritatis, Synagogæ atque Gentilitatis efformanda apodosis. Utraque (adi Gregor. Magn. 13. in *Iob*, cap. 25.) clamabat: *Custos, quid de nocte ? Custos, quid de nocte ?* Ideo vox iteratur affectus, quippe a duobus. *Custos, quid de nocte ?* Idest, *Quando aderit manè, quo Sol iustitiæ Christus oriatur ?* Ita Alapide. Verùm quid respondit Custos ? *Venit manè & nox. Si quæritis, quærite. Convertimini & venite.* Perpende. Gentibus, ut dixi, venit illa optata nox, in qua per stellam refulsit divina lux. Cur igitur si mane signatur de cœlo lux, fulgor stellæ in Solis nativitate demonstratur uti nox ? Discrimen est Synagogæ obcæcationis, & lucis Gentilitatis. In nocte illa venit lux quærentibus : in illa luce nox incubuit aversantibus. Conversionem cordium expectabat ad adventum : Gentilitatique nox dicitur lux, luxque Synagogæ nox ; quoniam conversione & non conversione cordis, visa stella indice Numinis ; Gentilitas sese avertit ab errore, & Synagoga mansit in proterva cæcitate. Illa errores adamavit, quia non cognovit. Hæc cognovit, sed errores adamavit. Unde quod illi lux, illi nox, propter ignorantiam & malitiam. Ignorantiam Gentilitatis, quia non cognoverat lucem : Synagogæ malitiam, quia non conversa, cognoscendo veritatem.

Isai d.

Alapid.

Christus nascens Synagogæ nox, & Gentilitati lux.

——— *Legis præcepta videntur*
Dura nimis : odio sunt tura nocentibus aqua.

Mell. Sanct. d. v. 120.

Convertimini & venite. Haud veniant ad venientem sine cordium conversione. Procul conditione haccine, venisent, verum non venient : igitur nihili, quod cognoscatur ; si in propria veniens, vel cognitus non recipitur. Lux illis obscura nox : siquidem obcæcationi, cùm Sol fulgeret, nisi tenebras & obscuravit ; quasi numquàm advenisset. Econtrà Gentibus accidit, dum fulgor stellæ illuxit. Venientes venerunt ad lucem Solis, atque quæsierunt quærentes, statim conversi ad lucem, & avertantes Gentilitatis errorem : igitur mens illarum vel coram Synagoga quæsivit & adoravit quem totus mundus adventem non cognovit.

Venimus huc autem, & longi fastidia cursus
Vicimus, ut puero divos reddamus honores.

Idem, v. 103.

5 Significatur, ni fallor, insigni parabolâ Salvatoris, cum Synagogæ repulsâ acceptio gratiosa Gentilitatis, *Quid vobis videtur ?* (dixit Principibus Sacerdotum) *Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit : Fili, vade hodie operare in vinea mea. Ille autem respondens, ait : Nolo. Postea autem pœnitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait : Eo, Domine ; & non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris ? Dicunt ei, Primus.* Duos filios habuit universorum Conditor, quos invenit pessimos ; & tamen habuit ut filios. Alium habuit majorem, alium minorem, distincta ætate, quia non nati eodem, ad parentis fidem, tempore : scilicet, populum Gentium & Hebraicum. Consule Gregor. Magn. Homil. 22. in *Evangel.* Vinca est fides, qua Numen cognoscitur, & ut Numen adoratur : a qua Gentilitas, fidem promissa, recessit, ac in idola corruit & adoravit, gloriam mutans incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis & volucrū, & quadrupedum & serpentium : quo facta est nox, & in ipsa præcæcitate, per transierunt omnes bestiæ silvæ. Quia fidem negavit, Numen in cultum filium secundum elegit, nimirùm inclytam Synagogam, ut in fide Christi venturi, laboraret viteam ; quæ quidem cognovit gratiam, fidem spopondit, sed minimè custodivit : unde ubi effulserat lux (legem acceperant in dispositione Angelorum) irruit nox, tenebræ & lubricum ; quia evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum : dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Gloriabantur enim de lege, quasi addicti divinæ voluntati. Deus in fidem vocabat, sed recedens Synagoga obedire dicebat : & reproba facta est, quin luce sperata Numinis converteretur ad cor : lucem convertens in noctem, noluit cognoscere cæcitatem, sed defendere errorem, tamquam insignem virtutem ; quasi legi obsequeretur operando contra legem. Noluit intelligere, ut benè ageret, & à gratia illuminantis meritò decidit ; quippe in illa ad conversionem, inventa luce, præ exuberantia malitiæ, nec species pœnitentiæ. Secùs accidit Gentilitati, prave recedenti à Numine, quin in quod lapsa præcognoscerer barathrum ; & quàm amarum, dereliquisse Dominum. Etsi erroribus vexata, gaudebat errore, præ cæcitate peiciens in erroribus esse. Nascente Christo in stella vidit se. Horruit, expavit, exuit splendore cæcitatem ; monstris adoratis sese noscens deformiorem. Pœnitentia ducta redivit, à quo prius infatuata voluptatibus recessit, cùm ire in fidem noluisset. Lucem cognovit, quæsivit, invenit, adoravit. Eius claritas in lucem convertit tenebras : eamque Conditor inventus duxit Sponsam ; quippe ad illum conversa per pœnitentiam. Hinc dum Gentibus manifestatur, stella Jerosolymis absconditur ; etenim lux, quæ ad Synagogam uti tenebrosa nox ; in nocte Gentilitatis fuit fulgentissima lux.

Matth. 21. 28

Exod. 13 22.

6 Patuit in ducatum columna nubis & ignis : ignis enim stellæ Iudæorum perstrinxit oculos, ut cæcutirent ; & nubes ex illis facta Gentilitatis illuminavit oculos, ut viderent. *Ut infidelitatem Iudæorum convincerent* (inquit Chrysost. in *Matth.* Homil. 6.) *ab ipsis initiis nativitatis ostium Gentibus reserat.* Renuerunt Iudæi accipere disciplinam, etiò toties in-

Chrys.

Gentilitatem erroris pœnituit.

vitati in pœnitentiam. Noluerunt reverti, sæpe vocati, quasi Gentes in aditum haud ullum haberant ostium ; nec esset in cœlo lux generationi omni, quæ ventura est : igitur illis reprobatis ob infidelitatem cordisque duritiam, Numen exortum Gentes accepit in gratiam ; quia acceptâ luce professæ sunt conversionem, per idolorum & criminum pœnitudinem etenim ille clementer aberrantem à lumine suscipit, qui cor contritum & humiliatum non despicit. Symbolum habemus in luce apparentis sideris erroris & conversionis Gentilitatis. In dispersione Gentium, illis de cœlo data lux ; ut venerarentur unicum Numen, minimèque divisam inter multos Deitatem. Exolevit Numinis veri unicique memoria, sicut in Regia Herodis evanuit stella. Cor in primam fidem pristinamque cognitionem splendor cœli vocavit ; sed ire noluit. Egrediuntur igitur uti Magi e tenebrosa aula, & iterùm apparuit stella, ex cuius visione *gavisi sunt gaudio magno valdè.* Unde visâ stellâ, abundant gaudio? Reddita in luce Numinis amissa prisca cognitio : & cum in errore idolorum permansissent, eò quod errorem non cognoscerent ; redeunte luce stellæ Deitatis cognitione, gaudent gaudio magno valdè : etenim invenient proculdubiò Deitatem, ab adoratione falsa afferentes conversionem. Veniunt pœnitentiâ allecti, quò prius noluerunt venire. Cognoverunt in erroribus erratum : & cùm cordis dolori promptissimum sit auxilium, statim invenerunt quem querebant infantem, ubi falsæ religionis expellere pœnitudinem. Quùm restituta Deitatis cognitio, sequitur sine morula adoratio : gaudentque vehementer corde, ex apparitione latentis pridem stellæ ; ut quam primùm possent respondere gratiæ igitur Deitatem priùs reverenter adorassent, si priùs lucis indicatione veritatem cognovissent. Quærunt quærentes, conversi ex obtenta cognitione. Quæsierunt, venerunt gaudio, & potiti sunt voto. *Intrantes domum, invenerunt puerum.* Intrantes ? Sanè. Haud contigit Synagogæ : etenim quod illi meritò occlusum, faustè Gentiles invenerunt ostium.

Et Synagoga erroris naturam ruit.

Vers. 10

Gentilitas ad gloriam invenit ianuam.

Vers. 11

7 Gentilitas ergo uti Vasthi recessit & ire in Regis convivium noluit : quapropter Esther in sponsam electa, uti electa Synagoga. Unde cùm ab illis recessisset veritas, Deus dimisit omnes gentes ingredi vias suas ; quæ dilexerunt vanitatem, quærentes mendacium, in labyrintho inextri-

cabili erroram; verùm aliquando educendæ novâ lucis cognitione. Unde apud Ægyptios Numen Nephte, dictum *Sol, Mors, & Victoria* (ut fusè dicimus in *Ephemerid. Isagog. Iul.* n. 6. 30. *Augusti.* & 1. *Decemb.* ex Tabul. Bembin. Plutarch. & Kircher. tamquàm pro adventu Dei) signabatur porta, in qua stella alata. Objicitur vividè præsentis articuli ordo in arcano hieroglyphico: etenim si pro ostentione Numinis stella, etiam apposita est duplex ala; ut Gentilitatis notaretur inquisitionis velocitas, dum in signum adventus Deitatis, sideris affulsit claritas. Non priùs venerant, quippe stellam non viderant. Natus est Sol, in stella micuit lux: & statim, sumptis alis, in obsequiosam veneratione & cultum; *Ecce Magi ab Oriente venerunt.* Prætermissio adorationis orta prorsùm ex horrore caliginis. Ut lucem vidit, *Commotis alis tamquàm avis transvolavit.* Non *volavit*, sed *transvolavit.* Signatur terminus à quo, & ad quem ubi in tenebris orta lux; propter defectum lucis, annotata omissione religionis: igitur relictis tenebris idolatriæ lumine stellæ; sumptis pennis, qui nullam spreverant falsitatem, transvolarunt pernicitèr in Numinis religionem. Magorum declarat vox. *Vidimus stellam eius: ubi est qui natus est Rex?* Signum stellæ, dicit quod natus sit Sol. Ubi est? Patet indicio; unde amoris in obsequijs exprimenda demonstratio. *Vidimus stellam eius & venimus adorare eum.* Nullum erit discrimen inter lucem videre, atque Solem adorare: equidem commotis alis transvolarunt ad veri Numinis cultum; qui præ luminis defectu, in religionem nec habebant motum.

8 In signum adventus Numinis, erat cum alis stella, sed in porta. Nequibant ingredi in regnum lucis, quousque liberarentur à tenebris & errorum cæcitate, misso de cœlo splendore. Non erat porta, priusquàm in signum Solis oriretur stella. Totus Magorum conatus erat Salvatoris cultus; qui nequibat exerceri sine cognitione loci. Flagrabat præ amore cor. *Ubi est*? Intrantesque domum, invenerunt puerum; quippe ex quo visa à Magis stella, Gentilitati aberranti aperta salutis porta. Elucet vobis iter in æthera pervium, qui ingredimini per portas has, ut adoretis Dominum. Per quam exivit Iudaismus, Gentilitati manifestus introitus. Filius regni electus est foras, & introivit Sponsæ electa Gentilitas: verùm ianua non est clausa: etiam ingredietur Synagoga: sed inveniet ostium, postquàm intraverit plenitudo Gentium. Præcessit Ioannes Petri cursum dum irent in monumentum: ac Ioannes non est ingressus, estò præcesserit, quousque Petrus introivit. Patet in trina Christi manifestatione. Prima facta pastoribus Iudæis: secunda Gentilibus Magis: tertia Hebræis etiam, Simeoni & Annæ. Rursùs dabitur introitus, cum non sint plures introducendi ex Gentilibus. Tunc omnis Israel salvus fiet: etenim ut accinit Prudentius in *Cathemer.* v. 2750.

Ille Rex est & Gentium,
Populique Rex Iudaici.

Vide Augustin. in *Epiphan.* serm. 2. & Suarium in 3. *p. D. Thom. q.* 36. *Disput.* 14. *sect.* 1.

9 Alia ex hieroglyphico restant. In signum adventus Salvatoris cum in porta stella alata, erat *Sol, Mors & victoria.* Conveniunt apte, coniurant amicè, cùm gestis Gentilitatis & Synagogæ. Hinc Simeon dixit, positum Christum natum, *in ruinam & resurrectionem multorum.* Surrexit enim Gentilitas in cognitionem veritatis, ubi in Synagoga extincta lux cognitionis. Ex baccine victoria parta, qua Gentes potitæ gloriâ; Sole viso, eius radijs restituta illuminatio: quando Synagogæ filijs propter infidelitatem, supercecidit ab æthere ignis, verùm non viderunt Solem. O recutite!

Redditur & cœli vultus, Solque ipse ductus,
Sed non inventis, cui reddat lumina terris.
Mente vagâ sic lassus abis, sic fœdera legis
Rupisti, & primum violasti perfide pactum.

Ita Alcimus Avit. lib. 4. *Genes.* à 529. Econtrà verò Gentilitas professa virtutem, fidem & religionem; obtinuit, quod Synagoga obexcatione perdidit: igitur animo recuperandi salutem, properavit ad Solem, continentem in pennis percupitam sanitatem. Arator, in *Acta Apostol.* v. 310. insit metricè:

Quæ iacuit natura diu, firmataque nuper
Incessu proprio, nova tam vestigia signat,
Quæ fuerant alienæ sibi.

10 Verùm victoria Gentilitatis (cùm Synagogæ promissa felicitas ex nativitate Solis) unde? Studuit felicitati, traxitque obsequijs, à quo recesserat fatua defectu lucis: Christusque intendens in gratitudinem, illi contulit promissam Synagogæ dignitatem. Manus uti Iacob in benedictione commutavit, ac Synagogam ab honore repulit. Quasi nesciret, quia caligabant oculi, monuit patrem filius dilectus, eò quòd nepotibus fausturus, commutasse manus: siquidem primogenitum fecit minorem, & minori illius contulisse dignitatem. *Scio fili mi, scio* (respondit Iacob) *Iste erit in populos, & erit in gentes.* In illa benedictione per dextram & sinistram, præfigurabatur quid futurum inter Gentilitatem & Synagogam. Per sinistram annotatur reprobatio: per dextram, in dignitatem electio. *Matth.* 25. 33. Synagoga in divinis maior erat, minorque Gentilitas tamquàm expulsa à dignitate aberrabat; Christusque manus studiosè commutat; quippe Synagoga ab honore reprobanda, atque Gentilitas in eius dignitatem feliciter eligenda. Ne dubitaretur in facto, de huiusmodi electione prædictio, & caula brachiorum commutationis; factum dicit Iacob ex propositio. *Scio fili mi, scio.* Haud cogites Synagogæ adventurum culmen honoris: hæc dignitas sanequàm *erit in Gentes*: igitur gratia primæ illuminationis acceptabit, quem Synagoga videns obexcata non cognoscet. Accipiet in sinum, intra penetralia cordis minor, quem legibus diuinis instructa pepulerit maior. Commutanda sunt in dejectationem brachia, pro dignitate obtinenda, iuxta merita utriusque: Gentilitasque ex iure potita honore; quia ut Salvatorem illuminata suscepit, quem Synagoga furiosa truculenter crucifixit. Prædicuntur futura in mysterio, & dicitur Quando. Quomodò? *Commutans manus.* Dum decussim brachia posuit, signum crucis efformavit. Modò ut maior Synagoga præfertur: ita ab illa Gentilitas insolenter despicitur: pro conferendo honore, dextra & sinistra commutandæ sunt in cruce: qua dum prævalet Synagogæ crudelitas, collata Gentilitati honoris supremi dignitas. Sedulius *lib.* 5. *Carmin.* à v. 348. modulatur.

Mentita est vox vana sibi. Tamen ista figuram
Res habet egregiam: Iudeis constat ademtum
Quæ nos devoto portamus corpore Christum.
Discedat Synagoga suo fuscata colore.
Ecclesiam pulchro Christus sibi sociavit amore.

11 Ex donis constat, quam acceperit gratiam, ex quo vocata in sponsam. *Magorum illuminatio* (inquit Augustinus, *Epipban.* serm. 2.) *testimonium magnum excitatis extitit Iudæorum. In terra eorum Magi requirebant, quem illi in sua non agnoscebant. Apud eos infantem invenerunt, quem illi apud se negarunt.* Ostendit, ut dixi, Magorum pectus animi invictam virtutem, eximiam fidem, & perfectam religionem. Virtutem, quoniam coram Rege quærunt Regem: Fidem, si quidem Regem quærentes hominem, adorant Numen, Religionem denique, quippequàm credentes e cœlo Numen, mortalem cognoscunt hominem. *In uno eodemque per munerum genera* (ait Fulgentius, ferm. de *Epipban.*) *intimatur* divina maiestas, *Regia potestas, & humana mortalitas.*

——*Munera Reges*
Non ingrata Deo, iungè pretiosa tulerunt.

Quam enim Synagoga ostendit religionem; vel in lege divina propriam sequens voluntatem? Quam itaque fidem, dum mira videns appellavit seductorem? Non enim quem sperabat credidit, ubi locum designans illa remansit. Quæ animi virtus, modo nonnumquàm inndele pectus? Amplexi sunt ad speciem præscripta legis, attamen claudicaverunt à semitis suis. Expulsi sunt, nec potuerunt stare, visâ in cunctis Gentium fide. Malitia illius Salvatorem irritavit, qui secundùm multitudinem impietatum illorum expulit. Quia habebant legem, ambiebant & audacter honorem: meruerunt officia singularia Gentilitatis; ut deciderent ingrati à vanis cogitationibus suis.

12 Videndum, qua arte cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire. Indicat Damiani, *serm.* 25. in certamine Phares & Zaræ in utero genitricis; an prioritate naturæ obtineri valeret culmen honoris. *Instante partu, apparuerunt gemini in utero: atque in ipsa effusione infantium, unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum; dicens: Iste egreditur prior. Illo verò retrahente manum, egressus est alter.* En theatrum Gentilitatis & Synagogæ, pro maiestate Primogenituræ; ex qua tot honores dimanabant, & fortunati tamquàm primi & primates inter fratres excellebant. Gentilitas recessit; & tamquàm electa ac dilecta, Synagoga honorem ambivit, gloriantesque protulit manum, in qua dilectionis signum, nimirùm igneam legem, signatam per filum coccinum; quod quidem non servavit, nec observavit, sed rupit: expectans Gentilitatem post se, tanquàm minorem egredi; cum semper prona in obsequium, serviret Gentilitati, eius adorando

Imago Nepotes.

Genes. 48. 19.

Vers. 34

Per potestatem introivit, qua Synagoga exist.

Vers. 1.

Sapient 5. 11.

Gentilitas, ut cognovit Numen verum, procedit in cultu.

Vers. 2.

Ex quo visa stella, salutis aperta porta.

Prudent.

Luc. 2. 34.

Surrexit unde Synagoga corruit.

Alcim. Avit.

Arator.

Sedul.

Augustin.

Coram Synagoga quæ Christi Gentilitas ob sequia?

Fulgent.

Mell. Soul. v. 242. d.

Gen. 38. à 27.

Hinc Synagoga prælata.

orando idola, quin posiin a cultu removere flagella: imò propter furentem debacchantis dilectionem, subire minimè dubitavit servitutem & usque captivitatem. His meritis egredi prior cupiebat, quæ dignitatem peribat; fraudata à desiderio, dum vano gestiebat gaudio: etenim cùm dignitas conferenda iuxta merita, & in illa non ellent dilectionis officia; dum tantum honorem, Metsiæ adventu, sperarer audacior, Gentilitas studiosa facúl egreditur prior, obtinens à Salvatore feliciter dignitatem; quippequam illi præ illa ampliorem tribuit honorem: & ut invita daret dignitatis & ubique testimonium; Synagogam dispersit per totum mundum. Paulinus, in *Celsi panegyr.* v. 359.

Paulin. *Et veluti rupto patuere sacraria velo,*
Sic reserat nobis legis operta fides.

13 Erraverunt ergo à via veritatis: lumen iustitiæ orum, haud ortum cæcis, & Sol intelligentiæ inter illos natus non natus illis; quia non pervenerunt in intelligentiam natis Solis: exterum, vellint, nolint, adventum Salvatoris testificantur; quos traducunt ex adverso iniquitates ipsorum: igitur habitæ ab illis in derisum, pro ludibrio in improperium, videntes lividi gloriam decoram Gentilitatis, mirati sunt prorsùm *in subitatione insperatæ salutis. Insperatæ.* Perpropriè. Sibi ab illa sine meritis dignitas expectabatur; quasi sibi per iniurias & fastidia deberetur: sed eluditur & illuditur renuens ad cultum Solis iustitiæ, Salvatoris iter; quippe in honorem egressus est alter, prior in donis, maior in imperio, Synagogâ hinc inde vaga ludibrio: siquidem cæcitas ex parte contigit Israël, ad mysterium revelandum, ut tunc intraret plenitudo Gentium. Dixit illis Salvator: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti, facienti fructus eius.* Signum profectò, Synagogam esse sine fructu. Pende verba. *Dabitur genti, facienti fructus eius. Facienti*, vel *factura.*? Facienti. Gentilitas incepit obsequi ab ipsa Salvatoris nativitate: Salvatorem per dona corde adoravit, & stellâ duce cognovit. Primùm missus est ad Israël (inquit Hieronym. in *Matth.* 15.) *ut illis non recipientibus Evangelium; iussa fieret ad Gentes transmigratio. Salutem Gentium, passionis & Resurrectionis tempori reservabat.* Hinc dignitas datur genti, fructus facienti, & factura: etenim Gentilitas pro Salvatore faciet, quod perfectum, antequam ipsum videret. Faciet animitus post crucem & mortem Christi, quod fecit obsequiosa in ipsa nativitate. Crudelitate enim Synagogæ perspecta, Gentiles revertebantur, percutientes pectora sua. Iuvenc. d. *lib.* 3. v. 734. succinit.

Iuvenc. *Fulgentis regni sedes translata feretur.*
Ad gentem, dignos, quæ possit reddere fructus.

Quî fructus & quàm opimi, videndi *Tom. seq. Tautolog.* 4. *Didasc.* 1. ad illud Isai. 36. 15. *Eruens liberabit nos.*

14 Galeotti Martij exponendum insomnium, quasi in umbra nostræ felicitatis theatrum; quid ut ait Augustin. d. *serm.* 2. & 4. *Magi erant primitiæ Gentium, nos populi Gentium.* Quid ergo Galeottus: *In exitu Israël de Ægyptiaca captivitate* (insit, de *Doct. promiss.* cap. 38. & nos ex ipso in *Ephemer.* 14. *Martij*, n. 8.) *ordo rerum immutatus est: & Sol suo recto tramite derelicto, ad insueta loca pervenit. Ea enim tempestate Scythas, frigidissimo loco positos, tantus æstus invasit, Sole super eorum capita vagante, radiosque perpendiculares iacente; ut sub torrida Zona locati iudicarentur: & Æthiopes, alias à Sole eiusque calore vexatos, eo tempore, mutato cursu, frigus oppresserit.* Assentiemur pictrici phantasiæ, si sumitur allegoricè. Ordò temporis successivè frigus & æstus. *Genes.* 8. 22. Verùm aliquando divinâ potentiâ fiunt in tenebris mirabilia; ut sicut in Sancto, appareant in terra deserta, & invia & inaquosa. Ita enim factum (asserit Psalmographus) per divinam gratiam; *ut viderem virtutem tuam & gloriam tuam.* Prædicit præsentem articulum Zacharias. *Veniet* (ait) *Dominus Deus: & erit in die illa. Non erit lux, sed frigus & gelu.* De vocatione gentium & reprobatione Iudæorum, intelligit Alapide in *Sinopsi capitis.* Quo pacto dum ad terras venit Dominus Deus, qui fulgentissimus Sol; in die illa, qua æstus nimius, frigus hæsit & non lux? Stella quæ apparuit Magis, non visa in Ierusalem. Idolis Gentilitas absentiâ Solis frixit: ante faciem frigoris eius quis sustinebit? Lux ergo Solis orta, emittens ardentem flammam; ardore, quo nascebatur, illuminabat & e prope Synagogam: in qua non lux, sed frigus, dum per stellam à Gentilitate divinitatis noscebatur radius; quia hæc ut cognovit, calore Solis æstuavit, & illa prælente, cordis frigiditate non cognovit. Reliquit ergo Sol tramitem, & dedit nascens, & abscondit lucem; calefaciens loco frigidissimo positos, fugiens simul iuxta flammam collocatos: fuitque cum Deus-homo mundo nasceretur Sol, in Synagoga frigus, in Gentilitate lux; quippequam hanc venientem supremo calore fovit, & ab illa algore pressa, ut quæretur, recessit. Ni recessisset, æstuaret. Quidni frigesceret, si Solem presentem fugit? Fatua prorsùm, Solis prætermittens beneficium: igitur ne frigesceret, potiri valuit, & potiri noluit; quasi magni aliquid faceret in salutem, frigore contremiscentibus, alijs indicare Solem. Lux inventa à Gentilissimo: Synagogam constrixit frigus & gelu; in quo patescit eius insignis in desipientia vecordia, resistentis feliciter coram Solis vivâ flammâ: etenim si à frigore gelu, in eius pectore saxeo, minimè glacies à frigore, sed à Sole; quo quidem coram, nec cognovit flammam. Infelix profectò exiit, quæ coram Sole præ frigore tremit. Erat illi Solis frigida flamma.

Sapient 5. 1. *Cur Hebræi dispersi per orbem?*

Matth. 21. 43 Hieron. *Unde firma fides Gentium adoratio Magorum?*

Synagoga frigus à Sole.

Augustin.

Aliquasa do Solis cursus mutatus

Ovidio *Epist.* 21 v. 111. *Adstrictum gelido frigore pectus erat.*

15 Optime opportuneque se mihi offert, quod refert Herodotus de Traditionibus Ægyptiorum, *lib.* 2. n. 46. *Negabant.* (ait) *multis annis ullum Deum formâ humanâ extitisse: ac ne in Regibus quidem, qui in Ægypto prius aut posterius extitissent, aliquid tale, dicebant, fuisse: sed intra hoc tempus, quater Solem praeter consuetudinem fuisse ortum. Bis quidem illinc exortum, ubi nunc occidit: bis autem unde nunc oritur, illic occidisse.* Ægyptios præscivisse Deum-hominem de cœlo in terram futurum, constat ex Prophetis; *Isai.* 19. 21. & *Zachar.* 14. 18. Venit ergo Dominus, tuncque Solis ordo mutatus? Quod fictum in immutabili ordine cœli; verum in adventu de cœlo Solis iustitiæ: igitur habens occasum in Gentilitate, & ortum in fide expectantis Synagogæ; visum occultum arcanum, quando Sol mutavit cursum. Visus Deus in terra, & formâ humana. Ut Sol in oriente occidit. (ibi occidendus) in occasu fulget (ibi nasciturus) pro Gentilitatis electione, atque Synagogæ cæcitate: quandoquidem nec habuit fidem, nec videre voluit Solem, quando Gentilitas anxia, duce stellâ, adorandum quæsivit, simulatque Deum-hominem in terris esse cognovit. Profert mysterium David. *Ascendit super occasum: Dominus nomen illi.* De gentium illuminatione loquitur, ut exponunt Genebrard. & Maluend. Modò in argumentum. Quomodò si Dominus, uti Sol ad nos venit ascendit super occasum? Dum Sol ascendit ad nostra, mittens splendidam lucem; ascendit super Orientem. Unde ergo super Occasum? Mutavit cursum. Occasus erat Gentilitas: Oriens, Synagogæ claritas: & non per Orientem, sed per Occasum, ad nos veniens cursu ascendit; quippe Iudæis sine luce, Gentiles illuminavit. Confitentur cœli mirabilia, in Gentes extentâ gratia; ut videant qui oderunt, & confundantur; videntes illuminatione singulari portentum: igitur in pignora conferendæ dignitatis, in ipso Solis occasu invenitur ortus Solis.

Herod.

Æstus Gentilitatis à luce.

Pf. 67. 5

Zachar. 14. 6.

Pf. 17. 5

Quomodò illuminatio Gentium, ortus Solis in Occasu?

16 In Magis Regibus elucent huiusce gratiæ specimina; sed sunt oppositæ testimonia. Ducuntur Magi in Solem, stellæ luce. *Vidimus* (dicunt) *stellam eius in Oriente.* Etiam David, ibid. subdit: *Ascendit ad orientem.* Difficilis nodus. Quomodò igitur ad Orientem & Occasum erit ascensus? Per novam nativitatem, fecit Occasum Orientem. Expectabat ortum Solis Synagoga sibi communi cursu. Sol iste simul erat Gentibus expectatio; quoniam ad illas, cùm veniret, venturus, postquàm Synagogæ exortus: in occasu quasi in tenebris iacebant Gentes. Erat Synagoga ad ortum Solis: & dum primam oriens emisit divinam lucem, Occasum fecit orientem; quippe per Gentilitatem (dum orbi natus est Sol) data Synagogæ faustè nati Salvatoris lux. *Magi Reges magistri facti sunt Iudæorum*: inquiunt Augustin. ubi suprà, & Leo Pap. serm. 1. *Epiphan.* cap. 2. Ex illis potuerunt discere, quod placuerat ignorare: & cùm eius notitia expectanti magis grata (modò à Gentibus accepisset testimonia) per Occasum, Solis venientis constituitur ortus; quoniam Salvator fuit ortus, ut revelaretur Gentibus. Propiùs articulo accedit Maluenda. *Ascendit* (legit) *super Occasum. Super Arabiat, vel in Arabijs.* Magos enim signat Reges, etenim in signum religionis ac venerationis cordium, dona ferunt vagienti Reges Arabum.

Vers. 2. Vers. 14

Vatic. Gentilitas illuminata fuit Synagogæ magistra

Augustin.

Malaëd

17 Quantumvis in Occasu, *orietur vobis timentibus nomen meum, Sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius.* Vobis qui timetis Deum præ errore criminum, non Hebræis; quibus non est timor ante oculos eorum: igitur cùm Sol ut illuminaret illos mitteret radios; non cum illis nec in illis, licèt habitaret inter illos. Habitavit inter Gentes, obsequio Gentium, & in sanitatem alligavit contriones eorum; ut uti Sole iustitiæ distribuente munera, &

Malach 4. 2. *Tùc Christ sanitates utriusque*

donis collatis respondèrent dona (inter Orientem & Occasum mutato cursu, diverso in nativitatem motu, ut Synagogæ caderet celsitas, & super illam emineret Gentilitas) palàm apparuit his, qui minimè interrogabant; dum Hebræi confitentur se nosse Deum, & factis negant. Magis apparuisse, eius in stella expressa imagine, infit Augustin. d. *serm.* 4. *Die quo natus est, illis stellam in Oriente viderunt; & quem natum indicaverit, agnoverunt.* Clarius Prudentius in *Apotheos.* v. 683.

An in stella pueri imago? Augustin.

Prudent

Vidimus hunc, aiunt, puerum per sidera ferri,
Et super antiquos Signorum ardescere tractus.

V. a.

Hinc dicunt: *Vidimus stellam eius. Eius*, profectò, quia in illa eius splendida imago etenim per illam natum iterum cognoscent, si iterum viderint.

18 Hoc inuitu cùm stella, signum Regis orituri, apparuisset in Oriente; non interrogant de nato puero, sed duntaxat de nativitatis loco. *Ubi est, qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus stellam eius.* Haud ambigitur nativitas Regis; sed locus nativitatis. Si Rex Iudæorum quæritur, in proprium Regem, qua de causa intendunt adorationem; videtur quòd de Rege instruenda sit inquisitio, & non de loco. Regem sciebant, verùm cum loci ne scientia adorare nequibant; quin illos pollet Synagoga fallere, alio demonstrato Rege: igitur cum ex eius imagine haurilient in lidere cognitionem; vitio loco, proculdubiò agnicuri per imaginem. Hinc potiti voto, stemmata in patria ornarunt nobiliori titulo. *Arma sua depingere fecerunt* (inquit Petr. de Palude, in *Epiphan.* serm.) *cum puero, matre & stella.* Hæccine nobiliora insignia; signa gratitudinis, & summæ felicitatis: etenim coram oculis habebant, ut redderent cœlo gratias, per quos & à quibus obtenta tanta felicitas. Hoccine miraculum ad Gentilitatis beneficium, in *Platon. Timæo*, refert Ethnicus Calcidius: *Est alia sanctior* (inquit) *& venerabilior historia, quæ perhibet de ortu stellæ cuiusdam, non morbos, mortesque denunciantis; sed descensum Dei venerabilis, ad humanæ conversationis, rerumque mortalium gratiam. Quam stellam cùm nocturno itinere suspexissent profectò Chaldæorum sapientes viri, & consideratione rerum cœlestium satis exercitatis quæsivisse videntur recentis Dei ortum: repertâque illa maiestate puerili, veneratos esse; & vota, Deo tanto conveniencia, nuncupasse.* Alijs parco, quia fusè dixi, in *Ephemerid. 6. Ianuar.* à n. 6. & 25. *Decembr.* à n. 4. Iam enim illuminata Ecclesia, quæ ex Gentibus nascentis constat Sponsa, cœlestis Solis munditie, erroribus abiuratis idololatriæ. Accinit Ennodius, in *Epiphanij panegyr.* à v. 41. *Iste dies,*

Ibid. *Et qui intuitus*

Petr. Palud. *Quenam Magorum stemmata*

Chalcid

Quo gaudet mundus (*cùm non sine gaudio mundi*)
Cernis adorâtes, pavidos submittere vultus
Iste dies cunctis vitæ, cunctisque salutis
Causa fuit, veteris dissolvens vincula noxæ.

Eundo

Christus in hoc tribuit decus, qui mente gubernet,
Et Gentes pietate regat: quibus Auctor Olympi,
Policitus simili Regem pietate paravit.

DIDASCALIA VII.

Errori sine modo medicina; non medicina, sed plaga.

Sæpe sub titulo speciosò iustitiæ, sit blandimen arroganti potestati; quantumvis delicatula maiestas turpi succumbat errori: quandoquidem larvâ iuris deauratur Iudicis per se vel amicos error; & pompaticè tumidè procedit furor, eò quòd potuit facere, quod iurè fieri non potuit; hauriens phantasticam titillantem vanitatem, quippequim impotens legis velamine valuit procedere contra legem: micatque amplior iugulanda auctoritas; quia pro iusto iudicio transit iniquitas. *Quæ usquam* (ait Cornel. Tacitus, lib. 1. *Histor.* cap. 38.) *Provincia, quæ castra sunt, nisi cruenta & maculata, aut ut ipse prædicat, emendata & correcta? Nam quæ alij scelera, ille remedia vocat; dum falsis nominibus, severitatem pro sævitia, supplicia & contumelias disciplinam appellat.* Quid si conciliare cupit potentioris gratiam, aut fovet pectore vomicam, vel aliquando nec factam, præcogitavit offensam? Illicò vultus legis; & severitas tetri inexorabilis iudicis; ut reformet larvata iustitia, quod deformavit pro lubito ficta causa. Hæc est iustitia?

Invidia cæcè videt, ut tabescat.

Terent.

Tacit.

Vbi non causa, ibi dicat malitia.

Matt. 15. à 13.

Propositum improborum non ira causam, sed impetum.

Sophoc

Sicut ægrotat loquitur.

Ut

Ut ait Sophocl. in *Trachin.* v. 1262. Opus habet iudex præsentaneo medicamine: dolet capite, dolet pectore: & quia vigent putrida viscera, vel verba fœtent. Plane indigent: caput mente, pectus corde: etenim uteretur secum medicamento, si gauderet aliquomodò iudicio: patetque cerebrum vacuum, quippe phreneticum; quo regimine, nec iuris, nec iuris sui, quod datum sceleri. Volant flagitia, damnatur innocentia: & quæ supplicia ut scelera tota lex indicat, remedia scelerum vocat. Pœnæ ex lege, sanè medicamina criminum vulneri. Ubi non crimen, quorsum pœnæ medicamen? Medicina vulnus facit, quod crimen non fecit: apparebitque plaga, quæ apposita malignanter medicina.

2 Traditur à Principibus Sacerdotum N. Redemptor Pilato, causâ constructâ ab illorum iudicio, vigili malignitate; quia contra legem, legem dicebant habere. Ille verò cùm causam iuxta leges libraret, nullam invenit. Instabant proceres, velamine legis, sed verius concepta ex summa acceptione rabie; eò quod conterentes splendorem; coram illo nec ullam auctoritas muneris habebat auctoritatem. Unde si technis ac impostluris contigisset cadere; sine rivale quibant ad votum iactabundè lucere. Per invidiam traditum ab illis Iudex cognovit, ideoque in causa ficta nullam invenit. Innocentia tacebat, malitia in æstum clamabat. Dicam ex Terentio, in *Heautont.* Act. 4. scen. 1. v. 29.

Quid tam illis agas, qui neque ius, neque bonum atque æquum sciunt?
Melius, peius; prosit, obsit: nihil vident, nisi quod lubet.

Prudentia sæculi, cum politica agendi ratione, non penitùs pro tunc mentem iudicis iugulavit; verùm alto vulnere iudicij factum percussit; maximè cognoscens neque in reò ad lubitum Actorum, invenire crimen, neque ullam in Actoribus rationem. Pende. *Iterum clamabant: Crucifige.* Pilatus verò dicebat illis: *Quid enim mali fecit? At illi: Crucifige eum.* Minimè exponunt maligni causam, sed pœnam. Causa causa, & iuxta leges præsumitur, si modò crucifigatur. *Crucifige eum.* Dummodò tollatur in ligno vitæ; quid quod sit causa, aut non sit causa? Asseratur innocentia post mortem: ad minùs si non crimen, criminis habebit speciem. Homo ita magnus, & Præses quibat ita deliture, ut sine causa innocentem decreverit crucifigi? Homo in Trono cum dedecore tanto! Abiit cogitari posse. *Crucifige.* Quid enim mali fecit? Sat; quòd nil fecerit mali. *Crucifige.* Quid quò pereas, si præsentem, quantumvis innoxium perire iubeas? Propter dependentiam aulici temeritatem plaudent, aut protegent; licèt interdè uti flagitium horribile damnet. *Crucifige.* Celantur sæpe scelera atque pectoris malignitas, quandiu durat dignitatis maiestas: etenim etsi iuris abiit, modò persistat indignæ auctoritatis deformis forma; impunè possunt perpetrari indigna. Hic fumus, colorabimus dedecus. Aptè Horatius, 2. *Epist.* 1. v. 180.

Horat.

—*Valeat res ludicra, si nos*
Palma negata fugat.
Quod numero plures, virtute & honore minores,
Indocti, stolidique, & depugnare parati.

3 Videamus quid iudex iniquus excogitaverit, ut medium iter inter utrosque teneret, quasi sine præiudicio, in graviore nocumento. Semper grave sine lege: sed gravius, sine ratione, nec iuræ. Ita Publ. Syrus in *Mimis*, n. 129.

P. Syr. Luc. 1. à 14.

Furor malignitatis sub titulo correctionis

Grave præiudicium est, quod iudicium non habet.

Innocentiam Iesu Pilatus cognovit, sed flagellari iussit, ut accusantium truculentia quiesceret. *Nullam causam inveni in homine isto, ex his in quibus eum accusatis. Emendatum ergo illum dimittam: Corripiam ergo illum.* Iudex hic improbè prævaricatur. Qua lege sine causa flagella? Quid corrigendum, ubi non est causa: Nequit rectum esse correctum; quia quod sine errore, minimè corrigibile. Si nullum profiteris, quid flagris corriges? Sine causa, non correctio: quæ correptio sine causa? iudicium iudicis, ut legibus addiceretur flagellis? equidem parvi ducit, quòd vapulet innocentia, modò magnatum obtineatur gratia. Iussum vel iniussum tantùm libido potentum. Mutatum iudicium, ut nullum esset, cùm uti summum demonstrare voluisset. Homo cùm in honore esset, non intellexit: illi vota accusantium primùm scandalum, postèa in ore suo com placuerunt.

Quod cupidè petiit, maturè plenè reliquit;
Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credat?

Horat.

Succinit Horatius, d. v. 100. Ergo in nostrum Didascaliæ propositum. Cur ergo dum sine crimine, nec ad supplicium emendari decenit; non alijs pœnis premi, sed flagellari iussit? Ut constet sine iure & ratione, quanta iudicij absurditas in prava

Ioann. 19. 1.

re-

donis collatis respondèrent dona (inter Orientem & Occasum mutato cursu, diverso in nativitatem motu, ut Synagogæ caderet celsitas, & super illam emineret Gentilitas) palàm apparuit his, qui minimè interrogabant; dum Hebræi confitentur se nosse Deum, & factis negant. Magis apparuisse, eius in stella expressa imagine, infit Augustin. d. *serm.* 4. *Die quo natus est, illis stellam in Oriente viderunt; & quem natum indicaverit, agnoverunt.* Clarius Prudentius in *Apotheos.* v. 683.

An in stella pueri imago? Augustin.

Prudent

Vidimus hunc, aiunt, puerum per sidera ferri,
Et super antiquos Signorum ardescere tractus.

V. a.

Hinc dicunt: *Vidimus stellam eius. Eius*, profectò, quia in illa eius splendida imago etenim per illam natum iterum cognoscent, si iterum viderint.

18 Hoc inuitu cùm stella, signum Regis orituri, apparuisset in Oriente; non interrogant de nato puero, sed duntaxat de nativitatis loco. *Ubi est, qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus stellam eius.* Haud ambigitur nativitas Regis; sed locus nativitatis. Si Rex Iudæorum quæritur, in proprium Regem, qua de causa intendunt adorationem; videtur quòd de Rege instruenda sit inquisitio, & non de loco. Regem sciebant, verùm cum loci ne scientia adorare nequibant; quin illos pollet Synagoga fallere, alio demonstrato Rege: igitur cum ex eius imagine haurilient in lidere cognitionem; vitio loco, proculdubiò agnicuri per imaginem. Hinc potiti voto, stemmata in patria ornarunt nobiliori titulo. *Arma sua depingere fecerunt* (inquit Petr. de Palude, in *Epiphan.* serm.) *cum puero, matre & stella.* Hæccine nobiliora insignia; signa gratitudinis, & summæ felicitatis: etenim coram oculis habebant, ut redderent cœlo gratias, per quos & à quibus obtenta tanta felicitas. Hoccine miraculum ad Gentilitatis beneficium, in *Platon. Timæo*, refert Ethnicus Calcidius: *Est alia sanctior* (inquit) *& venerabilior historia, quæ perhibet de ortu stellæ cuiusdam, non morbos, mortesque denunciantis; sed descensum Dei venerabilis, ad humanæ conversationis, rerumque mortalium gratiam. Quam stellam cùm nocturno itinere suspexissent profectò Chaldæorum sapientes viri, & consideratione rerum cœlestium satis exercitatis quæsivisse videntur recentis Dei ortum: repertâque illa maiestate puerili, veneratos esse; & vota, Deo tanto conveniencia, nuncupasse.* Alijs parco, quia fusè dixi, in *Ephemerid. 6. Ianuar.* à n. 6. & 25. *Decembr.* à n. 4. Iam enim illuminata Ecclesia, quæ ex Gentibus nascentis constat Sponsa, cœlestis Solis munditie, erroribus abiuratis idololatriæ. Accinit Ennodius, in *Epiphanij panegyr.* à v. 41. *Iste dies,*

Ibid. *Et qui intuitus*

Petr. Palud. *Quenam Magorum stemmata*

Chalcid

Quo gaudet mundus (*cùm non sine gaudio mundi*)
Cernis adorâtes, pavidos submittere vultus
Iste dies cunctis vitæ, cunctisque salutis
Causa fuit, veteris dissolvens vincula noxæ.

Eundo

Christus in hoc tribuit decus, qui mente gubernet,
Et Gentes pietate regat: quibus Auctor Olympi,
Policitus simili Regem pietate paravit.

DIDASCALIA VII.

Errori sine modo medicina; non medicina, sed plaga.

Sæpe sub titulo speciosò iustitiæ, sit blandimen arroganti potestati; quantumvis delicatula maiestas turpi succumbat errori: quandoquidem larvâ iuris deauratur Iudicis per se vel amicos error; & pompaticè tumidè procedit furor, eò quòd potuit facere, quod iurè fieri non potuit; hauriens phantasticam titillantem vanitatem, quippequim impotens legis velamine valuit procedere contra legem: micatque amplior iugulanda auctoritas; quia pro iusto iudicio transit iniquitas. *Quæ usquam* (ait Cornel. Tacitus, lib. 1. *Histor.* cap. 38.) *Provincia, quæ castra sunt, nisi cruenta & maculata, aut ut ipse prædicat, emendata & correcta? Nam quæ alij scelera, ille remedia vocat; dum falsis nominibus, severitatem pro sævitia, supplicia & contumelias disciplinam appellat.* Quid si conciliare cupit potentioris gratiam, aut fovet pectore vomicam, vel aliquando nec factam, præcogitavit offensam? Illicò vultus legis; & severitas tetri inexorabilis iudicis; ut reformet larvata iustitia, quod deformavit pro lubito ficta causa. Hæc est iustitia?

Invidia cæcè videt, ut tabescat.

Terent.

Tacit.

Vbi non causa, ibi dicat malitia.

Matt. 15. à 13.

Propositum improborum non ira causam, sed impetum.

Sophoc

Sicut ægrotat loquitur.

Ut

Ut ait Sophocl. in *Trachin.* v. 1262. Opus habet iudex præsentaneo medicamine: dolet capite, dolet pectore: & quia vigent putrida viscera, vel verba fœtent. Plane indigent: caput mente, pectus corde: etenim uteretur secum medicamento, si gauderet aliquomodò iudicio: patetque cerebrum vacuum, quippe phreneticum; quo regimine, nec iuris, nec iuris sui, quod datum sceleri. Volant flagitia, damnatur innocentia: & quæ supplicia ut scelera tota lex indicat, remedia scelerum vocat. Pœnæ ex lege, sanè medicamina criminum vulneri. Ubi non crimen, quorsum pœnæ medicamen? Medicina vulnus facit, quod crimen non fecit: apparebitque plaga, quæ apposita malignanter medicina.

2 Traditur à Principibus Sacerdotum N. Redemptor Pilato, causâ constructâ ab illorum iudicio, vigili malignitate; quia contra legem, legem dicebant habere. Ille verò cùm causam iuxta leges libraret, nullam invenit. Instabant proceres, velamine legis, sed verius concepta ex summa acceptione rabie; eò quod conterentes splendorem; coram illo nec ullam auctoritas muneris habebat auctoritatem. Unde si technis ac impostluris contigisset cadere; sine rivale quibant ad votum iactabundè lucere. Per invidiam traditum ab illis Iudex cognovit, ideoque in causa ficta nullam invenit. Innocentia tacebat, malitia in æstum clamabat. Dicam ex Terentio, in *Heautont.* Act. 4. scen. 1. v. 29.

Quid tam illis agas, qui neque ius, neque bonum atque æquum sciunt?
Melius, peius; prosit, obsit: nihil vident, nisi quod lubet.

Prudentia sæculi, cum politica agendi ratione, non penitùs pro tunc mentem iudicis iugulavit; verùm alto vulnere iudicij factum percussit; maximè cognoscens neque in reò ad lubitum Actorum, invenire crimen, neque ullam in Actoribus rationem. Pende. *Iterum clamabant: Crucifige.* Pilatus verò dicebat illis: *Quid enim mali fecit? At illi: Crucifige eum.* Minimè exponunt maligni causam, sed pœnam. Causa causa, & iuxta leges præsumitur, si modò crucifigatur. *Crucifige eum.* Dummodò tollatur in ligno vitæ; quid quod sit causa, aut non sit causa? Asseratur innocentia post mortem: ad minùs si non crimen, criminis habebit speciem. Homo ita magnus, & Præses quibat ita deliture, ut sine causa innocentem decreverit crucifigi? Homo in Trono cum dedecore tanto! Abiit cogitari posse. *Crucifige.* Quid enim mali fecit? Sat; quòd nil fecerit mali. *Crucifige.* Quid quò pereas, si præsentem, quantumvis innoxium perire iubeas? Propter dependentiam aulici temeritatem plaudent, aut protegent; licèt interdè uti flagitium horribile damnet. *Crucifige.* Celantur sæpe scelera atque pectoris malignitas, quandiu durat dignitatis maiestas: etenim etsi iuris abiit, modò persistat indignæ auctoritatis deformis forma; impunè possunt perpetrari indigna. Hic fumus, colorabimus dedecus. Aptè Horatius, 2. *Epist.* 1. v. 180.

Horat.

—*Valeat res ludicra, si nos*
Palma negata fugat.
Quod numero plures, virtute & honore minores,
Indocti, stolidique, & depugnare parati.

3 Videamus quid iudex iniquus excogitaverit, ut medium iter inter utrosque teneret, quasi sine præiudicio, in graviore nocumento. Semper grave sine lege: sed gravius, sine ratione, nec iuræ. Ita Publ. Syrus in *Mimis*, n. 129.

P. Syr. Luc. 1. à 14.

Furor malignitatis sub titulo correctionis

Grave præiudicium est, quod iudicium non habet.

Innocentiam Iesu Pilatus cognovit, sed flagellari iussit, ut accusantium truculentia quiesceret. *Nullam causam inveni in homine isto, ex his in quibus eum accusatis. Emendatum ergo illum dimittam: Corripiam ergo illum.* Iudex hic improbè prævaricatur. Qua lege sine causa flagella? Quid corrigendum, ubi non est causa: Nequit rectum esse correctum; quia quod sine errore, minimè corrigibile. Si nullum profiteris, quid flagris corriges? Sine causa, non correctio: quæ correptio sine causa? iudicium iudicis, ut legibus addiceretur flagellis? equidem parvi ducit, quòd vapulet innocentia, modò magnatum obtineatur gratia. Iussum vel iniussum tantùm libido potentum. Mutatum iudicium, ut nullum esset, cùm uti summum demonstrare voluisset. Homo cùm in honore esset, non intellexit: illi vota accusantium primùm scandalum, postèa in ore suo com placuerunt.

Quod cupidè petiit, maturè plenè reliquit;
Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credat?

Horat.

Succinit Horatius, d. v. 100. Ergo in nostrum Didascaliæ propositum. Cur ergo dum sine crimine, nec ad supplicium emendari decenit; non alijs pœnis premi, sed flagellari iussit? Ut constet sine iure & ratione, quanta iudicij absurditas in prava

Ioann. 19. 1.

re-

temeritate: etenim cùm criminum pœna, criminum sint medicamina, ut curet resipiscentias; verbera sonant iudicium, quamdiu sine causa ex abrupto, ac lubito temerarium. Applicantur enim parti non ægræ, quæ per legem flagitiorum medicinæ: dicunturque medicinæ flagella, quippequam sine causa, non medicina sed vulnera. Nequit sanari, quod caret lesione. Nequit quod integrum restaurari. Insania est curare valentes, ut contigit verberibus Salvatoris: equidem cùm sine causa ac iustitia, pœna ut medicina, pœna, & insanabilis plaga; fictè reum, sententia iudicis criminosum, haud dimittet correctum, sed correptum, non resipiscentem, sed plagatum. Non enim dolet de crimine, sed de verbere. Non sanatur, sed percutitur: nec ex tanto scandalo, & temerario iudicio, ullos dolor de criminibus, sed de vulneribus. De quibus ergo vulneribus? Ex quibus sanguis? Quorum comites vibices? Sanè minoris doloris. Punctus fuit honor, dum sine causa supplicium, quippequam ex verberibus designabatur peccatum. Crimina non erant: esse, flagella indicabant: unde in correctionem Iudex non habens speciem, percussit damnati honorem; quoniam videbant clarè dedecoris notam, qui nesciebant iuxta leges in causa non fuisse causam. Hoc vel cum causa esset dementia, & dignitatis audacia: igitur quàm iudex iure consulit etiam sontis correctioni; debet propensius studere famæ: quæ quidem, quantumvis sine causa, integra non habetur, dum diriùs corpore à iudice flagellatur.

Supplicia sine crimine, ut dicamus sine vulnere.

Tunc iudex phreneticus.

—Mori satius, vitæ quàm ferre pudorem.

Claud. de *Bell. Gildon.* v. 411.

4 Totum ludibrium dignitatis & legum, causis excussis ad lubitum. Si reum in correctionem corripuit, quid correxit? Instruxit Iudex subdolè tractum, ut iniuria læso videretur beneficium. Dimittere proponit, quem verberibus discecuit, quasi illi in tanta acerbitate consuleret; demonstrans benevolentiam, & quam latè portendit misericordiam: igitur etsi nihil pœna dignum vel in criminatiobus adversariorum; iustum si gratias ageret, quod illum vel flagellatum dimittere. Titulus fuit correctionis, ut dimitteret; & non dimisit, quia pœna sine intuitu correctionis. Non flagellavit, ut corrigeret; sed ut specie correctionis flagellaret: iudicijque in salutem vulnerando, sumpsit speciem; ut sine causa faciaret internam crudelitatem. Ut nullam causam ad plagas diceret, & maiores ipsis verberibus faceret. Ut patesceret iustitiæ decretum malevolentiæ iudicium; & emolijs & embolijs auctoratis, sententia iniqua iuxta tenorem integerrimæ legis: equidem non sat eius pravitati, quòd pœnis & pœnis premeretur vita, ni foras etiam technis & technis laceraretur fama. Occurrit eius in articulo facinus, ut cognoscatur perversi cordis intuitus. Titulo correctionis, ut diximus, apprehendit Pilatus Iesum, & flagellavit: quo facto, dixit æmulis criminantibus: *Ecce adduco eum foràs, ut cognoscatis quia nullam invenio in eo causam.* Cur ergo coram adversarijs adducit, quem flagellatum dimittere voluit? Perperum causæ iudicium ex suffragijs accusantium, quod fiebat in præiudicium; ut non solum deformaretur corporis decor, sed iugularetur honor: equidem iudicis ex cogitavit malignitas, ut innocentis infamia, vel sine causa egrederetur foras. Hos habet exitus correctionis colore, medicina sine vulnere. Ubi non invenit, facit; quippequam pectoris vomica, quod elucet cataplasma: paulatim ingerens mortem, quia non invenit vilam criminis speciem: etenim quem sine causa index impius (ob improborum accusantium obsequium) iussit dire flagellari; constrixit, in cruce mori. Plagis nequaquam sanavit, sed interfecit. Dolos fuit extremus, applicata medicina, quò non doluit, quod sæpessepius accidit imprudenti iudici, sub correctionis velamine: quandoquidem non solum plaga, sed mors & ignominiosa: quæ videtur medicina. Interdum confert, interdum fugat medicina salutem. Medicina non erit, quæ læso nocet.

Mali innocentiæ iniuria, dum hæc dicitur affectatione clementia.

In innocentiæ plusquam vulnera, fama dolet.

Ioann. 19. 4.

In quam livor irruit.

Mala medicina, ubi aliquid perit.

Succinit d. Publ. Syrus, *n.* 127. Non est medicina quæ mala: sed erit peior, ubi non est languor: etenim reijcit ratio, animus, & qui non crudelis medicus: quippe nequaquam medicina sed virus. Medici sanequam opus, effrenes humores corrigere, venena expungere, carcinoma vulnerare; verùm nequaquàm medicina nocere. Ovid. 1. de Remed. v. 297.

Publ. Syr.

Optimus ille fuit vindex, lædentia pectus
Vincula qui rupit, dedoluitque semel.

Ovid.

5 Zelus multoties dicitur, & in Rectoribus á zelo longissimè est animus; qua de causa cum alieno à charitate proposito, vacui ridentur apparatus sine fructu. Sugillat Gregor. Magn. *Pastoral.* p. 2. cap. 8. *Rectores* (inquit) *subditos, quos nihil contra se valere conspiciunt, hos nimirùm in asperitate rigida semper invectionis premant: namquàm clementer admonent: sed pastoralis mansuetudinis obliti, iure dominationis terrent. Iactanter erga subditos se erigunt: nec quid agere debeant, sed quid valeant, attendunt. Nihil de subsequenti iudicio metuunt; qui improbè de temporali potestate gloriantur. Libet illis, ut licenter & illicita faciant, & quod subditorum nemo contradicat.* Hinc sæpe velamen correctionis, quin intersint iura criminis, nisi tantum corrigentis: quandoquidem sub iugulo potentis & impotentis odij, subditi qui boni, tractis attriti socio rigore, comite austeritate, aquâ brevi, pane angustiæ, quasi qui ignoti & cogniti, lacerata ac protritâ auctoritate, per infamiam & bonam famam, per ignobilem imposturam & gloriam, tamquàm seductores & veraces, quasi castigati, sed non mortificati, quasi tristes semper autem gaudentes, nemini dantes ullam offensionem; totum correctum erga correctores crimen, obstare vivere illeges iuxta totam corruptelæ libertatem. Hac de causa Dux atque Doctor Monachorum SS. Benedictus, *Regul. Sanct.* cap. 1. ait: *Fortissimum genus*: forte sanè, atque divinâ virtute, ubi ut inquit Doctor Gentium: *Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cadit.* Hæc officia fortitudinis; pati, premi, atque supprimi virtutes; ne vivant; ne floreant, nec transeant iniquitates. Tu murus æneus esto, ne repat prævaricatio: imò intenderis figi malos mores, quò illi subdolè ob fastum fixerunt leges: etenim in probos invehi, Rectoribus deformatis fuit solemne; ut contra se nullam iudex inveniat fidem, dum videt vel in virtute laceram ex oppressione sine fide auctoritatem. Pavidos potestate terrent, verùm impavidos torrent. Lucan. *Pharsal.* lib. 1. à v. 666. designat potentum astum, ut sint leges in ludibrium.

Gregor. Magn. Insectatio improbi Superioris.

Qui exercitium subditorum, & flagellum

2. Cor. 11, à 14

Astus, ne sit à iudice cogniti.

Imminet armorum rabies, ferrique potestas
Confundet ius omne manu: scelerisq; nefando
Nomen erit virtus: multosq; exibit in annos
Hic furor.

Lucan.

6 Hinc dum trahere subditos ad se (vel frugi, si aberrant) cupiunt; in ipsa prudentia insaniunt, & regimine desipiunt, quippequam vel cùm medicina nocent, nec modum in iudicio, vel in præiudicio habent. *Videas* (infit Bernard. in *Cantic.* serm. 23.) *non posse quiescere: & super fratres non solum inutiliter, sed & insipienter & nequiter conversari.* Inutiliter sese gerunt, quia non sobriè: insipienter, quia non piè; & nequiter, quia non iustè: & ut obtineatur morum deviantium correctio, vel labantium reintegratio: *Sobriè, & iustè & piè vivamus in hoc sæculo.* Siccine beatè expectatur, & qui aberrabat, convertitur: aliter errantium durescit cor, & ad bonum nec spes. *Venientes venient cum exultatione*: dicit nostra Tautologia. Quis igitur ad correctionem non venit veniendo? Quisquis venerit, & non venerit cum gaudio: etenim cùm gaudium procedat ex correctionis modo; sine modo, ubi venientes veniunt, nequaquam veniunt, sed fugiunt. Dicit Psaltes Regius. *Amici mei & proximi mei adversum me appropinquaverunt, & steterunt: & qui iuxta me erant de longè steterunt.* Agit personam desipientis, in turbulentia imprudentis correctionis: etenim summa ingeritur vecordia, quotiescumque micuerit correctionis imprudentia. *Cum magna delinquimus* subdit Bernard. *serm.* 45. d. num. 3.) *vix ferimus reprehendi.* Quid si fit insimulatio, vel carpens (etsi non fallax) declinaverit à modò? Adducet errantes? Frugi venient transgressores?

Bernard.

Tit. 2, 12.

Ps. 125, 6.

Præsidis in correctione iacet moderatio, si grata correctio.

Ps. 37, à 12.

Bernard

—Vertere modum formidine fustis?
Hic error tamen, & levis insania.

Horat. d. à v. 118.

Nulla conversio, etsi convertatur corpus, ubi immobilis animus in progressus. Recedunt enim præsentes iudici, si cor longè equidem cùm absint immoderato regimine; violenter ducti, non ducti: quandoquidem ita præ desipientia amaritudines urgent; ut qui sedebant iuxta de longè steterint; quippequam non audierunt correctionem ad charitatis amussim, sed parthesiasticæ potestatis impunem, & debacchantis furorem: quo quidem procax fronte apertâ audebat loqui, cognoscens præ reverentia illicitum responderi: quod utique si accidisset, delectaretur malitia; igitur ad correctionem iam erat causa: qua totam vomicam è pectore expelleret, cùm sine causa fictitia correctione reprehendisset.

Et pessimi malevolum quærentis sine causa mortificare subditum.

7 Patet, quare *amici & proximi appropinquaverunt & steterunt.* Unde ergo steterunt, si appropinquarunt? In correctione ex abrupto sine modo, nec iudicio, elucet cerebri prævaricatio; quamvis quid esset, dignum amputandi: atque zelo legis radicitùs evellendi. Suaptè qui peccaverunt, intrinsecùs confunduntur. Pro confusione, satis peccasse. Moderatione visâ,

visâ, in respiscentiam veniunt: exulcerante correctione, resiliunt; etenim non audiunt confusionem propter crimen, sed dumtaxat crimen propter confusionem. Unde cùm deficiat in medico charitas, & ferè in excessu haud cognoscatur infirmitas; totum suspensis auribus ex pondere libramentum, corrigentis corrigibilis & dignitatis ludibrium: igitur si in illo perit auctoratus honor; in illis etiam qui restabat pudor. Methodus in relationem sequitur methodum: & animus animum. Dicit Euripid. in *Andromach.* à v. 738.

Dum filiorum flentium fletus concitat, ludibrio habetur.

Præsens apud præsentes,
Modestus modestiam experietur:
Iratus verò sentiet iratos.

Euripid

Primum signat ob benevolentiam, mansuetudinem & gratiam, inter præsentes præsentiam: igitur hæcine pendet ab affectu, non à vultu. Modestia respondet modestiæ: impudentia sanè, si modestia non respondet. Repagula profectò venerationis rupit: qui in munere fracta invenit. Iratus etiam sentiet iratos. Non trahet. Sine correctione corripiet, proritans animos & exulcerans vulnus in fastidium: siquidem movet stomachum; quòd inverecundus sine fronte (quia jurisdictionem habet) evomat fatuè quicquid in buccam venerit. Quod debet ratione ducere, dirigit austeritate; facto gravi ex levi vulnere, & extruens separationem, solicitans societatem: equidem perperàm tolerabunt vulnerati, quem ferre nequeunt amici. Amici appropinquarunt: sed steterunt. Revocavit conatus accedendi, faciem videre in throno sine pudore: steti que consideravi, ne sese exponerent præcipitio; etenim sine reflexione omninò periculosum, accedere ad amicissimum ex potestate phreneticum.

Malè audit Prælatus pro cæt.

8 *Appropinquaverunt & steterunt.* Steterunt quasi attoniti ex visis, infulis tumidis ex abusu potestatis: igitur prudentes reddit attonitos, videre spiritus ita audaces & elatos; ut nihil sub censura non audeant, modò Superiores in ostentationem sedeant: non enim ita blaterant ex cognitionis indice, sed ut cognoscant Superiores esse; per odibilem ignominiosam audaciam, altissimam sine mente aucupantes excellentiam. *Steterunt.* Maluend. *Præ horrore.* Illos fugit inverecunde pudor, & etiam in amicis est horror: etenim horret ratio, ita Superiorem sine cerebro; ut explicet se gratulatione furiosum, ubi inferitur in medicum. *Steterunt.* Idem: *Subducti à plaga. Aversi steterunt, eò quod morbus contagiosus.* Sanè *à plaga*, quia qui medicus indiget medicina: & ni confoveatur cranium, erit otiosum ellehorum. A plaga steterunt vel intimiores, ne serperet, formidantes; ut simul agei iacerent peste involuti, quia proximi: & ubi tamquàm amici accedere cogitarunt, prudentissimè steterunt; ne ex correctione magnifica expectantes iuxta regulam iudicium, in Superioris leprosi mundi invenirent contagium. Contagium? Utique. Ex ipsa corporis forma, pectoris innotescit corruptela. Contagium, lethale virus: quodnam igitur maius, quàm indigna Superiori potestas, in subditorum ad lubicum ignominias? Infatuatum acrimoniâ ex pipere totum sal. Cor eorum vanum est.

Maluêd

Insolentia pestifera, ex mente vana & phrenetica.

9 Longè patet exitus à corrigentis intentione, pessundata suavitate, simulque malevolentia sine freno florente. Calor totius correctionis quoad speciem, ut errantes in viam venirent, deserentes errorem. Hinc ficta religionis deformatio, legum concussio, abdicta reverentia, vulnerata observantia, mores suspecti: & quid inde? Quodcumque vel in somnis cogitabile, undecumque corrigibile, corpore cupiditatis, umbris imaginationis; quorum veritatis speculum dumtaxat in pectore corrigentis, ut objiceretur forma, quia defecerat materia: & nisi fictum, exestuans infernali flammâ cor, minimè vomeret zelum. Non cognosceretur medicus, nisi fingeretur infirmus; nec rutilaret cerebri pertusi in potestate fama, nisi aliorum ignominiâ. Ità in mentem veniunt? Ita fogiunt. Dicit textus *Adversum me appropinquaverunt & steterunt.* Hæbræus: *Pugnarunt.* Non venerunt, ut vulnera ex correctione sanarent, sed ut inferrent. Iratus sentit iratos. Non ad Præsidem venerunt, sed adversus. Quam cum iudicio, vel audissent, vel accepissent propriam, vel alienam correctionem; pugnantes commutarunt in certamen? & subditi? Et morigeri? Utique. Non sunt medicati, sed medicinâ sine vulnere percussi: dolentesque pugnant, qui non ægrotant; quippe defectu moderationis, vacuitate medicaminis (quod sine causa applicuerat externata potestas) quas non habebant invenerunt plagas. Subtilissima occurrit Glorioſi Patris Benedicti phrasis. *Non dicimus* (ait d. *cap.* 64.) *ut permittat nutriri vitia; sed prudenter & cum charitate ea amputet, prout viderit cuique expedire. Noverit se infirmarum curam suscepisse animarum; non super sanas*

Ut vulnus sanet vocat, crimina sana at.

S. Bened

nas tyrannidem. Ibid. *cap.* 27. Haud apodixis videtur commoda, in designata articulo medicina. Si animæ infirmæ indigent medicamine, & non valentes; quid ad valentes pro pharmaco iugum tyrannidis? Dicat, super nullam plagam, nullam applicandam medicinam; sicut propter vulnus, debet studere medicus. Quorsum itaque tyrannis? Ut coerceantur impetus Præsidis in colore correctionis: siquidem carpens, ubi nullum crimen, zelum nequaquàm exercet, sed tyrannidem. Percutit medicamine quod valet, premit quod floret, fauciat quod viget, traducens in xenodochium valentes, ex claustro intergeriméque salutis: patetque molesta dirâ tyrannis (sine causa, sine vulnere applicatâ medicinâ) quòd subditus ad fatui, deliri Præsidis lubitum, se velit, nolit, debeat publicare leprosum; & malevolus credat, quia Præses diverat.

Et bonos tyrannicè gravat.

10 Non sic fabriè, sed nequiter corrigitur, quippe sine causa, nequiter. Etsi sit causa, moderamen debet tenere vel ministrare prudentia. Haud imitandi Germani, de quibus Tacitus, *cap.* 13. *Nihil neque publicæ, neque privatæ rei, nisi armati agunt.* Non attruit nec mentem sanam, ne pectus, ad manum nonnumquam gladius. Si facile educitur, tot ictibus hebetatur. Præses aptiùs utitur rationis acie, quàm acumine teli: igitur rationales semper ducendi ratione. Non ita facilis morum correctio; quòd non arte, astu, ingenio indigeat & modo. *Nec demonstranda remedia* (ait Plin. *lib.* 21. *cap.* 31.) *quorum medicina maioris mali periculum affert.* Quid quòd apponatur præsentissimum planæ remedium, ubi incipit & desinit in delirium?

Tacit. *Quamvis sit causa, coercenda prudentiâ.*

Plin.

Insipientia est, sic iram in prompta genere. Quanto satius est, adire blandis verbis.

Plaut. *Etsi bonus animus in mala re, dimidium sit mali.*

Ait Plautus in *Pseudol.* Act. 1. scen. 5. v. 33. Futilis bonus animus, si malum opus. Satius, non esse malum, quàm dimidium. *Habet iracundia hoc mali* (inſit Seneca, 1. de *Ira*, cap. 16.) *non vult regi. Clamore & tumultu & totius corporis iactatione, quos destinavit insequitur, adiectis conviciis maledictisque. Hoc non facit ratio: sed si ita opus est, silens quietaque, non frendens, nec caput quassans, nec quicquam indecorum iudicii faciens; cuius tum maxime placidus esse debet, & in statu vultus, cùm magna pronunciat.* Aliquid inràs pungit, quod pudor tegit.

Senec. *Præstat turbulentia, iactitatio indicatur vecordiæ.*

Opus est sobrietate, pectoris moderatione: equidem cùm non appareat unde tanta procella, & verba gravida & dissonas præcogitatur, haud oriri ex argumento criminis, sed ex occulto vulnere & vomica læsi cordis.

11 De Iudice summo dicitur: *Iustitia & iudicium correctio sedis eius.* Elucet nimis in throno maiestatis commendatio, dum præsentia sedentis morum correctio. Hæc intenditur sæpe in iudicis munere: at sententia ad correctionem, iustitiâ debet fulciri, ut qui deliquit compungatur corde: quandoquidem nihil reprehendit, qui carpit iniuste. Crepat non increpat, dum sanitate fauciat, & amarulentiam indicat, & simul rumpitur, quia præter cogitatum, succi quicquam non habetur. Unde in conciliatione evanescit auctoritas, eò quòd dumtaxat in vanitates, & insanias falsas. Iustitia consta ex iure: iudicium causæ ex examine: iustitiæque iudicium adhæret, ubi in sede qui iudex crimina corripit; ut quisquis foverit crimen, moveatur in compunctionem: etenim correctione puncti, compuncti frugi adducuntur pœnitentiâ; dum sententia profertur examinatâ iustitia. Nonnullis fatuè videtur, sufficere veritatem in correctionem; & modus deformat, quod iustitia veritate ad iudicium instituerat. Tota forma deficit, si modus non invenitur: iudiciumque iustitiæ ad correctionem sociatur; quippe vel cum iustitia correctio non est correctio sine iudicio. *Increpa in omni patientia & doctrina.* Scientia profectò ad increpationem cum patientia est necessaria: etenim quantumvis zelus dicaet, propositum iustum esse, in iudicio ac veritate; haudquaquàm sapit, sed desipit, qui impatienter pro correctione increpaverit. Opportunè Cœl. Rhodiginus. *Nihil referre arbitramur* (inquit, *lib.* 16. *cap.* 24.) *quam honestâ causâ quis insaniat.* Sobriè ergo agendum, ut quid agatur. Ni cum prudentia, quicquid actum, amittitur. Etsi recta faciat amens, non dicitur prudens. Quid prudens, si desipit? Quid si infaniat ex honestate, si insanit? Sunt pectora sine vulnere, quiete, blandè, modo & tempore. Ovid. 2. de *Remed.* vers. 253.

Ut obtineatur correctio, modus necessarius est iustitiæ & cum iudicio.

1. Tim. 4. 2.

Cœl. Rhodigin.

Sed meliore fide paulatim extinguitur ignis,
Quam subitò: lentè desine, tutus eris.

Ovid.

12 Non solùm modus desideratur in iudicis sobrietate, sed etiam in iure. *Iustitia Domini recta* dicuntur. Quidni rectæ,

Pl. 36. 2

Pl. 18. 9

si iustitiæ? Exprimitur modus iudicis, ne insipienter procedat in medicamina criminis: igitur exule correctionis formâ, potest esse iustitia, sed non recta; quippequàm ex medicamine plaga quandoque gravis, ob defectum rectitudinis. *Qui custodierint iusta iustè, iustificabuntur.* Videtur aliquibus in correctione criminum vel non criminum iustificari, decernentes iusta exequi; sed falluntur, quoniam quæ iusta non iustè: igitur per intentionis prævitatem, actio quæ iusta perdit iustificationem. Quæ iusta, iustè custodienda, ut recta clareat iustitia: igitur quod ex lege iurè rectum; quasi oppositæ entitatis, ex defectu rectitudinis. Latet affectus, qui uti talis non cognoscitur, & lex vocatur: Iudexque quia in lege & ex lege habet colorem, & nequaquàm rectitudinem; dum lege procedit pravè, exandescit contra legem: plectereque conatur qui debet plecti; igitur quæ legibus iusta, fas est iustè custodiri. *Legum præsidio* (inquit Seneca, 4. *Benef.* cap. 28.) *qui plurimum in illas peccaverunt, protegantur.* In lege & cum lege peccatum, quia iudicis adversus legem propositum, quo iustitiæ minimè rectæ, nec iusta iustè: quandoquidem ingenium malignitatis, in legem adorari futili colore legis.

Sapient. 6. 11. *Nil relinquitur, ni recta fiant.*

Senec.

13 Dicit Siracides. *Qui quærit legem, replebitur ab ea*, & (pro *Ideſt*, Vatabl.) *qui insidiosè agit, scandalizabitur in ea.* Cæterum, *qui timent Dominum, invenient iudicium iustum.* Iustum iudicium exponitur, cùm lex iuxta tenorem Legis observatur; ut cognoscant iudices, leges non esse legum colores: etenim cùm iudicium constitui debeat ex legis latæ proposito, & nequaquàm ex iudicis voluntario iudicio; illius ablegatione non erit finis legis, sed lex iudicis, qua sententia prolata iudicio caret, dum gloriosè profert; quippequàm est iudicium, sed non rectum, & iudicium non rectum non est iudicium. Quærit legem, & repletur ab ea: ideſt, damnatur pravi pectoris malitiæ: igitur si in iudicium per legem carpendum, haberet crimen ut corriperet, haudquaquàm quæreret legem. Non enim inquiritur, quod habetur: quæsitaque lege, fit iudicium, sed non iustè; quoniam minimè iustum, extra legis propositum, in iniustam correctionem, legis colorem exhibere tamquàm legem. Non procedit rectè, sed insidiosè, prævaricatione legis, & defectu rectitudinis; quo à iudice specie iuris ruina malignè construitur, ubi cordis molimen ex velo legis cognoscitur: igitur cunctis scandalum, quod illi videbatur integerrimum iudicium. Cæspitat in iure plano, quo disponit offendicula cordis malitiosa intentio, protecto a lege prævaricatore; quia conamen occultum legis specie: verùm intentione nudata, cum scandalo patet iustitia iniustitia; quod iuris, iuris opprobrium; & iudicium, præiudicium, ac iudex lege repletur; siquidem qui legis velamine damnat, ab ipsa lege damnatur; & dum quæruntur iuxta leges fines & causæ; quæ leges in leges ostenduntur insidiæ.

Eccli 32. à 19 *Et iudicium vanum fiet iniuitis.*

Suspiciosa sententia, si lex quæritur pro causa.

14 Pende Pauli tractum, atque iudicis iudicium, data sententiâ, priusquàm audiretur causa: igitur priùs percussus, dehonoratus & despectus, quàm auditus. Accessit ad tribunal, & ut accessit, qui iudex percuti iussit. An ex lege? unde? Dicit Seneca, 1. de *Clement.* cap. 25. *Tunc ille diruis animi morbus ad insaniam pervenit ultimam, cum crudelitas versa est in voluptatem.* Paulus haud desiquit: & iudex percutit? Non egebat medicinâ Doctor Gentium; sed qui munere iudicis occupabat thronum: etenim propter iustitiæ adornatam formam, morbus iudicis pervenit usque ad insaniam. Paulus apparuit: iudex statim percussit: priùs sanè percussisset, si priùs videret: tunc virus è putrido pectore, quippe habuit sub potestate: & ante causam protulit cordis sententiam; quia cauté aversus præcaluit, ne visâ causa iurisdictionem fugisset. Simulatque in thronum ascendit, quod priùs non valuit, percutere iussit. Patuit odium quod celaverat, quoniam nocere non poterat; eiaculato veneno, ubi valuit officio: igitur perversi optant & obtinent dignitatem, dumtaxàt in humilium subditorum percussionem. *Iudicas me* (ei dixit Paulus) *secundum legem; & contra legem iubes me percuti?* Quæ lex? Hic Paulus opponit legem legi, quæ priùs fracta à malevolo iudice. Antequàm reus audiretur, in eum proferre sententiam; iudicij & iuris quia contra legem deturbabat formam. Unde ergo lex, ut Pauli conceptum crimen iudicetur iuxta legem? Iuxta legem, ut iustè fiat, causa, & non aliter, constat. Iuxta legem iudici congruit efformari iudicium, ne sit potestatis, vel affectionis prolubium: quo iustitia dispaleſcit insania, & crimen, quæ contra crimen: damnataque innocentiâ, invisâ causâ, lex signatur contra legem, ius in ius, cum in legem non sit lex; quippequàm tunc non fuit ad vulnus, iudicium inviolabilis legis; sed iudicium malignum furentis iudicis. Iusta quæ illi videbatur sententia, iuxta legem erat auctorata insania, sola furore, quippe causa sine lege. *Non est ista solida & sincera felicitas* (inſit Stoicus, de *Provid.* cap. ult.) *dum illis licet flare, & ad arbitrium suum ostendi; nitent & imponunt: cum aliquid incidit quod disturbet, ac detegat; tunc apparet, quantum alte ac vera fœditatis alienus splendor absconderit.* Intimam solicitant ultionem, quærentes legem. Instruunt vindictam, legibus fictis ornantes sententiam; & offendunt ignominiam: equidem ad lubitum debacchantes in plausus, cunctis cognoscunt in tribunali deliros: & ut accinit Seneca in *Hercul. furent.* v. 399.

Senec. Ex malevolo sententia, est auctorata insania.

Idem. *Cuncta sine legum metu.*

15 Non sat quod iobrie ac iustè fiat correctio; ni pia sit in necessario supplicio. Quicquid nimis semper nocens. Medium rutissimum. Numquàm simulandum: aliqua dissimulanda, quæ aliquando corrigenda; ne silentium excitet in corruptelam faciles ausus, & continuatio reprehensionis (tundens aures) degeneret in despectus. *Rector diseretus in silentio, utilis sit in verbo; ne aut tacenda proferat* (sublit Gregor. Magn. 2. *Pastor.* cap. 4.) *aut proferenda reticeat: nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit; ita indiscretum silentium hos qui erudiri poterant, in errore deseliquit.* Modus indicatus *Tautolog. præced. D. 1. n. 18.* Unde Legislator N. Gloriosus, quò supr. subdit: *In ipsa correctione prudenter agat; ne dum nimis cupit erodere aruginem, frangatur vas.* Qui vehementer ubera emungit, sanguinem elicit. Iustruit etiam Ethnicus, in *Heautont.* Act. 4 scen. 1. v. 23.

Nec omnis indutæ, nec omnia carpenda. Actor. 23. 2. Gregor. Magn. S. Bened. Terent.

— *Male docet facilitas multa.*
Non simulare mortem verbis,
Retpsa spem vitæ dare.

Aliter congruit ostendi vultus, aliter sedere pectus; ita ut amore foveantur pectore, qui per invectionis acrimoniam sibi videbantur expulsi: & potiorem locum habeant in æstimatione Præsidis, dum per limam coercitionis florent meliores.

16 Malier lege damnata sistitur Salvatori nostro iudici. Malevoli expectabant, quid in perspicua causa expediret de muliere. Non in illam actores pravitatis dirigebant conamen, sed in iudicem: etenim cùm in venia & in iustitia anceps esset articulus; iudici haud maius excogitarunt dedecus, quàm quòd ad supplicium

Pœna in terdum inausta, acriter pœna.

urgente præscriptâ lege, in litis sententia decesseret à pietate. Mentita est iniquitas sibi. Damnavit & absolvit: cum iustitia & pietate iudicavit. Remansit lex, *& mulier in medio stans*: quam quidem absolvens, addictos legi, condemnavit, sed pietate quippequàm quam morte potuit, pudore suffudit. In fœmina, suffecta pro morte illius criminis ablatio: etenim coram populo satisfactionale supplicium, crimen occultum in ipsa venia ac indultu manifestum. Supplicium adhibendum in correctionem criminis. In protervos propendet tota severitas legis. Mulier crimen cognovit, pœnituit: iudex sine supplicio minimè absolvit: cæterùm cum pietate; quia crimen diluit delinquentis pudore. Dum absolvit, ad meliora convertit; ut viveret in pace, quæ vivebat ruinæ. Si damnaret, tolleret. Indulgentiâ etiam sustulit: equidem cùm correctio non in mortem transgressoris, sed in mortem criminis; per pietatis supplicium, & illum convertit & ablegavit scandalum. Quorsùm ergo, iudices, viscera amarulenta & pectora saxea? *Audiant hoc Prælati* (inquit Bernardus in *Cantic.* serm. 23. n. 3.) *qui sibi commissis, semper volunt esse formidini, utilitati raro. Eruditmini, qui iudicatis terram. Discite subditorum matres vos esse debere, non dominos. Studete, magis amari, quàm metui: etsi interdùm severitate opus est; paterna sit, non tyrannica. Matres fovendo, patres vos corripiendo exhibeatis. Mansuescite, ponite feritatem: suspendite verbera, producite ubera: pectora lacte pinguescant non typho turgeant.* Quid Præses statua horrida? Quænam inde reverentia? Hæc sanè crudelitatis venustas, ipsa deformitas.

Ioann. 8 11. Frustrà in terre-Eiente doleris, si fanat pudor. Bernard.

Nec visu facilis, nec dictu affabilis ulli,
Visceribus miserorum, & sanguine vescitur atro.
— *Dii talem terris avertite pestem.*

Virgil 3 Æneid. v. 620.

DIDASCALIA VIII.

Apud improbos semper malè audit, qui ad leges premit.

1 HAUD facilè cunctis placere quibit, qui cunctos in honore præcellit: etenim nonnumquàm officium satis ad odium.

In-

Senec. *Invisa nonnumquàm imperia retinentur. Odia qui timet, regnare nescit.*

Accinit Seneca in *Oedip.* v. 703. & *Thebaid.* v. 660. Origo averthonis nascitur ex invidia, quippe indignos fugit majestatis excellentia; quasi minimè hæc oriretur ex meritis, sed à sorte, seu infania fortunæ, pro lubito debacchantis: igitur qui invite, sed iurè subdunt, estò ad munia inhabiles inveniantur; eò quòd obediant, superiores dotibus, eminentious se iudicant, & regere posse mundum, quin habeant cerebrum. Quælibet regiminis providentia odijs patet obnoxia, quia minimè geritur, uti subdito placet, sed uti legibus congruit: & qui se sequitur, non sequitur præscriptam communi commodo legem; sed in vita fine lege commodum & libertatem: tantâ malignitate, veneno maledicentiæ; ut etiam carperent, si oppolita fierent. *Causas honestas habent* (ait Stoicus, 3. de *Ira*, cap. 28.) *ramen non agnoscimus id facientibus; quod nisi faceremus improperaremus: imò, quod est incredibile, sæpe de facto benè existimamus, de faciente malè.* De facto male dicendum, quia factum; & etiam detraheretur, si fieret oppositum: haud aliâ de causa (ni fallor) nili quia ipsi non fecerint, vel maximè quia ipsi facere non possint; cùm se videant, quippe subditi, nil ut vellent posse facere. Salustius ad *Cæsar.* de *Ordin. Reipubl.* aliam exprimit causam, ut simul amica odium & imperium. *Nullus* (inquit) *alteri sponte sua concedit imperium. Nemo volens servit; quamvis bonus atque clemens sit, qui plus potest. Peccare timet, & libertatem quærit, unde potens formidatur.* Ita Ovidius, 3. *Trist.* Eleg. 4. v. 20.

Regimne semper odiosum, & quare

Idem.

Salustius.

Quid. ——— *Quem metuit, quisque perire capit.*

Vide plura & selecta apud Petrarcham lib. 2. de *Remed. utriusq. fortun.* Dialog. 83.

2 Hinc circunspectio debet haberi in qualibet actione Prælati; quippe à vigilibus, sæpe malevolis, quoquo modo notanda, nudanda, extricanda, volvenda; donec rectè vel distorte in lucem exeat, quicquid subditus cogitat. *Vita Principis censura, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur.* Plinius Iunior ita in *Traian. Panegyr.* sed cum discrimine. Boni sequuntur in imitationem causam; pravi tantùm habent vitam ad censuram. Innuit amico Principi Seneca, *Epist.* 43. *Tu nunc in provincia, licet contemnas ipse te, magnus es. Quid agas, quemadmodum cœnes, quemadmodum dormias, quæritur, & scitur. Eò tibi diligentius vivendum est.* Utique. Male fertur aliena potestas, nec in bonum ad hæc minuta subditorum curiositas. Haudquaquam edent ita curiosi, ni maligne: non enim quærunt solicitè in actis virtutis imitabilem formam; sed acta, ut torqueantur in censuram. Sanè huiusmodi odia patent inevitabilia, verùm ubi sine causa, sunt penitùs fastidiosa: etenim grave prudenti, si iudicium, quòd non vivitur, ut vivitur; sed ut à malignis otio turpi cogitatur. Hic intuitus Phocionis (ut in eo ait Plutarch. de Chrysippo ex Erasmo, diximus *Tom.* 4. *T.* 4. D. 6. n. 6.) ut se retraheret à rebus publicis. *Dicebat enim sibi incommodo fore imperium, sive benè, sive malè moderaretur cives. Nolebat invitus vivere, quod necessarium. Si enim esset malus, malè auditurus apud bonos: sin verò bonus, malè auditurus apud malos.* Quietè quasi in otio vivere cupiebat, & cum habenis tantæ molis è regimine nequibat. Summum arbitrabatur gravamen, vivere iuxta alienam æstimationem; cùm tegentis vita esset censura & perpetua. Honor perfert onus: sed ita grave, quia honorem perfert; ut quæ bona non laudentur, & cuncta mala (quia præest) sine delectu tribuantur. Vernaculè: *En siendo Prelado, se le ha de echar la culpa de todo.*

Plutarch. *Quare regimen formidabile*

3 Acumen est Tertulliani, de *Anima*, cap. 40. *Sensus delictorum* (insit) *etiam sine effectibus, imputari solent animæ. Quale est, ut cui nec bona documenta subscribas, ei crimina adpingas? Gravior invidia est in Præsidem, cùm officia pulsantur. Plus creditur qui iubet, quando nec qui obsequitur, excusatur.* En operationes subditorum sed rebellium, ex concupiscentia sensuum, excutientium animæ iugum, & dominari volentium. Pugnax sensualitate caro adversus præsidem animam, delectabilia contra legem appetit, & anima pœnas luit. Hoc continuum inter Superiorem & inferiores certamen. Unde gravior indignatio in animam Præsidem? Præses est. Modò error sit (sequentibus subditis sensualitatis factionem) tota procella & illuvies detonabit super Præsidem. Hæc est conditio principatus, etiam peccantibus inferioribus. Haud plectuntur Achivi, quicquid deliraut Reges: solvunt cruciatibus Reges, quicquid deliraut Achivi. Dant ergo pœnas per subditorum dementiam. Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam. Si fortiùs utitur loris, non regimen dicitur, sed tyrannis. Si aliquomodò laxat, fortiùs concupiscentia rebellat. Si resistit, palàm pugna: si consentit, palàm pœna. Hiene superioritatis honor? Vel gigantes premit labor. Cognoscitur per cruciamina, quàm molesta præsidentia. Quicquid evenerit, ad Præsidem quilibet audacter oculos tollit.

Tertull. *Tribuitur vitio Præsidis, quod debet subditis.*

Ad te oculos aureosque trahit: tua facta notamur:

Albinov ad Liv. v. 351. *Nec vox missa potest principis ore tegi.*

Alta mane, supraque tuos exurge dolores,

Infragilemque animam, quò potes usque, tene.

4 Facile est imperium in bonos. Quomodo ergo inter aversos & dyscolos? *Potestas regiminis ministrari non potest sine studio*: inquit Gregor. Magn. lib. 25. in *Iob*, cap. 16. Non lege, sed arte? utique: quod huic uti salutare amicissimè arridet; alteri, dum officium facit, officit. Hinc arte opus; ut ad unum singulorum concilietur animus. *Sciat* (infit Monachorum Pater Theodidactus, *Regul. Sanct.* cap. 2.) *quam difficilem & arduam rem suscepit, regere animas, & multorum servire moribus.* Eget itaque Præses arte & ingenio, ut habitare faciat unanimes in domo: aliàs si lentè, si festinè; si placidè, si severè; si patienter, si audacter; si comiter, si acriter; si altiùs, si depressiùs; quod fieri necesse, iniunguntur ministeria; patent, estò lateant, versa corda, & in circuitu eius tempestas valida. *Pauci admodum sunt* (profert Bernard. in *Cantic.* serm. 77. n. 1.) *qui non quæ sua sunt quærant, ex omnibus charis eius. Diligunt munera.* Qui promptiùs obediunt, priùs se respiciunt, & sibi consulunt: igitur si evanescunt concepta, mutantur cogitationes erga Præsidem & corda. Avertunt se, nequaquam servantes pactum, imò in arcum pravum facillimè convertuntur; quin Prælatus intelligat, quousque pœnas innocentiæ, seu simplicitatis luat. *Decipitur* (ait Seneca, *Epist.* 8.) *Munera ista fortunæ putatis? Insidiæ sunt. Quisquis nostrum tutam agere vitam volet; quantum plurimum potest, ista viscata beneficia devitet: in quibus hoc quoque miserrimi fallimur; habere nos putamus, habemur. In præcipitia cursus iste deducit. Huius eminentis vitæ exitus, cadere est. Hanc sanam & salubrem formam vitæ tenere memento.* Videlis selectissima apud Carol. Scribani, 1. *Medic. Religios.* cap. 14. & 15. Dum placere magis cupiveris, displicebis magis. Cùm se quærant, nunquàm satiantur. Quærunter, modò gratiâ non fiat: quid si suspenditur? Mœrent, si non iteratur; si non sæpe, si non sæpissimè, si non semper, si non conceduntur omnia, quibus detrahent genio malo, si concessa; quoniam modò notatur facilitas, modò accusatur austeritas, quin possit ingenio & arte comprehendere Præses, quo studio sese gerat erga huiusmodi mores; ut de illis cum observantia erga legem, possit tutò reddere iudicaturo rationem. Bugnotius in loc. *Benedict.* cit.

Gregor Magn.

S. Bened. *Cur difficilis moderatio?*

Bernard

Senec. *Prava subditi semper quærunt.*

De se, deque suis, quando discussio fiat,

Iacturamque gregis pastori adscribere Numen.

Gabriel Bugnot

5 Nonnulli ficcine anguntur, sed in cassum. Insigne est audire malè; cùm facias benè. Cuncta spernenda, si in odium non detur causa. Male loquuntur, qui non boni. Bene nescium loqui, quia bonum nescium. Non possunt malè facere: faciunt, quod possunt: malè de bono loquuntur. Haud huiuscemodi toxico lædit Præsidis fama: proferunt putrida viscera; nec mirari debet animus, quod dracones habeant virus. Audent, quia timent. Non est ita potentia sicut audacia; quæ dum despicitur, frangitur. Haud se ostentant potentes, quia sunt; sed tantùm, ut sint. Dominari volunt, Superioris Superiorum esse cupiunt per fas & nefas; ut in illis illius sedeat auctoritas: qua quidem suæ consulant corruptelæ & voluptati; & possint ad lubitum, sicut prædem, consentiente Superiore, vivere sine lege. Horum piscatorum commoda, ex aqua turbida. Aristoph. in *Equitib.* v. 719.

Sine causa spernit, da tibi causam.

Relaxationis cupidi.

Quieta si sint flagna, venantur nihil.

Aristof.

Qui pace, arctati legibus esuriunt.

Vulturibus similes.

Adi Erasm. Roterodam. *Chiliad.* 3. *Centur.* 6. *n.* 79. Unde iurè Plutarchus, de *Emolument. ex inimic.* in princip. *Vultrum more* (ait) *qui putorem corporum putridorum sectantur* (*syncerorum & sanorum non habent sensum*) *morbos morum, vitiaque & incommoda excitant. Hæc petunt osores, hæc adoriuntur & vellicant.* Nonnumquàm in bonum Præsidem aliquid, quoniam bonus, machinantur; & non alia de causa nisi quia legibus constringuntur, & derogantes famæ & studentes vindictæ. Accidit quod Cn. Domitio, in Scaurum: *Cuius opprimendi, cùm summo studio flagraret* (inquit Valer. Maxim. *lib. 6. cap. 5. n. 5.* & Cicer. pro *Deiotaro*) *Principem civitatis in iudicium populi devocavit; ut si fortuna aspirasset, ruinam:*

Plutarc.

Valer. Max.

rem malignitate.

Vopisc.

Pravis subditis malus, si Præses bonus.

Hemel.

Plut. 5. 9.

sin minus, certè ipsa obtrectatione, amplissimi viri incrementum claritatis apprehenderet. Cuncta in deteriorem partem cogitant & recogitant, cuncta, & modicus ludiosè vellicant, construentes sibi artificiosè culmen honoris, ex ficto, colorato dedecore Præsidis; eò quod zelo legis ac religionis plenus, non indulget esse malos, & falsò videri bonos.

6 Plausa à cunctis electio Aurelij Probi in Imperatorem, cùm ex illo imperium expectaret claritudinem: etenim vel detrectans regimen, quippe callebat subditorum indolem; decoratus insignijs, detractâ purpurâ è templo ab statua Iovis. *Prudens, sanctus, verecundus, clemens, probus, quasi divino nutu ab omnibus acclamatus* (ait Flav. Vopiscus, in eo) *dixit: Non enim vobis expedit, Milites, Ego enim vobis blandiri non possum.* Expectationi cunctorum munerique præclarissimè respondit, dignitatemque singularibus dotibus illustravit. Sed quid? Ab ipsis electoribus, subditis non subditis, trucidatus est. Ubi amor, & totius imperij delicium? Quare conversus in ferale detestabile odium? *Nec unquàm passus est peccare militem*: subdit idem & Ioann. Hemelar. *Tabul.* 48. Elegerunt haud virtutum amore, sed ut illo Principe, possent, quia ab illis electus, vivere sine lege: ut potirentur dominatu, & Princeps gauderet titulorum quicquid illis lubitum, non solùm indulgeret, sed maiestate approbaret: ut vel interveniente causâ religionis vivere conniveret tamquàm milites; summam arripientes libertatem, & impunes invitarentur ad crimen; quasi strepitu armorum, minimè voces audirentur legum, & taceret conscientia, ne in proprium caput domestica oriretur insopibilis discordia: & quem, quia nomine, reque elegerunt Probum, turpiter deduxerunt in interitum: etenim non probus illis, qui probus; nec illis uti probus, necessarius. Haudquaquàm quærunt milites probitatem, sed imperantis & muneris servitutem. Non blanditum ire, accepta dignitate prædixit, verùm non valuit: igitur in odium miles commutavit amorem; quippe numquàm permisit peccare militem. Quid nostra Tautologia? *Venientes venient.* Quid novum? Multoties venientes fugiunt. Subditi malè morati, dum ad Præsidem venium, non veniunt subditi: receduntque venientes, quia cupiunt esse Superioris Superiores. Veniunt *cum exultatione*: vident studere integritati: & sine exultatione venientes absistunt, præsentes absunt; quippequàm non placet subditis improbis, vivere Superiores iuxta leges.

7 Fractis tabulis primis legis, in Sinai fulminatæ, alias iussit Dominus Moysem præcidere; quippe dedecus indignum, populum Domini vivere sine lege. Factum est, & summo labore Præsidis, ut quæ professi, observarent instituta religionis. *Cumque descenderent de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij; & ignorabat, quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini. Videntes autem Aaron & filij Israël cornutam Moysi faciem, timuerunt propè accedere: vocatique ab eo reversi sunt.* Cur modò & non pridem Moyses legibus fulsit? Priùs tabulas fregit: minimèque decor Præsidis, vivere legibus fractis. Plura diximus Tomis prioribus: videsis, maximè, 1. *Tautolog.* 3. *D.* 6. *à n.* 9. Uti Prælatus Moyses ex Dei consortio descendit ad subditos, quod muneris onus; quippe in his sæpe studium corruptelæ, ex absentia etiam necessaria Prælati: ægrèque ab illo fertur observantiæ legum promulgatio, sine exemplo: quandoquidem dissonum, animi caosa hinc inde vagari, & à quibus primus defecerat, obsevationum relaxationes corripere. Viderunt primates cum fratre fulgentem Moysen; & eius fugerunt faciem. Miraculum, quod viderent, vel explorare potuissent: etenim cùm carpat præcordia livor; semper invisus Superioris splendor. Fugerunt: etsi gloriosum & spectabilem habeant ob lucem, nolunt ita Superiorem spectabilem: etenim renuunt, quantumvis dotes commendabiles adsint; quòd coram ipso splendere non possint. Hinc viso conciti fugiunt, quia tibi non viderant Superiorem, sed monstrum: horret animus inflatus, dum quærit sine splendore vanissimè gloriam, Superioris eminentiam. Non sat huius modestia, ne pruriant vicera, & tabescant mœstitia vel fratrum pectora; dum ita geritur Moyses cum subditis, quasi viveret modestissimè inter fratres: etenim modestiæ singularis specimen, præclaris dotibus proprium non agnoscere splendorem. Longè à subditis (nequaquàm probis, sed nequam) cogitatio tumida in huiusmodi formam. Decebat maximoperè lætari de Superioris honore, astruente linguis radiorum placido cœlo, quanta illius Superioris inter illos magnitudo, ut videant, quamvis rumpantur. Vident, verùm con-

Exod. 34. 29.

Præsidis gravamina, & subditorum malitia.

fundantur: & ne plus coram illo rubore suffunderentur, fatentes gloriam; illo venientes, turpem elegere fugam. Illi visa Moysis facie, timuerunt propè accedere. Sitit ergo Præsidijs splendores, sed à longè. Quid ergo timent? Radiatam faciem? Oculos fulgor amœnat, minimè turbat. Lumina radijs allicit, non perstringit: cæterum timent, quasi illi illam maiestatem & excellentiam haberent: quandoquidem si forte inveniretur Præsides, facie fulgore radiatâ; pro lucis radijs ejacularentur fulmina. Æquivocè apud Nostrates: *En viendose Superior con algunos lucimientos, arrojan rayos.* Temeraria fulmina mittunt, & sine splendore. Non est qui totò cominùs possit accedere. Vel verbis urunt, qua de causa urmntur verbis. Videntes communem Moysi faciem, splendor turbat. Illa ignorabat. Alia Moysis commendatio ad regimen obtinendum, cuius illi timent vultum. Fulgorem in dignitate habuit, quia non quæsierit. Sese cum illis gerebat, quasi non haberet: magnus ex dignitate atque dotibus splendor: quippe non cognovit, maior equidem ad commendationem Præsidij inclyti summunjn se splendorem nescire, quem vel æmuli cognoscant.

Præsidis gravamina, & subditorum malitia.

8 Accedamus institutum principali. Dum Moyses fulgens ad illos descendit è montis cacumine, *tenebat duas tabulas testimonij.* Subditi ad quos cum lege veniebat, fulgentem profugerunt; verùm vultum declinarant. Quod trahere debebat, pepulit: quod conciliare familiaritatem, subditos pravos removit (quia pridem ex eius absentia gravati crimine, in vitoli adoratine) arbitrantes, cogitatione aucipite vagabundâ, ne forte lege defecenderet, ut amoveret idola: tetgaque uti fugitivi vertunt, ubi cum illo legem haud respiciunt; quippequàm improbi haud retis oculis iuxtantur Superiorem, habentem in manibus & præ manibus legem. Fugerunt in quod currere debant. Quorsum ergo? Formidabant. Formidabant & Superiorem & legem, quippe arbitrabantur ad illam adstringendos per Superiorem. Per illam? Utique: præbebat exemplum. Ex lapide constabant legis tabulæ, duræ inflexibiles, rigidæ: timentque quasi austeritatem Superioris; qui leges, esto graves, in exemplum cunctorum, portabat humeris. Invitabat in legis studium, dum subditis refractarijs obsequiosè præbebat exemplum: illique refugiunt, faciem avertunt, prav ratem cordis indicantes, etiam ad conspectum Prælidis: igitur dura cervice semper aversantur Superiorem; quamvis ad exemplum primas, portet legum gravitatem. Ulteriùs. Cum illo erat in monte uti subditus, & uti servus, Iosue. Nulla ad illud, ut tabulas portaret, Præsidis audita vox, nec in itinere devio, ut saltem ei serviret humero uno. Insignis Superioris prudentia! Ita splendet, dum florescit observantia. Suaviter itaque legem importit subditus, si priùs in exemplum perportaverit Prælatus. Sciebant ex descensu cum primis tabulis, diram eius correctionem manuseradinis modoque (descendente cum lege, & nimio admirabili splendore) illeges, rebelles, pravi reos fiant in abdita præ formidine: etenim nequaquàm illis placet habere & videre Præsidem: qui non indulget in lege aliquam relaxationem.

Præsidet amabilis, vel amabilem?

Qui pravi non recte videant Superiorem iuxta legem.

Nec cum exemplo Præsidis observati, ut mittunt leges.

9 Hinc ut viderunt, fugerunt. Ex conscientia læsa capta fuga: quam ut Moyses vidit: fugientes vocavit & revocavit. Priùs à lege fulminatâ defecerant, modò Præsidem declinant, quippe à lege declinaverant. Miraculum visum non tam splendore Superioris, quam ex conversione subditorum ad lata præcepta legis: siquidem miraculum maius, dum illorum pravus genius in prava tendit; quòd Superioris exemplum declinantes priùs, ad legem sanctam revocare posset. *Reversi sunt.* En miraculum. Pravi in proposito semel concepto, tenaciter perseverant: ne cognoscantur (ubi noscuntur) ut pravi, nequaquàm sensum immutant. Vocati, persistunt in ipsa criminis malignitate: & dum flectuntur corde, splendet singulare (præ iubare Legislatoris) prodigium; quippe amplissimum miraculum, ubi ad institura, mali, nequam subditi vocantur; quò ad Superiorem & legem reverterentur. Fugerunt. Quid rebelles facerent, ubi Præsidem sine splendore viderent? Necessarium sanè, quod inter illos fulgeat, qui eligitur ut leges proferat; nec sic idiota, qui legum instruxerit institutta: etenim dedecus & irreverentia legum, absque ullo commendabili splendore literarum: imò propudium, leges muneris coruscatione proferre, qui non possit, quamvis velit, intelligere, & aliquando, nec legere; pudetque, legem nescientem, ex dignitate indicere indignè Legislatorem; vel quia dicit, quod alij dicunt, ut dicat; vel quia dicit quod ignorat: in quo quidem haudquaquàm ostendit muneris gloriam; sed ignominiosam insipientiam & despicientiam. Dicam cum Bernardo, d. *Lectora*

Mirum quod ad bonū reverti nolint.

Qui Legislatorem ad eo non tuentur

Bernar. *loquimur : graviora gravius manet iudicium.* At hoc alias, quò videmus, quàm venerandæ, imò ridendæ, stultis Prælatis cogitata scientia, de cœlo delapsa.

10 Fugerunt. Modò siccine legibus micantes, pravi Præsides viderint, sanè fugient. Læsis oculis nocet amabilis lux: cordi illegi, ac transgressori nonnumquàm displicet lex: & quamvis everteretur Prælatus; efficiet, ne sit invisus, & odio prorsùm indeclinabili: quia adhæret Rectori, quod ex corde habetur legi. *Vir sapiens, si cum stulto contenderit; sive trascatur, sive rideat, non inveniet requiem.* Est stultus, est improbus: nec suavitate nec rigore flectetur animus. Nec quiesceret Præses, nec ille quiesceet in votis, fovens tenacitatis propositum; quousque qui regit, permittat vivere ad lubitum, Hinc perversi filij Israel, gratijs soti, & lege pressi, dixerunt Aaroni: *Fac nobis Deos, qui nos præcedant.* Hæc frequens cogitatio hypocritarum, quasi observatorum legum, quærentium idola; vo uptatis simulacra; & dicentium simplicibus: *Deus ante omnia.* Titulo religionis videtur zelus, verum dum taxit religionis titulus. *Deos, qui nos præcedant.* Ut legem afferret, in montem ascendit Moyses: dum Deos petunt, apparet prorsum religionis species: etenim sine Moyse, cupiebant cordiùs procedere sine lege. *Fac nobis Deos.* Corrupti mores patent: vivebant enim quasi non haberent. Signum plane non cognoscere, si Numen intendunt quærere. *Exc.* Ita habebimus quod volumus: ad quælibet flagitia stantes stabunt muti; quia à nobis & nobis electi & facti: equidem si per nos habuerint thronum; nobis vel legitupis, nec dicent verbum: memores tanti officij, tacebant, tamquàm statuæ. *Fac nobis Deos: Deorum imagines.* Leonard. Marius. Haud *Deos* qui leges vitæque ordinem disponant, vel si decerint transgressores puniant. Non nobis hi Dij, sed onus: *Fac nobis Deos* ita ut penes nos sit moderamen actionum, & penes illos maiestas cum imagine Numinum. Quicquid nobis non sit, nobis non est. Nobis ergo Deos fac. *Deos*, à quibus non ducamur, sed quos ducemus. *Deos* qui contenti sint adoratione, & propter adorationem nec hiscant labia, nec aperiat, quamvis ficta, reverentiatur nos habeamus dominationis imperium & illi solium. *Deos* ad lubitum: *Deos*, qui possint duci, ferri, trahi, retrahi, eligi, tolli. Hi sunt dij tui? Ubi signa Deitatis? Hij Dij nobis: imago quorum removeri atque collocari possit, & tu vel destrui ubicunque, præut placuerit. Objicitur pravorum subditorum speculum, & simul Præsidum indignorum. Possunt dicere: *A subditis adoramur.* Mentiuntur: non habent subditos. Illeges vivunt, dum pravi Præsidem plaudunt: igitur invitum haberent inclytum Superiorem, si ut vivetent religioni, compellerentur ad legem.

Prov. 29. 9.

Exod. 32. 1.

Quæ vo tatis mo res subditorũ, ad Præsidi. desiderius

Leon. Mar.

11 Argumentum enim recti est displicere malis. Patet in deliderio Neronis. *Paucis deest publicum curæ. Irrumpet adulatio: blanditiæ, pessimum veri affectus venenum: sua cuique utilitas* (ait Tacitus, 1. *Histor.* cap. 16.) *libentius cum fortuna nostra, quam nobiscum loquuntur; nam suadere Principi, quod oporteat; multi laboris, assentatio sine affectu peragitur. Nero à pessimo quoque semper desiderabitur; quem conjux Cæsarum serie tumentem, sua immanitas sua luxuria cervicibus publicis depulere.* Hunc ergo desiderabant nequissimi & scelesti, & desiderabatur, ut aburerentur in perniciem libertate; quippe illo imperante, lex erat, quicquid placebat pro lege, obtentâ pace tranquillâ, ac dominantis celebratâ prudentiâ; eò quòd nihil vel flagitiosum, illicitum, dum in obsequium pravorum Neto teneret imperium. Elucet in voto præfato filiorum Israël, dicentium, potiùs *Hi sunt Dij tui.* Hos laudant, hos adorant, his ergo præbent, ex corde cultum, qui ut compescant illeges, nec habent motum. *Hi*, non alij nec aliter; ut impunes possent vivere nequiter; haud quia ignorebant, illis Deorum impossibile munus; sed quia ità cupiebant habere Deos; quorum adoratæ maiestatis officium, contra leges & jura in obsequium subditorum, confirmata libertate iniquitatis, ingenio nequitiæ, blandimine adorationis. Moyses, dum præsens, rebelles continuit: audaces compescuit. Ut viderunt absentem, illicò totam corde læti vomuerunt iniquitatem, & sub religionis titulo, prævalente veneno; quin potent argui, cùm omnes allentirent corruptelæ, & exultantes propter Præsidis absentiam; quia non erat, qui reprimeret audaciam: occasioneque nacti eligunt statuam in Rectorem; idolum, Numinis simulacrum, in Ducem: ut unusquisque sese regeret ad lubitum, habens & non habens in Prælato Prælatum: quandoquidem in effigie habebant, & quia pessimi adorabant; qui nullam quibat fulminare legem, nec in potestate ullam

Tacit. *Malus desiderium ãmãlis.*

Cur scelestus optatur?

Veri. 4.

Et habitat cele bratur encomijs

Senec. *Hercul. fur.* v. 351.

Contradictio in electione improbi summa laudi.

Circumspectus despicitur.

ullam exercere potestatem. In Moysis absentia ad regimen non eligunt hominem, sed imaginem. Volunt Superiorem sine sensu: & non eligitur homo; quippe quàm gaudent Superioris specie non Superiore: regiminis exteriore apparentiâ sine regimine: ejenim in corruptelas vel inter illos nulla daretus occasio, si in munere constituerent & cognoscerentur homo; qui uti Prælatus subditos compelleret in custodiam legum, & delinquentes deduceret in supplicium.

12 Solemne his est, plaudere electiones pravorum, ut habeant excusationem per rectorum exemplums vel eligere, modò electio sit in eorum potestate, uti factum est, inter latronem Barabbam & Iesum. Elegerunt virum homicidam sibi donari. Perpropriè elegerunt sibi, quia similiter illi poterant eligi: etenim nequibat damnari innocentia, ni libertate donaretur nequitia. *M. Pulicani, seditiosissimi hominis* (refer Valer. Maxim: *lib. 3. cap. 8. n. 3.*) *pestiferis blanditijs præreptus populi favor, Consularibus comitijs summum dedecus admittere conabatur, amplissimum ei imperium deferre cupient; cuius teterrimis actis, exquisitum potius supplicium, quàm ullus honos debebatur. Nec deerat consternare multitudini furialis Fax tribunitia; quæ temeritatem eius & truentem comitaretur, & languentem actionibus suis instammaret. In hoc miserendo pavitet & erubescendo statu civitatis, tantum non manibus Tribunorum pro Rostris C. Piso collocatus; cùm hinc atque illinc eum ambissent, & An Pulicanum, suffragijs populi Consulem creatum, renunciaturus esset, interrogaretur. Primò respondit: Non existimare, tantis tenebris offusam esse Rempubl. ut huc indignitatis veniretur. 'Age, Si ventum fuerit? Respondit: Non renunciabo. Quo responso, pestimo consulatum, prinsquàm adipiscereturi, eripuit Multa & terribilia Piso contempsit, dum speciosum mentis suæ flecti non vult rigorem.* In odium actus, sed pro moribus pravis profligandis, fletit gloriosè pectus.

Sermo popularis premet?

Ars prima regni est posse invidiam pati.

Ex in gloria maior in encomia causa; sicut Catoni accidit, dum è senaculo impiorum exivit damnatus, & victor Clodius. Piso floruit, ut elanguit, quin in præcogitatam electionem ferialis Fax Tribunorum auderet: etenim cognoverunt in

Tom. VII. Taut.

munere hominem, qui non flectendus prætermisit legem. Fæces Reipublicæ studebant seceleri, ut haberent legibus fractis fautorem, nequaquàm munere vindicem: equidem suffragijs propudiosè deducebant in thronum; quem dignissimè duci conveniebat in supplicium. Verùm improbi prætereunt totius Resp. ignominiosa dedecora; modò à Præsidi illorum dissimulentur flagitiosa crimina. Primò Præsidem plaudunt: si non arridet, tamquàm ridiculunt plodunt.

13 Ingreditur Christus Ierosolymam, acceptus, & receptus ab improbis summo plausu, quasi homo mirabilis, qui descenderat è cœlo, ut præclarè staderet religioni, cunctorumque consuleret gratiæ, corde vocibus proferente: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Intra paucos dies videnda tantæ affectionis fastidia, & qua de causa. Facto vespere Iesus Bethaniam *abij & absondit se ab eis.* Abijt? Utique. Iam erant mutato corde. In puem manè cum singularibus encomijs direxerunt plausum, xespere non invenit, qui invitaret in hospitium. Videamus causam ut regiminis etiam exponatus & molestiam & formam, Rex ergo acclamatus, processit in templum, ut perficeret munus. Vidit religionem profanatam, legem corruptam, factumque venerabile templum speluncam latronum, & eiecit ex eo sacrilegos Sanctuarij violutares, evertens mensas, & merces. Obstupuerunt tunc Principes Sacerdotum dicentes: *Quis est hic?* Ita *Matth.* loc cit. Altero die rediens è Bethania in templum, idem quod pridie, invenit, & non solum facta in mensarum subversione iteravit (*Marc.* 11. à 12.) sed negotiatores flagellis è templo eiecit; ut fecerant primo Paschate. *Ioann.* 2. 15. Ita Hieronym. loc. cit. Matth. *Fecit sibi flagellum de funiculis, & tantam hominum multitudinem eiecit de Templo.* Primò violatorum crimen quasi dissimulavit, & materiam criminis dumtaxàt evertit: at cùm iteraretur culpa, sumpsit flagella; quoniam severitas necessaria in medicamen, si dissimulatio inefficax in criminis correctionem. *Sibi fecit.* Quid est hoc? Non fecit sibi. Innitur lenitas, utilitas & charitas; quæ debet esse in criminum vindice, in & ex subditorum afflictione: etenim dum transgressores flagellis castigavit, sibi fecit; quippequàm Præsidi patientia est omninò necessaria, modò pro extirpanda culpa, deveniendum in flagella. Cum ergo crimina semper ha-

Math. 21. 9. Ibid. v. 17. & Ioann. 12. 36.

Hieron. *Irritatur clementia, iterata culpa. Cbatarti cius est*

Præsidis ex dolore correctionis.

beant patrocinium, tunc summi Sacerdotes intuit rexerunt in eum, dicentes: *In quâ potestate hæc facis, & quis dedit tibi hanc potestatem?* illi dicunt *Hæc*, sed nescimus Quid. Loquuntur de propulsu templum profanantium, vel de patratione miraculorum? Tunc *accesserunt ad eum cæci & claudi, & sanavit eos.* Matth. d. v. 14. Utrumque in quæstione amplectuntur, ut calumnientur: etenim cùm non possent inficiari miracula, facta plebi enunciabant arte diabolicâ: & ad illorum pertinebat dignitatem, arte dæmonis expellere seductorem; quoniam fas non erat, titulo mirabilium, inter illos in templo habitare dæmonium. Vernaculè, vividius: *Es verdad hacia milagros, pero era un demonio.*

Matt.c.9 28.

Probus calumniis impetitur.

14 Elucet posterius illorum propositum. Gaudibundi uti Regem susceperant: quia ut illi fecerant, facturum in potestate iudicaverant. In templum ingrediens fecit observare leges, corripuit violatores religionis: & cùm minime utens potestate, dissimularet flagitia, nec subditi possent dedecorare miracula, nec contra ius operari; miracula attribuunt dæmoni, ut læsa fama, supplicij iure impacti sumeretur vindicta: igitur sperantibus, ut pridem, immunitatem, estò crimina in religionem & legem; tota moles pravorum subditorum vel in templo commotionis, eò quòd Superior iam monitos flagellavit delinquentes. Perscrutemur, quousque subditorum perveniat audacia, modò Præses haud pretermittat flagitia. Dum ingreditur Superior, læte suscipitur: benè de se meritus à singulis cogitatur. Primò placet. Observator legum videtur: displicet. Observator legum videtur: displicet. Ex Iesu hoc in articulo patet: etenim cùm eum viderent, ut munus petebat, & nequaquàm ut relaxatio subditorum præcogitaverat; inficiantur Superioris potestatem, quem dudùm Læti susceperant Superiorem. Sit ergo huiusmodi tractus in documentum, si Præses inciderit in pravorum odium. Illi semper duplex Kappa: in illum illorum odia. Per legem erit invisus, & nequaquàm plausus; sicut fuerat in dignitatem ingressus: quandoquidem nondumquàm malè audit, qui subditos aberrantes in leges premit. Satiùs, quòd invidiosus sit Præses, quàm quòd status perturbetur religionis. Depingit Tacitus, 2. *Histor.* cap. 39. *Honor* (inst) *imperij penes Titianum, vis ac potestas penes Proculum: Celsus & Paulinus, cum prudentia eorum nemo uteretur, inani nomine Ducum. Tribuni Centurionesque ambigui, quod spretis melioribus, deterrimi valebant. Miles alacer, qui tamen iussa Ducum interpretari, quàm exequi mallet. Nec perinde dijudicari potest, quid optimum factu fuerit; quàm pessimum fuisse, quod factum est.* Accinit etiam Lucanus. 1. Pharsal. à v. 67. & lib. 6. à v. 695.

Et quando lætè suscipitur.

In ordinem nullus ordo sine Præsidis zelo.

Quare à pravis impugnatur?

Corn. Tacit.

——*Stygium nefas, pœnæque nocentum,*
Et chaos innumeros avidum confundere mundos.
Invida fatorum series, summisque negatum
Stare diu, nimioque graves sub pondere lapsus:
Fert animus causas tantarum exponere rerum.

Lucan.

TAUTOLOGIA DECIMA.

TEMPUS PLANTANDI, ET TEMPUS EVELlendi quod plantatum est. Eccle.cap.3.vers.2.

EXPOSITIO LITTERÆ.

1 PRESENS Tautologia ex his est, quæ fiunt expressione suppositi necessarij; ut illud *Ad resurrectionem, quæ est ex mortuis: Mandates adversus veritatem: Unguento ungebat*; & sic alia de quibus actum, vel agendum. Utuntur huiusmodi idiotismis usquequaquè Ethnici exergasicè; quasi simpliciter, persipicua haud esset sententia; vel iuxta animi propositum non satis ad perceptionem prolata. Homerus, 18. *Iliad.* v.581. *Vindemiare vineam.* 9. *Odyss.* v.110. *Vites, quæ ferunt vinum ex, vuis.* Ibid. 11. v.192. *Vinea vitifera.* Addit, *Cum ancillis fœminis mulieribus.* 7. v.104. 13. v.67. & 19. v.602. Euripid. in *Bacch.* v.909. *Cui vita beata, illum beatum puto.* In *Ion.* v.1314. *Ad aram sedere non conveniebat, sed depelli inde.* In *Electr.* v.245. *Absens hinc, non præsens nobis.* Sophocl. in *Ajac.* v.803. *Non hic sedendum, sed tibo hinc ego illuc.* In *Electr.* v.1006. *Mulier quidem, non vir nata es.* Quint. Caliber. lib. 7. v. 517. *Necdum adolescentia metas pertigit, & adhuc intonsus.* Pindar. *Olymp.* Od. 10. v. 109. *Opera operatus.* Theocr. *Edyl.* 1. v. 51. *Albi ladis.* 2. v. 116. *Adessem præsens.* 6. v. 46. *Neuter victi, sed invicti fuerunt.* Nonnus, 35. *Dionys.* v. 257. *Lux fulgore illuxit.* Plaur. in *Epidic.* Act. 3. scen. 2. v. 43. *Abeamus intrò hinc ad me, aliquanto lubentius quàm abiste fum egressus intus.* In argum. *Mostell.* v. 6. *Lucripeta fœnus fœnerator postulans.* In *Bacchid.* 4. 9. v. 52. *Si est quis emptor, coemptionalem senem vendam ego, venalem quem habeo.* In *Milit.* 4. 2. v. 44. *Inclamato, sis te vulgo vulgum.* In *Casin.* 4. 1. v. 2. *Neque ludos tam festivos fieri, quàm ludi ludificabiles.* In *Menachm.* 1. 4. v. 2. *Quod sit satis: neque deficiat, neque superfit*: & in *Trinumm.* 2. 2. v. 93. *Adulta virgo, grandis.* Horat. 2. *Satyr.* 7. v. 113. *Fugitivus & erro.* Virgil. 1. *Æneid.* vers. 596. *Auro flavo.* 2. v. 297. *Adytis penetralibus.* 3. v. 72. *Terræ urbesque recedunt.* 9. v. 345. *Vigilantem, & cuncta videntem.* v. 522. *Fumiferos infert ignes*: v. 782. *Quos altos muros? Quæ mœnia habetis?* & 11. v. 197. *Mactantur corpora morti.* Ovid. 3. *Metam.* fab. 1. *Nullum passa iugum, curvique immunis aratri.* 4. fab. 8. *Mater felix & fortunata profecto.* 14. fab. 5. *Possumus ingratus & immemor esse*: 1. *Fastor.* v. 292. *Insula dividuo, quam premit amnis aquâ*: 3. v. 400. *Bootes mergetur & vulsus effugiet.* Iuvenal. 14. *Satyr.* v. 197. *Crescunt, maioraque fiunt.* 1. v. 14. *Rarus sermo illis, & magna libido tacendi.* Martial. 3. *Epigr.* 24. *Agrestis, rudique viro.* 14. *Epigr.* 210. *Non mendax, nec fingitur arte.* Cœlius ad *Cicer.* dicit: *Parthi nihil vos calefacient: nos hic frigore frigessimus.* Plin. *lib.* 19. *cap.* 1. *Surdis illibus & qui non exaudiantur cadi*: & *lib.* 37. *cap.* 1. *Gemma demonstratur illibata intactaque.* Ælian. 11. *Var. hist.* cap. 4. *Non clam erat, neque latere poterat* Plutarch. in *Paralel.* num. 1. *Visum amisit, factusque est cæcus.* In *Instit. liber.* instit: *Membra recta, non distorta.* Florus *lib.* 4. *cap.* 8. de Sext. Pompeio, ait: *Pavens, & tamen non timens, ne periret.* Petron. *Satyr.* pag. 18. *Fit caulum piperato piperatum.* Demùm Tertull. de *Iudic. Dei*, cap. 11. v. 10. *Cerni in clara luce.* Hæccine collecta deprompsi, ne facer stylus attribuatur novitati, simulque ut tabescant, quibus huiusmodi verba, quasi futilia videntur superfluè inania.

Tautologia expressione suppositi necessarij.

Homer.

Plaut.

Virgil.

Ovid.

Cicer. Plin. Ælian. Plutarch.

Flor.

Tertull.

2 De temporum congruentijs, vel de vicissitudine temporum agit Ecclesiastes in præsenti sententia. De facto loquitur, non de iure; seu de rectitudine, aut pravitate factorum: quo sensu Senec. *Epist.* 76. inquit: *Validiorem animum & excelsiorem & ampliorem facit virtus: nam cætera, quæ cupiditates nostras irritant (deprimunt & la-*

Senec.

be-

beant patrocinium, tunc summi Sacerdotes intuit rexerunt in eum, dicentes: *In quâ potestate hæc facis, & quis dedit tibi hanc potestatem?* illi dicunt *Hæc*, sed nescimus Quid. Loquuntur de propulsu templum profanantium, vel de patratione miraculorum? Tunc *accesserunt ad eum cæci & claudi, & sanavit eos.* Matth. d. v. 14. Utrumque in quæstione amplectuntur, ut calumnientur: etenim cùm non possent inficiari miracula, facta plebi enunciabant arte diabolicâ: & ad illorum pertinebat dignitatem, arte dæmonis expellere seductorem; quoniam fas non erat, titulo mirabilium, inter illos in templo habitare dæmonium. Vernaculè, vividius: *Es verdad hacia milagros, pero era un demonio.*

Matt.c.9 28.

Probus calumniis impetitur.

14 Elucet posterius illorum propositum. Gaudibundi uti Regem susceperant: quia ut illi fecerant, facturum in potestate iudicaverant. In templum ingrediens fecit observare leges, corripuit violatores religionis: & cùm minime utens potestate, dissimularet flagitia, nec subditi possent dedecorare miracula, nec contra ius operari; miracula attribuunt dæmoni, ut læsa fama, supplicij iure impacti sumeretur vindicta: igitur sperantibus, ut pridem, immunitatem, estò crimina in religionem & legem; tota moles pravorum subditorum vel in templo commotionis, eò quòd Superior iam monitos flagellavit delinquentes. Perscrutemur, quousque subditorum perveniat audacia, modò Præses haud pretermittat flagitia. Dum ingreditur Superior, læte suscipitur: benè de se meritus à singulis cogitatur. Primò placet. Observator legum videtur: displicet. Observator legum videtur: displicet. Ex Iesu hoc in articulo patet: etenim cùm eum viderent, ut munus petebat, & nequaquàm ut relaxatio subditorum præcogitaverat; inficiantur Superioris potestatem, quem dudùm Læti susceperant Superiorem. Sit ergo huiusmodi tractus in documentum, si Præses inciderit in pravorum odium. Illi semper duplex Kappa: in illum illorum odia. Per legem erit invisus, & nequaquàm plausus; sicut fuerat in dignitatem ingressus: quandoquidem nondumquàm malè audit, qui subditos aberrantes in leges premit. Satiùs, quòd invidiosus sit Præses, quàm quòd status perturbetur religionis. Depingit Tacitus, 2. *Histor.* cap. 39. *Honor* (inst) *imperij penes Titianum, vis ac potestas penes Proculum: Celsus & Paulinus, cum prudentia eorum nemo uteretur, inani nomine Ducum. Tribuni Centurionesque ambigui, quod spretis melioribus, deterrimi valebant. Miles alacer, qui tamen iussa Ducum interpretari, quàm exequi mallet. Nec perinde dijudicari potest, quid optimum factu fuerit; quàm pessimum fuisse, quod factum est.* Accinit etiam Lucanus. 1. Pharsal. à v. 67. & lib. 6. à v. 695.

Et quando lætè suscipitur.

In ordinem nullus ordo sine Præsidis zelo.

Quare à pravis impugnatur?

Corn. Tacit.

——*Stygium nefas, pœnæque nocentum,*
Et chaos innumeros avidum confundere mundos.
Invida fatorum series, summisque negatum
Stare diu, nimioque graves sub pondere lapsus:
Fert animus causas tantarum exponere rerum.

Lucan.

TAUTOLOGIA DECIMA.

TEMPUS PLANTANDI, ET TEMPUS EVELlendi quod plantatum est. Eccle.cap.3.vers.2.

EXPOSITIO LITTERÆ.

1 PRESENS Tautologia ex his est, quæ fiunt expressione suppositi necessarij; ut illud *Ad resurrectionem, quæ est ex mortuis: Mandates adversus veritatem: Unguento ungebat*; & sic alia de quibus actum, vel agendum. Utuntur huiusmodi idiotismis usquequaquè Ethnici exergasicè; quasi simpliciter, persipicua haud esset sententia; vel iuxta animi propositum non satis ad perceptionem prolata. Homerus, 18. *Iliad.* v.581. *Vindemiare vineam.* 9. *Odyss.* v.110. *Vites, quæ ferunt vinum ex, vuis.* Ibid. 11. v.192. *Vinea vitifera.* Addit, *Cum ancillis fœminis mulieribus.* 7. v.104. 13. v.67. & 19. v.602. Euripid. in *Bacch.* v.909. *Cui vita beata, illum beatum puto.* In *Ion.* v.1314. *Ad aram sedere non conveniebat, sed depelli inde.* In *Electr.* v.245. *Absens hinc, non præsens nobis.* Sophocl. in *Ajac.* v.803. *Non hic sedendum, sed tibo hinc ego illuc.* In *Electr.* v.1006. *Mulier quidem, non vir nata es.* Quint. Caliber. lib. 7. v. 517. *Necdum adolescentia metas pertigit, & adhuc intonsus.* Pindar. *Olymp.* Od. 10. v. 109. *Opera operatus.* Theocr. *Edyl.* 1. v. 51. *Albi ladis.* 2. v. 116. *Adessem præsens.* 6. v. 46. *Neuter victi, sed invicti fuerunt.* Nonnus, 35. *Dionys.* v. 257. *Lux fulgore illuxit.* Plaur. in *Epidic.* Act. 3. scen. 2. v. 43. *Abeamus intrò hinc ad me, aliquanto lubentius quàm abiste fum egressus intus.* In argum. *Mostell.* v. 6. *Lucripeta fœnus fœnerator postulans.* In *Bacchid.* 4. 9. v. 52. *Si est quis emptor, coemptionalem senem vendam ego, venalem quem habeo.* In *Milit.* 4. 2. v. 44. *Inclamato, sis te vulgo vulgum.* In *Casin.* 4. 1. v. 2. *Neque ludos tam festivos fieri, quàm ludi ludificabiles.* In *Menachm.* 1. 4. v. 2. *Quod sit satis: neque deficiat, neque superfit*: & in *Trinumm.* 2. 2. v. 93. *Adulta virgo, grandis.* Horat. 2. *Satyr.* 7. v. 113. *Fugitivus & erro.* Virgil. 1. *Æneid.* vers. 596. *Auro flavo.* 2. v. 297. *Adytis penetralibus.* 3. v. 72. *Terræ urbesque recedunt.* 9. v. 345. *Vigilantem, & cuncta videntem.* v. 522. *Fumiferos infert ignes*: v. 782. *Quos altos muros? Quæ mœnia habetis?* & 11. v. 197. *Mactantur corpora morti.* Ovid. 3. *Metam.* fab. 1. *Nullum passa iugum, curvique immunis aratri.* 4. fab. 8. *Mater felix & fortunata profecto.* 14. fab. 5. *Possumus ingratus & immemor esse*: 1. *Fastor.* v. 292. *Insula dividuo, quam premit amnis aquâ*: 3. v. 400. *Bootes mergetur & vulsus effugiet.* Iuvenal. 14. *Satyr.* v. 197. *Crescunt, maioraque fiunt.* 1. v. 14. *Rarus sermo illis, & magna libido tacendi.* Martial. 3. *Epigr.* 24. *Agrestis, rudique viro.* 14. *Epigr.* 210. *Non mendax, nec fingitur arte.* Cœlius ad *Cicer.* dicit: *Parthi nihil vos calefacient: nos hic frigore frigessimus.* Plin. *lib.* 19. *cap.* 1. *Surdis illibus & qui non exaudiantur cadi*: & *lib.* 37. *cap.* 1. *Gemma demonstratur illibata intactaque.* Ælian. 11. *Var. hist.* cap. 4. *Non clam erat, neque latere poterat* Plutarch. in *Paralel.* num. 1. *Visum amisit, factusque est cæcus.* In *Instit. liber.* instit: *Membra recta, non distorta.* Florus *lib.* 4. *cap.* 8. de Sext. Pompeio, ait: *Pavens, & tamen non timens, ne periret.* Petron. *Satyr.* pag. 18. *Fit caulum piperato piperatum.* Demùm Tertull. de *Iudic. Dei*, cap. 11. v. 10. *Cerni in clara luce.* Hæccine collecta deprompsi, ne facer stylus attribuatur novitati, simulque ut tabescant, quibus huiusmodi verba, quasi futilia videntur superfluè inania.

Tautologia expressione suppositi necessarij.

Homer.

Plaut.

Virgil.

Ovid.

Cicer. Plin. Ælian. Plutarch.

Flor.

Tertull.

2 De temporum congruentijs, vel de vicissitudine temporum agit Ecclesiastes in præsenti sententia. De facto loquitur, non de iure; seu de rectitudine, aut pravitate factorum: quo sensu Senec. *Epist.* 76. inquit: *Validiorem animum & excelsiorem & ampliorem facit virtus: nam cætera, quæ cupiditates nostras irritant (deprimunt & la-*

Senec.

be-

beſaciunt, & cùm videntur attollere, inſlant, ac multâ vanitate deludunt. Ergo unum id bonum eſt, quo melior animus efficitur. Omnes actiones totius vitæ honeſti atque turpis reſpectu, temperantur. Ad hæc faciendi vel non faciendi, ratio dirigitur. Cunctis & ad cuncta ſignat Salomon, qui toties contrivit tempus; vel ut naturaliter ſint, vel non ſint: vel ut in ſucceſsione, ad univerſa opera & operationes conformi varietate deſtinentur tempore; quippe *omnia tempus habent, & ſuis ſpatijs tranſeunt univerſa ſub cœlo*: ibid.v.1. Cleobulus apud Auſonium in *Sapient.* n.222. inquit:

Eccl. 3. 1.

Ne quid nimis, optimus modus;
Fandi, tacendique, & cibi & ſomni modus;
Beneficiorum, gratiarum, iniuriæ
Studij, laborum.

Auſon.

Plutarch. de *Exilio*, inquit de mundo, quo habitamus: *Hi patriæ noſtræ limites: neque eſt exul, vel hoſpes, vel peregrinus quiſquam, ubi idem eſt ignis aqua, aër: Conſules ijdem & Senatores, Sol, Luna, Lucifer: leges omnibus eadem ſub uno ordine atque imperio: Solſtitia Aquilonaria, Solſtitia Auſtrina, Æquinoctium, Vergiliæ, Arcturus, articulus ſementis, articulus plantandi: Rex etiam & Princeps unus Deus, qui principium, medium ac finem tenet univerſitatis, cuncta complet, directo tramite naturaliter ea luſtrans.* Boetius 1. de *Conſolat. Philoſoph.* Metr. 6. à v. 16. & 4. *Metr.* 6. à v. 44.

Plutarch.

Ordo in naturâ rerum dicuntur tempora.

Signat tempora proprijs
Aptans officijs Deus:
Nec quas ipſe coercuit,
Miſceri patitur vices.
Sic quod præcipiti viâ
Certum deſerit ordinem
Lætos non habet exitus.
Hic eſt cunctis communis amor;
Repetuntque boni ſine tenebri,
Quippe non aliter durare queant,
Niſi converſo rurſus amore
Reſluant cauſa quæ dedit ipſe.

Boet.

3 Ita igitur perfecta orbis pulchritudo in eleganti ſucceſsione rerum. *Cuncta certis legibus continentur* (ait Senec. 6. *Benef.* cap. 6. *quas neceſſe eſt ſequi. Lex legi non miſcetur: utraque ſua viâ it: aliàs iubes eodem tempore amare & odiſſe, queri & gratias agere; quod natura non recipit. In mundi legibus nihil eſt noſtræ poteſtatis: eundum quà ducimur.* Delicat apprimè Tertullian. de *Virginib. veland.* cap. 1. *Nihil* (inquit) *ſine ætate eſt: omnia tempus expectant. Denique Eccleſiaſtes: Tempus, inquit, omni rei. Aſpice ipſam creaturam paulatim ad fructum promoveri. Granum eſt primò, & de grano frutex oritur, & de frutice arbuſcula enititur: deinde rami & frondes invaleſcunt, & totum arboris nomen expanditur: inde germinis tumor, & flos de germine ſolvitur, & de flore fructus aperitur*, &c. Numquàm quicquid ſub Luna ſemper idem. Solus Deus. *Tu autem idem ipſe es.* Pſalm. 101. 28. Graphicè vel Ethnicus, 1. *Aſtrom.* à v. 33.

Senec.

In ſucceſſione varietatis ſtat pulchritudo rebus.

Tertull.

Omnia mortali mutantur lege creata.
Nec ſe cognoſcunt terræ vertentibus annis
Exutas variam facies per ſæcula gentes.
At manet insolumis mundus, ſuaque omnia ſervat;
Quæ nec longa dies auget, minuitque ſenectus,
Nec motus puncto currit, curſuſque fatigat:
Idem ſemper erit, quoniam ſemper fuit idem.
Non alium videre patres, aliumve nepotes
Aſpicient. Deus eſt, qui non mutatur in ævo.

Manil.

Deus immùtabilis cuncta movens.

Hoc diſcrimen Numinis, & vel in ipſa entitate reſpective non entis. Claudian. in *Provinc. panegyr.* v. 12. & Virgil. 10. *Æneid.* v. 112.

Claudian. Virgil.

Nec novit mutare vices, ſed fixus in omnes,
Rex Iupiter omnibus idem.

Ipſe immobilis movet cuncta, ut ad ordinem rediganturomnia. Boetius, d. *lib.* 3. Metr. 9. à v. 1. ſuccinit:

O qui perpetuus mundum ratione gubernas,
Terrarum cœlique ſator, qui tempus ab ævo
Ire iubes, ſtabilisque manens das cuncta moveri.

Boetius.

4 Quia in mundo varia, viciſsitudine ſucceſsiva; ni mutentur, utentibus ignerunt graviſsima tædia. Eſtò delectabile, ſatiat idem. Reſpuitur, quod ſummoperè optabatur. *Manna: quid eſt hoc* (dicitur de pane cœleſti primo aſpectu; & poſt dies & dies: *Anima nauſeat ſuper cibo illo leviſsimo.* Eſt ſummum oblectamen. Sic, attamen quouſque eadem: Idem, tametſi omne delectamentum, ſemper nimium. Tertull. in *Senator.* à v. 52. accinit:

Ex. 16. 15. Numer. 21 5.

Omne quod eſt nimium, contrà cadit; unum optrantur
Et calor & frigus: ſic hoc, ſic illud adurit:
Sic tenebræ viſum, ſic Sol contrarius auſert;
Et pariter lædunt gelidum feroenſque lavacrum:
Eſca alitur corpus, corpus corrumpitur eſca:
Vimque ſuam minuit, ſi quid protenditur ultrà.
Denique ſi fedeas, requies eſt magna laboris:
Si multum fedeas, labor eſt.
Prandia longa nocent, ieiunia longa fatigant.

Reſultat harmonia in rerum varietate. Tertull.

Labor ac morus delectabiliora ex quiete; ſicut ridiculum ſemper agere, & agendi atque agendo fatagere. Iocosè Martialis in ardelionem (Hiſpanicè, *Cósigarabis*) Attalum, lib. 1. *Epigram.* 80. & lib. 2. 7.

Semper agis cauſas & res agis Attale ſemper:
Eſt, non eſt, quod agas: Attale ſemper agis.
Si res & cauſæ deſunt, agis Attale mulas:
Attale, ne quod agas deſit, agas animam.

Martial.

Eſt nonnullis animus turbulenter inquietus, tuncque plus in negotijs otioſus; quippe quæ modò tædium ingerunt, poſtea in ore ſuo complacebunt. Horat. 1. *Epiſt.* 1. v. 97.

Sataganta dà ſe oſtendit ſolicitum, etiam inſanum.

——Pugnat ſententia ſecum.
Quod petiit, ſpernit: repetit quod nuper omiſit:
Æſtuat, & vitæ diſconvenit ordine toto.
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.
Inſanire putat.

Horat.

5 Sicut tempus pro ſucceſsiva continuacione accipitur, uti vidimus; uſurpatur etiam pro opportunitate temporis. Noſtrates, *Sazon*, *à tiempo*: Latini, *Hic & nunc* reſpectu circumſtantiarum; quippe eadem opportunitate proſunt, quæ proficua nocerent ſine opportunitate. Ovid. 1. de *Remed.* v. 131.

Tempus pro temporis opportunitate

Temporibus medicina valet: data tempore proſunt,
Et data non apto tempore vina nocent.
Quinetiam accendas vitia, irriteſque vetando,
Temporibus ſi non aggrediare ſuis.

Ovid.

Inordinatum horologium rationis diminuta prudentia, ſine conſilij menſura, modò ab hora temporis diſcordet hora. Tempora diſpenſat uſus, & abuſus temporis non eſt tempus.

Omnia tempus alit, tempus rapit: uſus in arcto eſt.

Ait Nemenianus *Eclog.* 3. v. 1. Maior rerum gratia opportunitas: etenim in agendis arbitror potentiorem quàm legem. *Da tempori, quæ ſunt temporis, tempore*: inſit Aratus in *Phænomen.* pendenda, iuxta Manil. d. lib. 4. cap. 1. v. 406.

Nemes. *In illa gratia tempori* Arat. Manil.

——Quæ ſint inſita cuique,
Et propriæ partes ipſas ſpectare.

Atque tempus expectare: igitur non quicquid morale eſt bonos mores facit, uti diximus *Tom.* 5. *T.* 5. *D.* 2. *n.* 1. Bonum eſt malum, ni in quaque re quid faciendum ſit, fiat. Vide Eraſm. *Chiliad.* 4. *Centur.* 3. *n.* 2. & Senec. *Epiſt.* 82. & 95. Unde ad rem Plautus in *Pſeudol.* Act. 2. ſcen. 3. v. 3.

Opportunitas non potuit opportunius advenire,
Quàm allata eſt mihi opportunè epiſtola.

Plaut.

Hinc textum ſacrum vertit ita Hiſpanus Interpres: *Para todas las coſas ay ſazon: y todo lo que quiſieredes deſſo del cielo, tiene ſu tiempo.* Timon apud Athenæum *lib.* 7. *n.* 14.

Tempus amandi, tempus habendæ coniugis; eſt quod

Timon.

Rebus ab his tandem monetat desistere tempus.

Homer. Homeruſque, 11. *Odyſſ. v.* 379. *Tempus loquendi, tempus & dormiendi.* Tempus ædificandi, & tempus deſtruendi: qua de cauſa Scipio Africanus in obſidione Numantiæ milites jubebat vallum ac munitiones erigere, & quæ erecta diſſipare. Frontin. *lib.* 4. *cap.* 1. Liv. Epitom. *lib.* 57. & Valer. Maxim. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 1. Sic igitur faciendum, ut placeat factum; atque in difficilibus prudentia induſtriè reportet triumphum. In officia Myſtarum Ægypti erat munus Horoſcopi, cujus inſignia in pompam procedentis, erant Horologium & palma: ut obſervat Clemens Alexandrin. lib. 6. *Strobat.* cap. 2. Ingenioſum profectò hieroglyphicum in ſignum prudentiæ ac obtentu voterum: etenim ſi emblema victoriæ palma, & horologium indicat in tempore tempora; prudentia decerpet palmam ex difficiliori cacumine, ad exitum fauſtum ſi ſtuduerit horæ. Horatius, 1. *Epiſt.* 11. *v.* 20.

Athenarum gloria, non quia facta, ſed quia ſcire facit. Quid munus horoſcopi?

Dum licet, & volitum ſervat fortuna benignum,
Tu, quamcunque Deus tibi fortunaverit horam,
Grata ſume manu.

Horat.

6 Huiuſmodi ac licitæ hora dicitur *Occaſio*, quam fingit ac pingit ſincipite capillato, glabroque occipite ſuper rotam Achilles Bocchius, *Symbol.* 71. & 87. Eandem cum Fortuna (quippe fortuna pendet ab Occaſione) facit Chartar. de *Imaginib. Deor.* fol. 317. cujus imaginem etiam videſis apud Auſon. *Epigram.* 12. & Ellam Vinet. ibi. Alciat. *Emb.* 121. qui decerpſit ex Poliziippo in *Græc. ſtoritg.* lib. 2. ſufficiens Pœnitentiam pro novacula, quam in Occaſionis dextra collocabatur, & etiam in manu Dei *Oppertuni* (Græcè Caros) de quo Pauſanias, cap. 162. Angel. Politian. *Miſcellan.* cap. 49. Gyrald. *Syntagm.* 1. n. 52. & Eraſm. quo dudum 1. *Centur.* 7. n. 70. Unde Bocchius infit:

Imagine Occaſionis.

Deus opportunus.

Iam tibi dum rebus ſe occaſio amica gerendis
Opportuné offert fronte comatâ, tene.
Momento prætervolat, haud unquam reditura:
Occiput en calvo eſt. Lentus eſt: Ilia abiit.

Acch. Boc.

Hoc intuitu *Occaſio* dicitur juxta Joſephum Laugium in *Florileg.* ab *Occido* & *Occido*: etenim ſine opportunitate eventus cadit, & ſpem adiens occaſio fugax occidit. Eſt enim Occaſio pars temporis & pretioſiſſima portio in ſe habens & offerens aliquid faciendi vel non faciendi idoneam opportunitatem: quam quidem qui arripit, ſapit; & deſipit qui prætermittit, ſequens oculis avolantem fortunam, & amplectens pœnitentiam. *Hoc Veteres Occaſionis imagine imiuerunt, quam nonnulli eandem Fortunæ voluerunt* (ſubdit Chartar. d.) *ſimillima certe inter ſe ſunt, ut ex imaginibus intelligi poteſt. Eius imago erat huiuſmodi: Mulier nuda, pedibus rota aut pila inſiſtebat, longos capillos è fronte dependentes habens, cæterum occipitio recalvaſtra, pedibus alatam perpetuam comitem habens pœnitentiam: nam ex nobis per imprudentiam manibus elapſa, nihil nobis præter pœnitentiam relinquit. Vigilandum eſt igitur, ac manus parata habendæ; ut quæcunque occaſio obtulerit, ſtatim arripiamus: nam ea dicto citius avolat, ac poſteriores capitis partes glabras oſtendit ita, qui in priores capillatas non intexerint: nam eam poſſea comprehendere non datur, cum pedes ad fugiendum alatos habeat.* Eodem fere modo Scythæ ſuam *Fortunam effinxerunt; nam eam ſine pedibus alatis manibus effecerunt.* Suffragatur Achill. Bocch. *Symbol.* 87. ſuccinens:

Quid Occaſio?

Chartar.

Bocch.

——*Omnium*
Rerum in dies profertur eventus, licet
Parvarum; & ſæpe amiſſa procul occaſio.

Opportunitate ſunt utilia etiam quæ noxa, at ſine tempore inimica quæ amica: quæ utilia commodo videri poſſunt, ſine occaſione vilescunt. Quapropter cùm utilitas ex opportuna oriatur occaſione, vel ex actionum contrarietate, dicit Salomon: *Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum eſt.*

Epexegeſis. 7 Poſſumus exponere huiuſmodi periodum per Epexegeſim, quo ſchemate dilucidatur ſecunda prior in contextu ſententia: ideoque dicitur interpretatio, de quo fuſè in *Prolog. Galeat.* §. 4. n. 12. Unde cùm dixiſſet: *Tempus naſcendi & tempus moriendi*; infit: *Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum eſt*: quaſi evelli ſit mori, & plantari, in lucem oriri: ſubindeque exergatice in ampliorem explanationem apponitur: *Tempus deſtruendi & tempus ædificandi*, in quo idem ſignificatur. Per hyperbolyſmum *plantare* uſurpatur pro gignere, & plantationes pro illis, uti videbimus.

Expoſitio 1.

Hyperbolyſmus, & cætera figuræ.

Genes-

Geneſ. 4. 15. *Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* Hebr. *Poſuit mihi Deus aliam plantationem pro Abel, quem evulſit Cain.* Ita apud Eraſm. in *Apophtegm.* de Diogen. Cynic. *centur.* 2. Igitur: *Haud erubuit palam plantare hominem.* Quare ſicut plantatio pro ortu, pro deſtructione ac exterminio den ſuffratur evulſio. Ierem. 1. 10. *Ut evellas & deſtruas.* Pſalm. 51. 7. *Evellet te & radicem tuam de terra viventium*: ſub arboris methaphora exergaſice ſignat, *Properet Deus deſtruet te.* Ierem. 11. 19. *Mittamus lignum in panem eius & eradamus eum de terra viventium.* Hebr. *Evellamus.* Sub tropis arborum & ædificiorum oſtenditur in ſacris erectio ac deſtructio rerum. Exod. 1. 20. *Quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificavit eis domos*: ideſt, Dominus eis conceſſit in filijs familiæ ſucceſſionem. Deuter. 25. 9. *Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris ſui.* Pſalm. 43. 3. *Manus tua gentes diſperdidit & plantaſti eos.* Idem 79. 9. Iſai. 5. 2. *Plantavit eam electam.* Ierem. 2. 21. & Ezechiel. 17. 8. 10. 22. & 23. Pro deſtructione evulſio ſæpe ſignatur in Scriptura. Iob, 19. 10. *Quaſi evulſa arbori abſtulit ſpetiem meam.* 3. Reg. 14. 15. *Evellet Iſrael de terra ſua.* Ierem. 12. 14. *Domum Iuda evellam*: Sæpe idem apud eundem. Vigilanter apud Danielem 4. 11. de Nabucho: *Succidite arborem, & practidite ramos eius, excutite folia eius, diſpergite fructus eius: verumtamen germen radicum eius in terra ſinite.* Quare cùm propè occupantes, evellantur, dato tempore malorum emendationi, ut è radice amara faciant fructus pœnitentiæ; cœleſtis agricola fruſtrato plantationis propoſito, dicit: *Lavavi: ecce quos ædificavi, ego deſtruo, & quos plantavi ego evello.* Apparuit gratia, apparet etiam juſtitia; quia *tempus plantandi & tempus evellendi quod plantatum eſt.*

Eraſm. Accerſiens plantationis & excuſſionis

Homines quaſi arbores

Ierem 45. à 1

Expoſitio 2.

8 Sub arborum metaphora ſignantur homines, qui mobiles arbores. *Matt.* 8. 24. *Heteroſis.* Iſai. 17. 10 fuſè enimus, *Tom.* 4. *T.* 6. *n.* 9. & *T.* 7. *D.* 4. *n.* 3. *Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur: tam enim ſeruris ad exciſem arborum poſtractum pro concreto, ſive pro materia agentis actione tunc que plantatio ſignat furcellum, fruticem, plantam. Omnis plantatio* (hoc eſt, *Arbor*) *quam non plantavit Pater meus cæleſtis, eradicabitur.* Eccli. 24. 18. *Plantatio roſæ in Iericho.* Iſai. 61. 3. *Plantatio Domini ad glorificandum.* Quo patet plantatio pro planta. Apollon. Rhod. *Argonautic.* 2. *v.* 1005. *Neque ulla alia plantatio fructui auxit.* Quum ex rem plantare plantationem, nihil aliud indicat, quàm ſerere plantam, ut coaleſcat, & fructum ingerat. *Plantaſti eos & radicem miſerunt*: etenim ſine radice; eſſet plantatio, verum ſine plantatione, quippe telluris inutile pondus, quandiu ſine radice prorſum coaleſcit fructus. Hac de cauſa dum Vates Evangelicus ſignat plantatam plantationem; addit *Fidelem*, nimirum, ſtirpem fructiferam, fœcundam, uberem, generosam; quæ ſpem non fallat in uſum plantantis, & mercedem ſtudioſi laboris. Sed quid. Quæ fidelis, electa, fructifera, & amena; propter peccata, quaſi eſſe aſida. *Plantabis plantationem fidelem, & (pro ſed) germen alienum ſeminabis. In die plantationis tuæ labrufca: & manè ſemen tuum florebit: ablata eſt meſſis in die hereditatis, & dolebit graviter.* Ibid. An quia meritetur opus olivæ, & arva non afferent fructum? Quia ficus non florebit, nec eſſe germen in vineis? Nullo modo. *Manè* (ideſt, properè ac tempeſtivè) *ſemen tuum florebit.* An quia ſeminarunt multum, & intulerunt parum? Neutiquam. Plantatio fidelis fuit, labori reſpondens & ſpei: unde ergo dolor gravis, & adinſtar labruſcæ radix amaritudinis? Quia plantationem non ſibi, ſed Aſſyrijs plantaverunt, & germen alienis ſeminarunt. Qui mercedes congregavit, in ſaccum pertuſum miſit. *Regionem veſtram coram vobis alieni devorant.* Iſai. 1. 7. *Inimici eius locupletati ſunt.* Thren. 1. 5. & *v.* 10. *Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia eius*: unde populus gemens; quippe percipiendis ab eo gaudebat hoſtis: & in id quod ſibi ſolummodò ſeminarunt, in vanum laboraverunt. Summa enim amaritudo laborare otioſo: quid infeſtè Homer. 1. *Odyſſ. v.* 159. *His cura cithara & cantus: alienum cibum impune abſumant.* Virgil. 1. *Eclog.* à *v.* 71. & 9. à *v.* 2.

Et pro Sed

Miné pro Propeté.

Prop ter ar gu tos, fructus laboris à me non inimicis.

Impius hæc tam culta novalia miles habebit?
Barbarus has ſegetes? En quæis conſevimus agros.
O Lycida! Vivi pervenimus, advena noſtri
(Quod numquam veriti ſumus) ut poſſeſſor agelli
Diceret: Hæc mea ſunt: veteres migrate coloni.

Homer.

Virgil.

Nunc victi triſtes, quoniam ſors omnia verſat;
Hos illi (quod nec benè vertat) mittimus hædos.

Thren. 5. 4

Lamentatur Ieremias. *Aquam noſtram* (ait) *pecunia bibimus: ligna noſtra pretio comparavimus.* Amarum emere aquam: dirius, quam habebant propriam. Hinc Ezechias obturavit capita fontium, ne venientes Aſſyrij in aquis quæ ad civitatem, invenirent refrigerium. 2. *Paralyp.* 32. 4. Quare cùm meſsis eſſet illorum laboris, doluit graviter, quòd auferretur in die hæreditatis. Non defecit ex arboribus congruus naturalis quotannis fructus: diciturque fruticum copia curveſcentium ſterilitas; quoniam hoſtibus arborum tota fœcunditas. *Seminaverunt triticum & ſpinas meſſuerunt.* Ierem. 12. 13. etenim propter fruges ob inimicis captas, nihil ſibi in dolorem meſſuerunt præter ſpinas. Minatum pridem in exleges, Deuter. 28. à v. 30. *Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam. Oues tuæ dentur inimicis tuis. Fructus terræ tuæ & omnes labores tuos comedat populus, quem ignoras*, &c. Hæc enim plantatio, ſed ſine plantatione; quippequàm ſine uſufructu quaſi non eſſet plantatio.

Ierem ubi ſup.
Non eſt plãtatio ſine uſufructu.

9 Plantatio enim ex plantatione exprimit in fructu durationem & firmitatem, 4. *Reg.* 19. 30. & Iſai. 37. 31. *Quodcumque de domo Iuda mittet radicem deorſum, & faciet fructum furſum*: ſiquidem fructeta dabunt pomorum uſum, haud in hoſtium, ſed in poſſeſſorum commodum. *Non laborabunt fruſtra.* Ibid. 65. 23. Qua de cauſa ſub præfata metaphora de Iſraëlitis diſperſis, ſed congregandis Dominus dicit ſemel & iterum: *Ædificabo eos & non deſtruam: & plantabo eos, & non evellam.* Tempus fuit plantandi; & tempus, quod plantatum, evellendi. Modò in tranſplantatione non evellam, imò ſponſabo mihi in ſempiternum, quippequàm ex illo tunc non exauditum nomen idololatriæ in Iſraël. Videſis Galatin. *lib.* 4. *cap.* 23. Ex illa evulſione pulchriùs & ſplendidiùs Synagoga plantata, floruit ſicut oliva in Dei domo fructifera, quia illam perfecit cuius plantavit dextera. *Convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum ſcoriam tuam, & auferam omne ſtannum tuum. Poſt hæc vocaberis Civitas iuſti, Urbs fidelis.* Iſai. 1. à 25. Unde dicitur Sophon. 3. à 9. *Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, & ſerviant ei humero uno. In die illa non confunderis ſuper cunctis adinventionibus tuis, quibus prævaricata es in me. Reliquiæ Iſraël non facient iniquitatem.*

Ierem 24. 6. 42. 10. *Bebæoſis.*
Poſt reditum è Babylonia, inter Iudæos nõ fuit idololatria.

10 Sicut *evellam evulſione* firmitatem tranſmigrationis expreſsit (ut factum eſt, & ſuſtinuit totum regnum Iuda, populus & Principes eius, quod ex effectu etiam geminatione declaravit Duci Aſſyriorum Achior dicens: *Nuper reverſi ad Dominum Deum ſuum, ex diſperſione qua diſperſi erant, adunati ſunt*: q. d. Omninò diſperſi, qui ſub diſtinctis dominis longè à patria degebant captivi) ita in firmitatem revocationis dicit Dominus ubi dudùm: *Ædificabo & non deſtruam, plantabo & non evellam.* Permanebit Iuda & cives evulſi, & in regiones diſperſi, poſtliminiò in patria, quin detur exilium ultrà, unuſquiſque ſub vite & ſub ficu ſua, quia non erit qui exterreat. Non ſolùm non evellam plantata, ſed etiam ædificabo deſtructa; propoſitum aſſerente, affirmatione aſſerti cum negatione contrarij. *Habitabitur Ieruſalem rursùs in loco ſuo in Ieruſalem.* Zachar. 12. 6. At acta non ago: vide quæ diximus *Tom. 6. T. 2.* ad illud Ieremiæ 31. 4. *Ædificabo te, & ædificaveris.* Quod per Bebæoſim modò dicitur, ita ut ſit plantatio ſine evulſione; exprimitur etiam nominis & verbi geminatione, ſcilicèt. *Plantatione plantare*: quaſi in firmitatem radicem mittere, atque in officia, uti fructus, floridiſsimè ſtare. Conſtat cogitamem ex Idiotiſmo Hebræo. Ita ergo Pſalm. 79. 10. *Plantaſti plantatione & implevit terram.* Ideſt, ſtabilem plantaſti in fructus; quapropter Vulgat. *Plantaſti radices eius*: igitur ut arbor fructificet firma, radix eſt cauſa. Similiter v. 16. *Perfice eam, quam plantavit plantatione dextera tua. Plantatione* pro firmiter: alias, ut dicit Iſai. 40. 24. areſcet: *equidem neque plantatus, neque ſatus, neque radicatus in terra truncus*: ſine huiuſmodi conditionibus, quod plantatum non plantatum, actionique plantantis effectus additur plantationis; quia veritas plantationis ex firmitate radicis.

Ierem. 12. 17. Iudith. 5. 23. *Bebæoſis.*
Abſtractum verbi pro adverbio.

11 Siccine plantatio ex plantatione fidelis, quæ non evellenda; quippequàm fructu gratiſsima: uſurpatur enim geminatio pro ſuperlativo, uti vidimus alibi. *Morte morieris.* Geneſ. 2. 17. ſcilicèt, acerbiſsimè morieris: ſicut, feliciſsimè vivet; Ezech. 18. 9. *Vita vivet.* Iudith, quo dudùm, *Diſperſione diſperſi*: hoc eſt, fuſiſsimè. Ioann. 3. 29. *Gaudio gaudet*, pro ſupramodùm: 2. Reg. 13. 15. *Odio oderat, amore dilexerat*: putà, ſummè. 3. Reg. 9. 6. *Averſione averſi*: videlicet, protervìſsimè. Denique ex teſtimo-

Geminatio pro ſuperlativo.

ſtimonio præiacto, *Evellam evulſione*: q. d. ſtirpitùs. Ita apud Ezechiel. 17. 10. *Ut evelleret radicitùs.* Virgil. 1. *Georg.* v. 319.

——*Segetem à radicibus imis*
Sublimè expulſam eruerent.

Eodem ſenſu quo evulſio, in contrarium accipienda plantatio. Quapropter *plantatione plantare* dicit plantationem firmiſsimè atque pulcherrimè. Sic enim etiam Hellenicè, ut patet apud Ariſtophanem in *Nubes*, v. 2013. *Arborem ſtabilem firmitate.* Æſchyl. in *Prometh.* v. 1015. *In rupe firmitate firmiſsima.* Quod Eccli. 15. 3. bebæoſicè dicitur: *Firmabitur in illo & non flectetur.* At Hebraicè exprimi ſolet ſuperlativum per adiunctum voci genericæ caſum patrium ſingularem: tuncque vox communis habet non ſuam ſed adiecti ſignificationem; ut plurimis teſtimonijs aſtruxi hic *Tautol.* 1. *à n.* 17. v. g. *Vidi ſanguinum* pro amarulentis; *Vidi roboris*, pro robuſtiſsimis; *Filius gehennæ*, pro perditiſsimo; *Filius iniquitatis*, pro valdè iniquo, ac reprobo. Unde *Exod.* 4. 10. *Non ſum eloquens*, vertit Vulgatus; ubi Hebr. *Non ſum vir labiorum.* Haud ſecùs aſtuunt Verſiones præſentis pleonaſmi. *Plantavis plantationem fidelem.* Maluend. *Plantationes fidelium, ſeu fidelitatum.* Hebr. *Plantabis plantas iucunditatum.* Alij, *pulchritudinum*: alij, *amœnitatum.* Hoc eſt, uberrimas, iucundiſsimas, amœniſsimas, & pulcherrimas: haud *Spuria vitulamina* (uti dicitur, *Sapient.* 4. 3.) quæ *non dabunt radices altas, nec ſtabile firmamentum collocabunt: etſi in ramis in tempore germinaverint; infirmiter poſita à vento commovebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur: confringentur enim rami inconſummati, & fructus eorum inutiles, & ad nihilum apti*; ita ut domini, qui plantaverat, interſit evellere, quod plantatum eſt. Non ita quod plantatione plantatur; quippe magni propter commodum & amenitatem habetur. Quo ſtylo Geneſ. 2. 8. dicitur: *Plantaverat Dominus Deus paradiſum voluptatis*: ideſt, delitioſiſsimum; ſumpto abſtracto voluptatis, pro adiecto in ſupereminentiam & fructuum & plantationis.

Vox generalis, cui genitivus additur, eius ſequitur ſignificationem.
Iſai. ubi ſup.
Huiuſmodi caſus patrius pro ſuperlativo.
Expoſitio 3.

12 Alia cogito, in ampliorem plantationis plantatæ interpretationem: etenim cùm plantatio ſit actio agentis; in plantatione geminata plantatio, non de arboris intelligenda ſtatu, ſed de plantationis modo, atque plantantis ſtudio. Favet acumini Ieremias, 31. 5. *Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes.* Dum munus operantis indicatur in opere; ſignatur in ſtudio muneris peritia operantis. Quare dum *plantantes* utpotè ſuppoſitum in plantationibus exprimitur, ſolicitudo & ſcientia in exercitio notatur: q. d. Induſtrij ac periti agricolæ vineas plantabunt in montibus Samariæ. Ita præ ſe fertur miniſterium in miniſtrando, quod ſimiliter in alijs argumentis invenitur in Sacra pagina. Vidimus hic *Tantolog.* 7. & 8. ad illud *Scrutantes ſcrutinio. & Circundantes circundederunt.* Videbimus *Tom. ſeq. Tautol.* 5. ad illud: *Adoratores adorabunt*, & *T.* 8. ad illud: *Paſtores paſcent & Cuſtodes cuſtodiebant.* Exprimitur Cantic. 7. 1. *Monilia quæ fabricata ſunt manu artificis*: Ideſt, eximij aurificis & egregij. *Primarij, nutritoris & promotoris artis: opus manuum firmitatis, certitudinis & ſtabilitatis.* Exod. 31. 3. Eligitur in opus Sanctuarij Beſeleel, qui impletus ſpiritu Dei, ſapientia, intelligentia & ſcientia in omni opere, *ad excogitandum quicquid fabrifieri poteſt.* Hebr. *Ad imaginandum imaginationes.* Maluend. *Ad excogitandum res induſtriæ inventas. Aromatibus pigmentorum arte.* 2. Paralip. 16. 14. Hebr. *Conditis in conditura facturæ.* Uſus apud Profanos ſæpiculè. Homer. 9. *Odiſ.* v. 108. *Plantant manibus plantam*: nimirùm, induſtriè ac arte. Theocrit. *Edyl.* 15. v. 81. *Quales pictores tam exactas picturas pinxerunt!* Multoties phraſis apud Plaut. *Trucul.* Act. 1. ſcen. 2. v. 47. *Arationes arari.* In *Captiv.* 1. 2. v. 16. *Rari rurant homines.* Ibid. 2. 1. v. 24. *Arbitri dicta arbitrari queant.* In *Bacchid.* 1. 1. v. 64. *Obſonatum ſit opulentum obſonium.* Ita ergo pro peritia agentis fit etiam geminatio plantationis, quaſi ars & cognitio plantantis germen, ſit in fructum ſpectabilem, durationemque fructus, uti intelligentis opus. Senec. *Epiſt.* 123. *Cryſtallina & murrhina cælata magnorum artificum manu. Manus doctas* vocat Ovid. 2. *Amor.* Eleg. 4. v. 28. ſumptum ex Orpheo in *Argonautic.* v. 319. *Omnia manu doctà commiscens.* Demùm Virgil. 12. *Æneid.* v. 210. accinit:

Olim arbos, nunc artificis manus ære decoro
Incluſit, Patribuſque dedit geſtare Latinis.

Pro actione plantationis ſufficitur manus artificis: qui cùm in vinea tranſplantationis Iſraël eſſe Deus, & opus manuum firmitatis & certitudinis; felicitas plantationis dimanat à ſcientia & induſtria plantantis, qui plantatione plantationem ſevit; ut ipſa actione

Ierem. 31. 5.
Geminatio pro modo actionis, ſeu induſtria & arte agentis Maluend.
Senec.
Virgil.

Expositio 4.

ne germina in fructum servaret: nedum fructum quæ plantata, pravè negabat, compelleretur evellere, quo plantatum erat. Non enim ullam haberet saltem in specimen propaginem, nisi Dominus Sabahot reliquiret illis semen. Patet ergo quòd ubi signatur *Plantator* in opere plantationis, non opus innuitur sed studium plantantis.

Plantationes 3 re spirit.

13 Sub arboris metaphora, quasi radicis germina, intelliguntur filij. Psalm. 127. 3. *Filij tui sicut novellæ olivarum.* 143. 12. *Filij sicut novellæ plantationes.* Daniel. 11. 7. *Stabit de germine radicum eius plantatio*: & Ierem. 31. 22. *Creavit Dominus novum super terram.* Septuag. *Plantationem novam.* Arbitror arbores dici plantationes physicè, propter virtutis fœcunditatem, quippe unaquæque ad similè habet a principio semen: *Genes.* 1. 12. *Semen iuxta genus suum: lignumque faciens fructum, & habens unumquodque fementem secundum speciem suam.* Allegoricè propter homines, arbores ambulantes, qui peccatum portant originale à vitiositate radicis: igitur sicut quilibet germen ex arbore generationis Adami; ita quilibet plantatio; ut sicut ille prodijt, procedat germen ex illo, originis maculatum è radice peccato: igitur Adam, ut inquit Augustin. *Enchirid. cap. 26. Stirpem suam, quam peccando in se, tamquàm in radice vitiaverat, pœnæ mortis & damnationis obstrinxit: ut quicquid prolis ex illo & simul damnata, per quam peccaverat coniuge, per carnalem concupiscentiam (in qua inobedientiæ pœna similis retributa est) nasceretur; traheret originale peccatum.* Dixi de huiusmodi propagationis symbolo, in arbore, cui nomen *Radix*, Tom. 4. *Tautolog. 6.* à n. 11. Sedulius *lib. 2. v. 4.*

Symbolum peccati originalis.

Augustin.

Nec solus meritam præsumptor senserat iram,
Mortali sub lege iacens; sed prorsus ab ipso
Humanum simul omne genus. Heu noxia coniux!

Sedul.

14 Si generatio expressa per plantationem plantatam; mors utique per plantationem evulsam. Unde dum accedit mors, tempus utique evellendi quod plantatum est: verùm etiam tunc dicitur arboris plantatio, quia futura resurrectione etenim in terra elati deponuntur, donec immortalitatis calore foveantur. Hinc immortalitatem secum habebant radices. *Ossa nostra quasi herba germinabunt.* Isai. 66. 14. Maluend. *Ossa vestra sicut progerminatio efflorescent.* Hinc Christus sepultus in horto (*Ioann.* 19. 42.) quia statim post triduum resurrectio, qua gloriosè ut lilium germinans refloruit caro. De Manasse dicitur, 4. *Reg.* 21. 18. *Sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza.* Idem v. 26. de filio eius Ammone. Usus frequens, cadavera ornari floribus, sub cuius methaphora, dicit Ieremias: *Date florem Moab.* Inter Ethnicos frequentior. Argumentum latè probat Iust. Lips. in 1. *Annal Tacit.* cap. 14. Rosin. 5. *Antiq. Rom.* à cap. 39. & Dempster hic nos etiam egimus fusè, *Tom. 2. T. 7. à n. 5.* Meminit Hieronym. *Epist. 26. Super tumulos spargunt violas, rosas, lilia, floresque purpureos; & dolores pectoris his officijs consolantur.* Clemens Alexand. 2. *Stromat.* cap. 8. *Securitatis signum est corona, quarè ea mortuos coronant.* Vid. Cicer. d. *Legib.* lib. 2. & Plin. *lib. 21. cap. 3. Floribus ornarunt tumulum* Iunij Bruti: inquit Alicarnas. *lib. 5. n. 35.* & *lib. 11. n. 27.* de Virginiæ cadavere, subdit: *Exiliebant enim ex ædibus mulieres & virgines deflentes hunc casum: floresque & coronas adversus lectulum iniicientes.* Virgil. 6. *Æneid.* v. 883. & Iuvenal. *Satyr. 7. v. 208.*

Ex. scilo 5.

Caro Christi resurgendo refloruit.

Ioa. 19. 42.

Ierm. 48 9

Cadavera floribus ornata.

Hieronym

Clem. Alexandr.

Halicarn.

Virgil.

Iuvenal.

Manibus date lilia plenis:
Purpureos spargam flores, animamque nepotis
His saltem accumulem donis.
Spirantesque crocos, & in urna perpetuum ver.

Adi Passerat. ad illud Propert. *lib. 1. Eleg. 17. v. 23. Teneræ ponerent ossa rosa.* Pindar. in *Nemeis*, Od. 4. v. 10. de sepulchro patris Herculis: *Conspergant floribus.* Etiam usitatum inter Christicolas. *Si virgo obierit* (ait Paladius in *Lausiac.* cap. 39.) *reliquæ virgines, cùm eam ad sepulturam concinnaverint; efferunt, & eam ponunt ad ripam fluminis: trajicientes autem fratres, cum palmis & ramis oliva in suis monumentis sepeliunt.* Prudent. *Cathemer.* Hymn. 10. v. 1589. accinit.

Palad.

Prudent.

Nos tecta fovebimus ossa
Violis & fronde frequenti.

15 Hoccine totum in portentum futuri, nactâ corporum immortalitate; quippe è sepulchris homines florebunt in perpetuas æternitates. Modò intelliges contextus seriem: igitur cuiusvis potest pungere cogitationem; cur Salomon dicat: *Tempus de-*

Vers. 3.

struendi & tempus ædificandi: cùm prius sit ædificare, quàm destruere, sicut prius plantare, quam evellere, prius nasci, quam mori: Si non potest destrui, nisi quod edificatum; præposita ædificij destructione, ante erectionem ædificij, erit destructio & non erit: destructio, quia supponitur: non destructio, quia suppositum sine ædificio negatur. *Regeneratio signatur*: inquit Olympiodorus hic. Et Sa in *Notation.* apponit: *Forte resurrectionem intelligit.* Status hominum signatur, quòs primum nasci, post mori: primum plantari, postmodum evelli: primum ædificari, moxque destrui. At cùm resurrectio destructionem supponat carnis, quippe resurrectio ex mortuis, uti diximus hic *Tautolog.* 2. à n. 11. primum connotat destrui, quam reædificari: sicut in naturalem existentiam, ante mortem in fabricam signat vitam. Primò factus est homo in animam viventem: Non prius quod spiritale, sed quod animale. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Quod seminas non vivificatur, nisi priùs moriatur. Sic resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, dum per mortem corpus destruitur: sut post destructionem ædificium immortalitate reparetur. Hoc intuitu adiustar germinum sepeliuntur cadavera, ut in illis floresceat corporum gloria. Dicit, nesciens quid diceret Persius, *Satyr. 1. v. 52.*

Olympiod Sa

Cur resurrectio signatur in germine

——Nunc non cinis ille felix?
——Nunc non è manibus illis
Nunc non è tumulo, fortunataque favilla,
Nascentur violæ?

Persius.

16 Occurrit ex huiusmodi situ curiosa quæstio. An scilicet inter Hebræos esset spes resurgendi ut Phœnices, vel ut flores? Nimirum in funeris pompa an humarentur, vel cremarentur cadavera? Tacitus 5. *Histor.* cap. 5. de illis dicit: *Corpora condere, quam cremare e more Ægyptio.* Idem apud Peiscos Romanos: *Cremare non fuit veteris instituti; terra condebantur* (ait Plin. 7. *cap. 54.*) *at postquàm longinquis bellis obrutos eruì cognovere; tunc institutum: & tamen multæ familiæ priscos servavere ritus; sicut in Coratia, nemo ante Syllam Dictatorem crematus: idque voluisse veritum Taltonem, erato C. Marij cadavere. Sepultus intelligitur, quoquo modo conditus, humatus verò, humo contectus.* Numa uri vetuit. Idem *lib. 14. cap. 12.* & Plutarch. in eo. Cicer. 2. de *Legib.* Alex. ab Alex. *lib. 2. cap. 3.* & Senec. *Epist. 13.* Constat ex sacra pagina terræ mandari, & nequaquam igne absumi, ac in cineres redigi; ex spelunca duplici primoribus Patriarchis, ac eius uxoribus: at non exprimitur an cadavera, vel solummodò ossa post ignem sepulchro illata. De Ioram Rege Iuda, & Iosaphat filio, dicimus, 2. Paralip. 21. 19. *Mortuus est infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundam morem combustionis exequias, sicut fecerat maioribus eius.* Quasi novum indicatur, quod modus combustionis haudquaquàm in eius funere servaretur: modusque indicatur in exequijs Asa ibid. 16. 14. *Sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in civitate David: posueruntque eum super lectum suum, plenum aromatibus & unguentis meretricijs* (selectis ac pretiosioribus) *quæ erant pigmentariorum arte confecta; & combusserunt eum ambitiosa* (prodigalitate) *nimia.* In funeribus Regum combustionis morem fuisse, indicat Ieremias, 34. 5. prædicens Sedeciæ: *Non morieris in gladio, sed in pace morieris, & secundum combustiones patrum tuorum Regum, sic comburent te.* Hieronymus Magius 9. 2. *Var. lect.* seu *Miscellaneor.* cap. 11. conciliare contendit aversantes auctoritates, eiusque cogitationem sequuntur Sanctius, Alapid. Castro & Maldonat. in cit. loc. *Ierem.* astruens combustionem intelligendam esse de aromatibus iuxta cadaver, haudquaquam de cadavere cum aromatibus. Ita R. Kimhi ibid. subdit: *Comburent te*: scilicet *ut comburebantur super lectis Regum aromata, & unguenta aromatibus mista: nostrique Rabbini declarant has res super ipsis fuisse exustas, scilicet, lectos, vestimenta, aliaque utensilia.* De funere Asa addit: *Combusserunt super ipso aromata in cinere bona, eamque cinerem super eum sparserunt, & præter aromata supellectilia.* Quod quidem nulli concessum, qui ex profapia regia non esset, uti observat R. Isaac Abarvanell. in 15. lib. 1. *Reg.* Astruì quit ex lectione varia. *Simil ter ustiones odorum comburent populares tibi. Sic adolebunt tibi.* Nonnulli apud Maluend. hic. Et contextu in funere Asa constare videtur: etenim dicitur, *Sepelierunt eum in sepulchro suo, quod foderat sibi.* Sepulchrum fodere, est humari, non combustì. *In sepulchro meo: quod fodi mihi, sepelies me.* Idem *Tob. 8. 11. Psalm. 93. 13.* & *Ierem. 18. 20.* Sepeliri enim propriè est terræ mandari cadaver, quasi humo consepiri: ossa verò ab igne extracta non dicuntur sepeliri, sed collocari: ideo legebantur a rogo, ut sine fastidio etiam tractarentur manu,

An Hebræorum humarentur, uti cremarentur cadavera?

2. Paralyp. 16. 14.

Ierem. 34. 5.

R. Khim.

ut

ut indicat Homer. 23. *Iliad.* Eurip. & Sophocl. Virgil. & Tibull. quos videris *Tom.* 2. cit
Hinc exprimitur, *Sepelirem eum*, non ossa ut dicitur de ossibus Saul ac filiorum, 1. Reg.
31. 13. Quinimò dum in textu dicitur *Super*, intelligendum est *Iuxta*; ut multis roboravi testimonijs *Tom.* 1. *T.* 1. *n.* 5. & *Tom.* 2. *T.* 11. *n.* 16. Quapropter dum aromata dicuntur usta super cadaver, intelligendum iuxta cadaver. & in obsequium fato functi, & in gratiam iustis assistentium, ne gravarentur cadavere.

Super pro Iuxta.

17 Quia ex Sacris litteris ac Interpretibus infertur, sententia humationis cadaverum confirmatur: haud quia dixerit Tacitus vel non dixerit (ut contendit conciliare Magius) cum tot mendacia in Hebræos congesserit ibidem, iuxta audita, vel cogitata malignè, referens studia phantasiæ in oblectamen plaudentis. Quid ergo ignota critice genio malitioso faceret; qui erga cognita Romana vafre cuncta & reticenter & retorte: Inter Ethnicos, sed tantum Principes (quia è plebe cadavera etiam tumulabantur, ut commune Indæis) usitatum peregrinis pretiosisque aromatibus corpora exuri, & simul cum illis dives suppelex, servi, ancillæ & apud Barbaras nationes etiam uxores, de quo alibi egi. Homer. loc. cit. plura refer, & ibid. Eustachius & Spondanus, quo constat de Græcorum ritu. Sueton. in *Cæsar.* cap. 84. *Funere* (inquit) *indicto, rogus extructus est in Martio campo, & pro Rostris aurata ædes ad similitudinem templi Veneris Genitricis collocata: intraque lectus eburneus, auro & purpura stratus, & ad caput tropæum, cum veste in qua fuerat occisus. Præferentibus munera, quia suffecturus dies non videbatur; præceptum est; ut omisso ordine, quibus quisque vellet itineribus urbis, portaret in campum* : : . *Funus celebrabant, matrona etiam pleræque iniecere flammæ ornamenta sua, quæ gerebant, & liberorum bullas atque prætextas: præcipuoque ludæi, qui etiam noctibus continuis busum frequentarunt.* Plutarch. in *Silla*, ait: *Monumentum in campo Martio est. Ferunt, tantam à mulieribus aromatum vim Sillæ ingestam; ut præter ea quæ in ducentis quinquaginta feretris illata sunt, iustæ magnitudinis imago Sillæ efficta sit, atque lictoris ex thure pretioso & cinnamomo.* De Catone Uticensi in funere fratris, subdit: *Consistentibus sumptum sepulturæ, & adoramentorum, vestiumque pretiosarum unà crematarum impendia.* Plin. lib. 12. cap. 18. *Periti rerum asseverant* (inquit) *non ferre tantum annuo fœtu Arabiam, quantum Nero Princeps novissimo Poppææ suæ die concremavit. Beatam illam fecit hominum etiam in morte luxuria, quæ Dijs intellexerat genita, adhibens urendis defunctis.* Vid. Dalecamp. hic, Apulei. 1. *Apolog.* Herodian. lib. 4. in Iustis Severi, Herodot. *lib.* 5. *n.* 22. de Mellisa uxore Periandri dicit, post fatum apparuisse, locutamque: *Nihil sibi prodesse vestes cum quibus sepulta fuit, utpote non crematas. Itaque statim Periander per præconem edixit, ut omnes Corinthiæ mulieres ad Iunonis templum prodirent: eo tanquàm ad diem festum quam ornatissimè potent, quum issent mulieres illæ; depositis clàm satellitibus, eas omnes sine discrimine exuit, atque eas vestes ad foveam comportatas, Mellisam precando, cremavit.* Tacit. 3. *Annal.* cap. 2. de Germanici reliquijs infit: *Tribunorum Centurionumque humeris cineres portabantur, precedebant incompta signa, versi fasces, atque ubi coloniæ transgrederentur, trabeata plebes, trabeati equites pro opibus loci, vestem, odores, aliaque funerum solemnia crem abant.* De capite Pompeij Cæsari allato ait Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1. n. 10. *Ut enim id Cæsar aspexit, oblitus hostis, Soteri vultum induit: caputque plurimis & pretiosissimis unguentis & odoribus cremandum curavit.* Idem Dion. lib. 43. Appian. de *Bell. civil.* lib. 2. & Plutarch. in *Cæsar.*

Cremari cũ aromatibus apud Græcos & Romanos.
Sueton.
Luxus pyrarum.
Plutarch.
Plin.
Herodot.
Tacit.
Valer. Maxim.

18 Apud Poëtas frequentior memoria. Aliqua prompsi loc. cit. Videsis. Iuvenal. 4 *Satyr.* v. 108. *Amomo, quantum duo funera.* Martial. 11. Epigr. 55.

Unguenta & Casias & olentem funera myrrham,
Thuraque de medio semicremata rogo.

Martial.

Statius 2. *Silvar.* 1. à v. 156. & 5. à v. 80. lib. 3. *Silv.* 3. à v. 33.

——Quid ego exequias & prodiga flammis
Dona loquar, mœstoque ardentia funera luxu?
Quòd tibi purpureo tristis thorus aggere crevit.
Quòd Cilicum flores, quòd munera graminis Indi
Quòd Arabes, Pharijque (palàm est, vidique) liquores
Arsuram lavere comam.
Ignis odoriferos exhausit flamma Sabæos
Et Cilicum messes, Pharijæque exempta volucri
Cinnama, & Assyrio manantes gramine succos

Stat.

——Tu largus Eoa
Germina tu messes, Ciliciumque Arabumque superbas,
Merge rogis: ferat ignis opes hæredis, & alto
Aggere missuri nitido pia nubila cœlo.
Stipentur cineres. Nos non arsura feremus
Munera?

Selecta leges apud Passeratium in illud Propertij 4. *Eleg.* 7. v. 32. *Cum nardo flamma non oluere meæ.* Hosce sanè ritus celebres in Oriente & Occidente, ridebant Septentrionales. Unde Tacit. de *Morib. German.* cap. 25. dicit: *Funerum nulla ambitio: id solum observatur, ut corpora clarorum virorum certis lignis crementur. Struem rogi nec vestibus nec odoribus cumulant: sua cuique arma quorumdam igni & equus adijcitur.* Adi, si plura desiderantur, Cœl. Rhodigin. 17. *Antiq. lect.* à cap. 19. Kirchman. de *Rom. funer.* lib. 3. cap. 5. & Claud. Guichard. *lib.* 1. à cap. 1. & 2. a cap. 2. Hieron. Magium, d. lib. 1. cap. 13. Alex. ab Alex. *lib.* 3. *cap.* 7. & Plin. *lib.* 5. *Epist.* 16. ubi: *Quod in vestes, margaritas, gemmas erat erogaturus, hoc in thura & unguenta & odores impenderetur.*

Secus apud Germanos. Tacit.

19 Patet ergo luxus & usus. Aromatum inter Hebræos constat ex Ioann. 19. 40. *Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligaverunt eum linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire.* Ex huiusmodi ritu non comburi convincitur; sed non arguitur propriè humari, idest mandari humo, ut ab illa absumatur corpus: dumtaxat condiri cum aromatibus collocabatur in sepulchro, ut per species aromaticas prætervaretur a corruptione. Quapropter arbitror inter Hebræos corpora terrà condi, unde legimus *Sepulchra vulgi*, 4. Reg. 23. 6. *Gentiem mortuorum.* Iob, 21. 32. *Congeriem sepulchri Iudæorum.* 2. Mach. 9. 4. collocari verò cum aromatibus in monumento, dumtaxat erat in republica primarum: sic enim intelligendum est, *Sicut mos est Iudæis sepelire*, primarios scilicet viros. Ita igitur vel sic vel sic Hebræorum cunctorum teretæ credebantur cadavera: at nihil obstat, ut propter aliquod inconveniens virandum (ut in cadaveribus Saulis & filiorum, quæ diu tabe affecta, & lorami, quod putredine maligna) ne officerent gravitate odoris, nudarentur carnibus beneficio ignis; ut possint transferri ossa, vel iteri sine incomodo iusta. Quinimò cum lex aliqua non esset contra; licitum erat cadavera comburere, ut igne purgata in urna sepulchri possent mundiùs collocari. Unde ni fallor, ut sonat, debet intelligi combustio Asa & Sedeciæ. Quorsùm cogitanda metaphorica locutio, dum perspicuè dicitur: *Secundum combustiones patrum tuorum comburent te.* Maluend. in *Expos.* suffragatur. *In rogo, quem admodum patres tuos, comburent te.* Idem in iustis Asa. *Aromatibus & unguentis combusserunt eum.* Quid clarius: Ab illo cœpisse corpora cum speciebus aromaticis imponi busto, videtur: igitur ni inter nobiliores inolevisset ritus, ultimo ex regibus non diceretur: *Secundum combustiones patrum tuorum comburent te.* Ita illotunc Regum celebrabantur exequiæ pro pristino ritu veterum è pyra legebantur ossa (& si lino ambesto involutum corpus, etiam cineres) & solemniter denùò aromatizata collocabantur in urna. Imò iuxta illud Ierem. 31. 40. ubi extensio Ierusalem signatur *usque Goatha* (nonnulli intelligunt *Golgotha*) *& omnem vallem cadaverum & cineris, & universam regionem mortis*; videtur inter illos cadavera & humari & comburi. Sat de dubio incidente. Non ergo est necessaria conciliario (ut contendit Magius) sacræ venerandæ auctoritatis & testimonij nasuti cavillatoris; qui mordax utrumque loquitur, quicquid lætæ imaginationi etiam per umbram objicitur. Modò in contextum Tautologiæ.

Inter Hebræos nobiles sepeliebantur cum aromatibus.
Rogi etiam ea illis exburebantur.

20 *Tempus plantandi & tempus evellendi quod plantatum est.* Mariana hic.

Pace horti & vites plantantur, bella revelluntur.

Marian.

Caietanus dividit sententias à Salomone prolatas, quatenus illarum argumentum versetur circa bonum naturale, delectabile, utile & civile. Hieronym. comprendit in illarum expositione totum argumentum Tautologiæ antecedentis de expulsione filiorum Israël à terra, in qua Deus illos felicissimè plantaverat. *Hebræi, omne Hoc* (ait) *quod de contrarietate temporum scriptum est, super Israël intelligunt*: : . *Tempus fuit generandi & plantandi Israël: tempus moriendi & ducendi in captivitatem. Tempus occidendi eos in Ægypto, & tempus de Ægypto liberandi. Tempus destruendi templi sub Nabuchodonosor, tempus ædificandi sub Dario. Tempus flendi & plangendi eversionem Urbis, & tempus ridendi atque lætandi sub Zorobabel. Tempus dispergendi Israël, & tempus in unum congregandi. Tempus quasi cingulum & baltheum circumdandi Deo populum Iudæo-*

Expositio 6.
Hieronym

deorum, & tempus dandi eos in Babylonicam captivitatem & ibi computrescere trans Euphratem. Tempus quærendi illos & servandi, & tempus parandi illos & profitendi. Tempus scindendi Israël, & tempus iterum consuendi. Tempus tacendi triumphatas nunc in captivitate Romana; & tempus loquendi eos tunc, quando etiam in hostili terra, Dei consolatione & alloquio non carebant. Tempus dilectionis, qua eos sub Patribus ante dilexit; & tempus odii, quando in Christum intulerunt manus. Tempus præmij, eodo non agentibus ais pœnitentiam: & tempus pacis in futuro; quando intrante plenitudine Gentium, omnis Israël salvus erit. Sanè ingenios. cuncta, sed non nostrum colligere universa.

Expositio 7.

21 *Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.* Modus plantandi constat ex cura ac vigili sollicitudine, favore nimio Numinis tot prodigijs & portentis: igitur non fecit taliter omni nationi. Modus evellendi, in eorum exterminio & dispersione, quæ voce geminata ostenditur evulsionis, & dispersionis dispersæ, ut vidimus num. 10. ex Jeremia & Judith. Non solùm in Ninive & Babylonem dispersi, penitus à patria evulsi, sed illis in regionibus ad fœcitatem & consolationem, *nec unus in unos*, ut ait Senec. in *Tyest.* v. 311. Homeras vivide Hellenismo, 15. *Odyss.* v. 406. *Illic duæ Civitates: divisim ipsis omnia diversa.* Ierem. 13. 14. *Dispergam eos, virum à fratre suo, & patres & filios pariter dicit Dominus; neque miserebor, ut non disperdam eos.* Ita 2 Reg. 11. 11. describitur pallantium turba per dispersionem. *Dispersi sunt ita, ut non relinquerentur in eis duo pariter.* Non fœcus accidit Israëlitis, ut resipiscerent ab idolis: at qui dispersit Israël congregavit eos, & in terra propriâ plantavit suis legibus Synagogam, quousque tempus adveniret evellendi plantationem per gentiam, ut in perpetuum ædificaret Ecclesiam: igitur sub humeris Alcidis, ut umbra futurorum, tota machina cœli, donec redderetur Atlanti, & vetus testamentum aboleretur per novum. *Tempus fuit gentilis populi dispergendi, & tempus rursus in Ecclesiam congregandi.* Hieronym. quò supr. ut salvarentur omnes gentes aquâ baptismi, dum unus tantùm sanabatur in piscina Bethaidæ. *Hæc curationis virtus* (dicit Cyrillus lib. 2. in *Ioann.* cap. 125.) *in uno terminabatur homine; quod signum erat, utilitatem legis in solo Iudæorum genere terminatam.* Hinc priùs evellendum quod plantatum est: equidem ni evanescceret Synagoga, erigi non valebat Ecclesia. Elucet Sole clarior in utriusque collatione intuitus adversæ positionis sententiæ, uti posuimus & exposuimus, *num.* 15. De Synagoga dicitur: *Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.* Cur igitur de Gentilitate non dicitur, ut formaret ut in Ecclesiam, nisi e contrà nimium *Tempus destruendi & tempus ædificandi?* illa finienda erat, hæc ædificanda; sed sine macula ac ruga, uti cœlestis sponsa, venuste formanda ex nigra: prævisque signatur destructio, quàm tantæ molis perennis ædificatio; quoniam antequam per suspiciendam fidem formaretur in Ecclesiam, universam per orbem destructura idolatriam. Relinquuntur qui oderant, eliguntur qui amaturi erant. Exigendum e Synagogæ ruinis palatium augustum Gentilitatis: & ut emineret in Ecclesiam singularis & cœlestis pulchritudo, expellenda dumtaxat superstitionum nigredo. Synagoga evellitur liveratefœcus in proximum, ædificatur Ecclesia è Gentilitate, quæ dilexit multum. Illa quæ plantata, evulsa: hæc destructione ædificata: igitur venit tempus Synagogam occidendi vulnere ingratitudinis, & simul gratia tanantli ulcera Gentilitatis.

Expositio 8

Hieronym. *Synagoga evulsa, ut plantaretur Ecclesia.*

Palatium Gentilitatis è Synagogæ ruinis.

22 Politicè etiam, in insigne emolumentum Reipublicæ, testimonium sacrum valet exponi. *Tempus plantandi & tempus evellendi quod plantatum est*: equidem iuxta hominum mores, debent civiles mutari leges. *Omnes leges aut divinæ sunt, aut humanæ. Divinæ naturæ* (deest, iuxta naturali) *humanæ moribus constant*: ideoque hæ *discrepant, quoniam aliæ aliis gentibus placent.* Ita *Distinct.* 1. cap. 1. Ius naturale est æternum, quia lumen divinum super nos signatum: civile iuxta tempus & tempora: etenim cum pravitas non mutetur in melius, sed in aliud; in illud aliud non prævisum, necessariæ novæ leges. *Erit autem* (ibid. dicitur *Distinct.* 4. cap. 2.) *lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco temporique conveniens.* Aliàs, quod semel dictum; qualecumque sit, fixum & ratum; insolentis superbiæque stultitiæ perseverantia stimur ait Senec. 4. *Benef.* cap 38. Solus Deus qui cognoscit futura, potest legibus comprehendere comprehendenda: verùm cum incertæ sint providentiæ nostræ, circa præsentia extenduntur providentiæ, quæ iure pro loco & tempore utilissimè mutandæ, ut in exemplum fecit Dominus, qui legem veterem oblivioni sepeliendo tradidit, dum novam, inter homines versans, iuxta tempora constituit. Ira ergo legibus plantandi Synagogam tempus fuit, & tempus evellendi quod plantatum est.

Ius Can.

Leges mutandæ iuxta mores.

Ibid.

Expositio 9.

22 Occurrit ex abusu gratiæ summa morum in populo Christiano corruptela, nimirum flagitiosorum in asyla confugia, queis crimina frequentantur, quippequàm numquam hac evatione puniuntur. Principes olim in obsequium Numinis, sacras ædes non solùm innocentibus sed etiam criminosis perfugium inviolabile statuere. Cod. *De his qui ad Eccles. confug.* Sed quia ex huiusmodi indulgentia, crudeli misericordia, scelerum dimanant usquequàque patrocinia, gaudetque antiquus Draco, donum sanctitatum videre spelunca latronum; necessarium est evellere, quod pridem summâ reverentia & cultum plantatum est. igitur ita sceleribus proculcantur sacra loca, ut nulla sit nec interiùs neque exteriùs reverentia. Hinc *Ierusalem deposita est vehementer, non habens consolatorem, quia vidit gentes ingressas Sanctuarium suum, de quibus præceperas, ne introirent in Ecclesiam tuam.* Thren. 1. à 9. Virtutis omnis decor exit, dum fœcius in templo horret. Audi fabulam, ut quantam cogites irreverentiam. *Cum ædificavit Salomon domum Sanctuarij, plantavit in ea omnia genera fructuum ex auro, producebanturque fructus in tempore suo: etmusque ventus flaret in eos, destruebant: sicut dictum est in Psalm. 72. Contremiscet ut Libanus, fructus eius. Et de ipsis erat procuratio Sacerdotibus. Quando autem intraverunt Gentes in templum, sicca facta sunt arbores, scilicet, aureæ; sicut dictum est Nahum 1. Flos & germen Libani elanguit vel emarcuit.* Ita Rab. Assaia in *Talmud* tract. *Ioma*, quod etiam refert Galatin. lib. 4. *Arcan.* cap. 9. Profectò Salomon detraxit Adamo, qui ex orbe Lunæ huiusmodi arbores secum attulit, dum descendit in mundum: de quo in *Ephem.* 25. *Mart.* n. 3. Naniæ profectò, nisi in sensu allegorico: quinquoquidem desiunt aurei fructus virtutis, dum in templum ingrediuntur peccatores, ut grassentur securiùs ratione loci, plorante Nemesi, quippe in tirono sanctitatis, abominatio colitur desolationis. Totum dæmonis propositum, ut venerandæ proiecta, crescerent inter homines flagitia. Cuilibet scelerato in templo, dicere possimus, quod Isaias Sobnæ: *Quid tu hic aut quasi quis hic?* Euripid. in *Ion.* ut vidimus *num.* 1.

Rab Assi. *Arbores aureæ in templo Salomonis.*

Isai. 22. 16

Iniustos ad aram sedere non conveniebat, sed depelli:
Neque enim honestum est, attrectari Deos manu iniustâ.

Euripid.

23 Inter Ethnicos fuere asyla, sed nequaquàm in comitem criminum sed in effugium vexationis potentiorum. *Sepulchrum Thesæo media urbis regione, qua nunc gymnasium est conditum: idque servis atque omnibus inferioris sortis hominibus, qui vim potentiorum metuunt, asylum constitutum: quod Theseus patronus, & ad opem ferendam promptus fuisset, precationesque miserorum humaniter accepisset.* Hucusque Plutarch. in *Thesæo*. Plura alij refert Tacit. *lib.* 3. *à cap.* 61. in *Annal.* Pausan. cap. 36. & 86. Cicer. 3. in *Verr.* Iustin. lib. 28. & Diodor. Sicul. ex quo Hugo Grotius de *Iur. belli & pac.* 2. cap. 21. §. 5. num. 2. Cardin. de Luca, *lib.* 14. *Miscellan. Eccles.* p. 4. disc. 2. & late Masius, Serariusque in *Iosue*, 20. At asyla instituta in Græcia intuitu præfato innocentium protectionis. Unde primum Athenis institutum, ut Misericordiæ templum, propter Herculis nepotes, oppressos illorum infidijs, quos vexaverat avus. Succinit Statius, 12. *Thebaid.* à v. 481.

Sepulchrum Thesei asylum. Plutarch.

Ara Misericordiæ.

Urbe fuit media nulli concessa potentum
Ara Deum, mitis posuit Clementia sedem,
Et miseri fecere sacram, sine supplice numquàm.
Semper habet trepidos, semper lucus horret egenis;
Cœtibus, ignora tantum felicibus ara.
Fama est defensos acies post busta paterni
Numinis, Herculeos sedem fundasse nepotes.
Confugium, unde procul flavens iræque, minaque,
Regnaque. & a iustis Fortuna recederet aris.

Statius.

Minimè ibi confugiebant, qui flagitiosi, igitur non erat locus etiam in loco Clementiæ. *Non enim talia delinquentibus parcere competit* (dicitur Authentic. de *Mandatis Princip.* Novell. 17. §. *Neque homicidis*) *sed patientibus, ut non talia à præsumptoribus patiantur. Deinde templorum cautela non nocentibus, sed lesis datur à lege: & non erit possibile, utcumque tueri cautela sacrorum locorum, & lædentem & lasum.* Idem Philo, libell. de *Specialib. legib.* & de *Profugis*, ubi: *Non prosit eis refugium, quod solis supplicibus est salutiferum.* Sophocl. in Oedip. Tyrann. à v. 17.

Non flagitiosis. Iustinian. Philo.

Qui facinorum conscius, nec legis fidens,

Sophocl.

Ad aras volvitur fupplex Deum,
Thrabere ad tribunal nulla religio mihi:
Mala femper æquum eft ferre, qui fecit mala:

Evellendus ab altari, qui ſtudet crimini: igitur fas non eſt, ut inveniat in religione tutamen, qui criminibus audax vulneravit religionem. Euripid. d. v. 1316.

Euripid.

Iuſtos ad ſacras ædes ſedere oportebat, & quicumque
Inturia afficeretur: non autem par beneficium impetrare
A Dijs, & iuſtum & intuſtum.

24 Ne ſacræ immunitatis confidentiâ graſſatorum gliſcerent crimina, vel ab Ethnicis abolitum ius ſtatuerum Principum: cauſamque proæplit C. Ceſtius apud Tacit. d. cap. 36. dicens: *Principes quidem inſtar Deorum eſſe: ſed neque à Dijs niſi iuſtas ſupplicum preces audiri, neque quemquam in Capitolium, aliave urbis templa perfugere; ut eo ſubſidio ad flagitia utatur. Abolitas leges & fundita verſas, ubi in foro, in limine curiæ, probra ſibi & minæ intendebantur; neque ipſe audeat ius experiri, ob effigiem Imperatoris oppoſitam. Haud diſſimilia alij, & quidam attrectora circumſtrepebant, precabanturque Druſum, darei ultionis exemplum.* De Auguſto refert Sueton. in eo *cap.* 17. *Antonium iuvenem ſimulacro D. Iulij, ad quod poſt multas & teritas preces confugerat, abreptum interemit.* Inolevit huiuſmodi mos ob beneficia Reipubl. collata, habeturque in corpore Iuris, leg. 11. de *His qui ſui, vel al. iuris ſunt.* leg. 1. de *Offic. Præf. Urb.* C. de *His qui ad ſtatuam confug.* Hîs etiam temporibus ex patrocinio reorum autumantes auctoritatem, plurimi & non Principes protegunt delinquentes, querum audaciam, iuſtitiæque vulnus repreſsit Romæ Innoc. XI. toliens iurè ſuperbam auctoritatem Legatorum, qui titulo Regum, ſuarum domuum & platearum immunitatem & aſylorum ius iniquum uſurpabant. Vid. Michaël. Salazar, de *Iure Aſylor. tollendo*, cap. ult. Quid ad illos Numinis offenſa, modò reſplendeat in reverentiam poteſtas nimia auctorata? Quid ſi protecti auxilio uſurpato Sæcularis, non audebunt delinquentes; dum impunitatem cogitant & titulo Religionis? *Greſcebat enim Gracar per urbes* (ſubdit Tacit. loc. cit. *cap. 60.*) *licentia atque impunitas aſyla ſtatuendi: compleblantur templa peſſimis ſervitiorum: eodem ſubſidio obærati adverſus creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur: nec ullum ſatis validum imperium erat coercendis ſeditionibus populi, flagitia hominum ut carimonias Deum protegentis.* Sueton. de Tiberio inquit, *cap.* 37. *Abolevit & ius, moremque aſylorum, qua uſquam erant.* Videbimus quomodo, *num.* 28. licut funditùs evertit Romæ templum Iſidis, de quo Ioſeph. 18. *Antiq.* cap. 4.

Tacit.

Tacit.

Quærè

25 Frequentes inter gentes lucus templorum erat aſylum. Chartar. in *Apollin.* fol. 39. ex Pauſan. cap. 56. de Hebe, ſive Iuventute Dea, inquit: *In templo, quod in cupreſſorum luco erat dicatum, nullam poſitam eſſe ſtatuam: ſed maximis eam Veteres proſequebantur honoribus: nam qui ad eius templum, tamquam aſylum confugiſſent; pœnas quibus ob ſua flagitia eſſent obnoxij, effugiebant: qui autem è carceribus evaſiſſent, compedes illuc apportabant, quas arboribus ibi conſitis ſuſpendebant.* Hoc intuitu Cadmus inſtituit in luco Thebis aſylum. Strab. *lib.* 5. n. 73. & Statius d. v. 488. ſuccinit:

In templo Iuventutis nulla imago. Chartar. *Sed miſerorum inſignia.*

Statius.

——— *Lachrymis altaria ſudant.*
Mœſtarumque ſuper libamina ſerta comarum
Pendent, & veſtes mutata ſorte relictæ:
Aſte nemus circa, cultuque inſigne verendo,
Vittata laurus, & ſupplicis arbor olivæ:
Nulla autem effigies, &c.

Frequentiis luci templorum aſyla. Plutarch. *Aſyleus Deus.*

Ut Roma creſceret fieretque magna vel naſcens, Romulum pro aſylo inſtituiſſe locum, ait Auguſtin. 1. *Civ.* cap. 34. & in eo Plutarch. inquit: *Deinde quod urbe primum fundata, templum profugis ſecuritatem præbens, Aſylum cum conſtituiſſent, Dei Aſylæi, quaſi è cuius tempio abripere quemquam, nefas eſſet, dicitum; omnes ad ſe receperunt ita ut neque dominis ſervos, neque nexum æris alieni cauſa creditori, neque homicidas magiſtratui dederent, oraculo Pythiæ omnibus impunitatem confirmari, dicentes.* Quid mirum, ſi ex flagitijs latrones orbis? Vide Florum, *lib.* 2. in Proœm. Locum qui nunc (inſit Livius *lib.* 1. *ſect.* 27.) *ſeptus denſis ſentibus inter duos lucos eſt, Aſylum aperit: eò ex finitimis populis turba omnis ſine diſcrimine liber, an ſervus eſſet, avida novarum rerum perfugit: idque primum ad cœptam magnitudinem roboris fuit.* Referunt etiam Romani Vates. Virgil. 8. *Æneid.* v. 342. monſtrat.

Tit. Liv.

Hine

Hine locum ingentem, quem Romulus acer Aſylum
Retulit.

Virgil.

Ovidius 3. *Faſtor.* verſ. 425.

Romulus ut ſaxo lucum circundedit alto
Cuilibet, Hue, dixit, confuge: tutus eris.

Ovid.

26 Halicarnaſeus, *Antiq. Rom.* 2. n. 8. aliter Romuli propoſitum refert. *Deinde cognito* (ait) *quod multæ per Italiam urbes, vel tyrannide premerentur, vel paucorum potentia, multoſque ex de cauſa ſolum vertere; hos modò eſſent ingenui, nihil amplius in fortunas eorum inquirens, aut quo caſu excidiſſent patria, decrevit excipere & ad ſe traducere, auctaurus ſimul Romanorum vires, & detrimento affecturus finitima oppida: id quo decentius fieret, religionem negotio pratexuit. Locum enim Capitolium inter & arcem ſitum, qui nunc Romana lingua, Inter-duos-lucos dicitur, tunc verò ex re habebat vocabulum, ab utroque clivo condenſis ſeptus arboribus, fano in hoc, incertum cui Deo ſacrato, Aſylum aperuit ſupplicibus, pollicitus eò confugientibus impunitatem in bonorum Numinis.* Ut vides, ſupplicibus aſsignatur aſylum, non criminoſis, quo intuitu Aſyla cogitata. Claudian. de *Bell. Gildon.* v. 404.

Halicarn.

———— *Flentibus aram*
Et proprium miſeris Numen ſtatuiſtis Athenæ.

Claudian.

Quod explicat Pauſan. *cap.* 15. ſubdens: *Miſericordiæ ara, cuius Numini, quòd magna habeat in tota hominum vita, & caſuum varietate momenta; ſoli ex omnibus Græcis ſingularem quendam honorem habent Athenienſes.* Haud alienum à conditione generis, maxime memoris humanæ fragilitatis: quandoquidem ut canit Ovid. 1. de *Ponto*, Eleg. 1. v. 53. & 2. *Eleg.* 2. v. 29.

Pauſan.

Ara Miſeriæ cordig.

Confugit interdum templi violator ad aram,
Nec petere offenſi Numinis horret opem.
Talia cœleſtes fieri præconia, gaudent,
Ut ſua quid valeant Numina, teſte probent.

Ovid.

27 Etian inter illos, non omnia templa erant Aſyla, ſed tantùm quibus huiuſmodi à Principibus conceſſum uti ſingulare privilegium: quapropter in frontiſpicio erat nota *ASYLUM*: ut ferè in his quæ refert Tacitus ubi ſupr. & Pauſanias: quin fuiſſe Reſpublica, quæ aliquod non inſtituiſſet. Nonnulli negant fuiſſe in Iſraël: quod quidem impudentia, aut ignorantia. Si Sacrarium non erat aſylum, quorsùm homicidam, dicit Dominus, *ab altari meo evelles eum?* Abrogarunt in odium religionis Reges Syriæ hoccine iuſtiſsimum privilegium, quod obſervari præcepit Demetrius Soter, ut dicitur 1. Mach. 10. 43. *Quicunque confugerint in templum, quod eſt Heroſolymis, & in omnibus finibus eius, obnoxij Regi in omni negotio, dimittantur.* Adi Abulenſ. in *Ioſue* 3. quæſt. 16. Quid in Domini domo, quam ſibi ad habitandum elegit; ubi liber in domo Flaminis Dialis evadebat accedens? *Vinctum, ſi ædes eius introierit, ſolvi neceſſum eſt, & vincula per impluvium in tegulas ſubduci, atque inde foras in viam demitti:* ait Aul. Geli. *lib.* 10. *cap.* 15. Quid dum abſolvebat reum virginis Veſtalis occurſus? Innumera videſis apud Alex. Neapolit. *lib.* 3. *cap.* 20. & ibi Tiraquell. ubi: *Qui capti bello ad Imperatorum Regumque ſtatuas confugiſſent, veluti ad aſylum, nexu ſolvebantur, & immunes erant, in eos enim manus iniectio non erat. Epheſi templum Diana id iuris habuit, ut ad illud confugientes manupio ſolverentur, quod Alexander ad ſtadium produxit: poſteà ab Auguſto ſublatum, ne propoſita impunitatis ſpes, facinoribus cauſam daret.* Hoc intuitu, ni fallor (quia uti dixi in lucis huiuſmodi Gentium aſyla, & in abominanda, quod commiſti inter Gentes imitati ſunt avidè Iſraëlitæ, ut dicitur 4. Reg. 17. 10. & 16. *Fecerunt ſibi ſtatuas & lucos: Fecerunt ſibi conflatiles duos vitulos, & lucos, & adoraverunt universam militiam cæli.*) dicitur *Exod.* 34. à 12. & *Deut.* 7. 5. & 12. 3. *Cave, ne unquam cum habitatoribus terræ iungas amicitias, ſed aras eorum deſtrues: confringe ſtatuas, lucoſque ſuccide:* etenim ampliora molimina iniquitatis ſub ſpecie religionis.

Non omnia templa erã aſyla.

Ex. 21. 14.

Sacrarium inter Hebræa aſylum imò & templum.

Alex. Neap.

Ab idolatri Iſraelitis aſyla in Dei rum lucis.

Ex. 34. 13.

28 Sanctuarium ſuum ut aſylum denegavit Deus homicidis voluntarijs, & ſolummodò caſualis morcis auctori indulſit, civitates refugij, de quibus proviſum, *Exod.* 21. 13. *Numer.* 35. à 10. *Deuter.* 19. 4. decretum, *Ioſue*, 20. à 2. Cur ergo modò tot aſyla (inquires) criminoſis, dum olim in tanta multitudine ſex dumtaxàt, & in involuntariam fatalitatem, quæ facto aſtruit animum innocentem? Facilè exponitur: olim Deus ultionum, modò pater miſericordiarum; qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Mirè exacerbantur nonnulli (uti Andr. Maſius in cit. loc. Ioſue, Ioann. Ferrarienſ.

Civitates refugij & quibus

in *Pract.* titul. de *Form. Inquisit.* & Mich. Salazar de *Iure Asylor. tollend.*) de frequentibus asylis. Unde Cardinal. de Luca lib.14. *Miscellan. Eccl.* disc.10.num.9. priusque

Card. de Luca.

Bovadilla, lib.2. *Politic.* cap.14.n.92. inquit: *Potissimè verò ob adeo excretum Ecclesiarum ac domorum regularium numerum, nimiamque frequentiam ac vicinitatem in civitatibus, & locis habitatis: adeò ut non detur fere crimen, cui non congruat ratio, vel dispositio textus in cap. fin. de Immunit. Eccles. quod scilicet proximus ac promptus asylus allicit ad delinquendum.* Vid. ibid. p. 4. discurs. 2. à num. 6. Quare propter abusum, illis placet asyla minorari, ut decrevit Tiberius, de quo Tacit. d. *cap. 63. Facta senatusconsulta, quis multo cum honore, modus tamen præscribebatur: iussique ipsis in templis figere æra sacrandam ad memoriam, neu specie religionis in ambitionem delaberentur.* Etiam factum in regnis catholicis asserit Rebuffus in *Proœm. Regiar. Constit.* gloss.5.n.4. Meminere Covarrub. lib.2. *Var. resolut.* cap.20.conclus. 2.à num.4. usque 17.& Gregor. Tolos.13. de *Repul.* cap. 23. à num. 11. *Scelera, nisi per Ecclesiam ad quam confugiunt, crederent se defendi; nullatenus fuerant commissuri.* Gregor. IX. in cap. fin. de *Immunit. Eccles.* & Pius V. in bull. *Romanus Pontifex.* Cardin. de Luc. d. discurs.12.num.14. *Ita allecti ad nova crimina perpetranda*: qui *num.9.* inquit: *Deturpatur Ecclesia delatione armorum, quæ naturalis, & quodammodò necessaria est confugientibus ad Ecclesiam: ut tam à familia Curiæ, quàm ab inimicis se tueri possint.* Addit, Salazar, d. *cap. 2. Vidimus Ecclesias armis impiorum stipatas, eorum supellectili sordidà dehonestatas, fumidas & in coquinas versas, ludis & per consequens execrandis in Deum blasphemijs profanatas. Vidimus has fæces civitatum, citharas, cantus, tripudia ante divinas aras exercentes, & carminibus ac gesticulationibus tam obscænis, ut vix in cauponijs, aut lupanaribus admitterentur. Vidimus ab hac funesta Republicæ peste sæpe in sacris locis divina officia turbata, corruptam Religiosorum disciplinam: sacerdotes ipsos, qui eorum impudentiam reprehendere conati sunt, aliquando iniurijs affectos, fustibus cæsos, & aliquando sacrilego exemplo necatos.* Quæ conventio Christi ad Belial? Qui autem consensus templo Dei cum idolis? Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa?

An asyla debeant minorari.

Tacit.

Greg. IX. & Pius V.

Cardin. de Luc.

Mich. Sal.

Quid in asylis peragant criminosi.

29 Iam ergo à Summis Pontificibus cautum huiusmodi malum, & hisce vulneribus medicamen adhibitum; maximè à Gregor. XIV. Dubitare de Ecclesiæ potestate, immunitate, ac immunitatis usu, heterodoxum est. Firmarunt, quod etiam ex iure, Reges & Imperatores: equidem cùm domum Dei deceat sanctitudo, etiam congruit maiestatis æstimatio. Constat leg. cit. de *his qui ad Eccles. confugerint.* Et leg. *Patiant.* lib. 1. C. tit.12. in Iura Canonic. tit. de *Immunitatib. Ecclesiar.* maximè cap. *Cum Ecclesia*, cap. *Inter alia*, cap. *Miror*, cap. *Reum*, cap. *Frater*, cap. *Ad Episcop.* cap. *Siquis contumax.* Expressissimeque Gregor. XIV. in bulla, *Cum aliàs nonnulli.* Hominem in Sanctuarijs constitutum, reluctantem reclamantemque, violenter potestates sæculares abstrahere; *locorum & personarum divino cultui dicatarum esse in contemptum, ipsius divinæ maiestatis offensam, & scandalum plurimorum.* Adi Chrysostom. Orat. in *Eutrop.* Augustin. *Epist.*187. & 1. *Civ.* cap.1. & 4. De huiusmodi usu nullus nisi hæreticus, aut truculentè sanguinolentus, queritur: de abusu asylorum nonnulli; ac de imprudenter zelotis, qui admittunt comprehensionem etiam in criminibus à Pontifice exceptis, ut carpit Cardinal. de Luca, cuius iudicium præmisimus, *num.*28. Oleaster in *Numer.* 35. ad mores, inquit: *Hinc ortam puto apud Christianos Ecclesiarum immunitatem, neque esse damnandam; modò non admitterent, nisi eos qui meritò admittendi essent, aut qui ex errore peccarent.*

Immunitas Ecclesiæ servanda.

Greg. XIV

Oleast.

30 Abusus est, quem tolleret Sedes Apostolica si sciret, nimirùm (ut scivi in Regia Principis curia, quotidie usuvenire) expectare in introitu Ecclesiæ, vel via, in qua immediatum asylum, inimicum; ibi confodere, ac in Ecclesiam ingredi, atque iudices ridere. Quotidie, Mercatorem (apud quem collocata deposita virginum in dotes, & aliorum substantia, ex qua locuplex) nequaquàm obæratum, sed ære gravem, potius argento & auro, divite supellectili, in tuto absconditis opibus, ne deinceps gravetur rationibus, vivatque pacificè vel conscientià de restitutione stimulante; in Ecclesiam secedere: cessioneque facta bonorum futilium, lachrymas creditorum ridet, cùm in servitutem vel perpetuam incarcerationem tradi deberet. Huc pervenire quibat humana malitia; sed procedit ultrà specie iustitiæ prætexta. Primò è fraude ac fide fracta fit clamor: scit impostor, priusque cogitavit, quomodò compesceretur. Per amicos enim, seorsim singulis creditoribus indicare arte conatur, quàm perculsus iaceat ex illorum cre-

Nova crimina ad quæ pessimè abutuntur Ecclesiæ immunitate.

creditarum opum amissione: at meliore animo valere commendat, quousque potentiores satientur ex bonis cessis: Se tamen sperare aliquomodò amicitiæ debitisque etsi non cumulatè satisfacturum, dum cedens impetus urgentes præsentium perturbationum. Expectare iubet, expectatur. Venit constitutum tempus, si solutioni venit dimidij bonorum solutionem proponit, aliàs in iudicium cessionis dimittit; creditorque toto sinu iniuriam amplectitur, ne totum, plusque in lite ac expensis amittatur. Hic in asylo conventio, quæ non fieret sine asylo: prædoque ingeniosus recepto totius summæ syngrapho tranquilla pace tutus residet in foro, exitu felici cæteros invitans in furta; quippe plausu criminum iam cedere bonis haud signatur infamia.

31 Hic abusus immunitatis iure tollendus. *Hominibus nefarijs ius asyli non deberi*, ut ait Philo, d. Apposite Pius V. in bull. cit. *Romanus Pontifex*, subdit: *Quòd si malefactores, alijque diversorum capitalium criminum rei, aliquod refugium non haberent, tot ac tam immania scelera & delicta non perpetrarentur, nec tam magna esset sceleratorum hominum multitudo.* Iure immunitas fundata, ut Ecclesiæ venerationi atque maiestati decor singularis fit; sed per abusum tempus evellendi, quod plantatum est: etenim ut ait Navarrus in *Manual.* cap.25. num.21. *Romæ immunitas Ecclesiarum quoad reos, non est usu recepta*: forsitan, arbitror, quia ibi Summus Pontifex, ad quem spectat iudicium. Fit, ni fallor, rectè à Covarr. loc. cit. & Gregor. Tolos. ubi de Abusu immunitatis & de remedijs. Abulens. loc. præf. *quæst.* 12. inquit: *Plurima crimina sub specie Ecclesiæ immunitatis peraguntur. Aliqui enim ordinum immunitate gaudentes, alij verò immunitate locorum horrenda facinora peragunt.* Unde Serarius, d. *quæst.* 11. *Pro tempore & locorum varietate fieri potest* (ait) *ut tali in re abusus quidam & licentiæ nimiæ irrepant: tuncque bonum videretur immunitatem istiusmodi aliquantum minuere.* Sint ergo asyla, sed minora, vel signata: haud cuncta; ut reis quod supplicium fit alijs flagitiosis in exemplum, & terræ commodum. *Ne polluatis terram habitationis vestræ, quæ insontium cruore maculatur; neque aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit.* Invitat in huiusmodi iudicium Pontifex in 6. cap. *Alma mater* de sentent. excommun. ubi: *Alma mater Ecclesia pleruntque nonnulla & rationabiliter ordinat & consultè; quæ suadente subiectorum utilitate, consultius ac rationabilius revocat; in meliusve commutat.* Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est. Sicut medicus secundum circunstantias mutat ægris medicinas; ita secundum excessus humanæ conditionis, Legislator debet immutare leges. Quare istiusmodi ægritudini status adhibenda medicina, quia vulneris plaga ex medicina orta. Dicam ad rem ex Profano, de Bell. Gildon. à v.403.

Pius. V.

Navarr.

Abulens.

Remedia in abusum

Serar.

Num. 35. 33.

Exposit. 10

Te Pater ultorem,
Te pietas polluta rogat.

Claud.

32 Demùm in complementum Tautologiæ studium delicabit, quod nobis magnum negotium facessit: nimirum, quare si in alijs sententijs non exprimitur suppositum (puta, *tempus nascendi, & tempus moriendi*, quod natum est; ad nostram efformandam Tautologiam, dicitur: *Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est?* Rabbini somniantes vanitates, proclivi in insanias falsas; intelligunt plantationem de celebrioribus montibus, qui in principio gravi mole constiterunt, sed evellendi in diebus Messiæ in Urbis ornatum: inter quos transferendi Sina, Thabor & Carmelus, ut templum tunc super emineat, uti prædictum ad Isaia, 2. 2. *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles.* Idem *Mich.*4.1. Tunc mons Sion super hosce montes collocabitur, ut cunctis celsior sit, dicaturque montium mons. Vid. hic Lyranum, & Galatin. lib. 5. *Arcan.* cap. 3. Præclarum aucupium. Sic templum, quorsùm? An ut eò non ascendant, sed voto dicant: *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in monte sancto eius? Quis dabit mihi pennas sicut columbæ & volabo & requiescam?* Nonnumquàm delirant. Tunc quibat habitari sine muro Ierusalem. Verum modò, quod fictum de habitatoribus in orbe Lunæ.

Exposit. 11.

Delirium Hebræorum de montibus transferendis, ut emineat templum.

Isai. 2. 2.

33 Maimonides Moyses retorquet sententiam in Arcam fœderis: de qua dicit in tempore novissimo è rupe evulsam, plantandam. Plantata fuit Arca in Tabernaculo, pòst in templo, à quo evulsa; quia tempus plantandi & tempus evellendi quod plantatum est: tuncque in templo plantabitur, si è petra evellitur, iuxta Ieremiam 32. 41. *Plantabo eos in terra ista in veritate, in toto corde meo, & in tota anima mea.* Videtur indicare arcam Federis absconsam à Ieremia, fuisse in templo Zorobabelico (etsi aliquibus placeat, numquàm apparuisse: sed adinstar prioris Hebræos alteram fabricasse, sicut

Moys. Æg.

Exposit. 11.

sicut alia sacra supellectilia, uti probat Alapid. in 2. Mach. 2. 7. §. *Nonnulli* & cogitat Comestor in *Iudith*, cap. 3.) quod quidem Canus, 2. de *Loc. Theolog.* cap. 11. Riber. in *Agg.* 1. 2 n. 15. & Torniell. pro viribus defendunt: clareque videtur ex Scriptura constare: equidem, ut inventus sacer ignis, inventa est Arca sacrosancta fœderis. *Venient ibi Ieremias* (ideſt, in Phasga) *invenit locum speluncæ; & Tabernaculum & Arcam, & altare Incensi intulit illuc, & ostium obstruxit: & accesserunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum & non potuerunt invenire. Ut autem cognovit Ieremias, culpans illos, dixit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem, & propitius fiat; & tunc Dominus ostendet hæc, & apparebit maiestas Domini*, &c. Post 70. captivitatis annos, qui dispersit Israel congregavit eos, illis propitius: necesse ergo erat quod Arca tunc appareret, ut in templo propter quam facto venerabilis staret, instauraretur religio in novo erecto Sanctuario. Hoc videtur indicare Maimonides, quasi ut Arca denuò plantaretur, reductâ captivitate, in templo; necesse fuerit evelli à saxo: quod quidem factum apparente gloriâ Domini in die dedicationis templi, ut ait Sanctius hic *num.* 4. (recoliturque 1. *Esdr.* 6. 16.) & à n. 16. & Torniellus *Ann.* 3610. à n. 14. pervosè.

An Arca fœderis in templo secundo

2. Mach. 2. à 5.

34 Arcam quousque venit Christus sepultam fuisse, indicare videtur Ambrosius lib. 3. *Offic.* cap. 14. & cum illo alij. Unde Doctiss. Sanctius *num.* 15. subdit: *Christi tempore prodisse putant in lucem, cum ad illud usque tempus latuisset; ut Christi typus, quod in eo foret adumbratum & figuratum, quasi digito demonstraret.* Si hoc verum (ambigo) ingens, præut auguror, indicatur arcanum: igitur non solùm fuit tempus plantandi in saxo Arcam Fœderis, & tempus evellendi quod plantatum est; sed tempus simul plantationis & evulsionis, apparente in domo Sanctitatis: erat enim figura, & accedente veritate fuit evulsa, dum plantata; quippe ut corpus illuxit, umbra pratinùs evanuit. Dicit Ieremias: *Cum multiplicati fueritis, & creveritis in terra diebus illis, ait Dominus: Non dicent ultrà, Arca Testamenti Domini: neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, neque visitabitur, neque fiet ultrà.* Ideo rupto velo templi & patulo in secretiora aditu, patiente Christo; patuerunt Sancta-Sanctorum, sed in illis nihil visum. *Scisso templi velo, Sancta-Sanctorum ab indignis Pontificibus recesserunt* (inſit Leo Papa, serm. 8. in *Passion. Domin.* cap. 7.) *ut figura in veritatem, prophetia in manifestationem, & lex in Evangelium verteretur: ut quod in uno Iudææ templo obumbratis significationibus tegebatur, pleno apertoque sacramento, universarum ubique nationum devotio celebraret.* Plures asserunt tunc Arcam in Templo fuisse: Ioseph. 6. de *Bell.* cap. 6. nihil in Sancto-Sanctorum. Placet utrumque sine contradictione, præsentiâ Christi. Nihil invenirum ibi, vel dum

Sanctius.

Expositio ultima.

Ier. 3. 16.

Ad tempore Christi Arca fœderis inventa, & in templo in deserto?

Leo Pap.

Scinduntur pariter sancti velamina templi,
Carbasaque in geminas partes disrupta debiscunt.

Iuvenc.

Accinit Iuvencus lib. 4. *Evangel. histor.* v. 706. Sedulius que lib. 5. *Carm.* v. 273. in nostrum propositum infit:

Sedul.

Sanctia discisso nudavit pectora velo,
Interiora sui populis arcana futuris
Iam reseranda docens: quia lex velamine Mosi
Tecta diu, Christo nobis veniente patescit.

35 Iosephus Ben-Gorion, lib. 1. de *Bell. Iudaic.* cap. 17. Nebo in monte asserit Arcam sepultam, ibique esse quousque Elias speluncam aperiat & subter alas Cherubim Sanctuario restituat. Idem invenitur in *Gestis Francor. expugnantium Ierusal.* cap. 24. Epiphanius de *Vita & interit. Prophetar.* in *Ierem.* inquit: *Hic est ille propheta, qui ante mutationem templi, Arculam apprehendit, quæque fuere in ea singula & curavit ea absorveri in saxum: & locutus est sacerdotibus plebis, & quicunque aderant, Maioribus: Profectus Dominus à Sina in cælos, sed revertetur in maiestate & virtute divinâ: & hoc indicium adventus ipsius erit, quando Gentes universa ligno supplicabunt. Addit præterea: Arcam hanc nec quisquam reservabit unquàm, neque Sacerdotum, ne Prophetarum, excepto Mose electo Dei. Tabulas, quas continet ipsa, nullus explicabit præter Aaron: cæterum in resurrectione primùm Arca resurget, & prodibit è saxo, inque Sina monte locabitur, & omnes ad eam confluent, ut illic suscipiant Dominum, & vitent Inimicorum, qui perdere illos affectabit. Tunc saxum sigillavit digito, scribenti nomen Domini, & factus est typus instar sculpturæ ferri, & nubes petram cooperuit, & eum locum nemo novit: quin ne nomen quidem usque in hunc diem & usque*

Crux in die Iudicij.

Epiphan.

Spelunca in qua Fœderis Arca, ubi & unibus illustrata

usque in consummationem sæculi datur legere. Lapis deinde ille habetur in solitudine, ubi primitus fabricata est Arca, in medio montium, in quibus latent Moyses & Aaron sepulti. In nebibus porrò nubecula mixt, modo ignis in eodem loco, pro typo qui erat ab initio; quoniam numquàm cessabit maiestas Dei à lege eius. Hactenùs Epiphanius, eademque refert Angel. Doctor in loc. prælatum *Machab.* Dorotheus in *Synops.* aliqua mutat, sed pedibus it in Epiphanij sententiam: quam quidem ex proprio Marte Epiphanium prodere, mihi creperum; etenim olent Rabbinica, & Scripturæ contraria: non quia incredibilia, cùm ibi legamus undecumque maiora.

36 Locus dicitur ignotus, imò in mundi finem incognoscibilis. Quomodò si per diem signatur nube, & noctu illuminatione flammæ fulgurantis? Arca facta ad radices Sinæ, qui in Arabia deserta: quo pacto hausta eodem in loco, quo erecta? dum dicitur à Ieremia abscondita in Nebo, monte trans Iordanem in Campestribus Moab, unde Moyses vidit terram promissionis mandato Dei? *Mach.* d. v. 4. & *Deuter.* 34. 1. Deinde Aaron sepultus est in monte Hor, qui in finibus Idumææ, *Numer.* 20. 29. Moyses in valle Moab inter montes Phasga & Phogor *Deuter.* 34. 6. Unde ergo Arca potuit abscondi in medio montium, quibus iacent Moyses & Aaron, eodem loco quo fabricata, qui fuit ad radices Sinæ; cùm Sina non sit inter Phasga & montem Hor, sed longè distitus? Vide Adrichom. in *Phiran*, n. 92. & in *Ruben*, n. 3. Maluenda, 11. de *Anti-Christ.* cap. 12. conciliare pugnantia ingeniosè conatur, dicens e Nebo seu Phasga Arcam transferendam in Sina ministerio Angelorum. *Arcam eruendam* (inquit) *è saxo speluncæ, & quasi resurrecturam primùm, & in lucem emersuram, nimirùm operâ & efficientiâ Angelorum, qui eam e visceribus rupis educent; ac constituendam in monte Sina, qui est in Arabia, omnibus conspicuam, ut in eodem monte circum ipsam confluxuras statim novitas copiæ Christi fidelium, ac præsertim Iudæorum, ad fidem Christi prædicatione Henoch & Eliæ conversorum.* Sit ergo, verùm totum divinare, ut cogitando cogitent, si forte abstrusam veritatem attrectent.

Maluend.

37 Arcam in fine mundi videndam, censent AA. gravissimi, de quo consulesis Sanct. d. n. 14. Serar. ibid. *quæstione* 19. Bellarmin. de *Verbo Dei*, lib. 1. cap. 15. Acastro in *Ierem.* 3. n. 20. Villalpand. in *Ezech.* Tom. 1. p. 2. lib. 5. disput. 4. cap. 70. & Alapid. Indicatur Apocal. 11. 19. ubi: *Apertum est templum Dei in cælo, & visa est Arca testamenti eius in templo eius, & facta sunt fulgura & voces, & terræ motus, & grando magna.* Sicut allegorice *Fulgura & voces*, &c. Ita intelligit Viegas, Alapide & Alcazar Arcam Testamenti: at ex dictis constat tunc è saxo miraculosè eruendam; & quæ evulsa primò, dum in templo plantata, Christi præsentia; denuò in mundi fine plantabitur evulsione è centro saxi. At quomodò evulsione plantabitur? Cogitat & non violenter Maluenda d. *lib.* 13. *cap.* 9. *Sacram Testamenti Arcam* (inquit) *quæ ingenti miraculo, vivente adhuc Anti-Christo apparuit, ex monte Sina in montem Sion, & in Christi Ecclesiam, magnâ celebritate & solemnissimâ pompâ reducent: ut iam non deinceps Tabulis legis, aut urnâ Manna, seu Virgâ Aaron custodiendis; sed Sacræ Eucharistiæ asservandæ inserviat, aut ut pro magna reliquia devotè colatur.* Laudo cogitationem, articulo mirificè congruentem. Videbunt enim Iudæi tunc conversi, quòd omnia in figura contingebant illis: cognito Christo, qui viva lex vixit, qui è mortuis floridè gloriosè surrexit, & in cibum hominis ut daret vitam mundo, vitalis vivusque panis descendit de cælo, & ut fideles cum illo unum sacramento sint, & non sicut Patres illorum manducaverunt Manna.

Apoc. 11. 19.

Arca apparebit Anti-Christi tempore.

Maluend. *Erit in templo hierotheca Eucharistiæ.*

38 Sat de Litteris. Versiones in illa expositionibus coaptatæ. *Tempus plantandi & tempus evellendi quod plantatum est.* Hebr. & Malvend. *Tempus ad plantare, & tempus ad eruncare, eradicare, extirpare plantatum.* Syr. & Arab. *Tempus plantatione plantatione, & tempus eradicatione, eradicatione.* Æthiop. *Tempus plantationi plantandi, & tempus evulsione evellendi.* Chald. *Tempus insitionibus & evulsionibus.* Campens. *Tempus adolescentium florum, & tempus amputationis.* Aliqua ergo mortibus inserimus; ut in domo Dei plantati, virtutum flore non evellamur, conspicui.

Varietas lectionis.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. Excurs.

1. *Tempus evellendi quod plantatum est.* Datur evulsio in plantatione, ubi species virtutis quæritur tantùm specie. Virtus in stam Monachorum nobile germen: si pectus nequaquàm dirigitur in virtutem; extra eius perfectionis pro-

propositum, germen evulsum, quod non plantatum: equidem quod ad speciem tantummodò floruit, priusquàm evelleretur, exaruit.

2. *Tempus evellendi, quod plantatum est.* Opposita exponuntur, ut concilientur in animo: plantatio scilicèt & evulsio; in amœnitatem virtutis, & exilium corruptionis: igitur vitium evellitur, ubi supplicium in medicinam plantatur.

3. *Tempus evellendi quod plantatum est.* Exigit hostilitas, ab inimicorum agro spiritus evellere gratias. In huiusmodi facinus, numquàm debet esse tempus: quandoquidem crescit splendor gratiarum, & benefactoris meritum; si quod semel plantatum, numquàm evulsum.

4. *Tempus evellendi, quod plantatum est.* Terribilis sanè peccatoribus vox, quorum impius, pravus animus, cæcè arbitratur, numquàm adventurum tempus: etenim evellet iuste iustitia, quæ in criminum pœnitudinem plantavit misericordia.

5. *Tempus evellendi, quod plantatum est.* A radice phantasiæ læsæ, ex plantatione iniuriæ, oritur fructus; nempè, studium captæ vel capiendæ ultioni. Ex offensa exandet cor. Datur in vindictam tempus, datur opportunum munus. Erit tunc? Tunc est tempus evellendi, quod plantatum est: etenim studium vindictæ in adepta dignitate, evellendum è radice.

6. *Tempus evellendi quod plantatum est.* O homo! satius tempus, ante tempus; ut mors sit vitalis, memoriæ tantum, & non entitate mortis: igitur si vita mortem meditatione concepit; ipsa antequàm evellatur, vitijs omnibus exaruit.

DIDASCALIA PRIMA.

Conversatio sæcularis Monacho pestis.

1 NIHIL turpius, quàm quod in domo Dei inveniatur scelus: equidem cùm iustitia æqualis omnibus sit; obstringitur, ut iudicium incipiat à dom. Dei. *Nemo illic* (ait Cornel. Tacit. de *Morib. Germ.* cap. 19.) *vitia ridet: nec corrumpere & corrumpi, sæculum vocatur.* In Religiosis profectò vitium, quicquid fert sæculum: necessariumque ne rideant scelera; quòd ancipiti gladio præsecetur à Iustitia, quicquid in claustra sæculi ingesserit corruptela. Conversatio sæcularium Monachis præsens venenum: paterque miraculum, non infici linguis in medio scorpionum. *Homines labore ac patientiâ gaudentes, tenacissimos patriæ nervos, externarum delicarum contagione solvi & debetari* (inquit Valer. Maxim. *lib. 2. cap. 6. n. 1.*) *cùm aliquantò faciliorem virtutis ad luxuriam, quàm luxuriæ ad virtutem transitum viderent.* Alibi dixi ex Ovidio, 2. de *Remed.* v. 219.

Dum spectant læsos oculi, læduntur & ipsi:
Multaque corporibus transitione nocent.

Facias, contagia vites: etenim summum mali, quod nocet in ictu oculi. *Averte oculos meos, ne videant vanitatem*: animo exposcit David. *Ne videant idola*: Genebrardus, & alij plures. Facilis sanè morbus, dum nocet visus. Huiusmodi vorum nonnumquàm debet foveri intra Monasterium, ob præceps mortis periculum: igitur non sumerent Monachi sæculi idola, & horum adorationem, ni priùs sæculi nocentis aspexissent vanitatem.

2 Astruit Basilius. *Qui sæcularium hominum amicitiâ delectatur* (inquit *Monastic. constit.* cap. 12.) *eâque re assiduè cum illis esse in colloquio cupit; ex frequente cum illis sermone pravas eorum affectiones in animum facilè insinuaverit, & mente rursus cogitationibus mundanis completâ, à præclarâ illâ, quam erat ingressus instantiâ operis defecerit, & à se deinceps proscripta vitæ spiritalis utilitate; quem ex animo fuderat, vitæ prioris vomitum reforbebit, atque ideo sanctus tandem concidet, miserè consumptus ab hoste.* Videtur enim funestata vocatio, iugulata devotio, sopita professio, sæculi virus, saucium lethaliter pectus; imò hostis æstu, fanum quod florebat, totum vulnus. Qui ex alijs castris, commissi sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: servierunt sculptilibus eorum, & factum est illis in scandalum. Quid ex visu idolorum, nisi præcipitium? Quid ex gladijs, nisi vulnera? Quid è serpentibus, nisi

Tacit.

Venenum aspidis sub labijs sæculariû

Valer. Maxim.

Ovid.

Ps. 118. 37.

Unde Monachi inficiuntur.

Basil.

Sæculi sit lacera in persecutionem Monachi.

nisi venena? Quid ex utroque nisi mors? & nihilominùs sæculum ita suave cordi est; ut initiar idoli non solùm sacrilegè tractet, sed & adoret. Pericula dicit Ethnicus, ut caveat Monachus. *Horum omnium sermo vitandus est* (inquit Seneca, *Epist. 123.*) *bi sunt qui vitia trahunt, & alio alinde transferunt. Pessimum genus hominum videbatur, qui verga gestarent: sunt quidam qui vitia gestant. Horum sermo malum nocet: nam etiam si non statim officit; semina in animo relinquit, sequitumque nos etiam cum ab illis discessermus, resurrecturum postèa malum.* Malum prorsùm, quod videatur felicitas. Malum, quod summa iam infatuato prosperitas: serò cognito veneno, technâque dæmonis, *cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis.*

Seneca

Thren. 2. 12.

3 O Monache! Quid tibi est in via Ægypti, dum inde fugisti, quia opprimebaris tyrannide? An fuga credenda? Nescitur fuga, ubi sub habitu religioso Ægypti servantur idola. In famigerata Machabæi victoria aliquid hauserat de mœstitudinis fonte, cùm è suis aliquot fuerint desiderati; quod illum pupugit vel parta victoriâ, eò quòd frequenter, integro exercitu, revertebatur in castra. Causam mortis cognovit, quando illorum cadavera efferri iussit. *Invenerunt* (dicitur) *sub tunicis interfectorum de donarijs idolorum, de quibus lex prohibet. Omnibus ergo manifestum est, ob hanc causam eos corruisse.* Lex idola proscribit, quia tantùm Numini adorationem direxit: morianturque salvis alijs, qui in Dei militia studuerunt idolis; quippequàm fracta lege digni morte, qui dant idolis, quod debetur Numini. *Manifestum est, ob hanc causam corruisse.* Religione addicti erant idolorum odio, ut vitam illorum ab hostibus lege custodiret religio. Hostes cum gladijs erant, sed quasi non essent; ni idola contra se sumerent. Sumpserunt, & mortui sunt. Causa manifesta est. Haud vulnerati gladijs, sed idolis; quia quodlibet sæculi idolum, nonnumquàm exit in ancipitem gladium. Vilis idolis, causa necis manifesta est, cùm adorationem in Numen debet dirigere cor. Non nocent idola, nisi adamata: illique corrunt, ubi socij inter gladios exultant vitâ; quippequàm dilectione dum fovit pectus, non gladius sed idola fecerunt lethale vulnus. Si palàm ferrent, cogerentur projici; quoniam idola advertabantur legi. Pellexit aurum, ut præda, fulgorève simulare-

2. Mach 12. 40.

In mundum offendit, vulnera Monachi.

Lethalis in Monasterio, sæculi ima.

Vers. 42

Maximo est dum magis latet.

propositum, germen evulsum, quod non plantatum: equidem quod ad speciem tantummodò floruit, priusquàm evelleretur, exaruit.

2. *Tempus evellendi, quod plantatum est.* Opposita exponuntur, ut concilientur in animo: plantatio scilicèt & evulsio; in amœnitatem virtutis, & exilium corruptionis: igitur vitium evellitur, ubi supplicium in medicinam plantatur.

3. *Tempus evellendi quod plantatum est.* Exigit hostilitas, ab inimicorum agro spiritus evellere gratias. In huiusmodi facinus, numquàm debet esse tempus: quandoquidem crescit splendor gratiarum, & benefactoris meritum; si quod semel plantatum, numquàm evulsum.

4. *Tempus evellendi, quod plantatum est.* Terribilis sanè peccatoribus vox, quorum impius, pravus animus, cæcè arbitratur, numquàm adventurum tempus: etenim evellet iuste iustitia, quæ in criminum pœnitudinem plantavit misericordia.

5. *Tempus evellendi, quod plantatum est.* A radice phantasiæ læsæ, ex plantatione iniuriæ, oritur fructus; nempè, studium captæ vel capiendæ ultioni. Ex offensa exandet cor. Datur in vindictam tempus, datur opportunum munus. Erit tunc? Tunc est tempus evellendi, quod plantatum est: etenim studium vindictæ in adepta dignitate, evellendum è radice.

6. *Tempus evellendi quod plantatum est.* O homo! satius tempus, ante tempus; ut mors sit vitalis, memoriæ tantum, & non entitate mortis: igitur si vita mortem meditatione concepit; ipsa antequàm evellatur, vitijs omnibus exaruit.

DIDASCALIA PRIMA.

Conversatio sæcularis Monacho pestis.

1 NIHIL turpius, quàm quod in domo Dei inveniatur scelus: equidem cùm iustitia æqualis omnibus sit; obstringitur, ut iudicium incipiat à dom. Dei. *Nemo illic* (ait Cornel. Tacit. de *Morib. Germ.* cap. 19.) *vitia ridet: nec corrumpere & corrumpi, sæculum vocatur.* In Religiosis profectò vitium, quicquid fert sæculum: necessariumque ne rideant scelera; quòd ancipiti gladio præsecetur à Iustitia, quicquid in claustra sæculi ingesserit corruptela. Conversatio sæcularium Monachis præsens venenum: paterque miraculum, non infici linguis in medio scorpionum. *Homines labore ac patientiâ gaudentes, tenacissimos patriæ nervos, externarum delicarum contagione solvi & debetari* (inquit Valer. Maxim. *lib. 2. cap. 6. n. 1.*) *cùm aliquantò faciliorem virtutis ad luxuriam, quàm luxuriæ ad virtutem transitum viderent.* Alibi dixi ex Ovidio, 2. de *Remed.* v. 219.

Dum spectant læsos oculi, læduntur & ipsi:
Multaque corporibus transitione nocent.

Facias, contagia vites: etenim summum mali, quod nocet in ictu oculi. *Averte oculos meos, ne videant vanitatem*: animo exposcit David. *Ne videant idola*: Genebrardus, & alij plures. Facilis sanè morbus, dum nocet visus. Huiusmodi vorum nonnumquàm debet foveri intra Monasterium, ob præceps mortis periculum: igitur non sumerent Monachi sæculi idola, & horum adorationem, ni priùs sæculi nocentis aspexissent vanitatem.

2 Astruit Basilius. *Qui sæcularium hominum amicitiâ delectatur* (inquit *Monastic. constit.* cap. 12.) *eâque re assiduè cum illis esse in colloquio cupit; ex frequente cum illis sermone pravas eorum affectiones in animum facilè insinuaverit, & mente rursus cogitationibus mundanis completâ, à præclarâ illâ, quam erat ingressus instantiâ operis defecerit, & à se deinceps proscripta vitæ spiritalis utilitate; quem ex animo fuderat, vitæ prioris vomitum reforbebit, atque ideo sanctus tandem concidet, miserè consumptus ab hoste.* Videtur enim funestata vocatio, iugulata devotio, sopita professio, sæculi virus, saucium lethaliter pectus; imò hostis æstu, fanum quod florebat, totum vulnus. Qui ex alijs castris, commissi sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: servierunt sculptilibus eorum, & factum est illis in scandalum. Quid ex visu idolorum, nisi præcipitium? Quid ex gladijs, nisi vulnera? Quid è serpentibus, nisi

Tacit.

Venenum aspidis sub labijs sæculariû

Valer. Maxim.

Ovid.

Ps. 118. 37.

Unde Monachi inficiuntur.

Basil.

Sæculi sit lacera in persecutionem Monachi.

nisi venena? Quid ex utroque nisi mors? & nihilominùs sæculum ita suave cordi est; ut initiar idoli non solùm sacrilegè tractet, sed & adoret. Pericula dicit Ethnicus, ut caveat Monachus. *Horum omnium sermo vitandus est* (inquit Seneca, *Epist. 123.*) *bi sunt qui vitia trahunt, & alio alinde transferunt. Pessimum genus hominum videbatur, qui verga gestarent: sunt quidam qui vitia gestant. Horum sermo malum nocet: nam etiam si non statim officit; semina in animo relinquit, sequitumque nos etiam cum ab illis discessermus, resurrecturum postèa malum.* Malum prorsùm, quod videatur felicitas. Malum, quod summa iam infatuato prosperitas: serò cognito veneno, technâque dæmonis, *cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis.*

Seneca

Thren. 2. 12.

3 O Monache! Quid tibi est in via Ægypti, dum inde fugisti, quia opprimebaris tyrannide? An fuga credenda? Nescitur fuga, ubi sub habitu religioso Ægypti servantur idola. In famigerata Machabæi victoria aliquid hauserat de mœstitudinis fonte, cùm è suis aliquot fuerint desiderati; quod illum pupugit vel parta victoriâ, eò quòd frequenter, integro exercitu, revertebatur in castra. Causam mortis cognovit, quando illorum cadavera efferri iussit. *Invenerunt* (dicitur) *sub tunicis interfectorum de donarijs idolorum, de quibus lex prohibet. Omnibus ergo manifestum est, ob hanc causam eos corruisse.* Lex idola proscribit, quia tantùm Numini adorationem direxit: morianturque salvis alijs, qui in Dei militia studuerunt idolis; quippequàm fracta lege digni morte, qui dant idolis, quod debetur Numini. *Manifestum est, ob hanc causam corruisse.* Religione addicti erant idolorum odio, ut vitam illorum ab hostibus lege custodiret religio. Hostes cum gladijs erant, sed quasi non essent; ni idola contra se sumerent. Sumpserunt, & mortui sunt. Causa manifesta est. Haud vulnerati gladijs, sed idolis; quia quodlibet sæculi idolum, nonnumquàm exit in ancipitem gladium. Vilis idolis, causa necis manifesta est, cùm adorationem in Numen debet dirigere cor. Non nocent idola, nisi adamata: illique corrunt, ubi socij inter gladios exultant vitâ; quippequàm dilectione dum fovit pectus, non gladius sed idola fecerunt lethale vulnus. Si palàm ferrent, cogerentur projici; quoniam idola advertabantur legi. Pellexit aurum, ut præda, fulgorève simulare-

2. Mach 12. 40.

In mundum offendit, vulnera Monachi.

Lethalis in Monasterio, sæculi ima.

Vers. 42

Maximo est dum magis latet.

igitur per mortem patet, sæculi idolis quondam numen adorabant.

5 Ergo principali proposito respondeamus. Quia in sæculo vasa mortis, & gladius ex simulachris, cum onere gravissimæ servitutis, molestissimæ tyrannidis; pierique Ægyptum sæculum fugiunt, sed non evadunt; imò quærentes vitam, moriuntur. Unde ergo? Ex voluntario morbo. Fugiunt sæculum, secum ferentes idolum. Sub tunicis latet, quod animum saucians officit. Non fugerunt fugientes, sæculum secum portantes, mancipato occultè affectu in idola, quorum fingebant fugam: patet per fugientium mortem, servasse sæculo fidem: equidem in fuga gauderent vitâ, ni sub habitu sancto foverent sæculi idola. Relinquunt mundum, non mundi affectum. Secum portant, mala sua uti virtutes numerant: & quo se religiosos esse credunt; eò deteriùs peccatores fiunt. *Animum debes mutare, non cœlum* (dicit Stoicus, *Epist.* 28.) *licèt vastum traiecteris mare; sequentur te, quocumque perveneris vitia. Premit te eadem causa, quæ expulit. Quæris quare te fuga ista non adiuvet? Tecum fugit. Omne animi deponendum est. Talem tunc esse habitum tuum cogita.* Verè aurea verba. Si animum deposueris sæculi, sæculum fugies: aliter tecum vadit: vitia pro virtutibus aurata latent sub tunicis: habitum tuum cogita, ne abscondantur sub illo affective simulachra: equidem in mortem rues, si idola sæculi obducis sub habitu religionis. *Perijt consilium à filijs, inutilis facta est sapientia eorum. Fugite & terga vertite:* ait Ieremias. Consilium bonum, à sæculo fugere in Monasterium: utilis filiorum sapientia, si verso vultu arripitur fuga. Ita ergo sapientia cedit in utilitatem, & consilium in virtutem; dicitur que recedentium sapientia inutilis, & consilium primum pravitatis, quoniam versus mundum, etiam terga vertentes, non fugerunt: quandoquidem fugientes in Monasteria, sub tunicis cordis ferebant sæculi idola. Sapientia habitat in consilio piorum, non impiorum; detestans viam pravam & os bilinguium, sæculum fugientium, ac in fuga sequentium: in consilio bono, sine utilitate amittunt sapientiam, amplexantes sub tunicis stultitiam: igitur stultitia summa fugam sæculi religiosè meditari, & sæculi imagines corde in adorationem ferre. *Stultissimus sum vivorum, & sapientia hominum non est mecum. Non didici sapientiam, & non novi scientiam sanctorum.* Stultissimus; qui inter sapientiores maximus: Utique: primo erectione templi, verè fluduit religioni, in qua sanctorum scientia: ab illoque defecit vel sapientia humana; quippe in summa sapientia summa stultitiæ, ubi in adorationem sociare cuncta simulachra Gentium, & vivere ceu perfectus, quia ingrediebatur Sanctuarium.

Non sat relictus mundus, quin relinquantur affectui.

Senec.

Ierem. 49. à 7.

Haut de aurentur vitia.

Provb. 2.

6 Hinc ut N. Gloriosus Patriarcha inquit: *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in voluntatibus suis*: Ita *Regul. Sancta* cap. 7. Væ duplici cordi, & ingredienti terram duabus vijs. Suspenduntur capillis, cogitationibus omninò superfluis, ob vanam, apparentem gloriam; inter cœlum & terram. Unde nec terra suscipit, nec cœlum respicit, pendulis animis, quoniam suspensi capillis; quousque secet Proserpina crinem, & corruant graviore lapsu in dæmonum societatem. *In voluntatibus suis*: dicit Benedictus. Quotas habent voluntates? Duplices. Qui in perfectionem recedit à sæculo, unam dumtaxat habet voluntatem, in cunctis calcato sæculo sequens virtutem: oculos claudens, ne malum videat; obturans aures, ne voces audiat: Benedictusque non dicit in corruptis voluntatem sed voluntates; ob diversos respectus in ingressum Religionis; igitur in illis apparet voluntas quærendi inter perfectos religionis perfectionem; sed est voluntas sub religionis specie, totius sæculi inveniendi idolorum vanitatem. Subscribit Bernardus Homil. 4. *Super missus est.* Voluntas est quærendi cacumen exaltationis, in schola humilitatis: esse aliquid, per habitum, ubi qui aliquid, redigentur ad nihilum. Fieri, ubi reliqui contendunt exinaniri. Honorari, ubi studium, honores despici. Sæculum sequi, qui à sæculo derelicti, dum ab illis explicatur amor vel furor, cuius furentis amoris nec ipsum sæculum memor; ut fiant maiores in claustro, quàm fuissent in mundo. Proh dolor! Hæ duplices voluntates non tantùm sunt corruptelæ, sed corruptiones. Non potè relictum, appetivere sæculum: numquàm reliquerunt: à sæculo confugerunt iugum. In ingressu facta sunt vulnera, ambitione stolidissimè fotâ. Specie religionis obductæ sunt in principio cicatrices, animo interorum sancio, auro idolorum sub tunicis astu occulto; quasi non esse insipientia, habitus sanctus & sæculi idola. Unde cùm pus voluntatum glisceat cavitate vulnerum; à facie insipientiæ, cicatrices sunt cor-

S. Benedict. Psal. 13. 1.

Vanitatis insipientia, habitus sanctus & sæculi idola.

corruptæ: descursuque temporis, qui Superiores quærentes in voluntate perfectionis virtutem; inveniunt ex voluntatibus pectoris corruptionem & putredinem. Illi veniunt, ut surgant: verùm iser lubricum, ut misere cadant: disponunt utique ingressum, ut labatur pes eorum.

7 Discrimen vocationum voluntaris & voluntatum, exprimit Regius Psaltes per effectum: *Ipsi* (ait) *obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus, & erecti sumus.* Pro *Obligati*, Genebrardus & Maluenda ex Hebræo legunt: *Curvati sunt, victi sunt, inflexi, constricti sunt,* An quia ceciderunt, victi, victique fuerunt; vel quia victi, præcipites offenderunt in lapium? Cùm voluntatibus in ingressum Monasteriorum curvantur; ceciderunt, antequam ingrederentur. Non voluntate ingressi, sed necessitate constricti. Voluntatibus curvi premebantur, uespecie religionis, in illa sæculi quærerent commodum; cum illorum ut vanum tæderet sæculum: ceciderunt que habentes ex affectu curvitatem, quoniam exuerunt in recta intentionis rectitudinem. Vincti sunt, & liberè introeuntes? Utique, ex curvatione cordis, mentientes vocationem; quia nequaquam in virtutem: portantes catenas desiderium, quâ nefas etiam sæculi levissimum desiderium. Unde cùm onus curvet, & affectus in gressum vestigia liget; quid mirum, etiam validi quòd cadant, dum secum curvâ intentione vincula affectuum studiosè gerebant? Alienati sunt hi peccatores à vulva, erraverunt ab utero, & ad vocationem in professione locuti sunt falsa. Qui loquitur vera, professione surgit: qui loquitur falsa, in ipsa erectione cadit: illique ceciderunt, ubi cæteri eriguntur; quippe tantum ingressi ut erigerentur. Elucet ex hemistichio. *Nos autem surreximus & erecti sumus.* Quiqui in mundo, sunt in somnio. Ideo iacent: excitantur vocatione in statu perfectionem, ut surgentes erigantur in optabilem virtutem, abnegantes sæcularia desiderio, quibus iacet dormiens anima, oppressa mortis caligine, atque vincta sæculi simulachrorum dulcedine. Iuxta vocationis rectitudinem vel curvitatem, videmus quotidie vel lapsum vel erectionem. Qui nil quærunt nisi Deum, iacentes excitantur & eriguntur. Qui se quærunt, surgentes in altum, cadunt: equidem cum lapsus causa sint extra sæculum sæcularia desideria: iacent, mentientes in habitu erectionis speciem, cum minimè quærerent vel surgentes erectionem. Quis ergo non erigitur, dum surgit? Qui erectus iacet. Surgunt omnes, qui vocantur in claustra; sed non omnes surgentes eriguntur à miseria. Cadunt qui in sæculo, surgunt qui in claustro, imitantes iacentes incolas mundi; qui surgentes, non erecti. Non norant, quod caderent, antequam surgerent; nec mihi mirum, quod surgentes caderent: equidem cum nemo perfectè surgat, nisi erigatur, & erectio fallaci vocationi denegetur; surgentes iacent pravis affectibus, ex quibus frequenter lapsus: igitur sæpe experiuntur vocationis ægritudinem, qui se quærunt & nequaquam in ipsa vocatione vocationem. *Ipsi obligati sunt, & ceciderunt.* Surgentes corruunt. Quia obligati, non erecti. *Nos autem surreximus, & erecti sumus*: quoniam adorti hiudquaquam religionis speciem, sed propter religionem religionem.

Psalm. 19. 9.

Pigmus vi rtii, rectitudo vocationis.

Quando vocatio sine vocatione.

8 Sane casus? Multiplicata est in eis ruina. Non cessavit quadrario. Natum ad speciem virtutis germen, aruit statim, quia non habebat humorem. *Tempus evellendi, quod plantatum est*: dicit nostra Tautologia: & iurè pro fatili, apparenti vocatione dicitur; quia omnis plantatio, quam non plantavit Pater cælestis eradicabitur. Verùm quare si ad evulsionem plantatio supponitur, modò exprimitur? Quia pravo in virtutem fine, datur evulsio sine plantatione: etenim si virtus in statu Monachorum nobile germen, & pectus nequaquam dirigitur in virtutem; extra virtutis ac perfectionis propositum, germen patet evulsum, quod non plantatum: quandoquidem ad instar fœni rectorum specie floruit; sed illud antequam evelleretur, exaruit.

Ecclc. 3 2.

Exoriens simul, atque cadens,

Manil.

——*Acclivis pariter declivia iungens.*

Accinit Manilius, 1. *Astronom.* cap. 3. v. 49. Quid si languent? Quid si in ipsa ariditate non virent? Quid si in virtutum amœnitate non florent? Et hi radices non habent: equidem cùm sæculum pravum esset illorum propositum, nunquam in illorum corde vita fuit radix virtutum. *Ex sanctorum conventu mœror exurgit: animo non satis Deo, aut cœlestibus dedito, melancholia exoritur: universam interna mentis robur deficitur; quicquid spiritus, radicitus exstirpatur. Hinc languor* (ait Sedbani, 3. in *Medic. religios.* cap. 18.) *& spiritualium fastidium, imò nausea; sibique, aliisque gravi, miseram vitam trahit, fruique etiam miseriorem.*

Vade ergo claustrum fastidium!

Scrib.

Intelligite hæc, qui obliviscimine Deum; nec quando rapiat, & non sit qui eripiat.

9 Sic igitur haud quiescit animus, sed virus cupit vomere pectus, satagens advehere quia ipse corruptus, in Monasterium, quod etiam ipsis sæcularibus fastidium: factus est tædio in paradiso voluptatis, serpens tortuosus: nimirum, ut *Epist.* 143. n. 2. ait Bernardus: *Susurro, bilinguis, murmurans, contumax, impatiens disciplinæ, inquietus & vagus, qui panem otiosæ comedere non erubescat.* Bernar. Quò ergo furenter devenit animus, quem nulla cognovit virtus? *O fastidium* (exclamat Guarricus, serm. 1. in *Pentecost.*) *tinea cordium, rubigo mentium, languor pessimus animarum! Quæ enim lues tam pestifera, quis morbus ita lethalis, qui faciat hominem immemorem suæ salutis, videntem ac male securum appropinquare usque ad portas mortis.* Nil ultra? Recedere valeret, si ad portas mortis dumtaxàt appropinquaret: sed dicunt improbi & reprobi, clamanti aliorum virtuti: *Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* Cum morte & inferno? Omninò. Cum inferre nequirent in claustra corruptionis virulentiam; amicis inferno & morte, cogitarunt apostasiam. Germen sanè amaræ radicis, futilis & fucatæ vocationis, cum affectu vitæ turpissimæ sæcularis: igitur ubi morum non conversio, morum subversio, & nulla reversio, sed præceptorum aversio. Ubi in proposito virulenta vitiositas, exultat votorum stabilitas. Peccatum peccavit cor, propterea instabile factum est. Ovile ovium, luporum cupiebant facere mentito collore pellium. Pro iniquitate tentoria videntur Æthiopiæ, & pelles Madiam turbatæ. Ipsi obligati sunt, & ceciderunt, jacentes antequàm caderent. Ubi alij surgunt, amantes virtutem; ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem: expulsi sunt nec potuerunt stare. Canit Buchanus:

Quid & in quibus.

Iob. 11. 14. Isai. 28. 15.

Ubi in vetis vitiositas, instar mo rum instabilitas.

Qui scelere gaudent, scelere labuntur ab ipso,
Perpetuo ut lapsos iuxta ruina premat.

Bucha.

10 Hoc opus cum voluntatibus ingredientium religionem, in quibus ut vidimus, *Corrupti & abominabiles facti sunt.* Vulnus cordis sine rectitudinis proposito, estò factâ cicatrice, fecuta corruptio: corruptionem verò morum abominatio: igitur nulla maior in ruinam, quàm precipitari furenter in apostasiam. *Qui de Monasterio ad sæculum descendunt, carbones nigri efficiuntur*: subdit Bernard. ad *Soror.* cap. 20. n. 59. Quid cum his pessimis etiam sæculares? *Cadent super eos carbones*; dum avidè sumunt peccatorum facies.

Ps. 139. 11.

Inficit extinctus, qui vivus adusserat olim. Accinit Picinellus, 2. *Mund. Symbol.* n. 125. Carbo vel albescit, vel nigrescit. Extincta flamma, qua ambusta religio, nihil in apostata videtur nisi nigredo: & super protegentes sæculares, cadunt carbones; quoniam quicquid etiam in sæculo tangit, ut niger carbo fuligine tingit. Cuncta fœdat, conspurcat, denigrat; quippe secum in notam maculam portat. Vernacule: *con la mancha que lleva, todo lo tizna.* Ita habitant cum carbonibus desolatorijs, quorum nigerrimæ facies: etenim quam fovebat pectus ubique perfidum, prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Prodit: sanè sub tunicis latebat, quod in opprobrium, in dedecus religionis apparuit: non enim tunc parturirent iniquitatem, ni priùs concepissent de religione dolorem. O Domine! In multitudine virtutis tuæ, mentiuntur tibi inimici tui, sanctæ vocationis specie. Diversorum morum sunt, qua de causa cor illorum vanum est, & animam acceperunt in vanum, quam vel extrà secum retinebat sæculum; quin recederet animus, quantum dissitum corpus: teque expulso, animo pravo, sit illorum in sæculum reversio: quia dumtaxàt justos habitare facis & unanimes in domo. Vulnus internum altè sederat cordi: inter valentes procedebant corrupti. Ab occulta sub tunicis vomica, venit ultima plaga, quæ sit cunctis manifesta. Unde Dei justo judicio ex corrupte la leprosi & abominabiles, projecti sunt, ad cruciamen in tenebras exteriores.

Picinell

Cur Apostata dicuntur carbones?

Habitat Monachus, ubi collocatur affectus.

Morum collavio, ante egressionem egressi.

11 Publicani & meretrices præcedent in regno Dei. O summa Conditoris, & Assertoris clementia! *Filij autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* O clementis inscrutabilia judicia! Quid literaliter sint exteriores tenebræ; dicemus fusè, *Tom. seq. Tautolog.* 8. *à n.* 53. Tropologicè tenebræ exteriores, sunt effectus internæ cæcitatis: quapropter dixit Dominus: *In judicium ergo in hunc mundum veni; ut qui non vident, videant, & qui vident cæci fiant.* Publicani & meretrices plus vident apertis oculis, dum videntes attrectant oculis clausis, fugientes illuminationis formam; quia oculos suos statuerunt declinare in terram: & omninò mi-

Bernard

Qui futuri apostatæ?

Matth. 8. 12.

Ioann. 9.

serabile, ipsa luce cæcutire. Ergo in propositi articulum. In Monacho pravo præ nimia iniquitate, interiores sunt & exteriores tenebræ. Interiores, dum corrupti: exteriores, ubi ex internis abominabiles facti: etenim recessu haud caderent in exteriorem abominationem; ni priùs corrupta morum internam adamassent cæcitatem. Exterior dissolutio est propositi speculum, in quo perspicuè exploratur votum: numquàm vivebant regulæ, numquam ordini, sine lege in voluntatem pravam, renuerunt accipere disciplinam, habentes lugentium habitum. Unde cum Spiritus Sanctus disciplinæ effugiat fictum; de interioribus tenebris lapsi sunt in tenebras exteriores: equidem cùm è claustris recesserunt; animi relaxationem nescientibus indicarunt. Est amantis animus, ubi amoris scopus. Ubi est non manet, sed ubi diligit. Affectu habitatur sæculum vel claustrum. Qui aversatur claustrum, cæcutit: qui deserit, cecutisse in illo, dicit. Tenebræ interiores patent ex externis tenebris. Coepora vaga transierunt in pravum affectum cordis: & egressi sunt quasi gloriantes in mundum; ubi priùs, latente dolo, collocaverant affectum. Si ab hoc pendet distantia vel præsentia; fugerunt, quando prorrita observantia. Ubi datum pessum sanctissimum institutum, desertum est Monasterium: internæque tenebræ per externas connotantur; quippequam longiùs egressi, antequàm egredierentur.

12 In fictionem vocationis, deducit Bernardus animi instabilitatem, & morum abominabilem sentinam & corruptionem. *Multi* (inquit) *in Monasterium veniunt, ut ibi glorianter vivant: male incipiant & male consummant, semper vagi & numquam stabiles. Cum non habent quod volunt, detractores: fratres suos injuriis afficientes, moribus indisciplinati, gestu & actu inordinati, habitu elati, moribus inepti, bonis præstitis semper ingrati; Christi præcepta, quæ audiant vel sciunt, ventorum vanitati dedicarunt. Iussa Domini contemnentes, cœnacula amantes, Deum Omnipotentem calcibus nequitiæ & malitiæ percutientes; quod promiserunt coram omnibus Sanctis, non observantes.* Hactenùs Melliffluus Doctor, de *Verbis Domin.* serm. 12. n. 97. Quid mirum, his moribus internis, tenebræ ex sæculo in sæculum exteriores? Cognoscit mundus ex sæculi vanitate, in Monasterio relicto diù vixisse sine lege.

13 Dilexerunt enim magis tenebras, quàm lucem. Erant enim illorum mala opera: Videamus ergo, quam mala! *Vide ergo* (dicebat Assertor N.) *ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.* Quomodò igitur tenebræ in ipso lumine? A prava vel erga bona intentione. Fugere è nequam sæculo in claustrum, profectò bonum; quippequam ipsa vocatio lux est: & in tenebras convertitur ex intentione ipsa lux; quoniam in luce vocationis omninò tenebræ si vocati refugiunt ad quod vocati. Lux est vanitatis oblivio, deliciarum proculcatio, studium virtutis; satagentia humilitatis, proprij jugulatio amoris, planctus ex punctione criminis: bonaque cætera, quæ docentur practicè Monasteriorum scholi. Ad hæc vocatio, quæ lux: sed vide, ne tenebræ prave sint; igitur quæritis deliciis in disciplina mortificationis, libertate in servitute, & amore in odio sæculi (ita ut quòd non habetur in mundo, hypocrisi acquiratur in Monasterio, & specie venerabilis habitus voluptatibus mundi satietur pectus) cum sit in fulgore stitus tortuosæ intentionis pravitas, lucida bona convertuntur in tenebras: quæ quidem cum extra erumpere soliciteni, ut sine lege prolubio vivere pravi possint; ex latentibus tenebris, projiciuntur miserandi in tenebras exteriores.

Luc. 11. 36.

Unde fulgor lucis illorum, obscuritas tenebrarum?

14 O terra miseriæ & tenebrarum, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat! *Isti tales recedunt à Christo, quia recesserunt à proposito sancto. Si pactum, quod cum Christo pepigerant* (ait Bernard. ubi supr. *serm.* 11. n. 86.) *observarent; venena jam vomita subsannarent: & ideo cum Christo non merentur manere; quia pactum Domini non timuerunt infirmare. Sed utinam scirent, quanta sit amaritudinis; fontem relinquere vitæ, auctorem mellifluæ jucunditatis, Dominum mundi, decus paradisi, gaudium æternum! O quam misera commutatio! O quàm cæca cupiditas! Facit regulam in apostasiam, disciplinam in lasciviam, claustrum regulare in campos licentiæ, castitatem in impetiginem, Monachum in motionem, directum in pravum, planum in asperum, filium Dei in filium diaboli. Hæc non est mutatio dexteræ Excelsi. O quàm amara mutatio! O quàm dura translatio! O quàm terribile à Christo recedere, & diabolo adhærere, Redemptorem spernere, & peremptorem diligere!* Commutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.

Bernard

Quæ in illis tenebrarum tenebræ, & sequa corruptio vis.

num. Stulti facti sunt in cogitationibus suis. Brevi Christus: *Si lumen, quod in te est, tenebræ sunt; ipsæ tenebræ quantæ erunt?* Propterea tradidit illos Deus in desideria cordis, in passiones ignominiæ, in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Hæc Doctor promit Gentium, *Rom.* 1. à 24. Hæc tenebræ tenebrarum è tenebrarum luce, ipso splendore languente. Hæc abscondita tenebrarum & potestas in vanitates & insanias falsas: quis maior furor, quia non cognoscitur error, de quo *Didascal. seq.* Videte in homine pravo (ut Virgil. dicit, 4. *Æneid.* vers. 65.)

Matth 6. 23.

Virgil.

— *Quid vota furentem,*
Quid delubra iuvant

DIDASCALIA II.

Vulnerum vitiorum medicamina, Iustitia.

1 IDEM modò lapis movendus; ut in animi pravi mutabilitate nullus sit motus: etenim, ut inquit Seneca, *Epist.* 27. *Quibusdam remedia monstranda: quibusdam inculcanda sunt. Dimitte istas voluptates turbidas, magno luendas; quæ non venturæ tantum, sed præteritæ nocent. Numquam nimis dicitur, quod numquam satis discitur.* Vidimus *Didascal.* præced: pravos devolutos, infixosque in limo profundi, lutoque fœcis, ob fucatam speciem vocationis, quasi dicatos Orco; *Ut advertat, quisquis delicias huius sæculi, & facultates rerum temporalium, quærit in nomine Christiano*: ait Augustin. 1. de *Serm. Domin. in mont.* cap. 5. Iuxta genus suum fructum tulit semen corruptum dedecoris, nequaquam fructum honoris & honestatis; voluntate ac voluptate acepra tantùm pro lege; eò quòd lex sit voluntas illorum, desideria voluptatum. *Prolege eis est desideriorum voluptas* (infit Magister & director Monachorum, Benedictus Pater, *Regul. S.* cap. 1.) *cum quicquid putaverint vel elegerint; hoc dirunt sanctum: & quod noluerint, putant non licere.* Iuxta propium commodum & prolubium, dicunt bonum malum & malum bonum, auctoritate cupidinis, suffecta tenori legis: illegesque vagantur, & furentes irascuntur, ni concedatur illis vivere ad placitum. *Si vitium resecare studeas, & intentionis ingressus cum actionis egressibus* (ait Bernard. inter *Varios*, Tom. 5. serm. 3. in *Nativit. Domin.* n. 8.) *fustim Ciceronis eloquentia renovatur, excusatur, defenditur quod opponis; & offenderis qui proponis. Interrogat de loco, de tempore, quando factum? Parentes advocat, patrocinatores quærit, gravari se indicat: indicat se recessurum, malle mori, quam pati talia: & quæ vidisti negant, & quæ non vidit, in te convicia retorquens. Sic spinam sentis, & tempus perdis, odium incurris, nec corrigis: & quem totum tenere putabas, totum amittis.* Libertatem in illicita quærit, obices odit, sæculum placet: & cum spina criminum torqueatur conscientia; assentitur fugæ dum configitur spina. Revocat Deus ante factum, ut irritetur in pectore votum. At ille, ut alio canit Virgil. 6. *Æneid.* à v. 78.

Auguſt.

Ia Monachis corruptis tantùm lex, quæ voluptatis.

S. Bened

Bernard *Quæ ad exitum illos remittit facultas.*

Virgil.

Bacchatur, magnum si pectore possit
Excussisse Deum: tanto magis ille fatigat.

Idem.

Induratum est cor, quia vanum est & relinquitur in votum furale, atque præcipitium ut discat sæculi plagis, quam amarum reliquisse Dominum.

Sed terrâ graviora manent: bella, horrida bella.

2 De fulmine dicit Plin. lib. 2. cap. 54. *Vigilans ictus, conniventibus oculis; dormiens, patentibus reperitur. Vulnera fulminatorum frigidiora reliquo corpore sunt.* Iam enim tumulis mortis, furenter deductus est in campum, ossibus plenum. *Rupit amor leges, audet irâ fœdere Vallis.* Verùm quid inde? O Deus Optimus, Maximus! *Per ea quæ coluerunt dedisti summa tormenta*; ut per acerbissimam voluptatis amaritudinem, servitutem agnoscerent prævaricationis libertatem: igitur adinstar Satyri splendorem ignis mirantis & amplectentis, experiuntur ustione, tormentum esse sub luce. Non vocat (uti perfidum) sæculum, ut amatores mulceat, sed ut decipiat. Lactat, ut accipiat vota: & per ea quæ coluntur, advenient summa tormenta: ne sit in dolis acerba perseverantia: igitur dum habetur corditus adamata pollessio; constat cruciamine, quanti voluptatum adoratio. Curæ, so-

Plin.

Lucan. 6. v. 176.

Sapient. 12. 23.

Satisfit quæ cupita, tormenta.

solicitudinesque conscientiam percussam verberantes continuò & corda & corpora vapulant. Mittit Deus è cœlo fulmen gratiæ, ne exeutiant: verùm malitia, lumen videntes, ne sentiant; illicò quàm coruscationes fulminis illuxerunt, oculos studiò claudunt: quandoquidem cum in profundum venerint peccatorum, contemnunt. *Improbarum voluptatum, etiam post ipsas pœnitentia est*: dicit Stoicus, quò suprà: & nihilominus ex illis & falsis & perfidis nulla datur pœnitentia, quantumvis summa cruciamina; quoniam sine sensu agantur, & percussi nec doluerunt. Non enim habent corda; sed pro cordibus saxa: unde cum supra petram, dum molliscunt, indurantur; blandimine deliciarum fatuè insensibiles fiunt.

Senec.

Ovid. 4. *Trist.* 1. v. 46.

Utque soporiferæ biberunt pocula Lethes;
Ille nec iratos sentit habere Deos.

3 Verum quare si vulnera, non pungentia? Sunt fulminatorum vulnera frigidissima, quibus corda non sentiunt, quantumvis de cœlo tacta. Sunt mortua caro, sæculi dolo & veneno; quamvis fulmen emittatur. Ex nullo motu videtur: igitur vigiles ad fulminis ictum, oculos scienter claudunt; dum sæculares dormientes impacto fulmine aperiunt. *Quare vitia sua nemo confitetur? Quia etiam nunc in illis est* (subdit Senec. *Epist.* 53.) *In his morbis quibus afficiuntur animi; quò quis peius se habet, minus sentit.* Attruitur causa in præfato sacro testimonio. *Per ea quæ coluerunt dedisti summa tormenta.* Ægrè feruntur ab amico vulnera. Alij voluptates quærunt: alij colunt. Qui colunt, etiam tormentis non resipiscunt: qui quærunt, videntes amaritudinem, refugiunt pictam pacidiosè dulcedinem: potissimè si de cœlo mittitur ignis, in manducantes invitè panem doloris: hique citò levi luce convertuntur, dum colentes summa tormenta non sentiunt; quoniam proiecti non solum vitiorum voluptates quærebant, sed clausis oculis fulmine afflati propensissimè adorabant.

Senec.

Vehementiora, si adorata.

4 Descendunt ergo in sæculum (quod irridet à fatuis concepta vota) pleni omni dolo & fallacia. Quæ comminiscuntur, ne cognoscantur vel excusentur; vel quæ non comminiscuntur? Dicam ex Ovidio, 3. de *Art.* v. 370.

Ovid.

Maint opus mores composuisse suos,
Divitum arrosor, potentum arrisor, religionis delusor, ut aliquid ambiat, ut micas latrante stomacho colligat; nulli parcit paralitus, falibusque meditatis gratiosus; fame urbanus, & etiam servorum servus. Siquis ex non suis, laudatur; in maximum in optimum quemque citatiore cursu fertur; posito in cœlum ore, ab illo qui sine pectore. Semper ipe lactatur, & evanescit spes, in miserijs subsistens, quoniam in sortem fortuna stabilis, & ridet ad fletum, dum audit planctum. Cuncta hæc de cœlo vibrata fulmina; ut per culta sint cruciamina: saltusque quasi homo non audiens, præterit; ante fulmen quasi cœlum non tonaret: igitur præ vulneribus famis, deficiente sine voluptate vita, quæ vulnera, a fulmine frigidiora. In signum libertatis, collaphizabatur in sæculo servus, ut opprobrium esset libertatis signum.

Monachi extractum særa, improperijs & miseria.

——*Famulusque iugo laxatus herili,*
Ductor, & ingrato remeat securior ictu.
Tristis conditio! Pulsata fronte recedit
In civem, promisit felix iniuria voti.

Claud.

Ut in rem succinit Claudian. de 4. *Consul. Honor.* v. 613. & Nos dicemus latius *Tom. sequent. Tautolog. 4. à n. 36.* Ne libertate extollatis; quia non extolleris, sed collaphizaris. Vertitur in opprobrium, quod cæcè arbitratis plausum. Dicit appositè, etsi alio intentus, Iuvenalis, *Satyr.* 5. à v. 153.

Libertatis spectaris signum, opprobrium

Tu scabie frueris mali.
Hoc agit, ut doleas. Ergo omnia sunt,
Si nescis, ut per lachrymas effundere bilem,
Cogaris, pressoque diu stridere molari.

Iuvenal

Tu tibi liber homo, & Regis conviva videris.
Captum te nidore suæ putat ille culinæ,
Nec malè conitetur.

5 Quid Stoicus Cordubensis? In quantam servitutem detrusit miserabilis libertas! in quam duram acerbitatem fallax voluptas: *Miseri tibi videntur? Nihil miserum est* (infit, de *Provid.* cap. 4.) *quod in naturam consuetudo perduxit: paulatim enim voluptati sunt; quæ necessitate cœperunt. Nulla illis domicilia, nullæ sedes sunt, nisi quas lassitudo in diem posuit: vilis & hic quærendus manu victus, horrenda iniquitas cæli, intecta corpora. Hoc quod calamitas videtur, tot gentium vita est.* Hæc fulgura discrutentia, sed clarè non visa à pectore, quod indurnit; etsi missa ab illo, qui fulgura in pluviam fecit. De fulmine Plin. d. *Homo, nisi convertatur, vi percussus, non expirat.* Tandem tandem æruminis oppressus & compulsus, sese exponit in dedecus. Quid ergo inde? Recessus excusatur? Imò defenditur. Quæ non audiuntur

Senec.

Summa miseria, & clausura fuga.

Plin.

tur à voce exprobrantis & obloquentis; à facie inimici & persequentis? Dicit Augustinus in *Psalm.* 75. *Recede de Monasterio: neque enim soli, qui sunt in Monasterio, perventuri sunt ad regnum cœlorum; & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent.* Sic ille? Quid Augustinus? *Illi non voverunt, tu vovisti.* Idem *Epist.* 199. & Magn. Gregor. lib. 1. *Epist.* 33. Non est bonum esse in sæculo, qui sæculum fugit voto; recede paululum ab eo, ut quiescas; & videas, quas ærumnas vocabas non esse ærumnas. Fiunt de cœlo fulgura & voces & tonitrua, quibus aperiantur dormientis lumina clausa, atque conscientiæ redarguescunt è frigore vulnera, mente relinquentis sæculum; *ne fiat supramodum peccans peccatum*: igitur excellus iniquitatis; amaræ tenebræ splendore cognitionis. Jo memoriam ergo, quæ sunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahuntur

Dum vitet mutatâ, quid sim, fuerimque retordor,
Et tulerit quò me casus & unde, subit;
Corque vetusta meum tanquàm nova vulnera sentit,
Hinc fluum mœstæ labitur imber aquæ.

Solamen itaque avidum recipiet pectus, dum è silice rivus. Profuerunt confessionibus fulmina, si commota tremuit terra.

6 De fulminibus loc. cit. Plin. inst: *Perplurimum refert, unde venerint, & quò concesserint. Optimum est in exortivas redire partes. Ideo cum à prima cœli parte venerint, & in eandem concesserint; summa felicitas portenditur.* Profectò è cœlo vibrato fulmine gratiæ, summa felicitas est, ubi præviaticatores convertuntur ad cor. Redit illhoc unde exivit; & ad illam cœli partem, à quo fuerant recessit. Optimum est ad sacra violatæ apostasiæ religionis, in exortivas redire partes: equidem quod lactabat ut delicium, ex ipsa vanitate iam cognoscitur mendacium. Multiplicatæ sunt infirmitates eorsim & posteà acceleraverunt.

——Magnoque excussant igne
Iratum te Phœbe feras; nec verbere solo
Uteris & stimulis, flammas in viscera
mergis.
Accipit & frenos.

An tranquilla omnia? Deus scit: scrutans corda & renes Deus. De fulmine subdit Plin. *Unum animal hominem non semper extinguit, castra illico.* Vitæ prioris remanent vestigia, quoniam propter cor-

Augustin.

In illa tentatione dulcet, prægravitatibus sæculi.

Rom. 7. 23.

Ovid. d. 2 v. 97.

Plin.

Ex tristibus frugi revertitur animus.

Lucan. 5. v. 173

Plin.

eis resistentiam, fulminis etiam inefficax flamma. Cor si veneno inficitur, non aduritur: ait idem, *lib.* 11. *cap.* 37. Notorum in holocaustum, claret intestinum & etiam pectora dura, de cœlo tacta; dum flamma fulminis vel igne concepto frigida. Hinc ubi Deus convertit illorum conversionem, dicitur à Propheta: *Convertimini filij revertentes.* Apposite & jure, quippequam sæpe revertuntur, verùm fine conversione: convertuntur verò, revertendo de miseria in abundantiam, attamen nequaquam in pœnitentiam: igitur per virtutis ac pertæctionis speciem, allutam vapido fervant sub pectore vulpem.

7 *Ad Monasterium venit* (inquit Bernard. Serm. 12. de *Verbis Domin.* n. 97.) *ut peccata, quæ commisit in sæculo, punire deberet in Monasterio; sed postquam ingressus fuerit, non solum quæ commisit, delendo non diluit; sed insuper alia fortiùs graviora committit.* Fiunt ergo novissima hominis illius peiora prioribus, dum totus debebat esse præ contritione fletus. Petrus dum audit in navi, *Dominus est; misit se in mare. Alij autem discipuli navigio venerunt.* Qui in navi fertur, quia fertur, sine labore procedit: qui natando, summo labore iter conficit. Ad lætum omnes conabantur accedere. Petrus defecerat magis diguatus à fide: & dum ad illum revertitur, haudquaquam fertur in navi; quoniam qui revertitur malis gravatâ conscientiâ, debet exequi moiora, nec ire ad Dominum per iter, & exercitia communia. *Qui lapsus est* (ait Gregor. Magn. Homil. 20. in *Evangel.*) *tanto à se licita debet abscindere: quanto se meminit, & illicita perpetrasse.* Aliquid amplius in obsequium præ exteris faciet, qui præ exteris offendit: & ut veniens, ad Dominum citius pervenire posset; haud tendit in quiete navis, sed in molestia obsequiosi laboris. Alij navigio conficiunt iter: Petrus se misit in mare. Actione expressit: negationis pœnitudinem; dum reverti cupiebat ad offensum Redemptorem; seseque mittit in mare, offensæ tactus dolore; quippequam non ausus transire ad Dominum, quin prius in mari videretur lachrymarum. Sic enim revertentes convertuntur; siquidem vera reversio in conversione cognoscitur, in lachrymis cor exprimitur; quippe ubi nulla vel apparens objicitur oculi pœnitudo, nulla prorsùs è reversione conversio:

8 *In Prælatis* (dicit in *Sentent.* n. 19. Bernard.) *ut custodiant gregem suum; sunt*

Ierem. 3 14. *Videre versus sed non conversus*

Ierem. 6. 15.

Magna solicitudo prælatis ergà apostatas et ligiosi revertentes.

Et quæres

Bernar.

Gregor. Magn. *Major debet esse in obsequijs observantia, in quo præcesserat delictis.*

Bernard

necessaria vitæ fidei & doctrinæ sinceritas: studiosa bene operandi sedulitas: & de salute subditorum diligens curiositas. Salus horum conversorum reverentium, eget cum sedulitate & sinceritate, curiositate diligenti prælatorum: etenim est, ubi semel prava affectio, qui nequiter se humiliat; & interiora eius plena sunt dolo. *Super eum omninò intendat curiosè* (inst N. Patriarcha Gloriosus, d. *cap.* 58.) *& solicitus sit, si verè Deum quærat: si solicitus ad opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria.* Ita, si ita. Verùm plerique *confusione non sunt confusi: erubescere nescierunt*, in malefactis gloriantur, & de illis quasi de virtutibus loquuntur; insolentia auctâ ex sociorum patientissima modestia. Sine compunctione pungunt sanos: quid si aliquatenùs invenerint ægros? Adinstar musceæ quicquid mortuum tangunt, verminat: uti fuligo, lingua vel splendida maculat: quasi scorpij flatus specula virtutum obnubilat: & cùm totum negotium sit otium, adinstar aranearum, insidiantur retibus, confectis ex visceribus putridis. Hi non sunt reversi, quoniam sine morum conversione, sine fronte, sine facie, sine pectore. Qui priùs considerarunt, ut associarentur, vultum nativitatis in speculo reversionis; cùm priora ad illicem volitaverint, statim obliti sunt, quales fuerint. Pingit Bernardus. *Aut loquetur ergo, aut rumpetur: plenus est enim sermonibus* (inst de *Gradib. humilit. & superb.* cap. 13. n. 41.) *esurit & sitit auditores, quibus suas factitet vanitates; quibus omne quod sentit, effundat: quibus qualis & quantus sit, innotescat. Inventa autem occasione loquendi; si de litteris sermo exoritur; vetera proferuntur & nova: volant sententiæ, verba resonant ampullosa. Prævenit interrogantem, non quæsiti respondet: ipse quærit ipse solvit; & verba colluctatoris imperfecta præscindit:: Si ad ludicra sermo convertitur in his quantò assuetior tantò loquatior inventur.* Auditur, quia primus hospitibus obviam it. Quis est hic? inquiritur? Respondetur: Hic est ille. Proh sine pudore pudor! Haud maximi, audiens habet Monasterij venerandam perfectionem, cùm videt ex occursu relaxationis specimen.

9 Unde ergo tanta lues? Ex oscitantia præsidis, à quo abeunt & diligens curiositas, & studiosa sedulitas; maximè cùm corrupti simulque corrumpentes, se insinuent obsequijs intra Superiorum viscera, ut perversa vita, albis visceri-

S. Benè.

Ierem. 6. 15.

bus credatur ritè conversa; dum ut monet Theocritus, *Edyl.* 10. v. 11. & 12. versi. 10.

Pernicioſum est canem exta gustare?

Anat non vosis, sed pernicioſis furijs.

Theoc.

Primò tædet, paulatim placet, & fatuè laudat, ne iterum qui præceps austeritate ruat. Sed quid? Pauper incenditur, dum inquus benedicitur, huiusque crescit calamitas, quoniam etiam ex scandalis impunitas; cùm in exemplum, & excessum coërcitionem, ferrum & ignis necessarium medicamen, & plantetur virtus, ubi plectitur scelus. *Tempus evellendi, quod plantatum est*: dicit nostra Tautologia. Opposita objiciuntur, ut amicè concilientur à prudenti Prælato: plantatio scilicèt & evulsio, in amœnitatem virtutis, & exilium corruptionis: igitur vitium à Monasteris evellitur, ubi supplicium prudenter in medicinam plantatur.

10 Vindimus mœste inflicta ab iniquitate vulnera: videamus à Salvatore opposita, appolita medicamina; quia sine illis ex scandalo multorum ruina. *Qui scandalizaverit unum ex pusillis istis, qui in me credunt; expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Ita Medicus cœlestis, in pravum exemplum, bonis scandalum. Sic sententia iusti iudicis, cùm ex pravorum moribus viderit sapientes morientes. Verùm quare aquis tradeudi, qui sine rubore coram alijs flagitiosi? Ne remittatur supplicium, dum intercedit scandalum, & impunita crimina pravè sequantur exempla. Apostata à religione non solùm pusillis, sed in virtute perfectis præbuit scandalum, & ad iter offendiculum; quoniam ab illo religio reprobatur, quæ à cunctis iurè diligitur.

Theoc. *Artes apostatarum, ut effugiat supplicium.*

Eccl. 38

Matth. 18. 6.

——Frana furenti
Concutit, & stimulos sub pectore vertit
Apollo;

Virgil. d. v 100

Ut primum cessit furor.

Revertitur, sed allicitur; ita ut illa coma punctio cordis, iam non illa, quoniam crimen sine pœna, ut maius sit scandalum; non habere supplicium. Iudici, non legi obsequitur, lenimine astu studiosè blanditur. Non invenitur etsi peccatum quæritur; imò amicâ protectione ex pravo affectu indulgentiæ, laudatur peccator in desiderijs animæ suæ: aquisque maris tradere expedit, qui ita vitam in scandalum exposuit; quoniam corruptis moribus, fractâ fide, flagitiosus, nullo modo fovendus, sed suffocandus. Libertas illi imprudens

Apostata non fovendus, sed suffocandus.

denter conceditur, ut arrepta libertas cognoscatur, à cunctis agnitus, dum in opprobrium videtur; qui plusquàm in claustris, salùs videtur in vinculis; quibus averlionis excitaretur fletus, & compungeretur animus. Cæterùm aliter capitur flultissimum consilium, ne reus mittat cum situla lorum: suffocarique à Domino præcipitur, ne hinc inde pro ludibrio vagetur; quoniam illi & religioni expedit, quod in decorem conducit: religioni, ne iterùm patiatur opprobrium: illi, ne denuò recrudescat scandalum.

11 Dicit textus. *Expedit, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Non sat pœna suffocationis: cùm etiam additur *In profundum maris.* Non satis in maris amaritudine suffocatio, ni sit iactatio cadaveris in profundo. *Mola asinaria*, ne possit moveri, nec fluctibus pristinis hinc inde iactari, quin valeat emergere; ut iaceat semper, quia iacere congruit. Si alibi summergeretur; ubi demersus, constaret, & simul patesceret, quò iaceret: in maris profundo, dumtaxàt signaretur suffocatio; Christusque & maris profunda signat; quippe pusillis expedit, etiam nescire, quò iaceat. *Apostata, vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prava corde machinatur malum; & omni tempore iurgia seminat.* Hæc è Salomone signa, ut à convictu removeatur Apostata; & qui apostasiâ se præbuerant in scandalum: eisque Christus in suffocationem delignat maris profundum, ubi dignosci non possunt; siquidem hi ne noceant, non solùm suffocandi sunt, sed nesciendum ubi sint. Vernaculè: *Aunque estén alli; porque no daño su trato, y conversacion, se ha de ocultar donde estan.* Quia unde ceciderunt, constat (ubi ceciderunt, lateat. Nesciatur supplicij locus, modò patescat fulminatum in scelus. Vacitus de *Morib. Germanor.* cap. 12. *Proditores & transfugas merguntur. Diversitas supplicij* (ait) *illos respicit, tamquàm scelera ostendi oportet, dum puniuntur; flagitia absconditi.* Constent scandala per tormenta, ne sint scandala: summerganturque transfugæ & proditores cum flagitijs, quæ hauriuntur exemplo ab oculis: etenim pusilli ut simplices, si flagitia impunita, semel aspecta; corruent impulsi præcipites in flagitia.

12 Nullum ergo vitium sine patrono, vel quia minuitur, vel quia à iustitia subtrahitur: de quo Seneca, *Epist. 97. Nec ante illi culpa, quàm culpa fortuna displicuit. Id prava consuetudine venit.* Culpa non ignoratur, sed negligitur; quippequàm reus eisdem vitijs sit aliquando gratiosus, quibus pravus, si ad patronum pervenit vitiorum fructus. Signat Guarricus. *In huiusmodi causis* (inquit, serm. 4. in *Baptist. nativit.* num. 4.) *facilè quisquis sibi invenit patrocinium alius infirmitatis alius societatis, cui morem gerit; alius honoris quem gerit.* Totum vanitas, & totum iniquitas, quasi dedecus illuis tumidæ auctoritatis esset, delinquentem à gladio non eruere iustitiæ, cui lex in iugulum tradidit. Modò illi placeat, quid quòd alijs in pravitatem displiceat? Sunt enim sine vindice leges: sed supervacuæ leges, dum absunt vindices. Ius datur sceleri in commune nefas. Nucan. 1. *Pharsal.* v. 37. & 2. v. 60.

——*Scelera ipsa nefasque*
Hac mercede placent: tantoque novorum
Provento scelerum.

Unde cùm pœna sit criminum medicina; medicandi doloribus, impuniti non dolent: sed peius habent.

13 Thetenum sipario pervio exponitur ab Evangelico Vate. *Misereamur impio, & non discet iustitiam* (Et pro Quia) Pessimum in malo, dum desperatur etiam correptione correctio: insanabilis enim cognoscitur, dum non compescitur; sed in scelere relinquitur. *Apostata veniet perditio, nec habebit ultra medicinam:* subdit Salomon. Curare quibat dolor intimum vulnus, discens iustitiam, ex his quæ passus: fautorque mali detruit in perditiot dem, quippe solicitat anciè criminum impunitatem. Peribit qui perijt, ubi iustitia fugit. Spes concipi poterant in salutem; per correptionem, vulnerum medicamen. Unde cum fautor iniquitatis subtrahant pœnam, impius ultra non habebit medicinam; quoniam unde veaturum in scelera cruciamen, inde crudeli pietate accipit consolationem. *Misereamur impio, quia non discet iustitiam.* Hebr. *Nequaquàm didicit iustitiam.* Quia non didicit, ab illa pravus eximitur: In maiora & graviora favoribus invitatur: quod summum malorum, ac in status propudium, proculcatà iustitiâ, ubi debebant scelera: quandoquidem serpens glisceit in congregatione scelus, dum impius videtur favoribus exaltatus. *Contere* (Domine) *brachium peccatoris & maligni.* Quænam relinquet peccator errore criminum; si præ-

Reclusa tur & Quæret

Prov. 6. à 12.

Sed nescitur. Ubi

Cornel. Tac.

Eius ex-versatio pestis.

Senec.

Guarri.

Ex patrocinijs in ipsum.

Lucan.

Isai 26. 10. Et pro Quia

Prov. 6. 15.

M. Sen.

Et quæ pravâ

UbiSap

Illius ex versatio iniquorum perversa

Alapid.

Ex indulgentia ruit in graviora

Psalm. 10. div. v. 15.

nosci ad causam habere brachium? *Peccatoris & maligni.* Potest esse peccator sine malignitate; verùm nulla malignitas sine crimine: & huius brachium solicitè conterendum; ne crescat fota malignitas peccatorum: etenim spe protectionis ad crimen, malignus convertitur in ipsam malignitatem. Plaut. *Persa*; Act. 2. scen. 2. v. 50.

Plaut. *Ex proprio ingenio mores alienos probas.* Quæ non cogitat? Indicat, & suggerit, quæ vel ipse non faceret; prævalente malignitate, quamvis mentiatur iniquitas sibi: etenim demigratis alijs, techuis & technis; protectione fautoris, astutia malignitatis, specie virtutis; quod oculis patet & cognovit orbis (uti diximus) peccatum ad pœnam quæritur) sed nequaquàm invenitur. Conteratur ergo brachium, ut conteratur malignitas & flagitium: equidem si impunitate prævaler, pravus nec iustitiam discet, nec medicinam habebit. Videsis dicta, *Tom. 3. Didasc. 6. Tautolog. 1 Tom. 4. Tautolog. 1. à Didasc. 3.*

Quanta sata il lionnali gnitas.

14 Præterea. *Misereamur impio, quia non discit iustitiam.* Hinc nullo modo meretur misericordiam: vulnusque iustitiæ insligitur, dum absolvitur; quippe turpe quod meretur, per quod ut pravus male meretur. *Hunc morem, pessimum, introduci* (ait Marc. Seneca, *Controv. 5. ut aliquis propter hoc non pereat; quia perire sæpius meruit.* Peccata super arenam multiplicabuntur, si conceditur venia, multiplicatorum causâ; nec erit qui iustè vivat, si peccatis vita floret. Ab Isaia exponitur alia causa. *Misereamur impio, & non discet iustitiam: In terra sanctorum iniqua gessit.* Quid quod in terra sanctorum; & ut legit Hebr. *In terra rectitudinum*? Ex loco declaratus, magis iniquus; igitur deliquit, ubi criminibus præcuritur aditus: sirque draco, ut serpens in paradiso: igitur illius aversandæ curvitates ut curventur habitantium rectitudines. Ex Sancto hic *num.* 23. subdit Alapid. *Terra Sanctorum. Si ergo hæc medicina ægris impiorum animis nihil affert sanitatis, actum est de ijs: v. g. in Monasterio viventes, impiè tamen agunt; quid superest*? Ipsi se damnant, iustitiam non discent, dum impudenter sceleribus audent in pravum exemplum, pervertere iuxta legem rectitudines sanctorum. In hac terra non fovenda peccata, sed punienda, ut perculsorum pressuris sanentur vulnera, & iustitia cum legum observantia discatur, à quo despicitur: & dum pro vulnere introducitur clementia, cum iustitia dedicitur medicina; quoniam sine punctione doloris, nec species pœnitudinis. *Ardua res est, ijs sapere, quibus adest quidvis facientibus impunitas*: ait Ioseph. 19. *Antiquit.* cap. 2. Indulgentia non est pietas, sed iniquitas: igitur minimè æquum, quod rideat vitium; & quia commisit, & quia in terra sanctorum. Haud quadrat misericordia, ubi pœna medicina, & ubi pœnitendorum nulla datur pœnitentia: quandoquidem quoniam in terra Sanctorum, à iustitia de cretum malus & gravius supplicium. Non ergo foveatur impius: nomen eius non memoretur impius; sed demergatur in profundo mari, ne possit egredi. Detrudatur in tenebras, & non in locum, ut tantùm respiciat crimen, non habens emergendi facultatem; *ne una ovis morbida* (ut Benedictus d. *cap.* 28. monet) *omnem gregem contaminet.* Sic enim discitur iustitia, patereque ex corde misericordia; dum in excitamen pœnitudinis, traditur impius in interitum carnis. Aliter dum scandalum indulsum, *planctus est, & erit in planctum.* Dum prævalent prava in pravis; ut ait vel Ethnicus, 2. *Amor.* Eleg. 19. 35.

——*Nocet indulgentia nobis.*

Ioseph. *Sine iustitia in pœnam, crudelissima clementia.*

S. Bene.

Ezech. 19. 14.

Ovid.

DIDASCALIA III.

Minimè ableganda gratia, esto interventat iniuria.

1 Ducitur utique in vanitates & insanias fallas, quisquis in ultionem fatuus fovet meditatas iniurias; quippe cùm sæpè ex errore mentis; cogitant in vindictam proprias cogitationes: priùsque mori, dicit sine vulnere pectus;

Quam nostro illius labatur pectore vulnus.

Virgil. 1. *Eclog* v. 64.

Mentis perturbationes (ait Pindarus, *Olymp. Od.* 8. v. 56.) *impellunt in errorem etiam sapientem*: quid flulcum & stolidum sæculi desipientis insequentem vanitatem? Plerunque huiusmodi vitium sedet in fæce pectoris, fungentium honore alicuius dignitatis: ita infulis depravatâ mente; ut quas iniurias fecerint iudicent fieri, vindicareque cupiant, ut plures faciant. Has ergo pudeat ulcisci, dum decet compoti; cùm emanent ab honoris insolentia, inflationis arrogantiâ, sine ulla men-

Pindar. *Gravibilis insanit, iusto munere*

denter conceditur, ut arrepta libertas cognoscatur, à cunctis agnitus, dum in opprobrium videtur; qui plusquàm in claustris, salùs videtur in vinculis; quibus averlionis excitaretur fletus, & compungeretur animus. Cæterùm aliter capitur flultissimum consilium, ne reus mittat cum situla lorum: suffocarique à Domino præcipitur, ne hinc inde pro ludibrio vagetur; quoniam illi & religioni expedit, quod in decorem conducit: religioni, ne iterùm patiatur opprobrium: illi, ne denuò recrudescat scandalum.

11 Dicit textus. *Expedit, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Non sat pœna suffocationis: cùm etiam additur *In profundum maris.* Non satis in maris amaritudine suffocatio, ni sit iactatio cadaveris in profundo. *Mola asinaria*, ne possit moveri, nec fluctibus pristinis hinc inde iactari, quin valeat emergere; ut iaceat semper, quia iacere congruit. Si alibi summergeretur; ubi demersus, constaret, & simul patesceret, quò iaceret: in maris profundo, dumtaxàt signaretur suffocatio; Christusque & maris profunda signat; quippe pusillis expedit, etiam nescire, quò iaceat. *Apostata, vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prava corde machinatur malum; & omni tempore iurgia seminat.* Hæc è Salomone signa, ut à convictu removeatur Apostata; & qui apostasiâ se præbuerant in scandalum: eisque Christus in suffocationem delignat maris profundum, ubi dignosci non possunt; siquidem hi ne noceant, non solùm suffocandi sunt, sed nesciendum ubi sint. Vernaculè: *Aunque estén alli; porque no daño su trato, y conversacion, se ha de ocultar donde estan.* Quia unde ceciderunt, constat (ubi ceciderunt, lateat. Nesciatur supplicij locus, modò patescat fulminatum in scelus. Vacitus de *Morib. Germanor.* cap. 12. *Proditores & transfugas merguntur. Diversitas supplicij* (ait) *illos respicit, tamquàm scelera ostendi oportet, dum puniuntur; flagitia absconditi.* Constent scandala per tormenta, ne sint scandala: summerganturque transfugæ & proditores cum flagitijs, quæ hauriuntur exemplo ab oculis: etenim pusilli ut simplices, si flagitia impunita, semel aspecta; corruent impulsi præcipites in flagitia.

12 Nullum ergo vitium sine patrono, vel quia minuitur, vel quia à iustitia subtrahitur: de quo Seneca, *Epist. 97. Nec ante illi culpa, quàm culpa fortuna displicuit. Id prava consuetudine venit.* Culpa non ignoratur, sed negligitur; quippequàm reus eisdem vitijs sit aliquando gratiosus, quibus pravus, si ad patronum pervenit vitiorum fructus. Signat Guarricus. *In huiusmodi causis* (inquit, serm. 4. in *Baptist. nativit.* num. 4.) *facilè quisquis sibi invenit patrocinium alius infirmitatis alius societatis, cui morem gerit; alius honoris quem gerit.* Totum vanitas, & totum iniquitas, quasi dedecus illuis tumidæ auctoritatis esset, delinquentem à gladio non eruere iustitiæ, cui lex in iugulum tradidit. Modò illi placeat, quid quòd alijs in pravitatem displiceat? Sunt enim sine vindice leges: sed supervacuæ leges, dum absunt vindices. Ius datur sceleri in commune nefas. Nucan. 1. *Pharsal.* v. 37. & 2. v. 60.

——*Scelera ipsa nefasque*
Hac mercede placent: tantoque novorum
Provento scelerum.

Unde cùm pœna sit criminum medicina; medicandi doloribus, impuniti non dolent: sed peius habent.

13 Thetenum sipario pervio exponitur ab Evangelico Vate. *Misereamur impio, & non discet iustitiam* (Et pro Quia) Pessimum in malo, dum desperatur etiam correptione correctio: insanabilis enim cognoscitur, dum non compescitur; sed in scelere relinquitur. *Apostata veniet perditio, nec habebit ultra medicinam:* subdit Salomon. Curare quibat dolor intimum vulnus, discens iustitiam, ex his quæ passus: fautorque mali detruit in perditiot dem, quippe solicitat anciè criminum impunitatem. Peribit qui perijt, ubi iustitia fugit. Spes concipi poterant in salutem; per correptionem, vulnerum medicamen. Unde cum fautor iniquitatis subtrahant pœnam, impius ultra non habebit medicinam; quoniam unde veaturum in scelera cruciamen, inde crudeli pietate accipit consolationem. *Misereamur impio, quia non discet iustitiam.* Hebr. *Nequaquàm didicit iustitiam.* Quia non didicit, ab illa pravus eximitur: In maiora & graviora favoribus invitatur: quod summum malorum, ac in status propudium, proculcatà iustitiâ, ubi debebant scelera: quandoquidem serpens glisceit in congregatione scelus, dum impius videtur favoribus exaltatus. *Contere* (Domine) *brachium peccatoris & maligni.* Quænam relinquet peccator errore criminum; si præ-

Reclusa tur & Quæret

Prov. 6. à 12.

Sed nescitur. Ubi

Cornel. Tac.

Eius ex-versatio pestis.

Senec.

Guarri.

Ex patrocinijs in ipsum.

Lucan.

Isai 26. 10. Et pro Quia

Prov. 6. 15.

M. Sen.

Et quæ pravâ

UbiSap

Illius ex versatio iniquorum perversa

Alapid.

Ex indulgentia ruit in graviora

Psalm. 10. div. v. 15.

nosci ad causam habere brachium? *Peccatoris & maligni.* Potest esse peccator sine malignitate; verùm nulla malignitas sine crimine: & huius brachium solicitè conterendum; ne crescat fota malignitas peccatorum: etenim spe protectionis ad crimen, malignus convertitur in ipsam malignitatem. Plaut. *Persa*; Act. 2. scen. 2. v. 50.

Plaut. *Ex proprio ingenio mores alienos probas.* Quæ non cogitat? Indicat, & suggerit, quæ vel ipse non faceret; prævalente malignitate, quamvis mentiatur iniquitas sibi: etenim demigratis alijs, techuis & technis; protectione fautoris, astutia malignitatis, specie virtutis; quod oculis patet & cognovit orbis (uti diximus) peccatum ad pœnam quæritur) sed nequaquàm invenitur. Conteratur ergo brachium, ut conteratur malignitas & flagitium: equidem si impunitate prævaler, pravus nec iustitiam discet, nec medicinam habebit. Videsis dicta, *Tom. 3. Didasc. 6. Tautolog. 1 Tom. 4. Tautolog. 1. à Didasc. 3.*

Quanta sata il lionnali gnitas.

14 Præterea. *Misereamur impio, quia non discit iustitiam.* Hinc nullo modo meretur misericordiam: vulnusque iustitiæ insligitur, dum absolvitur; quippe turpe quod meretur, per quod ut pravus male meretur. *Hunc morem, pessimum, introduci* (ait Marc. Seneca, *Controv. 5. ut aliquis propter hoc non pereat; quia perire sæpius meruit.* Peccata super arenam multiplicabuntur, si conceditur venia, multiplicatorum causâ; nec erit qui iustè vivat, si peccatis vita floret. Ab Isaia exponitur alia causa. *Misereamur impio, & non discet iustitiam: In terra sanctorum iniqua gessit.* Quid quod in terra sanctorum; & ut legit Hebr. *In terra rectitudinum*? Ex loco declaratus, magis iniquus; igitur deliquit, ubi criminibus præcuritur aditus: sirque draco, ut serpens in paradiso: igitur illius aversandæ curvitates ut curventur habitantium rectitudines. Ex Sancto hic *num.* 23. subdit Alapid. *Terra Sanctorum. Si ergo hæc medicina ægris impiorum animis nihil affert sanitatis, actum est de ijs: v. g. in Monasterio viventes, impiè tamen agunt; quid superest*? Ipsi se damnant, iustitiam non discent, dum impudenter sceleribus audent in pravum exemplum, pervertere iuxta legem rectitudines sanctorum. In hac terra non fovenda peccata, sed punienda, ut perculsorum pressuris sanentur vulnera, & iustitia cum legum observantia discatur, à quo despicitur: & dum pro vulnere introducitur clementia, cum iustitia dedicitur medicina; quoniam sine punctione doloris, nec species pœnitudinis. *Ardua res est, ijs sapere, quibus adest quidvis facientibus impunitas*: ait Ioseph. 19. *Antiquit.* cap. 2. Indulgentia non est pietas, sed iniquitas: igitur minimè æquum, quod rideat vitium; & quia commisit, & quia in terra sanctorum. Haud quadrat misericordia, ubi pœna medicina, & ubi pœnitendorum nulla datur pœnitentia: quandoquidem quoniam in terra Sanctorum, à iustitia de cretum malus & gravius supplicium. Non ergo foveatur impius: nomen eius non memoretur impius; sed demergatur in profundo mari, ne possit egredi. Detrudatur in tenebras, & non in locum, ut tantùm respiciat crimen, non habens emergendi facultatem; *ne una ovis morbida* (ut Benedictus d. *cap.* 28. monet) *omnem gregem contaminet.* Sic enim discitur iustitia, patereque ex corde misericordia; dum in excitamen pœnitudinis, traditur impius in interitum carnis. Aliter dum scandalum indulsum, *planctus est, & erit in planctum.* Dum prævalent prava in pravis; ut ait vel Ethnicus, 2. *Amor.* Eleg. 19. 35.

——*Nocet indulgentia nobis.*

Ioseph. *Sine iustitia in pœnam, crudelissima clementia.*

S. Bene.

Ezech. 19. 14.

Ovid.

DIDASCALIA III.

Minimè ableganda gratia, esto interventat iniuria.

1 Ducitur utique in vanitates & insanias fallas, quisquis in ultionem fatuus fovet meditatas iniurias; quippe cùm sæpè ex errore mentis; cogitant in vindictam proprias cogitationes: priùsque mori, dicit sine vulnere pectus;

Quam nostro illius labatur pectore vulnus.

Virgil. 1. *Eclog* v. 64.

Mentis perturbationes (ait Pindarus, *Olymp. Od.* 8. v. 56.) *impellunt in errorem etiam sapientem*: quid flulcum & stolidum sæculi desipientis insequentem vanitatem? Plerunque huiusmodi vitium sedet in fæce pectoris, fungentium honore alicuius dignitatis: ita infulis depravatâ mente; ut quas iniurias fecerint iudicent fieri, vindicareque cupiant, ut plures faciant. Has ergo pudeat ulcisci, dum decet compoti; cùm emanent ab honoris insolentia, inflationis arrogantiâ, sine ulla men-

Pindar. *Gravibilis insanit, iusto munere*

mente; cuius resipiscentia lucet depositio munere: etenim vilissimè iacet usquequaquè proiectus, qui turus officio procedebat superbissimè tumidus. Articulum refert, & in risum Valer. Maximus. *L. Piso accusatus* (inquit) *quòd graves & inolerabili iniurias sotijs fecisset; aud dubia ruinæ metum fortuito auxilio vitavit. Namque per id ipsum tempus, quo tristes de eo sententiæ ferebantur; repentina vis nimbi incidit. Cumque prostratus humi pedes iudicum oscularetur, os suum cæno replevit. Quo conspectu, totam quæstionem à severitate ad clementiam & mansuetudinem transtulit; quia satis tam graves cum pœnas sortis dedisse, arbitrati sunt, hoc deductum necessitatis; ut abijceret se tam supplicitèr, ut attollere se tam deformiter cogeretur.* Sæpè videmus huiusmodi scenam, dum malè feriati cum munere deponunt infaniam: equidem qui usque in servitutem indignam redigebant iniuriosi libertatem; coram offensis, ne damnentur, denuò exercent servitutem, & usque in vilissimam proiectionem. Quæ illorum obsequia? Indigna, signantia servilem animum; vel exhibentium obsequium, vel exercentium officium: igitur iacentium patent fœtida servitia, præut inolevit in potestate insolentia. Qui modesti, *dominantes in potestatibus suis* (dicit Siracides) *homines magni virtute, & prudentia sua prediti.* Moderantur iuxta prudentiam, nequaquàm iuxta arrogantiam; ostendentes virtutem tamquàm homines magni, haud indignitatem mediastini, in libera colla furentes, ut tyranni potestatis.

Heu cæli terræque pudor!

— Servili placuit fiedare curules.

Magnique dicuntur suis in potestatibus dominantes, dum in dominium indigni recordantur servitutis; quoniam horum decus fœdare luto homines virtute magnos, & afficere iniuris (quia sibi placent) ubi pleni dedecoris. *Quoniam facta sum vilis*, dixit deposita à dignitate Synagoga Satanæ. Ex servitute Ægyptiorum exijt inflata in dominium; fecitque in dignitate, quicquid passa in servitute; sed facta omninò vilis, ut accepit honores; igitur adversa & ei qui è captivitate eduxit, & honorès in acceptionem concessit. Facta est vilis: in honore, ingratitudine; sine honore, in abiectione: igitur dignitate depositâ, pudore confusa, cæno latoque plena, iacuit deformis, sub pedibus illorum quos affecerat iniurijs.

Val. M. 8. c. 1. n. 6.

Qui vilis extollitur, vilior deprimitur

Eccli. 44. 2.

Claud. 1. in Eutrop. à v. 9.

Thren. 1. 11. Qui è servitute, pessimus in honore.

2 Ergo articulo. In lutum devenit, quod numquàm excogitavit. In item iniuriæ quibant excitare offensos; sed illos avercit pravi Pisonis fiatus: satis indicantes in vindictam, tantæ insolentiæ circumspicere misericordiam: igitur nec ipsi decrevissent dolore perciti, plenum sordibus attolli; exhibente quamvis invite in ultionem, ex illatis iniurijs fœditatem. Bilis ex vili arrogante movetur, ut honor læsus splendori restituatur. Iacet qui intulit: involutus luto iacet, in quod proiectus, qui facinus, uti tunc impunis, ausus; faciesque plena sordibus. Quò enim veniat, quò turpius iaceat? Ubi detrusus & à quibus impinget, quò per se venit ipse, atque iniuriosus devenit? Indulgeatur, qui in se ulciscitur: etenim vel animo intello, vel stricto gladio, sat in pectoris lenimen, videre in conscientia puncta pro vindicta compassionem. *Non est, quod existimes placatum, si iacet corpus*: ait Stoicus, *Epist.* 56. Quid si luto plenum? Quasi non satis ultione, fecisse; in opprobrium cæno iacet, publico dedecore iniuriæ, ex interentis dedecore; igitur contpurcatum demonstravit corpus, quæ in honore superbe decoxit animus. Unde dum in ultionem excitant ulcera, anteriùs ab hoste sunt vindicata; ex quorum acri vulnere, qui fecerunt, miserendi: igitur miseratione & compassione dignissimus; qui ut faciat nescit, in se recipere vuinus. Ubi aliqua à pusillis animis exploratur vel levis ingratitudo; quasi de hoste ingruit è pectore evulsiouis cogitatio. Tædet cor, utpotè iam *tempus evellendi, quod planeatum est.* Quid si ingratitudinem perfidum pectus mutat in hostilitatem? Exigit hostilitas, ab inimicorum penitùs evellere gratias. Ad huiusmodi tacinus, numquàm debent esse tempus: quandoquidem crecit splendor gratiarum, & benefactoris meritum; si quod semel in amicitiam plantatum, ad amoris malcimen numquàm evulsum.

Iniurios fut miserandus

Senec.

Quæret Eccl. 38 2.

Iniuria haud sufficiatur gratiâ.

3 Ex Macrobio refert Charrar. in *Vener. imag.* fol. 357. uti etiam alibi diximus; Solem pictum in dextera habentem gratias, sinistra arcum & sagittas. Objicitur in imagine certamen inter pectus beneficum & hostem: etenim umbris exhibetur lux, ut pectus amore fulgeat ut Sol. Sagittæ ergo exponuntur & gratiæ: cuius sunt insignia? Utriusque: & pectoris hostis, sanguinem usque sitientes; & cordis iniuria læsi, ab obsequio non remot; ut clareat huius charitatis ex officio generositas,

Imago Solis sagittis & gratijs.

sitas, & illius malignitate in amicitiam protervitas: igitur quotquot vel offensus in reconciliationem evibrat amore gratias; retorquet hostis offendens malignitate sagittas. Ille benefacit, ut eliceat amorem; hic iaculatur ut effundat sanguinem; commutatis officij, ubi bona pro malis, simulque retributa mala pro bonis: igitur dum hostis aversus gratias mutat in sagittas; vulneratus amore, tela convertit in gratias. Hic (ut accinit Sophocl. in *Aiac.* v. 1345.) charitatis est honor.

Quando utraque ad ingratâ & honestum?

Vincit virtus inimicitiæ maior.

Sophoc

Unde qui læsus accepit sine iniurijs iniurias; ut indignas signaret, retulit gratias. Accipere ab Apolline sagittas noluit, sicut hostis gratias respuit; sed commutavit Apollo, ut inimicus caderet, & beneficus fluereret: equidem quæ respuit odiosè dona, ut gratiæ & ipsi sunt iacula; quoniam vulnerator gratijs, ubi avertio non cessit ireratis beneficijs. Ex ornatu Apollinis sagittæ traditæ Parcis, & Gratiæ transferunt in Militiam Cupidinis. Amor & Mors cæci sunt. Olim sine pharetra dormientes sopivit nox. Surrexerunt in vulnera, sed velut à cæcis permutata pharetra. Canit Alciatus *Emblemat.* 144.

Alter enim alterius male providè spicula sumpsit:

Mors aurata tenet, Ossea tela puer.

Alciat.

Quæramus seria ludo. Victa est virtus ab inimicitia, dum gratijs intendit frangere aversionis tela. Mutantur mortis & spiculæ Cupidinis, dum ille utitur & ille abutitur gratijs: quandoquidem odiosæ sagittæ mortis, vulnera impegerunt charitatis; & hostis gratijs est mortuus, quia ab amore vulneratus.

Pectus hostium vulneratur gratijs.

2. Cor. 1. 3. Ps. 33. 1

4 Deus enim dicitur *Pater misericordiarum*: dicitur quoque à Psalmista, *Deus ultionum.* Qui ulciscitur non miseretur. Quia miseretur ulciscitur, exhibens hominibus singularissimam formam, qua nobilissimè de acceptis iniurijs nanciscì possint vindictam. Usquequaque aodacter homines illum offendunt, auctoritatem proterunt, dignitatem dedecorant, gestis amaris maiestatem conculcant. Ille tamen miseretur; quoniam videns illos ita proiectos, compatitur, in luto fœdè iacentes, ac erectionem præcantes. Miseretur collati in iuvamen gratiâ, ut possint erigi à voluntaria miseria. Ulciscitur, dum pro offensis hostis percutitur: atque in horum varietatem officiorum Deus dicitur ultionum, Pater misericordiarum; quia maiorem nullam iustitia valet cogitare vindictam, quàm sine meritis pius hostibus conferre gratiam. In viram hostis invehitur frequenter offensus; quippe vulnere alieno pectoris sanatur vulnus: Deusque in hominem hostem utitur clementiâ; ut eius & hostis vulnere curentur vulnera: illius, quoniam gratiam conferri hostis, quia pœnitet, graviter ulcisens quiequid audax fecit hostis: igitur quotquot misericors præstat gratias; in pœnitentis pectus ultor retorquet sagittas. Est misericordiarum pater, & criminum vindex. Ut misericors, ad vocem clamantium pronus. Ut vindex, in inimicos severus: & ubi gratijs, & pœnis opposita exponit, vindictam & simul clementiam nectit; ut dum meritò ulciscitur, honorifice ulciscatur: siquidem vindictæ est insigne nobilioris hostem confodere gratijs.

Iniuria vindicatur, ubi inimicus favetur.

5 Singularis Iustini sententia de Philippo Amyntæ, 8. *Hist.* in fi. *Misericordia in eo & perfidia* (ait) *pari iure dilecta.* Hæc vere, illa fidè, quia tantùm specie; cùm subdolè insidiaretur cunctis sub velamine pietatis, & instrueret perfidiam, dum videbatur ostentare gratiam. Hinc subdit: *Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, odia inter concordantes serere, & apud utrumque gratiam quærere; solemnis illi consuetudo.* Hæc gratia falsa, & vera perfidia: igitur nulla maior, nec nocuior; quàm inter amicos exercere usque in odia simultatem, & à cunctis iam aversis appetere acceptationem inventientibus perfidiam, & æstimantibus gratiam. Carpit Manilius, 4. *Astronom.* cap. 2. v. 74.

Iustin.

Quæ sum ma perfidiat

Idem.

Verba maligna novas mussantis semper ad aures
Ferrore maligno.

Manil.

In utilius propositum dirigendum, quod vafrum pectus astu fovebat in commodum. Misericordia itaque objicitur & perfidia, ut in nexu præstet summa Numinis gratia, colaturque & aprimè Deus ultionum, ubi ostenditur gratijs Pater misericordiarum. Perfidia dicitur, dum aliud cogitat animus, & aliud indicat opus. Numen ostendit homo, Nemesis à tergo insidiatur cum flagello: ni pœnituìo pulsaverit animum; arcum suum tetendit & paravit illum: verùm delinquentis miseretur ob dolorem, dum ulciscitur propter offensam & crimen. Insignia Apollinis ex imaginis specie, benignè ac severè divinuntur utrique. Ergo summa Deitas distribuit auspex & vindex sagittas & gratias. Gratias homini, sagittas in offensam delinquen

Deus ut ingulet non hominem, sed flagitium, eluit gladium.

quenti: videturque cum perfidia misericordia; ut ex ultione amplius rutilet clementia: igitur iaculis ultionis in offensam, delinquens redit ad gratiam; quoniam per gratiarum telum, quasi perfidiæ ex infidijs inferficitur peccatum. Inimicus crimine homo, sine dolore non separatur à crimine. Sunt necessariæ sagittæ potentis acutæ: etiam gratiæ necessariæ: Paterque misericordiarum & Deus ultionum, dividit interiacentes & sagittas & gratias; ut longè faciat à nobis iniquitates nostras. Hæc ars cœlestis, & impunis, cogitata ab ingeniosa charitate cordis; quippe *ingenium* singulare *charitatis*: quando quidem satis iniuriæ meditarur ultioni; qui potest gratijs inimicum interficere.

2. Cor. 8, 8.

6 Comprehensus C. Mutius Scævola à satellitibus Porsenæ, strasorum Regis, quem ut hostem interficere voluit, sed non valuit (quoniam ira in eius impulit cædem, quem non cognoverat hostem) in ultionem erroris manum sponte tradidit flammis. Tit. Liv. *lib. 2. fed.* 39. Ut hostis pœnas lueret, pœnas luit: frequenter qui ulciscitur, sibi nocet. Quanta sanè flamma vindictæ furori: ubi quippe non ultor, traditur igni? *Ipsum Porsenam oblitum periculi* (infit Valer. Maxim. *lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 1.) *ultionem sicam vertis in admirationem. Revertere Mucì ad tuos, dixit: & eis refer, te cum vitam meam perieris, ànec vitâ donatum.* Cuius enim laudanda virtus? huius constantiæ, vel alterius clementiæ? Neuter hostem interfecit: Scævola, quia non potuit: Porsena, quippe non placuit; vincens animum hostilem infestum, dum valuit sed noluit in illum mittere gladium; ut vulnus ex intentione, lethali vulneris sanaretur inimici: & in utriusque pugna (vitæ hosti concessi gratiâ) Rex prævaluit, quia pepercit: igitur quem in amicitiam nequivit flectere flamma; sine ultione per gratiam traxit clementia. Magnum, lædentem non lædere: magnum, non parcenti parcere: magnum valere ulcisci, sed nolle; verum maius offensori benefacere: difficilius mutatur hostis animus, quàm vulneris corpus, parta victoriâ, indultâ prorsùs iniuria, atque interveniente gratiâ; quoniam quem in castra recepit infestum, in propria victor, clemens dimisit amicum. *Hoc si constitutum sit* (inste Cicero lib. de *Inventione.* 2.) *ut iniurias iniurijs homines ulciscantur; quantum incommodum*? Ex gratijs tranquillitas oritur, ac fides nectitur; dum hostilitas mutua ex cæde utriusque grassaretur in castris, militesque saviarentur & vulneribus & odijs. Portena per gratiam tumulavit offensam, & in cordibus hostium invenit gratiam: etenim quasi amicus ab inimicis expulit hostilitatem; gratijs utriusque gentis nactus reconciliationem.

Porsena hosti insidianti pepercit.

Valer. Max.

Inimicitia iustitur gratiâ.

Cicer.

Et construatur amicitia

7 Etinici hoc faciunt: quorsùm ergo Christicolæ implacabile odium? Paruit huiusmodi humanitas in Cicerone, qui inimicum percussit iaculis gratiæ; equidem cùm sub ictu haberet, cuius ictu infelix iacuit; Gabinium summo studio defendit atque conamine, per quem in consulatu exul exivit ab urbe. Ita Dion, *lib.* 39. Idem in splendorem cum Vatinio accidit illi, nonnumquàm infesto Ciceronis dignitati. Quintil. *lib. 6. cap.* 5. Noluit vinci à malo, sed beneficentiam pugnans fuscepit pro triumpho: equidem exhibitâ, non sperata, nec expectata gratiâ; ad se benevolus traxit tot inimicorum corda. *Speciosius aliquantò* (ait Valer. Maxim. *lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 4.) *iniurijs beneficijs vincuntur, quàm mutui odij pertinacia pensantur.* Speciosius utique: igitur grata vulnera, quæ accipiuntur à gratia, & mutantur in bonum aversa corda.

Leniminegratiarum, conversio cordium.

Valer. Maxim.

8 *Si exaltatus fuero à terra, omnia trahàm ad meipsum*: dixit Servator noster, tot iniurijs ab hominibus offensus. Qui ut hostis tot sæculis pravè aversus, ita in offensione tractus? Ab illis crucifigitur, & percussus, non retrahitur? Nullo modo: retraheretur simul beneficij pulchritudo. Illit iterabant offensam: illic pro iniurijs referebat gratiam: construebant exaltationem, dum extruebant honoris deformitatem: & ipsis offensis haud ostendirur offensus; quoniam patet exaltatus. Quibat hostes uti audaces extinguere, impudentiam suffocare; ut citò potestate perirent, & ultrà in opprobria non auderent. Vel vulneratus nolnit, imò iniurias gratijs singulariter rependit: suosque habuit, quos inimicos dilectione fovit; quoniam obsequijs nobilissimum pectus, vulnerantes non habuit ut inimicos. Si ignominiam ut potens ulcisceretur, perseveraret odium; quin cognoscerent iniuriarum quàm indignum: pro dedecore beneficijs collatis (quod fieri merebantur sagittis) motus pulsabantur cordis: ad seque diligentissimè traxit, quos favoribus percussit; quoniam trahuntur ex vulneribus inimicorum corda, dum non vulnera tribuuntur, sed pro vulneribus gratia. Trahuntur homines voluntate & voluptate, ut

Ioann. 12. 32.

Trahuntur hostium corda, si pro vulneribus gratia.

ut vel hostes infensi cedant amori. Illudebant, quasi nihil posset, qui plenis impropertijs, affixus erat etiam dedecori crucis. Viderunt signa & obstupuerunt corda. Dederunt in manum, de qua non poterant surgere, qua poterat regie tot iniurias vindicare. Nihil non noxium expectare quibant, ab eo quem ut hostes etiam in cruce vexaverant. Oppositum fuit iudicium, cùm invenerunt obsequium: illoque Christus traxit suaviter in pectus, à queis fuerat crucifixus; quippequàm illicium cordis, atque magnes voluntatis, promptas invenire gratias, qui pro tot probris illatis tunc merebantur sagittas.

Bernar.

9 Ulteriùs. *Beneficium onus dulce, sed cui sentit*: ait Bernard. super Psalm. *Qui habitat*, serm. 15. n. 1. Homines uti hostes crucifixum infamantes, ignorarunt; & præ ira insensati non senserunt. Tunc beneficium erat grave, quoniam sine sensu, qui servabantur favore. Cum sensu redditum dulce, pro malis ratione gratiæ. Cognoverunt ut hostem odille, quem debebant summè amare: illorumque corda rapuit; ubi ab his læsus non læsis; quoniam per gratiarum liberam exhibitionem, traxit illos, etiam hostes in criminum pœnitudinem. Deinde: Ille & illi ante in cruce exaltationem, inimici erant adinvicem, sed cum discrimine in inimicitijs, iuxta desideria cordis. Illi proculcantes eius legem, verùm hic illorum exosus crimen. Ni gratia intercederet, inimicitia nonnumquàm perseveraret; illis mittentibus sagittas iniquitatis, & illo fungente potestate vindicis. Dum magnoperè læsus, quo illi cruciamina merebantur; obsequia per amorem inferuntur. Cognoverunt in officijs onus dulce: & illicò etiam inimici tracti, factâ reconciliatione; siquidem per læsi ab illis collatam benevolentiam, gratijs pro iniurijs pervenerunt ad gratiam. Denique. In animis hostilitate amaris, semper respondent vulnera vulneribus; queis mutuò recedit per indignationem animus. Regeritur offensa, ut pateant odia. Vulnus repellit, gratia pro vulnere trahit, quia elucet amor cordis, ubi supplicium pro iniurijs. In cruce multiplicabantur probra: pro illis à læso spargebantur obsequia: percussum illicò cor, eò quòd tunc beneficiù ultrà spem. Visa gratiâ, revertebantur percucientes pectora sua: & ex quibus rapuit corda sine violentia; quippequàm ab iniuria ad illum conversus animus, dum visus magis læsus magis munificus. Sic enim hostes traxit.

Per illâ, peccatores trahuntur in pœnitentiam.

Flectitur pectus, si emolcatur inimicus

Qui vincit semper, victis ut parcere possit. Ut alio dicit Ovidius, 1. de *Pont.* Eleg. 3. v. 57. Tunc enim beneficentior; ubi iniuriarum magis urgebat in hostes dolor.

Ovid.

10 Prædixerat per Prophetam: *In funiculis Adam trahàm eos, in vinculis charitatis; & ero eis quasi exaltans iugum.* Multa occurrunt. Quinam funiculi Adam; ut aberrantes traxerit in cruce maximè, ad se? Criminum pœnitentia, qua statim delentur crimina: ait hîc Hieronym. Funes fiunt in dolores; & funes peccatorum ceciderunt in præclaris; quoniam medicus cœlestis non mittit dolorem in dolorem, sed in ægroti atque furentis salutem, ut furorem cognoscat, & voluntariæ infirmitatis pœnitear. Hinc dolores ex funiculis iurè dicuntur vincula charitatis, personato amore in ipsa severitate: igitur funibus verberat, dum manum aggravat, ad delinquentium cruciamen, sed dumtaxàt in criminum correctionem. Punit ut emendet, non ut puniat: atque funiculos tamquàm charitatis nominat; igitur in supplicijs amoris flagellantis intuitus, haud ægrotantis interitus, sed per dolorem ex vulneribus salus. Alapide hîc, subdit: *Sicut ex amore Adamum naturâ simul ac gratia & amicitia donavi; ita & vos posteros eius donabo.* Difficilis petiodus, etsi accedat pœnitudo. Pœnitentia supponit malum, quod luget. Deus Adamum gratiâ & naturâ creavit. Necdùm contraxerat crimen, quod eius macularet conditionem. Si dolor ex peccatis pœnitentia est, quomodò tracti peccatores in funiculis innocentis Adam in quo tunc nec levis criminis maculæ? Appositè: hæc est potestas atque virtus pœnitentiæ. Reddit sanè immaculatos, quos excipit planè immundos. Clarificat, quos peccatum deturpaverat. Illustrat quos crimen deformando dedecorat. In pristinum statum restituit; quos dolor culpæ ad se traxit.

Deus mittit dolorem, in ægrotantis salutem.

Alapid.

Præteritus vitæ donabitur error.

Succinit Iuvencus, 2. *Histor. Evang.* v. 80. conferunturque pœnitentes parenti Adamo in statu Iustitiæ originalis; quoniam vera pœnitentia ita delet radicitùs culpam, quasi dolentes, peccatis nullatenus amiùssent innocentiam. Quasi nix alba sunt, quæ sanguine flevit cor: quod fuit nigredo, iam candor: coloris prisci nec color: pœnitentia ita mutavit speciem, ut negaret præteritam conditionem: filiosque refert plorantes ad innocentem Adamum; quippequàm erroris præteriti neque signum. Aptè Bernardus de *Conversione*;

Effectus pœnitentiæ.

Iuvenc.

Dum exterminat maculâ, restituit innocentiam.

sion. ad Cleric. cap. 7. num. 12. *Beatum hominem miseria facit? Nec mirum, si ad huius dignationis magnitudinem expavescit.* Fecit enim de tenebris splendescere lucem; & claret novum, nasci ex umbris splendorem. Vide dicta, *Tautolog. 2. Didasc. 2.*

Bernard

11 Ergo proposito nostro. Tracti sunt homines in Adami *funiculis*, *in vinculis charitatis*. Ut tractus est ille, etiam nepotes trahendi. Verùm quomodò tractus? Ab amore & charitate. Ex pulvere terræ eduxit, gratijs & donis ornavit, orbis præsidem constituit; verùm ille auctorem & benefactorem calcatâ lege despexit. Hostis est factus, qui invenit gratiam amicus (propriè *Invenit*, quoniam minimè quæsivit) sed processit ingratus: offendit & intimè, quem debebat adorare. Stat Deus offensus: verùm offensor immotus. Ad iniuriosum venit, & hunc tamquàm hostem fugit, haud ullam expectans à læso gratiam; sed supplicium in furoris iracundiam. Longè à læso, vel Numine, cogitatio: *Eduxit illum à delicto suo*: tuncque traxit, dum offensionem liberaliter indulsit; quippe vinculo cordis ex vinculis charitatis, videntis ab illo conferri gratias, cuius immeritò ab homine despiciebatur maiestas. Si rigore causam exequeret, hostem in amicum non attraheret. Gratijs inimicum fovit, & aversum à se studiosè convertit; quin persisteret aversus, & pertinacem meritò absorberet chaos. Unde hostem, vel durum cùm flectat, quisquis despectum tamquàm officium remunerat; lædentem non solùm amore mulsit, sed traxit: igitur fugientem flexit obsequium, & hostem fecit amicum. Hæc sunt charitatis vincula, gratia scilicet pro offensa: ut hostium vinciantur corda, ne sint hostilia: quandoquidem nexu reconciliationis, interventu charitatis, læsor cedens, læsus favens, per restitutam gratiam, redit uterque in pristinam amicitiam. Iam onus gratiarum sentienti dulce, & iugum suave. Hinc additum: *Et ero eis quasi exaltans iugum.* Sublevat, vel aggravat? Excutit, vel opprimit? Dum vincula à charitate ingeniosa; vinciunt, dum franguntur vincula, cordibus in iugum ductis, per vincula charitatis. Servus est peccati & vindictæ, quisquis deficit à lege: despicit enim præcipientis maiestatem, non observando tenorem. Amore vindicis pro vindicta, occurrit gratia: & dum pro supplicio obsequium, maius imponitur iugum; quoniam, quia fracta servitutis vincula, præ libertate, in vinculis manent corda. Sic prævaricantes ut convertantur ad cor, gratijs pro iniurijs trahuntur in funiculis Adam. Quid amor factis, ubi verba ligant homines?

In Deo æstimabilior gratia, quò maior in homine reflectentia.

Sapient. 10. 2.

Per amorem quæ nam libertatis vincula?

12 Ita vindicis iniuriarum gratia, sed adhuc elevatur eius magnificentia. Illis, qui in eius incumbebant opprobria, crucis excogitata indecus ignominia: meditanter dixit: *Cùm exaltaveritis Filium hominis; tunc cognoscetis, quia ego sum.* Quid inimici cogniturì, in eius per ludibrium exaltatione? Erat summus & summe ab illis offensus: quomodò (quis esset) cognoscendus, exaltatus? Quia solus ille iniurijs poterat respondere favore, quod nesciebant inimici. Non arbitrabantur gratiam, illis indulgere iniuriam; iudicantes ultionem prætermitti, quia nequibat vindicare. Dum ex cruce accepit exaltationem, eius cognoverunt potestatem; & quis esset, cognoverunt; dum gratias pro sagittis missas ab illo notarunt: extollentes excellentiam, dum non experti vindictam; igitur summum, ad ultionem iniuriæ in manu gladium habere, atque suspendere gladium. Sic stare, haud opus despectæ imbecillitatis, sed vehementioris amoris, generositate pectoris. Non fuit auctoritatis impotentia, sed cordis æstuantis flamma: igitur pepercit, indulsit, haud quia facere ultionem etiam despectus non valuit; sed quia ut corda vinciret, penitus noluit. Cognoverunt ergo in exaltatione, quis esset in cruce. Ex maiestatis præstantia, fulsit offensi excellentia, culmen gratiarum, & amantis officium: etenim exaltatum cognoverunt potentem; in vindictam qui noluit exercere potestatem. *Bonus ille est, qui malos fert, nec malis infert mala*: dicit Novar. *Umbr. Virgin.* Excurs. 78. n. 755. Ultrà extollitur Christi charitas, ut eius eluceat in inimicos benignitas, dum eos non solùm non lædit, sed & favet, potens iniuriam repellere, & iaculis vindicare: potens inferre vulnus, dum accipit: potens hostem occidere, ut velit: verùm cùm floreat gratia, modò potestas præ amore ostendatur impotentia; quis sit, cognoscitur clarè (parcens illi) vel ab hoste, qui dum accepit vulnera, si vellet potuit inferre.

Toann. 8. 28.

Mirabilis, & ex celsus.

Sumnum amore posse, verum nolle vindicari.

Novar.

Amor Christi in hostes quantus!

13 Perficit ista, qui inventus est sine macula. Fecit enim mirabilia in vita sua. *Quis est hic & laudabimus eum?* Hostibus respondet Christus: *Cùm exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum.*

Eccli. 31. 9.

Vers. 10.

Ille solus & excelsus, etsi opprobrijs saturatus. Ita inimicos cognovit, dum crucifixit. At unde? *Potuit facere mala, & non fecit.* Hæccine potestas? præfulget amoris in hostes claritas. Qui pro malo non valet inferre malum; iniuriæ aut fortunæ cedit: qui valet, & non refert; ut inimicos vincat, potestatem suam invencibilem vincit. Primus non laudabilis: vicius sui victor, sublimis: Christusque ita cognitus, quando in cruce ab hostibus exaltatus; quia mala malis non fecit, neque vulnera dolens vulneratibus retribuit, quantumvis potuit. Valuit ulcisci, sed præpeditus amore, & vinculis charitatis; ut illos traheret, indigne tractus ab illis: igitur vel hostium corda trahuntur in gratiam; cognoscentium, in vindictam à potente ne nocerat, alligari potentiam. Ampliora (quis esset ille cognoscentes) cognoverunt; ubi inimici usque ad mortem vulnerarunt. Plus ex amore in maiestatem vindicis? Plus amoris, quam expressit in vinculis potestatis. Plus est? Plus: quod potuit fecit, dum hostes amans, nequaquàm fecit, quod potuit: igitur pro ludibrijs ac opprobrijs potens inferre vindictam; ut devinctos haberet, contulit gratiam. Hanc excellentiam, appetentes gloriam (de *Iosepho Patriarch.* cap. 1. inquit Ambrosius) *omnes delicimus, & servare non possumus.* Hoc est observare, non conamur. Repugnat naturæ, quod lenocinium rationi, conferens excellentiam, hominem elevantem ultra naturam: quandoquidem si magnum, hostem non lædere, maius diligere; maximum profectò generosè benefacere.

Mirabilis, & ex celsus.

Ambros.

14 Laudes Octaviani Augusti refert Plinius, & pondere lassus, inquit: *In summa Deus ille* (loquitur ethnice, quod fiebat ab hominibus solemnissimâ apotheosi) *cælumque nescio, adeptus magis, an meritus.* Discrimen quod cogitat, dubium inter Catholicos irritat: etenim cœlum homo quod non meretur; gratiâ Dei & meritis adipiscitur. Ut homo Augustus evectus in supremam dictaturæ ac imperij dignitatem: unde ergo Numen?

Plin.

Mortale cælo non potest iungi genus.

Senec.

Quantumvis ardens evexit ad æthera virtus; ut air Seneca in *Hercul. furent.* v. 446. & hic eruditissimè è variis AA. Delr. Si impossibile ratione conditionis, quid ut transiret in naturam Numinis? *Deus ille: hærede hostis sui filio, excessit*; subdit Plinius. Pater Tiberij in probrum & exitium. Augusti, partes secutus erat Antonij in potestate positus; iniuriæ oblitus, quasi non fuisset offensus. Potens ulcisci ligavit potestatem, ne ultione læderet hostem: imò cùm iniuriæ vindictam cierent, atque gratiam removerent; fecit cum filio inimici, quam nequibat sperare etenim ultra hominem, quasi mutatus in Numen, totum imperium liberalissimè contulit, quasi qui hostis, ut amicus demeruisset. Pro vindicta, facta gratia; & ita eximia; ut quantumvis vagaretur cogitatio, nulla maior in imperio: verùm in se maximum refundens honorem, hominibus hominem celebrantibus ut Numen: equidem ab illo pro iniurijs hosti insignis gratia donatur; quasi meritus malè otheium demeretur. Apte & iure Ovidius d.

Augusti facinus insigne.

Tu veniam hosti superato sæpe dedisti;
Non concessurus quam tibi victor erat.

Ovid.

15 Occurrit gratæ menti plausus demeritus Agni. *Iste agnus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem & divinitatem* dicitur. Sermo hic Christi innocentis qui tamquàm agnus ab inimicis occisus in ara crucis. Verùm difficile capta, quomodò qui Deus habebat; divinitatem, quia occisus, accipere quibat? Sensus litteralis proprius, *Dignus cognosci uti Deus.* In nostrum propositum singularis in plausu nitet decor, quem in eius commendationem construxit amor. In cruce antequam occideretur, hostium sustinuit opprobrium, insultantium subivit usque ad indigna ludibrium: fecerunt enim in eum quæcumque voluerunt; attamen ille sine motu in ultionem: dignusque dicitur accipere ex cruce divinitatem; quoniam in a mira indulgenter mansuetudine patravit, ut esse Numen, profectò mereretur, si non esset. Hinc meriti datur *virtus*: id est, potestatis thronus; quippe dimittaxat dignus potestatis, qui in potestate non recordatur ultionis. Latè dicemus hic *Didasc.* 5. à num. 9. Dignus sanè potestate, qui in illa nec dolet vulnere, nec pungitur morte: imò in iniuriarum molimen & artificium constituit non solùm obsequium; sed in vulnerum vindictas, pectus habet totum apertum ad gratias.

Qui qui in iniuriis, non recordatur iniuriæ.

Vers. 10. Christus hostis, versus in amicos, contulit regnum.

16 Fiat ergo, quoniam occisus, de potestate in divinitatem transitus. Unde igitur dignus, ut declararetur Deus? Dicitur causa, qua dignitatem meretur. *Fecisti nos regnum & regnavimus.* Magnum opus! Rex erat & in gloria, cui omnis potestas data & in cœlo & in terra. Cui tanta auctoritas & maiestas, cui tanta atque

atque talis magnitudo ; offensus fuit ab Adamo, cuius filius totum humanum genus, patre offensâ converso in hostem, protervè factionem communis hostis sequentem : Christique ut Numinis fulget celebrata gloria, concessâ homini inexpiabili gratiâ ; quoniam dum ovans a terra in cœlum discessit, hæredem filium hostis totius imperij reliquit. O magnus! Pro iniurijs confers gratias, & (ut aecinit Crucius)

Cruc. *E cœlo fovet, donisque secundas.*

DIDASCALIA IV.

Blandâ nil sævius irâ.

1 DICIT Cornel. Nepos, de *Bell. Troian.* lib. 1. Acuitur gladius iustitiæ in oleo misericordiæ. Radij clementiæ convertuntur in fulmina, & ipsi sunt iacula ; quoniam peccatores oculos clauserunt ad splendorem, & corda prava sentiunt è nubibus ignem.

Senec. *Nunc ira, amorque causam*
Iunxere : quid sequetur?

Inquit Seneca in *Medea*, v. 866. *Adiutoria parva seu numero, seu magnitudine sua, magnæ passioni difficilè possunt paria pronunciari, aut eius destructioni sufficere* : ait Ioann. Signoret. in *Symbol. ad Aphorism. Hippocrat.* & Cicer. 1. *Offic.* in eodem sensu, idemque propositum. *Medici* (inquit) *leviter ægrotantes leviter curant, gravioribus autem malis, periculosas curationes & anceps ites adhibere coguntur.* Quodnam enim remedium, ubi nullum? *Nemo* (ait Seneca de *Clement.* cap. 14.) *ad supplicia exigenda pervenit, nisi qui remedia consumpsit. Super quo percutiam vos ultrà, addentes prævaricationem?* Rebellibus perfrictæ frontis, durisimæque cervicis, filijs Iudæ, dicebat Dominus, illorum satagens curare vulnus. Tantæ medicinæ tædet medicum, & non piget ægrotum? Adhuc viret plaga? Nil mirum : cuncta tentata, verùm vomicæ haud fuerunt medicina. Putrida membra secandâ, quippe pestis suffusa medullis. Nec valuit ferrum nec ignis. Ergo quid? Super quo percutiam vos? Quid debui facere & non feci? Est aliquid ultrà? Adhibebo sanè tamquàm medicamina ; sed laborabo frustrà : etenim indocilia corda nec convertuntur plagis nec beneficijs. Quid ultrà faciam? Super quo percutiam vos? Nemo ad supplicia pervenit, nisi qui remedia consumpsit.

Signoret. Cicer. Seneca Isai. 1. 5 *Vbi summa mala acerba debet esse medicina.*

Crudelem medicum intemperans æger facit. P. Syr. 130.

Patet intemperantia languentium : necessarium venire in ditissimum supplicium : & ut effulgeat in pœnam, vel conversionem novi medicaminis efficacia ; non retorquendæ calamitates, sed fulmina.

2 Dicit nostra Tautologia. *Tempus plantandi ; & tempus evellendi, quod plantatum est.* Terribilis sanè peccatoribus vox, quorum pravus cæcus animus, arbitratur stolidè numquàm adventurum tempus : etenim evellet iurè iustitia, quæ in criminum pœnitudinem plantavit misericordia : Faciet enim cum Iuda, idem quod fecit cum decem tribubus Israël : monuit profectò clementia ; sed blandâ nil sævius irâ. Tot cladibus immissis, acriores erant vires inolitæ infirmitatis, quin removeri possent à vitulorum turpissimâ adoratione, quam furiosè tot diebus foverant pectore. Quasi cogitabundus Dominus in corde confert, an parcat, an puniat. Si corripit, omninò deficient verbere ; quia non est, quò fedeant plagæ. Si indulget, glisset audacia ; quasi concessâ facultate in crimina. Quomodò obtinebit in retractarijs indultum, non sentientibus in doloribus tormentum? Clamat iustitia : vociferatur clementia. Ira & amor iungent causam? Percussa misericordia vocat iustitiam. Huic ergo causa detur, ut illos persequatur, donec deficiant. Si plangunt, plangant. Quod moritur moriatur : occidatur quod occiditur. Incorregibilis animus hos habet exitus. Cæterùm cum homo conversioni subiaceat, ut se cognoscat ; tempore forsitàn pœnitebit criminis, atque adveniet remissionis. Unde pro nunc causa iustitiæ subrogetur clementiæ : quæ quidem estò vulnerata videatur simul per antiquatum crimen, sibi consulet in aversorum hostium reconciliationem. O Bone Deus, magnificus in sanctitate! Quis ergo similis tibi? Nihil est secundum opera tua : merita hominum excedis & vota. Expectavit : sed quid inde? Expectavit. Vinea erat acerba : quid ex illa nisi vinum amarum, & fel draconum? Expectavit ut faceret vuas, & fecit labruscas. Quid ergo faciet? Clementia nocuit.

Eccle. 3. 2. *Causam iustitiæ amor Dei dedit clementiæ.*

Pessimam causam nostram
Hodierna pietas fecit. Senec. Thyest. v. 514.

3 Expectavit ; sed in illum, obsequium uti sagittam impunis ingratitudo contorsit. *Conversum est* (ait) *in me cor meum* ; *pariter conturbata est pœnitudo mea. Non faciam furorem iræ meæ? Non convertar, ut disperdam Ephraim; quoniam Deus ego & non homo.* Iam ergo decretum irrevocabile, clementiæ fulmine etenim quæ bile commotâ præ ira cogitavit iustitia in acerbitatem, clementia ab illis calcata commutavit in furorem. *Conversum est in me cor meum* : inquit. Quò erat? Inter homines, queis cor tradiderat. In corde & amor & gratia est : & traditum dilectis recessit cor ; quoniam propter ludibria præ clementia facta gratiæ, amorem divinum compulit, ab hominibus recedere. *Conversum est cor meum, & Ira mea* : dicit. Iacta est alea. Quæ prius saucia, ab hominibus iugulata iustitia : & cum per se ad gratiam ut faveret, videret hominem, & nequaquàm hominis ingratitudinem ; illi indulgere voluit, quantumvis se respexisset : etenim cor intendit sæpesæpius despicientem, dum illum gratia vocabat in gratissimum amorem. Emphaticum est : *Conturbata est pœnitudo mea.* De quo pœnituit, vel quando, dum ita dolet? Cùm crevissent scelera, ad tribunal Numinis ascenderunt iustitia & misericordia ; ut hominum impudentem arrogantiam corriperet, vel saltem haud indulgeret ; quippequàm ex indulgentia, nil videbatur in mundo nisi malitia : impunes iniquitates, & quotidiè maiores, quoniam impunes : iustificatâ iustitiæ causâ, ex ipsa querula oritur misericordia (quæ sæpenumerò acceperat confusionem in dedecus, dum in pœnitudinem illa pulsante vocabatur animus:

Osee. 9 à 8. *Revocat quia indulgèt à crimina ampliora.*

Euripid *Quæ nunc benignitas cum fontibus nominatur,*
Vitam omnem coniuret in improbitatem.
Nullas enim iniuriam faciens, pœnam luit.

Ita Euripid. in *Scirone.*) Deus commotus est in iram : pòst in clementiam ; gratijs sperans homines converti, si rationales, quia ex supplicij suspensione dignabantur, estò indigni beneficijs ; quibus ducti, ut placarent Numinis iram, tandem, tandem convertendi in pœnitentiam. Ità pœnitudo Dei, qua pravias hominum cor : & cùm crescerent flagitia, eius penitudo dicitur conturbata ; quippequàm indulgentiâ iniquitatis, facti sunt corde lapideo, scelere insolentiores. Tumidi fiunt & superbi pierate magnoperè confidentiâ indulgentiæ. Exequendum & irrevocabiliter per clementiam, quicquid decretum per terribilem iustitiam, nullaque

Dei pœnitet indulgentia, dum prægrauatur hominum pœnitentia.

erit in supplicio revocatio, ne iterùm conturbetur in pectore pœnitudo. Peccatum illorum cor. Nulla iam spes clementiæ, ubi nulla pœnitudinis spes. Veneno fecerunt pharmaca ; ubi pietatis tædet amorem, atque amoris pœnitet etiam pietatem. Decrevit supplicium, & revocavit decretum. Malè celsit, quod de hominis conversione cogitavit : pœnitudoque suspensionis supplicij huiusmodi spe (cùm eius, præ iniquitate, anxie conturbaretur cor) supplicia irrevocabilia efficaciter firmavit ne iterùm pœnitudinis in offensam pœniteret : quandoquidem dum decreta iustitiæ uti clemens revocavit flagitijs multiplicatis, revocationis pœnituit.

4 Amor odit inertes : quapropter ut in iustitiatum excitaret, & aberrantes in viam recto tramite duceret ; pictus est olim, sine sagitta arcu dumtaxat verberans testudinem. Epigraphe : *Ab irato testudo fugatur amor.* Vide Othon. Vænium, *Emblem.* 46. Ita homines devios clementiâ ducebat amor : sed ex benignitate amorem percussit dolor ; ità ut pœniteret indulgentiæ, cui dignatus respondebat pravitate. Unde arcum suum tetendit, atque sagitis paravit ; ut cùm fontes, uti pridem recurreret ad amorem, invenirent iracundè saggittantem. Ad victoriam futuram de Civitate Hai, quam suam cogitavit illius civitatis Rex ; elevatio clypei fuit Israëlitici Ducis, ut prosternerentur hostes. *Dixit Dominus ad Iosue : Leva clypeum, qui in manu tua est, contra urbem Hai.* Apud Siracidem, 46. 3. *Rhompheas.* Hebr. *Hastam, lanceam.* Adi Serar. hìc, *quæst.* 6. Literaliter facùl exponitur, quia quandiù duravit pugna, habuit clypeum elevatum in lancea. Ergo nostro articulo. Omnia in figura contingebant Hebræis. Iosue itaque fuit imago N. Salvatoris in ligno Crucis. Consule Maluend. hic. In illo igitur habent homines arma ; queis de cunctis inimicis reportetur victoria. Verùm quo intuitu modò dicitur gladius, & modò clypeus? Clypeus defendit, gladius icit, lancea perfodit, telum sauciat, iaculum vulnerat; quòd omninò expulit clypei protectio, quapropter ne percutiamur, confugimus sub scuto. Unde mutatio? Ex pravitate iterata peccatorum : etenim commutarunt in gladium, quod erat, ne sauciarentur, validissimum scutum.

Tam iusti tig ri gor, ira tui amor Iosue. 8 18. *Peccatores ei mentis it mutant in iram.*

5 Ita in pugna contigit peccatoris, qui renuit protectionem divinæ benignitatis. Illos ducebat arcu sine sagittis ne

vulneraret, sed amore duceret; ut vidit Ioannes: *Qui sedebat habebat arcum*: quem etiam habebat ante throni conspectum: *Iris erat in circuitu sedis*. Amorem ita divinum fovebat vel iractum pectus, ut metuentes, datâ significatione fugerent à facie arcus: verùm rebelles flocci fecerunt clementiam, urgentes amorem, ut arcui imbelli imponeret irritatus sagittam; sibi videntes quia semel & iterùm clementiam invenerunt in pravitate, non nunquam inventum ire. Videbant clypeum paternarum viscerum abundantiâ pietatum; quin removeri vellent ab inolitâ iniquitate. Credita est causa iustitiæ. Apposuit arqui sagittam: strage cucurrerunt in clementiam: verùm quam pridem respexeran uti scutum, ut illos transfoderet habebat in maxu telum. Frustrata est spes, quia sæpe moniti, noluerunt reverti: deciderunt à cogitationibus suis, circundati malis: igitur clementiam, quæ invitaverat ad gratias, invenerunt in illos torquentem & retorquentem sagittas. Sumpserunt gravati preces, ubi iam complexæ illorum iniquitates: quo in statu minimè vindex iustitia, sed ipsa misericordia: etenim lanceas in illos indignabunda misit, quæ totâ vita sub scuto protexit. In arcu quo collocaverat dulces sagittas pietatis, in eo paravit uti offensus vasa mortis. Sagitas ardentibus effecit: clementiam vindicem misit: equidem cùm peccator, uti in clypeum illam respexit, pro auxiliatrice frequenti misericordia, invenit gladios, pila, tela, iacula: simulque extremam calamitatem, ubi firmiorem fixerat expectationem: quippe fulminantem haud exploravit iustitiam, sed ipsam misericordiam. Experitur dominum, quem cæcè spreverat prium.

Apoc. 6. 2. & 4. 3.

Unde favor, in se furor.

Telũ iustitiæ in manu clemẽtiæ

Claud. *Gil. & bell.* v. 8

Horret adhuc animus,
Dum stupet, & tanto cunctatur credere flagro.

6 Dixi sæpe ex Pier. Valer. *lib.* 34. *cap.* 15. apud Ægyptios sepulchrum significari per cor. Modò emblemati nova fax. Summum in significationibus patet discrimen, morte vitam iugulante, & vivificante corde; combinatione contrariorum impropriâ, quantum mors distat à vita. Non impropria, quippe hominum scelera faciunt convenire contraria. In corde amor Dei signatur erga aberrantes homines; quos gratijs cupiebat trahere vel aberrantes. Sepulchrum, eius iustitia, cui illorum tradidit noxa conficiendo sagittis ut interirent, quia gratijs noluerunt audire amorem: corque centrum gratiarum, est insigne sepulchri; quoniam amorem vident tamquam mortuum à corde. Quod vita fuerat, mors est: cordi indocili respondit divinum cor. Iustitia tendit in mortem rebellium: clementia benigno corde in medicamina vulnerum; sed noluerunt sanari, quippe noluerunt converti, iudicantes in amore uti sæpe habere clypeum; quamvis iustitia irata stringeret gladium, perseveranteque cordium iniquitate, iustitia fit cor clementiæ; quippequam mortuâ clementia, à qua totus fons gratiarum ex tunc in iustitia hebebit inviolabile sepulchrum. Revelatur enim ira Dei de cœlo super omnem impietatem; haud quia fecerunt, sed quia continuarunt crimen; sperantes amorem vani fiducia, quia illudusque in indultum ostia pervia: verùm cùm ab illis porte claudertur impete persistente pravitate; inquirentes à pietate modò auxiliatricem gratiam, in cordis sepulchro invenient defunctam misericordiam. Cor enim divinum (quia deliciæ eius, esse cum filijs hominum) gaudet favere, & studia dilectionis demonstrarer. Quia in illos vehitur & non invehitur, illius grutia impudenter despicitur: convertiturque in sepulchrum, cor divinum cum favoribus despectum; quia cùm gratiam cor pravum dedignatione noluerit, ipsemet amor sagittis vitâ privabit. E terra in cœlum ascendit iustitia, iuxta illud Prophani, 1. *Meram.* fab. 4.

A peccatoribus fepelitur clemẽtia

Ovid. *Iustitia iugulata*

Ultima cœlestium terras Astrea reliquit.

Timuit, ne in terris vulneraretur? Placida, sola vulnera. In cœlo sine capite est collocata cum Libra; ut refert Cœl. Gregorius lib. 1. *Hieroglyph.* cap. ultim. Si absque capite nitet in cœlestibus, signum planè quod iugulata ab hominibus. Verùm vivit, & in cœlum ascendit, secum ferens libramen, ut sumeret inde ultionem: etenim quicquid homo deliquit, iustitia de cœlo prospexit. Seneca in *Medea*, vers. 433.

Senec.

O dura cum sævit & cum pavit!
O Sancta, si cœlum incolis, iustitia!

7 Verùm cur in cœlo habitat iustitia, quando in terris necessaria? In hominum inevitabile supplicium. Clementia habebat in cœlo thronum. E cœlo expectamus quantumvis indigni, gratias: inde nobis amor, benignitsimaque pietas: & ubi thronus clementiæ, solium iurè collocatur iustitiæ; quippequam inde descendent vehementiora tormenta, unde

Inde hominibus acriora tormenta, unde descendebat gratia.

Gen. 19 24.

unde mittebat amor amplissima beneficia. placet tanequàm cœlum malis, dum sufficitur iustitia pro gratia amoris: nullumque habetur effugium, dum haberur in pietatem cœlum clausum: quandoquidem quod patebat ad munera, peccatis hominum tantum aperitur ad tela. *Pluit Dominus ignem de cœlo*, ut esset sceleratis acerbissimo exterminio. Ignis in cœlo, & è cœlo? In igne Dominus dijudicavit, & flammis iniquitas pœnas luit. Ignis symbolum rigoris: cœlum est sedes pietatis. Quia ibi clementiæ thronus, ad cœlum pretsi clamamus: & ignis in supplicium descendit de cœlo, dum illud criminibus perpetim provocat homo; etenim ita excrevit despectu Numinis crimens; ut hostem fecerit vel in cœlo ipsam pietatem. Severitas illa fabricata est ab amore; ut ulcisceretur quæ sustulerat indigne: vocabat in gratiam gratijs, & fontes despiciebat benevolentiam amoris. Tæduit, castigare instituit. Clamarunt, sed nihil valuit: cœlestique cuncti absumuntur flammâ ac igne vorante; quippe iustitia cum fulmine erat in throno clementiæ. Serò enim movetur ira: verùm ubi abusa gratiæ insolentia; haud habet ultione quietem, donecide minimo ad maximum redigat omnes in cinerem. Nesciebant in cœlo iustitiam esse, quoniam ibi adibant ad thronum gratiæ, cuius confidentia glisccebat audacia in ampliora flagitia. Unde cùm amor iratus sit implacabilis: illo iure commoto de cœlo cecidit ignis: etenim ut scirent in cœlo defunctam esse clementiam, ibi in conspectu gentium suam revelavit iustitiam.

Iustitia in throno clementiæ.

Pollato nequit animo mederi:
Morte sananda sceleris insania.

Senec.

Ut accinit Seneca in *Hercul. furent.* v. 1260. Dicunt (ut ibid. proponitur) coram cœlum:

Sucurre Genitor, sive te pietas movet,
Seu triste fatum, sive violatæ decus virtutis.

Idem.

Turpatum virtutis decus: non datur clementiæ locus. Prævaluit iniquitas: ab illis defecit pietas: & ut fatiare posset conceptam indignationem, ab ipso iustitiæ throno retumpsit fulmen.

8 Fulmen in clementiæ symbolum, in thoro collocatum, somno sopitum, excusit Nerva, ut ait Pier. Valerian. *lib.* 43. *cap.* 31. Indicat signa iustitiæ, sed ob clementiam etiam vel fulmen requiescere. Unde & quorsùm habet clemen ia iustitiæ insignia? Ab hominibus indignis cœli cle-

Fulmen cur emblema clementiæ?

Unde clementia iratæ

Eccli. 5 7.

Hab. 3. 2.

Quia fecit gratias, & tradidit in pietas

mentiâ: equidem cùm intimè vulneretur, dum homo & gratia & gratijs abutitur; in eius intensiorem pœnis iustitiis dolorem, è lectulo in quo dormiebat flammeum excitavit fulmen. Iustitiæ propria est iniquitatum ultio, pro quibus clementiæ intererat miseratio: modoque fulmen iustitiæ occupat & in cœlo de tram clementiæ? & iurè, hominibus abutentibus gratia, quam libenter concedebat divina misericordia: ab hacque vindicta sumitur, quando iustitia in peccatores irascitur; quippe vehementem valdè accipient pravi dolorem, ex eo quòd despexerint misericordiæ dulcedinem. Ne adijcias peccatum super peccatum; vel de propitiato pectus debet esse tremulum. Ne dicas: Miseratio Domini magna est: multitudinis peccatorum meorum miserebitur. *Misericordia & ira ab illo citò proximant.* Patiens sanè est: verùm minime, ut tuum indurescat cor, & iteres offensam: quoniam apud offensum sponte inveniſti gratiam: simulque exponuntur eius misericordia & implacabilie irat; quippequàm intensior ira, ab ipsa inverecundè spretâ misericordia. Pende: *Cum iratus fueris, misericordiæ recordaveris*: dicit Domino Habacuc. Perperam pravus intelligit testimonium, cùm habeat saniorem sensum: eruntne supplicia Domini ita suavia, ut vel in ipsis fungatur misericordia? Vel usu misericordiæ, erunt profectò acerbissimæ pœnæ. Quantum in discussione à iustitiâ integerrima tormentum, dum summus dolor demonstratione pietatum? Plus irascitur, eò quòd amore concessas gratias, perfrictâ fronte conflaverunt in sagittas. Cognoscitur lubricam nostram fragilitatem, atque in prava fervetem inclinationem. Indulsit, pepercit, aliquando corripuit, ut illex dolore saperet, tribuens sæpe fragilitati conditionis, conatus inordinatos perspicuæ malignitatis. Cùm respiceret naturam, vocabat in auxilium misericordiam; augentibus hominibus criminum gravitatem, quoniam felices habebant clementiam auxiliatricem. Minimè valuit indulgentiâ criminum, ut recederent dignati à regyratione peccatorum. Recessit misericordia, invectâ in supplicium irâ, in quâ misericordiæ recordatur, ubi in fulminum evibrationem compellitur; quoniam instabit in vectementiorem pœnam, recordari quam habuerat cum illis misericordiam. Spe clementiæ, cor pravum studuit iniquitati. Fiduciâ miserationis fiebat iteratio criminis, quasi aufugisset cum fulminibus iustitia, misericor-

cordiæ præsentiâ: unde cùm gratijs abuterentur adversus benefactorem, hostem fecerunt pietatem: Deusque noluit in pœnas fulmen suspendere, tantæ misericordiæ in ipsos recordatione: imò impulit clementam sua conditione in suppicium, ipsa memoria recordatione gratiarum.

Fulmina vibrata à clementia.

9 Perpropriè clementia fulmen. Cælum non quoties tonat, fulminat. Dum fulminat, eladem infert: dum tonat terret: sic peccatores monet: sed confidentia vanâ, dum illis videtur tonare; sine ullo sensu percutiuntur fulmine: quandoquidem antequàm sensu percepra, strages fulminis facta. Non aliter accidit in amore, illum dum tædet indulgentiæ: etenim ingratitudine percitus mittit fulmina, quin ullus cogitet vibrari posse à clementia. *Fulguratio est fulmen non interras usque perlatum: fulmen esse fulgurationem, usque in terram perductam. Fulmen enim cadit eadem necessitate, qua excutitur.* Senec. *Potest ergo nubes, salvâ, quam continet, aquâ, ignum parte aliquâ sui reddere, ut sæpe alia pars ligni ardet, alia sudat: sed ubi valentior ignis, quàm humor est; vincit.* Ita Senec. 2. *Natural. qq.* à cap. 21. Per ignem notatur amor; fulgurat offensus, ut paveſcat ingratus: fulminat, dum despicitur, nec amori respondetur, ictis in mortem, qui fulgurantis non conceperunt formidinem: unde icti amiserunt vitam, sine recursu in optatam pœnitentiam: quoniam illos apprehendit flamma terrifici fulminis, iudicantes uti pridem, coruscationem amoris. *Pre fulgore in conspectu eius nubes transierunt.* Psalm. 17. 13. Sed quid transitu fulgoris? *Grando & carbones ignis.* Contraria sunt, verùm utrumque fabricavit prayum cor. Mittebat amor coruscationes, ut igne gratiarum mollescerent corda; cæterùm fulgoribus in grandinem sunt conversa. Inde glacies, unde otiri debebat incendium cordis. Inde intensius frigus, unde pectoris æstus: & dum præ se fertur tenacitas grandinis signantur carbones ignis; quia consumpsit ardor ignis, quos invenit resistentes: etenim quæ corda, illuminatrice gratiâ conversa in grandinem, tamquàm ignis carbones fulmen reduxit ad cinerem. Aqua quibat lachrymarum fulminis sopire incendium: verùm doloris nec leve vestigium, quo fulmen à clementia retineretur. Fulmen cadit ea necessitate qua excutitur: pereuntque vibrato à clementia fulmine; quia invenit corda frigidiora grandine. Fulgura multiplicavit, sed non conturbavit eos, quoniam in cordibus prævalebat frigus. Intonuit de cælo, ut timerent flammam: inspirationibus crebris dedit vocem suam; attamen semper prævalebat grando cordium, quin unquàm apparerent fontes aquarum, per quorum humorem, arceretur fulmen. Unde cum in conversionem cordium, irrita flamma gratiarum; obdurationi grandinis, responderunt ad unguem carbones ignis: etenim amor ipse ex igne perpendens frigus; misit sagittas & dissipavit eos, trudens in barathri flammam, quia renuerunt accipere disciplinam, & adversus frigus cordium suscipere pœnitentiam.

Cur non terretur peccator vel ubi fulminis terror?

Horrendum magno quasiit sub pondere fulmen.

Psalm. 17. 13.

10 Perspicuùs articulo. De fulmine subdit Seneca d. *cap.* 22. & 24. *Est enim illi æquè sursum iter atque deorsùm. Potest ergo fieri, ut nubes ignem pertulisse reddant. Si ignem permittit ire quò velit, cælum repetet. Ubi est aliquid, quod eum ferat, ab impetu suo avertit.* Fulmen exhalatione terræ fit. Ni terra in cœlum materiam fulminis exhalaret, cœlum uti serenum, non excuteret. Sensim ascendunt, & vapores leves in nubes formantur; quæ quidem in terræ gratiam, quippe desinent in pluviam. Ignis exhalationum, superiùs invenions contrarium; recedit in centrum, ubi gradatim efformatur fulmen (propter oppositam ignis & frigoris qualitatem) erumpens vel sursum vel deorsùm, quò faciliorem invenerit exitum. Clementia in exhalatione signatur, quæ in nubem vertitur, favens gratiâ multiplici hominibus, & corda illorum irrigans de superioribus. Invenit contraria in eius favorem, cordium nimirùm frigiditatem, quàm superare conatur criminum indulgentia; ne conciletur adversus ingratos ira. Quæ suavitate in conversionem ducuntur, magis in flagitijs indurantur. Videns ergo pectus favore frigidum, recedit ignis in centrum, quo fit fulmen, quærens exitum, qui sæpe sursùm, ne hominibus ullam inferret noxam, quos illa coruscatione vocabat in pœnitentiam. Nec ideo commota corda, estò nubes clementiæ fulmine gravida: percuntque miseri, fulmine misericordiæ; quippequàm quæ facta pluvia gratiarum, apparet in ultionem pharetra fulminum: etenim concutiuntur uti fulmina, protrita gratia ampliores amaritudines, ab ipsa nube pietatis; eò quòd Numen in gravitatem supplicij, recordatur iracundus habitæ misericordiæ.

Virg in Æn.

Senec.

Ipsi sibi supplicia sumunt.

Pereunt fontes miseri fulmine misericordiæ.

De-

Herodot.

11 Denique, & aliter, in eundem sensum, ac reli pisentiæ iniquitatum propositam. Meditanter moribus imitantur peccatores, quod stolidè operabantur Thraces. *Dum tonat fulguratque* (refert Herodot. *lib. 4. n. 26.*) *in cælum sagittas excutiunt, Deo minitantes, quod nullum alium præter suum esse arbitrantur.* En symbolum proterviæ hominum, dum minax propter scelera crepat cœlum: igitur suum Deum cupiditatem habentes (quasi valerent in cœlum) stant pugnaces; irridentes iustitiam, & eo tempore quo potissimè debebant implorare clementiam. Sine formidine; sine timore multiplicant sagittas peccatorum, ubi propter illa, ut doleant, tonat & fulgurat cœlum, quasi cœlum retorquere non valeret, quæ tela peccator miserit: de quo *Tom.* seq. ad illud *Tautolog. 2. Reddens retribuet.* Ergo articulo præsenti. Tametsi scelerati meantur fulmine de cœlo percuci; misericordia, ne impœnitentes pereant, abscondit fulmina in nube. Tonat, fulgurat, ut respiscant; antequàm nubem ignes dissecantes exeant. Nubes percussæ versus terram reddunt ignem: & iniqui in fulmine inveniunt mortem; quippequam exitum fulminibus dedit ab ipsis in cœlum missi sagitta, quæ ne perirent, in nube abscondit misericordia. Si ignem nubis, quò velit permittitur ire, cœlum repetet. A cursu connaturali avertitur, si aliquo rapitur: & ut fontes extinguat, venit deorsùm; quia sagittis emissis in nube præbuerunt exitum. *Si fugientes gehennæ pœnas, ad vitam perpetuam volumus pervenire* (insit in *Regul. Sanct.* prolog. N. Gloriosis. Benedictus, Pater) *dum adhuc vacat, & in hoc corpore sumus, currendum; & agendum est modò, quod in perpetuum nobis expediat.* Modò, dum in hoc corpore & tempore sumus, quia forsan non erit tempus. Currendum, ne antequàm accedamus pœnitentiæ, fulmen tristulcum egrediatur è nube; & dum fugimus pœnas, peccatis in cœlum remittamus sagittas: igitur in hora mortis factum placebit; quod ni fieret, anxiè vellet esse factum, ne in manu clementiæ, fulmen videret iustitiæ; quippe prætermissa gratiâ, & abdicta criminum indulgentiâ; gravissimum prorsùm, irati amoris sustinere fulmina. Quisnam ergo proteget, si amor expulerit?

Ipsi sibi supplicia sumunt.

S. Bened.

12 Averrit ergo peccator faciem suam, ne videat in finem; ut revocet, dum vacat, stultam cogitationem: etenim si recordaretur finis, resiliret à peccatis. *Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui:* dicit Ieremias de anima peccatrice, sub metaphora deletricæ Ierusalem. Amæne profectò possimum, in fine vitæ recordari sordium. Diximus, *Tom. 6. T. 8. D. 6. à n. 9.* Pendenda sequentia. *Depositæ est vehementer, non habens consolatorem.* Non vidit in quæ ventura, ideoque peccatis cumulabat peccata. Posuit mendacium spem: & cùm videret mendacium, pavit cor; quoniam inter voluptates lactata, à se invenitur decepta: siquidem voluptatis ac deliciarum flosculos, palpat in cruciamen tribulos. Vertere conatur oculos ad bona, nec videt ulla. Considerat planè (ait Bernardus de *Human. condit. cognition.* cap. 2. n. 6.) *quam districtus veniat æternus iudex, & ante fe veritatem tanta iustitiæ, quas rationes vitæ ponat. Si enim cuncta opera, quæ intelligere potuit, devitavit; ventura coram iudice, quæ in semetipso non intelligit, pertimescit. Crescit pavor. Recogitat* (subdit de *Inter. domo*, cap. 3. n. 9.) *quanta bona Deus fecit nobis non rogantibus, neque desiderantibus, imo recusantibus: quàm multa peccata dimisit nobis, & à quantis periculis liberavit. Quanta dignatio pietatis fuit; quòd ingratos, & in multis contrarios, à tam multis peccatis custodivit gratia Dei, in quæ possimus cadere, sicut in alia multa cecidimus.* Hæccine incutiunt formidinem, verum non deliberationem. Quænam ergo provocant in depositionem animi? In cœlum mittæ sagittæ, abdixisse clementiam, spreviſſe gratiam, calcasse continuas inspirationes, odisse præscripta legis, respuisse vel memoriam pœnitudinis, in peccatis perstitisse, faciem ignorasse pœnitentiæ, ampliori studuisse gravitati criminis, fiducia miserationis, irrirando ipsum amorem, ut in ultionem abiectum sumeret fulmen, quippe in cruciamina, *furor est patientia læsa:* dicit Publ. Syrus, *v. 225.* & Hæchtan. in *Micror.* Emblem. 8. ex quo etiam Boissard. *Emblem. 30.*

Thren. 1. 9 Periculosa carentia sera.

Herodot.

Bernard

Quæ in vindictæ iram sunt clementiam?

P. Syr.

Hæchtan. Læsus amor, furor.

Carceribus ruptis, tandem patientia læsa

Fit furor & iustum nescit habere modum.

In Amoris divini tribunali, etsi amor iratus, cum ipsa iustitia est modus. Vehementer illo inspecto trepidat pectus, deponitur animus. Undeè non est ibi Amor? etiam Furor. Inde sine pœnitudine dolor. Nullum respicit hinc inde vertens oculos auxilium, quippe cœlum fecit ferreum: cadiqve vehementer animo, non habens con-

consolatorem; quippe adversatricem habet ipsam despectam pietatem.

13 Ergo afflictio quanta, non habere, quò possit vertere lumina! Quantum tormentum; quin ullus sit, qui extendere possit manum? Deponitur vehementer in tribulatione cor. Regnat metus sine spe: etenim nullum potest expectari juvamen, dum videt animæ amorem, torquentem in illam fulmen. *Diem iudicij timere: gehennam expavescere*: monet N. Patriarcha, d. cap. 4. Cur enim nescit utrumque? Ne despiciantur dona divinæ clementiæ quæ confert continuò gratiam, dissimulando excessus in pœnitentiam, ignibus iustitiæ absconditis sub densa nube pietatis: iungitque Benedictus pavorem gehennæ, atque timorem divini iudicij; quia in iudicio mala causa, promptaque gehenna, si modò adversatur causæ, quæ uti pietas debebat causæ favere: equidem cum summus amor despicitur; anima vehementer afflictione deponitur, videns vibrari acriora pondere fulmina, ab ipsa toties immeritò despecta misericordia. Torqueatur Statius, 1. *Achill.* à v. 674. Anima

——*Silet egra premitque nefas: acerbas*
Hausura pœnas. Adhuc in corde manebat
Ille diu deceptus amor.

14 Impius Ioacim, quia sæpe monitus serviebat idolis, traditus fuit à Domino tyrannidi servitutis. Deus è vinculis eduxit, è captivitate liberavit, ut resipisceret; sed renuit. Religionem simulavit; igitur exterius apparebat religiosus, cum esset summè prophanus: quandoquidem nihil abominabilius cœlo, quàm animus idololatra sub habitu religioso. Introrsùm turpis, speciosus pelle decora: & ut accinit Horatius, 1. *Epist.* 16. v. 54.

Spe fallendi, miscebit sacra prophanis.

In frusta concisus cecidit, & ubi cadaver eius nudum apparuit; simul patuit cultus cordis, & cuius in gloriam Numinis. *Reliqua abominationum eius, & quæ inventa sunt in eo.* Hieronym. in *Hebr. tradit.* hic infit: *Inter cætera mala, quæ gessit; etiam hoc fecit in corpore suo, quod Dominus prohibuit dicens: Neque stigmata facietis in corporibus vestris: quæ postquàm mortuus est, in corpore eius inventa sunt.* Idem Lyran. Comestor, in 4. *Reg.* cap. 39. Movs. Maimonides in *Halachòth Beth habbechira*, cap. 7. & Nos in *Ephemer.* 12. *Novembr.* à n. 8. Prætermitto, etsi opportunum nostro proposito, Nabuchum, qui illi ob fractam fidem pepercit, eductum è catenis in regnum restituit; trucidari mandasse: etenim cordolium pectori, decreviſſe diram mortem, in quo inveneraat inexpectatam pietatem. Perdus Ioacim, qui propter scelera tot pertulerat mala, si mulaverat cultum, sed in corpore habebat inustas imagines idolorum, quæ postquàm mortuus est, in illo cum abominatione inventæ sunt. En divinum iudicium, & examen peccatorum, quo illuminantur à Deo abscondita tenebrarum. Absconditur, quæ nam sint impiorum machinationes, quæ nam artes etiam sub prætextu religionis. Ideo ipsi secum portant formidinem, depositi vehementer, quin habeant consolatorem: & in morte inveniantur signa & insignia; ut cunctis clareat damnationis sententia: etenim patet in morte, quodnam Numen toto corde adorabatur in pectore. Quò enim in morte verteret lumina? Ad idola:

Numen ubi est: Ubi Dii?

Patet Numen, sed non ab illo cultum, imò despectum; quod toties per bona & mala, in quibus ostendit gratiam, vocarat in pœnitentiam, nolentem ab idolis separari; quorum imagines impressas habebat corpore. Unde in morte, percussus fulmine, detrusus in tartara, ab amore etiam percusso, qui invitaverat clementia. Blandà nihil sævius irâ. *Inmittor, quia toleraveret*; ut ait Tacitus, 1. *Annal.* cap. 20. & Ovid. 6. *Metam.* fab. 7. In malos,

Scelus est pietas.

S. Bened.

Promptæ gehennæ, despectâ gratiâ.

Statius.

Hypocrisi abominabile.

Horat.

2. Paral 36. 8.

Hieron

Peccator à quo fautur, morti addictus.

In morte patet, quod Numen coluit.

Ovid. 4

Corn. Tacit.

Ovid.

DIDASCALIA V.

Iniuria facilius fertur, quàm infertur.

1 PARADOXUM irato videbitur, & etiam sine iudicio dictator, vel cor habere asininum, quasi natus in opprobrium; ostentans tamquàm insignem virtutem, animi degeneris vilissimam abiectionem: maximè cum irato nihil reputetur pœnas, si eius aliquomodo dedecoratur exauctoramine auctoritas. Unde Publ. Syrus in *Mimis*, v. 223. ait:

Iratus etiam facinus consilium putat.

Post cuius ex abrupto functionem, quàm ex iniuria maiorem patitur amaritudinem: igitur iniuriam tulit, & etiam ultionis acerbitatem pertulit, ex qua maiores solicitudines, quæ quidem advenientes evanescerent, sine complacentia ultionis. Ex ira iniuria procedit, quam inimicus in-

Publ. Syr.

Incommoda ejus dicta.

fert. Ex iniuria vindicta, qui ultor avidissimè gaudet: totumque offensæ molimen, ut destruat inimicum & ultorem: etenim ille cadit, quia iniuriam fecit; & hic multis se exponis, quippe unam ulcisci placuit. Misera profectò complacentia, in qua maior dolor assumitur, quam deponitur. Satius est vulnus honoris sanari, quàm dedecus dedecore ulcisci: equidem plerique honoris quærentes auctoritatem, amiserunt stolidissimè honorem; & stulta futilique vindictâ, facta maiora doloris medicamine vulnera. Dicitur vulneris amplitudo, stylo Hebraico, de quo nobis ex professo, *Tom. seq. Tautolog.* 2. à n. 17. ubi: *Vindicaverat vindictam.* Haud dicitur *Offensam*, cui respondet ultio: sed *Vindictam*, quæ quidem supponit factam: signaturque meditanter *vindicare vindictam*; ne quis offensus meditetur offensam: quandoquidem quærens auctoritati decus, recipit maius in auctoritate vulnus. Non ulciscitur, sed sauciatur. Est, quo magis doleat, quippe vulnera exulcerat. Crescit dedecus, dum patet ulcus. Unde offensam vindicans habet maiorem offensam, ubi ultoris ultores vindicaverunt vindictam: si quidem cùm ex ultione sentiant sentiri dolorem, ægræ ferri amaritudinem; addunt dedecora honori super illatum dedecus, & vulnera super vulnus. Pudent sanè, eò quòd iniuriam fecerunt: ubi ultor videtur, pudorem excutiunt: etenim ex ultione offensam vocant iustitiam, quam cognoverunt offensam. Iuvenal. *Satyr.* 16 à v. 19.

Ultio, etsi iusta defertur causa querelæ,
Efficiunt consensu magno curabilis ut sit
Vindicta gravior, quam iniuria.

In his certaminibus, ut Iustinus, 4. *Histor.* ait: *Melius, vinci, quàm vicisse*: igitur dum amissa ultione quæritur, posse la stolidè amittunt. Indicat Seneca, 2. de *Ira*, cap. 32. *Multi* (inquit) *leves iniurias altius sibi demisere, dum vindicant. Sæpe autem satius fuit, dissimulare quàm ulcisci.*

2 Docuit Plato offensus, quomodò honoris valde ex dedecore decorus. De illo ergo Valer. Maximus, *lib.* 4. *cap.* 1. n. 2. *Miror* (inquit) *quod in Xenocrate discipulo suo, tam constanter moderatus fuit. Audierat eum de servulta impiè locutum: sine ulla cunctatione criminationem respuit. Instabat certo vultu index, causam quærens, cur sibi fides non haberetur. Adiecit: non esse credibile, ut quem tantoperè amaret, ab eo invicem non diligeretur.*

Ttt2 nerâ

In quibus ostendit gratiam, vocarat in pœnitentiam, nolentem ab idolis separari;

Qui ultionem dedecorem depositi, maiorem assumit.

Iuvenal

Iustin.

Senec.

al. M.

2. Mac. 9. 42.

Hieron

Quare iniuriæ prætermittendæ sint ultioni.

Senec.

Idem.

Quæ si meditabis in iuriâ ac capiat

Tangi pro Percutiri.

Virgil.

Nec solos tangit Atridas
Iste dolor.

Modò in Christo Domino contemplemur exemplum. Cùm iret sanaturus filiam Archisynagogæ Principis Iari, turbâ innu-

consolatorem; quippe adversatricem habet ipsam despectam pietatem.

13 Ergo afflictio quanta, non habere, quò possit vertere lumina! Quantum tormentum; quin ullus sit, qui extendere possit manum? Deponitur vehementer in tribulatione cor. Regnat metus sine spe: etenim nullum potest expectari juvamen, dum videt animæ amorem, torquentem in illam fulmen. *Diem iudicij timere: gehennam expavescere*: monet N. Patriarcha, d. cap. 4. Cur enim nescit utrumque? Ne despiciantur dona divinæ clementiæ quæ confert continuò gratiam, dissimulando excessus in pœnitentiam, ignibus iustitiæ absconditis sub densa nube pietatis: iungitque Benedictus pavorem gehennæ, atque timorem divini iudicij; quia in iudicio mala causa, promptaque gehenna, si modò adversatur causæ, quæ uti pietas debebat causæ favere: equidem cum summus amor despicitur; anima vehementer afflictione deponitur, videns vibrari acriora pondere fulmina, ab ipsa toties immeritò despecta misericordia. Torqueatur Statius, 1. *Achill.* à v. 674. Anima

——*Silet egra premitque nefas: acerbas*
Hausura pœnas. Adhuc in corde manebat
Ille diu deceptus amor.

14 Impius Ioacim, quia sæpe monitus serviebat idolis, traditus fuit à Domino tyrannidi servitutis. Deus è vinculis eduxit, è captivitate liberavit, ut resipisceret; sed renuit. Religionem simulavit; igitur exterius apparebat religiosus, cum esset summè prophanus: quandoquidem nihil abominabilius cœlo, quàm animus idololatra sub habitu religioso. Introrsùm turpis, speciosus pelle decora: & ut accinit Horatius, 1. *Epist.* 16. v. 54.

Spe fallendi, miscebit sacra prophanis.

In frusta concisus cecidit, & ubi cadaver eius nudum apparuit; simul patuit cultus cordis, & cuius in gloriam Numinis. *Reliqua abominationum eius, & quæ inventa sunt in eo.* Hieronym. in *Hebr. tradit.* hic infit: *Inter cætera mala, quæ gessit; etiam hoc fecit in corpore suo, quod Dominus prohibuit dicens: Neque stigmata facietis in corporibus vestris: quæ postquàm mortuus est, in corpore eius inventa sunt.* Idem Lyran. Comestor, in 4. *Reg.* cap. 39. Movs. Maimonides in *Halachòth Beth habbechira*, cap. 7. & Nos in *Ephemer.* 12. *Novembr.* à n. 8. Prætermitto, etsi opportunum nostro proposito, Nabuchum, qui illi ob fractam fidem pepercit, eductum è catenis in regnum restituit; trucidari mandasse: etenim cordolium pectori, decreviſſe diram mortem, in quo inveneraat inexpectatam pietatem. Perdus Ioacim, qui propter scelera tot pertulerat mala, si mulaverat cultum, sed in corpore habebat inustas imagines idolorum, quæ postquàm mortuus est, in illo cum abominatione inventæ sunt. En divinum iudicium, & examen peccatorum, quo illuminantur à Deo abscondita tenebrarum. Absconditur, quæ nam sint impiorum machinationes, quæ nam artes etiam sub prætextu religionis. Ideo ipsi secum portant formidinem, depositi vehementer, quin habeant consolatorem: & in morte inveniantur signa & insignia; ut cunctis clareat damnationis sententia: etenim patet in morte, quodnam Numen toto corde adorabatur in pectore. Quò enim in morte verteret lumina? Ad idola:

Numen ubi est: Ubi Dii?

Patet Numen, sed non ab illo cultum, imò despectum; quod toties per bona & mala, in quibus ostendit gratiam, vocarat in pœnitentiam, nolentem ab idolis separari; quorum imagines impressas habebat corpore. Unde in morte, percussus fulmine, detrusus in tartara, ab amore etiam percusso, qui invitaverat clementia. Blandà nihil sævius irâ. *Inmittor, quia toleraveret*; ut ait Tacitus, 1. *Annal.* cap. 20. & Ovid. 6. *Metam.* fab. 7. In malos,

Scelus est pietas.

S. Bened.

Promptæ gehennæ, despectâ gratiâ.

Statius.

Hypocrisi abominabile.

Horat.

2. Paral 36. 8.

Hieron

Peccator à quo fautur, morti addictus.

In morte patet, quod Numen coluit.

Ovid. 4

Corn. Tacit.

Ovid.

DIDASCALIA V.

Iniuria facilius fertur, quàm infertur.

1 PARADOXUM irato videbitur, & etiam sine iudicio dictator, vel cor habere asininum, quasi natus in opprobrium; ostentans tamquàm insignem virtutem, animi degeneris vilissimam abiectionem: maximè cum irato nihil reputetur pœnas, si eius aliquomodo dedecoratur exauctoramine auctoritas. Unde Publ. Syrus in *Mimis*, v. 223. ait:

Iratus etiam facinus consilium putat.

Post cuius ex abrupto functionem, quàm ex iniuria maiorem patitur amaritudinem: igitur iniuriam tulit, & etiam ultionis acerbitatem pertulit, ex qua maiores solicitudines, quæ quidem advenientes evanescerent, sine complacentia ultionis. Ex ira iniuria procedit, quam inimicus in-

Publ. Syr.

Incommoda ejus dicta.

fert. Ex iniuria vindicta, qui ultor avidissimè gaudet: totumque offensæ molimen, ut destruat inimicum & ultorem: etenim ille cadit, quia iniuriam fecit; & hic multis se exponis, quippe unam ulcisci placuit. Misera profectò complacentia, in qua maior dolor assumitur, quam deponitur. Satius est vulnus honoris sanari, quàm dedecus dedecore ulcisci: equidem plerique honoris quærentes auctoritatem, amiserunt stolidissimè honorem; & stulta futilique vindictâ, facta maiora doloris medicamine vulnera. Dicitur vulneris amplitudo, stylo Hebraico, de quo nobis ex professo, *Tom. seq. Tautolog.* 2. à n. 17. ubi: *Vindicaverat vindictam.* Haud dicitur *Offensam*, cui respondet ultio: sed *Vindictam*, quæ quidem supponit factam: signaturque meditanter *vindicare vindictam*; ne quis offensus meditetur offensam: quandoquidem quærens auctoritati decus, recipit maius in auctoritate vulnus. Non ulciscitur, sed sauciatur. Est, quo magis doleat, quippe vulnera exulcerat. Crescit dedecus, dum patet ulcus. Unde offensam vindicans habet maiorem offensam, ubi ultoris ultores vindicaverunt vindictam: si quidem cùm ex ultione sentiant sentiri dolorem, ægræ ferri amaritudinem; addunt dedecora honori super illatum dedecus, & vulnera super vulnus. Pudent sanè, eò quòd iniuriam fecerunt: ubi ultor videtur, pudorem excutiunt: etenim ex ultione offensam vocant iustitiam, quam cognoverunt offensam. Iuvenal. *Satyr.* 16 à v. 19.

Ultio, etsi iusta defertur causa querelæ,
Efficiunt consensu magno curabilis ut sit
Vindicta gravior, quam iniuria.

In his certaminibus, ut Iustinus, 4. *Histor.* ait: *Melius, vinci, quàm vicisse*: igitur dum amissa ultione quæritur, posse la stolidè amittunt. Indicat Seneca, 2. de *Ira*, cap. 32. *Multi* (inquit) *leves iniurias altius sibi demisere, dum vindicant. Sæpe autem satius fuit, dissimulare quàm ulcisci.*

2 Docuit Plato offensus, quomodò honoris valde ex dedecore decorus. De illo ergo Valer. Maximus, *lib.* 4. *cap.* 1. n. 2. *Miror* (inquit) *quod in Xenocrate discipulo suo, tam constanter moderatus fuit. Audierat eum de servulta impiè locutum: sine ulla cunctatione criminationem respuit. Instabat certo vultu index, causam quærens, cur sibi fides non haberetur. Adiecit: non esse credibile, ut quem tantoperè amaret, ab eo invicem non diligeretur.*

Ttt2 nerâ

In quibus ostendit gratiam, vocarat in pœnitentiam, nolentem ab idolis separari;

Qui ultionem dedecorem depositi, maiorem assumit.

Iuvenal

Iustin.

Senec.

al. M.

2. Mac. 9. 42.

Hieron

Quare iniuriæ prætermittendæ sint ultioni.

Senec.

Idem.

Quæ si meditabis in iuriâ ac capiat

Tangi pro Percutiri.

Virgil.

Nec solos tangit Atridas
Iste dolor.

Modò in Christo Domino contemplemur exemplum. Cùm iret sanaturus filiam Archisynagogæ Principis Iari, turbâ innu-

merà commite; mulier quæ diuturnam patiebatur infirmitatem, multitudini immissa, capillis arripuit sanitatis occasionem. Quæ fuerit, & quomodo grata beneficio respondit; diximus in *Ephemer.* 8. Martij à n. 20. Totum articulum metricè referunt Iuvenc. 2. *Evangel. hist.* à v. 386. & Sedulius, 3. *Carmin.* à v. 115.

Iuvenc. —*Confestim graditur Salvator Iesus. Progressit mulier sequitur vestigia serpens, Viribus absumptis, & toto corpore fessa. Hæc ubi per populum summis pendentia peplis*

Sedul. *Fila manu trepidâ tractavit, protinus ille Et causas morbi, & credentia pectora cernens,*

Marc. 5. 31. & Luc. 8. 45. *Concessit celerem tali cum voce salutem. Senserat ipsa Deus, cuius de fronte cucurrit, Quod virtus secreta dedit, furtumq; fidele Laudat, & egregie tribuit sua vota rapinæ.*

Ut Salvator sensit tactum, ex quo opranti totum bonum, subitò dixit: *Quis me tetigit?* Ideſt, Quis me percussit? Quis pulsavit? Si tactus pulsatio est, vel levis vel gravis percussio: & percussio iniuriam præ dedecore profert; quare dicit: *Quis me tetigit?* Sciebat sane quæ tetigerat: quo ergo intuitu interrogat, quod sciebat: Ut discat homo, quomodo se gerat præclarè in acceptione iniuriæ. Animi abiecti est, scire à quo offensa illata, ut retorqueatur maiori dolore offensa. Stemma magnitudinis cordis, despicere lacerentes: Christusque, Quis percusserat, interrogat; ut violatorem honoris audaciæ pudeat: etenim magnæ confusionis indicium, scire palàm, se esse notum sed despectum. Non exaltat notus, qui vexat, quoniam occultus: non faceret, si noscendus: & interrogatur quis perculsor; ut ex violatione gaudium sit pectoris acer dolor: etenim nemo magis iniuria ex iniuria afficitur, quàm quisquis à se pœnitentiæ iniuriæ traditur. Perficit latens, quod notus respicit dolens. Rennit cognosci, ne inhonoratus & fugiat lædi, & soliciter ulcisci: cognoscitur, sed violatos ignominiam non ulciscitur: nulla pœna cogitatur, & vehementissima infertur: quandoquidem delinquenti (si quid pudoris in fronte) nullum maius supplicium; quàm se cognoscere iniuria, esse notum & ignotum. Vernaculè: *Conocido, y perdonado.* Iam enim Christus sciebat iniuriam, sed videtur ignorasse personam; de qua interrogat, ut cordis magnanimitatem extollat: siquidem non solùm pietas, sed animi generositas, auctorati honoris culmen; despicere cognoscendo offensam & offensorem.

Iniuriæ vindicta despicentia.

4 *Super inimicos meos despexit oculus meus*: dixit tot probris affectus etebrò David. Despicit & oppressus ab illis, inimicorum aversantium vexationes? Ultionem cogitat, & lædentes alte vexat. Illi cogitant dedecus in cordolium: ille verò illorum & molestiarum despectum: quandoquidem nemo melius ulciscitur inimicorum insanias, quàm qui despicit irridens à malignitate iniorias. Chald. & Genebr. *Cum voluptate vidi ultionem inimicorum.* Crucius hic etiam:

Psalm. 53. 9.

Crucius *Et vidi nimis aspera*
Ulcisci ferre meis hostibus.

Si dolentem videm vulneratum & despectum, placet cordolium: si despicitur ex dedecore despectus, est sine dolore vulnus, & dissecantur dum inferunt: quippe nullum intentioni pravæ magis penetrabile telum; quàm quæ hostes iaculantur in dolorem, despectu quasi blandimen convertere in voluptatem. *Quibus iram irasci fastidiamus* (subdit Stoicus, d. cap. 32.) *Nihil magis suaserim, quàm videre, quàm humilia & abiecta sint exigua, misera, puerilia.* Quæ videntur hostibus, & iratis magna, despectu cordis apparent inania & frivola: igitur quæ machinantur hostes in animi amaritudinem, ut iacula sine cuspide nullam habent vexationem. *Doctus à Deo* (infit Maluend. loc. cit.) *quomodò cum hostibus agendum sit.* Patet in despectu modus, quo in inferentes retorqueatur ictus, & sine ultione vindicta patretur maior; quia sine dolore missus retrocedit dolor: etenim non dolet pectus, si non accipitur vulnus. Pende: Non dicit Psaltes quòd despexerit inimicos atque malevolos animus, sed quòd despexerit oculus. Elucet, quomodò in illatis probris, contumelijs, iniurijs despiciendi sunt hostes; imò vulnerandi, ut magnopere frustrato vulnere doleant, atque dolentes vitcere putri tabescant: signaturque despectus oculorum, dum ab inimicis iniuriæ quæritur iaculum; quoniam cordis magnanimi insigne, præ despectu inimicorum, iniuriam neque videre.

Senec. *Damnat nocendi conatus retorquetur ictus.*

Maluēd

Theopr

5 Perscrutemur testimonij superioris arcana. *Quis me tetigit?* Tunc *dixit Petrus & qui cum illo erant: Præceptor turbæ te comprimunt & affligunt; & dicis: Quis me tetigit?* Mulier intentione pulsavit: turba comprimens sine ulla intentione afflixit: & de intentione in afflictionem queritur, ubi affrictio cæterorum prætermittitur; quippequàm omninò sine sensu, sine dolore silentio prætermittendum, quoties iniuriæ etsi magnæ procul intentione fiunt. *Quis me tetigit?* Cur interrogat, quod non ignorat? Ut doceat illustrem modum ad patientiam iniuriarum: igitur iniuriam & offensorem cognoscit, & inquirit de utroque quasi nesciret. Si scivet actor forsitàn illum iniuriæ fugisset pudor, gaudentem de offensa illata, & quod intulisset vulnera: nobilior ultio, in cognitione, iniuriarum ignoratio: Christusque sciens iniuriam illiusque crimen, ut nobiliùs ulciscatur, inquirit curiosè actorem; quippequàm præ pudore magnum vulnus in ultione, offensæ iliatæ ignorantiam affectare. De tactu fœminæ queritur, & aliorum non inquiritur. Pro qualitate iniuriantium ostendit prudentiæ modum. Hoc inquirit, & illud præterit. In aliquibus congruit affectata ignorantia, quasi non sentiat: in alijs scientia cognitione vigilantissimà, ut parcat: etenim cùm malevoli afflictionibus intendant in vexamen, ut vulneribus inferant amaritudinem; petitus (qui optatur læsus) sine ultione de utrisque sumit ultionem: quandoquidem illis ostendit, iaculo non se sentire percussum; his verò palàm despexisse iaculum. Ni interrogasset de premente; persisteret iniuria illata, sed non indulta, quà inferentis morderetur conscientia: Christusque interrogat de inferente, ut timeat de offensi ultione: siquidem haud inquirit ut plectat, sed ut parcat, & in pace valiat qui violatione offendit, quasi nunquàm offendisset. *Interrogabit, ut mulierem à timore solveret*; inquit Theophylactus. Unde timor? Unde favor. Sanata tactu Salvatoris est; & cùm salutem ex pulsu accepi se, pavit cor; siquidem pudoris accepisse gratiam, quoniam intulit iniuriam. Timuit propter irreverentiam, quasi furtivè audacem, à Salvatore concessim revocari salutem: Christusque inquirit, Quis illum tetigit; ut fœminam à concepto metu solveret: igitur illi confirmavit gratiam, cogitanti attactu vestium magnam congessisse offensam.

Magnum vulnus lædenti, lapsum ignorantiam affectare.

Vel gratiâ pro illa referri.

Luc. v. 45. Marc. 5. 30.

6 Ulteriùs. *Quis me tetigit?* Legitur apud Lucam. Apud Marc. *Quis tetigit vestimenta mea?* Quid hic factum propter favorem, mirabilem divinam virturem; in multis ridemus, propter vitream delicatulam fastidiosam conditionem, qui à se ipsis apprehensione vulnerantur; & phantasticè lædunturque cunctaque facta & non facta, ut violationem auctoritatis apprehendunt. Unde Seneca, d. cap. 29. & 30. subdit: *Frivolis turbamur & inanibus. Idem inquietis & flolidis inginijs evenit; rerum suspitione feriuntur, consternantur ad vana. Hinc pernitiosissima ire nascuntur, & sanctissima quæque invasura.* Hæc summa dementia, nata ex abominabili phantasia; qua concipiunt sibi cuncta deberi, etiam per indigna coli: idemque gnathones arbitrantur sui tactum, quod tactum vestimentorum; quippequàm uti vulnus pervenit in intima cordis, attingere summis digitis etiam filamina vestis. Iuvenal. *Satyr.* 6. v. 490. scopticè cavillator succinit:

Luc. c. 8 à 45. *Lasivus ut intentione fastus non ob iniuria.*

Senec. *Laborantes propriis animo, & cladis & in cunctis; cogitant lædi.*

—*Punit*
Continò flexi crimen, facinusque capilli.

Iuvenal *Quanam est hic culpa?*

7 Rebatur ergo mulier, esse crimen, immundam tangere purissimum Salvatorem: ideo tremuit & timuit, dum ille querulus dixit: *Quis me tetigit?* Ita uterque Evangelista, d. v. 33. 47. Haud personam inquirit iracundus, sed benevolus. Ab illa quasi dedecore ex tactu immundo percussus. Sensit, alius in iracundiam procederet: ille estò læsus, in virtutem erupit: etenim summa virtus & nobilissimum pectus, accipere tactu iniuriam, & pro offensa lædenti conferre gratiam. Deinde. Illa tremens ad illum accessit, quasi offendisset. Contrarius sensus videtur; dum egressa virtute, de sanata interrogatur. Interrogavit, quod Medicus cœlestis scivit, ut fœminæ fidei virtutis ostenderet; qua de causa divinâ virtute, pristinæ restituta est sanitati. Inter homines, ab alijs ignominiam patientes, solemne est, inficiari gloriam, denigrare famam, deturpare decorem, dedecorare virtutem. Longè aliter se gessit Christus cum ea, quæ suo indicio non munda inferebat dedecus; ut discant homines reconciliare inimicos: equidem in gratiam efficacius remedium, evulgare virtutes inimicorum. Denique insinuatur in articulo sublimis modus, quo emolleseat hostium durissimum pectus, & acquiratur dulcitor animæ salus. Quasi infesto vescribus vulnere, fœmina manabat sanguine.

Phœnix cum iniuria, ja ove lædentis.

Et cùm virtutes dicere.

Carpebat fluxus, macerans sine fine, cruoris.

Deponere urgentis mali cupiebat dolorem; & licèt Dominum, tangendo, offendit, est consecuta salutem. Hæc est cœlestis nobilis medicina, qua revalescunt

Iuvenc. d.

puncta inimicorum corda, recipientium salutem, per offensi obsequiosum medicamen: igitur sanatur promptè altum vulnus offensoris, quandiù offensa læsi studio reprenditur beneficijs. Ultima salus per gratiam in sanitatem, nullam ex offensis sperare salutem. O quantus amor in pectore Christi!

Ac benefacere.

Qui & cujusmodi qualitatis sint Amoris.

8 Pendamus itaque conditionem amoris. Inter herbas sensitivas (credat, cui placuerit, quippe nobis non arridet, quicquid dicat Plinius, lib. 13. cap. 25. de *Charitoplepharone*; Maiolus, *Colloq.* 20. Tom. 1. de *Herva-viva*; Surius, *Ann. Dom.* 1504. de *Agno-casto*) Florem refert Amoris eruditus & ingeniosus Iosephus à Tamayo, lib. 3. in *Hexametr.* à num. 120. cujus iudicium (& verum est) ejus miraculosum ostentum fieri per cacodæmonis pactum. *Memini* (inquit) *cum malè hospes apud Mauros in Africa versarer; sæpius vidisse florem, quem amoris vocant, vehementissimo veluti sensu ad sui convitia commoveri. Imitatur lilij figuram, colore rubens, sensimque flore maturescente, purpurascens: totus circum ejusdem coloris punctis minutissimis variat; quem sic compressum, necdum in folia explicitum, convitijs ejusmodi intessunt*: Aperitor, Rumpere, Ego melior te sum. *Mirissimum. Illicò quasi concepta ira, flos ille discerpitur, & patet in folia.* Elucet per fictam cogitationem, quod astruit inexcogitabilem veritatem amoris N. Assertoris, qui verè flos divini amoris cœlestis, quoties ab hominibus accepit probra, & pectus aperiut in beneficia: subsstinuit simultates, & contulit violatoribus honores: toleravit vexationem multis crebris contumelijs, quibus cor respondit donis; ut modò pulsantis fœminæ eius consuluit saluti: flos amoris est: dicit offensis patulum cor: quandoquidem ut flos singularis amoris suscipit injurias, & ipsis iniurijs plus expanditur in gratias. Sapientia incarnata, quæ Salvator N. in cordis magnificentia, de se dicit: *Ego mater pulchræ dilectionis* (Tigur. *Speciosæ charitatis*) *In me gratia omnis viæ & veritatis.* Est profectò dilectio, atque dilectio pulchra. Dilectio est erga amicos dilectioni respondentes, dilectio pulchra erga malevolos dilectionem aversantes. Semper pulchra, cui charitatis decor; sed aliquando pulchrior, dum inimicis faver, & pro contumelijs beneficentiæ singulariter studet: atque in huiusmodi admirabili studio, Christi dicitur pulchra & pulcherrima dilectio; quippequàm apparet beneficus amor, ubi respondebat dolori: quandoquidem confert gratias, dum accipit spectorius ab hostibus contumelias. Radix insignis apparet in donis. Despectu accipere dona, ad dilectionem amoris non est via verum ad dilectionem pulchram resplendet semita. Favorem invenit amicus & inimicus: omnibus flos amoris aperit pectus: & convitijs & obsequijs ex radice charitatis: flos amoris de radice eius ascendit: ad utrosque speciositate venustissimus fulget: omnisque viæ invenitur gratia; quoniam etiam ad gratiam excitatur per dedecora: equidem plus floruit gratia dilectionis honoris; quando malè merentibus, largè favet inimicis. *Gratia omnis via & veritatis.* Appositè in amore Christi verum, quod de amoris flore fictum: equidem cum præcellat eminenter peccatorum malitiam, & beneficijs speciat indignam malevolentiam; candidus, purpureus, punctis, uti vulneribus, ab inimicis notatus; vel accipiens probra, dedecora, contumelias, ut flos verissimi amoris etiam lætentibus aperitur in gratias. Guilielm. Helius, de *Charitat.* Emblem. 7. accinit:

Eius amor quare pulcher?

Non bis frangitur Amor, sed ligatur:
Iungunt vulnera chara dissidentes.

Quomodo respectu inimicorum, & sui missit.

Debuit at etiam adversis non cedere verbis,
Non etiam ipsis cedere verberibus;
Vulneribus gaudere suis, & morte vel ipsa:
Floreseis. Leges has tibi scripsit Amor
Optat Amor, gaudetque pati. Quid peccatores.

Guilielmus.

Si vos ipsa etiam vulnera conciliant.

9 Contra huiusmodi cœlestem methodum, homines iracundi, impatientes sibi præparant damnum; cùm satius esset illis tollere, vel tolerare, quàm injuriam inferre. *Sapiens colaphis percussus, quid faciet? Quod Cato* (subdit Stoicus de *Constantia Sapient.* cap. 14.) *cum illi os percussum esset; non sanduit, non vindicavit iniuriam, nec remisit quidem, sed factam negavit. Malore animo non agnovit, quam ignovisset.* Hæc in dissimulatione iniuriæ molitur pectoris magnanimitas; quæ invindictam simulatione cogitat implacabilis crudelitas: exploratque intus tabescens vindictæ opportunitatem, ut sine læsione possit nequiter inferre usque in præcordia læsionem. Hoc vitio inter innumera mala, abundavit in solio Caius Caligula; qui privus usque in servitutem obsequiosè simulatione projectus,

Ecclesiast. 24. & 25.

Christus cur flos dicatur amoris?

Ecclesiast. 1. 2.

In dignitate actionis motus, dignitatis de decus.

Senec.

Dissimulare iniuriam accepisse, si nam irascendi vis tumescentia, simulare

ctus, verùm in throno, depositi, sine fronte insolentissimus. *Obliterato suorum casu, ac si nihil unquam accidisset* (ait in eo Sueton. *cap.* 10.) *Quæ verò ipse paterentur incredibili dissimulatione transmittens: naturam saevam atque probrosam nec tunc quidem inhibere poterat. Flagris, ferulis, colaphis a Claudio vapulat*, nec hiscit. Refert Senec. in *Ludo Claud.* Quid non faceret, qui natus in generis humani exitium & opprobrium: *Caius omnia contumelias putabat* (addit de *Constant. Sapient.* cap. 18.) *& sicut ferendarum impatiens, faciendarum cupidissimus.* Longè igitur debet esse a potentia, scuto dignitatis audacia. Ultio ex potestate indicat, quod labium præ pudore supprimebat. Ollendit, prætermissam iniuriam, quia vindicare non valuit, haud quia prætermitti voluit: etenim maiestate tutus, audax studuit ultioni, quàm quidem sine munere nec auderet cogitare. Semper ultio mala est, sed aliquando permittuntur mala: enimvero cum ascensus ad imperium, privatarum iniuriarum neque tignum. Adest nostra Tautologia. *Tempus plantandi & tempus evellendi quod plantatum est.* Ex iniuriæ plantatione, tamquàm a radice, oritur fructus, nempe studium captæ ultioni. Excandet ut repositilio cor. Datur munus: Tempus utique evellendi quod irâ plantatum est: equidem studium vindictæ in publica dignitate, evellendum è radice. Multiplici probro affici potuit electus: iniuriarum memoriam deleat chronus. Evulsionis venit tempus, quo dedecoris illati in decore nec vestigium; quoniam vel leve vestigium in ipia assumptione dignitatis deponendum: etenim concidit pudore frons, quando plectitur illusor, eò quod infelix sub potestate sit. Si constitueris super inimicos; ne occidas eos. Causam ostendit Ovid. *Epist.* 7. à v. 73.

Crudelitas Caligulæ.

Idem.

Ius tibi & arbitrium horum fortuna salutis
Tradidit: inque tua est vitaque morsque manu.
Perdere posse, satis est; si quem iuvat ipsa potestas:
Sed tibi servatis, gloria maior erit.

Ovidio.

10 Miremur pudorem in varijs persecutionibus affecto, ut à pectore nobili exulet ignobilis ultio. Ductus livore Saul insecutus est Davidem, quia sub potestate habuit, non solùm usque licuit, sed usque potuit. Illi opprobrium erat obsequium, atque contumelia officium. Infelix status, quò iram meretur virtutibus. Verùm nulla in pravis pravitas, quam defendit impunitate maiestas: igitur deaurat ur in commendationem crimen, per prolubium dominantis, legum phrenetican legem. Accidit ut secederet Saul, quòd ob eius furorem absconditus fuit David: qui tunc sub potestate, imò sub ictu, forte devoluta habebat, cuius potestatem sub cuniculis iactatos persecutionibus fugerat; qua impulerat.

Sueton.

Senec.

Assumpti in tumulo, nihil fuisset indignum.

Tot volvere casus
Insignem pietate virum, tot adire labores.

Virgil. Æn. v. 13.

Subditum vidit, & iniurioso phantastiè criminatori, ac tycophantæ pepercit. Magni profecto animi persecutorem sine læsione cum potestate dimittere: habere sub ictu & parcere: maximè accedenti cum intentione lædendi. Nihilominùs tamen in signum virtutis, & ansam reconciliationis (ut amplius fuigeret virtus, dum ladentem quæreret in reconcillationem offensus) solicitavit pignus. *Surrexit ergo David, & præcidit oram chlamydis Saul silenter. Post hac pœnituit cor suum David, eò quòd abscidisset oram chlamydis Saul.* Quid vitiositatis in actione, ut: David illius tantâ afficeretur pœnitudine: An cogitatio de nece, quam incursu revocavit? Placet Abulensi hic *quæst.* 4. ex textu ibid. v. 11. Verùm dum dicit: *Cogitavi, ut occiderem te*: non est intelligendus assensus, sed cogitationis impulsus, astruens Davidis virtutem, qui in occasione vindictæ ipsam etiam repulit cogitationem. Magis utique tæderet propositi necis, ubi pœnituit præcisionis chlamydis: *Eò quòd abscidisset oram chlamydis Saul.* Quodnam ergo dedecus invenit, ut pectus pœnitudine percuteret? Magnus hæ ex operatione dolor. Quæ causa doloris? Nobilis animi pudor. Malevolum, malum, malitiosum persecutorem invenerat & maligum: in se invectum, quippe viderat subditum. Cùm verteretur casu vel provide sors, habuit potentem sub se, de quo recordatus quòd tyrannicè vexaverat ad lubitum & placitum disponere quibat: & abscisso segmento chlamydis, induitur facies confusione pudoris; ut doceat quomodò sese geret in munere, qui inimicum infestum habuerit sub potestate: equidem vel occasione vindictæ, pudor ut dedecus dignitatis, inimicorum tangere vel pilum vestis. Vividè vernaculè: *Aunque se venga la ocasion rodada, ni llegarles al pelo de la ropa.*

1. Reg. 24. à 5.

Vers. 11

Summè licet tetus qui accipit dignitatē fugat vel in minimis ultionem.

No-

Principe malignitate cordis, cunctis signat læsa crimina maiestatis.

11 Noluit ansam præbere maligno, ut in eum maior concitaretur cordis infensi indignatio: quippe qui subditi virtutibus accendebatur colore vitij plus bile commotâ in illum irritaretur. Quærabat Saul crimen, vel saltem speciem: & de præcisione chlamydis secum David ipse animo dolet, pectusque pœnitudine percutit; quoniam ex actione tyrannicam diuturniorem molestiam, auctoritatis muneris signaret uti iustitiam: etenim attigisse filamina vestis, argueret in offensionem crimen læsæ maiestatis. Altius erecta virtus Davidis, dum impetè quasi ex abrupto persecuit alam depositæ in terrâ chlamydis. Decurtatio vestium inter Hebræos designatur uti opprobrium. 2. *Reg.* 10. à 4. Totus animus læsi, ubi cor extra virturem, intendit dehonorare Superiorem, notare verba interprete cavillatrice malitiâ, ut vel in honestioribus pullulent probra; careatque æstimatione quæ illi debetur saltem dignitate; quasi esset honor iniustè læsi, vivere perlequentem sine honore; & quasi despectus, testimonium staret innocentiæ: chlamydeque resciſsâ, cor Davidis intimè pupugit pœnitentia: ut absque ulla vindictæ specie, Præfidis estò inimici consulatur honori: igitur ut proprium pudore cogitavit opprobrium, Superiorem coram subditis apparere aliquomodo ridiculum.

Malum studium, diffamare superiorem.

12 David ergo inimico parcit, dum in vindictam amicorum conventus nimis urget. Erat conventus malignantium, quorum prudenter Præses debet cavere propositum: quandoquidem ut amicis faveat, perficit sæpesæpius de quo pœniteat. Socij Davidis ob Saulis diram tyrannidem, cum illo tolerabant persecutionem: reprimitque David suggestionem sociorum; utpotè in dedecus, inimicorum consilium. *Propitius sit mihi Dominus, ne faciam.* Videtur ex amore obsequium, & est pestiferum odium: quandoquidem Superiori optatur cum potestate auctoritas; ut illorum in munere & non illius ulciscatur iniurias. Renuit David, periculum cognoscens, atque ab incommodis cavens. Nemo iniuriam animo perpetrat, qui non timeat. Hi consultores sine periculo accedunt: impunes periculo Superioris vindicantur: etenim si ex vindicta malum surgat; patitur Præses, qui fecerat, sed non amicus qui suaserat.

Vers. 7. *Caveat. Prælati quinus habet à latere.*

13 Semper ab illis in ultionem pulchra species, ubi opus totum plenum fœditatis. Cùm iaceret Saulus infensus sub Davidis potestate (equidem cum periculo noluerunt ulcisci) ei dixerunt: *Hæc est dies de qua locutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum; ut facias ei, sicut placuerit in oculis tuis.* Quid pulchrius in apparentia? Profectò opta-bilis amicitia; sed præpostera: cuius prætextum amandavit, qui propter Deum inimico pepercit: etenim facilior aditus in ignominiam propudiosam ultionis, colore exactionis inviolabilis legis: & impunè iniurias vindicat cor, velamine legis Dei; cùm Superiori congruat, sese exhibere vindicem, non amicorum, non sui, sed iniuriatum in legem. Aliter regiminis error, & potestatis furor; cùm sit læsi cordis indignatio, cogitantis crimine, obsequium præstare Deo: renuitque David vel hostis ulcisci iniurias, ne deturparetur per amicos in potestate potestas: igitur cùm vindicta dulcis sit, & pro illa tabens sic eviscereturque cor; præceps offensus, auctoramine tendit in inimicorum offensionem, quippe arbitratur factam iuxta divinam legem & voluntatem. Vide dicta *Tautolog. 7. Didasc. 1. à num.* 8. Exitum huius furoris describit Seneca. *Huic irascerit, deinde illi: parentibus, deinde liberis: notis, deinde ignotis: ubique enim causa supersunt* (ait 3. *de Ira*, cap. 28.) *Hinc te illò furor rapit, & illinc aliò; & novis deinde irritamentis continuabitur rabies. Age infelix, & quando amabis? Quanto satius, amicos parare, inimicos mitigare, Rempubl. administrare, transferre in res domesticas operam; quàm circumspicere quid alicui possit facere mali; quod aut dignitati tuæ, aut corpori vulnus infligas? Furor, cum id tibi contingere sine certamine, sine periculo non possit; etiam si cum inferiore concurras: victum licèt accipias, & ad arbitrium tuum omni patientiæ exposi-tum.* Quanta malignitatis iniquitas! Munere abutitur, quasi numquàm defectura potestas. Tædet multoties non tam iniuriæ, quàm factoris ignominiæ; qui adversus legem exercet arroganter potestatem, ut se posse putent, & experiatur quid possit. Unde Antigone apud Sophocl. in ea, à v. 936. querula dicit:

Videte Thebarum Principes,
Qualia à qualibus viris patior,
Pietatem colens.

Vers. 1

Sub prætextu legis dirus ultionis.

Seneca.

Potestas attonat iracundos in suorum.

Sophoc

14 Sit ergo pro Didascaliæ coronide, quod ex Livio lib. 25. legitur apud Valer. Maxim. *lib.* 5. de Quinctio Crispino, cuius mansuetudinem potentissimi affectus, ira, atque

Ledentè satius est movere, quàm vincere.

atque gloria quatere non potuerunt. *Badium Campanum* (ait *cap.* 1. num. 3.) *& hospitio benignissimè domi suæ exceperat, & adversâ valetudine correptum attentissimâ curâ recreaverat: à quo post illam nefariam Campanorum defectionem* (post Annibalis victorias) *in acie ad pugnam provocatus, cum & viribus corporis & animi virtute aliquanto esset superior; monere ingratum, quàm vincere maluit* (ingratus, quia non convincitur, non vincitur: accipit in benefactorem arma, quia fateri renuit, vel cognoscens beneficia) *Nam quid agis, inquit, demens: Quò te prava cupiditas transverſum rapit? Unus tibi placet, in quo scelestè exercas arma, cuius penatibus & bonoris vicissitudinem & salutem tuam debes? Si in concursu exercituum fortitò umbonis mei impulsu prostratum agnovissem, applicatum iam cervicibus, mucronem revocassem. Proinde aliam, qua occidas, dextram quære; quoniam mea te servare didicit.* Dedit utrique cœleste Numen debitum exitum: siquidem in eo prælio Badius obtruncatus est: *Quinctius insigni pugnâ clarus evasit.* En tota historia Davidis, postquam Saul recesit è latebris. Commodius iudicavit iniuriam ferre, quàm inferre: equidem vincit patientia ad quæ non valent nec arma. Animus indulgentiâ quietem quærat, quam minimè obtinebit, nisi parcat. *Cum discordantibus ante Solis occasum in pacem redire. Iniuriam non facere, sed & factam patienter sufferre:* monet suos SS. Benedictus, *Regul. Sanct.* cap. 4. Ibi Gabriel Bugnotius accinit:

Valer. Max.

Optimè posse ulcisci, & & nolle.

S. Bene.

Bugnor

Non læsam invadat vehemens commotio mentem,
Vindictæ celeres quærere docta modos.
Ante diem clausum fratri delicta remitte;
Sicque tibi speres reconciliare Deum.

Ephes. 4. 26.

15 Prius Paulus: *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Quieti facta nox: studendum ergo quieti; quæ non fit, nisi iniuriarum oblivione: equidem ni fit studiosa oblivio, datur studio vindictæ, quod in serenitatem debetur somnio. Quiete dormiendum, sed non quietè, si consilium: igitur dum urget stimulus læsionis ulcera pectoris, totum tempus requieturi in vindictæ insanas machinationes. *Habet noctes laboriosas, & mensis vacuos*; quandiu typo vindictæ tumuerit pectus: etenim dum vindicta crepera, & præsens offensionis memoria; frustratur cogitatio in meditatam ultionem, sed dolorem conceptum habet præsentem. Pharmacum ergo vulneri, ante Solis occasum lædentem amicum facere. In noctem tranquillam, Sol non occidat super iracundiam vestram. Satius est, probra, & simultates, contemptum & contumelias remittere; quam pungentibus curis solicitare quoquo modo inferre. Voluntarius planè labor, electus dolor; quippe priusquàm ultio sumatur, si sumitur, à se vindex crebris doloribus & cruciamine plectitur. Si Sol est intelligentiæ, idex facultas vigilantis rationis, & senaculum fanæ venerabile mentis; pectus vindictam excatiat, ne Sol mentis & rationis occidat: equidem dum furiosè intenditur vindicatio (cùm fiat sæpe ex abrupto, sine iudicio) in quem vehitur ultor, nec sentit quidem lxsionem; sed ille præ furore, mentis demonstrat phrenesim, damnum proprium haud prospiciens, & suo se telo confodiens. Ad rem Hesius ubi suprà, à v. 3.

Iob 7. 3 *Utilitas in ulcere tra iniuriarum.*

Cauta parum si verba tuus tibi dixit amicus,
Flent oculi, vultus deficit, ora tremunt.
Sed magè deburat (quod amor suadebat amanti)
Quicquid erat, vultu dissimulante, pati.
Concordes vos hora etiam suprema videbit.
Nec nisi cum socio coget amore mori.

Hesius.

DIDASCALIA VI.

Egregia res est, mortem condiscere.

Patientia etiâ necessaria; ne rumpatur amicitia.

1 HÆC Seneca, *Epist.* 26. ubi etiam: *Incertum est, quo te loco mors expectet: itaque tu illam omni loco expecta. Qui mori didicit, servire dedidicit. Gratias tibi ago, quod non senio in animo ætatis iniuriam, cum sentiam in corpore: tantum vitia & vitiorum ministeria senuerunt: viget animus & gaudet, non multum sibi esse cum corpore: magnam oneris partem sui deposuit. Exultat, & hunc, ait esse florem suum.* In quem ergo fructum? Dicit: *Ut si quando res exiget, nihil nos detineat nec impediat, quominus parati simus, quod quandoque faciendum est, statim facere.* Ita debet esse Christianorum animus, ut sine conscientiæ morsu exulter ad mortem pectus: si conditionem humanam comitantur vitia; condiscere mori, sine dubio res egregia: equidem per illius contemplationem & examen, moriuntur vitia, ante la-

Seneca.

Ante mortem quomodo moriantur vitia?

Idem.

laborantis mortem. *Nemo venientem mortem hilaris excipit, nisi qui se ad illam din composuit*: subdit idem, *Epist.* 30. Imperatus, mœstusque iacet, nec mori didicit: qui tunc incipit vivere, dum incipit mori: igitur haud deserit voluntarie vitia (quantumvis videatur criminum pœnitentia) in angore & afflictione mortis; sed deseritur à vitijs. Unde cùm ab illo momento pendeat animæ momentum vel incommodum; venturæ mortis nobilissimum studium: etenim cadente vitâ, magna & egregia victoria, quod ubi vitia inveniuntur, non appareant ulla vitia.

Haud virtus à vitijs relinquit, sed relinquere vitia.

S.Bene. 2 *Mortem quotidie ante oculos suspectam habere*: monet suos Monachorum Pater & Dux SS.Benedictus, *Regul.Sanct.* cap. 4. Perfectos in instituto Monastico cupit, & de mortis contemplatione monet: quandoquidem nulla via aptior in perfectionem virtutis, quàm crebra cogitatio futuræ mortis. Illius insidias exponit in animæ dormientis vigiliam, quippe oportet præmeditari insidiosam: igitur tunc celeriùs advenit, cùm fugam fingit: ictusque in vulnus cedit; eo quòd anima illo in articulo extrahitur, seu exspuitur, sed non deponitur. Hermann. Hugo in *Anim.suspir.* lib.1. *Gemit.* 7.

Stimulus in culmina virtutis, meditatio mortis.

Sic ego te fictos rebar mihi ducere vultus,
Utque magis sequerer, fingere velle fugam.
At geritur video, dicto res seria bello,
Falsa: nec ut rebar, larva, sed ira fuit.

Herma. Hug.

Unde mors insidiatrix?

Acrior enim ictus, quippe animus minimè doli & insidiarum suspiciosus: maioremque vulnere accipit vexationem; quoniam non cognovit insidiosam ad ictum, insidiantem. Non solùm suspecta, sed ante oculos collocanda, quia suspecta: etenim cùm suggestione criminum formetur dolus, ut in pœnitentiam spe futuri temporis, dormiat animus; subitò quam à tergo (si ventura) cognoscit, improvisa malignè coram oculis apparet. Hinc SS. Patriarcha subdit: *Actus vitæ suæ omni hora custodire.* Sanè vigilanter custodiet, qui mortem ante oculos suspectam habuerit. Gabriel Bugnotius ibid. succinit:

S.Bene.

Scilicèt incerta est natura obnoxia morti:
Ergo cuncta tuæ vitæ momenta repende.

Bugno:

Cur oportet ante oculos illam habere?

Timebit utique vel cogitare peccatum; qui suspicatur mortem exploratricem in ictum: cunctaque adimplebit legis, qui futuram habuerit, ne insidietur, coram oculis: excitat quippequàm in status perfectionem, quæ futura inevitabilis, præmeditari præsentem: nemo namque in iudicium iturus, ita sine iudicio, qui audeat instante morte, consentire peccato.

Eccl. 3. 2.

3 *Tempus evellendi quod plantatum est*: dicit noster Pleonasmus. Satius, tempus ante tempus; ut mors sit vitalis memoriâ & non entitate mortis: igitur dum animus ipsa in vita mortem concipit, priusquàm evellatur vitijs omnibus exaret. Tempus præsens est tempus evellendi, ut mors præcognita non sit mors in vitæ fine; quippe remota sunt mala, priusquàm deficeret vita: etenim in morte horror mortis separatur, si vita priusquàm invitè sic evellatur, evellitur. Eisdem fere verbis Stoicus, d. subdit: *Si cui contigit, ut illum senectus leniter emitteret, non repente avulsum vita sed minutatim subductum; ne ille gratias agere Dijs omnibus debet, quod satiatus ad requiem homini necessariam, lasso gratam, perductus est?* Non moritur qui iam mortuus: fit dumtaxàt ad æternam vitam transitus, in quo summa felicitas; quippequàm per mortem finem accepit mortalitas: quod quidem sine dolore, ultra sensum; etenim totum ad requiem, sensim & minutim factum. Sophocl. in *Trachin.* à v. 1277. accinit:

Senec.

Mors superatur, si concipitur.

In morte requies malorum:
Hæc finis huius hominis ultima.
Gratum & invitum opus.

Sophoc.

Ingeniose prorsùm. *Opus invitum & gratum.* Invitum, quia mortem præcogitare horret animus. Gratum, quippe labor ante laborem perpessus: igitur finem non habet, qui prævenit: & qui moritur quotidiè, non potest mori. Dolor morte gravior in meditatione mortis: gaudet animus in consummatione finis: & ad mortis adventum, mors dicitur opus gratum & invitum; quoniam licèt per violentiam mors sit extremum malorum, opus utique gratum, quippe malorum extremum: quandoquidem in mortis cruciamine, & separatione vitæ, quasi nihil cruciaminis; respectu molestiæ ex meditatione mortis. Unde summè gratum, quantumvis opus invitum; quippe in mortis dolore venit solatium. Non dicitur *mors hominis ultima finis*, sed *huius hominis*. Hic homo moriebatur, quotidie vivens. Vivebat quotidiè moriens. Quotidiè sine morte patiebatur mortem, sed non experiebatur acerbitatis dulcedinem, ipso in fine acerbitatis; quippequàm fugiebat finis: & invitum mortis acerbæ tormentum, obsequium appellat gratum: etenim fine mortis remoto, præsentique dolore venturo,

Unde mors grata, & acerba.

Senec.

turo, in mortis meditatione moriebatur sine fine. *Non mortem timemus, sed cogitationem mortis* (subdit Stoicus loc. cit.) *tu tamen mortem ut numquam timeas, semper cogita.* Cogitatio mortis summum tormentum, atque semper cogitandum? Utique ut excusetur quod videtur summum: equidem si in utroque plena afflictio, præ vitæ separatione maior mortis meditatio.

Matth. 26.38. Marc. 14.33.

4 Cùm tempus passionis Salvatoris advenisset; cum tribus selectis discipulis Patrem oraturus, in specum discessit: & antequàm ingrederetur in certamen, dixit illis: *Tristis est anima mea usque ad mortem*: priùsque *cœpit pavere & tædere.* De quo pavet? Si de imminente morte; ipse in hominis lytrum quærit. Oblatus est, quia ipse voluit. Cuiusnam tædet etiam amantem cordolij; ut non præ morte videatur oppressus acerbitate tristitiæ? Morte acerbiore quam mors, qui usque ad mortem tristis est. Contemplabatur mortem: præsentem habebat eius futuram amaritudinem: & qui ad mortem non pavet, repræsentationis tædet; quoniam morte gravior articuli afflictio; ante articulum mortis, futuræ consideratio. Causa liquet ex contextu. Mortis contemplatio est profectò spiritalis, mors verò, dumtaxàt corporis: & inter mortis examen & ipsam mortem, ad obiectionem Assertor N. expavet, qui mortem ipsam non timet; ut exprimat cordis mœror, quantus absente morte, ex contemplatione dolor: siquidem vulnera sine vulneribus dolor præsens exulceravit in pœnam, dum pervenit præsens dolor acerbitate usque in animam. Ex vulnere dolor oritur. Non est vulnus, & summus dolor exprimitur? Iurè de acerbitate mœret, quippe dolor habetur & non apparet: equidem cùm animam tangat, ut intimiùs atque vehementiùs percutiat; mortis vulnus amplissimum sine morte, quippe dolor sine vulnere. Ex effectu patet. Obiecta illa in contemplatione fuere, quæ superventura in dirissima passione: quorum cogitatione crescente in pœnam, & vulnerante animam; *factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* Dolor itaque extremus, si ex dolore procedit sudor sanguineus. Commota næ anima & totâ commota, ubi occurrit summa pœna, excitata à mortis consideratione, tot vulneribus adactis, absque ullo vulnere; quoniam anima saucia & integerrimo corporè. Quid inter mortem & mortis cogitationem esset discriminis, explicatur ex dolore cum varietate certaminis; vulneribus in corpore, in animo sine vulnere. Unde cùm cruciamen maius, ubi sanguis & non vulnus; ut prementis angustiæ demonstraret dolorem, cogitatione mortis sudavit sanguinem. Agon declaratur ex pœna: *factus in agonia.* In agone sine mœrore, atque modò sudat sanguine? Est & summum discrimen inter mortis repræsentationem & cruciamen: in mortis articulo est agon lethali vulnere: sine articulo, mors acerbior sine morte. In illo corpus sanguine manat, in hoccine, tantum sudat; quia mors cum vitalica est: est agon sine morti; agone; sed vulnus animæ sine corporis vulnere: atque Christus ita oppressus sudat sanguine; quippequam ipsâ morte maius tormentum patientis, ex cogitatione mortis.

Morte gravior afflictio, ventura consideratio.

Luc. 22. 44.

Ibid.

5 Occurrit obiter quantus Christi erga homines amor, dum urgebat maior dolor. Sudor sanguineus prodijt ex amoris resistentia; quo probatur victoria & insignis pugna. Unde Paulus, etsi Hebræis concedat certamen, abnuit summam certaminis; dicens: *Nondum enim usque ad sanguinem restitistis.* A Christo signatur cum resistentia pugna. *Spiritus promptus est, caro autem infirma.* Caro & hominum ingratitudo contendebant adversus amorem, qui ut vinceret, in hominis gratiam demonstrabat spiritus promptitudinem. Ingratitudo premebat, amor adversus instabat. In adiutorium antiqua pravitas traxit omnium criminum torrentem; verùm aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Utrinde validissimæ acies, sed phalanges charitatis in pectore validiores; tametsi caro cadere timebat in prælio. Perstitit dilectio cordis, etsi defecerit caro. Fortissima sane pugna. Hinc amoris agonia: sed vicit, quoniam non solùm restitit usque ad sanguinem in fervore conflictionis, sed usque in sudorem sanguinis. Summi impendij erat vel in sublimi amore, ingratitudinem & cuncta crimina vincere; quoniam quæ erigebat charitas, demoliebatur iniquitas, & peribat salus hominum, modò prævaleret manipulus iniquitatum. Ut hæ caderent, summa Christi laboris: summus labor patet ex sudore sanguinis. Unde ut restituat gratiam, sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram; quoniam in certamine totum amoris propositum, conferre homini salutem, quamvis necessarium esset in pugna, pro victoria sudare sanguinem. Ergo in articulum Didascaliæ.

Hebr. 12.4.

Amor Christi erga homines eminenter sublimis.

Laborat usque ad sanguinem, ut vincat ingratitudinem.

6 Si propter mortem in angorem factus, maior videtur agon, dum magis atque magis propiat interitus. Nullo modo: surgitque validè constans, qui dudùm præ molestia sanguine sudans; quippequàm sunt vires ad mortis faciem, & deficiunt ad mortis con-

templationem. Fallitur Euripides in *Alcest.* dum dicitur ab illo, v. 671.

Si enim propè veniat mors,
Nemo vult mori.

Euripid

Si contemplatus esset; dum propè, magis placuisset: equidem præsentis mortis instantijs, liberaretur à pœnis in cogitatione mortis. Hinc amara mors à Siracide non dicitur amara; sed tantùm mortis memoria. *O mors, quàm amara est memoria tua!* Propter quod unûquodque tale & illud magis. Verùm nequaquàm in contemplatione mortis. Specie solent vinci, quæ cedunt patientiæ: dicturque mortis amara memoria quasi mors præsens non esset amara; quippe tanta ex contemplatione mentis amaritudo, ut tormentum advenientis poterit dici dulcedo: equidem si mors summum dicitur cruciamen; cruciamen menti ex cogitatione articuli supra summum. Hac de causa N. Salvatoris animæ & usque in mortem tristitia: *Tristis est anima mea usque ad mortem.*

Eccli. 41. 1.

Cur mors non amara, cum mortis memoria

Tunc ancore gravi mœstus sic voce profatur:
Tristia nunc volvens animus mihi pectora turbat.

Ubi sup.

Iuvenc.

Morte tenus.

Ut accinit Iuvencus, 4. *Histor. Evangel.* v. 487. Morte tenus. Illudusque cruciatus. In morte nullus: Summus utique, sed cum maioris levamine. Mors erit opus conditioni humanæ invitum, verùm menti patientis animæ gratum: igitur mortis advenientis æruminis, evanescent tormenta cogitationis. Rationem exponit Sirachus. *Cogitatus præscientia avertit sensum.* Vulnus, maiorque ictus dolorem minoris delet: præscientia mortis ex cogitatione facit: venit dolore, sed evanescit dolor; quippe iam habetur maior: opusque dolenti quod videtur invitum apparet gratum: siquidem ad dolorem in morte non habet sensum. Hinc solicitatur mors, ut tantus dolor non sit: etenim advenientis mortis totum summovet dolorem, quæ cogitata præscientiâ sopijt sensibilitatem.

Eccli. 31. 2.

7 Ex articulo præsenti propositum totum patet. Assertor N. Iesus, ut vidimus mortem prospiciens sudavit sanguine. Venit hora, & potestas tenebrarum, ut quæ ad mortem perducerent, subiret dolores vulnerum, cum dedecore & opprobrijs ab inimicis præsidibus cogitatis; dixitque dormientibus discipulis: *Venit hora: Surgite, eamus.* Iuvencus, d. v. 512.

Marc. 14. 41

Iam dormire licet;
Nam venit ecce meum qui dedat in omnia corpus,

Iuvenc.

Quæ maculata meis imponet facta membris.
Vos autem stricto, quid me comprehendere ferro,
Fustibus & gladijs concurritis? En ego vobis
Occurro.

Vigilantiùs Evangelista: *Iesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super se: processit.* Amor uti vehemens impulit, ut homo citiùs redemptionem haberet, & comprobaretur flamma per vulnera: simulque pro dilectis (nequaquam diligentibus) subiret mortem, effunderet totum sanguinem. Sublimior præ amore, sequetur Achille; qui sciens se in bello moriturum, ascendit nihilominùs in bellum, & simul in triumphum: equidem amor triumphavit, dum corpus vulneribus adactis in bello corruit. Homer. 13. *Iliad.* v. 663. & Spondan. hic:

Ioann. 18. 4.

Christus occurrit morti, pro inimicorum salute

Qui bene sciens fatum pernicioſum, nautæ ascendit.

Homer.

Iam enim inventus est, qui intrepidus morti occurreret. Amor deposcit; ut diximus in expressionem eiusdem amoris, ex Seneca, *Tom. 5. T. 4. D. 1. n. 8.* Videsis.

8 Ergo amore ductus *sciens Iesus, quæ ventura erant super se, processit.* Dudùm non pavit? *Quidni non timeat, qui mortem sperat?* ait præf. Stoicus, *Epist.* 102. An quia non meruit, qui in hominum vitam & libertatem optavit? Dicit vel Ethnicus, 2. *Silv.* 1. à v. 217.

Cur Christus vitæ interitū accepit uti salutem,

Senec.

Et optat.

Quicquid habet ortus finem timet. Nos anxia plebes
Nos miseri, quibus unde dies suprema, quis ævi
Exitus, incertum: quibus instat fulmen ab astris,
Quæ nubes fatale sonent. At ille
Non timuit, meruitve mori.

Stat.

Non timet mortem, qui mori non timet: nec mori timet, qui mortem haud meruit.

Digna & indigna, prospera adversa omnia
(Adversa quem non vellicant?) cum sciat
incurrere;
Beata cui est vita, valet.

Morell.

Ut succinit Morellus, hic. Perit enim vitalis halitus, verùm non amoris virtus: equidem strenuè demonstrat fidem, inquirere non metuere, vinci, sed vincere mortem. Iuvat ire perigines, & dare pectus ensibus paratis.

Eius amorem mors non vicit, sed probavit

Sed timere neminem verus potest.

Senec.

Non trepidat duras ves animosus amor.

Ot. Væn.

Exemploque docet tales nos quærere amores:
Transilit & fati littora magnus amor.

Hæc decerpta ex varijs AA. Vide Senec. in *Medea*, v. 416. Virgil. 6. *Æneid.* v. 444. Propert. 1. *Eleg.* 29. v. 12. Oth. Væn. *Embl.* 51. & 123. ac Camer, 1. *Emblem.* 31. Propositio igitur.

Qui

9 Qui mortem mœstitudinis specimine horruit, modò inferendis occurrit? Profectò: *Sciens omnia, quæ ventura erant super se, processit.* Si didicit ex his quæ passus est; necdùm passus. Unde scivit quæ ventura & omnia: Ex morte iam meditata, cuius cruciamen eum vexavit usque in sanguinis sudorem. Ex passa dirâ molestia, didicit in passione quæ ventura, & etiam omnia, siquidem omnia, quæ exantlanda usque in mortem acerbissimam crucis, pridem didicerat ex contemplatione mortis. Hinc morti occurrit, ut intentionem cruciaminum morte levet: quippe opus blandimine crudelitatis gratum, quod vitæ uti adversum molestissimum: igitur cùm hic semel, ibi sæpe cogeretur mori; dulce prorsùm, & mortem & morte pati. Mori utique amarum: respectivè non acerbum. Unde sciens omnia, quæ ventura erant super se, processit, & se cupientibus obtulit; quippequàm si vulnera, ignominia, oprobria modò cum morte vexabant: mori acrioribus tormentis cogitatione didicerat. Nobis ergo exemplum reliquit ad sensus, ut mortem ipsi in morte non sentiamus: etenim ut mors felix sit, atque vitam regat lex, in mœrore mortis plenissimè exultet cor, ac habeat homo exitum omnimodò fausum, quem optat momento articuli ad votum; non solum in morte, sed in vita ad sensibilia prava studiosè adimit sensum.

Unde claret mortis examinis, qua superventura in genitet

10 Mortis, ut vidimus, n. 6. Siracides proponit amaram; subditque: *O Mors! bonum est iudicium tuum homini indigenti.* Miluend. *Pulchrum, iucundum & dulce iudicium tuum.* Si in morte, ut ita est præponit amaritudinem, cur modò eius exponit dulcedinem? Unde pulchritudo, si pulchritudinem destruit? Unde iucunditas, si mœstitudinem affert? non sunt contraria, quæ videntur opposita in testimonio. Aliud de morte, aliud de mortis iudicio; quippe summæ iucunditatis & dulcedinis iudicium mortis. Fit igitur hoc iudicium mortis cogitatione, pro voto benè moriendi, ut sit in gratia & avertatur culpa: ut vitia tradantur lethο, antequàm moriatur homo; qui instantia eius considerationis validè exponitur vitijs. Unde cùm his opprimatur, qui futuræ mortis obliviscitur, & purus ad amussim legis vivat, quem mortis memoria vellicat, signatur nihil amarum mortis iudicio, quippe in morte tunc apparet quanta iudicij dulcedo. *Bonum est iudicium homini indigenti.* Quisnam hic dicitur indigus? Qui habet delectus, sub peccato venundatus. *Vitijs deditus*: ait Palatius, & Ianſenius, *Delirus*

Eccli. 41. 3. Maluen

Cur consideratio mortis amarissima dulcis

Palat. Iansen. & Saa.

Eius commoda.

Saa. Qui laborat in vita huiusmodi affectu, indiget mortis iudicio; ne pereat in morte qui sine sensu moritur transcursu vitæ. Ibi tamquàm in speculo explorat, delirum perventurum ad mortem: amplecti si non desistit, quam illud usque sequebatur voluptatem. Ibi contemplatur pravus, animæ inimicorum instructos dolos, in æternam prorsùs supplantationem, ni redierit à veterno in sanam mentem; & pericula æternæ damnationis, ni respiscentiæ vulneribus maturè caverit à periculis: hisque & alijs indigenti mortis amaræ iudicium, dulce, pulcherrimum, gratum; quo iam peccatori confert gratiam, atque deliro prudentiam.

11 Delicat Paulus. *Carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.* Felix æ vita, ubi caro crucifigitur, & viva moritur. In illis qui moriuntur in vita, vivit cum vitijs carnis concupiscentia; ut sensum, quem non habuerunt in vitalitatis tramite, habeant infelices in morte. Haud nunc inutilem pœnitudinem haberent, si utilem ante articulum habuissent; respiciendo in iudicij mortis speculum, ut acquirerent iudicium: equidem cùm hoc vitia inolita sepeliat, & mentem etiam furentibus conferat (ut avide percupitam iniquitatum dulcedinem, in morte cognoscant acerbam amaritudinem) in acerbitate amarissimæ mortis dulces haberent delicias; quippe iam crucifixissent vitiorum rabiem & carnis concupiscentias. Sanè eget, quisquis in hoc mundo vivit: alij ut peccatores phrenetici: alij ne sint peccatores. Hi ne cadant, illi ut pœnitentiæ accedant. Indigentibus bonum mortis iudicium, ne redigantur usque ad mortem indigentium; qua peccatores traduuntur æternæ pœnæ, quia nullus est, qui recogitet corde. Qui se componunt ad iudicium mortis, sicut egentes, sed multos locupletantes: igitur dum mortis acerbitatem in speculo explorarunt; concupiscentias vitiorum cum carne crucifixerunt.

Galat. 5. 24.

Vitia fœpelit, & furenti mentem confert.

12 Mors hæret in mortis iudicio, ne noceat, nec veniat mors. Difficile prorsùm est. In morte evanescunt vitia, & ante sepulchrum sepelitur etiam in vitia concupiscentia; igitur deficiunt in homine sensus, unde corporis motus. Idem in iudicio mortis, quo fit crucifixio carnis, ne homo moriatur in morte; quia accesit cruci: etenim si cadaver sine sensu, si cadaver sine motu; in carnis crucifixione iucundum (cum hoc iudicio) ad peccatum, nequaquàm habere sensum. *Carnem suam crucifixerunt.* Quàm propriè! Quod in morte videtur, crucifixione carnis, iudicio mortis perficitur: igitur

Quæ in mortem intratur, dicitur crucifixa.

cùm deficiat præ formidine à corpore ſenſibilitas; ſicut mortui, ſunt in vita, ad carnis concupiſcentias. Opus elucet iluſtre; ubi continentia confertur crucifixioni. Qui crucifigitur nec manum nec pedem movet, imò nec movere valet. Ubi maior doloris acerbitas; erumpit altæ dulcedinis ſuavitas. Quod invitum ac violentum, patet optabile & gratum. Iam dulcedo, quæ mortis amaritudo crucifixione carnis, in ipſo iudicio mortis: etenim felix undecumque cruciatus, ex quo ad concupiſcentiæ vitia in vivente neque motus. Mortuus eſt? Utique, ſed cum diſcrimine. Carne confixâ clavis, *tamquàm mortuus à corde*. Non eſt mortuus, ſed eſt *Factus*; & ſine mortis periculo, quia factus mortuus, cruci affixa concupiſcentia, ſine qua nec ulla vitia: diciturque bonum, dulce, pulcrum iudicium mortis, quo caro & concupiſcentia ſunt in afflictione crucis; quippe nequaquàm ex vexatione afflictio, ubi ad vitia ſenſus ineſt ſine ſenſu, atque motus ſine motu. Dicit Philoctetes Ulyſſi apud *Sophocl.* in eo, v.517. & Morell. loc. cit. *Silv.* Stat. v.221.

Pſal.30. 13.

Sophoc.

Olim ferenda fata mortis noveram;
Licet non promulgaſſes: ut anticipem diem,
Fatis ſtatutum; id deputo in lucrum mihi.

13 At quale lucrum? Num vivere in corpore ultra corporis paſsiones, & in carne ſine paſsionibus carnis? Celſius utique: moriendo nimirùm non poſſe mori. Non enim habet in mortem exitus, qui in vitalitate mortuus: igitur in illo videtur ante diem (emortuis concupiſcentijs effrenis carnis, exulibus vitijs quicquid facit in vivos poteſtas mortis. *Qui mente concipit* (ait Stoicus *Epiſt.* 102.) *nullos horret exercitus, nullis ad timorem minis agitur, non terretur tubâ.* Quæ tuba in terrorem? Dicit plutarchus in *Caio Gracch.* ad cauſæ alicuius iudicium renuentis examen. *Hunc à maioribus* (inquit) *morem accepimus, ut qui capitalis rei poſtulatus, in iudicio non compareret; manè ad fores eius tibicem acceſſiſſet, eumque tuba evocaſſet.* Unde Ovid. *Epiſt.* 12. v.144. ait:

Cur mors non timetur, iudicio mortis?

Senec.

Plutarc.

Quo propior vox eſt, hoc mihi peius erat.

Ovid.

Tuba olim capitis reus vocabatur in iudicium.

Tuba iudicij eſt, ad cuius ſonum, aut clangorem per corporis infirmitatem, quilibet hominum pavet: & eum qui priùs cogitaverat mortem; tuba non terret; quoniam dum occurrit terrificæ tubæ & clangoris argumentum, iudicio mortis, mortis haud formidatur iudicium.

14 Monet quò ſuprà Ieſus Sirach. *Noli metuere iudicium mortis*: Ideſt, mortis ſententiam, ut placet ſacris Expoſitoribus. Vocat in iudicium tuba, & iudicium non timendum, quò diſcutienda ſunt acta? Haud formidandum formidabile, quia ſine morſu conſcientiæ. *Si nos metipſos iudicaremus non utique iudicaremur. Nunc* Etiam *iudicium eſt mundi*: & mortis non timendum iudicium; quia iudicandum in morte, mortis meditatione iudicatum. Non ſolùm iudicium, ſed & mors non formidanda. *Noli timere*, quippe nequaquam timenda: unde S. Franciſcus dicebat: *Benè venias ſoror mors*: apud VVading. *Annal. Minor.* ann. Chriſt. 1226. *num.* 22. Ita Chriſti fatuelus, inter ſapientiores ſapientiſsimus. Lætus iudicem ſuſtinet: & cùm tempus propinquæ mortis advenerit; de gloria retributionis hilareſcit. Unde timoris argumenta, ſi clangit beatitudinem tuba? Unde ergo de morte metus, ſi mortis iudicio animus iam mortem paſſus? Senſùſne inferet dolorem? crucifixione carnis, nec ſpecimen. Iam paſſus mortis iudicio, quæ paſſurus in articulo mortis: quapropter ubi formidabile totum, nil omninò formidandum; quia cogitatus præſcientiæ ſemovit à ſenſu ſenſum. Haud ſentit mortem, vel diram, qui præparatus ad horam. Non timet tubam, quia mors in morte, pridem conſideratâ, non eſt. *Mors ultrà non erit: neque luctus, neque clamor: neque dolor erit ultrà.* Unde forma in luctum, ubi iam iudicium factum? Ex ſenſu, doloris cruciatus: unde dolor, ſi abeſt ſenſus? Unde clamor ex tuba, ſi occurrit gloria? Si luctus, dolor, atque clamor ex morte vicina eſt; nihil horum, quia non mors: ſiquidem quicquid in mortis articulo formidabilis cruciaminis, ſopivit omninò prævia contemplatio mortis. Statius lib. 5. *Sil.* 1. à v. 55.

Eccli. 41.5.

1. Cor. 11. 31.
Ioan. 12. 31.

Mortis iudicio, non eſt iudicium in morte.

Quomodo mors non timenda?

Apocal. 21. 4.

——*Teneantur dura ſororum*
Licia, & exacti ſupereſt pars ultima fili.
——*Heu, Durus fati tenor! Eſt ne quod illi*
Non liceat quantæ poterant mortalibus annis
Acceſſiſſe moræ.

Statius.

Non moritur morte, qui vivebat carnis crucifixione cadaver. Tuba iudicij non ſonat, cuius nihil ad iudicium. Tulit è vivis amor, quod in alijs facit dolor. Hinc amor ad tubam mortis, qua clangit fama ſurdeſcit.

Amore in Deum, haud formidanda mors.

Verus amor ſurdis auribus eſſe ſolet.
Prorſus ab illius pectore ſuſpicio
Exulat omnis.

Oth. Væn.

Inquit Otho Vænius, *Amor.* Emblem. 34. Cauſam aliò ſignavit Perſius, *Satyr.* 5. v. 96. in noſtrum articulum retorquendam. Timor mortis urget, ſed

Stat contra ratio, & ſecretam gannit in aure,
Ne liceat facere id quod vitavit, agendo.

Perſ.

Actum

Actum vitavit, dum egit. Tenor fati iam non durus. Non poteſt mori, qui mortuus.

15 De flumine quarto oriente è Paradiſi fonte, dicit Moyſes: *Ipſe eſt Euphrates.* Quorsùm *Ipſe*, ſi etiam ipſi fluvij ſocij & ab eadem origine? Si inter alios inſignis, unde Lucanus vocat *Magnum*, haud excludit Tigridem.

Geneſ. 2. 14.

Quaq; caput rapido tollit cumTrigide magnus
Euphrates, quos non diverſis fontibus edit.

Lucan.

Ita *Pharſal.* 3. v. 256. Unde ergo Euphrates, quaſi *ipſe* non eſſet Tigris, dicitur *ipſe*? Quia Euphrates non immutatur: qua de cauſa à Mario Victore *Geneſ.* lib. 1. v. 299. appellatur *Iuſtus.*

Iuſtior Euphrates omnibus æquè.

Mar. Vict.

In noſtram ergo Didaſcaliam redigamus utriuſque naturam. Utrumque ante mortem ſub terris ſepeliri, & ante mortem mori; diximus, *Tom.3. T.3. D.4. à n.* 4. Hinc præmittit Marius, d. v. 288.

Tigris & Euphrates, antequàm moriantur, ſepeliuntur.

——*Rapido percurrens gurgite Trigis,*
It comes Euphrati, iuncta quos mole ruentes
Tellus victa cavo ſorbet patefacta barathro.

Idem.

Quid quòd abſorpta utraque flumina ſub terris; quòd mutentur vel non mutentur ante terminum mortis, in noſtram Didaſcaliam? Volupè dicam, ut pateat, quam bonum iudicium mortis, indigentibus iudicio. Homines in mare mortis tamquàm aqua dilabimur. Currimus tamquàm ad mare flumen, indigentes mortis cogitatione, ut lux poſt mortem ſic vitæ; alij ſicut Tigris, & alij ſicut Euphrates. Alij in pœnitentiam, alij in perſeverantiam. Peccatores, in converſionem morum: iuſti in permanentia virtutum; hique dicuntur Euphrates, & illi Tigris (qui ſub terris ipſo in curſu ſepeliuntur, antequam propter finem ſepeliantur) quia mortis conſideratio iuſtos compellit ſtare adeptis virtutibus, pravos urget mutari in iniquitatibus; factos flumen lachrymarum in virtutum ortum novum. Succinit qui dudùm, à v. 293.

Cogitatio mortis iuſtos firmat, & pravos à vitijs revocat.

——*Tigris nigro tamquàm indignatus averno,*
Proſilit ætherias motu maiore ſub auras;
Et rurſus ſpelæa ſubit, merſuſque cavernis,
Latius agit fremitus, & fortior obice factus,
Exit.

Idem.

16 Quid animus iuſti? Manet in virtutum puritate. Licèt inſtet caro cum concupiſcentijs; *Ipſe eſt Euphrates.* Non mutatur, quia vitia crucifiguntur. Quantumvis vellicent hoſtes, *Iuſtior Euphrates.* Conſiguntur timore carnes, atque timet à iudicijs, in quæ ne timeat incurſionem luctaminis, iuvatur iudicio mortis. Unde inter illecebras immutatus, manet ut inter fluctus ſcopulus. Pes ſterit in directo; & non timet, quid faciat illi caro. Non timet, quem nihil terret. Unde libertas, dum vitæ captivitas! Tigris finem curriculo noſcit, Sinus Perſicus ſummergit.

——*Flumen pelagi non abnegat undis.*

Lucan.

Ut notat Lucan. d. v. 263. Non ſecùs Euphrates. Imo ſecùs. Non in mare moritur, Currit (ut inſit Marius, d. v. 303.)

Donec ſiccus aquis, nomen quoque prodigus ipſum
Conſumat terris, pelagi quod debuit undis.

Mar. Vict.

Ita iuſtus, mortis conſideratione non moritur. *Ipſe eſt Euphrates.* Ecce quomodò moritur iuſtus. Conſumat terris, quam vitam debebat deponere in manus mortis. Iuſtior inſtar Euphratis, haud videt amaritudinem finis; quippe iam mortuus conſideratione mortis; & non habet alium exitum, præterquàm verſus Empyrium. Innuit Seneca ad *Marciam*, cap. 20. *Hæc* (inquit) *ſervitutem invito domino remittit: hæc captivorum catenas levat: hæc è carcere educit, quos exire imperium impotens vetuerat: hæc exulibus, in patriam ſemper animum oculoſque tendentibus, oſtendit.* Sic ergo morte ante mortem acceptâ, animo & oculis intenditur gloria: ſiquidem cor exitum haud habet ullum, ni verſus cœlum.

Cur & unde iuſtus non moritur morte?

Senec.

17 Porſena Rex Hetruriæ ſepulchri cauſâ (uti pridem Reges Ægypti, de quibus fuſe Herodotus, Strabo, & Diodor. Siculus) conſtruxit Italicum labyrinthum, in quo ad fallaciam inextricabiles itinerum ambages, ut occurſu & recurſu in idem & non idem multiplicarentur errores. Agemus in *Ephem.* 7. *Novemb.* & 20. *Decemb.* De fabrica ergo huius ſepulchri in labyrintho præfato, inquit Plin. *lib.36. cap. 13. Adeò vaſanâ dementiâ quæſiſſe gloriam, impendio nulli profuturo.* Fallitur ſanè iudicio præpoſtero. Superfluum utique iudicabitur opus, ſed non typus. Si tantùm in defuncti gloriam, rectè Plinius fabricam vocat væſanam dementiam; ſicut inter nos plerique abſque ulla mortis cogitatione in die cinerum, portant in capite aut fronte, pulvere mortis futuræ apparentiam, ſed non memoriam; de quo nos, *Tom. ſequenti*, ad illud Iſai. 22. 16. *Excidiſti tibi ſepulchrum.* Verùm ſi labyrinthus pro mortis cogitatione, fatendum opus inſigne. In labyrintho ſignatur præſens mortalis vita, erroribus pro itineribus vallata, quin per hoſtium animæ artes, exitum habeat niſi de errore in errores, & inexplicabiles, indiſſolubiles; quia inveſtigabiles viæ eius, ſine effugio, etenim labor intùs, uti ludit in voce Picinellus, *Mund. Symbol.* lib. 16. n. 97.

Plin.

Non mors, ſed apparentia cineris, ludibrium memoriæ mortis.

Ve-

Pici pell

——Verùm si laberis intus;
Non labyrinthus erit, sed labor intus erit,

Dum in labyrintho sepulchrum, symbolum optimum, ne homines errent inter errores vitæ, secum habentes cogitationem mortis: equidem cùm hæc arceat volitantes delicias, ac crucifigat carnis hostiles concupiscentias; est profectò felicissimum, aliud non habere effugium (quia labyrinthus vita) nisi in cœlum. Docuit Dædalus, in labyrintho à Minoe Cretensi inclusus, ut canit Ovidius, 8. *Metamorph.* fab. 3.

Cur mortis cogitatio comparatur labyrint.

——Longumque perosus
Exilium, tactusque loci natalis amore,
Clausus erat pelago. Terras licet, inquit, & undas

Ovid.

Obstruit; at cœlum certè patet: ibimus illac.

Idem regerit 2. de *Arte*: vide Natal.Comit. 6. *Mytholog.* cap. 5. & 7. *cap.* 16.

Iob. 5. 26.

28 Hoc est, *Ingredi cum abundantia sepulchrum*; ut ait Iobus. Felicitas est, non efferri, sed ingredi, ut notetur mortua vita, antequàm consummata, quo vitia consumpta, quasi caro ad concupiscentias mortua. Unde Sophocles in *Ajac.* v. 1120. succinit:

Sophoc.

Grave verbum dixisti, si vivis mortuus.

De quo egimus, *Tom.*2. *T.*3. *D.*9. *n.* 15. & alibi. *Ingredieris in abundantia sepulchrum.* Maluend. *In gelatione, in sospitate*, seu libertate. Totum in fructus meditate mortis, & signum felicitatis. *In gelatione*, quippe ad peccatum, quasi cadaver frigidum. *In sospitate*, quia tunc inter affectus mortuos liber, dum videtur amittere libertatem: igitur ubi non est effugium, versus aulam patet cœlum. Hàc itur ad astra, cùm abundantia fructuum sepellitur vita: & simul æterna feliciter invenitur, quæ mortalis habebatur. Accinit Mellius Sousa hic:

Felicitas huius meditat.

Tunc & divitiis ac felix opulentia rerum
Affluet, & locuples ingrediere sepulchrum.
Hæc eadem docuit nos experientia. At illa
Cum semel audieris, memor alto in corde repone.

Mell. Sous.

Pfalm. 87. 7.

Hi sunt, *qui* viventes, contemplatione mortis, *habitant in sepulchris.* In carne enim ambulantes, non secundum carnem, neque carnis fuerunt milites, confirmati usque in finem sine crimine, in die adventus Domini; & cum abundantia virtutum, viriditate foliorum, uti lignum cœlesti rore rigatum, in tempore siccitatis non solicitum, nec aliquando desinens facere fructum. Qui verò in vita sepulchrum susque deque faciunt, obliviscuntur Deum: relinquunt alienis divitias suas, & sepulchra eorum domus illorum in æternum, in labyrinthum, ubi non est effugium. *Immortales* (ait Cyprian. de *Ascension. Domin.*) *miseri vivent: incendia & inconsumptibilis flamma corpus adlambent: omni tormento atrocior desperatio, condemnatos affliget: non miserebitur ultrà Deus: nullum ibi refrigerium, nullum remedium.* Uti in perplexo & reflexo ambagibus labyrintho non est exitus, nec lux ulla in libertatem micat; quippe non est qui redimat, neque qui salvum faciat. Tunc constabit apud tormenta patientem, quanti momenti didicisse, non dedidicisse mortem. Totum exprimit & ad unguem Magn. Gregor. *Unusquisque* (ait, lib. 25. in *Iob*, c. 6.) *cùm causam huius examinis contra se aggredi cœperit; ipse est actor, qui exhibet: ipse reus, qui exhibetur: audit se, & qualem fuisse se meminit: & ipse qui est per semetipsum insequitur illum, qui fuit: atque ab ipso homine per semetipsum adversus se sit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum Deo. Cum indiscussa mens relinquitur, in quodam senio temporis sopitur; quia sui negligens, dum nescit, senescit. Cum verò semetipsum quærit, & subtiliter pœnitendo se discutit; ab ipsa hac vetustate sua, lota lachrimis & mœrore incensa, renovatur: & quæ iam pènè inveterata fuerat, per submissa interni amoris incendia, novitèr calet. Unde Paulus, usu mortalis vitæ veterascentes discipulos admonet, dicens: Renovamini spiritu mentis vestræ. Spiritu* dicit, & signat *mentem*; ut intendamus in mortis cogitationem, quia beatus ille servus, quem cùm venerit Dominus, invenerit vigilantem. Vigilate. Vigilemus, ut intremus in gaudium; quod Iesu-Christi, Salvatoris N. gratiâ, speramus in gloria, Amen.

Et eh ii vinit in felicitat.

Tormenta tagebuna. Cypr.

Gregor. Mag.

FINIS TOMI SEPTIMI.

TESTI-

TESTIMONIA
EXCERPTA E REGULA
S. P. N. BENEDICTI.

PROLOG. *Ad te ergo nunc meus sermo dirigitur, quisquis abrenuncians propriis voluntatibus, Domino Christo, vero regi militaturus, &c.* T.9. D.1.n.4. *Apertis oculis nostris ad Deificum lumen, attentis auribus audiamus, divina quotidie clamans quid nos admoneat, vox, &c.* T.3. D.4.n. 18. *Hæc cùm fecerimus Dominus expectat nos quotidie his suis sanctis monitis factis nos respondere debere.* T.5. D.4.n.1. *Idèo nobis propter emendationem malorum, huius diei vita ad inducias relaxantur, dicente Apostolo: An nescis, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit?* T.2. D.1.n.11. T.5. E.n.13. & D.4.n.1. *Dum adhuc vacat, & in hoc corpore sumus, & hæc omnia per hanc lucis usuram valemus implere; currendum, & agendum est modò, quod in perpetuum nobis expediat.* T.10. D. 4.n.11.

Cap. 1. *In plumbi naturâ molliti, adhuc operibus seruantes sæculo fidem mentiri Deo per censuram nescimur.* T.1. D.1. n.4. & 5. T.3. D.1.n.12. *Pro lege eis est desiderium voluptas: cùm quicquid putaverint, vel elegerint, hoc dicunt sanctum: & quod noluerint, putant non licere.* T.1.D.3. n.1. T.10.D.1. n.1. *Ad Cœnobitarum fortissimum genus.* T. 4.D.7.n.5.

Cap. 2. *Tantùm liber erit, si inquisto, vel inobediens gregi pastoris fuerit omnis diligentia attributa, & morbidis earum affibus universa fuerit cura exhibita, pastor earum in iudicio Domini absolutus, dicat cum Prophetâ Domino: Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi: ipsi autem contemnentes spreverunt me.* T.1.D.4. n.13. *Tunc demum inobedientibus cura sua evibus pœna sit eis prævalens ipsa mors.* Ibid. & T.7. D.6.n.15. *Ergo cùm aliquis susceperit nomen Abbatis, duplici debet doctrinâ suis præesse discipulis: id est, omnia bona, & sancta factis amplius quàm verbis ostendere.* T.5. D.3. n.6. *Non ab ea personâ in Monasterio discernatur. Non unus plus ametur, quàm alius; nisi quem in bonis actibus aut obedientia invenerit meliorem.* T.2. D.5.n.11. *Sub uno Domino æqualem servitutis militiam tudamus.* T.3. D.8. n.10. *Ergo æqualis sit ab eo omnibus charitas: una præbeatur in omnibus secundum merita disciplina.* T.2. D.6. n.10. *Miscens temporibus tempora, terroribus blandimenta, dirum Magistri pium Patris ostendat affectum.* T.6. D.5. num.2. T.8.D.1.n.19. *Indisciplinatos, & inquietos debet duriùs arguere; obedientes autem, & mites, & patientes, ut in melius proficiant, obsecrare: negligentes autem & contemnentes, ut increpet, & corripiat, admoneamus.* T.6. D.5.n.2. *Neque dissimulet peccata delinquentium, sed mox ut cœperint oriri, radicitus ea, ut prævalet, amputet.* T.6. D. 4. n. 9. *Sciat, quàm difficilem, & arduam rem susceperit; regere animas, & multorum servire moribus.* T.9. D.8. n.4. *Alium quidem blandimentis, alium verò increpationibus, alium suasionibus, & secundum uniuscuiusque qualitatem, vel intelligentiam, ita se omnibus conformet, & aptet; ut non solùm detrimenta gregis sibi commissi non patiatur, verumetiam in augmentatione boni gregis gaudeat.* T. 8. D. 1. n. 19. *Ante omnia, ne dissimulans, aut parvipendens salutem animarum, sibi commissarum.* T.6. D. 4. n. 11. *Sciat quis susceperit animas regendas, & præparet se ad rationem reddendam: & quantum sub cura sua fratrum se habere fecerit numerum; agnoscat pro certo, quia in die iudicij ipsarum omnium animarum redditurus est Domino rationem sine dubio, addita & suæ animæ; ita semper timens futurum discussionis pastoris de creditis ovibus, cùm de alienis ratiocinijs cavet, reddatur de suis felicitas.* T.6. D.2. n. 9. *Cùm de admonitionibus suis emendationem aliis subministrat, ipse efficitur à vitijs emendatus.* Ibid. n.13. & T.3. D.1.n.6.

Cap. 4. *Abnegare semetipsum sibi, & sequitur Christum.* T. 1. D.5. à n.14. *Corpus castigare: delicias non amplecti: vinum amare.* T.3. D. 1. n. 17. *A sæculi affibus se facere alienum.* T.5. D.7. n.11. T.6. D.7. n. 16. *Dolum in corde non tenere: pacem falsam non dare.* T.1.D.4.n.14. *Iniurias non facere, sed & factam patienter sufferre.* T. 10. D.5. n. 14. *Non esse semulentum: non pigrum.* T.3.D.1.n.17. *Non murmurosum: non detractorem.* T.7. D.6. n. 1. *Diem iudicij timere: gehennam expavescere.* T. 10. D. 4. n. 13. *Vitam æternam omni concupiscentia spiritali desiderare.* T.1. D.4.n.18. *Mortem quotidie ante oculos suspectam habere.* T. 10. D.6.n.2. *Actus vitæ suæ omni hora custodire.* Ibid. *Lectiones sanctas libenter audire.* T.3.D.4.n.1. *Orationi frequenter incumbere.* Ibid. *Mala sua præterita cum lachrymis, vel gemitu quotidie in oratione Deo confiteri.* T.2. D.3. n.10. *Desideria carnis non perficere.* T.3.D.1.n.17. *Zelum, & invidiam non habere.* T.7. D.1.n.11. *Cum discordantibus ante Solis occasum in pacem redire.* T. 10.D.5. n.14.

Cap. 5. *Non solùm orare, verùm in corde si murmuraverit, &c.* T.7.E.n.26.

Cap. 7. *Si summæ humilitatis volumus culmen attingere, & ad exaltationem illam cœlestem, ad quam per præsentis vitæ humilitatem ascenditur, velumus velociter pervenire; actibus nostris ascendentibus, scala illa erigenda est,*

est, quæ in somno Iacob apparuit, per quam ei descendentes, & ascendentes Angeli monstrabantur. Non aliud sine dubio descensus ille, & ascensus à nobis intelligitur, nisi exaltatione descendere, & humilitate ascendere. T.9.D.5.n.16. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in voluntatibus suis.* T.10.D.1.n.6.& 10. *Cavendum ergo ideo malum desiderium, quia mors secus introitum delectationis posita est.* T.4. D. 6.n.3. T.8. D.4.n.22. *Post concupiscentias tuas non eas.* T.4. D.6.n.3. *Ne nos declinantes in malum, & inutiles facies aliqua hora aspiciat Deus, & parcendo nobis in hoc tempore (quia pius est, & expectat nos converti in melius) dicat nobis in futuro: Hæc fecisti, & tacui.* T. 1. D. 3. n. 18. *Nihil agat Monachus nisi quod communis Monasterij regula, & maiorum cohortantur exempla.* T.7.D.6.n.9.

Cap. 18. *Nimis inter devotionis suæ servitium ostendunt.* T.3.D.2.n.18.

Cap.19. *Psallite sapienter ifte mus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ.* T.3. D.2.n.3. & 18. *Cum humilitate, & reverentia: cum omni humilitate, & puritatis devotione supplicandum: non in multiloquio, sed in puritate cordis, & compunctione lachrymarum nos exaudiri sciamus: ideo brevis debet esse, & pura oratio.* T. 3. D.2. n.2.6.& 15.

Cap.22. *Cultellos ad latus non habeant, dum dormiunt.* T.2.E.n.40.

Cap. 27. *Noverit enim se infirmarum curam suscepisse animarum: non super sanas tyrannidem.* T.9.D.7.n.9.

Cap.28. *Ne una ovis morbida omnem gregem contaminet.* T. 10. D. 2. num. 14.

Cap.52. *Oret non in clamosa voce, sed in lachrymis, & intentione cordis.* T.3.E.n.18.

Cap.58. *Super eum (Novitium) omninò curiosè invigilet, & solicitus sit, si verè Deum quærit, si solicitus est ad opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria.* T.10. D.2.n.8.

Cap.64. *Vita interite, & sapientia doctrina eligatur qui ordinandus est, etiamsi ultimus fuerit in ordine Congregationis: quod si etiam omnis Congregatio vitijs suis consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquatenùs in notitiam Episcopi, ad cujus diœcesim pertinet ille locus, vel Abbatibus, aut vicinis Christianis claruerint, prohibeant pravorum prævalere sententiam.* T.6.D.5. n. 12. *Ordinatus autem Abbas cogitet semper quale onus susceperit.* T.6. D.2. n. 12. *Oderis vitia, diligas fratres. In ipsa autem correctione prudenter agat, & ne quid nimis.* T.8. D.2. n.17.& 18. *Ne dum nimis cupit eradere æruginem frangatur vas.* T.9. D.7.n.15. *Non dicimus, ut permittat nutriri vitia; sed prudenter, & cum charitate ex acuputet, prout videret cuique expedire.* Ibid. n. 9. *Non sit turbulentus, & anxius: non sit nimius, & obdinatus: non zelotypus, & nimis suspiciosus; quia numquàm requiescet.* T. 6. D. 2. n. 12.

Cap.65. *Scandala nutriunt, & dissensiones.* T.6. D.3.n. 10. *Hinc suscitantur invidiæ, rixæ, detractiones, dissensiones, & exordinationes.* Ibid.

Cap.72. *Sicut est zelus amaritudinis malus, qui separat à Deo, & ducit ad infernum, &c.* T.7.D.1.n.11.

INDEX

LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ, ET QUÆSTIONUM LITTERALIUM, quæ excitantur hoc Tomo Septimo.

T. indicat Tautolog. E. Litteræ Expositionem. D. Didascaliam. N. Numer. marginal.

Genesis.

Cap.1.v.3. FIAT *lux: & facta est lux.* In subiecto, vel sine subiecto? T. 3. D. 5. n. 3. & 6. T. 9. D.4.num.11. Quomodò corpus lucis sine corpore? n.10. Quomodò cùm corpore, & sine corpore? T. 3. D. 5. num.9. Cur in primo die lucis creatio? T.1.D.7.n.5. Ex quo facta lux? T. 3. D.5. n. 5. Cur Hebr. *Erit lux*, si iam facta? T.6.à n.5.

V.4. *Vidit Deus lucem quòd esset bona.* Cur bona plauditur, & in quo bona? T.3.D.5.à n. 3.

Ibid. *Divisit lucem à tenebris.* Cur ipsa lux non removit? T.6.D.3.n.7. Cur Sol divisit, & lux prima expellere non valuit? n.8.

V. 5. *Factumque est vesperè, & manè dies unus.* Quid ni primus? T.5.D.5. n.16.

V.12. *Lignum faciens fructum secundùm speciem suam.* Quinam fructus aliter ac species? ibid.

V.14. *Fiant luminaria in firmamento cœli.*

V.15. *Ut luceant in firmamento cœli, & illuminent terram.* Ut quid terram, & non cœlum? T. 6.D.5.n.3; Cur dicitur, *In firmamento*, & *Fiant*? n.4.

V.16. *Luminare minus, ut præesset nocti.* An in novilunio Luna creata? T.1. D.7.n.11. & 13.

V.17. *Ut lucerent super terram.*

V.18. *Et præessent diei, ac nocti.* Quare Luminaria cum duplici huiusmodi munere? T. 6. D.5.n.3.& 5.

Cap.2. v.1. *Igitur perfecti sunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum.* Quid orbis ornatus, & omnis? T.8.E.n.25.

V.7. *Formavit igitur Dominus Deus hominem::: & factus est homo.* Ut quid, si iam formatus? T. 1.D.4 n.1.

V.8. *Plantaverat Dominus Deus paradisum voluptatis à principio.* Quomodò à principio, si tertia die formatus? T.1.D.7.n.2.

V.14. *Ipse est Euphrates.* Cur dicitur ipse? T.10. D.6.à n.15.

V.21. *Immisit soporem in Adam: cumque obdormisset*, &c. Quali hiccine sopor? T.1. E. n.23.& 26. Quare suppositio soporis; dicitur, *Cùm obdormisset*? n.27.

V.25. *Erant uterque nudus.* Quomodò post peccatum cognoverunt, & non pridem? T. 9. D.1.à n.14.

Cap.3. v.8. *Cùm audissent vocem Domini Dei deambulantis.* Quare dicitur, Dei exaudita vox, si nihil protunc locutus? T.8. D.1. n. 12. Ut quid Dominus ambulabat, & non sedebat? ibid.

Ibid. *Abscondit se Adam, & uxor ejus.* Quidùm se absconderunt præ pudore, si iam indutis T.9.D.1.n.15.

V.9. *Ubi es?* Cur Angelum desertorem non inquirit, & quærit hominem? T. 7. D.3. n. 11.

V.21. *Fecit Dominus Adæ, & uxori eius tunicas pelliceas, & induit eos.* Ut quid vestivit, si habebant iam in vestem perizomata? T. 9. D.1.n.15.

V.24. *Ejecit Adam.* Cur illi conceditur sæculum, quasi dos fœminæ? T.5.D.7.n.12.

Ibid. *Collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium.* Quare flammeum, si sufficit gladij ferrum? T.5.D.6. num.18.

Cap.4. v. 8. *Adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum.* Unde dolor innocentis acrior, à fratre, vel à morte? T.5.D.5. num.10.

V.10. *Vox sanguinis fratris tui clamat.* Quænam à sanguine vox? T.9.D.2.à n.10.

V.16. *Iste cœpit invocare nomen Domini.* Quodnam nomen? T.4.D.7.n.20. Cur omissum, & sub Seth, & sub Adam? ibid.

Cap.6.v.2. *Videntes filij Dei.* Qui filij Dei dicantur? T.1.E.n.29.

Cap. 8. v. 21. *Nequaquàm ultra maledicam terræ propter homines: sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: non igitur ultra percutiam.* Qua lege modò parcit ob eandem causam, qua pridem mundum punivit? T.7. D.5. num.12.

Cap.13.v.8. *Ne quæso sit iurgium inter me, & te.* Cur senex Abram credit iuveni; dùm signatur dextra, & sinistra? T.6.E.n.4.

Cap.15.v.7. *Ego Dominus, qui eduxi te de Ur Chaldæorum.* An ex Urbe, vel ex igne? T.9. D.3.n.16.

Cap.19.v.24. *Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrham sulphur, & ignem à Domino de cœlo, & subvertit civitates has.* Cur ergo in supplicium dicitur, *Igitur Dominus*? T.8. D.2. n.14. Quare igne de cœlo, & non ex barathro? ibid.& T.10.D.4.n.7.

V. 26. *Versa est in statuam salis.* Cur plectitur? T.4.D.6.n.14. Cur vertitur in sal? num. 16.

Cap. 20. v. 2. *Soror mea est.* Unde Sara soror Abrahæ? T.1. E. n.46.

V. 12. *Filia patris mei, & non filia matris meæ.* Quo sensu, & veritate? ibid.n.46.

Cap.28.v. 11. *Tulit de lapidibus, qui iacebant.* Quare v. 18. tantùm dicitur unus lapis? T. 3.D.6.n.4.

V.17. *Non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cœli.* Unde huiusmodi cogitationis ratiocinium? ibid.

Cap. 29. v. 11. *Elevata voce flevit.* Quænam fletus vox, & quare flet in articulo gaudij? T. 4.D.7.à n.6.

Cap.30.v.33. *Respondebit michi cras iustitia mea.*

est, quæ in somno Iacob apparuit, per quam ei descendentes, & ascendentes Angeli monstrabantur. Non aliud sine dubio descensus ille, & ascensus à nobis intelligitur, nisi exaltatione descendere, & humilitate ascendere. T.9.D.5.n.16. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in voluntatibus suis.* T.10.D.1.n.6.& 10. *Cavendum ergo ideo malum desiderium, quia mors secus introitum delectationis posita est.* T.4. D. 6.n.3. T.8. D.4.n.22. *Post concupiscentias tuas non eas.* T.4. D.6.n.3. *Ne nos declinantes in malum, & inutiles facies aliqua hora aspiciat Deus, & parcendo nobis in hoc tempore (quia pius est, & expectat nos converti in melius) dicat nobis in futuro: Hæc fecisti, & tacui.* T. 1. D. 3. n. 18. *Nihil agat Monachus nisi quod communis Monasterij regula, & maiorum cohortantur exempla.* T.7.D.6.n.9.

Cap. 18. *Nimis inter devotionis suæ servitium ostendunt.* T.3.D.2.n.18.

Cap.19. *Psallite sapienter ifte mus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ.* T.3. D.2.n.3. & 18. *Cum humilitate, & reverentia: cum omni humilitate, & puritatis devotione supplicandum: non in multiloquio, sed in puritate cordis, & compunctione lachrymarum nos exaudiri sciamus: ideo brevis debet esse, & pura oratio.* T. 3. D.2. n.2.6.& 15.

Cap.22. *Cultellos ad latus non habeant, dum dormiunt.* T.2.E.n.40.

Cap. 27. *Noverit enim se infirmarum curam suscepisse animarum: non super sanas tyrannidem.* T.9.D.7.n.9.

Cap.28. *Ne una ovis morbida omnem gregem contaminet.* T. 10. D. 2. num. 14.

Cap.52. *Oret non in clamosa voce, sed in lachrymis, & intentione cordis.* T.3.E.n.18.

Cap.58. *Super eum (Novitium) omninò curiosè invigilet, & solicitus sit, si verè Deum quærit, si solicitus est ad opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria.* T.10. D.2.n.8.

Cap.64. *Vita interite, & sapientia doctrina eligatur qui ordinandus est, etiamsi ultimus fuerit in ordine Congregationis: quod si etiam omnis Congregatio vitijs suis consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquatenùs in notitiam Episcopi, ad cujus diœcesim pertinet ille locus, vel Abbatibus, aut vicinis Christianis claruerint, prohibeant pravorum prævalere sententiam.* T.6.D.5. n. 12. *Ordinatus autem Abbas cogitet semper quale onus susceperit.* T.6. D.2. n. 12. *Oderis vitia, diligas fratres. In ipsa autem correctione prudenter agat, & ne quid nimis.* T.8. D.2. n.17.& 18. *Ne dum nimis cupit eradere æruginem frangatur vas.* T.9. D.7.n.15. *Non dicimus, ut permittat nutriri vitia; sed prudenter, & cum charitate ex acuputet, prout videret cuique expedire.* Ibid. n. 9. *Non sit turbulentus, & anxius: non sit nimius, & obdinatus: non zelotypus, & nimis suspiciosus; quia numquàm requiescet.* T. 6. D. 2. n. 12.

Cap.65. *Scandala nutriunt, & dissensiones.* T.6. D.3.n. 10. *Hinc suscitantur invidiæ, rixæ, detractiones, dissensiones, & exordinationes.* Ibid.

Cap.72. *Sicut est zelus amaritudinis malus, qui separat à Deo, & ducit ad infernum, &c.* T.7.D.1.n.11.

INDEX

LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ, ET QUÆSTIONUM LITTERALIUM, quæ excitantur hoc Tomo Septimo.

T. indicat Tautolog. E. Litteræ Expositionem. D. Didascaliam. N. Numer. marginal.

Genesis.

Cap.1.v.3. FIAT *lux: & facta est lux.* In subiecto, vel sine subiecto? T. 3. D. 5. n. 3. & 6. T. 9. D.4.num.11. Quomodò corpus lucis sine corpore? n.10. Quomodò cùm corpore, & sine corpore? T. 3. D. 5. num.9. Cur in primo die lucis creatio? T.1.D.7.n.5. Ex quo facta lux? T. 3. D.5. n. 5. Cur Hebr. *Erit lux*, si iam facta? T.6.à n.5.

V.4. *Vidit Deus lucem quòd esset bona.* Cur bona plauditur, & in quo bona? T.3.D.5.à n. 3.

Ibid. *Divisit lucem à tenebris.* Cur ipsa lux non removit? T.6.D.3.n.7. Cur Sol divisit, & lux prima expellere non valuit? n.8.

V. 5. *Factumque est vesperè, & manè dies unus.* Quid ni primus? T.5.D.5. n.16.

V.12. *Lignum faciens fructum secundùm speciem suam.* Quinam fructus aliter ac species? ibid.

V.14. *Fiant luminaria in firmamento cœli.*

V.15. *Ut luceant in firmamento cœli, & illuminent terram.* Ut quid terram, & non cœlum? T. 6.D.5.n.3; Cur dicitur, *In firmamento*, & *Fiant*? n.4.

V.16. *Luminare minus, ut præesset nocti.* An in novilunio Luna creata? T.1. D.7.n.11. & 13.

V.17. *Ut lucerent super terram.*

V.18. *Et præessent diei, ac nocti.* Quare Luminaria cum duplici huiusmodi munere? T. 6. D.5.n.3.& 5.

Cap.2. v.1. *Igitur perfecti sunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum.* Quid orbis ornatus, & omnis? T.8.E.n.25.

V.7. *Formavit igitur Dominus Deus hominem::: & factus est homo.* Ut quid, si iam formatus? T. 1.D.4 n.1.

V.8. *Plantaverat Dominus Deus paradisum voluptatis à principio.* Quomodò à principio, si tertia die formatus? T.1.D.7.n.2.

V.14. *Ipse est Euphrates.* Cur dicitur ipse? T.10. D.6.à n.15.

V.21. *Immisit soporem in Adam: cumque obdormisset*, &c. Quali hiccine sopor? T.1. E. n.23.& 26. Quare suppositio soporis; dicitur, *Cùm obdormisset*? n.27.

V.25. *Erant uterque nudus.* Quomodò post peccatum cognoverunt, & non pridem? T. 9. D.1.à n.14.

Cap.3. v.8. *Cùm audissent vocem Domini Dei deambulantis.* Quare dicitur, Dei exaudita vox, si nihil protunc locutus? T.8. D.1. n. 12. Ut quid Dominus ambulabat, & non sedebat? ibid.

Ibid. *Abscondit se Adam, & uxor ejus.* Quidùm se absconderunt præ pudore, si iam indutis T.9.D.1.n.15.

V.9. *Ubi es?* Cur Angelum desertorem non inquirit, & quærit hominem? T. 7. D.3. n. 11.

V.21. *Fecit Dominus Adæ, & uxori eius tunicas pelliceas, & induit eos.* Ut quid vestivit, si habebant iam in vestem perizomata? T. 9. D.1.n.15.

V.24. *Ejecit Adam.* Cur illi conceditur sæculum, quasi dos fœminæ? T.5.D.7.n.12.

Ibid. *Collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium.* Quare flammeum, si sufficit gladij ferrum? T.5.D.6. num.18.

Cap.4. v. 8. *Adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum.* Unde dolor innocentis acrior, à fratre, vel à morte? T.5.D.5. num.10.

V.10. *Vox sanguinis fratris tui clamat.* Quænam à sanguine vox? T.9.D.2.à n.10.

V.16. *Iste cœpit invocare nomen Domini.* Quodnam nomen? T.4.D.7.n.20. Cur omissum, & sub Seth, & sub Adam? ibid.

Cap.6.v.2. *Videntes filij Dei.* Qui filij Dei dicantur? T.1.E.n.29.

Cap. 8. v. 21. *Nequaquàm ultra maledicam terræ propter homines: sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: non igitur ultra percutiam.* Qua lege modò parcit ob eandem causam, qua pridem mundum punivit? T.7. D.5. num.12.

Cap.13.v.8. *Ne quæso sit iurgium inter me, & te.* Cur senex Abram credit iuveni; dùm signatur dextra, & sinistra? T.6.E.n.4.

Cap.15.v.7. *Ego Dominus, qui eduxi te de Ur Chaldæorum.* An ex Urbe, vel ex igne? T.9. D.3.n.16.

Cap.19.v.24. *Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrham sulphur, & ignem à Domino de cœlo, & subvertit civitates has.* Cur ergo in supplicium dicitur, *Igitur Dominus*? T.8. D.2. n.14. Quare igne de cœlo, & non ex barathro? ibid.& T.10.D.4.n.7.

V. 26. *Versa est in statuam salis.* Cur plectitur? T.4.D.6.n.14. Cur vertitur in sal? num. 16.

Cap. 20. v. 2. *Soror mea est.* Unde Sara soror Abrahæ? T.1. E. n.46.

V. 12. *Filia patris mei, & non filia matris meæ.* Quo sensu, & veritate? ibid.n.46.

Cap.28.v. 11. *Tulit de lapidibus, qui iacebant.* Quare v. 18. tantùm dicitur unus lapis? T. 3.D.6.n.4.

V.17. *Non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cœli.* Unde huiusmodi cogitationis ratiocinium? ibid.

Cap. 29. v. 11. *Elevata voce flevit.* Quænam fletus vox, & quare flet in articulo gaudij? T. 4.D.7.à n.6.

Cap.30.v.33. *Respondebit michi cras iustitia mea.*

Quid est cras responderi à iustitia? T.5. D. 8.n. 8.
V.37. *Tollens Iacob virgas populeas virides*, &c. Ut quid virgas elegit in colorum mutationem? T.7. D.5.n.15.
Cap. 32. v.24. *Ecce vir luctabatur cum eo.* Quisnam? T.2.E.n.34.T.4.D.7.n.4.
V.26. *Dimitte me, iam enim ascendit Aurora* Quid quod ascenderit Aurora, ut dimitteretur à pugna? T.2. E.n.34.
V. 29. *Dic mihi, quo appellaris nomine.* Cur nomen tacet? T.4. D.7.n.4.
Cap.35. v.2. *Abiicite Deos alienos, qui in medio vestri sunt.* Quomodò in corde habebant idola? T.1.D.3.n.2.
V.4. *Dederunt ei omnes Deos, & inaures, quæ erant in auribus eorum.* Quare imagines idolorum in inauribus adorantium? ibid.
Cap. 37. v. 8. *Hæc causa somniorum, atque sermonum invidiæ, & odij fomitem ministravit.* Quippini invident ei de imperio nacto, sed de imperij somnio? T.5. D. 7. num.4.
Cap.38.v.27. *Protulit manum.* Cur retraxit quàm pridem protulit? T.1. D.7.n.9.
V. 28. *Iste egredietur prior.* Quare egressus est alter? T.9.D.6.n.12.
V.30. *Postea egressus est frater eius.* Quare posterior qui egressurus prior? T.1.D.7.n.9. Cur prior qui natura posterior? n.10.
Cap.41. v. 40. *Ad tui oris imperium cunctus populus obediet.* Qua de causa Pharao peregrinum benemeritum in imperium extollit, & nullus ex civibus hiscit? T.2.D.6.n.6.
Cap.43.v.33. *Sederunt primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam, & mirabantur nimis.* Unde origo admirationis? T.5.D.5.n.12.
Cap.47.v.29. *Non sepelias me in Ægypto.* Quâ de causâ? ibid.n.21.
Cap.48. v.14. *Commutans manus.* Quorsum pro dignitate minori conferenda, commutat brachia: & quare minor constitutus est maior? T.9.D.6.n.10.
V.22. *Quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo.* An Iacob usus armis, & quibus? T.3.D.8.n.14.
Cap.49. v.10. *Donec veniat qui mittendus.* Quo intuitu Hebr. *Donec veniat secunda, vel secundina?* T.1.E.à n.15.

Exodi.

Cap. 3. v. 2. *Apparuit Dominus in flamma ignis.* Quidni in igne, sed in flamma? T.7.D.4. num.8.
V. 3. *Vadam, & videbo visionem hanc magnam.* Unde magna visio? ibid.
V.6. *Abscondit Moyses faciem suam.* Si videre pergit, utquid faciem abscondit? ibid.
V.12. *Hoc habebis signum quòd miserim te.* An & quomodò signatum dicatur signum? T. 8. D.3.n.14.
Cap.4. v. 13. *Mitte quem missurus es.* Quare ut obtineatur libertas, desideratus Messias? T.4.D.7.n.14.
V. 17. *Virgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.* Cur virga, & hæc virga signa facturus? ibid.n.18.
Cap. 6.v.3. *Nomen meum Adonai non indicavi eis.* Qua de causa nec dilectis amicis index sacrosancti nominis datus? ibid. n.14. Quomodò non indicatum, si invocatum ab Enos? n.20.
Cap. 12. v.15. *Cùm introieritis, observabitis ceremonias istas.* An Hebræi semel, vel semper agnum stantes comedissent? T. 6. E. num.23.
Cap. 13. v. 13. *Primogenitum asini mutabis ove: quòd si non redemeris, interficies.* Quare iumentum commutandum, vel interficiendum? T.3.D.1.n.2. & 13.
V. 21. *Dominus præcedebat eos ad ostendendam viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: ut dux esset itineris utroque tempore.* Quare columna Israelis, nubis, & ignis? T.1. D.1.n.13. T.9. D.6. n.1. Quo intuitu columna expellens reptilia virulenta, non fugavit ignita? T. 1. D. 1.n.15.
Cap.14. v.15. *Quid clamas ad me?* Utquid, si audita nec vox? T.3.D.2.à n.5.
Cap.16.v.6. *Vespere scietis, quod Dominus eduxerit vos de terra Ægypti.* Quomodò, aut quid cogituri quod nequibant ignorare? T. 8. D.3.n.15.
V.15. *Quid est hoc?* Quare si signant *Hoc*, dicunt *Quid?* T.7.D.4.n.14.& 16.
Cap.21. v.6. *Applicabitur ad ostium, & postes, perforabitque aurem eius subula.* Utquid ad voluntarietatem servitutis, servi perforatur auris? T.1.D.3. à n.5.
V. 14. *Ab altari meo evelles eum.* An sacrarium asylum inter Hebræos? T.10.E.n.27.
Cap. 22. v. 24. *Percutiam vos gladio.* Quorsùm gladio, si percussio? T.4.D.5.n.11.
Cap.24. v.10. *Quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cœlum, cùm serenum est.* Cur color sapphiri ut cœlum serenum? T. 4. D. 1. num.14.
Cap.29.v.6. *Pones tiaram in capite eius, & laminam sanctam super tiaram.* Quo intuitu non dicitur corona, sed tiara? T. 5. D. 7. n.3.
Cap. 31. v. 4. *Ad excogitandum quicquid fabrefieri potest ex auro.* Quid si opus fabrile, scientia ad excogitandum opus? T. 7. E. n.30.
Cap.32.v.1. *Fac nobis Deos, qui nos præcedant.* Utquid optant Deum ad nutum? T. 7. D.6. num. 2. Cur ut præcedat? cur *Fac?* cur *Nobis?* T. 9. D.8.num. 10. Quare si homines, ab illis in regimen non eligitur homo? n.11.
Ibid. *Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti; ignoramus quid acciderit.* Qua mente non inquirunt de lege, sed de legis ductore? T.7.D.6.n.2.
V.4. *Hi sunt Dij tui Israel.* Cur hi, & nequaquàm Deus verus? T.9.D.8.n.11.
V.4. *Placatus est Dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat adversus populum suum.* Cur in ira dirè detonuit, cuius fervor in peccatores deservuit? T.2.D.3.n.8.
V. 31. *Obsecro, peccavit populus iste peccatum maximum.* Utquid in veniæ impetrationem, exaggerat crimen? ib. n.7.
Cap. 33. v. 13. *Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam; ut sciam te.* Quare desideranti gloriæ videre splendorem, Dominus ostendit crucem? T.1. D.6. num.13. Cur Dei desiderat faciem, si habet gratiæ beatitudinem? T.5. D.3. n.14. Cur dicitur *Ergo* & *Ut sciam te?* ibid.
V. 19. *Ostendam omne bonum tibi.* Unde bonum omne, sine ostensione faciei? T.4.D.4.n. 5. T.4 D.8. n.13.
V. 20. *Non poteris videre faciem meam.* Quomodò si ostendit gloriam? T. 4. D. 4. num.6.
Ibid. *Non enim videbit me homo, & vivet.* Quo ingenio homo vivens valet videre? ibid.
V. 21. *Stabis supra petram.* Quorsùm supra petram, ut possit videre gloriam, si collocatur in foramine petræ? n.4.
V. 23. *Videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.* Quid in gloria, posteriora Numinis? T. 4. D. 4. num 8. Quare qui non faciem, posteriora videre poterit? num. 7. Quomodò gloria in hac vita videre Numinis posteriora? T.4.D.8. num.13.
Cap. 34. v. 13. *Aras eorum destrue, confringe statuas,* &c. Qua de causa? T. 10. E. num.27.
V. 29. *Cùm descenderet Moyses de monte, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat quòd cornuta esset facies.* Unde descendentis facies corusca? T.9. D. 8. num.9. An fulgore ex lege allata, vel ex se? à n. 7. An maior splendor, quia ignorabat splendorem? ibid.
V. 30. *Videntes cornutam Moysi faciem, timuerunt.* Quare timent, & timentes terga vertunt? ibid. à n.8.
V.31. *Vocati ab eo, reversi sunt.* An & quare maius miraculum, radiante facie, quod videntes sint reversi? n. 9.
Cap. 38. v. 8. *Labrum æneum de speculis mulierum.* Quippini de speculis, sed de speculis mulierum fecit lavacrum? T.6.D.4.n.7.

Levitici.

Cap. 2. v. 11. *Ne quidquam mellis adolebitur in sacrificio Domini.* Quare etiam apis victima arceatur ab aris? T.3.D.4 n.5.
Cap. 4. v. 23. *Hircum de capris immaculatum.* Utquid *de capris*, si dixerat *hircum*? T.1. E. num 47.
Cap. 11. v. 26. *Omne animal, quod nec ruminat, immundum erit.* Quare? T. 3. D. 4. num.8.
Cap. 23. v. 40. *Sumetis vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & Salices de torrente, & lætabimini coram Domino.* Quid signent fructus pulcherrimæ arboris? T.1.D.6.num.14. Palmarum spatulæ? T.4. D.1.à n.1. Rami ligni densarum frondium? T.5.D.6.n.1. Et Salices de torrente? T.5.D.2. à num. 2.

Numerorum.

Cap.4.v.15. *Tunc intrabunt filij Caath ut portent involuta, & non tangent vasa Sanctuarij. Ista sunt onera in tabernaculo fœderis.* Quare dicuntur onera, portare vasa Sanctuarij involuta? T.7.D.n.5.
Cap. 5. v. 15. *Oblatio investigans adulterium.* An etiam ut deleret adulterij piaculum? T. 2. D.3.n.13.
V.17. *Pauxillum terræ de pavimento Tabernaculi mittet in aquam.* Cur aquæ potioni additur pulvis? n.11.
V.18. *Discooperiet caput eius.* Quo intuitu? ibid.
V.23. *Scribet Sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, & dabit ei bibere.* Quis delebit Sacerdos, vel fœmina? n.12. Quæ sint amarissimæ aquæ? ib. Quare crimen scriptum, aqua dilutum ministratur in potum? n.13.
Cap.11.v.34. *Vocatus est ille locus Sepulchra concupiscentiæ.* Quo conamine concupiscentia, & sepulchra? & quare concupiscentiæ sepulchrum, & non concupiscentium? T.4. D.6 n.3.
Cap.17.v.8. *Invenit germinasse virgam Aaron, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis, in amygdalas deformati sunt.* An flores in posterum permanserint cum fructibus? T.5.D.1 n.4.
V.10. *Servetur in signum.* Cuiusnam? ibid.
Cap. 21. v. 5. *Anima nostra iam nauseat super cibo isto levissimo.* Unde ita leve, quod plausetant ut mirabile? T.10.E.n.4.
Cap.24. v.17. *Orietur stella ex Iacob, & percutiet duces Moab.* Quinam hi? T.4.D.3.n.6. Cur corruent hostes Moabitæ, stella Iacob oriente? à n. 4.
V.21. *Si in petra posueris nidum tuum.* Cur sepulchrum in petra dicitur nidus? T.5.D.5. num.23.
Cap.26.v.59. *Iocabed filiam Levi.* Quomodò si neptis? T.1.E.n.26.

Deuteronomij.

Cap.1.v.1. *Hæc verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israel trans Iordanem in solitudine campestri.* Cur hic promulgavit leges? T.7. D.5.n.18.
Cap. 4. v. 5. & 6. *Sic facietis, observabitis, & implebitis opere.* Quid eò *Sic*, & an observatio esset facti plenitudo? T. 3. D. 5. num.12.
V.12. *Vocem verborum eius audistis.* Quid vox verborum? Et quare dicitur in verbis auditam vocem? n.1.
Cap. 8. v. 3. *Dedit tibi cibum manna, quod ignorabas tu, & patres tui: ut ostenderet tibi quod, non in solo pane vivit homo; sed in omni verbo, quod egreditur de ore Domini.* Quare si manna panis, non dicitur panis? T.7.D.4. num.13.

Cap. 22. v. 17. *Dabit ei cuncta duplicia.* Quare de cunctis duplicia primogenito data? T. 5. D. 5. n. 19.

V. 19. *Ducent ad Seniores civitatis, & ad portam iudicij.* Quare à patre, & matre apprehendendus Protervus: & cur producendus ad Iudices, si ab illis non iudicandus? T. 8. D. 1. n. 14.

V. 20. *Dicent: Filius noster iste protervus.* Quare in iudicio exprimunt filium eorum esse? n. 24. Et cur *Filius noster*, si sufficit *iste?* num. 15.

V. 21. *Lapidibus eum obruet populus civitatis, & morietur.* Quare in huiusmodi causam non adhibentur testes? ibid. n. 14.

Cap. 25. v. 13. *Non habebis in sacculo diversa pondera, maius, & minus.* Quo iure etiam in iustitia distributiva? T. 1. D. 5. n. 3.

V. 15. *Pondus habebis iustum, & verum.* Utquid *verum*, si dixerat *iustum*? ibid.

Cap. 30. v. 19. *Elige vitam, ut vivas.* Ad quid nisi ad vivendum; & quomodo eligibile, quod necessarium? T. 1. D. 5. n. 7.

Cap. 33. v. 2. *Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan.* Quomodò ut legem daret; de Pharan, & Seir dicitur venisse in Sina? T. 6. E. num. 55.

V. 7. *Audi Domine vocem Iuda, & ad populum suum introduc eum.* Cur petit audiri vocem, quùm init Iudas cum militibus certamen? T. 3. D. 8. n. 17. & quare dicit *Eucum suum*, si introducendum in eum? ibid.

Iosue.

Cap. 1. v. 11. *Preparate vobis cibaria; quoniam post diem tertium transibitis Iordanem.* Quare ut in Iordanem perveniant, cibaria in triduum apparant? T. 8. D. 5. à n. 10.

Cap. 3. v. 2. *Quando videritis arcam fœderis, & Sacerdotes, vos quoque sequimini præcedentes.* Utquid in transitum Iordanis præcedit arca fœderis? T. 8. D. 5. n. 9.

V. 4. *Vt procul videre possitis, & nosse per quam viam ingrediamini; quia prius non ambulastis per eam.* Cur visio arcæ necessaria, ut transeant sine noxa? n. 11.

V. 5. *Faciet Dominus inter vos mirabilia.* Quænam? ibid.

V. 10. *Domine Deus vivens in medio vestri est & disperdet in conspectu vestro Chananæum.* Ex quibus signis Iosue auguratur victorias? ibid.

V. 13. *Aquæ inferiores descurrent; quæ autem desuper veniunt in una mole consistent.* Quare coram arca, aquæ superiores non audent accedere; & inferiores decurrunt fugere? num. 14.

V. 17. *Sacerdotes stabant super siccam humum in medio Iordanis.* Quomodò in fluminis medio, & sicco fundo? T. 9. D. 3. n. 13.

Cap. 4. v. 18. *Cùm ascendissent & siccam humum calcare cœpissent.* Quomodò exeuntes è fluvio siccam humum calcare cœperunt, si in medio Jordanis erant super siccam humum? ibid.

Cap. 7. v. 9. *Quid faciet magno nomini tuo?* Quodnam Dei magnum nomen? T. 3. D. 6. num. 3.

Cap. 8. v. 18. *Leva clypeum, qui in manu tua est contra urbem Hai.* Utquid dicitur lancea, gladius, si erat clypeus? T. 3. D. 8. à n. 8. T. 10. D. 4. à n. 4.

Cap. 10. v. 12. *Sol contra Gabaon ne moveris.* An iniurium, vel miraculum? T. 5. D. 6. num. 6.

V. 13. *Stetitque Sol, & Luna.* An Sol steterit. T. 8. E. à num. 38. An cesserit motus orbium cœlestium, & evanuerit illo in tempore tempus? n. 34. Quid dicatur statio Solis? n. 41. Et quo sensu Sol steterit? num. 43.

Ibid. *Stetit Sol in medio cœli.* Unde si illo tunc occasui proximus? n. 40.

Ibid. *Non festinavit occumbere spatio unius diei.* Quomodò si triduò perduravit Solis lux? n. 44. Unde dicitur una dies, si inter duas nox etiam dies fuit? Ibid. An etiam Sol retrocesserit? n. 43.

V. 14. *Non fuit antè, nec postèa tam longa dies.* Quomodò illa ex 24. & 36. horarum spatio? n. 44.

Cap. 20. v. 1. *Separate urbes fugitivorum.* Quare sex tantùm, & modò omnia templa, & aræ asyla? T. 10. E. n. 28.

Iudicum.

Cap. 5. v. 8. *Nova bella elegit Dominus, & portas hostium subvertit.* In quo novitas belli, ut in portis subverterentur inimici? T. 3. D. 8. n. 18. T. 4. D. 1. à n. 11.

Ibid. *Clypeus, & hasta si apparuerunt in quadraginta millibus Israel.* Quomodò pugna, si nulla ibidem arma? T. 4. D. 3. n. 13.

Cap. 6. v. 17. *Si inveni gratiam coram te, da mihi signum, quod tu sis, qui loqueris ad me.* Quid quòd ipse sit, qui loquitur, cùm ipse loquatur? T. 2. D. 4. à n. 3.

V. 18. *Ne recedas hinc.* Quare in signum futuræ victoriæ, petit illinc Angelum non recedere? ibid.

Cap. 7. v. 14. *Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis.* Cur panis subcinericius in victoriam designatur usi gladius? T. 5. D. 8. n. 15. Cur simul gladius, & panis? T. 5. D. 5. num. 15.

1. *Regum.*

Cap. 1. v. 5. *Anæ dedit partem unam tristis.* Utquid dicitur *Tristis* in collatione muneris? T. 4. D. 3. n. 11. Quare si pars duplex è multis selecta, dicitur una? ibid.

Cap. 2. v. 12. *Filij Heli, filij Belial.* Unde, si filij Heli? T. 1. D. 3. à num. 11. T. 2. D. 2. num. 2.

Cap. 3. v. 5. *Dagon solus truncus remanserat in loco suo.* Quo pacto proprius locus pavimentum, si pridem signatur solium? T. 8. D. 5. n. 8.

Cap. 7. v. 10. *Intonuit Dominus fragore magno in die illa.* Quid fragor magnus, & quare in illa die? T. 3. D. 5. n. 18.

Cap. 16. v. 1. *Vsquequò tu luges Saul?* Cur plorat deploratum, & impœnitentem? T. 2. D. 8. num. 11.

Cap. 19. v. 23. *Factus est etiam super eum Spiritus Domini.* Quid illud *Etiam?* T. 3. D. 4. num. 9.

V. 24. *Num & Saul inter Prophetas?* Quid tò *Num*, & unde novitas? à n. 8.

Cap. 21. v. 14. *Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me?* Unde regis fastidium, quòd desipiens adduceretur in palatium? T. 2. D. 6. n. 1.

V. 15. *An desunt nobis furiosi, quid introduxistis istum?* Quare signat *Istum* in tædium? ibid.

Cap. 24. v. 5. *Hæc est dies, de qua locutus est Dominus*, &c. Quare affecti proponent crimen, quasi Numinis voluntatem? T. 10. D. 5. n. 13.

V. 6. *Percussit cor suum Dabid, eò quòd abscidisset oram chlamydis Saul.* Utquid pœnituit scissuræ chlamydis? n. 10. An quia offendit, vel ne offenderet? n. 11.

V. 7. *Propitius sit mihi Dominus, ut faciam hanc rem.* Cur renuit facere in nocumentum regis, quòd monetur ab amicis? n. 12.

2. *Regum.*

Cap. 1. v. 18. *Præcepit, ut docerent filios Iuda arcum.* Quare apud LXX. *Carmen* vel lamentum? T. 1. D. 8. n. 14.

Cap. 11. v. 14. *Misit Epistolam per manum Vriæ.* Hæ litteræ quorum symbolum? T. 3. D. 5. num. 14.

Cap. 15. v. 4. *Quis me constituat iudicem super terram?* Utquid desiderat esse iudicem; natus in principem? T. 1. D. 7. n. 3.

V. 13. *Pars verò Israel sequitur Absalom.* Quare deficit à fide rectissimi regis, & sequitur tyrannidem Absalomi? T. 6. D. 3. n. 8.

V. 32. *Occurrit ei Chusai scissis vestibus, & terra pleno capite.* Quo intuitu in aulico mœstitudinis habitus, dum eligitur rex novus? T. 2. D. 4. n. 6.

Cap. 16. v. 2. *Quid sibi volunt hæc?* Quippini dicit: *Quid vis*, sed *Quid sibi volunt hæc?* T. 2. D. 5. n. 12.

V. 3. *Hodie restituet mihi domus Israel regnum patris mei.* Quare tunc natus in servitutem, hero imponit falsum crimen? ibid.

V. 17. *Hæc est gratia tua ad amicum tuum?* Quomodò amico oblequium fugere amicum? T. 2. D. 4. n. 8.

V. 18. *Illius ero, quem elegit Dominus.* Quare electio à diabolo, Dei enunciatur electio? ibid.

Cap. 19. v. 9. *Populus certabat in cunctis Tribubus.* V. 10. *Vsquequò non reducitis regem?* Quare nec memoria ulla Chusai, cuius industria in thronum restituitur est David? ibid. n. 9.

V. 30. *Etiam cuncta accipiat.* Utquid, quæ rex confert, strenuè renuit? T. 2. D. 5. n. 9.

3. *Regum.*

Cap. 1. v. 26. *Me servum tuum non vocavit.* Cur queritur, vocatum non fuisse? quando debebat gaudere? & quare viros insignes Adonias non vocavit in convivium? T. 6. D. 3. n. 6.

Cap. 3. v. 5. *Apparuit Dominus Salomoni per somnium, dicens: Postula quod vis.* Quid est visio per somnium? T. 2. E. à n. 25. Quomodò usus rationis in somno? ibid. n. 23. & 26.

V. 15. *Evigilavit Salomon, & intellexit quòd esset somnium.* Quid somnium, quod intellexit; & an naturale, vel supernaturale? ibid. n. 27.

Cap. 4. v. 4. *Sadoc autem, & Abiathar sacerdotes.* Unde si à Salomone depositus Abiathar? T. 6. D. 5. n. 6.

Cap. 6. v. 7. *Malleus, & securis non sunt audita in domo, cùm ædificaretur.* Quare si dolanda, & perpolienda rudia? T. 9. D. 3. n. 15.

Cap. 7. v. 16. *Capitella super capita columnarum.* Quo intuitu mihi dicitur de basibus ad illarum fulcrum? T. 4. D. 2. n. 16.

V. 17. *Quasi in modum retis, & catenarum.* Cur si columnæ dictæ Fortitudinis describuntur flores & catenæ, simulque sine pedibus columnæ? ibid.

V. 19. *Capitella, quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilij.* Quare signantur columnæ cum capitellis, & nequaquàm bases? ibid.

Cap. 13. v. 4. *Exaruit manus, quam extenderat.* Utquid in peccatoris supplicium, Dominus patrat miraculum? T. 8. D. 2. num. 13.

V. 6. *Reversa est manus regis ad eum.* Quare miraculum factum demonstrat infectum? num. 14.

Cap. 19. v. 12. *Sibilus auræ tenuis.* Cur Hebr. *Vox silentij?* T. 1. D. 2. n. 6.

4. *Regum.*

Cap. 2. v. 8. *Tulit Elias pallium suum, percussitque aquas, quæ divisæ, &c.* Quodnam aliud tunc prodigium præter divisionem aquarum? T. 9. D. 3. n. 11.

V. 11. *Ascendit Elias per turbinem in cœlum.* Quo loco, & quare ibi? T. 7. D. 5. n. 18.

Cap. 19. v. 32. *Non circumdabit eam munitio.* Quomodo, si tunc obsessa Ierusalem? T. 4. D. 3. n. 4.

Cap. 20. v. 9. *Fiat, ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus?* An & quomodò duplex miraculum in huiusmodi portento? T. 2. D. 7. à n. 6.

V. 11. *Reduxit umbram decem gradibus.* Quomodò si reversus est Sol? T. 8. E. à n. 54. & 63. An naturalis umbræ reversio in horologio? n. 51. An maius miraculum Solis reversio, quàm statio? n. 46. Cur in motu contrario Solis, Ezechiæ datur signum sa-

nitatis ? n. 47. Quomodò reversa umbra ex Sole, Sole non retrocedente? n. 67.
Ibid. *Iam descenderat in horologio Achaz.* An etiam in cæteris Urbis horologijs ? à n. 66. Quandiù in illo horologio duravit umbræ reversio? n. 69.
Cap. 24. v. 12. *Anno octavo regni sui.* Unde à Ieremia, *Anno septimo* ? T. 9. E. n. 20.

1. *Paralipomen.*

Cap. 2. v. 55. *Cantantes, atque resonantes, & in tabernaculis commorantes.* Quomodò in Templo canentes, & ut milites manentes in tabernaculis? T. 1. D. 7 n. 11.
Cap. 11. v. 6. *Ascendit primus Ioab, & factus est princeps.* An quia primus ? T. 5. D. 5. num. 10.
Cap. 21. v. 1. *Consurrexit Satan contra Israel.* Quidni *Surrexit*, sed *Consurrexit* ? T. 9. D. 1. n. 9.

2. *Paralipomen.*

Cap. 13. v. 9. *In taure de bobus.* Quid huiusmodi Hebraismus? T. 1. E. 1 n. 47.
Cap. 16. v. 14. *Et combusserunt super eum*, &c. An apud Hebræos sepelirentur tantùm ossa, vel cadavera regum ? T. 10. E. à num. 16.
Cap. 20. v. 21. *Statuit cantare Domini, ac voce consona dicebant*, &c. Quare in pugnam non milites eligit, sed cantores ? T. 3. D. 8. num. 16.
Cap. 22. v. 6. *Filia Achab erat uxor eius.* Unde Athalia filia Achab, si erat Amri ? T. 1. E. num. 26.
Cap. 32. v. 31. *Ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram.* De quo portento, & an factum dumtaxat in horologio Achaz, vel in tota terra ? T. 8. E. à n. 55. & à n. 60. Quid tò *Super terram* ? ibid. An tunc dies solito maiorum. 66. & 70. Cur ad umbræ recessum designatur horologium ? ibid. Cuius portenti signum hoccine portentum? T. 1. D. 2. n. 7.
Cap. 36. v. 8. *Reliqua Ioachim, & abominationum eius, & quæ inventa sunt in eo.* Quæ in eo inventa ? T. 10. D. 4. n. 14.

1. *Esdr.*

Cap. 2. v. 64. *Omnis multitudo quadraginta duo millia trecenti sexaginta.* Unde calculatio, si dumtaxat triginta duo millia ? T. 9. E. num. 15.
V. 70. *In urbibus suis, universusque Israel, in civitatibus suis.* Quomodò universus Israel, quim præter paucos, erat sub captivitate? n. 16. & 19.
Cap. 3. v. 13. *Nec poterat quisquam agnoscere vocem clangoris lætantium, & vocem fletus.* Quid quod alijs excitaret fletum, & alijs gaudium ? ibid. n. 30.

2. *Esdr.*

Cap. 4. v. 21. *Media pars teneat lanceas ab aspersu Auroræ.* Quidum ab Auroræ ascensu ? T. 4. D. 3. n. 5.

3. *Esdr.*

Cap. 4. v. 63. *Ut ascenderent, & ædificarent Ierusalem.* Quare dicitur sub Dario, quod sub Cyro factum ? T. 9. E. n. 29.

4. *Esdr.*

Cap. 13. v. 43. *Per introitus angustos fluminis Euphratem introierunt.* Qua, & quomodò Hebræis in Indiam & Americam introitus ? T. 9. E. à n. 9.

Tobiæ.

Cap. 13. v. 13. *Luce splendida fulgebit.* Utquid signatur splender lucis, si proprietas est splendor ? T. 1. D. 7. à n. 4.
V. 15. *Nomen enim magnum invocabunt in te.* Quodnam Dei nomen magnum ? T. 3. D. 6. n. 3.

Judith.

Cap. 5. v. 23. *Ex dispersione, qua dispersi.* Quorsum *Dispersione* ? T. 10. E. n. 10. & 21.
Cap. 6. v. 18. *Cùm Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis.* Quomodò dabit libertatem, dum nequaquàm contraxerant servitutem ? T. 1. D. 7. n. 17. Cur dicit *Hanc* ? n. 18. & quænam sit libertas hæc, & qualis ? ibid. & T. 8. D. 3. à num. 12.
Cap. 7. v. 6. *Circuit per gyrum.* Quid gyro circuire ? T. 8. E. à n. 6.
Cap. 14. v. 16. *Una mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabucodonosor : ecce enim iacet in terra, & caput eius non est in illo.* Ubi denuò gaudium è simili triumpho? T. 4. D. 3. n. 8.

Esther.

Cap. 1. v. 6. *Tentoria atrei coloris.* Quomodo in aere color si non videtur ? T. 8. D. 5. n. 13. Cur cœnacula dicuntur tentoria? n. 15.
Cap. 3. v. 5. *Cùm probasset, quòd Mardochæus non flecteret sibi genu, nec se adoraret ; iratus est valdè.* Cur tantùm ex Mardochæo concipitur adoratio ? T. 2. D. 7. n. 10.
Cap. 4. v. 16. *Tradent me mortis, & periculo.* Quid periculum passi mortem? T. 9. D. 4. n. 10.
Cap. 6. v. 3. *Nihil omninò mercedis accepit.* Unde nulla munera si dignatus regis aula? T. 2. D. 5. n. 10.

Cap.

Cap. 8. v. 3. *Ne bis contenta procidit ad pedes regis.* Quare modò non timuit, dum primo ingressu præ timore corruit? n. 5.
V. 4. *Illæ ex more sceptrum aureum porrexit, quo signum clementiæ.* Quare modò legis nulla fit mentio, sicut in ingressu primo? ibid.
Cap. 11. v. 11. *Lux & Sol ortus est.* Quò intuitu indicantur lux & Sol, si sine luce non esset? T. 1. D. 7. n. 14.
Cap. 15. v. 10. *Regina corruit, & lassum super ancillulam reclinavit caput.* Quare præ timore corruit, quæ mortem despexit? T. 9. D. 1. n. 11.
V. 11. *Festinus, ac metuens exilivit de solio.* Unde metus, dum descendit obsequiosus? T. 2. D. 7. n. 19. Quare modò iratus, & non in secundo ingressu? T. 6. D. 4. n. 5.
V. 16. *Vidi te, Domine, quasi Angelum Dei.* An lenocinium, vel opprobrium ? ibid. n. 2. Cur non signatur uti rex gloriosus, sed rex ut Angelus ? n. 4. Quare vocat Angelum, quem vidit in throno phreneticum ? T. 2. D. 7. n. 19.
V. 17. *Valdè enim mirabilis es, Domine, & facies tua plena est gratiarum.* Quare videtur mirabilis, qui terribilis furorem demonstrans oculis ? T. 1. D. 7. n. 19. & T. 6. D. 4. n. 4. Quomodò ex gratijs ingratus ? ibid. Unde gratus, si plenus furoris? T. 2. D. 7. n. 19.

Job.

Cap. 1. v. 21. *Sit nomen Domini benedictum.* Quodnam nomen ? T. 4. D. 7. n. 18.
Cap. 5. v. 26. *Ingredieris in abundantia sepulchrum.* Quid sit, sepulchrum ingredi, & cum abundantia ? T. 5. D. 5. n. 24. D. 6. n. 18. T. 10. D. 6. n. 18.
Ibid. *Sicut infertur acervus tritici.* Quomodò tritici acervus cadaver in sepulchro ? T. 5. D. 6. n. 18.
Cap. 6. v. 11. *Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam*, &c. Unde carnis passibilis in passione impassibilitas? T. 8. D. 6. n. 15.
V. 12. *Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.* Unde si caro, lapidea vel ænea fortitudo ? T. 4. D. 1. à n. 4. T. 8. D. 6. n. 15.
Cap. 7. v. 3. *Ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas.* Quid laboriosæ noctes, & vacui menses? T. 10. D. 5. n. 15.
V. 15. *Elegit suspendium anima mea*, &c. Quodnam animæ suspendium? T. 5. D. 3. n. 13.
Cap. 9. v. 5. *Transtulit montes, & nescierunt hi qui subvertit.* Quid quod scirent, vel nescirent rupes auctorem translationis? T. 9. D. 3. n. 16.
V. 7. *Qui præcipit Soli, & non oritur.* Quomodò præceptum, si ratione caret ? T. 8. E. n. 88.
Cap. 13. v. 21. *Formido tua non me terreat.* Quippini dicit *Facies*, sed *Formidinem* ? T. 8. D. 1. n. 9.
V. 24. *Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum* ? Quo intuitu aliquandò Dei facies avertitur ab amicis? T. 8. D. 1. num. 10.
Cap. 14. v. 1. *Homo natus de muliere.* Quid ? latè. T. 1. E. à n. 1. Cur dicitur *natus*, & non *genitus* ? n. 8. Quinam homo non mulieris? T. 1. D. 1. n. 3. Quinam non ex muliere? D. 2. n. 5. D. 3. n. 6. Si ex muliere natus, utquid tacent, ex viro genitus ? D. 4. n. 1. Quinam homo de muliere, & non mulieris ? D. 5. n. 1. D. 6. n. 2. D. 7. n. 1. Unde mulieris filius, de muliere non natus ? D. 8. n. 3.
Cap. 16. v. 14. *Circumdedit me lanceis suis, vulneraverit lumbos meos.* An vulnera ex lanceis, vel ex vulneribus ? T. 8. D. 6. n. 8.
V. 15. *Consuidi me vulnere super vulnus.* Quid tò *Super* in vulneribus ? ibid. An loco medicaminis repetitio vulneris ? T. 4. D. 5. à num. 9.
Cap. 17. v. 2. *Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus.* Cur erumpit in peccati fletum, si non peccatum ? T. 2. D. 8. n. 10.
Cap. 19. v. 25. *Scio quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum.* Quare si Redemptor surrecturus, minimè dicit *De terra* ? T. 2. D. 1. num. 5. Unde è sepulchro sperat vivere, Redemptore vivente? n. 10.
V. 26. *Rursùm circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum.* Quare non dicit *pelle, & carne*, sed *pelle & carne mea* ? T. 2. E. n. 19.
V. 27. *Quem visurus sum ego ipse, & non alius.* Quare addit *Non alius*, si dixerat *ego ipse* ? à n. 18. Quomodò in resurrectione alius, alter & ipse ? D. 1. n. 6. D. 3. n. 3. Et quomodò ipse, & alius ? D. 4. n. 1. D. 5. n. 6. D. 6. n. 2.
Cap. 22. v. 6. *Nudos expoliasti vestibus.* Quomodò? T. 7. E. n. 25.
Cap. 24. v. 8. *Quæ imbres montium rigant, & non habentes velamen, amplexantur lapides.* Unde amplexus lapidum ex irrigatione montium? T. 4. D. 1. n. 7.
Cap. 26. v. 7. *Appendit terram super nihilum.* Quomodò si super aquas? T. 9. D. 5. à n. 8.
Cap. 28. v. 5. & 6. *Terra ignis subversa est : locus saphiri lapides eius, & glebæ illius aurum.* Unde lapis mutatus in sapphirum, & terra in aurum ? T. 4. D. 1. n. 7. Cur in sapphirum, & non in alium lapidem pretiosum? à num. 8.
V. 18. *Trahitur sapientia ab occultis.* Quænam occulta, unde trahatur sapientia ? T. 8. D. 5. n. 6.
V. 19. *Non adæquabitur ei topazius.* Qua de causa? n. 7.
V. 25. *Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in mensura.* Quodnam pondus sine pondere? & quare conferuntur pondera ventorum, & aquarum ? T. 9. D. 5. n. 10.
V. 26. *Quando ponebat pluviis legem.* Quænam lex posita pluviis? T. 9. D. 1. n. 14.
Cap. 30. v. 21. *Mutatus es mihi in crudelem.* Quomodò mundus, qui blandus, factus est amanti dirus? T. 5. D. 7. n. 16.
V. 22. *Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valdè.* Unde elati allisio, dùm est in throno ? n. 37. Quare prosperitas mundi con-

confertur aeti ſ n. 14. Quare aſſumptum fortuna collocat ſuper ventum ? n. 17.

Cap. 33. v. 10. *Vbi eſt Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte ?* Qui dum Hebr. *Deus, qui fecerunt ?* T. 3. D. 6. n. 10. Quænam noctis carmina ? T. 8. E. n. 25.

Cap. 37. v. 2. *Audite auditionem in terrore vocis.* Diſcrimen quale in terrore vocis, & voce terroris? T. 3. D. 4. n. 10.

V. 4. *Tonabit voce magnitudinis ſuæ.* Quænam vox magnitudinis ex magnitudine vocis ? ibid. & D. 5. n. 23.

Ibid. *Non inveſtigabitur, cùm audita fuerit vox eius.* Quare non inveſtigabitur, ſi vox auditur ? n. 24.

V. 5. *Tonabit Deus in voce ſua mirabiliter, qui facit magna, & inſcrutabilia.* In quo miracula vocis Dei, dum tonitrui auditur vox? T. 3. D. 4. n. 10. Quænam ex voce inaudita portenta, & mirabilia ? T. 3. D. 5. n. 25.

V. 9. *Ab interioribus egredietur tempeſtas.* Quid in procellam interiora dicantur ? n. 24.

Cap. 38. v. 37. *Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli?* Quiſnam cœlorum concentus, & ordo ? T. 3. D. 5. à n. 17.

Cap. 40. v. 4. *Si habes brachium ſicut Deus, & voce ſimili tonas.* Quæ vox, & vox tonitrui in Dei brachio ? T. 3. D. 4. à n. 9.

Cap. 41. v. 11. *De naribus eius procedit fumus.* Quid quòd fumus in reſpiratione ad excellentiam miraculi? T. 9. D. 3. n. 16.

Cap. 42. v. 6. *Ago pœnitentiam in favilla, & cinere.* Quâ ratione primò peccatum negat, de illo poſt dubitat, & denique affirmati? T. 1. D. 4. n. 14.

Pſalmorum.

Pſalm. 1. v. 5. *Non reſurgent impij in iudicio.* Unde ſi omnes reſurgemus ? T. 2. E. n. 10.

Pſalm. 3. v. 5. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Cur *Voce* ſi clamorem dicit ? T. 3. E. n. 16. D. 1. num. 19. T. 6. n. 11. D. 8. n. 17. Quare dicit *Voce mea* ? T. 3. D. 3. n. 1. Quare exponitur clamor in hominis voce, & exauditio clamoris in Numine ? D. 4. n. 1. D. 7. num. 16.

V. 6. *Ego dormivi, & ſoporatus ſum.* Quare ſoporem dicit, dum ſine illo nemo dormit? T. 2. E. n. 27. & à n. 38. Quid eſt dormire, & non ſoporari ? D. 1. n. 1.

Pſalm. 4. v. 3. *Filij hominum*, &c. Cur homines dicuntur filij hominum ? T. 1. E. à n. 18. Quare non dicuntur homines, cùm homines ſint ? T. 1. D. 3. n. 15.

V. 10. *Singulariter in ſpe.* Quæ enim in ſpe eſſe ſingulare ? T. 5. D. 3. n. 4.

Pſalm. 5. v. 3. *Intende voci orationis meæ.* Quidni *Orationi meæ vocis* ? T. 1. E. n. 26.

Pſalm. 6. v. 6. *Non eſt in morte qui memor ſit tui.* Cur in morte, Dei non ſit memoria ; dùm intereſt magna? T. 2. D. 2. n. 4.

Pſalm. 8. v. 2. *Quàm admirabile eſt nomen tuum in univerſa terra ! Quoniam elevata eſt magnificentia tua ſuper cœlos.* Unde nomen Dei admirabile ? T. 4. D. 7. n. 21. Quare Chriſti gratia ſuper cœlos magnifica? T. 6. D. 1. num. 8.

V. 3. *Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem.* Quomodò ex infantibus laudes, ſi ſunt elingues ? T. 9. D. 3. à n. 5. Quidni dicitur *Feciſti*, ſed *Perfeciſti* ? n. 7.

Pſalm. 9. v. 12. *Annunciate inter gentes ſtudia eius.* Quæ amoris divini ſtudia ? T. 1. D. 6. num. 4.

Diviſ. v. 12. *Exaltetur manus tua.* In quo munere exaltetur munifici manus ? T. 8. D. 3. num. 8.

V. 15. *Contere brachium peccatoris, & maligni.* Unde ex favore malignator, qui criminibus tranſgreſſor ? T. 10. D. 2. n. 13.

V. 17. *Deſiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Quare dum audit afflictum ; eius dicitur audire deſiderium ? T. 5. E. n. 7. Quomodò audiuntur deſideria ſine voce, & ſine lingua ? T. 8. D. 3. n. 8. Et quid ad gratiam deſiderium, atque præparatio cordium? T. 3. D. 5. n. 21. Unde cordis præparatio non audibilis auditur ? T. 8. D. 3. n. 9. Cur prius dicitur de Numine *Exaudivit*, quam *Audivit* ? n. 9.

Pſalm. 11. v. 2. *Diminutæ ſunt veritates à filijs hominum.* Quomodò veritates diminutæ, & quanti incommodi? T. 7. D. 1. à n. 15.

V. 9. *In circuitu impij ambulant.* Qua vitij vertigine in circuitu ambulant peccatores ? T. 6. D. 7. n. 3.

Pſalm. 12. v. 4. *Illumina oculos meos, ne unquàm obdormiam in morte.* Quorsùm ſi in morte, mortuorum clauduntur lumina ? T. 1. D. 4. num. 12.

V. 5. *Ne quando dicat inimicus meus : Prævalui.* Unde ex clauſis oculis inimici victoria? T. 1. D. 4. n. 12. Quippini dicit *Valuit*, ſed *Prævaluit* ? à n. 13.

Pſ. 13. v. 1. *Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis.* Quænam corruptionis ſtudia? T. 10. D. 1. n. 6. Quomodò abominabiles facti, poſtquàm corrupti ? n. 10.

Pſalm. 15. v. 4. *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum : poſtea acceleraverunt.* Cur in infirmitates velocius procedunt, dùm infirmantur? T. 4. D. 6. n. 15.

V. 6. *Funes ceciderunt mihi in præclaris.* Cur ſimul præclara, & vincula ? T. 1. D. 2. n. 5.

Pſalm. 16. v. 1. *Auribus percipe orationem meam non in labijs doloſis.* Quomodò aliter in conſpectu Deitatis? T. 3. D. 2. n. 10.

V. 7. *Mirifica miſericordias tuas.* Quænam in miſericordia mirifica gratia ? T. 1. D. 1. num. 16.

V. 11. *Proijcientes me nunc circumdederunt me.* Quomodò ſi proijciunt, amplexantur? T. 2. D. 4. n. 9.

V. 16. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Unde ſi nullus gloria Domini ſatiatur ? T. 5. E. n. 43.

Pſalm. 17. v. 5. *Circumdederunt me dolores mortis.* Quomodò mortis cruciatus, ſi non mortuus? T. 8. D. 6. n. 12.

V. 6. *Dolores inferni circumdederunt me.* Unde inferni, nec dùm in inferno? T. 5. D. 3. 6.

V. 9. *Ignis à facie eius exarſit : carbones ſuccenſi ſunt*

ſunt ab eo. Quomodò à facie ignis, incenſi carbones? T. 9. D. 3. n. 16.

V. 13. *Grando, & carbones ignis.* Unde ſimul ignis & grando? T. 10. D. 4. n. 9.

V. 19. *Prævenerunt me in die afflictionis meæ, & factus eſt Dominus protector meus.* Unde ſi prævenius angor, Deus cognoſcitur protector ; & quomodò ſi eius protectio, erit afflictio ? T. 8. D. 3. n. 10.

Pſalm. 18. v. 2. *Cœli enarrant gloriam Dei.* Quibus vocibus, & arte? T. 8. E. n. 25. & 30.

V. 3. *Dies diei eructat verbum.* Quodnam, & quibus? T. 5. D. 2. n. 12.

Ibid. *Nox nocti indicat ſcientiam.* Quæ ſcientia nocti indicatur à nocte? T. 4. D. 5. n. 6.

V. 9. *Iuſtitiæ Domini rectæ.* Quorsùm *Rectæ*, ſi Domini ſunt iuſtitiæ? T. 9. D. 7. n. 12.

V. 13. *Ab occultis meis munda me.* Unde vel agenti peccata, dicuntur occulta? T. 1. D. 4. n. 8.

Pſalm. 19. v. 9. *Ipſi obligati ſunt, & ceciderunt : nos autem ſurreximus, & erecti ſumus.* An ceciderint, quia obligati ; vel è contra ? T. 10. D. 1. n. 7. Quare ceciderunt ubi cæteri eriguntur ; & qui vel ſurgentes, non erecti? ibid.

Pſalm. 20. v. 4. *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Quænam Chriſto dulcedo prævenia in benedictione? T. 4. E. n. 15.

V. 7. *Lætificavis eum in gaudio cùm vultu tuo.* Quare additur gaudium lætitiæ ? T. 4. E. à n. 17. D. 3. n. 2. D. 4. n. 1. Cur exponitur in gaudio cauſa, & effectus ? D. 1. num. 1. D. 2. num. 1. Quando gaudium lætificante dolore? D. 5. n. 1. Quomodò gaudium ſine gaudio? ibid. & D. 7. à n. 2.

V. 12. *Declinaverunt in te malа.* Quare in pectus Dei declinarunt quæ in David ? T. 8. D. 2. num. 4.

Ibid. *Cogitaverunt conſilia, quæ non potuerunt ſtabilire.* Unde in conſilia cogitata non potentium fuit potentia? n. 5.

V. 14. *Exaltare Domine in virtute tua.* Cur non plaudit exaltationem, ſed exaltationis virtutem? T. 6. D. 1. n. 9.

Pſalm. 21. v. 2. *Longè à ſalute meæ verba delictorum meorum.* Quæ verba delicta, ſalutis obſtacula? T. 3. D. 3. n. 2.

Pſalm 22. v. 5. *Calix meus inebrians, quàm præclarus!* Quare in menſa ſacra, vini claritas, quia ex illo rationis ebrietas? T. 7. D. 4. n. 5.

Pſalm. 24. v. 11. *Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo: multum eſt enim.* Utquid ſi pro venia ſupplex orat, crimen amplificat? T. 2. D. 5. n. 7.

Pſalm. 25. v. 7. *Ut audiam vocem laudis, & enarrem univerſa mirabilia tua.* Cur non miracula vocis, ſed ex voce? T. 3. D. 6. n. 14.

Pſalm. 28. v. 3. & 4. *Vox Domini ſuper aquas : Vox Domini in virtute.* Ut ambuletur ſuper aquas, miraculum an ex virtute vocis, vel ex voce virtutis? T. 9. D. 3. n. 5.

Pſalm. 29. v. 4. *Eduxiſti ab inferno animam meam.* Quomodò illuc adducta, ut eſſet erepta? T. 1. D. 3. n. 16.

V. 13. *Cantet tibi gloria mea.* Cur lingua dicitur gloria? T. 9. D. 3. n. 14.

Pſalm. 30. v. 8. *Reſpexiſti humilitatem meam.* Quid

Index locor. Sacr. Scriptur.

animæ, an cordolium? D.1.n.13. D. 6.n.2. Cur tùm expectatur gratia, esti necessaria patientia? D.1.n.2. D.2.n.2. Quomodò expectatur, quo habetur? D.7.n.1.

Ibid. *Et intendat mihi.* Quare si Dominus omnibus intendit in Incarnatione, dicitur tantùm intendisse sibi? T. 5. E. à n. 10. & D. 2. num. 1.

Ibid. *Exaudivit preces meas.* Cur memor exauditionis, & non auditionis? T. 3. D. 2. n. 13.

V. 4. *Immisit in os meum canticum novum?* Quid in cantico orationis singularis novitatis, ut exaurentur preces? ibid.

Ibid. *Videbunt multi, & timebunt.* Si exponitur oratio, unde formido? n. 5.

V. 7. *Deus autem perfectibi mihi.* Cur à Paulo dicitur tocum corpus? T. 1. E. n. 37. T. 8. D. 5. n. 6. Qualis aerium perfectio? n. 4. & 7.

Psalm. 41. v. 4. *Lachrymæ meæ panes die, ac nocte.* Quid in lachrymis nox, & dies? T. 2. D. 2. n. 14.

Psalm. 43. v. 26. *Confusio faciei meæ operuit me.*

V. 17. *A voce exprobrantis & obloquentis.* Unde pudor sit, si criminis non veritas, sed tantummodò vox? T. 7 D. 1. n. 12.

Psalm. 44. v. 2. *Eructavit cor meum verbum bonum.* Quare ex corde, in bonitatem verbi? T. 3. D. 2. n. 2.

Ibid. *Lingua mea, &c.* Quare linguæ jungitur cordi pro gratitudine? T. 1. D. 8. n. 2.

V. 10. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate.* Quid sit deaurata vestis? ibid. & T. 3. D. 7. num. 11. T. 4. D. 8. num. 1.

V. 14. *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus circumdata varietate.* Unde gloria varia, si ab intùs gloria? T. 4. D. 4. n. 10.

Psalm. 46. v. 9. *Sedet super sedem sanctam suam.* Quid signat geminatio sessionis & sedis? T. 6. E. à n. 30. & 38. Quomodò qui sedem habet, non sedet? D. 2. n. 10. D. 5. n. 2. D. 7. num. 1. D. 8. n. 11. Quis sedet, & sedem non habet? D. 3. n. 7. D. 4. n. 1. Cur non dicitur *Sedet in sede*, sed *Super*? D. 6. n. 5. Quare dùm sedet is sedet super sedem & sedem suam? D. 1. n. 10. D. 8. n. 11.

V. 10. *Dii fortes terræ vehementer elevati sunt.* Ut quid non solùm elevati, sed vehementer? T. 6. D. 1. à n. 10.

Psalm. 48. v. 2. *Audite hæc omnes gentes.* Quæ audituræ? T. 2. D. 6. n. 8.

V. 3. *Simul in unum divet, & pauper.* Quomodò simul? ibid.

V. 10. *Non videbit interitum.* Quid, cùm habitet sepulchrum? T. 1. D. 1. n. 9.

V. 15. *Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos: auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum.* Quare tempus simul præteritum, & futurum? T. 1. D. 2. n. 7. T. 2. D. 6. n. 8. Quomodò dicitur in inferno, si gloria adversariorum ab illis videtur, vel in hoc mundo? T. 1. D. 2. à n. 7.

Psalm. 49. v. 19. *Os tuum abundavit malitiâ, & lingua tua concinnabat dolos.* Quænam linguæ malitiosæ abundantia? T. 6. D. 5. à n. 13. Unde doli in linguæ, & quomodò? n. 18.

Psalm. 50. v. 10. *Auditui meo dabis gaudium, & lætitiam.* Quodnam discrimen inter gaudium & exultationem gaudentium? T. 4. E. à n. 14 Quando simul? D. 4. n. 7.

V. 14. *Redde mihi lætitiam salutaris tui.* Quæ lætitia salutaris, & cur dicitur, quòd reddat? T. 1. D. 5. n. 12.

Psalm. 51. v. 4. *Iniustitiam cogitavit lingua tua.* Quænam linguæ cogitatio? T. 7. E. n. 27.

Psalm. 53. v. 9. *Super inimicos meos despexit oculus meus.* Ut quid de quo dolet animus, despicit oculus; & an ex iniuriarum despectu, sic metur ultio? T. 10. D. 5. n. 4.

Psalm. 54. v. 4. *A voce inimici, à tribulatione peccatoris.* Unde tribulatio cordi, si tantùm vox inimici? & quare inimicus tribulatur à voce? T. 7. D. 1. n. 13.

Psalm. 55. v. 8. *Pro nihilo salvos facies illos.* Quid, homines pro nihilo salvos facere? T. 2. E. à num. 36.

V. 12. *Manus suas lavabit in sanguine peccatoris.* Quid sit in sanguine lotio manuum? T. 5. E. n. 27. & 35.

Psalm. 58. v. 5. *Sine iniquitate cucurri, & direxi.* Unde sine directione, quamvis sine iniquitate? T. 6. D. 2. n. 8.

Psalm. 61. v. 12. *Semel locutus est Deus: duo hæc audivi.* Quid semel dictum, & in uno duo, & non unum intellectum? T. 5. D. 2. à n. 8.

Psalm. 62. v. 2. *Sitivit in te anima mea: quam multipliciter tibi caro mea.* Unde multipliciter in conditione carnis animæ in Deum excitetur summa fitis? T. 3. D. 6. à n. 11.

Psalm. 63. v. 3. *Protexisti me à conventu malignantium.* Quid, quomodò, & qualis sit malignantium conventus? T. 3. D. 4. n. 11. T. 7 E. à n. 7.

V. 7. *Defecerunt scrutantes scrutinio.* Quid sit, scrutinio scrutari? T. 7. E. à n. 22. In quo differunt scrutinium scrutari, & scrutari scrutinio? n. 25. Cur sic scrutantes deficiunt? D. 1. n. 11. D. 2 n. 1. D. 3. n. 1. D. 4. n. 1. D. 5. n. 16. D. 6. n. 5.

Psalm. 64. v. 14. *Arietes ovium.* Quid hoc stylo signetur? T. 1. E. n. 47.

Psalm. 65. v. 12. *Transivimus per ignem & aquam.* Quo iare sine lxione? T. 9. D. 5. n. 16.

V. 27. *Ad ipsum ore meo clamavi.* Ut quid *Ore*? T. 3. E. n. 19.

Psalm. 67. v. 5. *Ascendit super occasum.* Qua arte super occasum ascensio? T. 9. D. 6. n. 15.

V. 7. *Qui habitant in sepulchris.* Unde si vivitur, in sepulchris habitatur? T. 10. D. 6. n. 18.

V. 10. *Pluviam voluntariam segregabis.* Quænam voluntaria pluvia? T. 9. D. 5. n. 14.

V. 12. *Dominus dabit verbum evangelicantibus virtute multa.* Cur ad illorum verbum virtus necessaria, ac virtus multa? T. 3. D. 3. n. 7.

V. 19. *Ascendisti in altum: accepisti dona in hominibus.* Cur priùs describitur ascensus in gloriâ, quam descensus in terram? & unde si contulit, dona accepit? T. 4. D. 2. à n. 8.

V. 34. *Ascendit super cælum cæli ad orientem.* Quo ordine, si priùs dixerat, *Super occasum*? T. 9. D. 6. n. 16.

& Quæstionum literalium.

Ibid. *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis.* Quænam vox virtutis, & virtus vocis? T. 3. D. 4. n. 2.

V. 36. *Mirabilis Deus in sanctis suis.* Quare in sanctis mirabilis virtus vocis? n. 16. In quo per vocem vocis, Dominus mirabilis? T. 3. D. 6. n. 22.

Psalm. 68. v. 2. *Intraverunt aquæ usque ad animam meam.* Quando animam usque penetrant aquæ? T. 8. D. 4. n. 9.

V. 3. *Infixus sum in limo profundi, & non est substantia: tempestas demersit me.* Unde origo naufragij? n. 7. Cur post naufragium maiora pericula, quia in limo non est substantia? n. 9.

V. 15. *Eripe me de luto, ut non infigar.* Quidni precatur eripi de luto peccati, sed de periculo luti? Ibid.

V. 22. *In siti mea potaverunt me aceto.* Quomodò si vino, felle misto? T. 3. D. 2. n. 23.

V. 34. *Vinctos suos non despexit.* Cur dicit *suos*, & *vinctos*: si à se è vinculis liberati? T. 5. D. 3. n. 16. T. 6. D. 1. n. 15.

Psalm. 70. v. 7. *Tanquàm prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis.* Quare ubi ut prodigium videtur, Deus non solùm adiutor, sed ut fortis inclamatur? T. 1. D. 2. n. 1.

V. 19. *Potentiam tuam, & iustitiam tuam Deus, usque in altissima, quæ fecisti magnalia: Deus quis similis tibi?* Quare usque in altissima magnalia, iustitia cùm potentia? & quare signetur Deus inimitabilis in huiusmodi prodigijs? T. 8. T. 1. num. 1.

V. 23. *Exultabunt labia mea, cùm cantavero tibi.* Quo intuitu in labiorum exultationem dirigi debet cantus erga Numinis maiestatem? T. 3. D. 2. n. 10.

Psalm. 72. v. 7. *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.* Quare illorum iniquitas confertur adipi? T. 7. D. 6. à n. 7. Et quid sit ex iniquitate in cordis affectiones transire? n. 13.

V. 10. *Ideo convertetur populus meus hic.* Quare conversatio sancta ex improborum corruptelas? T. 1. D. 1. n. 11.

V. 22. *Ad nihilum redactus sum, & nescivi.* Quæ maior miseria, miseria, vel illius ignorantia? T. 9. D. 1. n. 10.

V. 26. *Defecit cor meum, Deus cordis mei.* Unde si cor Dei, deficit cor? T. 1. D. 6 n. 21.

Psalm. 73. v. 5. *Posuerunt signa sua signa,* &c. Unde cordis malignitas, si in signis relucet sanctitas? T. 9. D. 1. n. 11. Quid sit, pro signis signa mutare? T. 2. D. 6. n. 11.

Ibid. *Non cognoverunt sicut in exitu super summum.* Qualis exitus ex signis mutatis; & quid *Summum* dicatur in signis? n. 12.

Psalm. 74. v. 9. *Calix in manu Domini vini meri plenus mixto: & inclinavit ex hoc in hoc.* Quis & qualis calix iste, & de quo in quem raistam Dominus inclinavit? T. 5. D. 5. n. 17. Cur iste calix in manu Dominii n. 20.

Psalm. 75. v. 6. *Dormierunt somnum suum.* Quid tò *Suum*? T. 2. E. n. 42.

V. 11. *Reliquiæ cogitationis.* Quænam cogitationis reliquiæ? T. 7. E. n. 22. T. 9. D. 5. n. 15.

Psalm. 76. n. 11. *Hæc mutatio dexteræ Excelsi.* An mutatio dexteræ, vel mutatio in Excelsi dexteram? T. 8. D. 2. n. 2.

Psalm. 77. v. 27. *Volatilia pennata.* Utquid *pennata*; si volatilia? T. 5. D. 7. n. 16.

V. 39. *Ad nihilum redegit valdè Israel.* Unde in nihilo quit esse minus? T. 9. D. 5. n. 15.

V. 68. *Elegit tribum Iuda.* Quare in regnum hæc tribus electa? T. 5. D. 5. n. 10.

Psalm. 79. v. v. *Pro ijs, qui commutabantur testimonium.* Quare Hebr. *Victoria super reisam* T. 3. D. 7. n. 13. Qui commutandi, & in victoriam? n. 14. Quodnam pro victoria, commutationi testimonium, & quare? n. 16.

V. 3. *Excita potentiam tuam, & veni, ut salvos facias nos.* Quæ, & qualis potentia ventura in salutem, ut homo per illam excuciat captivitatem? T. 3. D. 7. à n. 13.

Psalm. 80. v. 16. *Inimici Domini mentiti sunt ei.* An quia mentiti, hostes; vel inimici facti, quia mendaces? T. 1. D. 1. à n. 6.

Ibid. *Et erit tempus eorum in sæcula.* Unde corruptela morum semel admissa, nulla illorum resipiscentia? n. 10.

Psalm. 81. v. 6. *Ego dixi: Dij estis, & filij Excelsi omnes.* Quomodò homines honore divinitatis? T. 1. D. 5. n. 4.

Psalm. 83. v. 3. *Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Quorsùm Hebr. *Cor & linguam meam*; & unde exultante corde, exultatio notatur in carne? T. 3. D. 6. à n. 11.

Psalm. 85. v. 1. *Inops, & pauper sum ego.* Quare in regni divitiarum abundantia, summa notatur inopia? T. 1. D. 5. n. 13.

V. 13. *Misericordia tua magna est super me.* Unde erga illum misericordia magna? T. 4. D. 5. à num. 3.

V. 16. *Salvum fac filium ancillæ tuæ.* Cur tantùm meminit matris? T. 5. D. 2. n. 6.

Psalm. 86. v. 5. *Homo, & homo natus est in ea.* Cur Christus non dicitur *Homo & homo*? T. 1. E. n. 22. Quid sit *homo & homo* in homine? T. 1. D. 1. n. 1. T. 1 D. 5. à n. 2. Quare *in ea*, & non *Ex ea*? Ibid.

Psalm. 88. v. 19. *Quia Domini est assumptio nostra.* Unde nostra, si Domini assumptio? T. 6. D. 1. num. 9.

V. 38. *Sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis.* Quæ Luna, & quomodò in splendore perfecta; & quis in cœlo testis huius perfectionis? T. 1. D. 7. n. 13.

Psalm. 90. v. 5. *Non timebis à timore nocturno.* Quid sit nocturnus timor? T. 2. E. n. 32.

Psalm. 93. v. 1. *Deus ultionum.* Unde si pater misericordiarum? T. 10. D. 3. n. 4.

V. 16. *Quis consurget mihi adversus malignantes,* &c. Quare Hebr. *Premet*? T. 1. D. 6. n. 20.

V. 17. *Nisi quia Dominus adiuvit me, paulominùs habitasset in inferno anima mea.* Unde in inferno habitaffet, ni Dominus adiuvisset? T. 4. D. 1. n. 1.

V. 19. *Secundum multitudinem dolorum in corde meo, consolationes,* &c. Quare ex vulneribus gratia, ac doloribus lætitas n. 4.

Psalm. 96. v. 2. *Iustitia, & iudicium correctio sedis eius.* Cur ad correctionem, cum iustitia iudicium necessarium? T. 9. D. 7. n. 11.

Psalm. 98. v. 3. *Confiteantur nomini tuo magno,* &c. An, & quid in Domino magnum nomen? T. 3. D. 6. n. 1.

V. 4. *Honor regis iudicium diligit.* Caius regis honor, & à quo de honore iudicium? T. 5. D. 2. n. 34. Quare post Trinitatis nomen magnum,

de honore Christi regis diligendum iudicium? T.3.D.6.n.7.

Psalm. 100. v. 8. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ.* Quo modo, & ante? T.3. D. 6.n.19.

Psalm.101 n.10. *Prospexit de excelso sancto suo, ut audiret gemitus compeditorum.* Ut gemitus compeditorum exaudiat, quomodó de cœlo prospiciat? T.3.D.5.à n.10.

Psalm.102.v.20. *Ad audiendam vocem sermonum eius.* Quidni ad sermonem? T.9.D.3.n.16.

Psalm. 103. v. 5. *Fundasti terram super stabilitatem suam.* Quænam terræ stabilitas, si omnino pendet? T.2.D.5.n.4.

V. 26. *Draco iste, quem formasti ad illudendum ei.* Cur mare, horribile monstrum, datur homini in ludibrium? & quare dicitur *Iste*? T. 9. D.4.n.2.

Psalm.104.v.22. *Vt erudiret principes eius, sicut semetipsum.* Unde eruditos erudivit? T.3. D.3.n.8. Et quid, ut *semetipsum*? n.9.

Psalm. 105. v. 5. *Ad lætandum in lætitia gentis tuæ.* Quid lætitia, in qua lætandum? T.4.E.n.26.

V.14. *Concupierunt concupiscentiam.* Quid sit, concupiscentiam concupiscere? T.5. E.à n.20. T.6. D.7 n.7.

Psalm.107.v.3. *Exurge psalterium, & cithara: exurgam diluculo.* Cur musica & ante lucem? T. 3. D.5 n.13.

Psalm. 108. v. 22. *Cor meum conturbatum est intra me.* Quorsùm *Intra*, si nequit extra? T.3. D. 6.num.21.

Psalm.109.v.1. *Sede à dextris meis.* Quid fid ad dexteram Dei sedere? T.6.E.à n.36. Quomodó à dextris, si infrà dicitur, *Dominus à dextris tuis*? à n.40.

Psalm.112.v.9. *Matrem filiorum lætantem.* Quorsùm *Filiorum*? T.1.E.num.34. Quæ non filiorum mater? D.8.à num.4. Si ex filijs gaudium, unde singularis lætitia maternitatis filiorum? n.12.

Psalm.113.v.4. *Agni ovium.* Quid? T.1. E.n.47.

V.16. *Cœlum cœli Domino.* Cur in Virgine Matre cœlum cœli? T.8.E.n.17.

Psalm. 115 v.16. *Ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Quare ancillæ filius, si Dei servus? T. 1. D.8.n.12.

Psalm. 117. v.10. *Omnes gentes circuierunt me.* Quomodò omnes? T.8.E.n.2.

V.11. *Circumdantes circumdederunt.* Quidni uti suprà, *Gentes*? Ibid. Quid sit circumdare circuitu? à num. 7. Unde circumdatio, sine circuitu? D.1. num.10. D.3.num.1. D.5.num.5. Unde ex circuitu circuitus? D.2.num. 2.D.4. num.2.

Ibid. *In nomine Domini, quia ultus sum in eos.* Unde qui inclusus, & pressus, liber, & ultus? T. 1. D.8.n.3.

V.12. *Circumdederunt me sicut apes.* In quo sicut apes hostes? T.8.E.n.2.

Psalm. 118. v. 37. *Averte oculos meos, ne videant vanitatem.* Quare timenda, vel visa? T. 10. D. 1.n.1.

V.81. *In verbum tuum superspervavi.* Quæ superspes, & quomodò? T.5 E.à n.5.& 14.

V.134. *Redime me à calumnijs hominum.* Ni hominum, quorum ergo? T.2.D.2.n.14.

Psalm. 121.v.5. *Illic sederunt sedes in iudicio.* Cur ad iudicium additur actio sedentis? T.6. E.n 24.27. & 29.

Psalm. 125.v.1 *In convertendo Dominus captivitatem Sion: facti sumus sicut consolati.* Quare Sion, & non Samaria? T.9 E.n.2. Cur Hebr. *Sicut somniantes*? n.36. T.8.D.4.à n.10. Quare non consolati, sed facti? n.12.

V.2. *Tunc repletum est gaudio os nostrum*, &c. *Magnificavit Dominus facere cum eis.* Quando? n.12. Quæ mirabilia illo tunc viderunt gentes? n.18.& 36.

V.3. *Magnificavit Dominus facere nobiscum: facti sumus lætantes.* Quomodo lætantes, si flentes? n. 30. Quare tunc plaudituri Dominus magnus, & magnificus? T.6.D.1.n.7.

V. 4. *Convertere Domine captivitatem nostram.* Quomodò conversa captivitas, dùm data libertas? num.25.

V.6. *Venientes venient*, &c. Quid sit venire veniendó? T.9.E à n. 32. D.1. num.4. D.2. num.2. D.4. num.1. D.5.num.1. D.6.n.5. D.8.n.6. Ex quo, & qualis exaltatio? T.9.E.num.36. D.1.num. 3. D.3 num.7. D.4 n.3. D.5.n.2. D.6.n.3. D.7. n.6.

Psalm 131.v.16. *Exultatione exultabunt.* Quæ exultatio in exultationem? T.4.E.à n.26.

Psalm.135. v. 4 *Facit mirabilia magna solus.* Cur solus ostendit mirabilia, cùm facit opera? T. 2.D.5.n.13.

V.6. *Qui firmavit terram super aquas.* Unde si super nihilum? T.9.D.5 à n.8.

Psalm. 136. *Hymnum cantate nobis de canticis Sion.* Quo proposito huiusmodi musicæ postulatio? T.9.E.n.31.

Psalm.139.v.11. *Cadent super eos carbones.* Qui dicantur carbones, & cadentes? T.10. D.1.n.10.

Psalm.141.v.5. *Tu es spes mea, portio mea in terra viventium.* Unde spes, si portio? T.3.E.n.38. T.4. D.4.n.5. T.5.E.n.5.& 38.

Psalm.143.v.2. *Subdit populum meum sub me* Si dixerat *Subdit & populum meum*; quorsùm *sub me*? T.2.D.6.à n.10.

Psalm. 144. v. 9. *Miserationes eius super omnia opera eius.* Qua de causa eius clementia super eius opera mirabilitora? T.8.D.1.n.1.

Psalm.148.v.4. *Cœli cœlorum.* Cur ita figurantur cœli? T.8.E.n.15.

Psalm. 149. v. 2. *Lætetur Israel in eo, qui fecit eum* Quorsùm Hebr. *In eo, qui fecerunt eum*? T. 3 D.6.n.10.

Proverb.

Cap.3.v.28. *Ne dicas amico tuo: Vade revertere.* Quare amicitiæ dedecus reverti, dum vocatus amicus? T.5.D.8.n.7.

Cap. 4. v. 3. *Ego filius fui patris mei.* Utquid *Patris & mei*, si dicitur *filius*? T.1.E. à n. 24. Quomodò filius & non à patre? n.17. Cur si nequit esse alterius, sui patris dicitur filius? T.1.D.5. num.9.

Cap.6.v.13. *Digito loquitur.* Unde si sermo dumtaxát linguæ T.1.E.n.30.

V.15. *Nec habebit ultra medicinam.* Cur Apostatæ etiam revertentes, immedicabiles? T.10. D.2. num.13.

Cap.8.v.15.& 16. *Per me reges regnant, &c. Per me principes imperant.* Quæ sapientia necessaria, ut per illam regnent reges, atque principentur principes? T.6.D.6.à n.10.

V.17. *Qui mane vigilant ad me, invenient me.* Quidni vesperè? T.2.D.2.n.8.

V.27. *Gyro vallabat abyssos* Quorsùm *gyro*, si *vallabat*; & quid gyrus? T.8. E. à n. 15. Quid sit gyro vallare? n.6.

Cap.17.v.8. *Gemma pretiosa expectatio præstantis.* Cur dicitur gemma pretiosa, gemmæ pretiosæ expectatio? T.5. E.n.6.

Cap.20.v.12. *Aurem audientem.* Quæ audiens, & non audiens? T.3. D.5.n.20.

V.17. *Suavis est homini panis mendacij.* Quisnam, & ex quo huiusmodi panis? T.8.D.5.n.12.

Cap.21.v.26. *Tota die concupiscit, & desiderat.* Quid sit concupiscere desiderium? T.5.E.à n.20.

Cap. 22. v. 28. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.* Qui termini antiqui non transgrediendi, & quare ultrà huiusmodi terminos non detur transitus? T.7. D.6. à num.9.

Cap. 23. v. 22. *Audi patrem tuum, qui genuit te.* Quorsùm *Genuit*, si dicitur *Pater*? T.1.E.n. 8. & 25. Cuius filius, nisi genitoris? T.1.D. 3.n.9.

V.29. *Cui væ? Cuius patri væ? Cui rixæ? Cui foveæ?* Cui patri, & cur tot infelicitates? T.6. D. 5. num.13.

Cap.26.v.1. *Indecens est stulto gloria.* Cur decus dedecus? T.6.D.8.n.1.

V.8. *Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurij, ita qui tribuit insipienti honorem.* In quo proprietas similitudinis? n. 10.

Cap. 29. v. 9. *Vir sapiens si cum stulto contenderit; sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem.* Cur displiceat, & severus, & severus? T.9.D. 8.n.10.

Cap.30.v.2. *Stultissimus sum virorum.* Unde qui sapientissimus? T.10.D.1.n.5.

V.3. *Non didici sapientiam: non novi scientiam sanctorum.* Quomodò qui pollebat singulari, & inaudita? T.3.D.4.n.3. & D.6.n.1. Quænam sanctorum scientia illi non nota? Ibid.

V.4. *Quod nomen est eius, & quod nomen filij eius, si nosti?* Quare inquirit nomina occulta, & quorum nomina? T.1. D.6.n.3.

V. 15. & 16. *Numquàm dicit: Sufficit.* Numquàm satiantur ignis, & infernus? T.6 D.7.n.4.

V.32. *Si qui stultus apparuit, postquàm elevatus in sublime.* Quomodò non est in sublimi, qui elevatus & contrà? T.6.D.8.n.4. Quare dicitur? *Apparuit*, & post elevationem? n.5.

Ecclesiastes.

Cap.1.v.5. & 6. *Oritur Sol, & occidit, & ad locum suum revertitur: ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur.* Quid gyrus, & quare si gyrat Sol, dicitur Circulus in circuitu? T.8. E.à n. 9.& 13.

V.12. *Ego Ecclesiastes fui rex Israel in Ierusalem.* Cur dicitur fuisse, qui tunc sedebat & in gloria regni? T.5.D.7.n.1.

V.17. *Dedi cor meum, ut scirem prudentiam, atque doctrinam, erroresque, & stultitiam.* Unde si studium in stultitia, erit scientia? T.1.D.6.n. 4. Quare, & quomodó sub specie erroris, & stultitiæ, summitas doctrinæ atque prudentiæ? T.7.D.3.n.3.

V.18. *In multa sapientia multa indignatio: & qui addit scientiam, addit & laborem.* Quare ex sapientia indignatio, & ex scientia laboris additio? T.1.D.2.n.1.

Cap.3. v.1. *Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt universa sub cœlo.* Quid spatia temporis, ut cuncta in tempore fiant? T. 10. E. num.25.

V.2. *Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.* Quid sit plantari & evelli? T.10. E.à n.7. Cur si dicit Tempus nascendi & moriendi, non addit *Quod natum est*, sicut in evulsione, *Quod plantatum*? n.32. D.1.n.8. D.2.n. 9.D.3.n.2. D.4.n.2. D.5.n.9. D.6.n.3.

V.3. *Tempus destruendi, & tempus ædificandi.* Quidni prius *Ædificandi*, quàm *destruendi*? T. 10. E. n.15.& 21.

Cap10.v.2. *Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius.* Cur quare loca mutat in hominis pectore? T.6.D.5.à n.16.

V. 3. *In via stultus ambulans, cuius ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.* Unde stultitia ab illo æstimatur sapientia, & econtra? n.17.

V.4. *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.* Quinam ibi spiritus? T. 6. D.5.n.15. Cuius conditionis, & quorsùm? n. 14. Cur in illum resistentia sanat peccata, & maxima vulnera? n.15.

V.5. *Est malum, quod vidi sub Sole, quasi per errorem egrediens à principe*, &c. Quæ mala & errores stultis indigni elati ad celsitudinem throni? T.6.D.5.n.11.

Canticorum.

Cap. 1. v. 11. *Murenulas aureas faciemus tibi.* Unde Si solus sponsus loquitur; dicit: *faciemus*; & quare in protectionem sponsæ vermiculatæ murenæ? T.5.D.5.n.6.

Cap.2.v.7. *Ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit.* Unde ad dormientis lubitum, permittit somnum? T. 2. D. 8. n.13.

V.10. *Surge, propera amica mea.* Utquid cui permisit dormire, dicit: *Surge*? n.14.

V.14. *Sonet vox tua in auribus meis.* Quodnam discrimen inter vocis & vocum sonum, ad auditum aurium? T.5. E.n.28. Quo intuitu dumtaxát *In auribus meis*? T.1.D.5.n.19.

V.16. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Utquid hic relatio mutua? T. 8. D. 3. n. 17. Qua de causa sponsa dicit *Mihi*, si dilectus ab alijs? T. 2. D. 8.n.1.

Cap.4. v.1. *Sicut vitta coccinea labia tua.* Quippini plures vitæ, sed unicè vita; si bina labia? T. 3.D.2.n.5.

Ibid. *Eloquium tuum dulce.* Unde dulce eloquium, si ab illa nec ullum verbum? n.7.

V.7. *Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te.* Quomodó si pridem nigra? T. 2. D.3. num.9.

V.8. *Veni de Libano, sponsa mea: veni de Libano, veni: Coronaberis de capite Amana*, &c. Cur ter vocatur, ut coronetur? T.3.D.7.n.4. Utquid de his montibus ventura? n.5.

V.9. *Vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum; & in uno crine colli tui.* Unde ex levissimis instrumentis sponso vulnera, quando sine macula sponsa? T.1.D.4.n.8.

Cap.5.v.1. *Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum.* Quare junguntur fructus, & sponsi adventus? T.5.D.4.n.16. Utquid tempus adventus non signat, sed quód veniat? n.15. Qua lege poma dicit dilecti, si sunt sponsæ? n.16.

Ibid. *Comedite, amici, & bibite, & inebriamini, charissimi.* Utquid si mensa exponitur amicis; potus usque ad deliquium rationis? T.7.D.4.num.3.

V.2. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Quomodò cor vigilat, sopito sensu? T.1.E.à n.26. Quare cor suum dicit, si ex insomno? T.2.D.8.n.14.

V.6. *Ille declinaverat, atque transierat.* Quandó sponsus declinare animam solet, & non transit? T.7.D.1.num.16. Utquid sponsam vocat, & ostium pulsat; si declinat ut transeat? Ibid.

V.8. *Nuncietis ei, quia amore langueo.* Quare Græc. dicitur amoris languor, amoris vulnus? T.3.D.6.n.26. T.8.D.6.n.9.

V.9. *Qualis est dilectus tuus ex dilecto?* Cur de dilecto interroganti, respondetur de dilecto dilecti? T.5.D.6.n.10.

V.10. *Dilectus meus candidus, & rubicundus.* Quare de dilecto dilecti interrogata, ab illa signatur dumtaxat dilecti nota? Ibid. Unde rubedo sanguinis in splendore candoris? n.11. Utquid bini coloris? T.2.D.8.n.6.

Cap.6.v.4. *Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt.* Qua de causa avolavit, si videri indulsit? à n.7. Unde fugere iubet, quam nimis diligit? T.2.D.3.n.3.

V.8. *Una est columba mea, perfecta mea.* Unde una, si sexaginta sunt reginæ? T.5.D.5.n.16. Unde sola, & unice perfecta? T.1.D.7.num.13. T.2.D.8.num.1. T.4.D.8.num.4. Unde una sola, si Auroræ, Lunæ, atque Soli confertur? T.1.D.7.n.3.

V.9. *Quæ est ista, quæ progreditur, quasi Aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol?* Quippini *Surgens*, sed *Consurgens*? n.4. Quare *Pulchra ut Luna* non plauditur; sed dumtaxat, dùm progreditur? num.11. Quorsùm ut Luna, pulchram chorus extollit; ubi Lunam sub pedibus habet? T.4.D.3.n.13. Quare non dicitur ut Sol speciosa, sed *electa*? T.1.D.7.à n.14. Cur de illa disquiritur, si non ignoratur? T.4.D.3.n.12.D.8.n.4.

V.11. *Nescivi: anima mea turbavit me propter quadrigas Aminadab.* Cur dicitur nescisse si erat in tribulatione? T.4.D.3.n.7. Quæ quadrigæ Aminadab? n.8.

V.12. *Revertere, revertere, Sulamitis: revertere, revertere, ut intueamur te.* Cur cuncti desiderant, & toties aspectus sponsæ? à n.9. Quare nescit suam pulchritudinem, dùm omnes appetunt eius videre splendorem? T.4.D.4.n.9.

Cap.7.v.1. *Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum.* Unde musicæ chorus in castris? T.3.D.8.n.15.

V.2. *Umbilicus tuus crater tornatilis.* Quare tornatilis? T.8.D.5.n.7.

Ibid. *Venter tuus sicut acervus tritici vallatus liliis.* Quomodo in Virginali ventre sponsa acervum filiorum continet; in quo unicum dumtaxat genuit? T.1.D.8.n.4.

V.12. *Videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiant.* Quomodò parturiunt, si fructus flores expellunt? T.5.D.1.n.5.

V.13. *Mandragoræ dederunt odorem. In portis nostris omnia poma nova & vetera*, &c. Cur si flores videre cupit, mandragoras ostendit? T.3.D.7.à n.6. Cur omnia poma, & quomodò servavit nova, si tantùm vetera? T.9.D.3.n.17.

Cap.8.v.6. *Pone me, ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, quia fortis est ut mors, dilectio.* Utquid in brachio expresum, quod iam in corde signaculum? T.8.D.6.n.10. Quare dilectio similis morti? T.3.D.6.n.26. T.4.D.8.n.6. An fortior, & quando? n.7. & T.8.D.6.n.12.

Sapientiæ.

Cap.1.v.5. *A cogitationibus, quæ sunt sine intellectu.* Quænam sine intellectu, intellectus cogitatio? T.3.D.7.n.8.

V.7. *Hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.* Quid tò *Hoc*; & quare in illo vox scientifica? T.8.E.n.25.

Cap.4.v.1. *O quàm pulchra est casta generatio cum claritate!* Quæ generatio pulchra, lucida, & casta? T.5.D.2.n.5.

Cap.5.v.2. *Mirabuntur in subitatione insperatæ salutis.* Cui, vel cuius insperata dicitur salus? T.9.D.6.n.13.

V.4. *Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam.* Quare mentis impotes, sensatos arbitrantur insanientis? T.8.D.5.n.3.

V.11. *Avis, quæ transvolat in aere.* Quippini *volat*, sed *transvolat*? T.9.D.6.n.7.

V.13. *Nos nati continuò desivimus esse.* Quomodò vitæ exordium, exterminium vitæ? T.6.D.5.num.17.

Cap.6.v.6. *Iudicium durissimum his, qui præsunt.* Unde durissimum? T.6.D.2.n.13.

V.11. *Qui custodierint iusta, iustè iustificabuntur.* Quare non ex re iustificatio, deficiente cordis intentione? T.9.D.7.n.12.

Cap.7.v.12. *Præcedebat me ista sapientia, & ignorabam.* Unde in sapientia ignorantia, & quænam *Ista sapientia*? T.3.D.3.n.3.

V.22. *Spiritus intelligentiæ unicus & multiplex.* Quomodò, & quorsùm? T.3.D.6.n.8.

Cap.11.v.21. *Omnia in mensura & numero & pondere.* Quænam hæc in rebus? T.8.E.à n.20.

Cap.12.v.23. *Per ea quæ coluerunt, dedisti summa tormenta.* Quare quæ à corde adorata, tormenta summa? T.10.D.2.à n.2.

Cap.14.v.3.& 4. *Dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam: etiamsi sine arte aliquis adeat mare.* Quando, & quomodò hoccine miraculum factum? T.9.D.3.n.7.

Cap.15.v.4. *Non enim in errorem umbra picturæ, labor sine fructu*, &c. Unde ex pictura ad effigiem efformandam error & error? T.9.D.3.num.18.

Cap.16.v.4. *Oportebat illis sine excusatione supervenire interitum, exercentibus tyrannidem: his autem tantùm ostendere, quemadmodùm inimici eorum exterminabantur.* Unde impiorum exterminium ostendit pœnitentibus thesaurum miserationum? T.3.D.4.n.18.

V.17. *In aqua plùs ignis valebat.* Quinam ignis? T.9.D.4.à n.7.

V.21. *Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat.* Quare si panis Manna, dicitur substantia Dei? T.7.D.4.n.12. & 15. Quidni *Ostendebas*, sed *Ostendebat*? & quare non *dulcedinem, quam habebas*, sed *quam habes*? & quare *in filios*? n.12.

Ibid. *Deserviens uniuscuiusque voluntati; ad quod quisque volebat, convertebatur.* Quomodò varij sapores in Manna? n.13. An in illo essent accidentia saporum? n.14.

V.26. *Ut scirent filij tui quoniam non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus conservat*, &c. Quomodò verbum Domini nutit hominem, & quare dicitur *conservat*, & minimè *pascit*? ibid.

Cap.17.v.4. *Personæ tristes apparentes.* Quinam hi, qui sic apparebant? T.1.D.3.n.15.

Cap.19.v.19. *Ignis in aqua valebat*, &c. Cur horum elementorum operatio suspensa? T.9.D.4.n.8.

Ecclesiastici.

Cap.1.v.6. *Astutias illius quis agnovit?* In quo sit astutia sapientiæ? T.9.D.4.n.4.

V.9. *Ipse creavit illam in Spiritu sancto.* Unde si à Patre Verbi Dei sapientiæ origo, dicitur *In Spiritu sancto*? T.5.D.2.n.11. Quomodò humanitatis Christi creatio, si ex Virgine, & non ex nihilo? ibid.

Cap.2.v.3. *Sustine sustentationes Dei.* Cur tribulationum cruciamina signantur deliciarum nutrimenta? T.4.D.5.n.13.

Cap.3.v.22. *Altiora te ne quæras, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita.* Quare adversus curiositatem præceptorum Dei obijcit cogitationem? T.6.D.3.n.9.

Cap.4.v.13. *Qui vigilaverint ad illam, complectentur placorem eius.* Utquid ad reconciliationem pro Dei gratia, matura requiritur pœnitentia? T.2.D.2.n.9.

Cap.5.v.6. *Ne dicas, miseratio Domini magna est.* Quare huiusmodi fiducia, exulat Domini misericordia? T.2.D.2.n.7.

V.7. *Misericordia & ira ab illo citò proximant.* Quomodò simul in illo ira, & clementia? T.10.D.4.n.8.

Cap.13.v.2. *Pondus super se tollet, qui honestiori se communicat.* Quomodò pondus corporis quis á se tollet, si animæ communicaverit? T.9.D.4.n.14.

Cap.14.v.6. *Qui sibi invidet, nihil est illo nequius.* Quis, & quomodò sibi invidere valet? T.7.D.1.n.6.

Cap.15.v.2. *Mater honorificata.* Quæ & quo concipiens fœmina dicatur honorificata mater? T.5.D.1.n.5.

V.3. *Cibavit illum pane vitæ, & intellectus.* Cur panis Eucharisticus erit intellectus panis? T.8.D.5.n.7. Quare intellectus, & non intellectionis? T.7.D.4.n.4.

Cap.18.v.30. *Post concupiscentias tuas non eas.* Utquid periculum signat in concupiscentijs, & nequaquam in cupitis? T.4.D.6.à n.3.

Cap.19.v.24. *Est qui se nimium submittit à multa humilitate.* Unde humilitas multa, & ex nimia eximia? T.9.D.5.n.15.

Cap.21.v.15. *Non est sensus, ubi est amaritudo.* Quomodò è sensu doloris, non est sensus? T.2.D.2.n.3.

V.30. *Dùm maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam.* Quare se maledicit, à se maledicto diabolo? T.1.D.3.n.8.

Cap.24.v.8. *Gyrum cœli circuivi sola.* Cur sola, & in circulum circuivit? T.8.E.à n.15. Quid sit gyro circuire? n.6. Quidnam intelligatur per circuitum gyri cœli? à n.17.

Ibid. *In fluctibus maris ambulavi, & in omni terra steti.* Quorsùm ambulationi super aquam, iungitur stetisse super terram? T.9.D.4.à n.4.

V.18. *Quasi plantatio rosæ in Iericho.* Cur Virgo ut rosa, & in Iericho plantata? T.4.D.3.à n.15.

V.21. *Quasi balsamum non mistum, odor meus.* Quid in balsamo nulla mistura? T.2.D.2.n.11. Unde ex non mistura præstantia? T.1.D.7.num.15.

V.23. *Flores mei fructus.* Quomodò & unde? T.5.D.1.n.4.

V.24. *Ego mater pulchræ dilectionis.* Quæ pulchra dilectio? T.10.D.5.n.8.

V.25. *In me gratia omnis viæ, & veritatis.* Unde verè ad gratiam amoris, via contrarietatis? ibid.

V.26. *A generationibus meis implemini.* Quomodò in Virgine generatio, & generationes ex unico filio? T.5.D.2.n.7.

V.34. *In throno honoris sedentem.* Quis sit? T.6.E.n.38. Quare thronus honoris, & nequaquam honor throni? D.8.n.14.

V.39. *A mari abundavit cogitatio eius, & consilium illius ab abysso magna.* Cur in consilio sapientiæ summa cogitatio à mari? T.9.D.4.à n.4.

V.45. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & illuminabo omnes sperantes in Domino.* Unde magna gratia sit, tollere à sperantibus spem? T.5.D.3.n.25.

Cap.26.v.19. *Gratia super gratiam mulier sancta, & pudorata.* Quæ tunc in pulchra, gratia super gratiam? T.1.D.7.à n.16.

Cap.27.v.12. *Homo sanctus in sapientia manet sicut Sol: nam stultus sicut Luna mutatur.* Cur Soli iustus confertur? T.3.D.1.n.26. In quo, quomodò: & quis stultus mutatur ut Luna? ibid. & D.2.à n.16.

Cap.28.v.20. *Casus tuus insanabilis in mortem.* Cur additur certitudo mortis, ubi casus insanabilis? T.6.D.4.n.8.

Cap.31.v.2. *Cogitatus præscientiæ avertit sensum.* Cuius præscientia in doloris examen, sensum aufer ad dolorem? T.10.D.6.n.6.& 14.

V.9. *Fecit enim mirabilia in vita sua.* Cur non facere & mala facere posse; plauditur nimis mirabile? T.10.D.3.n.13.

Cap.32.v.19. *Qui quærit legem, replebitur ab ea: & qui insidiose agit, scandalizabitur in ea.* Quomodò, & quorsùm lex quæritur, & si quærenti invenitur supplicium; ad illam insidiæ, & ex illa scandalum? T.9.D.7.n.13.

V.20. *Qui timent Dominum, invenient iudicium iustum.* Quorsùm *iustum*, cùm sine iustitia non sit iudicium? ibid.

Cap.36. v. 4. *In conspectu eorum magnificatus es nobis.* Quare *in nobis*, & non in illis, in quorum conspectu facta magnifica gratia? T.7. D.4. num.15.

V.6. *Innova signa & immuta mirabilia.* Quæ signa, & mirabilia in Verbi incarnatione mutanda? T.5.D.2.n.5. Quænam in Eucharistia? T.7. D.4.n.15.

V.10. *Festina tempus & memento finis, ut enarrent mirabilia tua.* Quod, & quomodò mirabile opus, ubi ad finem eius festinat tempus? T.5. D.3.n.12.

V.11. *In ira flammæ devoretur, qui salvatur.* Quomodò in salute devoratus ab igne? ibid.

Cap.39.v.17. *Quasi rosa plantata fructificate.* Unde rosæ in fructum, si flores tantùm? T.3. D.7. á n.17.

Cap.41.v.1. *O mors quàm amara est memoria tua!* Utquid memoria & non mors designatur amara? T.10.D.6.n.6.

V.3. *O mors, bonum est iudicium tuum homini indigenti.* Unde mortis amaritudo bona: si dixerat, *quàm amara*? à n.10.

V.5. *Noli metuere iudicium mortis.* Quare quod formidabile; non ius, timeri? n.14.

Cap.42.v.14. *Melior est iniquitas viri, quàm mulier benefaciens.* Quonam beneficio mulier iniquitas viri? T.1.E.n.40.

V.26. *Quis satiabitur videns gloriam?* Quidni si gloriâ satiatur anima? T.5.E.à n.43.

Cap.43.v.7.& 8. *Luminare, quod minuitur in consummatione, crescens mirabiliter.* Quare ex diminutione, mirabilis recuperatio lucis? T.3. D.1.n.26.

Cap.44. v. 3. *Dominantes in potestatibus suis.* Quid sit dominari in potestatibus, & cur hi plaudatur ut viri magni? T.6.D.8.n.2. Quare si dominantes in potestatibus, additur *suis*? n. 3. Quinam sint in potestatibus suis, potestatibus servientes? T.10.D.3.n.1.

Cap.46.v.5. *Impeditus est Sol, & una dies facta est quasi duo.* Quomodò si in occasum Sol processit, Solis cursum impedivit? T.8. E.n.43. Cur statio Solis dicitur impeditio? n.40. Quomodò illa dies quasi duorum notâ? n.44.

V.20. *Intonuit de cælo Dominus & in sonitu magno auditam fecit vocem suam.* Quinam sonitus magnus in Domini voce? T.3.D.5.n.18.

Cap.49.v.17. *Ioseph, qui natus est homo.* Cur homo à nativitate, vel quare non homo? T. 1. E. n. 19. Unde homo? D.3.n.9.

Cap.50. v.6. *Quasi Luna plena in diebus suis lucet.* Utquid in splendoris comparatione, tó *quasi*? T.1.D.7.n.13.

V.20. *Psallentes in vocibus suis.* Quorsùm *vocibus* & *suis*, si psallentes? T.3.E.n.29.

Cap.51.v.9. *In inferno deorsùm.* Quó ergo cursus, quando signatur infernus? T.1.D.2.n.9.D.3. num.16.

V.14. *Invocavi Dominum patrem Domini mei.*

V.15. *Laudabo nomen tuum assiduè.* Quare si duo, nomen & non nomina dicit? T.3,D.6.n.3.

Isaiæ.

Cap.1.v.5. *Super quo percutiam vos ultrà?* Hæccine interrogatio an à Dei iustitia, vel clementia? T.10.D.4.n.1.

V.13. *Ne afferatis ultrà sacrificium frustrà.* Unde frustrà sacrificium, si in Dei obsequium? T.3. D.2.n.3.

V.16. *Lavamini, mundi estote.* Cur ad munditiam delicti, non sat *Lavamini*? T.2.D.2.à n.12.

V.22. *Vinum tuum mistum est aqua.* Utquid Deus aversatur ita vinum? T.3.D.1.n.12.

V.24. *Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Cur queritur, cuius impossibilis dolor? T.8.D.2.n.12. Unde si vindicta in illius expressam mœstitudinem, dicit habere consolationem? ibid.

Cap.2.v.2. *Mons domus Domini in vertice montium.* Quomodò? T.10.E.n.32.

Cap.5.v.2. *Sepivit eam, & lapides elegit ex illa.* Cur *ex illa* & non ad illam ædificandam; & an illa electio sit reprobatio? T.1.D.1.à n.8. Quare si in ædificationem lapides advexit, tractos removit? n.9. Utquid saxa remota, ut fieret ritè vineæ maceria? n.12.

Cap. 6. v. 1. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & elevatum.* Unde cognovit esse Dominum, si occultum habebat vultum? T. 2. D.8.n.4.

V.2. *Seraphim stabant super illud: sex alæ uni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius.* Quo intuitu stabant, & volabant? T.3.D.6 n.2. Quorsùm & quomodò? à n.13. Quare ex sex alis, quatuor sine motu? T.4. D.8.n. 2. & 8. Cur faciem Dei velant, ut aspiciant? n.12.

V.4. *Commota sunt superliminaria cardinum à voce clamantis, &c.* Quid divinum Trisagion ad superliminarium motum? T. 3. D. 6. n. 15. Cur domus repleta fumo ex hoccine suavissimo cantico? n.16.

V.5. *Væ mihi, quia tacui.* Unde damnum ex silentio, Trisagio audito? ibid.

V.6. *Volavit ad me unus de Seraphim.* Quorsùm si volat, in volatum pedes ligat? T.4. D.8.n.8.

V.8. *Quem mittam, & quis ibit nobis?* Quo intuitu, singulare simul, & plurale? T. 3. D.6. n. 17. Cur Deus quærit socium in triumphum? D.8. num.3.

V.9. *Audite audientes.* Quare petit quod supponit? T.2.D.5.n.2.

Cap.9.v.6. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis.* Cur qui magnus Dei filius, dùm nobis datur, parvulus dicitur? T.1. D.6.n.7.

Cap. 11. v. 8. *Delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, &c.* Cur nascenti Christo ludere cùm serpentibus delectatio? T.7. D.2.à num 11.

V.9. *Non nocebunt, & non occident in universo monte, &c.* Quare sine noxa serpentes? ibid.

V.10. *Erit sepulchrum eius gloriosum.* Qua de causa sepulchri gloria? T.5.D.5.n.23.

V.11. *In die illa adjiciet Dominus secundò manum suam ad possidendum residuum populi.* Quando huiusmodi secunda libertas? T.9.E n.14.

V.12. *Congregabit profugos Israel, & dispersos Iuda colliget.* Cur de Iuda *dispersos*, & de Israel *profugos*, & non econtra? n.13.

Cap.13.v.21. *Pilosi saltabunt ibi.* Qui dicantur pilosi? T.1.D.1.n.9.

V.22. *Respondebunt Sirenes in delubris voluptatis.* Cur in delubris voluptatis homines dicantur Sirenes? Ibid.

Cap.14.v.12. *Quomodò cecidisti, Lucifer?* Quidnam miratur lapsum, & præcipitij modum? T.3.D. 1.à n.15.

V.13. *Dicebas in corde tuo: In cælum conscendam, &c.* An ruinam invenit, quia in corde dixit? T. 1. D.4.n.1. Quomodò descendit, dùm ascendere proposuit? T.3.D.1.n.17. Quomodò ascendere cogitat; ubi iam erat? T.5.D.7.à n.3. An cœlum à corde fictum? à n.8.

V.15. *Ad infernum detraheris.* Unde cognovit, & quo casu usque ad infernum; dum habitabat Empyreum? à n.16.

Cap.17.v.10. *Plantabis plantationem, &c.* Quid huiusmodi phrasis? T.10. E.à n.8. Quare dicitur fidelis plantatio, & quomodò si fidelis, ac dulcis; plena amaritudinis in ipsa fidelitate? Ibid. Utquid homines non dicuntur plantæ, sed plantationes? n. 13.

Cap. 19. v. 14. *Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis: & errare fecerunt Ægyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius, & vomens.* Qualis, & ex quo vertigo? T.6.D.3.num.11. Quare vertigo ex curiositatis morbo; & cur dicitur error, perturbatio, & perversitas? à n.13. Cur non solùm opus in errore, & vertigine: sed opus omne? n. 14. Unde maligni ex cerebri vertigine vomentes dicantur, & ebrij? num.15.

V.15. *Non erit opus, quòd faciat caput & caudam.* Quid signetur hoccine proverbio, sive adagio? T.6.D.3.n.11.

Cap.21.v.11. *Custos, quid de nocte? Custos, quid de nocte?* De qua nocte inquiritur, & exclamatio regeritur? T.9.D.6.n.1.

V.12. *Venit mane, & nox. Si quæritis, quærite: revertimini, & venite.* Unde lux, & nox; & etiam in nocte lux? Ibid. An ex conversione nox lux: & an adventus noctis & lucis ex modo inquisitionis? n.4.

Cap.26.v.9. *Cùm feceris iudicia tua in terra; iustitiam discent habitatores orbis.* Unde dùm iudicium suppliciorum exercetur, iustitia discitur? T. 3.D.4.n.15.

V.10. *Misereamur impio, & non discet iustitiam: in terra sanctorum iniqua gessit.* Quare impij pervicacia ex indulgentia? T.10. D.2. n. 13. An quia erravit in terra sanctorum, discet nullo in tempore iustum? n.14.

V.18. *Concepimus, & quasi parturivimus: & peperimus spiritum.* Quinam hic spiritus: & qui non pariant, quamvis concipiant? T. 3. D. 1. n.13.

Cap.28.v.9. *Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, avulsos ab uberibus.* Quænam scientia ab infantibus edicta? T.9.D.2.n.11. Quare in huiusmodi scientiæ studium, designat auditum, & intellectum? T.7.D.4.n.6.

V.11. *In loquela labij & lingua altera loquetur.* Utquid altera lingua dicitur loquela, quæ non à labijs? T.3.E.n.31. T. 9. D.2. n. 13.

Cap.29.v.11. *Erit vobis visio omnium sicut verba libri signati.* Quomodò videbantur, si verba sub sigillis, quasi in libro continentur? T.7.D.4.n.4.

Cap.30.v.6. *Vipera & regulus volans.* Quibus alis huiusmodi volant serpentes? T.2.D.5.n.6.

V.10. *Dicunt videntibus, nolite videre, &c. Loquimini nobis placentia: videte nobis errores.* Quo delirio quærant à Prophetis dici errores, nequaquam præcepta legis? T.6.D.5.n.18.

Cap.32.v.4. *Cor stultorum intelliget scientiam.* Unde intelligentiæ apti, si præmittuntur stulti? T.7. D.4.n.4.

V.19. *Humilitate humiliabitur civitas.* Quid sit humiliari humilitate? T.9.D.5.n.15.

V. 20. *Beati qui seminatis super omnes aquas.* Super quas aquas, ut oriatur felicitas? T.2.D.1.n.15.

Cap.35.v.6. *Aperta erit lingua mutorum, quia scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine.* Quid inundatio torrentium, ad ratiocinia mutorum? T.9.D.1.n.6.

Cap.37.v.3. *Venerunt filij usque ad partum, & virtus non est pariendi.* Unde in partum non habent virtutem, quid ad conceptionem accepere facultatem? T.3.D.1.n.13.

Cap.38. v.3. *Flevit Ezechias fletu magno.* An fletus propter morbum, vel morbus propter fletum? T.4.D.5.n.8.

V. 8. *Ecce ego reverti faciam umbram linearum per quas descenderat in horologio Achaz in Sole, retrorsùm decem lineis.* Unde Sol reversus, si reversa tantùm umbra? T.8.E.à n.46. & 63. Cur dicitur tantùm in horologio Achaz, & an in illo dumtaxat portentum factum? n.62. Quare dicatur maius miraculum Solis retrogressio, quàm statio? n.46.

Ibid. *Et reversus est Sol.* Quomodò si non reversus? à n.46. Cur signum sanitatis non datum Ezechiæ in Sole, sed in Sole regrediente? n.47. An Ezechiæ concessa optio erga noctem? n. 49. An Sole retroacto, aliorum Luminarium fuisset regressio? n. 56. An verè reversus, sed tantùm umbra? n.54. & 58. An Sol aliquando retrogradus? n.57.

V.17. *Ecce in pace amaritudo mea amarissima.* Unde in amaritudine animæ, amarissima amaritudo? T.5.D.3.n.12. T.8.D.6.n.13.

V.19. *Vivens vivens ipse confitebitur tibi.* Qui mortuus, & vivus simul? T.3.D.6.n.25.

V.21. *Iussit Isaias, ut tollerent massam ficuum.* Utquid adhibuit quod nocet, in medicinam ulceris? T.9.D.3.n.17.

Cap.41.v.5. *Appropinquaverunt, & accesserunt.* Unde David, *Steterunt*? T.9.E.n.34.

Cap.42.v.1. *Ecce servus meus, electus meus: complacuit sibi in illo anima mea, dedi spiritum meum super eum.* Quo cognoscitur à Deo electus, ut in certamine obtineatur triumphus? T.3.D. 8.n.3.

V.10. *Cantate Domino canticum novum.* In quo novitas cantici? T.3.D.2.à n.3.

V.13. *Vociferabitur, & clamabit.* Quorsùm exprimitur clamor ex vociferatione? T.5.E.n.14.

Cap.45.v.13. *Ipse ædificabit civitatem meam, & captivitatem meam dimittet.* Quomodò Cyrus, si fecit Darius Hystaspis? T.9.E.à n.14.

Cap. 49. v. 12. *Ecce isti de longe venient: ecce illi ab Aquilone, & mari, & isti de terra Australi.* Quorsùm nationum congeries? T.2.D.6.n.8.

Index locor. Sacr. Scriptur.

V.17. *Venerunt structores tui destructores te.* Quando ædificatio structuræ destructio? T. 1. D. 1. num. 8.

V.18. *Omnes isti congregati sunt, venerunt tibi.* Unde si filios non habuit? T. 1. D. 8. à n. 8. Cur dicitur, *venerunt & tibi* venerunt? à n. 9.

V.20. *Adhuc & aves filij sterilitatis tuæ.* Unde si sterilis, filij? n. 10.

Cap. 50. v. 4. *Dedit mihi linguam eruditam.* Quare lingua erudita dicitur Angelica? T. 3. E. num. 11.

V.11. *Ecce vos omnes accendentes ignem, accincti flammis.* Quænam huiusmodi flammæ? T. 4. D. 6. à n. 6. Quorsum ex accinctis flammis, accenditur ignis? n. 3. Cur accincti flammis his, dicuntur ligati & vincti? n. 7. Qua arte flammis accingantur? n. 10.

Ibid. *Ambulate in lumine ignis vestri.* Cur Idolorum fulgorem vocat ignem? à n. 8. Quare dicitur *Ignis vester*, si non habetur pro igne? n. 9.

Ibid. *De manu mea factum est ex vobis: in doloribus dormietis.* Unde à Domino, quòd dormiret in cruciatu? à n. 13. Si grave vulnus, quomodò capitur somnus? à n. 11.

Cap. 51. v. 11. *Lætitia sempiterna super capita eorum.* Quæ capitis lætitia? T. 4. E. n. 24.

V.16. *Et stantes coeli.* Unde possunt formari ab homine cœli? T. 4. D. 4. n. 1.

V.17. *Bibistis de manu Domini calicem iræ.* Unde elevari iubetur, ubi amaritudine opprimitur? n. 1. & T. 4. D. 5. n. 11. Cur si potio amara, ad elevationem dulcissima? Ibid.

V.19. *Quis contribulabitur super te?* Quis non contribulabitur, si undique affligitur? Ibid.

Cap. 53. v. 2. *Non est species ei, neque decor.* Quomodò in nativitate Salvatoris, et nec decor, neque species? T. 7. D. 2. n. 4.

Ibid. *Sit videmus eum.* Si non erat aspectus, quomodò visus? Ibid.

V.8. *De angustia & de iudicio sublatus est.* An felitas, vel calamitas? T. 9. D. 1. n. 11.

Ibid. *Generationem eius quis enarrabit?* Unde Christus in carne filius altissimi cognoscendus? T. 7. D. 2. num. 11. Unde inenarrabilis eius generatio, vel in humana natura? T. 5. D. 2. num. 4.

Cap. 54. v. 11. *Fundabo te in sapphiris: per ordinem sternam lapides tuos.* Quinam ordo in lapidibus sapphirinis in fundamentum Ecclesiæ? T. 4. D. 1. n. 14.

Cap. 55. v. 5. *Propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israel.* Quis est hic, & quare Ecclesia per illum glorificata? T. 1. D. 5. n. 8.

Ibid. *Quia glorificavit te.* Quare si promissio, non in futuro exponitur, sed in præterito? Ibid.

V.12. *In Lætitia egrediemini, &c.* Unde tunc gaudium? n. 9.

V.13. *Pro urtica crescet myrtus.* Quis per huiusmodi myrtum signetur? T. 5. D. 6. n. 1.

Cap. 61. v. 7. *Propter hoc in terra sua duplicia possidebunt.* Quid *hoc*, propter quod honor duplex? T. 3. D. 5. n. 11.

Cap. 63. v. 5. *Vbi multitudo viscerum tuarum, & miserationum?* Quo in studio cognoscitur misericordia, & in illa misericordiæ multitudo? T. 3. D. 4. n. 1. Unde multitudo, si per zelum exprimitur indignatio? n. 15.

Cap. 64. v. 3. *Cum feceris mirabilia, non sustinebimus.* Quibus mirabilia exoia, ut illis non sit patientia? T. 7. D. 1. n. 4.

Cap. 65. v. 24. *Antequàm clament, ego exaudiam.* Quomodò auris tensus, si fine voce non visus? T. 8. D. 1. à n. 11.

Cap. 66. v. 7. *Antequàm parturiret, peperit.* Qua veritate asseritur, quod negatur? T. 5. D. 1. num. 4.

V. 19. *Ponam in eis signum, & mittam ex eis qui salvati fuerint ad gentes in mare, ad Insulas longè, ad eos, qui non audierunt de me.* Quodnam signum, & quando perfectum? T. 5. D. 5. n. 4.

Ieremiæ.

Cap. 1. v. 6. *Ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* Quanta ei gratia, cantare; qui nescit loqui? T. 3. D. 5. n. 10.

Cap. 2. v. 5. *Ambulaverunt post vanitatem, & vani facti sunt.* Unde Idolorum adoratione facti sunt vani? T. 1. D. 3. num. 2. T. 2. D. 7. num. 15.

V. 37. *Manus tuæ erunt super caput tuum.* Quid proverbium *Capiti manus imposita?* T. 3. E. num. 17.

Cap. 3. v. 5. *Fecisti malè, & potuisti.* An usus huiusmodi poenitentiæ, pœna sit criminis? T. 4. D. 4. num. 10.

V. 14. *Convertimini filij revertentes.* Unde sine conversione reversio? T. 10. D. 2. à n. 8.

V. 16. *Non dicent ultra: Arca testamenti Domini.* Quare non ultra & quando? T. 10. E. n. 14.

V. 18. *Ibit domus Iuda ad domum Israel, & venient simul de terra Aquilonis ad terram, quam dedi Patribus vestris.* Quomodò si tantùm duæ tribus reversæ? T. 9. E. à n. 12.

V. 22. *Sanabo aversiones vestras.* Unde si vel moniti, non sunt reversi? T. 5. D. 4. n. 10.

Cap. 4. V. 23. *Aspexi cœlos, & non erat lux in eis.* Unde si in illis cum aliis Astris Luminare maius Sol? T. 6. D. 5. n. 4.

Cap. 5. v. 3. *Percussisti eos, & non doluerunt.* Quare vulnerati, nec dolent? T. 4. D. 6. n. 15. T. 8. D. 4. n. 4.

Cap. 8. v. 17. *Mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* Cur non possunt incantari basilisci? T. 2. E. à n. 30.

Cap. 11. v. 16. *Ad vocem inquietæ, grandis exarsit ignis in ea.* Quid loquela grandis, ex qua ignis? T. 3. D. 4. n. 17.

V. 19. *Mittamus lignum in panem eius.* Quare Medico venena dispononti? T. 7. D. 6. n. 14.

Cap. 12. v. 13. *Seminaverunt triticum, & spinas messuerunt.* Quare ita degener, quod legitimum? T. 10. E. n. 8.

V. 17. *Evellam gentem illam eradicans.* Quid notatur huiusmodi stylo? n. 10.

Cap. 13. v. 18. *Dic regi, & dominatrici: Humiliamini, & sedete; quoniam descendit de capite vestro corona gloriæ vestræ.* Cur signat requiem, dum abillis removet dignitatem? & quare dicitur *Gloria vestra*, & non absolute, *Gloria*? 1. 6. D. 2. n. 11.

Cap. 14. v. 17. *Contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima vehementer.* Qua de causa plaga dicitur magna & pessima? T. 6. D. 5. n. 22.

V. 18. *Propheta quoque & Sacerdos abierunt in terram, quam ignorabant.* Si plebs criminis obnoxia, luitur quare crimen à Sacerdote & Propheta? & cur dicitur, ante captivitatem *Abierunt*, pro *Abibunt*? Ibid.

Cap. 18. v. 11. *Ecce fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem.* Utquid in peccatores vexamen, vocat fictionem? T. 8. D. 1. à n. 4. Quippini dicit *Cogito cogitatione*, sed *Cogitationem*? T. 7. E. à num. 30. & D. 4. à n. 14. Cur *Contra vos*, & non *Super vos*, ut alibi? T. 7. E. à num. 33.

Cap. 21. V. 12. *Iudicate mane iudicium, ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur & non sit, qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum.* Quænam sit studiorum malitia? T. 7. D. 5. n. 8. Quæ malitiæ studia? à n. 9.

Cap. 22. v. 26. *Matrem tuam, quæ genuit te.* Quorsùm *Genuit*, si dicitur *Mater*? T. 1. E. n. 13.

Cap. 23. v. 2. *Vos dispersistis gregem meum, &c. Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum.* Quæ malitia studiorum, in queis studia malitiæ? T. 7. D. 5. n. 9. D. 6. n. 12.

Cap. 24. V. 6. *Plantabo eos, & non evellam.* Quo intuitu affirmatio & negatio negationis? T. 10. E. à n. 9.

Cap. 25. v. 11. *Servient regi Babylonis septuaginta annis.* Unde si servitus illi, filio, & nepoti, qui regnarunt uno supra quinquaginta? T. 9. E. n. 26. Quomodò septuaginta, si tempore Cyri plurimi redierunt cum Zorobabele in patriam? n. 28.

Cap. 27. V. 7. *Servient ei, & filio eius, & filio filij eius.* Unde si filius Nabuchi non habuit filium? T. 1. E. n. 27.

Cap. 29. v. 10. *Cum coeperint impleri septuaginta anni, &c. reducam vos ad locum istum.* Quomodò si coeperunt septuaginta captivitatis anni, & quando finierunt? T. 9. E. à n. 20.

V. 11. *Ego scio cogitationes, quas ego cogito super vos.* Quid *Super vos*, & non *De vobis*? T. 7. E. à num. 30. Quo sensu de Deo dicitur cogitatio? n. 32.

Cap. 30. v. 12. *Castigabo te in iudicio, ut non videaris tibi obnoxius.* Quomodò in iudicio, ut se cogiret non valentem, patiens languorem? T. 6. D. 4. n. 11.

V. 12. *Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.* Unde insanabilis & pessima? à n. 9.

V. 13. *Non est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum; curationum utilitas non est tibi.* Cur ad salutem iudicium non de morbo, sed de medici iudicio? n. 10. Quare nulla morbi medicina, dum apponuntur medicamina? à n. 9.

Cap. 31. v. 3. *In charitate perpetua dilexi te, ideò attraxi te miserans.* Quo amore peccatricem dilexit, & fugientem attraxit? T. 7. D. 1. n. 10.

V. 5. *Plantabunt plantantes.* Quid huiusmodi phrasis? T. 10. E. à n. 12.

V. 10. *Audite verbum Domini gentes, & annunciate in Insulis, quæ procul sunt.* Quinam hi, qui audierunt, & audita in Insulis nunciarunt? T. 5. D. 5 n. 4.

V. 16. *Quiescat vox tua à ploratu, quia est merces operi tuo.* Quænam merces ex huiusmodi lachrymis? T. 2. D. 8. n. 10.

V. 22. *Creavit Dominus novum super terram. Fœmina circumdabit virum.* Quæ novitas? T. 1. D. 6. à n. 1. T. 7. D. 1. n. 5. & 6.

V. 31. *Qui dat ordinem Lunæ.* Quisnam Lunæ & qualis ordo? T. 1. D. 7. n. 13.

Cap. 34. v. 5. *Secundum combustionem patrum tuorum regum priorum, sic comburent te.* An inter Hebræos regum igne, vel humo absumerentur cadavera? T. 10. E. à n. 6.

Cap. 41. v. 10. *Consumentur omnes in terra Ægypti.* Quomodò si viri plures tribus Iuda redierunt in patriam? T. 9. E. n. 28.

Cap. 49. v. 8. *Fugite & terga vertite.* Quare si versa terga, mala fuga? T. 10. D. 1. n. 5.

Cap. 50. v. 4. *Venient filij Israel ipsi & filij Iuda simul.* Quomodò si filij Israel numquam reversi? T. 9. E. à n. 12.

Ibid. *Ambulantes & flentes properabunt.* Unde si repleti exultatione venerunt? n. 30.

Threnorum.

Cap. 1. v. 2. *Plorans ploravit in nocte.* Quæ in nocte lachryma, dùm agitur pœnitentia? T. 2. D. 2. num. 14.

V. 11. *Facta sum vilis.* Unde ignominia? T. 10. D. 3. n. 1.

Cap. 2. v. 13. *Magna est velut mare contritio tua: quis medebitur tui?* Cur si criminum medicina, pœnitentia; post contritionem quæritur medicina? T. 3. D. 4. n. 13. Quidni *Medebitur tibi*, sed *Tui*? n. 14.

V. 14. *Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta: nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent.* Quare veteratores dicuntur Prophetæ, & cur *Tui*? T. 6. D. 5. à n. 18. Cur visa notantur falsa & stulta; quare dicitur *Tibi*? à num. 19. Quare occultabant, quæ aperire insanitatem debebant? n. 20. Unde patulis criminibus, nullus ad pœnitentiam est provocatus? num. 21.

Ibid. *Viderunt tibi assumptiones falsas, & eiectiones.* Quænam huiusmodi deiectiones & assumptiones ianiter cogitatæ? T. 7. D. 6. à n. 4.

V. 22. *Percussisti, nec misertus es.* An & quomodò opus misericordiæ conflet ex vulnere? T. 4. D. 5. n. 11.

Cap. 3. v. 28. *Sedebit solitarius, & tacebit, quia levabit super se.* Unde huiusmodi humilitas, & quid sit se super se levare? T. 9. D. 5. à n. 2.

V. 29. *Ponet in pulvere os suum.* Quid elevationi, quòd os posueris in pulvere? n. 6.

V. 44. *Opposuisti nubem tibi, ut transeat oratio.* Quæ orationi nubes opposita, ne transeat? T. 8. D. 3. n. 8.

Cap. 4. v. 1. *Dispersi sunt lapides Sanctuarij in capite omnium platearum.* Ad quid lapides Sanctuarij in plateis oppidi? T. 1. D. 1. n. 10.

V. 3. *Lamiæ nudaverunt mammam.* Cur in dolos audatur pectus? T. 7. D. 1. n. 9.

V. 4. *Parvuli petierunt, & non erat qui frangeret eis.* Utquid non defideratur panis, sed ordo distributionis? T. 2. D. 5. n. 13.

Cap. 5. v. 4. *Aquam nostram pecuniâ bibimus.* Unde dicitur *Nostra*, si habetur pecunia? T. 10. E. num. 8.

V. 8. *Servi dominati sunt nostri.* Cur vel in captivi-

tate dolet tantùm de huiusmodi servitute? T.2. D.7.num.10.

Baruch.

Cap. 3. v. 38. *In terris visus, & cum hominibus conversatus est.* Quare filius Dei, dum homo, illis invisus? T.7.D.2.n.15.

Cap. 6. v. 2. *Eritis tibi usque ad generationes septem.* Quomodò si ad tres tantùm generationes? T.7. E.num.6.

Ezechielis.

Cap. 1. v. 10. *Similitudo vultus eorum facies hominis,* &c. Quare diversis exponuntur vultibus? T.8. D.1.n.18.

V.12. *Unumquodque eorum coram facie sua ambulabat.* Quid sit ambulare coram facie? T.1.D.4.n.6.

V.27. *Euntes ibant, & non revertebantur, cùm ambularent.* Quomodò Vers.14. *Ibant & revertebantur?* T.9.E.n.13.

V.18. *Totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor.* Utquid oculi rotarum translati in corpus rotas ducentium? T.6.D.2.à n.12.

Cap.2.v.1. *Hæc visio similitudinis gloriæ Domini.* Quæ vidit, ut ibi objiceretur similitudo gloriæ? T.4. D.8.n.11.T.8.D.1.n.18.

Ibid. *Audivi vocem loquentis.* Quorsùm *Loquentis*, si locutio sono vocis? T.1.E.n.13.

V.6. *Cum scorpionibus habitas.* Unde homines scorpiones? T.1.D.2.n.1.

Cap.3.v.1. *Comedi illud, & factum est in ore meo, sicut mel dulce.* Quare sicut Ioanni non amaricat in ventre? T.3.D.4.n.6.

Cap.11. v.15. *Fratres tui fratres tui.* Quid indicetur huiusmodi pallilogia? T.1.E.n.21.

Cap.13. v.18. *Væ quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas.* Qui pulvilli in peccatores consuti, & quare dicitur *Væ?* T.6.D.5.à n.8. Quæ sint ad crimina cervicalia? n.9.

Cap.16. v.45. *Filia matris tuæ es tu, & soror sororum tuarum.* Quorsùm si ab illa genita, dicitur filia matris, & soror sororum; cùm aliter fieri non possit? T.1.E n.35.42.& 44.

Cap.17.v.6. *Cùm germinasset, crevit in vineam latioremo humili statura,* &c. *fructificavit in palmites, & emisit propagines.* Cur ita frondosa signatur humilis statura? T.1.D.7.n.12.

V.9. *Radices eius evellet, & arescet.* Quare sic frondescens, aruit? Ibid.

V.24. *Frondere feci lignum aridum.* Unde lignis ex ariditate frondes? T.1.D.3.n.3.

Cap.21.v.21. *Stetit rex Babylonis in vivio, in capite duarum viarum, divinationem quærens, commiscens sagittas,* &c. Quæ divinatio per commistionem sagittarum? T.10.E.n.45.

V.28. *Mucro mucro, evagina te ad occidendum: lima te, ut interficias & fulgeas.* Unde furgor macronis, si maculatur tinctura sanguinis? T.3.D.8. num.6.

Cap. 22. v.29. *Populi terræ calumniabantur calumniam.* Quid calumniam calumniari? T.1.D.1. n.14.

Cap 23.v. 41. *Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est ante te.* An inter Hebræos ritus ad mensam sedere, vel accumbere? T.6.E.à n.11.

Cap.28.v.13. *In die, qua conditus es, præparata sunt.* Quippini deinceps, dùm in principio gloriâ & majestate splendens? T.3.D.1.à n.15.

Cap.38.v.10. *Cogitabis cogitationem pessimam.* Quid cogitare cogitationem? T.7.E.n.31.T.9.D.1. n.1.

Cap.43.v.22. *In die secunda offeres hircum caprarum, immaculatum.* Quæsum hic dicatur secunda dies, & secunda victima? T.5.D.5.n.15.

Danielis.

Cap.1. v.1. *Anno tertio venit Nabuchodonosor in Ierusalem.* Cur apud Ieremiam, *Anno quarto?* T.9. E.n.20.

Cap.2.v.34. *Abscissus est lapis de monte sine manibus.* An quia sine manibus mirabilis ictus? T.4. D. 2.num.12. Cur qui delecit statuam, dicitur lapis? n.14.

V.35. *Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum.* Unde tanta tantorum ruina? T.4.D.2.n.13.

Cap.3.v.46. *Non cessabant, qui miserant eos, ministri regis, succendere fornacem.* Quomodò si qui miserant, extincti illo ex igne fuerant? T.1. D.2.n 10.

V.86. *Benedicite spiritus, & animæ iustorum.* Quare simul in Dei encomia, spiritus designatur & anima? T.4.D.8.n.3.

Cap.5.v.27. *Appensus es in statera, & inventus es minus habens.* Cur in pondere minus, cùm totum pondus? T.1.D.3.n.14.

Cap.7. v. 4. *Prima quasi Leæna, & alas habebat.* Quid significatur huiusmodi bestiâ alatâ? T. 3. D.1.à n.7.

V.9.& 10. *Ascipiebam donec throni positi sunt,* &c. *Iudicium sedit.* Quare iudicium pro iudice? T. 6.E.n.25. Utquid in huiusmodi tribunali thronus, & throni? T.6. D.1.n.13.

Cap.9.v.23. *Vir desideriorum es.* Quid sit desideriorum vir? T.5.E.n.4.& 7.

Cap.11.v.17. *Filiam fœminarum dedit ei.* Quid sit fœminarum filia? T.1.E à n.36.

V.36. *Faciet iuxta voluntatem suam rex, & elevabitur & magnificabitur adversus omnem Deum, & loquetur magnifica.* Unde tanta insolentia? T. 2. D.7.n.15.

Cap.12.v.2. *Multi de his, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt.* Quidni dicit Omnes, si omnes resurgent? T.2.E n.14.

Cap.13.v.56. *Semen Chanaan, non Iuda.* Unde si oriundi? T.1.E.n.28.

Oseæ.

Cap.1.v.11. *Congregabuntur filij Iuda, & filij Israel pariter: & ponent sibi caput unum, & ascendent de terra, quia magnus dies Iezrael.* An redierint decem cum duabus tribubus? T.9. E. à n.12. Quid tibi *Iezrael*; & quorsum ad reditum? n.14.

Cap. 9. v. 10. *Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt.* Unde abominabiles per ritus adorationis? T.1.D.3.n.2.

Cap.10.v.5. *Luxit super eum populus eius, & æditui eius super eum exultaverunt.* Cur exultant æditui Idoli, populo plorante? T.9.E.n.3.

V.6. *Ipse in Assur delatus est munus regi ultori.* Cui regum vitulus in Bethel datus est munus? Ibid.

Cap.11.v.4. *In funiculis Adam trahам eos, in vinculis charitatis; & ero eis quasi exaltans iugum,* &c. Quinam funiculi Adam, & vincula charitatis? & quomodò iugum exaltatur, dùm tollitur? T. 10.D.1.à n.11.

V.8.& 9. *Conversum est in me cor meum, pariter conturbata est pœnitudo mea. Non faciam furorem iræ meæ: non convertar, ut disperdam Ephraim, quoniam Deus ego, & non homo.* Quò collocaverat cor, dùm dicit *Conversum est in me?* Quænam illius pœnitentia, & de quo conturbata? Quare tunc dicit, quòd non sit homo, sed Deus? T.10.D.4.n.3.

Ibid. *In medio tui sanctus.* Quo intuitu cor raptum, ut esset in medio eius: & quare avolaverat? T. 4. D.4.n.11.

V.10. *Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet.* Cur ad Deum conversio leonis quasi rugitu? T. 8. D.1.n.8.

Cap.12. v.4. *Flevit, & rogavit eum.* Quis, quid rogavit, & cur flevit? T.4.D.7.n.5.

V.7. *Chanaan in manu eius statera dolosa, calumniam dilexit.* Cur Ephraim vocat Chanaan, & quomodò in eius iudicio statera dolosa? T.7.D.5. à n.16. Quare quia statera dolosa, est dilecta calumniat n.17.

Cap.13. v.14. *Ero mors tua, ô mors.* Unde mortem dicit, qui victus à morte? T.4.D.2.n.18.

Joelis.

Cap.2.v.28. *Somnia somniabunt, & iuvenes vestri visiones videbunt.* Quid somnia somniare, & visiones videre? T.2.E.à n.26.

Cap.1. v.9. *Sanctificate bellum.* Unde bellum sanctificatum? T.3.D.8.n.9.

V.16. *Dominus de Sion rugiet.* Unde si ex rugitu terror, Numinis exprimitur amor? T.8.D.1.n.8.

Amos.

Cap.6.v.3. *Approximatis solio iniquitatis.* Quale iniquitatis solium? T.6.E.n.21.

Jonæ.

Cap.1. v.12. *Tollite me, & mittite in mare.* Quare ut naufragium fugiat, naufragium optat? & quare non perit, unde fugit ne periret? T. 4. D.7.n.17.

Cap.2. v. 1. *Præparavit Dominus piscem grandem, ut deglutiret Jonam.* Quidni læsit? Ibid.

Micheæ.

Cap.1.v.6. *Fundamenta eius revelabo.* Utquid ad ruinam Idolorum, illorum revelatur fundamentum? T.2.D.5.n.4.

Habacuc.

Cap.1.v.13. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum: & respicere ad iniquitatem non poteris.* Qua arte videns peccatores, illorum non videt iniquitates? T.7.D.2.n.10. Quid cogitavit, ut homines invisos videre posset? n.13.

V.14. *Facies hominum quasi pisces maris.* In quo similes? T.6.D.6.n.7.

Cap.2.v.1. *Veniens veniet.* Quid sit, venire veniendo? T.9.E.n.33.

V.6. *Sument & loquelam ænigmatum.* Quæ ænigmata & armorum loquela? T.8.D.6.n.7.

Ibid. *Væ ei, qui multiplicat non sua.* Quomodò qui non sua amat, vulnus multiplicat? Ibid.

Cap.3.v.2. *Cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis.* An in adiutorium, vel in supplicium? T.10. D.4.n.8.

V.6. *Aspexit, & dissolvit gentes.* Unde solutio vinculorum in ictu oculi? T.5.D.3.n.16.

V.9. *Suscitans suscitabis arcum tuum.* Quid sit arcum suscitare suscitando? T.2. E.n.22. Quisnam arcus in suscitatione suscitatus? D.8.n.14.

Sophoniæ.

Cap.3.v.9. *Reddam populis labium electum.* Quænam electa lingua reddendae? T.3.E.n.11.

V.17. *Gaudebit super te lætitiâ.* Quid lætitia in huiusmodi gaudio? T.4.E.n.26.

Zachariæ.

Cap.1.v.12. *Iam septuagesimus annus est.* Quomodò sub Dario, qui implctus sub Cyro? T. 9. E. n.22.

Cap.4.v.1. *Quasi virum, qui suscitatur à somno suo.* Quorsum *somno?* T.1.E.n.21.& 37.

Cap.5.v.1. *Ecce volumen volans.* Quomodò si falx? T. 5.D.6.n.25.

Cap.9.v.9. *Ecce rex tuus veniet tibi iustus, & Salvator, ipse pauper.* Quare per *Ecce* demonstratur, si veniet? T.9.E.n.31. Quomodò regia celsitudine, in paupertate; & cur qui veniet pauper, dicitur *Ipse?* T.7.D.1.n.9.

Cap. 10. v. 1. *Pluviam imbris dabit Dominus.* Unde elucet à Domino data pluvia? T.9. D.3. n.14.

Cap.13.v.6. *Quid sunt plagæ istæ,* &c. Cur dicit ex plagis *Quid*, & non *Quæ*, vel *Quare*? T. 8. D. 2.n.7.

Ibid. *His plagatus sum.* Quomodò si à vulneribus non vulnus, plagis plagatus? n.8.

Cap.14. v.6. *In die illa non erit lux; sed frigus, & gelu.* Cur frigus contraponitur lu. 2 & quare exponitur ut novum ex frigore gelu? T. 9. D.6. n.14.

1. Machab.

Cap.1.v.11. *Exiit ex eis radix peccatrix Antiochus illustris.* Cur qui plaudebatur illustris, signatur radix & peccatrix? T.2.D.7.n.14.

Cap. 2. v. 42. *Congregata est ad eos Synagoga Asidæorum*

rum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege. Qui in lege dicatur voluntarius? T.3. D. 8. n.12. Quinam Asidæi? à n.10.

Cap. 3. v.3. Succinxit se arma bellica sua in prælijs. Quorsùm prælijs, si dumtaxat arma ad prælia? n.12. Cur dicit Arma bellica sua? n.15.

V.48. Expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur gentes similitudinem simulacrorum suorum. Quare ad pugnam, & victoriam ituri, legis expandebant libros? T.3. D.6.n.25. Unde in libris sacris vestigium ad idolorum effigies? T. 9.E.n.14.

Cap.4. v. 6. Tegumenta & gladios non habebant. Utquid egrediebantur in certamina, quin haberent arma offensiva, & defensiva? T.3.D.8. num.15.

V.15. Omnes ceciderunt in gladio. Quo gladio, si victores non habebant? Ibid.

V. 43. Tulerunt lapides contaminationis in locum immundum. Quippini alio? T.3. D.1.n.3.

V.57. Ornaverunt faciem templi coronis aureis, & scutulis; & dedicaverunt portas. Quæ illæ coronæ; & cur dicantur scuta? T.3. D.7. n. 11. Unde ex coronis portæ dicatæ? n. 12. Quare ornatus non solùm ex coronis, sed & aureis? num. 16.

V. 58. Facta est lætitia in populo magna valdè, & aversum est opprobrium gentium. Unde tot gaudia, & quomodò gentium opprobrium repulsum? à n.9.

Cap.6. v.9. Desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Quomodò desideria in desideria multa, & nocua, & inutilia usque in interitum, & Orcum? T.4.D.6.n.3.

Cap.9.v.42. Vindicaverunt vindictam. Quidni dicitur, Iniuriam? T.10. D.5.n.1.

Cap.12.v.9. Habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris. Unde in urgentia tribulationum ex sacra Scriptura solatium; & quibus non est? T.3.D.4.à n.7.

2. Machab.

Cap.1.v.22. Accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur. Quomodò ligna sine igne fuerunt accensa? T.9.D.3.n.16.

Cap.2. v. 8. Dominus ostendet hæc. Quandò; & an factum, vel faciendum? T.10.E.n.32.

Cap.7.v.18. In mori incipiens sic ait: Noli frustrà errare: nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum. Quomodò dùm moriens divinam profitetur fidem, sese dicit peccatorem? T.2.D.8.n.19.

Ibid. Digna admiratione facta sunt in nobis. Quænam facta, & admiratione digna? Ibid.

Cap.11.v.8. Apparuit præcedens eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans. Quomodò si totus in armis, visa vestis? T.3.D.8.n.6.

V.11. Leonum more, impetu irruentes in hostes, &c. Unde tanta audacia, dùm pridem timida corda? T.5. D.5.n.2.

Cap.12. v. 22. Cùm cohors prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei. Unde præsentia Dei in conflictu, si nullum signum visum de cœlo? T.3.D.8. n.7.

V.40. Invenerunt sub tunicis interfectorum, de donarijs Idolorum, &c. Ob hanc causam eos corruisse. Quare aurum sub tunicis, illorum causâ fuit necis? T.10.D.1 à n.1.

V.41. Omnes benedixerunt iustum iudicium Domini, qui occulta fecerat manifesta. An quia habebant, vel quia sub tunicis? n.4.

Cap.14.v.6. Asidæi, quibus præest Iudas Machabæus. Quinam Assidæorum ordo militaris sub Iuda præside? T.3.D.8.à n.10.

Cap. 15. v. 7. Machabæus confidebat cùm omni spe. Quid omnis spes, supposità fiduciâ? T. 5. E.à n. 18.

V.16. Accipe sanctum gladium aureum. Quidni ferreum? T.3.D.8.n.18.

NOVUM TESTAMENTUM.

Matthæi.

Cap. 1. v.6. Iesse genuit David regem. David autem rex, &c. Quare inter tot reges signatur tantùm David? T.5.D.5.n.16. Cur denuò? n. 17.

V.8. Ioram genuit Oziam. Quomodò si eius abnepos? T.1.E.n.26.

V.18. Christi autem generatio sic erat. Quomodò? T. 5.D.1.n.5. Quid est Sic? D.2.n.6.

V.21. Pariet autem filium. Quidni dicitur Iosepho, sicut Zachariæ; Pariet tibi filium? T.1.E.n.8.

Cap.2.v.1. Ecce Magi ab Oriente venerunt. Quid tò Ecce? T.9.D.6.n.7.

V.2. Ubi est, qui natus est rex Iudæorum. Quare non inquirunt de rege nato, sed de nati loco? à n. 7. & 18.

Ibid. Vidimus stellam eius in Oriente. An esset stella? T.8. E. n.89. Quare dicitur stella eius? T. 7. D.4. num.9. T.9. D. 6.n. 17. Unde ex stellæ splendore, ab illis cognita nativitas Christi? n.7. Quomodò dicitur In Oriente, si ascendit super Occasum? n.16.

V.3. Turbatus est. Quare Principes Sacerdotum & Scribæ non turbati? T.3.D.3.n.13.

V. 5. Dixerunt: In Bethlehem. Cur non quæsierunt natum, signantes locum? Ibid.

V.10. Gavisi sunt gaudio magno valdè. Unde vehemens lætitia, denuò visâ stellâ? T.9.D.6.n.6.

V.11. Intrantes domum, invenerunt puerum. Quomodò invenerunt ostium? Ibid. Et etiam Christum? T.3.D.3.n.15.

V.18. Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Unde si non sunt, suos lachrymatur? T.2. D.8.n.10.

Cap. 3. v. 16. & 17. Aperti sunt cœli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam: & ecce vox de cœlis dicens: Hic est filius meus dilectus. Quare sicut columba descendit Spiritus Sanctus, dùm auditur à Patre Christus filius dilectus? T.5.D.2.n.12.

Cap.4. v. 5. Assumpsit eum diabolus super pinnaculum templi. Quid dictum templi pinnaculum; & quare illuc à diabolo construitur assumptio? T. 5.D.2. à n. 13.

V.6. Mitte te deorsùm. Quare in præcipitium, quem elevat, instigat? n.15.

V.8. Ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum. Quare si de gloria mundi agitur, tantùm ostenditur? n.2.

V.19. Faciam vos fieri piscatores hominum. Quid in præacta piscatione, ut homines possent capi? T.6 D.6.n.8.

Cap.5.v.13. Vos estis Sal terræ. Utquid simul lux? T. 3.D.3.n.10. Unde, & quomodò Sal? T. 3. D. 6.n.25.

V.13. Si Sal evanuerit, in quo salietur. Quis, & quomodò sal infatuatur? T.3.D.3.n.13.

V.19. Qui fecerit, & docuerit. Quare doctrinæ magnitudo, opere & verbo? n.10.

V.45. Ut sitis filij Patris vestri. Unde homines filij Dei? T.1.E. n.25. Quomodò si unus tantum filius Patris? T.1.D.8. n.5. Quo intuitu si dicitur, Pater vester, excitat Ut sitis filij? n.7.

Cap.6.v.13. Libera nos à malo. A quo malo? T.1.D. 1.n.7.

V. 16. Nolite fieri sicut hypocritæ. Cur voluntatem connotat, dùm hypocrisim eliminat? T. 1. D. 4.n.3.

V.23. Si lumen, quod in te est, tenebræ sunt; ipsæ tenebræ quantæ erunt? Quæ tenebræ tenebrarum? T.10.D.1.n.14.

Cap. 8. v. 12. Filij regni eijcientur in tenebras exteriores. Quænam interiores & exteriores tenebræ? n.11.

Cap.10.v.8. Mortuos suscitate. Quorsùm si non suscitantur, nisi qui mortui? T.2.E.n.10.

Cap.11.v.3. Tu es qui venturus es? Quomodò Tu, si Venturus? T.1.D.7.n.19.

V.14. Ipse est Elias, qui venturus est. Unde si Ioannes Baptista? T.2.E.n.43.

V.25. Domine cœli & terræ. Quidni inferni? T. 6. D.6.n.9.

Cap. 13. v. 14. Videntes videbitis, & non videbitis. Quomodò? T.2.D.5.n.2.

V.55. Nonne mater eius dicitur Maria, & sorores eius nonne omnes apud nos sunt, & fratres, &c. Quinam fratres & sorores dicantur Christi? T. 1. E.à n. 45.

Cap.14.v.28. Si tu es, iube me venire ad te super aquas. Utquid ambulante Salvatore, cupit etiam Petrus super aquas ambulare? T.9. D.3.n.3. Cur dicit, Si tu es? n.4.

V.29. Ipse ait: Veni. Miraculum an ex voce virtutis, vel virtute vocis? n.5.

V.30. Cum vidisset ventum validum, timuit; & cùm cœpisset mergi. Quem ventum vidit in summersionem? T.9. D.5.n.7.

V.32. Cùm ascendissent in naviculam. Quare modò Christus cum Petro ascendit, & priùs invitatus noluit? T.9.D.3.n.8.

Cap. 15. v. 13. Omnis plantatio, quàm non plantavit Pater meus cœlestis. Quid sit plantationem plantare? T.10.E. à n.12.

V.23. Dimitte eam, quia clamat post nos. Quidùm gratiam non concedit, estò clamet? T.3.D.8. n.9.

V. 25. Illa venit, & adoravit eum. Quare nec sic? Ibid.

V.28. Fiat tibi sicut vis. Quidni quod vis, sed sicut? n. 10. Quare Christus concessit, quod pridem abnuit? Ibid.

V.31. Ita ut turbæ mirarentur videntes mutos loquentes. Quo pacto qui sine usu linguæ, poterant loqui? T.9.D.2.n.13.

Cap. 16. v. 13. Quem dicunt homines esse filium hominis? Unde Christus dicitur hominis filius? T.1.E.à n.21. Quid de filio hominis interrogat, si se filium hominis nominat? T.5.D.2. num.13.

V.16. Respondens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus filius Dei vivi. Cur Petrus tantum respondit? n. 14. Quorsùm filiatio Patris, si interrogatur tantùm de filio hominis? num.13. Utquid si fat, Tu es filius Dei vivi; præmittit Petrus: Tu es Christus? Ibid.

V. 24. Abneget semetipsum. Quomodò homo seipsum potest abnegare, si manet ipse? T.1. D.5. à n.14.

Cap. 17. v.1. Assumpsit Iesus Petrum & Iacobum & Ioannem, & duxit illos in montem excelsum seorsum. Cur dicitur assumpsisse, dùm in gloriæ suæ visionem elegit? T.4.D.4.n.12. Quare transfiguratio non in medio monte; sed in cacumine? Ibid.

V.8. Neminem viderunt nisi solum Iesum. Utquid Iesus cùm illis dicitur solus, & illi non soli? T. 4.D.4.n.13.

V.15. Lunaticus est, & malè patitur: nam sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam. Si dæmonis artæ, cur non dicitur habere dæmonium; sed Lunaticum esse, & in quo? T.2.D.2.à n.17. Quare pater non solùm signat pati, sed pati malè? n.18. Unde constat dæmonium esse per extrema ignis, & aquæ? n.14.

V.18. Exijt ab eo dæmonium. Unde si à Luca vocatur spiritus? Ibid.

Cap. 18.v.2. Advocans Iesus parvulum, statuit eum in medio. Quare ubi de superioritate iurgium, ostendit Salvator parvulum? T.6.E.n.40.

V.6. Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Quare suffocandus? T.10. D.2.à n.10. Cur in mari, & non in flumine? n. 11. & quare in profundo maris? n.14.

V. 10. Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris. Unde si desiderant videre? T.5.E.à n. 43.

V.26. Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Quorsùm ad solutionem universi debiti, necessaria patientia Domini? T. 5. D.4. n. 13. Cur dicit In me? n.14.

V.28. Suffocabat illum dicens: Redde, quod debes. Quare debitum non reddidit, dùm creditor suffocabat? T.6.D.6.n.8.

Cap.19.v.28. In regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ. Quare merces in universali resurrectione? T.6. E.n.28. Cur dicit, Cùm sederit in sede? n.29. Quare dicit Maiestatis suæ, si in dextera Patris? n. 39. Quidni In maiestate sedis; sed In sede maiestatis? T.6. D.6. n.11. Quo intuitu non designatur maiestas ex sede, sed ex sedente? Ibid.

Ibid. Sedebitis & vos iudicantes. Quare sedent, si non sedent Angeli? T.6. E. n. 30. Unde iudicantes sedebunt, si Pater filio dedit omne iudicium? n.26.

Cap.20. v.20. Accessit ad eum mater filiorum Zebedæi. Quomodò accedente matre, filios dicitur accessisse? T.6. D. 7. n. 11. Cur quod desiderat non dicit Quid, sed Aliquid? n. 16. Cur mater accessit? à n.12.

V.21. Dic, ut sedeant hi duo filij mei unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in regno tuo. Quare in dextra, & sinistra solium, & non unius post alium? n.14. Cur dicit mater Unus,

&

& unus, & nequaquàm Unus & alter? T.5. D. 5.n.19.
V.22. *Nescitis quid petatis.* Quare? T.6. D. 7.à n.22. Cur nesciunt, dùm in thronis sedere capiunt? num.15.
Ibid. *Potestis bibere calicem?* Quare dùm prima sedes uterque petit, de calice Christus inquirit? T.5. D.5.n.11.
V. 23. *Calicem quidem meum bibetis.* Quippini *Calicem vestrum?* n. 15. Quomodò si Ioannes non bibit? n.17. Unde bibit, quin biberet calicem? T.5.D.6.n.3. & à n.12.
V.24. *Indignati sunt de duobus fratribus.* Quare duo nihili, quod indignarentur cæteri? T. 6. D.7.n.14. Cur si fratres, hinc & hinc capiunt sedere? Ibid.
Cap.22.v.7. *Eum de super sedere fecerunt.* An invitus sedit? T.6.D.8.n.6.
V.9. *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Unde brevi ligno suspensus, & quibus & ita plausus? T.9.D.8.n.13.
V.16. *Numquàm legistis, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* Utquid *Perfecisti*, & non *feci*sti? & in quo laus? T.9. D.2.n.7.
V. 43. *Dabitur genti facienti fructus eius.* Quippini *Factura?* T.9.D.6.n.13.
Cap.22.v.12. *Amice, quomodò huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Quænam nuptialis vestis in conviviis? T. 6. E.n. 19. Quidùm inimicum amicum vocat? & quare si sacrilegus, & audax ingressus, non arguitur, ut audax & præsumptuosus? T.8.D.1.n.17.
Ibid. *At ille obmutuit.* An damnatus, quippe taciti? num.26.
Cap. 23. v.35. *A sanguine Abel iusti.* Cur soles Abel iustus dicitur? T.5.D.5. n.10.
V.39. *Non me videbitis amodò donec dicatis: Benedictus*, &c. Cur tunc dicitur visus, ubi in ministerio cognitus? T.3.D.8.n.4.
Cap.24.v.6. *Audituri estis prælia, & opiniones prælium. Videte, ne turbemini: oportet enim fieri.* Utquid iunguntur opiniones, & prælia? T. 7. D.5.à num.14. D.6. num. 5. Quare in maiori periculo, debet exulare turbatio? T. 7. D. 5. n.15. Unde finitis prælijs, opinionum necdùm finis? n.16.
V.29. *Stellæ cadent de cœlo.* Quænam & quomodò? D.8.E.à n.87.
Cap.26.v.14. *Tunc abijt unus de duodecim ad Principes Sacerdotum*, &c. Quid sit, & quare tò *Tunc*? T.5.D.1.à n.19.
V.20. *Discumbebat cum duodecim.* An Christus mensæ aliquandò discubuit? T.6.E.n.23.
V.26.& 27. *Accepit Iesus panem, & ait: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem*, &c. Quare species ad Sacramentum elegit panem, & vinum? T.7. D. 4. n. 1. Unde dum panem distribuit, sanum esse corpus afferuit? n. 16.
V.37. *Assumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, cœpit contristari, & mœstus esse.* An de se, vel de illis mœrebat assumptis? T.2. D.4.n.13.
V.38. *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Cur non de morte, sed illam usque? T.2. D.4. n.15. T. 10.D.6.à n.4.
V.39. *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Quare signanter *Ille*, & non absolute calix? T.5.D.5.num.15. T.7. D.3. n.15. Quomodò possibile, & impossibile? Ibid. & n.5. Quare renuit, quod petitione cupit? Ibid.
V.60. *Novissimè venerunt duo falsi testes.* Unde, & quare tandem falsi? T.7.D.5.n.11. Cur alijs falsis repulsis, accipitur testimonium; quamvis testimonium falsum? Ibid.
Cap.27.v.4. *Quid ad nos? Tu videris.* Unde illorum nihil interest, dùm captus Salvator & comprehensus iussu illorum? T.1.D.2.à n. 11.
V. 32. *Vt tolleret crucem eius.* Quò instituto Christi crux Simoni tradita, & quomodò portaverit, & quare portaverit? T.3. D.1.n.4. T.6.D.2.à num.4.
V.34. *Dederunt ei vinum bibere cum felle mistum: & cùm gustasset, noluit bibere.* Quare non hausit? T.3.D.1.n.43. Quomodò si erat acetum, dicitur vinum, felle dilutum? Ibid.
V. 45. *Tenebræ factæ sunt super universam terram.* Quomodò & unde? T.8. E.n. 17. An à Luna interpositâ? n.92. An supernaturaliter? n.97.
Cap.28 v.7. *Ecce prædixi vobis.* Si Christum resurrexisse nunciavit, quid prædixit? T.2.D.1.n.3.

Marci.

Cap.5. v. 17. *Rogare cœperunt, ut discederet de finibus eorum.* Utquid si dæmonia expellebat, rogans ut abeat? T.6.D.3.n.2.
V.30. *Quis tetigit vestimenta mea?* Quare si dumtaxat vestis tacta, quæritur de tacta corporis? T. 10. D.5.n.6.
V.32. *Quis me tetigit?* Utrum ex gratia callara, tactum sese cognovit? n.5. Cur interrogat quod non ignorat? à n.1.
V.35. *Veniunt nuntij ab Archisynagogo.* Quomodò si erat cùm Christo? T.2. D.2.n.5.
Cap. 6. v. 6. *Circuibat castella in circuitu.* Quorsùm *in circuitu*, si circuibat? T.8.E.à n.4.
V.34. *Cùm egressi essent de navi, continuò cognoverunt eum.* Qua de causa tunc cognoscunt, & ambulantem super aquas non cognoverunt? T. 9 D.5.n.9.
Cap.7.v.29. *Vade.* Quidni erat veneris? T. 5.D. 8. num.30.
Cap.8. v. 1. *Cùm turba multa esset, nec haberent quod manducarent.* Cur turba multa, quùm deficiebat esca? T.5.D.8.n.4.
V.2. *Misereor super turbam: quia ecce iam triduò sustinent me.* Quidni sustinuit sustineri post triduum? T.5. D. 8.n.4. Quare dum audientium expectationem exponit, illorum patientiam expressam? T.5.D.1.n.2. Cur si opprimuntur fame, dicit Christus, se sustinuisse? T.5.D.8.n.9. T. E.D.5.n.10.
V.8. *Manducaverunt, & saturati sunt.* Cur Christus tunc aluit audientes, & quod maius miraculum, multiplicatione panis? T.5.D.8.n.6.
V.25. *Imposuit manus super oculos eius: & cœpit videre, & restitutus est, ita ut clarè videret omnia.* Quare ut perfectè videret cæcus, super oculos eius imposuit manus? T.5. D.5.n.17.
Cap. 9. v. 14. *Omnes populus videns Iesum stupefactus est, & exterriti.* Cur exterrent, dùm Iesum vident? T.8. D.4.n.22.
V. 16. *Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum.* Quomodò si clamabat? T.5. D.2.n.18.

V. 22. *Si quid potes, adiuva nos, misertus nostri.* Utrum potentiam neget, vel eximiam affirmet? T.8.D.4.à n.13. Utquid si pater non habet dæmonium, sibi petit auxilium? Ibid.
V.23. *Credo Domine, adiuva incredulitatem meam.* Quid credidit, & quid non credidit? n.14.
Cap.10.v.30. *Accipiet centies tantùm nunc in tempore hoc, cùm persecutionibus.* Unde gloriæ specimen tendit in persecutionem? T.5. D.5.n.4. & T. 7.D.1.n.4.
V.35. *Magister, volumus, ut quodcumque petierimus, faciasnobis.* An obex ad munus sit *Volumus*, & quid tò *Quodcumque*? T.6.D.7.à n.11. Quare? n.12.& 16.
V.37. *Da nobis, ut unus ad dextram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.* Cur solicitant in maiestate hunccine modum sedendi? n.14.
V.38. *Nescitis quid petatis. Potestis*, &c. *baptismo, quo ego baptizor, baptizari.* Cur Christi passio eius dicatur baptismus? T.5. E. à n.13. & 37. Quid sit baptizari baptismo? n.14. Quare dum discipuli ambiunt; quid petant, nesciunt? T. 6.D.7.n.15.
V.39. *Calicem, quem ego bibo, bibetis; & baptismo*, &c. Cur passio sub metaphora calicis, & baptismatis? T.5.D.6. num.13. Quomodo Christus dicit *Bibo & Baptizor*, si necdùm patiebatur? n. 14.T.5.E.n.26.
V.41. *Decem cœperunt indignari.* Quare nihil dicitur de pudore ambientium, ex indignatione sociorum? T.6.D.7.n.14.
Cap.11.v.7. *Duxerunt pullum ad Iesum: & imponunt illi vestimenta sua.* Unde vel cum vestibus hominum, vocant asinum? T.6.D.8.n.7.
Ibid. *Et sedit super eum.* Cur super asinum notatur Christi sedes? n. 6.
V.12. *Alia die.* Unde *Alia*, si apud Matthæum dicitur in die palmarum? T.9.D.8. n.13.
V.28. *In qua potestate hæc facis?* Cur dicunt *Hæc*, & quæ tacent? Ibid. Utquid inquirunt de potestate, illo admisso tamquàm rege? n.14.
Cap.14.v.33. *Cœpit pavere, & tædere.* Cur ad mortem nec pavit, nec doloris tæduit; & utroque afficitur proxima morte? T.10.D.6.à n.4.
V.34. *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Quidni de morte, sed usque? T.2. D.4.num.13. T.5. D.6.n.6.
V.37. *Simon dormis?* Cur ad Petrum dumtaxat increpatio directa? T.2. D.4.n.10.
V.42. *Surgite, eamus.* Quare modò morti occurrit, si pridem tæduit? T.10 D.6.n.7.
V.62. *Videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei.* Quæ virtutis Dei sedes? T.6.E.n.38.
Cap.15.v.10. *Sciebat, quòd per invidiam tradidissent eum.* Quid quòd ex invidia, ut nulla in causa esset causa? T.1.D.2.n.12.
V.14. *Illi magis clamabant: Crucifige eum.* Quare sine causa, intenditur pœna? T.9.D.7.n.1.
Cap.16.v.2. *Valde mane veniunt ad monumentum, orto iam Sole.* Si orto Sole, quomodò valdè mane? T.8.E.n.39. & 101.
V.6. *Surrexit, non est hic: ecce locus, ubi posuerunt eum.* Quid ad fidem resurrectionis, vacuum videre sepulchrum? T.2. E.n.5.
V.17. *Linguis loquentur novis.* Quænam novitas in linguis? T.9.D.2.à n.7.

Lucæ.

Cap.1.v.27. *Nomen Virginis Maria.* Quorsùm exprimitur Virginis nomen? T.4.D.1.n.1.& 14.
V.28. *Ave gratia plena.* Quidni cœlestibus donis ornata? T.1.D.5.n.10. Quid est gratia plena, & plena gratiâ? T.5.D.1.n.3.
V.30. *Ne timeas Maria, invenisti gratiam apud Deum.* Quæ ab illa timenda, si plena gratiâ? T.1.D.5. n.11. Quæ excellentia indicatur in timoris expulsione? Ibid. Quare si tot dona in Deipara, dumtaxat signatur, quod ab illa inventa gratia? num.10.
V.31. *Vocabis nomen eius Iesum.* Cur illa sola, & minimè Iosephi T.5.D.1.n.6.
V.32. *Hic erit magnus.* Cur *Erit*, si signatur *Hîc*? T.1. D.7.n.10. Quomodò maior, si in natura humana minor? T. 7. D.1. n.5. Unde vel in illa magnus? T.5.D.1.n.10.
V.34. *Quomodò fiet istud, quoniam virum non cognosco?* An ideò factum? Ibid.
V.35. *Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Quomodò quia ex illa sola natus, Christus Altissimi vocabitur filius? T. 5. D.1. n.9.
V.44. *Vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Cur magnificum, quòd ad vocem solam patraretur miraculum? T.3.D.6.n.23.
V.46. *Magnificat anima mea Dominum, & exultavit spiritus meus.* Quare de anima dicitur magnificentia, ac de spiritu lætitia? T.5. D.1.n.8.
V.51. *Dispersit superbos mente cordis sui.* Quippini corde mentis? T.1.D.4.n.5.
Cap.2.v.7. *Peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio.* An ex huiusmodi causa, maiestas regia? T.7.D. 2.à n.6. Unde Christus dictus primogenitus, si à matre prædem nullus conceptus est filius? T. 1.D.8.n.4.
V.10. *Evangelizo vobis gaudium magnum.* Unde gaudium magnum homini, ex sola infantis nativitate? T.4.D.7.n.5.
V.13. *Facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum.* Quare huius militiæ non audiuntur arma; sed harmonia? T.5.D.8. num.16.
V.15. *Videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.* Quare dicunt *Verbum hoc*, & verbum factum, & videndum, & à Domino monstratum? T.7.D.2.à n.6.
V.16. *Invenerunt infantem positum in præsepio.* An quia sic invenerunt infantem, eruperunt pectora in exultationem? T.1. D.6.n.7.
V.17. *Videntes autem cognoverunt de verbo.* Unde cognoverunt divinum Verbum, videntes infantem in præsepio reclinatum? T.7.D.2.n.16.
V. 21. *Postquàm consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer; vocatum est nomen eius Iesus.* Quo intuitu ut præteritum exponitur tempus, si tempore opportuno infantulus circumcisus? T.4. D.7.n.8. Quare Iesus vocatur, dùm circumciditur? num.13. & 15. Utquid post effusum sanguinem, imponitur nomen? à n.1. Cur de vulnere non dolet, & ante vulnus de dolore mœret? à n.3.& 8.

V.25. *Ecce homo erat in Ierusalem, & homo iste iustus.* Cur homo dicitur, dùm iustus plauditur? T.1.D.3.n.15.
V.29. *Nunc dimittis servum tuum.* Quare postquàm Christum aspexit, mori cupit? T.1.D.6.n.7.
V.34. *Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem.* Unde in ruinam, & gloriam? T.9.D.6.n.9.
V.35. *Tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Utquid *Tuam ipsius*, dicitur, ubi de doloribus Virginis agitur? T.8.D.6. á n.8.
V.48. *Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes, quærebamus te.* Quidni *Quare fecisti*: sed *Quid fecisti nobis*? T.4. D.8. n.14. Quo intuitu dùm audit dolentes, in solamen studio prætermittit dolores? Ibid.
V.49. *Quid est, quòd me quærebatis?* Quare si de amisso filio cordolium, uti supervacuum taxat quærentium officium? n.9.
Cap.3.v.16. *Cuius non sum dignus, solvere corrigiam calceamentorum eius.* In quodnam ministerium, exhibiturus Baptista huiusmodi famulatum? T.6.E.n.19.& 22.
V.23. *Ut putabatur filius Ioseph.* Quorsùm *Putabatur*? T.1.D.2.n.7.
Cap.4.v.5. *Ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis.* Quare sic, & quomodò? T.5.D.7.á n.2.
V.6. *Cui volo, do illa.* Utquid signat ad placitum, quorum non habet dominium? T.2.D.5.n.12.
V.9. *Mitte te hinc deorsùm.* Utquid *Deorsùm*, si dixerat *Hinc*? T.6.D.7.á n.1. Quid est *Hinc*? T.5.D.7.n.14.
V.13. *Diabolus recessit ab illo usque ad tempus.* Quando? T.1.D.3.n.7.
V.30. *Transiens per medium illorum ibat.* Quomodò qui præsentes, non videbant? T.9.D.3.n.15.
V.38. *Socrus Simonis tenebatur magnis febribus.* Utquid *Tenebatur*, & non *Tenebat*? T.4.D.5.n.5.
V.39. *Imperavit febri, & dimisit illam.* Cur tantùm utitur voce? Ibid.
Cap.5.v.4. *Laxate retia in capturam.* Quare in capturam piscium laxatio retium? & cur non dixit *Relaxate*; sed *Laxate*? T.6.D.6.n.7. Quippini hamos, sed retia? n.8.
Cap.6.v.11. *Ipsi autem repleti sunt insipientiâ.* Quare dicitur *Insipientiâ*, si erat invidia? T.7.D.1.á n.5. Unde cogitant malum, videntes prodigium? n.7. Quid insipientes cogitabant? n.8.
Cap.7.v.12. *Defunctus efferebatur filius unicus matris suæ.* Utquid *matris suæ*, si filius refertur necessariò matri? T.1.D.8.n.11.
V.36. *Ingressus domum Pharisæi, discubuit.* An discubuit, vel ad mensam sedit? T.6.E.n.22.
V.38. *Stans retrò secus pedes.* Quomodò quibat, si Christus discumbebat? n.19.& 22.
Cap.8.v.45. *Quis est, qui me tetigit?* Quid hic, quasi sui tactum, & apud Marcum signat dumtaxàt vestimentorum? T.10.D.5.n.6.
V.46. *Turbæ te comprimunt, & affligunt; & dicis: Quis me tetigit?* Utquid tot tangentes prætermittit, & dumtaxàt de tactu fœminæ quærit? num.5.
Cap.9.v.31. *Dicebant excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem.* Cur priùs honor transfigurationis, quàm memoria excessus crucis? T.4.D.4.n.12.
V.39. *Ecce spiritus apprehendit eum, & subitò clamat.* Quare hic spiritus vocatur dæmonium? T.3.D.2.n.14. Quomodò clamabat, si mutus erat? num.18.
Cap.11.v.9. *Quærite, & invenietis; pulsate, & aperietur vobis.* Quomodò quæritur, invenitur, pulsatur, & aperitur? T.3.D.2.n.7.
V.14. *Erat Iesus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum.* Quid tò *Erat*? T.5.D.4.num.4. Cur ille & non discipuli? á n.7. Quare si in homine linguæ impedimentum, mutum dicitur dæmonium? T.1 D.3.n.6. De quo admiratæ sunt turbæ? Ibid.
V.26. *Fiunt novissima illius peiora prioribus.* Quando, & quomodò? T.5.D.4.n.5.
V.35. *Vide, ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.* Unde tenebræ in ipso lumine? T.10.D.2.num.13.
Cap.12.v.50. *Baptismo habeo baptizari: quomodò coarctor usque dùm perficiatur.* Cur dolet non pati? T.5.E.n.26. Quare in passione vulnera dicta baptisma? n.37. Unde non passione passio cordis, & crux ex defectu crucis? T.5.D.6.num.14.
Cap.13.v.5. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.* Cur ut recurrant in conversionem cordis, exponit super quos cecidit turris? T.3.D.4.n.18.
Cap.14.v.21. *Cæcos & claudos introduc huc?* Quidni surdos? T.7.D.4.n.1.
Cap.15.v.8. *Quæ mulier si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam & evertit domum, & quærit diligenter, donec inveniat?* Cur dicitur perdidisse, quod habebat domi; & quare lucernam accendit, & domum mundificat, ut amissum inveniat? T.2.D.5.n.8.
V.18. *Pater, peccavi in cælum & coram te.* Quomodò Patre coram, si filius profectus in regionem longinquam? T.6.D.2.n.14.
Cap.16.v.22. *Sepultus est in inferno.* Cur locus exprimitur? T.5.D.3.n.5.
V.23. *Cùm esset in tormentis.* Quidni, In tormento? Ibid.
V.24. *Ut refrigeret linguam meam.* Quorsùm ibi proponitur spes refrigerationis? Ibid.
Cap.17.v.10. *Dicite, servi inutiles sumus.* Qua de causa modò impletum totum opus? T.2.D.8.n.15.
V.32. *Memores estote uxoris Lot.* Quare clades huius fœminæ tradenda memoriæ? T.4.D.6.n.14.& 16.
Cap.19.v.40. *Si tacuerint, lapides clamabunt.* Quid vox lapidum cum voce lactentium? T.9.D.2.num.8.
V.43. *Circumdabunt te inimici tui vallo.* Quid sit vallo circumdari? T.8.E.n.7.
Cap.21.v.9. *Cùm audieritis prælia, & seditiones.* Cur seditiones dicuntur, quæ apud Matthæum Opiniones signantur? T.7.D.5.á n.14.
Cap.22.v.15. *Desiderio desideravi hoc pascha.* Quodnam discrimen inter desiderare desiderium, & desiderio desiderare? T.5.E.n.23. Quid sit hoc? á n.24.& T.5.D.1.n.8.
V.24. *Facta est contentio inter eos, Quis eorum videretur esse maior.* Quippini, Quis esset; sed Quis videretur? T.6.D.7.n.18. An ut cognosceretur proditoris perfidia, contentio cogitata de præstantia? Ibid.
V.29.& 30. *Ego dispono vobis regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam, & sedeatis super thronos*, &c. Quorsùm simul cœleste convivium, & ordo sedium? T.5.D.5.n.12. Cur regnum cœleste sub metaphora potus & cibi? T.6.E.n.14.& 29. Quare in maiestate throni sedebunt homines, & non Angeli? n.30.
V.43.& 44. *Factus in agonia prolixiùs orabat: & factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* Unde angor maior ex mortis examine, quàm ex morte? T.10.D.6.n.4. Cur ex consideratione interitus sudor sanguineus? Ibid. An sudorem absterserit, & quare? T.4.D.7.n.9.
Cap.23.v.16. *Emendatum ergo illum dimittam.* Cur flagellari iussit, si nullam causam cognovit? T.9.D.7.n.3. Quare non dimisit, etsi iniustè flagellaverit? n.4.
V.36. *Illudebant ei, & milites accedentes acetum offerentes ei.* Quare acetum offerentes, vocantur milites? T.3.D.1.n.23.
V.43. *Hodie mecum eris in paradyso.* Quidni in cœlo? T.6.D.1.num.2. Cur huic respondit, & non alteri pro libertate clamanti? T.2.D.1.num 6.
V.44.& 45. *Tenebræ factæ sunt, & obscuratus est Sol.* An obscuratus ex tenebris terræ, vel terra ex obscuritate Solis? T.8.E.n.79. Cur obscuratus, unde & quomodo? num.78.& á n.99. Quo sensu? num.101. An tenebræ in aëre, vel in Sole? n.100. Unde Sole lucente, tenebræ factæ? n.101.
Cap.24.v.11. *Visa sunt sicut deliramentum verba ista.* Quare dispiciunt factum, uti delirium? T.2.D.1.n.5.
V.12. *Petrus abiit secum mirans, quod factum fuerat.* Cur ex visis in sepulchro, cogitat factum? n.4. Quid miratur? n.5.
V.15. *Ipse Iesus ibat cum illis.* Quorsùm *Ipse*? T.2.D.1.n.6. D.7.n.16.
V.17. *Qui sunt hi sermones, quos confertis adinvicem ambulantes, & estis tristes?* Unde mœrentes, gloriam resurrectionis sperantes? T.5.D.3.n.10.
V.21. *Super hæc omnia tertia dies est hodie.* Quænam *Hæc*, ut illorum cruciamina super hæc omnia? T.5.D.3.n.10.
V.31. *Aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum.* Quidni pridem? T.7.D.4.n.10.
V.34. *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.* Quomodò? T.2.D.1.n.4. Quorsùm *Verè* in Christi resurrectione? Ibid. & E.n.11.& 16.
V.35. *Quomodò cognoverunt eum in fractione panis.* Cur non in pane, sed in fractione? T.2.D.5.num.13.T.7.T.4.n.11.
V.39. *Videte, quia ego ipse sum.* Utquid in resurrectione addit *Ipse*? T.2.D.1.n.6.D.7.n.16.
V.41. *Non credentibus, & mirantibus præ gaudio.* Si non credunt, de quo gaudium? n.5.

Ioannis.

Cap.1.v.14. *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam eius.* Unde si in carne gloria Deitatis occulitur, tunc ostenditur? T.7.D.2.n.15.
V.18. *Deum nemo vidit umquàm.* Unde si visa gloria Unigeniti á Patre? n.14.
V.19.& 22. *Tu quis es?* Cur inquirunt, si cognoscunt? T.9.D.5.á n.13. Quare non quid; sed quis? T.9.D.1.n.5. Quare quis sit ipse, ab ipso interrogatur? n.6.
V.23. *Ego vox clamantis.* Cur non solùm vox, sed clamantis? T.9.D.1.n.5. Quare tantùm vox, si homo, & homo missus á Deo? T.9.D.5.á n.12.
Cap.2.v.9. *Gustavit Architriclinus aquam vinum factam.* Quid per aquam signatum, conversam in vinum? T.3.D.1.n.22.
Cap.3.v.13. *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo.* Cur dicitur filius hominis? Quomodò in cœlo, si de cœlo descendit? Quomodò descendit, si erat in cœlo? T.1.E.n.22.
V.29. *Gaudio gaudet.* Quid gaudio gaudere? T.4.E.n.19.& 26.
Cap.4.v.6. *Iesus fatigatus ex itinere.* Unde, & quare fatigatus? T.3.D.4.n.11.D.6.n.6.
V.25. *Scio, quia Messias venit; cùm ergo venerit*, &c. Quomodò inficiatur, quod astruit? T.9.E.n.34. Quomodò præsens, si venturus? T.1.D.7.n.19.
Cap.5.v.2. *Probatica piscina, Hebraicè Bethsaida.* Idest *domus misericordiæ.* Quomodò in domo miserationum, tanta multitudo languentium? T.4.D.5.n.2.T.8.D.4.n.16. Cur dicitur *domus venantium*? T.4.D.5.n.4.
V.6. *Cùm cognovisset, quia iam multum tempus haberet, dixit ei, Vis sanus fieri?* Quidni dicit, Volo? T.8.D.4.n.19. Quare pridem Christus illum non levavit? n.17. Quare modò? n.10.
V.7. *Hominem non habeo.* Qua de causa non habebat? num.18.
V.14. *Posteà invenit eum Iesus in templo.* Quidni ille quæsivit, sed medicus? T.5.D.4.n.11.
V.15. *Abiit ille homo, & nunciavit Iudæis, quia Iesus esset, qui fecit eum sanum.* Unde cognovit, ut ita nunciaret? T.2.D.3.num.5.T.8.D.4.num.20.
V.22. *Nec enim Pater iudicat quemquam; sed omne iudicium dedit filio.* Quippini Pater, si iure iudex? T.6.E.num.26. Unde solus filius iudex in maiestate tribunalis, si iudicabunt discipuli? Ibid.
V.35. *Erat lucerna ardens, & lucens.* Cur & in quo utrumque? T.9.D.4.á n.8.
V.39. *Scrutamini scripturas.* Quidni *Legite*? T.7.E.á num.19.
Cap.6.v.2. *Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur.* Quæ signa super infirmos? T.4.D.4.n.3.
V.5. *Cùm sublevasset ergo oculos Iesus, & vidisset, quia multitudo magna venit ad eum.* Quo intuitu si multitudo in terra erat, oculos in cœlum dirigit? n.2.
V.21. *Voluerunt ergo accipere eum in navim.* Quomodò ingredi noluit, si in illam ascendit? T.9.D.7.n.8.
V.27. *Hunc Pater signavit Deus.* Quare Pater filium, ut filium signavit? T.1.D.8.n.5.
V.59. *Non sicut manducaverunt patres vestri Manna.* Quare non Sicut? T.7.D.4.n.16.
V.71. *Ex vobis unus diabolus est.* Unde si homo? T.1.D.3.n.7. Quidùm *Est*, & non Erit? Ibid. T.2.D.7.á n.6.& 9.
Cap.7.v.21. *Unum opus feci, & omnes miramini.* Cur quòd conciliat admirationem, insimulant uti

mi crimen? & quare valens paralyticus dicitur unicum Salvatoris opus? T.8.D.4.n.21.
V.27. Hunc scimus unde sit. Quid ad eius venerationem, quòd sciretur, vel non, unde esset? T.2. D.6.n 4.
Cap.8.v.4. Hæc mulier modò deprehensa est in adulterio. Si hæc, quare nomen tacetur? T. 2. D.3. num.12.
V.5. In lege Moyses mandavit huiusmodi lapidare. Utquid dicunt: Huiusmodi; & an iuxta legem, quæ damnabat, Christus absolverit? Ibid.
V.11. Nec ego te condemnabo. An damnaverit, & quomodò? T.9.D.7.n.16.
V. 12. & 13. Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, &c. Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum. Quare non alij, sed Pharisæi? T.7. D.1. n.21. Quomodò per tenebras non graditur, qui illum sequitur, & econtrà? n.10.
V.28. Cum exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum. Unde cognoscendus quam magnus, in ligno fixus? T.10.D.3.à n.12.
V.44. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Quidni Facitis, sed facere vultis? T.1.D.3. n. 11. Unde filij dæmonum, si filij hominum? à n.10.
V.48. Dæmonium habes. Unde rebantur habere dæmonium? T.3. D.1. n.11. Quare dicitur possessus à dæmone, quem de peccato non valebant accusare? T.6. D.2.n.8.
V.59. Abscondit se, & exivit de templo. Quomodò exivit, si se abscondit? T.9.D.3.n.15.
Cap.9.v.8. Alij dicebant, quia hic est, &c. Cur ille dicitur; quòd non ille? T. 8. D. 4. n.13. Quare ambigitur de cæco, verùm non de paralytico? T.2.D.3.n.5.
V.9. Ille dicebat: Quia ego sum. Utquid à cæco astruitur, quod populus opinatur? n.6.
V.29. Hunc autem nescimus, unde sit. Quomodò inficiantur, quod alibi affirmant? T.2. D.6. n.5.
V.30. In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit. Quare nescire unde sit, mirabilius est? num.10.
Cap.10.v.1. In ovile ovium. Ovibus quid nisi ovile? T.1.E.n.49.
V. 10. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant. Quid in vita, vitæ abundantia? T. 1. D.5. à num.8. T.6.D.1.à num.1. Quomodò ut vitam habeant, si vitam habent? T. 1. D. 5. à num.9.
V.16. Alias oves habeo, &c. Quænam eiusmodi oves? T.5.D.5.n.4.
Cap.11.v.4. Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei. Quæ gloria Numini, ex suscitatione Lazari? T.3.D.4. n.12. Quomodò infirmitas non ad mortem, si infirmus moritur? T. 2.D.2.n.8.
V.13. Putaverunt de dormitione somni. Quodnam discrimen inter dormitionem somni, atque somnum dormitionis? T.2.E.n.27. D.1.n.1.
V.23. Resurget frater tuus. Unde fratrem surrecturum fidit, quia Iesus in mundum venit? T.2. D.1. à n.8.
V.28. Vocavit sororem suam silentio, dicens. Unde Silentio, si intercessit locutio? T.3.E.n.18.
V.43. Voce magna clamavit, Lazare veni foras. Quare voce magnâ, & cur exprimitur clamor in voce? T.3.D.4.n.12. Quare proprio nomine vocat, qui fuerat? Ibid.
V.47. Hic homo multa signa facit. Cur eius copiam miraculorum ægre ferunt? T. 1. D. 2. n.1. Et propter illa damnarunt? T.7.D.5.n.11.
V.54. Abijt in regionem iuxta desertum. Utquid refugit, ac in solitudinem fugit? T.1.D.2.n.1.
Cap.12. v. 24. Si mortuum fuerit, multum fructum affert. Quinam fructus, & multus ex Christi morte? T.4.D.2.n.19.
V. 31. Nunc iudicium est mundi. Quomodò nunc, quod futurum est? T.10.D.6.n.14.
V.32. Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Quidni ante exaltationem? T.10.D. 3.à num.8. Quare traxit, quos crimen avertit? num.9.
V.36. Abijt, & abscondit se ab eis. Utquid inde ab eis abijt vespere, quem uti regem salutarent manè? T.9.D.8 n.13.
Cap.13.v.1. Sciens Iesus, &c. cùm dilexisset suos, qui erant in hoc mundo, in finem dilexit eos. Utquid eius demonstratur scientia, ubi amplioris amoris relucet flamma? T.7.D. 3. à n. 2. Quid sit amore amare, & quid diligere in finem? T. 2. E.n.26. Quid diligere ex dilectione? T.7.D.2. à n.1. In quo contentio, & maior, in certamen amantis? T.4.D.2.n.10.
V.4. Ponit vestimenta sua. Quo intuitu deposuit, ubi vehementiam amoris expressit? T.7.D.2.n.14.
V.23. Erat recumbens in sinu Iesu. Quomodò? T. 8. E.à n.20.
Cap.14.v.28. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado. Unde gaudium, si ex absentia cordolium? T.2.D.4.n.11.
Cap.15.v.16. Non vos me elegistis; sed ego elegi vos, ut abeatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Quare qui mundum despexerunt, remittit in mundum? T.5.D. 7. à n.9. Quinam fructus, si mundus ab illis despectus? à n.11.
Cap.16.v.24. Ut gaudium vestrum sit plenum. In quo plenitudo gaudij? T.4.E.n.18.
V.33. Ego vici mundum. Quomodò trophæum victoriæ, ante certamina pugnæ? T.4.D.2.n.17.
Cap.17.v.4. Opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam. Quomodò si opus non perfectum, iam consummatum? T.5.D.6.n.14.
V.12. Nemo ex eis perijt, nisi filius perditionis. Quare Perijt pro Perivit? T.2.D.7.n.9.
Cap.18.v.4. Iesus sciens omnia, quæ ventura erant super se, processit. Cur in passionem processit, dùm mortem ex illa præscivit? T.4.D.2.n. 8. T.10.D.6.à n.7. Si ex his, quæ passus didicit, quomodò didicerat necdum passus? n.8.
V.5. Stabat Iudas, qui tradebat eum cum ipsis. Cur si præsens utrisque, versus Magistrum non dicitur præsens? T.2.D.4.n.5.
V.8. Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Quare suorum libertas desideratur, ubi pro illis in servitutem sufficitur? T.4.D.2.n.10.
V.38. Ego nullam invenio in eo causam. Si multis accusationibus ornata, unde nulla? T. 1. D. 2. num.12.
Cap.19.v.1. Tunc apprehendit Pilatus Iesum, & flagellavit. Quare sub titulo correctionis tantum studuit flagellis? T.9.D.7.n.3.
V.4. Adduco vobis eum foràs, ut cognoscatis, quia nullam invenio in eo causam. Utquid ut sine causa damnaret, foràs flagellatum eduxit? n.4.

V.7. Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori. Quidùm legem nostram, & non absolutè legem? T.7.D.5.à n.11.
V.17. Baiulans sibi crucem, exivit. Quo proposito dicitur Sibi, & quare describitur crux in exitu? T.6.D.2.à n.3.
V.25. Stabant iuxta crucem Iesu, mater eius. Quomodò iuxta crucem, & in cruce? T. 8. D.6. à num.2. Quid sit sic stare, & quomodò stabat? à num.14.
Ibid. Et soror matris eius, &c. Unde soror Virginis? T.1.E.n.45.
V.26.& 27. Cùm vidisset Iesus Matrem, & discipulum stantem, &c. Quare priùs Matri designat filium, quàm filio Matrem? T.1.D.8.n.12.
V.30. Cùm accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. Quare? T.3.D.1.n.23.
Ibid. Inclinato capite tradidit spiritum. Quorsùm caput inclinavit in pectus? T.2. D.6. n.14. T.7. D.3.n.8.
V.40. Sicut mos est Iudæis sepelire. An mos Iudæorum, sepelire, vel comburere cadavera? T.10. E.à n.16.
V.42. Ibi posuerunt Iesum. Quare in horto monumentum? T.10.E.n.14.
Cap.20.v.15. Mulier, quid ploras? Cur vetat flere? T.1.D.1.n.1.
V.20. Ostendit eis manus, & latus. Utquid dubitantibus de resurrectione gloriosa, demonstrat vulnera? T.4.D.8.n.10.
V.25. Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum, &c. non credam. Utquid videre optat vulneratum, ut credat gloriosum? Ibid.
Cap.21.v.7. Dominus est. Petrus cum audisset, tunicâ præcinxit se, & misit se in mare. Unde Ioannes cognovit Dominum esse? T.5.D. 6. à n. 3. Cur Petrus tunicam induit, si per mare in littus processit? T.9.D.3.à n.10. Quare noluit ad Iesum pervenire navigio, sed natando? T.10.D.2.n.7.
V.9. Viderunt prunas positas, & piscem superimpositum, & panem. Unde ignis? T.9.D.3.num.16. Quorsùm simul ignis, piscis, & panis? T. 7. D.4.n.18.
V.12. Nemo audebat interrogare, Tu quis es? Scientes, quia Dominus est. Quomodò sciebant, si scire quis esset, cogitabant? T.5.D.5.n.4.
V.20. Vidit illum discipulum, quem diligebat Iesus, sequentem. Si sequi martyrium est, quomodò Ioannes martyrium non subijt? T.5.D.6.n.5.
V.22. Sic eum volo manere, donec veniam. An martyrium Ioannis in huiusmodi quiete? Ibid. Quid sit donec veniat Christus, & quò? n.16.
Ibid. Quid ad te? Cur mortis Ioannis nihil ad Petrum? n.5.
V.23. Non dixit Iesus, Non moritur. Unde mors Ioannis sine afflictione vulneris? Ibid.
V.24. Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scimus, quia verum est testimonium eius. Quomodò testimonium verum, si ipse de se perhibet testimonium? n. 3. Utquid si solus, dicit, Scimus? Ibid.

Actorum.

Cap.1.v.1. Cœpit Iesus facere, & docere. Cur priùs facere? T.3.D.3 n.10.
Cap.7.v.56. Ecce video cœlos apertos & filium hominis stantem à dextris Dei. Cur cœlos patulos conspicit, dùm saxa suscipit? T.4. D.1 n.1. Quare non dicit filium æterni Patris, sed filium hominis? n.12. Unde qui ad dextram Patris sedebat, in Stephani pugna stabat? n.2.
Cap.9.v.3. Subitò circumfulsit eum lux de cœlo. A quo è cœlo tanta lux? T.4.D.7.n.19.
V.5. Ego sum Iesus. Utquid copia lucis, ante prolationem nominis? Ibid.
V.12. Vidit virum Ananiam introeuntem, & imponentem sibi manus, ut visum recipiat. Quomodo si ut visum reciperet, ante visum aspexit? T. 2. D.8.n.2.
Cap.10.v.26. Surge, & ego ipse homo sum. Cur Petrus homo à se dicitur, ubi plusquàm homo iudicatur? T.6.D.4.n.7.
Cap.12.v.6. Erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus. Unde somni suavitas, inter catenas? T.8.D.4.n.3.
V.7. Lumen refulsit in habitaculo, percussoque latere Petri, excitavit eum dicens, Surge velociter, & ceciderunt catenæ de manibus eius. Quare ad somni excitamen, intulit lateris percussionem? T.4. D.5. num.4. T.8.D.2. num.4. Cur Petrus non evigilavit ad lucis fulgorem? T. 4. D.5. n. 4. Cur milites non surrexerunt, Petro surgente? num. 5. Quare vincula in exitum fracta, cum educi quibat etiam cum vinculis? Ibid.
V.9. Nesciebat quid verum est, quod fiebat per Angelum; existimabat autem se visum videre. Quomodò quod videt, nescit? T.8.D.2. à n.6.
V.16. Viderunt eum, & obstupuerunt. Unde stupor? num.8.
Cap.14. v.10. Dij similes hominibus descenderunt ad nos. Quare dicunt, descenderunt? T.1. D.6. n. 6. Quidni, Dijs similes homines? n.5. T.4.D. 2.n.1.
V. 14. Nos mortales sumus, similes vobis homines. Quare ab hominibus videntes adorationem, exponunt conditionis æqualitatem? T. 6. D.4. num.7.
Cap.16. v.16. Puellam quamdam habentem spiritum pythonem. Cur præ alijs, hoccine dæmonium expulit Paulus? T.7.D.6.n.6.
Cap.17.v.23. Inveni & aram, in qua scriptum erat: Ignoto Deo. Quis Deus ignotus; & ara, quare illi sacra? T.1.D.6.à num. 8. Utquid ut cognosceretur Deus ignotus, annunciatur crucifixus? n.12.
V.29. Sculpturæ artis & cogitationis hominis, &c. Quid & quænam dicatur cogitatio in arte sculpturæ? T.7.E.n.30.
Cap.23.v.2. Præcepit percutere os eius. Quare statim ac Paulus sistitur tribunali, iudex præcepit percuti? T.9.D.7.n.14.
V. 13. Iudicas me secundum legem, & contra legem iubes percuti. Secundum quam legem iudicare poterat, qui contra legem iudicabat? Ibid.
Cap.24. v. 25. Quod nunc attinet, vade: tempore opportuno accersam te. Quid sit Quod nunc attinet? T.5. D. 8. n.12. Si Paulus revocandus opportuno tempore, quo intuitu illi dicitur: Nunc vade? Ibid.
V.26. Propter quod frequenter loquebatur cum eo. Propter quid iudex ita Paulo familiaris? n.12.
V.27. Biennio expleto, reliquit Paulum vinctum. Utquid

quid reliqui rin carcere, quem solicitabat solvere? n.11.
Cap.15.v.1. *Postulantes gratiam adversum rum.* Quidnr in ciusa secundum iustitiam, solicitant iustitiam: sed iudicis gratiam? T.5.D.8.n.13.
V. 13. *Postulantes adversus Paulum damnationem.* Quare non satagunt criminis, sed damnationis, quam petebant uti gratiam? Ibid.

Ex Epist. ad Roman.

Cap. 1. v. 4. *Ex resurrectione mortuorum.* Quorsùm *mortuorum*, resurrectione suppositâ? T.1.E. num.11.
Cap.5.v.17. *Abundantiam gratiæ in vita.* Quid in vita gratiæ abundantia? T.1.D.5.n.8.
Cap.6.v.9. *Resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur.* Ad quid *ex mortuis*, si præmittitur *resurgens*? T.1.E. num.11. Quare Christo non ultrà, & mors cæteris dominatur? T.1.D.1.n.6.
Cap.7.v.15. *Supramodùm peccant peccatum.* Quinam peccati modus, unde peccantis excessus? T.10. D.1.n.5.
Cap.8.v.3. *In similitudinem carnis peccati.* Quippini in expressionem Divini amoris, dicitur humanæ carnis: sed in similitudinem carnis peccatricis? T.1.D.6.n.10.
Ibid. *De peccato damnavit peccatum in carne.* Quomodò? n.11.
V. 19. *Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat.* Quare non dicitur, quòd expectet creatura, sed expectatio? T.5.E.n.6.
V.23. *Adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri.* Cur corporis redemptio designatur adoptio? n.42.
V.25. *Si autem quod non videmus, speramus; per patientiam expectamus.* Quare in spe gloriæ noxa patientiæ? T.5.D.3.n.1.
V.29. *Primogenitus ex multis fratribus.* Quomodò qui unigenitus? T.1.D.8.n.4.
Cap.12.v.11. *Solicitudine non pigri.* Quomodò cum pigritia solicitado? T.9.E.à n.37. Qui de pigritia soliciti? T.1.D.1.n.6.
V.12. *Spe gaudentes.* Unde gaudium in spe, quæ excludit gaudium? T.5.D.1.n.2.
Cap.14.v.11. *Omnis lingua confitebitur Deo.* Quomodò, & quando? T.4.D.7.n.21.
Cap.15.v.13. *Deus spei repleat vos omni gaudio, &c.* Quid est omne gaudium? T.4.E.n.18. Quorsùm ad omne gaudium erit abundantia spei? T.5.D.1.n.2.

Ex Epist. 1. ad Corinth.

Cap. 2. v. 9. *Nec auris audivit.* Quomodò ille audivit quæ non percipiuntur aure? T.3.D.5. num.14.
Cap.3.v.2. *Lac vobis potum dedi, non escam.* Quare? T.5.D.3.n.1.
V.19. *Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum.* Quomodò stulta, si sapientia? T.7.E.n.21.
Cap.11.v.31. *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.* Quomodò iudicio nostro excusatur iudicium? T.10.D.6.n.14.
Cap.13.v.1. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum.* Quænam Angelorum lingua? T.3.E.n.11. Cur *linguis*, & non lingua? n.12.
Cap.14.v.15. *Orabo & spiritu, orabo & mente.* Cur ad orationem & canticum, addit mentem & spiritum? T.3.D.2.n.18.
Cap. 15. n. 10. *Gratia ejus in me vacua non fuit.* Quando gratia vacua, & gratia plena? T.5.D. 1.n.11.
V.29. *Qui baptizantur pro mortuis.* Cur vivorum suffragia, defunctorum designentur baptismata? T.5.E.n.31.
V.31. *Quotidie morior.* Quomodò si semel mori, statutum? T.5.D.6.n.8.
V.45. *Factus est primus homo Adam in animam viventem; novissimus Adam in spiritum vivificantem.* Cur Adam dicitur homo & homo; & homo dumtaxat Christus? T.1.E.n.22.
V.51. & 52. *Omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur. Mortui resurgent, & nos immutabimur.* An omnes iudicandi, morituri? T.2.E.n.12. Quomodo Paulus immutabitur, & non immutabitur? à n.13.

Ex 2. ad Corinth.

Cap.1.v.3. *Pater misericordiarum.* Quomodò si Deus ultionum? T.10.D.5.à n.4.
Cap.3. v. 18. *Transformamur a claritate in claritatem.* Quænam claritas in mundo, ut ex illa ad claritatem transformemur in cœlo? T.4.D.4. n.5.
Cap.4.v.6. *Dixit de tenebris lumen splendescere.* Unde de tenebris, si tenebræ nihil sunt? T.3.D. 5.n.5.
V.20. *Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut vita Jesu manifestetur.* Quo pacto in mortificatione, Iesu proponitur vita: & unde mors Christo, quæ tantùm mortificatio? T.5.D.6.n.15.
V.17. *Æternum gloriæ pondus.* Utquid gloria pondus dicitur? T.5.D.3.n.7.
Cap.6.v.1. *Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Unde vacua gratia? T.3.D.1.à n.9.
Cap.8.v.8. *Vestræ charitatis ingenium.* In quo & erga quodnam studium? T.8.D.1.n.4. D.6.n.7. T. 9.D.4.à n.13.
Cap.9.v.8. *Abundantis in omne opus bonum.* Cur in opera bona, & omnia & cum abundantia? T.3.D 1.n.10.
Cap.11.v.25. *In mortibus frequenter.* Unde pluraliter, si semel? T.5.D.6.n.9.
Cap. 12. v. 12. *Signa Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus.* Quare ad virtutes & prodigia necessaria patientia? T.7.D.1.n.3. & cur omnis? n.7.

Ex Epist. ad Galat.

Cap.1.v.16. *Ut revelaret filium suum in me.* Quidnì per illum, sed in illo: & quomodò? T.1.D.8. à n.8.
Cap.2.v.19. *Christo confixus sum cruci.* Quodnam discrimen inter esse affixum cruci Christi, & Christo in cruce? T.1.D.6.n.27.
V.20. *Vivo autem, iam non ego: vivit verò in me Christus.* Quomodò non ipse, ratione gratiæ, quæ aptatur naturæ? T.1.D.5.n.15.T.2.D.3. n.3. Quidni dicit, quod ipse in Christo vivat, sed econtra? T.2.D.8.n.8.
Cap.4.v.4. *Factum ex mulliere.* An in voce communi, Virginis privilegium singulare, & quodnam? T.1.D.6.n.5.
V. 20. *Vellem esse apud vos modò, & mutare vocem meam.* Quid sit vocem mutare? T.3.E.n.31.
Cap.5.v.24. *Carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* Quomodò crucifigitur caro, & eius concupiscentia: ut non sint vitia? T. 10. D.6.n.11. Cur morti intentus, dicitur crucifixus? n.12.
Cap.6.v.17. *Stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.* Quippini in corde, ut cæteri: sed in corpore? T.8.D.6.n.10.

Ex Epist. ad Ephes.

Cap. 1.v. 7. *Secundum divitias gratiæ eius.* Quæ in Christo gratiæ divitiæ? T.6.D.1. n.3.
V.8. *Quæ superabundavit in nobis.* Quænam gratiæ abundantia, & super abundantia? Ibid.
V.9. *Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ.* Quodnam per gratiam, eius voluntatis sacramentum? Ibid. Quid, quando, & quomodò revelavit? T.5.D.2.n.3.
V.12. *Ut simus in laudem gloriæ eius nos.* Cur in laudem gloriæ, ex dono gratiæ? T.1.D.5.n.6.
Cap.2.v.4. *Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos.* Unde in amoris divini flamma, non solùm charitas invenitur, sed summa, & nimia? T.7.D.1.n.9.
V.7. *Ut ostenderet in sæculis supereminentibus abundantes divitias gratiæ suæ.* Quænam abundantia in divitijs gratiæ? T.8.D.3.n.10.
Cap. 3. v. 19. *Impleamini in omnem plenitudinem.* Quid fit, in plenitudinem impleri? T. 3. D.1. num.10.
Cap.4.v.8. *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus.* Cur priùs signatur ascensus in cœlum, quam descensus in nunc mundum? T.4.D.2.à n.8. Utquid dicitur dona dedisse, si accepit dona? Ibid.
V.9. *Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ.* Quæ inferiores partes terræ, ut descensus servuret exaltationi? T.4.D.2.n.11.
V. 10. *Qui descendit ipse est & qui ascendit super omnes cœlos.* Quid ad supremum thronum in cœlis, quòd descendisset in abyssum telluris? T.9. D.5.n.16.
V.26. *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Quid iracundia ad occasum Solis usque? T.10.D.5. num.15.
Cap.5.v.26. *In verbo vitæ.* Cur si alibi, in verbo veritatis? T.1.D.5.n.7.

Ex Epist. ad Philip.

Cap.1.v.10. *Ut sitis sinceri, & sine offensa.* An cum offensione synceritas? T.2.D.7.n.15.
V.20. *Secundum expectationem, & votum.* Quodnam discrimen utriusque? T.5.E.n.8.& à 16.
Cap. 2. v. 6. *Cùm in forma Dei esset.* Cur non apparuit in forma, quam habebat? T.7.D. 2. num.15.
V.7. *Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus.* Quare forma hominis, forma dicitur servitutis? T.1.D.6.à n.9. Cur si suscepit humanitatem, dumtaxat dicitur, in hominum similitudinem? n.10. Unde apparuit nudus, dùm in illo hominum habitus? T.7.D.2.à n.15.
Cap.3. v. 8. *Propter eminentem scientiam.* Quænam charitatis scientia, & eminens scientia? T. 7. D.1.n.4.
V.11. *Ad resurrectionem, quæ est ex mortuis.* Unde nisi ex mortuis resurrectio? T.2.E.à n.11. & 15.
V.20. *Salvatorem expectamus Dominum nostrum Iesum-Christum.* Quorsùm si iam venit? T. 5. E. num.41.

Ex Epist. ad Coloss.

Cap.1.v.5. *Spem, quæ reposita est vobis in cœlis.* Quæ in cœlis spes, ac de quo? T.1 E.n.38.
V.27. *Notas facere divitias gloriæ.* Quæ gloriæ divitiæ? T.5.E.n.38.
Cap.2.v.2. *Instructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus.* Quæ plenitudo divitiarum intellectus, ut in charitate instruatur animus? T.7.D.3.n.4.

Ex 1. ad Thessal.

Cap.2.v.6. *Nec quærentes ab hominibus gloriam, nec à vobis, nec ab aliis.* Quæ gloria quæritur inter homines, ratione dignitatis? T.6.D.6.n.4.
V.7. *Cùm possemus vobis oneri esse.* Unde dignitatis decus, in subditorum onus? Ibid.
Cap.4. v. 15. *Non præveniemus eos, qui dormierunt.* Qui sint, qui dormierunt, quos Paulus in resurrectione prævenire non valet? T.2. E. num.14.

Ex Epist. 1. ad Timoth.

Cap.1.v.15. *Quorum primus ego sum.* Quidni dicit, *Fui*, sed *Sum*? T.2.D.8.n.16.
Cap.2.v.1. *Obsecrationes, orationes, gratiarum actiones, postulationes pro omnibus.* Inter has voces quodnam discrimen? T.3.E.n.22.
Cap. 6. v. 10. *Radix omnium malorum cupiditas: quam quidam appetentes erraverunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.* Quomodò cupiditas malorum radix? T.5.D.7.n.1. Unde cupiditas concupiscitur? à n.6. Cur cum huiusmodi vitio à fide recessio? n.9. Unde in appetentia cupiditatis, voluntarij, plurésque dolores? n.2.& 7.

Ex 2. ad Timoth.

Cap.3.v.1. *In novissimis diebus instabunt tempora periculosa.* Quæ periculosa tempora? T.9.D.2. num.2.
V.2. *Erunt homines semetipsos amantes.* Unde ex philautia, tempora periculosa? n.3.

Index locor. Sacr. Scriptur.

V.8. *Hominēs corrupti mente.* Cur amor proprius ex mentis corruptione, cùm fit ex voluntate? ibid.

Cap.4.v.2. *Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.* Cur ad increpationem cum doctrina, est necessaria patientia? T. 9. D.7. n. 11. Quodnam discrimen inter argumentum, obsecrationem, & increpationem? T.6.D.5.n.2.

V.5. *Tu verò vigila, in omnibus labora.* An sit idem? T.6.D.2.n.10.

Ibid. *Ministerium tuum impie.* Quidni ministerio incumbere, sed impleret? T.6.D.5.à n.2.

Ex Epist. ad Tit.

Cap.1. v. 9. *Secundùm doctrinam fidelem sermonem.* Quare *sermonem*, & in doctrina in ipso sermone *fidem*? T.3.D.1.n.4.

Ibid. *Vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.* Quid sit in sermonibus doctrina sana, ut ad exhortationem, ut increpationem sit potentia? n.5.

Cap.2.v.12. *Sobriè, & justè, & piè vivamus in hoc sæculo.* Quid sint ad vitam hujusmodi conditiones? T.9.D.7.n.6.

V.13. *Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei*, &c. Quare si spes extra animæ beatitudinem, dicitur spes beata? T. 5. E. à num. 4. & à n.38. D.1.à n.10. Quid intelligitur per spem beatam? n.11. Quid Christi in mundum adventus, ab beatitudinem spei? T.5. E.n.41. & D.1.num.11. Quare in adventu gloriæ, Deus dicitur magnus? n.13.

Ex Epist. ad Hebr.

Cap.1.v.2. *Novissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem universorum.* Cur pauper in carnis nativitate, universorum hæres? T.7. D.2.n.2.

V.3. *Sedet ad dextram majestatis in excelsis.* Quid majestatis dextra? T. 4. E.à n. 37. Quomodò si majestas ex dextera Patris, Christus dicit Majestatis sua? n.39.

V.7. *Ministros suos flammam ignis.* Unde Dei ministri convertuntur in flammam? T. 5. D.6. num.14.

Cap.2.v.16. *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ.* Cur dicitur non Angelos, sed homines apprehendisse? T.7. D.2.n.11.

Cap.4.v.15. *Qui non possit compati.* Utquid dicitur compati, si Christus passus? T.8.D.2.n.10.

Cap. 6.v.6. *Rursum crucifigentes filiumetipsis filium Dei, & ostentui habentes.* Quomodò Christum crucifigunt, & habent in ostentum? T.3.D.1. num.23.

Cap.7.v.3. *Sine patre, sine matre, sine genealogia: assimilatus autem filio Dei.* In quo, & quomodo sine patre, & matre, &c. si homo? T.5. D.2. num.3.

V.27. *Non habet necessitatem quotidiè sicut sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo: hoc enim fecit semel se offerendo.* Unde si nulla crimina habuit, dicitur quòd pro suis delictis sese obtulerit? T. 2. D.8. num. 11. Cur sectus dicitur innocens, & impollutus? Ibid.

Cap.8. v.1. *Consedit in dextera sedis majestatis in cœlis.* Quænam in cœlis dextra sedis majestatis? T.4.E.n.38. An in finistra n.40.

Cap.10.v.5. *Corpus autem aptasti mihi.* Unde si David tantùm signat aures? T.5. E.n.37. T.8.D. 3.à n.4.

V.12. *In sempiternum sedet in dextera Dei: de cætero expectans.* Quid expectat Christus ad dexteram Patris sedens? T.5.E.n.40.

V.36. *Patientia vobis necessaria est, ut reportetis promissionem.* Cur ad promissionem gloriæ, signatur opus patientiæ? T.5.D.3.n.6.

V.37. *Qui venturus est, veniet.* Quis venturus, & quare si venturus, dicitur *Veniet*? T. 9. E. à n.31.

Cap.12.v.1. *Deponentes omne pondus, & circumdantes nos peccatum, curramus ad propositum nobis certamen.* Quando in corpore, & quomodò corporis deponitur pondus? T.9.D.4.n.15.

V.4. *Nondum enim usque ad sanguinem restitistis.* Quid sit resistere sanguinem usque? T.10.D.6. num.c.

V.15. *Radix amaritudinis sursùm germinans.* Unde sursùm, si radix tendit deorsùm? T.6.D.7.n.1.

V.19. *Verbum verborum.* Utquid exprimitur vox? T.3. E.n.17.

V.29. *Deus noster ignis consumens est.* An excellit, dùm ignis & non consumit? T.7.D.4.n.8.

Ex Epist. Jacob.

Cap.1.v.1. *Duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.* Ubi, aut quò tribus dispersæ, & cur dicit Duodecim, & non Decem? T.9.E.n.19.

V.18. *Descendens à patre luminum. Voluntariè genuit nos verbo veritatis.* Quomodò genuit, cùm iam essemus? T.1.D.5.n.7. Cur non dicit *Condidit*, sed *Genuit*? n.4. Unde dùm gignit, dicitur Pater luminum? n. 5. Quid sit tò *Voluntariè*, & *In verbo veritatis*? n.7.

Cap.5.v.17. *Oratione oravit.* An oratio sine oratione? T.3.D.2.à n.4. Quidni dicit Orationem oravit, sed Orationem? T.3.E.à n. 22.

Ex 1. Petri.

Cap.1.v.3. *Regeneravit nos in spem vivam.* Quæ viva spes? T.5.D.1. n.11. Quare *Regeneravit*: dùm Jacobus, *Genuit*? T.1.D.5.n.5.

V.4. *Conservatam in cœlis in vobis.* Quomòdò utrobique? T.9.D.4.n.15.

V.11. *Scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis spiritus Christi: prænuncians ea, quæ in Christo sunt passiones, & posteriores glorias.* Quid sit scrutari? T.7. E. à n. 19. & 24. Quæ gloriæ priores & posteriores; & quomodò inveniantur in pœnis? T.1.D.6.n.13.

V.12. *In quem desiderant Angeli prospicere.* Quomodò desiderant, quem semper spectant? T. 5. E.à num.41.D.1.à n.11.Quidni dicitur Angelos gloriam desiderare, sed Deum prospicere? num.12.

Cap.2.v.11. *In hoc enim vocati, quia Christus passus est, vobis relinquens exemplum, ut sequamini*, &c. Unde quia Christus passus est crucem, vocati sunt in passionem? T.4.D.1.n.1.

& Quæstionum literalium.

Cap.4.v.13. *Gaudete ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes.* Unde gaudium finis gaudij, & principium exultationis? T.4.E.n.18.

Ex 1. Ioannis.

Cap.5.v.6. *Hic est qui venit per aquam & sanguinem Jesus-Christus.* Quomodò per aquam & sanguinem venit? T.5.E.n.32.

Ex 2. Ioann.

V.9. *Qui recedit & non permanet.* An recedendo possit esse permanentia, & econtra? T. 6. D.7.n. 10.

Ex Epist. Judæ.

V. 12. *Arbores autumnales infructuosæ bis emortuæ eradicatæ.* Quinam (rationales arboree) cùm hujusmodi pessimis conditionibus? T.3.D.2. num.11.

Apocalyps.

Cap. 1.v. 12. *Conversus sum, ut viderem vocem.* Quippini ut audiret? T.3. D.1.n.6. T.9.D. 5.num.13.

Cap.3.v.17. *Quia dicis, Quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis & pauper & cæcus & nudus.* Unde tot calamitatibus pressus? T.9.D.1. n.6. Cur pauper eget, quia se divitem dicit; & unde locupletatus, & egenus n.7. Quomodò cum lumine cæcus? n.9. Unde cum vestibus nudus? à n. 13. Unde nescientia tot in necessitatibus? n. 8.

Cap.4.v.1. *Ecce ostium apertum in cœlo.* Quare, & à quo? T.4.D.1.n.11.

Ibid. *Vox prima, quam audivi, tamquàm tubæ loquentis mecum.* Quorsùm tò *Mecum*? T.3.D. 4.à n. 16. Cur apertum cœlum ante vocem primam? T. 3. D. 2. n. 11. & D. 4. n. 16. Quænam fuit vox secunda, audita voce prima? ibid.

Ibid. *Ascende hùc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc.* Utquid post cœlum patulum invitatur ad ascensum? T.4. D.1.n.11. Quare ascensio iubetur, dùm vox auditur? T.3. D.2. n.12. Quid *post hæc* oportet fieri? ibid.

V.2. *Ecce sedes posita erat in cœlo, & super sedem sedens, & qui sedebat.* Quid sedes sedentis, & quorsùm huiusmodi geminationes? T. 6. E. n.30. Quid tò *Sedens*? à n. 31. D. 8. n. 13. Quid est in sede sedere? T.2. D.7.n. 16. Cur dùm alij sedent, ille sedet supra sedem? T.6. D.6.n.6.

V.3. *Iris erat in circuitu sedis.* Cur Iridis arcus ubi iudicis thronus? T. 10. D.4. n. 5. Quorsùm Iridis signum? T.3.D.6.n.8.

V.8. *Animalia plena oculis ante & retrò.* Quorsùm? T.1.D.4.n.7.T.6.D.2.à n.12.

V.6. *Intùs plena sunt oculis.* Quomodò visi, si intùs collocati? T.1.D.4. n.7. Cur introrsùm luminum collocatio, dùm habebant antè, & retrò? T.5.D.2.n.12.Quomodò antè, & retrò, & intùs? n.13.

Ibid. *Requiem non habebant die, ac nocte.* Quare? à n. 12. Cur ad vocem mysterij Trinitatis requiem non habebant; & quid sit *nocte*, & *die*? T.3.D.6.à n.10.

V.11. *Propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* Quomodò si erant? T.3.D.5.à n.7.

Cap. 5. v.1. *Vidi in dextera sedentis librum scriptum intùs & foris.* Quomodò si falx in dextra sedentis? T.3.D.6.n.25.

V.5. *Vicit Leo de tribu Juda.* Unde Leonis triumphus, si victor plauditur agnus? T. 6. D. 6. n.5.T.8. D.1.n.7. Cur si agnus, & leo, non videtur specie leonis, sed agni? T. 6. D.6. à num.5.

V.12. *Dignus est agnus accipere virtutem & divinitatem*, &c. Quomodò si habebat, divinitatem, accipere quibat? T.10. D.3. n.15. Quid in throno virtus, ut dignè effulguret thronus? ibid. & T.6.D.6.n.6. Unde uti Deus plauditur, dùm tamquàm agnus declaratur occisus? T.10.D.3. n. 13. In quo, & quomodò sedentis gloria, honor, virtus, beatitudo, & sapientia? T.6. D. 6. n. 6. Quare cuncta hæc dicantur *canticum novum*? T.3.D.5.n.8.

Cap. 6. v. 2. *Qui sedebat, habebat arcum, & data est ei corona.* Cur arcus sine sagitta? T.6.D. 6.n.12. T.10. D. 4. num.5. Cur sine pugna, ei conceditur corona? ibid. & T. 4. D.2. num.17.

Ibid. *Et exivit vincens, ut vinceret.* Quò exijt ibid. Unde ante conflictum, erexit trophæum? T.6. D.6.n.12.

Cap. 7. v. 3. *Quoadusque signemus servos Dei*, &c. Quid signaculum, & quomodò? T. 4. D. 7. num.17.

Cap.10.v.1. *Pedes ejus tamquàm columnæ.* Quomodò si non habebat pedes? T.4.D.2.n.14.

V.10. *Accepi librum de manu Angeli, & devoravi illum, & erat in ore meo, tamquàm mel dulce, & amaricavit ventre meus.* Unde dulcedo fiat cordis amaritudo, & econtra? T.5. D. 6. n. 9. Cur amaricat in stomacho, si in ore dulcedo? T.1.D.4.à n.5. Quorsùm *tamquàm mel dulce*, & non *dulce tamquàm mel* n. 6.

Cap.11.v.16. *Sedent in sedibus suis.* Quid hoc? T.2. D.7. n.16. T.6. E. n.10. Quidni super sedes, sed in sedibus? T.6.E.à n.5.

V.19. *Arca testamenti visa.* Quorsùm in novissimis diebus aparebit? T.10.E.n.37.

Cap. 12. v. 1. *Luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum.* Quo obsequio sub eius pedibus splendidam Lunæ corpus? T.1.D.7. n.13. T.3. D.7.n.8. T.4. D.3. num.15. Cur modò ex stellis, si corona facta ex rosis? T.3. D.7.n.15.

Cap. 14. v. 14. *Vidi sedentem, & in manu ejus falcem acutam.* Quomodò falx rutilabat, si liber erat? T.3.D.6.n.25.

Cap.15.v.2. *Habentes citharas Dei.* Quæ Dei citharæ? T.6.D.2.n.2.

Cap. 20. v. 4. *Vidi sedes, & sederunt super eas, & judicium datum est illis.* Quid intelligendum per iudicium? T. 6. E.à n. 27. Quid est in sede sedere? ibid.à num. 30. & T.2.D.7. num.36.

Cap.21. v. 2. *Vidi civitatem sanctam Ierusalem novam descendentem de cælo à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.* Quomodò cœlum in terra, & quænam sponsa? T. 4. D.8.num.3.

V.4. *Mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.* Quomodò in dolore mortis, nec mors, nec dolor? T. 10. D.6. num.4.

V.16. *Et civitas in quadro posita est*, &c. Quomodò quadrum, si cœlum rotundum? T.8.E.n.16.

V.17. *Mensura hominis, quæ est Angeli.* Quomodò mensura in homine, ultra mensuram Angeli? T.4.D.8.n.3.

SILVA EVANGELICA PRO CONCIONIBUS.

Ad periphrasim Evangeliorum scrutator Scripturæ Indicem legat. E. post T. Litteræ expositionem indigitat. T. significat Tautologiam. D. Didascaliam. N. Numerum marginalem. Ubi marginalis non additur, designat argumentum per totam Didascaliam.

Dominica I. Adventus.

I. ERUNT *signa in Sole & Luna.* Signa in formidinem, ut modò qui Vindex introducat amorem, ne è pectore expellat hominis crimen. Pietatis demonstratio, in specie amaritudo: thesaurus amoris, sub velo severitatis; & dulcedo clementiæ, sub velamine iustitiæ. T.8.D.1. à num.1.

II. *Erunt signa futuri iudicij.* Utquid signa fulminantis iudicis præmittuntur? Ut in mundo si signa rigoris videat, minùs inveniat quod corrigat. Sic vocat peccatores in pœnitentiam, pœnitentes in gratiam, iustificatos in gloriam. T.3.D.4.T.10.D.3.n.6.

III. *Erunt signa.* Præmittuntur iudicij universalis, ut particularis consideretur ab impijs; & arescant præ timore & expectatione. Conditio hominis lamentabilis: haud quia fragilis & corruptibilis cum necessitate mortis; sed quia in mortem nescitur. Quando, & etiam mortis conditio: ex quo mors morte gravior nescientia temporis; & in morte maior dolor conditio mortis. T.1. D.4. T.10.D.6.

IV. *Erunt signa.* Huiusmodi severitatis specimen frenat peccatoris animum, arcet vitium, imponit pudorem, introducit pavorem, restituit mentem & impellit in criminum pœnitudinem? T.5. D.4. n.9. T.4. D.5. à n.5. T.8. D.2. T. 10. D.4.

V. *Arescentibus hominibus præ timore & expectatione.* Ex malitia hominû iustitia in thronò clementiæ. T.8.D.1. Ex Numinis pietate clementia in throno iustitiæ. T.1.D.4.n.8.T.10.D.4.

VI. *Videbunt Filium hominis.* Annunciatur futurus adventus ut modò cognoscatur in afflictionibus Salvatoris animus. Ab illo persecutio excitatur: at castigans miseretur; terret, sed protegit; percutit, sed diligit. T.7. E.n.33. T.8. D.1.à.n.12.

VII. *Videbunt Filium hominis.* In Filio hominis præsignatur pietas: sed veniente iudice, fulminantis auctoritas. Modo utrumque exponitur, quia castigat ut erudiat, punit ut corrigat, corripit ut faveat. T.4.D.5.n.11.T.8.D.2.

VIII. *Videbunt Filium hominis*, in maiestate iudicis; quia ab illo iudicata iudicanda, & manifestanda occulta. T.2.D.5. T.9.D.7.n.16.

IX. *Videbunt Filium hominis*, & etiam eius apparebit signum: quia præ pietate homines dum castigat ut frugi convertat; sentit vulnera impacta; & patitur mala in illos pro criminibus ommissa. T.8.D.1.à n.3. *Cui comparetur miseratio divina? Quò processit pietas? Quò excrevit benignitas? Quò attigit amor? Quò pervenit compassio?* Ibid. ex Augustin. num.7.

X. *Cum potestate magna & maiestate.* Quidni homines arescant? & præ peccatis conscientiæ morsu; & expectatione, qualis exitus in exitu; ubi claret pravitas causæ, dùm damnatur ab amore. T. 1.D.4.T.5.D.8.T.8.D.1.n.14.

XI. *Cum potestate*, &c. Obijcitur potestas & potestatis auctoritas; ut impij experiantur iudicem, quem sprevere patrem: revocat enim pietatis decreta; quia indulgentia maiora commissa crimina, & ira nimis irritata clementia. T.10.D.4.

XII. *Cum potestate magna*, &c. Non solùm ostenditur maiestas honoris, sed eximia magnitudo potestatis, quippe in eius tribunali cùm sederit Vindex, oblita memoranda, cognoscenda non cognita, & quæ non visa videnda. T.1. D.4. Vid. *Deus.* II. & III.

Domin. II. Advent.

I. *Ioannes in vinculis.* Quia veritatem protulit, crimina agræ tulit, & dedecus regni in Rege haud præterijt. Herodes amabilis exhibetur, dum totus tenor regiminis proculcatur. Gratus subditis, sed stolidus, apud quem nullus indicatur iniquus: qui ad omnia connivet, qui omnia omnibus indulget, qui nec hiscit ad mala quæ conspicit. T.6. D. 4.à n.4.

II. *Ioannes in vinculis*, quia ministerium implevit: & modò taceret, non impleret ministerium: imò subditi silente præside, à veritate auditum avertent, magistros in corruptelam inquirent, ad vana corda convertent, leges proterent, instituta despicient, ad labitum viventes & voluptatem, quasi non haberent præsidem. T. 6. D. 5. à num. 2.

III. *Ioannes in vinculis.* Proficua tribulatio iusti, ut opus divinæ altissimæ providentiæ. *Deo quidem ad gloriam, Angelis ad lætitiam, subditis ad perfectionis vitam, tribulatis ad coronam.* Ex Bernar. de *Dignitat. Sacerdot.* n.15. *Tom.* V. T.4.D.4.D.5.n.2. T.7.E.n.21.T.8.E.n.1.

Ioan-

IV. *Ioannes in vinculis*; ut afflictionum labore homo exeat è criminum carcere, infirmitatibus sanentur infirmitates, malis mala, culpa pœnâ? T. 4.D.5.

V. *Ioannes in vinculis. Tria sunt quæ patientiam subruunt: anxietas nimia doloris, causa iusta innocentis & indignitas inferentis.* Ex Bernard. *sentent.* 32.n.1. Dolor patet *In vinculis*, innocens *Ioannes*, illator *Herodes.* T.4.D.4. D.5.n.2.

VI. *Ioannes in vinculis.* Per tribulationes animam Deus liberat à servitute, à vulnere, à morte. A servitute diaboli, à vulnere voluptatis, à morte criminis. Ibid.

VII. *Ioannes in vinculis.* Exhibetur figura peccatoris. Ad mala totus avidus, totus promptus, totus facilis, totus sapiens, totus solicitus: ad bona totus durus, totus piger, totus tepidus, totus stultus, totus incredulus & rebellis. T.3. D.4. n.8. T. 6. D.3. n.19.

VIII. *Ioannes in vinculis*; sicut pravi in catenis peccatorum, quia non exeunt & consuetudine neque vinculis gravantur. T.8.D.4.T.10.D.4.

IX. *In vinculis*, sed sine causa, plùs passus à iudice, quàm sub lite. T.5. D.8. T.8.D.1. à n.10. T.9.D. 1.n.13.D.5.n.10. Vide *Præses.* VI.

X. *Ioannes in vinculis.* Carceris vel litis? Magis gravant lites, quàm compedes: exitus curæ, quàm catenæ. Vincula levia præ gravamine litigantium, respectu ministrorum. Ibid.& T.7. D. 1. n.5. D.5.

XI. *Cæci vident, & beatus qui non fuerit scandalizatus.* Mirabilia fiunt scandala? Simul objiciuntur Ioannis vincula, & Christi miracula. Signatur in prodigijs, quæ boni plaudunt, apud pravos quo deveniunt: nocent enim præclaræ dotes, læduntque singulares virtutes. T.1.D.2.à n.3.T.7. D.1.à n.5. T. 8.D.4.à n.21.Vid. *Invidia.*

Domin. III. Advent.

I. *Tu quis es?* Homo. Quid in haccine conditione suggerendum menti? *Nosce teipsum.* T.1.D.4.à n. 4. Cogitandum unde venimus, quò vadimus, quid sumus, unde sumus, quid fecimus, quid facimus, quid facere & fieri potuimus, quid nobiscum Deus fecit, quid præ ingenita pietate non fecit, & facere potuit. T.3.D.4.n.8.

II. *Tu quis es?* Monachus? Sequere vocationem, æmulare virtutem, prosequitor status perfectionem, sæculo renuncia; & teipsum quomodo te geras, cogita. Vid. *Monachus* à I.

III. *Tu quis es?* Prælatus? Fugias arrogantiam, vanitatem, fastum, superbiam, insolentiam, pervicaciam. T.6.D.6. à n.4. Perperàm si rector ex celsitudine, qua debet esse humilior & modestior; patet elatis elatior. Ibid.

IV. *Tu quis es?* Subditus? Sis quod sonat: minimè ut prava libertate superior fias. Cum socijs sis comes, cum inferioribus humilis, cum Prælatis exemplar honoris: deficit à subiectione quisquis non pepercerit linguæ, cunctos fœdans, cuncta inquinans, in cunctis maculans, quoniam totum studium in alios iacere sordes, quin ulla fama sit integra, nec honor comite gloria, illæsa maiestas, immunis auctoritas, illibata dignitas, incolumis thronus, nec venerabilis virtus. T.7.D.6.n.7.

V. *Tu quis es?* Princeps? Memento oneris, non maiestatis; sed licet maiestatis, cum gratia & benevolentia amoris. T.6.D.2.D.5.n.Vid. *Princeps* & *Regimen.*

VI. *Tu quis es?* Iudex? Sis iustitiæ integritatis formâ. T.8. D.1.n.17. Imò ipsa iustitia in causarum iudicio, pectore recto, quia non solùm necessarium rectum facere; sed etiam rectè. Ibid. n.12. T.6.E.n. 25.T.9.D.7.n.12.

VII. *Tu quis es?* Iurisconsultus? Ministerium tuum imple, ne tibi dicatur, Contra veritatem fecisti, iniquitati assuisti, iudicem fefellisti, iustam causam oppresisti, & denique de falsitate vicisti. T. 7. D.5.n.6.

VIII. *Tu quis es?* Advocatus? Ne sis Rabula: cui tenor legum tantùm aurum, quæstus iurgium, ius lucra, veritas emolumenta; ut technis proterant veritatem, emungant divitem, damnent innocentem, colorent falsitatem, fucent virtutem, nequitiam defendant, ac denique per nefas census acquirant. Ibid.& T.5.D.8.n.11.

IX. *Tu quis es?* Medicus? Memor sis officij, non in lenimen ægrotantium; quippe tui muneris, obviare vitijs, occurrere malis, curare vulnera, compescere toxica. T.6. D. 5.à num.8. T.7. D.6. à n.7.

X. *Tu quis es?* Medicus Spiritalis? Ne demulceas pœnitentes, dissimulando virulentiam vitiorum; quia tui muneris, relegare scelera, tollere scandala, inferre plagas, repellere Dei offensas: ut flagitiorum deformitate, atque fulmine, nequam terreantur; quia blandimine foventur. T. 6. D. 5. à num. 9. D. 8. à num. 1. Vid. *Dominic.* 3. *Quadrag.* à n.VII.

XI. *Tu quis es? Quis*, non *Unde*; ut honor sit in credita dignitate. Ad illius honorem *Unde* suspiciosum est; quia amor patriæ non amor, sed furor, rationis dolor, dulcis phrenesis, stoliditas plausibilis. T.2.D.6.

XII. *Tu quis es?* Ex invidia, qui missi in collationem dignitatis, *erant ex Pharisæis.* Ex livore totus plausus, sed dolosus ad Baptistam concursus. Perfidè invitant ad dignitatem, ut ex consensu conflare valerent crimen, quorum amicitia fucata, malignitatis industria, obsequium venabula, sagittæ, tela; quippe perfidus dæmonium, hominis larva. T. 2.D.4.T.4. D.6.num.10. T.7.E.num.8.T.10.D.3. n.5.

XIII. *Ego vox.* Magnum encomium, dum redactus ad nihilum, ut impleret ministerium, oblitus sui; igitur magnus in munere, qui tantùm est non sui; sed officij crediti. T.9.D.1.à num.5.D.5. à n.13.

Dominic. IV. Advent.

I. *Sub Principibus Sacerdotum.* Quidni tò *Sub*, de alijs Principibus, sed de Ecclesiasticis? Erant pessimi & dæmones infulati, in quibus tyrannidis libertas, criminum impunitas, abusa potestas & potestate malignitas. T.2.D.4.n.7.D.7.n.15.T.6. D.4.T.7. E.n.7.D.4.n.1.Vid. *Præses* VI.

II. *Sub Principibus Sacerdotum.* Summum discriminis; ubi Ecclesiastici Principes peiores, quàm sæculares; quorum regiminæ nigrescit maiestas, pallescit auctoritas, & mœret credita dignitas. Ibid. Igitur cum vitijs thronus sine honore, culmen sine celsitudine, munus sine auctoritate. T.6.D.5. à num. 4. Torquet fastus auctoritatem honoris in ostentationem vanitatis, subditos despicit eò dumtaxat

quia

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Cap. 21. v. 2. *Vidi civitatem sanctam Ierusalem novam descendentem de cœlo à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.* Quomodò cœlum in terra, & quænam sponsa? T. 4. D. 8. num. 3.

V. 4. *Mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.* Quomodò in dolore mortis, nec mors, nec dolor? T. 10. D. 6. num. 4.

V. 16. *Et civitas in quadro posita est,* &c. Quomodò quadrum, si cœlum rotundum? T. 8. E. n. 16.

V. 17. *Mensura hominis, quæ est Angeli.* Quomodò mensura in homine, ultra mensuram Angeli? T. 4. D. 8. n. 3.

SILVA EVANGELICA PRO CONCIONIBUS.

Ad periphrasim Evangeliorum scrutator Scripturæ Indicem legat. E. post T. Litteræ expositionem indigitat. T. significat Tautologiam. D. Didascaliam. N. Numerum marginalem. Ubi marginalis non additur, designat argumentum per totam Didascaliam.

Dominica I. Adventus.

I. ERUNT *signa in Sole & Luna.* Signa in formidinem, ut modò qui Vindex introducat amorem, ne è pectore expellat hominis crimen. Pietatis demonstratio, in specie amaritudo: thesaurus amoris, sub velo severitatis; & dulcedo clementiæ, sub velamine iustitiæ. T. 8. D. 1. à num. 1.

II. *Erunt signa futuri iudicij.* Utquid signa fulminantis iudicis præmittuntur? Ut in mundo si signa rigoris videat, minùs inveniat quod corrigat. Sic vocat peccatores in pœnitentiam, pœnitentes in gratiam, iustificatos in gloriam. T. 3. D. 4. T. 10. D. 3. n. 6.

III. *Erunt signa.* Præmittuntur iudicij universalis, ut particularis consideretur ab impijs; & arescant præ timore & expectatione. Conditio hominis lamentabilis: haud quia fragilis & corruptibilis cum necessitate mortis; sed quia in mortem nescitur. Quando, & etiam mortis conditio: ex quo mors morte gravior nescientia temporis; & in morte maior dolor conditio mortis. T. 1. D. 4. T. 10. D. 6.

IV. *Erunt signa.* Huiusmodi severitatis specimen frenat peccatoris animum, arcet vitium, imponit pudorem, introducit pavorem, restituit mentem & impellit in criminum pœnitudinem? T. 5. D. 4. n. 9. T. 4. D. 5. à n. 5. T. 8. D. 2. T. 10. D. 4.

V. *Arescentibus hominibus præ timore & expectatione.* Ex malitia hominū iustitia in thronò clementiæ. T. 8. D. 1. Ex Numinis pietate clementia in throno iustitiæ. T. 1. D. 4. n. 8. T. 10. D. 4.

VI. *Videbunt Filium hominis.* Annunciatur futurus adventus ut modò cognoscatur in afflictionibus Salvatoris animus. Ab illo persecutio excitatur: at castigans miseretur; terret, sed protegit; percutit, sed diligit. T. 7. E. n. 33. T. 8. D. 1. à n. 12.

VII. *Videbunt Filium hominis.* In Filio hominis præsignatur pietas: sed veniente iudice, fulminantis auctoritas. Modo utrumque exponitur, quia castigat ut erudiat, punit ut corrigat, corripit ut faveat. T. 4. D. 5. n. 11. T. 8. D. 2.

VIII. *Videbunt Filium hominis,* in maiestate iudicis; quia ab illo iudicata iudicanda, & manifestanda occulta. T. 2. D. 5. T. 9. D. 7. n. 16.

IX. *Videbunt Filium hominis,* & etiam eius apparebit signum: quia præ pietate homines dum castigat ut frugi convertat; sentit vulnera impacta; & patitur mala in illos pro criminibus ommissa. T. 8. D. 1. à n. 3. *Cui comparetur miseratio divina? Quò processit pietas? Quò excrevit benignitas? Quò attigit amor? Quò pervenit compassio?* Ibid. ex Augustin. num. 7.

X. *Cum potestate magna & maiestate.* Quidni homines arescant? & præ peccatis conscientiæ mor, su; & expectatione, qualis exitus in exitu; ubi claret pravitas causæ, dùm damnatur ab amore. T. 1. D. 4. T. 5. D. 8. T. 8. D. 1. n. 14.

XI. *Cum potestate,* &c. Obijcitur potestas & potestatis auctoritas; ut impij experiantur iudicem, quem sprevere patrem: revocat enim pietatis decreta; quia indulgentia maiora commissa crimina, & ira nimis irritata clementia. T. 10. D. 4.

XII. *Cum potestate magna,* &c. Non solùm ostenditur maiestas honoris, sed eximia magnitudo potestatis, quippe in eius tribunali cùm sederit Vindex, oblita memoranda, cognoscenda non cognita, & quæ non visa videnda. T. 1. D. 4. Vid. *Deus.* II. & III.

Domin. II. Advent.

I. *Ioannes in vinculis.* Quia veritatem protulit, crimina agræ tulit, & dedecus regni in Rege haud præterijt. Herodes amabilis exhibetur, dum totus tenor regiminis proculcatur. Gratus subditis, sed stolidus, apud quem nullus indicatur iniquus: qui ad omnia connivet, qui omnia omnibus indulget, qui nec hiscit ad mala quæ conspicit. T. 6. D. 4. à n. 4.

II. *Ioannes in vinculis,* quia ministerium implevit: & modò taceret, non impleret ministerium: imò subditi silente præside, à veritate auditum averterent, magistros in corruptelam inquirent, ad vana corda convertent, leges proterent, instituta despicient, ad libitum viventes & voluptatem, quasi non haberent præsidem. T. 6. D. 5. à num. 2.

III. *Ioannes in vinculis.* Proficua tribulatio iusti, ut opus divinæ altissimæ providentiæ. *Deo quidem ad gloriam, Angelis ad lætitiam, subditis ad perfectionis vitam, tribulatis ad coronam.* Ex Bernar. de Dignitat. Sacerdot. n. 15. Tom. V. T. 4. D. 4. D. 5. n. 2. T. 7. E. n. 21. T. 8. E. n. 1.

IV. *Ioannes in vinculis;* ut afflictionum labore homo exeat è criminum carcere, infirmitatibus sanentur infirmitates, malis mala, culpa pœnà? T. 4. D. 5.

V. *Ioannes in vinculis. Tria sunt quæ patientiam subruunt: anxietas nimia doloris, causa iusta innocentis & indignitas inferentis.* Ex Bernard. sentent. 32. n. 1. Dolor patet *In vinculis,* innocens *Ioannes,* illator *Herodes.* T. 4. D. 4. D. 5. n. 2.

VI. *Ioannes in vinculis.* Per tribulationes animam Deus liberat à servitute, à vulnere, à morte. A servitute diaboli, à vulnere voluptatis, à morte criminis. Ibid.

VII. *Ioannes in vinculis.* Exhibetur figura peccatoris. Ad mala totus avidus, totus promptus, totus facilis, totus sapiens, totus solicitus: ad bona totus durus, totus piger, totus tepidus, totus stultus, totus incredulus & rebellis. T. 3. D. 4. n. 8. T. 6. D. 3. n. 19.

VIII. *Ioannes in vinculis;* sicut pravi in catenis peccatorum, quia non exeunt & consuetudine neque vinculis gravantur. T. 8. D. 4. T. 10. D. 4.

IX. *In vinculis,* sed sine causa, plùs passus à iudice, quàm sub lite. T. 5. D. 8. T. 8. D. 1. à n. 10. T. 9. D. 1. n. 13. D. 5. n. 10. Vide *Prases.* VI.

X. *Ioannes in vinculis.* Carceris vel litis? Magis gravant lites, quàm compedes: exitus curæ, quàm catenæ. Vincula levia præ gravamine litigantium, respectu ministrorum. Ibid. & T. 7. D. 1. n. 5. D. 5.

XI. *Cæci vident, & beatus qui non fuerit scandalizatus.* Mirabilia fiunt scandala? Simul objiciuntur Ioannis vincula, & Christi miracula. Signatur in prodigijs, quæ boni plaudunt, apud pravos quo deveniunt: nocent enim præclaræ dotes, læduntque singulares virtutes. T. 1. D. 2. à n. 3. T. 7. D. 1. à n. 5. T. 8. D. 4. à n. 21. Vid. *Invidia.*

Domin. III. Advent.

I. *Tu quis es?* Homo. Quid in haccine conditione suggerendum menti? *Nosce teipsum.* T. 1. D. 4. à n. 4. Cogitandum unde venimus, quò vadimus, quid sumus, unde sumus, quid fecimus, quid facimus, quid facere & fieri potuimus, quid nobiscum Deus fecit, quid præ ingenita pietate non fecit, & facere potuit. T. 3. D. 4. n. 8.

II. *Tu quis es?* Monachus? Sequere vocationem, æmulare virtutem, prosequitor status perfectionem, sæculo renuncia; & teipsum quomodo te geras, cogita. Vid. *Monachus* à I.

III. *Tu quis es?* Prælatus? Fugias arrogantiam, vanitatem, fastum, superbiam, insolentiam, pervicaciam. T. 6. D. 6. à n. 4. Perperàm si rector ex celsitudine, qua debet esse humilior & modestior; patet elatis elatior. Ibid.

IV. *Tu quis es?* Subditus? Sis quod sonat: minimè ut prava libertate superior fias. Cum socijs sis comes, cum inferioribus humilis, cum Prælatis exemplar honoris: deficit à subiectione quisquis non pepercerit linguæ, cunctos fœdans, cuncta inquinans, in cunctis maculans, quoniam totum studium in alios iacere sordes, quin ulla fama sit integra, nec honor comite gloria, illæsa maiestas, immunis auctoritas, illibata dignitas, incolumis thronus, nec venerabilis virtus. T. 7. D. 6. n. 7.

V. *Tu quis es?* Princeps? Memento oneris, non maiestatis; sed licèt maiestatis, cum gratia & benevolentia amoris. T. 6. D. 2. D. 5. n. Vid. *Princeps* & *Regimen.*

VI. *Tu quis es?* Iudex? Sis iustitiæ integritatis forma. T. 3. D. 1. n. 17. Imò ipsa iustitia in causarum iudicio, pectore recto, quia non solùm necessarium rectum facere; sed etiam rectè. Ibid. n. 12. T. 6. E. n. 25. T. 9. D. 7. n. 12.

VII. *Tu quis es?* Iurisconsultus? Ministerium tuum imple, ne tibi dicatur, Contra veritatem fecisti, iniquitati assuisti, iudicem fefellisti, iustam causam oppresisti, & denique de falsitate vicisti. T. 7. D. 5. n. 6.

VIII. *Tu quis es?* Advocatus? Ne sis Rabula: cui tenor legum tantùm aurum, quæstus iurgium, ius lucra, veritas emolumenta; ut technis proterant veritatem, emungant divitem, damnent innocentem, colorent falsitatem, fucent virtutem, nequitiam defendant, ac denique per nefas census acquirant. Ibid. & T. 5. D. 8. n. 11.

IX. *Tu quis es?* Medicus? Memor sis officij, non in lenimen ægrotantium; quippe tui muneris, obviare vitijs, occurrere malis, curare vulnera, compescere toxica. T. 6. D. 5. à num. 8. T. 7. D. 6. à n. 7.

X. *Tu quis es?* Medicus Spiritalis? Ne demulceas pœnitentes, dissimulando virulentiam vitiorum; quia tui muneris, relegare scelera, tollere scandala, inferre plagas, repellere Dei offensas: ut flagitiorum deformitate, atque fulmine, nequam terreantur; quia blandimine foventur. T. 6. D. 5. à num. 9. D. 8. à num. 1. Vid. *Dominic.* 3. *Quadrag.* à n. VII.

XI. *Tu quis es? Quis,* non *Unde;* ut honor sit in credita dignitate. Ad illius honorem *Unde* suspiciosum est; quia amor patriæ non amor, sed furor, rationis dolor, dulcis phrenesis, stoliditas plausibilis. T. 2. D. 6.

XII. *Tu quis es?* Ex invidia, qui missi in collationem dignitatis, *erant ex Pharisæis.* Ex livore totus plausus, sed dolosus ad Baptistam concursus. Perfidè invitant ad dignitatem, ut ex consensu conflare valerent crimen, quorum amicitia fucata, malignitatis industria, obsequium venabula, sagittæ, tela; quippe perfidus dæmonium, hominis larva. T. 2. D. 4. T. 4. D. 6. num. 10. T. 7. E. num. 8. T. 10. D. 3. n. 5.

XIII. *Ego vox.* Magnum encomium, dum redactus ad nihilum, ut impleret ministerium, oblitus sui; igitur magnus in munere, qui tantùm est non sui; sed officij crediti. T. 9. D. 1. à num. 5. D. 5. à n. 13.

Dominic. IV. Advent.

I. *Sub Principibus Sacerdotum.* Quidni tò *Sub,* de alijs Principibus, sed de Ecclesiasticis? Erant pessimi & dæmones infulati, in quibus tyrannidis libertas, criminum impunitas, abusa potestas & potestate malignitas. T. 2. D. 4. n. 7. D. 7. n. 15. T. 6. D. 4. T. 7. E. n. 7. D. 4. n. 1. Vid. *Præses* VI.

II. *Sub Principibus Sacerdotum.* Summum discriminis; ubi Ecclesiastici Principes peiores, quàm sæculares; quorum regimine nigrescit maiestas, pallescit auctoritas, & mœret credita dignitas. Ibid. Igitur cum vitijs thronus sine honore, culmen sine celsitudine, munus sine auctoritate. T. 6. D. 5. à num. 4. Torquet fastus auctoritatem honoris in ostentationem vanitatis, subditos despicit eò dumtaxat

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

quia subditos habet. T.6. D.6.à num.4. T.9. D.2. num. 8.

III. *Sub Principibus. Sub*, scitè & appositè: indicat gravamen illatum per Superiorem. Ibid. Igitur tunc non regiminis munus, sed gravissimum onus. Ibid. à n.2.D.2.à n.5.

IV. *Sub Principibus* scelestis: non erant homines, quippe oppleti conditione & naturâ iniquitatis. T.1.D.3. Dum nequam in solio sedet, iacet; dum ascendit, corruit; cuius gloria ignominia, & decoris dignitatis dedecora. T.5.D.7.n.13. T.6.D.8. T.9.D.5.n.10.

V. *Prædicans baptismum pœnitentiæ*: quia dolor criminis, & offensa Numinis animas lapsas & etiam relapsas erigit, frenum rationi dominatrici adversus cupiditates restituit, supplicium suspendit, & pœnam pœnis remittit. T.2.D.2.n.11.T.5.D.4.n.12.T.8.D.2.n.4.D.3.à n.5.

VI. *Baptismum Pœnitentiæ.* Ad cunctos extenditur vox; loquitur peccatoribus ut convertantur in pœnitentiam: pœnitentibus ad gratiam: iustificatis, ut aspirent in gloriam. T.5. D.4.à n.2. T. 10. D.3. num.6.

VII. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Quorsùm *Dignos*? Ut ex dolore liberentur à vulnere, & fulgeant lachrymæ candidæ. Est lachryma candida, si fit pœnitentia tempestivè: nigra, si in morbo vel morte. T.2.D.2.n.10.

VIII. *Facite fructus*, &c. Facite statim, non cras & cras proroganda pœnitentia, quia periclitatur anima, & iure dubia; an sit in infirmitate vera, vel falsa timore mortis, vel aversione criminis, vel amore Numinis. T.1.D.4.n.12.T.2.D.2.n.3.T.5.D.4.n.6. T.8.D.4.n.16.

In Septuagesima.

I. *Exijt primò manè*, &c. Omni tempore, & vigili solicitudine, & per se: qui non exercet officium; non habet; nec præest cum præsit: nec regit modò non à lege regatur, atque dirigat directus; quippe illo tunc illi thronus, sed non directionis usus. Dignitas, honor, atque auctoritas quæ fulget, sine exercitio potestatis cadit: tùm insatiabili ambitione: tùm subditorum blandimine, urgentiâ socordiæ, dissipientiâ indulgentiæ, atque fatuitate gratiæ. T. 6. D.5. à n.5.

II. *Exijt primo manè*, & hora ultimâ, operarios, ne desides fierent, quærere. Otiantur, sæpeque delinquunt, ubi Superiorem non considerant præsentem: qui semper subditos vel absens debet respicere, & quò & quomodò dirigunt gressus, videre. T. 6. D.2. n.14.T.10.D.1.n.7.

III. *Exijt.* Forma datur quomodò quærendi operarij, ut electione sint digni. Non vocandi qui veniunt ad officia, sed qui fugiunt: á zelante electore digni & habiles invenientur, si quæruntur. T.5. D.2. à n.8.T.6.D.8.T.9.D.1.à n.7.

IV. *Quid hic statis tota die otiosi?* De otiositate tantummodò queritur, quia in illa tota iniquitas invenitur, qua specie hominis malitiæ dæmonis: quippe otiosus nonnumquam curiosus & malignus. T. 1. D.3.T.7.D.5.à n.14.& D.1.

V. *Quid hic statis otiosi?* Otiosus, qui nihil agit: otiosus Monachus, si quotidiè ultra, in virtutem non procedit. T.5.D.1. Flamma virtutis sopita ex vocatione falsa, sotâ negligentiâ in spirituali vita, summo periculo; quippe plùs quam imperfectio, maiusque, dum periculum ut tale non cogitatur, & iter devium aggreditur. T.1.D.4.n.11.T.3.D.1.

VI. *Quid hic statis*, &c. Otiosi nonnulli dùm otiosi. Est summum otium, ubi in officio operantes nihil faciunt. Nesciunt orare sicut oportet, quia vagâ mente absque ulla attentione & devotione sunt in officij sacri munere. Non oratio, si cor silet, sine quo oratio minimè impetrativa; sed vana, inanis, & dolosa. T.5.D.2.

VII. *Quid hic statis*, &c. Sicut in orationis præfatæ officio nullum officium; ita in studio lectionis nullum studium, siquidem sine fructu quod legitur non legitur, si legitur ut legatur: quo nulla utilitas, sed vana curiositas. T. 3. D. 4. à num 4. Vid. *Lectio.*

VIII. *Hi novissimi una hora*, &c. Quia priùs vocati fuerunt, plura petunt; verùm plùs non laborarunt. Datur merces iuxta meritum, & quia plùs meritis non concessum, incessanter queruntur; quasi habuisse munus honoris esset meritum ad honorem alterius muneris, cùm ob munera non quærenda munera, quæ non sunt merita. In mercedem merita necessaria, non ad specimen meritorum signa: quorum titulo impulsi insatiabili ambitione à seipsis exponuntur indigni. T. 6. D. 5. D. 8. Vid. *Electio*, *Dignitas*, & *Indignus*. Vani, nihili, & ad nihilum; quippe totum præsumptione, quousque puncti evacuentur vanitate. T.9.D.5. num.10. Vid. *Vanitas.*

In Sexagesima.

I. *Exijt qui seminat & dùm seminat*, &c. In munere intimatur exercitium, quod pendet ab actione seminantium. Audiuntur sæpe in seminatione verbi Dei, nuda verba, operibus vacua, quæ verba & verba, ac seminantium audacia cum optica nescientia, ac infelicitate contracta: infelix seminator est qui nescit & docet; qui non docet & docere valet; & qui non facit quæ docet. In primo est sal sine sapore; in secundo lucerna sub modio voluntariâ obscuritate; in tertio mens sine mente, lumen sine luce, sal sine sale & intellectus sine intellectione. T. 3. D.3.

II. *Dùm seminat*: multoties non seminat, qui exit seminare: quippe non est sementis nec seminantis, bona loqui & prava sequi: alios illuminare, & seminatorem cæcutire: Scripturas proferre, & Scripturas nescire: alios movere, atque motorem stare. Ibid. à n.12.

III. *Dum seminat*, &c. Ad seminandum in fructum, providendum ut bona coram hominibus etiam sint accepta habitu, actione, & sermone. Habitu, ne sit notabilis. Actione, ne sit reprehensibilis. Sermone, ne sit contemptibilis. Ibid. n.14.

IV. *Dùm seminat*, &c. Malè seminat, si priùs sentes seminans non aberruncat: ut obsit vitijs, occurrat malis, illuminet mentes, tollat criminum scandala, conscientiæ flagitia, suaviter corda alliciendo, & severè minas in iniquos fulminando: tùm mulcimine æternæ felicitatis, tum æternæ fulmine damnationis Ibid. & T.6.D.5.à n.8.

V. *Dum seminat*, &c. Malè seminat, qui tantùm seminat verba, inflatus quasi sapientiâ, arrogantia *Dicis quia dives sum & nescis.* Dicis excellere sanctitate, virtute, scientia, & facultatum doctrina. Dicis & nescis, quia tantum dicis. Ibid. à n. 1. & T. 9.D.1.à n.7.

VI. *Aliud*

VI. *Aliud cecidit secus viam*, &c. Conculcatur devotionis flamma, ubi in religiosis sæculi propè via. Non sunt, ubi sunt, sed ubi cor; quippe mundus minimè abdicatus, si non affectus: actos memoriâ obliviosus fractâ fide, protrita virtute, ac luce vocationis sine splendore. T.1.D.1.à n.4. T.3.D.1. à n.16.T.10.D.1.

VII. *Natum aruit*, &c. Si cor petra, in perfectionis virtutem semen non habet humorem: igitur ex pigritia vocationis nullus fœtus, nullus fructus, nullum opus. Ibid.

VIII. *Natum aruit.* Malum quòd perijsset semen bonum: at pessimum si inane quod centesimum producebat generosissimè fructum. Pigrè agendo nihil agitur: non agitur quod negligitur, laboris tædio; atque virtutis fastidio. T.3.D.1.à n.8.

IX. *Aliud cecidit inter spinas*, &c. Spinæ sunt solicitudo sæculi, affectio vanitatis, fucus virtutis, atque fastus sine fulcro perfectionis. T.1. D. 1. T.3. D.1. num.18. D.2. n.17. T.7. D.6. n.9. T.10.D.1. D. 2.

In Festo 40. *Horarum* *, *&*

In Quinquagesima.

I. *Illudetur*, *flagellabitur*, *conspuetur*, & in hoc tempore dùm peccatis affligitur, mundus à cæcitate illuminatur. Larvati procedunt diebus in his dæmones homines; quin præ velamine cognoscatur dolus mundi peccati & inferni. Insanus habetur, qui non insanit: insipiens qui non desipit, & furiosus qui non furit. T.8.D.5.

II. *Illudetur*, &c. Quia his diebus gula regnat, luxuria ovat; insania triumphat. Mundus clamat: *Ego deficio*: diabolus clamat: *Ego decipio*: caro clamat: *Ego inficio*: Christus clamat *Ego reficio. Fremit mundus*, *premit corpus*, *insidiatur diabolus*: verùm præsente Christo, nec dæmon fallit, nec mundus floret, nec caro pungit. T.7. D. 4. à n. 3. T. 8. D.5.

III. *Illudetur*, &c. sed *resurget.* Exponitur his diebus per ludibria indulta, Christi ignominia simulque gloria: gloria insanias fugientibus: ignominia ignominiam sectantibus; dum ille cælesti gratiâ relegare intendit monstra. De ore draconis prodibant tres spiritus immundi in morem ranarum. *Apoca.* 16.13. Mundus scilicet, caro & dæmon in ranarum formam; propter fœditatem, procacitatem, atque contumacem impudentiam. Seducit caro per cogitationes voluptuosas, mundus per vanas, diabolus per malignas. Ibid. & T.8.D.1.n.3.

IV. *Illudetur*, &c. sed *resurget.* Salvator suscipit, quos vis inimicorum impellit. Impulsor diabolus, impulsor mundus, impulsor corpus. Diabolus malitia, mundus vanitate, corpus corruptione. T.8.D.5.n.9.

V. *Iussit*, cæcum *adduci ad se.* Christus vocat, sed homo cæcus surdescit: illuminat, sed lumina claudit; quia plauditur insania, extollitur falsa lætitia, magni habetur apparentia voluptatis, usus phrenesis, licentia temporis, libertas furoris. Ibid. n.7.

VI. *Iussit cæcum adduci ad se*, ne ad se adductus esset cæcus: in quo Salvatoris gratia: sed videntes cæcitatem premebat amplior miseria: quia *ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur*: igitur quorum his diebus illuminati ad Sacramentum (ubi Christus præsens) fugiunt, inimici sagittantur. Elucet quantum cultoricus prosiciat (quin deficiat) reficiat, efficiat, & quantum sagittantibus officiat. Ibid. n.5. & 11.

VII. *Domine, ut videam.* Quid videndum? Salvatorem cæcitatis archiatrum; & vitiorum expulsorem, & puellarum quæ evertunt hominis sensum scilicèt teneritudinis, carnis, quæ Dalila. Amœnitatis mundi gloriæ, quæ Iezabel. Incogitationis futuræ vitæ, quæ filia Herodiadis, amputans virtutis caput. (Ex Bernard. *sentent.* 40. n. 3.) Ibid. à n. 1. T.7.D.4.

VIII. *Domine ut videam*, dicit cæcus, qui ad Christum adductus, Miraculum exoptat. Necesse planè, quòd medicum quærat, cæcitatem cognoscat, & in salutem ac illuminationem, aliquid faciat. T.5.D. 4.à n.7.

Feria 4. Cinerum.

I. *Nolite fieri sicut hypocritæ*, sed cogitare quid estis. O homo! conceptio cuius culpa, nasci pœna, labor vita, atque mors ex peccato necessaria. Cogita unde venis, & erubesce. Quò stas, & ingemisce. Quò vadis, & expavesce. Quò iturus, & contremisce. T.1.D.4.à n.1.

II. *Memento* (ne sis hypocrita) *quia pulvis es, & in pulverem*; ut homo verè non sis, sed appareas verus & simul fictus, vanitati similis, in esse miserabilis, vita calamitosâ, quæ mendax, fugax, & fallax. T. 1.E.à n.3. D.1.n.15. D.4.à n.1.

III. *Memento quia pulvis es.* Si pulvis, unde dicitur homo? Ut hominis per pulverem demonstretur continuò, modò in se sit; quippe aliud concipit cor, si pulvere exaltatur super se. T. 9. D. 5. à num.3.

IV. *Memento*, &c. Pulvis homo, ne sit, pulvis, sed in pulvere homo, dominante ratione. Homo est in pulvere, si rationalis utitur essentiali qualitate. Non homo, sed pulvis homo, qui deficit à ratione. T.1.D.3.n.13.

V. *Memento homo*, quia vel dum homo, fragilitate conditionis planissimè pulvis triplici morbo in principio, medio, & fine: nativitate, vitâ, morte. Nativitas profectò immunda, vita perversa, mors periculosa. Ibid. & D.4.à n.1.

VI. *Memento*, &c. Unde sis, ubi, & quamdiù. Unde, ex mortali parente. Ubi in continuo certamine. Quamdiù, sub deficientiæ angore. Ibid. à n.4.

VII. *Memento*, &c. Unde cogitare debemus, quid in pulvere sit homo, quomodo sit & ad quid sit constitutus. Ibid.

VIII. *Memento, quia pulvis*, idest Memento mortis, cuius cogitatio conservat iustitiam, peccatori confert gratiam: deliro reddit prudentiam. T. 10.D.6.

IX. *Memento: quia pulvis.* Indigent homines iudicio mortis. Alij, ut peccatores phrenetici: alij, ne sint peccatores. Hi, ne cadant; illi, ut in pœnitudinem & gratiæ splendorem surgant. Ibid.

X. *Memento homo, quia pulvis*, quid erit tibi in articulo mortis. Horror in exitu, dolor in transitu, sudor, pudorque in iudicio. (Ex Bernard. serm. 41. de *Divers.* à n.5.) Ibid.

XI. *Memento homo, quia pulvis.* Memento ex pulvere, quid erit? qui non erit? quid potest fieri? quid fieri non potest? Ibid. & T.1. D.4.

XII. *Me-*

XII. *Memento, quia pulvis* in pulvere. Pulverem te contemplare antequàm revertaris in pulverem; ut non in pulverem converteris, modò mortem ante mortem didiceris: ut valeat, sed non prævaleat. T. 10. D. 6. Mors non timetur in initio mortis; ex cuius cogitatione acerbitas ipsa dulcis. Ibid. à num. 10.

Feria 6. post Cineres.

I. *Diligite inimicos vestros.* Magnum, hostem non lædere; maius, diligere: maximum, studiosè benefacere. T.10.D.5. Magnum nocenti haud nocere; amplius, non parcenti parcere; sed maximum, valere ulcisci, sed nolle. Ibid. à n.6.& D.5.

II. *Diligite inimicos.* Ars prudentiæ vulnus iniuriæ sentire, sed non demonstrare sensus: altior, ignorantiam affectare: ne sit studium vellicanti ultioni: superior, pro iniuria referre gratiam, ne compellatur pectus procedere in dedecoris vindictam. Ibid. à n.2.

III. *Dico vobis: Diligite inimicos vestros.* Fecit quod docuit. Vide clementiam Domini Salvatoris: nec indignatione commotus, nec scelere offensus, nec iniuriâ violatus; quin etiam immemor iniuriæ, memor clementiæ infidæ plebis corda demulcet. Ibid. & D.3.

IV. *Benefacite his, qui oderunt vos.* Gratiâ, etiam ingrata mollescunt corda, & reconciliatur amicitia. T.10.D.3. à n.6.

V. *Benefacite his, qui oderunt vos.* Non ulciscamini licet in honoris elevatione: ultio tunc est honoris ignominia, maximum dedecus vel iniuriæ memoria T.10.D.3.n.15. D.5.à n.9.

VI. *Benefacite*, si vultis nobilissimè ulcisci. Inimicus vulneratur gratijs, percutitur beneficijs, tabescit donis. ibid.

VII. *Benefacite* & inimicos diligite. Plectere Dei iniurias, sub specie odij; est charitatis insigne. Sic benefacite: sic inimicos diligite: non econtra, sub titulo zeli, studij Dei, & velamine iustitiæ, suas in throno offensas, vel iniurias vindicare. T.7.D.1. num.10.

VIII. *Vt sitis filij Patris vestri.* Non suspendatur gratia vel interveniente iniuriâ; ne ultoris innotescat desipientia, ex vulneribus vulnera, putriaque præcordia; acrioraque sustineantur cruciamina: maior enim dolor ex vindicta, quàm ex offensa. T.7.E. n. 14.T.10.D.3.

Dominic. I. Quadrag.

I. *Ductus est Iesus, ut tentaretur à diabolo.* Tribus Christi tentationibus, hostium animæ videntur insidiæ: carnis putà, dæmonis, & mundi. Carnis in gula, mundi in ostentatione vana, dæmonis in adoratione deridicula. Tentatio per gulam: *Dic ut lapides.* Per gloriam, *Ostendit omnia.* Per ruinam, *Mitte te deorsum.* T.8.D.1.à n.3. Vincuntur per ieiunium, per despectum, & ludibrium. T.4.D.5.à n.3. T.5.D.7. Per abstinentiam, lectionem, & orationem Ibid.& T.3.D.2.& D.4.

II. *Vt tentaretur.* Tria vitia sugillantur, quæ ab hominibus foventur. Hypocrisis, ambitio, ac in delicijs voluptatis dulcedo Hypocrisis, ubi cuncta vitia; cum quibus philautis videtur posse facere miracula. T.1. D. 4.num.3. T.7. D.6.n. 14. T. 10. D.4. num.14. Ambitio, quia modò videantur in fastigio, flocci pendunt, quod assumantur à diabolo. T. 2 D.7.à n.9. T.6. D. 7. à num. 1. Denique voluptatis cum gravamine ludibrium; quippe in illis totum studium adorare dæmonium. T.5.D.7.n.13.T.6.D.7.à n.2.

III. *Ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum.* Verè nihil verum, sed ostentatio, gloria fallax, fugax, mendax: à sensatis despicitur, à stolidis amatur. Amor est error & oblectamina dolor, falsum gaudium: mundusque despectus movet risum in irrisum; claritatique mentis obvius dolus occultus, callida vafrities, scena versatilis, totus labor, totus furor: gloria ostentationis cordis ærumna, oculis colores & pictura & apparentia; in universo illecebra, fallacia, felix miseria: voluptas vana, gaudia cordolia, & denique embolia cuncta. T. 5. D.7.n.8.

IV. *Ostendit*, &c. Ostendit diabolus, quoniam etiam in ostentatione fugit: igitur cognosci in vanitatibus cavet. Species invitat, pulchritudine delectat, venustate fascinat, artificijs astu decipit, strophis artè seducit: unde est cupidine risibilis amor, quin mentis à fucis cognoscatur error. Ibid.n.9.

V. *Ostendit*, &c. gloriam dicit, quod gloriæ contradicit. *Vincula huius sæculi asperitatem habent veram, iucunditatem falsam, certum dolorem, incertam voluptatem; durum laborem, timidam quietem, rem plenam miseriæ, spem beatitudinis inanem.* Ex August. Ibid.n.14.

VI. *Ostendit, Gloria huius mundi fallax est suavitas, & infructuosus labor, & perpetuus timor, & periculosa sublimitas: initium sine prudentia, finis cum pœnitentia.* (Ex eodem in *Psalm.* 149.) Ibid.

VII. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens*, &c. Ambitiosus ut prævaleat in vanitate sua, cadit; & in vanum ab illo accipitur anima: igitur supponitur erga dæmonem ipsâ adoratione auctoritas; priusquàm habeatur fallax adorata dignitas. T.6.D.7.

VIII. *Si cadens.* Casus præmittitur, antequàm ascensus; ut constet in dignitate collata à diabolo dolor, labor, terror, & furor & amaritudo; etenim siccine assumpti præteritorum obliviscuntur, præsentia negligunt, de futuris timent. Ibid. & T. 2. D. 7.n.18.

IX. *Si cadens.* Antè ruinam ruina. Quanta peccatoris miseria! T.5.D.4.n.7. In gaudij apparentia vera cruciamina; quippe ambitio radix malorum, fomes criminum, tota flagitia & scelera, cordis perpetuus labor, error pectoris & error. T.2. D.7. à n. 9. T.6.D.7.à n.1. T.9.D.5.n.10.

Feria 4. Domin. I. Quadrag.

I. *Magister, volumus.* Voluntas, sed mala; quia propria voluntas. Perpenderis quis in te sis, ne amore proprio educaris extra te: illius veneno miser; miserabilis & pauper & cæcus & nudus: magis lamentabilis, quippequàm nescis. T.9.D.1. Pauper, quoniam virtutem non habes: cæcus, quia paupertatem non vides: nudus, quia cæcitatem non cognoscis. Ibid.à n.6.

II. *Volumus.* Ius est, in cunctis conformari voluntati divinæ: hypochritæ verò intendunt Deum eorum voluntati conformari: quo fastosè & iactabundè ita fallitur illorum philautum cor; ut proprium dicatur commodum, esse quod sibi, iuxta voluntatem Dei. T.1.D.1.à n.6. D.4.n.3. T.7.D.6.n. 14.T.10.D.4.n.14.

III. *Ma-*

III. *Magister volumus.* Pestis philautiæ mater vitiorum, fovetur in corde in virtutum exterminium. T.9.D.1.

IV. *Volumus.* Sunt semetipsos amantes, ubi plauduntur iniquitates quasi virtutes; ac astu & lenimine pectoris, stant immobiles cogitationes vanæ, sed errabundæ, intumescentes in cunctis tam meritis quàm demeritis. ibid.& T.5.D.1.à n.15.

V. *Magister, volumus signum à te*; non propter te. Non dabitur signum, quia totum singularitas, pravoque in amore voluntas. Totum sibi, dum debet esse totum Numini; eò quod singularis sit puritatis, singularis gratiæ, singularis perfectionis; non modo nihil sperare nisi ab eo, sed nihil quærere nisi eum. T.5.E.n.14.

VI. *Magister volumus.* Et signum non datur, quod voluntas propria demeretur. Acquirit dumtaxat qui tantum quiescit in voluntate divina & promissis & præceptis & mirabilibus signis. De fide præceptorum (ut ait Bern.) oritur spes veniæ: de fide signorum, spes gratiæ: de fide promissorum spes gloriæ. ibid.n.5. Ita in optata signa spes viget perfecta, viva, beata. T.5.D.1.à n.10.

VII. *Generatio mala & adultera.* Sic uruntur, dum pravi à Salvatore, virtutis velamine, signa petunt. Hypocrisis nota, coloribus sanctitatis pulchrè depicta: quibus homines phantastici, multivoli, volatiles, desipientes & simul intolerabiles; qui cum sint eximiè pravi; dicunt per illos à Deo miracula fieri T.9.D.1.D.5.n.10. T.10. D.4 n.14.

VIII. *Generatio mala & adultera*, quia sibi gloriosa, quin videatur sibi vana: unde degener à fide pessimusque philautus, mentis impos, insanus, furiosus atque phreneticus. T.9. D.1.à n.5.

IX. *Generatio mala*, quia sequebantur crimina quærentes signa cælestia, ducti amore proprio; ut ex apparētia conflaretur sanctitatis æstimatio, quod delirium in plausu, maiusque tormentum: cum philautus ex amore conciliet odium, & velo virtutis floreat teterrimus dæmon ib.& T.1.D.4.n.3.T.5. D.1 n.18.T.7.D.6.à n.9. T.10.D.1.à n.13.

X. *Ninivitæ surgent in iudicium.* Patet quàm pessima generatio: etenim peiores quàm sæculares. T.10.D.1.à n.8. Deaurati dæmones. T.1. D.4.n. 5.T.3.D.1.n.17.T.10.D.1.n.6. Perfectis offendiculum, sæcularibus scandalum, status perfectioris improperium, sociorum ignominia ac virtutum corruptela. T.1. D.1.D.4.n.15.T.3. D.1. n.8. & 24.D.2.n.17.T.10.E.1.& D.2.à n.4.

XI. *Signum non dabitur.* Amore proprio nullum virtutis stat signum: qui illo voluptuosè ductus, perperam iudicat quid pulchrum, quid sanctum, iustum, & bonum. T.9.D.1.

XII. *Signum non dabitur*; quia petunt signum, non ut faciant quod ille vult, sed ut ille faciat quod illi volunt; ut appareat, illos velle quod velit ille. Huiusmodi indulgentia sunt vulnera rectè regiminis, & animæ pericula infatuati præsidis; dum vivere subditos connivet ad lubitum voluntatis. Malè decuntur oves sine pastore, subditi sine præside, filij sine patre, ac sine medico ægroti: eò quòd ordo tunc sine ordine, regimen sine regimine, potestas dumtaxat nomine, atque dignitas sine ulla auctorata potestate. T.6. D.5.à n.7.

Feria 6. Domin. I. Quadrag.

I. *Est Probatica piscina, quæ cognominatur Hebraice Bethsaida*: idest *Domus misericordiæ*: in cuius porticibus *iacebat multitudo magna languentium, &c.* In hominibus infirmitatum languores procedunt à fonte divinæ misericordis pietatis, & à clementia amantissimi cordis. T.4.D.5.à n.2. T.5.D.4.à n. 9.T.8. D.4 n.10.

II. *Multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum.* Sine infirmitate valetudo corporis forsitan in obsequium adesset iniquitatis. Ni languor, ingrederetur in crimina furor. Ni cæcitas, vellicaret animam oculorum lubricitas. Ni in gressum obstacula, errarent in processibus vestigia. Stellati præ ariditate nec habent motum: & ubi iacet multitudo aridorum, claudorum, cæcorum, atque languentium, habitaculum iure dicitur misericordiæ; quoniam magna cœli pietas ad vitanda crimina esse sub infirmitate. ibid.

III. *Multitudo languentium*, &c. Deus castigat ut erudiat; punit ut erigat; corripit ut amicitiam conciliet: ut insano præstet mentem, erranti directionem, stulto phronesim. Mittit laborem in pœnitentiam & gratiam: mittit corporis cruciamen ut exleges phrenetici criminis videant furorem: ægritudinem ut animo præcipiti imponat modum: & vecordi misericors restituat mentem. T.8.D.2.

IV. *Iacebat multitudo*, &c. Insignis pietas! Deitatis, singularis salus, gratuita dilectio, repentina dignatio, stupenda dulcedo, invicta mansuetudo; per labores disponere hominibus viam in introitum ad gloriam, & paradisum æternæ felicitatis. ibid.à n.2.

V. *Hunc cùm vidisset Iesus iacentem*, &c. O pietas! Promptitudo commendat gratiarum exaltationem: sed aliquid eminet etiam ultra promptitudinem. Hoc est Iesu amoris insigne, consolentis singulari favori. Afflicti gemunt, levari à dolore volunt: desideria concipiunt, quorum in lingua nec voces in gratiæque exaltationem, ita cordis disponitur auris: ut modus gratiam excedat, cum exaudiat gementes, antequàm audiat. T.8.D.3.n.8.

VI. *Vis sanus fieri?* Iacet. Saluti non consulit impius, etsi ad illam invitatus: quia placet morbus, & iacet desperatione insensatus. T.1.D.3.à n. 4.D.6. D.5.n.19. T.8. D.4.à n.4.

VII. *Vis sanus fieri?* Nil dicit, & extra chorum psallit. Difficile velle, consuetudine peccati: quæ facit insensibiles incapaces medicaminis. Inclusus & conclusus, qui crimini mancipatus. Inclusus effugere valet: conclusus nequit. Peccare profectò malum; peius, crimina iterare: pessimum, in criminibus iacere. ibid.à n.3.

VIII. *Vis sanus fieri?* Iacet corporis ægritudine, quæ ab ægritudine animæ. ibid.n.10. Ab anima & in anima tacitè exponit morbum: quin cognoscat medicum, cui criminum exponit vulnera, ut deleantur pœnitentia. Periculum dum peccatum celatur: maius, si impunè indulgetur: extremum, dum plauditur. T.1.D.3.n.3. T.5.D.4.n.7. D.7.n.13. T.6.D.5.à n.8.

IX. *Vis sanus fieri?* Ambigitur: nec cum dolore hæret peccatoris cordi dolor: nec dimittitur furor, si placet error. T.8.D.4.à n.4.

X. *Tolle grabatum.* Gratia Iesu prompta, ut in gratiæ gratitudine splendescat abundantia. T.1.D. 5.n.6.T.5. D.4.n.2.T.8.D.3.n.16.

XI. *Tolle grabatum tuum.* Operetur aliquid, ut Deus in salutem iuvet: quippe stolidum, sine operibus velle salutem assequi. T.5.D.4.à n.7.

Tolle

XII. *Tolle grabatum tuum.* Prorsùs mirabile: ideo Iesus dixit, *Unum vnus fecit & omnes miramini.* Essent criminum confuetudinem pravum cor; opus singulare Dei: tota eius potentia necessaria pro huiusmodi indulgentia. Ubi morbus lethalis, salus iudicatur quasi impossibilis. ibid. & T. 8. D. 4. à n. 5.

XIII. *Tolle grabatum tuum.* Illicò, quippe iam tempus. Pœnituit facti lamentabili pectore: & dum causa evacuata constat: statim in sententiam expedienda. T. 5. D. 8. à n. 1.

XIV. *Nedeterius tibi aliquid contingat.* Quid deterius? Vana salvationis spes. Fallacia profectò, virulentum languorem atleticam appellare sanitatem: dolus sanè, admittere crimen, & pœnitentiam usque prærogare mortem: omninò utique stolidè, illicite vivere, & cupere in pace mori: tota vita in societate dæmonis; & cogitare posse expelli in hora mortis. T. 5. D. 4. 1 n. 6. Deridiculum, per miraculum æternam salutem adeptam iri concipere; sed plane delirium, miraculum expectare. ibid. & T. 8. D. 4. num. 16.

Domin. II. Quadrag.

I. *Assumpsit Iesus.* Sine illius adiutorio haud quit fieri in montem excelsum perfectionis assumptio. Illuc ut possent discipuli ascendere; visitavit Iesus animum; excitavit auxilium, & effectum subrogavit ad gloriæ effectum. T. 1. D. 5. à n. 9.

II. *Assumpsit Iesus*, &c. Violenter ascendunti vim patitur regnum cœlorum, & violenti rapiunt illud; sed se negant ut sequantur, & Magistrum æmulentur. T. 1. D. 5. n. 15.

III. *Assumpsit Iesus Petrum*, &c. Hos elegit ad gloriam; quia illi, illius ut invenirent, vehementiùs adspirabant ad gratiam: qua Salvatoris amicitia. Principis benevolentia, Chatismatum abundantia, ex dæmonibus trophæa; quippe cum eius gratia cuncta omninò bona, imò cuncta bona gratia. ibid. à n. 1.

IV. *Assumpsit* & resplenduit, cùm oraret. Patuit ut illum audirent, splendor orationis, copia gloriæ, & abundantia lucis: igitur si fervoris in oratione remissio; non orationis perfectio, neque cordis oblatio, nec cogitatio sancta, nec affectio pura, nec intentio recta. T. 1. D. 1. à n. 1.

V. *Resplenduit facies eius ut Sol.* Virtutem orationis fervor elicuit in faciem: ut discipuli etiam orantem audirent, & minimè desides dùm orarent, orarent. Potentiæ rationales in elevatione animæ (si frigido corde) deviant averſæ ab obiectis: etenim in his, quæ anima indiligenter agit, nec memoria Deitatis meminit; nec voluntas summam bonitatem diligit: nec intellectus divinæ præsentiæ maiestatem agnoscit. ibid. n. 4.

VI. *Assumpsit*, &c. Assumpsit in gloriam, habentes in terra cœlum, propter avidum in eius imitationem studium. Petierunt, & illis concessum votum: quæsierunt, & invenerunt: ostium pulsarunt & labore ascendentes per avia & devia ab illis inventa gloria. Quæritur Deus legendo, invenitur meditando, ostenditur orando; ad eum ostium pervium contemplando. Meditatio elucet secundum interiorem intellectum, oratio secundum desiderium: contemplatio super omnem sensum. T. 3. D. 2. n. 7.

VII. *Assumpsit*, &c & cum labore ut ascenderent, & gloriam aspicerent, & illum simul in cathedra audirent, & gloriosum & pœnis oppletum. Comites gloria & pœna in Christi schola, ut mirarentur ex contrariis mirabilia. T. 4. D. 4.

VIII. *Assumpsit*, &c. Sed secum assumpsit, ne à labore excusarentur: cùm viderent in ardua, etsi gloriosa: Magistri exempla. Nonnulli subditi non moventur ad leges nec exemplo superioris, & nequeunt regi visis virtutibus præsidis. T. 7. D. 6. à n. 2. T. 9. D. 8. n. 8.

IX. *Ipsum audite.* Quid audiendum? ut gloriam videant, quòd semper in perfectionem ascendant: vel é monte perfectionis cadunt, qui sensim in perfectione langueſcunt. T. 3. D. 1. à n. 5. Cum hinc inde se versant, marcent, & oscitant. ibid. á n. 18. T. 2. D. 4. 2 n. 12. T. 10. D. 1. à n. 7.

X. *Ipsum audite.* Ut perveniatis per illum in criminum contritionem, gratiæ reconciliationem, atque gloriæ beatitudinem. T. 3. D. 4.

XI. *Ipsum audite.* Quid audiendum á sapientia divina? Magna prorsùm ex gloriæ cathedra, eâ plenus gloria ex se fit. Audiendum quid factus est propter nos. Dictat virtutes altissimæ humilitatis, ditissimæ paupertatis, ecstaticæ charitatis, sapientissimæ stultitiæ. T. 1. D. 5. n. 4.

XII. *Ipsum audite*, & in ipso gaudete; ut gloria post ascensionem in montem, fausté fruamini: cum illa igitur non gloria gloria huius sæculi. Non de creatura gloria est sed de creatore: cui comparata omnis aliunde iucunditas mœror est: suavitas dolor: dulcedo amarum: decorum fœdum. T. 4. E. n. 10.

XIII. *Ipsum audite*, ut pacificè vivatis. Minimè audiunt, qui labore in laborem litigia quærunt: igitur quamlibet sustinent intolerabilem pœnâ, ut tenaciter sequantur vel iniustam causam. Furiosi non ægrè ferunt inter iudices rabulas & scribas (qui Reip. pestis) versari, eorum officia & embolia numis solvere, velie decipi, de iuiurijs gratulari inurbaué frigiditates audire, dolos videre, vulneribus gratum vultum ostentare, & vel in exitu felici discussæ causæ victorem ovantem vinci. T. 7. D. 5.

XIV. *Neminem viderunt, nisi solum Iesum.* Sat in solatium cunctorum laborum est: non soli stabant, si secum Iesum videbant. T. 4. D. 4. n. 13.

Feria 4. Domin. II. Quadrag.

I. *Accessit mater filiorum*, &c. Ritus exponitur sæcularium in avitis dignitates Monachorum: accedunt adorantes & petentes: non conferendæ per eorum intercessiones, ut dignè dignis conferantur dignitates. T. 6. D. 7. à n. 11. D. 8. à n. 1.

II. *Nescitis quid petatis.* Ferè mentis impotes mulcimine honoris. Est is fulmina: cum ambitione sedere, nec erit flamma: etenim ob dignitatis commoda & filamina phantasiæ rutila, indigna prætermittuntur, crimina dissimulantur. T. 6. D. 4. T. 5. à n. 10. D. 7. à n. 2. T. 9. D. 8. Vid. *Ambitio, Dignitas, Electio, Indignus.*

III. *Nescitis quid petatis.* Si in dignitate sedere ambitiosè petitis: non sedet qui sedet cum ambitione: in sede semper surgit, plus cupit, post habita, plura; post plura, maiora; post hæc, sublimia; & post ista, sublimiora. T. 6. D. 7.

IV. *Nescitis quid petatis* meritis ambitionis, quæ sensus infatuat, ambientes inflat, tumentes titillans ut adorantes adorantur, & sedeant ut erigantur. T. 2. D. 7. á n. 13. T. 6. D. 6. à n. 3. T. 8. D. 8. à n. 6. T. 9. D. 7. à n. 5.

Ne-

V. *Nescitis quid petatis.* Elevatio in viris Apostolicis ex ambitu, penitùs præcipitium, fomes temeritatum, atque stimulus criminum. Maximum vitæ perfectioris statui dedecus, honorum ambitus. Non solum religio proteritur, virtus calcatur, usurpantur præmia, foventur vitia; sed in ambitu dignitatum, ubi supplantat maiestas; arride ad votum, vel horribilior iniquitas. T. 6. D. 7.

VI. *Nescitis quid petatis.* Non est requies sed labor, quod splendor, onus quod honos: non felicitas sed calamitas, & servitus quod auctoritas. T. 6. D. 2. à n. 1.

VII. *Nescitis quid petatis* quasi Principis gratia indignorum essent merita. T. 9. D. 5. num. 14. Sine meritis petitione dignitatum per ambitum non sunt digni: & qui indigni dignitatum dedecus, honoris approbrium, ac subditorum ludibrium. T. 6. D. 8.

VIII. *Non est meum dare vobis.* Petitionem ex ambitu expulit citò; ut illi citò scirent frustrari voto: quo minus vel negando, ambientibus favit: etenim liberavit à solicitudine, ab ambitus anxietate, á spe, ab expectatione: tormentum enim expectanti grave, diù pendere. Plerisque hoc vitium, ambitione prava differendi promissa; ne minor sit rogantium turba. Causas protendunt, iudices adhibiti impediunt prætermissi, obliviscuntur locupletati, ementes lites, vendentes intercessiones. T. 3. D. 4. à n. 1.

IX. *Non est meum* &c. Modestè repulit: audaciam arguit & ambitus vel in amicis reprensit. T. 1. D. 1. n. 8. D. 2. n. 14. T. 6. D. 4. à n. 7. T. 7. D. 1. à n. 10. T. 9. D. 7. à n. 12. D. 8. n. 13.

X. *Non est meum* &c. Correctionis munus, quamvis sit causa indiget prudentiâ, modo, iustitiâ, iudicio T. 9. D. 7. à n. 6. D. 8. à n. 13.

XI. *Non est meum* &c. Altè quidem, dum promit, ne rubore suffundantur, excusationem in denegatione munerum. Taxantur in Superioribus doli intrinsecæ amaritudines sedentes cordi, specioso velamine zeli. T. 7. D. 6. n. 13.

Feria 6. Dominic. II. Quadrag.

I. *Homo erat Paterfamilias.* Homo dicitur & pater: severus & blandus: blandus ut pater, severus ut homo. Est dignitatis decus maiestas & amor ex utroque auctoritas maiestatis & honor honoris. Præstat amor securitatem: metus indicat celsitudinem; circumspectio maiestatem: benevolentia amplitudinem; pompa æstimationem; representatio auctoramen; cultus reverentiam; & conciliat severitas observantiam. T. 6. D. 2. n. 13. D. 6. n. 9. T. 9. D. 7. n. 16.

II. *Plantavit vineam* ut redderent agricolæ fructus. Optimum regimen ubi regitur amore, non potestate: haud insolatum terrore, sed externa & interna mansuetudine. Plus potestas valet amoris quam respectus potestatis: plus favor gratiæ quam formidinis species: monimentum enim mœnia ac propugnacula vineæ & rectori in coercitionem agricolarum amor civium. T. 6. D. 6.

III. *Locavit eam agricolis.* Vineam Ecclesiæ agricolis: *Sacerdotibus sollicitè* (ut ait Bernard. de illorum Dignitat. n. 16.) *non ex nomine, sed ex virtute: conversatione, non solum officio: merito, non vocabulo: sanctitate, non ministerio.* T. 6. D. 2. à n. 10. D. 5. T. 10. D. 2. n. 7.

IV. *Locavit eam agricolis* idest Prælatis, Rectoribus: quorum conditiones videsis. T. 10. D. 2. n. 8.

V. *Peregrè profectus est.* In eius oculis minimè auderent peccare: quinimò si frons, ausus valeret compescere. T. 6. D. 2. num. 14. T. 10. D. 1. n. 7.

VI. *Peregrè profectus est.* Non ita malè, ni processisset peregrè; quippe rector vel absentes debet respicere, & habere subditos coram oculis: ita ut illi absentiam etiam absentis non sentiant. T. 6. D. 2. à n. 12. D. 3. à n. 2.

VII. *Peregrè profectus.* Pessimum, si præsens absens, cunctis connivens. Subditorum enim audacia ex præsidum socordia, & ex nimia criminum indulgentia. Ibid. & T. 6. D. 4. D. 5. à num. 11. T. 8. D. 2. num. 13.

VIII. *Alium occiderunt, alium verò lapidaverunt.* Quid non facerent subditi pessimi & restuci? Deguot ignominia præsidum, eorum flagellum atque sociorum: studia malignantium, morum corruptela, astus, dolus, strophæ tricæ tragulæ embolia & irrisio continua erga bonos & bona. T. 7. D. 6. num. 13.

IX. *Alium* &c. Rustici ac viles immutantur insolentes in honore, & quia indigni, & quia servi, elevati ex pulvere & miserâ conditione. T. 1. D. 7. T. 6. D. 6. à num. 2. D. 8. à num. 1. T. 9. D. 5. à n. 10. T. 10. D. 1. n. 1.

X. *Verebuntur filium meum.* Qui viles servi nequaquam verebuntur; essò fauti nimis atque dignati. Aversantur enim rectitudinem præsidis, quærantque omnimodæ corruptelam libertatis. T. 6. D. 5. Accusant, mordent, vellicant quem debent plaudere, impostoris odij, colorato titulo zeli. Ibid. num. 15.

XI. *Verebuntur filium meum*, quem missi in præsidem: missi in mortem per huiusmodi regimen: qui pravos studet reducere in legem; damnatur ad lapides, ad vulnera, ad crucem, ad mortem. T. 4. D. 6. à n. 14.

XII. *Hic est hæres: venite occidamus eum.* Duritiæ vocabulo summa in malos severitas appellatur; & causa in expulsionem freni & coercitionis quæritur. Qui præ munere cohibet à malignitate, arcet à crimine, urget in observantiam latarum legum; signant pravi, atque vocant tyrannum, durissimum & stolidem. Apud illos iniquitas quæ disciplinæ severitas. T. 6. D. 1.

XIII. *Venite occidamus eum.* Desponderunt animum, & projecerunt post situlam lorum; cupientes excusare crimen ac defendere amplore iniquitate iniquitatem. Calcitrones, effrontes & audaces, quia regnat Erinnys; avidè percupiunt prælatum mutum, surdum, & cæcum. T. 7. D. 6. à n. 12.

XIV. *Venite occidamus eum.* Peccandi est amor, non innocentiæ; destinatus ad scelus, ad periculum promptus, paratus ad crimen, causas innocentiæ non requirit, ius abrogat, confundit fas nefasque. Cui nequitia sodalis, odiosa est æquitas, & semper amica iniquitas. Ibid. ex Chrysolog. n. 13.

XV. *Hic est hæres: venite occidamus eum.* Cogitatio & cupidi & lividi. Nonnumquàm dotibus specialibus interimitur à meritis. Si micat splendor, insidiatur livor; ut pro fulgore introducatur dolor. T. 1. D. 1. T. 7. D. 1. à n. 5. T. 8. D. 4. à n. 11. Vid. *Invidia, & Merita.*

XVI. *Males malè perdet.* Unde si florent ? Tametsi à probis non patiantur pravi ; à pravis patiuntur, à se, à dæmone, à piaculis, à flagitijs, ab insolita culpa, à vellicante conscientia. T.1. D.1.n.6. D.4.n.9.T.2.E.n.39.T.6.D.4.à num.16. T.7. D.1. à num.1.

Dominic. III. Quadrag.

I. *Erat Iesus eijciens dæmonium.* Homo erat sub dæmone ; & non dicitur homo : dum sub eius potestate. Erat hominis imago, diaboli filius, & unum cum diabolo. T.1.D.5.

II. *Eijciens dæmonium.* Homo erat, sed sub diabolo non homo ; quippe non rationi, sed mancipatus peccato. Ibid. à n.13.

III. *Erat eijciens dæmonium.* Non dicitur, quod instabat in medelam cæcitatis & aliorum simptomatum. Quorsùm dicendum ? totum esset inutile: non ullum languoribus animæ medicamentum ; si prius occasionis non eijciat dæmonium, propter crimina ingressum. Relinquenda occasio peccati in medicamen ; ut medicus possit sanare languorem, atque conferre salutem. T.4. D.5.num.3. T.8. D.4. num.5.

IV. *Erat eijciens dæmonium*, quod vexabat hominem : qui quidem traditus in vita satanæ, ut spiritus salvus fieret : malis corporis revalescit anima, curantur vulneribus vulnera, & culpa expellitur pœnâ. T.2.D.2.num.12. T.4. D.5.à num. 5. T. 5. D. 4. num. 12. T. 8. D. 2. num. 4. D. 3. num.5.

V. *Erat eijciens dæmonium.* Quatuor fulgurant miracula : surdus audit, cæcus videt, mutus loquitur, & possessus à dæmone liberatur. Siccine habetur, qui dæmoni mancipatur ; cùm insensatus ostenditur: igitur non sentit cæcitatem, nec vocis privationem, nec læsam aurem, neque dæmonem præsentem. T. 5.D.4.à n.4.

VI. *Eijciens dæmonium*, qui hominem occupavit ; lamentabilem prorsum, sine ulla sensum. Iacebat sub dæmonis potestate oppressus crimine. Cæcus non videbat ex vulneribus periculum : surdus, in salutem nec audiebat verbum : mutus, ut iuvaretur, loqui non poterat. Iacebat, nihil ab illo actum ; ut rediret in seipsum, de actis doleret & pœnitentiam ad salutem ageret. Ibid.n.7.

VII. *Erat eijciens dæmonium.* Exponitur siccine Christus, ut exercitia æmuletur in expulsionem dæmonum integer & severus confessarius : igitur aliquando dæmonem ab anima non eijcit, sed nequiter fovet. In pœnitente debet esse munere medicus (secùs familiariter aulicus) cuius pharmacis sanetur ægrotus ; ne blandimine procedatur in deterius. Moritur anima, quæ morti ex crimine ac vulnere subdita ; quia vulnus non signatur ut vulnus, imò quod grave dicitur leve : unde immedicabile dæmone permente : & intimiùs anima vulneratur ; quippe à medico permittitur. T.6.D.4.n.4.D. 5.n.2.

VIII. *Eijciens dæmonium.* Confessarius utatur divinis præceptis & legibus ut possit expelli diabolus. Nonnulli, uti Curiales, grati cupiunt subditis esse, & captis animis, animabus captivis, indulgentiâ dominari ; in quarum capturam, nihil præsentius, quàm voluptati loqui, in libertatem mulcere, genio blandiri, semper placere, numquàm corrigere, nemini displicere, aversa dissimulare, munus ni in commoda, non obire ; quippe non erit optata utilitas, modò severi iudicis emicuerit austeritas. Ibid. num 3.

IX. *Erat eijciens dæmonium* ; ut sanabile fieret vulnus intrinsecum : aliàs sine medicina insanabilis & pessima plaga. Miserum, quod plaga sine auxilio medicaminis : miserabilius, si insanabilis livoris : sed extremum in perniciem, quód deduceret infirmum usque in cruciamina mortis. T.6. D.4. num.8.

X. *Locutus est mutus.* Optimè confessus, si non negavit. *Confessio* (ait August. de *Pœnitent.* cap.10.) *est salus animarum, dissipatrix vitiorum, expugnatrix dæmonum : quid plura ? obstruit os inferni, & paradisi portas aperit.* T. 6. D. 4. à num.8. D.5. à n. 8. Vide *Confessio.*

XI. *Locutus est mutus.* Locutus est, si confessus. Perperàm confitetur, qui in crimine quærit excusationem criminum, habens in Confessario seu ut fulgidum ad infamem protectionem peccatorum, modò non sit iudex vel medicus, sed parasitus, deaurans scelera propter commoda. Ibid.

XII. *Fiunt novissima peiora prioribus.* Unde peiora ? Ex confidentia relabentis vanâ ; igitur nequam cogitat, quia semel exivit ; semper posse à dæmone liberari ; atque salvari in morte, qui tota vita mancipatus dæmoni. T.3.E. à n.1. T.5. D.4.à n.6.T.6. D.3.à n.2.T.8.D.4.à n.16.

Feria 4. Domini. III. Quadrag.

I. *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum ?* Totum studium hypocritarum repumicatorum iactabunde ad exteriora ; non in virtutibus, ut mundetur anima. Sunt enim albis, politis, ac lotis manibus, verùm illotis operibus. *Plures numero* (inquit Bernard. de *Dignitat. Sacerdot.* num. 16.) *non merito ; simulatione, non fide ; specie, non virtutes ; commixtione corporali, non vinculo spirituali ; carnis adunatione, non cordis unitate : cruentâ conscientiâ ad divina accedunt sacrificia.* T.1. D.4.num.3. T.8. D.6. num.7. T. 10. D. 4. n. 14. Vid. *Philautia* & *Hypocrisis.*

II. *Quare discipuli tui?* &c. Singularis impudentia & effrons pravorum audacia: illis videtur summa perfectio totius religionis relaxatio. T.6. D.2.à n.1. D.3.à n.1. D.5. n.11.T.7.D.6.à n.2.T.9.D.8.n.4.& à 14.T.10.D.5.n.11.

III. *Quare discipuli tui ?* &c. Qui ita pravi, student virtuti? Sanè, sed virtutis apparentiæ. Superstitiosi exterioritate virtutis fictâ: commendatione traditionis, phantastici, fanatici deliri, volatiles, desipientiores sine mente, dùm sibi videntur sapientes quorum sapientia ignorantia, scientia summa stultitia. T.9.D.1.

IV. *Quare discipuli tui*, &c. Erat exteriùs idolum zeli, interius reptilia & abominatio peccati : in cunctis ventiloqui & omninò pompatici. T. 8. D. 2. n.14. T.6.D.2.n.12. T.7.D.1.n.11.

V. *Quare & vos?* &c. Deficiunt à lege & iustitia, avaritiâ religione larvatâ ; quippe lex illis voluptas, voluntas, & cupiditas. T.1.D.1.n.8. D.2.n. 14.D. 4.n.3. T.7.D.6.n.10.T.10.D.2.n.1.

VI. *Propter traditiones vestras.* Liquet indolis malignitas : eò quod à Moyse propter duritiam cordis indulta aliqua, ab illis ambitur libertas tota : si nonnulla, plura reliqua : modo illhæc, alia: si alia, cuncta. T.6.D.3.à n.3.& 14.

VII. *Pro-*

VII. *Propter traditiones vestras.* Improbi licita arbitrantur quæ permittuntur : & plauditur prætermittentis Rectoris lenitas, si ab illo connivetur iniquitas. T.6.D.4.n.8.

VIII. *Propter traditiones vestras* ; quæ quidem à phantasia, audacter gloriosâ quamvis læsâ, quippe deaurantur crimina ; ne notentur atque corripiantur specie religionis deaurata. T.2. D.7.num. 20. T.7. D. 5. num. 1. D. 6. num. 9. T. 10. D. 4. num 14.

IX. *Traditiones vestras.* Hæ sunt quæ dicuntur colores legum, seu leges fucatæ, quæ praxi rebellionum sunt in usu tribunalium ; quo litigantes discunt dulciter & gravissime pendere, vel adeptâ palmâ vinci ; quippe astu ministri sciunt litigantes detinere, causas producere, atque marsupia vacuare. *Hi sunt qui emunt lites, vendunt intercessiones, deputant arbitros, dictata cavillant, attrahunt litigatores, protrahunt audiendos, transfigentesque pertrahunt per inextricabiles plicas.* T.5.D.8.n.11.

X. *Populus hic labijs me honorat.* Inficiatur entitatem honoris ; quia solùm labijs, quæ debet esse cordis : in dilectionem Dei tota anima, tota mente, toto corde. T.3. D.2.à n.4.

XI. *Populus hic labijs*, &c. Ne sit dumtaxàt labiorum & futilitate linguæ : efformetur oratio reverentiâ, puritate, & devotione. Ibid. n.3.

XII. *Labijs me honorat* : sed sine honore nec ulla laus in laude ; ni ornetur oratio naturali decore, ut in labiorum sacrificio sit iucunda decoraque laudatio ; cogitatione, affectione, & intentione. Cogitatio debet esse sancta, affectio pura, intentio recta. Cogitatio in memoria est, affectio in voluntate, intentio in mente. Ibid.n.2.

XIII. *Labijs me honorat* : & nullus honor, dùm promitur labijs divinæ maiestatis decor ; ubi vaga cogitatio, frigida vel tepida affectio, & sine devotione locutio. Ibid.n.1.

XIV. *Labijs me honorat.* Ex voce labiorum minimè laudis perfectio, neque laudatio ; sed voces & voces absque succo utilitatis: tunc enim laudatio obliqua, & in labijs dolosa ; quippe in Deum plaudendum minimè intenta. Ibid.

Feria 6. Dominic. III. Quadrag.

I. *Oportebat eum transire per Samariam.* Eum, vel fœminam ? in fœminæ peccatricis intendit commodum, quasi dumtaxàt oporteret eum Sine illius gratia nequibat illa deserere peccata contracta ; præcurritque Iesus gratiâ in peccatorum miserationem pronâ ; ut singulari pietate redeant sanæ menti & frugi. T.4.D.2.à n.8. T.5.D.4.à n.8. T.8. D.3.n.4. D.4.à n.13.T.10.D.3.à n.11.

II. *Fatigatus sedebat sic.* Patitur quod ab homine delinquitur. Quæ non rapuit exolvit. Inæstimabilis patientia, ut pœnitentiæ anima appropinquet errabunda. Quanta in eius vulnerum medicamen studia! Ibid.

III. *Fatigatus sedebat sic.* Inexhausta prorsum clementia. Errores dissimulavit, supersedit, indulsit, & fœminam expectavit, ut veniret ; statimque requiescit dùm illa ad illum propter pœnitentiam accessisset. Opus amoris insigne, quód indulsisset, expectassetque ut illa veniret ; sed maius omninò, dùm venientem suscepit. T.5.D.4. num.11. Non solùm fatigatus suscepit, ut venit ; sed eius adventum prævenit, plus fatigatus propter illam, quæ deviaverat : quæ quidem venit, sed propter illum non venerat. Ibid. à n.1.

IV. *Venit mulier*, quæ sanè convertenda: stimulis conscientiæ audito medico se movit, & in pœnitentiam commovit ; quo miraculum cordis immutati patuit: igitur luxuriosus vel in dolore nil sentit. T. 4.D.6.à n.10.

V. *Venit mulier.* Miraculum quòd veniret, à venere seducta & læsa, quin circumventionem cognosceret : etenim dolus eius maior, dum non cognoscitur dolus : flores veneris sagittæ, splendor vulnus lethale : radius ignis, venustas iacula mortis : ludus laqueus, amor furor. Ibid. à n.1.

VI. *Venit mulier.* Venit serva, redijt libera : venit inops, redit opulenta : venit nigredine fœda, sed redijt candore pulchra : venit ægra, & redijt sana : venit peccatrix, & redijt cœlestis : venit sine mica directivæ mentis ; atque redijt, in ordinem vitæ, ad quem nata, rationalis. T. 1. D. 5. D.7. n. 17. T.3.D.4.num.13.T.5.D.1. num.12. T.8. D.4. n.21.

VII. *Venit mulier.* Præclarissima divinitatis gratia, quòd veniret, quæ quinque viros habuit cùm nullum haberet. Expectavit in pœnitentiam venire, divinâ clementiâ, quæ fœmina toties relapsa. Cogitatur conversio, quasi quid impossibile ; ludus phantasiæ. T.5. D.4. à n.9. T.8. D.2. à n.3.& 22. Opus planè singulare Dei. n. 21. Iteratione criminum & piaculorum, in pœnitudinem luxuriosi nec habent motum nec sensum. Ibid. à n. 1.

VIII. *Domine, da mihi hanc aquam.* Mactè, Christus excitavit dormientem, direxit errantem, & potavit sitientem : imò aquæ philtro suscitata à gratia auxiliante in vitam & animæ vitalitatis abundantiam. T.1.D.5.à n.7.

IX. *Benè dixisti, quia non habeo virum.* Ansam quasi casu dedit, ut à crimine educeret ; dum illam Salvator carpit. Cognovit enim Veneris delicias dolores esse ; cuius rosæ iacula : ioci, vulnera ; illicia, venena ; gaudia, dementia ; ac tempora vana. T.4.D.6.à n.1.

X. *Benè dixisti*, &c. Infestiores hostibus sunt ipsæ felicitates, quibus in præcipitia corruunt futiles mentes ; & corruisse non cognoscunt. Fascinat voluntas, impellit cæcitas : inferturque dolor, ut homo videat, cœlum audiat, iacens surgat : etenim si semper ægrotus malis gauderet, prorsum periret. T. 4.D.5.à n.8.

XI. *Domine ut video, Propheta es tu.* Quod difficile, quod impossibile, quod miraculum videtur, amore Christi in conversionem animarum patratur. Tantò plus plauditur medicus, quantò desperatur ægrotus. T.5.D.4.T.8. D.2.à n.7.

XII. *Reliquit hydriam.* Hydria relicta, ut operaretur gratia ; quippe occasio peccati ad illam necessariò relinquenda : summaque gratia Christi, removere à peccatrice occasionem lubricam iterati peccati. T.4. D. 5. à n. 5. T. 6. D. 2. T. 8. D. 4. n.5.

XIII. *Reliquit hydriam.* Maius miraculum Non surgit à periculis, nec resipit semel naufragus ; quia placet vaferrimus dolus : nec consulit liberati, qui addictus risu Veneris servituti. T.4.D.6.à n.7. T.9. D.3.n.9.

XIV. *Reliquit hydriam.* Desideria luxuriæ multa, vana, nocua, & inutilia. Multa, quia insatiabilis : nocua, quia acerba vel in delicijs : vana, eò quòd concupiscatur concupiscentia: demùm inutilia,

quia non sanatur remedijs. Totum labor, dolor, furor, & error. T.4.D.6.n.8.

Dominic. IV. Quadrag.

I. *Abijt Iesus transmare*, &c. Cuius fluctibus similis mundus. *Trans mare*, quia relinquendus. *Sequebatur eum*, quippe Christus imitandus: *Videntes signa*, quipp: quam ad nutum obediendus. T.4.D.4. à n.3.

II. *Sequebatur multitudo*, &c. Constanti corde: negligentes ille non diligit sed expuit & respuit. T. 3.D.1.à n.16.

III. *Trans mare.* Multi volunt sequi sed in mari & periculis procellæ; haud trans mare, cuius spiritus & fluctuat & summergitur & suffocatur. Hic spiritus est lunaticus, fervescit, flammescit, languescit, arescit. T.1.D.4.T.3.D.1.D.2.n.17.

IV. *Videntes signa super his qui infirmabantur.* Est virtutis perfectio: sibi consulunt & instituto. Alij abdicant signa, & quamvis videant miracula: nec exempla sequuntur, nec virtutibus moventur. T. 3. D.4.T.6.D.8.T.7.D.6.à n.2. T.9. D.8. n.8. T.10. D.1.

V. *Signa, quæ faciebat*, &c. Operabatur consulens illorum sanitati, postquam infirmi languidosque esse permisit diuturnâ infirmitate; ne perirent immunes infirmitatum labore, quibus quidem læto corpore prosperitas, quippe tunc animæ non inferitur infirmitas. T.4.D.5.

VI. *Facite homines discumbere.* Venerunt ut sequerentur Christum, non in commodum, ut comederent; sed ut servirent: minimè ut delicijs studerent; sed ut enixe in virtutes aspirarent. T.1.D.1.n. 6.T.5.D.1.

VII. *Est puer unus hic, qui habet quinque panes,* &c. Tunc Salvator iussit discumbere homines; ut esset in distributione series: non enim ordo, quòd unus habeat cæco suffragio affectionis; quo refici possunt plures. Affectio cordis est statera dolosa, iudicia delira, cæca, obcæcata; quorum ratiocinium & phreneticum & phantasticum. T.2.D.5.

VIII. *Facite homines discumbere, & distribuit discumbentibus.* Ordo rectus in distributione honorum, ac prudenti electione dignitatum: inveniuntur ad illas homines, si quæruntur: & florent dignitates, si quæruntur homines. T.5.D.2.à n.8.T.6.D.8.T.9. D.1.à n.7.

IX. *Distribuit discumbentibus*, mirabili ordine, sine discretione provinciarum & nationum. Ubi regnat huiusmodi detestabilis amor, florescit furor; cuius suffragia delira & ad merita phantastica. T. 2. D.5. D.6 n.14.

X. *Vt facerent eum Regem.* Christum ex corde sequebantur, qui Christum Regem volebant: uti probi, bonique optimum ducem, superiorem optabant. Si pravi eligerent, utique unum ex illis, pravum à pravis. Propter libertatis illecebram, Christum despicerent, & eligerent Barabbam: simulque extolleretur encomijs propter indulgentiam omnimodæ libertatis; quo in articulo capitones cerebrum habent evanidum, & cum vertigine pravum iudicium; semper queruli & relaxationis cupidi. T. 2. D.4.n.7.T.6.D.3.n.11.D.4.n.2.T.7. D.6.à n.4.T. 9.D.8.à n.11.

XI. *Fugit.* Prudenter, ne munere exponeretur malevolentiæ, & pravæ curiositati; ex studio infamandi Superiorem, dedecorandi regentem. T.6. D.3. num.9. T.9. D.8. n.14.T.10. D.5. n.11.

XII. *Fugit*, &c. Alienum regimen summum gravamen; estò rectissimum iuxta leges regimene acrioris Principis integri mortificationis; quia regimen iuxta leges. T.6.D.2.T 9.D.8.à n.14.

XIII. *Fugit iterum.* Quando primum? Fugerat mente antequàm fugeret corpore. Dignum se munere ostendit, qui à munus fugit; & quia dignitas illum diligenter quæsivit. T.6.D.7.à n.14.T.9.D.5. n.12.

Feria 4. Domin. IV. Quadrag.

I. *Præteriens Iesus vidit hominem cæcum.* Solus inter tot videntes vidit, qui illuminare peccatores venit, atque errantes dirigere in viam æternæ salutis ex incendio vehementi flagrantis cordis. Ut à cæcis obtineatur illuminationis gratia, summa in Christo diligentia. T.4.D.1.n.6.T.5. E.n.15.D.4.à n.1. T.8. D.3.n.4. D.4. num.14. T.10. D.3. n.12.D.6. n.5.

II. *Vidit*, &c. Solus vidit, qui ille solus poterat remedium conferre infelici, eò quòd cæcus à nativitate, & erroris diuturna consuetudine; uti in peccatore prævalente scelere, rationis cæcitate, obcæcato corde, absque ulla in salutem diligentia: quod quidem solius Dei misericordia. T.4.D.6.à n.1. T. 5.D.4.n.7.T.9.D.8.n.9.

III. *Vidit hominem cæcum*; ut averteret cæcitatem, vidit misericors hominem; cuius constantia fragilitas, ex qua cæcitas: Christusque statim illuminavit, ut gressus rectè dirigeret: ut videret cæcitatem, qui nec cæspitando nec cadendo umquam cognoscebat errorem. T.2.D.3.n.5.

IV. *Vidit*, & illuminavit; quippe illuminare tantùm poterat ille. T.8. D.4.n.10. Quia tot cæcitatis erroribus, tot criminibus, tot diebus, imò annis; in cæcitatis illuminationem in plenam lucem simile miraculum à sæculo non auditum. Ibid.& T.5. D.4.à n.4.

V. *Vidit* & ille solus. Cæcus objicitur peccatoris typus. Malum cæcitatis habebat, vires validissimas insolitæ consuetudinis patiebatur, crudelem infirmitatem, vel fastidiosum languorem privatus lumine, quin oculos posset aperire nisi in mortem: & ubi perpetuus, continuus in peccatore huiusmodi error, dumtaxat poterat esse illuminator Salvator. T.8.D.4.n.11.

VI. *Vidit* & illuminavit: verùm vulgus quod videbat minimè credidit. Erat cæcus à nativitate uti peccator, ab illinc privatus lumine. Ab infantia dæmoni succubuit, suggestionibus assuevit, continuò iacuit, diuturna cæcitas pressit, populusque miraculo non præstat fidem; quippe nec ipse à cæcitate liber crediderat possibilem sanitatem. Ibid. num.13.

VII. *Aperuit oculos.* Miraculum est in libertate peccatoris; ab errore dæmonis dirâ tyrannide, mirante populo quomodò facta cæci & obcæcati illuminatio. Post tot errores, post tot lapsus, post tot vulnera, post tot venena, post diurnam peccati consuetudinem, excutere cæcitatem, verumque adipisci lumen, ut gratiæ splendorem nancisceretur; dumtaxàt quibat fieri miraculo, & à Iesu. T.5. D.4.à n.6.

VIII. *Aperuit oculos.* Christus aperuit, ne cæcus periret quod non credunt quamvis aspiciunt; quippe arbitrantur phantasticum. Nec cæcus præsumpsit vel illuminationem speravit: quod peccatori usuvenit ex cæcitate criminis & continuatione iniquitatis summa difficultate & extremo labore, maximè ad illuminationem in vitalitatis fine. Ibid. & T.8.D.4.n.17.Vid.*Peccator.Peccatum.*II.

Feria 6. Dominic. IV. Quadrag.

I. *Erat languens Lazarus.* Ex languore secuta plaga, ex illa mors, quia radicata levis, uti symptoma languoris negligentiâ medicaminis. Piaculis languent homines, & in mortem devenit ægritudo; quia uti levis prætermittitur à medico, sicque lethalis: quoniam vana fide & desidia in medicamen, ægrum deducit ad mortem. T.6. D.4. à n.4. D.5. à n.2.

II. *Languens Lazarus.* Non dicitur quænam infirmitas, sed tantùm exprimitur languor; ex cuius contractione ægræ naturæ facilis revalescentia; sed perperàm consultum saluti: etenim apparuit grave quod videbatur leve, futilis momenti, & prorsum inane: peccata enim venialia omninò cavenda, & etiam pro salute removenda, quæ sanè levissima. T. 1.D.4.n.7.T.3.D.1.n.14.

III. *Erat languens.* Nonnè infirmitas? Peior, quia languor: igitur in salutem præ pharmaci negligentia, semper languor tendit & incumbit in peiora. T.3.D.1.Vid. *Monachus.* II.

IV. *Erat languens.* Languit languens infirmatur, moritur. En peccator. Languet suggestione, infirmatur delectatione, moritur consensu. Languet ignorantia, infirmatur fragilitate, moritur malitiâ. T.1.D.3.

V. *Erat languens.* Languet, infirmatur, moritur, sepelitur. Non secùs crimine ægrotus. Languet, quùm in levibus delinquit: infirmatur, si levia negligit: moritur, si lethalia cadens committit: sepelitur, si protinus non resurgit. Languet cogitatione, infirmatur verbo, moritur opere, sepelitur ex criminis consuetudine. T.5.D.4.à n.6. T.7.D.4. n.17.

VI. *Ecce quem amas infirmatur.* In pignus amicitiæ à Numine iustis mittuntur labores. T.4.D.5.à n. 9.T.10.D.2.

VII. *Eamus in Iudæam.* Ibi lapidare illum voluerunt, & iterùm vadit illuc. Fulget flamma charitatis, ut convertat peccatores, regnique cœlestis gratiâ constituat participes. T.4.D.1.n.8.T.5.E.n. 21.D.5.n.4.T.8. D.3.n.4. D.4.n.14. T.10. D.5.n. 12. D.6. n.5.

VIII. *Lazarus mortuus est.* Mortuus, quia ex languore videbatur facilis exitus. Non restitueretur vitæ & pristinæ saluti; ni Christus accederet: cuius amor tunc eximiè coruscavit, novâ medicinâ effulsit; cùm clementia non solùm deplorabilem, sed deploratum restituit vitæ, sanitati, & vigori, quod cunctis videbatur impossibile. T.3.E.à n.1, T.5.D. 4.à n.1. T.6.D.4.n.8.

IX. *Lazarus mortuus est.* Est languore ac infirmitate mortuus, ut constet quid ex iniquitate pravus: nec dolebat, nec sentiebat, nec medicamen ullum solicitabat: unde multiplici vulnere necesse mori. T.5.D.4.à n.5.

X. *Mortuus est.* Grave, peccato languere; gravius, continuatione infirmari: extremum, consummativè mori; & denique sepeliri: quapropter non potest egredi, nec relinquere iniquitatis sepulchrum; ad gratiam: quippe insensatus non valet movere gressum. Ibid.& T.2.D 4.n.10.T.8.D.4.n.3.

XI. *Voce magnâ clamavit: Lazare, veni foràs.* In peccatores & pœnitentes ut restituantur saluti & pretiosæ gratiæ; patet magnitudo divinæ vocis, & simul vox magnitudinis. T.5.D.4.

XII. *Lazare, veni foràs*; & exivit, ut audiant qui peccato mortui. Vox fuit pulsantis in contritionem cordis & motum obliviscentis pectoris. Vox fuit ictus, quo tremulum pectus cordis us pavit interiùs: ut discat peccator per quæ Lazarus passus, quid, ni responderet, passurus. Est vox virtutis & virtus vocis: equidem ut vocis, quâ vocat frugi peccatores cognoscatur virtus; unica voce audiri debet ab omnibus. Ibid.n.2.

XIII. *Statim prodijt.* Singulare miraculum, quòd exijsset in vocantis gratiam, qui in sepulchro peccati mortuus transegerat vitam, inter dolores quiescens, inter ligaturas dormiens, nec periculum damnationis sentiens. T.8.D.4.n.3.

XIV. *Statim prodijt.* Novum prodigium, quod exiret, ut peccator è sepulchro quo ultrò catenatus iacet inter vincula quiesci: & nec tot doloribus ad lucem oculos aperit. Ibid. n.5.

XV. *Statim prodijt.* Mirabile, quod exiret: maius, quòd statim, & videretur expers languoris, infirmitatis, mortis, & sepulturæ. Ibid. à n. 3.

Dominic. V. Quadrages.

I. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Lividi Pharisæi & Principes Sacerdotum inflati, & tumidi: quippe summa livoris malignitas, furiositas & crudelitas. T.7.D.1.

II. *Si veritatem dico vobis*, &c. Plures vel videntes corruptelam subditorum, tacent; veritatem sepelientes in eorum damnum, atque virtutum ludibrium: habent gloriam, sed non apud Deum. Christus prædicans non quærit gloriam suam: pravi prædicatores in Dei gloria nullo modo solicitant gloriam Dei. Nonnulli ne polluantur, vivere sine lege permittunt; subditi audientes quoniam linguis suis dolosè agunt: perperàm transeunt; purior frequenter sordescet labe, modò illos à prava conetur removere consuetudine. T.7.D.6. n.7.

III. *Quare non creditis mihi?* Carpit, vellicat, taxat sed modestè. Si quid amaritudinis in voce, plena est dulcedine; & indignatio nequaquam oblita misericordiæ. T.3.D.4.n.9.

IV. *Quare non creditis?* Quoniam veritas auditur: audirent promptè delatores, susurrones, mendacia, & colore veritatis fictitia embolia. T.1. E.2. n.8.T.7.D.1.

V. *Quare non creditis?* Correctio fit & ab illo, ut corrigat non ut corripiat; cùm utilitate, lenitate, & charitate. T.8.D.1.T 9.D.9.n.11.

VI. *Quare non creditis?* Arguit, obsecrat increpat: hæc directionis virga non prætermittitur scelera. Dociles obsecrat, negligentes increpat, arguit effrontes; ut erubescant, & de audacia & de peccatis. T.6.D.5.à n.2.

VII. *Quare non creditis?* Prudentiæ ars in correctione, omnia scire, non omnia exequi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem in emendationis formam: nec pœna semper sed sæpius pœnitentiâ contentus esse. T.8.D.1.n.10.T.9.E.7.

VIII. *Quare non creditis mihi?* Modus indicatur in correctione; quippe non correctio sine modo, sine

sine tempore, sine ordine. His exclusit conditionibus, sermo fit inutiliter, insipienter, & nequiter. Inutiliter sine modo, quia non sobriè. Insipienter sine tempore, quia non piè. Nequiter sine ordine, quia non iustè. Sobriè, piè, & iustè debet esse correctio: aliter errantium riget præ protervia durum cor, & aliquando correctionis nec spes. T.9. D.7.à n.6.

IX. *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Audiebant sed quasi non audirent, ad veritatem surdi, quia tantùm audiebant aure. Modò audirent corde, redirent frugi, accurrerent pœnitentiæ, appropinquarent gratiæ. T.1. D.4.à n.1.

X. *Nonne benè dicimus nos?* &c. Veritas odium peperit, & in autorem resilijt: sicut aspides insurgunt in honorem, in probitatem, in innocentiam, ac in cœlestis imò divini prædicatoris famam. Cùm non esset pravis ad argumentum excusatio, responderunt opprobrio. T.7.D.6.n.11.

XI. *Nonnè benè dicimus nos?* &c. Conditio obcæcatorum cumulo criminum: alios notare uti peccatores: cùm ipsi sint oppleti, atque pleni iniquitatis. Intraverat in eos Satanas. Ex auditis cognoscebant conscientiæ molestiam; verùm non criminis, causam; furoris gravamen sed in furorem; ut prudentiores sibi viderentur, dum sine mente procaces in odium arripiebantur: ita ut deliri conarentur uti dæmonem infamare, ac per malignitatem interficere; qui eos satagebat doctrinis cœlestibus à dæmone liberare. T.2.D.3.à n.5.T.5.D.4.à n.6.

XII. *Nonnè benè dicimus nos?* Doctorem procacitate apertà fronte infamant infames summo dedecore; quia instabat, eos avertere à crimine: ægrè ferunt mores pestiferos exui, & severitatem avertere disciplinæ. T.6. D.3. T.9. D.8.n.14. T.10.D.5. n.5.

XIII. *Nonnè benè dicimus nos?* Flagitia ab actoribus ignorantur: & quia illos latent, tamquam virtutes plauduntur. Gloriantur de phrenesi, errore, cæcitate, & ægritudine. Si peccata cognoscerent; dolore & pœnitudine liberarentur à dæmone: sed nolebant liberari, quia gaudebant servitute: quorum felicitas, eius non sentire catenas. Quisquis gloriatur, est in quiete sine vulnerum dolore: nonnumquàm servus dæmonis; quippe nec vulnus sentit; nec flagitij dolet, nec crimen arcet, nec præcipitia & discrimina cognoscit, nec amissam libertatem, neque diram servitutem. T.3. D.1.à n. 21. D.4. n.8. T.9, D.1.

XIV. *Ego dæmonium non habeo.* In illis summa parrhesia, sicut in Christo modestia summa; cùm minime retorqueat in responsione, eos esse verè possessos à dæmone: nihilominùs respondet, ne silentio crederetur infamia & impostura; verùm pudet, quoniam innocenti inest naturalis rationalis verecundia; dùm videtur, iniustè licet, à pravis iniusta fama. T.1.D.8.n.16.T.7.D.1.n.12.

XV. *Ego dæmonium non habeo.* Vos habetis uti diaboli possessio; quippe estis à patre diabolo. Impij vivunt crimine; mali, maligni & malitiosi. Unde bipedes dæmones in odium virtutis, vitiorum amorem: eò quòd inter illos & dæmones nullum discrimen. T.1.D.3.

Feria 4. Dominic. V. Quadrag.

I. *Facta sunt Encænia*, &c. Dedicatio celebrabatur Templi. Hoc Templum homo, in cuius cordis dedicatione fides rutilat catholica, de qua spes magna; scilicet spes veniæ, gratiæ, & gloriæ. 5.T. E.n.5.

II. *Facta sunt Encænia.* Templi, in significationem cordis hominis sacris addicti, ut in eo Christus habeat ingressum; cùm invenerit vitijs vacuum, virtutibus plenum, carni, mundo atque diabolo clausum. T.1.D.5.à n.9. T.2. D.8.n.3.T.9.E. n.35.

III. *Facta sunt Encænia*, &c. Quod materialiter in parietibus, spiritaliter debet dedicari in cordibus: maximè cùm Christus in orationem & cultum visitet animum, excitet in reverentiam tantæ maiestatis affectum; & ad utrumque subroget liberaliter auxilium: equidem ut in cordis templum ingrediatur, & seriò illi dedicetur, florere debet singularis gratia; per illam, amoris familiaritas, atque perfectionis puritas. T.2. D.8. n.5. T.5. E.n.5. T.9.E.n.35.

IV. *Facta sunt Encænia.* Dedicatur uti Sanctuarium cor in templum Dei, oratione & lectione: hac, ut loquatur Deus nobiscum; illa, ut loquamur Deo: ibi Numini in sacrificium dicatis rationalibus potentijs. T.5.D.2.à n.4.D.4.à n.1.

V. *Quousque animam nostram tollis?* Summè maligni, dum fictè accedunt fucatà verborum affectione. Cogitatione, verbo & opere commiscuntur specimina charitatis; an aliquid possint auspicari ad accusationem criminis: verùm cùm nihil invenirent in eius damnum; ex perfidia sibi portarunt improbitatis opprobrium. Defecerunt scrutantes scrutinio, cùm urgeret malignantium cogitatio: totùm studium ut appareret iniquitas, dum ab eis etiam cognita probitas; adversus iustum meditata iniquitate in superbia & abusione. T. 7. E. num.13, D.6.n.7.

VI. *Circumdederunt ergo eum*, &c. Non perfidè, sed fideliter animæ catholicæ circumdant, scientes Christum esse. Et quia Christus est circumdans, ut ab illo impetrent gratiam, & peccatorum veniam; quibus dominentur affectibus, cupidinis motibus, removeantur à sæculi vanitatibus, sint sui victrices & minimè in illas prævaleant dæmones hostes. T.1, D.5.1 n.9.

VII *Dicentes: Quousquè animam nostram tollis?* Non solùm perfidia, sed perfidia summa, ex amicitia larvata; ingenio dæmonis, & malignitate hominis; qui pectus aperit ut colore ductus, pectus aperiat amicus, & usuram habeat dolus. T. 2. D. 4. à n.2.T.10.D.3.n.5.

VIII. *Si tu es Christus, dic nobis palàm.* Scrutantur notitiam in innocentis infamiam: ex maligna curiositate, atque pectoris livore, quælibet notitia audaciam movet, malitiam nutrit, atque malignis ob blandimina favet. T.6.D.3. T.7.D.1.

IX. *Dic nobis palàm.* Specie amoris curiositas erat perversitas, putrida, & putida viscera, fucato scelere, sed virulento corde. T.6. D.3.n.11.

Feria 6. Dominic. V. Quadrag.

I. *Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium.* Ut pateret pessimum, fat ab ipsis congregatum. In perniciem innocentis malignitas, curiositas & crudelitas livoris; queis vulnus mentis & invidia mater stoliditatis, suspendens usum rationis. Unde rationales desipiunt, correpti furore, stimulati phrenitide præcorptis, atque conceptis fanatici, sæpe sæpiùs arreptitij. T.7.D.1.

II. *Colle-*

II. *Collegerunt concilium.* Verùm quorsùm? Est concilium malignantium: illis criminis causa, quòd Iesus operatur multa signa. Papæ! In eius facta nævus non poterat cadere; sed poterat fingi: eoque facile, quòd in causam fucatæ litis, ijdem iudices, actores & denique testes. T.6. D.1.n.8. D.3. n.15. T.7. D.5.n.12.

III. *Multa signa facit.* Christus, quia patratur miracula & multa; illorum læsum pectus vomit venena. Perculsi cordis signa, sanguinis vomitus, venarum languor, remissus color, genarum pallor, frigidus sudor, teter odor; unde matura mors sequitur: ex Celso. T.6.D.4.n.10.

IV. *Hic homo multa signa facit.* Consilia mala, dùm vel ab ipsis causa signatur invidia; quæriturque innocentis pernicies sub titulo religionis & pacis: quo molimine Numen offenditur, proximus læditur, animus affligitur. T.7.D.1.num,10.T.9.D.7. à num.1.

V. *Collegerunt Pontifices*, &c. Mores illorum à Christo videbantur argui: & cùm essent præ munere Superiores; abusi omninò potestate muneris: ita infatuati studio superbiæ; ut dixerint (ut dicerent) in ignominiam quicquid veniebat in buccam: & impudentiâ, dignitatis audaciâ, malignitatis adiatrepsiâ, criminis signarent speciem; quippe volebant, vel vellent videre crimen. Ibid. à n.4.

VI. *Quid facimus?* Salvatoris miracula sibi iudicabantur dedecora. Ne ita viderentur, quæ prodigia videbantur; quanta illorum artificia, occupationes, consilia, concilia, æstus & astus! Ibid. num.12.

VII. *Quid facimus?* Queruntur de sanitate quasi perirent; specie zeli insistantes, hostes, infesti, obcæcati & truculenti. Ibid. & T. 1. D. 2. à num.7.

VIII. *Multa signa facit.* Quænam, & à quibus cogitantur concilia, ubi quasi crimina sunt prodigia damnata? T.8.D.4.n.21.T.9.D.7.à n.4.

IX. *Quid facimus?* Facile, quod debet fieri. Signis & prodigijs ad illum nempe converti: & nequaquam pravis cogitationibus, circumventionibus ac moliminibus, eius honori detrahere. T.5. D.7.n.4. T.7.D.5.

X. *Quid facimus?* Quidni *Faciemus*? Nullo modò. Citò fiat & exerceatur furor: ne suspendatur, modò cognoscatur error. Non est causa, quia non apparent demerita. Ergo moriatur, fingantur acta litis, scrutandi mores; & in accusationem erit siccine species. Eorum rabies tabescentium omni horà quid ab illo fieri considerat, considerata accusant: surgunt causæ, & innumeræ quotidie, quibus innocentem arguunt & culpabilem ostendunt; vel dum mirificum inculpabili io cognoscunt. T.1.D.2.à n.3. T.2.D.5.n.8.T.7.D.1.n.10.

XI. *Quid facimus?* Quid potiùs faciendum? Tabescunt, quia causæ contraria causa, videntibus pro crimine mirabilia: at feratur ante tribunal fastidiosi iudicis, vocatis priùs in concilium tabulis: quibus tenor legum voluntatis prolubium. T.7. D. 5.à n.6.

XII. *Unus autem ex ipsis, Caiphas.* Quid dixit? *Expedit ut moriatur.* Nil ab illo mali accepit, sed suum honorem honore Christi (potestati subditi) obscurari iudicavit: & cùm esset inflatus, malè parta dignitate, indignus munere, plenus fastu, livoris œstro; morti hominem illustrem damnat, quippe crimen, eius fulgorem & miracula cogitat. Cerebrum sanè terebratum, ac illi odiosum carere honore (indigno in honore) propter subditi prodigia: igitur plaudi subditi splendidi merita, censebatur eius dignitatis ignominia. T.7.D.1.à n.13.

XIII. *Unus ex ipsis Caiphas.* Quis nisi Caiphas, cum subditis malignis, consiliarijs, hæccine decerneret; & decreta exequi instaret? Furiosus utique sine ullo mentis nitore: cum cognitione planè desipiens perfidum cor: cum mente, sed extra se. Ibid. n.7.T.9.D.7.à n.7.

XIV. *Expedit ut moriatur.* Pugna rationis & livoris. Livoris, *Moriatur.* Rationis, *Signa facit*, & *multa.* Livori mori expedit, quia signa facit. T.1.D.2.

XV. *Expedit ut moriatur.* Perperum iudicium pravi cordis desiderium: privato affectu, boni publici titulo: mensura sine mensura pondus & pondus sine pondere & mensura. T.2.D.5.n.7.T.4.D.5.

Pro Virginis Transfixione.

I. *Stabat iuxta crucem mater.* Plusquàm martyr stabat, eò quod plus doluit, plus dilexit, plus cognovit. T.8.D.6.à n.2.& 11.

II. *Iuxta crucem mater.* Filium interfecit dolor crucis: verùm matrem sine morte crux doloris; etenim in eius vulneribus, Filij morientis legebantur dolores. Ibid. n.1. Mortem Filij suam fecit, passionem mente & corde toleravit: tormentis & cruciatibus duris, quia in parte mortem passa, quæ ex se impassibilis. n.2.

III. *Iuxta crucem.* Non solùm compatiens, sed patiens stabat: quia Filij mortem subibat. Ex morte haud sumpsit iuvamen, sed dumtaxat mortis pœnam & dolorem. Cruciaminis enim summum, usque ad mortem posse pati; & doloribus mortis non posse miri. Ibid.

IV. *Iuxta crucem mater.* Passa etiam in corpore, quod Christus passus in Cruce. Mors ex crudeli cruce, amara; sine cruce mors crucis summè amarissima. Ibid.

V. *Iuxta crucem.* Filij, & in Filij cruce. Iuxta crucem carne, in cruce corde. Iuxta crucem, compassione doloris: in cruce, passione cruciaminis. Iuxta crucem, transfixa: in cruce, fixa. Valuit sine cruce crucem pati; passa in corpore, quicquid Christus patiebatur in cruce. Ibid. à n. 3. & 10.

VI. *Iuxta crucem*, sed stabat vulneribus impassis menti, cordi, carni, sed fixa cruci: loquentibus sanguinis lachrymis, præ vehementia amaritudinis. Ibid.n.14.

VII. *Iuxta crucem*, Filij doloribus, ac mortis cruciamine: ipsa morte Filij mœrebat; dolebat, sed stabat. Ibid.

VIII. *Stabat mater.* Iuxta Bonavent. *fuit Virgo impassibilis per patientiam*: non implicat, sed constantiam in passione amarissima declarat. Patet & elucet patientia & impassibilitas; cùm stet cordis constantiâ in tot plagas: stetit & validè fixa cruci, quasi esset sine dolore. Ibid.n.15.

Dominica Palmarum.

I. *Ecce Rex tuus* &c. In Passionem ingreditur, & ita in ingressu plauditur. Quod eius honori obsequium, fuit amoris lenocinium, blandimen excessivæ dilectioni, occasio obvia pro hominibus pati. T.4.D.2.n.8.D.8.n.10.T.5.D.4.n.14. D.6. n.15. T.8.D.2.n.19.T.10.D.6.n.8.

II. *Ecce*

II. *Ecce Rex tuus venit.* Venit per gratiam & singularem gratiam. Per gratiam, quia illos aversos traxit, ægrotis salutem impertivit: damnatos & præcipites è periculis eruit. Per gratiam singularem; quia medicinam in ingressu eius receperunt cùm non haberent; maximè dùm vulneribus, languoribus lethalibus miserrimi, atque deplorati iacent. T. 5. D.4.T.10.D.3.n.12.D.6.à n.5. Vid. *Christus*. II. & VIII.

III. *Rex tuus.* Qui Princeps, ingressus gloriosus: at quia statim apparuit religiosus, in illum totum declinavit dedecus. T.9. D.8.à n.12.

Feria V. in Cœna Domini.

I. *Sciens Iesus, quia venit hora* &c. Quænam scientia? Ratio in re, in tempore, & modo. In re, *ut quid sit*: in tempore, *ut quando*: in modo, *ut quousque*. En Tertull. T.7.D.1.à n.1.

II. *Sciens Iesus*, &c. Operatur quasi nesciret, præ nimio amore. Amor ignorat iudicium ratione caret, modum nescit. Ex Sophron. Ibid.n.2.

III. *Sciens Iesus.* Quomodo scivit, dùm propter amorem nescit? Est amoris studium propter amoris excessum. Quæ cognita à ratione subitum præ charitatis fide non cognita à voluntate. Ratio amorem signat discretione: at in amore Christi maior discretio, quòd in hominum dilectionem non esset ratio. Iudicium quæritur in amoris studium: sed charitatis obsequium, erga dilectos intellectionis relegare iudicium. Ibid.

IV. *Cùm dilexisset, in finem dilexit.* Quid est *In finem*? Finis est scopus in propositum rationis, ad splendorem amantis: finisque dilectionis in Christi corde; præter finem amoris nullum habere. Ibid. num.4.

V. *In finem dilexit.* Elucet modus sciendi in amore, & fine & studio & ordine. Ex Bernard. Ibid.

VI. *Cùm dilexisset sciens dilexit.* Studia prorsùm Iesu; sed discrimen inter mentis & voluntatis studia. Intellectus vult scire: voluntas tantùm scit velle. Intellectus ad officium amoris causam inquirit: voluntas sepelit. Finis rationis in re quiescere intellecta: finis voluntatis procedere ultra; sine spe redamationis, nullum habere finem nisi amare dilectos propter amorem. Ibid.à n.7.

VII. *In finem dilexit.* Eminet opus, gratia, & charitas. Opus sine exemplo, gratia sine merito, charitas sine modo. Ibid. à n.5.

VIII. *In finem dilexit.* Alij, *Dilexit in contentionem.* Gaudebat homo, quippe arridebat catena dæmonis & vinculum servitutis. Venit hora, ut Christus exhiberet quanta pectoris flamma. Ut exiret è servitute homo ac tyrannide, contendit: verùm cùm ille nollet: pro illo, vinculis atque morti sese tradidit. T.4.D.2.à n.9.

IX. *Cùm dilexisset, sciens dilexit.* Quod mentis videtur devius error, est vehemens amor. Quæ non amanti videtur ignorantia; splendescit summa scientia, ex studio flagrantis voluntatis in gloriam, honorem, & splendorem amoris. T.7.D.1.n.3.

X. *Sciens Iesus, quia venit hora eius* &c. Absentia cum tempore (maximè interveniente ingratitudine) inserit resipiscentiam in amante. Videntur præsenti articulo. Absentia, *Vt transeat.* Tempus, *Hora eius.* Ingratitudo, *Sciebat quisnam esset, qui traderet eum.* Hæc obstacula amoris, in Christi corde, fomes vehementioris ignis. Ibid.à n.9.

XI. *Dilexit suos.* Imò non suos. Probos minimè sed pravos, sed pessimos, sopita cognitione ex amoris magnitudine, & ut suos diligeret & pravos uti pravos non cognosceret. T.7.D.3.à num.9. Ubi magna ingratitudo, eius maior dilectio. T.3. E. num.3. T.5. E. num.25. T.7. D.3. à num. 9. T.8. D.3. num. 4. D.4. num.14. T.10. D.3. à num. 21. D.6.n.5.

XII. *Sciebat, quisnam esset* &c. Inimicum læsus fovet, perfido favet, vulnerantem non percutit, gratijs imò respondet; occiditur, sed non irascitur. T. 10.D.5.n.12.

Pro lachrymis Magdalenæ.

I. *Vt cognovit.* Lapis de cœlo cecidit, sed ad pedes Christi corruit; & ab ipso solicitè & clementer elevatur, & iterum in cœlo, ne iterùm corrueret, figitur. T.5.D.4.n.11.

II. *Vides hanc mulierem?* Quænam isthæc mulier? Quomodò vocatur? Prætermittitur. Pœnitentia, si cor verè pungitur ac de crimine dolet; & res & nomina delet. T.2.D.5. à n.11.

III. *Vides hanc mulierem?* Pœnitentiâ non est hæc. Esse desijt, se negavit. T.1.D.5.n.14. T.2.D. 3.n.3. T.8.D.4.n.15.

IV. *Vides hanc mulierem?* Hæc est & illa, quam concipis? Hanc, non illam contempleris. Lachrymatur. Lachrymæ astruunt, peccatricem ipsam esse & non esse ipsam: ipsam conditione naturæ, non ipsam gratiæ communicatæ conditione. Omninò immutatum eius cor, & exivit plenè à se. Ibid.& T.5.D.5. à n.14.

V. *Vides hanc mulierem?* Iàm est alia: redijt in formam veram amissâ formâ. Cordis fletu nimis Numini grata; quoniam eius amore & amori lachryma pura. T.1.D.3.num.18. D.5.num. 14. D.8. num.5.

VI. *Vides hanc mulierem?* Mirum nequaquàm fit, quod à te haud cognoscatur hæc. Introivit vulneris dolor, oblitus criminis furor, affuit pœnitentiæ fervor, redijt nigredini candor. T.2. D.2.n.n.13. D. 3.n.8. Vid. *Pœnitentia*, & *Lachrymæ*. Alia in *Festo*.

Pro lachrymis Petri.

I. *Flevit amarè*, & refloruit amore: mirificè pulchrior quem elaboravit dolor, pinxitque pœnitentiæ decor. T.2.D.3.

II. *Flevit amarè*, fletuque, quod aridum lignum surrexit flore, ut fructus opimos ferret ex peccati ariditate, siccâ radice, sine succo gratiæ. Ibid.

III. *Flevit amarè.* In fletu desiderium ex amore, dolor ex pœnitudine, atque fervor eximius de religione. Ibid. & T.7.D.3.n.7. Vid. *Pœnitentia* & *Lachrymæ*.

IV. *Flevit amarè.* Præmissâ Petri in pœnitudinem lachrymâ, pollutum crimine mundat, mundum purificat, purificatum decorat, confert gratiam, atque reddit innocentiam. T.2.D.3.à n.11.T.5.D.4.n.12. T.8.D.3.n.5. T.10.D.3.n.10.

V. *Flevit amare*; quoniam etiam factâ reconciliatione, nutritur lachrymis sine oblivione, semel concepti doloris. Ibid.& T.2. D.2.à n.13.

Pro lachrymis Latronis.

I. *Domine memento mei.* O divina clementia! Numquàm ad illum pœnitentia tarda. Qui per totam vitam immundus flagitijs, ad fontes ut mundaretur cucurrit perpatientis Salvatoris, anxietate contritionis, humilitate confessionis, devotione compunctionis. T. 2. D.3.n.13.T.8.D.3.n.5.

II. *Nos quidem iustè, nam digna factis recipimus.* Magister mali, iræ artifex, inventor sceleris, auctor impietatis, inimicus innocentiæ, hostis naturæ, malus omnibus, suis peior, pessimus sibi (Ex Chrysolog.) iustus evasit, atque dolore cordis infecta de factis fecit. T.1.D.8.n.5. T.2. D.3.à n.5.T.3. D.4.à n.12. T.5. D. 4. à num. 13. T.8. D.2.n.12. D.4. n.13. T.10. D.3. à n.9.

III *Nos quidem digna*, &c. Qui confitetur culpam faustè nanciscitur gratiam. Quid mirum? Dolor à latrone interpellatur gemitibus, interrumpitur suspirijs, gratia sequestratur orationibus. T.2. D.3. n.4.

IV. *Hodie mecum eris*, &c. Bonum indefectibile possidet, & propter amorem adoptionis, & propter certitudinem promissionis, & propter potestatem remunerantis. T.5.E.n.5.

V. *Hodie mecum*, &c. Unde non solùm datur regnum cœleste, sed hodie? Passione pendentis in cruce cuncta debita latro reddijt & solvit: ac in solamen Christi, sibi pœnitudine consuluit. T.3. D.4. n.13. T.5.D.4. n.13.T.8.D.2.n.12.

In Resurrectione Domini.

I. *Surrexit Dominus verè.* Quid *Verè*? Infirmitas in virtutem, mortalitas in immortalitatem, & contumelia transivit in gloriam. T.4.D.4.à n.1.

II. *Surrexit verè*, ut florerent homines ex eius resurrectione: floruerant enim in novitate vitæ & conditione naturæ. T.2.D.1.

III. *Surrexit verè.* Iacuit, sed surrexit. Iam absorpta mortalitas, iam in virtutem carnis infirmitas, in pulchritudinem vulnerum fœditas, in exaltationem passionis humilitas, casus in triumphum, crux in victoriæ trophæum: quod ovans inferret cœlis, primus resurgens à mortuis. Ibid.n.2.

IV. *Surrexit Dominus verè*; cum quo natura humana surgit floride gloriosa: vivificatur & glorificatur; quippe ille surrexit devictâ morte atque dæmone, ut totus triumphus reluceret in homine. Ibid. n.7.

V. *Surrexit Dominus* &c. Ex doloribus mortis contraxit infirmitatem, verùm infirmitas non ad mortem. Esset ad mortem; modò cadaver redigeretur ad pulverem: si mors arriperet à corpore vitam, ut converteret in terram: si mortuus ut homo, permaneret in sepulchro: infirmitasque lethalis non fuit in dominium mortis, sed ad resurgentis gloriam; quoniam in sepulchro cadaver transtulit de morte ad vitam. Ibid.à n.8.

In Ascensione Domini.

I. *Assumptus est in cœlum.* Quò processit gloria capitis sequitur hominis; unde magnificus triumphus & singularis gratia, quoniam vel in miraculis singularia prodigia. Magna gratia captivorum libertas, sed amplior triumphi speciositas; si quidem cœlum ascendens, non solùm contulit libertatem, sed in gloriam beatitudinem. T.6.D.1.n.7.

II. *Assumptus est in cœlum.* Gloria Christi magna cum magnificentia: pro carcere concessit omnimodam libertatem, pro infirmitate virtutem, pro confusione gratiam, pro vulneribus victoriam, lauream pro catenis, coronam pro vinculis, pro exilio patriam, ac in splendorem gloriam Ibid.n.8.

III. *Assumptus est*, &c. Exaltatur in virtute elevationis ut cognoscamus eius simul virtutes. Virtutum ex gloria, in exaltatione virtutis & virtute exaltationis. In cœlum scandit & super omnia in cœlestibus eminet. Si tantùm in ascensione diceretur exaltatio, esset exaltatio sibi: virtus exaltationis & sibi & homini; quippe hominibus datur exaltatio in cœlis, ex virtute mirifica eiusdem exaltationis. Ibid. n.9.

IV. *Assumptus est in cœlum*: quo gaudet throno, & nos in thronis cum illo. Solus non habet maiestatis sedem; sed etiam ibi & ubi etiam sedem habet Numen quò assumat hominem. Ibid n.13.

V. *Assumptus est in cœlum.* Plùs hominibus contulit, quam diabolus abstulit; & inimicum traxit triumpho catena eum, educens & adducens usque in opprobrium. Ibid.à n.1.

In Pentecoste.

I. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.* Huiusmodi periodo signatur Pater & Filius: ubinàm Spiritus Sanctus? Pater se dedit in hæreditatem, Filius in redemptionem, Spiritus Sanctus in adoptionem. *O Deum prodigum sui, pro desiderio hominis* (ait Guerricus *serm.* 1. num. 1. in Pentecost.) *etenim parum videbatur Patri, tradidisse Filium, ut redimeret servum; ni daret Spiritum Sanctum, quo servum adoptaret in filium.* Sic dilexit, ut esset in amore gratia completa, abundans gratia, ac divitiæ gratiæ in charitatis eximiæ magnitudine; ut dato Spiritu (in corde illuminato natura humanâ illustrata) insigniter fulgerent multiplicata dona. T. 1. D. 5. T. 6. D. 1. à num. 2. & 11.

II. *Sic dilexit*, &c. Ut per gratiam & amorem homines vivificaret, & in filios gigneret. Sine Spiritu Sancto in vita non vera vita, nec vitæ abundantia cum illo, vel in vita gloria, cuncta gaudia; quippe fons & origo omnium bonorum & bonum summum. T.1.D.5.à n.5.

III. *Sic dilexit* &c. Quid est *Sic*? Honor pretiosus; ut eluceat ex donis quantus amor Spiritus. Maximum donum & bonum inter cœlestia bona iudicatur gratia, amicitia, Numinis benevolentia, divitiarum copia, ex inimicis trophæa, & sui victoria. Ibid. à n.9.

IV. *Sic dilexit* & non dicitur quid *Sic*, quia facile & simul difficile, dicere quid sit amor. T. 7. D. 3. In distributione donorum totus in gratias. Ibid. num.13. T.10. D.6. num. 5. Et in gratijs ac donis summa velocitas. T.5. D. 3. D.4. num. 10. T.9. E. n.35.

V. *Sic Deus dilexit ut Filium suum* &c. Cur Filij incarnatio dum descendit ad nos Spiritus Sanctus de cœlo? Ut homines ad se trahat. *Spiritus Sanctus nos in cœlestia rapiens* (ex Gregor. Homil. 30. in Evangel.) *in incarnatione Deus in se permanens suscepit hominem. In adventu verò Spiritus, homines venientem susceperunt Deum. In illa solemnitate Deus naturaliter factus est homo: in ista homines facti sunt per adoptionem dij.* Iccircò ad homines igne significavit adventum, quia flammæ sursùm. T. 1. D.5. Vid. *Amor*.

VI. *Sic dilexit mundum*, dùm venit Spiritus Sanctus: post Filij adventum, cedit voci suæ (quod promisserat) vocem virtutis; & splenduit in adventu Spiritus virtus, vocis. T.3.D.4.

In Festo SS. Trinitatis.

I. *In nomine Patris*, &c. Nomen, non nomina. Nomen Trinitatis unus est Deus: & licet Trinitas, unice nomen (quod explicet in unica Deitate Personarum Trinitatem) quia Trinitas est numerus sine numero. T. 3.D.6.n.9.

II. *In nomine Patris*, &c. Omnes numerationes sunt unitas, sed tres primariæ expressiones in Trinitate divina: *Corona* scilicet *Sapientia* & *Intelligentia*. Ibid.

III. *In nomine Patris*, &c. In nomine trium, quia in tribus summa unitas, summa veritas, summa bonitas. Ibid.n.5.

IV. *In nomine Patris*, &c. Sacramentum unitatem in Trinitatem disponit. Tres non statu sed gradu: nec substantia sed forma: nec potestate sed specie: unius substantiæ, unius status, unius potestatis; quia unus Deus. Ex Tertullian. delicatur sensus huiusce paradoxæ. Ibid. à n. 6. Vid. SS. *Trinitas*.

In Festo Corporis Christi.

I. *Caro mea verè est cibus.* Huiusmodi cibum prævenit in dulcedine sua pauperi Deus. Excogitavit & præbuit in delicias speciem panis, veritatem carnis, & gratiæ spiritalis virtutem. T. 7. D. 4. n.7.

II. *Caro mea verè est cibus.* In specie panis nova substantia, gratia nova, sed totum sub specie aliena. Ibid.& n.10.

III. *Hic est panis*, qui in cibum hominis descendit de cœlo, tenebras illuminans, frigiditatem inflammans, sterilitatem fœcundans. Ibid. à n.5.

IV. *De cœlo descendit*; ut Christus hominibus excessum amoris demonstraret. Miracula magna, summa prodigia, memoria mirabilium: quoniam hoc Sacramentum miraculum maximum. Ibid. n. 7.

V. *De cœlo descendit*: in iustificationem manducandium, si cor dignum: illo etenim sacramur, abluimur, pascimur. Ibid.

VI. *Panis de cœlo*; sub cuius specie vera Christi caro: quæ quidem ibi cùm Christi substantia fit: subsistunt tecta, visa accidentia per se. Est in Ecclesia cœlestis panis ut Sol, qui simul copia radiorum illuminat & eliminat. Illuminat ut ratio naturalis entitatem cognoscat; & eliminat rationis subtilitates, ut modum nesciat. Illuminat per fidem cæcitatem: eliminat cæcitatis acumen: etenim cùm uti Sol sublimiorem contineat splendorem; rationis naturalis extinguit lumine lumen. Ibid. à n.4.

VII. *Non sicut manducaverunt patres vestri*, &c. In Manna non omnia bona, etsi de cœlo panis figura tantum huius panis cœlestis. Perpropriè uti speculum exponitur ad quod quisque. Ibi prænt cogitatur bonum eligitur, & habetur. Est ad libitum deliciarum mensa, in qua panis de cœlo omnibus omnia. Ibid.n.7.

VIII. *Non sicut manducaverunt*, &c. Hic gaudia simul & desideria; quippe præsentis Christi quamvis non visa. Ibid. num. 10. & T. 5. D. 1. n.8.

IX. *Non sicut manducaverunt.* Omnibus in Sacramento singularis & plena mensa; in qua Manna miracula, & similia & dissimilia. Ibid. à n.15.

X. Effectus Eucharistiæ videsis in Festo 40. *Horarum*.

Festa Ianuarij.

In Circuncisione Domini.

I. *Ut circuncideretur puer.* Non dolet puer Iesus, quia circuncisus; sed ante circuncisionem, quia Salvator sine vulnere, sine sanguine, sine nomine. T.4. D.7.n.3.

II. *Ut circuncideretur.* Non morte, nec vulnere; sed tempore angitur: etenim parvo vulnere pro homine mori differtur. Non est dolor respectu finis, sed respectu temporis, neque mœret, cruce mori, sed tempus pati. T. 5. D. 6. à n. 1. Tristatur ex vehementia amoris, quoniam dolor acer, sanguinem in effusionem habere, nec posse effundere. Ibid.n.8.

III. *Ut circuncideretur.* De vulnere non dolet; & nimis dolet de vulnere: etenim in vulnere ostendit tempus mortis specimen; sed in ipsa ostentatione fugit, ne optatum mortis nancisceretur dolorem. Ib. n.9.

IV. *Ut circuncideretur.* Bibit in circuncisione, quem calicem post bibiturus in cruce; quia non bibit modo, præ amoris incendio. Ib. à n.14.

V. *Ut circuncideretur.* Passus ex tempore. T. 4. D. 7. num. 2. Passus ex vulnere. n. 8. Passus ex amore; quippe levi circuncisionis ictu mansit sic & in venis totus sanguis plenis est. Ibid. Vid. *Christus*. V.

VI. De Nomine *Jesu*, infrà.

In Epifania Domini.

I. *Ecce Magi*, &c. Elucent dilectionis officia, quæ clarescunt per obsequia. Venerunt ut Salvatorem inquirerent, inquirendo viderent, videndo cognoscerent, & cognoscendo adorarent. T.9. D.6.

II. *Ecce Magi* &c. Prius quæ cæca Gentilitas, lucem in stella vidit, Salvatorem cognovit, quæsivit, invenit, atque procidens coluit. Ibid.n.5.

III. *Venimus adorare. Ubi est qui natus est Rex?* E veterno adorationis Idolorum vigilavit, errorem cognovit, atque turpissimæ superstitionis pœnitur. Ibid. à n.6.

IV. *Ubi est qui natus?* Ostendit ortum scripturis Synagoga; sed præ radijs lucis cæca. Gentilitas autem invictam virtutem, eximiam fidem, & perfectam religionem. Virtutem, in aula coram Rege quærens Regem: fidem, inquirens hominem, quem cognoscebat Numen: religionem, credens illud de cœlo Numen. In terras ut hominem advenisse mortalem. Ibid.à n.1.

V. *Procidentes adoraverunt eum.* In uno eodemque à Magis colitur divina maiestas, regia potestas, humana moralitas. Ibid. Vid. *Christus*, & *Gentilitas*.

Pro SS. Iuliano & Basilissa.

I. His non timor erit, sed in virtutem fervor, abundante è cœlo gratiâ, cùm audierint in certamina fidei prælia. Pugnarunt sed non timuerunt. In illis *pares virtutes, dissimiles pugnæ, gloriosæ victoriæ*. T.4.D.2.D.4. Ex Chrysost. Tom. 5. serm. 2.

II. *Nolite timere*, &c. Nec nos dicere de illorum virtutum similitudine: ubi nihil diversum, nec discrimine notum. Illos & *electio pares & labor similes*, & *finis fecit æquales*. Ibid.

Pro SS. Nomine Iesu.

I. *Vocatum est nomen eius Iesus.* Circunciditur, & nomen imponitur; ut à redemptis invocetur. Sanguine & eius nomine homo iugum expulit dæmonis, libertatis compos; quia impetrata etiam tot in languoribus salus. T.4. D.7. n. 15. Liberat nomen à tempestate, à morbis, & à bestijs, ab igne, à morte. n.18.

II. *Vocatum est* &c. Per vulnus iam videtur Salvator, quod demonstravit dolor. Per effusionem sanguinis ostendit amor magnitudinem nominis. Iam non gemit, iam non luget, iam non dolet; quippe in dolore de dolore gaudet. Ibid. n.5.

III. *Vocatum est*, &c. Magnum nomen eius. In magna urget, in ardua movet, in celsiora impellit. Hoc nomen dulce. Micat amor excessivus, heroicus animus, nobile pectus. Ex demonstrationibus summis elucet amoris, obsequium amantis & flamma pectoris. Ibid.à n.2.

IV. *Vocatum est nomen eius Iesus*: nomen enim magnum humana natura reverenter invocat; per quod salutem invenit, & adhuc expectat: igitur non solùm animas convertit, in pœnitentiam adducit, sed etiam auxilium prævenit, liberans à criminis ictu, & præservans à peccato; ne habeat corruens de quo doleat, nec mœrens de quo pœniteat. Ibid. n.20. Efficax enim in animarum conversionem, in criminum pœnitudinem, & lapsus præservationem. Ibid.à n.19.

Pro S. Mauro.

I. *Reliquimus omnia: quid ergo erit nobis?* Omniat & summa mirabilia, ambulare super aquas sine formidine, sine pondere, pede sicco & sicca veste. T.9.D.5.à n. 1. D.4.à n.8. D.5.à n.7. Vid. *Obedientia*. & *Franciscus à Paula*.

Pro S. Sebastiano.

I. *Stetit in loco campestri.* Ad arenam vadit, ibique firmiter in certamine stetit, duplex martyrium passus: sed in utroque valens, cadendo periit, dum denuò tyrannus ingruit; cumque gloriose separavit fide & spei fiducia, sine sensu ad speciem formidinis, atque sine metu mortis. T.4.D.2.n.5.

II. *Stetit in loco* &c. Stat & stabit in pugnam; ut ex vulneribus crebris ictibus & morte, adipiscatur victoriam. Sat ubi alij cadant: attollitur, ubi alij doloribus opprimuntur; & etiam virtute mirificâ floret vel dùm cadit. Ibid.& D.4.n.7.

Pro S. Agnete.

I. *Sponso & Sponsa.* Visa sponsa celebri pugnâ, ut castrorum acies ordinata in certamine, puerili ætate, sexu futili, virili robore calcavit truculentum tyrannum; quousque pervenit in triumphum. T.4. D. 2. n.1.

II. *Sponso & Sponsa.* Agnes sponsa intravit cum eo ad nuptias: accipiens martyrij præmium, mercedem laborum, & patriæ cœlestis gaudium. Ibid.à n.1.

III. *Sponsa.* Quæ eximiè ab Sponso vel in pugna donata gloria. Propter eius virtutem obscuritas carceris locus beatitudinis, ex claritate paradisus voluptatis, pœna gloria; cuius in passione diadema. T.4. D. 4.à n.4.

IV. *Sponso & Sponsa.* Cum quo in certamine gaudia & summa, sine corporis lætitia; quippe dira patiebatur cruciamina, verùm dulcis voluptas in doloris acerbitate, suavitas in amaritudine, iucunditas in labore, catenatis ærumnis in mulcimem voluptatis. Ibid.à n.7.

Pro Conversione S. Pauli.

I. *Quid ergo erit nobis?* Non esse ut feliciùs sit. Quid ergo? Alij reliquerunt omnia, Paulus in conversione ipse se, ut non esset ipse, nec sibi esset. T. 1. D.5.à num.14. T.2.D.1.à num.4. Se reliquit, quia iam non Saulus, in cuius pectore habitabat Christus. Se abnegare est sui non esse, cùm sit ipse. Ipse & non ipse. Huiusmodi metamorphosis est, se amare & simul odisse; sequi & persequi, mori & vivere. T.1.D.5. à n.14.

II. *Quid ergo erit nobis?* Quid; qui ad nihilum, nisi ad malum erat? Vas electionis in prodigium, spectaculum factus & Angelis & hominibus. T.2.D.3. à n.5.D.8.n.8.

III. *Secuti sumus te*; quia illuminasti gratiæ mirabili radio, ut fieret singularis miraculosa conversio: igitur restitutus est saluti in ipsamet intentione peccandi. Ibid.& T.5.D.4.n.8.T.10.D.3.à n.1.

Pro S. Petro Nolasco.

I. *Maiorem hac charitatem*, &c. Nulla maior, quàm se tradere ultrò in vincula (maximè periclitante anima) ut alij exuerent servitutem, & felicem impetrarent libertatem. Illi gloria, pro servis & subdi & vendi & pati; atque pro libertate illorum se tradere servituti. T.4.D.2.à n.6.T.5.E.n.15:T.8. D.3.n.4.

II. *Maiorem hac nemo habet.* Quid quod alijs magni indicat, sibi nihil videtur factum præ amore, quicquid à Petro præ amore factum? T.4.D.2.à n.8.

Festa Februarij.

In Purificatione Virginis.

I. *Dies purgationis*, &c. Quæ Virgo occulta, ut virga Aaron floruit in Sanctuario, mater honorificata. Mater floruit, & florens concepit & parturivit. T. 5. D.1.à n.3.

II. *Tulerunt illum in Ierusalem, ut sisterent* &c. Semper in Republica illustre fuit lex & Rex. T.7.D.6. n. 3. Patet modò felicitas. Regem mater purissima Virgo in templum tulit, legem implevit; ut splendori dignitatis cederet splendor legis. T.7.D.5.n.18.T.9.D.8. n.8.

Pro Sancta Scholastica.

I. *Clamor factus est.* Unde de cœlo, & ad mundum; ut clareat Scholasticam propitium habere cœlum & repugnante fratre validissima virtute? *Benedictus* (ex Gregor. Magn.) *contra quod voluit, virtute ex fœmine pectore miraculum invenit*, T.3.D.5.n.25.

II. *Clamor factus est.* De cœlo? In cœlum potiùs à Scholasticæ voto; voce Domini respondente virtuti vocis, sine voce clamantis. Ibid.à n.16.

III. *Clamor factus est.* Ad procellam idioma vocem & clamorem Scholasticæ intellexit Dominus; non illicò Benedictus: fletus fuit musica, cœli materia ex lachrymis imbri; quo procella excitata à Benedicto non cognita, neque modus, nec materia. Ibid à n.18.

IV. *Clamor factus*: at Benedictus iudicavit clamorem factum è cœlo, minimè à fletu Scholasticæ atque planctu. Quid in miraculo, à quo & ex quo. Tria prodigia, & singularia, quia Benedictum latentia; cœterum passa. Ibid.n.25.

V. *Exite ob viam ei.* Interl. *Occurrite in aera.* Exactè. Ut in aëra obviam Sponso occurrat; in cœlum specie columbæ volat. Ibid.à n. 26. De eius musica in utero genitricis, vide *S. Benedictus.*

Pro S Mathia.

I. *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te:* quòd Mathias sedem Apostolicam meritis occuparet, priusquàm haberet: quòd à perfido Iuda occupata vacaret; ut Mathias floreret Apostolus, priusquàm electus. T.6. D. 6.à num.4. D.8. & T. 9. D.1. à num. 8.& 15.

II. *Ita pater*, &c. Depulso Iuda substituitur Mathias, ut suscitaretur dignitatis auctoritas: etenim sicut ille honoris dedecorose pudor; hic dignitatis florentissimus honor. T.6. D.8. n. 3. Vid. *Dignitas*, *Electio*, *Merita.*

Festa Martij.

Pro S. Angelo Custode.

I. *Angeli eorum* &c. Nostrum profectò. Patet erga alumnus studiosissimo vigili officio. Vinctum visitat, dormientem excitat, catenas frangit, è carcere educit, in libertatem solvit, regimine ducit, illuminans viam ut perveniat in Patriam. T.8. D.4.á n.3. Afflictis occurrit, iacentes erigit, ac in salutem protegit.T.8.D.3.n.3.

Pro S. Raymundo Abbat.

I. *Ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham.* Ne dicatis Agareni. Catholici possunt invocare nomen, quippe habent Patrem. Hostes fugavit, fideles redemit. Unde militia novà, cruce rubra ordinem rexit arte, religione, virtute. T.3.D.8.

II. *Patrem habemus Abraham.* Hic olim numeravit expeditos vernaculos suos, quos erudivit in armis & observantia religionis; vincens hostes sub signo crucis & Jesu nomine. (Alapid. in *Genes.* 14. 14.) Raymundus non iam sub umbra lucis, sed sub nomine splendoris ex virtute Salvatoris & crucis. Ibid. à n. 4. Eius crux crux Agarenis, ordo gladius & militia cœlestis. à n.6.

III. *Patrem habemus Abraham.* Verè Raymundus pater. Prudentia, nequid deesset suis, providebat: fortitudo arcebat pericula, beneficentia augebat, omnibus numeris subiectos commilitones ornabat. Ibid.à n.1.

IV. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Quid ad milites? Hoc ad Monachos; verùm Raymundus sanctificavit bellum; ut in ordine novo essent Monachi galeati, & milites Monachi. Ibid. à n.7.

V. *Quis ostendit vobis fugere à ventura ira?* Raymundi arma; qui erigit crucem in novum bellum, in eaque fidelis habet vexillum scutumque, & tota religio clypeum. Ib. à n. 8.

Pro S. P. N. Benedicto.

I. *Reliquimus omnia.* Quid in utero adhuc matris relinquere potuit? Reliquit se, ut esset alius: quod non esset, ni supra ætatem, supra naturam se levasset super se, spectaculum factus & cœlo & mundo & Angelis & hominibus, musica novà, Numini accepta, singulari novà gratià. T.3.D.3.à n.11.

II. *Secuti sumus te.* Secutus antequàm per ætatem Christus posset esse eius rationi notus; sed cognovit ut sequeretur, dùm ante lucem insigniter & signanter illuminatur. Hymnus omnibus Sanctis eius, verùm in hymnis Benedicti maius opus. Immisit in os eius canticum novum, carmen in novum prodigium. Novum itaque ex Dei cognitione & cantico; quod luci egrederetur sanctificatus in utero. Ut transiret de claritate in claritatem illuxit spiritus ad illuminationem: etenim visà ante nativitatem pretiosiore; quæ visa lux prior illuxit in eius nativitate: patuitque animæ candor, quem contulit in utero gratiæ splendor. Ibid.

III. *Reliquimus & secuti sumus te.* Pluraliter loquitur. Virtus est relinquere, perfectio sequi: & signat prodigium cantici in Dei laudem, inter ipsum & sororem: quo quidem effulsit in perfectione & professione gratiæ sanctificatio; & utriusque in Ecclesiæ Solem & Lunam electio: etenim illo in statu conctis audientibus spectabile portentum; ut præsignabat novum, insigne, atque maximum miraculum. Ibid. à n.5.

IV. *Secuti sumus te.* Vox utriusque in musica nova: sed maior novitas & singularis gratia; quòd utriusque vox esset audita & non audita. Ibid. à n. 14.

V. *Ecce nos reliquimus.* Quomodò se? Quia in natura hominis ostendit Benedictus non esse filius mulieris. Quis eius corruptioni renunciat, allectus ratione & lege, præveniente insignis robore gratiæ; ipse est homo & non est ipse: etenim cùm sui fit, quando sui in affectibus non est; ovanter lucratur perfectionis culmen, quando corruptæ naturæ non sequitur corruptionem. T.1.D.5.à n.12.

VI. *Ecce nos.* Ubi? Benedictus mortuus in vita. Iàm non est; sed quid egregium intrans in vita sepulchrum: peccato antequàm nasceretur omninò moritur, adipiscitur virtutis culmina, non mortis in morte commoda. T.10.D.6.

Pro Virginis Annunciatione & Incarnatione Verbi Dei.

I. *Missus est Angelus*, &c. Mittitur ad Mariam ut possit Deus restaurare naturam humanam. Videns ergo mundum labefactari timore; continuo agit ut cum amore revocet, invitet gratia, charitate teneat & constringat affectu. Ex Chrysolog *serm.* 147. T.1. E.n.22.D.6. n.5.T.5.D.4.n.15. T.7.D.2.n.4.

II. *Spi-*

II. *Spiritus Sanctus superveniet in te.* De Spiritu Sancto concepit Maria. Filij Verbi Dei videnda veritas & bonitas: divinitas & humanitas: Verbum verum Verbum bonum. Verum ab intellectu Patris; bonum à Spiritu Sancto in utero Genitricis. T.5. D.2. à n.12.

III. *Ideo & quod nascetur ex te*, &c. Filius etiam Dei qui ex illa natus, & in illa genitus; quod non solum prodigium sed singulariter novum, à sæculo non auditum; ut insignior rutilaret gratia in Mariæ virginitate fœcunda. Ibid.à n.1.

IV. *Vocabitur Filius Dei.* Sacramentum Deus ostendit, ubi insigni novitate Filium hominem exposuit: igitur mirum, quòd ex Patre & matre appareret in orbe; verùm sine Patre & matre. Ib. à n.4.

V. *Vocabitur Filius Dei.* De cœlesti sede descendens, & à Paterna gloria non recedens, novo ordine, nova nativitate generatus. Ibid.

VI. *Vocabitur Filius Dei.* Patet & nativitas nova, & novus in generatione ordo; ut fulgeret illustris in utraque natura generatio; quippequàm si in æterna genuit cœlestis Pater sine genitrice, in humana genitrix Filium concepit, sed sine Patre. Ibid.

VII. *Vocabitur Filius Dei.* Signat generationem æternam & temporalem; ex qua quia homo, mare gratiarum in hominem: charismatum plenitudo Deus Homo, inexcogitabili miraculo; dum in utraque generatione Filius, quamvis in utraque dissimillimus modus. Ibid.n.7.

VIII. *Vocabitur Filius Dei*, qui Filius hominis. Filius hominis non fuit nomen proprium Christi; sed signum dignationis charitatis egregiæ, eò quòd dignatus est fieri hominis filius, qui ab æterno filius Dei & Unigenitus. T.1.E.n.21.

IX. *Fiat mihi*, &c. In sublevamen miseriæ, in nitorem naturæ, in splendorem gratiæ, in felicitatem gloriæ. T.5.E.n.11.D.4.n.16.T.8.D.4.n.22.

X. *Fiat mihi*, ut per me fit, & hominum respiret gravatum cor. Illa uti mater Incarnati suffocavit antiquum serpentem, expulit venena culpæ, ac homini reddidit pulchritudinem gratiæ, & delicias Paradisi. T.7.D.2.à n.12.

XI. *Pro Incarnatione. Fiat mihi secundum verbum tuum.* Ita factum & incarnatum est Verbum: in carneque videtur longitudo brevis, latitudo angusta, altitudo subdita, atque profunditas plana. T.7.D.2.n.4.

XII. *Fiat mihi.* Factum est: à descensu tantæ maiestatis, pendebat ascensus hominis: à mortalitate immortalitas, à labore felicitas, à pœna gloria, à morte vita. T.4.D.1.n.11.

XIII. *Fiat mihi.* Mihi & in me & ex me. Ut effulgeret & virtus humilitatis & dignitas Genitricis. T. 5. D.2.à n.1.

XIV. *Fiat mihi*: in prodigium Verbum Caro factum est. Magnum incarnatum Verbum: maximum, venire hominem mortalem; sed summum, venire in mortem. T.1.D.6.n.9.

XV. *Fiat mihi.* Verbum incarnandum spes hominum, sed ultra spem operatus est salutem, & exhibuit dignationem: igitur non solùm suscepit in carne hominem sed addictam morti carnem. Ibid. & T.1. E.n.22. T.5.E.n.3.

XVI. *Fiat mihi* &c. Factum est. Homo perpetuó iaceret, ni ut homo Filius Dei ad illum veniret: quò è terra cœlestis, & de mundo sublimis, elevatus in cœlum; quoniam apertum ostium, quod erat clausum. T.1.D.5.n.3.T.5.D.4.n.15.

XVII. *Fiat mihi*, ut homo curvus erigatur, rectusque procedat. Ita surrexit, floruit, cùm Verbum caro veniret: facta est in rectitudinem reformatio; quippe descendit de cœlo, in misero mundo habitu inventus ut homo. T.1.D.6.n.5. Vid. *Incarnatio.*

Festa Aprilis.

Pro S. Francisco de Paula.

I. *Nolite timere.* Super mare cum socijs ambulat: Eritne locus formidini? *Nolite timere.* Videbuntur difficilia superata, victa impossibilia, atque in his mirabilia excellentiora, mira portenta; quia Francisci vita miraculum & miracula. T.9.D.3.

II. *Nolite Socij timere*: mare cedit eunti, operanteque mirabilia trinà rationali potentià: intellectu per cogitationem, voluntate per charitatem, memoria per oblivionem. T.9. D.4. Mirabilis per humilitatem. Ibid. & D. 3. Per charitatem. D. 4. Per elevationem. D.5.

III. *Nolite timere.* Sine formidine mare transeunt dumtaxàt verbo incolumitatem iubentis, præsentia sustentantis, atque præstantià pallij iacti super æquora regentis. T.9.D.5.à n.2.

IV. *Nolite timere.* Nititur Franciscus superiore auctoritate. Signum divinæ, ambulare super mare, vestigia non cognosci. A Francisco pallium sumitur, dùm ab illo mare pede calcatur; quia virtutis singularis insigne ambulare super fluctus & sicco pede. T.9. D.3.n. 10.& D.5.à n.3.

V. *Pusillus grex*, idest Humilis, Minimus. Difficilis humilitas; sed in illo victa difficultas, ubi in illam tota cordis studiositas. Est qui se *nimiùm summittit à multa humilitate* (Eccli. 19. 24.) est in Francisco humilitas & multa & nimia. *Humilitas*, quia pusillus & parvus. *Multa*, quia Minimus. *Nimia* & eximia, quia in humilitate, eò quòd illi non magnum visum Minimum esse; quousque in signum maioris humilitatis, sese studio fecisset minorem minimis. T.9. D.5. à n. 15. Vid. *Franciscus de Paula.*

Pro S. Turibio Archiepisc.

I. *Quinque talenta.* Illorum magnitudo visa in Turibio; quippe munerum decus, nonnumquàm in illis magnus. Accidit quod Petro, dicente Domino nuncium felix participari, discipulis eius & Petro. Petro signanter inter discipulos? Quia vertex Apostolatus, splendor Collegij & petra fidei debebat ab illis agnosci. Haud aliter Turibij gloria pretiosaque visa talenta; igitur splendor in Collegio, columna fidei, in Quæstoris officio; vertex Apostolatus in Archiepiscopatu & orbe novo. Tria tempora signantur in Evangelio. Traditio munerum: *Tradidit bona sua.* Exercitium: *Operatus est in eis.* Præmium & merces: *Ecce superlucratus.* Hæc munerum magnitudo, quorum merces multa in cœlo. T.6. D.2. D.5. T. 9. D.5. n. 12. Vide. *Dignitas*, *Honor.*

Pro Sancta Catharina Senensi.

I. *Intravit cum eo ad nuptias*, antequàm illi æterna in cœlis concederetur felicitas: igitur si visio Deitatis Beatis est cibus in cœlo; in terris Catharina cibatur pane Eucharistico: quo quidem patet quàm Sponso dilecta, ac in alimento quanta contineantur miracula. T.7.D.4.n.13.Vid. *Gertrudis* & *Theresia.*

Festa

Festa Maij.

Pro Sancta Monica.

I. *Efferebatur* Augustinus *filius unicus matris suæ.* Illa pro illo flebat: eique dicitur: *Noli flere* quippe resurget ab animi morte. Unde propter charitatem Christus in eius corde fixit crucem est pasionem. T.5. D.6.n.16.

Pro S. Ioanne ante Portam Latin.

I. *Potestis bibere calicem? Possumus.* Unde bibit quem nec gustavit? Sine morte passus mortem; quia non statim potuit extinguere sitim: non premitur à dolore, sed eius suspensione cruciatur; quia quod cupit, non perficitur. T.5.D.6.à n.14.

II. *Possumus*: & potuit, quippe bibit, dum bibere voluit; cæterùm non potuit bibere. Grave utique morte, velle amorem ostendere, & mortem fugere. Gravissimum, non semel sed sæpe mori; atque finem esse sine fine. Amarissimum, mori & vivere, velle pati, & pati non posse, cùm posset pati. Ib, á n.9. Alia vid. in *Festo.*

Pro S. Michaele.

I. *Quis putas maior est in regno cælorum?* Excellentia singularis exponitur Michaelis. Refulget in Ecclesiæ protectionem Patronus, Dux, & Magister. T.5.D.5. á n.8.

Pro S. Petro Regalato.

I. *Sint lumbi vestri* &c. Lucerna cordis ardentis patuit in lumbis præcinctis: ex exercitio sublimis mortificationis, effulsit singularibus prodigijs: equidem vivus in morte floruit, qui ut mortuus vixit. T.10.D.6. Erat in terra, verùm sublevatus, quoniam illi vel in corpore nullum pondus. Tranavit sicco pede Durium & apparuit quantum in vita miraculum. T.9.D.3.& D.5. Vid. *Franciscus à Paula.*

Festa Junij.

Pro Nativitate Præcursoris.

I. *Quis putas puer iste erit?* Erit vox: quæ quidem non solùm auditur, sed videtur; quia plus in illo videtur, quàm auditur: plus habet quàm cogitatur. T.9.D.5. à n.12.

Pro S. Pelagio.

I. *Nisi granum frumenti*, &c. In fructum præcox Pelagius in terram cecidit, antequàm præ ætate cadere posset; cùm pro avunculo in catenas sufficitur, & servitute voluntaria pro servo traditur. T.4.D.2. à n.7.

II. *Multum fructum affert.* Eius virtus valuit, & prævaluit in tyrannum; quipe singularis virtus, & ante tempus: in flore ætatis pugna, victoria atque palma. T.4.D.2.n.5.

III. *Multum fructum affert*; quia ante tempus, tempus potationis advenit; magnusque ubi in flore eminet fructus: maximè dùm tyrranum vicit sine manibus & pedibus. Ibid. à n. 12. Floribus ætatis è sanguine ortis, confecit fertum in triumphum, ornante cœlo; & post tot vulnera in integritatem corpore restituto: quo vel post mortem tyranno prævaluit; quoniam cadaveri flamma nec in capillo nocuit. á n.17.

Pro SS. Apostolor. Principibus.

I. In utriusque plausum ac encomium, videsis in Ianuar. Pro *SS. Julian & Basilis.*

II. *Tu es Petrus*, &c. Et inter electos & selectos Princeps, propter cognitionem de Salvatoris divinitate singularem, & propter amoris dilectionem excelentem. T.5.D.2.à n.13.T.7.D.3.n.7.

Pro Commemorat, S. Pauli.

I. *Ecce ego mitto vos.* Vos, non alios; quia ut alij convertant in oves lupos, non est ita ut in Paulo superior virtus: qui quidem missus è cœlo, collato titulo, ad convertendum Gentium, & fidei triumphum. Jesu est pulcherrimus thronus, cuius portabat stigmata, & ostendebat per vulnera, insignis charitatis præstantiá. T.2.D.8.n.8.T.8.D.6.n.10. A flamma pectoris prodijt excessus amoris, ac vehementia charitatis. T.5.D.4.n.8. Vid. *Paulus.*

II. *In medio luporum.* Iam ovis, qui fuerat lupus, ad Stephani virtutem, precesque conversus, & sagittis summæ eius charitatis petitus: ita in illum fuit Stephanus propensus; ut eius animam exeuntem susciperet & Christo ductam in cœlum offerret. T.4.D.1.à n.6.T.5. D.4.à n.7.

Festa Julij.

In Visitatione Virginis.

I. *Exurgens Maria abijt cum festinatione.* Pietate commota movetur, ostentans pietatis viscera: igitur in Ioannem, oppressum cum videret alumnum, non solùm insignis gratia sed gratia prompta. T.1. D.8.n.12. T.4. D.5.n.16.

II. *Vt audivit*, &c. Ex Maria dona & cœlestia charismata. T.5. D. 3. Accurrit ut mater suavis & dulcis. T. 1. D. 8. Mater, quæ Ioannem tunc concepit, dùm illi Salvator gratiam protinùs per Virginem contulit. n. 8. Dùm libertatem concesit, à criminis servitute liberavit. T.8. D.3. n.1. Atque favores ante preces contulit. n.12. Gratijs pluit. n.6. Apparuit, dùm venit gratiæ decor, & fugit labor, cumulata sunt dona ex eius in bonum optatissima præsentia. T.4. D.3.n. 7. Vid. *Maria X.*

Pro Sancta Magdalena.

I. *Vt cognovit*, &c. Eius in Christum obsequia singularia, rara, & pretiosa. T.3. D.1.n.20.

II. *Vides hanc mulierem?* Cur loquitur Christus sicine? Magdalena cœpit flere: lachrymæ quæ veræ pœnitentiæ sunt æstimabili fraude: etenim simulatque in dolente conspicit fletum, peccatorem signat alterum. T.2.D.3.n.4.

III. *Dilexit multum.* Unde cognoscitur amor? Loquitur in oculis cordis fluor. Lachrymæ amoris idioma, quarum voces Deus intelligit & prontè audit & exaudit. T.3.E.à n.10. D.5. n.19. Vide in Hebdomada pœnosa, *Pro lacrymis Magdalena.*

Pro S. Jacobo Maiore.

I. *Vnus ad dexteram tuam*, &c. Primus in throno, qui in excessu amoris primus. Primus Jacobus: eò quòd effudit sanguinem; primam & primariam obtinuit sedem. T.5.D.5.à n.10.

II. *Potestis bibere calicem?* Effudit primus cruorem, & primus calicem bibit, ac in primo throno sedet, Patronus Hispaniæ; illam fides elegit, quippe quam semel suscepit, semper retinuit, observans magisterium, & suscipiens patrocinium. Ibid.n.8.

III. *Possumus.* Quia valuit, thronum obtinuit: habetque in primario throno sedem, in illo etiam mirificam potestatem: igitur eius corpus in sepulchro non iacet, sed quiescit: ex illo in Hispaniæ protectionem surgit, & illam ab infidelibus Hyperaspistes defendit. Ibid. à n.23.

IV. *Non est meum*; sed meritis dandum: Iacobusque occupavit meritis thronum; quia calicem pasionis unicus & solus hausit. Ibid.à n.15. Vid. *Iacobus.*

Pro S. Ignatio de Loyola.

I. *Designavit Dominus & alios.* Signatus & insignitus eminet Ignatius inter viros Apostolicos. Quanta devoravit eius pectoris flamma in obsequium amoris! Funes ceciderunt illi in præclaris. Gaudet de quo dolet, at in laboribus gestit: igitur illi de persecutione iucunditas, de amaritudine suavitas, de acerbitate voluptas. T. 4.D.4.D.8.

II. *Designavit Dominus.* Ignatium in orbis portentum: etenim mirum, usque in cœlum ab illo visionibus elevari: & se peccatorum dicere. Perfectionem virtutum anxiè sequi; & illarum perfectionem non cognoscere. Operibus perficere summum; & cogitare nil factum. T. 2.D.8.à n 16. T.9.D.5.à n.12.

III. *Designavit* Ignatium *Dominus*, ut in orbe virtutum splenderet speculum: equidem floruit in illo insignis patientia, constantia, humilitas, charitas; atque propter Dei obsequium, zelus singularis animatum. T. 2.D.8.à n.8.T.9.D.5.à n.3.

Festa Augusti.

Pro S. Dominico.

I. *Vos estis.* Alij etsi splendidi, respectu eminentioris virtutis; etsi sint, non sunt. Dominicus plauditur mirificus: novus homo, cœlestis in terreno. T.1. D.5. à num.1. Insignis reformator, quia mundum vivificavit, quia hæreticos in veritatem atque fidei splendorem perduxit, in gratiam restituit, & etiam vitæ per gratiam. à n.7.

II. *Vos estis sal terræ. Vos estis lux mundi.* Ut sal, Dominicus hæreticos compescuit: ut Lux mundi, illuminavit; ut utroque munere & zelo Dominici charitatis, qui dæmones converterentur in homines. Tantum homo quo viget ratio. Homo qui rationalis utitur proprietate: non homo homo, qui deficit á ratione. Homo, qui divinis addictus legibus: non homo, qui subditur voluptatibus. Homo, qui Dei custodit præcepta: non homo, præoccupatus à nequitia; sed sicut equus & mulus quibus non est intellectus. T.1.E.n.31.D.3.n.15. T.8.D.4.n.4. Vid. *Peccator.*

III. *Qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur.* Magnus iure Dominicus; quippe martyrium patitur, quia non patitur martyrium. Martyr fuisit mente, corde, & carne. T.8.D.6.n.8. & 11. mente, perpetua intentione: corde, flagranti charitate: carne, continuá vitæ mortificatione: Numen diligens totá animá, toto corde, totá virtute. T.5.D.6. Floruit martyr dulci, atque tyranno amore: occurrebat persecutio, ut vita in meliorem transferret; sed præteribat, quasi non venisset. Amor vitam arripuit, cœterum reddidit. Amori vitam dicabat, verùm amor restituebat. Erat dulcedine dirus tyrranus, ex quo Dominicus tela totá perpessus. Ibid. n.8. Hinc se flagellis trucidat, catenis sauciat, dùm à martyrio cœlum excipit, martyrem in terra retinet, & suscipit: & ille quia intensius amat, incendium cordis per vulnera probat. Ibid.n.5.

In Transfiguratione Domini.

I. *Resplenduit facies eius*, &c. In gloria spes beata. Christusque ostendit in Transfiguratione gloriam plenam & omnimodam gloriam: dùm corpus ita ostendit ex interna gloria animæ, & simul apparent gloriæ divitiæ. Gloria sanè plena: gloria in centro animæ divitiæ in glorioso corpore. T. 5. E. n. 38. T. 6. D. 1. num.3.

II. *Transfiguratus est ante eos.* Glorificatur in carne ut gloria futura videretur in homine; & conciperet ad corporis gloriam aliquando spem beatam: etenim in eius splendore corporis præfulgebat gloria humani universi generis. T.5.E.n.41.

Pro S. Laurentio.

I. *Multum fructum affert.* Per excessum hæc locutus est Christus, & in ænigmate; ostenti Laurentij virtute, cui tormentorum pœna gaudia, quæ gravia levia, quæ amara dulcia; ita ut maior acerbitas esset voluptas. T.4.E.n.2.D.2.á n.1.D.2.á n.1. T.4.D.4.à n.7. T.8. E.n.2.

II. *Cadens in terram*, &c. Non cadit Laurentius, dum cadendo vicit, & cruciatus, morte victi sunt in victore. Decus virtutis, ligari, uri, vulnerari, occidi. T. 4.D.1.n.1.T.8.E.à n.1.

III. *Ubi ego sum, illic & minister meus erit.* Laurentius, ut Minister martyrio Summi Sacerdotis affuit; sed quod hic passus est morte, Laurentius passus à tempore; etenim illi dolores mortis, & excessus cruciaminis, sanguinem in certamen habere, nec posse fundere. T.5 D.6.n.8.

IV. *Illic & minister meus.* Præsens minister Laurentius cucurrit. Tunc non cecidit: quia non cecidit, tunc cadit; ut ante mortem de morte triumphet. Mors est illi, in martyrium ut Minister ad Sacerdotem procedere; & stare ibi sine vulnere sine sanguine. T.4. D. 7. n.3.

V. *Illic & minister meus erit.* Martyr illo tunc acriùs erat Laurentius, qui martyr futurus, quoniam mors, sic manere: pati velle & esse sine pasione: equidem vulnus pro morte flagrantis pectoris; quòd labatur in tempore tempus mortis. T.5.D.6.n.7.

VI. *Illic & minister.* An in cœlo? Utique. Quomodò in gloria, si paritur in mundo pira tormenta? Facile: virtute Laurentij, valido pectore, sine formidine, ubi sensus contra sensum: constantia, virtutis infrangibilis formá; ut mortis amaram acerbitatem, respiceret ut dulcedinem. T.4.D.2.à n.3.

In Assumptione V. Matris.

I. *Optimam partem elegit*, &c. Quamnam, dùm elegit mortem? Quia mors electa sine qua non constaret amor Virginis plenò: etenim per mortem patuit, amore mori. T.4.D.8.à n.5.

II. *Optimam partem elegit*, quia illi data, quasi illa elegisse: & in cœlesti gloria gloria dicitur electa; equidem accepit plenitudinem gloriæ, iuxta plenisimam magnitudinem gratiæ: qua quidem singulari excellentia, iuré

iurè plauditur Numinis forma. T.8. D.3. num. 7. Tota pulcherrima. à n. 14. Vera Pandora. T.4. D.3. num. 1. Summè beata. T.3. D.7. n.2. Cœlum cœli. T.8. E. num. 17. Amor mundi. T.4. D.3. num. 7. Prodigium gratiæ. T.1. D.7. n.12. Deitatis deliciæ. T.4. D.3. n.1.

III. *Optimam partem.* Pars dicitur, dum totum præ amore, Virgini assumptæ conceditur? Summum est & in summum Virgo extollitur, dum à tota Trinitate coronatur. T.3. D.7. n.2.

IV. *Optimam partem.* Assumitur ut nos iuvet; quia eius amor vel illic semper nos respicit. Dicit opus. Sedet in throno scutum hominum, tota sui in eorum patrocinium, totus animus, totus sensus, totus visus & auditus totus. *Tota sal*, cùm quacumque in parte tota sit hominis animæ; in cuius gratias *totus animus*, in auxilium *totus sensus*, in levamen *totus visus*; & ita amantissimum eius amabile pectus; ut vel in voces doloris tota videatur *auditus*. T.8. D.5. à n.7.

Pro S. Bernardo Abbate.

I. *Vos estis lux mundi.* In mundi lucem designatus est Bernardus; ubi tot tenebris cæcus mundus: igitur natus in Religionis observantiam, Principum dissidentium concordiam, Ecclesiæ pacem, Pontificatus honorem; atque hostis acerrimus in cervicosam hæreticam pravitatem. T. 1. D. 3. num. 13. T.3. D.3. T.6. D. 2. num. 15. D.6. n.19. T. 8. D.1. à num. 18. T. 9. D. 7. num. 15.

II. *Vos estis Sal: vos estis lux.* Bernardus usus prudenter utroque munere. Sal quo ad se, perpetua carnis mortificatione. Lux quoad alios insigniore charitate, lectione vitæ, vivâ morte, ad-fictus cruci, orbis portentum, tamquam exemplar virtutum. Ibid.

III. *Vos estis Sal: vos estis lux.* Indicatur quid fuerit Bernardus, & quomodo se gesserit & Prælatus & subditus. Prælatus, sui nullo modo, sed officij & nihil amplius. T.9. D.1. à n. 5. D. 5. n.13. Subditus, quasi nihil videret & audiret; cùm illam non spectaret. T. 6. D.3. à n.8.

Pro S. Augustino.

I. *Vos estis sal terræ.* Cor Augustini sal est cum insigni conditione. Sal in igne accipit motum & semper sursum. Augustini ustum amore erat cor: & mortuum movetur exultans; quod vel post mortem informabat charitas. T.3. D.6. à n.25.

II. *Vos estis lux.* Non solum in vita sed extra, quidni luceret, dum eius cor alatum è pectore ab Angelo evulsum, crystallo inclusum, & stigmatibus Salvatoris impressum? Ibid. n.1. & 16.

III. *Vos estis lux.* Quippini, dum Augustinus charitate flammatus? Eius habet charitas & mortem & ignem & alas. Ibid. num.1. Mortem & alas? Sane, ex charitatis igne. Mortuum cor ad expressionem Trinitatis non solum commovetur sed movetur. Ibid. & n. 10. Profectò excessivæ flammæ insigne, movere immovile. à n.11.

IV. *Non potest civitas abscondi.* Sicut cor Augustini adinstar lucis, vel in tumulo non erat sub modio. Civitas supra montem Ecclesiæ collocata, adversus quam inermis & imbellis totius inferni hiscit porta: etenim corde Augustini, vel eius libro de Trinitate, pravi hæretici cadunt vel pereunt; de quibus peperit gloriosè victoriam & in vita & ultra vitam. Ibid. n. 16. & 20.

V. *Civitas supra montem posita.* Ibi vel mortuus stat vigil Augustinus, ut Cherub habens gladium ad introitum; ne audeat ingredi dogma pravum & hæreticum. Ibid. n.18. Ut Seraphim, habet ignem. n.1. & à n. 10. Cor eius ardet, inimicos arcet & catholicos defendit. à n.18.

Festa Septembris.

In Nativitate Virginis.

I. *De qua natus est Iesus*: ut per Filij speculum eius nativitatis cognoscatur prodigium; qua elucet Dei amplior maiestas, cœlo claritas, & hominibus utilitas. T. 8. D.3.

II. *De qua natus est Iesus.* Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cœlos innovavit, mundum purificavit, Paradysum aperuit; & hominum animas ab inferis liberavit. Ibid.

III. *De qua natus est Iesus*; ut etiam illa nasceretur nobis. De eius præsentia certabant sæcula; ut ex Aurora videretur Sol, & illa Virgo, de qua natus est Iesus. T.4. D.3.

IV. *De qua natus* &c. Nata ut mundum redimeret, illuminaret, & ad vitam reduceret. Ibid. n.3. & T.8. D. 3. n.2.

V. *De qua natus* &c. Ex illa nascitur qui dolores delet & gratiam tribuit: igitur per illam illustrata natura (eius natura & conditione illustrata) quandoquidem oritur decora, ornata perfecta, Dei delicium, pulchritudinis portentum, atque virtutum singulare theatrum. T.4. D.3. n.2. Vid. *Maria*. III.

Pro eius SS. Nomine.

I. *Nomen Virginis Maria.* Ostendit Virgo Mater vel in nomine dilectionis magnitudinem, Matris dulcedinem, & Reginæ potestatem. T.8. D.3.

II. *Nomen Virginis Maria.* Eius in cœlo est præsentia, in mundo memoria: ibi res, hic nomen; sed cum potentia & præstantia. Ibid. à n.8.

III. *Nomen Virginis Maria.* Illi fecit Dominus magna. Quanta, qualia, & quædam in Victoria Viennensi de Turcis eius Nomine parta? quamvis in terra non solum Virginis affuit memoria, sed & præsentia. Ibid. n.9. & 14.

IV *Nomen Virginis Maria.* An est Rosa, ut plantata in Iericho? Appositè Rosa dicitur arbor Mariæ; & adinstar Rosæ armata delectat, floret & vulnerat, allicit & percutit, trahit simul & pungit. Ibid. n.15.

V. *Nomen Virginis* &c. Sumptum profectò de thesauris divinitatis. Nomen cœleste, nomen dulce, cum novo modo præliandi. Quid quod terreat Turcarum exercitum; cùm Tartarus tremat ad levem Nominis sonum. Ib. à n.12. Vid. *Maria* IV.

Pro Exaltatione Sanctæ Crucis.

I. *Oportet exaltari*, pro nostra gloria, ut videamus virtutes & trophæa. T.3. D.8. à n.8. Exaltata fidelibus clypeus, infidelibus gladius; vacuis eorum pharetris & sine ferro sagittis. Ibid.

Pro S. Matthæo.

I. *Sequere me.* Placuerat doctrina pridem Salvatoris Matthæo; sed sedebat tergiversans in Telonio. Tunc Christus accessit, & ad se vocavit; qui gementis audivit desiderium, & præibit acceleratione votum. T.3. D. 3. à n.8.

II. *Sequere me, & secutus.* Unde hoc? Mira gratia & vocantis insignis misericordia; dum ipse qui sequitur se cognoscit & nescit. Ignorat Matthæus quod videt; quippe vel figmentum videtur aut somnium, quod homo qui in occasione diuturni peccati diutiùs sedebat, & tenaciter constiterat, sequi posset & volaret. T.8. D.4. à n.5.

Pro S. Hieronymo.

I. *Vos estis*: qui non sicut vos, non sunt. Quid Hieronymus ut sit Sal, Lux, Sol. Sal adversus hæreticos, Lux in Scripturarum obscuritatem, Sol fulgidus per illatum expositionem. T.3. D.5. à n.3. D.6. à n.16. T. 7. E. n.21.

II. *Vos estis sal* &c. Tria in Doctore necessaria, quæ Hieronymus habuit: & excellentia. Intelligentiæ vigor in animo: sapientiæ splendor in verbo: iustitiæ fulgor in proximo. Ibid. & T.3. D.3.

Festa Octobris.

Pro Rosario SS. Virginis.

I. *Beatus venter.* Plausus iurè meritòque directus in Virginem, repandis labijs in eius salutationem. Nostra interest. Matrem videmus, matrem concipimus, matrem in patrocinium invocamus. T.8. D.3. n.18.

II. *Beatus venter.* Propter hoc: *Ave Maria, gratiâ plena, Dominus tecum.* Laudabile canticum, quia in fructum flores, florent quasi lilium, dant odorem in gloriam, quippe frondescunt in gratiam. T. 3. D. 7. n.17.

III. *Beatus venter.* Felicitas exprimitur mirabilis cum Mysterijs in his Rosis. Recoluntur affectivè reverenter & devotè Mysteria & tristia, & læta, & gloriosa. Coronata ac redimita salutatur violis doloris, rosis gaudij, lilijs gloriæ. Ibid. à n.3.

IV. *Beatus venter.* Cuius? Nomen exprimimus: *Ave Maria.* De honore plaudimus: *Gratiâ plena.* Protectionem quærimus: *Benedicta tu*: quo rutilat Virginis salutatio, gratiæ salutationis largitio, atque potentis protectio. Ibid. à n.1. Ubi alia ex Fulgentio.

V. *Beatus venter* vallatus lilijs cum opimis fructibus, salutantium animabus. Habent enim per Virginem morum candorem, cogitationum atque cordium puritatem, gratiam per encomium, contra insidiantes scutum, & post per coronæ flosculos, portam apertam ad cœlos. Ibid. n.17. Vid. *Nomen*. IV.

VI. *Beatus venter* cum floribus erumpentibus in fructus, Matre cum gratiæ plenitudine, conferente triumphum in pugna dæmonum; aversionem criminum conversionem peccatorum; cœlumque pervium. Ibid. à n.14.

VII. *Beatus venter.* Qui Christianorum scutum, & vibrat Rosas uti lanceas in Turcas Virginis Matris potestas; cùm sint Catholicis arma & scuta: Selim oppressit, viresque contrivit. T.4. D.3. à n.12.

VIII. *Beatus venter.* ex quo per Rosarium fulmen in hostes animæ: quippe Virgo dæmones fugat, sagittis sancit, vulneribus occupat, ut homines rupto criminis vinculo: egrediantur de peccatorum inferno. T. 3. D.7. n.14.

IX. *Beatus venter.* His vocibus flores in Rosarijs sunt; verùm non flos ubi sine fructu est. Rosarij & Virginis commendatur pulchritudo, sed sine vita pura, non commendatur laudatio; quippe ubi non filius, haud Rosarij fructus optimus: igitur degener perdit odorem virtutum, candorem morum, divinam gratiam, atque scutum in tutelam. Ib. n.18. Adi *Maria*, IX.

Pro S. Francisco.

I. *Revelasti ea parvulis.* Quinam hi parvuli? Franciscus *Minor* & maior: Franciscus maximus & *Minimus*. His quæ abscondita à vanitate mundi, respectu cordis, in elevationem revelavit Pater cœlestis. De Minimo fusè. T.9. à D.3. Modò de Minore.

II. *Mitis sum & humilis corde.* Franciscus exponitur harum virtutum exemplar & iubar: insigniter floruit & humilitate & amore. Humilitas perfecta ex excessu mentis: amor eminens ex vehementia flammæ cordis. Excessus mentis, dum præclara & insignia notantur ut imperfecta: vehementia amoris, quia in illo nescit, excessus an sit opus amantis. Præ amore obsequium summum libratur ut nihilum. Præ humilitate, non cognoscere cum tot splendoribus esse splendidum. T.2, D.8 à n.16. T.4. D.4. n.8. T.7. D.3. n.7. T.9 D.3. n. 13. Vid. *Humilitas*.

III. *Discite à me.* Quid à Francisco discendum? Singulare prodigium. Summitas haud implicatoria, altissimæ humilitatis, ditissimæ paupertatis, ecstaticæ charitatis, ac denique sapientissimæ stultitiæ. T.1. D.6. n.4. T.7. D.2.

Pro S. Placido & Socijs.

I. *Audituri estis prælia.* Prævenit fama certamina; sed ad illa non turbantur, qui pro fide contendunt. Vulnera virtutis signa, cordis gaudia; constantiæ gloria: amoris flamma, virtus excitatur ad vulnera. T. 4. D.2.

II. *Videte, ne turbemini.* Cor quod ad certamen prævenitur, non turbatur: imò stat insigniore virtute, cum tyranni dedecore. Despexit Placidus dolorem antequam veniret; & postquam venit, prævaluit sine metu mortis, sine sensu sensibilis carnis & sine dolore in ipsa doloris acerbitate; trutinata pœnâ pondere gloriæ, pretiositate præmij, beatitudinis mercede, Patriæ cœlestis amore. Ibid. n.5.

III. *Videte ne turbemini.* Haud vera virtus decertans, turbari potest in pugna. Nemo dolet de quo gaudet. Iucunditas in dolore; voluptas in vulnere, dulcedo in mortis acerbitate. T.4. D.4. n.2.

Pro Sancta M. Theresia.

I. *Exierunt obviam Sponso & Sponsæ.* Unde si in alijs virginitatis insignia; sola Theresia plauditur Sponsa? Erat Mater, & Sponsa præcipua in ordinis mirificæ institutionem; quam aliæ cum lampadibus sequebantur ut Matrem: Illa una, columba, amica; quippe inter alias omninò perfecta. T.4. D.8.

II. *Sponso & Sponsæ.* Patet dilectio in Sponso ex Theresiæ singulari exercitio: officia & munera gerit cœlestium Spirituum in perfectionem; sed præ nimio amore magis æmulatur Seraphim. Ib. à n.2.

III. *Sponso & Sponsæ.* Singulariter Sponsæ Sponsus contulit plausum, propter Theresiæ singulare votum. Charitas numquàm excidit: at si superiora videt, superius semper ascendit: vivit ut flamma, cogitat ampliora, sursum spectat; celsiora & perfectiora desiderat: ut assequatur sequitur: plus in summis concupiscitur: plus & plus, quousque mobile, irrequietum quiescat cor. Ib. & T.3. D.6. n.1. & 11.

IV. *Sponso & Sponsæ.* Probatio dilectionis exhibitio est operis: & Sponsi cum Theresia singularis. Fecit illam

laborare in gaudio, atque gaudere in tormento. Ibid. à n. 1. & 14. T.4.D.4 à n.1.

V. *Sponsa & Sponsa.* Pre amore, omnimodâ similitudine. Unde dilectio cognoscitur? Theresia martyrium patitur. Martyrium profecto, mori & vivere: unde calix dulcis fit amarus; ac ex suavitate acerbus: iteraturque martyrium crudele, quippe amanti pœna gravis (ex dulce sine) sine passione & morte martyrium pati: propter dilectionem, promptum habere sanguinem in effusioqem: atque suspendi pectus demonstrare fidem. Martyrium sane, ardore cordis pro Sponso mortem diligere; & sic stare & manere. T. 5. D. 6. à n. 9.

VI. *Sponsa & Sponsa.* Ut communicatæ passiones exponant similes. Hinc Theresiæ incendium ad singulare martyrium: scilicet: *Aut pati, aut mori.* Ergo Theresia quùm moritur, nequaquam patitur. Si mors malorum extremum, in morte non sentit extremum malum? Est gaudium illi summum malum extremum. Est pœna voluptas, dolor suavitas; quippe de dolore gaudet, quæ tantùm de gaudio dolet. T.4.D.8.n.5.

VII. *Sponsa & Sponsa.* Sponsa constituitur amoris dulci tyrannide. Elucet. *Aut pati, aut mori.* Quid hoc? Dolere, aut potiri. Clarius: *Aut pati, aut pati non posse.* In vita, dolor est, non posse pati. Ergo vel pœna, vel gloria. *Aut pati, aut mori.* Ubi ex morte gloriam solicitat; in doloribus sine morte, totam beatitudinem collocat: & ut hic etiam Theresiæ sit gloria; hic sine morte mortem desiderat pati. Ibid. n. 9.

VIII. *Sponsa & Sponsa.* Nullum erga Sponsam in Evangelio dicitur Sponsi obsequium; verùm est maius studium. Illa quò minùs exteriùs dignata, magis gloriosa; quippe splendet maior amantis beatitudo, in solatij desiderio: à Sponso relinqui sine solatio: perferre dilecti absentiam, sustinere fugam, præsentem summâ gloriâ contemplari; & præsentem non videre. Ibid. à n. 13. Præsentem scire, atque oculos fugere: quotidie gloriam expectare, verùm ad illam venire & non pervenire; plusque pati expectando quam patiendo. T. 5. D. 1. à n. 8. D. 3. n. 14.

IX. *Media nocte* (idest In morte) *clamor factus est: Ecce Sponsus venit: exite obviam ei.* Exite? Quomodò motus in morte? Post mortem etiam Theresia Seraphin servat officia. Quatuor im notæ ex sex alis, verùm binæ volant cordis. Ibid. n. 2. Vivit in morte. T. 5. D. 6. à n. 10. Movetur in centro sepulchri. T. 5. D. 6. à n. 17. Ut devotis faveat & clamantes protegat: confert velociter gratias, quippe amor eius non patitur moras. T. 1. D. 8. n. 12. T. 4. D. 8. n. 8. T. 8. D. 3. n. 4. & 16. T. 9. E. n. 35.

Festa Novembris.

Pro Omnibus SS.

I. *Beati &c.* Et tot calamitatibus? Singulariter quidem. Elucet sui ipsorum triumphus. *Quis fortitudo illis, quibus tribulatio pro salutis, contumelia pro gloria, & inopia pro abundantia?* Ex Bernard. de *Divers.* serm. 93. T. 4. D. 4. D. 5. Vid. *Labor, Tribulatio, Virtus.*

II. *Beati &c.* Hic etiam in pressurisquippe in illorum cordibus gratia cœlestis, qua bona cuncta & ipsa cœlestis gloria. T. 1. D. 5. T. 4. D. 4. à n. 1.

III. *Beati &c.* Unde? Acquiritur felicitas virtutum augore. *Venale habet Dominus regnum cœlorum. Emitur paupertate regnum, dolore gaudium, labore requies, visitare gloria, morte vita, summa consolatio luctus.* Ibid. ex Augustin. in *Psalm.* 93.

IV. *Gaudete & exultate. Beati, qui laboret in requiem, in refrigerium dolores, mœrores in gaudium commutarunt.* Ibid. n. 1.

V. *Gaudete & exultate;* quia animæ fulgor, quod fuit labor, dolor & mœror: iucunditas, voluptas, tranquillitas, satietas, pietas, visio, filiatio. Iucunditas in dolore, voluptas in amaritudine, tranquillitas in turbatione, satietas in sitiri, pietas miseratione, visio mundities, filiatio cœlesti pace. Ibid.

VI. *Gaudete, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis;* ubi *liberetas corruptibili vita: amanitas iucunditatis superna: dulcedo & suavitas visionis divinæ.* Ex Bernard. *sentent.* 39. n. 2. Ibid.

VII. *Merces vestra multa in cœlis:* in quibus gratia hic dignati sperare & invenient nuptialem præsentiam, familiarem gratiam, liberalem gloriam. Ibid.

Pro fidelibus Defunctis.

I. *Qui audierint vivent.* Verùm vera vita, quæ in gloria, differ ut. *Quando differtur* (ex Beda) *spes æternorum, affligitur anima fidelium, vel pro dilatione bonorum, quæ amat; vel pro illatione malorum, quæ tolerat.* T. 5. D. 1. à n. 1.

II. *Qui audierint vivent.* Animæ in Purgatorio affliguntur; quippe vivunt & damnatæ gloriam audiunt, eadem causa contrariorum. *Sicut* (ex D. Thoma) *in quantum habet præsentem æstimationem boni futuri, delectationem causat: in quantum caret præsentia eius causat afflictionem.* Ibid. à n. 1.

III. *Qui audierint vivent.* Animæ vivunt, sed ob quod vivunt, acriùs cruciantur. Spes gloriæ, quæ doloris refrigerium, acuit vehementiam doloris: & auget cruciatus per gloriæ pondus. Ibid. n. 7. Vid. *Purgatorium.*

Pro Virginis Patrocinio.

I. *Beatus venter.* Appositè planditur, quippe etiam nobis est mater: eius in nos effulgurat pietas, Matris suavitas, Reginæ cum matellate potestas. In pietate ostendit insignem magnitudinem; ut Regina, eminentem potestatem; ut Mater, singularem amorem. T. 1. D. 8. T. 8. D. 3. Sic hominum siguanter Patrona & advocata: in illa, ex illa, & per illam nostra commoda. T. 1. D. 8. à n. 9.

II. *Beatus venter.* Quorsùm Venter? In plausum Virginis est alia proles; quæ non ventris, seu cordis. Unicus Filius per naturam, alij per gratiam. Unus ex thalamo uteri, alij in pectore; quo gratijs fovet, parturit, & ut filios & charissimos cognoscit. Ibid. à n. 1. Filiorum non potest esse non mater, ubere amoris; cùm vel non suis offendit viscera Matris. Ibid. n. 3. & 12.

III. *Beatus venter;* & quia Mater non beati. Afflictis accurrit, peccatores protegendo defendit, debitores solvit, creditores compescit, doleutibus auxiliatur ac vulneribus medetur. T. 8. D. 3. à n. 3.

IV. *Beatus venter.* Homo non eius filius, qui eius Filij non vixerit servus. T. 1. D. 8. n. 12. nec in illa Matris munus, si non Filij, qui devotus n. 11. Patrocinium invocamus exhibentes adorationem; sed perperam; quia operibus non filiorum, haud sequimur uti Matrem. Ibid. à n. 9. & T. 8. D. 3. à n. 17.

V. *Beatus venter.* Notat Filium, pronem in Matris obsequium; per quam prævenit eius gratia afflictorum desideria, quæ exaudit antequam audiat, quin patiatur aliquando repulsam. T. 8. D. 3. à n. 8. Est refugium peccatorum (non peccantium) pro quibus de manu iu-

iudicis averte flagellum, foveque gratijs, eruens à catenis dæmonis. Ibid.

Pro Monachis SS. Ordin. N.

I. *Ecce nos reliquimus.* Perfectio singularis, opusque præclarum spectabilis virtutis. Secum viventes non vixerunt secum, quum se abnegarunt; & sui non fuerunt, cùm essent sui; impossibilia pro cœli amore exequentes: nimirùm se odio perfecto amare, fugiendo sequi & simul persequi; in vita mori, in esse non esse. T. 1. D. 5. à n. 14. & T. 10. D. 6.

Pro S. Martino.

I. *Lucerna* exponitur, *ut qui ingrediuntur, lumen videant.* Quid in Martino videndum? In morte & vita singulare miraculum. In vita, propter Christi gloriam mori velle; sed gladij tyranni suspensione non posse. In morte, cœli gloriam in introitum videre; & propter Christi gloriam ampliorem, non introire. T. 5. D. 6. à n. 5.

II. *Ut qui ingrediuntur, lumen videant*, in pectoris mansuetudinem, ad peccantium conversionem; quandoquidem tolerantiâ iniuriarum, constantiâ laborum, & gratiâ; traxit frugi inimicorum insidiantium devia corda. T. 4. D. 1. à n. 6. T. 8. D. 1. T. 10. D. 3. & D. 5.

Pro dulciss. Gertrude.

I. *Sponsa & Sponsa.* Inter cunctas Sponsas dicitur unica in plausum; quoniam unicè continet perfectionem omnium. T. 1. D. 8. à n. 1.

II. *Sponsa & Sponsa.* Gertrudis Sponsi cor triplici vulneravit sagitta. In corde Sponsæ accensus amoris rogus, animarum zelus, quo etiam humilitatis abyssus. Hinc Sponsum in cor traxit amoris cuspide. Ibid. à n. 2. animarum zelo, à n. 9. mirabili humilitate, à n. 15. Adi *Amor, Humilitas, & Christus* II.

III. *Sponsa & Sponsa.* Nulla inter utrumque discretio. Gertrudis unus Spiritus erat cum illo. Vixit quoad Deum, summo amore: quoad proximum, vigili solicitudine: quoad se, profundissima humilitate. Ibid.

IV. *Sponsa & Sponsa.* Sponsi Gertrudis miræ deliciæ. Videbat in eius corde amoris theatrum, charitatis obsequium. Ita ira intio cordis Sponso placuit, ita presit, ita vinxit, ita rapuit ut in eius pectoris habitaculum transiret. Ibid. à n. 7.

V. *Sponsa & Sponsa.* Ita dilecta ut Sponsus ei studeret blandiri. Vidit Sponsa dilecta, amatis dulcissima inter brachia Sponsi in somnum amplexi, in sinu foveri, curâ ac studio custodiri. Ibid. à n. 11.

VI. *Sponsa & Sponsa.* Visa in huiusmodi exaltatione, præ excellenti humilitate; quæ quidem summa: igitur eius nulla maior excellentia, quàm Christum in pectore habere, & se peccatricem dicere: gratiam continere singularem; & gratiæ ignorare perfectionem: stigmata Iesu in medio portare cordis: & sese indignam iudicare telluris. Ibid. à n. 16.

VII. *Sponsa & Sponsa*, cuius studium amoris amando non dicere obsequium. Simul officij ampliorem demonstrationem, iudicare pleni amoris plenam non esse fidem: nihil ultrà posse dilecto facere & perficere; & amori nihil fore videri. Ibid. n. 19.

VIII. *Sponsa & Sponsa*, eius amore saucia. Vulnerata erat non solùm sagittis charitatis; sed etiam vul-

neribus Salvatoris: ex communicatione dolorum, insigne illustre gratiarum; cùm sit inter utrumque unum cor, & unum quid. Ibid. & T. 4. E. n. 2. D. 1. n. 1. D. 2. à n. 1. T. 5. D. 3. n. 4. T. 6. D. 8. à n. 8. Vid. *Crucifixi.*

In Præsentatione Virg.

I. *Beatus venter.* Singulare prodigium! Mater ad templum! Vel ex tunc illa est de qua natus est Iesus: portentum gratiæ, numquàm fulget Aurora (quantumvis in ætatis tenebris) sine Sole. Plantatur in domo Domini arbor pulcherrima, felix & beata: quæ ex tunc, conceptione Christi in corde, iurè planditur vel in terra Cœlum Cœli. (Vid. *Maria* I.) T. 1. D. 7. à n. 10. T. 5. D. 1. n. 4.

Pro Sancta Catharina.

I. *Sponsa* planditur triumphus, ac extollit Sponsus: ideircò ex victoria *clamor factus.* Victricem fecit Catharinam vitæ casus; sed victori cruciatus victricivirtus. T. 8. E. à n. 1. Pectus in illa virile: cui pro Sponso dulce, pati; ardua adoriri; gloria vulnerari, triumphus mori. T. 4. D. 2. Super se se levavit, & à terra in cœlum, ab infirmitate ad robur, per sexum fragilem in animi celsitudinem. Ibid.

Festa Decembris.

In Conceptione Virginis.

I. *De qua natus est Iesus.* Universum Conceptionis decus, quia Iesus ex illa natus; igitur novum spectaculum, quod eius esset uteri antequàm esset: quod esset Genitrix antequàm genita; & ante suppositum gratiæ, lucere et gratia. T. 1. D. 7. à n. 10.

II. *De qua natus est Iesus.* Prodigium totius articuli, ad gratiam in primo instanti quod ut Aurora, Luna & Sol lucerit in Conceptione. Ut Aurora, à n. 5. Ut Luna, n. 11. Ut Sol, à n. 14.

III. *De qua natus est Iesus.* Hoc principium; atque gratia, primi instantis privilegium. A Domino factum quod est mirabile in oculis nostris, in singularem commendationem Matris; Purissimæ ex corruptione, ac Immaculatæ ex infecta radice; in conditione naturæ, sine acceptæ naturæ conditione. Ibid.

IV. *De qua natus est Iesus.* Ut eius Conceptionis dies esset lucis, exaltationis, & exaltationis: igitur concepta in hominis natura, sed sine naturæ macula. Dies lucis splandore gratiæ. Exaltationis, quippe in primo instanti. Exultationis, quia flos pulcher ex vitiata radice. Ibid. à n. 3. Fuit novus Paradisus plantatus à Domino per gratiam, & à principio, ut clareret splendor singularis gratiæ non solùm in gratiæ nitore, sed in tempore: non solùm quia ramus insertus contra naturam; sed quia ex primo tempore gratiæ demonstravit gloriam, florens frustrata radice, ab ipsomet primo animationis instanti. Ibid.

Pro S. Ioanne à Cruce.

I. *Lucerna ardentes in manibus vestris.* Lucerna Ioannis in superiorem illuminationem, Crux quæ nonnumquàm in manibus atque in mente, fulgens fuit & amore & dolore. Est pena voluptas: in delicias cedit cruciatuum acerbitas. Cruce præmittitur, ni nulla premitur cruce: & cùm crux maior sit mors crux mortis illi non crux. T. 4. D. 8. n. 5.

II. *Lucernæ ardentes.* Ita cor Ioannis. Crux mors, amanti mori velle, sed non posse: vulnera diligere & ue manere: in dilectum volare, & cursum à dilecto cruce suspendi. T.5.D.6 à n.5.

III. *Lucernæ ardentes,* sunt in pectore Ioannis anxietates. Crux lucebat in mente, ardebat in corde. At quomodo crux amara, si gloriosa? Gloria amanti, dilectum quærere, & relinquit pulsare & non responderi: petere, & nihil accipere; in recessu dilecti non recedere; nec relinquere, & relinqui. T.4.D.8.à n.14.

IV. *Lucernæ ardentes.* Inter splendores dolor suavissimæ crucis. Patitur anima, Deo familiariter iuncta; & spiritus in ariditate extrema: igitur summum tormentum, Deum eximio amore quærere, & nec amore invenire: amare intensius dilectum, seque videre quasi ab illo derelictum: & ubi sollicitat, optatam delectabilem [illegible] præ tristitia, dolorem super dolorem. Ibid. & T.5.D.1.n.3.T.8.D.1.

In Expectatione Virg.

I. *Concipies & paries.* Gaudium etiam, atque simul desiderium: gaudium Virginis continet pectus, ut fruatur quod continet totus mundus. T.5.D.1.

II. *Concipies & paries.* Est spes beata, spes simul expectatio; atque in expectatione beatitudo. Si post conceptum esset fructus incertitudo, spes sed non expectatio; beatitudinque in partum dicitur Virginis votum: quippe desideratur quod habetur: estque præter spem expectatio gloriosa, quippe expectat in lucem continens gaudia. Ibid. n.10.

III. *Concipies & paries. Quis mihi det te fratrem meum, ut videam te foris?* Cruciatur ut pariat. Quorsum exoptat quod habet? De quo inquirit, si non perdidit? Videre ut fratrem foris. Desiderat extra, quod continet intra viscera. Ibid. à n.1.

IV. *Concipies & paries.* Ut floreat virga Aaron, quæ, huius miraculi signum, fuit introducta in Sanctuarium cum fructu spectabili divinæ probis: ex quo dignitas maiestas honorque verissimæ Genitricis. Ibid. à n.4.

V. *Concipies & paries.* Maternitas & Virginitas: extremorum societas & singularis honor orbis stupor, novitas novitatum & supra cuncta mirabilia novum. Ibid. & T.5.E.à n.5. O miracula! O mysteria! Naturæ iura mutantur. Virgo sine viro gravida, Mater & Virgo. Virgo semper clausa, sed non infecunda. T.1.E.n.15. D.6.n.13.T.5.D.1.à n.4.

In Nativitate Domini.

I. *Habitavit in nobis* Deus Homo. O mira & inexquisita compago! Qui immensus est, capitur: divites constituens, pauper efficitur: incorporeus carne vestitur: invisibilis videtur, & incomprehensibilis angusto in præsepio collocatur. T.1... .6.n.13.

II. *Habitavit in nobis.* Videtur maiestas quæ in cœlo clausa: penderque à lachryma & fletu eius, expulso fletus: à pœna gloria, à morte vita: unde illo nascente habitavit gloria in terra nostra: igitur qui habitabat in cœlo, ut homo visus est mundo, quo homo surrexit, & gratia floruit. Ibid. à n.5.

III. *Habitavit in nobis*, propter nos homines ac vehementia charitatis: igitur nascens, visus est miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus & nudus. Ibid. & T.7.D.2.

IV. *Habitavit in nobis.* Novo ordine & nova nativitate. T.5.D.2.n.4.

V. *Habitavit in nobis*: propter auctoramen hominis apparuit sine decore, sine claritate, sine decentia atque maiestatis forma. Pauper venit ad illam, qui plene dives: humilis qui præcellens: egenus qui magnificus: exiguus qui magnus: terrenus qui cœlestis: abiectus qui sublimis: habeturque pro gloria; quia summa eius amoris, gloria & maiestate in præsepio carere, modò consistant in homine. T.7.D.2.n.5. Vid. *Christus* IV.

Pro S. Stephano.

I. *Ecce ego mitto ad vos*, &c. Ut inter vos impulsa crudelitatis emineat Stephanus; cuius vel à vobis infrangibilis virtus. In certamine propter eximiam victoriam corpus exhibuit lapidibus tamquam lapidem. Huius erat fortitudo, non natura; et in carne plus eminet victoria. Lapis non movet, vulnera ex illis non sentit: imò pugnat, pugnaces debellat, triumphat, sine ulla doloris demonstratione, quasi lapidum ictus fierent in lapide. T.4.D.1.n.5.

II. *Ecce ego mitto ad vos.* Particula *Ecce* aliquid novum demonstrat in admirationem. Stephanus lapidatus, est rosarium paradisi; quia lapides uti rosas in coronas sibi plexit, Saulum in cæcitatis aversionem & eversionem pupugit, eius animam suscepit, in cœlum adduxit & Christo tradidit. Ibid. à n.6.

III. *Ecce.* Singulare theatrum, spectaculum mirificum; natale in hunc mundum Salvatoris & natale ex hoc mundo Protomartyris. Utroque in articulo ostium apertum in cœlo; quia descendit in terras Deus Homo. Iam Christus aperuerat cœlorum portam, ut Stephanus cœlestem intraret aulam; quippe ad ostia occurrit introitus, cum è terra Stephanus videret cœlos apertos. Ibid. à n.2. & 12.

Pro S. Ioanne Evang.

I. *Hic autem quid?* Myrtus illustris & florida, plantata in Ecclesia: igitur uti in Myrto mystica videmus cœlestia terris ostendere, futura prædicere, venena premere, & sine morte mori. T.5. D.6.

II. *Hic autem quid?* Cherub Dei, iubar cœli, aquila cœlestis, &c. Ibid.n.19.

III. *Hic autem quid?* Insignitus, dilectus & dignatus. Dignatus Christi latere; insignitus munere, dilectus singulari amore. Ibid.

IV. *Sic eum volo manere*, & moriendo atque vivendo præ amore; cuius gladio sine sanguine vellet pati, sed minime posse: cui dira mors, velle sed stare sic. Ibid. & T.5.D.6.n.24.

V. *Sic eum volo*, &c. Quid ex *Sic*? Martyrium pati, quia non patitur martyrium; passus sub cruce & sub cruce amoris passus. Ibid. Stetit uti Sol sub regimine Iosue. Minime staret sine miraculo: sicque Ioannes manendo acri addicitur martyrio; etenim amantis altissimum vulnus ingerit, quòd cœteris ad palmam currentibus, in cursu sine cursu sic staret. Ibid. n.6.

VI. *Sic.* Quid *Sic*. Esse candidum & rubicundum passione & charitate; ut innotescat tormentum; per ingeniosum à charitate martyrium. Ibid. à n. 11. Vid. *Ioannes Evangel.*

Pro SS. Innocentibus.

I. *Occidit omnes pueros.* Nati martyrio, non seculo; quia Christus eorum dux suis dedit militibus potius triumphare, quàm vincere: prius ornari coronis quàm membris: prius inferi divinis, quàm humanis; cœlum possidere, quàm terram. T.9. D.1. à n. 1. In eorum corpusculis non erat vulneri locus; sed vulneribus prævaluit & fulsit inclyta virtus. Prius cœperunt militare, quàm vivere: prius pugnare, quàm ludere: prius venas sanguine vacuare, quàm ubera sugere; accipientes prius vulnera, quàm oscula. Ibid. n. 2.

II. *Vox in Rama* (idest, in excelso) *audita est*, quippe in cœlo coram Agno illorum rutila sanguinis candor in vestibus: palma in manibus; atque corona in capitibus. Ibid. n.4.

III. Infantium *audita est vox*; quia in labiis eorum diffusa & perfecta gratia: quorum vulnera Salvatoris fuere Nativitatis iudicia. Ibid.

IV. *Audita est vox* verùm perfectionis fuit. Ab initio eorum vocis perfectio; atque finis perfectionis à principio. Ibid. à n.10.

V. *Vox audita*, quippe illorum lingua floruit tacitâ eloquentiâ: & labium electum, quippe voces infantium: quæ quidem erant voces disertæ; gratiosæ, pretiosæ & gloriosæ; utpotè lingua Angelorum ex ore infantium. Ibid. n.14. Vid. SS. *Innocentes*.

INDEX GENERALIS RERUM
ET VERBORUM.

Prior numerus paginam, posterior marginalem signat.

A

ACCIDENS.
Sine subiecto, & econtrà. 518.53.
ACHILLES.
In eius scuto quodnam stemma? 224.14.
ADAM.
Fabula Hebræorum, de dæmonibus ab illo genitis. 6.22. Quæ uxores Adami fictæ? 19.9.
ADVOCATUS.
Vid. *Causidicus*.
ÆGYPTUS.
Quid apud Ægyptios munus Horoscopi? 3.5. Quid Agnus ignitus? 474.7.
ÆTHIOPS.
Albos homines arbitrantur deformes, & vocant dæmones. 168.21.
AFFECTIO.
Statera dolosa. 117.3. & 7. cæca, & obcæcata. 1. delira. 2. eius iudicium phantasticum. 4. phreneticum. 5. Affectiosi extra se sunt. 6.
AIAX.
Eius corpus cuiusnam conditionis? 61.10.
ALBINUS.
Imperator, unde sit dictus? 195.11.
ALEXANDER.
Magnus, gemma eius miræ conditionis. 43.2. 110.14. 616.6.
AMBITIO ET AMBITIOSI.
Eius filiæ. 435.10. Radix malorum, periculum, horror, crimina, & error. 421.1. constituit homines amentes, & attonitos. 2. finis eius sine fine. 3. etiam potata, sitibunda. 4. ingrata, ac fidem aversa. 9. non sopitur ambitus, nec quiescit, si datur ulterius. 15. artes eius. 11. cur similis igni, & dissimilis? 11. ambitio specie virtutis. 127.1. fugitur modestia in flagitia. 5.
Ambitiosus: adepto honore ab ambitioso, principatur sine freno. 127. 22. Quomodò in mundo, & in inferno? 9. Adorat in adorationem. 10. Quanta embolia pro obtinenda dignitate? 12. Propter quæ cupit, dæmonem adorabit. 421.2. eius mores sequitur. 4. quomodò? 7. cupiditatem cupit, & ambitum ambit. à 5. Ambit cuncta, & quærit alia, imò impossibilia, apprehensione imaginaria à 7. Quomodò mentis error, creditur honor? 9. Ambitiosus totus scelus. 16. sentina criminum, seminarium contentionum à 17. Eius vitæ descriptio. 18. Plus ambitiosus, qui teterrimus. Ibid. & summe, qui plus indignus. 431.8. Nihil illi nefas. 120.12. Plerumque perfidus, & malignus. 116.14. Mores pleni falsitatis. 131.13. Vitia deaurat, & dignitate demonstrat. 14. synceritas in vafritiem. 17. discrimen inter ambitiosum, & avarum. 120. 12. Vid. *Amicitia* & *Perfidia*.
AMERICA.
An in illa natus Noe? 85.10. An decem tribus illuc transierint? 9. coniuncturæ. 10. An ibi Chananæi expulsi à Iosue? Ib. Quis illorum Deus Vitzilipuzli? 11. signa Hebræorum ibi ab AA. ficta. Ib. Unde Americorum cultus similis ritibus Hebræis? Ib.
AMICITIA.
Inter homines nulla, vel falsa. 111.1. nonnumquàm fluxa. 10. inter illos de firmiore, vana spes. 15. firma per heliotropium signata; innotescit, si amicum calamitate, cognoscit. 6. valet arte, qui dirigit odij specie. 9. ingenium eius cognoscitur, si amicus amici fuga servatur. 8. amici triumphus, si servatur amicos. 9. quærenda amici commoda. 11. non fortuna sequenda sed amicitia. 12. pericula amicitiæ fortuna comite. 12. difficilis est inventu. 111.3. sedet intime cordi, à dignatis deseri. 3. & 13. quibus maius officium, citiùs recedunt. Ib. pravorum amicitia tendit in odia. 411.13. plerumque perfida. 418.8. quantum dedecus! 116. 14. ars in perfidiam, & dolum. 2. Vid. *Perfidia*.
AMOR.
Cur difficile, & facile dicere, quid sit amor? 465.1. Cur signatur simul dulcis, tyrannus, atq; crudelis? 247. 6. 343.8. Cur dictus maximus dæmonum? 122.1. non patitur moras. 597.35. amoris ira gravis. 581.1. læsus amor, furor. 697. 12. pravitas elucet causæ, quæ formatur ab amore. 544.14. scrutinium amoris sine scrutinio. 465.1. amori ampliora obsequia videntur nulla. 276. 8. illi dolori, impediri benefacere. 11. vulnus amantis, dum privatur obsequijs. 6. non videtur potiri, si quo potitur, ab amante non videtur. 312.13. desiderat dilecti præsentiam. à 8. 323. 14. lactatur spe. 1.
pi-

UANL
UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS
ALERE FLAMMAM VERITATIS

II. *Lucernæ ardentes.* Ita cor Ioannis. Crux mors, amanti mori velle,sed non posse:vulnera diligere & ne manere : in dilectum volare,& cursum à dilecto cruce suspendi. T.5.D.6 à n.5.

III. *Lucernæ ardentes*,sunt in pectore Ioannis anxietates. Crux lucebat in mente,ardebat in corde. At quomodo crux amara,si gloriosa? Gloria amanti, dilectum quærere,& relinquit pulsare & non responderi: petere, & nihil accipere ; in recessu dilecti non recedere ; nec relinquere,& relinqui. T.4.D.8.à n.14.

IV. *Lucernæ ardentes.* Inter splendores dolor suavissimæ crucis. Patitur anima,Deo familiariter iuncta; & spiritus in ariditate extrema: igitur summum tormentum, Deum eximio amore quærere, & nec amore invenire: amare intensius dilectum, seque videre quasi ab illo derelictum:& ubi sollicitat : optatam delectabilem sentire pro tristitia,dolorem super dolorem. Ibid. & T.5.D.1.n.5.T.8.D.1.

In Expectatione Virg.

I. *Concipies & paries.* Gaudium etiam, atque simul desiderium: gaudium Virginis continet pectus, ut fruatur quod continet totus mundus. T.5.D.1.

II. *Concipies & paries.* Est spes beata, spes simul expectatio; atque in expectatione beatitudo. Si post conceptum esset fructus incertitudo ; spes sed non expectatio;beatumque in partum dicitur Virginis votum: quippe desideratur quod habetur: estque præter spem expectatio gloriosa, quippe expectat in lucem continens gaudia. Ibid n.10.

III. *Concipies & paries. Quis mihi det te fratrem meum, ut videam te foris?* Cruciatur ut pariat. Quorsum exoptat quod habet? De quo inquirit, si non perdidit? Videre ut fratrem foris. Desiderat extra, quod continet intra viscera Ibid à n.1.

IV. *Concipies & paries.* Ut floreat virga Aaron,quæ, huius miraculi signum, fuit introducta in Sanctuarium cum fructu spectabili divinæ probis: ex quo dignitas maiestas honorque verissimæ Genitricis. Ibid. à n.4.

V. *Concipies & paries.* Maternitas & Virginitas: extremorum societas & singularis honor orbis stupor,novitas novitatum & supra cuncta mirabilia novum. Ibid. & T.5.E.à n.5. O miracula! O mysteria! Naturæ iura mutantur. Virgo sine viro gravida, Mater & Virgo. Virgo semper clausa,sed non infoecunda. T.1.E.n.15. D.6.n.13.T.5.D.1.à n.4.

In Nativitate Domini.

I. *Habitavit in nobis* Deus Homo. O mira & inexquisita compago! Qui immensus est, capitur: divites constituens, pauper efficitur: incorporeus carne vestitur: invisibilis videtur,& incomprehensibilis angusto in præsepio collocatur. T.1. ..n.13.

II. *Habitavit in nobis.* Videtur maiestas quæ in cœlo clausa: penderque à lachryma & fletu eius, expulso fletus: à pœna gloria, à morte vita: unde illo nascente habitavit gloria in terra nostra: igitur qui habitabat in cœlo, ut homo visus est mundo,quo homo surrexit, & gratia floruit. Ibid.à n.5.

III. *Habitavit in nobis*, propter nos homines ac vehementia charitatis: igitur nascens, visus est miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus & nudus. Ibid.& T.7.D.2.

IV. *Habitavit in nobis.* Novo ordine & nova nativitate.T.5.D.2.n.4.

V. *Habitavit in nobis* : propter auctoramen hominis apparuit sine decore, sine claritate, sine decentia atque maiestatis forma. Pauper venit ad illam, qui plene dives : humilis qui præcellens : egenus qui magnificus : exiguus qui magnus: terrenus qui cœlestis : abiectus qui sublimis : habeturque pro gloria ; quia summa eius amoris,gloria & maiestate in præsepio carere, modò consistant in homine. T.7.D.2. n. 5. Vid. *Christus* IV.

Pro S. Stephano.

I. *Ecce ego mitto ad vos*, &c. Ut inter vos impulsa crudelitatis emineat Stephanus; cuius vel à vobis infrangibilis virtus. In certamine propter eximiam victoriam corpus exhibuit lapidibus tamquam lapidem. Huius erat fortitudo, non natura; et in carne plus eminet victoria. Lapis non movet, vulnera ex illis non sentit : imò pugnat, pugnaces debellat, triumphat, sine ulla doloris demonstratione;quasi lapidum ictus fierent in lapide. T.4.D.1.n.5.

II. *Ecce ego mitto ad vos.* Particula *Ecce* aliquid novum demonstrat in admirationem. Stephanus lapidatus, est rosarium paradisi; quia lapides uti rosas in coronas sibi plexit, Saulum in cæcitatis aversionem & eversionem pupugit, eius animam suscepit, in cœlum adduxit & Christo tradidit. Ibid. à n.6.

III. *Ecce.* Singulare theatrum, spectaculum mirificum; natale in hunc mundum Salvatoris & natale ex hoc mundo Protomartyris. Utroque in articulo ostium apertum in cœlo; quia descendit in terras Deus Homo. Iam Christus aperuerat cœlorum portam, ut Stephanus cælestem intraret aulam; quippe ad ostia occurrit introitus, cum è terra Stephanus videret cœlos apertos. Ibid.à n.2.& 12.

Pro S. Ioanne Evang.

I. *Hic autem quid?* Myrtus illustris & florida,plantata in Ecclesia: igitur uti in Myrto mystica videmus cœlestia terris ostendere,futura prædicere, venena premere,& sine morte mori. T.5. D.6.

II. *Hic autem quid?* Cherub Dei,iubar cœli,aquila cœlestis, &c. Ibid.n.19.

III. *Hic autem quid?* Insignitus,dilectus & dignatus. Dignatus Christi latere; insignitus munere, dilectus singulari amore.Ibid.

IV. *Sic eum volo manere*,& moriendo atque vivendo præ amore; cuius gladio sine sanguine vellet pati, sed minime posse: cui dira mors, velle sed stare sic. Ibid.& T.5.D.6.n.24.

V. *Sic eum volo*,&c. Quid ex *Sic*? Martyrium pati, quia non patitur martyrium; passus sub cruce & sub cruce amoris passus. Ibid. Stetit uti Sol sub regimine Iosue. Minime staret sine miraculo: sicque Ioannes manendo acri adiicitur martyrio; etenim amantis altissimum vulnus ingerit, quod cœteris ad palmam currentibus,in cursu sine cursu sic staret. Ibid. n.6.

VI. *Sic.* Quid *Sic*. Esse candidum & rubicundum passione & charitate; ut innotescat tormentum; per ingeniosum à charitate martyrium. Ibid. à n. 11. Vid. *Ioannes Evangel.*

Pro SS. Innocentibus.

I. *Occidit omnes pueros.* Nati martyrio, non seculo; quia Christus eorum dux suis dedit militibus potius triumphare, quàm vincere: prius ornari coronis quàm membris: priùs inferi divinis, quàm humanis; cœlum possidere, quàm terram. T.9. D.2. à n. 1. In eorum corpusculis non erat vulneri locus,sed vulneribus prævaluit & fulsit inclyta virtus. Priùs cœperunt militare, quàm vivere: priùs pugnare, quàm luderet: priùs venas sanguine vacuare, quàm ubera sugere; accipientes priùs vulnera, quàm oscula. Ibid. n. 2.

II. *Vox in Rama* (idest, in excelso) *audita est*, quippe in cœlo coram Agno illorum rutila sanguinis candor in vestibus: palma in manibus; atque corona in capitibus. Ibid.n.4.

III. Infantium *audita est vox*; quia in labiis eorum diffusa & perfecta gratia: quorum vulnera Salvatoris fuere Nativitatis indicia. Ibid.

IV. *Audita est vox* verùm perfectionis fuit. Ab initio eorum vocis perfectio; atque finis perfectionis à principio. Ibid à n.10.

V. *Vox audita*, quippe illorum lingua floruit tacitá eloquentiá: & labium electum, quippe voces infantium: quæ quidem erant voces disertæ; gratiosæ, pretiosæ & gloriosæ; utpotè lingua Angelorum ex ore infantium. Ibid n.14. Vid.SS. *Innocentes.*

INDEX GENERALIS RERUM ET VERBORUM.

Prior numerus paginam, posterior marginalem signat.

A

ACCIDENS.
Sine subiecto, & econtrà. 518.53.
ACHILLES.
In eius scuto quodnam stemma? 224.14.
ADAM.
Fabula Hebræorum, de dæmonibus ab illo genitis. 6. 12. Quæ uxores Adami fictæ? 19.9.
ADVOCATVS.
Vid. *Causidicus.*
ÆGYPTVS.
Quid apud Ægyptios munus Horoscopi? 3.5. Quid Agnus ignitus? 474.7.
ÆTHIOPS.
Albos homines arbitrantur deformes, & vocant dæmones. 168.21.
AFFECTIO.
Statera dolosa. 117. 3. & 7. cæca, & obcæcata. 1. delira. 2. eius iudicium phantasticum. 4. phreneticum. 5. Affectiosi extra se sunt. 6.
AIAX.
Eius corpus cuiusnam conditionis? 61. 10.
ALBINVS.
Imperator, unde sic dictus? 195.11.
ALEXANDER.
Magnus,gemma eius miræ conditionis. 43. 2. 110. 14. 616.6.
AMBITIO ET AMBITIOSI.
Eius filiæ.439.10. Radix malorum, periculum, horror, crimina, & error. 421. 1. constituit homines amentes,& attonitos.2. finis eius sine fine.3. etiam potata,sitibunda.4. ingrata, ac fidem aversa.5. non sopitur ambitus, nec quiescit si datur ulterius.15. artes eius. 11.cur similis igni,& dissimilis? 11. ambitio specie virtutis.127.1. fugitur modestia in flagitia.5.
Ambitiosus: adepto honore ab ambitioso, principatur sine freno.127. 12. Quomodò in mundo, & in inferno? 9. Adorat in adorationem.10. Quanta embolia pro obtinenda dignitate? 12. Propter quæ cupit, dæmonem adorabit. 421.2. eius mores sequitur. 4. quomodò? 7. cupiditatem cupit, & ambitum ambit. à 5. Ambit cuncta, & quærit alia,imò impossibilia,apprehensione imaginariâ à 7. Quomodò mentis error, creditur honor? 9. Ambitiosus totus scelus. 16. sentina criminum, seminarium contentionum à 17. Eius vitæ descriptio. 18. Plus ambitiosus, qui teterrimus. Ibid & summe,qui plus indignus. 431.8. Nihil illi nefas. 120. 12. Plerumque perfidus, & malignus. 116.14. Mores pleni falsitatis. 131.13. Vitia deaurat,& dignitate demonstrat. 14. synceritas in vafritiem. 17. discrimen inter ambitiosum, & avarum. 120. 12. Vid. *Amicitia* & *Perfidia.*
AMERICA.
An in illa natus Noe? 85.10. An decem tribus illùc transierint? 9. coniuncturæ. 10. An ibi Chananæi expulsi à Iosue? Ib. Quis illorum Deus Vitzilipuzli? 11. signa Hebræorum ibi ab AA. ficta. Ib. Unde Americorum cultus similis ritibus Hebræis? Ib.
AMICITIA.
Inter homines nulla, vel falsa. 111.1. nonnumquàm fluxa. 10. inter illos de firmiore, vana spes. 15. firma per heliotropium signata; innotescit, si amicum calamitate,cognoscit. 6. valet arte,qui dirigit odij specie. 9. ingenium eius cognoscitur,si amicus amici fuga servatur. 8. amici triumphus,si servatur amicos. 9. quærenda amici commoda. 11. non fortuna sequenda sed amicitia. 12. pericula amicitiæ fortuna comite. 12. difficilis est inventu. 111.3. sedet intime cordi, à dignatis deseri. 3.& 13. quibus maius officium, citius recedunt. Ib. pravorum amicitia tendit in odia. 411.13. plerumque perfida. 418.8. quantum dedecus! 116. 14. ars in perfidiam,& dolum. 2. Vid. *Perfidia.*
AMOR.
Cur difficile,& facile dicere,quid sit amor? 465.1. Cur signatur simul dulcis, tyrannus, atq; crudelis? 247. 6. 343.8. Cur dictus maximus dæmonum? 121.1. non patitur moras. 597.35. amoris ira gravis. 581.1. læsus amor,furor. 697. 12. pravitas elucet causæ, quæ formatur ab amore. 544.14. scrutinium amoris sine scrutinio. 465.1. amori ampliora obsequia videntur nulla. 276. 8. illi dolori, impediri benefacere. 11. vulnus amantis, dum privatur obsequijs. 6. non videtur potiri, si quo potitur, ab amante non videtur. 312.13. desiderat dilecti præsentiam. à 8. 323. 14. lactatur spe. 1.
pi-

ALERE FLAMMAM VERITATIS
UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

pigritia illi videtur præ flamma, quæ pernicior diligẽtia. Ib. amor in vinculis. 247.6. Quare eius facies cum larva leonis? 579.2. notæ amantium. 463. 1. ubi summa dilectio, amoris non quæritur ratio. 6. stemma eximij amoris, de se nescire. 7. quomodò voluntas ad amorẽ cæcè videat? 8. propter amorem corda convertuntur in ea, quæ colunt. 36. 2. amor summus, si dilectus dilectionis indignus, 468. 9. si recipit iniurias, & refert gratias. 15. amore in Deum non formidatur formidabilis mors. 708. 14. ubi regnat amor; de dilecti doloribus summus dolor. 547. 1. Cur amor virgis rosesti respondet ingratitudini? 6. Quinam, & cuiusnam conditionis flos amoris? 700. 8.

AMOR PROPRIVS.

Eo homines phantastici, & volatici, desipientes quo magis sibi sapere videntur. 599. 1. scena phantasiæ, sine vestigio iudicij. Ib. Quare intolerabiles sunt? 2. ventriloqui & prompatici. 3. in sui dilectione ignorantia sui, & error irrevocabilis. 4. multiplices miseriæ ex huiusmodi amore. 6. & 16. unde cæcus amor? à 8. maiora vulnera ex vulnerum ignorantia. 10. delitia. 11. unde delicium, maius tormentum? 12. sui obsequium sibi est odium. 15. convertit amantes in dæmones. 45. 1. mors est. 6. qui perciti proprio amore, à cunctis, & in cunctis cogitant lædi. 628.6. magna sui cogitatio, cogitationis irrisio. n. 10. eius scientia summa stultitia. 58.4. Vid. *Philautia*, & *Metra*.

AMOR CHRISTI: Vid. *Christus*. II.
AMOR PROFANVS: Vid. *Venus*.

ANACAMPSEROS.

Herba, cuiusnam conditionis? 101.1.

ANGELVS.

An loquantur? 146.10. Quomodò, & cum discrimine linguæ hominum? 11. An lingua illorum multiplex? 12. Quodnam in illis desiderium divinæ visionis? 307.44. Cur de Angelis numquam dicitur sedere? 374.30. Vid. *Lingua*.

ANIMA.

Quæ dicatur animarũ resurrectio? 78.6. transmigratio illarum Pythagoræ delirium. Ib. convertitur anima in ea, quæ diligit. 36.2. Quænam hostium animæ sagittæ? 540. 3. summus dolor animæ dilectum quærere, & non invenire. 9. Vulnerum animæ, medicina vulnera. 263. à 1. Vid. *Peccator*. Per infirmitatum plagas, inest salutis felicitas. 5. Quomodò ex vulnere vivificatur? 9. exit afflictione, ex peccati servitute. 10. per tribulationum plagas, animæ trina libertas. 11. signum sanitatis, si in illis voluntati Dei conformis. 12. Compescit insolentem animum, iudicium futurum de animabus subditorum. 390.5. *Purgatorium animarum*. Vid. *Purgatorium*.

ANTIPODES.

An sint, olim ambiguum. 500. 12. Sunt. 13. Qui dicantur Periœci, Antœci, & Antictones? 12.

APES.

Cur arcebantur à sacris? 184.3.

AQVA.

In ea analogia Trinitatis, & quomodò? 205.9.

AQVILA.

Cuiusdam messoris historia. 348.21.

ARBOR.

Arbores aureæ in templo Salomonis. 665. 22. Arbor Vespasiani. 96.2. non est plantatio sine ususfructu. 658. 8. grave, quòd fructus cedant in commodum inimici. Ib. acceptiones plantationis, & evulsionis arborum. 7.

ARCA FOEDERIS.

An in templo secundo? Vid. *Templum*. An tempore Christi inventa, & in templum deportata? 670. 34. spelunca, in qua a Ieremia abscondita, ubi & quibus prodigijs illustrata. 35. An apparebit Antichristi tempore, & erit hierotheca Eucharistiæ? 37.

ARCHIMEDES.

Quis, & eius artificia mathematica. 254.5.

ASTRA.

An corruptibilia? 529. 82. sint fixa, non vaga. 87. non sensitiva, nec rationalia. 88. unde clariora; vel obscuriora? 90. Vid. *Stella*, & *Signa cœlestia*.

ASSIDÆI.

In lege veteri milites, & quorsũm? 222.10. An ex Essenis, & Rechabitis? 11. Eorum vigiliæ intra, & extra templum. 15.

ASYLUM.

Non flagitiosis erant Priscorum asylâ. 665, à 23. Statuæ Principum olim asyla, sed quare abolita? 24. frequenter luci templorum, asyla. à 25. non omnia templa erant asyla. 27. An debeant minorari? 28. Quid in asylis peragant criminosi? Ibid. nova crimina, ad quæ nefarij abutuntur immunitate Ecclesiæ. 30. remedia in abusum. 31. sacrarium inter Hebræos, imò totum templum erat asylum. 27.

S. AVGVSTINVS.

Eius tessera charitas flammea. 201.1. eius cor mortuum alatum, & avulsum per Angelum è pectore, crystallo inclusum, & stigmatibus Salvatoris insignitum. 1. & 26. ad expresionem SS. Trinitatis movetur. 1. Hæretici coram illo vel cadunt, vel pereunt. Ib. & 16. Est Cherubim. 18. imò Seraphim humanus. 2. & 13. Cur dictus Ecclesiæ Seraphim? 10. Cur flammæ similis? 2. & 13. Cordis eius flamma, universa mirabilia. 2. amoris eius insigne motus immobili corde. 15. cor eius ardet, inimicos arcet, & Catholicos defendit. 18. & 19. flagellum hæreticorum, & bipennis. 25. Quomodò de illis parias victoriam, & in vita, & ultra vitam? à 20. vel mortuus vigilat. 19. mysterij Trinitatis contemplatione, rapiebatur extra se. 10. Quænam, & unde vox in Augustini corde? 12. virtus cordis eius post mortem. 22. etiam tunc ei inest motus. 23. Quare cor eius dicitur Sal? 25. & Liber? 26. ex quo mortuus? Ib. habebat in corde imaginem crucifixi. à 26. eius liber de Trinitate coram expansus, fulminat hæreticos. Ib.

AVGVSTVS.

Imp. eius insigne facinus in hostem. 689. 14.

AVLA.

In illa ridentur merita, & adorantur commoda. 434. 1. Quid sit aula? Ib. & 5. Aulicorum merita, flagitia. 4. Quàm misera illorum vita? 5. mores illorum. 10. Quæ vitia illorum ambitionis germana? Ib.

B

BACCHANALIA: Vid. *Eucharistia*.

His in diebus homines mala sua adorant. 569. 1. Regnat gula, luxuria ovat, insania triumphat. 2. Insanus, qui non insanit. 1. Dementia cognoscitur, & tamquam prudẽtia plauditur. 3. Simulatur furor, fitque maior. 4. In has insanias, quæ sapientia in Eucharistia? 6. Si anima fugit, totum evanescit. 7. Per Eucharistiam quicquid plauditur, teritur. 8. In hostes animæ per illam retorquentur sagittæ. 9. Exponitur Eucharistia, ne furentis debacchentur embolia. 10. Quænam in diebus istis Eucharistiæ prodigia? 11. Mundi panis fallax, cœlestis verò in delicoja veras. 12. Futile, quod mundus osten-

ostentat, quasi cœleste; quia deliciæ verè illecebræ. 13. & 15. Eucharistiã evanescunt mundi gaudia. 14.

BAGATELLA.

Quis fuit, & quid modò? 89.32.

BAPTISMVS.

Triplex modus in unico. 301. 32. Cur mare symbolum sacri Baptismi? 29. Quid Baptismus commodis inter Hebræos? 27. Intuitus Ethnicorum in Baptismatibus? 28. Cur eligebant mare? 29. Quid lotio manuum in sanguine? 31. Ad amicitiam signandam, usus Baptismatis inter illos. 36. Baptismata quare dicantur defunctorum suffragia? 31. Baptismus lachrymarum. Vid. *Lachryma*.

S. BENEDICTUS.

Cur designetur Imperator Monachorum? 195. 11. In utero matris, & cœlo, & mundo spectaculum. 12. Sanctificatus in utero. 13. Idem cum sorore, eadẽ mens, eadem voluntas. 1. In utero matris utriusque musica quàm nova, & Numini accepta? 2. Quæ, & quanta utriusque ex musica gratia? 4. Quantum miraculum, & ex quo? 5. Cur dicuntur Sol, & Luna? 2. Unde perfectio musicæ utriusque? 6. Ad Dei laudes in voce musicæ sine voce. 7. Fuit canticum novum. 8. vox mirabilis. 9. Ex huiusmodi cantico illorum elucet divina electio. 9. Et sanctificatio in utero. 10. & 13. Qua gratia utriusque musica, & audita, & non audita? 14.

BENEFICIVM. Vid. *Gratia*, III.

BRIZO.

Quæ Dea? 87. 25.

C

CABALA: Vid. *Hebræi*.
CADAVER: Vid. *Sepulchrum*.

CÆSAR.

Iulij Cæsaris apophthegma. 429.3.

CALATRAVA.

Vid. *Raymundus*. Ordo equestris ab illo institutus. 219. 1. Ordo instituti. 2. Singularis, & plausibilis. 9. Sub Regula S. Benedicti. 10. Cur ordo mirificus? 11. Exemplar in Assidæis. 10. Monachi galeati, & milites Monachi. 12. In claustris se, in castris hostes vincebant. 13. Illorum ex choro carmen, arma validiora in hostem. 14. Quomodò vigiliæ illorum intra, & extra claustra? 15. Unde militia cœlestis? 16. Extra prælia, arma nec visa. 12.

CALIGVLA.

Eius crudelitas. 701.9.

CAPTIVITAS: Vid. *Hebræi*.
CARNISPRIVIVM: Vid. *Bacchanalia*.

CASPIÆ PORTÆ.

Illarum montes au sine tramite, & quo prodigio? 513. à 4. Quid portæ Caspiæ? à 5.

S. CATHARINA SENENSIS.

Cibus eius, panis Eucharisticus. 477. 13. Hoc cibo cognoscitur quàm dilecta? 4. Quantum miraculum! 13.

CAVSIDICVS.

Vid. *Rabulæ*. Mali ferè patroni malarum causarum. 479.1. Ducit impiorum potentia, ut defendat technis crimina. 2. Pravi, dæmones forenses. 7. & 18. Studia illorum in malitiam, & embolia. 8. Discrimen inter studia malitiæ, & malitiam studiorum. 9. Arrogantia & vanagloria. 10. Quinam causidici in concilijs Hebræorum? 11. Qui Rabulæ, causas non defendant legibus; sed opinionibus. 15.

CHORVS.

Vid. *Oratio*. In eo vox mentis est forma vocis. 171. 1. Potentiæ dicandæ Deo, ut sit decora laudatio. 2. Non in Dei canticum, quæ sola vox in voluntate labiorum. 9. Quo tenore vocalis oratio habenda? 15. Eloquium syllabatum deridiculum. Ib. Voces in choro neque theatrales, neque infantiles. 15. Voces sunt arma bellica. 224. à 14. In scuto Achillis, chorus Ib.

CHRISTVS.

I. Homo ex sola Matre. 8. 16. 57. 3. Homo Deus. 22. Cur dicitur Filius Patris? 23. Quare filius hominis? 21. Æterni filius Patris, antequàm Virginis. 313. à 3. In duplici natura una persona. 315. 7. Quo prodigio? 8. Quo sensu Christus ex Patre, & Spiritu Sancto? 12. Unde verè sine patre, sine matre? 313. 3. Honor eius, quòd filius Patris, & filius Virginis. 14. Cur Christi constitutio, novus dicatur generationis ordo? 5. Quare arcanum Sacramentum? 4. In eo gratia singularis gratia unionis & gratia capitis. 231. 16. Quænam in eo præventiones dulcedinis, & gratiarum plenitudo? Ibid. Aperuit cœlum clausum. 319. 15. Christi regnum conversio Gentilitatis. 376. 35. Quæ in Christo dicatur maiestatis expectatio, etiam sedente ad dexteram Patris? 305. 40. Quomodò ut iudex venturus in gloria corporis? 41. Sedes eius in Patris dextera, omnimoda gloria. 376. 36. Cur dicitur thronus honoris? 48. Cur sedes propriæ maiestatis? 59. An Apostoli cum illo sedebunt, & orbem iudicabunt? 26. *Venturus* nomen est Messiæ. 196. 33. Quàm potens dæmon, antequàm Christus veniret! 152. 24. Qui dicantur fratres eius, & sorores? 21. 45. Quando, & quo intuitu aqua & sanguine baptizatus? 301. 33. Unde verè Baptismus sanguinis in corpore Redemptoris? 37. Sacerdos, & victima. 36. Semper excepto Phase, ad mensam sedit, numquamque discubuit. 371. 23. Duos Christos finxerunt Rabbini. 495. 2.

II. *Amor Christi, & gratia.* Non defecit neque in morte. 576.4. Amavit propter amorem. 470. 14. Provocat in redamationem. 17. In homines quàm misericors? 554. 4. Instantia in conversionem animarum. 325. à 1. & 10. Instat, etsi repellatur. 2. Eius amor in peccatores quantus! 566. 14. Ex ardua horum salute, cognoscitur restituta à Salvatore. 20. Per gratiam singularem, & in quo singularitas huius gratiæ? 327. 10. Plus uti medicus animarum extollitur, quò plùs æger desperatur. 1. Quantus in conversionem peccatoris. 9. Eius diligentia, ut à servitute dæmonis, ac vitiorum liberetur anima. 7. Intensissimus amor pro hominibus. 198. 25. Nihil illi præ amore videtur, quicquid factum. 26. Hosti converso in amicum, confert regnum. 689. 16. Cur dicitur flos amoris? 700. 8. Unde erga homines eminenter sublimis? 705. 5. Occurrit morti pro inimicorum salute. 7. Favet ingratis. 567. 18. Amor in hostes quantus! 688. 12. Unde mirabilis, & excelsus? 13. Hominum corda à se tracta, detrudit in libertatis vincula. 688. 11. Quantum charitatis ingenium pro libertate hominum? 247. 8. Potitur voto, vel pereundo. à 9. Contendit cum homine, ut exeat à dæmonis servitute. à 10. Habet insignem coronam propter servitutem voluntariam. 11. Excellentia eius amoris, atque singulares proprietates. 465. à 1. Certamen inter eius rationem, & voluntatem; & quænam studia in amoris studio? à 3. Quinam eius modus sciendi, & nova amoris schola? 4. Ratio eius subiecta rationi amoris. 5. Excessivè amavit; quippe ad amorem nullam rationem invenit. 8. & 13. Unde novus & insignis amor? 6. Quænam eius flamma ad trahenda corda? 10. Homo amore indignus ab illo dilectus. 9. Fugientem

apprehendit, & ad se traxit. 11. Proditorem sciebat, & amabat. 12. Malis miseretur in amorem, ut amore expellat mala. Ibid. Plus crevit flamma pectoris, sine spe redamationis. 15. Quo magis læditur, plenius in gratiam diffunditur. 13. gratia eius ad cunctos extensa. 486. 4. Tota eius gloria, hominibus gratia. 75. 6. Eius gratiæ velocitas. 554. 4. Gemitu hominis, aperitur ianua pectoris. 5. Quanta ad gratiam cordis promptitudo! à 8. Ante desideria & cogitationem prævenit voces. à 9. Unde æstimabilior, quo maior in homine resistentia? 628. 11. Quantâ excellentia pietatis respondeat ingratis, & inimicis? 700. 8. In quo eluceat gratia mediatoris? 73. 5. Eius amorem mors non vicit; sed probavit. 706. 8.

III. *Christi conceptio.* Vid. *Incarnatio.*

IV. *Christi nativitas.* Quanta in ea mirabilia! 144. 31. Quæ visa in cœlo? 514. 41. In orbe? 57. 2. & 13. Cur eius ortus margaritis confertur? à 1. Orbis nihil sine Salvatore in orbe. 3. Quæ, & in quo eius amoris studia? 4. Quæ in præsepio studuit, & simul docuit? Ib. Deus homo natus, Deus notus. 5. Ut homo miser non esset, miser apparuit. 6. Victus homo vicit hostem, videns infantem vagientem. 7. Quanta momenta felicitatis ex aspectu Salvatoris? 8. Effectus magni amoris, quod videretur mortalis; & summus, quod veniret in mortem. 9. Ultra quod, quod appareret miserandus. 10. Sumpsit servitutem, ut conferret libertatem. 11. Homo oritur, ut pro hominibus moriatur. 13. Pro nobis pauper. à 2. Cur figuretur cæcus? à 10. Quare nudus? à 12. Suffocavit antiquum serpentem. 31. Quæ nascente Christo, amoris demonstrationes? 458. 1. Unde eius paupertatis claritas? 2. Et dilectionis maiestas? 3. Extrema charitas? 4. Eius amplissima gloria, quando pro hominibus nulla? 5. Removetur maiestatis maiestas, ut amor explicet flammas. 8. Pro homine in habitu corporis, nec maiestatis species. 4. Quare? 15. Eius paupertas nobis contulit divitias. 9. Cur propter hominis crimen venit, & crimen non videt? 10. Expulso veneno culpæ, homo restituitur gratiæ. à 11. Ex carne cognoscitur filius Dei. 11. & 16. Eius præsepium Romam allatum. 461. 8. Virgo, nascente Christo, fecit quod Gentilitas finxit. 460. 6. Umbræ in Gentilitate huius singularis partus & ortus. à 7. Nox nativitatis plena lucis. 631. 1. Gentilibus lux, & Synagogæ nox. 4. Gloria & modus nativitatis Christi. 313. 1. Cur dicitur nova nativitas? 6. Quomodò Innocentium sanguine demonstrata? 608. à 5.

V. *Circumcisio Christi.* Quænam eius in ea amoris insignia? 273. 2. Ex vulnere infantis excellentia nominis Salvatoris. 1. Unde eius lætitia per ista dolori? 2. Quomodò & quare ante vulnera dolet? à 3. Cur vulnere gaudet? 5. Cur ante vulnera plorat? à 6. Cur illi maxima obsequia videntur nulla? & cordi, ni totum, nihil? à 8. Vulnus infantis, non vulnus respectu amoris. 10. Quodnam tunc sine vulnere, maius vulnus? 11. Quare dùm gaudet vulnere, tristatur effuso sanguine? 12.

VI. *Nomen Iesu.* Pretiosum stemma nomen per vulnera. 273. 1. Quousque perfudit sanguinem, noluit. Salvatoris nomen. 4. Nomen Iesu, nomen vulneris. 8. Unde nominis decor? 13. Cur eius ante circuncisionem absconditer excellentia? 14. Claruit summo decore, effuso sanguine. 15. Eius cum nomine, nullum periculum in discrimine. 17. Quorum in frontibus Priscorum sacrum nomen sculptum? à 17. In virga Moysis. 18. Umbra nominis liberat à tempestate, à servitute, à languore, ab igne, à belluis, à morte. 17. Efficax in animarum conversionem, & criminum pœnitudinem. 19. In universa mala alexipharmacum. 20. Qua de causa admirabile dicitur in universa terra; & quomodò à cunctis infantibus invocetur? 21.

VII. *Epiphania nativitatis Christi.* Vid. *Gentilitas.*

VIII. *Passio Christi, crux, & mors.* Tenebræ factæ, moriente Christo, quomodò, & unde? 512. à 37. Gaudet passione. 115. 11. Gloria eius pro homine pati. 247. 8. 347. 15. Eius passio in cuncta delicta. 329. 13. Gloriatur vulneribus. 285. 10. Vulneribus eius nostra vulnera sanantur. 329. 14. Amor notus, dùm apparuit miserandus. 61. à 12. Cur passio dicitur eius Baptismus? 302. 33. A cunctis illusus. 495. 2. De hominis peccato doluit, & pœnas luit. 530. 10. Eius passio & compassio miserabilis. 21. Mortem pro hominibus optat. 706. 8. Cur recipit ut solatium? 9. Quare morti occurrit? 7. Morte mortem vicit. 61. 11. Quare, & quomodo? 151. 18. Sanguis eius inexhaustus thesaurus. 129. 14. Totum pretium redemptionis & libertatis, per sanguinem Salvatoris. 16. Vicit orbem non ferro; sed ligno. 17. Christus etiam patiens, respondit muneri Superioris. 575. 2.

IX. *Resurrectio.* Quare in ea plauditur Phœnix? 97. 5. & 6. Caro refloruit. 660. 14. Cur figuratur in germine? 15. Unde caro refloruit. 251. 25. Surgit devicta morte, atque dæmone. 96. 1. Quare in illo non dormitio somni; sed somnus dormientis? Ibid. Quæ mira in resurrectione? 2. Quo intuitu reliquit in sepulchro linteamina? 4. Quare eius videntes gloriam, non credunt, & mirantur? 5. In quo vicit mortem? 2. Etiam sepulchrum? 5. Sub mortis dominio, dominium sustulit, gloriamque homini communicavit. 6. Eius resurrectio, ut resurgeret homo. 7. Quare eo resurgente, homo non moritur morte? 8. Corpus redemit. 10. Immutavit. 11. Corpora hominum gloria Christi, sine corporis conditione. 9. Cur eius gloria festiva, etiam festivitas nostra? 7.

X. *Ascensio Christi.* Sedes hominum gloriæ ex Christi gloriosa sede. 380. 1. & 12. Quæ ascensionis exaltatio, & virtus exaltationis? 9. Cœlos aperuit, cœlosque monstravit. 1. 244. 11. Symbolum eius ascensionis, & nostræ felicitatis. 38 . 2. & 4. Fertur in triumpho diabolus captus. 6. Plus hominibus contulit, quàm diabolus sustulit. 1. Eius prodigiosa charismata ubi pro paradiso, homo collocatur in cœlo. 2. Ostenæ gratiæ divitiæ. 3. Gratia, gratiæ abundantia, & superabundantia. 4. Unde gloriæ manifesta porta? 5. Homo fulget in curru triumphantis. 6. Illi contulit beatitudinem post libertatem. 7. Tunc elevatus, & quare? 10. Data multiplicia dona. 8. Et gratia completa. 11. Sedet humanum genus ibi, & ubi sedet Christus. 13. Quo tempore, & quomodò figurata in illo nostra glorificatio? 14. Quomodò tunc homines vinxit, si solvit? 15.

CINIS.

Sine memoria apparentia cineris, non terror; sed ludibrium memoriæ mortis. 709. 17.

CIRCUITUS.

Quid sit? 497. 6. Cur malignitatis continuatio dicitur esse in circuitu? 7. Discrimen inter circuire, & circundare? 8.

CLAVUS.

Quid clavus latus, nobilitatis honos? 533. 5.

CLEMENTIA.

Vid. *Deus.* II. Blandâ nil sæviùs irâ. 690. 1. & 14. Irritatur iterata culpâ. 651. 13. Unde clementia irata? 693. 8. Cur clementiæ insigne, fulmen? Ib. Clementia affectata cum crudelitatis forma. 640. 4.

COELUM.

Nova in illis quotidie inveniuntur ab Astronomis. 503. 29. Quinam illorum audierunt musicam? 21. Non physica illorum musica; sed metaphorica. 30. Vid. *Musica.* Quid alphabetum cœleste? 72. Incorruptibile cœlum. 86. Lex eius perpetuæ rotationis. 33. & 35. Ordo illius immutabilis. 33. & 64. An constet ex glareis, vel minutulis lapillis? 85. 245. 14. Vid. *Sol, Astra,* & *Stella.*

COENA.

Vid. *Mensa.* Quod nobis prandium, olim dicebatur Cœna; & cœna Visperna. 379. 19.

COGITATIO.

Cogitare pro Sperare, disputare, & cogitata loqui. 417. 27. Pro considerare. 28. Pro Cogitata exequi. 29. Discrimen inter cogitationem cogitare, & cogitare cogitatione. à 31. Cur in Deo non sit cogitatio? 32.

COLUMBA.

In volatum motus, alarum plausus. 200. 26.

COLUMNA.

Israelis, serpentes fugabat. 29. 14.

COMETÆ.

Vocantur stellæ. 531. 89. Quæ eorum materia? Ib. An in principio creati, & modò lateant? 91.

CONFESSIO, ET CONFESSARIJ.

Pessimus confessarius, qui non medicus, sed parasitus. 403. 8. Eius lenimine, vulnus leve fit lethale. 9. Cur de morbo clamante ægroto, non creditur à medico? 10. Acrius vulnus designatum uti salus. 11. Cur si grave cognitum, in tota medicina non sit remedium? 10. Confessarij aulici. 409. 8. Dissimulant peccata propter commoda. à 9. & 20. Vid. *Praxis.* II.

CONSTIENTIA.

Gravata crimine patitur tormenta inferni. 47. 9. Signa læsi crimine cordis. 404. 10. Quàm gravis vulnera tal 93. 39.

CONTRITIO.

Vid. *Peccator, Tribulatio,* & *Anima.*

COR.

In optata cursu volat. 597. 35. Oblatio cordis signum felicitatis. 136. 5.

CORONA.

Australis, quæ apud Astrologos? 217. 15.

CRUX.

Vid. *Christus.* VIII. *Labor,* & *Tribulatio.* Crux Christi apparebit in iudicio. 670. 35. Eius virtutes, & trophæa. 222. à 8.

CURIOSITAS.

Curiosus malignus, & stultus. 444. 21.

D

DACTYLUS.

Piscis, cuiusnam conditionis? 489. 18.

DELATOR. Vid. *Susurro.*

DELPHINUS.

Vel dormiens, in motu perpetuo. 390. 10. Tempestate quiescit. 267. 13.

DEUS.

I. Quia in illo summus amor, de pœnis hominis dolor. 547. 3. Quot modis Pater dicitur creaturarum? 21. 23. Eius vox mirabilis; sed mirabilior vox vocis. 184. 1. Illâ vocat peccatores in pœnitentiam. 9. Pœnitentes in gratiam. 12. Iustos in gloriam. 16. Quæ ad gloriam iustorum vox? Ibid. Unicâ voce alloquitur plures. à 2. Quid in Deo patientia? 293. 13. Cur in illo nulla cogitatio? 449. 32. Immutabilis, cuncta movens. 654. 3. Cur eius attributa in abstracto & in concreto? 377. 38. Ex eius visione cuncta bona. 253. 17. Sedes Dei in signum maiestatis. 361. 2. Cur curulis? 7. In templis sedet. 34. Cur in Numinis solio Gratiæ finguntur & Parcæ? Ib. Amor Dei occultus, dùm infert peccatoribus cruciatus. 541. 6. Thesaurus amoris sub velo severitatis. 8. Et formidinis. 10.

II. *Dei clementia.* Vel in supplicio misericors. 450. 33. Infert supplicium, in vulnerum pharmacum. 34. Studet pietati, colore iustitiæ. 539. 1. Cur in peccatores vexamen, dicit fictionem? 4. Deus ex amore, ac charitate, dùm homo sceleris dolet. 547. 2. Unde elucet maxima eius clementia? 4. Unde qui deliquit, in Deum prævalet? 5. Quare percutitur, dùm homo plectitur? à 7. Cur flagellum proijcit? 8. Unde illi de vulneribus vulnera? 9. Renuit stare supplicij vestigium. 14. Miraculo signatum, Dei prævenire iudicium. 13. Caussam iustitiæ amor Dei dedit clementiæ. 690. 2. Gementium suspirijs perforantur eius aures. 514. 6. Voces exaudit, priusquàm audiat. 8. Vel iratus, est misericors. 267. 11. Plusquàm iustitiæ rigor, iratus amor. 691. 4. Inde furor, unde favor. 5. Quomodò clementia sepulta? 6. Unde iustitia in throno clementiæ? à 7. Radius fulmen ex clementia irata. 8. Quomodò fulmina vibrantur à clementia? 9. Quia fecit gratias, recrudescit pietas. 8. Quæ in vindictam irritant clementiam? 12. Sustinet iniurias eius patientia, ut frugi redeat peccatoris anima. 325. 4. Vel dùm plectit, diligit. 187. à 9. & 15. Ostendere peccatoribus supplicia, clementia magna. 191. 18.

III. *Dei iustitia.* Quare nec eius amor, nec iustitia apparet sub propria forma? 541. 6. Fit conversio in homine, amore inducto iustitiæ velamine. 7. A Deo punitio, pietatis dulcedo. 547. 2. Mittit acerbitatem, in criminis pœnitudinem. 10. Patitur, dùm in pœnas impellitur. 12. Contra eius ingenium, vel supplicium necessarium. 15. Revocat pietatis decreta, quia gratia crimina ampliora. 691. 3. Telum iustitiæ in manu clementiæ. 5. Et ipsa clementia in throno iustitiæ. Ib. Pœnitet indulgentiæ, si peccatorem non pœnitet culpæ. 691. 3. Pœnam demonstrat, ut peccator resipiscat. 10. Infert dolores, ut doleant delinquentes. 15. Visa pœnitentiâ, suspenditur divina iustitia. 108. 8. Ut iugulet flagitium, educit gladium. 685. 5. Quæ videtur amaritudo, est pietatis demonstratio. 5. Mittit dolorem in ægrotantis salutem. 10. Summum supplicium peccatori à Deo relinqui. 562. 7. Quàm iustè fiat! 18. In eius tribunali vel occulta iudicanda, & quæ non visa videnda. 47. 8. Ignorantia sententiæ telum animæ. 21. Eius iudicium quàm terribile! Semper horrendum. 8. Timendum ut delictum, quod nec cogitatur cogitatum. 14.

DEXTRA.

Quis locus honoratior, dextra vel sinistra? 378. 41. Ad protectionem sinistra, ad honorem dextra. 42. Cur Pauli imago à dextris Ecclesiæ, & Petri à sinistris? 43. Cur inter Ethnicos omina læva, fausta? 44. Studere pro dignitate & vulgi honore, dextræ vel sinistræ, puerilis est genij. 40.

DIES.

Quomodò ex duobus dies unus? 515. 45.

DIGNITAS.

Vid. *Merita, Honor, Electio, Indignus.* Dat census honores. 429. 3. & 8. Dignus, dignitatis honos. 3. & 12. Florebunt honores, si conferuntur dignis. 126. 13. Non in dignitate dignitas, ubi sine usu dignitatis potestas. 406. à 1. Pallescunt dignitates, ni sint dotes. 4. Maiores dignitates superioribus meritis. 5. Cogitatio finis dignitatis, in indignis iacula cordis. 133. 18. Qui

UANL UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS ®

vilis extollitur, vilior deprimitur. 684. 1. Honos immutat indignum. 601. 3. Ex officio gloria, fungentis ignominia. Ibid. Unde dignitas sine splendore? 8. & 11. Qui honoris indigni, insolenter inflati. 628. 10. In dignitate pravus, regimini virus. 396. 5. Quid viles cum potestate dignitatis? 3. Extractus à servitute, pessimus in honore. 684. 1. Qui fortidæ conditionis, mutantur in culmine dignitatis. 128. 4. Conditio servi vilis, in honorem ascendentis. 5. Ostentans honoris maiestatem, dicit etiam se virtutis conditionem. 11. Illis ignominia, quòd alijs gloria. 428. 1. Vid. *Indignus* & *Servus*. Discrimen digni, & indigni in dignitate. 2, & à 11. Indignus à fortuna elatus. 3. Si honorem habeat indignus, viri digni non est honos. 120. n. 10. Qui vitia vafrè detegat, in dignitate demonstrat. 131. 14. Dignitatis onus nescit, qui non tollit. 187. 1. Patet labor, quod splendor. 4. Ex usu dignitatis cognoscitur onus muneris. 5. Non est culmen, sed cruciamen non felicitas; sed calamitas. 9. Non honos; sed onus. 4. Pravus cur similis echeneidi? 391. 6. Omnia dissimulat, ut dignitate gaudeat. Ibid. Quorsùm tendit, à diabolo assumptus? 421. 1. Gloria dignitatis minuitur: si ad gloriam quæritur. 14. In dignitatum electiones; repellendæ intercessiones sæcularium. 421. 12. Vid. *Principes*. Parent indigni ex ipsa intercessione. 11. Qui & quare horum precibus assentiuntur? 13. Quanta in huiusmodi ambitu sæcularium audacia? 11. Merita inveniuntur, si quæruntur, & quomodo? 119. 8. In dignitate exulet memoria iniuriæ. 689. 15. Etiam in ultionem motus, honoris dedecus. 701. 5. vel in minimis ultio. 10. Dignitatis & potestatis auctoramen attonat infatuatos in furorem. à 13. Splendor dignitatum observantia legum. 487. 18. In distributione honorum sit respectus cunctarum nationum; secùs iurgia, & differentium semina. 126. 14.

DIVITIÆ.

Sine usu, gravant. 564. 5.

DOLOR.

Quomodò gaudium in, & ex dolore? 263. 1. Vid. *Martyres, Labor, & Tribulatio.*

DORMIRE.

Acceptiones variæ dormitionis. 85. 22. Pro sopore quiescere. 19. Pro sopore gravi. 40. Pro dulcedine somni, sine solicitudine. 41. Discrimen inter dormitionem somni, atque somnum dormitionis. 27. Vid. *Somnus.*

E

ECCLESIA.

Eius immunitas servanda. 668. 29. Vid. *Asylum.* Cur Pauli imago à dextris Ecclesiæ, & Petri à sinistris? 378. 43. Ecclesiastici quia impunes, audaciores. 168. 21.

ECHENEIS.

Cuiusnam conditionis? 395. 5.

ECLIPSIS.

Unde in Sole, & Luna? 534. 94. Quæ in passione Christi, non à Luna. 95.

ECSTASIS.

In illa rationis usus, & libertas voluntatis. 87. 16.

ELECTIO.

Illustris sit, si electo separatur à se. 601. 6. Unde digna, vel indigna? 629. 12. In indignam electionem non vocati, qui iure refragaturi. 390. 6. Dignus eligendus undecumque sit. 123. 5. Dignus qui meritis, non qui partis illustris. 10. Honor exprimit indolem electi. 127. 1. Cur electio sit pravorum meditatio? 11. Quorum, quantæ, & quales subditorum cogitationes in electione præsidum? 489. 4. Delirant, & vigiles somniant. 5. Credunt futura, quæ à phantasia concepta. 6. Unde rectus ordo, dùm occurrit electio? 127. 10. Sæpe in functione electionis latet utilitas eligentis. 396. 6. Unde arrogantia eligentium, & dedecus dignitatum? 407. 4. Quis sit electus, cognoscitur elevatus. 430. 5. Ornamenta honorum electum non faciunt dignum. 7. Electio indignorum trahit secum cum diabolis totum barathrum. 118. 6. Qui à diabolo assumpti, gestiunt dæmones larvati. 353. 13. Pravi pessimos in regimen eligunt, & quare? 390. 8. 650. à 11. Furit, qui dignos humiliat, & inæspaces exaltat. 118. 7. Artes & intuitus in electione pravorum. 8. Improbi obliviscunt honoris, blandimine potestatis. 7. Ambientibus summa, habentibus nihil omnia. 425. 11. Cognoscitur quis habeat sollum; ex distributione dignitatum. 121. 13. Contradictio in electionem indigni, cedit in laudem vocalis. 651. 12. Idem fere dignitatem accipere, ac ab auctore recedere. 424. 10. Prudentia eligit, qui dignitati congruit. 121. 6. Æqualis honor imparibus meritis, nec est species honoris. 119. 9. Vid. *Dignitas, Honor, Indignus, Merita.*

ENEPH.

Quis Deus, & eius imago? 502. 15.

EVCHARISTIA.

Est amor amorum. 471. 1. Eius symbola. 471. 7. 639. 12. Condignè accedendum. 545. 16. Cur in illa simul gaudia & desideria? 310. 28. Unde fructuosa? 339. 15. Eius sacramentum venerandum, non discutiendum; quia intelligitur, si intellectus captivator. 471. 1. Non rationis scientia, sed fides in intelligentiam necessaria. 2. Ratio, quò magis ebria, cum ampliore perspicacia. 3. Sensuum usus sine sensibus. 4. Lateat sub silentio ratio, ut mysterij sit cognitio. 2. Rationis studia, venerationis obsequia. 2. Quomodo ibi sensuum verum testimonium, & simul fallum? 6. Quantum miraculum accidentium? 8. Ibi Christi præsentia, quamvis non visa. 10. Videtur, cùm non videtur. 11. Differentia manna. 12. Unde Eucharistiæ miracula, manna & similia, & dissimilia? 15. Hic Corporis Christi substantia, atque panis accidentia. 16. Pisma mensa, & omnibus singularis. 17. Qui Eucharistia vescuntur, superiùs illuminantur. 18. Cur signata in ea illa Magorum? 9. Validus in hostes animæ sacramentum Eucharistiæ. 472. 3. 568. à 1. Quomodò liberamur? 5. Regustat eius dulcedinem, quisquis mundi sprevetit fatuitatem. 6. Ab illa prosternuntur mundi gaudia. 7. Cœlestis panis in delicias verax. 12. Virtute Eucharistiæ nihili cogitationes mundanæ. 15. Franguntur illa vires cupiditatum. 270. 9. Symbola gratiarum Eucharistiæ. 474. 7. Cur confertur literis libri signati. 4. Cur luci? 573. 13. Quare speculo rotundo? 8. Eius hierotheca diebus novissimis erit quæ fuit arca fœderis. 671. 37.

EVPHRON.

Quid? 154. 30.

EXERCITVS.

Quænam munia strategi regentis? 219. 1.

EXPECTATIO.

Pro clementia. 291. 12. Pro magnanimitate. 13. Vid. *Spes.* Expectatio Virginis. Vid. *Maria.*

EXVLTATIO.

Pro plausu, laude, & gratulatione. 258. 28. Vid. *Gaudium.*

Fa-

F

FAMA.

Inter infames, fama ignominia. 457. 17. Vid. *Honor.*

FELICITAS.

Brevis, & fallax. 35. 41. Signata per lucem, maxima per Solem. 525. 75. Vid. *Fortuna.* Sors felix causa laboris & tristis infelicitatis. 166. 8.

FERDINANDVS.

Rex Hispaniæ VI. vincet nomine Mariæ classem Turcicam. 255. 10.

FIDES.

Quæ fidei credita, non scrutanda. 444. 21. Vid. *Eucharistia.*

FIDVCIA.

Quid, & quomodò differt ab expectatione, & spe? 295. 16. Fiducia pro timoris exclusione, & ipe ultra spem. 17. Pro omnimoda spe. 18. Cur dicitur spes iucunda? 19. Vid. *Spes.*

FILIA.

Acceptiones huius vocis. 17. à 35. Pro virgunculà. 40. Pro spuriâ. 41. Quid si. Filia fœminarum? à 37.

FILIVS.

Acceptiones huius vocis. 8. 17. Aliquandò pro genio. 27. Unde filij hominum, filij Dei & iumenta? 32. Quid sit filius hominis? 18. Quid, filij hominum? 29. Quæ filij fortunæ? 41. Quid filij Dei? 29. & 32. Filius patris dicitur homo, & habitudine corporis ad patrem, & morum imitatione. à 24.

FLVVIVS.

Sabbaticus ubi, & qualis? 584. à 7. Flumina retroacta. 372. 10.

FOEMINA.

Quid sit filia fœminarum? 18. à 37. Dicta mulier pro fragilitate. 2. Pro carne. 8. Mulier an rationalis? 30. Cur dicitur Sal & Serpens? 271. 16. Infamia est, mulieres parere ova in fœtum & ovarium habere. 7. 14. Interventiones illarum repellendæ in causis litium. 359. 9.

FORTVNA.

Quæ fortuna viscata? 354. 15. Invidiæ cum illa incessabilis pugna. 452. à 1. Eius insidiæ cum indigno in dignitate. 432. 12. Vid. *Felicitas.*

S. FRANCISCVS DE PAVLA.

Cur plauditur lucernæ ardenti, & lucens? 621. 8. Radijs rutilat, & elevatur à terra. 13. Cur confertur horologio, & monocodilæ? 623. 12. 626. 5. Unde gemma singularis, & margarita pretiosa? à 5. Cur dicitur vox? 14. Eius vita, miraculum & miracula. 611. 1. Illæsus à pluvia. 14. Ab igne. 16. Invisibilis factus. 15. Carbones flatu accendit. 16. Vestigia imprimit saxo. 23. Montes transfert. 26. Poma multiplicat. 27. Utitur ministerio Angelorum. 15. Lapidem suspendit in aere. 17. Sine pondere pondera. 15. Continuat ligna divisa, quæ ad opus brevia. 15. Calce cæcum illuminat, & eius conspicilijs videt cæcus. 17. Eius imago ab Angelo picta. 18. Pallio socios, seque ultra mare evehit. 2. & 625, 2. Eorum corpora sine pondere. 3. Ambulat super aquas. 618. 1. Quantum prodigium; & plus, alijs facultatem concedere. à 3. Sic quare eius virtus cognoscitur? à 5. Pallium eius rate securus. 7. Unde sine formidine in æquore? 8. 627. 7. Prius pervenit in littus, quàm navigantes. 621, 8. Quod olim fictum, in Francisco verum. 1. Quare ambulare super aquas, non dicitur in illo miraculum, sed in socijs? à 4. Pal-

Tom. VII.

lium fecit navigium. 10. Quare non credebant naues, quousque viderunt in littore? 9. Siccum ab aqua recepit pallium. 11. Alia prodigia. 18. Nascente illo, splendores, atque musica de cœlo. 10. Eius substantia corporis adinstar corporis lucis. 11. Ei scientia infusa, & in quo plus fulsit? 6. Prodigium calcantis mare. 1. Quantum miraculum! 5. Illi procella, ludibrium. 2. Non solùm ambulat; sed volat. 12. Illi maria, sicut terra. 4. Socij sciebant, & nesciebant quomodò ibant. 3. Charitate elevatur super aquas. 7. Ea corpus sine pondere. à 13. Nullum, nihilumque se dicebat; & fulsit magnus, quia dicebatur nullus. 628. 9. Excellentia, quia sibi nulla. 12. Unde hinc cellitudine maior. Ibid. Qua humilitatis arte minor minimo, & minus nihilo? à 15. Orbis portentum, quia se reduxit ad nihilum, dùm in cœlo habebat solium. à 1. Quomodò ab eius humilitate pondera sine pondere? à 3. Vento levior, quia sine vento. 11. Vid. *Humilitas.*

FRATER.

Huius vocis acceptiones 10. à 42.

FVLMEN.

Eius ictu tactus clausos oculos aperit, apertos recludit. 678. 2. Quam o signum felicitatis? Cur symbolum clementiæ? 693. à 8. Ex illo vulnera frigida. 679. à 3. Cur homo ex cunctis animalibus ictum non moritur, ac fulmine icitur? 680. 6.

G

GALLI.

Quid de illis actum, irruentibus in templum Delphicum? 210. 5.

GAVDIVM.

Pro dilectione, hilaritate, complacentia, & felicitate. 229. 8. Pro voluptate, & eius illecebris. 9. Pro plausu, & gratulatione. 27. & 29. Quid sit gaudium, & lætitia? 5. Discrimen. 22. Quale inter gaudio gaudere, & gaudere gaudium? 28. Geminatio gaudij pro excessu, & magnitudinae. 19. Sedes gaudij, lætitiæ, & exultationis, & horum discrimen. 13. Quid subilum? 15. Cur exultatio ex gaudio pleno? 19. Morbus aliquando ex gaudio, & interdum mors. 6. Cur amœnitas dicitur viridarij risus, & gaudium? 8. Verum gaudium ex virtute. 10. Gaudium ex corde, pro vero. 21. Non in mundo, sed in Deo, & quomodò? 10. Gaudium totum, & plenum ex Dei gratia. Vid. *Gratia.* Mundi gaudium: Vid. *Mundus.* Gaudio non videtur potiri, modò non videatur quo cor potitur. 302. 13.

GENTILITAS, ET GENTES.

Cur eius conversio Christi dicatur regnum? 376. 352 Nativitate Salvatoris illuminata. 631. 1. Ut cognovit, inquisivit. 2. Illi Christus lux, & Synagogæ nox. 4. Salus Gentium ex excitate Iudæorum. 3. Ex Synagogæ ruinis erectum palatium Gentilitatis. 664. 21. Vid. *Synagoga.* Se ad verum lumen convertit. 631. 2. Errorum illam pœnituit. 5. Stellæ luce tantum invenit. 6. Ut cognovit, in Numinis adorationem proclivit. 7. Ex quo visa stella, salutis aperta porta. 8. Ibi surrexit, unde Synagoga corruit. 9. Per portam introivit, per quam Synagoga exijt. 10. Quæ Christo Gentilitatis obsequia, & coram Synagoga? Huic prælata. 11. Unde firma fides Gentium adoratione Magorum? à 13. Quomodò illuminatis Gentibus, ortus Solis in occasu? 15. Unde facta Synagogæ Magistra? 16. Christus oriens, Synagogæ, & Gentilitatis iudex. 17. Unde, & quomodò apud Gentes vaticinia? 441. 15. Quid apud Ethnicos, Sine patre, & sine matre. 313. 2.

S. GERTRVDIS.

Continet aliarum sponsarum perfectiones. 135. 1. Usque ad Baptisma clausos oculos habuit. 3. Tunc aperuit, & in Crucifixi imagine fixit. 2. Eius erga dilectum discretio, antequam esset cognitio. 4. Vidit Sponsum illustrato corde, priusquam lumine. 5. Oculos in illum direxit, ut ad se traheret. 6. Traxit, ut vidit. 7 Cur eius sagittæ hamatæ? 6. Pectus, dilecti thronus. 9. Vivit in corde Gertrudis. 14. Quantus in illa zelus animarum 9. Pro peccatoribus luget, & poeniter. 10. In Pœnitentia pro illis, apex rutilat charitatis. 12. Eius interventione convertuntur animæ. 12. Pœnitentiam agit etiam pro infidelibus. Ibid. Eius somni custos sponsus. 13. Quanta gratia, & quibus gratijs! Ib. In somnum conciliat, & ad chorum sponsus dormientem excitat: & quare? 14. Eius humilitas singularis. 15. Se cognoscit peccatricem. 16. Arbitratur imperfectum, quamvis operetur summum. 17. Totum nihilum, in sponsi obsequium. 18. Quare mirabile huiusce modi iudicium? 19. Elogia eius à SS. Trinitate. 20.

GLORIA.

Spes gloriæ pretiosa gemma. 290. 6. Quæ gloriæ divitiæ? 78. In gloria habitus invenitur spei, non fidei. 39. Unde, & quomodo in gloria satietas, & desiderium? 43. Quæ Dei ad gloriam iustorum vox! Ib. In Amore in gloriam excitatur, dum alijs gloria conferta. 17. Gloria latet in pœna. 261. 7. 319. 4. Gloria & pœna comites in Christi schola. 253. 1. Unde prodigium, gloria in medio tormentorum? 3. In cœlo cuncta contraria labori. 7. Habetur in pœna, quamvis non videatur. 8. Tunc magis fulget, dum qui patitur, nescit. 9. Ex gloria Sanctorum, illius in terra excitatur desiderium. 306. 43. Quare corporis glorificatio dicitur gratiæ ad gloriam adoptio? 42.

GORGIAS.

Epirota. Eius prodigiosus ortus, & cuius symbolum? 195. 12.

GRATIA.

I. *Dei.* Ab eo æstimabilior gratia, quo maior in homine resistentia. 688. 11. Gratia homini collata, divinitatis est gloria. 52. 6. Non potest surgere à culpa, sine Numinis gratia. 543. 12. Est ultra cuncta bona. 50. 1. Qua homo de terreno cœlestis. 1. & 16. Novus homo. 25. Ipse, & non ipse. à 14. Plusquam homo. 2. Tunc cur similis Iridi? 3. Unde cum illa homo, Deus? 4. Gratia in præsenti vita, gloria. 5. Ab illa similitudo cum imagine Patris cœlestis. 6. Quæ bona ex gratia? 9. Origo omnium bonorum, & bonum summum. 5. Gaudia cuncta. 12. Sine ea, non vera vita. 7. Imò nec vita. 8. Cum illa, vitæ abundantia. 9. Felicitas ex regno, & divitijs, & gloria. 10. Cum gratia nihil timendum. à 11. Sine illa summa animæ inopia. 13. Unde cum gratia, alia natura? à 15. An pretiosior gloria? 312. 12. Quænam in libertate gratiæ, gratia libertatis? 70. 17. Quæ gloria gratiæ? 18. In quo Dei summa gratia? 8. Ex consuetudine prava, gratia liberari cor, opus singulare Dei. 568. à 11. Ut operetur gratia, occasio criminis relinquenda. 5. Dei gratia in pœnitentes quam prompta! 314. 2. Perfecta vulnerum medicina. 189. 23. Summum pœnæ, subtractio divinæ gratiæ. 327. 10. In homine gratia infecunda omnino vacua, imò nulla. 164. 11. Vid. *Manna.*

II. *Gratia Principum, vel Seculi.* Futilis, fugax, & mendax. 14, 30. Conditio insolentis gratiæ Principis. 434. 2 Vid. *Mundus.*

III. *Gratia pro beneficijs.* Modus gratiarum. 435. 11. Gratia prompta, magis grata. 559. 16. Gratiæ, cassæ. 386. 13. Quæ gratia claudat, & quæ doloso? 351. 7. Cur Gratiæ cum Parcis in throno Jovis? 450. 34. Cur coronatæ sagittis? 684. 5. Gratia ingrata malignis. 142. 1. Quæ gratia infidiosa in hostis amicitiam? 685. à 5. Inimicitia flectitur gratia. 6. Et mollescunt corda. 7. Vid. *Inimici*, & *Iniuria.* Vulnus inimico gratiarum collatio. 698. à 5. In huiusmodi benevolentia quæ magis commendabilia? 2. Beneficium non est in dono, sed in dantis animo. 171. 1.

H

HEBRÆI.

Ludicræ scrutationes in Cabala. 441. 16. Deliria Rabbinorum, & illorum traditiones. 17. Nugivenduli, & pomposi. 18. Gravis propensio in idola, & impudentia. 581. 1. An dederint Regibus Assyrijs vitulos, aureos? 3. An intercluso inter montes Caspios, & portas? à 4. An intra fluvium Sabbaticum? à 7. Multi e regno Ephraim fugerunt ad Juda ante primam captivitatem. à 15. Qui reverti cum Zorobabel, non sub proprio, sed sub nomine Juda. 16. Mirabilia in remigratione. 18. & 36. Unde ú non revertæ decem tribus, earum nomina inter Judæos? 19. Translatæ ex Assyria in Hyrcaniam. 6. Hinc in Catay. 7. An ex illis sint Tartaræ. An decem tribus remierint in Americam? 9. Specimina translatus. 27. An redierint in Palestinam? à 12. Nullus reversus ex dispersis; sed ex profugis. 13. Quando simul, qui dispersi usque adhuc, & cognoscent errorem? 14. Quando initium captivitatis Judæ? 20. Non à desolatione templi. 21. Non est distinctus annus septuagesimus captivitatis, & templi desolationis. 23. Quare hic annus sub Cyro & sub Dario Hystaspis numerandus? Ib. Duplex remigratio Iudæ cum Zorobabel, & numerus redeuntium sub Dario. 29. Quam cæci & obcæcati corde! 526. 77. Ierusalem delicium Hebræorum. 594. 52. Fabula de arboribus aureis in templo. 665. 22. Quinam Caudidici in concilijs Hebræorum? 484. à 21. Forma terminorum terræ, apud Hebræos. 491. 9. An absumerentur igni, vel humarentur illorum cadavera? Vid. *Sepulcrum.* Inter illos Civitates refugij; sed quibus? 667. 28. Ab idololatria alyla instituta in Deorum lucis. 27. Cur dispersi per orbem, Christo nato, & crucifixo? 636. 13.

HELENA.

Proselyta inter Hebræos. Eius singulare sepulchrum. 159. 12.

HELIOGABALVS.

Eius ioci feraces. 485. 14.

HERA.

In eius templo speculum magicum. 474. 7.

HERCVLES.

Quomodo eius illustrata nativitas? 462. 11. Quo artificio vidit Iovem? 474. 7.

HEROES.

Cur adinstar ignis, & eorum flatuæ ex Loto? 126. 13. Vid. *Patria, Dignitas, Honor, Merita.*

HOMO.

Homines exclusi ex ovo, ludicrum. 7. à 13. Homo ab homine solum gignitur. 10. Mater naturalis, mulier, non bestia. 12. Homo stupidus, nipes non homo. 31. In eo potentiæ irascibilis, & concupiscibilis. 227. 2. Earum operationes. 3. Eius vita brevis, & calamitosa, & unde? 2. à 3. Fugax. 6. Studet esse minus, quam animal. 297. 22. Delectatio eius in varietate rerum. 655. 4. Quare arboribus similis? à 7. Est opus eximium naturæ, 50. 1. Sed totus homo in pulverem pulvis. 4. 7. Unde tantus fastus? Ib. Homo verus, & fictus in ipsa natura hominis? 42. 15. Quàm miserabilis, & unde! 43. 1. Quomodò eius vanitas evanescat? 2. Vel spectabilis vanitati similis. 3. Symbolum huius evanitæ gloriæ. 2. Summa eius scientia, sese nosse. 4. Pericula ignorantiæ sui. à 5. Interimitur quare à philautia? 6. Homo peccator, non homo sed dæmon. 36. à 2. Vid. *Peccator.* Unde de terreno cœlestis? 50. à 2. Vid. *Gratia.* I. Ei inest discidia vel ad propria commoda. 262. 12. Homines singulares in Africa apparentes. 42. 15. Mos Mexicanorum in nativitate hominis. 3. 5.

HONOR.

Unde ex dedecore verecundia, licèt iniustè Iudatur fama? 45. 12. Non est honor, honoris splendor. 432. 20. Sedet in animo, non in honore honorantis. 171. 1. Quàm commendabilis modestia in honoris gloria! 32. 26. Exprimit honor conditionem honorati. 1. Vid. *Dignitas, Merita, & Indigni.*

HOSTIA.

Quæ hostiæ maiores, & minores? 22. 47.

HVMILITAS.

Solium habet in cœlo. 624. 1. Pondus grava facit leve. 4. Eius pondus pondus removet. 5. Non solum levat; sed elevat. 8. Humilis, quid sit, ignorat. 11. Perfectio humilitatis in quo maxime? 140. à 16. 261. 8. Ubi humilitatis maior pulchritudo? 257. 13. Quænam species humilitatis ex excelsa mentis? 141. 17. Obsequium summum arbitratur nihilum. à 18. In homine summa scientia, seipsum nosse. 45. 4. Vid. *Franciscus à Paula, & Gertrudis.*

HYPOCRISIS.

In specie virtutis seipsos decipiunt hypocritæ. 44. à 3. Abominabiles, dum speciosiores. 696. 14. Hypocritæ sæpe, qui moribus corruptissimi. 491. 9. Titulo virtutis, fomites relaxationis. 11. Vid. *Philautia.*

I

S. IACOBVS MAIOR.

Cur marina concha Iacobi stemma? 332. 3. Hispaniarum Patronus, dux, & magister. 8. Cur decus Hispaniæ? 5. Eius militaris equestris ordo. 6. In auxilium equo descendit de cœlo. 2. Eius aspectu prosternuntur hostes. 7. Illustratur eius corpore, non sanguine. 1. Ex illa translit in Americam, & quare? 4. Cur Hispanis eius festivitas quasi Paschatis? 8. Vivit in sepulchro in gloriam & protectionem Hispanorum. 25. Fidem, quam Hispania ab illo accepit, numquam dimisit. 21. Prodigium ad eius sepulchrum. 22. Ex illo surgit in auxilium nostrum. 23. Ibi non iacet, sed quiescit. 24. Cum eius cadavere venit scutum Iberiæ. 25. Quia primus effudit sanguinem, primariam obtinuit sedem. à 30. Examen Christi de eius virtute. 13. Quomodò solus suum fecit calicem, quem hausit Christus? 15. Cur plaudítor unicus? 16. Duplici ornatur corona, & gloriæ dote. à 18. Quo iure, & lege? 19. Bibit calicem fratris. 17. Primogenitus inter Apostolos. 19. Cur Protesilao confertur? 14. Hectori? 15. Nestori? 20. Aiaci? 25.

IGNIS: Vid. *Sepulchrum.*

Per ignem immortalitas apud Ethnicos concessa. 6. 11.

IMAGO.

Cur in templo Iuventutis nulla imago? 666. 25. Imago dilecti in annulis. 594. 31. Imago Iovis, orbis opificis. 503. 18. Eneph. 502. 15. 634. 7. Nephte. 268. 1. Spei. 289. 3. Spei, & Nemesis. 127. 2. 318. 1. 406. 1. Apollinis titulo Solis. 71. 29. 291. 27. Cum Musis. 505. 24. & 27. Hori. 507. 27. Panos. 15. 26. Magnæ Matris. Ibid. 30. & 310. 6. Solis. 31. 4. 684. 3. Dei Opportuni. 656. 6. Amoris. 58. 4. 247. 6. 344. 9. 540. 4. 610. 4. Antaroti placentis. 549. 6. Testudinem flagellantis. 691. 4. Amoris, & Mercurij. 467. 6. Cupidinis & Anterotis. 468. 9. 576. 4. Amoris & Fortunæ. 115. 12. Amoris cum Gratijs, & Anterote. 469. 13. Minervæ cum Angerona. 472. 2. Magnæ Matris. 508. 30. Mercurij. 452. 10. Cum Fortuna. 310. 6. Gratiarum. 66. 8. Isidis. 72. 5. Naturæ. 65. 8. Fortunæ. 310. 6. 354. 15. Lyci dæmonis. 481. 6. Invidiæ. 454. 8. Occasionis. 636. 6. Vitij. 38. 6. Charitatis. 618. 19. 621. 7. & 14. Augoris & Patientiæ. 580. 14. Opinionis. 486. 15. Priapi. 272. 13.

INCANTATIO.

Quid sit? 92. à 16.

INCARNATIO.

Quanta bona in Incarnatione Filij Dei! 10. 21. Non solum sumpsit carnem, sed mortalem. 22. Verbum incarnandum, spes hominum. 289. 3. Quæ momenta ex incarnatione Verbi. 11. 330. 16. 568. 22. Per adventum Dei in mundum, sublevatus homo in cœlum. 51. 3. Et apertum, quod clausum. 329. 15. Homo semper iaceret, ni Verbum de cœlo propter illum descendisset. 58. 5. In incarne non miseriæ, cùm Deus videtur in carne. 76. 1. Cur homo factus, notus uti Deus? 61. 22. Eius gloria amoris, videri in miseria carnis. 13. Unde conflet in carne filius Dei? 462. 14. Suffocavit antiquum serpentem, expulit venena culpæ, & hominem reddidit pulchritudini gratiæ. à 22. In carne cognoscitur Verbum, & Filius Dei. 16. Ab eius amore cogitatur, quod invisibilis videretur. 14. Superat cuncta mysteria. 620. 5. Soliloquia dæmonis sine incarnatione, in exterminium hominis. 382. 5. Quale opus Trinitatis in incarnatione Verbi? 346. 20. Incarnationis mysterium, mysterio Trinitatis oppositum. 204. 7. Numquàm cogitatum in mundo, Mater-Virgo & Homo-Deus. 514. 5. Nec conceptio Virginis hinc viro. 10. Filius Dei pro hominis libertate, se subdidit servituti. 247. 8. Et mortalis factus pro immortalitate hominis. 9. Symbola Incarnationis. Ib.

INCVBO.

Quæ affectio in somnis? 90. 32.

INDIGNVS.

Dignitatis dedecus. 428. à 1. Et opprobrium. 5. Ab fortuna assumptus. 3. Dum sublimis sedet, turpiter iacet. 4. & 12. Ubi assumitur, in præcipitium impellitur. 10. In honore non habet honorem. 12. Honorem deturpat, & honoris est virus. 13. & 218. 6. In dignitate mutatur. 601. 5. Quia dignitate est, percognoscitur quis sit. 416. 2. Plerumque summo ambitiosus, pro meritis urens dolis. 431. 8. Cum honoribus inflatur. 8. Quare dignum aversatur? 484. 11. Cur meditanter eligitur, vel dum indignus cognoscitur? 131. 12.

INFERNVS.

Peccatoribus, uti olim Ethnicis, phantasiæ videtur ludibrium. 47. 9. Quæ & quanta gehennæ cruciamina! 710. 18.

INFIRMITAS. Vid. *Tribulatio, & Labor.*

INGRATITVDO.

Speculum concavum cur ingratitudinis symbolum? 457. 6. Idem, aliquid accipi, ac auctorem fugere. 424. 10. Quæ ambienti summa, accipienti nihil omnia. 11. Ingrato gratia fugitiva, quia in fugitivas mutatur gratias? 685. 31. Quid sit ingratitudo, & eius effectus.

eius? 163. 7. Quantus amor patris, tanta ingratitudo filij. 143. 3.

INIMICVS.

Vulneratur gratijs. 685. 5. Trahuntur hostium corda, si pro vulneribus gratia. 8. Flectitur pectus, dum mulcetur inimicus. 9. Indulta offensa, corda inimicorum tracta. 11. Iniuriæ vindicta, mentis defipientia. 698. 3. Si vulneris conatus, retorquetur ictus. 4. Vulnos lædenti, læsionis ignorantiam affectare. 5. Prodest interdùm favere, & eius virtutes dicere. 7. Satiùs monere, quàm vincere. 14. Summum est, posse & nolle ulcisci. Ib. & 685. 12. Vid. *Iniuria*, & *Gratia*. III.

INIVRIA.

Vel intervenientè, non suspendatur elargitio gratiæ. 681. 4 1. Iniuriosus, miserandus. 2. Iniuria facilius fertur, quàm infertur. 696. 1. & 15. Quare iniuriæ indulgendæ sine ultione? 2. Qui ultione dolorem deponit, maiorem sumit. 6. Incommoda vindictæ, atque commoda indulgentiæ. 15. Iniurias dissimulare, munus prudentiæ; verùm simulare, truculentiæ. 9. Læso fine intentione facta, non est iniuria. 5. Iniuriarum patientia interdùm necessaria. Ib. & 15. Quæ commendantilia, iniuriâ accepta? 2. Vindicatur, dùm inimicus & favetur & fovetur. Ib. & 685. 4. Quisquis in dignitate, non recordetur iniuriæ. 15. & 545. 17.

S. INNOCENTES.

Primitiæ Martyrum 609. 8. Quinam illis concessa gratia, quia primitiæ? 9. Cur Salicibus similes? 1. Quomodò venerunt, non venientes ad martyrium? 2. Illorum privilegia. 1. Virtutis insignia. 2. Eorum sanguis lacteus, gratiæ singularis & virtutis opus. 3. & 14. Testificantur de fide, nescientes loqui. 5. Unde illorum lingua erudita, & labium electum? 3. Effusus sanguis convertebatur in voces. 6. Eorum linguis non solùm diffusa gratia; sed perfecta 4. Erant linguæ dissertæ. 10. Præstantiæ. 12. Gloriosæ. 14. Novæ linguæ. 7. Unde novæ? 13. Mors Innocentium adventus Salvatoris indicium. 5. & 11. Quomodò? 14. An habuerint usum rationis? 11. Quid gloriosum in eorum linguis? 14.

INSPIRATIO: Vid. *Vox.*

INVIDIA, ET INVIDVS.

Dotibus spectabilis iugulatur à meritis. 30. 3. Conditio livoris & unde? 5. Quota mala, sola invidia? 6. Illà & iustus damnatur, & iceleftus absolvitur. 13. Ars in accusationem iusti. 12. Ad illam tota patientia necessaria. 452. 3. Si micat honor, insidiatur livor. 4. Et perit splendor. 7. Rami quinam invidiæ? Ib. Cadit pre illam totium gloria, zeli & religionis larvâ. à 8. Sub velamine charitatis, virus livoris. 9. Tota flamma inferni in huiusmodi fictione. 11. Eius pravitas, curiositas, malignitas, & crudelitas. à 1. Ruit spectabilior, ubi rutilat splendor. 452. 2. Imago, & symbolum Invidiæ. 11. & 32. 8. In famam furenter irruit. 640. 4. Nec honor fratris liberatur à crudeli. 349. 4. Summa, dùm ab ea accusantur miracula, quasi crimina. 528. 11.

Invidus. Tabescit. 32. 7. 639. 2. Insidiator, & hostiis; obcæcatus & truculentus. 1. Quælibet aliena gloria in eius pectus iagitta. 3. Dæmon hominis figurâ. 5. Ex inferno exijt in mundum, à diabolo missus. 2 6 Eius infernales operationes. à 8. Tendit in mortem fulgoris & fulgentis. 11. Quicquid ab illo obiectum, fictum & falsum. 12. Cur iur dicitur, ubi honore vexatur? 14. Quid in vidus? 455. 5. Furiosus, desipiens, & extra se. 6. Eius occupationes, & artificia, æstus & æstus. 12. Quanta solicitudo, ne eius impostiurarum cognoscatur cogitatio! à 13. Quanta astutia! 14. Ubi cognoscitur furor, impostiuræ neque color. 16. Quicquid in malum cogitatur, eum adversus retorqueretur. 18. Quicquid conterit, erigit. 14. 11. Cæcè videt, & videndo contabescit. 639. 2. Tendit & irruit conamen, maximè in æmuli honorem. 4.

S. IOANNES BAPTISTA.

Cur dictus vita vox? 629. 13. Quid sit, quare non cognoscit? Ibid.

S. IOANNES EVANGELISTA.

Cur myrrho confertur? 141. à 1. Sol plauditur. 6. Aquila cœlestis, & quare? 22. Eius insignia & encomia. 19. Amor & honor. 20. Ab illo tantum in littore Iesus notus. 3. Iesu imago in eius corde, & quare? 4. Ad illum Iesus de cœlo descendit. 16. Se sepelivit. 17. Quo intuitu & miraculo? 18 Quare d lectus dilecti, Virginis-Matris amore? 10. Cur pro cadavere Manna sortitur? 18. Eius martyrium sub tyrannide amoris. 8. & 14. Acrius expectatione martyrij. 2 Acerbè passus, quia non passus. 5. Et dolor amanti manere sic. 6. Passus sub tempore, quod nequiebat morte. 7. Quantum tormentum? 8. Ex dulcedine amaritudo vitæ. 9. Unde illi multiplex mors? 8. Immania tormenta, tormentorum fuga. 9. Quo pacto violenter mortuus, si non occisus? 12. Quinam calix ab illo hausius, si totum bibit Jacobus? 11. Unde rubicundus, si candidus? 11. Quomodò eius tota vita sub martyrij pœna? 16. Passus sub cruce, & sub cruce amoris. 14.

IOB.

Laudes, virtus, & constantia. 1. 1. Cum Christo resurrexit. 8. 3. 17. Filij eius à morte revocati. 21.

IONAS.

In eius fronte sculpeum nomen Iesu. 279. 17. Eius in supplicium, maris procella. 16.

IRIS.

Tricolor symbolum Trinitatis. 204. 8. Cur hominis in statu gratiæ? 51. 3. Cur symbolum mundi? 230. 9.

IVDEX.

Debet esse ipsa iustitia. 372. 25. Quis iudex integer? 54. 17. Quæ conditiones ad rectitudinem iudicis? 22. In quo elucet magis eius prudentia? 18. In sententijs repellendæ interventiones fœminarum, & potentum. 259 9. Ubi ex iure causa, prompta debet esse sententia. 10. Interdùm litis vexatio non à lite; sed à iudice. 2. Cunctatio peior litigio. 1. Tunc iudex crudelis, sub colore pietatis. 2. Productio causarum ex questu iudicum. 4. Ex suspensa sententia, molestiarum ille causa. 6. Quàm pravus tunc iudicis instinctus! 4. Si causa suspenditur, fucus ab illo construitur. 8. Artes in excusationem promptæ expeditionis. 11. Pessimus, si iudicium iuxta quæstum. 13. Quantum illi opprobrium! 11. Sine lucro non aliæ leges, quam placita iudicis: Vid. *Lites*. Artes iudicis in excusationem criminis. 484. 11. Qua arte consulunt & ad sententiam causidicos eligunt? 11. Malum iudicium, quod non legibus fulminatum; sed legum opinionibus. 486. 15. Eius munus; quamvis doceat, respondere moneri. 547. 3. Nulla recta, ni rectè fiant. 644. 12. Sed iudicium vanum sine iudicio. 13. Blandientis uni partium, iudicium contra iudicium. 14. 12. Iudex pravus, si in delinquentem, & non in crimen. 543. 11. Quomodò ab illo clementia etiam in sententia amara? 13. Reos damnandus, quamvis sit filius. à 14. Extra cautam, damnandus sit uti socius. 17. Iudicatura ne sit audax, vel procax. 16. A iure sententia, à iudice procedat misericordia. 15. Sine modestia, sententiæ tenor est iudicis furor. 17. Supplicia sine causa, non medicina sed vulnera. 638. à 1. Furentium proposita, non causa sed pœna. 2. Suspiciosa sententia, si lex quæritur pro causa. 13. Tunc iudex phreneticus. 3. In pœnis discrimen iræ & iustitiæ. 143. 10. Unde iudicum decor, vel dedecus? 559. 11. Sæpe frangunt leges propter uxores. 401. 3. Vid. *Præses.*

IVPITER.

Locus, quo natus; sine serpentibus. 462. 12.

IVSTITIA.

Zelus iustitiæ, quando embolium calumniæ, & à quibus? 35. 14. Vid. *Zelus* & *Præses.* Ubi extrema mala, acerba sit medicina. 690. 1. Quando iugulata iustitia? 6. Iustitiæ vulnera. Vid. *Fabula.* Statuæ Deorum ad supplicia velabantur. 552. 25.

L

LABOR.

Floret comite gloria. 258. 1. Gloria lucet in ipso labore. 4. Cur dicitur omne bonum, & cœlestis claritatis principium? 5. In mundo glorificatio. 6. Pro labore inest desidia vel in propria commoda. 12. Est gloria interna. 10. Et præventa pœna à gloria. 12. Est virtutis occasio. 1. Infirmitatum labores, beneficia. 264. 2. Sanantur peccatores vulneribus infirmitatis. 4. Unde per laboris plagas, animæ evanescit infirmitas? 5. Per infirmitatis laborem, infirmitati inseritur medicamen. 7. Errantes, per infirmitates sequuntur vestigia Salvatoris. 8. Corporis infirmitas, animæ libertas. 11. Anima felix, si in doloribus voluntati Dei conformis. 12. Non est quærendus sine labore, laboris fructus. 1. Quare labores inmittuntur una iustis & impijs? 9. Vide, *Tribulatio.*

LACHRIMÆ.

An semper ex mœrore, vel interdùm ex gaudio? 228. 4. 594. 30. Lachryma, amoris idioma. 275. 6. Voce clamat. 150. 10. 188. 19. Quomodò vocis est clamor, ubi neque vox percipitur? Ib. Deus solus huiusmodi voces audit, & linguam intelligit. 20. Quomodò audiuntur? 21. In venena peccati sunt aquæ vitæ. 101. 2. Quæ lachrymæ candidæ & nigræ? 10. Ex candida, reconciliatio perfecta. 11. Verè pœnitens, qui alitur lachrymis. 12. Criminum sunt medicina. 266. 8. Quàm Deo acceptum sacrificium lachrymarum! 110. 11. Delent lachrymæ vestigia culpæ. 11. Baptismus lachrymarum, virtus, & effectus qualis? 300. 30.

LÆTITIA.

Quid sit? 228. 5. & 14. Pro philautia. 13. Pro corona. 24. Vid. *Gaudium.*

LÆNA.

Parit semper uno minus. 161. 7.

LECTIO.

Discrimen lectionis & orationis. 184. 1. Non legit, qui legit curiosè. 4. Qui modus habendus? 5. Optimus. 5. Ludicer. 4. Unde lectio inutilis, si legatur ut legatur? à 5. Unde quod utile noceat? 6. Nulla ex lectione utilitas, si totum curiositas. 7. Lecta ruminanda, & quomodò? 8. Vid. *Libri.*

LEX.

Insignis fabula Rabbinorum de collatione Legis. 375. 33. Leges mutandæ iuxta mores. 664. 22. Tres infelices in lege, & quare? 181. 10. Splendor dignitatis ex observantia legis. 487. 18. 488. 1. Et felix vita. Ib. Ei placet errare, qui procedit sine lege. 10. Duplex felicitas, Rex & Lex. 1. Observantia, vel omnissio legis à conditione Superioris. 2. Vid. *Subditi*, & *Præses.* Quinam Legislatores electi ad votum? 449. 5.

LIBERTAS.

Servo concedebatur per alapæ opprobrium. 266. 10. 679. 4.

LIBRI.

Librorum ingluvies, non legentis; sed helluonis. 186. 6. Vid. *Lectio.* Unde ex medicina librorum venena? 7. In afflictione solatium, qui habuerit ad manum librum. Ib.

LINGVA.

Animalia omninò muta locutionis incapacia. 145. à 8. Vid. *Vox.* Discrimen linguæ Angelorum & hominum. 11. An inter Angelos idioma multiplex? 12. Vid. *Angelus.* Quænam hominum lingua in Patria? 12. Varij modo loquendi sine lingua. 30. Gloria pro lingua, & lingua pro idiomate peregrino. à 29.

LITES.

Quàm molestæ! 356. 3. Qui illigantur lite, digni miserationc. 4. Afflictiones sunt vitæ. 14. Satiùs perniciosa concordia, quàm bona causa. 5. In illis causa immota; area reclusa. 12. Nil æquè amarum, quàm in causa diù pendere. 1. Litigatores nec resipiscentiæ ærumnis, pace morientes. 3. Unde iudices causa litium? 8. Vid. *Index.* Litium embolia. Vid. *Rabulæ*, & *Causidici.*

LIVOR: Vid. *Invidia.*

LVNA.

Quid sit succurrere Lunæ laboranti? 509. 30. Falsum, Lunam de cœlo trahi. 36. Plures Lunæ, & quomodò? 41. Luna an interpolita Soli, morienti Christo? 37. An noviluno, vel plenilunio creata? 67. à 11.

LVX.

Eius pulchritudo decor orbis. 192. 3.

LVXVRIA.

Vid. *Venus.* Inexplebilis. 269. 1. Inimica desideria. 1. Descriptio luxuriæ. 6. Qui semel cecidit, rarò surgit. 7. Qui luxuriæ flammam perit, perit flamma. 10. Quiescunt & dormiunt pertiti luxuria, dùm malos vultus. 11. Phrenesis ita, ut in viria sepeliantur à vitijs. 15. Quinam illorum dolores, & labores? 12. Suppliciis etiam, rarò mala semiunt. 14. Per tormenta evanescit luxuria. 3. Et cogitatione gehennæ, & sacramento Eucharistiæ. 9.

M

MAGDALENÆ.

Unde pretiosiora eius obsequia? 168. 20.

MAGI.

Reges. Vid. *Centilitas*, & *Synagoga.* An in stella apparente illis, imago infantis? 618. 17. Quo intuitu. 18. Quænam illorum stemmata? Ib. Stellæ ministeria & natura. 475. 9.

MAIESTAS.

Quid sit & cuius? 177. 37.

MANDRAGORA.

Cur flos dicatur Amoris, & cuius in illa & imago & inscriptio? 23. 26.

MANNA.

Quomodò in illo varij sapores, & an panis? 477. à 13. An accidentia saporum essent in palato edentium, vel in Manna? 14.

MARE.

Ad instar draconis monstrum immane; sed ludibrium virtuti. 619. à 2. Mare magnum in Scriptura, est Me-

di-

discrtaneum? 5. In mari mortuo lucerna accensa vagatur, extincta summergitur. 9.

MARIA.

I. *Virgo.* Dei forma quare, & quomodò? 555. 7. Deliciæ Deitatis. 252. 1. Prodigium gratiæ. 68. 12. Lux in tenebris errantium. 552. 1. Generis humani bonum. 71. 1. Mundi communis amor. 254. 7. Cur Pandoræ similis? 1. Cur dicta Arbor pulcherrima? 62. 14. Quare circulus cœlorum, & cœlum cœli? 501. 17. Unde felix & beata? 224. 2. Cur ei dicata tiara? Ibid. Unde in gratia eius, plenitudo gratiæ? 289. 3. Quid sit? 54. 10. Quid plenitudo sibi? 11. Dum Angelus rumorem expolit, quamnam eius excellentiam demonstravit? Ibid. Quàm ... tabilis eius præsentia! 254. 7. Singulariter Mater Virgo. 8. 15. 57. 2. 309. à 4. Quænam insignior gratia in Virginitate fœcunda? à 1. Cum filium peperit, quæ discordia superavit. 57. 2. Ex illa sola corpus filij. 8. 16. Ex eius partu cœlorum ordo. 62. 14. Virtute humilitatis, ei dignitas genitricis. 313. à 2. Erit Maria, qui fuerit Mariæ. 559. 17. Quæ dicantur eius sorores? 21. 45. Eius gratia erga animas Purgatorij: Vid. *Purgatorium.* A tota Trinitate coronatur. à 12. 3.

II. *Conceptio Virginis.* Eius tota gloria, in Conceptione singularis gratia. 63. 1. Quæ & quanta prodigia! 10. Quomodò confregit draconis caput? 69. 16. Speculum puritatis vel à principio conceptionis. 1. Cur dicitur cœlum? 3 Novus Paradisus. 2. Traxit humanæ conditionis originem, secus originis conditionem. Ibid. Simul accepit naturam & gratiam. à 4. Cur plauditur lux prima, & splendida Aurora? 5. & 10. Cur horologium Achaz? 6. In umbra corporis sine corporis umbra. 7. Eius natura comitata gratia. 8. Prior in illa gratia Matris, quàm materia filiationis. 9. Quomodò in Virgine gratiæ prioritas? 10. Quomodò Lunæ splendor, & Luna pulchrior? 11. Unde Luna nova & Luna plena? 13. Imago Solis & Sol? 14. Corporis conditio sine corporis veneno. 15. Vel in momento conceptionis prior resulsit excellentia Matris. 14. Cur balsamo puro similis? 15. Quæ ordo decretorum ad eius conceptionem? 16. Habuit libertatem gratiæ, & gratiam libertatis. 17. Quænam gloria gratiæ eius? 18. Non contraxit debitum originalis labis, nec contrahere potuit. 19. Ut Sol in crystallo fulsit. 20. Cur pyramis symbolum eius conceptionis? 7.

III. *Nativitas Virginis.* Oritur decore perfecta, plena gratia, Dei delicium, naturæ portentum, virtutum singulare theatrum. 252. 2. Gaudium in tristitia ex Protoparentum noxa. 2. Quæ bona mundo, dùm oritur Virgo? 3. Cur tunc plauditur stella, & cuiusnam conditionis? 7. Quæ & quanta dona in illa! 71. 2.

IV. *Nomen Virginis.* Nomen cœleste. 257. 15. In illo quanta dulcedo! 12. Timet Tartarus vel levem sonum nominis eius. 3. Eius nomine prostratus totus Turcarum exercitus. 4 Quare in illos fuit speculum, & rotundum? 5. Ab illis liberat Romanum Imperium. 6. Potitur triumpho, eius nomine invocato. 8. Turbavit regna Turcarum; & quando denuò illorum destruet imperium? 9. Non cessat. 10. Quando tertiò subiugabit? Ibid. In pugna affuit Virginis præsentia. 11. Nec locus formidini, eius invocato nomine. 14. Novus Virginis præliandi modus. 12. Cur conferatur rosæ & Minervæ? 16. Ex gr... titudine, nominis eius celebratur festivitas. 13. *M.* signum libertatis & gloria exercitus. 14. Cur tota dicitur *arbor Mariæ* 15.

V. *Virginis annunciatio.* Vid. *Incarnatio.*

VI. *Expectatio Virginis.* Cur non dicitur Virginis spes; sed Expectatio? 511. 9. Quodnam gaudium in eius Expectatione? 1. Cur in ea eius spes dicitur gloriosa? 2. & 10. Etiam spes viva. 11. Desiderium sine desiderio. à 8. Quare in illa tanta partus desideria? à 1. Quomodò ante partum parturivit? 4. Unde desiderium, si continet omne bonum? 9.

VII. *Virginis partus.* Quæ in eius partu novitates insignes? 308. 3. Cur eius in flore portus, decoris singularis fructus? 4. Quo Mater honorificata, & unde? à 5.

VIII. *Dolores Virginis iuxtà crucem.* Passa in corpore, quæ Christus in cruce passus 578. à 10. Vulneribus Matris, filij patientis legebantur dolores. 5. Christo in ligno crucis, quæ vota Matris? 2. Crux Virginis ex cruce morientis. 3. Quomodò Mater dolorosa, si in filio vulnera? 4. Sustinuit in carne ipsa vulnera filij. 5. Quomodò utrique? 6. Vulnus non haberet corpus, ni haberet filius, dolore ex plagis multiplicitis. 7. Quod in filio gladius, in illa vulnus. 8. Unde & quomodò charitate vulnerata? 9. Ostendit amorem cordis per vulnera carnis. 10. Miraculum, tunc non mori. 12. Quid tunc hic illi amarum & amarissimum? 13. Quomodò erat impassibilis patiens? 15. Mors, mori velle, nec posse. 13. Tunc plusquam martyr & quare? 2. & 11. An ex his dicta corredemptrix? 6. Quomodò vulneribus conversa est in amorem? 9. Tunc amor morte potentior. 12. Quanta constantia Virginis in filij plagis! 14.

IX. *Rosarium Virginis.* Orbis Catholici scuta & arma, Virginis salutatio Angelica. 212. 1. Quanta ex illa bona, & quid contineat? Ibid. Ter Regina plauditur, & quare? 2. Mysteria coronæ. 3. Cur trina corona? 4. Eius corona contra inimicos tela. 7. Per illam de Turcis parta victoria. 10. In suos, corona munimina. 11. Pugnat in hostes visibiles, & invisibiles. 12. Evanescunt dæmonis artes. 14. Convertuntur peccatores. 15. Et à dæmonum liberantur catenis. 16. Triumphat de Turcis. 5. Eorum classem summersit, & imperium iugulavit. 7. Secuit vastas Selini cogitationes. 8 Superbiam fregit. 9. Vires contrivit. 13. Devotos coronæ Virgo ducit in cœlos. 12. Munerat devotionem. 18. Quæ ei aurea & grata corona? 16. Quinam Rosarij fructus? 17. Rosarium nos flos, ubi sine fructu est. 18. Quando in salutatione, non salutatur Virgo? Ibid. Vid. *Patrocinium.*

X. *Patrocinium Virginis.* Clarius encomium Mariæ, quòd Mater misericordiæ. 71. 1. Prompta gratia. 11. Tutamen humani generis. 252. 1. Et Patrona. 75. 1. Ab illa dona & gratiæ. 2. Mater suavis & dulcis. 1. Vel pro non suis ostendit ubera Matris. 3. Unde filij eius, qui non filij? 5. Qui non sunt, facit ut sint. 7. Concipit, dùm gratiæ restituit. 8. Quanta potestas Virginis amore Matris! 552. 1. Quomodò refugium peccatorum? 2. Eius Maternitas hominum felicitas. 1. Homines eruit à catenis dæmonum. Ibid. Filio non placet, in oculis Matris exercere munus iudicis. 3. Sat imago, ut à Deo hominum removeatur afflictio. 6. Eius gratiarum modus singularis, per intercessionem Virginis. 11. Confert favores & ante preces. 12. Ad quamlibet gratiam, nullam patitur repulsam. 13. Nubes est opposita tribunali iustitiæ. 6. Prævenit gratiâ afflictorum desideria. 8. Quomodò vultu Virginis, exulant tribulationes? 11. Mala premit, sed & arcet. 13. Gratijs pluit. 6. Signum eius favoris, favor ipse. 14. Gratiæ pignora, gratia 15. In eas, non sufficiet sustineri. 16. Rapit fulmina de iudicis manu. 252. 1. Dum Virgo venit, pressura fugit. 7. Celeritas in gratia conferenda. 16. Eius plausus propriè à cordibus. 72. 2. Filiorum, non potest esse non mater. 12. Non eius filius, qui Dei non servus. Ibid. Non in illa matris munus; si non filius, qui devotus. à 11. Respuit filios degeneres, nec reducit tenaciter aberrantes. 559. 18. Ex gratia divina in Virgine constant viscera materna. 74. 10. Qualis eius fœcunditas ex amore in homines, & quare? 4. Eius sollicitudo, hominum reconciliatio. 7. Refugium peccatorum sed pœnitentium. 9. Non criminum. 11.

MARTYRES.

Eorum virtus fulget in arduis. 240. 1. Illis dulce pro Christo pati. 227. 2. 245. 1. Præstantia in quo? 3. Vel in cruciatibus gaudia, & amoris flamma impelluntur ad vulnera. 1. Cadendo vincunt. 495. à 1. Victoris cruciatus; victor, qui victus. 3. Vulnera virtutis signa. 246. 2. Maius tormentum, delicium. 2. Unde quæ vulnera, læta? 4. Dona cœlestia illorum pœnæ contraria. 258. 1. Quomodò dum patiuntur, cœlestibus collocantur? 2. Levantur pondere pressi. 3. Locus beatitudinis obscuritas carceris, & habitatio in catenis. 4. Gloria in vita. 7. Quomodò pulchritudo ex vulneribus? 9. Et gloria vel in passionibus 11. Gloriæ apparet splendor, ubi finitur labor. 12. Inter certamina iuvat Jesu præsentia. 13.

MATER.

Pro nutrice & socru. 16. 31. Plures acceptiones huius vocis. 36. Discrimen inter Matronam & Matremfamilias. 34. Sequuntur filiæ maternos mores. 35. Quæ inter Ethnicos *Magna Mater*, & quare in circuitu sedis eius sedes vacuæ? 361. 2. Cur tympana, eius insignia? 508. 30. Quare in eius sinu figura. O? 310. 6. Quæ *Mater Matuta*, & ritus in eius sacris? 431. 9.

MEL.

In insaniam. 186. 6. Cur arcetur à sacris? 3.

MENSA.

Pro lecto discubitorio. 370. 21. Discubitus & accubitus pro sessione ad mensam. 21. Quid inter Accumbere ad mensam, discumbere & recumbere? 16. Prisci propriè Sedebant, non discumbebant. 25. Interdùm singulis singulæ mensæ. 17. Fœminæ Romanæ in convivijs cubantes, non Atticæ. 18. Usus Principum ad mensam cùm filijs. 17. Ornatus mensarum in discubitum. 19. Modus accumbendi. 20. Quid subsellia in convivijs? 17. An deponerentur soleæ? 9. Quinam in convivijs locus honoratior? 20. Quid Silicernia & Lectisternia? à 15.

MERITA.

Unde dotibus spectabilis, iugulatur à meritis? 30. à 3. Ubi meritorum insignia, cur necessaria patientia? 451. 3. Vid. *Invidia.* Si merita interventiones, exulant merita. 425. 12. In dignitate si non merita, fulgent iumenta infulata. 430. 5. Auctoritas honorum non ab auctoritate honoris, sed à meritis. 1. Sine illis honor inanis. 11. Iuxta merita vel demerita; gloria throni, aut ignominia. 14. Merita si despecta, quasi non habita. 119. 8. Ex meritis vanitas, est meritorum paupertas 602. 7. Merita ex præsumptione, vacuitates cerebri. 8. Dignitates, non sunt merita fungentis. 7. Sine meritis honor, non est splendor. 13. Interdùm Principis gratia, indignorum merita. 14. Debent honorari, quamvis non sint Patrigenæ. 223. 6. Vid. *Dignitas, Electio, Patria.*

METEORA.

Varia. 524. à 73. Mira. 75. Cur Deus singularia exhibet? 74.

MIDAS.

Quæ eius ara; & quare erecta? 100. 11.

MISERICORDIA.

Eius insignia. 667. 25. Ara. 23. & 26. Quare cum ara Iuventutis? 25. Vid. *Deus.* II.

MONACHUS.

I. Quàm proprium illorum Baptisma lachrymarum! 300. 30. Et vita perfecta. 24. à 1. & 5. Magnus, qui non sui, 2. Qui perfectus, religionis est filius. 3. Quid in illis perfecta negatio sui? 55. à 14. Semper perfectione floreant. 329. 15. Cur perfecti similes vino mero? 169. 22. Luminarium imitantur cursum. 26. Munus Monachorum Patriæ cœlestis desiderium. 190. 18. Quomodò non bonus, qui non melior. 24. Extra minime attenduntur vanitates, si interiùs librantur imperfectiones. 46. 7. Descriptio animi fluctuantis in via virtutis. 177. 17. Nulla sæculi memoria, perseverante flamma. 29. 14.

II. *Monachi vocatio.* Quanti nocumenti vocationis negligentia in spiritali vita! 50. 13. Vera vocatio, vel falsa à proposito. 161. 2. Ubi status non perfectio, fit suspiciosa vocatio. 16. 5. Verè vocati in claustrum, qui non in commodum. 6. Cur conferuntur Leænæ? 163. 7. Fœminæ concipienti? 12. Topatio? 15. Lunæ cursui? 26. Pigrè agendo, nihil agitur. 9. & 18. Pignus virtutis rectitudo vocationis. 675. 7. Ubi in vocatione vitiositas, instar morum mutabilitas. 9. Quæ vocatio sine vocatione? 7. Miserrimi, qui ab illa recedunt. 56. 16. Carent cerebro, quibus vocationis oblivio. 162. 5. Quantum periculum! à 3. In desidiam propensio. 5. Unde desidia amata, si pridem invita? 8. Dei gratia in vanum recepta. 9. Vacui, qui debebant esse pleni. à 10. Vel in plantatione, arbores eradicatæ. 11. Unde steriles? 13. In quæ præcipitia illos impellit socordia? 16. Corruunt dum ascendere cupiunt. 17. Dormiunt, quò alij requiescere nequeunt. 25. Ubi gratiâ vocationis non est opus, non est fructus. 10. Unde erga Monasterium fastidium? 675. 8. Quantum & in quibus. 9.

III. *Monachi aulici, & sæculares.* Quæ pericula extra claustra? 26. 6. Fides servata sæculo, destruit virtutes in claustro. 4. Monachi sine animo religionis, omninò sæculares. 7. Non ædificat, qui non ædificatur. 10. Quid sæcularis Monachus, si intra claustra reclusus? 6. Gratiæ summum, conversio reversi in sæculum. 16. E sæculo venenum & pestis Monacho. 672. 1. Illecebræ vomica, affectio vulnera. à 2. Non sat relictus mundus, si manet affectus. 5. Cadere, arbitrantur proficere. 166. 15. Et status deformitatem, perfectionem. 16. Semel laxi, peiores quàm sæculares. 8. & 18. Cur conferantur aceto? 22. Sunt inconvertibiles. 24. Quare? 25. Si aliquando conversio, debet adscribi miraculo. 26. Qui corrupti, ferè hypocritæ. 491. 9. Quinam, & qualis eorum spiritus lunaticus? 176. 17. Cur instabiles? 14. Qui moribus corruptus, perfectorum offendiculum, etiam sæcularibus scandalum. 27. 10. Eius conditio & fastus. 13. Remo-

tio improbi, ædificatio perfecti. 12. Eius impunitas, malum exemplum. 11. Quàm difficilis reversio, ubi status oblivio! 15. Fere ambitiosus, totus scelus. 427. 16. Vanitatis insipientia, habitus sanctus, & sæculi idola. 674. 6. Unde fulgor lucis illorum, cæca obscuritas tenebrarum 13. Quæ in illis tenebrarum tenebræ, & signa conceptæ vitæ? 14. In corruptis tantùm lex, quæ voluntaris. 678. 1. Quæ ab illis in sæculo cupita, summa tormenta. 2. Quare summa? 3. Quare qui malus, pessimus? 167. 18. Unde illorum audacia & impudentia? 21. Pernicios relaxatio. 6. Unde studium excusationis? 7. Relaxationis origo. 12. Perversantur in deteriora, etiam dum videtur pœnitentia. 20. Eorum vita Christo crux. 23. Illos respuit, & spuit. Ibid.

IV. *Monachi Apostatæ.* Per morum corruptelam deveniunt in Apostasiam. 676. 9. Eorum colluvie, ante egressionem egrelli. 10. Habitant, ubi affectum collocant. 12. Qui futuri Apostatæ? 12. Cur dicantur carbones? 16. Ficariotæ similes. 167. 15. Quare dæmones? 17. Extra claustra, eorum impropetium & miseria. 679. 4. Unde opprobrium? 4. Unde miseria summa? 5. Cur illorum conversatio virulenta? 11. Unde in claustra illorum sine conversione reversio? 6. Ex mundi doloribus, eorum purgatur animus. Ibid. Unde clarebit vera in reversione conversio? 7. Quare magna solicitudo necessaria erga revertentem? 8. Actus & symbolum, ut effugiat supplicium. 5. Ad spiritualia fovendus, ad extera suffocandus. 10. Recludatur, sed nesciatur ubi. 11. Patrocinium iniustum, & quare pravum? à 12. Ex indulgentia tuit in graviora. 13. Sine iustitia, in eum crudelissima clementia. 14. Si sola pravitas, floret malignitas. 15.

MONASTERIVM.

Lethalis in illo sæculi imago. 671. 3. Magis nocet, dùm magis latet. 4. Non deaurentur vitia. 5. In illo vel tormentum dulce, præ acerbitatibus sæculi. 680 5. Monachus inutilis, non utilis Monasterio. 161. 3. Quantum gravamen! 4. Eius otiosa & pernitiosa occupatio. Ibid.

S. MONICA.

In corde eius Jesus fixit crucem & passionem. 211. 26.

MONOCODIATA.

Avis, cuiusnam conditionis? 623. 12, 626. 5.

MORS.

An omnes iudicandi, morituri? 81. 12. Unde mors dicitur insidiatrix? 704. 2. Quare quia tempus ignoratur, angitur homo, & plus in mortis articulo? 43. 1. Unde mors grata & acerba? 704. 3. Quomodò formidabilis non timenda? 14. Oportet & quare, ante mortem mori vitia? 703. à 1. In morte patet, quod Numen peccator coluit. 14. Oportet ante oculos illam, & suspectam habere. 2. Cur & unde iustus non moritur morte? 16. Egregium, ante mortem ire sepulchrum. 18. Eius considerationis commoda. 10. In miseria felicitas. 18. Qui in mortem intentus, crucifixus. 12. Mors non timetur iudicio mortis. 13. Cogitatione morimur peccata. 1. Mors superatur, si pridem concipitur. 3. Stimulus in virtutis calmina. 2. Eius consideratio, morte gravior afflictio. 4. Non amara cum memoria. 6. Unde clarescat mortis examine, quæ superventura in morte? 9. Amarissimæ mortis consideratio dulcis. 10. Oblivionis infelicitas. 18. Vitia sepelit, & futuri mentem confert. 11. Mortis iudicio, non est iudicium in morte. 14. Iustos firmat, & pravos à vitijs revocat. 15. Cur mortis cogitatio comparatur labyrintho? 17. Angor animæ in exitu de corpore quantus! 48. 9. Unde origo formidinis post acerbitatem mortis? 10. Soliloquia morientis, & causa timoris. 11. Quæ mors valens & prævalens? 13. Quid in vitæ diffusione post mortem tumen tum? 14. Post mortem, non est recursus in pœnitudinem. 12.

MVLIER: Vid. *Fœmina.*

MVNDVS.

Eius æstimatur gloria, quia fugitiva. 349. 3. Dùm apparet, evanescit, quippe totum apparentia. à 1. Vanitas dilecta, eò quòd cognita. 3. Non felicitatis forma; sed figura. 4. Dolosa sine substantia. 5. Cur amator conferatur ingredientibus specum Trophonij? 6. An in mundi despectum, valentior memoria, quàm oblivio? 7. Gloria, oculorum ludibria. 2. & 9. Cur in mundo risus & quæstus? 8. Quomodò totus dolus? 9. Despicitur, si introrsùm videatur. 10. Cognitio eius falsitatis, signum salutis. 11. Cur mundus dicitur dos fœminæ? 12. Fructus sterilitatis mundi, cognitio sterilitatis. Ibid. Cognoscenti insidias, evanescit falsitas. 11. Cur aeri & vento similis eius gloria, & molestissima gaudia? 14. Quod ostenditur uti miraculum, est præcipitium. 15. Et qua arte? 16. Homo quare cognoscit & nescit? 17. Quæ anima fugerit, mundus non sallit. 571. 7. Cur eius deliciæ pendulæ? à 13. Vid. *Eucharistia* & *Bacchanalia.* Fletus & risus mundi, inversus ordo. 227. 1. Gaudia mundi, noxia & plena falsitatis, ut colores Iridis. 9. Ut conchilia maris Adriatici. 44. 2. Mundus in orbe. 501. 14. Quare? 16. Quid in eius rebus, numerus mensura & pondus? 20. Ordo rerum mundi musica dictus. 25. Constat ex concordi dissonantia. 26. Hieroglyphica huius musicæ 27. Imago, templum, speculum, & Dei volumen totus mundus. 30. In successione varietatis est pulchritudo orbis. 654. 3.

MVNERA.

Quàm virulenta, atque meritis opposita! 420. 11.

MVSICA.

Quid? 144. 6. Vox pro musica. 28. Voces pro instrumentis musicis. 29. Unde varietas modulorum? 28. Quæ instrumenta musica inter Hebræos? 34. Quid vox *Selah*? 35. Quid sit in musica *Vitlan*? 32. Quid *Intellectus*? 32. Quid *Euphron.* in choreis? 30. Musica voce, flatu, & manu. 29. Differentiæ quibus & à quibus? 504. 22. An musica ex volubilitate colorum? 22. Cogitata à Prisis. 23. Ordo rerum cur dictus musica? 25. & 29. Musica quomodò in Elementis? Ibid. In Republicæ 27. In homine? 28. Vid. *Mundus, Scholastica, & Pan.*

MYRTVS.

Eius proprietates, & cuius symbolum? 341. 1. Habet folia perforata, & quare? 2.

N

NEPHTE.

Quæ Dea? 268. 2.

NESTOR.

Eius crater, & quid significet? 338. 20.

NOBILITAS.

Ad dignitates sola, non sunt merita. 601. 5. Cur sanguis, illustrior in vulneribus corporis, quàm in venis? 273. 1.

O

Quid figuficet in notis Antiquorum; & quare figura in sinu Magnæ Matris? 308. à 1.

OBEDIENTIA.

In subdito crux voluntaria, nocua. 387. 4. Directio à propria voluntate, graditur errore. 12. Obedientia perfecta non eligit observanda. 425. 11. In quo obedientiæ perfectio? 420. 10.

OCCASIO.

Quid sit? 656. 6. Ut operetur divina gratia, occasio criminis relinquenda. 561. 5. Magna est gratia, removeri ab occasione peccandi. 264. 3.

OFFICIVM.

Sine usu, vacuum. 407. 3. Vid. *Dignitas, & Merita.*

OPPORTVNITAS.

Deus *Opportunus* quis, & quibus signis? 656. 6. Vid. *Occasio, & Tempus.*

ORACVLVM.

Mercurij, deridiculum & superstitiosum. 482. 6.

ORATIO.

Discrimen inter orationem orare, & orationem. 151. à 11. Verba orationis non habent effectum ex opere operato. 13. Nec ex Astrorum configuratione. 24. Gratia orationem petita, tantùm à Deo. 25. Quid in oratione, clamor & vox? 27. Ut sit impetrativa, debet esse meritoria. 16. Unde inanis? 171. 1. Vana? 2. Dolosa & incerta? 10. Quæ taciturna? 14. Unde qui voce orant, clamore fileant? 18. Unde à diabolo, quæ videtur bono spiritu? 14. Ni directa Deo, non est oratio. 10. Non audit, quàm non cognoscit. 11. Quomodò non orat perfectè, qui se in oratione cognoscit? 9. Quænam orationis forma? 3. Ni sancta, pura, & recta; prorsùm nulla. 4. In illa, non spiritus, sine mente. 8. Unde dicta canticum novum? 6. & 13. Aperit voce cœlum. 12. Vocis forma ex cordis flamma. 7. Inest illi vox, si voci consonat mens. 8. Unde nec honos, nec decus? 1. Non oratur perfectè, sine animæ elevatione. 12. Perfectæ orationis conditiones. 3. In oratione mentali, vox sine voce audita, & sine sono sonora. 5. Gradus ad elevationem animæ. 7. Fiat oratio corde, etsi vocalis oratio. 228. 18.

ORPHEVS.

Eius fabula cuius symbolum? 323. 16.

OVVM.

Ridicula de ovario mulierum. 7. 14. Sicut, Venerem & Helenam natas ex ovo, è cœlo Cunæ delapso. 13.

P

PALLADIVM.

Quid, & unde apud Romanos? 466. 33. Cur eius sacra dicebantur immobilia? 12.

PAN.

Quodnam Numen? 60. 8.

PASTINACA.

Eius forma & conditio. 269. 5.

PATER.

Quantus amor Patris, tanta ingratitudo filij. 243. 33. Acceptiones huius vocis. Vid. in *Filius.*

PATRIA.

In eam amor, furor. 121. 1. Cur dicitur Patria dulcis? 2. Affectus in patrigenas & patriam, nutrit dementiam. à 3. Cogitationes phreneticæ nationalium. 5. Non credunt in alijs, etsi viderint dotes insignes. 4. Delira suffragia in suos. 8. Stoliditas. 7. Furor horum indignos extollit, dignosque sumergit. 9. Quantùm nocumenti ex huiusmodi prava affectione! 12. Cur è suis quos erigunt, interdùm proterunt? Ib. In exterminium Reipublicæ ingeruntur nationales. 11.

S. PAVLVS.

Non haberet Ecclesia, sine Stephani oratione. 242. 6. Vid. *Stephanus.* Ab illo Paulus in conversionem punctus. 9. Eius animam morientis suscepit, & Deo obtulit. 8. Quàm mirabilis eius conversio! 327. 8. Cur Christi stigmata non portabat in corde; sed in corporis carne? 578. 10. Eius pectus Jesu thronus. 157. 8. Pectus vulnera carnis, ostendit amorem cordis. 578, 10. Unde eius charitatis præstantia? 137. 8. Quibus capitulis Pauli humilitas singularis? à 16.

PECCATOR.

In peccatore, hominis nec imago. 15. 31. Cum peccato sub dæmonis potestate. 38. à 6. Habetur pro gloria, quod rationis ignominia. 36. 1. Peccatum ex ignorantia, fragilitate, & malitia. Ib. Saluti non consulit improbus, etsi ad illam invitatus. 567. 19. Desperandus, qui insensatus. 151. 22. Et cui placet morbus. 414. 19. Non dimittitur furor, si placet error. 561. 4. Qui ita quiescit, nec vulnere dolet. 5. Quantus languor ita ægrotantis! 8. Quia non est dolor, extollitur error. 574. Homo cum peccato, non homo? 7. Non est discrimen inter hominem & dæmonem. 6. Unde idem? à 7. Se deserit & fugit. 9. Deserit rationem & rationalitatem. 10. Quando, & quomodò diabolus, & filius diaboli? 8. & 11. Unde illi forma deformis? 9. Quomodò statua? 14. Ex in mundo & in inferno. 16. Quando illi redditur hominis forma? 18. Quanta peccatoris miseria? 326. 7. Corporis morbi ab ægritudine animæ. 567. 20. Fallacia peccatoris in quo, & quomodò? 326. 6. Ara quanta dæmonis in eius deceptionem? 313. 13. Quomodò à Deo vulnera vulnerantur! 267. 11. Qualis peccatoris sit error & furor? 561. 3. Non sanatur, ut sanetur, 18. Peccatori pœna est gratia, & quare? 10. Non desunt peiores, si mali servantur. 141. 2. Indulgentia criminum crimina crescunt. à 1. A quo peccator sanctus, morti addictus. 696. 14. Clementia mutat in iram. 6. Vid. *Deus.* II. & III. Cur non tetretur, vel dùm fulminatur? 9. Sibi supplicium sumit. 11. Gratijs indurescit.

refecit. 9. Patet gehenna, quia despecta gratia. 13. Ægrè fert à dæmone liberari. 594. 2. E catenis exire, quam grande miraculum! 562. 6. Vid. *Peccatum*.

PECCATVM.

I. Occasio peccati. Vid. *Occasio*. *Peccatum originale*. Eius symbolum. 660. 13. *Peccatum veniale* cavendum. 165. 14. In perfectionem, vel leviſsima notanda. 46. 7. Quænam præ peccato ſit inclusio, & conclusio? 560. 2. Peccata nocturna, ſi felicia. 553. 13. Gaudium vitium? & quod pudor, decor. 168. 21. Supplicium pravo, derelinqui à Deo. 546. 17. Quàm iuſtè? 18. Qui arte diabolus quos ad felicitatem allumit, præcipites mittat? 355. 16. Extremum malum, de peccato gloriari. 37. n. 3. Quando in peccatore peccatum diaboli. 17. Qui alieno capite non ſapit, deſipit. 188. 10. & 18. Quanta Dei patientia, ut frugi redeat peccatoris anima! 325. 4. Gaudium ex dolore, excuſſo crimine. 263. 1. Ut peccator gaudeat, doleat. 2. Quomodò dolores medicina dolorum? 4. Ex paſſionibus per peccatum, criminis odium. 6. Illis peccator aperit oculos. 7. Quomodò viſitatur ex vulnere? 9. Quot mala ex peccati gloria? 58. 5. Aliorum pœnis interdùm converuntur à peccatis. 187. 9. Ex impœnitentia aliorum, eſt aliorum pœnitentia. 10. Sæpe ſalutem animæ, poſtponunt quæſtui. 394. 2. Quanta ſolicitudo Chriſti in medicamen ad illorum converſionem! 328. 11.

II. *Conſuetudo peccati*. Quantum periculum peccatoris relabentis! 561. 3. Quam miſera dilectæ pravitatis conſuetudo! 11. Facit inſenſibiles. 17. Difficultare, vel impoſſibilitate medicaminis. 22. A conſuetudine liberari cor, opus ſingulare Dei. 21. Tota Dei potentia neceſſaria. 25. Iudicatur impoſſibile. 13. Peſſimum ingredi, unde labor egredi. 1. Morbus eſt cordi, & lethalis. 2. Non quærit libertatem per inolitum crimen. 3. Quantum prodigium, ſi exit! 6. Vana illorum ſaluris fiducia. 6. & 16. Quare exire videtur ſomnium? 7. & 12. Et quid phantaſticum? 10. & 327. 9. Non creditur reſtituta, quando ſalus deſperata. 563. 8. Conſuetudine detinetur, imò figitur; dùm peccator exire conatur. 9. Ne poſſit removeri à peccato; à pravitate, ſervitutis ſit electio. 11. Relapſo in vitia difficilis curationis gratia. 326. 5. Loco cognitionis ut dimittat crimen, denigrat peccator arguentem. 40. 10. Vid. *Pœnitentia*.

S. PELAGIVS.

Pueruli virtus. 247. 5. Pro avunculo in catenis ſufficitur. 7. Corona è ſervitute voluntaria. 11. Tunc eius amoris ingenium. à 8. Amor & contentio pro martyrii palma. 10. Prævaluit in certamine & contentione. 11. Illuſtrior triumphus, quippe partus ſine manibus. 12. Contrivit tyrannum. 13. & 16. Stat eius virtus, & ſine pedibus à 14. Cur ſimilis pyramidi deorsùm verſæ? 15. Columnas habet pro pedibus. 16. Cùm decapitatur, magis fulget ſummitas eius virtutis. 17. Vel ſine capite tyrannum vicit, & ante pugnam. Ibid. Morieas morti prævalui. 18. Poſt mortem integrum cadaver nec flamma capillo locuit. 19.

PERFIDIA.

Symbolum in Talo. 271. 10. Et etiam amicu, perfidus. 438. 8. Etiam citharâ. 111. 2. Quæ ſumma perfidia? 685. 5. Amici falſi gratia, ſagitta. 112. 2. Eſt dæmon, hominis facie larvatus. 1. Non credendus. 4. Maior dolus, dùm æſtimatur Angelus. ib. Præſens abeſt, & candore ſeducit. 5. Decipitur fide, perfidiæ velamine. 8. Fidei violatio frequenter in ambitioſo. 14. Voto frequenter fruſtratur. ib.

PERSECVTIO.

Vid. *Tribulatio*, *Labor*, & *Gloria*.

S. PETRVS.

Definit Chriſti mirabilem excellentiam. 317. 13. Cur ille ſolus? 14. Unde eius amor eximius? 407. 2.

PHILAVTIA.

Sentina vitiorum. 600. 3. & 16. Plauduntur iniquitates, quaſi virtutes. 3. Meritis & demeritis tumet. 6. Cogitationes philautiæ inſolentis. 10. Deliræ. 11. Dum cognoſcitur error, exurgit furor. 114. Patet periculo erroris, vel in actione virtutis. 387. 4. & 12. Vid. *Hypocriſis*. Quanta incommoda ex philautiæ 614. 6. & 16.

PHLEGON.

Conditio Phlegontis gemmæ. 138. 3.

PHOENIX.

Eius conditiones. 97. 3. & 6.

PHYLLIS.

In arborem aridam converſa, atque florens; quid ſignificet? 287. 15.

PIGRITIA.

Quàm ſtupida! Et quæ nugæ inventæ in eius blandimen, vel irriſionem? 297. 21. Diſcrimen omiſſionis & pigritiæ. 598. 18.

POENA: Vid. *Tribulatio*.

POENITENTIA.

I. Maior pœnitentia, ubi crimina maiora. 69. 7. Animas lapſas erigit. 328. 12. Gemitus pœnitentium quàm potentes, ut Deus concedat auxilium! 554. à 5. Quæ in pœnitentia lachryma candida & nigra; & earum affectus? 104. à 10. Pœnitentiæ potentia. 329. 11. Deus expectat, ut homo reſipiſcat. 1. Deo ſolatium ex lachrymis pœnitentiæ. 551. 12. Per illam peccatori redditur hominis forma. 43. 18. Quàm Deo grata! 71. 5. Cur ut pœnitentia aſpicitur, pœna criminis ſuſpenditur? 548. 4. Per gratiam prævaricantes trahuntur in pœnitentiam. 687. 9. Pœnitentiæ affectus. 10. Exterminat maculam, & reſtituit innocentiam. Ibid. Inficiatur peccatores. 565. 13. Peccator pœnitens, non ipſe; & quomodò? 107. 6. Unde quæ fuerat culpa, non macula? 2. Pœnitudinis mutatione peccator ſeipſum ut negat & ſibi. 4. Ex mutatione vel immutatione, pœnitentiâ cognoſcit, quem vere vel falsò pœnitet. 5. Unde candor pœnitentiæ ex nigredine peccati? 8. Eius artes & ingenium. 4. & 9. Illa cito ine fuſca, anima inventur candida. 10. Gratiâ valet quem criminis pœnitet. 1. Pœnitudine Dei iuſtitia invenit candorem, ubi diabolus deſignabat nigredinem. 9. Cur criminis dolet, & tes & nomina dolet. 12. Evaueſcit corpus criminis, dolore cordis. 11. Iuxta pon-

dus pœnitentiæ, diminuitur quod peccati. 14. Qui Deus amiſſum dolet, dolore gaudet. 284. 9. Anima per pœnitentiam, revocatur in gratiam. 169. 11. Non venit convenit Dei iuſtitia, cum pœnitentia. 10. Quænam in ſolutem pœnitentis ex vox clamoris? 11. Pœnitenti pleua gratia eſt vulnerum medicina. 13. Quinam pœnitentiæ candor? 103. 13. Deus prævenit gementium vota, imo & deſideria, exaudiens antequam audiat. 551. à 8. Sequatur pœnitentiam, qui ſecutus eſt culpam. 189. 14.

II. *Præcraſtinatio pœnitentiæ* in mortem animæ. 49. 11. In futurum pœnitudo; cogitationes vanæ ſine intellectu. 101. 5. In morte non eſt ſedatus, niſi ad ſenſum. 7. Verè tunc vel falsæ pœnitentiæ diſcrimen. 6. Erat impœnitentis fiducia de Dei pietate. 7. Poſt mortem non eſt recurſus. 49. 12. Fiat hodie, quod in morte poſſibile non fieri. 103. 6. Pœnitentia ante mortem invenit requiem. 8. Scultitia, tota vita delinquere; & morte velle converti. 9. In mortis hora ſuſpicioſa pœnitentia. 12. Quis pœnitentiæ abluitur, & non mundatur? ib. Vana protracta pœnitentia, & quare? 3. & 566. 16. Cur in morte pœnitere difficile? 103. 4. Cur ſera, periculoſa? 1. & 695. 12. Non habet mentem qui miracula expectat in converſionem. 326. 6.

PORSENA.

Eius gratia ſingularis in gratiam hoſtis. 686. 6.

PRÆDICATOR.

Vox virtutis eſt virtus Prædicatoris. 178. 1. Quando eius vox ſine voce? 2. Non poteſt in virtutem movere, qui non motus à virtute. Ibid. Sapientia ſtulta; magna loqui, & prava ſequi. 3. Non creditur Prædicator, ſi contra audita videtur. 4. A ſe, dùm abſolvitur, damnatur. 7. Cur illi virtus neceſſaria, & virtus nulla? 7. Quando ſimul ſapit & deſipit? 8. Felicitatem oſtendit, & ad illam non vadit. 5. Cur debet eſſe ſal & lux? 10. Quando ſapientia mendax? 3. Quando ſana vel infirma doctrina? 5. Sapientiæ ſermo in virtutis uſu. 7. Nullum ex prædicatione emolumentum, ſine exercitio virtutum. 9. Et imperfectione præcantium. 10. Modus prædicationis, & quomodo audienda? 12. In concionante neceſſarium exemplum. 21. Quomodò in ſolicitate infelix? 10. In illo ſal infatuatum. 13. Et ſcientia mortifera. 14. Stultus à ſcientia ibid. Nec movetur in pulchritudinem virtutis, etiam à ſe monis alijs. 13. Cur horologio conferatur? 14.

PRÆSES.

I. Optimus, nonnumquàm inviſus, & quare? 646. 1. Malis formido, reſti Prædis electio. 489. 5. Vid. *Subditi*. Erit illis malus, ſi fuerit optimus. 648. 2. Tribuntur vitio Prædis, quod debet ſubditis. 3. Calumnijs impetitur, quamvis miracula faciat. 13. Quare immeritò impugnetur? 14. Odibilis pravis. 15. Quare feſtivè ſuſcipitur in manus, & poſt inviſus? 14. Conditio egregiè regentium. 586. 2. Quantum onus! 3. Malitia pravorum fulgentem Prædem cur mittat in præcipitium? 5. Non datur requies in cura regiminis. 11. Nec dormire ſinit. 12. Debet ſcire vel in abſentia, ubi ſubditorum corda. 14. Malus in regimine opus, adeſſe abſentibus. Ibid. Sæpe à pravis vexatur, qui magis probus. 595. à 1. & 15. Modus retinendi ſubditos in inſtituti obſervantia. 438. 7. Extollitur, dùm à pravis diffamatur. 490. 7. Male audit, ſi pravos intra legem continere ſtuduerit. 11. In illius dedecora, quanta pravorum embolia! à 12. Quanta patitur! 14. A pravis ſomniata, evulgantur, uti Prædis crimina. 15. Cur moderatio difficilis? 646. à 2. Præſes non eſt, ſi non præſit. 408. 5. Nec officium habet, qui non exercet. 6. Vel abdicandum, vel impiendum. 1. Quanta moleſtia regiminis, ubi inſipientes regendi! 430. 6. Dum læſi aſcendunt in dignitatem, fugiant vel in minimis ultionem. 659. 8.

II. *Amor Præſidis*. Vid. *Princeps*. Regit honorificè, qui regit amore. 417. 5. Eius gloria throni ex manſuetudine. 6. Benignitas, recte cordium. 8. Gratia amoris, maieſtas maieſtatis. 11. Pluris poteſtas amoris, quàm poteſtatis. 10. Summa excellentia, habere ſubditorum corda. 13. Æqualis ſit omnibus, & iuſtus animus? 192. 13. Quomodò & quare dilectio Præſidis æqualis debet eſſe & inæqualis? 120. 11. Non ſemper amor manifeſtari congruit. 546. 19. Sed ſemper haberi debet. 645. 16. Subditis blandiens, ſæpe cum diſpendio religionis. 561. 13. Nimis ſuſpicioſa nimia in ſubditos indulgentia. 400. à 1. Quantum malum ex connivencia ſceleruin! 2. Minimè plaudibilis, dùm ſiccine plauditur. à 3. In cunctis gratia, morum & ſubditorum corruptela. 4. Floreſcunt vitia. 10. Crimen, quod indulgetur, iteratur. 5. Pravitas in petora, muti Præſidis lingua. 6. Vulnus leve, decuria temporis inſanabile. 9. Correptione præteritis, pravitas morum iudicatur innocentia. 11. & 412. 13. Eiuſmodi omiſſio plaga peſtilens. 12. Quod ita impunitum, ſumnæ nocuum. 11. Inde regimina chaos. 7. Non ordinis tenor, ſed horror. 11. Præſumitur in Præſide dolus, ſi connivet ad exceſſus. 18. Damnatio Præſidis, blandire peccatis. 8. Tunc pravus, & indignus. 9. Dum ita gratiam conciliare cupit, gratiam perdit. 13. Quanta illi ex diſſimulatione confuſio! 16. Malus medicus, qui cognoſcit ægritudinem, & removet medicamen. 10. Tunc peritus & medicus & ægrotus. 11. Ante articulum mortis, ſunt ſub poteſtate dæmonis. 22. Sciat quod locus Superioris eſt ſedes ſuperior. 578. 40. Eſt illius munus ſubditos in ordinem reducere. 586. 1. Et debent videre, qui videant ſubditi. 12.

III. *Præſidis prudentia*. Sine cauſa ſpernenda querulorum cenſura. 64. 7. Caveat à quibus habet à latere. 702. 12. Nec omnia indulgeat, nec corripiat omnia. 546. 18. 645. 15. Pœna interdùm indulta à prudentia, maior pœna. 16. Nihil nimium exercendum. 15. Quæ bona ex prudentia manant? 589. 7. In quo magis eluceat? 546. 18. In quo ſummè? 592. 13. Nec nimia facilitas, nec auſtera ſeveritas. 405. 7. In manu ſit menſura & ſimul frenum. 406. 1. Quomodò utendum politica in poteſtate? 412. 14. Quomodo iungenda poteſtatis reverentia, cum ſtatos obſervantiæ? 15. Subditorum defectus illis dicendi, non alijs. 20.

IV. *Præſidis correctio*. Modeſtia quàm neceſſaria! 405. 7. Unde cognoſcatur dignus vel indignus? 407. 3. Sub titulo correctionis, ſtudia maligantis. 659. 3. Quamvis ſit cauſa, eſt corrigenda prudentiâ. 10. Quomodò inſtruenda correctio? 6. Ut feliciter cedat, una modus, inſtitia, & iudicium. 11. Fiat cum utilitate, lenitate, & charitate. 651. 13. Crimen carpat ſine crimine. 192. 21. Nil reſtituit, ni recte fiat. 644. 12. Ex malevola ſententia auctoratur inſania. 14. Fruſtrà in correptionem dolor, ſi vulnera ſanat pudor. 16. Lucet in correctione moderatio, ſi grata correptio. 6. Opportune fiat. 325. 3. Amor

cognoscitur Præsidis, ex dolore correptionis. 651.13. Qui non flectuntur gratia, subigantur iustitiæ quicquid dixerint, etiã blasphement. 213.9.

V. *Ambitio & vanitas Præsid.* 4. Eius doli virtutis specie. 413. 18. Quare sibi videtur sapiens, cùm sit magnoperè insipiens? 14. Dum ficto zelo auctoritas conciliatur, ludibrio habetur. 642. 7. Sine Præsidit zelo, in ordine non est ordo. 652. 14. Ratiocinationis Præsidis stulti ne deponatur à cigenitate. 410. 10. Sine timore divini iudicij in peccatorum dissimulatione. 17. Ob dignitatis commoda, vel indigna permissa. 18. Infirmitas cognoscit, & ambitu præmittit. 20. Blanditur blandientibus. 3. Adorat dæmonem propter cogitatam dignitatem. 421. 2. Sequitur zves volantes. 7. Et semper fallitur. 18. Insatio improbi Præsidis. 640. 5. Insatuatio & tumor. 416. 3. Unde vanitas? Ibid. Et cogitationes cerebri vacui. 4. Adorari cupit. 131. à 13. Sedet, ut erigatur. 16. Quomodò exercitium subditorum, & flagellum? 641. 5. Unde pectus malevolum? 6 Phreneticus præ dignitate. 416. 2. Historia singularis. Ib. Tunc cognoscitur non à se; sed à dignitate esse. 2. Astus ne cognoscatur à Præsipe Superiore. 642. 5. Malè audit, si procax. 7. Sine prudentia eius regimen, quantum gravamen? 410. 6. Regiminis finis eius pungit vanas cogitationes. 18. Marcescit vanitas, dum extinguitur auctoritas. 19.

VI. *Insolentia & arrogantia cum malignitate.* Quid sit insolentia? 400. 1. Prævalet; quippe impunita. 479. 1. Astus in deauratione criminum. Ib. Quænam studia malitiæ? 9. In monere magis furiosus; quippe per manus indulti. 2. Quo nam propositum vocandi ad concilium, ubi non necessarium? 3. Conatus non in causam, sed in pœnam. 639. 2. Maior innocentiæ iniuria, dum affectatur clementia. 4. Ex turbulentia pacet pastoris vomica. 10. Insolentia & arrogantia ex subditorum patientia. 434. 2. Quanta in ligni in indignitate? 3. Quæ pestes comites? 2. Quanta sæcula malignitatis? 8. Conditio insolen is scuto muneris. 635. 1. Deliria. 33. 10. Iræ implicabilis, & improbi mores. 437. 7. Amicitia perfida. 8. Quid si inseritur invidia? 9. Embolia & embolia. 15. Artes in diffamationem, ut quod nihil, pareat crimen. 456. à 14. Abusus potestatis. 604. 13. Præcipitia, pudor, & ignominia abutentis. à 14. Vanæ, deliræ, ac præcipites cogitationes. 42. 5. A cunctis & in cunctis cogitant lædi. 699. 6. Exaltumptione in thronum, nil putant indignum. 10. Tanta extra munus projectio fastidiosa, quanta in munere insolentia. 684. 1. Potentia atronat iracundos in furorem. 702. 15. Insolenter inflantur. 628. 10. Pessiferum ex mente vacua & phrenetica. 641. 8. Ut percutere valeant, crimina somniam. 9. Ubi voluntas lex; destruitur, quod constituitur. 26. 8. Signa arrogantiæ ex muneris potestate. 426. 1. Regit infeliciter, qui tantùm severitate. 5. Potenti videtur licere, quod libet. 153. 7. Hinc subditis onus. 417. 4. Unde furor & insatio? 402. 5. Furiosus tolerat us, intolerabilis. 121. 1. Dicit interiora cordis eriam exterior species. 132. 15. Quanta calliditas, ut eorum lateat, vel excutetur improbitas. 17. Volunt insanire, sed fileri. 18. Illorum modestia, uti ficta, non credenda. 10. Cur timent, à potestate semoti? 19. Malignitate cordis, cuncta arbitrantur crimen læsæ maiestatis. 702. 11. Sub prætextu legis, latet diritas ultionis. 13. Qui gaudent munere, non licet transgredi. 392. 13. Leges ad libitum subditorum à fi adoratione moventur. 401. 5.

PRINCEPS.

Florent pravi, pravo Principe. 143. 4. Conditio insolentis, Principis gratia. 435. 2. Quid, si subditorum flagitia illi sunt grata? 4. Quamvis plausa, numquam placet Superiori superioris intelligentia subditi. 30. 2. Crisis cuiusdam ministri. Ib. Pessimum regimen, ubi nihil indulgetur, vel omnia. 546. 18. Commendatio optimi Principis, maiestas & amor. 415. 3. Commendabilius monimentum, illo non indigere, præ amore civium. 5. Eius benignitas amplior honoris maiestas. 11. Per Principem fiat gratia; sed per ministros supplicia. 485. 13. Frequenter intercedunt pro indignis. 425. 11. Merita cogitant preces. 12. Quinam illorum intuitus huiusmodi interventionibus? 13. Vid. *Regimen.*

PSALMVS.

Clavis ad intelligentiam titulorum Psalmorum. 156. 33. Quid in Psalmis vox *Selahh* 35.

PVRGATORIVM.

Vid. *Expectatio*, & *Spes.* Unde animæ affliguntur infallibili beatitudine in spe? 318. 1. Unde expectatio & afflictio? à 2. An ex antemna gaudij & præsentia desiderij? 4. Unde expectatio maius tormentum? 5. Unde sit spes singularis? 4. Cunctam excedit pœnam, expectare gloriam. 6. Inde pondus doloris. 7. Extremum in dolore, voto non frui. 10. Quæ vota animarum? 21. Interdùm expectatio sola datur animæ pro pœna. 13. Extremum in dolore, dilectum non videre. 14. Symbolum pœnarum in Tantali pœna. à 8. Quam gravis? 6. Pios patiuntur expectando, quàm patiendo. 22. Illarum amaritudo amarissima. 11. Pœna supra pœnam sensus. 13. Virgo Mater illis sublevat in consilium. 15. Frangit vincula in ictu oculi. 16.

PYRRHONIVS.

Qui Pyrronij Philosophi, seu Sceptici? 117. 23 Eorum amentia. Ibid. & 440. 12.

PYTHAGORAS.

Quid eius pytagus, Pytagoræ ludus? 576. 1. Superstitio Pythagoræ, ut legerentur in Luna, quæ ab illa scripta in speculo. à 2.

R

RABVLA.

Malæ bestiæ, vani, & seductores. 480. 1. Seditiosi & virulenti. 14. Cur similes fatuæ doloris? 16. Legum corruptores, canes inferni, & Cerberi forenses. 4. Quænam illorum Dea; & ab his collata dona? 5. Deoadant clientes. 4. Furiæ barathri, pestesque Reipublicæ. 5. Illorum conditiones. 6. Studia. 8. Conatus illorum, pervertere iura. 9. Iniurias dicunt iocum & ingenium. 10. Ministri sæpè improborum iudicum. 11. Ab illis falsa legum testimonia. 12. Studia perpetua embolia. 14. In causas illis non leges, sed opiniones. 15. Dolis balatrones perfiunt, cùm rumpantur. 16. Pervertunt iura, iusque illis tantùm aurum sine pudore. 17. Leges lucrum, instanti malæ causæ & sine pudore. 19.

S. RAYMVNDVS.

Auctor Ordinis militaris Calatravæ. 219. 1. Ordinis insti-

tutio. 2. Respondit omnibus numeris officio Imperatoris. 2. Quomodò? 3. Rexit ordinem religione, arte, & virtute. 2. Afflatus è cœlo se offert periculo. 3. Venit in nomine Domini. 4. Deus in illo pugnabat. 7. Imago eius equitis specie. 6. Cur fuscè candidus & rubicundus? Ibid. Eius crucis trophæa. 9. Victoriæ militiæ ex eius oratione, atque ex vitæ asperitate. 15. Eius militia cœlestis. 16. Eius gladius Numinis munus. 18. Prævenit eius orationi corona triumphi. 17. Compescuit Saracenorum insolentiam. 2. Restauravit equestri ordine, quæ amiserat Rex Castellæ. 17.

REGIMEN.

Ad illud non omnes homines, homines. 9. 19. Cur semper odiosum? 640. 1. Unde forosi abile? 2. Cur moderatio difficilis? 4. Summum gravamen, aliorum regimen. 80. à 1. Summa in regimine excellentia, habere subditorum corda. 420. 11. Tenor regiminis, non reveletur subditis. 4. Nil rectum in regimine abinvito pectore. 419. 8. Nullum regimen sine modo. 418. 1. Servi regimen, non regimen sed gravamen. 130. 10. Vid. *Servus*, *Ambitio*, & *Dignitas.*

RELIGIO.

Sine scientia, superstitio. 444. 21.

RESVRRECTIO CARNIS.

Apud Ethnicos delirium. 76. à 7. A nonnullis creditæ. 7. Ex quibus ostibus natura eam resurrectionem indicarunt. 4. Somnium Chiliastarum de duplici resurrectione. 5. Resurrectionis symbola à 8. Ad illam necessaria mors. 10. Tantum homo resurgere potest. 11. Eadem cum materia, forma, & unio. 10. Par, parti respondebit in corpore. 15. Discrimen resurrectionis iustorum & reproborum. 15. Cur horum non dicitur resurrectio? 16. Quæ dicatur animarum resurrectio? 8.

ROMVLVS.

Cur eius cunæ & casula multis sæculis servata? 460. 7.

ROSA, ET ROSARIVM.

Rosæ encomia. 218. 17. Prognosticon victoriæ. 6. Analogia Trinitatis, & quomodò? 205. 9. Conditiones rosæ. 258. 14. Cur rosa dicitur Arbor Mariæ? ib. Cum Minerva ortum rosarium. 218. 18. 258. 15. Rosarium sacrum: Vid. *Maria.* IX.

S

SACERDOTES.

Si scandalo sint; in hominum figura, dæmones sunt. 41. 11.

SACRIFICIVM.

Cleomenis & Hermocratis. 135. 5.

SAMARITANI.

Unde fuerint & quare sic nominati? 582. 2. & 27.

SAPPHIRVS.

Eius natura, conditio, & colores. 243. à 8.

S. SCOLASTICA.

Certamen eius cum fratre. 196. 15. Ut Luna plaudiatur. Ibid. & 2. Vincitur ab illa Benedictus; & quo miraculo? 16. Copia imbris ex eius lachrymis. 17. Vox Domini quomodò respondit Scholasticæ voci? 16. Unde eius fletus, musica cœli? 18. Quomodò clamavit fine voce? 19. Voci eius respondit de cœlo nimbus. 18. Cœlum eius intellexit linguam. 20. Quæ ignota Benedicto. 21. In procella excitata, à fratre nec cognoscitur materia, nec modus. 22. Exauditur de cœlis eius præparatio cordis. 22. In quo miraculum insigne ex typhone procellæ? 24. Quomodò cœlum respondit Scholasti æ obsequio? 25. Quo pacto procella ab oculis Scholasticæ? 24. Unde tunc miracula magna & infrequentia? 25. In uno tria visa prodigia. Ibid. Cur periit secreta cœli sub specie columbæ? 26. Cadaver eius effertur humero fratris. 27. Eius musica in utero: Vid. *S. Benedictus.*

SCIENTIA.

Quare eius comes Religio; sine qua quidlt 444. 22.

SCRIPTVRA SACRA.

Varij modi interpretationis vocum in Scriptura. 158. à 36. Judicræ scrutationes Rabbinorum. 441. 10. Quæ requisita in Scripturæ scrutinium? 20. In opere interdum non attenditur rei entitas; sed exteriorita secundum existimationem vulgarem. 513. 40. & 63. Vox generalis, cui genitivus additur, eius sequitur significationem, & tunc pro superlativo accipitur. 659. 11. Annus non integri interdum omittuntur, & interdum pro completis numerantur. 50. 10. Vox *Deus* pro magnitudine & excellentia rei, cui additur. 622. 10. Dictio exclusiva in relativis ad extra, non excludit alias Trinitatis personas. 503. 16. Animal connotatione matris vel gregis, pro novello. 25. 48. Quid sit in Scriptura dictio *In finem?* 156. 32. *Vir* pro voce, cui iungitur. 8. à 17. & 191. 7. Idem de voce *Filius.* 8. 17. *Vox* pro cuiuscui vox. 147. 13. & 27. *Vox* pro nomine. 19. Pro fisto. 20. *Iudicium* pro tribunali; *Sedes* pro iudice. 175. 27. Iteratio sedis & actionis pro maiestate sedis. 30. *Iudicium* pro loco præminenti. 29 & 32. *Venire* pro evenire, vel apparere. 596. 34. *Plantationes* pro filijs. 660. 13. *Tangi* pro percuti. 697. 3. *Nasci* pro concipi. 5. 8. Pro apparere & crescere. 10. *Generatio* pro successione dignitatis. 592. 10. *Mane* pro propere. 657. 8. Pro Recte. 483. 8. *Sibi* pro solus. 188. 5. *Gloria* pro lingua. 154. 29. *Lingua* pro idiomate peregrino. 1554 30. *Linguæ altera* pro translitu ex gratijs in supplicia. 31. *Filius hominis* pro re futili. 9. 18. Filius patris pro immediate genito. 26. *Pater* pro pædagogo, vel magistro. 28. *Dicere* pro cogitare. 447. 26. *Lux* pro sole, & contrà. 513. 39. Nulli dicuntur, si pauci. 591. 28. *Tangere* pro afflicto. 198. 21. *Femina* & *Filia* pro pulchra. 18. 38. *Filia* pro fœmina. 39. Eius filius qualibet dicitur, cuius mores imitatur. 13. 28. & 41. *Ipse* pro *Etiam.* 577. 8. *Aliquid* pro *Summum & Maximum.* 566. 14. *Quid* pro *Quale.* 87. 26. *Super* pro *Intra.* 662. 16. Pro *Ad* 578. 8. Pro *In.* 521. 62. *Quod* pro *Quamvis.* 335. 9. *Quia* pro *Eo quod.* 443. 19. Pro adverbio & superlativo propositi. 214. 5. *Si* pro *Non.* 91. 35. 257. 23. *In* pro *Pro.* 214. à 18. *Aut* pro *Ideft.* 293. 27. *Et* pro *Quia* & *Eo quod.* 528. 80. 682. 13. Pro *Ideo*, *Ita*, *Propterea.* 538. 103. 600. 3. Pro *Ideft.* 36. 2. 155. 31. Pro *Sed* & *Verumtamen.* 496. 3. 657. 8. Pro *Contra.* 506. 26. *Sine* pro *Ideft.* 335. 3. Motus in finem pro fine. 289. 4. Actio pro obiecta actionis. 151. 21. 298. 23. Pro subiecto, sive actionis materia. 283. 4. Principium actionis pro actio-

ne. 24. 447. 26. Actio pro fine actionis. 91. 38. 448. 10. Pro actionis argumento. 657. 8. Actio supposita, expressa. 84. 19. Actus secundus pro primo. 91. 38. 522. 38. & 86. Expressio suppositi necessarij. 80. 10. 19. & 40. 553. 1. Suppositum necessarium, pro superlativo expressum. 298. 23. Casus patrius pro superlativo nominativi. 15. 30. & 39. Pro adiectivo. 32. Ablativus similitudinis. 300. 27. Comparativum pro positivo. 19. 40. Adiectiva pro nominibus in *bilis*. 289. 4. Nomen pro adverbio. 251. 22. Etiam adiectivum. 235. 10. Abstractum pro concreto. 289. 4. & 27. 572. 25. Pro adverbio. 595. 10. Interpretatio nominis pro nomine, & econtrà. 374. 31. & 38. Relativum non expressum. 497. 6. Participium verbi pro adverbio. 595. 32. Pro superlativo. 295. 17. Verbum pro participio. 85. 22. Pro adverbio & superlativo. 148. 15. Unum verbum pro adverbio in duplici voce. 596. 35. Verbum geminatum pro adverbio. 235. 22. Verbum pro præcepto. 153. 27. Futurum pro præterito. 82. 14. Verba realia pro mentalibus. 93. à 38.

Figuræ Scripturæ. Antonomasia. 374. 31. & 37. *Anthropopathos.* 410. 33. *Antithesis.* 12. 22. *Asyndeton.* 159. 38. *Bebaosis.* 598. 37. 658. à 9. *Characterismus.* 450. 33. *Catachresis.* 249. 27. 367. 14. & 29. 513. 40. & 94. *Dyaliton.* 159. 38. *Eclipsis.* 497. 6. *Ellipsis.* 358. 8. *Emphasis.* 596. 33. *Enallage.* 82. 14. 202. 3. *Epexegesis.* 598. 38. 656. 7. *Episynalepha.* 564. 9. *Epitasis.* 554. 28. 235. 22. 571. 24. *Epizeuxis.* 94. 40. 235. à 18. *Exergasia.* 94. 41. 154. 180. 235. 22. 656. 7. *Hendiadys.* 10. 20. 68. 14. 182. 11. 233. 17. 290. 5. 574. 31. 511. 34. *Heterosis.* 289. 4. 572. à 25. *Hypallage.* 186. 6. 253. 17. 264. 5. 200. 5. *Hyperbaton.* 11. 22. *Hypocalismus.* 85. 22. 656. 7. *Hysteronproteron.* 83. 18. 528. 30. *Metathesis.* 441. 16. *Metonymia.* 153. 27. 231. 11. & 24. 289. 4. 446. 27. 513. 29. & 63. 574. 15. *Palilogia.* 235. 18. 25. & 29. *Paragoge.* 513. 40. *Somatopœia.* 149. 19. 450. 33. *Syncope.* 159. 39. *Synchysis.* 83. 18. *Synecdoche.* 231. 11. 448. 30. *Synæresis.* 364. 9. *Tautologia.* Geminatio pro modo actionis, industria, seu arte agentis. 659. 12. Pro adverbio. 148. 16. 234. à 18. 294. à 25. 447. 27. 497. 5. Pro interpretatione. 256. 23. Pro adiectivo. 233. 28. Pro superlativo. 233. 18. 445. 23. 659. 11. Pro excessu affectus & effectus. 102. 34. Emphatica particula pro geminatione tautologica. 596. 33.

SCRUTA.

Quid sint? 439. 11.

SCRUTINIUM.

Quid? 440. 12. Quid scrutatores; & quorsum? Ibid. Scrutinium pro examine. 11. Quæ requisita in Scripturæ scrutinium? 20. Quid sit scrutari scrutinio? 22. Et scrutinium scrutari? 25. Quæ fidei; credenda, non scrutanda. 21. & 461. 1. In quo scrutatio maligna? 446. 25.

SCYTHA.

Mos illorum, ad calicem musæ. 335. 13. An ex Hebræis exulibus? 584. 6.

SEDES, ET SEDERE.

Discrimen nullum inter sedem & sedile. 362. 4. Quæ Cynica sedes? 17. Sedes cum sessione, pro sedis celsitudine, & perpetuitate. à 30. Qualis Apostolorum iudiciaria sedes? 28. Sedes vacuæ in circuitu sedis Magnæ Matris; & quæ sedes Signi Virginis? 1. Vid. *Sella*. Sedere signum maiestatis. 3. Pro humiliari, affligi, supplicare, adorare, & habitare. 8. Pro quiescere. 9. Pro immutabilitate propositi, otio, desidia, doctrina, & verbo substantivo. 10. Pro sepulchro. 11. Pro epulari. 14. Pro discumbere. à 15. Pro regnare, & iudicare. 24.

SELLA.

Maiestatis & potestatis insigne. 361. 1. Discrimen sellarum, & quibus competant? 4. Quid sit pro sede cathedra; quid tribunal; quid subsellia? 5. & 17. Quæ sella Curulis? 6. Concessa maioribus Magistratibus, post tantum Imperatoribus. Ibid. Distincta à lectica. 7. Cur sella Tribunitia auctoritatis maioris, quam Consularis? 6.

SEPULCHRUM.

Cadavera efferebantur ornata floribus. 660. 14. An Hebræorum humarentur? 15. Cremari cum aromatibus, apud Ethnicos maximus honor. à 17. Etiam interdum apud Hebræos. 19. Secus apud Germanos. 18. Tigris & Euphrates ante finem sepeliuntur. 709. 13. Vid. *Mors*. Sepulchrum Thesei erat asylum. 665. 23.

SERVI, ET SERVITUS.

Nonnumquam pravus, qui è servitute Dominus. 127. 1. Exaltatus, diabolus & totus infernus. à 6. Merum scelus. 7. Honore totus mutatus. 4. Eius molimina in ambitum dignitatis, œstro ambitionis. 1. & 8. Servis servire, onus intolerabile. 11. Illis gloria, ignominia. 13. Infelix felicitas. 16. Quanta arrogantia, & impudentia! 15. Cranium sine cerebro. 10. Syncerítas in vafritiem. 1. Cur non timet à culmine labi? 9. In illos arma, dumtaxat flagella. 20.

SEXUS.

Mutatio sexus numquam contigit. 5. 2.

SICLUS.

Insignia sicli Samuelis. 198. 18.

SIGNA COELESTIA.

Quid Isanaphora, Impetrantia, & Obedientia, Videntia, & Audientia; & quid Antiscia? 510. 32.

SOL.

Pro Solis luce. 513. 39. 63. & 101. Imago Solis inclusa crystallo. 71. 20. Plures Soles. 314. 41. Quomodò? 42. Non est rationalis, nec sensativus. 88. Quid sit, somnia narrare Soli? 91. 35. Non vagatur per cœlum, nec à se habet motum. 499. 9. Numquam immobilis. 10. Aquis Oceani nec extinguitur, nec reproducitur, nec incenditur. 11. Nullum habet obicem in gyrum orbis. 13. Præstigiæ, Solem noctu apparere. 36. Fons Solis. 371. 31. Cur eius imago cum Musis? 505. 24. Quid Sol extra cœlum in similitudinem hominum? 313. 1. Quid Solstitium? 512. 40. Non stetit, præcepto Iosue. 41. Nec regressus sub Ezechia. 45. Quid pro illo tunc, & quomodò? 46. Ethnici falsò affirmant, posse stare & regredi. 36. An ex suppositione, cessaverit tempus, & cœlorum motus? 14. & 45. Fabula Hebræorum de reversione Solis sub Ezechia. 48. Ethnicorum, Solem in terris natum, & in antro à matre positum. 460. 6. Esse lapidem, vel

vel ferrum ignitum. 530. 85. An aliquando mutaverit cursum? 636. 85. An aliquando mutaverit cursum? 636. à 14. Stare Solem, hyperbole tantum. 511. 36. An maius portentum stare, vel retrocedere? 46. Eclipses Solis nonnumquam fatales. 76. Sol in antro, quid significet? 101.

SOLICITUDO.

Quid sit solicitudo in actione? 598. 37. Nimia attonat capita. 655. 4.

SOMNIA.

Cur in somnijs molestis videntium oculi claudebantur? 91. 33. Quatuor genera somniorum. 28. Quid somnium, & insomnium? 29. Quid in somnio oraculum? 30. Quid visio, aut visum? 31. Quid phantasma, & incubo? 32. Quomodò Ethnici captabant somnia? 25. Quomodò narrabant Soli, si molesta? 35. Horum expiatio & procuratio. Ibid. Quæ somnia, & quando dicebantur vera? 34. Observationes & divinationes ex somnijs. 53. Unde cognoscitur somnium naturale, vel supernaturale? 27.

SOMNUS.

Pro incantatione. 91. 36. Pro ecstasi. 23. Acceptiones somni & dormitionis. 22. Quid est somnus, & ad quid? 37. Unde in vigilibus? 24. Cur mors dicitur somnus? 22. & 37. Amor victus à somno. 41.

SOROR.

Acceptiones huius vocis. 17. 35. & latè à 44.

SPES.

Iuncta timori. 289. 2. Nec cum illa, nec sine illa vivere possumus. 1. Quando evolavit in cœlum? 3. Ordo processus voluntatis in bonum absens. 1. Quid superspes? 5. Quæ spes ultra spem? 17. Spes pro re expectata. 4. Pro firmitate spei. 12. Pro auxilio divino. 9. Quæ spes beata, & quæ gloriosa? 311. à 10. Quæ spes viva? 11. Discrimen spei & expectationis? 191. 8. & 16. Cur spes certa, gaudium ante gaudium? 26. An in gloria spes, & ex quo? 38. & 308. 1. Spei dulcedo & afflictio. 318. 2.

SQUILLA.

Eius conditio, & cuius symbolum? 97. 2.

STELLA.

Discrimen stellæ, sideris, asteris, & astri. 509. 31. Prodigium stellæ Veneris. 37. An novæ stellæ? 82. An sidera vaga? 83. An accedant, vel recedant à firmamenti superficie? 84. An sint saxa ignita? 85. Non sunt animata, nec intellectiva. 85. Sed incorruptibilia. 86. Stellæ visæ in Eclipsi Solis. 91. Exhalationes ignitæ vocantur stellæ. 87. Et etiam Cometæ. 89. Quæ propriè stellæ, non evanescunt. 91.

S. STEPHANUS.

Mirabilis analogia inter natale Christi, & Stephani. 145. à 13. Stephanus Iacobi Maioris diaconus. 334. 9. Eius pugna, gloriosissima victoria. 240. 1. Dum lapides suscipit, cœlos patulos conspicit. 2. Ad lapidum ictus, lapis Stephanus. 4. Mirum, quòd saxi conditio, in corpore carneo. Ibid. Illi in pugna, Christus ostendit vulnera. 9. Deserit sedem, ut illum videat pugnantem. 2. Similis sapphiro. 8. Strenuitati Fermij. 4. Et Tritanij. 6. Unde colore purpuræ, & simul sapphiri? 13. Conversione Pauli micuit certamen Stephani. 6. Mira utriusque lapidum mutatio. 7. Cessit lapidis durities eius corpori cadenti. 5. Eius in cedente saxo, virtutis vestigium, & victoriæ trophæum. 5. Primus martyr, & primarius. 8. Mors eius triumphalis. 3. Christus paruit ostium, ut ingrederetur Empyreum. 2. Cur plauditur Paradisi rosarium? 8.

STUDIUM.

Quæ futilia, non laudanda. 440. 13. Varia, ludicra, 13. Superstitiosa. 14. Nociva: Vid. *Rabula*.

SUBDITI.

Regiminis disciplina, pravis ingrata. 595. 1. Aversantur virtutes Præsidis. 2. Modò indulgeatur aliqua, ambitur libertas tota. 3. Artes in excussionem ad iuga legum. 2. Solicitant leges ad placitum. 3. Nascitur ex odio, quod videtur ex zelo. 14. Ebrij, cum Præsidem accusant malignum. Ibid. Imposturas moliuntur, quoniam impunes evadunt. 15. Nec cum exemplo Superioris, admittunt leges. 649. 8. Quæ illorum vota in Præsidis desiderium? 10. Malus desideratur à malis, & extollitur encomijs. 11. Cur scelestus optatur? 12. Quare bonum læti suscipiunt, & statim aversantur? 14. Vel subditi, nequeunt regi. 489. 2. Quæ illorum cogitationes sub electionis tempus? à 4. Dæmones consulent, modò divinent. 6. Cur lardis similes? 7. Cur sordidiores? 8. Cur adinstar bufonum? Ibid. Sunt dedecus Præsidum. 7. Illorum strophæ. 12. Studia, astus, doli, corruptela, & irrisio ergo bona, & bonos. 13. Quàm mala pecora! 15. Assumptio improbi ab illis plauditur uti mirabilis. 514. 7. Qui necessariò regendi, inhiant regimini. 595. 5. Intromittuntur in regentium regimen. 7. Cerebrum habent evanidum, & cum vertigine nullum iudicium. 11. Cur similes remoræ? 5. Student perturbationibus. 13. Qualis ab illis Præses optatur? 492. 12. Studium diffamare Superiorem. 702. 11. Quare? 653. 14. Semper quæruli. 4. Relaxationis cupidi, & malignitate pleni. 5. Non rectis oculis vident Superiorem iuxta leges moderantem. 8. Apud illos malè audit, qui ad leges premit. 1. Expositus malevolentiæ & pravæ curiositati. 2. Mirum, quòd semel pravi revertantur frugi. 9. Præsidum gravamina ex illorum malitia. 7. Difficilè, in ordinem redigi. 356. 1. Superiorem gravant, dum levant. 4. Non aversantur, quia malus; sed quia sibi non bonus. 5. Quare si regimen ex præscripto rationis, odium est improbis? à 6. Bona, quia bona carpunt, & à malitia illorum mala dicuntur. 8. Blandimen subditis sæpè cum dispendio religionis. 551. 15. Illorum audacia ex Superiorum socordia. 400. 1. Mirabilis plauditur, si ab illo leges frangi indulgetur. 2. Si extollitur Præsidis lenitas, illorum prætermittitur iniquitas. 4. Licita arbitrantur, quæ permittuntur. 8. Quanta crudelitas, in criminoso facilitas! 11. Singula singulis permittere; pessimum; ridiculum, & iniustum. 410. à 11. Tunc illorum vulnera immedicabilia. 19. Molimina ut evertant legum onera. 6. & 14. Cur similis vulneribus? 647. 5. Acta Præsidis subditus rimatur in dedecus. 397. 9. Curiositas in calumniam, occupatio & effectus. à 10. Unde illorum suspiciosa accusatio? 14. Cui nulla danda fides. 15. Prudens subditus fugit, quod ad illum non attinet. 8. Ne cadat in crimen, vel in absentia debet præsentem cogitare Superiorem. 392. 14. Aliquando à malo resipiscerent, si Superiores uti ma-

lum

lum indicarent. 415. 21. Non subditi, qui non sunt corde. 419. 9. Qui subditi Præsidi, sunt subditi potestati, non econtrà, & quare? 10. Vincuntur amore, antequàm severitate. 11. Cur vagi piscibus similes in aqua? 7. Eorum mores. 490. 7. & 15. Quàm molestum, si experiantur subditi regimen asinorum! 430. 6.

SVSSVRRO.

Eius curiositas & maligaitas. 32. 8. & 451. 21. Vid. *Invidia, & Subditi.*

SYNAGOGA.

Vid. *Hebræi & Gentilitas.* An Hebræi semel, vel semper Phasc flantes comederint? 372. 23. Insignis fabula de ordine legis fulminatæ. 33. Deus Synagogam plantavit, sed evellit. 664. 21. Salus Gentium excæcitate Iudæorum. 632. 3. Gentilitas surrexit, unde Synagoga corruit. 9. Unde exivit, ingressa Gentilitas. 10. Hæc Synagogæ prælata. 12. Synagogæ frigus à Sole. 24. Nascentis Christi lux, Synagogæ nox. 5. Illum Gentilitas adoravit, atque Synagogam docuit. 16.

T

TALVS.

Quis, & cuiusnam conditionis? 272. 10.

TANTALVS.

Eius pœna, & cuius symbolum? 321. 8. 343. 7.

TARTARI.

Unde fuerint? 584. 6. Vid. *Hebræi, & Scythæ.*

TEMPLVM.

Sedes Dei. 376. 14. An fabrica, & cur à Cyro restauranda, fuerit suspensa? 592. 25. Arbores aureæ in templo Salomonis. 465. 22. Inter Hebræos erat asylum non solum Sanctuarium, sed & templum. 27. Illorum delirium de montibus transferendis in tertium templum. 32. An arca fœderis in templo secundo? 33. Quænam prodigia invadentibus Gallis Delphicum templum? 220. 5.

TEMPVS.

Ordo in rerum natura, dicuntur tempora. 654. 2. Tempus pro opportunitate temporis. 5. Actionum gloria, non quia factæ, sed quia factæ opportunè. Ib. Quæ in opportunitate gratia temporis, & quare horoscopo datur horologium & palma? Ibid.

TENEBRÆ.

Per illas indicata summa ærumna. 526. 76. In passione Christi quàm horribiles! à 97. Non quantitate, sed qualitate. 102.

TERMINVS.

Forma Terminorum apud Priscos. 490. 7.

TESTVDO.

Non mergitur concepto intra concham calore Solis. 621. 7.

THEMIS.

Quæ, & quorum Dea? 481. 5.

S. THERESIA.

Descriptio eius amoris. 283. 4. Quomodò Virgo & Mater; & in illa aliarum perfectionum perfectio? 1. Quomodò intra eius præcordia, omnium cœlestium spiritum hierarchia? 3. Et officia singulorum? 2. Est in cœlo ornata sponsa. 3. Columba una, & una perfecta. 4. Quid intenderit dicens *Aut pati, aut mori?* 5. 9. & 21. De dolore gaudet, de gaudio dolet. 5. Unde ex morte eius confici, amore mori? 6. Cur movetur in sepulchro? 7. Etiam nunc in gratias volat. 8. Cur optat pœnam vel gloriam? 9. Quomodò æmulatur sponsum de gloria vulnerum? 11. De dolore non dolet; quippe diligit. 9. Despondetur clavo crucis. 11. Dolor eius cordis, sponsum præsentem fugere. 12. Quomodò ab illa videtur, cùm illi absconditur? 13. Illi pro gloria exhibetur gloriæ fuga. 14. Moriebatur pro sponso & propter sponsum. 15. Illam Jesus fecit laborare in gaudio. 14. Quo amoris ingenio? 17. Magis illi sponsus præsens, dùm videbatur absens. 481. 16. Unde in terra eius signatur gloria, floreate arbore arida? 287. 15.

THRONVS.

Vid. *Sedes & Sella.* Throni insignes. 361. 2.

TIBIÆ.

In musica, quæ pares & impares, dextræ & sinistræ; Phrygiæ & Sarranæ? 157. 34.

TOPAZION.

Cuiusnam conditionis? 166. 15. 571. 7.

TRIBVLATIO.

Vid. *Martyres, Labor, Virtus.* Ab impiis persecutio est iustorum exaltatio. 445. 22. Deus gloriosè adest afflictis, ad quos rapitur. 262. 11. Non est solus in labore, cui comes Jesus. 13. Iuxta mœstitudines cœlestes consolationes. 597. 36. Quomodò ex vulnere vivificat tribulatio? 266. 9. Ipsa oppressio est elevatio. 12. E manu Domini quæ flagella, dona. 13. Sunt arma bellica & in naufragio tabula. 14. Unde tribulatio ex nulla tribulatione? 8. Cur tribulationes æqualiter dividuntur inter bonos & malos? 9. Gaudium ex tribulatione, excusso crimine. 1. Cur vexatio det intellectum? 547. 1.

SS. TRINITAS.

Vid. *Augustinus.* Cognita à nonnullis Rabbinis. 203. 24. 442. 18. 503. 18. Signata etiam ab Ethnicis. 326. 11. Umbræ SS. Trinitatis. 133. 6. 503. 18. Analogia in Iride. 204. 8. In aqua & rosa. 9. Unde Jacobo signum Trinitatis exhibitum? 4. Quibus nominibus tres divinæ Personæ ab Hebræis signatæ? 5. Quibus rationibus Trinitatem in unitate astruit Plotinus. Tertullianus, quibus vocibus. 6. Trinitas magnum nomen Dei. 1. Trinitas numerus sine numero. 9. Deus Trinus & Unus. 10. & 17.

TRIVMPHVS.

Triumphantium insignia, corona, & flagellum. 452. 2.

TROPHONIVS.

Eius specus, in quo fontes oblivionis & memoriæ. 352. 6.

TVRCÆ.

Eorum expeditio in Viennam Austriæ. 253. 4. Vid. *Maria.* IV. & IX.

V

VANITAS.

Loca pro dignitate æstimare, vanitas puerilis cerebri. 378. 40. Vel visa vanitas nocet. 627. 7. Pungenda, ut venti expellatur arrogantia. 628. 10. Vid. *Philautia.*

VENTVS.

Quodnam eius pondus? 629. 11. Vid. *Humilitas.*

VENVS.

Cur dicta *Venus infamis?* 269. 5. Cur *mors* & eius insignia? 2. Clades maior, cùm non cognoscitur. 4. Eius flores, sagittæ. 2. Oblectatio, mors & perditio. 3. Eius radius lethale vulnus. 5. Vulneratur, & ridet. 6. Ludus in laqueum. 7. Splendor in ignem, & obsequium in furorem. 8. Una voluptas & dolor. 273. 16. Effectus. 12. Iucundè hauritur venenum. 14. Eius veneni singularis conditio. 16. Sæpè dolis seducti sapiunt, sed non resipiscunt. 15. Cur similis Talo? 10. Tota phrenesis. 15. Vid. *Luxuria.*

VERITAS.

Cur maius scelus veritatem diminuere, quàm inficiari? 457. 15. Reipublicæ crimen & discrimen non audire veritatem. 557. 12.

VIGILIA.

Quid sit? 93. 37.

VINDICTA.

Vid. *Iniuria, Inimicus, & Vitia.*

VINVM.

Arcadicum, igne congelascit, & cuius symbolum? 170. 25.

VIRTVS.

Quis, & quid sit vir fortis? 1. 1. 495. 1. Felix virtutis constantia inter tormenta. Ibid. Vid. *Martyres.*

VITA.

Prava, non est vita. 483. 17. Quàm brevis humana! Vid. *Homo.*

VITIA.

Non est virtus relinqui à vitijs, sed relinquere, & in vita mori. 703. 1. Vitia plauduntur, imò remunerantur. 432. 11. Vitia felicia, peiora. 268. 1.

VITVLI.

Aurei, idola Israel, an sublati à Sacerdotibus commutati arte, & regibus Assyrijs dono dati? 582. 3.

VLTIO.

Sub prætextu legis, diritas ultionis. 702. 13. Vindicta gravior iniuria. 1.

VNIO.

Gemma, ex queis constent dotes unionum. 56. 1.

VOLVPTAS.

Triumphus & comites voluptatis. 569. 1. Vid. *Venus.*

VOX.

Pro musica. 153. 28. Quid propriè. 5. Quæ vox muta, & vox vocalis? 7. Quid sonus & quotuplex? 6. Discrimen inter animalium voces & hominum? 9. Quænam vox Manium? 13. Quid sit in voce clamor? 14. Vox non intellecta, nulla. 28. Affectus non explicantur vocibus, sed interiectionibus. 17. Quid in oratione clamor, & vox? 27. Vox Dei quàm mirabilis! 184. 1. Quænam vox virtutis & virtus vocis? 2. & 16. Cur eius vox vocalis? 17. Ubi clamor sine voce? 198. 19. Vid. *Lachryma, & Scholastica.* Simulatque vox pulsat, respondeat anima. 471. 16.

Z

ZELVS.

Imprudens, destruit, dùm construit. 27. 8. Quando zelus verus & à quibus pravus? 35. 14. Quid zelus amaritudinis? 455. 11. Zeli larvâ simulatur invidia. 10. Quantæ affectiones pravæ sub zeli nomine! à 8. Zelus nimius zelantem attonat. 391. 12.

FINIS.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

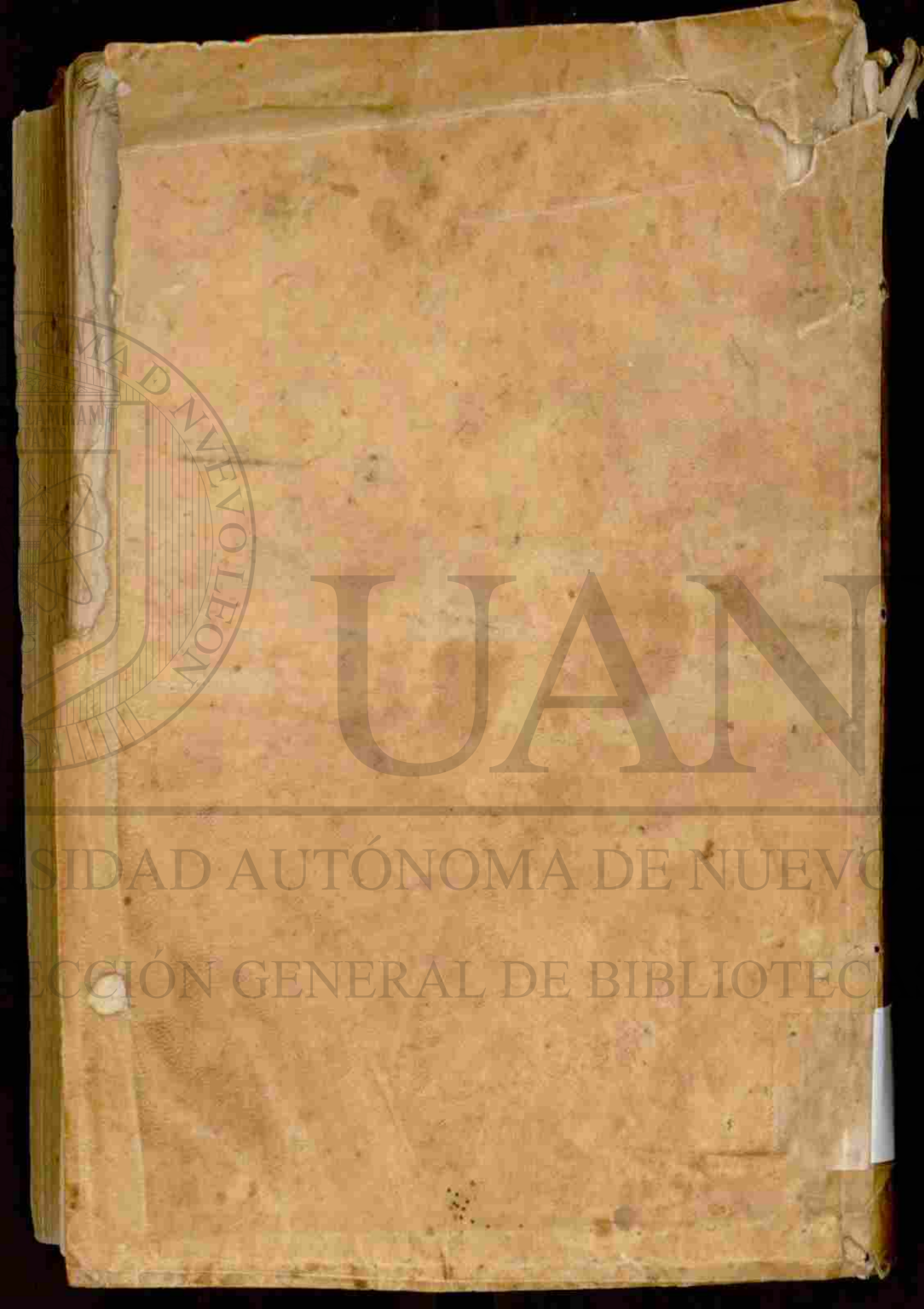
UANL
SIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO
CCIÓN GENERAL DE BIBLIOTEC